OKYANUS
ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK
6
Rom
Tat

OKYANUS
ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

OKYANUS
ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

Pars TUĞLACI

8

cem yayınevi

[*İng.* Romanticism; *Fr.* Romantisme]; § ❹ Romantik atmosfer veya durum: *Mehtaplı bir gecenin romantizmi.* [*İng.* Romanticism; *Fr.* Romantisme]; § ❺ *müz.* Müzik tarihinde Viyana klasisizminin sonuyle doğrudan doğruya çağdaş müziğe yönelen hareket ve akımların *(izlenimcilik, anlatımcılık, yeni-klasisizm v.b.)* doğuşu *(XIX. yüzyıl sonu ve XX. yüzyıl başı)* arasında kalan dönem. [*İng.* Romanticism; *Fr.* Romantisme]; ◉ **felsefî ~,** *felS.* Genel olarak alman klasik idealizmini ve özellikle Fichta, Schelling ve Hegel'in düşüncesini belirtmek için kullanılan terim. *(Bu romantizmin özelliği, Kant'ın yaptığı devrimin gerçek anlamını ortaya koymak, gelenek ve tarihî felsefî bakımdan doğrulamak ve hiç değilse gerçeği bircilik açısından ele almaktır).* [*İng.* Philosophical romanticism; *Fr.* Romantisme philosophique].

Romanya *(Romanya Halk Cumhuriyeti),* öz.i. Rumence *Republica Populara Romina. coğr.* Doğu Avrupa'da devlet; kuzeyde ve kuzey doğuda S.S.C.B., batıda Macaristan, güney batıda Yugoslavya, güneyde Bulgaristan ile sınırlıdır. Yüzölçümü 237.500 km²; başkenti Bükreş. [*İng.* Rumania; *Fr.* Roumanie, République populaire roumaine].

romanzovit,-tî, i. *Fr. romanzowite (Romanzov'un adından) min.* Grena grupundan inorganik madde. *(Kahverengi bir grosüler çeşididir).* [*İng.* Romanzowite].

romatizma /romatiz:ma/, i. *Fr. rhumatisme* < *Yun. patol.* Çoğu oynak yerlerin şişip kızararak ağrıması ile kendini gösteren, kimi vakit kaslarda yer alan, kalb hastalıklarına yol açan, sebebi çok defa havanın veya oturulan yerin nemli olmasına bağlanan hastalık. [*İng.* Rheumatism].

romatizmal, s. *tıp.* Romatizma ile ilgili veya romatizma tabiatında olan. [*İng.* ve *Fr.* Rheumatismal].

romatizmalı, s. Romatizma ile ilgili veya romatizmadan ileri gelen. [*İng.* Rheumatic; *Fr.* Rheumatismal].

romatizmaması, s. *tıp.* Romatizmaya benzeyen, romatizmayı andırır. [*İng.* Rheumatoid; *Fr.* Rhumatoïde].

~ ağrılar, *patol.* Yerli. yersiz beliren, romatizma ağrılarına benzeyen ve bazen nevraljî durumlarına veya had hastalıklara bağlanan ağrılar. [*İng.* Rheumatoid pains; rheumatalgia; *Fr.* Douleurs rhumatoïdes].

~ faktör, *patol.* İlerleyen müzmin poliartritli hastalarda kan plazmasında bulunan protein; elektroforezle meydana çıkarıldığı zaman (ß) globülinlerin yakınında bulunduğu görülür. [*İng.* Rheumatoid factor; *Fr.* Facteur rhumatoïde].

romatoloji, i. *Fr. rhumatologie. tıp.* Romatizma hastalıkları ve daha geniş anlamda hareket sistemi *(kemik, eklemler, sinirler, kaslar)* hastalıklarıyle uğraşan hekimlik dalı. [*İng.* Rheumatology].

rombensefal, *i. Fr. rhombencéphale. anat.* ◘ Art.beyin.

ROMBERG, Moritz Heinrich, öz. i. *(1795 - 1873)* Alman sinir hastalıkları uzmanı.

~ belirtisi, *tıp.* Gözler kapalıyken topukları birleştirip ayakta durunca dengenin kaybolması. Bu belirti duruş duyusunun kaybolduğunu gösterir. Duruş duyusu iki kaynaktan gelir: 1. Eklemlerdeki ve kaslardaki iç duyarlık yollarının bozulduğu tabes hastalığında görülür; 2. Dolambaç *(iç kulak hastalıklarında Romberg belirtisi yukardakinden farklı bazı özellikler gösterir).*3. Tıkalı delik siniri fıtığında görülen belirti; tıkalı delik siniri boyunca duyulan bir ağrıdan ibarettir. [*İng.* Romberg's sign; *Fr.* Signe de Romberg].

~ hastalığı, *patol.* Trofonevroz'un öbür adı; yüzde görülen sinir hastalığı. Yüz derisinin, kaslarının ve kemiklerinin körelmesinden ileri gelir. [*İng.* Romberg's disease; *Fr.* Maladie de Romberg].

rombik, s. *Fr. rhombique.* § ❶ *min.* Eşkenar dörtgen şeklinde olan. [*İng.* Rhombic]. ☆ *Eşanl.* **ortorombik;** § ❷ *bot.* Laminası baklavamsı *(baklava biçiminde)* olan *(basit yapraklar hk.)* [*Lat. Rhombeus; İng.* Rhombic].

romboedrik, s. *Fr. rhomboédrique. billûrbil.* § ❶ Eşkenar paralelyüz şeklinde olan. [*İng* Rhombohedral]; § ❷ Örnek şekli eşkenar paralelyüz olan bir billûr sistemi için kullanılır. [*İng.* Rhombohedral].

romboid, s. *Fr. rhomboïde. anat.* Eşkenar dörtgen şeklinde olan. [*Osm.* Murabbaî; *Lat.* Rhomboides; *İng.* Rhomboid].

rombosel, i. *tıp.* Omurilik kanalının nihaî genişlemesi. [*İng* Rhombocele].

romeln, romelt, i. *Fr, roméine* veya *roméite. (Romé de l'Isle'in adından). min.* Doğal kalsiyum, demir ve manganez antimonyat. *(Bu mineral bal sarısı veya sümbül kırmızısı rengindedir ve Saint Marcel'de /Plémont/ manganez cevheriyle birlikte bulunur).* [*İng.* Romeite].

Romen, s. *Fr. romain.* § ❶ Romalı. [*İng.* Roman; *Fr.* Romain]; § ❷ Roma ile ilgili. [*İng.* Roman].

~ çimentosu. ◘ Çimento.

~ harfi, *matb.* (a) Bir kitabın bütün kısımlarında kullanılan İtalyan kaynaklı harf; (b) İtalik harfin aksine satır doğrultusuna dik olan harf. [*İng.* Roman type; *Fr.* Caractère romain, romain].

~ rakamları, Sayı yerine kullanılan harfler: *I, V, X, L, C, D, D, M;* sırasıyle 1, 5, 10, 50, 100, 500 ve 1.000 yerine kullanılır. Romalılar sayıları bu harfleri birbirinin önüne veya arkasına getirerek yazarlardı. [*İng.* Roman numerals; *Fr.* Chiffres romains].

romstik, i. *İng. rump,* sağrı + *steak,* külbastı. *mutf.* Kasaplık sığırın sağrısından alınan parça. *(Romstik ızgarası ve kızartmaları çok lezzetlidir).* [*İng.* Rumpsteak; *Fr.* Romsteck].

rondela, i. *It. rondella. tekn.* Sıkıştırılacak parça ile somun arasına konan ve bu somunun parça üzerine uyguladığı kuvveti iletmeye ve dağıtmaya yarayan küçük delikli pul. [*İng.* Washer, joint washer; *Fr.* Rondelle]; ◘ *ŞEKİL: 590* — **VIDA ve CIVATALAR;** ◘ *ŞEKİL: 610* — **ZIRH;** ◉ **ara ~sı,** *tekn.* ◘ Ara¹; ◉ **Belleville ~sı,** *tekn.* Bir basınç yayı vazifesi gören veya bir organdaki boşluğu ortadan kaldırmaya yarayan, çekilmiş saçtan yapılmış rondela. [*İng.* Belleville washer; *Fr.* Rondelle Belleville]; ◉ **eriyebilir ~,** *tekn.* Sıcaklık anormal derecede yükseldiği zaman emniyet organı vazifesini gören, eriyebilir madenden yapılmış rondela. [*İng.* Fusible washer; *Fr.* Rondelle fusible]; ◉ **grower ~sı,** *tekn.* Somunların gevşemesini önlemeye yarayan, keskin köşeli ve kare kesitli, bir yarıçap boyunca kesildikten sonra bir helis şeklinde kıvrılmış, su verilmiş çelikten yapılan rondela. [*İng.* Grower washer; *Fr.* Rondelle grower]; ◉ **keçe ~,** *tekn.* ◘ Keçe.

rondo, i. *It.* XVIII. ve XIX. yüzyıllarda, sonatların, senfonilerin ve konçertoların finali olarak kullanılan müzik biçimi. [*İng.* ve *Fr.* Rondo].

ronjaj, i. *Fr. rongeage* < *ronger,* kemirmek. *dok.* Boya sökücü maddelerle kumaş üzerine yapılan basma işlemi. *(Önceden boyanmış kumaş üzerine, istenen yerlerdeki boyayı yok edecek bir -madde uygulanır. Meselâ, türk bayrağındaki ay-yıldız bu yöntemle yapılır).*

ronpuan, i. *Fr. rond-point.* Birçok cadde veya yolların sonuçlandığı biçimli meydan: *Taksim ronpuanı.* [*İng.* Circus].

☆ *Eşanl.* **değirmi yol kavuşağı.**

ronyasiyen, s. ve i. *Fr. rognacien.* Provence'ta *(Fransa)* Tebeşir devrinin en üst katına denir. *(Nonyasiyen, deniz menşeli Danİyendeki tatlı su fasİyesinin eşdeğerlisidir).*

ropalyum, i. *Lat. ropalium. zool.* Medüzlerde şemsiyenin kenarında bulunan duyu organı. *Genellikle kalkerden ağır ve küçük bir cisim olan ropalyum bir çan tokmağı gibi asılı durur; sağa sola sallandıkça duyu kollarına dokunur; duyu kılları da hareket izlenimini ve hareketin genliğini sinir merkezlerine iletir).* [*İng.* ve *Fr.* Ropalium].

rop, i. ◘ Rob.

rorasiyen, s. ve i. *Fr. rauracien. jeol.* Orta lüzitaniyen. [*İng.* Rauracien].

roscoelit,-tî, i. *Fr. roscoélite. (H. E. Roscoe'nin adından) min.* Mika grupundan inorganik madde; vanadyumlu bir lepidolit çeşididir. [*İng.* Roscoelite].

rosit,-tî, i. *Fr. rossite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum vanadat; triklinik sistemde billûrlaşır. [*İng.* Rossite].

rosterit,-tî, i. *Fr. rostérite. min.* Beril çeşidi. [*İng.* Rosterite].

rosto /ros:to/, i. *It. arrosto.* Haşlandıktan sonra dilim dilim kesilip kızartılmış et. [*İng.* Roast *(meat); Fr.* Rôti].

rostoluk, s. Rosto yapmağa elverişli et.

rostra, i. *den.* Eski gemilerin baş taraflarına konulan süsleme şeklinde oymalı mahmuz. [*İng.* Rostrum; *Fr.* Rostre].

rostrum, i. *anat.* Gaga, gagamsı çıkıntı. [*Osm.* Minkar; *İng.* Rostrum].

roşlederit,-tî, i. *Fr. rochlédérite. min.* Fosil reçine çeşidi. [*İng.* Rochlederite].

rot, i. ◘ Rod.

rota, i. *It. rotta.* § ❶ Bir gemi veya uçağın gidiş yönü, izleyeceği yol. [*İng.* Course *(of a ship); Fr.* Route]; § ❷ *mec.* Gidilen yol: *Ayağı o kadar alışmış ki, karanlıkta tayin ettiği rotada yanılmadı.* [*İng.* Route, way, track; *Fr.* Route]; ◉ **~ da olmak,** *den.* Kumandan tarafından verilen rotayı takip etmek. [*İng.* To be on the way; *Fr.* Être en route] ◉ **~ dan düşme** (~ dan sapma), *den.* Rüzgâr veya akıntıların etkisiyle geminin rotasından kayması; ◉ **~ ya almak,** *den.* Gemiyi harita üzerinde çizilen rota çizgisinin karşılığı olan pusula derecesine yöneltmek; ◉ **~ ya bırl,** *den.* Rota hızında çalıştırmak için makineye verilen kumanda, [*İng.* Let us be off!; Off you go!; *Fr.* En route!]. ◉ **~ yı değiştirmek,** *den.* tutumunu değiştirmek, izlediği yoldan ayrılmak; [*İng.* To alter(the) course; *Fr.* Changer de route, changer la route]; ◉ **bir geminin ~ sını kesmek,** *den.* Bu geminin önünden geçmek. [*Fr.* Couper la route à un navire] ◉ **dik ~,** *den.* ◘ Dik; ◉ **doğru ~,** *den.* ◘ Doğru; ◉ **esas ~,** *yatç.* Başka yacht veya yacht'lar bulunmadığı zaman bir yacht'ın start işareti verildikten sonra mümkün olduğu kadar çabuk bitirmek için izleyeceği herhangi bir rota. [*İng.* True course; *Fr.* Route vraie]; ◉ **hedef ~ sı,** *ask.* Hareketli bir hedefin izlediği yol; ◉ **pusulalı ~ (magnetik ~),** *den.* Dümencinin uyduğu rota. [*İng.* Course by compass, compass course; *Fr.* Route au compas, route magnétique]; ◉ **Roma ~ sı,** *kilise huk.* Roma'da rahip hâkimlerden meydana gelen mahkeme; ◉ **yolcu gemisi ~ sı,** *den.* Bir yerden başka bir yere giden yolcu gemilerinin izledikleri rota. [*İng.* Shipping routes; *Fr.* Route de navigation].

~ açısı, *hava.* ve *den.* ◘ Açı.

~ almak, *den. (gemi hk.)* Gideceği yere hareket etmek. [*İng.* To go ahead; to steer the course; *Fr.* Faire route].

~ değiştirme, *hava.* Kötü hava şartları yüzünden bir uçağı, başlangıçta öngörülen havaalanı yerine başka bir alana indirmek için yapılan işlem. [*İng.* Changing(the) course; *Fr.* Action de changer de (la) route].

~ değiştirmek, *(gemi hk.), den.* İzlediği yolu değiştirmek. [*İng.* To alter (the) course; *Fr.* Changer de route].

~ düzeltmek, *den.* ◘ Düzeltmek.

~ kaydedici, *den.* Cayrostatik pusulalara bağlı olarak, üstünde gidilen rotayı yazan âlet.

~ subayı, *den.* Geminin rotasıyle ilgili bütün hesaplardan sorumlu subay. [*İng.* Naval officer; *Fr.* Officier de route, officier des montres].

~ vermek, *den.* Dümenciye izlemesi gereken rotayı vermek. [*Fr.* Donner la route].

rotaktör,-rü, i. *(ro/tatif/ ve /kon/taktör'den) elektr.* Özellikle televizyon alıcılarında kullanılan ve çok yüksek frekanslı devreler arasında bağlantı kurmaya yarayan kontaktör. *(Bir rotaktörde, aralarında bağlantı kurulacak çeşitli devreler, döner bir tambur üzerine yerleştirilmiştir ve her biri,*

alıcının devrelerine bağlanmış sabit bağlantı noktalarına sıra ile temas eder). [*Fr.* Rotacteur].

rotaprint,-ti, i. *matb.* Bir çeşit küçük, hafif ofset baskı makinesi. *(Makineyle veya elle yazılmış ince metal levhalardan baskı yapar. Levhalar (kalıplar) fotomekanik usulle de hazırlamak mümkündür).*

rotarl, i. *İng. rotary* § ❶ Burguya bir dönme hareketi vererek yapılan kuyu açma usulü. [*İng.* ve *Fr.* Rotary]; § ❷ *telekom.* Bazı elemanları sürekli bir dönme hareketi yapan otomatik telefon sistemi. [*İng.* ve *Fr.* Rotary].

rotasizm, i. *Fr. rhotacisme. tıp.* «*R*» harfini yanlış *(kusurlu)* telâffuz etme. [*İng.* Rhotacism].

rotasyon, i. *Fr. rotation. tıp.* Bir kemiğin bir organın kendi ekseni etrafında **dönmesi** [*İng.* Rotation]; ☆ *Eşanl.* **dönme.** § ❷ *bot.* Ekseriya su bitkilerinin hücrelerinde *(meselâ: Elodea canadensis olduğu gibi)* görülen sitoplazma hareketi. *(Bu hareketin görüldüğü hücrelerde sitoplazma, hücre çeperinin altına rastlayan dar bir alana çekilmiştir ve akım aynı yönde, çeperi paralel olarak devam eder).* [*İng.* ve *Fr.* Rotation]; ◉ **eksenlerin ~ u,** *psik.* Belli bir denek yığınının, birkaç testte verdiği sonuçların grafikle ifadesinde, başvurma eksenlerinde beliren değişme. [*İng.* Rotation of axes; *Fr.* Rotation des axes].

~ baskı, *matb.* Rotatif baskı makinelerinde, bobin halinde sarılmış, sonsuz kâğıttan yapılan baskı. *(Bu sistem, tabaka kâğıttan baskı yapan düz kalıplı makinelerden çok süratli olması bakımından ayrılır. Rotatif sistemle makinelerin bütün kısımları hep aynı yönde durmadan döner, kâğıt rulesi de bu yönde dönüşe uyarak durmadan kâğıt verir).* [*İng.* Rotary printing; *Fr.* Impression sur machine rotative].

~ ışık baskısı, *matb.* Amerika'da geliştirilmiş olan bir ışık baskısı tekniği olup, kalıp taşıyıcı olarak *(cam yerine)* ince teneke kullanılmaktadır ve baskı, ofsette olduğu gibi, önce bir lâstiğe, oradan kâğıda geçmektedir, bu teknikle daha süratli ve daha çok miktarda baskı yapmak mümkün olmaktadır. [*İng.* Rotary collotype printing; *Fr.* Rotative pour l'impression phototypie].

~ yöntemi, *psik.* Bir deneyde, değişkenlerin sunuluş sırasının denek üzerinde meydana getirdiği etkileri gidermek amacıyle kullanılan yöntem. [*İng.* Rotation method; *Fr.* Méthode de rotation].

~ tedavisi, *ted.* Ya hastayı bir ışın kaynağı önünde döndürmek ya da ışın kaynağını hasta etrafında çevirmek suretiyle yapılan ışın tedavisi olup cilde ve diğer organlara fazla zarar vermeden tümör üzerinde büyük dozlar sağlanır.

~ usulü, *trm.* Suyun işletmeye belirli bir zaman süresi içinde yeterli miktarda dağıtımı.

rotatif[1], i. *Fr. rotative. matb.* Klişeleri silindir biçiminde olan ve sürekli bir dönme hareketi yaparak, düz klişeli baskı makinelerinin alternatif hareketinden çok daha hızlı baskı yapmak imkânı veren baskı makinesi. [*İng.* Rotative].

☆ *Eşanl.* **döner basar.**

~ ustası, *matb.* Bir rotatifi çalıştıran işçi. [*İng.* Rotary printer; *Fr.* Rotativiste].

rotatif[2], s. *Fr. rotatif,-ive,* dönen. *mek.* Dönerek çalışan: *Rotatif makine.* [*İng.* Rotary, rotating, rotative].

~ baskı makinesi, *matb.* Bobin halinde sarılmış olan kâğıttan baskı yapan baskı makinesi. [*İng.* Rotary printing press; *Fr.* Machine à imprimer rotative, machine rotative].

rotator, s. ve i. *Lat. anat.* ◘ **Çevirici.**

rotatorlar, ç. i. *çool.* İlkel-solucanlar *(Scolecida)* dalının Yuvarlak-solucanlar *Aschelminthes)* sınıfına giren omurgasız küçük hayvanlar takımı Çokhücreli hayvanların en küçüklerindendir *(2300 mikron).* Başdan sonra bir gövde ve gövdenin ard ucundan çıkan ayak bulunur. Ayrı eşeylidirler. Bazısı doğurur. Kirpikli birhücrelilerden biraz büyük olan *rotatorlar,* iki yanlı bakışımı olan çokhücreli hayvanlardır. Bunların ağız çevresinde titrek kirpiklerden ibaret iki değirmi taç bulunur. Hayvan bunları hareket ettirerek su akımı sağlar ve böylece avını yakalar. Yakalanan av önce, yürek gibi atan çiğneyici bir midede parçalanır, sonra kuvvetli bir bezli midede sindirilir. Rotatorlar bir kuyruk yardımıyle yüzer veya bir yere tutunur; denizde, acı sularda, tatlı su birikintilerinde yaşar. Erkeği cüce, basit ve kısa ömürlüdür, hattâ bazen hiç bulunmaz. Rotatorlar, kuraklık halinde kist şekline bürünerek uyuşuk hayata girebilir *(anhidrobiyoz)* ve ilk yağmurlarla birlikte yeniden etkin hayata dönebilir. Paris Tabiat Tarihi müzesinde elli dokuz yıldan beri kuru bulunan otlar üzerindeki rotatorlar, suya konunca yeniden dirilmiştir. Özellikleri henüz iyice belirlenmemiş olan bu hayvanlar beş sınıfa veya altı sınıfa ayrılır: *bdelloidea, collothecidea, ploimidea, rhizotidea, seisonidea).* [*Lat.* ve *İng. Rotatoria; Fr.* Rotifères, rotateurs].

rotenon, i. *Fr. roténone. ecz.* Çeşitli derris *(baklagiller)* türlerinden çıkarılan madde; ilkel hayvanlar için çok zehirlidir; böcek öldürücü olarak kullanılır. [*İng.* Rotenone].

rotül, i. *Fr. rotule. otom.* ◘ **Rotül.**

rotofit,-ti, i. *Fr. rothoffite. min.* Bileşiminde manganez bulunan sarı renkli grena çeşidi [*İng.* Rothoffite].

rotor,i. *İng.* § ❶ *den.* 1927'de *Flettner*'in yapmış olduğu *Buckau* gemisinde kullanılan döner silindir. *(Havanın viskozitesinden yararlanarak kendi çevrelerinde dönen bir hava akımının doğmasına yol açan bu rotorlar yelken ödevini görüyordu. Çünkü, yandan gelen ve dönen havaya çarpan rüzgâr bir itme gücü sağlıyordu).* [*İng.* ve *Fr.* Rotor); § ❷ *elek.* Elektrik motorlarında ve üreteçlerinde sabit kısım olan *stator*'a karşılık makinenin dönen kısmı. [*İng.* ve *Fr.* Rotor]; § ❸ *hava.* Jiravyonların, havada tutunmasını sağlayan döner göbek ve yüzeylerin tümü. [*İng.* ve *Fr.* Rotor]; ◉ **antitork ~,** *hava.* Helikopterde, düşey düzlem içerisinde dönen ve esas rotorun torkuna karşı bir tras meydana getiren yardımcı rotor. [*İng.* Anti torque-rotor]; ◉ **çift ~ lu,** *hava.* ◘ **Çift.**

~ hatve kumandası, *hava.* Helikopterlerde bir dönüş süresi boyunca rotor palalarının hatvesini değiştiren düzenek. *(Dönüş sırasında palanın havaya göre bağıl hızı hep aynı değildir. Yörüngesi üzerinde bulunduğu konuma göre, helikopterin genel yer değiştirme hızını kendi dönüş hatvenin çevrimsel değişmesi, rotorun iki hızına ekler veya dönüş hızından düşürür, yarısı üzerindeki kaldırma kuvvetlerinin bu olaydan ileri gelen dengesizliğini ortadan kaldırmak amacını güder).*

rototrol, i. *Fr. elek.* Birçok indükleyici devresi bulunan doğru akım üreteci. [*İng.* Rototrol].

rotundat, s. *Lat. rotundatus. bot.* ◘ **Yuvarlakça.**

rotül, rotil[1], i. *Fr. rotule* < *Lat. rotula,* küçük çark. § ❶ Her yöne dönebilen ve mafsal olarak kullanılan küre biçiminde parça. [*İng.* Knee-joint; ball-and-socket joint, swivel-joint, toggle joint]. § ❷ *otom.* Otomobil direksiyon tertibatında rotlar arasında mafsal görevi yapan parça. [*İng.* Steering - Knuckle; *Fr.* Rotule de direction].

rotül[2], i. Tunus'ta kullanılan, yaklaşık olarak 500 gr değerinde ağırlık ölçüsü. [*Fr.* Rotte, rotul].

rovit,-ti, i. *Fr. rauvite. min.* Doğal uranyum ve kalsiyum vanadat. [*İng.* Rauvite].

ROVSING, Thorkild, öz. i. (1892-1927) Danimarkalı cerrah.

~ belirtisi, *tıp.* Sol tarafta Mc Burney belirtisine bakışımlı olan noktada, sıkıştırma sebebiyle meydana gelen ve apandisit vakalarında görülen sancı. [*İng.* Rovsing's sign; *Fr.* Signe de Rovsing].

rowlandit,-ti, i. *Fr. rowlandite (A. H. Rowland'ın adından). min.* Doğal seryum, lantan, itriyum ve demir silikat. [*İng.* Rowlandite].

roza, i. *It. rosa. kuymc.* (a) Façetalı, tıraş edilmiş, alt kısmı düz elmas. [*İng.* Rose-diamond; *Fr.* Rose]; (b) Böyle taşlarla süslenmiş mücevherat.

rozaminler, ç. i. *Fr. rosamines.* Rodaminlere benzeyen kırmızı ve mor renkli boyarmaddeleri metaaminofenol'ün fenil-kloroform ile yoğunlaşmasından elde edilir. [*İng.* Rosamines].

rozanilin, i. *Fr. rosaniline. kim.* Trifenilmetan grupundan baz; klorür füksini meydana getirir. [*İng.* Rosaniline].

rozas, i. *Fr. rosace. min.* ◘ **Gülbezek.**

rozbif, i. *İng. roast-beef.* Kızartılmak amacıyle hazırlanmış veya kızartılmış sığır eti parçası. [*Fr.* Rosbif]

rozelit,-ti, i. *Fr. rosélite. (Alman mineralogu Rose'un adından) min.* Hidratlı doğal magnezyum, kalsiyum ve kobalt arsenyat; Saksonya'da Schneeberg civarında bulunur. [*İng.* Roselite].

rozeol, i. *tıp.* Deri üzerinde mercimek büyüklüğünde lekeler olup basınca kaybolur. *(frengi ve tifoda görülür).* [*İng.* Roseola; *Fr.* Roséole].

rozet[1], i. *Fr. rosette,* küçük gül. § ❶ Yakaya takılmak üzere biçimi güle benzetilerek yapılan veya başka şekillerde de olabilen, bir kuruluşun sembolü sayılacak ufak, madeni, kâğıt v.b. nesne: *Kızılay rozeti. Edebiyat* Fakültesi rozeti. [*İng.* Rosette]. § ❷ *ciltc.* Başka baskı demirleriyle birleşmeden kendi başına bir desen meydana getiren, sırtları ve kapak köşelerini süslemeye yarayan yaldızlama demiri. [*İng.* ve *Fr.* Rosette] § ❸ *inş.* Tokmak milinin dönebilmesi için ortasında yuvarlak bir deliği bulunan ve kapının açılan tarafına kilit etrafına tespit edilen küçük levha. [*İng* ve *Fr.* Rosette] § ❹ *kıyf.* Kurdeleden, gül biçiminde fiyonk. *(Genellikle düğme üzerine dikilidir. Bazı subaylar, din adamları ve önemli kişiler yaka iliklerine takarlar: Lejyondonör rozeti.* [*İng.* ve *Fr.* Rosette].

~ motifi, *san.* Küçük bir gül şeklindeki süsleme. [*İng.* ve *Fr.* Rosette].

rozet[2], i. *bot.* ◘ **Cezayir menekşesi.**

rozolik, s. *Fr. rosolique. kim.* Formülü $C_{20}H_{16}O_3$ olan bir asid için kullanılır: füksinin diazolanmasıyle elde edilen bu asid füksine tekabül eden, fenol grupundan boyarmaddeyi meydana getirir. [*İng.* Rosolic; *Fr.* Rosolique, méthylaurine]

☆ *Eşanl.* **metillorin.**

röfüj, i. *Fr. refuge.* ◘ **Refüj.**

röfüze, s. ◘ **Refüze.**

rölans, i. *Fr. relance. oyun.* (a) Pokerde sürülmüş olan parayı arttırma. [*İng.* Raise]. (b) Yapılan arttırma teklifini kabul veya reddetmek için düşünmek amacıyle süre isteme. [*İng.* A raising the bid].

rölanslı, s. Arttırmalı: *Rölanslı konken.*

rölanti, i. *otom.* ◘ **Ralanti.**

rölatif, s. *Fr. relatif,-ive. fels.* ◘ **Bağıntılı.**

rölativite, i. *Fr. relativité. fiz.* ◘ **Bağıllık.**

rölativizm, i. *Fr. relativisme. fels.* ◘ **Göreclik.**

röle, i. *Fr. relais.* § ❶ *elek.* Bir devrede, ister aynı devre içinde olsun, ister başka bir devre içinde olsun, bazı şartlar gerçekleştiği zaman belli bir değişim meydana getirmeye yarayan âlet. [*İng.* Relay]; § ❷ *mek.* Bir regülatörün ayar ve deteksiyon organları arasında bağlantı elemanı olarak kullanılan, hareket iletici ve yükseltici tertibat. [*İng.* Relay; *Fr.* Relais]; (b) Bir kabloyu taşımağa veya iletilecek bir hareketi güçlendirmeğe yarayan mekanizma. [*İng.* Relay; *Fr.* Relais]; § ❸ *sibern.* «*Kuvvetlenmiş enerjisi*» denen ve etki enerjisiyle kıyaslanmayacak kadar düşük olan bir enerjinin doğurduğu bir etkiyle bir kaynağın enerjisini tutan veya serbest bırakan organ. [*İng.* Relay; *Fr.* Relais]; § ❹ *telekom.* Başka bir devrede bazı şartlar gerçekleştiği zaman, bir devreyi açmaya veya kapamaya yarayan âlet. [*İng.* Relay; *Fr.* Relais]; ◉ **akım ~ si,** *elek.* Etki büyüklüğü olarak bir elektrik akımından yararlanan

röle. [*İng.* Current relay; *Fr.* Relais de courant]; ◉ **alarm ~ si**, *elek.* Otomatik olarak yapılmış bir işlem veya özeni gerektiren bir duruma nazarı dikkati çekmek için işitilir veya gözle görülür bir sinyali çalıştıran röle. [*İng.* Alarm relay]; ◉ **anî etkili ~**, *elek.* Karakteristik bir büyüklüğün *(gerilim, akım, v.b.)* önceden belirtilen bir değere ulaşmasıyle hemen çalışmaya başlayan röle. [*İng.* Instantaneous action relay; *Fr.* Relais à action instantanée] ◉ **diferansiyel ~**, *elek.* Etki büyüklüğü, iki veya daha çok akımın *(veya gerilimin)* anlık değerlerinin cebirsel toplamı olan röle; normal şartlarda bu toplam sıfırdır. [*İng.* Differential relay; *Fr.* Relais différentiel]; ◉ **etkisi geciktirilmiş ~**, *elek.* Karakteristik bir büyüklüğün *(gerilim, akım v.b.)* önceden belirtilen bir değere ulaşmasından belli bir zaman sonra çalışan röle. [*İng.* Time lag cut-out, defered action relay; *Fr.* Relais à action différée]; ◉ **geciktirme ~ si**, *elek.* Bir koruma tertibatının çalışmasını bir süre geciktiren röle. [*İng.* Temporization relay; *Fr.* Relais de temporisation]; ◉ **güç ~ si**, *elek.* Etki büyüklüğü olarak bir güçten yararlanan röle. [*İng.* Power relay; *Fr.* Relais de puissance]; ◉ **hep (hiç) ~** si, *elek.* Etki büyüklüğünün geniş sınırları içinde çalışacak ve ayarlama değerine ikinci derecede önem verilecek şekilde yapılmış röle. [*Fr.* Relais de tout ou rien]; ◉ **hertz ~ si**, *telekom.* Yayının, mümkün olduğu kadar dar bir demetle alıcıya doğru yöneltildiği düşük güçlü verici. [*İng.* Hertzian relay; *Fr.* Relais hertzien]; ◉ **ilk hareket ~ si**, *elek.* Bir arıza anında veya anormal çalışma şartlarında ek bir besleme düzeneğinin çalışmasını sağlayan röle. [*İng.* Starter relay; *Fr.* Relais de démarrage]; ◉ **işaretleşme ~ si**, *elek.* Görülen veya işitilen işaretlere kumanda etmek için özel olarak yapılmış ve genellikle bir işaret silme tertibatıyle donatılmış hep veya hiç etkili röle. [*İng.* Signalling relay; *Fr.* Relais de signalisation]; ◉ **kilitleme ~ si**, *elek.* Bir korunma tertibatında, bazı şartlar altında öbür rölelerin çalışmasını sınırlayan veya durduran röle. [*İng.* Lacking relay; *Fr.* Relais de verrouillage]; ◉ **koruma ~ si**, *elek.* Bir arıza anında veya anormal çalışma şartlarında bir şebeke elemanını *(makine, transformatör, hat v.b.)* korumaya yarayan röle. [*İng.* Protection relay; *Fr.* Relais de protection]; ◉ **maksimum ~ si**, *elek.* Etki büyüklüğünün değeri ayarlama değerini aştığı zaman çalışan ölçü rölesi. [*İng.* Maximum relay; *Fr.* Relais à maximum]; ◉ **minimum ~ si**, *elek.* Etki büyüklüğü rölenin ayarlama değerinin altında bir değer aldığı zaman çalışan ölçü rölesi. [*İng.* Minimum relay; Relais à minimum]; ◉ **primer ~**, *elek.* Sargıları doğrudan doğruya bir ana devrenin akımı veya gerilimiyle beslenen bir şönt veya ölçü transformatörü gerektirmeyen röle. [*İng.* Direct relay, primary relay; *Fr.* Relais direct, relais primaire]; ◉ **sekonder ~**, *elek.* Sargıları bir şöntle veya bir ölçü transformatörünün akımı veya gerilimiyle beslenen röle. [*İng.* Indirect relay, secondary relay; *Fr.* Relais indirect, relais secondaire]; ◉ **sıfır gerilim ~ si**, *elek.* Kendisini besleyen gerilim ortadan kalktığı zaman çalışan röle. [*Fr.* Relais à manque de tension]; ◉ **termik ~**, *elek.* İçinden geçen akımın ısı etkisiyle çalışan maksimum akım rölesi. [*İng.* Thermic relay; *Fr.* Relais thermique]; ◉ **ters akım ~ si**, *elek.* Etki büyüklüğü bir doğru akım olan ve bu akımın normal yönüne zıt bir yön almasıyle çalışmaya başlayan ölçü rölesi. [*Fr.* Relais à retour de courant]; ◉ **yardımcı ~**, *elek.* Kesme veya kapama gücünü arttırmak veya kontakları çoğaltmak için kullanılan anî etkili ara röle. [*İng.* Auxiliary relay; *Fr.* Relais auxiliaire].

rölik.-ği, i. *Fr. rélique.* Hıristiyanlarda din uğruna ölenlerin ve azizlerin vücut ve organlarından kalan ve bir sandık içinde saklanarak ziyaret edilen, kemik, el, kol, gibi parçalar. [*İng.* Relic].

röliklik.-ği, i. Bir hıristiyan azizinin kemiklerini veya mukaddes sayılan bir şeyi muhafaza etmeye yarayan süslü sanduka veya çekmece. [*İng.* Reliquary, shrine; *Fr.* Reliquaire].

rölöve, i. *Fr. relevé.* § ◉ *ark.* Eski bir sanat eserinin, eski bir tablo veya bir freskin çoğu zaman suluboya ile yapılmış kopyası; § ◉ *istat.* Belirli bir olayı anakitleyi *(veya anakütle)* dolaylı olarak, daha doğrusu aracıların *(sayım görevlisi)* yardımıyle gözleme tutmak, gözlem sonucu elde edilen birimlerin göstergelerini tespit etmek ve kaydetmek işlemi. *(Örnek: bir nüfus sayımında bireylerin sayısı bunların cinsiyet, yaş, medenî hali, öğrenimi, mesleği ve dini rölöve aracılığıyle ortaya çıkarılır).* ◉ **dinamik ~**, *istat.* Olay veya anakitlenin sürekli olarak belirli bir zaman içerisinde gözlenmesi. *(Örnek: doğum, evlenme, boşanma ve ölüm kayıtları);* ◉ **dolaylı ~**, *istat.* Herhangi bir olayı oluşturan birimlerin, olayla sıkı bir ilişkisi olan başka bir olay aracılığıyle gözleme tutulması ve bu olaydan elde edilen sonuçlara dayanarak incelemek istenen olaya anlama yapılmasıdır. *(Örnek: nüfus sayımı yapmak yerine mesken sayısı gibi nüfus ile yakın ilişkisi olan olaylardan elde edilen sonuçlarla nüfus sayısını tahmin etmek);* ◉ **dolaysız ~**, *istat.* İnceleme konusu olay veya anakitlenin birimlerinin doğrudan doğruya sayılması; ◉ **dönem ~**, *istat.* Zaman içinde belirsizlik gösteren olayların zaman zaman gözleme tutulması; ◉ **ilkel ~**, *istat.* Karmaşık ve büyük anakitleleri ilişkin ve deneme niteliğinde yapılan rölöve. *(Bunun amacı araştırıcıyla önceden tahmini bir fikir vermek ve kesin rölöve için gerekli araç ve gereçleri hazırlanmasını ve tanımlanmasını sağlamaktır);* ◉ **istemli** *(iradî) ~*, *istat.* Olay veya anakitle birimlerinin seçiminin, rölöveyi yürüten görevlilerin istediği gibi seçtiği rölöve; ◉ **kendiliğinden yapılan** *(otomatik) ~*, *istat.* Bazı gelenekler veya kanun, tüzük ve yönetmelik uyarınca yapılan gözlem. *(Örnek: doğum, ölüm, evlenme ve boşanma kayıtları);* ◉ **kesin ~**, *istat.* Bir anakitlenin doğrudan doğruya incelenmesi; ◉ **kısmî ~**, *istat.* İncelenmesi istenen olayın yalnız bazı birimlerinin gözleme tutulması; ◉ **statik ~**, *istat.* İncelenen anakitle veya olayın belirli bir zaman süresi içinde gözlenmesi. *(Önek: nüfus sayımları her beş yılda bir gün içerisinde yapılır);* ◉ **sürekli ~**, *istat.* Zaman içinde sürekli olarak değişen ve yeni durumlar gösteren olayların aralıksız incelenmesi. *(Örnek: doğumlar ve ölümler);* ◉ **tam ~**, *elek.* İncelenen olayların bütün birimlerinin gözleme tutulması; ◉ **tesadüfî (rastlantısal) ~**, *istat.* Ayrık durumlarda ortaya çıkan olaylara uygulanan gözlem. *(Örnek: savaş, olağanüstü durumlar /sel, yangın gibi/ ve bulaşıcı hastalıklar sonucu ölenlerin sayısının belirlenmesi.)*

rölyef, i. *Fr. relief. san.* Bir figür veya süsün düz bir zemin üstündeki çıkıntısı, kabartma: *Bir sarayın duvarlarını süsleyen rölyefler.* [*İng.* Relief, rellevo].

römametre, i. *Fr. rheumamètre* < *Yun. reuma*, akıntı + *metron*, ölçü. *fiz.* Bir sıvı akıntısının hızını ölçmeye yarayan âlet. [*İng.* Rheumameter].

römer, roemer, i. *Alm.* Ren şarabı, içmede kullanılan geniş karınlı alman bardağı. [*İng.* ve *Fr.* Römer, roemer].

römerit, i. *Fr. rœmérite, rômérite (Alman jeoloğu F. Römer'in /1818-1891/ adından) min.* Nidratlı doğal demir sülfat. [*İng.* Römerite].

römork, i. *Fr. remorque.* § ◉ Genellikle motorlu bir taşıt tarafından yedeğe alınarak çekilen motorsuz taşıt. [*İng.* Trailer]; § ◉ *demir.* Bir motorlu tren tarafından çekilen demir yolu taşıtı. [*İng.* Slip - coach]. ~ **olarak uçuş süresi**, *hava.* Planörün yerden kalkış amacıyle hareketinden, traktör uçak tarafından serbest bırakılıncaya kadar geçen süre. [*İng.* Aeora tow flight time]. ~ **takma**, *sil.* At koşulu eski askerî arabalarda, ön araba ile arka arabayı birleştirme usulü. *(Arka araba, merkezlerinden geçen dikey bir eksenle birleştirilmiş iki madenî halka yardımıyle ön arabaya bağlanırdı).*

römorkaj, i. *Fr. remorquage. den. huk.* Bir geminin, başka bir gemi tarafından çekilmesi, *Römorkaj*, değişik sebeplerden ileri gelebilir. Bir mavnanın bir römorkör tarafından çekilmesi, mavnanın tek başına hareket edememesi yüzündendir. Bunun gibi kazaya uğramış bir geminin başka bir gemi tarafından çekilmesi de römorkajdır. Bu durumda, bir kurtarma-yardım söz konusudur. [*İng.* Towage, haulage; towing].

römorkör.-rü, i. *Fr. remorqueur. den.* Başka taşıtları yedeğine alıp çekmek üzere özel olarak yapılmış gemi. [*İng.* Tug; tug-boat, tow-boat]; ◉ **açık deniz ~ ü**, *den.* Liman römorkörlerinden daha güçlü olan ve milletlerarası römorkaj işlerinde kullanılacağı için çok daha uzun mesafeler alabilecek şekilde yapılan römorkör. [*İng.* High-seas tug, open sea tug; *Fr.* Remorqueur de haute mer]; ◉ **bordada ~**, *den.* ◘ Borda; ◉ **liman ~ ü**, *den.* Bir geminin bir liman içinde yer değiştirmesini *(limana giriş, yanaşma, limandan çıkış)* sağlamak amacıyle kullanılan römorkör. [*İng.* Port tug, harbour tug; *Fr.* Remorqueur de port]; ◉ **yardım ~ ü**, *den.* Tehlikeli durumda bulunan gemilere yardım etmek için özel olarak yapılan ve bazı özel âletlerle donatılan açık deniz römorkörü. [*İng.* Salvage tug; *Fr.* Remorqueur d'assistance].

Rönesans, i. *Fr. renaissance.* Avrupa'da orta çağdan sonra hümanizmin etkisiyle meydana gelen ve eski klâsik âleme dayanan bilim ve sanat çığrı olup yaşadığımız çağın başlangıcı sayılır. [*Osm.* Devr-i intibak; *İng.* Renaissance].

röntgen, i. § ◉ *(Alman fizikçisi Röntgen'in adından).* X veya γ ışımalarının miktar ölçümü birimi. *(Sembolü: R). /Bu ışınlara eşlik eden cisimcik yayımı, 0,001 293 gr. havada, artı veya eksi işaretli bir miktar elektrik yükü taşıyan*

$$\frac{1}{3x10^9}$$

coulomb'a eşit iyonlar üretir). [*İng.* Röntgen, roentgen X ray; *Fr.* Röntgen]; § ◉ *arg.* ◘ **Dikiz**; ◉ ~ **in insan eşdeğeri**, Yüksek enerjili röntgen ışınlarının bir biyolojik etkisi sağlayan herhangi bir iyonize edici ışın miktarı. [*İng.* Roentgen equivalent man]; ~ **in fizik eşdeğeri**, Doku tarafından gram başına 93 erglik enerji absorpsiyonu meydana getirebilen iyonize edici ışın miktarı. [*İng.* Röntgen equivalent physical].

~ **ışınları**, *fiz.* İçindeki basınç düşürülmüş bir tübün katod adını alan kutbundan çıkan ışınların, platin veya tungsten gibi madenlere çarptıktan sonra aldıkları ışın şeklinin adı. [*İng.* Röntgen rays, X rays; *Fr.* Rayons Röntgen].

☆ *Eşanl.* **X ışınları.**

~ **işletmek**, *arg.* ◘ Gözetlemek.

~ **muayenesi**, X ışınlarının tıbbî teşhiste uygulanması. *(Röntgen muayenesi, X ışınlarının organik dokular tarafından eşit olmayan derecelerde emilmesine dayanır. Eşit olmayan bu geçiş, radyolojik gölgeler meydana getirir; bunlar ya fluoresan bir ekranla /radyoskopi/ ya gümüş tuzlarının fotoğraf filmi üzerinde indirgenmesiyle /radyografi/ değerlendirilir. İncelenecek doku ile çevresindeki doku arasında X ışınlarını geçirmede bir fark yoksa, saydam olmayan kontrast maddeler kullanılır.)* [*İng.* Radiography; *Fr.* Radiographie].

~ **tedavisi**, ◘ Radyoterapi.

röntgenci, i. § ◉ Röntgen uzmanı. [*İng.* X-ray (Röntgen) specialist, radiologist; *Fr.* Radiologue]. ◘ *ŞEKİL: 241.*— **HASTANE**; § ◉ *arg.* Kadınları gizlice gözetleyen ahlâksız erkek. [*İng.* Voyeur, peeping tom; *Fr.* Voyeur,-euse]. ☆ *Eşanl.* **dikizci.**

röntgencilik.-ği, i. § ◉ Röntgen uzmanlığı ve-

ya birimi. [*Ing.* Radiology]; § ❷ *arg.* Kadınları gizlice gözetleme ahlâksızlığı. [*Ing.* Voyeurism; *Fr.* Voyeurisme]. ☆ *Eşanl.* **camcılık, dikizcilik.**

röntgenkimograf, i. *tıp.* Röntgenkimografi cihazı. [*Ing.* Roentgenkymography].

röntgenkimografi, i. *tıp.* Bir organın hareketini röntgenle tespit etme. [*Ing.* Roentgenkymography].

röntgenkimogram, i. *tıp.* Röntgenkimografi filmi. [*Ing.* Roentgenkymogram].

röntgenografi, i. *tıp.* ◘ **Radyografi.**

röpor, i. *Fr. report, bank.* ve *bors.* Vâdeli bir alışverişte, iktisadî bir değerin teslim alınarak bedelinin ödeneceği günde yapılan ve spekülasyonu ileri bir tarihe kadar sürdürmeyi amaç edinen işlem. [*Ing.* Contango (ing), continuation].

röportaj, i. *Fr. reportage.* Bir gazete, radyo veya televizyon muhabirinin, yaptığı araştırma ve soruşturma sonucunda hazırlanmış olduğu yazı, program. [*Ing.* Reporting, report].

~ **filmi,** *sin.* Röportaj özelliği gösteren film çeşidi. [*Ing.* Topical film, topical; *Fr.* Film de reportage].

röportajcı, i. Röportaj yapan kimse, röportaj muhabiri.

röpriz, i. *Fr. reprise.* Yeniden ele alma, tekrarlama.

röprodüksiyon, reprodüksiyon, i. *Fr. reproduction.* § ❶ Çoğalma. [*Ing.* Reproducing]; § ❷ Aslına sadık kalınarak yapılan taklit. [*Ing.* Reproduction]; § ❸ Bir edebiyat veya sanat eserinin kopyası veya taklidi: *Bir tablonun, bir desenin röprodüksiyonu.* [*Ing.* Reproduction].

~ **makinesi,** § ❶ *büro.* Biri okunacak, öbürü delinecek kartlara ayrılmış iki kart besleme deposundan meydana gelen delikli kart makinesi. [*Ing.* Reproducer; *Fr.* Reproductrice]; § ❷ *graf. san.* Fotogravür atelyelerinde kullanılan fotoğraf makinesi. [*Ing.* Reproducer; *Fr.* Appareil de reproduction].

~ **ölçeği,** *graf. san.* ◘ **Ölçek.**

rösin, i. *Fr. reussine. min.* Doğal sodyum ve magnezyum sülfat karışımı. [*Ing.* Reussine].

rötar, i. *Fr. retard,* § ❶ Gecikme, özellikle bir taşıtın hareketinin veya varışının gecikmesi: *Küçük bir rötarımız olduğu için Diyarbakır'a ancak saat bire doğru varıyoruz.* [*Ing.* Delay]; § ❷ *(Geniş anl.)* Bir şeyi gereken zamandan sonra yapma. [*Ing.* Delay].

~ **şırınga (şekil, eriyik),** *ted.* Bir ilâcı bir defada kuvvetli bir dozda veya sık sık vermekten sakınmak ve vücutta uzun süre alıkoymak amacıyle başvurulan usul ve bu amaçla kullanılan ilâç, eriyik: *Rötar ensülin.* [*Fr.* Injection retard, forme retard, solution retard].

rötret,-ti, i. *Fr. retraite. bank.* ve *bors.* Alacağı ödenmemiş senet hamilinin, muhatap veya cirantalardan biri üstüne keşide ederek *(çekerek),* ödenmemiş olan poliçenin masraf ve faizlerle birlikte ödenmesi için gönderdiği yeni kambiyo mektubu. [*Ing.* Redraft, re-exchange].

~ **çekme,** *bank.* ve *bors.* Ödenmemiş bir kambiyo mektubu hamilinin, yükümlüler üstüne yeni bir kambiyo mektubu *(rötret)* çekmesinden ibaret işlem. *(Bunu alacağını tahsil etmek için iskonto ettirir).* [*Ing.* Redrawing on someone; *Fr.* Action de faire retraite sur qn].

rötuş, I. *Fr. retouche.* ◘ **Retuş.**

rövalorizasyon, I. *Fr. revalorisation ikt.* Uluslararası ölçüde, değerden düşmüş olan bir paraya eski değerinin geri verilmesi. [*Ing.* Revalorization].

rövanş, revanş, i. *Fr. revanche.* § ❶ *sp.* Bir önceki karşılaşmada yenilmiş olan tarafın aynı rakiple yaptığı ikinci karşılaşma; § ❷ *oyun.* Bir ilk parti kaybedildikten sonra oynanan yeni parti.

röver, I. *Fr. revers. kıyf.* ◘ **Devrik.**

rövolver, I. *Fr. revolver.* ◘ **Revolver.**

Ru[1]**, ruy,** i. *Osm.* < *Fars. rū* veya *rūy. esk.* Yüz, çehre. [*Ing.* Face, visage; *Fr.* Visage, face]; ◉ ~ **i aşıran,** *müz.* Türk musikisinde en az 5-6 yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur);* ◉ ~ **i ırak,** *müz.* Türk musikisinde 6 yüzyıllık seyrek kullanılan birleşik makamlardan biri. [*Ing.* A compound makam six or seven centuries old, seldom used].

-ru[2] /-rû/, s. *Osm.* < *Fars. rūyi. esk.* «Çıkan, biten» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapar: *Hod-ru, kendi kendine çıkan v.b.*

Ru[3]**,** *kim. Rutenyum'*un kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of ruthenium; *Fr.* Symbole chimique du ruthénium].

ruam /ruâm/, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Sakağı.**

Ruanda Cumhuriyeti, öz. i. Orta Afrika'da bir cumhuriyet. Kongo-Kinşasa, Uganda, Tanzaniya ve Burundi arasında bulunur. 1961'e kadar Belçika himayesi altında olan Ruanda-Urundi toprağının kuzey bölgesiydi. Yüzölçümü 26.338 km², başkenti *Kigali*'dir. [*Ing.* Ruanda; *Fr.* République de Ruanda, Ruanda ou Rwanda].

Ruanda-Urundi, öz. ı. Orta Afrika'da eski Belçika himayesi, daha önce Alman Doğu Afrikası'nın bir kısmıydı. 1919'da Tanzanya'ya katıldı. 1922'de Milletler Cemiyeti tarafından Belçika mandasına verildi; başkenti Usumbura idi. Önce iktisadî bakımdan (1912), sonra da bir vali muavini yönetiminde idarî bakımdan Belçika Kongosuna bağlanan Ruanda-Urundi, 1960'ta Belçika Kongosu'ndan ayrıldı; 1961 de *Ruandi Cumhuriyeti* ve *Urundi* veya *Burunda Krallığı,* muhtar hükümetler tarafından yönetilmeğe başlandı; 1962'de bağımsızlıkları ilân edildi. [*Ing.* Ruanda-Urundi; *Fr.* Ruanda - Urundi, Rouanda - Ouroundi].

rub, s. ◘ **Rubu.**

ruba/ru:ba/, i. *It. roba.* § ❶ *(Eskidon)* Giysi, elbise, giyecek. [*Ing.* Clothes, clothing; *Fr.* Robe]; § ❷ *den.* Serenleri pırasya pupaya ve rüzgârı başa alarak gemiyi geriletme.

rubah, rubeh /rûbâh veya rûbeh/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Tilki: *Rubah ile şîr olur mu seyyan.* [*Ing.* ve *Fr.* Rubato]; § ❷ *mec.* Kurnaz kimse.

rubahane, rubehane, z. *esk. mec.* Tilki gibi, kurnazca. [*Ing.* Special to the fox, foxlike].

rubahî, rubehî, i. *esk. mec.* Akıllılık, kurnazlık. [*Ing.* Quality or act of a fox, vulpine, cunning].

rubaî, rübai /rubâ'i/, I. *Osm.* < *Ar. erba'a.* § ❶ *ed. esk.* Dört mısradan oluşan divan edebiyatı nazım şekli: *Hayyam'ın rubaîleri.* [*Ing.* Verse of four half-lines, quatrin; *Fr.* Composé de quatre parties]; § ❷ *gram. esk.* Kökünde dört harf bulunan arapça mastar.

rubas, i. *Fr. rubasse.* Sunî olarak kırmızıya veya kırmızının başka bir tonuna boyanmış kuvars.

rubato, z. *It. müz.* § ❶ Bir müzik bölümünün büyük bir ritim serbestliğiyle yorumlanacağını belirten terim. [*Ing.* ve *Fr.* Rubato]; § ❷ i. Bu şekilde yorumlanan bölüm. *(Rubato, melodiyi icra eden çalgı veya sesin bazı notalarda pek az hissedilecek değer küçültmeleri yapabileceği anlamına gelir. Herhangi bir kurala bağlı olmadığı için bunu iyi veya kötü bir şekilde uygulamak çalgıcı veya şarkıcının müzik inceliğine ve özel zevkine kalmıştır. Rubato terimi Caccini'nin Nuove Musiche /Yeni müzik/, 1601; Tosi'nin Opinioni de Cantori /1723/ eserlerinde geçer; bütün büyük İtalyan şarkıcılarıyle Mozart, Chopin, Liszt gibi besteciler rubato'yu kullanmıştır.)* [*Ing.* ve *Fr.* Rubato].

rubeh, i. ◘ **Rubah.**

rubelan, I. *Fr. rubellane* < *Lat. rubelius,* kırmızı. *min.* Kara mikanın bozulmasından meydana gelen inorganik madde. [*Ing.* Rubellane].

rubelit,-ti, i. *Fr. rubellite* < *Lat. rubellus. min.* Kırmızı renkli turmalin çeşidi. [*Ing.* Rubellite].

rubenist, i. ve s. *Fr. Rubéniste.* Meşhur ressam Rubens'in tarzında çalışan ve ona taraftar olanlara verilen ad.

ruberitrik, s. *Fr. rubérythrique* < *Lat. ruber,* kırmızı + *Yun. erythros,* kırmızı. *kim.* ◉ ~ **asid,** *kim.* Kök boyasında buluna alizarin glikoziti. [*Ing.* Ruberythric acid; *Fr.* Acide rubérythrique].

ruberoyid, i. *Fr. ruberoïd.* En üstteki madenî olmak üzere birçok tabakadan meydana gelen bir yalıtma *(tecrit)* malzemesinin ticarî markası. [*Ing.* Ruberoid].

ruberrah, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Gitmeye hazırlanan. [*Ing.* Prepared, ready for a journey].

rubi, i. *Fr. rubis.* § ❶ Yakut. [*Ing.* Ruby]; § ❷ Yakut rengi; § ❸ *saatç.* ◘ **Taş.**

rubidin, i. *Fr. rubidine.* kim. *Formülü RbOH* olan rubidyum hidroksid. [*Ing.* Rubidin].

rubidyum /rubid:yum/, i. *Fr. rubidium* < *Lat. ruber, kırmızı (Madenin tayfında kırmızı renkli iki çizgi olduğu için). kim.* Sembolü Rb, A.n. 37 ve A.i. 85, 48 olan, tütün, pancar gibi kimi bitkilerde bulunan kimyasal bir element. *Kirchhoff* ve *Bunsen* tarafından yapılan tayf analizinde sodyumla birlikte keşfedilen alkali maden olup, alkali madenler grupunda potasyumdan sonra gelir ve kimyasal bakımdan potasyuma çok benzer; bu iki madenin tuzları eş biçimlidir. Yoğunluğu 1,52 olan ve 39° C'ta eriyen beyaz bir katıdır. Kuru havada bile çok çabuk oksidlenir; suyu kolayca ayrıştırır. [*Ing.* ve *Fr.* Rubidium].

rubikon, i. *(özel ad Rubicon'dan) oyun.* Bezikte, bir taraf bin beş yüz sayıyı tamamlayamadan ötekinin üç bin sayı yaparak oyunu bitirmesi. *(Rubikon yapan oyuncu, vidosuz oyunda iki puan, vidolu oyunda vidoların sayılması sonucu ortaya çıkan sayının iki katını kazanır).* [*Ing.* ve *Fr.* Rubicon].

rubinspat,-tı, i. *Fr. rubinspath. min.* ◘ **Rodonit.**

rubisel, i. *Fr. rubicelle. min.* Doğal mağnezyum alüminat; altın sarısı renginde bir spinel çeşididir. [*Ing.* Rubicelle].

rubiyadin, i. *Fr. rubiadine. kim.* Kök boyasında bulunan antrakinon sınıfından boyarmadde. [*Ing.* Rubiadine; *Fr.* Rubiadine, 4-methylpurpuroxanthine].

☆ *Eşanl.* **4-metil pürpüroksantin.**

ruble /rub:le/, i. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği para birimi; 100 kopek değerinde *(sembolü: RBL).* [*Ing.* Ruble; *Fr.* Rouble].

rubren, i. *Fr. rubrène. kim.* Formülü $C_{42}H_{28}$ olan, kırmızı-turuncu renkte hidrokarbon; havanın oksijenini bağlayarak oksirubren haline dönüşür; renksiz olan oksirubren de yeniden kolaylıkla rubren halinde indirgenir. [*Ing.* Rubrene; *Fr.* Tetraphénylnaphtacène].

☆ *Eşanl.* **tetrafenilnaftasen.**

rubrit,-ti, i. *Fr. rubrite. min.* Hidratlı doğal demir ve magnezyum sülfat. [*Ing.* Rubrite].

rubu, rub, s. *Osm.* < *Ar. erba'a,* dört > *rub. esk.* Dörtte bir, çeyrek.

rud /rûd/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Çay, ırmak: *Döner vadide duradur bir ses rudlar çağlar.* [*Ing.* River, stream]; § ❷ Kemençe; § ❸ Saz teli.

rude /rûde/, i. *Osm.* < *Fars. anat. esk.* Bağırsak. [*Ing.* Gut, bowel, intestine].

rudistler, ç.i. *Fr. rudies. paleont.* İkinci zamanda yaşamış iki çeneli, pürtüklü kalın kabuklu büyük yumuşakçalar grupu. [*Ing.* Rudista, rudistae].

ruf, i. *Ing. roof.* Dam, çatı.

Rufaî /Rufaî/, öz. i. *Osm.* < *Ar.* XII. yüzyılda yaşamış Ahmet Rufaî tarafından yayılan bir sofiye tarikatı. ◉ **(Bu işe)** ~ **ler karışır,** *dey.* Bu iş öyle karışık ki bunu kimse çözemez.

RUFFINI, Angelo, öz. I. *(1864-1929)* İtalyan biyoloji bilgini.

~ **cisimcikleri,** *biy.* Yalın veya çatal iğ biçiminde dokunan cisimcikleri *(birçok sinir telinin dallanıp bağlandığı esnek liflerden oluşur).* [*Ing.* Ruffini's organs; *Fr.* Corpuscules de Ruffini].

rufigallik, s. *Fr. rufigallique.* < *Lat. rufus,* kızıl + *gallik. kim.* ◉ ~ **asid,** *kim.* Formülü $(OH)_3C_6H[CO]_2C_6H(OH)_3$ olan heksahidroksiantrakinon; iki gallik asid molekülünün sülfürik asid etkisiyle yoğunlaşmasından elde edilir. *(Kromlu mordan üzerinde kahverengi boyarmadde olarak kullanılır; al-*

kali çözeltileri mavi renklidir). [*ing.* Rufigallic acid; *Fr.* Acide rufigallique].

rufol, i. *Fr. kim.* Antrasen'den türeyen 1-5 difenol 1-5 antrasendisülfonik asidin alkali ortamda erimesiyle elde edilir.

rugan, i. *Osm.* < *Fars. revgāni.* § ❶ Ayakkabı, çanta v.b. şeyler yapmak için kullanılan parlak bir cins deri. [*Ing.* Patent leather; *Fr.* Cuir verni]; § ❷ s. Bu deriden yapılmış: *Rugan iskarpin;* § ❸ Cilâ, vernik. [*Ing.* Varnish; *Fr.* Laque, vernis].

ruganî /ruganî/, i. *Fars. revgāni. esk.* Parlatıcı bir madde. *(Ardıç sakızı, şarap ruhu, damla sakızı ve Venedik terementisinden yapılır. Ciltçilerin ve mezar taşlarının üstündeki işlemleri, resimleri parlatmada kullanılırdı.)*

ruganlamak, geçl. f. Deriyi cilâlayarak parlatmak, rugan haline getirmek. [*Ing.* To varnish, polish; *Fr.* Vernier, vernisser].

rugby /ragbi/, i. *Ing.* On beşer kişilik iki takım arasında oval bir topla oynanan oyun. *(Topu rakip takımın kale sahasına sokmak veya ayak vuruşuyle kaledeki yatay direğin üstünden aşırarak puan toplamak oyunun amacıdır).* [*Ing.* ve *Fr.* Rugby]; ◉ **on üç kişilik ~,** Bazı kuralları rugby'den farklı olan ve onüç kişilik iki profesyonel takım arasında oynanan rugby. *(Onüç oyunu da denir).* [*Fr.* Rugby à treize]. ◘ *ŞEKİL: 562.*— **TOP OYUNLARI** II.

rugerdan /rü-gerdān/, b.s. *Osm.* < *Fars.* rü yüz + *gerdān.* çeviren. *esk.* Yüz çeviren, vazgeçen, terk eden. [*Ing.* Disobedient, one who renounces].

rugerdanî /rügerdānî/, b. i. *esk.* Yüz çevirme, terk etme. [*Ing.* Desertion; *Fr.* Abandon, délaissement].

rugo, i. *bot.* Madagaskar, Réunion, Gabon ve Zambezi bölgesinde yetişen ve kışın yapraklarını dökmeyen ağaç. *(Guttiferaceae familyasından Haronga cinsinin iki türü bu adla anılır).* [*Fr.* Rougo].

ruh[1] /rüh/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Dinlerin ve tinselci felsefenin insanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul ettiği canlandırıcı ve etkin ilke, hayatın özü. [*Ing.* Soul, spirit, breath of life; *Fr.* Âme]. ☆ *Eşanl.* **can, manevî benlik**; § ❷ *(Geniş anlamda)* Canlılık, duygu: *Bu adamda hiç ruh yoktur.* [*Ing.* Energy, activity; *Fr.* Vivacité, activité, animation]; § ❸ *mec.* Bir şeyin en önemli, can alıcı noktası, özü: *Meselenin, bütün ruhu burada.* [*Ing.* Essence; *Fr.* Âme]; § ❹ Esans: *Naneruhu;* § ❺ Hortlak, cin v.b. gibi hayal ürünü varlık. [*Ing.* Ghost, phantom; *Fr.* Fantôme]; § ❻ Yaradılış, karakter: *Onun ne ruhta insan olduğunu anladım.* [*Ing.* Nature, character; *Fr.* Nature, caractère]; § ❼ *din.* İnsan bedeni yaratıldıktan sonra Tanrı tarafından varlığına üflenerek kazandırılan canlılık verici ilke; § ❽ *giz. ilm.* (a) Herhangi özel bir görevi yerine getiren madde dışı varlık. [*Ing.* Spirit; *Fr.* Esprit]; (b) Bir ölünün, geri döndüğüne inanılan manevî varlık. [*Ing.* Spirit; *Fr.* Esprit]; § ❾ *kim. esk.* Damıtılarak elde edilen, uçucu ve kokulu maddelere verilen ad. [*Ing.* Essence, tincture, volatile fluid; *Fr.* Esprit]; § ❿ *müz.* Türk musikisinde 5-6 yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur);* § ⓫ *tasav.* İnsanla Tanrı arasındaki öz birliğini sağlayan cevher; ◉ **(birinin) ~ u (bile) duymaz,** *dey.* Hiç haberi olmaz, hiç işitmez, hiç anlamaz; ◉ **/.../ ~ una işlemek,** *dey.* **/.../** Benliğinde yer etmek, benliğinin bir parçası haline gelmek: *Ahlâksızlık onun ruhuna işlemiştir;* ◉ **~ unu okşamak,** *dey.* *(birinin)* Hoşuna gitmek; ◉ **~ unu okumak,** *dey.* *(birinin)* Benliğini tamamen anlamak, düşüncelerini kavramak; ◉ **~ unu şad etmek,** *dey.* Ölmüş bir kimseyi anarak onun ruhunu memnun etmek; ◉ **~ unu (ruh) teslim etmek,** *dey.* Can vermek, ölmek. [*Ing.* To give up the ghost, to die; *Fr.* Mourir]; ◉ **~ unu vermek,** *dey.* Bütün benliğini vermek; ◉ **afyon ~ u,** *kim.* ◘ **Afyon**; ◉ **duysal ~,** *psik.* ◘ **Duysal**; ◉ **katran ~ u,** *ecz.* ◘ **Katran**; ◉ **koruyucu ~,** *esk.* ◘ **Koruyucu**; ◉ **lokman ~ u,** *kim. esk.* ◘ **Lokmanruhu**; ◉ **nane ~,** *kim. esk.* ◘ **Naneruhu**; ◉ **nışadır ~ u,** *kim. esk.* ◘ **Nışadırruhu**; ◉ **odun ~ u,** *kim. esk.* Metil alkolun eski adı. [*Ing.* Lignin, lignose; *Fr.* Esprit de-bois, esprit-de-bois inflammable]; ◉ **ölmüşlerin ~ una değsin,** *dey.* Genellikle ikram edilen suyu içtikten sonra veya yiyeceği alırken teşekkür yollu kullanılır; ◉ **sirke ~ u,** *kim. esk.* Asetik asidin eski adı. [*Ing.* Spirit of vinegar; *Fr.* Esprit acide du bois, esprit-de-vinaigre]; ◉ **tuz ~ u,** *kim. esk.* ◘ **Tuzruhu**; ◉ **vurucu ~ lar,** Varlıklarını duvarlara ve mobilyalara v.b. vurarak belirten ölü ruhlarına ispritizmacılar tarafından verilen ad. [*Ing.* Rapping spirits; *Fr.* Esprits frappeurs].

~ argınlığı, *psik.* Düşünce kararsızlığı, kuşku anıklığı. [*Osm.* Atalet-i ruhiye; *Ing.* Psychasthenia; *Fr.* Psychasthénie].

~ bilgini, Ruhbilim uzmanı.

~ bulmak, *dey.* Canlılık, anlam kazanmak.

~ çağırma, *giz. ilm.* (a) Gizli bir şeyi öğrenmek ve gelecekten haber almak için ölülerin ruhunu çağırma. [*Ing.* Necromancy; *Fr.* Nécromancie]; (b) *(geniş anl.)* Büyücülük. [*Ing.* Necromancy; *Fr.* Necromancie, magie].

~ efzâ, *müz.* Türk musikisinde 2 yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur).*

~ evi, *ark.* Mısır'da *VI.* ve *XII.* Sülâleler arasında kullanılagelmiş pişmiş topraktan eşya. [*Ing.* House of spirit; *Fr.* Maison d'âme].

~ gibi, *dey.* Varlığını hissettirmeyen.

~ göçü, *psik.* ◘ **Ruhgöçü**.

☆ *Eşanl.* **ruh sıçraması.**

~ hali (haleti), Bireyin içinde bulunduğu nispeten kısa süreli psikolojik durum. [*Osm.* Haleti ruhiye; *Ing.* Psychological condition, morale, mood].

~ hastalıkları, Erken bunama, paranoya, manik depresif, psikoz veya çeşitli psikonevrozlar gibi, insanların ruh sağlığını bozan ve bir uzman hekimin müdahale ve bakımını gerektiren ruh hastalıkları. [*Osm.* Maraz-ı ruhî; *Ing.* Psychopathy, mental disease; *Fr.* Psychopatie].

~ hastası, Ruhsal dengesi bozuk olan kimse. [*Ing.* Psychopath; *Fr.* Psychopathe].

~ hekimliği, Akıl bozuklukları hekimliği. [*Ing.* Tababet-i ruhiye; *Ing.* Psychiatry; *Fr.* Psychiatrie].

~ nüvaz, *müz.* Türk musikisinde bir makam.

~ ölçümü, İnsanın ruh ve zihin yetilerinin ölçülmesi işi. [*Osm.* Mukayese-i ruhiye; *Ing.* Psychometry; *Fr.* Psychométrie].

☆ *Eşanl.* **psikometri.**

~ ötesi, ◘ **Ruhötesi.**

~ sıçraması, ◘ **Ruh göçü.**

ruh[2] /rüh/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yanak, çehre. [*Ing.* Cheek, face, countenance]; § ❷ Yön, taraf.

ruh[3] /rüh/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Anka kuşu; § ❷ Satranç taşlarından biri, kale. [*Ing.* Roc (name of a mythical bird)].

ruham /ruhām/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mermer. [*Ing.* Marble; *Fr.* Marbre].

ruhanî /rühānî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ruhla ilgili olan. [*Ing.* Spiritual, immaterial; *Fr.* Spirituel,-elle]; § ❷ Ruhtan ibaret olan, gözle görülmeyen; § ❸ Konu olarak yalnız din ve mezhep işlerini ele alan, bunlarla ilgili bulunan: Ruhanî reis. [*Ing.* Spiritual; *Fr.* Spirituel,-elle]; § ❹ i. *(Genellikle çoğul olarak)* Varlıkları yalnız ruhtan ibaret olanlar, ruhlar; § ❺ Hıristiyan din adamlarına müslümanlarca verilen ad. [*Ing.* Clerical; *Fr.* Clérical]; ◉ **papanın ~ reisliği,** *din.* Petrus halefi ve Isa'nın muavini olarak papaya özgü olan üstün yetki.

~ toplum, Egemenliğin Tanrı'dan geldiğine inanan ve idare yetkisinin Tanrı'nın temsilcisi sayılan din adamlarında bulunduğunu kabul eden kimselerden meydana gelen toplum, teokratik toplum. [*Ing.* Theocratic community].

ruhanîlik,-ği /ruhānîlik/, i. § ❶ Ruhlarla, maddesi gözle görülmeyen varlıklarla ilgili olma. [*Osm.* Ruhaniyet; *Ing.* Spirituality; *Fr.* Spiritualité]; § ❷ Dinle ilgili olma, din adamlığı.

ruhaniyat ç. i. *Osm.* < *Ar. rūhāni* > *rūhāniyye* < *rūhāniyyāt. esk.* Madde âleminin dışında olan âlemler. [*Ing.* Spiritual matters].

ruhaniyyet,-ti /rūhāniyet/, i. *Osm* < *Ar. rūhāni* < *rūhāniyyet. esk.* § ❶ Ruhtan ibaret olan hali, ruhanilik. [*Ing.* Spirituality, *Fr.* Spiritualité]; § ❷ Ölmüş, kutsal bir kimsenin sürüp giden manevî gücü; § ❸ Islâmiyet dışındaki dinlerde din adamlarının özelliği. *Evliyaların ruhaniyetine sığınmak.*

ruhban /ruhbān/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rāhip. esk.* Bir mezhebe, bir memleke v.b. mensup kilise adamları ve rahiplerinin tümü: *Katolik ruhbanı. Anglikan ruhbanı. Fransız ruhbanı.* [*Ing.* Monks, the clergy; *Fr.* Prêtre ou moine chrétien].

☆ *Eşanl.* **rahipler.**

ruhbaniyet-ti /ruhbāniyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk. ruhbāniyyet.* Rahiplerin evlenmeyerek ve dünyadan el etek çekerek yaşamaları hali. Manastır yaşayışı. [*Ing.* Monastic life; *Fr.* Vie monacale].

ruh.bilim*, b. i. *psik.* Duyum, heyecan, düşünme gibi olguları ve bunların yasalarını inceleyen bilim. [*Osm.* Ruhiyat, psikoloji, ilm-i ahval, ilm-i ruh; *Ing.* Psychology; *Fr.* Psychologie]; ◉ **ben ~ i,** ◘ **Ben**[3]; ◉ **biçim,** *fels.* ◘ **Biçim**; ◉ **bütünler ~ i,** *psik.* ◘ **Bütünler**; ◉ **bütünlük ~ i,** *psik.* ◘ **Bütünlük.**

ruhbilimci, i. Ruhbilimcilik taraftarı olan kimse. [*Ing.* Spiritualist; *Fr.* Spiritualiste].

ruh.bilimcilik*,-ği, i. *Osm.* < *Ar. psik.* Ruhbilimin bütün felsefeyi kapsadığını veya hiç değilse onuun temeli olduğunu ileri sürenlerin düşüncesi. [*Osm.* Ruhiyatçılık; *Ing.* Spiritualism; *Fr.* Spiritualisme, animism].

ruh.bilimsel*, b. s. Ruhbilimle ilgili olan. [*Ing.* Psychological; *Fr.* Psychologique].

☆ *Eşanl.* **psikolojik.**

ruh.göçü*, b. i. *din.* ve *psik.* (a) Ölen bir kimsenin ruhunun dünyaya yeni gelen bir insana, bir hayvana veya bir bitkiye geçmesi. (b) Ruhun birbiri ardı sıra çeşitli bedenleri canlandırabileceğini öne süren doktrin. [*Osm.* Tenasuh; *Ing.* Metempsychosis; *Fr.* Métempsychose, transmigration].

ruhî /rūhī/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Ruhla ilgili olan. [*Ing.* Psychic; *Rr.* Psychic(al)];

☆ *Eşanl.* **ruhsal.** § ❷ ◘ **Ruhbilimsel**; § ❸ i. Erkek adı.

~ bunalım, ◘ **Buhran.**

~ koşutluk, *psik.* ◘ **Koşutluk.**

ruhiyat,-tı /ruhiyāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk. ruhiyyāt.* ◘ **Ruhbilim.**

ruhiye[1], i. *Osm.* < *Ar. rūh* > *rūhiyye. fels. esk.* ◘ **Tinselcilik.**

ruhiye[2], s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *Ruhî*'nin dişili; § ❷ i. Kadın adı.

ruhiyet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Ruhsallık.**

ruhlu, s. § ❶ Canlı, hareketli. [*Ing.* Animated, lively, vivid, full of feeling; *Fr.* Animé, actif, énergique]; § ❷ *mec.* Kuvvetli, etkili; ◉ **iki ~,** Birbirinden farklı iki kişiliğe sahip olan *(kimse);* ◉ **nişan ~ su,** *sil.* ◘ **Nişan.**

ruhötesi, b. i *psik.* Ruh biliminin sınırları dışında kalan ve gerçekliği şüpheli bulunan uzaduyum *(telepati)* gibi hallere denir. [*Osm.* Mabader ruhî; *Ing.* Metropsychic; *Fr.* Métropsychique].

☆ *Eşanl.* **metapsişik.**

ruhsal, s. *psik.* Ruhla ilgili olan: *Ruhsal olaylar.* [*Osm.* Ruhî; *Ing.* Psychic; *Fr.* Psychique].

☆ *Eşanl.* **psişik.**

~ muayene, *tıp.* ◘ **Muayene.**

~ onanizm, *psik.* Fizyolojik sperma boşalması söz konusu olmadan sık sık ve sürekli olarak cinsî hülyalar içinde yaşamak hali. [*Ing.* Psychic onanism].

ruhsallık,-ğı*, i. Ruhsal hallerin tümüne verilen ad, psişizm. [*Osm.* Ruhiyet; *Ing.* Psychicism, psychic condition, spiritual state,

mentality, temper, temperament; *Fr.* Psychisme].

ruhsar, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yanak. [*Ing.* Cheek; *Fr.* Joue]; § ❷ Yüz. [*Ing.* Face, countenance; *Fr.* visage].

ruhsat,-tı, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Izin, müsaade, belirli bir işlemi gerçekleştirebilmek için gösterilen rıza. [*Ing.* Permit; *Fr.* Permission autorisation]; § ❷ Izin, müsaade belgesi. [*Ing.* Permit; credentials]. ☆ *Eşanl.* **ruhsatname**; § ❸ *din.* Şeriat kurallarına göre, mazeret sayılan durumlarda şer'î görevden muaf tutulma. *(Yolculuk, hastalık, kadınların belli durumlarında oruç tutmamaları, namaz kılmamaları gibi)*; § ❹ *huk.* Belli faaliyetlerde bulunabilmeleri veya kamu hizmet ve mallarından yararlanabilmeleri için kişilere, önceden tespit olunmuş bazı şartlara uygunluk kaydıyle idare tarafından verilen izin. [*Ing.* License; permit; *Fr.* Permis]. ☆ *Eşanl.* **rasatname**; § ❺ mad. oc. Belli sınırlar içinde kalan bir maden sahasının araştırılması veya işletilmesi için, gerçek veya tüzel kişilere talep edilmesi üzerine verilen resmî müsaade. [*Ing.* Permit; *Fr.* Permis].

— **almak**, Izin almak. [*Ing.* To obtain permission or authority; *Fr.* Obtenir la permission].

~ **vermek**, § ❶ Izin vermek, müsaade etmek. [*Ing.* To permit; *Fr.* Permettre]; § ❷ Ruhsatname vermek. [*Ing.* To permit, to authorize, to give leave, to dismiss; *Fr.* Donner, accorder la permission].

ruhsatiye, i. *Osm.* < *Ar. ruhsat* > *ruhsatiyye. huk.* Bir ruhsatnamenin gerektiği hallerde, ruhsatın verilmesi sebebiyle alınan para. *(Ruhsatiye, faaliyet veya yaparlanma izni verildiği sırada /RUHSAT/ alınan para olduğundan, bir hizmetin ifası dolayısıyle alınan harçtan veya bir fiilin icrası sırasında alınan resimden farklı niteliktedir).* [*Ing.* License].

ruhsatlı, s. Ruhsatı olan, yapılması, kullanılması v.b. için gerekli yazılı veya sözlü izin alınmış: *Ruhsatlı silâh.* [*Ing.* Licensed; authorized; *Fr.* Permis].

ruhsat name /ruhsat-nāme/, b. i. *Osm.* < *Ar. ruhsat* + *Fars. nāme. esk.* Izin kâğıdı. [*Ing.* A letter of permit; permit, credentials; *Fr.* Lettre de permission (d'autorization), permis; autorisé].

ruhsatsız, s. Ruhsatı, gerekli izni olmayan: *Ruhsatsız inşaat.* [*Ing.* Without permission, unauthorized; *Fr.* Non autorisé, sans permission].

~ **silâh taşıma**, *huk.* ◘ **Silâh.**

ruhsude, s. *Osm.* < *Fars. ruh*, yanak + *sûde. esk.* Yüzünü süren, yere kapanarak yalvaran. [*Ing.* Doing homage to a superior *by touching the ground with one's face)*].

ruhsuz, s. § ❶ Cansız, hareketsiz: *Ruhsuz bir beden.* [*Ing.* Lifeless, inanimate, spiritless, inactive, dull; *Fr.* Inanimé sans force, sans énergie, effacé]; § ❷ *mec.* Duygusuz, hissiz; § ❸ Boş, anlamsız; § ❹ Tesirsiz, etkisiz: *Ruhsuz sözler.*

Ruhulkudüs /Ruhulkudüs/, öz. i. *Osm.* < *Ar.* Islâm dininde, Cebrail'e verilen bir ad. Hıristiyan inancına göre kutsal üçlünün *(teslis)* baba ve oğuldan türeyen üçüncü kişisi. [*Ing.* The Angel Gabriel, the Holy Ghost].

☆ *Eşanl.* **kutsal ruh**.

ruhullah, b. i. *Osm.* < *Ar. rüh* + *allâh* > *rühulläh. din.* Isa peygamber için müslümanlar tarafından kullanılan terim. [*Ing.* Jesus Christ].

ruj, i. *Fr. rouge.* Dudak boyası. [*Ing.* Lipstick].

ruka, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kumaş veya deri parçası, yama, bez; § ❷ Kısa yazı yazmaya yarayan küçük kâğıt; § ❸ Dilekçe, tezkere.

rukaba /rukabā/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rakîb. esk.* Rakipler.

rukad, rukud /rukād + rukūd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uyku. [*Ing.* Sleep, slumber; *Fr.* Sommeil]; § ❷ Uyuma. [*Ing.* Sleeping; *Fr.* Action de dormir].

rukbe, i. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Ölüme bağlı karşılıklı bağışlama. *(Rukbe, iki kişinin karşılıklı olarak, hangisi ötekinden önce ölürse, bağışlanan şeyin yaşayana kalacağını bildirmek için yaptıkları anlaşmadır. Bağışın gerçekleşmesi için akti yapanlardan birinin ölümünü beklemek gerekir).*

rukud, i. ◘ **Rukad.**

Rukva (rukwa gölü), öz. i. *coğr.* Tanzaniya'da göl, Nyassa gölünün kuzeybatı uzantısı olan çukurda; 150 km uzunluğunda olan gölün genişliği 25-50 km'dir. [*Ing.* ve *Fr.*. Rukwa].

rukye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Büyücülerin okuduğu dua, efsun. [*Ing.* Charm, incantation, spell].

rulet,-tı, i. *Fr. roulette.* § ❶ *oyun.* Bir bilyenin dönmekte bulunan bir tepside yazılı numaraların biri üzerinde durmasıyle kazananı belirten talih oyunu âleti ve bununla oynanan oyun. [*Ing.* roulette]; § ❷ *ciltç.* Bir sapın iki kolu arasındaki bir eksen etrafında serbestçe dönebilen, oyuk yüzeyli silindir veya disk biçiminde yaldızlama demiri. *(Rulet, çizgi, dantel v.b. sürekli süsleri yapmada kullanılır).* [*Ing.* Fillet; *Fr.* Roulette]; § ❸ *graf. san.* Foto gravürcülerin provalar üzerinde kısmî düzeltmeler yapmak için kullandıkları küçük çark. [*Ing.* Roller; small wheel; *Fr.* Roulette]; § ❹ *mat.* ◘ **Yuvarlanan**; § ❺ *oym.* Oymacıların, tahtayı oymakta kullandıkları dişli küçük çelik disk; § ❻ *tekn.* Pastacıların, terzilerin v.b. kullandığı dişli, küçük demir çark. [*Ing.* Tracing wheel]. ◘ *ŞEKİL: 461* — **RULET**; ◉ **saraç** ~ i, *saraçl.* Deriye bizin sokulacağı yeri işaretlemeye yarayan, bir sapa takılmış dişli küçük âlet. [*Ing.* Saddler's tracing wheel, saddler's roulette].

— **çeliği**, *met.* ◘ **Çelik.**

— **kafesi**, *tekn.* ◘ **Kafes.**

— **kutusu**, *demir.* ◘ **Kutu.**

rulman, i. *Fr. roulement. mek.* Mekanik veya elektrikli organlarda, kayma sürtünmesi yerine bir yuvarlanma sürtünmesi sağlayarak enerji kayıplarını azaltmak için, yataklar ile muylular arasına yerlestirilen parça. [*Ing.* Bearing, anti-friction bearing].

~ **makarası**, *mek.* Mekanik imalatta kayma sürtünmesi yerine, çok daha az enerji kaybına yol açan bir yuvarlanma sürtünmesi sağlamak için kullanılan, semente edilmiş, su verilmiş ve iyice perdahlanmış çok sert çelikten yapılma küçük silindir. [*Ing.* Bearing roller].

☆ *Eşanl.* **masura**.

rulmanlı, s. b. *mek.* Yatak ile muylu arasına rulmanlar *(bilya, iğne, makara)* yerleştirilmiş olan: *Rulmanlı yatak.* ◘ **Yatak.**

rulo, i. *Fr. rouleau.* § ❶ *paleogr.* Yapıştırılmış papirüs yapraklarından meydana gelen el yazma. *(Genellikle ortaçağ yasalarının ve hesapların, soruşturmaların, yargılama tutanakları ve tutuklama emirlerinin yazıldığı kâğıdın biçimi).* [*Ing.* Roll]; § ❷ *boyacılık.* Herhangi bir yüzeye boya veya vernik sürmeye yarayan ve uygulanacak sıvı haldeki maddeye batırılarak kullanılan silindir biçiminde manşon. [*Ing.* Roller; *Fr.* Rouleau]; § ❸ *san.* (a) Bazı ortaçağ tablolarında, figürlerin ağzından çıkan veya başlarını çevreleyen ve üzerinde kişinin ismi veya söylediği farz edilen sözler okunan yarı yuvarlanmış şerit. [*Ing.* Scroll; *Fr.* Rouleau, phylactère]; (b) Dekoratif resimde, uçları kıvrılmış ve üzerinde yazılar bulunan ilân veya şerit. [*Fr.* Rouleau]; (c) Kuyumculuk, kilitçilik ve oymacılıkta, bezeme kıvrımı ve pervaz desteği gibi kıvrımlı süsleme. [*Fr.* Rouleau]; (d) Kuyumculuk ve seramikte, silindir biçiminde vazo. [*Fr.* Rouleau]; (e) Ince marangozlukta, bir yatağın veya sandalyenin sırt kısmını süsleyen kiriş. [*Fr.* Rouleau]; § ❹ *kâğıtç.* Çapı 40 sm'den küçük kâğıt bobini. [*Ing.* Roll; *Fr.* Rouleau]; § ❺ *dok.* Dokuma sanayiinde, apre işlemlerinde v.b. üzerine kumaşların sarıldığı silindir. [*Ing.* Beam; *Fr.* Rouleau]; ◉ **masaj** ~ **su**, *kozm.* Değişik hacim ve biçimde girinti veya çıkıntılar gösteren ve masajında kullanılan, dökme kauçuktan yapılmış rulo. [*Fr.* Rouleau pétriseur].

~ **bobin kâğıt**, *matb.* Rotatif makinelerde basılmak için, tabaka halinde kesilmeyip geniş ve uzun şeritler halinde olan ve bir bobin halinde sarılarak satılan kâğıtlar. 8000 metreye kadar uzun ve 1,5 - 2,5 metre genişliğinde olurlar. Ambalaj ve diğer maksatlar için kullanılan kâğıtlar daha kü-

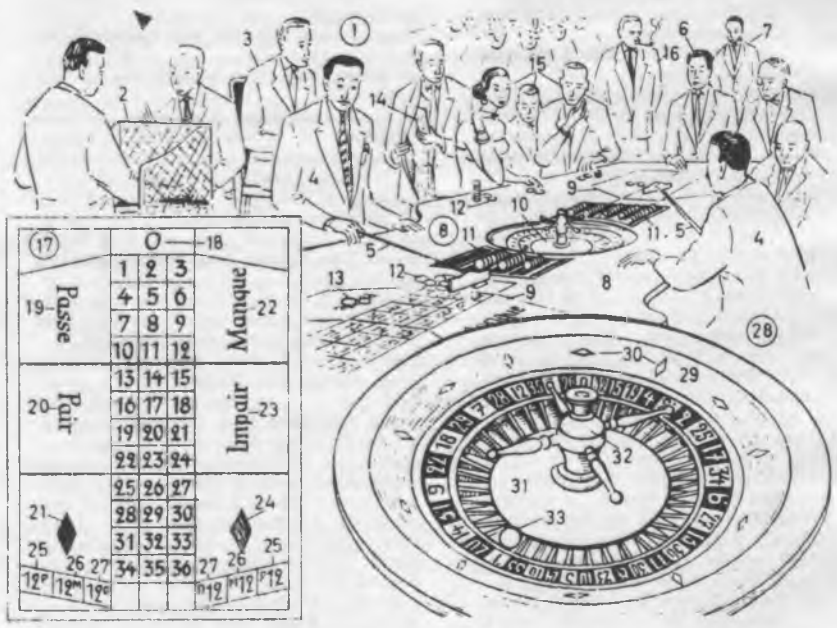

ŞEKİL: 461.— **RULET.** (1) Kumar salonu. 2. Kasa. 3. Parti şefi. 4. Krupiye. 5. Tırmık. 6. Şef krupiye. 7. Salon müdürü. (8) Rulet masası *(kumar masası).* 9. Rulet planı. 10. Rulet. 11. Banko. 12. Fiş. 13. Para. 14. Gazinoya giriş kartı. 15. Rulet oyuncusu. 16. Özel dedektif *(Fedai).* (17) Rulet masası. 18. Sıfır. 19. Pas. 20. Çift sayı. 21. Siyah. 22. Mank *(1 - 18 sayıları).* 23. Tek sayılar. 24. Kırmızı. 25. Ilk düzine. 26. Ikinci düzine. 27. Üçüncü düzine. (28) Rulet çarkı. 29. Rulet tabağı. 30. Durak yeri (stop). 31. Döner disk. 32. Rulet çark kolu. 33. Rulet topu.

çük bobinler halinde hazırlanır. [*Ing.* Reel paper; *Fr.* Papier roulé, papier en bobines].

— **kitap**, *matb.* Eski, rulo halinde saklanan papirüs veya parşömen el yazması kitap. [*Ing.* Roll, scroll; *Fr.* Manuscrit en rouleau].

Rum /rüm/, öz. i. *Lat. Roma* > *Ar.* § ❶ Yunan soyundan olup müslüman ülkelerinde *(özellikle Türkiye'de)* oturan kimselere verilen ad. [*Ing.* Greek of Turkish citizenship; *Fr.* Roma, rum]; § ❷ Pek eskiden islâm âleminde Anadolu'ya ve Rumeli'ye, Doğru Roma İmparatorluğunun sınırları içinde bulunması dolayısıyle Rum diyarı *(Buralarda oturanlara da Rumî adı verilirdi).* [*Ing.* Asia minor]; § ❸ *(isim tamlamalarında)* Rumlara ait rumlarla ilgili: *Rum kilisesi;* § ❹ *esk.* Roma imparatorluğu; Roma imparatorluğunda yaşayan kimse; Bizans İmparatorluğu; Bizans imparatorluğunda yaşayan kimse; § ❺ Osmanlı imparatorluğunda merkezi Kütahya olan bir eyalete verilen ad; § ❻ Osmanlı imparatorluğunda yaşayan kimse; § ❼ s. Rum asıllı olan: *Rum balıkçı.*

— **erenleri**, *tasav.* ◘ Erenler.

rumal /rümâl/, s. *Osm.* < *Fars. rū*, yüz + *mâl*, süren. *esk.* Yüz süren, rica eden, yalvaran. [*Ing.* Who rubs his face upon anything (as an act of reverence)].

rumalî /rümâlî/, i. *esk.* Yüz sürme, rica etme. [*Ing.* Rubbing the face].

rumba, i. Adını Batı Afrika'dan alan zenci menşeli küba dansı. *(İlkel çalgıların desteklediği sekiz ölçülük ezgisi iki dörtlük ritimdedir; zayıf zamanları vurguludur ve değişik değerlerden /siyah üçlemeler v.b./ kurulmuştur. Dans edenler yüz yüze durur fakat birbirlerine değmezler. İlkel rumbanın zamanımıza uydurulmuş olan ve erotik özellik taşıyan bir şekli 1930'a doğru Avrupa ve Amerika'da moda olmuştu).* [*Ing.* Rhumba, rumba; *Fr.* Rumba].

rumbatron, i. *Fr. humbatron* < *Yun. rymbos* veya *rombas* ritimli hareket + *Fr. electron. elektr.* Çok yüksek frekanslı elektrik salınımları üreten cihaz.

rumca /rum:ca/, i. § ❶ Rumların konuştuğu dil. [*Ing.* Modern Greek; *Fr.* Le grec, la langue grecque, en grec]; § ❷ *(geniş anl.)* Yunanca. § ❸ Bugünkü yunancada ve özellikle Demotikos Yunancasında, bilim diline karşılık, yazı ve konuşma dili olarak kullanılan ortak dil ve lehçelere verilen ad.

Rumeli, öz. i. Osmanlı imparatorluğunun Avrupa'daki topraklarına verilen ad. [*Ing.* European Turkey, Rumelia; *Fr.* Roumélie].

— **ağası**, *teşk. tar.* Kapıkulu piyade askerlerinin kaynağını oluşturan Acemiocağında devşirmelerle ilgili iki görevliden biri. *(Diğeri Anadolu Ağası idi).*

— **beylerbeyi**, *teşk. tar.* Merkezi Sofya olan Rumeli eyaletini idare eden büyük devlet memuru. *(Rumeli emîrül ümerası da denirdi).*

— **defterdarı**, *teşk. tar.* Osmanlı imparatorluğunda, devletin malî işlerini yürüten defterdarlığın en büyük âmiri. *(Başdefterdar veya şıkkı evvel defterdarı da denirdi).*

— **kadılıkları**, *teşk. tar.* Rumeli kazaskerinin idaresi altında ve imparatorluğun Rumeli ve adalar bölgelerinde bulunan kadılıklar.

— **kazaskeri**, *teşk. tar.* Osmanlı ilmiye sınıfının, şer'î ve hukukî hükümlerini veren en yüksek iki görevlisinden biri.

☆ *Eşanl.* **Sadr-ı Rum.**

— **pastırması**, *mutf.* Pastırmanın değişik bir usulle ve genellikle Rumeli'de yapılan şekli. *(Külbastıdan daha kalın parçalara ayrılan pastırmalık et, kanı çıkıncaya kadar yıkanır, bolca tuzlanır, iki tahta arasına konur, taşla bastırılır. İki gün sonra rüzgârlı bir yere birbirine değmeyecek şekilde asılır, üzerine tülbent örtülür ve iyice kurutulur. Torbada saklanır).*

— **türküleri**, *müz.* ve *folk.* Rumeli'nin Türkler tarafından ele geçirilmesinden sonra özellikle serhat şehirlerinde meydana getirilen türk halk musikisi ürünlerine verilen ad.

— **veymut çamı**, *bot.* ◘ Çam.

rumen, öz. i. *Fr. roumain.* § ❶ Romanya halkından veya bu halkın soyundan olan kimse. [*Ing.* Rumanian]; § ❷ s. *(isim tamlamalarında)* Romanya veya Rumenlerle ilgili olan: *Rumen dansı.* [*Ing.* Rumanian; *Fr.* Roumain,-aine].

Rumence /Rumen:ce/, öz. i. *dilb.* Romanya'nın resmî ve edebî dili. [*Ing.* The Rumanian language; *Fr.* Roumain]; ◉ **Istria** — **si**, *dilb.* ◘ Istria.

rumî /rümî/, s. *Osm.* < *Ar. rum. esk.* § ❶ Roma imparatorluğuyle ilgili, Roma imparatorluğunda yaşamış olanlara ait. [*Ing.* Pertaining to the ancient Romans or to the Byzantine Greeks; *Fr.* Qui appartient aux Grecs du Bas-Empire]; § ● Bizans imparatorluğuna ve bu imparatorluğun hâkimiyeti altındaki kimselere ilişkin; § ❸ Anadolu ile ilgili, Anadolu'ya bağlı. [*Ing.* Pertaining to Anatolia; *Fr.* Sert à désigner l'ancien calendrier Turc]; § ❹ Osmanlı imparatorluğuna ve bu imparatorlukta yaşayan kimselere ilişkin. [*Ing.* Pertaining to Ottomans, to Turkey]; § ❺ *san.* Anadolu Selçuklularının kullandıkları filiz ve yaprak biçimli hayvan motifleriyle yapılan karmaşık süsleme.

— **papatya**, *bot.* ◘ Papatya.

— **sene**, *takvim.* Rumî takvim esasına dayanan ve mart ayından başlatılan takvim yılı. [*Ing.* A modification of the Muslim era which uses solar years, numbering them 584 lears less than the Western calendar *(i.i. 1984 A.D. = 1400 Rumî)*].

— **şemse**, *san.* Kitap ciltlerinin üst kapağına yapılan güneşe benzer süsleme. *(Uzun, ucu sivri ve kıvrık yapraklardan meydana gelir ve güneş biçiminde olurdu. Yekpare şemse, mülevven şemse, mülemma şemse, sıvama şemse, üstten ayırma şemse, alttan ayırma şemse, gibi türleri vardır).*

— **tahrir**, *san.* Kitap ciltlerinin üst kapağına yapılan bir süsleme türü. *(Siyah çizgilerden meydana gelirdi).*

— **takvim**, *takvim.* Osmanlı devletinde, 1678'den sonra maliye işlemlerinde kullanılan takvim. [*Ing.* Gregorian calendar; *Fr.* Calendrier grégorien].

rumiye[1], i. *(İsmail Rumî'nin adından Ar. rūmiyye) tasav.* Kadirî tarikatının kollarından biri. *(XVII. yüzyıl başlarında Şeyh İsmail Rumî bin Ali Tosyevî tarafından kurulda. Sünnî tarikatlardan biri olan Rumiye, Kadirliğin bütün inanç ve ilkelerini benimser. Zikre büyük önem verir).*

rumiye[2], i. *esk.* Rumî'nin dişili.

— **gölü**, ◘ Urmiye gölü.

rumpfit,-**ti**, i. *Fr. rumpfite. min.* Hidratlı doğal magnezyum ve alüminyum silikat; bir klorit çeşididir. [*Ing.* Rumpfite].

rumuz /rumûz/, ç. i. *Osm.* < *Ar. remz.* § ❶ Remiz, simge sembol. [*Ing.* Symbol; *Fr.* Symbole]; § ❷ ç. *esk.* Gizlianlamları olan işaretler ve sözler. [*Ing.* Abbreviation, Initial, cipher, signe, nods, etc.; *Fr.* Signe].

rumuzat, ç. i. *esk.* **Rumuz**'un çoğulu.

runsinat, s. *Lat. runcinatus. bot* Lobları sivri ve lobların ucu yaprak tabanına doğru yönelmiş olan *(yapraklar hk.)*

runüma runümun /rünumâ veya rü-nümûn/, s. *Osm.* < *Fars. rū*, yüz + *nümâ* veya *nümûn*, gösteren. *esk.* Yüz gösteren, beliren. [*Ing.* Who shows his face, which appears].

runümayi, i. *esk.* Ortaya çıkma, belirme. [*Ing.* Appearance, occurrence].

rupa, i. Estetik ve felsefe incelemelerinde kullanılan bir dizi kelimenin bileşimine giren ve nesneyi veya biçimi belirten sanskritçe kelime. [*Ing.* ve *Fr.* Rupa].

rupadhatu, i. *Sansk.* Buddha felsefesinde, görünüşler ülkesi, biçim âlemi. *(Dört kattan meydana gelir; bu katlar da daha alt katlara ayrılmıştır. Rupadhatu, tanrıların yaşadığı yerdir. Tanrılar arzulardan kurtulmuş veya arınmış, ama biçim anlayışını tamamen kaybetmemişlerdir ve bazı biçimler altında göze görünebilirler).* [*Ing.* ve *Fr.* Rupadhatu].

rupi, i. *Hint, rupa.* Bazı okyanusya ve asya devletlerinin para birimi. [*Ing.* Rupee; *Fr.* Roupie]; ◉ **Hindistan** — **si**, Hint para birimi; eskiden 16 annas veya 64 pis, 192 piye veya 100 naye peyse değerindeydi. [*Ing.* Indian rupee; *Fr.* Roupie indienne]; ◉ **Pakistan** — **si**, Pakistan para birimi *(sembolü: RUPP);* eskiden 16 annas veya 64 piece ve 100 peyse değerindeydi. [*Ing.* Rupee of Pakistan; *Fr.* Rouple du Pakistan].

rupya[1], i. *Yun. rupos.* kir > *Lat. rupia. derm.* Deride görülen koyu veya esmer renkli taş veya istiridye görünüşünde kalın kabuk. *(Bu çeşit kabuklara ektimada, özellikle üçüncü devre frengide ve habis frengide rastlanır).* [*Ing* ve *Fr.* Rupia].

rupya[2], i. ◘ Rupi.

Rus, i. § i. ❶ Rusya'da oturan veya burada oturan halkın soyundan olan islav asıllı kimse. [*Ing.* Russian; *Fr.* Russe]]; § ❷ *(isim tamlamalarında)* Rusya veya Ruslarla ilgili olan: *Rus edebiyatı.* [*Ing.* Russian; *Fr.* Russe]; ◉ **beyaz** —, ◘ Beyaz. ◉ **büyük** — **tavşanı**, *zoot.* ◘ Tavşan; ◉ **(küçük)** — **tavşan**, *zoot.* ◘ Tavşan.

— **hıyarı**, *trm.* Üzeri çizgili koyu yeşil renkte, küçük uzun oval şeklinde, turşu yapmaya elverişli erkenci bir hıyar çeşidi.

— **kolzası**, *trm.* Geç olgunlaşan ve taneleri kolay dökülmeyen, yağca zengin bir kolza çeşidi.

— **köpeği**, *zoot.* Uzun kahverengi kızıl tüyleri olan ve Avrupa'nın kuzey bölgelerinde

RUS ALFABESİ

MATBAA YAZISI		EL YAZISI		TRANSKRİPSİYON	OKUNUŞ
А	а	*А*	*а*	a	a
Б	б	*Б*	*б*	b	be
В	в	*В*	*в*	v	ve
Г	г	*Г*	*г*	g,gh	ge
Д	д	*Д*	*д*	d	de
Е Ё	е ё	*Е*	*е*	e e,o	ıye
Ж	ж	*Ж*	*ж*	l	le
З	з	*З*	*з*	z	ze
И	и	*И*	*и*	ı	i
Й	й	*Й*	*й*	ı	i'
К	к	*К*	*к*	k	ka
Л	л	*Л*	*л*	l	elle
М	м	*М*	*м*	m	emme
Н	н	*Н*	*н*	n	enne
О	о	*О*	*о*	o	o
П	п	*П*	*п*	p	pe
Р	р	*Р*	*р*	r	erre
С	с	*С*	*с*	s,ss	esse
Т	т	*Т*	*т*	t	te
У	у	*У*	*у*	u	u
Ф	ф	*Ф*	*ф*	f	effe
Х	х	*Х*	*х*	kh	kha
Ц	ц	*Ц*	*ц*	ts	tse
Ч	ч	*Ч*	*ч*	ç	çe
Ш	ш	*Ш*	*ш*	ş	ça
Щ	щ	*Щ*	*щ*	şıç	çıca
Ъ	ъ		*ъ*	dur işareti	tvoerdi znak
Ы	ы		*ы ы*	y	ye
Ь	ь		*ь*	mu işareti	miagi znak
Э	э	*Э*	*э*	e	e
Ю	ю	*Ю*	*ю*	iyu	iyu
Я	я	*Я*	*я*	ıya	iya

ayı ve geyik avlamak için kullanılan iri ve kuvvetli köpek. [*Fr.* Chien d'ours russe].

~ **salatası**, *mutf.* Havuç, patates, iç bezelye pancar, hıyar turşusu yumurta kaparî ve mayonezle yapılan salata. [*Ing.* Russian salad; *Fr.* Salade russe].

rusa, I. *(Malezya dilinden)* Hindistan'dan Filipinler'e kadar ve Marlenne adalarında yaygın geyik. [*Ing.* ve *Fr.* Rusa].

Rusça, öz. i. *dilb.* Rusya'da konuşulan Islav dili. *(Rusça, Sovyetler Birliğinde oturan 100 milyondan fazla İnsanın ana dilidir; konuşma alanı Avrupa ve Asya topraklarında Baltık denizinden Sahalin ve Kuril adalarına kadar yayılır. Ama, S.S.C.B.'de, Rusça konuşmayan halkların okullarında öğretimin daha ikinci yılından itibaren öğretilen bu dil, aynı zamanda S.S.C.B.'deki 200 milyondan fazla İnsanın kültür dilidir.)* [*Ing.* The Russian language; *Fr.* Russe]; ◎ **beyaz** ~, *dilb.* ◘ **Beyaz.**

rusefid /rû-sefid/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yüzü ak, şerefli, bir ayıbı olmayan. [*Ing.* Honored, illustrious, excellent, select, honest, righteous].

rusg, I. *Osm.* < *Ar. anat. esk.* Bilek. [*Ing.* Wrist ankle].

rusina, I. *Lat. zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Noktüidgüvegiller *(Noctuidae)* familyasından, yazın çok görülen esmer renkli gece kelebeği; kurtçukları çilek ve sütleğende yaşar. [*Lat. Rusina* (= *Stygiostola) tenebrosa; Fr.* Rusine].

rusiyah, rusiyeh /rû-siyâh/, s. *Osm.* < *Fars.* Yüzü kara, bir ayıbı olan, şerefsiz. [*Ing.* Black-faced, shamed disgraced, unfortunate, mean, abject].

rusta /rûstâ/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Köy. [*Ing.* ve *Fr.* Village].

rustahiz /rûstâ-hiz, rüste-hiz/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Kıyamet günü, mahşer. [*Ing.* Day of Resurrection].

rustaî /rûstâî/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Köylü. [*Ing.* Villager, peasant]; § ❷ *san. esk.* Köy evleri, kırlar ve çiftlik manzaraları üzerine yapılan resim, tablo veya kompozisyonlara verilen ad. [*Ing.* Rustic, pastoral; *Fr.* Rustique].

~ **nizam,** Taşları ocaktan çıktığı gibi doğal ve pürüzlü olarak yontulmamış bir halde veya bu şekli taklit eder surette yontulmuş bulunan binaların üslûbu.

Rusya, öz. i. Rus miletinin oluştuğu ve bugün R.F.S.S.C.'nin bir parçası olan bölge; Volga havzasını, Don havzasını, büyük Rus ovasının Finlandiya körfezine ve Beyaz denize doğru ağızlarını ve Barents denizi kıyısını içine alır. Bizans Rusyası'na ve Ukrayna'nın temeli *Kiev Rusyası*'na karşıt olarak asıl Rusya, ülkenin ormanlık kuzeyi ile Novgorod ve Moskova Rusyası'nı kapsar. Başlıca ırmağı olan *Volga* sayesinde güneydoğuya, Asya'ya doğru uzanır; Moskova çarlarının islav topraklarını Tatarlardan geri almasından sonra Rus egemenliği Asya'ya doğru yayılmıştır. [*Ing.* Russia; *Fr.* Russie]; ◎ **beyaz** ~, *coğr.* ◘ **Beyaz.**

Rusya Federatif Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (R.F.S.S.C.), öz. i. S.S.C.B.'ye bağlı onaltı cumhuriyetten biri ve en önemlisi. Yüz ölçümü 17.075.400 km², başkenti: *Moskova*'dır.

ruşen /rûşen/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Aydın, aydınlanmış. [*Ing.* Brilliant; *Fr.* Brillant, éclatant de lumière]; § ❷ *mec.* Meydanda, aşikâr olan. [*Ing.* Bright, shining, sparkling, lighted up, illuminated, clearly visible, manifest, conspicuous; *Fr.* Clair, -aire, évident,-ente, manifeste]; § ❸ I. Erkek adı.

ruşena, s. *esk.* Işıklı, aydınlık. [*Ing.* Lighted up, illuminated].

ruşenî, ruşenayî /ruşenî, ruşenayî/, I. *esk.* § ❶ Parlaklık, aydınlık. [*Ing.* Brightness, luminousness, light]; § ❷ *mec.* Meydanda olma, belli olma.

ruşeniye, I. *Osm.* < *Ar. rüşeniyye. (Kurucusu Dede Ömer Ruşenî'nin adından). tasav.* Halvetî tarikatının kollarından biri. *(Ruşeniye tarikatı XIV. yüzyıl sonlarında halvetî tarikatı büyüklerinden Dede Ömer Ruşenî tarafından kuruldu. Halvetîliğin bütün kural ve ilkelerini benimseyen, Ruşeniyeye göre ibadetin esası «zikir»dir. İnsan, yalnız zikir ve ibadetle hakikate ulaşır. Zikrin amacı gönlü, geçici dünya heveslerinden kurtarmak, Tanrı nuruyle aydınlatmaktır. İnsanın olgunlaşması /kemale ulaşması/, Tanrı'yı konu edinen bilgiyle /irfan/ olur. Bütün ruşenîler, sünnî mezhebindendir. Namaz, oruç, hac, zekât ve kurban (durum elverişli olduğu sürece) kaçınılmaz birer dinî görevdir. Ruşenîye, kolunun kurucusu, şair ve bilgin bir mutasavvıf olduğundan, onun izinden yürüyenler ilme büyük önem verirler).*

ruşinas /rûşinâs/, b.s. *Osm.* < *Fars. rû,* yüz + *şinâs. esk.* Bilen, seçen, tanıyan. [*Ing.* Who recognizes a face, known by sight, casual acquaintance].

ruşinasî /rûşinâsî/, b. i. *esk.* Dostluk, tanışıklık. [*Ing.* Acquaintance].

Ruten dili, öz. i. *dilb.* Eskiden Galiçya, Bukovina ve Macaristan'da konuşulan Ukrayna diline *(küçük rusya dili)* verilen ad. [*Ing.* Ruthenian; *Fr.* Ruthène].

rutenat,-tı, i. *Fr. ruthénate. kim.* Genel formülü M_2RuO_4 olan karmaşık tuz; *M,* tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Ruthenate].

rutenik, s. *Fr. ruthénique. kim.* Formülü RuO_3 olan anhidrit ve buna tekabül eden H_2RuO_4 asidî için kullanılır. [*Ing.* Ruthenic].

Rutenler, ç. öz. i. *esk. coğr.* Narbonnaise'e yerleşmiş galya halkı Başkentleri *Segodunum (Rodez)* idi. [*Ing.* Ruthenians; *Fr.* Ruthènes].

rutenyum /ruten:yum/, I. *Fr. ruthénium (ilk cevherinin bulunduğu Rutenya eyaletinin /Rusya/ adından).* Sembolü Ru, A.n. 44 ve A.a. 101,7 olan kimyasal element, 1843'te *Clauss* tarafından iridyum osmiyur içinde bulunan platin grupundan bir maden olup 12,3 yoğunluğunda, ancak 2.500° C'a doğru eriyen sert ve kırılgan bir madendir. Kimyasal bakımdan kalaya benzer. Havada kolayca oksidlenerek, SnO_2 ile eşbiçimli olan rutenyum oksidi RuO_2 verir. Oksijenli bileşikleri arasında, ayrıca rutenik asid H_2RuO_4 ile perrutenik asid $HRuO_4$ bilinir. [*Ing.* Ruthenium].

rutherford, I. *(İngiliz fizikçisi lord Rutherford'un adından). nükl.* Radyoaktif bir elementin etkinliğini ölçmeye yarayan birim; bu radyoaktif elementin 1 saniyede bütün uzaya 1 milyon tanecik yayan miktarına eşittir. *(Resmî birim curie'dir).* [*Ing.* ve *Fr.* Rutherford].

rutherfordit,-ti, I. *Fr. rutherfordite (Yer adı Rutherford college'tan /Kuzey Karolina/). min.* Formülü UO_2CO_3 olan doğal uranyum karbonat. [*Ing.* Rutherfordite].

rutil, I. *Fr. rutile* < *Lat. rutilus,* parlak. *min.* Doğal titan oksid. Formülü TiO_2 olup kuvadratik sistemde billûrlaşır, billûrları çoğu zaman iklzdir. Bazen kuvars içinde uzun iğnecikler halinde bulunur. [*Ing.* Rutile; *Fr.* Rutile, crispite].

☆ *Eşanl.* **krlspit.**

rutin, I. *Fr. routine.* § ❶ Eğitimle değil, alışkanlıkla elde edilmiş maharet: *Muhasebe kâtipliği bir rutindir.* [*Ing.* Routine]; § ❷ Bir şeyi düşünmeye gerek duymadan hep aynı biçimde yapmak alışkanlığı: *Muhasebe defterlerini tutmak rutin bir iştir.*

~ **haber,** *gazetecilik.* ◘ **Haber.**

rutozid, I. *Fr. rutoside. ecz.* Bazı bitkilerden *(ruta /sedefotu/, domates, karabuğday, kebere, gül v.b.)* elde edilen heterozit. *(P vitamini gibi etki gösterir; ince kan damarlarında çatlamaları önler).* [*Ing.* Rutoside].

rutubet /rutûbet/, i. *Osm.* < *Ar. ratb.* § ❶ Havadaki su buharı. [*Ing.* Dampness, humidity; *Fr.* Humidité]. ☆ *Eşanl.* **nem;** § ❷ Havadaki su buharının yapılarda ve bazı maddeler üzerinde meydana getirdiği hafif yaşlık, nem; § ❸ Hafifçe ıslak olma, yaşlık. [*Ing.* Moisture; *Fr.* Moiteur]. ☆ *Eşanl.* **nemlilik.**

~ **eşdeğerl,** *trm.* Belirli bir süre içinde *(genellikle 1-2 saat)* yerçekiminin bir misli bir santrfüj kuvvete tutulduktan sonra işba halindeki küçük bir toprak nümunesinin tutabileceği nem yüzdesi. [*Ing.* Humidity equivalent].

rutubetlenmek, nsz. f. Nemlenmek, ıslanmak, rutubet almak. [*Ing.* To become damp, wet or moist].

rutubetli, s. Rutubeti olan, nemli: *Rutubetli yer.* [*Ing.* Moist, damp, humid, wet; *Fr.* Humide, mouillé, moite].

ruud /rûûd/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rad. esk.* Gök gürlemeleri.

ruunet /rûûnet/, I. *esk.* § ❶ Bönlük, aptallık; § ❷ Insana ağır gelecek, hakaret kabul edilecek harekette bulunma.

ruva, I. *Fr.* ◘ **Papaz.**

ruy[1] /rûy/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Tunç. [*Ing.* Brass, bronze].

ruy[2], I. ◘ **Ru.**

ruyin, s. *esk.* Tunçtan yapılmış. [*Ing.* Of bronze or brass, brazen].

ruz[1] /rûz/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Gün, gündüz. [*Ing.* Day, daytime; *Fr.* Jour].

ruz[2], I. *jeom.* Jura tipli yüzey şekillerinde, tabakaların eğimine paralel olarak inen suların dağ yamacında oyduğu sel kabul havzası. [*Ing.* ve *Fr.* Ruz].

ruze /rûze/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Oruç. [*Ing.* Fast, fasting].

ruzgâr /rûzgâr/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Zaman, devir. [*Ing.* Time, space of time, period, age]; § ❷ Dünya. [*Ing.* World; *Fr.* Monde]; § ❸ Rüzgâr.

ruzî /rûzî/, s. *Osm.* < *Fars. rûz. esk.* § ❶ Günle, gündüzle ilgili. [*Ing.* One's daily bread, one's means of living]; § ❷ I. Yiyecek, azık, nasip.

ruzine /rûzine/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Bir günlük emek karşılığı, gündelik. [*Ing.* Daily, daily allowance, pay or ration].

ruzîyane, I. *esk.* Günlük azık, günlük kısmet. [*Ing.* Allowance, pay, or ration].

ruzmerre, /rûz-merre/, s. *Osm.* < *Fars. rûz,* gün > *rûz-î-merre.* Her günlük, her günkü. [*Ing.* Daily or constant occurrence, everyday, comon, daily occupation; *Fr.* Quotidien, -ienne, journalier,-ière].

~ **sarık** *(destar) kıyf. esk.* Osmanlı devletinde ilmiye sınıfının, sadrazamın ve eski devlet adamlarının normal günlerde fes veya kavuklarına sardıkları sarık biçimine verilen ad. *(Devlet adamları resmî günlerde ruzmerre giyerlerdi. Vezirler yangın çıktığı zaman yangın yerine giderken bu sarığı sararlardı.)*

ruznamçe /rûz-nâmçe/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Küçük ruzname, kısa kayıtların tutulduğu defter. [*Ing.* Rough day-book of current financial transactions in a government office]; § ❷ *mal. esk.* Osmanlı devletinde, defterdarlık dairesinde günlük gelir ve giderin kaydedildiği deftere XVIII. yüzyıldan sonra verilen ad. ◘ **Ruzname;** ◎ ~ **I evvel,** *mal. esk.* Birinci ruznameci. *(Ruznamçe defterini tutan memurların en büyüğüydü. 1840'ta kaldırıldı);* ◎ ~ **i hümayun,** *teşk. tar.* Kazaskerler tarafından tutulan kadı ve müderris namzetleri defteri. *(Matlab mülazemet defteri de denir);* ◎ ~ **I kuzat,** *mal. esk.* Kazaskerlik dairesinin yargı ve yöntem işleriyle uğraşan ve bunlarla ilgili defterleri tutan kalem. *(Bu dairede tutulan deftere de aynı ad verilir);* ◎ ~ **i sani,** *mal. esk.* İkinci ruznameci. *(Müteferrika çaşnigir, çavuş ve kapıcıbaşıların ulûfelerini dağıtır ve bunların kayıtlarını tutardı).*

~ **kalemleri,** *mal. esk.* Mukatat, mevkufat ve cizyeden elde edilen geliri her gün kaydetmekle görevli daireler. *(Mukaatçılar bu gelirleri, defterlerine kayderek, ilgili evrakı ruznamçe kalemine verirlerdi; kalem de bunları kendi defterlerine geçirirdi).*

~ **temessükü,** *mal. esk.* Ruznamçe kaleminde gelir ve giderlerle ilgili tezkireler gözden geçirildikten sonra yazılan hüccet.

ruz.name /rûznâme/, b.i. *Osm.* < *Fars. rûz,* gün + *nâme,* mektup. *esk.* § ❶ Günlük olayların yazıldığı defter; § ❷ Günlük gazete; § ❸ Günlük masrafların yazıldığı defter, yevmiye defteri; § ❹ Takvim; § ❺ *huk.* ◘ Gündem; § ❻ *mal. esk.* Osmanlı teşkilâtında hazineye girip çıkan para ve eşyanın

günü gününe kaydedildiği defter. *(Buna yevmiye defteri veya müsvedde defteri de denir);* § ❷ *teşk. tar.* Osmanlı askerî teşkilâtında sefer sırasında geçen olayların günü gününe kaydedildiği defter. *(Genellikle resmî bir görevli tarafından tutulan ruznameler olayları açıklaması bakımından büyük önem taşırdı. En önemli ruzname, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî'nin seferlerine katılarak olayları günü gününe tutan Haydar Çelebî'nin ruznamesidir).*

ruznameci, i. Eskiden Türk'lerde inşaat masraflarının hesabını tutan muhasebecilere verilen ad. [*Ing.* Book keeper, accountant; *Fr.* Comptable].

-rüba /rübâ/, s. *Osm.* < *Fars. rübûden. esk.* «Kapan, alan» anlamlarıyla bileşik sıfatlar yapar.

rübab, i. ◘ Rebap.

rübaî /rübâî/, i. ◘ Rubaî.

rübubiyet /rübûbiyyet/, i. *Osm.* < *Ar. rabb. esk.* § ❶ Efendilik, sahiplik; § ● Tanrılık.

rübude /rübûde/, s. *Osm.* < *Fars. rübûden. esk.* Kapılmış, kapılan.

rüchan, i. ◘ Rüçhan.

rücu,-u /rücû/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Geri dönme, sözünü geri alma, cayma. [*Ing.* Recourse; *Fr.* Retour]; § ❷ *ed.* Şiir veya nesirde daha önce söylenen bir sözü, güçlendirmek veya daha güzelini söylemek düşüncesiyle, ilk düşünceden vaz geçer görünmek. *(Rücu genellikle, ortaya atılan bir düşüncenin pekiştirilmesi, daha etkili bir nitelikte söylenmesi için yapılırdı: Bin kişi geldi. Bin değil beş bin kişi geldi. Beş bin değil, on bin kişi geldi gibi).* [*Ing.* Epanorthosis; *Fr.* Epanorthose]; § ● *huk.* Bir sözleşmeye *(daha doğrusu sözleşmeden doğan borç ilişkisine taraflardan birinin iradesiyle geçmişe etkili olarak son verme);* ⊙ ~ **a kefil,** *huk.* ◘ Kefil; ⊙ ~ **a kefalet,** ◘ Kefalet.

~ **cezası,** *huk.* Taraflardan birinin sözleşmede belirtilen cezaî şartı ödeyerek, sözleşmeden dönmesi.

~ **etmek,** § ❶ Geri dönmek; § ❷ Sözünden, fikrinden caymak.

~ **hakkı,** *huk.* Bir ödemede bulunmuş olan bir kimsenin bu ödeme için, bundan yararlananlara başvurabilmesi. [*Ing.* Right of recourse; *Fr.* Droit de recours].

~ **tazminatı,** *huk.* Taraflardan birinin sözleşmeden dönmesi halinde ödeyeceği kararlaştırılan tazminat. [*Ing.* Indemnity of recourse].

rüçhan /rüçhân/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Üstünlük, yeğlik; üstün olma. [*Ing.* Preference; *Fr.* Préférence]; § ❷ Kadın veya erkek adı.

rüçhanlı, s. *huk.* Üstünlüğü olan. [*Ing.* Preferred; privileged; *Fr.* Préférentiel, privilegiée]. ☆ *Eşanl.* **tercihli.**

~ **alacaklı,** *huk.* Borçlunun mamelekinden alacağını en evvel tahsil etmeye hak kazanmış alacaklı. [*Ing.* Preferred creditor].

~ **hakkı,** *huk.* Bir hakkın, sıra itibariyle kendinden sonra gelen hakka önceliği olması. *(Rehin edilmiş bir malın haczinde rehin sahibinin, satıştan elde edilen bedel üstünde rüçhan hakkı vardır; yani, haczi yaptıran kimseden önce alacağını elde eder).* [*ing.* Preferential right, preference, privilege, priority; *Fr.* Droit de privilège].

~ **tarife,** *ikt.* İhracatın kolaylaştırılması için genel tarifeden daha uygun şartlarla kabul ettikleri gümrük tarifeleri. ☆ *Eşanl.* **asgarî tarife, farklı tarife.**

~ **temettü,** *ikt.* Rüçhanlı hisse senetlerine verilen temettü. [*Ing.* Preferred dividend].

rüçhaniyet, i. *esk.* Üstün olma. [*Ing.* Being preferable, having priority].

~ **işareti,** *hava.* Mesajların adresinin başına konan ve mesajın gönderme sırasını belirtirken önem derecesini tespit etmeye yarayan işaret. [*Ing.* Priority prefix; *Fr.* Préfixe de priorité].

~ **sırası,** *hava.* Bir istasyona verilen mesajların hangi sıra dahilinde yollanacaklarını tâyine yarayan ve mesajların önemini gösteren listedeki sıra. [*Ing.* Order of priority; *Fr.* Ordre de priorité].

rücum /rücûm/, ç.i. *Osm.* < *Ar. recm. esk.* Taşlamalar, taşlayarak yerine getirilen idam cezaları.

rüdimanter, s. *Fr. rudimentaire. tıp.* Güdük kalmış, gelişmiş. [*Ing.* Rudimentary].

rüesa /rüesâ/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Reis'in çoğulu.

Rüfai /rüfâî/, i. *Osm.* < *Ar.* Rifaî.

rüfeka /rüfekâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* Refik'in çoğulu.

rügozimetre, i. *Fr.rugosimètre. elektr.* Bir yükselteç ile oynak çerçeveli bir ölçü âletinden meydana gelen ve bir organın sürtünmesinden yararlanarak bir yüzeyin düzgünlüğünü kontrol eden cihaz. [*Ing.* Rugosimeter].

rüjin, i. *Fr. rugine* < *halk Lat. rugina* > *Lat. runcina,* rende, *cerr.* Kemikleri kazımaya, kemik zarını ve etleri kemikten ayırmaya yarayan âlet. *(bir sapa bağlı, keskin kenarlı çelikten düz veya eğri bir plaktır; kemik ameliyatlarının çoğunda kemiğin üzerini iyice temizlemeye yarar).* [*Ing.* Xyster].

rükban /rükbân/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rākib. esk.* Binenler.

rüknettin, rükneddin, b. i. *Osm.* < *Ar. rükn* + *din. Ar. taml.rükn-üd-din.* «*Dinin direği*» anlamında erkek adı olarak kullanılır.

rükniye, i. *(Kurucusu Rüknî'nin adından Ar. Rükniyye). tasav.* Kübreviye tarikatının kollarından biri. *(Kurucusu Alâüddevle Simnanî el Rüknî'dir. /öl. 1336/. Daha çok Bağdat yörelerinde yaygın olan tarikatın, başka bir adı da Firdevsiye'dir).*

rükû,-u /rükû/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Öne doğru eğilme; § ❷ *din.* Namazda, elleri dizlere dayayıp eğilmek hareketi: *Rükû varmak.* [*Ing.* Bowing down in prayer so that the palms of the hands touch the knees, bowing the head in humility and reverence; *Fr.* Position consistant la prière, le corps incliné vers la terre et les deux mains sur les genoux].

rükûb /rükûb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir araca veya bir binek hayvanına binme. [*Ing.* Mounting and riding on a beast or vehicle].

rükud /rükûd/, i. ◘ Rükûdet.

rükûdet /rükûdet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sakinlik, durgunluk. [*Ing.* Becoming stagnant, stagnation; *Fr.* Stagnation].

rükûn /rükûn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeye istekle yönelme, eğilim gösterme.

rükün,-nü, i. *Osm.* < *Ar. rükn. esk.* § ❶ Bir şeyin en kuvvetli ve sağlam tarafı. [*Ing.* Support, fundamental principle; *Fr.* élément, base, partie ou membre principal d'un corps]; § ❷ Temel direk, sütun. [*Ing.* Pillar, column; *Fr.* Poutre, pilastre, colonne]; § ❸ Bir topluluğun en önemli kişilerinden her biri. [*Ing.* Influential person]; § ● *huk. esk.* Islâm hukukunda sözleşmenin kurulmuş sayılması için bulunması gerekli olan esaslı şartlar. *(Örnek, tarafların rızası, ehliyet).*

rüküş, s. ve i. Gülünç bir şekilde giyinmiş ve süslenmiş *(kadın).* [*Ing.* Comically dressed, helpless little woman; *Fr.* Qui manque, est dépourvu de goût *(femme)*].

rümh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kargı, mızrak; § ● *mec.* Yoksulluk. [*Ing.* Spear, lance].

rümhî /rümhî/, s. *Osm.* < *Ar. rümh. esk.* § ● Mızrak veya kargı ile ilgili. [*Ing.* Like a spear, sharp]; § ● i. *bot. esk.* Yaprağının ucu sivri olan bitki.

rümman /rümmân/, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* Nar. [*Ing.* Pomegranate].

rümmanî /rümânî/, s. *esk.* § ● Nar çiçeği renginde olan. [*Ing.* Pomegranate colored, ruby-colored]; § ❷ Doru kır ile doru arasında olan *(at).*

rümmaniye /rümmânîyye/, i. *Osm.* < *Ar. rümmân* > *rümmânî. bot. esk.* Nargiller.

rünik yazı *(rünik yazı, rune yazısı) dilb.* (a) Rune adı verilen özel işaretlerden meydana gelen eski bir germen yazısı; (b) Orhon ve Yenisey yazıtlarında kullanılan yazı sistemi. [*Ing.* Runic letter; *Fr.* Runique].

rüste, s. *Osm.* < *Fars. rüsten. esk.* Yetişmiş, bitmiş, çıkmış. [*Ing.* Grown].

rüsub, i. ◘ Rüsup.

rüsubat, ç.i. *esk.* Rüsub'un çoğulu.

rüsubî /rüsûbî/, s. *esk. jeol.* Tortusal. [*Ing.* Sedimentary, precipitate; *Fr.* Sédimentaire].

rüsum /rüsûm/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* § ● Resim'in çoğulu; § ● Usuller, kurallar; ⊙ **haliç** ~ **u,** *den.* ◘ Haliç; ⊙ **ithalât** ~**u,** *huk.* ◘ İthalât.

rüsumat /rüsûmât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. rüsûm. mal. esk.* § ● Bazı mallardan devletçe alınan vergiler. [*Ing.* Dues taxes, charges, tolls, custom; *Fr.* Contributions, taxes]; § ● Gümrük idaresi. [*Ing.* Customs administration].

~ **emaneti,** *mal. esk.* Osmanlı devletinde gümrük dairesine verilen ad.

~ **emini,** *mal. esk.* Osmanlı devletinde rüsumat emaneti adı verilen gümrük idaresini yöneten görevli.

rüsup,-bu /rüsûp/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tortu. [*Ing.* Sinking to the bottom in (fluid), dregs, sediment; *Fr.* Sédiment, marc, dépôt]; ⊙ **buz** ~ **u,** *hava.* ◘ Buz.

rüsva, rüsvay /rüsvây/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ayıplanacak halde olan, rezil, maskara. [*Ing.* Publicly disgraced, infamous, object of scorn].

~ **(rezil rüsva) etmek,** *dey.* ◘ Rezil.

~ **(~ ~) olmak,** *dey.* ◘ Rezil.

rüsvalık, rüsvaylık,-ğı, i. Rezil olma, ayıplanacak hale gelme. [*Ing.* Disgrace, ignominy, disgraceful act].

rüşd, i. ◘ Rüşt.

rüşdiye, i. ◘ Rüştiye.

rüşeym, i. *Osm.* < *Ar. reşm. biy. esk.* Embriyon. [*Ing.* Embryo, germ; *Fr.* Embryon].

rüşeymî /rüşeymî/, s. *esk.* Embriyon halinde olan taslak. [*Ing.* Embryonic; *Fr.* Embryonique].

rüşt,-dü, i. *Osm.* < *Ar. rüşd. esk.* § ● Doğru yolu bulma. [*Ing.* Orthodoxy; rectitude; *Fr.* Droiture, rectitude]; § ❷ Ergin hale gelme, büluğa erme. [*Ing.* A coming of age, majority]; § ● Doğru düşünme; § ● *huk.* Fiil ehliyetine sahip olabilmek için kanunun öngördüğü belli bir yaşa gelmiş olma; ⊙ ~ **ünü ispat etmek,** *dey.* Kanunlara göre ergin sayılacak yaşa gelmek. [*Ing.* To come of age]; ⊙ **evlenmeyle kazanılan** ~, *huk.* Evlenmeyle kişinin reşit olmas; ⊙ **evlenme** ~ **ü,** *huk.* ◘ Evlenme; ⊙ **kazaî** ~, *huk.* ◘ Kazaî.

rüştiye, rüşdiye, i. *Osm.* < *Ar.* Eskiden, şimdiki ortaokullar derecesinde olan okullara verilen ad. [*Ing.* High school; *Fr.* École secondaire].

rüşvet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Bir görevlinin elindeki olanakları para veya mal karşılığında kötüye kullanması. [*Ing.* Bribery]; § ❷ Bu yolda verilip alınan para veya mal. [*Ing.* Bribe; *Fr.* Présent donné pour corrompre, pot-de-vin].

~ **almak,** *dey.* Rüşvet olarak verilen paraya veya malı kabul etmek: *Efendi nedir o? Rüşvet mi alıyorsunuz?* [*Ing.* To accept, receive a briba; *Fr.* Accepter des présents, se laisser corrompre par des présents, prévariquer].

~ **güverte,** *den.* Üstyapılarının üzerinde tam bir güverte bulunan bir ticaret gemisinde bu güverteyle onun altındaki küpeştenin tirizi arasındaki tamamen veya kısmen kapalı yer. [*Ing.* ve *Fr.* Spar-deck].

~ **kapıdan girince insaf (iman) bacadan çıkar,** *at.* Rüşvet alan kamu görevlisi; hak, adalet, insaf duygularından sıyrılır. Yetkisini rüşvet verenden yana, kötüye kullanır.

~ **vermek,** *dey.* Birine, bir işte kolaylık sağlaması için para veya mal vermek. [*Ing.* To give a bribe, to corrupt, to bribe; *Fr.* Corrompre, gagner par des présents].

~ **yemek,** *dey.* Bir işi yapmak için birinden rüşvet almak. [*Ing.* To accept bribes; *Fr.* Accepter des présents, se laisser corrompre par des présents, prévariquer].

rüşvetçi, s. Rüşvet alarak iş gören *(kimse).* [*Ing.* Taker of bribes; dishonest official; *Fr.* Prévaricateur,-trice].

☆ *Eşanl.* **mürteşi.**

rüşvetçilik,-ği, i. İş görmek için rüşvet alma huyu.

rütbe, i.ç: **rüteb.** *Osm.* < *Ar.* § ● Sıra, derece, mertebe, aşama. [*Ing.* Degree; grade; rank:

Fr. Grade, rang]; § ● *(Geniş anl.)* Aşama işareti; § ❷ *ed.esk.* Sanat alanında gösterdikleri başarılardan dolayı sanatçılara verilen özel unvan. *(Bunlar arasında, yetenekli oldukları için rütbe alanlar yanında, padişaha sundukları bir övgünün hoşa gitmesiyle rütbe alan ikinci sınıf şairler de vardır. Başlıca rütbeler şunlardır: Meliküşşuara /Necatî, Baki/; Sultanüşşuara /Baki/; Reisi Şairan /Osmanzade Taib/, Şairiazam /Abdülhak Hâmid/. Bu gelenek Türklere İran edebiyatından geçti);* ◉ **~ i bâlâ,** *teşk. tar.* Osmanlı Rumeli ve Anadolu kazaskerliğinden sonra gelen ve yüksek rütbenin adı; ◉ **~ i çınad,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde Rumeli kadılarının en küçük derecesi. *(Kadılık görevinde, mülâzemetten sonra gelen en küçük derecedir. Çınad derecesi Macaristan'da bu adı taşıyan kasabada görev alan kadılara verilirdi. Ondan sonra Eğri, İnebahtı, Sâlise, Sâniye, Karibi âlâ ve en son rütbe olan Sittei Rumeli gelirdi. Rütbei çınadın derecesi üç yüz akçeydi);* ◉ **~ i esma,** *tasav.* İsimlerin belli bir aşamaya göre sınırlanışı; ◉ **askeri ~ ler,** *esk.* ◘ **Askerî.**

~ almak, *dey.* Terfi etmek. [*ing.* To rise in rank; *Fr.* être gradé, prommouvoir en grade].

~ indirimi, *ask. huk.* Rütbe sahibi bir askerin daha aşağı bir rütbeye düşürülmesinden ibaret disiplin tedbiri. *(Rütbe indirimi, rütbe alınması cinsinden bir cezadır, ama onun kadar ağır değildir).* [*ing.* Reduction in grade].

~ indirmek, *ask.* Rütbe indirimine tabi tutmak: *Bir subayın rütbesini indirme.* [*ing.* To reduce rank, to degrade (one)].

~ maaşı, *mal. esk.* Osmanlı devletinde arpalık aylıklarına verilen ad.

~ vermek, *dey.* Payelendirmek. [*ing.* To raise in rank; *Fr.* Grader].

rutbet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Rütbe.

rütbetlû, s. *Osm.* < *Ar. rutbet,* rütbe. *esk.* Osmanlılar devrinde patrik ve öteki ruhani reisler için kullanılan resmî ünvan. *(Patriklere hitapta ayrıca efendim hazretleri sözü de eklenirdi).* [*ing.* Of high rank (title given to high ecclesiastics].

rütbe, ç. i. *Osm.* < *Ar. rütbe. esk.* Rütbe'nin çoğulu.

rütbei, s. *esk.* Rütbelerle ilgili. [*ing.* Pertaining to rank].

rüus /rü'ûs/, ç. i. *Osm.* < *Ar. re's. esk.* § ● Başlar, kimseler. [*ing.* Heads]; § ❷ i. *teşk. tar.* Osmanlı devletinde vezir, beylerbeyi, tımar ve zeamet sahipleri dışında kalan devlet memurlarıyle hazine ve vakıflardan maaş alan görevlilere verilen görev belgesi.

~ emri, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde bir kişiye paye ve rütbe verilmesi için hükümdar veya ilgili kimse tarafından verilen yazılı emir.

~ harcı, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde ilmiye sınıfı mensuplarına verilen rütbelerden alınan harç. *(Medrese öğrenimin bitirip mülâzım olanlara verilen rüusa karşılık alındığı için, bu ad verildi.)*

~ maaşı, *teşk. tar.* «*Zadegânı ilmiye*» denilen büyük ulemanın çocuklarına bağlanan **maaş.**

~ resmi, *teşk. tar.* Rüus kaleminden verilen evraklardan alınan harç.

rüvat /rüvât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. râvi. esk.* Rivayet edenler.

rüya /rüyâ/, i. *Osm.* < *Ar. rüyet.* § ● Bir kimsenin uyku sırasında zihninden geçen hayal dizisi. *(Günümüzde rüyaların anlam taşıdıkları ve kişinin bilinç dışı eğilimlerini yansıttıkları kabul edilmektedir).* [*ing.* Dream; *Fr.* Rêve]. ☆ *Eşanl.* düş; § ❷ *mec.* Bir temele dayanmayan, gerçekleşmesi imkânsız olan düşünce. [*ing.* Dream; *Fr.* Rêve, songe]; § ❸ Gerçekleşmesi beklenen ve istenen şey. [*ing.* Dream, desire, hope; *Fr.* Rêve, désir, espérance]; § ☆ *Eşanl.* **umut;** § ❹ *mit.* Tanrısal iradeyi bildirmesi için bir insanın yanına Zeus tarafından haberci gönderilmiş küçük cin. [*ing.* Dream; *Fr.* Songe]; ◉ **~ larına girmek,** *dey. (Bir şeyden)* Çok etkilenmek, çok korkmak; ◉ **~ nın açık muhtevası,** *psik.* Rüyadaki imge ve olayların açık anlamı. *(Psikanalizle ortaya çıkarılan ve «gizli muhteva» adı verilen gizli ve sembolik anlamın karşıtıdır);* ◉ **~ sında görememek,** *dey.* Olacağını hatırına bile getirememek; ◉ **~ sında görse hayra yormamak,** *dey.* Akıl ve hayalinden geçirmemek, olacağına ihtimal vermemek; ◉ **gözü açık ~ görmek,** *dey.* Gerçekleri görebilecek durumda olduğu halde kendini hayale kaptırmak; ◉ **haberci ~,** *psik.* ◘ **Haberci.**

~ analizi, *psikopatol.* Kişiliğin farmakodinamik araştırılması. *(Delay ve arkadaşları tarafından uygulanmıştır. Yüksek dozda psikodisleptik verilmesiyle gerçekleştirilir; en çok kullanılan psikodisleptikler L.S.I.), meskalin ve psilosibindir.)* [*ing.* Oneiroanalysis; *Fr.* Oniro-analyse].

~ gibi, *dey.* Son derece veya olağandışı güzel. [*ing.* Like a vision; *Fr.* Fantastique, irréel].

~ yorumu (tabiri), Rüyalara dayanarak geleceğe ait haberler verme. [*ing.* Interpretation of dreams; *Fr.* Oniromancie]. ☆ *Eşanl.* **oniromansi.**

rüyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Görme, görüs, bakma, bakış. [*ing.* Seeing, perceiving, visibility; perception vision; *Fr.* Vision]; § ❷ Yönetme, idare etme. [*ing.* Supervision; *Fr.* Surveillance, direction]; § ❸ *huk.* Bir davaya bakma. [*ing.* Act of trying a case; exercise of jurisdiction].

~ edilmek, Bakılmak, görülmek. [*ing.* To be seen, to be examined, to be tried *(in a tribunal)*].

~ etmek, § ● Bakmak, incelemek. [*ing.* To examine *(a disputed question),* to supervise; *Fr.* Surveiller, diriger]; § ❷ *huk.* Bir davaya bakmak. [*ing.* To try; to exercise jurisdiction].

~ olunmak, Bakılmak, araştırılmak.

rüzelâ /rüzelâ/, ç.i. *esk.* **Rezil'in** çoğulu.

rüzgâr /rüzgâr/, i. *Osm.* < *Fars.* Yatay yönde kütle halinde yer değiştiren hava. [*ing.* Wind; *Fr.* Vent]; ☆ *Eşanl.* **yel;** ◉ **~ a göre rota,** *den.* Bir geminin rotasının, rüzgârın esiş yönüne göre doğrultusu. *(Rüzgâra göre başlıca rotalar şunlardır: Rüzgâr pupadan, yani rüzgâr geminin gidiş yönünde eserken; rüzgâr kıç omuzluktan, yani rüzgâr borda gerisinden ve rota ile 135° lik açı yaparak eserken; rüzgâr bordadan, yani izlenen rotaya dik olarak eserken ve nihayet, alaborina, yani geminin rotası, rüzgârın esiş yörünyle mümkün olduğu kadar dar bir açı yaptığı zaman);* ◉ **~ a kaçmak,** *den.* Yelkenli bir gemiden söz edilirken, rüzgârın estiği yönde ilerlemek; ◉ **~a karşı,** *dey.* Rüzgârın geldiği yönde; ◉ **~ a sokulmak,** *den.* Rüzgârın estiği yöne dönmek. ☆ *Eşanl.* **orsaya gelmek;** ◉ **rüzgâra tüküren kendi yüzüne tükürür,** *at.* Gücünden büyük güce karşı koyan, kendini yıpratmaktan başka bir sonuç alamaz; ◉ **~a yakın seyir,** *den.* ◘ **Orsa seyir;** ◉ **~ dan uzaklaşmak,** *den.* Yelkenle seyir ederken, rüzgârı başa çok yakın almamak; ◉ **~ ı başa almak,** *den.* Geminin baş tarafını rüzgârın estiği yöne çevirmek; ◉ **~ ı dört, beş kerteden almak,** *den.* Rüzgârı omurganın *(gemi boylam ekseni)* dört beş kerte *(bir kerte 11°15')* sağından veya solundan almaya başlamak; ◉ **~ ı geriden almak,** *den.* ◘ **Geri;** ◉ **~ ı yakaya almak,** *den.* Rüzgârı mümkün olduğu kadar başa yakın yönden alacak şekilde dümen tutmak; ◉ **~ ın bindirmesi,** *den.* Rüzgârın şiddetini arttırması; ◉ **~ ın gözüne gitmek,** *den.* Rüzgârın estiği yöne seyretmek; ◉ **~ ın kayması,** *den.* Rüzgârın birdenbire yön değiştirmesi. ◉ **rüzgârın önüne düşmeyen yorulur,** *at.* Toplumun genel gidişine uyan kişi rahat eder. Akıntıya kürek çekmeye kalkan yorulur, başarısızlığa uğrar; ◉ **~ ını almak,** *dey.* Bir yelkenli tekneden söz ederken, aynı yönde seyreden bir başka teknenin rüzgâr üstünden geçerek onun rüzgârını kesmek; ◉ **~ la düşmek,** *den.* Bir gemi veya bir deniz taşıtı için bordadan esen rüzgârın etkisiyle rota dışına çıkmak; ◉ **rüzgârlı havanın kuytusu, yağmurlu havanın uykusu,** *at.* Rüzgârlı havada kuytu yer seçilir. ◉ **akustik ~,** *ask.* Ses kestirme rüzgârı, ses kestirmede düzeltme için kabul edilen belirli hız ve yöndeki rüzgâr. (Acoustic wind]; ◉ **alize ~ ları,** *den.* ◘ **Alize;** ◉ **anabatik ~,** *meteor.* Gündüzleri hava akımının vâdi içersinden ve dağ yamaçlarından geçmesiyle meydana gelen mahallî rüzgâr. [*ing.* Anabatic wind]. ☆ *Eşanl.* **vadi rüzgârı;** ◉ **balistik ~,** ◘ **Balistik²;** ◉ **baş ~ ı,** *den.* **Baş;** ◉ **başka bir gemiye göre ~ avantajına sahip olmak,** *uen.* O geminin rüzgâr üstü tarafında bulunmak. [*Fr.* Avoir l'avantage du vent sur un navire]; ◉ **batı ~ ları,** *coğr.* ◘ **Batı;** ◉ **bir pervanenin ~ ı,** *hava.* Dönen bir pervanenin arkasına doğru üflediği hava akımı. [*ing.* Slipstream *(of a propeller); Fr.* Souffle *(d'une hélice)*]; ◉ **cenup ~ ı,** ◘ **Lodos;** ◉ **çöl ~ ı,** *coğr.* ◘ **Çöl;** ◉ **devirli ~,** *den.* Zaman zaman hep aynı yönden esen rüzgâr. [*ing.* Periodic wind; *Fr.* Vent périodique]; ◉ **dik ~,** Geminin yoluna karşı esen rüzgâr, [*ing.* Contrary wind; *Fr.* Vent contraire]; ◉ **dokunaklı ~,** *den.* ◘ **Dokunaklı;** ◉ **durgun ~,** *meteor.* ◘ **Durgun;** ◉ **fer'i ~,** *den.* Iki ana yönün tam ortasından esen rüzgâr. *(Poyraz, keşişleme, lodos ve karayel fer'i rüzgârlardır).* [*ing.* Collateral, wind; *Fr.* Vent collatéral]; ◉ **genel ~ lar,** *den.* ◘ **Genel;** ◉ **gradyan ~ ı,** *hava.* ◘ **Gradyan;** ◉ **gündoğusu ~ ı,** *den.* ◘ **Gündoğusu;** ◉ **güneş ~ ı,** *astr.* Elektromagnetik dalga ve tanecik yayımı; özellikle ışıkküre ile kromosferden gelen ve ışınım basıncıyla itilen proton, iyon, hattâ atom yayımı; ◉ **günlük (mutad) ~,** *den.* Her gün aynı yönden esen rüzgâr. [*ing.* Solar wind; *Fr.* Vent solaire]; ◉ **hâkim ~ lar,** *hava.* ◘ **Hâkim;** ◉ **hangi ~ attı,** *dey.* ◘ **Hangi;** ◉ **imbat ~ ı,** *den.* Denizden karaya doğru esen rüzgâr. [*ing.* Land breeze; easterly wind; *Fr.* Vent d'amont, vent de mer]; ◉ **işlek ~,** *den.* ◘ **İşlek;** ◉ **iten ~,** *den.* İzlenen rotada ilerlemeyi kolaylaştıran rüzgâr. [*ing.* Pushing wind; *Fr.* Vent portant]; ◉ **kararlı ~,** *den.* Yön değiştirmeyen, hep aynı yönden esecek gibi görünen rüzgâr. [*ing.* Steady wind; *Fr.* Vent fait]; ◉ **kararsız ~,** *den.* Şiddeti ve esiş yönü sık sık değişen rüzgâr. [*ing.* Varible wind, unsteady wind; *Fr.* Vent variable]; ◉ **keşişleme ~,** *den.* ◘ **Keşişleme;** ◉ **kıble ~ ı,** ◘ **Kıble;** ◉ **kırbaçlayan ~,** *den.* Yüze kırbaç gibi çarpan soğuk rüzgâr. [*ing.* Sharp (biting, cutting) wind; *Fr.* Vent piquant]; ◉ **kıyı ~ ları,** *coğr.* ◘ **Kıyı;** ◉ **kolay ~,** *den.* ◘ **Kolay;** ◉ **meltem ~ ı,** *den.* Karadan denize doğru esen rüzgâr. [*ing.* Westerly wind; sea breeze; *Fr.* Vent d'aval, vent de terre]; ◉ **mevsimlik (yıllık) ~,** *den.* Her yıl düzenli olarak aynı tarihte, aynı yönden esen rüzgâr. [*ing.* Etesian winds; *Fr.* Vent étésien, vent anniversaire]; ◉ **muhalif ~,** *den.* ◘ **Muhalif;** ◉ **nemli ~,** *den.* Su buharıyle dolu olan veya sis getiren rüzgâr. [*ing.* Humid wind; *Fr.* Vent humide]; ◉ **pruva ~ ı,** *den.* ◘ **Pruva;** ◉ **pupa ~ ı, (pruva ~ ı, kıç omuzluk ~ ı),** *den.* Geminin izlediği rotaya göre rüzgârın estiği yönü belirtmek için kullanılır. [*ing.* Leading wind, head wind; *Fr.* Vent arrière, debout, grand largue, de travers]; ◉ **sağanak ~,** *den.* Düzgün aralıklarla esmeyen şiddetli rüzgâr. [*ing.* Blustering wind, gusty wind; *Fr.* Vent à rafales]; ◉ **sağlam ~,** Herhangi bir yönden sürekli olarak esen yel; ◉ **son ~,** *nükl.* Patlamayı takip eden rüzgâr. Bir nükleer patlama civarında meydana gelen ve patlama merkezine yönelen rüzgâr. *(Ateş topunun yükselmesiyle meydana gelen çekişten ileri gelir).* [*ing.* Afterwind]; ◉ **ters ~,** *den.* Gemi rotasına karşıt yönden esen ◉ **vâdi ~ ı,** *meteor.* ◘ **Anabatik rüzgâr.** **~ almak (almamak),** *dey.* Rüzgâr esen bir yerde bulunmak *(bulunmamak)* veya rüzgâra karşı olmak *(olmamak).*

~ **altı sahil**, *den.* Rüzgâra bakan kıyı.
~ **altı yapmak**, *den.* Rüzgârı ve dalgaları bir bordadan alacak şekilde gemiyi çevirerek, ötekî borda boyunca denizde durgun bir alan meydana getirmek. *(Küçük deniz taşıtlarının dalgalı havalarda gemilere kolayca yanaşmasını sağlamak için bu usul uygulanır).*
~ **altına düşme**, *den.* Bir geminin, bordasından esen rüzgârın, etkisiyle, seyrettiği rotadan rüzgâr altı tarafına doğru kayması.
~ **altında**, *den.* Rüzgârın estiği yöne göre, bir geminin rüzgâr altı tarafında bulunmak.
~ **altında bulunmak**, *dey.* Rüzgârın estiği yöne göre, bir geminin rüzgâr altı tarafında bulunmak. [*Ing.* To drop to leeward; *Fr.* Être sous le vent].
~ **altında kalan**, *den.* Başka bir gemiye veya sabit bir noktaya göre rüzgâr altında bulunan bir gemi veya bir deniz taşıtı için kullanılır.
~ **aşındırması**, *coğr.* Çöl yörelerine özel bir görünüş veren, kayalarda küçük biçimler meydana getiren yel işlemesi. [*Ing.* Wind erosion; *Fr.* Corrosion].
~ **avlamak**, *dey.* (a) Atı dört nala koştu rarak süratle gitmek. [*ing.* To go at full gallop; (b) Hiç bir şey elde edememek. [*Ing.* To get nothing].
~ **azaltmak**, *den.* Yelkenleri rüzgârla dolmuş bir gemide, yelkenlerin yönünü veya rotayı değiştirerek rüzgârın itmesini ve şiddetini hafifletmek.
~ **baştan**, *den.* Rüzgârın seyir yönünden estiğini belirtmek için kullanılır.
~ **bayrağı**, *den.* Eskiden, rüzgârın esiş yönünü göstermek için kadırgalara çekilen küçük bayrak.
~ **bileşke noktası**, *den.* Rüzgârın gemi yelkenlerine yaptığı bütün basınçların bileşkesinin uygulanma noktası.
☆ *Eşanl.* **yelkenlerin merkezi**.
~ **bordadan**, *den.* Rüzgârın seyir yönüne dik olarak estiğini belirtmek için kullanılır.
~ **cilâlaması**, *coğr.* Rüzgârın taşıdığı parçaları sürterek taşları cilâlaması olayı. [*Ing.* Grinding; *Fr.* Émoulage, attrition].
~ **çakılı**, *coğr.* Rüzgârın cilâladığı köşeli, kenarlı bir çeşit çakıl. Bunlara köşeli çakıl adı da verilir. [*ing.* Windcut, wind-shaped; *Fr.* Caillou à trois facettes].
~ **dalgaları**, *coğr.* Suyun yüzüne sürtünürcesine esen yellerin doğurduğu dalgalar. *(Bu türlü dalgaların boyu, yüksekliği, bunlarla ilgili olarak biçimi, rüzgâr etkisi ile yüzü kımıltıya, uğrayan denizin biçimine, derinliğine, bağlı olarak çeşitlilik gösterir).* [*Ing.* Wind waves; *Fr.* Vagues de vent]
~ **değişmesi**, *hava.* Rüzgârın yönünün birdenbire değişmesi. [*Ing.* Wind shift; *Fr.* Changement du vent].
~ **desteği**, *inş.* Bir yapının rüzgâra karşı yeterli direnci gösterebilmesi için yapılan düzenlemelerin tümü. [*Ing.* Wind-bracing; *Fr.* Contreventement].
~ **dirisa ediyor**, *den.* Esiş yönünü değiştiriyor.
~ **eken fırtına biçer**, *at.* Herkesin zarar gormesine yol açacak işler yapan kimse, çok sert tepkilerle karşılaşır ve sonunda en büyük zarara kendisi uğrar.
~ **esmeyince yaprak oynamaz (dal kımıldamaz)**, *at.* Her durumu meydana getiren bir etken vardır.
~ **fırıldağı**, Bir binanın tepesine yerleştirilen ve bir eksen etrafında dönerek rüzgârın esiş yönünü gösteren değişik biçimlerde *(ok, kuş, bayrak v.b.)* hafif levha. [*Ing.* Weathercock; *Fr.* Girouette].
~ **flaması**, *den.* Geminin direk şapkasına çekilen ve rüzgârın hangi yönden estiğini gösteren, etaminden yapılmış ince uzun şerit.
~ **gelecek delikleri tıkamak**, *dey.* Tedbirli davranmak, muhtemel bir tehlikeye karşı her türlü tedbirleri almak. [*Ing.* To take all the necessary precautions].
~ **gibi geçmek**, *dey. (zaman hk.)* Çok çabuk geçmek.
~ **gülü**, § ❶ Pusula kadranına yapıştırılan ve rüzgârların yönünü ve adını gösteren, otuz iki bölüme ayrılmış yuvarlak karton levha. [*Ing.* Compass-card, compass-dial; *Fr.* Rose des vents]. ☆ *Eşanl.* **pusula gülü, pusula kartonu**; § ❷ *hava.* Belirli bir mevki ve genellikle uzun bir zaman aralığı için rüzgârların yön ve şiddetini gösteren bir diyagram; § ❸ *coğr.* Yelin esiş yönlerini belirtmek üzere bu yönlerin 4 anayön, batıdan temel tutularak 8, 16, 32, 64'e bölünmüş şekilde gösterilmiş durumu. *(Türlü yönlerden esen yellere ad vermek için yelin çevren üzerinden gelir gibi göründüğü noktalardan faydalanılır).* [*Osm.* Virdi riyâh; *ing.* Wind rose; *Fr.* Rose des vents].
~ **hızı**, *hava.* Havanın yere göre hızı. [*Ing.* Wind speed; *Fr.* Vitesse du vent].
~ **hızında devamsızlık hattı**, *hava.* Rüzgâr sahasında bir hız devamsızlığının sınırını gösteren hat. *(Bu devamsızlıklarda genellikle akış başında hız artar ve bazan bir rüzgâr yönü değişikliği ile beraber görünürler. Bazan bu hatlara alizelerde devamsızlık da denir).* [*ing.* Surge line; *Fr.* Ligne de discontinuité dans la vitesse du vent].
~ **kalıyor**, *den.* Şiddetini azaltıyor, yumuşuyor. [*Ing.* The wind drops (abates, subsides, dies down); *Fr.* Le vent tombe].
~ **kanatları**, *demir.* Hava direncini azaltmak için bazı lokomotiflerin önüne yerleştirilen, saçtan yapılmış *V* biçiminde düzenek. [*Ing.* Smoke-shield plate, smoke deflector plate].
~ **kazısı**, *trm.* Gevşek bünyeli, genellikle kumlu sahalarda rüzgâr faaliyeti ile meydana gelen bir çukur.
~ **kesmek**, *sp.* Yelken yarışında rakip teknenin rüzgârını kesmek: *Yelkenli bir yat diğerinin, rüzgâr üstü tarafına geçerek onun rüzgârını keser.*
~ **kıçtan**, *den.* Rüzgârın geminin arkasından estiğini söylemek için kullanılır.
~ **kıran**, Binalarda hava ve aydınlık almak için yapılan baca ve fenerlerle kilise çan kulelerinin büyük pencerelerine eğik bir durumda konulan uzun tahta parçalarından ibaret kafes. [*Ing.* Louvre-boards, luffer-boards; chimney-cowl; *Fr.* Abatvent].
~ **kuşağı**, *mim.* ◘ **Kuşak**.
~ **manikası**, *den.* ◘ **Hava manikası**.
~ **ölçer**, ◘ **Anemometre**.
~ **ölçmesi**, *coğr.* Rüzgâr yönünün ve hızının ölçülmesi., gösterilmesi işi. *(Rüzgâr yönünün ölçülmesinde kullanılan en sade araç, eski çağdan beri temeli bilinen yel bayrağı'dır. Rüzgârın hızı anemometre denilen araçla ölçülür. Bunların birçok çeşitleri vardır).* [*Ing.* Anemometry; *Fr.* Anémométrie].
~ **payı**, *sil.* Atışta, merminin rüzgâr etkisiyle sapmasını karşılamak için bırakılan nişan payı.
~ **perdesi**, *trm.* Kurak ve yarıkurak bölgelerde şiddetli rüzgârın tahrip edici etkisini önlemek, toprak neminin buharlaşmasını ve bitkilerden olagelen transpirasyonu azaltmak için bağ ve bahçeler çevresine 1 - 1,5 m. ara ile dikilen bir veya daha fazla sıralar halindeki ağaçlar.
~ **sağanağını atlatmak**, *den.* Sağanak halinde esen rüzgârdan zararsız kurtulmak.
~ **siperi**, *orm.* Hâkim rüzgârların aşındırıcı hızını kırmak amacıyle rüzgâr yönüne dikey yönde sık aralıklı dikili ağaç ve ağaççıklardan siper. *(Rüzgâr siperleri, rüzgârları frenlemek için kullanılır. Kışın, donların çözülmesinde toprağın su ile daha iyi beslenmesine imkân sağlar. Diğer yönden, ağaçların solunumu, rüzgârın toprağı kurutma etkisini azaltır. Rüzgâr siperleri, S.S.C.B. ve Güneydoğu Avrupa memleketleri step bölgelerinin ormanlaştırılmasında çok geniş çapta kullanılmaktadır. Toprak erozyonuna karşı çok etkili bir çaredir).* [*ing.* Weather board; *Fr.* Brise-vent].
~ **siperliği**, *den.* Rüzgârın yönünü değiştirerek, arkasında sınırlı bir durgun alan meydana getiren tertibat. *(Gemilerde kaptan köprüsünün açık kısımlarını çeviren küpeştelerin üst kenarı boyunca yapılır).*
~ **sistemleri**, *coğr.* Yerin dönüşü, basınç kuşakları, basınç bölgelerinin doğuşu ile ilgili hava akıntılarının ana çizgileri olarak beliren hava akışları. [*ing.* General circulation of winds; *Fr.* Circulation atmosphérique générale].
~ **süpürmesi**, *jeom.* Hareketli gereçlerin rüzgârla oynatılması. *(Terim bazen akarsuların etkisini de içine alır).* [*Fr.* Déflation].
~ **şeritleri ekimi**, *trm.* Arazinin düzleme eğrilerini göz önünde bulundurmadan hâkim rüzgâr yönüne dik olarak yerleştirilmiş uzun ve dar ürün şeritleri.
~ **«T» si**, *hava.* Rüzgârın yönünü göstermek için bir hava meydanına yerleştirilmiş *T* şeklinde büyük bir rüzgâr göstergesi. [*ing.* Wind Tee; *Fr.* «T» d'atterrissage].
~ **tüneli**, *hava.* Aerodinamik ölçü veya tecrübe yapmak maksadıyle mümkün olduğu kadar düzgün devamlı bir hava akımı meydana getiren bir tesisat. [*ing.* Wind tunnel; *Fr.* Soufflerie].
~ **tüneli denemesi**, *hava.* ◘ **Deneme**.
~ **tüneli maketi**, *hava.* ◘ **Maket**.
~ **tüneli terazisi**, *hava.* Aerodinamik kuvvetleri veya momentleri ölçmek için hazırlanmış özel terazi. [*Ing.* Wind tunnel balance; *Fr.* Balance aérodynamique].
~ **torbası**, Bir direğin tepesine asılan ve aldığı yöne göre rüzgârın esiş doğrultusunu gösteren, kırmızı-beyaz boyalı bir çeşit bez torba.
~ **üstü**, *den.* ◘ **Rüzgârüstü**.
~ **üstü bordası**, *den.* Geminin rüzgâr çarpan yanı.
~ **üstünde bulunmak**, *den.* Başka bir gemiye göre rüzgârın geldiği tarafta bulunmak, dolayısıyle o gemiye yaklaşmak veya o gemiden uzaklaşmak imkânına sahip olmak. *(Yelken devri savaşlarında başarı sağlamanın temel şartı rüzgâr üstünde bulunmaktı).*
~ **üstüne çıkmak**, *den.* Rüzgârın estiği yöne doğru ilerlemek. Seyredilen rota ile rüzgârın esiş yönü arasındaki açıyı küçültmek.
~ **üstü iskotası**, *den.* ◘ **İskota**.
~ **üstünü muhafaza etmek**, *den.* Başka bir gemiye göre rüzgâr avantajına sahip olmak.
~ **yeğinliği**, *coğr.* En çok çöllerde kumları, çakılları savurması, toz ve kum fırtınaları doğurması şeklinde kendini gösteren rüzgârın esiş hızı. [*Ing.* Strength of wind; *Fr.* Force du vent].
☆ *Eşanl.* **rüzgârın şiddeti**.
~ **yönü**, *den.* Ufkun otuz ikide biri.
~ **yükseliyor**, *den.* Kuzey yarımkürede batıdan kuzeye, güney yarımkürede de kuzeyden batıya dönüyor. [*Ing.* The wind comes round; *Fr.* Le vent remonte].

rüzgâr altı, b. i. *den.* Geminin rüzgâra bakan bordasının karşısındaki bölge. [*Ing.* Lee side]. ☆ *Eşanl.* **Poca**; ◉ ~ **na bayılmak**, *den.* Dalgalar etkisiyle geminin birdenbire rüzgâraltına yatması; ◉ ~**na düşmek**, *den.* ◘ **Düşmek**.
~ **sahili**, *den.* Rüzgârın estiği yön altında kalan sahil.

rüzgârlanmak, nsz. f. § ❶ Rüzgâr esmeye başlamak; § ❷ Rüzgâra karşı durmak: *Öyle sıcak- ki -pencere -önünde -rüzgârlanmaya çalışıyorum.*

rüzgârlı, s. § ❶ Rüzgâr alan, rüzgâr esen *(yer): Rüzgârlı tepe. Rüzgârlı vâdi.* [*Ing.* Windy; *Fr.* Éventé,-ée]; § ❷ Rüzgârın esmekte olduğu, esintili *(zaman).* [*Ing.* Windy, breezy; *Fr.* Venteux,-euse].

rüzgârlık,-ğı, i. § ❶ *mim.* Yağmur ve rüzgârdan koruyan küçük saçak. [*Ing.* Penthouse, lean-to; *Fr.* Abat-vent]; § ❷ *bahç.* Bitkileri rüzgârdan korumaya yarayan çalı. [*ing.* Windscreen; *Fr.* Abat-vent].

rüzgâr üstü, b. i. *den.* Rüzgârın estiği yön. [*Ing.* Windward side; *Fr.* Côté d'ou souffle le vent]; ☆ *Eşanl.* **orsa**; ◉ ~ **ne bayılmak**, *den.* *(Rüzgâr etkisiyle bir gemi)* Birdenbire rüzgâr üstüne yatmak; ◉ ~ **ne çıkmak**, *den.* Rüzgârın estiği yöne doğru seyrederek yükselmek.
~ **sahili**, *den.* Rüzgârın estiği tarafa kalan yakalarına

Ss

s. S, § ❶ Türk alfabesinin yirmi ikinci harfi; **se** adıyle anılan bu harf, sesbilim *(fonetik)* bakımından diş ünsüzlerinin ıslıklı sürekli-lerinden sertini gösterir. [*Ing.* The twenty-second letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Vingt-deuxième lettre de l'alphabet turc et seizième des consonnes]; § ❷ *fiz.* (a) S, elektrik iletkenliği ölçü birimi olan *siemens'* in sembolüdür. [*Ing.* Symbol of Siemens; *Fr.* Symbole de Siemens]; (b) S, kinematikte, hareketli bir cismin aldığı yolu göstermek için kullanılır; § ❸ *kim.* S, *kükürt*'ün sembolüdür. [*Ing.* Symbol of. Sulphur; *Fr.* Symbole du soufre]; § ❹ *mat.* S, geometride bir alanı veya bir uzayı göstermek için kullanılır; § ❺ *metrol.* (a) S, zaman birimi olan *saat*'in sembolüdür; (b) S, latinlerde 7'yi, bazılarına göre 70'i ve üstüne yatay bir çizgi çekildiğinde 70.000'i gösteren bir sayılama harfidir. [*Fr.* S'est une lettre numérale latine valant 7 ou, selon d'autres, 75, et 70.000 avec une ligne horizontale supérieure]; (c) Ebcet hesabında *se 500, sin 60, sat 90* sayılarının karşılığıdır; (d) Sıra işareti olarak S, bir serinin 21. *(veya 22.)* elemanını gösterir. [*Fr.* Comme signe d'ordre, S indique le vingt-deuxième (ou vingt-troisième) objet d'une série]; § ❻ Para. $ *dolar*'ın sembolüdür. [*Ing.* Symbol of dollar; *Fr.* $ est le symbole du dollar].

~ çengel, *tekn.* ◘ **Çengel.**

~ kanca, *den.* ◘ **Kanca.**

sa[1] /sâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir çeşit tahıl ölçeği. *(İslâm ülkelerinde bu ölçü değişik ağırlıktadır /Irak'ta bir sa 1.040 dirhem, Hicaz'da 600 dirhemden biraz fazladır/. Fitre, buğdaydan 520, arpadan 1.040 dirhem /3,5 kilo/ olarak bu ölçüye göre verilir).* [*Ing.* A dry measure of about a gallon].

sâ[2] /sâ/, i *Osm.* < *Ar.* Arap alfabesindeki *se* harfinin arapça adı.

-sa[3] /-sâ/, e. *Osm.* < *Fars. esk.* Farsçadaki benzetme edatlarından biri olan «*âsâ*»nın hafifletilmişi; benzerlik anlatılır: *amber-sa, amber gibi.*

-sa[1] **-say** /-sâ, -sây/, s. *Osm.* < *Fars. sâyiden* bir şeyi bir yere sürmek. *esk.* Sonuna eklendiği kelimeye «*süren, sürücü*» anlamı katarak bileşik kelimeler yapar: *cebhesa (cebin-sa/y/),* yüz süren, alın süren.

saadet,-ti /saadet/, i. *Osm.* < *Ar. sad,* uğur. Mut, mutluluk, ongunluk, bahtiyarlık. [*Ing.* Happiness, prosperity, felicity; *Fr.* Bonheur, prospérité, félicité].

~ asrı, Hz. Muhammed'in yaşadığı zaman. [*Ing.* The period of the lifetime of the Prophet Muhammed; *Fr.* Époque, pendant laquelle vivait Mahomet].

saadet.hane /saadethâne/, b. i. *esk.* § ❶ Büyük bir kimsenin evi; § ❷ Mutlu kişilerin yaşadığı ev. [*Ing.* Abode of bliss, place of felicity term of politeness used in speaking to another of his house].

saadetle, z. «*Güle güle*» yerine kullanılan bir selâm sözü. [*Ing.* Good-byl, Good luckl].

saadetlû /saadetlû/, s. *Osm.* < *Ar. sa'âdet* > Osm. *esk.* Osmanlı Imparatorluğu zamanında miralay *(albay)* ile birinci ferik *(korgeneral)* arasındaki yüksek rütbeli askerlere ve bunlara denk makamlarda bulunan vezir v.b. sivillere verilen unvan. [*ing.* Official title formerly given to generals etc.].

saalib /sa'âlib/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sâ'leb. esk.* Tilkiler.

saalik /sa'âlik/, ç. i. *Osm.* < *Ar. su'lûk. esk.* § ❶ Dilenciler; § ❷ Dervişler; § ❸ Serseriler.

saat,-ti /sâat/, i.ç: **sâât.** *Osm.*< *Ar.*§ ❶ Bir günün yirmi dörtte birine eşit zaman birimi. *Bu iş iki saatte olur.* [*Ing.* Hour; *Fr.* Heure]; § ❷ Vakit zaman: *O saatte orada kimse bulunmaz.* [*Ing.* Time; *Fr.* Heure, temps; *Fr.* Distance qu'on peut parcourir en une heure]; § ❸ Günün hangi saati olduğunu gösteren cihaz. [*Ing.* Watch, clock; *Fr.* Horloge, pendule, montre]; ◘ *ŞEKİL: 462* — **SAAT;** ◘ *ŞEKİL: 463* — **SAATÇİ;** § ❹ Karışıklığa yol açmadan günün bölümlerini ayırdetmek için, 1'den 24'e kadar saatleri gösteren rakamlardan her biri: *9'da işbaşı yapılır.* [*Ing.* Hour; *Fr.* Heure]; § ❺ Akışkanın debisini ölçen âlet: *Su, elektrik saati.* [*Ing.* Meter; *Fr.* Compteur]; ☆ *Eşanl.* **sayaç;** § ❻ *(geniş anlamda)* Normal bir yürüyüşle bir saatte alınan yol: *Orası buraya iki saattir.* [*Fr.* Distance qu'on peut parcourir en une heure]; § ❼ Hayatın sona erdiği an: *Saati gelince herkes gibi o da öldü.* [*Ing.* The appointed hour of death: *Fr.* Heure, heure dernière, heure suprême, moment de la mort]; ☆ *Eşanl.* **ecel;** § ❽ Belirli vakit: *Her işin vakli saati vardır.* [*ing.* Certain time; *Fr.* Heure, moment déterminé du jour]; § ❾ *esk.* Kıyamet. [*ing.* Doomsday; *Fr.* Jugement dernier]; ⊙ **~ e karşı yarış,** *sp.* Yolda yapılan bisiklet yarışı. Yarışmacıların değişik, fakat belirli zaman aralıklarıyle başladıkları ve kronometre tutulan yarışlara verilen ad. [*Fr.* Course contre la montre]; ⊙ **~ i ileri almak,** *saatç.* ◘ ileri; ⊙ **~ i kurmak,** *dey.* Bir saatı ayarlamak. [*Ing.* To wind a watch; *Fr.* Remonter sa montre]; ⊙ **~ ti saatine,** *dey.* Tam vaktinde, tam son anda: *Saati saatine vapura yetiştim.* [*Ing.* At the right time, punctually]; ⊙ **~ i ~ ine uymamak,** *dey.* Her an başka bir durum göstermek, çok çabuk değişmek: *Saati saatine uymaz ki onunla arkadaşlık edeyim;* ⊙ **~ i muntar,** *folk.* ve *tar.* Uğurlu sayılan zaman. *(Eşref saati de denir). /Osmanlı devletinde padişaha biat törenlerinin ve padişah için düzenlenen öteki törenlerin zamanını müneccimbaşı tayin ederdi. Bu zaman, saati muntar denen ve uğurlu sayılan bir tarihe denk getirilirdi./;* ⊙ **~ leri ayarlamak,** *den.* Ayarlanmış bir kronometreyle karşılaştırmak veya işleyişlerinin doğruluğunu kesin zaman gözlemlerine göre bulmak. [*Ing.* To set time; *Fr.* Régler les montres]; ⊙ **~ li ısıdenetir,** *döş.* Bir saat yardımıyle ayar sıcaklığını, belirli zamanlarda gece ve gündüz denetim noktalarına çeviren denetim aygıtı. [*Ing.* Clock thermostat, switch clock; *Fr.* Chronomètre à]; ⊙ **~ lı şalter,** *matb.* Fotoğrafçılık ve kopya işlerinde kabloya bağlanan bir saat olup, poz süresi dolduğu zaman zil çalmaz, fakat cereyanı otomatik olarak keser; ⊙ **~ te bir yayım,** *hava.* Hava durumunun düzenlice bildirilmesini sağlamak için önceden tâyin edilen bir program dahilinde birer saat fasıla ile ve kısa bir süre için süren yayım. *(Saatin dakikaları istasyonlar arasında taksim edilmiştir).* [*Ing.* Hourly broadcast; *Fr.* émission horaire]; ⊙ **alafranga ~,** Tanzimat'tan sonra kullanılmaya bağlayan ve Güneş sistemine göre düzenlenen saate Osmanlılarca verilen ad. [*Ing.* European style hour]. ⊙ **alaturka ~,** ◘ **Alaturka;** ⊙ **amonyaklı maser ~ i,** *fiz.* ve *astr.* Zaman standardı olarak kullanılacak stabil bir mikro dalga çıkış sinyali meydana getirmek için enerjili amonyak molekküllerinin intikalinden yararlanan gaz maser'i. [*Ing.* Ammonia maser clock]; ⊙ **asma ~,** Duvarlara asılan çeşitli büyüklük ve şekilde rakkaslı veya zemberekli saat. [*Ing.* Hanging clock, wall clock; *Fr.* Pendule murale]; ⊙ **atom ~ i,** *fiz.* ◘ **Atom;** ⊙ **ayaklı ~,** Duvara dayanan ve uzun bir kutu şeklinde olup üst tarafındaki yuvarlak ve daha genişçe bir kutu içine saat kısmı yerleştirilmiş olan eski çeşit saat. *(Bu saatler çarkın mihverine dolanmış iki zincirin uçlarına bağlı iki ağır topun aşağıya inerken mezkûr mihveri çevirmesiyle işleyen saatlerdir).* [*Ing.* Clock, timepiece; *Fr.* Pendule]; ⊙ **ayar ~ i.** *saatç.* Fabrikada yapılan saatlerin çalışmasını ayar etmeye yarayan ölçek saat; ⊙ **bilek ~ i,** ◘ **Kol saati;** ⊙ **bir gökcisminin ~ açısı,** *astr.* Gökcisminin saat dairesi ile gözlemcinin meridyeninden meydana gelen ve ayrıtı kutup çizgileri olan iki düzlemli açı. [*Fr.* Angle horaire d'un astre]; ⊙ **cep ~ i,** *saatç.* Camı madenî bir kapakla kapanan ve cepte taşınan saat. [*Ing.* Pocket watch; *Fr.* Montre de poche], ⊙ **çalar ~,** *saatç.* Bir düğmeye basıldığında her saat başını, yarım saatleri, çeyrekleri çalan saat. *(İstenen saatte çalması için ayarlanabilir alarmı olan çalar saatler de vardır).* [*Ing.* Alarm clock, repeater (watch); *Fr.* Montre à répétiton, montre à réveil, montre à sonnerie] ⊙ **çalışma ~ leri,** *iş. huk.* ◘ **Çalışma;** ⊙ **denklemli ~,** *iş huk.* Gerçek zamanla ortalama zamanı aynı anda gösteren saat. [*Ing.* Equation watch; *Fr.* Horloge à équation]; ⊙ **deniz standard ~ i,** *hava.* ◘ **Deniz;** ⊙ **ders ~ i,** *eğt.* ◘ **Ders;** ⊙ **döndürücü ~,** ◘ **Döndürücü;** ⊙ **duvar ~ i,** ◘ **Duvar;** ⊙ **duvar ~ i,** *saatç.* Duvara asılan büyükçe saat. [*Ing.* Clock; *Fr.* Pendule murale]; ⊙ **elektrikli ~,** *saatç.* Elektrik akımıyle çalışan ve ayarlanan saat. [*Ing.* Electric clock; *Fr.* Horloge électrique]; ⊙ **elektronik ~,** ◘ **Kuvarslı saat;** ⊙ **en işlek ~,** *hava.*

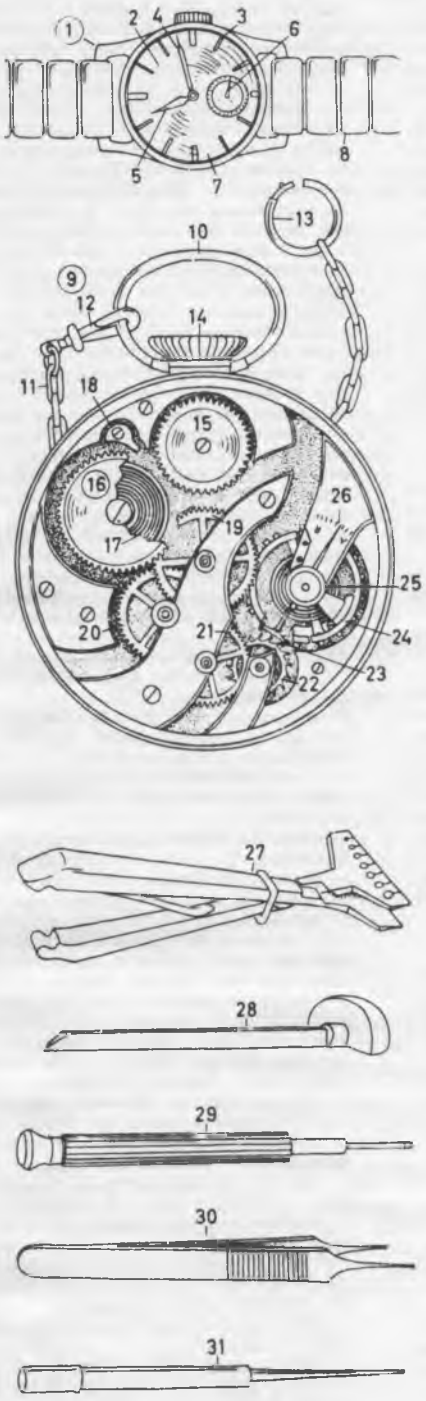

ŞEKİL: 462.— **SAAT. 1.** Otomatik kol saati. **2.** Kadran. **3.** Rakamlar. **4.** Yelkovan *(dakika ibresi).* **5.** Akrep *(saat ibresi).* **6.** Saniye ibresi. **7.** Saat camı. **8.** Saat bileziği. **9.** Cep saati. **10.** Halka [*11-13 saat zinciri*]. **11.** Zincir *(köstek)* halkası. **12.** Bir tarafı mil üzerinde dönen çifte halka? **13.** Yaylı halka. **14.** Kurma düğmesi *(taç).* **15.** Kurma çarkı. **16.** Zemberek kovanı. **17.** Ana zemberek *(saat zembereği).* **18.** Mandal. **19.** Dakika çarkı. **20.** Üçüncü *(orta)* çark. **21.** Saniye çarkı. **22.** Boşaltma çarkı. **23.** Paletler */24-26 saat maşası/:* **24.** Pandül. **25.** Pandül zembereği. **26.** Gösterge *(müşir)* kolu. [*27-31 saatçı âletleri*]. **27.** El pensi. **28.** Kazıcı. **29.** Tornavida. **30.** Cımbız. **31.** Yağlayıcı.

◘ **En**²; ◉ **eşref ~ i,** *dey.* ◘ **Eşref;** ◉ **~ i gelmek,** *dey.* En uygun zamana gelmek, bir kimseye karşı pek ılımlı, yumuşak davranacak bir anına gelmek: *Onunla konuşabilmek için eşref saatinin gelmesini beklemek gerek, çünkü pek öfkelidir.* [*ing.* To come one's propitious moment, opportune time]; ◉ **Flora ~ i,** *bot.* Açıldıkları saate göre sınıflandırılan bir dizi çiçeğe *Linnacus*'un verdiği ad. *(Meselâ Anagallis Arvensis saat 8'de, Calendula Arvensis saat 9'da, Ornithogalum umbellatum saat 11'de, Silene noctiflora saat 17' de açar v.b. Fakat Flora saati dünyanın neresinde düzenlenmişse ancak orada geçerlidir, çünkü boylam, yükselti, iklim ve atmosfer şartlarındaki değişikliklere bağlıdır).* [*ing.* Flora watch; *Fr.* Horloge de Flore]; ◉ **geçici ~,** *astr.* ◘ **Geçici;** ◉ **gemi ~ i,** *den.* Astronomi gözlemleri ve seyir hesapları için saati tam bir doğrulukla veren kronometre. [*ing.* Chronometer; *Fr.* Montre marine]; ◉ **gerçek ~ (gerçek zaman ~ i),** *den.* Güneş'in gösterdiği saat. [*ing.* Real time; *Fr.* Heure vraie, heure temp vrai]; ◉ **guguklu ~,** *saatç.* ◘ **Guguklu;** ◉ **güneş ~ i,** *astr.* Bir düzlem ortasına dikilmiş bir çubuğun bu düzlem üzerine ayrı ayrı zamanlarda gölgesine bakılarak saati gösteren bölümler çizilmek yoluyla meydana getirilmiş olan bir cihaz. [*ing.* Sun-dial; *Fr.* Horloge solaire, cadran solaire, gnomon]; ◉ **hilâli ~,** ◘ **Hilâli;** ◉ **ilâve ~,** *iş huk.* Günlük veya haftalık kanunî çalışma sürelerinden fazla çalışılan saatler. [*ing.* Supplementary hour; *Fr.* Heure supplémentaire]; ◉ **iyi ~ te olsunlar,** *dey.* ◘ **iyi;** ◉ **kelepçeli ~,** ◘ **Kelepçeli;** ◉ **kilowatt ~,** ◘ **Kilowatt;** ◉ **kol ~ i,** *saatç.* Deri maden, ipek v.b. den yapılmış bir kayışla bileğe takılıp kaşınan saat. [*ing.* Wrist-watch; *Fr.* Montre-bracelet, Bracelet-montre] ◉ **konsol ~ i,** Konsol gibi düz yerlere oturtulacak biçimde yapılmış saat; ◉ **kontrol ~ i,** *büro.* ◘ **Kontrol;** ◉ **konuşan ~,** *saatç.* Özel bir servisin telefonla başvurması halinde dakikada 5 defa zamanı bildiren saat. [*ing.* Speaking front; *Fr.* Horloge parlante]; ◉ **köstekli ~,** *saatç.* Zincirinin ucuna köstek takılarak kullanılan cep saati. Kadınların köstekle birlikte boyunlarına astıkları saat. [*ing.* Pocket watch, chained watch]; ◉ **kum ~ i,** *saatç.* ◘ **Kum;** ◉ **kuvarslı ~,** *saatç.* Elektrikle sa'ı.nım verilmiş ve frekansı askatlara bölünmüş bir kuvarsla ayarlanan saat. [*ing.* Electronic watch; *Fr.* orloge à quartz, horloge électronique]; ☆ *Eşanl.* **elektronik saat;** ◉ **mahallî ~,** *coğr.* ◘ **Mahallî;** ◉ **masa ~ i,** *saatç.* Masaya konan piryol çarklı küçük boyda saat. [*ing.* Table clock; *Fr.* Horloge de table]; ◉ **meydan ~ i,** *saatç.* Meydanlarda, genellikle herkesin görebileceği yüksekçe bir yere yerleştirilmiş saat; ◉ **molekül ~,** *astr.* ◘ **Molekül;** ◉ **o ~,** Derhal, hemen. [*ing.* At that moment, at once; *Fr.* Sur -le-champs, aussitôt]; ◉ **ortalama ~ (ortalama zaman ~i),** *den.* Ortalama Güneş'e göre hesaplanan saat. [*ing.* Mean time; *Fr* Heure moyenne, heure temps moyen]; ◉ **otomatik kurgulu ~,** *saatç.* Bileğin her hareketinde salınım yapan bir kütlenin etkisiyle zembereği otomatik olarak kurulan anahtarsız saat. [*ing.* Keyless watch; *Fr.* Montre à remontage, montre à remontoir]; ◉ **sarkaçlı ~,** *saatç* Zaman aralıkları düşey bir sarkaçla ayarlanan saat. *(Sarkaçlı saat, ya doğrudan doğruya düğmeye oturtulacak şekilde ayaklı bir kutu içine yerleştirilir, ya da bir mobilya, bir şömine, bir masa v.b. üstüne konabilecek şekilde daha küçük bir kutu içine saklanır).* [*ing.* Pendulum clock; *Fr.* Pendule]. ☆ *Eşanl.* **pandül;** ◉ **ölü ~,** *dey.* ve *elek.* ◘ **Ölü;** ◉ **parakete ~ i,** *den.* ◘ **Parakete;** ◉ **senkron elektrikli ~,** *saatç.* Sabit frekanslı bir devreyle beslenen bir senkron motorun çalıştırdığı saat. [*ing.* Synchronous electrical clock; *Fr.* Horloge électrique synchrone]; ◉ **son ~ i yaklaşmak,** *dey.* Ölüm anına ermek, can çekişmek, eceli gelmek; ◉ **su ~ i,** *saatç.* Eskiden belli bir miktar suyun akışıyle zamanı gösteren saat. [*ing.* Water-clock; *Fr.* Horloge à eau, clepsydre]; ◉ **yaz ~ i,** Bazı ülkelerde, günlerin daha uzun olduğu yaz mevsiminde, saatleri 60 dakika ileri alarak elde edilen saat düzeni. [*ing.* Summer hour; *Fr.* Heure d'été]. **~ açısı,** § ❶ *astr.* Bir yıldızın saat dairesinin gözlem yeri öğlenine yaptığı açı. [*ing.* Hour angle; *Fr.* Angle horaire]; § ❷ *den.* Konum üçgeninin bulunulan yerin saatini veren açısı. [*ing.* Hour angle; *Fr.* Angle horaire].

~ anahtarı, *saatç.* Delikli sap kısmı bütün sarkaçlı saatlere uyan bir .çeşit anahtar [*ing.* Winder, button; *Fr.* Remontoir].

☆ *Eşanl.* **kurgu.**

~ ayarı, ◘ **Ayar.**

~ başı galiba (~ başı geldi), *dey.* Bir toplantıda herkesin birden konuşmayı kestiği sırada, bu sususun dikkati çektiğini anlatmak için saka yollu kullanılır. [*Fr.* Expression qu'on emploie pour rompre le silence qui règne souvent quelques minutes dans une réunion].

~ başı kampanası vurmak, *den.* Gemideki kampana *(çan)* ile her yarım saatte bir vurgu ve saat başlarında çift vurgu ile, vardiyanın başlangıcından itibaren geçen zamanın bildirilmesi. *(Her vardiya için çalma sesi aynıdır, saat bir, saat beş, saat dokuz ve ötekiler için çift vurgu yapılır).* [*Fr.* Piquer l'heure].

~ başına ücret, *ikt.* Bir işçinin bir saatlık çalışma karşılığında aldığı ücret. [*ing.* Hour pay, hour wage; *Fr.* Salaire horaire].

~ be ~, *esk.* Saatten saate. [*ing.* From hour to hour; *Fr.* D'une heure à l'autre].

~ bu saat, *dey.* «*Ele geçen bir fırsat, değerlendirmenin tam sırasıdır*» anlamında kullanılır. [*ing.* Make the best of the present time].

~ camı, *camc.* ◘ **Cam**¹.

~ cebi, *kıyf.* ◘ **Cep.**

~ çekici, *tekn.* ◘ **Çekiç.**

~ çemberi, *astr.* ◘ **Çember.**

~ çizgileri, *astr.* Bir güneş saatinde, ner saat başı çubuğun gölgesinin düştüğü yeri gösteren çizgiler. [*ing.* Hour lines; *Fr.* Lignes horaires].

~ dairesi, *astr.* Bir yıldızdan ve göğün kutuplarından geçen büyük daire. [*Osm.* Dâire-i saat; *ing.* Hour circle; *Fr.* Cercle horaire].

~ dilimleri, *coğr.* Grenwich meridyeninin saatine göre düzenlenmiş, boylamlara koşut *(paralel)* giden saat şeritleri. Her bir dilim 15 meridiyen arasındadır. Bütün dünyada 24 saat dilimi vardır. [*ing.* Time-belt, time-zone; *Fr.* Fuseaux horaires].

~ gibi, *dey.* Dakik. Muntazam bir sekilde. [*ing.* Like a clock, very regular, accurate, smoothly *(running); Fr.* Réglé comme une horloge].

~ gözlemi (rasadı), *den.* Geminin bulunduğu mevkideki saati tam bir doğrulukla tayin etmeyi mümkün kılan bir seri gözlem *(kronometreler buna göre ayarlanır).* [*ing.* Hour observation; *Fr.* Calcul d'heure].

~ hakemi, *sp.* ◘ **Hakem.**

~ kulesi, Üzerine büyük bir saat yerlestirilmiş kule. [*ing.* Clock tower; *Fr.* Tour d'horloge].

~ montajı, *saatç.* Bir saat mekanizmasının çesitli parçalarını istenen düzen içinde yerleştirme islemi.

~ on birde, *dey.* Ömrün sonunda, hayatının son deminde. [*ing.* Very late in life].

~ onbir buçuğu çalmak, *dey.* Ömrünün son günlerini yaşamak, pek yaşlanmak.

~ tamam, *dey.* «*Vakit doldu*» anlamında söylenir.

~ tutmak. *dey.* Saate bakarak bir işin ne kadar süreceğini hesap etmek. [*ing.* To time *(race); Fr.* Mesurer montre à la main].

~ vurmak, *dey. (saat hk.)* Zil çalarak veya gong sesi vererek vakti haber vermek. [*ing.* To strike the hour].

Saat, öz. i. *Lat. Horologium. astr.* Irmak takımyıldızının üzerinde yer alan güney gökküresi takımyıldızı; en parlağı ancak 5 kadirden olan ve çıplak gözle görülebilen 24 yıldızdan meydana gelir. [*ing.* Horlogium *(= Hor); Fr.* Horloge].

~ meteoroloji raporları, *ask.* Hava limanları ve hava meydanları ile hava üslerindeki meteorolojik şartlar altında saatte bir yayınlanan ve telsiz ve telemprimör vasıtasıyle diğer hava liman, meydan ve üslerine ve hava tahmin istasyonlarına bildirilen raporlar. Bu raporlar, saatte bir, aynı zamanda ve aynı sıra ile yayınlanır. [*ing.* Airways sequence reports].

saatçi, i. ve s. § ❶ Saat satan veya bozulmamış saatleri onaran kimse. [*ing.* Watchmaker, watch repairer; *Fr.*Horloger,-ère]. ◘ *ŞEKİL: 463.*– **SAATÇİ**; § ❷ Saat satan kimse.

saatçılık,-ğı, i. § ❶ Sarkaçlı saatleri, duvar veya kol saatlerini yapma, onarma sanatı. [*ing.* Watch making; *Fr.* Horlogerie]; § ❷ Saat ticareti. [*ing.* Watch trade; *Fr.* Horlogerie].

saatçıyan, ç. i. *Osm. teşk. tar.* Osmanlı saraylarında sayıları 45'i bulan zanatkârlardan saat bakım ve onarımıyle uğraşanlar. *(XVIII. yüzyılın sonlarına doğru bunlar iki kişiydi. Saray saatçiliği saltanatın kaldırılışına kadar sürdü).* [*ing.* Watch makers in the Sultan's palace].

saatli, s. Saati olan, saati bulunan: *Saatli* bomba. [*ing.* Having a clockwork].

~ bomba, ◘ **Bomba**.

~ enterüptör, *elek.* ◘ **Enterüptör**.

~ lâğım, *ask.* Kamufle edilmiş yeraltı lâğımının eski adı.

saatlik, s. /.../ Saatte yapılan veya oyan: *Üç satlik iş.* [*ing.* Lasting so many hours; *Fr.* Qui dure *(une heure deux heures etc.)* ou qui se fait en *(une heure, deux heures, etc.)*].

~ güç, *demir.* İletkenlerin ısısı çevre sıcaklığından başlayarak belli bir değeri geçmemek üzere, bir elektrik lokomotifinin bir saatte sağladığı güç.

sab.-bbı, .i *Osm.* < *Ar. sabb. esk.* § ❶ Dökap saçma; akıtma; § ❷ Dökülme. [*ing.* Pouring, pouring out].

sa'b, sa'be, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çetin, zor, güç, sarp. [*ing.* Hard, difficult, arduous]; § ❷ *mec.* Inatçı, söz dinlemez *(kimse).* [*ing.* Obstinate, refractory, troublesome].

saba /sabâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sabah ları esen hafif ve serin rüzgâr. [*ing.* Light breeze blowing from the east; *Fr.* Vent frais et agréable du nord-est]; § ❷ *müz.* Türk musikisinde eski makamlardan biri.

~ aşiran, *müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri.

~ dörtlüsü, *müz.* Türk musikisinde dizi meydana getirmeye yarayan, çargâh, buselik, kürdî, rast, uşak, hicaz dörtlüsünden ayrı olarak makam dizilerinde rastlanan bir dörtlü. *(Eksik dörtlüdür. Pestten tize doğru «büyük mücennep-küçük müneccep küçük mücennep» aralıklarından meydana gelir. Pestten tize işaretle ifadesi K.S.S. şeklindedir).*

~ kürdî, *müz.* Saba zemzeme.

~ maymunu, *zool.* ◘ **Maymun**.

~ perdesi, *müz.* Türk musikisi dizisinde orta sekizlide *(kab hicaz)* ve tiz sekizlide *(hicaz)* perdelerine bazı kuram kitaplarında verilen ad.

~ uşşak, *müz.* Türk musikisinde en az iki yüzyıllık birlesik makamlardan biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur).*

~ zemzeme, *müz.* Türk musikisinde birlesik makamlardan biri.

sababet /sabâbet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Derin sevgi, büyük aşk.

sabah /sabâh/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Gecenin son ve gündüzün ilk saatleri: *Bu gece sabaha kadar oturduk. Bugün sabahtan beri çalışıyorum.* [*ing.* Morning; *Fr.* Matin]; § ❷ *(Geniş anl.)* Güneşin doğduğu andan itibaren öğleye kadar geçen zaman. [*ing.* Fornoon; *Fr.* Matinée]; § ❸ **z.** Sabah vaktinde, sabahleyin: *Bu sabah. Dün sabah. Yarın sabah.* [*ing.* In the morning; *Fr.* Matin]: ◉ **~ a çıkmamak**, *dey. (hasta hk.)* Sabaha kadar yaşayamamak, sabah olmadan ölmek. [*ing.* Not to live till morning, to die during the night]; ◉ **~ a doğru (~ a karşı)**, *dey.* Gecenin sabaha yakın bir zamanında. Sabah olurken, sabah olması yaklaşırken. [*ing.* Toward morning; *Fr.* Vers le matin]; ◉ **~ a karşı**, *dey.* ◘ **Sabaha doğru**; ◉ **~ ı bulmak (etmek)**, *dey.* Sabaha kadar uyumamak, sabahlamak. [*ing.* To stay awake all night, to work through the night; *Fr.* Veiller toute la nuit, passer la nuit à]; ◉ **~ ın kızıllığı akşamı kış eder; akşamın kızıllığı sabahı güz eder**, *at.* Sabahleyin gök yüzünde görülen kızıllık, o akşam havanın kış gibi olacağını, akşam görülen kızıllık ise ertesi sabah havanın güze döneceğini belirtir; ◉ **~ ın köründe**, *dey.* Sabahın en erken bir saatinde, daha gün ışırmadan: *Sabahın köründe temizliğe başlayacak kadar titiz bir kadındır;* ◉ **~ ı şerifler (sabahlar) hayır olsun (hayrolsun)**, *dey.* ◘ **Hayır**; ◉ **~ lar hayrolsun**, *dey.* ◘ **Günaydın**. [*Fr.* Bonjour]; ◉ **~ tan karnını doyuran, küçükken evlenen aldanmamış**, *at.* Sabahleyin karın doyurulmalıdır ki yapılacak iş için gereken güç elde edilsin. Yemek yenmezse iş araya girer, insan aç kalır, vücuttan düşer, iyi iş yapamaz. Evlenmeyi de geciktirmemelidir ki çocuklar anne, baba ihtiyarlamadan yetişsinler. Bundan başka, zamanı geçince insan kolay kolay evlenemez. ☆ *Eşanl.* **Erken kalkan yol alır, er evlenen döl alır**; ◉ **akşama ~ a**, *dey.* ◘ **Akşam**; ◉ **nerede akşam, orada ~**, *dey.* ◘ **Nerede**; ◉ **~ akşam**, *dey.* Her vakit, her zaman, daima. [*ing.* All the time; *Fr.* Toujours].

~ cimnastiği, *cimn.* Vücudu, gecenin uyuşukluğundan kurtarıp günlük yaşama taze güçle baslatmak için süresi, ölçü ve tempo su ılımlı alıştırmalardan oluşan cimnastik. [*ing.* Morning exercises; *Fr.* Gymnastique matinale].

~ ezanı, *din.* Sabah namazının vaktini bildiren ezan.

~ gazetesi, ◘ **Gazete**.

~ keyfi, *dey.* Uykulu ve gevşek olma hali.

~ kelebeği, *zool.* Kınkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Nymphalidae* familyasından, 6.98 sm. kanat açıklığına sahip, lârvaları ağaç yaprakları üzerinde beslenen ve büyük dalların kabuklarını soyan bir kelebek. [*Lat. Nymphalis antiopa*].

~ kızıllığı, *astr.* Güneş'in doğmasına yakın doğu gözerimi üstünde görülen kızıllık. [*ing.* Dawn, daybreak; *Fr.* Aurore].

~ mahmurluğu, *dey.* Sabahleyin yeni uyanmış bir kimsenin uykulu ve uyuşuk hali.

~ meydanı, *tasav.* Tekkede çile dolduranların sabahları toplandıkları meydan.

~ namazı, *din.* Sabahleyin kılınan namaz. [*ing.* Morning prayer]. ◘ **Namaz**.

~ ola, hayır ola (hayır gele), *dey.* «*Dur bakalım, hele sabah olsun, belki bir çaresi bulunur, iş düzelir*» anlamında kullanılır. [*ing.* Let's wait for the morning *(hoping for something good to happen)*].

☆ *Eşanl.* **akşamın hayrından sabahın şerri iyidir (yeğdir)**.

~ sürçen, geceye dek sürçer, *at.* Bir işe başladığı zaman beceriksizliği görülen kişinin bu durumu sonuna kadar sürer.

~ yıldızı, *astr.* Gün doğmadan önce doğu gözeriminde görülen parlak yıldız. [*ing.* Morning star; *Fr.* Étoile du matin, Vénus].

☆ *Eşanl.* **Venüs**.

sabahat,-tı /sabâhât/, I. *Osm.* < *Ar. subh.* § ❶ Güzellik. [*ing.* Beauty; *Fr.* Beauté]; § ❷ i. Kadın adı.

sahancı, s. § ❶ Nöbeti sabaha doğru veya sabaha rastlayan *(kimse).* [*Fr. (Veilleur)* qui entre en service le matin ou vers le matin]; § ❷ Uyumadan sabahı bulan *(kimse).* [*Fr.* Qui veille toute la nult]; § ❸ Okula yalnız öğleden önce giden *(öğrenci).* [*ing.* Working or remaining till daybreak].

~ kahvesi, ◘ **Kahve**.

sabahlamak, nsz. f. Bir yerde sabaha kadar oturmak veya iş görmek. Herhangi bir sebeple bir yerde bütün bir geceyi uykusuz geçirmek, sabaha kadar uyanık kalmak.

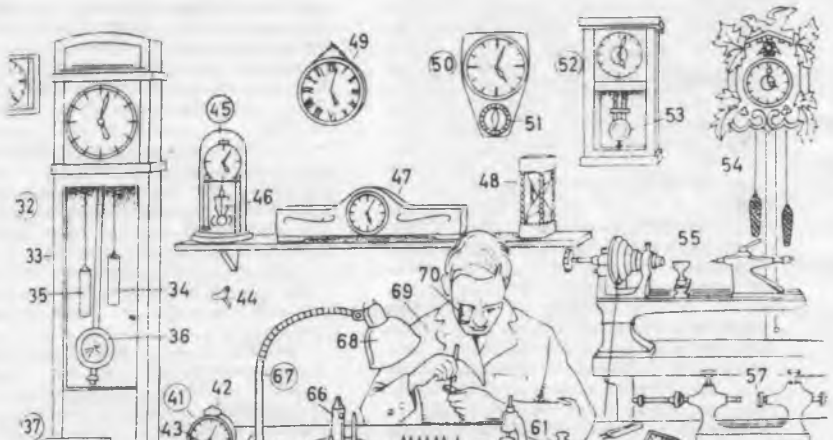

ŞEKİL: 463.– **SAATÇİ. (32)** Salon saati. **33.** Saat kutusu. **34.** Vurucu ağırlık. **35.** Hareket ağırlığı. **36.** Sarkaç. **(37)** Elektrikli saat. **38.** Saat çarkı. **39.** Nikel çelik sarkaç. **40.** Devamlı mıknatıs.**(41)** Çalar saat. **42.** Zil. **43.** Yelkovan. **44.** Saat anahtarı *(kurgu).* **(45)** Yıllık saat. **46.** Burma sarkaç. **47.** Şömine saati. **48.** Kum saati. **49.** Yuvarlak yassı, duvar saati. **(50)** Mutfak saati. **51.** Zaman ayarlayıcı. **52.** Duvar saati. **53.** Denge sarkaçı. **54.** Guguklu saat. **55.** Saatçı tezgâhı. **56.** Çalışma masası. **57.** Mil perdah makinesi *(Perdah tornası, cilâ tamponu).* **58.** Yolcu çalar saati. **59.** Altın terazisi. **60.** Saat temizleme cihazı. **61.** Kontrol âletleri için cam kavanoz. **62.** Perçin âleti. **63.** Perçin matkabı. **64.** Takım tepsisi. **65.** Saatçı testeresi. **66.** Saatçı örsü. **(67)** Masa lambası. **68.** Reflektör. **69.** Saatçı. **70.** Saatçı gözlüğü.

[*ing.* To sit up all night, to pass the whole night, to burn the candle at both ends; *Fr.* Veiller toute la nuit].

sabahlatmak, f. Sabahlamak eylemini yaptırmak. [*Fr.* Faire atteindre le matin, laisser jusqu'au matin, faire veiller jusqu'au matin].

sabahleyin /sabah:leyin/, z. Sabah vaktinde, sabah olduğu sıralarda. [*ing.* In the morning, early; *Fr.* Le matin].

sabahlı, s. *(Yalnız sabahlı akşamlı sözünde geçer).* **Sabahlı akşamlı**, Her sabah ve her akşam.

sabahlık,-ğı, i. *kıyf.* § ❶ Yataktan kalkınca eğreti olarak giyilen üstlük. [*ing.* Dressing gown, house coat; *Fr.* Robe de chambre]; § ❷ s. Sabaha ait, sabaha özgü olan *(şey) Bir sabahlık bulaşık. Bir sabahlık çalışma;* § ❸ z. Sabah için, sabaha özgü olmak üzere: *Ödevimi yapmadığımdan bu sabahlık beni affediniz.* [*ing.* Special to the morning].

sabal, i. *Lat. bot.* Kuzey Amerika'da yetişen, alçak saplı veya sapsız, genellikle tirşe renginde saçak yapraklı bir palmiye cinsi. Üzümsü, üç çekirdekli siyah meyveler verir. *Sabal glauca, S. princeps* ve *S. Adansonii* ılık limonluklarda yetiştirilir. [*Lat., ing.* ve *Fr.* Sabal].

Saba'lar, ç. öz, i. Çat'ta yaşayan müslüman zenci halk. [*ing.* ve *Fr.* Sabas].

Saba'lılar, ç. öz. i. ◘ **Seba'lılar**.

saban, i. *esk. T. sapan. trm.* Toprağı kazarak alt üst etmek. Tarlayı ekilir hale getirmek için çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu âlet. [*ing.* Plough, plow; *Fr.* Charrue, araire]. ◘ *ŞEKİL: 523.*— **TARIM MAKİNELERİ II**; ◉ **~ ın tutağına yapışan el aç kalmaz**, *at.* Çiftçilik yapan aç kalmaz; ◉ **kara ~**, ◘ **Karasaban**.

~ balığı, *zool.* ◘ **Sapanbalığı**.

~ burnu, Saban demirinin keskin ucu. [*ing.* Sharp end of the sole of a plow].

~ demiri, *trm.* Sabanın toprağa girerek iç açan demir ucu. [*ing.* Plowshare; *Fr.* Soc de charrue].

~ izi, *trm.* ◘ **İz**.

~ kayışı, Sabanı boyunduruğa bağlamaya yarayan kayış. [*ing.* Thong that fastens the yoke to the pole of the plow].

~ kemiği, ◘ **Sabankemiği**.

~ kılıcı, *trm.* ◘ **Kılıç**.

~ kıran, *bot.* **Kayışkıran**.

~ kulağı, *trm.* Sabanın, saban demirinden sonra gelen ve toprağı altüst eden kısmı. [*ing.* Mold board; *Fr.* Versoir].

~ ökçesi, *trm.* Saban demirinin arkasında, alt üst edilen toprağın iki yana açılmasını sağlayan kısım.

~ sürmek, § ❶ *trm.* Toprağı sabanla kazıp alt üst etmek. [*ing.* To plow, to drive the plow]; § ❷ *mec. (Güreşte)* Yüzükoyun yatmakta bulunan hasmı ayaklarından tutarak yerde sürüklemek.

~ zıvanası, *trm.* Boyunduruğu sabanın okuna bağlayan halka.

sabah sabah, z. Pek erken bir saatte, sabahın en erken vaktinde: *Sabah sabah kapı çalındı.* [*ing.* Early in the morning; *Fr.* the morning; *Fr.* De bon matin].

saban.balığı, b. i. *zool.* ◘ **Sapanbalığı**.

saban.dişli, b. i. *zool.* Köpekdişleri saban kılıcı şeklinde olan. *(Bu durumda köpek dişleri öylesine sıkışmıştır ki, çaplardan birisi ötekisinin yaklaşık üçte biri kadardır).*

saban.kemiği, b. i. ◘ **Sapankemiği**.

saban.kıran, b. i. *bot.* ◘ **Kayışkıran**.

sabavet /sabâvet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çocukluk, çocuk olma hali. [*ing.* Infancy, childhood; *Fr.* Enfance].

sabaya /sabâyâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sabiyye. esk.* Erginlik çağına ulaşmamış kız çocuklar.

sabbag /sabbâg/, s. *Osm.* < *Ar. sıbg*, renk. *esk.* § ❶ Boyayan, boyacı; § ❷ *mec.* Yalancı. [*ing.* Liar, one who gives a false coloring to a statement].

sabbaga, s. *esk.* **Sabbag'ın** dişili.

sabbar[1] /sabbâr/, i. *Osm.* < *Ar. sabr.* > *Osm. bot. esk.* § ❶ Atlas çiçeği; § ❷ Frenk inciri.

sabbar[2] /sabbâr/, s. *Osm.* < *Ar. sabr. esk.* Çok sabırlı olan, çok sabreden. [*ing.* Very patient, having great fortitude].

sabbare, s. *esk.* **Sabbar'ın** dişili.

sabbariye, i. *Osm.* < *Ar. sabr.* > *Osm.* > *sabbâr* > *sabbariyye. bot. esk.* Atlasçiçeğigiller.

sabbatios'çu, i. *(Sabbatios'un adından).* IV. yüzyılın sonuna doğru Sabbatios'un kurduğu tarikatın üyesi. *(Sabbatios'un Paskalya'yı, Yahudiler gibi, mart ayının dolunay günü kutlarlardı).* [*ing.* Sabbathian; *Fr.* Sabbathien,-enne].

sabbe /sâbbe/, *Osm.* < *Ar. din.* Allah'ın emirlerine ve Hz. Muhammed'in hadislerine karşı gelen şiî mezheplerinden biri. *(Habeşistan'da doğan bu mezhebin mensupları Ali ve ona bağlanan din büyüklerine saygı gösterir, ona karşı olanlara öç beslerlerdi. İnançlarını gizli tutarlardı).*

Sa'be, s. ◘ **Sa'b**.

sabelik,-ği, i. *Fr. sabellique. dilb.* İtalik ağızlar öbeği.

Sabellius'çuluk,-ğu, i. *(Sabellius'un adından) din. tar.* Sabellius taraftarlarının doktrini. [*ing.* Sabellianism; *Fr.* Sabellianisme].

sabg, i. ◘ **Sıbg**.

sabık /sâbık/, s. *Osm.* < *Ar. sebk. esk.* § ❶ Geçen, geçmiş, önceki, eski: *Devri sabık, senei sabık.* [*ing.* Former, previous, preceding; *Fr.* Précédent, antérieur]; § ❷ Önde bulunan, ileride olan.

sabıka[1], s. *esk.* **Sabık'ın** dişili.

sabıka[2] /sâbıka/, i. *Osm.* < *Ar. sabk.* § ❶ Bir kimse tarafından geçmişte işlenmiş bulunan ve mahkemede tanıtlanıp cezalandırılmış olan suç: *Birçok sabıkası vardır.* [*ing.* Former misdeed, previous conviction, criminal record, bad antecedent; *Fr.* Délit ou crime passé qui a conduit son auteur devant la justice]; § ❷ *mec.* Geçmiş şey, geçmiş bulunan olay.

sabıkalı, s. ve i. § ❶ Daha önce bir suç işleyerek mahkeme tarafından cezalandırılmış olan, sabıkası bulunan *(kimse): Bu kopuk İzmir'in sayılı sabıkalılarından Hristo'ydu.* [*ing.* Previously convicted, confirmed criminal, recidivist; *Fr.* Qui a été amené devant la justice pour un crime ou délit]; § ❷ *huk.* Sabıka kaydı bulunan kişi. ◘ **Sabıka**.

sabıkan, z. *Osm.* < *Ar. sebk* > *sâbık* > *sâbıkan. esk.* Bundan önce, evvelce. [*ing.* In the past; *Fr.* Dans le passé, précédement].

sabıkasız, i. *huk.* Evvelce suç işlememiş veya herhangi bir suçtan mahkûm edilmemiş olan kimse. [*ing.* First offender].

sabıkın, sabıkun, ç. i. *Osm.* < *Ar. sâbık*'tan *sâbıkîn veya sâbıkûn. esk.* Gelip geçmiş olan kimseler, evvelkiler, önce gelmiş kimseler.

sabır[1], i. *bot.* ◘ **Sarısabır**.

sabır[2], **-brı**, i. *Osm.* < *Ar. sabr.* § ❶ Acı yoksulluk, haksızlık gibi üzücü haller karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi: *Sabrın sonu selâmettir.* [*ing.* ve *Fr.* Patience]; § ❷ Olacak veya gelecek bir şey için telâs göstermeden, acele etmeden bekleme: *Şunu da, aklımızdan hiç çıkarmayalım: Savaş sabır ister;* § ❸ *tasav.* İnsanın kendini tutması, nefsine hâkim olması, Tanrı'nın takdirini beklemesi. *(Sabır iki türlüdür; biri, insanın kendi elinde olan işler, yapabileceği şeyler karşısında kendini tutması, beklemesi; ikincisi, kendi elinde olmayan, Tanrı tarafından rıza göstermesidir. Bazı mutasavvıflara göre, sabır, insanın her bakımdan kendi nefsini eğitmesi, dizginlemesi, iradenin yönetimi altına almasıdır);* ◉ **sabrı taşmak (tükenmek)**, *dey.* Katlanamaz, dayanamaz hale gelmek, sabrı kalmamak; ◉ **(Hazreti) Eyyub sabrı**, *dey.* Eyyub peygamberin efsaneleşmiş sabrından dolayı, çok sabırlı kimseler için kullanılır. [*Fr.* Patience d'ange]; ◉ **~ la koruk helva olur, dut yaprağı atlas**, *at.* Sabretmesini bilen kisi olmayacak gibi görünen işlerde bile başarı kazanır. Sabredilirse ekşi koruk, tatlı üzüm olur. Üzüm suyundan pekmez yapı-

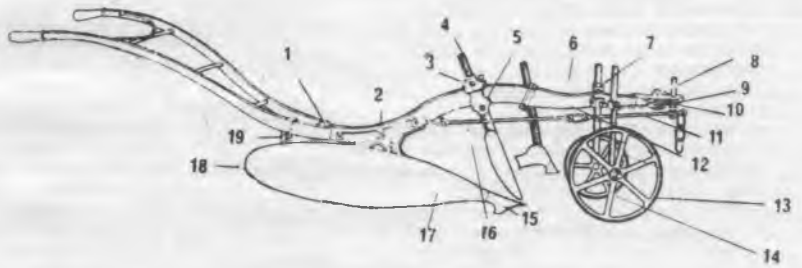

ŞEKİL: 464.— **SABAN I**. 1. Yağ kutusu. 2. Ok. 3. Keski demiri bileziği. 4. Keski demiri. 7. Tekerlek sürgüsü. 8. *T* mesnedi. 9. Şürgülü mesnet. 10. Karık tekerleği. 11. Arazi tekerlek standardı. 12. Karık tekerlek standardı. 13. Arazi tekerleği. 14. Karık tekerleği. 15. Uç demiri. 16. Çekme zinciri. 17. Şasi. 18. Ön tambur *(göğüs)*. 19. Ön tambur (göğüs) desteği.

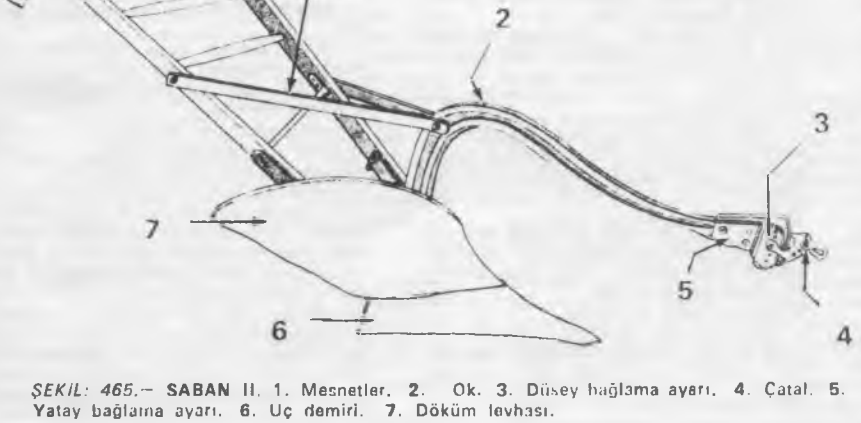

ŞEKİL: 465.— **SABAN II**. 1. Mesnetler. 2. Ok. 3. Düsey bağlama ayarı. 4. Çatal. 5. Yatay bağlama ayarı. 6. Uç demiri. 7. Döküm levhası.

lır, ondan da helva. Bunun gibi, ipek böceği dut yaprağını yiye yiye büyür, sonra ipek salgılar. Bununla da atlas dokunur; ◎ **sabreden derviş, muradına ermiş,** *at.* Birçok işlerin gerçekleşmesi için sabırlı olmak, uzun zaman beklemek gerekir. Sabırlı olan kişi ereğine ulaşır. [*Ing.* Patience is awarded; *Fr.* Patience et longueur de temp font plus que force ni que rage]; ◎ **sabreyle işine, hayır gelsin başına,** *at.* Bir işi yaparken ivmez, sabrederseniz hayırlı sonuçlara varırsınız; ◎ **sabrın sonu selâmettir;** *at.* Karşılaştığı güçlükleri sabırla yenmeye çalışan kimse, sonunda başarıya ulaşır. [*Ing.* Patience is rewarded; *Fr.* Patience et longueur de temps font plus que force ni que rage].

~ **acıdır, (acı ise de) meyvesi tatlıdır,** *at.* Sabır güçtür, ama güzel sonuç verir.

~ **taşı,** *dey.* Son derece sabırlı olan kimse. [*Ing.* Very patient person].

sabırlı, s. Sabır gösteren, sabreden, katlanan. [*Ing.* Patient; *Fr.* Patient,-ente].

sabırsız, s. Sabır göstermeyen, sabrı olmayan. [*Ing.* Impatient, lacking in fortitude, weak; *Fr.* Impatient,-ente].

sabırsızlanmak, f. nsz. Sabırsızlık göstermek. [*Ing.* To grow impatient; *Fr.* S'impatienter].

sabırsızlık,-ğı, i. Sabırsız olma, sabır göstereme hali. [*Ing.* Impatience; *Fr.* Impatience].

sabi[1], s. ve i. *Osm.* < *Ar. sabâvet. esk.* § ● Ergenlik çağına ulaşmamış *(oğlan, kız).* [*Ing.* A child below the age of puberty]; § ● Özellikle, pek küçük erkek çocuk. [*Ing.* Male child, boy; *Fr.* Enfant].

sabi[2] /sâbi/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. subû. esk.* Gezegenlere ve bazı yıldızlara tapan *(kimse).*

sabi[3] /sâbi/, s. *Osm.* < *Ar. sab'a, esk.* Yedinci. [*Ing.* Seventh].

sabia s. *esk.* **Sabi**'nin dişili.

sabian, z. *esk.* Yedinci olarak, yedinci olmak üzere. [*Ing.* Seventhly].

sâbih[1] /sâbih/, s. *Osm.* < *Ar. sebh* ve *sıbâhat. esk.* Suda yüzen. [*Fr.* Flottant,-ante].

sabih[2], s. *Osm.* < *Ar. sabâhat. esk.* § ● Güzel, latif, şirin; § ● Erkek adı.

sabiha[1], s. *esk.* § ● Sabih'in dişili; § ● Gemi.

sabiha[2], i. *Osm.* < *Ar. sabîh. esk.* § ● Güzel kadın; § ● Kadın adı.

sabihat, ç. i. *esk.* Gemiler.

sabii, i. *İbr. din.* Hıristiyan mezheplerinden biri.

Sabiîler, ç. öz. i. El-Cezire ve Harran'da yaşayan iki hıristiyan topluluğunun ortak adı.

sabiîn, ç. i. *esk.* Gezegenlere veya bazı yıldızlara tapanlar.

sabin.ardıcı, b. i. *bot.* ◘ **Ardıç.**

sabin.çamı, b. i. *bot.* ◘ **Çam.**

sabinen, i. *Fr. sabinène. kim.* Formülü $C_{10}H_{16}$ olan terpen sınıfından hidrokarbon; 164° C'ta kaynar, dekstrojir türü karaardıç, kakule ve mercanköşk esansında bulunur. [*Ing.* Sabinene]

sabinol, i. *Fr. kim.* Formülü $C_{10}H_{18}O$ olan terpen sınıfından alkol; 211°C'ta kaynar, karaardıç esansında bulunur.

sabinus'çu, s. ve i. *(Maserius Sabinus'un adından). Rom. huk.* Özellikle M.S. I. yüzyılda yaşayan ve Ateius Çapito'nun öğrencisi olan hukukçu Maserius Sabinus tarafından kurulan bir hukukçular okulunun temsilcileri için kullanılır. *(Sabinusçu'lar, Proculus'çuların hasmıydı. Okulları bir yüzyıldan fazla sürdü. Bu okula, Sabinus'un halefi Cassius Longinus'un adından ötürü Cassius okulu da denir).* [*Ing.* Sabinian; *Fr.* Sabinien,-enne].

sabir[1] /sâbir/, s. *Osm.* < *Ar. sabr. esk.* § ● Sabreden, acele etmeden bekleyen, sabırlı: [*Ing.* Patient, longsuffering, forbearing]; § ● İ. Erkek adı.

sabir[2], i. *Fr. dilb.* Ayrı diller konuşan kişiler arasında, özel amaçla kullanılan bildirişim dili; bile bile karıştırılmış, kelime haznesi ve gramer yapısı isteyerek geliştirilmemiştir.

sabire, s. *esk.* § ● Sabir'in dişili; § ● İ. Kadın adı.

sabirin, ç. i. *esk.* Sabredenler, sabırlılar.

sabit /sâbit/, s. *Osm.* < *Ar. sebât* ve *sübût.* § ● Yerinden oynamayan, yer değiştirmeyen, durağan: *Sabit nokta. Sabit yıldızlar.* [*Ing.* Stationary, fixed; *Fr.* Fixe]; § ● Deney veya uygulama yoluyla açıklanmış veya tanıtlanmış; § ● Gerçekliği çürütülemeyecek şekilde belli olmuş: *Hırsızlığı sabit oldu;* § ■ *mat.* ◘ **Değişmez;** § ● *fiz.* Bir cismin bir özelliğiyle veya bir cihazla ilgili deneysel ve sayısal veri. [*Ing.* Constant; *Fr.* Constante]; § ● *mec.* Değişmeyen, hep aynı kalan; *Sabit tarih.* [*Ing.* Fixed; *Fr.* Fixe]; § ● Önceden belirlenmiş, ayarlanmış: *Sabit gelir.* [*Ing.* Fixed; *Fr.* Fixe, qui est réglé, déterminé d'avance]; § ● İ. Erkek adı; ◎ **bir galvanometrenin ~ i,** *fiz.* Birim şiddetteki bir akımın meydana getirdiği sapma. [*Ing.* Constant of a galvanometer; *Fr.* Constante d'un galvanomètre]; ◎ **doğrultu ~ i,** *mat.* ◘ **Doğrultu;** ◎ **evrensel çekim ~ i,** *fiz.* ◘ **Çekim;** ◎ **keyfi ~,** *mat.* ◘ **Keyfî;** ◎ **kılcallık ~ i,** *fiz.* ◘ **Kılcallık;** ◎ **piezoelektrik ~ i,** *elek.* ◘ **Piezoelektrik;** ◎ **planck ~ i,** *fiz.* ◘ **Planck;** ◎ **radyoaktif ~,** *fiz.* ◘ **Radyoaktif;** ◎ **Rydberg ~ i,** *fiz.* ◘ **Rydberg;** ◎ **tükel gazların ~ i,** ◘ **Gaz; volta ~ leri,** *fiz.* Bir pilin sabit olarak kabul edilen direnci ve elektromotor kuvveti. [*Ing.* Voltaic constants; *Fr.* Constantes voltaïques] ◎ **yayılma ~ i,** *fiz.* Sonsuz uzunlukta olduğu kabul edilen bir doğru üzerinde yayılan gerilim ve akımların uzunluk birimiyle olan faz farkını ve zayıflamayı belirten karmaşık sabit. [*Ing.* Propagating constant; *Fr.* Constante de propagation]; ◎ **zaman ~ i,** *fiz. t* zamanına bağlı üstel bir fonksiyonun *V* büyüklüğünün, Neper logaritmaları tabanının *(e=2,718)* birime olan oranı içinde değiştiği zaman aralığı. [*Ing.* Constant of time; *Fr.* Constante de temps].

~ **aeronotik radyo istasyonu,** *hava.* Sâbit aeronotik servisine dahil radyo istasyonu. [*Ing.* Aeronautical fixed station].

~ **aeronotik servis,** *hava.* Yeri bilinen iki nokta arasında hava seyrüseferi, uçuş hazırlığı ve uçuş emniyetine dair bilgilerin yayınlanması için kullanılan radyo servisi. [*Ing.* Aeronautical fixed service].

~ **arma,** *den.* ◘ **Arma**[2].

~ **askeri hastahane tesisleri,** *ask.* Devamlı surette hastahane olarak kullanılan bir mevki ile bu mevkide bulunan bina ve tesisler. [*Ing.* Army hospital plant].

~ **bakış (nazar veya göz),** Bir noktaya dikilmiş bakış. [*Fr.* Regard fixe, œil fixe].

~ **balon,** *hava.* Yerde sağlam bir noktaya bir kablo ile bağlı tutulan balon. [*Ing.* Captive balloon; *Fr.* Ballon captif].

~ **basınç valfı,** ◘ **Basınç.**

~ **bir noktada itme,** *hava.* Belirli bir noktadaki itme kuvveti. [*Ing.* Static thrust; *Fr.* Poussée au point fixe].

~ **cephe,** *hava.* Hareket etmeyen bir cephe. [*Ing.* Stationary front; *Fr.* Front stationnaire].

~ **cisimler,** *kim.* Altın v.b. gibi buhar veya gaza çevrilmeyen cisimler. [*Ing.* Fixed bodies; *Fr.* Corps fixés].

~ **çarpan,** *mec.* Bir harfin önüne veya sonuna yazılan ve o harfin kaç defa ardarda toplanacağını bildiren sayı veya bir terimin sayı çarpanı. [*Ing.* Constant factor; *Fr.* Facteur constant].

~ **değer ayarı,** *sibern.* Ayar değerinin bir an için veya zamana bağlı olarak çok az değişmesini sağlamak için, ayar bozucu büyüklüklerin etkisini azaltmak amacını güden ayarlama.

~ **depo,** *hava.* Bir hava gemisinin bünyesine inşası sırasında yerleştirilmiş ve tesbit edilmiş yakıt deposu. [*Ing.* Integral tank; *Fr.* Réservoir structural].

~ **destek,** *matb.* ◘ **Destek.**

~ **dilli kilit,** *tekn.* ◘ **Kilit.**

~ **fikir,** *dey.* Saplantı: *Zihninde sabit bir fikir vardı.* [*Ing.* Fixed idea; *Fr.* Idée fixe].

~ **fiyat,** *dey.* Önceden belirlenmiş değişmez fiyat. [*Ing.* Fixed price; *Fr.* Prix fixe, prix stable].

~ **fiyatlarla milli gelir,** *ikt.* ◘ **Gelir.**

~ **gabya yelkeni,** *den.* İki gabya yelkeni bulunan gemilerde abaşo gabya yelkeni. *(XIX. yüzyılın ortasına doğru gabya yelkenleri üçüncü camadan sırasından ikiye bölünerek daha kolay kullanılır hale sokuldu; böylece tek yelken yerine iki yelken elde edildi. Alttakine sabit, üsttekine müteharrik gabya yelkeni denildi. Bunların her birinin sabit seren, müteharrik seren, sabit ve müteharrik prasya v.b. kendine ait seren ve donanımları vardır. Müteharrik olan, sabit olanın üstüne indirilince gabya yelkeni hemen alt camadan hizasına gelir).*

~ **gelir,** *ikt.* ◘ **Gelir.**

~ **giderler,** *işletm.* ◘ **Gider.**

~ **ışık,** *hava.* Sabit bir noktadan bakıldığı zaman sabit bir şiddeti olan ışık. [*Ing.* Fixed light; *Fr.* Feu fixe].

~ **kalem,** Kopya kalemi. [*Ing.* Indelible pencil].

~ **kıymetler,** *ikt.* Sabit tesisler, diğer mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan sabit sermayeler. [*Ing.* Fixed assets; *Fr.* Actif fixe].

~ **kıymetler cetveli,** *ikt.* Sabit kıymetlerin bütün evsaf ve işlemlerini tesbit eden cetvel. [*Ing.* Life table].

~ **kilit dili,** *tekn.* ◘ **Kilit.**

~ **makara,** *mek.* ◘ **Makara**[1].

~ **maliyet,** *ikt.* Üretimin artmasına karşılık belirli şartlar altında aynı durumu muhafaza eden maliyet. [*Ing.* Constant cost; *Fr.* Prix de revient constant].

~ **mızlı pervane,** *hava.* Otomatik olarak önceden tayin edilmiş bir dönüş hızını *(dakikada devir)* muhafaza eden pervane. [*Ing.* Constant speed propeller; *Fr.* Hélice à vitesse constante].

~ **nokta,** *fiz.* ve *mek.* ◘ **Nokta.**

~ **noktalar arasında muhabere,** *hava.* Sabit yer istasyonları arasında yapılan muntazam muhabere. [*Ing.* Point to point communication; *Fr.* Liaison entre points fixes].

~ **noktalı sistem,** *bilgi-işlem.* ◘ **Nokta.**

~ **para,** *ikt.* Kıymetini nisbeten uzun zaman muhafaza edebilen para. [*Ing.* Stable money; *Fr.* Argent stable].

~ **pergel,** *tekn.* ◘ **Pergel.**

~ **renk (boya),** Değişmeyen, bozulmayan, çıkmayan renk. [*Ing.* Lasting colour, permanent colour, fast colour; *Fr.* Couleur fixe].

~ **safra,** *den.* ◘ **Safra.**

~ **sayı,** *mat.* Matematiksel veya mantıksal bir ifadede, böyle bir ifadenin geçerli olduğu bütün hallerde, kendisine sâbit bir değer verilmiş olan bir sembol. [*Ing.* Absolute number].

~ **sermaye,** *muh.* Başka biçime girmeden uzun süre üretim faaliyetine yarayan veya birçok üretim dönemine katılan ve bu yüzden yavaş yavaş tükenen veya kullanılmaz duruma gelen sermaye unsuru. [*Ing.* Fixed capital, original capital, invested capital, fund of investment; *Fr.* Fonds, capital social, initial]. ◘ **Sermaye.**

~ **sermayenin dönme çabukluğu,** ◘ **Dönme.**

~ **seviye haritası,** *hava.* Eşit basınç noktalarını birleştiren eğrilerden ibaret harita. [*Ing.* Constant level chart; *Fr.* Carte à niveau constant].

~ **vadeli mevduat,** *ikt.* Belirli bir vade ile ve sabit bir faize tabî mevduat. [*Ing.* Fixed deposit; *Fr.* Dépôt fixe].

~ **varlıklar,** *muh.* Bilançonun aktifinde yer alan paraya yetenekleri az olan varlıklar. *(Bunlar, bina, donatım, makineler, âletler, arazi, taşıma araçları gibi maddî peştemallık ihtira beratı, patent hakları v.b. gibi maddî olmayan unsurlardır).*

~ **yıldızlar,** *astr.* Öz hareketleri ilk bakışta görülemeyecek kadar az olan, bu yüzden birbirlerine göre hep aynı konumda kalırmış gibi görünen yıldızlar. *(Bunların aksine gezegenler, hareketli gökcisimleri-*

dir). [*Ing.* Fixed stars; *Fr.* Étoiles fixes]. ☆ *Eşanl.* **duran yıldızlar.**

sabite /sâbite/, i. *esk.* § ❶ *mat.* Bir formülde geçen ve değeri önceden belirlenmiş bulunan değişmez nicelik. [*Ing.* Constant; *Fr.* Constante]. ☆ *Eşanl.* **sabit değişmez;** § ❷ *astr.* Hareket etmeyen, yerinde durur gibi görünen yıldız. [*Ing.* Fixed star; *Fr.* Étoile fixe]. ☆ *Karş.* **gezegen;** ◉ **Ambard ~ si,** *tıp.* Belli bir kronolojik bölüm içersinde kan ve idrar üreleri münasebetinden çıkarılan ve böbrek hastalıklarının tanımında rolü kabul edilmiş olan matematik formül:

$$\frac{70}{D.\ X.\text{——}X}$$
$$p$$

Burada *U,* kanda üre nispetini, *D,* 24 saatta gr. cinsinden total üreyi, *P* hastanın klgr. cinsinden vücut ağırlığını, *C* idrarda üre oranını göstermektedir. *(Bu sabite gıda rejimi ile ilgili değildir, ancak böbrek parankiminin fonksiyonel durumunu belirtir, salgı yetersizliği halinde yükselir, hattâ gerekli sondalama ile alınan idrar üzerindeki analizler ve Ambard sabitesi hesaplarından hasta böbreği ayırmak imkânı vardır.* [*Ing.* Ambard's constant].

sabit.kadem, b. s. *Osm.* < *Ar. sâbit* + *kadem esk.* § ❶ Değişmez, devamlı; § ❷ Yerinde veya sözünde duran. [*Ing.* Firm and steadfast, resolved, who keeps his word, persistent].

sabitlik,-ği, i. Sabit olma hali. [*Ing.* Fixedness, fixity, fixture; *Fr.* Constance].

~ ilkesi (algısal ~), *psik.* Bir nesnenin uzaklığı, görülme açısı, durumu veya aydınlanması konusunda değişikliklerin ortaya çıkmasına rağmen bu nesnenin büyüklüğünün, biçiminin, renginin ve ses şiddetinin gerçekte olduğuna çok yakın bir tarzda kavranmasını dile getiren ilke. [*Ing.* Constance principle; constance perceptive; *Fr.* Principe de constance, constance perceptive].

sablye, s. ve i. *esk.* § ❶ Ergenlik çağına ulaşamamış kız çocuk; § ❷ Pek küçük kız çocuk. [*Ing.* Girl, female child].

sabotaj, i. *Fr. sabotage.* § ❶ Bilinçli ve kasıtlı olarak, bir işi veya bir durumu bozmayı ve yıkmayı amaçlayan eylem. [*Ing.* Sabotage]. ☆ *Eşanl.* **baltalama;** § ❷ *huk.* Askerî olan veya devletin silâhlı kuvvetlerinin hizmetine tahsis edilmiş bulunan gemileri, hava araçlarını, yolları, müesseseleri, depoları ve diğer askerî tesisleri *(bunlar henüz tamamlanmamış bile olsa)* kısmen veya tamamen, tahrip eden veya kullanılmayacak hale getiren kimsenin fiili. [*Ing.* Sabotage].

sabotajcı, s. ve i. Sabotaj yapan *(kimse),* [*Ing.* Perpetrator of sabotage; rattener; *Fr.* Saboteur,-euse].

☆ *Eşanl.* **baltalayıcı.**

sabote, *Fr. saboter. (Yalnız* **sabote etmek** *ve* **edilmek** *şeklinde kullanılır).*

~ etmek, Bir işi, girişimi veya durumu bilinçli ve kasıtlı olarak bozmak veya yıkmak, baltalamak; *Konferansı sabote etmek.* [*Ing.* To sabotage; *Fr.* Saboter].

~ edilmek, Sabotaja uğramak.

sabr, i. ◘ **Sabır.**

sabr.etmek, nsz. f. Sabır göstermek, üzücü hallere katlanmak, sabırla davranmak. [*Ing.* To be patient, to endure; *Fr.* Patienter].

sabrî /sabrî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Sabırla ilgili olan. [*Ing.* Pertaining to patience]; § ❷ İ. Erkek adı.

sabuh /sabüh/, i. *Osm.* < *Ar. subh. esk.* § ❶ Sabahları içilen şarap. [*Ing.* Morning draught, drink taken in the morning]; § ❷ Mahmurluk bozan içki *(Cahiliye devrinde Araplar sabah mahmurluğunu gidermek için sabah içerlerdi).*

sabuk, z. ve s ◘ **Abuk sabuk.**

sabuklama, i. *psik.* Kimi hastalıklar sırasında görüldüğü üzere abuk sabuk söylemekten başlayarak, anlamsız davranışlarda bulunmak ve zaptı güç bir hale gelmek gibi **durumlar** *(çılgınlık, taşkınlık)* gösteren akıl **bozukluğu.** [*Osm.* Hezeyan; *Ing.* Delirium; *Fr.* Délire].

sabun, i. *Osm.* < *Ar. sâbûn* < *It. sapone.* § ❶ Kirli veya yağlı şeyleri temizlemek için kullanılmak üzere türlü yağlarla alkalileri birleştirerek yapılan hamurumsu madde. [*Ing.* Soap; *Fr.* Savon]; § ❷ Bu maddenin kalıplanmış katı şekli; ◉ **antiseptik ~,** Bakteri öldürücü maddelerin *(heksaklorodi-fenil metan, tetraklorofenol ve diklorofenol'den türeyen sentetik bileşikler)* katılmasiyle az da olsa antiseptik ve mikrop öldürücü özellikler kazanan sabun. [*Ing.* Antiseptic soap; *Fr.* Savon antiseptique]; ◉ **arap ~ u,** *kim.* Bir bitkisel veya hayvansal yağ ile potasyum hidroksid çözeltisinin birleşmesinden meydana gelen sabun. *(Genellikle yarı saydam, yağlı bir macun kıvamındadır ve yağ asidi oranı yüzde 40 civarındadır).* [*Ing.* Soft soap; *Fr.* Savon noir, savon mou, savon de potasse]; ☆ *Eşanl.* **yumuşak sabun, potas sabunu;** ◉ **çekirdek sabunları,** Gerek katı, gerek sıvı yağların, ya da yağ asidlerinin sodyum hidroksidle, soda ile sabunlaştırılmasından elde edilen reçinesiz sabunlardır. İçinde sodyum silikat, ya da benzeri doldurma maddeleri bulunmaz. Bunlar iyi cins çamaşır, banyo sabunlarıdır; ◉ **çözücülü sabunlar,** İçlerinde yağları çözen bir organik çözücü bulunur. Çok kirli, yağlı dokuların yıkanmasında kullanılır. Dış görünüşleri bakımından sert sabunlara benzerler. Kireçli sulara daha dayanıklı olan bu sabunların yapımı da kolaydır. İçindeki çözücüler başlıca şunlar olabilir: Petrol, isopropil alkol, butil alkol, aseton, heksalin, terebentin, benzen, toluen, ksilen, kloroform, triklor etilen, karbon tetraklorür, dekalin v.b.; ◉ **cası ~ u,** *camc.* Camın rengini almak için kullanılan manganez dioksid. [*Ing.* Glassmaker's soap; *Fr.* Savon des verriers]; ◉ **dokumacılık sabunları,** Yağların veya yağ asidlerinin sülfürik asidle işlenmesi sonucunda elde edilir. Bu sabunlar kullanıldıkları dokuma cinsine göre değişik özelliktedirler. Pamuk, yün, ipek gibi çeşitli dokuma maddelerinin sert sularda ıslatılıp yıkanmasını sağlarlar; ◉ **donyağı ~,** Donyağlarının *(dana veya domuz iç yağlarının)* sodyum hidroksid çözeltisiyle sabunlaşmasından elde edilen sabun. [*Ing.* Animal soap; *Fr.* Savon animal]; ◉ **katı tutkal sabunları,** Bu sabunlar, yapım sırasında çözeltiden ayrılmadan tamamı ile tuzlanıp dondurulur. Serttir, çok iyi köpürür. Yapım sırasında verim de çok yüksektir: 100 kg. yağdan 200-250 kg. sabun elde edilir. Yalnız bu sabunlar dayanıksızdır, çok çabuk erir. Ayrıca bu sabunlar hile yapılmasına da elverişlidir. İçine çok kolaylıkla doldurma maddeleri katılır, dış görünüşleri değişmez. Verimleri % 300-400'e kadar çıkabilir; ◉ **kozmetik ~,** Deriyi beslemeye, yumuşatmaya ve uyarmaya yarayan sabun. *(Bu sabunlar basit çok yağlı sabunlar /yüzde 1 ile 3 çok yağlayıcı maddeli/ ve kozmetik katılmış sabunlar /lanolin, ketil alkol, lesitin/ olarak ikiye ayrılır).* [*Ing.* Cosmetic soap; *Fr.* Savon cosmétique]; ◉ **leke ~ u,** ◘ **Leke;** ◉ **Marsilya tipi ~,** Bileşiminde yüzde 60 yağ asidi ile reçine asidi ve yüzde 28 su bulunan sabun. [*Ing.* Yellow soap; Fr. Savon de Marseille]; ◉ **metalik ~,** Genellikle ağır madenlerden herhangi birinin çözünmüş tuzu ile alkali sabun arasındaki çift ayrışmadan elde edilen sabun. *(Metalik sabunlar inorganik yağlarla karıştırılarak yağlamada viskozite artırıcı olarak kullanılır).* [*Ing.* Anti-friction grease; *Fr.* Savon métallique]; ◉ **parazit öldürücü (böcek öldürücü, antikriptogamik ~),** İçinde parazit öldürücü maddeler, özellikle pirekapan'dan çıkarılan maddeler, D.D.T. kükürt ve sodyum polisülfür bulunan sabun. *(Eşyaları güveye karşı korumak için, bileşiminde şu maddelerden biri bulunan bir sabunla yıkamak gerekir; trifenil, trikloro-benzil-fosfonyum klorür, selenik asid, sodyum selenit ve selenyumun diğer türevleri, potasyum flüorür, çeşitli silikoflüorürler v.b.).* [*Ing.* Parasiticide (Insecticide, anticryptogamic) soap; *Fr.* Savon parasiticide, insecticide, anticryptogamique]; ◉ **payet ~ (pulcuklu ~),** Yağ asidleri oranı en az yüzde 78 olan, ince ve düzgün geometrik pulcuklar şeklinde bulunan sabun. [*Ing.* Paillette soap; *Fr.* Savon en paillettes]; ◉ **pirina ~ u,** Zeytinden zeytinyağı çıkarıldıktan sonra geriye kalan artıklardan elde edilen pirina kâğıdından yapılmış sabun; ◉ **reçineli sabunlar,** Özellikle yukarıdakinin aynıdır, ancak, içinde % 20 reçine bulunur; ◉ **saydam (şeffaf) ~,** Soğutma sırasında homogenliğini korumasi için, içine şeker, gliserin veya alkol katılan sabun; duyarlılığını elektrolitik ortamda kaybeder ve billûrlaşmaz. [*Ing.* Transparent soap; *Fr.* Savon transparent]; ◉ **sıvı (mayi) ~,** Bileşiminde, yüzde 36 oranında hindistancevizi yağından yapılmış potas sabunu bulunan sulu çözelti: *Ameliyatlarda kullanmak için sıvı sabun beşte bir oranında seyreltilir.* [*Ing.* Liquid soap; *Fr.* Savon liquide]; ◉ **soğukta yapılan ~,** Sıvı halde katılan maddeler ile sodyum veya potasyum hidroksid çözeltisinin egzotermik tepkimesiyle elde edilen sabun: *Soğukta yapılan sabunda bütün başlangıç gliserini bulunur.* [*Fr.* Savon à froid]; ◉ **talaş ~,** Yağ ve reçine asidleri oranı yüzde 75 olan talaş şeklindeki sabun. [*Ing.* Chip soap; *Fr.* Savon en copeaux]; ◉ **tıbbî ~,** Badem veya çekirdek yağının sodyum hidroksid çözeltisiyle sabunlaşmasından elde edilen sabun. [*Ing.* Medical soft soap; *Fr.* Savon médicinal]; ◉ **traş sabunları,** Sâf stearinden yapılır. İyi, bol köpük vermesi için biraz KOH katılır; ◉ **toz ~,** Toz haline getirilmiş sert sabun; yağ ve reçine asidi miktarı en az yüzde 82'dir. [*Ing.* Powder soap; *Fr.* Savon en poudré]; ◉ **tuvalet sabunları,** Çekirdek sabun yapımının aynıdır. Ancak, kullanılan ham maddeler en iyi cinsten seçilir. Kolay köpük vermesi için % 10-15 koko yağı, ayrıca biraz potasyum hidroksid katılır. Elde edilen ham sabun rendelenir, kurutulur, % 8-15 nemli haldeyken, içine, renk, koku verici, cildi yumuşatıcı maddeler katılarak uzun kalıplara bastırılır; ◉ **yarı pişmiş ~,** Kısmî bir tuzlama uygulansın veya uygulanmasın sıcakta hamurlaştırma ile elde edilen sabun. [*Ing.* Half - baked soap; *Fr.* Savon mi-cuit]; ◉ **yüzer ~,** Yoğunluğunu azaltarak sudan daha az yoğun hale getirmek için hava karıştırılan tuvalet sabunu. [*Ing.* Moating soap; *Fr.* Savon flottant]; ◉ **suya ~ a dokunmamak,** *dey.* ◘ **Su.**

~ ağacı, *bot.* ◘ **Sabunağacı.**

~ bezi, ◘ **Bez[1].**

~ köpüğü gibi sönmek, *dey.* Gösterişli olmakla birlikte en hafif bir etki ile yok oluvermek.

~ otu, *bot.* ◘ **Sabunotu.**

~ taşı, § ❶ *min.* ◘ **Saponip;** § ❷ *terz.* ◘ **Sabuntaşı.**

sabun.ağacı, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledonese)* sınfının, *Sapindaceae* familyasından, Antil adalarında yetişen, tropikal ve subtropikal memleketlerde yetiştirilen, paripennat yapraklı, küçük bir ağaç. Meyvaları kiraz büyüklüğünde, kırmızı bir drupa olup saponin bakımından zengindir. Kumaş ve çamaşırların yıkanmasında kullanılır. [*Lat. Sapindus saponaria; Ing.* Soapberry, sopberry tree; *Fr.* Savonnier].

sabuncu, i. Sabun yapan veya satan kimse. [*Ing.* Soap maker or seller; *Fr.* Savonnier].

sabunculuk,-ğu, i. Sabun yapma veya satma işi. [*Ing.* Soap manufacturing; *Fr.* Fabrication de savon].

sabun.hane /sabunhâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. sâbûn* + *Fars. hâne.* Sabun yapılan yer, sabun imalâthanesi. [*Ing.* Soap factory; *Fr.* Savonnerie].

sabunî /sâbûnî/, s. *Osm.* < *Ar. sâbûn. esk.* § ❶ Sabuncu; § ❷ Sabun karıştırılmış; § ❸ Sabun çeşidinden olan. [*Ing.* Pertaining to soap, maker or seller of soap, soaplike, emerald clouded like mottled soap].

sabuniye /sâbûniye/, i. *Osm.* < *Ar. sâbuniyye. mutf.* Nişasta helvası. [*Ing.* Starch confection; *Fr.* Sorte de pâte à l'amidon].

sabuniye, s. *esk.* Sabunî'nin dişili.

SABUN NASIL YAPILIR

Çeşitli sabunlar, birbirinden ne kadar farklı olursa olsun, yapılırken aşağı yukarı hepsi de aynı işlemlerden geçer.

Çamaşır sabunu: Sabun hamuru büyük kalıplar halinde dondurulduktan sonra kesilir, damgalanır.

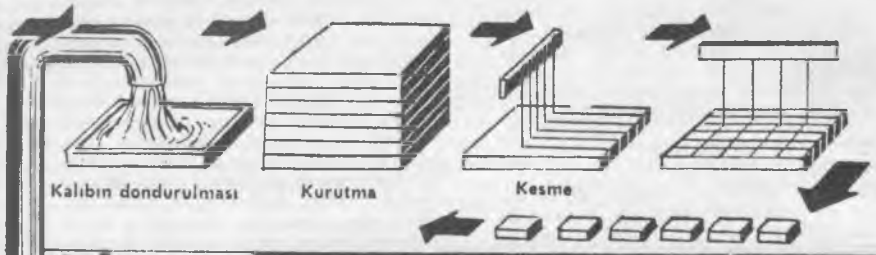

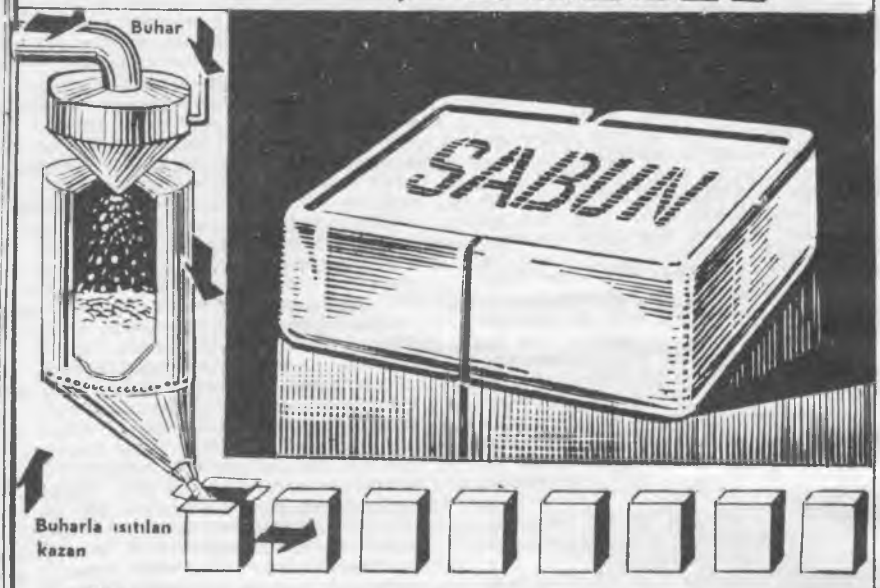

Toz sabun: Sabun hamuru kızgın kazana püskürtülünce ıslak hamur kuruyup toz haline gelir.

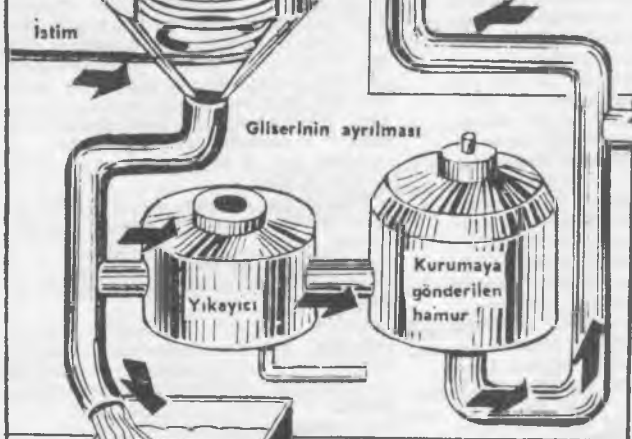

Rendelenmiş sabun: Soğutulmuş sabun hamuru ızgara biçimi bıçaktan geçirilince rendelenmiş sabun haline gelir.

Kokulu sabun: Sabun hamuru soğuk silindirde lâpa haline gelir. Özel makinada koku karıştırıldıktan sonra sıkıştırılarak kalıplanır.

sabunlamak (-i), f. § ❶ Üstüne sabun sürmek, sabunla yıkamak: *Elbiseyi sabunladı. Başını sabunlamak.* [*ing.* To soap, to wash with soap; *Fr.* Savonner]; § ❷ *arg.* Hileli *barbut oyunu sonucunda rakibini parasız bırakmak.* [*ing.* To be completely cleaned out].

sabunlanmak, nsz. f. Sabunlamak eylemine konu olmak. [*ing.* To wash or sponge one self with soap, to be lathered; *Fr.* Se laver avec du savon].

sabunlaşabilen, b. i. *kim.* Sabun haline dönüsebilen. [*ing.* ve *Fr.* Saponifiable].

sabunlasma, i. § ❶ *kim.* Bitkisel veya hayvansal yagların sabun haline dönüsmesi. [*Osm.* Tasabbun; *ing.* ve *Fr.* Saponification]; § ❷ *(geniş anl.)* Esterlerin hidrolizi, amidlerin, nitrillerin v.b. su ile birlesmesi. [*ing.* Saponification; *Fr.* Saponification, hydrolyse des esters, hydratation des amides, des nitriles etc.]; ◉ **indisi**, *petr.* Bir yağlama yağında, özellikle bir türbin yağındaki sabunlaşabilen esterlerin, anhidritlerin ve diğer yağlı maddelerinin miktarı; bu indis; 1 gr. yağ tarafından soğurulan mg cinsinden potasyum hidroksidle *(KOH)* ifade edilir. [*ing.* Saponification index; *Fr.* Indice de saponification].

sabunlaşmak, nsz. f. Sabun haline gelmek. [*ing.* To become like soap].

sabunlaşmayan, s. Alkaliler, asidler veya enzimler etkisiyle hidrolize uğramayan, yağda çözünür bir madde için kullanılır: *Sabunlasmayan maddeler, molekül ağırlığı yüksek bir alifatik alkol, terpenik alkol (çeşitli steroller) ve hidrokarbon karışımından meydana gelir.* [*ing.* ve *Fr.* Insaponifiable].

sabunlaştırmak (-i), f. *kim.* Bir maddeyi sabun haline dönüştürmek: *Yağları sabunlastırmak.* [*ing.* To saponify; *Fr.* Saponifier].

sabunlu, s. § ❶ Içinde sabun eritilmis: *Sabunlu su.* [*ing.* soapy; *Fr.* Savonneux,-euse]; § ❷ Sabun sürülmüs; fakat duru su ile yıkanmamış: *Sabunlu saç. Sabunlu bez.* [*ing.* Soaped; washed in soap and water; *Fr.* Savonné,-ée]; § ❸ *ecz.* Bilesiminde sabun bulunan ilâçlar için kullanılır: *Sabunlu yakı, Sabunlu pilüller.* [*ing.* Soapy; *Fr.* Savonneux,-euse].

sabunluk,-ğu, i. Içine sabun konulan küçük kap. [*ing.* Soap dish; *Fr.* Porte-savon].

sabunotu, b. i. *bot.* Iki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının., Karanfilgiller *(Caryophyllaceae)* familyasından, Avrupa'da ve Asya'da yaygın olan ve Türkiye'de nisbeten nemli yerlerde yetisen. 30-80 sm. yüksekliğinde, çok yıllık otsu bir bitki. Koyu yesil renkli, uzun, oval sekilli, lanseolat ve hemen hemen tüysüz olan yaprakları karşılıklı olarak dizilmistir. Çiçekler pembe veya beyaz renkte, kokulu, kısa saplı olup üst yaprakların koltuğunda panikula olustururlar. Meyve olgunlastığı zaman üst tarafından 4 yarık vasıtası ile açılan, esmer renkli, uzunca bir kapsüldür. Rizomu *(Radix saponariae rubrea)* zamk, reçine, müsilaj, uçucu ve sabit yağ ve bir saponin tasır. Bu saponinden dolayıdır ki bitkinin kök ve yaprakları su ile çalkalanırsa sabun gibi bir köpük meydana getirir. Infuzyon halinde kan temizleyici, idrar ve balgam söktürücü, ter verici olarak kullanılır. Yüksek dozlarda adalelerde paraliz; kanda ise hemoliz yapar. Halk arasında kumasları yag lekelerinden temizlemekte kullanılır. Eczacılık sanayinde ise kök veya yapraklardan hazırlanan tentür iyi bir emülgatördür. [*Lat. Saponaria officinalis; ing.* Soapwort; *Fr.* Saponaire officinale].

Eşanl. **çöven, çövenotu, sabunçiçeği.**

sabun tası, b.i. Terziler tarafından kumaşı işaretlemek için kullanılan magnezyum silikat. [*ing.* Soapstone, steatite; *Fr.* Stéatite, talc].

sabur /sabur/, *s. Osm.* < *Ar. sabr. esk.* § ❶ Çok sabırlı. [*ing.* Patient, endured with fortitude, forebearing; *Fr.* Patient, endurant]; § ❷ Tanrı'nın sıfatlarından biri.

sabura /sabura/, i. *it. saburra* < *Lat. den.* Gemi safrası. [*ing.* Ballast; *Fr.* Lest].

saburane, z. *esk.* Sabırla, sabır göstererek. [*ing.* Patiently; *Fr.* Patiemment].

sac[1] /sāc/, i. *Osm.* < *Ar. bot.* Hindistan'dan gelen kerestesi değerli sert ağaç. [*ing.* Teak tree, East Indian oak].

sac[2], i. *astr.* Kuyrukluyıldızlarda çekirdeğin çevresindeki bulutsu sis.

sac.ayağı, sacayak, b. i. § ❶ Üzerine tencere, tava v.b. şeyler koymağa yarayan ve ateş üzerine oturtulan, üç ayaklı, daire veya üçgen seklinde demir âlet. [*ing.* Trivet, tripod; *Fr.* Trépied]; § ❷ *(Geniş anlamda)*, Üçlü grup. [*ing.* ve *Fr.* Trio].

~ yürümek, *ask.* Bir bölük önde, iki bölük

DUDEN'den

ŞEKİL: 467.— **SAÇLAR.** [*ERKEK ve KADIN SAÇ MODELLERİ*]. *1-26 Sakallar ve erkek saç modelleri/.* 1. Uzun, sarkık saç. (2) Bukleli uzun peruka. 3. Bukle *(kıvrım).* 4. Torba peruka. (5) Domuz kuyruğu peruka. 6. Kuyruk. 7. Saç kurdelesi. 8. IV. Henri sakalı. 9. Sivri sakal *(Keçi sakalı).* 10. Kısa kesilmiş saç. *(Afabros).* 11. Favori. 12. Vandyke *(dudakaltı)* sakal ve mumlu bıyık. 13. Yandan ayırma *(saç).* 14. Tam sakal. 15. Kesik sakal *(Kare sakal).* 16. Çene sakalı. 17. Kıvırcık saç. 18. Palabıyık. 19. Ortadan ayırma *(saç).* (20) Kısmen kel kafa. 21. Kel. 22. Kel kafa. 23. Seyrek sakal *(kirpi sakal).* 24. Favori. 25. Sinek kaydı tıraş. 26. Kısa bıyık. */27-38 Kadın saç Modelleri/:* 27. Uzun, sarkık saç. (28) Topuz saç *(şinyon).* 29. Topuz. 30. Örgülü saç (31) Çelenk sac. 32. Çelenk örgü. 33. Öndüle saç. *(bukleli saç).* 34. Kısa kesik sac. (35) Oğlan sacı. 36. Perçem. (37) Kulaklık saç. 38. Kulaklık örgüsü.

bir aralıkla arkada olmak üzere yürümek. [*Ing.* To march with one company in front and two in the rear separated by an interval].

sacit /sâcit/, a. *Osm.* < *Ar.* § ● Secde eden. [*Ing.* Who prostrates himself in worship; *Fr.* Qui se prosterne *(pendant la prière)*]; § ● Erkek adı.

saç[1]**,-cı**, i. *esk. T.* Kafanın ense, alın ve iki kulak arasını kaplayan kıllar: *Uzun saç. Kıvırcık saç.* [*Osm.* Şarürreis; *Lat. Capillus*; *Ing.* Hair; *Fr.* Cheveu, chevelure]. ☆ *Eşanl.* **baş kılı**; ◘ *ŞEKİL: 16.*— **İNSAN ANATOMİSİ**; ◘ *ŞEKİL: 467.*— **SAÇLAR**; ◎ **~ a sakala kır serpilmek**, *dey.* Saça ve sakala ak düşmek, yaşlanmak. [*Ing.* To be sprinkled with grey *(hair and beard)*]; ◎ **~ ı başı ağarmak**, *dey.* Yaşlanmak. [*Ing.* To grow old; *Fr.* Grisonner, prendre de l'âge]; ◎ **~ ı bitmedik**, *dey.* Henüz saçı çıkmamış çocuk, bebek. [*Ing.* Infant]; **~ ı el elinde**, *dey.* Kendi başına hareket edemeyen, bağımlı, evli kadın. [*Ing.* One subject to another's orders, not free to act on one's own, married woman]; ◎ **~ ı sakalı ağarmış**, *dey.* Yaşlanmış. [*Ing.* Old and grey]; ◎ **~ ı topuklarını dövmek**, *dey.* Saçı çok uzun ve örülü olmak; ◎ **~ ım ak mı, kara mı? ~ önüne düşünce görürsün**, at. Sizinle ilgili bir durumun sonucunu şundan bundan sormanıza gereklik yoktur. Çok geçmeden, görüp anlarsın; ◎ **~ ın değil, ~ bağım değil**, *dey.* «*(birliyle) uzak-yakın hiçbir ilişkim, bağım yok*» anlamında kullanılır; ◎ **~ ına ak düşmek**, *dey.* Saçı ağarmaya, yaşlanmaya başlamak. [*Ing.* To begin to gray *(hair)*; *Fr.* Commencer à grisonner]; ◎ **~ ına sakalına bakmadan**, *dey.* Yaşına bakmadan, kendinden beklenen olgunluğu göstermeyerek. [*Ing.* Disregarding his age]; ◎ **~ ından başından utanmak (utanmamak)**, *dey.* Yaşı ve durumuna göre hareket etmek (etmemek); ◎ **~ ını başını yolmak**, *dey.* Büyük üzüntü, hiddet v.b. duymak. [*Ing.* To tear out one's hair, *(in despair)*; *Fr.* S'arracher les cheveux]; ◎ **~ ını süpürge etmek**, *dey.* Uzun bir çaba, emek harcamak. [*Ing.* To exert oneself greatly, to work very unselfishly, to be unsparing in one's efforts; *Fr. (En parlant d'une femme)* Travailler ou faire des services comme une esclave]; ◎ **~ ları iki türlü olmak**, *dey.* Yaşı ilerlemiş olmak. [*Ing.* To have one's hair partly gray]; ◎ **~ larını değirmende ağartmamak**, *dey.* Ömrünü boşuna ve gereksiz yere geçirmemek; ◎ **arap ~ ı**, *dey.* § ● Çok kıvırcık saç. [*Ing.* Fuzzy hair; *Fr.* Cheveux crêpus, cheveux de nègre]; § ● Karma karışık ve içinden çıkılması güç durumları belirtir. [*Ing.* Tangled affair, mess; *Fr.* Affaire très embrouillée, confusion]; ◎ **at kuyruğu ~**, *(berberlikte)* ◘ At; ◎ **baklavalı ~**, *den.* ◘ Baklavalı; ◎ **iğreti ~**, ◘ Takma saç; ◎ **kızıl ~ lılık**, *genet.* Saçların doğuştan kızıl renkli olması. *(Kızıl saçlılık beyaz ırkta başat olarak, sarı ırkta çekinik olarak soydan geçen bir karakterdir; kızıl saçlı olanlarda çoğu zaman deride kırmızı lekeler de görülür; bu gibi insanlar vereme daha istidatlı sayılır);* ◎ **şakak ~ ı**, Şakaklarda uzunca olarak bırakılan saçlar. [*Ing.* (Side-) whiskers; *Fr.* Favori]; ☆ *Eşanl.* **zülüf**; ◎ **takma ~**, Eğreti olarak başa takılan saç. [*Ing.* Periwig, peruke; *Fr.* Perruque]; ☆ *Eşanl.* **peruka**; ◎ **tepe ~ ı**, Başın tepesinde, etrafı tıraş olunan bir kısmına uzun olarak bırakılan saç tutamı. Bazı milletlerde muharebede düşman tarafından öldürülüp kellesi kesilenlerin başlarını hükümdarlara götürmek için avurduna bıçak sokulmaması ve saçlarından tutulabilmesi maksadıyle bırakılan saç. [*Ing.* Hair left in a tuft on the crown of the head in shaving].

~ (sakal) ağartmak, *dey.* Uzun süre emek vermek [*Fr.* Avoir dans une affaire l'expérience des années].

~ bağı, Saçlarla beraber örülen veya saçları bağlamak için kullanılan şerit veya kurdelâ. [*Ing.* Hair band, bow; *Fr.* Ruban à tresse].

☆ *Eşanl.* **fiyonk**.

~ biçimi, Saçları zamanın modasına göre, başa toplamak ve düzenlemek şekli. [*Ing.* Hairdo, hair style; *Fr.* Coiffure].

~ boyası, Saçın rengini değiştirmeye yarayan boya. [*Ing.* Hair dye; *Fr.* Teinture pour les cheveux].

~ derisi, *anat.* ◘ Deri.

~ iğnesi, Saçları tutmak ve süs için kullanılan büyücek ve ekseriya elmaslı iğneler.

~ kıran, ◘ Saçkıran.

~ kıvrımı, Saçların kıvrılmasından meydana gelen bükümler. [*Ing.* Curl, ringlet, lock; *Fr.* Boucle].

~ kurutma makinesi, ◘ Saç kurutucusu.

~ kurutucusu, Yıkamadan sonra saçları kurutmada kullanılan elektrikli âlet. [*Fr.* Séchoir à cheveux, sèche-cheveux]. ◘ *ŞEKİL: 74* — **BERBER II**.

☆ *Eşanl.* **seşuar**.

~ makası, Saç kesmeye yarayan makas. [*Ing.* Barber's scissors].

~ örgüsü, § ● Örülmüş saç. [*Ing.* Tress, braid of hair, pigtail; *Fr.* Natte, tresse]; § ● Saç gibi örülmüş olan veya örülmüş saça benzeyen *(şey)*.

~ pudrası, *tiy.* Makyajda saçlara parlak veya aklık vermek için kullanılan pudra. [*Ing.* Hair powder; *Fr.* Poudre de cheveu].

~ saça baş başa, *dey.* Sıkı bir kavgaya tutuşarak.

~ saça baş başa gelmek, *(kadınlar hk.) dey.* Döğüşmek, boğuşmak. [*Ing.* To come to blows; *Fr.* Se prendre aux cheveux].

~ safadan, tırnak cefadan uzar, *at.* Halk arasında böyle bir kanı vardır: İnsan keyifli olursa saçı, dertli olursa tırnağı uzar.

~ sakal birbirine karışmış (~ sakala karışmış), *dey.* Saçı sakalı uzamış ve düzeltilmemiş. [*Ing.* Unshaved, shabby and neglected; *Fr.* Qui a negligé sa barbe et ses cheveux].

~ sakala karışmış, *at.* Saçı ve tıraşı uzamış, özensiz bir halde.

~ teli, Tek saç. [*Ing.* A single hair].

~ yaptırmak, *dey. (kadınlar hk.)* Saçlarını kadın berberine düzeltmek.

saç[2], i. *esk. T.* § ● *met.* Soğu veya sıcak haddelenmiş, yüzeyi genellikle perdahlı, bazen çizgi şeklinde yollu veya butonlu, yassı demir-çelik ürünü. [*Ing.* Sheet-iron; sheet-metal; *Fr.* Tôle]; § ● s. Saçtan yapılmış. [*Ing.* Made of sheet iron; *Fr. En* tôle]; ◎ **endüksiyon ~ ı**, *met.* Geçirgenliği fazla, indükleme katsayısı yüksek demir ve demir-silisyum bilûrlarından meydana gelen saç. [*Fr.* Tôle à cristaux orientés]; ◎ **kalaylı ~**, ◘ Kalaylı; ◎ **kazan ~ ı**, *den.* ◘ Kazan; ◎ **oluklu (ondüle) ~**, *met.* Enine kesiti, pek fazla bir kalınlık farkı olmaksızın, kenarlarına paralel ve eşit aralıkta bir girinti bir çıkıntı yapacak şekilde soğukta biçimlendirilmiş saç. [*Ing.* Corrugated iron; *Fr.* Tôle ondulée]; ◎ **plake ~**, *met.* Haddeden geçirilerek üzerine bir soy maden kaplanmış saç. [*Ing.* Plated iron; *Fr.* Tôle plaquée]; ◎ **silisli ~**, *met.* Statik transformatörlerin ve döner elektrik makinelerinin magnetik devrelerinde kullanılan saç. [*Ing.* Magnetic iron; *Fr.* Tôle magnétique].

~ haddesi, *met.* Madenleri yaprak haline getiren hadde. [*Ing.* Plate rolling; *Fr.* Laminoir].

TARİH BOYUNCA SAÇ ÇEŞİTLERİ

1 — Yeni Gine yerlisi; 2 — Fiji yerlisi; 3 — Panamalı; 4 — Hintli; 5 — Kızılderili; 6 — Japon; 7 — Çinli; 8 — Kızılderili erkek; 9 — Afrika Massai Kabilesi; 10, 11 — Afrika yerlisi; 12 — Afrika'da Kongo yerlisi (çocukken kafatasının biçimi zorla değiştirilmiştir); 13 — Eski Mısır perukası; 14 — Frikyalı; 15, 16 — Kadın ve erkek Eski Yunan; 17 — Romalı; 18, 19 — Ortaçağ Avrupası'nda; 20, 21 — Rönesans devri Almanyası'nda; 22, 23 — Rönesans devri İtalyası'nda; 24, 25 — XVII. yüzyıl Holândalısı; 26 — XVII. yüzyıl İtalyası'nda; 27 — Fransız Kıralı XIV Louis'nin perukası; 28, 29 — XVIII. yüzyıl erkek perukaları; 30, 31, 32 — XVIII. yüzyıl kadın saç tuvaleti; 33 — XIX. yüzyılda kadın saçı; 34, 35 — XIX. yüzyıl sonlarında erkek ve kadın saçı; 36 — XX yüzyıl başı; 37 — 1920 modeli kadın saçı.

~ kaplama, *tekn.* § ■ Herhangi bir yüzeyi saç levhalarla kaplama işlemi. [*Ing.* Sheet-iron plating; *Fr.* Tôlage]; § ❷ Saçla kaplama işleminde yerleştirilen saçların tümü: *Bir çatının saç kaplaması.* [*Ing.* Iron sheet, sheet covering].

~ kıvırma tezgâhı (makinesi), *tekn.* Çelik silindirler arasında saçı rulo haline getirmek için kazancıların kullandığı makine. [*Ing.* Plate doubling machine].

~ makası, *tekn.* Küçük çaplı yuvarlak demirleri veya saç levhaları kesmek için kullanılan demirci makası. [*Ing.* Plate shears; *Fr.* Cisaille].

~ palet, *inş.* Bir köprüde, araba tekerleklerinin sağa sola sapmasını önlemek için yola döşenen demir şerit.

saçak,-ğı, I. < *saçmak.* § ❶ *dok.* Bazı kumaşların kenarlarındaki iplik salkımları. *(Saçak, kumaş kenarından taşan atkı ipliklerini düğümleyerek genellikle de atkı atılmayan çözgü ipliklerini bağlayarak elde edilir. Yatak örtülerinde her iki şekil birlikte görülebilir; havluculuk ve halıcılıkta daha çok çözgüden yapılan saçaklar kullanılır).* [*Osm.* Hedp; *Ing.* Fringe; *Fr.* Frange]; § ● Şal, atkı v.b. giyim eşyasında, masa veya yatak örtüsü, perde gibi döşemelliklerde kumaş kenarlarına dikilen, sırma ve ibrişimden, süslü iplik salkımları. [*Ing.* Bordure, bord; *Fr.* Frange]. ◘ *ŞEKİL: 467* — **SAÇAKLAR**; § ❸ *elek.* Bir gaz ortama yerleştirilen ve yüksek bir potansiyel verilen bir cismin yüzeyinde meydana gelen ışık olayı. [*Ing.* Fringe; *Fr.* Frange]; § ❹ *mim.* Bir yapının herhangi bir kısmını güneş ve yağmurdan koruması için, o kısımdan dışa taşkın ve altı boşta olarak yapılan örtü. [*Ing.* Eaves of a house; *Fr.* Toit en saillie]; § ❺ s. Görünüşü saçağı andıran; ◎ **saçağı ateş sardı**, *dey.* «*İşler tehlikeli bir hal aldı*» anlamında kullanılır. [*Ing.* Fire has enveloped the eaves of the houses. Matters have taken a dangerous turn; *Fr. (Parlant d'une affaire)* Tourner mal]; ◎ **akromat girişim ~ ları**, *fiz.* Lloyd aynası sisteminde ilk, Fresnel prizma sistemindeki merkezî saçak. [*Ing.* Achromatic fringe]; ◎ **dam saçağı**, *inş.* ◘ Dam; ◎ **Epiploon ~ ları**, *anat.* Kalınbağırsak üzerine yapışık duran ufak yağ cisimlerine verilen ad. [*Ing.* Epiploic fringes; *Fr.* Franges épiploïques]; ◎ **girişim ~ ları**, *opt.* ◘ Girişim; ◎ **kırma ~**, ◘ Kırma; ◎ **kirpi ~**, *mim.* ◘ Kirpi; ◎ **kitabeli ~**, Altındaki tavanı kitabelerle ayrılmış olan saçak. *(Bu kitabeler ekseriya nakış ve oymalarla süslenir).* [*Fr.* Avant-toit à panneaux]; ◎ **salkım ~**, *dey.* ◘ Salkım; ◎ **Sinovya saçağı**, *anat.* Eklem boşluğu içerisinde az çok serbest halde yüzen bazı sinovya zarlarının yer yer göstердiği kıvrımlar; [*Ing.* Synovial fringe; *Fr.* Frange synoviale]; ◎ **tura ~**, *mim.* Bir binanın etrafını çepeçevre dolaşan ve genişliği az olan saçaklara denir.

~ aralığı, *opt.* Bir girişim veya kırınım olayında, birbirini izleyen iki saçağın sabit uzaklığı.

~ damlalığı, *mim.* ◘ Eğrim'li hayat.

~ deresi, *inş.* ◘ Dam oluğu.

~ kiremidi, *inş.* Saçağın, yağmur suları akan uç kısmındaki çift sıra kiremit.

~ kök, *bot.* ◘ Kök.

~ kök sistemi, *mim.* Dam saçaklarının en üst kısmına konulan silmeli korniş kısmı. [*Fr.* Corniche d'avant-toit].

~ öpmek, *esk.* Osmanlı devletinde saraydaki özellikle Dolmabahçedeki muayede *(bayramlaşma)* salonunda, bayramlarda düzenlenen merasim.

~ suyu, *coğr.* Yağmur yağdıktan sonra yamaçlardan aşağıya doğru saçak saçak inen selinti suları. [*Ing.* Thread, trickle].

~ yastığı, *inş.* Çatı bağlamalarının alt ucuna, kornişe paralel olarak yerleştirilen ve ilk kiremit veya arduvaz dizisini tutmağa yarayan, köşegeni boyunca yarılmış kalas.

~ yüzgeçliler, *zool.* ◘ Saçakyüzgeçliler.

saçak.bulut°, b. I. *meteor.* Saçak telleri biçiminde bulut: *Saçak bulutlar, iyi havada, yağmur veya kar yağacağını haber verir.* [*Ing.* Cirrus *(cloud)*; *Fr.* Cirrus].

☆ *Eşanl.* **sirrüs**, **tüybulut**.

saçakçı, I. Kaytandan perde ve mobilya saçakları yapan ve satan kimse.

saçak.kök, b. I. ◘ Kök.

saçaklanmak, nsz. f. Kenarları saçak gibi tel tel olmak, uçları eskiyip püskül görünüşü almak. [*Ing.* To get eaves or fringes, to become fringed; *Fr.* Prendre l'état d'une frange].

saçaklı, s. § ● Saçağı olan; üstünde saçak bulunan: *İpek saçaklı örtü.* [*Ing.* Fringed; *Fr.* Entouré de franges]; § ● *bahç.* Bir espalye duvarı üzerine konmuş hasır veya tahta siper; *(espalyeyi rüzgârlardan korumaya yarar);* § ● *coğr.* Yatağı birbirinden sık sık ayrılan ve birleşen birçok kola bölünmüş ırmaklar için kullanılır. *(Bu gibi yataklar, bir taşkın sırasında alüvyon setlerinin meydana gelmesinin sonucudur. Dik yamaçlı gerçek engeller olan bu setlerin üstünden taşkından sonra da bir kısım sular aşar, setin yüzeyine iner ve aşağı ucunu dolanarak ana yatağa kavuşur.*

~ cisim, *anat.* Beynin Ammon boynuzunun obruk kenarı boyunca ilerleyen arka üçgen direğinin uzantısı. [*Ing.* Fringed body; *Fr.* Corps frangé, corps bordants].

~ darı, *trm.* Sıcak memleketlerde insan gıdası olarak yetiştirilen bir darı çeşidi.

~ eşb, *sen.* Altın işlemeli kumaş örtüsü eğer takımlarına verilen ad.

~ pantalon, *kıyf.* Erimiş, eskimiş yanlarında saçaklı durum almış pantalon. [*Ing.* Fringed trousers; *Fr.* Pantalon frangé].

~ sümüklüböcek, *zool.* ◘ Saçaklısümüklüböcek.

~ şerit, *paraz.* ◘ Saçaklışerit.

~ tütün, Kıyımda uzun ve çok parça veren tütün.

saçaklık,-ğı, I. *mim.* (a) Baştaban; (b) Eski usule göre yapılan binalarda bir baştaban, bir efriz ve bir korniştен oluşan kısım. [*Ing.* Architrave, entablature; *Fr.* Entablement].

saçaklı.sümüklüböcek, b. I. *zool.* Karından ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, Arttansolungaçlılar *(Opisthobranchia)* takımının *Aeolididae* familyasından bir yumuşakça türü. Kabuksuzdur. Sırt bölgesinde saçak biçiminde birçok ikincil solungaç sıraları bulunur. Denizlerde yaşar. [*Lat. Aeolis papillons).*

saçaklı.şerit,-di, b. I. *paraz. Anoplocephalidae* familyasından, 30-38 sm. boyunda olup, koyun, keçi ve sığırların ince bağırsağında yaşayan ve halkalarında bir sıra saçak bulunan yassı solucan. [*Lat. Thysanosoma actinioides; Ing.* Fringed tapeworm].

saçak.yüzgeçliler, ç. b. I. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Tükel-ağızlılar *(Teleostomi)* alt sınıfına giren bir takımı. Kıkırdakları iskeletlidir. Sırt ipliği bulunur. Kuyruk yüzgeçleri heterosekdir. Dişli veya dişsiz olurlar. Kafatası, genel yapısı bakımından amfibyumlarınkine benzer. İki yanı kılçıklı kürek şeklindeki çift yüzgeçleri bir kemikle omuz veya kalça kemerine bağlanır. Biri hariç bütün cinsleri taşıllaşmıştır. Devondan bu yana yaşamışlardır. Bugün yaşayan birkaç türüne Afrika tatlı sularında rastgelinir. Çoksaçaklıgiller *(Polypteridae)* familyasını içine alır. [*Lat.* ve *Ing.* Crossopterygii; *Fr.* Crossoptérygiens].

saçalamak, geçl. f. Etrafa saçmak, serpmek.

saçalanmak, edilg. f. Saçalamak eylemine konu olmak.

saçı, I. < *saçmak. folk.* (a) Bir dilek için saçılan çiçek, para gibi şeylerin tümü. [*Ing.* Coins, candy, millet, rice, etc. strewn over a bride or cast to the public to be scrambled for, shower of presents brought to the bridge;]; (b) Kına gecesi, güvey evinden gelin evine gelen kadın misafirler tarafından gelin'e verilen hediyeler; (c) Bugün de, koltuk töreninde ve kına gecesinde gelinin başına serpilen ufak para, buğday, pirinç v.b. şeylere verilen ad.

~ kılmak, *dey.* Saçı atmak. [*Ing.* To scatter coins, etc. at a wedding].

saçık, s. < *saçmak.* § ● Saçılmış, serpilmiş [*Ing.* Disordered, scattered; *Fr.* Répandu, parsemé, dispersé]; § ● Düzgün olmayan, dağınık; ◎ **açık ~**, *dey.* ◘ Açık.

saçılma, I. Saçılmak eylemi.

~ noktası, *astr.* Bir akanyıldız yağmurunda, meteor yörüngelerinin saçılır gibi göründüğü gökyüzü noktası. [*Osm.* Nokta-i müşâ'şa; *Ing.* Radiant, meteor radiant; *Fr.* Radiant, point radiant].

☆ *Eşanl.* **radyan**.

saçılmak, nsz. f. § ● Saçmak işine konu olmak; § ● Dağılmak, yayılmak. [*Ing.* To be scattered or strewn, to be sprinkled; *Fr.* Se répandre, se disperser]; ◎ **açılıp ~**, *dey.* ■ Açılmak; ◎ **dökülüp ~**, *dey.* ◘ Dökülmek; ◎ **saçılıp dökülmek**, *dey.* § ● Gereğinden veya kaldırabileceğinden çok masraf etmek. [*Ing.* To spend lavishly; *Fr.*

SAÇAKLAR

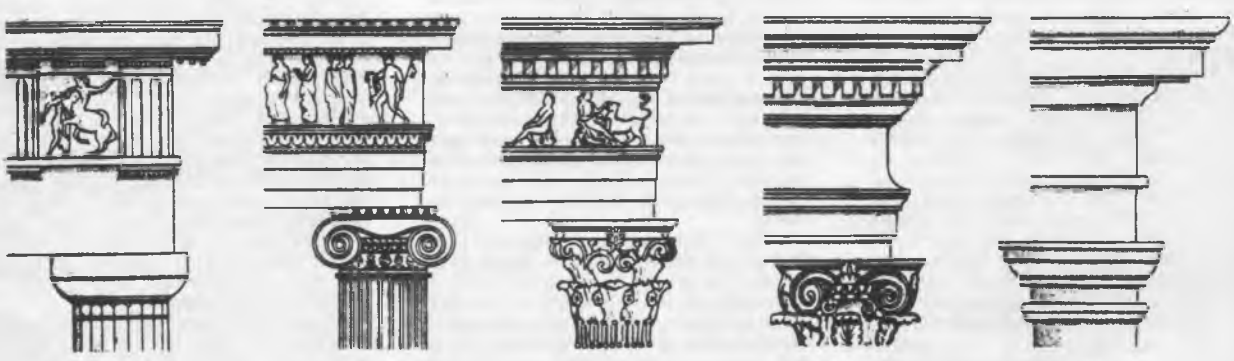

DORIK İYONIK KORINT BİLEŞİK TOSKAN

Faire beaucoup de dépenses, prodiguer]; § ❷ İçindekini söylemek.

saçıntı, i. < *saçmak*. Saçılıp dağılan parçalar; döküntü, [*Ing.* Things thrown and scattered about; *Fr.* Petites graines répandues, grenaille].

saçıştırmak (-ı), f. § ❶ Azar azar saçmak; serpmek; § ❷ Şuraya buraya, rastgele saçmak. [*Ing.* To sprinkle, scatter, sow; *Fr.* Répandre, semer peu à peu, en petites portions].

saç.kıran, b. i. *patol.* Çocuklarda ve yetişkinlerde saçlıderide görülen ve *Trichophyton gypseum* adlı bir mantardan ileri gelen irinli deri hastalığı. *(Saçlıderide yer yer veya yaygın, sızıntılı, değirmi lezyonlar halinde belirir. Bulunduğu bölgede saçlar ve kıllar dökülür, bir sürü kabarcık ortaya çıkar. Saçkıran, antibiyotikler ve mantar ilâçları sürülerek dikkatle tedavi edilmelidir).* [*Osm.* Dâ-üs-sa'leb, safe-i sâkıt-ı eş'ar; *Lat. Trichopytia; Ing.* Ringworm; *Fr. Tri*chophytie]; ◉ **seboreik ~**, *med.* Kızarma, saç dökülmesi ve kasıntı gösteren kronik saçkıran. [*Ing.* Alopecia furfuraces].

saçlı, s. Saçı olan: *Ak saçlı. Sarı saçlı.* [*Ing.* Haired, dairy; *Fr.* Qui a des cheveux, une chevelure].

~ **meşe**, *bot.* ◘ **Meşe.**

~ **sakallı adam**, *dey.* Aklı başında olması gereken yaşlı adam. [*Ing.* Of mature age].

~ **yıldız**, *esk.* ◘ **Kuyrukluyıldız.**

saçlı.deri, b. i. *anat.* Saçların çıktığı kafatası derisi. *(Saçlıderinin yapısı genel olarak derininkinden farklı değildir; sadece daha sık ve daha yoğun bir dokudan meydana gelir; kıllar daha sık, daha kuvvetlidir; yağ bezleri de daha çoktur).* [*Ing.* Scalp; *Fr.* Cuir chevelu].

saçlık,-ğı, i. Kadınların saç örgülerine bağlayarak ördükleri gümüş veya altın borucuklardan ibaret ve küçük yaprak şeklinde tezyinat ve süsler.

saçma, i. § ❶ Saçmak eylemi. [*Ing.* Scattering; *Fr.* Dispersement]; § ❷ Birden serpilmişcesine atılan bir çesit balık ağı. [*Ing.* Cast net;*Fr.* Epervier). ☆ *Eşanl.* **saçma ağ. serpme ağ**; § ❷ *avc.* Avda kullanılan küçücük, yuvarlak kurşun mermiler. [*Ing.* b-b's buckshot, small shot *(for hunting); Fr.* Petit plomb de chasse]; § ❸ s. Yeri ve değeri olmayan; yersiz bulunan, akla uygun olmayan: *Saçma bir söz, Saçma bir iş.* [*Osm.* Abes; *Ing.* Nonsense; *Fr.* Absurde]; § ❹ s. Yerli yersiz konuşan veya hareket eden: *Saçma adam.* [*Ing.* Nonsensical; *Fr.* Absurde, qui parle ou agit d'une manière déraisonnable]; § ❺ i. Yeri ve değeri olmayan mantıksız söz: *Bu saçmaları kimse dinlemez.* [*Ing.* Absurdity; *Fr.* Absurdité]; § ❻ *mant.* Bir iç çelişme ihtiva eden fikirlere *(örnek: yarıçapları birbirine eşit olmayan bir daire fikri)* ve mantık bakımından zorunlu olan bir hakikatle çelişen hükümlere verilen sıfat. [*Ing.* Absurdity; *Fr.* Absurde].

~ **sapan**, *dey.* Pek saçma, çok tutarsız. [*Ing.* Nonsense, incongruous talk].

~ **yoluyle akılyürütme (ispatlama)**, *mant.* ve *mat.* Bir önermenin doğru olduğunu, bu önermenin olumsuzlanmasının çelişmeye götürdüğünü göstererek ispat etme. [*Fr.* Raisonnement ou démonstration par l'absurde].

saçmak (-ı), f. *esk. T.* Bir şeyi hızla veya çokça ortalığa serpmek, dağıtmak: *Alev saçmak. Işık saçmak. Koku saçmak. Duman saçmak.* [*Ing.* To scatter, to sprinkle *Fr.* Répandre, parsemer]; ◉ **saçıp savurmak**, *dey.* Parasını düşüncesizce boşuna harcamak. [*Ing.* To spend money recklessly, to throw money away; *Fr.* Dépenser sans compter, semer son argent]; ◉ **ateş ~**, *dey.* § ❸ **Top** veya tüfekle mermi veya kurşun yağdırmak; § ❷ *mec.* Kızmak; ◉ **döküp ~**, ◘ **Dökmek**; ◉ **para ~**, *dey.* Çok para harcamak. [*Ing.* To spend much money].

saçmalama, i. § ❶ Saçmalamak eylemi. [*Ing.* Talking or acting in an unreasonable manner]; § ❷ *psiky.* Birbiriyle ilişkisiz, rasgele kelimelerin, tutarsız cümlelerin kendiliğinden ortaya çıkışı. *(Saçmalama durumu, özellikle, bunamaya ilişkin hastalık ve bozukluklarda görülür).* [*Ing.* ve *Fr.* Divagation].

saçmalamak, geçz. f. Boş, gereksiz ve tutarsız sözler söylemek. [*Ing.* To talk or act in an unreasonable manner; *Fr.* Dire des sottises, dire des inepties, radoter, divaguer].

saçmalık,-ğı, i. § ❶ Saçma konan yer; § ❷ *(Söz ve davranış hk.)* Yeri ve değeri olmama hali. [*Ing.* Absurdity; *Fr.* Absurdité inepte].

saç.topu, *tıp.* ◘ **Kıluru.**

saçula /saçu:la/, i. *It.* Ağaçtan yapılmış dökmeci kalıbı. [*Ing.* Wooden mold forcasting metal, wooden form].

sad[1], s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yüz *(sayı).* [*Ing.* One hundred].

sad[2] /säd/, i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* «*Aksu*» denilen göz perdesi. [*Ing.* Cataract].

sa'd, i. *Osm.* < *Ar. sa'd. esk.* § ❶Kutluluk, bahtiyarlık, uğur. [*Ing.* Prosperity, happiness, auspiciousness, lucky, auspicious]; § ❷ Uğur getiren, uğurlu sayılan şey.

sada /sadä/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ses. [*Ing.* Sound, voice, cry, echo; *Fr.* Voix].

sadak[1], i. *Osm.* < *Ar. sıdk. esk.* § ❶ Doğru olma, doğruluk; § ❷ Onaylanan şey.

sadak[2], i. *esk. T. sil. esk.* Ok kuburu, okluk. [*Ing.* Quiver).

sadaka[1], i. *esk.* Düz dokunmuş, kalınca, açık saman renginde bir çeşit ipekli kumaş.

sadaka[2], i. *Osm.* < *Ar. sıdk.* § ❶ Dilencilere verilen para. [*Ing.* Alms, charity; *Fr.* Aumône]; § ❷ Yoksullara yardım olarak karşılıksız verilen şey; § ❸ *esk.* Zekât; § ❹ *huk. esk.* Allah katında sevap kazanmak ve hayır etmek amacıyle fakirlere bir malın veya gelirin karşılıksız verilmesi. *(Vakıf da aynı şekilde kurulduğu için, sadaka, vakıf anlamına da gelir).* [*Ing.* Alms; charitable donations]; ◉ **başının gözünün ~ sı**, *dey.* Başa gelebilecek bir belâyı önleyeceğine inanılarak verilen sadaka; ◉ **verilmiş ~ sı varmışl** *dey.* Bir kazayı ucuz atlatan kimseleri daha önce verdiği sadakaların kurtardığını belirtmek için kullanılır.

~ **arzuhali**, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde fakir kişiler tarafından sadaka isteme amacıyle padişaha verilen dilekçe. *(Padişahın yaverleri, dilekçe vermek için toplanan kalabalığa sadaka dağıtırdı).*

sadakat[1] /sadakät/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sadaka esk.* § ❶ **Sadaka**'nın çoğulu; § ❷ *fıkıh. esk.* Müslümanların ellerinde bulunan üç maldan birinin adı.

sadakat.-tı /sadäkat/, i. *Osm.* < *Ar. sıdk. esk. (Birine)* İçten bağlılık, samimî ve sağlam dostluk. [*Ing.* Loyalty, fidelity, allegiance; *Fr.* Fidelité]; ◉ **bir radyo alıcısının sadakatı**, *radyotekn.* Girişindeki ses işareti modülasyonunu bozmadan, hoparlöründen verebilen bir alıcının özelliği. [*Ing.* Fidelity of a radiodiffusion receptor; *Fr.* Fidélité d'un récepteur de radiodiffusion]; ◉ **bir televizyon alıcısının sadakati**, *radyotekn.* Girişindeki ses işareti ve resim işareti modülasyonlarını bozmadan verebilen bir televizyon alıcısının özelliği. [*Ing.* Fidelity of a televisor; *Fr.* Fidélité d'un téléviseur]; ◉ **eşlerin ~ borcu**, *huk.* Eşlerin birbirlerine karşı göstermek zorunda olduğu sadakat; ◉ **işçinin ~ borcu**, *huk.* İşçinin işverene karşı göstermek zorunda olduğu sadakat; ◉ **yüksek ~**, *radyotekn.* Müziğin aslına uygun olarak bütün niteliklerini bozmadan sesleri kaydeden ve tekrar okuyan radyo alıcısı, pikâp, magnetik bant veya sesli filim okuyucusu gibi cihazların özelliği. [*Ing.* High fidelity; *Fr.* Haute fidélité].

sadakatli, s. Çok ve içten bağlı olan. [*Ing.* Faithful, devoted; *Fr.* Fidèle, dévoué]. ☆ *Eşanl.* **sadık.**

sadakatsizlik,-ği, i. § ❶ Sadakatsız olma hali. [*Ing.* Infidelity; unfaithfulness, disloyalty; *Fr.* Infidélité, perfidie, déloyauté]; § ❷ *huk.* Eşlerin, birbirine karşı sadakat görevinin ihlâli. *(Bu davranış bir boşanma veya ayrılık sebebi meydana getirir).* [*Ing.* Infidelity; *Fr.* Infidélité]. ◘ **Zina.**

sadakor, i. *It. dok.* (a) Delinmiş ipek kozasından çıkan elyafı, ipek döküntülerini işin tekniğine göre bükerek, elde edilen kaba ipek ipliğinin eski adı; *(Genellikle Bursa'da yapılırdı).* [*Ing.* Raw silk *(cloth]; Fr.* Soie grège].

sadalı /sadälı/, s. Sesli *(fonem).* [*Ing.* Sonorous, voiced; *Fr.* Sonore].

sadaret /sadäret/, i. *Osm.* < *Ar. sadr. teşk. tar.* § ❶ Sadrazamlık makamı ve görevi *(Sadrazamların oturdukları «resmî yer» anlamına da gelir).* [*Ing.* Office rank functions of the Grand Vizier, office and functions of the Kazaskers of Rumeli and Anadolu; *Fr.* Poste de grand vizir, grand vizirat]; § ❷ İlmiye makamlarından olan Anadolu ve Rumeli kazaskerliğine verilen ad. *(İlmiye sınıfının bu iki büyük makamının her ikisini birden belirtmek için sadreyn kelimesi kullanılırdı).*

~ **alayı**, *teşk. tar.* Sadrazam olanlar için yapılan tören.

~ **arz odası**, *teşk. tar.* Paşakapısı veya Babıâlide bulunan tören salonuna verilen ad. *(Sadrazam sadaret arz odasında gerekli kişilerle görüşür. Bazı törenler burada yapılırdı).*

~ **dairesi**, *teşk. tar.* Paşakapısı veya Babıâli'de sadrazamın bulnduğu yere verilen ad.

~ **hattı hümayunu**, *teşk. tar.* Sadrazam değişikliği dolayısıyle yeni sadrazamı göreve çağırmak için yazılan hünkâr tezkeresi.

~ **kaymakamı**, *teşk. tar.* Sadrazam sefere çıktığı zaman İstanbul'da yerine vekil olarak bıraktığı vezir derecesindeki görevli. [*Ing.* Official representing the Grand Vizier in Istanbul while he was on a campaign].

~ **kethüdası**, *teşk. tar.* Sadrazamın birinci derecede yardımcısı ve güvendiği görevli. [*Ing.* Chief assistant to the Grand Vizier].

~ **kürkü**, *teşk. tar.* Yeni sadrazama padişah tarafından giydirilen kürke verilen ad. *(Biri sade, diğeri seraser kaplı iki samur kürktür).*

~ **mektupçusu**, *teşk. tar.* Sadrazamın yazı işlerini yürüten memur. *(Mektubii sadrî ali de denirdi).*

~ **mührü**, *teşk. tar.* ◘ **Mührî hümayun.**

~ **müsteşarı**, *teşk. tar.* Sadrazam müsteşarına verilen ad.

~ **piskeşi**, *teşk. tar.* Sadrazamın sadarete tayini dolayısıyle padişaha sunduğu armağan. *(Tanzimattan sonra kaldırıldı).*

~ **yaveri**, *teşk. tar.* Osmanlı devletinin son zamanlarında sadrazam yaverine verilen ad. *(Sadrazamın birkaç yaveri bulunur, bunların başlarına sadaret başyaveri denirdi.)*

sadasız /sadäsız/, s. Sessiz *(fonem).* [*Ing.* Unvoiced; *Fr.* Sans bruit, silencieux].

sadat /sädät/, ç. i. *Osm.* < *Ar. seyyid. esk.* § ❶ Seyitler, ulular; § ❷ Hz. Muhammed'in soyundan olanlar. [*Ing.* Princes, lords especially the descendants of the Prophet Muhammad].

sadberk,-ki, b.i. *Osm.* < *Fars. sadberg.* § ❶ «*Yüz yaprak*» demek olup, çok yapraklı bir gül çeşidinin adıdır. [*Ing.* Hundred-petal *(rose). Eşanl.* **katmerli**; § ❷ *san. esk.* Cilt kapaklarının ortasına yapılan şemsenin üzerindeki motifler. *(Bu motifler yaprağı andırdığı ve çok desenle çizildiği için «yüz yaprak» anlamına gelen sadberk deyimi kullanılmıştır).*

sade /säde/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Katması, süsü, göze çarpan yanı olmayan, gösterişsiz: *Sade bir kıyafet. Sade bir yemek.* [*Ing.* Simple, plain; *Fr.* Simple]. ☆ *Eşanl.* **yalın**; §❷ İçine konulmasına alışılan şeyleri konulmamış: *Sade kahve. Sade börek.* [*Ing.* Pure; *Fr.* Pur]; § ❸ z. Yalnızca, sadece, ancak: *Sade bu iş için geldim.* [*Ing.* Solely, only; *Fr.* Seulement, purement].

~ **göz**, *zool.* ◘ **Sadegöz.**

~ **pirinç zerde olmaz, bal gerektir kazana; baba malı tez tükenir, evlât gerek kazana**, *at.* Hakkıyle yararlanılacak bir şeyin meydana gelmesi için bir takım öğelerin birleş-

mesi gerektir. Kişi kendi emeğiyle kazanç sağlayıp bunu baba malına katmıyorsa babasından kalan mal tez tükenir.
☆ *Eşanl.* **baba malı tez tükenir, evlât gerek kazana.**
~ **suya**, Yağsız: *Sade suya çorba.* [*Ing.* Plain, mere].
~ **yağ**, ◘ **Sadeyağ.**

sade.arşin, b.i. *kıyf. esk.* İbrişimle dokunduktan sonra altın veya gümüşle işlenen bir çeşit elbise.

sadece /sä:dece/, z. Yalnızca, ancak. [*Ing.* Simply, merely, somewhat plain; *Fr.* Uniquement, purement, exclusivement].

saded, i. ◘ **Sadet.**

sade.dil, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kolayca aldatılabilen, bön, saf. [*Ing.* Simple minded, ingenuous, guileless, naive; *Fr.* Naif, innocent, simple, candide].
☆ *Eşanl.* **safdil.**

sadef, i. ◘ **Sedef.**

sadefe, i. *Osm.* < *Ar. sadef. esk.* § ❶ İçinde inci bulunan kabuklu deniz böceğinin bir tanesi ve bunun bir kabuğu. [*Ing.* Single shell of a mollusk, mother of pearl, shell]; § ● *anat.* Kulağın salyangoz kısmı, iç kısmı.

sadefe, i. *Osm.* < *Ar. biy.* Pul.

sadegi /sädegi/, i. *Osm.* < *Fars. säde. esk.* Sadelik, süssüzlük. [*Ing.* Simplicity, guilelessness, purity, simpleness, plainness; *Fr.* Simplicité, modestie, frugalité].

sade.göz, b.i. *zool.* Böceklerde bulunan basit göz. *(Çok küçük basit bir gözdür. Bir veya birkaç çomak hücresinden meydana gelir. Bu hücrelerin üzerine gelen kabuk saydamlaşır. Böylece başın tepe kısmında iki üç tane, bazen daha fazla parlak, yuvarlak, bazen renkli küçük noktalar halinde görülür. Eklembacaklılarda, özellikle böceklerde görülen sadegözler çok çeşitli, bazen son derece basit olur. Kurtçuklarda /pulkanatlılar, sinirkanatlılar, kınkanatlılar, çifkanatlılar/ rastlanan stemmatlara da bazen yersiz olarak sadegöz denirse de bunlar çok değişik organlardır).* [*Osm.* Hâre; *Ing.* Ocellus; simple eye; *Fr.* Ocelle]. ☆ *Karş.* **bileşik göz.**

sadekâr /sädekär/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kuyumculara taslak hazırlayan kimse. [*Ing.* Goldsmith who does especially plain unornamented work, plain-working, plain-dealing, plain, unornamented].

sadeleşme, i. Sadeleşmek eylemi. [*Osm.* İhtisar; *Ing.* ve *Fr.* Simplification].

sadeleşmek, nsz. f. Sade bir hal almak, yalınlaşmak: *Dilimiz gittikçe sadeleşiyor.* [*Ing.* To become plain or simple, to be simplified].

sadeleştirilmiş, s. Sade hale getirilmiş. [*Ing.* Simplified; *Fr.* Simplifié].

sadeleştirme, i. Sadeleştirmek eylemi. [*Osm.* İhtisar; *Ing.* ve *Fr.* Simplification].

sadeleştirmek (-l), f. § ● Sadeleşmesini sağlamak. [*Osm.* İhtisar etmek; *Ing.* To simplify; *Fr.* Simplifier]; § ❷ *mat.* Bir kesrin pay ve paydasını aynı sayı ile bölmek.

sadelik,-ği /sädelik/, i. Sade olma hali, yalınlık, gösterişsizlik. [*Ing.* Plainness, simpleness, unadornedness, simplicity; *Fr.* Simplicité, modestie].

sadelevh, b. s. *Osm.* < *Fars. säde* + *Ar. levh. esk.* Saf, bön. [*Ing.* Ingenuous, simpleton]

sademat, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **sadme**'nin çoğulu.

saderu /säderü/, b. s. *Osm.* < *Fars. säde* + *rü, esk.* Sakalı olmayan, yüzünde tüy bitmemiş *(delikanlı).* [*Ing.* Smooth-faced, beardless, shaved].

saderuyan, ç. b. i. *esk.* Sakal ve bıyığı çıkmamış olan delikanlılar.

sadet,-di, i. *Osm.* < *Ar. saded*, yakınlık, civar'dan. § ● Üstünde konuşulan esas konu, asıl madde; § ❷ *esk.* Niyet, teşebbüs. [*Ing.* Point or object in view, objective, intention, scope; *Fr.* Propos, sujet, dessin, intention]; ◉ **sadede gelmek**, *dey.* Konu dışı sözleri bir yana bırakarak asıl meseleye dönmek; ~ ◉ **ten ayrılmak**, *dey.* Konuşulan şeyden, başka şeye geçmek.

sade.yağ, sağyağ, b. i. Sütten çıkarılan yağ. [*Ing.* Butter; *Fr.* Beurre].

sa'deyn, i. *Osm.* < *Ar. sa'd. esk.* Müneccimlerin *«iki uğurlu»* adını verdiği Venüs *(Zühre)* ile Jüpiter *(Müşteri)* gezegenleri.

sadhu, i. *Sanks.* Genellikle hayli aşağı bir tabakadan gelen ve meslekten dilenci olan şarlatan. [*Ing.* ve *Fr.* Sadhu].

sadık /sädık/, s. *Osm.* < *Ar. sıdk.* § ● *(Birine)* İçten bağlı. [*Ing.* Loyal; *Fr.* Fidèle]; § ❷ Doğru, gerçek. [*Ing.* Truthful; *Fr.* Vrai, véridique]; § ● i. Erkek adı.
~ **dost akrabadan yeğdir**, *at.* Candan dost akrabadan daha hayırlı olur.

sadıka, s. *esk.* § ❶ **Sadık**'ın dişili; § ❷ i. Kadın adı.

sadıkane, s. ve z. *esk.* Sadık olana yaraşır tarzda.

sadır,-dri, I. *Osm.* < *Ar. sadr. esk.* § ❸ Göğüs. [*Ing.* Breast, chest; *Fr.* Poitrine]; § ❹ Yürek, kalb; § ● Her şeyin önü, ileri tarafı; § ● En iyi, en yüce yer; § ❺ Başkan; § ❻ **«Sadrazam»** sözünün kısa söylenişi. **sadra şifa vermek**, *dey.* Gönül kandırmak, yüreğe su serpmek, gönlü ferahlatmak.

sâdır /sädır/, s. *Osm.* < *Ar. sudûr. esk.* Çıkan.

sadıre, s. ◘ **Sâdire.**

sadi /sädi/, s. *Osm.* < *Ar.* § ● Bahtla, iyi talihle ilgili; § ❷ *müz.* Türk musikisinde en az altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri. Günümüze kalmış örneği yoktur; § ● I. Erkek adı.

sadic /sädic/, s. *Fars. säde* > *Ar. esk.* Karışık olmayan, düz, yalın.

sadid, *I. Osm.* < *Ar. sadd, tıp. esk.* Yaradan akan sarı su, irin. [*Ing.* ve *Fr.* Pus].

sadik, s. *Fr. sadique. (Sade'ın adından).* § ● Sadizm özelliğinde olan: *Sadik duygular.* § ❷ i. Sadist.

sadin /sädin/, i. *Osm.* < *Ar. sedn, sedanet. esk.* § ● Kapıcı, perdedar; § ● Kâbe'de hizmet gören kapıcı, hizmetkâr. [*Ing.* Hereditary doorkeeper or servitor of the Kaaba at Mecca].

sadire, sadıre /sädire/, s. *Osm.* < *Ar. sädr. esk.* Çıkan, çıkmış olan.
~ **defterI**, *ida. esk.* Osmanlı idaresinde devlet dairelerinde yazılan yazıların kaydedildiği evrak defteri. *(Defterler yıllık tutulur, gelen her yazının özeti, cevap istenmişse gelen cevabın tarihi, numarası deftere geçirilirdi).*

sadis /sädis/, s. *Osm.* < *Ar.* Altıncı. [*Ing.* Sixth].

sadisen, s. *esk.* Altıncı olarak, altıncı, derecede. [*Ing.* Sixthly, for the sixth time].

sadist, s. ve i. *Fr. sadiste (Sade'ın adından).* § ❶ Acı çektirmekden hoşlanan *(kimse): Sadist bir adam.* [*Ing.* Sadist; *Fr.* Sadiste]. § ❷ Sadizm niteliğinde olan: *Sadist bir davranış. Sadist bir zevk.* [*Ing.* Sadistic; *Fr.* Sadique].

sadiye /sädiye/, i. *(Sadeddin el-Cibavî'nin /öl. 1301 veya 1336/ adından) tasav.* Rifaî tarikatının kollarından biri. *(Sadeddin el-Cibavi'nin kurduğu Sadiye önceleri daha çok Suriye ve yöresinde tutundu. Kısa bir süre sonra alana yayıldılar. Sadiyenin öteki tarikatlardan ayrı tören ve zikirleri vardır. Sadiye dervişleri törenlerde on iki terkli külâh giyer, sarımtrak bir sarık sarar ve yaya dolaşırlardı. Saçlarını uzatırlar, ayrıca başlarına ucu sivri, altı dilimli, üç köşeli bir külâh giyerler, belirli günlerde devse denilen âyin yaparlardı. Devseden sonra bazı dervişler canlı yılan yerlerdi. Bu tarikat mensuplarının yılanlar üzerinde özel etkileri olduğu söylenir. Sadiye tarikatının Abdüsselâmiye ve Ebül Vefaiye adlı iki kolu vardır).*
☆ *Eşanl.* **cibaviye.**

sadiye[2], i. *Osm.* < *Ar. sa'diyye. bot. esk.* ◘ **Papirüsgiller.**

sadizm, i. *Fr. sadisme (Sade'in adından) psiky.* Zevk almayı başkalarının çektiği acıda bulan cinsî sapıklık. *(Sadizm, başkalarına maddî /dayak, ısırma, işkence, kamçılama, hatta sakatlama/ ve manevî /küfür, hakaret/ acı vererek cinsî zevk elde etmektir. Sadizmin kurbanı genellikle kadınlardır; homoseksüellik, hayvanlarla cinsî münasebet, sübyancılık gibi daha başka sapıklıklar eklenirse sadizmin kurbanı bir erkek, bir hayvan veya bir çocuk da olabilir. Psikanalistler için sadizm, mazoşizmin değişik bir şeklidir. Her iki sapıklık için de acı ve ıstırap bir cinsî uyarım aracıdır).* [*Ing.* Sadism].
☆ *Eşanl.* **sadizm.**

sadme, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Çarpma, tokuşma, vurma. [*Ing.* ve *Fr.* Collision]; § ● *mec.* Ansızın gelen, insanı şaşırtan olay, belâ. [*Ing.* Sudden blow or misfortune]; § ● *kim. esk.* Patlama.

sadomazoşist, sadomazohist, s. *Fr. sadomasochiste. psiky.* Sadomazoşizm ile ilgili. Sadomazoşizme tutulmuş. [*Ing.* Sadomasochist].

sadomazoşizm, sadomazohizm, I. *Fr. sadomasochisme.* Sadizm ve mazohizmin aynı kişide birleşmesi. [*Ing.* Sadomasochism].

sad.pare, b. I. *Osm.* < *Fars.* Yüz parça, yüz parça olmuş.

sadr, i. ◘ **Sadır.**

sadrazam /sadrāzam/, I. *Osm.* < *Ar. sadrıāzām.* Osmanlı imparatorluğu zamanında başbakan. [*Ing.* The grand vizier; *Fr.* Grand vizir]. ◘ *ŞEKİL: 308.*— **KIYAFETLER I.**

SADRAZAM

sadrazamlık,-ğı, i. § ● Sadrazamın görevi; § ● Sadrazamın makamı.

sadreyn, ikili i. *Osm.* < *Ar. sadr. esk.* § ● Rumeli ve Anadolu kazaskerleri; § ● *ida. esk.* Osmanlı devletinde Anadolu ve Rumeli kazaskerlerinin müsteşarı. *(Bu görev 1845'te ihdas edidi, imparatorluğun sonuna kadar devam etti).*

sadrî /sadrî/, s. *esk.* Göğüsle ilgili. [*Ing.* ve *Fr.* Pectoral].

sadriye, s. *Osm.* < *Ar. sadr.* > *sadri. esk.* § ❶ Göğüsle ilgili, göğse ait; § ❷ I. *huk. esk.* Çocuğun anası ve onun hısımlarıyle olan bağı. *(Çocukla anası arasındaki bağ, göğse ait anlamında sadrî veya sadriye kelimesiyle anlatılır).*

Sadukiler, ç. öz. I. Ferisiler'e karşıt olan bir musevî tarikatının üyeleri. *(Sadukî'lerin kökü Hyrkanos I devrine gider. /M.Ö. 134-104/. Din adamları artistokrasi krallığın belirli bir biçimde yunanlaşmasını kabul edin-*

ce, bu aristokrasiye dayanan hükümdar onların rakiplerini ezdi. Sadukî'ler /Saduk'un çocuklarının taraftarları/ daha sonra Ferisilere karşı çıktılar. Herodes devrinde ezilen ve katliama uğrayan Sadukî'lere procurator'lar iyi davrandı. Bundan dolayı, o dönemde Sadukilerin başrahibi Yahudilerin resmî temsilcisi oldu. 70 yılında Kudüs'ün yıkılması sırasında yok olan Sadukî'ler, çoğunlukla zengin bir sınıf olan din adamları aristokrasisinden çıkarlardı. Bunlar, İsa devrinde halk tarafından pek sevilmediler. Çünkü istilâcılarla hemen işbirliğine girişiyor ve yoksullara çok sert davranıyorlardı. Sadukî'ler, sadece yazılı geleneği kabul eder, sözlü geleneği reddederlerdi. Meleklere, ruhun ölümsüzlüğüne veya ölülerin dirileceğine inanmazlardı). [*Ing.* Sadduceans; *Fr.* Saducéens].

saf[1],-ffı, i. *Osm.* < *Ar. saff.* § ❶ Dizi, sıra: *Ön saf.* [*Ing.* Row, line,rank; *Fr.* File, rang ligne]; § ❷ *din.* Cemaatle kılınan namaz sırasında yanyana namaz kılanların meydana getirdiği sıra.

~ **bağlamak**, *dey.* Sıralanmak, sıraya girmek. [*Ing.* To stand in line].

~ **dışı kalma**, *siy.* Bazı ülkelerin herhangi bir devletler bloku ile kesin olarak bağlanmaktan kaçınma politikasına denir.

~ **düzmek**, *dey.* Savaş hattı meydana getirmek. [*Ing.* To draw up a line of battle].

~ **seccadesi**, *din.* Cemaatle namaz kılmak için kullanılan bir seccade türü. *(Üzerinde, dört, beş, yedi ve daha fazla sayıda mihrap tasviri vardır. Bu seccade üzerinde dizilen cemaatte herkes bir mihrap tasviri önünde durduğu için düz bir namaz safı meydana gelir.)*

~ **tutmak**, *dey.* Saraya geçmek.

saf[2] /sâf/, s. *Osm.* < *Ar. safvet* ve *safâ.* § ❶ *(Maddî ve manevî şeyler hk.)* Katıksız, temiz, arı: *Saf tereyağı.* [*Ing.* Pure, unadulterated, clear, limpit; *Fr.* Pur, -pure, sans mélange]; § ❷ *mec.* Kurnazlığa aklı ermeyen, kolaylıkla aldatılabilen. [*Ing.* Simple, ingenuous, naive; *Fr.* Innocent, -ente, naïf,-ïve].

~ **altın**, *ikt.* Yirmi iki kısım altın ve iki kısım madenden mürekkep altın halitası. [*Ing.* Fine gold; *Fr.* Or pur].

~ **balmumu**, ◘ **Balmumu.**

~ **balmumu cilâsı**, *ağ. İş.* ◘ **Balmumu.**

~ **holding**, *huk.* ◘ **Holding.**

~ **ırk**, *biy.* ◘ **Irk.**

~ **ispirto**, ◘ **İspirto.**

~ **kan**, ◘ **Safkan.**

~ **kâr**, *İkt.* ◘ **Kâr.**

~ **kinetik**, ◘ **Kinetik.**

~ **orman**, *trm.* Bir ağaç türünden en az % 80 ini kapsayan bir orman.

~ **ses**, *akust.* ◘ **Ses.**

safa /safâ/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Gönül şenliği; huzur, sükûn, rahatlık, içinde, endişesiz olma. [*Ing.* Freedom from anxiety, peace, ease]; § ❷ Eğlence, zevk, neşe: *Kayık sefası.* [*Ing.* Enjoyment, pleasure, delight; *Fr.* Divertissement, plaisir, joie, amusement]; § ❸ Erkek adı; § ❹ *müz.* Türk musikisinde en az iki yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur);* ◉ ~ **lar getirdiniz**, *dey.* Gelişinden memnuniyet duyulan birine *«Hoş geldiniz»* anlamında söylenir; ◉ ~ **lar olsun**, *dey.* *«Neşe ve zevkiniz bol olsun»* anlamında kullanılır. [*Ing.* May it be enjoyable]; ◉ ~ **ya mest kaplamak**, *dey.* Zevkin süresini uzatmak. [*Ing.* To put shoes on pleasure/ To prolong the duration of pleasure]; ◉ ~ **yab olun**, *dey.* *«Eğlenceniz, neşe ve zevkiniz bol olsun»* anlamında kullanılır; ◉ **akşam** ~ **sı**, *bot.* ◘ **Akşamsefası;** ◉ **gece** ~ **sı**, *bot.* ◘ **Gecesafası;** ◉ **gündüz** ~ **sı**, *bot.* ◘ **Gündüzsefası.**

~ **(**~ **lar) bulduk**, *dey.* Safa geldin *(veya geldiniz)* sözünün karşılığı olarak *«teşekkür ederim»* anlamında kullanılır. [*Ing.* Thank you. «Said in reply to the greeting» safa geldiniz; *Fr.* «Réponse à ce compliment» Merci].

~ **etmek**, *dey. esk.* Eğlenip, keyfetmek. [*Ing.* To amuse and enjoy oneself].

~ **geldin (geldiniz)**, *dey.* *«Hoş geldin» (veya «geldiniz»)* anlamında kullanılan söz. [*Ing.* Welcome!; *Fr.* Soyer le bienvenu].

~ **geldine gitmek**, *dey.* Bir şehir veya mahalleye yeni gelen veya bir seyahatten dönen birini ziyaret etmek. [*Ing.* To visit somebody on his return from a journey; *Fr.* Rendre visite à quelqu'un pour lui souhaiter le bien venu].

~ **ile yenen cefa ile kazanılır**, *at.* Keyifli keyifli harcadığımız para, çok sıkıntı çekilerek kazanılmıştır.

~ **pezevengi**, *arg.* Zevk ve eğlenceye çok düşkün. [*Ing.* A pleasure addict].

~ **sürmek**, *dey.* Rahat ve zevkli bir hayat yaşamak. [*Ing.* To lead a life of pleasure to enjoy oneself].

safahat,-tı /safahât/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **Safha'**nın çoğulu.

safalı, s. Şenlikli, eğlenceli. [*Ing.* That gives pleasure or enjoyment, pleasant; *Fr.* Agréable, amusant,-ante].

safarî, i. *Osm.* < *Ar. sefer; («av seferi» anlamında sevahili dilinden).* § ❶ Afrika'da siyahların oturdukları yerlerde kafile halinde yapılan vahşî hayvan avı. [*Ing.* ve *Fr.* Safari]; § ❷ Kafile halinde ava çıkış; § ❸ Sefer kafilesi; § ❹ *kıyf.* Güneşe, toza, yağmura karşı koruyucu nitelikler taşıyan, genellikle keten veya benzeri kumaşlardan yapılan kısa pantalon, büyük cepli uzun bir ceket ve geniş kenarlı mantar şapkadan ibaret av kıyafeti; § ❺ *(Geniş anl.)* Av kıyafetine benzeyen, dıştan büyük cepleri olan, beli kemerli uzun bir ceket ve pantalondan meydana gelen spor kıyafeti.

safayih /safâyih/, ç. i. *Osm.* < *Ar. safiha. esk.* Levhalar, yassı ve düz şeyler.

safder, s. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. esk.* § ❶ Düşman saflarını yarmaya gücü yeten. [*Ing.* Who breaks ranks, hero, brave]; ☆ *Eşanl.* **kahraman; bahadır;** § ❷ i. Erkek adı.

safderan, ç. i. *esk.* Kahramanlar, yiğitler.

safderane, z. *esk.* Kahramanca. [*Ing.* Pertaining to a hero, heroic].

safderî, i. *esk.* ◘ **Kahramanlık.**

saf.derun /safderûn/, b.s. *Osm.* < *Ar. sâf.* + *Fars. derûn.* Kolayca aldatılan. [*Ing.* Sincere, candid, simple, simpleton; *Fr.* Bonasse, candide].

☆ *Eşanl.* **saf, bön, safdil.**

safderunane /safderûnâne/, b. z. *esk.* Safça, bönlükle. [*Ing.* With sincerity or simpleness, of heart].

saf.dil, b. s. *Osm.* < *Ar. sâf.* + *Fars. dil. esk.* Saf, bön [*Ing.* Simple-hearted, ingenuous, naive, credulous; *Fr.* Ingénu,-ue, naïf,-ïve].

saf.dilâne, b. z. *esk.* Safça, bönlükle. [*Ing.* Simple-heartedly; *Fr.* Ingénument, avec bonasserie].

safen, s. ve i. *Fr. saphène.* < *Yun. saphenes*, belirgin. *anat.* Bacaklardaki yüzeysel toplardamarlardan gelen kanı toplayan iki toplardamara verilen ad. [*Osm.* Sâfin; *Lat.* Saphenus; *Ing.* Saphena]; § ◉ **kamış** ~ **siniri ve kaval safen siniri.** *anat.* Dizardı dış siyatik siniri ile dizardı iç siyatik sinirlerinin dalları. *(Kaval safen sinirine çoğu zaman dış safen siniri de denir).* [*Ing.* Tibial saphenous nerve; *Fr.* Nerf saphène péroniер, nerf saphène tibial].

safenektomi, i. *Fr. saphénectomie. cerr.* Varisleri iyileştirmek amacıyle bir safen toplardamarını kesip çıkarma. [*Ing.* Saphenectomy].

safer, i. *Osm.* < *Ar.* Kamer takviminin ikinci ayı, sefer ayı. [*Ing.* The second month or the Arabic lunar year; *Fr.* Deuxième mois de l'année lunaire arabe].

saferan, i. *esk.* Muharrem ve Safer ayları. [*Ing.* The two months, Muharrem and Sefer].

safevî, s. ve i. *Osm.* < *Ar. (Safî'nin adından). esk.* Iran hükümdarı Şah İsmail'in soyu veya bu soydan olan kimse: *Safevî hanedanı.* [*Ing.* Safavid].

Safeviler, ç. öz. i. Iran'da bir tarikat ve devlet kurmuş olan Türk hanedanı. Hanedan adını Safeviye tarikatı şeyhi Safiyüddin'den aldı. [*Ing.* Safawids, Safavids, Safavis; *Fr.* Séfévides, safawides].

safeviyan, ç. i. *esk.* ◘ **Safevî'ler.**

saffet,-tî, i. *Osm.* < *Ar. safvet. esk.* § ❶ Temizlik, arılık, saflık. [*Ing.* Purity, sincerity, ingenuousness, simpleness of heart; *Fr.* Pureté, clarté, naïveté]; § ❷ Erkek ve kadın adı.

saffeyn, i. *esk.* § ❶ İki sıra; § ❷ Savaşta karşılaşan iki tarafın safları. [*Ing.* Two opposing linesdrawn up for battle].

safh, i. *Osm.* < *Ar. safh. esk.* § ❶ Yüz çevirme; § ❷ Affetme, bağışlama. [*Ing.* Turning away, averting the face].

safha, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Evre. [*Ing.* ve *Fr.* Phase]; § ❷ *fiz.* Faz; § ❸ Taraf, yüz, yön; § ❹ *esk.* Bir cismin görünen dış yüzlerinden her biri; § ❺ Üstüne yazı yazılan veya yazmaya uygun sayfa; § ❻ İnce ve geniş cisim levha; ◉ **çifte** ~ lı, ◘ **Çifte;** ◉ **diployid** ~, *biy.* ◘ **Diplofaz;** ◉ **haploid** ~, *biy.* ◘ **Haplofaz.**

safî[1] /sâfî/, s. *Osm.* < *Ar. safvet, safâ. esk.* § ❶ Katıksız, duru, temiz. [*Ing.* Clear, limpid; *Fr.* Limpide, clair,-aire, pur,-pure]; § ❷ Bir şeyle karışık olmayan, pürüzü giderilmiş: *Safi yağ. Safi süt.* [*Ing.* Pure; *Fr.* Pur,--pure]; § ❸ Saf, samimi; § ❹ *(sayı hk.)* Net. [*Ing.* Net]; § ❺ z. Yalnız, sadece. [*Ing.* Only; *Fr.* Seulement].

~ **ağırlık**, *ikt.* Bir malın ambalajsız olan ağırlığı.

~ **fiyat**, *ikt.* ve *tic.* Bir malın ambalajsız, net fiyatı.

~ **gelir**, *ikt.* ◘ **Gelir.**

~ **hasıla**, *mal.* ◘ **Hasıla.**

~ **hasılat**, *ikt.* Toplanan gelirden, giderler çıktıktan sonra kalan kısım.

~ **kâr**, *ikt.* ve *tic.* Elde edilen satış gelirinden masrafların çıkarılması sonucu sağlanan kâr. *(Bu kâr ya ortaklara temettü olarak dağıtılır ya sermayeye eklenir, ya da fon yedek akçe olarak işletmede saklanır).* [*Ing.* Net profit; *Fr.* Bénéfice net].

~ **kazanç**, *ikt.* ve *tic.* ◘ **Safi kâr.**

~ **millî hasıla**, *ikt.* ve *tic.* ◘ **Hasıla.**

~ **su ihtiyacı, miktarı**, *trm.* Bir ürün elde etmek için bir araziye çevrilmiş olup tarla, çevirme noktasında ölçülmüş bulunan su miktarı.

~ **zarar**, *ikt.* ve *tic.* Elde edilen gelir veya hasılatın masraftan düşük olması durumu. [*Ing.* Net loss].

safi[2], **safiy**, s. *Osm.* < *Ar. safvet.* > *safiy. esk.* § ❶ Seçilmiş, en iyi; § ❷ *din.* Müslümanlar tarafından Adem peygambere verilen ad. *(Tanrı, Adem'i balçıktan yarattıktan sonra ona kendi ruhundan üflediği için, Adem, Tanrı'nın özüyle birleşmiştir. Bu yüzden mutasavvıflar, Tanrı'nın Adem'de insan biçimine girdiğini, insanda dile geldiğini ileri sürerek ona Safiyullah /«Tanrı'nın içi temiz kulu»/ derler).*

safih, i. *Osm.* < *Ar. safh* ve *safha. esk.* § ❶ Gökyüzü; § ❷ Yassı ve düz olan şey.

safiha /safîha/, i. *Osm.* < *Ar. safh. esk* § ❶ İnce, yassı ve geniş şey, yaprak; § ❷ Yassı ve düz yüz, levha; § ❸ Levha halinde maden. [*Ing.* Thin leaf or sheet, metal plate plaque] ◉ **diş** ~ **sı**, *embriy.* İnsan embriyonunda dokuzuncu haftada çene boyunca görülen epitelyum kıvrımı; bunun serbest kenarından diş taslakları oluşur. *(Diş sa(fihası diş oluşumunun birinci evresidir).* ◉ **elek** ~**sı**, *zool.* ◘ **Elek.**

safil /sâfil/, s. *Osm.* < *Ar. süfl. esk.* Aşağı, alçak. [*Ing.* Low, lower part]

safile /sâfile/, i. *Osm.* < *Ar. safil. esk.* Aşağıda bulunan taraf, alt.

safin /sâfin/, i. *Osm.* < *Ar. sufûn. esk.* § ❶ Bir ayağının tırnağı ucunda yükselerek üç ayağı havada şahlanan at. [*Ing.* Standing still with one foot resting on the tip of the toe *(animal)*] § ❷ İyi cins at; § ❸ *anat.* İç aşık kemiğinden topuğa kadar giden büyük damar. [*Ing.* The large vein on each side of the foot, saphena vein].

safînat, s. i. *esk.* Çevik, ayağına tez, iyi soy, saf kan atlar. [*Ing.* Fleet, thoroughbred horses].

safir[1] /safîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Islık. [*Ing.* Whistling, hissing, whistling noise, hiss; *Fr.* Sifflets, sifflement continuel]; §

● İnce ses; § ● *gram. esk.* Islığa benzer ses.

safir[2] /safîr/, s. *Osm.* < *Ar. sefer. esk.* § ❶ Sefere veya yolculuğa çıkmaya hazır, yolcu. [*Ing.* Who goes traveling, traveler, scribe]; § ❷ Kâtip, yazıcı.

safir[3] i. *Fr. saphir* < *ibr. sappir*, en güzel şey > *yun. sappheiros* > *lat. sapphirus.* ◘ Gökyakut. ◘ *LEVHA: 119* — **DEĞERLİ TAŞLAR.**

safire, i. *Osm.* < *Ar. safir. esk.* § ❶ Islık; § ❷ *gram.* Islığa benzer.

safirî /safirî/, s. *esk.* Islığa benzeyen. [*Ing.* Resembling a whistle, whistling].

safirin, i. *Fr. saphirine. min.* Doğal magnezyum ve alüminyum silikat. *(Gökyakuta benzeyen mavi taneler halinde bulunur).* [*Ing.* Saphirine].

safiriye, s. *esk.* Safirî'nin dişili.

safiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. säf.* > *säfiyyet. esk.* § ● Saflık, temizlik. [*Ing.* Purity; *Fr.* Pureté]; § ● Bönlük. [*Ing.* Simplicity; *Fr.* Simplicité].

safizm, i. *Fr. saphisme. tıp.* Kadınlar arasında cinsel ilgi. [*Ing.* Saphism].
☆ *Eşanl.* **sevicilik, safoculuk.**

safka, i. *Osm.* < *Ar. huk. esk.* § ❶ Bey *(satış)* aktinde tarafların uyuşmaları sonucu ellerini birbirine vurarak el sıkışmaları. *(Bu hareket, alım, satım akdinin yapıldığını gösterdiği için, zamanla bey akdine de safka denildi);* § ❷ Yapılan satış.

saf.kan, b. s. ve i. *zoot.* Irkının saf özelliklerini taşıyan *(at).* [*Ing.* Purebred, thoroughbred *(horse); Fr.* De race pur sang].

saflaşmak, nsz. f. Saf hale gelmek, arılaşmak.

saflaştırma, § ❶ Saflaştırmak eylemi. [*Ing.* Refining; *(petrol, sugar, etc.);* Distilling *(oil);* purification; purifying, clarification; Purification, clarification, raffinage]; § ❷ *met.* İşlenecek maden içindeki yabancı maddeleri temizleme: *Bakırı saflaştırma. (Saflaştırma, ya yabancı maddelerin oksidlenmesi ya da başka maddelerle tepkimeden geçirilmesiyle, ya çok saf bir maden elde edilmesini sağlayan elektrolize ya da vakum altında buharlaştırma gibi fiziksel bir yöntemle yapılır).* [*Ing.* Fining, refining; *Fr.* Affinage]. ☆ *Eşanl.* **arıtma;** § ❸ *şekerc.* Ham şekeri bir şerbetle karıştırmaya ve şekerin yüzeyindeki yabancı maddeleri sürükleyip götüren bir şerbeti şekerlerden ayırmaya dayanan arıtma usulü. [*Ing.* Refining; *Fr.* Raffinage].

saflaştırmak (-l), f. § ● Saf hale getirmek, arılaştırmak; § ❷ *petrol.* ◘ **Arıtmak.**

saflık,-ğı, i. § ● Arılık, temizlik, katışıksızlık. [*Ing.* Purity; *Fr.* Pureté]; § ● Kolayca aldatılabilmek hali, kurnaz olmama hali. [*Ing.* Simplicity, ingenuousness; *Fr.* Ingénuité].

saflorit,-ti, i. *Fr. safflorite. min.* Formülü $CoAs_2$ olan doğal kobalt arsenyür. [*Ing.* Safflorite].

safr, i. *(safir'in bozulmuş şekli). min.* § ❶ Mavi renkli kobalt oksid; § ● *camc.* Kobalt oksidle mavi renge boyanmış özel cam. [*Ing.* ve *Fr.* Salt]. ☆ *Eşanl.* **smalt.**

safra[1] /safrâ/, i. *Osm.* < *Ar. asfer. esk.* Sarı. [*Ing.* Yellow; *Fr.* Jaune].

safra[2] /safrâ/, i. *Osm.* < *Ar.* Karaciğerin salgıladığı yeşil renkli acı sıvı. [*Ing.* Bile, gall; *Fr.* Bile]. ☆ *Eşanl.* öd; ◉ ~ **sı kabarmak (bulanmak),** *dey.* Midesi bulanmak. [*Ing.* To be nauseated; *Fr.* Avoir mal au cœur]; ◉ **dış** ~, *den.* ◘ **Dış;** ◉ **hemoglobinürik** ~ **humması,** *tıp.* Yuttuğu kininden dolayı sıtmalının vücudunda meydana gelen hemolitik bellrti. *(Tropikal ülkelerde görülen ağır bir hastalıktır; sarılık, kusma ve hemoglobinüriyle belirir, ateş yapar).* [*Ing.* Hemoglobinuric bilious fever; *Fr.* Fièvre bilieuse hémoglobinurique]; ◉ **kara (sarı)** ~, *esk. tıp.* Safra bezlerince salgılandığına, melankoli ve hipokondriye sebep olduğuna inanılan koyu ve acı sıvı.
~ **asidleri,** *biyokim.* Safrada bazı türevleri bulunan çeşitli asidler özellikle glikokolik ve torokolik asidler. *(Sidikte bulunan safra asidleriyle pigmentlerin incelenmesi sarılığın teşhisi ve tedavisine imkân verir).* [*Ing.* Biliary acids; *Fr.* Acides biliaires].
~ **bastırmak,** dey. Açlığını giderecek kadar az bir şey yemek. [*Ing.* To have a snack; *Fr.* Manger un morceau, casser la croûte].
~ **kesesi,** *anat.* Karaciğerin üzerinde bulunan ve safrayı biriktiren kese. [*ing.* Gall bladder; *Fr.* Vésicule biliaire, cholécyste]. ◘ *ŞEKİL: 259* — **İÇORGANLAR;** ◉ ◘ *ŞEKİL: 283* — **KARACİĞER.**
~ **kesesi ameliyatı,** *cerr.* Safra kesesinde oluşmuş taşları çıkarmak amacıyle yapılan cerrahî müdahale. [*Ing.* Cholecystotomy; *Fr.* Cholécystotomie].
~ **söktürücü,** *biyokim.* Safra kesesinde ve karaciğer dışındaki safra kanallarında bulunan safranın bağırsağa akmasını sağlayan ilâçlara denir. *(En fazla kullanılan safra söktürücüler, ayrı ayrı veya birarada verilebilen pepion ve magnezyum sülfattır).* [*Ing.* Biligenic].
~ **yapımı,** *tıp.* Karaciğerde safra oluşmasıyle sonuçlanan dokusal ve fizyolojik süreçlerin tümü. [*Ing.* Biligenesis; *Fr.* Biligenèse, biligénie].

safra[3], i. *It. saburra,* öd'den. § ❶ *den.* Gemileri ve her boy deniz araçlarını dengede tutmak veya istenilen su hattına kadar batırmak için dip kısımlarına konan ağırlık. *(Yelken, çağında özellikle ticaret gemilerinde safra olarak kum, çakıl gibi malzeme kullanılır, iki liman arasında yapılacak yüksüz seferler için kalkış limanından ambarların dibine kum veya çakıl alınır, yükleme limanına varışta bu safra boşaltılırdı. Modern gemilerde safra problemi çeşitli tanklara /dabılbotum tankı, dip tankı, vinç tankı/ alınan deniz suyuyla halledilmiştir. Yelkenli yatlarda safra olarak teknenin su altı formuna uydurularak tespit edilmiş pik veya kurşun ağırlık kullanılır).* [*Ing.* Ballast; *Fr.* Lest]; § ● *balıkç.* (a) Bazı ağların alt tarafına takılan ve ağın suda yukarıya kalkmasını önleyen ağırlık. [*Ing.* Weights, sinkers; *Fr.* Lest]; ☆ *Eşanl.* **kurşun, iskandil;** § ● *hava.* Balonlarda bulunan ve pilotların atmosferde yükselmek veya balonun inişini yavaşlatmak istedikleri zaman attıkları kum. [*Ing.* Ballast; *Fr.* Lest]; ◉ **sabit** ~, *den.* Bazı zorunluklar altında gemilerde sürekli olarak taşınan pik veya beton plaklardan yapılmış safra.
~ **atmak,** *dey.* Sıkıntı veren bir kimse veya şeyden kurtulmak. [*Ing.* To Unballast; *Fr.* Jeter du lest].
~ **bölmesi,** *den.* ◘ **Safra sarnıcı.**
~ **koymak** (~ **sını yüklemek**), *den.* Bir gemiye, bir balona, bir ağa, safra koymak. [*Ing.* To ballast; *Fr.* Lester].
~ **kumu,** *den.* Yelkenlilerde safra için kullanılan çakıllı kum.
~ **küreği,** *den.* Safra alıp boşaltmakta kullanılan **«Dörtköşe»** palalı bir cins kürek.
~ **lumbası,** *den. esk.* Gemi bordalarına safra alıp vermek için açılmış lumbarlara denir. *(Çok eski tarz gemilerde bulunurdu).*
~ **omurga,** *den.* ◘ **Omurga**[3].
~ **resmi,** *den. esk.* Safra taşıyan yelken gemilerinden alınan safra vergisi.
~ **sarnıcı,** *den.* Bir su üstü ve özellikle de akaryakıt gemisinde, gemiyi dengelemek veya bir denizaltının istediği zaman dalmasını sağlamak amacıyle gerektiğinde içini deniz suyuyla doldurmak için düşünülmüş boş bölme. [*Ing.* Ballast, waterballast; *Fr.* Lest d'eau].
~ **suyu,** *den.* Safra olarak kullanılmak üzere tanklara alınan su. [*Ing.* Ballast water; *Fr.* Eau de lest].

safralı[1], s. *den.* Safrası olan.
~ **omurga,** *den.* Bir yelkenli geminin alt kısmında, uzunca bir madenî parçadan meydana gelen ve altında yüzgeç biçiminde madenî bir parça olan omurga.

safralı[2], s. Safra bulunan. [*Ing.* Bilious; *Fr.* Billeux,-euse].
~ **ishal,** *patol.* Aşırı safra salgısı olduğunu gösteren yeşilimsi ishal.

safran /safrân/, i. *Osm.* < *Ar. zaferân.* § ● *bot.* Bir-çenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Süsengiller *(Iridaceae)* familyasından Türkiye'de, Italya'da, Ispanya'da Fransa'da kültürü yapılan, küçük kormuslu ve kormusu esmer ağımsı pullarla örtülü olan, 10-15 sm. boyunda, çok yıllık otsu bir bitki. Etli, yuvarlak, kaidesi yassı, 2-4 sm. çapında, üstü esmer renkli ve zarımsı pullarla kaplı ve alt tarafında kök parçaları bulunan bir soğanı vardır. Yaprakları uzun, dar, koyu yeşil renkli olup ortalarında beyaz bir damar, kenarlarda da orta damara paralel 2 damar bulunur. Mor renkli ve güzel kokulu çiçekleri sonbaharda, yapraklardan evvel açar. Perigon dar uzun bir tüp şeklinde ve tepede huni şeklinde genişleyerek 6 geniş parçalıdır. Stigma turuncu renkli ve 3 uzun kolludur. Kollar tepede genişlemiş ve külâh şeklinde çukurlaşmıştır. Yumurtalık 3 gözlü ve alttadır. Meyva sonbaharda oluşan oval biçimli lokulisit bir kapsüldür. Stigmaları *Drog Crocus* adını taşır. Şekerler, organik asidler, uçucu yağ ve krosin kapsar. Uçucu yağ içinde terpenler ve terpenik bir glikozid olan pikrokrosin vardır. Şeker olarak d-glikoz taşır. Bunlardan başka flavon glikozidlerini taşıdığı da tespit edilmiştir. Yatıştırıcı, kuvvet verici, diş ağrılarını kesici ve rahim hareketlerini arttırıcı etkisi vardır. Tatlıcılık ve likör sanayiindeki yeri de önemlidir. Özellikle renk, tat ve koku verici olarak kullanılır. [*Osm.* Zafran; *Lat. Crocus sativus; Ing.* Saffron, saffron crocus; *Fr.* Safran]; § ● *mutf.* Safran bitkisinin tepeciklerinden yapılmış toz. *(Suda kaynatıldığı zaman rengi çok güzel sarı bir sıvı elde edilir ve bu sıvı, balık, bazı hamurlu yemekler, zerde, bazı şuruplar v.b. yiyecek veya içeceklerin yapımında kullanılır; bunlar özel bir tad ve koku sağlar).* [*Ing.* Saffron; *Fr.* Safran] ◉ **yalancı** ~, *bot.* ◘ **Aspir;** ◉ **çayır** ~ ı, *bot.* Güz çiğdeminin başka adı; ◉ **maden** ~ ı, *esk. kim.* Antimon oksisülfür.
~ **gibi,** *dey.* Sapsarı, çok sarı. [*Ing.* Very yellow, bright yellow; *Fr.* Jaune comme du safran].
~ **semenderi,** *zool.* ◘ **Safransemenderi.**
~ **yağı,** *kim.* Kuruyan yağlar grupundan olup ayçiçeği yağına benzeyen, yemeklikte, aydınlatmada, muşamba yapımında ve gemileri kalafatlamada kullanılan bir yağ. [*Ing.* Saffron oil].

safraninler, ç. i. *Fr. safranines. kim.* Azinler grupundan boyarmaddeler sınıfı; yapılarında azin azotuna bağlı bir aril kökü vardır. [*Ing.* Safranines].

safran.semenderi, b. i. *zool.* Kuyruklular *(Urodela)* takımının Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından bir amfibyum türü. Avrupa ve Anadolu'da yaşar. [*Lat. Triturus crocatus*].

safravî /safravî/, s. *Osm.* < *Ar. safrâ. esk.* § ● Safraya ait, safra ile ilgili. [*Ing.* Biliary; *Fr.* Biliaire]; § ● *patol.* Safranın hâkim durumda bulunduğu esmer, zayıf, hırçın ve atik kimseler için kullanılır: *Safravî mizaç.* [*Ing.* Bilious, *Fr.* Billeux,-euse].

safrol, i. *Fr. safrole, safrol. kim.* Formülü

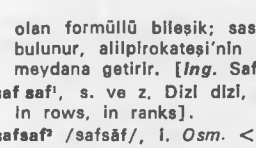

olan formüllü bileşik; sasafras esansında bulunur, alilpirokateşi'nin formik asetalini meydana getirir. [*Ing.* Safrole].

saf saf[1], s. ve z. Dizi dizi, sıra sıra. [*Ing.* In rows, in ranks].

safsaf[2] /safsâf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Söğüt ağacı.

safsafiye, i. *esk.* Söğütgiller.

safsata, i. *Osm.* < *Ar.* § ● *fels.* Bilgicilik, sofizm. [*Ing.* Sophistry; *Fr.* Sophisme, sottise] § ● *mec.* Boş ve temelsiz söz. [*Ing.* False reasoning, quibbling nonsense; *Fr.* Absurdité, déraison]; ◉ **ilinek** ~ **sı,** *mant.* ◘ **İlinek.**

safsatacı, i. § ❶ Safsata yapmak huyunda olan; § ❷ *fels.* ◘ **Sofist.**

safvet, i. ◘ **Saffet.**

sagar /sāgar/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ İçki kadehi. [*ing.* Drinking cup, goblet, bowl, chalice]; § ❷ *tasav.* Tanrı nurlarıyle dolan insan gönlü. *(Sagar, gaipten gelen nurların görünmesini ve anlamların kavranmasını sağlardı).*

Sagaylar, ç. öz. i. Abakan *(Yenisey)* Türklerine *(bugün Hakaslar)* bağlı olan bir türk boyu. *(Minusinsk eyaleti havzasının güneybatısında, Askız ırmağından, Yenisey'in bir kolu olan Abakan'ın üst mecrasına kadar uzanan bölgede yaşarlar. W. Radlof, Sagayları 2.166 kişi olarak göstermiştir. 1858'de yapılan nüfus sayımında 11.721 olduğu tespit edildi. Bugün sayıları yaklaşık olarak 27.000'dir. Tarım ve avcılıkla geçinirler. Sagayların başlıca soyları şunlardır: Sagay, Turan, Sarig, Irgıt, Eçig, Kuy, Aba, Çoda, Kırgız, Çett pürü /yedi kurt/ Yüz Sagay, Tom Sagay, Sagayların Kırgız Türklerinden geldiği sanılır).* [*ing.* Assegais; *Fr.* Sagaies].

sagair, ç. i. *Osm.* < *Ar. sagir* > *sagire. esk.* Küçük günahlar.

sagenit,-ti, i. *Fr. sagénite* < *Yun. sagene, min. Rüştil çeşidi.* [*Ing.* Sagenite].

sagir /sagīr/, s. *Osm.* < *Ar. sıgr. esk.* § ❶ Küçük, ufak. [*Ing.* Small, little, young; *Fr.* Petit,-petite]; § ❷ *huk. esk.* Büluğa ermemiş *(çocuk). (İslâm hukukunda çocuklar temyiz yeteneklerine göre sagiri mümeyyiz ve sagiri gayri mümeyyiz olmak üzere ikiye ayrılırlar. Çocuk, alım satımda kendi yararına olanı seçebiliyorsa mümeyyiz edemiyorsa gayri mümeyyiz sayılır).*

sagire, s. *esk.* § ❶ **Sagir**'in dişili; § ❷ i. Küçük günah. [*Ing.* Small sin, venial sin].

sagital, s. *Fr. sagittal* < *Lat. sagitta*, ok. § ❶ Ok şeklinde olan. [*Osm.* Sehmî; *Ing.* Sagittal]; § ❷ Önden arkaya doğru dikey bir düzlemde, yani, vücudu önden arkaya doğru delip geçen bir okun yolu üstünde bulunan: *Sagital düzlem, Sagital kesit.* [*ing.* Sagittal; *Fr.* Sagittal,-ale,-aux].

~ **kese**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Kese.**

sagitat, s. *Lat. sagittatus. bot.* Laminası oksu *(ok biçiminde)* olan *(basit yapraklar hk.).* [*Ing.* Sagittated; *Fr.* Sagitté,-ée].

☆ *Eşanl.* **oksu.**

sago, i. *bot.* ◘ **Sagu.**

sagu[1], i. *ed.* ◘ **Sağu.**

sagu[2], i. *(Papu dilinden)* Bazı palmiye ağaçlarının kongövdesinin özeğinden çıkarılan ve pirinç gibi kullanılan nişastalı madde. *(Çok sert, yarı saydam, dişle kırılması güç tanecikler halindedir. Rengi beyaz ve pembeye çalar, esmercedir; özellikle çorba yapmakta kullanılır. Saguağacından başka daha birçok ağaçlardan /Borassus flabelliformis, corypha umbraculifera, Caryota urens, Arenga saccharifera, Cycas revoluta ve birçok Encephalartos türlerinden/ elde edilir).* [*Ing.* Sago; *Fr.* Sagou].

☆ *Eşanl.* **hint irmiği.**

sagu.palmiyesi, b. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Hurmagiller *(Palmae)* familyasından, tropikal bölgelerde yetişen, orta boy palmiye ağacı. Yaprakları kongövdenin tepesinde demet halinde bulunur; çiçekleri birevciklidir. Meyvesi olgunlaşıncaya kadar yıllar geçer. Gövdesinden sagu elde edilen önemli türleri şunlardır: *M. rumphii, M. laeve, M. sagus.* Saguağaçları ışığı sever ve ancak ekvator ikliminde yetişir. [*Lat. Metroxylon; Ing.* Sago palm; *Fr.* Sagoutier]. ◘ *ŞEKİL: 92* — **SINAİ BİTKİLER**; ◉ **yalancı** ~, *bot.* ◘ **Yalancısagupalmiyesi.**

sağ[1], s. *esk. T.* § ❶ İnsan ve hayvanda, kalbin bulunduğu tarafın karşı tarafında olan, o yerde bulunan: *Sağ el. Sağ kulak. Sağ omuz.* [*Ing.* Right; *Fr.* Droit,-oite]; § ❷ Tutucu *(Muhafazakâr)* düşüncelerden yana olan. [*Ing.* Conservative; *Fr.* Droit]; ☆ *Karş.* **sol**; § ❸ İnsan ve hayvanda kalbin bulunduğu tarafın tersi olan kısım: *Karaciğer sağdadır.* [*Ing.* Right; *Fr.* Droite]; § ❹ Sağ taraftaki yön. [*Ing.* Right hand, right (-hand) side; *Fr.* Droite, côté droit] § ❺ Muhafazakâr düşüncelerden yana olanların görüşü. [*Ing.* Conservative opinion; *Fr.* Droite]; § ❻ *siy.* Parlamentolarda, başkanın sağında yer alan ve geleneksel olarak, muhafazakâr partilerin üyelerinden meydana gelen bölüm. [*Ing.* Right-wing; *Fr.* Droite]; § ❼ *tiy.* Sahnenin, oyuncunun sağında, dolayısıyle de seyircinin solunda olan tarafı. *(Öbür yana da sol denir);* ◉ ~ **a bak**, *ask.* Kumandanın sağdan gelmesi halindeki denetlemelerde ve törenlerde verilen selâm kumandası. *(Denetlemelerde hazırolda duran askerler, sağa bak kumandası verilince başlarını sağ omuzları hizasında çevirirler. Kumandan kendi hizalarına gelinceye kadar onu baş ve gözleriyle takip ederler; kendilerini geçince de başları dik olarak ileriye bakarlar. Törenlerde, selâmlama noktaları içinde baş sağa dönük olarak yürünür. Kumandalar selâmlama noktaları içinde gözlerle takip edilir).* [*ing.* Eyes right!] ◉ ~ **a doğru dönüşlü rüzgâr**, *hava.* Rüzgârın saat akrebi yönünde dönüşü. [*ing.* Veering *(of wind); Fr.* Virement *(du vent),* vent dextrogyre]; ◉ ~ **a kaymak**, *dey.* Politikada eskiyi tutmaya yönelmek; ◉ ~ **a nizami dönüş**, *hava.* Ilk dönüşün sağa olduğu bir nizamî dönüş. [*Ing.* Procedure turn right; *Fr.* Virage conventionnel à droite] ◉ ~ **a sarılan**, *bot.* Yükselirken soldan sağa doğru sarılan: *Sarmaşık, fasulye, kahkahaçiçeği sağa sarılan bitkilerdir.* [*Ing. Dextrosum Volubilis; Fr.* Dextrovolubile]; ◉ ~ **a sarmal**, *zool.* Kavkı sarımı soldan sağa doğru olan tekçenetli kavkıya denir. *(Tepesi yukarıda, ağzı aşağıda bulunan karındanbacaklı bir yumuşakça kavkısında, bakana göre ağız sağda, ise kavkı sağa sarmal, solda ise sola sarmal denir; ikincisi çok nadir olmakla beraber çok az sayıda bazı yumuşakçalarda normal haldir; ama asıl normal olan sağasarmal olmaktır).* [*Ing.* Dexter; *Fr.* Dextre]; ◉ ~ **a sola**, *dey.* Iki tarafa veya gelişi güzel, şuraya buraya. [*Ing.* Right and left; on both sides; *Fr.* A droite et à gauche]; ◉ ~ **a sola bakmadan**, *dey.* Ortalığı kollamadan, saygısızca, kimseye aldırmadan. [*Ing.* Carelessly, without consideration for others; *Fr.* Sans égards pour personne]; ◉ ~ **da solda**, *dey.* Belirli bir yer veya yön olmadan, gelişigüzel, şurada burada. [*Ing.* On both sides, everywhere]; ◉ ~ **dan gözlem**, *dey.* ◘ **Gözlem**; ◉ ~ **dan soldan**, *dey.* Her taraftan, etraftan. [*Ing.* From all directions]; ◉ ~ **ı solu (belli) olmaz**, *dey.* Ne yapacağı, nasıl davranacağı kestirilemez, önceden bilinemez. [*Ing.* You never know what he is going to do next]; ◉ ~ **ğına soluna bakmak**, *dey.* Çevresine bakınmak, etrafa göz gezdirmek. [*Ing.* To look about one]; ◉ ~ **ına soluna bakmak**, *dey.* Çevresine dikkat etmeden hareket etmek. [*Ing.* To act without consideration; *Fr.* Agir sans égard pour personne]; ◉ ~ **ını solunu bilmemek (şaşırmak)**, *dey.* Ne yapacağını bilemez, şaşkın bir duruma düşmek. [*Ing.* To be confused or bewildered]; ◉ ~ **ı sollu**, § ❶ Her iki yanda olan: *Sağlı sollu büyük yapılar;* § ❷ Her iki eliyle: *Sağlı sollu iki tane patlattı;* ◉ **aşırı** ~ ◘ **Aşırısağ**; ◉ **erenlerin** ~ **ı solu olmaz (yoktur)**, *dey.* ◘ **Erenler.**

~ **açık**, *sp.* ◘ **Açık.**

~ **akciğer atardamarı**, *anat.* ◘ **atardamar.**

~ **arka**, *tiy.* Sahnenin sağ yanının arka kesimi. [*Ing.* Up right].

~ **bek**, *sp.* Futbol, hendbol, basketbol gibi bazı takım oyunlarında sağ kanatta oynayan müdafaa oyuncusu. [*Ing.* Right back; *Fr.* Arrière droit].

~ **çıkarma**, *sp.* Boksta sağ kolla vurulan yumruk. [*Ing.* Right; *Fr.* Droit, droite].

☆ *Eşanl.* **sağ.**

~ **elinin verdiğini sol elin görmesin**, *dey.* Birine yaptığın iyiliği gizli tut.

☆ *Eşanl.* **bir elinin verdiğini öbür elin görmesin (duymasın).**

~ **gözünü sol gözünden kıskanmak**, *dey.* Aşırı derecede kıskanç olmak. [*ing.* To be extremely jealous].

~ **haf**, *sp.* ◘ **Haf.**

~ **iç**, *sp.* Futbolde santroforla sağ açık arasında oynayan forvet oyuncusu. [*Ing.* Inside right; *Fr.* Intérieur droit].

~ **karıncık**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Karıncık.**

~ **kilit**, *ağ. iş.* Sağa açılan kapıya veya kapağa takılan kilit.

~ **kol**, § ❶ *dey.* En güvenilir yardımcı. [*Ing* Right-hand man]; § ❷ *ask.* Sağ kanat, sağdaki birlik. [*ing.* Right wing or troops; *Fr.* Troupes gui occupent le côté droit d'un corps d'armée sur le champ de bataille].

~ **kolağası**, *teşk. tar.* Osmanlılarda kıdemli yüzbaşı. [*ing.* Senior adjutant commanding the right wing of a battalion].

~ **kulağını. sol eliyle göstermek**, *dey.* Bir işi çok güç ve dolambaçlı bir yoldan yapmak. [*Ing.* To do a thing the hard way].

sağ olsun da dağ ardında olsun, *at.* ◘ **Taş altında olmasın da, dağ ardında olsun.**

~ **kulakçık**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Kulakçık.**

~ **orta**, *tiy.* Sahnenin seyirciye göre sağ ortası. [*Ing.* Right center; *Fr.* Centre jardin].

~ **sol ek bileziği**, *döş.* Eksenleri çevresinde döndürülemeyen iki boruyu eklemekte kullanılan özel bağlantı parçası.

~ **tarafından kalkmak**, *dey.* Iyi bir gününde olmak, işi yolunda gitmek.

~ **vuruş**, *sp. (Futbolda)* Oyuncunun sağına gelen topa el işi dışa dönük durumda yaptığı vuruş.

~ **yapmak**, *dey.* Direksiyonu sağ tarafa çevirmek.

~ **yarı alan**, *sp. (futbolda)* Orta başlama çizgisi ve varsayılan devamının sağında kalan bölüm.

sağ[2], s. *esk. T.* § ❶ Sağlam, esen; sağlıklı, iyi: *Sağduyu. Sağ para.* [*Ing.* Sound, healthy, well; *Fr.* Sain,-saine]; § ❷ Katıksız, karışık olmayan, saf: *Sağyağ;* § ❸ *(insan hk.)* Yaşamakta olan, hayatta olan: Babası sağ. dedesi ölmüş. [*Ing.* Living; alive; *Fr.* Vivant]. ☆ *Eşanl.* **canlı, diri;** § ❹ *esk.* Metin, kuvvetli; *Sağ kazık;* [*Ing.* Strong; *Fr.* Fort, forte]; § ❺ Korkusuz, emin, güvenilir: *Sağ vasıta.* [*Ing.* Safe; trustworthy; *Fr.* En sûreté, à l'abri; Digne de confiance, digne de foi]; ◉ **başın (başı, başınız)** ~ **olsun!** *dey.* ◘ **Baş**; ~ **sen** ~, **ben selâmet**, *dey.* ◘ **Sen.**

~ **akçe**, *dey.* Iyi para, gerçek madenî para. [*Ing.* Good money, genuine coin].

~ *(sağlam)* **baş yastık istemez**, *at.* Sağlam insan durup dururken yatmak istemez, istiyorsa her halde hastadır.

~ **bırakmamak**, *dey.* Yaşatmamak, öldürmek.

~ **duyu**, *dey.* ◘ **Sağduyu.**

~ **esen**, *dey. esk.* Hayatta ve sağlıklı. [*Ing.* Alive and in good health].

~ **kalmak**, *dey. (Bir kazadan veya savaştan)* geriye kalmak, hayatta kalmak. [*Ing.* To remain alive, to remain in good health].

~ **ol (olun!)**, *dey.* «*Teşekkür ederim*» anlamında kullanılır. [*Ing.* «May you be well and strong» Thank you! *Fr.* Je vous remercie, je vous souhaite tous les biens possibles].

~ **olmak**, *dey.* Yaşamak, hayatta olmak. [*Ing.* To be alive, to be in good health! *Fr.* être en vie. être vivant].

~ **olsun (olsunlar)**, *dey.* Bir sitemi yumuşak ifade etmek için kullanılır: *Nuh Bey, sağ olsun, benimle eğlendiğinizi söyledi. Eğlenmediniz değil mi?* [*Ing.* Bless him «said to soften a reproachful criticism»; *Fr.* Qu'il vive *(pour exprimer un sentiment de remerciement ou de sympathie en parlant d'un absent)*].

~ **para**, ◘ **Para.**

~ **salim (selâmet)**, *dey.* Emin ve sağlıklı olarak, hiç zarara uğramadan. [*Ing.* Safe, and sound; *Fr.* Sain et sauf].

~ **yağ**, ◘ **Sade yağ.**

sağalmak, nsz. f. *(hasta)* Iyi olmak, sağlığa kavuşmak, iyileşmek: *Öldü ölecek derken*

sağalıverdi. [*ing.* To be cured, to get well; *Fr.* Se guérir, être guéri, se rétablir].

sağaltmak (-i), f. *(Hasta) iyi etmek,* iyileştirmek, sağlığa kavuşturmak. [*ing.* To cure, te heal; *Fr.* Guérir].

sağan, i. *zool.* Sağangiller *(Cypselidae)* familyasından, hızlı uçan, uzun, dar kanatı, oldukça küçük boylu *(17-19 sm. uzunluğunda)* genellikle, çok mat. az çok beyazla karışık esmerimsi siyah renkli kuş. Kanatları uzun ve dar, bacakları kısadır; türlerin çoğunda parmakların dördü de öndedir; bu yüzden sağan öteki kuşlar gibi tüneyemez; yalnız dik çeperlere tutunabilir; bunu da pek seyrek yapar, çünkü ömrü hemen hemen uçuşla geçer. Yalnız uçarken yakaladığı böceklerle beslenir; yuvasını duvar ve kaya yarıklarına tükürükle birleştirdiği kırıntılarla yapar. Ilıman bölgelerde yaşayan türleri göçmendir. Türkiye'de bulunan başlıca türleri **kara sağan** ile **ak-karınlı sağandır. Ak-karınlı sağan** *(M. melba)* Güney Asya, Güney Afrika ve Palearktik bölgede kayalıklarda yaşar. Uzunluğu 22 sm., sırtı kahverengi, karnı akdır; göçücüdür. **Kara sağan** *(Micropus apus)* palearktik bölgede ağaçlarda yaşar. Uzunluğu 17 sm. olup tüyleri kahverengi karadır; göçücüdür. [*Lat. Micropus Apus; Ing.* Swift; *Fr.* Martinet].

sağanak,-ğı, i. < *sağmak.* Birden başlayan, şiddetli ve genellikle kısa süreli yağmur. [*ing.* Heavy down pour, shower; *Fr.* Averse]; ◉ ~ **lı fırtına,** *den.* Gayet şiddetli sağnaklarla saniyede 12, 20 metre süratinde esen **rüzgâr.**

~ **gradyanı mesafesi,** *hava.* Bir sağnağın düşey sür'atinin sıfırdan azamî değerine eriştiği yatay mesafe. [*Ing.* Gust gradient dristance; *Fr.* Distance de gradient d'ondée, de giboulée].

~ **halinde yağmur,** *hava.* Ani ve çok şiddetli bir yağış. [*Ing.* Cloud burst; *Fr.* Averse, pluie torrentielle].

~ **rüzgâr,** *den.* ◘ **Rüzgâr.**

sağangiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Gök-kuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının, Sağanlar *(Cypseli)* alt takımına giren bir familyası. Gagaları kısa ve çok yarık, tüyler genellikle koyu ve mattır. Ayakları tutunucu tip olup sivri ve kuvvetli tırnakları vardır. Kanatları ince ve uzun olur. Hızlı uçarlar, uçarken yakaladıkları böceklerle beslenirler. Palearktik bölgede yaşarlar. **Kara sağan** *(Micropus apus),* **Ak-karınlı sağan** *(Micropus melba)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Cypselidae = Apodidae = Micropodidae*; *Fr.* Apodidés, cypsélidés, micropodidés].

sağanlar, i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının Gök-kuzgunumsular *(Coraciiformes)* takımının bir alt takımı, kanatları uzundur. Ayakları sıçramaya ve tutunmaya elverişlidir. Sağangiller *(Cypselidae),* Kolibrigiller *(Trochilidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* Cypseli].

sağanlar.çobanaldatanlar, b. ç. i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre Sağanlar *(Cypseli)* ve Çobanaldatanlar *(Caprimulgi)* alt takımlarını içine alan bir alt takım. [*Ing. Cypselimorpha*].

sağ.beni*. i. Güzeli çirkinden ayırt edebilme yetisinin en yükseğine erişmiş beğeni.

sağcı, s. *siy.* § ❶ Görüşü eskiye bağlı olan, polltikada eskiyi tutan. [*ing.* Conservative; *Fr.* Conservateur,-trice]; § ❷ i. Tutucu düşüncelerden yana olan kimse. [*Ing.* Rightist, rightwing sympathizer; *Fr* Conservateur, -trice].

~ **toplumculuk,** *fels.* Kurulu düzen içinde toplumculuğu gerçekleştirmek isteyen çeşitli doktrinlerinin genel adı. [*Ing.* Conservative socialism].

sağcılık,-ğı, I. § ❶ *siy.* Siyasette sağı tutma, sağdan olma hali. [*ing.* Conservatism; *Fr.* Conservatisme]; § ❷ *fels.* Tutuculuk ve gericilik tutumu.

sağdıç,-cı, i. *esk. T. folk.* Düğünde, gelin veya güveye kılavuzluk eden kimse. [*Ing.* Best man; *Fr.* Garçon d'honneur].

~ **emeği,** *dey.* Boşa giden emek. [*Ing.* Useless efforts].

sağdıçlık,-ğı, i. Sağdıç olma durumu.

sağdırmak (-i, -e), f. § ❶ Sağmak işini yaptırmak. [*Ing.* To make milk; *Fr.* Faire traire]; § ❷ Sağmasına meydan vermek. [*ing.* To let milk; *Fr.* Laisser traire].

sağ.duyu, b. i. Doğru, akla uygun yargılar vermeyi sağlayan yetenek. [*Osm.* Aklıselim, hasse-i selime; *ing.* Common sense; *Fr.* Bon sens].

sağ.duyulu, b. s. Sağduyusu olan. [*Osm.* Aklıselim sahibi]

sağ.görü*, b. i. Aldanmaya meydan vermeyecek, yolda gerçeği görebilme yetisi. [*Osm.* Basiret; *Ing.* Caution, circumspection, watchfulness, vigilance; *Fr.* Vigilance].

sağ.görülü, b.s. Sağgörüsü olan. [*Osm.* Basiretli; *Ing.* Cautious, circumspect, watchful, vigilant; *Fr.* Vigilant,-ante].

sağı, i. Kuş. gübresi, sank, sankı. [*Ing.* Bird droppings].

sağıcı, s. § ❶ Sağım yapan. [*Ing.* Milking; *Fr.* Trayeur];] ❷ i. Sağım yapan kimse. [*Ing.* Milker; *Fr.* Trayeur,-euse].

~ **siğili,** *derm.* Inekleri sağan kimselerin parmaklarının sert kısmında beliren intanî lezyon. *(Çok iltihaplı bir görünüştedir; kendiliğinden iyi olur).* [*Ing.* Milker's nodule; *Fr.* Nodule des trayeurs].

sağılmak, f. nsz. § ❶ Sağmak eylemine konu olmak. [*Ing.* To be milked; *Fr.* Être trait]; § ❷ *(Kumaşın)* Bir yerinden iplik çıkmak: *Kilimin kenarı sağıldı.* [*Fr.* Se défiler *(en* parlant d'une étoffe]; § ❸ *(Çöreklenmiş olan yılan)* Çöreğini açmak: *Yılan sağılıp gitti.* [*Ing.* To uncoil itself *(snake); Fr.* Se dérouler]; ◉ **sağılır ineğin buzağısı kesilmez,** *at.* Çıkar sağlamaya yardım eden kimseye, ya da şeye zarar gelmemesine dikkat edilmelidir.

sağım, I. < *sağmak.* § ❶ Bir sağmada alınan miktar. [*ing.* Milking; *Fr.* Traite]; § ❷ *h.d.* Süt veren hayvan: *Onun epey sağımı var;* § ❸ *zoot.* Hayvanları sağmak işlemi. [*Ing.* Milking; *Fr.* Traite, mulsion].

sağımlı, s. Sağmal, süt veren. [*ing.* Kept for milking, in milk *(animal)*].

sağın*, s. *fels.* Yanmışı, eksiği olmayan. [*Osm.* Sahih; *Ing.* Sound, valid, good, perfect; *Fr.* Exact].

☆ *Eşanl.* **doğru.**

~ **billmler,** Matematik.

sağır, s. *esk. T.* § ❶ Kulağı duymayan, işitme duyusundan yoksun, işitmeyen. [*Ing.* Deaf; *Fr.* Sourd, sourde]; § ❷ İçi dolu olduğu için seselim vermeyen: *Sağır küp.* [*Ing.* Giving no sound, dull; *Fr.* Sourd, etouffé, mat]; § ❸ Seselimsiz *(ses);* § ❹ Kalınlığı dolayısıyle yemeği geç pişiren veya suyu geç kaynatan: *Sağır tencere.* [*ing.* Having a low conductivity of heat]; § ❺ İşitme duyusu az veya çok körelmiş, ağır işiten. [*Ing.* Deaf; *Fr.* Sourd,-sourde]; § ❻ *(Geniş anl.)* Ses geçirmeyen, yankı yapmayan: *Sağır duvar.* [*Ing.* Echoless; *Fr.* Sans écho]; § ❼ İçi görünmeyen, donuk: *Sağır cam.* [*Ing.* ve *Fr.* Opaque]; § ❽ Çalışmayan, işlemeyen, kapalı: *Sağır kapı.* [*Ing.* Closed up, sham; *Fr.* Fermé]; § ❾ Vurulduğu zaman ses vermeyen: *Sağır davul. Sağır çan;* § ❿ *mat.* Tansör hesabında, bir terimli halinde, yazılan tansörlerin toplamını gerçekleştiren bir indis için kullanılır; ◉ **Mısırdaki ~ sultan bile duydu,** *dey.* Duymayan kalmadı; ◉ ~ **ların eğitilmi.** *eğt.* Kulağı duymayan veya ağır işiten çocukların özel yöntemler uygulanarak eğitilmesi. *(Bu gibilere okuma-yazmayı, normal bir şekilde konuşmayı öğretmek için çalışılır. Avrupa'da, 18. yüzyıldan itibaren sağırların eğitimine başlanmış. İlk sağırlar okulu Almanya'da Leipzig şehrinde 1778 yılında açılmıştır. Memleketimizde ilk sağır ve dilsizler okulu 1887 yılında İstanbul'da açılmıştır).*

~ **cam,** Bir tarafından bakıldığı vakit öbür tarafındaki şeyler görünmeyen buzlu veya çiçekli cam. [*Ing.* Ground glass, frosted glass; *Fr.* Vitre opaque, verre dépoli].

~ **çocuk,** Iyi işiten kulaklarındaki ses kayıpları 70 veya 75 desibal ve daha fazla olan veya eğitim ve öğretim çalışmalarında işitme güçlerinden faydalanılmasına imkân olmayan çocuk.

~ **duvar,** *inş.* Üzerinde kapı, pencereye v.b. gibi boşluk bulunmayan duvar. [*Ing.* Dead wall, blind wall].

~ **etmek,** ◘ **Sağırlaştırmak.**

~ **için iki kere kamet olmaz,** *at.* Herkesin işitip öğrendiği şey, dikkatsiz kimse için bir daha söylenmez.

~ **işitmez** *(duymaz)* **uydurur** *(yakıştırır), at.* Sağır, yanında konuşulan şeyleri işitmez ama konuşanların durumuna bakarak ve anladığını sanarak bir şeyler yakıştırıp söyler.

~ **kapı,** Kapı gibi görünen fakat açılıp kapanmayan ve içinden geçilmeyen yalancı kapı. [*Ing. Dead* door false door; *Fr.* Porte feinte].

~ **kaplama,** *inş.* Ahşap binalarda penceresi olmayan cephelere vurulan som kaplama.

~ **kef,** *dilb.* Genizsi *n (ñ)* sesi yerine kullanılan *kef* harfini belirtmek için kullanılır.

~ **kemer,** ◘ **Kemer.**

~ **oda,** Pencereleri olmayan ve içinde konuşulan şeylerin dışardan işitilmemesi için etrafı som duvarlarla çevrilmiş bulunan oda. [*Ing.* Dead room; *Fr.* Chambre sourde].

~ **pencere,** *inş.* ◘ **Pencere.**

~ **renk,** Saydam olmayan ve siyahımtrak esmer renk. [*Ing.* Subduet; *Fr.* Couleur sourde].

~ **ses,** *tiy.* Tını yönünden bir sesin öterli olmaması. [*Ing.* Dull sound, dull voice; *Fr.* Voix sourde].

~ **pusula,** *den.* Bir geminin yön değiştirmelerinden etkilenmeyip, hep geminin rota olarak tuttuğu yönü gösteren pusula.

~ **sıra kemerler,** *mim.* ◘ **Kemer.**

~ **yan,** *inş.* Bir yapının, sağır duvardan meydana gelen, yani boşluk ve açıklık bulunmayan yanı.

~ **yılan,** *zool.* ◘ **Avrupa engereği.**

sağır.dilsiz, b. s. ve I. Hem sağır, hem dilsiz olan *(kimse). /Özellikle doğuştan veya konuşmaya başlamadan önce sağır olan/.* [*ing.* Deaf and mute; *Fr.* Sourd-muet, -sourde-muette]; ◉ ~ **ler alfabesi,** Sağır-dilsizlerin, el ve parmaklara her biri bir harfe karşı bir vaziyet vermek suretiyle, aralarında anlaşmalarına yarayan alfabe.

sağır.dilsizlik,-ği, I. Sağır olma hali. [*Ing.* Surdomutism; *Fr.* surdi-mutité].

sağırlaşmak, f. nsz. § ❶ Duymaz olmak, işitmez hale gelmek, sağır olmak. [*ing.* To grow deaf]; § ❷ *(Tencere hk.)* Güç ısınıp pişlrmesi geç olmak.

sağırlaştırmak (-i), f. Sağır hale getirmek. [*Ing.* To deafen; *Fr.* Assourdir].

sağırlatmak, f. *müz.* Örf, tarak gibi araçlarla bir sağın ses ötümünü azaltmak, boğdurmak. [*Ing.* To deafen; *Fr.* Assourdir].

sağırlık,-ğı, I. § ❶ Sağır olma hali. [*Ing.* Deafness. [*Fr.* Surdité]; § ❷ *patol.* İşitme duyusunun ileri derecede azalması veya yok olması. [*Ing.* Deafness; *Fr.* Surdité]; ◉ **hava sağırlığı,** *hava.* ◘ **Hava;** ◉ **kelime sağırlığı,** ◘ **Kelime;** ◉ **konuşma sağırlığı,** *patol.* Konuşulan dili anlamama afazisi; ◉ **merkezi ~,** *tıp.* ◘ **Merkezi;** ◉ **müzik sağırlığı,** *patol.* Müzik seslerini tanımama afazisi. [*Ing.* Musical deafness, amusia; *Fr.* Surdité musicale, amusie]. ☆ *Eşanl.* **amüzi;** ◉ **nakil sağırlığı.** ◘ **Nakil.**

sağır.yılan, b. I. *zool.* ◘ **Avrupa engereği.**

sağ.istem, b. i. *fels.* ◘ **Iyi niyet.**

sağlam, s. § ❶ Dayanıklı, kolay bozulmaz, yıkılmaz veya hastalanmaz: *Sağlam ayakkabı. Sağlam yapı. Sağlam adam.* [*Ing.* Firm; *Fr.* Solide, sain,-saine, robuste]; § ❷ Eksiksiz, kusursuz, zarar görmemiş, kırılmamış, bozulmamış: *Bütün eşya sağlam geldi.* [*Ing.* Sound, whole; *Fr.* Parfait état, en bon état]; § ❸ Güvenilir. *Sağlam iş. Sağlam para.* [*Osm.* Şayan-ı itimad; *ing.* Reliable, sure; *Fr.* Sûr]; § ❹ z. i. Herhalde, muhakkak, mutlaka: *Böyle giderse sağlam yıkılır.* Absolutely, certainly,

for sure, in every case; *Fr.* Absolument]; § ● Sakatlık ve hastalığı bulunmayan, sağlıklı: *Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur. Sağlam olanlar askere alındı.* [*Ing.* Healthy; in sound health, safe; *Fr.* Sain,-saine, robuste]; § ● Geçerliği olan: *Sağlam para.* [*Ing.* Current; *Fr.* Courant]; § ● *mec.* Yerine iyice oturmuş; sarsılma veya yıkılma ihtimali olmayan: *Sağlam dostluk;* § ● Gerçek ve emin bir temeli olan: *Sağlam deliller. Sağlam haber;* ◎ ~ **a (sağlam kazığa) bağlamak,** *dey.* *(Bir işi)* Güvenilir bir duruma koymak, garantiye almak; ◎ ~ **a gitmek,** *arg.* Kıyasıya, öldüresiye vurmak *(dövmek), Bir tane yerleştirilmiş ama, sağlama gitmiş,* [*Ing.* To beat someone mercilessly]; ◎ ~ **a, kazığa bağlamak.** Güvenilecek hale koymak. [*Ing.* To make safe or sure; *Fr.* Mettre qch. en sûreté]; ◎ ~ **ayakkabı değil,** *dey.* Bir kimsenin güvenilmez olduğunu belirtir. [*Ing.* He is unreliable].

~ **dip,** *den.* Gemi çapasının **sağlam** bir biçimde tutunabilmesine elverişli dip.

~ **döviz,** *ikt.* Uluslararası ilişkilerde kolaylıkla değiştirilebilen ve istenildiği zaman, amerikan doları, isviçre frangı, alman markı gibi bir para satın almak için kullanılabilen **para.**

~ **kabe kotarmak,** *(bir işi),* Elverişli bir hale sokmak. Güvenilir bir duruma getirmek. [*Ing.* To make profitable; *Fr. (En parlant d'une affaire)* Faire devenir profitable, avantageuse].

~ **rüzgâr,** ◘ **Rüzgâr.**

sağlama*, i. § ● Sağlamak eylemi; § ◉ *mat.* Bir problemin çözümünü veya bir hesabın doğruluğunu denetlemek için yapılan işlem. [*Osm.* Mizan; *Ing.* Proof, check; *Fr.* Preuvé]; § ● *mim.* Bir hendek veya temel açıldığı vakit toprakların yıkılmaması için karşılıklı konulan tahtaları tutmak için aralarına karşıdan karşıya ağaç çelikler koyarak yapılan desteklere denir. [*Ing.* Strut].

~ **desteği,** *mim.* Bir direk veya dikmeyi iyice tespit ve tahkim etmek için ona dayanan çelik ve destek. [*Ing.* Strut; *Fr.* Entretoise, étrésillon].

~ **eklemesi,** *mim.* Bir keresteyi kuvvetlendirmek için ona eklener diğer bir kereste parçası. Demir ve kilit işlerinde takviyesi gereken kısımlar üzerine lehimlenerek veya perçinlenerek eklenen demir parçalar. [*Ing.* Reinforcement; *Fr.* Renfort]

sağlamak* (-ı), f. § ● Engelleri kaldırarak veya gereken durumu hazırlayarak bir işin olmasına yol açmak: *Yağmur, bitkilerin yetişmesini sağlar.* [*Osm.* Temin etmek; *Ing.* To make safe, to secure; *Fr.* Procurer]; § ● Yolun sağ tarafına geçmek. [*Ing.* To keep to the right]; § ● Elde etmek: *Başarı sağlamak. Üstünlük sağlamak.* [*Ing.* To obtain, to get; *Fr.* Obtenir]; § ● Elde etmesine, ulaşmasına yol açmak; § ● *esk.* Sağlamlaştırmak.

sağlamcı, i. İşini sağlama bağlayan kimse.

sağlamlamak, (-ı), f. § ● Sağlam hale getirmek, emniyete almak. [*Ing.* To secure, to make safe, to ensure; *Fr.* Fixer, affermir]; § ● Kuvvetlendirmek, berkitmek. [*Ing.* To strengthen, to fortify; *Fr.* Consolider].

sağlamlaşmak, nsz. f. Sağlam hale gelmek. [*Ing.* To become sound safe; *Fr.* Se raffermir, se consolider].

sağlamlaştırmak (-ı), f. Sağlam bir hale koymak. [*Ing.* To make fortify or strengthen, to let be ensured or confirmed, to consolidate, to render firm or solid; *Fr.* Raffermir, consolider].

sağlamlık,-ğı, i. § ● Sağlam olma hali. [*Ing.* Soundness, wholeness, safety; *Fr.* Solidité, robustesse, fermeté]; § ● *ed.* ve *san.* Anlatım veya gerçekleştirmedeki kesinlik, güçlülük: *Üslûpte sağlamlık.* [*Ing.* Firmness, solidity; *Fr.* Fermeté]; § ● *met.* Bir malzemenin, özellikle bir madenin uzamaya karşı direnci. [*Ing.* Resistance, endurance; *Fr.* Durée]. ☆ *Eşanl.* **dayanıklılık;** ◎ **denge sağlamlığı,** *fiz. mek.* ve *sibern.* ◘ **Denge;** ◎ **piyasa sağlamlığı,** *bank.* ve *bors.* Taleplerin arzdan fazla olduğu ve kurların yükseldiği zaman piyasanın almaya bağladığı durum. [*Ing.* Firmness; *Fr.* Fermeté].

~ **göstergesi,** *fizyol.* Boy uzunluğundan *(sm. olarak),* göğüs çevresini *(sm. olarak)* ve ağırlığı *(kilo olarak)* çıkarmakla elde edilen sayı. *(Pignet tarafından öne sürülen bu gösterge sağlamlıktan çok vücut iriliğini gösterir).* [*Ing.* Index of resistance; *Fr.* Indice de robustesse].

sağlanmak, nsz. f. Sağlamak işine konu olmak: *Onun da yardımı sağlandı.* [*Ing.* To be secured; to be obtained].

sağlıcakla, z. Sağlık ve esenlikle *(gidiniz, giyiniz),* rahatlık içinde. [*Ing.* In good health, happily; *Fr.* Souhait qu'on fait à un partant, «bon voyage» ou à une personne qui porte un vêtement neuf, etc. portez-le en bonne santé].

sağlığına, ünl. Bir kimsenin sağlığını dileyerek kadeh kaldırırken söylenir. [*Ing.* To your health; *Fr.* À votre bonne santé].

sağlığında, z. Yaşamakta iken, hayatta iken. [*Ing.* In his *(or her)* lifetime].

sağlık,-ğı, i. § ● Organizması normal çalışan bir kimsenin durumu. [*Ing.* Health; *Fr.* Santé]; ☆ *Eşanl.* **sıhhat;** § ● Organizmanın iyi veya kötü durumda bulunması: *Bu günlerde sağlığı yerinde değil.* [*Ing.* Health; *Fr.* Santé, état de l'organisme bon ou mauvais]; § ● Normal durum: *Ruh sağlığı. Vücut sağlığı.* [*Ing.* Good health; *Fr.* Santé, état normal, sain]; § ◉ Sağ olma hali. [*Ing.* A being alive]; § ● Hayat, ömür, ömür süresi. [*Ing.* Life, lifetime]; § ● ünl. Çok iyi, fevkalâde, pek güzel, iyi durumda. [*Ing.* All's well]; ◎ **sağlığa yüz tutmak,** *dey.* İyileşmeye başlamak. [*Fr.* Entrer en convalescence]; ◎ **sağlığında,** *dey.* Yaşarken. [*Fr.* Le son vivant]; ◎ **sağlığınıza,** *dey.* İçki içerken «*sağlıklı olmanız dileğiyle içiyorum*» anlamında söylenen söz. [*Ing.* To your health; *Fr.* À votre *(bonne)* santé]; ◎ **ağız ve diş sağlığını koruma,** Ağız ve diş sisteminin iyi gelişmesini ve iyi korunmasını sağlamak amacıyle, hayatın çeşitli dönemlerinde, uygulanan önleyici ve tedavi edici yolların tümü. [*Ing.* Buccodental hygiene; *Fr.* Hygiène bucco-dentaire]; ◎ **akıl sağlığını koruma,** Akıl hastalıklarının doğmasını önlemek için uygulanan öğretici, önleyici veya psikoterapik nitelikteki tedbirlerin tümü. [*Ing.* Mental hygiene; *Fr.* Hygiène mentale]; ◎ **baş sağlığı dilemek,** *dey.* ◘ **Baş;** ◎ **bundan iyisi can sağlığı,** *dey.* Bir şeyin çok iyi olduğunu belirtmek için kullanılır; ◎ **eline (elinize)** ~, ◘ **El;** ◎ **genel** ~, *sağ.* ve *ida.* Halkın içinde yaşadığı çevre şartlarına ilişkin olarak insan, hayvan, gayrimenkul, umumî yol v.b.'nin temizlik ve kontroluna yönelmiş devlet fonksiyonu. [*Ing.* General hygiene]; ◎ **halk sağlığı,** ◘ **Halk;** ◎ **işçi sağlığı,** *iş huk.* ◘ **İşçi;** ◎ **iyilik** ~, ◘ **İyilik;** ◎ **küçük** ~ **memuru,** *sağ.* ve *ida.* Merkez ve köylerde hastalıklardan korunma, bunlarla mücadele, sağlık ve sosyal yardım işlerinde hükûmet tabiplerinde yardımcı olan memur. *(Hükûmet tabiplerinden aldıkları emirle görev yaparlar);* ◎ **sanayide** ~ **koruma,** *sağ.* Fabrikalarda, işçileri çeşitli mesleki faaliyetlerinden doğabilecek tehlikelere karşı korumak için uygulanan tedbirlerin tümü. [*Ing.* Industrial hygiene; *Fr.* Hygiène industrielle]; ◎ **üstüme iyilik** ~, *dey.* Şaşkınlık belirtir. [*Ing.* God forbid, I've never heard of such a thing, that's the limit]; ◎ **zihin sağlığı,** *sağ.* Dünya Sağlık Teşkilâtına göre, başkalarıyla uyumlu ilişkiler değişikliklere yapıcı bir şekilde katılabilen veya katkıda bulunabilen bir kimsede, kişiliğin dengeli gelişimine tanıklık eden ruhî yatkınlık. [*Ing.* Mental health; *Fr.* Santé mentale].

~ **eğitimi,** Sağlıkla ilgili tavır okulu. *(On sekiz yaşına basmamış ilkokul mezunları seçme sınavını kazandıkları takdirde bu okula girebilirler. Mezunlar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı teşkilâtında görev alırlar).*

~ **fiziği,** *tekn.* Radyoaktif maddelerle ve her türlü ışınlarla çalışanların sağlıklarını korumak maksadı ile meydana getirilen radyobiyolojik fizik bölümü olup radrasyonlardan korunmanın rutin usulleri, şahısların ve laboratuvarların radyoaktivite bakımından kontrolü, uygun korunma usul ve materyalinin tavsiye ve tatbikatı, sıcak laboratuvarlarda çalışma standartlarının tayini ve nihayet radyoaktif maddeler ve ışınlarla çalışanlara vâki olabilecek korunma ile ilgili problemlerin hallini kapsar.

~ **hakkı,** *huk.* Kişilerin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmeyi, tıbbî bakım görmeyi isteme hakkı.

~ **hizmeti,** *huk.* İnsan sağlığına zarar veren çeşitli faktörlerin etkisinden korunması, hastaların tedavi edilmesi, bedenî ve ruhî yetenek ve melekeleri azalmış olanların işe alıştırılması *(rehabilitasyon)* için yapılan tıbbî hizmetlere verilen ad. [*Ing.* Health service; *Fr.* Service de santé].

~ **(karaciğer) çizgisi,** Bilekten başlayıp, avuç içinden geçen ve serçe parmağına kadar uzanan çizgi. *(Genel sağlık durumunu belirttiğine inanılır.)*

~ **karnesi,** *ikt.* Sigortalının eş ve geçindirmekle yükümlü olduğu çocuklarının hastalık muayenelerinin ve verilen ilâçların yazılmasına yarayan karne.

~ **kordonu,** ◘ **Kordon.**

~ **koruma,** Hekimliğin, sağlığı korumak için neler yapılması gerektiğini inceleyen dalı. *(Amacı, organizmanın normal işlemesi ve insan ile içinde yaşadığı ortam arasındaki ilişkilerin, bu ortamın insan üstünde yaratabileceği zararları önleyecek şekilde bir düzene sokulmasıdır).* [*Ing.* Hygiene; *Fr.* Hygiène].

~ **köy ebe okulları,** Yalnız kız öğrencilere açık üç yıllık meslek okulu.

~ **muayenesi,** *tıp.* ◘ **Muayene.**

~ **olsun,** *dey.* Bir şeyin kırılması, yitirilmesi karşısında avunma *(teselli)* sözü olarak söylenir: *Sürahi kırıldı diye, üzülme, sağlık olsun.* [*Ing.* Never mind; it's all right; forget it; *Fr. (Terme de consolation et de résignation à propos d'une perte matérielle)* Soit, quoi faire].

~ **rejimi,** ◘ **Rejim.**

~ **topu,** *cimn.* Kadın ve ergenler için 2, yetişkinler için 3 kg. ağırlığında ve 28-34 sm. çapında içi kıl dolu deri top.

~ **topu cimnastiği,** *cimn.* Sağlık topu ile tek veya eşli olarak türlü temel duruşlarda vücut bölümlerinin gücünü, çabukluğunu, kıvraklığını sağlamak için yapılan atma, tutma, savurma ve esnetmeler.

~ **varlıktan yeğdir,** *at.* Sağlıktan büyük zenginlik olmaz. Sağlık olmazsa varlık neye yarar?

~ **yoklaması,** *sp. (boksta).* Yumruk oyuncularının sağlık, çalışma ve ağırlık durumlarının sık sık denetlemesi.

~ **yurdu,** Hastaları ve hastalığa eğitimli bulunanları tedavi için yapılmış bina. *(Genellikle deniz kenarında veya dağlarda yapılır).* [*Ing.* Nursing home, private infirmary, private hospital].

~ **zabıtası,** *huk.* Sağlık hizmetlerinin gerçekleştirilmesi ve sağlık hakkının güven altında bulunabilmesi için gerekli düzenleme ve denetlemelerin tümü.

sağlık, i. < *salık.* Salık, haber.

~ *(salık)* **vermek,** *dey.* ◘ **Salık.**

sağlıklı, i. Sıhhatli, sağlığı yerinde. [*Ing.* In good health, healthy; *Fr.* Sain, en bonne santé].

sağlıksız, s. Sıhhatsiz, sağlığı bozuk.

sağlı sollu, b. s. § ● Her iki yanda olan, yer alan: *Sağlı sollu ağaçlar.* [*Ing.* On both sides, right and left; *Fr.* Qui a un côté droit et un gauche]; § ● b. z. Hem sağına hem soluna, her iki tarafına: *Sağlı, sollu bakmak.*

sağma, i. Sağmak işi. [*Ing.* Milking; *Fr.* Traite].

~ **makinesi,** *trm. sny.* İneklerin, keçilerin, koyunların sağılmasını pnömatik olarak yapan makine. [*Ing.* Milking machine; *Fr.* Machine à traire].

sağmak (-ı), f. *esk. T.* § ● Memeyi parmaklar arasında sıvazlaya sıvazlaya sütünü akıt-

mak. [*Ing.* To milk; *Fr.* Traire]; § ● *(balı)* Arı kovanından almak. [*Ing.* To extract honey from the hive]; ● Yumak halinde bulunan veya çöreklenmiş olan bir şeyi çözüp açmak: *İpek kozalarını sağmak. İplik makarasını sağmak.* [*Ing.* To unwind, to unreal, to wind off, to uncoil; *Fr.* Dérouler, défaire]; § ● *arg.* Birini aldatarak parasını çekmek, sızdırmak. [*Ing.* To fleece; *Fr.* Rançonner, plumer]; § ● *esk. (Bulut hk.)* Yağmur yağdırmak. [*Ing.* To pour out rain *(cloud)*].

sağmal, s. < *sağmak.* § ● Süt veren, sağılan *(hayvan)* [*Ing.*Milch, kept for milking *(cow, etc.)*, milk giving *(animal)*; *Fr.* (Femelle) laitière]; § ● *arg.* Kendisinden sürekli avanta sağlanan kimse veya şey. [*Ing.* Fit to be fleeced *(person)*].

~ **inek,** *arg.* Sürekli dolandırılan kimse. [*Ing.* Person who is continually cheated].

sağnak, i. ◘ Sağanak.

sağ.ol, b.l. § ● Teşekkür ederim anlamına kullanılan bir ünlem. [*Ing.* «May you be well and strong» Thank you; *Fr.* Je vous remercie]; § ● Askerlerin, sporcuların selâm töreninde 3 defa tekrarladıkları ünlem.

sağrı, i. *esk. T. zool.* § ● Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki omurga kısmı: *Atın sağrısı.* [*Ing.* Croup, crupper; hindquarters; *Fr.* Croupe]. ◘ *ŞEKİL: 21.—* AT; § ● *anat.* İnsanda leğenin son ve alt kısmı. [*Osm.* Azm-ı aciz; *Lat.* ve *İng. Sacrum*; *Fr.* Croupe]; § ● *coğr.* Bir dağın sırtı. [*Ing.* Ridge, brow, crest; *Fr.* Croupe]; § ● *deric.* Hayvanın sağrısından yapılan deri; § ● *kasaplık.* Omurganın böbrek bölgesindeki kasları kapsayan at parçası. *(Sağrı kemikli bir parçadır, filetoyu, yalancı filetoyu ve göden kısmını içine alır);* ◎ çatı ~ sı, *mim.* ◘ Çatı; ◎ dam ~ sı, *inş.* Yanlardan mahyalıklarla ve alttan akıntılarla sınırlanmış genellikle üçgen biçiminde çatı payı. [*Ing.* Hip; *Fr.* Croupe]; ● eğik dam ~ sı, *inş.* Ön hattı yapı cephesine eğik olan sağrı. [*Ing.* Skew *(ed)* hip; *Fr.* Croupe biaise]; ◎ kilise dam ~ sı, *inş.* Dıştan görülen absid. [*Ing.* Church hip; *Fr.* Croupe d'église]; ◎ merdiven ~ sı, İki taraftan düz çıkıp ortada dönen merdivenlerin yuvarlak kısmı. [*Ing.* Stair hip].

~ **bel eklemi,** *anat.* ve *zool.* Beşinci bel omuru ile sağrısının üst yüzü arasındaki eklem. *(Beşinci bel omuru sağrı üzerine yatay olarak oturmaz, öne ve aşağıya doğru oldukça eğiktir; bundan ötürü sağrı-bel eklemi çok naziktir; bu hal bel ve siyatik ağrılarının sebebi olan sağrı-bel diski lezyonlarının sıklığını izah eder).* [*Ing.* Lumbosacral articulation; *Fr.* Articulation lombosacrée].

~ **- bel kası,** *anat. ve zool.* Omurga oluğu boyunca enseden kuyruksokumuna kadar uzanan ve bir çok et parçası halinde dilsi çıkıntılar yapan kas kütlesi. [*Ing.* Sacrolumbar muscle; *Fr.* Muscle sacro-lombaire].

~ **bölgesi,** *anat.* ◘ Havsala.

~ **kemiği,** *anat.* ve *zool.* Bel kemiğiyle kuyruksokumu kemiği arasında bulunan kemik. [*Ing.* ve *Fr.* Sacrum].

~ **örtüsü,** *anat.* ve *zool.* Atın kuyruk dibini örten koşum takımı parçası; hem süs, hem koruma görevi yapardı. *(Sağrı örtüleri genellikle deriden veya madenden yapılırdı; külah biçiminde olur, kancalarla kuskuna bağlanırdı).*

~ **- siyatik bağı,** *anat.* ve *zool.* Leğendeki iki bağa verilen ad: *büyük ve küçük sağrı - siyatik bağları. (Kuyruksokumu kemiği ile kalça kemiği arasında gerili geniş, dayanıklı, telsel bağlardır.)* [*Ing.* Sacrosciatic ligament; *Fr.* Ligament sacro - sciatique].

~ **teras,** *trm.* Düz ve eğimli kanal teraslar için kullanılan özel bir ad.

sağrılamak, f. Kaba deriyi sertleştirmek.

sağrılaşma, i. *patol.* Son bel omurlarının sağrı omuru şeklini alması.

sağrın, i. Mücellitlerin kitap cildi yapmak için kullandıkları sertçe deri olup hayvanın sağrısından çıkarılır.

sağu, i. *esk. T. sağı, sağu. ed.* Orta Asya Türk edebiyatında ölen bir yiğidin iyiliklerini, yararlıklarını, erdemlerini dile getirmek amacıyle söylenen şiir. [*Ing.* Eulogy, elegy].

sağucu, i. ■ Ağıtçı.

sağ.yağ, b.l. ◘ Sadeyağ.

sağ.yazı, i. Kelimelerin yazılışında kullanılması kabul edilen belli harflerin dizimi. [*Osm.* Imlâ; *Ing.* Orthography; *Fr.* Orthographe].

sah[1]**,-hhı,** i. *Osm.* < *Ar. sihhat* > *sahh.* § ◑ Ida. esk. Ferman, berat v.b. evrak ve resmi belgelerin doğruluğunu onaylayan «*sahihtir*» kelimesinin kısaltılmış şekli. *(Ferman, berat ve diğer resmî evrak defterdar ve reisülküttap tarafından kontrol edildikten sonra sadrazam tarafından görülür ve bir defa daha incelendikten sonra ya sadrazamın kendi eliyle veya tezkirecisi tarafından üzerine sah işareti konarak nişancıya gönderilirdi. (Nişancı bu belgeyi bir kere daha inceler ve tuğrasını çekerdi).* [*Ing.* Official flourish on a document *(to show that it had been examined or registered)*; *Fr.* Coche, marque; signe]; § ● *matb.* Tashih provasında yapılan düzeltmenin değil, dizilmiş metnin ilk şeklinin doğru olduğunu belirten işaret. *(Arap alfabesindeki sat ve ha harfleriyle gösterilir).*

~ **çekmek,** *dey.* Bir yazının doğru olduğunu bu işaretle belirtmek. [*Ing.* To write the word sah on a document; *Fr.* Cocher, marquer d'une coche].

sah[2] /sâh/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sâha. esk.* Alanlar, sahalar.

saha /sâha/, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Alan. [*Ing.* Court, open space, courtyard, quadrangle; *Fr.* Arène, espace]; § ● *sp.* Spor karşılaşmalarının yapıldığı yer, maç yeri. [*Ing.* Ground; *Fr.* Terrain de sport]; § ● *esk.* Avlu; ◎ ~ **ya yerleşmek,** *sp.* Futbol gibi bazı spor karşılaşmalarında rakip takıma karşı üstünlük sağlamak; ● açık ~, *den.* Bir geminin tonajının hesaplanmasında ana güvertenin üzerinde yapılmış olan ve nizamlara uygun kapatıcı tertibat ile donatılmamış bulunan saha: *Bir açık saha, yük konulmamak şartiyle net tonaja dahil edilmez.* [*Ing.* Open space; *Fr.* Espace ouvert]; ◎ ameliyat ~ sı, *cerr.* Organizmanın, üzerinde cerrahî ameliyat yapılan bölümü. *(Bu bölge, steril bezlerle sınırlandırılır; bu bezlere de, teşmil yoluyle «ameliyat sahası» adı verilir; bu bezleri kompres için kullanılan gaz beziyle karıştırmamak gerekir. Günümüzde pek göz alıcı olmayan, fakat kolay görülen renkli /mavi veya yeşil/ bezler kullanılır).* [*Ing.* Operative field; *Fr.* Champ opératoire]; ● ceza ~ sı, *sp.* ◘ Ceza; ◎ döl ~ sı, *anat.* Yumurtada blastoderm kesiciğinin ilk embriyon taslağını meydana getirdiği nokta. *(Böceklerde bölütlenme sona erdiği zaman blastoderm iki bölgeden ibarettir; bunlardan biri olan döl sahası, ilk embriyon taslağıdır);* ● etki ~ sı, *sil.* Belirli bir silâhın mermisini bir hedefe ulaştırabileceği uzay parçası. *(Uçaksavar topçuluğunda bir silâhın niteliksel sınırları o silâhın belirli bir hedef için etki sahasının şeklini belirler. Bu sınırlar namluya veya atışı ve tanzimi hazırlayıcı âletlere bağlı olebilir. Bir silâhın etki sahasının belirli bir yükseltideki yatay düzlem ile arakesiti, o silâhın o yükseltide bulunan belirli bir hedef için «etki bölgesi» ni verir).* [*Ing.* Action field, effect area; *Fr.* Champ d'action]; ● hali ~, *trm.* ◘ Hali; ◎ hava ~ sı, § ● *huk.* ◘ Hava; § ● *esk.* Bir komutanın havadan keşif ve gözetleme ile yükümlü bulunduğu sınırlanmış saha. *(Bu saha, havadan gözetleyicileri bulunan çeşitli yer birliklerinin gözetleme bakımından etkili surette iş birliği yapabilmelerini mümkün kılar).* [*Ing.* Air area]; ◎ hayat ~ sı, *siy.* Hayat; ● iniş ~ sı, *hava.* ◘ İniş; ◎ işaret ~ sı, *hava.* ◘ İşaret; ● kapalı ~, *den.* Bir ticaret gemisinin ana güvertesinin üzerinde bulunan nizamlara uygun kapatıcı tertibatla donatılmış olan ve geminin tonaj hesabında dikkate alınan kapalı yer. [*Ing.* Closed space; *Fr.* Espace clos]; ◎ kontrol ~ sı, *hava.* ◘ Kontrol; ◎ manevra ~ sı *hava.* ◘ Manevra; ◎ para ~ sı, *ikt.* Aralarında paralarını serbestçe değiştiren ülkeler topluluğu. *(İkinci Dünya savaşından sonra birçok milletin parasının bozulamaması yüzünden ticarî değiştokuşlarda karşılaşılan güçlükleri gidermek için bu tür bir saha kuruldu. Böylece dolar sahası /A.B.D., Kanada, Filipinler, Bolivya, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik cumhuriyeti, Guatemala, Haiti, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Peru, Salvador, Venezuella/, sterlin sahası /Büyük Britanya, Kanada dışında Commonwealth ülkeleri, İzlanda, Irak, İrlanda, Ürdün, Libya/, frank sahası /Fransa, ve eski fransız birliğinden doğan ülkelerin büyük kısmı/ ve gerçek bir para sahası meydana getirmeyen ruble sahası /halk cumhuriyetleri/ meydana geldi);* ◎ serbest mübadele ~ sı, *ikt.* Aralarında, gümrük yasaları ve ticarî mübadeleyle ilgili sıkı kararları yürürlükten kaldırmış iki veya daha çok gümrük alanı; ◎ serbest ticaret ~ sı, *ikt.* 1972'den sonra Arjantin, Brezilya, Bolivya, Şili, Paraguay, Uruguay ve Peru'nun kurmayı kararlaştırdıkları serbest mübadele sahası *(Montevideo, 1960)*; ◎ yayılma ~ sı, *biy.* Bir sistematik birimin veya bir taksonun *(familya, cins, tür, çeşit)* çoğu zaman aralıklı olarak yaygın bulunduğu bölge. *(Biyocoğrafyacılar bunun sınırlarını tayin etmeye çalışır. A. de Candolle'ye göre canlıların çoğu için bir en elverişli gelişme sahası bulunduğu gibi, bir de daha az elverişli yaşama şartlarının bulunduğu, fakat daha geniş bir sahası vardır).*

~ **derecesi,** *hava.* Bir saha kontrol etmek selâhiyetini haiz bir hava trafik kontrolörünün derecesi. [*Ing.* Area rating; *Fr.* Qualification de région].

~ **eğrisi,** *trm.* Yüksekliklerin fonksiyonu olarak bir dere, mecra, su yüzeyi veya yapının enine kesit, yüzey veya diğer bir kısmının grafiği.

~ **kontrol merkezi,** *hava.* IFR şartları altındaki uçuşlara hava trafik kontrolu servisi sağlayan tesis. [*Ing.* Area control center; *Fr.* Centre de control régional].

~ **kontrol radarı,** *rad.* Oldukça geniş bir saha üzerinde, hava trafiğinin yaklaşma kontrol radarına düzgün bir şekilde akışını sağlamak için hava trafik kontrolunda kullanılan radar cihaz veya sistemi. [*Ing.* Area control radar].

~ **kontrolu,** *nükl.* Işınım tehlikesinin mevcut olduğu veya şüphelenildiği bir saha içinde iyonlayıcı ışınım düzeyinin kontrolu. [*Ing.* Area monitoring].

~ **liste kuadratı,** *trm.* Desimetre karelere veya küçük taksimata bölünmüş bir kuadrat içerisinde, her bitki türünün kapladığı sahayı ölçmek veya tahmin etmek esasına dayanan bir vejetasyon analiz yöntemi. [*Ing.* Area list quadrat].

~ **monitörü,** *nükl.* İhbar veya kontrol amaçları ile verilen bir yerdeki ışınım düzeyini detekte etmek veya ölçmek için kullanılan cihaz. [*Ing.* Area monitor].

~ **-su derinlik eğrisi,** *trm.* Herhangi bir havza için, o havzada kaydedilen çeşitli karakteristiklerdeki yağışlar yüzdesiyle havza alanı arasındaki ilişkisi, çeşitli havzalar için arzeden eğriler. [*Ing.* Area depth curve].

sahâ /sahâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Cömertlik, el açıklığı. [*Ing.* Generosity, beneficence; *Fr.* Générosité].

saha, i. ◘ Saha.

sahabe /sahâbe/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sâhib. esk.* Hz. Muhammed'in meclislerinde ve konuşmalarında bulunanlara verilen ad. [*Ing.* Companions of the Prophet Muhammed; *Fr.* Les compagnons de Mahomet].

sahabet,-ti /sahâbet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Koruma, kayırma, sahip çıkma, benimseyip koruma. [*Ing.* Support, protection, patronage; *Fr.* Protection, soutien].

sahabi /sahâbî/, i. *Osm.* < *Ar. sohbet. esk.* Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş kimse. [*Ing.* Who was one

of the companions of the Prophet Muhammed].

sahabiye, i. **Sahabi**'nin dişili.

sahaf /sahâf/, i. *Osm.* < *Ar. suhf* > *sahhâf. esk.* En çoğu eski kitap satan kitapçı. [*ing.* Dealer in secondhand book; *Fr.* Bouquiniste]; ◉ ~ **lar şeyhi**, Sahaf mesleğinden olanların bağlı bulunduğu esnaf locasının başı.

sahafet /sahâfet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zayıflık, incelik; § ❷ Akılsızlık, akıl azlığı. [*ing.* A being thin and slender, thinness, a being weak of mind, weak in intellect; *Fr.* Débilité mentale].

sahaflık,-ğı, i. Eski kitapları toplayıp satma işi.

sahaif /sahâif/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sayfa'nın çoğulu.

sahakâr, s. *esk.* Cömert, eli açık. [*ing.* Liberal, generous].

Sahalin adası, öz. i. S.S.C.B.'de büyük ada. Uzakdoğuda, Ohotsk denizinde, Primoriye eyaletinin açığında bulunur. Japon denizinin kuzey uzantısı olan Tatar boğazıyle karadan ayrılır. Yüzölçümü 76.400 km²'dir. [*ing.* ve *Fr.* Sakhaline].

Sahalin.göknarı, b. i. *bot.* ◘ **Göknar.**

Sahalin.lâdini, b. i. *bot.* ◘ **Lâdin.**

sahan, i. *Osm.* < *Ar. sahn.* İçinde yemek ısıtılan veya yumurta gibi şeyler pişirilen maden kap: *Sahanları kaynatmalı.* [*ing.* Copper food dish, dish of food; *Fr.* Plat de cuivre etc.].

~ **altlığı**, Sofrada sahanların altına konulan meşinden, tahtadan veya madenden altlık. ☆ *Eşanl.* **nihale.**

sahanlık,-ğı, i. § ❶ Bir sahanın aldığı miktar; *İki sahanlık yemek.* [*ing.* Amount of food in a sahan; *Fr.* Le contenu d'un plat]; § ❷ Merdiven başlarında ve ortalarında bırakılan, dar kenarı en az bir basamak eninde düz yer. [*ing.* Landing on a staircase; *Fr.* Palier]. ◘ *ŞEKİL: 196* — EV I.; § ❸ Bazı taşıtların giriş kapısı önünde bulunan ayakta durmaya mahsus yer: *Tramvayın sahanlığı.* [*ing.* Platform of a street car, footplate of a locomotive; *Fr.* Plate-forme]; § ❹ Sahanların konulduğu yer; § ❺ *demir.* Buhar lokomotifinin arka tarafında makinist ve ateşçinin bulunduğu yer. [*ing.* Platform; *Fr.* Plateforme]; § ❻ Kenarsız vagon. [*ing.* Footplate; *Fr.* Plate-forme, sorte de wagon plat]; ◉ **gezinti sahanlığı**, *demir.* ◘ **Gezinti**; ◉ **kıta sahanlığı**, *ikt.* ◘ **Kıta.**

sahara, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Sahra**'nın çoğulu.

sahari, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Sahra**'nın çoğulu.

sahat /sâhât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sâha. esk.* Alanlar, sahalar.

sahavet,-ti /sahâvet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* El açıklığı, akılık, seleklik, cömertlik. [*ing.* Munificence, generosity; *Fr.* Générosité, munificence].

sahb, ç. i. *Osm.* < *Ar. sâhib. esk.* Hz. Muhammed devrinde yaşamış kendisini görüp sohbetinde bulunmuş kimseler.

sahba /sahbâ/, i. *Osm.* < *Ar. ashâb.* şal, kızıl. *esk.* Şarap, özellikle kırmızı şarap. [*ing.* Vine, red wine].

sahel, i. ◘ **Sahil.**

sahhaf, i. *matb.* Eski, antika ve kullanılmış, ikinci el kitaplar satan kitapçı. [*ing.* Antiquarian bookseller; *Fr.* Libraire d'occasion].

sahhaka, sehhaka /sahhâka, sehhâka/, i. *Osm.* < *Ar. sahk. esk.* Sevici.

sahhar, s. ◘ **Sehhar.**

sahhare, i. Üstü çul, kebe veya meşin kaplı, içine su geçmez yolcu sandığı. Sefer sandığı da denir. [*ing.* Sorceress, witch].

sahın, i. *Osm.* < *Ar. sahn. esk.* § ❶ Bir yapının ortasında veya önünde duvarlarla çevrili üstü açık yer, avlu. [*ing.* Area, square, yard, courtyard; *Fr.* Place unie et ouverte]; § ❷ Ortalık, meydan; § ❸ Oyuk, boşluk; § ❹ Sahne. [*ing.* Scene; *Fr.* Scène]; § ❺ Büyük kâse; § ❻ *anat. esk.* Kulağın dış boşluğu; § ❼ *esk. mim.* (a) Cami içine açılan kapıyle dikey olarak uzanan bölüm; (b) Bir kilise tonozunu taşıyan iki ayak dizisi arasında kalan ters dönük gemi biçimindeki alan. [*Fr.* Nef]; ◉ **orta** ~, ◘ **Orta**; ◉ **yan** ~, *mim. esk.* Orta sahanın yanlarında yer alan kısım.

~ **medreseleri (sahnı semen)**, *eğt. esk.* Istanbul'da Mehmed II tarafından kurulan medreseye verilen ad. *(Sahnı seman adı sekiz /Ar. seman/ medrese bölümünden meydana geldiği için verilmişti).* [*ing.* Court of the Eight Medresses attached to the great mosque of Mehmet Fatih in Istanbul].

sahi /sahi/, z. *Osm.* < *Ar.* Gerçekten, gerçek olarak, doğrulukla: *Sahi, dedikleri kadar güzelmiş! Siz onu görmediniz mi, sahil* [*ing.* Really, truly; *Fr.* Vraiment].

sahib, i. ◘ **Sahip.**

Sahibatoğulları, ç. ö. i. Sahip Ata Fahreddin Ali'nin torunları tarafından Afyonkarahisar ve çevresinde kurulan beylik.

sahibe, s. **Sahip**'in dişili.

sahici /sâhici/, s. *h. d.* Düzme, olmayan, gerçek: *Sahici elmas.* [*ing.* Real, genuine, true; *Fr.* Vrai,-vraie, véritable].

sahiden /sâhiden/, z. Gerçek olarak, gerçekten, hakikaten. [*ing.* Indeed, truly; *Fr.* Vraiment, effectivement].

sahif /sahîf/, s. *Osm.* < *Ar. sahafet. esk.* § ❶ Zayıf, hafif; § ❷ Seyrek dokunmuş, gevşek, ince *(kumaş).*

sahife /sahîfe/, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Sayfa.**

~ **bağlamak**, *mat.* Sütun halinde dizilmiş olan matbaa harflerini sahife halinde düzenlemek.

~ **kenarı**, *matb.* Bir kitap sahifesinin yazıları etrafında boş kalan kâğıt kısmı. Bunlara ilâve olarak yazılan yazılara **hâmiş** veya **haşiye** denir. Bunların seyrek olarak fasılalı yazılmış olanlarına **tâlikât** denir. [*ing.* Margin; *Fr.* Marge]. ☆ *Eşanl.* **haşiye.**

~ **modeli**, *matb.* Sahifelerin şeklini ve resim yerlerini ve mürettiplere nasıl bağlayacaklarını göstermek için düzenlenen sahife nümuneleri. [*ing.* Dummy; *Fr.* Maquette].

~ **düzeni**, *matb.* Kitap sahifelerine verilecek şekli, konulacak resimlerin yerlerini göstermek üzere prova baskılarını bir kâğıda yapıştırarak sahifeyi bağlamaya model vazifesini görecek bir örnek yapma. [*ing.* Page-setting; *Fr.* Mise en page].

sahife, i. ◘ **Sayfa.**

sahih /sahîh/, s. *Osm.* < *Ar. sıhhat. esk.* § ❶ Gerçek, hakiki, doğru. [*ing.* True, correct, accurate; *Fr.* Vrai,-vraie, exacte]; § ❷ Sağlam, sıhhatli, esen. [*ing.* Sound, valid, good; *Fr.* Sain, sauf]; § ❸ Tam, kusursuz, eksiksiz. [*ing.* Perfect; *Fr.* Parfait]; § ❹ *ed. esk.* Biçim ve anlam bakımından aksayan bir tarafı bulunmayan anlatım; § ❺ *gram. esk.* Arapçada üçlü kökünde illetli *(harf) hemze vav, ye veya şedde* bulunmayan *(kelime).*

sahiha, s. *esk.* **Sahih**'in dişili.

sahihan, z. *esk.* Gerçekten, hakikaten: *O gün Medineliler hakkında sahihan bir büyük bayram günü idi.* [*ing.* Truly, rightly, really; *Fr.* Fidèlement, loyalement, avec fidélité, vraiment].

sahîk[1] /sahîk/, s. *Osm.* < *Ar. sahk. esk.* Çok uzak, ırak. [*ing.* Distant, far, very remote].

sâhik[2] /sâhik/, s. *Osm.* < *Ar. sahk. esk. (Bir şeyi)* Döverek ezen.

sahil /sahîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* At kişnemesi. [*ing.* A neighing; neigh].

sahil /sâhil/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kıyı, yaka, yalı, deniz veya göl kenarı. [*ing.* Coast, shore, bank; *Fr.* Côte, rivage, rive]; § ❷ Gerek gümrük kaçakçılığını önlemek, gerek bölgeleri veya balık tutma uygulamasını kontrol etmekle yükümlü küçük gemi. ☆ *Eşanl.* **balıkçı muhafaza gemisi**; § ❸ s. ve i. *jeol.* Kuzey Afrika'da, favnası hem Miyosen hem Pliyosene benzeyen ve en tipik örneği Oran sahilinde görülen oluşuk. *(Bazı bilim adamları sahilin, Ponsiyen ile çağdaş bir üst miyosen katı olduğunu öne sürer; başka bilim adamlarıyse sahili Alt pliyosene bağlar);* § ❹ s. Sahil ile ilgili: *Sahil bölgeler.* [*ing.* Coastal; *Fr.* Côtier, -ière]; ◉ ~ **den açmak**, *den.* Bir geminin izlemekte olduğu rotayı gemi ilerledikçe kıyıdan uzaklaştıracak biçimde değiştirmek; ◉ ~ **den gitmek**, *den.* Sahilden pek açılmamak veya sahili gözden kaybetmemek üzere seyretmek. [*ing.* To coast; *Fr.* Côtoyer]; ◉ ~ **e dikilme**, *den.* Gemiyi kıyıya dikey rotaya almak; ◉ ~ **e düşmek**, *den.* ◘ **Kıyı**; ◉ ~ **e inmek**, *den.* ◘ **Kıyıya inmek**; ◉ ~ **e vurmak**, *den. (Deniz yüzeyinde serbestçe yüzen cisimler hk.)* Dalgalar ve akıntıların etkisiyle kıyıya sürüklenmek; ◉ ~ **i yalamak**, *den. (kıyıya varıp kırılan dalgalar hk.)* Kumsal üzerinde belirli bir uzaklığa tırmandıktan sonra geri dönmek; ◉ ~ **i yalayarak geçmek**, *den.* Kıyıya yanaşacakmış gibi yakın geçmek; ◉ **deniz altı** ~ *den.* ◘ **Deniz**; ◉ **derin** ~, *balıkç.* ◘ **Derin**; ◉ **döküntülü** ~, *den.* ◘ **Döküntülü sahil**, *den.* Yer yer serpilmiş kayalıkları bulunan kıyı; ◉ **temiz** ~, *den.* Yer yer kayalık, sığlık ve batık gibi, seyrüsefer için çeşitli tehlikeleri bulunan kıyı.

~ **bataryası**, *den.* ◘ **Batarya.**

~ **çamı**, *bot.* ◘ **Çam.**

~ **erozyonu**, *trm.* Su veya rüzgâr hareketile deniz, göl veya çiftlik gölleri kenarındaki arazilerden kum, toprak ve kayaların taşınması.

~ **hattı**, *hava.* Sahilin şeklini takip eden bir hat *(30 deniz milinden daha dar körfezler için bu hat körfezi doğrudan doğruya geçip karşı sahilin şeklini takip etmelidir).* [*ing.* Shoreline; *Fr.* Rivage].

~ **işareti**, *den.* Seyrüsefere yardımcı olarak kıyıya tespit edilmiş işaret.

~ **kumsalı**, *den.* Rüzgâr ve dalgaların yığa yığa meydana getirdikleri kumluk.

~ **muhafaza filosu**, *ask.* Liman savunması amacıyle çeşitli yapıdaki botların biraraya getirilmesiyle meydana gelen deniz birliği. *(Kuruluş bakımından liman bölgesinin yerli düzenine uyar. Bunların filolar gibi ayrı normları yoktur).* [*ing.* Coast guard fleet].

~ **muhafaza gemisi**, *den.* Kıyıların savunulması için özel surette yapılmış savaş gemisi. [*ing.* Coast guard vessel].

~ **muhafızı**, *den.* Sahillerde asayiş ve ve emniyetin sağlanması ve kaçakçılığın önlenmesi için çalıştırılan erata ve rüsumat memurlarına denir. [*ing.* Coast guard].

~ **saray**, ◘ **Sahilsaray.**

~ **savunması**, *den.* Kıyıların savunmasıyle görevli kara ve deniz birliklerinin muhtemel düşmana karşı aldığı çeşitli tertiplerin tümüne verilen ad. [*ing.* Shore defense, coastal defense].

~ **sekoyası**, *bot.* ◘ **Sekoya.**

~ **tanıma**, *den.* Bir kıyı hakkında tecrübeyle elde edilen geniş ve ayrıntılı bilgi.

~ **topçusu**, *ask.* Kıyı savunması için görevlendirilen motorlu veya çakılı topçu birliklerinin tümüne verilen ad. [*ing.* Coast artillery].

sahil[2], **sahel**, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kuzey Afrika'da kumlu ve kumtaşlı kıyı tepelerinden meydana gelen bölge. [*ing.* ve *Fr.* Sahel]; § ❷ Tropikal Afrika'da Büyük Sahra'nın güneyinde çöl iklimiyle daha güneydeki Sudan iklimi arasındaki geçiş ikliminin hüküm sürdüğü bölge [*ing.* ve *Fr.* Sahel]; § ❸ *meteor.* Güney Fas'ta esen çöl rüzgârı. [*ing.* ve *Fr.* Sahel].

sahileşmek /sâhileşmek/, nsz. f. Gerçek bir hal almak, gerçekleşmek. [*ing.* To turn out to be right, to be confirmed; to be fulfilled; *Fr.* Se vérifier, se réaliser].

sahileştirmek (-i), f. Gerçek bir duruma getirmek, gerçek bir hale koymak. [*ing.* To substantiate, to confirm, to verify, to show to be true, to fulfil; *Fr.* Vérifier, confirmer, exécuter un projet].

sahil.hane /sâhil-hâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. sâhil* + *Fars. hâne*'den *mim. esk.* Deniz kıyısında yapılan konaklara verilen ad. [*ing.* House on the seashore or bank of a river; *Fr.* Maison sur le bord de la mer et particulièrement sur le Bosphore].

☆ *Eşanl.* **yalı.**

sahil.saray /sâhil-serây/, i. *Osm.* < *Ar. sâhil* + *Fars. serây. mim. esk.* Deniz kıyılarında yapılan saray ve büyük konaklara verilen ad. *(Osmanlı devletinde XVII. yüzyılda ve sonraki dönemlerde Boğaziçi'nin iki yakasında sahilsarayların yapımına başlandı. En ünlüleri Dolmabahçe, Beşiktaş ve Bebek saraylarıdır. Bugün, son ikisi*

yıkılmıştır). [*Fr.* Palais sur le bord de la mer et particulièrement sur le Bosphore].

sahin /sâhin/, s. *Osm.* < *Ar. suhûnet. esk.* Çok ısınmış, sıcak, kızgın. [*Ing.* Warm, hot, inflamed].

sahine, s. *esk.* **Sahin**'in dişili.

sahip,-bi, (sâhip), i. ve s. *Osm.* < *Ar. sahb* > *sâhib.* § ❶ Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan ve onu kanun sınırları içinde istediği gibi kullanma hakkını elinde bulunduran kimse. [*Ing.* Owner, possessor, proprietor; *Fr.* Propriétaire]; ☆ *Eşanl.* **iye;** § ❷ Bir niteliği olan kimse: *Deha sahipleri. Hoşgörü sahibi bir insan.* [*Ing.* Possessing, endued with (quality]; § ❸ Bir iş yapmış olan, bir şey meydana getiren kimse: *Mutlaka okunması gerekli birkaç eserin sahibi olan bir yazar;* § ❹ Koruyan, arka çıkan, gözeten kimse: *Malına sahip olmak.* [*ing.* Protector, master, patron]; § ❺ Hindistan'da «*efendi*» anlamında bir saygı unvanı. [*Fr.* Titre de respect dans l'Inde] ◉ ~ **li eşya,** *huk.* ◘ **Eşya;** ◉ **söz sahibi.** *dey.* Sözü geçen, nüfuzlu, saygılı (kimse).

~ **çıkmak,** § ❶ Kendinin olduğunu ileri sürmek; kendine mal etmek. [*Ing.* To claim ownership *(of something),* to stand as protector or patron *(of someone) Fr.* Prétendre être le propriétaire] ☆ *Eşanl.* **benimsemek;** § ❷ Korunmak, koruyucu olmak, ilgilenip gözetmek. [*Ing.* To protect; *Fr.* Protéger].

~ **kılmak,** Sahip olmasını sağlamak.

sahip.kıran, b. i. *Osm.* < *Ar.* Yenilmez prens, başarı ve üstünlük kazanan padişah, evreni buyruğu altına alan yüce kimse. [*Ing.* Title given to prosperous or victorious monarchs].

sahiplik,-ği, i. Bir nesneyi kanun çerçevesi içinde ve serbestçe kullanabilme hakkını taşıma durumu, sahip olma [*Ing.* Ownership; *Fr.* Propriété, possession].

☆ *Eşanl.* **mülkiyet, iyelik.**

sahipsiz, s. § ❶ Sahibi bulunmayan, kimsenin malı olmayan *(şey); Fr.* Qui n'appartient à personne]; § ❷ Koruyucusu olmayan, gözeteni bulunmayan, kimsenin sahip çıkmadığı: *Yetimler yurdunda barındırılan sahipsiz çocuklar.* [*Ing.* Having no owner, ownerless, without a protector, abandoned; *Fr.* Sans propriétaire; abandonné].

~ **eşya,** *huk.* Üstünde mülkiyet hakkı bulunmayan eşya. [*Ing.* Res nullius; vacantia bona].

~ **eve it buyruk,** *at.* Kimsenin ilgilenmediği, benimsemediği, sahip çıkmadığı işler üzerinde değersiz kişiler egemenlik kurarlar.

sahir[1] /sâhir/, s. *Osm.* < *Ar. seher. esk.* § ❶ Gece uyumayan, uykusuz. [*Ing.* That remains awake, vigilant, sleepless, watchful]; § ❷ i. Erkek adı.

sahir[2], s. *Osm.* < *Ar. sihr'den sâhir. esk.* § ❶ Büyü yapan, büyücü. [*Ing.* Who works magic, enchanter, necromancer, sorcerer; *Fr.* Magicien,-enne, enchanteur,-teresse]; § ❷ Güzelliğiyle karşısındakini büyüleyen, büyüleyici. *Fr.* Enchanteur,-teresse, ensorcelant, ante, ravissant,-ante].

sahir[3] /sâhir/, s. *Osm.* < *Ar. sahr* ve *suhret. esk.* Maskaralık eden.

sahirane, z. *esk.* § ❶ Büyülercesine, büyücü gibi; § ❷ s. Büyüleyici.

sahire[1], I. *esk.* Büyücü kadın. [*Ing.* Enchantress, sorceress, witch].

sahire[2] /sâhire/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yeryüzü.

sahk, i. *Ar. sahk. esk.* Dövme, ezme, kırma. [*Ing.* Pdunding, rubbing violently, bruising, pulverizing].

sahleb, i. *Osm.* < *Ar. bot.* ◘ **Salep.**

sahn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıcaklık. [*Ing.* Heat; *Fr.* Chaleur].

sahne, i. *Fr. scène* < *Yun. skhene* > *Osm.* § ❶ Seyircilerin kolayca görebilmeleri için genellikle zeminden belli bir ölçüde yüksek tutulan ve her tür gösteri *(oyun, müzik v. b.)* yapmaya yarayan yer. [*Ing.* Stage; *Fr.* Scène]; ◘ *ŞEKİL: 557* — **TİYATRO I;** § ❷ Bir piyesteki olayın geçtiği yeri canlandıran dekorların tümü: *Orman sahnesi.* [*ing.* Scene; *Fr.* Scène]; § ❸ Oyunun «*perde*» adı verilen bölümlerinde kahramanların sahneye girme ve çıkmalarıyla belirlenen parçalardan her biri: *Birinci perdenin üçüncü sahnesi.* [*Ing.* Scene; *Fr.* Scène]; § ❹ Bir sahne eserinde geliştirilen veya bir edebî eserde anlatılan olay: *Bir aşk sahnesi. Dramatik bir sahne.* [*ing.* Scene; *Fr.* Scène]; § ❺ *mec.* Bir seyirci olarak hazır bulunulan olay: *Evin yanışı korkunç bir sahneydi.* [*ing.* Scene; *Fr. Fr.* Scène]; § ❻ *(geniş anl.)* Olay, görünüm: *Bir savaş sahnesi canlandıran kabart-*

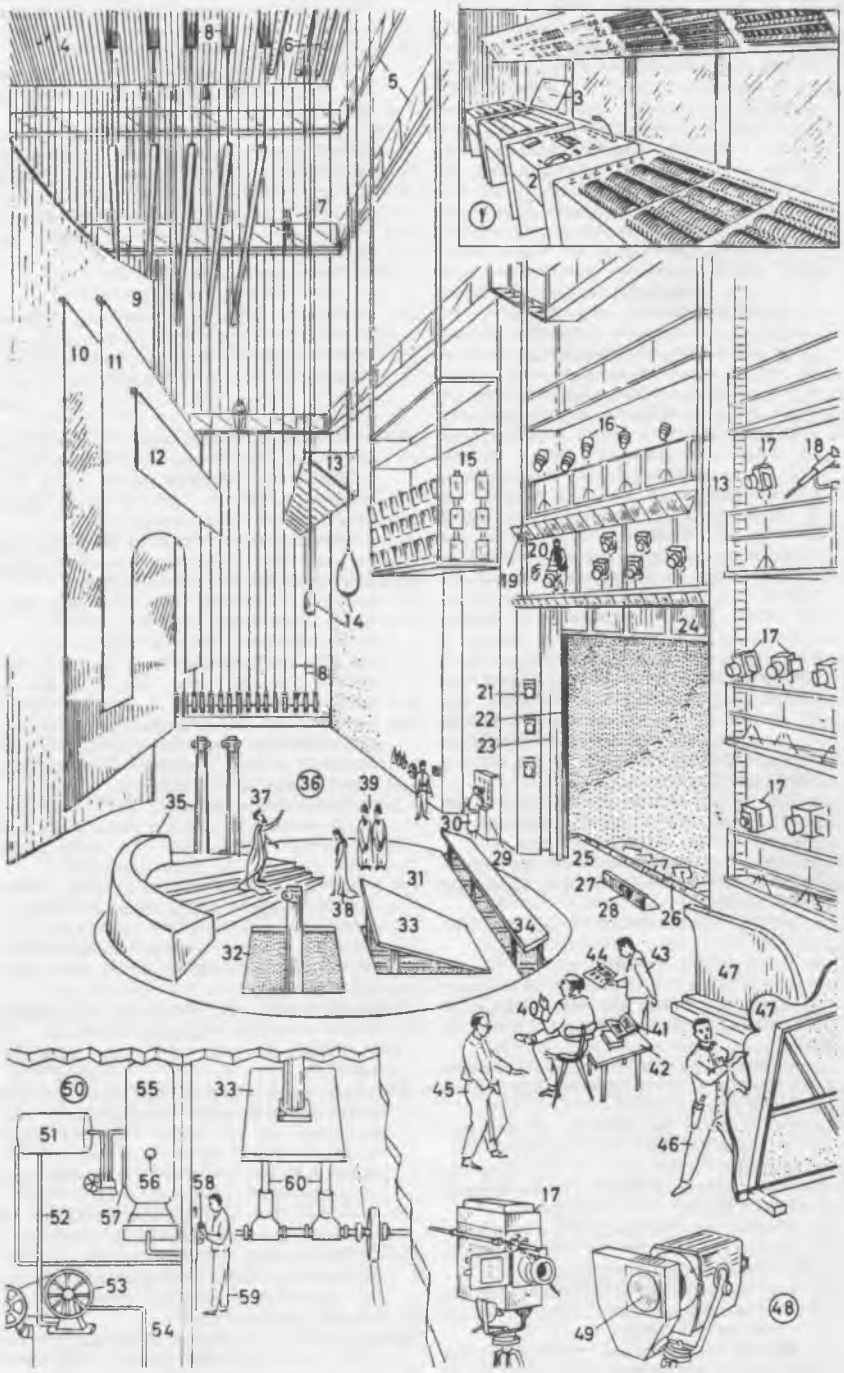

DUDEN'den

ŞEKİL: 468.— **SAHNE** /SAHNE ARKASI/: *1 — Kontrol odası; 2 — Kontrol masası; 3 — Masa ışıkları; 4 — Grid (tavan); 5 — Tavan perdeleri; 6 — Dekor perdeleri; 7 — Teknisyen; 8 — Tavan kirişleri; 9 — Yan pano; 10 — Arka pano; 11 — Ön pano; 12 — sınır; 13 — Tepe ışıkları; 14 Sahne gerisi ışıkları; 15 — Sahne ortası ışıkları; 16 Spot ışıkları; 17 — Projektör; 18 — Su tabancası; 19 — Seyyar ışıklar; 20 — Elektrikçi; 21 — Sahne önü spot lâmbası; 22 — Ön perde; 23 — Perde; 24 Yangın perdesi; 25 — Sahne önü; 26 — Ramp ışıkları; 27 — Suflör hücresi; 28 — Suflör; 29 — Sahne âmiri masası; 30 — Sahne âmiri; 31 — Döner sahne; 32 — Asansör deliği; 33 — Hidrolik asansör; 34 — Sahne köprüsü; /SAHNE/: 35 — Dekorlar; 36 — Sahne; 37 — Erkek oyuncu (aktör); 38 — Kadın oyuncu (aktris); 39 — Figüranlar; 40 — Yönetici (rejisör); 41 — Mizansen defteri; 42 — Yönetici masası; 43 — Yönetici yardımcısı; 44 — Mizansen kopyası; 45 — Sahne âmiri; 46 — Dekor taşıyıcısı; 47 — Dekorun bir parçası; 48 — Aynalı spot; 49 — Renkli jelâtin kâğıdı (ışıklara renk vermek için); /SAHNE ALTI/: 50 — Hidrolik makina dairesi; 51 — Su haznesi; 52 — Su boruları; 53 — Su basan pompa; 54 — Su basınç boruları; 55 — Basınç odası; 56 — Basınç göstergesi; 57 — Su göstergesi; 58 — Kontrol kolu; 59 — Makinist; 60 — Pistonlar.*

ma. [*Ing.* Scene; *Fr.* Scène]; § ● *sin.* Görüntü, görüntü fotoğrafı. [*Ing.* Scene; *Fr.* Scène]; § ● *tlvz.* Bir televizyon filminin başlıca parçalarından biri. Bir, ya da daha çok çekim içinde geliştirilen, tamamlanmış bir durumu veren bölüm. ◎ ~ **ye çıkarmak,** *tiy.* Bir oyunu oyunculuk, dekor ışıklama ve bütün sahne tekniği ile seyirciye sunmak [*Fr.* Monter] ◎ ~**ye çıkmak,** *dey.* § ● Rolünü oynamak veya sanatını icra etmek üzere seyirci önüne çıkmak. [*Ing.* To appear on the stage, to perform; *Fr.* Paraître sur la scène, entrer en scène, monter sur les planches]; § ● *mec.* Ortaya çıkmak; ◎ ~ **ye koyan (~ ye koyucu, ~ yönetmeni),** *tiy.* Bir tiyatro oyununun veya müzikli bir sahne eserinin sahneye konuşunu düzenleyen, oyuncuların oyunlarını yönete ve sahneye koyma işinin *(metin, oyun, dekor, müzik v.b.)* çeşitli unsurlarını birbirleriyle uyumlu duruma getiren kimse; *Ing.* Producer; *Fr.* Metteur en scène]; ◎ ~ **ye koyma,** Bir tiyatro eserini sahneye uygulama [*Osm.* Vaz'ı sahne; *Ing.* Stage-setting; *Fr.* Mise en scène]; ◎ ~ **ye koymak,** Bir tiyatro eserini sahnede temsil edebilmek için gereken dekor, kostüm ve tertibatı kararlaştırıp tesbit etmek ve temsil ettirmek. [*Ing.* To stage, to produce; *Fr.* Mettre en scène]; ◎ ~ **yi boşaltın,** *tiy.* Oyunun başlayacağını bildiren ilk bildiri; ◎ **arka ~,** *tiy.* ◘ **Sahne gerisi;** ◎ **deneme ~ si,** *tiy.* ◘ **Deneme;** ◎ **döner ~,** İki veya daha çok yüzeyine ayrı dekorlar monte edilebilen ve bir mekanizma ile kendi çevresinde döndürülerek değiştirilebilen dekor imkânına sahip sahne. [*Ing.* Turning stage; *Fr.* Scène-tournante]; ◎ **kayar ~,** *tiy.* ◘ **Kayar;** ◎ **okul ~ si,** *eğt.* ◘ **Okul;** ◎ **ön ~,** *tiy.* ◘ **Önsahne;** ◎ **ön ~ locaları,** İtalyan tarzı denilen geleneksel tiyatro mimarîsinde, sahne önünün iki yanında genellikle balkonların ve galerilerin bulunduğu katlardaki localar. [*Ing.* Stage-box; *Fr.* Loges d'avant-scène, avant-scènes].

~ **altı,** Sahne zemini meydana getiren hareketli podyumların indiği, depoların ve bazı makinelerin yer aldığı kısım.

~ **anbarı,** Sahneye gerekli olan eşya ve dekorları koymaya yarayan depo. [*Fr.* Magasin de décor].

~ **artisti,** Tiyatro eserlerini sahnede temsil eden kadın veya erkek sanatkâr.

☆ *Eşanl.* **sahne sanatkârı.**

~ **asansörü,** *tiy.* Sahne içinde veya yanında inip çıkan düzey. Bu sahne değişimleri için kullanılır. [*Ing.* Bridge; *Fr.* Plan mobile].

~ **çalışması,** *tiy.* Okuma ve konuşma çalışmasından sonra sahne üzerinde olan çalışma.

☆ *Eşanl.* **oyun provası.**

~ **çiti (kafesi),** *tiy.* Sahnede çit duygusunu veren kafes. [*Ing.* Grating; *Fr.* Grille].

~ **değiştirme çizelgesi,** *tiy.* Dekorun bütün veya kısmen değiştirilmesinde kolaylık sağlamak için hazırlanan çizelge.

~ **dengesi,** *tiy.* Sahne üzerinde, görüş veya anlam bakımından sağlanan uyuşum. [*Ing.* Harmony; *Fr.* Harmonie].

~ **dışı,** *tly.* § ● Sahnenin dışında; § ● Dekorun arkasında *(kuliste).* [*Ing.* Off-stage; *Fr.* Dans les coulisses].

~ **dili,** *tiy.* § ● Dünya tiyatrosunda her dilde sahne için lehçeden arınmış, örnek seslemeli dil. [*Ing.* Theatrical language; Fr. Langage théatrale]; § ● Türkiye'de lehçeden ve ağızlardan arınmış, örnek seslemeli Türkçe.

~ **donanımı.** *sin.* ve *tiy.* ◘ **Aksesuvar.**

~ **donatımcısı,** *tiy.* Bir oyun içinde yer alan her çeşit eşyadan sorumlu kimse. Property-man; *Fr.* Accessoiriste].

~ **düzeni.** *tiy.* ve *sin.* Bir sahnenin çevirime başlamadan önce hazırlanması işi. Sahneyi meydana getiren çeşitli öğelerin belirli bir görüşe göre yerleştirilmesi. [*Ing.* Stage-setting; *Fr.* Mise en scène].

~ **eşyası,** *tiy.* Dekorla ilgili sahne üzerine konması gereken eşya *(koltuk, masa, lâmba gibi).* [*Ing.* Stage property; *Fr.* Accessoire de théâtre].

~ **gerisi,** *tiy.* Bir tiyatro sahnesinin arka tarafı. [*Ing.* Back of the stage; back curtain; *Fr.* Arriere-scène].

☆ *Eşanl.* **arka sahne.**

~ **kapağı,** ◘ **Kapak.**

~ **kapıcısı,** *tiy.* Sahnenin kapısında bekleyen ilgililerden başka kimseyi içeri sokmayan kişi. [*Ing.* Doorkeeper; *Fr.* Gardien].

~ **kılavuzu,** ◘ **Kılavuz.**

~ **kulesi,** Büyük panoların veya diğer dekor malzemesinin asılabileceği ve sofitanın bulunduğu kısım.

~ **müdürü,** *tiy.* Perde aralarında sahneyi kuracak işçilere âmirlik eden ve sahne tertibatına göre dekorları, eşyaları yerli yerine koyarak hazırlayan, sahnenin düzenini sağlayan ve her türlü tehlikeye karşı sorumlu olan memur. [*Ing.* Stage-manager; *Fr.* Régisseur].

☆ *Eşanl.* **sahne âmiri.**

~ **müziği,** *müz.* ◘ **Müzik.**

~ **oyunları,** Salonların geleneksel çerçevesi dışında ve genellikle açık havada düzenlenen tiyatro gösterileri *(anma törenleri, kütle gösterileri, sokak komedyenlerinin gösterileri).* [*Ing.* Stage businesir; ;*Fr.* Jeux scéniques].

~ **önü,** *tiy.* Sahnenin seyirciye yakın olan ön bölümü. [*Ing.* Downstage; *Fr.* A la face].

~ **prizi,** *tiy.* Sahnede yüksek güçte olan lambaları besleyen elektrik prizi. [*Ing.* Dip; *Fr.* Prise de plateau].

~ **ressamı,** Sahne maket ve dekorlarını yapan ve onları düzenleyen ressam. [*Ing.* Scenographer; *Fr.* Scénographe].

~ **sağı,** *tiy.* Sahnenin seyirciye göre solu. [*Ing.* Stage right; *Fr.* Droite].

~ **sesi ayarı,** *tly.* Oyun oynanacak salonun, ses dağılımı kontrol edilerek en uygun ses tonunu bulması. [*Fr.* Diapason de la salle].

~ **tavanı,** *tiy.* Sahnenin mazgala benzeyen, makaralar için düşünülmüş, birbirilerini 90 derecelik açılarla kateden demir çubuklu tavanı. [*Ing.* ve *Fr.* Grid].

☆ *Eşanl.* **sahne ızgarası.**

~ **yer örtüsü,** *tiy.* Bir oda dekoru için kullanılan kilim, halı, örtü v.b. [*Ing.* Stage cloth, drugget; *Fr.* Tapis, droguet].

~ **yokuşu,** *tiy.* Her yönden sahneye çıkabilmen hafif eğilim. [*Ing.* Rake; *Fr.* Pente].

~ **yukarısı,** *tiy.* Sahnelerin yukarısında perdeleri ve dekorları asmaya mahsus iskara ve makaralarla mücehhez kısım. [*Fr.* Dessus de la scène].

Saho, öz. i. *dilb.* Kuşi öbeğinden dil; Masaua bölgesi çobanları tarafından konuşulur.

sahr, i. *Osm. Ar. sahr. Kaya.* [*Ing.* Rock; *Fr.* Saho].

Sahra, öz. i. Dünyanın en geniş çölü. Afrika'yı Atlas Okyanusu'ndan Kızıldeniz'e kadar boydan boya aşar ve doğuda Arabistan çölüyle devam eder. Atlas Okyanusu'ndan Nil vâdisine kadar yaklaşık olarak 4000 km. boyunca uzanır. [*Ing.* ve *Fr.* Sahara].

~ **dilleri,** *dilb.* Çat gölünün kuzeyinde ve doğusunda *(Kanuri)* Tibesti'de *(Teda veya Turbu)* ve Libya *(Zaghau)* çölünün güneyinde konuşulan zenci Afrika dilleri. [*Ing.* Saharic *(saharan, saharian)* panguages; *Fr.* Langues saharinennes].

sahra /sahrâ/, i. ç: **sahara, sahari** *Osm.* < *Ar.* § ● Açık ve düz arazi, ova, kır. [*Ing.* Open country, open plain; field; *Fr.* Campagne]; ● Çöl. [*Ing.* Desert; *Fr.* Désert]; ◎ **büyük ~,** ◘ **Büyük.**

~ **ağırlığı,** *ask.* Muharebe ağırlığında bulunmayan ve muharebe harekâtının hemen desteklenmesinde ihtiyaç duyulmayan, idarî, ikmal, sıhhî bakım araçları ve gereçleriyle personel ve donatımından meydana gelen ağırlıklara verilen ad.

~ **dürbünü,** *astr.* Daha çok askerlikte kullanılan, prizmalı küçük ikili ırakgörür. [*Ing.* Binocular; *Fr.* Jumelles].

~ **gözlüğü,** ◘ **Gözlük.**

~ **obüsü,** *sil.* Alt açı grupu 1 - 800 milyem, üst açı grupu 800 milyemden yukarı olan ve mermiyolu şekli, namlu uzunluğuyle ve barut hakkı etkisi altında değişen, hedeflerin tür ve durumlarına göre yatık veya bükük olarak ateş altına alınmasını sağlayan top türüne verilen ad. *(Çeşitli barut hakları yardımıyle mermi yolunu araziye uydurarak hedeflerin etkin olarak dövülmesini sağlayan sahra obüsünün başlıca türleri şunlardır: Hafif sahra obüsü /çapı 129 mm'ye kadar olanlar/, orta sahra obüsü /çapı 130-199 mm. arasında bulunanlar/ ve ağır sahra obüsü / 200-230 mm. ve daha büyük çaplı olanlar).*

~ **posta memuru,** *ask.* Posta dairesinin bir temsilcisi olarak, posta havaleleri ile taahhütlü, sigortalı ve tediyeli mektup ve paketlere dair işlerle meşgul olmaya ehil, bu işi yapmakla görevli Kara Kuvvetleri Komutanlığına kefaletle bağlı askerî veya sivil memur. [*Ing.* Army mail clerk].

~ **tahkimatı,** *ask.* Personeli, silâhları çeşitli araç ve gereçleri düşman gözetleme ve ateşinden koruyan ve silâhların etkili olarak kullanılmasını sağlayan, sahrada yapılabilecek tahkim işlerinin tümüne verilen ad. *(Sahra tahkimatı, daha çok taşınabilir ve bölgeden sağlanabilecek çeşitli tahkim gereç ve maddeleriyle, her sınıfın bütün muharebe türlerinde uyguladığı tahkim faaliyetlerdir. Sahra tahkimatının teknik konularında istihkâm birlikleri öteki sınıflara yardım ve önderlik eder).* [*Ing.* Field fortifications].

~ **topçu okulu,** *ask.* Topçu okulu. Sahra topçuluğunun taktik ve tekniğinde eğitime yarayan arazide çalışmak veya öğretmenlik yapmak için uzmanlar yetiştiren ve Sahra Topçu sınıfında subaylık yapmak üzere şahıslar yetiştirilip kendilerine ehliyet kazandıran sınıf okulu. Bu okul, Ordu Eğitim Servisine bağlıdır. [*Ing.* Field Artillery School].

~ **topçusu,** *esk.* Hareket yeteneği olan, her türlü savaşta görev alan topçu birliği. *(Sahra topçusu, çap ve en büyük menzil kabiliyetlerine göre hafif, orta, ağır ve en ağır olmak üzere dört tür top kullanılır).* [*Ing.* Field artillery].

sahraî, s. *esk.* **Sahra** ile ilgili.

sahre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kaya. [*Ing.* Rock; *Fr.* Pierres]; § ● *jeol.* Külte.

sahrınç, sahrınç, i. *Osm.* < *Ar. sıhriç. esk.* Sarnıç. [*Ing.* Cistern, tank].

saht, s. *Osm.* < *Fars. seht. esk.* § ● Katı, sert, çetin; § ● Güç, zor; § ● Güçlü, sağlam.

sahte, s. *Osm.* < *Fars. sâhten.* § ● Gerçek olmayıp aslına benzetilerek yapılan düzme, taklit. [*Ing.* Sham; counterfeit; false; spurious; colorable; forged; *Fr.* Faux,-fausse]. § ● *mec.* Yapmacık: *Sahte bir gülüş. Sahte* tavır. [*Ing.* False, feigned, artificial; *Fr.* Faux,-fausse, feint, artificiel].

~ **bayrak,** *den.* ◘ **Bayrak.**

~ **belge,** *huk.* ◘ **Belge.**

~ **burçlu güzergâh,** *ask.* XIX. yüzyılda cephe gerisinin veya çok köşeli bir tabyanın güzergâhına verilen ad. *(Burç şeklini hatırlatan sahte burçlu güzergâhta, tabyanın girişi ve hendek gerisi yan ateşten, bazen «iç astar girişi» denen kaponyerler ile korunur).*

~ **çek,** *huk.* ◘ **Çek.**

~ **elmas,** *min.* Çeşitli değerli taşları taklit etmek için maden oksidler *(kobalt bakır, manganez)* yardımıyle boyanmış cam çeşidi.

~ **eser,** *matb.* Az değiştirme ile telif esermiş gibi, yani bir adla yayınlanan kitap. [*Osm.* Intihal; *Ing.* Forgery, counterfeit; *Fr.* Contrefaçon].

~ **evrak,** *huk.* Esassız bir olayı gerçekmişçesine kabul ettirmek için düzenlenmiş sahte veya tahrif edilmiş belgeler. [*Ing.* False document; *Fr.* Documents faux].

~ **gümüş,** ◘ **Gümüş.**

~ **ışık,** *res.* ◘ **Işık.**

~ **kaymaktaşı,** *min.* İçinde alçıtaşı bulunan kaymaktaşı. [*Ing.* False alabaster; *Fr.* Faux albâtre].

~ **krizolit,** *min.* Yeşilimsi sarı renkte camsı kuvars. [*Ing.* False chrysolite; *Fr.* Fausse chyrsolite].

~ **lapis,** *min.* Kobalt oksidle elde edilen mavi sır. [*Ing.* Falsa lapis lazuli; *Fr.* Faux lapis].

~ **para basma**, *huk.* ◘ **Kalpazanlık.**

sahteci, i. Düzmeci, sahtekâr. [*ing.* Who counterfeits or forges, liar; *Fr.* Falsificateur,-trice, contrefacteur].

sahtecilik,-ği, ◘ **sahtekârlık.**

sahtekâr /sahtekâr/, s. ve i. *Osm.* < *Fars. sâhte*, taklit + *-kâr*, yalan. § ❶ Bir şeyin sahtesini yapan, düzmeci. [*ing.* Falsifier, forger, adulterator; *Fr.* Falsificateur,-trice, contrefacteur]; § ❷ *(Geniş anl.)* Kalpazan. [*ing.* Forger, perverter, falsifier; *Fr.* Faux monnayeur, faussaire]; § ❸ Gerçeği bozan, değiştiren. [*Fr.* Falsifier; faussaire].

sahtekârlık,-ğı, i. Sahtekâr olma hali veya sahtekârca davranış, düzmecilik. [*Ing.* Forgery, counterfeiting, falsification, counterfeasance; *Fr.* Falsification, contrefaction, imposture].

~ **suçu**, *huk.* Bir memurun, göreviyle ilgili işlerde, resmî bir belge üzerinde silinti veya değişiklik yaparak anlam ve niteliğini değiştirmesi yahut bir resmî belge yerine uydurmasını koyması veya hiç aslı olmayan bir belge düzenlemesi.

sahtelik-ği, i. Uydurma ve düzme şeyin hali. [*Ing.* Falsity, falsehood, spuriousness; hypocrisy; *Fr.* Fausseté, duplicité].

~ **iddiası**, *ikt.* Karşı tarafın delil olarak ortaya koyduğu senet gibi yazılı belgeler ile hakikatın kasten değiştirildiği yolunda ileri sürülen iddia.

sahtî /sahtî/, i. *esk.* § ❶ Sertlik, katılık; § ❷ Güçlük, zorluk; § ❸ Sıkıntı.

sahtiyan /sahtiyan/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Sepilenerek boyanmış ve cilâlanmış deri. [*ing.* Morocco leather; *Fr.* Cuir de chèvre ou de veau préparé au sumac et à la noix de galle]; § ❷ s. Bu deriden yapılan.

sahtiyanî /sahtiyânî/, s. *esk.* Sahtiyan yapan veya satan *(kimse)*. [*ing.* Pertaining to or made of Morocco leather, maker or seller or seller of Morocco leather].

Sahu'lar, ç. öz. i. *etn.* Habeşistan'ın kuzeydoğusunda Kızıldeniz kıyılarında yaşayan halk. Danakil'lerle akrabadır. [*Ing.* Sahos; *Fr.* Chohos, Sahous].

sahur /sâhûr/, i. *Osm.* < *Ar. seher. esk.* § ❶ Gece uyumama, uykusuzluk. [*Ing.* Sleeplessness, wakefulness; *Fr.* Insomnie]; § ❷ Ayın etrafındaki hâle.

sahur[2] /sahûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Oruç tutanların, geceleri ortalık ağarmadan yedikleri yemek. [*Ing.* Meal taken before dawn during the Ramazan fast; *Fr.* Repas qu'on sert avant le commencement du jour pendant le mois de Ramazan]; ⊙ ~ **a kalkmak**, *dey.* Oruç tutan bir kimsenin gün doğmadan önce yemek yemek üzere yataktan kalkmasını belirtir. [*Ing.* To rise from one's sleep to take this meal].

sahv, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ayılma; § ❷ Hastanın iyi olması; § ❸ *tasav.* Arifin, beş duyusunu kaybettikten sonra, yeniden bu duyuları kazanması.

sai /sâi/, i. *Osm.* < *Ar. say. esk.* § ❶ Çalışan; § ❷ Yaya olarak haber veya mektup getiren kimse, ulak. [*Ing.* One who exerts himself in walking or running, foot-messenger, courier, messenger; *Fr.* Mesager qui va à pied pour porter une nouvelle ou une lettre].

saib[1] /sâ'ib/, i. *Osm.* < *Ar. se'b. esk.* Yağmur öncesi esen rüzgâr, bora. [*ing.* Wind blowing up fresh before or at the beginning of rain].

saib[3] /sâ'ib/, s. *Osm.* < *Ar. savâb. esk.* § ❶ Yanlışsız, doğru; § ❷ Amaca uygun; § ❸ Amaca ulaşan; § ❹ i. *(Saip şeklinde)* Erkek adı.

saibe[1] /sâ'ibe/, i. *Osm.* < *Ar. sâb. esk.* § ❶ Serbest bırakılmış hayvan; § ❷ Deve *(özellikle dişi deve)*. [*Ing.* Camel, especially a female camel, set at complete liberty].

saibe[2], s. *esk.* **Saib'in** dişili.

sâid /sâ'id/, s. *Osm.* < *Ar. şu'ûd. esk.* § ❶ Yukarıya çıkan, yükselen; § ❷ *müz. esk.* Türk musikisinde *«çıkıcı dizi»* anlamında kullanılan terim. *(Sesleri pestten tize doğru giden diziye «said» /yukarıya çıkıcı/, tizden peste doğru giden diziye ise «nazil» /inici/ denir.)*

said /sâ'id/, s. *Osm.* < *Ar. su'ûd. esk.* § ❶ Yukarı çıkan; § ❷ Yüksek.

said /sâ'id/, s. *Osm.* < *Ar. sa'd. esk.* § ❶ Kutlu, uğurlu. [*Ing.* Auspicious, prosperous, fortunate, lucky, happy; *Fr.* Heureux, content]; § ❷ İyilik yapmış, sevap kazanmış; § ❸ i. */Sait şeklinde/* Erkek adı.

sâid /sâ'id/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kolun dirsekle bilek arasında kalan kısmı. [*Ing.* Forearm].

saide, s. *esk.* **Said'in** dişili.

saik /sâ'ik/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sevk eden; § ❷ Götüren; § ❸ i. Sebep; § ❹ *ahl.* ve *fels.* ◘ **Güdü**; § ❺ *huk.* Kişiyi irade beyanında bulunmaya iten iç etken; § ❻ *ikt.* İktisadî bir öznenin davranışını tayin eden etkenlerin tümü. *(Tüketici saikinin incelenmesi, piyasa araştırmaları ve reklam kampanyalarının düzenlenmesi sırasında geniş çapta yapılır).* [*ing.* ve *Fr.* Motivation], ~ **hatası**, *huk.* ◘ **Hata.**

saika[1] /sâika/, s. *Osm.* < *Ar. sevk* > *sâik. esk.* § ❶ Sevk eden, götüren; § ❷ i. Sebep.

saika[2] /sâika/, i. *Osm.* < *Ar. sak. esk.* Yıldırım. [*ing.* Thunderbolt, lightning; *Fr.* Foudre].

saikazade, b.s. *esk.* Yıldırım çarpmış.

sail[1] /sâil/, s. *Osm.* < *Ar. seyl* + *seyelân. esk.* Akan, akıcı. [*ing.* That flows, flowing, fluid, liquid; *Fr.* Mendiant].

sail[2] /sâil/, s. *Osm.* < *Ar. savlet. esk.* Saldıran, saldırıcı. [*ing.* That makes attacks, actively aggressive, presumptuous, arrogant].

sail[3] /sâil/, s. *Osm.* < *Ar. su'âl. esk.* § ❶ Soru soran. [*ing.* Who asks, enquires, interrogates; *Fr.* Interrogateur, interrogatrice]; § ❷ Dilenci. [*Ing.* Who begs, beggar].

sailiyet,-ti, i. *esk.* Akıcı olma hali. [*Ing.* Liquidity].

saim /sâim/, s. *Osm.* < *Ar. savm. esk.* § ❶ Oruç tutan, oruçlu. [*ing.* Who keeps a fast; *Fr.* Qui jeûne]; § ❷ i. Erkek adı.

saime[1] /sâime/, i. *Osm.* < *Ar. sevm. esk.* Otlağa başıboş salınmış hayvan veya sürü. [*ing.* Animal or animals pasturing at liberty].

saime[2], s. *esk.* § ❶ **Saim'in** dişili; § ❷ !. Kadın adı.

sair, saire /sâir, sâire/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Başka, öteki, diğer. [*Ing.* That remains, the rest of, other; *Fr.* Autre, restant,-ante].

sâir /sâir/, s. *Osm.* < *Ar. seyr. esk.* § ❶ Yürüyen, giden. [*ing.* That goes, moves, travels; *Fr.* Qui court, marche]; § ❷ Dolaşan.

sair /sa'îr/, i. *Osm.* < *Ar. sa'r. esk.* § ❶ Ateş; [*ing.* Flaming fire, flame]; § ❷ Cehennem.

saire, s. **Sair'in** dişili; ⊙ **ve** ~, ◘ **Vesaire.**

sairfilmenam /sairfilmenâm/, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Uyurgezer. [*Ing.* Somnambulist; *Fr.* Somnambule].

sait, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Said.**

saiyan, ç. i. *esk.* Sai'nin çoğulu.

sajen, i. *Rus.* Rusya'da kullanılan 2, 1336 m. değerinde eski uzunluk ölçüsü. [*Ing.* Sagene; *Fr.* Sagène, sajène].

sak[1], s. *esk.T. h.d.* § ❶ Uyanık, açıkgöz. [*Osm.* Müteyakkız; *ing.* Awake, vigilant]; § ❷ Uykusu hafif olan *(kimse)*.

sak[2] /sâk/. i. *Osm.* < *Ar. anat. esk.* § ❶ Bacağın dizle ayak arasında kalan kısmı, baldır incik; § ❷ *bot.* Sap. [*Ing.* Stem of a tree, stalk, trunk; *Fr.* Tige]; § ❸ *mat.* Bir üçgenin tabanı dışında kalan kenarlarından her biri. [*Ing.* Leg of a triangle].

sak[3], i. *Osm.* < *Ar. sakk. huk. esk.* (a) Şeriat mahkemelerinin verdiği belge; (b) Belge, senet, karar gibi resmî kâğıtlardaki ifade biçimi. *(Hâkim tarafından düzenlenen her türlü belge, karar ve hükümlerin belirli bir yazılma biçimi vardır. Buna sakki adî de denir.)* [*ing.* Legal document, book of legal formulas].

saka[1], i. *zool.* ◘ **Sakakuşu.**

saka[2] i. *Osm.* < *Ar. saky* > *sakkâ.* § ❶ Işl, çeşme, sarnıç v.b.'den su alıp evlere dağıtmak olan kimse. [*Ing.* Water carrier; *Fr.* Porteur d'eau]; § ❷ *teşk. tar.* Yeniçeri ocağında her odanın su ihtiyacını sağlayan görevli. [*Ing.* Corporal of the Janissaries]; ⊙ ~ **lar kethüdası**, *teşk. tar.* Sakalar ocağının kâhyası. *(Derece itibariyle sakabaşından sonra gelirdi. Divan toplantı günlerinde, dinlenme sırasında kazaskerlerle defterdarlara ibrik verir, havlu tutardı).*

~ **beygiri gibi**, *dey.* § ❶ Bir iş uğruna çok dolaşarak birçok yere uğrayan kimseleri belirtmek için kullanılır; § ❷ *mec.* Sırf vakit geçirmek için amaçsız bir şekilde kapı kapı dolaşan kimseler için söylenir.

~ **gediği**, *mal. esk.* Çeşmelerden su alma imtiyazı. *(Bu gedik, senede bağlıydı; alınır, satılır, vârislere geçebilirdi. Bu imtiyaz sonradan kaldırıldı /1869/).*

~ **meşki**, *esk.* Sakaların içine su koydukları tulum veya kırba gibi kaplar. *(Bunların teklileri ve çiftlileri vardı. Tekliler sakalar tarafından sırtta taşınır; çiftliler hayvanlara yüklenirdi. Meşklerin üzeri örtülü olanlarına da, bir çift maa örtü meşki denirdi).* [*ing.* Waterskin].

~ **postu**, *tasav.* Bektaşî ve mevlevî tekkelerinde sakalık yapanların oturdukları yer. *(Burası matbah kapısının yanındaydı).*

~ **yeri**, *tasav.* Mevlevî tekkelerinde, matbahın kapısının yanında bulunan ve tarikata girmek isteyenlerin soyunmasına ayrılan özel yer.

sâka /sâka/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sevk* > *sa'ik. esk.* Artçılar, artçı kuvvetler. [*Ing.* Rear of an army, rear guard].

saka, i. *Osm.* < *Ar. sa'k. esk.* Bayılma, baygınlık.

saka.başı, b. i. *teşk. tar.* Divanı Hümayun sakaları veya sim sakalarının *(sakayan)* başında bulunan görevli.

☆ *Eşanl.* **ser sakal sim.**

sakağı, i. vet. Özellikle atgillerde görülen, insanlara da geçebilen bulaşıcı salgın hastalık. *(Bir basilin organizmada çoğalmasından ileri gelen bulaşıcı salgın bir hastalıktır. Hemen hemen sırf at, eşek ve katırda görülür; ama bazı evcil hayvanlara ve insanlara da geçebilir. Sakağının iki şekli vardır:* **deri sakağısı** *denen birincisinde hastalık deride,* **asıl sakağı** *denen ikincisinde ise mukozada yerleşir. Hastalığın gelişme hızına göre de sakağı «had» ve «müzmin» diye iki tipe ayrılır. Asıl sakağı mukozada ve özeldokularda yerleşir. Sümük bezlerinde yaralar oluşur, yaraların kenarları katılaşır ve girintili çıkıntılı hale gelir. Üzerinde çizgi çizgi kan bulunan irinli bir salya akar. Akıntı başlangıçta tam bir epistaksidir. Çenealtı lenf bezleri ağrısız ve yekpare iri bir topak halini alır, buna* **sakağı bezi** *adı verilir.* **Deri sakağısı,** *atgillerde ve sığırlarda sakağının deride ve lenf damarlarında ur veya düğüm şeklinde belirmesidir. Bu urlar açılınca içinden sarı renkli bir sıvı akar, lenf damarları boğumlanır ve urlar yara halini alır. İltihaplı lenf damarları, lenf düğümlerine kadar ip gibi kalınlaşır; lenf düğümleri ise bundan etkilenerek irileşir, beze halini alır.* **Sığır deri sakağısı,** *nocardia cinsinden bir aktinobakteriden ileri gelen müzmin ve bulaşıcı bir hastalıktır. Lenf damar ve düğümlerinin iltihaplanmasıyla belirir. Bu hastalık ancak tropikal ülkelerde kırıma yol açar.* **Dere sakağısı ve afrika sakağısı** *ise atlara özgü epizootik lenfanjitten başka bir şey değildir. Sakağının bir başka çeşidi özellikle genç atlarda görülür. Bunun mikrobu bir streptokoktur. Katır ve eşekte çok seyrek, taylarda çok sık görülen bu hastalık organizmadaki bütün dokulara saldırır ve çok çeşitli belirtilere yol açar. Mikrop solunum yollarında yerleştiği zaman nezle, anjin, bronşit, zatürree ve zatülcenp gibi hastalıklar yapar. Sindirim yollarında sebep olduğu rahatsızlıklar ise genellikle ikincil bir özellik taşır.* **İğdiş sakağısı** *genellikle ameliyattan on beş ilâ otuz gün sonra belirir.* **Cinsel sakağı,** *çiftleşme sırasında erkekten veya tımar sırasında tımar araçlarından geçen bir virüstan ileri gelir.* **Septisemli sakağı,** *özellikle körpe taylarda olur ve hemen hemen daima öldürücüdür. Sakağı kemik dokusuna ve eklemlere yerleşerek buralarda da iltihaplar yapar. Tedavi için streptokok öldürücü se-*

rumlar, sülfamitler ve antibiyotikler kullanılır. Ayrıca olgunlaşan apseleri açmak ve hasta hayvana sindirilmesi kolay besinler vermek gerekir.) [*ing.* Glanders; *Fr.* Morve].

☆ *Eşanl.* **ruam.**

sakak,-ğı, i. *esk. T.* Çene altı. [*ing.* Double chin, dewlap; *Fr.* Le dessous du menton].

saka.kuşu, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasından, 12 sm. uzunluğunda, güzel sesli, küçük kuş. Başın yüz kısmı kırmızı, üst kısmı, ense ve gaga gibi siyahtır. Kulak bölgesi, gerdan, göğsün bir kısmı, karın ve kuyruk üstü tüyleri beyaz, sırt kahverengi, kanatlar ve kuyruk siyahtır. Kanatların üzerinde parlak sarı renkte birer leke bulunur. Sakalar genellikle gezici kuşlardır. Ağaçlı köylerin kenarlarında, meyve bahçelerinde, açık ormanlarda yaşar. Özellikle devedikeni, bitki taneleri, böcek ve yaprak uçlarıyle beslenir. Güzel öttüğü için evlerde, kafeslerde de beslenir. Avrupa'da, Akdeniz dolaylarında, Güney Sibirya'da, Anadolu'dan Afganistan'a kadar Ön ve Orta Asya'da bulunur. [*Lat. Carduelis carduelis; ing.* Goldfinch; *Fr.* Chardonneret].

sakal, i. *esk. T.* § ❶ Yetişkin erkeklerde çene ve yanaklarda çıkan kılların tümü. [*Osm.* Lihye; *Lat. Barba; ing.* Beard; *Fr.* Barbe]. ☆ *ŞEKİL: 469.*— **SAKALLAR**; § ❷ Bazı hayvanlarda çene altında bulunan uzantılar. [*Ing.* Beard; *Fr.* Barbe]; § ❸ *den.* Kuruya alınmış bir geminin altında sarkan yosunlar. [*ing.* Dolphin striker under the end of a bowsprit]. ◘ **Kuru'ya almak;** ⊙ (b) Kör bostan, ◘ **Civadıra;** § ❹ *san. esk.* Mücellit ve müzenhiplerin kullandığı bir çeşit fırça. *(Altın varakaları tutmak ve yapıştırmak için kullanılan bu seyrek tüylü ve genişçe fırça, sakala benzer).* [*ing.* A kind of brush used in gilding]; ⊙ **~ı bitmek** *(bir işin), tkz.* Sürüncemede kalmak. [*ing.* To begin to grow *(beard)*]; ⊙ **~ı değirmende ağartmak,** *dey.* İhtiyarladığı halde bir şey öğrenmemiş olmak, ömrünü gereksiz ve boş şeylerle geçirmek. [*Ing.* To grow old having learned nothing, to be green and ignorant; *Fr.* Vieillir sans acquérir d'expérience]; ⊙ **~ı ele vermek,** *dey.* Başkasının sözünden çıkamayacak bir duruma düşmek, başkasının hükmü altına girmek. [*Ing.* To allow oneself to be led by the nose; *Fr.* Se laisser mener]; ⊙ **~ım yok ki, sözüm dinlensin,** *tkz.* «*Ancak yaşlı kimselerin söz ve öğütleri dinlenir*» anlamında kullanılır. [*Ing.* People listen to the advice of old people; *Fr.* Expression qui veut dire, je l'ai bien dit, mais personne n'a voulu m'entendre]; ⊙ **~ına gülmek** *(birinin), dey.* Güleryüz göstererek alay etmek. [*ing.* To deceive, to ridicule, to make a fool of]; ⊙ **ak ~, kara ~,** *esk.* Büyük, küçük, genç, ihtiyar. [*ing.* High and low, rich and poor]; ⊙ **çember ~,** ◘ **Çember;** ⊙ **didon ~,** ◘ **Didon;** ⊙ **frenk ~,** *kıyf.* ◘ **Frenk; karina ~ı,** *den.* Geminin karinasına yapışan yosunlar. [*Ing.* Bottom beard; *Fr.* Barbes de carène]; ⊙ **keçi ~** ◘ **Keçisakal;** ⊙ **saç ~ ağartmak,** ◘ **Saç;** ⊙ **~ birbirine karışmış** (saç sakala karışmış), ◘ **Saç** ⊙ **saça ~ a kır serpilmek,** ◘ **Saç;** ⊙ **saçı ~ ı ağarmak,** ◘ **Saç;** ⊙ **saçına ~ ına bakmadan,** ◘ **Saç;** ⊙ **saçına ~ na kır düşmek.** ◘ **Kır;** ⊙ **top ~,** ◘ **Top.**

~ başı çevirmek, *dey.* Sakal bırakmak üzere yüzün o kısmındaki sakal başlarını kesip düzeltmek. [*Ing.* To leave *(in shaving)* the side face unshaven as a token that the beard will bellowed to grow].

~ başı dağıtmak, *dey. (birini)* Tehdit etmek. [*Ing.* To threaten; *Fr.* Menacer].

~ bırakmak (koyvermek, uzatmak, salıvermek), *dey.* Sakalını tıraş etmeyip uzasın diye bırakmak, sakalını büyütmek. [*Ing.* To let the beard grow; *Fr.* Laisser pousser sa barbe].

~ bıyığa denk olmayınca berber ne yapsın?, *at.* (a) Kullanacağı şeyler kusurlu olursa en usta kimse bile onları uygun biçime sokamaz; (b) Gelir gidere denk değilse durumu düzene koymaya çalışan kişi ne yapabilir.

~ duasına çıkmak, *dey.* Genellikle gerçekleşmesi imkânsız şeyleri umanlar için kullanılır. [*Ing.* To pray for a beard to grow, «said when one hopes for the impossible].

~ keçide de var, *at.* ◘ **Keçide de sakal var.**

~ likeni, *bot.* ◘ **Sakallikeni.**

~ otu, *bot.* ◘ **Sakalotu.**

sakalava, i. ◘ **Çekeleve.**

Sakalavalar, ç. öz. i. *etn.* Madagaskar'ın batı kıyısında *Tulear* ile *Nossi-Bé* arasında yaşayan halk. Sayıları 285.000 kişi kadardır. Sakalava adı, güneyden gelmiş ve bir arap veya hindu hâkimiyeti altında toplanmış bütün halklar için kullanılır. Madagaskar'da ilk hegemonyayı Sakalava'ların kurdukları sanılır. Sonradan üstünlüğü Andrianampoinimerina kumandasındaki Hova'lara kaptırmışlardı. Poligam olan Sakalava'lar gitgide daha yoksul bölgelere doğru sürülmektedirler ve sayıları azalmaktadır. [*Ing.* Sakalavas; *Fr.* Sakalaves, Sakalavas].

ŞEKİL: 469. — **SAKALLAR** [*Milâttan 3000 yıl öncesinden 19. yüzyıla kadar olan sakal şekilleri*]. A. *Mısır postişi veya takma sakalı.* B. Mezopotamya sakalı *(M.Ö. 1917).* C. Yahudi peygamber sakalı *(Hahambaşı sakalı).* D. Kıvırcık Yunan sakalı *(M.Ö. 323).* E. Roma sakalı *(M.Ö. 234).* F. Mağribî sakalı *(Fas sakalı - 7-16 yüzyıllar).* G. İngiliz *(Henry VIII)* sakalı *(1535).* H. Vandyke sakalı *(17.yüzyıl).* I. Fransız ve Felemenk sakalı *(Bam teli - 17. yüzyıl).* J. Napoleon sakalı *(Emperyal sakal - 19 yüzyıl).* K. Avusturya «*Franz Josef*» sakalı *(19. yüzyıl).* L. Koyun pirzolası favorileri *(19. yıl).* M. Çene perdesi sakal *(Boyun atkısı = Sluger - 19. yüzyıl).* N. Bıyık ve favoriler *(19. yüzyıl sonları).* O. Hint kıyrık sakalı *(Sikh'li sakalı).*

sakaleyn, i. *Osm.* < *Ar. sakl. esk.* § ❶ İnsanla cin. [*ing.* Men and djinn]; § ❷ Dünya ile ahret; § ❸ Arap ile acem; § ❹ Ağır ve hafif iki şey.

sakalık, i. Sakanın yaptığı iş.

sakalibe /sakâlibe/, ç. i. *Osm.* < *Ar. siklâb* + *siklâbi. tar.* (a) Ortaçağ arap coğrafyacılarına göre İstanbul ile Bulgar ülkeleri arasında yaşayan çeşitli milletlerden göçebe kavimlere verilen ad; (b) Endülüs müslüman devletinde çeşitli saray hizmetlerinde ve harem dairelerinde görev alan yabancı esirlere verilen ad.

sakallanmak, nsz. f. Sakalı çıkmak. [*Ing.* To grow a beard; *Fr.* Devenir barbu, poilu *(involontairement)*, commencer à avoir de la barbe *(adolescent)*].

sakallı, s. § ❶ Sakalı tıraş etmeyip uzatmış olan. [*Ing.* Bearded; *Fr.* Qui porte une barbe, barbu]; § ❷ Sakalı olan: *Sakallı keçi;* § ❸ i. *esk. esk.* Osmanlı Devletinde savaşta alınan yaşlı esirlere verilen ad. *(Pençik kanununda belirtilen hükümlere göre savaşta alınan erkek esirler şu kısımlara ayrılırdı; şirhar, beççe, veya beç, gulamçe, gulam, sakallı, pir. Kadın esirler ise şu kısımlara ayrılırdı: ümmülveled, mariye duhter, duhterek, âcize, fertute, mayube, bimare, yekdest, yekçeşm. Esirler, ayrıldıkları kısma göre vergiye bağlanırdı);* ⊙ **ak ~,** *dey.* ◘ **Ak.**

~ guguk, *zool.* ◘ **Guguk.** *(kuşu).*

~ kızılağaç, *bot.* ◘ **Kızılağaç.**

sakal.likeni, b. i. *bot. Usneaceae* familyasından, spor keseleri uzun tüylerle kaplı boz liken. Ağaç dallarından sarkan yaygın bir dikendir. [*Lat. Usnea barbata; Ing.* Beard lichen, beard moss; *Fr.* Usnée barbue].

sakal.otu, b.i. *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, 70-100 sm. boyunda, yarı yatık, derin köklü, yumak oluşturan, çok yıllık bir sıcak mevsim mer'a bitkisi. [*Lat. Andropogon ischeaemum; ing.* Andropogon; *Fr.* Andropogon, barbon].

~ oynatmaz, *dey.* Ağızda eriyiverecek kadar olgunlaşmış *(yemiş).* [*ing.* Eaten without moving the mouth, ripe and delicious *(fruit)*].

sakalsız, s. § ❶ Sakalı olmayan veya sakal uzatmayan. [*Ing.* Beardless; *Fr.* Imberbe]; § ❷ Tıraşı gelmemiş olan, tıraşlı.

sakam, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hastalık, dert. [*Ing.* Ailment, disease].

sakamet,-ti /sakâmet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sakatlık, bozukluk, yanlışlık, eksiklik. [*Ing.* Ailment, disease, infirmity, defect, fault, vice; *Fr.* Infirmité, défectuosité].

sakametli, s. *esk.* § ❶ Tehlikeli, kötü, zararlı. [*Ing.* Harmful, dangerous]; § ❷ Sakat. [*ing.* Defective; *Fr.* Défectueux,-euse].

sakamonya, skamonya, i. *Yun. skamonia. esk.* ◘ **Mahmudeotu.**

sakandirik,-ği, i. *esk. T. sakalduruk /?/.h.d. (Külâh, v.b. gibi başlıklarda)* Çenenin altından bağlanan kaytan, çene bağı. [*ing.* Chin strap; *Fr.* Mentonnière].

sakangur, sakankur, i. *Osm.* < *Ar. sakankur.* § ❶ *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Skingiller *(Scincidae)* familyasından, Arabistan ve Kuzey Afrika'da yaygın skink türü. *(Kurutulup toz haline getirilen sakangur eskiden şehvet uyandırıcı sayılır ve bu amaçla kullanılırdı).* [*Lat. Scincus officinalis; Ing.* Skink; *Fr.* Scincque officinale, scincque des boutiques]. § ❷ *dok.* *Sakangurun derisini hatırlatması sebebiyle* Sargı bezi olarak kullanılan bir çeşit tülbente verilen ad. [*Fr.* Espèce de tulle fin ressemblant à la peau du scincque officinale].

sakar[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Cehennem. [*Ing.* Hell; *Fr.* Enfer].

sakar[2] i. *esk. T.* § ❶ Bazı hayvanların ve özellikle atların alınlarında bulunan ufak beyaz leke, küçük akıtma. [*Ing.* White patch on a horse's forehead, blaze; *Fr.*

Tache blanche, longue et ramifiée chez le cheval, qui s'étend du front jusqu'au nez *(considérée comme un fâcheux pronostic)*]; § ❷ s. Her vakit elinden ufak tefek kazalar çıkan *(kimse)*. Her iki eli de beceriksiz. [*Ing.* Ambilevous, who always breaks things, awkward person; *Fr.* Brise-tout]. ~ açma, *orm.* ◘ Ayna açma.

sakarat, i. *Fr. saccharate. kim.* Alkalilerin şekerle yaptığı, bileşiklere verilen ad: *Kalsiyum sakarat. (Eskiden, şekerin kireç suyunda erimesiyle elde edilen kalsiyum sakarat, ishal şurubu olarak kullanılırdı).* [*Ing.* Saccharate, sucrate; *Fr.* Sucrate].
☆ *Eşanl.* **sükrat.**
~ **fabrikası**, *şekerc.* Çözünmez bir maden sakaratı meydana getirdikten sonra bu sakaratı çökelterek melastan şeker üreten fabrika. [*Fr.* Sucraterie].

sakaraz, i. *Fr. saccharase. biyokim.* ◘ Sükraz.

sakareinler, ç. i. *Fr. saccharéines. kim.* Ftaleinlere benzeyen boyarmaddeler; ticari sakarin'in fenollerle veya aminofenollerle yoğunlaşmasından meydana gelir. [*Ing.* Saccharеines].

sakarid, i. *Fr. saccharide. kim.* Glüsidlerin eski genel adı. [*Ing.* Saccharide].

sakarifikasyon, i. *Fr. saccharification.* ◘ Şeker'e dönüştürme.

sakarik, s. *Fr. saccharique. kim.* Formülü $HOCO_4(CHOH)_4$ -COOH olan bir diasid tetralkol için kullanılır; müsik asidin izomeridir. [*Ing.* Saccharic].

sakarimetre, i. *Fr. saccharimètre. kim.* Bir sıvıda çözelti halinde bulunan şeker miktarını belirlemeye yarayan cihaz yöntemi. [*Ing.* Saccharimeter].

sakarimetri, i. *Fr. saccharimétrie. kim.* Şekerli çözeltilerin dozunu belirleme yöntemi. [*Ing.* Saccharimetry].

sakarin, i. *Fr. saccharine. kim.* Formülü

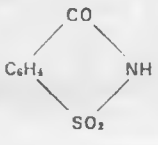

olan ortosülfonlu benzoik asid imidi; 227° -C'ta erir. [*Ing.* Saccharine].

sakarit, i. *Fr. saccharite. min.* Serpantinit içinde bir feldispat ile bir kuvarsın karışmasından meydana gelen inorganik madde. [*Ing.* Saccharite].

sakarlaşmak, geçl. f. Sakar hale gelmek.

sakarlık,-ğı, i. Sakar olma durumu. [*Ing.* Clumsiness, awkwardness; *Fr.* Maladresse, gaucherie].

sakar(o)-, *Yun. sakkharon*, şeker'den alınan ve birçok kelimenin yapısına giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Sacchar(o)].

sakarole, i. *Fr. saccharole. ecz.* Şeker *(sakaroz)* oranı çok yüksek olan ve ağız yoluyle alınan ilâç. *(Şuruplar sıvı sakaroleler, tabletler ve sakarürler de katı sakarolelerdir).* [*Ing.* Saccharole].

sakarometre, i. *Fr. saccharomètre.* Bir sıvıdaki kuru şeker yüzdesini belirlemeye yarayan, sakaroz cinsinden derecelenmiş dansimetre. [*Ing.* Saccharometer].

sakaromikoz, i. *Fr. saccharomycose. paraz.* Saccharomyces cinsinden çeşitli mikroskopik mantarların sebep olduğu hastalık. *(Çoğu zaman blastomikozlarla karıştırılır; blastomikoz gibi sakaromikoz da mukozaları yayılabilen ve iç organlarda yer yer görülen sığilli dermatitlere sebep olur. Hastadan alınan mantar, özel kültür ortamlarında üretilerek kesin teşhis konur.)* [*Ing.* Saccharomycosis].

sakaroz, i. *Fr. saccharose. kim.* Şekerkamışı veya şeker pancarından çıkarılan şekerin $C_{12}H_{22}O_{11}$ ilmî adı. *(Birçok bitkinin özsuyunda bulunur. Sanayide çok saf olarak, şekerkamışı veya şeker pancarından elde edilir. Suda büyük monoklinik prizmalar halinde billûrlaşan beyaz bir katıdır. Alkolde az çözünür, eterde çözünmez. 160° C'a doğru erir, camsı bir kütle halinde katılaşır (akide şekeri), daha yüksek sıcaklıkta karamela haline dönüşür. Çözeltisi, polarılmış ışığı sağa saptırır; şekerli bir sıvının derişikliği polarimetre veya sakarimetreyle belirlenebilir. Sakaroz bir diholozittir; seyreltik asidlerin veya mayaların etkisiyle, bir molekül su alarak iki öz molekülüne bölünür; d-glikoz ve d-früktoz, d-früktoz levojirdir ve döndürme gücünden daha üstündür; bu yüzden şekerli sıvının yönü değişir ve bu hidrolize, şekerin evirtimi denir. Sakaroz Fehling ayıracını indirgemez, fakat evirtilmiş şeker aynı ayıracı indirger. Sakaroz osanozlar vermez. Nitrik asid etkisiyle yükseitgenerek sakarik, mezotartarik ve oksalik asid meydana getirir. Kireç, stronsiyon ve barit gibi bazlarla birleşerek sakaratlar verir. Kireç, çözünmeyen bir monokalsiyum sakarat verir. Bu özellik, pancar suyunun temizlenmesinde büyük bir önem taşır).* [*Ing.* Saccharose, sucrose].

sakarozuri, i. *patol.* İdrarda sakaroz bulunması. [*Ing.* Saccharosuria].

sakarür,-rü, i. *Fr. saccharure. ecz.* İçinde yüksek oranda şeker bulunan katı ilâç; genellikle hap şeklinde olduğu için, ağız yoluyle alınır. *(Kalsiyum gliserofosfat sakarürü).* [*Ing.* Saccharure].

Sakarya, öz. i. *coğr.* Türkiye'nin Marmara bölgesinde *(Çatalca-Kocaeli ve Güney Marmara bölümleri)* yer alan ili; kuzeyde Karadeniz, doğuda Bolu, güneyde Bilecik, batıda Kocaeli *(İzmit)* illeriyle çevrilidir; 4.816,5 km²; 455.640 nüf. *(1970 Sayımının ilk sonuçları).* İl merkezi *Adapazarı.* [*Ing.* ve *Fr.* Sakarya]

Sakarya, öz. i. *coğr.* Kuzeybatı Anadolu'da akarsu. Uzunluğu hakkında çeşitli görüşler vardır. Irmağın Çifteler ilçe merkezinin 3 km. güneydoğusundaki suyu bol ve ılık kaynaktan çıktığı genellikle kabul edilerek buraya «Sakaryanın başı» denir. Bu noktadan, Karadeniz'e döküldüğü yere kadar ırmağın uzunluğu 590 km. kadardır. Sakarya akarsu sistemi, en uzun kolu olan Porsuk çayının doğduğu yerden *(Dumlupınar güneyinde Toklusivrisi'nden çıkan Bayatçık deresi)* başlatılırsa, sistemin bütün uzunluğu 765 km'ye ulaşır. Ayrıca, asıl Sakarya'ya ana kaynağından 10 km. aşağıda katılan Seyit suyunun Çakmaktepe'den Sarıçayır deresi adıyle çıkan başlangıcı da göz önünde tutulursa, bütün ırmağın uzunluğu 720 km. olur. Sakarya'nın başlangıcını Bayat yaylasında çıkan Bayat suyuyle başlatanlar da vardır. Ancak, bütün bu başlangıç akarsuları, çığırlarının bir kısmında yazın büsbütün kuruyan sel yatakları durumundadır. [*Ing.* ve *Fr.* Sakarya].

sakat, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Vücudunda hasta veya eksik biryanı olan *(canlı): Ben gördüğünüz gibi, bir sakat askerim.* [*Ing.* Invalid, disabled, crippled, maimed; *Fr.* Infirme, invalide, mutilé,-ée]. § ❷ Hasta veya kusurlu olan: *Onun kolu sakattır;* [*Ing.* Defective, unsound]; § ❸ Kötü, işe yaramaz, hatalı: *Acele etmeyin! Daha çok eksik, çok sakat tarafı var. Sakat masa, sakat* iskemle. [*Ing.* Broken, cracked, damaged]; § ❹ i. *esk.* Bir şeyin işe yaramaz kısmı; kötü ve yararsız şey; § ❺ Yanlış. ~ **ve eski hükümlü çalıştırma**, *huk.* Gerek sakat, gerek işledikleri suçun kefaretini çarptırıldıkları cezayı çekerek ödemiş olan eski hükümlülerin haysiyetli bir şekilde yaşamalarını sürdürebilmeleri için belli nitelikleri taşıyan işyerlerinde çalıştırılmalarının devletçe işverenlere yüklenmesi.

sakatat, ç. i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kesilmiş hayvanın ciğer, işkembe v.b. iç organlarıyla başına ve ayaklarına verilen genel ad. [*Ing.* Offal; *Fr.* Abats]; § ❷ *esk. (Genellikle konuşmada, sözde yapılan)* Yanlışlar, eksikler. [*Ing.* Defects, mistakes, blunders; *Fr.* Fautes, erreurs¹]

sakatatçı, i. ve s. Sakatat satan *(kimse).* [*Ing.* Seller of offal].

sakatî /sakatî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kötü, bozuk mal, satan *(kimse).* [*Ing.* Dealer in damaged or inferior articles, in things of small value]; § ❷ Çok yanlış yapan *(şair veya yazar).*

sakatlama, i. Sakatlamak eylemi; bir el veya ayağı veya vücudun herhangi bir parçasını kopartarak veya biçimini bozarak görev yapamaz duruma getirme. [*ing.* Inguring, damaging, mutilating; *Fr.* Mutilation]; ◉ **bilerek kendini** ~. *ask.* Bir askerin, askerlik yükümlülüklerinden kurtulmak amacıyle, kendini sakatlayarak hizmete elverişsiz duruma getirmesi. *(Kanunlara göre suç olan bu eylemin, savaş ve barış zamanlarında değişik cezaları vardır).* [*Ing.* Voluntary mutilation; *Fr.* Mutilation volontaire]; ◉ **başkasını** ~, *huk.* ◘ **Müessir fiil.**
~ **fiili**, *psiky.* Saldırganlık içgüdüsünün aşırılığı ve sapması sonucu olan sakatlama, özellikle yapısal bakımdan sapıklarda görülür; cinsel sapıklıklarda *(sadizm)* birlikte olabilir. *(Kendi kendini sakatlama, bir çıkar sağlamak için hastalık numarası yapanlarda, bazı sapıklarda /mazoşistler/, saplantılı ve endişeli kimselerde /bu gibiler için kendini sakatlama fiilinin gerçekleştirilmesi, bir çeşit patlak verme ve boşalyoludur/ ve nihayet özellikle bir endişe içtepisi dolayısıyle melankoliklerde görülür).* [*Ing.* ve *Fr.* Mutilation].

sakatlamak (-l), f. § ❶ Sakat hale getirmek, sakat etmek. [*Ing.* To injure, damage, to mutilate; *Fr.* Estropier, mutiler, rendre infirme]; § ❷ *(geniş anl.)* Bozmak: *Kumaşı sakatlamak;* ◉ **bir hayvanı** ~, *binic.* Aşırı bir çabaya zorlamak ve gerekli bakımı göstermemek yüzünden, hayvanda bazı özürler ortaya çıkmasına ve topallamasına yol açmak; ◉ **kendisini** ~, *huk.* ◘ **Kendi.**

sakatlanma, i. § ❶ Sakat hale gelme; § ❷ *biy.* Bir organın veya organ parçasının yenilenemeyecek veya onarılamayacak şekilde kaybolması.

sakatlanmak, nsz. f. Sakat hale gelmek. [*Ing.* To become disabled, to become mutilated, to be seriously damaged; *Fr.* Devenir estropié, infirme, être blessé *(football)*].

sakatlık,-ğı, i. § ❶ Sakat olma hali. [*Ing.* Infirmity, defect, mistake, blemish; *Fr.* État d'un estropié, infirmité, mutilation]; § ❷ Terslik, kaza: *Elinden bir sakatlık çıkmasın;* § ❸ *(Geniş anlamda)* Kusur, yanlışlık, hata: *Kumaşın sakatlığı;* § ❹ *patol.* Sakat olan bir kimsenin veya organın durumu; ◉ **el sakatlığı**, *patol.* ◘ **El¹;** ◉ **evlenmede** ~ **lar**, *huk.* ◘ **Evlenme;** ◉ **fonksiyonel** ~, *patol.* Bir kol veya bacağın, veya bunlardan herhangi bir parçanın, kırık, felç, ankiloz v.b. bir sebeple kısmen veya tamamen görev yapamaması.

sakayan /sakâyân/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sakkā* > *Osm.* Sakalar, su taşıyan kimseler. [*Ing.* Water carriers in the Sultan's palace]; ◉ ~ **ı matbahı âmire**, *teşk. tar.* Osmanlı saray mutfaklarındaki sakalara verilen ad. *(Görevleri saray mutfaklarına gerekli suyu sağlamaktı);* ◉ ~ **ı simi hassa**, *teşk. tar.* Sarayda, Divanı Hümayunda hizmet gören sakalar, *(Sim sakalar veya Divanı Hümayun sakaları da denirdi).*

Sakaylar, ç. öz. i. *etn.* Malezya'da halk; Pahang eyaleti dağlarında, Kinta bölgesinde *(Perak)* ve Neggir vâdisinde *(Kelantan)* yaşar. Malezyalıların iç kısımlara püskürttüğü kabileler avcılık ve devşirmecilikle geçinir; bazıları ise pirinç, manyok, Japon patatesi ve şekerkamışı tarımı *(gezgin tarım)* yapar. Sakaylar dravid öncesi halkların soyundandır. [*Ing.* Sakais; *Fr.* Sakaïs].

sakb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Delme, delik açma. [*Ing.* Perforating, boring, piercing]; § ❷ Delik. [*ing.* Perforation, small hole, puncture].

sakf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dam, çatı. [*Ing.* Root]; § ❷ Tavan. [*Ing.* Ceiling].

sakıb /sâkıb/, s. *Osm.* < *Ar. sakb. esk.* § ❶ Delen, delik açan, delip geçen. [*Ing.* That pierces, penetrates, perforates, piercing, penetrating]; § ❷ *mec.* Çok parlak, ışıklı, aydınlık; § ❸ Etkili; § ❹ i. */Sakıp şeklinde/* Erkek adı. [*Ing.* That shines brightly,

penetrating the gloom, sure, certain, decisive].

sakın, ünl. Yapılmaması istenilen veya olacak diye korkulan bir şeyi anlatan söze katılır uyarıcı bir kelimedir: *Sakın söylediklerimi unutmayın! Söylediklerimi sakın unutmuş olmasın!* [*ing.* Beware, take care, don't!; *Fr.* Prenez garde *(à vous)*, attention]; ◉ **~ hal,** Yapılmak üzere bulunan bir davranışı önlemek için ünlem olarak kullanılır.

sakınca*, i. < *sakınmak.* Sakınmayı gerektiren hal. [*Osm.* Mahzur; *ing.* Objection, drawback, inconvenience; *Fr.* Inconvénience, objection].

sakıncalı, s. Sakıncası olan. [*Osm.* Mahzurlu; *ing.* Inconvenient; *Fr.* Inconvénient].

~ hava sahası, *esk.* Yeri ve sınırları Bakanlar Kurulu kararıyle tespit edilmiş bir kara veya yüzeyi üzerindeki hava sahası. Bu saha üzerinde uçuşlar millî savunma maksatları veya devletçe gerekli görülen diğer maksatlarla yasaklanmış veya tahdit edilmiştir. [*ing.* Airspace reservation].

sakıngan*, s. < *sakınmak.* Sakınarak davranan, korka korka hareket eden, çok sakınan. [*Osm.* Müctenip; *ing.* Timid, prudent, cautious, retiring; *Fr.* Réservé,-ée, prudent,-ente, précautionneux,-euse].

sakınganlık,-ğı, i. Sakıngan olma hali. [*Osm.* içtinap; *ing.* Refraining, abstaining; abstention; *Fr.* Abstention].

sakınım, i. < *sakınmak. fiz.* ◘ Korunum.

sakınma, i. Sakınmak eylemi. [*Osm.* İçtinap; *ing.* Guarding *(against)*, caution, avoidance, abstention, flinching, a looking after oneself; *Fr.* Action de se garder, de se réserver, préserver]; ◉ **~ sı olmamak,** *dey.* Korkusu, çekinmesi olmamak, hatıra, gönüle, nezakete bakmadan davranma huyunda olmak. [*Ing.* To be heedless; *Fr.* Agir sans réserve].

sakınmak* (-den), f. *esk. T.* § ❶ Bir şeyi yapmaktan herhangi bir korku veya düşünce ile uzak durmak: *Günahtan sakınmak.* [*Osm.* İçtinap etmek; *ing.* To abstain; *Fr.* Se garder, se réserver, s'abstenir). ☆ *Eşanl.* çekinmek; § ❷ Başa gelebilecek kötülüklere karşı önleyici tedbirler almak: *Hastalıktan sakınmak, Soğuktan sakınmak.* [*ing.* To protect oneself or one's property for fear of the consequences; *Fr.* Se protéger]; § ❸ (-i) Korumak, esirgemek, gözetmek: *Sakınılan göze çöp batar.* [*Ing.* To protect, to preserve; *Fr.* Protéger, préserver]; ◉ **sakınılan (esirgenen) göze çöp batar,** *at.* Üzerine çok düşülen şeyler aksi gibi kazaya veya zarara uğrar. [*Ing.* Being over-careful invites misfortunes].

sakıntı*, i. < *sakınmak.* Olabileceği düşünülen hale karşı alınan tedbir. [*Osm.* İhtiyat; *Ing.* Pre caution; *Fr.* Précaution].

sakırdamak, nsz. f. *yans. /Korku veya üşüme sebebiyle/* Şiddetle titremek. [*Ing.* To shiver with chattering teeth; *Fr.* Trembler fortement].

sakırga, i. *esk. T. sakırku zool.* Koyun, köpek v.b. bazı hayvanların derisine yapışarak kanlarını emen, ufak, asalak böcek. [*ing.* Tick, dog tick; *Fr.* Tique].
☆ *Eşanl.* **kene.**

sakır sakır, z. *yans.* Uzun süren, şiddetli ve aralıksız bir titremeyi anlatmak için kullanılır. [*Ing.* Shivering, trembling; *Fr.* Onomatopée qui imite le frémissement].

sakırtı, i. Korkudan veya soğuktan titreme.

sakıt /sâkıt/. s. *Osm.* < *Ar. suküt. esk.* § ❶ Düşen, düşmüş. [*Ing.* That falls, falling, dropping down; *Fr.* Tombé,-ée]; § ❷ Hükmü kalmamış, eski önemini yitirmiş. [*Ing.* Fallen in esteem; become of no account; *Fr.* Désuet,-ète]; § ❸ Vakitsiz çlarak rahimden düşen (çocuk). [*ing.* Aborted; *Fr.* Avorté,-ée]; ☆ *Eşanl.* **düşük;** § ❹ i. *huk. esk.* İslâm miras hukukunda *(feraizde)* daha yakın mirasçı bulunduğu için mirastan **uzaklaştırılmış** *(hacbolunmuş)* kimse. [*Ing.* Overthrown].
~ olmak, Düşmek.

sakız, i. *esk. T.* § ❶ Bazı ağaçların, özellikle sakız ağacının çiğnendiği vakit yumuşayan, hoş kokulu, sarımtrak beyaz renkli reçinesi. [*Ing.* Chewing gum, mastic; *Fr.* Mastic]; § ❷ s. Açık bej renginde olan: *Sırtında sakız manto vardı.* [*ing.* Light beige; *Fr.* Mastic, beige clair]; ◉ **ağaç ~ ı,** ◘ Ağaç; ◉ **çam ~ ı,** *kim.* ◘ Çam; ◉ **çengel ~ ı,** *bot.* ◘ Çengel; ◉ **damla ~ ı,** ◘ Damla; ◉ **kasa ~,** Kasa günlük; ◉ **karina kalafat ~ ı,** *den.* ◘ Karina; ◉ **kenger ~ ı,** ◘ Kenger; ◉ **reçine ~ ı,** ◘ Reçine ◉ **yer ~ ı,** Natron, madenî neft; ◉ **ağzına ~ etmek,** *(Birini veya bir şeyi)* Diline dolamak,durmadan onun sözünü etmek. [*Fr.* Faire sujet, dire à tout bout de champ]; ◉ **ağzına ~ olmak (birinin),** *dey.* Birinin devamlı sözünü ettiği, diline doladığı, çekiştirdiği bir kimse olmak. [*ing.* To be an object of some one's illnatured gossip, something that someone never ceases talking about].
~ ağacı, *bot.* ◘ Sakızağacı.
~ bademi, ◘ Badem. (Diş bademi).
~ baklası, *trm.* Meyveleri oldukça uzun, verimli, çok lezzetli, turfanda bir bakla çeşidi.
~ çiğnemek, Sakızı ağıza alıp dişler arasında ezmek. [*ing.* To chew gum; *Fr.* Macher du mastic].
~ dikeni, *bot.* Sakız çıkarılan dikenli bitki [*Lat. Acorna gummifera; Ing.* Gumthorn].
~ enginarı, *trm.* Başları ufak, yaprakları sivrice ve kenarları düzgün, lezzetli makbûl bir enginar çeşidi.
~ gibi, *dey.* § ❶ Çok iyi yıkanmış, tertemiz ve bembeyaz *(çamaşır).* [*ing.* Very white and clean; *Fr.* Tout à fait blanch, propre]; § ❷ Sırnaşık, yapışkan *(kimse veya şey).* [*Ing.* Sticky].
~ gülü, *bot.* ◘ Isparta gülü.
~ kabağı, ◘ Kabak.
~ leblebisi, ◘ Leblebi.
~ rakısı, *içki sny.* Suma veya saf ispirtonun *(saf etil alkol)* içine tabiî anason tohumu veya anason esansı ve sakızı katılarak damıtılmasıyle yapılan içki. *(Mastika da denir).* [*Ing.* Mastic rakı of Chios].
~ tatlısı, *mutf.* Bir çeşit tatlı.

sakıt², i. ◘ Marş.

sakıta, s. *esk.* Sakıt'ın dişili.

sakız.ağacı, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Antepfıstığıgiller *(Anacardiaceae)* familyasından, Kanarya adalarından başlayarak bütün Akdeniz kıyılarında yayılmış olan, en fazla 3-4 m'ye kadar boylanabilen, sık dallı, çalı görünüşünde, kışın yaprak dökmeyen, iki evcikli bir ağaç. Gövdesi dik, sağlam ve silindir biçimindedir. Kabuk esmer renkli olup reçine kanalları taşır. Yaprakları paripennat, almaşık dizilişli ve stipulasızdır. Koyu kırmızı renkli küçük çiçekler kısa sürgünlerin üzerinde yer alan salkım durumunda kurullar oluştururlar. Meyva ufak, yuvarlak, sivri uçlu, başlangıçta kırmızı, sonra siyah renk alan bir drupadır. Dal ve gövdesinden elde edilen sakız *(Mastix)* bir uçucu yağ, mastisik asid, mastisin ve acı madde taşır. Uçucu yağ içinde özellikle d-a-pinem vardır. Bazen midevî olarak dahilen kullanılırsa da daha çok haricen kullanılan bir yapıştırıcıdır. Fakat asıl pratikte, yani ticaret âleminde görülen sakız, bu ağacın Sakız adasında yetişen bir varyetesinden *(P. lentiscus var. chia)* elde edilir. Çiğnenmek suretiyle midevî olarak tesir eder. Sakızağacı, Türkiye'de Batı ve Güney Anadolu'da, Hatay kıyılarındaki makiler içerisinde çok görülür. [*Lat. Pistacia lentiscus; Ing.* Mastic tree, mastic shrub; *Fr.* Lentisque].

sakızcı.çıbanı, *paraz.* ◘ Koy çıbanı.

sakız.kabağı, b.i. *bot.* ◘ Kabak.

sakızlı, s. Sakızı olan, içinde sakız bulunan. [*Ing.* Mixed with resin or gum-mastic; *Fr.* Qui, contient du mastic].
~ muhallebi, *mutf.* Süt, şeker, nişasta, pirinç unu, su ve sakızdan yapılan tatlı.

saki¹, i. İçinde yüzde 11 ilâ 17 alkol bulunan ve pirincin sunî mayalanmasıyle elde edilen içki; Japonya'da çok kullanılır. *(Genellikle yemekten önce sıcak olarak içilir).* [*ing.* Saké; *Fr.* Saké, saki].

saki² /sâkî/, i. ç. **sukat.** *Osm.* < *Ar. saky. esk.* § ❶ *(k kalın okunur)* Eskiden içki âlemlerinde içki dağıtan kimse. [*Ing.* Cupbearer; *Fr.* échanson]; § ❷ Su veren, dağıtan *(kimse);* § ❶ *tasav.* Insanın gönlüne Tanrı'nın nurunu, Tanrı sevgisini saçan kimse. [*Ing.* Spiritual teacher to a novice, God, as the universal teacher].

sakib /sâkib/, s. *Osm.* < *Ar. sekeb. esk.* § ❶ Döken, dökücü. [*Ing.* Who pours out]; § ❷ Dökülen. [*Ing.* Pouring forth, flowing *(blood, tears or water)*].

sakibe, i. **Sakib'in** dişili.

sakil /sâkil/, s. *Osm.* < *Ar. sıklet. esk. (k kalın okunur).* § ❶ Ağır. [*Ing.* Heavy, ponderous; *Fr.* Lourd,-lourde, pesant,-ante]; § ❷ Iç sıkan, sıkıcı, sıkıntı veren, sıkıntılı. [*Ing.* Offensive; *Fr.* Facheux, -euse, importun]; § ❸ Çirkin, kaba; uygunsuz, yakışıksız. [*Ing.* Ugly; *Fr.* Laid]; § ❹ *müz.* Türk müziğinde bir usul; § ❺ *gram.* Kalın ve ağır okunan *(hece).*

sakillik,-ği, i. Sakil olma hali. [*Ing.* Ugliness, offensiveness, heaviness]

sakim /sakîm/, s. *Osm.* < *Ar. sekâmet. esk.* § ❶ Yanlış, eksik, hatalı. [*ing.* Defective, faulty, harmful, wrong; *Fr.* Erroné,-ée, faux,-fausse]; ☆ *Karş.* **sahih;** § ❷ Hasta, hastalıklı. [*ing.* Diseased, sick, ailing; *Fr.* Malade]. ☆ *Eşanl.* mariz.

sakin /sâkin/, s. *Osm.* < *Ar. sükün.* § ❶ Durgun, hareketsiz: *Sakin hava. Sakin deniz.* [*ing.* Quiet, motionless, stationary; *Fr.* Calme, tranquille]; § ❷ Sessiz: *Sakin çocuk. Sakin bir gün.* [*ing.* Calm; *Fr.* Sans bruit]; § ❸ Kendi halinde, kimseyi rahatsız etmeyen: *Sakin adam.* [*ing.* Quiet; inoffensive, harmless; *Fr.* Tranquille, calme]; § ❹ Kızgınlık veya heyecan belirtisi göstermeyen: *Suçlu idam kararını sakin karşıladı.* [*Ing.* Calm; cool-blooded; *Fr.* Calme]; § ❺ Düzenli, endişesiz: *Sakin bir hayat sürmek.* [*ing.* Regular; carefree, unworried calm; *Fr.* Paisible, calme]; § ❻ Teskin olmuş, yatışmış: *Hasta şimdi daha sakin.* [*ing.* Calmed, appeased, allayed; *Fr.* Tranquille, calme]; § ❼ *esk.* Oynamayan, hareketsiz: *Değirmenin alt taşı sakindir;* § ❽ s. ve i. Bir yerde oturan, ikamet eden, eğleşen, o yerin ahalisinden olan *(kimse): Köyün sakinleri.* [*ing.* Dweller; inhabitant; *Fr.* Habitant; qui habite].

saki.name /sâki-nâme/, b. i. *Ar. sâkî* + *Fars. nâme. ed. esk.* Divan edebiyatında sakiyi *(içki sunan)* ve şarabı övmek amacıyle yazılan şiir türü. [*ing.* Ode addressed to a cupbearer; *Fr.* Dans l'ancienne littérature, poème dans lequel le poète s'adresse toujours à l'échanson].

sakînan, ç. i. *esk.* Sakin bir şekilde, sessiz bir insana yaraşır tarzda.

sakinane, z. *esk.* Sakin bir şekilde, sessiz bir insana yaraşır tarzda.

sakinleşmek, nsz. f. § ❶ Yatışmak, durgunlaşmak,durgun hale gelmek: *Ortalık sakinleşti. Hava biraz sakinleşti.* [*ing.* To become quiet, to abate; *Fr.* Se calmer, se tranquilliser]; § ❷ Heyecanı yatışmak, sıkıntısı geçmek, duygu ve davranışlarına durgunluk gelmek: *Bir zaman sonra sakinleşti.* [*ing.* To calm down; *Fr.* Se calmer].

sakinleştirmek (-i), f. Sakin hale koymak, yatışmış duruma getirmek. *(* [*ing.* To calm, to quiet, to still, to allay; to soothe; *Fr.* Calmer, tranquilliser].

sakinlik,-ği, i. Sakin olma hali. [*ing.* Quiet, calm, rest; *Fr.* Calme, tranquillité, sérénité].
☆ *Eşanl.* **sükûnet.**
~ devresi, zool. ◘ Devre.

sakıt, -ti /sâkıt/, s. *Osm.* < *Ar. süküt. esk.* Susmuş, susan, sessiz. [*ing.* Silent, mute, taciturn; *Fr.* Silencieux,-euse, taciturne, muet,-muette].
~ kalmak, Söz söylemesi gerekirken susmak. [*Ing.*To remain silent; *Fr.* Rester silencieux].

~ sözleşmesi. *ikt.* ◘ Vedia aktı.

sakitane, z. *esk.* § ❶ Ses çıkarmaksızın, sessizce [*Ing.* Silent; *Fr.* Silencieusement]; § ❷ s. Sessiz. [*Ing.* Silent; *Fr.* Silencieux, -euse].

sakite, s. *esk.* Sakit'in dişili.

sakiye, s. ve i. *Osm.* < *Ar. saky.* > *sâkiyye. esk.* § ❶ İçki sunan, dağıtan *(kadın)*. [*Ing.* Cupbearer]; § ❷ i. Su dolabı, su arkı; § ❸ Sahra'dan hurmalıklara su vermek için kullanılan açık kanal.

sakka /sakkâ/, i. ve s. *Osm.* < *Ar. saky. esk.* Su taşıyan *(kimse)*, saka. [*Ing.* Water carrier; *Fr.* Porteur d'eau].

sakkak /sakkâk/, i. *Osm.* < *Ar. sakk. esk.* Şeriat mahkemesinde ilâm, berat, hüccet yazmakla görevli kimse, mahkeme kâtibi. [*Ing.* Clerk who drafts legal documents issued from a court].

sakl, i. *Osm.* < *Ar. sakl. esk.* § ❶ Eğe ile düzleştirme, eğeleme; § ❷ *(At, eşek, v.b. ni)* Tımar etme. [*Ing.* Polishing, furbishing, a grooming a horse well].

saklab /saklâb/, i. *Osm.* < *Ar.* Türklerle ilgili destanî tarihlerde bazı etnik gruplara verilen ad. *(Avarlar, bulgar kralı Tervel ve islav ırkından ona bağlı olanları ve Bulgarları anlatmak için kullanıldı).*

saklama, i. Saklanmak eylemi. [*Osm.* Muhafaza; *Ing.* Keeping, preserving; *Fr.* Conservation].

saklamak (-i), f. *esk. T.* § ❶ Elden çıkarmamak, elde tutmak: *«Sakla samanı, gelir zamanı».* [*Ing.* To keep; *Fr.* Garder]; § ❷ Bitmesin diye belli bir yere kaldırmak: *Şu parayı alın da, saklayın.* [*Ing.* To preserve; *Fr.* Garder; § ❷ Görülmesin diye ortadan kaldırmak: *Mektubu saklamaya çalıştı.* [*Ing.* To hide; *Fr.* Cacher]; § ❹ (-den, -i) Bir şeyi başkalarından gizlemek, saklı, gizli tutmak: *Ondan hiç bir sırrımı saklamam.* [*Ing.* To conceal; *Fr.* Cacher]; § ❺ (-i, -e) Birine vermek üzere kayırmak: *Bu kitabı size sakladım;* § ❻ *mec.* Korumak: *Allah saklasın.* [*Ing.* To save, to preserve; *Fr.* Protéger, garder]; ❼ Bozulmadan, tabiî haliyle durmasını sağlamak: *Peyniri tuzlu suda saklamak. Eti dolapta saklamak.* [*Ing.* To conserve; *Fr.* Conserver]; ☆ *Eşan!.* muhafaza etmek; § ❽ Daha sonra kullanılmak üzere ayırmak: *Bu yemeği yarına saklayalım.* [*Ing.* To keep, to store, to save for future use; *Fr.* Réserver]; § ◉ **sakla samanı, gelir zamanı**, *at.* Gereksiz görülen bir şey ileride gerekli olabilir.

saklambaç, i. < *saklanmak* > *saklanbaç.* Oyuncularda birinin ebe olması ve saklanan arkadaşlarını bulmasına dayanan çocuk oyunu. [*Ing.* Hide-and-seek *(game)*; *Fr.* Cache-cache].

saklanılmak, nsz. f. */Herhangi bir kimse hk./* § ❶ Saklanmak: *Bu evde saklanılmaz.* [*Ing.* To be hidden; *Fr.* Se cacher]; § ❷ f. Gizlenmek, gizli tutulmak: *Olay bizden saklanıldı.* [*Ing.* To be kept secret, to be concealed; *Fr.* Être tenu en secret].

saklanmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Kendini saklamak: *Daha olmazsa şu dairede kalırım, saklanırım.* [*Ing.* To hide; *Fr.* Se cacher]; § ❷ ösz. f. Saklanmak eylemine konu olmak: *Buğdaylar silolarda saklanır.* [*Ing.* To be kept; *Fr.* Se garder].

saklantı*, i. *Osm.* < *Ar. saklanmak.* Saklanılan yer. [*Ing.* Nook, corner, hiding place].

saklatmak (-ı, -e), f. Saklamak işini yaptırmak. [*Ing.* To let be hidden or kept; to entrust for safe keeping; *(seat) to make a* reservation; *Fr.* Faire cacher].

saklı, s. *esk. T.* § ❶ Elde tutulan, saklanmış olan, elden çıkartılmamış olan: *Her hakkı saklıdır.* [*Osm.* Mahfuz; *Ing.* Kept, hold; *Fr.* Gardé]; § ❷ Gizli bir yere konarak kaybolması veya çalınması önlenmiş olan: *Kasada saklı mücevherler.* [*Osm.* Mahfî; *Ing.* Concealed, hidden; *Fr.* Caché]; § ❸ Baskalarından gizlenen, gizli tutulan, duyurulmamış olan: *Bu haber hiç kimseden saklı değildir.* [*Osm.* Hafî; *Ing.* Confidential, secret; *Fr.* Caché]; § ❹ *fels.* Görünür olmayan, kendini açığa vurmayan. [*Osm.* Mekni; *Ing.* ve *Fr.* Latent]; § ❺ *esk.* 20 yaşına girmiş olduğu halde askerlik hizmetinden ayrılmak amacıyle ismini nüfus ve askerlik şubeleri kütüklerine geçirtmemiş kimse. [*Ing.* Absentee; *Fr.* Insoumis].

~ pay, *ikt.* ◘ Mahfuz hisse.

~ resim, *astr.* Belirtici yıkamadan geçmemiş plak üzerindeki yıldız resmi. *(Ancak yıkanmadan sonra resim ortaya çıkar).* [*Ing.* Virtual image; *Fr.* Image virtuelle].

sako, i. *Yun. sakkos* > *It. sacco. kıyf. esk.* Dolama cinsinden bir elbise; halk tarafından giyilen kısa paltoyu andıran üstlüklere de aynı ad verilirdi. [*Ing.* Sack coat, loose jacket; *Fr.* Veston].

sakoleta, sakulete, i. *It. saccoletta /.../. sil. esk.* Silindir biçiminde bir demirin içine cıvata, v.b. demir parçalarının doldurulmasıyle yapılan ve kaval toplarında, şarapnel yerine kullanılan mermi. [*Ing.* Case-shot, canister-shot; *Fr.* mitraille].

sakoleva, i. ◘ Sakuleva.

sakra, i. Hindistan'da Brahma tapınakları üstünde kenarları yuvarlak ve dilimli olarak piramid şekilde yapılmış büyük kubbelere verilen ad.

sakralji, i. *tıp.* Kuyruksokumu kemiği *(Sakrum)* ağrısı. [*Ing.* Sacralgia].

sakrektomi, i. *tıp.* Kuyruksokumu kemiği *(Sakrum)* nin bir parçasının ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Sacrectomy].

sakristi, i. *Fr. sacristie* < *Ortaçağ Lat. sacristia.* § ❶ Kutsal kaplarla âyin elbiselerinin konulduğu ve rahiplerin âyine hazırlandıkları oda. [*Ing.* Sacristy, vestry]; § ❷ Bir sakristi'de bulunan şeyler. [*Ing.* Churchplate and raiment; *Fr.* Sacristie]; ◉ evlenme ~ si, Bir kilisenin, evlenenleri ve şahitlerinin evlenme kütüğünü imzalamaları için kullanılan bölümü. [*Ing.* Marriage sacristy; *Fr.* Sacristie des mariages].

sakrodini, i. *tıp.* Kuyruksokumu kemiği *(Sakrum)* bölgesinde ağrı. [*Ing.* Sacrodynia].

sakroiiit,-ti, i. *tıp.* Kuyruksokumu kemiği, kalça kemiği eklemi iltihabı. [*Ing.* Sacroilitis].

sakrokoksalji, i. *Fr. sacro-coxalgie. patol.* Kuyruksokumu kemiğiyle kalça kemiği arasındaki eklem iltihabı. *(Sakrokoksalji terimi özellikle bu eklemin tüberkülozunu adlandırmak için kullanılır).* [*Ing.* Sacrocoxalgia].

sakrum, i. *Lat. sacrum. anat.* ◘ Kuyruksokumu kemiği.

~ kanalı deliği, *anat.* ◘ Delik.

saks, i. Eskiden Almanya'da Saksonya'da yapılan her türlü porselen işlerine denir. Sonra bunları taklîden yapılanlara da denilmiştir. [*Ing.* Dresden china; *Fr.* Saxe].

saks, i. *(Almanya'da Saxe (Saksonya) şehrinin adından)* § ❶ Pişmiş topraktan yapılan ve dayanıksız, bitkileri yetiştirmekte kullanılan kap: *Çiçek saksısı.* [*Ing.* Flowerpot; *Fr.* Pot à fleurs]; § ❷ *arg.* Baş, kafa.

~ çiçeği, *bot.* Limonluk veya saksı içinde yetiştirilen çiçek. [*Ing.* Plant grown in pots or hothouses].

~ güzeli, *bot.* ◘ Saksıgüzeli.

~ kabı, İçine pişmiş topraktan yapılmış çiçek saksıları koymaya yarayan çini, porselen veya madenden nakış veya oymalarla süslü kaplar. [*Ing.* Flower-pot case. cover; *Fr.* Cache-pot].

saksağan, i. *esk. T. sagzıgan* veya *sagızgan. zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Kargagiller *(Corvidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 43 sm. Karnı ve omuzları beyaz, öteki bölgeleri parlak karadır. Palearktik bölge ve K. Amerika'da fundalık ve bahçelerde yaşar. İnsana kolayca alışabilen zeki bir kuştur. Hem hayvansal, hem bitkisel besinlerle beslenir; kocaman yuvasını büyük ağaçların tepesine yapar. Kuzey yarımkürenin büyük bir kısmında bulunur. [*Lat. Pica pica; Ing.* Magpie; *Fr.* Pie bavard]. ◘ *ŞEKİL: 352* — KUŞLAR II; ◉ dam üstünde ~, vur beline kazmayı, ◘ Dam.

~ atlaması, *bilinc.* ◘ Atlama.

~ danayı babası hayrına bitlemez, *at.* ◘ Karga mandayı babası hayrına bitlemez.

sakshorn, i. *(bulucusunun adı Sax ve Alm. Horn, korno'dan).* Konik nefes delikleri olan, ağaçlıklı ve pistonlu, tınısının yumuşaklığı ve sesinin kesin oluşu dolayısıyle armoni orkestralarında kullanılan üflemeli bakır çalgı. *(Yedi çeşit sakshorn vardır ve ses perdeleri üç buçuk oktav genişliğindedir; küçük sakshorn, soprano sakshorn, alto, tenor, bas; bombardon ve kontrbastuba).* [*Ing.* ve *Fr.* Saxhorn].

saksıgüzeli, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Damkoruğugiller *(Crassulaceae)* familyasından, kayalıklar ve eski duvarlar üzerinde yetişen, yeşilimsi veya kırmızımsı sarkık çiçekli, etli yapraklı, yumru köklü, boyu *10-60 sm.'yi bulan, otsu* bitki. [*Osm.* Kadeh-i meryem; *Lat.* Cotyledon umbilicus; *Ing.* Navelwort; *Fr.* Umbilicus, gobelet].

saksılık,-ğı, i. § ❶ Saksı koymaya yarar raf. [*Ing.* Shelf for flowerpots; *Fr.* Etagère pour mettre les pots à fleurs]; § ❷ İçine saksı oturtulan süslü kap. [*Ing.* Flower-pot case; *Fr.* Cache-pot]; § ❸ Kışın saksı çiçeklerinin saklandığı, soğuktan korunduğu yer. [*Fr.* Serre qui sert à abriter les fleurs en pot].

saksofon, i. *Fr. saxophone. (bulucusunun adı Sax + Yun. phone, ses'den)* Konik borusunun ucunda bir klarnet ağızlığı, gövdesinde de obuanınkine benzeyen bir anahtar takımı olan üflemeli çalgı. [*Ing.* Saxophone]. ◘ *ŞEKİL: 407* — MÜZİK ALETLERİ III.

saksofoncu, I. Saksofon çalan kimse. [*Ing.* Saxophonist; *Fr.* Saxophoniste].

Saksonca, öz. i. *dilb.* Germen lehçeleri bütünü. [*Ing.* ve *Fr.* Saxon].

saksoniyen, s. ve i. *Fr. saxonien. jeol.* Permiyen sistemin orta katına denir. *(Ötüniyen ile Türenjiyen arasında yer alan Saksoniyenin başlıca özelliği. Almanya'da çok belirgin olarak ortaya çıkan kırmızı kumtaşlarıdır. Bu terimi Geikie, yanlış olarak Dördüncü zamandaki buzullardan birini belirtmek için de kullandı).* [*Ing.* Saxonian].

Saksonlar, ç. öz. i. *etn.* Eski germen halkı. Ilk defa Ptolemaios tarafından Elbe ile Trave arasında bulundukları belirtilmiştir. M.Ö. III. yüzyılın sonunda, Saksonlar komşuları Chauci'ler, Cherusci'ler ve Angria'lıları yenerek Elbe'nin güneyine yayıldılar. [*Ing.* ve *Fr.* Saxons].

saksonya /sakson:ya/, I. *(Saksonya yer adından)* Almanya'nın Saksonya bölgesinde yapılan güzel ve iyi cins porselenden yapılmış tabak v.b. için kullanılır: *Bu yemek takımı hakiki saksonyadır.* [*Ing.* Dresden china, dresden ware; *Fr.* Saxe].

Saksonya, öz. I. *Alm. Sachsen.* Orta Almanya'da eski bir devlet olup başkenti *Dresden* idi. *(Saksonya adı, sırasıyle Kuzey Almanya'daki bir düklüğe /880-1180/, Orta Elbe'deki bir düklüğe /1180 - 1356/ ve bu düklüğün meydana getirdiği seçici prensliğe /1356-1547/, Yukarı Elbe kıyısındaki bir seçici düklüğe /1547-1806/ verildi; bu seçici düklük önce krallık /1806/, sonra hür devlet /1918/ oldu ve 1952'de resmen kaldırıldı. Saksonya adı ayrıca Imparatorluk devrinde iki seçim çevresi (Yukarı ve Aşağı Saksonya) /1512-1806/. Saksonya hanedanından Ernestin dalının mülkü olan küçük Thüringen prenslikleri ve bir Avusturya ili /1806-1932/ için kullanıldı; 1946' dan beri Federal Almanya'da bir eyaletin (Aşağı Saksonya) adıdır).* [*Ing.* Saxony; *Fr.* Saxe].

saksotromba, I. *Fr. saxotromba. Adolphe Sax'* ın icat ettiği üflemeli bakır çalgı. *(Saksotromba, sakshorn gibi askerî bandolarda kullanılır. Ses borusunun boyutları bakımından, büğlü ile korno arasında yer alır. Sax, yedi ayrı tipte saksotromba yapmıştı).*

sakulete, I. *den.* ◘ Sakoleta.

sakuleva, I. *Yun. sakkoloiba. den.* Marmara sahillerinde çalışan ve açavele gönderleri üzerine açılan yelkenlerle donatılmış bulunan baş ve kıçları bir hafif teknelere denir.

~ yelkeni, *den.* Sakuleva denilen teknelerde kullanılan yelken.

sakulta /sakul:ta/, i. Eski cins bir şarapnel. [*Ing.* Canister or caseshot; *Fr.* Ancienne sorte de shrapnell].

sakura, i. Japon kirazı çiçeği; Japonların millî çiçeği. [*Ing.* ve *Fr.* Sakura].

sakül, i. *anat.* (a) Kesecik; (b) İç kulakta bulunan iki kesecikten biri. [*Ing.* ve *Fr.* Saccule].

saky, i. *Osm.* < *Ar. saky. esk.* Su verme, sulama. [*Ing.* Watering, irrigating].

sal, i. *esk. T.* § ❶ Bir çok kalın direğin yanyana birbirine bağlanmasıyle yapılan ve genellikle akarsularda taşıma işlerinde kullanılan düz ve korkuluksuz taşıt. [*Ing.* Raft; *Fr.* Radeau]; § ❷ *h.d.* Tabut. [*Ing.* Coffin; *Fr.* Cercueil de bois; bière]; ◉ **cankurtaran ~ ı**, *den.* ◘ **Cankurtaran.**

~ **köprü**, *bayındır.* ◘ **Köprü.**

sal[2] /säl/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yıl, sene. [*Ing.* Year; *Fr.* Année].

sal[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Başın tepesindeki kısmın saçsızlığı, dazlaklığı.

sal[1], i. Hindistan'da botanik bakımdan çok çeşitli ağaçlara, özellikle *dipterocarpacea* familyasından *Shorea robusta*'ya verilen ad; Himalaya'nın bazı kesimlerinde ormancılar bu ağaca büyük değer verirler. [*Ing.* ve *Fr.* Sal].

salâ /salâ/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *din.* Cemaati cuma veya bayram namazına çağırmak, kimi yerlerde de cenaze için kılınacak namazı haber vermek amacıyle minarelerde okunan salât. [*Ing.* A chant from the minarets on occasions of the Friday namaz, a call to a funeral service, and similar sacred occasions; *Fr.* Prière, invitation proclamée du haut du minaret à faire la prière solennelle du vendredi ou à accompagner les obsèques d'un décédé]; § ❷ *esk.* Haber verme; § ❸ *tasav.* Mevlevilerde canları mukabeleye, namaza, yemeğe çağırma.

~ **koşusu**, *okç.* Ok yarışmalarından biri. *(Bu yarışmaya yalnız ihtiyar okçular katılabilirdi. Yarışmalarda bütün yarışmacılar bir örnek yay kullanırdı).*

☆ *Eşanl.* **aşağı koşu.**

~ **vermek (okumak)**, *din.* Minarede salâvat okuyarak namazı haber vermek.

salâbet /salâbet/, *Osm.* < *Ar. sulb. esk.* Katılık, sağlamlık; kuvvet, metanet. [*Ing.* Strength, hardiness, firmness, toughness; *Fr.* Dureté, solidité, fermeté].

salâbetli, s. Kuvvetli, metin. [*Ing.* Firm, rigid, stiff, tough, strong, hardy, sturdy; *Fr.* Vigoureux,-euse, ferme, constant].

salaburun, i. *den.* Seren yelkenlerini sarmak için gıradın yakalarının iki kenarını serene doğru çekerek toplayan halatlar. *(Bir ucu gıradin yakasının ortasında bağlı olarak yelkenin ön yüzünden sarkık bir biçimde serene doğru uzanan bu halatlar, serenin üst kenarına bağlı bir makaradan ve çanaklık altındaki ikinci bir makaradan geçtikten sonra düşey olarak güverteye iner).* [*Ing.* Leech line; *Fr.* Cargue-bouline].

~ **astarı**, *den.* Sürekli sürtünme sonucu yelkenlerin aşınmasını önlemek amacıyle salaburunların altına rastlayan kısımlarını sağlamlaştırmak için dikilen ikinci kat yelken bezi.

salacak,-ğı, i. < *salmak.* Üstünde ölü yıkanılan kerevet. [*Osm.* Teneşir; *Ing.* Slab on which corpses are placed for washing; *Fr.* Table basse sur laquelle on lave le corps d'un mort avant de l'ensevelir].

saladero, i. *Fr. saladero. deric.* Güney Amerika'dan gelen tuzlanmış sığır derisi. [*Ing.* ve *Fr.* Saladero].

salâh /salâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Düzelme, iyileşme, iyi olma. [*Ing.* Improvement; *Fr.* Amélioration]; § ❷ Doğru olanı yapma, dine bağlılık. [*Ing.* Doing what is right, righteousness; *Fr.* Rectitude, vertu, dévotion]; § ❸ Rahatlık, barış içinde olma. [*Ing.* Peacefulness; *Fr.* Tranquillité, paix]; § ❹ Erkek adı.

~ **bulmak**, *dey.* İyileşmek, düzelmek, onmak. [*Ing.* To improve; *Fr.* S'améliorer, revenir à l'état normal, à un état satisfaisant].

salâ.han, b.i. ve s. *esk.* Salâ okuyan *(müezzin).* [*Ing.* Caller to worship, muezzin].

salahiyei halvetiye, b.i. *(Abdullah Salâhaddin'in adından). tasav.* Halvetiye tarikatının kollarından biri. Balıkesirli Abdullah Salâhaddin Efendi tarafından kuruldu. *(XVIII. yüzyıl ortaları).* Halvetiye tarikatının bütün görüş ve törenlerini benimser. Sünnî inançlarına bağlıdır. Öteki sünnî tarikatlar gibi zikir ve ibadet esasına dayanır. Evrenin Tanrı tarafından yoktan var edildiğine, ölümden sonra dirilmeye, insanların dünyada yaptıkları işlerden dolayı kıyamet gününde hesap vereceklerine inanır.

salâhiyet,-ti /salâhiyet/, i. *Osm.* < *Ar. salâhiyyet. esk.* Bir işi yapma gücünü sağlayan veya göreve dayanan hak. [*Ing.* Authority, power, right to do something, competence, fitness; *Fr.* Pouvoir, autorité, compétence].

☆ *Eşanl.* **selâhiyet, yetki.**

~ **gasbı**, *ikt.* Hukuk veya bir akte dayanmadığı halde, devlet veya idare namına bir takım tasarruflarda bulunma.

~ **tecavüzü**, *huk.* Bir organ veya makamın objektif hukuk kurallarının kendisine çizmiş olduğu yetki alanını aşarak hukukî veya fiilî bir tasarrufta bulunması. [*Ing.* Excess of power; *Fr.* Excès de pouvoir].

☆ *Eşanl.* **yetki aşımı.**

~ **tefvizi**, *ikt.* İdare hukukunda, bir memura ait yetkinin bir kısmının başka bir memura verilmesi. [*Ing.* Delegation of powers; *Fr.* Délégation d'attributions, délégation de pouvoirs].

salâhiyetli, selâhiyetli, s. *esk.* Herhangi bir işte yetkisi olan *(kimse).* [*Ing.* Authorized, competent; *Fr.* Compétent,-ente].

☆ *Eşanl.* **yetkili.**

~ **hâkim**, ◘ **Yetkili yargıç.**

~ **makam**, *hava.* Herhangi bir mevzu hakkında karar vermeye görevli makam. [*Ing.* Competent authority; *Fr.* Autorité compétente].

~ **mümessil**, § ❶ *hava.* Bir devlet tarafından atanan ve diğer bir devletteki kaza soruşturmasına katılmak üzere gönderilen temsilci. [*Ing.* Accredited representative; *Fr.* Représentant accrédité]; § ❷ İşletici tarafından kendisini temsilen işleticinin uçak, mürettebat, yolcu, yük, posta, bağaj ve levazımatı ile ilgili bütün giriş ve çıkış formalitesini sonuçlandırmak için yetkili kılınmış görevli.

☆ *Eşanl.* **yetkili temsilci.**

salâhiyetsiz, s. Salâhiyeti olmayan. [*Ing.* Having no authority; *Fr.* Incompétent,-ente].

☆ *Eşanl.* **yetkisiz.**

~ **temsil**, *huk.* Yetki almadan başka bir kimse adına hukukî işlemler yapma. [*Ing.* Agency *(representation)* without authority; *Fr.* Représentation sans pouvoir].

☆ *Eşanl.* **yetkisiz temsil.**

salâhiyettar /salahiyettâr/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* ◘ **Salâhiyetli.**

salak,-ğı, s. < *salmak.* Giyiniş ve davranışından aptal olduğu anlaşılan *(kimse).* [*Ing.* Niggard; *Fr.* Nigaud,-aude].

salam, i. *It.* İri kıyılmış domuz veya sığır etinden yapılan bir çeşit sucuk. [*Ing.* ve *Fr.* Salami].

salamandra, i. *Fr. salamandre* < *Yun.* ve *Lat. salamandra.* Odadan odaya taşınabilen bir çeşit kömür sobası. [*Ing.* Salamander stove].

salamandrina, i. *Lat. zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından, kuyruklu amfibyum; mat derisi ve çok uzun kuyruğuyle asıl semenderden ayrılır. *(Biricik türü olan Salamandrina tedigititata, İtalya ve Dalmaçya'da bulunur).* [*Lat.* ve *Ing. Salamandrina; Fr.* Salamandrine].

salamanje, b. i. *Fr. salle à manger.* Yemek odası, yemek salonu. [*Ing.* Dining room].

salamura /salamu:ra/, i. *It. salatura. mutf.* § ❶ Peynir, et, balık, sebze, turşu, asma yaprağı gibi yiyeceklerin bozulmaması için, içinde tutuldukları tuzlu su. [*Ing.* Pickling brine; *Fr.* Saumure]; § ❷ *(Bir şeyin)* Bu suyun içinde tutulmuş yiyecek: *Balık salamurası.* § ❸ s. Bu su içinde tutulmuş olan: *Salamura balık. Salamura zeytin.* [*Ing.* Pickled; brined; *Fr.* Saumuré,-ee]; ◉ **dil ~ sı**, *mutf.* ◘ **Dil.**

salamuralık, s. § ❶ Salamura yapmaya elverişli olan; § ❷ Salamura yapılmak için ayrılmış: *Salamuralık balık.*

salangan, i. *(Filipin dilinden)* Hint ve Çin denizleri kıyılarında yaşayan, *Apodidae* familyasından, uzun kanatlı dört köşe kısa kuyruklu, esmerimsi küçük kuş. Deniz kıyılarında kayalıklara yakın yerlerde, büyük sürüler halinde yaşar; yuvasını mağaraların duvarlarına, deniz bitkilerinin kalıntılarıyle *(Gelidiales takımından kırmızı suyosunları v.b.)* karıştırdığı kuru tükürük salgılarıyle yapar. Kırlangıç yuvası adı verilen bu yuvalar doğu mutfaklarında pek beğenilen yemeklere malzeme olur. Bu yüzden bazı yerlerde geniş ölçüde toplanır. [*Lat. Collocalia; Ing.* ve *Fr.* Salangane].

salapurya, i. *Fr. chaloupe* > *It. scialuppa. den. esk.* İstanbul sularında ve Marmara denizinde ticaret eşyası taşımada kullanılan 10-15 tonluk yelkenli ticaret kayığı; dibine bağlanmış bir karşı ağırlıkla kolayla yatırılabilir ve böylece Halic'e girmesi gerektiğinde köprü altından geçişi sağlanırdı; üçgen şeklinde olan yelkeni, direği üzerinde kasnaklarla *(çemberler)* açılarak indirilirdi. [*Ing.* A kind of small lighter *(boat)*].

~ **gibi**, *dey.* Ayağa büyük gelen veya çok büyük olan *(ayakkabı).* [*Ing.* Very large *shoe*].

salar, s. Bir şeyin, kimsenin üstüne saldıran: *Salar köpek.* [*Ing.* Aggressive; *Fr.* Qui se jette sur].

sâlâr /sâlâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Başkan, lider, önder. [*Ing.* Chief, leader, commander].

sâlâriye /sâlâriyye/, i. *Osm.* < *Fars. sâlâr. mal. esk.* Vezir, emir ve diğer mansıp sahiplerinin elde ettikleri toprak ürünlerinden alınan vergi. *(Sâlâriye, öşürle birlikte alınırdı).* [*Ing.* A kind of agricultural tax].

salaş, i. *Mac.* § ❶ Sebze, meyve v.b. satmak üzere kurulmuş derme çatma dükkân. [*Ing.* Hung booth, market stall, temporary shed; *Fr.* Boutique provisoire pour vendre des fruits]; § ❷ s. ve i. Tahtadan yapılmış *(baraka).*

salaşpur, i. *(Solapur şehrinin /Hindistan/ adından).* Seyrek dokunmuş, astar olarak kullanılan ince bez. [*Ing.* Loosely woven cotton fabric *(used for linings etc.); Fr.* Espèce de toile fine ordinaire pour la doublure etc.].

salât /salât/, i. *Osm.* < *Ar. din.* § ❶ Namaz. [*Ing.* ve *Fr.* Namaz]; § ❷ Hz. Muhammed'in adı anıldıkça saygı göstermek amacıyle müslümanların okuduğu dua. [*Ing.* Ritual prayer; *Fr.* Prière canonique de l'Islam]; § ❸ *müz.* Türk dinî musikisinde bir beste tür. *(Hz. Muhammed'e saygı ifade eden dua sözlerinin sesli ve ahenkli şekilde okunması için meydana getirilmiştir. Durak evferî usulüyle bestelenir. Saba salâtı, cuma ve bayram salâtı, cenaze salâtı ve salâtı ümmiye gibi şekilleri vardır).*

salata /salata/, i. *Fr. salade* veya *It. insalata. mutf.* Genellikle bazı çiğ ot veya sebzelerle hazırlanan, içine tat verici maddeler *(tuz, sirke veya limon, soğan, biber yağ v.b.)* konulmuş yardımcı yemek: *Domates salatası.* [*Ing.* Salad. *Fr.* Salade]; ◉ **beyin ~ sı**, *mutf.* ◘ **Beyin;** ◉ **çoban ~ sı**, *mutf.* ◘ **Çoban;** ◉ **dil ~ sı**, *mutf.* ◘ **Dil;** ◉ **frenk ~ sı**, *bot.* ◘ **Frenksalatası;** ◉ **kıvırcık (yeşil) ~**, *bot.* ◘ **Kıvırcık;** ◉ **laf (lakırdı) ~ sı**, *dey.* Birbiriyle uyuşmayan unsurlardan meydana gelmiş veya gereksiz yere uzatılmış söz için kullanılır; ◉ **meyve ~ sı**, *mutf.* Ayıklanmış ve doğranmış meyveler üzerine şeker, likör veya başka içkiler katılarak hazırlanan yiyecek. [*Ing.* Fruit salad; *Fr.* Salade de fruits]; ◉ **rus ~ sı**, *mutf.* ◘ **Rus.**

salatalık,-ğı, i. § ❶ Hıyar. [*Ing.* Cucumber; *Fr.* Concombre]; § ❷ s. Salata yapmaya elverişli olan: *Salatalık biber.* [*Ing.* Anything used as salad]; § ❸ *arg.* Yaşlı öğretmen.

salâvat /salâvât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. salât. esk.*

§ ❶ Namazlar. [*Ing.* Prayers; *Fr.* Prières]; § ❷ i. Hz. Muhammed'e ve onun soyundan gelenlere saygı ifade etmek için okunan dua. *(Salâvat «Allah'ın efendimiz Muhammed'e ve onun soyuna sopuna salât ve selâm olsun» anlamına gelen «Allahümme salli ala seyyidina Muhammed'in ve âlâ âli seyyidina Muhammed» duasını okuyarak getirilir).* [*Ing.* Benedictions; *Fr.* Bénédictions]; § ❸ *sp.* Yağlı güreşte yarışmalardan önce cazgırın okuduğu dua. *(Her cazgırın kendine özgü bir salâvat okuyuşu vardır);* ◉ yanına ~ **girilmek** *(birinin), dey.* O kimsenin pek sert olduğunu belirtmek için kullanılır. ~ **getirmek**, *dey.* Tehlikeli bir durumda «*Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihi Muhammed*» duasını okumak. [*ing.* To pronounce the formula calling God's benediction on the Prophet *(during prayer or in times of peril);* *Fr.* Invoquer l'aide de Dieu].

salb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Darağacına çekme, asma. [*Ing.* An executing by hanging, hanging, impaling; *Fr.* Action de pendre]; § ❷ Çarmıha germe. [*Ing.* Crucifying, crucifixion; *Fr.* Crucifiement].

salben, z. *Osm.* < *Ar. salb. esk.* Darağacına çekerek, asarak. [*Ing.* By hanging].
~ **idam**, *esk.* Asarak yerine getirilen idam.

salça, I. *Lat. salsus, tuzlu* > *It. salsa. mutf.* Yemeklere renk ve lezzet vermek üzere hazırlanan ve bazen yemekle beraber pişen, bazen pişmiş yemeğin üzerine konan sulu ca malzeme. [*Ing.* Tomato paste, tomato sauce; *Fr.* Sauce, bouillon]; ◉ beyaz ~, *mutf.* ◘ **Beyaz**; ◉ **biber** ~ **sı**, Kırmızı ve etli biberi ezip haşlayarak elde edilen salça; ◉ **domates** ~ **sı**, *mutf.* Kabuğu çıkarılmış ve ezilmiş domatesleri güneşte pişirip ekşiterek hazırlanan salça. [*Ing.* Tomato sauce; *Fr.* Sauce tomate].
~ **kâsesi**, *mutf.* Sofrada salça dağıtmak için kullanılan kap. [*Ing.* Sauce dish, gravy boat; *Fr.* Saucière].
☆ *Eşanl.* **salçalık**.

salçalı, s. Salçası olan, içine salça konmuş: *Salçalı yemek.* [*Ing.* Having sauce].

salçalık, s. § ❶ Salça yapmaya elverisli veya salça yapmak için ayrılmış: *Salçalık biber.* § ❷ Salça kâsesi. [*Ing.* Sauce dish; *Fr.* Saucière].

salda, i. *Lat. zool. Saldidae* familyasından, iri fırlak gözlü, toparlak gövdeli, çok çevik ve etçil küçük böcek. *(Salda saltatoria veya S. acanthia, 4 mm uzunluğunda külrengi, sarı ve siyah renkte bir böcektir; su kenarlarında kumda yaşar).* [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Salda].

saldanit,-ti, i. *Fr. saldanite. min.* ◘ **Alünojen**.

saldırgan, s. < *saldırmak.* Durup dururken başkasına saldıran. [*Osm.* Mütecaviz; *ing.* Aggressive; *Fr.* Agressif,-ive].
~ **davranım**, Haklı olduğunu başkalarına kabul ettirmek; başkalarına karşı kendi benliğini korumak veya herkesten önde yer almak için düşmanca saldırılarda bulunma. öfke ve tiksinti duyma şeklinde beliren bir davranım şekli. [*Ing.* Aggressiveness; *Fr.* Caractère agressif; agressivité].

saldırganlık,-ğı, I. § ❶ Saldırgan olma hali. [*Ing.* Aggressive behavior]; § ❷ Saldırganca davranış; § ❸ *psikanaliz.* Kişinin kendisini veya başkasını yok etmeye yönelen tepkilerinin tümü. *(Önce, dış dünyanın yoksunluğuna karşı bir cevap gibi düşünülmüş olan bu kavram, Freud'un son itimler kuramında önemli bir rol oynar. Freud, «saldırganlık itimi» adını, ölüm itiminin dışa dönük olan kısmına vermektedir).* [*Ing.* Aggressiveness; *Fr.* Agressivité]; § ❹ *psik.* Bir insanın, bir hayvan veya bir şeyin saldırgan tabiatı. [*Ing.* Aggressiveness; *Fr.* Agressivité].
~ **motifi**, Fizyolojik veya sonradan kazanılmış olan ihtiyaçların karşılanması sonucu meydana gelen motif. *(Bu motif, toplumun normlarına göre ya baskıya uğrar, ya da teşvik edilir).*

saldırı*, **saldırış**, i. < *saldırmak.* § ❶ Kötülük amacıyle, bir kimseye karşı doğrudan doğruya silâhlı veya silâhsız bir davranışta bulunma. [*Osm.* Hücum, taarruz, tecavüz; *Ing.* Aggression, attack; *Fr.* Attaque]; § ❷ *siy.* Anî ve beklenmedik bir zamanda herhangi bir devlet kuvvetlerinin başka bir devlete silâh yolu ile yaptığı saldırma eylemi. [*Ing.* Aggression, assault; *Fr.* Agression]; § ❸ *(Geniş anl.)* Rakibi geriletme amacıyle yapılan hareket: *Siyasî saldırı;* § ❹ *sn. (Eskrimde)* Bir dürtüş veya vuruşun gerçekleşebilmesi için, ileri doğru gelişen saldırı eylemlerinin her birine verilen genel ad. [*Ing.* Attack; *Fr.* Attaque]. ☆ *Eşanl.* atak.
~ **eylemleri**, *sp. (Eskrimde* Vuruşma ve yarışmalarda, herhangi bir dürtüş veya vurusu uygulamak için, kol germeseyle sürekli ve ileri doğru geliştirilen yürüyüş, açılma, atılma gibi eylemler. [*Osm.* Taarruz hareketleri; *Ing.* Offensive actions; *Fr.* Actions offensive].
~ **yenilemesi**, *sp. (Eskrimde)* Vuruşma duruşuna dönüşten hemen sonra yapılan yeni bir saldırı. [*Osm.* Taarruzun tekrarı; *Ing.* Reprise; *Fr.* Reprise d'attaque]; ◉ karşı ~, *sp. (Eskrimde),* ◘ **Karşı**.

saldırıcı, s. Saldıran, birinin üzerine atılan. [*Osm.* Mütecaviz; *ing.* Aggressive; *Fr.* Agressif,-ive, agresseur].

saldırma, i. § ❶ Saldırmak eylemi. [*Ing.* Attacking; *Fr.* Action d'attaquer]; § ❷ Bir çeşit büyük bıçak. [*Ing.* Large knife; *Fr.* Coutelas].

saldırmak (-e), f. *esk. T. salturmak.* § ❶ Bir kimsenin veya bir şeyin üzerine kötü erekle atılmak: *Bu köpek gelene geçene saldırır.* [*Osm.* Hücum etmek; *ing.* To attack, to make an attack; *Fr.* Attaquer, jeter sur, assaillir]; § ❷ *den.* Gemi kalkmak için yelken açıp başını gideceği yöne çevirmek; § ❸ *kim.* Etkisiyle eritmek: *Asidler madenlere saldırır.* [*Osm.* Tesir etmek; *ing.* Attaquer, ronger].

saldırmazlık*,-ğı, i. Karşılıklı olarak birbirine saldırmama *(hali): Saldırmazlık antlaşması.* [*Osm.*Adem-i tecavüz; *ing.* Non-aggression; *Fr.* Non-agression].
~ **antlaşması**, *huk.* İki devletin, aralarındaki anlaşmazlıkları barışçı yollarla halledeceklerini, birbirlerine silâhlı saldırıda bulunmayacaklarını kabul ederek imzaladıkları antlaşma. [*Osm.* Adem-i tecavüz paktı; *ing.* Non-aggression pact *(treaty);* *Fr.* Pacte de non-agression].
☆ *Eşanl.* **saldırmazlık paktı**.

saleb, i. *Osm.* < *Ad. esk.* Tilki. [*Ing.* Fox; *Fr.* Renard].

salep,-bi /sâlep/, i. *Osm.* < *Ar. sâleb.* § ❶ *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Salepgiller *(Orchidaceae)* familyasından, tel köklü otsu bitki cinsi. Kökünde iki yumru bulunur; kırışık olandan bitkinin kendisi çıkar, dolgun olan diğeriyse gelecek seneki bitkiyi meydana getirir. Salebin gövdesi silindirimsi ve dik, çiçekleri salkım veya başak şeklindedir; her çiçeğin üst taraftaki taçyaprağı uzun mahmuz biçiminde ve üç topludur. **Adi salep** *(Orchis maculata)* ormanlarda ve nemli çayırlarda yaygındır; çiçekleri başak biçimindedir. Kırlarda rastlanan **Anadolu salepotu** *(Orchis morio)* adlı türünün çiçekleri kırmızı veya mor renkli üst taçyaprağı ise beyaz noktalıdır. Türkiye'de yetişen türleri: **Anadolu salepotu** *(Orchis anatolica)*, **maskara salepotu** *(Orchis morio)*, **bataklık salepotu** *(Orchis palustris)*, **Antalya salepotu** *(Orchis sancta)*, **üçdişli salepotu** *(Orchis tridentata).* Salep yumruları müsilaj *(pentoz ve metilpentoz bakımından zengin)*, glikoz ve pek az miktarda da bir uçucu yağ taşır. Tıpda ishale *(özellikle çocuklarda)* karşı kullanılır. Kumaşlara apre vermek için kullanılan önemli bir maddedir. Ayrıca süt içinde pişirilerek gıda olarak kullanılır. Birçok salep türü süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat., ing.* ve *Fr. Orchis*]. ◘ *ŞEKİL: 131.*— **ÇİÇEKLER II.**; (b) Bu bitkinin yumru halindeki kökleri dövülerek hazırlanan beyaz toz. [*ing.* ve *Fr.* Salep]; § ❷ Bu tozu, şekerli süt veya su ile kaynatılmasıyle yapılan sıcak içecek. [*Ing.* A hot drink made from the powdered root of salep].
~ **otu**, *bot.* ◘ **Salep**[1].

salepçi, i. Salep kaynatıp satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of hot salep drink; *Fr.* Vendeur du salep].

salepçilik,-ği, I. Salepçinin işi.

salepgiller, ç. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, *Microspermales* takımından, kaplı tohumlu, çiçekli bitkiler familyası. Her iki yarıkürenin, değişik bölgelerinde yetişen, fakat en çok tropikal veya astropikal bölgelerde, özellikle güney yarımkürede rastlanan, çokyıllık otsu bitkilerdir. Bir kısmı toprakta yaşar; bunların toprak altında yumru veya rizomları vardır; ılıman ve soğuk bölgelerde yetişen türler bu tiptendir. Bir kısmı epifittir ve tropiklerde ağaçların üzerinde yaşar; bunlarda gövde yalancı bir soğan şeklinde şişkindir ve genellikle sarkık hava kökleri vardır; bu kökleri örten bir doku yardımıyle havadan su emerler. Bazılarının gövdesi tırmanıcıdır. Bir kısmı ise klorofilsiz bitkilerdir. Kök telli püskül biçiminde çotuk ise genellikle yumruludur. Yapraklar basit, almaşık ve tabanda gövdeyi sarıcıdır. Klorofilsiz olanlarda ise pul şeklindedir. Çiçekler erdişi, zigomorf olup salkım, spika veya panikula durumlarda, bazen de tektir. Çok değişik renkli olan bu çiçeklerin çok tuhaf bir görünüşü vardır; çanak genellikle renkli üç çanakyapraktan oluşur; taç kısmında da üç taçyaprak vardır; bunlardan ikisi yanda ve birbirine eşit, üçüncüsü ise daha büyüktür; bu üçüncü taçyaprak önce üstteyken, sonra çiçek sapının 180° bükülmesiyle alta gelir. Bu taçyaprağın biçimi önlüğü andırır; genellikle ucunda bir mahmuz bulunur. Erkek organlar da üç tanedir, fakat «dudak» denen üçüncü taçyaprağın karşısında bulunan erkek organ verimli, diğer ikisi verimsizdir. Başçıkta bir çiçektozu topağı bulunur; bu topak, ucunda yapışkan bir bez bulunan bir sapçıkla dişicik borusuna ve tepeciğin bir lobuna bağlanır. Yumurtalık alt durumlu, tek bölmeli, her birinde bir çok yumurtacık bulunan üç etenelidir. Kapsül biçimindeki meyvelerin içinde testere talaşına benzer pek çok tohum bulunur. Döllenme böceklerle sağlanır. Salepgiller bitkiler âleminin en kalabalık familyasıdır. Bunlara nemli ormanlarda, çoğu zaman ağaçların gövdesi üzerinde yalancı asalak halinde rastlanır. Süs bitkisi olarak çok makbul tutulur. Yerde yetisen türleri, beyaz yosun, funda toprağı ve çürük odun karışımıyle dolu saksılarda yetistirilir; konuk türleri ise sepetlere konur, kökler sepete gömülür; sepet bir yere asılırsa daha iyi olur. Salepgiller yosunların üzerine serpilen tohumlarla ya da köksapların veya demetlerin seyreltilmesiyle çoğaltılır. Bu bitkiler kendi kendilerini dölleyemediği için ekilen tohumlardan yeni çeşitler oluşur. Birçok sinek *(orkide sineği, thrips, kırmızı böceği),* bir kısım mantarlar bu bitkilere musallat olur. Bu familyanın 450 cins ve yaklaşık olarak 15.000 türü vardır. Türkiye'de takriben 20 cins ve 60 türü yetişir. [*Osm.* Sahlebiye; *Lat.* ve *ing. Orchidaceae; Fr.* Orchidacées].

salepotu, b. i. *bot.* ◘ **Salep**[1].

salgı, I. < *salmak.* § ❶ *fizyol.* ve *biy.* Hücreler, özellikle epitelyumdaki salgı bezi hücreleri tarafından hazırlanan ve bir boşaltıcı kanalla başka bir organa veya dışarıya *(dış salgı)* veya doğrudan doğruya kana *(iç salgı)* akıtılan madde . [*Osm.* İfraz; *ing.* Secretion; *Fr.* Sécrétion]; § ❷ *bot.* Bitkilerin hücrelerinde biriken, dışarıya atılmadığı halde kullanılmayan ürünler. *(Örnek: Kuzukulağı asidi, süt, uçucu yağlar, reçine, zamk, su, ferment, nektar (balözü), müsilaj, kauçuk, eterik yağ, sepi maddeleri, alkaloidler oksalat kristalleri v.b. hayvanlar gibi bitkiler de hormona benzer etkin maddeler yapar; bu içsalgılara bitkilerde «oksin» denir).* [*Ing.* Secretion; *Fr.* Sécrétion]. § ❸ *tekn.* Torna veya freze gibi bir takım tezgâhına bağlanan ve kendi ekseniyle bir olan bir eksen etrafında dönmeyen bir dönel

parçanın dönme hareketi. [*ing.* Secretion; *Fr.* Sécrétion]; ⊙ **felç ~ sı**, *patol.* ◘ **Felç**; ⊙ **hücredışı ~ lar**, *bot.* Hücre dışına atılan salgılar. [*ing.* Extracellular secretions; *Fr.* Sécrétions extra-cellulaires]. ☆ *Eşanl.* **ekstraselüler salgılar**; ⊙ **hücreiçi ~ lar**, *bot.* Hücre içinde kalan salgılar. [*ing.* Intracellular secretions; *Fr.* Sécrétions intracellulaires]. ☆ *Eşanl.* **intraselüler salgılar**; ⊙ **iç ~**, *biy.* ◘ **içsalgı**.

~ cepleri, *bot.* ◘ **Cep**.

~ dokusu, *bot.* Bitkilerde madde değişimi *(metabolizma)* sonunda meydana gelip, depo edilen su, ferment, nektar *(balözü)*, müsilaj, kauçuk, reçine, eterik yağ, sepi maddeleri, alkaloidler, oksalat kristalleri v.b. maddeleri salgılayan dokulara verilen ad. [*Osm.* Nesc-i müstefrig; *ing.* Secreting tissue; *Fr.* Tissu de sécrétion, tissu excréteur].

~ hücresi, *bot.* ◘ **Hücre**.

~ kanalları, *bot.* ◘ **Kanal**.

~ kesesi, *anat.* ◘ **Kese**[1].

~ organları, *bot.* Genellikle aromatik maddeler yapan ve salgılayan organlar. *(Bu organlar çeşitli tiptedir; bir kısmı meydana getirdiği salgıyı dışarıya çıkarmaz, içinde alıkor /üstderi hücreleri (gül), tüyler (nane), kanallar (sütleğen, marul ve hindibanın süt kanalları/; bir kısmı ise salgıladığı maddeleri dışarıya atar/ kesecikler (portakal), kanallar (çam)/.* [*ing.* Secretory (Secreting) organs; *Fr.* Organes sécréteurs].

~ salgılatıcı, *fizyol.* Salgı bezlerini uyartarak salgı çıkarmasını sağlayan sinirlere verilen ad.

~ sinirleri, *fizyol.* Bir bezin salgı salmasına doğrudan doğruya, yani her türlü damar devindirici etkiden bağımsız olarak etki yapan sinir telleri. [*ing.* Secretory nerves; *Fr.* Nerfs sécretoires].

salgıcı, s. *biy.* Salgı salan; salgı çıkaran. [*Fr.* Sécréteur,-trice].

~ birey, *biy.* Vücudundaki organik sıvılarda *(tükürük, mide özsuyu, sidik, öd, amniyos sıvısı)* klâsik A.B.O. kan gruplarına uygun antijen bulunan birey. *(Salgıcı bireylerin oranı yaklaşık olarak yüzde 80'dir; geri kalan yüzde 20 salgıcı değildir, yani bunların çeşitli organik sıvılarında aglütinojen bulunmaz. Bunlarda salgı geni /S/ salgılamama genine /s/ baskındır. Salgıcı olmayan bireyin genotipi ss'tir; yani çekinik homozigottur. Salgıcı bireyin genotipi ise başat homozigot SS veya haterozigot Ss olur).* [*ing.* Secretory individual; *Fr.* Individu sécréteur].

salgın*, s. < *salmak.* § ❶ Birden herkese bulaşan; kısa zamanda çevredeki insan, hayvan veya bitkilerin büyük bir kısmına bulaşan: *Salgın hastalık.* [*ing.* Epidemic(al); *Fr.* Épidémique]; § ❷ i. Bir hastalığın veya başka bir hal ve alışkanlığın bir çok kimselere birden bulaşması hali: *Tifo salgını, Kumar salgını.* [*ing.* Epidemic, outbreak *(of contagious disease)*; *Fr.* Épidémie]; § ❸ *mal. esk.* Gereğinde herkesten toplanan para veya mal şeklindeki geçici vergi; yıllık vergi. § ❹ i. Bir şeyin bir yere girip her yanı kaplaması: *Çekirge salgını.* [*Osm.* istilâ; *Ing.* A covering completely; a spreading over]; § ❺ *esk.* Saldırgan. [*ing.* Who follows *(a profession, who follows a road)*]; ⊙ **~ lar bilimi**, *tıp.* Salgınları, salgınların sebeplerini, yayılmasını ve bunlara karşı savaşma çarelerini araştıran tıp ve sağlık bilim dalı. [*ing.* Epidemiology; *Fr.* Épidémiologie]; ⊙ **dar ~**, *vet.* Gerek sürekli olarak, gerek zaman zaman bir tek yerin veya bir tek işletmenin hayvanlarını yakalayan salgın hastalık. [*ing.* Enzootic disease; *Fr.* Enzootie].

~ gücü, *tıp.* Bir salgının şiddetli geçmesine yol açan özelliklerin tümü. *(Salgın gücü, hastalık yapan mikrobun azgınlığına, üreme ve bulaşma hızına, iklim ve toplum şartlarına, kişilerin intana direncine göre değişir).*

~ indeksi, *tıp.* ◘ **indeks**.

~ özelliği, *tıp.* Bir salgının şiddet derecesini belirleyen niteliklerin tümü. *(Bir salgının özelliği, sebep olan mikrobun saldırganlığı, çoğalma ve bulaşma çabukluğu, iklim ve sosyal şartlar, kişilerin intana olan dirençlerine bağlıdır).*

salgıncı, i. *mal. esk.* Salgın toplayan kimse.

Salgurlar, ç. öz. i. *Iran*'ın Fars bölgesinde hüküm sürmüş olan bir Türk hanedanı. *(XII - XIII yüzyılları).* Oğuzların Salur boyundandır.

sâlha /sâlhâ/, ç. i. *Osm.* < *Fars. sâl. esk.* Yıllar.

sal.hane /salh-hâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. selh* + *Fars.hâne. esk.* Kasaplık hayvanların kesilip derilerinin yüzüldüğü yer, mezbaha. [*ing.* Slaughterhouse; *Fr.* Abattoir].

☆ *Eşanl.* **kanara**, **mezbaha**.

sâl.hurde, salhorde /säl-hürde/, b. s. *Osm.* < *Fars. sâl*, sene + *hürde*, yemiş, «sene yemişi». *esk.* Çok yaşlı, geçkin.

salı, i. *İbr.* Haftanın üçüncü günü, pazartesi ile çarşamba arasındaki gün. [*Ing.* Tuesday; *Fr.* Mardi].

salık*, i. Olmuş veya olacak bir olgu üzerine bilgi. [*Osm.* Haber; *Ing.* Inquiry or answer as to the location of a place; *Fr.* Avis, information].

~ vermek, *(birini veya bir şeyi)*, *dey.* Elverişli, işe yarar diye bildirmek. [*Osm. Tavsiye etmek.* [*Ing.* To recommend; *Fr.* Renseigner, recommander].

salıncak,-ğı, i. *esk. T.* § ❶ Eğlenmek veya idman yapmak ereğiyle üstüne çıkıp sallanmak için kullanılan, birer uçları yüksek bir yere, sarkık duran öteki uçları ise bir tahtaya bağlı iki ipten ibaret veya başka biçimde aygıt. [*Ing.* Swing; *Fr.* Balançoire, escarpolette]; § ❷ Bebekleri uyutmak için beşik yerine kullanılan ve karşılıklı iki yere veya tavana iple bağlı bulunan asılı yatak. [*ing.* Hammock; *Fr.* Hamac]. ⊙ **beşik ~**, ◘ **Beşik**; ⊙ **kayık ~**, Bayram yerlerinde kurulan kayık biçiminde salıncak.

~ halkalar, *sp.* Yerden 5,5 m. yüksekliğe aralıklarla asılı, 16 mm. kalınlığında ayarlanabilir iki halata bağlı, 28 mm. kalınlığında ve 18 sm. çapında ağaçtan veya deri kaplı madenden yapılmış sallanma, asılma, hızlanma alıştırmalarına yarayan iki halka. [*Ing.* Flying rings; *Fr.* Anneaux mobiles].

~ iskele, *inş.* Binaların yüzlerini, iskele kurmaksızın onarmak veya boyamak için binanın üst kat pencerelerinden veya damından sarkıtılan iplere bağlı, salıncak şeklinde tahta olup bunun üzerine işçiler durarak veya otararak çalışırlar ve bu iskeleyi makaralarla istedikleri yüksekliğe indirip çıkartabilirler. [*ing.* Sellette].

salıncaklı, s. Salıncak gibi iki tarafa gidip gelme özelliği olan: *Salıncaklı koltuk.* [*Ing.* Rocking, having rockers; having a swing].

salıngaç,-cı, i. ◘ **Sarkaç**.

salınım*, i. < *salınmak.* § ❶ *fiz.* Düzenli olarak hep aynı konumlardan aynı hızla geçen bir cismin hareketi: *Sarkacın küçük salınımları eşzamanlıdır.* [*Osm.* Raks, ihtizaz; *Ing.* ve *Fr.* Oscillation]; ☆ *Eşanl.* **osilasyon**; § ❷ *(Geniş anl.)* Ters yönlerde oldukça yavaş ve alternatif yer değiştirme: *Pusulanın salınımları.* [*Ing.* Oscillation; *Fr.* Oscillation, déplacement alternatif, assez lent, en sens opposés]; § ❸ *astr.* Ay'ın hareketindeki özel eşitsizlik. [*Osm.* Irtikas; *ing.* ve *Fr.* Libration]; ⊙ **gevşeme ~** ı, *istat.* Bir «*fenomen*» in taşıdığı değerin, salınım sırasında ve belirli bir zaman süresi içinde, kendi öz gücünün etkisiyle hareketlerinin genişlemesi ve salınımın tekrarıyle, bir krize veya patlamaya hazır bir duruma ve sıfırdan yeniden başlamaya gidişini v.b. bildiren kronolojik örnek; gevşeme salınımı'na fizikî bilimler alanında oldukça sık rastlanır. *(Tersine salınım, amorti edilmiş bir salınımdır).* [*ing.* Oscillation of relaxation; *Fr.* Oscillation de relaxation]; ⊙ **iklim ~ ları**, *meteor.* Meteorolojî elemanlarının *(sıcaklık, yağmur v.b.)* ortalama değerlerinde birbirini izleyen alçalma ve yükselmeler. [*Ing.* Climatic oscillations; *Fr.* Oscillations climatique]; ⊙ **sarkaç ~**, *fiz.* ◘ **Sarkaç**; ⊙ **sürekli bir fonksiyonun verilen bir aralıkta ~ ı**, *mat.* Fonksiyonun değişkeni söz konusu aralıktaki bütün değerleri sırasıyle aldığı zaman, fonksiyonun aldığı uç değerler arasındaki fark. [*Fr.* Oscillation d'une fonction continue dans un intervale donné]; ⊙ **zorlanmış ~**, *fiz.* Frekansı salınım olayını doğuran sistem tarafından belirlenen salınım. [*ing.* Forced oscillation; *Fr.* Oscillation forcée].

~ genliği, *fiz.* Bir sinüs dalgasının maksimum değeri. [*Ing.* Amplitude of oscillation].

~ hareketi, *mek.* ◘ **Hareket**.

~ merkezi, *fiz.* Bir bileşik sarkaçta, ayrı peryotla salınan bir basit sarkacın ağırlık noktasına tekabül eden nokta. [*ing.* Oscillation center; *Fr.* Centre d'oscillation].

~ önleme devresi, *elektr.* Öz *(self)* osilâsyonları önlemek için çoğunlukla bir kumandanın reaksiyon *(geri besleme)* sistemine dahil edilen bir dengeleme devresi. [*ing.* Anti-hunting circuit].

salınma, i. § ❶ Salınmak eylemi. [*Ing.* Oscillating; *Fr.* Action d'osciller]; § ❷ *coğr.* Yer kabuğunun türlü yerlerinin değişik olarak inip çıkacak tarzda yükselmesi ve alçalması olayı. *(Yer kabuğunun bu kımıldanışı, bu kabuğun türlü yerlerinin denkleşmesi ile ilgilidir. Salınma, dalgalar biçimindeki titreşme anlamına da gelir).* [*Osm.* Raksî hareket, raks; *ing.* ve *Fr.* Oscillation].

~ alanı, *den.* Denizin en yüksek ve en alçak durumları arasındaki bölge. *(Yükseltisi noktalara göre büyük ölçüde değişir, başlıca özelliği ortamın devamlı olarak değişen şartların uyan özel favna ve florasıdır).*

salınmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Yürürken bir sağa, bir sola hafifçe eğilmek. [*Ing.* To dandle; *Fr.* Dandiner]; § ❷ (-e) Salmak isine konu olmak.

salına salına, z. *dey.* Yürürken bir sağa, bir sola hafifçe eğilerek.

salıntı, i. < *salınmak.* § ❶ Salınmak eylemi; § ❷ Dalgalanma. [*Ing.* Swell *(at sea)*; *Fr.* Agitation des flots].

salıvermek, (-i), b. f. *salmak* + *vermek.* § ❶ Serbest bırakmak, azat etmek, koyvermek. [*Ing.* To let go, to set free; *Fr.* Relâcher, relaxer]; § ❷ *den.* Halatı ağır ağır, silkinti yapmasına yol açmayacak biçimde bırakmak. ☆ *Eşanl.* **işletmek**.

salib[1], i. ◘ **Salip**.

sâlib[2] /sâlîb/, s. *Osm.* < *Ar. selb. esk.* § ❶ Kapıp götüren, alan, yok eden; § ❷ Ret veya inkâr eden; § ❸ *gram.* Olumsuzlaştıran, olumsuz yapan.

salibe /sâlibe/, s. *esk.* § ❶ Yok eden; § ❷ Ret veya inkâr eden. [*ing.* Negative propositon].

salibî /salîbî/, s. *Osm.* < *Ar. salib. esk.* § ❶ Haçla ilgili, puta ait; § ❶ Haçı kutsal kabul eden. İsa'ya mensup, hıristiyan; § ❷ Haç şeklinde olan; § ❹ Haçlılardan olan; § ❺ *bot. esk.* Haça benzeyen yaprakları haç şeklinde dört tane olan *(bitki)*. [*ing.* Pertaining to a cross].

salibiye /salibiyye/, s. *Osm.* < *Ar. salibi. esk.* § ❶ Haçla ilgili; § ❷ Hıristiyan; § ❸ Haçlılardan olan; § ❹ *bot. esk.* Haça benzeyen.

salibiyun, ç. i. *Osm.* < *Ar. salibi* > *salibiyyün. esk.* § ❶ Hıristiyanlar; § ❷ Haçlılar.

salıverme, i. *huk.* Tahliye, bırakma. [*ing.* Release, from detention, liberation, setting free; *Fr.* Mise en liserte].

salif /sâlif/, s. *Osm.* < *Ar. selef.* Geçmiş, geçen, önceki. [*ing.* That goes before, preçeding; *Fr.* Passé précédent].

salife /sâlife/, s. *Ar. selef* > *sâlif. esk.* Geçen, geçmiş.

salih /sâlih/, s. *Osm.* < *Ar. salâh. esk.* § ❶ Elverişli, uygun. [*ing.* Good, serviceable, valid, upright, righteous; *Fr.* Vertueux]. ; ❷ Yetkisi olan, yetkili; § ❸ Dininin buyruklarına uygun davranan; § ❹ i. Erkek adı.

saliha /sâliha/, i. *esk.* § ❶ s. **Salih**'in dişili; § ❷ i. Kadın adı.

salihat /sālihāt/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sāliha.* esk. § ● Şeriatça yapılması istenen ahlâk ve insanlığa uygun işler. [*Ing.* Good works, righteous women; *Fr.* Oeuvres pies]; § ❷ İyi işler yapan müslüman kadınlar.

salik /sālik/, s. *Osm.* < *Ar. sülük. esk.* § ❶ Bir yol tutan, bir yolcu izleyen. [*Ing.* Who follows *(a profession)*, who follows a road; *Fr.* Qui marche, qui suit]; § ❷ *tasav.* Tarikata giren, kendini Tanrı'ya adayan kimse; ⊙ **~ i meczub,** *tasav.* Tanrı yolunda kendinden geçen, coşkunluğa kapılarak akıl ve iradeyle ilgili bağlardan sıyrılan kimse. [*Ing.* Aspirant after perfection who has received a divine call, fit guide for others]; ⊙ **~i mücerred,** *tasav.* Dünya ile ilgili bütün bağlardan sıyrılarak kendini Tanrı'ya adayan *(Bir köşeye çekilerek kendi içine kapanan Tanrı'dan başka bir şey düşünmeyen salik).* [*Ing.* Aspirant after perfection who lacks the divine call and can never become a real guide to others]; ⊙ **~ i rahı hakikat,** *tasav.* İnsanı Tanrı'ya ulaştıran gerçek yolu seçen; ⊙ **~ i rahı Hüda, (~i halik),** *tasav.* Tanrı yoluna giren. [*Ing.* Mystic, ascetic]; ⊙ **~ i vasil,** *tasav.* Sevgili denen Tanrı'ya kavuşan, dünyanın geçici varlığından kurtularak Tanrı özünde sonsuzluğa ulaşan. [*Ing.* Aspirant who has reached saintly perfection].

salikân, salikin, ç. i. *esk.* Bir yol tutan, bir yolu izleyenler. [*Ing.* Aspirants and devotees who strive after holiness].

salikozid salisin, i. *Fr. salicoside* veya *salicine. kim.* Söğüt kabuğundan çıkarılan glikozid; hidrolizle glikoz ve saligenin haline dönüşür. Söğütgillerin çoğunda *(söğüt, kavak, titrek kavak v.b.)* bu heterozide rastlanır. En eski geçmişi olan glikozidlerden biridir. Hidrolizle, ortoksibenzoik asid veya saligenin verir. Kinin yerini tutar, ayrıca romatizma tedavisinde kullanılır; fakat etkisi değişkendir. [*Ing.* Salicoside, salicine].

salim /sālim/, s. *Osm.* < *Ar. silm.* veya *sem. esk.* § ❶ Hastalığı olmayan, sağlam. [*Ing.* Healthy; *Fr.* Sain,-saine]; § ❷ Eksikliği veya sakatlığı olmayan. [*Ing.* Sound, free from suffering, defects, etc.]; § ❸ Korkusuz ve endişesiz olan, selâmete ermiş, emin. [*Ing.* Safe]; § ❹ *gram. esk.* (a) Arapçada kökünde illetli *(elif, vav, ye)* harflerden biri bulunmayan *(kelime);* (b) Kelimenin kökü değişmeden çokluk eki eklenerek yapılan *(çoğul).* ☆ *Eşanl.* **cem-i salim.** [*Ing.* That has none of the radicals *(root)*, regular *(noun plural form)*]; ⊙ **sağ ~,** *dey.* ◘ **Sağ.**

salimen /sālimen/, z. § ❶ Sağ ve esen olarak. [*Ing.* Safely and soundly; *Fr.* En bon état, en pleine santé, sain et sauf]; § ❷ Güvenlik içinde, emin olarak. [*Ing.* Safely; *Fr.* Sûrement].

salimetre, i. *tıp.* Tuzlu erliyiklerin kuvvetini belirten âlet. [*Ing.* Salimeter].

salimiye, i. *(Muhammed bin Salim'in adından Ar. salimiyye). din.* Islâm dininde kelâm'ın kollarından biri. *(IX. yüzyılda Basra'da Sehlût Tüsterî tarafından kuruldu; özellikle Sehl'in öğrencileri Ebu Abdullah Muhammed bin Salim ve oğlu Ebül Hasan Ahmed zamanında gelişti. Salimiye inancına göre, Tanrı, sürekli bir yaratma eylemi içindedir, tanrısal irade yaratılmamıştır. Tanrı iradesinden doğan bütün kararlar «yaratılmıştır /mahlûk/. Salimiyenin görüşleri, sonraları Şazeliye adlı tarikatça benimsenerek yayıldı).*

salinometre, i. *den.* Deniz suyunun yoğunluk derecesini ve kazan sularında hâsıl olan tuzun miktarını ölçmek için kullanılan bir âlet. [*Ing.* Salinometer].

salip,-bi /sālip/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Haç. [*Ing.* Cross; *Fr.* Croix].

sals /sālis/, s. *Osm.* < *Ar. selâse.* Üçüncü. [*Ing.* Third; *Fr.* Troisième].

Salisbury, öz. i. Rodezya'nın başkenti.

salise[1], s. *esk.* Salis'in dişili.

salise[2], i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Eskiden «*saniye*» ile «*rabia*» arasında gelen sivil bir rütbe. [*Ing.* The third grade of a rank or order]; § ❷ Saniyenin 60 bölümünden her biri. [*Ing.* The sixtieth part of a second *(of time or angle)*].

salise /sālise/, i. *Osm.* < *Ar. sālis.* § ❶ Yayların, açıların veya zamanın ölçülmesinde kullanılan saniyenin altmışta biri değerinde ölçü. *(Salise az kullanılır, saniye ondalık parçalara bölünür);* § ❷ *teşk. tar.* Sivil rütbelerin üçüncüsüne verilen ad.

salisen, z. *esk.* Üçüncü olarak, üçüncü derecede. [*Ing.* Thirdly, in the third place; *Fr.* Troisièmement, en troisième lieu, tertio].

Salish'ler, ç. öz. i. Amerikalı yerliler topluluğu. Kanada'nın batısında ve A.B.D.'nin kuzeyinde yaşar. [*Ing.* ve *Fr.* Salishs].

salisilat.-tı, i. *Fr. salicylate.* § ❶ *ecz.* Salisilik asidin tuzu. *(Tedavide. bizmut salisilat /bağırsak antiseptiği/, lityum salisilat /sidik söktürücü/ ve özellikle sodyum salisilat gibi çeşitli maden salisilat'ları kullanılır. Sodyum salisilat, antiseptik ve iltihap önleyici özellikler taşıyan, özellikle had mafsal romatizmasına karşı çok etkili olan çözünür bir tuzdur. Yakıcılığını gidermek için, ya sodyum bikarbonatla birlikte çözelti halinde veya glütenli haplar şeklinde verilir. Glikozlu çözeltisi damar içine şırınga edilir).* [*Ing.* Salicylate]; § ❷ *(geniş anlamda).* Salisilik asidin çeşitli alkoller veya fenollerle verdiği ester.

salisilatlama, i. Bazı sıvılara, özellikle buraya, mayalanmayı önlemek için salisilik asid veya bir salisilat katılmasına dayanan ve çoğu ülkelerde, bu arada Türkiye'de de yasak olan sanayi işlemi. [*Ing.* Salicylization; *Fr.* Salicylage].

salisilatlamak, f. Mayalanabilen bir sıvıya *(örnek: bira)* salisilik asid veya bir salisilat katmak. [*Ing.* To salicylate; *Fr.* Salicyler].

salisilid, i. *Fr. salicylide. kim.* İki veya daha fazla salisilik asid molekülünden su ayrılmasıyle meydana gelen esterlerin genel adı. *(İlk basamağı olan dislsil, sekizgen çevrimli bir laktittir ve iki molekül salisilik asidin birbiriyle esterleşmesinden meydana gelir; 201°C'ta erir).* [*Ing.* Salicylide].

salisilik, s. *Fr. salicylique* < *salicine, salisin*'den *kim.* Orto konumunda bi fenol fonksiyonu bulunan bir alkol, bir aldehid, bir aromatik asid için kullanılır. [*Ing.* Salicylic].

salisin, i. *Fr. salicine.* ◘ **Salikozid.**

salit,-ti, i. *Fr. salite. min.* Piroksen grupundan yeşil renkli doğal silikat [*Ing.* Salite].

salivasyon, i. *Fr. salivation. tıp.* Salya çıkarma, tükürme. [*Ing.* Salivation].

saliya, i. *Osm.* < *Fars. sāl,* yıl > *Osm. sāliyye.* Yeni yılı kutlamak için yazılan manzume. *(Sāliyede ayrıca bir tarih beyti de bulunurdu).*

salkım, i. *esk. T. salmak, salg-u-m*> **salk-ım.** § ❶ Birçoğu tek bir sap üzerinde toplu halde bulunan meyve: *Bana üzüm vermez misin, Nihal? Nihal gülerek elindeki salkımı gösteriyordu. Hurma salkımı.* [*Osm.* Unkud; *Ing.* Hanging bunch of grapes, flowers etc., cluster; *Fr.* Grappe]; § ❷ Belirsiz veya pek çok sayıdaki çiçeğin tek tek saplar ve dallarla çeşitli sıraya eksene bağlandığı çiçek durumu. *(Örnek: Turpgiller);* [*Osm.* Unkud; *Ing.* Raceme; *Fr.* Grappe]; ☆ *Eşanl.* **rasemus;** ◘ *ŞEKİL: 89* — **BİTKİ;** § ❸ *ask. esk.* Topla atılan demir parçalarının tümü; § ❹ s. Salkım biçiminde olan, parçaları toplu halde bulunan; ⊙ **bileşik ~,** *bot.* (a) Yan eksenleri dallanmış olan salkım. *(Alttaki yan damarlarda dallanma daha fazla, üstteki yan dallar nispeten basittir). (Örnek: asma, leylak)* [*Ing.* Panicle; *Fr.* Grappe composée; panicule]; (b) *(geniş anl.)* Dallanma tarzı ve kısmî durumları ne şekilde olursa olsun, çok dallanmış ve çok çiçekli bir durumu ifade etmek için kullanılmaktadır. [*Ing.* Panicle; *Fr.* Grappe composée]. ☆ *Eşanl.* **panikula;** ⊙ **insan ~ı,** *sirk.* Sirklerde yapılan bir gösterinin adı. *(Kol ve bacaklarından birbirine kenetlenmiş cambazların ip merdivende veya trapezde asılı durmalarına dayanır).* [*Fr.* Grappe humaine]; ⊙ **mor ~,** *bot.* ◘ **Morsalkım;** ⊙ **patlayıcı ~,** *pirotekn.* Uzun bir yemleme fitili üzerine konmuş belli sayıda *(20 ilâ 50)* kestane fişeğinden meydana gelen ve tarımda kullanılan havaî fişek; patlayıcı salkımın ağır ağır yanışı, yaklaşık olarak on dakikada bir olmak üzere art arda patlamalar meydana getirir ve kargaları veya öbür zararlı hayvanları uzaklaştırır. [*Ing.* Detonating cluster; *Fr.* Grappe détonante].

~ ağacı, *bot.* ◘ **Yalancı akasya.**

~ ateş, *pirotekn.* Fırlatıldıktan sonra etrafa küme küme ışıklar saçarak dağılan havaî fişek. [*Ing.* Rocket ending in a shower of stars; *Fr.* Tir fusant].

~ başak, *bot.* Seyrek, basit veya bileşik başakçıklardan oluşan salkım halinde başak.

~ darı, *bot.* ◘ **Darı.**

~ güvesi, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Salkımgüvesi.**

~ küf, *paraz.* ◘ **Salkımküf.**

~ küflüce, *paraz.* ◘ **Salkımküflüce.**

~ küpe, *kuymc.* Değerli taşlar salkım şeklinde birleştirilerek yapılan küpe. [*Ing.* Earring with a pendant; *Fr.* Pendantif].

~ lâdini, *bot.* ◘ **Lâdin.**

~ otu, *bot.* ◘ **Salkımotu.**

~ saçak, *dey.* Dağınık, düzensiz bir durumda veya parçaları sarkmış olan şeyler için kullanılır. [*Ing.* Hanging about untidily or in rags; *Fr.* Frange en forme de grappe, en désordre *(en parlant surtout d'un habillement)*].

~ topu, *ask. esk.* Etrafa dağılan mermi parçaları atan top. [*Ing.* Cannon for firing scattering missiles; *Fr.* Obusier à obus fusant].

~ söğüt, *bot.* ◘ **Söğüt.**

salkımak, nsz. f. *esk.* Gevşeyip sarkmak, pörsümek. [*Ing.* To hang pendulously; *Fr.* Se relâcher *(en parlant de la chair)*].

salkım.güvesi, b. i. *zool.* ve *paraz.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının *Tortricidae* familyasından, tırtıl çağında, çiçek tomurcuklarını, korukları ve olgun salkımları yiyerek, bağlara büyük zarar veren küçük kelebek; balgam. [*Lat. Polycharesis botrana; ing.* Moth; *Fr.* Eudémis].

salkım.küf, b. i. *paraz.* Salkımküflüce etkeni çürükçül mantar. [*Lat. Botryomyces equi*].

salkım.küflüce, b. i. *vet.* ◘ **Botriyomikoz.**

salkım.otu, b. i. *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, tarlalarda, çayırlarda, yol kenarlarında çok görülen otsu bitki. *Salkım-otu*'nun pek çok türü vardır; bazıları çim ve yem bitkisi olarak yetiştirilir. **Yassı saplı salkımotu** *(Poa compressa)* 15-30 sm. yüksekliğinde, çok yıllık bir çayır ve mera bitkisidir; kuraklığa ve hastalıklara dayanıklıdır. **Çayır salkımotu** *(P. pratensis)* mera, yeşil saha ve kuru ot üretimi için kullanılır. **Bataklık salkımotu** *(Poa trivialis)* 50-75 sm. kadar boy atabilir; soğuk mevsim bitkisidir. Salkımotu tohum ve köksapla kolayca ürer ve yayılır. [*Lat.* ve *Ing Poa; Fr.* Pâturin].

salkım salkım, s. ve z. Öbek öbek, kümeler halinde. [*Ing.* Hanging in bunches].

salkımsı, s. Salkımı andıran. [*Osm.* Unkudî; *Ing.* Like a bunch or grapes, racemiferous; *Fr.* Racémeux].

salkım.söğüt,-dü, b. i. *bot.* ◘ **Söğüt.**

sallâ /sallā/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «*Sallâllahu aleyhi ve sellem*» cümlesinin kısa okunuşu. [*Ing.* May *(God)* command].

salla.baş, b. s. Başı durmadan sallanan. [*Ing.* Afflicted with an involuntary shaking of the head; *Fr.* Tête branlante, dont la tête est branlante *(homme, cheval etc.)*].

sallamak (-i), f. ● *(Bir şeyi)* Düzenli ve sürekli olarak aynı doğrultuda hareket ettirmek. [*Ing.* To swing or rock to and fro; Secour, remuer]; § ❷ *mec. (Bir işi)* Sürekli olarak geriye bırakmak, ertelemek: *Ders çalışmayı iki hafta sallad.* [*Ing.* To put off, to leave in suspense; *Fr.* Remettre, donner des délais successifs, faire attendre en berçant de fausses promesses]; § ● *arg.* (a) Vurmak, tokat atmak. [*Ing.* To hit, deliver *(a blow)*; *Fr.* Frapper]; (b) Önem vermek, aldırış etmek, saymak: *O, kimse-*

yi sallamaz. [*Ing.* To take heed, to give importance, to pay attention, to care; *Fr.* Accorder d'importance]; ◉ **baş ~ (her şeye)**, *dey.* ◘ **Baş**; ◉ **beşiğini ~**, *dey.* ◘ **Beşik**; ◉ **el ~**, dey. El sallayarak uğurlamak veya veda etmek. [*Ing.* To wave the hand]; ◉ **elini kolunu ~ (elini kolunu sallaya sallaya gezmek)**, *dey.* ◘ **El**; ◉ **kavuk ~**, *dey.* ◘ **Kavuk**; ◉ **kıç (kalça) ~**, *dey. arg. (kadın hk.)* Davetkâr ve müsait davranışlarda bulunmak; ◉ **kılıç ~**, *dey.* § ❶ Kılıçla hücum etmek, hamle yapmak; § ❸ *mec.* Vuruşmak, savaşmak, dövüşmek; ◉ **kuyruk ~**, *dey.* ◘ **Kuyruk**; ◉ **mendil ~**, *dey.* ◘ **Mendil.**

sallandırmak (-ı, -e), f. § ❶ Sallanmak işini yaptırmak; § ❷ *mec.* Darağacına çekmek, asmak, asarak idam etmek. [*ing.* To hang or execute, shake; *Fr.* Pendre *(exécuter)*].

sallanma, i. § ❶ Sallanmak eylemi. [*Ing.* Swinging; rocking to and fro; *Fr.* Balancement, vacillation]; § ❷ *(sirkte)* Bir atlayış veya bir denge hareketi yapacak akrobata gerekli olan salınım hareketi. [*Ing.* Balancing; *Fr.* Balancement]; ◉ **asılı ~**, *cimn.* ◘ **Asılı.**

~ araçları, *sp.* Hız alarak sallanma olanağı sağlayan halka, halat, trapez gibi asılma araçları. [*Ing.* Balancing apparatus; *Fr.* Engins de balancement].

sallanmak, nsz. f. § ❶ *(Bir şey hk.)* Bir noktasından bir yere bağlı kalmak şartıyle, o noktanın iki tarafına aynı doğrultıda ve sürekli olarak gidip gelmek: *Lâmba sallanıyor. Sarkaç sallanır.* [*Ing.* To swing, to sway, to rock; *Fr.* Se balancer]; § ❷ Bağlı olduğu yerde gevşek bir duruma gelip kımıldatılabilmek, oynatılabilmek, yerinden oynamak: *Masanın ayakları sallanıyor.* [*Ing.* To vacillate; *Fr.* Vaciller]; § ❸ Salıncak, hamak v.b. de kendini sallamak. [*ing.* To swing, to dangle; *Fr.* Se balancer]; § ❹ Kuvvetle titremek, sarsılmak. *Son depremde bütün şehir sallandı.* [*Ing.* To vacillate, to tremble; *Fr.* Vaciller, trembler]; § ❺ Düşmek üzere bulunmak, devrilecek gibi olmak: *Belediye reisi /.../ tam ağzını açacağı zaman vazgeçiyor, iki ayağı üzerinde sallanıyor. Kâmil Bey iki kere, ileri geri sallandı.* [*Ing.* To be unsteady, to stagger, to totter; *Fr.* Vaciller, chanceler]; § ❻ *mec.* Yerini başkasına bırakmak tehlikesiyle karşı karşıya kalmak, durumu ve yeri tehlikeye düşmek; § ❼ Vaktini boş yere önemsiz işlerle uğraşarak geçirmek, oyalanmak, savsaklanmak, oğlenmek; § ❽ *(iş hk.)* Gerçekleşmesi şüpheli görünmek, sallantıda olmak: *O miras işi sallanıyor.*

sallana sallana, z. Sallanarak.

sallantı, i. < *sallanmak.* § ❶ Sallanmak işi. [*Ing.* Rocking, rolling; *Fr.* Secousse, oscillation, roulis, ébranlement]; § ❷ *mec.* Sürünceme, savsaklanma. [*Ing.* Suspense, leaving in suspense]; § ❸ *astr.* Yeryüzündeki bir gözlemciye göre, Ay'ın görünür salınımı; Ay'ın kendi çevresinde ve Yer çevresindeki dönme süreleri eşit olduğu halde, sallantı -sırasında Ay'ın yüzeyinin yaklaşık olarak 6/10'u gözlemciye görünür. [*Ing.* ve *Fr.* Libration]; ◉ **~ da bırakmak**, *dey. (Bir şeyi)* Sonuca bağlamamak. [*Ing.* To leave in suspense; *Fr.* Laisser en suspens]; ◉ **~ da kalmak**, *dey.* Bir çözüme bağlanmamak. [*Ing.* To remain in suspense; *Fr.* Rester en suspens]; ◉ **günlük ~**, *astr.* ◘ **Günlük.**

~ noktaları, *astr.* Üç cisim probleminde, iki cisme göre üçüncü cismin dengede kalabileceği beş nokta. [*Ing.* Libration point; *Fr.* Point de libration].

sallapati, z. *h. d.* § ❶ Düşünmeksizin, dikkatsizce, saygısız ve patavatsız bir şekilde: *Müdürün odasına sallapati girilmez.* [*Ing.* Without reflection, suddenly; *Fr.* Sans considération sans égards] § ❷ s. Saygısız ve patavatsız hareket eden, dikkatsiz, düşüncesiz *(kimse)*: *Pek salapati bir adam.* [*Ing.* Careless, tactless].

salla.sırt, b. i. *h. d. Yalnız sallasırt etmek şeklinde kullanılır.* [*Ing.* Rough hoisting of a load on to one's sboulder; *Fr.* Usité dans la phrase «sallasırt etmek].

~ etmek, *h. d.* Sırtına almak. yüklenmek. [*Ing.* To hoist on to the shoulders, to shoulder; *Fr.* Prendre sur le dos].

sallı, s. Büyük ve geniş sal gibi yayvan: *Sallı bir yapı.* [*Ing.* Large and wide, open mouthed, straggling, illplanned *(building)*; *Fr.* Plus long que large comme un radeau].

SALMA ÇUHADARI

salma, i. < *salmak.* § ❶ Salmak eylemi; § ❷ Kuş beslenip üretilen özel yer; § ❸ Hayvanı kıra gönderme, serbest bırakma; § ❹ Suyun serbestçe akmasını sağlama; § ❺ *kıyf.* Bazı elbiselerin kolunun yeninden sarkan uzun kumaş parçası veya uzun sarkık yenli kol; § ❻ *mal.* Köy ihtiyar heyetinin kararıyle, köy işlerinin görülmesi için köylüden alınan para. *(Salma, köylünün malî durumuna göre, yılda bir defa hane başına alınır. Para köy sandığında toplanır ve yalnız toplandığı iş için harcanabilir);* § ❼ *mutf.* Pirinçli bir çeşit et yemeği; § ❽ s. Başıboş gezen: *Salma sürü;* § ❾ Sürekli olarak akan: Salma su. ◉ **Alev ~ borusu**, Alevi bir madde üzerine sevk ederek onu eritmek veya kızdırmak için bir tarafından üflenen ve diğer ucu aleve tutulan madenî ince boru. [*Fr.* Chalumeau].

~ çizgileri, *astr.* Işınım yapan bir gaz küresi veya katı cismin, tayfından görülen parlak çizgiler. [*ing.* Emission line; *Fr.* Raie d'émission].

~ çuhadarı, *teşk. tar.* Sefere veya devriyeye gönderilen birlik veya zabıta kuvveti.

~ karakullukçu, *teşk. tar.* Yeniçeriler zamanında Istanbul'da görevli zabıta. [*ing.* The police of Istanbul in the time of the Janissaries].

~ kasası, *den.* Salma omurganın denize sarkıtılması için omurgaya açılan yarığın üstüne çekilen su sızdırmaz, enslı sandık. *(Salma omurga, kullanılmadığı zamanlarda bu sandığın içine çekilerek korunur).*

~ omurga, *den.* ◘ Omurga.

~ tomruk (tomruğu), *teşk. tar.* Zabıta kuvvetlerince gece sokakta yakalanan kişilerin geçici olarak kapatıldığı yer. [*Ing.* Police cell; *Fr.* Prison, maison d'arrêt].

~ su, Bostan ve bahçelerde açılmış harklar vasıtasıyle sebze, ağaç v.b. sulamak üzere bol miktarda salıverilen akarsu. [*Ing.* Water allowed to run freely; *Fr.* Eau courante].

salmak (-ı, -e), f. *esk. T.* § ❶ Sermek, yaymak. «*suyu seccade salmışsın.*» [*ing.* To spread out; *Fr.* Étendre]; § ❷ Bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek hür kılmak, bırakmak, koyvermek: *Hayvanları çayıra salmak.* [*ing.* To set free, to let go; *Fr.* Lâcher]; § ❸ Ivedilikle yollamak, hemen göndermek: *Adam salmak, Haber salmak.* [*Ing.* To send, to dispatch; *Fr.* Envoyer en toute diligence]; § ❹ Sürmek: *Dal budak salmak.* [*Ing.* To send forth; *Fr.* Pousser]; § ❺ Uğratmak: *Başını derde salmak.* [*Ing.* To cause; *Fr.* Causer]; § ❻ Üstüne yürümek: *Tazıyı tavşana salmak.* [*Ing.* To send upon; *Fr.* Envoyer sur]; § ❼ Sarkıtmak: *Soğutmak için kuyuya su (kabı) salmak.* [*ing.* To let hang down, to drop; *Fr.* Faire descendre dans]; § ❽ *(Gemi hk.)* Demir üzerinde dört yana dönmek; § ❾ *h. d.* İçine atmak: *Pirinci et suyuna salmak. Kovayı kuyuya salmak.* [*Ing.* To throw into]; § ❿ İleriye göndermek, ileri sürmek, çıkarmak: *Donanmayı açık denize salmak;* § ⓫ *(vergi hk.)* Koymak, yüklemek: *Ona elli lira salmışlar.* [*ing.* To impose; *Fr.* Charger *(d'une taxe)*]; § ⓬ Geriye bırakmak ertelemek. [*Ing.* To postpone, to put off]; § ⓭ *esk.* Uzatmak: *Saçlarını salmak;* § ⓮ Emanet etmek, bırakmak; § ⓯ *(Köpek, kurt v.b. hk.)* Saldırmak: *Köpek ev sahibine salmaz. Ayı adama salar.* [*Ing.* To be aggressive]; ◉ **dal budak ~**, *dey.* ◘ **Budak**; ◉ **kök ~**, *dey.* ◘ **Kök.**

salmalık,-ğı, i. *h. d.* Otlak, çayır. [*Ing.* Mussels for stewing; *Fr.* Pâturage].

salmastra /salmast:ra/, i. *It.* § ❶ Halat tellerinden saç gibi örülü ip. [*Ing.* Cord wound around something to protect it against chafing]; § ❷ *den.* Özellikle makinelerde, birbirine sıkıca değen iki yüzey arasına yerleştirilerek, bu yüzeyler arasına su, buhar veya yağların sızmasını önleyen urgan. *(Salmastra, kullanılacağı yere göre bitki liflerinden veya emyant ipliğinden örülür; donyağı, grafit gibi maddelerle kaplanır).* [*Ing.* Packing, stuffing; *Fr.* Garniture, étoupe]; § ❸ *mek.* Yüksek basınçlı pres veya pompalarda conta görevi yapan kösele parça. *(Basınç salmastra yanaklarını pres veya pompanın iki çeperine doğru iterek sızdırmazlığı sağlar).* [*ing.* Gasket; *Fr.* Joint métalloplastique].

~ sandığı (kutusu), *mek.* Buhar kaçaklarını önlemek için bir buhar makinesinin silindirine takılan cihaz. *(Salmastra sandığında küçük bir yuva vardır; salmastra bu yuvaya doğru itildiğinde, çepere iyice yapışarak piston koluyle çeper iyice yapışarak piston koluyle çeper arasındaki boşluğu doldurur. Uzun bir yağlama ile, salmastra ve piston kolu arasındaki sürtünme azaltılır).* [*Ing.* Stuffing box; *Fr.* Presse - étoupe, presse - garniture, stuffing - box].

salmin, i. *Fr. salmine. biyokim.* Som balığı atmığından çıkarılan protamin. [*Ing.* Salmine].

salmit, i. *Fr. salmite. min.* Kloritoitin magnezyumlu bir çeşidi olan doğal silikat. [*Ing.* Salmite].

salmonella /salmonel:la/, i. *(Amerikalı hekim Daniel Elmer Salmon'un /1850-1914/ adından) bot.* ve *bakt.* Paratifo basiline benzeyen ve salmonelloz'a sebep olan Gram negatif basil. *(Genellikle Gram almayan, laktozu ekşitmeyen, bayağı ortamlarda kolayca üreyen, jelatini sulandırmayan kirpikli ve hareketli bakterilerdir. Hastalık yapma gücü, özellikle bağırsaklardaki lenf sistemiyle yaşatan sinir sistemi üstünde etki gösteren bir toksinden ileri gelir. Tanımlanmış olan başlıca salmonella'lar şunlardır: Aertrick basili, Gartner ve Morgan basilleri; bazı bilginler paratifo basillerini de aynı grupa sokar. Salmonella'lar özellikle, kirlenmiş, uzun süre nakliye kamyonunda veya buzdolabı dışında bırakılmış kasaplık*

etlerde ürer. Buna karşılık konservelerde bulunmaz. [*Ing.* ve *Fr.* Salmonella].

salmonelloz, i. *Fr. salmonellose. patol.* Mide ve bağırsağa yerleşen bir *salmonella*'dan ileri gelen mikroplu hastalık. *(Değişik şekillerde ortaya çıkar; bazen enfeksiyon ve besin zehirlenmesi belirtileri gösterir; sindirim bozukluğuyla başlar, kusma ve rahatsızlık verir, sonra ateş yapar; ağır hallerde kolera görünümü alır; bazen baş ağrısıyle karışık tifo belirtilerini andırır; diğer genel belirtiler de eklenince teşhis güçleşir. Çoğu zaman özgül aglütinasyonların incelenmesiyle teşhise varılır; aglütinasyonlar hastalık sırasında gitgide artar, kan kültürü ise hemen her zaman negatiftir. Hastalıktan korunmak için hayvan kesiminde ve etlerin hazırlanıp taşınmasında sağlık kurallarına sıkı bir şekilde uyulmalıdır. Çok önceden kıyılmış etler, geç pişirilmiş köfteler, hattâ pişirildikten sonra uzun süre bekletilmiş etler bu basillerin üremesi için elverişli ortamlardır. Atgillerde salmonelloz üç şekilde görülür; tifoya benzer septisemi, bağırsak iltihabı veya düşük. Düşüğe Salmonella abortus equi sebep olur. Gevişgetirenlerde salmonelloz, bağırsak iltihabı veya düşük şeklinde kendini gösterir ve çeşitli salmonellalardan ileri gelir. Domuz salmonellozu çoğu zaman S. cholera suis'ten /suipestifer/ ileri gelen bir hastalıktır; yarı had veya kronik septisemi şeklinde veya bağırsakta yaralara ve doku kangrenlerine yol açan bir mide-bağırsak iltihabı halinde ortaya çıkar. Çoğu zaman domuz vebasının bir komplikasyonudur. Kuş salmonelloz'u, çeşitli salmonellalardan ileri gelir; yavrularda iki şekilde görülür; yavruyu yumurtadayken öldüren salmonelloz ve yumurtadan çıktıktan hemen sonra hasta eden septisemi enfeksiyonu; yetişkin kuşlarda çoğunlukla yarı had veya kronik bir ekle bürünür; bazen ishal, bazen kabızlık yapar).* [*Lat.* ve *ing. Salmonella; Fr.* Salmonellose].

sâlname /salnâme/, i. *Osm.* < *Fars.* Yıllık. [*Ing.* Yearbook, annual; *Fr.* Annuaire]; ◉ **bahriye ~ si**, *den.* ◘ **Bahriye.**

salol, i. *Fr. ecz.* Fenol'ün salisilik asid esteri. *(0,5 ile 1,5 gr.'lık dozlarda, idrar yolları antiseptiği olarak kullanılır; bazen pomat halinde harici antiseptik olarak da kullanılır).* [*Ing.* Salol; *Fr.* Salol, salicylate de phényle].

☆ *Eşanl.* **fenilsalisilat.**

salon, I. *Fr.* § ❶ Misafir odası. [*Ing.* Drawing-room, guest-room; *Fr.* Salon]; § ❷ Birçok kimselerin oturup toplantı, kutlama, gösteri yapabilecekleri geniş oda: *Konferans salonu.* [*Ing.* Hall; *Fr.* Salon]; § ❸ *(Geniş anlamda)* Bazı dükkân ve mağazalara verilen ad: *Çay salonu. Berber salonu.* [*Fr.* Salon, nom donné à certains magasins]; § ❹ *ed.* Seçkin bir kadının evinde, bazı yazar, filozof, sanatçı sohbet yeri. [*Ing.* ve *Fr.* Salon]; § ❺ *mim.* Yapılarda *mümkün olduğu kadar az sayıda sütunu olan geniş iç mekân;* ◉ **artistler ~ u**, Tiyatrolarda sahne yanında artislerin toplanıp oturdukları ve istirahat ettikleri büyük salon. [*Ing.* Green-room; *Fr.* Foyer des artistes]; ◉ **bilardo ~ u**, ◘ **Bilardo**; ◉ **cimnastik ~ u**, *cimn.* ◘ **Cimnastik**; ◉ **dinleme ~ u**, ◘ **Dinleme**; ◉ **duruşma ~ u**, *(geniş anl.)* Mahkemede duruşmaların yapıldığı salon. [*Ing.* Court of hearing]; ◉ **kabul ~ u**, Saray ve büyük konak ve şatolarda resmî dairelerde misafir kabulü merasimine mahsus büyük salon. [*Ing.* Reception-room; *Fr.* Salle de réception]; ◉ **resim ~ u**, Resim ve heykeltıraşların bir yıl içinde meydana getirdikleri eserlerin teşhirine mahsus sergi. [*Ing.* Salon; *Fr.* Salon, exposition annuelle d'ouvrages d'artistes vivants]; ◉ **sigara ~ u**, Bazı umumî yerlerde *(sinema, tiyatro v.b.)* sigara içilebilen salon. [*Ing.* Lounge, foyer; *Fr.* Foyer]; ◉ **yemek ~ u**, Evde yemek yenen oda. [*Ing.* Dining-room; *Fr.* Salle à manger] ◉ **yolcu ~ u**, ◘ **Yolcu.**

~ adamı, *dey.* Sohbet ve eğlence toplantılarına sürekli olarak katılan ve böyle toplantıların gereklerine uygun biçimde davranan erkekler için kullanılır. [*ing.* Man in society, man of breeding, man of the world man of quality; *Fr.* Homme du monde].

— arokaryası, *bot.* ◘ **Arokarya.**

~ cimnastiği, *sp.* Kapalı yerde yapılan cimnastik çalışması. [*ing.* Indoor gymnastics; *Fr.* Gymnastique de salle].

— çamı, *bot.* ◘ **Salon arokaryası.**

~ takımı, *mobl.* Bir salonu süsleyen mobilyaların tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Salon].

— tiyatrosu, *tiy.* Büyük tiyatro salonlarından ayrı olarak en çok 300-400 seyirci alabilecek büyüklükte, çoğu kez balkonsuz, galerisiz, sahne ile seyirci arasındaki uzaklığı ortadan kaldırmış olan, daha içten ve sıcak duygu etkisi sağlamak ereğiyle yapılan tiyatro salonu. *(Bugün, modern tiyatro yapılarında sahnesi ortada veya çevrede olan ve az seyirci alan bu çeşit deneme sahnelerinin adıdır).*

salon.yaprağı, b. i. *bot.* Birçenekliler *Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, Güney Çin, Çin Hindi ve Japonya'da yetişen bir süs bitkisi. Çiçekleri erdişi ve basittir. Çiçek kılıfı renklidir. *A. punctata* ve *A. elatior* adlı türleri evlerde saksı bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat.* ve *Fr.* Aspidistra].

☆ *Eşanl.* **yıldız kalkan.**

saloz, s. *arg.* Salak, aptal, sersem. [*ing.* Stupid, foolish].

salozlaşmak, f. *arg.* Afallamak, aptallaşmak, şaşakalmak: *Papelleri görünce salozlaştı.* [*Ing.* To become stupid, to become foolishly petrified; *Fr.* être ahuri].

salpa[1], i. *zool.* Gömlekliler *(Tunicata)* dalının, Salpalar *(Thaliacea)* sınıfının, *(Salpidae)* familyasından, bir kordalı cinsi. Vücudu limon biçiminde ve saydamdır. Eşeyli döl koloni halinde yaşar. [*Lat.* ve *Ing. Salpa; Fr.* Salpe].

salpa[2], s. Gevşek. sarkık, sarkmış.

~ kürek, *den.* ◘ **Kürek.**

salpalar, ç. i. *zool.* İkincil-ağızlılar *(Deuterostomia)* filumunun, Gömlekliler *(Tunicata)* dalına giren bir sınıf. Ergin halde iken kuyruksuz, özgür yüzen pelâjik hayvanlar. Vücutları fıçı veya limon biçiminde olur. Döl değişimi vardır. **Doliyolum** *(Doliolum)*, **Salpa** *(Salpa)* iyi bilinen cinsleridir. [*Lat.* ve *Ing. Thaliaceae; Fr.* Thaliacés].

salpengografi, i, *Fr. salpingographie. tıp.* X ışınlarını iyi geçirmeyen bir madde şırınga edildikten sonra Fallop borularının filmini çekme. *(Pratikte salpengografi hemen her zaman histerografiyle birlikte yapılır ve histero-salpengografi adını alır).* [*Ing.* Salpingography].

salpengoliz, i. *Fr. salpingolyse. tıp.* Fallop borusunun veya infundibulum tabakasındaki saçakların yapışıklığını gidermek için yapılan cerrahî müdahale. [*Ing.* Salpingolysis].

salpengoovarit,-ti, i. *Fr. salpingo-ovarite. tıp.* Fallop borusuyle yumurtalığın aynı zamanda iltihaplanması. [*ing.* Salpingo-ovaritis].

salpengoplasti, i. *Fr. salpingoplastie. tıp.* Infundibulum'un tıkanmasından ileri gelen kısırlıklarda Fallop borusuna geçirgenlik kazandırmak amacıyla yapılan cerrahî müdahale. [*ing.* Salpingoplasty].

salpengostomi, i. *Fr. salpingostomie. tıp.* Yumurtalıkla ilişkisini sağlamak amacıyle Fallop borusuna yeni bir delik açmak için yapılan plastik ameliyat. [*ing.* Salpingostomy].

salpengotomi, i. *Fr. salpingotomie. tıp.* Fallop borusunun cerrahî ameliyatla açılması. *(Çoğunlukla dış gebelik hallerinde Fallop borusunu korumak amacıyle uygulanır).* [*Ing.* Salpingotomy].

salpenjektomi, i. *Fr. salpingectomie. tıp.* Fallop borusunun kesilip çıkarılması. [*ing.* Salpingectomy].

salpenjit, i. *Fr. salpingite. tıp.* Fallop borularının iltihaplanması. [*ing.* Salpingitis].

salpeng(o)-, *Yun. salpinks, salpingos,* boru, hortum'dan alınan önlk. [*Ing.* ve *Fr.* Salping(o)].

salpengosel, I. *tıp.* Dölyatağı borusu fıtığı **salpenks fıtığı.** [*Ing.* Salpingocele].

salpengoskop,-pu, i. *tıp.* Nazofarenks ve Eustachi borusu muayenesinde kullanılan bir âlet. [*Ing.* Salpingoscope].

salpenks, i. *tıp.* (a) Dölyatağı borusu; (b) Eustachi borusu. [*Osm.* Nefir; *Lat. Salpinx,* tuba; *Ing.* Salpinx].

salsal /salsâl/, i. *Osm.* < *Ar. sulsulat. esk.* § ❶ Kumlu ve ince çamur; § ❷ Lülecilerin kullandığı bir cins çamur.

salsifi, i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından. Güney Avrupa'da yetişen ve kültürü yapılan, mavi-mor çiçekli, lanseolat-linear yapraklı, otsu bir bitki. Kapitulum gövde tepesinde dik ve tek, involukrum brakteleri bir sıra üzerine dizilmiştir. Aken gagalı ve papus tüyleri kustüysüdür. Kökleri sebze olarak kullanılır. [*Lat. Tragopogon porrifolius; Ing.* Salsify, oyster plant, vegetable oyster; *Fr.* Salsifis].

salsalî s. *esk.* § ❶ Çamurla ilgili; § ❷ Çamur halinde olan.

salt,-tı, z. *esk. T.* § ❶ Yalnız, sadece, tek: *Salt o mu bilir?.* [*Osm.* Mutlak; *Ing.* Pure, Meer, sheer, only; *Fr.* Pur,-e, Seulement].

☆ *Eşanl.* **sırf**; § ❷ fels. s. İçine başka şey karışmamış, bütünü kendi öğesinden olan: *Salt sevinç. Salt çaba.* [*Osm.* Mutlak; *ing.* Absolute; *Fr.* Absolu,-ue].

~ bolluk, *astr.* Gökbilimin istatistik çalışmalarında sık sık kullanılan bir deyim. Bir topluluk içinde, istenilen tek bir çeşidin ne denli bol olduğu, Ele geçen 550 gr'lık bir göktaşının içinde 50 gr. demir varsa ondaki demir bolluğu «*50 gr.'dır*» denir. Bir yıldız tayfında görülen 180 çizgiden, 25 tanesi metal çizgisi ise, tayfın metal bolluğu «*25*» dir. [*ing.* Absolute abundance; *Fr.* Abondance absolue].

~ çağbilimi, *jeol.* Yerbilim oluşlarının yıllarla bekletilmesi. [*Ing.* Absolute chronology; *Fr.* Chronologie absolue].

— çoğunluk, ◘ **Çoğunluk.**

— değer, *mat.* ◘ **Mutlakdeğer.**

~ demografi, *sosy.* ◘ **Demografi.**

~ filim, *sin.* Gerçek olguları bir öykü veya betimleme amacı gütmeksizin öznel bir görüşle ele alan ve bunlar yardımıyla ortaya tartımlı biçimler koyan filim çeşidi. [*Ing.* Absolute film; *Fr.* Film absolu].

~ geçmezlik, *ikt.* ◘ **Mutlak butlan.**

~ hakları, *huk.* ◘ **Mutlak haklar.**

~ ıraklık açısı, *astr.* Başka yıldızlarla bağlantı kurmadan üçgen-ölçümsel olarak belirlenen ıraklık açısı. [*Ing.* Absolute parallax; *Fr.* Parallaxe absolue].

~ nem, *coğr.* Havada bir birim hacmindeki su buharı. *(Su-buharının ağırlığı her m³ te gram olarak gösterilir. Havanın alabileceği su-buharı tutarı en yüksek derecesine ulaşınca «hava-su-buharı ile doymuş» bulunur. Bu doyma ile oradaki sıcaklık arasında çok ilgi vardır. Yani bir yerdeki havanın sıcaklığında atmosfer, alabileceği subuharını almış demektir).* [*Osm.* Mutlak rütûbet; *ing.* Absolute humidity; *Fr.* Humidité absolue].

~ parlaklık, *astr.* Bir yıldızın 20 parsek uzaklığa indirgenmiş parlaklığı. [*Ing.* Absolute brightness; *Fr.* Éclat absolu].

— sıcaklık, *astr.* Santigrad derece ile ölçülü sıcaklığa 273 eklenmesiyle bulunan sıcaklık. Birimi Kelvin derecedir. Yıldız sıcaklıkları bu birimde verilir. [*Osm.* Mutlak suhûnet; *Ing.* Absolute temperature; *Fr.* Température absolue].

~ yanılgı, *astr.* ◘ **Mutlak hata.**

~ yaş, *jeol.* Bir kayacın ya da bir katmanın yıl ve sayıyla belirtilen yaşı. [*Osm.* Sinn-i mutlak; *Ing.* Absolute age; *Fr.* Age absolu].

~ yörünge, *astr.* İki cisimden her birinin kütle merkezine göre çizdiği yörünge. [*Ing.* Absolute orbit; *Fr.* Orbite absolue].

— zaman ölçümü, *jeol.* ◘ **Salt çağbilimi.**

salta[1] /sal:ta/, i. *Isp. salto. den.* Gergin duran bir halatı biraz koyverme işi. [*Ing.* A slackening off *(a tight rope); Fr.* Veste très courte, sorte de boléro].

☆ *Eşanl.* **gevşetme.**

~ **borina**, *den.* Yelkenli gemilerde borinaları koyvermek için verilen kumanda.
~ **etmek**, *den.* Bir koç boynuzuna veya babaya volta edilmiş *(sarılmış)* bir ipi, elde kalan tarafından sıkı tutarak ağır ağır kaçırmak.
☆ *Eşanl.* **işletmek, kaçırmak.**
~ **etmek** *(bir halatı, bir zinciri, bir sübyeyi) den.* Bunları gerginlikleri arttıkça, anî bir hareketle hemen durdurmaya hazır bulunarak yavaş yavaş salıvermek.
~ **pırasya**, *den.* Orsa seyri yapan bir gemide orsa alabande tiramola yapılacağı zaman pırasyaları bir miktar koyvermek suretiyle yelkenlerin rüzgârla olan açısını büyültecek biçimde dümen kullanarak gemiyi hızlandırmak ve rüzgâr üstüne dönüşe hazırlamak için verilen kumanda.

salta[2] /sal:ta/, i. *It. salto. (köpek v.b. hk.)* Arka ayakları üzerinde durma. [*Ing.* Standing on the hind legs *(dog, etc.); Fr. (En parlant du chien)* action de se dresser sur les pieds de derrière].

salta[3] /sal:ta/, i. *saltamarka*'nın kısaltması. *kıyf. esk.* Yakasız, iliksiz, kolları bolca bir çeşit kısa ceket. [*Ing.* A kind of short jacket; *Fr.* Espèce de veston sans col ni boutons, aux manches assez larges].

saltadora, i. *den.* Büyük yelkenlilerde ve eski savaş gemilerinde mürettebatın güverteden çarmıklara çıkabilmesi için küpeşteden güverteye uzatılmış ağaç basamaklı şeytan çarmıklarına denir. [*Ing.* Jacob's-ladder with wooden rungs].

saltamarka, i. *(Venedik'in hâmisi sayılan Santa Marco adlı bir azizin adından). kıyf. esk.* Denizcilerin giydikleri kollu cepken. *(Genellikle omuz üzerine atılırdı).* [*Ing.* A kind of short jacket; *Fr.* Espèce de veste courte que portaient autrefois les matelots].

saltanat,-tı, i. *Osm.* < *Ar. sult* + *sulta.* § ❶ Hükümdarlık, padişahlık, sultanlık. [*Ing.* Sovereignty, dominion, sultanate; *Fr.* Souveraineté, monarchie, régne]; § ❷ *(Geniş anl.)* Hâkimiyet nüfuz, otorite. [*Ing.* Authority, rule]; § ❸ *mec.* Bolluk ve zenginlik içinde gösterişli yaşayış, şatafatlı yaşama. [*Ing.* Pomp, magnificence, state; *Fr.* Pompe, opulence].
~ **arabası**, *teşk. tar.* Osmanlı padişahlarının resmî günlerde bindikleri süslü araba. *(Gerdunel saltanat da denirdi).* [*Ing.* Royal coach; *Fr.* Voiture propre à la personne du souverain, voiture de gala].
~ **kayığı**, *teşk. tar.* Osmanlı padişahlarının deniz gezilerinde bindikleri kayık. [*Ing.*The imperial rowboat].
☆ *Eşanl.* **köşklü, kuşlu.**
~ **kaymakamı**, *teşk. tar.* Padişah sefere çıktığı zaman yerine bıraktığı şehzadeye verilen ad. *(Fatih, Uzun Hasan ile çarpışmak üzere Otlukbeli'ne yürüdüğü zaman /1473/, Edirne'de yerine Cem'i; Selim I, Safevîler /1514/ ve Memlûklara /1516 - 1517/ sefer açtığı sırada oğlu Süleyman'ı saltanat kaymakamı olarak Edirne ve İstanbul'da bıraktı.)*
~ **sancakları**, *teşk. tar.* Osmanlı padişahlarının bayraktarı. *(Alemhâl Osmanî, Elviyel Sultanî, Alemi Padişahî, Livai Saadet de denirdi).*
~ **sürmek**, *dey.* § ❶ Hükümdar olarak bir ülkeyi yönetmek. [*Ing.* To rule as Sultan; *Fr.* Régner, vivre dans l'opulence]; § ❷ *mec.* Büyük bir ihtişam içinde yaşamak. [*Ing.* To live in great splendor].
~ **şûrası**, *teşk. tar.* Meclisi Mebusanın dağıldığı sırada sarayda padişahın, sadrazamın ve öteki vekillerin bazı meseleleri görüşmek için yaptıkları toplantı.
~ **zıpkası**, *teşk. tar.* Saltanat kayıklarında hamlacıların giydikleri bir şalvar. *(Bu şalvarların rengi beyaz, boyları kısa, ağları genişçeydi. Kayıkçılar da bu çeşit zıpka giyerlerdi).*

saltanatlı, i. Gösterişli, görkemli, şatafatlı. [*Ing.* Regal, magnificent, pompous, showy; *Fr.* Pompeux,-euse, magnifique, somptueux, -euse].

saltarello, i. *It. müz.* Italya menşeinden, altı sekizlik ölçülü ve gayet kıvrak bir dans. [*Ing.* ve *Fr.* Saltarello].

saltçılık*,-ğı, i. § ❶ Hükümdarın bütün yetkileri ve iktidarı elinde tuttuğu siyasî sistem. [*Ing.* Absolutism; *Fr.* Absolutisme]. ☆ *Eşanl.* **mutlakiyet;** § ❷ *fels.* Hiç bir şarta ve hiç bir kayda bağlı olmama. [*Osm.* Mutlakçılık; *Ing.* Absolutism; *Fr.* Absolutisme]; § ❸ *ed.* 20. yüzyılın başlarında çıkan, konusuz olarak yalnız renk ve çizgi uyumuna dayanan resim çığırının şiire uygulanması. *(Kelimelerin sadece müziği ile, bunların uyandırdığı duygular üzerine kurulmuştur).* [*Ing.* Absolutism; *Fr.* Absolutisme]. ☆ *Eşanl.* **mutlakçılık.**

saltık*, s. < *salt.* Hiç bir şarta ve denetime bağlı olmayan, sınırsız: *Saltık yetki.* [*Osm.* Mutlak; *Ing.* Absolute, categorically; *Fr.* Absolu,-ue].
~ **gerçek**, *fels.* Yetkin, bütünsel ve değişmez gerçek. [*Ing.* Absolute truth; *Fr.* Vérité absolue].

saltika, i. *tiy.* Sözsüz oyunlara eşlik eden Roma dans oyunu türü. [*Lat.* Saltika].

salto, i. *It. sp.* Güreşte bir oyun. *(Rakibinin iki kolunu karşılıklı olarak ve üstten doladıktan sonra, yana savurma ve devirerek bastırma).*

salûs[1] /salûs/, i. *Osm.* < *Ar. sülüs. esk.* Teslis. [*Ing.* Hypocritical; *Fr.* Hypocrite].

Salvador, öz. i. *esk. Sao Salvador* veya *Bahîa*, Doğu Brezilya'da şehir, Bahia eyaletinin merkezi. [*Ing.* ve *Fr.* Salvador].

salvadorit,-ti, i. *Fr. salvadorite (Şili'de Salvador madeninin adından). min.* Hidratlı doğal demir ve bakır sülfat. [*Ing.* Salvadorite].

salvele, i. *Osm.* < *Ar. salvale. esk.* «*Ve'ssalâtü vesselâmü alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihi ve eshabihi ecmain*» duasını okuma.

salvo, i. *It. salva* < *Lat. salve.* § ❶ Bir ateşli silâhla art arda ve bir anda veya bir kaç ateşli silâhla aynı zamanda yapılan yaylım ateş. *(Terim daha çok deniz topçusunda ve hava kuvvetlerinde kullanılır).* [*Ing.* Salvo; *Fr.* Salve]; § ❷ *den.* Geminin çeşitli yerlerinde kullanılan ve kullanıldığı yere göre belirli bir uzunluğu olan ince *(8-10 mm. çapında)* halat *(sancak salvosu, parakete salvosu, iskandil salvosu gibi).* [*Ing.* Salvo; *Fr.* Salve].

salya /sal:ya/, i. *Yun. salion.* Ağızdan akan tükrük: *Çocuğun salyası akmış.* [*Osm.* Luâb; *Lat. Şaliva; ing.* Saliva; *Fr.* Salive].

salyafora, i. *den.* Zinciri ırgata vurmak veya ırgattan ayırmak için zincirlikten gereği kadar zincir çıkarma.
~ **etmek**, *den.* Geminin bir yere yanaşması sırasında, kıyıya hemen halat gönderilmesi gerektiği zaman, ilk verilecek halatın bir kısmını güverteye zikzak biçiminde yaymak. *(Demir ırgatlarının demir zincirleri de güverteye aynı biçimde yayılırdı).*
~ **halatı**, *den.* Zinciri zincirlikten çekip çıkarmak için kullanılan ve ucunda bir kanca bulunan hareket edebilir halat.
☆ *Eşanl.* **salyafora kancası.**
~ **kamçısı**, *esk. den.* Gemilerde, demir zincirini güverte üzerine zikzak olarak yaymak için kullanılan ve bir ucuna kanca bağlanmış halat parçası.
~ **kancası**, *esk. den.* Demir zincirini salyafora etmek için kullanılan, bir ucu kancalı, diğer ucunda tutamacı bulunan demir çubuk. *(Bugün aynı kanca, gemilerde demirin vira edilmesi sırasında zincirliğe yerleştirilmesi için kullanılır).*
~ **manışkası**, *den. esk.* Demir zincirinin salyafora edilmek üzere zincirlikten güverteye çekilmesi için kullanılan palanga.
☆ *Eşanl.* **salyafora palangası.**
~ **palangası**, *den.* ◘ **Salyafora manışkası.**

salyalı.bit, b. i. *paraz.* ◘ **Şeytantükürüğü.**

sâlyan, sâlyane /sâlyan, sâlyane/, i. *Osm.* < *Fars. mal. esk.* § ❶ Yılda bir alınan vergi. [*Ing.* Yearly tax]; § ❷ Tanzimattan önce bazen devlet memurlarına yıllık olarak verilen maaş. *(Deniz kumandanlarının çoğu, Kırım hanları ve aileleri, salyaneli eyaletlerin valileri ve sancakbeyleri maaşlarını selyane /yıllık/ olarak alırlardı).*
~ **mukataacısı**, *mal. esk.* Sâlyane sisteminin yürürlükte olduğu eyaletlerdeki ve sancaklardaki görevlilerin maaş hesaplarını tutan görevli.
~ **mukataası**, *mal. esk.* Sâlyane sisteminde, maaşların hesabına ve sâlyane eyaletlerin iltizama verilen mukataalarının hesaplarına bakan kalem.
☆ *Eşanl.* **maaşlar kalemi.**

sâlyaneli, s. *esk.* Sâlyane vergisine tabi olan.
~ **eyaletler**, *teşk. tar. esk.* Sâlyane sisteminin yürürlükte olduğu eyaletler. *(Bu eyaletlerde tımar, zeamet ve has sistemi yoktu; gelirleri iltizama verilerek doğrudan doğruya hazine için alınır, görevlilere de salyane adı altında yıllık bir maaş verilirdi. Mısır, Yemen, Habeş, Lahsa, Bağdat, Trablusgarb, Tunus, Cezayiri Garp sâlyaneli eyaletlerdi. Bunlara Müstesna Eyletler de denirdi).*
~ **sancak**, *teşk. tar. esk.* Sâlyane sisteminin yürürlükte olduğu eyaletlere bağlı sancaklar. *(Bunlar Mısır, Yemen, Habeş, Lahsa, Bağdat, Trablusgarp, Tunus, Cezayiri Garp eyaletlerine bağlı sancaklarla, Kaptanpaşa eyaletine bağlı bazı sancaklar ve Kıbrıs eyaletinin üç sancağıydı).*

salyangoz, i. *Yun. saliankos,* § ❶ Sarmal kavkılı kara yumuşakçalarına verilen ad. [*Ing.* Snail; *Fr.* Escargot, colimaçon, limaçon]. ☆ *Eşanl.* **sümüklüböcek;** ◘ *ŞEKİL: 470.*— **SALYANGOZ;** § ❷ *anat.* İç kulakta bulunan ve sarmal bir borudan meydana gelen organ; içinde işitme sinirinin uçları bulunur. [*Osm.* Helezon; *Lat.* ve *Ing. Cochlea; Fr.* Cochlée, limaçon]; § ❸ s. Salyangoz biçiminde olan. [*Ing.* Cochlear; *Fr.* Cochléaire]; ⊙ **bahçe ~ u,** *zool.* Karından ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, Akciğerli-salyangozlar *(Pulmonata)* takımından bir yumuşakça türü. Yüksekliği 15 sm. Kabuğu büyük ve küre biçimindedir. Ağaçlı yerlerde ve ırmak kenarlarında yaşar. [*Lat. Cepaea hortensis; ing.* Garden snail; *Fr.* Limaçon de jardin]; ⊙ **bağ ~ u,** *zool.* Karından-ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, Akciğerli-sallılar *(Gastropoda)* takımının *Helicidae* familyasından bir yumuşakça türü. Avrupa kara salyangozlarının en büyüğüdür. Yüksekliği 3-5 sm. Kabukludur. Bağ ve bahçelerde çok zararlıdır. [*Lat. Helix pomatia; Ing.* Land snail; *Fr.* Escargot *(de Bourgogne)];* ⊙ **cüce ~,** *zool.* Karından-ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, Akciğerli-salyangozlar *(Pulmonata)* takımının *Ellobiidae* familyasından bir yumuşakça cinsi. İnce olan kabuğun son kıvrımı uzundur. Nemli yerlerde yaşar. [*Lat. Carychium; Ing.* Dwarf snail; *Fr.* Carchium]; ⊙ **dikenli ~,** *zool.* ◘ **Dikenli;** ⊙ **koni kabuklu ~,** *zool.* ◘ **Konikabuklusalyangozu;** ⊙ **Pascal ~ su,** *mat.* Sabit bir *O* noktasından, *A* merkezli bir dairenin teğetlerine indirilen dikme ayaklarının geometrik yeri. [*Fr.* Limaçon de Pascal]; ⊙ **tabak ~ u,** *zool.* Karından-ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, Akciğerli-salyangozlar *(Pulmonata)* takımının *Planorbidae* familyasından bir yumuşakça cinsi. Kabuğu ince, ağzı keskin, kabuk yayları bir düzlem üzerindedir. Tatlı sularda yaşar. [*Lat. ve Ing. Planorbis; Fr.* Planorbe].
~ **delgi**, *ağ. iş.* Merkezleme uçlu, kanal kenarı ile talas çıkaran ve elle kullanılan salyangoz kabuğunu andırır. [*Osm.* Salyangoz matkabı].
~ **kanalı**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Kanal.**
~ **kayası**, *zool.* ◘ **Kaya**[2].
~ **merdiveni**, Bir eksen etrafında dönerek yükselen burgu biçimindeki merdiven. [*Ing.* Corkscrew stairs, winding stairs, spiral staircase; *Fr.* Escalier à colimaçon].
~ **siniri**, *anat.* İşitme sinirinin işitmeye yarayan tellerinin tümü. *(Geri kalan teller dengeyi sağlamak içindir).* [*Ing.* Cochlear nerve; *Fr.* Nerf cochléaire].

salyangozculuk,-ğu, i. Salyangoz yetiştirme işi.

salyangozluk,-ğu, i. Salyangoz yetiştirilen yer. [*Ing.* Snailery; *Fr.* Escargotière].

sam, i. *Osm.* < *Ar. semm* > *sämm.* Sıcak ülkelerden esen ve insanı bunaltan bir rüzgârın adı olan sam yeli sözünde geçer. [*Ing.* Poisonous wind, simoom, blight; *Fr.* Vent très malsain qui souffle dans le désert, simoun].

~ **yeli,** *meteor.* ◘ **Samyeli.**

sama, i. *deric.* Ayakkabı, eldiven, elbise v.b. yapımında kullanılacak derilere aşırı yumuşaklık ve çok ince tane verilmek istendiği zaman, bu derilerin bir kaç saat süreyle daldırıldığı banyo; [*Fr.* Fiente de chien de pigeon etc. réduite en poudre pour le tannage des peaux]; ◉ **kepek ~ sı,** içinde bazı derilerin çalkalandığı ekşimiş kepek banyosu. *(Bugün az kullanılır).*

Samagarlar, ç. öz. i. *etn.* XIV. yüzyılda Sıvas, Kayseri ve Niğde taraflarında bulunan ve Samagar Ağa'ya bağlı tatar ulusu.

Samah, i. *Osm.* < *Ar. sem' h.d. tasav.* ve *folk.* Köylü alevilerin cem bezmi adı verilen özel törenlerinde musiki eşliğinde kadın - erkek birlikte yaptıkları bir tür raks, sema. [*Ing.* Folk dances].

samalama, i. *deric.* Derileri ile samaya batırarak yumuşatma işlemi.

saman, i. *psik. T.* § ❶ Türlü ekinlerin taneleri ayrıldıktan sonra kalan sapları ve daha çok bunların harmanda parçalanmışı. [*Ing.* Straw, hay; *Fr.* Paille]; § ❷ *tic.* İçinde likör veya değerli şarap bulunan şişeleri sarmalamaya yarayan, koni biçiminde, samandan kılıf. [*Ing.* Straw-case; *Fr.* Paillon]; ◉ **keten ~ ı,** *dok.* ◘ **Keten.**

~ **alevi gibi,** *dey.* Birden patlayıp arkasından hemen yatışan şeyler hakkında söylenir. [*Ing.* Like a straw flame flaring suddenly but extinguishing quickly, quick, passing flame or passion; *Fr.* Qui dure peu].

~ **altından su yürütmek,** *dey.* Hiç belli etmeden dolap çevirmek. [*Ing.* To intrigue covertly to do something in an underhanded way; *Fr.* Agir à la sourdine, être sournois].

~ **anızı,** *trm.* Ekin biçildikten sonra tarlada kalan sapların adı.

~ **astması,** *tıp.* ◘ **Astma.**

~ **basili,** *bakt.* Diğer mikrop türleri üstünde bakteriyostatik ve bakterisid etki gösteren Gram negatif basil, bazı bağırsak hastalıklarının tedavisinde kullanılır.

~ **eğesi,** Madenî dökmelerde çapak almak için kullanılan kalın dişli kaba eğe.

~ **gibi,** *dey.* Tatsız, yayvan. [*Ing.* Insipid, tasteless; *Fr.* Fade].

~ **hamuru,** *matb.* Samanların kaynatılması suretiyle elde edilen kâğıt ham maddesi. [*Ing.* Straw pulp; *Fr.* Pâte de paille].

~ **kafalı,** *dey.* Akılsız.

~ **kâğıdı,** ◘ **Kâğıt.**

~ **kapan,** *min.* ◘ **Kehribar.**

~ **mukavva,** *matb.* Sarı samandan imal edilen mukavva. *(Samanlar odun hamuru gibi mekanik olarak ezilerek hazırlanır, selülozlu ham madde gibi kimyevi işleme tâbi tutulmaz. Saman mukavvası sarı renkte, kolay kırılır, oldukça çürük olduğundan kartonaj ve ambalaj gibi geçici işlerde kullanılır).* [*Ing.* Strawboard; *Fr.* Carton de paille].

~ **nezlesi,** ◘ **Nezle.**

~ **rakısı** ◘ **Rakı.**

~ **rengi,** ◘ **Samanrengi.**

~ **sarısı,** Açık ve soluk sarı.

~ **suyu,** Sarımtrak ve samanî renkte donuk yıldız. [*Ing.* Straw-colored gilding; *Fr.* Dorure mate].

~ **tozu,** İnce saman. [*Ing.* Chaff].

~ **uğrusu,** *astr.* ◘ **Samanyolu.**

~ **yolu,** ◘ **Samanyolu.**

sâman /sämän/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Servet, zenginlik: *Evet, ben İstanbul'a gitmeliydim. Şan, şöhret, sâman beni orada bekliyordu.* [*Ing.* Wealth, wellbeing; *Fr.* Fortune, biens]; § ❷ Rahat, huzur, dirlik: *Aşkınla bütün sabrımı, sâmanımı yaktın.* [*Ing.* Comfort, rest]; § ❸ Kudret, iktidar. [*Ing.* Power, ability; *Fr.* Pouvoir]; § ❹ Erkek adı.

samanî /samanî/, s. Saman rengi, açık ve donuk sarı. [*Ing.* Strawcolor, straw-colored; *Fr.* Paille, jaune clair].

saman.kapan, b. i. *min.* ◘ **Kehribar.**

samanlama, i. *bahç.* Soğuk veya sıcaktan korumak amacıyla bazı bitkileri samanla sarma işlemi. [*Ing* Matting, covering with matting; *Fr.* Paillasonnage].

samanlı, s. Samanı olan. [*Ing.* Containing chaff, not well winnowed; mixed with chaff or cut straw; *Fr.* De paille, mêlé avec de la paille].

~ **balçık,** *inş.* Samanla karıştırılarak yoğrulmuş çamur harç. *(Kerpiç ve dolma inşaata harç ve sıva olarak kullanılır. Anadolu köy evlerinde duvarlara genellikle samanlı balçık sıvarlar, saman çöpleri çamurun kuruduktan sonra çatlayıp dökülmemesini temin eden bir bağ vazifesini görür).* [*Ing.* Cob, doub; *Fr.* Torchis].

~ **gübre,** *trm.* Samanı yeteri kadar yanmamış gübre.

~ **karton,** ◘ **Karton.**

~ **kerpiç,** ◘ **Kerpiç.**

samanlık,-ğı, i. Saman saklanan yer; Saman koymak için yapılmış kapalı yer. [*Ing.* Place for storing straw; straw rick; *Fr.* Pailler].

~ **deliği,** Samanın çatı arasından doğrudan doğruya ahıra indirilmesini sağlayan delik.

Samanoğulları, ç. öz. i. İran'da hüküm sürmüş olan bir devlet *(IX. - X. yüzyıl)* Devletin kurucusu Belh yakınındaki *Saman* köyünden asil bir aileden gelen *SAMAN HUDAT* idi.

saman.rengi, b. i. Açık sarı. [*Ing.* Straw color; *Fr.* Paille, jaune clair].

samansuz /sämän-süz/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Serveti tüketen. [*Ing.* Destroyer of wealth]; § ❷ Rahat ve huzuru bozan. [*Ing.* Disturber of the peace]; § ❸ Kudreti, iktidarı ortadan kaldıran.

saman.uğrusu, b. i. *astr.* ◘ **Samanyolu.**

saman.yolu*, b. i. *astr.* Çevre sınırları ve uzantısı boyunca düzensiz, belli belirsiz bir kuşak gibi bütün gökküreyi baştan başa saran ve özellikle bulutsuz, sakin gecelerde gökyüzünde görülen geniş bulutsu kümesi. *(Güneş ve bütün yıldızlar da dahil olmak üzere milyonlarca yıldızın toplaşmasından meydana gelen bu büyük kütle, bulut veya duman yumakçıkları gibi düzensiz görünür; özellikle aysız gecelerde, gökyüzünün karanlık zemini üstünde bazı kısımları çok daha parlak ve belirlidir. Aslında Samanyolu, Güneş sistemi içinde bulunan*

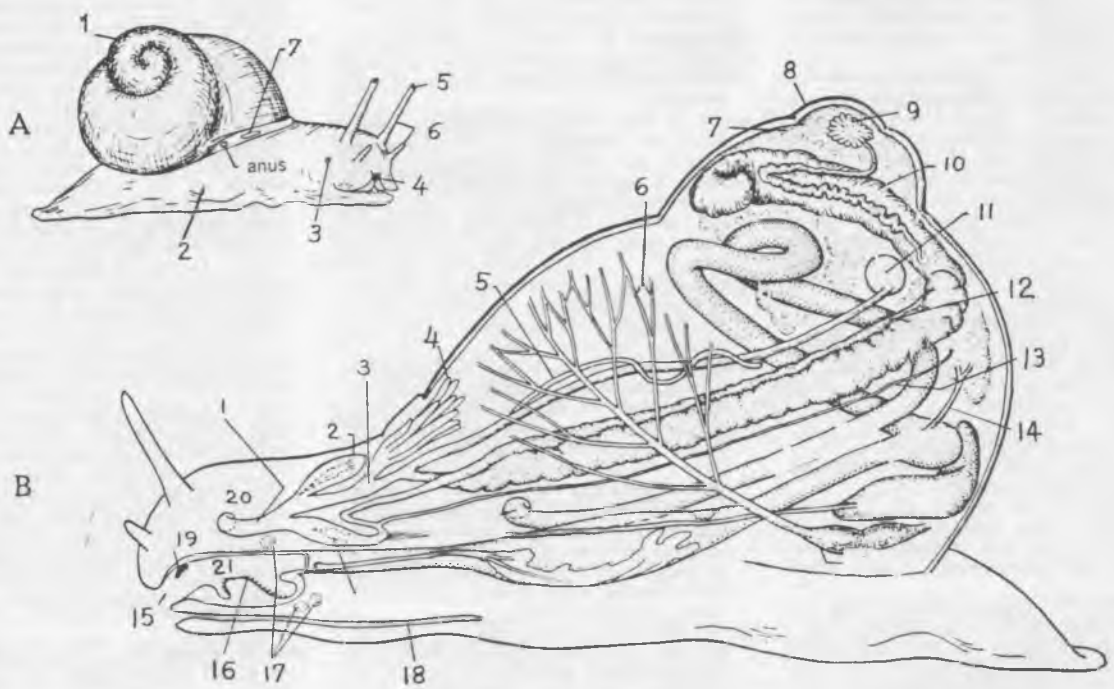

ŞEKİL: 470.— **SALYANGOZ** [(A) DIŞ GÖRÜNÜŞ]: 1. Kabuk. 2. Ayak. 3. Eşey açıklığı. 4. Ağız. 5. Göz. 6. Dokunaçlar. 7. Solunum açıklığı *(solunum deliği).* [(B) İÇ YAPISI]: 1. Eşey solungaç çevresi boşluğu. 2. İğne kesesi. 3. Dölyolu. 4. Parmak bezi. 5. Körbağırsak *(çekum).* 6. Akciğer. 7. Deri. 8. Kabuk. 9. Yumurta, testis. 10. Albümin bezi. 11. Tohum zarfı. 12. Tohum kanalı. 13. Kamçı. 14. Karaciğer damarı *(Karaciğer kanalı).* 15. Ağız. 16. Dişli dil. 17. Sinir düğümleri *(gangliyonlar).* 18. Ayak bezi. 20. Ürojenital açıklık. 21. Ağız boşluğu.

bir gözlemcinin, Gökada'yı görüş şeklinden başka bir şey değildir. Çok eskiden beri Samanyolu'nun, Gökada'nın gözlemlenebilen kısmı olduğu biliniyordu; gerçekte de, Güneş sistemi içinde bulunan ve sistemin ortay düzleminden pek uzakta olmadığı halde merkezden oldukça açıkta duran bir gözlemci. Kökada'yı yassı bir disk şeklinde görür. Efsaneye göre Samanyolu, Hercules'i emzirirken tanrıça Juno'nun göğsünden düşerek gökyüzüne dağılan birkaç damla sütten meydana gelmiştir). [*Osm.* Kehkeşan; *Ing.* The Milky Way; *Fr.* Voie lactée].

~ ışığı, *astr.* Samanyolu kuşağında görülen yaygın ve donuk ışık. [*Osm.* Ziyâ-yı kehkeşân; *Ing.* Galactic light; *Fr.* Lumière galactique].

samara, i. *Lat. bot.* Karaağaç ve dışbudakta olduğu gibi, tohum zar kanat şeklinde uzayan kuru tek tohumlu ve açılmaz meyve çeşidi. [*Lat. Samara; Ing.* Samara, key, key fruit; *Fr.* Samare].

samarskit,-ti, i. *Fr. samarskite. (Rus mineraloğu V. E. Samarski'nin adından). min.* Doğal uranyum, demir ve itriyum niyobotantalat; Urallar'da *Miass* bölgesinde bulunur. [*Ing.* Samarskite].

samaryum /samar:yum/, I. *Fr. samarium. kim.* Sembolü Sm, A.n. 62 ve A.a. 150,43 olan kimyasal element. Nadir topraklar grupundan maden. 1878'de samarskit'in didim oksidi üstünde *Lecoq de Boisbaudran*'ın yaptığı tayf araştırmalarında bulundu ve *Muthmann* tarafından elde edildi. Beyaz-gri renkli, yoğunluğu 8 civarında. 1.400°C'a doğru eriyen bir katıdır. Tuzları açık sarı veya koyu kırmızı renklidir. Çok az bulunduğu için uygulama alanı yoktur. [*Ing.* Samarium].

samba[1] /sam:ba/, i. *Sterculiaceae* familyasından, Fildişi Kıyısı'nda yetişen, *Triplochiton scleroxylon* adlı ağaçtan elde edilen beyaz ve yumuşak kereste. *(Mobilyacılıkta, özellikle kontrplak yapımında kullanılır).* [*Ing.* Obeche, samba; *Fr.* Samba, obeche].

☆ *Eşanl.* obeşe.

samba[2] /sam:ba/, i. *(brezilya dilinden).* Iki *dörtlük ölçü üstüne kurulmuş brezilya kaynaklı* salon dansı. *(Sambanın hareketleri rumbaya benzer; ama rumbadan daha hızlı olan ritmi, kopuk ve sektirmelidir. Başlıca adımları, git gel, balao ve corta jaca*'dır). [*Ing.* ve *Fr.* Samba].

samed, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ulu, ezell ve ebedî olan ve hiç kimseye, hiç bir şeye ihtiyacı olmayan *(Tanrı).* [*ing.* Perpetual, eternal, sublime, lord, protector, God, the eternal, the most high; *Fr.* l'Eternel, Dieu]; § ❷ i. */Abdüssamed'den kısaltılmış olarak Samet şeklinde/* Erkek adı.

samedanî /samedânî/, s. *Osm.* < *Ar. samed* + *-ân,* sıfat eki ve *-i,* aitlik ekinden. *esk. (Yüce ve ebedî olan)* Tanrı'nın ezell kudretiyle ilgili, ilâhî. [*Ing.* Divine].

☆ *Eşanl.* tanrısal.

samedaniye, s. *esk.* Samedanî'nin dişili.

samedaniyet, i. *esk.* Tanrısallık. [*Ing.* Deity, divinity; *Fr.* Divinité, éternité].

samem, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Sağırlık. [*Ing.* Deafness; *Fr.* Surdité].

samet,-di, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ Samed.

samg, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Zamk.

samgî /samgî/, s. *esk.* Zamka benzeyen, zamk gibi olan. [*ing.* Gummy].

sami /sâmi/, s. *Ar. sümüvv. esk.* § ❶ Yüksek, yüce. [*Ing.* High, lofty, elevated, illustrious]; § ❷ Ünlü, şöhretli. [*Ing.* Famous; *Fr.* Fameux,-euse]; § ❸ i. Erkek adı.

samî /sâmî/, i. *(Sam'ın adından).* § ❶ Hz. Nuh'un oğlu Sam'dan türediklerine inanılan ve aralarında dil yakınlığı bulunan kavimler topluluğu. [*Ing.* Semites; *Fr.* Sémites]; § ❷ s. Samîlere özgü olan. [*Ing.* Samite, semitic; *Fr.* Sémitique].

~ dilleri, *dilb.* Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika'da geniş bir alanda konuşulan dil öbeği. [*Ing.* Semitic languages; *Fr.* Sémitique].

sâmi /sâmi/, s. ve I. *esk.* § ❶ İşiten; § ❷ Dinleyen *(kimse),* dinleyici. [*Fr.* Qui écoute, auditeur].

samiye, s. *esk.* § ❶ Samî'nin dişili; § ❷ i. Kadın adı.

samih /sâmih/, s. *Osm.* < *Ar. semâhat. esk.* § ❶ Cömert, eli açık. [*Ing.* Generous, bountiful, liberal]; § ❷ i. Erkek adı.

samiha, s. *esk.* § ❶ Samih'in dişili; § ❷ Kadın adı.

sâmia /sâmia/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İşiten; § ❷ Dinleyen; § ❸ i. Kadın adı.

samikanit,-ti, i. *elek.* Mikayı öğütüp yeniden ince ve düzgün yapraklar haline getirerek elde edilen saf mika tabakası şeklinde yalıtma malzemesi. [*ing.* ve *Fr.* Samicanite].

Samîler, ç. öz. i. Geleneğe göre Nuh'un oğlu Sam'ın soyundan gelen halklar. Samî akrabalığı özellikle bir dil akrabalığıdır. Bir samî dili konuşan halklara *«samî»* adı verilir. [*Ing.* Semites; *Fr.* Sémites].

samim, i. *Osm* < *Ar. esk.* § ❶ *(İnsan hk.)* Iç, öz ve özellikle kalbin içi. [*Ing.* The inmost essential part of a thing, the choicest part of a thing, essence; *Fr.* L'intérieur, le centre d'un organe, et surtout du cœur]; § ❷ i. Erkek adı.

samimane, z. ve s. *esk.* Içtenlikle, gönülden gelerek, samimiyetle. [*ing.* From the heart, sincerely; *Fr.* Sincère, franc, cordial].

samime, i. *esk.* § ❶ Samim'in dişili; § ❷ Kadın adı.

samimî /samîmî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Içten, ikiyüzlülükten uzak; *Samimi bir duygu.* [*Ing.* Sincere, frank, openhearted; *Fr.* Sincère, franc,-franche]; § ❷ Açık yüreklilikle davranan, içtenlikle hareket eden, candan, yüreği açık: *Samimi bir arkadaş.* [*ing.* Intimate, sincere, cordial; *Fr.* Intime, sincère, franc-franche]; § ❸ z. Içli, dışlı, senli, benli: *Biriyle samimî olmak.* [*Ing.* Cordial sincere; *Fr.* Sincère].

samimilik,-ği, i. ◘ Samimiyet.

samimiye, s. *esk.* Samimî'nin dişili.

samimiyet,-ti /samîmiyet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Içten davranma hali. [*Ing.* Sincerity, openheartedness; *Fr.* Sincérité]. ☆ *Eşanl.* içtenlik; § ❷ Senli benli olma hali. [*ing.* Cordiality; *Fr.* Cordialité, intimité]; ☆ *Eşanl.* samimilik, teklifsizlik; ⊙ bu ne~, *dey.* Kısa zamanda gerektiğinden fazla senli benli olan, lâubali hareket eden saygısız kimseleri uyarmak amacıyle söylenir.

samimiyetsiz, s. Içtenlikle davranmayan, candan olmayan: *Samimiyetsiz bir adam.*

samimiyetsizlik,-ği, i. Samimi olmama hali, içtensizlik.

samin, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Sekizinci. [*Ing.* Eighth; *Fr.* Huitième].

samine, s. *esk.* Samin'in dişili.

saminen, z. *esk.* Sekizinci olarak. [*Ing.* Eighthly; *Fr.* Huitièmement].

sâmir /sâmir/, s. *Osm.* < *Ar. semer. esk.* Meyve veren, meyveli. [*Ing.* In fruit, fruitful].

samirezit,-ti, i. *Fr. samirésite. min.* Uranyum ve kurşun niyobitanat; altın sarısı renktedir. Madagaskar'da Samiresy yakınlarında bulunur. [*Ing.* Semiresite].

Samiriler, ç. öz. i. *etn.* Filistin'de, Nablus yöresinde oturan bir topluluk. *(Tarihleri oldukça eskidir ve Babil devrine kadar uzanır. Samî ırkından olan topluluğun dini Musevilik ve Müslümanlığa yakındır. Samiriler, Musa'yı tek peygamber olarak tanırlar. Bizans baskısı yüzünden Filistin'in Araplar tarafından fethini iyi karşıladılar. Arapların idaresinde dinî bakımdan oldukça geniş hürriyete sahip oldular. Samirîlerin önceleri millî dilleri olduğu halde zamanla arapçayı kabul ettiler).* [*Ing.* Samaritans; *Fr.* Samaritains].

Samiri dili, *dilb.* Eski Kuzey Israil Krallığı toprakları üzerinde oturanların etnik karışımından doğan Samiriye halkının ve Samiriye'nin fethinden sonra *(M.Ö. 772)* Sargon II.'nin Mezopotamya'dan sürdüğü birçok Israillıden boş kalan topraklara yerleştirdiği çeşitli illerden gelme savaş esirlerinin konuştuğu dil. [*Ing.* Samaritan; *Fr.* Samaritain].

samit /sâmit/, s. *Osm.* < *Ar. samt esk.* § ❶ Susan, konuşmayan. [*Fr.* Qui se tait, qui fait le muet]; § ❷ Sağır ve dilsiz. [*ing.* Silent-mute]; § ❸ Cansız; § ❹ *dilb. esk.* Ünsüz. [*ing.* Consonant].

samî, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Katılık, sertlik; § ❷ Kuruluk.

samlâh /samlâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kulak deliği; § ❷ Kulak kiri. [*Ing.* Earwax, cerumen; *Fr.* Cérumen].

sammâ /sammâ/, s. *Osm.* < *Ar. samm. esk.* § ❶ Sağır ve dilsiz. [*Ing.* Deaf and mute]; § ❷ Acımasız, katı kalbli *(kimse).* [*Ing.* Inexorable, headstrong]; § ❸ Sert ve som *(kaya).* [*ing.* Hard, solid *(rock)*]; § ❹ Onikiparmak bağırsağının mideye yakın tarafı. [*Ing.* Hard part of the duodenum].

samme /sâmme/, s. *Osm.* < *Ar. sâmm. esk.* § ❶ Zehirli. [*Ing.* Poisonous]; § ❷ i. *(Yılan, akrep v.b.)* Zehirli hayvan. [*Ing.* Poisonous animal].

Samnît'ler, ç. öz. i. *Rom. tar.* Samnium'a yerleşmiş, sabin ırkından eski Italya halkı. [*Ing.* ve *Fr.* Samnites].

samnyasin, i. *Sansk.* Brahmacılıkta, her brahmanın ulaşması gereken dördüncü ve son durum. *(Bu yaşama tarzına ulaşmaya lâyık kimse çileci olur ve safran sarısı bir elbise giyer).* [*Ing.* ve *Fr.* Samnyasin).

samoa, i. *dilb.* Samoa adalarında konuşulan Polinezya lehçesi.

Samo'lar, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'da zenci halk. Yukarı Volta'da; Bobo-Diulasso'nun batısında yaşayan Samolar, Volta'da yaşayan Manding'lerdir. *(Sibirya tundrasında /Obi'nin aşağı çığırı, Taymir yarımadası/ yaşayan Samoyedler kendilerine Nenets'ler adını verirler. Antropoloji bakımından Moğoldurlar; fakat dilleri ve kültürleri bakımından Fin-Ugurlara bağlıdırlar. Kısa boylu, solgun sarı benizlidirler, saçları siyah ve sert, başları kısa. yüzleri geniş ve düz, gözleri siyah ve kısıktır. Kısa burunları elmacık kemiklerinin arasına gömülüdür. Köpek derisinden bir saçakla süslü entari biçiminde renderisi elbiseler giyerler, çizmeleri de deridendir. Kışın derme çatma kulübelerde (ahşap, üzeri kayın ağacı kabuğuyle örtülü), yazın kabuklarla örtülen, sırıklardan yapılmış koni biçiminde çadırlarda yaşarlar. Başlıca gelir kaynakları rengeyiğidir. Hırsitiyanlığı kabul etmiş olmakla beraber şaman âyin usullerini muhafaza etmişlerdir).* [*Ing.* ve *Fr.* Samos].

Samoyedce, öz. i. *dilb.* Samoyedler'in konuştuğu dil. *(Ural dil ailesi öbeklerindendir. Iki alt öbeği vardır. Kuzey Samoyedcesi ve Güney Samoyedcesi. Kuzey Samoyedcesinde şu diller yer alır: Kanin yarımadasından Yenisey Irmağı ağzına kadar uzanan alanda; yer yer Novaya Zemlya'da ve Kola yarımadasındaki bazı göçmenler tarafından konuşulan Yurak /yerli dilde Nenets/; Taymir yarımadasında Tavgi /yerli dilinde Nganasan/; Yenisey ırmağının aşağı kesiminde, Yenisey Samoyedçesi /yerli dilinde enets/. Güney Samoyedçesinde yer alan diller ise şunlardır: Selkup veya Ostyak Samoyedçesi, Taz'dan Ket'e /Obi'nin kolu/ kadar uzanan bölgede; bugün artık hiç konuşulmayan Sayan Samoyedcesi /başlıca lehçesi kamas/. Bu dillerin büyük kısmı bir çok lehçeye ayrılır. Samoyed dillerinin başlıca özelliği eski biçimleri kapsamalarıdır. /Örnek: Ikili'yi muhafaza etmeleri/; ama bu diller birbirlerinden çok farklılaşmış olduğundan Samoyed dillerinin hepsini niteleyen önemli özellikler azdır. Bununla birlikte, ikili'den başka, ses uyumu Samoyed dillerindeki en önemli ortak özellikler arasında sayılabilir. Ayrıca, bu dillerde ünsüz almaşmaları oldukça yaygındır).* [*Ing.* Samoyed(e)].

Samoyed köpeği, *zoot.* Kuzey kutup bölgesinde kızağa koşulan köpek ırkı. Beyaz postlu, kuvvetli, çevik ve zarif bir köpektir. [*Ing.* Samoyedic cat; *Fr.* Chien samoyède].

Samoyedler, ç. öz. i. *etn.* Beyaz denizden Yenisey ırmağına kadar Kuzey Buz denizi kıyısındaki buzlu steplerde yaşayan göçebe halk. [*ing.* Samoyedes; *Fr.* Samoyèdes].

sampan, i. Uzakdoğu'da kullanılan bir yük ve yolcu gemisi. [*ing.* Sampan; *Fr.* Sampan(g)].

sampi, i. *dilb. San ('nın /sigma/ Dorcadaki adı)* ve pi (π) değerindeki Yunan harfi, sayı işareti olarak sağ üst yanına işaret konduğu zaman 900, sol alt yanına işaret konulduğu zaman 900.000 değerini kazanır. [*Ing.* ve *Fr.* Sampi].

samsa /sâmsa/, i. *Osm.* < *Fars. senbüse. mutf.* Baklava yufkasıyla yapılan tatlı. [*ing.* A kind of pastry sweetened with syrup; *Fr.* Sorte de pâtisserie dans le genre de baklava].

samsam, samsame /samsâm, samsâme/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Keskin kılıç. [*Ing.* Sword that does not bend, sharp sword, saber].

samsonit,-ti, i. *Fr. samsonite. (Harz dağ kütlesinde Sankt Andreasberg'deki Samson madeninin adından). min.* Doğal manganez ve gümüş antimonyosülfür. [*Ing.* Samsonite].

Samsun[1] öz. i. Orta Karadeniz bölgesinde bir il ve merkezi olan şehir.

samsun[2], i. *Yun. sampsoni,* Eskiden, savaşta kullanılan köpeklere verilen ad. [*ing.* Mastiff; *Fr.* Mâtin].

samsuncu, sansuncu, i. *teşk. tar.* Yeniçeri ocağının, savaşta kullanılan köpekleri yetiştiren ve yöneten koluna verilen ad.
~ başı, *teşk. tar.* Bu teşkilâtta görevlendirilen yeniçerilerin başı.

samt, i. *Osm.* < *Ar. samt. esk.* § ❶ Susma, sessizlik; § ❷ *tasav.* Tanrı tarafından hoş karşılanmayacak bir söz söylemek korkusuyle susma, kendi içine kapanarak konuşmama. [*ing.* A being silent, silence; *Fr.* Silence].

samur, i. *Osm.* < *Ar. semmur.* § ❶ *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının sansargiller *(Mustelidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 60, kuyruğu 20 sm.'dir. Esmer kahverengi olan tüyleri ipek gibi yumuşaktır. Gerdanı turuncudur. Kürkü en çok beğenilen hayvandır. Başı koni biçiminde olup kulakları büyüktür. Kuzey Avrupa'dan Kamçatka'ya kadar yaygındır. [*Lat. Martes zibellina; Ing.* Sable; *Fr.* Zibeline]. ◘ *ŞEKİL: 380.*– **MEMELİ HAYVANLAR II**; § ❷ Samurun postu. [*ing.* Sable; *Fr.* Zibeline]; § ❸ s. Samur postundan yapılmış: *Samur kürk.* [*Ing.* Made of sable; *Fr.* De zibeline]; ◉ **bataklık ~ u**, *zool.* Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 36, kuyruğu 14 sm. Parmakları perdelidir. İyi yüzer. Tüyleri koyu kahverengidir. Gerdanı açık sarıdır. Kürkü Avrupa'da vizon adıyle ünlüdür. Orta, Kuzey, Doğu Avrupa'da su kenarlarında yaşar. [*Lat. Mustela lutreola; Ing.* European mink; *Fr.* Vison]; ◉ **deniz ~ u**, *zool.* ◘ Susamuru.
~ kaşlı, *dey.* Sık, kumral ve kalın kaşlı kimseler için kullanılır. [*ing.* Having eyebrows as thick as sable fur].

samut /samût/, s. *Osm.* < *Ar. sam. esk.* § ❶ Devamlı susan, suskun; § ❷ Az konuşan, az söz söyleyen. [*ing.* Silent, noiseless, speechless].

samuray, i. *japonca* < *samurau*, hizmet etmek. Bir daymyo'nun *(derebeyi)* hizmetindeki savaşçı. [*Fr.* Samurai].

sam:yeli, b. i. *meteor.* Mısır, Arabistan, Mezopotamya ve Sahra'da esen, kum burgaçlarının eşlik ettiği sıcak ve kuru çöl rüzgârı. *(Samyeli, alize içinde meydana gelen hareketli düşük basınç alanlarının veya subtropikal yüksek basınç alanlarındaki sakin havanın geçici sırasında anî olarak gelişir. Halk arasında, samyelinin ıslak vücutta lekeler bıraktığına inanılır).* [*Osm.* Bâd-ı samûm; *ing.* Simoom, samiel; *Fr.* Simoun, simoon].
~ vurmuş Mayis çirozu, *arg.* Çok zayıf, kuru, kadidi çıkmış kimse *(hapishanede).*

san[1], i. § ❶ Ün, şan. [*Osm.* Şöhret; *Ing.* Fame, esteem, reputation; *Fr.* Réputation, renom]; § ❷ Bay, bayan, paşa, han, prens, kont gibi kişi adlarına getirilen saygı veya belirtme sözü. [*Osm.* Ünvan; *Ing.* Title; *Fr.* Titre]; § ❸ *fels.* Bir şeyin onsuz olamayacağı sıfat. [*Osm.* Sıfat; *Ing.* Attribute, predicate; *Fr.* Attribut]; § ❹ *esk.* Sayı, hesap; § ❺ Kıta, parça; § ❻ Yoklama; ◉ adı **~ ı**, *dey.* ◘ Ad; ◉ adıyle **~ ıyle**, *dey.* ◘ Ad.
~ görmek, *esk. dey.* Askeri denetlemek.
~ vermek, *dey. esk. (Asker hk.)* Denetlenmek.

-san /-sân/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Bazı kelimelerin sonuna gelerek «*benzer, andırır*» anlamıyle bileşik kelimeler yapar.

sana taşla vurana (dokunana) sen aşla (ekmekle, pamukla) var (dokun), *at.* Sana kötülük edene sen iyilik et. Sert davranana yumuşak davran.

sana vereyim bir öğüt: Kendi ununu kendin öğüt, *at.* Kişi, işini başkasına inanmamalı, kendisi yapmalıdır.

sanaat, i. ◘ Sınaat.

sanacık /sanâcık/, ç. i. *Osm.* < *T. sancak. esk* Sancaklar.

DUDEN'den

ŞEKİL: 471.– **SANAT I.** */1 - 18 Mısır Sanatı/.* **1.** Piramid *(Ehram).* **2.** Firavun odası. **3.** Firavunun karısının odası. **4.** Hava geçidi. **5.** Yeraltı odası. **(6)** Bir piramidin genel düzeni. **7.** Mezar tapınağı. **8.** Vadi tapınağı. **9.** Pilon. **10.** Dikilitaşlar. **11.** Mısır sfenksi. **12.** Kanatlı güneş diski. **(13)** Lotus sütunu. **14.** Gonca başlık. **(15)** Papirüs sütunu. **16.** Çan başlık. **17.** Hurma sütunu. **18.** Oymalı *(süslü)* sütun. */19 - 20 Babil Sanatı/:* **(19)** Babil frizi. **20.** Alçılı kabartma kiremit. */21 - 28 Acem (İran) Sanatı/:* **(21)** Kule kabri. **22.** Basamaklı piramid. **(23)** Çift boğalı sütun. **24.** Sarkık yapraklar. **25.** Hurma başlık. **26.** Kıvrım. **27.** Gövde. **28.** Boğalı başlık. */29 - 36 Asur Sanatı/:* **(29)** Sargon sarayı. **30.** Şehir duvarı. **31.** Kale duvarı. **32.** Tapınaklı kule *(Ziggurat, basamaklı kule).* **33.** Merdiven. **34.** Ana kapı. **(35)** Kapı süsü. **36.** Kapı figürü.

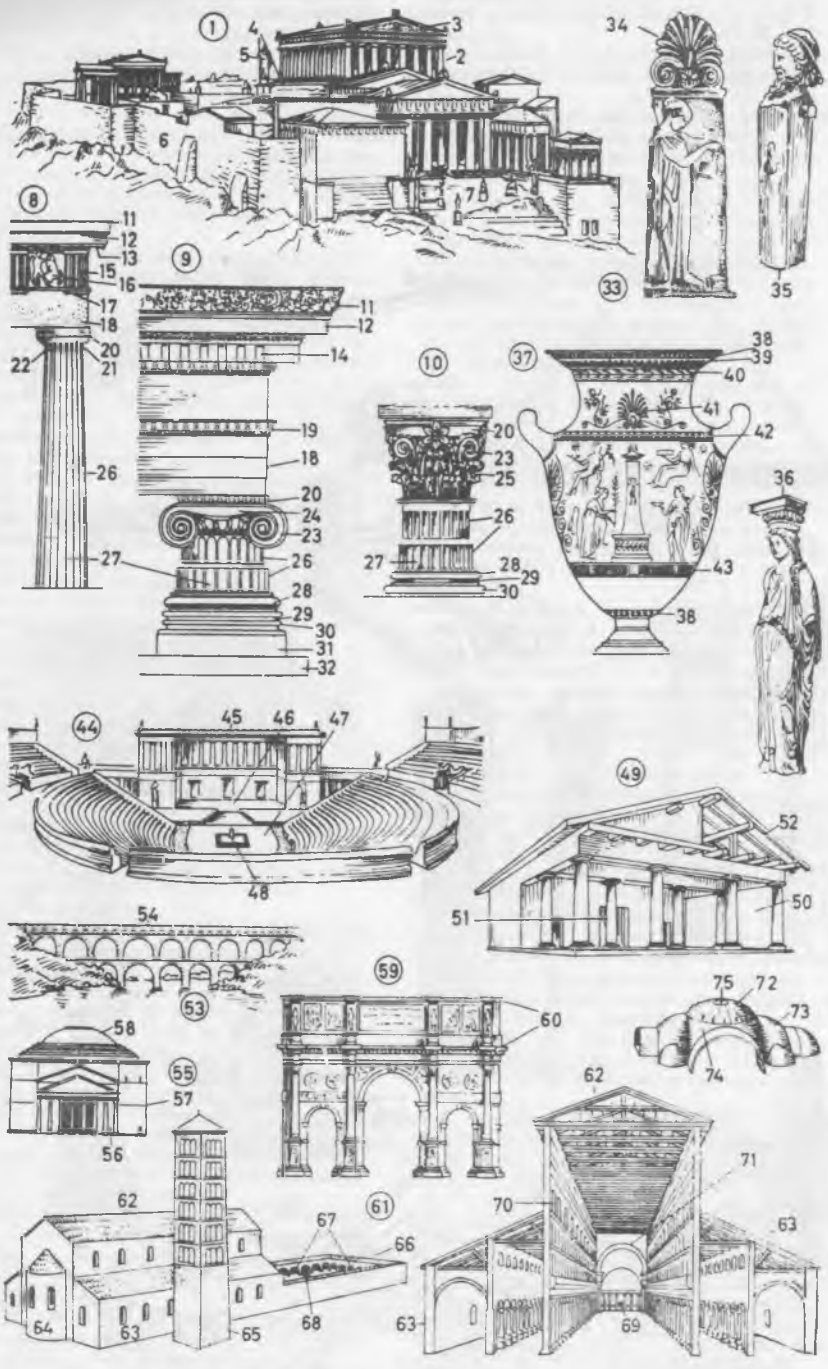

DUDEN'den

ŞEKİL: *472.*— **SANAT II.** */1 - 48 Yunan Sanatı/.* [*1 - 7 Akropol*]. (1) Partenon. 2. Peristil. 3. Alınlık. 4. Temel. 5. Heykel. 6. Tapınak duvarı. 7. Giriş yolu. (8) Dor sütunu *(Dorik sütun)*. (9) Iyon sütunu. (10) Korent sütunu. [*11 - 14 Korniş*]. 11. Korniş. 12. Damlalık. 13. Mütül. 14. Dendaneler. 15. Triglif. 16. Metop. 17. Regula. 18. Baştaban *(Arşitrav)*. 19. Baştaban tacı *(silmesi)*. [*20 - 25 Sütun Başlığı*]. 20. Abak *(tabla)*. 21. Yastık. 22. Boyunluk. 23. Kıvrım. 24. Kıvrım yastığı. 25. Yaprak düzeni. 26. Sütun gövdesi. 27. Yiv. [*28 - 31 Sütun Tabanı*]. 28. Tam kaval. 29. Sütun ayağı. 30. Alt ayak. 31. Ayaklık *(Etek silmesi)*. 32. Stilobat. (33) Dikilitaş. 34. Akroter(yum). 35. Herma. 36. Kariyatid. (37) Yunan vazosu. [*38 - 43 Yun. süslemesi*]. 38. Tiriz *(Pervaz, silme)*. 39. Dalga dizisi. 40. Yaprak süslemesi. 41. Hurma yaprağı. 42. Yumurta biçim çerçeve başlığı. 43. Dolambaçlı, kavisli süs. (44) Yunan tiyatrosu. 45. Sahne. 46. Proskenion. 47. Koro ve dans yeri. 48. Mihrap. [*49 - 52 Etrüsk Sanatı*]. 49. Etrüsk tapınağı. 50. Tapınak girişi. 51. Sella. 52. Saçaklık. [*53 - 60 Roma Sanatı*]. (53) Su yolu kemeri. 54. Su kanalı. (55) Merkezi planlı bina. 56. Portiko. 57. Reglet. 58. Ufak kubbe. (59) Zafer kemeri. 60. Dam katı. [*61 - 71 Ilk Hıristiyan Sanatı*]. (61) Bazilika. 62. Orta sahın. 63. Geçit *(Ara yol, yan taraf)*. 64. Apse. 65. Bağımsız çan kulesi. 66. Atriyum. 67. Sıra sütunlar *(Kemerler altı)*. 68. Çeşme. 69. Mihrap. 70. Pencereli üst kısım. 71. Zafer kemeri. [*72 - 75 Bizans Sanatı*]. 72. Ana kubbe. 73. Yarım kubbe. 74. Fakulya *(Pandantif)*. 75. Göz.

sanadid /sanâdid/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sindid. esk.* Baş olanlar, başkanlar, ileri gelenler; ⊙ **~ i Arab**, *esk.* Cahiliye devri Araplarının ileri gelenleri. **büyükleri**; ⊙ **~ i bektaşiyan**, *teşk. tar.* Yeniçeri ocak ağalarının lakaplarından biri.

sanadik /sanâdik/, ç. I. *Osm.* < *Ar. sandük. esk.* Sandıklar.

sanaka, i Gerçekte olmadığı halde birçoklarının olduğuna inandıkları şey, boş inan. [*Osm.* Hurafe; *ing.* ve *Fr.* Superstition].

sanal[a], s. < *sanmak.* (a) Gerçekte yeri olmayan ve yalnız zihninde tasarlanan, farazî, tahmin. [*ing.* Conjectural; *Fr.* Imaginaire]; (b) i. *mat.* Negatif bir sayı üzerinde alınan ve ikinci kuvvetten bir kök taşıyan cebirsel ifade. [*Osm.* Mevhum; *ing.* Imaginary; *Fr.* Imaginaire].

~ matris, *mat.* ◘ **Matris.**

~ sayı (nicelik), *mat.* Negatif bir sayının bulunmayan kökünü sembolik olarak anlatan sayı. *a* ve *b*, gerçek sayıları gösterdiğine, *i* de $i^2 = -1$ eşitliği ile tanımlanan sanal birim olduğuna göre, $a + bi$ şeklinde verilen ifade. [*Osm.* Mevhûm aded; *ing.* Imaginary number; *Fr.* Nombre imaginaire, quantité imaginaire, nombre complex, quantité complexe].

☆ *Eşanl.* **karmaşık sayı, karmaşık nicelik.**

sanat,-tı, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Bir duygunun, bir tasarının veya güzelliğin ifadesinde kullanılan yöntemlerin tümü; bu yöntemlerin sonucunda ulaşılan üstün yaratıcılık. [*ing.* Art, craft, calling; *Fr.* Art]; § ❷ Insanlar için gerekli olan maddî şeylerden birinin yapımına dayanan ve el yatkınlığı isteyen iş: *Sanat altın bileziktir. Onun sanatı terziliktir.* [*ing.* Craft; *Fr.* Métier, profession]; § ❸ Bir şeyi güzel yapmak için uygulanan kuralların tümü. *Konuşma sanatı. Annelik* sanatı. [*ing.* Industry; *Fr.* Art]; § ❹ Bir meslekte uyulması gereken kuralların tümü: *Askerlik sanatı.* [*ing.* Trade; *Fr.* Art]; § ❺ Bir şey yapmada gösterilen ustalık, kabiliyet. [*ing.* Skill, ability, dexterity; *Fr.* Art, talent; adresse, habileté à faire quelque chose]: *Hoşa gitmek sanatı* ⊙ **sanatını hor gören boğazına torba takar**, *at.* ◘ **işine hor bakan boynuna torba takar**; ⊙ **~ ı ustadan görmeyen** *(öğrenmeyen)* **öğrenmez**, *at.* Her sanatın bir takım özellikleri vardır. Kişi ne kadar çalışırsa çalışsın, bunu kendi kendine bulamaz. Her halde bir ustadan görüp öğrenmelidir ⊙ **abstre ~**, *san.* ◘ **Abstre**; ⊙ **bağdaştırmak ~ ı**, *mant.* ◘ **Bağdaştırmak**; ⊙ **bahçe ~ ı**, *bahç.* ◘ **Bahçe**; ⊙ **baskıresim ~ ları**, *res.* ◘ **Baskıresim**; ⊙ **benzetme ~ ları**, ◘ **Benzetme**; ⊙ **betili ~**, *res.* ve *heyk.* ◘ **Betili**; ⊙ **betisiz ~**, *res.* ve *heyk.* ◘ **Betisiz**; ⊙ **boyacılık ~ ı**, ◘ **Boyacılık**; ⊙ **canlı ~**, *san.* Gerçekçiliği ve modern hayatın ressamlarını tanımlamak için Gustave Courbet'nin kullandığı bir deyim. *(Daha sonraları, akademik geleneklere uygun olmayan her çeşit sanat çabası için kullanılmıştır. 1925 ile 1939 arasında, Paris'te Canlı Sanat adlı bir dergi yayımlanmıştı).* [*ing.* Modern art; *Fr.* Art vivant]; ⊙ **dekoratif ~ lar**, *süsl.* ◘ **Dekoratif**; ⊙ **dokuma ~ ları**, ◘ **Dokuma**; ⊙ **dülgerlik ~ ı**, ◘ **Dülgerlik**; ⊙ **edebi ~ lar**, *ed.* Edebiyat eserlerinin daha etkili olması için başvurulan söz ve anlam oyunları; ⊙ **el ~ ı**, *dey.* ◘ **El**; ⊙ **el ~ ları**, ◘ **El**[b]; ⊙ **ev ~ ları**, *huk.* ◘ **Ev**; ⊙ **flaman ~ ı**, *san.* ◘ **Flaman**; ⊙ **gelenekçi ~**, ◘ **Gelenekçi**; ⊙ **gotik ~**, ◘ **Gotik**; ⊙ **gösterme ~ ı**, ◘ **Gösterme**; ⊙ **grafik ~ lar**, *matb.* ◘ **Grafik**; ⊙ **güdümlü ~**, *eğt.* ◘ **Güdümlü**; ⊙ **güzel ~ lar**, *sosy.* ve *fels.* ◘ **Güzel**; ⊙ **halk ~ ları**, ◘ **Halk**[2]; ⊙ **helenistik dönem ~ ı**, ◘ **Helenistik**; ⊙ **ilkel ~**, *eğt.* ve *sosy.* ◘ **ilkel**; ⊙ **küçük ~ sicili**, *huk.* ◘ **Küçük**; ⊙ **ön hıristiyan ~ ı**, *san.* ◘ **Ön**; ⊙ **plastik ~ lar**, *san.* Resim ve heykelcilik gibi, tabiat biçimlerinin benzerini ortaya koyan sanat türleri. *(«Güzel sanatlar» terimi ise mimarî, heykeltraşlık, resim ve gravüre uygulanır ve bunlara müzik ve dans da eklenir).* [*ing.* Plastic arts; *Fr.* Arts plastiques]; ⊙ **süsleme ~ ı** *(uygulamalı ~ lar veya sanayi*

~ ları), san. ◘ Süsleme; ◉ şiir ~ ı, *ed.* Şiir yazmanın başlıca niteliklerini tanımlayan ve şiir yazma usullerini öğreten nazım veya nesir bir çok öğretici eserin adı. [*Ing.* The art of poetry; *Fr.* Art poétique]; ◉ **tatbiki güzel ~ lar,** *san.* Mimarî, ev eşyası yapımı, tekstil sanayii, seramikçilik v.b. alanlara uygulanan güzel sanatlar. [*Ing.* Fine arts; *Fr.* Beaux arts].

~ altın bileziktir, *at.* Kişinin elindeki sanat, değeri hiç eksilmeyen bir servettir.

~ anıtları, *mim. san.* ◘ Anıt.

~ arkeolojisi, *art.* İlk ve Orta Çağlardaki eserlerle Rönesans devrine ait ve bütün sanat tarihine yarayacak sanat anıtlarını araştıran ve inceleyen bilim. [*Ing.* Artistic archeology; *Fr.* Archéologie de l'art].

~ baskısı, *metb.* Geniş anlamda çok iyi, özellikle resim. levha ve renkli reprodüksiyonların baskıları. [*Ing.* Art print; *Fr.* Impression artistique].

~ cemiyetleri, Güzel sanatları inceleyerek bu konuda kitaplar, dergiler ve gazeteler yayınlamak suretiyle sanatı yaymak veya ihtiyarlamış sanatkârların yaşayabilmesi için onlara bir aylık vermek maksadıyle kurulmuş cemiyetler. [*Ing.* Artistic societies; *Fr.* Sociétés artistiques].

~ dışı roman, *ed.* ◘ Roman.

~ eleştirmecisi, Güzel sanatlara ait mimarî, resim, heykel v.b. eserleri eleştiren ve onları eleştiren kimse. [*Ing.* Art critic; yetenek ve sanat duygusu olup sanat sergileriyle eski veya yeni sanat tarzları hakkında gazete ve dergilerde yazılar yazan ve onları eleştiren kimse. [*Ing.* Art critic; *Fr.* Critique d'art].

~ enstitüleri, *eğ.* İş eğitimine dayanan orta öğretim kurumlarına verilen ad.

~ eseri, Güzel sanatlara ait her çeşit eserler. *(Güzel bir bina, bir tablo, bir heykel gibi).* [*Ing.* Work of art; *Fr.* Oeuvre d'art].

~ eşyası, Sanat bakımından yapılmış olan ve sanat değeri, maddî yarar ve değerinden yüksek olan her türlü eşya. *(Bunlar eski olabildiği gibi yeni de olurlar).* [*Fr.* Objets d'art].

~ felsefesi, Sanatın niteliğini çözümleyen ve inceleyen felsefe. [*ing.* Philosophy of art; *Fr.* Philosophie de l'art].

~ filmi, *sin.* (a) Tamamiyle sanat endişesiyle meydana getirilmiş, iş olanakları düşünülmemiş filim. (a) 1908 yılına doğru Fransız sinemasında ortaya çıkan bir sinemacılık akımı. Tanınmış yazarların hazırladığı senaryoların, tanınmış sahne oyuncular tarafından, sahne tekniğine göre canlandırılmasına dayanır. [*Ing.* Art film; *Fr.* Film d'art].

~ hareketleri, Belirli bir süre içinde sanata dair yapılan eserler, sergiler, yayın v.b. gibi o döneme ait sanat faaliyetini gösteren çalışmalara denir. [*Fr.* Mouvement d'art].

~ koruyuculuğu, *tar.* Sanat ve bilim dallarında yapılan koruyuculuk.

~ için ~, *ed. Victor Cousin'in (1827) Cours de Philosophie (Felsefe Dersleri)* adlı eserinde kullandığı ve daha sonra özellikle Théophile Gautier ve Baudelaire'in ün kazandırdığı bir edebiyat okulunun doktrinini özetleyen deyim. *(«Ahlâk ve yararlıkla uğraşmayan ve saf güzelliğin peşinde koşan sanatın, kendine özgü bir amacı olmalıdır» /Th. Gautier'nin Mademoiselle de Maupin /1828/ adlı eserine yazdığı önsözden/. Şairin sosyal görevine inanan romantizme tepki olarak bir görüş taşıdığı biçim mükemmelliği kaygısı bakımından Pernasse Okuluna bağlı şairleri kuvvetle etkiledi.)* [*Ing.* Art for art's sake; *Fr.* L'art pour l'art].

~ meraklısı, Güzel sanatlar eserlerini seven ve sanata dair yazılarla ilgilenen, fakat tam bir sanatkâr veya arkeolog olmadığı halde, bu konuda araştırmalar yapan ve koleksiyonlar toplayan sanatsever. [*Ing.* Lover of art, patron of art; *Fr.* Amateur d'art ou curieux].

~ muharriri, Güzel sanatlara dair bilgisi olan ve bu alanda eserler yazan yazar ve editör. [*Fr.* Écrivain d'art].

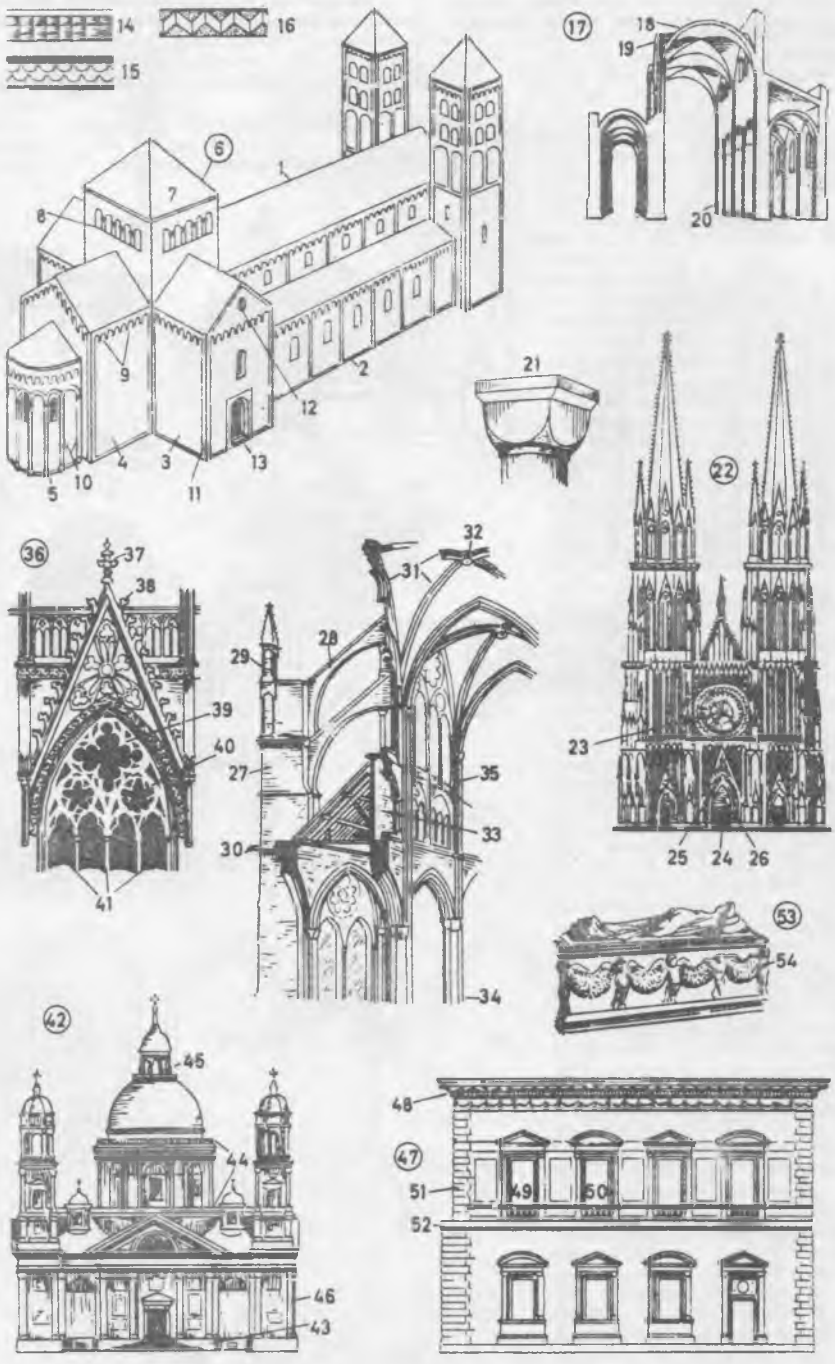

DUDEN'den

ŞEKİL: 473.— **SANAT III.** */1-21 Roman sanatı/.* [*1 - 13 Roman kilisesi (katedral)*]. 1. Orta sahın. 2. Ara yol *(Yan taraf, geçit).* 3. Transept. 4. Koro. 5. Apse. (6) Merkez kule. 7. Piramidal kule çatısı. 8. Sıra kemerler. 9. Yuvarlak sıra kemerler frizi. 10. Kör sıra kemerler. 11. Yarım sütun deliği. 12. Yuvarlak pencere. 13. Yandan giriş *(yan kapı).* [*14 - 16 Roman süslemeleri).* 14. Damalı süsleme. 15. Balık sırtı süsleme. 16.Yılansı *(dolambaçlı) süsleme.* 17. Roman kubbe sistemi. 18. Enine kemer. 19. Yarım-dairesel kemer. 20. Direk. 21. Yastıklı başlık. [*22 - 41 Gotik Sanatı*]. (22) Gotik kilisesi. 23. Gül pencere. 24. Revak. 25. Ön kemer *(Arşi-volt).* 26. Alın. *(Timpan).* [*27 - 35 Gotik yapı sistemi*]. */27 - 28 Payandalar/.* 27. Payanda *(Destek).* 28. Duvar dirseği. 29. Sivri tepeli kule. 30. Taş oluk *(Gargoyl).* */31 - 32 Kaburgalı Kubbe (Dört bölümlü kubbe)/.* 31. Kaburgalar. 32. Kabartma süs. 33. Yan galeri. 34. Gotik payanda. 35. Gövde. (36) Sivri tepelik. 37. Tepe süsü. 38. Kroket *(Oyma yapak).* */39 - 41 Kesme pencere/.* [*39 - 40 kesme süs*]. 39. Dört-yaprak süsleme şekli. 40. Beşyaprak süsleme şekli. 41. Dikey bölme tirizi. */42 - 54 Rönesans dönemi sanatı/.* (42) Rönesans kilisesi. 43. Çıkıntı. 44. Davul. 45. Pencereli hava ve ışık kuleciği. 46. Duvara yapışık sütun. (47) Rönesans sarayı. 48. Korniş. 49. Alınlık penceresi. 50. Yuvarlak alınlıklı pencere. 51. Kaba işleme. 52. Kordon. (53) Kabir *(Mezar).* 54. Fisto *(Feston).*

~ **musikisi**, *müz.* Klâsik Türk musikisine verilen ad. [*Ing.* Turkish classical music].
~ **okulu**, Değişik zanaat öğretilen okul. [*Ing.* School for arts and trades, school of industry; *Fr.* École des arts et métiers].
~ **sineması**, *sin.* Sanat değeri taşıyan seçme filimleri oynatan sinema. [*Ing.* Art theatre; *Fr.* Salle spécialisée].
~ **tahripkârlığı (bozuculuğu)**, Mimarî eserlerini, gerek kıymetlerini takdir edemeyerek yıkma veya onları bilgisizce ve sanat değerlerini bozarak onarma ve yenileştirme.
~ **tarihçisi**, Sanat tarihi yazan ve bu konuda incelemeler ve araştırmalar yapan kimse. [*Ing.* Art historian; *Fr.* Historien d'art].
~ **tarihi**, *san.* Mimarî, heykeltraşlık, resim, oyma, kazı ve süsleme sanatlarının tarihini inceleyen bilim. [*Ing.* History of art; *Fr.* Histoire de l'art].
~ **üzerine filim**, *sin.* Konu olarak herhangi bir sanat eserini *(tablo, heykel, anıt, yapı)* ele alan ve bunu belirli bir deyiş ve anlatışla tanıtan filim çeşidi. [*Ing.* Film on art, *Fr.* Film sur l'art].
~ **yönetmeni**, *sin.* Bir filmin dekorlarının hazırlanmasıyle ilgili bütün işleri yöneten kimse. [*Ing.* Art director].

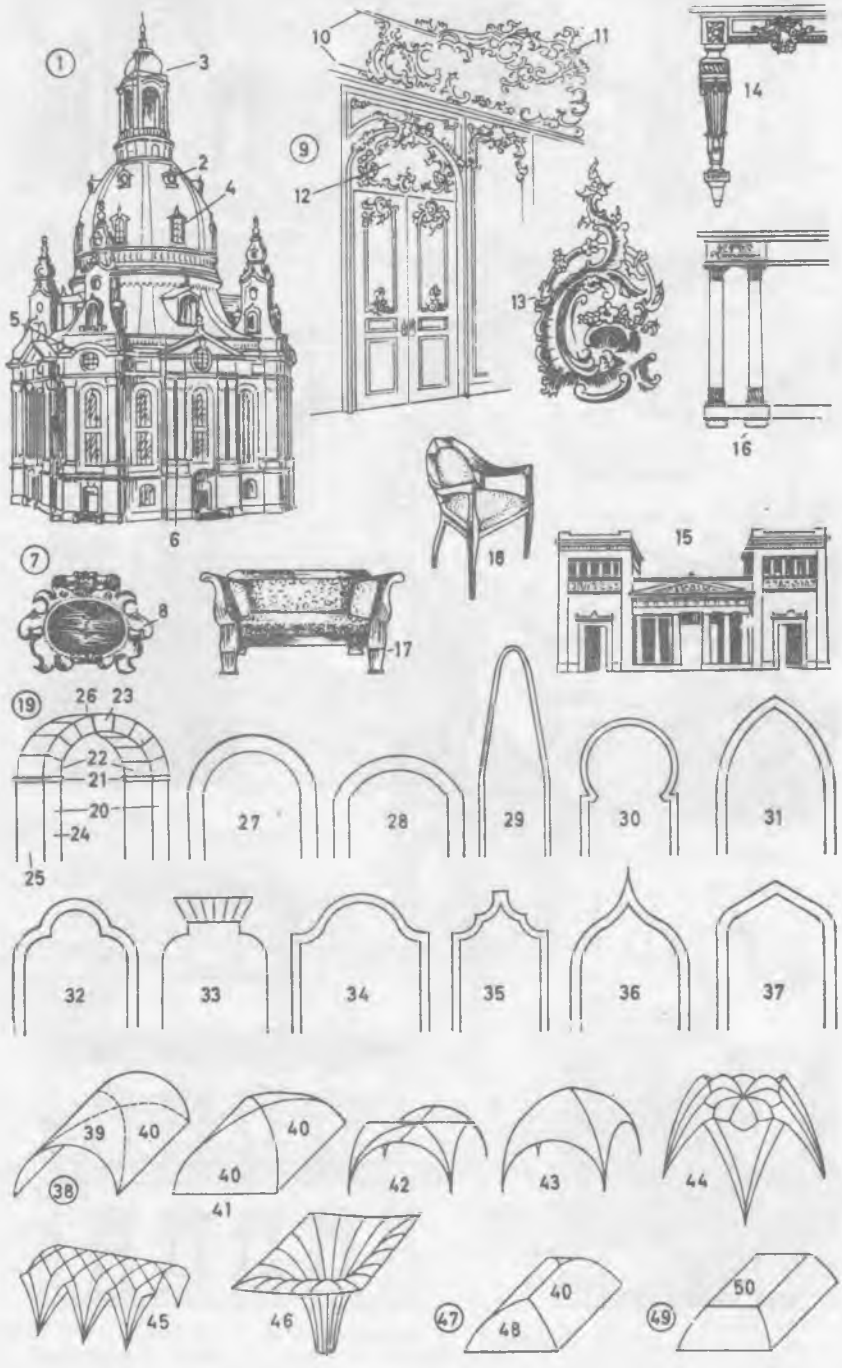

DUDEN'den

ŞEKİL: 474.— **SANAT IV.** */1 - 8 Barok sanatı/.* **(1)** Barok kilisesi. **2.** Lumbuz. **3.** Pencereli hava ve ışık kuleciğinin kubbeciği. **4.** Çatı penceresi. **5.** Kavisli sivri tepelik. **6.** İkiz sütunlar. **(7)** Helisel süs *(Sarmal süs).* **8.** Helisel süs işi. */9 - 13 Rokoko sanatı/.* **(9)** Rokoko duvarı. **10.** Binanın kemerli kısmı. **11.** Çatı süslemesi. **12.** Başlık. **13.** Rokay *(Rokoko süslemesi).* **14.** Onaltıncı Louis tarzı masa. **15.** Yeni-klasik *(Neoklasik)* tarzı bina. **16.** Kraliyet masası. **17.** Biedermeier kanapesi. **18.** Yeni sanat tarzı koltuğu. */19 - 37 Kemer tipleri/.* **(19)** Kemer. **20.** Kemer payandası. **21.** Baştaban. **22.** Kemer taşı. **23.** Kilit taşı. **24.** Kemer ayağı. **25.** Kemer iç kavsi. **26.** Kemer sırtı. **27.** Yuvarlak kemer *(Yarım dairesel kemer).* **28.** Yassı kemer *(Parçalı kemer).* **29.** Parabolik kemer. *(Eliptik kemer)* **30.** Atnalı kemer. **31.** Sivri kemer. **32.** Yonca kemer. **33.** Omuz kemer. **34.** Dışbükey. **35.** Zigzag kemer. *(Beş dilimli kemer).* **36.** Sivri tepeli kemer. **37.** Tudor kemeri */38 - 50 Tonoz şekilleri/.* **(38)** Beşik kemer. **39.** Tepe *(taç).* **40.** Sırt. **41.** Dehliz tonozu. **42.** Sivri köşeli tonoz. **43.** Kaburgalı tonoz. **44.** Yıldızsı tonoz. **45.** Ağımsı tonoz. **46.** Yelpaze şeklinde tonoz. **(47)** Oluklu tonoz. **48.** Oluk. **49.** Kavetto tonoz. **50.** Kavetto.

sanatça, z. Sanatkârca yapılmış olan şeyler ve eserler hakkında kullanılır, bir sanatçıya yakışacak yolda. [*Osm.* Sanatkârane; *Ing.* Artistically; *Fr.* Artistiquement, artistique].
~ **onarım**, Bir mimarî eser, bir tablo veya bir heykel gibi herhangi bir sanat eserinin zamanla veya başka bir suretle harab olmuş ve bozulmuş kısımlarını, o eserin sanat değerine ve eski şekline halel gelmeksizin sanatça onarılması.

sanatçı, i. ve s. § ❶ Güzel sanatları meslek edinmiş *(kimse): Miletlerarası ün kazanmış Türk sanatçıları. Sanatçı bir babanın oğlu.* [*Ing.* Artisan; *Fr.* Artiste]. ☆ *Eşanl.* **sanatkâr**; § ❷ *(Geniş anl.)* Sinema veya tiyatro oyuncusu. [*Ing.* Actor; *Fr.* Artiste]; § ❸ *esk.* Belli bir zanaatla uğraşan *(kimse).* [*Ing.* Craftsman, tradesman, artisan; *Fr.* Homme de métier; Artisan]; ⊙ **lirik ~**, *tiy.* ◘ **Lirik**; ⊙ **misafir ~**, ◘ **Misafir**.
~ **roman**, ed. ◘ **Roman**.

sanatçılık,-ğı, i. Sanatçı olma hali, sanatçının yaptığı iş. [*Ing.* Workmanship, profession of an artisan, profession of art, skill artistic ability; *Fr.* État d.'artisan ou d'art].

sanatger, b.i. *esk.* § ❶ ◘ **Sanatçı**; § ❷ ◘ **Esnaf**.

sanatkâr /sanatkâr/, i. ve s. *Osm.* < *Ar. sanat* + *Fars. kâr.* § ❶ Sanatçı [*Ing.* Artist; *Fr.* Artiste]; § ❷ *huk.* ◘ **Sanatçı**; ⊙ **heykel ~ı**, ◘ **Heykel**
~ **litografisi**, *matb.* Bizzat sanatkâr tarafından taş üzerine çizilerek hazırlanan lito işleri. [*Ing.* Artist's litography; *Fr.* Lithographie artistique].

sanatkârâne /sanatkârâne/, z. ◘ **Sanaatça**.

sanatkârî /sanatkârî/, i. *esk.* Sanatkârlık. [*Ing.* Profession of an artisan or artist].

sanatkârlık,-ğı, i. ◘ **Sanatçılık**.

sanatlı, s. Üstünde hüner gösterilmiş, sanat yapılmış olan; *Sanatlı bir ifade.* [*Ing.* Made with skill and ingenuity, ingenious; *Fr.* Fait avec beaucoup d'art, habilement, plein d'art, artistique].

sanatoryum /sanatoryum/, i. *Lat. sanatorius. tıp.* Hastalığı uzun sürenlerin ve özellikle veremlilerin bakıldığı sağlık yurdu. [*Ing.* ve *Fr.* Sanatorium]

sanavber, sanevber, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çamfıstığı ağacı. [*Ing.* Italian stone pine; *Fr.* Pin]; § ❷ Çamfıstığının boyu; § ❸ *mec.* Sevgilinin boyu.

sanavberî, s. *esk.* Fıstık çamının kozalağını andıran, kozalak biçiminde. [*Ing.* Shaped like a pine cone].

sanavberiye, senevberiye, i. *Osm.* < *Ar. sanevber* > *sanevberiyye. bot. esk.* Kozalaklılar. [*Ing.* Coniferae; *Fr.* Conifères].

sanayi,-i /sanâyi/, ç. ı. *Osm.* < *Ar. sınâat* > *sınâi.* § ❶ Ham maddeleri yapılı bir hale sokmak için uygulanan eylemleri ve bu eylemleri uygulamak için kullanılan araçların topu. [*Ing.* Industry; *Fr.* Industrie]; ☆ *Eşanl.* **endüstri**; § ❷ *esk.* Zanaatlar; § ❸ Sanatlar; § ❹ Ustalıklar, maharetler; ⊙ ~ **de sağlık koruma**, ◘ **Sağlık**; ⊙ **ağaç ~i**, *ağ. İş.* ◘ **Ağaç**; ⊙ **ağır ~**, ◘ **Ağır**[2]; ⊙ **deri ~i**, *deric.* ◘ **Deri**; ⊙ **dokuma ~i**, *dok.* ◘ **Dokuma**; ⊙ **gıda maddeleri ~i**, *ikt.* ◘ **Gıda**; ⊙ **monta] ~i**, *sny.* ◘ **Monta**; ⊙ **otomotiv ~i**, *sny.* ◘ **Otomotiv**.
~ **bankaları**, *ikt.* Sanayinin uzun süreli kurulma kredilerini karşılamayı amaç edinmiş

bankalar. [*ing.* Industrial banks; *Fr.* Banques industrielles].
~ **hukuku**, *ikt.* Millî endüstrinin kurulması, işlemesi, gelişimi ve korunması amacıyla çıkarılan mevzuat ve kararların meydana getirdiği hukuk dalı. [*Ing.* Industrial law].
~ **kireci**, *sny.* ◘ Kireç.
~ **kredileri**, ◘ Kredi.
~ **mühendisliği**, İnsan, malzeme ve donatımdan meydana gelen birleştirilmiş *(entegre)* sistemlerin kurulması, geliştirilmesiyle uğraşan; çalışmalarında, matematik, fizik ve sosyal bilimlerdeki özel bilgileri, mühendislik analiz ve kuruculuğunun yöntem ve ilkeleriyle birleştirerek böyle sistemlerden elde edilecek sonuçları tespit, tahmin ve değerlendirmeye çalışan mühendislik.
~ **psikolojisi**, *işletm.* Gerek çalışma şartlarının, gerek kişinin bu şartlara daha iyi uyabilmesi amacını güden psikoloji. [*ing.* Industrial psychology; *Fr.* Psychologie industrielle].

sanayici, i. Bir sanayi dalı kuran veya sanayi ile uğraşan kimse. [*Ing.* Industrialist manufacturer, tradesman; *Fr.* Industriel,-elle].

DUDEN'den

ŞEKİL: 475.— **SANAT V.** */1-6 Çin Sanatı/.* **(1)** Pagoda. **2.** Basamaklı çatı. **(3)** Payu. **4.** Geçit. **5.** Porselen vazo. **6.** Oymalı vernikli iş. */7-11 Japon Sanatı/.* **7.** Tapınak. **(8)** Çan kulesi. **9.** Destek yapı. **10.** Bir Buddha azizi. **11.** Tori kapısı. */12-18 Islâm Sanatı/.* **(12)** Cami. **13.** Minare. **14.** Mihrap. **15.** Mimber. **16.** Kabir. **17.** Sarkıt tonoz. **18.** Arap sütun başlığı. */19-28 Hint Sanatı/.* **19.** Danseden siva. **20.** Buddha heykeli. **(21)** Sançhi *(Hint pagodası).* **22.** Şemsiye. **23.** Taş duvar. **24.** Sançhi stupası. **(25)** Tapınak binası. **26.** Çikhara *(Tapınak kulesi).* **27.** Çaytya holü. **28.** Çaytya.

sanayicilik,-ği, i. § ❶ Sanayii toplumun temeli olarak kabul eden İktisat sistemi. [*Ing.* Industrialism; *Fr.* Industrialisme]; § ❷ Sanayicilerin toplum içindeki hakimiyeti. [*Fr.* Industrialisme, prédominance sociale des industriels].

sanayileşmek, nsz. f. Üretimde makine, tezgâh v.b. maddî üretim araçlarına gitgide daha fazla yer vermek. [*ing.* To be industrialized; *Fr.* S'industrialiser].
☆ *Eşanl.* **endüstrileşmek.**

sanayileştirmek (-i), f. Sanayileşmesini sağlamak, memlekette sanayi kuruluşlarını çoğaltmak. [*Ing.* To industrialize; *Fr.* Industrialiser].
☆ *Eşanl.* **endüstrileştirmek.**

Sanca, öz. i. *dilb.* Boşiman'ların diline bazen verilen ad.

sancak[1],-ğı, i. *esk. T. sançmak, > sanç-ak.* § ❶ Üzerinde çeşitli ulusun renkler ve işaretler bulunan veya bir askerî grupun onurunu temsil eden, kenarları saçaklı bayrak. [*Ing.* Flag, banner; *Fr.* Étendard, drapeau]; § ❷ *den.* (a) Gemilerin burun doğrultusunda sağ tarafında verilen ad. [*ing.* Starboard side of a ship; *Fr.* Tribord]. (b) Bir kadırgaya çekilen bayrak. [*Ing.* Ensign; *Fr.* Étendard]. (c) Bayram günlerinde gemilerin geri tarafındaki sancak gönderine çekilen büyük boyda millî bayrak. [*ing.* Standard colours; *Fr.* Étendard]; § ❸ *tar.* Eski Türk boylarında, savaş sırasında tanınmış savaşçıların taşıdığı mızrağa verilen ad. *(Mızrağın ucuna at veya tibet öküzü kılından ya da ipekli kumaştan yapılmış yak denilen bir alâmet takılır. Perçem, muncuk, çalız, tuğ kelimeleri de az çok farklarla aynı anlama gelir);* ◉ **sancağa madalya takma töreni**, *esk.* Savaşta olağanüstü yararlık gösteren alayın sancağına madalya verilmesi dolayısıyle yapılan tören; ◉ **sancağı diğerinin üstüne çekmek**, *den.* İki ayrı milletin sancağından birini diğerinden daha yukarıya çekmek. *(Üstte olanın zafere ulaşmış olduğuna işaret eder. Barış zamanında böyle bir hareket hakeret anlamına gelir. Bir geminin direğine ilk devletin sancağını çekmek gerekirse veya müttefik devletler bir yeri birlikte işgal etmişlerse, sancaklarının aynı hizada, yan yana olmasına dikkat edilir);* ◉ ~ **ı Şerif**,, *din.* Hz. Muhammed'in savaşlarında kullandığı bilinen ve bugün Topkapı Sarayında, mukaddes emanetler arasında saklanan sancak. *(Alemi Nebevî, Alemi Şerif. Livai Saadet, Livai Şerif, Rayat, Ukab adları da verilir).* [*Ing.* The flag of the Prophet only unfuried for a holy war; *Fr.* Sandjak-i -chérif, l'étendard de Mahomet, rapporté d'Egypte au XVI. siècle et utilisé comme étendard de l'armée, du temps de l'Empire turc]; ◉ **ariya** ~, *den.* ◘ **Ariya**; ◉ **alay sancağı**, *ask.* Alayların başında taşınan ve herkesçe ayakta selâmlanan sancak; ◉ **alaya** ~ **verme töreni**, *ask.* Alaylara *(deniz ve hava kuvvetlerinde olan eşit birliklere)* alay sancağının verildiği tören; ◉ **devir sancağı**, *den.* ◘ **Devir**; ◉ **hareket sancağı**, *den.* ◘ **Hareket**; ◉ **hisa** ~, *den.* ◘ **Hisa**; ◉ **işaret** ~ **ları**, *den.* ◘ **işaret**; ◉ **parlamento sancağı**, *den.* ◘ **Parlamento**; ◉ **saltanat sancağı**, *teşk. tar.* ◘ **Saltanat**.
~ **alabanda**, *den.* Dümeni basılabildiği kadar sancağa basmak için serdümenlere verilen komuta.
~ **alabanda etmek**, *den.* Dümeni basılabildiği kadar sancağa basmak veya bastırmak.
~ **bağı**, *den.* Sancakları ve işaret flâmalarını savlolarına bağlamakta kullanılan bir çeşit bağ.
~ **beratı**, *den.* Geminin hangi devlet sancağı altında olduğunu belirten berata verilen ad. *(Osmanlı devleti devrinde bu husus geminin «Sened-i behrî» sine yazılırdı).*
~ **boğmak**, *den.* Gemilerde imdat istemek için işaret vermek. *(Tehlike başgösterince sancağın ortasına düğüm vurulurdu ve öyle işaret verilirdi).* [*Ing.* To give a signal asking for help].
~ **bölüğü**, *ask.* Sancağı bulunduğu yerden

BAROK SANATI

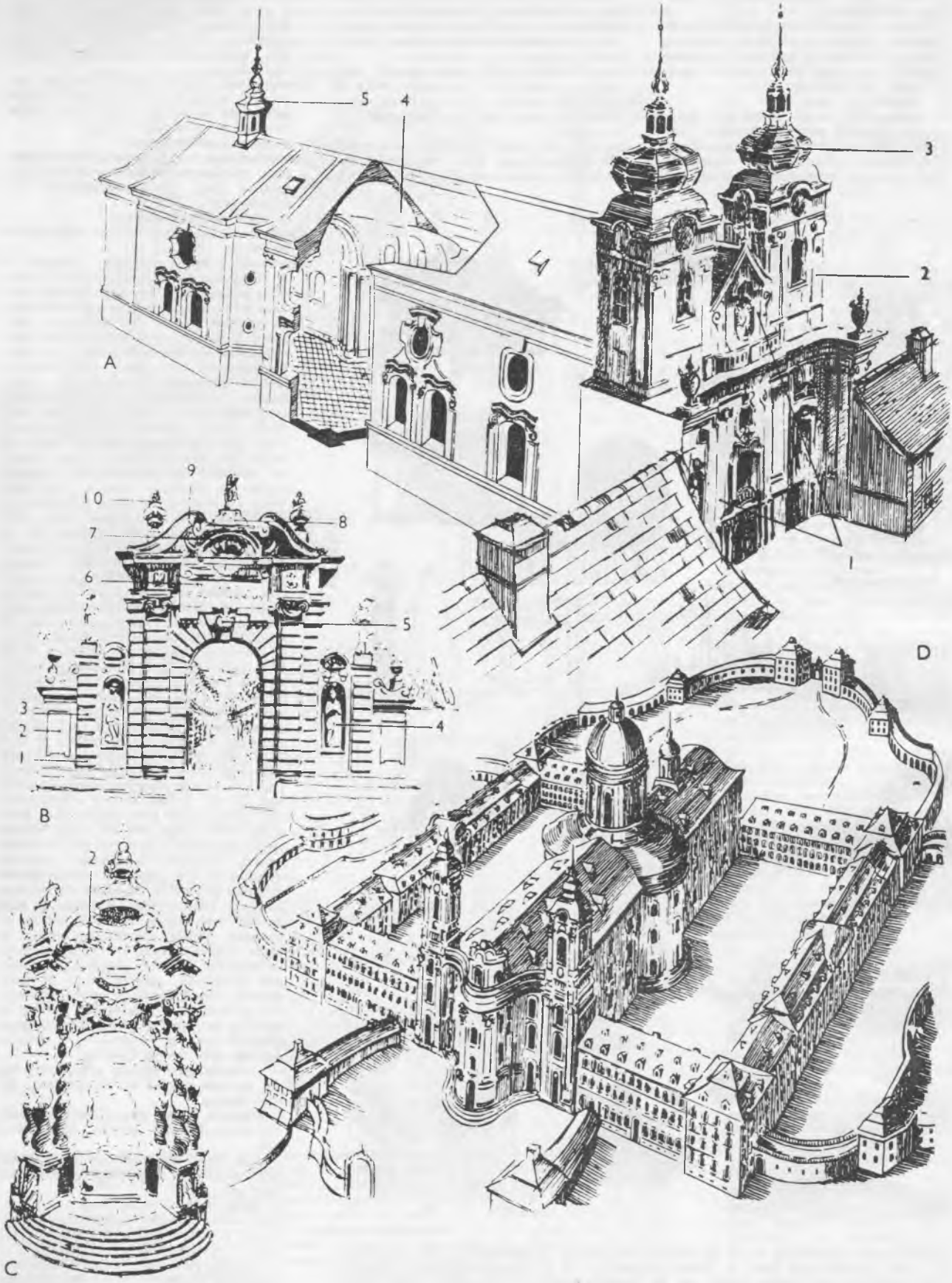

A. Moravya'daki Raigern kilisesi *(1722-1738)*. **1**. Yüz *(alnaç)*. **2**. Çan kulesi. **3**. Soğan. **4**. Kubbe. **5**. Isık bacası. **B**. Italya'da Frascati'deki Falconieri Villa'sının kapısı. **1**. Brosaj. **2**. Tabla *(Aynalık)*. **3**. Bölme bosajı. **4**. Nis. **5**. Konsol. **6**. Fisek *(Kartuş)*. **7**. Kavkı. **8**. Parçalı alınlık. **9**. Kıvrım. **10**. Fener. **C**. Paris'teki Val-de-Grâce sunağı *(1665)*. **1**. Heykelli sütun. **2**. Hurma dalı. **D**. Almanya'da Weingarten manastırı *(1723)*.

GOTİK SANAT

A. Chartres katedrali *(XIII - XVI yüzyıl).* **1.** Külâh. **2.** Çan kulesi. **3.** Sahın. **4.** Transept. **5.** Küçük çan kulesi. **6.** Payanda kemer. **7.** Pekitme ayağı. **8.** Gül pencere. **9.** Kapı sundurması. **10.** Neşter *(Lanset).* **11.** Sivri tepelik. **12.** Absid. **13.** Mihrap bölümü. **14.** Sivri tepeli kule. **B.** Orta sahın kesidi. **1.** Sahın. **2.** Triforyum *(Galeri).* **3.** Bas-coté. **C.** Sahın duvarlarının önden görünüşü. **D.** Paris'teki Notre-Dame Kilisesinin kapısı. **E.** Avlu çevresi dehlizleri. **F.** Başlık. **G.** Sivri kemer tonozu planı. **1.** Sivri kemer. **2.** Kilit taşı. **3.** Çift kemer. **4.** Kemer duvar pervazı. **5.** Tierseron. **6.** Liern. **7.** Duvar. **8.** Sahın yönü.

GOTİK SANAT

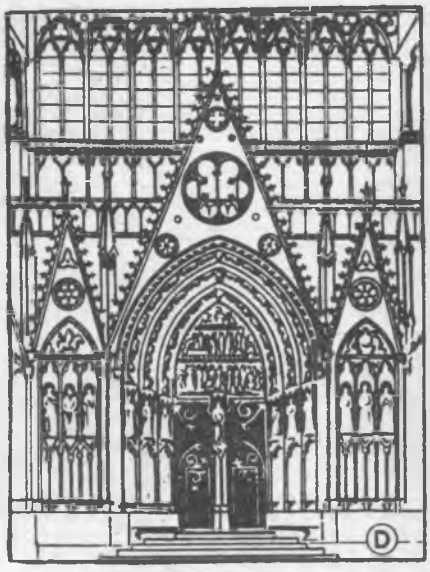

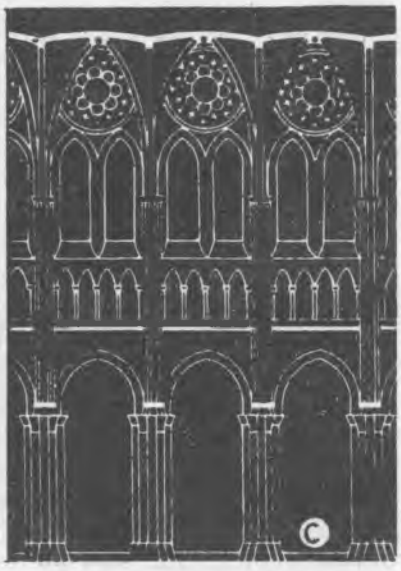

alan, taşıyan ve bir savaşta koruyan bölük.

~ **çözmek**, *den.* Sancak açmak, bayrak çekmek.

~ **değneği**, *den.* Direk şapkasına çekilecek bayrağın sarıldığı ve sancak savlosuyle toka edildiği değnek.

~ **devir ve teslimi**, *ask.* Alay sancağının alay kumandanının huzurunda ve sorumluluğunda sancak nöbetçisine teslimi töreni.

~ **direği**, *den.* Sancak çekilen ağaçtan veya madenden sabit ve uzun direk. [*Ing.* Staff, pole; *Fr.* Hampe]. ◘ *ŞEKİL: 217.*—GEMİ.

~ **fiyongası**, Kumaştan yapılmış olan ve bir bayrağın, sancağın veya forsun sırığının demirine bağlanan süs. *(Sancak fiyongasının menşei eskiden Fransız ordusundaki sancaktarların taşıdıkları kurdeledir. Sancaktarlar bu kurdeleyi çaldırmaktan, korktukları için vücutlarının üst kısmına bağlarlardı. Kurdele önce beyaz renkteydi, sonra üç renkli olarak resmî bayrak ve sancaklar üzerinde Fransız milletinin özel işareti oldu. Kıtalara verilen nişanlar, bunların sancaklarının fiyongası üzerine asılmaktadır).*

~ **gemisi**, *den. esk.* Kaptanpaşa kapudane, patrona *(bahri ve feriki)* ve piyale *(liva amiral)* gemilerine verilen ad. *(Sancak gemilerine kaptan gemisi de denirdi).*

~ **gönderi**, *den.* Sabit olmayan, elde taşınan, bazen bir yere saplanan sancak direğine verilen ad. Gemilerde, kıç tarafa sancak çekmek üzere dikilen gönder. [*Ing.* Flagstaff].

~ **göstermek**, *den.* Büyük ve kudretli devletlerin başka milletler üstünde etkide bulunmak istedikleri zaman yabancı limanlarda yaptıkları gösteriye verilen ad. *(Bu milletlerin limanlarına en büyük ve en güzel ticaret veya harp gemileri, bazen harp filoları gelip ziyaretler ve imkân bulabilirlerse manevralar yaparak kendi kuvvet ve zenginliklerinin, propagandasını yaparlar).*

~ **indirmek**, *den.* Sancağı arya etmek. *(Teslim olmayı ifade eder. Kuşatılmış bir kale veya bir gemi teslim olunca sancağını arya eder. Osmanlılar zaptettikleri düşman gemilerini /aktarma denirdi/ kendi limanlarına getirirlerken, galip gemilerini yedeğe aldırırlar ve aktarma gemilerin sancaklarını denize sürünecek surette arya ettirirlerdi).*

~ **iskele**, *arg.* Sağ sol: *Salıncak iskele pendi frank etmek (sağına soluna vurmak).*

~ **istiralyası**, *den.* Ticaret gemilerinde baş direkten bacaya gerilen ve üzerine işaret bayrağı savloları takılan ince tel halat.

~ **kaptanı**, *den.* Sancak gemisi kaptanına verilen ad.

~ **kılıfı (torbası)**, Sancağın kumaş kısmının dürülüp içine konduğu meşinî veya kumaş torba. *(Bugünkü alay sancaklarının kılıfı kırmızı deriden yapılır. İçinde su geçirmez ikinci bir kılıf daha vardır).*

~ **kolcuları (muhafızları)**, *ask.* Alay sancağını taşıyan ve koruyan görevliler.

~ **kovanı**, Eyere tespit edilen ve üzerine sancak sırığının oturtulduğu köşelerden yapılmış mahfaza.

~ **Mushafı**, Bir gümüş mahfaza içinde sancak başlarına takılan küçük Kuran'ı Kerim.

~ **postası**, *den.* Gemide nöbet konusunda ikiye ayrılan subay ve askerin sağda bulunanlarına verilen ad.

~ **savlosu**, *den.* Sancakları ve işaret flâmalarını direklere veya serenlere çekmekte kullanılan yaklaşık 1,5 burgata kalınlığında olabilen «*Gamba almıyacak tarzda örülmüş*» ince iplere denir. [*Ing.* Flag-line].

~ **şalisi**, *den.* Sancak yapmada kullanılan yünden dokunmuş bir çeşit kumaş.

~ **tarafı**, *den.* Geminin baş tarafına dönüldüğüne nazaran omurga hattından sağ tarafa kalan kısmıdır.

~ **tepeliği**, Sancakların direk veya gönderlerine konan alem.

☆ *Eşanl.* moncuk.

~ **töreni**, *den.* Her bahriyede sabah ve akşam bando ile veya yalnız boru ile Sillstre marşı çalınarak yapılan tören. *(Sancak çekilirken, herkes sancağa döner, askerler selâm vaziyeti alır. sivil erkekler şapkalarını çıkarır, kadınlar ve çocuklar saygılı bir durumda elleri yanda bekler ve sancak selâmlanır. Bu tören her memlekette aynıdır).*

~ **vardiya personeli**, *den.* Bir gemideki mürettebattan, sancak vardiya nöbete girdiği zaman bu vardiyada görevli olanlar. *(Bir gemi personeli, sancak ve iskele vardiya olarak iki eşit kısma ayrılır).*

~ **vardiyası**, *den.* Harb gemilerinde bölüklerin ilk nısıfları mecmuuna denir.

sancak[2],-ğı, İ. *esk.* Osmanlı devletinde eyaletten küçük, kazadan büyük idarî birim. [*Ing.* The subdivision of a vilayet; *Fr.* Subdivision d'une province *(d'un vilâyet)*, sandjak, sancak, sandiac, liva].

~ **kadısı**, *ida. esk.* Osmanlı devletinde sancak merkezlerinde görev yapan kadı. *(Sancak kadısı, müderrislik yapmış olan kimselerden seçilirdi. Derece bakımından kaza kadılarından önce, eyalet -defter kethüdalarıyle sancaklardaki alay beylerinin üstünde yer alırdı. Görevlerini sancak beylerinden bağımsız olarak yürütürdü).*

sancak.beyi, b. i. *ida. esk.* Osmanlı devletinde idarî bölümlerden sancağı yöneten görevli. *(Sancakbeyi, sancağın kazaî işleri dışında kalan askerî ve mülkî yönetiminden sorumluydu; savaşta da sancağın timarlı süvarileriyle birlikte, bağlı bulunduğu beylerbeyinin emrine girerdi. Sancakbeylerinin hasları 200.000 akçeden başlardı. Salyâneli sancakların sancakbeyleri salyâne adı verilen belirli bir maaş alırdı. Sancakbeyleri 1837'de kaldırıldı).* [*Ing.* Governor of a sancak].

sancaktar, i. *Osm.* < *Fars. sancakdār.* Sancağı taşıyan kimse. [*Ing.* Standard bearer; *Fr.* Porte-drapeau. porte-étendard].

☆ *Eşanl.* bayraktar, alemdar.

sancı, İ. *esk. T. sançmak* > *sancmak.* En çok iç organlarda saplanma, batma veya burkulma şeklinde birden başlayarak nöbet nöbet azalıp çoğalan ağrı. [*Ing.* Stomach Colic; *Fr.* Douleur aiguë]; ◘ **Kolik**; ◉ ~ **sı tutmak**, *dey.* Birdenbire ve şiddetli bir ağrı gelmek. [*Ing.* (Labour-pains) to begin]; ◉ **böbrek** ~ **sı**, *patol.* ◘ Böbrek; ◉ **doğum** ~ **sı**, *tıp* ve *mec.* ◘ Doğum; ◉ **kaburga** ~ **sı**, *patol.* ◘ Kaburga; ◉ **kum** ~ **sı**, *vet.* ◘ Kum.

sancılanmak, nsz. f. § ❶ Herhangi bir hastalıktan dolayı sancısı tutmak: *Midesi sancılandı.* [*Ing.* To have stomack ache or similar internal pain *Fr.* Sentir une douleur cuisante, poignante]; § ❷ Doğum sancısı tutmak. [*Ing.* To have labor-pains].

sancılı, s. § ❶ Sancısı olan, sancıya tutulan: *Sancılı hasta.* [*Ing.* Having a stomach ache; *Fr.* Qui éprouve une douleur aiguë]; § ❷ Sancı veren: *Sancılı hastalık.* [*Fr.* Qui cause une douleur cuisante, poignante (en parlant d'une maladie].

sancımak, nsz. f. Ağrımak, sancı vermek: *Yara sancıyor.* [*Ing.* To ache *(stomach etc.); Fr.* Causer une douleur cuisante, poignante faire mal *(sous forme de colique ou d'élancement*].

sançmak (-i), f. Saplamak; Saplayıp dikmek. [*Osm.* Rekzetmek; *Ing.* To set up, to erect. to plant].

sandal[1], i. *bot.* § ❶ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sandalgiller *(Santalaceae)* familyasından, sert odunlu, küçük boylu bir ağaç. Yaprakları karşıt, tüysüz, düz kenar-

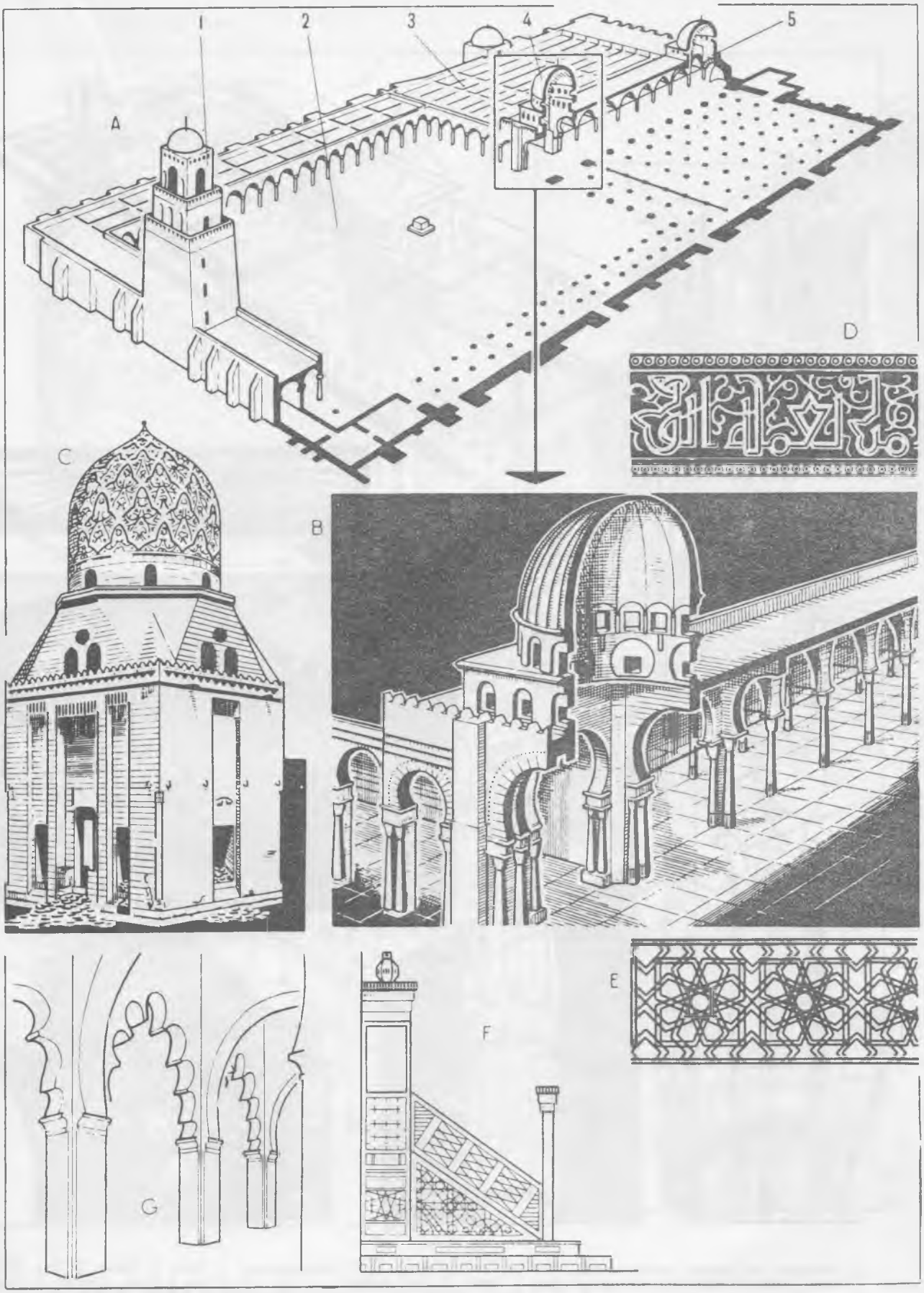

A. Kayrevan camii. **1.** Minare. **2.** Avlu. **3.** Hipostil hol. **4.** Kubbe. **5.** Mihrap. **B.** Merkezî bölüm. **C.** Kahire türbesi. **D.** ve **E.** Oyma geometrik bezekler. **F.** Vaiz kürsüsü **G.** Çok parçalı kemer.

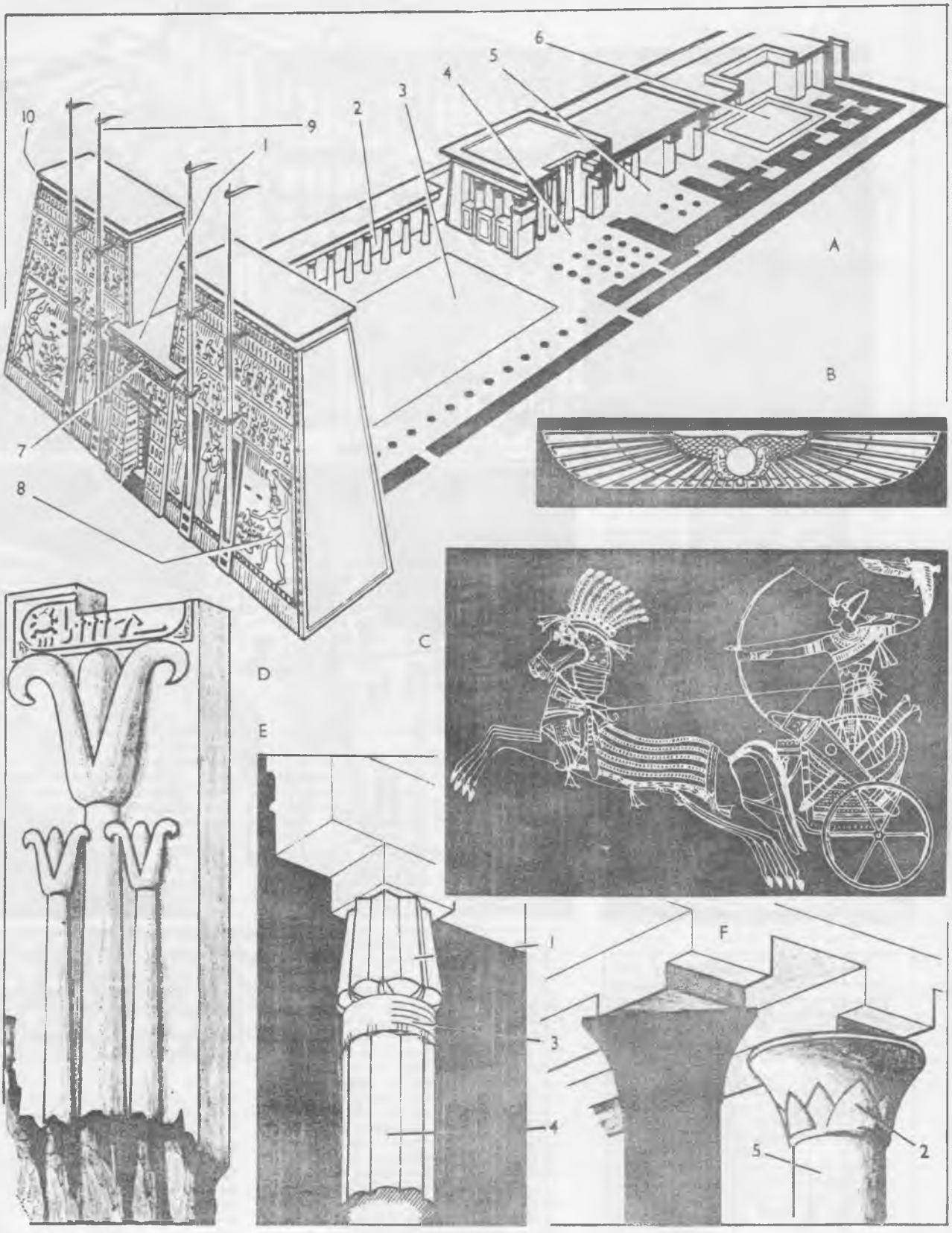

A. Edfu'daki Horus tapınağı *(Batlamyus çağı)*. **1.** Kapı kulesi *(pilon)*. **2.** Peristil *(Sıra sütunlar)*. **3.** Avlu. **4.** Dehliz. **5.** Sıra sütunlar *(Hipostil)* holü. **6.** Mihrap. *(Kutsal yer, tapınak)*. **7.** Sarak. **8.** Kesik kabartma. **9.** Direk. **10.** Korniş. **B.** Sarak detayları. **C.** Savaşan firavunları betimleyen duvar bezekleri. **D., E.** ve **F.** Mimarlıktaki bitki motifleri. **1.** Kapalı taç. **2.** Açık taç. **3.** Bağ. **4.** Demet *(Bağlam)*. **5.** Basit sap.

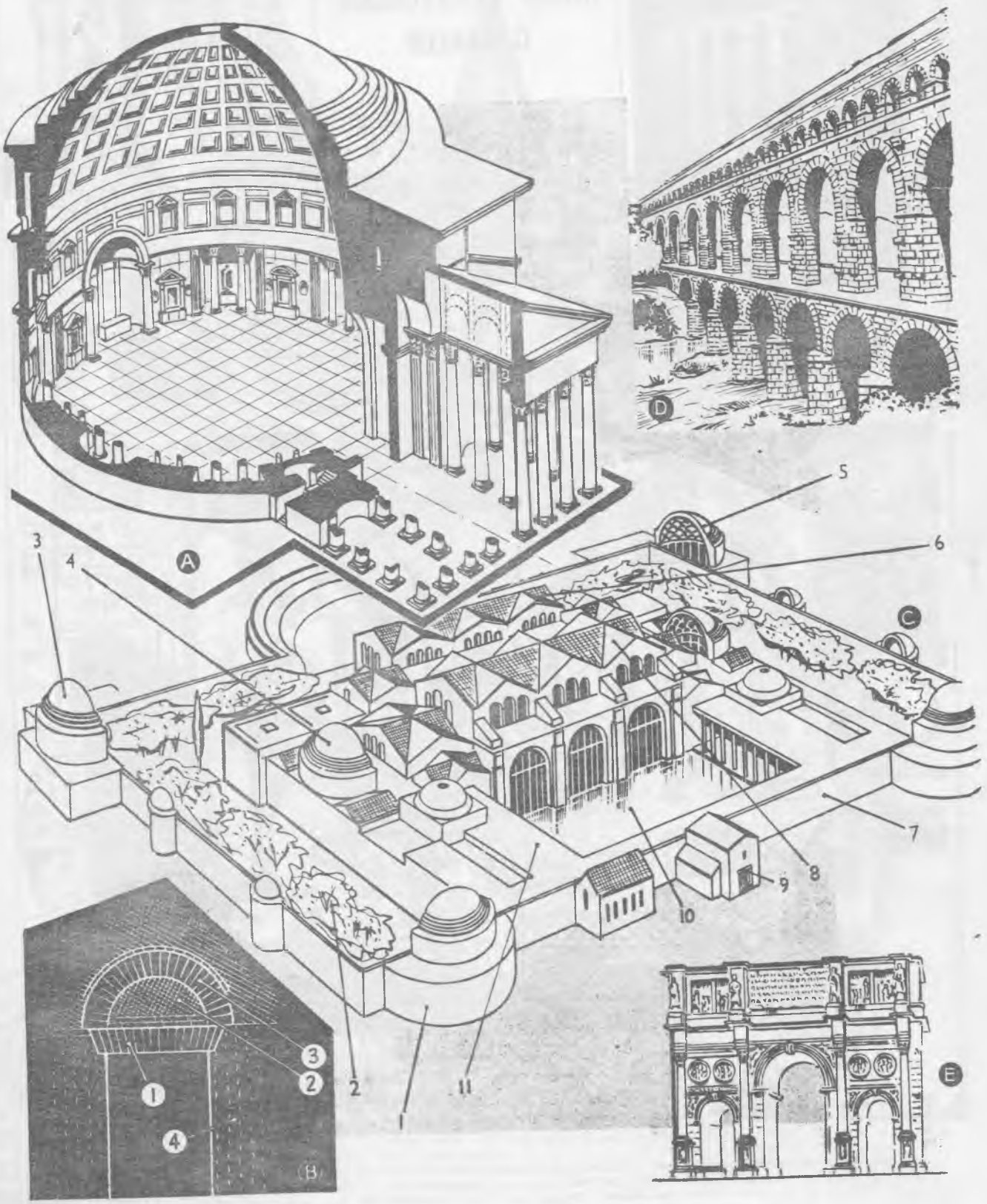

A. Roma'daki Agrippa panteonu. **B.** Pompey'deki tiyatro kapısı. **C.** Roma'daki Diyojen kaplıcası. **1.**, **3.** ve **5.** Eksedra. **2.** Bahçeler. **4.** Jimnastikhane. **6.** Terleme halveti. *(Sıcak banyo).* **7.** Çevre duvarı. **8.** Büyük hol. **9.** Dehliz. **10.** Soğukluk *(Soğuk banyo).* **11.** Soyunma yeri. **D.** Gard köprüsü. **E.** Roma'daki Konstantin kemeri.

ROMA SANATINDAN ÖRNEKLER

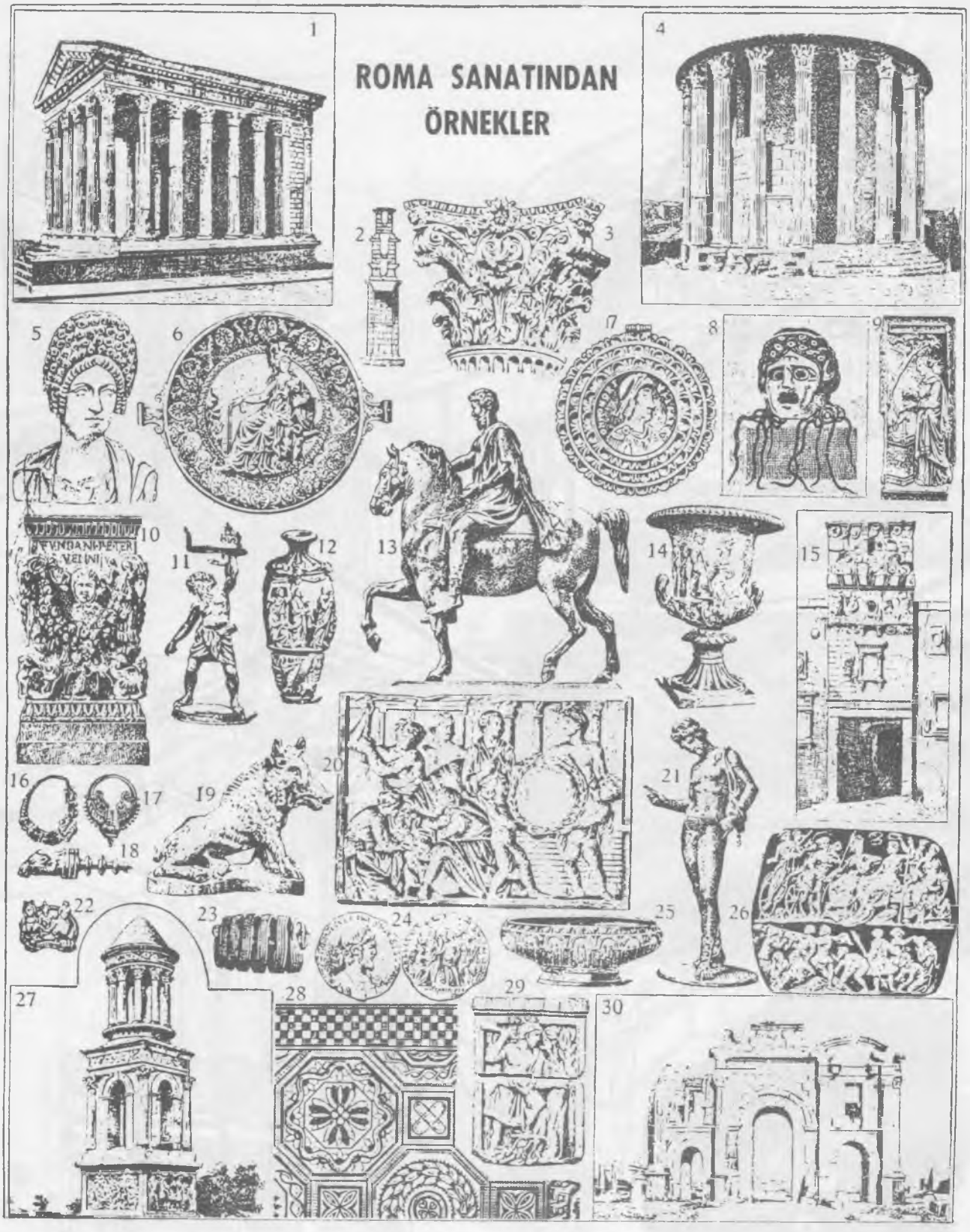

1. Viyana'da Augustus tapınağı. **2**. Üç katlı bir su kemerinin yandan kesiti. **3**. Roma'da Iupiter Stator tapınağının sütun başlığı. **4**. Roma'da daire biçiminde Vesta tapınağı. **5**. Napoli'de Iulia büstü. **6**. Gümüş bir toka. **7**. Honorius'un imparatorluk madalyası. **8**. Romadan bir mozayik. **9**. Bir konsül kabartması. **10**. Bir mezar taşı. **11**. Bir measle. **12**. Üzeri kabartmalı bir vazo. **13**. Marcus Aureulius'un atlı heykeli. **14**. Bir vazo. **15**. Bir kapı. **16**., **17**., **18**. Çeşitli mücevherler. **19**. Mermerden bir yaban domuzu heykeli. **20**. Bir kabartma. **21**. Pompei'de Narcisse heykeli. **22**., **23**. Mücevherler. **24**. Bir roma parasının iki yüzü. **25**. Pisirilmis topraktan bir kab. **26**. Bir kabartma. **27**. Saint-Rémy'de Iulianus mezarı. **28**. Bir mozayik. **29**. Bir kabartma. **30**. Timgat *(Kuzey doğu Cezayir)* harabelerinde Traian zafer takı.

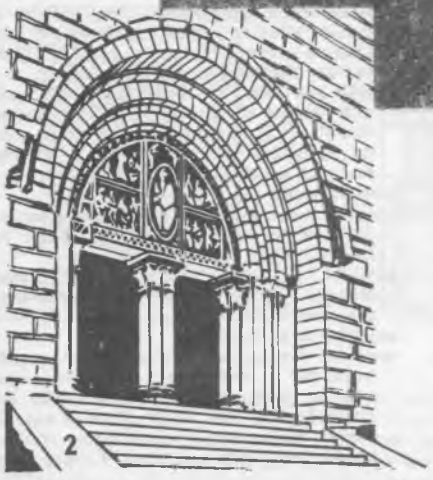

1. Conques'daki Sainte-Foy kilisesi. *(Bir hac kilisesidir).* **A.** Sahın. **B.** Absid ve absidyoller. **C.** Orta sahın. **D.** Gezi yeri. **E.** Işık kulesi. **F.** Çan kuleleri. **G.** Ufak kule. **H.** Beşik kemer *(Beşik tonoz).* **1.** Çeyrek dairesel kemer. **J.** Kürsü. **K.** Pekitme ayağı. **L.** Kör sıra kemerler. **M.** Transept. **2.** Carennac *(Lot)* Kilisesi kapısı. **3.** Başlık. **4.** Côte - d'Or'da Fontenay'daki katolik manastırı. **A.** Kilise. **B.** Avlu çevresi dehlizleri. **C.** Papazların bulunduğu yer. **D.** Yatakhane. **E.** Demirhane.

ROMA SANATI

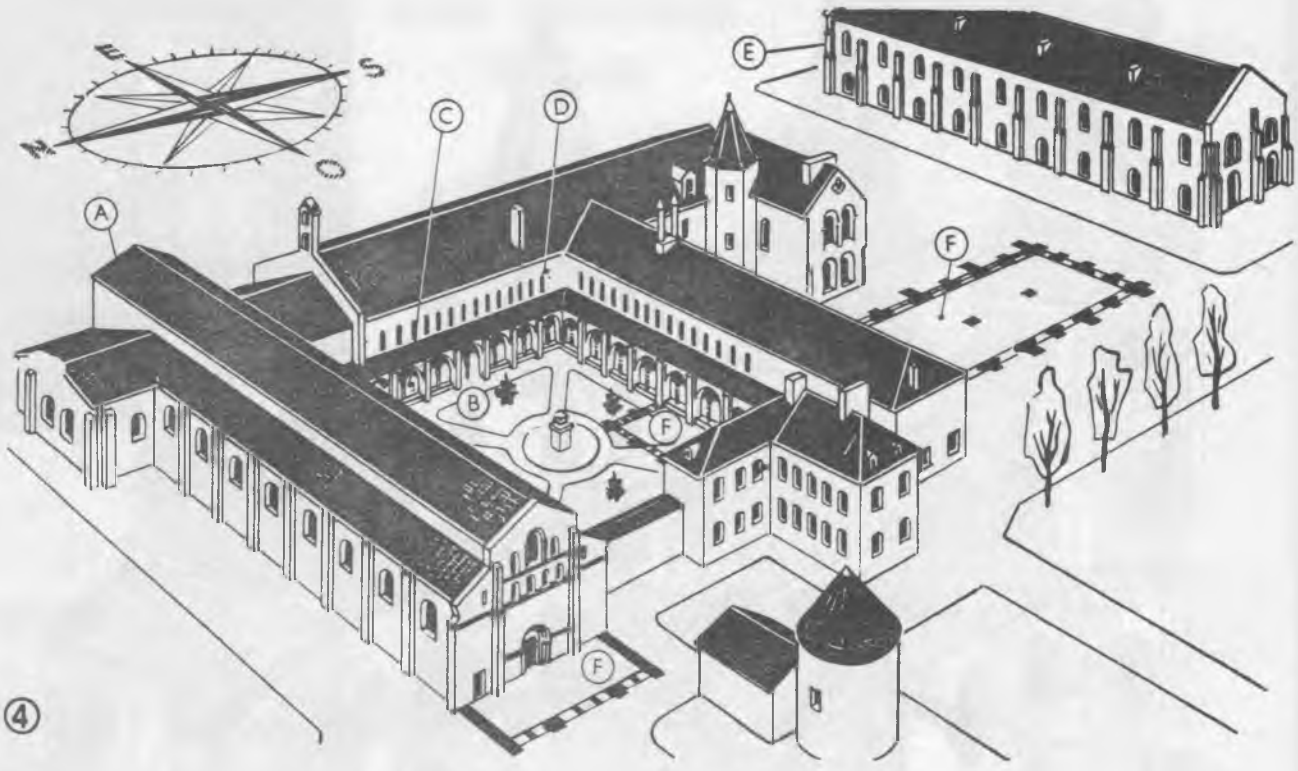

lı ve az çok etli, çiçekleri seyrek salkım şeklinde ve erdişidir. Meyvesi yuvarlak bir drugadır. Sandalın pek çok türü vardır: **beyaz sandal** *Santalum album)*, **Avustralya sandalı** *(S. spicatum* veya *Fusanus, spicatum). S. lanceolatum, S. Freycinetorum, S. austro-caledonicum v.b.* Bunların hepsinden sanayide kullanılan belsemli esanslar elde edilir. Odunu sarımtrak renkte, çok dayanıklı ve serttir; çok makbul sayılır. Hint sandalından çıkarılan yağlı ve reçineli esanslar lavantacılıkta kullanılır. Bu maddelerin kendierine has kuvvetli ve sabit kokuları vardır. Sandal esansı çeşitli hulâsalara ve sabunlara katılır. Sandal odunundan çıkarılan terpen esansı eskiden sidik yollarını mikroptan arındırmak için kullanılırdı; bu madde akciğer ve böbrek yoluyle vücuttan dışarı atılır. Sandal odunundan küçük mobilyalar, kıymetli kutular yapılır; Çin tapınaklarında yakılan kutsal ateş bu odunla beslenir. [*Lat. Santalum; Ing.* Sandal, sandal wood, sandal tree; *Fr.* Santalum, santal]; § ❷ Bu ağacın odunu. [*Ing.* Sandal wood; *Fr.* Santal]; § ❸ Aynı ağacın esansı. [*Ing.* Sandal wood oil; *Fr.* Santal]; § ❹ s. Sandal ağacından yapılmış; § ❺ ◘ **Sandalağacı;** ⊛ **beyaz —,** *bot.* Hindistan ve Malakka'nın dağlık bölgelerinde yetişen, yaprak dökmeyen, yarıparazit, küçük bir sandal türü. Yaprakları karşılıklı, ovat-lanseolat; çiçekleri erdişi, sarımsı kırmızı renkli ve panikula durumundadır. Meyvaları kiraz büyüklüğünde siyah bir drupadır. Odunu *(Lignum santali)* sarımsı renkli ve kokuludur. Bu odundan su buharı distilasyonu ile elde edilen uçucu yağ *(Oleur santal)* sandal esansı adını taşır; antiblenorajik ve idrar yolları antiseptiği olarak kullanılır. Odunundan biblo imalinde ve günlük olarak istifade edilir. [*Lat. Santalum album; Ing.* Santalwood; *Fr.* Santal citrin, santal de Mysore].

— **tespih,** *san. esk.* Sandal ağacından yapılan tespih. *(En çok tutuları beyaz renklisiydi. Osmanlı imparatorluğunda bu çeşit tespihler Anadolu'ya ve İstanbul'a Hicaz'dan gelirdi).*

sandal[2] /sandāl/, i. *Osm.* < *Ar.* Kürekle hareket ettirilen, kısa boylu ve genişçe küçük deniz teknesi. [*Ing.* Rowboat; *Fr.* Canot, canot à rames]; ⊛ **imdat —** ı, *den.* ◘ **imdat;** ⊛ **kılavuz —** ı, *den.* ◘ Kılavuz.

sandal[3], i. *Fr. sandale* < *Yun. sandalion* ve *Lat. sandalium.* Sadece taban kısmı bulunan ve ayağa kordon veya kayışla bağlanan bir tip açık ayakkabı. [*Ing.* Sandal]. ◘ *ŞEKİL: 34* — **AYAKKABILAR.**

sandal[4], i. *kıyf. esk.* Bir yolu ipek, bir yolu pamuk kumaş. *(Benekli ve küçük dal desenli türleri de vardı. Bunlar Kapalıçarşı'da şimdiki Belediye Mezat salonunda satılırdı. Bu yüzden Kapalıçarşı'da bu bedestenin adı Sandal bedesteniydi).* [*Ing.* A kind of silk or satin cloth, brocade, sendal].

— **bedesteni,** *tic. esk.* ◘ **Bedesten.**

sandal.ağacı, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledonese)* sınıfının, Fundagiller *(Ericaceae)* familyasından, Akdeniz bölgesinde, Türkiyenin sahil bölgelerinde. özellikle güney Anadolu'da makiler içerisinde yetişen, boylu çalı, bazen de 5-6 m.'ye kadar boylanabilen, herdem yeşil, kalın dallı bir ağaç. 5-10 sm. boyundaki yaprakları yumurta biçimindedir. Kenarları tam veya bazen düzensiz dişlidir. Beyaz renkli çiçekler bileşik salkım durumundadır. Meyva yuvarlak, portakal sarısı - açık kırmızı renktedir; yenmez. Antalya dolaylarında mahalli olarak hartlap denir. Gövde görünüşü dolayısiyle sandal ağacı adını taşır. Odunu yakacak olarak kullanılır. Süs bitkisi olarak az raslanır. [*Lat. Arbutus andrachne; Ing.* Arbutus; *Fr.* Arbusier].

sandalcı, i. Sandal işleten kimse. [*Ing.* Boatman; *Fr.* Canotier].

sandalcılık,-ğı, i. Sandalcının işi.

sandalet, i. *Fr. sandalette.* Yüzü, tabanına tutturulmuş kordonlardan meydana gelen hafif ayakkabı.

sandalgiller, ç. b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledonese)* sınıfının. *Santalales* takımından, ılıman ve sıcak bölgelerde yetişen, bir kısmı yarıparazit olan, otsu veya odunsu bitkileri kapsayan bir familya. Yapraklar basit, tam kenarlı, genellikle karşılıklı, bazen pul indirgenmiştir. Çiçekleri erdişi veya eşeylik organlarından birinin körelmesi sebebiyle bireşeyli olup yapraklarının koltuğunda tek veya değişik durumlar halinde bulunur. Çanak dört beş parçadan, nadiren üç veya altı parçadan meydana gelir; çiçek çevrimiyle eş sayıda olan erkek organlar, dişicik borusunun dibinde veya boğazında onunla birleşip kaynaşmıştır; uçları dişicik tepesinden az veya çok aşkın olur. Yumurtalık altdurumlu, meyva aken veya drupadır. Sandalgillerin birçoğu gerek odunu *(sandal. fusanus, osyris, exocarpus)* gerek ye*nebilen meyvesi için (pyrularia, sandal, fusanus, leptomeria)* kullanılır. Familyasının yirmi altı cinsi *(thesium, sandal, osyris, henslowa, leptomeria, exocarpus v.b.)* ve iki yüzden fazla türü bulunur; hepsi tropikal ve ılıman bölgelerde yetişir. Türkiye'de üç cinsi ve onbeş'ten fazla türü bulunur. [*Lat.* ve *Ing. Santalaceae; Fr.* Santalacées].

sandalî /sandalî/, i. *Osm.* < *Ar. sandāl. esk.* § ❶ Sandal ağacından yapılmış sandalye, iskemle; § ❷ Avrupa hükümdarlarının sandal ağacından yapılan tahtı. [*Ing.* Throne, made of sandalwood].

sandalo,R,Latç

sandalo, i. *bot.* Sütleğengillerden *Spirostachys Africana'*dan elde edilen odun *(Doğu ve Güney Afrika).* [*Fr.* Sandalo].

sandalsı, s. *anat.* Sandal biçiminde olan *(kemik)* [*Osm.* Zevrakî; *Lat.* Navicularis; *Ing.* Navicular; *Fr.* Naviculaire].

sandalya, i. ◘ **Sandalye.**

sandalye /sandal:ye/, i. *Osm.* < *Ar. sandāl* > *sandālī* > *sandāliyye.* § ❶ Arkalıklı, kolsuz bir kişilik oturacak. [*Ing.* Chair; *Fr.* Chaise]; § ❷ *mec.* Orun: *Falanca sandalyesini kaybetmekten çok korkar.* [*Osm.* Mevki; *Ing.* Post, portfolio; *Fr.* Poste]; ❸

RÖNESANS SANATI

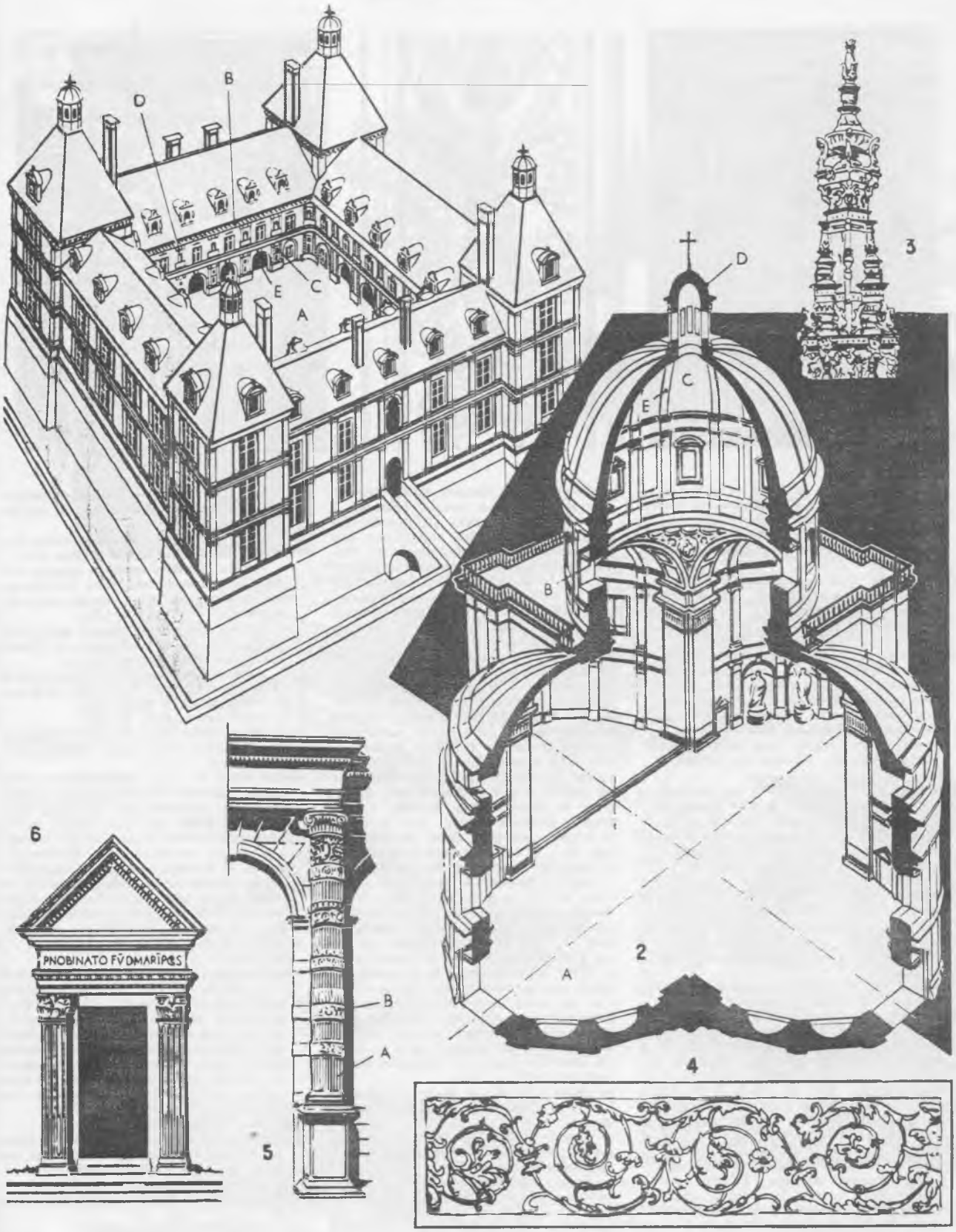

1. Ancyl-le-Franc şatosu. **2. A.** İtalyan avlusu. **B.** Pervaz destek kornisi. **C.** Dört köşe direkler. **D.** Niş *(Duvarda göz, duvar oyuğu).* **2.** Todi'deki Santa Maria kilisesi. **A.** Yarım çevre. **B.** Tambur. **C.** Kubbe. **D.** Kubbe kulesi. **E.** Kubbe dilimi. **3.** Caen'deki Saint-Pierre kilisesinin samdanı. **4.** Caen'daki Saint-Pierre kilisesinin efrizi. **5.** Tuileries şatosunun Fransız düzenli sütunu. **A.** Sütun gövdesi. **B.** Sütun bileziği. **6.** Arezzo'daki Annonciade kilisesinin mimarî ayrıntıları. **7.** Florence'daki Strozzi Sarayı. **8.** Floransa'daki Gondo Sarayındaki dört köşe arabesk direği. **9.** Süslemeli sütun başlığı.

RÖNESANS SANATI

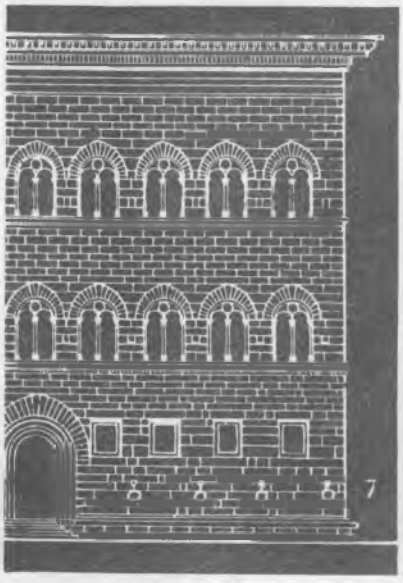

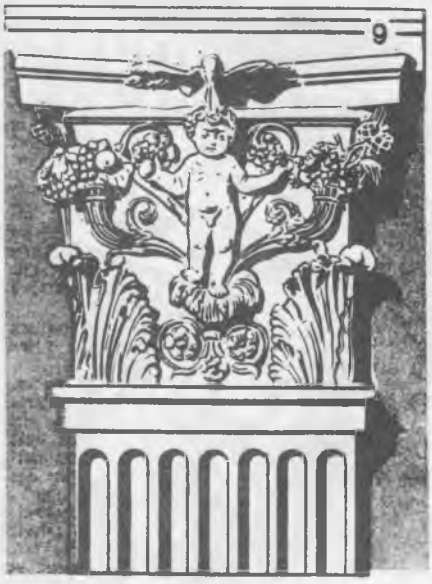

beşik ~, ◘ **Beşik;** ◉ **dofen ~,** ◘ Dofen; ◉ **dua ~ si,** ◘ **Dua;** ◉ **elektrik ~ si,** *huk.* ◘ **Elektrik;** ◉ **ressam ~ si,** Ressamların kullandığı, üç ayaklı katlanır sandalye. [*Ing.* Tyree-legged folding-stool; *Fr.* Pinchart].

~ kavgası, Orun kapmak veya orunundan olmamak için yapılan kavga. [*Ing.* Strungle for a post or position; *Fr.* Dispute qu'on fait pour obtenir ou ne pas perdra un poste].

sandalyelik,-ği, i. Odaların duvarları sandalye dayamak dolayısıyle bozulmaması için o duvarlara sandalya yüksekliğinde boydan boya konulan on, on beş santim kadar enlilikte tahta pervazlar.

sandalyesiz, s. Sandalyesi olmayan.

~ nazır, Devlet bakanı. [*Ing.* Minister without portfolio; *Fr.* Ministre sans portefeuille].

sandarak, i. *Fr. sandaraque < Lat. sandaraca. Yun. sandarakhe.* § ❶ Cilâ yapımında kullanılan reçine. *(Kuzey Afrika'da bir tuva ağacından /Callitris quadrivalvis/, Avustralya'da başka ağaçlardan /C. glauca ve C. verrucosa/ elde edilir.* [*Ing.* Sandarac, realgar]; ◉ ❷ Eskiden realgar'a verilen ad.

sandbergerit,-ti, i. *Fr. sandbergérite < alman jeoloğu F. von Sandberger'*in */1826-1898/* adı. *min.* Doğal bakır arsenyosülfür; tennantit'e benzer, fakat bileşiminde az miktarda demir ve çinko vardır. [*Ing.* Sandbergerite].

sandur, i. *(Izlanda dilinden) coğr.* İç buzulların veya dağ buzullarının dışında, kumlarla, çakıllarla örtülü genlş düzlüklere verilen ad. *(Sanderler buzul sularının geliştirdiği bir çeşit yayvan birikinti yelpazeleridir. Kuzey Avrupa'da Sanderler yani buzul kumlukları çoktur).* [*Ing.* Sandr, outwash plain sandr; *Fr.* Sandre].

sandhi, i. *Sansk. dilb.* Kelimelerin cümlede uğrayabileceği fonetik değişikliklerin her biri [*Ing.* ve *Fr.* Sandhi].

sandık,-ğı, i. *Osm. < Ar. sanduk.* § ❶ Her türlü eşya koyup saklamaya ve taşımaya yarar, tahtadan, dörtköşe, kapaklı koyacak: *Elbise sandığı. Alet sandığı, Şeker sandığı, Kitap sandığı.* [*Ing.* Chest, case; coffer, box; *Fr.* Caisse, coffre]; § ❷ *işletm.* Bir kurumda para alınıp verilen yer: *Mal sandığı, Sandık emini.* [*Ing.* Cash; *Fr.* Caisse]; ☆ *Eşanl.* **vezne;** § ❸ Eskiden mahalle tulumbacılarının omuzda taşıdıkları sandık biçimi emme-basma tulumba *Fr.* Ancienne pompe foulante à incen die]; § ❹ Banka, hazine: *Emniyet sandığı. Emekli sandığı.* [*Ing.* Fund, budget; treasury]; § ❺ Yapılarda kum, çakıl gibi şeyleri ölçmek için kullanılan, üstü ve altı açık, dört köşeli tahtadan ölçü; § ❻ *Ambalaj sny.* Malların ambalaj.na ve taşınmasına yarayan kasa; ◉ **~ tan çıkmak,** *dey.* Seçimle işbaşına gelmek; ◉ **ahit sandığı,** *din.* § ❶ Musa'nın Sina dağında Tanrı tarafından kendisine verilen kanun levhalarını sakladığı mihrap; § ❺ Güümüzde Yahudilerin, Eski Ahit Sandığına benzeterek, deri üzerlne yazılı Musa'nın Beş Kitabı'nı muhafaza ettikleri dolap; ◉ **amortisman sandığı,** *huk.* ◘ **Amortisman;** ◉ **araba sandığı,** ◘ **Araba;** ◉ **Aşı sandığı,** *trm.* ◘ **Aşı;** ◉ **cephane sandığı,** *den.* ◘ **Cephane;** ◉ **çamur sandığı,** *inş.* ◘ **Çamur;** ◉ **deri ~,** ◘ **Deri;** ◉ **diri balık sandığı,** *balıkç'* Balıkları canlı tutmak için kullanılan çeperleri delikli yüzer sandık; ◉ **duman sandığı,** *den.* ◘ **Duman;** ◉ **düşme levhası sandığı,** *den.* ◘ **Düşme;** ◉ **emekli sandığı,** *sosy.* ◘ **Emekli;** ◉ **gelin sandığı,** ◘ **Gelin;** ◉ **gülle sandığı,** *den.* ◘ **Gülle;** ◉ **imlâ sandığı,** *den.* ◘ **imlâ;;** ◉ **kafes ~,** ◘ **Kafes;** ◉ **kafesli ~,** *tekn.* ◘ **Kafesli;** ◉ **kara ~,** *ask. tar.* ◘ **Kara;** ◉ **mal sandığı,** *ida.* ◘ **Mal;** ◉ **kemerli ~,** Taşınırken baş aşağı konulmamak için üstü şişkin olarak yapılmış sandık; ◉ **oluk ~,** Dam derelerinin sularını toplayarak yağmur borularına veren küçük hazne. ☆ *Eşanl.* **oluk haznesi, dere haznesi;** ◉ **salma omurga sandığı,** *den.* Yelken yüzeyi ufak olan yarış kotrası ve yatları gibi teknelerdeki salma omurganın içinden geçirildiği sandık; ◉ **salmastra sandığı,** *mek.* ◘ **Salmastra;** ◉ **su sandığı,** İçine su konarak gerektikçe almak için kullanılan, sandık şeklinde küçük su deposu.

~ atmak, Rıhtım ve duvarların temeline içl taş ve çimento harç dolu sandıklar indirmek.

~ defteri, *işletmec.* Sandığa giren ve sandıktan çıkan paraların kaydedildiği defter, kasa defteri.

~ duvar, *ark.* Hitit mimarisinde sur duvarlarının yapımında kullanılan teknik.

~ emini, *ida. esk.* Veznedar, tahsildar, ambar memuru gibi muhasip nam ve hesabına geçici olarak kamu gelir ve eşyasını muhafaza ve harcamaya yetkili memurlara verilen ad. [*Ing.* Cashier, trea surer; *Fr.* Caisser, receveur particulier].

~ eşyası, Çeyiz için toplanan çamaşır, havlu, örtü gibi şeyler.

~ istif, *ağ. iş.* Kenarları düzeltilen tahtaların. aralarına istif çıtası konularak üst üste dizilmiş hali.

~ kilidi, *ağ. iş.* Sandıklarda ve üstten bindirmeli kapaklarda kullanılan özel kilit.

~ kokusu, Sandıkta saklanan eşyaya, sandığın kerestesinden veya içine konulan sabun, lavanta çiçeği gibi şeylerden sinen güzel koku

~ kurulu, *huk.* Seçim zamanı, seçim sandığı bulunan ve oy verme işlerinin düzenli olarak yapılmasıyle görevli kurul.

~ kebabı, *mutf.* Açılmış hamurun içine et ve patates konularak hazırlanan ve kızgın fırında pişirilen bir börek çeşidi.

~ odası, *örf. ve âdet.* ◘ **Oda.**

~ sepet, *dey. (Eşya hakkında)* Ortada ne varsa her şey: *Sandık sepet, topladı götürdü.*

sandık.balığı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının Sandıkbalığıgiller *(Ostraciontidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 24-50 sm. Çok kenarlı kemik plâklardan yapılmış 3 köşeli bir zırh ile kaplıdır. Tropik denizlerde yaşar. Sadece yüzgeçleri ve kuyruğu hareketlidir; dişleri birbiriyle birleşip kaynaşarak gaga şeklini almıştır. *Ostracion nasus* ve *Ostracion trigonus* adlı türleri bazen Akdeniz'de görülür. [*Lat. Ostracion; Ing.* Boxfish, trunkfish, cofferfish; *Fr.* Coffre]. ◘ *LEVHA: 18 —* **BALIKLAR.**

sandık.balığıgiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının Kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının Çengençeneliler *(Plectognathi)* alt takımına giren bir familyası. Vücutları sandık biçimindedir. Üzerleri kemik safihalarla zırhlanmış gibidir. Karın yüzgeçleri yoktur. Mercanların arasında barınırlar. **Sandık balığı** *(Ostracion)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Ostraciontidae; Fr.* Ostraciontidés].

sandıkça, i. ◘ **Sandukça.**

sandıkçı,-ğı, i. Sandık yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of chests, boxes, etc.; *Fr.* Coffretier, layetier].

~ geçmesi, ◘ **Geçme.**

sandıkçılık,-ğı, i. Sandık yapma veya satma işi.

sandıkkâr, i. *tiy.* ◘ **Sandukkâr.**

sandıklama, i. Sandıklamak eylemi. [*Ing.* Encosing; *Fr.* Emboîtement].

sandıklamak (-l), f. Sandık içine yerleştirmek. ambalajlamak. [*Ing.* To box, to crate; *Fr.* Encaisser].

sandıklı, i. § ◉ Duvar kaplamacılığında kul-

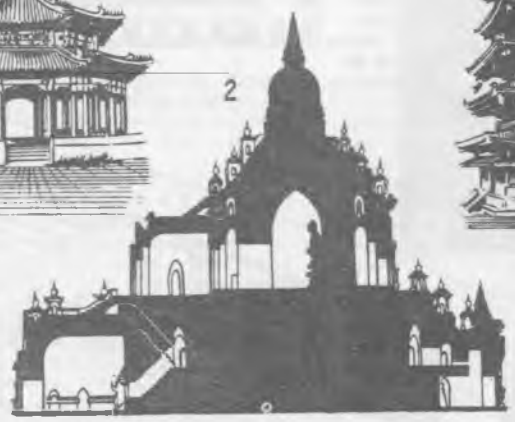

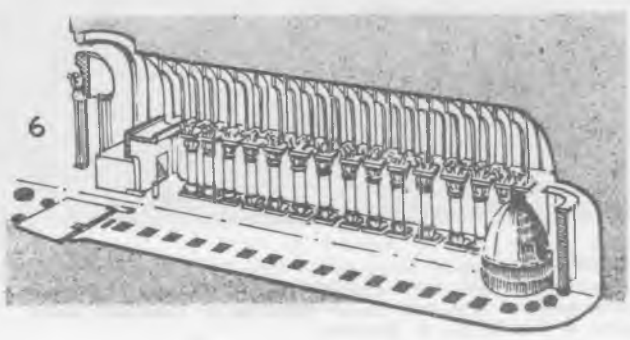

1. Angkor-Vat tapınağı *(Khmer sanatı)*. 2. Thatpynnyu tapınağı *(Burma sanatı)*. 3. Horyuji pagodası. 4. Pekin dolaylarındaki yazlık kulübe *(Çin sanatı)*. 5. Pekin sarayındaki Kambur köprü *(Çin sanatı)*. 6. Karli'deki Tchaitya yeraltı tapınağı *(Buda sanatı)*. 7. Ajanta Tchaitya'sının yüzü *(Buda sanatı)*. 8. Bir sanchi stupasının kapısı *(Buda sanatı)*.

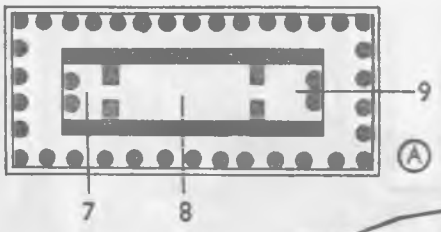

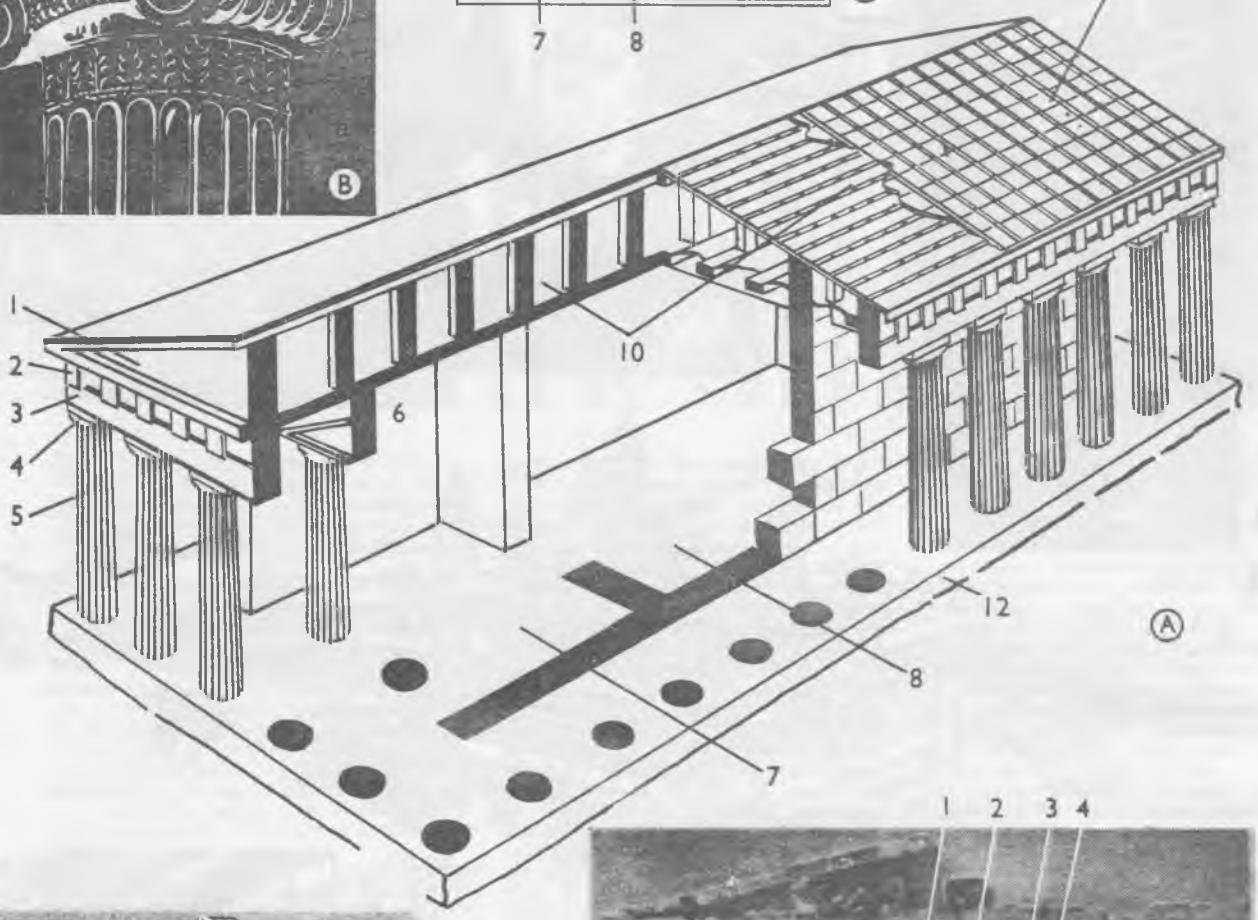

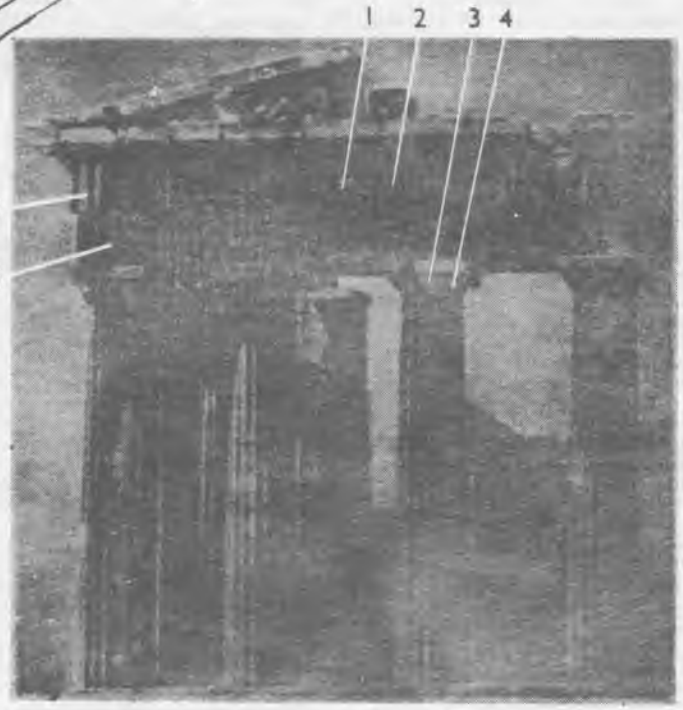

1. A. Atina'daki Thésée tapınağı *(Dor düzeni)*. **1.** Alınlık. **2.** ve **3.** Saçak *(2. Friz; 3. Baştaban)*. **4.** ve **5.** Sütun. *(4. Başlık; 5. Sütun gövdesi)*. **6.** Antes. **7.** Pronaos. **8.** Naos. **9.** Opistodom. **10.** Yapı kafesi *(çatma)*. **11.** Kiremitler. **12.** Sıra sütunların müşterek tabanı *(Stilobat)*. **B.** Iyonik Başlık. **C.** Atina'daki Erekhtheion karyatitler holü. — Altta, sağ köşede Parthenon'un Kuzey-Batı köşesi *(Dor düzeni)*. **1.** Triglif. **2.** Metop. **3.** Sütun tablası. **4.** Domuz sırtı. **5.** Friz *(Efriz)*. **6.** Baştaban.

lanılan bir çeşit ince tahta. [*Fr.* Espèce de planche qui sest à lambrissement]; § ❷ *züm.* Eskiden, süs için kullanılan bir çeşit altın para. *(II. Mahmut devrinde basılmıştır).* [*ing.* Furnished with a chest, box or case, thin board used for veneer a kind of gold coin of the time of Mahmut II; *Fr.* Espèce de monnale d'or qu'on employait comme parure]; ◉ **çift ~**, *mim.* ◘ Çift.

~ çerçeve, *doğr.* Doğramacıların kasasıyle beraber yaptıkları pencere çerçevelerine denir.

~ perile, *den.* İki ağacın uçlarına bir diş ve bir yuva açılarak yekdiğerine geçirilmiş hali.

~ saat, Altında uzun bir kutusu olan ayaklı saat. [*ing.* Clock in a tall case, grandfather clock].

sanduk /sandûk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Sandık**.

sanduka, i. *Osm.* < *Ar. sand[k* > *sandûka.* § ❶ Mezarın üzerine yerleştirilmiş tabut büyüklüğünde tahta veya mermer sandık. [*ing.* Sarcophagus; *Fr.* Sarcophage]; § ❷ Küçük sandık; § ❸ *din.* (a) Müslümanlıkta dahaçok seçkin kişilerin *(ermiş, padişah,* bilgin, kumandan v.b.) asıl mezarının üzerine konan sembolik tabut; (b) Hıristiyanlıkta azizlere ait kutsal eşyanın saklandığı sandık. [*Fr.* Châsse].

sandukçe /sandûk-çe/. i. *Osm.* < *Ar. sandûk* + *Fars. -çe*, küçültme ekinden. *esk.* Küçük sandık. *(Sedef, fildişi kakmaları, altın veya gümüş kaplı olanları vardır. Bazıları oyma yazılarla süslenirdi. İçlerine Kur'an, sakalı şerif, lihyei saadet, Enam gibi dinî kitap veya eşya konulurdu).* [*ing.* Small box].

sanduk.kâr /sandûk-kâr/, b. i. *Ar. sandûk* + *Fars. -kâr. esk.* Kasiyer, veznedar. [*Ing.* Cashier].

sandur, i. *(izlanda dilinden(jeom.* Erime sularının bir buzulun önüne yaydığı kum veya çakıl birikintisi. [*ing.* (Danubian) pikeperch; *Fr.* Sandre].

sandviç /sand:viç/, I. *Ing. sandwich.* İki ince ekmek dilimi arasına tereyağı. peynir veya sucuk gibi şeyler konarak hazırlanan yiyecek. [*Fr.* Sandwich].

sanekâllahi, i. *Osm.* < *Ar. sıyânet*, koruma, *ke*, tekil ikinci şahıs zamiri ve *Allah*'tan *sânekallah. «Tanrı seni korusun!» anlamına* kullanılan bir deyim. [*Ing.* May God protect you].

sanem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Put. [*ing.* Idol; *Fr.* Idole, foux dieu]; § ❷ *mec.* Çok *güzel kimse;* § ❸ *ed. esk. (Iran ve türk divan edebiyatında)* Kendisine tapılacak kadar güzel olan sevgili. *(Erkek için de, kadın için de kullanılırdı);* § ❹ *tasav.* Tanrı güzelliklerini bir bütünlük içinde yansıtan sevgili, güzel. *(Güzellik. Tanrı'nın duyu dünyasında görünüşüdür /tecellisidir/. Bu bakımdan, bütün yaratıkların en güzel, en yetkini olan insanda Tanrı, görünüş alanına çıkar. İnsan, Tanrı'yı yansıtan bir sanemdir).* [*ing. Idol of one's heart, beloved object*].

sanem.hane, b. i. *esk.* Putların bulunduğu yer, tapınak.

sanevber, i. ◘ **Sanavber**.

sanevberiye. i. ◘ **Sanavberiye**.

YUNAN SANATI

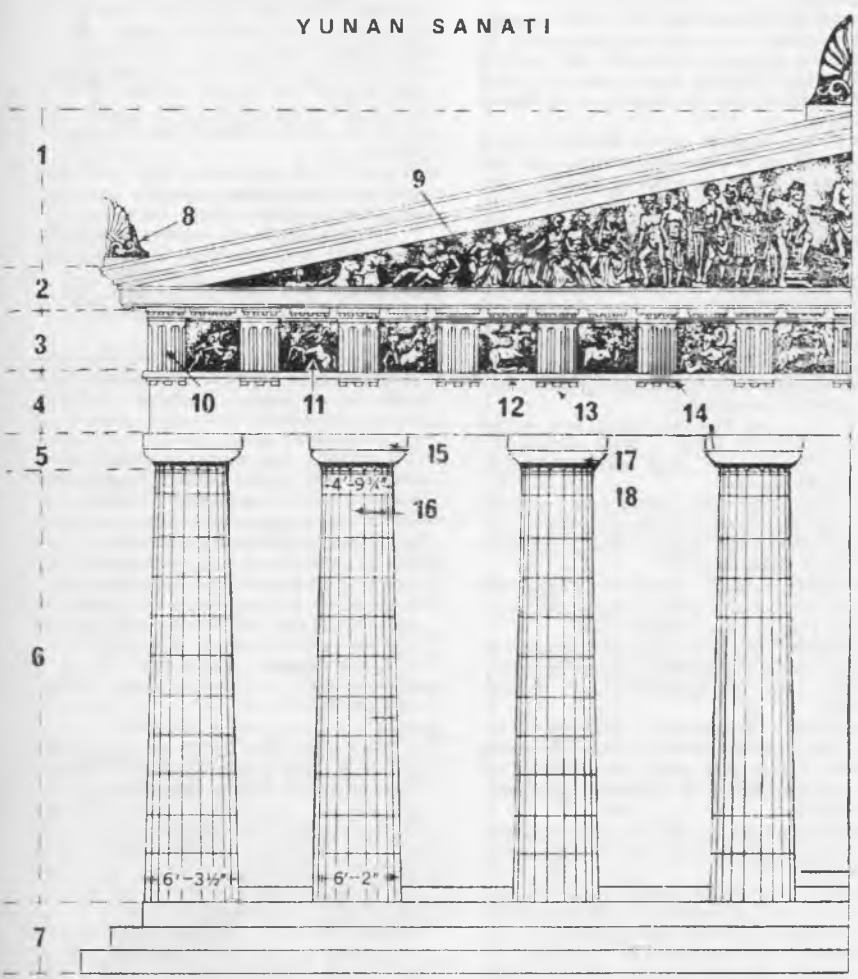

1. Alınlık. 2. Korniş. 3. Friz *(Efriz).* 4. Baştaban. 5. Sütun başlığı. 6. Sütun gövdesi. 7. Sıra sütunlarının müşterek tabanı *(Stilobat).* 8. Akroteryum. 9. Timpan. 10. Triglif. 11. Metop. 12. Çatı frizini altındaki taş tabandan ayıran pervaz. 13. Damlalıklar. 14. Regula. 15. Abak. 16. Yivli süsler. 17. Yastık. 18. Halkacık.

sanfedizm, i. *It. santa fede.* Parenope cumhuriyetinde fransız yönetimine karşı 1799'da doğan tepki hareketi. Kardinal *Ruffo*'nun önayak olduğu bu hareket. güney italya'ya veSicilya'ya yayıldı, buralardaki en ünlü sandefizm derneği *calderari*'ydi. 1815'ten sonra sandefizm papalık devletlerinde gelişti; buradaki hareketi liberal doktrinlere ve *carbonari*'nin çalışmalarına karşı, mutlakiyetçi ve teokratik rejimi savunan otoritelerin desteklediği gizli bir dernek sürdürüyordu. [*ing.* Sanfedism; *Fr.* Sanfédisme].

sanfor, i. *Ing. to sanforize*, sanforlamak. *dok.* ◘ **Sanforlama**.

sanforlama, i. Herhangi bir pamuklu kumaşı, yıkandığında çekmez ve kısalmaz hale getirmek için yapılan özel işlem. *(Bu işlemde, pamuk kumaşların, termik ve mekanik yolla azamî ve son bir çekme uygulanarak bu son halde kararlı kalmaları sağlanır).* [*ing.* Sanforization; *Fr.* Sanforisage].

~ makinesi, Kumaşları çekmez hale getirmeye yarayan makine. [*Fr.* Sanforiseuse].

sanforlamak (-i), f. Herhangi bir kumaşa, çekmez hale getirmek için özel sanfor işlemi uygulamak. [*ing.* To sanforize; *Fr.* Sanforiser].

san-gavino, i. Üzerinde siyah veya mor damarlar bulunan, gri-beyaz renkte korsika mermeri. [*ing.* ve *Fr.* San-gavino].

sangı, s. *esk. T. sanku.* Sersemlemiş, şaşkına dönmüş, sözü kolay anlamayan. [*ing.* Confused. stupified, dizzy; *Fr.* Étourdi, ébahi, stupéfait].

sangılamak, nsz. f. Sangı olmak, sersemlesmek. [*ing.* To feel stupid and confused; *Fr.* Être étourdi, ébahi].

sangılık.-ğı, i. *esk.* Sersemlik. [*ing.* Confusion of mind, stupification, stupidity; *Fr.* Étourdissement].

sanginit.-ti, i. *Fr. sanguinite. min.* Doğal gümüş arsenyosülfür, prustit'e benzer. [*Ing.* Sanguinite].

Sangalla'lar, ç' öz. i. Nil-hamî öbeğinin yayılma alanına yerleşmiş zenci halklara Habeşlerin verdiği ad. [*ing.* ve *Fr.* Changallas, Sangallas].

Sangameşvarî, öz. i. *dilb.* Yaklaşık olarak 1,6 milyon kişi tarafından konuşulan marathi lehçesi. [*ing.* ve *Fr.* Sangameshvari].

Sango'lar ç. öz. i. *etn.* Orta Afrika cumhuriyetinde zenci halk. Sangolar balıkçılık ve ticaretle geçinir. Ubang ırmağı boyunca ticaret dili olarak sango dili kullanılır. [*ing.* ve *Fr.* Sangos].

sanguinarin, i. *biyokim.* Kırlangıçotu *(Chelidonium majus)* nun yapraklarından elde edilen bir alkaloit olup, balgam söktürücü veya kusturucu olarak kullanılır. [*ing.* ve *Fr.* Sanguinarin].

Sanhacalar, sanhaceler, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Afrika'da önemli berberî topluluğu, tamazirt lehçesi konuşurlar. Sanhacalar yerleşik *(Cezayir Kabiliyesi)* veya yarı göçebe *(Fas'ta Doğu Büyük Atlas ve Orta Atlas dağları)* yaşarlar. [*ing.* ve *Fr.* Sanhadjas, Canhadjas].

sanhedrin, i. *(Yun. «toplantı, mahkeme» anlamına gelen synedrion*'dan *aramî dilinden)* Yahudilerin mahkemesi; özellikle BÜYÜK SANHEDRIN adıyle de anılan Kudüs mahkemeleri. [*Ing.* Sanhedrin; *Fr.* Sanhédrin. grand Sanhérin].

sanı*, i. § ❶ Sanmak eylemi veya sonucu. [*Osm.* Zan, zann-ü tahmin; *ing.* Imagination, supposition, surmise idea; *Fr.* Opinion, croyance]; § ❷ *mant.* Eflatun'da, fikir. oy *(doksa),* anlayış *(dianoia)* ve özellikle de sezgiyle *(noesis)* açılması gereken ve görünüşlerle dil üzerinde temellendirilen tamamlanmamış bilgi *(Spinoza'da ise birinci tür bilgi demektir).* [*ing.* ve *Fr.* Opinion].

sanık*, s. Suçlu olduğu sanılan. [*Osm.* Maznun; *Ing.* Suspect, accesed; *Fr.* Accusé, -ée].

sanılmak, geçz. f. */Herhangi bir kimse hk./* Sanmak: *İş sanıldığından daha uzun sürebilir.*

sani /swnî/, s. *Osm.* < *Ar. isneyn. esk.* İkin-

ci. [*Ing.* Second; *Fr.* Deuxième, second, -onde]

sâni /sâni/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yapan, meydana getiren [*Ing.* Worker, maker, creator; *Fr.* Faiseur, organisateur, artisant]; § ❷ Yaratıcı, sanatçı. [*Ing.* Creator; *Fr.* Créateur]; § ❸ i. Yaradan, Tanrı; § ❹ *huk. esk.* Istisna akdinin borçlusuna verilen ad. *(Sâni, akitle kararlaştırılan eseri meydana getirmekle yükümlü kişi, yani müteahhittir).*

sanî /sanî/, s. *Osm.* < *Ar. sun. esk.* İşlenilen, yapılan *(iş).* [*Ing.* Made, manufactured].

sanîa, i. *Osm.* < *Ar. sani. esk.* § ❶ Uydurma; § ❷ Hileli iş, düzen. [*Ing.* Invention, ruse, deception; *Fr.* Ruse, artitice, ficelle, truc].

sanidin, i. *Fr. sanidine. min.* Yüksek sıcaklıkta meydana gelen ortoz feldispat çeşidi; volkanik kayaçlarda bulunur.

sanih /sânih/, s. *Osm.* < *Ar. sünüh. esk.* Ansızın akla gelen, birdenbire zihinde doğan. [*Ing.* That crosses one's path, that presents itself, that occurs to the mind, that happens; *Fr.* Qui vient subitement à l'esprit, à l'idée].

saniha, i. ç: **sanihat**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ **Sanih**'in dişili; § ❷ Çok düşünmeden doğan iyi ve güzel fikir veya böyle fikirleri doğuran zekâ. [*Ing.* Sudden thought, inspiration, event, occurrence, incident; *Fr.* L'idée, pensée qui vient subitement a l'esprit].

saniye[1] /sâniye/, i. *Osm.* < *Ar. isneyn* > *sâni.* § ❶ 1 Ocak saat 00'dan başlamak üzere dönencel 1900 yılının 1/31 556 925, 974 7'sine eşit temel zaman ölçüsü birimi *(sembolü; sn). /Saniye dakikanın altmışta biri, saatin üç bin altı yüzde biri ve günün seksen altı bin dört yüzde biridir/).* [*Ing.* Second, *Fr.* Seconde]; § ❷ Derecenin altmışta biri; § ❸ *fiz.* Sezyum 133 atomunda temel halin aşırı ince iki seviyesi arasındaki geçişe tekâbül eden ışınımın 9 192 631 770 pariyotluk süresine eşdeğer zaman ölçüsü birimi. *(sembolü : sn). /XIII. Ağırlıklar ve Ölçüler Genel konferansı tarafından 1967 de kabul edilen bu tanım, dönenceli yıla göre yapılan önceki tanımın yerini alacaktır).* [*Ing.* Second; *Fr.* Seconde]; § ❹ *mat.* Bir dakikanın altmışta biri değerinde açı veya yayın ikincil ölçü birimi. *(Bir derece ise bir dik açının doksanda biridir; yay veya açı saniyesi iki üssü ile gösterilir; 45 derece 46 dakika 47 saniyelik açı, 45° 46' 47" şeklinde yazılır).* [*Ing.* Second; *Fr.* Seconde]; ⊙ **~ de görüntü sayısı**, *sin.* Bir saniyede alıcı veya göstcrici penceresi önünden geçen görüntü sayısı. [*Ing.* Frames pêr second; *Fr.* Images par seconde]; ⊙ **~ de metre**, ◘ **Metre**; ⊙ **~ ibresi (saniye)**, *saatç.* Her hareketinde bir saniye veya saniyenin bir kesrini gösteren ibre. [*Fr.* Seconde sautante].

saniye[2] /sâniye/, s. *Osm.* < *Ar. isneyn. esk.* § ❶ Ikinci; § ❷ i. Kadın adı; § ❸ *ida. esk.* Osmanlılarda mülkiye rütbelerinden biri.

saniyelik, s. § ❶ Bir saniye süresinde olan: *Saniyelik iş;* § ❷ i. Saatin, saniyeleri gösteren ve devrini bir dakikada tamamlayan, akreple yelkovandan daha küçük veya ince ibresi.

saniyen, z. *Osm.* < *Ar.* Ikinci olarak. [*Ing.* Secondly, in the second place, for the second time; *Fr.* Deuxièmement, en second lieu].

San José, öz. i. *Kosta Rika*'nın merkezi.

~ kabuklu biti, *zool.* Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımının, kabuklubitler *(Coccidae)* familyasından, Kuzey Amerika'da meyve ağaçlarına büyük zarar veren, 0.21 sm. boyunda, sarı, ıslak görünüşlü, yuvarlak şekilli, kabuklu bit. [*Lat. Aspidiotus perniciosus*; *Ing.* San Jose scale; *Fr.* Pou de San José].

sank, sankı, i. *esk. T. sang.* Kuş pisliği. [*Ing.* Bird dung; *Fr.* Fiente d'oiseau].

☆ *Eşanl.* **sağı**.

sanki, e. < *sanmak.* § ❶ Soru cümlslerinin başına getirilerek belirtilen konu, üstüne ilgiyi çekmek veya o konuda uyarıda bulunmak için kullanılır: *Bu işi yaptın da sanki iyi mi oldu;* § ❷ Soru cümlesi olmayan cümlelerde, belirtilen düşüncenin gerçekte var olmadığını, fakat söz konusu olan şeyin bu düşünceyi ispatlanmış gibi bir izlenim uyandırdığını belirtmek için kullanılır. [*Ing.* As if, as though, supposing that; *Fr.* Supposé que, comme si, soi-disant, on dira que, comme si, comme s'il était]; § ❸ Bu tarz, kullanışta bazen cümlenin sonuna *«gibi»* edatı da gelerek anlamı kuvvetlendirir.

sankim/san-kim/, e. < *sanmak* > *san*, sanki + *kim. h.d.* ◘ **Sanki.**

sankülot, i. *Fr. sans-culotte.* Fransa'da Konvansiyon döneminde devrimcilere *(«baldırıçıplaklar» anlamında)* verilen ad. [*Ing.* Sanculotte, sanculottist].

sanlı, s. Sanı olan, ünlü, adı bilinen, şöhretli: *Adlı sanlı bir adam.* [*Ing.* Esteemed, well-known, reputed; *Fr.* Considéré, renommé, connu].

sanlık,-ğı, i. *ed.* Anlamca gereksiz olmakla beraber, cümleye ahenk, incelik veren sıfat.

sanmak* (-ı, -i), f. *esk. T.* § ❶ Tersinin de olabileceğini düşünmekle birlikte bir şeyin şöyle veya böyle olduğuna inanmaya doğru gitmek. [*Osm.* Zannetmek; *ing.* To deem, suppose, think, imagine; *Fr.* Croire, supposer, s'imaginer, penser, prendre pour, se figurer]; § ❷ Tahmin etmek. [*ing.* To estimate, to calculate, to conjecture]; ⊙ **/.../ gibi ~**, § ❶ Farz etmek; § ❷ Saymak, kabul etmek; § ❸ Bir şey veya kimsenin /.../ olduğunu düşünmek.

San Marino, öz. i. San Marino Cumhuriyetinin başkenti. [*Ing.* San Marino; *Fr.* Saint - Marin].

San Marino Cumhuriyeti, öz. i. Italya toprakları içinde küçük bağımsız cumhuriyet. Rimini'nin güneyinde bulunur. Yüz ölçümü 60,5 km², başkenti *San Marino'dur.* [*Ing.* Republic of San; *Fr.* Republique de Saint - Marin].

sanrı*, i. < *sanmak.* Uyanık bir kişinin kendi dışında var sandığı ama gerçekte yok olan olayları algılaması. [*Osm.* Birsam; *ing.* ve *Fr.* Hallucination]; ⊙ **ayna ~ sı**, Hastanın sanki bir aynaya bakıyormuş gibi kendini karşısında görmesi. ⊙ **endoskopi ~ sı**, *psik.* ◘ **Endoskopi**; ⊙ **optik ~**, *fiz.* ◘ **Optik**; ⊙ **yalancı ~**, Duyusal bir temele dayanmayan ama psişik bir objektifliği olan sanrı. *(Yalancı sanrılar, algılardan çok eidetik tasavvurlara yakındır). /Yalancı sanrılara, psişik sanrılar da denir).* [*ing.* Pseudo hallucination; *Fr.* Pseudo-hallucination, hallucination psychique].

~ doğurucu, Sanrılara sebep olan madde veya patolojik haller: *Alkol zehirlenmesi sanrı doğurucudur.* [*ing.* Hallucinogen; *Fr.* Hallucinogène].

~ hali, Sanrılarla ortaya çıkan ve hasta tarafından sanrı ve anormal hal olarak kabul edilen zihni durum. [*ing.* Hallucinosis; *Fr.* Hallucinose].

sanrılama*, i. *psik.* Gerçekten olmayan bir şeyi varmış gibi görme, işitme veya duyma. [*ing.* ve *Fr.* Hallucination].

sanrılamak* (-i), *psik.* Gerçekten olmayan bir şeyi varmış gibi görmek, işitmek veya duymak. [*ing.* To hallucinate; *Fr.* Halluciner].

sansabosa, i. *den.* Fırtınalı havalarda tek demirde yatılırken demirin taraması ihtimaline karşı olduğu yere atılan ikinci demirin bosaya vurulmamış ve kaloma verilmemiş durumu.

San Salvador, öz. i. *coğr.* Salvador Cumhuriyetinin başkenti. [*Ing.* ve *Fr.* San Salvador].

sansar, i. *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından çeşitli küçük etçil hayvanların ortak adı: *Ağaç sansarı, kaya sansarı v.b..* Sansar'lar ormanlarda ağaç kovuklarında barınan yabanî ve yırtıcı hayvanlardır; kuş, yumurta ve sincap yiyerek beslenir: Gebelik süresi 55 gündür. Başlıca türleri: **Ağaç sansarı** *(Martes Martes)*, **kaya sansarı** *(M. foina)*, **sarı gerdanlı sansar** *(M. flovigula).* Diğer bir kısım küçük etçiller de sansar cinsindendir ama ayrı adları vardır; örnek: **samur** *(M. Zibellina)*, **Amerika samuru** veya **balıkçı sansarı** *(M. pennati)* v.b. Postu değerli olduğu için sansar çok avlanır. [*Lat.* Martes; *Ing.* Marten; *Fr.* Marte]. ◘ *ŞEKİL: 380.*— **MEMELİ HAYVANLAR II**; ⊙ **ağaç ~ ı**, *zool.* Avrupa ve Kuzey Asya'da ağaç kovuklarında yaşayan bir sansar türü. Uzunluğu 55 sm. kuyruğu 30 sm.'dir. Rengi mevsime ve yaşadığı ortama göre değişir. Genel olarak sırtı koyu esmer, karnı daha açık, gerdanı sarıdır. Gerdanında büyük beyaz bir leke bulunur. Çok iyi tırmanır. Zararlı olup postu çok değerlidir. [*Lat. Martes martes; Ing.* Pine marten; *Fr.* Marte commune]. ☆ *Eşanl.* **zerdeva**; ⊙ **kaya ~ ı**, *zool.* Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 46, kuyruğu 24 sm. Tüyleri açık kahverengi olup gerdanı ak lekelidir. Kümes hayvanlarına saldırır. Postu çok aranmaz. Avrupa ve Asya'da yaşar. [*Lat. Martes foina; ing.* Beech marten, stone marten; *Fr. (Marte)* fouine]; ⊙ **keseli ~**, *zool.* ◘ **Keselisansar.**

sansargiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etçiller *(Carnivora)* takımının, Köpeğimsiler *(Arctoidea)* üst familyasına giren bir familyası. Çok geniş ve yaygın bir gruptur. Küçük boyludurlar. Yırtıcıdırlar. Kürkleri çok beğenilir. Yapıları uzun, bacakları kısadır. Koku bezleri taşırlar. **Kakum** *(Mustela erminea)*, **Bataklık samuru** *(Mustela lutreola)*, **Gelincik** *(Mustela nivalis)*, **Sibirya vizonu** *(Mustela sibirica)*, **Amerika vizonu** *(Mustela vison)*, **Samur** *(Martes zibellina)*, **Ağaç sansarı** *(Martes martes)*, **Kaya sansarı** *(Martes foina)*, **Deniz samuru** *(Latax lutris)*, **Su samuru** *(Lutra lutra)*, **Kokarca** *(Mephitis mephitis)*, **Porsuk** *(Meles meles)*, **Çizgili zorilla** *(Zorilla striata)* iyi bilinen türleridir. Küçük hayvan ve bitki yerler. [*Osm.* Delkiye; *Lat.* ve *Ing. Mustelidae; Fr.* Mustélidés].

sansasyon, i. *Fr. sensation.* Pek çok kimse üstünde uyandırılan kuvvetli heyecan: *Sansasyon gazetesi.* [*ing.* Sensation].

~ yapmak, Büyük bir heyecan yaratmak: *Sansasyon yaratan bir olay.* [*ing.* To create (make) a sensation; *Fr.* Sensation].

sansasyonel, s. *Fr. sensationnel,-elle.* Heyecan yaratıcı. [*ing.* Sensational].

~ haber, ◘ **Haber.**

sanseviera, i. *Lat. bot.* Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, köksaplı, etli ve kalın yapraklı bir süs bitkisi. Yaprakları dik veya sarkık, silindirimsi veya yassı olabilir ve çok uzayabilir. Rengi oldukça açık yeşildir; üzerinde çoğu zaman enlemesine paralel koyu yeşil çizgiler bulunur. Çiçekler köksaptan çıkan bir çiçeksapının ucunda basit salkım durumundadır. Yapraklarında elde edilen çok dayanıklı lifler hasır ve ip yapımında kullanılır. Tropikal Afrika'dan Birmanya'ya kadar pek çok türüne rastlanır, *S. zeylanica* ve *S. cylindrica* adlı türleri çok yetiştirilir. [*Lat. Sansevieria; ing.* Sansevieria, bowstring hemp; *Fr.* Sansevière].

☆ *Eşanl.* **evyapan**, **subaykılıcı**.

sansibilizasyon, i. *Fr. sensibilisation.* ◘ **Duyarlaştırma.**

sansibl, i. *Fr. sensible,* ◘ **Duyarlı.**

~ nota, *müz.* Tonik notaya gitme eğiliminde olduğu için diatonik dizinin 7. derecesine verilen ad. *(Sansibl eksenüstü /üst dominant/ ile oktav /veya tonik/ arasında bulunur; tonik'ler arasında bir yarım diatonik perde vardır. 5. Derece akortun içinde bulunursa ve bir sonraki akortta tonik varsa, sansiblin tonik üstünde çözümlenmesi zorunludur. Minör dizide 7. derece, 8. dereceden bir perde uzaklıkta, bulunursa ve bir sonraki akortta tonik varsa, sansiblin tonik üstünde çözümlenmesi zorunludur. Minör dizide 7. derece, 8. dereceden bir perde uzaklıkta bulunursa bu nota sansibl olma özelliğini kaybeder ve «alt tonik» adını alır).* [*ing.* Sensible note; *Fr.* Note sensible, sensible].

sansitif, s. *Fr. sensitif,-ive. tıp.* Uyartıları alacak yetenekte olan. [*Ing.* Sensitive].

sansitometre, i. *Fr. sensitomètre. fot.* ◘ **Duyarlıkölçer.**

sansitometri, i. *Fr. sensitométrie. fot.* ◘ **Duyarlık ölçümü.**

Sanskritçe veya **Sanskrit,** i. ve s. *(«sanatla yapılmış» anlamında sanskritçe saskrta'dan) dilb.* Kutsal Hindu metinlerinin yazıldığı eski hint-ari dili. [*Ing.* ve *Fr.* Sanskrit, Sanscrit]. ◘ *TABLO:* **SANSKRİT ALFABESİ.**

sanskritçeci, i. Sanskrit dili ve edebiyatı uzmanı. [*Ing.* Sanskritist; *Fr.* Sanskritiste].

sansör,-rü, i. *Fr. censeur.* ◘ **Sansürcü..**

sansun, i. ◘ **Samsun.**

sansuncu, i. ◘ **Samsuncu.**

sansüalist, i. *Fr. sensualiste.* ◘ **Duyumcu.**

sansüalizm, i. *Fr. sensualisme. fels.* ◘ **Duyumculuk.**

sansür,-rü, i. *Fr. censure.* § ❶ Her türlü yayının *(özellikle basın organlarının),* sinema ve tiyatro eserlerinin hükûmetçe önceden denetlenmesi işi; yayım ve gösterilmelerinin izne bağlı olması: *Filimler üstündeki sansürün daha sıkı ve dikkatle yapılması gere; kiyor.* [*ing.* Censorship]; § ❷ Bu incelemeyi yapmakla görevlendirilmiş kurul. [*Ing.* Censor; *Fr.* Censure, comité de personnes chargées de cet examen]; § ❸ *ask.* Askeri değeri olan bilgilerin düşman eline geçmesine engel olmak maksadıyle, muhabere üstüne konan kontrol. *(Özel mektupların, gazete haberlerinin, filimlerin, fotoğrafların, sistemli şekilde yoklanması, radyo ve televizyon yayınlarıyle diğer haberleşme araçlarının dinlenmesini içine alır).* [*Ing.* Censorship]; ◉ **kendikendini ~,** Gazetecilerin, yazarların, yetkililerin yazılarını yasaklanmasını önlemek için bu yazılarda değişiklikler yaparak veya bazı yerlerini çıkararak kendi kendilerine karşı uyguladıkları sansür. [*ing.* Autocensorship; *Fr.* Autocensure]. **~ etmek (~ den geçirmek),** § ❶ Bir sanat eserine sansür işlemini uygulamak. [*Ing.* To censor; *Fr.* Censurer]; § ❷ *mec.* Duyulmasını, yayılmasını önlemek.

sansürcü, i. Sanat eserlerini *(edebiyat, sinema v.b.)* sansür etmekle görevlendirilmiş kimse. [*ing.* Censor; *Fr.* Censeur].

santabarba, i. *(özel ad. Santa Barbara'dan). den. esk.* Savaş gemilerinde subay ve erlerin dinlenmeleri ve sigara içmeleri için ayrılan yer. [*ing.* Gun room of a man-of-war].

santal, i. *bot.* ◘ **Sandal¹.**

santali, santal, i. *dilb.* Bazen Hervari'nin bir lehçesi, bazen de bağımsız bir dil kabul edilen kolar dillerinin en gelişmişi. *(Orissa eyaletlerinde ve Doğu Bengal'de /Hindistan/ yaklaşık olarak 3 milyon kişi tarafından konuşulur. Bengali veya oriya harfleriyle yazılabilir).* [*ing.* ve *Fr.* Santali, santal].

Santaliler (Santallar), ç. öz. i. *etn.* Hindistan yarımadasında, Bengal'in ve Çota Nagpur'un batısında halk; yaklaşık olarak 2.200.000 kişi olan Santaliler geçimlerini tarımdan sağlar ve kabile teşkilâtını muhafaza ederler. [*ing.* ve *Fr.* Santalis, Santals].

santi-, *Fr. centi-* < *Lat. centum,* yüz. Bir ölçü birimini, önüne konduğunda 100 ile bölen önek *(sembolü: s).* [*ing.* Centi-].

Santiago, öz. i. Şili'nin başkenti. [*ing.* ve *Fr.* Santiago].

santiar, i. *Fr. centiare.* Ar'ın yüzde biri: *Bir metrekareye eşit olan santiar, ar'ın kullanılan tek askatıdır (sembolü: ca).* [*Ing.* Centiare].

santigrad, i. *Fr. centigrade* < *önek santi* + *Lat. gradus,* derece. Açı birimi grad'ın yüzde biri. *(1948 Ağırlıklar ve Ölçüler Genel Konferansından bu yana, santigrat derecesi, santigrat termometresi deyimlerinde santigrat kelimesi yerine Celcius kullanılmaktadır.)* [*ing.* Centigrade].

santigram, i. *Fr. centigramme* < *önek santi* + *gram.* Gramın yüzde biri. *(sembolü: sgr veya cgr).* [*Ing.* ve *Fr.* Centigramme].

santilitre, i. *Fr. centilitre* < *önek santi* + *Litre.* Litrenin yüzde biri *(sembolü: sl veya cl.)* [*Ing.* Centilitre, centiliter].

SANSKRİT ALFABESİ

İşaret ve değeri	İşaret ve değeri
अ a	ञ ñ
आ ā	ट ṭ
इ i	ठ ṭhı
ई ī	ड ḍ
उ u	ढ ḍhı
ऊ ū	ण ṇğı
ऋ ṛ	त t
ॠ ṝ	थ se
ऌ ḷ	द de
ॡ ḹ	ध ze
ए e	न n
ऐ ai	प p
ओ o	फ pe
औ au	ब bhı
ं m	भ b
ः h	म m
क k	य ı
ख hı	र rı
ग g	ल lı
घ ğı	व vı
ङ ṅ	श se
च se	ष sı
छ çe	स s
ज ce	ह he
झ chı	

santim, i. *Fr. centime.* Bazı ülkelerde *(Fransa, Belçika, İsviçre, Lüksemburg, Liechtenstein, Monako Prensliği, Haiti)* kullanılan ve başlıca para biriminin 1/100'üne eşit olan küçük para birimi. [*Ing.* Centimeter, centimètre].

santiman, i. *Fr. sentiment.* ◘ **Duygu.**

santimantal, s. *Fr. sentimental,-ale.* ◘ **Duygulu, duygun.**

santimantalite, i. *Fr. sentimentalité.* ◘ **Duygululuk, duygunluk.**

santimantalizm, i. *Fr. sentimentalisme.* § ❶ Davranışlarına duygularıyle yön veren bir kimsenin durumu; § ❷ Aşırı duygululuk.

santimetre /santimet:re/, i. *Fr. centimètre* < önek, *centi* + *mètre,* metre. C.G.S. sisteminde, metrenin yüzde biri olan uzunluk birimi *(sembolü: sm).* [*ing.* Centimeter, centimetre].

~ başına olan santimetre kare, *metrol.* ◘ **Ohm¹.**

~ kare, *metrol.* Sm^2. Değeri metrekarenin 1/10.000 i olan yüzölçümü. [*ing.* Square centimeter; *Fr.* Centimètre carré].

~ küp, *metrol.* sm^3. Değeri 1/1.000 000 metreküp olan hacim ölçüsü. [*Ing.*Cube centimeter; *Fr.* Centimètre de cube].

santiyar, ◘ **Santiar.**

santonin, i. *Fr. santonine. paraz.* Ak pelin çiçeklerinden çıkarılan ve solucan düşürücü olarak kullanılan renksiz, kokusuz, parlak acı ufantı. [*Lat. Santoninum; Ing.* Santonine].

santoniyen, s. ve i. *Fr. santonien (Saintes şehrinden). jeol.* Senoniyen katın Koniyasiyen ile Kampaniyen arasında kalan bölümüne denir.

SANTORİNİ, Giovanni Domenico, öz. i. *(1681-1737)* İtalyan hekimi ve anatomi bilgini.

~ damar ağı, Erkekte prostatın ön tarafında, kadında siyekin çevresinde bulunan toplardamar ağı. Kamışın veya bızırın derin sırt damarı, buraya dökülür ve iç edep yeri toplardamarlar olarak devam eder. [*Ing.* Santorini's plexus; *Fr.* Plexus de Santorini].

santra, i. *Ing. center, sp.* Oyunun başlatıldığı merkeze verilen ad.

~ çizgisi, *sp.* Sahayı enlemesine tam ortadan ikiye bölen, üzerinde santra noktası ve santra yuvarlağı bulunan çizgi.

~ noktası, *sp.* Topun, üzerine dikilerek santra yapıldığı nokta.

~ sahası, *sp.* Santra yuvarlağı içinde kalan bölüm.

~ yapma, *sp.* Futbolda oyunun başlangıcında ve gollerden sonra oyunu başlatmak amacıyle iki futbolcu arasında yapılan paslaşma.

~ yuvarlağı, *sp.* Santra sahasını meydana getiren daire.

santrafor, i. *Ing. center,* merkez + *fore,* ön. *sp.* Futbol takımında beş kişilik forvet hattının ortasında yer alan oyuncu. *(Dokuz numaralı formayı giyer).* [*Ing.* Center-forwards; *Fr.* Avant-centre].

santrahaf, i. *Ing. center,* merkez + *half,* hafbek. *sp.* Futbol takımından üç kişilik haf hattının ortasında yer alan oyuncu. *(Beş numaralı formayı giyer).* [*Ing.* Centre-half; *Fr.* Demi-centre].

santral, i. *Fr. central.* § ❶ Merkez, fabrika; § ❷ *telekom.* Büyük teşebbüslerde, şehir telefon şebekesiyle çeşitli aboneler arasında, abonelerin kendi aralarında ve müessese içi konuşmalarda bağlantıları kurmaya yarayan cihaz. [*ing.* Telephone exchange; *Fr.* Central téléphonique]; ◉ **atom ~ ı,** ◘ **Nükleer santral;** ◉ **elektrik ~ ı,** *elek.* Elektrik üretecek bir fabrikayı meydana getiren tesislerin tümü. [*ing.* Power house, generation station, electricity words; *Fr.* Centrale électrique]; ◉ **hidroelektrik ~,** *tekn.* ◘ **Hikroelektrik;** ◉ **hidrolik ~,** *elek.* Hidrolik motorlarla elektrik enerjisi üreten fabrika. [*Ing.* Hydroplant, hydraulic station, hydraulic plant; *Fr.* Centrale hydraulique]; ◉ **nükleer ~,** *elek.* Termonükleer motorlarla elektrik enerjisi üreten fabrika. [*ing.* Nuclear station; *Fr.* Centrale atomique]; ☆ *Eşanl.* atom santralı; ◉ ter-

mik ~, *elek.* Termik motorlarla elektrik enerjisi üreten fabrika. [*ing.* Steam *(or thermal)* generating station, steam power-plant].

~ **tablosu**, *hava.* Çeşitli devreleri birbirine bağlamak için kullanılan bir santral tesisatı. [*ing.* Switchboard; *Fr.* Tableau de commutation].

santralasit, i. *Fr. centrallasite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum silikat. *(Okanit çeşididir).* [*ing.* Centrallassite].

santralcı, i. ve s. § ❶ Santralda görevli bulunan kimse. [*Fr.* Operateur,-trice]; § ❷ Özellikle telefon santralında çalışan kimse. [*ing.* Telephone exchange operator; *Fr.* Téléphoniste].

santralizasyon, i. *Fr. centralisation.* ◘ **Merkezleştirme.**

santrhaf, i. ◘ **Santrhaf.**

santrifüj, i. *Fr. centrifuge.* Bir motorla olağanüstü bir dönme hareketi verilen ve bir sıvı içinde süspansiyon hattâ emülsiyon halindeki katı parçacıklara *(hücreler, alyuvarlar, bakteriler)* merkezkaç kuvvet uygulayarak ayrışmalarını sağlayan laboratuvar âleti. *(Ayrıştırılmak istenen sıvı veya emülsiyonlar cihazın çevresine halka halinde asılmış kapalı tüplere konur, âlet dönünce tüpler yatay konuma gelir).* [*ing.* Centrifuge].

~ **test cihazı**, *hava.* Biyofizyolojik amaçlarla bir adayı ivme etkisinde tutmak için kullanılan makine. [*ing.* Centrifugal machine; *Fr.* Centrifugeuse].

santrifüjleme, i. § ❶ *kim.* Bir sıvının hızla dönmesinden meydana gelen merkezkaç kuvvetin uygulanması. *(Santrifüjleme, tereyağların, sütlerin, yağların v.b. analizinde, çökeltilerin toplanmasında veya bir emülsiyonun iyice karışmasını sağlamak için kullanılır).* [*ing.* Centrifugation; *Fr.* Centrifugation, centrifugeage]; § ❷ *şeker sny.* Kristal şekeri merkezkaç kuvveti uygulanarak şuruptan ayırmaya dayanan işlem. [*ing.* ve *Fr.* Centrifugation].

santrifüjlemek (-i), f. *şeker sny.* Kristal şekeri ana şuruptan ayırmak. [*ing.* To centrifugalize; *Fr.* Centrifuger].

santrifüjör, i. *Fr. centrifugeur.* Bir motorun verdiği çok hızlı dönme hareketiyle merkezkaç kuvveti uygulayarak, bir sıvı içinde asılı, hattâ emülsiyon halinde bulunan katı tanecikleri *(hücreler, bakteriler, alyuvarlar)* ayıran laboratuvar âleti. *(Bileşenleri ayrılacak emülsiyonlar veya sıvılar, âletin etrafına taç biçiminde asılmış kapalı tüpler içine konur ve âlet yatay konumda döndürülür).* [*ing.* Centrifugal machine].

santriyol, i. *Fr. centriole, sit.* Santrozomun merkezinde bulunan ve kolayca boyanabilen cisimcik. [*ing.* Centriole].

santrofenoksin, i. *Fr. centrophénoxine. ecz.* Dimetilaminoetil paraklorofenoksiasetat hidroklorürün kısa adı; sinir hücrelerindeki ağrı belirtilerini gidermek için ilâç olarak kullanılır. *(Bu madde, özellikle, yaşlılarda zihin uyanıklığını ve geri zekâlı çocuklarda zekâ etkinliğini arttırmak için kullanılır, bazı komaların tedavisinde de tavsiye edilir).* [*ing.* Centrophenoxin].

santrolesit, s. *Fr. centrolécithe. embry.* Embriyon kısmı virellüs tarafından iki bölgeye ayrılmış olan yumurtalara denir; ortadakinde hücre çekirdeği bulunur; embriyonun geri kalan kısmı ise ötekinde, yani çevrede yer alır. *(heterolesit yumurtanın daha özgül bir yapısı vardır). /Santrolesit yumurta tipi eklembacaklılarda görülür).* [*ing.* Centrolecithal].

santrolit,-ti, i. *Fr. centrolite. min.* Doğal kursun ve manganez silikat. [*ing.* Centrolite].

santromer, i. *Fr. centromère. sit.* (a) Kromozomlarda iki kromatidin bitistiği yerdeki boğumlanma noktası; (b) Her bir kromozomda belirli bir yeri olan, mitoz kromozom sırasında akromatik iğ ipliğin oluşumuna yardım eden, kromozomu iğ ipliğin tellerine bağlayan tanecik. [*ing.* Centromere].

santrosfer, i. *Fr. centrosphère. sit.* Sitoplazmanın koyu kısmında bulunan yuvarlak kitle; bunun ortasında, santrozomun ikiye bölünmesiyle meydana gelen ve mitoz bölünmenin başlangıcında çekirdeğin yakınında birbirinden ayrılan iki tanecik *(santriyol)* bulunur. [*ing.* Centrosphere].

santrozom, i. *Fr. centrosome* < *Yun. kentron,* merkez + *soma,* beden. *sit.* Hücre sitoplazması içinde çekirdeğin yakınında bulunan açık renkli ve genellikle homojen plazma kütlesi; içinde, kolaylıkla boyanan ve santriyol adını taşıyan bir cisim bulunur: *Santrozom mitoz bölünmede rol oynar.* [*ing.* ve *Fr.* Centrosome].

santur, i. *Osm.* < *Fars. sentūr* veya *Yun. psalterion* > *santuri. müz.* Kanuna benzer, tokmaklarla çalınan maden telli bir çeşit çalgı. [*ing.* Musical instrument similar to the kanun, placed on a stand and played with wooden mallets. The strings are made of steel and the sound is similar to that of a piano; *Fr.* Instrument de musique en forme de trapèze]. ◘ *ŞEKİL: 405.*— **MÜZİK ÂLETLERİ** 1.

santurcu, i. Santur çalan kimse.

santurî /santürî/, i. *Osm.* < *Fars.* Santur çalan kimse: *Santuri Ziya bey.* [*ing.* Dulcimer player].

sanuvaziyen, s. ve i. *Fr. sannoisien (Şehir adı Sannois'den /Fransa, Seine-et-oise/). jeol.* Paris havzasında Oligosenin alt katına denir. *(Denizdeki sanuvaziyen katlara Tongriyen ve Lattorfiyen adı verilir).*

sao, i. *Dipterocarpaceae* familyasından, Güneydoğu Asya'da yetişen *Hopea odorata*'dan elde edilen odun. Açık havada koyulaşan esmerimsi sarı bir odundur, tek ağacı *(Tectona grandis)* kadar dayanıklı olduğu gibi diviklerin saldırısına da uğramaz. Vietnam'da doğramacılıkta, marangozlukta ve gemi yapımında geniş ölçüde kullanılır. [*ing.* Sao; *Fr.* Saô].

saô², i. *zool. Olenidae* familyasından, Kambriyen ve Silüryende bulunan trilobit. *(Başı orta büyüklükte, glabellast çıkıntılı gözleri iridir; yetişkinlerde göğüs 17 bölütlüdür. Pigidium'u küçüktür. Değişik yaşta bulunmuş bireyler sayesinde, başlıca gelişme evreleri öğrenilmiştir).* [*ing.* ve *Fr.* Sao].

Sao Paulo, öz. i. Güney Brezilya'da, Atlas Okyanusu kıyısında eyalet.Yüzölçümü 297.898 km². merkezi: *Sao Paulo*'dur. [*ing.* ve *Fr.* Sao Paulo].

sap, i. *esk. T.* § ❶ Bir âleti tutmaya yarayan kısım: *Bıçağın sapı. Baltanın sapı.* [*ing.* Handle; *Fr.* Manche]; § ❷ Bir eşyanın elle tutmaya yarayan kısmı: *Bir valizin, bir çantanın sapı.* [*ing.* Handle; *Fr.* Poignée]; § ❸ *arg.* Erkek; § ❹ *anat.* Birçok dala ayrılan damar veya sinirin ayrılma noktasına kadar olan kısmı. [*ing.* Trunk, mainstem; *Fr.* Tronc]; § ❺ *bot.* (a) Bitkinin eksenini meydana getiren, dal ve yaprakları taşıyan, genellikle toprak üstünde bulunan ve büyüyerek yükselen kısım. [*Osm.* Sâk; *ing.* Stem, stalk; *Fr.* Tige]; (b) Yaprak, çiçek ve meyveyi dala bağlayan ince kısım. [*Osm.* Sâk; *Ing.* Stem, stalk; *Fr.* Tige]; (c) Üstün yapılı mantarlarda, sporlu şapkayı taşıyan eksen. [*ing.* Foot; *Fr.* Pied]; (d) Ciğer yosunlarında, gametlerin oluştuğu erkek veya disi sapkayı taşıyan eksen. [*ing.* Foot; *Fr.* Pied]; (e) Çiçeksiz damarlı bitkilerde, önçime gömülen ve gerekli maddeleri soğuran hücre yığını. [*ing.* Foot; *Fr.* Pied]. ◘ *ŞEKİL:* 89.— **BİTKİ**; § ❻ *müz.* Telli çalgıların telleri gerili tutan kulakların bulunduğu üst kısmı. *(Sapın ucunda bir kulaklık ve icracının parmaklarını koyduğu abanoz bir tutağı vardır. Kemanın sapı, köprüsüne yükseklik vermek amacıyle geriye doğru eğiktir. Bu eğiklik, tellerin ahenk tablası üstündeki basıncını ayarlar).* [*ing.* Neck; *Fr.* Manche]; § ❼ *süsl. san. esk.* Çiçek sapların benzetilerek yapılan süsleme; § ❽ *tekn.* (a) Kurşuncu veya tenekecinin havyayı tuttuğu kol. [*ing.* Haft, handhold; *Fr.* Poignée]; (b) Açmak istendiği zaman musluğun elle tutulan parçası. [*ing.* Top handle; *Fr.* Poigné]; § ❾ *dok.* Seyyar vargellerde verim silindirleriyle iğler arasında her araba çıkışında meydana gelen iplik uzunluğu; § ❿ *terz.* Dikiş için iğneye geçirilen gerekli uzunlukta iplik. § ⓫ *trm.* (a) Buğdaygiillerde kökle başak arasındaki ince uzun kısım. [*ing.* Culm, haulm; *Fr.* Chaume]; (b) Başağı koparıldıktan sonra geride kalan ve bazı bölgelerde dam örtüsü olarak kullanılan demet halinde ekim. [*ing.* Straw, haulm; *Fr.* Chaume]; ⊙ ~ **ı silik**, *arg.* Basıbos, aylâk. [*ing.* Tramp, vagabond; *Fr.* Vaurien]; ⊙ ~ **ına kadar**, *dey.* Tamamiyle, bütünüyle, son derece: *Sapına kadar dürüst bir adam.* [*ing.* Utterly, to the core]; ⊙ **baltaya** ~ **olmak** *(bir), dey.* ◘ **Balta**; ⊙ **bazilik** ~, *anat.* İki omurga atardamarının birleşmesinden meydana gelen ana damar. *(Halkamsı tümseğin biraz altında iki beyin arka atardamarına ayrılır.)* [*ing.* Basilar trunc; *Fr.* Tronc basilaire]; ⊙ **beyin** ~ **ı**, *anat.* Beyin sapcıkları, halkamsı tümsek ve soğanilikten ibaret beyin kısmı; büyük sinir yolları için bir geçit yeridir; ayrıca bir takım röle ve sinir merkezleri, kafatası sinirlerinden çoğunun çekirdekleri, sempatik sinir sisteminin başlıca merkezi olan ağsı madde bunun içinde bulunur. [*ing.* Cerebral trunk; *Fr.* Tronc cérébral]; ⊙ **çiçek** ~ **ı**, *bot.* ◘ **Çiçek**; ⊙ **döner** ~, *tekn.* ◘ **Döner**; ⊙ **dümen dolabı** ~**ı**, *den.* ◘ **Dümen**; ⊙ **eğe** ~ **ı**, ◘ **Eğe**; ⊙ **ekin** ~ **ı**, *trm.* ◘ **Ekin**; ⊙ **fırça** ~ **ı**, ◘ **Fırça**; ⊙ **ipe** ~ **a gelmez**, *dey.* ◘ **ip**; ⊙ **ipi** ~ **ı yok**, *dey.* ◘ **ip**; ⊙ **kılıç, flöre** ~ **ı**, *sp. (eskrim).* Kılıç veya flörenin, kabzanın içinde kalan kısmı; ⊙ **kürek** ~ **ı**, *den.* ◘ **Kürek**; ⊙ **kök** ~, *bot.* ◘ **Köksap**; ⊙ **sarılgan** ~, *bot.* ◘ **Sarılgan**; ⊙ **sürüngen** ~, *bot.* ◘ **Sürüngen**; ⊙ **şemsiye** ~ **ı**, *tekn.* Şemsiyenin elle tutulan tahta kısmı; ⊙ **yapışıcı** ~, *bot.* Duvarlara veya ağaçlara yapışarak yükselen sap; ⊙ **yaprak** ~ **ı**, *bot.* Yaprağı taşıyan ve yaprak ayasını ısın yönüne göre hareket ettiren kısım. [*ing.* Petiole, leaf-stalk; *Fr.* Pétiole]. ☆ *Eşanl.* **petiyol.**

~ **arısıgiller**, *zool.* ◘ **Saparısıgiller.**

~ **ayıklama**, *meyvc.* Meyvelerin üzerinde kalan sapları veya sap parçalarını ayıklama.

~ **bileziği**, ◘ **Bilezik.**

~ **cekmek**, Biçilmiş ekini tarladan harmana kaldırmak.

~ **delikli ok**, *sil.* ◘ **Ok.**

~ **deliksiz ok**, *sil.* ◘ **Ok.**

~ **kovanı**, *esk.* Bir bayrak veya mızrak elde tutulurken, bayrağın sopasının veya mızrağın alt ucuna geçirilen kovan.

~ **sineğigiller**, *zool.* ◘ **Sapsineğigiller.**

~ **sürmesi**, *trm.* Buğdaylarda yapraklar üzerinde damarlara paralel siyah-kahverenginde çizgiler meydana gelmesine, bitkilerin az gelişmesine ve cılız basak oluşmasına sebebiyet veren, *Tilletiaceae* familyasından *Urocystis* mantarının yaptığı bir hastalık.

~ **takma**, *tekn.* (a) Ağır bir parça içine sıkı bir şekilde sap geçirme. (b) Ağır bir parça ile sapı birleştirme işlemi. [*ing.* Fitting a handle; hafting, helving; jointing, fitting together; *Fr.* Emmanchement].

sapa, s. *esk. T. sapmak.* Gidilmekte olan düz yol üzerinde olmayıp ancak sapılarak varılabilen, anayolun dışında olan: *O köy sapadır. Burası pek sapa. Orası bana sapa geliyor (veya düşüyor).* [*ing.* Off the road, out of the way, secluded; devious].

sapaju, i. *zool.* ◘ **Say.**

sapak*,-ğı, i. < *sapmak.* § ❶ Bir yolun, baska tarafa giden diğer yola saptığı yer; § ❷ *san.* Bir dik açılar dizisi meydana getiren kırık çizgilerden yapılmış geometrik süsleme. *(Eski Yunanlılar ve Romalılar bu süslemeyi çok kullanırdı. Roman sanatında da görülür. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında, yeniden, bütün döşeme eşyasında ve çeşitli eşyada kullanılmaya başlandı);* § ❸ *mim.* Düz bir silme üzerinde kırık çizgiler meydana getiren yuvarlak veya yassı yarım kaval çubuk; § ❹ s. *fels.* Sapaklığı olan. [*Osm.* Gayri tabii; *ing.* Abnormal; *Fr.* Anormal,-ale,-aux]. ☆ *Eşanl.* **anormal.**

sapaklık,-ğı, i. < *sapak. fels.* Alışılagelen doğal kuralın ve niteliklerin dışında olma

hall. [*Osm.* Hilaf-ı ade; *Ing.* Anomaly, abnormality; *Fr.* Anomalie].
☆ *Eşanl.* **anomali.**

sapan[1], i. *esk. T.* § ❶ Genellikle kuş avlamak için kullanılan, iki ucuna lastik ve lastiğin ortasına da enli bir meşin parçası tutturulmuş ağaç dalından çatal. [*Ing.* Sling for throwing stones; *Fr.* Fronde]; § ❷ *cerr.* Burun ve çene pansumanlarını tutmaya yarayan bir çeşit sargı. [*Ing.* Splint; *Fr.* Fronde]; § ❸ *den.* (a) Makaraların tablaları çevresindeki halat veya demir kuşaklar; (b) Gemilerde yük kaldırmakta kullanılan çeşitli malzeme; § ❹ *sil.* İki ucuna ip bağlanmış esnek bir parçadan meydana gelen ve eskiden savaşlarda az çok yuvarlak taşları atmak için kullanılan bir çeşit atış silâhı. [*Ing.* Sling; *Fr.* Fronde]; § ❺ *tekn.* Gezer köprü, vinç, palanga gibi uygun bir cihazla kaldırmak için bir yükün etrafına sarılan çelik veya kenevirden yapılmış kısa halat. *(Halatın her iki ucuna bir halka veya kanca takılabilir).* [*Ing.* Sling; *Fr.* Fronde]. ◘ *ŞEKİL: 523.*— **TARIM MAKİNELERİ II;** ⊙ **~ a vurmak,** *den.* Yükleri vinçle kaldırabilecek biçimde sapanla sarmak; ⊙ **çuval ~ ı,** *den.* Çuvala konmuş yükleri kaldırmak için belirli boyda bitkisel bir halatın iki ucunun birbirine eklenmesiyle yapılan sapan; ⊙ **demire ~ vurmak,** *den.* Çapayı bir filikanın gerisine asarak kolayca denize atabilmek için bir halatı doblin olarak çapa kollarından geçirmek; ⊙ **direk ~ ı,** *den.* ◘ **Direk**[1]; ⊙ **halat ~,** *den.* ◘ **Halat;** ⊙**kandilisa ~ ı,** *den.* ◘ **Kandilisa;** ⊙ **koyun ~ ı,** *den.* Uçları ilmikli çok sayıda ince halatın bir kasa meydana getirecek biçimde ortalarından katlanmasıyle elde edilen halat demeti. *(Eskiden sekiz-on koyun bir arada ön ayaklarından bu ilmeklere geçirilerek kaldırılır ve gemilere yüklenir veya gemiden dışarıya verilirdi);* ⊙ **makara ~ ı,** *den.* Makarayı çevreleyen ve ip sapının yerine kulanılan madeni çerçeve; ⊙ **miyama ~ ı,** *den.* ◘ **Miyama;** ⊙ **radansalı ~,** *den.* İçinde piyan bağıyle tutturulmuş bir radansa bulunan kasa; ⊙ **simit ~,** *den.* ◘ **Simit;** ⊙ **tel ~,** *den.* Tel halattan yapılmış sapan.
~ balığı, *zool.* ◘ **Sapanbalığı.**
~ cevizi, *den.* Gemlyi bağlamak için verilen halatın *(yoma)* kaçmaması için halata vurulan bosayı tutmak üzere yoma bedenine yapılan ceviz.
~ demiri, *trm.* ◘ **Demir.**
~ kemiği, ◘ **Sapankemiği.**

sapan[2], i. ◘ **Saban.**

sapan balığı, b.i. *zool.* Köpek-balıkları *(Selachii)* takımının Dev-köpek-balığıgiller *(Lamnidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 4-6 m. Kuyruk yüzgecinin üst parçası vücut boyu kadar uzundur ve sapana benzer. Atlantik ve Pasifik Okyanusları ve Akdeniz'de yasar. [*Lat. Alopias vulpes; Ing.* Fox shark, thresher shark; *Fr.* Renard marin]. ◘ *ŞEKİL: 338* — **KÖPEK BALIKLARI;** ◘ *LEVHA 17.* — **BALIKLAR.**
☆ *Eşanl.* **tilki balığı.**

sapan biçim, b. i. *anat.* Sapan biçiminde olan *(Kemik).* [*Osm.* Miklalyüşşekkil; *Lat. Fundiformis; Ing.* Fundiform; *Fr.* Fundiforme].

Sapanca çayı, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Fundagiller *(Ericaceae)* familyasından, Karadeniz bölgesinde yetişen, 1-2 m. yüksekliğinde, çokyıllık, kışın yaprak döken, Mayıs - Haziran ayları arasında kırmızımsı - beyaz renkli ve benekli çiçekler açan bir bitki. Gövde alt tarafta odunlu, üst tarafta yeşil ve silindir biçimindedir. Yaprakları hemen hemen sapsız, oval sekilli, 3-8 sm. Uzunluk ve 2-4 sm. genişlikte, kenarları hafif testere dislidir. Sonbaharda kırmızı bir renk alır. Çiçekler az çicekli salkım durumlar oluşturur. Meyva eksimsi tatlı lezzetli bir bakkadır. Yaprakları tanen ve az miktarda arbutin glikozidi tasır. Çay yerine veya hakiki çayı tağsiş etmekte kullanılmaktadır. [*Lat. Vaccinium arctostaphylos; Fr.* Airelle].
☆ *Eşanl.* **cobanüzümü, Trabzonçayı.**

sapan kemiği, b.l. *anat.* Burun boşluğunun üst kısmını meydana getiren bakışımlı, düzensiz, dörtgen biçiminde kemik. [*Osm.* Azm-ı mik'a; *ing.* ve *Fr.* Vomer].
☆ *Eşanl.* **vomer kemiği.**

sapankıran, b. i. *bot.* ◘ **Kayışkıran.**

sapanorya, i. *arg.* Çirkin, biçimsiz: *Sapanoryanın biri, surata bak da süngüye davran.* [*Ing.* Ugly, shapeless *(person); Fr. (Personne)* laid].

sap.arıgiller, *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımına giren bir familyası. İnce, uzun vücutlu ve dar kanatlı yabanıl arılar olup larvaları otların ve taneli meyvaların saplarını oyar. [*Lat.* ve *Ing. Cephidae; Fr.* Céphidés].

saparna, i. *(Amerika yerli dillerinden). bot.* Bir-çeneklıler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliacea)* familyasından, tırmanıcı ve dikenli gövdeli, yeşilimsi çiçekli, çok yıllık bitki. Yaprakları almaşık dizilişli, saplı ve kalb şeklindedir. Stipulalar sülük şeklinl almıştır. Çiçekler yaprakların koltuğunda basit şemsiye veya panikula durumdadır. Meyva kırmızı bir bakkadır. *S. utilis, S. medica, S. ornata, S. officinalis, S. syphilitica, S. papyracea* Orta Amerika'da yetişen ve tıbbî olan türlerdir. Uzun, dar, silendrik kökleri vardır. Bu kökler *(Radix Sarsaparillae)* **saponinler taşır.** Cilt hastalıklarında kan temizleyici olarak kullanılır. **Çin saparnası** *(S. China)* Doğu Asya'da yetisen bir tür olup kökü aynı derecede tıbbîdir. Anadolu'da 2 türü yetişir. *S. aspera* ve *S. excelsa,* **Özdikeni** veya **Nemçe saparnası** denen *S. aspera* Batı ve Güney Anadolu'da yetişen, sarımsı - beyaz renkli çiçekler açan, tırmanıcı, dikenli, ikievcikli bir türdür. Saplı, kalb şeklinde, tam kenarlı yaprakları kışın dökülmez. Çiçekler yaprakların koltuğunda şemsiye durumundadır. Meyva kırmızı renkli, küre biçiminde, 1-3 tohumlu bir bakkadır. Kökü tanen ve saponin bünyesinde bir glikozid taşır. Özellikle terletici ve kan temizleyici olarak kullanılır. Tohumların üstündeki zar *«gıcır»* adıyle sakız içine konulur. **Anadolu Saparnası** *(S. excelsa)* Kuzey Anadolu boyunca yaygındır. Yapraklarında 3 ana damar bulunması ve çiçek durumunun basit semsiye halinde olması ile yukarıdaki türden ayrılır. Köklerinde tanen, yağı şekerler ve saponine benzer bir glikozid vardır. Meyva durumları İstanbul'da yılbaşı zamanında çiçekçilerce çok kullanılır. Kırmızı bakkalardan ibaret olan durumlar **tavşanmemesi** *(Ruscus aculeatus)* dallarının tepesine ve **çoban püskülü** *(Ilex aquifolium)* dallarının yaprak koltuklarına bağlanır ve bu dallar süs bitkisi olarak satılır. [*Lat. Smilax; ing.* Smilax, catbrier, sarsaparilla; *Fr.* Smilax].

saparta, zaparta /sapar:ta/, i. *It. saborda* § ❶ *den.* (a) Geminin bordasındaki, top çıkarılan dört köşe boşluk ve açıklık; (b) Geminin yanında sıralı sekilde duran topların tümü; (c) Bir bataryanın hep birden ateşe başlaması, alabanda ateşi; § ❷ *mec.* Şiddetli azar, tersleme. [*Ing.* Severe scolding; *Fr.* Réprimande] ⊙ **~ yı yemek,** *dey.* Birinden şiddetli bir azar işitmek, terslenmek. [*Ing.* To get a good scoiding; *Fr.* Être réprimandé].

sapasağlam /sapa:sağlam/, s. Her yanı sağlam, çok sağlam.

sapçık,-ğı, i. § ❶ Küçük sap. [*Ing.* Pedicel, pedicle; *Fr.* Pédicelle, tigelle]. § ❷ *anat.* Bir organı organizmanın diğer kısımlarına bağlayan ve içinde damarlar, sinirler ve görevsel kanallar bulunan unsurların tümü: *Akciğer sapçığı. Karaciğer sapçığı.* [*Ing.* Pedicle; *Fr.* Pédicule]; § ❸ *bot.* (a) Ucunda çiçek bulunan dalcık. [*Osm.* Süveyk; *Ing.* Pedicel; *Fr.* Pédicelle]; (b) Karaosunlarında spor keselerini taşıyan kısım. [*Ing.* Pedicel; *Fr.* Pédicelle]; (c) Mantarda üreme organlarını taşıyan ince sap. [*Ing.* Pedicel; *Fr.* Pédicelle]; (d) Herhangi bir organın oturduğu destek. [*Ing.* Pedicle *Fr.* Pédicule]; (e) Bazı mantarların ekseni. [*Ing.* Stipe(s); *Fr.* Pédicule. stipe]; (f) Küf mantarlarında sporkeselerini taşıyan kısım. [*Ing.* Stipe(s), pedicle; *Fr.* Pédicule]; (g) Çimlenmiş embriyonda çeneklerle kök arasında bulunan dar kısım; (h) Fasulyede olduğu gibi, bileşik yaprakları meydana getiren yaprakçıkların her birini ana eksene birleştiren ince sap. [*Fr.* Pétiolule]; (i) Embriyonda ana eksenin, ileride sapı meydana getirecek olan üst kısmı. *(Tohumda kökçükten sonra çıkan kısım sapçıktır. Sapçığın da iki kısmı vardır; sapçığın çenek altındaki kısmı /çenek boynu/ hemen ya hiç büyümez /tohumaltı çimlenme/ veya çok az büyür /tohumüstü çimlenme/, çenek üzerindeki kısmı ise tepe tomurcuğunu, yani sap taslağını taşır ve bitkinin yer üzerindeki bütün kısımları buradan meydana gelir).* [*Osm.* Süveyk; *Ing.* Tigel, tigella; *Fr.* Tigelle]; ◘ *ŞEKİL: 89* — **BİTKİ;** § ❶ *zool.* Bir organı başka bir yere bağlamaya yarayan ince ve dar parça. [*Ing.* Pedicle; *Fr.* Pédicule]; ⊙ **beyin ~ ları,** *anat.* § ❶ Yamukbeyni beyine bağlayan uzun ve değirmi sinir demetleri. [*ing.* Cerebral peduncles; *Fr.* Pédoncules cérébraux]; § ❷ Beyinciği beyin sapına bağlayan demetler. [*Ing.* Cerebellar peduncles; *Fr.* Pédoncules cérébelleux].

sapık[*], s. <*sagpmak.* § ❶ Doğanın gösterdiği yoldan ayrılan, normal sayılan yoldan sapmış: *Cinsel sapık. Sapık düşünce.* [*Ing.* Perverted, gone astray; *Fr.* Pervers, -erse, corrompu,-ue, dépravé,-ée]; § ❷ Delice davranısları olan, [*Osm.* Meczup; *Ing.* Accentric, crazy; *Fr.* Possédé,-ée]; ☆ *Eşanl.* **kaçık, deli;** § ❸ *patol.* İlkel içgüdülerinde sapma ve değişme görülen, sistemli olarak ahlâk dışı davranışlarda bulunan hasta. [*ing.* Homosexual, sexual pervert; *Fr.* Pervers sexuel, homosexuel, -elle]; ☆ *Eşanl.* **cinsi sapık.**
~ asalak, *paraz.* Konakçının alışılagelen bölgesi yerine bir başka organında yaşayan asalak. *(Doğal yaşama yeri olan ince bağırsakta bulunması gerekirken, karaciğere yerleşen bir bağırsak solucanı, sapık asalaktır).* [*Osm.* Tufeyl-i seyyar; *Ing.* Erratic parasite; *Fr.* Parasite erratique].

sapıklaşmak, nsz. f. Sapık olmak.

sapıklık[*]**,-ğı,** i. ❶ Sapık olma hali. [*ing* ve *Fr.* Perversion]. § ❷ *patol.* Bir fonksiyonun bozulması: *Tat alma sapıklığı.* [*Ing.* ve *Fr.* Aberration]; § ❸ *psiky.* İçgüdülerin sapmasına ve çok zaman hipertrofi veya atrofilerine sebep olan içgüdü bozuklukları. [*Ing.* ve *Fr.* Perversion]; ⊙ **cinsi ~,** insanda, karşı cinsin cinsel içtepilerini ve karakterini kendine mal etme anomalisi. *(Erkekte uranizm, kadında safizm adını alır).* [*Ing.* Homosexuality; *Fr.* Homosexualité].

sapılmak (-e), ösz. f. *(Herhangi bir kimse hk.)* Sapmak. [*Ing.* To be turned *(aside or off); Fr.* Tourner].

sapınç[*]**,-cı,** i. < *sapmak.* § ❶ *fels.* Özel bir görevin, normal sonuca varmasına engel olan sapıklık. [*Osm.* Dalâlet]; § ❷ *fiz.* Mercekler ve dış veya iç bükey aynalarda görüntünün çeşitli şekillerdeki kusurlarına verilen genel ad. [*Osm.* Taharrüf; *ing.* ve *Fr.* Aberration]; § ❸ *astr.* Yerdeki gözlemcinin bakış çizgisi ile yıldızın gerçek doğrultusu arasındaki sapmadan doğan optik **olay** ⊙ **cinsel ~ lar,** *psik.* ◘ **Cinsel;** ⊙ **eğrilik ~ ı,** *mat.* Bir eğrinin bir noktasındaki normaliyle, bu noktadan çıkıp teğete paralel ve sonsuz yakın bir kirisi iki çeşit parçaya ayıran doğrunun yaptığı özel açı. [*Ing.* Aberration of curvature; *Fr.* Aberration de courbure]; ⊙ **günlük ~,** *astr.* ◘ **Günlük;** ⊙ **küresel ~,** *fiz.* Paralel *(veya aynı kaynaktan gelen)* bir ışık demetinin dış bükey bir ayna veya mercekten geçince aynı noktada birleşen hayaller vermemesi. [*Ing.* Spherical aberration; *Fr.* Aberration sphérique]; ⊙ **renkser ~,** *fiz.* Bir mercekten geçen beyaz ışığın, kırılma endisleri çeşitli basit ışınlara bölünmesi ile hayalin renkli olarak görülmesi. [*Ing.* Chromatic aberration]; ⊙ **süt ~ ı,** *tıp.* Süt çocuğunda görülen metastaz hali. [*Ing. Aberratio lactis*].

~ **ekseni**, *mak.* Eğrinin bir noktasındaki normaliyle, eğrilik sapıncını verecek açıyı yapan doğru. [*ing.* Axis of aberration; *Fr.* Axe d'aberration].
~ **elipsi**, *astr.* ◘ **Elips.**
~ **merkezi**, *mat.* Gözönüne alınan noktadaki eğriyle dördüncü basamaktan bir değme noktası bulunan koniğin merkezi [*ing.* Aberration center; *Fr.* Centre d'aberration].

sapır sapır, z. *yans.* Fazla miktarda ve sürekli olarak; dökülmek ve titremek gibi kimi fiillere gelerek süreklilik ve çokluk anlatır: *Elmalar sapır sapır döküldü.* [*Fr.* Onomatopée qui imite le bruit des fruits etc. qui tombent parterre ou imite un fort tressaillement].

sapıtmak, nsz. f. § ❶ *tkz.* Aklını bozmak;aklı. suuru bozulmak.[*ing.* To go off one's head; *Fr.* Perdre la raison, devenir fou,-folle]; § ❷ *mec.* Saçmalamaya başlamak, ne söylediğini bilmeylp, saçma sapan konuşmaya başlamak. [*ing.* To talk nonsense; *Fr.* Divaguer, déraisonner]; § ❸ *esk.* Saptırmak. [*ing.* To cause to go astray]; § ❹ Şaşırmak: *Yolu sapıttılar.* [*ing.* To go astray].

sapkı*, i. < *sapmak. fels.* Bir görevin ve özellikle bir fizyoloji görevinin ters bir yön alması. [*Ing.* ve *Fr.* Perversion]; ⊙ **beşinci** ~, *sp.* ◘ **Beşinci**; ⊙ **bilerek** ~, *sp.* ◘ **Bilerek**; ⊙ **iştah** ~ **sı**, *patol.* ◘ **iştah**; ⊙ **karşılıklı** ~, *sp.* ◘ **Karşılıklı**; ⊙ **Kişisel** ~, *sp.* ◘ **Kişisel**.

sapkın*, s. < *sapmak.* § ❶ *fels.* Doğru yoldan ayrılmış, sapınca düşmüş. [*ing.* Perverted, perverse, depraved; *Fr.* Pervers, -erse]; § ❷ Sapkıya uğramış olan; § ❸ *jeol.* Yerinden ayrılmış. [*Ing.* Erratic; *Fr.* Erratique]; § ❹ i. Davranışı sapma ile nitelenen kişi; [*Ing.* The evil doer, the froward, pervert; *Fr.* Pervers]; ⊙ **çok yönlü** ~, *psikanaliz. Freud*'un çocuk cinselliğine iliskin kuramında, çocukta normal olan kısmî itimlerin *(içtepilerin)* tatminine bağlı davranışlara verilen ad. *(Ne var ki, bu davranışların, yetişkinde ortaya çıkması libido evriminin eski bir aşamasına geri dönülmüş olduğuna işarettir).* [*Ing.* Polymorphous pervert; *Fr.* Pervers polymorphe].
~ **arazi**, *jeol.* Sapkın kayalar ile bunlara eslik eden kum ve çakıldan meydana gelen bütün. [*Ing.* Erratic formation; *Fr.* Terrain erratique].
~ **kaya**, *jeol.* Yapısı bakımından üzerinde yer aldığı araziden farklı olan büyük kaya bloku. *(Sapkın kayalar çoğunlukla eski dönemlerde buzullar tarafından bugünkü yerlerine getirilmiştir).* [*Osm.* Ahcâr-ı dâlle; *ing.* Erratic rock; *Fr.* Bloc erratique].
~ **taş**, ◘ **Sapkın kaya.**
~ **rum kilisesi**, *din. tar.* ◘ **Killse.**

sapkınlık,-ğı, !. § ❶ Sapkın olma hali. [*Ing.* ve *Fr.* Perversion]; § ❷ Herkesçe kabul edilenlere karşıt düşünce veya kanıda olma; § ❸ *din.* (a) Islâm'da Tanrı yolundan ayrılma, Kur'an ile bildirilen tanrısal buyrukları tanımama, bunlara aykırı davranma; (b) Kilise tarafından katolik inancına aykırı bulunarak mahkûm edilen dinî; ⊙ **gençlik sapkınlığı**, *huk.* ◘ **Gençlik**; ⊙ **görüş sapkınlığı**, ◘ **Görüş.**

saplama, i. § ❶ Saplamak eylemi. [*Ing.* Thrusting into] § ❷ *bayınd.* Bir barajın inşaasında, iki conta arasında bulunan eleman; § ❸ *tar.* Osmanlı imparatorluğunun çeşitli bölgelerinden toplanan devşirmelerin İstanbul'a gönderilirken aralarına karışan ve devşirme niteliği olmayan kimse. *(Devşirme olmadığı halde sonradan Yeniçeri ocağına giren kimselere de saplama denirdi);* § ❹ *tekn.* (a) Iki veya daha çok makine elemanını, yapı kafesi parçalarını, iki yontma taşı, bir direkle tabanını, v.b. birleştirmeye yarayan madenî veya tahta parça; (b) Iki parçayı birleştirmeye yarayan ve iki ucuna da diş açılan madenî çubuk; *(bir ucu parçalardan birinde açılmış yuvaya girer, öteki ucu bir somunla tespit edilecek parçayı sıkıştırır);* (c) Bir parmaklığın duvara tutturulmasına yarayan uç kısmındaki cubuk; ☆ *ŞEKİL: 590* — **ViDA VE CiVATALAR**; ⊙ ❺ *esk.* Iri başlı çivi. [*ing.* Stud; *Fr.* Chevillage]; ⊙ **genleşmeli** ~, *döş.* ◘ **Genleşme.**
~ **atış**, *ask.* Mermi yolu ordinatının, hedef ordinatına eşit veya daha düşük bir yüksekliğe ancak hedef yakınında ulaştığı atış: *Bir atış planı ölü noktaları arttıran saplama atıştan kaçınmalıdır.*
☆ *Karş.* **yalayıcı atış.**
~ **civata**, *tekn.* Iki parçayı üzerindeki somunla birlikte sıkıştırarak birleştirmede kullanılan, diş açılmış civata. [*Ing.* Pivot bolt, top bolt, fixture stud].
~ **dikiş**, *matb.* Blok defter ve makbuzlarda, broşürlerde yandan yapılan tel veya iplik dikişler, saplama. [*Ing.* Stabling; *Fr.* Piqûre au block].
~ **duvar**, Ucu diğer bir duvara saplanmış olarak yapılan duvar. [*Fr.* Mur de rive].
~ **vida**, *tekn.* Iki madenî parçayı uç uca birleştirmek için iki ucuna da diş açılan vida. [*ing.* Screw bolt, stud bolt; *Fr.* Boulon à vis].

saplamak (-i -e), *esk. T. (Bir şeyi)* Kuvvetli bir itis veya vurusla batırmak: *Bıçağı sapladı.* [*ing.* To thrust into (a sharp pointed thing)].

saplanma, i. § ❶ Saplanmak eylemi; § ❷ *psiky.* Duygusal tezahürlerin hastanın dışındaki bir kimse *(çoğu zaman baba veya anne),* bir organ veya bir vücut parçası üstünde toplanması; *(saplanma olayları özellikle nevrozlarda görülür).*

saplanmak (-e), f. § ❶ *(Bir şeye)* Uç kısmından hızla batmak; girmek: *Ok bacağına saplandı. Bıçak tahtaya saplandı* [*ing.* To be thrusted in]; § ❷ Batıp kalmak; batarak hareket edemez bir durumda olmak: *Çamura saplanmak. Araba kuma saplandı.* [*Ing.* To be pushed or driven *(in)*]; § ❸ *mec.* Takılıp kalmak; Bir seyle ilgisini kesememek: *Zihni bu noktaya saplandı*

saplantı*, i. < *saplanmak.* Kisinin zihnine zorlayıcı ve bunaltıcı tarzda, önüne geçilmez bir güçle gelen saçma ve ölçüsüz düşünce veya duygu. [*Osm.* Fikri sabit; *Ing.* Fixed idea, fixation, obsession; *Fr.* Obsession, idée fixe]; ⊙ **iç tepi** ~, *psikopatol.* ◘ **içtepi.**

saplı, s. § ❶ Sapı olan: *Saplı tencere;* § ❷ Saplanmış: *Bıçak karpuza saplı duruyor;* § ❸ i. Uzunca bir sapı olan tas veya tencere.
~ **çenekler**, *bot.* Dip kısmı bir çeşit sap şeklinde incelen çenekler.
~ **delgi**, *ağ. iş.* Salyangoz delginin elle tutularak döndürülebilen türü. [*Osm.* Saplı matkap, burgu].
~ **kalmak**, *dey.* Bir seyin sürekli olarak düşünüldüğünü belirtmek için kullanılır. [*Ing.* To stick to some old habit, etc.].
~ **karın**, *zool.* Karıncalarda ve yaban arılarında olduğu gibi ince bir sap veya sapçıkla göğüs kısmına bağlı karın. [*Ing.* Petiolated abdomen; *Fr.* Abdomen pétiolé].
~ **mandal**, *inş.* ◘ **Mandal.**
~ **meşe**, *bot.* ◘ **Meşe.**
~ **yaprak**, *bot.* Dibinde bir sapı bulunan yaprak. [*Ing.* Petiolated leaf; *Fr.* Feuille pétiolée].

sapma*, i. § ❶ Sapmak eylemi; § ❷ *fiz.* (a) Serbest bir mıknatıslı iğnenin denge konumunda iken gösterdiği doğrultudan geçen düsey düzlemle, bulunulan noktanın meridyen düzlemi arasındaki açı; (b) Bir ışının saydam bir biçmeden geçtikten sonraki doğrultusu ile ilk doğrultusu arasında meydana gelen açı. [*Osm.* Inhiraf; *ing.* ve *Fr.* Spire]; § ❸ *avc.* Geyik ve dağ keçisinin, pesinden gelen köpeği şaşırtmak için başvurduğu hile. *(Hayvan gitmekte olduğu doğrultuyu aniden değiştirir, birden sağa veya sola dönerek yolunu saptırır);* § ❹ *balist.* Bir merminin ulaştığı nokta ile ulaşması gereken nokta arasındaki uzaklık; [*Ing.*Divergence; *Fr.* Écart]; § ❺ *ask. hava.* Bir bombanın yere çarptığı nokta ile yörüngesi boslukta olması halinde bombanın yere düşeceği kuramsal nokta arasındaki fark; § ❻ *den.* Geminin madenî kütlesinin pusula iğnesinde meydana getirdiği etki. [*Ing.* Deviation; *Fr.* Déviation]; § ❼ *gram.* Bazı kelimelerin türk dilbilgisi kurallarına göre olmaları gereken biçimlerden uzaklaşmaları *(benge > bene > bana gibi).* ◘ **Aberant**; § ❽ *elek.* Bir ölçü âletinde hareketli parçanın belirli bir konuka göre farkı. *(Bir âletin mekanik sıfırı ile taksimat sıfırının çakışık olması halinde, taksimatın başlangıcı belirtilmezse, başlangıç noktası taksimat sıfırıyle karışır. Sapma açı; birimi, taksimat veya ölçülen büyüklüğün birimleri olarak ifade edilir).* [*Osm.* Inhiraf; *ing.* Deviation; *Fr.* Déviation]; § ❾ *elek.* Bir elektrik alanı veya magnetik alan etkisiyle elektron demetinin veya yüklü taneciklerin az veya çok yön değiştirmesi. [*ing.* Déflexion]; ❿ *istat.* Iki değer arasında artı veya eksi olabilen cebirsel fark. [*Ing.* Deviation; *Fr.* Déviation]; § ⓫ *jeol.* Bir kıvrımın birdenbire ve dar açı yaparak yön değiştirmesi; § ⓬ *mat.* Ihtimaller hesabında tespit edilmiş elverişli olaylar sayısı ile bu olaylardan en muhtemel olanların sayısı arasındaki fark. [*Fr.* Écart]; ⓭ *meteor.* Bir meteoroloji unsurunun değerlerinde ortalamaya göre negatif veya pozitif fark; § ⓮ *opt.* Gelen bir ışının kırılan veya çıkan ışınla yaptığı açı: *Prizmada kırılma indisine göre sapmanın değişmesi, ışığın renklere ayrışmasına yol açar.* [*ing.* Deviation; *Fr.* Déviation]; ⓯ *sibern.* Ayarlı ve belli bir büyülüğün değeriyle ayarlama değeri arasındaki fark. [*Fr.* Écart]; § ⓰ *sosyal psik.* Bir toplumun kültürünce normal sayılan kisisel çesitlenmeleri aşan davranış tipi. *(Bu davranış örneği. bazı kişilerin, kültürleşmeye karşı direnişlerini temel eder. Sapma davranışları, toplum karşıtı veya toplum dışı sayılabilir. Ama toplumca kabul edilmiş bulunan bir kültür modeline (kendisini Napolyon sanan akıl hastası gibi) uygun da olabilir. Toplumlar, bu sapmaları bazen, resmen tanırlar: (meselâ Fransa'nın bazı yerlerinde «köyün delisi» veya bazı kızılderili kabilelerde «erkek-kadın» tipi böyledir).* [*Fr.* Déviance]; ⊙ ~ **lı bağlantı**, *döş.* Iki dirsekle yapılan ve kolaylık sağlayan bir bağlantı. [*Ing.* Swing joint]; ⊙ **açısal** ~, (~ **açısı**), *hava.* Bombardıman uçağını yukarıda sözü geçen iki noktaya birleştirecek doğrular arasındaki açı; ⊙ **aritmetik**, ~, *istat.* ◘ **Mutlak ortalama sapma**; ⊙ **atonal** ~, *akust.*, ◘ **Atonal**; ⊙ **bağıl** ~, *mat.* Verilen bir dizi için, tespit edilmiş olayın ihtimaliyle frekans arasındaki fark. [*Ing.* Relative deviation; *Fr.* Écart relatif]; ⊙ **cinsel** ~ *genetik.* Cinsel kromozomlarla ilgili sapma; ⊙**çizgisel** ~, *ask. hava.* Yerde aynı iki nokta arasındaki uzaklık; ⊙ **düşey** ~ **sı**, *geod.* ◘ **Düşey**; ⊙ **güçül** ~, *sibern.* Ayarlama değeriyle otoreglaj değeri arasındaki bir anlık fark. [*Ing.* Virtual deviation; *Fr.* Écart virtuel]; ⊙ **ikinci derece ortalama** ~, *mat.* Bağıl sapmanın karesinin ortalama değerinin kare kökü. [*Ing.* Écart quadratique moyen]; ⊙ **karşılaştırma** ~ **sı**, *sibern.* Karşılastırma için seçilen değerle, ayarlı bir büyüklüğün değeri arasındaki fark. [*Fr.* Écart de référence]; ⊙ **kartillerarası** ~, *istat.* Birinci ve üçüncü kartiller arasındaki mesafe. [*Ing.* Interquartile deviation; *Fr.* Écart interquartile]; ⊙ **kırık** ~ **sı**, *jeol.* ◘ **Kırık**; ⊙ **kromozom** ~ **sı**, *genetik.* Bir veya birkaç kromozomun sayısında veya yapısındaki anomali; meyoz veya mitoz seklinde hücre bölüşmesi sırasında meydana gelen bir kaza sonucu olurlar. Kromozom sapmaları insanda doğuştan şekil bozukluklarıyle ortaya çıkar. Doğuştan sekil bozukluklarıyle dünyaya gelen çocuklarda *(yeni doğanların yüzde biri)* kromozom sapması vardır). [*ing.* Chromosomic aberration; *Fr.* Aberration chromosomique]; ⊙ **kuadratik** ~ *istat.* Bir numunede bir vasfa tekabül eden en büyük ve en küçük değer arasındaki fark. [*ing.* Quadratic deviation; *Fr.* Écart quadratique]; ⊙ **kurulu rejimden** ~, *sibern.* Çalışan bir sistemde herhangi bir anda kaydedilen sapma. [*Fr.* Écart en régime établi]; ⊙ **medyana göre** ~, *istat.* Verilen medyana göre mutlak farklarının aritme-

tik ortalaması. [*Fr.* Écart à la médiane]; ⊙ **muhtemel** ~, § ❶ *istat.* Simetrik bir dağılmada ortalamaya göre gözlemlerin yüzde 50'sini içine alan simetrik sapma. [*Ing.* Probable deviation; *Fr.* Écart probable]; § ❷ *balist.* Atışların yüzde 25'ini alacak büyüklükte bir arazi şeridini ayıran ve biri ortalama atış noktasından geçen iki paralel doğru arasındaki uzaklık. *(Bu iki doğru, atış yönüne dikse menzildeki muhtemel sapmayı, paralelse yöndeki muhtemel sapmayı gösterir).* [*Fr.* Écart probable]; ⊙ **mutlak ortalama** ~, *istat.* Verilerin aritmetik ortalamaya göre mutlak farklarının aritmetik ortalaması *(aritmetik sapma veya fark da denilir).* [*Ing.* Arithmetic deviation; *Fr.* Écart moyen absolu, écart arithmétique]; ⊙ **ortalama kuadratik** ~ **(tipik** ~**)**, *istat.* Verilerin aritmetik ortalamaya göre farklar karelerinin kare kökü. [*Fr.* Écart quadratique moyen, écart type, écart étalon]; ⊙ **ortalama** ~, *astr.* ◘ **Ortalama**; ⊙ **otozom** ~ **sı**, *genetik.* Otozomlarda, yani cinsel kromozomlar dışı kromozomlarda görülen sapma. [*Ing.* Autosomic aberration; *Fr.* Aberration autosomique]; ⊙ **rotadan** ~, *den.* İzlenen rotanın dışına çıkma. [*Ing.* Deviation; *Fr.* Déviation, déroutement]; ⊙ **tipik** ~, *istat.* ◘ **Ortalama kuadratik sapma.**

~ **açısı**, *bot.* ◘ **Çevrim** *(yaparak çevrimi).*

~ **göstergesi**, *hava.* Yere göre sapmayı ölçmek için bir uçakta kullanılan âlet. [*Ing.* Drift indicator; *Fr.* Dérivomètre]

~ **ölçer**, *magn.* ◘ **Sapma ölçer.**

sapmak(-e), f. *esk. T.* § ❶ Yürürken, sağa veya sola dönerek başka yola gitmek; gidiş yönünden ayrılarak başka bir doğrultuya yönelmek: *Satıcı yan sokağa saptı.* [*Ing.* To swerve, to deviate, to diverge, to turn off into a different direction; *Fr.* Dévier, s'écarter de sa direction]; § ❷ *mec.* Doğruluktan ayrılıp kötü veya yanlış bir yola girmek: *Hileye sapmak;* § ⊙ Önceden belirlenmiş, tespit edilmiş ve benimsenmiş görüş, düşünüş, amaç veya davranışlardan ayrılmak: *Amacından sapmak.* [*Ing.* To deviate; *Fr.* Dévier]; § ❷ *balist. (Mermi hk.)* Atış düzleminden ayrılmak.

~ **etkisi**, *sibern.* ◘ **Etki.**

~ **ibresi**, *mağn.* ◘ **ibre.**

~ **ortalaması**, *mat.* ve *istat.* ◘ **Ortalama.**

~ **pusulası**, *mağn.* ◘ **Pusula.**

~ **ve zaman etkisi**, *sibernetik.* ◘ **Etki.**

sapma.ölçer, b. i. *magn.* Magnetik sapmayı ölçmek için *Gauss* tarafından tasarlanan pusula. *(Bazı rasathanelerde kullanılan ve sapma değişimlerini sürekli olarak kaydeden âletlere de bu ad verilir.* [*Ing.* Declinometer; declination compass; *Fr.* Déclinomètre].

sapogenin, i. *Fr. sapogénine. kim.* Saponinlerin hidrolizinden meydana gelen aglikonların genel adı. *(Sapogenin'ler çok homojen bir grup meydana getirir; Kimyasal iskeletleri sterollerden türer; fakat yan zincirleri alkol fonksiyonlarından başka keton. lakton, spiran v.b. fonksiyonları taşır).* [*Ing.* Sapogenine].

sapon-, *Lat. sapo, saponis,* sabun'dan alınan ve birçok kelimenin yapısına giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Sapon].

saponarya, i. *bot.* ◘ **Sabunotu.**

saponid, i. *Fr. saponide.* Suya göre çok kararlı, aniyonik yüzey, etkeni, sabun ise, aynı şartlarda, tersinir bir hidrolize uğrar. [*Ing.* Saponide].

saponin, i. *Fr. saponine. kim.* Bitkilerde yaygın olarak bulunan heterozitlerin genel adı; özellikle çöven otunda *(saponaria)* çok bulunduğu için bu ad verilmiştir. *Saponin'ler,* genellikle renksiz ve şekilsiz bileşiklerdir; suda çözünerek suyu köpüklendirir; yağlar, hidrokarbonlar ve reçineler gibi suda çözünmeyen maddeleri suda sübye haline getirebilir. Çamaşır sabunlarının veya deterjanların, şampuanların, tıraş sabunlarının ve yangın söndürme bombalarının içindeki sıvıların bileşiminde hep saponin bulunur. Saponinlerin hidrolizinden, billûrlaşmış bir sapogeninle birlikte bir veya *(çoğu zaman)* birçok oz açığa çıkar. [*Ing.* Saponin].

saponit, i. *Fr. saponite. min.* Hidratlı doğal magnezyum ve alüminyum silikat; beyaz renkte, yağlı görünüştedir. [*Ing.* Saponite; *Fr.* Saponite. pierre de savon].

☆ *Eşanl.* **sabun taşı.**

sapot,-tu, i. *(Nahuatl dilinden)* Antiller'de yetişen *Lucuna mammosa*'nın meyvesi. *(Etli kısmı genellikle marmelat şeklinde yenir). Sapot* bütün Orta Amerika'da makbul sayılır. Meyvesi yenen diğer bir türden *(Lucuma serpentaria) Colebra sapot*'u elde edilir. Sapot adı, yanlış olmakla beraber diğer bazı ağaçların meyvelerine de verilir. *(Achras sapota'nın meyvesine sadece sapot: Diospyros ebenaster'in meyvesine siyah sapot /Meksika, abanozgillerden/, Matisia cordata'nınkine /ebegümecigillerden/ sadece sapot denir).* [*Ing.* ve *Fr.* Sapote].

sapota, i. *Lat. Nahuatl dilinde = izapotl > isp. zapotilla, bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Sapotaceae* familyasından, 20-25 m. boyunda, beyaz lateksli meyve ağacı. Yaprakları almaşık dizili, düz kenarlı, yirmi otuz kadar yan damarlıdır. Yaprakların koltuğunda tek tek beyaz çiçekler açar. Meyvesi limon irliğinde etli bir yemiştir; etli kısmı sarı-turuncu renkte ve çok lezzetlidir, ama uzağa taşınmaya elverişli olmadığından ancak mahallinde tüketilebilir. Orta Amerika ormanlarında kendiliğinden yetişir. Ayrıca bütün tropikal ülkelerde meyve bahçelerinde yetiştirilir. [*Lat. Achras sapota; ing.* Sapodilla, sapotilla; *Fr.* Sapotillier, sapotier].

sapotoksin, i. *Fr. sapotoxine. biyokim.* Karamuk tohumlarında bulunan alkaloid. [*Ing.* Sapotoxin].

sapremi, i. *Fr. saprémie. toksikol.* Çürümeyle hasıl olan zehirli maddelerin soğurulmasıyle meydana gelen zehirlenme.

sapr(o)-, *Yun. sapros,* çürümüş'ten alınan ve bir çok kelimenin yapısına giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Sapr(o)].

saprofit, s. ve i. *Fr. saprophyte < Yun. sapros,* çürük + *phyton,* bitki. *bot.* ◘ **Çürükçül.**

~ **bitki**, *bot.* ◘ **Çürükçül bitki.**

saprojen, i. *bot. (Mantar gibi).* Çürütücü mikroorganizma. [*Ing.* Saprogen].

sapropel, i. *Fr. sapropel.* Petrolün temel çökelini oluşturan organik çamur. [*Ing.* Sapropel].

sapropelik, s. *Fr. sapropélique < Yun. sapros,* çürümüş + *pelos,* çamur. İçinde organik maddelerin ayrıştığı ve kükürtlü hidrojen gazının açığa çıktığı durgun su birikintilerinin flora ve favnası için kullanılır. *(Bu favna gastrotreche bakımından çok zengindir).* [*Ing.* Sapropelic].

saprozoit,-ti, i. ve s. *Fr. saprozoïte. paraz.* Çürümekte olan organik maddelerde, insanların veya hayvanların yaralarında veya içlerinde yaşayan bir hücreli hayvan veya kurtçuk. *(Asalakların canlılar üstündeki etkisi kötü olduğu halde saprozoitlerin etkisi değişiktir, hattâ, bazı hallerde yararlı dahi olabilir. Meselâ bazı sinek kurtçukları bir takım yaraları sterilize eder).* [*Ing.* Saprozoite].

sapsağlam /sap:sağlam/. s. Her yanı sağlam, çok sağlam. [*Ing.* Very strong, very healthy; *Fr.* Tout à fait sauf, en très bon état, tout à fait bien portant].

sapsarı /sap:sarı/, s. § ❶ Her yanı sarı veya pek sarı. [*Fr.* Tout à fait jaune]; § ❷ *(Yüzhk.)* Çok solgun. [*Ing.* Very pale; *Fr.* Très pâle].

~ **olmak** *(veya kesilmek), dey.* Herhangi bir sebeple yüzünün rengi solmak, sarı bir renk almak.

sapsı, s. § ❶ Sap biçiminde olan; § ❷ *bot.* Dalsız, basit bir sap biçiminde olan.

sapsız, s. § ❶ Sapı olmayan: *Sapsız kova.* [*Ing.* Without a handle; *Fr.* Sans manche]; § ❷ *zool.* ve *bot.* Asıl desteğine sıkıca yapışık veya iyice gömülü olan. [*Ing.* Stemless, stalkless; *Fr.* Sessile]. ☆ *Kars.* **sapçıklı**; ⊙ **ipsiz** ~, *dey.* ◘ **ipsiz.**

~ **balta**, *dey.* Koruyanı, dayanağı, olmayan kimse. [*Ing.* One without backing or influence].

~ **meşe**, *bot.* ◘ **Meşe.**

~ **ur**, *patol.* Bir sapçığın ucunda bulunmayan ur. [*Ing.* Sessile tumour; *Fr.* Tumeur sessile].

sapsız.karınlılar, ç. b. i. *zool.* Testeresineği gibi karın kısmı sapsız, zarkanatlıları kapsayan böcek alttakımı. [*Ing.* ve *Fr.* Sessiliventres].

sap.sineğigiller, ç. b. i. *zool.* Çift kanatlı, kısa duyargalı, kurtçukları ekin saplarında yaşayan, tüysüz, çok küçük yapıda sinekler familyası. [*Lat.* ve *Ing. Chloropidae; Fr.* Chloropidés].

☆ *Eşanl.* **ekinsineğigiller.**

saptamal*, i. § ❶ Saptamak eylemi. [*Osm.* Tespit; *ing.* Fixing; *Fr.* Fixation]; § ❷ *sin.* Yıkanmış bir duyarkatın gümüş bromür kalıntılarını eritmek için filmin kimyasal bir eriyikten geçirilmesi. [*ing.* Fixing; *Fr.* Fixage].

saptamak*, f. § ❶ Bir seyi bir yere saplanmış gibi, kımıldayamaz veya değişmez hale getirmek. [*Osm* Tespit etmek; *ing.* To fix; *Fr.* Fixer]; § ❷ *mec.* Bir seyin durumu, niteliği, niceliği üzerine kesin bilgi edinmek.

saptanım*, i. Saptanmak eylemi, durağanlaşma. [*ing.* Fixity; *Fr.* Fixité]; ⊙ **angıların** ~ **ı**, *mant.* ve *psik.* ◘ **Angı.**

saptanımcılık.-ğı, i. *fels.* Türlerin değişmez olduğunu, ötedenberi hep aynı halde bulunduğunu ileri süren öğreti, türlerin saptanımı doktrini. [*Osm.* Nevilerin sabitliği; *Ing.* Fixism, fixity of the species; *Fr.* Fixisme, fixité des espèces, créationnisme].

saptanmak, nsz. f. Saptanmak eylemine konu olmak, tespit edilmek. [*ing.* To be fixed; *Fr.* Se fixer].

saptayıcı, s. ve i. Saptanmak işini yapmakla görevli *(kimse);* tespit edici, sabit kılan, devamlı kılan. [*Ing.* Fixer; *Fr.* Fixateur].

~ **yıkama**, *fot.* Çekilen resim plakları ve filimlerin belirtici yıkaması yapıldıktan sonra kimyasal olayı durdurmak için yapılan ikinci yıkama.

saptırıcı, s. < *saptırmak.* § ❶ Sapmaya yol açan; § ❷ *elek.* Sapma meydana getirmeye yarayan. [*Ing.* Deflecting; *Fr.* Déflecteur, -trice]; § ❸ *!.* Bir akıntının doğrultusunu değiştiren eleman. [*ing.* Deflector; *Fr.* Déflecteur]; § ❹ *hava.* Su üstünde uçan serbest bir balonun rüzgâr yönünden sapmasını, sağlayan cihaz. [*ing.* Deviator; *Fr.* Déviateur]; § ❺ *psik.* ◘ **Refraktif;** ⊙ **jet** ~ **sı**, *hava.* Bir tepkili motorda eğzos borusunun arkasına yerleştirilen donatım. [*Fr.* Déviateur de jet].

~ **bobinler**, *elek.* Bir magnetik alan etkisiyle yüklü tanecik demetlerini saptıran bobin çifti. [*ing.* Deffecting coils; *Fr.* Bobines déflectrices].

~ **plaklar**, *elek.* Yüklü tanecik demetleriyle çalışan her cihazda, aralarında bir potansiyel farkı doğurulduğu zaman bu demetleri saptıran yatay veya düsey plaka çifti. [*Ing.* Raffe-plates; *Fr.* Plaques déflectrices].

~ **teknik**, *farklar psik.* Yansıtmalı testlerin bir sınıfı; bu sınıfta yer alan testlerin ayırt edici özelliği, deneğin kişiliğinin yansıtılması sırasında beliren bir sekil bozulmasıdır; denek, bu durumda, dil, jest gibi toplumsal ve genellilke kabul edilmiş bir haberlesme aracını değişime uğratır. *(Bu yolda en çok kullanılan deneme tarzı grafoloji , yani el yazısının incelenmesidir).* [*Ing.* Refractive technique; *Fr.* Technique réfractive].

saptırma, i. § ❶ Saptırmak eylemi. [*ing.* Deviating]; § ❷ *balist.* (a) Sapmayı düzeltmek için, nişan alma âletinin yerini değiştirme. *(Böylece parçanın atış düzlemi, nişan alma düzlemine göre sapmanın ters yönünde yer değiştirir).* [*Ing.* Drift; *Fr.* Dérive]; (b) *(Geniş anl.)* Yön verilmiş nişan alma âleti üzerinde okunan taksimat. [*ing.* Allowance for lateral deviation, for deflection; *Fr.* Dérive, graduation lue sur un appareil de pointage en direction]; § ❸ *mim.* Süs olarak yapılan kırık çizgili bir çe-

şit silme. [*Ing.* Fret; *Fr.* Frette]; ⊙ **dren tipi** ~, *trm.* ◘ **Dren.**

~**bendi**, *trm.* Bir nehirden suyun bir kısmını veya tamamını başka bir su mecrasına çevirmek için inşa edilen bir bend. [*Ing.* Diversion dam].

saptırmak (-ı, -a), f. Sapmak işini yaptırmak. [*Ing.* To make deviate, to cause, to turn to; *Fr.* Détourner du chemin, dévier].

sapukaya, i. *(Tupi dilinden) bot. Lecythidaceae)* familyasından, Brezilya ve Tropikal Amerika'da yetişen ağaç. *Lecythis pisonis ve L. grandiflora* adlı türlerinden yapıcılıkta kullanılan bir odun elde edilir; bu ağaçların soymuklarından ip yapılır, meyve çekirdeklerinden de yağ çıkarılır. Brezilya'da yetişen *Sapukaya kastanha*'nın *(Lecythis ollaria)* meyvesinin boyu 18 sm.'yi bulur; mahallinde «*maymun tenceresi*» denilen bu meyveler Batı Avrupa'da «*Brezilya cevizi*» adıyle satılır. Asıl «*Brezilya cevizi*» veya «*Brezilya kestanesi*» lse daha başka bir cinsten *(bertholletia)* elde edilir. [*Lat. Lecythis; Ing.* Sapucaia, sapucaja, sapucaya; *Fr.* Sapucaia].

sar[1], s. *Osm.* < *Ar. sürûr* > *sârr. esk.* Sevindiren, sevinç veren, sevinçli. [*Ing.* That exhilarates and makes happy].

sar[2] /sâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Öç, intikam; § ❷ *huk. esk.* Kendisinden öç alınacak katil kimse.

sara, i. *Osm.* < *Ar. sar'a. tıp.* Şuur kaybı, duyumsal sanrılar ve çeşitli ruhsal bozukluklarla birlikte lokal veya genel ihtilâç nöbetleri halinde gelen sinir hastalığı; sebebi beyindeki bir grup sinir hücresinin kendiliğinden harekete geçerek deşarj olmasıdır. [*ing.* Epilepsy, epileptic fit; *Fr.* Épilepsie]; ☆ *Eşanl.* **tutarak, tutarık, tutarga, yilbik**; ⊙ ~ **sı tutmak**, *dey.* Sara nöbeti gelmek. [*ing.* To have an epileptic fit; *Fr.* Avoir une attaque épileptique]; ⊙ **gizli** ~, *nörol.* Silik ve çok çabuk geçen nöbetler halinde beliren sara *(Hasta baygınlık geçirir; fakat şuuru o kadar çabuk geri gelir ki, orada bulunanlardan hiç biri hastanın nöbet geçirdiğinin farkına varmaz.)* [*ing.* Latent epilepsy]; ⊙ **heyecan** ~ **sı**, *psik.* Bazı *psikasteni* ve musallat fikir *(obsesyon)* hallerinde görülen psikojenik çırpınmaları anlatmak için **Bratz**'ın ileri sürdüğü terim. [*Ing.* Affectepilepsy].

~ **otomatizmi**, *tıp.* ◘ **Otomatizm.**

sara[3] /sârâ/, s. *Osm.* < *esk.* § ❶ Saf, halis, temiz, katışıksız. [*Ing.* Pure, excellent]; § ❷ i. Kadın adı.

sarabanda, i. *sp. zarabanda.* Ağır tempolu, üç ölçülü, İspanyol halk dansı; ilk olarak 1583'te ortaya çıktı. [*Ing.* Saraband; *Fr.* Sarabande].

sara.bilim, b. i. *tıp.* Sarayı inceleyen tıp dalı. [*ing.* Epileptology; *Fr.* Épileptologie].

saraç.-cı, i. *Osm.* < *Ar. Serc* > *serrâc.* § ❷ Koşum ve eyer takımları yapan veya satan kimse. [*Ing.* Saddler, leather worker; *Fr.* Sellier, harnacheur]. ☆ *ŞEKİL: 476.*— **SARAÇ**; § ❶ Koşum ve eğer takımlarını işleyen ve süsleyen işçi; § ❸ *(Geniş anl.)* Deri, muşamba v.b.'den bavul, çanta v.b. yapan kimse.

~ **bıçağı**, Saraçların **derileri** kesmek için kullandıkları, ay şeklinde ve ortasından saplı keskin bıçak. [*Ing.* Heading knife; *Fr.* Demi-rond].

~ **dikişi**, *saraç.* ◘ **Dikiş.**

~ **iğnesi**, Ucu kılıç, laması gibi ve kesici olan çeşitli kalınlıkta düz ve eğri iğne:*Saran iğnesi ince derilerle bezleri dikmeğe yarar.* [*ing.* Saddler's needles].

~ **ruleti**, *saraç.* ◘ **Rulet.**

~ **takımları**, Saraçların kullandıkları âletler. [*ing.* Harnessmaker's tools, saddler's tools].

~ **tezgâhı**, Üzerinde saracın çalıştığı kare şeklinde ve kenarlı masa. *(Işık altında kolayca yer değiştirecek şekilde yapılmıştır).*

saraç.hane /sarrâc-hâne/, i. *Osm.* < *Ar. sarrâc* + *Fars. hâne.* ev, *esk.* § ❶ At takımları, araba koşumları ve mesinden eşya yapılan ve satılan yer. [*ing.* Harness shop; *Fr.* Marché des selliers]; § ❷ İstanbul'da saraçların toplu olarak çalıştığı çarşı.

saraçlık.-ğı, i. § ❶ Binek veya çeki atına ait koşum takımını meydana getiren bütün parçaların yapım veya tamir sanatı. [*ing.* Saddlery; *Fr.* Sellerie]; § ❷ Özellikle koşum takımlarının yapım ve tamiriyle uğraşan küçük sanayi dalı. [*Ing.* Saddler's trade; *Fr.* Sellerie].

sarafan, i. *(Farsça kaynaklı Rusça kelime).* (a) Köylü kadınların giydiği kollu veya kolsuz uzun elbise. [*Fr.* Saraphane]; (b) XIV. - XVII. yüzyıllar arasında, erkeklerin giydiği bir çeşit uzun kaftan. [*Fr.* Saraphane].

sarahat.-ti /sarahât/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Açıklık, aydınlık. [*Ing.* Clearness; *Fr.* Clarté]; § ❷ İfadedeki açıklık; şüphe ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde açık olan ifade. [*Ing.* Distinctness, explicitness; *Fr.* Netteté, précision].

sarahaten, z. *Osm.* < *Ar.* Açık olarak, açıktan açığa, açık bir şekilde. [*ing.* Openly, explicitly, clearly; *Fr.* Clairement, ouvertement, nettement].

sarak.-ğı, i. < *sarmak.* § ❶ *mim.* Bir yapıyı çevreleyen ve katları belirten yatay ve çıkıntı şeklinde taş örgü. [*ing.* String course; plain moulding; *Fr.* Bandeau]; § ❷ *matb.* Kenar çizgisi, süslü işlemeli kenar bandları. [*ing.* Ornamental band; *Fr.* Vignette - bordure].

saraka, i. *Yun. sarkasmos*, § ❶ *aro.* Üstü kapalı alay, iğneleme, istihza. [*ing.* Mockery; *Fr.* Moquerie]; § ❷ *ed.* Acı ve batıcı alay. [*Osm.* Tehekküm; *ing.* Sarcasm; *Fr.* Sarcasme]; ⊙ ~ **ya almak**, *arg.* Alay etmek, *(birini)* alaya almak: *Harbi konuşuyorum, sarakaya alırsan marizlerim hal* [*ing.* To ridicule, to mock, to deride; *Fr.* Se moquer de].

~ **etmek**, *dey. arg.* (a) Alay etmek, *(biriyle)* eğlenmek: *Dünkü çoluk çocuk. bizimle saraka ediyor;* (b) Sarkıntılık etmek: *Paçozlarla saraka ederken enselenmiş.* [*ing.* To ridicule, to mock, to deride].

sarakacı, s. *arg.* Alaycı. [*Osm.* Müstehzi; *Ing.* Mocker; *Fr.* Blagueur, railleur].

saralar, ç. i. *etn.* Çat'ta zenci halk. Fort - Archambault'un doğusunda yaşayan Saralar çok uzun boyludur. *(Ortalama 1.75 m.)* ve hangi ırktan oldukları çözülememiştir; bağımsız birçok klana bölünürler. Dilleri orta sudan grupundandır. [*ing.* ve *Fr.* Saras].

saralı, s. ve i. Sara hastalığına yakalanmış olan *(kimse).* [*Ing.* Epileptic; *Fr.* Épileptique].

saramet /sarâmet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kahramanlık, yiğitlik.

Saran, öz. i. *dilb.* Bocpuri'nin, yaklaşık olarak 2 milyon kişi tarafından konuşulan alt lehçesi. [*Ing.* ve *Fr.* Saran].

sararma, i. § ❶ Sarı olma, rengi sarıya dönme. [*Ing.* Yellowing; *Fr.* Jaunissement]. § ❷ *bot.* Bitkilerin, soğuk, nem ve bazen de mantarların etkisiyle sarı renk alması. *(Normal halde yeşil olan bir bitki ışıksız bir yerde gelişirse klorofil oluşmaz, bitki sarı kalır /ksantofil, karoten/, fakat ışığa doğru boyu uzar; bu özellikten bitkilerin boyunu uzatmak için faydalanılır).* [*Ing.* Yellowing; ripening; *Fr.* Jaunissement].

sararmak, nsz. f. *esk. T. sargarmak.* § ❶ Sarı olmak, rengi sarıya dönüşmek: *Yüzü niçin* sarardı. [*ing.* To turn yellow; *Fr.* Jaunir]; § ❷ Korku, heyecan v.b. sebeplerle benzi solmak. [*ing.* To grow pale; *Fr.* Devenir pâle, pâlir]; § ❸ *res. (yağlıboya resimler hk.)* Sarımsı bir renk almak; ⊙ **sararıp** ~, *dey.* Benzi belirgin bir şekilde ve gittikçe artarak solmak.

sararma, i. § ❶ Sarartmak eylemi. [*ing.* Yellowing; *Fr* Jaunissement]; § ❷ s. Cılız ve sarı *(kimse).* [*Ing.* Pale skinned; *Fr.* A peau pâle].

sararmak (-ı), f. Rengini sarıya çevirmek. Sararmasına sebep olmak: *Güneş ekinleri sararttı.* [*ing.* To make yellow, to render pale, to let fade; *Fr.* Jaunir].

sarat, i. Delikleri kalburunkinden daha büyük fakat ufak çakıl ve taşları geçirmeyen kalbur. *(Köylüler buğday tanelerini bundan geçirerek taşlarını ayırırlar).* [*Fr.* Crible à grands trous].

Saravak, öz. i. *Ing. Sarawak.* Güneydoğu Asya'da Malaysia Federasyonu üyesi eyalet. Yüzölçümü 121.984 km², merkezi *Kuçing*, 'dir. [*ing.* ve *Fr.* Sarawak].

saravele, i. *den.* Bir yelkeni sarmak eylemi. ~ **etmek**, *den.* Bir yelkeni, indirdikten

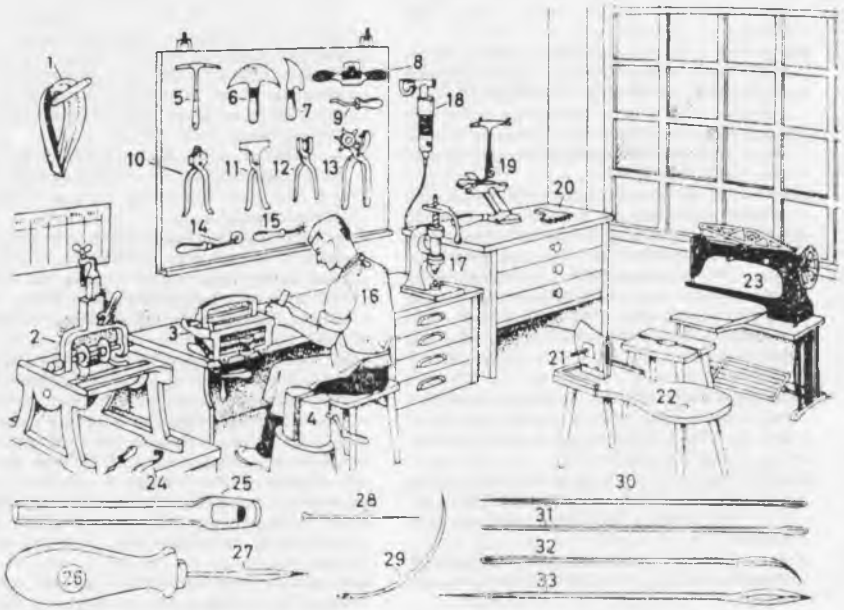

ŞEKİL: 476.— **SARAÇ.** */Saraç atelyesi/.* **1.** Hamut. **2.** Kösele zıvana tezgâhı. **3.** Köseleyi biçme ve temizleme makinesi. **4.** Hamut forması. **5.** Saraç çekici. **6.** Yuvarlak bıçak. **8.** Kösele rendesi. **9.** Köşe kalemi *(keski).* **10.** Kösele kıskacı. **11.** Örme-germe kıskacı. **12.** Zımba. **13.** Çarklı zımba *(oyma pensesi).* **14.** Saraç ruleti. **15.** Dikisleri işaretleyen delme çarkı. **16.** Saraç. **17.** Delik açma makinesi. **18.** Elektrikli kösele kesme makinesi. **19.** Kayış kesme makinesi. **20.** El dikişi demiri. **21.** Dikiş bloku. **22.** Dikiş atı. **23.** Ayak pedallı dikiş makinesi. **24.** Katlama demiri. **25.** Delik zımba demiri *(kovan zımba).* **26.** Yuvarlak bız. **27.** Bız. **28.** Iğne. **29.** Kavisli dikiş iğnesi. **30.** Döşeme iğnesi. **31.** Saraç iğnesi. **32.** Kavisli uçlu dikiş bizi. **33.** Çekme iğnesi *(tasma iğnesi).*

sonra, kat kat serenine sarmak ve camadan halatlarıyle bağlamak.
~ **incesi,** *den.* Yelkeni sarmakta kullanılan iplerin her biri. *(Rüzgârın artması dolayısıyle yelken yüzeyini küçültmeye ise camadana vurmak denir ve bu iş için de yine yelken sarılır).*

saraveleci, i. *den.* Büyük yelkenlilerde yelkenleri toplayıp sarmak için seranlere ayrılmış olan er.

saray, i. *Osm.* < *Fars. serây.* § ❶ Hükümdarların oturduğu büyük bina. [*ing.* Seraglio, palace, mansion; *Fr.* Palais, sérail]; § ❷ *(Geniş anl.)* Hükümdar ve çevresi; § ❸ Kamu işlerinin görüldüğü büyük bina: *Adliye Sarayı. Spor ve Sergi Sarayı.* [*ing.* Court; *Fr.* Palais]; § ❹ *mit.* ve *ed.* Şiir dilinde mitolojik, sembolik veya alegorik bir ilâhın oturduğu yer: *Güneşin sarayı. Şafağın sarayı.* [*ing.* Palace; *Fr.* Palais]; ⊛ ~ ı âmire ağası, *teşk. tar.* Osmanlı saraylarındaki iç ağaların dördüncüsü. *(Murad II'nin saltanat döneminde /1420-1451/ ihdas olundu. Arz sahibi enderun ağaları arasındaydılar. Görevleri, has, büyük, küçük odalar ile sarayın bakım ve korunmasını gözetmekti);* ⊛ beyaz ~, *siy.* ◘ **Beyaz;** ⊛ **gülşen ~,** ◘ **Gülşensaray;** ⊛ **harem ~i,** *mim.* ◘ **Harem;** ⊛ **iç halk (~ halkı),** *teşk. tar.* Harem dairesinden ayrı olarak sarayda, padişahın hizmetinde bulunan görevliler. *Fatih'ten Kanunî'ye kadar olan devrede harem dairesiyle saray halkı Eski Sarayda kaldı; bu hükümdar zamanında Yeni Saray /Topkapı/ taşındı).*
~ **ağaları,** *teşk. tar.* Eski ve Yeni saraylarda oturanların hizmet ve sarayları muhafaza etmekle görevli kimseler. *(Dârüssaade ağalarının /kapı ağaları/ emrinde olarak çeşitli rütbeler taşırlardı. Belli başlıları valide sultana, şehzadelere, hazineye, kilere, büyük ve küçük odalara bakan ağalardır. Bayezid II devrinde kurulan Galatasaray'da da bir saray ağasıyle beraber 21 ağa vardı. Saray ağaları, padişahın doğan kız çocuğunun doğumunu bir hattı hümayunla Paşakapısı'na yani sadrazamına bildirirlerdi.)* [*ing.* Gentleman attendant at the Palace; *Fr.* Les eunnuques du sérail].
~ **aşçıları,** *teşk. tar.* Matbahı âmire denilen saray mutfağında çalışan görevliler. *(Matbahın önündeki koğuşlarda yatarlardı. Baltacılar genellikle aşçılar arasından seçilirdi. Saray aşçıları, aşçıbaşı, ocakbaşı, kebapçı, tatlıcı, hamurcu, pilavcı, balıkçı, perhizi gibi adlar taşırlardı).*
~ **bostancıbaşıları,** *teşk. tar.* Osmanlı sarayının dahil ve haricinde padişahlara ait bahçe ve bostanlarla padişah ve saray hizmetinde bulunan kayıklara bakan görevliler. *(Bunlara mahsus ocağa bostancı ocağı denirdi. Marmara ve Boğaziçi sahillerinin muhafazası bu ocağa aitti. Bostancıbaşının emrinde bostancılar kethüdası, haseki ağa, hamlacıbaşı, oda başı, bostancı karakulağı, vezir karakulağı ve dört baltacı bulunurdu).*
~ **çıkmaları,** *teşk. tar.* Yeni Saray, Edirne, Galata ve İbrahimpaşa saraylarında hizmet ederek celeb adını alan içoğlanı ve acemilerin saray ve saray dışındaki hizmetlere tayini. *(Çıkmalar, büyük ve küçük olarak iki türlü olurdu. Padişahların cülûslarından sonra yapılan çıkmalara büyük çıkma denir. Bu da saraydaki içoğlanlarından kıdemlilerinin Enderûn harici hizmetlere çıkarılmalarıdır. Küçük çıkma ise, ilk büyük çıkmadan sonra beş veya yedi senede bir çıkarılmalıdır).*
~ **francalası,** *mutf. esk.* Osmanlı saraylarında şehzade ve sultanlar için pişirilen özel ekmek.
~ **harmanisi,** ◘ **Harmani.**
~ **işi irmik helvası,** *mutf. esk.* İrmikle yapılan bir helva çeşidi. *(Kabukları çıkarılarak bademleri irmikle birlikte hafif ateşte kavurduktan sonra içine sıcak şekerli süt konularak hazırlanır).*
~ **kethüdası,** *teşk. tar.* Kapı ağası. Saray-ı Cedid ağasından sonra gelen görevli. *(Saray işleri ve teşrifatı ile mesgul olurdu; bayramlarda padişahın eteğini ilk öpen saray kethüdasıdır. XVIII. yüzyılda yevmiyesi 37 akçe idi.)*
~ **lokması,** *mutf.* ◘ Lokma.
~ **musikisi,** *müz.* Klasik Türk musikisinin Osmanlı sarayı çevresinde gelişen bölümüne verilen ad.
~ **peykleri,** *teşk. tar.* Cuma ve bayram namazlarıyle padişahların sefere gidişlerinde saltanat alayının ön tarafında ve sokakların önünde yürüyen hademelere verilen ad *Fistalna benzeyen boyu kısa elbise giyerler, eteklerinin ucunu geniş bir kuşağa iliştirirlerdi.)*
~ **tiyatrosu,** *tiy.* XIII. yüzyılda saraylarda krallar, sultanlar ve uyduları için özel oyunlar oynayan, ücretini saraydan alan topluluk.
~ **ustası,** *teşk. tar.* Osmanlı saraylarındaki kalfaların bası.
☆ *Eşanl.* köhya kadın.

saraylı, s. § ❶ Osmanlı İmparatorluğu zamanında padişah sarayında cariye olarak veya başka bir hizmette bulunmuş olan kadınlara verilen bir sıfat. [*ing.* Attached to a place, brought up in a palace, palace servant or slave; *Fr.* Personne attachée au serail, à la cour du Sultan, femme, esclave du sérail rendue à la liberté, souvent mariée]. § ❷ *teşk. tar.* Osmanlı sarayında yaşayan kadınlara verilen genel ad; § ❸ *kıyf. esk.* Saraylı kadınların taktığı bir tür hotoz.

sarazen, i. *Fr. sarrasin* < *Lat. sarracenus.* Ortaçağ'da Batılıların Müslümanlara verdikleri ad.

sar.ban, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kervan devecilerine verilen ad, deve sürücüsü. [*ing.* Camel-driver; *Fr.* Chamelier].

sarban.ması, b. i. *teşk. tar.* Padişahın develerine bakmakla görevli sarbanların bası. *(Bunlar büyük imrahora /mirahuri evvel de denir/ bağlıydı).*

sarbanlık,-ğı, i. *esk.* Deve sürücülüğü.

sardalya, sardalye, sardela, i. *Lat.* ve *It. sardina* veya *It. sardella. zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Hamsigiller *(Clupeidae)* familyasından, ringaya benzeyen ve büyük ölçüde tüketilen bir balık türü. Uzunluğu 18-25 sm. Ilık denizlerde yaşar. Ringadan farkı solungaç kapaklarının üzerinde **yelpaze** biçiminde kalın çizgiler bulunmasıdır. Art arda bir büyük, bir küçük olarak dizili bulunan pulları çok çabuk dökülür. Sardalye bütün Akdeniz'de yaygındır; burada pek çok türü bulunur. Atlas Okyanusunun kuzey kesimlerinde yaşayan ırkları da pek yaygındır. Sardalye eti makbul küçük bir balıktır. Sırtı yesil üzerine mavi benekli, yan tarafları yaldızlı, karın kısmı gümüşî renktedir. Sürüler halinde dolasır. Kış sonuna doğru Akdeniz'de yumurta döker, mayıs başlarında Marmara'ya geçer. İstanbul boğazına kadar gelirse de Karadeniz'e geçmez. Marmara'da yakalananların boyu 15 sm.'yi asmaz. Konserve için kullanılan en iyi balıktır. [*Lat. Sardina pilchardus; ing.* ve *Fr.* Sardine]; ☆ *Eşanl.* **ateşbalığı.** ◘ *LEVHA: 19.*— **BALIKLAR;** ⊛ **tatlı su ~sı,** *zool.* ◘ **Tatlısusardalyası.**
~ **ağı,** *balıkç.* Sardalye ve benzeri balık avlamaya yarayan dik ağ.
~ **gibi istif olmak,** *dey. (Kalabalık şeyler hk.)* Pek sıkışmak, bir yerde çok kalabalık ve sıkışık bulunmak. [*Fr.* Serré comme des harengs].

sardana, i. *(katalonya dilinden)* Katalonya'nın geleneksel dansı ve müziği. [*Ing.* Sardana; *Fr.* Sardane].

Sardca, öz. i. *dilb.* Sardinya'da konuşulan italyan lehçe öbeği; üç ayrı ağza bölünür; campidano, logudoro ve gallura. *(Sardca çoğunlukla bağımsız bir dil olarak kabul edilir).* [*ing.* Sardinian; *Fr.* Sarde].

sarder, i. ◘ **Kuvars.**

sardırmak (-ı, -e), f. § ❶ Sarmak işini yaptırmak. [*Fr.*. Faire envelopper, enrouler etc.]; § ❷ *arg.* Sürekli olarak bir konuyu düşünmek; ⊛ **halat;** ~, *den.* ◘ **Halat.**

Sardinya, öz. i. *It. Sardegna,* Batı Akdeniz'de italyan adası, Sicilya'dan sonra Akdeniz'in başlıca adasıdır. Yüzölçümü 20.489 km² dir. Sardinya üç il'e bölünmüştür: *Cagliari, Nuoro* ve *Sassari* [*Ing.* Sardinia; *Fr.* Sardaigne].
~ **dişli sazanı,** *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dişli-sazangiller *(Cyprinodontidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 5-6 sm. Güney Avrupa, Kuzey Afrika ve Anadolu tatlı sularında yasar. [*Lat. Cyprinodon calaritanus*].

sardon, i. ◘ **Sardun.**

sardoğan, b. i. *zool.* Bir çesit doğan. *(ing.* A kind of hawk; *Fr.* Genre de faucon a plumage jaune].

sardoniks, i. *Fr. sardony.* Beyaz ve kırmızı - portakal renginde bir akik çeşidi. [*ing.* Sardonyx].

sarduan, i. *Fr. sardoine.* Kadıköy taşının *(Bitnynia'da eski khalkeodon şehrinden)* Kahverengi veya kan kırmızısı renkli çeşidi. [*ing.* Sard].

sardun, i. *balıkç.* Balıkçıların kullandığı ıhlamur ağacı elyafından yapılmış bir çesit halat. [*ing.* A kind of rope *(made of the fibers of the lime trees); Fr.* Sardon].

sardunya /sardunya/. i. *bot.* Sardunyagiller *(Geraniaceae)* familyasndan, anayurdu Güney Afrika olan ve çok değisik formları ile bahçelerde ve saksılarda yetistirilen, iri ve güzel, çoğunlukla pembe renkte çiçekleri olan bir kültür bitkisi. [*Lat. Pelargonium zonale; Ing.* Pelargonium; *Fr.* Pelargonium].

sardunyagiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *(Geraniales)* takımından, ılıman ve subtropikal bölgelerde yetişen bir veya çokyıllık otsu bitkileri kapsayan bir familya. Çiçekler aktinomorf veya zigomorftur. Kaliks ve korolla 5 serbest parçalıdır. Meyva olgunlukta merikarplara ayrılır. Stilus orta eksene bağlı kalır ve meyvanın tohum taşıyan kısmı yukarı doğru veya spiral sekilde kıvrılarak orta eksenden ayrılır.11 cins ve yaklasık olarak 850 türü vardır. Önemli türleri: *turnagagası, dönbaba, solucanotu, sardunya* v.b. Türkiye'de 4 cins ve 60'a yakın türü yetişir. [*Lat.* ve *ing. Geraniaceae; Fr.* Géraniacées]. ☆ Eşanl. **turnagagasıgiller.** ◘ *ŞEKİL: 131.*— **ÇİÇEKLER II.**

sarf, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Harcama, masraf etme. [*ing.* Spending, expending; *Fr.* Dépense]; § ❷ *esk.* Kullanma. [*ing.* Uso, atilization, consumption]; § ❸ Çevirme, döndürme. [*ing.* Changing, altering]; § ❹ Vaz geçme; § ❺ Değişme; § ❻ *dilb. esk.* Dilbilgisinin, kelime yapımı ve çekim sekillerini inceleyen bölümü. [*ing.* Grammar; *Fr.* Grammaire]; ☆ *Eşanl.* **şekil bilgileri** veya **morfoloji;** § ❼ Sarf konusunda yazılmış kitap: *Sarfı arabî, Sarfı türkî;* § ❽ *huk. esk.* Para karsılığı para alma, para bütünleme; ⊛ **boya ~ı,** *matb.* ◘ **Boya.**
~ **emini,** *tar.* ◘ **Emin.**
~ **olmak (olunmak),** Harcanmak.

sarfı nazar, b.z. *Osm.* < *Ar.* «*Sayılmasa da*», «*hesaba katılmasa bile*» anlamında kullanılır. [*ing.* Putting aside, apart from, regardless of, notwithstanding; *Fr.* Abstraction faite de, à part, à l'exception de, exception faite du, sauf].
~ **etmek,** § ❶ Hesaba katmamak, saymamak: *Bu ufak tefek kusurlardan sarfınazar edilirse, fena adam değil.* [*ing.* To over look, to disregard]; § ❷ Vaz geçmek: *Dava ikame etmekten sarfınazar edildi.* [*ing.* To abstain from; to give up].

sarfî /sarfî/, s. *esk.* § ❶ Harcama ile ilgili. [*ing.* Pertaining to expenditure]; § ❷ Dilbilgisinin sarf bölümüyle ilgili. [*ing.* Grammatical, grammarian, etymologist].

sarfiyat,-tı /sarfiyât/, c .i. *Osm.* < *Ar. sarfiyye* > *sarfiyyât.* § ❶ Harcanan seylerin topu, harcama, masraflar. [*Ing.* Expenditure, expenses, consumption, money expended]; § ❷ i. *esk.* Ticari defterlerin gider hanesi; § ❸ *fizyol. esk.* Vücuttan çıkan salgılar

sarfiyun, ç. i. *esk.* Dilbilgisinin sarf bölümüyle ilgilenenler.

sargı, i. < *sarmak.* § ❶ Esnek bir maddeden yapılmış uzun, dar ve ince parça; sar- mlaştırılması veya bir tarafının örtülme-

tenen bir şeyin etrafına dolanır. [*Ing.* Band, strip; *Fr.* Bande]; § ❷ *cerr.* Vücudun bir kısmını yerinde tutmak, baskı altında tutmak veya korumak amacıyle uygun biçimde sarılmış şerit. [*Ing.* Bandage; *Fr.* Bandage]; § ❸ *den.* Çeşitli nesneleri bağlamak veya bir yere tespit etmek için kullanılan kalçete veya birkaç burgatalık yoma bükümü kaba halat. *(Kullanıldığı yere göre kuşak, polat, köstek gibi adlar alır);* § ❹ *elek.* Bir elektrik makinesinde veya âletinde aynı devreyi meydana getiren iletkenlerin tümü. [*Ing.* Winding; *Fr.* Enroulage, enroulement]; § ❺ *vet.* Atın tabanına veya taban çatalına yerleştirilen pansumanı tutmak için atın ayağı altına konan, genellikle ince bir saç veya deriden yapılan cebire; ◉ **çene ~ sı**, *cerr.* Alt çene kemiği kırık ve çıkıklarında çeneyi tespit etmeye yarayan sargı; ◉ **çift telli ~**, *elek.* ◘ **Çift**; ◉ **çubuk ~**, *elek.* ◘ **Çubuk**; ◉ **delikli ~**, *cerr.* ◘ **Delikli**; ◉ **denkleştirme ~ s**, *elek.* Bir makine veya elektromagnetik âlet üzerine yerleştirilen ve diğer sargılardan geçecek akımın yol açacağı tepkimenin etkilerini azaltmaya yarayan ek sargı. [*Ing.* Balancing winding; *Fr.* Enroulement de compensation]; ◉ **disk şeklinde ~**, *elek.* ◘ **Disk**; ◉ **doldurulmuş ~**, *elek.* Bir yalıtkan madde *(emaye tel gibi)* ile kaplı olmasına rağmen, iletkenleri arasına, hava boşluğu bırakacak şekilde bir bağlayıcı madde konarak yapılan sargı. *(Lifli bir yalıtkan, lifler içindeki hava yerine uygun bir madde doldurulduğu zaman, bu madde yalıtılmış iletkenlerin arasındaki boşluğu tamamen kaplamasa bile, doldurulmuş olarak kabul edilir. Doldurma, yalıtılmış iletkenler arasında hiç bir hava boşluğu bırakmayacak şekilde yapılmışsa sargıya «tamamen doldurulmuş» denir).* [*Ing.* Impregnated winding; *Fr.* Enroulement imprégné]; ◉ **halka ~**, *elek.* Halka biçiminde magnetik bir çekirdek etrafına, bir uçları halkanın içinden geçecek şekilde sarılan sarımlardan meydana gelmiş sargı. [*Ing.* Gramme winding, ring winding, toroidal winding; *Fr.* Enroulement en anneau]; ◉ **ikincil ~**, *elek.* ◘ **ikincil**; ◉ **indükleyici ~**, *elek.* Bir uyarma akımını iletmeye yarayan sargı. [*ing.* Inducing winding; *Fr.* Enroulement inducteur] ◉ **indükleme makinesinin primer ~ sı**, *elek.* Şebeke tarafından beslenen sargı. [*Fr.* Enroulement primaire d'une machine à induction] ◉ **indükleme makinesinin sekonder ~ sı**, *elek.* Şebekeye bağlı olmayan sargı. [*Fr.* Enroulement secondaire d'une machine à induction]; ◉ **kelepçe ~**, *tekn.* ◘ **Kelepçe**; ◉ **komütasyon ~ sı**, *elek.* Kolektörlü bir makinede, komütasyon halindeki iletkenlerde elektromotor kuvvetleri nötrleştiren sargı. [*Ing.* Commutator winding; *Fr.* Enroulement de commutation]; ◉ **kör ~**, *elek.* Elektrik makinelerinin bobinlerinde, birdevreye bağlı olmayan ve sadece bir boşluğu doldurmaya yarayan sargı. [*Ing.* Blind winding]; ◉ **polarizasyon önleme ~ sı**, *elek.* ◘ **Polarizasyon**; ◉ **primer ~**, *fiz.* ◘ **Primer**; ◉ **sepet ~**, *radyo-tekn.* ◘ **Sepet**; ◉ **tambur ~**, *elek.* Silindir şeklinde magnetik bir çekirdeğin gerek iç, gerek dış yüzeyine yerleştirilmiş bobinlerden meydana gelen yerleştirilmiş bobinlerden meydana gelen sargı. [*Ing.* Drum winding; *Fr.* Enroulement en tambour].

~ bezi, *cerr.* ve *ecz.* ◘ **Bez**[1].

~ çubuğu, *dok.* Arabalı iplik eğirme makinelerinde bükülmüş iplik sapını yönelterek masuralar üzerine sarılmasını sağlayan enine yerleştirilmiş hareketli çubuk. *(Bu çubuk, karşı çubuk ile birlikte arabanın girişi sırasında iplik sapının sarılmasına kumanda eder).*

sargılama, i. Sargılamak eylemi. [*Ing.* Bandaging, binding *(up)*; *Fr.* Bandage].

sargılamak (-I), f. § ❶ Sargı ile sarmak. [*Ing.* To bandage, to bind *(up)*; *Fr.* Bander]; § ❷ *tütüncülük.* Puroların üzerine, dış sargı, dış gömlek veya yaldızlık adı verilen sargıyı dolamak.

sarh, i. *Osm.* < *Ar. sarh. esk.* Yüksek yapı, büyük köşk, malikâne.

sarhoş, s. ve i. *Osm.* < *Fars. ser*, baş + *hoş*, iyi > *ser-hoş.* § ❶ Belli bir ölçüden fazla alınan alkol veya başka bir uyuşturucu madde etkisiyle beynînde bozukluk ve düzensizlik meydana gelmiş olan: *Sarhoş adam.* [*Ing.* Drunk, intoxicated; *Fr.* Ivre, enivré, -ée, soûl]. ☆ *Eşanl.* **esri, esrik**; § ❷ Bu durumda olan kimse. [*Ing.* Drunkard; *Fr.* Ivrogne, Ivrognesse]; § ❸ *(geniş anl.)* Bir şeyden çok fazla memnunluk duyan, mutlu, mest olmuş *(kimse)* [*Ing.* Happy, delighted, excited; *Fr.* Ivre, exalté,-ée]; ◉ **~ a dokunma, kendi yıkılsın**, *at.* ◘ **«Değme (dokunma) sarhoşa, yıkılana kadar gitsin»**; ◉ **~ tan deli bile korkar**, *at.* Sarhoş, deliden daha delice davranışlarda bulunur.

~ etmek, § ❶ *(alkol veya uyuşturucu maddeler hk.)* Sarhoşluk vermek: *Iki kadeh rakı onu sarhoş etti.* [*Ing.* To intoxicate; *Fr.* Enivrer]; § ❷ Sarhoş olmasına yol açmak. içki veya uyuşturucu madde içirmek: *Ona buralarda ne ettilerse ettiler, içirdiler, sarhoş ettiler.* [*Ing.* To inebriate; to make drunk].

~ olmak, Alkol, veya uyuşturucu madde

SARGILAR

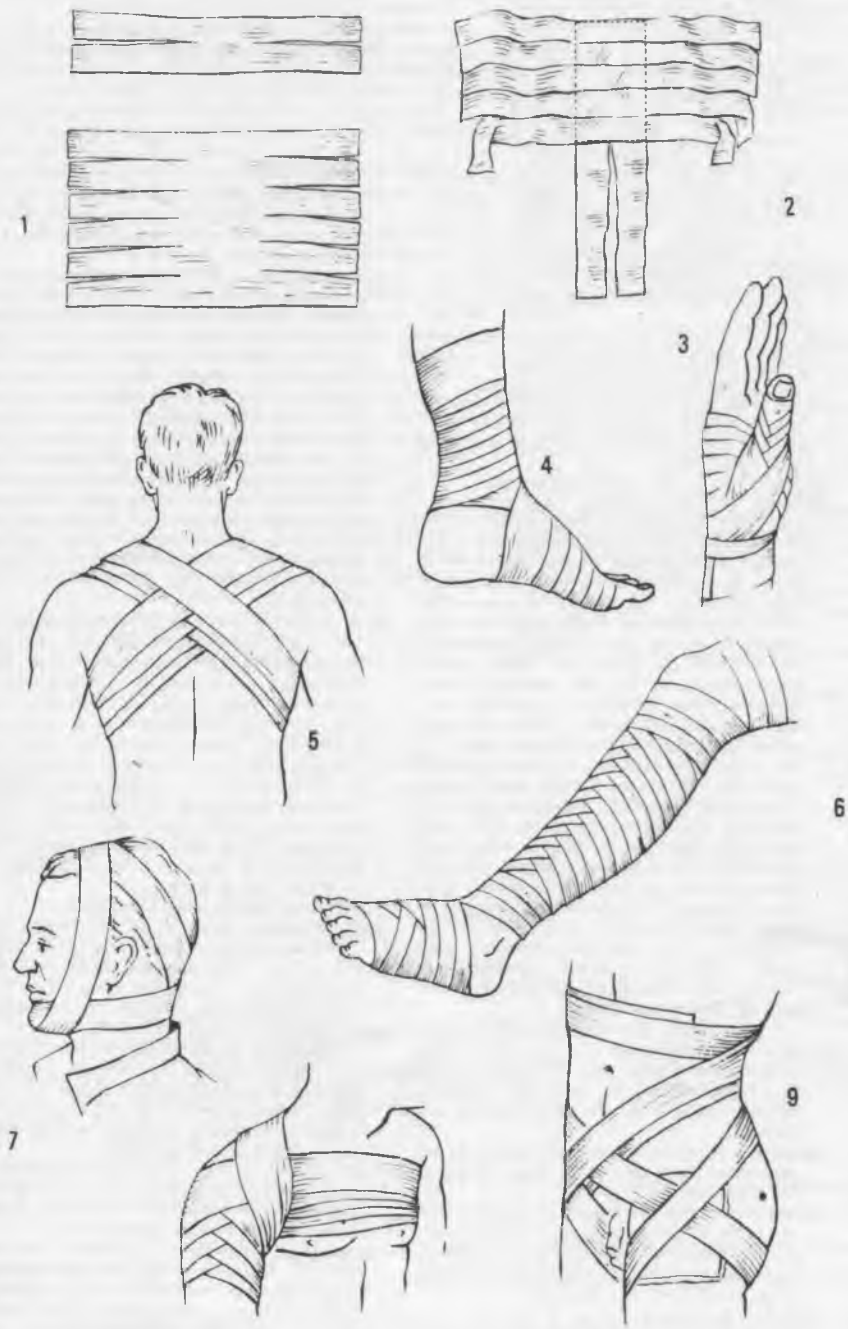

8

ÇEŞITLI SARGI TIPLERI

1. Dört kuyruklu veya çok kuyruklu sargı. 2. Scultetus sargısı. 3. «V» tipi başparmak bandajı. 4. «8» tipi ayakbileği sargısı. 5. Her iki omuzu saran «8» tipi sargı. 6. Bacak sarmal sargısı. 7. Barton sargısı. 8. «V» tipi omuz sargısı. 9. «V» tipi kasık sargısı.

kullanarak sarhoş bir hale gelmek. [*Ing.* To get drunk; *Fr.* S'enivrer].
~ **yolu,** *süsl.* ◘ **Aşık yolu.**
~ **yürüyüşü,** *tıp.* Yalnız alkol sarhoşluğunda değil, bazı iç kulak, dalız yolları ve beyincik hastalıklarında görülen sendeleyerek yürüme hali.

sarhoşluk,-ğu, i. § ❶ Sarhoş olma hali; esrilik. [*Ing.* Drunkenness; inebriety, inebriation, intoxication; *Fr.* Ivresse, enivrement]; § ❷ *(geniş anl)* Çok hoşa giden, baş döndürücü duyum: *Zafer sarhoşluğu.* [*Ing.* Ecstasy; elation; delirious enthusiasm; *Fr.* Enivrement].
~ **muayenesi,** *tıp.* ◘ **Muayene.**

sarı, s. *esk. T. sarığ.* § ❶ Renk, güneş ışığının ayrışma tayfında yeşil ile portakal rengi arasında yer alan bir pigment, bir boyarmadde veya bir boya için kullanılır; altın veya kükürt rengi. [*Osm.* Asfar; *Ing.* Yellow; *Fr.* Jaune]; § ❷ *(Saç sakal hk.)* Sarı renkli, sarışın: *sarı çocuk. şoför sarı Ihsan.* [*Ing* Yellowish; blond; *Fr. (En parlant des cheveux et de la barbe),* jaunet; blond,-onde]; § ❸ i. *mec.* Altın lira: *Bunu bir saraya aldım.* [*Ing.* Gold coin]; § ❹ i. *min.* Pirinç. [*Ing.* Brass; *Fr.* Laiton]; ☆ *Eşanl.* **sarı bakır;** § ❺ *(Yüz hk.)* Soluk, solgun: *Yüzü çok sarıydı.* [*ing.* Pale; *Fr.* Pâle]; § ❻ i. Bu rengin adı: *En çok sarıyı seviyor.* [*ing.* Yellow (colour); *Fr.* Jaune]; § ❼ *demir.* Yavaşlamayı gerektiren işaretlerin özel rengi; ihbar işareti *(uçları üzerine oturtulmuş eşkenar dörtgen);* yavaşlama işareti *(üçgen);* yavaşlama sonrası normal hıza geçme işareti *(ucu üzerine oturtulmuş üçgen)* [*ing.* Yellow; *Fr.* Jaune]; ⊙ **gümüş ~ sı,** *san.* XIV. yüzyıldan sonra cam ressamlarının kullandıkları gümüş sülfürlü boya; ⊙ **ışık ~ sı,** *san.* ◘ **Işık;** ⊙ **kadmiyum ~ sı,** *kim.* ◘ **Kadmiyum;** ⊙ **kanarya ~ sı,** *dey.* ◘ **Kanarya;** ⊙ **kehribar ~ sı,** ◘ **Kehribar.**
~ **ağaçkurdu,** *zool.* ◘ **Sarıağaçkurdu.**
~ **ağız,** *zool.* ◘ **Sarıağız.**
~ **akrep,** *zool.* ◘ **Akrep.**
~ **asma,** *zool.* ◘**Sarıasma.**
~ **ayşekadın fasulyası,** *trm.* Tohumu oval ve bej renkli, meyvesi açık yeşil renkte, yemeklik ve konservelik bir fasulye çeşidi.
~ **bağlar,** *anat.* Omurları birbirine bağlayan kalın bağlar. [*Ing.* Yellow ligaments; *Fr.* Ligaments jaunes].
~ **bakır,** *metal.* ◘ **Bakır.**
~ **balık,** *zool.* ve *paraz.* ◘ **Sarı balık.**
~ **basın kartı,** *basın.* ◘ **Kart.**
~ **bayrak,** *ask. esk.* Kapıkulunun ikinci süvari bölüğü. *(Silâhtar bölüğü de denirdi. Bunlara, birinci bölük olan Sipah bölüğüyle birlikte Yukarı Bölükler adı verilirdi).*
~ **benek,** *biy.* ve *zool.* ◘ **Sarıbenek.**
~ **benizli,** Soluk yüzlü, yüzünde kan yokmuş gibi sarı görünen. [*Ing.* Sallow-skinned; *Fr. (Personne)* pâle].
~ **boyunlu termit,** *zool.* ◘ **Sarıboyunlutermit.**
~ **çalı,** *bot.* ◘ **Kadıntuzluğu.**
~ **çam,** *bot.* ◘ **Çam.**
~ **çeltik,** *trm.* Kılçıkları sarı renkte bir pirinç çeşidi.
~ **çıyan,** § ❶ *dey.* ◘ **Çıyan;** § ❷ *zool.* ◘ **Sarıcıyan.**
~ **çiçekli at kestanesi,** *bot.* ◘ **At kestanesi.**
~ **çiçekli kızılcık,** *bot.* ◘ **Kızılcık.**
~ **çiçekli orman gülü,** ◘ **Ormangülü.**
~ **çiçekli yasemin,** *bot.* ◘ **Yasemin.**
~ **çiğdem,** *bot.* ◘ **Safran.**
~ **çivi,** *ağ. iş.* Bakır-çinko alaşımında yapılmış bağlantı aracı.
☆ *Eşanl.* **pirinç çivi.**
~ **çizme giymek,** *dey.* Önemli ve yüksek bir mevkide bulunmak durumu iyi olmak.
~ **çizmeli Mehmet ağa,** *dey.* Kendisi ve adresi iyi anlatılmayan kimse hakkında söylenir: *Ankara'da Bay Yılmaz. Sarı çizmeli Mehmet ağa.* [*ing.* An unknown person, just anybody, a nobody; *Fr.* Personne dont l'adresse est inconnue ou vague].
~ **çobanaldatan,** *zool.* ◘ **Çobanaldatan.**
~ **çökelti,** *ecz.* ◘ **Çökelti.**
~ **çöpleme,** *bot.* ◘ **Çöpleme.**
~ **dış,** Horasan'da yapılan bir çeşit kılıç.
~ **ekran,** *fot.* Objektifin önüne takılan sarı renkli jelâtin, film veya cam plâk. *(Çok kuvvetli mavi veya mor renkleri süzmeye, manzara resimlerinde beyaz bulutları ve ışıkları belirtmeye yarar).* [*Ing.* Yellow filter; *Fr.* écran jaune].
~ **engerek,** *zool.* ◘ **Engerek.**
~ **erik,** *trm.* Sarı renkte, iri, beyzî, kokulu, kurutulmaya elverişli bir erik çeşidi.
~ **fasulya,** *trm.* Tohum yuvarlak sarı renkte, meyvesi sarı renkte, turfanda, bodur bir fasulya çeşidi.
~ **gagalı dağkargası,** *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Kargagiller *(Corvidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 38 sm. Tüyleri kara, kanatları uzundur. Gagası sarı olur. Avrupa ve Asya'da vadi ve dağlarda yaşar. [*Lat.* Pyrrhocorax *graulus; Ing.* Alpine chough; *Fr.* Chocard des Alpes].
~ **gagalı dalgıç,** *zool.* ◘ **Dalgıç.**
~ **gagalı tropik kuşu,** *zool.* ◘ **Tropik kuşu.**
~ **güğüm,** *bot.* ◘ **Karahindiba.**
~ **hani,** *zool.* ◘ **Sarıhani.**
~ **humma,** *patol.* Sarıhumma.
~ **ırk,** *antr.* ◘ **Irk.**
~ **gagalı dağ kargası,** *zool.* ◘ **Karga.**
~ **gagalı keten kuşu,** *zool.* ◘ **Ketenkuşu.**
~ **göz,** *zool.* ◘ **Sarıgöz.**
~ **ışık,** *trafik.* Taşıtların ve yayaların uyması gereken trafik işareti. *(Yeşil ışıktan sonra yandığı zaman yolun kapanacağını, kırmızı ışıktan sonra yolun açılacağını bildiren; bazı yol kavşaklarında, geçitlerde yayaları ve araçları uyarmak için de devamlı olarak yanıp söner).* [*Ing.* Yellow light].
~ **irmik,** ◘ **irmik.**
~ **kan,** ◘ **Kan.**
~ **kanat,** *zool.* Lüferin orta boylusu. ◘ **Lüfer.**
~ **kantaron,** *bot.* ◘ **Kılıçotu.**
~ **karınca,** *paraz.* ◘ **Sarıkarınca.**
~ **kavak,** *bot.* Yaprakları sarıya çalan kavak.
~ **kayabalığı,** *zool.* ◘ **Kayabalığı.**
~ **kebe,** Adi baykuş.
~ **kemik,** *zool.* ◘ **Kemik.**
~ **kemik iliği,** *zool.* ◘ **Ilik.**
~ **kereviz,** *trm.* Fazla yan kökleri bulunan bir kök kereviz çeşidi.
~ **kız,** § ❶ *mec.* Altın lira. [*Ing.* Gold coin; *Fr.* Jaunet]; § ❷ *arg.* Esrar; § ❸ *folk.* ◘ **Sarıkız.**
~ **koşnil,** *paraz.* ◘ **Sarıkoşnil.**
~ **kurt,** *zool.* ◘ **Kurt.**
~ **küçük yapraklı semizotu,** *trm.* Lezzetsiz bir semizotu çeşidi.
~ **maden,** ◘ **Sarı[1].**
~ **maun,** *ağ. iş.* ◘ **Limba.**
~ **melhem,** Sülfürlü bir yağ.
~ **mukallit,** *zool.* ◘ **Mukallit.**
~ **nilüfer,** *bot.* ◘ **Nilüfer.**
~ **ot,** *bot.* ◘ **Sarıot.**
~ **papa,** *bot.* Bir cins tatlı sarı seftali. [*Ing.* A fine yellow variety of peach].
~ **papatya,** *bot.* Dilsi çiçekleri de ortası gibi sarı olan papatya.
~ **pas,** *trm.* ◘ **Sarıpas.**
~ **pat,** *bot.* ◘ **Kasımpatı.**
~ **potas,** *ağ. iş.* Ağacın kimyasal yöntemle renklendirilmesinde kullanılan limon sarısı renkte krom tozu. [*Ing.* Potassium chromate].
☆ *Eşanl.* **potasyum kromat.**
~ **sabır,** *bot.* ◘ **Sarısabır.**
~ **salkım,** *bot.* ◘ **Sarısalkım.**
~ **saman kâğıdı,** *kâğıtç.* Sarı samanların kostikle beraber kaynatılması ile elde edilen selülozdan pek sağlam olmayan ambalaj kartonu veya kâğıdı olarak kullanılan kâğıt. [*Ing.* Yellow straw paper; *Fr.* Papier de paille].
~ **sap sineği** *zool.* ◘ **Sinek.**
~ **sekban,** *ask.* ve *tar.* ◘ **Sekban.**
~ **sendika,** *huk.* ◘ **Sendika.**
~ **sendikacılık,** *huk.* ◘ **Sendikacılık.**
~ **sıcak,** *dey.* Türkiye'nin güney illerinde yakıcı güneşe ve çok kuvvetli yaz sıcağına verilen ad.
~ **sırma,** Altın iplik.
~ **soğan,** *trm.* Basık yuvarlak şekilli, sarı renkte kabuklu, eti gevşek, lezzeti acı, orta verimli bir soğan çeşidi.
~ **şebboy,** *bot.* ◘ **Şebboy.**
~ **taşyoncası,** ◘ **Kokulu yonca.**
~ **turuncu renk,** *demir.* Gece veya ışıklı işaretleşmede, sarı işaretlerin yerine kullanılan ışık. *(İhbar işareti bir ışık, hız azaltma işareti yatay doğrultuda iki ışık; yavaşlama sonrası normal hıza geçme, düşey doğrultuda iki ışık).* [*Ing.* Orange - coloured; *Fr.* Jaune - orangé].
~ **yağ,** Arıtılmış tereyağı. [*Ing.* Clarified butter; *Fr.* Bon beurre d'une couleur jaune pâle].
~ **yağız,** *binic.* Kula *(at).*
~ **yakut,** *kuymc.* Ortaçağ ve XVI. yüzyıl mücevherleri tarafından kullanılan sarı kuvars. *(Yalancı topaz da denen sarı yakut kavrulduğunda çok güzel renkte taşlar verir).* [*Ing.* False topaz, citrine; *Fr.* Citrin, citrine, pierre de citrin, fause topaze].
~ **yasemin,** *bot.* Sarı çiçekli yasemin.
~ **yelve,** *zool.* ◘ **Yelve.**
~ **yonca,** *bot.* Sarı çiçekli yonca.
~ **yüzlüarıgiller,** *zool.* ◘ **Sarıyüzlüarıgiller.**
~ **zambak,** *bot.* Sarı çiçekli zambak. [*Ing.* Yellow saphodel].

sarı.ağaçkurdu, b.i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *(Cossidae)* familyasından, kelebeklerinin kanat açıklığı 50-60 mm. olan, beyaz renkte, kanatları üzerinde bol sayıda koyu mavi noktalar bulunan, lârvaları 50-60 mm. boyunda ve canlı sarı renkte, ağaçların gövdelerinde galeriler açarak zarar yapan bir böcek. [*Lat. Zeuzera pyrina; Ing.* Leopard moth; *Fr.* Coquette, zeuzère].

sarı.ağız, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Gölge-balığıgiller *(Sciaenidae)* familyasından, levreğe yakın bir balık türü. Uzunluğu 2 m. Başı kuvvetli, vücudu pullarla kaplı, ağız-burun kısmı küttür; solungaç kapaklarında iki diken bulunur. Rengi tunç parıltılı gri veya esmer olur. Etçil olup ringa ve sardalye sürülerini izler. Eti çok makbuldur. Atlas Okyanusu, Akdeniz ve Karadeniz'de yaşar. [*Lat. Sciaena aquila; Ing.* Maigre, maiger, meagre; *Fr.* Malgre, aigle, courbine, haut bar].

sarı.asma, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Sarı-asmagiller *(Oriolidae)* familyasından bir kuş türü. Erkeği parlak sarı tüylü olup kanatları ve kuyruğu karadır. Dişinin sırtı zeytin yeşili, karnı külrengi. Kupa şeklindeki yuvasını bir dalın çatalını kurar. Büyük ölçüde böceklerle, özellikle tırtılla beslenir. Kışın Afrika'ya göçer. Eski Dünya'nın sıcak ve ılıman bölgelerinde [*Lat. Oriolus oriolus; ing.* Golden oriole; *Fr.* L'oriot d'Europe]; ⊙ **Amerika ~ sı,** *zool.* Amerika sarıasmasıgiller *(Icteridae)* familyasından, tüyleri sarı veya parlak turuncuyla karışık siyah renkte, gagası oldukça uzun ve sivri ötücü kuş. Daha çok Amerika'da yaşar. **Baltimor kuşu,** *(Icterus galbulus)* çok sevilen türüdür. *(Lat.* ve *Fr. Icterus; Fr.* Troupiale].

sarı.asmagiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının Öz ötücüler *(Oscines)* üst familyasından bir familya. Gagaları koni biçimindedir. Kanatları uzun ve sivri olur. Böcek, meyve yerler. Eski Dünya'da yaşarlar. Pek çok türü vardır. Sarı asma *(Oriolus oriolus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *ing.* Oriolidae; *Fr.* Oriolidé]. ⊙ **Amerika ~ i,** *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Öz-ötücüler *(Oscines)* üst familyasına giren bir familya. Amerika'da yaşarlar. Eski dünya da yaşayan sarıasmagiller *(Oriolidae)* ile akrabalıkları yoktur. Genellikle parlak sarı ve siyah tüylü, orta büyüklükte kuşlardır. Gagaları koni biçiminde, kuyrukları uzun ve yuvarlaktır. Amerika'da sığırcıkların yerini bu kuşlar tutar. Her çeşit iklimde değişik or-

tamlarda yasarlar. 100 kadar türü olup **Pirinç kuşu** *(Dolichonyx oryzivorus)* ve **Baltimor Kuşu** *(Icterus baltimore)* iyi bilinen türleridir. [*Lat* ve *Ing. Icteridae; Fr.* Ictéridés].

sarı.balık,-ğı, b. i. *zool.* Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından, büyük pullu, irice bir balık. *(Çeşitli yassı solucanların arakonakçılığını yapar. Türkiye sularında da yaşar).* [*Lat. Varicorhinus tinca; Idus melanotus; Ing.* Ide, orfe; *Fr.* Ide, mélanote].

sarı.benek,-ği, b. i. *biy.* Ağtabaka *(Retina)* da görülen sarı renkli küçük çöküntü; gözbebeği ile gözbillûmünün merkezinden geçerek gözün dibine varan eksenin arka ucunda bulunur. *(Retinanın ışığa en duyarlı olan kısmıdır).* [*Lat. Macula lutea; ing.* Yellow spot; *Fr.* Macula, macula lutea].

sarı.boya.ağacı, b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kadıntuzluğugiller *(Berberidaceae)* familyasından, Kuzey ve Orta Amerika ile Doğu ve Güney Asya'da yetişen 50 kadar türü bulunan, herdem yeşil odunsu süs bitkisi cinsi. Çoğunluğu çalı, çok azı da ağaç halinde bulunur. Yaprakları tüysü, ender olarak da üçlüdür. Deri gibi sert, kenarları kaba dişlidir. Bu dişler genellikle batıcı bir dikenle sonuçlanır. Kokulu, sarı renkli çiçekleri salkım veya demet durumundadır. Üzümsü meyve olgunlaştığı zaman koyu mavi renkli ve dumanlıdır. Ender olarak kırmızımsı veya beyazımsıdır. Türlerinin bazıları, vatanları dışında, park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. *Mahonia pinnata (= M. fascicularis)* ve *M. repens*, çobanpüskülüne benzeyen yaprakları dayanıklı zarif ağaççıklardır; Avrupa'da süs bitkisi olarak yetiştirilir. Tatlımsı buruk bir tadı olan meyveleri serinletici olarak yenir. *M. aquifolium* Kuzey Amerika'da yetişen ve parkçılıkta süs bitkisi olarak çok makbul olan bir türdür. [*Lat., ing.* ve *Fr.* Mahonia].

☆ *Eşanl.* **mahonya**.

sarı.boyunlu.termit, b. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Böcekler *(Insecta)* sınıfının Termitler *(Isoptera)* takımından *Kalotermitidae* familyasından bir cins. Kraliçe, erkek, işçi ve erlerden olusan bir sosyete yaparlar. Güney Avrupa ve Kuzey Afrika'da yasarlar. [*Lat. Calotermes = Kalotermes); ing.* European termite; *Fr.* Termite a cou jaune].

sarıca, s. § ❶ Sarıya yakın renkte olan, sarımsı, sarımtrak: *Sarıca bir yüz. Sarıca bir cilt.* [*Ing.* Yellowish; *Fr.* Jaunâtre]; § ❷ i. *teşk. tar.* XVII. yüzyılda eyalet valilerinin kapı halkını meydana getiren bir çeşit askerî sınıf. [*ing.* name of a class of Turkish irregular militia]; § ❸ Yaban arısı.

sarıcı, i. < *sarmak.* § ❶ *elek.* Geçici olarak kullanılmayacak yumuşak bir iletken sarılan ve bir tamburdan meydana gelen âlet. [*Fr.* Enrouleur]; § ❷ *sin.* Bir filmi bir makaradan başka bir makaraya geçirmek için kullanılan cihaz. [*ing.* Winder, winding machine, rewinder; *Fr.* Enrouleuse, rembobineuse]; ⊛ **bobin ~**, *elek.* ◘ **Bobin**; ⊛ **çıkartma ~**, ◘ **Çıkartma**.

sarıcık, i. *zool.* ◘ **Sarıasma**.

sarı.çalı, b. i. ◘ **Kadıntuzluğu**.

sarı.çam, b. i. *bot.* ◘ **Çam**.

sarı.çıyan, b. i. *zool.* Yirmi santimetreye yakın boyda olup, Güney Avrupa'da çokça rastlanan, görünüşü korkunç, ama zararsız çokayaklı. [*Lat. Himankarium gabrialis*].

sarı.çiçek,-ği, b. i. *folk.* Artvin dolaylarında kız erkek birlikte oynanan oyunlardan biri. Birbirine kur yapan iki gencin kıvrak hareketlerinden meydana gelen *sarıçiçek* oyunu genellikle bir kız bir erkek olmak üzere iki kişi tarafından oynanır. Iki kız iki erkek, üç kız üç erkek ve daha çok kız erkek çiftlerle de oynanır. Eskiden daha çok türküyle oynanan bu oyun bugün tulum *(tulumgayda)* veya akordiyon eşliğinde de yapılır.

sarı.çobanaldatan, b. i. *zool.* ◘ **Çobanaldatan**.

sarı.gagalı.ketenkuşu, b. i. *zool.* ◘ **Ketenkuşu**.

sarı.göz, b. i. *zool.* § ❶ Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, İzmaritgiller *(Sparidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 40-60 sm., rengi altın sarısıdır. Atlantik Okyanusu ve Akdeniz'de yaşar. [*Lat. Sargus (Dentex)* salvier; *Fr.* Sargue]; § ❷ İzmaritgiller *(Sparidae)* familyasından, oval gövdeli, oldukça sivri burunlu, derin yarık ağızlı bir balık. Rengi değişik olmakla beraber daha çok sarıya çalar. Boyu 40-60 sm. arasındadır. Akdeniz ve Atlas Okyanusunda yaşar. [*Lat. Cantharus lineatus; Ing.* Sea bream; *Fr.* Canthère].

sarığı.burma, b.i. *mutf.* Baklava yufkasıyla yapılan bir tatlı çeşidi. *(Kıyılmış iç badem serpilmiş yufka, oklavaya sarılır, hafifçe büzdürülerek oklavadan çıkarılır, sarık gibi yuvarlanarak bir tepsiye yerleştirilir. Üzerine kızdırılmış sadeyağ gezdirilir. Fırında pişirilir. Fazla yağı süzülür. Üzerine ılık koyu surup dökülür).* [*Ing.* A kind of sweet pastry; *Fr.* Sorte de pâtisserie dans le genre de baklava].

sarı.hani, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Hanigiller *(Serranidae)* familyasından, tatlı su levreğine yakın, oval gövdeli, kızıl sarı renkli balık. Uzunluğu 25 sm. kadardır. Vücudu ve burun kısmı küçük pullarla kaplıdır. Akdeniz'de yasar. [*Lat. Epinepheles gigas; ing.* Giant hind; *Fr.* Épinéphèle géant, mérou].

Eşanl. **rokos**

sarı.humma, b. i. *patol.* Çizgili sinekler *(Stegomyia fasciata)* bulaşan ve özel bir virüsten *(amavi)* ileri gelen bulaşıcı, ateşli, evecen hastalık. Karaciğer-böbrek iltihabıyle *(çoğu zaman sarılıkla)* ve sinir rahatsızlıklarıyle beliren *(Sarıhumma Meksika körfezinde yerleşir; Güney Amerika'nın öteki kıyılarında, Batı Afrika'da v.b. salgın halde görülür).* [*Osm.* Hummâ-i esfer; *ing.* Yellow fever, yellow jack; *Fr.* Fièvre jaune, typhus d'Amérique, vomito negro].

~ sivrisineği, *paraz.* ◘ **Çizgili sinek**.

sarı.ırk, b. i. *biy.* ve *antr.* ◘ **Irk**.

sarık,-ğı, i. < *sarmak. kıyf. esk.* Kavuk, börk, fes, kulâh, serpuş v.b ; başlıklar üzerine sarılan tülbent, âğbânî veya sala verilen ad. [*ing.* ve *Fr.* Turban]; ☆ *Eşanl.* **amame**; ⊛ **burma ~**; ◘ **Burma**; ⊛ **dardoğan ~**, *kıyf.* Bir kısım yeniçerinin kullandığı, belli bir usule bağlı olmadan sarılan sarık; ⊛ **ruzmerre ~**, *kıyf. esk.* ◘ **Ruzmerre**.

~ ucu, Bazı sarıklarda yan taraftan aşağıya doğru sarkıtılan uç kısmı ki ekseriya ulema sarıklarında olur.

☆ *Eşanl.* **taylesan**.

sarı.kanat, b. i. *zool.* ◘ **Lüfer**.

sarı.karınca, b. i. *zool.* ve *paraz.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* takımının, Karıncagiller *(Formicidae)* familyasından, küçük karaciğer kelebeğinin ikinci arakonakçılarından, ısırması ağrılı çayır karıncası. [*ing. Lasius flavus; ing.* Yellow grass ant; *Fr.* Fourmi jaune].

sarıkçı, i. *esk.* Sarıkla ilgili tülbent v.b. kumasları satan, çeşitli biçimde sarık saran kimse. [*ing.* Servant who took care of his master's turbans, one skilled in winding turbans].

sarı.kız, b. i. *folk.* (a) Evliya olduğu kabul edilen bir efsane kahramanının adı; (b) Bu evliyanın Kaz dağındaki makamı.

sarıklı, s. § ❶ Başına sarık sarmış olan. [*ing.* Turbaned, wearing a turban; *Fr.* Qui porte le turban]; § ❷ i. *mec.* Müslüman din adamı, hoca. [*ing.* Hodja; *Fr.* Personne qui appartenait au corps des «ulémas» aujourd'hui ministre de la religion musulmane].

~ alayı, *teşk. tar.* Cumaselâmlığındaki törende sarıklılardan kurulu topluluk.

~ alayı, *teşk. tar.* Cuma selâmlığındaki töllen ve çevresinde özel bir sarık sarılan başlık.

sarı.koşnil, b. i. *zool.* ve *paraz.* Turunçgillerde meyve dökümüne yol açan, açık saman renginde, kabuklu bit. [*Lat. Aonidiella citrina; ing.* Yellow scale; *Fr.* Cochenille jaune].

sarı.kurt, b. i. *zool.* ◘ **Kurt²**.

sarılgan*, s. < *sarılmak. bot.* Sapı yakınındaki cisimlere sarılan bitkilere denir; sarmasık, şerbetçiotu, hanımeli gibi. *(Sarılgan, bitkilerin bazıları otsu, az bir kısmı odunsudur; odunsu olanlarına çift sarmaşığı denir. Bu bitkilerin sarılması türüne göre sağdan sola doğru olabileceği gibi soldan sağa doğru da olabilir.)* ◘ **Haptotropizm**. [*ing.* ve *Fr.* Volubile].

sarılganlık,-ğı, i. Sarılgan bitkilerin özelliği. [*ing.* Volubilism; *Fr.* Volubilisme].

sarılı¹, s. < *sarılmak.* Sarılmak işine konu olan, sarılmış: Eli sarılıydı. [*ing.* Wound, wrapped up; *Fr.*Enroulé,-ée, enveloppé,-ée].

sarılı², s. Üstünde sarı renk bulunan. [*ing.* Mixed with yellow color, wearing yellow; *Fr.* Qui a une couleur jaune].

sarılık,-ğı, i. § ❶ Sarı olma hali. [*ing.* Yellowness; *Fr.* État de ce qui est jaune]; § ❷ Sarı renk; § ❸ Şeker pancarında görülen virüs hastalığı; verimi büyük ölçüde düşüren bir hastalıktır. *(Pancarın yaprakları sarı bir renk alır, kalınlaşır ve kolay kırılır; virüsü böcekler yayar).* [*ing.* Chlorose; *Fr.* Jaunisse]; § ❹ *ipekböcekçiliği.* Bir virüsten *(Borrellina bombycis)* ileri gelen ipekböceği hastalığı. [*ing.* Jaunisse; *Fr.* Grasserie, jaunisse]; § ❺ *patol.* ve *vet.* Derinin, dokuların ve organizmadaki sıvıların sarıya boyanmasıyle beliren hastalık. [*Ing.* Jaundice; *Fr.* Jaunisse, ictère]; ⊛ **kanamalı ~**, *patol.* ◘ **Kanamalı**; ⊛ **pleiyokromik ~**, *patol.* Safra boyalarının artması sonucunda ortaya çıkan sarılık; bu durum safrayı koyulaştırır ve dıskılara cok koyu bir renk verir. *(Bu özellik hemolitik sarılık sırasında devamlı olarak görülür).* [*ing.* Pleiochromic jaundice; *Fr.* Ictère pléiochromique].

~ humması, *patol.* ◘ **Humma**.

sarılma, i. § ❶ Sarılmak eylemi; § ❷ *biy.* Meyoz bölünmesinin profaz evresinde çiftler halinde yanyana gelen homolog kromozomların sarılması ve birbirine karsı gelen parçaları arasında yer değiştirme olayı. [*ing.* ve *Fr.* Crossing-over]. ☆ *Eşanl.* **krossingover**; § ❸ *bot.* Bitkilerin kendi üzerine kıvrılması veya yakındaki cisimlere dolanması; § ❹ s. ◘ **Sarılgan**. [*ing.* Rolling up; winding; *Fr.* Enroulage, enroulement]; § ❺ Sarılarak yapılmış. [*ing.* Wound, wrapped and enveloped with].

~ rumi, *esk.* Bayrağı andıran bir motif olan rumînin birbirine geçirilmesiyle yapılan bir süsleme sekli.

sarılmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Sarmak işine konu olmak: *Belini sardı. Paketler sarıldı,* bağlandı. [*Ing.* To be wound, wrapped; *Fr.*S'enrouler]; ❷ (-e) Kendini başka birşey üzerine sarmak. [*ing.* To roll, to coil; *Fr.* S'enrouler]; § ❸ (-e) *(Birine veya bir şeye)* Kollarını dolamak; kucaklamak. [*ing.* To embrace; *Fr.* Étreindre, prendre dans ses bras, serrer dans ses bras]; § ❹ (-e) Bütün gücü ile ele almak: *Silâha sarılmak. İşe sarılmak.* [*Fr.* Entreprendre avec énergie et zèle]; § ❺ Bir şeye kuvvetle yapışıp bırakmamak, sıkı sıkı tutunmak; § ❻ *(Yılan, sarmaşık v.b.)* Bir şeyin üzerine bir veya birkaç defa dolanmak; § ❼ *mec.* Büyük bir umutla bağlanmak, güvenmek; § ❽ Aceleyle davranmak, hemen yapmaya koyulmak, girişmek! ⊛ **ata ~**, *binic.* Ata ayak ve kollarla sıkıca tutunmak; ⊛ **boğazına ~**, *dey.* ◘ **Boğaz**; ⊛ **dört elle ~** *(bir şeye), dey.* ◘ **Dört**; ⊛ **eline ayağına ~**, *dey.* ◘ **El**; ⊛ **yakasına ~ (asılmak veya yapışmak)**, *(birinin), dey.* ◘ **Yaka**.

sarım, i. < *sarmak.* § ❶ Sarmak isi. [*Ing.* Rolling up; winding; *Fr.* Enroulement, enroulage]; § ❷ Bir şeyi bir defa sarabilen miktar. [*Ing.* One winding, one turn]; § ❸ *elek.* Bir sargıda, uçları genellikle birbirine çok yakın olan elemanter parça. [*Osm.* Halka; *Ing.* Whorl, helix; *Fr.* Spire]; § ❹ *zool.* Karındanbacaklı yumusakçaların kabuğunda olduğu gibi bir kavkının üzerindeki sarmal kısımların tümü. *(Sarım, sonuncudan başka bütün sarmal halkaları kapsar; sarımın birinci halkası kavkının ucudur /çekirdek/; sonuncusu ise kavkı açıklığı veya ağızdır. Bu halkalar bir eksenin etrafına dolanır; göbekli kavkılarda eksenin içi boş, deliksiz kavkılarda ise doludur).* [*ing.* Twirl; *Fr.* Spire]; ⊛ **amper ~**, *elek.* Man-

yetomotor kuvvetin ölçüsü. Bir bobindeki sargı sayısı ile bu bobinden geçen akımın amper olarak değerinin çarpımı. [*ing.* Ampere-turn; *Fr.* Ampère-tour]; ☆ *Eşanl.* **amper sargı**; ⊙ **bir spiralin ~ ı**, *mat.* Spiralin, kutupsal yarıçapın bir tam devrine tekabül eden bütün yayları. *(Bir helisin sarımları birbirine eşit, spiralin sarımları ise değildir).* [*ing.* Whorl of a spiral; *Fr.* Spire d'une spirale]; ⊙ **karma ~**, *elek.* ◘ **Karma**; ⊙ **karşı devre ~ ları**, *elek.* Doğru akımlı bir makinede, makine çalışırken indükleçlerin ana magnetomotor kuvvetine zıt magnemotor kuvvetler meydana getiren indüvi veya indükleç sarımları. [*ing.* Antagonistic helix *(whorl)*; *Fr.* Spires antagonistes]; ⊙ metredeki amper ~, *elek.* Mıknatıslama kuvveti olan *H*'nın ölçüsü. *(Manyetik bir devredeki herhangi bir noktada H'nin büyüklüğü devredeki akıma, sargı adedine ve devrenin geometresine bağlıdır).* [*ing.* Ampereturns per meter].

sarımsak, i. ◘ **Sarmısak**.

sarımsı, sarımtrak, s. Sarıya çalan, sarıya benzeyen: *Sarımsı bir renk.* [*ing.*Yellowish; *Fr.* Jaunâtre].

~ **kahverengi lateritik topraklar**, *trm.* Tropikal nemli-ıslak iklimlerde iğne yapraklı ve yapraklarını döken orman ağaçları altında veya tropikal yağmur ormanlarında oluşan, en üstte kahverengi, ufalanabilir, kilin bulunduğu profile sahip nötr-kuvvetli asid reaksiyonlu zonal bir toprak grupu.

sarı.nilüfer, b. i. *bot.* ◘ **Nilüfer**.

sarınmak (-e), nsz. f. Bir şeyi kendi üstüne sarmak, bir seye bürünmek. [*ing.* To wrap oneself in; *Fr.* S'envelopper, se couvrir].

sarı.ot, b.İ. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Centiyangiller *(Gentianaceae)* familyasından, gök yeşili bitki. Sapı ince, yapraklar dipten ikişer ikişer bitişik, çiçekleri sarıdır. Nemli kumsallarda yetişir. Türkiye'de Karadeniz bölgesinde rastlanır. [*Lat. Chlora perfoliata*; *Fr.* Chlora, centaurée jaune].

sarı.pas, b.İ. *bot.* ve *paraz.* § ❶ Gerek yaprak, gerek sap, gerekse basağa yerleserek büyümeyi yavaşlatan ve taneleri cılız bırakan ekin hastalığı. § ❷ Onun etkeni asalak mantar. [*Lat. Puccinia striiformis*].

sarı.sabır, b.İ. *bot.* § ❶ Bir çeneklıler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, başlıca tropikal Afrika, Ümit Burnu, Asya ve Güney Amerika'da yetişen, 180 kadar türü bulunan, sukkulent bitki cinsi. Bazen sapsız küçük bitkiler, bazen de dallı budaklı büyük ağaçlar halinde bulunur. Yaprakları daima kalın ve etli, dişli kenarlı olup rozet şeklinde toplanmıştır. Çiçekleri yeşilimsi, sarı veya mat kırmızı, fakat çoğu zaman üç renklidir. Çiçek durumu dik ve sık bir saikımdır. *A. vera, A. africana, A. ferox, A. spicata* adlı türlerinin yaprakları tıpta kullanılır. Yaprakların özekdokusunda *(parankima)*, hekimlikte kullanılan özsuyu, taşıyan bir bölge bulunur. Hafif aromatik olan bu özsu hava ile temas edince katılaşır ve alkolde erir. Antrasen türevleri taşır. Dozuna göre midevî, kuvvetlendirici veya müshil etkiler gösterir. Bazı türleri, dikkati çeken çiçekleri, etli, uzun şerit gibi büyük yapraklarından dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilir. Türkiye'de de bazı örneklerine rastlanır. [*Lat.* ve *ing. Aloe*; *Fr.* Aloès]; § ❷ *ecz.* ve *sny.* Aynı bitkinin yapraklarından elde edilen, hekimlikte ve boyacılıkta kullanılan kırmızımsı esmer madde. [*ing.* Aloe; *Fr.* Aloès]; § ❸ Sarısabırdan elde edilen dokumalık lif. *(Lifleri neme dayanıklı olduğu için maden ocaklarında kullanılan halatlar sarısabırdan yapılır).* [*ing.* Aloe; *Fr.* Aloès].

~ **reçinesi**, Zambakgillerden, Afrika'da yetişen sarısabır türlerinden çıkarılan zamk-reçine.

sarı.salkım, b. i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, kışın yaprak döken veya herdem yeşil, çalı, ender olarak da ağaççık halinde bulunan odunsu bitki cinsi. Sürgünler dikensiz, tek tüysü yapraklar uzun saplıdır. Büyük, güzel sarı, beyaz veya kırmızı-pembe renkli çiçekleri yaprak koltuklarından aşağıya sarkan salkım durumunda kurullar oluştururlar. Bakla yassı ve uzundur. Çoğu Akdeniz çevresi ve Kanarya adalarında olmak üzere 50 kadar türü vardır. Bunlar daha çok göz alıcı güzel çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak yetiştirilir. Bahçe ve parklarda en fazla rastlanan türleri **adi sarısalkım** *(C. laburnum)* ile **dağ sarısalkımı** *(C. alpinus)* dır. [*Lat. Cytisus = Laburnum; ing. Cytisus; Fr.* Cytise]; ⊙ **adi ~**, *bot.* Anayurdu Avrupa olan, boylu çalı veya ufak bir ağaç halinde bir tür. Tüysü yapraklar almasık olarak dizilmiştir. Bunlardan kısa sürgünlerdekiler hemen hemen rozet gibi bir araya toplanmıştır. Sarı renkli çiçeklerden 10-30 tanesi uzun bir eksen üzerinde toplanmıştır. Çiçekler önce dik durur, fakat sonra aşağıya sarkarlar. Çalı fasulyesini andıran baklalar 5-7 sm. boyundadır. Güzel çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak çok yetiştirilir. İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerin park ve bahçelerinde bir çok örneklerine rastlanır. [*Lat. Cytisus laburnum = Laburnum anagyroides; ing.* Bean trefoil, golden chain, golden rain]. ☆ *Eşanl.* **altınyağmuru**; ⊙ **dağ ~ ı**, *bot.* Anayurdu Avrupa olan, genel görünüşü adi sarısalkıma benzeyen, boylu çalı, bazen de 5-10 m.'ye ulaşan bir sarısalkım türü. Sürgünler çıplak veya taze iken tüylüdür. Çiçekler diğer türünkinden biraz küçük, daha koyu sarı ve keskin kokuludur. 20-30 tanesi bir arada salkım durumunda bulunur. Bakla yassı ve üzeri tüysüz olup içerisinde 1-6 tane kahverengi tohumu vardır. Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat. Cytisus alpinus = Laburnum alpinum = Cytisus angustifolius*]. ◘ *ŞEKİL: 94.*— **SÜS BİTKİLERİ II**.

sarışın, s. § ❶ Sarı saçlı ve beyaz tenli. [*ing.* Blond; *Fr.* Blond,-onde]; § ❷ Sarşın kimse. [*Fr.* Blond, blonde].

Sarı.uygurlar, ç. b. i. *etn.* Kansu'da kurulan Türk devleti *(860-1027). (Sarı Uygurların dili, turkçenin kuzeydoğu grupuna giren bir lehçedir. Çince, Tibetçe ve Moğolca bazı kelimeler çeşitli fonetik değişmelere uğrayarak bu dile girdi. Bu lehçede yabancı kelimelere türkçe ek getirilir. (Su-la-, şü-le /satın al-, öde-/ < şu-/çince «alışveriş»/ v.b.). Bazı kelimelerin ünlüleri çeşitli şekilde telâffuz edilir. (küzige, küzgı, kuzegı, kuzegü, küzegi /güveyi/ v.b.). Ana Türkçedeki d, z olarak geçer (udu-/uyu-/ > uzu-; bod/boy/ > boz. v.b.) Er-(i-) fiilinin geniş zamanı kısaltılarak er er ür) biçiminde kullanılır (yok er/yoktur), bolgımes er /olmaya idi/ v.b.)*

sarı.yelve, b.İ. *zool.* ◘ **Yelve**.

sarı.yonca, b.İ. *bot.* ◘ **Yonca**.

sarı.yüzlü.arıgiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının **Zarkanatlılar** *(Hymenoptera)* takımına giren bir familyası. Çok ilkel arılar olup çok basit yuvalar yaparlar. [*Lat.* ve *ing. Colletidae*].

sari[1] /sâri/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *(Başkasına)* Geçen, geçici; § ❷ Bulaşık, bulaşkan, bulaşıcı *(hastalık)*. [*ing.* Contagious, epidemic; *Fr.* Contagieux,-euse].

~ **hastalık**, Umumî Hıfzıssıhha Kanununda sayılmış veya yine kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Sağlık Başkanlığında bulaşıcı olduğu ilân edilmiş hastalıklara verilen ad. [*ing.* Contagious disease; *Fr.* Maladie contagieuse].

sari[2], i. *Hint.* Hindistan kadınlarının millî kıyafeti; belirli boyutlarda *(1, 12 m x 5,20 m)* dokunmuş, dikiş veya iğne kullanmaksızın gövdeye uydurulmuş tek parça kumaştan meydana gelir. *(Ipek veya pamuktan dokunan ve çoğunlukla sırmalı oan sari'nin rengi ve deseni bölgelere ve giyildiği yere göre değişir).* [*Ing.* Common dress of Hindu women of all classes, sari; *Fr.* Sari].

sarî /sar'i/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sara'ya ait, sara ile ilgili; § ❷ s. ve i. Saralı. [*Ing.* Epileptic; *Fr.* Épileptique].

sarif /sârif/, s. *Osm.* < *Ar. sarf.* § ❶ Sarfeden, harcayan. [*ing.* Who spends, expends]; § ❷ Değiştiren. [*ing.* That averts, diverts, repels].

sarig, i. *(Tupi - Guarani dilinden).* Keseliler *(Marsupialia)* takımının, Keseli-sıçangiller *(Didelphydae)* familyasından, Amerika'da yasayan keseli sıçanlara verilen ortak ad. Bütün *sarig*'lerin ağız - burun kısmı uzun kuyruğu sarılgandır; arka ayaklarındaki başparmak öteki parmaklara karsıdan kavusur. Kuyruk, yavruların ana sırtında durmasına yarar. Bunlar ağaçta yasayan gececi hayvanlardır. Daha çok etçil olmakla beraber av kıtlaştığı zaman bitkisel besinleri de yer. Kese, bazı cinslerde az, bazısında çok gelişmiştir, hattâ bazısında hiç bulunmaz. Asıl sarig cinsinin *(Didelphys* veya *Opossum)* A.B.D.'den Paraguay'a kadar rastlanan iki türü vardır: *Opossum marsupialis* ve *O. Virginiana, Marmosa*'lar ise kuyruğunda yağ biriktiren sıçrayıcı sariglerdir. Diğer cinsleri: *dromiciops, glironia, monodelphis, lutreolina, metachirus, chironectes, metachirops).* [*ing.* ve *Fr.* Sarigue].

sarih, s. *Osm.* < *Ar. sarâhat. esk.* § ❶ Açık, kolayca anlasılabilir, belli. [*ing.* Clear, express, explicit, evident; *Fr.* Clair,-claire]; § ❷ Şüpheli tarafı olmayan; § ❸ Sade, saf. [*ing.* Pure, unmixed; *Fr.* Pur,-e].

~ **olarak**, *ikt.* Açıkça. [*ing.* Clearly, explicitly, evidently].

sarihan, z. *esk.* Açıkça. [*ing.* Explicitly, in clear terms; *Fr.* Formellement, nettement].

sarik /sârik/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. sirkat. esk.* Çalan, hırsızlık yapan, hırsız. [*ing.* Thief, robber; *Fr.* Voleur].

sarim /sârim/, s. *Osm.* < *Ar. sarm. esk.* Keskin, kesici.

sarime, s. *esk.* **Sarim**'in dişili.

sarir, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Cızırtı, gıcırtı. [*ing.* Creaking, a sratching of a pen, creak].

sarisa, i *Yun.* Makedonya ordularında kullanılan uzun mızrak. [*ing.* Sarissa; macedonian spear; *Fr.* Sarisse].

sariye, s. *esk.* **Sari**'nin dişili.

sarkaç[*],-cı, i. < *sarkmak.* § ❶ Sabit bir nokta etrafında ağırlığının etkisiyle salınım yapan, hareketli katı cisim. [*Osm.* Rakkas; *ing.* Pendulum; *Fr.* Pendule]; § ❷ Aynı türden hareket yapan herhangi bir katı cisim: *Esnek sarkaç. Magnetik sarkaç.* [*ing.* Pendulum; *Fr.* Pendule]; ⊙ **balistik ~**, *balist.* Mermilerin hızını ölçmek için İngiliz *Robins* tarafından 1742'de yapılan ve çelik çubuklarla bir eksene asılmış kesik koni biçiminde bir hedeften meydana gelen âlet. *(Hedefe mermi çarptığı zaman sarkaç geriye doğru hareket yapar; geri gelme açısı ölçülerek merminin hızı hesaplanır).* [*ing.* Ballistic pendulum; *Fr.* Pendule balistique]; ⊙ **basit ~**, *fiz.* ◘ **Basit**; ⊙ **bileşik ~**, *fiz.* ◘ **Bileşik**; ⊙ **denkleştirici ~**, *saatç.* ◘ **Denkleştirici**; ⊙ **elektrik sarkac**, *elek.* Bir yalıtkan desteğe ipek iplikle asılmış mürver özü veya mantar bir küreden meydana gelen ve bir cismin elektriklenmiş olup olmadığını, elektriklenmisse yükünün işaretini belirlemeye yarayan âlet. [*ing.* Electric pendulum; *Fr.* Pendule électrique]; ⊙ **hidrometri sarkacı**, *metrol.* Bir su yatağına asılan ve suya daldırılarak düşeyle yaptığı sapma ile akıntının hızını veren sarkaç. [*ing.* Hydrometric pendulum; *Fr.* Pendule hydrométrique]; ⊙ **sürtünme sarkacı**, *pirotekn.* Patlayıcı maddelerin sürtünmeye karşı gösterdikleri duyarlığı birbiriyle karşılaştırmağa yarayan âlet. [*Ing.* Friction pendulum; *Fr.* Pendule de friction].

~ **asılma**, *sp.* Asılmada, hız alarak vücudu yanlara sallama.

~ **darbe makinesi**, *met.* Bir metal veya alaşımın esneme miktarını ölçmeye yarayan cihaz. ☆ *Eşanl.* **Charpy çekici**.

~ **hareketi**, *mek.* Çizgisel veya açısal uzanımı, zamanın sinüsoidal fonksiyonu olan hareket. [*ing.* Swinging (pendulous, pendular), mouvement; *Fr.* Mouvement pendulaire].

~ **makinesi**, *ağ. iş.* Tahtaların boyuna kesmede kullanılan testeresi duvara tutturulan

kolların yardımı ile ileri geri gidebilen ağaç-işleri makinesi.

~ **ritmi**, *tıp.* Dölütün kalp seslerinin ritmi; sistol ile diyastol sesleri birbirine eşittir. [*İng.* Pendular rhythm, fetal ryhtm; *Fr.* Ryhtme pendulaire, rythme fœtal].

☆ *Eşanl.* **dölüt ritmi.**

~ **yürüyüşü**, *tıp.* Spazmodik paraplejiye tutulmuş bazı hastaların yürüyüş tarzı. Bunlar ancak koltuk değnekleri ile hareket edebilir; ayakları sadece değneklerin öne ilerletilmesi için yere değer. *(Bu şekilde vücut arkadan öne doğru sarkaç gibi sallanır).* [*İng.* Pendular walking; *Fr.* Démarche pendulaire].

sarkaçlamak, f. *sp. cimn.* Türlü tutuş ve duruşlarda gergin durumda bulunan vücut bölümlerini kendi ağırlıklarıyle düşmeye ve sallanmaya bırakmak.

sarkı, i. Kadınların entari üstüne giydikleri kollu ve önü açık sırma işlemeli kısa ceket. [*İng.* Woman's shirt jacket with gold embroidery].

sarkık, s. < *sarkmak.* § ❶ Aşağı doğru uzanmış, sarkmış. [*İng.* Pendent, hanging; *Fr.* Pendant,-ante]; § ❷ *bot.* Başlangıçta dik iken uzadıkça yere doğru aşağı sarkan organlara denir. [*İng.* Pendulous, hanging loosely, flabby, drooping].

~ **çanak**, *bot.* Döllenmeden sonra taçla aynı zamanda çiçekten ayrılarak dışarıya doğru eğilen çanak.

~ **dil**, ◘ **Dil.**

~ **mafsal**, *tıp.* Kapsülünün yumuşaması yüzünden gevşemiş eklem.

~ **yumurtacık**. *bot.* Tepe kısmı kapçığa iyice yakın olan yumurtacık. *(Yumurtacığın bir yanında bulunan şişkin kısma rafe denir. Bu çeşit yumurtacıklar kapalı tohumlu bitkilerin büyük çoğunluğunda bulunur.* [*İng.* Anatropous ovule; *Fr.* Ovule anatrope].

sarkıl*, s. < *sarkmak. fiz.* Sarkaçla ilgili, sarkaç devinimine benzeyen. [*Osm.* Rakkasî; *İng.* Pendulous, oscillating; *Fr.* Pendulaire].

sarkınmak, f. § ❶ Sataşmak. [*İng.* To attack to molest, to worry, to become aggressive; *Fr.* Chercher, querelle, embêter]; § ❷ Eğilip dışarı sarkmış bir durum almak. [*İng.* To hang down, to lean over].

sarkıntı, i. < *sarkmak.* § ❶ Sataşma, takılma. [*İng.* Molestation; *Fr.* Importun,-une]; § ❷ *esk.* Soygun, çapul. [*İng.* Robbery, spoliation, violence].

sarkıntılık,-ğı, i. § ❶ Sataşma, özellikle kadınlara takılma. [*İng.* Importunate or insulting behavior to a woman; *Fr.* Action d'importuner les femmes, avances indiscrètes et grossières à une femme]; § ❷ *esk.* Hırsızlık, çapul. [*İng.* Robbery, plunder, booty, spoil; *Fr.* Vol, larcin pillage]; § ❸ *huk.* Bir kimseye karşı, onun rızası olmaksızın, şehvet maksadıyle söz, fiil ve hareketle edep ve iffete yönelen saldırılara verilen ad. [*İng.* Indecent liberties; indecent assault, molesting].

~ **etmek (yapmak)**, *esk. (özellikle kadınlara)* Sataşmak, takılmak, laf atmak. [*İng.* To molest, to beset *(a lady)*; *Fr.* Importuner *(les femmes)*].

sarkıt*,-tı, i. < *sarkmak, jeom.* Mağaraların tavanlarında oluşan kireç yumrusu. *(Karbonik asid yüklü yağmur suları toprağın altına süzülürken kireçtaşını eritir. Daha sonra bu sular mağaralara ulaşırsa çoğunlukla buharlaşır veya karbon gazlarını kaybeder. Bu yüzden kireç depoları oluşur; bu depoların en güzelleri sarkıt'lar ve dikitlerdir. Sarkıtlar birer sütuna benzer. Bazen suda biraz kil veya balçık bulunması sarkıtların renkli olmasına yol açar. Sarkıtların biçimi suyun damlama şartlarına /damlaların az veya çok büyük olması, iki damla arasındaki sürenin uzunluğu/ ve mağaranın mikroklimasına bağlıdır).* [*Osm.* Mukattara-i fevkaniye; *İng.* ve *Fr.* Stalactite].

☆ *Eşanl.* **damlataşı.**

sarkıtma, i. < *sarkıtmak.* § ❶ Sarkıtmak eylemi. [*İng.* Suspending; *Fr.* Action de suspendre]; § ❷ *mim.* (a) Tavan veya kemer süsü; (b) Bir buz parçasına benzeyen ve havuzlarda, çeşmelerde, mağaralarda yapılan süs; ⊙ **bingi ~ si**, Bingilerde karnasların aşağıya doğru püskül gibi sarkan kısımları. *(Gotik mimarisinde çok kullanılır).* ☆ *Eşanl.* **püskül**; ⊙ **buz ~ si**, *mim.* ◘ **Buz**; ⊙ **çatı ~ sı**, *inş.* ◘ **Çatı eğimi**; ⊙ **göbek tavan ~ sı**, Tavanların ortasında bir süs olarak yapılan ve bir kandil gibi aşağıya doğru sarkıtılan kabartma süs; ⊙ **tonoz kemer ~ sı**, *mim.* Geçme ve çelipleme tonozların kilit taşları yerine konan ve süslemelik bir şekilde sarkıtılan kandil dibi gibi oymalı taş. [*İng.* Pendant, cul-de-lampe; *Fr.* Cul-de-lampe]; ⊙ **kemer ~ sı**, *inim.* ◘ **Kemer.**

~ **bindirmelik**, *mim.* Bir pekitme kemerinin üzengilerini bindirmek veya bir çıkma kulenin altında destek vazifesini görmek için aşağı doğru gittikçe sarkan konsol. *(Bunların diğer bindirmeliklerinden farkı yarım bir başlığa benzemeleridir).*

~ **kanat**, *mim.* Pencerenin iki tarafında boydan boya yere kadar inen perde kanatlarına denir.

~ **kilit taşı**, *mim.* Tonoz kemerlerinin birleştiği noktada ucu aşağıya doğru sarkık olarak konulan ve inşaî olduğu gibi süsleme niteliğinde de bulunan kilit taşı. *(Gotik mimaride çok kullanılır).* [*İng.* Pendant, hanging keystone; *Fr.* Clef pendante].

~ **süs**, *mob.* Bir gömme ayak veya bir masa ayağı üzerine süs olarak salkım halinde çiçek ve yaprak motiflerinden yapılan süsleme.

sarkıtmak (-ı), f. § ❶ Sarkmak işine uğratmak. [*İng.* To suspend; *Fr.* Suspendre]; § ❷ *arg.* Asmak, darağacına çekmek: *idam etmek.* [*İng.* To hang; *Fr.* Faire mourir par pendaison].

sarkinit,-ti, i. *Fr. sarkinite. min.* Hidratlı doğal manganez arsenyat. [*İng.* Sarkinite].

sarkma, i. Aşağıya doğru uzanma *(Pencereden dışarıya sarkma gibi).* [*İng.* Suspension, hanging, leaning *(to or over)*; *Fr.* Action de pencher, de se pencher de pendre, penchement].

sarkmak (-ı), f. *esk. T. sargımak.* § ❶ Yukarıdan aşağıya doğru uzanıp asılmak. [*İng.* To hang loosely, to hang down; *Fr.* Se pencher]; § ❷ Asılı durmak: *Ceketin bir kolu iskemlenin kenarından sarkıyor.* [*İng.* To hang; *Fr.* Pendre]; § ❸ *mec.* Yolunu uzatmak *(bir yere).* Uğramak, uzanmak: *Çıkmışken çarşıya kadar sarkıverseydiniz.* [*İng.* To call at; *Fr.* Prolonger son chemin, jusque.]; § ❹ *esk.* Ansızın hücum etmek, saldırmak: *Düşman şehre sarktı*, [*İng.* To come down on, to attack suddenly, to bow down].

sarko-, *Yun. sarko*, et'ten alınan ve birçok kelimenin yapısına giren unsur. [*İng.* ve *Fr.* Sarco-].

sarkoblast,-tı, i. *tıp.* İlkel kas hücresi. [*İng.* Sarcoblast].

sarkod, i. *Fr. sarcode* < *Yun. sarkodes*, etli. *biy.* Etkin canlı maddenin tümünü ifade için *Dujardin'in* kullandığı terim *(1838). (PROTOPLAZMA eşanlamında olan bu kelimenin yerine Purkinje 1839'da protoplazma terimini koydu).* [*İng.* Sarcode].

sarkofaj, i. *Fr. sarcophage.* Mezar sandukası. [*İng.* Sarcophagus].

sarkoidoz, i. *Fr. sarcoïdose. tıp.* Daha çok akciğerlere yerleşen ve dokularda başkalaşma yapan, tam olarak aydınlanmamış sürgen bir hastalık. [*İng.* Sarcodiosis].

☆ *Eşanl.* **Besnier-Bœck-Schaumann hastalığı.**

sarkolem(ma), i. *anat.* Çizgili kas lifini kuşatan boru şeklinde zar. Demetler halinde bulunan kas tellerini dıştan örten ince bir zar. [*Osm.* Adele gılafı, gılâf-ı adalat; *Lat.* ve *İng. Sarcolemma; Fr.* Sarcolemme].

☆ *Eşanl.* **kas zarı.**

sarkolit[1],-ti, i. *Fr. sarcolite. min.* Yapısında az miktarda sodyum bulunan doğal kalsiyum ve alüminyum silikat; Vezüv'de kırmızı renkli billûrlar halinde bulunur. [*İng.* Sarcolite].

sarkolit[2],-ti, i. *Fr. sarcolyte. zool.* Böcek kurtçuklarında histoliz sırasında amibositlerce parçalanıp fagositlerce yutulan kas diskleri parçası. [*İng.* Sarcolyte].

sarkoliz, i. *tıp.* Yumuşak dokuların ayrılıp dağılmaları. [*İng.* Sarcolysis].

sarkolog, i. *tıp.* Sarkoloji uzmanı. [*İng.* Sarcologist].

sarkoloji, i. *tıp.* Kas lifleri anatomisi. [*İng.* Sarcology].

sarkom, i. *Fr. sarcome. patol.* Habis bağdokusu uru. *Sarkom*'lar üç çeşittir: **1.** *âdi bağdokusu sarkomları*, yani fibrosarkomlar ve türevleri: *osteosarkom, kondrosarkom, liposarkom, miyosarkom; 2. endotelyum* ve *seröz sarkomları: endoteliom ve mezoteliomlar; 3. hemolenfopoyetik ve retikülosarkomlar, anjiosarkomlar.* Ewing sarkomu üçüncü grupa girer: uzun kemiklerin iliğinde meydana gelen bu retikülosarkom çocuklarda ve genç yaştaki erişkinlerde görülür, kısa zamanda metastaz yapar. [*İng.* Sarcoma]; ⊙ **Sticker ~ u**, *vet.* Kamış kılıfı mukozası ile dölyolu mukozası üzerinde polipe benzer oluşumlarla beliren bir köpek hastalığı. *(Cinsel birleşmeyle bulaşır; sebebi bir ültravirüstür).* [*İng. Sticker's* sarcoma: *Fr.* Sarcome de Sticker].

sarkomatoz, i. *Fr. sarcomatose. patol.* Aynı anda birçok sarkom bulunmasıyle belirli hastalık. [*İng.* Sarcomatosis].

sarkomer, i. *Fr. Sarcomère. zool. Yun. sarx*, et+*meros*, parça. Bir kas teli üzerinde görev ve yapı bakımından birlik meydana getiren küçük bölgeler olup ortada bir anizotropik bölge ile bunun iki yanında bulunan izotropik bölgelerden oluşur. [*İng.* Sarcomere].

sarkomfalosel, i. *tıp.* Göbeğin etli tümörü.

sarkomiksom, i. *Fr. sarcomyxome. patol.* Embriyondaki bağdokusuna benzer sümüklü bir maddeyle birbirinden ayrılmış yıldız şeklindeki hücrelerden meydana gelen bağdokusu uru. [*İng.* Sarcomyxoma].

sarkomsu, s. *Fr. sarcomateux,-euse. patol.* Sarkom tabiatında olan: *Sarkomsu ur.* [*İng.* Sarcomatous].

sarkoplazma, i. *Fr. sarcoplasma. dokb.* Kaslarda bulunan, fakat kas telindeki protoplazmadan farklı olan protoplazma. [*Osm.* Musavveret-ül-adale; *İng.* Sarcoplasm].

☆ *Eşanl.* **kas plazması.**

sarkopsid, i. *Fr. sarcopside. min.* Flüorlu doğal manganez, kalsiyum ve demir fosfat. [*İng.* Sarcopside].

sarkopt, i. *Fr. sarcopte. tıp.* Uyuz hastalığını yapan bir cins parazit. [*İng.* Sarcoptes].

sarkosel, i. *Fr. sarcocèle. patol.* Erbezinde veya erbezi üstünde bulunan etli ur. [*İng.* Sarcocele].

sarkosin, i. *Fr. sarcosine. kim.* Formülü $CH_3NH\text{-}CH_2\text{-}CO_2H$ olan zayıf organik baz; 210° C'ta erir, kreatin barit veya kafein'in suyla hidrolizinden elde edilir. [*İng.* Sarcosine].

☆ *Eşanl.* **metilglikokol.**

sarkosporidiyoz, i. *Fr. sarcosporidiose. paraz.* Gevişgetirenlerde, domuz ve atta görülen ve kaslara veya bağdokusuna sarkosporidilerin yerleşmesinden ileri gelen asalak hastalığı. *(Sarkosporidiyozlar klinik bakımından önemsiz sayılan hastalıklardandır).* [*İng.* Sarcosporidiosis].

sarkotom, i. *Fr. sarcotome. tıp.* Vücut kaslarını yarma âleti. [*İng.* Sarcotome].

sarkotomi, i. Fr. *saroctomie. tıp.* Vücut kaslarını yarma ameliyatı. [*İng.* Sarcomoty].

sarkoyid, i. ve s. *Fr. sarcoïde. patol.* Deride beliren düğümcükler. *(Şu hastalıklarda görülür:* **1.** *Besnier-Boeck-Schaumann hastalığı veya sarkoyidoz /genel bir hastalıktır/;* **2.** Darier Roussy sarkoyidleri */deri altında belirir duruma göre birinci maddede yazılı hastalıktan veya veremden ileri gelir/;* **3.** *Yaygın Darier sarkoyidleri /muhtemelen veremden ileri gelir/).* [*İng.* Sarcoid]. ◘ **Sarkoidoz.**

sarkoyidoz, i. ◘ **Sarkoidoz.**

sarkozom, i. *Fr. sarcosome.* Solunum enzimleri bakımından çok zengin ve çok büyük mitokondri; durmadan atan *(yürek)* veya uzun süre çalışan *(böceklerin kanatları)* kas hücrelerinde bulunur. [*İng.* Sarcosome].

sarliye, i. *(kurucusu Sarli'nin adından Ar.*

Sarliyye). tasav. Musul'un güney bölgesinde yaygın bir mezhep.

sarma, i. § ❶ Sarmak eylemi. [*ing.* Wrapping, winding, enveloping; *Fr.* Enroulement, action d'envelopper]; § ❷ Saran, içine alan şey. [*Osm.* Zarf; *ing.* ve *Fr.* Envelope]; § ❸ *jeol.* Iki örtünün birlikte yeniden kıvrılması veya yeni bir örtünün, daha eski örtünün çevresini sarması. [*ing.* Involution; *Fr.* Encapuchonnement]; § ❹ Üstüpü; § ❺ s. Sarılarak yapılan, sarılmış, sarılan. [*ing.* Wrapped, wound, enveloped; *Fr.* Enroulé, -ée]; § ❻ *mad. oc.* Birbirine komşu iki galerinin boyunduruklari altına, boyunduruklari güçlendirmek ve birleştirmek amacıyle yerleştirilen kalın odun direk; § ❼ *mek.* Birbirine sürtünen iki madenî yüzey arasında, birinden kopan maden taneciklerinin öbürünü az çok derince çizmesi ve bunun sonucunda ısınıp birbirine kaynamaları şeklinde ortaya çıkan ağır arıza; § ❽ *mutf.* (a) Yaprak dolmasının öbür adı; (b) Etin sebze, lop yumurta v.b. üzerine sarılarak özel bir biçimde hazırlanan şekline verilen ad; § ❾ *sp.* Yağlı, karakucak ve serbest güreşte bir oyun. *(Yerde uygulanan bir oyun olan «sarma»da üstteki rakip oyuncu, hasmının ayakları arasına ayağını sokarak onu sırtüstü çevirmeye çalışır. Tek ayakla yapılana tek sarma, çift ayakla yapılana çift sarma denir);* § ❿ *tekn.* Su boruları veya künklerin birleştiği yerlerden su sızmasını önlemek için buralara sarılan lökünlü kıtık bağlı üstüpü; § ⓫ Kumaş ve genellikle kadife üzerine yapılan kabartma çiçek ve çeşitli motifler; ⊙ ~ **dan çevirme**, *sp.* Sarma takılan güreşçinin, sarma yöndeki kolunun içinden geçirip ensesini tutarak ters tarafa çevirmesi; ⊙ ~ **dan dönme**, *sp.* Sarma takılan güreşçi rakibinin sarma ile aynı yöndeki kolunu rakibinin kispetini belinden yakalayarak serbest ayağını içeriye çekerek rakibinin üstüne dönmesi; ⊙ ~ **dan kalkma**, *sp.* Sarma takılan güreşçinin sağ ayağıyle rakibinin aynı yöndeki ayağı üzerinden sağ kolunu geçirip sol eliyle sağ elini tutup dizini yere dayayarak kalkması; ⊙ ~ yı sökmek, *sp.* Sarma takılan güreşçinin sarma ile aynı yöndeki kolunu yere dayayıp öbür koluyle rakibinin sarma taktığı ayağının kispet parçasından yakalaması; ⊙ **atkı** ~, *dok.* ◘ **Atkı**; ⊙ **kol** ~ **sı**, *mutf.* ◘ **Kol**; ⊙ **taban** ~ **sı**, *mad. oc.* § ❶ madenî veya ahşap bir direkle üzerindeki madenî başlığı birbirine bağlamaya yarayan sökülüp takılabilir madenî parça; § ❷ Tahkimat direklerinin tabana gömülmesini önlemek için, direkleri yumuşak taban üzerine yerleştirilmiş ağaç kütükler veya madenî plakalar üzerine oturtarak yapılan tahkimat şekli.

~ **bağlantı**, *telekom.* Iki iletken arasında iyi bir elektrik teması sağlamak için tellerin birbiri üzerine sarılarak yapılan bağlantı.

~ **flok**, *den.* ◘ **Flok.**

~ **kafiye**, *ed.* Bir kafiye türü. *(Sarma kafiyede, bir dörtlüğün birinciyle dördüncü, ikinciyle üçüncü mısraları kafiyeli olur : abba).*

~ **yelken**, *den.* Yüzeyi bir çubuğa sarılarak değil de çubuğun döndürülmesiyle küçültülen yelken.

sarmaç, i. ◘ **Bigudi.**

sarma.dal, b. i. *süsl.* ◘ **Kıvrımdal.**

sarmak (-ı), f. *esk. T.* § ❶ Etrafını çevirmek, çepeçevre, fırdolayı kaplamak: *Bu kuşak onun belini ancak iki defa sarar.* [*ing.* To wind, to wrap round; *Fr.* Enrouler]; § ❷ Çevrelemek, dolayında yer almak, kuşatmak: *Ordu, düşmanı sardı.* [*Ing.* To surround; *Fr.* Entourer]; § ❸ Yayılıp etkisi altına almak, etkilemek, kaplamak: *Pişmanlık onu sardı. Ateş çatıyı sardı.* [*Osm.* Sirayet etmek; *Ing.* To reach; *Fr.* Atteindre]; § ❹ Kollarının arasına almak, kucaklamak. [*Ing.* To embrace; *Fr.* Embrasser]; § ❺ *(iplik v.b. yi)* dağınık halden yumak haline getirmek, yumak yapmak: *İpliği sarmak.* [*Ing.* To wind into a ball]; § ❻ İnce bir sahife ile sararak bir şeye zivana biçimi vermek: *Sigara sarmak. Dolma sarmak;* § ❼ *mec. (Birinin)* Hoşuna gitmek, zevkini okşamak; *(Birisi tarafından)* beğenilmek, *(birini)* etkilemek; *Şu şarkı beni sarmıyor.* [*ing.* To captivate, to interest; *Fr.* Captiver, charmer, enchanter, intéresser; § ❽ (-e), Sarılıp tırmanmak: *Asma çardağı sardı.* [*ing.* To climb; *Fr.* Grimper]; § ❾ (-i, -e) Bir şeyi başka bir şeyin içine koyup onunla kaplamak: *Kitabı kâğıda sarmak;* § ❿ *(sis duman v.b. hk.)* Kaplamak, *(bir yerde)* Yoğun hale gelmek; § ⓫ Örtmek; *İnce bir tül kadının saçlarını sarmıştı.* [*ing.* To cover; *Fr.* Couvrir]; § ⓬ *(Bir şeyi başka bir şeyin)* etrafına dolamak: *İpliği makaraya sarmak.* [*Ing.* To wind; *Fr.* Enrouler]; § ⓭ Musallat etmek: *Belâyı başına sarmak.* [*Ing.* To set one to attack or worry another]; § ⓮ *(kırık yara v.b. yi)* Bağ veya sargı ile bağlamak. [*ing.* To bandage; *Fr.* Bander]; § ⓯ *arg.* Bir konuyu sürekli düşünmek. [*ing.* To bury oneself about anything]; ⊙ **sarıp sarmalamak**, *dey.* Bir şeyi başka bir şeyle sıkıca ve dikkatlice sarmak, örtmek. [*Ing.* To wrap carefully]; ⊙ **yara (yarasını)** ~, *dey.* Birinin derdine ortak olup üzüntüsünü az çok gidermek.

sarmal*, s. < *sarmak.* Helis biçiminde olan. [*Osm.* Helezonî; *Lat. Spiralis; ing.* Spiral, helical; *Fr.* Hélicoïdal,-ale,aux, spiral, -ale,-aux].

~ **açılma**, *sin.* Açılmanın sarmal biçiminde olan çeşidi. [*ing.* Whirling wipe; *Fr.* Ouverture en spirale].

~ **bulutsu**, *astr.* ◘ **Bulutsu.**

~ **kırık**, patol. Helis şeklinde olan kırık tipi. *(Sarmal kırıklar sadece uzun kemiklerde, özellikle bacakta, kemiğin ekseni üzerinde kıvrılmasıyle meydana gelir. /Kayak kazaları, ayağın rayda sıkışması, v.b./ Kırılan kemiğin kaynaması güçtür, çoğu zaman osteosentezi gerektirir).* [*ing.* Spiroid fracture; *Fr.* Fracture spiroïde].

~ **talkım**, *bot.* Çiçekleri eksenin yalnız bir tarafında dizili olduğu için helis gibi kıvrılan bilesik çiçek durumu. [*Ing.* Helicoid cyme; *Fr.* Cyme hélicoïdale].

~ **(spiral) yaprak dizilişi**, *bot.* Tomurcukların sürgün üzerinde sarmal olarak yer alışı.Bir düğümde tek yaprak bulunup müteakip yaprakların gövde üzerinde sarmal tarzda dizilerek yer aldığı yaprak dizilişi. *(Örnek: Iki sıralı sarmal) yaprak dizilişi. Buğdaygiller familyasından: mısır; süsengiller familyasından: süsen.* ◘ **Üçlü** *sarmal (spiral)* **yaprak dizilişi.**

~ **yönelim**, *bot.* Bitkilerde ana eksenin büyük bir gelişme göstererek yer değiştirmesi sonucunda kök veya sap ucunun helezon tarzında kıvrılması.

sarmalamak (-ı), f. Sıkı sarmak, yayılıp etkisi altına almak, zarf içine almak, kaplamak, dolamak; ⊙ **sarıp** ~, *dey.* ◘ **Sarmak.**

sarmalanan, i. < *sarmalamak, mat.* Kendi zarfına göre düşünülen düzlem eğri.

sarmalayan, i. < *sarmalamak. mat.* Başka bir çizgiyi saran çizgi: *Her sarmalayan kendi içbükey zarfından daha uzundur.*

sarman, s. < *sarmak*> *sar-man* § ❶ [*Ing.* Huge, enormous; *Fr.* Trop grand, démesuré, énorme]; § ❷ Sarı tüylü *(kedi).* [*Ing.* Yellow cat].

sarmasiyen, s. ve i. *Fr. sarmatien* < halk ismi = *Sarmat. jeol.* Doğu Avrupa'da çok yaygın olan ve bir acı su favnasıyle nitelenen miyosen sistemin üst katına denir. *(Sarmasiyenin, Batı Avrupadaki tartoniyen marnlarıyle yaşıt olduğu sanılır).* [*ing.* Sarmatian, sarmatic; *Fr.* Sarmatique].

sarmaş, i. < *sarmaşmak. /Yalnız sarmaş dolaş sözünde geçer/.* [*Ing.* Interlaced, intertwined; *Fr.* Adverbe usité dans la phrase «sarmaşdolaş olmak», s'embrasser étroitement].

~ **dolaş**, ◘ **Dolaş.**

sarmaşan, s. < *sarmaşmak. bot.* Sapı dik duramayan, ağaçların gövdesine ve dallarına sarılan tırmanıcı bitkilere denir. [*Osm.* Nebâtât-ı müteşebbise; *Ing.* Liana; *Fr.* Volubile, grimpant,-ante, liane].

☆ *Eşanl.* **sarılgan.**

sarmaşık,-ğı, i. < *sarmaşmak. bot.* Sarmaşıkgiller *(Araliaceae)* familyasından, havaî kökçükler yardımı ile tutunup tırmanan herdem yeşil odunsu bitki. Uzun veya kısa saplı yaprakları almaşık olarak dizilmiştir. Kenarları düz, kaba dişli veya lopludur. Erdisi çiçekler teker teker bulunur veya şemsiye durumunda kurullar oluşturur. Meyveleri, yuvarlak, etli ve üzümsüdür; içinde tek tohumlu beş küçük çekirdek bulunur. Avrupa, Kuzey Afrika ve Asya'da doğal olarak yetişen 5 türü vardır. Sıcak ülkelerde yaşlı sarmaşık gövdelerinden uyarıcı olarak kullanılan bir reçine-zamk *(hederin)* elde edilir. Sarmaşık tebeşir devrinde yeryüzünde belirmiştir. Türkiye'de 2 türü yetişmektedir. **Adi sarmaşık** veya **duvar sarmaşığı** *(H. helix)* ve **Kafkas sarmaşığı** *(H. colchica).* [*Lat.* ve *ing. Hedera; Fr.* Lierre]; ☆ *Eşanl.* **duvarsarmaşığı;** ⊙ **amerikan sarmaşığı**, *bot.* **Ikiçenekliler** *(Dioctyledoneae)* sınıfının, Asmagiller *(Vitaceae)* familyasından, anayurdu Kuzey Amerika olan ve duvarları örtmek için çok yetiştirilen, kışın yaprak döken, çok senelik, tırmanıcı bitki. Sülüklerinin ucu duvarlara tutunmak için ekseriya bir daire şeklinde genişlemiştir. Yaprakları sonbaharda pas rengini alır. [*Lat Parthenocissus quinquefolia; ing.* Virginia creeper, American ivy, woodbine]; ⊙ **çit sarmaşığı**, *bot.* ◘ **Kahkahaçiçeği;** ⊙ **duvar sarmaşığı**, *bot.* Sarmaşıkgiller *(Araliaceae)* familyasından, anayurdu Avrupa ve Batı Asya olan, Kuzey Anadolu'da nemli ormanlarda yetişen, adventif köklerle tutunarak 20-30 m.'ye kadar tırmanabilen veya yerde toprak üstünde halı gibi yayılan, kışın yaprak dökmeyen, çok yıllık, herdem yeşil, odunsu bir sarmaşık türü. Çiçek taşımayan dallarda bulunan yaprakların laminası 3-5 loplu ve kalb biçimindedir. Çiçek taşıyan dalların yapraklarının laması ise tam kenarlı ve oval biçimlidir. Almaşık olarak dizilmişlerdir. Çiçekleri küçük, aktinomorf, pentamer ve yeşilimsi sarı renklidir. Çiçek durumu basit şemsiyelerden yapılmış bir salkımdır. Meyva siyah, toparlak küçük bir bakkadır. Yüzlerce yıl yaşayabilir. Bahçelerde kameriye, çardak, bordür yapmak için kullanılır. Yaprakları *(Folia hederae helicis)* ve meyvaları *(Baccae Hederae helicis)* saponin özelliğinde, sıcak kanlı hayvanlar için zehirli olan, hederin adında bir glikozit taşır, meyvaların müshil ve kusturucu etkileri varsa da kullanılması oldukça tehlikelidir. Yaprakları halk arasında haricen yara tedavisinde kullanılır. [*Lat. Hedera helix; Ing.* Ivy, English ivy; *Fr.* Lierre commun]; ☆ *Eşanl.* **adi sarmaşık, adi ormansarmaşığı;** *ŞEKIL: 94 — SÜS BiTKiLERi II;* ⊙ **Japon sarmaşığı**, *bot.* Asmagiller *(Vitaceae)* familyasından, anayurdu Çin ve Japonya olan, Türkiye'de duvarları örtmek için çok yetiştirilen, kışın yaprak dökmeyen, çokyıllık, tırmanıcı bitki. Sülüklerinin ucu, duvarlara tutunmak için genellikle bir daire şeklinde genişlemiştir. Yaprakları sonbaharda pas rengini alır. [*Lat. Parthenocissus tricuspidata; Ing.* Boston ivy]; ⊙ **Kafkas sarmaşığı**, *bot.* Kuzeydoğu Anadolu, Kafkasya ve Kuzey Iran'da yetişen, genel görünüşü adi ormansarmaşığına çok benzeyen bir tür. Koyu renkli, kalın, deri gibi yaprakları değişik formdadır. Geniş üçgen biçiminden yuvarlağa kadar değişmektedir. Dip tarafları yürek biçiminde veya yuvarlaktır. Tam kenarlı, ender olarak topludur. Meyva büyük ve siyahtır. Kış soğuklarına karşı adi sarmaşık kadar dayanıklı değildir. [*Lat. Hedera colchica* = **H. felix** var. **colchica** = **H. raegneriana** = **H. cariaceae**]. ☆ *Eşanl.* **Rize duvarsarmaşığı, Kafkas sarmaşığı;** ⊙ **orman sarmaşığı**, *bot.* ◘ **Duvar sarmaşığı;** ⊙ **yer sarmaşığı**, *bot.* Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, Akdeniz bölgesinde yaygın, olan dörtköşe sürüngen gövdeli, açık pembe renkte küçük çiçekli, çokyıllık otsu bitki. [*Lat. Glechoma hederacea; Ing.* Glecoma; *Fr.* Glechome, lierre terrestre, rondelotte].

sarmaşıkgiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Şemsiyegiller *(Um-*

belliferae) takımından çiçekli bitkiler familyası, çoğunluğu tropikal bölgelerde yetişen otsu bitkiler, çalılar veya ağaçlardır; bir kısmı tırmanıcıdır. Yapraklar almaşık, genellikle palmat damarlıdır. Çiçekler aktinomorftur. Durum basit umbella, bunlar da çoğunlukla salkım şeklinde birarada bulunur. Kaliks ve korolla 5 er parçalı, 5 stamen 5 tanedir. Yumurtalık 5 karpelli, 5 gözlüdür. Meyva bakkadır. Yaklaşık olarak 15 cins ve 800'den fazla türü vardır. Türkiye'de bir cins ve 3 türü bulunur. [*Osm.* Bilsâniye; *Lat* ve *ing. Araliaceae; Fr.* Araliacées, hédéracées]

sarmaşma, i. Süslemelik sekillerin birbirine sarılması. [*ing.* Interlacing; interweaving; *Fr.* Entrelacement].

sarmaşmak (-le), nsz. f. Birbirine sarılmak, birbirini kucaklamak, kucaklasmak. [*ing.* To embrace one another, to be interwined; *Fr.* S'entortiller, s'embrasser, étroitement].

sarmısak, sarımsak,-ğı, i. esk. *T. sarmısak.* § ❶ *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, bahar gibi kullanılan, bütün kısımları keskin kokulu, 30-100 sm. Yüksekliğinde, çokyıllık, otsu bitki. Toprakaltında oldukça büyük bir soğanı vardır. Yapraklar uzun, yassı, paralel damarlı, sivri uçludur, gövdeyi sarmıstır. Beyazımsı-pembe renkli çiçekleri küre biçiminde yalancı bir semsiye durumundadır. Meyva siyah renkli, küçük tohumlar taşıyan lokülisit bir kapsüldür. Soğanı *(Bulbus Allii)* özel kokulu bir uçucu yağ, şekerler, fermentler ve vitaminler (A, B, C ve P) taşır. Uçucu yağ içinde kükürtlü bir bilesik olan **alliin** bulunur. Pek eski devirlerdenberi, keskin kokulu olmasına rağmen tıbbî faydalarından dolayı dünyanın hemen her tarafında yetiştirilmekte ve kullanılmaktadır. Bugün dahilen tansiyon düşürücü, istah açıcı, solunum ve hazım aygıtı antiseptiği olarak kullanılır. Ayrıca akciğer hastalıklarına, romatizmaya, bağırsak solucanlarına karsı genellikle alkolat halinde kullanılır. Haricen usaresi yakıcı, kızartıcı ve mikrop öldürücü (uyuz) kellik, (saçkıran v.b.) olarak etki eder ve halk arasında çok revaçtadır. Sarmısak çesitleri: **beyaz sarmısak**, baş sarmısak elde etmek için yetiştirilir: **kara sarmısak**, taze yenmek için yetiştirilir; iri dişli bir çesittir; **ispanyol sarmısağı**, Avrupa ve Amerika'da çok rağbet gören, az acı, iri başlı bir sarmısaktır. Sarmısak bütün Anadolu'da ekilmektedir. [*Osm.* Tüm; *Lat.* Allium sativum; *ing.* Garlic; *Fr.* Ail]; § ❷ Aynı bitkinin soğan kısmı. *(Bu soğanların kurusuna «baş sarmısak», soğanları meydana getiren her bir parçaya da «diş sarmısak» denir).* [*ing.* Garlic; *Fr.* Ail]; ⊙ **~ ı gelin etmişler de, kırk gün kokusu çıkmamış**, *at.* Insanlar huylarını kolay kolay değiştiremezler, haklarında hüküm vermekte acele edilmemelidir; ⊙ **sarmısağı gelin etmişler, kırk gün kokusu çıkmamış**, *at.* Bir topluluğun arasına yeni girmiş olan kötü kimsenin foyası ilk günlerde meydana çıkmaz; ⊙ **sarmısağını hesap eden, paçayı yiyemez**, *at.* ◘ **Sirkesini, sarmısağını ...**; ⊙ **beyaz ~**, bot. Kuru baş sarmısak elde etmek için yetiştirilen, başları orta büyüklükte bir sarmısak türü; ⊙ **ispanyol sarmısağı**, *trm.* Iri başlı, lezzeti az, acı verimli bir sarmısak çesidi; ⊙ **kara ~**, *bot.* Taze sarmısak elde etmek için yetiştirilen, iri dişli ve lezzetli acı bir sarmısak çesidi; ⊙ **su sarmısağı**, ◘ **Kurtluca.**

~ da acı amma, evde lâzım bir dişi, *at.* § ❶ Sorumlulukları olmakla birlikte her eve bir kadın gerektir; § ❷ Bir evde ara sıra kullanılacak seyden insanı rahatsız da etse bir parça bulunmalıdır.

~ dişi, Olgun sarmısağın tanelerinden her biri. [*ing.* A clove of garlic; *Fr.* Gousse d'ail, caïeu d'ail].

~ esansı, *kim.* Sarmısaktan elde edilen karmaşık yapılı esans; ana maddesi alil polisülfürdür. [*ing.* Garlic oil; *Fr.* Essence d'ail].

~ içli dışlı, soğan yalnız başlı, *at.* Anlasan kimselerin, *ayni eileden imişler gibi* birbirlerinden saklısı gizlisi yoktur. Baskasıyle böyle bir yakınlık kuramamış olan kimse, tek başına kendi yasantısı içindedir.

~ kurbağası *zool.* ◘ Kurbağa.

~ otu, *bot.* ◘ Sarmısakotu.

~ yemedim ki, egzim koksun, *at.* Birinin herhangi bir konuda yaptığı suçlamaya karsı, o suçu işlemediğini, bundan dolayı bir korkusu da bulunmadığını anlatmak için kullanılır.

sarmısaklı, s. içinde sarmısak bulunan, içine sarmısak katılmış olan. [*ing.* Flavored with garlic; *Fr.* Assaisonné d'ail].

sarmısakotu, b. i. *bot.* Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, dik saplı, küçük beyaz çiçekli bitki; ovuşturulduğu zaman sarmısak kokusu verir. Hemen her tarafta bulunur. Çesitli tedavi edici özellikler taşır. [*Lat. Alliaria officinalis; ing.* Garlic mustard, hedge garlic; *Fr.* Alliaire].

sarnıç,-cı, i. *esk. T. > sihrîc > sahrınç.* § ❶ *inş.* Yağmur suyu biriktirmeye ve saklamaya yarayan, kâgir yeraltı deposu. [*ing.* Cistern; *Fr.* Citerne]; § ❷ Gemilerde bulunan saçtan yapılmış tatlı su deposu. [*ing.* Tank; *Fr.* Réservoir]; § ❸ *den.* Akaryakıt gemilerinde içine petrol konan bölmelerinin her biri. [*ing.* Cistern; *Fr.* Citerne]; § ❹ *mim.* Su ihtiyacını gidermek amacıyle yapılan özel su toplama havuzu. [*ing.* Tank, receiver, well, cistern; *Fr.* Réservoir]; ⊙ **arka ~**, **dip ~**, *anat.* Kafatasının dip ve arka kısmında, içinde beyin-omurilik sıvısı toplanan örümceksi zar altı aralıklarına verilen ad. [*ing.* Posterior cistern; *Fr.* Citerne postérieure]; ⊙ **ayar ~ ları**, *den.* ◘ **Ayar**; ⊙ **baş kıç ~ ları**, *den.* ◘ **Baş**; ⊙ **mazot temizleme sarnıcı**, *den.* Mazot yakan gemilerde, kazan dairesinde bulunan, içine istim kangalları yerlestirilmis saç sarnıs. *(Mazotu, ısı yoluyle, yağla karışarak içine giren sudan ayırmaya yarar. Böylece su sintineye akar ve oradan da denize atılır. Temizlenmiş olan mazot da başka bir cihazda arıtıldıktan sonra yakıt sarnıcına aktarılır);* ⊙ **su ~ ı**, *den.* Gemilerde içine sefer sırasında gerekli tatlı su konan sarnıç. [*ing.* Tank; *Fr.* Réservoir]; ⊙ **Pecquet ~ ı**, *anat.* Göğüs kanalının başlangıç kısmında meydana gelen genisleme. [*ing.* Pecquet's cistern; *Fr.* Citerne de Pecquet]; ⊙ **sephive ~ ı**, *den.* ◘ **Sephiye.**

~ basmak, *den.* Bir denizaltıdan söz ederken, geminin su yüzüne çıkması için safra sarnıçlarının suyunu basınçlı hava ile boşaltmak.

~ dubası, *den.* Dökme sıvı ve özellikle de petrol ürünleri taşımak amacıyle yapılmış özel duba tipi.

~ gemisi, *den.* Petrol, benzin gibi akaryakıtları dökme halinde taşıyacak düzende yapılmış gemi [*ing.* Tanker; *Fr.* Bateau-citerne, navire-citerne, citerne].

~ vagonu, *demir.* Akaryakıt taşımaya yarar sarnıçlı vagon. [*ing.* Tank wagon; *Fr.* Wagon-citerne].

sarnıçlı, s. Sarnıcı olan. [*Ing.* Furnished with a cistern or tank].

~ tekne, Tatlı su, mazot gibi sıvıların taşınmasında kullanılan küçük gemi veya duba. [*ing.* Cistern; *Fr.* Citerne].

sarp, s. *esk. T.* § ❶ Dik; geçilmesi ve çıkılması güç: *Sarp yol.* [*ing.* Steep; *Fr.* Escarpé,-ée]; § ❷ Sert; § ❸ *mec.* Güç. [*ing.* Hard, difficult; *Fr.* Difficile]; § ❹ *esk.* Söz dinlemeyen, kolay kandırılamayan; § ❺ i. Sarp olan yer; § ❻ *mec.* Güçlük zorluk. [*ing.* Difficulty; *Fr.* Difficulté]; ⊙ **~ a sarmak (iş)**, *dey.* Güçlükler peyda etmek, çözülmesi pek güç bir hale gelmek. [*ing.* To become difficult or very complicated and serious; *Fr.* Devenir difficile, présenter des difficultér].

sarpa /sarıpa/, i. *Yun. zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Izmaritgiller *(Sparidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 35 sm. Doğu Atlantık Okyanusu kıyısı, Akdeniz ve Karadenizde yaşar. [*Lat. Boops salpa; Ing.* Sea bream; *Fr.* Saupe, bogue saupe, salpe, sarpa].

sarpın, i. *Yun. sarpos*, § ❶ Tahıl kuyusu, zahire ambarı; § ❷ Ekmek hamuru taşımaya yarayan oyuklu tahta.

sarplaşmak, nsz. f. § ❶ Geçilmesi güç olmak, sarp bir hale gelmek: *Yol birdenbire sarplaştı.* [*ing.* To become steep; *Fr.* Devenir escarpé, inabordable]; § ❷ Zorlaşmak, güçleşmek. [*ing.* To become difficult or impracticable; *Fr.* Devenir impracticable, devenir difficile, s'endurcir].

sarraf /sarraf/, i. ç: **sarrafan**. *Osm.* < *Ar. sarf.* § ❶ Para, tahvil, altın alışverişi yapan kimse. [*ing.* Money-changer; *Fr.* Changeur]; § ❷ *esk.* Faizle borç vermeyi meslek edinmiş kimse; ⊙ **insan ~ ı**, *dey.* ◘ **insan.**

sarrafan, ç. i. *esk.* **Sarraf** ın çoğulu.

sarrafiye, i. *Osm.* < *Ar. sarraf* > *sarrâfiyye.* § ❶ Altın bozmak, değiştirmek v.b. işler için sarrafın üstelik olarak aldığı para, sarraflık hakkı. [*ing.* Money changer, commission]; § ❷ s. *esk.* Sarraflıkla ilgili, sarraflığa ait; § ❸ *mal. esk.* Osmanlı devletinin Galata sarraflarından aldığı borç karsılığında ödediği faiz. *(Akçabaşı, güzeşte, senelik nema da denirdi).* [*ing.* Rate of exchange; *Fr.* Change].

sarraflık,-ğı, i. § ❶ Sarrafın yaptığı iş, sarrafın meslegi. [*ing.* Profession of a money changer; *Fr.* Profession de changeur] § ❷ Sarrafın altın bozmak için aldığı fark. [*ing.* Money changer's fee].

⇄ *Eşanl.* **sarrafiye.**

sarre, s. *esk.* **Sar**'ın dişili.

sarsaç*, i. ◘ **Vibratör.**

sarsak, s. *esk. T. sarsag.* Ihtiyarlık, hastalık, zayıflık, v.b. sebeplerle güçsüz kalıp vücudu titrer gibi sürekli sarsılan *(kimse): Sarsak bir ihtiyar.* [*ing.* Walking with a wavering gait, shaky, shaking from feebleness; *Fr.* Ebranlé, affaibli *(par une maladie etc);* chancelant,-ante].

sarsak sursak veya **sarsık sursuk**, z' Sarsakça, sarsılarak: *Sarsak sursuk bir yürüyüş.* [*ing.* Shakingly; idiotic; *Fr.* D'une manière «sarsak»].

sarsaklık,-ğı, i. Sarsak olma hali. [*ing.* Clumsiness, shakiness].

sarsar, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gürültüyle esen çok şiddetli ve soğuk rüzgâr. [*Ing.* Extremely cold wind, intense cold; *Fr.* Ouragan].

sarsı*, i. < *sarsınmak.* Depremde sallanışların her biri. [*ing.* Shock, jolt, concussion].

⇄ *Eşanl.* **sarsıntı.**

sarsılma, i. § ❶ Sarsılmak eylemi. [*Osm.* Irticâc; *ing.* Shacking jolt, staggering, joggling, shock, perturbation, agitation, a being shacken, loss of balance, earthquake; *Fr.* Action d'être ébranlé, secoué etc. secousse]; § ❷ *fizyol ve patol.* Reflekslerin asırı arttığı zamanlarda birdenbire kasılma sonucu meydana gelen hızlı tepinme veya titreme. [*Osm.* Ihtilâç; *Ing.* ve *Fr.* Convulsion]; ⊙ **kas ~ sı**, *fizyol.* Tek bir irkilmeden ileri gelen kas büzülmesi. [*ing.* Muscle jerk; *Fr.* Secousse musculaire]; ⊙ **saramsı ~**, *patol.* Gerici ve bükücü kasların art kasılmasından ötürü, ayağın süratle titremesi. *(Piramid sinirlerde bir hastalığın başladığına işarettir).* [*ing.* Epileptiform convulsion]; ⊙ **kasıl ~**, *biy.* ◘ **Kasıl.**

sarsılmak, nsz. f. Sarsmak eylemine konu olmak: *Ev rüzgârdan sarsılıyor. Hastalıktan pek sarsıldı.* [*Ing.* To be shaken, to totter or stagger, to quiver, to be spoiled or disturbed, to decline, to suffer, to be affected adversely; *Fr.* Se secouer, s'agiter être ébranlé, être secoué, chanceler, vaciller, être remué].

sarsıntı, i. < *sarsmak.* § ❶ Bir cismin bir parçası veya bütün üzerinde meydana gelen anl sallanma. [*Ing.* Shock, jolt; *Fr.* Secousse]; § ❷ Titreme. [*ing.* Being shaken, trembling; *Fr.* Tremblement]; § ❸ Deprem. [*ing.* Earthquake; *Fr.* Tremblement de terre, séisme]; § ❹ *coğr.* Depremde, yerin yaptığı dalga hareketlerinin her biri. [*ing.* Earth tremor; *Fr.* Secousse sismique]; § ❺ *mec.* Vücudu zayıf düşüren bedenî veya ruhî bozukluk; § ❻ Bir teşkilâtın veya kurumun dengesini bozan hareket: *Siyasî sarsıntı.* [*ing.*

Commotion; *Fr.* Secousse]; § ❼ *patol.* Bir organın, kendi üzerine yapılan vuruşla veya uzaktaki bir vuruşun kendisine yansımasıyle sarsılması. [*Ing.* Concussion; *Fr.* Commotion]; ⊛ **beyin ~ sı,** *tıp.* ◘ Beyin; ⊛ **enine ~,** *fiz.* ◘ Enine.

~ bölgeleri, *coğr.* Yer yüzünü yer sarsıntılarına en çok, en yıkıcı olarak uğradığı yerler. *(Osm.* Zelzele mıntakaları; *Ing.* Seismic regions; *Fr.* Réglons sismique].

~ veya titreşim hareketi, *astr.* ◘ Hareket.

sarsıntılı, s. § ❶ Sarsılan, sallanan; § ❷ *(durumu)* Güvensizlik içersinde olan; güven verici olmayan: *Sarsıntılı bir ticaret hayatı.*

~ çalışma, *mek.* § ❶ Debreyaj kavramasının silkinerek çalışması *(silkintili çalışma da denir);* § ❷ Bir el âleti *(rende)* veya makinenin, âyar hatası yüzünden rendelenen parça yüzeyinde dalgalanma şeklinde düzensiz iş vermesi.

~ masa, *mad. oc.* ◘ Masa.

sarsıntısız, s. § ❶ Sarsılmayan, sarsıntısı olmayan; § ❷ Rahat, güvenlik içinde olan: *Sarsıntısız bir hayat.*

sarsin, i. *Fr. sarcine < Yun. sarks, sarkos,* et. *kim.* $C_5N_4H_4O$ formüllü purik baz; kas özsuyu, karaciğer, dalak, alabalık yumurtası v.b. de çoğu zaman *ksantin* ile birlikte bulunur. *(Sentez yoluyle de elde edilmiştir).* [*Ing.* Sarcine; *Fr.* Sarcine, hypoxanthine, oxo-6-purine].

☆ *Eşanl.* **hipoksantin ve okso 6-purin.**

sarsmak (-ı), f. *esk. T. sarsımak.* § ❶ Zorluca ileri geri kımıldatmak [*Ing.* To shake, to juggle, to give a shock *(to); Fr.*Secouer, agiter]; § ❷ *mec.* Birinin işini veya esenliğini bozmak: *Bu ziyan onu epey sarstı. Hastalık çocuğu pek sarsmadı.* [*Ing.* To. argitate, to upset].

sart, i. *Hint* § ❶ Tacir; § ❷ Türkler ve Moğollar tarafından bazı kavimlerin ortak adı olarak kullanılan terim. [*Ing.* Man of Persian origin in Tatary; *Fr.* Peuple de l'inde d'origine persane et qui parle la langue persane].

sartiya, i. *It.* Gemilerde direklerin tepesinden aşağıya doğru inen ve direkleri tutan iplerin genel adı. [*Ing.* Topgallant shroud].

sartorit,-tl, i. *Fr. sartorite. (Alman jeoloğu Georg Friedrich Sartorius'un /1765-1828/ adından) min.* Formülü Pb As_2 S_4 olan doğal kurşun arsenyosülfür. [*Ing.* Sartorite].

saruç, i. ◘ Alçı.

saruta, i. *bot.* Çaygiller *(Theaceae)* familyasından Japonya'da yetişen ve odunu çeşitli eşya yapımında kullanılan ağaç. [*Lat. Stewartia monadelpha; Ing.* Stewartia; *Fr.* Saru].

sarüsofon, i. *Fr. sarrusophone.* 1863'te askerî müzik yöneticisi Sarrus'un bulduğu bakır üflemeli, çift dilli çalgı. *(Sarüsofon ailesinin çalgıları sopranino'dan kontrbason'a kadardır).* [*Ing.* Sarrusophone].

Sasak'lar, ç. öz. i. *etn.* Indonezya'da Lombok adasının halkı. *(Tipleri ve dilleri Bali'li müslümanlarınkine benzeyen bu müslüman Mali'liler eskiden topraklarını ele geçirmiş olan Bali'lilerin boyunduruğu altındadır. Kurdukları sulama şebekesi büyük bir ustalık örneğidir).* [*Ing.* ve *Fr.* Sasaks].

sasani, s. Sasanîlerle ilgili. ◘ **Sâsaniler.** [*Ing.* Sassanid, sassanian; *Fr.* Sassanide].

Sasaniler, ç. öz. i. Iran'da Parth imparatorluğundan sonra kurulan devlet *(224-651).* [Ing. Sassanids, Sassanians; *Fr.* Sassanides].

sasi°, s. *esk. T.* § ❶ *h. d.* Küflü ve çürük gibi kokan. [*Ing.* Smelling moldy; *Fr.* Puant, malodorant]; § ❷ Kokuşmuş. [*Osm.* Müteffessih; *Ing.* Fetid, rank, stink;, offensive, fou; *Fr.* Fétide, méphitique].

sasımak°, nsz. *esk. T. h. d.* f. § ❶ Kokuşmak. [*Ing.* Tefessüh etmek; *Ing.* To decay; *Fr.* Segâter; être putréfié]; § ❷ Küflü ve çürük gibikokmak

sassafras, i. *Isp. bot.* Defnegiller *(Lauraceae)* familyasından ağaç. *Biri Amerika.da, öteki Çin'de olmak üzere sadece iki türü vardır. Sassafras officinalis* Kanada ve Florida'da yetişir; iki evcikli olan bu ağacın erkek çiçeklerinde sarkık başçıklı dokuz tane verimlierkek organ, her bir başçığında ise dört tane çiçek tozu kesesi bulunur. Hafif ve güzel sarı renkli olan sassafras odunu ince marangozlukta, hafif tekne, parmaklık, travers yapımında kullanılır; köklerinden lavantacılıkta kullanılan *sagrol esansı elde* edilir. Kurutularak toz haline getirilen yaprakları baharat olarak işe yarar. [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Sassafras].

sassolin, i. *Fr. sassoline < Saso bölgesinin /İtalya, Pisa yakınları/ adından. min.* Toscana'da bulunan, H_3BO_3 formülünde hidratlı doğal borik asit.

saşe, *Fr. sachet.* Mendillerin konduğu küçük kese. [*Ing.* Sachet].

sat veya sad, i. *Osm. < Ar. dilb.* Arap alfabesinin on dördüncü, Osmanlı alfabesinin yedinci harfi.

satak, i. *< satmak. esk.* Piyasa, pazar. [*Ing.* Market; *Fr.* Marché].

satang, i. Tayland'ın para birimi. Baht'ın yüzde biri değerindedir. [*Ing.* Satang, satangs, satange; *Fr.* Satang, satangas, stang].

☆ *Eşanl.* **satanga, stang.**

satanizm, i. *Fr. satanisme. fels. ve ed.* Şeytana ve kötülüğe gösterilen bağlılık; bunları yüceltme. [*Ing.* Satanism].

sataşkan°, s. *< sataşmak.* Şuna buna sataşan, saldırgan. [*Osm.* Mütecavız, mütearrız; *Ing.* Aggressive, aggressor, meddler with other people; *Fr.* Agressif, -ive].

sataşmak (-e), f. *esk. T.* § ❶ Çatmak, takılmak, rahat bırakmamak. [*Osm.* Musallat olmak; *Ing.* To become aggressive, to seek a quarrel; *Fr.* Chercher querelle, embêter, tracasser, taquiner]; § ❷ Sarkıntılık etmek; § ❸ ortakl. f. *esk.* Rastlaşmak, karşılaşmak.

saten, seten, i. *Fr. satin. (Çin şehri Tsia-Tong'un Ar. adı olan Zeytün'den)* § ❶ *dok.* (a) Dokumada çok kullanılan bir armür. [*Ing.* Satin; *Fr.* Satin, armure très utilisée en tissage]; (b) Parlaklığıyle nitelik kazanan ipek kumaş. [*Ing.* Satin; *Fr.* Satin]; § ❷ *orn.* Seylan'da tespihağacıgillerden *Chloroxylon Swietenia*'dan elde edilen odun; kaplamacılık ve fırça yapımında çok makbuldür. Cilâlı ve parlak görünüşünden dolayı **«çiçek odunu»** denilen bir çeşidi lüks kaplama işlerinde kullanılır. [*Ing.* Satin wood; *Fr.* Satin]; ⊛ **âdi ~,** *dok.* Tek yüzlü saten. [*Ing.* Simple satin; *Fr.* Satin simple]; ⊛ **çift yüzlü ~,** *dok.* Tersi ve düzü olmayan saten. [*Ing.* Double satin; *Fr.* Satin de chine]; ⊛ **Çin ~,** *dok.* Erkek elbiselerinde astar olarak kullanılan, pamukla yünden dokunmuş parlak ve sağlam saten. [*Ing.* Italian cloth; *Fr.* Satin de chine]; ⊛ **janjanlı ~,** *dok.* Atkı ipliğinin rengi çözgüsünden farklı olan saten. [*Ing.* Shot satin; *Fr.* Satin changeant]; ⊛ Lyon ~ i, *dok.* Şayak gibi çaprak dokunması yüzünden donuk görünen saten. [*Ing.* Lyon satin; *Fr.* Satin de Lyon]; ⊛ Türk ~ i, *dok.* Tersi çapraz dokunmuş, yüzü parlak saten. [*Ing.* Turkish satin; *Fr.* Satin turc]; ⊛ Yunan ~ i, *dok.* Çözgüsü ipekten, atkısı yünden yapılan kumaş. [*Ing.* Greek satin *Fr.* Satin grec].

~ düşes, *dok.* Tersi donuk, yüzü çok parlak olan kumaş.

satenleme, i. *dok.* Isıtılmış madenî silindirler arasından geçirerek kumaşlara parlaklık verme işlemi. [*Ing.* Satining; *Fr.* Satinage].

☆ *Eşanl.* **satinaj.**

satenleştirmek, geçl. f. İpek, sentetik veya sunî elyafla dokunmuş kumaşları, parlaklık vererek, saten kumaşlara benzetmek. *(Bu işlem, özel ütü ve parlatıcı makinelerle yapılır).* [*Ing.* To satin; *Fr.* Satiner].

sater, i. *Osm. < Ar. esk.* Zater, kekik. [*Ing.* Summer-savory, satureia hortensis; *Fr.* Sarlette].

sater.otu, b. i. *bot.* ◘ Yabanî kekik.

sath, i. ◘ Satıh.

sathî /sathî/, s. *Osm. < Ar. sath.* Derinlere gitmeyip yüzde kalan, üstten, yüzden, üstünkörü, yüzeysel. [*Ing.* Pertaining to the surface; *Fr.* Superficiel,-elle].

☆ *Eşanl.* **yüzeysel.**

sathileşmek, nsz. f. Sathî hale gelmek.

sathîlik,-ği, i. Sathî olma hali. [*Ing.* Superficiality; *Fr.* Superficialité].

sathiyat, ç. i. *esk.* Sathî olan şeyler. [*Ing.* Superficially things].

sathiye, s. *esk.* Sathî'nin dişilî.

sathiyen, z. *esk.* § ❶ Dıştan; § ❷ Üstünkörü, derine inmeden. [*Ing.* Superficially, on the surface; *Fr.* Superficiellement].

satı, i. *esk. T. satmak > satıg > satu > satı.* Satmak işi. [*Ing.* Selling, sale; *Fr.* Vente]; ⊛ **~ ya çıkarmak,** Satmaya karar verip bu kararını ilgililere bildirmek. [*Ing.* To present for sale; *Fr.* Mettre en vente].

satıcı, s. ve i. *< satmak.* § ❶ Malını satışa çıkaran, satan *(kimse).* [*Ing.* Seller, vendor; *Fr.*Vendeur,-euse]; § ❷ Bir malın ticaretini yapan kimse, tüccar, bayi: *Buzdolabı satıcısı.* [*Ing.* Dealer; *Fr.* Vendeur, -euse]; § ❸ Bir ticarethanede satış yapmakla görevlendirilmiş *(kimse),* tezgâhtar. [*Ing.* Salesman; *Fr.* Vendeur,-euse]; ⊛ § ❹ Sokaklarda dolaşarak malını satan kimse. ☆ *Eşanl.* **seyyar satıcı;** ⊛ **gazete ~ sı,** ◘ Gazete; ⊛ **gezgin ~,** *sosy.* ◘ Gezgin; ⊛ **seyyar,** *huk.* ◘ Esnaf; ⊛ **tok ~,** *dey.* ◘ Tok.

satıcılık,-ğı, i. § ❶ Satıcı olma hali. [*Fr.* Êtat et métier de vendeur]; § ❷ Küçük ölçüde ticaret yapma işi: *Pazar yerlerinde satıcılıkla işe başlamış.* [*Ing.* Quality or trade of a seller, dealer, or street-peddler, salesmanship; *Fr.* L'art de vendre].

satıh,-thı, i. *Osm. < Ar. sath.* § ❶ Yüz, yüzey. [*Ing.* Surface, exterior, surface, superficies; *Fr.* Superficie, surface]; § ❷ *esk. mat.* Yüzey; ⊛ **satha çıkmış kaya,** *trm.* Erozyon dolayısıyle üzerindeki toprağın taşınması sonucunda yüzeye çıkmış kaya. [*Ing.* Outcrop rock].

satılık, s. *< satılmak.* Satışa çıkarılmış: *Satılık ev.* [*Ing.* For sale; *Fr.* À vendre].

~ ziftin olsun, Selânikt'ten kel gelir, *at.* İşe yaramaz sandığın bir malı satılığa çıkarırsan, görürsün ki hatıra gelmeyen yerlerden onu arayıp soranlar vardır.

☆ *Eşanl.* **pekmez gibi malın olsun, çanakta balın olsun.**

satılmak (-e), nsz. f. § ❶ Satmak eylemine konu olmak: *Mallar satıldı.* [*Ing.* To he sold, to be put up for sale; *Fr.* Être vendu]; § ❷ *mec.* Para veya çıkar karşılığı, gizlice karşı tarafa hizmet etmek: *Düşmana satılanlar;* § ❸ Kolaylıkla alıcısı bulunmak, sürümü olmak, satılabilmek. [*Ing.* To be saleable].

satım, i. *< satmak.* Satmak işi, satış. [*Ing.* Sale; *Fr.* Vente]; ⊛ **alım ~,** ◘ Alım; ⊛ **dış ~,** ◘ Dışsatım.

satımca°, i. ◘ Fatura.

satımlık,-ğı, i. Satıcının mal sahibi hesabına sattığı şeyden aldığı yüzdelik. [*Osm.* Beyliye; *Ing.* Percentage received by a dealer, commission on a sale; *Fr.* Commission].

☆ *Eşanl.* **komisyon.**

satın, i. *< satmak.* **«Değerini vererek almak»** anlamında kullanılan satın almak deyiminde geçer.

~ alan, Bedelini vererek bir şeyi alan kimse. [*Ing.* Buyer, purchaser, vendee; *Fr.* Acheteur].

~ almak, Bedelini vererek bir şeyi almak. [*Ing.* To buy, to purchase; *Fr.* Acheter].

satın.alma, b.i. Satın almak eylemi. [*Osm.* Mübayaa; *ing.* Purchase, buying; *Fr.*Achat].

~ değeri, ◘ Satınalma kıymeti.

~ gücü, *ikt.* ◘ Güç¹.

~ güdüsü, *işletm.* ◘ Güdü.

~ hakkı, *huk.* Bir malı tek taraflı irade beyanı ile satın alma hakkı. Belli bir gayrimenkulü, önceden kararlaştırılmış bir bedelle satın alma hakkı. [*Ing.* Right of redemption; *Fr.* Droit d'achat].

~ kıymeti, *huk.* Bir malın belli bir zamanda piyasada satıldığı fiyatın karşılığı olan değer.

☆ *Eşanl.* **satın alma değeri.**

~ komisyonu, *ikt.* Devlet ve kamu algılarında, piyasaya kamuyu temsilen alıcı olarak çıkan kurul. [*Ing.* Purchase committee; *Fr.* Commission d'achats].

~ **kuvveti**, *ikt.* ◘ **Satınalma gücü.**
~ **poliçesi**, *ikt.* İskonto edilip satın alınan poliçe. [*ing.* Investment bill].

satır[1], i. *Osm.* < *Ar. satr.* § ❶ Bir sayfa üzerine yanlamasına sıralanmış kelimeler dizisi. [*ing.* A line of writing; *Fr.* Ligne]; § ❷ *matb.* Sayfa üzerine, yatay olarak yerleştirilmiş kelime dizisi. [*ing.* Lead; *Fr.* Interligne]. ☆ *Eşanl.* **anterlin**; § ❸ *tlvz.* Alınan veya iletilecek resmin, yan yana dizilmiş elemanter noktalarla meydana gelen taranma yüzeyi. [*ing.* Line; *Fr.* Ligne]; ◉ **blok** ~, *matb.* ◘ **Blok**; ◉ **boş** ~, *matb.* Baskıda hiçbir şey vermeyen satır. ☆ *Eşanl.* **boşlu**. [*ing.* Blank lead, blank space; *Fr.* Ligne de blanc]; ◉ **iki** ~, *dey. (yazılan veya okunan şeyler hk.)* Çok az miktarda, bir parça. [*Ing.* Two lines; *Fr.* Deux lignes]; ◉ **iki** ~ **dertleşmek** (konuşmak), *dey.* ◘ **iki.**
~ **aralamak**, *matb.* Satırların arasını anterlin koymak suretiyle açmak. [*Ing.* To lead; *Fr.* Interligner].
~ **arası**, Yazı satırlarının arasında kalan mesafe ve boşluk. [*Osm.* Beynessütûr; *ing.* Space line margin; *Fr.* Interligne].
~ **ayarı**, *matb.* Dizilen satırların kumpas ayarına göre boyları tam olmadığı takdirde kelime aralarına uygun boşlar *(espas)* koymak suretiyle genişletilmesi. *(Bu ayar tam olmazsa harfler makinede sıkışmaz, dökülür. Fakat kelime aralarında fazla boş konursa satır dağınık, benekli görünür. Kelime boşluğu en çok kullanılan harf yüksekliğinin yarısı olmalıdır).* [*ing.* Spacing; *Fr.* Espacer].
~ **ayarlamak**, *matb.* ◘ **Ayarlamak.**
~ **başı**, ◘ **Satırbaşı.**
~ **dizen makineler**, *matb.* Satır halinde dizgi yapan ve bunları bol satırlar halinde metalden döken makineler. [*ing.* Line composing machine; *Fr.* Machine à composer et à fondre en ligne].
~ **düzenleme**, *matb.* Birbirinden farklı büyüklüklerdeki hurufatı, kadrat, anterlin ve espaslar kullanarak düzenli bir şekilde aynı satır içinde dizme.
~ **frekansı**, *tlvz.* Resmin bir saniyelik bir zamanda yatay taranma sayısı. *(Satır frekansı, resim frekansıyle satır sayısının çarpımına eşittir).* [*Ing.* Line frequency; *Fr.* Fréquence des lignes, fréquence ligne].
~ **matris**, *mat.* ◘ **Matris.**
~ **sayısı**, *tlvz.* Eksiksiz bir resimde bulunan satırların miktarı: *Satır sayısı, bir televizyon standardının özelliklerinden biridir.*
~ **yürütmek**, *matb.* Satıra sığmayan parçayı satır kesme tiresiyle bir sonraki satıra aktarmak.

satır[2], i. *Osm.* < *Ar. sâtûr* > *sâtır.* § ❶ Et kesmeye, kemik kırmaya yarayan geniş ağızlı, ağır ve enli keski. [*ing.* Large knife for cutting meat, cleaver; *Fr.* Couperet]; § ❷ *(Geniş anl.)* Keskin, iri ve ağır idam bıçağı, özellikle giyotin bıçağı. [*Ing.* Executioner's sword; *Fr.* Couperet, couteau de la guillotine]; ◉ ~ **a yatmak**, *arg.* Birinin yalan dolan sözlerini dinlemeye mahkûm olmak; ◉ **kasap** ~ **ı**, ◘ **Kasap.**
~ **atmak**, *dey.* Kırıp geçirmek. [*Ing.* To exterminate; *Fr.* Faire périr, anéantir].

satır.başı, b.i. Yazıda, bir paragrafın ilk cümlesinin başladığı yer *(satırbaşları genellikle diğer sıralara göre bir kelime kadar içten yazılır).* [*Ing.* Paragraph Indentation; *Fr.* Alinéa].
~ **açma**, *matb.* Satırbaşında bir boşluk bırakmak için, satır dizgisini bir veya iki katrat sonra başlatma işlemi.

satış, i. < *satmak. tic.* (a) Bir tarafın *(satıcı)* bir şeyin mülkiyetini veya bir hakkı öbür tarafa *(alıcı)* devretmek, öbür tarafın buna karşılık belli bir bedel ödemek yükümü altına girdikleri sözleşme: *Bir evin satışı. Bir otomobilin satışı.* (b) Satan kimsenin yaptığı ticaret: *Süt satışı. Et satışı yapmak.* [*Osm.* Bey; *Ing.* Sale, vendition; *Fr.* Vente]; § ☆ *Eşanl.* **satım.** (c) İyi veya kötü satılma durumu: *Bu malın satışı nasıl gidiyor?* [*Ing.* Sale; *Fr.* Vente]; ◉ ~ **a çıkarmak (arzetmek)**, *dey.* Satmak üzere ortaya koymak, çıkarmak. [*ing.* To expose for sale, to offer for sale; *Fr.* Mettre en vente]; ◉ **açık arttırma ile** ~, *huk.* Talepleri arttırmak ve en uygun fiyat üstünden satış sözleşmesini kurmak amacıyle yapılan satış. [*ing.* Sale by auction; *Fr.* Vente aux enchères]; ◉ **açıktan** ~, *huk.* ◘ **Açıktan**; ◉ **alenî** ~, *huk.* Herkesin müşteri olmasına imkân veren satış akdi olup açık arttırma ile yapılır. [*ing.* Public sale; *Fr.* Vente publique]; ◉ **alivre** ~, *tic.* ◘ **Alivre**; ◉ **ankonsinyasyon** ~, *ikt.* ◘ **Ankonsinyasyon**; ◉ **cebrî** ~, *huk.* Satıcının iradesi dışı, yetkili makamın zoruyle yapılan satış. [*ing.* Compulsory auction sale; *Fr.* Vente forcée]; ◉ **cebrî icra ile** ~, *huk.* ◘ **İcra**; ◉ **deneme** ~ **ı**, *tic.* ◘ Deneme; ◉ **deniz** ~ **ı**, *den.* Satıcının deniz yoluyle gönderdiği ticarî mal satışı. [*ing.* Maritime sale; *Fr.* Vente maritime]; ◉ **emanet şeklindeki** ~, *huk.* ◘ **Emanet**; ◉ **F.O.B.** ~ **lar**, *huk.* ◘ **F.O.B.**; ◉ **gayrimenkul** ~ **ı**, *huk.* Konusu bir gayrimenkul olan satış. [*ing.* Real estate sale]; ◉ **gayri safî** ~ **lar**, *ikt.* ◘ **Gayrisafî**; ◉ **götürü** ~, *ikt.* ◘ **Götürü**; ◉ **hakiki olmayan** ~, *ikt.* ◘ **Hakikî**; ◉ **hayvan** ~ **ı**, *huk.* Konusu hayvan olan satış; ◉ **ihtiyarî** ~, *huk.* Satıcının kendi iradesiyle yaptığı satış. [*ing.* Voluntary sale; *Fr.* Vente volontaire]; ◉ **kartopu** ~ **ı**, *huk.* Her alıcıyı, şeyin başkalarına da satışını sağlamaya teşvik eder biçimde yapılan satış. *(Bu sistemde, alıcı, şeyin önceden belli edilen sayıda /örnek 3-6 gibi/ başka kişilere de satışını sağladığı takdirde, onu nispeten düşük bir bedel karşılığı teslim almak imkânını kazanır. Bir geometrik dizi esasına dayanan bu sisteme göre, 15. kademeden sonra, yeryüzündeki insan sayısından fazla alıcı olması gerekir. Bu yüzden, söz konusu sistem müşteriler yönünden gerçek değilde hayalî bir kâr yaratmaktadır. Alıcı zincirinin kopmasının felâket getireceği rivayeti yaygındır; esasen önce mahkemeler /195/sonra da kanun, kartopu satışını dolandırıcılık addederek yasaklamıştır).* [*ing.* Snow-ball sale; *Fr.* Vente à la boule de neige]; ◉ **kredili** ~, *tic.* Satılan şeyin semenin ödenmesinden önce teslim edildiği satış. [*Ing.* Sale on credit; *Fr.* Vente à crédit]; ◉ **menkul** ~, *huk.* Konusu menkul olan satış sözleşmesi. [*ing.* Movable property sale]; ◉ **nümune üstüne** ~, *huk.* Satılanın niteliklerinin tespiti için bir nümune belirtilmiş olan satış. [*Ing.* Sale by sample; *Fr.* Vente sur échantillon]; ◉ **otomatik** ~, *tic.* Özel deliklerine atılan paralarla istenilen malı, otomatik olarak veren makinelerle yapılan satış. [*Ing.* Automatic sale; *Fr.* Vente automatique]; ◉ **müzayede ile** ~, *ikt.* ◘ **Müzayede**; ◉ **perakende** ~, *ikt.* ◘ **Perakende**; ◉ **peşin para ile** ~, *ikt.* Mülkiyetin devriyle semenin ödenmesinin aynı anda yapıldığı satış. [*ing.* Cash sale; *Fr.* Vente au comptant]; ◉ **primli** ~, *tic.* Satıcının alıcıya satılan şeyin semeni dışında bir ücret karşılığı olmaksızın sağladığı avantaj. *(Örnek: bir gömlek alana bir mendil hediye edilmesi).* [*Ing.* Premium sale; *Fr.* Vente à prime]; ◉ **taksitle** ~, *huk.* Satılan şeyin derhal teslim edildiği, satış bedelinin ise belirli aralıklarla ödendiği satış. [*Ing.* Instalment sale; *Fr.* Vente à tempérament]; ◉ **tecrübe ve muayene üstüne** ~, *huk.* Satılan şeyin tecrübe ve muayene edilmesinden sonra alıcının bağlanacağı satış sözleşmesi. [*Ing.* Sale on approval or inspection; *Fr.* Vente à l'essai]; ◉ **tenzilâtlı** ~, *tic.* Özellikle giyim eşyası satan mağazalarda, mevsim sonlarında belli süre içinde düşük fiyatla yapılan satış. [*Ing.* Bargain sale; *Fr.* Vente de soldes, vente au rabais]; ◉ **ticarî** ~, *huk.* Ticaret mevzuu olan mallara ait satış. [*Ing.* Sale of goods; *Fr.* Vente commerciale].
~ **akçası**, *ikt.* Satış bedeli, semen.
~ **bedeli (değeri)**, *eğ. iş.* Bir eşyanın veya ürünün, üzerinde mal olma değerine belli oranda kâr ekleyerek bulunan bedeli. [*Osm.* Satış fiatı; *Ing.* Sale-price, market-price; *Fr.* Prix de vente].
~ **bürosu**, Deniz veya hava taşıt şirketlerinin bilet satışı bürosu. [*Ing.* Booking office].
~ **değeri**, *ikt.* Bir malın satılabileceği fiyat. [*Osm.* Semen; *ing.* Sale value; *Fr.* Valeur marchande].
~ **geliştirme memuru**, *işletm.* Bir işletmenin satışlarını geliştirmekle görevli ticarî personelden herhangi biri.
~ **hasılâtı**, *muh.* Satışlardan elde edilen para. [*ing.* Sales revenue; *Fr.* Produits de vente].
~ **hesabı**, *muh.* Satışların müfredatını gösteren ve satıcı tarafından gönderilen bordro, dekont veya hesap özeti. [*Ing.* Sale account]; ◉ **vadeli** ~, *huk.* ◘ **Vadeli.**
~ **iadeleri**, *ikt.* Satışlarından geri kalan ve iade edilen mallar. [*Ing.* Sales return; *Fr.* Retours d'invendus].
~ **karteli**, *ikt.* Bağımsız bir varlığı olan ve müşterilerle olan ilişkilerde iştirakçilerinin yerine hareket eden kartel.
~ **kıymeti**, *ikt.* ◘ **Satış değeri.**
~ **kooperatifleri**, *ikt.* Küçük sanat sahipleri veya küçük tarım işletmelerinin veya çiftçilerin kurdukları kooperatifler.
~ **kotası**, *tic.* ◘ **Kota.**
~ **masrafı**, *ikt.* Satıcıların ücretleri, komisyon, seyahat masrafları, reklâm ve ilân masrafları, nakliye ve tahsil masrafları gibi masraflar. [*Ing.* Selling cost; *Fr.* Frais de vente].
~ **memuru**, *işletm.* Bir ticarethanede satış işleriyle görevli kimse. [*Ing.* Salesman, saleswoman; *Fr.* Vendeur,-euse].
~ **salonu**, Sergilerde ve çarşılarda pazarlıkla veya açık arttırma ile eşya satılan salon. [*Ing.* Sale-room; *Fr.* Salle de vente].
~ **sonrası hizmeti**, *tic.* ◘ **Hizmet.**
~ **sözleşmesi (mukavelesi)**, *huk.* Satıcının, belli bir şeyin mülkiyetini alıcıya geçirme, alıcının da belli bir semeni ödeme borcu altına girdiği iki tarafa borç yükleyen sözleşme.
~ **ruhsatı**, *ikt.* Satış izin belgesi.
~ **yapmak**, *tic.* Satılmak: *O yıllarda, büyük satış yapan Alay adında bir mizah dergisi* çıkardı. [*Ing.* To sell].
~ **yeri işgaliyesi**, *mal.* Bu yerlerde satış yapan her esnafın ödeme zorunda olduğu ve işgal ettiği yüz ölçümüyle orantılı kira bedeli. *(Yer ne kadar elverişliyse, o oranda yüksek işgaliye /resim/ ödenir).*
~ **yerinde reklâm**, ◘ **Reklâm.**
~ **yevmiyesi**, *ikt.* Satışların tarih itibariyle kaydedildiği defter. [*Ing.* Sales journal; *Fr.* Journal de vente].

satinaj, i. *Fr. satinage.* ◘ **Satenleme.**

satine, i. *Fr. satiné. bot.* Güney Amerika'da özellikle Guyana'da yetişen *brosimum* veya *piratinera* cinsi */dutgillerden/* ağaçlardan elde edilen açık esmer-kırmızı odun. *(Kolay işlenen bu odun kaplamacılıkta ve torna işlerinde kullanılır. Buna benzeyen ve Antiller'de fagara'dan /Sedefotugiller/ elde edilen satine /«satinwood»/, XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Sheraton ve Heppiwhite ile birlikte İngiliz kaplamacılığına hâkimdi. Batı Hint adalarında yetişen tespih ağacıgillerden Chloroxylon Swietenia'nın odunu rekabet halindeydi.* ◘ **saten**; *İngiltere'de mobilya devirleri, her biri bir ağaçla temsil edilen dört devre ayrılır: meşe, ceviz, akaju, satine devri.)* [*Ing.* ve *Fr.* Satine].

sâtir /sâtir/, s. *Osm.* < *Ar. setr. esk.* Örten, kapatan. [*Ing.* That covers, hides].

satir, i. *Fr. satire. ed.* ◘ **Hiciv.**
~ **dramı**, *tiy.* Eski Yunanda koroyu satirlerin oluşturduğu hem acıklı hem komik manzum dram.

satirik, s. *Fr. satirique.* Hicivle ilgili, hiciv özelliğinde olan: *Satirik şiir.* [*Ing.* Satiric (al)].
~ **roman**, *ed.* ◘ **Roman.**

satiryazis, i. *Fr. satyriasis. tıp.* Erkekte cinsel isteğin aşırı ve marazi artışı. Satiryazis iki çeşitlidir; bazı ilâçların *(fosfor, kantaridin, striknin, yohimbin)* alınmasıyle meydana gelen ve geçici olan zehirlenmeli satiryazis; bazı sinir hastalıklarının başlangıcında, genel felç'te, bazı omurilik sklerozlarında or-

taya çıkan sinirsel satiryazis. Bazı lokal tahriş sebepleri de *(oksiyür, uçuk, egzama)* geçici satiryazis krizleri meydana getirebilir. [*Ing.* Satyriasis].

satı, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tas, ufak leğen, bakraç; § ❷ Atlara su verilen kap, kova.

satılcan, i. < *zatülcenb. h.d.* Göğüs sancısı, ateş, titreme, öksürük gibi belirtiler gösteren göğüs zarı iltihabı. [*Ing.* Pleurisy; *Fr.* Pleurésie].

satma, i. Satmak eylemi. [*Ing.* Selling; *Fr.* Action de vendre].

satmak (-ı, -e), f. *esk. T.* § ❶ Para alarak karşılığında bir şey vermek: *Mal satmak.* [*Ing.* To sell, to vend; *Fr.* Vendre]; § ❷ *arg.* Yolunu bularak birinden ayrılmak; bir kimseyi başından savmak: *Yanımdakini satamazsam, size gelemeyeceğim.* [*Ing.* To get rid of *(somebody)*; *Fr.* Se défaire]; § ❸ Bir şeyin değerini olduğundan çok göstermek: *Kendini nasıl da satmasını biliyor.* [*Ing.* To make a false show *(of)*]; § ❹ Kendisine inanılarak verilen bir olanağı üçüncü bir kimsenin çıkarına uygun bir yolda kullanmak: *Bu adamın bizi sattığından şüpheleniyorum;* § ❺ Bir şeyin ticaretini yapmak: *Mobilya satmak. Ayakkabı satmak.* [*Ing.* To sell, to engage in commerce; *Fr.* Vendre, faire le commerce de]; § ❻ *mec.* Gerçekte sahip olmadığı şeylere sahipmiş gibi görünmeye çalışmak, gösteriş yapmak, taslamak: *Nezaket satmak. Kibarlık satmak. Kabadayılık satmak.* [*Ing.* To pretend to be; *Fr.* Montrer ce qu'on n'a pas]; § ❼ Para karşılığı kanunsuz veya başkalarının doğru bulmayacağı bir işe razı olmak: *Vicdanını satmak. Oy'unu satmak. Namusunu satmak. Fr.* Vendre, trafiquer immoralement]; § ❽ Genellikle para karşılığında ihanet etmek: *Suç ortaklarını satmak. Savaş planlarını düşmana satmak.* [*Ing.* To betray; *Fr.* Vendre, trahir]; § ❾ *tiy.* Bir jestin, bir mimiğin, bir tümcenin, bir bölümcüğün altını çizmek, vurgulayıp belirtmek; ⊙ **satıp savmak,** *dey.* Güç bir durumde kalarak elindeki malı ucuza satıp tüketmek: *Ne var ne yok, satıp savarak memleketten* çıktı; ⊙ **ağız ~,** *dey.* ◘ Ağız; ⊙ **akıl ~,** *dey.* ◘ Akıl; ⊙ **alıp ~,** *dey.* Bir şeyin ticaretini yapmak; ⊙ **avurt ~ (etmek, kesmek),** *dey.* ◘ Avurt; ⊙ **bir pula ~,** *dey.* ◘ Pul; ⊙ **çalım ~,** *dey.* ◘ Çalım; ⊙ **hurda fiyatına ~,** *tic.* ◘ Hurda; ⊙ **kendini ~,** *dey.* kendini methetmek, övmek. [*Ing.* To display one s own abilities, to boast, to brag; *Fr. Se* vanter]; ⊙ **kendini dirhem dirhem ~,** *dey.* ◘ Kendi; ⊙ **körler mahallesinde ayna ~,** *dey.* ◘ Kör; ⊙ **ne satıyorsun?,** *dey.* ◘ Ne; ⊙ **sözünü dirhemle ~,** *dey.* Ağzından lakırdı çıkmamak, çok az konuşmak.

satranç,-cı /sätränç/, i. *Osm.* < *Fars. Hint. sadreng* veya *Ar. sardenc.* İki kişi arasında altmış dört haneli bir tahta üzerinde, değerleri ve adları değişik olmak üzere on altışar taşla oynanan ve yalnız bilgi ve dikkate dayanan bir oyun. [*Ing.* Chess, check pattern; *Fr.* Échecs].
~ *dey.* Satranç tahtası gibi haneli. [*Fr.* Orné de figures carrées, en échiquer].
~ **taşı,** *oyun.* Satrançta kullanılan taşların her biri. [*Ing.* Chessman].

satrançlı, s. Satranç tahtası gibi dördüllere ayrılmış bir şekilde çizilmiş veya basılmış olan: *Satrançlı kumaş.*

satsuma, i. *Jap.* Japonya'nın Satsuma bölgesinde yapılan yaldız süslemeli fayans. *(Satsuma fayansı da denir).* [*Ing.* Satsuma; *Fr.* Satsuma, faïence de satsuma].

sattırmak (-ı, -e), f. Satmak işini yaptırmak veya satmak zorunda bırakmak. [*Ing.* To let be sold, to make sell; *Fr.* Faire vendre].

Satürn, öz. i. *astr.* Güneş sisteminden bir gezegen; Güneş'ten uzaklık sırasına göre temel gezegenlerin altıncısı, kütlesi bakımından da Jüpiter'den sonra ikincisidir. Bu büyük gezegen, güneşin yaklaşık olarak 887 milyon mil uzaklıkta çevresinde döner. Özel biçimini, etrafında dönen ve «halka sistemi» adını verdiğimiz çok sayıda küçük uydudan alır. Satürnün ekvatorunda çapı yaklaşık olarak 75.000 mildir. Fakat kutuplarda oldukça yassıdır. Kutuplar arasındaki çapı sadece 67.000 mil kadardır. Astronomların yaptıkları hesaplardan anlaşıldığına göre, Satürn'ün yüzeyi yoğun kayadan, hafif, hemen hemen gaz gibi bir maddeden yapılmıştır. [*Osm.* Zühal; *Ing.* Saturn; *Fr.* Saturne]. ◘ *ŞEKİL: 223.*— **GÜNEŞE GÖRE GEZEGENLER;** *ŞEKİL: 236.*— **GÜNEŞ SİSTEMİ VE GEZEGENLER.**
~ **halkası,** *astr.* Satürn gezegenini dıştan saran, ince toz ve gazdan oluşmuş kuşak. [*Ing.* Saturn's ring; *Fr.* Anneau de Saturne].

satürnit,-ti, i. *Fr. saturnite, min.* Kükürtlü kurşun çeşidi. [*Ing.* Saturnite].

satürnizm, i. *Fr. saturnisme. patol.* ◘ Kurşun zehirlenmesi.

satvet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zorlu, sindirici güç; § ❷ Şiddet ve kuvvetle birinin üstüne sıçrama, atılma, atılış.

sauna, i. *Fince.* § ❶ Çok sıcak yerden çok soğuk suya girme gibi vücudu uyarıcı niteliği olan fin hamamı. [*Ing.* ve *Fr.* Sauna]. § ❷ Bu banyoların yapıldığı bina. [*Ing.* ve *Fr.* Sauna].

saur /sā'ür/, i. *Osm.* < *Ar. sa'r. esk.* § ❶ Ocak; § ❷ Fırın.

saur(o)-, *Yun. saura,* kertenkele'den alınan ve birçok kelimenin yapısına giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Saur(o)].

saussurit,-ti, i. *Fr. saussurite (H.B. de Saussure'ün adından). min.* Albit'in bozunmasından meydana gelen inorganik madde. [*Ing.* Saussurite].

sav*, i. *esk. T.* § ❶ İleri sürülerek savunulan düşünce. [*Osm.* Dava; *Ing.* Thesis, assertion; *Fr.* Thèse]. ☆ *Eşanl.* tez; § ❷ *esk.* Söz. [*Ing.* Word]; § ❸ Haber. [*Ing.* News]; § ❹ Atasözü. [*Ing.* Saying]; § ❺ *mant.* Tanıtılması gereken önerme. [*Osm.* Müddea; *Ing.* Thesis; *Fr.* Thèse]. ☆ *Eşanl.* tez; ⊙ ~ **ı kanıtsama,** *mant.* Bir şeyi gene kendisiyle tanıtlamaya kalkışma işi. [*Osm.* Müsadere alel matlup; *Fr.* Pétition de principe]; ⊙ ~ **lı film,** *sin.* Bir sav ortaya atan ve bu savın doğruluğunu göstermeye çalışan film şeçidi. [*Ing.* Thesis film; *Fr.* Film à thèse]; ⊙ **karşı ~,** *fels.* ve *mant.* ◘ Karşısav.

sava¹, i. *esk. T. sav. h.d.* § ❶ Haber; § ❷ Sevindirici haber, muştu, müjde. [*Ing.* Good news, glad tidings; *Fr.* Bonne nouvelle].

sava², i. *h.d.* Küçük örs. [*Ing.* Small anvil].

savab /savāb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Doğruluk, dürüstlük; § ❷ Doğru ve dürüst davranış; § ❸ s. Doğru, dürüst. [*Ing.* Right, right action, correct judgment].

savacı, i. *esk.* § ❶ Haber getiren kimse, haberci; § ❷ Müjdeci; § ❸ *(Kitap getirmemiş)* Peygamber.

savak¹,-ğı, i. < *savmak.* § ❶ Değirmen suyunu başka yöne akıtmak için yapılan düzenek. [*Ing.* Sluice, weir; *Fr.* Déversoir]; § ❷ *bayınd.* (a) Suları hendeğe yöneltmek için, bir şosenin kenarına eğimli ve çapraz olarak yapılan kaldırım. [*Ing.* Channel; *Fr.* Déversoir]; (b) Bir barajın fazla sularını boşaltmayı sağlayan düzenek. [*Ing.* Overflowshoot; *Fr.* Déversoir]; (c) Boşaltmaya yarayan vana. [*Ing.* Outlet; *Fr.* Déversoir]; § ⊙ **bağlamalı ~,** *trm.* ◘ Bağlama; ⊙ **batık akışlı ~,** *trm.* ◘ Batık; ⊙ **borulu ~,** *trm.* ◘ Boru¹; ⊙ **dikdörtgen ~,** *trm.* ◘ Dikdörtgen; ⊙ **dip savağı,** *bayınd.* Dip suların akması için bir deliği bulunan yeraltı kanalı. [*Ing.* Bottom sluice; *Fr.* Déversoir de fond]; ⊙ **dolu ~,** *trm.* ◘ Dolu¹; ⊙ **fırtına savağı,** *bayınd.* Yağmurlu fırtınalarda büyük miktarda boşaltma suyunun toplanacağı noktalarda yapılan inşaat. [*Ing.* Storm sluice; *Fr.* Déversoir d'orage]; ⊙ **geniş eşikli ~,** *trm.* ◘ Geniş; ⊙ **güdümlü ~,** *trm.* ◘ Güdümlü.

savak²,-ğı, i. *bot.* ◘ Hidatot.

savan, savana, i. *Fr. savane* < *Isp. sabana. coğr.* Kurak mevsimin uzun sürdüğü tropikal bölgelere özgü otsu bitki topluluğu. [*Ing.* Savanna(h); *Fr.* Savane].
~ **park,** Savanla orman arasında geçit sayılabilecek bitki örtüsü; otsu bitkiler arasında dağınık ağaç toplulukları halinde görülür. [*Ing.* Savanna(h) park; *Fr* Savane-parc].

savarım /savārım/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sārım. esk.* Keskin kılıçlar. [*Fr.* Irrigation, quantité d'eau suffisante pour un arrosement].

savarif /savārif/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sarife. esk.* Değişmeler, değişiklikler.

savart, i. *(Felix Savart'ın adından). akust.* Ses yükseklik farkı birimi. [*Ing.* ve *Fr.* Savart].

savaş*, i. < *savaşmak.* § ❶ Milletler *(dış savaş)* veya aynı ülkeden iki teşkilât *(veya iki taraf /iç savaş/)* arasında, başka bir yolla elde edemediği şeyi kuvvet zoruyle almak, istediklerini kabul ettirmek veya başkasının isteklerine boyun eğmemek amacıyle girişilen kuvvet denemesi: *Kurtuluş savaşı. Dünya savaşı.* [*Osm.* Harb, muharebe; *Ing.* War, warfare, battle, combat; *Fr.* Guerre]; § ❷ *(Geniş anl.)* Herhangi bir mücadele. [*Ing.* Struggle, fight; *Fr.* Guerre, lutte quelconque]; § ❸ Hayvanların birbiriyle yaptığı mücadele: *Kartallarla leyleklerin savaşı.* [*Fr.* Guerre]; § ❹ Bir şeyi ortadan kaldırmak, yok etmek amacıyle girişilen eylem: *Sıtma ile savaş. Gürültüyle savaş.* [*Ing.* Struggle, fight; *Fr.* Guerre]; ⊙ **açık ~,** *ask.* Düşmanlığın ilân edildiği, silâhlı savaşa girişileceğinin düşmana bildirildiği savaş şekli. [*Ing.* war; *Fr.* Guerre couverte]; ⊙ **birinci dünya ~ ı,** *tar.* ◘ Birinci; ⊙ **çete ~ ı,** *esk.* ◘ Çete; ⊙ **dalgalar ~ ı,** *ask.* Soğuk savaş, rekabet veya gerginlik havası içinde düşman taraflarca halkın moralini etkileyecek propaganda aracı olarak sistemli bir şekilde telsiz ve televizyon yayımlarından faydalanılarak sürdürülen savaş. [*Fr.* Guerre des ondes]; ⊙ **deniz ~ ı,** *den.* Deniz kuvvetleri arasında birbirini yok etmek, deniz menfaatlerini devam ettirmek amacıyle su üzerinde, deniz altında ve dolayısıyle göklerde yapılan savaş. [*Ing.* Naval warfare; *Fr.* Guerre maritime]; ⊙ **denizaltı ~ ı,** *ask.* ◘ Denizaltı; ⊙ **devler ~ ı,** *mit.* ◘ Dev; ⊙ **elektronik ~,** *ask.* Emir ve kumanda makamının, düşmanın telsiz muhaberelerini felce uğratmaya ve kendi telekomünikasyon şebekesini muhafazaya çalışmak üzere aldığı bütün tedbirleri kapsayan deyim. *(Elektronik savaşın çeşitli uygulama şekilleri vardır: Düşman tarafından verilen emirlerin kesintiye uğratılmasını sağlamak üzere onun muhabere şebekesini sistemli olarak dinleme, telsiz yayınlarını karıştırma, karıştırmayı önleme, düşmanın dalga uzunluklarıyle yanlış emirler yayınlama; düşman kumanda yerlerini bulmaya imkân veren telsiz kestirmesi v.b.)* [*Ing.* Electronic war; *Fr.* Guerre électronique]; ◘ Antiradar; ⊙ **engel geçidi ~ ı,** *esk.* ◘ Engel¹; ⊙ **gaz ~ ı,** *ask.* ◘ Gaz²; ⊙ **gerilla ~ ı,** *ask.* ◘ Gerilla; ⊙ **hava ~ ı,** *ask.* ◘ Hava; ⊙ **hayat ~ ı,** *biy.* ◘ Hayat²; ⊙ **iç ~,** *sosy.* Bir ülke halkının siyasî, ideolojik, ekonomik çıkarları ve benzeri sebeplerle ikiye ayrılarak birbirleriyle, özellikle dış ülkelerin yardımını da alarak çatışmaları ve vuruşmaları. Bir devlet uyruğundan bir kısmının millî, siyasî veya iktisadî duyuş ve görüş ayrılıkları dolayısıyle, bağlı bulunduğu devlete karşı teşkilâtlı ve ihtilâl hareketleriyle, bu devletten ayrılmak veya içinde bulunulan siyasî rejimi değiştirmek için giriştiği silâhlı mücadele. [*Osm.* Dahilî harb; *Lat. Bellum civile; Ing.* Civil war; *Fr.* Guerre civile]; ⊙ **ihtilâlci ~,** *ask.* Marx'çı, Lenin'ci kuramcılar tarafından ortaya konan savaş doktrini. *(Bir ülkedeki sosyal veya millî nitelikte her çeşit halk hareketini kışkırtmak, körüklemek, kontrol ve istismar etmek gibi amaçlara yönelir. Maksadı, askerlik sanatının değişmez kurallarını gözönünde tutarak ve bilimsel açıdan incelenmiş bir sürece dayanarak halkın maddî ve psikolojik kontrolunu tedricen sağlamak yoluyle iktidarı ele geçirmektir).* [*Ing.* Revolutionary war; *Fr.* Guerre révolutionnaire]; ⊙ **kayıpsız ~,** *tar.* Ispartalı *Arkhidamos*'un M.Ö. 367'de Arkadialılar ve *Ar-*

golis'lilere karşı kazandığı savaş. *(Bu adla anılması, Arkhidamos'un savaşta hiç kayıp vermemiş olması dolayısıyledir);* ◉ **kutsal ~**, *ask.* Dinî sebepler adına yapılan savaş. [*Osm.* Cihat; *Ing.* Holy war; *Fr.* Guerre sainte]; ◉ **küçük ~**, *ask.* Keşif maksadıyla düşmanı yoklamak veya tedirgin etmek üzere karakol veya küçük müfrezelerle yapılan savaş. *(Bu deyim, askerî eğitimi geliştirmek maksadıyla silâhlı kıtalar arasında yapılan muhabere tatbikatlarını ve manevraları belirtmek için de kullanılır).* [*Ing.* Minor operations; sham fighting; *Fr.* Petite guerre]; ◉ **mikrob ~ ı**, *ask.* ◘ Mikrob; ◉ **muhasara ~ ı**, *ask.* ◘ Muhasara; ◉ **nispî ~ gücü**, *ask.* ◘ Nispî; ◉ **nükleer, biyolojik, kimyasal ~ (N.B.C. ~ ı)**, *ask.* Atomik, biyolojik veya kimyasal silâhların ortaya konulmasıyle yapılan savaş şekilleri. [*Ing.* Nuclear war, biological war, chemical war; *Fr.* Guerre atomique, biologique, chimique, guerre A.B.C.]; ◉ **partizan ~ ı**, *ask.* Birliklerin gerilerinde yapılan savaş. *(Bu savaş, birlikler mevcut olmadığı zamanlarda gönüllülerle, sivil savaşçılarla veya bu maksatla oluşturulan kıtalarla yapılır).* [*Ing.* Guer-(r)illa warfare; *Fr.* Guerre de partisans]; ☆ *Eşanl.* **çete harbi**; ◉ **psikolojik ~**, *ask.* Çeşitli araç ve tedbirlerin sistemli bir şekilde bir araya getirilerek kullanılmasıyle yapılan savaş. Halkın veya düşman ordularının düşünce ve hareket tarzını etkileyerek onların savaşma iradelerini azaltmayı, felce uğratmayı veya kırmayı hedef tutar; *(Psikolojik savaş, ulaşmayı hedef tuttuğu çevreler üstünde bilimsel veriye sahip olmaya ve propaganda tekniğini bilmeye dayanır).* [*Ing.* Psychological war; *Fr.* Guerre psychologique]; ◉ **sıcak ~**, *ask.* Iki ülke arasındaki açık çatışma. [*Ing.* Ward; *Fr.* Guerre chaude]; ◉ **sinir ~ ı**, *ask.* Uluslar veya uluslar koalisyonu arasındaki siyasal gerginlik dönemini belirten deyim. [*Ing.* War of nerves; *Fr.* Guerre des nerfs]; ◉ **soğuk ~**, *ask.* 1948'den beri *(Prag darbesi)* uluslar arasındaki düşmanca davranışları belirten ama gerçek savaş şekline dökülmeyen durumu belirten deyim. [*Ing.* Cold war; *Fr.* Guerre froide]; ◉ **topyekûn ~**, *ask.* Almanlar tarafından düşünülmüş bir savaş şekli; düşmanın tamamiyle yok edilmesi amacını güder. *(Clausewitz'in düşüncelerine dayanan ve XIX. yüzyılda pangermanistler ve daha sonra nasyonal sosyalist /nazi/ kuramcılar tarafından tekrar ele alınan bu anlayış Alman generali Ludendorff'un 1935'te yayımlanan ünlü kitabının konusunu meydana getirir).* [*Ing.* Total warfare; *Fr.* Guerre totale]; ◉ **yıkıcı ~**, *ask.* Gizli kuruluşlar tarafından, bir memleketin otoritelerine karşı, halkın bir kısmının desteğini sağlamış olarak veya olmayarak kararlaştırılıp hazırlanan, sevk ve idare edilen hareket. *(Otoritelerin çalışmalarını felce uğratmak veya onların tabiî görevlerini gizli kuruluşların izledikleri genel veya özel hedefler yararına olacak şekilde değiştirmek maksatlarını güder. Tuzağa düşürücü ve sürekli bir savaş şeklidir. Etkinliği sağlayan her usule başvurur ve düşmanın siyasî, idarî veya askerî teşkilâtına ait şu veya bu kesimin kontrolundan, siyasî veya sosyal düzenin yıkılmasına varıncaya kadar çok değişik maksatlarla yapılabilir).* [*Ing.* Subversive war; *Fr.* Guerre subversive]; ◉ **yıldırım ~ ı**, *ask. (Alm. «Blitzkrieg»),* Almanya'da III. Reich yöneticilerinin kendi isteklerine göre sevk ve idare etmek istedikleri savaş şekli; hareket süratine ve düşmanın savaş araçlarına üstün gelecek kudretli silâhlar *(tank, uçak)* kullanmaya dayanır. *(Polonya'ya, Fransa'ya ve Rusya'ya karşı 1939-1941'de başarıyle uygulanan bu savaş şekli en sonunda tamamiyle başarısızlığa uğradı).* [*Ing.* Blitzkrieg; *Fr.* Guerre éclair].

~ alanı, Savaş yapılan meydan. [*Ing.* Battle-field; *Fr.* Champ de bataille].

~ alıcısı, *sin.* Ikinci Dünya Savaşı'nda geliştirilen, savaş şartları içinde kullanılmaya elverişli, taşınabilir bir alıcı çeşidi. [*Ing.* Combat camera; *Fr.* Caméra de reportage].

~ atı, *esk.* Eskiden özellikle savaşta kullanılan, iğdiş edilmemiş iri at. [*Ing.* War-horse, charger; *Fr.* Cheval de bataille, cheval de guerre].

~ bölgesi, ◘ Bölge.

~ dışılık, *huk.* Savaşa katılmamakla beraber, tutumuyla bir devletin, savaşan devletlerden birini destekleyişi, ona yardımda bulunuşu. [*Ing.* Non-Belligerency; *Fr.* Non-belligérance].

~ düzeni, *esk.* ◘ Düzen.

~ ekonomisi, *ikt.* Savaş zamanındaki ekonomik düzen. [*Ing.* Economy of war; *Fr.* Économie de guerre].

~ esiri, ◘ Savaş tutsağı.

~ gazı, *ask.* ◘ Gaz[2]

~ gemisi, *ask.* Su üstü ve altında savaşan, çeşitli silâhlarla donatılmış gemi. [*Ing.* Warship; man-of-war; *Fr.* Navire de guerre].

~ hali, *huk.* Bir devletin diğer devlete açıkça savaş ilân etmesinden veya düşmanca hareketlere girişmesinden, savaşın taraflardan birinin teslimi veya barış teslimi veya barış anlaşması ile sona ermesine kadar geçen süre. [*Ing.* Belligerency; *Fr.* Belligérence].

~ hazinesi, *ask.* ◘ Hazine.

~ hîlesi, *ask.* ◘ Hile.

~ hükümleri, *huk.* Savaş halinin suçu etkileyici nitelik taşımasını sağlayan hükümler.

~ ilânı, *huk.* Iki devlet veya devletler grupunun birbirleri ile savaşa tutuşabilmeleri için, savaşa başlamadan birbirlerine açıkça savaş ilân etmeleri. [*Ing.* Declaration of war; *Fr.* Declaration de guerre].

~ kancası, *sil. esk.* ◘ Kanca.

~ kazançları vergisi, *ikt.* Savaşlardan yararlanarak servet elde edenlerden alınan olağanüstü vergi.

~ madalyası, *ask.* Bir savaşta üstünbaşarı ve büyük yararlık gösterenlere verilen kahramanlık nişanı.

~ sigortası, *huk.* Doğacak zararların onarılması için yapılan sigorta. [*Ing.* War insurance, insurance of war; *Fr.* Assurance de guerre].

~ sorumu, *ask.* Savaşın ilânı ile başlayan ve barış antlaşmasının imzası ile sona eren süre ve bu süre içindeki durum.

~ suçları, *ask.* Savaş geleneklerini bozucu davranışlar. [*Ing.* war offenses].

~ tazminatı *devl. huk.* Uluslararası hukukun saldırgan olarak nitelediği bir devlet veya anlaşmanın sebep olduğu savaş sonunda meydana gelen kayıp ve zararı ödeme yükümlüğü. [*Ing.* War indemnity; *Fr.* Indemnités de guerre].

~ tutsağı, *ask.* Savaş sırasında tutsak edilen asker veya askerlikle ilgili işlerde görev almış kimse. [*Ing.* Prisoner of war; *Fr.* Prisonnier de guerre].

~ vergisi, *ask.* Yenenin yenilene savaşın sonunda veya çarpışmanın devamı sırasında misilleme veya müsadere yoluyle vermeyi kabul ettirdiği para veya mal. *(Yenilmiş veya işgal edilmiş olan ülkenin yöneticileri bu para veya malın verilmesinden sorumludurlar ve bu işin yükümünü de uyruklarına bölüştürmek görevleridir. Uyruklara ise verdikleri para veya mallar daha sonra zarar ziyan olarak geri verilir).*

savaşçı, s. § ❶ Savaşan, savaş halinde bulunan. [*Osm.* Muharip; *Ing.* Belligerent, combatant; *Fr.* Combattant,-ante, belligérant,-ante]; § ❷ Iyi veya çok savaşan, savaşı seven, savaşta usta olan. [*Osm.* Cengâver; *Ing.* Heroic; *Fr.* Guerrier,-ière]; § ❸ I. Savaşa katılan kimse. [*Ing.* Belligerent, warrior, fighter; *Fr.* Belligérant,-ante, guerrier]; ◉ **başıbozuk ~**, *siy.* ◘ Başıbozuk.

savaşan, s. < *savaşmak.* Iyi savaşan, çok savaşan. [*Osm.* Cengâver; *Ing.* Heroic, good fighter].

savaşma, i. Savaşmak eylemi. [*Ing.* Fighting, struggling; *Fr.* Action de combattre].

savaşmak* **(-ıe)**, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Ordu ölçüsündeki silâhlı kuvvet karşı karşıya geçip çarpışmak. [*Osm.* Muharebe etmek; *Ing.* To fight, to combat; *Fr.* Combattre, faire la guerre]; § ❷ Uğraşmak, mücadele etmek, büyük çaba harcayarak uğraşmak. [*Ing.* To struggle; *Fr.* Lutter, combattre].

savat,-dı, i. *Osm.* < *Ar. sevad.* § ❶ *kuymc.* Gümüşün üzerine özel bir şekilde kurşunla yapılan siyah işleme. [*Ing.* Niello, inlaid enamel-work; *Fr.* Nielle]; § ❷ Gümüş eşya üzerine karakalemle yapılan desen ve motifler. [*Ing.* Engraving in black on silver *Fr.* Dessins noirs tracés sur l'argent].

savatçı, i. Savat işleyen zanaatkâr. [*Ing.* Niellist, niello-worker; *Fr.* Nielleur,-euse].

savatır /savâtir/, ç. i. *Osm.* < *Ar. satur. esk.* Satırlar.

savatlama, i.< *savatlamak.* Savatlamak eylemi, *ing.* Niello-work; *Fr.* Niellure]; ◉ **fotoğrafla ~**, Helyogravür yardımıyle savatlama yöntemi. [*Ing.* Photoniello-work; *Fr.* Photonieliure].

savatlamak (-ı), f. *kuymc.* Gümüş üstüne kurşunla nakışlar işlemek. [*Ing.* To ornament with Tula work; *Fr.* Nieller].

savatlı, s. Savatı olan, savatlanmış *(gümüş eşya): Savatlı tabaka.*

savb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Taraf, yön.

savcı*, i. Toplum adına ve yararına davalar açan, kamu haklarını ve tüzeyl yerine getirmek ereğiyle yargıç katında sanıkları kovuşturan görevli. [*Osm.* Müddeiumumî; *Ing.* Public prosecutor; *Fr.* Procureur de la République]; ◉ **basın ~ sı**, Basın suçlarına bakan mahkemelerde görevli savcı; ◉ **cumhuriyet baş ~ sı**, Yargıtay nezdindeki savcılığa verilen ad.

savcılık*,-ğı, i. § ❶ Savcının yaptığı iş: *Üç yıldır savcılık yapıyor.* [*Fr.* Dignité et charge de procureur de la Rébuplique]; § ❷ Savcının makamı: *Savcılığa başvurmak.* [*Ing.* Public prosecutor's office; *Fr.* Ministere public; parquet]; ◉ **cumhuriyet savcılığı**, Ceza yargılamasında devlet adına iddia görevini yapan makam.

savdırmak (-ı, -e), f. Savmak işini yaptırmak. [*Ing.* To let be repelled or warded off].

savit,i. *Fr. savite. min.* Mezotip çeşidi. [*Ing.* Savite].

savl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hücum etme, saldırma, atılma.

savla, savlo /sav:la, sav:lo/, i. *It.* Gemilerde bayrakları direğe çekmekte kullanılan bir veya bir buçuk burgatalık ince halat; ◉ **iskandil ~ su**, *den.* ◘ iskandil; ◉ **işaret ~ su**, *den.* ◘ işaret; ◉ **parakete ~ su**, *den.* ◘ Parakete. [*Ing.* Signal halyard; *Fr.* Drisse]; ◉ **uçkurluk ~ su**, *den.* ◘ Uçkurluk.

savlamak* **(-ı)**, f. Tanıtlanması gereken bir düşünce ileri sürmek. [*Osm.* Iddia etmek; *Ing.* To claim, to pretend; *Fr.* Prétendre, réclumer].

savlayıcı, s. Savlamada bulunan. [*Osm.* Müddei; *Ing.* Who makes a claim; claimant; *Fr.* Prétendant,-ante; revendicateur].

savlecan /savlecân/, i. *Osm.* < *Ar.* Polo oyununda atın üstünden topa vurmak için kullanılan ucu eğri sopa, çevgân. [*Ing.* Impetuous assault, attack, onslaught; *Fr.* Assaut, attaque].

savlet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Atılış, şiddetli hücum, saldırma, atılma. [*Ing.* Impetuous assault, attack, onslaught; *Fr.* Assaut, attaque].

savlo, i. *den.* ◘ Savla.

savm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Oruç. [*Ing.* A fasting, fast; *Fr.* Jeûne].

savma, i. § ❶ Savmak eylemi; § ❷ i. *sp. (Eskrimde).* Vücudu geriye veya yana kaçırarak, karşı yarışmacının saldırılarını etkisiz bırakma. [*Ing.* To evade attack; *Fr.* Esquive]; ◉ **baştan ~, dey.** ◘ Baş.

savmaa, i. *Osm.* < *Ar. savm. esk.* Ibadet yeri, tekke, tapınak.

savmak (-i), f. *esk. T. sav.* § ❶ Birinden kurtulmak için onun gitmesini sağlamak: *Hizmetçiyi savmak. Dilenciyi savmak.* [*Ing.* To get rid *(of romething)*, to dismiss; *Fr.* Se débarasser de, éconduire]; § ❷ Sıkıcı bir hali geçirmek: *Hastalığı savmak.* [*Ing.* To get over *(an illness)*]; § ❸ **(-e)**, nsz. Geçmek, etki etmek, işlemek: *Soğuk içime*

savdı. Vazodaki çiçekler savmış, yenilemeli; ◎ **başından ~,** *dey.* ◘ **Baş;** ◎ **satıp ~,** *ey.* ◘ **Satmak.**

savmış, s. Geçmişe karışmış, olmuş, geçmiş: *Savmış şey, artık karıştırmamalı.* [*Ing.* Gone, gone by, come to an end].

savn, i. *Osm.* < *Ar. savn. esk.* Koruma, muhafaza etme: *O, savn-ı Samedanî ile savuşup kurtuldu.* [*Ing.* A keeping, preserving, protecting; preservation, protection].

savruk, s. § ❶ Aklını işine vermeyen, dikkatsiz. [*Ing.* Awkward, clumsy; untidy; too hasty; *Fr.* Inattentif,-ive, étourdi,-ie]; § ❷ Dağınık, düzensiz. [*Ing.* Disordered, untidy, ill-managed; *Fr.* Désordonné,-ée].

savruklama, i. *sin.* İngiliz müzikhollerindeki pandomima geleneğine, İtalyan *commedia dell'arte*'sine dayanılarak geliştirilen ve Amerikan güldürüsünden önceki çağda A.B.D.'nde en önemli güldürü filmi olarak ortaya çıkan sinema türü.*(Gülütlerin birbirini izlemesi, kaba güldürücü öğelerin, sopalamanın, kovalamanın yanında, saçmanın, gerçeküstünün yer alması, savruklamanın başlıca özellikleridir).* [*Ing.* Burlesque; *Fr.* Burlesque].

☆ *Eşanl.* **bürlesk.**

savrukluk, -ğu, i. Savruk olma hali, savrukça iş. [*Ing.* Untidiness, awkwardness].

savrulma, i. § ❶ Savrulmak eylemi; § ❷ *hava.* Yeterli olmayan bir eğimle alınan viraj. *(Merkezkaç kuvvetin etkisiyle uçak dışa doğru savrulur. Bunun aksi işleme kanat üzerinde kayma denir ve fazla eğimle, iyi olmayan bir viraj alma biçimidir);* § ❸ *jeom.* ◘ **Rüzgâr süpürmesi;** § ❹ *otom.* Araba tekerleğinin dönme düzlemine göre eğik veya dik olarak zemin üzerinde kayması.

savrulmak, nsz. f. *esk. T.* Savurmak işine uğratılmak, etrafa saçılmak, dağılmak. [*Ing.* To be tossed or blown about].

savruntu, i. *den.* Sert rüzgârların dalgalar üzerine çarparak su zerrelerini duman halinde kaldırıp savurması.

savsa, z. § ❶ Yavaş, ağır. [*Osm.* Aheste; *Ing.* Slow, slowly; *Fr.* Lente, lentement]; § ❷ İ Ahlâk dışı bir amaçla sinsice dolaşma [*Ing.* A sly prowling for immoral purposes].

~ **vermek,** *arg.* Gizlice bir kadının koynuna girmek. [*Ing.* To creep into a woman's bed stealthily].

savsacı, s. ve İ. Sinsi ve ahlâksız kimse. [*Ing.* A prowling rake].

savsak*, s. § ❶ İşlerine önem vermeyip onları gelişigüzel yapıveren veya hep ertesi güne bırakan. [*Osm.* İhmalci, müseyyep; *Ing.* Negligent, neglectful; *Fr.* Négligent,-ente]; § ❷ *dilb.* Kelimenin *savmak* fiilinden *sav-mak* > *sav-sag* > *sav-sa-k* şeklinde yapılmış olduğu düşünülebilir.

savsaklama*, İ. Umursamama, baştan savma.

savsaklamak*, savsalamak (-ı), f. Belli başlı bir neden olmaksızın bir işi geri bırakmak: *İşlnizi savsakladım sanmayın, vaktini bekliyorum.* [*Osm.* İhmal etmek; *Ing.* To put off doing something, to put someone off with excuses or pretexts; *Fr.* Faire traîner].

savsöz, ◘ **Slogan.**

savt[1], İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kamçı, kırbaç; § ❷ Kamçıyla vurma, kırbaçlama.

savt[2], İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Ses, seda; § ❷ *müz. esk.* Türk musikisinde bir tür. *(Daha çok tekkelerde okunan parçalara savt denilir. Savtta güfte, tekrarlanan kısa birkaç cümleden meydana gelir. Sâvt ile tekkelerde zikredilir. Dede Efendi'nin, güftesi Gülşenizade Hayâlî tarafından yazılmış bir Ferahnâk Savt'ı vardır).*

savtî /savtî/, s. *Osm.* < *Ar. savt. esk.* § ❶ Sesle ilgili, sese ait; § ❷ *esk. dilb.* Ünlü.

savtiyat, ç. İ. *esk.* Fonetik.

savtiye, s. *esk.* Savtî'nin dişili.

savul ! ünl. *«Yol ver, yolun üstünde durma, çekil!»* anlamında kullanılır. *(Seslenilen şahıslar birden fazlaysa savulun! denir).*

savulmak, nsz. f. § ❶ Bir şeyden sakınarak veya çekinerek bulunduğu yerden uzaklaşmak; § ❷ ösz. f. Savmak eylemine konu olmak: ◎ **baştan, ~,** *dey.* Bir bahaneyle kovulmak. [*Ing.* To stand aside, to get out of the way; *Fr.* Faire place, se ranger de côte, se garer].

savunca, İ. *tiy.* Bir şeye veya bir kimseye kusur kondurulmasına karşı o şeyi veya o kişiyi savunmak. [*Ing.* Apology; *Fr.* Apologie].

savunma, *i.* < *savunmak.* § ❶ Savunmak eylemi. [*Ing.* Defence, defending; *Fr.* Défense]; ☆ *Eşanl.* **müdafaa;** § ❷ Bir kişi veya eylemi haklı göstermek amacını güden yazı veya konuşma. [*Ing.* Pleading; *Fr.* Plaidoirie]; § ❸ *ask.* (a) Bir askerî birliğin, bu iş için seçilmiş bir alanda, düşmanın saldırılarını başarısızlığa uğratmak amacıyla yaptığı eylem. [*Ing.* Defensive; *Fr.* Défensive]; (b) *(geniş anl.)* Bir kumandanlık tarafından stratejik veya taktik bakımından benimsenen ve düşmanın teşebbüslerini savuşturmakla yetinerek hareket teşebbüsünü geçici olarak bırakmaya dayanan tutum. [*Ing.* Defensive; *Fr.* Défensive]; § ❹ *huk.* ◘ **Müdafaa;** § ❺ *psikanaliz.* Ben ile içtepiler arasındaki çatışmalarda, belli bir denge durumunun sürdürülmesini mümkün kılan bilinçdışı faaliyet-*(Durum ile davranış arasındaki illntl kavranılmaz bir şey gibi görünüyorsa, bir savunmanın söz konusu olduğu sonucuna varılabilir. Bu savunma süreçlerinin çeşitli biçimleri vardır; bunlar, savunma mekanizmalarıdır):* [*Osm.* Müdafaa; *Ing.* Defense; *Fr.* Défense]; ◎ **aktif hava ~ sı,** *ask.* Taarruz eden düşman uçaklarını tahrip etmek veya düşman hava taarruzu etkisini azaltmak için girişilen direkt savunma hareketi. *(Av uçaklarının, dava savunma topçusunun elektronik karşı tedbirlerin ve yerden havaya güdümlü füzelerin kullanılması gibi tedbirleri içine alır).* [*Ing.* Active air defense]; ◎ **bölge ~ sı,** *sp.* ◘ **Bölge;** ◎ **çepeçevre ~,** *ask.* Her yönden gelmesi muhtemel düşman taarruzlarını karşılamak suretiyle yapılan savunma. *(Birlik, kendi esas ateş mevzilerinde bütün yönlere karşı savunma yapabilir veya yedek ateş mevzileri hazırlayabilir veya yan gerilerden gelen tehlikelere karşı kıtaları kaydırabilir).* [*Ing.* All-round defense, All-around defense]; ◎ **esnek ~,** *ask.* ◘ **Esnek;** ◎ **gece ~ sı,** *den.* ◘ **Gece;** ◎ **hava ~ sı,** *ask.* ◘ **Hava;** ◎ **kara ~ sı,** *ask.* ◘ **Kara;** ◎ **kirpi düzeninde ~,** *ask.* ◘ **Kirpi;** ◎ **millî ~,** ◘ **Millî;** ◎ **millî ~ bakanlığı,** ◘ **Millî;** ◎ **sahil ~ sı,** *ask.* ◘ **Sahil;** ◎ **sivil ~,** *huk.* ve *ask.* ◘ **Sivil;** ◎ **stratejik ~,** *ask.* Hayatî önemi bulunan bölgelerin korunması amacıyla alınacak çeşitli savunma tedbir ve hareketlerinin tümü.

~ **bölgesi,** § ❶ *ask.* ◘ **Bölge;** § ❷ *sp.* Bir takımın akın bölgesi dışında kalan alanı. [*Ing.* Time-keeper; *Fr.* Chronométreur].

~ **dişi,** *zool.* Memelilerden fillerde, omuzlarda veya bazı geyiklerde olduğu gibi büyük bir gelişme gösteren diş. *(Savunma dişleri alt veya üst çenede bulunan köpekdişleri ve kesici dişlerdir. Bu dişler genellikle erkeklerde dişilerdekinden daha iri olur).* [*Ing.* Tusk; *Fr.* Défense].

~ **eylemi,** *sp. (Eskrimde)* Kılıçoyunu vuruşma ya da yarışmalarında, karşı oyuncunun yaptığı saldırıları etkisiz bırakmak için girişilen koruma eylemi. [*Osm.* Müdafaa hareketi; *Ing.* Defensive action; *Fr.* Action défensive].

~ **hakkı,** *huk.* Kişinin mahkeme önünde hak ve çıkarlarını savunabilmek için gerekli gördüğü her türlü hukukî ve geçerli çarelerden ve yollardan yararlanabilmesi hakkı. [*Ing.* Right of defence; *Fr.* Droit de défense].

~ **imkânları,** *biy* ◘ **İmkân.**

~ **mekanizmaları,** *psikanaliz.* Hoşa gitmeyen veya bunalım yaratan afetlerin bilinçli hale gelmesini engelleyen ve az çok sürekli olan her çeşit ruhsal yapı. *(Bu savunma süreçlerinin, bilginlere ve bakış açılarına göre değişen birçok çeşidi tanımlanmıştır).* [*Ing.* Defence mechanism; *Fr.* Mécanismes de défense].

~ **tüyleri,** *bot.* ◘ **Tüy.**

savunmak*(-i), f. § ❶ Bir saldırıya karşı korumak, herhangi bir saldırışı geri çevirmeye çalışmak. [*Osm.* Müdafaa etmek; *Ing.* To defend; *Fr.* Défendre, se défendre]; § ❷ Söz veya yazıyle desteklemek, lehinde olmak.

savunmalık*, s. Savunmaya yarar. [*Osm.* Tedafül; *Ing.* Defensive; *Fr.* Défensif,-ive].

savunu*, i. < *Savunmak.* ◘ **Savunma.**

savunucu*, s. ve İ. < *savunmak.* § ❶ Bir şeyi savunan *(kimse).* [*Osm.* Müdafi; *Ing.* Defender, protector; *Fr.* Défenseur]; § ❷ Özellikle de, imparatorlara veya Hıristiyanlığı henüz kabul etmemiş kimselere bu yeni dinin savunmalarını sunan II. yüzyıl hıristiyan bilginlerine verilmiş olan ad. *(En ünlüleri, Yunanlılardan, Aziz Justinos, Kodratos, Atinalı Aristeides Ariston, Sardeis'li Méliton, Frigya'da Hierapolis'li /Pamukkale/ Apollinarios, Tatianos, Athenagoras ve Antakyalı Theophilos; Latinlerden ise Tertullianus ile Minuclus Felix'ti).*

savurgan*, s. < *savurmak.* Çok ve boşuna harcayan. [*Osm.* Müsrif; *Ing.* Extravagant, prodigal; *Fr.* Gaspilleur,-euse, dépensier, -ière, dissipateur,-trice, prodigue].

☆ *Eşanl.* **tutumsuz.**

savurganlık*,-ğı, İ. Savurgan olma hali. [*Osm.* Müsriflik; *Ing.* Extravagance; *Fr.* Gaspillage, dissipation, dilapidation, prodigalité].

savurma, İ. § ❶Savurmak eylemi. [*Ing.* Tossing about violently, throwing into the air; *Fr.* Metlon de jeter dans l'air etc.]; § ❷ *sp.* Kol ve bacak gibi vücut bölümlerini ağırlıklarından yararlanarak omuz ve uyluk eklemleri etrafında türlü yönlere doğru hızla çevirme; § ❸ s. Savurarak yapılan.

~ **döküm,** *met.* Dökümhanede tüp, boru v.b. gibi dönel parça yapmaya veya herhangi bir biçimde sıhhatli parçalar elde etmeye yarayan döküm usulü. [*Ing.* Centrifugalization; *Fr.* Centrifugation].

~ **döküm yapmak,** *met.* Dönel biçimli veya duyarlı ve homojen yapıda bir parça elde etmek için merkezkaç kuvvetinden yararlanarak döküm yapmak. [*Ing.* To centrifugalize; *Fr.* Centrifuger].

savurmak(-i), f. *esk. T.* § ❶ *(Toprak, kül v. b. hk.)* Havaya atıp dağıtmak, saçmak, öteye, beriye yaymak. [*Ing.* To disperse, to scatter; *Fr.* Disperser, répandre, jeter ça et là]; § ❷ *(rüzgâr hk.)* Şiddetle eserek alt üst etmek, havaya kaldırmak, dağıtmak. [*Ing.* To toss about violently, to throw into the air; to winnow; *Fr. (En parlant du vent)* Souffler avec force et de manière à soulever tout ce qui est par terre]; § ❸ *mec. (Yalan, küfür, nükte v.b. şeyler hk.)* Söylemek: *Palavra savurmak.* [*Ing.* To tell; *Fr. (En parlant des blagues, des injures etc.)* Dire]; § ❹ Boşuna ve çok miktarda harcamak: *Paraları savurmak.* [*Osm.* Israf etmek;*Ing.* To spend extravagantly, to waste, to squander; *Fr.* Gaspiller, dissiper, prodiguer]; § ❺ Kaldırıp şiddetle atmak, fırlatmak: *Taşı cama doğru savurmak. Topu kaleye doğru savurmak. Gülleyi savurmak;* § ❻ Şiddetle döndürerek sallamak, kaldırıp kaldırıp vurmak: *Kılıç savurmak. Baltayı savurmak. Balyozu savurmak.* [*Ing.* To brandish *(sword); Fr. .En parlant du sabre, de l'épée)* Frapper avec]; § ❼ Dalgalandırmak, kaldırmak, uçurmak; § ❽ Bir sıvının havalanmasını sağlamak veya kaynarken taşmasını önlemek amacıyle alıp alıp gene kendi kabına dökmek, altını üstüne getirip karıştırmak, çalkalamak: *Sütü, çorbayı, suyu savurmak. Turşuyu savurmak;* § ❾ nsz. f. Abartmalı şekilde ve yalan söyleyerek konuşmak, yüksekten atmak, övünmek: *Siz onun öyle savurduğuna bakmayın, başarılarını büyütmek âdetidir.* [*Ing.* To boast, to brag; *Fr.* Se vanter]; ◎ **savurarak vuruş,** *sp.* Yumruğun döngü biçiminde savrularak vurulması [*Ing.* Swing]; ◎ **başını ~,** *den.* ◘ **Baş;** ◎ **esip ~,** *dey.* ◘ **Esmek;** ◎ **har vurup harman ~,** *dey.* ◘ **Har;** ◎ **harman ~,** ◘**Harman;** ◎ **kahkaha ~,** *dey.* Yüksek sesle kahkaha atmak; ◎

külünü ~, *dey.* ◘ **Kül;** ◉ **palavra** ~, *dey.* ◘ **Palavra;** ◉ **saçıp** ~, *dey.* ◘ **Saçmak.**

savuşmak, nsz. *f.* § ❶ Gizlice kaçıp gitmek, kimseye görünmeden bir yerden ayrılmak, dikkati çekmeden çekilip uzaklaşmak. [*Ing.* To slip away, to go away stealthily; *Fr.* S'en aller, filer]; § ❷ *(Hastalık v.b. kötü bir durum hk.)* Geçmek, iyileşmek. [*Ing.* To recover; *Fr.* Passer, cesser].

savuşturmak(-ı), *f.* § ❶ *(Hastalık v.b. kötü bir durum hk.)* Geçiştirmek, atlatmak: *Hasta tehlikeyi savurdu.* [*Ing.* To ward off; *Fr.* S'en sauver; se guérir d'une maladie]; § ❷ Geçirmek dindirmek; § ❸ Uzaklaştırmak, bir şeyden kurtulmak; § ❹ Bir tehlikeden, felâketten kurtulmak. [*Ing.* To escape from a danger; *Fr.* Échapper à un danger, à un accident]; § ❺ *sp.* (a) Rakibin saldırısını, darbesini önlemek; (b) Eskrimde, kılıcıyle rakibinin kılıcının yönünü değiştirmek. [*Ing.* To escape; *Fr.* Échapper].

savut, i. § ❶ Silâh; § ❷ *sp. (Eskrimde)* Kılıç oyununda kullanılan «*dürtücü kılıç*», «*delici kılıç*», «*kesici kılıç*» diye türlendirilen kılıçlara verilen genel ad. [*Osm.* Silâh; *Ing.* Weapon; *Fr.* Armes]; ◉ ~ **a saldırılar,** *kılıçoyunları.* «*Ezme*», «*bastırma*», «*çırpma*» gibi doğrudan doğruya önce savutu etkileyen saldırılar. [*Osm.* Silâha taarruzlar; *Ing.* Attacks on the blade; *Fr.* Attaques au fer].

savvag, sayyag /savvâg veya sayyâg/, i. *Osm.* < *Ar. sıyâgat. esk.* Kuyumcu.

sây /sây/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çalışma, çabalama, emek. [*Ing.* Endeavor, effort, exertion; *Fr.* Effort, travail]; § ❷ *din. (Hac sırasında Safa ile Merve arasında)* Yürüme, koşma; § ❸ *huk.* ◘ **İş;** ◉ *esk.* Kölenin *(memlûk)* kölelikten kurtulması için çalışıp kazanması; ◉ ~ **i mîrî,** *mal. esk.* Devlet adına alınan paralarla müteahhitlerin taahhüt bedellerinden indirilen kısım. *(Para sıkıntısı olduğu zaman başvurulan tedbirlerdendi. Ancak, alacaktan bir indirim yapılacağı önceden bilindiğinden fiyatlar olduğundan çok kabarık gösterilir, devlet bu yüzden zarara uğrar, memur da hırsızlığa teşvik edilmiş olurdu. Bu usul İkinci Meşrutiyetten sonra kaldırıldı).*

say, i. *Fr. sai. zool.* ◘ **Başlıklı naymun.**

saya, i. Ayakkabının tabandan yukarı olan yumuşak kısmı, yüzü. [*Ing.* Upper part of a shoe; *Fr.* Partie supérieure de la chaussure].

sayacı, i. Ayakkabıların sayalarını hazırlayan usta. [*Ing.* Person who cuts and sews the upper part of shoes; *Fr.* Ouvrier qui prépare les empeignes].

sayaç*, i. < *saymak.* § ❶ Havagazı, elektrik, su gibi şeylerin kullanılan miktarını gösteren, makine. [*Osm.* Muaddit; *Ing.* Meter; *Fr.* Compteur]; § ❷ *mek.* Bazı büyüklük veya mekanik etkileri ölçmeye, saymaya ve kaydetmeye yarayan âlet. [*Ing.* Recorder; *Fr.* Compteur]; § ❸ *saatç.* Yüksek frekanslı sarkacıyle çok kısa süreleri ölçme dışında, dakika ve saatleri de gösteren saat. *(Sayaç bir kronografla birleştirilmiş olabilir).* [*Ing.* Counter; *Fr.* Compteur]; ◉ **ana** ~, *mek.* Ana bağlantı üzerine yerleştirilen ve bütün bir yapının tüketimini kumanda eden sayaç. [*Ing.* General counter; *Fr.* Compteur général]; ◉ **antikoensidans** ~, § ❶ *nükl.* Sayaçlar ve ilgili devrelerin, iyonlayıcı danecik sayaçların hepsinden değil ancak belirli sayaçlardan geldiği zaman bir sayım kaydedecek şekildeki düzeni. [*Ing.* Anticoincidence counter]; § ❷ *elektr.* Bir arada veya hemen hemen bir arada vuku bulmayan olayları kaydetmek için bir antikoensidans devresi kullanan elektronik sayaç. [*Ing.* Anticoincidence counter]; ◉ **devir sayıcı,** *tekn.* Hareketli bir milin belli bir süre içinde yaptığı devir sayısını tespit etmeye yarayan âlet; ◉ **forma** ~ **ı,** *matb.* ◘ Forma; ◉ **gaz** ~ **ı,** *kim.* ◘ Gaz²; ◉ **görüntü** ~ **ı,** *sin.* ◘ **Görüntü;** ◉ **kısmî** ~, *mek.* Bir tesisin bir kısmını besleyecek bağlantı üzerindeki cihazların tüketimini gösteren sayaç. [*Ing.* Divisional counter; *Fr.* Compteur divisionnaire]; ◉ **tanecik** ~ **ı,** *nükl.* ◘ **Geiger-müllersayacı.**

~ **çarkı,** *büro.* Hesap makineleri, toplama makineleri, tabulatrisler ve elektromagnetik delikli kart makinelerinde kullanılan hesap düzeneği. *(Blaise Pascal'in bulunduğu çalışma ilkesi, 0'dan 9'a kadar rakamları dişlerle göstermeye ve toplanacak rakam kadar diş döndür dayanır. Elde edilen toplam 9'u geçerse, özel bir pinyon dişli, komşu çarkın dönmesini sağlar).*

Sayan, öz. I. *dilb.* Güney Samoyedçe öbeğinden bugün konuşulmayan dil. [*Ing.* ve *Fr.* Sayan].

sayd, i' *Osm.* < *Ar. esk.* Avlanma, avlama. [*Ing.* A hunting, hunt, chase, a fishing; *Fr.* Chasse].

saydam*, s. ve I. *esk. T.* İçinden ışığın geçmesine ve arkasındaki şeylerin görülmesine engel olmayan *(cisim): Cam saydamdır.* [*Osm.* Şeffaf; *Ing.* Transparent; translucant,-ente].

~ **boya,** *boya.* Çok ince ve düzgün tabaka halinde vurulduğu yüzeylerin renk ve görünüşünü az çok değiştiren, ışığı az veya tam geçiren, aşırı akışkan, pigmentli ve pigmentsiz boya: *Saydam boya özellikle resim ve süslemede tahta veya mermer taklidi yapmak için kullanılır.* [*Ing.* Scumble; glaze; *Fr.* Glacis].

☆ *Eşanl.* **glasî.**

~ **damlataş,** ◘ **Damlataş.**

~ **kılavuz,** *sin.* Kılavuzun saydam olanı. [*Ing.* Clear leader; *Fr.* Film amorce transparent].

~ **küreler,** *astr. esk. Ptolemaios* sisteminde eski astronomların, ilk hareketli ile sema arasında yer aldığını öne sürdükleri iki gökküre; *(bu sistemde göklerin katı ve sadece*

SAYAÇ

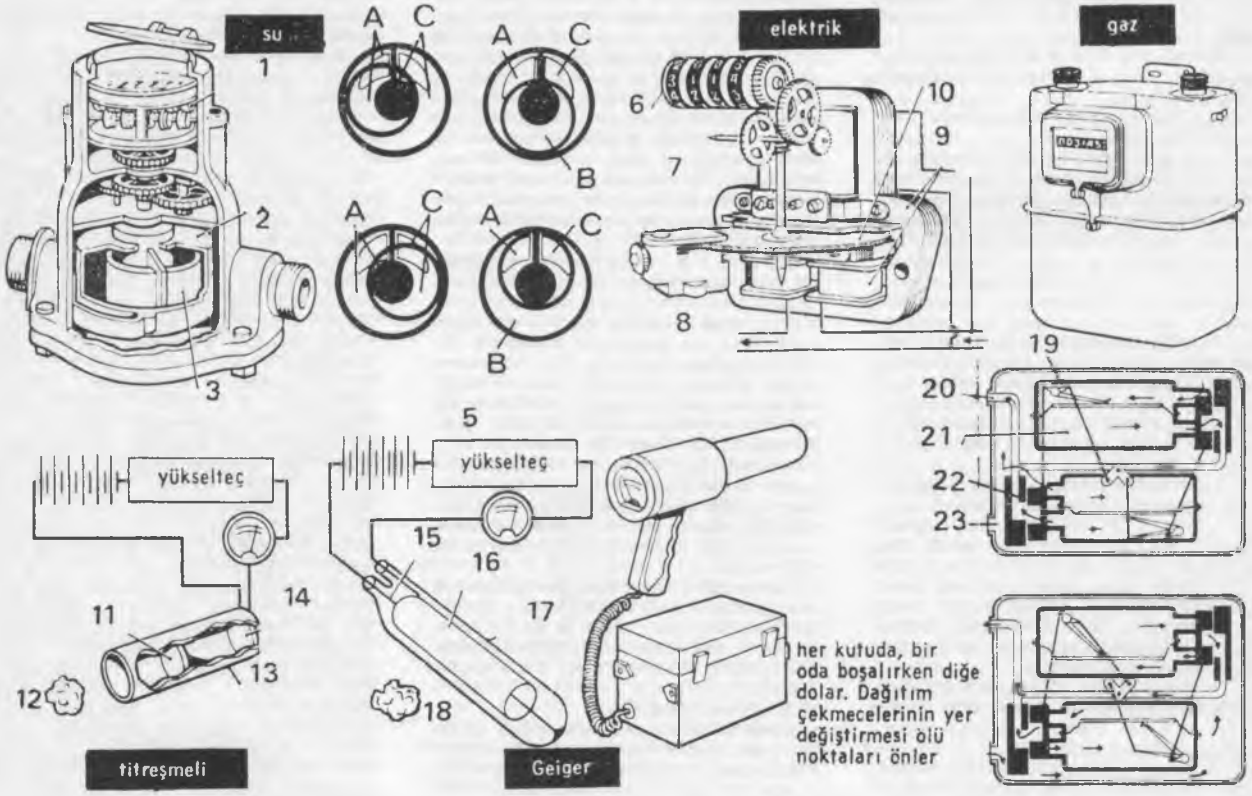

1. Toplayıcı. **2.** Ölçer kutu. **3.** Döner piston. **4.** B. B. dolu bölme. **5.** A. dolan bölme; C. boşalan bölme. **6.** Sayaç. **7.** Ayarlanan mıknatıs. **8.** Abone çıkış yerleri. **9.** Elektro mıknatıslar. **10.** Hareketli disk. **11.** Titreşme yapan sodyum iyodür billûru. **12.** Radyoaktif cevher. **13.** Saydamsız tüp. **14.** Fotosel. **15.** Anot. **16.** Katot. **17.** Cam tüp. **18.** Radyoaktif cevher. **19.** Körüklü kutu. **20.** Gaz çıkışı. **21.** Ölçme odası. **22.** Dağıtım çekmecesi. **23.** Gaz girişi.

basit hareketlere elverişli oldukları kabul edilirdi).

~ **pano**, *tiy.* Önden veya arkadan ışık verildiği zaman, saydamlaşan ince bir bez ile kaplı pano. [*Ing.* Transparency linen; *Fr.* Voile de coton].

~ **perde**, *sin.* Geriden gösterimde kullanılan ve bir tarafına yansıyan görüntüler öbür yüzünden izlenebilen perde çeşidi. [*Ing.* Transparent screen; *Fr.* Écran transparent].

~ **resim**, *astr.* Film veya cam plak üzerinde alınmış pozitif resim. [*Ing.* Slide; *Fr.* Diapositive].

~ **sabun**, ◘ Sabun.

~ **ses**, *tiy.* Tiyatro konuşmasında tını yönünden pürüzsüz çıkan ses. [*Fr.* Voix claire].

~ **tabaka**, *anat.* Gözdeki sert tabakanın, ön tarafta hafifçe saat camı gibi kabarık hale gelmiş ve göz odacığı içinde ışığın girebilmesi için saydamlaşmış kısmı. [*Osm.* Karniye tabakası; *ing.* Cornea; *Fr.* Cornée].

☆ *Eşanl.* **kornea.**

~ **yaprak**, *sin.* Canlı-resim yapımında, üzerine resimlerin çizildiği belirli boyda saydam selüloid yapraklar. [*Ing.* Cell; *Fr.* Cellule].

saydamlama, i. *sin.* Laboratuvarda, bir filim parçasındaki görüntülerin genel yoğunluğunu azaltma. [*Ing.* Lightening *(a print)*; *Fr.* Affaiblissement].

saydamlaşmak, f. Saydam hale gelmek.

saydamlaştırmak (-i), f. Saydam hale getirmek; ◉ **derileri** ~, *deric.* Kalbur, tambur v.b. yapılacak derilere uzun zaman güneşte tutarak saydam bir görünüş vermek.

saydamlık*,-ğı, i. § ❶ *opt.* Işığı geçirme özelliği: *Suyun saydamlığı.* [*Ing.* Transparency; *Fr.* Transparence]; § ❷ *tiy.* (a) Tiyatro konuşmasında ünsüz harfleri birbirinden kesin olarak ayırdetmek; (b) Arka düzeyin, görülmesini sağlayan efekt. [*Ing.* Transparent effect; *Fr.* Effet de transparence]; ◉ **ışığa duyarlı bir tabakanın saydamlığı**, *elek.* Desteğin küçük bir bölgesinden geçen ışık akışının o bölge üzerine düşen toplam ışık akısına oranı. [*Ing.* Transparency of a photosensible layer; *Fr.* Transparence d'une couche photosensible].

saydamsız*, s. İçinden ışığı geçirmeyen, saydam olmayan. [*Osm.* Gayri şeffaf; *Ing.* ve *Fr.* Opaque].

~ **kılavuz**, *sin.* Kılavuzun saydamsız olanı. [*Ing.* Black leader, start leader; *Fr.* Film amorce noir].

saydamsızlık*,-ğı, i. Bazı cisimlerde bulunan ışığı geçirmeme özelliği; saydam olmayan nesnenin durumu: *Biri kırmızı, öbürü yeşil iki kalın cam üst üste konursa tam bir saydamsızlık elde edilir.* [*Ing.* Opacity; *Fr.* Opacité]; ◉ **bir yüzey üzerinde bir tabakanın saydamsızlığı**, Bir yüzeyin renk kontrastlarını örten boya tabakasının niteliği. *(Bu anlamda çoğu zaman, bir pigmenti veya bir katkı maddesini niteleyen «saydamsızlaştırma gücü» ifadesi kullanılır).* [*Fr.* Opacité d'un film sur un subjectile].

saydelanî /saydelâni/, i. *Osm.* < *Ar. saydele. esk.* § ❶ Eczacı. [*Ing.* Chemist]; § ❷ s. Eczacılıkla ilgili. [*Ing.* Pharmacological; *Fr.* Pharmacologique].

saydele, i. *Osm.* < *Ar. saydele. esk.* Eczacılık. [*Ing.* Pharmacology].

saydırmak (-i, -e) f. Saymak işini yaptırmak.

saydkar, i. *Ing. side-car.* Motosiklet yanına takılan tek tekerli araba. [*Fr.* Sidecar].

saye /sâye/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ «Gölge» anlamında ise de bazen «*neden*», «*bir sonuca ulaştıran yol*» gibi anlamlarda kullanılır. [*Ing.* Shade, shadow; *Fr.* Ombre]; § ❷ *mec.* Sahip çıkma, koruma, esirgeme. [*Ing.* ve *Fr.* Protection]; § ❸ Destek, yardım. [*Ing.* Assistance, favor; *Fr.* Assistance]; ◉ ~ **de** *(bu, şu, o), dey. (bu, şu, o)* sebepten; ◉ ~ **sinde sayeban olmak**, *dey.* ◘ Sayeban; ◉ **sinde** /.../, *dey.* /.../ den dolayı, sebebiyle, vasıtasıyle *(bütün çekimleriyle kullanılır). Çalışmak sayesinde çok işler başarılır.* [*Ing.* Thanks to, under the auspices of; *Fr.* Sous les auspices de ...]

~ **ocağı**, *teşk. tar.* Saray için Rumeli'den İstanbul'a getirilen koyunları besleyen ve kurbanlık koyun yetiştiren kuruluş. *(Kuruluşun Rami'nin ilerisinde Küçükköy yakınlarında kâgir bir yapısı vardı. Burada çalışanlar yeniçeri kıyafetine benzeyen özel elbiseler giyerdi. Ocak, Meşrutiyetten sonra kaldırıldı /1908/).*

~ **salmak**, *esk. dey.* § ❶ Gölge yapmak. [*Ing.* To give shade]; § ❷ *mec.* Yardım etmek, korumak.

saye.ban /sâye-bân/, b. i. *Fars. sâye*, gölge + *-bân. esk.* § ❶ Sayvan, gölgelik. [*Ing.* Baldachin; *Fr.* Baldaquin]; § ❷ Büyük çadır; § ❸ *mec.* Koruyan, sahip çıkan kimse. [*Ing.* Protector; *Fr.* Protecteur]; ◉ **sayesinde** ~ **olmak**, *dey.* Hak edilmiş bir kazancın biri aracılığıyle elde edildiğini belirtmek için alay yollu kullanılır.

sayf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yaz mevsimi. [*Ing.* Summer; *Fr.* Été].

sayfa, i. *Osm.* < *Ar. sahf* > *sahîfe.* § ❶ Kitap, dergi, defter gibi şeylerde bir yaprağın bir yüzü. [*Ing.* ve *Fr.* Page]; § ❷ *(Geniş anl.)* Kâğıt yaprağı. [*Ing.* Sheet; *Fr.* Page, feuillet]; § ❸ Bir sayfa üzerine yazılmış veya basılmış şey. [*Ing.* ve *Fr.* Page]; § ❹ *mec.* Kendinden önceki veya sonrakilerle kıyaslanarak düşünülen olay veya an: *Tarihimizin şanlı sayfaları.* [*ing.* ve *Fr.* Page]; ◉ **baş** ~, *matb.* ◘ Bassayfa; ◉ **başlık** ~ **sı**, *matb.* ◘ Başlık; ◉ **çift** ~, *matb.* Birbirine bakan iki sayfanın bütünü. [*Ing.* ve *Fr.* Double page].

~ **atma**, *matb.* Makine baskı ustası tarafından atelyesinde dizilip gelmiş olan sayfaların makine plâkası veya forma plâkası üzerinde, formanın katlanmış şekline göre sırayla düzenlenip yerleştirilmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Imposition].

~ **bağlama masası**, *matb.* Üzerine bağlanmış sayfaların veya diğer kalıpların düzeltilmek için konulduğu saç kaplama büyük ahşap masa. *(Eskiden mermer veya taştı).* [*Ing.* Make-up table; *Fr.* Table de mise-en-page].

~ **bağlamak (yapmak)**, *matb.* Dizilmiş satır ve başlıkları, forma oluşturmak üzere sayfa halinde bir araya getirmek. [*Ing.* To make up; *Fr.* Mettre en pages].

~ **başlığı**, *matb.* Bütün kitapta veya bu kitabın bölümlerinden birinin her sayfasında üst tarafta tekrarlanan büyük harf başlık. [*Ing.* Title; *Fr.* Titre].

~ **düzeni**, *matb.* ◘ Mizanpaj.

~ **kâğıdı**, *matb.* Sayfa haline getirilmiş dizgi kalıplarının kaldırılıp dökülmemelerini ve üstüste kolayca konmalarını sağlamak maksadı ile altlarına konulan kalınca kâğıt. [*Ing.* Page paper; *Fr.* Porte-page].

~ **kenarı rakamı**, *matb.* Sahife kenarındaki boşluğa konan, mısra veya satır sayısını gösteren rakam. [*Ing.* Marginal figure; *Fr.* Chiffre en manchette].

~ **mürettibi**, ◘ Mürettip.

~ **şeridi**, *ciltç.* Bir kitabın sayfalarını işaretlemeye yarayan kurdele. [*Ing.* Loose bookmarker; *Fr.* Signet mobile].

~ **yapma**, *matb.* Dizilen kolon ve başlıkları, resimleri, şekilleri plâna göre düzenleyerek sayfa veya baskı kalıbı, forma haline koyma işi. [*Ing.* Make-up; *Fr.* Mise-en-page]. ☆ *Eşanl.* **mizanpaj.**

sayfalık,-ğı, i. § ❶ Sayfası olan: *Elli sayfalık kitap;* § ❷ Sayfaya sığabilecek ölçüde olan: Bir sayfalık yazı; § ❸ Sayfayı kapsayacak kadar olan: *Üç sayfalık yazı.*

sayfî /sayfî/, s. *esk.* Yazla ilgili, yaza ait.

sayfiye, i. *Osm.* < *Ar. sayf.* > *sayfiyye.* Yazlık, yazlık ev, kır evi. [*Ing.* Summer house, country house; *Fr.* Maison d'été]; ◉ ~ **ye gitmek**, Yazlığa çıkmak, taşınmak.

sayga, i. *esk. T. saygak* > *Rus. zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından, Hazar deniziyle Ural dağları arasındaki bozkırlarda yaşayan antilop. Uzunluğu 130, yüksekliği 80 sm.'dir. *(İri bir koyun büyüklüğündedir; yandan bakılınca burnu dışbükey, ağız, burun kısmı hortum şeklinde ileriye doğru uzundur; boynuzları amber sarısı renginde, çıplaktır.)* Erkekde boynuzlar çemberli ve lir biçimindedir. Kulaklar ve gözler altında uzun tüyler bulunur. Dördüncü zamanın başlarından itibaren İngiltere'den Alaska'ya kadar Avrasya'nın bütün bozkırlarında yaygın olan sayga, 1930'da hemen hemen tükenir oldu ve korunması için S.S.C.B.'de kanunî tedbirlere başvuruldu. Sayısı 1950 de 750.000'e, 1960'da 1.300.000'e *(380 bini)* Volga'nın batısında yükseldi. Avlanma izni ancak az sayıda yeminli avcıya verilmektedir. [*Lat. Saiga tatarica; ing.* Saiga; *Fr.* Saïga]. ☆ *Eşanl.* **bozkır antilopu.**

saygı, i. < *saymak.* § ❶ Üstünlüğü, yaşlılığı veya yararsızlık ve yararlığı dolayısıyle bir kimseye karşı çok dikkatli ve ölçülü davranmayı asılayan duygu. [*Osm.* Hürmet; *Ing.* ve *Fr.* Respect]; § ❷ Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu. [*Ing.* Consideration; *Fr.* Considération]; ◉ **ahlâk yasası** ~ **sı**, *fels.* Kant'a göre, ödevi mutlak emir olarak tanımamızı sağlayan katı tutum. [*Ing.* Respect of the moral law; *Fr.* Respect de la loi morale]; ◉ **kişi haysiyetine** ~, *fels.* Kant'a ve çağdaş fenomenologlara göre, başkasını, bir insanî varlık, bir ahlâkî değer olarak tanımamızı sağlayan duygu. *(Saygı, aşkla veya kendine yakınlaştırmakla, kendinden uzaklaştırmanın bir karışımıdır; başkasını, kendisiyle özdeşlemeden tanımamızı sağlayan tutumdur).* [*Ing.* Respect of the personal dignity; *Fr.* Respect de la dignité de la personne].

~ **çoğulu**, *gram.* Aslında tekil olan varlıklara saygı göstermek için kullanılan çoğul biçim: *Beyefendi evdeler mi? Zatı âlileri ne düşünürler; Siz de gelecek misiniz (sen yerine).*

~ **duruşu**, Saygı belirtmek için alınan hazırol durumu. [*Ing.* Standing at attention].

~ **nöbetçisi**, *ask.* Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millî Savunma Bakanı, kolordu ve daha büyük askerî makamlarda bulunan general ve amirallerin herhangi bir askerî garnizona elişlerinde, kaldıkları yerlerde bulundurulması gereken nöbetçilere verilen ad.

saygı.değer, b.s. Sayın. [*Ing.* Esteemed, honourable; *Fr.* Respectable, vénérable, honorable].

saygılı, s. Başkalarına gereken saygıyı gösteren: *Saygılı adam.* [*Osm.* Hürmetkâr; *Ing.* Respectful, considerate, goodmannered; *Fr.* Respectueux,-euse, déférent,-ente].

saygın*, s. < *saymak.* Kendisine saygı gösterilen, saygı gören. [*Osm.* Muteber; *Ing.* Esteemed, respected; *Fr.* Estimé, considéré].

saygınlık*, i. < *saymak.* Saygı görme hali. [*Osm.* Itibar; *Ing.* Esteem, consideration, regard; *Fr.* Estime, considération].

saygısız, s. Saygısı olmayan, başkalarına gereken saygıyı göstermeyen: *Saygısız çocuk.* [*Ing.* Having no regard or respect, inconsiderate, disrespectful; *Fr.* irrespectueux, -euse, irrévérencieux,-euse irrévérent,-ente].

saygısızlık,-ğı, i. § ❶ Saygısız olma hali. [*Ing.* Inconsiderateness, lack of respect; *Fr.* Irrévérence, irrespect, insolence]; § ❷ Sayılması gereken kimseye karşı yapılan aldırmazlık davranışı, saygısızca davranış.

Saygon, öz. i. *coğr.* Güney Viyetnam'ın başkenti. [*Ing.* Saigon; *Fr.* Saïgon].

sayha, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bağırış, çığlık, haykırış. [*Ing.* Cry, shriek; *Fr.* Crie].

sayı, i. < *saymak.* § ❶ *mat.* Sayma, ölçme, tartma gibi işlerin sonunda bulunan birimlerin kaç olduğunu anlatan söz: *Bir, beş, yüz birer sayıdır.* [*Ing.* Number; *Fr.* Nombre]; § ❷ Gazete, dergi v.b. şeylerin şu veya bugünde çıkanı: *Derginin son sayısında.* [*ing.* Number, issue; *Fr.* Numéro]; § ❸ *oyun.* (a) Her kâğıda tanınan ve oyundan oyuna değişen değer birimi; (b) Her elden sonra kaydedilen ve önceden kararlaştırılmış bir toplama vardığı zaman partiyi kazandıran birimlerin her biri; (c) Piket ve bazı başka oyunlarda, aynı renkten kâğıtların bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkan toplam; § ❹ *petrol.* (a) Oktan veya ağdalık indisleri gibi, bir karşılaştırma ölçeği birimi: *Reforming, bir benzinin oktan indisini 20 sayı arttırır;* (b) Yakıtlara uygula-

nan çeşitli deney yöntemlerinin sonucu: *Setan sayısı, brom sayısı.* [*Ing.* Number, index; *Fr.* Nombre, indice]. ☆ *Eşanl.* **İndis**; § ❸ *sp. (Eskrimde)* Kılıç oyunu yarışmalarında, geçerli bir dürtüş veya vuruşla elde edilen sonuç. *(Buna göre, kendisine geçerli bir vuruş veya dürtüş yapılmış oyuncu bir sayı alır. Erkeklerde beş, kadınlarda dört sayı almış oyuncu yeniktir).* [*Osm.* Tuş sayısı; *Ing.* Hit, ıgiven or received; *Fr.* Nombre de touches]; ⊛ **~ m suyum yok,** *dey.* § ❶ *(Çocuk oyunlarında)* Oyunu kısa bir zaman için bırakmak gerekince ebeye bu sözlerle haber verilir; § ❷ *(Çocuklar arasında)* Bir işte şakaya yer verilmeyeceğini anlatır; ⊛ **abstre ~,** *mat.* ◘ **Soyut sayı**; ⊛ **altın ~,** § ❶ *kronoloji.* On dokuz yıl süren ay çevrimi. [*ing.* Golden number; *Fr.* nombre d'or]; § ❷ *mim.* Estetik bir değer taşıdığı kabul edilmiş bir orana tekabül eden ve

$$\frac{1+\sqrt{5}}{2}$$

ye veya yaklaşık olarak 1,618'e eşit olan sayı. [*Fr.* Nombre d'or]; ⊛ **aralarında asal ~ lar,** *mat.* Bir dışında ortak bölenleri bulunmayan sayılar: *18 ve 35 aralarında asal* sayılardır. [*Ing.* Golden number; *Fr.* Nombres premiers entre eux]; ⊛ **ardışık ~ lar,** *mat.* Her türlü işaret dışında gözönüne alınan sayı. [*Ing.* Arithmetic number; *Fr.* Nombre arithmétique]; ⊛ **artı ~,** *mat.* ◘ **Artı**; ⊛ **asal ~,** *mat.* 1 ve kendisinden başka sayı ile bölünemeyen tam sayı. [*Ing.* Prime number; *Fr.* Nombre premier]; ⊛ **asıl ~ lar,** *gram.* Sıra veya üleştirme eki almamış yalın sayılar; ⊛ **astronomik ~,** ◘ **Astronomik**; ⊛ **atom ~,** *kim.* Bir atom çekirdeğindeki proton sayısı. [*Ing.* Atomic number; *Fr.* Nombre atomique, numéro atomique]; ☆ *Eşanl.* **atom numarası**; ⊛ **avogadro ~ sı,** *kim.* ◘ **Avogadro**; ⊛ **ayak ~ sı,** *dok.* ◘ **Ayak**; ⊛ **bağıl tam ~ lar,** *mat.* ◘ **Bağıl**; ⊛ **baskı ~ sı,** *post.* ◘ **Baskı**; ⊛ **bileşik ~,** *mat.* ◘ **Bileşik**; ⊛ **bir elementin oran ~ sı,** *kim.* Bu elementin temel olarak alınmış bir başka elementin belli miktardaki kütlesiyle *(pratik olarak 16 gr. oksijen)* birleşen kütlesi. [*Ing.* Proportional number of an element; Fr. Nombre proportionnel d'un élément]; ⊛ **büyük ~ lar kanunu,** *istat.* Belirli bir tekrarlanma ihtimali olan bir olayın gerçekte ne kadar tekrarlanabileceğini belirten kanun. Bu kanuna göre, tekrarlanma sayısı bir ihtimal arasındaki sapma ihtimali, deney sayısının çokluğu oranında azalır. *(Buffon havaya 4 040 defa bir madenî para atmış, 2 028 kere yazı gelmişti.)* Demek ki, $\frac{1}{2}$'ye eşit bir ihtimal için $\frac{2028}{4040}$ = 0,502'ye eşit bir tekrarlanma söz konusudur. [*Ing.* Law of great numbers; *Fr.* Loi des grands nombres]; ⊛ **cebir ~ sı,** *mat.* ◘ **Cebir**[1]; ⊛ **cebirsel tam ~,** *mat.* ◘ **Cebirsel**; ⊛ **çekim ~ sı,** *sin.* ◘ **Çekim**; ⊛ **çevirim ~ sı,** *sin.* ◘ **Çevirim**; ⊛ **çift ~,** 2, 4, 6 v.b. gibi, 2 ile bölünebilen sayı. [*Ing.* Even number; *Fr.* Nombre pair]; ⊛ **çift olarak çift (eşit olarak eşit) ~,** Her biri çift sayı olan iki eşit parçaya, başka bir deyişle 4 ile bölünebilen sayı. [*Fr.* Nombre pairement pair, nombre également égal]; ⊛ **çift olarak tek ~,** Eşit iki tek sayıya bölünebilen sayı: *10 çift olarak tek sayıdır; çünkü 5 bu sayının yarısıdır. (Tek olarak çift sayı da denir).* [*Fr.* Nombre pairement impair, nombre impairement pair]; ⊛ **dalga ~ sı,** *opt.* Bir ışımayı belirlemek için spektroskopide kullanılan büyüklük. *(Bu 1 sm. içinde bulunan dalga uzunluklarının sayısı, yani santimetreyle ifade edilen dalga uzunluğunun tersidir.* [*Fr.* Nombre d'onde]; ⊛ **devir ~ sı,** *otom.* ve *mek.* ⓢ Devir; ⊛ **doğal ~,** *mat.* 1, 2, 3, ... v.b. serisinin pozitif tam sayılarından her biri. [*Fr.* Nombre naturel]; ⊛ **duyarkat ~ sı,** *sin.* ◘ **Duyarkat**; ⊛ **eksi ~,** *mat.* ◘ **Eksi**; ⊛ **eksik, fazla (aşırı çoklukla tükel olmayan) ~,** *mat.* Tükel sayı olmak için çok küçük veya çok büyük olan sayı: *16 eksik çoklukla tükel olmayan bir sayıdır; çünkü bölenleri 8,4,2 ve 1'in toplamı 15 eder; 12 fazla çoklukla tükel olmayan sayıdır, çünkü bölenleri 6,4,3,2 ve 1'in toplamı 16'yı verir.* [*Fr.* Nombre imparfait par défaut, par excès ou par surabondance]; ⊛ **elde takılan ~,** *mat.* ◘ **El**[1]; ⊛ **endeks ~,** *istat.* Bir miktarın zaman şeridi içinde, yıldan yıla, aydan aya ve çeşitli yerlere göre *(örnek: Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de hayat pahalılığı endeksi)* genellikle gösterdiği değişmeleri ölçen sayı. [*Ing.* İndeks number; *Fr.* Nombre indice]; ⊛ **eşleme ~ sı,** *sin.* ◘ **Eşleme**; ⊛ **gerçek ~,** *mat.* ◘ **Gerçek**; ⊛ **görüntü ~ sı,** *sin.* ◘ **Görüntü**; ⊛ **heterojen ~ lar,** *mat.* Farklı asal çarpanlardan meydana gelen sayı. [*Ing.* Heterogenous numbers; *Fr.* Nombres hétérogènes]; ⊛ **homojen ~ lar,** *mat.* Aynı asal çarpanlardan meydana gelen sayı: 270 ve 90, asal çarpanları 2,3 ve 5 olan homojen sayılardır. [*Ing.* Homogenous numbers; *Fr.* Nombres homogènes]; ⊛ **ikinci basamaktan şekilli ~ (üçgen ~),** Doğal sayılar serisinin toplanması gibi şekilli sayılar toplanarak elde edilmiş seriden meydana gelen sayıların her biri. [*Ing.* Triangular number; *Fr.* Nombre figuré du second ordre, nombre triangulaire]; ⊛ **irrasyonel ~ lar,** *mat.* Değerleri bir rasyonel sayı ile ifade edilemeyen, yani bir kesir şeklinde gösterilemeyen sayılara verilen ad. [*Ing.* Irrational numbers; *Fr.* Nombre irrationnel]; ⊛ **karmaşık ~,** *mat.* x ve y gerçek sayılar olmak üzere $z = x + iy$ şeklinde yazılan sayı. [*Ing.* Complex number, Imaginary number; *Fr.* Nombre complexe, nombre imaginaire]; ⊛ **kenar ~ sı,** *sin.* ◘ **Kenar**; ⊛ **kesirli ~,** *mat.* ◘ **Kesirli**; ⊛ **kuvanta ~ ları,** *fiz.* ◘ **Kuvanta**; ⊛ **kübik ~,** *mat.* Bir başka *(0,1 ve −1 dışında)* sayının küpü olan sayı: *1000 bir kübik sayıdır ve 10'un küpünü verir.* [*Ing.* Cubic number; *Fr.* Nombre cube, nombre cubique]; ⊛ **kütle ~ sı,** *kim.* Bir atom çekirdeğini meydana getiren taneciklerin *(proton, nötron)* toplam sayısı. [*Ing.* Mass number; *Fr.* Nombre de masse] ⊛ **negatif ~,** *mat.* − işareti taşıyan sayı. [*Ing.* Nejative number; *Fr.* Nombre négatif]. ☆ *Eşanl.* **eksi sayı**; ⊛ **ondalık ~,** *mat.* Paydası 10 veya 10'un katları olan kesir. [*Ing.* Decimal number; *Fr.* Nombre décimal]; ⊛ **orandışı ~,** *mat.* Oransal olmayan sayı; ⊛ **oransal ~,** *mat.* Tam veya kesirli sayı; iki tam sayının birbirine bölümü; ⊛ **ortak ~ lar,** *mat.* ◘ **Ortak**; ⊛ **ortak ölçülebilir ~ lar,** *mat.* ◘ **Ortak**; ⊛ **ortak ölçülmez ~ lar,** *mat.* ◘ **Ortak**; ⊛ **ortak ölçülür ~ lar,** ◘ **Ortak**; ⊛ **Pythagoras ~ ları,** ◘ **Pythagoras**; ⊛ **pozitif ~,** *mat.* + işareti taşıyan sayı. [*Ing.* Positive number; *Fr.* Nombre positif]; ⊛ **rasyonel ~,** Tam veya kesirli sayıların ortak adı. [*ing.* Rational number; *Fr.* Nombre rationnel]; ⊛ **sayma ~ sı,** *mat.* Bir cümlenin elemanlarını saymak için Cantor tarafından kullanılan ve bu cümlenin kuvvetini gösteren sayı; ⊛ **sıra ~ sıfatı,** *dilb.* Canlıların veya nesnelerin derecesini, sırasını *(örnek: birinci, ikinci, yüzüncü v.b.)* belirten sıfat. [*Osm.* Adad-ı rütbiye; *ing.* Numeral ordinal objective; *Fr.* Adjectif numéral ordinal]; ⊛ **sıra ~ sı,** mat. Sıralı bir cümlede, elemanların niceliği ile birlikte dizildikleri sırayı da gösteren sayı; ⊛ **sihirli ~,** *nükl.* İçinde bulundukları çekirdeklere büyük bir kararlılık veren proton veya nötronların sayısı; ⊛ **somut ~,** *mat.* Bir nesne topluluğunu saymaya elverişli sayı: *Üç adam, dört at, bir milyar yıldız.* [*Osm.* Muşahhas aded; *ing.* Concrete number; *Fr.* Nombre concret] ⊛ **sonlu ötesi ~,** *mat.* Sonsuz ötesi kuvveti, yani sonsuz cümlelerin eleman çokluğunu ölçen sayı. [*ing.* Magic number; *Fr.* Nombre magique]; ⊛ **sonlu ~,** *mat.* ◘ **Sonlu**; ⊛ **soyut ~,** *mat.* Belli ve sonlu nesne topluluğunu saymak için yapılan uygulamadan bağımsız olarak tasarlanan sayı; birim niteliği açıklanmayan sayı: 3, 8, 40 soyut sayılar, buna karşılık 3 at, 8 at, 40 at somut sayılardır. [*Osm.* Mücerret adet. [*Ing.* Abstract number; *Fr.* Nombre abstrait]; ⊛ **şekilli ~,** *mat.* İlk iki, ilk üç, ilk dört v.b. doğal sayının ard arda toplanmasından meydana gelen sayı. [*Ing.* Figured number; *Fr.* Nombre figuré]; ⊛ **tam ~,** *mat.* 1, 2, 3, v.b. gibi birime tam olarak bölünen say. [*Osm.* Aded-i tam; *Ing.* Whole number, integer; *Fr.* Nombre entier]; ⊛ **tam kareli ~,** *mat.* Bir başka sayının karesine *(1 veya 0 söz konusu ise kendilerinin* karesine eşit olan sayı. [*Ing.* Perfect square number; *Fr.* Nombre carré parfait]; ⊛ **tek ~,** *mat.* 3, 5, 7 gibi kesirsiz olarak 2 ile bölünemeyen sayı. [*Ing.* Odd number; *Fr.* Nombre impair]; ⊛ **temel ~,** *bly.* Cins, takım veya sınıfın ortak soyundaki haploit N kromozom sayısına eşit kromozom miktarı. *(Temel sayı 2, 3, 4, 5, 6, . . kat olabilir; bu durumda tek veya çift poliploit imkânı doğar).* [*Ing.* Basic number; *Fr.* Nombre basal]; ⊛ **tükel ~,** *mat.* Bütün bölenlerinin toplamına eşit olan sayı : *1, 2, 4, 7 ve 14 gibi bütün bölenlerinin toplamına eşit olan 28 tükel bir sayıdır.* [*Ing.* Perfect number; *Fr.* Nombre parfait]; ⊛ **uyuşmalı ~ lar,** *mat.* Her biri ötekinin tam parçalarının toplamına eşit olan sayılar. [*Ing.* Amicable numbers; *Fr.* Nombres amiables]; ⊛ **üçüncü basamaktan şekilli ~ (piramitsel ~),** *mat.* İkinci basamaktan şekilli sayıların meydana getirdiği seriden oluşan sayılardan her biri. [*Ing.* Pyramidal number; *Fr.* Nombre figuré du troisième ordre, nombre pyramidal]; ⊛ **üleştirme ~ sı,** ◘ **Üleştirme**; ⊛ **üstün ~,** *mat.* Cebirsel olmayan orandışı sayı. [*ing.* Transcendant number; *Fr.* Nombre transcendant]; ⊛ **yadrasyonel ~,** *mat.* Bayağı bir kesirle gösterilemeyen sayı: *Karesi iki eden sayı, yadrasyonel sayılardandır.*

~ doğrusu, *mat.* Üzerinde sayıların gösterilebildiği doğru.

~ göstergesi, *sp.* Oyunun oynandığı salonda bulunan ve masa hakemleri tarafından kullanılan elektrikli sayı göstergesi. Elektrikli sayılar oyunun sonuna göre yönetilir. [*Ing.* Score board indicator].

~ hakemi, *sp.* ◘ **Hakem.**

~ harfleri, *kronoloji.* Romen rakamlarıyle yapılan sayılamada rakam yerine kullanılan harfler *(I, V, X, L, C, D, M gibi).*

~ ifadeleri, *mat.* Dört işlem işaretleriyle birbirine bağlı olan sayılar topluluğuna denir.

~ kâğıdı, *sp.* Basketbol oyununda, hakemin, oyuncuların adlarını, yaptıkları sapkıları, attıkları sayıları yazdığı ve oyundan sonra imzalattığı resmî kâğıt. [*Ing.* Score paper].

~ sıfatı, *gram.* Sıra fikri kapsamadan sayı, nicelik belirten sıfat. *(örnek: bir, iki, üç v.b.).* [*Ing.* Numeral adjective; *Fr.* Adjectif numéral].

~ tahtası, *sp.* Sayı durumunun yazıldığı, seyircilerce görülebilecek yere konan levha. [*Ing.* Score board; *Fr.* Tableau de score].

~ vermek (veya oyununa göre ~ almak), *oyun.* Zayıf bir oyuncuya, kazanma şanslarını eşit kılmak için oyunun başında açıktan sayı vermek veya oyun kötü sayı almamak esasına dayanıyorsa, başlangıçtan kendine belirli bir miktar kötü sayı yazmak.

sayıcı, i. < *saymak.* Vergi toplamak için hayvan sayımı yapan görevli. [*Ing.* One who counts, official teller of sheep for taxation; *Fr.* Numéroteur].

sayıcılık,-ğı, i. *fels. Pitagoras*'ın sayılar doktrini ve bu doktrinin izinde yürüyen doktrinlerin genel adı.

sayıklama, i. Sayıklamak eylemi. [*Ing.* Talking in one's sleep, delirium, dreaming of something longed for].

sayıklamak, nsz. f. esk. *T.* § ❶ Uykuda veya bir hastalığın verdiği dalgınlık sırasında abuk sabuk söylenmek. [*Ing.* To talk in

one's sleep or in a delirium, to rave; *Fr.* Rêver]; § ❷ *mec.* İstediği bir şeyi dilinden düşürmemek veya ummak.

sayılabilir, s. *mat.* (a) Bir tam sayı ile gösterilebilen. [*Ing.* Countable, numberable; *Fr.* Dénombrable]; (b) Elemanları, N doğal sayılar cümlesinin elemanları ile birebir tekabül haline konabilen bir cümle için kullanılır. [*Ing.* Countable, numberable; *Fr.* Dénombrable].

sayılama*, i. § ❶ Sayılamak eylemi; § ❷ ◘ **istatistik**; § ❸ *mat.* Nesnelerin veya olayların miktarını rakamlarla belirtme işlemi. [*Osm.* Tadad ve terkim; *Ing.* Enumeration; *Fr.* Enumération].

~ **hesabıyla**, sayıyla, *sp.* Karşılaşma sırasında oyuncuların yaptıkları hareketleri değerlendirmek için yan hakemlerin kullandıkları birime göre.

sayılamak, f. Rakamlarla belirtmek, sayı halinde göstermek. [*Ing.* To enumerate; *Fr.* Énumérer, dénombrer].

sayılamsal*, s. ◘ **istatistik²**.

sayılayıcı, i. *sin.* Boş filim üzerine, belirli aralıklarla kenar sayıları basan aygıt. [*Ing.* Numbering machine, film numberer; *Fr.* Repéreur].

sayılı, s. § ❶ Sayısı birkaçı geçmeyen, az olan: *Bu gibi olaylar tarihte sayılıdır.* [*Ing.* Limited in number; *Fr.* Peu nombreux]; § ❷ Şu veya bu sayıyı taşıyan: *10 sayılı kâğıt.* [*Ing.* Numbered; *Fr.* Numéroté]; § ❸ Sayısı veya zamanı belli olan: *Tabaklar sayılıdır. Sayılı fırtınalar.* [*Ing.* Counted; *Fr.* Compté]; § ❹ *mec.* Önlü, tanınmış, muteber.

~ **günler (gün) tez (çabuk) geçer**, *at.* Bir işin yapılması veya gerçekleşmesi için konulmuş olan belli süre çarçabuk geçer.

~ **koyunu kurt kapmaz (yemez)**, *at.* Miktarı saptanarak bir kimseye teslim edilmiş olan eşya iyi korunur.

sayılmak, nsz. f. Saymak eylemine konu olmak. [*Ing.* To be numbered or counted, to be enumerated; *Fr.* Être compté, numéroté]. ◉ **sayılan bölge**, *sp. (Eskrimde)* Kılıçoyunu yarışmaları yönetmeliğinde her savut için yeri ve sınırları belirtilmiş olan, dürtüş veya vuruşların geçerli sayıldığı vücut bölgesi. [*Osm.* Muteber kısım; *Fr.* Surface valable; *Ing.* Target].

sayım, i. < *saymak.* § ❶ Saymak eylemi: *Nüfus sayımı.* [*Ing.* Counting, enumeration; *Fr.* Enumération, dénombrement]; § ❷ *istat.* Bir bütünü meydana getiren birimlerin her birini doğrudan doğruya sayarak bir tek toplam sayısı elde etmek amacını güden temel istatistik işlemi. [*Ing.* Enumeration; *Fr.* Dénombrement]; ◉ **anikoensidans** ~, *nükl.* Bir koensidans devresindeki bir veya daha fazla sayıcıdan, koensidans sayımları hariç, elde edilen bütün sayımların kaydı. [*Ing.* Anticoincidence counting]; ◉ **bitki** ~ **ı**, *bot.* Bitki coğrafyasında bir yerdeki bitkilerin sayılması. *(Bu listede yer alan bitkilerin yanına bolluk ve diğer bitkilerle bir arada yaşama durumu da işaret edilebilir);* ◉ **kan** ~ **ı**, *biy.* Kanda bulunan şekilli elemanların *(kan hücreleri v.b.)* sayılması. *(Sayma, belli büyüklükteki bir hacim içindeki elemanların mikroskop altında sayılması şeklinde olabileceği gibi, fotometrik usullerle de yapılabilir);* ◉ **kasa** ~ **ı**, *muh.* ◘ Kasa; ◉ **nüfus** ~ **ı**, ◘ Nüfus.

~ **vergisi**, *mal. esk.* Her yıl tespit edilen hayvan sayısı üzerinden alınan vergi. [*Ing.* Tax on the numbered animals; *Fr.* Impôt sur le bétail].

sayın*, s. < *saymak.* Sayılmaya değeri olan, kendisine saygı gösterilen. [*Osm.* Muhterem; *Ing.* Esteemed, excellent, honorable, respectable; *Fr.* Respectable, honorable, honoré].

☆ *Eşanl.* **seçkin, değerli, saygıdeğer.**

sayısal*, s. § ❶ Sayılarla ilgisi olan; sayılarla yapılan. [*Osm.* Numerical; *Fr.* Numérique]; § ❷ Sayı içinde bulunan: *Bir parçanın sayısal üstünlüğü;* ◉ **bir ifadenin** ~ **değeri**, *mat.* Değişkenlerin belirli şu veya bu değerleri için, bu ifadenin aldığı değer.

~ **değer**, *mat.* Sayılarla ifade edilmiş değer. [*Osm.* Kıymet-i adediye; *Ing.* Numerical value; *Fr.* Valeur numérique].

~ **fonksiyon**, *mat.* Değişkenin ancak tam değerleri için tanımlanabilen fonksiyon: N sayısından küçük ve *N* ile aralarında asal olan tam sayıların sayısını gösteren F(*n*) fonksiyonu, sayısal bir fonksiyondur. [*Ing.* Numerical function; *Fr.* Fonction numérique].

~ **hesap**, *mat.* Verilmiş gerçek sayılarla yapılan hesap. *(Bu hesap, cebirsel ifadelerle yapılan harfli hesabın zıttıdır).* [*Ing.* Numerical calculus; *Fr.* Calcul numérique].

~ **seri**, *mat.* ◘ Seri.

~ **tablo**, *mat.* Sayılardan meydana gelen tablo. [*Ing.* Numerical table; *Fr.* Tableau numérique].

sayısız, s. § ❶ Sayılamıyacak kadar çok: *Sayısız başarılar.* [*Ing.* Innumerable, numberless, countless; *Fr.* Innombrable]; § ❷ *esk.* Sayılmamış. [*Ing.* Unnumbered; *Fr.* Qui n'est pas compté].

sayışmak(-ıe), nsz. f. Birisiyle hesap görmek, hesaplaşmak, ödeşmek. [*Ing.* To settle account with one another; *Fr.* Régler les comptes].

sayıştay*, i. Devletçe harcanılan paraların hesaplarını denetleyen yüksek kurul. [*Osm.* Divan-ı muhasebat; *Ing.* Audit office; *Fr.* Cour des comptes]

sayide, s. *Osm.* < *Fars. sa'iden* > *sa'ide. esk.* § ❶ Sürtülmüş, aşındırılmış, sürterek cilâlanmış; § ❷ Eskimiş, aşınmış.

sayif, i. *x Oriyon* veya *x Orionis* yıldızına verilen ad. Kadiri 2,2. Tayf örneği *B O.*

sayis /sâyis/, i. *Osm.* < *Ar. siyâset. esk.* Seyis.

saykal, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Cilâ yapan kimse; § ❷ Cilâ yapmaya yarayan âlet; § ❸ Cilâ.

~ **vermek**, *esk.* ◘ Cilâlamak.

saykal.başı, b. i. *ask. esk.* Yeniçeri ocağında savaş araç ve gereçlerini temizlemekle görevli olanların başındaki memur. *(Tüfek, piştov, kılıç, v.b. silâhlar, haftada bir temizlenir, saykalbaşı da temizleme işini yötirdi. Otuz akçe gündeliği vardı. Bu görev, yeniçerilikle birlikte ortadan kalktı (1826).* ☆ *Eşanl.* **seramelei saykali.**

saykalcı, s. ve i. *esk.* § ❶ Cilâ yapan kimse. [*Ing.* Polisher, burnisher]; § ❷ *mec.* Dalkavuk. [*Ing.* Flatterer; *Fr.* Flatteur].

saykallamak(-ı), f. *esk.* § ❶ Cilâ yapmak, parlatmak. [*Ing. To* polish, to burnish]; § ❷ *mec.* Dalkavukluk etmek, yaltaklanmak. [*Ing.* To flatter; *Fr.* Flatter, flagorner].

saylag, i. Dam altına konulan ağaç sırıklara Orta Asya'da verilen ad. Anadolu'da bunlara **yuvarlama** denir. [*Fr.* Chevron, rondin].

saylamak (-i), f. *esk. T. h. d.* Seçmek.

saylav*, i. < *saylamak.* Parlamentoda yer almak üzere milletçe seçilip gönderilen kimse. [*Osm.* Milletvekili, mebus; *Ing.* Deputy; *Fr.* Député].

sayma, i. § ❶ Saymak eylemi. [*Ing.* Counting; *Fr.* Action de compter]; § ❷ (a) Bir eylemin şartlarını veya bir bütünün parçalarını çabucak bir araya toplamayı veya gözden geçirmeyi sağlayan yöntem. [*Osm.* Tadat; *Ing.* Enumeration; *Fr.* Énumération]; (b) Bir nutkun sonuçtan önceki bölümü. *(Bu bölümde kanıtlamada yer alan bütün kanıtlar özetlenir).* [*Osm.* Tadat; *Ing.* Enumeration; *Fr.* Énumération]; § ❸ *siyas!* **müesseseler.** Bir karar meclisinde anlaşmazlık çıkması halinde oyların yeniden elden geçirilmesi; ◉ **eksik** ~, *mat.* Genel bir önermeyi, pek az sayıda veya pek sağlam olmayan deneylerden çıkaran veya bir cins hakkında, bu cinsin kapsadığı bütün türler için geçerliliği kesin olmadığı halde belli bir yüklem ileri süren hatalı yargılama tarzı. [*Ing.* Imperfect enumeration; *Fr.* Dénombrement imparfait, énumération imparfaite]; ◉ **geri** ~, *eğt.* ◘ Geri; ◉ **geriye** ~, *tekn.* Önemli bir işlemin başlamasına kalan zaman aralığını her an izlemek için zaman kesirlerini azalan sayılar halinde sayma: *Füze atılmadan önce yapılan geriye sayma, bazen saatlerce sürebilir.* ◉ **oy** ~, *siy.* Herhangi bir seçim sonucunda oyların sayılması.

saymaca*, s. < *saymak.* § ❶ Gerçekten öyle olmadığı halde öyle sayılan: *Kâğıt paranın değeri saymaca bir değerdir.* [*Osm.* itibarî; *Ing.* Nominal; considered as; *Fr.* Nominal, -ale]; § ❷ z. Sayarak. [*Ing.* In counting, numerically]; § ❸ *dilb.* Anlaşmaya dayanan, sebepsiz *(gösterge).*

~ **izdüşümleri**, *coğr.* İstenilen belirli özellikleri elde etmek üzere, önceden düzenlenen formüllere göre, paralel-meridiyen ağının doğrudan doğruya çizilmesiyle yapılmış harita temelleri. *(Çeşitli saymaca harita izdüşümleri vardır).* [*Osm.* İtibarî irtisâmât; *Fr.* Canevas conventionel].

saymak (-i), f. *esk. T.* § ❶ Bir cinsten kaç parça bulunduğunu anlamak için, bunları birer birer gözden veya zihinden geçirirken bir sayısından başlayarak her parçada bir sayı artırmak yolu ile bir sonuca varmak: *Bahçedeki ağaçları saymak. Evleri saymak.* [*Osm* Ta'dad etmek; *Ing.* To count, to enumerate; *Fr.* Compter, énumerer, dénombrer]; § ❷ Sayıları arka arkaya söylemek: *Birden ona kadar saymak.* [*Ing.* To count; *Fr.* Compter]; § ❸ *(Geniş anlamda)* Dikkate almak, hesaba katmak: *Bundan önce verdiğimi saymıyor musun?* [*Ing.* To take into account; *Fr.* Considérer]; § ❹ Önemsemek, önem vermek: *O, bu gibi âdetleri çok sayar.* [*Ing.* To consider important; *Fr.* Accorder de l'importance à une chose, attacher de l'importance à qch]; § ❺ *mec.* Herhangi bir sıraya koymak, herhangi bir sırada yer aldığını kabul etmek: *Artık, kışı geçti sayabiliriz. Kendini adam mı sayıyor?* [*Ing.* To regard, to count as; *Fr.* Regarder comme]; § ❻ Geçer tutmak: *Bunu saymam, sizi bir gün erkenden beklerim;* § ❼ Saygı göstermek: *Gençler daima yaşlıları saymalı.* [*Osm.* Hürmet etmek; *Ing.* To esteem, to respect, to honour, to value; *Fr.* Estimer; honorer]; § ❽ Arka arkaya söylemek, sıralamak: *Birinin iyiliklerini saymak.* [*Ing.* To enumerate; *Fr.* Énumerer]; ◉ **sayıp dökmek**, *dey.* ◘ Dökmek; ◉ ~ **la bitmemek (tükenmemek)**, *dey.* Pek çok olmak; ◉ **bunu saymayızl** *dey.* Kısa bir ziyaretten sonra ev sahibi tarafından *«bunu ziyaret saymıyoruz, gene bekleriz»* anlamında misafire söylenir; ◉ **hatır** ~, *dey.* ◘ Hatır; ◉ **hiçe** ~, *dey.* ◘ Hiç; ◉ **kâr** ~, *dey.* Kâr olarak kabul etmek; ◉ **kendini fasulye gibi nimetten** ~, *dey.* ◘ Fasulye; ◉ *(Birinin)* **Lokmasını** ~, *dey.* ◘ Lokma; ◉ **nimet** ~, *dey.* Bir şeyi çok değerli bulmak, büyük bir lûtuf olarak görmek; ◉ **para** ~, *tkz. (Bir şeye veya kimseye)* Para vermek, para ödemek; ◉ **sövüp** ~, *dey.* ◘ Sövmek; ◉ **yerinde** ~, *dey.* ◘ Yer.

saymamak, f. § ❶ İtibare almamak, hesaba katmamak: *Bunu saymam, gene beklerim.* [*Ing.* Not to count, not to take into account or consideration, to overlook, to pass over, to disregard; *Fr.* Ne pas prendre en considération]; § ❷ Saygısızlık göstermek. [*Ing.* Not to consider or esteem].

saymamazlık,-ğı, i. Saygısızlık, saygısızca davranış. [*Ing.* Disrespect, irreverence; *Fr.* Manque d'estime, de considération, mépris].

sayman*, i. < *saymak.* Hesap uzmanı, hesap tutan kimse. [*Osm.* Muhasip; *Ing.* Accountant; *Fr.* Comptable].

saymanlık*,-ğı, i. § ❶ Saymanın görevi. [*Ing.* Accountancy, book-keeping; *Fr.* Comptabilité]; ☆ *Eşanl.* **muhasiplik**; § ❷ Hesap işlerinin görüldüğü yer. [*Ing.* Accountancy department; *Fr.* Comptabilité].

saymazlık,-ğı, i. Saygı göstermeme. [*Ing.* Disrespect, irreverence; *Fr.* Irrévérence, irrespect].

sayrı, s. *esk. T.* § ❶ Sağlığı yerinde olmayan. [*Osm.* Hasta; *Ing.* Sick, ill; *Fr.* Malade]; § ❷ Keyifsiz, düşkün, üzgün. [*Ing.* Indisposed, unwell; *Fr.* Indisposé, souffrant].

~ **düşmek**, *dey.* Hasta olmak.

sayrıl*, s. Sayrılıkla ilgili. [*Osm.* Marazî; *Ing.* Pathological; *Fr.* Pathologique].

sayrılık,-ğı, i. Sayrı olma hali. [*Osm.* Haş-

talık; [*Ing.* Sickness, disease; *Fr.* Maladie; Indisposition].

sayrımsak*, s. Kendini yalandan hasta gösteren. [*Osm.* Mütemariz; *Ing.* Malingering; *Fr.* Simulateur].

sayrımsamak, nsz. f. Kendini yalandan hasta göstermek. [*Osm.* Temaruz etmek; *Ing.* To pretend illness; *Fr.* Faire le(la)malade].

sayru, s. ◘ **Sayrı.**

sayruret /sayrüret/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Olma, edilme; § ❷ Bir halden diğer bir hale geçme, değişme. [*Ing.* A being, becoming, a changing from one state into another; *Fr.* Évolution].

sayvan, i. *Osm.* < *Fars. sāye* + *ban* > *sayban* > *sayvan.* § ❶ Güneşten veya yağmurdan korunmasını veya süslü görünmesini sağlamak amacıyla, bir şeyin üzerine çekilen saçak gibi düz veya eğimli örtü: *Saçak sayvanı. Perde sayvanı. Eteklik sayvanı. Karyola sayvanı;* § ❷ Kadın fistanlarının etek kısımlarına veya kumaş örtülü sedir, koltuk ve kanapelerin alt kısımlarına enlice kumaştan, kırmalı veya kırmasız olarak o kısmın kumaşı üstüne eklenen uzun pervaz. [*Ing* ve *Fr.* Volant]; § ❸ Pencere perdeleri üstüne, çadırların üst kenarlarına, karyola cibinliklerinin tepe kısımlarına enlice ve süslü bir pervaz halinde konan tahta, maden veya kumaştan yapılmış uzunca ve düz parça. [*Ing.* ve *Fr.* Lambrequin]; § ❹ Evlere bitişik, önü açık ve direkler üzerine oturtulan bir dam ile örtülü yer; § ❺ Dam derelerini veya oluklarını gizlemek için çatının etrafına yerleştirilen saç veya ağaçtan oymalı süs; § ❻ *anat.esk.* Kulak kıvrımı; § ❼ *bot. esk.* Şemsiye; ◉ **heykel ~ ı,** ◘ **Heykel;** ◉ **karyola ~ ı,** Karyolanın üstüne asılan, kumaştan mamul tepelik. [*Ing.* (Bed-) tester; *Fr.* Ciel de lit]; ◉ **taht ~ ı,** Tahtaların üstüne asılan kumaş tepelik. [*Ing.* Baldachin; *Fr.* Baldaquin].

sayvanlı, s. *bot.* Tomurcuk pullarının kenarları düz değil, sayvan gibi gayet ince parçalanmış olan *(tomurcuk pulu hk.)*

sayyad /sayyād/, i. *Osm.* < *Ar. sayd. esk.* Avcı.

sayyadiye, i. *(Izzeddin Sayyad'ın adından). tasav.* Rifaiye tarikatının kollarından biri; kurucusu Izzeddin Sayyad'dır. *(öl. 1727).*

saz[1], i. *esk. T.* § ❶ *bot.* Ince kamış şeklindeki çeşitli bitkilere verilen genel ad. Bu bitkilerin en iyi bilinenleri şunlardır: **hasır sazı** *(Juncus Glancus),* **ispanya kamışı** *(Spartium Junceum),* **deniz sazı** *(Ulex Europeaus),* **hasır otu** *(Butomus Umbelatus),* **pamuk sazı** *(Eriophorum),* **sandalya sazı** *(Scirpus Lacustris)* v.b. [*Ing.* Rush, rushes; *Fr.* Jonc]; § ❷ s. Sazdan yapılmış. [*Ing.* Rushy; *Fr.* Fait en jonc, de jonc]; § ❸ Rengi sazı andıran; ◉ **sandalye ~ ı,** *bot.* Hasır yapmakta kullanılan, papirüsgillerden bir cins saz.

~ **benizli,** *dey.* ◘ **Benlz.**

~ **kalem,** *san. esk.* Kamıştan yapılan bir çeşit kalem. *(Çelik uçlar bulunmadan önce bu çeşit kalemler kullanılırdı.* ☆ *Eşanl.* **kamış kalem.**

~ **kamışı,** *bot.* ◘ **Kamış.**

~ **kayığı,** ◘ **Kayık.**

~ **kulübe,** *etnogr.* Sıcak iklimlerde rastlanan biçimi *(yuvarlak, kare veya dikdörtgen)* ve özellikle yapım tarzı bölgeye göre değişen saman damlı kulübe.

saz[2] /säz/. I. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Her türlü müzik âletinin genel adı: *Sazlar akort edildikten sonra konser başladı.* [*Ing.* Musical Instrument; *Fr.* Instrument de musique à cordes et à manche long]; § ❷ Türk halk müziğinde kullanılan bağlama, cura v.b. telli çalgıların tümüne verilen ad; § ❸ *(geniş anl.)* Birden fazla çalgının biraraya gelmesiyle oluşan takım, çalgı takımı. [*Ing.* A group of music players]; § ❹ Sazlı ve içkili eğlence yeri, pavyon: *Saza gitmek;* § ❺ *müz.* Halk müziğinde kullanılan telli, uzun saplı, şişkin gövdeli çalgı; ◉ **armoni ~ ı,** *müz.* ◘ **Armoni;** ◉ **divan ~ ı (meydan ~ ı veya âşık ~ ı),** *müz.* Halk müziğinde kullanılan sazların en büyüğü sayılan ve üçer üçer çekilmiş on iki telli çalgı; ◉ **elektro ~,** *müz.* Bir elektrik düzeniyle sesi yükseltilmiş olan saz; ◉ **ince ~,** *müz.* Kanun, tambur, tef v.b. çalgıların yer aldığı saz topluluğuna verilen ad. [*Ing.* Oriental orchestra; *Fr.* Orchestre oriental]; ◉ **kırkından sonra ~ çalmak,** *dey.* ◘ **Kırk;** ◉ **nefesli (üflemeli) ~,** *müz.* Ney, flüt, trompet v.b. üflemeli sazların genel adı. [*Ing.* Stringed musical instrument]; ◉ **yaylı, ~,** ◘ **Yaylı.**

~ **âlemi,** *dey.* Sazlı sözlü eğlenti.

~ **çalmak,** *müz.* Herhangi bir çalgı ile bir müzik eserini seslendirmek, bir müzik âletinden melodili sesler çıkarmak. [*Ing.* To play a musical instrument].

~ **elvah,** *müz. esk.* Santuru andıran bir çalgı. *(Meden! levhalardan yapılırdı. Küçük levhalardan tiz, büyük levhalardan pes ses çıkardı. Çalgı dört köşe çevreli dört tahta çubuktan oluşurdu. Bu çerçevenin üst çubuğuna levhaların uçlarına da aynı şekilde delik açılır, sicimlerle tahta çerçeveye bağlanırdı. Bu çalgı, iki elle tutulan küçük tokmaklarla çalınırdı).*

~ **eseri,** *müz.* Türk musikisinde bir veya daha fazla saz için bestelenen icra müsikisi türü. *(Türk musikisinde peşrev, saz semaisi, medhal, oyun havası, aranağme ve taksim bu türdendir).*

~ **kâse,** *müz.* Içine değişik oranda su doldurulmuş bardaklar ve iki küçük tokmaktan yapılan çalgı. *(Aynı türdeki bardaklardan içinde çok su bulunanlardan pes, az su bulunanlardan tiz ses çıkardı. Istenilen sayıda bardak alınarak, içlerine değişik ölçüde su doldurulur, sonra bardaklara tokmaklarla vurularak istenilen sesler elde edilirdi).*

~ **semaisi,** *müz.* Faslın sonunda, yürük semaiden sonra çalınan sözsüz müzik eseri. [*Ing.* An instrumental form in four mouvements, usually played following a fasıl].

~ **şairi,** *ed.* Saz çalarak deyişler ve destanlar söyleyen halk sanatçısı. [*Ing.* Minstrel who improvises songs and music].

☆ *Eşanl.* **âşık.**

~ **takımı,** *müz.* Keman, kanun, ut v.b. sazları çalan kimselerden meydana getirilmiş çalgı takımı. [*Ing.* Oriental orchestra; *Fr.* Orchestre oriental]; ◉ **meydan ~ ı,** *müz.* ◘ **Meydan.**

-saz /säz/, s. *Osm.* < *Fars. sāhten. esk.* Bazı kelimelerin sonuna eklenerek «*yapan, eden, yapıcı, edici*» anlamlarında bileşik sıfatlar meydana getirir; ◉ **aram ~,** *esk.* Dinlenen, istirahat eden; ◉ **cilve ~,** *esk.* Cilve yapan, cilveli; ◉ **çare- ~,** *esk.* Çare bulan; ◉ **hatır- ~,** *esk.* Hatır, gönül yapıcı; ◉ **merhem- ~,** *esk.* Merhem yapan; ◉ **nagam- ~,** (**nağme ~**), *esk.* Nağme yapan; ◉ **nâ- ~,** *esk.* Uygunsuz, münasebetsiz.

sazan, I. *esk. T. zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından, sırt yüzgeci uzun, anus yüzgeci kısa olan, başında dört bıyık bulunan, tatlı sularda yaşayan bir balık türü. Uzunluğu 1 - 2,5 m.'dir. Biçim ve renkleri yaşadığı ortama göre çok değişir. Sazan kendi cinsinin tek türüdür. Ama pek çok çeşidi vardır. Bazı sazan çeşitleri pulludur, bazıları tüm pulsuzdur *(çıplak sazan),* bazılarında ise az sayıda büyük pullar bulunur *(aynalı sazan).* Bu son iki çeşit Galiçya ve Macaristan'da yaşar. Renk çeşitlidir; Yeşil sazan, pembe sazan, mavi sazan, yaldızlı sazan v.b. **Kollar sazanı** *(Cyprinus kollarii)* sazanla havuz balığının melezidir. Sazan, göllerde, kanallarda ve sakin akan sularda yaşar. Hayvansal ve bitkisel besinlerle beslenir. Sazan yaz başlarında, su sıcaklığı 20° C'ı bulduğu veya bunu aştığı zaman üremeye başlar. Pek çok yumurta yumurtlar *(Iri dişiler bir milyondan fazla).* Yumurtasının çapı 1,5 mm.'dir. Seçkin çeşitleri *(çıplak sazan, aynalı sazan)* çabuk yağ bağlar. On yaşında bir sazan 8 kg. gelebilir. Daha yaşlıları 20 kiloyu bulur. Bu balıkların uzun ömürlü olduğu oldukça abartılmıştır. Sazan, sunî olarak da üretilir. Etl çok beğenilir. Asya, Avrupa ve Amerika'da bulunur. [*Lat. Cyprinus carpio; Ing.* Carp; *Fr.* Carpe]. ◘ *LEVHA: 16.*— **BALIKLAR;** ◉ **dişli ~,** *zool.* ◘ **Dişli;** ◉ **kaplan ~,** *zool.* Kemikli-Balıklar *(Teleostei)* takımının, Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 7-8 sm. Tropik süs balığıdır. Sumatra ve Borneo'da yaşar. [*Lat. Barbus tetragona, Barbus sumatranus; Ing.* Tiger barb; *Fr.* Barbeau]; ◉ **yeşil ~,** *zool.* ◘ **Yeşilsazan;** ◉ **yollu-dişli ~,** *zool.* ◘ **Yolludişlisazan.**

sazangiller, b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının, Kemik-destekli-keseliler *(Ostariophysi)* alt takımına giren bir familyası. Tatlı su balıklarıdır. Yüzgeçleri yumuşaktır. Yüzgeçlerin ön tarafında bazen kuvvetli dikencikler bulunur. Döş yüzgeçleri karın altına doğrudur; pulları değirmidir. Yüzme kesesi bir kanalla yemek borusuna bağlıdır. Kısmen kemikleşmiş olan ilk omurlar, kulakları yüzme kesesine bağlayan Weber aygıtını meydana getirir. Bu çeşit aygıtı olan balıklar *(kemikdestekli keseliler)* arasında çene dişi bulunmayıp da yutak dişi bulunan balıklar bunlardır. Otçuldular. Dişleri yoktur. Sakallıdırlar. Sıcak ve ılıman bölgelerde, deniz düzeyine yakın sularda yaşayan yüzlerce türü vardır. Döl veriml çok fazladır. Bazısı süs balığıdır. **Sazan** *(Cyprinus carpio),* **çapak balığı** *(Abramis brama),* **çamçak** *(Leuciscus rutilus),* **tatlı su kefali** *(Leuciscus cephalus),* **Gümüşlü babalık** *(Leuciscus leuciscus),* **Kızılkanat** *Scardinius erythrophthalmus),* **Acıbalık** *(Rhodeus amarus),* **Bodur çapak** *(Blicca bjoerkna),* **Sisli balık** *(Barbus meridionalis),* **Bıyıklı balık** *(Barbus barbus),* **Golyan balığı** *(Phoxinus, phoxinus),* **Tatlı su sardalyası** *(Alburnus escherichi),* **Inci balığı** *(Alburnus alburnus),* **Dere kayası** *(Gobio),* **Kaplan sazan** *(Barbus tetragona),* **Yeşil sazan** *(Tinca vulgaris),* **in balığı** *(Varichorinus tinca),* **Sl-raz** *(Varichorinus pestai),* **Kara balık** *(Vimba vimba),* **Havuz** balığı *(Carassius auratus),* **Kara-burun** *(Chondrostoma nasus)* iyi bilinirler. [*Lat.* ve *Ing. Cyprinidae; Fr.* Cyprinidés].

sazcı, i. § ❶ Saz çalan kimse, çalgıcı. [*Ing.* Musician, instrumentalist; *Fr.* Musicien]. § ❷ Saz yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of musical instruments].

sazende /säz-ende/, i. *Osm.* < *Fars. sāz* + *-ende. esk.* § ❶ Saz çalan kimse, saz sanatçısı, çalgıcı; § ❷ Yapıcı, düzenleyici kimse.

sazendegân, ç.i. *esk.* § ❶ Çalgıcılar; § ❷ Düzenleyiciler, yapanlar.

sazendegî, I. *esk.* Çalgıcılık.

sazendelik, i. *esk.* Çalgıcılık. [*Ing.* Musical performance].

saziş /sāziş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yapılış, kuruluş.

sazkâr /sāzkār/, i. *Osm.* < *Fars. sāz* + *-kār.* uygun. *müz.* Türk musikisinde en az altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri.

sazlık,-ğı, i. Üzerinde saz bitmiş yer, [*Ing.* Placed covered with rushes, reedbed; *Fr.* Jonchaie].

~ **ardıcı,** *zool.* ◘ **Ardıç**[2].

~ **balıkçıl ördeği,** *zool.* ◘ **Ördek.**

~ **yelvesi,** *zool.* ◘ **Yelve.**

saztıraşan /saztırāşān/, ç. i. *T. saz* + *Fars. tırāş. san. esk.* Osmanlı sarayında saz örgüsüyle hasır eşya v.b. yapan usta işçiler.

Sb, *kim.* Antimon elementinin kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of antimony; *Fr.* Symbole chimique de l'antimoine].

sb, Parlaklık birimi **stilb**'in sembolü. [*Ing.* Symbol of stilb; *Fr.* Symbole du stilb, unité de luminance].

sc, *kim.* Skandiyum elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of scandium; *Fr.* Symbole chimique du scandium].

scacchit,-tl, I. *Fr. scacchite. (Italyan mineralog E. Scacchi'nin /1854-1929/ adından). min.* Formülü $MnCl_2$ olan doğal manganez klorür; romboedrik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Scacchite].

scherzo, z. *It. müz.* § ❶ Canlı ve parlak bir biçimde. [*Ing.* ve *Fr.* Scherzo]; § ❷ I. Canlı ve parlak bir biçimde çalınan bölüm. [*Ing* ve *Fr.* Scherzo].

schirmerit,-tl, i. *Fr. schirmérite (Gustave*

Schirmer'in adından). min. Doğal kurşun, bizmut ve gümüş sülfür. [*Ing.* Schirmerite].

schneebergit,-ti, i. *Fr. schneebergite (Şehir adı Schneeberg'den /Almanya/). min.* Doğal kalsiyum antimonit; kübik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* Schneebergite].

schneiderit,-ti, i. *Fr. schneidérite (Fransız sanayici ailesi Schneider'in adından).* Amonyum nitrat ve dinitronaftalen'den meydana gelen patlayıcı madde. *(1896'da, Creusot'daki Schneider fabrikalarında top mermilerinin doldurulmasında kullanıldı).* [*Ing.* Schneiderite].

schrötterit,-ti, i. *Fr. schrœttérite (Özel ad Schröter'dan). min.* Kil grupundan inorganik madde. [*Ing.* Schroetterite].

SCHWANN, Theodor, öz. i. *(1810-1882)* Alman anatomi bilgini.

~ hücresi, *biy.* ◘ **Hücre.**

~ kını, *anat.* ve *zool.* ◘ **Kın.**

schwatzit *(svatzit),* i. *Fr. schwatzite. (Özel ad schwatz'dan). min.* ◘ **Panabaz.**

scotus'culuk,-ğu, i. *Duns Scotus*'un felsefe ve ilâhiyat doktrini; bu terim «*fransisken okulu*» adıyle de bilinen katolik felsefe okulunu belirtmek için kullanılır. *(Scotus'culuk, Tommaso'culuk ve Suarez'cilikle birlikte yeni-iskolastik okulu meydana getirir).* [*Ing.* Scotism; *Fr.* Scotisme].

se[1], i. S harfinin adı. [*Ing.* Name of the letter S].

se[2], s. *Osm.* < *Fars. se, esk.* Üç. [*Ing.* Three; *Fr.* Trois].

Se, *kim.* Selenyum'un kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of selenium; *Fr.* Symbole chimique du sélénium].

sealskin /silskin/, i. *Ing.* Hayvan kıllarından yapılan ve özellikle kadın giyim eşyası yapımında kullanılan kadifemsi ingiliz kumaşı. [*Ing.* ve *Fr.* Sealskin].

seans, i. *Fr. séance.* § ❶ Bir kimsenin resmini yaptırmak için poz verdiği zaman: *Portresini üç seansta tamamladı.* [*Ing.* Sitting]; § ❷ Fasılasız bir iş için harcanan zaman: *Bir poker seansı yapalım mı?* [*Ing.* Sitting; *Fr.* Séance]; § ❸ Beraber çalışan veya bir işi görüşen bir kurul veya meclis üyelerinin toplantısı, oturum: *Akademik kurulun seansı.* [*Ing.* Session; *Fr.* Séance]. ☆ *Eşanl.* **celse;** § ❹ Bu toplantının süresi: *Bu iş senatoyu iki seans meşgul etti.* [*Ing.* Session; *Fr.* Séance]; § ❺ Mesleğini yapan bir kimsenin yanında o kimsenin mesleğiyle ilgili bir iş için harcanan zaman. [*Ing.* Sitting; *Fr.* Séance]; § ❻ Konser, sinema, tiyatro v.b. eğlencelerde toplu olarak hazır bulunulan gösterilerin her biri: *Sinemalar günde üç seans yapıyor.* [*Ing.* Performance; *Fr.* Séance].

seb[1], s. *Osm.* < *Ar. seb, esk.* Yedi.

seb[2], i. *Osm.* < *Ar. sebb. esk.* Sövüp sayma, sövme.

seba[1], s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yedi; § ❷ *din.* Samî ve Arap kavimlerinin kutsal bir nitelik taşıdığına inandıkları yedi sayısı.

~ şeyhliği, *teşk. tar.* Esnaf loncası reisliklerinden birine verilen ad. *(Seba şeyhliği esnaf loncalarından yedinci mertebeyi aşan kimselere verildiği için bu adı aldı. Seba şeyhliği İstanbul'da ve Anadolu şehirlerinde vardı. Sonraları bunlar hacca giden ve haccdan dönen esnafı uğurlamak ve karşılamak için kurulan heyetlere başkanlık ettiler).*

seba[2]**, saba,** i. *esk. coğr.* Güneybatı Arabistan'da *(Yemen'in bir kısmı)* İslâmiyetten önce devlet. [*Ing.* ve *Fr.* Saba]. ◘ **Sebalılar.**

~ dili, *dilb.* Samî öbeğinden Arapçaya yakın dil. Yemen ve Icaz'ın kuzeyindeki yazıtlarda eski biçimi görülen bu dil Hadramut ve Umman'da hâlâ konuşulmaktadır. *(Samî alfabesinin orijinal bir türevi olan seba yazısının başlıca özelliği geometrik biçimlerdir).* [*Ing.* Sab(a)ean; *Fr.* Sudarabique, sabéen,-enne].

se.bahar, b. i. *Osm.* < *Fars. se, üç* + *Ar. bahr,* deniz. *müz. esk.* Türk musikisinin 6 yüzyıllık birleşik makamlarından biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

sebahat, i. ◘ **Sabahat.**

sebaik, ç. i. *Osm.* < *Ar. sebike, esk.* Eritilip kalıplara dökülmüş madenler, külçeler.

sebak, i. *Osm.* < *Ar. sebk, esk.* § ❶ Ders; [*Ing.* Lesson, task; *Fr.* Leçon]; § ❷ Bahis, ödül. [*Ing.* Wager, stake or competition prize].

Sebalılar, Sabalılar, ç. öz. i. *etn.* İslâmiyetten önce Seba ülkesinde *(Güneybatı Arabistan)* yaşayan halk. Gerek bu halkın, gerek ülkenin adı Tevrat'ta, özellikle Hazreti Süleyman ve Seba melikesi efsanelerinde, birçok defa geçer. [*Ing.* Sab(a)eans; *Fr.* Sabéens, Sabiens].

sebasik, s. *Fr. sébacique. kim.* Formülü $CO_2H-(CH_2)_8-CO_2H$ olan diasid için kullanılır. *(Sebasit asid, oleik asidin veya gliseridlerinin yükseltgenmesi veya stearik asid, balina yağı v.b. gibi maddelerin nitrik asîde yükseltgenmesi sonucunda meydana gelir. Bu madde risinoleik asid sodyum hidroksitle eritilerek hazırlanır).* [*Ing.* Sebacic].

sebat,-ti /sebât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Engellerden yılmayarak sonuna kadar bir işe veya bir isteğe bağlı kalma; sözünden veya kararlarından dönmeme. [*Ing.* Perseverance, stability, firmness, constancy; *Fr.* Persévérance]. ☆ *Eşanl.* **direşme;** § ❷ Yerinden kımıldamama, yerinde durma. [*Ing.* A being, settled, established, a becoming fixed, stationary, firm, fast].

~ etmek (eylemek, göstermek), Dayanmak, dönmemek. [*Ing.* To be persevering; to exhibit firmness of mind]

sebatî /sebâtî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ ◘ **Sebatlılık;** § ❷ Erkek adı.

sebatkâr /sebatkâr/, s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Sebat eden. [*Ing.* Enduring; persistent, perseverıng; *Fr.* Persévérant,-ante]. ☆ *Eşanl.* **direşken.**

sebatkârân, ç. i. *esk.* Sebat edenler.

sebatkârane, z. *esk.* Sebat ederek, direşerek. [*Ing.* Perseveringly, persistently; *Fr.* Avec persévérance].

sebatkârî, i. *esk.* Sebatkârlık.

sebatlı, s. Sebat gösteren, direşken. [*Ing.* Stable, persevering, enduring; *Fr.* Persévérant,-ante].

sebatlılık,-ğı, i. Sebatlı olma hali. [*Ing.* Stability, constance, perseverance].

sebatsız, s. Sebat etmeyen, dayanmayan, katlanmayan. [*Ing.* Unstable, fickle, lacking perseverance; *Fr.* Inconstant,-ante].

sebatsızlık,-ğı, i. Sebatsız olma hali.

sebaya /sebâyâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. seby. esk. (Genellikle kadınlar hk.)* Savaşta esir düşenler, tutsak olanlar.

sebayi.dü, sebayüdü /se-bâ-dü/, b. i. *Osm.* < *Fars, se, üç, bâ,* ile ve *dü, iki.* Tavla oyununda zarlardan birinin üçlü, diğerinin ikili gelmesi. [*Ing.* Three and two *(in dice)*].

sebbab /sebbâb/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. sebb. esk.* Çok küfür eden, küfürbaz *(kimse).*

sebbabe /sebbâbe/, i. *Osm.* < *Ar. sebb,* sövme, azarlama. *esk.* İşaret parmağı. [*Ing.* Forefinger, Index finger, the second toe].

sebbah /sebbâh/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. sibâhat. esk.* İyi yüzen, yüzücü *(kimse).* [*Ing.* Who swims habitually, swimmer].

sebbak /sebbâk/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. sebk. esk.* Madenleri eritip külçe halinde döken, eritici *(kimse).*

sebeb, i. ◘ **Sebep.**

sebebî, s. *esk.* Sebeple ilgili olan. [*Ing.* Causal, of the nature of a means].

sebebiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. sebeb* > *Osm. sebebiyyet. esk.* Sebep olma, sebep. [*Ing.* Causality; *Fr.* Cause, motif].

~ vermek, Bir şeye yol açmak, sebep olmak. [*Ing.* To cause; *Fr.* Causer, motiver].

sebebiyle, z. Dolayısıyle, yüzünden: *Hırçınlığı sebebiyle hiç bir yerde tutunamıyor.* [*Ing.* By reason of, owing to, due to].

sebel, i. *Osm.* < *Ar. patol. esk.* § ❶ Dumanlı ve bulanık görmeye yol açan hastalık; § ❷ Göze inen perde.

sebep,-bi, i. *Osm.* < *Ar. sebeb.* § ❶ Bir olayı veya durumu gerektiren veya doğuran başka olay veya durum: *Yoksulluğun sebebi çok defa tembelliktir.* [*Ing.* Cause, reason; *Fr.* Cause, motif, raison]. ☆ *Eşanl.* **neden;** § ❷ Bir şeyin yapılmasına karar verdiren şey. [*Ing.* Cause, motive, reason; *Fr.* Cause, motif, raison]; § ❸ Bir şeyi haklı veya haksız çıkaran delil: *Geçerli bir sebep.* [*Ing.* Source, means; *Fr.* Raison]; § ❹ Bahane, vesile: *Kavga çıkarmak için sebep arıyor.* [*Ing.* ve *Fr.* Occasion]. ☆ *Eşanl.* **neden;** § ❺ *esk.* Vasıta, araç: *Bu rahat geçimin sebeplerini nereden, nasıl sağlıyorlardı;* § ❻ *esk.* Bir şeyin yapılması için gerekli olan şey, malzeme; § ❼ *ed. esk.* Aruzda iki harften meydana gelen parça; § ❽ *huk.* Hukuken önemli olan amaç; § ❾ *ida. huk.* Bir idarî işlemin yapılmasına yol açan madde veya hukukî durum veya olay. [*Ing.* Cause, motive; *Fr.* Cause, motif]; ⊙ **sebebi hafif,** § ❶ *ed. esk.* Bir hareketli ve bir sakin harften ibaret parça; § ❷ *müz.* Türk musikisinde mertebe, yani usullerin ağırlık ve yürürlük derecelerini, başka deyimle usul birimlerinin kıymetini belirten terim. *(«Hafif» bu anlamda yürürlük ifade eder).* ☆ *Karş.* **sakil;** ⊙ **sebebi sakil,** *müz.* Türk musikisinde mertebe birimlerinin kıymetini belirten terim. *(«Sakil», bu anlamda ağırlık ifade eder).* ☆ *Karş.* **hafif;** /.../ ⊙ **sebebiyle,** *dey.* /.../ den dolayı, yüzünden: *Tembelliği sebebiyle sınıfta kaldı;* ⊙ **boşanma ~ leri,** *huk.* ◘ **Boşanma;** ⊙ **cezayı ağırlaştırıcı ~ ler,** *huk.* ◘ **Ceza;** ⊙ **cezayı hafifletici ~ leri,** *huk.* ◘ **Ceza;** ⊙ **ereksel ~,** *mant.* (a) Sebep olarak etki gösteren amaç *(dış ereklik durumunda);* (b) Kendi parçalarının varlığını yaratan bütün *(iç sonuçsallık durumunda);* ⊙ **hafifletici ~,** *huk.* ◘ **Hafifletici;** ⊙ **harb sebebi,** *huk.* ◘ **Harb.**

~ olan, sebepsiz kalsın, *dey.* Yaptığı kötülükte birinin işlerinin bozulmasına veya bir zarara uğramasına yol açan kimseler için kullanılan beddua.

~ olmak, § ❶ Yol açmak, sebebiyet vermek. [*Ing.* To Cause; *Fr.* Causer]; § ❷ Bir şeyin olmasına veya meydana çıkmasına âlet olmak veya çalışmak. [*Ing.* To be the means *(of)*].

sebepleme, i. Bir varlığı veya olayı meydana getiren şeyi arama, bulma ve gösterme, nedenleme,ilâl.

sebeplenmek, nsz. f. Dolayısıyle yararlanmak, bir fırsattan yararlanarak şöyle bir geçim sağlamak, kendine çıkar sağlamak. [*Ing.* To earn one's living, to get a small profit out of something; *Fr.* Se procurer, se pourvoir les ressources nécessaires].

sebepli, s. § ❶ Sebebi olan. [*Ing.* Having a reason or excuse; *Fr.* Fondé, motivé basé sur une cause]; § ❷ *bank.* ve *bors.* Bildirilmiş bir sebebi olan: *Sebepli poliçe.* [*Ing.* Issued; *Fr.* Causé,-ée].

~ çözümleme, İncelenmekte olan konunun parçaları veya kısımları arasında ne gibi ilişkiler bulunduğunu ve bunların da hangi sebeplere dayandığını araştırmayı amaç edinen çözümleme şekli; ☆ *Eşanl.* **nedensel çözümleme.**

~ sebepsiz, *dey.* Sebebi olsun veya olmasın. [*Ing.* On all occasions, with or without a reason, arbitrarily; *Fr.* Avec ou sans motif, au hasard].

sebeplilik,-ği, i. Sebebi sonuca bağlayan ilişki; ☆ *Eşanl.* **nedensellik, illiyet.** [*Ing.* Causality; *Fr.* Causalité].

sebepsiz, s. § ❶ Sebebi olmayan: *Sebepsiz bir öfke..* [*Ing.* Without any reason, causeless; *Fr.* Sans motif, sans cause]. ☆ *Eşanl.* **billet;** § ❷ Bir sebebi bulunmaksızın, sebepsizce. [*Ing.* Causelessly]; ⊙ **sebep olan (olanlar) ~ kalsın,** *dey.* ◘ **Sebep;** ⊙ **sebepli ~,** *dey.* ◘ **Sebepli.**

~ iktisap, *huk.* Bir malvarlığının haklı bir hukukî sebep olmadan, başka bir malvarlığı aleyhine artması. [*Ing.* Unjustifiable enrichment; *Fr.* Enrichissement illégitime]. ☆ *Eşanl.* **sebepsiz zenginleşme.**

~ kalmak, *dey.* Geçimi daralıp yoksul kalmak. [*Fr.* Être a bout de ressources].

~ kuş bile uçmaz, *at.* Kılavuz ve yardımcı olmadan hiç bir iş başarılamaz. ☆ *Eşanl.* **delilsiz cennete bile girilemez.**

~ ölüm olmaz *at.* ◘ **Ecel geldi cihane.**

sebepsizlik,-ği, i. Sebepsiz olma hali. [*Ing.* Causelessness].

sebet, i. *Osm.* < *Ar. sübût. esk.* İspatlayıcı belge.

sebh, i *Osm.* < *Ar. esk.* Yüzme.

sebha, i. *Osm.* < *Ar. el-sebha. hidr.* Kuzey Afrika'da bazıları su ile örtülü tuzlu çöküntü.

sebhale, i. *Osm.* < *Ar. sebhale. esk.* «*Sübhan-Allah*» sözünü söyleme, tekrarlama. [*Ing.* Short for the formula sübhanallah].

sebi, i. ◘ **Seby.**

sebî[1] /sebî/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. seb. esk.* § ❶ Yedi günde bir gelen *(nöbet v.b.);* § ❷ Yedi sayısıyla ilgili olan. [*Ing.* Pertaining to the number seven].

sebî[2] /sebî/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. seby. esk.* Esir düşmüş *(kimse).* [*Ing.* A making one a prisoner of war and leading him into captivity, a captivating].

sebike /sebîke/, i. *Osm.* < *Ar. sebk. esk.* Eritilerek kalıba dökülmüş olan maden parçası, külçe. [*Ing.* Ingot, bar of cast metal].

sebil /sebîl/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kutsal günlerde sevap kazanma için dağıtılan içme suyu. [*Ing.* Free distribution of water; *Fr.* Fontaine publique fondée, par des personnes charitables ou l'on tien toujours des tasses remplies d'eau à la disposition des passants]; § ❷ ◘ **Sebilhane.**

~ etmek, *-dey.* Bol bol döküp harcamak. [*Ing.* To spend lavishly, squander; *Fr.* Faire couler, verser en abondance, gaspiller].

sebilci, i. § ❶ Sokaklarda dolaşarak hayır için parasız su dağıtan kimse. [*Ing.* Man who distributes water gratis *(bu generally begs); Fr.* Individu payé pour distribuer de l'eau gratis]; ❷ Sebilde su dağıtmakla görevli kimse; § ❸ *esk. esk.* Yeniçeri ocağında su taşımak ve ocağa su sağlamakla görevli kimselere 1826'dan sonra verilen ad; § ❹ *teşk. tar.* Halkın parasız su içmesi için yaptırılan sebillerde, isteyenlere su vermekle görevli kimse.

sebil.hane /sebilhâne/, b. s. *Osm.* < *Ar. sebil* + *Fars. hâne.* Genellikle camilerin yanında bulunan özel bir tarzda yapılmış, isteyenlere Allah rızası için her zaman bedava içme suyu dağıtılan taş yapı. [*Ing.* Building where water is distributed free].

~ bardağı, Sebillerde gelip gidenlerin su içmeleri için kullanılan taslar veya maşrapalar. *(Bunlar sebilin demir parmaklıklı pencereleri önüne dizilir, içleri su ile doldurulurdu).*

~ bardağı gibi, *dey.* Hoşa gitmeyen kalabalık insan dizileri hakkında kullanılır. [*Ing.* All in a row *(slightly derogatory); Fr.* Se dit des personnes qu'on ne peut tolérer et qui sont rangées en ligne].

sebiliyen, s. *Fr. sebilien,-enne. (Yer adı Sebil*den) */Yukarı Mısır, Assuan ili/.* Levaluvazo-musteriyen ile Tardenuvasiyen arası fasiyeslerini kapsayan ve Üst Paleolitik ile Mezolitik arasında yer alan uygarlığa denir.

sebin, s. *Osm.* < *Ar. seb. esk.* Yetmiş *(sayısı).* [*Ing.* Seventy; *Fr.* Soixante -dix].

sebit, s. *Osm.* < *Ar. sübût. esk.* İyi yerleştirilmiş olan, yerinde sağlam bir şekilde duran.

sebiye, i. *seb',* yedi > *seb'iyye. din.* «*Yedi imam*»cılar. *(Sebiye, halife Ali'den sonra gelen imamların sayısını yediyle sınırlayan şî'î topluluklarına verilen genel ad).* ◘ **Bâtinîlik, Gallye, İmamiye.**

sebk[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Önceden geçmiş olma, önde bulunma, ileri olma; § ❷ Öne geçme, ilerleme. [*Ing.* A going before, precedence, an anticipating another, anticipation, a predeceasing another].

~ etmek, Geçmişte vuku bulmak, geçmek.

sebk[2], i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir madenî eriterek kabına dökmek. [*Ing.* A casting or running metal into a mold]; § ❷ *ed. esk.* Bir cümlenin düzeni ve üslûbu. [*Ing.* An arranging words and phrases with propriety, a molding of phrase]; § ❸ *huk. esk.* (a) Usulüne uygun yargılama sonucu elde edilen kanaatın karara yazılması; (b) Bir yargı kararına hukukî gerçeğin usulüne uygun olarak geçirilmesi; ◎ **~ i hindî (hint üslûbu),** *ed. esk.* Divan edebiyatında XVII-XVIII. yüzyıllarda etkisini gösteren ve karmaşık mazmunlara, hayal oyunlarına, güç anlaşılır, alışılmadık benzetmelere dayanan ve şiiri duygudan uzaklaştırarak zihinleştiren süslü bir anlatım biçimi.

sebkat, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Geçme, ilerleme. [*Ing.* A preceding in time antecedence, precedence; *Fr.* Préséance].

~ etmek, *(evvelce)* Geçmek. [*Fr.* Précéder, devancer].

sebkürabit, sebkürabt,-tı, b. i. *Osm.* < *Ar. sebk,* cümlenin düzeni + *rabt, bağlama esk. (Söz ve anlatımda)* Tutarlık. [*Ing.* Coordination of phrases, coherence, grammatical construction].

seblâ, b. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *(Göz hk.)* Uzun kirpikli; § ❷ i. Kadın adı. [*Ing.* Having long eyelashes].

seblet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bıyık. [*Ing.* Mustache, whiskers].

sebore, i. *Fr. séborrhée* < *Lat. sebum,* içyağı + *Yun. rhein,* akma. *patol.* Yağ ve terbezi salgılarının hastalık derecesinde artması.

seboreid, i. *Fr. séborrhéide. patol.* Saçlı deride, yüzde ve göğüste beliren kepekli pitiriyazis şeklinde darmatoz. [*Ing.* Seborrheid].

sebt[1], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Cumartesi. [*Ing.* Saturday; *Fr.* Samedi].

sebt[2], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kaydetme, yazma, [*Ing.* A registering, an inscribing].

sebt[3], i. ◘ **Şabbat.**

sebu[1] i. *Osm.* < *Ar. esk. (Aslan, kaplan v.b.)* Yırtıcı hayvan.

sebu[2] /sebû/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Testi. [*Ing.* Jug, pitcher, mug; *Fr.* Cruche]; § ❷ Şarap kabı.

sebuçe, i. *Osm.* < *Fars. sebû,* testi + *-çe,* küçültme ekinden. *esk.* § ❶ Küçük testi; § ❷ Küçük şarap kabı.

sebuh /sebûh/, s. *Osm.* < *Ar. sebh. esk.* Çok iyi yüzen, yüzücü. [*Ing.* Who swims, swimmer].

sebun /seb'ûn/, s. *Osm.* < *Ar. seb',* yedi. *esk.* Yetmiş *(sayısı).* [*Ing.* Seventy; *Fr.* Soixante-dix].

sebük, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Hafif. [*Ing.* Light; *Fr.* Léger,-ère]; § ❷ Hızlı, çevik, çalak. [*Ing.* Flighty, inconsiderate, fast, fleet, dexterous; *Fr.* Vite, prompt, leste]; § ❸ *mec.* Ağırbaşlı olmayan.

sebükî /sebükî/, i. *esk.* § ❶ Hafiflik; § ❷ *mec.* Çabukluk.

sebz, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yeşil. [*Ing.* Green, dark blue]; ◎ **~ i hisar,** *müz.* Türk musikisinde 2 yüzyıllık birleşik makamlardan biri; ◎ **~ i taze,** *müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri. *(Bu makamların zamanımıza kalmış örneği yoktur).*

~ ender, *müz.* Türk musikisinde 2 yüzyıllık birleşik makamlardan biri.

~ ender ~ i hisar, *müz.* Türk musikisinde en az 2 yüzyıllık birleşik makamlardan biri.

~ ender ~ i kadim, *müz.* Türk musikisinde 2 yüzyıllık birleşik makamlardan biri.

sebze, i. ç: **sebzevat** . *Osm.* < *Fars.* § ❶ Yiyecek olarak kullanılan ve genellikle pişirilerek yenen yeşil bitkiler veya bunların taneleri: *Yeşil sebze, kuru sebze. (Yeşil sebzelerde C vitamini, daha besleyici olan kuru sebzelerde ise B vitamini çoktur).* [*Ing.* Vegetable, green plant; *Fr.* Légume]. ☆ *Eşanl.* zerzevat, gövertî; ◘ *ŞEKİL: 477.*— **SEBZELER**; § ❷ *esk.* ◘ Sebze.

~ bahçesi, *trm.* Sebze yetiştirilen bahçe. [*Ing.* Truck garden; *Fr.* Jardin potager, légumier].

~ keskisi, *trm.* Sebzeleri küçük parçalar halinde doğramaya yarayan âlet. Kök sebzeleri çabucak kesmeye yarayan aygıt.

sebzeci[1], i. Sebze satan kimse. [*Ing.* Vegetable seller; *Fr.* Marchand des quatre-saisons].

☆ *Eşanl.* manav.

sebzecilik,-ği, i. Sebzecinin yaptığı iş.

sebzelik,-ği, i. § ❶ Sebze yetiştirilen bahçe. [*Ing.* Vegetable garden; *Fr.* Jardin potager, légumier]; § ❷ Buzdolaplarında sebzelerin konulduğu bölüm; § ❸ Sebze servisinde kullanılan çukur tabak; genellikle kapaklı olur.

sebzevat, ç. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sebze'nin çoğulu.

sebze.zar, b. i. *esk.* § ❶ *Yeşillik;* § ❷ Sebze tarlası. [*Ing.* Green field, kitchen garden].

sebzî /sebzî/, i. s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yeşil renkli, yeşilli; § ❷ i. Yeşillik. [*ing.* Greenness, verdure, luxuriance of plants]; § ❸ *müz. esk.* Türk musikisinde örneği kalmamış bileşik makamlarından biri.

sebzîn /sebzîn/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Rengi yeşil olan, yeşil renkli.

secavend /secâvend/, i. *Osm.* < *Ar.* (yer adı *Segâvend'den) /Horasan/. Kur'an*'ın anlama uygun ve doğru okunabilmesi için, ayetlerin neresinde durmak, neresinde durmadan geçmek gerektiğini belirten işaret. [*Ing.* Marks of subdivision in manuscripts of the Quran].

seccac /seccâc/, s. *Osm.* < *Ar. secc. esk.* § ❶ Bol ve şiddetli olarak akan su, yağan yağmur v.b. [*Ing.* That pours, that rains down, that is shed and streams copiously]; § ❷ i. Çağlayan.

seccade /seccâde/, i. *Osm.* < *Ar. secde.* Üzerinde bir kişinin namaz kılabileceği büyüklükte halı, kilim veya kumaştan yaygı, namazlık. [*Ing.* Prayer rug, small carpet; *Fr.* Petit tapis sur lequel on fait la prière].

~ nişin, *tasav.* ◘ **Postnişin.**

seccadeci.başı, b. i. *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında padişahın seccadesini namazdan önce yerine yaymak, namaz bittikten sonra kaldırmakla görevli kimse. *(Bu görev, saltanatla birlikte ortadan kalktı).*

seccan /seccân/, i. *Osm.* < *Ar. sicn. esk.* Hapishane memuru, gardiyan, zindancı.

secde, i. *Osm.* < *Ar. din.* Namazda, alnı el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere koyarak alınan durum. *(secde, rükudan sonra yapılır. Namazların her rekâtında iki kere secde edilmesi gereklidir; secde sırasında en az üç, en çok yedi kere Subhane Rabbiyelalâ/«pek yüce olan Rabbimi bütün noksanlardan tenzih ederim» cümlesi tekrarlanır).* [*Ing.* Act of prostrating oneself in worship; *Fr.* Prosternation faite pendant la prière]; ◎ **~ ye kapanmak** (varmak veya yatmak), *din.* Secde etmek. [*Ing.* To prostrate oneself in worship; *Fr.* Se prosterner]; ◎ **~ i sehiv,** *din.* Namazın farzlarından veya vaciplerinden birinin unutularak yapılması veya geriye bırakılması halinde uygulanması gerekli olan secde; ◎ **~ i şükr,** ❶ *din.* Kötü bir durumdan kurtulma veya iyi bir şeye ulaşma sonucu Allah'a şükretmek için yapılan secde. *(Secdei tilâvet gibi yapılır);* § ❷ *tasav.* Mevlevilerde namazlardan sonra, Allah için yapılan secde, *(Secde sırasında «Allah'ım beni faydasız şeylerle uğraşmaktan kurtar ve eşyanın hakikatlerini olduğu gibi göster» diye dua edilir);* ◎ **~ i tilâvet,** *din.* Kur'anda bulunan secde âyetlerinden birini okuyan ve duyan kimselerin yapması gerekli olan secde. *(Niyet edildikten sonra eller kaldırılmadan «Allahu ekber» denilerek secdeye varılır; secdede üç kere «Sübhane Rabbiyetalâ» cümlesi tekrarlanır. Namaz sırasında secde ayeti okunacak olursa, secdei tilâvet, namaz içinde yapılır).*

~ gülü (güli secde), *din.* Kur'an okunurken secde edilmesi gereken yerleri belirtmek için sayfanın kenarına yapılan gül motifi. [*Ing.* Ornamental rose made in the margin of the Quran to indicate the act of prostration].

secdegâh, secdegeh, i. *esk.* İbadet edilecek, namaz kılınacak yer. [*Ing.* Place of adoration, mosque; *Fr.* Lieu de prosternation, de prière].

secdegîr, s. *esk.* Secde eden, secdeye kapanan.

secencel, secencele, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ayna. [*Ing.* Mirror; *Fr.* Miroir].

secî, i. *Osm.* < *Ar. sec'. ed. esk.* § ❶ Nesirde yapılan kafiye; § ❷ Bir ibarenin kafiyeli olan cümle sonlarından her biri. [*Ing.* Rhy-

med prose, rhyming word in a piece of rhymed prose].

seciye, i. *Osm.* < *Ar. seciyye.* Karakter, yaradılış, huy. [*ing.* Moral quality, character, natural disposition; *Fr.* Naturel, caractère, qualité].

seciyesiz, s. Karakter bakımından güvenilmez *(kimse)*. [*ing.* Untrustworthy, vicious; Sans caractère]

secl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Su ile dolu kova. [*ing.* A bucket filled with water].

seçenek, i. ◘ **Alternatif.**

seçi°, i. < *seçmek.* § ● Seçmek işi. [*ing.* Choice; *Fr.* Choix] Intihap; § ● *fizyol.* Bazı kimyasal maddelerin, hücrenin şu veya bu elemanına değil de başka bir elemanına yapışma özgülüğü. *(Bu özgülük, tercihen özel bir boyayı alan mikroplarda daha çok görülür. Boya preparatları sayesinde mikrop türlerinin ayrılması çoğu zaman bu özgülüğe dayanır. Seçi, fizikoşimik kaynaşma anıklığının bir şeklinden başka bir şey değildir; bu anıklık pozitif kemotakside ifadesini bulur, aynı zamanda kimya tedavisinin temellerinden birini meydana getirir).* [*ing.* Electivity; *Fr.* Électivité]; ◉ **ayrı ~ olmak (düşmek)**, *dey.* ◘ **Ayrı ayrı ~ yapmak**, *dey.* ◘ **Ayrı.**

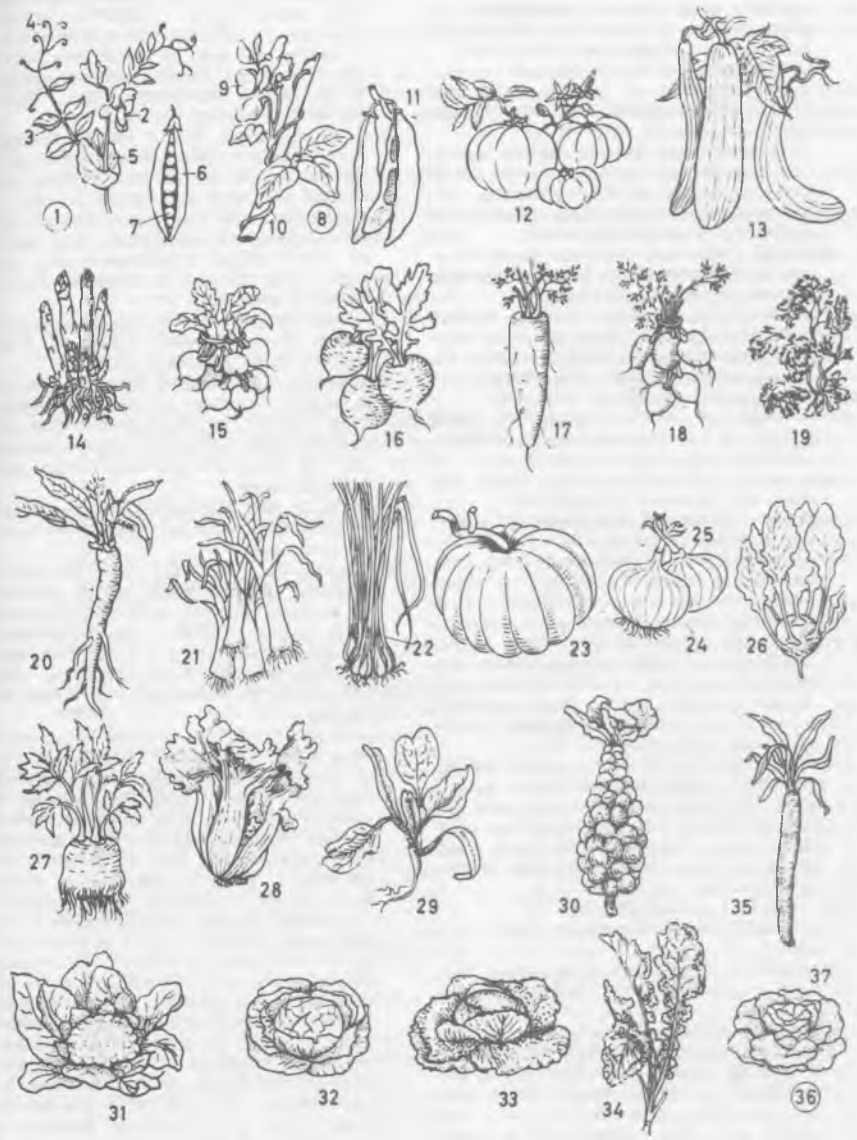

ŞEKİL: 477.— **SEBZELER.** */1-11 Baklagillerden olan bitkiler/:* **(1)** Bezelye. **2.** Bezelye çiçeği. **3.** Tüysü yaprak. **4.** Bezelye filizi. **5.** Yaprakçık. **6.** Tohum zarfı. **7.** Bezelye *(içi, tanesi, tohumu).* **(8)** Fasulye. **9.** Fasulye çiçeği. **10.** Sarılıcı fasulye sapı. **11.** Fasulye *(içi, tanesi, tohumu).* **12.** Domates. **13.** Hıyar. **14.** Kuşkonmaz. **15.** Turp. **16.** Büyük turp. **17.** Havuç. **18.** Belçika havucu. **19.** Maydanoz. **20.** Yabanî turp *(Bayır turpu, acırga).* **21.** Prasa. **22.** Salatalık yeşil soğan. **23.** Kabak. **24.** Soğan. **25.** Soğan zarı. **26.** Şalgam lahanası. **27.** Kereviz. [*28-34 lahana bitkileri*]. **28.** Hayvan pancarı. **29.** Ispanak. **30.** Brüksel lahanası. **31.** Karnabahar. **32.** Lahana. **33.** Kış lahanası *(Milano lahanası).* **34.** Kıvırcık lahana. **35.** Teke sakalı *(salsifis). /36-42 salatalık bitkiler/.* **(36)** Marul. **37.** Marul yaprağı. **(38)** Frenk *(Kış) salatası, (Kuzu dili).* **39.** Hindiba. **40.** Hindiba. **41.** Enginar. **42.** Kırmızı biber.

seçici, s. < *seçmek.* § ● Seçmek işiyle uğraşan, seçen. [*ing.* Who chooses or distingulshes, selector, selective; *Fr.* électeur,-trice, sélecteur,-trice]; § ❷ *radyotekn.* Farklı frekanslar arasında seçme yapabilen âlet için kullanılır. [*ing.* Selective; *Fr.* Sélectif,-ive]; § ● *tar.* Kutsal imparatorlukta İmparatorun seçimine katılan prens veya piskopos. [*ing.* Elector, electress; *Fr.* électeur]; ◉ **Büyük Kurul ~si**, *tar.* III. Yıl Fransız anayasasında Yasama meclisi *(Beşyüzler meclisi, Eskiler konseyi)* üyelerini seçenlere verilen ünvan. [*Fr.* électeur de grand collège]; ◉ **Büyük ~**, *tar.* (a) *Brandenburg* seçicisi olan Friedrich Wilhelm'e kendinden sonrakilerin verdikleri ad. [*Fr.* Grand Electeur]; (b) 18 Brumaire'den bir gün sonra Sieyes'in teklifiyle Anayasada yer alan Fransız Cumhuriyeti yüce hâkimi. [*Fr.* Grand Electeur]; ◉ **tek ~**, *sp.* Genellikle milli takım kadrosunu bütün oyuncular arasında seçmekle görevli kişi. [*ing.* Selector; *Fr.* Sélectionneur, -euse].

~ amnezi, *psik.* Bütün öteki hatıraları bir yana bırakarak, sadece bazı hatıralarla ilintili olarak ortaya çıkan amnezi. [*ing.* Elective amnesia; *Fr.*Amnésie élective].

~ fonksiyonlar yöntemi, *psik.* İki veya daha fazla testle elde edilen notlara dayanarak, iki veya daha fazla grupta toplanan denekleri birbirinden ayırt etmek amacını güden yöntem.

~ geçirgenlik, *bot.* ve *zool.* ◘ **Geçirgenlik.**

~ yakınlıklar, *psik.* Bazı kişiler arasında var olan birbirini tercih etme ilişkileri; bu kişiler, karakterleri, zevkleri ve hayal güçleri arasındaki benzerliklerden dolayı birbirlerine yaklaşırlar ve romantiklerin kullandığı bir deyimle, «*kardeş ruhları*» haline gelirler. *(Goethe'nin bir romanı, Seçici yakınlıklar adını taşır).* [*ing.* Elective affinities; *Fr.* Affinités électives].

seçicilik,-ği, i. § ◑ Seçici olma hali; seçmek işi; § ● *fot.* Renkli filtrelerin bazı renkleri az veya çok emme özelliği: *Filtrelerin seçiciliği trikromi için zorunludur.* [*ing.* Selectivity; *Fr.* Sélectivité]; § ● *radyotekn.* Yalnız seçilen vericinin işaretlerini geçirip, istenmeyen istasyonların işaretleriyle atmosfer veya sanayinin yol açtığı parazit akımları geçirmeyen alıcı cihazların özelliği. [*ing.* Selectivity; *Fr.* Sélectivité]; ◉ **değişken ~**, *radyotekn.* Bir alıcının seçiciliğini, zayıf ve uzak vericilerin yayınları alınırken buna yakın frekanslı yayınlarla girişimi önlemek için arttıran, kuvvetli ve yakın vericilerin yayınları alınırken de iyi bir ses elde etmek için azaltan düzenek. [*ing.* Variable selectivity; *Fr.* Sélectivité variable]; ◉ **tayf seçiciliği**, *elektr.* Gelen ışımanın dalga boyuna bağlı olarak fotoelektrik etkinin değişimi. [*ing.* Spectral selectivity; *Fr.* Séléctivité spectrale].

~ katsayısı, *radyotekn.* Değerleri seçicilik eğrisiyle gösterilen ve maksimum gerilimin *(şiddetin)*, frekansın Δf sapmasına tekabül eden gerilime *(şiddete)* oranı. [*ing.* Selectivity, coefficient; *Fr.* Coéfficient de sélectivité].

seçik°, s. < *seçmek.* § ● Açık, kolayca seçilen, belirli. [*ing.* Distinct, clear; *Fr.* Distinct,-incte, clair, claire]. ☆ *Karş.* **bulanık**; § ● *biy.* Bitki sosyolojisinde, belli bir topluluk içinde yer alan, fakat bazen başka topluluklar içinde de bulunabilen *(türler hk.)* [*ing.* Elective; *Fr.* électif,-ive]; § ● *fels.* Nitelik bakımından ayrı olan. [*Osm.* Mütemeyyiz; *ing.* ve *Fr.* Distinct] ☆ *Karş.* **özdeş**; § ● *sln. (Bir cisim hk.)* Duyarkat

üzerindeki görüntüsünün bulanıklıktan uzak, her noktasının görüntü üzerinde bir nokta meydana getirecek aralıkta olan. [*Ing.* Sharp; *Fr.* Net,-nette; ◎ açık ~, *dey.* ◘ Açık.

seçiklik,-ği, i. *sin.* Seçik olma durumu. [*Ing.* Sharpness; *Fr.* Netteté].
☆ *Karş.*. bulanıklık.

seçilme, i. Seçilmek eylemi. **Üzümlerin seçilmesi**, *şarapç.* Bağ bozumu sırasında, üzümleri prese vermeden veya küve koymadan, bozuk, lekeli, küflü daneleri ayırmak eylemi. ☆ *Eşanl.* ayıklama.

seçilmek, nsz. f. Seçmek işine konu olmak. [*Ing.* To be chosen or selected, to be elected; *Fr.* être choisi, être élu, se distinguer].

seçilmiş, s. < *seçilmek.* § ❶ Seçme ile ayrılmış, seçkin: *Seçilmiş şiirler.* [*Ing.* Picked, choice; *Fr.* Choisi, élu]; § ❷ *(geniş anl.)* Aynı cinsten olan nesneler arasından iyi ve seçkin olanları çıktıktan sonra gerida kalan: *Seçilmiş meyveleri çok ucuza sattı.*
~ **ışık**, *fiz.* ◘ Işık.

seçim*, i. < *seçmek.* § ❶ Seçmek, tercih etmek eylemi: *Ayakkabı seçimi.* [*Ing.* Choice; *Fr.* Choix]; § ❷ *huk.* Genellikle toplu bir iradenin, birden çok aday arasında bir tercih yapması. *(Bazı durumlarda, yetkili bir kişi de seçime benzer bir tercih yapabilir ve bu işleme de seçim denir. Nitekim, Cumhuriyet senatosuna, cumhurbaşkanı tarafından üye seçilebilir ve Anayasa bu işlem için «seçim» terimini kullanır).* [*Osm.* Intihap; *Ing.* Election; *Fr.* élection]; § ❸ *zool.* Bazı organizmaların özellikle beliren karakterlerle yaşamaya devam etmesi ve bazılarının ise çoğalıp yaşayamamalarıyle sonuçlanan doğal veya yapma bir olay. [*Osm.* Istıfâ; *Ing.* Selection; *Fr.* Sélection]; § ❹ *istat.* ◘ Seçme; ◎ ~ e dayanan monarşi, ◘ Monarşi; ◎ ~ in yenilenmesi, *huk.* Seçimlerde uyulması gereken kurallara aykırı hareket edilmesi sonucu ortaya çıkan bir sakatlık yüzünden iptal edilen seçimin yeniden yapılması; ◎ ara ~, *huk.* ◘ Ara; ◎ deneysel ~, *biy.* Çeşitli çaprazlama deneylerile insanlar için faydalı *(et, süt, deri v.b. gibi)* karakterleri bakımından elverişli bireyler elde etmek üzere seçim yapılması. [*Osm.* Tecrubî ıstıfa; *Ing.* Experimental selection; *Fr.* Sélection expérimentale]; ◎ doğal ~, *zool.* ◘ Doğal; ◎ genel ~, *huk.* ◘ Genel; ◎ kısmî ~, *huk.* Cumhuriyet senatosu üyelerinden süresi dolanların yenilenmesi için yapılan seçim; ◎ mahallî ~, *huk.* Mahallî idarelerde görev alması gereken personelin tespiti için yapılan seçim; ◎ ön ~, § ❶ *radyotekn.* ◘ Önseçim; ◎ § ❷ *huk.* Siyasî partilerin, T. B.M.M. üyeliği için yapılacak seçime aday gösterilecekleri kimseleri seçmeleri; ◎ yapma ~, *bot.* ve *zool.* Bitki ve hayvanlarda, istenilen karaktere göre, kontrol altında türetilerek seçim yapma olayı. [*Osm.* Sun'î ıstıfa; *Ing.* Artificial selection; *Fr.* Séléction artificielle].
~ **bölgesi**, *huk.* ◘ Seçim çevresi.
~ **cezaları**, *huk.* Seçimlerle ilgili suçlara verilen cezalar.
~ **çevresi**, *huk.* Türkiye'de illerin seçim hukuku bakımından kapsadığı bölge. [*Ing.* Precinct, electorate, ward; *Fr.* Lieu, district d'élection].
~ **devresi**, ◘ Devre.
~ **dönemi**, *huk.* Seçimle kurulan meclis ve heyetlerin görevlerinin devam edeceği belirli süre. [*Ing.* Electoral period; *Fr.* Période électorale].
~ **encümeni**, *huk.* Eskiden, seçim kurullarının görevine benzer görevi olan kurul.
~ **giderleri**, *huk.* Seçimlerle ilişkin işler için gerekli personel, araç ve gereçlere ait giderlerin tümü.
~ **hakkı**, *huk.* ◘ Seçimlik broş.
~ **kurulu***, *huk.* Seçimin yasaya uygun olarak yapılmasını denetleyen ve yürüten kurul. [*Osm.* Intihap encümeni; *Ing.* Election committee; *Fr.* Corps électoral].
~ **kütüğü**, *huk.* ◘ Seçim listesi.
~ **propagandası**, *huk.* ◘ Propaganda.
~ **sandığı**, *huk.* İçine oyların atıldığı, mühürlenerek kapanmış sandık. *(Sandığın özellikleri, yerini, nasıl açılıp kapanacağını kanun ve tüzükler tespit etmiştir).*
~ **suçları**, *huk.* Seçimlerin serbestliği ve tarafsızlığının, kanuna uygun şekilde yerine getirilmesini engelleyecek suçlar.
~ **tutanağı**, *huk.* Seçim sonuçlarının saptandığı tutanak. *(Bir seçim sonucunda, seçilenlerin, seçimleri düzenleyen kanun ve tüzüklere uygun olarak seçildiklerini, belirten yazılı belgelerdir.* [*Ing.* Records of election; *Fr.* Procés-verbaux d'élection].
~ **yasakları**, *huk.* Seçim sırasında yapılması kanun tarafından yasaklanan işlemler. [*Ing.* Electoral prohibitions; *Fr.* Prohibitions électorale].
~ **yeterliği**, *huk.* Seçmek hakkını taşıma. *(Seçimin çeşidine değişik kanun ve tüzüklerle yaş, nitelik ve diğer yönlerden hükümlerle bağlanmıştır).* [*Ing.* Electoral capacity; *Fr.* Capacité électorale].

seçimlik, s. Seçmeye bağlı olan tercihe bırakılmış: *Seçimlik ders.* [*Ing.* Alternative, elective; *Fr.* Alternatif; électif].
~ **borç**, *huk.* Borçlunun, burcunu ödemek üzere birden fazla edim içinden birini seçerek ödeme yapması durumu, taraflarca anlaşmaya bağlanan borç. [*Ing.* Alternative obligation; *Fr.* Obligation alternatif].
~ **yetki**, *huk.* Asıl edimin yanında, yedek edimin de ifa edilerek borçtan kurtulma imkânının bulunduğu borç sözleşmesi.

seçimsel, s. Seçimle ilgili olan. [*Osm.* Intihabî; *Ing.* Elective; *Fr.* électif,-ive].

seçkin*, s. < *seçmek.* § ❶ Benzerleri arasından seçilerek en iyi diye ayrılan: *Kitapların seçkinlerini hep götürmüşler.* [*Ing.* Choice, distinguished; *Fr.* Choisi, de choix, d'élite, de haute qualité, exquis]; § ❷ Benzerleri arasında niteliklerinin yüksekliğiyle göze çarpan, üstün, dikkat çekici: *Seçkin yazılar.* [*Osm.* Mümtaz, güzide; *Ing.* Eminent, excellent; *Fr.* Proéminent,-ente, excellent,-ente]; § ❸ *mat. Boole* cebirinde, bu cebiri tanımlayan iki kanunun etkisiz elemanları için kullanılır.
~ **alt grup**, *mat.* Bir *G* grupu içinde *(kanunu ☆ şeklinde gösterilen) g* alt grupu; öyle ki *g*'nin bütün elemanları, *G* içinde keyfî olarak seçilmiş bir *a* elemanı ile soldan birleşerek oluşan bütün alt cümleler, aynı *a* elemanı ile sağdan birleşerek doğan altcümleyle tamamen çakışır.
☆ *Eşanl.* invaryant alt grup.
~ **nitelik**. *ikt.* Bir nesnenin en büyük özelliği.

seçkinlik,-ği, i. Seçkin olma hali. [*Ing.* Eminence, excellence; *Fr.* Proéminence, excellence].

seçme, i. § ❶ Seçmek işlemi. *(Osm.* Intihap; *Ing.* Selecting, choosing; *Fr.* Choix, élection]; § ❷ s. ◘ Seçkin; § ❸ *büro.* Delikli kart makinesinin bir organından bir başka organına işaret halinde gönderme işlemi veya bunun tersi. [*Ing.* Selection; *Fr.* Sélection]; § ❹ *istat.* Temsil edici bir örnek meydana getirmek için, istatistik bir bütündeki ünitelerin tümü arasından bazılarının alıkonulması. [*Ing.* Choice, selection; *Fr.* Choix]; § ❺ *radyotekn.* Radyo veya telsiz alıcılarında istenen işareti, kolektörden gelen öbür bozucu veya parazit işaretlerden, ya frekans farklarıyle ya da yönelтilmiş dalga kolektörleriyle ayırma. [*Ing.* Selection; *Fr.* Sélection]; § ❻ *sp.* Özellikle uluslararası karşılaşmalara çıkacak sporcular arasından en formda olanların seçimi. [*Ing.* Selection; *Fr.* Sélection]; ◎ ~ li algı, Durumun bazı yönlerine önem veren; fakat bu arada büyük bükülme veya kaymalar vukua gelmesine sebep olacak kadar diğer yönleri ihmal eden bir algı tarzı; ◎ ~ li test, ◘ Test; ◎ ~ nin karmaşık tepki zamanı (~li tepki zamanı), *psik.* Her farklı duyumsal uyartıya karşılık, deneğin vermesi gereken farklı cevabın süresi. [*Fr.* Temps de réaction au choix]; ◎ algısal ~ aktarması, *psik.* Duyusal bir alıcının ayırt etme yeteğinin eğitilmesi sonucunda başka bir alıcının ayırt etme yeteneği üstünde meydana gelen değişme; ◎ çok ~ li program, *psikopedagoji. Sidney L. Pressey*'in hazırladığı program *(çizgisel program);* bu programda her bilgi verimi için bir cevap seçimi önerilir, bu cevaplardan yalnız biri doğrudur. [*Fr.* Programme à choix multiples]; ◎ meslеğe ~, *psik.* ve *organizasyon.* Belli bir iş veya yere, birkaç aday arasından, yetenekleri ve güdülenmeleri, bu iş veya yerin gerektirdiklerine en uygun olan adayı seçme tekniği. [*Ing.* Professional selection; *Fr.* Sélection professionnelle]
~ **eserler**, Bir şair, bir yazar veya bir sanatkârın en iyi olarak seçilmiş eserleri. [*Osm.* Asar-ı müntahabe; *Ing.* Choice works; *Fr.* Oeuvres choisies].
~ **ilişkisi**, *gram.* Biri *A* sentaks kategorisinden, öbürü *B* sentaks kategorisinden olan ve aynı yapı içinde yer alan iki unsur arasındaki ilişki *(bu unsurlardan birincisi A'nin alt kategorisi olan a'dan, ikincisi B'nin alt kategorisi b'dendir, çünkü aksi takdirde cümle gramer kurallarına uygun düşmez).* [*Ing.* Respect of selection; *Fr.* Relation de sélection].
~ **parçaları**, *ed.* Çeşitli yazarlar veya yazılardan alınmış parçalar derlemesi. [*Ing.* Selections; *Fr.* Morceaux choisis].

seçmece, z. < *seçmek.* § ❶ Seçmek şartıyle, seçerek: *Seçmece alırsan fiyatı değişir.* [*Ing.* Allowing the purchaser to pick and choose; *Fr.* Au choix]; ☆ *Eşanl.* beğenmece; § ❷ Seçerek alınan veya satılan: *Seçmece portakal.*

seçmeci, s. *fels.* Seçmeciliğe ilişkin olan veya bu görüşü savunan. [*Ing.* Eclectic(al); *Fr.* éclectique].

seçmecilik,-ği, i. *fels.* (a) Yeni bir doktrin meydana getirmek üzere, çeşitli sistemlerin en kabul edilebilir tezlerini seçip toplamaya dayanan yöntem. [*Ing.* Eclecticism; *Fr.* éclectisme]; (b) Bu şekilde meydana getirilmiş doktrin. [*Osm.* İktitafiye; *Ing.* Eclecticism; *Fr.* éclectisme]; ☆ *Eşanl.* eklektizm.

seçmek (-i), f. *esk. T.* § ❶ Benzerleri arasında hoşa gideni almak veya yararlanmak üzere ayırmak: *Ben bu kitabı seçtim. Biz sizi başkanlığa seçtik.* [*Ing.* To choose; to select; *Fr.* Choisir; § ❷ Benzerleri arasında, asıl niteliğine vararak bir şeyi tanımak: *Bir karaltı gördüm, ama ne olduğunu seçemedim.* [*Ing.* To perceive, to distinguish, to see, to discern; *Fr.* Distinguer]; § ❸ Farklı görmek, üstün görmek: *O yemek seçer, her şeyi yemez;* § ❹ Karara varmak, tercih etmek: *İki şıktan birini seçmek* [*Ing.* To choose; *Fr.* Choisir]; § ❺ Oy vererek bir göreve getirmek: *Belediye başkanı seçmek. Birini yönetim kuruluna seçmek.* [*Ing.* To elect; *Fr.* élire]; § ❻ İlk bakışta, uzaklık, küçüklük, karanlık v.b. engeller yüzünden ne olduğu pek anlaşılmayan bir şeyi görmek, fark etmek; ◎ ~ koruma düzeneği, *elek.* ◘ Koruma; akı karadan ~, *dey.* ◘ Ak; ◎ akla karayı ~, ◘ Ak; ◎ yemek ~, *dey.* ◘ Yemek.

seçmeli, s. ◘ Seçmece.

seçmen*, i. < *Seçmek.* Bir seçimde oy vermeye hakkı olan kimse. [*Ing.* Voter; constituent; elector; *Fr.* électeur,-trice].
~ **kartı**, *huk.* Seçmen kütüğünde kayıtlı her seçmene verilen ve seçmenin kimliğini ispata yarayan belge.
~ **listesi (kütüğü)**, *huk.* İlçe seçim kurulu başkanlığınca görevlendirilen kimse veya kimseler tarafından muhtarlığın, bir sınırından başlayarak sokak sokak ve bir sokağın önce tek numaralı, sonra çift numaralı binaları ve bir bina içinde, varsa çeşitli daireleri, muhtarlık bölgesi içinde yazılmamış hiç bir seçmen kalmamak üzere tespit eden belge.

seçmenlik,-ği, i. Seçmen olma hali.

seçtirmek (-i, -e), f. Seçmek işini yaptırmak. [*Ing.* To let choose, to let be chosen or selected, to make separate; *Fr.* Faire choisir, faire élire].

sed, i. ◘ Set.

seda[1] /sedâ/, i. *Osm.* < *Ar. sedâ.* § ❶ **Ses**; § ❷ *esk.* Yankı; ⊙ **ses çıkmamak,** *dey.* ◘ **Ses.**
~ **işareti,** *den.* Gemiler arasında karşılıklı işaretleşmek veya sisli havalarda yer belli etmek için gemilerden, belirli kıyı noktalarından, fener gemilerinden, fener şamandıralarından veya kampanayla verilen işaret.

seda[2] /sedâ/, **sedi, sedy,** i. *Osm.* < *Ar. sedy* > *sedy, esk.* Göğüs, meme. [*ing.* Breast].

sedab, sedeb, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* ◘ **Sedefotu.**

sedacet /sedâcet/, i. *Osm.* < *Fars. sâde* > *Ar. sâdec. esk.* Sadelik. [*ing.* Simplicity of mind or manners, good nature, geniality].

sedad, i. ◘ **Sedat.**

sedalı, sadalı, s. *dilb.* Titreşimli, ötümlü *(fonem): «B» sedalı bir fonemdir.*

sedan, i. *dok.* Sedan'da dokunan düz siyah, bez ayağı bir tür elbiselik kumaş. [*ing.* Sedan-cloth; *Fr.* Sedan].

sedanter, s. *Fr. sédentaire. zool.* Özgür hareketli olarak yaşamayan, kendini bir destek, sap v.b. ile bir yere bağlayarak yaşayan. [*ing.* Sedentary].

sedasız, s. *gram.* Sedası olmayan, titreşimsiz, ötümsüz *(fonem): «p» sedasız bir fonemdir.*

sedat,-dı /sedât/, i. *Osm.* < *Ar. sedâd. esk.* § ❶ Doğruluk. [*ing.* Right and proper word, action or line of conduct, rectitude, a straight direction; *Fr.* Droiture, justesse]. ❷ Doğru ve haklı olan şey; § ❸ Erkek adı.

sedaya, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Seda²nın çoğulu.

seddetmek, f. Kapatmak. [*ing.* To bar, obstruct, barricade; *Fr.* Barricader, fermer, obstruer].

sedeb, i. ◘ **Sedab.**

sedebiye, i. *Osm.* < *Ar. sedeb* > *sedebi* > *sedebiye. esk. bot.* Sedefotugiller.

sedef[1], i *Osm.* < *Ar. sedâb. bot.* ◘ **Sedefotu.**

sedef[2], i. *Osm.* < *Ar. sadef.* § ❶ Midye ve istiridye gibi hayvanların, düğme ve süs eşyası yapmak için kullanılan, beyaz, parlak ve renkser kabuğu. [*ing.* Mother-of-pearl; *Fr.* Nacre]; § ❷ s. Bu kabuktan yapılmış: *Sedef düğme. Sedef kakmalı çekmece.* [*Ing.* Made of mother-of-pearl; *Fr.* De nacre]; § ❸ *esk.* Midye, istiridye v.b. kabuklu deniz hayvanı. [*Ing.* Shell producing mother-of-pearl]; ⊙ **burma ~,** ◘ **Burma.**
~ **hastalığı,** *patol.* Sedef renginde kuru pulcukların belirmesiyle ortaya çıkan deri hastalığı; kaşınınca pulcuklar dökülür, deride yer yer parlak kırmızı plakalar belirir. [*Osm.* Dâ-üs-sedef; *Ing.* Psoriasis; *Fr.* Psoriasis; *Fr.* Psoriasis].
~ **işi,** Som sedeften veya sedefle süslenmiş olarak yapılan işler. [*Ing.* Mother-of-pearl work; *Fr.* Travail en nacre].
~ **mozayik,** Küçük küçük ve çeşitli renkli sedef parçalarının yanyana yapıştırılması suretiyle yapılan iş. [*Ing.* Mother-of-pearl of mosaic; *Fr.* Mosaïque en nacre].
~ **otu,** *bot.* ◘ **Sedefotu.**

sedefçe, sadefçe, i. *esk.* Küçük sedef.

sedefçi, s. ve i. Sedef üzerinde çalışan, sedef kakmalı eşyalar yapan *(kimse).* [*Ing.* Worker in mother-of-pearl, one who produces furniture inlaid with mother-of-pearl].

sedefçilik,-ği, i. Sedefçinin yaptığı iş; sedef üzerinde çalışma, sedef kakmalı eşya yapma.

sedefe, i. Sedefli böcek kabuğunun çift olan kabuklarından biri ve bu şekilde yapılan süsleme motifleri. [*Ing.* Shell; *Fr.* Coquille].

sedefî, sadefî, s. *esk.* § ❶ Sedefle ilgili. [*Ing.* Pertaining to mother-of-pearl; *Fr.* Nacrier,-ère]; § ❷ Rengi sedefe benzeyen. [*Ing.* Nacreous, pearly; *Fr.* Nacré,-ée nacreux,-euse]; § ❸ İçinde sedef bulunan.

sedefkâr /sedef-kâr/, s. ve i. *Ar. sadef* > *sedef* + *Fars. -kâr. esk.* Sedefçi. [*Ing.* Worker in mother-of-pearl, one who produces furniture inlaid with mother-of-pearl; *Fr.* Ebéniste nacrier].

sedefkârî /sedefkârî/, i. *esk.* Sedefçilik. [*Ing.* Furniture inlaid with mother-of-pearl; *Fr.* Incrustation en nacre, tabletterie].

sedeflenme, i. *fiz.* § ❶ Bazı cisimlerin gökkuşağı gibi renkli ışınlar yayma özelliği. [*Ing.* Iridescence, irisation; *Fr.* Irisation]; § ❷ Bu cisimlerin yüzeyinde görülen gökkuşağına benzer renkli yansımalar. [*Ing.* Iridescence; *Fr.* Irisation].

sedefli, s. Sedefle süslenmiş. [*Ing.* Made of or decorated with mother-of-pearl, nacreous; *Fr.* De nacre].
~ **feldispat,** *min.* ◘ **Feldispat.**
~ **kalker,** *jeol.* Yumuşakçaların kabuklarının birbiriyle kaynaşmasından meydana gelen bir çeşit mermer. [*Ing.* Nacreous limestone; nacrite; *Fr.* Nacrite].

sedef.otu, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sedefotugiller *(Rutaceae)* familyasından, Akdeniz bölgesinde yetişen, keskin kokulu, 50-90 sm. boyunda, çokyıllık otsu bitki, gövde dik ve alt taraftan dallıdır. Yaprakları çok parçalı, almaşık dizilişli, saplı ve stipulasızdır. Üstlerinde yağ guddelerinden ibaret olan küçük parlak noktacıklar görülür. Sarı renkli çiçekleri gövde ve dalların ucunda yalancı şemsiye halinde toplanmıştır. Meyva, olgunlaşınca üst taraftan açılan küre şekilli, esmer renkli bir kapsüldür. Yaprakları *(Folia Rutae)* reçineli maddeler, pektin, uçucu yağ ve rutin adlı bir glikozid taşır. Uçucu yağ ve su buharı distilasyonu ile elde edilir. Sarımsı renkli ve kuvvetli kokulu olan bu yağda özellikle metil-n-nonilketon (% 90), metil heptilketon, sineol, pinem, limonen v.b. bulunur. Yapraklar veya tohumlardan hazırlanan preparatlar küçük miktarlarda alınırsa terletici, solucan düşürücü, yatıştırıcı ve spazm giderici olarak etki eder. [*Osm.* Sedab; *Lat. Ruta graveolens; Ing.* Rue, herb of grace; *Fr.* Rue]; ⊙ **büyük ~,** *bot.* Akdeniz bölgesinde *(Antalya)* yetişen bir tür. Yaprak parçaları oval şekilli ve birbirine eşit değildir. Yapraklardan elde edilen uçucu yağ içinde % 80 civarında metil-n-heptilketon vardır. Sedefotu gibi kullanılır. [*Lat. Ruta bracteosa*]; ⊙ **dağ ~** ı *bot.* Türkiye'de, Istanbul, Manisa, Karadeniz bölgesi, Gümüşhane'de yetişen, 20-50 sm. boyunda otsu bir tür. Yaprakları bipennatisekt, parçaları çok ince, küt uçludur. Taşıdığı uçucu yağda % 90 civarında metil-n-nonilketon vardır. Sedefotu gibi kullanılır. [*Lat. Ruta montana*].

sedef.otugiller, ç. b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *(Geraniales)* takımından, ayrı taçyapraklı, çiçekli bitkiler familyası. Tropikal ve ılıman bölgelerde yetişen otsu bitkiler, çalı veya ağaçları kapsar. Yapraklar almaşık veya karşılıklı, tam veya parçalı, saplı ve sapsız olup genellikle salgı cebi taşırlar. Çiçekler aktinomorftur. Yumurtalık üstdurumlu, 4-5 karpellidir. Meyva kapsül veya hesperidyumdur. Bu familyanın 140 kadar cinsi ve 1300 kadar türü vardır. Türkiye'de 3 cinsi ve 17 türü yerlidir. Başlıca türleri: *turunç ağacı, portakal, bergamot, limon, greyfrut, pumelo, mandarina,* sedefotu v.b. [*Osm.* Sezâblye; *Lat.* ve *Ing. Rutaceae; Fr.* Rutacées].

sedefsi, I. Sedefe benzeyen, sedef renginde. [*Ing.* Nacreous, pearly; *Fr.* Nacreux,-euse, nacré,-ée].
~ **bulut,** *meteor.* Bazen 25 ile 50 km. yüksekte görünen ve sedefsi renklerini güneş battıktan çok sonra uzun süre koruyan bulut. *(Stratosfer pratik olarak kuru olduğuna göre, sedefsi bulutların varlığını açıklamak güçleşmektedir).* [*Ing.* Nacreous cloud; *Fr.* Nuage nacré].

sedene, ç. i. *Osm.* < *Ar. sâdin. esk.* Kapıcılar, Kâbenin kapıcıları, hizmetkârları.

sedid /sedîd/, s. *Osm.* < *Ar. sedâd. esk.* Doğru, âdil. [*Ing.* Right, well-directed].

sedide, s. *esk.* **Sedid'in dişili.**

sedil /sedil/, I. *Osm.* < *Ar. sedel. esk.* § ❶ Perde, örtü; § ❷ Askı.

sediman, I. *Fr. sédiment.* § ❶ ◘ **Tortul;** § ❷ *petr.* Bazı ham petrollerde asıltı halinde bulunan ve depolarda dibe çöken katı ve yarı katı çamur. [*ing.* Sediment; *Fr.* Sédiment].

sedimantasyon, i. *Fr. sédimentation.* § ❶ Tortu oluşması, çökelme; § ❷ *dokb.* Pıhtılaşması önlenmiş kanda alyuvarların dibe çökme hızının ölçülmesinden ibaret kan muayenesi. [*Fr.* Vitesse de sédimentation globulaire].
~ **deneyi,** Toz halinde bir maddenin tane inceliğini, belli miktarının bilinen kalınlıkta bir sıvı tabakasından geçerek çökmesi için gerekli zamanı ölçerek tayin etme. [*Ing.* Sedimentation experiment; *Fr.* Essai de sédimentation].

sedimantoloji, i. *Fr. sédimentologie.* ◘ **Tortulbilim.**

sedin, s. *Osm.* < *Ar. sidn. esk.* Iri cüsseli, toplu, semiz *(kimse).*

sedir[1], i. *bot. Lat. cedrus.* § ❶ Açıktohumlular *(Gymnospermae)* ın Çamgiller *(Pinaceae)* familyasından, Atlas dağlarından Himalayalara kadar yaygın olan, kışın yaprak dökmeyen, boylu orman ağacı cinsi. Boyu 40 m.'yi çap 3 m.'yi bulabilir.Genç yaşlarda yapıları piramidaldır. Zamanla düzgün ve dolgun gövde yaparlar. Gençlerde kabuk ince, pürüzsüz ve grimsi renktedir. Yaşlılarda koyu renkli, kalın, derin çatlaklı ve ufak levhalar halinde parçalanmıştır. Uzun ve kısa sürgünleri vardır. Iğne yaprakları genellikle üç köşelidir. Uzun sürgünlerde teker teker ve seyrek dizilişli, kısa sürgünlerde birçoğu (30-40) biraradadır. Sarı renkli erkek çiçekler kozalakçık halindedir. Yapıları uzun silindirik, boyları 3-5 sm. olup kısa sürgünlerde dikine dururlar. Altın sarısı rengindeki çiçek tozlarının iki tarafında hava baloncuğu vardır. Dişi çiçekler küçük, yeşilimsi renkte ve kozalak halindedir. Tozlanma ekim ayında, döllenme ise, ilkbaharda olur. Kozalak 26 ayda olgunlaşır. 10 sm. uzunluğunda ve yumurtamsı biçimdedir; tohumların dökülmesi için olgunlaşınca aşağıya sarkar. Odunu hafif, oldukça gevşek dokulu ve kokuludur. Rengi kırmızımsı beyaza çalar, çok sert de değildir. Kalite bakımından sarıçamla köknar arasında yer alır. Yaşlı sedirlerin odunu oldukça sıkı ve sağlamdır; ağaç yaşlandıkça odunu daha ince dokulu olur; kırmızımsı hafif veya kızıl sarı bir renk alır, içinde yer yer kırmızı damarlar belirir. Oldukça güzel cilâ tutar. Kolay bozulmaz ve suda daha da sertleşir. Inşaat işlerinde, marangozlukta, kaplamacılıkta, demiryolu traversi yapımında kullanılır. Sedir cinsinin halen Kuzey Afrika, Güney Anadolu, Lübnan ile Kıbrıs ve Himalaya'da yayılmış birbirine çok benzeyen dört türü vardır; ⊙ **Atlas sedirî** *(Cedrus atlantica),* ⊙ **Lübnan sedirî** *(C. libani),* ⊙ **Kıbrıs sedirî** *(C. brevifolia)* ve **Himalaya sedirî** *(C. deodara).* Bunlardan Lübnan sedirî Türkiye'de yetişmektedir. [*Lat. Cedrus;* Ing. Cedar (-tree); *Fr.* Cèdre]; ⊙ **Amerikan ~** I, *bot.* ◘ **Susedirî;** ⊙ **Atlas ~** I, *bot.* Kuzey-batı Afrika'da, Atlas dağlarında ormanlar oluşturan, 30-40 m. boyunda bir sedir türü. Dallar gövdeden dar bir açı yaparak yukarı doğru yönelmiştir. Dal sayısı az olduğundan tepe gevşektir. Yaşlı ağaçlar Toros sedirine benzeyen bir görünüşe sahiptir.Iğne yapraklar mavimsi veya gümüşî renktedir. 5-7 sm. uzunluğundaki kozalaklar parlak, açık kahverengindedir. Değerli bir orman ağacı, aynı zamanda fevkalâde makbul bir süs bitkisidir. Istanbul'da park ve bahçelerde yetiştirilmektedir. Ana türden başka birçok formları vardır. [*Osm.* Sedir-i Atlas; *Lat.* Cedrus atlantica = Cedrus libani atlantica; *Ing.* Atlas cedar; *Fr.* Cèdre de l'Atlas]; ⊙ **Himalaya ~** I, *bot.* Anayurdu Himalaya dağlarında 40-50 m. ye kadar boylanan ve 3 m' çap yapabilen haşmetli bir orman ağacı. Tepe gençlikte piramid biçimindedir. Dallar gövdeye yatay olarak uzanır. Yan sürgünlerin uçları çoğunlukla aşağıya doğru sarkar. Sedir türleri içerisinde yaprakları en uzun, kozalakları en bü-

yük olanıdır. 2,5 sm. uzunluğundaki iğne yapraklarının rengi açık gri veya mavi yeşilden gümüşî maviye kadar değişir. Genellikle fıçı biçiminde olan kozalaklar 7-10 sm. boyunda, 6-6 sm. çapındadır. Üçgen şeklindeki tohumun geniş bir kanadı vardır. Gerek orman, gerekse park agacı olarak çok değerli bir türdür. İstanbul'da çok yetiştirilir. [*Lat. Cedrus deodara; Ing.* Deodar, deodar cedar, god tree; *Fr.* Cèdre de l'Himalaya); ◉ **Kıbrıs ~ I,** *bot.* Anayurdu Kıbrıs adası olan, bir tür. Birçok botanikçiler tarafından Lübnan sedirinin bir varyetesi *(C. libani var. brevifolia)* olarak kabul edilir. Çok kısa 5-8 mm. uzunluğundaki mat mavi-yeşil iğne yaprakları, 7-8 sm. uzunluğundaki küçük kozalakları ile diğer sedirlerden kolayca ayrılır. [*Lat. Cedrus brevifolia*]; ◉ **Lübnan ~ I,** *bot.* Güney Anadolu'da Toros dağlarında ve aynı zamanda, Lübnan dağlarında yetişen, 40 m.'ye kadar boylanabilen, dalları tamamen yatay olarak yayılan, çok heybetli ve gösterişli bir tür. Gençlikte piramidal bir tepeye sahip ise de zamanla tepe formu bozulur, yayvanlaşır, şemsiye gibi bir şekil alır. İğne yapraklar 15-35 mm. boyunda ve 30-40 tanesi bir arada demet şeklindedir. Renkleri genç yaşlarda çoğunlukla koyu yeşil, fakat zamanla, yani ağaç yaşlandıkça açık mavi yeşil olan yapraklar çoğalır. Kozalak olgun iken açık kestane renkli, uzunca oval şekilli, 8-12 sm. uzunlukta, 4-6 sm. enindedir. Ortalama olarak 1,5 sm. büyüklüğündeki tohumun bol reçine bezeleri vardır. Tohum kanadı 2 - 2,5 sm. uzunluğundadır. Odunu kokuludur, doğramacılıkta ve mobilyacılıkta değerlidir. Gövde ve dallarının kapalı yerlerde yakılmasıyle elde edilen katran, «*sarı katran*» adıyle halk arasında idrar söktürücü ve solunum yolları hastalıklarına karşı, haricen ise cilt hastalıklarında antiseptik olarak kullanılır. Türkiye'de hayvanların *(özellikle keçi ve develerin)* cilt hastalıklarına karşı geniş ölçüde kullanılmaktadır. Ana türden başka parkçılıkta makbul olan birçok formları vardır. İstanbul, İzmir ve Bursa ve benzeri büyük şehirlerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. [*Osm.* Şecer-i Süleyman; *Lat. Cedrus libani = Cedrus libanotica = Cedrus libanensis; Ing.* Cedar of Lebanon; *Fr.* Cèdre du Liban]. ☆ *Eşanl.* **katranağacı, Toros sediri;** ◉ **su ~ I,** *bot.* ◘ **Susedirı** ◉ **Toros ~ I,** *bot.* ◘ **Lübnan sediri,** ◘ *ŞEKİL: 331* — **KOZALAKLILAR; § ❷** Bu ağacın kırmızıya çalan, kokulu, dayanıklı, hafif, çok sert olmayan, iyi cilâ tutar, suda sertleşen odunu. Yapı işleri, marangozluk, kakmacılık ve demiryolu traverslerinde kullanılır. [*Ing.* Cedarwood; *Fr.* Bois de cèdre, cèdre].

~ **ardıcı,** *bot.* ◘ Ardıç.

~ **çamı,** *bot.* ◘ **Çam.**

sedir² /sedir/, I. *Osm.* < *Ar. sadır.* Üstü minderli ve yastıklı kerevet. [*Ing.* Platform at the head of a room with a divan on it, divan, sofa; *Fr.* Divan, sofa] ◉ **baş ~,** *mim.* ◘ **Başsedir;** ◉ **koltuklu ~,** ◘ **Koltuklu.**

~ **kanape,** Kanape şeklinde, iki tarafında kol dayamak için yüksekçe kenarları olan sedir. [*Ing.* ve *Fr.* Sofa].

~ **yastığı,** İçi, berdi denilen bir nevi kuru sazla veya otla doldurulmuş ve üstüne çuval bezi kaplanarak halı ve kumaşla örtülmüş yastıklar olup odalarda sedirlerin duvara gelen taraflarına konur.

sedirlik,-ği I. Sedir ağacı yetiştirilen yer. [*Ing.* Cedar plantation; *Fr.* Cédrale].

sedrebeki, s. ve I. *h. d.* Anlamsız, boş, saçma sapan *(söz).* [*Ing.* Nonsense; *Fr.* Absurde].

sedren, *i. Fr. cédrène. kim.* Seskiterpen grupundan hidrokarbon; Virginia sedir ağacından çıkarılır. [*Ing.* Cedrene].

sedriret, I. *Fr. cédriret. kim.* ◘ Serülignon.

sedrol, I. *Fr. cédrol. kim.* Seskiterpen grupundan $C_{15}H_{26}O$ formülünde bir alkol; 84°C'ta erir. [*Ing.* Cedrol; *Fr.* Cédrol, camphre de cèdre].

☆ *Eşanl.* **sedir kâfuru.**

sedron, ◘ Kidron.

sedy, I. ◘ Seda.

sedye /sed:ye/, I. *It. sedia.* Hasta veya yaralı taşımaya yarayan, sabit veya hareketli, dört kolu olan, içi kumaş veya kauçukla kapatılmış, tahta veya madenden yapılmış çerçeve. [*Ing.* Stretcher; *Fr.* Brancard, civière]. ◘ *ŞEKİL: 12* — **AMELİYATHANE.**

sedyelik, s. Sedye ile götürülebilecek duruma gelmek: *Sedyelik hasta.* [*Ing.* A stretcher case].

~ **olmak,** *dey.* Ayakta duramayacak halde olmak.

sefa, safa /sefâ, safâ/, I. *Osm.* < *Ar.* Gönül şenliği, eğlence. [*Ing.* Enjoyment, pleasure; *Fr.* Plaisir].

~ **pezevengi,** *dey.* Eğlenmesini bilen ve çok eğlenen kimse. [*Ing.* A pleasure addict].

sefahat,-ti /sefahat/, I. *Osm.* < *Ar. sefâhet.* § ❶ Zevk ve eğlenceye aşırı düşkünlük, uçarılık. [*Ing.* Debauchery, foolish squandering, dissipation; *Fr.* Débauche]; § ❷ Eğlence; § ❸ Elinde olanı, sonunu düşünmeden harcama.

sefaln /sefâin/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sefîne. esk.* § ❶ Gemiler; § ❷ *mec.* Çeşitli konuları içine alan kitaplar.

sefalematom, I. *Fr. céphalématome. tıp.* Doğumu izleyen birkaç saat veya birkaç gün içerisinde yeni doğmuş çocuğun kafatasında ortaya çıkan ur. *(Kemik zarı altında kan toplanması olup. Çoğu zaman sınırlıdır, yankafa kemiğinden öteye geçmez. İki üç gün sonra dip kısmında halka şeklinde sert bir çıkıntı belirir; hastalık sekiz-on gün içinde tamamen kaybolur).* [*Ing.* Cephalematoma].

sefalet,-ti /sefalet/, I. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Çok yoksul olma, yoksulluk içinde yaşama, yoksulluk, yoksulluk sıkıntısı. [*Ing.* Poverty; *Fr.* Pauvreté]; § ❷ Perişanlık, değersizlik, düşüklük. [*Ing.* Misery; *Fr.* Misère].

sefalinler, ç. i. *Fr. céphalines.* Beyin kitlesinden elde edilen birtakım glisero-fosfoamino-lipidin cins adı. [*Ing.* Cephalins].

sefalizasyon, I. *Fr. céphalisation. embriy.* Sinirsel yapı ve fonksiyonların başta toplanması. [*Ing.* Cephalization].

sefal(o)-, *Yun. kefale,* baş'tan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* Cephal(o); *Fr.* Céphal(o)].

sefalograf, I. *Fr. céphalographe, antr.* ◘ Sefalometre.

sefalohidrosel, I. *Fr. céphalhydrocèle. nörol.* Beyin-omurilik sıvısının, saçlı deri altında birikmesi; bazen, kafatası travması sonucunda çocuklarda görülür. [*Ing.* Cephalhydrocele].

sefalojenez, I. *Fr. céphalogenèse. embriy.* Başın embriyonda belirttiği andan erişkinlik çağına kadar geçirdiği gelişme. [*Ing.* Cephalogenesis].

sefalometre, I. *Fr. céphalomètre. antr.* Kafanın çaplarını ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Cephalometer].

sefalon, I. *Fr. céphalon. zool.* Pycnogonum'larda gövdenin hortum gibi ileriye uzanan ön kısmı; bu kısmın sırt tarafında gözler, karın tarafında zehir çengelleri, ağız dokunaçları ve yumurta bezleri yer alır. [*Ing.* Cephalon].

sefalosporinler, ç. i. *Fr. céphalosporines. ecz. Cephalosporium acremonium*'dan türeyen antibiyotikler. *(Sefalosporin'lerden olan, sefalotin, 7-sefalosporamik asidin /tiyofen -2-asemido/ sodyum tuzudur; ancak parenteral yolla /kas içine şırınga edilmek üzere/ verilebilir ve sıdık yoluyle organizmadan hemen atılır. Stafilokoklara karşı etkindir. Sefaloridin kimyasal bakımdan sefatolin'e benzer ve mikroplar üstündeki etkisi bu maddenin etkisine denk sayılabilir).* [*Ing.* Cephalosporins].

sefalotoraks, I. *Fr. céphalothorax. zool* ◘ Başlıgöğüs.

sefalotrib, I. *Fr. céphalotribe.* Çıkmasını kolaylaştırmak amacıyle, dölyatağındaki ölü çocuğun başını ezmeye yarayan forseps. *(Baudeloeque tarafından icat edildi ve daha sonra önemli birtakım değişikliklerle mükemmelleştirildi. Eskiden kullanılan bu âletin yerini, ucunda delici bir kısım bulunan Tarnier baziyotribi aldı).* [*Ing.* Cephalotribe].

sefalotrok, I. *Fr. céphalotroque. zool.* Çok kıllı halkalı solucanlarda, ağzının ön tarafında titrek tüylerden bir taç bulunan kurtçuk çeşidine denir. [*Ing.* Cephalotrocha].

sefalyum, I. *Lat. cephalium. bot.* Bazı kaktüslerin tepesinde, çiçeklerin çıktığı noktaya yakın yerde bulunan yün gibi yumuşak yaka. *(Böyle bir oluşum tepede olacak yerde yanlarda olursa yalancı sefalyum adını alır).* [*Ing.* Cephalium; *Fr.* Céphalium].

sefaraddi, I. *Ibr. Sefard, Işşanya.* Ortaçağda İspanya ve Portekiz Yahudilerine verilen ad; ondan sonra, bunların soyundan gelen ve Balkan yarımadası, İtalya, Kuzey Afrika ve Amerika'ya yerleşen çeşitli topluluklara da bu ad verildi. [*Fr.* Sefardi, sefaraddi].

sefaret,-ti /sefâret/, I. *Osm.* < *Ar.* Elçilik. [*Ing.* Embassy; *Fr.* Ambassade].

~ **memurları,** *huk.* Elçilik heyetini meydana getiren ve diplomasi temsilcisi olan elçinin başkanlığı altındaki diplomatik teknik ve idarî personel.

~ **tercümanı,** *ida. esk.* Osmanlılar zamanında İstanbul'da bulunan yabancı elçiliklerde tercümanlık yapan görevli.

sefaret.hane /sefâret-hâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. sefâret* + *Fars. hâne.* § ❶ Elçiliğin bulunduğu bina, elçilik. [*Ing.* Embassy building, legation; *Fr.* Hôtel de l'ambassade ou de la légation, ambassade, légation]; § ❷ *huk.* ◘ Elçilik.

sefaret.name, b. i. *Osm* < *Ar. sefâret* + *Fars. nâme. ed. esk.* Osmanlı İmparatorluğunda yabancı ülkelere gönderilen elçilerin *(sefir)* gittikleri yerlerde gördükleri olayları, görüştükleri devlet adamlarını, yaptıkları işleri anlatan yazı. [*Ing.* Report written by an Ottoman ambassador regarding his official work, his experiences, and his observations while in foreign lands].

sefaric /sefârîc/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sefercel. esk.* Ayvalar.

sefat /sefât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sepet, sele. [*Ing.* Sack or basket of plaited palm leaves, rushes etc.]; § ❷ Ağaç pulu.

sefatic /sefâtîc/, ç. i. *Osm.* < *Ar. süftece* veya *seftece, tic. esk.* Poliçeler.

Sefe, öz. I. *Fr. céphée* < *Lat. cepheus. astr.* Kuğu, Ejderha ve Koltuk takımyıldızları arasında yer alan kuzey takımyıldızı' En parlak yıldızları yaklaşık olarak 3 kadirden, *Sefe* veya *Alderamin* 2,6 kadirdendir. Bu yıldızların birçoğu (α, β, s, ι ve ζ) kutba göre Büyükayıya ters yönde bir eşkenar dörtgen meydana getirir. δ *Sefe* yıldızı çifttir. Temel bileşeni, *sefeitler* denen değişken yıldızların en belirgin örneğidir. Kadir 3,7 ile 4,4 devri 5 gün 6 saat 45 dakikadır. [*Osm.* Kıfavs, keyfaus; *Ing.* Cepheus (= cep); *Fr.* Céphée].

sefeh, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Israfa ve yanlış yollara yönelme, akılsızlık. [*Ing.* Levity of conduct, folly; *Fr.* Céphée *(une constellation)*].

sefeid, I. *Fr. céphéide.* Parlaklığı birkaç saat ile yüz saat arasında kademeli ve belirli bir devire göre değişen ve en iyi örneği δ *Sefe* olan yıldız. [*Ing.* Cepheid].

sefele, ç. I. *Osm.* < *Ar. safil. esk.* Sefil, alçak kimseler: *Meşkûk işlerle geçinen sefele gibi.*

sefelin, I. *Fr. céphéline.* İpeka alkaloidlerinden biri. [*Ing.* Cepheline].

sefer, I. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Safer.

sefer, I. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Yolculuk. [*Ing.* ve *Fr.* Voyage]; § ❷ Kez: *Üç sefer.* [*Osm.* Defa, kere; *Ing* Time; *Fr.* Fois]; § ❸ Genellikle yurt dışına yapılan askerî harekât; savaşa gitme, savaş: *Kanuninin Viyana seferi.* [*Ing.* State of war (fare); *Fr.* Guerre]; § ❹ Sayı gösteren bir kelimeyle birlikte kullanıldığı zaman, bir olayın tekrarını veya olayı meydana getiren durumların her birini belirtir: *Ben dört cildini belki on sefer okudum.* [*Ing.* Time; *Fr.* Fois]; § ❺ *hava.* Hareket noktasından başlayıp varış nokta-

sında biten ve arada başka noktalara uğrayan veya uğramayan ve işletici tarafından aynı işaret verilmiş olan belirli bir hava gemisi işletmesi. [*ing.* Through-flight; *Fr.* Service désigné]; § ❻ *den.* (a) Filo halinde hareket eden savaş gemilerine verilen görev [*ing.* Expedition; *Fr.* Expédition]; (b) Bir ticaret gemisinin yükleme ve boşaltma limanları veya bağlama limanından kalkışıyle tekrar bağlama limanına varışına kadar yapmış olduğu işlem; § ❼ *huk. esk.* Üç gün üç gece süren yolculuk; § ❽ *tasav.* İnsan gönlünün Tanrı'ya yönelişi; ◉ ~ **den kaldırılmış gemi,** *ikt.* Depo olarak kullanılan gemi. [*ing.* Hulk]; ◉ ~ **e çıkış limanı,** *den.* Yüklü ticaret gemilerinin yola çıktığı liman. [*ing.* Expedition harbour; *Fr.* Port d'expédition]; ◉ ~ **e çıkmak,** *den.* Ticarî bağlantıyı yerine getirmek üzere denize açılmak. [*ing. (Ship)* To put to see, to sail]; ◉ ~ **e elverişsiz gemi,** *den.* Onarılmamış veya kaptan ile mürettebatı ehil olmayan gemi. [*ing.* Unseaworthy ship]; ◉ **düzenli** ~, ◘ **Düzenli**; ◉ **kısa** ~ *den.* ◘ Kısa.

~ **bahşişi,** *teşk. tar.* Osmanlı padişahlarının tahta çıkışlarından sonra ilk seferlerinde, kapıkulu askerlerine verdikleri 1.000 akçelik bahşiş. *(Bundan başka, savaşta başarı gösterenlere de bahşiş verilirdi. Kanunî Sultan Süleyman, Viyana seferinden dönüşünde her yeniçeriye, Yavuz Sultan Selim de Çaldıran'a giderken her askere 1.000 akçe sefer bahşişi verdi).*

~ **der vatan,** *tasav.* Nakşibendî inançlarına göre, insanın dünyaya bağlı eğilimlerinden, kötü alışkanlıklarından sıyrılması.

~ **duası,** *teşk. tar.* Yeniçerilerin savaş alanına girdikten sonra, her ikindi namazından sonra toplu olarak yaptıkları dua.

~ **erzakı,** *den.* ◘ **Erzak.**

~ **eşmek,** *teşk. tar.* «*Sefere gitmek*» anlamında kullanılan bir terim. [*ing.* To go to war].

~ **etmek,** Yolculuğa gitmek, yolculuk yapmak, *(bir yere)* gidip gelmek. [*Ing.* To go on a journey, campaign, or cruise; *Fr.* Voyager]

~ **(seyir) evrakı,** *den.* Mülkiyet belgesi, mürettebat görev listesi, seyir izin belgesi, milliyet belgesi gibi, denizdeki bir gemide bulunması gerekli belgeler. [*ing.* Expeditions; *Fr.* Expéditions].

~ **gülbankı,** *tasav.* Mevlevîlerde, tarikattan birinin ziyaret amacıyla Konya'ya veya hac için Hicâz'a gideceği sırada okunan gülbank.

~ **neyâmed (gelmedi),** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde kapıkulu ve tımarlı askerlerden sefere gelmeyenlerin künye defterlerine, *sefere katılmadı»* anlamında yazılan bir terim. *(Bu askerlerin ocakla ilgisi kesilir veya dirliğin elinden alınırdı).*

~ **numarası,** *den.* Bir ticaret gemisinin bir yıl içinde yapmış olduğu seferlere yılbaşından itibaren verilen sıra numarası.

~ **tası,** ◘ **Sefertası.**

~ **voynukları,** *teşk. tar.* Voynukların sefere katılmakla görevli olanlarına verilen *ad.* ◘ **Voynuk.**

~ **yolu çizme haritası,** *hava.* Sefer sırasında takip edilen yolun çizilmesi için kullanılan harita. [*ing.* Plotting chart; *Fr.* Carte de tracés de navigation].

seferber, s. *Osm.* < *Ar. Sefer* + *Fars. ber.* Sefere hazır *(askerî birlik veya devlet).* [*ing.* Mobilized; *Fr.* Mobilisé].

~ **etmek,** *(Bütün güçleri)* Bir amaca yöneltmek. [*ing.* To mobilize; *Fr.* Mobiliser].

~ **olmak,** Bir amaç, yapılacak bir iş için harekete geçmek.

seferberlik,-ği, i. Bir ülkenin silâhlı kuvvetlerini sefere hazır hale getiren, ülkenin ekonomisini ve yönetimini savaş gereklerine uyacak duruma sokan hazırlık ve tedbirlerin tümü. [*ing.* Mobilization; *Fr.* Mobilisation]; ◉ **ordu seferberliği,** *ask.* ◘ **Ordu.**

seferiye, i. *Osm.* < *Ar. sefer* > *seferiyye.* Savaş durumunda bulunma.

~ **vergisi,** *mal. esk.* Osmanlılarda savaş sırasında alınan olağanüstü vergi. *(Barış zamanında alınan vergilere hazar vergisi denirdi. Seferiye vergisinin bundan farkı, zamanının, tutarının, kimden ne kadar alınacağının bilinmemesiydi).*

seferî /seferî/, s. *esk.* § ❶ Yolculukla, seferle ilgili. [*ing.* Pertaining to travel; *Fr.* Qui concerne le voyage]; § ❷ Savaşla ilgili. [*ing.* Pertaining to campaigning; *Fr.* Qui concerne la guerre]; § ❸ *din.* Yolculuk halinde olan ve bu yüzden oruç tutmağa ve namazların bütününü kılmağa mecbur edilmeyen. [*ing.* Traveling and therefore exempt from tasting during Ramazan].

SEFERLİ

seferli, s. Sefere çıkan, sefere giden. [*ing.* Who is on a campaign or journey, mobilized; *Fr.* Qui va à la guerre].

~ **kethüdası,** *teşk. tar.* Osmanlı devletinde seferli ocağının başkanına verilen ad. *(Savaş sırasında seferliler, başlarında kethüdaları olduğu halde padişahın maiyetinde bulunurlardı. Seferli kethüdalarının bir görevleri de, saray mehterhanesini yönetmekti, Seferli kethüdası, musiki âletlerini, savaşta gerekli olan araçları, padişahın destar/sarık/ ve havlu gibi bazı özel eşyasını da saklayıp korumakla görevliydi).*

~ **koğuşu,** *teşk. tar.* Enderunda Seferli ocağından olanların koğusuna verilen ad. [*Fr.* Salle de garde impériale].

~ **ocağı,** *teşk. tar.* Acemi oğlanların yetiştiği saray kurumu.

seferlik, s. .... defaya yetecek miktarda: *Iki seferlik yol parası.* [*ing.* Sufficient for one time; *Fr.* Pour (tant) de fois]; ◉ **bu** ~, Yalnız bu defa için. [*Fr.* Pour une fois, pour cette fois].

sefer tası, b. i. § ❶ İçine yemek koyup götürmeye yarayan bir veya üst üste yerleştirilen birkaç tastan ibaret takım; [*ing.* Traveling food box *(with several metal dishes fastened together); Fr.* Plats portatifs qui se posent l'un sur l'autre et forment un seul ustensile]; § ❷ Bu tasların her biri.

~ **gibi,** *dey.* Her katta tek odası bulunan evler için kullanılır.

seffâk /seffâk/, s. *Osm.* < *Ar. sefk. esk.* Kan dökücü. [*ing.* A great shedder of blood and tears].

sefid /sefid/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Beyaz, ak, [*ing.* White; *Fr.* Blanc, blanche].

sefidab, sefidac, i. *Osm.* < *Fars. sefidâb* veya *sefidâc. esk.* Üstübeç. [*ing.* White lead, ceruse].

sefidî /sefidî/, i. *esk.* Beyazlık, aklık. [*ing.* Whiteness, clearness, brightness].

sefih /sefih/, s. *Osm.* < *Ar. sefâhet.* § ❶ Zevk ve eğlenceye düşkün, uçarı. [*ing.* Spendthrift, prodigal, dissolute; *Fr.* Débauché,-ée, noceur,-euse, fêtard,-arde]; § ❷ Adi, bayağı. [*ing.* Vulgar, common; *Fr.* Vulgaire, banal,-ale]; § ❸ *esk.* Akılsız; § ❹ *huk.* İrade bakımından nefsin tutkularına karşı yeterli direnci olmayan.

sefihane, z. *esk.* Sefih bir kimseye yakışır şekilde. [*ing.* In a spendthrift manner].

sefil /sefil/, s. *Osm.* < *Ar. sefâlet.* § ❶ Sefalet çeken, zavallı, yoksul, perişan. [*ing.* Miserable; *Fr.* Misérable]; § ❷ Alçak, bayağı. [*ing.* Base; *Fr.* Lâche]; § ❸ Harap, yıpranmış.

sefile, s. *esk.* § ❶ **Sefil**'in dişili; § ❷ i. Yaşayışı toplumun ahlâk yasalarına uymayan *(kadın).*

sefillik,-ği, i. Sefil olma hali. [*ing.* Misery, poverty; *Fr.* Misère, pauvreté].

sefine /sefine/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Gemi. [*ing.* Ship, vessel, boat; *Fr.* Vaisseau, navire]; § ❷ *(geniş anl.)* Çeşitli konuları içine alan kitap. [*Ing.* Memorandum, notebook, book]; § ❸ *astr.* Bir burcun adı.

sefir /sefir/, i. *Osm.* < *Ar. sefâret.* Elçi. [*ing.* Ambassador; *Fr.* Ambassadeur].

sefire /sefire/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Bayan elçi. [*ing.* Ambassadress; *Fr.* Ambassadrice]; § ❷ Elçi karısı. [*Ing.* Ambassadress; *Fr.* Ambassadrice].

segâh /segâh/, i. *Osm.* < *Fars. müz.* Türk musikisinde en eski makamlardan biri. [*ing.* An ancient and characteristic makam; *Fr.* Mode de musique turque].

~ **acem,** *müz.* Türk musikisinde 6 yüzyıllık birleşik makamlardan biri.

~ **mâye,** *müz.* Türk musikisinde dügâh la ve segâh-si koma bemol perdelerinde kalan iki tür mâye makamının, segâh perdesinde kalanını ayırmak için kullanılan terim.

~ **muhayyer,** *müz.* Türk musikisinde birkaç yüzyıllık birleşik makamlardan biri.

~ **perdesi,** *müz.* Türk musikisinde bir sekizliyi 24 eşit olmayan aralığa bölen türk dizisinin orta sekizlisindeki 22 ses; si koma bemol.

segamit,-ti, i. *Fr. cégamite min.* ◘ **Hidrozenkit.**

segman, i. *Fr. segment* < *Lat. secare,* kesmek'ten *segmentum, mek.* Piston-silindir mekanizmasında, pistonun ayırdığı iki ortam arasında sızdırmazlığı sağlamak için kullanılan kapatma organı. [*ing.* Piston-ring, packing ring, shoe]; ◘ *ŞEKİL: 425* — **OTOMOBİL PANOSU;** ◉ **fren** ~ ı, *tekn.* Fren tamburu üzerine dayanan ve çevresinde perçinli sürtünme balataları taşıyan hilâl biçiminde parça. [*ing.* Brake quadrant; *Fr.* Segment de frein]; ◉ **piston** ~ ı, *demir.* ◘ **Piston**; ◉ **sızdırmazlık** ~ ı, *tekn.* Motor silindirinde pistonun geçirimsizliğini sağlayan esnek halka. *(Pistonda oyulmuş bir yuva içine yerleştirilir ve çapı, piston çapından biraz büyüktür; bir anadoğru veya helise göre kesilir).* [*ing.* Piston-ring, packing-ring; *Fr.* Segment de piston]; ◉ **yağ** ~ ı, *tekn.* Karterdeki yağın emme zamanında yanma odasına sızmasını önlemek için, pistonun üst kısmındaki sızdırmazlık segman grupunun altına yerleştirilen ve çevresinde halka biçiminde delikli bir oluk bulunan özel segman.

~ **takma,** *otom.* Segmanları, patlamalı bir motorun pistonları üzerindeki yuvalarına yerleştirme. *(Bu segmanlar ikisi sızdırmazlık, biri yağlama segmanı olmak üzere genellikle üç tanedir ve pistonun çevresine üçte bir oranında art arda tespit edilir).*

segmantasyon, i. § ❶ *tıp.* Birbirine az çok benzeyen parçalara ayrılma, bölümlenme. [*ing.* Segmentation; *Fr.* Segmentation]; § ❷ *zool.* Embriyonu meydana getirmek üze-

re zigotun parçalara bölünmesi olayı. *(Zigot önce ikiye, sonra dörde, daha sonra sekize bölünür. Bölünmeler devam eder. Genel olarak, sırasıyle* **morulâ blastulâ** *ve* **gastrulâ** *evreleri meydana gelir ve sonunda embriyon oluşur).* [*İng.* Cleavage].

segmanter, s. *Fr. segmentaire.* Birçok parçalardan meydana gelmiş. [*İng.* Segmentary].

segno, i. *It.* **Al segno,** *müz.* İşarete *(Partisyonlarda, parçanın işaretlenmiş yerden tekrarlanacağını gösteren terim).* [*İng.* ve *Fr.* Al segno].

Segobrigius'lar, ç. öz. i. *esk. coğr. Liguria* asıllı galya halkı. Phokaia'lılar gelmeden önce marsilya topraklarında yaşıyorlardı. [*Lat. Segobrigii; Fr.* Ségobriges].

segue, *It. müz.* Partisyonlarda, belirli bir kısmın bir önceki kısım gibi çalınacağını gösteren terim. [*İng.* ve *Fr.* Segue].

~ **l'aria, segue allegro,** «arkadan gelen aria veya allegro'ya kesintisiz olarak, duraklamadan derhal geçiniz» anlamına gelir. [*İng.* ve *Fr.* Segue l'aria, Segue l'allegro].

seğirdim, i. < *seğirtmek* < *seğirt-i-m.* § ❶ Yaya koşusu. [*İng.* Distance run in a race; *Fr.* Course à pied; § ● Değirmene su veren oluktaki eğim; § ❸ *sil.* Top atıldığı zaman kundağın geri tepmesi. [*İng.* Recoil; *Fr.* Recul *(d'une pièce d'artillerie)*]; § ❹ *teşk. tar.* Yeniçeri ocağı için kesilen etleri mezbahadan alarak matbaha getirmekle görevli yeniçeri; ⊛ **pervane** ~ i, *den.* Büyük baş kıç dalgaları arasında kalınca, pervanenin devir sayısında meydana gelen anî ve şiddetli artış.

~ **aşçı ustaları,** *teşk. tar.* Et dağıtımına ve seğirtme törenlerine nezaret eden görevli. *(Bunların aşçılarbaşı adı verilen üç «eski» si /âmir/ vardı. Biri ağabölükbaşılarından, biri yayabaşılarından, biri de eski odalardandı. Altı ayda bir, saraya ve Paşakapısı'na kâhî denilen muska şeklinde içi kıymalı bir börek sunarak bahşiş alırlardı).*

~ **aşçıları,** *teşk. tar.* Yeniçeri ocağı aşçılarının bir kısmına verilen ad.

~ **halatı,** *den. esk.* Kürek ve yelken gemilerinde topların geri tepmesini azaltan halat.

~ **mengenesi,** *sil.* Kundağın geri tepmesini önlemeye yarayan mengene.

~ **ustaları,** *teşk. tar.* Seğirdim neferlerinin başında bulunan görevliler. *(Seğirdim ustaları dört kişiydi. Çerağ olarak çıkanların yerine seğirdim aşçısı getirilir veya taşra kalelerinden tayin yapılırdı).*

~ **üstüvanesi,** *den.* Topların seğirdimini hafifletmek izin beşikleri altına bağlanmış üstüvanelere denir. *(Bunların içerlerine sulu gliserin konur ve içinde pistonla, pistona bağlı bir rot düzeneği bulunur).*

~ **yolu,** § ❶ Kale bedenlerinde korunmalı yol. [*Fr.* Coursière]; § ❷ Han odaları önünde dar yol.

seğirdişmek, ortaklş. f. § ● Birlikte seğirtmek, koşuşmak; [*İng.* To run with one another, to struggle; *Fr.* Courir ensemble, se presser]; § ❷ Gayret etmek, emek harcamak, çabalamak. [*Fr.* Tâcher, faire tous ses efforts].

seğirmek, nsz. f. Hafif kımıldamak ve daha çok, vücudun bir yerinde deri ile birlikte derinin hemen altındaki kaslar hafif hafif çırpınmak: *Gözüm seğiriyor.* [*İng.* To twitch nervously, to tremble; *Fr.* Palpiter *(se dit surtout des mouvements involontaires que font la paupière, les nerfs etc.)*].

seğirtme, i. § ❶ Seğirtmek eylemi; § ● *balıkç.* Yemsiz kullanılan olta. [*İng.* Fishing line without bait].

~ **olta ile balık avı,** *balıkç.* Tatlı suda olta ipini makara yardımıyle akıntıya salıvererek, denizde ise hareket halindeki bir tekneden sarkıtarak balık avlama.

~ **zokası,** *balıkç.* Yanlarında bir yem, bir ölü balık, bir yalancı yem takacak iğneler bulunan kalaydan balık; hazırlandıktan sonra suya salınan zoka, balıkları çeksin diye durmadan kımıldatılır ve darbelerle yukarı çekilir.

seğirtmek, nsz. f. *esk. T. sekirtmek.* Çabuk adımlarla veya sıçrayarak yakın bir yere doğru yürümek: *Birdenbire kalkıp eve doğru seğirtti.* [*İng.* To run, to hasten; *Fr.* Presser le pas, courir en sautant, en faisant des pas répétés].

seğmen, seymen, i. *Osm.* < *Fars. seg-bān,* köpek bakıcısı'ndan, § ❶ *folk.* Düğün v.b. toplantılara ve bayram günlerinde yapılan törenlere mahallî elbiselerle atlı ve silâhlı olarak katılan gençlere verilen ad. *(Orta Anadolu'da /Ankara, Tokat, Kayseri/ ve bazı güney illerinde /Maraş, Gaziantep/ vardır.* [*İng.* Young man, armed and in national costume who takes part in a wedding procession]; § ● *teşk. tar.* Yeniçeri ocağına bağlı bir asker sınıfı. ◘ **Sekban.**

~ **başı,** *teşk. tar.* Seğmen sınıfına kumanda eden görevli.

seha, saha, i. *Osm.* < *Ar. anat. esk.* Beyin zarı.

sehab /sehāb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bulut. [*İng.* Cloud, clouds; *Fr.* Nuage]; § ❷ *mec.* Karanlık; § ❸ Kalabalık bir halde uçuşan böcek *(çekirge v.b.)* topluluğu.

sehabe /sehābe/, i. *Osm.* < *Ar. sehāb. esk.* Bir tek bulut. [*İng.* A single cloud].

sehabî, s. *esk.* § ● Bulutla ilgili; § ● Bulutumsu. [*İng.* Of tha nature of clouds, cloudy; *Fr.* Nébuleux,-euse].

sehabiye, s. *esk.* **Sehabî'**nin dişili.

sehai s. *esk.* Beyin zarıyle ilgili.

sehaib, ç. i. *Osm.* < *Ar. sehāb. esk.* Bulutlar; *Kış.*

sehaka, s. ◘ **Sahhaka.**

sehanet[1] /sehānet/. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıcak olma, sıcaklık. [*İng.* A being warm or hot, warmth, heat].

sehanet[2] /sehānet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kalınlık. [*İng.* A being or becoming thick, coarse, hard, thickness]; § ● Sıcaklık; § ● Katılık, sertlik.

sehavet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* Cömertlik, eli açıklık.

sehaya /sehāyā/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sehā. anat. esk.* Beyin zarları.

seher[1], i *Osm.* < *Ar.* § ● Tan yerinin ağarmasından az önceki zaman, sabahın erken saati ☆ *Eşanl.* **seher vakti.** [*İng.* Time just before dawn, early morning; *Fr.* Point de jour, matin]; § ● Kadın adı.

seher[2], i. *Osm.* < *Ar. patol. esk.* Geceleri uyumama hastalığı, uykusuzluk. [*İng.* A being sleepless at night, insomnia; *Fr.* Insomnie].

seherhiz /seher-hīz/, s. *Osm.* < *Ar. seher* + *Fars. hāsten.* > *hîz. esk.* Sabahları erken kalkan. [*İng.* Early riser].

☆ *Eşanl.* **erkenci.**

seherî /seherî/, s. *esk.* Seherle ilgili. [*İng.* Pertaining to early morning].

seheriye, s. *esk.* **Seherî'**nin dişili.

sehhar /sehhār/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. sihr. esk.* § ● Büyücü. [*İng.* Wizard, magician, sorcerer; *Fr.* Magicien,-ienne, sorcier, -ière]; § ● *mec.* Baştan çıkaran, büyüleyici, kuvvetle çeken. [*İng.* Charming, bewitching; *Fr.* Séducteur].

sehhare, s. *esk.* § ❶ **Sehhar'**ın dişili; § ● i. Çok güzel, büyüleyici kadın. [*İng.* Sorceress, witch].

sehî /sehî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Düz, doğru. [*İng.* Straight; *Fr.* Droite]; § ❷ *(Boy hk.)* Fidan gibi. [*İng.* Erect *(as a* cypress)].

sehil, sehl, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kolay. [*İng.* Easy, simple].

sehim,-hmi, i. *Osm.* < *Ar. sihr. esk.* § ❶ Pay, hisse. [*İng.* Portion, share; *Fr.* Action, part, portion]; § ● Herhangi bir yapı elemanının yük altında esneyerek verdiği bel; § ● *huk. esk.* Mirasçıların mirastaki belirli payları; § ● *inş.* İki ucundan tespit edilmiş bir kirişin yük altındaki bükülme payı. İki dişli kirişin daha sıkı birleşmesi için, kirişlere karşılıklı bir sehim verildikten sonra dişler açılarak birbirine geçirilir; § ❷ *mek.* Enine bir kuvvetin etkisi altında yatay bir parçanın nötr lifinin bükülme miktarı. [*Fr.* Flèche]; ☆ *Eşanl.* **ok;** § ● *sil. esk.* (a) Ucu sivri demirli değnek; (b) Yayla atılan kamış ok; ⊛ ~ **ler yöntemi,** *demir.* Sabit uzunluktaki bir kiriş bir eğri boyunca yürütülerek, bu kirişe tekabül edecek sehimleri ölçmeye ve düzeltmeye dayanan demiryolu eğrileri çizim yöntemi. [*Fr.* Méthode des flèches]; ⊛ **bir telgraf veya telefon telinin, bir antenin ve genel olarak havada asılı herhangi bir iletkenin** ~ i, *telekom.* Bu iletken ile asma noktalarını birbirine bağlayan doğru arasındaki en büyük düşey uzaklık: *Sıcaklığın etkisi ile bir telin uzanması sehimini arttırır.* [*Fr.* Flèche d'un fil télégraphique ou téléphonique, d'une nappe d'antenne, et, plus généralement, de tout conducteur suspendu en l'air]; ⊛ **güverte** ~ i, *den.* ◘ **Güverte.**

~ **kâğıdı,** *mal. esk.* Faizi aydan aya alınmak üzere, devlet hazinesine ödünç olarak verilen paraya karşılık alınan resmî senet

☆ *Eşanl.* **sehim.**

sehim /sehîm/, s. *Osm.* < *Ar. sehm.* Hisse sahibi

sehiv,-hvi, i. *Osm.* < *Ar. sehv.* Sonucu bakımından pek önemli olmayan yanlışlık, yanıltı, hata, yanılma. [*İng.* Mistake, inadvertence; *Fr.* Erreur, faute, omission].

sehl, s. ◘ **Sehil**

sehlen, z. *Osm.* < *Ar. sehl. esk.* Kolayca, kolaylıkla [*İng.* Easily; *Fr.* Facilement].

sehm[1], i. *Osm.* < *Fars. esk.* Korku, dehşet. [*İng.* Fear, terror, dread; *Fr.* Terreur, peur].

sehm[2], i. ◘ **Sehim.**

sehpa /sehpā/, i. *Osm.* < *Fars. sepâ.* § ❶ Ayaklı destek, çatkı. [*²İng.* Tripor, three legged stool or table]; § ❷ Küçük masa. *Fr.* Table ronde à trois pieds]; § ● Darağacı; § ❹ *esk.* Üç ayaklı masa veya iskemle; § ● *san.* Ressamların yapmakta oldukları tabloları yerleştirdikleri hafif ahşap destek. *(Üstüne tablo konan yatay tabla alçaltıp yükseltilebilir. Daha masif sehpalar, müzelerde veya sergilerde özel olarak seçilmiş eserlerin sergilenmesinde kullanılır).* [*İng.* Easel; *Fr.* Chevalet] ☆ *Eşanl.* **şövale;** § ● *inş.* Düşey iki dikme üstüne konulan yatay ahşap parça. [*İng.* Framing]; § ● *tekn.* (a) Üzerine işlenecek parça tutturulan ahşap tezgâh. [*İng.* Trestle; *Fr.* Chevalet]; (b) Tamir sırasında kullanılan payanda. [*İng.* Support; *Fr.* Chevalet] (c) İki dikme üzerine yerleştirilmiş yatay parça. [*İng.* Framing; *Fr.* Chevalet]; (d) Damcıların dam üzerine ve merdiven altına koydukları hasır örgü. [*Fr.* Chevalet]; ☆ *Eşanl.* **iskele;** § ● *dok.* (a) Çözgü makinesi arkasına yerleştirilen ve çözülecek iplik bobinlerini koymaya yarayan çağlık; (b) Halat yapımında, urganların üstünden geçtiği travers; (c) Sabit vargellerde fitil yumaklarının, büküm makinelerinde ise katlanmış iplik yumaklarının yerleştirildiği kısım; § ❷ s. Sehpa biçiminde olan; ⊛ ~ **ya çekmek,** *dey.* Asmak, asarak idam etmek, darağacına çekmek. [*İng.* To hang; *Fr.* Pendre au gibet]; ⊛ **atlama** ~ **sı,** *sp.* ◘ **Atlama;** ⊛ **bıçkı** ~ **sı,** *mar.* Biri aşağıda, diğeri üstte olmak üzere kereste biçenlerin biçilecek kerestevi yüksekte bulundurabilmek ve altından bıçkıyı çekmek için üstüne bindirdikleri sehpalar. [*İng.* Sawbench, saw-horse; *Fr.* Chevalet de sciage]; ⊛ **bumba** ~ **sı,** *den.* ◘ **Bumba;** ⊛ **çözgü** ~ **sı,** *dok.* ◘ **Çözgü;** ⊛ **döner** ~, *san.* ◘ **Döner;** ⊛ **dürbün** ~, *tiy.* ◘ **Dürbün;** ⊛ **heykeltıraş** ~ **sı,** *heyk.* Heykeltraşların çamurdan heykel yaparken kullandıkları üç ayaklı ve üstündeki tablası istenilen yüksekliğe çıkarılabilen sehpa. [*İng.* Sculptor's easel; *Fr.* Chevalet de sculpteur]; ⊛ **hızarcı** ~ **sı,** ◘ **Hızarcı;** ⊛ **huni** ~ **sı,** *kim.* ◘ **Huni;** ⊛ **katlanır** ~, ◘ **Katlanır;** ⊛ **nişan** ~ **sı,** *ask.* ve *sil.* ◘ **Nişan;** ⊛ **pusula** ~ **sı,** *den.* ve *hava.* ◘ **Pusula dolabı.**

~ **ayak,** *ask.* Bir askerî köprünün, birbirine eğik direklerle bağlı ve dibe dayanan kalaslardan meydana gelen sabit dayanağı. *(Kazıkların kullanılmasına engel olan, dibi kayalı akarsularda kullanılır).* [*Fr.* Chevalet-palee].

sehrenk, i. *Osm.* < *Fars. sehreng. dok.* İpekli bir kumaş türü. [*ing.* Three colored silk material].

sehtar /sehtâr/, i. *Osm.* < *Fars. sih* + *târ. müz.* Telli sazlardan biri. *(Rübaba benzer, üç tellidir).* [*ing.* Name of a stringed musical instrument resembling the rebab].

sehv, i. ◘ **Sehiv**.

sehven /seh:ven/, z. *Osm.* < *Ar.* Yanlışlıkla, yanılgıyle. [*ing.* By mistake, mistakenly, inadvertently].

sehviyat, ç. i. *Osm.* ◁*Ar. sehv* > *sehviyyât. esk.* Yanlışlar, hatalar. [*ing.* Mistakes].

seismograf, i. *Fr. séismographe. jeof.* ◘ **Sismograf**.

seismografi, i. *Fr. séismographie. jeof.* ◘ **Sismografi**.

seismogram, i. *Fr. séismogramme, jeof.* ◘ **Sismogram**.

seismoloji, i. *Fr. séismologie, jeof.* ◘ **Sismoloji**.

seismometre, i. *Fr. séismomètre. jeof.* ◘ **Sismometre**.

seismonasti, i. *Fr. séismonastie. bot.* Bir darbe veya bir cismin dokunması karşısında bitkisel bir organın gösterdiği anî hareket. *(Küstümotu yapraklarının pörsüyüp sarkması, böcekçil bitkilerin böcekleri yakalama hareketi birer seismonastidir).* [*ing.* Seismonasty].

seistan, i. ◘ **Sistan**.

sek, s. *Fr. sec.* § ❶ İçine su veya başka bir içki karıştırılmamış *(içki); Sek rakı, sek votka.* [*ing.* Dry *(wine)*]; § ❷ *(Beyaz şarap hk.)* Mayalanma sırasında içindeki bütün şeker alkole dönüşmüş olan. ☆ *Karş.* tatlı; § ❸ z. Su veya içki karıştırmadan: *Konyağı sek içmek.* [*ing.* Oryly].

sekam, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hastalık, illet, dert.

sekans, i. *Fr. séquence* < *Lat sequentia.* § ❶ *astr.* ◘ **Sıra**; § ❷ *oyun.* Aynı renkten ve birbirini kesintisiz izleyen en aşağı üç kâğıttan meydana gelen dizi. Sıralanış sayılarına göre «dörtlü», «beşli» denir. [*ing.* Sequence; *Fr.* Séquence]; § ❸ *müz.* Bir melodi veya ritim motifinin gam'ın değişik derecelerinde tekrarı. [*ing.* Sequence; *Fr.* Séquence]; § ❹ *sin.* Bir bütün meydana getiren planlar dizisi [*ing.* Sequence; *Fr.* Séquence]. ☆ *Eşanl.* **ayırım**.

sekant, i. *Fr. sécante. mat.* ◘ **Kesen doğru**; ◉ **bir açının ~ı**, *mat.* Bu açının kosinüsünün tersi *(sembolü: sec).* [*Fr.* Sécante d'un angle]; ◉ **bir argümanın hiperbolik ~ı**, *mat.* Bu argümanın hiperbolik kosinüsünün tersi. [*ing.* Sécante hyperbolique d'un argument].

sekban /sekbân/, i. *Osm.* < *Fars. segbân. ask.* ve *tar.* § ❶ Eskiden, Yeniçeri ocağına bağlı bir sınıf asker; § ❷ Osmanlı saraylarında av köpeklerine bakan kimse; ◉ **~lar çavuşu**, *ask.* ve *tar.* Sekban kumandanlarına verilen ad. *(Sekbanlar Yeniçeri ocağına bağlandıktan sonra, ocak çavuşluğu görevi de bunlara verildi. Ağa bölüklerinin kurulmasından sonra bu görev sekbanlardan alındı);* ◉ **~lar fırını**, *ask.* ve *tar.* Sekban, zagarcı ve haseki ortalarının besledikleri av köpeklerinin yediği ekmeğin pişirildiği fırın. *(Bu fırında ekmekçibaşının denetimindeki acemi oğlanlar hizmet ederdi. Ekmekçibaşından sonra halife, hamurkâr ve sınıfçı adı verilen görevliler vardı. Fırının defterini fodla kâtibi tutardı);* ◉ **~lar kâtibi**, *ask.* ve *tar.* Sekban ortalarından 18. Bölüğün kumandanı *(XVI. yüzyıldan sonra sekbanlar önemlerini kaybedince 34. Sekban bölüğünün mevcudu azaldı. Buna rağmen, sekbanlar kâtiblnin bölüğünde 400-500 kişi bulunurdu. Sekbanlar kâtibi sekban ulufelerinin dağıtılmasıyle görevliydi);* ◉ **~lar kethüdası**, *ask.* ve *tar.* Sekbanların en büyük kumandanı; ◉ **kır ~ı**, *ask.* ve *tar.* Hasat zamanı tarladaki ürünü korumakla görevli sekban. *(Bunlar mahallî idareler tarafından tayin edilir, ücretleri halktan toplanırdı);* ◉ **sarı ~**, *ask.* ve *tar.* Beylerbeyliği döneminde eyaletlerin disiplinini korumakla görevli sekbanlar. *(Bunlara halk arasında seğmen denirdi).*

~ bölüğü, *ask.* ve tar. Sekban ortalarındaki her bölüme verilen ad.

~ ortaları, *ask.* ve *tar.* Yeniçeri ocağının 65. ortasına verilen ad.

~ tazıları, *ask.* ve *tar.* Padişah ava çıktığı zaman kullanılan köpekler. *(Padişahla ava çıkan yaya ve süvari sekbanlar, av için özel olarak tazı ve zağar beslerdi. Bu köpeklere hassa fırınından «fodla» denilen bir çeşit pide çıkardı. Ava çıkmakla görevli sekbanlar, iyi bir tazı görünce padişah adına satın alırlardı).*

sekban.başı, b. i. *teşk. tar.* Osmanlılarda sekban ordularının kumandanı: *Hoca hiç bozmaz: Sekbanbaşı böyle ok atıyor;*

sekbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Başta bulunan köpek; § ❷ Takke, başlık.

sekel, i. *Fr. séquelle* < *Lat. sequi*, takip etmek > *sequela*, devam, sonuç. *patol.* Bir hastalığın klinik seyrî son bulduktan sonra devam eden fonksiyon veya doku bozukluklarına verilen ad. [*ing.* Sequelae, after-effects].

sekenat /sekanât/, i. *Osm.* < *Ar. sekne. esk.* Yerinde durma, kımıldanmama.

sekendiz, i. *astr.* ◘ **Satürn**.

sekene, ç. i. *Osm.* < *Ar. sâkin, oturan. esk. /Bir yerde/* Oturanlar: [*ing.* Inhabitants; *Fr.* Habitants].

sekeran /sekerân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sarhoşluk. [*ing.* A being drunk, intoxication; *Fr.* Ivresse].

sekerat /sekerât/, *Osm.* < *Ar. sekre*, sarhoşluklar'dan. *esk.* Sarhoşluk. [*ing.* Fits of intoxication; *Fr.* Ivresse, enivrement].

sekester, i. *tıp.* Ölmüş, hayatiyetini kaybetmiş *(gangrenli)* kemik parçası. [*ing.* Sequestrum; *Fr.* Séquestre].

seki[1], i. *esk. T. sekü.* Kimi atların ayağında, çok zaman bileğe veya dize kadar çıkan beyazlık. *(Tırnak tacının yalnız bir kısmında ise yarım seki, ayağı çepçevre sarıyorsa ve boyu kısa ise küçük seki, inciğin ortasına kadar uzuyorsa büyük seki, dize veya iç dize kadar uzuyorsa yüksek seki adını alır).* [*ing.* White stocking *(of a horse); Fr.* Balzane].

seki[2], i. *esk. T.* § ❶ *inş.* Direğin, tabanına konulan taş, direk ayaklığı. [*ing.* Stone seat; *Fr.* Pierre angulaire]; § ❷ Bir yapı cephesinde ve bir kapı önünde yüksek bir sahanlıkla çıkıntı yapan dış merdiven; § ❸ Oturmak amacıyle havuz kenarı v.b. yerlere konulan taş veya yine bu amaçla yapılmış set. [*ing.* Raised bank of earth]; § ❹ *ark.* Neolitik ve kalkolitik devir yerleşmelerinde, evlerde duvar boyunca uzanan ve oda zemininden 0,40 - 0,50 m yükseklikte olan çıkıntı. *(Oturmaya yarayan sekiler taştan örülür, üzeri çamurla sıvanırdı. Ayrıca yalnız topraktan olanları da vardı. Bazı yerleşmelerde sekilerin içine ölüler gömülürdü);* § ❺ *coğr.* Düz veya yüksekçe yer parçası; ◉ **akarsu ~ı**, *coğr.* ◘ **Akarsu**; ◉ **aşıntı ~sı**, *jeol.* ◘ **Aşıntı**; ◉ **barbata ~sı**, *mim.* ◘ **Barbata**; ◉ **binek seti ve ~sı**, *İnş.* ◘ **Binek**; ◉ **çökertl ~sı**, *coğr.* ◘ **Çökerti**; ◉ **devir ~ı**, *mim.* ◘ **Devir**; ◉ **kaya ~sı**, *coğr.* ◘ **Kaya**[1].

sekil, i. *Osm.* < *Ar. sıklet* > *sakil. tasav.* Bektaşî dervişlerinin boyunlarına astıkları taş.

sekili, s. Ayağında seki bulunan, sekisi olan, *sekili at.* [*ing.* With white stockings; *Fr.* Balzan,-ane].

sekinci, s. ve i. *Osm.* < *Ar. sekine*, sükûnet'ten. Sekincilik taraftarı. [*ing.* Quietist; *Fr.* Quiétiste].

sekinciiik,-ği, i. § ❶ *Miguel de Molinos* ile *Madam Guyon* tarafından ileri sürülmüş ve *Fenelon* tarafından kısmen benimsenmiş doktrin: *Fénelon*, bu doktrini *Explication des Maximes des Saints /Aziz Özdeyişlerinin Açıklanması/ /1697/* adlı eserinde ortaya koydu ama kitabın mahkûm edilmesinden sonra, *1699'da sekincilikten vazgeçti.* [*ing.* Quietism; *Fr.* Quiétisme]; § ❷ Islâm'da Tanrı'ya varmak için sessizliğe dalma, içe kapanma. *(Bir insanın bütün dünya işlerinden elini çekerek içine kapanması, sessizliğe dalması sonucu Tanrı'ya ulaşacağı inancı vardır. Tanrı birdir, onun birliği bütün evreni kuşatmıştır. Sürekli olarak eylemde bulunma, çaba gösterme insanı Tanrı'dan uzaklaştırır; bu yüzden ona ancak sessizlik, içe kapanış, Tanrı'dan başka her şeyden yüzçeviriş yoluyle varılır. Bunu yapmak için de takva gereklidir).* [*ing.* Quietism; *Fr.* Qulétisme]; ☆ *Eşanl.* **kiyetizm**.

sekine, **sekinet**, i. *Osm.* < *Ar. sekine* veya *sekinet. esk.* § ❶ Sakin olma, dinlenme. [*ing.* Tranquility, serenity, composure, calm]; § ❷ Gönül rahatlığı, huzur, erinç [*ing.* Comfort].

seklr,-rl, i. *Osm.* < *Ar. sekr. esk.* § ❶ Sarhoşluk. [*ing.* Drunkenness, intoxication; *Fr.* Ivresse]; § ❷ *tasav.* İnsanın kendinden geçişi.

sekitmen, i. ◘ **Sekmen**.

sekiz, s. *esk. T.* § ❶ Yedi artı bir, yedi ile dokuz arasındaki tam sayı. [*ing.* Eight; *Fr.* Huit]; § ❷ Sekizinci, sekiz sayısı ile gösterilen dizide olan: *Sayfa sekizdeki resimleri inceleyiniz.* [*ing.* Eighth; *Fr.* Huit, huitième]; § ❸ i. Yediden sonra gelen sayının adı ve bu sayıyı gösteren rakam: *8, VIII* [*Ing.* Eight; *Fr.* Le huit]; § ❹ Yedi artı bir birim. [*ing.* Eight; *Fr.* Huit, nombre de sept unités plus une]; § ❺ Bir ayın yedinci gününden sonra gelen gün: *Haziranın sekizinde yola çıktılar.* [*Ing.* Eight; *Fr.* Huit]; § ❻ *(Saat hk.)* Sabah 7 ile 9, akşam 19 ile 21 arasındaki zaman, 24 saatin sekizinci ve yirminci saati; ◉ **çift ~**, *sin.* ◘ **Çift**; ◉ **hafta ~ı**, **gün dokuz**, *müz.* ◘ **Hafta**; ◉ **orta ~ı**, *müz.* ◘ **Orta**.

~ çizmek, *sp.* Vücudun türlü bölümlerine *(8)* rakamının yazılışı biçiminde devinim yaptırmak.

~ köşe olmak, *arg.* Keyfi gelmek, keyifli olmak: *Görüyorum gene sekiz köşe olmuşsun, ağzın kulaklarına varıyor.*

~ mm.lik filim, *sin.* Eni 8 mm. olan filim. Dar filimlerin en küçüğü. [*ing.* ve *Fr.* 8 mm].

~ rakamı, *cerr.* 8 rakamına benzer sargı. [*Ing.* Figure of eight; *Fr.* Huit-de-chiffre].

~ tek, *sp.* Sekiz kürekli yarış teknesi. [*Ing.* Bow *(oarsman); Fr.* Huit].

sekizdişliglller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* alt takımının, Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Oklukirpimsiler *(Hystricomorpha)* bölümüne giren bir familyası. Görünüşleri sıçana benzer. Kısa, geniş ve kıllı kulakları vardır. Kuyruklarında pul çemberler bulunur. **Funda sıçanı** *(Octodon degus)*, **Bataklık kunduzu** *(Myocastor coypus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Octodontidae; Fr.* Octodontidés].

sekizer, s. Sekiz sıfatının üleştirme şekli. Her birine sekiz adet, her defasında sekizi birarada olan: *Sekizer kişilik gruplar yarışmaya hazırlanıyorlar.* [*ing.* Eight each, eight at a time; *Fr.* Huit à chacun, huit à huit].

sekiz.gen[*], b. i. ve s. § ❶ *mat.* Sekiz açısı olan: *Sekizgen şekli.* [*Ing.* Octogonal, eight-angled, eight-sighted; *Fr.* Octogonal,-ale, -aux, octogone]; § ❷ *mat.* Tabanı sekizgen olan: *Sekizgen piramid.* [*Ing.* Octogonal; *Fr.* Octogonal,-ale,-aux, octogone]; § ❸ Sekiz açısı ve sekiz kenarı olan çokgen: *Bir düzgün sekizgen.* [*Osm.* Müsemmen; *ing.* Octagon; *Fr.* Octogone].

sekizinci, s. Sekiz sıfatının sıradaki yeri, yedinciden sonra gelen; yedinci ile dokuzuncu arasındakinin sıra sayısı. [*Ing.* Eighth; *Fr.* Huitième].

~ çelgi, *sp. (Eskrimde).* Yalnız dürtücü ve delici kılıçlarda, gövdenin aşağı-dışarı kesimini *(doğrultusunu) korumak için* uygulanan çalgı. *(Namlu ucu biraz aşağıya doğru eğik, savut tutan el dışta ve altıncı çelgi yerinde, tırnaklar yukarı dönük tutulur).* [*Osm.* Sekizinci siper; *ing.* Octave; *Fr.* Octave].

sekizkollular, ç. b. i. *zool.* Çift solungaçlı, kafadanbacaklı yumusakçalar [illegible] ahtapot, *argonaut, eledona.* [illegible] kapsar. Sekizkollular'ın her kolunda bir veya iki sıra üzerine diz'li bosnuzsu çembersiz

çekmenler bulunur. İç kavkıları ise çok ilkeldir. Hepsi denizde yaşar; çoğu denizin dibinde sürünerek hareket eder; fakat bir kısmı enginlerde yaşamağa elverişli bir uyum kazanmıştır. Bazıları binlerce metre derine iner. Bu gibiler çoğunlukla saydam vücutluysa da, diğerleri siyahtır. Bunlarda bazen gayet mükemmel ışık organları ve kıyılarda yaşayanlarda bulunmayan bir çift sırt yüzgeci bulunur. [*Lat.* ve *ing. Octopoda; Fr.* Octopodes].

☆ *Eşanl.* **oktopoda.**

sekizli, s. § ❶ Kendinde herhangi bir şeyden sekiz tane bulunan, sekiz parçayı içine alan. [*ing* Having eight; *Fr.* Qui contient huit]; § ❷ *ed.* (a) Sekiz mısradan meydana gelen şiir; (b) Daha uzun, manzum bir eser içindeki sekiz mısralık bent. [*Ing.* Octave, octet; *Fr.* Huitain]; § ❸ *müz.* (a) Birbirini takip eden sekiz sesten oluşan dizi. *(Bu dizi, türk musikisinde tam bir makam dizisi oluşturur;* (b) Aralarındaki açıklık. *(Rast ile gerdaniye; dügâh ile muhayyer; acem aşiran ile mahur v.b.)* (c) Armonide alt alta konulmuş sekiz ses mesafesinde iki nota veya bu iki nota arasındaki armonik aralık; (d) Sekiz ses kısmından meydana gelen ses veya çalgı için yazılmış beste; bunu, çifte dörtlü ile karıştırmamak gerekir, zira bu toplulukta gerçek olarak dört ses vardır ve her ses iki çalgıcı tarafından icra edilir. *(Schubert, Stravinsky sekizli topluluklar için eserler bestelediler).* [*ing.* Octet, octette; *Fr.* Octuor]; (e) Sekiz şarkıcı veya sekiz çalgıcıdan meydana gelen bir oda müziği topluluğu. [*ing.* Octet, octette; *Fr.* Octuor]; § ❹ *oyun.* Üzerinde sekiz işaret bulunan iskambil kâğıdı: *Sinek sekizlisi.* [*ing.* The eight *(of a suit of cards); Fr.* Huit].

~ **desen kâğıdı,** *dok.* Özellikle jakarlı tezgâhlara çekilecek büyük desenler için kullanılan ve geniş kareleri 64 küçük kareye bölünmüş olan desen kâğıdı. [*Fr.* Huit-en-huit].

sekizlik[1], s. § ❶ Sekiz değerinde olan, içinde sekiz tane bulunduran. *(ing.* Worth or containing eight; *Fr.* Qui vaut huit *(piastres, etc.),* composé de huit parties]; § ❷ *müz.* Dörtlüğün yarı süresine, birliğin sekizde bir süresine eşit nota. [*ing.* Quaver; *Fr.* Croche]; ⊙ **dokuz** ~, *müz.* ◘ **Dokuz; dört** ~, *müz.* ◘ **Dört.**

Sekizlik[2]**,-ği,** öz. i. *astr.* Güney kutbunu da kapsayan Güney gökküresi takımyıldızı; *Tavus* ile *Hintli*'nin altında bulunur. İçinde, çıplak gözle görülen çok az yıldız vardır. [*Osm.* Tesmin; *Lat. Octans, (= oct); ing.* Octant; *Fr.* Octant].

sekiz.yüzlü, b. i. *mat.* Sekiz düzlem parçasıyle çevrelenmiş cisim. [*Osm.* Zü-semâniyetül-vücûh; *ing.* Octahedron; *Fr.* Octaèdre]; ◘ *ŞEKİL: 82* — **BİLLÛRLAR;** ⊙ **düzgün** ~, Yüzleri eşkenar üçgenler olan sekizyüzlü [*ing.* Regular octahedron; *Fr.* Octaèdre régulier]; ⊙ **kübik** ~, *min.* ◘ **Kübik.**

seklüzyon, i. *Fr. séclusion. biy.* Bir bitki veya hayvanın elverişsiz ortam şartlarından korunmak amacıyle kazandığı fizyolojik uyum. [*ing.* Seclusion].

sekme, i. § ❶ Sekmek eylemi. [*ing.* Hopping, ricochet; *Fr.* Rebondissement, saut sur un pied]; § ❷ *ask.* Bir merminin, esnekliği gereği yere veya herhangi bir cisme vurduktan sonra sıçraması. [*ing.* Ricochetting; *Fr.* Ricochet]; ❸ *dans.* Bir ayak üzerinde yükselip aynı ayak üzerine düşerken öteki ayağı öne, geriye veya yana doğru kaydırarak yapılan sıçrama.

~ **atışı,** *ask.* Vauban tarafından icat edilen ve bir merminin toprağa girmemek; fakat zıplamak üzere küçük bir düşüş açısı çizerek yere vurmasıyle yapılan atış. [*ing.* Ricochet fire; *Fr.* Tir à ricochet].

~ **izi,** *ask.* Seken bir top mermisinin toprak üzerinde bıraktığı iz.

sekmen, i. < *sekmek. h. d.* § ❶ Arkalığı olmayan iskemle. ☆ *Eşanl.* **sekitmen;** § ❷ Basamak.

sekmez, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Tek ayak üzerinde veya iki ayak bir arada sıçramak veya sıçrayarak ilerlemek: *Serçeler seke seke yürür.* [*ing.* To hop, to run in a series of jumps; *Fr.* Aller à clochepied, Marcher en sautant sur un pied]; ⊙ ❷ Art arda yere dokunarak gitmek: *Taş seke seke gözden kayboldu;* § ❸ Aralık vermek: *Hastanın ateşli bir gün bile sekmedi;* § ❹ Su yüzüne veya sert bir yüzeye çarparak sıçraya sıçraya ilerlemek: *Denize savurduğu taş dört kere sekti.* [*ing.* To ricochet; *Fr.* Ricocher]; § ❺ Bir yere çarparak yön değiştirmek; § ❻ *(Olumsuz şekliyle)* Kesintiye uğramak, sürüp gitmek; § ❼ *den. (rüzgâr hk.)* Birdenbire yön değiştirmek; ⊙ **dalga üzerinde** ~, *den. (gemi hk.)* Kısa ve sık olarak başı ve kıçı üzerine gömülüp doğrulmak.

sekonder, s. *(«ikinci derece» anlamında Fr. secondaire.* § ❶ *elek.* ve *kim.* ◘ **ikincil;** § ❷ *karakteroloji.* Heymans ve Wiersma'nın karakterolojisinde, sekonderlik niteliği taşıyan kişiye denir. *(Heymans ve Wiersma'nın tanımladığı sekonder kişi, içedönük kişiye benzer. Bu sonuncu tip Jung tarafından tasvir edilmiştir).* [*Ing.* Secondary; *Fr.* Secondaire].

~ **çeper.** *bot.* ◘ **Çeper.**

~ **daimi doku.** *bot.* ◘ **Doku.**

~ **doku,** *bot.* ◘ **Doku.**

~ **kabuk,** *bot.* ◘ **Kabuk.**

~ **korteks,** *bot.* ◘ **Korteks.**

~ **ksilem,** *bot.* ◘ **Ksilem.**

~ **meristem,** *bot.* ◘ **Meristem.**

~ **mil,** *tekn.* Bir transmisyonda hareketin çıkış mili. [*ing.* Output shaft; *Fr.* Arbre secondaire].

~ **özkolları,** *bot.* ◘ **Özkolu.**

~ **röle,** *elek.* ◘ **Röle.**

~ **süspansiyon,** *tekn.* Birçok yay kademesi bulunan bir süspansiyonda, zeminden itibaren ikinci kademe. [*ing.* Secondary suspension; *Fr.* Suspension secondaire].

sekoya, i. *Lat. sequoia (Kaliforniya yerlilerinin dilinden) bot.* Porsukgiller *(Taxodiaceae)* familyasından, Kaliforniya'da yetişen, herdem yeşil, yüksekliği ve uzun ömürlülüğüyle ünlü kozalaklı ağaç. Yaşlı gövdelerin çok kalın (15-25 sm.), üzeri çatlaklı kırmızı kahverengi kabuğu vardır. Genç sürgünler önceleri yeşil sonra kırmızı kahverengindedir. Kış tomurcukları kiremitvari dizilen pullarla örtülmüştür. Yaprakları güzel mavi-yeşil renkte, çok küçük ve sivridir, kışın dökülmez; yaprak kesiti üçgen şeklinde görünür. Ana sürgünlerdeki yapraklar almaşık olarak dizilmişlerdir. Bunların önemli bir kısmı sürgüne yapışıktır. Halbuki ikinci derecedeki sürgünlerde yer alanlar yalancı tüysü bir dizilişe sahiptir. Terminal veya yan durumlu olan erkek çiçekler bir eksen üzerinde sarmal dizilmiş çok sayıdaki pullardan meydana gelmiştir. Dişi kozalak ise 15-20 puldan meydana gelmiştir. Her bir pulun altında 3-7 tane tohum tomurcuğu vardır. Sekoya'nın yüksekliği 140 m.'yi bulabilir. Bir sekoya ağacından alınmış 250 sm. çapında enine bir kesit üzerinde 2.000'den fazla yaş halkası sayılmıştır ki, 2.000 yıldan fazla bir zamanı ifade eder. Sekoyalar soğuk bölgelerde Üçüncü zaman tabakalarında fosil olarak pek yaygındır *(Spitzberg v.b.)* Tohumlar çoğunlukla ağacın gölge saldığı alana düştüğü için kolay kolay çimlenip gelişemez. Sekoya'nın iki türü vardır: **Sahil sekoyası** *(S. sempervirens)* ve *S. gigantea.* [*Lat.* ve *ing. Sequoia; Fr.* Séquoia]; ⊙ **sahil** ~ **sı,** *bot.* Kuzey Amerika'nın Pasifik sahillerinde yayılmış olan, Avrupa'da yetiştirilen, boyu 110 m., çevresi 25 m. ye ulaşan bir sekoya türü. Ana sürgünlerdeki yapraklar 16, yan sürgünlerdekiler ise 6-18 mm. uzunluğunda, yassı ve iki yüzlüdür. Koyu veya mavimsi yeşil, üst yüzü hafif kabarıktır. Alt yüzünde iki beyaz stoma çizgisi vardır. Yatay kesitlerinde iki reçine kanalı görülür. Yumurta biçimindeki kozalak 2 - 2,5 sm. uzunlukta, kahverengindedir. Birinci yıl içerisinde olgunlaşır. Sürgün verme özelliğine sahiptir. Fevkalâde dayanıklı, öz kısmı koyu kırmızı renkli değerli odunu vardır; Amerika'da «*red wood*» adıyle tanınır. Rutubete iyi dayanır ve her çeşit dış işlerinde, kimya ve besin sanayiinde kullanılacak kapların yapımında faydalanılır. İstanbul'un park, bahçe ve eski korularında, muhtelif yaşta ve büyüklükte örnekleri vardır. [*Lat. Sequoia sempervirens*].

sekr, i. ◘ **Sekir.**

sekran /sekrân/, s. *Osm.* < *Ar. sekr. esk.* § ❶ Sarhoş. [*ing.* Drunk, intoxicated; § ❷ *huk. esk.* Sarhoşluktan konuşamayacak ve uygunsuz şekilde hareket edecek durumda olan kimse. *(Bu halde olana had cezası uygulanır).*

sekraniyet, i. *esk.* Sarhoşluk. [*ing.* Drunkenness].

sekre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sarhoş olma, sarhoşluk; § ❷ Baygınlık, dalgınlık.

sekresyon, i. *Fr. sécrétion. biy.* Salgı maddeleri. *zool.* ◘ **Salgı.**

sekreter, i. *Fr. secrétaire.* § ❶ Haberleşmeleri steno ve daktilo ile sağlayabilen, mektup yazabilen ve yazışmaları düzenleyebilen memur veya memure. [*Ing.* Secretary]; § ❷ Yazman, kâtip: *Bir partinin sekreteri;* ⊙ **genel** ~, Bir teşkilâtın genel işlerini yöneten görevli: *Birleşmiş milletler genel sekreteri.* [*Osm.* Kâtib-i umumî; *ing.* General secretary; *Fr.* Secrétaire général]; ⊙ **özel** ~, Müdür veya amirin özel işlerini gören memur. [*ing.* Private secretary; *Fr.* Secrétaire privé].

~ **kuşu,** *zool.* ◘ **Sekreterkuşu.**

sekreter.kuşu, b. i. *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Yılan-akbabasıgiller *(Serpentariidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 125 cm. Çok yüksek bacaklı ve uzun boyunludur. Tüyleri mavi-külrengi olur. Afrika'da yaşar. [*Lat. Sagittarius serpontarius; ing.* Secretary bird; *Fr.* Serpentaire, secrétaire].

☆ *Eşanl.* **yılan akbabası.**

sekreterlik,-ği, i. § ❶ Sekreterin işi, görevi. [*ing.* Secretaryship; *Fr.* Secrétariat]. ☆ *Eşanl.* **yazmanlık;** § ❷ Bir veya birçok sekreterin yazı, dosyalama gibi işlerde çalıştığı büro: *Sekreterliğe başvurmak.* [*ing.* Secretary office, secretariat(e); *Fr.* Secrétariat].

~ **okulu,** *eğt.* Resmî ve özel iş alanlarına gerekli bilgileri ve maharetleri kazanmış sekreterler yetiştiren ve öğretim süresi iki yıl olan meslek okulu.

sekretin, i. *Fr. sécrétine. fiz.* Asidli kimüsle temas edince onikiparmak bağırsağı mukozasında oluşan hormon. *(Bir iç salgı olan sekretin, kan dolaşımına geçerek pankreas salgısını başlatır, ayrıca safra ve bağırsak özsuyu salgısını artırır. Sindirim için mutlaka gereklidir).* [*ing.* Secretin].

seks, i. *Fr. sexe* < *Lat. sexus.* ◘ **Cinsiyet.**

seksapel, i. *Ing. -Amerikanca sex-appeal, cinsel cazibe. /Bir kimseden, özellikle bir kadından söz ederken/* Arzu uyandıran fiziksel güzellik. [*ing.* ve *Fr.* Sex-appeal].

seksek,-ği, i. < *sekmek.* Tek ayak üzerinde sekerek oynanan bir çocuk oyunu. [*ing.* Hop-scotch; *Fr.* Jeu d.enfant dans lequel les participants sautent à cloche-pied].

seksen, s. *esk. T. sekiz on* veya *seksün* § ❶ Sekiz kere on. Yetmiş dokuz artı bir; yetmiş dokuz ile seksen bir arasındaki tam sayı. [*Ing.* Eight; *Fr.* Quatre-vingt]; § ❷ Sekseninci, seksen sayısı ile gösterilen dizide olan: *Fasikül seksen (80).* [*ing.* Eightieth; *Fr.* Quatrevingt, quatre-vingtième]; § ❸ i. Yetmiş dokuzdan sonra gelen sayının adı. [*Ing.* Eighty; *Fr.* Quatre-vingt]; § ❹ Seksen sayısını gösteren rakamın adı, 80, LXXX. [*ing.* Eighty; *Fr.* Quatre-vingt]; § ❺ Yetmiş dokuz artı bir birim. [*ing.* Eighty; *Fr.* Quatre-vingt].

~ **kere,** *dey.* Pek çok.

seksener, s. Seksen sıfatının üleştirme şekli, sekseni birarada. [*Ing.* Eighty each, eight at a time; *Fr.* Quatrevingts chacun ou par chacun, quatre-vingts par quatre-vingts].

sekseninci, s. Seksen sıfatının yeri, yetmiş dokuzuncudan sonra gelen; yetmiş doku-

zuncu ile seksen birinci arasındakinin sıra sayısı: *Sekseninci kuruluş yılı: Sekseninci satır.* [*Ing.* Eightieth; *Fr.* Quatre-vingtième].

seksenlik, s. § ❶ İçinde seksen sayı bulunan: *Seksenlik üç elma sandığı.* [*Ing.* Worth or containing eighty; *Fr.* Qui vaut quatre-vingts *(piastres etc.)*]; § ❷Seksen yaşında olan: *Seksenlik bir adam.* [*Ing.* Octogenarian; *Fr.* Octogénaire].

seksiyon, i. *Fr. section.* § ❶ Kısım, bölüm; § ❷ *biy.* Birbirine çok yakın türlerden veya cinslerden meydana gelen bölüm. *(Çoğu zaman aynı seksiyona bağlı türler arasında döllenme mümkündür; bir seksiyondaki canlılar diğer seksiyondaki türlerle ya hiç döllenmez ya da çok zor döllenir).* [*Ing.* ve *Fr.* Section].

seksolog, i. *Fr. sexologue.* Seksoloji uzmanı. [*Ing.* Sexologist].

seksoloji, i. *Fr. sexologie.* Cinsiyetle ilgili problemleri inceleyen bilim. [*Ing.* Sexology].

☆ *Eşanl.* **cinslikbilim.**

sekson, i. *ask. tar.* Yeniçeri ocağının 71. ortasına verilen ad. [*Ing.* Hound from Saxony].

☆ *Eşanl.* **Samsun, Sansun.**

seksoncu, i. *ask. tar.* Yeniçeri ocağındaki 71. Ortaya bağlı olanlara verilen ad. *(Görevleri padişahın ve köpeklerini yetiştirmekti. Bu köpekler samsun cinsiydi. Ayı avlamaya yarardı. Teşkilât Yeniçeri ocağıyla birlikte ortadan kaldırıldı /1826/).*

☆ *Eşanl.* **Samsuncu, Sansuncu.**

seksonomi, i. *Fr. sexonomie* < *Lat. sexus,* cinsiyet + *yun. nomos,* kanun. *biy.* Cinsiyetin oluşum ve dağılım kanunlarını inceyen bilim. [*Ing.* Sexonomy].

sekstant, i. *Fr. sextant* < *Lat. sextans,* bir bütünün altıda biri. § ❶ Bir dairenin altıda biri. ☆ *Eşanl.* **altılık**; § ❷ *astr.* Taksimatlı lemp'i 60° *(çemberin altıda biri)* olan ve gözlemci veya uçaktan bir gökcisminin yüksekliğini ölçmeye yarayan yansıtmalı âlet. [*Ing.* ve *Fr.* Sextant]. ◘ *ŞEKİL: 478* — **SEKSTANT.**

~ **düzeltme,** *den.* ◘ **Düzeltme.**

sekstant, öz. i. *Lat. sextans. astr.* Aslan takımyıldızının altında yer alan, ekvator bölgesinin küçük takımyıldızı; en parlağının kadiri 4, 5 i geçmeyen zayıf yıldızlardan meydana gelir. [*Lat. Sextans,-tis (= Sex; ing.* Sextans; *Fr.* Sextant]. ◘ *ŞEKİL: 518* — **TAKIMYILDIZLAR** I.

sekstilyon, i. *Fr. sextillion* < *Lat. sextus, altıncı. mat.* Bir milyon kentilyon, yani 10^{36}. [*Ing.* Sex(t)illion].

seksiyonör,-rü, i. *Fr. sectionneur. elek.* ◘ **Ayırıcı.**

sekstuor, i. *Fr. sextuor. müz.* ◘ **Altı.**

seksüel, s. *Fr. sexuel,-elle.* Eşeysel, cinsel. [*Ing.* Sexual, generic].

~ **üreme,** *bot.* ◘ **Üreme.**

seksüpar, s. *Fr. sexupare. biy.* Eşeyli bireyler meydana getiren. *(Bu sıfat, kendilerinden önceki partenojenetik döllerle, kendilerinden olan eşeyli bireyler arasında fark bulunmayan yaprak bitleri için kullanılır).* [*Ing.* Sexuparous].

sekt, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sesini bir süre için soluk almaksızın durdurma, susma; § ❷ *ed. esk. Şiirde söyleyişe ahenk sağlamak* amacıyle yapılan duraklama; ◉ ~ **i melih,** *ed. esk.* Aruz vezninde genel uyumun, güzel bir düşünceyi anlatmak amacıyle bozulması. [*ing.* Interval of silence between two musical notes].

sekte, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Durma, kesintiye uğrama, kesilme: *Kalb sektesi.* [*ing.* Stoppage, interruption of any action or business; *Fr.* Arrêt, interruption; § ❷ Durgu: *Bu iş sekteye uğradı.* [*Ing.* Pause; interval]; § ❸ Ket: *İşime sekte vurdu;* § ❹ *esk.* Bozukluk, bozulma; § ❺ *ed. esk.* Aruz vezninde bir sesin düşmesinden ileri gelen uyumsuzluk. *(Şiirde akıcılığın bozulmasına yol açan sekte divan edebiyatında bazen bir başarısızlık sayılırdı. Sekte, daha çok alışılan kavramlar arasında kurulmak istenen bağlantı yüzünden ortaya çıkardı. Tanzimat döneminden sonra sekte çok önemli sayılmadı);* § ❻ *tıp. esk.* (a) Kanın birdenbire durması; (b) İnme, felç. [*Ing.* Apoplexy; *Fr.* Apoplexie]; ◉ ~ **ye uğramak,** *dey. Kesilmek, durmak.* [*ing.* To cease; *Fr.* S'arrêter]; ◉ **kalb** ~ **si,** *tıp.* ◘ **Kalb.**

~ **vermek,** *dey.* Kesintiye uğramak. [*Ing.* To give o respite, to relax].

~ **vurmak,** *dey. (Bir işi)* Engellemek, güçleştirmek. [*Ing.* To interrupt; to cause to stop; *Fr.* Empêcher, faire obstacle].

sektirme, i. § ❶ Sektirmek eylemi. [*ing.* Causing to rebound or to ricochet, hopping, skipping]; § ❷ s. Sektirerek yapılan; § ❸ *res.* Işık dağıtımı, bir tabloda, ışığı, belli başlı figürlerden ikinci derecede kısımlar üstüne kaydırmak.

~ **endaht,** *sil.* Yatık mahrekle yapılan atış: *(Bu tip atışta mermi sekerek gider).*

sektirmek (-i), f. § ❶ Sekmek eylemini yaptırmak; § ❷ *(Olumsuz şekliyle)* Aksatmamak, aralıksız ve kesintisiz yapmak.

sektirmeli, i. *müz.* Hızlı, kısa yay darbesi; yay, bürtülen telî her notadan sonra dikey olarak terk eder; meydana gelecek sıçramaların tabiî oluşunu sağ elin esnek pozisyonu sağlar. *(Sektirme, keman, viyola, viyolonsel üstünde uygulanır.* [*Ing.* Hopped, skipped; *Fr.* Sautillé].

sektör,-rü, i. *Fr. secteur.* § ❶ Daire dilimi. [*ing.* Sector]. ◘ *ŞEKİL: 222* — **GEOMETRİ II.**; § ❷ Bölüm, kısım: *Özel sektör;* § ❸ Kesim; § ❹ Bölge. [*ing.* District area]; § ❺ *dok.* Arabalı vargellerde, iğ devirlerini *(iplik bükümlerini)* ve iplik saplarının iğler üzerine sarılmasını düzenleyen eleman. [*ing.* Sector; *Fr.* Secteur].

~ **noktası,** *hava.* Bir yolun bölündüğü veya işletme frekansını değiştirecek şekilde tarifeli seferlerin başladığı veya bittiği bir nokta. [*ing.* Sector point; *Fr.* Point de secteur].

sekuvaniyen, i. ve s. *Fr. séquanien (Eski galya halkı Sequani'ler) jeol.* Üst lüzitaniyen. [*ing.* Sequanian].

☆ *Eşanl.* **astarsiyen.**

sel, i. *Osm.* < *Ar. seyl.* § ❶ Sürekli yağmurlardan veya eriyen karlardan meydana gelip, önüne ne gelirse alıp götüren taşkın su. [*Osm.* Seylâb; *ing.* Torrent;(flood), inundation; *Fr.* Torrent]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Hareket halindeki büyük kalabalık, yığın. [*Ing.* Flow; *Fr.* (É)coulement]; ◉ ~ **i suyu kalmamış,** *dey.* Suyu uçmuş *(yemek veya meyve));* [*ing.* Completely dry *(food or fruit)*]; ◉ ~ **li yağmur,** *coğr.* ◘ **Sağanak;** ◉ **çamur** ~ **i,** *coğr.* ◘ **Çamur.**

~ **akışı,** *mek.* Üzeri açık bir kanalda, hızı, yüzey dalgalarının yayılma veya kabarma hızını aşan akış. [*ing.* Torrential flow; *Fr.* Écoulement torrentiel].

~ **gibi (akmak),** *dey.* § ❶ *(sıvılar hk.)* Bol ve gür (akmak). [Ing. (To flow) as a flood, (to stream) as a torrent]; § ❷ *(Zaman hk.)* Çabuk ve hızla *(geçmek): Zaman şekilden şekle giriyor, yıllar sel gibi akarak geçip gidiyor;* § ❸ *(insan hk.)* Kalabalık bir halde *(yürümek): İnsanlar caddeden sel gibi akıyor.*

~ **gider kum kalır, (kişi ettiğini bulur),** *at.* Geçici durumlara güvenmek doğru değildir. Herhangi bir durumda önemli olan, kalıcı öğelerdir. Gelip geçici olanlar değil. [*Ing.* Depend not on transitory things but on essential things].

~ **ile gelen, yel ile gider (yel gibi gelen sel gibi gider),** *at.* Emek çekilmeden ele geçen para; gereksiz yerlere harcanır, çarçur olur gider.

~ **lav,** *jeom.* ve *hidr.* ◘ **Lav.**

~ **önünden kütük kapmak,** *dey. (Bir şeyin)* güç ve tehlike ile elde edildiğini anlatır.

~ **yarıntısı,** Yamaçlarda birbirine koşut *(paralel)* olarak yamaç aşağı uzanan yarıntılar. [*ing.* Watercut].

~ **yatağı,** Sel geçen yer. [*Ing.* Torrent bed; ravine; *Fr.* Ravin].

~ **yatağının (~ yarıntısının açılması),** *jeom.* Sel yatağının oluşması. *(Bu olay, şid-*

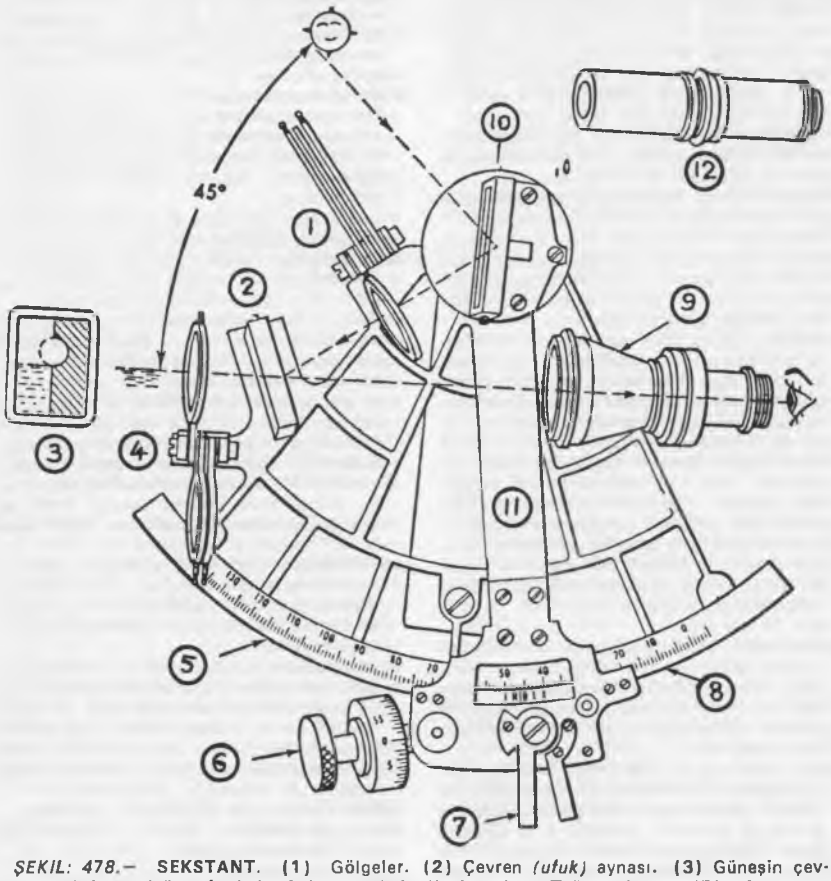

ŞEKİL: 478.— **SEKSTANT.** (1) Gölgeler. (2) Çevren *(ufuk)* aynası. (3) Güneşin çevrene *(ufka)* değmesi. (4) Gölgeler. (5) Kavis. (6) Teğet vidası. (7) Gevşetme düzeneği. (8) Kavis. (9) Teleskop. (10) Gösterge aynası. (11) Kol. (12) Düz görme tübü.

detlî sellenmeyle toprağın hızla yarılması sonucu meydana gelir. Doğal şartlarda buzul çevresi alanlar dışında, cılız bitki örtülü bölgelerin özelliğidir. Bitki örtüsünün insanlar tarafından ortadan kaldırılması sel yataklarının oluşmasına yardım eder. Sel yatağı açılması, tarım veya otlamanın sebep olduğu aşındırmanın en sık rastlanan biçimidir). [*Ing.* Gullying, Hollowing out; *Fr.* Ravinement].

selâcıka /selâcıka/, ç. i. *Osm.* < *Ar. Selçük. sek.* Selçuklular.

seladang, i. *zool.* ◘ Yaban sığırı.

seladon[1], ç. i. *Fr. céladon (Astrée romanının kahramanı Céladon'un adından).* Solgun ve buğulu duygusu veren açık yeşil renk. [*Ing.* Celadon green].

seladon[2], i. *Fr. céladon. seram.* Demir oksidli bir sırla kaplanmış ve indirgeme yoluyle pişirilmiş porselen toprağı. [*Ing.* Celadon].

seladonit,-ti, i. *Fr. céladonite. min.* Hidratlı doğal demir ve potasyum silikat; glokoni'ye benzer. *(Piroksenin bozunmasından meydana gelir).* [*Ing.* Celadonite].

☆ *Eşanl.* yeşil toprak.

selâhiyet, i. ◘ Salâhiyet.

selâm /selâm/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Bir kimseye rastlandığı, birinin yanına varıldığı veya yanından uzaklaşıldığı zaman kendisine çeşitli söz, işaret veya hareketle yapılan nezaket gösterisi. [*Ing.* Salutation, greeting, salute; *Fr.* Salut]. ☆ *Eşanl.* **esenleme**; § ❷ *esk.* Barış, uzlaşma, rahatlık. [*Ing* Peace, concord]; § ❸ *esk.* Tehlikeden uzak olma, sonu iyi ve hayırlı çıkma [*Ing.* Safety; security]; § ❹ *esk.* Gelip geçici olmama, kalımlı, *(Tanrı'nın sıfatlarındandır);* § ❺ *esk.* Tanış, bildik; § ● *ask.* Bir askerin, üstüne, bayrağa, cenaze alayına v.b. gösterdiği saygı davranışı. [*Ing.* Salute; *Fr.* Salut]; § ❼ *den.* Savaş veya ticaret gemilerinin birbirlerine rastladıkları zaman gösterdikleri saygı davranışı. *(Bir yabancı savaş gemisi, limana demirlerken kıyı bataryasıyle selâmlaşır).* [*Ing.* Salute; *Fr.* Salut]; § ● *sp.* Bir eksrim karşılaşmasından önce eskrimcilerin nezaket kurallarına uyarak silâhlarıyle karşılıklı olarak yaptıkları hareket. [*Ing.* Salute with the foils; *Fr.* Salut d'armes]; § ❽ *tasav.* Sema sırasında, dört bölüme ayrılan âyini şerifin devreleri arasında yapılan duraklama. ☆ *Eşanl.* **dört selâm**; ⊙ ~ **a durmak**, *dey.* Bir büyük veya üste selâm vermek üzere saygıyle ayağa kalkmak. [*Ing.* To rise respectfully to receive the salute of a superior; *Fr.* Se tenir debout pour recevoir ou saluer un supérieur]; ⊙ ~ **ını sabahı kesmek (birleyle)**, *dey.* Bir kimseyle bütün ilişkileri kesmek. [*Ing.* To cease relations with; to ignore somebody completely; *Fr.* Rompre l'amitié]; ⊙ ~ **ını esirgemek**, *dey.* Selâm vermemek, ilgilenmemek.

~ **ağası**, *teşk. tar.* Sadrazam ve bazı vezirlerin mahiyetinde bulunan teşrifatçı.

~ **bası**, *tasav.* Sema âyininde, dört selâm faslından birinin bitmesine verilen ad.

~ **çavuşu**, *teşk. tar.* Alaylarda, padişah ve sadrazamı, atlarına binerken ve inerken alkışlamakla görevli çavuş. *(Bu alkışa, selâm çavuşunun maiyetinde bulunanlar «hu» çekerek karşılık verirlerdi. Selâm çavuşları, padişah ve sadrazam cuma selâmlığına ve Hırkai Saadet dairesini ziyarete giderken, sefere çıkarken ve seferden dönerken de bu görevi yerine getirirlerdi. Bunlar yolun iki yanına dizilerek alkış tutarlardı. Bu görev saltanatın kaldırılmasına kadar /1922/ sürdü).*

~ **almak**, *dey.* § ❶ Birinin esenlemesine karşılık vermek [*Ing.* To acknowledge a salute or another's bow; *Fr.* Répondre à une salutation, rendre le salut]; § ❷Birinden mektupla esenlik dileği almak.

~ **çakmak**, *dey.* ◘ Çakmak.

~ **dur!**, *dey.* Askere «selâm» durması için verilen kumanda. [*Ing.* Present arms!].

~ **durmak**, *dey.* ◘ Durmak.

~ **etmek (göndermek)**, *dey.* Uzakta bulunan birine, bir kimse veya mektup aracılığıyle esenlik dilemek. [*Ing.* To send one's compliments; *Fr.* Faire des compliments].

~ **göndermek**, *dey.* ◘ Selâm etmek.

~ **otu**, *bot.* ◘ Selâmotu.

~ **para, kelâm para**, *et.* Her davranış, para harcamayı gerektirir.

~ **sabah etmek**, *dey.* Hatır sormak, sohbet etmek.

~ **söylemek** *(birine)*, *dey.* Birine esenleme haberi göndermek. [*Ing.* To send one's compliments; *Fr.* Se rappeler au souvenir de].

~ **tiki**, *patol.* Başın arka arkaya hızla sallanması. *(Bu sallama, selâm verme hareketlerini hatırlatır ve özellikle ilk çocuklukta görülür).*

~ **topu**, *ask. esk.* Bir kaleyi, şehri veya kumandanı selâmlamak için atılan top.

~ **verip borçlu çıkmak**, *dey.* Gösterdiği küçük bir ilgiye karşılık kendisine büyük bir iş yüklenen kimsenin durumunu belirtmek için kullanılır. [*Ing.* To be in debt because of a mere greeting].

~ **vermek**, Birine esenleme sözü söylemek. [*Ing.* To salute, to greet; *Fr.* Saluer qn].

selâmet,-ti /selâmet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Esenlik, sağlık. [*Ing.* Health; *Fr.* Santé]; § ❷ Kurtulma, kurtuluş. [*Ing.* Soundness, liberation; *Fr.* Délivrance]; § ● Her türlü tehlike, korku ve tasadan uzak olma, güvenlik. [*Ing.* Safety, security; *Fr.* Sûreté, sécurité]; § ❹ Başarılı sonuç. [*Ing.* Successful result; *Fr.* Bon résultat]; § ● *ed. esk.* Kompozisyonda, metnin doğru ve düzgün oluşu. *(Divan edebiyatında, mensur yazılarda, anlatımın kesintiye uğramadan uzaması için selâmete çok ilgi gösterilirdi. Bu yüzden yazıda selâmeti sağlayan ve seci denen kafiye yapma sanatına başvururlurdu. Nesirde olduğu gibi şiirde de bu konuya çok dikkat edilirdi);* ⊙ **Allah** ~ **versin!**, *dey.* «*Tanrı sonunu hayır etsin*» anlamında kullanılır; ⊙ **amme** ~ **i**, *huk.* ◘ Kamu esenliği; ⊙ **sen sağ, ben** ~, *dey.* ◘ Sen.

~ **akçesi**, *mal. esk.* Osmanlı Devletinde derbentlerden alınan geçiş resmine *(müruriye)* verilen ad. *(Toprakbastı parası da denirdi. Vergi tutarı her yerde aynı değildi. Bu vergi, ihtisap mukaatasının konulduğu yıl /1826/, bazı değişikliklere uğradı. Tanzimattan /1839/ sonra kaldırıldı).*

~ **bulmak (**~ **e çıkmak)**, *dey.* Kurtulmak, esenlik bulmak. [*Ing.* To gain safety, to turn out well; *Fr.* Être délivré].

selâmetle[1] z. *dey.* Birini uğurtarken «*güle güle git*» anlamında söylenir, iyi yolculuklar. [*Ing.* Good-by and good luck; *Fr.* Adieu!].

selâmetlemek (-i), f. Uğurlamak, *(yolcuyu)* geçirmek. [*Ing.* To see somebody off; *Fr.* Saluer quelqu'un à son départ, souhaiter bon voyage à quelqu'un].

selâmiye, i. § ● *(kurucusu Selâmi Ali Efendinin adından Osm. Selâmiyye.)* i. *tasav.* Celvetiye tarikatının kollarından biri. *(XVII. yüzyıl ortalarında Selâmi Ali Efendi tarafından kuruldu. Sünnî inançlarına bağlıdır; zikir ve ibadeti dinin temel ilkeleri olarak kabul eder. Celvetî tarikatının bütün törenlerini, zikir ve ibadet şekillerini olduğu gibi uygular);* § ❷ Sadiye tarihatının kollarından biri. *(Sünnî inançlarının birçoğunu benimsemez. Ayrı bir zikir ve ibadet anlayışı vardır);* § ● *kıyf. esk.* İpekli kumaştan yapılan, oldukça süslü bir takke. *(Selâmiye tarikatına bağlı olanlar tarafından giyildiği için bu adı aldı).*

selâmlama, i. Özellikle saygı gösterisinde bulunarak selâm vermek eylemi. [*Ing.* Saluting; salutation; *Fr.* Salutation]; ⊙ **bayrağı** ~, *ask.* Bir direğe çekilen veya bir binanın önüne asılan bayrak veya sancağa selâm verme.

selâmlamak (-i), f. § ● Şapka çıkarma, başı öne eğme, el sallama v.b. ile nezaket belirtmek, selâm vermek, esenlemek. [*Ing.* To salute, to greet; *Fr.* Saluer]; § ❷ Bir şeye karşı saygı gösterisinde bulunmak. [*Ing.* To salute, to greet; *Fr.* Saluer]; § ● İsim söyleyerek ve alkışlayarak bir kimse lehinde gösteride bulunmak. [*Ing.* To greet; *Fr.* Saluer]; § ● Saygı ve hayranlığını belirtmek: *Bilimin buluşlarını selâmlamak.* [*Ing.* To greet with respect; *Fr.* Saluer, manifester respect et admiration]; § ● *ask.* Saygı gösterisi olarak askerî selâmı yerine getirmek. [*Ing.* To salute; *Fr.* Saluer]; ⊙ **çımarıva ile** ~, *den. (Gemi mürettebatı hk.)* Selâmlanacak geminin geçtiği taraftaki bordada sıraya dizilip «*yaşa!*» diye bağırmak. [*Fr.* Saluer à la bande]; ⊙ **düdükle** ~, *den.* ◘ Düdük; ⊙ **kıyıyı** ~, *den. (gemi hk.)* Bir limana girerken top atışıyle şehri selâmlamak. [*Fr.* Saluer la terre]; ⊙ **milli bayrağı (bayrakları)** ~, *den.* Millî bayrak veya bayrakları direğe çekerek selâmlamak. [*Ing.* To dip the flag; *Fr.* Saluer du pavillon, saluer des pavillons]; ⊙ **yelkenle** ~, *den.* Bir yelkeni birkaç kere indirip asarak selâmlamak. [*Ing.* To solute with sail; *Fr.* Saluer avec une voile].

selâmlaşma, i. Selâmlaşmak eylemi.

selâmlaşmak (-le), nsz. f. § ● Birbirine selâm vermek, esenleşmek, [*Ing.* To greet or salute each other; *Fr.* Se saluer]; § ❷ Pek az tanışmak: Pek ahbap değiliz, selâmlaşırız. [*Fr.* Ne se connaître que de loin].

selâmlık,-ğı, i. Eskiden büyük konaklarda erkeklerin bulunduğu ve erkek konukların alındığı kısım. [*Ing.* The part of a large muslim house reserved for male; *Fr.* Appartements réservés aux hommes]. ☆ *Eşanl.* **selâmlık dairesi**; ⊙ **haremlik** ~, ◘ Harem.

~ **alayı (Cuma selâmlığı)**, *teşk. tar.* Osmanlı padişahları cuma namazına giderken yapılan tören.

~ **kapısı**, ◘ Kapı.

selâm.otu, b. i. *bot.* Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, şifalı özellikleri yüzünden yetiştirilen, 1 - 2 m. boyunda, kalın saplı, parlak, tüysüz, pis kokulu bitki. [*Lat. Levisticum; Ing.* Lovage; *Fr.* Livèche, ache de montagne]

selâmsız, s. ve i. *(Selâmsız sabahsız deyiminde kullanılır).* [*Ing.* Without greeting, without salute].

~ **sabahsız**, *dey.* § ● Selâm vermeden; § ❷ Saygısız ve görgü kurallarına aykırı bir davranışı belirtir. [*Ing.* Without so much as by your leave].

selâmünaleyküm /selâm-ün-'aleyküm/, *ünl. Osm.* < *Ar.* «*Selâm sizin üstünüze olsun!*» anlamında kullanılan bir selâmlama sözü.

~ **demeden**, *dey.* İzin istemeden, müsaade beklemeden, kurallara aldırış etmeksizin, patavatsızca.

~ **kör kadı olur mu?** (bu derece), *dey.* Bu kadar tok sözlülük olur mu?.

selâmünkavlen, i. *(Ar. «üstüne sağlık»* anlamında Tanrı'dan esenlik dileme sözü) *h. d.* İnme, felç. [*Ing.* Paralysis, stroke].

selânik, i. *Yun. Thessaionike (saloniki).* Yunanistan'da liman şehri. Makedonya'da, il idare merkezi. [*Ing.* Salonika, Thessaionike; *Fr.* Thessalonique].

~ **çuhası**, *dok. esk.* Selânik'te dokunan bir kumaş çeşidi. *(Yeniçerilere giyimleri için yılda bir defa çivit renkli selânik çuhası dağıtılırdı. Yayabaşılara yeşil selânik çuhası verilirdi. Bu kumaşları Yahudiler dokur ve bu hizmetlerine karşılık tekalifi örfiye ve avarızı divaniye vergilerinden muaf tutulurlardı).*

~ **ekmeği**, *mutf.* Irmik ve buğday unu karıştırılarak yapılan iyi cins ekmek. *(İlk defa Selânik'te yapıldığı için bu adı aldı).*

~ **örgüsü**, *işl.* İki şişle yapılan bir el örgüsü çeşidi.

selâse /selâse/, *esk.* Üç; ⊙ ~ **i gassale**, *tasav.* Bektaşilerde, içki sofrasında içilen ilk üç kadeh. (Bektaşilere göre insan üç kadeh içtikten sonra canlanır, açılır, daha serbest davranır. Bu yüzden, «*ölü gibi duran insanı üç defa yıkayın*» anlamında bu deyim kullanılır); ⊙ **şuhur-i** ~, *esk.* Üç aylar.

selâse /selâse/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Üç.

selâset,-ti /selâset/, i. *sm.* < *Ar. esk. (Sözün)* akıcı olma hali.

☆ *Eşanl.* **akıcılık**.

selâsil /selâsil/, ç. i. *Osm.* < *Ar. silsile. esk.* § ● Zincirler; § ● Zincirleme giden seyler; ◘ Sıradağlar.

selâsin, selâsun /selâsin veya selâsün/, s. *Osm.* < *Ar. selâse. esk.* Otuz.

selâtin /selâtin/, *Osm.* < *Ar. sultân. esk.* § ❶ Sultanlar; § ❷ s. Yalnız *selâtin meyhane* şeklinde geçer.

~ **camileri**, *mim. esk.* Osmanlı padişahları ve padişah hanımları tarafından yaptırılan camiler.

~ **meyhane**, *tar.* ve *folk.* Gedikli meyhanelerine, Abdülâziz döneminin /*1861-1876*/ son yıllarında verilen ad.

~ **şeyhliği**, *din.* Selâtin camilerinde görevli vaizlere verilen ad. ☆ *Eşanl.* **kürsü şeyhliği, cuma şeyhliği.** ◘ **KÜRSÜ.**

selb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zorla, rızası olmadan alma, kapma; § ❷ Ortadan kaldırma, iptal etme; § ❸ İnkâr etme; § ❹ *fels. esk.* Olumsuzlama; § ❺ *huk. esk.* İslâm hukukuna göre yüksek ateşle veya bazı akıl hastalıkları sonucu bir kimsenin ruh dengesinin bozulması ve iş göremez duruma gelmesi. *(Selb durumunda eda ehliyeti /iş yapma yeteneği/ ortadan kalkar, insan kasir ehliyetli /sınırlı yetenekli/ olur).*

~ **etmek**, *esk.* Zorla almak, kapıp götürmek, kaldırmak, yok etmek. [*Ing.* To carry off, to take by force, to deprive forcibly].

selbetmek, f. *Osm.* < *Ar.* Kaldırmak, kaçırmak, yok etmek. [*Ing.* To carry off, to take by force, to deprive forcibly; *Fr.* Oter, enlever, priver de].

selbî /selbî/, s. *esk.* Olumsuzlukla ilgili. [*Ing.* Negative, privative; *Fr.* Negatif,-ive].

~ **ihtilâf**, *huk.* ◘ **ihtilâf.**

selbiye, s. *esk.* **Selbi**'nin dişiii.

selbur, i. *Osm.* < *Ar. selb*, ip, ipten yapılan giyecek'ten osmanlıca *selbur. kıyf. esk.* Lif veya ince iplerden örülen ayakkabı üstlüğü. *(Selbur, kılavuzlar tarafından karda kaymamak ve yolculara basacak yer açmak için giyilirdi. Ayağına selbur çeken kılavuz önde gider, arkadan gelen yolcular onun izlerine basarak yürürdü).*

selc, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kar. [*Ing.* Snow; *Fr.* Neige].

selcem, i. *Osm.* < *Ar. selcem. bot. esk.* Şalgam.

selcî /selcî/, s. *esk.* Kara ait, karla ilgili. [*Ing.* Pertaining to snow, snowy].

Selçuk, öz. i. *(Selçuk Bey'in adından). /İsim tamlamalarında/* Selçuklulara ait; selçuklu: *Selçuk sanatı.* [*Ing.* Seljuk; *Fr.* Seldjoukides, ou seldjoucides].

~ **üslûbu**, Türk sanatının Selçuklller devrine ait olan kısmı. [*Fr.* Style seldjoukide].

selçukî /selçukî/, i. *(Selçuk Bey'in adından Ar Selçukî > Osm.) Selçuklu. /Sıfat tamlamalarında/* Selçuklulara ait, Selçuklularla ilgili. [*Ing.* Seljuk; *Fr.* Appartenant à la dynastie des Seldjoukides].

selçukiye, s. *esk.* **Selçukî**'nin dişili.

Selçuklu, i. § ❶ X. yüzyılda Oğuz Türkmenlerine başbuğluk ederek islâm diyarına gelen Dakak oğlu Selçuk torunları tarafından XI. yüzyılda kurulan ve XIII. yüzyılda sona eren Türk-İslâm devletinin ve bunu kuran soyun adı. [*Ing.* Seljuk; *Fr.* Seldjoukide]; § ❷ *(İsim tamlamalarında)* **Selçuklulara** ait: *Selçuklu imparatorluğu. Selçuklu sanatı.*

Selçuklular, ç. öz. i. XI. yüzyıl başlarında Orta-doğuda imparatorluk kuran türk topluluğu. *(Çoğunluğunu Oğuzların meydana getirdiği bu topluluğun içinde, öteki türk boyları da bulunuyordu. Bunlar, başlangıçta oğuz başbuğlarından Selçuk'a bağlandıkları için bu adı aldılar. Selçuklu hanedanı Iran, Irak, Kirman, Suriye ve Anadolu'da kurduğu devletlerle 300 yıldan fazla hüküm sürdü).* [*Ing.* Seljuks, Seljukians; *Fr.* Seldjoukides, Saldjuqides].

sele[1], i. *Osm.* < *Ar. selle.* Derinliği az olan, genişçe sepet. [*Ing.* Flattish wicker basket; *Fr.* Corbeille].

~ **zeytini**, Oldukça az tuzla hazırlanan bir çeşit zeytin. [*Ing.* A kind of olives especially prepared with comparatively little salt].

sele[2] i. *Fr. selle* < *Lat. sella*, oturacak. Bisiklet, motosiklet v.b. taşıtlarda deriden yapılmış, genellikle üçgen biçiminde ve yaylı oturacak. [*Ing.* Saddle; *Fr.* Selle]. ◘ *ŞEKİL: 86* — **BİSİKLET;** *ŞEKİL: 401* — **MOTOSİKLET.**

seleb, i. *Osm.* < *Ar. selb. esk.* Yağma, soygun yoluyle elde edilen, şahsî eşya. *(Bir kimsenin üzerindeki eşya, para ve silâhıyle kendi yönettiği hayvanı ve yükünden ibarettir. Bu kimsenin öteki hayvanları, yükleri ve silâhları seleb sayılmaz).* [*Ing.* Spoil lawfully acquired from an enemy *(arm, clothes, etc.)*].

selef, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir mevkide, meslekte, işte birinden önce bulunmuş kimse. [*Ing.* Predecessor; subrogor; *Fr.* Prédécesseur]; ☆ *Eşanl.* **öncel**; § ❷ Daha önce yaşamış kimse, cet, ata; [*Ing.* Ancestor; *Fr.* Ancêtre]; ❸ **halef — olmak,** ◘ **Halef.**

selefiye, i. *Osm.* < *Ar. selef* > *selefiyye. din.* İslâm'da bir kelâm çığırı. *(Hz. Muhammed' in ölümünden sonra sahabe'nin ve sahabeye bağlı olanların /tabirler/ sözlerini ve davranışlarını benimseme, onlara göre hareket etme niteliğinde bir inanış olan Selefiye, sonraları bir mezhep durumuna geldi. Selefiyenin görüşleri daha çok sünnî kelâmcılar arasında yaygındır).*

Selefkiler, ç. öz. i. Asya'da M.Ö. 312/305 ten −64'e kadar hüküm süren helenistik hanedan. Bu hanedanın kurucusu Makedonya'l Seleukos I *(321'de Babil satrabı, 305'e doğru kral oldu),* Antigonos *Monophthalmos'u* yenerek hâkimiyetini Hindistan'dan Akdeniz'e kadar yaydı. [*Ing.* Seleucidae; *Fr.* Séleucides].

selef mezhebi, ◘ **Selefiye.**

selek, s. *h. d.* Cömert.

seleksiyon, i. *Fr. sélection. biy.* ◘ **Ayıklanma.**

selektivite, i. *Fr. sélectivité. radyotekn.* ◘ **Seçicilik**[3].

selektör,-rü, i. *Fr. sélecteur*, seçen, ayırt eden. § ❶ *büro.* Seçme işlemi yapmaya yarayan; iki konumlu elektromagnetik bir röleden yapılmış düzenek. [*Ing.* Selector, selecting-switch; *Fr.* Sélecteur]; § ❷ *mek.* Vites kutusunu çalıştıran pedal. *(Bir tırnak düzeneği, her pedal basışında yalnız bir tek hız değiştirme oranında geçişe imkân verir ve ara viteslerı atlamayı önler).* [*Ing.* Selector; *Fr.* Sélecteur]; § ❸ *tekn.* Genellikle birçok sıklondan meydana gelen ve öğütülmüş ürünleri büyüklüklerine göre ayırmaya yarayan makine. [*Ing.* Selector; *Fr.* Sélecteur]; § ❹ *telekom.* Kumanda işaretleriyle çalışan çok yönlü komütatör. *(Selektörler özellikle otomatik telefon santrallarında istenen bir aboneyle bağlantı kurmak için kullanılır; bunlara çağıran aboneden gelen empülsiyonlarla kumanda edilir. Uzaktan kumandalı düzeneklerde selektörler frekansları, modülasyonları, süreleri veya sayılarıyle farklılaşan işaretlerle çalışır).* [*Ing.* Selector; *Fr.* Sélecteur].

selem, i. *Osm.* < *Ar. huk. esk.* Peşin para karşılığında ve veresiye teslim şartıyle yapılan satış. *(«Selem»de satıcı, peşin para alarak belirli bir süre sonra belirli bir şeyi, belirli bir yerde ve akitte öngörülen miktarlarla alıcıya teslimi kabul eder. Müşteriye müslim veya rabbüsselem, bayiye müslemünileyh, meblye /satılmış şey/ ise resülmal denir. Satıcının ölümü, selemde teslimi muaccel duruma getirir. Alıcının ölümü halinde satıcı onun mirasçılarına akitte ön görülen süre sonunda meblyi teslim etmekle yükümlü kılar).*

selen[1], i. *h. d.* Kulakla algılanan her şey, ses. [*Ing.* Sound; *Fr.* Son].

selen[2], i. *kim.* ◘ **Selenyum.**

selenazol, i. *Fr. sélénazole. kim.* Formülü C_3H_3NSe olan ve tek olarak elde edilmeyen heterosiklik bileşik; türevleri hazırlanabilir. [*Ing.* Selenazole].

selenhidrat, i. *Fr. sélénhydrate. kim.* Selenyür'ün eski eşanlamlısı. [*Ing.* Selenhydrate].

selenik, s. *Fr. sélénique* < *sélénium.* Formülü SeO_3 olan anhidritle buna tekabül eden H_2SeO_4 asidi için kullanılır. [*Ing.* Selenic]. ◘ **Selenyum.**

selenil, i. *Fr. sélényle.* İki değerli SeO köküne verilen ad: *Selenil klorür* $SeOCl_2$. [*Ing.* Selenyl].

selenit,-tl, i. *Fr. sélénite. kim.* Selenyöz asidin tuzu. [*Ing.* Selenite].

selenli*, s. *gram.* **Kırk, alp, hınç, üst, çift** gibi kelimelerde görülen ve ünlü değerinde olup kendinden sonra ünsüz alabilen r, l, m, n, s, f gibi ünsüzlerin bu bakımdan ortak adı.

selen(o)-, *Yun. sene*, ay'dan alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren önek. [*Ing.* Selen(o); *Fr.* Sélén(o)].

selenodont, s. *Fr. sélénodonte. zool.* Dişlerinde yeni ay biçiminde loplar bulunan memeli hayvanlara denir. *(Bu dişlerin dikey çeperleri kıvrımlıdır, öyle ki bir azı dişi aşındığı zaman çiğneme yüzeyinde, uzunlamasına çene ekseni doğrultusunda dört yeniay çizgisi belirir).* [*Ing.* Selenodont].

selenoeterler, ç. i. *Fr. sélénoéthers.* Genel formülü *R-Se-R'* olan ve tiyoeterlere benzeyen bileşikler; *R* ve *R'* alkil kökleridir; en çok kullanılanı $Se(C_2H_5)_2$ veya etil selenyür, 108°C'ta kaynayan bir sıvıdır. [*Ing.* Selenoethers].

☆ *Eşanl.* **selenyürler.**

selenofen, i. *Fr. sélénophène. kim.* Tiyofene benzeyen heterosiklik sıvı bileşik. [*Ing.* Selenophene].

selenofenol, i. *Fr. sélénophénol.* Formülü C_6H_5—SeH olan sıvı selenomerkaptan; 182° C'ta kaynar, benzenselenonik asidin indirgenmesiyle elde edilir. [*Ing.* Selenophenol].

selenofosfat,-tı, i. *Fr. selenophosphate. kim.* Formülü M_3PSe_4 olan tuzların genel adı; ortofosfatlardan, oksijen yerine selenyumun geçmesiyle türer. [*Ing.* Selenophosphate].

selenol, i. *Fr. sélénol. kim.* ◘ **Selenomerkaptanlar.**

selenolit, i. *Fr. sélénolite. min.* Formülü SeO_2 olan doğal selenyum oksid. [*Ing.* Selenolite].

selenomerkaptanlar, ç. i. Genel formülü *R-Se-H* olan *(R alkil veya aril kökünü gösterir)* ve merkaptanlara benzeyen bileşikler; merkaptanlardan farkı, kükürt atomu yerine selenyum atomunun bulunmasıdır. *(Etil selenomerkaptan* C_2H_5-SeH *kötü kokulu uçucu bir sıvıdır, civa ile merkaptit verir).* [*Ing.* Selenomercaptans; *Fr.* Sélénomercaptans, sélénols].

☆ *Eşanl.* **selenoller.**

selenonik, s. *Fr. sélénonique.* Genel olarak selenyumun meydana getirdiği, sülfonik asidlere benzeyen asidler için kullanılır. *(R-SeO_3H formülüne uyar; burada R bir alkil veya aril kökünü gösterir).* [*Ing.* Selenonic].

selenosiyanik, s. *Fr. selenocyanique.* formülü HSeCN olan asid için kullanılır; bir oksijen atomu yerine bir selenyum atomunun geçmesiyle siyanik asidden türer. [*Ing.* Selenocyanic].

selenosiyanojen, i. *Fr. selenocyanogène. kim.* Formülü $(SeCN)_2$ olan katı bileşik. [*Ing.* Selenocyanogen].

selenostat,-tı, i. *Fr. sélénostat. astr.* Dürbünü hareket ettirmeden Ay'ın gözlenmesini sağlayan âlet. [*Ing.* Selenostate].

selenosülfat,-tı, i. *Fr. sélénosulfate. kim.* Formülü M_2SO_3 Se olan tuzların genel adı; bir oksijen atomu yerine bir selenyum atomunun geçmesiyle sülfatlardan türer. [*Ing.* Selenosulfate].

selentereler, ç. i. *zool.* ◘ **Sölenthereler.**

selenyat,-tı, i. *Fr. séléniate. kim.* Selenik asidin tuzu. [*Ing.* Seleniate].

selenyofosfür, i. *Fr. séléniophosphure. kim.* Selenyum, fosfor ve bir başka element bulunduran bileşiklerin genel adı. [*Ing.* Seleniophosphure].

selenyosülfür,-rü, i. *Fr. séléniosulfure. kim.* Bir sülfürle bir selenyür bileşimi. [*Ing.* Seleniosulfur].

selenyöz, s. *Fr. sélénieux. kim.* Formülü SeO_2 olan anhidrit ile buna tekabül eden H_2SeO_3 asidi için kullanılır. [*Ing.* Selenious]. ◘ **Selenyum.**

selenyum, i. *Fr. sélénium. Lat. kim* i. Sembolü Se, A.n. 34 ve A.a. 78,96 olan, kırmızı camsı, kükürtle benzerlikler gösteren bir ametal *(1817'de Berzelius tarafından sülfürik asidin üretim artıklarında bulundu. Kükürt gibi birçok alotropi türü olan bir katıdır. En yaygın olan şekli, maden görünüşündeki billûrlu gri selenyumdur ve öbür türlerinden birinin 100°C civarında ısıtılması sonucunda meydana gelir; yoğunluğu 4,8 dir, 217°C'ta erir ve 690°C'ta doğru sarı dumanlar çıkararak kaynar. Isı ve elektriği iletir ve aydınlatıldığı zaman özdirenci azaldığı için bazı fotosellerde kullanılır. Ayrıca, erimiş selenyumu anîden soğutarak elde edilen camsı selenyum da vardır; bu element koyu kahverengi parlak, 4,3 yoğunluğunda, yarı iletken, karbon sülfürde çok az çözünen bir katıdır. Hafifçe ısıtıldığında, 4,5 yoğunluğundaki billûrlu kırmızı selenyum'a dönmüştür. Son çeşidi kırmızı amorf selenyumdur ve selenyöz asidin, indirgenmesiyle küçük parçalar halinde 'selenyum çiçeği/ çökelir).*

selenyumlu, s. *kim.* Bileşiminde selenyum bulunan bir mineral için kullanılır. [*Ing.* Seleniferous; *Fr.* Sélénifère].

selenyür,-rü, i. *Fr. séléniure. kim.* § ❶ Selenyumun başka bir elementle yaptığı bileşik; § ❷ Hidroselenik asidin tuzu. [*Ing.* Selenide]. ◘ **Selenyum.**

selerifer, i. *Fr. sélérifère < Lat. celer, hızlı* + sonek *fère.* Eşit yükseklikte iki tekerlekle oturmaya yarayan ahşap bir parça aynı düzlem içinde birleştirilerek yapılan çekme cihazı. *(1790 yılında Sirvac kontu tarafından keşfedilen selerifer, bisikletin en eski şeklidir. Bu devrin bisikletçileri selerifere ata biner gibi oturur ve iki ayağıyla yerden destek alarak ilerlerdi).*

selestin, I. *Fr. céléstine. min* Doğal stronsiyum sülfat. [*Ing.* Celestine].

self-indüksiyon, i. *Ing. self-induction. elek.* ◘ **Özindükleme.**

selfservis, i. *Ing. self-service,* kendi kendine hizmet. § ❶ Satış işleminde bütün safhaların, görevli bir satıcının aracılığı olmaksızın, sadece müşteri tarafından gerçekleştirilmesi esasına dayanan satış usûlü. [*Ing.* Self-service; *Fr.* Libre-service]; § ❷ Bu tür bir satış usulünün uygulandığı işletme. [*Ing.* Self-service; *Fr.* Libre-service].

selib, s. *Osm. < Ar. selb. esk.* § ❶ Yağma edilmiş, ele geçirilmiş, soyulmuş, alınmış; § ❷ Aklı başından alınmış, duyularından yoksun bırakılmış.

seligmannit,-ti, I. *Fr. seligmannite (alman mineralogu G.Seligmann'ın /1849-1920/ adından). min.* Doğal bakır ve kurşun arsenyosülfür; burnonit'le eşbiçimlidir. [*Ing.* Seligmannite].

selika /selikâ/, i. *Osm. < Ar.* Güzel söyleme ve yazma yeteneği. [*Fr.* Faculté innée de bien parler et écrire].

selim /selîm/, s. *Osm. < Ar. selâmet. esk.* § ❶ Doğru, dürüst, kusursuz; § ❷ *(hastalık, tümör hk.) esk.* Sonu iyi, tehlikesiz, habis olmayan. [*Ing.* Benign; *Fr.* Bénin,-igne]; § ❸ i. Erkek adı; ◉ **aklı ~**, *dey.* ◘ **Akıl**; ◉ **halim ~**, *dey.* ◘ **Halim.**

selimî /selimî/, i. *(Yavuz Sultan Selim'in adından Osm. selîmî). esk.* Üzerine ince ve beyaz tülbent sarılan silindir biçimlnde kavuk.

selimiye, i. *kıyf. esk.* Üçüncü Selim zamanında Üsküdar'da dokunan bir çeşit ipekli kumaş. *(Bunların fevkalâde güzel nakışlı olanları vardı. Beyaz, pembe, tahinî renklerde yollu veya düz çizgileri olur. Eski zamanlarda bundan entari yapılırdı).*

selinti, i. *Osm. < Ar. selendî.* § ❶ Yağış yüzünden meydana gelen taşkın su, ufak sel; § ❷ Selin açtığı yol; § ❸ Selin bıraktığı çerçöp; § ❹ Sel yatağı.

selis /selîs/, s. *Osm. < Ar. seläset. esk.* § ❶ *(Söz hk.)* Akıcı, kolay anlaşılır ve açık ifadeli; § ❷ *ed.* Halk edebiyatında kullanılan nazım şekillerinden biri.

selit[1], s. *Osm. < Ar. selt. esk.* § ❶ Ağzı bozuk, küfürbaz; § ❷ i. Zeytinyağı.

selit[2]**-ti**, I. *Fr. célite.* § ❶ Sunî portland çimentosu klinkerlerinin bileşenlerinden biri; § ❷ Alit ve belit billûrlarının ara maddesi. *(Yansıtma gücüne göre, beyaz selit /tetrakalsiyum alüminoferit/ ve gri selit /trikalsiyum alüminat temelli camsı madde veya alüminat/ ayırt edilir).* [*Fr.* Célite].

selkup, i. ve s. Taz ile Ket *(Ob'un kolu)* arasında konuşulan güney Samoyed dili.

sellâh /sellâh/, i. *Osm. < Ar. selh. esk.* Kasaplık hayvanları kesip yüzen kimse.

sellayit, i. *Fr. sellaïte (İtalyan mineralogu O. Sella'nın /1827-1884/ adından). min.* Formülü MgF_2 olan doğal magnezyum flüorür.

selle[1], i. *Osm. < Ar. esk.* Koyun, keçi sürüsü.

selle[2], i. *Osm. < Ar. esk.* Sele, sepet.

selle.baf, b. i. *Ar.selle* + *fars. bâf. esk.* Sepet yapan veya satan kimse, sepetçi.

sellem, i. *Osm. < Ar. sellem, «Selâmet versin, selâmete erdirsin»* anlamıyle dualarda kullanılan söz.

sellemehüsselâm, z. *h. d. Osm. < Ar.* Hiçbir şeye aldırış etmeden, çekinmeden, izin almadan, destursuz.

sellenme, i. § ❶ *coğr.* Yağmur sularının ırmak halinde biraraya gelmeden önce toprak yüzeyinde akması. [*Osm.* Seyelân; *Fr.* Ruissellement]; § ❷ *jeom.* Sağanaklar sırasında, yeraltına, hattâ sadece toprağa sızanlar hariç, suların geçici olarak toprak yüzeyinde akmasından meydana gelen olay. [*Fr.* Ruissellement]; § ❸ *hidr.* Yağışların kısmen yer altına sızarak ve kısa bir akıştan sonra yamaçların eteğinde yeryüzüne çıkarak hızla ırmaklara kavuşması. [*Fr.* Ruissellement].

sellit, i. *Fr. cellite. kim.* ◘ **Asetilselüloz.**

selmanî /selmanî/, i. *(Selmanî Farisî'nin adından Ar. selmânî). esk.* § ❶ Niyaz kabul eden derviş; § ❷ *din.* Bektaşî tarikatında, ellerinde bir keşkülle *«şey'enlillah» (Allah için bir şey)* diyerek niyaz adlı sadakayı toplamaya çıkan cezalı dervişlere verilen ad. *(Selmanî olarak çıkan dervişler, deriden elbise giyer, niyazın kabulü yanında Allah için, Kerbelâ aşkına su da dağıtırlardı. Bu türlü işleri gören dervişlere selmanî denmesi Kırklar meclisinde özel bir yeri olan sahabeden Selmanı Farisî'nin adından dolayıdır).*

selmek, i. *Osm. < Fars. müz.* Türk musikisinde en eski birleşik makamlardan biri.
~ **büzürg**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*
~ **hicaz**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri.
~ **hüseynî**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*
~ **ırak**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*
~ **ısfahan**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*
~ **kebir**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri.
~ **küçek**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*
~ **rast**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri.
~ **sagir**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*
~ **zengûle**, *müz.* Türk musikisinde altı yüzyıllık birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

selobioz, i. *Fr. cellobiose. kim.* Formülü $C_{12}H_{22}O_{11}$ olan B-diholozit; selülozun hidrolizinden meydana gelir ve iki glikoz molekülü vererek ikiye ayrışır. [*Ing.* Cellobiose].

selofan, i. *Ing. cellophane, (Ticarî ad).* Vizkozdan, ince zar şeklinde biçim verilerek elde edilen saf selüloz hidrat; Selofan üzerinde ilk çalışmalar *J. E. Brandenberger* tarafından yapılmıştır. [*Ing.* Cellophane].

seloidin, i. *Fr. celloïdine.* Doğrudan doğruya karartma yoluyle fotoğraf elde etmeye yarayan ve kolodyum temelli duyar tabakasında uygun miktarlarda gümüş tuzları bulunan kâğıt. [*Ing.* Celloidin].

seloteks, i. *Fr. célotex.* Şekerkamışı küspesinden yapılan ses geçirmez yalıtkan madde. [*Ing.* Celotex].

seloteyp, i. *Ing. cellotape,* selofan şerit. Saydam, yapışkan şerit.

selsal /selsâl/, i. *Osm. < Ar. esk.* Soğuk, içimi hoş, hafif su.

selsebil, i. *Osm. < Ar.* § ❶ *din.* Cennette bulunduğuna inanılan bir pınar veya çeşmenin adı; § ❷ *mim.* Türk mimarîsinde, süsleme öğesi olarak kullanılan bir tür çeşme aynası.

selsin, i. *Ing. sel/f/ + syn /chronizer/, elek.* Fırçalı elektrik motorunda olduğu gibi, akım iletimini rotora bağlı bir temas halkasına sürtünen bir fırçanın sağladığı çok yaygın senkronizör modeli. [*Ing.* ve *Fr.* Selsyn].

selsiyan, i. *Fr. celsiane. min.* Formülü $BaAl_2Si_2O_8$ olan doğal baryum alüminosilikat; feldispatlar grupundandır. [*Ing.* Celsiane].

seltil, i. *Fr. celtyle < celtium. kim.* Iki değerli CtO kökü. [*Ing.* Celtium].

selülalji, I. *Fr. cellulalgie. patol.* Deri altı hücre dokusu ağrısı. [*Ing.* Cellulalgia].

selülaz, i. *Fr. cellulase. biyokim.* Bazı otçul hayvanların bağırsağında salgılanan ve selülozun sindirimini sağlayan enzim. [*Ing.* Cellulase].

selülit,-ti, i. *Fr. cellulite, patol.* Bağdokusu iltihabı. [*Ing.* Cellulitis].

selüloid, I. *Fr. celluloïd. kim.* Nitroselülozun kâfurla plastikleştirilmesinden elde edilen plastik madde olup, fotoğraf kâğıdı, sinema filmi, bilardo yuvarlağı, tarak gibi şeyler yapmaya yarar. [*Ing.* Celluloid].

selüloz, i. *Fr. cellulose.* ❶ *biyokim.* Bitkisel zarların bileşeni ve formülü $(C_6H_{10}O_5)_n$ olan, hidrokarbon yapısında madde. [*Osm.* Hüceyrât-ı nebâtiye; *Ing.* ve *Fr.* Cellulose]; ❷ *kâğıtç.* ◘ **Kâğıt hamuru**; ◉ **eti ~**, Selülozun dietil sülfatla veya bir baz eşliğinde etil halojenürlerle işlenerek etillenmesinden elde edilen termo-plastik madde. [*Ing.* Cellulose ethyl; *Fr.* Éthyl cellulose].
~ **asetat**, *kim.* Selüloz esteri; asetik asid ile asetik anhidritin, pamuktan elde edilen saf selüloza etkimesi sonucunda meydana gelir. [*Ing.* Cellulose acetate; *Fr.* Acétate de cellulose].
~ **nitrat**, *kim.* Selülozun nitrik asid esteri; derişik sülfürik asid ve nitrik asid karışımı, pamuktan elde edilen saf selüloza etki ettirilerek üretilir. [*Ing.* Cellulose nitrate; *Fr.* Nitrate de cellulose].
~ **propiyonat**, *kim.* Propiyonik asidin ve anhidridinin saf selüloza etkimesiyle elde edilen selüloz esteri. [*Ing.* Cellulose propionate; *Fr.* Propionate de cellulose].

selülozik, s. *Fr. cellulosique.* Selüloz niteliği taşıyan veya bileşiminde selüloz bulunan. [*Ing.* Cellulosic].
~ **vernikler**, *kim.* Temel maddesi selüloz nitrat veya asetat olan maddeler; uçucu bir eriticide *(alkol-eter, aseton, amil asetat)* çözünür, ayrıca bileşimlerinde verniğin kırılganlığını azaltan reçineler vardır. *(Maden, tahta, kumaş üzerine vurulan bu vernikler çok çabuk kurur ve kimyasal veya fiziksel etkenlere karşı çok dayanıklıdır).* [*Ing.* Cellulosic varnishes; *Fr.* Vernis cellulosique].

selva /sel:va/, i. *Port. coğr.* Amerika'da Amazon, Afrika'da Nijer ırmakları gibi ekvator bölgesindeki büyük suların geçtiği havzalarda bulunan geniş ve balta girmemiş ormanlara verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Selva].

selvâ /selvâ/, I. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Bal. [*Ing.* Honey; *Fr.* Miel]; § ❷ *din.* Tih sahrasında bulundukları sürece, karınlarını doyurmaları için, İsrailoğullarına Tanrı tarafından kudret helvasıyle birlikte gönderildiğine inanılan kuş, bıldırcın. [*Ing.* Coturnix coturnix].

selvet, i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Gönül rahatlığı, iç huzuru. [*Ing.* Comfort, ease]; § ❷

Memnuniyet, mutluluk; § ❷ Zevk. [*Ing.* Affluence, happiness].

selvi, i. *bot.* ◘ Servi.

selviçe /selvi:çe/, i. *It. servizio. den.* Bir arma donanımındaki bütün hareketli halat ve ipler. [*Ing.* Running rigging, service ropes]; ⊙ **yedek**, ~, *den.* Fena havalarda ek olarak takılan selviçe.

~ **armadorası**, *den.* «*Çarmık boncuğu*» denilen makaraların yerleştirildiği ahşap çerçeve.

~ **boncuğu**, *den.* Alelûmum selviçe donatılan tek delikli ufak boğatalara verilen ad.

selvim, i. *dok.* Dokuma tezgâhlarında dokunan bezin ve kumaşın sarıldığı kütük.

sem[1], i. ◘ Semi.

sem[2],-mmi, i. *Osm.* < *Ar. semm. esk.* Ağı. [*Osm.* Zehir; *ing.* Poison; *Fr.* Poison].

sem[3], i. *Fr. sème. dilb.* § ❶ Belirgin anlam özelliklerinin en küçüğü; § ❷ *semiyotik.* işaretten farklı anlam birimi.

sema[1] /semâ/, i. *Osm.* < *Ar. sümüvv. esk.* § ❶ Gök, gökyüzü, gök. [*Ing.* Sky, heaven; *Fr.* Ciel]; § ❷ Eski astronomide, üzerinde sabit yıldızların asılı olduğu kabul edilen ve göğün sekizde birini meydana getiren saydam küre; § ❸ Kadın adı.

sema[2] /semâ/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Işitme, duyma. [*Ing.* Hearing, mention; *Fr.* Audition]; § ❷ *tasav.* Mevlevî dervişlerinin kudüm, ney, nısfiye gibi çalgıların eşliğinde toplu olarak ve dönerek yaptıkları tören *(devran, zikr, mukabele de denir. Yalnız mevlevîlerde sema terimi kullanılır).* [*Ing.* A whirling dance performed during a Mevlevî service; *Fr.* Danse religieuse des derviches tourneurs]; ⊙ ~ **i rak**, *tasav.* Mevlevîlerin bir yol üzerinde yürürken yaptığı sema. *(Özel bir tören niteliğindedir. Tek kişi veya topluluk tarafından yapılır. Tekkede olduğu gibi döne döne yürüme şeklindedir. Çalgılı, ilâhili olanları da vardır. Semai ruh, eskiden, mevlevîler tarafından Konya'da Mevlânâ türbesini ziyarete giderken yapılırdı).* [*Ing.* Whirling done while traveling].

~ **çıkarma**, *tasav.* Mevlevî tarikatına yeni giren bir kimsenin sema etmeyi öğrenmeye çalışması. *(Tekkenin matbahında, üzerinde pirinç çivi bulunan cilâlı ve büyükçe bir tahta üzerinde sema çıkarılır. Sema çıkardıktan sonra, dönmeyi /sema/ öğrenen kimseye semazen denir).*

~ **dedesi**, *tasav.* Mevlevî tarikatına yeni giren bir kimseye, sema törenini öğretmekle görevli kimse. *(Bu görevli, cana semanın nasıl ve ne zaman yapılacağını genel kurallarını, anlam ve önemini öğretir).*

~ **etmek**, *tasav.* Mevlevîlerde tek veya toplu olarak dönmek. *(Özel bir tören niteliği taşıyan sema etme, tekkelerde ney, kudüm gibi çalgıların eşliğiyle yakası açık, etekleri ve yenleri geniş özel bir entari /tennure/ giyilerek yapılır).* [*Ing.* To whirl in an ecstatic state].

~ **meşki**, *tasav.* Mevlevîlerde, tarikata giren bir kimsenin sema etmeyi öğrenmesi için gördüğü özel eğitim. *(Sema dedesi denen bir görevli tarafından yaptırılan sema meşkinde, semanın nasıl yapılacağı, genel kuralları, öğretilir. Sema meşki, tekkenin özel bir yerinde ahenkli olarak dönmeyi öğrenmek için yere çakılı bir çivinin çevresinde yapılır. Bunu başaran kimse, sıra ile tarikatın başka eğitim ve öğretim aşamalarına geçer).*

~ **tahtası**, *tasav.* Mevlevîlerde sema meşki yapmaya yarayan, üzeri çivili özel tahta. *(Ortasında bir merkez çevresinde dönebilmek için, sol ayak başparmağıyle orta parmak arasına alınan, bir pirinç çivi vardır. Tahta, üzerinde bir kişinin ayakta durarak dönebileceği genişliktedir. Can, hücreye çekilerek bu tahta üzerinde, sema dedesinin yönetimi altında sema yapmayı /dönme/ öğrenir).*

~ **tekbiri**, *tasav.* Mevlevîlerde sikke giyerken okunan dua. *(Tarikata girdikten sonra sema etmeyi öğrenen nevniyazı, aşçı dede şeyhe götürür, şeyh tekbir getirir ve dua okuyarak nevniyazın başına sikke giydirirdi).*

semacet /semâcet/, i. *Osm* < *Ar. esk.* § ❶ Kötü görünüş, yakışıksızlık, çirkinlik. [*Ing.* A being ugly, ugliness]; § ❷ Söz çirkinliği.

semaen, z. *esk.* İşiterek. [*Ing.* Listening; *Fr.* En entendant].

semafor, i. *Fr. sémaphore* < *Yun. sema*, işaret + *phoros*, taşıyan. § ❷ *demir.* Gündüz mekanik olarak kırmızı bir kolla, gece kırmızı ışıkla işaret veren ve blok sisteminde kullanılan durdurma işareti. [*Ing.* Semaphore]; § ❷ *den.* Bir direk üzerine bağlanmış hareketli iki koldan meydana gelen işaretleşme âleti. *(Her iki kolun sağlı sollu değişik her konumu alfabenin bir harfine tekabül ederek haberleşmeyi sağlar).* [*Ing.* Semaphore; *Fr.* Sémaphore].

~ **bayrağı**, *den.* İşaretçilerin kollarıyle yaptığı semafor haberleşmesinde kullanılan kısa saplı küçük bayrak.

~ **kolu**, *demir*, ◘ Kol.

~ **merkezi**, *demir.* ◘ Merkez.

~ **telgrafı**, *telekom.* Semafor yardımıyle açık denizdeki bir gemiden gelen veya bu gemiye gönderilen telgraf: *Bir semafor telgrafının semaforla saklanma süresi 30 gündür.* [*Ing.* Semaphoric telegram; *Fr.* Télégramme sémaphorique].

semaforcu, i. *demir.* Blok işaretlerini yöneten demiryolu memuru. [*Ing.* Semaphorist; *Fr.* Sémaphoriste].

semah, i. *folk.* Bir halk oyunu.

sema.hane /semâhâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. semâ* + *Fars. hâne. esk.* Mevlevî tekkelerinde dervişlerin sema âyini yaptıkları özel bölüm. [*Ing.* Dervish meeting-house for religious music and whirling; *Fr.* Salle ronde où dansent les derviches tourneurs]. ☆ *Eşanl.* **sema evi**.

semahat,-tı /semâhat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Eli açık olma, cömertlik, iyilikseverlik. [*Ing.* Generosity, munificence; *Fr.* Générosité, libéralité]; § ❷ Kadın adı.

semahatlû /semâhat-lû/, s. *Ar. semâhat* > *Osm. teşk. tar.* Osmanlı devletinde şeyhülislâmlara, Rumeli ve Anadolu kazaskerliği payesini kazananlara verilen özel ünvan. *(Bütün resmî yazışmalarda şeyhülislâmlar ve kazaskerler için kullanılan bu unvan daima şeyhülislâmın ve kazaskerin adından önce gelirdi. Şeyhülislâmlar için bu sıfata «devletlû» kelimesi eklenerek devletlû semahatlû» denirdi. Semahatlû deyimi, Osmanlı devletinde kazaskerlik makamı kurulduğu çağda kullanılmaya başlandı).*

semai, s. ◘ Semavî .

semai /semâi/, s. *Osm.* < *Ar. sema. esk.* § ❶ Bir kurala bağlı olmayan, ancak işitilerek öğrenilen *(kelime);* § ❷ *ed.* Halk edebiyatında kullanılan nazım şekillerinden biri; § ❸ *müz.* Türk musikisi sisteminde iki basit usulden biri. *(Semai usulü, üç zamanlı ve üç vuruşludur: düm /1 zaman. kavi/, tek /1, nim kavi/ ve tek /1, zayıf/).* [*Ing.* A rhythmic pattern with three beats, a form special to vocal music, a form used by minstrels in folk music, based upon what has been heard, founded on custom, traditional]; ⊙ **ağır** ~, *müz.* ◘ **Ağırsemai**; ⊙ **ağır sengin** ~, *müz.* Sengin semainin bir mertebe daha ağırına (6/2) verilen ad; ⊙ **aksak** ~, *müz.* ◘ **Aksak**; ⊙ **nakış** ~ *müz.* ◘ **Nakış**; ⊙ **nakış sengin** ~, *müz.* ◘ **Nakış**; ⊙ **nakış yürük** ~, *müz.* ◘ **Nakış**; ⊙ **sengin** ~, *müz.* Türk musikisinde yürük semai usulünün bir ağır mertebesine (6/4) verilen ad; ⊙ **yürük** ~, *müz.* ◘ **Yürük**.

~ **kahveleri**, folk. XIX. yüzyılda İstanbul'da saz şairlerinin *(âşık)* cuma ve ramazan geceleri toplandıkları, sanat gösterileri yaptıkları kahvehaneler. *(Buralarda sazlı, sözlü eğlenceler olur, sazla birlikte mânî, semai okunurdu. Bu yerlere çalgılı kahve de denirdi. Semai kahveleri, İkinci Meşrutiyetten sonra ortadan kalktı).* [*Ing.* Coffee house where semai singers gather together; *Fr.* Café ou chante des «semai»s].

semaiye, s. *esk.* **Semai**'nin dişili.

seman[1] /semân/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Sekiz. [*Ing.* Eight].

seman[2], i. *Fr. cément.* § ❶ *met.* Bir metalle temas halinde ısıtılan ve yüksek sıcaklıkta ayrışarak taşıdığı elementlerden bir veya birçoğunu o metalin yüzey kısmına yayan madde. [*Ing.* Cement, cementation powder, powdered carbon]; § ❷ *anat.* Dişlerin köklerini kaplayan sert madde. *(Seman, semantoblast denilen ve görünüşü kemik hücrelerine çok benzeyen hücrelerden yapılıdır. Mineden daha az parlak olan seman, dişi diş çukuruna bağlayan tellerin, içine girmesine imkân verir).* [*Osm.* Kışrı sin; *Lat. Substantia ossea, cement; ing.* Cement; *Fr.* Cément].

~ **kutusu**, *met.* ◘ Kutu.

sem'an[3], z. *Osm.* < *Ar. sem. esk.* § ❶ İşiterek, duyarak. [*Ing.* By hearing, hearingly, willingly]; § ❷ Dinleyerek, kulak vererek.

semanet /semânet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Besili olma, semizlik, yağlılık. [*Ing.* A being fat, fatness].

Semanglar, ç. öz. i. *etn.* Malezya yarımadasının merkezî sıradağlarında negrito halkı. Kısa boylu *(ortalama: 1,52)* olan Negritolar Malezyalılar tarafından iç kısma sürülmüşlerdir; devşirmecilikle geçinirler, fakat nesillere daha gelişmiş yerlilerle melezleşme sonucunda yavaş yavaş tükenmektedir. [*Ing.* ve *Fr.* Semangs].

semanin, **semanun** /semânin veya semânün/, s. *Osm.* < *Ar. semân. esk.* Seksen. [*Ing.* Eighty].

semaniye /semâniye/, s. *Osm.* < *Ar. semân. esk. Sekiz.* [*Ing.* Eight; *Fr.* Huit].

semaniyei halvetiye, b. i. *(Abdülkerim Medenî'üs Semanî'nin adı ve Halvetiyye'den Semâniyye-i halvetiyye).* Halvetiye tarikatına bağlı Bekriyei Halvetiyenin bir kolu; kurucusu, *Şeyh Muhammed bin Abdülkerim Medenî'üs Semanî'dir. (öl. 1775). /Bu tarikatın Halvetîlikten ayrı bir özelliği yoktur/.*

semantasyon, i. *Fr. cémentation.* § ❶ *camc.* Düşük sıcaklıkta barı bir ton elde etmek için, bir parçayı gümüş oksid ve aşı boyası karışımıyle kaplama işlemi. [*Ing.* Cementation]. § ❷ *jeol.* Hidrostatik düzeyin hemen yanında bulunan bir maden yatağının zenginleşmesi. *(Olay, maden yatağının üst kısmından geçerken kimyasal değişime uğrayan süzülmüş sularının, hidrostatik düzeye erişince madenî tuzlarını çökeltmesiyle meydana gelir).* [*Ing.* Cementation; *Fr.* Cémentation]; § ❸ *mad. oc.* Çimento şerbeti püskürterek sulu arazileri geçirimsiz hale getirme usulü; çatlaklara ve deliklere yayılan çimanto donarak su sızıntısını önler; § ❹ *met.* Madenî bir parçanın bütün kütlesine *(tam semantasyon)* semanın bir veya birçok elementinin yayılmasını sağlayarak ona özel nitelikler kazandırmak için veya bu yayılımı dış tabakalarda sınırlayıp *(yüzeysel semantasyon),* yüzeysel özellikleri iç yapısı özelliklerinden farklı karma bir parça elde etmek amacıyle bu parçayı seman eşliğinde ısıtma. [*Ing.* Cementation, case-hardening; *Fr.* Cémentation]; § ❺ *min.* Oksidlenme ile piritlerin sülfatlara dönüşmesi. [*Ing.* Cementation; *Fr.* Cémentation].

~ **çeliği**, *met.* Bir seman eşliğinde akkor hale kadar ısıtılarak yüzeyi karbonlanan ve iç kısmında karbon oranı düşük olan çelik. ☆ *Eşanl.* **semante çelik**. [*Ing.* Case-hardened steel; *Fr.* Acier cémenté].

~ **kasası**, *met.* ◘ Kasa.

~ **yatağı**, *jeol.* Bir semantasyon kusağının bulunması sayesinde işletilebilen maden yatağı. [*Ing.* Cementation stratum; *Fr.* Gite de cémentation].

semantem, i. *Fr. sémantème. dilb.* Kelimenin her türlü şekillendirici öğelerden soyutlandıktan sonra geri kalan kısmının anlattığı genel kavram. [*Ing.* Semanteme].

semantik, s. *Fr. sémantique* < *Yun. sema*

işaret > *semantikos.* § ❶ *dilb.* Anlamla ilgili: *Bir kelimenin semantik yönü.* [*ing.* Semantic]; § ❷ i. *dilb.* Kelime anlamlarını birbiriyle karşılaştırarak veya bu anlamların zaman içindeki gelişmelerini göz önünde tutarak inceleyen bilim. [*ing.* Semantic]. ☆ *Eşanl.* **anlambilim**; ⊙ **mantıksal ~**, *mant.* ◘ **Semiyotik.**

~ farklılaşma cetveli, *psikoleng. Osgood* tarafından ortaya atılan (1952) ve sıfat veya isim iki kelimenin yan anlamları arasındaki benzerliği değerlendirmeye yarayan cetvel. [*ing.* Semantic differenciation; *Fr.* Échelle de differenciation sémantique].

~ genelleşme, *psik.* ◘ **Genelleşme.**

~ izlenim, ◘ **izlenim.**

~ sistem, *modern mant.* Bir dili ilgilendiren ve bu dilin *önermelerinin* neler olduğunu, bir önermenin neyi belirttiğini ve hangi şartlarda bir önermenin *doğru* olabileceğini açıklayan kanunlar sistemi [*ing.* Semantic system; *Fr.* Système sémantique].

semantit,-ti, i. *Fr. cémentite.* Formülü Fe_3C olan demir karbür. [*ing.* Cementite].

semanun, s. ◘ **Semanin.**

semar /semâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Meyva, yemiş. [*ing.* ve *Fr.* Fruit].

semasire /semâsire/, ç. i. *Osm.* < *Ar. simsar. esk.* Simsarlar, komisyoncular.

semavat /semâvât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sema. esk.* § ❶ Gökler; § ❷ *astr. esk.* Gök katlarının genel adı; § ❸ *tasav.* İnsanın olgunlaşarak yükseldiği değişik aşamalar. *(Semavat, Tanrı ile insanlar arasında aşılması gereken yüce basamaklardır. İrfanla donanan, çokluktan sıyrılarak birliğe ulaşan her insan ruhu, semavatı derece derece aşar; sonunda Tanrı'ya varır).*

semaver /semâver/, i. *Rus. sam,* kendi kendine + *varit,* kaynatmak > *samover.* Su ısıtmaya ve özellikle çay için su kaynatmaya yarayan bakır, pirinç v.b. madenlerden yapılmış kap. [*ing.* ve *Fr.* Samover].

~ kazan, *den.* ◘ **Kazan.**

semavî /semâvî/, s. *Osm.* < *Ar. semâ esk.* § ❶ Gökle ilgili. [*ing.* Celestial; *Fr.* Céleste]. ☆ *Eşanl.* **göksel, gökçül, gökçe**; § ❷ Tanrı tarafından olan, Tanrı işi. [*ing.* Celestial; *Fr.* Céleste]. ☆ *Eşanl.* **tanrısal.**

~ mavi, Gök renginde mavi. [*ing.* Sky blue; *Fr.* Bleu céleste].

semaviye, semaiye, s. *esk.* **Semavî'nin dişili.**

semazen /semâzen/, b. s. ve i. *Osm.* < *semâ* + *Fars. zen. esk.* Mevlevî musikisinin nağmelerine uyarak döne döne âyin yapan *(derviş)* [*ing.* A Mevlevi who performs the sema whirler].

semazen.başı, *b. i. tasav.* Mevlevî tekkelerinde semayı yöneten dedeye verilen ad.

sembiyoz, i. *Fr. symbiose.* ◘ **Ortakyaşarlık.**

sembol,-lü, *Fr. symbole.* § ❶ **Bir ülküyü, bir amacı ve fikri ifade eden ve ortak bir anlamı olan şekil, harf, kelime, bitki, yıldız veya hayvan.** [*ing.* Symbol]. ◘ *Eşanl.* **simge**; § ❷ *mat.* Matematiksel varlıkları belirtmek için kullanılan harfler. [*ing.* Symbol]; § ❸ Bir kavramı temsil eden kelime; § ❹ Psikoanalizde bilinçsiz arzuyu temsil eden herhangi bir şey. [*Osm.* Remiz; *ing.* Symbol]; § ❺ *kim.* Elementleri, kısa şekilde belirtmek için kabul edilmiş harflere verilen ad: *Demirin sembolü Fe'dir.* [*Osm.* Rümuz; *ing.* Symbol; *Fr.* Symbole]; ⊙ **harita yüksekl|ik ~ leri**, *topogr.* ◘ **Harita**; ⊙ **Kronecker ~ ü**, İndisleri aynı olunca bire eşit, farklı olunca sıfıra eşit olan iki indisli δ_{ij} sembolü. Kronecker sembolünü kullanarak bazı sonuçlar genelleştirilir; meselâ *n*'inci basamaktan bir *D* determinantında *(elemanları aij), aij*'nin kofaktörü Γ_{ij} ile

$$\sum_{j=1}^{n} a_{ij}\,\Gamma_{ij} = D \text{ ve } i \neq k. \text{ ise } \sum_{j=1}^{n} a_{ij}\,\Gamma_{ki} = 0$$

elde edilir. Kronecker sembolünden kullanılması bir tek

$$\sum_{j=1}^{n} a_{ij}\,\Gamma_{kj} = \delta_{ik}\,D.$$

formülünü verir ve satırlarla sütunlar değiştirildiğinde

$$\sum_{j=1}^{n} a_{ij}\,\Gamma_{ik} = \delta_{jk}\,D.$$

benzer formu elde edilir. [*ing.* Kronecker's symbol; *Fr.* Symbole de kronecker].

sembolik, s. *Fr. symbolique.* § ❶ Sembol olarak kullanılan, sembol niteliğinde olan: *Sembolik hareket.* [*ing.* Symbolic(al)]; § ❷ Sembollerle anlatılmış, anlatımında sistemli olarak sembol kullanılmış: *Sembolik mantık. Sembolik bir iştir.* [*ing.* Symbolic; *Fr.* Symbolique].

~ analiz, *mat.* ◘ **Analiz.**

~ görev, *psik.* ◘ **Görev.**

~ hesap, *mat.* ◘ **Hesap.**

~ mantık, *mant.* ◘ **Mantık.**

~ yazı, *dilb.* Düşünceleri sembolik harflerle gösteren yazı çeşidi. [*ing.* Symbolic writing; *Fr.* Écriture symbolique].

sembolist, s. *Fr. symboliste.* § ❶ Sembolizmle ilgili. [*ing.* Symbolistic(al)]; § ❷ i. Sembolizm taraftarı. [*ing.* Symbolist].

sembolizm, i. *Fr. symbolisme.* § ❶ Olguları yorumlamaya veya inançları anlatmaya yarayan semboller sistemi. [*ing.* Symbolism]; § ❷ *ed.* 1885'e doğru Fransa'da ortaya çıkan şiir, edebiyat ve sanat akımı. [*ing.* Symbolism; *Fr.* Symbolisme]; § ❸ *mant.* ◘ **Simgecilik**; § ❹ *modern mant.* Yazılı işaretler sistemi. *(Bu işaretler birtakım kurallara göre düzenlenir ve bir akıl yürütmeyi görsel olarak dile getirir).* [*ing.* Symbolism; *Fr.* Symbolisme]; § ❺ *sosy.* (a) Bazı kişiler, nesneler, olgular veya eşyalara aksedilmiş bir eylemi nesne nevinden ifade etme; birbirine benzemeyen birçok tavır ve davranışları anlatır; (b) Dışşuur olaylarının rüya veya sanatta meydana çıkışı. [*ing.* Symbolism].

sembolleştirme, i. *modern mant.* Bir akıl yürütme sürecini sembollere başvurarak belirtme işlemi. [*ing.* Symbolization; *Fr.* Symbolisation].

semc, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çirkin *(yüz).* [*ing.* Ugly, hideous of feature].

semek, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Balık. [*ing.* Fish; *Fr.* Poisson].

semelin, i. *Fr. sémeline* < *Lat. semen,* tohum + *linum,* keten. *min.* Sarı turuncu renkli sfen çeşidi; *Anderhach*'da bulunur. [*ing.* Semeline].

semen[1], i. *Osm.* < *Ar. semn. esk.* Şişmanlık, semizlik, yağlılık. [*ing.* Fatness, obesity; *Fr.* Graisse, embonpoint].

~ gelmek, *dey. esk.* ◘ **Şişmanlamak.**

~ peyda etmek, *dey. esk.* ◘ **Şişmanlamak, semirmek.**

semen[2], i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Yasemin.**

semen[3], i. *Osm.* < *Ar. saman. esk.* § ❶ Papa, fiyat, değer. [*ing.* Price, value; *Fr.* Prix, valeur]; § ❷ *huk.* (a) Satım sözleşmesinde alıcının borcu; (b) *esk.* Satıma konu şeyin fiyatı. *(Müşteri tarafından bey/satış/ ile ödenen semen'in, mebinin /satılan şey/ değerine denk olması gerekmez; taraflar mebinin gerçek değerinin altında veya üstünde bir semen kararlaştırabilirler. «Mutlak beyʼde ve sarfta semen bir miktar paradır; «bey'i mukayazaʼda ise aynîdir. Kural olarak semen peşin ödenir. Taraflar isterlerse, semeni takside bağlayabilir veya ödenmesini erteleyebilirler. Bey akdi herhangi bir sebeple feshedilirse mebiyi /satılan şey/, bayi /satan/ geri alıncaya kadar semeni hapsedebilir).* [*ing.* Price; *Fr.* Prix]; ⊙ **~ i hal**, *esk.* Peşin olarak ödenen semen; ; satın ânında ödenen bedel; ⊙ **~ i misil**, *huk. esk.* Misli şeylerin beyinde, mebiye benzeyen şeyin değerine göre belirlenen semen, *(Misli şeylerin satımında, durumun gereğine veya örfe göre semen belliyse taraflarca belirlenmesi zorunda değildir; mebiye benzeyen şeyin değeriyle belirlenen bu semene, semeni misil denir. Akitte kuruş olarak belirlenmiş semeni müşteri, misliyle ödeyebilir);* ⊙ **~ i müsemma**, *huk. esk.* Belirlenmiş semen; bey akdinde tarafların üstünde uyuşarak belirttikleri semen. *(Meclis dağılıncaya kadar taraflar belirledikleri semeni azaltıp çoğaltabilirler. Meclis dağıldıktan sonra bayi, semeni müsemmada bir indirim yaparsa bununla bağlı kalır; artırım yapması da ancak bunu müşterinin kabülüne bağlıdır).*

semend, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kula at. [*ing.* Roan, strawberry or sorrel horse]; § ❷ Güzel ve çevik at.

semender, i. *Osm.* < *Fars.* < *Yun. salamandra.* § ❶ *zool. Semendergiller (Salamandridae)* familyasına giren, uzun gövdeli, dört bacaklı, kuyruklu amfibyumlara verilen genel bir ad. **Karada yaşayanlarına kara semenderi, suda yaşayanlarına su semenderi denir. Kara semenderleri** yavaş hareket eden, nemli ve karanlık yerlerde barınan küçük hayvanlardır. Böceklerle, küçük solucanlarla v.b. beslenirler. Bunlarda gövde kalın, kuyruk silindirimsidir. Dişi semender dört bacağı belirgin yavrular dünyaya getirir. Önemli türleri: **Alp semenderi** *(Salamandra atra),* **Kafkas semenderi** *(S'alamandra caucasica),* **Luschen semenderi** *(Salamandra luschani,* **benekli semender** *(Salamandra maculosa).* Semender zararsız bir hayvandır; fakat derisinin çıkardığı sümüksü madde son derece zehirlidir. Eskiden bunların ateşte yaşayabileceğine ve daha da canlılık göstereceğine inanılırdı. **Su semenderleri,** Kuzey yarımkürede, göllerde yasayan küçük uzun gövdeli, kürek gibi yassı kuyruklu iki yaşayışlı hayvanlardır. Bataklıklardan ve göllerden asla ayrılmaz, buralarda kurtçuk, böcek ve küçük kabuklularla beslenirler. Soğuk mevsimde sudan çıkar, toprağın veya taşların altına, duvarlardaki deliklere girer, ilkbahara kadar uyuşuk halde kalırlar. İlkbaharda bunlarda eşeysel bir ikişekillilik görülür. Dişi semender sönük, renkli kaldığı halde erkek semender çeşitli parlak renklere bürünür, sırtında ve kuyruğunda çoğu zaman ibiğe benzer çıkıntılar, parmaklarının arasında perde v.b. belirir. Üreme mevsimi sona erince bu süsler de yavaş yavaş kaybolur. Su semenderleri daima yumurtlamak suretiyle yavru yapar. Su semenderlerinin yirmi kadar türü vardır. En güzelleri **mermer semender** *(Triturus marmorata),* **taraklı semender** *(T. cristatus),* **safran semenderi** *(T. crocatus),* **Toros semenderi** *(T. vittatus),* **adi semender** *(T. vulgaris),* **dağ su semenderi** *(T. Alpestris),* **perdeayaklı su semenderi** *(T. palmatus)* [*Lat. Salamandra, Triturus; ing.* Salamander, newt; *Fr.* Salamandre, triton]; § ❷ *mit.* Iran mitolojisine göre ateşten yaratılan ve ateşte yaşayan hayvan. [*ing.* Salamander; *Fr.* Salamandre]; ⊙ **adi ~**, *zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından bir su semenderi türü. Sırtı esmer, karnı portakal sarısı ve kara lekelidir. Avrupa ve Batı Asya'da yaşar. [*Lat. Triturus vulgaris; ing.* Spotted newt, smooth newt; *Fr.* Triton vulgaire]; ⊙ **Alp ~ i**, *zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından bir kara semenderi türü. Uzunluğu 12-14 sm. kadardır. Simsiyah olan bu semender Alp dağlarının yüksek kesimlerinde bulunur. Bu türün yavruları dünyaya tam gelişmiş olarak gelir. [*Lat. Salamandra atra; ing.* Alpine salamander; *Fr.* Salamandre noire]; ⊙ **benekli ~**, *zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından, 15-25 sm. uzunluğunda bir kara semenderi türü. Derisi siyah, üzeri yer yer sarı ve turuncu beneklidir. Nemli ormanlarda, özellikle dağlık yerlerde yaygındır; evlerin bodrumlarında bile görülür. Yavruları dış solungaçlarıyla doğar ve gelişimini suda tamamlamak zorundadır. Avrupa, Batı Asya ve Kuzey Afrika'da yaşar. [*Lat. Salamandra maculosa; ing.* Spotted salamander, fire salamander; *Fr.* Salamandre tachetée]; ⊙ **çamur ~ i**, *zool.* Kuyruklular *(Urodela)* takımının, Denizkızı-semendergiller *(Sirenidae)* familyasından *Siren* cinsinin tek türü. Uzunluğu 60 sm. Kuzey Afrika'nın güneyindeki batak ve hendeklerde yaşar. [*Lat. Siren lacertina; ing.* Mudeel; *Fr.* Sirène lacertine]; ⊙ **dev**

—, *zool.* Kuyruklular *(Urodela)* takımının Gizli-solungaçlıgiller *(Cryptobranchidae)* familyasından bir amfibyum türü. Uzunluğu 150 sm. kadardır. Yenir. Çin ve Japonya'da yaşar. [*Lat. Megalobatrachus (= Cryptobranchus) maximus; Ing.* Giant salamander; *Fr.* Grande salamandre, salamandre du Japon]; ◉ **gizli solungaçlı —,** *zool.* ◘ **Gizlisolungaçlısemender;** ◉ **Kafkas — i,** *zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından bir kara semenderi türü. Uzunluğu 15-19 sm. olup Kafkas dağları ve dolaylarında yaşar. [*Lat. Salamandra caucasica*]; ◉ **Luschan — i,** *zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından bir kara semenderi türü. Uzunluğu 6 sm.'dir. İran ve yakınlarında yaşar. [*Lat Salamandra luschani*]; ◉ **mağara — i,** *zool.* ◘ **Mağarasemenderi;** ◉ **mermer —,** *zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından bir su semenderi türü. Uzunluğu 13-14 sm.'dir. Avrupa ve Anadolu'da yaşar. [*Lat. Triturus marmatus; Fr.* Triton marbré]; ◉ **safran — i,** *zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından, Avrupa ve Anadolu'da yaşayan bir su semenderi türü. [*Lat. Triturus crocatus*]; ◉ **taraklı —,** *zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından bir su semenderi türü. Uzunluğu 15 sm.; sırtı esmer, karnı sarı renkte olup kara lekelidir. Avrupa ve Batı Asya'da yaşar. Istanbul'da bostan kuyularında rastlanır. [*Lat. Triturus cristatus; ing.* Great crested newt; *Fr.* Triton à crête]; ◉ **Toros — i,** *zool.* Semendergiller *(Salamandridae)* familyasından, Avrupa'da yaşayan bir su semenderi türü. [*Lat. Triturus vittatus = Molge vittatus*].

semendergiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının Kuyruklular *(Urodela)* takımına giren bir familyası. Kertenkeleye benzeyen fakat çıplak ve yumuşak derili olan, lârvaları suda, erginleri karada yaşayan, hayvanlardır. Avrupa, Asya ve Afrika'da bulunurlar. **Alp semenderi** *(Salamandra atra),* **Kafkas semenderi** *(Salamandra luschani),* **Benekli semender** *(Salamandra maculosa),* **Safran semenderi** *(Triturus crocatus),* **Taraklı semender** *(Triturus cristatus),* **Mermer semender** *(Triturus marmorata),* **Toros semenderi** *(Triturus vittatus),* **Bayağı semender** *(Triturus vulgaris)* türleri iyi bilinir. [*Lat.* ve *ing. Salamandridae; Fr.* Salamandridés]; ◉ **denizkızı —,** *zool.* ◘ **Deniz.**

sementoblast, -tı, i. *Fr. cémentoblaste. anat.* Diş semanını yapan hücre. [*ing.* Cementoblast].

semenuri, i. *patol.* Idrarda atmık çıkması. [*ing.* Semenuria].

semer, i. *Yun. samari.* § ❶ Hayvanların sırtına vurulup yük bağlanılabilen, iskeleti ağaçtan yastık. [*ing.* Packsaddle; *Fr.* Bât]; § ❷ Arkalıç. *ing.* Packsaddle pad *(used by porters for carrying heavy weights); Fr.* Bât de portefaix]; § ❸ *jeol.* ◘ **Yukaç;** § ❹ *inş.* Bahçe duvarları üstüne yağan yağmurun iki tarafa akması için üstü iki tarafa eğik olarak yapılan duvar kısmı. [*ing.* Bahut]; § ❺ *arg.* Kıç. [*ing.* Buttocks; *Fr.* Cul, derrière]; ❻ *zool.* Yer solucanlarının vücutlarındaki çıkıntılı kuşak; üremeyle çok yakın ilgisi vardır. *(Konumu, cinsten cinse ve hatta bazen türden türe değişir; belli bir türde aynı kalır ve sınıflandırmada önem taşır).* [*ing.* ve *Fr.* Clitellum]; ◉ **— i devirmek,** *dey. tkz.* Hiç bir iş yapmadan boş vakit geçirmek, aylaklık etmek; ◉ **— i dövmek,** *tkz. dey.* Bir sorumluluk veya görevi yüklenmekte duraksamak. [*ing.* To hesitate before taking up a burden or responsibility]; ◉ **— ini dayamak,** *dey.* § ❶ Bir hayvanı ahırına kapamak. [*ing.* To put up an animal in its stable]; § ❷ *(birini)* Bir işten çıkarmak. [*ing.* To put a man out of office]; ◉ **— ini yere vurmak,** *dey.* Bir görev veya memuriyetten çekilmek. [*ing.* To resign an office or duty] ◉ **duvar — i,** ◘ **Duvar;** ◉ **hamal — i,** ◘ **Hamal.**

— devirmek, *ask. esk.* Yeniçeri ocağı mensuplarından birinin bir *sorta*dan başka bir ortaya geçmesi. *(Ocak kurallarına göre, semer deviren, ayrıldığı ortaya hakaret etmiş sayılırdı. Bu yüzden 1818'de 25. Ortadan bir ocaklı, 75. Ortaya geçtiği için öldürüldü).*

— yastığı, Semerin öne veya arkaya kaçmamasını sağlayan ve oturak yerini tutan iki kısımdan her biri. ◘ *ŞEKİL: 327* — **KOŞUM.**

semer[2], i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Meyve, yemiş; § ❷ *mec.* Mahsul, verim, fayda; § ❸ Sonuç, netice. [*Ing.* Fruit, property, wealth].

semer[3], i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Gece sohbeti. [*ing.* Evening conversations, tale told by night]; § ❷ Geceleri sohbet etmek amacıyle yapılan toplantı. [*Ing.* Night assembly, evening party].

semerat[1] /semerât/, ç. i. *Osm. < Ar. semere. esk. mal.* Osmanlı devletinde mülk, toprak ve mukataalardan alınan irat ve gelir. *(Mukataaların ilzam olarak dağıtılması sırasında vezirler kendilerine verilen mukataaları zamlı olarak mültezimlere devrederlerdi. Vezirlerin zamlı olarak aldıkları iltizam bedeli farklarına da semerat denirdi).*

semerat[2], ç. i. *esk.* § ●Meyveler, yemişler; § ❷ *mec.* Faydalar, verimler; § ❸ Sonuçlar. neticeler.

semerci, i. Semer yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker of packsaddles; *Fr.* Fabricant ou marchand de bâts].

— müştası, ◘ **Muşta.**

— sazı, *bot.* ◘ **Sukamışı.**

semercilik,-ği, i. Semer yapma zanaatı. [*Ing.* Packsaddle making].

semere, i. *Osm. < Ar.* § ❶ Yemiş, meyva. [*Ing.* Fruit, profit, result; *Fr.* Fruit]; § ❷ Fayda, verim. [*ing.* Crop, produce, product; *Fr.* Produit, rendement]; § ● Sonuç. [*Ing.* Result; *Fr.* Résultat]; § ● *huk.* Bir şeyden elde edilen gelir. [*Ing* Fructus, fruits]; ◉ **medenî —,** *huk.* Birşeyin, özellikle bir sermayenin, belirli aralarla, çoğunlukla bir sözleşme sonucu sağladığı gelir *(faiz, kira v.b. gibi);* ◉ **tabiî —,** *huk.* Belirli aralarla meydana gelen ürünler ve bir şeyden tahsis edildiği amaca uygun olarak örfün elde edilmesine izin verdiği diğer ürünler.

semereli, i. ve s. *Osm. < Ar.* Verimli. [*Ing.* Fruitful, profitable; *Fr.* Fructueux,-euse].

— burun, Ortasında çıkıntısı olan insan burnu. [*Fr.* Nez aquilin].

semerkandi /semerkandî/, s. *Osm. < Ar. (Semerkand şehrinin adından) kâğıtç. esk.*

— kâğıt, *kâğıtç. esk.* Sağlam bir kâğıt türü. *(Semerkand'da yapılırdı).*

semfiz, i. *cerr.* Iki kemik veya organın birbiriyle kaynaşmaları. [*Ing.* Symphysis; *Fr.* Symphyse].

☆ *Eşanl.* **kemik kaynağı.**

semfizyektomi, i. *cerr. Semfizi* çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Symphysiectomy].

semfizyon, i. *cerr.* Altçene kemiğinin alveol çıkıntısının dış kenarının orta noktası. [*ing.* Symphysion].

semfizyorafi, i. *cerr.* Bölünmüş bir semfizin dikilmesi. [*Ing.* Symphysiorrhaphy].

semfizyotomi, i. *cerr.* Doğumu kolaylaştırmak için pubis semfizinin kesilmesi. [*Ing.* Symphysiotomy; *Fr.* Symphyséotomie].

semî, s. *Osm. < Ar. esk.* Işitme duyusuna ilişkin, işitmeyle ilgili. [*Ing.* Pertaining to hearing, acoustic; *Fr.* Auditif, acoustique].

semî, s. *Osm. < Ar. esk.* § ● Işitme yetisi kuvvetli olan, işiten. [*Ing.* That hears, listens, quick of hearing; *Fr.* Ouie]; § ● i. Tanrının adlarından biri. [*Ing.* God, The All-hearing].

semî, sem, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Ses duyma, işitme; § ❷ Kulak verme, dinleme; § ● Kulak.

semidin, i. *Fr. semidine. kim.* Orto veya para-aminodifenilamin'e verilen ad; semidinik yer değiştirmeyle elde edilir. [*Ing.* Semidine].

semidinik, s. *Fr. semidinique. (semi-benzidinik'in kısaltılmış şekli).* § ● *kim.* Benzidinik yarı yerdeğiştirmeye verilen nitelik; bu yarı yerdeğiştirme formülü C_6H_5-NH-NH-C_6H_5 olan hidrazobenzen gibi hidrazoik türevleri orto veya para-aminodifenilaminlere C_6H_5-NH-$_3H_4NH_2$ dönüştürür; bu sonuncular da difenilbazlarına NH_2-C_6H_4-C_6H_4-NH_2 dönüşebilir *(difenilin ve benzidin).* [*Ing.* Semidinic]; § ❷ *(geniş anl.)* C_6H_5-X-Y'yi Y-C_6H_4-XH haline *(orto- veya para-)* dönüştüren bütün yer değiştirmeler için kullanılır. [*ing.* Semidinic].

semih, s. *Osm. < Ar. semâhat. esk.* § ● Cömert, eli açık, [*Ing.* Liberal, generous, munificent]; § ❷ i. Erkek adı.

semiha, s. *esk.* § ❶ **Semih'**in dişili; § ❷ i. Kadın adı.

semikarbazid, I. *Fr. semicarbazide. kim.* Formülü NH_2-NH-CO-NH_2 olan ve 96°C'ta eriyen billûrsu baz; hidrazin sülfat ile potasyum siyanatın veya üre ile hidrazin hidratın yoğunlaştırılmasından elde edilir. [*ing.* Semicarbazide].

☆ *Eşanl.* **karbamik hidrazit.**

semikarbazon, i. *Fr. semicarbazone. kim.* Semikarbazit'in aldehit ve ketonlarla su kaybederek verdiği bileşiklerin genel adı. *(Aseton gemikarbazon'un formülü* $(CH_3)_2C=N$-NH-CO-NH_2*'dir).* [*Ing.* Semicarbazone].

semin[1], s. *Osm. < Ar. semn. esk.* Semiz, besili, şişman, yağlı. [*Ing.* Fat, fleshy].

semin[2], s. *Osm. < Ar. semen. esk.* Kıymetli, değerli, pahalı. [*Ing.* High-priced, valuable, expensive].

seminaz, i. *Fr. séminase. biyokim.* Baklagillerin tanelerinde bulunan hidroliz edici maya. *(Ancak filizlenme sırasında meydana gelir ve besidokusunu eritir).* [*Ing.* Seminase].

semine, s. *esk.* § ❶ **Semin'**in dişili; § ❷ i. Kadın adı.

seminer, i. *Fr. séminaire.* § ● Yüksek öğrenimde, özel bir bilim dalında öğrencilerin yaptığı grup çalışması. [*Ing.* Seminary]; § ❷ Kurs; [*Ing.* Course]; § ● Bir konu hakkında bilgi vermek ve bu konu üstünde tartışmak amacıyle düzenlenen toplantı. [*Ing.* Seminary]; ◉ **serbest —,** ◘ **Serbest.**

seminifer, i. *tıp.* Ersuyu *(atmık)* taşıyan veya yapan. [*Osm.* Hâmili meni; *Ing.* Seminiferous; *Fr.* Séminifère].

seminolog, i. *tıp.* Seminoloji uzmanı. [*Ing.* Seminologist].

seminoloji, i. *tıp.* Atmık *(semen)* in bilimsel incelenmesi, tohumbilim. [*Ing.* Seminology]

seminom, i. *Fr. séminome. patol.* Cinsiyet bezi kanseri; yumurtalığa göre erbezinde daha sık görülür. [*Ing.* Seminoma].

semipermeabl, s' *Fr. semi-perméable. bot.* ◘ **Yarı geçirgen.**

semir, I. *Osm. < Ar. semer. esk.* § ● Arkadaş; § ● s. *(sıfat tamlamalarında)* /.../ Niteliği olan, nitelikli

semirgin, s. *< semirmek.* § ❶ Tembellikten dolayı yağ bağlayan, semiren *(kimse);* § ❷ Semizlikten ötürü hareketleri ağırlaşan, tembellesen *(kimse).* [*ing.* Fat and lazy; *Fr.* Gras, dodu].

semirmek, geçz. f. *esk. T. semrimek.* Şişmanlayıp yağ bağlamak, semiz hale gelmek, semizlemek. [*ing.* To grow fat; *Fr.* Devenir gras, s'engraisser *(animaux)*].

semirtme, i. *< semirtmek. zoot.* Hayvanları *semirtmek eylemi.*

— çayırı, *zoot.* Özellikle sığırların ve genel olarak kasaplık hayvanların otlayarak kolayca semirmesini sağlayan çayır.

semirtmek (-i), f. *esk. T. semritmek. zool.* Hayvanı semiz hale getirmek. [*Ing.* To fatten; *Fr.* Engraisser, rendre gras *(animaux)*].

semiy, s. *Osm. < Ar. ism. > semiyy. esk.* Aynı adı taşıyan, adları aynı olan, adaş.

semiye, s. *esk.* **Semiy'**in dişili.

semiyoloji, i. *Fr. séméiologie (sémiologie) <* *Yun. semeion,* işaret + *logos* bilim. § ● Teşhise ve sonucu tahmine yarayacak, yargılara varmak amacıyle hastalıkların belirtileriyle uğraşan tıp dalı; § ❷ İşaret sistemlerini *(dil, özel kodlar, yol işaretleri v.b.)* yapılarını ve ilişkilerini inceleyen bilim. [*Ing.* Sem(e)i ology; *Fr.* Séméiologie, sémiologie]; § ● Sosyal hayat içerisinde «*İşaretlerin yaşantısının*», yani duygu ve heyecanların bütün ifade şekillerini *(dil, bu şekillerden ancak biridir)* inceleyen sosyal

psikoloji dalı. [*Ing.* Semeiology; *Fr.* Séméiologie, sémiologie].

semiyotik, i. *Fr. sémiotique.* İşaretleri konu alan genel bilim. [*ing.* Semiotics].

— **fonksiyon,** *psik.* ve *psikogenetik.* İnsanın farklılaşmış bir göstergen *(sembol veya işaret)* aracılığıyle o anda algılamamakta olduğu gibi bir gösterileni belirtebilme yeteneği. [*ing.* Semiotic function; *Fr.* Fonction sémiotique].

semiz,s. *esk. T.* Eti, yağı çokça olan: *Semiz tavuk. Semiz bir inek.* [*ing.* Fat, fleshy, overweight; *Fr.* Gras, engraissé]

☆ *Eşanl.* **besili, yağlı, şişman.**

— **boya,** Boyaresimde yağlıca bir hamur gibi dolgun olarak kullanılan boyalara denir. [*ing.* Fatty paint; *Fr.* Gras].

— **çizgi,** Resimde kabaca ve kalınca olan çizgilere denir. [*Fr.* Gras].

semizlemek, nsz. f. Semiz hale gelmek, şişmanlamak. [*Ing.* To grow fat; *Fr.* Engraisser].

semizleşmek, nsz. f. ◘ **Semizlemek.**

semizlik,-ği, i. Semiz olma hali.

semiz.otu, b. i. *bot.* İki-çeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Semizotugiller *(Portulacaceae)* familyasından, kosmopolit olan ve Türkiye'de de yetişen, bir yıllık otsu bitki. Gövdesi toprak üzerinde yatık, yaprakları sapsız, oblongobovat ve etlidir. Çiçeklerde ovaryum alt durumlu, meyva çok tohumlu, kapaklı bir kapsüldür. Sebze olarak kullanılır. Yenilen kısmı küçük, yuvarlak veya oval parlak yeşil yaprakları ve körpe saplarıdır. C vitamini ve demir bakımından zengindir. Çiçekleri sarı, tohumları gayet ufak ve siyahtır. 15 kadar çeşidi vardır; fakat en makbulü İstanbul ve dolaylarında yetiştirilen büyük yapraklı *frenk semizotu*'dur. Bileşiminde kuzukulağı asidi bulunduğundan tadı biraz mayhoştur. [*Lat. Portulacca oleraceae; ing.* Purslane; *Fr.* Pourpier].

☆ *Eşanl.* **semizebe.**

semiz.otugiller, ç. b. i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Centrospermae* takımından, ayrı taçyapraklı, çiçekli bitkiler familyası. Çoğunluk Afrika ve Amerika'da yayılmış olan bir veya çok yıllık, otsu veya çalı şeklinde bitkilerdir. Yaprakları basit, etli, stipulalı, stipula zarımsı veya kılsıdır. Çiçekler aktinomorf ve erdişidir. Kaliks 2 sepalden yapılmıştır. Korolla 4-6, bazen 2-3 parçalıdır. Yumurtalık üst veya alt durumlu, 2-3 karpelli, tek gözlü, 1— çok tohumludur. Plasentalanma bazal ve sentraldır. Meyva kapaklı veya tepede 2-3 valv ile açılan bir kapsüldür. 16 cins ve 500'den fazla türü vardır. Türkiye'de 2 cinsi ve 3 türü yetişmektedir. [*Lat.* ve *ing. Portulacaceae; Fr.* Portulacacées].

semmak /semmāk/, i. *Osm.* < *Ar. semek. esk* ◘ **Balıkçı.**

semmî /semmî/, s. *esk.* § ❶ Zehirli. [*Ing.* Poisonous, venemous, poisoned; *Fr.* Vénéneux,-euse]; § ❷ Zehirle ilgili. [*ing.* Pertaining to poison]

semmiyet, i. *Osm.* < *Ar. semm.* > *semmiyyet. esk.* Zehirlilik. [*Ing.* Poisonousness].

semmur /semmūr/, i' *Osm.* < *Ar. zool. esk.* Samur. [*Ing.* Sable, sable fur].

semmuriye, i. *esk.* ◘ **Susamurugiller.**

semn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tereyağı.

sempatalji, i. *Fr. sympathalgie. tıp.* Sempatik sinir sisteminin zedelenmesinden ileri gelen ağrı. *(Sempatik sinir telleri bütün organlarda bulunduğundan sempatalji de bütün organlarda görülebilir. Sempatikolitik ilâçların ağrıyı dindirmesi tek teşhis yolu olduğu gibi tedavi çarelerinden de biridir; bu ilâçlar ayrıca belirtiyi ortadan kaldırıcı tedavide kullanılır.* [*ing.* Sympathalgia].

sempatektomi, i. *Fr. sympathectomie. cerr.* Sempatik sinirlerin ve özellikle sempatik sistemin gangliyonlarının ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Sympathectomy].

sempati, i. *Fr. sympathie* < *Yun. syn.* birlikte *pathos,* duyulan > *Lat. sympathia.* § ❶ İki kişiyi birbirine çeken tabii eğilim. [*Ing.* Sympathy]. § ❷ *psik.* ◘ **Duygudaşlık;** § ❸ Sevgiye ve ilgi göstermeye karşı istidat. [*ing.* Sympathy]; § ❹ Cana yakınlık, sıcak kanlılık. [*ing.* Sympathy]; § ❺ Güçlükler karşısında bulunan, üzüntü duyan kimselerle ilgilenme ve onların duygularına ortak olma şeklinde beliren heyecan çeşidi.

— **duymak,** *dey.* Sevimli ve cana yakın bulmak. [*ing.* To sympathize; *Fr.* Sympathiser].

— **sinir,** *anat.* Bilinçdışı tepkileri, bitkisel dirim için gerekli olan kımıldanış ve salgıları düzenleyen sinir dizgesi olup omurga boyunca omurilikle ilgili, sağlı sollu yirmi üç çift küçük boğumdan geçen iki koşut ağ durumunu gösterir. [*Osm.* Asab-ı sempati; *ing.* Sympathetic nerve; *Fr.* Nerf sympathique].

sempatik, *s. Fr. sympathique.* § ❶ Kanı sıcak, cana yakın, sevimli. [*ing.* Sympathetic]; § ❷ Çok hoş, hoşa giden. [*ing.* Likable, attractive]; ◉ **baş** — **siniri,** *anat.* Sempatik sinir sisteminin baş bölgesindeki kısmı; başlıca üç sinir düğümünden *(göz, temelkemiği ve kulak sinir düğümü)* oluşur. [*ing.* Cephalic sympathetic nerve].

— **kordon,** *anat.* ◘ **Kordon.**

— **reaksiyonlar,** *patol.* ◘ **Reaksiyon.**

— **sinir sistemi,** *anat.* Yaşatkan sinir sisteminin bir bölümü; bu sisteme ait sinir telleri omuriliğin göğüs kısmından ve bel kısmının ilk üç bölütünden doğar: *Sempatik sistemin başlıca fizyolojik etkileri parasempatik sisteminkilere karşıttır.* [*ing.* Asab-ı alâkavî, cümle-i sempatî; *ing.* Autonomic nervous system; *Fr.* Système nerveux sympatique, sympathique].

sempatikoblast,-tı, i. *tıp.* Sempatik sinir hücrelerini yapan ilkel hücre. [*Ing.* Sympathicoblast].

sempatikolitik, sempatolitik, s. ve i. *Fr. sympathicolytique* veya *sympatholytique.* Sempatik sinir sistemini felce uğratan maddelere denir. [*ing.* Sympathicolytic].

sempatikomimetik, sempatomimetik, s. *Fr. sympathicomimétique* veya *sympathomimétique.* Etkisi sempatik sinir sisteminin etkisine benzeyen maddelere denir. [*ing.* Sympathicomimetic].

sempatikonevrit,-ti, i. *patol.* Sempatikoblast taşıyan tümör [*ing.* Sympathiconeuritis].

sempatikoterapi, i. *Fr. sympathicothérapie.* Yaşatkan sinir sistemi bozukluklarına bağlı hastalıkların tedavi yöntemi; doğrudan doğruya burun bosluklarındaki sinir ağrılarına etki yapmaya dayanır. *(Etki, ya ucu kıl bir iğnenin titreştirilerek dokundurulmasıyle meydana gelen uyarmalarla ya da aksine lokal olarak kokain veya prokain değdirilerek sinirleri uyuşturma ile sağlanır).* [*ing.* Sympathicotherapy].

sempatikotoni, i. *Fr. sympathicotonie. patol.* Sempatik sinir sisteminin genellikle doğuştan olan üstünlüğü. [*ing.* Sympathicotonia].

sempatizan, s. ve i. *Fr. sympathisant,-ante* § ❶ Üyesi olmadığı halde bir partinin görüşlerini benimseyen *(kimse).* [*ing.* Sympathizing]; § ❷ *(geniş anl.)* Bir görüşü, bir akımı, bir öğretiyi tutan *(kimse).*

sempatoiitik, s. ve i. ◘ **Sempatikolitik.**

sempatom, i. *Fr. sympathome. patol.* Yapı unsurları, dölütteki sempatik sinir sistemi taslağını meydana getiren unsurlara benzeyen habis ur. *(Bir çocuk uru olan sempatom sempatik sinir düğümlerinde ve böbreküstü bezi özeğinde görülür).* [*Ing.* Sympathoma].

sempatoz, i. *Fr. sympathose. patol.* Sempatik sinir sistemindeki bozukluk veya dengesizliğe bağlı hastalıklara verilen genel ad. ◘ **Sempatikotoni.**

semplezit,-ti, i. *Fr. symplésite. min.* Hidratlı doğal demir arsenyat. [*ing.* Symplesite].

sempozyum, i. *Fr. symposium.* Aynı oturumda bir konunun türlü yönleri üzerinde değişik kişilerin yaptığı seri konuşmaların tümüne verilen ad. [*Ing.* Symposium].

semptom, i. *Fr. symptôme, patol.* ◘ **Belirti;** ◉ **hadımlık** — **ları,** *tıp.* Üreme organları *(testis veya yumurtalık)* nın yokluğuyle ilgili semptomlar. [*ing.* Agenitalism].

— **tezadı,** *tıp.* Hastalık semptomlarının teşhisi gölgeleyecek şekilde karışık olması. [*ing.* Antilogia].

☆ *Eşanl.* **antiloji.**

semptomatik, s. *Fr. symptomatique. min.*

— **mineral,** *min.* Karakteristik olarak kabul edilen mineral. *(Meselâ, aejirin ve riebeckit gibi mineraller, sodyum ve potasyum karbonat toplamı, bütün alüminyum oksid miktarından fazla olan magmalar içinde meydana gelir).* [*ing.* Symptomatic mineral; *Fr.* Minéral symptomatique].

semptomatoloji, i. *Fr. symptomatologie. tıp.* Araz bilgisi. [*ing.* Symptomatology].

semra /semrā/, s. *Osm.* < *Ar. sumret. esk.* § ❶ Esmer. [*ing.* Dark, brown, swarthy *(woman)*]; § ❷ Kadın adı.

semseyit,-ti, i. *Fr. semseyite. min.* Doğal kurşun antimonyosülfür. [*ing.* Semseyite].

semt-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *(Şehirde)* Bölge, yan, taraf: *Fatih semtinde oturuyorum.* [*ing.* Quarter; *Fr.* Partage, quartier]; § ❷ *haritacılık.* Haritanın bir doğrultusunun, saat ibresi yönünde ölçülen ve izdüşüm ordinat ekseniyle yaptığı açı. *(A ve B noktalarının XA, YA, XB ve YB koordinatları bilinirse, AB doğrultusunun*

$$tgG = \frac{XB - XA}{YB - YA}$$

$$AB = \frac{XB - XA}{\sin G} = \frac{YB - YA}{\cos G}$$

bağıntıları verilir). ☆ *Eşanl.* **açıklık;** ◉ — **ine uğramamak,** *dey. (birini)* hiç arayıp sormamak.

— **kahvesi,** ◘ **Kahve.**

semti.kadem, b. i. *Osm.* < *Ar. astr. esk.* ◘ **Ayakucu.**

semt-ür-res, b. i. *astr. esk.* ◘ **Başucu.**

sen, *z. esk. T.* İkinci tekil *şahıs zamiri.* [*Ing.* You; *Fr.* Toi, tu]; ◉ — **den devleti ile ortak olma,** *at.* Çünkü o çok para koyup geniş iş yapmak ister; buna senin gücün yetmez. Zarar ederseniz o dayanabilir, sen dayanamazsın. İş üzerinde de hep onun sözü geçerli olur; ◉ — **in canın can da benimki patlıcan mı?** *dey.* Senin canının değeri var da benimkinin değeri yok mu?

— **ağa, ben ağa, koyunları (bu ineği) kim sağa,** *dey.* Işten kaçınanlara şaka edasıyle söylenen bir uyarma sözü. Herkes kendisini buyurucu durumda görür, iş yapmakla yükümlü saymazsa ortadaki işi kim yapar; [*ing.* «You are a gentleman, I am a gentleman, so who is to milk the sheep?» said to one who does not want to do his job].

☆ *Eşanl.* **sen dede ben dede, bu atı kim tımar ede.**

— **bilirsin deyince (değirmende) kavga olmaz,** *at.* Bir konu üzerindeki görüşme sırasında uysallık gösterir, karşınızdakinin dediğini kabul ederseniz, anlaşmazlık çıkmaz.

— **dede ben dede, bu atı kim tımar ede?** *dey.* ◘ **Sen ağa ben ağa, bu ineği kim sağa.**

— **dost kazan, düşman ocağın başından çıkar,** *at.* ◘ **Kazanırsan dost kazan.**

— **giderken ben geliyordum,** *dey.* «*Senin şimdi öğrendiğini ben çoktandır bilirim*» anlamında alay yollu kullanılır.

— **işlersen mal işler, insan öyle genişler,** *at.* Çalışırsan malın verimli, kazancın bol olur. Böyle böyle zengin olursun.

— **işten korkma, iş senden korksun,** *at.* Insan, yapacağı işi gözünde büyütmemeli, yenmeye azmederek çalışmaya koyulmalıdır.

— **kazan da düşmana kalsın,** *at.* Kazanacağım malı benden sonra kime bırakacağım diye çalışmaktan vazgeçme. Düşmana kalacağını da bilsen, kazanç yolunu bırakma.

— **kim oluyorsun? (**— **necisin),** *tkz. dey.* «*Kendini ne sanıyorsun, sana ne*» anlamında kullanılır. [*Ing.* Who are you? What is it to you?].

— **misin,** *dey.* Şikâyet edilen bir şeyden

sonra beklenmedik ve kötü bir gelişmeyi belirtmek için kullanılır: *Aldığı harçlığı beğenmiyordu, sen misin beğenmeyen, şimdi onun yarısını bile alamıyor.* [*ing.* Who are you?, What is it to you?; *Fr.* Est-ce toi?].

~ **olursan bensiz, ben de olurum sensiz,** *at.* Bir kimse, başka bir kimse ile olan ilişkisini keserse, o da bu kişi ile ilişkisini sürdürmek istemez.

~ **sağ, ben selâmet,** *dey.* Iyi veya kötü bir sonuçla biten bir iş karşısında artık yapacak birşey kalmadığını anlatır. [*Ing.* That's the end of it].

~ ~, **ben ben,** *at.* Hiç kimse kendisini başkasının buyruğu altında görmek istemez. Kendisine hükmetmek isteyen kimseye karşı duygusu şudur: Sen kendini nasıl yüksek ve bağımsız görüyorsan ben de kendimi öylece yüksek ve bağımsız görüyorum. Bana karışamazsın. [*ing.* Said to indicate selfish argument between two persons]

~ ~ **ol,** *dey.* Hiç bir zaman, asla: *Sen sen ol, bir daha böyle işlere karışma.*

sen[1], I. Başkasını evrenin merkezi yapma eğilimi.

☆ *Karş.* **beniçincilik**.

sen[2], i. Uzakdoğu'da, bazı ülkelerde kullanılan para birimi. *(Sen, Japonya'da 1/100 yen, Indonezya'da 1/100 rupi değerindedir).* [*ing.* ve *Fr.* Sen].

Sen, öz. i. *Fr. Seine. coğr.* Fransa'da nehir; Paris havzasının büyük kısmını akaçlar ve Havre'nin güneyinde Manş'a dökülür. Uzunluğu 776 km.

sena[1] /senâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Övme, övüş. [*ing.* Praise, eulogy; *Fr.* Louange, éloge].

sena[2] /senâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şimşek parıltısı; § ❷ *bot. esk.* Yaprakları ve meyvesi sürgün ilâcı olarak kullanılan ot. [*Lat. Cassia; ing.* Senna].

senabik /senâbik/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sünbük. esk.* Toynaklar.

senabil /senâbil/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sünbüle. esk.* Başaklar.

senam /senâm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hörgüç; § ❷ Tepe; § ❸ Herhangi bir şeyin orta yeri, merkez. [*ing.* Camel's hump, summit, pinnacle, sand hill, central part *(of anything)*].

senaps, i. *Fr. cénapse. biyokim.* Bir protitle bir lipit veya glüsidin birleşmesinden oluşan bileşik madde. *(Lipo-proteidik senapslar yağların organik sıvılarda, kan serumunda, canlı hücrelerin protoplazmasında v.b. erimesini sağlar).*

senarist,-ti, i. *Fr. scénariste.* ◘ **Senaryocu.**

senarmontit,-ti, i. *Fr. sénarmontite. (sénarmont adından) min.* Formülü $-Sb_2O_3$ -olan doğal antimon oksid; kübik sistemde billûrlaşır. [*ing.* Senarmontite].

senaryo /senaryo/, i. *It. scenario.* § ❶ *sin.* Bir filmin konusunun yazılı anlatımı. *(Senaryo, edebî biçimiyle, çevrilecek filmin sahne sahne yazılmış ve teknik açıklamalı planı olan dekupajdan ayrıdır).* [*ing.* Scenario; *Fr.* Scénario]; § ❷ *tiy.* Bir oyunun, sahne sahne yazılmış planı. [*Ing.* Scenario, screenplay, script; *Fr.* Scénario]; § ❸ *tvz.* Bir programın yapımı için önceden hazırlanması gereken met ı. Bir yayının gerçekleşebilmesi için, programın niteliğine göre genel ve ayrıntılı olmak üzere türleri vardır; ◉ **çevirim** ~ **su,** *sin.* ◘ **Çevirim;** ◉ **kesin** ~, *sin.* ◘ **Kesin;** ◉ **özgün** ~, *tlvz.* Herhangi bir roman, hikâye ya da metinden uyarlanarak değil, doğrudan doğruya filme alınmak için hazırlanmış senaryo.

~ **kaydı,** *sin.* Bir senaryonun telif hakkının korunması için ilgili yere yazdırılması. [*ing.* Script deposit; *Fr.* Dépôt de scénario].

~ **yönetmeni,** *sin.* Büyük stüdyolarda, filimlerde kullanılmak üzere konu, buluş, araştırmak, gönderilen senaryoları incelemek, senaryoların hazırlanması işlerini yönetmekle görevli kimse. [*Ing.* Scenario editor; *Fr.* Directeur du scénario].

senaryocu, i. *sin.* Senaryo yazarı. [*ing.* Scriptwriter, writer, scenarist, continuity writer; *Fr.* Scénariste]; ◉ **çevirim** ~ **su,** *sin.* ◘ **Çevirim.**

senato, i. *Lat. senex,* ihtiyar > *senatus* > *It. senato. tar.* § ❶ Ilk çağlarda çeşitli siyasî meclislere verilen ad. [*ing.* Senate; *Fr.* Sénat]; § ❷ Senatörlerin toplandıkları yer. [*ing.* Senate; *Fr.* Sénat]; § ❸ Ortaçağ Almanyasında bazı şehirler arasındaki ticaret birliğine ait hükûmet yönetimi. [*ing.* Senate; *Fr.* Sénat]; § ❹ Eski zamanlarda, bazı memleketlerde en yüksek mahkemeyi oluşturan meclis. [*ing.* Senate; *Fr.* Sénat]; § ❺ *eğt.* Üniversite rektörü, bir önceki rektör, fakülte dekanları ve her fakültenin yetkili kurulunun seçtiği temsilcilerden kurulu üniversite genel karar organı. [*ing.* Senate]; ◉ **cumhuriyet** ~ **su,** *siy. (Türkiye parlamentosunda)* Senato meclisi.

~ **başkanı,** *siy.* Her kısmî yenilemeden sonra senatörler tarafından seçilir.

~ **prensi,** *tar.* Adı Roma'da senato listesinin başında yer alan kişi. [*Fr.* Prince *du* sénat].

senatör.-rü, i. *Fr. sénateur.* < *Lat. senator.* § ❶ Senato üyesi. [*ing.* Senator]; § ❷ *siy.* Türkiye'de cumhuriyet senatosu üyesi olan kimse. [*ing.* Senator; *Fr.* Sénateur]; § ❸ *eğt.* Üniversite senatosuna katılan fakülte temsilcisi öğretim üyesi. [*ing.* Senator; *Fr.* Sénateur]; ◉ **kontenjan** ~ **ü,** Cumhurbaşkanı tarafından seçilen senato üyesi; ◉ **tabii** ~, Seçim sonucu olmaksızın Cumhuriyet senatosu üyeliğine hak kazanan kimse.

senatörlük,-ğü, i. Senatörün görevi. [*Ing.* Senatorship; *Fr.* Office, dignité de sénateur].

senaya /senâyâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. seniyye. esk.* Öndeki kesici dişler.

senayit,-ti, i. *Fr. senaïte. (Brezilya'lı mineralog J. da Costa Sena'nın adından). min.* Doğal kurşun, demir ve manganez titanat. [*Ing.* Senaite].

senbernar, i. *Fr. Saint-Bernard. zoot.* Iri ve kuvvetli bir köpek ırkı. *(Uzun ve kısa tüylü olmak üzere iki çeşidi vardır. Senbernar cesur ve sadık bir köpektir. Dağda yolunu kaybeden yolcuların kurtarılmasında gösterdikleri yararlıkla ünlüdür).* [*Lat. Canis familiaris extrarius st. bernardi; Ing.* Saint-bernard dog; *Fr.* Chien de Saint Bernard].

-senc, s. *Osm.* < *Fars, senci. esk.* Bazı kelimelerin sonuna eklenerek «*tartan, ölçen, değerlendiren*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar meydana getirir. [*ing.* That weighs, who ponders and speaks or acts].

sencer, i. *esk. T.* Kale, istihkâm. [*Ing.* Fortress, barricade; *Fr.* Forteresse].

sencide, s. *Osm.* < *Fars. senciden. esk.* Tartılmış, ölçülü. [*Ing.* Weighed, pondered, tried, proved, well-ordered, arranged].

sencileyin, z. *esk.* Senin gibi, sana benzer. [*ing.* Like you].

sendan, sindan, /sendân, sindân/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Örs. [*Ing.* Blacksmith's anvil, plate of a door-knocker].

sendanî, s. *Osm.* < *Ar. sendân*'dan *sendânî* < *Fars. sindân. esk.* Örsü andıran, örse benzeyen, örs gibi *(şey).*

sende, z. «*Sen*» zamirinin *-de* hali: *Arkadaş suratını astın, sende bir iş var.* [*ing.* With you, you have it].

sendel, i. *Osm.* < *Fars. sendel. esk.* § ❶ Sandal, kayık; § ❷ *bot. esk.* Sandal ağacı.

sendelemek, nsz. f. § ❶ Düşecek gibi olup adımlarını şaşırmak: Ayağı bir taşa takılıp sendeledi. [*Ing.* To totter, to stagger; *Fr.* Tituber, trébucher]; § ❷ *mec.* Herhangi bir olay karşısında sarsılıp ne yapacağını şaşırmak: *Bu haberi alınca fena halde sendeledi;* § ❸ *tiy.* Kavuklu'nun düşer gibi yapıp düşmemesi. *(Bu, zor bir gösteridir. bunu ancak çok usta oyuncular yapabilir).*

senden, z. «*Sen*» şahıs zamirinin *-den* hali: *Üç yüz lira meselesine gelince, dediğim gibi bunu senden alamayacaklarını bilirler.*

sendesmofit,-ti, i. *Fr. syndesmophyte. patol.* Bir eklem bağı içinde meydana gelen kireçlenme. [*Ing.* Syndesmophyte].

sendik, i. *Fr. syndic* < *Yun. syn,* ile birlikte ve *dike,* dava, hak'tan *syndikos* + *Lat. syndicus.* Bir birliğin, şirketin veya alacaklılar grupunun haklarını korumakla görevli kimse. [*Ing.* Syndic].

sendika, i. *Fr. syndic.* > *syndicat. huk.* Işlerin veya işverenlerin iktisadi, sosyal ve kültürel ortak çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyle kurdukları tüzel kişiliği olan meslek kuruluşu. [*ing.* Syndicate, trade union]; ◉ **emisyon** ~ **sı,** *bank.* ve *bors.* Şirketlerin çıkardığı tahvilleri halka satmakla görevlendirilmiş bankerler topluluğu. *(Plasman sendikası, sadece aracılık yapar; garanti sendikası, satamadığı tahvilleri kendi hesabına almayı taahhüt eder).* [*ing.* Emission syndicate; *Fr.* Syndicat d'émission]; ◉ **işçi,** ~ **sı,** *iş huk.* Sendikalar kanununa göre, işçi sayılanların ortak iktisadi, sosyal ve kültürel menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurdukları meslek kuruluşu. [*ing.* Worker's syndicate, labor union; *Fr.* Syndicats ouvriers]; ◉ **malî** ~, *bank.* ve *bors.* Malî bir işlemin arastırma veya uygulamasını amaç edinen topluluk. [*Ing.* Financial syndicate; *Fr.* Syndicat financier]; ◉ **sarı** ~, *sosyal siy.* 1899'da ve 1900'de, Fransa'da *(Mont-ceaeles-Mines'de ve Creusot),* işçi sendikalarıyle mücadele etmek için kurulan sendika. *(1902'de, Millî Sarı Sendika'lar federasyonu 439 sendika ile 375.000 üyeyi sinesinde barındırdığını öne sürüyordu; kendisine sarı bir meşe palamuduyle eskiden korsan gemilerinin direklerini süsleyen bir katırtırnağını sembol olarak almıştı).* [*Ing.* Yellow syndicate; *Fr.* Syndicats jaunes].

~ **baş temsilcisi,** *ikt.* Işyerindeki sendika temsilcilerinin başına denir.

~ **birliği,** *huk.* Sendikalar kanununa göre işçi sayılanların ve işverenlerin, müşterek iktisadi, sosyal ve kültürel çıkarlarını korumak ve geliştirmek için kurdukları meslekî bir kuruluş.

~ **kurma hakkı,** *huk.* Vatandaşların hükümetten izin almaksızın ortak çıkarlarını savunmak amacıyle serbestçe sendikalar kurup çalıştırabilmeleri yetkisi.

~ **temsilcisi,** *huk.* Salt çoğunluğu temsil etmese dahi, bir iş yerine en fazla üyeye sahip sendikanın o iş yeri için kanunda gösterilen veya toplu iş sözleşmesinde anlaşmaya varılan miktar kadar seçtiği temsilci.

sendikacı, i. § ❶ Sendika kuran kimse; § ❷ Sendika görevlisi. [*Ing.* Trade unionist; unionist; *Fr.* Syndicaliste]; § ❸ Sendika sistemi taraflısı. [*Ing.* Syndicalist; *Fr.* Syndicaliste].

sendikacılık.-ğı, i. ❶ Ortak menfaatlerini savunmak için aynı meslekten kimseleri biraraya getirmek amacını güden akım. [*Ing.* Syndicalism; *Fr.* Syndicalisme]; § ❷ Sendikaların faaliyeti. [*Ing.* Syndicalism; *Fr.* Syndicalisme, action des syndicats]; § ❸ Toplum hayatında sendikalara önemli bir rol yüklemek amacını güden doktrin. [*Ing.* Syndicalism; *Fr.* Syndicalisme]; § ● *sosyal siy.* Iktisadî açıdan işverenler karşısında zayıf durumda olan işçilerin kuvvetlerini birleştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliklerin kurulması, çalışması gelişmesi ve mücadelelerine verilen ad. *(Daha sonra işverenler de işçi sendikalarının karşısına sendikalar kurarak çıktılar).* [*Ing.* Trade unionism; *Fr.* Syndicalisme].

sendikalaşmak, nsz. f. Sendika halinde teşkilâtlanmak. [*Ing.* To be syndicated; *Fr.* Se syndiquer].

sendikalaştırmak (-i), f. Sendika halinde teşkilâtlandırmak. [*Ing.* To syndicate; *Fr.* Syndiquer].

sendikalist, i. *Fr. syndicaliste.* ◘ **Sendikacı.**

sendikalizm, i. *Fr. syndicalisme.* ◘ **Sendikacılık.**

sendrom, i. *Fr. syndrome.* < *Yun. patol.* Belirli patolojik bir durumla ilgili olan ve topluca göz önüne alındığında teşhise imkân veren belirti ve işaretlerin tümü. [*Ing.*

Syndrome]; ◉ **ADIE** ~ u, *patol.* Sebebi belli olmayan ensefalomiyelopati; ◉ **Adrenogenital** ~, *patol.* Bir kadında tâlî erkeklik karakterlerinin görülmesi; ◉ **Amyostatik** ~, *patol.* Hepatolentiküler dejenerasyon; ◉ **ANGELUCCI** ~ u, *patol.* Ilkbahar nezlesi sırasında aşırı heyecanlanma, kalb çarpıntısı ve «*vasomotor*» arızalar görülmesi; ◉ **anjiyospazmodik** ~, *tıp.* Aynı şahısta çok çeşitli sebeplerle ortaya çıkan ve birbirlerinin yerine geçebilen değişik anjiyospazm; ◉ **AVELLI** ~ u, *patol.* Medulla hastalıklarında bir taraf girtlak ve damağında felç ve karşıtaraf duyarlığında kaybolma hali; ◉ **AYERZA** ~ u, *patol.* (a) Pulmoner arter frengisi; (b) Mitral darlığına bağlı pulmoner arter genişlemesi; (c) Idyopatik küçük dolaşım sklerozu; ◉ **BABINSKI** ~ u, *patol.* Frengili menenjit, *tabes dorsalis*, paralitik bunama ve yine frengiye bağlı kalb ve arter bozukluklarının bir arada olduğu hastalık tablosu; Frenginin geç tezahürlerine ve meselâ tabese kalb ve damar bozukluklarının eklenmesi; ◉ **BEHÇET** ~ u, *patol.* ◘ **BEHÇET** hastalığı; ◉ **BENEDIKT** ~ u, *patol.* Hipertoni ve anormal hareketlerle karışık yarım felçle birlikte görülen göz hareket sinir felci; ◉ **BERHEIM** ~ u, *patol.* Sol ventrikül büyümelerinde, ventriküllerarası septumun kalınlaşarak sağ kalbi daraltması ve böylece sağ kalb belirtilerinin ortaya çıkması *(Boyun damarlarının dolgunluğu, karaciğer büyümesi ve ödem meydana gelmesi gibi)*; ◉ **biyolojik** ~, *patol.* Belirli patolojik bir durumu ifade eden biyokimyasal, fiziksel, serolojik, bakteriyolojik değişikliklerin tümü. [*ing.* Biological syndrome; *Fr.* Syndrome biologique]; ◉ **BOUILLAUD** ~ u, *patol.* Hâd eklem romatizmasında perikardit ve endokarditin bir arada buunması; ◉ **BOUVERET** ~ u, *patol.* Paroksistik atriyal taşikardi; ◉ **BROWN-SEQUARD** ~ u, *patol.* Omuriliğin bir yarısındaki lezyondan ileri gelen ve vücudun bir tarafında hareket öteki tarafında da duygu felci ile kendini belli eden sendrom; ◉ **CESTAN-CHENAIS** ~ u, *patol.* Omurilik soğanının lezyonlarında bir tarafta ses teli yumuşak damak ve boyun sempatikleri felci ve karşı tarafta kol ve bacak felci olması; ◉ **CESTAN-RAYMOND** ~ u, *patol* Beyinde *arteria basilaris* dallarının tıkanmasında görülen kuadripleji, anestesi ve nistagmus; ◉ **CHARCOT** ~ u, *patol.* Bacak arterleri spazmı; ◉ **CHAUFFARD (CHAUFFARDSTILL)** ~ u, *patol.* Dalak ve lenf bezlerinin büyümesi ile birlikte giden ateşli poliartrit; ◉ **CHIARI** ~ u, *patol.* Karaciğer toplar damarlarının iltihaplı tıkanması; ◉ **CLARKE-HADFIELD** ~ u, *patol.* Infantilizm ve konjenital pankreas atrofisi; ◉ **CLAUDE** ~ u, *patol.* Bir tarafta okülomotor sinir felci ve karşı tarafta ataksi ile müterafık ortabeyin lezyonu; ◉ **CLAUDE-BERNARD-HORNER** ~ u, *patol.* Enoftalmi üst göz kapağında ptoz ve miyozis *(bu belirtiler sempatiğin boyun parçasının âfetlerini gösterir)*; ◉ **COSTEN** ~ u, *patol.* Şakak-çene eklemindeki bozukluktan dolayı kulak ağrısı ve işitme güçlüğü; ◉ **COURVOISIER-TERRIER** ~ u, *patol.* Vater ampulünün bir tümör ile tıkanmasında safra kesesinin büyümesi, retansiyon sarılığı ve dışkının renginin açılması bu sendromu oluşturur; ◉ **Crush** ~ u, *patol.* Büyük bir kas kitlesinin ezilmesine bağlı olarak görülen hâd böbrek yetmezliği; ◉ **CRUVEILHIER-BAUMGARTEN** ~ u, *patol.* Dalak büyüklüğü, portal hipertansiyon ve açık kalmış göbek venasından ibaret hastalık tablosu; ◉ **CUSHING'** ~ u, *patol.* Hiopfizin ön lobundaki bazofil hücrelerin adenomu sonucu olarak büyümede hızlanma, yüz, boyun ve gövdede ağrılı yağ toplanması, **kifoz**, kadınlarda **amenore**, erkeklerde **empotans**, **hipertansiyon**, kas kuvvetsizliği ve kadınlarda **hipertrikoz**; ◉ **DA COSTA** ~ u, *patol.* Nörosirkülatuvar asteni; ◉ **DANCOS** ~ u, *patol.* Cildin hiperelastik ve frajil oluşu, travmaları takiben yalancı tümör oluşması ve eklemlerin hareket yeteneği ile müterafık sendrom; ◉ **DEJERINE** ~ u, *patol.* Bulbusun üst kısım hastalıklarında görülen onikinci sinir felci ve onun karşı tarafında hemipleji hali. Alt kısım hastalıklarında girtlak ve yumuşak damak felci görülmesi; ◉ **DUCHENNE** ~ u, *patol.* Dudak, dil ve yutak felci halinde görülen belirtiler; ◉ **Dumping** ~ u, *patol.* Midenin bir kısmı çıkarıldıktan sonra görülen terleme, sıkıntı, çarpıntı, ateş basması gibi nahoş belirtilerden meydana gelen tablo; ◉ **DUPLAY** ~ u, *patol.* Omur ekleminde periartrit olması hali; ◉ **EFFORT** ~ u, *patol.* Nörosirkülatuvar asteni; ◉ **EHLERS DANLOS** ~ u, *patol.* Cildin çok elâstik, eklemlerin fazla hareket yeteneği ve cildin gayet narin olduğu bir hal; ◉ **EISENMENGER** ~ u, *patol.* Aortun sağ tarafa yer değiştirmesi, karıncıklararası septumunun delik olması ve sağ karıncığın hipertrofik oluşu ile vasıflı hastalık tablosu; ◉ **FABER** ~ u, *patol.* Hipokrom anemi; ◉ **FANCONI** ~ u, *tıp.* § ● Doğuştan kemikiliği hipoplazisi ile birlikte çeşitli kusurların bir arada bulunuşu; § ❷ Çocukluk çağında görülen, asidoz, ve böbrek menşeli glikozüri ve kanda fosfor seviyesinin azalması ile birlikte giden bir çeşit raşidizm; ◉ **FELTY** ~ u, *patol.* Kronik artrit, splenomegali, lökopeniden ibaret hastalık tablosu; ◉ **FOVILLE** ~ u, *patol. tıp.* Vücudun bir yanında alt ve üst taraf felci, karşı yanda yüz kaslarının felciyle bu tarafa gözlerin çevrilememesi; ◉ **FRÖHLICH** ~ u, *patol.* Adiposojenital distrofi. [*Lat. Distrophia adipozogenitalis*]; ◉ **FROIN** ~ u, *patol.* Beyin omurilik sıvısının ksantokromik, az hücreli oluşu, çabuk pıhtılaşması ve fazla miktarda globülin kapsaması ile birlikte giden hastalık; ◉ **gıdasızlık** ~ u, *patol.* Yetersiz ve kötü beslenme sonucu çocuklarda görülen gelişme bozukluğu ve çeşitli rahatsızlıkların yarattığı hastalık tablosu. [*ing.* Undernourishment syndrome; *Fr.* Syndrome de malnutrition]; ◉ **GRADENIGO** ~ u, *patol.* Şakak kemiğinin kaya kısmında dura dışındaki apse; ◉ **GUILLAIN-BARRE** ~ u, *patol.* Virüs menşeli ensefalitlerde görülen hareket zayıflığı kiriş reflekslerinin kaybolması ve beyin omurilik sıvısında protein artması ile vasıflı hastalık; ◉ **HAYEM-WIDAL** ~ u, *patol.* Hemolitik sarılık; ◉ **HOFFMAN-WERDING** ~ u, *tıp.* Ailevî ve omurilik menşeli kas atrofisi; ◉ **HORNER** ~ u (**HORNER-BERNARD** ~), *patol.* Boyun sempatik sisteminin felcine bağlı olarak göz yuvarlağının içe çökmesi, üst göz kapağının felci, göz bebeğinin daralması; ◉ **KARTAGENER** ~ u, *patol.* Bronşektazi, sinuzit ve **situs inversus**, hallerinin bir arada bulunması; ◉ **KIMMELSTIEL-WILSON** ~ u, *patol.* Diyabette görülen ve interkapiller glomerulo skleroz, büyük albüminüri ve nefrotik sendromdan hastalık tablosu; ◉ **KLINEFELTER** ~ u, *patol.* Jinekomasti, seminer kanalların hiyalinleşmesiyle birlikte giden hastalık. Bugün çeşitli karyotipleri bilinen cinsel kromozomların sapıtması. *(Burada LEYDIG hücreleri* sağlamdır); ◉ **klinik** ~, *patol.* Patolojik bir durumla ilgili olan ve klinik muayene sırasında görülen belirtilerin tümü. *(Klinik sendromla biyolojik sendromun ortaya koyduğu verilerin karşılaştırılması teşhis konulmasını kolaylaştırır).* [*Ing.* Clinical syndrome; *Fr.* Syndrome clinique]; ◉ **KLIPPEL-FEIL** ~ u, *patol.* Kısa burunluluk ve saçların enseden aşağıya kadar büyümesi hali; ◉ **koltuk değneği** ~ u, *cerr.* Koltuk değneği ile gezenlerde görülen ve koltuk altındaki damar sinir sisteminin ezilmesinden ileri gelen bozuklukların tümü. [*Fr.* Syndrome des béquillards]; ◉ **LANDRY** ~ u, *patol.* Omurilikte görülen akut yükselen felç; ◉ **LAURENCE-BIEDL** ~ u, (**LAURENCE-MOON BIEDL** ~ u, *patol.* Obezite, hipojenitalizm, zihnî gerilik ve bazan yapışık parmaklılıkla beraber seyreden sendrom. [*Lat. Retinitis pigmentosa*]; ◉ **LERICHE** ~ u, *patol.* Terminal aortun trombozu; ◉ **levülozürik** ~, Bir yandan idrarda indirgen ve levojir *(levüloz)* bir maddenin bulunması, öte yandan melankoli, yıkım ve intihar fikirleri ile kendini belli eden sendrom. [*ing.* Landrys syndrome]; ◉ **LIBMAN-SACKS** ~ u, *patol.* Atipik verrükoz endokardit; ◉ **LICHTHEIM** ~ u, *patol.* Arka-yan omurilik dejenerasyonu; ◉ **LÖFFLER** ~ u, *patol.* Eozinofili ile birlikte seyreden geçici akciğer infiltrasyonları; ◉ **LUTEMBACHER** ~ u. *patol.* Kulakçıklararası septumunda delik ve mitral kapağında darlık olması hali; ◉ **MARCHIAFAVA-MICHELI** ~ u, *patol.* Gece görülen hemoglobinüri; ◉ **MARFAN** ~ u, *patol.* Örümcekparmaklılık ve iki taraflı *lens cristallina* ektopisi gösteren ailevî ve konjenital hastalık; ◉ **MARIE** ~ u, patol. ◘ **Akromegali**; ◉ **MEIGS** ~ u, *patol.* Yumurtalık tümöründe karında asid ve toraksta sıvı birikmesi hali; ◉ **MENIERE** ~ u, *patol.* Bir çeşit labirent hastalığı olup, kulak çınlaması, baş dönmesi ve işitme bozukluğu görülür; ◉ **MILKMAN** ~ u, *patol.* Bir çeşit osteomalasi olup yetişkinlerde görülür; ◉ **MINKOWSKI-CHAUFFARD** ~ u, *patol.* Hemolitik sarılık; ◉ **MORGAGNI** ~ u, *patol* Kadınlarda yağlanma, erkekleşme ve alın kemiğinde hiperostoz olması; ◉ **MORTON** ~ u, *patol.* Ayakta birinci metatars kısmının doğuştan kısa olusu; ◉ **MUNCHAUSEN** ~ u, *patol.* Hasta tarafından hekimi aldatmak amacıyle sıralanan bir sürü uydurma belirti; ◉ **Nefrotik** ~, *patol.* Kanda albümin azalması, Idrarda büyük albüminüri ve ileri derecede ödemle seyreden böbrek hastalığı; ◉ **Nöroanemik** ~, *patol.* Pernisyöz anemide sinir belirtilerinin de beraber bulunması; ◉ **OGILVIE** ~ u, *patol.* Kalın bağırsakta tıkanmayı taklit eden tablo; ◉ **PARINAUD** ~ u, *patol.* Gözlerin yukarıya doğru müşterek kalkma hareketlerinin felci; ◉ **PARKINSON** ~ u, *patol.* Kaslarda sertlik, maske şeklinde hareketsiz yüz ve ellerde titreme ile seyreden hastalık; ◉ **PICK** ~ u, *patol.* Konstriktif perikardite bağlı olarak ortaya çıkan yalancı siroz; ◉ **piramid** ~ u, *patol.* Piramid demetlerinin hastalandığını gösteren sinir sendromu. [*ing.* Pyramidal syndrome; *Fr.* Syndrome pyramidal]; ◉ **PLUMMER-WINSON** ~ u, *patol.* Demir eksikliği, anemisinde görülen yutkunma güçlüğü ve ağız ve yutak mukozaları atrofisi; ◉ **PUTNAM-DANA** ~ u, *patol.* Omurilikte arka-yan sütün fibrozu; ◉ **Radikular** ~, *patol.* Sinir köklerinin hastalığına bağlı olarak şiddetli ağrı ve hareket azalması; ◉ **REITER** ~ u, *patol.* Artrit, konjonktivit ve üretritten ibaret hastalık tablosu; ◉ **ROSENBACH** ~ u, *patol.* Mide rahatsızlığı ile birlikte görülen atriyal taşikardi; ◉ **SCALENE** ~ u, *patol.* Boyun ve sinir damarlarının ön skalen kasla *costa cervicalis* arasında sıkışmasından ileri gelen hastalık tablosu; ◉ **SCHULTZ** ~ u, *patol.* ◘ **Agranülositoz**; ◉ **Selye genel uyum** ~ u, *patol.* Bir organizmada meydana gelen bütün genel tepkilerin toplamı. *(Bu sendrom, üç evreden geçer; bir uyartıdan ileri gelen tehlike hali tepki; uyartıya karşı bir uyum kazanılmasıyle sonuçlanan direnç evresi; sağlanan uyumun devamını imkânsız kılan bitkinlik evresi).* [*Fr.* Syndrome générale d'adaptation de Selye]; ◉ **SHEEHAN** ~ u, *patol.* Doğumdan sonra meydana gelen büyük kanama sonucu hipofiz nekrozu olması; ◉ **SIEMEN** ~ u, *patol.* Konjenital ektoderm bozukluğu; ◉ **SJÖGREN** ~ u, *patol.* Sindirim, ter ve yukarı solunum yolları bezlerinin yetersiz çalışması; ◉ **TAUSSIG-BING** ~ u, *patol.* Mitral ve aort yetmezliği, çalışmayan sağ karıncık ve pulmoner arter darlığından ibaret hastalık; ◉ **tehlikeli** ~, Bir intanî hastalığın çok ağır şekilde belirmesi; vücuttaki savunma mekanizmasının çökmesiyle ilgili olabileceği gibi mikrobun çok büyük bir hastalık yapma gücü taşımasıyle de ilgili olabilir. [*ing.* Malignant syndrome; *Fr.* Syndrome malin]; ◉ **TIETZE** ~ u, *patol.* Kıkırdak kabargalarının iltihapsız ağrılı şişlikleri; ◉ **uç koni** ~ u, *patol.* Omur-

iliğin son koni kısmındaki lezyonlardan ileri gelen bozuklukların tümü. *(Her iki bacakta felce, siyek ve göden mukozalarında, apışarası derisinde duyum yitimine, büzgen kasta ve atmık yollarında anomalilere sebep olur).* [*Fr.* Syndrome du cône terminal]; ◉ **VERNET ~ u**, *patol.* 9, 10, 11. inci kafa sinirlerinde felç; ◉ **VILLARET ~ u**, *patol.* 9, 10, 11, 12 nci kafa sinirleri ve boyun sempatik zinciri; ◉ **WATERHOUSE-FRIDERICHSEN ~ u**, *patol.* Çok ağır menengokoksik menenjit şekli olup kollaps, siyanoz, koma, cilt kanamaları ve iki taraflı böbreküstü bezi kanaması görülür; ◉ **WILSON ~ u**, *patol.* ilerleyen lentiküler dejenerasyon; ◉ **WOLFF - PARKINSON - WHITE ~ u**, *patol.* Elektrokardiyogramda QRS aralığının kısalması ve QRS süresinin uzaması ile vasıflı değişiklik.

sene, i. ç: **sinin, senevat.** *Osm.* < *Ar.* Yıl. [*ing.* Year; *Fr.* Année]; ◉ **rumî ~**, *takvim.* ◘ **Rumî.**

sened, i. ◘ **Senet.**

senedat, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **Sened**'in çoğulu.
~ **avans**, *ikt.* Mütedavil senetlerin bankaya cirosu ile temin edilen borç.
~ **cüzdanı**, *ikt.* Bir banka veya ticarethanenin belli bir zamanda elinde bulunan müşteri senetlerinin tümü. [*ing.* Bills in hand; holdings; *Fr.* Portefeuille effets].
~ **üzerine avans**, *ikt.* Bankaların ticarî senetler karşılığında verdikleri paralar.

Senegal Cumhuriyeti, öz. i. *coğr.* Batı Afrikada devlet. Atlas Okyanusu kıyısında; Moritanya, Mali, Gine ve Portekiz Ginesi arasında bulunur. Kuzeyde Senegal ırmağı, doğuda Faleme ırmağı ve güneyde uzlaşmalı bir sınırla çevrilidir. Merkezi: *Dakar*'dır. [*ing.* Republic of Senegal; *Fr.* République du Sénégal].
~ **balçık balığı**, *zool.* ◘ **Balçık balığı.**
~ **çok-saçaklı balığı**, *zool.* ◘ **Çok saçaklı balık.**
~ **galagosu**, *zool.* ◘ **Galago.**
~ **zamkı**, ◘ **Arap zamkı.**

Senegambiyalılar, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'da halk; Senegal ırmağından Kasamans ırmağına kadar uzanan bölgede yaşayan Senegambiyalılar bir milyon kişi kadardır. Uolofları, Sererleri, Lebuları ve Diolaları içine alır. [*ing.* Senegambians; *Fr.* Sénégambiens].

senek, **-ği**, i. *h.d.* Çam ağacından yapılmış su kabı. [*ing.* Wooden pitcher, jug].

senelik, s. ◘ **Yıllık.**
~ **nema**, *mal. esk.* Osmanlı devletinde yıllık faize verilen ad.

senestopati, i. *Fr. cénestopathie. psiky.* Genel duyarlığa ilişkin lokal bozukluklar, senestezi bozuklukları. [*ing.* Cenesthopathia].

senet, **-di**, i. ç: **senedât.** *Osm.* < *Ar. sened.* § ❶ Bir hukuk işlemi veya olayını tespit amacıyla düzenlenen ve resmî bir yetkili veya aleyhine hukukî sonuçlar doğacak olan kimsece imzalanan yazı. [*ing.* Bill, bond, voucher, instrument promissory note; *Fr.* Effet, titre]; ☆ *Eşanl.* **belgit**; § ❷ *(Geniş anlamda)* Tapu. [*ing.* Title deed; *Fr.* Titre de propriété foncière]; § ❸ *esk.* Kuvvetli kanıt sayılabilecek söz; § ❹ Dayanılacak şey, dayanak; ◉ **senedi tahsil etme**, *ikt.* Bir senedin tutarını para olarak alma. **senedi temdit etme**, *ikt.* Senedi veya poliçeyi yenileme. ◉ **senedi tedavülden kaldırma**, *ikt.* Senedin bedelini tediye ederek veya senedi iskonto ederek tedavülden kaldırma. [*ing.* To retire a bill]; ◉ **senedin vadesi**, *ikt.* Bir senedin keşide tarihi ile tediye tarihi arasındaki süre. [*ing.* Maturity of the bill; *Fr.* Délai de l'effet]; ◉ **adî (hususî) ~**, *huk.* Resmî bir makam veya memurun katılması olmadan düzenlenen senet. [*ing.* Private bill; *Fr.* Acte privé]; ◉ **alacak senedi**, *huk.* Bir miktar para alacağını temsil eden senet. [*ing.* Bill of debt; *Fr.* Effet à recevoir]; ◉ **barometre vazifesi gören hisse senedi**, *ikt.* ◘ **Barometre**; ◉ **emre yazılı ~**, *huk.* ◘ **Emir**; ◉ **emtia senedi**, *ikt.* ◘ **Emtia**; ◉ **fevkalâde teminatlı ~**, *ikt.* ◘ **Fevkalâde**; ◉ **hamile muharrer (yazılı) ~ler**, *huk.* ◘ **Hamil**; ◉ **hamule senedi**, *ikt.* ◘ **Hamule**; ◉ **hatır senedi**, *ikt.* ◘ **Hatır bonosu**; ◉ **hibe edilen hisse senedi**, *ikt.* ◘ **Hibe**; ◉ **hisseleri temsil eden ~**, *ikt.* ◘ **Hisse**; ◉ **hisse senedi**, *ikt.* ◘ **Hisse**; ◉ **ihraç edilmemiş hisse senedi**, *ikt.* ◘ **ihraç**; ◉ **imtiyazlı hisse senedi**; *ikt.* ◘ **imtiyazlı**; ◉ **intifa ~leri**, *huk.* Anonim şirketlerde, ana sözleşmeye veya ana sözleşmede yapılan bir değişikliğe dayanarak, bedeli itfa olunan payların sahipleri, alacaklılar, kurucular *(ilk ana sözleşmede öngörülmüş olmadıkça kurucular lehine intifa senedi ihdas olunamaz)* veya bunlara benzer bir sebeple şirketle ilgili olanlar lehine çıkarılan senetler; ◉ **ipotekli borç senedi**, *huk.* ◘ **ipotekli**; ◉ **irat senedi**, *huk.* ◘ **irat**; ◉ **kambiyo ~leri**, *tic.* ◘**Kambiyo**; ◉ **karşılıksız emre yazılı ~**, *ikt.* ◘ **Karşılıksız; kefalet senedi**, *ikt.* ◘ **Kefalet**; ◉ **kısa vadeli ticarî ~**, *ikt.* ◘ **Kısa**; ◉ **kıymetli ~**, *ikt.* Kıymetli evrak, hakkın senede bağlı olduğu ve senetsiz ileri sürülmesi ve devri mümkün olmayan vesika ve senetler. [*ing.* Securities, valuable bills; *Fr.* Papier négociable, papier - valeur]; ◉ **makbuz senedi**, *huk.* ◘ **Makbuz**; ◉ **muayene senedi**, *ikt.* ◘ **Muayene**; ◉ **nama yazılı ~**, *huk.* ◘ **Nam**; ◉ **ortaklık senedi**, *huk.* ◘ **Ortaklık**; ◉ **özel ~**, *huk.* ◘ **âdi senet**; ◉ **resen yapılan ~**, *ikt.* Borçlunun noter huzurunda iki şahit yanında ifade beyanında bulunması ve noterin metni yazarak imza ettirmesi ile meydana gelen senet; ◉ **resmî ~**, *huk.* Resmî bir makam veya memurun katılmasıyle düzenlenen senet. [*ing.* Official deed]; ◉ **tasdikli ~**, *huk.* Dışarıda yazılıp imza veya mührü noter tarafından usulüne göre tasdik edilen senet; ◉ **ticarî ~**, *huk.* Ticaret kanunu hükümlerine göre düzenlenmiş, kıymetli evrak. [*ing.* Commercial paper, negotiable instrument].
~ **kırdırmak**, *ikt.* Iskonto, masraf ve faiz düşürülmek şartıyle, bir senedi nakte çevirmek, senedi satmak, iskonto ettirmek. [*ing.* To negociate; *Fr.* Négocier].
~ **sepet**, *dey.* Senet yerine geçecek şey veya sözleşme belgesi anlamında kullanılır.
~ **vermek**, *dey.* «*Bir şey böyledir*» anlamında kullanılan kandırma sözü. [*ing.* To give an official receipt or a note of hand; *Fr.* Parier, affirmer].

senetleşmek (-le), nsz. f. Karşılıklı olarak birbirine senet vermek. [*Fr.* Donner, prendre ou echanger].

senetli, s. Senedi olan, senetle sağlamlaştırılmış: *Senetli alacak.* [*ing.* Based on written proof; accompanied by written proof].
~ **sepetli**, *(bir işin)* Yazılı bir belgeye dayanılarak görüldüğünü belirtir.

senetsiz, s. Senedi olmayan, bir belgeye dayanmayan: *Senetsiz para.*
~ **sepetsiz**, *dey.* Verilen para karşılığı yazılı bir belge almadan. [*ing.* Without giving or demanding any written proof].

senevat, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **Sene**'nin çoğulu.

senevî[1] /senevî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sene ile ilgili. [*ing.* Annual, yearly]; § ❷ ◘ **Yıllık.**
~ **taksit**, *ikt.* Faizle beraber senevî taksitlerle ödeme.

senevî[2] /senevî/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. sünai. esk.* Biri hayır, diğeri ise şer için, iki tanrının var olduğunu düşünen ve buna inanan *(kimse).* [*ing.* Dualistic; dualist; *Fr.* Dualiste].
☆ *Eşanl.* **ikici.**

seneviye, s. *esk.* **Senevî**'nin dişili.

seneviyet, i. *Osm.* < *Ar. seneviyyet.* ◘ **ikicilik.**

senevoller, ç. i. *Fr. sénevols. kim.* Genel formülü $S{=}C{=}N{-}R$ olan izosülfosiyanik asid esterlerine verilen ad; formülde *R* bir alkil kökünü belirtir. [*ing.* Senevols].
☆ *Eşanl.* **sülfokarbimitler, tiyokarbimitler.**

senfoni, i. *Fr. symphonie* < *Yun. syn*, birlikte + *phone, ses. müz.* Her çalgı için bir çok icracının bulunmasıyle ve tınıların çeşitliliğiyle nitelenen orkestra sonatı. [*ing.* Symphony]; ◉ **konçertante ~**, ◘ **Konçertante**; ◉ **renk ~ si**, *dey.* Birbiriyle çok iyi uyuşan renkler bütünü. [*ing.* Harmony of colours; *Fr.* Symphonie de couleurs].

senfonik, s. *Fr. symphonique.* Senfoni ile ilgili; senfoniye dayanan: *senfonik şiir.* [*ing.* Symphonic].

senfonist, i. *Fr. symphoniste.* Senfoniler beteleyen veya çalan. [*ing.* Symphonist].

seng,**-gi**, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Taş. [*ing.* Stone, rock; *Fr.* Pierre].

sengin, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Taştan yapılmış. [*ing.* Stony, of stone; *Fr.* Pierreux, -euse]; § ❷ Ağır, yavaş. [*ing.* Heavy, important].

senglâh, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Taşı çok olan, taşlık yer. [*ing.* Rocky, stony place].

seni, z. «*Sen*» zamirinin -i hali: *O halde seni mutlaka başka bir yere götüreceğiz.* [*ing.* Sometimes used as a term of abuse usually in conjunction with gidil].

senin, z. «Sen» zamirinin -in hali. [*ing.* Your; *Fr.* Ton, ta, tes].
~ **canın can da, benimki patlıcan mı?** *dey.* tkz. «*Senin canın kadar benim canım da kıymetlidir*» anlamında kullanılır.

seninki, *dey.* Senin olan şey: *Kalemi kaybolmuş, seninkini veriver.* Hitap edilen kişiyle herhangi bir ilgisi olan kimse. [*ing.* Yours; Le tien, la tienne].

senit, i. *h.d.* Hamur tatlısı.

seniy, s. *Osm.* < *Ar. sünüvv* > *seniyy. esk.* Yüksek, yüce, ulu.

seniye, i. *Osm.* < *Ar. sinn* > *seniyye. esk.* Önde bulunan kesici dört dişin tümüne verilen ad. [*ing.* One of the four front teeth].

seniyye, s. *esk.* **Seniy**'in dişili.

senk.endaz /senkendâz/, b. i. *Fars. senk*, taş + *endahten*, atmak > *endâz. mim. esk.* Kalelerde düşmana taş atmak için yapılan özel çıkmalar; ◉ **çıkma ~**, *mim.* ◘ **Çıkma.**
~ **mancınık**, *sil.* Kalelerde, kale kapılarının üstüne ağır taşların atılması için yapılan mancınık . *(Bunlar, kaleye sokulan düşmana kalenin dibine veya yakınına gelmesini önlemek için taş atmada kullanılan özel savaş araçlarıydı. Mancınıkların ilk defa Romalılar tarafından yapıldığı, sonraları birçok ulusça benimsendiği bilinir. Senkendaz mancınıklar birer top görevi yapardı. Ateşli silâhların bulunuşundan sonra bunlar kullanılmadı.)* [*ing.* Stone quarry; *Fr.* Perrière].

senklinal, i. *Fr. synclinal, jeol.* ◘ **ineç.**

senkop,**-pu**, i. *Fr. syncope* < *Yun. synkope*, kesilme, kendinden geçme. § ❶ *patol.* Solunumun yok olması ve bayılma ile birlikte kalb atışlarının aşırı yavaşlaması veya durması. [*ing.* ve *Fr.* Syncope]; § ❷ *müz.* Vurgulama ile ilgili bir ritim unsuru; bu, zayıf zaman üzerinde vurulup bir sonraki kuvvetli zaman üzerine kadar uzatılabildiği gibi, zamanın zayıf kısmında vurulup bir sonraki zamanın kuvvetli kısmına kadar da *(Eğer senkopun iki kısmı aynı süre değeri taşımıyorsa, senkopa düzensiz denir. Armoni bakımından senkop gecikme ve önceleme kavramına bağlıdır).* [*ing.* ve *Fr.* Syncope].
~ **solunumu**, *patol.* Uzun duraklamalarla kesintili solunum; gittikçe hafifleyerek ölümle sonuçlanır. *(Öldürücü kanamalarda görülen solunum tipidir).* [*ing.* Syncopal respiration; *Fr.* Respiration syncopale].

senkoplamak (-i), f. *müz.* Senkopla bağlamak: *Bir ölçünün son zamanını, bir sonraki* ölçünün ilk zamanıyle senkoplamak. [*ing.* To syncopate; *Fr.* Syncoper].

senkoplu, s. § ❶ Senkopu olan; § ❷ *muz.* İçinde aynı ölçüde veya birbirini izleyen iki ölçüde biri zayıf, biri kuvvetli iki zaman bulunan notaya denir: *Senkoplu her nota sekmelidir.* [*ing.* Syncopated; *Fr.* Syncopé,-ée].

senkretik, s. *Fr. syncrétique.* § ❶ Senkretizmle ilgisi olan: *Senkretik sistem. Senkretik felsefe.* [*ing.* Syncretic]; § ❷ *dilb.* Artık kullanılmayan bazı hallerin görevlerini yüklenen hal için kullanılır. *(Meselâ yunancada genitif, ablatifin görevlerini yük-*

lenmiştir). [*ing.* Syncretic; *Fr.* Syncrétique].

senkretizm, i. *Fr. syncrétisme.* § ❶ Görünürde uzlaşmaz olan bir kaç ayrı doktrini birbiriyle kaynaştırmak amacını güden felsefe veya din sistemi. [*ing.* Syncretism]. §❷ *psik.* İlkel insanda veya çocukta, nesnelerin açık ve seçik algılanmasından önce gelen karışık ve bulanık algılama. [*ing.* Syncretism; *Fr.* Syncrétisme].

senkristalizasyon, i. *Fr. syncristalisation. fiz.* Aynı billûr içinde herhangi bir oranda birlikte billûrlaşma; billûrsu homojen bir karışım meydana getirme: *Senkristalizasyon yapabilen cisimlere «eş biçimli cisimler» denir.* [*ing.* Syncristalization].

senkromakine, i. *Fr. synchromachine.* Konumu özel bir işaret yayımına yer veren ve bir dönel organı bulunan, genellikle elektrikli makine. [*ing.* Synchromachine].

senkromeç, i. *ing. synchro-mesh. mek.* Bazı vites kutularında bulunan ve dişlilerde kavramayı kolaylaştıran düzenek. [*Fr.* Synchro-mesh].

senkron, s. *Fr. synchrone.* < *Yun. syn.* + *Khronos,* ◘ **Zamandaş.**
~ **denkleştirici,** *elek.* ◘ **Denkleştirici.**
~ **elektrikli saat,** *saatç.* ◘ **Saat.**

senkroni, i. *Fr. synchronie. dilb.* Zaman içindeki evrimleri dikkate alınmadan belli bir evrede gözlemlenen dil olgularının niteliği. [*ing.* Synchrony].
☆ *Eşanl.* **eşzamanlılık.**
☆ *Kars.* **diyakroni.**

senkronik, s. *Fr. synchronique.* Aynı zamanda meydana gelen. [*ing.* Synchronous].
~ **dilbilim,** *dilb.* Bir dilin zaman içindeki evrimi sırasında, belirli bir dönemde ortaya çıkan olgularını inceleyen dilbilim. [*ing.* Synchronous linguistics; *Fr.* Linguistique synchronique].
☆ *Eşanl.* **eşzamanlı.**
☆ *Karş.* **diyakronik.**
~ **tablo,** Aynı anda birçok yerde meydana gelen olguları bir çok sütunda gösteren tablo. [*ing.* Synchronistic table; *Fr.* Tableau synchronique].

senkronizasyon, i. *Fr. synchronisation.* ◘ **Zamandaşlaştırma.**

senkronize, s. *Fr. synchronisé,-ée.* Zamandaşlığı sağlanmış olan. [*ing.* Synchronized].
~ **etmek.** ◘ **Zamandaşlaştırmak.**

senkronizm, i. *Fr. synchronisme* <. *Yun. syn,* birlikte + *khronos,* zaman'dan *synkhronismos.* ◘ **Zamandaşlık.**

senkronizör,-rü, i. *Fr. synchroniseur. biy.* § ❶ Muntazam devreler halinde gelen ve devrelerini bir organizmanın biyolojik ritimlerine zorunlu olarak kabul ettiren dış etmen *(gece ve gündüz arasındaki, mevsimler arasındaki aydınlık değişimleri, ısı değişimleri, gürültülerin niteliğindeki ve yoğunluğundaki değişimler v.b.).* [*ing.* Synchronizer]; § ❷ *elek.* Senkronizm anında, iki alternatörün bağlanmasını gerçekleştiren düzenek veya âlet. [*ing.* Synchronizer; *Fr.* Synchroniseur].

senkronoskop,-pu, i. *Fr. synchronoscope.* Periyodik iki olayın senkron olup olmadığını, eşit olmadıkları zaman frekansları arasındaki farkın, eşzamanlı olduklarında da faz farkının büyüklük derecesini gösteren cihaz. [*ing.* Synchronoscope].

senkrosiklotron, i. *Fr. synchrocyclotron. nükl.* Siklotrondan türeyen, elektriklenmiş tanecikleri hızlandırıcı âlet. [*ing.* Synchrocyclotron; *Fr.* Synchrocyclotron, cyclotron à modulation de fréquence].
☆ *Eşanl.* **frekans mödülasyonlu siklotron.**

senkroskop,-pu, i. *hava.* Çok motorlu uçaklarda motorların birbirlerine nazaran senkron olarak çalışıp çalışmadıklarını gösteren bir âlet. [*ing.* ve *Fr.* Synchroscope].

senkrotron, i. *Fr. synchrotron* < *Fr. synchro/ne/* ve *cyclo/tron. nükl.* Siklotron ve betatronun her ikisinden yararlanılarak yapılan elektrikli tanecikleri hızlandırma âleti. [*ing.* Synchrotron]; ◉ beta ~, *nükl.* Katma elektronları betatron ilkesine göre Alternatif bir magnetik alanla önceden hızlandırılmış bir senkrotrondan meydana gelen tanecik hızlandırıcısı.

senli benli, b. z. Aşırı samimi olarak, teklifsizce. [*ing.* Familiar, unpretentious, free-and-easy; *Fr.* Intime, familier].
~ ~ **olmak,** Birbiriyle çok içten olmak. [*Fr.* être ami intime avec, de qn., se tutoyer, être à tu et à toi avec qn.].

senlik,-ği, i. § ❶ Hitap edilen şahsın benliği. [*ing.* Yourself]; § ❷ s. Sana uygun, sana yaraşır: *Tam senlik bir iş.* [*ing.* Suitable for you, fitting you exactly].

senograf, i. *scénographe.* § ❶ Senografya ile uğraşan sanatçı. [*ing.* Scenographer]; § ❷ Sahne tekniği nazariyatçısı veya uygulamacısı.

senografya, i. *Fr. scénographie.* Tiyatro sahnesini, sahnenin düzenlenmesini ve sahnede kullanılan malzemeyi ele alan sanat ve bilim dalı. [*ing.* Scenography].

senojenetik, s. *Fr. cénogénétique* veya *caenogénétique. biy.* Yakın menşeli karakterlere verilen sıfat. [*ing.* Cenogenetic].

senojenez, i. *cénogenèse veya caenogenèse* < *Yun. kainos,* yeni + *genesis,* oluşum. *biy.* Yeni karakterlerin belirmesi. [*ing.* Cenogenesis].

senomaniyen, i. *Fr. cénomanien. jeol.* ◘ **Cenomaniyen.**

senoniyen, s. ve i. *Fr. sénonien. jeol.* Türoniyen ile Daniyen arasında yer alan üst tebeşir katına denir. *(Senodiyende aşağıdan yukarıya doğru şu alt katlara rastlanır: Koniyasiyen, Santoniyen, Maestrişyen).* [*ing.* Senonian].

senozit,-ti, i. *Fr. cénosite. min.* ◘ **Kaynosit.**

sensen, i. *Osm.* < *Ar. simsim* > *semsem.* Ağızdaki kokuları gidermek için çiğnenen baharlı bir madde.

sent, i. *ing. cent.* Bazı ülkelerde *(Kanada, A.B.D., Felemenk v.b.)* kullanılan para biriminin *(dolar, florin v.b.)* yüzde biri, [*ing.* ve *Fr.* Cent].

sentagma, i. *Fr. syntagme* < *Yun. syn,* birlikte + *tagma,* düzenli şey. *dilb.* Birbiri arkasına sıralanan en küçük iki veya daha çok sentaks unsurundan *(morfemler veya oluşturucular)* meydana gelen bileşim *(örnek: kitap-çı, insan hayatı, bayram bitti v. b.). (Uygulamada sentagma, cümleyle kelime arasında yer alan bir kurucu tipini belirtir. Meselâ, küçük çocuk, yolda karşılaştığım çocuk, isim sentagmalarıdır: uyu, derin derin uyu, bir elma ye, Ahmet'e bir kitap ve fiil sentagmalarıdır. (Ing. verb phrase). Harris ve Chomsky'ye göre fiil sentagması yalnız fiil kökünü kapsar (fiil kökünü çeşitli tümleçler de izleyebilir); yardımcı fiil ise ayrı bir kurucu meydana getirir).* [*ing.* Syntagm(a)].

sentagmatik, s. *Fr. syntagmatique. dilb.*
~ **dilbilgisi,** *dilb.* Sentagma kurallarının bütününden meydana gelen üretici gramer. [*ing.* Phrase structure grammar; *Fr.* Grammaire syntagmatique].
~ **ilişki,** *dilb. Saussure*'de ve yapısal dilbilimde bir sentagmanın birbirini izleyen unsurlarını bağlayan zincirleme ilişkisi. *(Bu anlamda ilişki, paradigmatik ilişki kavramıyle karşıtlaşır).* Bir bütün olarak kabul edilen sentagmaya bu sentagmanın bölümlerini bağlayan ilişki. [*ing.* Syntagmatic relation; *Fr.* Rapport syntagmatique].
~ **kurallar,** *dilb.* Üretici gramerde, dolaysız kurucular biçiminde belli bir kategoriyi yeniden belirleyen yayılım kuralları. [*ing.* Phrase structure rules; syntagmatic rules; *Fr.* Règles syntagmatiques, règles de composition, règles catégorielles].
☆ *Eşanl.* **bileşim kuralları, kategori kuralları.**

sentaks, i. *Fr. syntaxe* < *Yun. syn,* birlikte + *taksis,* düzenleme. § ❶ *dilb.* Dilbilgisinin cümle yapısını inceleyen bölümü: *Sentaks kuralları.* [*ing.* Syntax]; § ❷ Bir devir veya yazardaki sentaks olgularının bütünü: *Cumhuriyet devri sentaksı. Tanpınarın sentaksı.* [*ing.* Syntax; *Fr.* Syntaxe].
~ **bozukluğu,** *psikopatol.* Dilde sentaks düzensizliği şeklinde ortaya çıkan bozukluk: *(şu belirtileri gösterir: cümlede parçalanma /telgraf üslûbu, kesik sözler/, anlam için gerekli bazı unsurların atılması /eksiltili üslûp/ cümleciklerin diziminde düzensizlik /konu dışı sözler, konudan konuya geçme/).*
~ **sistemi,** *modern mant.* Dili konuşanlara veya dildeki deyimlerin anlamına başvurmadan dili bütünüyle biçimsel bir açıdan inceleme imkânını veren kurallar sistemi. [*ing.* Syntaxlc system; *Fr.* Système syntaxique, calcul].

sentetik, s. *Fr. synthétique* < *Yun. synthetikoş.* § ❶ Sentezle ilgili; sentezle yapılan: *Sentetik yöntem;* § ❷ *kim.* Sentezle üretilen: *Sentetik amonyak.* [*ing.* Synthetic; *Fr.* Synthétique].
~ **diller,** *dilb.* ◘ **Bireşimli diller.**
~ **madde,** Sentez *(bileşim)* yoluyle, elemanlardan veya bileşiklerden elde edilen maddeler. [*ing.* Synthetic matter; *Fr.* Matière synthétique].
~ **ses,** *sin.* Doğrudan doğruya ses yoluna elle çizilerek elde edilen ses; ses kaynağından yararlanılmaksızın elde edilen ses. [*ing.* Synthetic sound; *Fr.* Son synthétique].
~ **sorular,** *eğt.* Öğrencilerin çözümleyici faaliyetler sonunda elde ettikleri parça parça fikirleri ve sonuçları birleştirerek tanımlar, kurallar, kanunlar şeklinde ifadeye yönelten sorular.
~ **(a priori) yargı,** *mant.* Yüklemi konuda bulunmayan ama bununla birlikte deneye ihtiyaç göstermeyen yargı. *(Kant'a göre bu, aklın özel bir yatkınlığından doğmaktadır).* [*ing.* Synthetic judgment; *Fr.* Jugement synthétique «*a priori*»].

sentez, i. *Fr. synthèse* <*Lat. synthesis* < *Yun. sunthesis.* § ❶ Bireşim; § ❷ *biy.* Organizmaların yaşaması, büyüyüp çoğalması için gerekli yapı. onarım ve enerji maddelerini yapmak amacıyle canlı hücrelerin içinde olup biten karmaşık kimyasal işlem. [*ing.* Synthesis; *Fr.* Synthèse]; § ❸ *kim.* Basit maddelerden bileşikler veya bileşiklerden başka bileşikler elde etmek için yapılan işlem. [*Osm.* Terkip; *ing.* Synthesis; *Fr.* Synthèse]; § ❹ *mim.* Sistematik tasarım sürecinde kesin olarak belirlenmiş bellibaşlı üç safhadan *(analiz, sentez, değerlendirme)* biri. [*Osm.* Terkip; *ing.* Synthesis; *Fr.* Synthèse]; ◉ **dienik** ~, *kim.* ◘ **Dienik;** ◉ **kimyasal** ~, *biyokim.* ◘ **Kimyasal.**
~ **güçsüzlüğü,** *çocuk psik.* ◘ **Güçsüzlük.**

sentigrafi, i. *Fr. scintigraphie. tıp. fiz.* Bir organizmaya radyoaktif bir madde şırınga edildikten sonra, bu maddeyi saptayan organ karşısına ışığa duyarlı bir yüzey koyarak elde edilen resim. *(Sentigrafi, sentigramın sağladığı bilgilere benzer bilgiler verir).* [*ing.* Scintigraphy].

sentigram veya sentilogram, i. *Fr. scintigramme* veya *scintillogramme. tıp.* ve *fiz.* Organizmaya, uygun bir radyoaktif madde verildikten sonra bazı organların yaydığı radyoaktif ışınların grafik halinde kaydedilmesi. [*ing.* Scintigramme, scintillogramme].

sentilatör, i. *Fr. scintillateur. nükl.* Elektriklenmiş tanecikleri, flüorışıl bir ekran üzerinde meydana getirdikleri pırıldamalarla bulunmağa ve saymağa yarayan cihaz. [*ing.* Scintillator].

sentilometre, i. *Fr. scintillomètre.* § ❶ *astr.* ◘ **Pırıldamaölçer;** § ❷ *nükl.* Bir fotoçoğaltıcıyle birleştirilmiş sentilatör billûrlu ışınım detektörü. *(Kristal üzerine bir taneciğin düşmesiyle küçük bir flüorışıl leke meydana gelir; bu lekenin deteksiyonu fotokatodia yapılır).* [*ing.* Scintillometer].

sentol, i. *Fr. synthol. kim.* Karbon monoksidin basıncı altında katolitik hidrojenlenmesiyle elde edilmiş sentetik yağa verilen ad. [*ing.* Synthol].

senton, s. *Fr. syntone* < *önek, syn* + *Yun. tonos,* gerilim. *psik.* Çevresiyle uyumda olan kişi için kullanılır. *(Jung'un dışadönük'üne, Bleuler'in siklotim'ine tekabül eder).* [*ing.* Syntone].

sentromer, i. *Fr. centromère* < *Yun. kentron*, merkez, *meros*, parça. *sit.* Kromozom çalışmasını kontrol eden ve iğ ipliklerine bağlantı yerleri olan ve kromozom kollarının birleştiği yerde bulunan renksiz bir bölge. [*Ing.* Centromere].

sentrozom, i. *Fr. centrosome* < *Yun. kentron*, merkez + *soma*, vücut. *sit.* Hayvan hücrelerinde bulunan ve mitoz bölünmesinde faal bir rolü olan bir hücre organeli. [*Ing.* Centrosome].

senyor, ç. *Isp.* Bay.

senyora, i. *Isp.* Bayan.

senufo'lar, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'da zenci halk. Fildisi Kıyısı'nın kuzeyinde ve Mali ile Yukarı Volta'nın birleştiği yerde yaşarlar. Sayıları 550.000 kadardır. [*Ing.* Senufos; *Fr.* Sénoufos].

senyör,-rü, i. *Fr. seigneur* < *Lat. senior*, daha yaşlı. § ❶ Mülk sahibi feodal. [*Ing.* Lord, seignior]; § ❷ *(geniş anl.)* Mülk sahibi, mutlak hâkim. [*Ing.* Lord, squire]; § ❸ Derebeyi, soylu kişi.

senyörlük,-ğü, i. § ❶ Bir kimsenin, senyörü olduğu toprak üzerindeki hukuku, iktidarı ve otoritesi. [*Ing.* Seigniory, lordship; *Fr.* Seigneurie]; § ❷ Senyöre ait toprak. [*Ing.* Domain, manor; *Fr.* Seigneurie, terre seigneuriale].

se.pâ /sehpâ/, b. i. *Osm.* < *Fars.se*, üç + *pâ*, ayak. üç ayaklı. *esk.* Sehpa.

sepal, i. *Fr. sépale. bot.* ◘ **Çanak yaprağı.**

separanda, ç. i. *(«ayrı bulundurulması gereken şeyler» anlamında lat. k.) ecz.* Zehirli olduğu için ayrı bir dolapta saklanması gereken ilâçlar. [*Ing.* ve *Fr.* Separanda].

separatizm, i. *Fr. Séparatisme. siy.* Bir ülke veya kuruluş içinden bir bölgenin, veya bir grupun ayrılması taraftarlığına verilen ad. [*Ing.* Separatism].

seped, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sepet. [*Ing.* Basket, anything made of wickerwork, wickerwork].

sepedon, i. *zool.* Sikloraf sineklerin *sciomyzidae* familyasından, bataklık bitkilerinde yaşayan uzun sinek; suyun yüzünde sıçrayarak hareket edebilir. [*Lat. Sepedon sphegeus; ing.* Sepedon; *Fr.* Sépédon].

sepek, i. *h. d.* Değirmentaşının ekseni. [*Ing.* Pivot of a millstone; *Fr.* Pivot, meule de moulin].

sepelek, z. < *sepelemek.* § ❶ Sersemliği henüz üzerinde iken demek olan *«sersem sepelek»* deyiminde geçer; § ❷ ◘ **Sersem sepelek.**

sepet,-ti, i. *Osm.* < *Fars. seped.* § ❶ Saz, kamış, ince dal gibi esnek şeylerden yapılmış, türlü şekillerde örme kap. [*Ing.* Basket; *Fr.* Panier]; § ❷ Bir sepetin aldığı miktar. [*Ing.* Basketful; *Fr.* Panier, quantité d'objets que contient un panier]; § ❸ Sazdan örülmüş balık kapanı. [*Ing.* Bow-net, cel-pot; *Fr.* Nasse]; § ❹ *arıc.* Saman veya sazdan örülü arı kovanı [*Ing.* Beehive; *Fr.* Panier]; § ❺ *kıyf. esk.* XVIII. yüzyılın ilk yarısında Fransa'da giyilen, balina veya hasır otuyle şişirilerek kalça kısmında birçok daire meydana getirilmiş bir tür etek. [*Ing.* Pannier; hoop-petticoat, hoop; *Fr.* Panier]; § ❻ *taşıt.* Bisiklet veya motosikletin yan tarafına tutturulan ve yerle teması olmayan, sürücüden başka kişilerin oturması için yapılmış ek araba. ◘ *ŞEKİL: 479* — **SEPET**; § ❼ s. İnce dallardan örülerek yapılmış: *Sepet sandık. Sepet araba;* ◉ **~ e atış**, *sp.* Bir oyuncunun sayı yapmak amacıyla topu sepete doğru atması. [*Ing.* Shoot]; ◉ **~ te pamuğu olmamak**, *dey. tkz. «Bilgisiz, boş kafalı»* anlamlarında kullanılır. [*Ing.* To have en empty brain]; ◉ **~ te pamuk**, *şak. Bilgi.* [*Ing.* Knowledge; *Fr.* Savoir, connaissance]; ◉ **balon ~ i**, *hava.* ◘ **Balon**; ◉ **başlık ~ i**, *mim.* ◘ **Başlık**; ◉ **büyük terazi, ~**, *balıkç.* Denizde ıstakoz ve langust avlamak için kullanılan terazi sepet. [*Ing.* Basket; *Fr.* Panier, casier]; ◉ **çamaşır ~ i**, ◘ **Çamaşır**; ◉ **değirmen ~ i**, *değirmencilik.* ◘ **Değirmen eleği.** [*Fr.* Tamis d'un moulin]; ◉ **demirleme ~ i**, *ask.* ◘ **Demirleme**; ◉ **dikiş ~ i**, *terz.* İğne, iplik, yüksük, makas v.b. dikiş malzemesinin saklandığı küçük sepet. [*Fr.* Corbeille à ouvrage]; ◉ **evrak ~ i**, *büro.* Madenden veya tahtadan yapılmış, içine bekleyen mektupların ve evrakın konulduğu, büro üzerinde duran bir çeşit düz sepet. [*Fr.* Corbeille à courrier]; ◉ **hamur ~ i**, *fırınc.* ◘ Hamur; ◉ **huni ~**, *balıkç.* Huni biçiminde büyük balık ağı; ◉ **kâğıt ~ i**, *büro.* Tahtadan, madenden veya deriden yapılmış, içine gereksiz kâğıtları atmaya yarayan kap. [*Ing.* Waste-paper basket; *Fr.* Corbeille à papier]; ◉ **karamusal (karamürsel) ~ i**, *dey. «Birini veya bir şeyi ufak tefek görüp de Karamusal sepeti sanmak»* deyiminde *«önemsiz şey»* anlamına gelir. [*Ing.* An unimportant man or a thing; *Fr.* Personne ou chose sans importance]; ◉ **kum ~ i**, *ask.* ◘ **Kum**; ◉ **solungaç ~ i**, *zool.* ◘ **Solungaç**; ◉ **terazi ~**, *balıkç.* Çatallı bir odun parçasıyle suya sarkıtılan terazi biçiminde sapsız sepet; ◉ **venüs ~ i**, *zool.* ◘ **Venüs.**

~ **bezek**, *mim.* ve *süsl. san.* İçinde çiçek veya meyveler bulunan dar ve yüksek bir sepet biçiminde süs. *(XVIII. yüzyılın karakteristik motiflerindendir).* [*Ing.* Pannier, corbel; *Fr.* Panier].

~ **işi**, *san.* Sepet gibi saz veya dalla örülerek yapılmış eşya. [*Ing.* Basket work, wickerfork; *Fr.* Vannerie].

~ **havası çalmak (birine)**, *arg.* İşinden çıkarmak, sepetlemek, kovmak. [*Ing.* To make a person feel that he is not wanted, to dismiss; *Fr.* Flanquer qn à la porte].

~ **kafalı**, *tkz.* Akılsız, beyinsiz. [*Ing.* Blockhead].

~ **köprü**, ◘ **Köprü.**

~ **kulpu (kemer)**, § ❶ *mim* ve *süsl. san.* ◘ **Sepetkulpu**; § ❷ *mat.* ◘ **Kulp.**

~ **örgü çardak**, Sepet şeklinde örülmüş çardaklar olup, bahçelerde yapılarak üzerlerine yeşillikler ve asma dallara sarılır.

☆ *Eşanl.* **örme çardak.**

~ **sandık**, *dey.* Sepet gibi örülmüş ve çoğunlukla üzeri meşinle kaplı sandık. [*Ing.* Basketwork trunk covered with leather].

~ **sargı**, *radyotekn.* Yüksek frekans sargılarında dağılmış sığayı azaltmak için kullanılan sargı usulü. *(Ardışık sarımlar bir silindir yüzeyi boyunca sarılır ve bir sepet görünüşü alır).* [*Ing.* Basket winding; *Fr.* Bobinage en losange].

~ **tımarı**, *mal. esk.* Osmanlı devletinde sahibinin ölümünden sonra başkasına verilmeyen tımar. *(Devlet ilerigelenlerine yemeklik olarak verilen bu tımarlara ait kâğıtlar, tevcih yapılıncaya kadar bir sepetin içinde bulundurulduğu için bu adla anılırdı).*

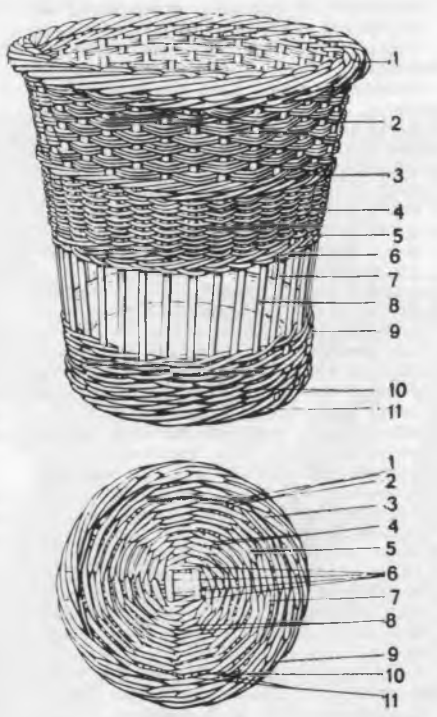

ŞEKİL: 479.— **SEPET. A. - 1.** Kenar. **2.** Küme. **3.** Kuşak . **4.** Bordür. **5.** Kuşak. **6.** Örgü. **7.** Çubuk. **8.** Yan çubuk. **9.** Alt üst örgü. **10.** Yan çubuğun bitim yeri. **11.** Alt *(Taban).* **B - 1.** Çubuklar. **2.** Alt çubuk. **3.** Alt. **4.** Çubukların bitim yeri. **5.** Çift. **6.** Düğüm *(Örgünün başlangıç yeri).*

sepetçi, i. Sepet yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of baskets; *Fr.* Fabricant ou vendeur de corbeilles].

~ **kaması**, *sepetç.* Küçük ucu kanatçık biçiminde yontulmuş, söğüt dallarını cebire haline sokmadan parçalara bölmeye yarayan armut biçiminde sert ağaç parçası.

~ **söğüdü**, *bot.* ◘ **Söğüt.**

sepetçik,-ği, i. *zool.* (a) İşçi arıların art bacaklarında altbacak bölümünün dış yüzünde bulunan ve çiçektozu biriktirmeye ve taşımaya yarayan uzun çukur. *(Çiçektozu topağı «tarak» denilen bir dizi eğri kıllarla sepetçilikte tutulur.* [*Ing.* Pollen-basket, pollen-plate; *Fr.* Corbeille]; (b) Kınkanatlı bazı böceklerde, özellikle bitki bitlerinde, altbacağın sonunda, ayağın bağlı bulunduğu oyuk. [*Ing.* Corbiculum; *Fr.* Corbeille].

sepetçilik,-ği, i. Bitkilerin odunlaşmamış saplarını uzunlamasına yararak veya olduğu gibi kullanarak örgü eşya yapımı. *(Bu işte kullanılan bitkilerin bellibaşlıları, bodur söğüt ve hint kamışıdır).* [*Ing.* Basket-making, basket-work, wicker-work; *Fr.* Vannerie].

sepetçi.oğlu, b. i. *folk.* Kuzey Anadolu'da ve özellikle Kastamonu dolaylarında yaygın bir halk oyunu.

sepet.kulpu,-nu, b. i. *mim. (Yapılarda)* Yayvan kemer. [*Ing.* Basket-handle arch].

sepetleme, i. § ❶ Sepetlemek eylemi. [*Ing.* Firing, dismissing]; § ❷ z. Aykırı, verev. [*Ing.* Woven like a basket].

sepetlemek (-i), f. § ❶ *(Bazı meyveleri)* Sepete yerleştirmek; § ❷ *arg.* Hoş olmayan bir şekilde yanından uzaklaştırmak, kovmak. [*Ing.* To get rid of a tiresome person, to fire, to dismiss; *Fr.* Se débarraser de, se défaire de].

sepetlenmek, nsz. f. § ❶ *(Bazı meyveler hk.)* Sepete konmak, yerleştirilmek; § ❷ *arg.* Sepetlemek işine konu olmak. [*Ing.* To be fired or dismissed].

sepetli, s. § ❶ Sepeti olan. [*Ing.* Having a basket]; § ❷ **Senetli** sıfatının anlamını pekiştirmek için **senetli sepetli** ikilemesinde kullanılır: *Senetli sepetli bir alacak.*

~ **fistan**, *kıyf. esk.* XVIII. yüzyıl sonlarına kadar Avrupa'da moda olan ve daha sonra Osmanlılara geçen bir elbise çeşidi. *(Elbisenin etek kısmı balina balığı kemiklerinden ince çemberlerle sepet gibi kabarık bir şekilde yapılırdı. Böylece elbisenin eteği şişkin ve çok kumaşlı olurdu).* [*Ing.* Crinoline, hoopskirt].

sepetlik, s. § ❶ Sepet yapmaya elverisli olan: *Söğüdün bu ince dalları tam sepetlik. Sepetli sazlar.* [*Ing.* Substance suitable for making baskets]; § ❷ i. *anat.* Karnın göbek çukuru etrafındaki kısmı. [*Ing.* Front part of the abdomen]; § ❸ *inş.* Yapıda çıkıntı; */.../ ~, /.../* Sepet dolduracak miktarda: *Bu asmada ancak üç sepetlik üzüm var.*

sepet.topu, b. i. *sp.* Beşer kişilik iki takımla oynanan bir oyun. *(Her iki takımın amacı topu karşı takımın sepeti içine atmaktır).* [*Ing.* Basket-ball].

☆ *Eşanl.* **basketbol.**

~ **alanı**, *sp.* Sepettopu oyununun oynandığı alan. Bu alan kapalı bir salonda olduğu gibi açık havada da bulunabilir. Dikdörtgen biçiminde, engelsiz sert bir yüzey olup çizgileri iç kenarlarından ölçüldüğünde,

uzunluğu 26, genişliği ise 14 metredir. [*Ing.* Playing court of basketball].

sephiye, i. *Osm.* < *Ar. sebh* > *sebhiyye, esk.* Yüzme.

~ **sarnıcı (tankı)**, *den.* Can filikalarının batmasını önlemek için, iki kenarı boyunca içine yerleştirilen, ince galvanezli saçtan yapılmış tanklar.

sepi, *i. esk. T. sepmek, deric.* Deri, post veya kürkleri kullanılabilecek duruma getirmek için uygulanan işlemlerin tümü. [*Ing.* Dressing for hides, tanning; *Fr.* Tannage]. ☆ *Eşanl.* tabaklık; ◎ Macar usulü ~, *deric.* ◘ **Macar.**

~ **çubuğu**, Kürklerin tozunu almada kullanılan ince tahta çubuk.

~ **maddesi**, Yumuşaklık ve çürümezlik vererek deriyi köseleye dönüştürmeye yarayan kabuk, tok veya hulâsa halinde bitkisel madde. [*Ing.* Dressing for hides, tanning of furs].

~ **şerbeti**, *deric.* Tabakhanelerde kullanılan asid ortamlı tanen şerbeti; tanenli bitkisel maddeler suya yatırılarak elde edilir. [*Ing.* Tan pickle].

~ **tozu**, *deric.* Tabaktan sepileme işinde kullanılan meşe palamudu tozu; ayn amaçla övütülüp toz haline getirilmiş odun: *Deri, bir çukurda sepi tozu tabakası arasına yatırılır.* [*Ing* ve *Fr.* Tan].

~ **vermek**, *deric.* Bir kürkü işlemek. [*Ing.* To dress a fur].

sepici, i. *deric.* Sepi işiyle uğraşan kimse, [*Osm.* Debbağ; *ing.* Tanner; *Fr.* Tanneur]. ☆ *Eşanl.* tabak.

~ **egzaması**, *patol.* Sepicilikte kullanılan yakıcı maddelerin etkisiyle sepici işçilerin parmaklarında meydana gelen derin yaralardan ibaret hastalık. *(Bu yaralar çok ağrılı olur ve zor iyileşir).*

sepicilik,-ği, i. Sepicinin işi. [*Osm.* Tabaklık]

sepid /sepîd/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Beyaz, ak. [*Ing.* White; *Fr.* Blanc, blanche].

sepide.dem, b. i. *Osm.* < *Fars. sepide* + *dem. esk.* Sabahın erken saatinde gökyüzünü kaplayan hafif aydınlık, sabah aydınlığı. [*ing.* Dawn, early morning].

sepileme, i. Ham deriye, kösele veya vidala halıne getirmek için uygulanan bir seri işlem. [*Ing.* Tanning; *Fr.* Tannage]; ◎ **demirle** ~, *deric.* ◘ **Demir.**

sepilemek (-i), f. *(Deriye)* Sepi yapmak. Derileri terbiye etmek için üzerlerine bazı sıvılar serperek hazırlamak. [*Ing.* To tan, to prepare furs; *Fr.* Corroyer]. ☆ *Eşanl.* **tabaklamak**.

sepileyici, s. Derilerin sepilenmesine yarayan: *Sepileyici kabuk.* [*Ing.* Tanning; *Fr.* Tannant,-ante].

~ **hulâsalar**, ◘ **Hulâsa**.

~ **madde**, Hayvan derilerini kösele haline getirebilen her madde. [*Ing.* Tanning matter; *Fr.* Matière tannante].

sepili, s. Sepilenmiş, tabaklanmış: *Sepili deri.* [*Ing.* Tanned, dressed, curried, dyed and prepared; *Fr.* Tanné,-ée].

sepiolit,-ti, i. *Fr. sépiolite, min.* Hidratlı doğal magnezyum silikat; beyazımsı katı kütleler halinde bulunur. [*Ing.* Seplolite; *Fr.* Sépiolite, écume de mer, pierre de savon du Maroc, magnésite]. ☆ *Eşanl.* **lületaşı, magnezit**.

sepit, i. *Fr. sépite* < *Lat. sépia*, mürekkep balığı. *esk. min.* Fosil haldeki mürekkep balığı kemiği. [*Ing.* Sepite].

sepken, s. *esk. T. Sepmek* > *serpmek. (Yalnız sulu sepken şeklinde kullanılır).* ◘ **Sulusepken**.

sepkiç,-ci, ç. i. İçine konan sıvıyı serpmeye yarayan bir çeşit ibrik. [*Ing.* Atomizer, spray diffuser, sprayer, vaporizer; *Fr.* Pulvérisateur].

sepmek (-i), f. *esk. T. h.d.* § ❶ Serpmek: *Tuz sepmek. Buğday sepmek.* [*Ing.* To sip noisily, to gobble]; § ❷ *(yağmur hk.)* Çiselemek. [*Ing.* To sprinkle *(rain or fluid)*, to drizzle, to scatter].

seps, i. *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının Skinglller *(Scincidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 42 sm. Bacakları çok küçüktür. Kuzey Afrika ve Anadolu'da yaşar. [*Lat.* Chalcides *(=Seps) ocellatus; Ing.* Seps; *Fr.* Seps, chalcide].

septektomi, i. *cerr.* Burun bölmesini kısmen çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Septectomy].

septet,-ti, i. *müz.* Yedi partili, yedi sesli müzik parçası.

septik[1], i. *Fr. sceptique. fels.* ◘ **Şüpheci**.

septik[2], s. *Fr. septique* < *Yun. sepein*, bozmak > *septikos.* § ❶ *bakt.* Kirlenmiş, mikroplu olan: *Septik âletler.* [*Ing.* Septic]. ☆ *Karş. aseptik;* § ❷ *patol.* Bir intana bağlı olan: *Septik komplikasyonlar.* [*Ing.* Septic; *Fr.* Septique].

~ **çukur**, *sağ.* ◘ **Çukur**.

septikopiyemi, i. *Fr. septicopyoémie* < *Yun. septikos*, septik, *pyon*, cerahat + *haima*, kan, *patol.* Patojen bakterilerin ikincil olarak organizmanın başka bölgelerinde yerleşip cerahatli odaklar meydana getirdiği septisemi şekli. [*Ing.* Septicopyemia].

septilyon, i. *Fr. septillion.* \ *mat.* Bir milyon sekstilyon (10^{42}). [*Ing.* Septillion].

septisemi, i. *Fr. septicémie* < Yun. septikos, çürümüş + haima, kan; tıp. Kanın mikrop salgısına uğraması sonucu olan ağır bir hastalık. [*Ing.* Septicemia].

septisid, s. *Fr. septicide* < *Lat. saeptum*, bölme + *caedere*, yarmak, *bot.* Meyvelerde, bölmelerin, bitişme çizgisinden iki yaprağa ayrılarak çatlaması ve birbirinden uzaklaşarak açılmasına denir. [*ing.* Septicidal].

~ **kapsül**, *bot.* ◘ **Kapsül**.

septisizm, i. *Fr. scepticisme* < *Yun. skeptikos*, gözeten, *fels.* ◘ **Şüphecilik**.

septon, i. *Fr. septon* < *Yun. septos.* Çürüme olayları azota mal edildiği için eskiden azota verilen ad.

septoryoz, i. *Fr. septoriose. fitopatol. Septoria* cinsinden mantarların sebep olduğu çeşitli bitki hastalıklarının adı; hastalık çoğu zaman yapraklar üzerinde esmerimsi lekeler meydana getirir. *(Kereviz septoryozuna Septoria apil sebep olur).* [*Ing.* Septoriosis].

septuor, i. *Fr. müz.* ◘ **Yedili**.

septotomi, i. *Fr. septotomie* < *Lat. septum*, bölme + *Yun. tome*, kesme. Burundaki kemik-kıkırdak bölmesinin bir parçasını veya tümünü çıkarma ameliyatı, bölmedeki bir eğriliği tedavi amacıyle yapılır. [*Ing.* Septotomy].

septum, i. *Lat. saeptus*, çit. § ❶ Polipöbeklerinde, kanalın içinde bulunan ve kanal kesesine doğru uzanan kireçli dikey bölmelerin her biri. *(Septum'lar kanalın merkezinde birleşmeyebilir /bunlara «serbest iç kenarlı» denir/, fakat çoğu zaman, kanalın ekseninden birleşir veya sütuncuğa kaynar. Polipöbeklerinde rozet görünüşü veren septumlardır).* [*Ing.* ve *Fr.* Septum]; § ❷ *bot.* Ovaryumun bölmelerine verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Septum]; § ❸ ◘ **Perde**[1].

sepya /sep:ya/, i. *It. seppia.* § ❶ Mürekkep balığı tarafından salgılanan ve yalama usulü resim yapmakta kullanılan koyu siyah boya. [*Ing.* Sepia; *Fr.* Sépia]; § ❷ Bu boya ile yapılmış resim. [*Ing.* Sepia; *Fr.* Sépia].

~ **ozalit kopya**, *matb.* Bir ozalit kopya usulü olup Demir III. tuzlarının ışık duyarlığına dayanmaktadır. [*Fr.* Copie sur papier-éclaire à la sépia].

ser, s. *Osm.* < *Fars. ser-, esk.* «Baş, başkan» anlamlarıyle kelimelerin önüne gelerek birleşik kelimeler yapar: *Ser-muharrir. Ser-kâtip. Ser-tabib v.b.*

~ – **müezzin**, *teş. tar.* Osmanlı devletinde saray müezzinlerinin en büyüğü. *(Bu makam büyük memuriyetlerden sayılır ve sarayın en yetenekli musikicilerinden ve en güzel sesli olanlarından, genellikle padişah tarafından seçilerek tayin edilirdi).*

ser[1], i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Baş, kafa. § ❷ Bir topluluğun önderi, başkan, reis; § ❸ Tepe, zirve, doruk; § ❹ Son, uç; ◎ ~ **ini vermek (~ den geçmek)**, *dey.* Bir davaya hayatını adamak; ◎ ~ **de (...) var**, *dey.* Sözü edilen kimsede o niteliğin bulunduğunu anlatan hafifseme sözü: *Serde kabadayılık var! Serde hovardalık var!;* ◎ **göğe (eflake)** ~ **çekmek**, *dey.* Başı göklere yükselmek: *Göğe ser çekmiş ağaçlar yücelir;* ◎ **yârdan mı geçersin** ~ **den mi?**, *dey.* ◘ **Yâr**.

~ **verip sır vermemek**, *dey.* Sağlam karakterli, güvenilir bir insan olmak. [*ing.* Rather to die than tell a secret; *Fr.* Être discret].

ser[2], i. *Fr. serre.* Limonluk[1]. [*Ing.* Greenhouse, hothouse; *Fr.* Serre, *serre* chaude].

~ **olayı**, *meteor.* Güneş tarafından Yer'e gönderilen ısı enerjisinin atmosferin seçici soğurması sayesinde tutulması. [*Fr.* Ef. fet de serre].

~ **unlubiti**, *zool.* ◘ **Serunlubiti**.

ser[3], **seer**, i. Kalküta'da kullanılan 933,105 gr. değerinde eski kütle ölçüsü. [*Ing.* ve *Fr.* Ser, seer].

sera[1] /serâ/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Saray.

sera[2] /sera/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Toprak.

-sera, s *Osm.* < *Fars. seräyl*, terennüm etmek, şarkı söylemek'ten *-sera. esk.* «Söyleyen» anlamıyle bilesik sıfatlar yapar.

serab, i. ◘ **Serap**.

serabi, s. § ❶ Serapla ilgili; § ❷ Serap gibi.

serabil /serabil/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sirbal. esk.* Gömlekler.

serab.istan /serâb-istân/, b i. *Osm.* < *Fars. serâb* + *-istân. esk.* § ❶ Serap görünen yer. [*Ing.* Region of mirages, land of delusion, the world of vanity]; § ❷ Dünya.

sera.çe /serâ-çe/, b. i. *Osm.* < *Fars. serâ* saray + *-çe*, küçültme ekinden. *esk.* Küçük saray, saraycık, ev. [*ing.* Small house, inner apartment, palace, mansion].

serafin, i. *Fr. Séraphino.* Hıristiyanlarda altı kanatlı bir melek şeklinde salibin etrafına resmedilir.

ser.ağaz /ser.âğâz/, b. i. *Osm.* < *Ar. ser*, bas + *âgâz*, başlama. *esk.* Yeniden, tekrar baslama. [*Ing.* A beginning, prelude].

serah /serâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Eşini)* Boşama.

ser.ahenk, b. i. *Osm.* < *Fars. ser*, bas + *âheng*'den *ser-âhenk. esk.* Çalgıcıların başı. [*Ing.* Leader of an orchestra].

ser.ahor, b. i. *Osm.* < *Fars. ser-âhur, ask. esk.* Osmanlı devletinin ilk devirlerinde ordunun bir yerden başka bir yere gidişinde her türlü nakil işlerini yapan görevlilere verilen ad. *(Deprem, su baskını v.b. âfetler yüzünden felâkete uğrayan yerlerin onarımından da serahor'lar sorumluydu. Genellikle ihtiyaç zamanlarında hıristiyan halktan seçilen bu görevlilere hizmetlerine karşılık ücret verilirdi).* [*Ing.* Master of the Horse (title of the men of the second regiment of the Ottoman household cavalry].

serair, i. *Osm.* < *Ar. serire esk.* Sır'ın çoğulu.

serair.hane, b. i. *esk.* Sırlar evi. [*Ing.* House of secrets].

serak,-ği, i. *Fr. sérac* < *Lat. serum*, pıhtılaşmış süt. *coğr.* Bir buzulun yüzeyde yarılıp parçalanmasından meydana gelen buz kütlesi. [*Ing.* Sérac; ice pinnacle].

seramac /serâmâc/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Boyunduruk.

seramed /serâmed/, b. s. *Osm.* < *Fars. ser*, bas + *âmed*, gelen. *esk.* Basta gelen, ileri gelen.

seramedan, ç. i. *esk.* Başta gelenler.

seralüminyum, i. *ser/yum/* + *alüminyum.* Magnezyum silisyum, demir, nikel, bakır ve alüminyumdan meydana gelen, yüzde 0,2 seryum katılmış, ingiliz kaynaklı hafif alasım: *Su verilmiş ve yaşlanmış seralüminyum, uçak yapımında kullanılan çok dayanıklı hafif bir alaşımdır.* [*Ing.* Ceralumin(ium); *Fr.* Céralumin, céraluminium].

seramik, s. *Fr. céramique* < *Yun. keramikos* < *keramos, kil.* § ❶ Çömlek yapımıyle ilgili olan: *Seramik Ürünler.* [*Ing.* Ceramic; *Fr.* Céramique]; § ❷ Çanak çömlek çeşidinden. [*Ing.* Ceramic]; § ❸ i. Çömlekçilik; çömlek. [*Ing.* Ceramics, pottery].

seramikçi,s. ve i. Seramik'le uğraşan kimse. [*Ing.* Ceramist; *Fr.* Céramiste].

seramikçilik,-ği, i. § ❶ Topraktan bir takım

SERAMİK

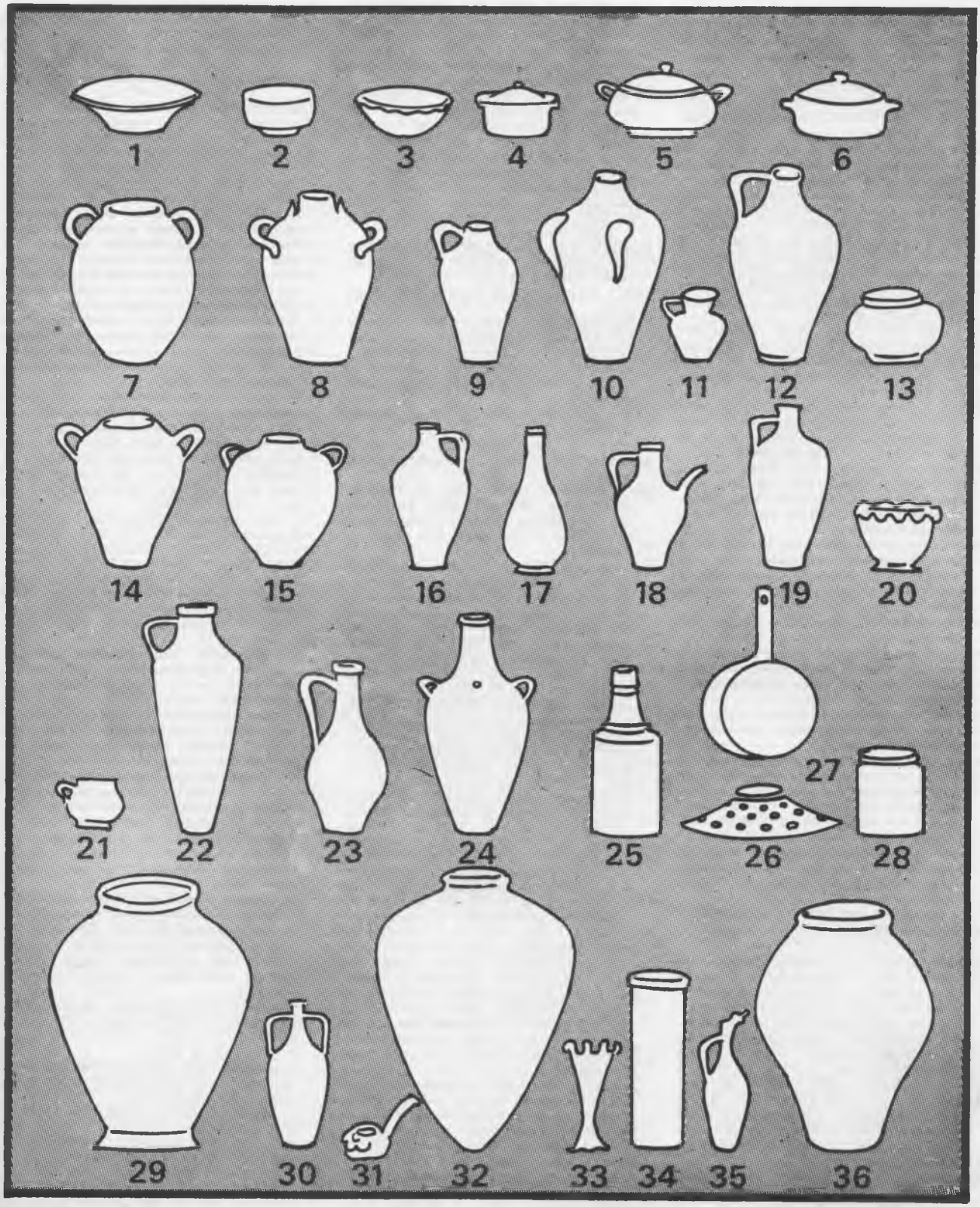

1., 2., 3. Çanak; 4., 5., 6. Tencere. 7. büyük limon. 8. Koç kulağı. 9. Yoğurt kabı. 10. Yayık veya calkoa, durgan, 11. Yüzlük. 12. Bocut. 13. Çömlek. 14., 15. Çatal *(su, yağ için).* 16., 17., 23., 25., 30. Testi. 18. Ibrik. 19. Cebeci. 20. Sakası. 21. Kulplu bardak 22. Cebece. 24. Dugran. 26. Mangal kapağı. 27. Tava. 28. Kavanoz. 29., 32., 36. Küp. 31. Lüle. 33. Vazo. 34. Künk. 35. Yağlı boyalı ağız testisi.

süs eşyası yapma ve bunları usulünce fırında pişirerek sertleştirme sanatı. *(Seramik işleri, kullanılan toprağın cinsine ve yapılış usullerine göre başlıca üç sınıfa ayrılmaktadır: (a) Pişmiş topraktan çömlek işleri; (b) Çini işleri; (c) Porselen işleri)* [*ing.* Ceramics; *Fr.* Céramique]; § ❷ Çömlekçilik. [*ing.* Ceramics; *Fr.* Céramique, poterie].

~ **kalemi**, *mar.* ◘ **Kalem.**

seramografi, i. *Fr. céramographie.* Seramik tarihi. Seramikleri inceleyen bilim. [*Ing.* Ceramography.

serap /serâp/, i. *Osm.* < *Fars. serāb.* § ❶ Atmosferde ışık ışınlarının kırılmasından doğan ve çöllerde kolaylıkla gözlemi yapılabilen optik yanılma *(uzaktaki bir cisme bakarken sanki bir su yüzeyinden yansıyormuş gibi, cisimle birlikte ters görüntüsü görülür).* [*Ing.* Mirage; *Fr.* Mirage]; § ❷ i. Kadın adı; ◉ **akustik** ~, *fiz.* Sadece bir ses kaynağı mevcut olduğu halde iki kaynaktan birden ses geliyormuş gibi bir duygu aldanması. [*Ing.* Acoustic mirage]; ◉ **buz** ~ ı, *den.* ◘ **Buz.**

~ **inişi**, *hava.* Pilotun serap tesiriyle gördüğünü zannettiği bir piste veya kanal iniş yapmak için harekete geçmesi. [*Ing.* Mirage landing; *Fr.* Amerrissage ou atterrissage par mirage].

serapa, z. Baştan ayağa bir uçtan diğer uca. [*Osm.* Tamamiyle; *Fr.* From head to foot, totally, wholly; *Fr.* D'un bout à l'autre, de pied en cap, de la tête aux pieds].

seraperde /serāperde/, b. i. *Osm.* < *Fars. serā*, saray + perde. *esk.* § ❶ Saray perdesi; § ❷ Konaklarda haremlik ile selâmlık arasında bulunan büyük perde; § ❸ Padişah çadırı, otağ.

serar, sirar /serâr veya sirâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kamerî ayın son gecesi. [*Ing.* The next to the last night of a lunar month]; § ❷ Bir soyun en iyisi. [*Ing.* The best of a race].

serarî /serârî/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sürriye, esk.* Cariyeler.

seraser /serâ-ser/, z. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *sā,* ile. *esk.* § ❶ Baştan *başa,* tamamiyle, bütün olarak; § ❷ i. İçine tel konularak dokunmuş bir çeşit kumaş.

serasime /serâsime/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sersem. [*Ing.* Astonished, confounded, stupefied, confused].

serasime.gi, b. i. *esk.* Sersemlik, şaşkınlık.

ser.asker, b.i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *Ar. 'asker. ask. esk.* § ❶ Sadrazamdan gayri herhangi bir vezir orduya kumanda ettiği zaman bu vezire verilen ad; § ❷ *ask. esk.* Yeniçeri ocağı kaldırıldıktan *(1826)* sonra kurulan Asakiri Mansurei Muhammediye ordusunun kumandanı. [*Ing.* Minister of war of the Ottoman Empire; *Fr.* Ministre de la guerre].

~ **kuşaklıları**, *ask. esk.* ◘ **Ağa gediklileri.**

ser.askeri /seraskeri/, b. s. *esk.* Seraskerlikle ilgili.

seraskerlik,-ği, i. *esk.* Seraskerin görevi veya makamı. [*Ing.* Office and duties of the Minister of War; *Fr.* Dignité de commandant en chef de l'armée, ministère de la guerre].

~ **beratı**, *esk.* Serdarıekrem unvanıyle sefere çıkacak olan sadrazama ve serasker olarak sefere katılacak vezirlere verilen ferman. *(Fermanda, seferdeki görevler ve görevlilere geniş yetki verildiği yazılırdı).*

seraston, i. *Fr. cérastone. inş.* Erimiş ve yüksek ısıda pişirilmiş çimentodan yapılan ve renkli bir emayla kaplanabilen bir malzemenin ticarî adı. [*Ing.* Cerastone].

seratan, i. ◘ **Seretan.**

seratoglos, i. *Fr. cératoglosse. anat.* Dilaltı kasının arka demeti; dilin bir parçasını oluşturur. [*Ing.* Ceratoglossus].

seravil /serâvil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şalvar; § ❷ Don. [*Ing.* A pair of drawers, breeches, or trousers].

seravilât, ç. i. *esk.* Şalvarlar, donlar.

seray /serây/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Saray.

seraya /serâyâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. seriyye. esk.* Düşman üstüne gönderilen küçük müfrezeler. [*Ing.* Small detached military forces].

seray.dar /serây-dâr/, b. i. *Osm.* < *serāy* + *-dar. esk.* Eskiden büyük konaklarda mutfak ve yemek görevlerinde kullanılan uşak. [*Ing.* House steward, person left in charge of a house, servant of all work].

serayende /serâyende/, s. *Osm.* < *Fars. serāyiden. esk.* Şarkı söyleyen, şarkıcı. [*Ing.* That sings, singer, chanter].

ser.azad /ser-âzâd/, b. s. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *āzād, hür, esk.* § ❶ Serbest, hür. [*Ing.* Free, independent]; § ❷ Tasasız.

serazin, i. *Fr. cérasine* < *Lat. cerasus,* kiraz ağacı. § ❶ Kiraz ağacı sakızının bileşenlerinden biri olan metaarabik asîd; § ❷ Sinir dokularının bileşenlerinden biri olan C_{24}'lü yağ asidi. [*Ing.* Cerasine]; § ❸ *min.* Doğal kurşun klorokarbonat. [*Ing.* Cerasine]. ☆ *Eşanl.* **fosgenit.**

serazit.-ti, i. *Fr. cerasite. min.* Yapısında karbon inklüzyonları bulunan bir kordiyerit çeşidi. [*Ing.* Cerasite].

serb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İçyağı. [*Ing.* Omentum].

serbaz /ser-bāz/, s. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *bāz,* oynayan. § ❶ Korkusuz, cesur. [*Ing.* Who stakes his life in a cause, brave, foolhardy; *Fr.* Brave, courageux,-euse]; § ❷ i. Iran'da bir sınıf asker. [*Ing.* Persian soldier].

serbaz /serbāz/, s. *Osm.* < *Fars.* Yürekli, korkusuz.

serbazan, ç. i. *esk.* Korkusuzlar, cesurlar.

serbazi /serbazî/, i. *esk.* Cesurluk, korkusuzluk.

ser.beceyb, b. s. *Osm.* < *Fars. ser,* baş; *-be,* edat + *ceyb,* elbisenin yakası. *esk.* Utangaç, alçakgönüllü *(kimse).* [*Ing.* Whose head hangs on his breast from shame or modesty].

ser.berg, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *berg,* yaprak > *ser-berg. süsl. esk.* Tezhipte yaprak şeklindeki motiflerin ilki, başlangıcı.

serbest, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Bir zorunluluk altında olmadan istediği gibi davranan. [*Osm.* Sâib; *Ing.* Free, independent; *Fr.* Libre]; § ❷ Tutuklu veya bağımlı olmayan, hür. [*Ing.* Liberated, free, independent; *Fr.* Libre, indépendant, -ente]; § ❸ Hareketi herhangi bir biçimde engellenmeyen, engeli olmayan: *Pistonun hareketi serbest değil.* [*Ing.* Easy, unconstrained; *Fr.* Libre]; § ❹ Zamanını istediği gibi kullanabilen, yapacak bir işi olmayan. [*Ing.* Free; *Fr.* Libre]; § ❺ Bazı kurallara bağlı olmayan: *Serbest ticaret.* [*Ing.* Free; *Fr.* Libre]; § ❻ Sıkılıp sasırmadan konuşan ve davranan. [*Ing.* Bold; unreserved, frank]; § ❼ Kayıtsız, umursamaz. § ❽ *tkz. (Kadın hk.)* Tutum ve davranışı ağırbaşlı olmayan, hafif; § ❾ *fonet.* Kelime sonunda bulunan ünlüye denir. [*Ing.* Free; *Fr.* Libre]; § ❿ kim. Başka bir maddeyle birleşmemiş olan kimyasal bir madde için kullanılır. [*Ing.* Free; *Fr.* Libre]; § ⓫ *mat.* Yerine bütün özdeş vektörlerin konabildiği bir vektör için kullanılır. [*Ing.* Free; *Fr.* Libre]; § ⓬ *min.* Kümelenmiş iğneler birbirinden ayrıldığı zaman, iğne biçimi bilürler için kullanılır. [*Ing.* Free; *Fr.* Libre]; ◉ **bir gemiyi** ~ **bırakmak**, *den.* Bir gemiyi, gemi evrakını ve öbür belgeleri muayene etmek için durdurduktan sonra hareketine izin vermek; ◉ **ortalama** ~ **yol**, *fiz.* Belli bir gaz molekülünün öbür moleküllere art arda iki kere çarpması arasında aldığı ortalama uzaklık: *Oksijen moleküllerinin, 0° C'ta ve normal atmosfer basıncı altında ortalama serbest yolu 64,7 milimikrondur. (Gaz basıncı azaldığı zaman bu yol artar).* [*Fr.* Libre parcours moyen]; ◉ **vezinli, kafiyeli** ~ **nazım**, *ed.* Hiç bir dış düzene bağlanmadan sıralanan, bazen bir kelimeye kadar kısalan mısralarla kurulan, kafiye örgüsü yerine göre değişen, serbest müstezattakinden daha serbest bir aruzla yazılan manzumelere denir; ◉ **vezinsiz kafiyeli** ~ **nazım**, *ed.* Mısraları hiçbir dış düzene bağlanmaksızın sıralanan, kafiye örgüsü oldukça serbest olan, yezinsiz olduğu için yerine göre iç ritimden de faydalanan parçalara denir; ◉ **vezinsiz kafiyesiz** ~ **şiir**, *ed.* Hiç bir ölçüye bağlanmayan, hiç bir kural ve kayıtla sınırlandırılmayan, kafiye, vezin tanımayan şiirin ritminden, ... duygulu, öz sesinden, şairin varlığından kuvvet alan serbest söyleyiş.

~ **aile**, *mat.* V_1, V_2, ... gibi bir vektörel uzayın, bütün a'ların sıfır olduğu hal bir yana bırakılırsa, aralarında $a_1 \vec{V}_1 + a_2 \vec{V}_2 + \ldots = \vec{O}$ şeklinde hiç bir bağlantı bulunmayan vektörler ailesi. *(Bağımsız Aile de denir. Serbest bir aileyi meydana getiren vektörlere de, geniş anlamda ve yanlış olarak serbest vektörler denir).* [*Fr.* Famille libre, famille indépendante].

~ **akıntı**, *coğr.* Itilmeden doğan *(rüzgâr itmesiden)* akıntılarla boşalma akıntılarının etki alanlarının ilersinde, bunların devamı gibi sayılan deniz akıntısı. *(Serbest akıntıların en güzel örnekleri Körfez akıntısı, yani Gulf Stream ile Kuroşivo deniz akıntılarıdır. Bu akıntıların kimisinin kökü dönenceler kuşağındadır. Fakat bunların yayılış yerleri yüksek enlemlerde olduğu için bunlara da bu enlemlerin akıntıları olarak bakılır).* [*Ing.* Drift; *Fr.* Dérive, courant libre].

~ **atış**, *sp.* Bir oyuncunun, karşı takım oyuncusuna karşı, kural dışı davranışından ötürü takımın zararına verilen ceza atışı. *(Bu atış, kendisine kural dışı davranışta bulunulan oyuncu tarafından karşı takımın sepetine doğru yapılır. Bu atış sırasında karşı takım oyuncuları atışı engelleyemezler).* [*Ing.* Free shot].

~ **atış bölgesi**, *sp.* Serbest atış yapılırken oyuncuların duracakları yeri sınırlayan bölge. [*Ing.* Free shot zone].

~ **atış çizgisi**, *sp.* Serbest atısın yapılacağı yeri gösteren 3,60 metrelik çizgi. Bu çizgi dip çizgisine 5.80 ,sepete ise 4.60 metre uzaklıktadır. Atışı yapacak oyuncu bu çizgisinin üzerinde durmak zorundadır. [*Ing.* Free shot line].

~ **balon**, *hava.* Uçuş sırasında herhangi bir şekilde bağlı olmayan ve makine ile işlemeyen bir aerosta. [*ing.* Free balloon; *Fr.* Ballon libre].

~ **balon pilotu**, *hava.* Herhangi bir serbest balonda birinci pilotluk yapmak hakkını haiz bir pilot. [*ing.* Free balloon pilot; *Fr.* Pilote de ballon libre].

~ **balözü bezi**, *bot.* Yumurtalığın altından doğan ve onunla bir olmayan balözü bezi. [*Ing.* Free nectary; *Fr.* Nectaire libre].

~ **bölge** (~ **liman**), *huk.* Yabancı malların serbestçe, formalitesiz ve gümrük resmî ödemeksizin girdiği sınır bölgesi veya limanı. [*ing.* Free zone; *Fr.* Zone franche, zone libre].

~ **çalışma grupu**, *eğt.* Öğrenilecek ders konularını birlikte çalışarak veya üzerinde durulması gereken eğitim ve öğretim problemlerini incelemek ve tartışmak isteyen öğrenci veya öğretmenlerin kendi istekleriyle bir araya gelerek meydana getirdikleri grup.

~ **çanak**, *bot.* Yumurtalığa yapışık olmayan çanak. [*Ing.* Free calyx; *Fr.* Calice libre].

~ **çark**, *mek.* ◘ **Çark.**

~ **çekirdek**, *bot.* Yüzeyi etli meyve kısmına yapışık olmayan çekirdek. [*Ing.* Free drupe; *Fr.* Amande libre].

~ **darp (ücretsiz)**, *ikt.* Darphaneye getirilen kıymetli madenin hiç bir ücrete tabi olmadan sikke haline konulması. [*Ing.* Gratuitous coinage; *Fr.* Monnoyage].

~ **dilcik**, *müz.* ◘ **Dilcik.**

~ **dirlik**, *mal. esk.* Timar ve zeamet çeşitlerinden biri. *(Bu gibi yerlerde rüsum ve hasılat mutasarrıflara aitti).*

~ **dönüş bileti**, ◘ **Bilet.**

~ **döviz**, *ikt.* Serbest para piyasasında uluslararası ödeme aracı niteliğinde bulunan para. [*Ing.* Free currency; *Fr.* Monnaie libre].

~ **döviz piyasası** *(rejimi)*, *ikt.* ◘ **Dövlz.**

~ **düşme**, *mad. oc.* ve *hava.* ◘ **Düşme.**
~ **erkek organlar**, *bot.* Birbirinden tamamen ayrı ve bağımsız olan erkek organlar. [*ing.* Free stamen; *Fr.* Étamines libres].
~ **evlilik**, *tar.* Ortaçağda senyorün iznine ve bir paranın ödenmesine dayanan köleliğe değğin evlenmenin tersine olarak serbest yaşayan insanlar arasındaki evlenme.
~ **figürler**, ◘ **Figür.**
~ **fiyat sistemi**, *ikt.* Aynı ticaret subesindeki sahısların mallarının geçmis hali hazır ve gelecek fiyatlarını birbirine bildirmeleri sistemi. [*Fr.* Système prix libre].
~ **geçme**, *mek.* Disi parçanın sadece erkek parçayı kabul etmesi amacıyle yapılan geçme.
~ **giriş kartı**, *tiy.* İlgililere ücretsiz olarak verilen tiyatroya giris kartı. [*ing.* Complimentary ticket; *Fr.* Billet de faveur]
~ **güreş**, ◘ **Güreş.**
~ **hareket**, *sp.* Jimnastik, artistik patinaj, tramplen, atlama gibi bazı spor müsabakalarında zorunlu hareketlerden sonra sporcunun seçimine bırakılan hareket veya figürler. [*Fr.* Exercices libres, figures libres].
~ **hava (atmosfer)**, *meteor.* 3 km.'den daha yüksekte yer alan ve toprağın termik ve mekanik etkilerinden etkilenmeyen atmosfer parçası. [*ing.* Free air; *Fr.* Air libre, atmosphère libre].
~ **hava meydanı**, *hava.* Mürettebat, yolcu, bagaj, yük, posta ve levazımatın gümrük rüsumu ödemeden, fakat icabında hususî hallerde gümrük muayenesine tâbi olarak uçakla devlet sınırı dışına çıkarılmalarına intizaren uçaktan boşaltma veya indirmeleri, bırakmaları, başka uçağa nakilleri *(saptanmış hava meydanı sınırları içinde kalmak şartıyle)* müsaade edilen uluslararası hava meydanı. [*ing.* Customs free airport; *Fr.* Aéroport franc].
~ **indis**, *mat.* Tansör hesabında, bir tansörün bir terimli şeklindeki kısa yazılışında, toplamaya katılmayan indis:

$$i = n \quad \sum a_i b_j \quad j = 1$$

ifadesinin $a_i b_j$ *şeklindeki kısa yazılışında* j *sağır bir indis olduğuna göre,* i *serbest bir indistir.* [*ing.* Free index; *Fr.* Indice libre].
~ **kanatçıklar**, *hava.* Sadece hava momentleri etkisiyle açı kayması olmadan bir denge durumu alabilecek surette bağlanmış olan kanatçıklar. [*ing.* Floating ailerons; *Fr.* Ailerons flottants].
~ **kılavuz**, *den.* ◘ **Kılavuz.**
~ **kuyruklu yarasagiller**, *zool.* ◘ **Serbestkuyrukluyarasagiller.**
~ **liman**, ◘ **Liman.**
~ **mantar lamelleri**, *bot.* Sapa kadar ulaşmayan lameller. [*ing.* Free lamina of mushroom; *Fr.* Lames libres du champignon]
~ **mesafe**, *hava.* Bir hava gemisinin inişte veya kalkışta emniyetle hareket edebilmesi için etraftaki engellerin bulunması gereken uzaklık. [*ing.* Clearance; *Fr.* Espace, libre, dégagement].
~ **meslek**, *ikt.* Hükümet, belediye v.b. gibi resmî ve yarı resmî meslekler dısında bulunan meslek. [*ing.* Independent business].
~ **muhabir**, *basın.* ◘ **Muhabir.**
~ **mübadele**, *ikt.* Gümrük resimlerinini kaldırılmasını ve uluslararası alısverisin serbest bırakılmasını öngören sistem. *(Bunun karşıtı, ithal edilen yabancı mallar ustune konulacak resimlerle ulusal uretımı yararlandırmak taraflısı olan himayecılıktır)* [*ing.* Free trade; *Fr.* Libre-échange].
~ **mübadele sahası**, *ikt.* ◘ **Saha.**
~ **nazım**, *ed.* Vezin, kafiye gibi kurallara bağlı olmayan nazım sekli.
~ **öğrenci konuşmaları**, *egt. psik.* Çocuğun kendi düsüncelerini tabiî bir tarzda ve baskalarının kolayca anlayabileceği sekilde açıklamasına imkân veren konusmalar. *(Bu çesit konuşmalar faal okulda uygulanan bir öğretim tarzıdır. Öğretmen serbest konuşmaları yönetirken önemli fikirleri belirtmeli ve konuyu aydınlatıcı görüşleri meydana çıkarmalı ve konuşulanları ozetlemelidir).*
~ **örtü**, *hidr.* ◘ **Su örtüsü.**
~ **parkur**, *demir.* ◘ **Parkur.**
~ **piston**, *otom.* ◘ **Piston.**
~ **pistonlu motor**, *otom.* ◘ **Motor.**
~ **piyasa**, *ikt.* Alısverisin serbest olarak, sadece rekabet sartları içinde, devlet müdahalesi olmadan yapıldığı piyasa. [*ing.* Free market; *Fr.* Marché libre].
~ **rekabet rejimi**, *ikt.* ◘ **Rekabet.**
~ **resim**, *matb.* Elle, perger ve cetvel gibi bir âlet kullanmadan, hayal ve doğadan yapılan, siyah-beyaz, karakalem resim çalışmaları. [*ing.* Free-hand drawing; *Fr.* Dessin à main levée].
~ **seminer**, *egt.* Is basında yetisme veya yetistirme amacıyla, çoğunluğun ilgi duyduğu problemler uzerinde çalısma ve çözüm yolları aramak için öğretmen ve yöneticilerle planlanıp yürütülen bir grup çalışması sekli.
~ **su**, *petrol.* ◘ **Su.**
~ **şehirler**, *tar.* Vergi vermeyen sehirler.
~ **tahmil tahliye lisansı**, *ikt.* Gümrüğe tabi malların belirli limanlara sevki ve bosaltılması için verilen belge.
~ **tevdiat**, *ikt.* Bankacılıkta hisse senedi, borç senetleri ve benzeri senetler ile değerli seylerin muhafaza olunmak ve gerektiğinde bu kıymetlere ait bazı hizmetlerin yapılması için bankalara bırakılmaları. [*ing.* Free deposit; *Fr.* Depôts libres].
~ **tımar**, *mal. esk.* Tımarların imtiyazlı olanlarına verilen ad. *(Bu tımarların bulunduğu bölgelerin rüsum şeriyesi ve rüsumu örfiyesi serbest tımar sahiplerine ait olduğu için gelirleri öteki tımar sahiplerininkine oranla yüksekti. Bunlar, sefer zamanı dışında, sancakbeylerinin emrinde sayılmazdı. Bu tımarlara kimse giremezdi; içinde bir suçlu bulunsa bile sancakbeyinin adamları tımar topraklarına girerek onu yakalayamazdı. Suçluyu tımar sahibi yakalayarak teslim ederdi).*
~ **tımar sahibi**, *tar.* Ortaçağda arazi sahibinden, uzun bir süre için bir toprağın intifa ve kullanma hakkını almıs olan tımar sahibi. *(Toprağın üzerinde doğrudan doğruya ve zilyet olarak hak sahibidir. Bu hakka tarihçiler «aynî hak» derler ve latince jus in re aliena deyiminin karşılığıdır. İngiliz hukukunda da serbest tımar sahipleri vardır. Bunlar, anglosakson devrinden kalmaydı ve XII. ve XIII. yüzyıllarda, senyörlerinin kaza hakkına tabi, askerî yükümlülükleri bulunan serbest tımar sahipleriydiler).*
~ **ticaret**, *ikt.* Gümrük vergileri veya baska engeller olmaksızın. [*ing.* Free trade].
~ **ticaret sahası**, *ikt.* ◘ **Saha.**
~ **vektör**, *mat.* Bugünkü geometride, bütün ekipolan vektörler yerine konabilen vektör. *(Vektörlerin ekipolansı bir eşdeğerlik bagıntısıdır; bu bağıntı uzayın /ve düzlemin/ vektörleri arasında parçalama belirler; bu parçalamada her sınıf bir serbest vektördür. Vektörel geometri /geometrik toplam, vektörel çarpım/ serbest vektörlere uygulanır).* [*ing.* Free vector; *Fr.* Vecteur libre].
~ **yol**, *demir.* Bir yol bölgesine giren trenin, seyir program defterinde belirtilen hız dısında hiç bir kısıtlama, zorunluğu olmadan yoluna devam edeceğini bildiren işaret. [*ing.* Line clear; *Fr.* Voire libre].
~ **yol işaretiyle izleme**, *demir.* Bir treni baska bir trenin daima serbest yol isareti alabileceği bir uzaklıktan izlemesi. [*Fr.* Suivre à voire libre].
~ **yumurtalık**, *bot.* ◘ **Yumurtalık.**
~ **yürüyüş**, *sp.* Yumruklasma çalışmaları arasında serbest, ileri, geri dolasma veya yemeklerden sonra yapılan gezinti. [*ing.* Stroll].
~ **yüzme**, *sp.* ◘ **Yüzme.**

serbestane, *z. esk.* Serbestçe.

serbestçe, *z.* Serbest olarak, hiç bir engelle karsılasmadan. [*ing.* Freely, with ease; *Fr.* Librement, sans gêne]

serbesti /serbesti/, *i. Osm. Fars. esk.* § ❶ Serbestlik. [*ing.* Freedom, liberty; *Fr.* Liberté, indépendance]. *Eşanl.* **erkinlik**; § ❷ *ikt.* Serbest bırakma hareketi. *(Uluslararası ticarî mubadelelerde daha genis bir serbestlik verme egilimi. Bu deyimin, mubadelelerin «serbest» bırakılması deyiminden daha geniş bir anlamı vardır.)*; ◉ **denizlerin ~ si**, *huk.* ◘ **Deniz**; ◉ **hava ~ leri**, *hava.* ◘ **Hava**; ◉ **manevra ~ si**, *den.* ◘ **Manevra.**

serbestiyet /serbestiyyet/, *i. Osm. Fars. serbest + Ar. -iyyet*, eki. Serbestlik. [*ing.* Freedom].

serbest.kuyruklu.yarasagiller, *ç. b. i. zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Yarasalar *(Chiroptera)* takımının Küçükyarasalar *(Microchiroptera)* alt takımının bir familyası. Burun deliklerinin çevresinde deri uzantıları bulunmaz. Yuzleri eğik bir biçimde kesik gibidir. Kuyrukları kısa ve kısmen özgürdür. **Cep yarasası** *(Saccopteryx leptura)*, **Buldok yarasası** *(Noctilio leporinus)* iyi bilinen turlerıdır [*Lat.* ve *ing. Emballonuridae*; *Fr.* Emballonuridés].

serbestlemek, *nsz. f.* Agırlık, kalabalık gibi sıkıcı hallerden kurtulmak. [*ing.* To get free, to feel relieved].

serbestlik,-ği, *i.* Serbest olma hali. [*ing.* Freedom, independence, frankness; *Fr.* Liberté, indépandance].
~ **derecesi**, *astr.* Bir cismin durum ve yonelimine göre kaç türlü devinme yapabilecegini veren sayı. *(Bir masa üzerindeki bir tekerin serbestlik derecesi üçtur, ikisi kayma, biri de dönme devimidir).* [*ing.* Degree of freedom; *Fr.* Degré de liberté].

ser.bülend, *b. s. Osm. Fars ser*, bas + *bülend*, yuksek, *esk.* Yüce, basta gelen, ustün. [*ing.* Lofty, High-headed, excellent, eminent, glorious].

serçe, *i. zool.* Sercegiller *(Passeridae)* familyasından, insanlara yakın yerlerde yasayan yuvasını catılarda yapan ve kısın gocmeyen, küçük bir kus. Çesitli tonda boz ve siyah tüylü *(tropikal bölgelerde yaşayan bazı türlerinde sarı tüyler de bulunur)* kuslardır. Vücut yapısı toplu, gagası kuvvetli ve koniktir. Topluca yasamayı sevdigi için genellikle büyük sürüler halinde bulunur; agaclara, kovuklara derme catma yuva yapar. Daha çok tane ile beslenir, ama özellikle yavrularını büyütme mevsiminde bocek de yer. Avrupa, Asya ve özellikle Afrika'da pek cok turü bulunur. **Evcil serçe**, **bataklık serçesi**, **dağ serçesi** tanınmıs türleridir. *(Passer* cinsinden baska daha bazı kuslara da serçe denir: **kayalık serçesi** *(Petronia petronia)*, **Japon serçesi**, **Cava serçesi**, **Gine serçesi** *(Agapornis pillaria)* v.b.]. [*Lat. Passer*; *ing.* Sparrow; *Fr.* Moineau]; ◘ *ŞEKİL: 352* **KUŞLAR II**; ◉ **~ den korkan darı ekmez**, *at.* Ufak tefek tehlikeleri gözde büyüterek ise girismekten cekingen davrananlar amaclarına ulasamazlar; ◉ **bataklık ~ si**, *zool.* Sercegiller *(Passeridae)* familyasından bir serce türü. Uzunluğu 16 sm. Erkegin sırtı kara, karnı sarımsıdır, disi kahve rengidir. Akdeniz ülkelerinde tarlalarda yasar. [*Lat. Passer hispaniolensis*; *ing.* Spanish sparrew; *Fr.* Moineau d'Espagne]; ◉ **çift ~ si**, *zool.* Şarkıcıkusugiller *(Prunellidae)* familyasından bir kus türü. Uzunluğu 15 sm. Sırtı kırmızı-kahverengi, karnı akımsıdır. Avrupa ve Ön Asya'da orman ve steplerde yaşar. [*Lat. Prunella modularis* = *Accentor modularis*; *ing.* Hedge sparrow; *Fr.* Accenteur mouchet, traîne-buisson, fauvette d'hiver]; ◉ **dağ ~ si**, *zool.* Sercegiller *(Passeridae)* familyasından bir serçe türü. Uzunluğu 14,5 sm. Sırtı kahverengi, karnı kulrengi-ak olur. Avrupa ve Asya'da orman ve bahçelerde yasar. [*Lat. Passer montanus*; *ing.* Tree sparrow; *Fr.* Moineau friquet]; ◉ **evcil ~**, *zool.* Sercegiller *(Passeridae)* familyasından bir serçe türü. Sırtı kırmızı-kahverengi, karnı külrengi-ak olur. Disi kül-

SERÇEGİLLER

1. Karga. **2**. Çobanaldatan. **3**. Çalıkuşu. **4**. Sinekçil kuşu. **5**. Dere kuşu. **6**. Kırlangıç. **7**. Saka kuşu. **8**. Çavuş kuşu. **9**. Şakrak kuşu. **10**. Serçe. **11**. Sarı asma *(kuşu)*. **12**. Iskete kuşu. **13**. Bülbül. **14**. Ötleğen *(çalı bülbülü)*. **15**. Saka kuşu. **16**. Traquet tarrier. **17**. Ispinoz. **18**. Yelve kuşu. **19**. Quiscale. **20**. Sinek kuşu *(kolibri)*. **21**. Avustralya karatavuğu *(Lir kuşu)*. **22**. Saksağan. **23**. Troglodit. **24**. Yeşil ispinoz. **25**. Saksağan. **26**. Çayır kuşu *(Toygar)*. **27**. Ala karga. **28**. Ardıç kuşu. **29**. Karatavuk.

rengindedir. Palearktik bölgede evlerin yakınında yaşar. [*Lat. Passer domesticus; Ing.* House sparrow; *Fr.* Moineau domestique, moineau franc]; ◉ **kaya ~ si**, *zool.* Serçegiller *(Passeridae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 16 sm. Sırtı kırmızımsı kahverengi, karnı külrengi-akdır. Palearktik bölgede kayalık ve ormanlıklarda yaşar. [*Lat. Petronia petronia; ing.* Rock sparrow; *Fr.* Moineau soulcie, soulcie].

~ kadar, *dey.* Pek küçük.

~ kavrayışı, *sp.* Elin, baş parmağın öteki parmakları karşılamasıyle asılma araçlarını kavraması. [*Fr.* Empoigne fourche].

~ parmağı, ◘ **Parmak**.

~ yuvası, XVII. nci yüzyılda softaların sardığı bir sarık. [*ing.* A kind of turban worn by some theological students].

serçe.dili, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Thymelaeaceae* familyasından bir veya iki yıllık bitki cinsi. 1,20 m. kadar boylanabilen türleri vardır. Türkiye'de sık rastlanan türleri: **Kıllı serçedili** *(Thymelaea hirsuta)*, **küçük serçedili** *(T. passerina)*, **izmir serçedili** veya **çobanyastığı** *(T. tartonraira)*, [*Lat.* ve *ing. Thymelaea; Fr.* Thyméléa].

serçegiller*, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının Öz-ötücüler *(Oscines)* üstfamilyasından bir familya. Bazı sınıflandırmalarda bu familya Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasına sokulur. Gagaları koni biçiminde olan küçük boylu kuşlardır. Böcek, meyve, v.b. yerler. **Evcil serçe** *(Passer domesticus)*, **Bataklık serçesi** *(P. hispaniolensis)*, **dağ serçesi** *(Passer montanus)*, **Kaya serçesi** *(Petronia petronia)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Passeridae; Fr.* Passéridés].

☆ *Eşanl.* **ispinozgiller**.

serçe.parmak,-ğı, b.i, ◘ **Parmak**.

ser.çeşme, b.i. *esk.* § ❶ Suyun başı, kaynak, pınar. [*ing.* Fountain head; *Fr.* Source d'eau]; § ❷ *teşk. tar.* Eskiden başıbozuk asker toplamakla görevli subay. [*Ing.* Officer commissioned to raise irregular troops; *Fr.* Naguère, officier des bachi-bozouks].

sercin, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Mekik dili; § ❷ Seçme, seçkin sey. [*ing.* The best of anything picked or selected; *Fr.* Canette de la navette de tisserand].

~ dercin (resmi), *mal. esk.* Osmanlı devletinde kesilen hayvanlardan alınan vergi. *(Bütün küçük ve büyük baş hayvanlardan alınan bu vergiye mürde bacı ve zebhiye resmi de denirdi. «Serçin derçin resmi» adı İstanbul ve Rumeli'de! mürdebacı ve zebhiye resmi de genellikle Anadolu ve Arabistan'da kullanılırdı. Bu vergi ayrı bir mukataa idi ve Mukataat hazinesine verilirdi. Sonraları sadece zebhiye resmi olarak kullanılmaya başlandı, 1908'den sonra hayvan kesim işleri belediyeye verildiği için bu vergiler kaldırıldı).* [*ing.* All manner of taxes gathered in].

ser.çini /ser-çīnī/, b. i. *Osm.* < *Fars. ser*, baş + *çini*, tabak. *teşk. tar.* Osmanlı sarayında mutfak görevlilerinden biri, başpişirici.

serd[1], s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Soğuk. [*ing.* Cold, cool, chilly]; § ❷ Katı, sert; § ❸ Haşin, çirkin, kaba. [*ing.* Disagreeable, unpleasant, unsympathetic, hard, harsh, ugly].

serd[2], i. *Osm.* < *Ar.* Sözü, birbiri ardınca ve düzgün biçimde söyleme.

~ etmek, *esk.* İleri sürmek, önermek.

serdab, serdabe /serdāb, serdābe/, b.İ. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Sıcak havalarda, oturmaya mahsus yeraltı odası. [*Ing.* Cellar, underground reservoir, underground room *(used in hot weather)*]; § ❷ Padişah saraylarının, sağ ve sol taraflarında bir veya birer oda bulunan üç köşeli sofa.

~ âlemleri, *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında yapılan saz âlemlerine verilen ad. *(Bu âlemler sarayın serdab denilen yerinde yapıldığı için bu adı aldı. Selim III devrinde bu âlemler çok sık yapılırdı).*

serdade /serdāde/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Baş gösteren.

serdar /serdār/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *teşk. tar.* Osmanlılarda *«ordu kumandanı»* karşılığında kullanılan terim. [*ing.* Military chief, general, commander; *Fr.* Commandant]; § ❷ Erkek adı; ◉ **kır ~ ı**, *teşk. tar.* Osmanlı imparatorluğunda şehirler arasındaki yolların güvenliğini sağlayan görevli; ◉ **yeniçeri ~ ı**, *teşk. tar.* Osmanlı imparatorluğunda eyaletlerdeki yeniçerilerin âmiri.

serdaran, ç. i. *esk.* Serdar'ın çeğulu [*Ing.* The commanders].

serdarı.ekrem, b. i. *teşk. tar.* Padişah sefere katılmadığı zaman ordu başkumandanlığına getirilen sadrazama verilen ünvan. [*Ing.* Commander-in-chief].

serdarî /serdarī/, b. i. *esk.* Kumandanlık.

serden.geçti, b. i. *esk.* § ❶ Fedaî. [*Ing.* Person who renounces his life for a cause]; § ❷ *ask. esk.* Osmanlı ordusunda gönüllü fedailere verilen ad. [*Ing.* Troops selected for a desperate enterprise, forlorn hope, suicide squand].

☆ *Eşanl.* **dalkılıç, ölüm eri**.

serden.geçtilik,-ği, b. i. Fedailik.

serd.etmek (-i), f. *Osm.* < *Ar. esk.* İleri sürmek, [*ing.* To adduce, to present, to set forth, to expound].

serdî /serdī/, s. *esk.* § ❶ Soğukluk, [*Ing.* Coldness, chilliness]; § ❷ Sertlik.

ser.dümen, b. i *Osm.* < *Fars. ser*, baş + *T. dümen* > *Osm. den.* (a) Dümen kullanmakla görevli tecrübeli ve bilgili tayfa, vardiya çavusu; (b) Kurs geçirmiş ve rütbe almış, bir deniz aracına kumanda veya onu idare eden veya dümeni kullanan er; *Iskampavya serdümeni.* [*Ing.* Quartermaster].

sere, sele, i. § ❶ Açık duran başparmakla işaret parmağının ucuna kadar olan uzunluk. *(Karıştan küçük olan sereye daha sonraları halk dilinde «sele» adı verildi. Osmanlılarda dört sere, bir arşın /yaklş. 68 sm./ eşit uzunluktaydı).* [*ing.* Span between the thumb and first finger; *Fr.* Mesure qui équivaut à la distance qui sépare les extrémités du pouce et de l'index]; § ❷ *san. esk.* Osmanlı hükümdarlarının tuğralarındaki dört bölümden birincisi. *(Bu bölüme padişahın ve babasının adı yazılırdı. Kürsü de denirdi);* § ❸ s. Bu mesafe uzaklığına eşit olan: *iki sere ip.*

serealoz, i. *Fr. céréalose.* Tahıl nişastasından elde edilen glikoz. *(Biranın alkol derecesini yükseltmek için kullanılır).* [*ing.* Cerealose].

serebellit,-ti, i. *Fr. cérébellite* < *Lat. cerebellum. tıp.* Beyincik iltihabı. [*ing.* Cerebellitis].

serebellospazmodik, s. *Fr. cérébello-spasmodique. tıp.* Kasların gerilmesinde katılıkla *parimitsinirlerde bozukluk olduğunu gösterir)* sendeleme ve dengesizliği *(beyincikte bozukluk olduğunu gösterir)* birleştiren yürüyüşe denir ve özellikle ilgili sklerodа görülür. [*ing.* Cerebellospasmodic].

serebral gangliyon, *zool.* ◘ **Baş sinir düğümü**.

serebrasteni, i. *Fr. cérébrasthénie. tıp.* Özellikle erkeklerde zihnî sürmenajlardan sonra başağrısı, uykusuzluk, zihin zafiyeti, abuli ve fobi belirtileriyle ortaya çıkan nevrasteni şekli. [*ing.* Cerebrasthenia].

serebr(o)-, *Lat. cerebrum.* beyin'den alınan ve birçok kelimenin bilesimine giren önek. [*ing.* Serebro-; *Fr.* Cérébr(o)-].

serebroskleroz, i. *Fr. cérébrosclérose. patol.* Damar sertliği sonucu beyin dokusunun sertleşmesi. [*Ing.* Cerebrosclerosis].

serebrostimülin, i. *Fr. cérébrostimuline. içsalgı bil.* Hipofiz tarafından salgılanan madde; beyinde uyartıcı bir etki gösterir. [*ing.* Cerebrostimulin].

serebrotonik, s. ve i. *Fr. cérébrotonique. tıp.* Sheldon tipolojisinde, yalnızlıktan hoşlanan, aşırı duygulu, bunaltılı, durgun, içekapanık kişilere denir. *(Serebrotonik tipin ektomorf sematotiple ilgi çekici bir bağlantısı vardır. Sheldon'un serebrotonik tanımı, Kretschmer'in şizotimi tanımıyle büyük yakınlık gösterir).* [*Ing.* Cerebrotonic].

serebrozidler, ç. i. *Fr. cérébrosides. biy.* Sinir hücrelerinin yapı maddelerine verilen ad; parçalanınca şekere, yağ asidlerine ve bazlara ayrılır. [*ing.* Cerebrosides].

seref, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Israf, boş yere harcama. [*Ing.* Prodigality, waste].

serefraz, serfiraz /ser-efrāz veya ser-firāz/, b. s. *Osm.* < *Fars. ser*, baş + *efrāz, firāz*, yükselten.*esk.* § ❶ Başkaldıran; § ❷ *mec.* Başkalarından ayırt edilen, başta gelen, seçkin. [*Ing.* Eminent, superior; *Fr.* Éminent, illustre]; § ❸ Başını yukarıda tutan, kibirli. [*ing.* Who holds the head high, tall, stately].

sereh, i. *Fr. sereh.* Şekerkamışında görülen virüs hastalığı. [*Ing.* Sereh].

serek, i. § ❶ Meyva ve zahire kurutmak için yapılan geniş raf; § ❷ Satılacak eşyaları sermek için yapılan geniş tahtalı masa ve raf. [*ing.* Butcher's stall, meat stall; *Fr.* Étal].

sereka, ç. i. *Osm.* < *Ar. sârik. esk.* Hırsızlar.

seren, i. < *Sermek. den.* Yelkenli gemilerde direkler üzerinde yelken açmak ve işaret kaldırmak için kullanılan yatay olarak bağlanmış, uçları ince gönder. [*ing.* Yarn, boom, spar; *Fr.* Vergue]; ◉ **~ e asmak**, *tar.* Ağır suçluları, kolları altından geçirilen halatlarla seren ucuna çektikten sonra çekme ipini birden bırakarak denize atmak. *(Bazen suçlu denize düşmeden biraz önce ip yukarı çekilirdi. Daha ağır„bir ceza şekli de bu suretle denize atılan cezalının gemirin altından bir taraftan öteki tarafa çekilerek getirilmesi idi);* ◉ **~ e yayılmak**, *den. (Yelken mürettebatı hk.)* Yelken açmak ve sarmak için marsipetler üzerinde seren boyunca sıralanmak; ◉ **ariyet ~**, *den.* ◘ **Ariyet**; ◉ **asma ~**, *mim.* Her katın basamakları tarafından düşey olarak kesilen ahşap parça; ◉ **baba ~ i**, *den.* ◘ **Baba**; ◉ **civadra ~ i**, *den.* ◘ **Civadra**; ◉ **eğik ~**, *den.* Brigantin yelkeni açılan ve ait olduğu direğe eğik olarak takılan seren. *Fr.* Vergue en corne]; ◉ **FOA ~ i**, *den.* ◘ **FOA**; ◉ **gabya ~ i**, ◘ **Gabya**; ◉ **iskopamar ~ i**, *den.* ◘ **İskopamar**; ◉ **işaret ~ i**, *den.* ◘ **işaret**; ◉ **kuru ~**, *den.* Üzerine yelken açılmayan seren. [*Ing.* Cross-jack(yard); *Fr.* Vergue sèche, vergue barrée]; ◉ **merdiven ~ i**, *mim.* Dönerek yükselen bir merdivende basamakları bir uçlarından tutan merkezî sütun; ◉ **mizana ~ i**, *den.* ◘ **Mizana**; ☆ *Eşanl.* **merdiven çekirdeği**; ◉ **müteharrik gabya ~ i**, *den.* ◘ **Müteharrik**[2]; ◉ **yarım ~**, Üzerine yan yelkeni açılmak üzere direklerin gerisine eğik olarak konulan seren; ◉ **yatay ~**, *den.* Üzerine dört köşeli yelken açılan ve bir direğe yatay olarak takılan seren. [*Fr.* Vergue carrée]; ◉ **yük ~ i**, *den.* Üzerine birçok yük palangası takılan seren.

~ alt başı, *den.* Latin yelkeni açılan serenin aşağı tarafı.

~ altı makarası, *den.* Kontra iskotalarla yelken iskotalarının donatılması için seren hamaylılarının altlarına kapele edilmiş makara.

~ altından rüzgâr almak, *den.* Rüzgârı geriden almak. [*Fr.* Avoir vent sous vergue].

~ biçmesi, *den.* ◘ **Biçme**.

~ bosası, *den.* Sereni ortasından aşmak için kullanılan ve bir kilitle serenin hamaylısındaki mapaya kilitlenen zincir veya halat askı.

~ cundası, *den.* Serenin her iki ucu.

~ kapağı, ◘ **Kapak**.

~ kaplaması, *den.* Serenlerin orta kısmlarını sağlamlaştırmak için bu kısımlara vurulan ağaç kaplama.

~ kavanca etmek, *den.* Tıramola çevirirken öteki tarafına geçirerek yelkeni bir bordadan ötekine aktarmak.

~ ~ e gelmek, *den. (gemiler hk.)* Serenlerinin cundaları birbirine dokunacak kadar yaklaşmak. [*Fr.* Être vergue à vergue].

~ tirizi, *den.* Ana serenleri, yerlerine kaldırıp indirirken, direk çemberlerinin zede-

lenmesinden korumak için direğin ön kısmına çemberler üzerine vurulan ağaç tiriz. ☆ *Eşanl.* **lambase.**

~ **üstü tornosu,** *den.* Ana serenleri yerlerine kaldırmak veya indirmek için ortalarına yan yana saptanan tek dilli iki makaradan her biri.

~ **vardavelesi,** *den.* Dörtgen yelkenlerin serenleri boyunca eşit aralıklarla yerlestirilmiş ve halka geçirilerek donatılmış halat veya demir çubuk. *(Yelkenler, seren yakalarından bu vardevelelere bağlandığı gibi, yelken açıp toplama sırasında, yelken mürettebatı bu vardevelelere tutunarak çalışır).*

~ **yakası,** *den.* Dörtgen yelkenlerin serenlere bağlanan kenarı.

serenad, i. *Fr. sérénade* < *It. serenata. müz.* (a) Ses veya çalgı parçalarına verilen ad; başlangıçta akşamları veya geceleri açık havada söylenir veya çalınırdı. [*ing.* Serenade; *Fr.* Sérénade] (b) Sahne kantatına veya operaya benzeyen, fakat operadan daha kısa olan, müzikli sahne eseri; bu tür serenad XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Avrupa saraylarında çok moda oldu. [*ing.* Serenade; *Fr.* Sérénade].

serencam /serencām/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Bir işin, olayın sonu. [*Ing.* End, conclusion, result]; § ❷ Başa gelen hal. [*Ing.* Event, occurrence; *Fr.* Aventure, expérience, vécue, événement vécu].

serendaz /serendāz/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Başını feda eden, korkusuz, çekinmez, çevik. [*Ing.* That throws heads about]; § ❷ Gurur, naz, sarhoşluk v.b. den başını iki yana sallayarak yürüyen. [*Ing.* Who devotes his life to a cause, fearless, dauntless].

Serendib /Serendīb/, öz. i. *Osm.* < *Ar.* Arap coğrafyacılarının söz ettiği az çok efsanevi ada. Madagaskar, Seylan veya Sumatra olduğu sanılır. [*Ing.* The island of Ceylon].

seren:güşt, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* uç + *engüşt,* parmak, *esk.* Parmak ucu. [*Ing.* Fingertip].

sererît,-ti, i. *Fr. cérérite. min.* ◘ **Serit.**

Serer'ler, ç. öz. i. Batı Afrika'da zenci halk *(265.000 kişi);* Uolofların yakın akrabası olan ve Senegal'de, Thies, Diurbel ve Dianbiya'nın ağzı arasında yaşayan Sererler, bir sudan dili konuşan köylü bir halktır. [*ing.* Serers; *Fr.* Sérères].

sere.serpe, b. z. < *sermek* + *serpmek.* Serbestçe, çekinmeksizin, rahat rahat, geniş geniş, sıkıntısızca. [*Ing.* Free and unrestrained, nonchalant, with; *Fr.* Sans égards, sans ménagements].

seres.vabi /ser-esvābi/, b. i. *Osm.* < *Fars. ser* + *Ar. esvāb. teşk. tar.* ◘ **Esvabcıbaşı.**

seret, ◘ **Siret.**

seretan, seratan, i. *Osm.* < *Ar. seratān. zool. esk.* § ❶ Yengeç. [*Ing.* Crab; *Fr.* Ecrevisse]; § ❷ *astr esk.* Yengeç burcu. [*Ing.* The sign Cancer; *Fr.* Cancer]; § ❸ *tp. esk.* Mide, rahim gibi ameliyatı güç yerlerde çıkan ve yengeç biçiminde et parçaları meydana getiren çıban. ☆ *Eşanl.* **yenirce;** ◉ ~ **ı bahrî,** *zool. esk.* Deniz yengeci.

~ **medarı** (**medar-ı** ~), *astr esk.* Yengeç dönencesi. [*Ing.* Tropic of cancer ; *Fr.* Tropique du Cancer].

sereyan /sereyān/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yayılma, dağılma, geçme, bulaşma. [*ing.* Spreading over, infecting, penetrating every part of a thing].

serezin, i. *Fr. cérésine.* < *Yun. keros* > *Lat. cera,* mum. *kim.* Balmumuna benzeyen ve ozokeritin, sülfürik asidle işlenmesinden elde edilen madde. *(Soğuk alkolde erimez ve balmumu yerine kullanılır).* [*ing.* Ceresin(e)].

serf, i. *Fr.* < *Lat. servus,* köle. Derebeylik toplumunda, toprağa bağlı ve bir senyöre tabi olan kişi. [*Ing.* Peon, serf].

ser.firaz, b. s. ◘ **Serefraz.**

ser.firazî /ser-firāzī/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yükseklik; § ❷ Mevki veya rütbe yüksekliği.

ser.füru /ser-fürū/, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *fürû,* aşağı. *esk.* Baş eğme, söz dinleme. [*Ing.* With a humble head, submissive; *Fr.* Action de baisser la tête, soumission, humilité].

sergâh, i. Anadolu evlerinde bir veya iki tarafı açık olarak üst katlarda yapılan oda gibi kısımlar olup oraya kurutmak için çamaşır ve zahire serildiği gibi sıcak havalarda da yatak serilerek yatılır. [*Fr.* Terrasse, couverte].

☆ *Eşanl.* **sere, serge.**

sergen", i. *h. d.* Evlerin odalarında yapılan büyük dolap. *(Odanın içine yapılan ve yatakları ve yatak takımları sabahları kaldırılarak sergene konurdu).* [*Ing.* Shelf made close to the ceiling; *Fr.* Rablette].

serger.dan /ser-gerdān/, b. s. *Osm.* < *Fars. ser.* baş + *gerdān, dönen.* § ❶ Başı dönen, ne yapacağını bilmeyen, sersem, şaşkın. [*Ing.* Whose head turns round, giddy]; § ❷ Perişan. [*Ing.* Perplexed, bewildered].

ser.gerde, serkerde, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *-gerde* veya *-kerde. esk.* § ❶ Elebaşı. [*Ing.* Chief, leader of a band *(of bandits or irregulars); Fr.* Chef de bande, commandant d'une armée irrégulière]; § ❷ *teşk. tar.* Osmanlılarda gönüllü olarak savaşa katılanların başında bulunan görevli. *(Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra kurulan zaptiye leşkilâtının ilk zamanlarında sergerde, binbaşı anlamında kullanıldı. Osmanlı devletinin son zamanlarında eşkiya v.b.'nin başında bulunanlara da bu ad verildi).*

sergerdelik, serkerdelik,-ği, i. Elebaşılık.

ser.germ, b. s. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *germ,* sıcak. *esk.* § ❶ Kafası kızmış, kızgın. [*Ing.* Whose brain is heated, excited]; § ❷ Sarhoş, coşmuş. [*Ing.* Excited, intoxicated].

sergermi, i. *esk.* § ❶ Kızgınlık. [*Ing.* Excitement]; § ❷ Sarhoşluk, coşma.

ser.geşte, b. s. *Fars. ser* + *geşte. esk.* Başı dönmüş, sersem, şaşkın. [*Ing.* Bewildered, perplexed, stupified].

ser.geştegân, ç. b. i. *esk.* Başı dönmüş olanlar, sersemler, şaşkınlar. [*Ing.* The bewildered, perplexed].

ser.geştegî, b. i. *esk.* Şaşkınlık. [*Ing.* Astonishment, bewilderment: perplexity].

sergi, i. < *sermek.* § ❶ Serilen şey. [*Ing.* Exhibition, show; *Fr.* Tout ce qu'on étend par terre *(tapis etc)*]; § ❷ Satılmak üzere, müşterinin görüp beğenmesi için dizilmiş olan şeylerin tümü: *Karpuz sergisi.* [*Ing.* Display, show; *Fr.* Étalage]; § ❸ Halkın gezip görmesi, tanıması için uygun biçimde yerleştirilmiş ürünlerin, sanat eserlerinin tümü: *Resim sergisi, hayvan sergisi, uluslararası sergiler.* [*Ing.* Exhibition; *Fr.* Exposition]; § ❹ Bütün bu şeylerin dizildiği veya yerleştirildiği yer. [*Ing.* Shopfront; *Fr.* Étalage]; § ❺ *mal. esk.* Hazineden ödenecek paranın miktarını gösteren ve alacak sahiplerine verilen belge. [*Ing.* Order for payment of money from a public office]; § ❻ *dok.* Açık havada mal satan tacirin mallarını korumak için kullandığı bir tip kendir veya jütten yapılmış kalın örtü bezi. [*Ing.* Mat, carpet]; ◉ ~ **ye koymak,** Bir şeyi veya bir sanat eserini umuma teşhir etmek. [*Osm.* Teşhir etmek; *Ing.* To Expose (exhibit); *Fr.* Exposer]; ◉ **birleşik** ~, *res.* ve *heyk.* ◘ **Birleşik;** ◉ **çerçici** ~ **si,** ◘ **Çerçici;** ◉ **kitap** ~ **si,** *küt.* ◘ **Kitap;** ◉ **okul** ~ **si,** *eğt.* ◘ **Okul;** ◉ **resim** ~ **si,** Ressamların eserlerini teşhir etmek üzere kurulan sergiler.*(Fransa'da XVIII inci yüzyılda resim sergileri Louvre sarayının büyük salonunda yapıldığı için bu gibi sergilere salon da demişlerdir).* [*Ing.* Painting exhibition; *Fr.* Exposition de peinture].

~ **ferşi,** *mal. esk.* Birden fazla alacak sahiplerine verilen ve Hazine tarafından ödenecek olan paranın miktarını gösteren sergilere verilen ad. *(Bu sergilerde her kişinin* alacağı ayrı ayrı gösterilirdi).

~ **halifesi,** *mal. esk.* Sergileri hazırlayan ve bununla ilgili işlerle uğraşan görevli. [*Ing.* Clerk of a pay office].

~ **kalemi,** *mal. esk.* Sergileri hazırlamakla görevli kaleme verilen ad. *(İkinci Meşrutiyetten sonra kaldırıldı).*

~ **nazırı,** *mal. esk.* Sergi işleriyle uğraşan memurların âmirine verilen ad. *(Görevi, sergilerin bütçeye göre verilmesi, alacaklılara fazla sergi verilmesini önlemekti. Bu memurluk 1833-1834 yılında Aklamı Seba hocalığı adlı kuruluşla birleştirildi).*

~ **olmak,** *dey. tkz.* Yorgunluktan serilip yayılmak. [*Ing.* To get exhausted and fall in a heap].

~ **salonu,** Sergi binaları içinde eşyanın teşhir olunduğu büyük salonlar. [*ing.* Display room; *Fr.* Salle d'exposition].

~ **sarayı,** İçinde belirli ve çeşitli zamanlarda her çeşit sergiler kurmaya mahsus, yukarıdan ışıklı büyük camlıklarla örtülmüş görkemli ve çok büyük binalar. [*Ing.* Exhibition palace; *Fr.* Palais d'exposition].

sergici, i. Satılık mal sergisi yapan kimse. [*Ing.* Stall keeper, stall holder; pitcher; *Fr.* Étalagiste].

sergileme, i. § ❶ Sergilemek eylemi. [*Ing.* Displaying, showing, exposure; *Fr.* Exposition, étalement]; § ❷ *ed.* Bir konuyu yayarak yapılan açıklama.

sergilemek (-i), f. § ❶ Bir seyi tanıtmak üzere herkesin görebileceği bir yere yerleştirmek. [*Osm.* Teşhir etmek; *ing.* To display, to exhibit, to expose; *Fr.* Exposer]; § ❷ *ed.* Bir konuyu yayarak açıklamada bulunmak. [*Ing.* To introduce; *Fr.* Introduire].

sergilik,-ği, i. § ❶ Sergiye konacak nitelikte olan *(şey);* § ❷ Dükkân veya ona benzer yerlerde eşyaları alıcılara göstermek için yapılmış olan cam dolap veya camlı bölme.

sergin, s. < *sermek.* § ❶ Yayılmış, serilmiş. [*Ing.* Laid or spread out]; § ❷ Yatan *(hasta).* [*Ing.* Ill, laid up; *Fr.* Alité,-ée]

~ **vermek,** *dey.* Hastalanıp yatağa yatmak. [*Ing.* To lie sick in bed; *Fr.* S'aliter].

sergîn /sergīn/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Gübre, fışkı. [*Ing.* Dung, manure].

sergiran /sergīrān/, b. s. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *girān,* ağır. *esk.* § ❶ Başı ağır, sersem; § ❷ Çok sarhoş.

ser.girani, b.i. *esk.* Mahmurluk, sarhoşluk.

sergüzeşt, i, *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *güzeşten,* geçmek > *güzeşt. esk.* Bir kimsenin başından geçen olayların tümü, serüven, macera. [*Ing.* Adventure; *Fr.* Aventure].

serhad, i. ◘ **Serhat.**

serhaddî, i. *serhadd* > *serhaddî. kıyf. esk.* Osmanlılarda bir samur kürk türü. *(Serhaddî dârüssaade ağası tarafından tayin olunan hazine vekili muhasip ağaları ve babüssaade gediklileri denilen hazinedarbaşı, kilercibaşı saray ağası, saray kethüdası, Galatasaray ağası gibi sarayın yüksek makamlarında bulunan devlet adamları tarafından giyilirdi).*

serhan /ser-hān/, i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *-hān* okuyan, okuyucu *esk.* Baş okuyucu, şarkıcıbaşı. [*Ing.* Head singer, head chanter].

serhas, i. *Osm.* < *Fars. bot. esk.* Eğreltiotu. [*Ing.* Fern].

serhasiye, i. *Osm.* < *Fars. serhās.* + *Ar. serhasiyye. bot. esk.* Eğreltiotugiller.

serhat,-tı, i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *Ar. hadd,* sınır > *ser-hadd. esk.* Sınır, hudut. ◉ **kakum** ~ **lı,** *kıyf.* ◘ **Kakum.**

serhatlî, i. § ❶ *esk. esk.* Osmanlı devletinde sınır boyu kulelerinde görevli askerlere verilen ad; § ❷ *kıyf. esk.* Osmanlılarda büyük devlet adamlarının giydiği gezi elbisesi.

~ **mest,** Sınır boylarında görevli askerlerin giydiği topuksuz ve baldır üstüne kadar konçlu mest.

serhatlik,-ği, i. *kıyf. esk.* Osmanlı devletinde yeniçeri ocağına bağlı savaşçıların savaş zamanlarında giydikleri yandan kopçalı, uzun konçlu ayakkabı. *(Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra kurulan Nizamıcedit ordusu zabitlerinin giydikleri kırmızı ayakkabıya da aynı ad verilirdi).*

ser.hayl, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *Ar. hayl,* at sürüsü. *esk.* § ❶ Kervan başı. [*Ing.* Commander of a regiment, troop, or body

of men]; § ❷ *(geniş anl.)* Baş, başkan. [*ing.* Head, chief].

ser.heng, b. i. *Osm.* < *Fars. ser*, baş + *heng*, asker > *ser-heng.* § ❶ *teşk. tar.* (a) Osmanlı devletinde Divanı Hümayun çavuşlarına verilen ad. *(Anadolu Selçuklularında hükümdarın alkışçısı olan çavuşlar bu adla anılıyordu. Osmanlı devletinde aynı görevi yapan divan çavuşlarına serhengânı divanı hümayun adı verildi);* (b) Ordunun önünde giden asker. [*Ing.* Halberdier, yeoman, of the guard, policeman, watchman, leader, champion]; ☆ *Eşanl.***öncü;** § ❷ *müz.* Türk musikisinde birkaç yüzyıllık mürekkep makam. *(Bugüne örneği kalmamıştır).*

ser.hengân, ç. b. i. *esk.* Çavuşlar, yasakçılar. [*Ing.* Halberdiers, champions].

ser.hoş /ser-hoş/, b. s. ve i. *Osm.* < *Fars. ser*, baş + *hoş*, iyi. Sarhoş. [*Ing.* Drunk, intoxicated, drunkard].

ser.hoşane, b. z. *esk.* Sarhoş gibi, sarhoşçasına. [*Ing.* In a drunken manner].

serhoşi, b. s. *esk.* Sarhoşluk. [*ing.* Drunkenness, intoxication, exhilaration, delight].

seri[1], i. *Fr. série* < *Lat. series.* § ❶ Herhangi bir bakıma göre bir diziye konulan şeylerin bu dizi içinde meydana getirdikleri bütün, sıra. [*Osm.* Silsile; *Ing.* Series; *Fr.* Série]; § ❷ *san.* Belli bir düzen içinde sınıflandırılmış eserler koleksiyonu: *Madalya serisi, Estamp serisi.* [*ing.* Series; *Fr.* Série]; § ❸ *mat.* Belirli bir kanuna göre hepsi birbirinden doğan sonsuz terimler dizisi. [*Ing.* Series; *Fr.* Série]; § ❹ *meteor.* Belirli bir devrede elde edilen değerler dizisi. *(Örnek: Günlük ortalama sıcaklıklar serisi).* [*Ing.* Series; *Fr.* Série]; § ❺ *oyun.* Bilardoda birbirine çok yakın toplarla aralıksız sayı yapmak' [*ing.* Series; *Fr.* Série]; § ❻ *post.* Aynı zamanda satışa çıkarılan ayrı değerlerdeki pulların takımına verilen ad: *Anma serisi, sürekli seri;* ◉ **alterne ~**, *mat.* Alternatif olarak pozitif ve negatif olan gerçek terimler serisi. [*ing.* Alternating series; *Fr.* Série alternée]; ◉ **anma ~ si**, *post.* ◘ **Anma;** ◉ **aromatik ~**, *kim*, ◘ **Aromatik;** ◉ **B ~ si**, *sin.* Kısa zamanda çevrilmiş ve jeneriğinde yıldız oyuncu bulunmayan kısık bütçeli filim. *(Bu tür filimlerin gerçek değeri hakkında bir ön fikir ileri sürülemez: B serisinden bir kovboy filmi).* [*ing.* B series; *Fr.* Série B]; ◉ **çevrimsel ~**, *kim.* ◘ **Çevrimsel;** ◉ **dinamik zaman ~ si**, ◘ **Dinamik;** ◉ **ekonomik ~**, *işletm.* Bir malın, bir defada satın alınan veya imal edilen ve birim başına maliyet fiyatı düşük olan miktarı. [*Ing.* Economic series; *Fr.* Série économique]; ◉ **elektrik iletkenleri ~ si**, *elek.* Aynı özellikleri olan elektrik iletkenlerinden meydana gelen bütün. [*Fr.* Série de conducteurs électriques]; ◉ **fiyatı ~ si**, *ida. huk.* ve *işletm. ikt.* Resmî yönetim veya çok zaman, bir meslek kuruluşu tarafından tespit edilen, her mesleğin her fiilini tarifeye tabi tutan ve çoğunlukla inşaat defterlerinin, piyasaların ve ücret serisi üzerinden verilen faturaların temelini meydana getiren barem. [*Ing.* Price series; *Fr.* Série de prix]; ◉ **gerilim ~ si**, *kim.* 1880 yılında Volta tarafından hazırlanan ve madenleri, temasla aldıkları elektrik potansiyelinin yüksekliğine göre sınıflandırılmaya dayanan kimyasal adlandırma cetveli. [*Ing.* Tension series; *Fr.* Série de tension]; ◉ **homolog ~**, *kim.* ◘ **Homolog;** ◉ **homosiklik ~**, *kim.* ◘ **Homosiklik;** ◉ **Taylor ~ si**, *mat.* ◘ **Taylor;** ◉ **tortul ~ si**, jeol. Tortul arazilerin art arda sıralanması. [*Ing.* Sedimentary series; *Fr.* Série sedimentaire].

~ ateşli toplar, *den.* Genellikle mermi ve hartucu bir arada olan kuyruktan dolma toplar.

~ bağlama, *elek.* Zıt kutupları birbirine bağlı iki veya daha çok iletken, jeneratör veya alıcı sistemi. [*Ing.* Connection in series; *Fr.* Couplage en série].

~ imalât (üretim), *işletm.* Bir atelyenin uzun bir süre aynı iş üzerinde çalıştığı üretim tipi. *(Bu üretim tipinde verilen bir iş, kaliteyi düşürmeksizin maliyet fiyatını indirmek imkânı veren yöntemlerle çok sayıda parça üzerinden yapılır).* [*Ing.* Mass production, standardized production; *Fr.* Production en série].

~ imalât işçisi, *sny.* ◘ **işçi.**

~ konvertisör, *elek.* ◘ **Konvertisör.**

~ motoru, *hava.* Önceden kabul edilen bir motora yapı, malzeme ve inşa tarzı bakımından benzeyen bir motor. [*Ing.* Series engine; *Fr.* Moteur de série].

~ muhakeme usulü, *huk.* ◘ **Muhakeme.**

~ pervanesi, *hava.* Önceden kabul edilen bir pervaneye prcje, malzeme ve inşa yöntemleri bakımından esas itibariyle benzer bulunan pervane. [*Ing.* Series propeller; *Fr.* Hélice de série].

seri[2]**-i** /seri/, s. *Osm.* < *Ar. sürat.* § ❶ Hızlı, çabuk. [*Ing.* Quick, swift, rapid, speedy; *Fr.* Prompt, véloce, accélé ré]; § ❷ *ed. esk.* Aruz vezni bahirlerinden biri.

ser(i), ser(o)-, *Yun. kerion* > *Lat. cera*, balmumun'dan gelen ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* Seri-,sero-; *Fr.* Cér(i)-, céro-].

seria, s. esk. **Seri'**nin dişili.

serian /serian/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Çabuk, çarçabuk, tez elden, hemen, süratle. [*ing.* Quickly, speedily; *Fr.* Promptement, vite, à la hâte].

serici, i. < *sermek. bayınd.* Bağlayıcı maddelerin örtülmesini ve genellikle 2 ilâ 16 mm. boyutlu agregaların yola serilmesini sağlayan motorlu araç. [*ing.* ve *Fr.* Motopaver]. ☆ *Eşanl.* **motopaver.**

serid, i. *Fr. céride.* Molekül ağırlığı yüksek alifatik alkol veya alifatik asid esteri. [*ing.* Ceride].

serigrafi, i. *Fr. sérigraphie. matb.* Kalıpla baskı yapma yöntemi. *(Kasnağa gerilmiş ince elek bezi üzerine basılması istenilen resim çizilir. Basılmayacak yerler suda erimeyen bir boya ile iyice kapatılır. Kasnağın altına bir resim kâğıdı yerleştirilir. Sonra kasnağın içine konan lak boyası, kauçuk tarakla bir baştan öbür başa çekilerek alttaki kâğıda geçirilir.)*

serik, s. *Fr. cérique.* Formülü CeO_2 olan oksid ve dört değerli seryum tuzları için kullanılır. [*ing.* Ceric]. ◘ **Seryum.**

serika, serikat, s. *Osm.* < *Ar. sirkat. huk. esk.* Çalınmış, asırılmış.

serikolit, i. *Fr. séricolite. min.* Kireçtaşı çeşidi. [*ing.* Sericolite].

seri.kûy, b. i. ◘ **Serkûy.**

serili, s. < *serilmek.* Serilmiş, yayılmış, döşenmiş. [*Ing.* Stretched out or spread on the ground; *Fr.* Étendu, préparé].

serilik, s. *Fr. cérylique. kim.* Formülü $C_{26}H_{53}OH$ olan alkol için kullanılır; çin balmumunda kerotik ester şeklinde bulunur. [*ing.* Cerylic].

serilmek (-e), f. *esk. T.* § ● Sermek işine konu olmak. [*ing.* To be spread out, to be laid out; *Fr.* Être étendu]; § ● Kendini sermek. [*Ing.* To stretch oneself out, to lie at full length on the ground; *Fr.* S'étendre]; ◉ **serilip serpilmek**, *dey.* § ❶ Kollarını, bacaklarını açarak genişçe yatmak; § ● Gelişmek.

serim[*], i. < *sermek.* § ❶ *ed.* Genellikle hikâyelerde, başlangıç *(giriş)* bölümüne verilen ad: *Hikâyelerde serim, düğüm ve çözüm bölümleri vardır.* [*ing.* Introduction; *Fr.* Exposition]; § ❷ *tiy.* Oyunun başlangıç bölümü, seyircilere kişilerin durumlarını, oyunun anlaşılması için geçmişteki olayları, sahnedeki olan içine kaynasmış olarak veren önemli bölüm. [*Ing.* ve *Fr.* Exposition]; ◉ **ikinci ~**, *müz.* Bir bestenin sonunda serimin tekrar ortaya çıkması. *(İkinci serim tonik tonunda işlenir ve serimin bazı unsurları terkedilir, çünkü bunların bazısı gelişim sırasında yeteri kadar kullanılmıştır. Sonat biçimindeki bir bölümde ikinci serim öz gelişimden sonra gelir).* [*Ing.* Reexposition; *Fr.* Réexposition].

~ bölümü, *tiy.* Seyircilere kişileri, onların durumlarını, olayın başlangıcını aksiyon halinde veren bölümcük.

serimetre, i. *Fr. sérimètre.* ◘ **Serisimetre.**

ser.imu, b. i. ◘ **Sermu.**

serin[1], s. *esk. T. sayrun,* Az soğuk, ılık ile soğuk arası: *Serin hava. Serin su.* [*ing.* Cool, chilly; *Fr.* Frais,-fraîche].

~ gelmek, *arg.* Kızmamak, sinirlenmemek: *Serin gel evlâdım, olagan şeydir bunlar.*

~ kanla, *dey.* Kendini telâşa ve duyguları na kaptırmadan. [*Ing.* Cooly].

serin[2], i. *Fr. sérine.* § ❷ *kim.* Formülü $CH_2OH CHNH_2-CO_2H$ olan α-*amino*-ß-hidroksipropiyonik asidin adı; ipeğin ayrısma ürünleri arasında bulunur. [*ing.* Serine]; § ❷ *biyokim.* Globülinlerin giderilmesinden sonra elde edilen protitlerin tümü; globülinler yarı doymuş amonyum sülfatla çökclebilir. *(Serin globülün oranı normal olarak 1,4 e yakındır).* [*ing.* Serine; *Fr.* Sérine, sérum-albumine]. ☆ *Eşanl.* **Albümin-serum.**

serin[3], i. *Fr. cérine. min.* Kahverengi-kırmızı renkte allanit çesidi. [*ing.* Cerine].

serincil, s. *coğr.* ve *bot.* ◘ **Mikroterm.**

serinet, i. *Fr. serinette.* Eski zamanlarda kanarya ve başka kuşları öttürmeye alıştırmak için kullanılan mekanik küçük org; silindir biçimindeki borulardan ses çıkarmak için bir maniveladan yararlanılırdı.

serinitrat,-tı, i. *Fr. cérinitrate. kim.* Genel formülü $M_2Ce(NO_3)_6$ olan karmaşık tuz; burada M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*ing.* Cerinitrate].

serin.kanlı, b.s. Kolayca kendini telâşa ve duygulara kaptırmayan, soğukkanlı *(kimse).* [*ing.* Cold-blooded, calm, cold-headed; *Fr.* Qui a du sang-froid].

serin.kanlılık,-ğı, b.i. Serinkanlı olma hali, soğukkanlılık. [*ing.* Coolness, composura; *Fr.* Sang-froid].

serinlemek, nsz. f. § ● *(hava)* Serinlesmek. [*ing.* To cool, to become cool or chilly; *Fr.* Devenir frais, fraîche, se rafraîchir *(en parlant de l'air)*]; § ❷ *mec.* Biraz teselli bularak ferahlamak; ◉ **yüreği ~**, *dey.* ◘ **Yürek.**

serinlenmek, nsz. f. Serinlik duymak: *Serinlenmek için soguk bir şey içilir.* [*ing.* To become cool; *Fr.* Se Rafraîchir, prendre le frais].

serinleşmek, nsz. f. Serin hale gelmek: *Hava serinleşti.* [*ing.* To become gradually cool or cold; *Fr.* Se rafraîchir, devenir plus frais].

serinletme, i. Serinletmek eylemi. [*ing.* Cooling; *Fr.* Rafraîchissement].

~ büklümborusu, *döş.* Havayı serinletmekte kullanılan ve içinde soğuk su dolasan büklümboru.

~ kulesi, *döş.* Havanın, bir su haznesi üzerinden geçirilerek serinletildiği cihaz.

~ yükü, *döş.* Yapının serinletilebilmesi için havadan alınması gereken su miktarı.

serinletmek (-i), f. Serin hale getirmek, serinlik vermek: *Yagmur ortalığı serinletti.* [*ing.* To render cool, to make rather cool; *Fr.* Rendre frais, rafraîchir *(l'air etc.)*].

serinlik,-ği, i. § ● Serin olma hali. [*ing.* Coolness, chilliness; *Fr.* Fraîcheur de l air]; § ❷ Serin hava: *Akşam serinliğinde gezerken.*

~ basmak, *dey.* § ● Serinlik çıkmak; § ❷ *(hava hk.)* Serin olmak.

~ vermek, *dey.* § ❶ Serin hale getirmek. [*Ing.* To render cool]; § ❷ *mec.* Acısını azaltmak, teselli etmek, avutmak. [*ing.* To refresh].

serinüri, i. *Fr. sérinurie. tıp.* Albüminüri cosidi; sidikte yalnız serin veya serum albümin bulunur. [*ing.* Serinuria].

serir /serir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Taht. [*ing.* Throne; *Fr.* Trône]; § ● *teşk. tar.* Osmanlı padişahlarının makam koltuğu. *(Oturan kişinin şerefi ve büyüklüğü dolayısıyle bu ad verilirdi).*

serire /serire/, i. *Osm.* < *Ar. serir. esk.* Sır, gizli şey. [*ing.* Secret, mystery; *Fr.* Secret, mystère].

serirî /serirî/, i. *Osm.* < *Ar. serîr*, yatak, yatakla ilgili. *tıp. esk.* Klinik. [*ing.* Clinical, pertaining to a couch or throne; *Fr.* Clinique].

seririyat /seririyat/, i. *Osm.* < *Ar. serirî. tıp.*

esk. Klinik. [*Ing.* Clinical instruction; *Fr.* Clinique].

serisimetre, serimetre, i. *Fr. séricimètre* veya *sérimètre. dok.* Ipek ipliğinin esneklik ve sağlamlığını ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Sericimeter, serimeter].

serisin, i. *Fr. séricine.* Ipeğin, basınçlı kaynar suda eriyerek fibroinden ayrılan bileşeni skleroprotein. [*Ing.* Sericine].

serisit,-ti, i. *Fr. séricite. min.* Mika grupundan ve beyaz mika türünden doğal silikat. *(Ipekli ve kırışıklı bir görünüşü vardır ve serisitli şistler içinde bol miktarda bulunur).* [*Ing.* Sericite].

serisitleşme, i. *min.* Minerallerin, özellikle feldispatların serisit haline dönüşmesi. [*Ing.* Sericitization; *Fr.* Séricitisation].

serisitli, s. *min.* Bileşiminde serisit bulunan: *Serişitli şist.* [*Ing.* Sericitous; *Fr.* Séricitеux,-euse].

~ taş, *min.* Içinde serisit bulunan şist. *(Alplerde serisitli taşlar başkalaşımın başlangıcını belirtir).* [*Ing.* Sericitoschist; *Fr.* Séricitoschiste].

serişülfat, i. *Fr. cérisulfate. kim.* Genel formülü $M_2Ce(SO_4)_4$ olan karmaşık tuz; M, tek değerli bir madenin sembolüdür. [*Ing.* Cerisulfate].

serit, i. *Fr. cérite. min.* Hidratlı doğal demir, kalsiyum ve seryum silikat; çoğu zaman kahverengi veya kırmızı kütleler halinde bulunur. [*Ing.* Cerite].

serj, i. *Fr. serge* < halk *Lat. sarica,* klasik *Lat. serîca,* Ipek kumaş. § ❶ Dini ardmürüyle dokunan hafif yün kumaş. [*Ing.* ve *Fr.* Serge]; § ❷ Aynı şekilde dokunmuş ipek kumaş. [*Ing.* ve *Fr.* Serge, étoffe de soie travaillée comme la serge].

ser.kâr /serkâr/, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *kâr,* iş, *esk.* Bir işin başında bulunan kimse, müdür. [*Ing.* Steward, administrator, manager, supervisor].

serkarya, i. *zool.* Termatodlara ait yürek biçiminde, bağırsaklı ve kuyruklu bir tip larva olup sporosistlerin içinde ya hemen embriyona ait gözelerden meydana gelir ya da önce radyalar meydana gelip sonra serkaryalılara değişir. [*Ing.* Cercaria; *Fr.* Cercaire].

ser.kâtip.-bi /serkâtip/, b.i. *Osm.* < *Fars. ser* + *Ar. kâtip. esk.* Başkâtip. [*Ing.* Confidential clerk, chief clerk; *Fr.* Secrétaire en chef, premier secrétaire].

ser.kerde, b.i. ◘ **Sergerde.**

serkeş, s. *Osm.* < *Fars.* Kafa tutan, baş kaldıran, inatçı, dik kafalı. [*Ing.* Unruly, rebellious, disobedient; *Fr.* Désobéissant, indocile, rebelle].

~ öküz (son) soluğu kasap dükkânında alır, *at.* Dik başlı olanlar, davranışlarının cezasını görürler. Bu davranışları hayatlarına bile mal olabilir.

serkeşlik,-ği, i. Kafa tutma, baş kaldırma, dik kafalılık. [*Ing.* Disobedience, rebelliousness; *Fr.* Désobéissance, indocilité, rébellion].

serkeşane, z. *esk.* Dik kafalılıkla, inatla. [*Ing.* Rabelliously; *Fr.* Indocilement].

ser.keşi, b.i. *esk.* Serkeşlik.

ser.küb /ser-küb/, b.i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *küften,* vurmak > *küb. esk.* § ❶ Başa vurma, başa kakma. [*Ing.* That knocks heads, head-striking]; § ❷ Başa vuracak nesne. [*Ing.* Club, mace].

ser.küçe /ser-küçe/, b.i. *Osm.* < *Fars. ser,* bas + *küçe,* dar sokak, *esk.* Dar sokak başı.

ser.kurena /ser-kurenâ/, b.i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *Ar. kurenâ. esk.* Bas mabeyinci. [*Ing.* The Sultan's chief intimate].

ser.kûy, serikûy, b.i. *Osm.* < *Fars. ser,* bas + *küy,* mahalle, sokak > *ser-i küy* > *serküy. esk.* Sokak veya mahalle. [*Ing.* Entrance to a street or intimate].

ser.levha, b.i. *Osm.* < *Fars. ser* + *Ar. levha. esk.* § ❶ *(yazıda)* Baslık. [*Ing.* Title, heading; *Fr.* En-tête, rubrique]; § ❷ *san. esk.* El yazması eserlerin ilk sayfalarına yazılan süslü başlık.

serma /sermâ/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kış, soğuk. [*Ing.* Winter, cold, frost].

serma.dide, b.s. *Osm.* < *Fars.* kış, soğuk ve *dide,* görmüş, geçirmiş. *esk.* § ❶ Çok üşümüş, donmuş. [*Ing.*Torpid from the cold]; § ❷ *mec.* Tecrübeli *(kimse).*

ser.maye /ser-mâye/, b.i. *Osm.* < *Fars.* baş + *mâye,* para, mal. § ❶ Ödünç verme, kiraya verme veya bir işe yatırma yoluyle gelir getiren özel veya tüzel kişiye ait para ve malların tümü. [*Ing.* Capital, stock *(of a business); Fr.* Capital, fonds]. ☆ *Eşanl.* **anamal, kapital;** § ● *(Geniş anl.)* Mal oluş fiyatı, maliyet. [*ing.* First cost; *Fr.* Prix d'achat, prix coûtant]; § ❸ Servet, varlık. [*Ing.* Fortune, estrate, property]; § ❹ *mec.* Kazanılmış bilgi, yetenek. [*Ing.* Acquired knowledge, ability]; § ❺ *arg.* Genelev kadını. [*Ing.* Prostitute; *Fr.* Prostituée, fille de joie, putain]; § ❻ *huk.* Para borcunun ana kısmı *(resülmal)* veya toptan olarak ödenen ve genellikle tazminat şeklindeki para; § ❼ *tic. huk.* Bir ticarî işletme veya ortaklığa konulan para ve mallar; ⊙ **~ lerin kaçışı,** *ikt.* ◘ **Kaçış;** ⊙ **~ nin dönme çabukluğu,** ◘ **Dönme;** ⊙ **~ si paylara bölünmüş komandit şirket,** *huk.* ◘ **Komandit;** ⊙ **~ yi kediye yükletmek,** *dey.* «*Parasını gereksiz yere harcayıp bitirmek*» anlamında şaka yollu kullanılır. [*Ing.* To reduce one's property to what a cat can carry]; ⊙ **~ bir yumurta ise taşa çal,** *at.* Güvendiğin şey, ise yaramayacak kadar küçük ve önemsiz ise, onu kullanmaktan vazgeç; sonuçtan umudunu kes; ⊙ **aynî ~,** *huk.* ◘ **Aynî;** ⊙ **döner ~,** *işletm.* ◘ **Döner;** ⊙ **efektif ~,** *ikt.* ve *huk.* ◘ **Efektif;** ⊙ **fiilen ödenmiş ~,** *huk.* ◘ **Fiilen;** ⊙ **finans ~ si,** *ikt.* Sermayelerin mülkiyetini gösteren hukukî senetlerin değeri; bu kıymetli evrakı ellerinde tutan veya yetki sistemi gereğince yönetim veya denetim bakımından sağladıkları hakları kullanan veya güç dönemlerde verdikleri borçlarla bazı işletmeleri denetim altına alan iktisadî grupların *(çoğunlukla bankalar ve kimi zaman holdingler)* gücü. [*Ing.* Financial capital; *Fr.* Capital financier]; ⊙ **gerçek ~,** *ikt.* Maddiliği, üretim ve değişim araçlarını meydana getiren malların tümü. [*Ing.* Paid-up capital, called-up capital; *Fr.* Capital réel]; ⊙ **girişim ~ si,** *tic. huk.* Sosyal sermaye içinde yer alsın veya almasın, bir şirketin aktiflerini oluşturan malların tümü. [*Ing.* invested capital; *Fr.* Capital engagé]; ⊙ **hissedarlar ~ si,** *ikt.* ◘ **Hissedar;** ⊙ **hisselere bölünmüş ~,** *ikt.* ◘ **Hisse;** ⊙ **işletme ~ si,** ◘ **işletme;** ⊙ **itibarî ~,** *ikt.* ◘ **itibarî;** ⊙ **kanunî ~,** *ikt.* ◘ **Kanunî;** ⊙ **kullanım ~ si,** *Köy ikt.* ve *huk.* Binaların ve toprağın dışında tarımsal üretim için kullanılan malların tümü; ⊙ **maddî ~,** *ikt.* ◘ **Maddî;** ⊙ **menkul ~,** *ikt.* Ciro edilebilir kıymetli evrakla *(esham, tahvilât v.b.)* temsil edilen sermayeler. [*Ing.* Movable capital; *Fr.* Capitaux mobiliers];⊙ **millî ~,** *ikt.* Bir ülkenin fizik veya manevî kişiliklerinin net aktif toplamı. [*Ing.* National capital; *Fr.* Capital national]; ⊙ **mütedavil ~,** *işletm.* Döner sermaye; ⊙ **ödenmiş ~,** *ikt.* ◘ **Ödenmiş;** ⊙ **parasal ~,** *ikt.* Sermaye mallarının parasal birim olarak ifade edilmiş değeri; kullanılabilir fonların tümü. [*Ing.* Monetary capital; *Fr.* Capital monétaire]; ⊙ **sabit ~,** *muh.* ◘ **Sabit;** ⊙ **sosyal ~,** *tic. huk.* Bir işletmenin risklerini karşılayan ve ortakların kendi çıkarlarına herhangi bir miktarına dokunamayacakları mal ve para toplamı. [*Ing.* Registered capital; *Fr.* Capital social].

~ bütçesi, *ikt.* Bütçenin normal gelir ve giderlerinden ayrı olarak sermaye hareketlerini gösteren bir kısım. [*Ing.* Capital budget].

~ değeri, *ikt.* Sabit kıymetlerin değeri ve bunların maliyet v.b. suretlerle elde edilen sermaye kısmı. [*Ing.* Capital value; *Fr.* Valeur de capital].

~ emek ortaklığı, *ikt.* Iktisatçılar, siyaset adamları ve bazı işletme şeflerinin sosyal meseleyi çözmek amacıyle, işletmede çalışanların bu işletmenin kârlarına katılması gerektiğini ileri süren formülleri. *(İşletmenin yönetimi, sermaye sağlayanların veya temsilcilerinin elinde olacaktır).*

~ faizi, *ikt.* Sermayenin kullanılmasından ileri gelen faiz. [*Ing.* Loan interest].

~ fazlası, *ikt.* Hisse senetleri ile temsil edilen sermayeden gayri, gerek hissedarlar tarafından ve gerekse başka biçimde elde edilen sermaye kısmı. [*Ing.* Capital surplus; *Fr.* Excédent de capital].

~ hareketi, *ikt.* Sermayenin bir teşebbüsten diğerine veya bir memleketten ötekine geçişi. [*Ing.* Capital movement; *Fr.* Mouvement de capital].

~ hesabı, *ikt.* Müteşebbisler, sermayedarlar, hissedarlar tarafından yatırılan paraların hesabı. [*Ing.* Capital account; *Fr.* Compte de capital].

~ hissesi, *ikt.* Katılma payı.

~ ihtiyatları, *ikt.* Bir şirketin kaynaklardan oluşan ve sermayedarlar tarafından el sürülmeyen bütün ihtiyatları. [*Ing.* Capital reserves].

~ ikrazı, *ikt.* Paranın uzun vadeli sabit tesislere yatırılması. [*Ing.* Capital loan].

~ kıymeti, *ikt.* ◘ **Sermaye değeri.**

~ koymak, *dey. (Bir işe)* Para yatırmak. [*Ing.* To invest capital; *Fr.* Engager un capital, investir].

~ masrafı, *ikt.* Sabit kıymetleri geliştirmek için yapılan daha çok istikbaldeki bir menfaat için yapılan masraf, yatırıma yapılan ilâveler. [*Ing.* Capital expenditure; *Fr.* Dépense en (immobilisations)].

~ piyasası, *Ikt.* Kanun koyucu tarafından düzenlenmiş, esham ve tahvilât alım satımı yapılan piyasaya verilen ad.

~ vergisi, *ikt.* Sermayelerden alınan vergi. [*Ing.* Capital levy; *Fr.* Prélèvement sur le capital; conscription des fortune].

~ yaratma, *ikt.* Her türlü tasarruftan elde edilen sermaye. [*Ing.* Capital formation; *Fr.* Formation de capital].

sermayecilik, i. ◘ **Kapitalizm.**

sermayedar /*sermâye-dâr*/, i. ç: **sermayedaran.** s. *Osm.* < *Fars. sermâye* + *-dâr.* § ● Bir teşebbüse gerekli parayı veren kimse. [*ing.* Capitalist; *Fr.* Capitaliste]; § ❷ Marx'çılara göre, diğer üreticiler tarafından veya bu üreticilerin katılmasıyle harekete geçirilen üretim araçlarına sahip olan kimse. [*Ing.* Capitalist; *Fr.* Capitaliste].

sermayedaran, ç.i. *esk.* **Sermayedar'ın** çoğulu.

sermayeli, s. § ❶ Sermayesi olan. [*Ing.* Possessing capital]; § ❷ Yetenekli, bilgili. [*Ing.* Capitalist; *Fr.* Capitaliste].

sermayesiz, s. § ❶ Sermayesi olmayan. [*Ing.* Without capital; *Fr.* Sans capital]; § ❷ Hünersiz, marifetsiz, yeteneksiz. [*Ing.* Without attainments; *Fr.* Dépourvu de science, de connaissances].

sermayesizlik,-ği, i. Sermayesiz olma hali. [*ing.* Lack of capital; lack of knowledge].

serme, i. Sermek eylemi. [*Ing.* Spreading out on the ground; spreading over]; ⊙ **çakıl ~,** *bayınd.* ◘ **Çakıl.**

sermed, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sürekli ve sonsuz olma. [*ing.* The eternal presence of God, eternity; *Fr.* Éternité, perpétuité]; § ❷ *(Bugün Sermet şeklinde)* Erkek adı.

sermedî /sermedî/, s. *esk.* Sonsuz, ölümsüz. [*Ing.* Eternal, everlasting; *Fr.* Éternel,-elle, durable].

sermediye, s. *esk.* **Sermedi'nin** dişili.

sermediyet /sermediyyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ölümsüzlük, devamlılık. [*Ing.* Eternity; *Fr.* Éternité].

sermek (-i, -e), f. *esk. T.* § ❶ *(Bir şeyi başka bir şeyin etkisine göstermek hk.)* yaymak; *Çamaşır sermek. Üzümü güneşe sermek.* [*Ing.* To spread out on the ground, to spread over; *Fr.* Étendre]; § ❷ Açıp yaymak: *Yatağı yere sermek;* § ❸ *(yere)* Vurmak, hırpalamak: *Hasmını yere serdi.* [*Ing.* To beat down to the ground]; § ❹ *mec.* Boşlamak, savsamak, bos vermek, aldırmamak, savsaklamak: *İşi sermek.* [*Ing.* To neglect *(one's job); Fr.* Négliger]; ⊙ **ipe un ~,** *dey.* ◘ **ip;** ⊙ **leşini ~,** *dey.* ◘ **Leş;** ⊙ **postu ~,** *dey.* ◘ **Post;** ⊙ **yata-**

ğa —, *dey.* Hasta etmek, yatırmak: *Grip bütün ev halkını yatağa serdi.*

sermest (-ti), b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Esrik, sarhoş. [*Ing.* Drunk, intoxicated *(with joy, etc.)*; *Fr.* Ivre, enivré *(de joie, de plaisir)*].

sermestane, *z. esk.* Sarhoşça, sarhoş gibi.

sermestî, i. *esk.* Sarhoşluk. [*Ing.* Intoxication; *Fr.* Enivrement].

sermet[1], i. *Fr. cermet* < *cér /amique/* ve *mét /al/'.* Madenî bir bağlayıcıyle birleştirilmiş seramik bileşiklerinden meydana gelen karma malzeme. [*Ing.* Cermet].

sermet[2], s. *Osm.* < *Fars.* ◘ **Sermed**[2].

sermu /ser-mū/, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* uç + *mū,* kıl > *ser-i mū. esk.* § ❶ Kıl ucu. [*Ing.* End of a hair, the very least space, quantity or degree, one iota]; § ❷ b.s. Pek az *(şey).*

ser.muharrir, b.i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *Ar. muharrir,* yazar. *esk.* Başyazar. [*Ing.* Editor-in-chef; *Fr.* Rédacteur en chef]

ser.muze /ser-müze/, b.i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *müze,* çizme. *esk.* Çizme üzerine giyilen lastik ayakkabı. [*Ing.* Overshoe, galosh].

ser.müneccim, b.i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *Ar. müneccim. esk.* Müneccimbaşı.

ser.mürettip,-bi, b.i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *Ar. mürettip. matb. esk.* Mürettiphanede dizgi ve tertip işlerinin genel yönetiminden sorumlu usta, mürettiphane servisi şefi. [*Ing.* Chief compositor].

ser.name /ser-nâme/, b.i. *Osm.* < *Fars. ser* + *nâme. esk.* § ❶ *(Yazıda)* Başlık. [*Ing.* Title, reading, superscription; *Fr.* Titre]; § ❷ Başlangıç yazısı, önsöz. [*Ing.* Preface; *Fr.* Préface]; § ❸ *mec.* Bir topluluğun başı; § ❹ *ida. esk.* Osmanlı devletinde resmî yazıların üst tarafına yazılan başlık. *(Sername, yazıldığı makamın büyüklüğüne göre değişirdi. Kâğıdın üst tarafına ve tam ortaya yazılırdı. Büyükten küçüğe ve küçükten büyüğe göre değişik türde olurdu).*

ser.nigûn /ser-nigün/, b.s. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *nigûn,* aşağı. *esk.* § ❶ Baş aşağı olmuş, ters dönmüş, altı üstüne gelmiş. [*Ing.* Head, downwards, inverted, abject, depressed]; § ❷ *mec.* Bahtsız, talihsiz.

ser.nüvişt, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *nüvişten,* yazmak > *nüvişt. esk.* § ❶ Alın yazısı. [*Ing.* Destiny, predestination, fate]; § ❷ *(Yazıda)* Başlık.

seroaglütinasyon, i. *Fr. séro-agglutination. bakt.* Mikropların veya hücrelerin bir serumdaki aglütininlerden etkilenerek aglütinasyona uğraması. [*Ing.* Seroagglutination].

seroanatoksiterapi, i. *Fr. séro-anatoxithérapie. ted.* Büyük miktarda özgül bir serumun aynı özelliği gösteren az miktarda anatoksinle birlikte ve aralıklı olarak birkaç gün şırınga edilmesi *(tetanos, difteri).* [*Ing.* Seroanatoxitherapy].

serobent, seromatriks, i. *Fr. cerrobend* veya *cerromatrix.* Bizmut, kurşun, kalay ve antimondan meydana gelen, erime noktası düşük *(100°C'ın altında)* alaşım. *(Kolay erime ve dökülme, hacmi artmadan ve azalmadan katılaşma gibi özellikleri yüzünden, döküm, klişe, hattâ, küçük seriler halinde parçalar için takım, matris ve zımba yapımında kullanılır).*

serofit,-ti, i. *tıp.* Vücut sıvılarında büyüyen bir organizma. [*Ing.* Serophyte].

serohepatit,-ti, i. *tıp.* Karaciğer peritonu iltihabı. [*Ing.* Serohepatitis].

seroloji, i. *Fr. sérologie. tıp.* Serumların yapısını, özelliklerini ve uygulanışını inceleyen bilim. [*Ing.* Serology].

serom, i. ◘ Serum.

seromatriks, i. *Fr. cerromatrix.* ◘ **Serobent.**

seronometre, i. *Fr. céraunomètre.* Belirli bir alanda, fırtınalı boşalmaların sayısını veren âlet. [*Ing.* Ceraunometer].

seropresipitasyon, i. *Fr. séroprécipitation. seroloji.* Bir antijenle hazırlanmış bir kişiden alınan seruma, sonradan aynı antijenin karıştırılmasıyle meydana gelen olay. *(Bu tip tepkime, özellikle adlî tıpta, kan lekelerinin bir insana mı yoksa bir hayvana mı ait olduğuu anlatmak için kullanılır).* [*Ing.* Seroprecipitation].

seropronostik, i. *Fr. séropronostic. seroloji.* Mikroplu bir hastalığın ağır olup olmadığını anlama yöntemi, hastalığın belirme hızını ve verilen seruma karşı tepki şiddetini saptama esasına dayanır. *(Seropronostik, özellikle tifonun incelenmesinde kullanılmıştır).* [*Ing.* Seropronostic].

seropürülan, i. *tıp.* Hem seröz, hem de cerahatli olan, sulu cerahatli. [*Ing.* Seropurulent].

seroskopi, i. *Fr. séroscopie. tıp.* Serumun teşhis için incelenmesi. [*Ing.* Seroscopy].

seroterapi, i. *Fr. sérothérapie. tıp.* Serum tedavisi. [*Ing.* Serotherapy].

serotik, s. *Fr. cérotique. kim.* ◘ **Kerotik.**

serotin, s. ve i. *Fr. sérotine* < *Lat. serotinus,* gecikmiş. ◉ — **zar,** *anat.* Dölyatağında, dölyatağı ile etene arasında bulunan kadük mukoza parçası. [*Ing.* Serotine membrane; *Fr.* Membrane sérotine, sérotine, caduque intermédiaire, caduque interutéroplacentaire].

☆ *Eşanl.* **dölyatağı-etene arası kadük.**

serotoksin, i. *Fr. sérotoxine. tıp.* Kan serumunda bulunan bir toksin. [*Ing.* Serotoxin].

serotonin, i. *Fr. sérotonine. biyokim.* Bağırsaklardaki kromafin hücreler ve çeşitli dokular tarafından salgılanan ve damar büzücü etki gösteren hormon maddesi *(5-hidroksi-triptamin).* [*Ing.* Serotonin].

serozite, i. *Fr. sérosité. patol.* § ❶ Seröz boşluklarda bulunan ve salgılanan sıvı; § ❷ Fliktenlerde, ödemlerde ve karında toplanan sıvılara verilen ad. *(Serozite bileşim itibariyle lenfe çok benzer ve onun gibi pıhtılaşır).* [*Ing.* Serosity].

seröz[1], s. *Fr. séreux,-euse.* < *Lat. serum,* yoğurt suyu. § ❶ *anat.* Serozite özelliğinde olan; § ❷ *patol.* Serozitesi bol olan: *Seröz sıvı.* [*Osm.* Maslî; *Ing.* Serous; *Fr.* Séreux, -euse].

— **kansızlık,** *patol.* Özellikle plazmada beliren kansızlık çeşidi; asid ponksiyonundan sonra görülür. [*Ing.* Serous anemia; *Fr.* Anémie séreuse].

— **zar,** *anat.* Bazı organları veya vücut boşluklarını örten ince zar. [*Ing.* Serous membrane; *Fr.* Membrane séreuse, séreuse].

seröz[2], s. *Fr. céreux.* Formülü Ce_2O_3 olan oksid ve üç değerli seryum tuzları için kullanılır. [*Ing.* Cerous]. ◘ **Seryum.**

serpantin, i. *Fr. serpentin.* § ❶ Kendi üzerine tekerlek biçiminde sarılan ve bir ucundan tutulup savrulunca çözülüp uzayan, renkli kâğıttan yapılmış ince ve uzun şerit. [*Ing.* Serpentine; *Fr.* Serpentin]; § ❷ *sil. esk.* (a) Eski fitilli silâhlarda ağızotu tavasındaki yemleme barutunu ateşlemek üzere çeneleriyle fitili sıkıştıran bir çeşit horoz; (b) XVI. ve XVII. yüzyıllarda siper topçusunda kullanılmış olan küçük çaplı küçük top. [*Ing.* Serpentine; *Fr.* Serpentin]; § ❸ *trm. ikt.* Madensel bir serpantinden meydana gelen ve mayalanmakta olan şırayı soğutmaya veya ısıtmaya yarayan cihaz. [*Ing.* Serpentine].

— **orgu,** *sil. esk.* Aynı kundak üzerine yan yana konmuş ve aynı zamanda ateş edebilen birkaç namlulu silâh. [*Fr.* Orgue à serpentins].

serpantinit,-ti, i. *petr.* Büyük kısmı serpantin grupu minerallerinden meydana gelen kayaç. *(Serpantinit'in içinde bazen grena, amfibol, piroksen ve peridotlar da bulunabilir. Serpantinit yeşil ve hafiftir /yoğunluğu 2,1-2,9/. Tabiatta genellikle peridotit veya gabro gibi kayaçlarla beraber bulunan serpantinitin bu kayaçların değişim geçirmesiyle oluştuğu sanılır. Serpantinit başkalaşmış taşlarla da birarada bulunur).* [*Ing.* Serpentinite; *Fr.* Serpentinite].

serpantinleşme, i, *min.* Magnezyum bakımından zengin kayaçların veya minerallerin serpantin haline dönüşmesi. [*Ing.* Serpentinization; *Fr.* Serpentinisation].

serpanto, i. *Fr. serpenteau. sil.* Bir kaleyi muhasara edenleri uzaklaştırmak üzere açılan breş üzerine atılan içi sivri uçlu demirlerle dolu küçük bombalarla donatılmış demir halka.

serpaş /serpâs/, i. *Osm.* < *Fars. ser* + *pâs,* saçan. *esk.* § ❶ Silâh olarak kullanılan topuz, çomak; § ❷ Savaşta giyilen demir başlık. [*Ing.* Small skullcap of steel or iron worn by warriors, capeline; *Fr.* Capeline].

serpelemek, nsz. f. Seyrek damlalar halinde yağmak. [*Ing.* To sprinkle in small drops *(rain)*].

serpenah /ser-penâh/, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* bas + *-penâh. esk.* Miğfer başlık, tolga; miğferin enseyi koruyan zırhlı saçağı. [*Ing.* Helmet, mail fringe to a helmet, protecting the neck].

ser.pençe, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* bas + *pençe. esk.* Kuvvetli, güçlü, korkusuz kimse. [*Ing.* Tip of the hand or of an animal's claws, power, might, tyranny, an animal's claws].

ser.pençegî, b. i. *esk.* Kuvvetlilik, güçlülük. [*Ing.* Strength of fist, violence].

serpenk, i. § ❶ Başa giyilen demir tas; § ❷ Kapıların üstüne yapılan sundurma ve örtü. ☆ *Eşanl.* **serpenek.**

serpici, i. *döş.* Sıcaklık belli bir değeri geçince kendiliğinden açılarak su akıtan, bu özelliğiyle yangın döşeminde kullanılan bir araç. [*Ing.* Sprinkler; *Fr.* Arrosoir].

serpierit,-ti, i. *Fr. serpiérite (İtalyan sanayicisi G. Serpieri'nin /1832-1897/ adından). min.* Hidratlı doğal bakır ve çinko sülfat. [*Ing.* Serpierite].

serpilmek, nsz. f. § ❶ Serpmek işine konu olmak. [*Fr.* Être répandu, saupoudré, parsemé etc.]; § ❷ Gelişip büyümek: *Çocuk çabuk serpildi.* [*Ing.* To stretch oneself out to rest, to grow apaca *(child)*]; ◉ yüreğine **su —,** *dey.* ◘ **Yürek.**

serpinti, i. < *serpmek.* § ❶ Dökülen veya akan bir şeyden sıçrayıp serpilen kısmı: *Dalgaların serpintisi.* [*Ing.* Spray from a falling liquid]; § ❷ Bir halin etkisi azalmış kısmı: *Burası depremin serpintisine rastladı.* [*Ing.* Traces left behind; Repercusson]; § ❸ *(geniş anl.)* Az ve küçük damla halinde yağan yağmur. [*Ing.* Drizzle, slight rain, sleet or snow; *Fr.* Pluie fine].

serpiştirmek (-i), f. § ❶ (Hava hk.) Azar azar serpmek: *.Hava da serpiştiriyor. Ne dersiniz?* [*Ing.* To begin to drop *(rain)*; *Fr.* Arroser finement et légèrement]; § ❷ Rastgele serpmek: *Tarlaya buğday serpiştirmek.* [*Ing.* To sprinkle in small quantities; *Fr.* Disperser, éparpiller, bruiner, disséminer, asperger].

serpme, i. § ❶ Serpmek eylemi. [*Ing.* Sprinkling about; *Fr.* Action de répandre, de parsemer, espèce de filet pour la pêche]; § ❷ *balıkç.* Balıkların bulunduğu yere atılarak kullanılan, kenarında ufak ufak kurşunlar bulunan koni biçiminde bir çeşit ağ. [*Ing.* Cast-net; *Fr.* Épervier]; § ❸ *din.* Bir din töreni sırasında kutsallanmış su serpmek. [*Ing.* veFr. Aspersion]; § ❹ *met.* Önceden uygun sıcaklığa kadar ısıtılmış bir dökme demir parçasının yüzeyine bir elekle emay tozu serpilerek uygulanan yöntem; § ❺ *res.* Bir tabloda, çok sayıda plan veya üzerine serpiştirilmiş ve genellikle gözü yoran renk parçacıkları; § ❻ Şuraya buraya serpilmiş halde olan: *serpme benli* [*Ing.* Sprinkled about].

— **altın,** *ciltç.* Bir yüzeyin üzerine serpme olarak püskürtülmüş şekilde ufak ufak aralıklı noktalardan ibaret bir şekilde vurulan yaldız. [*Fr.* Dorure en semis].

— **boya,** Bir âlet vasıtasıyle püskürtülen ve fırça ile vurulmayan boya. [*Ing.* Sprinkle painting, spray painting; *Fr.* Duko].

☆ *Eşanl.* **tabanca boyası.**

— **döküm,** *met.* ◘ **Döküm.**

— **suretiyle vaftiz,** *din.* Hıristiyanlık adaylarını su serpme suretiyle vaftiz etme. *(Bu usul daima istisnaî hallerde, özellikle vaftiz edileceklerin büyük sayısına karşılık vaftiz edecek az rahip bulunduğu hallerde uygulanmıştır).* [*Ing.* Aspersion baptism; *Fr.* Baptême par aspersion].

serpmek (-i, -e), f. *ekt. T.* § ❶ Surava [illegible] ya dağılacak şekilde dökmek: *Kuşlara [illegible] serpmek.* [*Ing.* To sprinkle to scatter *(with the hand)*; *Fr.* Répandre [illegible]

parsemer, disséminer]; § ❶ Hızla atarak belli bir yer içinde dağıtmak: *Birinin yüzüne su serpmek.* [*ing.* To sprinkle; *Fr.* Arroser, asperger]; § ❷ nsz. Ince ince ve savrula savrula yağmak: *Yağmur serpiyor. Kar serpiyor.* [*ing.* To fall in a sprinkle or light shower; *Fr.* Tomber en pluie fine].

serptirmek (-i, -e), f. Serpmek işini yaptırmak. [*ing.* To make sprinkle, to let be strewn; *Fr.* Répandre goutte à goutte, saupoudrer, parsemer, arroser, asperger].

serpula, i. *zool.* Kıllı-ayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfının, Çok-kıllılar *(Polychaeta)* takımının *Serpulidae* familyasından, bir halkalı solucan cinsi. Ağzının çevresinde çelenk biçiminde dokunaçlar taşıyan iki yaprak bulunur. Dokunaçlardan birinin ucunda bulunan bir kapakçıkla bu boruyu istediği zaman kapatır. Enine kesileri yuvarlak olan kalker borular içinde yaşar. [*Lat.* ve *ing. Serpula; Fr.* Serpule].

serpuş /serpûş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Baş giysisi, başlık. [*ing.* Headgear; *Fr.* Couvrechef, tarbouche]; § ❷ *kıyf. esk.* Osmanlılarda II. Mahmud devrine kadar giyilen takke ve kavuklara verilen ad. ◘ *ŞEKİL: 67* ve *68* — **BAŞLIKLAR I** ve **II**.

serpuşe, i. *esk.* Başörtüsü.

serra /serrâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Rahatlık, kolaylık. [*ing.* Happiness, prosperity].

serrac /serrâc/, i. *Osm.* < *Ar. serc. esk.* Saraç.

serrat, s. *Lat. serratus. bot.* Lamina kenarı testere dişli olan *(yapraklar hk.)*

serriște, b.i. *Osm.* < *Fars. ser*, baş, uç + *riste*, iplik. *esk.* § ❶ Ipucu. [*ing.* Clue, pretext, occasion; *Fr.* Prise, point d'appui]; § ❷ *ed. esk.* Halk edebiyatında, «*bir olayın ortaya çıkışını sağlayan sebep, vesile*» anlamında kullanılan bir söz. *(Daha çok mecazî anlamda kullanılan serişte, halk edebiyatına divan edebiyatından geçti. Bir işin başlamasına, gelişmesine yol açan, başkalarını kışkırtarak olaylar çıkarana da serişte denir).*

ser.sam /ser-sâm/, b. i. *Osm.* < *Fars. ser*, baş + *-sâm*, eki § ❶ Sersem; § ❷ b. i. *tıp. esk.* Insana sersemlik veren bir beyin hastalığı. [*ing.* Brain fever, delirium].

sersar /ser-sâr/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Serseri; § ❷ Geveze, abuk sabuk konuşan. [*ing.* Who vociferates noisily or talks nonsensically, garrulous].

ser.sebük, b. s. *Osm.* < *Fars. ser.* baş + *sebük*, hafif. *esk.* Aklı hafif, akılsız. [*Ing.* Light-headed vain].

ser.sebz, b. s. *Osm.* < *Fars. ser* + *sebz*, taze, yeşil. *esk.* § ❶ Yeni yetişmiş, taze; § ❷ Talihli, ikbal sahibi. [*ing.* Flourishing, prosperous, happy, saintly].

ser.sebzî, b. i. *esk.* § ❶ Tazelik; § ❷ Talihlilik. [*ing.* Luxuriance, prosperity, saintliness].

sersem, s. *Osm.* < *Fars. sersâm.* § ❶ Herhangi bir neden yüzünden zihni karışmış *(olan): Gürültüden sersem olmak.* [*ing.* Stupefied; *Fr.* Stupéfait]; § ❷ Zekâsı uyuşmuş, aptal. [*ing.* Fool; *Fr.* Sot]; § ❸ Düşünmeden hareket eden, yaptığına dikkat etmeyen, aptal.

— **etmek (— e çevirmek)**, *dey.* Sersemletmek. [*ing.* To make giddy, to stupefy].

— **gibi**, *dey.* Serseme yakışır biçimde, sersemce davrananlar için söylenir.

— **sepelek (sepet)**, *dey.* Sersemliği henüz üzerinde iken. [*ing.* Stupid].

sersemlemek, sersemleşmek, nsz. f. Sersem hale gelmek. [*Ing.* To be stunned or stupefied, to lose one's head, to become silly, absent-minded, or forgetful; *Fr.* S'abrutir, être stupéfait, étourdi].

sersemleşmek, f. ◘ **Sersemlemek**.

sersemletmek (-i), f. Sersem hale sokmak. [*ing.* To make giddy, to stun, to stupefy; *Fr.* Stupéfier, étourdir, abrutir].

sersemlik,-ği, i. § ❶ Sersem olma hali veya sersemce davranış; is. [*ing.* Stupefaction, confusion, stupidity, wool-gathering; *Fr.* Stupéfaction, étourdissement, sottise, idiotisme]; § ❷ *patol.* Basdönmesine yakın durum; hasta her seyin çevresinde döndüğünü zanneder. *(Özellikle Menière başdönmesinin ve beyin kanamalarına benzer inmelerin başlangıcında görülür. Yarım-daire kanallarının görev bozukluklarına bağlı görünmektedir).*

serseri /serserî/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Belli bir yeri ve işi gücü olmayıp şurada burada başıboş dolaşan şüpheli *(kimse)* [*ing.* Vagabond, tramp, vagrant; *Fr.* Vagabond, -onde, errant,-ante]; § ❷ *(geniş anl.)* Belli bir hedefi olmayan: *Serseri torpil. Serseri kurşun.* [*ing.* Loose; *Fr.* Flottant,-ante, dérivant,-ante, perdu,-e].

— **mayın**, *den.* Atıldığı yerdeki bağlantının kopması sonucu yüzeye çıkarak akıntı ve rüzgârın etkisiyle deniz üzerinde dolaşan mayın. [*ing.* Loose mine; *Fr.* Mine flottante, dérivante].

serserice, z. Serseri gibi, serseriye yakışır tarzda. [*ing.* In the manner of a vagabond].

serserileşmek, nsz. f. Serseri hale gelmek, serseri olmak. [*ing.* To become vagrant or vagabond].

serserilik,-ği, i. § ❶ Serseri olma hali veya serserice davranış. [*ing.* Vagrancy, vagabondage; *Fr.* Vagabondage]; § ❷ Serseri gibi davranma.

serseriyane, z. *esk.* Serserice. [*ing.* Like a vagabond].

serşar /serşâr/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Ağzına kadar dolu olan, dopdolu. [*ing.* Brimful; *Fr.* Débordant, -ante]; § ❷ *mec.* Fazla, çok. [*Ing.* Abundant; *Fr.* Abondant,--ante].

serşarî, i. *esk.* Doluluk, taşkınlık. [*ing.* Abundance, copiousness].

ser.şikeste, b. s. *Osm.* < *Fars. ser*, baş, uç + *şikeste*, kırılmış. *esk.* Başı, ucu kırılmış olan: *Ne isterim meselâ; Bihudud bir meşcer, fakat ağaçları hep serkişeste hep uryan.*

sert,-ti, s. *esk. T. sermek.* § ❶ Kolay kesilmez veya zor çiğnenir: *Sert tahta, Keçi eti sert olur, Sert demir.* [*ing.* Hard, rough; *Fr.* Dur,-ure]; § ❷ *(geniş anl.)* Etkisi zorlu olan; duyuları siddetle etkileyen, etkisi pek sarsıcı olan: *Sert şarap. Sert sirke. Sert tütün.* [*ing.* Potent, pungent; *Fr.* Âcre, mordant,-ante, vert]. ☆ *Eşanl.* **çarpıcı**; § ❸ Kolay dayanılmayan: *Sert iklim. Sert hava. Sert cezalar.* [*ing.* Severe; *Fr.* Rigoureux, euse, dur,-dure, rude]. ☆ *Eşanl.* **şiddetli**; § ❹ Hiç bir kusuru bağışlamayan, hoşgörüsü olmayan: *Sert adam.* [*ing.* Tough, severe, stern, harsh, austere; *Fr.* Dur, -dure, rigoureux,-euse, sévère]; § ❺ Gönül kırıcı, ters: *Sert bir karşılık.* [*Ing.* Sharp; *Fr.* Raide; brusque]; § ❻ Yumuşak olmayan: *Sert yatak.* [*ing.* Hard, rough; *Fr.* Dur,-dure, rigide]; § ❼ Yumuşak olmayan: *Sert yatak.* [*ing.* Hard, rough; *Fr.* Dur, dure, rigide]; § ❽ Tatlılığı olmayan: *Sert ses.* [*ing.* Harsh sharp; *Fr.* Aigue, aigre, dur, dure]; § ❾ Kolay eğilip bükülmeyen, esnekliği az olan: *Sert yay. Sert kösele. Sert plâstik.* [*ing.*Tough, rigid; *Fr.* Dur, dure]; § ❿ Titizlikle ve göz açtırmadan uygulanan, sıkı: *Sert bir yönetim. Sert kanunlar.* [*ing.* Strict, rigid; *Fr.* Sévère]; § ⓫ Kuvvetli: *Yakasına sert bir el yapıştı.* [*ing.* Strong; *Fr.* Fort]; § ⓬ Keskin; *Ani ve sert dönüşler.* [*ing.* Sharp]; § ⓭ Kesin, belirgin: *Sert çizgili bir yüz.* [*ing.* Severe, stern; *Fr.* Sévère]; § ⓮ Hırçın, hiddetli: *Sert bir ses;* § ⓯ Kösele gibi oldukça kalın, bükülgen ve dayanıklı; § ⓰ *san.* (a) Fazla kuvvetle belirtilmiş, kuru, karsıt renklerle dolu: *Kurallara uygun, fakat sert bir desen.* [*ing.* Stiff, tough; *Fr.* Dur,-dure]; (b) Bu biçim bir resim yapmak için kullanılan araca verilen ad: *Sert bir fırçası olmak.* [*ing.* Stiff; *Fr.* Dur,-dure]; (c) Çiğ, yumuşaklıktan yoksun: *Sert tonlar.* [*ing.* Sharp; *Fr.* Dur,-dure]; § ⓱ *met.* Karbon oranı yüksek olan *(yüzde 0,4 ilâ 0,6)* bir çelik için kullanılır. *(Çok sert deyimi, karbon oranı yüzde 0.5 ilâ 0.6 arasında değişen çelikleri kapsar).* [*ing.* Hard; *Fr.* Dur,-dure]; § ⓲ *patol.* Gergin görünüslü bazı doku, abse ve yumusak tümörlere denir; *(parmağın baskısına dayanır ve içlerinde sıvı çalkantısı olmadan elâstiklik duygusu verirler).* [*ing.* Hard; *Fr.* Dur, -dure]; § ⓳ *seram. (Hamur hk.)* Zor eriyen. *(Sert bir hamur, yumuşak hamurdan daha yüksek sıcaklıkta pişirilir).* [*ing.* Hard; *Fr.* Dur,-dure]; ⊙ **deniz —**, *den.* Dalgalar alçak ve gemi dalgaların arasına sert bir sekilde düşüyor. [*Fr.* La mer est dure]; ⊙ **tatlı —**, *dey.* ◘ **Tatlı**.

— **adım**, *ask.* ◘ **Adım**.

— **besidokusu**, *bot.* Kahve tanesinin besidokusu gibi özellikle proteinli maddelerden oluşma besidokusu. *(Sert besidokulu tohumlar çimlenme gücünü çabuk kaybeder).*

— **çelik**, *met.* ◘ **Çelik**.

— **çelik akması**, *malzeme.* Sürekli olarak bir uzatma kuvvetinin etkisinde bulunan çeliklerde gerilim kaybı. *(Bu olay öngerilimli betonlarda kullanılan sert çeliklerde, esneklik sınırı yakınına kadar gerildikleri zaman belirli bir şekilde görülür).*

— **döşeme**, *ağ. iş.* Yay ile veya yay kullanmadan yapılan, az esnek döseme türü.

— **hava (rüzgâr)**, *den.* Denizde esen çok kuvvetli rüzgâr. [*ing.* Violent wind].

— **ışın**, *fiz.* Dalga boyu küçük, dolayısıyle enerjisi fazla ve maddeye girme niteliği yüksek bir X ısını için kullanılır. [*ing.* Hard rays; *Fr.* Rayon dur].

— **kaplama**, *hava.* Bir kara aerodromunda uçuş pisti, taksi yolu ve apronlarının kaplanmasını oluşturan betonlu malzeme. [*ing.* Rigid pavement; *Fr.* Revêtement rigide].

— **karton**, ◘ **Karton**.

— **kat**, ◘ **Serttabaka**.

— **kırç**, *hava.* Donmadan önce yayılan, büyükçe bulut zerrecikleri veya çisentinin donmasından oluşan duru buz veya çok soğumuş yağmurun hava gemisi üzerinde donmasından oluşan duru buz [*ing.* Hard rime; *Fr.* Givre dur].

— **kuplaj**, ◘ **Kuplaj**.

— **kurşun**, *sil.* Temel maddesi kurşun olan bileşiminde yüzde 17-18 antimon ile yüzde 8-10 kalay *(bu element alaşımın dayanıklılığını arttırır)* bulunan alaşım. *(Sert kurşun, eskiden tüfek ve tabanca mermilerinin yapımında kullanılıyordu. Ayrıca, sınırlı atış için küresel mermilerin yapımında da yararlanılmıştı).* [*ing.* Hard lead; *Fr.* Plomb durci].

— **nabız**, *patol.* Yumusaklığı ve elastikliği olmayan kuru nabız. [*ing.* Hard pulse, *Fr* Pouls dur].

— **pisti**, *hava.* ve *ask.* ◘ **Pist**.

— **roman**, *ed.* ◘ **Roman**.

— **rüzgâr**, *den.* Babafingo yelkenlerini sarmaya ve gabya yelkenlerini bir kat camadana, vurmaya zorunlu kılacak siddette esen rüzgâr. *(Bundan bir derece daha kuvvetlisi fırtınadır).* [*ing.* Violent wind].

— **sessiz***, *gram.* ◘ **Ünsüz**.

— **tabaka**, *anat.* ◘ **Serttabaka**.

— **taş**, Yoğunluğu fazla *(m³ başına 2.350 kg'dan çok)* ve direnci yüksek *(sm² başına 500 kg'dan çok)* genellikle cilâya elverişli kalkerli taş. [*ing.* Hard stone; *Fr.* Pierre dure].

— **tutkallı**, *matb.* Içinde çok yüksek derecede reçine ve üzeri tutkallı olan kâğıt ve özellikle yazı kâğıtları.

— **ünsüzler**, *gram.* ◘ **Ünsüz**.

— **yapraklı ardıç**, *bot.* ◘ **Ardıç**.

— **yapraklı bitki**, *bot.* Yaprakları sert ve katı, kütikülası kalın olan ve dolayısıyle kuraklığa iyi dayanan bitki. [*ing.* Sclerophyllous plant; *Fr.* Plante sclérophylle].

— **zar**, *anat.* ◘ **Sertzar**.

sertab /sertâb/, i. *Osm.* < *Fars. san. esk.* Kitaplarda, mikleb'in yukarıda kalan bölümü. *(Dinî kitap ciltlerinin sertab'larına bir ayet, bilim kitaplarına bir beyit veya bir fıkra yazılırdı).* [*ing.* Overlapping part of the cover of a book in old style binding].

sertabepa, sertabepay, z. *Osm.* < *Fars. ser*, baş, *-tâ-be-*, edat + *pâ, pây*, ayak. *esk.* Bastan ayağa, baştan aşağı, büsbütün, tamamen.

sertab.eser /ser.tâ-be-ser/, b. z. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *tâ-be,* edat. *esk.* ◘ **Serteser.**

ser.tabip,-bi, b. i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *tabib, esk.* Başhekim. [*ing.* Head physician of a hospital; *Fr.* Médecin chef].

ser.taç, b. i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Baş tacı. [*Ing.* Crown, ornament for a woman's head; *Fr.* Couronne]; § ❷ *mec.* Pek saygıdeğer kimse. [*ing.* Chief, honored person; *Fr.* Personne très vénérée].

ser.tak /sertāk/, b. i. *Osm.* < *Fars. ser* + *tāk, mim.* Camilerde, son cemaat yerinin ortasında bulunan, genis ve yüksek, kemerli bölüm. *(Evlerin üst katında yapılan çevresi açık, daha çok kemeri andıran tavanla örtülü dairelere de aynı ad verilir. Eskiden bunlar ahşaptan yapılır, kapı ve pencereleri, tavanları işlemeli, saçakları oymalı olurdu. Sonraları duvarları taş veya tuğladan, tavanları ahşaptan yapılmaya başlandı. Sertaklar daha çok saraylarda, eski konaklarda, kervansaraylarda bulunurdu).*

sertapa /ser-tâ-pā/, z. *Osm.* < *Fars. ser,* baş, *-tâ-,* edat + *pā,* ayak. Baştan ayağa, baştan aşağı, büsbütün, tamamen. [*Ing.* From head to foot, wholly, entirely].

ser.tarik /ser-tārik/, b. i. *Osm.* < *Fars. ser* + *Ar. tārik,* yol. Mevlevîlerde Çelebi efendinin yardımcısı ve Konya mevlevîhanesi şeyhi. *(Sertarik, kıdemli dedenin unvanıydı. Osmanlı devletinde, son mevlevî teşkilâtında önemli makamlarda bulunan şeyhlerin dışındaki bazı asitane şeyhlerine de bu ad verilirdi. İstanbul'da Kocamustafapaşa semtinde Sünbül asitanında sertarik vardı. Bu görev, dergâhın eski halifelerine verilirdi. Sertarik, dervişlerin din işlerine karışmazdı).*

sertaser, z. ◘ **Serteser.**

sert.doku*, b.i. *bot.* Kalın zarlı ölü hücrelerden ve telciklerden oluşan ve bitkilerin çatısını meydana getiren odunlaşmış destek dokusu. *(Gerçek odun gibi sertdoku da iyotla yeşile boyanır. Örnek: meyvelerin çekirdeği).* [*ing.* Sclerenchyma; *Fr.* Sclérenchyme].

serteser, z. *Osm.* < *Fars. ser-tā-ser. esk.* Baştan başa, tamamıyle. [*ing.* From end to end, wholly, entirely].

sertgen, i. *coğr.* Çevresindeki yumuşak taşlar ortasındaki sert bir taşın aşınmalara karşı dayanarak, tepe biçimi almış durumu. [*Ing.* ve *Fr.* Monadnock].

sertifika, i. *Fr. certificat* < ortaçağ, *Lat. certificatum.* § ❶ Bir kimsenin niteliğini veya kendisine verilmiş olan bir hakkı belirten resmî kâğıt, belge. [*Ing.* Certificate]. ☆ *Eşanl.* **şahadetname, tasdikname;** § ❷ *eğt.* Yüksek dereceli okullarda bir grup dersin başarılmasıyle verilen belge. [*ing.* Certificate]; ◉ **gemi klas ~ sı,** *huk.* ◘ **Gemi;** ◉ **hava gemisi ~ sı,** *hava.* ◘ **Hava;** ◉ **imal ~ sı,** *hava.* ◘ **imal.**

ser.tiz, b.s. *Osm.* < *Fars. ser,* baş, uç + *tiz,* keskin. *esk.* Ucu sivri, keskin. [*ing.* Sharp pointed *(sword, thorn, etc.)*].

sertlenmek, b. f. *mec.* Sert bir tavır takınmak, almak. [*Ing.* To become hard, severe, violent; *Fr.* Se raidir, prendre un air sévère].

sertleşme, i. § ❶ Sertleşmek eylemi. [*Ing.* Hardening, stiffening; *Fr.* Durcissement]; § ❷ *fonet.* Yumuşak bir ünsüzün sert bir hale gelmesi; § ❸ Harç ve betonların kohezyonlarının gittikçe artması. [*Ing.* Setting; chilling; *Fr.* Durcissement]; § ❹ *patol.* Bir dokunun anormal derecede katılaşması; bir dokudaki sertliğin artması. [*ing.* Hardening; *Fr.* Durcissement]; ◉ boyanın **~ si,** Polimerleşme, yükseltgenme veya kuruma ile sert bir tabakanın oluşma süreci. [*ing.* Induration of a paint; *Fr.* Durcissement d'une peinture]; ◉ doku **~ si,** *tıp.* ◘ **Doku;** ◉ **ışıkla ~,** *matb.* ◘ **Işık.**

sertleşmek, nsz. f. § ❶ Sert bir hal almak, katılaşmak. [*Ing.* To become hard or tough, to become stiff; *Fr.* Se durcir, durcir, devenir dur, s'endurcir]; § ❷ *(Geniş anl.)* Kuvveti artmak, zorlu bir duruma girmek; § ❸ *mec.* Sert ve kırıcı bir hal almak. [*Ing.* To act firmly or severely; *Fr.* S'endurcir].

sertleştirici, s. § ❶ Sertleştiren. [*Ing.* Hardening; *Fr.* Durcisseur,-euse]; § ❷ i. *plast. mad.* Bazı tip sentetik reçinelerin kütle halinde donmasını sağlamak için kullanılan madde. [*Ing.* Hardener; *Fr.* Durcisseur].

sertleştirme, i. § ❶ Sertleştirmek eylemi. [*ing.* Hardening; *Fr.* Durcissement]; § ❷ *kim.* Sıvı haldeki yağlı maddeleri sert katı yağ haline dönüştüren katalitik hidrojenleme. *(Yağlar çift bağlı maddelerden meydana geldiği için bu dönüşüm gerçekleşebilir).* [*Fr.* Durcissement des huiles]; ◉ **borla ~,** *met.* Bor katarak çeliğin yüzeysel sertleşmesini sağlayan termokimyasal işlem. *(Yarı-yumuşak çelikler katı ortamda, tuz banyosunda veya elektrolizle borlanarak, parça yüzeyine 1800 Vickers sertliği ve aşınmaya karşı iyi bir direnç sağlanır).* ☆ *Eşanl.* **borlama.**

sertleştirmek (-i), f. § ❶ Sertleşmesine yol açmak. [*Ing.* To render tough or firm, to harden, to stiffen, to temper, to render stronger or severer; *Fr.* Rendre dur, raide ou fort, âpre, violent, endurcir]; § ❷ *pirotekn.* Bir patlayıcı maddenin darbelere ve sürtünmeye karşı duyarlığını, içine uygun bir madde katarak azaltmak.

sertlik,-ği, i. § ❶ Sert olma hali, katılık: *Taşın, tahtanın, elmasın sertliği.* [*ing.* Hardness, toughness; *Fr.* Dureté, raideur]; § ❷ *mec.* Haşinlik, çetinlik, sert davranış. [*Ing.* Harshness, callousness, unkindness; *Fr.* Dureté]; § ❸ *elek.* Bir yalıtkanın, kıvılcım geçişine karşı koyma özelliği. *(Sertlik, kıvılcım yardımıyle bir noktada yalıtkanın kopmasına yol açan elektrostatik alanın o noktadaki değeriyle ölçülür).* [*Ing.* Rigidity; *Fr.* Rigidité]; § ❹ *kâğıtç.* Bir kâğıt hamurundaki odun özünün miktarı: *Sert hamur, odun özü çok olan hamurdur.* [*Ing.* Hardness; *Fr.* Dureté]; § ❺ *patol.* Çalkantı belirtisi olmadan bir organ veya dokunun baskıya karşı gösterdiği direnç. [*Ing.* Hardness; *Fr.* Dureté]; § ❻ *jeol.* Minerallerin çizilmeye karşı gösterdikleri direnç. *(Bunun için, Mohs cetvelli kullanılır:* **1.** *talk.* **2.** *jips,* **3.** *fluorit,* **4.** *kalsit,* **5.** *apatit,* **6.** *feldspat,* **7.** *kuars,* **8.** *topas,* **9.** *korendon,* **10.** *elmas).* [*ing.* Hardness; *Fr.* Dureté]; § ❼ *kim.* Bir cismin, onunla çizilmek istenen çelik bir uca, az çok gösterdiği direnç. [*Ing.* Hardness, toughness; *Fr.* Dureté]. ◉ **akustik ~,** *akust.* Pülsasyonla bölündüğünde, ortamın potansiyel enerjisi deyimindeki akustik reaktansı veren nicelik: *Akustik sertlik akustik esnekiğin tersidir.* [*Ing.* Acoustic stiffness; *Fr.* Raideur acoustique]; ◉ **bir suyun sertliği,** *kim.* Bir sudaki kalsiyum ve magnezyum iyonlarının oranı: *Bir suyun sertliği hidrotimetriyle ölçülür.* [*Ing.* Hardness of water; *Fr.* Dureté d'une eau]; ◉ **bir yayın sertliği,** *mek.* Çekme veya sıkıştırma yoluyle bir sarmal yay üzerine etki eden kuvvetin, bu yayın uzama veya kısalma miktarına bölümü. *(Bu büyüklük, esnek şekil değiştirme sınırları içinde hemen hemen sabittir).* [*Ing.* Stiffness of a spring; *Fr.* Raideur d'un ressort]; ◉ **damar sertliği,** *fizyol.* ve *ted.* ◘ **Damar;** ◉ **ense sertliği,** *tıp.* ◘ **Ense;** ◉ **kalıcı ~,** *fiz.* ◘ **Kalıcı;** ◉ **~ derecesi,** *tekn.* ◘ **Dederece.**

~ ölçme âleti, *tekn.* İmalâtın herhangi bir safhasında, malzemeler üzerinde sertlik kontrolu yapmaya yarayan âlet.

SERTOLi, Enrico, öz. i. *(1842-1910).* İtalyan fizyoloji bilgini.

~ sinsisyumu, *dokb.* Erbezinde, sperma kanalının en dış katını meydan getiren sinsisyum tabakası. Kanalın bu tabakasında spermatogoniler ve kanalın ortalarına doğru sıra ile I. spermatositler, II. spermatositler, spermatitler ve nihayet ortada spermatozoidler bulunur. [*Ing.* Sertoli's syncitium; *Fr.* Syncitium de Sertoli].

sert.tabaka, b. i. *anat.* Gözün en dıştaki tabakası; gözün içteki diğer tabakalarını ve sıvılarını korur. *(Serttabaka genellikle beyaz, çocuklarda hafif mavimtrak, ihtiyarlarda sarımtıraktır; arka tarafında göz sinirinin geçtiği bir delik vardır; ön tarafındaki geniş deliğin önü saydam tabakayla kaplıdır. Sert-tabaka geniş bir damar ağıyle beslenir; ama üzerinde çok az sinir bulunduğu için hemen hemen duyarsızdır).* [*Ing.* Sclerotic tissue; *Fr.* Sclérotique, corn de opaque].

☆ *Eşanl.* **gözakı.**

sert.zar, b.i. *anat.* Beyni saran üst zarın en dışta ve en sert olanı. *(Kafatasından kuyruk sokumuna kadar uzayan bütün eksenini kaplar; bu zarın alt tarafta omuriliği saran kısmı içi boş bir silindire, kafatasını saran kısmı ise içi boş bir küreye benzer. Kafatası kısmında bu kürenin içinde sertzardan dört bölme görülür; iki beyin yarımküresini birbirinden ayıran beyin orağı; beyin ile beyincik arasındaki beyincik çadırı; beyinciğin iki yarımküresini birbirinden ayıran beyincik orağı; içinde hipofizin bulunduğu türk eyeri üzerinde yatay olarak uzanan hipofiz çadırı).* [*Osm.* Ümmüssulbe; *Lat.* ve *ing. Dura-mater; Fr.* Dure-mère].

seruleum, i. *Fr. céruléum.* § ❶ *boyacılık.* Kobalt oksid ve kalay oksidden meydana gelen kobaltlı inorganik pigment; resim boyası yapımında kullanılır. [*Ing.* Ceruleum]; ☆ *Eşanl.* **gök mavisi;** § ❷ Bazik bakır arsenyat; çok zehirli bir pigmenttir; dekorasyonda ve resim boyası yapımında kullanılır. [*Ing.* Ceruleum; *Fr.* Céruléum].

serulignon, i. *Fr. cérulignone* < *Lat. caeruleus,* mavi + *lignum,* odun. Pirolignöz asidin veya odun sirkesinin sınaî arıtılması sırasında elde edilen benzokinon. 1832'de, *Reicbenbach* tarafından kayın katranı yağının yükseltgenmesiyle elde edildi. *(Serulignon bilûrları çelik mavisi rengindedir).*

serum, i. *Lat.* § ❶ Pıhtılaşma sonucunda kandan ayrılan sıvı kısım. [*Osm* Mi(a) sluddem; *Ing.* Serum; *Fr.* Sérum]; § ❷ Mikroplu bir hastalığa veya zehirli bir maddeye karşı aşılanmış bir hayvanın, özellikle atın kanından elde edilen sıvı madde: *Kuşpalazı serumu. Kazıklıhumma serumu.* [*Ing.* Serum; *Fr.* Sérum]; ◉ **~ la teşhis,** Mikroplu bir hastalığa karşı aşılanmış veya o hastalığa tutulmuş insan veya hayvan serumunun, aynı hastalığın mikroplarını aglütinasyona uğratması esasına dayanan teşhis yöntemi. [*Ing.* Serodiagnostics; *Fr.* Sérodiagnostic]; ◉ **antilenfosit (antilenfositer) ~,** Lenfosit oluşumunu yavaşlatan ve antikor yapımını önleyen serum. [*Ing.* Antilymphocytic serum; *Fr.* Sérum antilymhocyte, sérum antilymphocytaire]; ◉ **fizyolojik ~ (sunî ~),** Bileşimi belli ve izotonik basıncı plazmasına denk olan tuzlu eriyik. [*Ing.* Artificial serum; *Fr.* Sérum artificiel, sérum physiologique]; ◉ **çok değerli ~,** *tıp.* ◘ **Çok;** ◉ **hipertonik ~,** *ted.* ◘ **Hipertonik;** ◉ **kan ~ u,** ◘ **Kan.**

~ hastalığı, *patol.* Bazen hayvan veya insan serumu şırınga edildikten sonra ortaya çıkan kötü belirti veya olayların tümü. *(Bu olaylar, deride döküntü belirmesi, eklem ağrıları, ödemler gibi çeşitli tepkilerdir; bunlar nadiren ciddî bir tehlike doğurabilir; fakat içindeki albüminli maddeler çıkarıldığı için şimdiki serumlar emniyetle kullanılabilir.)* [*ing.* Serum disease; *Fr.* Maladie du sérum].

~ reaksiyonu, *bakt.* Bir mikrop kültürüne, bağışıklık kazanmış insan veya hayvanın serumundan birkaç damla karıştırıldığı zaman mikropların aglütinasyona uğraması. [*Ing.* Seroreaction; *Fr.* Séroréaction]. ◘ **Serumla teşhis.**

ser.unlu.biti, b.i. *zool. Pseudococcidae* familyasından, ser bitkilerinden özsu emerek, yaprakların sararmasına ve kurumasına yol açan hortumlu böcek. [*Lat. Pseudococcus adonidum; Ing.* Longtailed mealybug; *Fr.* Cochenille des serres].

serüs hücresi, *anat.* ve *zool.* ◘ **Hücre.**

serülein, i. *Fr. céruléine.* Kumaş üzerine baskı yapmakta kullanılan boyarmadde. [*Ing.* Cerulein; *Fr.* Céruléine, vert d'alizarine, vert d'anthracène].

☆ *Eşanl.* **alizarin yeşili, antrasen yeşili.**

serüven*, i. Birinin başından geçen veya içi-

ne atılmış olduğu heyecanlı olgu. [*Osm.* Macera, sergüzeşt; *Ing.* Adventure; *Fr.* Aventure].

~ **filmi**, *sin.* Kişilerinin tehlikelerle dolu, serüvenli bir hayat sürdükleri, heyecanlı sahnelerle, kahramanca davranışlarla dolu filimler için kullanılan genel terim. [*Ing.* Adventure film; *Fr.* Film d'aventure].

serüvenci*, z. Serüven geçirmeye, serüvenlere atılmaya meraklı. [*Osm.* Maceraperest; *Fr.* Aventurier,-ière].

serüzit,-ti, i. *Fr. cérusite. min.* Formülü $PbCO_3$ olan doğal kurşun karbonat; ortorombik sistemde billûrlaşır ve kurşun cevheri olarak değerlendirilebilir. [*Ing.* Cerusite].

☆ *Eşanl.* **serüsit.**

serv, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Servi; § ❷ *mec.* Sevgilinin boyu.

ser.vakt, b.i. *Osm.* < *Fars. ser* + *Ar. vakt. esk.* Kimse bulunmayan, boş oda; yalnız görüşülecek yer. [*Ing.* One's private moments, convenient, leisure time, one's private room].

servantit,-ti, i. *Fr. cervantite. (Ispanya'da Cervantes yer adından). min.* Formülü Sb_2O_4 olan doğal antimon oksid. [*Ing.* Cervantite; *Fr.* Cervantite, antimonocre].

☆ *Eşanl.* **antimonokr.**

ser.vazad, b.i. *Osm.* < *Fars. serv*, servi + *āzād, hür* > *serv-i āzād. esk.* § ❶ Düz ve uzun servi. [*Ing.* Straight-grown cypress]; § ❷ *mec.* Sevgilinin boyu bosu.

serv.endam /serv-endām/, b.i. *Osm.* < *Fars. serv* + *endām. esk. Servi* boylu *(kimse).* [*Ing.* Tall and graceful as the cypress].

server, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şef, baş, başkan, reis. [*Ing.* Chief, prince, head; *Fr.* Chef, préposé].

serveran, ç.i. *esk.* Başkanlar, reisler, ululer.

serveri, i. *esk.* Başkanlık, ululuk.

servet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* Zenginlik, varlık, mal. [*Ing.* Wealth, fortune; assets; *Fr.* Richesse, fortune]. ☆ *Eşanl.* **varlık**; ◉ **deniz** ~ i, *huk.* Deniz; ◉ **içtimaî** ~, *ikt.* ◘ **içtimaî**; ◉ **millî** ~, *ikt.* Bir ulusa ait maddî ve manevî varlıkların tümü. *(Millî servet tahminleri için ilk teşebbüslerin XVII. yüzyılda İngiltere'de yapıldığı sanılmaktadır).* [*Ing.* National wealth; *Fr.* Fortune nationale].

~ **beyanı**, *ikt.* Mal bildirisi.

~ **beyannamesi**, *huk.* Kişilerin servetlerini gösteren ve belirli resmî makamlara tevdi edilmesi gereken beyanname. [*Ing.* A statement of wealth].

~ **vergisi**, *huk.* Kişilerden servetleri *(varlıkları)* üzerinden alınan vergi. *(Bu vergi kişinin gelir vergisini ödedikten sonra malvarlığındaki fazlalığa göre ödenir).* [*Ing.* Capital tax, property tax].

☆ *Eşanl.* **varlık vergisi.**

servet'çi, i. ve s. Servet taraftarı. *(XVI. yüzyılda, Michel Servet'in görüşlerini benimseyen Teslis muhaliflerine ve Servet'yi savunarak vicdan hürriyeti için cephe alan calvin'cilere verilen ad.)* [*Ing.* Servetian; *Fr.* Servétiste].

servetli, s. Serveti olan, varlıklı, zengin. [*Ing.* Wealthy; *Fr.* Riche].

servi, selvi, i. *Osm.* < *Fars. serv. bot.* Kozalaklılar *(Coniferae)* takımının, Servigiller *(Cupressaceae)* familyasından, genellikle kışın yaprak dökmeyen, Güney Avrupa'da yaygın olarak bulunan, daimî yeşil ağaç veya ağaççık. Sürgünler dört köşeli veya yuvarlakça, ender olarak da yassıdır. Sürgünlere karşılıklı, dört sıra halinde dizilmiş olan pul yaprakların stoma çizgi veya lekeleri yoktur, fakat sırt taraflarında yağ bezeleri vardır. Terminal durumlu olan erkek çiçekler, küçük, uzunca silindiriktir. Etamin pulları kısa saplıdır. Bunlardan her birisinin 2-6 tane çiçek tozu torbası vardır. Dişi çiçekler bir çok karpellerin karşılıklı olarak yerleşmesi ile meydana gelmiştir. Her bir karpelin altında bol sayıda tohum tomurcuğu bulunur. 6-12 puldan meydana gelmiş olan odunsu kozalak yuvarlaktır; 2 yılda olgunlaşır. Tohum uzun, deri gibi sert kabuklu, reçine bezesiz ve dar kanatlıdır. Çenek sayısı 2 veya 3-4 tanedir. Kuzey Amerika, Akdeniz rejyonu ve Asyad'a yayılmış olan 12 çeşitli türü, bu türlere ait çeşitli varyete ve formları vardır. [*Lat.* Cupressus; *Ing.* Cypress; *Fr.* Cyprès]; ◉ **adî** ~, *bot.* Doğal olarak Kuzey Iran'da Hazer Denizi'nin Güney sahillerinde, Küçük Asya, Suriye, Lübnan, Filistin, Rodos, Kıbrıs ve Girit adalarında ve Türkiye'de Batı ve Güney Anadolu'nun sahil bölgelerinde yetişen, 20-30 m. kadar boylanabilen, sütun şeklinde *(fastigiata)* veya piramidal *(horizontalis)* tepe yapısına sahip bir servi türü. Gövde genellikle dolgun değildir, birdenbire incelir. Uzun çatlaklı, ince ve düzgün bir kabuğu vardır. Yaprakları koyu yeşil renkli ve küçük pul şeklinde olup karşılıklı ve imbrikat olarak dizilmiştir. Kısa sürgünlerin ucunda sarkık bir durumda duran yuvarlak kozalak 2-3 sm. çapında ve esmer renktedir. Kozalak pullarının sırt tarafında batıcı, sivri bir uç vardır. Dal ve yapraklardan elde edilen uçucu yağ *(Oleum Cupressi semoervirentis)* furfural, d-pinen, d-kamfen, simen, d-silvestren, d-terpineol ve esterleri ile 1-kadinen ve sedrol *(servi kâfuru)* taşır. Kozalaklar tanence zengindir. Uçucu yağı boğmacada, alkoldeki % 20'lik eriyiği, elbise, yatak eşyası, çamaşır v.b. üzerine püskürtülerek kullanılır. Kozalaklar buruşturucu ve damar daraltıcı özelliklerinden dolayı ishal ve kanamalarda tavsiye edilmektedir. Hemen hiç çürümeyen sarımtırak odunu, inşaat ve marangozlukta kullanılır. Bundan, damıtma yoluyle, lavantacılıkta ve sinir ağrılarını dindirici olarak eczacılıkta kullanılan bir sıvı elde edilir. Uzun ömürlü bir ağaçtır; özellikle rüzgâr siperi olarak ve mezarlıkları süslemek için dikilir. **Piramid servi** *(C. sempervirens var. pyramidalis)* ve **dallı servi** *(C. sempervirens var. orientalis)* diye iki ana forma ayrılır. [*Lat. Cupressus sempervirens; Ing.* Italian cypress; *Fr.* Cyprès pyramidal]; ◉ **ağlayan** ~, *bot.* Vatanında 20 m.'ye kadar boylanan, geniş ve gevşek tepeli, kısa ve sarkık dallı bir servi türü. Sürgüncükler yassı, pul yapraklar gri yeşildir. Pul yapraklar sürgünlere sık bir durumda yerleşmiştir, yalnız uçları serbesttir. 8-12 mm. çapındaki kozalak yuvarlak olup 8 puldan meydana gelmiştir. Bu pulların ortasında yumurta biçiminde küçük bir çıkıntı vardır. Batı Çin'de geniş bir yayılışa sahiptir. Soğuklara karşı hassastır. Ingiltere'nin en mülayim yerlerinde yetiştirilmektedir. [*Lat. Cupressus funebris = Cupressus pendula = Cupressus funebris gracilis);* ◉ **Arizona** ~ **si**, *bot.* Anayurdu Kuzey Amerika olan, Arizona dağlarında 2000 m.'ye kadar yükselen, çoğunlukla 10-15, bazen de 25 m.'ye kadar boylanabilen bir servi türü. Gövdenin kırmızımsı kahverengi, çatlaklı kabuğu vardır. Dallar gövdeye hemen yatay denecek şekilde, geniş bir açı ile yerleşmiştir. Tepe piramidaldır. Az veya çok mavi yeşil renkteki yapraklar kalın, uçları sivri, arkaları çıkıntılıdır. Kırmızı kahverenginde ve 2,5 - 3 sm. çapındaki yuvarlak kozalak mavi dumanlıdır. Kozalak pulları 6-8 tanedir. Bunların sivri uçlu çıkıntıları vardır. Tohumlar uzunca, yumurta biçiminde veya 3 köşelidir. Dar bir kanatla çevrilmiştir. Fazla belirgin olmayan reçine bezeleri vardır. Diğer servilere nazaran iklim ekstremitelerine daha dayanıklıdır. Gümüşî rengi ile fevkalâde dekoratif bir park bitkisidir. Açık renkli odunu yumuşaktır. Dahilî inşaat işlerinde ve yakacak olarak kullanılmaktadır. Istanbul'da süs bitkisi olarak rastlanır. Ana türden başka parkçılıkta makbul olan varyete ve çeşitli formları vardır. [*Lat. Cupressus arizonica = C. benthamii);* ◉ **bataklık** ~ **si**, *bot.* Kozalaklılar *(Coniferae)* takımının, *Taxodiaceae* familyasından, anayurdu Kuzey Amerika'nın güney-doğu bölgesi olan, bataklık arazide yetişen ve kökleri toprak üzerinde diz şeklinde çıkıntılar oluşturan, kışın yaprak döken, boyu 30-40, hattâ bazen 50, çevresi ise 10 m.'ye kadar ulaşabilen bir ağaç. Taze sürgünler yeşil, dah sonra parlak esmer renktedir. Açık yeşil yaprakları yumuşak olup sürgünlerde pennat bir yaprağı şekilde, iki karşılıklı sıra üzerinde distik dizilmiştir. 2-3 sm. boyundaki kozalak yuvarlak, oval ve hemen hemen sapsızdır. Odunu çok dayanıklı olup birçok amaçlar için kullanılır. Değerli bir park ağacıdır, havuz ve su kenarlarını sever. [*Lat. Taxodium distichum; Ing.* Bold cypress; *Fr.* Cyprès chauve]; ◉ **Çin** ~ **si**, *bot.* Anayurdu Çin olan, genel görünüşü dallı servi'ye benzeyen, dağınık dallı bir servi türü. Sürgünler biraz basık ve çok incedir. Mavi yeşil renkteki çok küçük pul yaprakların uçları kütçedir. Sırtlarında belirgin olmayan yağ bezeleri vardır. Normal olarak 8 puldan meydana gelmiş olan 2 - 2,5 sm. çapındaki kozalak yuvarlaktır. Fransa ve Ingiltere'de kültüre alınmıştır. [*Lat. Cupressus duclouxiana = C. torulosa];* ◉ **dallı** ~, *bot.* **Adî servi**'nin dalları yayık olan bir varyetesi. Anadolu'da doğal olarak bulunur ve Güney Anadolu'da saf ve karışık ormanlar halinde yetişir. Piramid servi'den geniş, konik tepe yapısı ile ayrılır. Diğer özellikleri, kozalak ve iğne yapraklar piramit servi'ninki ile aynıdır. Rüzgâra daha dayanıklıdır. [*Lat. Cupressus sempervirens var. horizontalis];* ◉ **göl bataklık** ~ **si**, *bot.* Anayurdu Kuzey Amerika'nın güney doğu sahilleri olan, düzensiz bir görünüşe sahip, 25 m. boyunda, gövdesi konik yapıda bir ağaç. Durgun sulu, bataklık arazide yetişir. Dallar dağınık, sürgünler yukarı doğru yönelmiştir. Yapraklar çok basık ve 5 - 10 mm. uzunluktadır. Diğer bataklık servilerinden ayrılan en önemli özelliği durgun, akıntısız sulu yerlerde yetişmesi ve kireçten kaçmasıdır. Halbuki diğerleri akıntısı olan sulu arazide yetişir ve kireçli yerleri sever. [*Lat. Taxodium ascendens = Taxodium imbricarium);* ◉ **Himalaya** ~ **si**, *bot.* Anayurdu batı Himalayalar olan, 40 - 45, hattâ bazen 60 m.'ye kadar boylanabilen bir servi türü. Gövdenin dar şeritler halinde kalkan koyu renkli ve kalın (12 mm.) kabuğu vardır. Dallar yatay uzanır veya yukarıya yönelmişlerdir. Sürgünlerin uçları çoğunlukla aşağıya sarkar. Yumurta biçimindeki pul yaprakları koyu yeşil, uçları küt, boyları 1,5 mm.'dir. 8 - 10 puldan meydana gelmiş olan kozalak yuvarlak veya eliptik bir yapıdadır. Kozalak pullarının ortasında kısa, üç köşe, çoğunlukla geriye kıvrık bir çıkıntı vardır. 1824'de Avrupa'ya getirilmiştir. [*Lat. Cupressus torulosa*]; ◉ **Keşmir** ~ **si**, *bot.* Doğal olarak yuvarlak tepeli, kültürde dar piramidal yapıda bir ağaçtır. Dallar çok uzun ve aşağıya sarkıktır. Renkleri çoğunlukla mavi yeşil olan pul yapraklar sürgünlere yatmamış, ayrıktır. 12 mm. çapındaki kozalak yuvarlak, önceleri açık yeşil ve mavi dumanlı, sonraları koyu esmer renktedir. 10 puldan meydana gelmiştir. Anayurdunun Keşmir ve Tibet olduğu sanılmaktadır. Servi türleri içerisinde en dekoratif olanlardan birisidir. [*Lat. Cupressus cashmeriana];* ◉ **kokulu** ~, *bot.* Doğal olarak kısa boylu bir ağaç veya ağaççık halinde, fakat kültürde 10 - 15 m.'ye kadar boylanabilen bir servi türü. Dallar etrafa yatay denecek şekilde geniş bir açı ile dağılır. Sürgüncükler dört köşelidir. Parmaklar arasında oğuşturulunca gayet güzel kokar. Yumurta biçimindeki pul yaprakların uçları sivri batıcıdır. Sırtlarında çıkıntılı ve belirgin şekilde yağ bezeleri vardır. Ince dallar kırmızımsı kahverengindedir. 8 - 10 puldan meydana gelmiş olan yuvarlak kozalak, parlak koyu kahverengindedir. Çapı 6-18 mm'dir. Kaliforniya sahillerinde tepelik arazide çok yayılmıştır. Dekoratif bir park ağacıdır. Aynı zamanda gayet güzel canlı çift yapılmaktadır. Istanbul'un park ve bahçelerinde güzel örneklerine rastlanır. [*Lat. Cupressus goweniana];* ◉ **Meksika bataklık** ~ **si**, *bot.* Anayurdu Meksika'da geniş ormanlar oluşturan uzun boylu, bir bataklık servisi. Yapraklarını kış sonlarında döker, hattâ bazı hallerde daimî yeşil olarak kalır. Erkek çiçek toplulukları uzundur. [*Lat. Taxodium mucronatum];* ◉ **Meksika** ~ **si**, *bot.* Anayurdu Meksika olan, 30 m.'ye kadar boylanabilen bir servi türü. Gövdenin kırmızımsı kabuğu

vardır. Dağınık dallıdır. Sürgünler sarkıktır. Sürgüncükler dört köşelidir. Yumurta biçimindeki pul yapraklar çoğunlukla uzun ve sivri uçludur. Sürgünlere sıkı bir vaziyette yatmıştır. Taze iken mavimsi yeşil kozalak, odunlaşınca esmer bir renk alır. Çapı 12 mm.'dir. Kozalak pullarının ortasında geriye doğru kıvrık kuvvetli bir çıkıntı vardır. [*Lat. Cupressus lusitanica*]; ◉ **Monteri ~si**, *bot.* Anayurdu Kuzey Amerika'nın batısı, Kaliforniya sahilleri olan, 20 - 25 m. boyunda, geniş piramid tepeli bir servi türü. Gövdenin levhalar halinde çatlayan, esmer renkli kabuğu vardır. Gövdeden hemen yatay olarak uzanan veya hafif sarkan dallar yuvarlaktır. Sürgünler dört köşelidir. Koyu yeşil renkteki pul yapraklar eşkenar dörtgen seklinde kütçe sivridır. Bunlar sürgüncüklere yatmış ve önemli kısmı ile kaynaşmıstır. Sırtlarında belirgin olmayan uzun bezeler vardır. Erkek çiçekler yumurta biçiminde ve 4 mm. uzunluğundadır. Kısa saplı, Yuvarlak kozalağın çapı 2.5 - 3,5 sm.'dir. Ağır, sert ve sağlam aynı zamanda çok dayanıklı bir odunu vardır. Iki formu ve 1 varyetesi vardır. [*Lat. Cupressus macrocarpa; ing.* Monterey cypress; *Fr.* Cyprès de Lambert]; ◉ **piramid ~**, *bot.* Adî servinin dalları dik olan bir varyetesidir.Tepe piramid, daha doğrusu, yukarıya doğru daralan sütun şeklindedir. Sarı renkteki odunu çok sert ve dayanıklı, aynı zamanda güzel kokuludur. Iskele, su altı insaatı için çok elverişlidir. Halk arasında ünlü olan güve girmez servi sandıklar bu odundan yapılmıştır, Türkiye'de mezarlıkların, türbelerin, namazgâhların tipik ağacı olduğu gibi, parklarda, bahçe kenarlarında, rüzgâr kesici diziler halinde dikilmektedir. [*Lat. Cupressus sempervirens var. pyramidalis*]. ◘ *ŞEKİL: 331.*— **KOZALAKLILAR**; ◉ **yalancı ~**, *bot.* ◘ **Yalancı-servi**.

~ altı, *arg.* Mezar. [*Ing.* The grave; *Fr.* Tombe].

~ boylu, *dey.* Ince ve uzun boylu. [*Ing.* Of a slender and graceful stature].

~ kavağı, *bot.* ◘ **Kavak**.

servigiller, ç.i. *bot.* Kozalaklılar *(Coniferae)* takımından bir familya, oldukça geniş yayılışlı, yaprak dökmeyen, birevcikli, bazen ikievcikli ağaç veya çalıları kapsar. Yapraklar pul şeklinde veya subulat, bazen dimorftur. Dişi kozalaklarda, kozalak pulları yassı veya peltat veya bazen etli ve birleşik olup az adettedir (1-12). Olgun kozalak odunlu, bezeme etli bakkaya benzer şekildedir, Embriyo 2, bazen 5-6 kotiledonludur. 15 kadar cins ve 140 kadar türü vardır. Türkiye'de 3 cinsi ve 10 türü yetişmektedir. Baslıca cinsleri: Servi, andız, ardıç. [*Lat.* ve *Ing.* Cupressaceae; *Fr.* Cupressacées].

servikartroz, i. *Fr. cervicarthrose. patol.* Boyun eklemleri artrozu. *(Sinirlerin omurlara yakınlığı sebebiyle çeşitli sinir ağrılarına sebep olur; boyundan geçen sinirler bu hastalık yüzünden baskı altında kalabilir, gereksiz yere uyarılabilir; servikartrozun sebep olduğu başlıca rahatsızlıklar boyun kol ağrıları /boyun sinir ağının sıkışması/ ve baş dönmeleridir /iç kulak dolambacında kan dolaşımını ayarlayan sempatik sinirlerin sıkışması/).* [*Ing.* Cervicarthrosis].

servik (o)-, *Lat. servico*, anatomide boyun kısmını ifade için kullanılan önek. [*Ing.* ve *Fr.* Cervic(o)].

servilik, selvilik, i. Servinin çok bulunduğu yer. [*Ing.* Place abounding in cypresses; *Fr.* Cyprière].

servi.naz, b.i. *Osm.* < *Fars. serv* + *näz.* § ❶ Dalları yana sarkan servi ağacı. [*Ing.* Young and graceful cypress]; § ❷ *mec.* Sevgili. [*Ing.* Beautiful woman, sweet-heart].

servis, i. *Fr. service.* § ❶ Bir yönetimde, teşkilâtta veya iktisadî bir kuruluşta, bütünün bir parçasını oluşturan iş, hizmet; bu işin yapıldığı yer ve burada görevli kimselerin tümü: *Muhasebe servisi. Sağlık servisi.* [*Ing.* Service; department *(in a bank, etc.); Fr.* Service]; § ❷ Müşteriye hizmet etmekle görevli birinin yaptığı iş ve bu işin yapılma tarzı veya biçimi: *Bu garsonun servisi iyi değil.* [*Ing.* ve *Fr.* Service]; § ❸ Kamu hizmeti: *Tramvay servisi.* [*Ing.* ve *Fr.* Service]; § ❹ Kimi dairelerde şube: *Kambiyo servisi.* [*Ing.* ve *Fr.* Service]; § ❺ Düzenli işleme. [*Ing.* ve *Fr.* Service]; § ❻ Yüklenilmiş görevlerin görülmesi: *Gece servisi.* [*Ing* ve *Fr.* Service]; § ❼ *sp.* Teniste, voleybol, pingpong gibi oyunlarda başlama vuruşu. [*Ing.* ve *Fr.* Service]; § ❽ *ikt.* Işletmelerde organizasyon bölümlerinden birine verilen ad. *(Belirli bir faaliyet kısmını kapsamak üzere teşkilâtlandırılan bir iş yeridir).* [*Ing.* Department]; § ❾ *mutf.* (a) Yemek sofrasında yemek yenirken kısım kısım getirilen yiyecekle dolu tabakların tümü. *(Her yemekte en az üç servis olur, her servisten sonra tabak ve çatallar değiştirilir).* [*Ing.* ve*Fr.* Service]; (b) Yemekleri sofraya koyuş tarzı. *(Fransız usulü serviste sıcak yemekler hariç öteki yemekler masaya simetrik olarak dizilir. Günümüzde hemen her yerde benimsenmiş olan rus usulü servislerde menüdeki yemekler belli bir sıraya göre sofraya getirilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Service]; (c) Yemekte, görevli olan tabak, çatal, bıçak, kaşık, peçete v.b. [*Ing.* ve *Fr.* Service]; ◉ **~ ten çıkarma**, *demir.* Bir demiryolu arabasını, bir vagonu v.b. bakım veya onarım için servisten alıkoyma; ◉ **bireysel tanıma ~** i, *eğt.* ◘ **Bireysel**; ◉ **düzenleme ~** i, *işletm.* ◘ **Düzenleme**; ◉ **emniyet ~** i, *hava.* ◘ **Emniyet**; ◉ **hava ~** i, *hava.* ◘ **Hava**; ◉ **havacılık radyo seyrüsefer ~** i, *hava.* ◘ **Havacılık**; ◉ **havacılık sabit ~** i, *hava.* ◘ **Havacılık**; ◉ **havacılık seyyar ~** i, *hava.* ◘ **Havacılık**; ◉ **havacılık seyyar «OR» ~** i, *hava.* ◘ **Havacılık**; ◉ **havacılık seyyar «R» ~** i, *hava.* ◘ **Havacılık**; ◉ **havacılık telekomünikasyon ~** i, *hava.* ◘ **Havacılık**; ◉ **havacılık yayın ~** i, *hava.* ◘ **Havacılık**; ◉ **istihbarat ~** i, *ikt.* ve *gazetecilik.* ◘ **istihbarat**; ◉ **işletme ~** i, *demir.* ◘ **işletme**; ◉ **işletme, malzeme ve manevra, yol ve bina ~** leri, *demir.* Bir demiryolu şebekesinin ana teşkilâtlarından her biri. [*Fr.* Service de l'exploitation, du matériel et traction, de la voie et des bâtiments]; ◉ **koli ~** i, ◘ **Koli**; ◉ **meridyen ~** i, *astr.* ◘ **Meridyen**; ◉ **self ~**, ◘ **Selfservis**.

~ atan, *sp.* Tenis, pingpong, voleybol v.b. oyunlarda servis atarak oyunu başlatan oyuncu.

~ botu, *den.* Demirli bir gemiyle kıyı arasında bağlantı sağlayan kürekli veya motorlu küçük deniz taşıtı.

~ çeki, *ikt.* Banka gişesinde belirli bir müşteriye tahsisi yapılmayıp, çek karnesi bulunmayan veya yanına çek karnesini almamış olan müşterilerin hesaplarından para çekmek istedikleri takdirde kullanılan çek.

~ dahil formülü, *tic.* Bazı otel ve lokantalarda uygulanan formül; müşteriye ilân edilen fiyata resim ve servis ücreti gibi zamların eklenmeyeceğini belirtir.

~ kapısı, Otel v.b. yerlerle apartmanlarda hizmetçilerin veya dışarıdan öteberi getirip götürenlerin işlemesi için yapılmış olan ayrı kapı. [*Ing.* Side door *(of an apartment, etc.); Fr.* Porte de service].

~ köprüsü, *tiy.* ◘ **Köprü**.

~ kuyusu, *mad. oc.* ◘ **Kuyu**.

~ merdiveni, Büyük ev veya apartmanlarda, hizmetçilerin ve dışardan öteberi getirenlerin işledikleri ayrı merdiven. [*Ing.* Backstairs; *Fr.* Escalier de service].

~ mesajı, *hava.* Havacılık telekomünikasyon istasyonları arasında diğer mesajların hatalarını sormak, devre mesaj numaralarını tekit etmek, v.b. maksatla yollanan muhabereye ait mesaj. [*Ing.* Service message; *Fr.* Message de service].

~ motoru, *den.* Bir savaş limanının çeşitli kısımları arasında veya tersane ile demirli gemiler arasında işçileri toplu halde götürüp getiren küçük tekne.

~ süratı, *den.* Bir ticaret gemisinin seferlerini sürdürdüğü en ekonomik hız.

~ yapmak *(sofrada)*, Hizmet etmek: *Bize servis yapan garsona yaklaştım.* [*Ing.* To serve; *Fr.* Servir *(sur une table à manger)*].

servisit, i. *Fr. cervicite. patol.* Dölyatağı boynu metriti. [*Ing.* Cervicitis].

servo-, *Lat. servus*, köle'den alınan ve bir kaç kelimenin bileşimine giren önek. [*ing.* ve *Fr.* Servo-]

~ direksiyon, *otom.* ◘ **Direksiyon**.

servodireksiyon, i. *Fr. servodirection. otom.* Bir otomobil direksiyonunun çalışmasını sağlayan servokumanda. *(Pnömatik veya hidrolik olabilir. Direksiyon simidiyle çalıştırılan direksiyon çubuğunun hareketi pnömatik veya hidrolik devreyi supaplar yardımıyle bir silindire bağlar. Bu silindirin pistonu, hareketin yönüne göre silindirin yüzeylerinden biri veya öbürü üzerine çarparak basınç kazanır ve bir üçgen çubuk sisteminin aracılığıyle direksiyon çubuk sistemini uygun yönde harekete geçirir. Sistem, direksiyondan istenen bütün nitelikleri sağlayacak şekilde işler silindirin aldığı basınç, sürücünün direksiyon simidi üzerine uyguladığı kuvvete orantılıdır. Sistemde herhangi bir arıza olduğu zaman direksiyon normal bir direksiyon gibi çalışır).* [*Ing.* Servodirection].

servofren, i. *Fr. servofrein. otom.* Frenlerin çalışmasını sağlayan servokumanda. *(Çalışma ilkesi Louis Renault tarafından hazırlanan en basit servofren, çift diskli bir kavramadan meydana gelir; bu disklerden biri arabanın transmisyon organlarıyle birlikte döner, öbürü fren çubuk sistemine bağlıdır. Fren pedalına basıldığında, iki disk birbirine yaklaşarak sıkışır ve fren çubuk sistemini çeker. Vakumlu servofren ise, fren çubuk sistemine kumanda eden bir pistonun, bu pistonun bulunduğu silindir motorun emme borusuyle bağlantılı olduğu zaman silindir içinde gidip gelmesiyle çalışır. Hava basınçlı servofren, motor tarafından hareket verilmiş bir pompa ile beslenen bir haznedeki hava basıncından faydalanır. Hidrolik servofren'lerde fren pedalına basılarak boru donanımındaki sıvının basıncı serbest bırakılır; bu basınç, hipropnömatik depo ve regülatörle, motor tarafından çalıştırılacak bir pompadan gelen yüksek basınç devresiyle arttırılır.)* ◘ *ŞEKİL: 426.*— **OTOMOBİL ŞASE PARÇALARI**.

servokumanda, i. *Fr. servocommande.* Bir bütünü çalıştırmak için gerekli gücü yükselterek otomatik şekilde sağlayan yardımcı mekanizma. *(Servokumanda'lar, çoğu zaman insanın kas gücünün yetersiz kaldığı görevlerde onun yerini almak amacını güder. Bu cihazları çalıştırmak için gerekli enerji çeşitli şekillerde elde edilir; makinenin kendi hareketi, pnömatik kumanda için basınçlı hava; hidrolik kumanda için basınçlı yağ ve elektrik).* [*Ing.* Servo control].

servomekanizma, i. *Fr. servomécanisme.* Kendisine verilen talimatlar ve yerine getireceği görev arasında bir karşılaştırma yaparak, yalnız belirli bir etki programını uygulayan mekanizma. [*Ing.* Cervomechanism].

servöz, i. *Fr. serveuse.* Lokantada sofra hizmeti gören kadın.

seryum, i. *Fr.cérium (mitolojik ad cérès'dan). kim.* A.n. 58, A.a. Ce = 140, 13 olan kimyasal element *(Nadir topraklar grupunun en bol bulunan madenidir. Oksidi 1814'te Berzalius tarafından keşfedildi. Maden, Muthman tarafından elde edildi. Seryum, demir görünüşünde, 6-7 yoğunluğunda, 815° C'ta eriyen sert bir madendir. Havada kolayca oksidlenir ve suyu yavaş yavaş ayrıştırır; seyreltik asidlerle çözünür. Tabiatta, nadir topraklar grupunun öbür madenleriyle karışmış halde bulunur. Belli başlı cevherleri, birer seryum silikat olan gadolinit veserit ile, özellikle bileşiminde az miktarda toryum bulunan bir seryum, lantan ve neodin fosfat olan monazit'tir).* [*Ing.* Cerium].

seryumlu, s. *kim.* Bileşiminde seryum bulunan.

~ topraklar, Lantan, seryum, praseodim, neodim, ilinyum, samaryum ve bunların oksidlerini kapsayan maden grupu.

serzede, s. *Osm.* < *Fars*, *ser*, baş + *-zede. esk.*

§ ❶ Baş göstermiş, uç vermiş, meydana çıkmış; § ❷ Başına vurulmuş, azarlanmış. [*ing.* That has been knocked on the head, who has been scolded].

serzeniş, i. *Osm.* < *Fars. ser,* baş + *zeniş,* vuruş. Başa kakma, azarlama, sitem etme, takaza. [*Ing.* Reproach, reproof, reprimand; *Fr.* Reproche, réprobation]; ◉ ~ **te bulunmak,** *dey.* Sitem etmek, yakınmak.

serzeniş.kâr, b.s. *esk.* Başa kakan, azarlayan, takaza eden, sitem eden. [*Ing.* Reproachful].

serzenişkârane, z. *esk.* Başa kakar şekilde, sitemli bir tarzda.

ses, i. § ❶ Akustik bir dalganın doğurduğu işitme duyumu. [*Ing.* Sound; *Fr.* Son]; § ❷ Ciğerlerden gelen ve gırtlaktan geçen havanın meydana getirdiği titreşim dalgası. [*Osm.* Saut; *Lat. Vox; ing.* Voice; *Fr.* Voix]; § ❸ Özellikle güzel ve etkileyici ses çıkarma yetisi, güzel ses: *Sendeki ses kimde var?* [*ing.* Voice; *Fr.* Voix]; ❹ *(Geniş anl.)* Bir işitme duyumu meydana getirebilen akustik titreşim. [*ing* Sound; *Fr.* Son]; § ❺ *mec.* Özellikle bir konu üstünde aynı fikre sahip olan bir topluluğun duygu ve düşüncesi: *Halkın sesi. Türk köylüsünün sesi.* [*ing.*Voice; *Fr.*Voix]; § ❻ İç çağrı: *Vicdanın sesi. Aklın sesi.* [*ing.* Voice; *Fr.* Voix]; § ❼ *fonet.* Kulağın duyabildiği titreşim. *(Türkçede 29 ses vardır. Bunların 8 tanesi, ses yolunda hiç bir engele uğramadan, boğumlanmadan çıktığı ünlü adını alır: a, e, ı, i, o, ö, u, ü. Geri kalan 21 tanesi ise ses yolunda az çok boğumlanarak çıktığı için ünsüz adını alır: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z).* [*Ing.* Sound; *Fr.* Son]; § ❽ *muz.* Çok sesli bir bestede her icracıya teslim edilen parti. [*Ing.* Note, tone, voice; *Fr.* Voix]; ◉ ~ **i (~ i soluğu) çıkmamak,** *(bir kimsenin), dey.* Bir şey konuşulurken konusmaya hiç katılmamak, susmak. [*ing.* Not to say anything]; ◉ ~ **i kesilmek** *(birinin), dey.* Söylerken birden susmak, artık konuşmaz olmak. [*ing.* To cease speaking, to be reduced to silence; *Fr.* Devenir silencieux, ne plus murmurer]; ◉ ~ **i oturtma,** *müz.* ◘ **Oturtma;** ◉ ~ **ini çıkarmamak,** *dey.* Bir konu üstündeki düşüncelerini saklamak. Bir şey üzerindeki düşüncesini söylememek. [*ing.* To say nothing, to give no opinion; *Fr.* Faire le silence, se taire, passer sous silence]; ◉ ~ **ini kesmek,** *dey.* Konuşmaktayken susmak. [*ing.* To cease speaking, to be reduced to silence; *Fr.* Fermer la bouche à qn.]; ◉ ~ **ini kısmak,** Sesini alçaltmak. [*ing.* To lower one's voice]; ◉ ~ **le selâmlamak,** *den.* Gemi personelinin küpeşteye dizilerek başka bir gemi veya deniz aracıyle geçen bir devlet ileri gelenini veya misafiri «SAĞOL» diye bağırarak selâmlaması. *(Yabancı deniz kuvvetlerinde «HURRA» diye bağırılır).* [*Fr.* Saluer de la voix]; ◉ ~ **le kestirmeli atış,** *sil.* Uçaksavar topçusunda geceleyin kullanılan atış usulü; bu usulde, görünmeyen bir uçağa ait atış esasları, o uçağın motor gürültüsünü *dinleyerek belirtilir.)* [*Fr.* Tir au son]; ◉ ~ **leri ikilemek,** *müz.* ◘ **ikilemek;** ◉ **armonik** ~ **ler,** *müz.* ◘ **Armonik;** ◉ **ayrı** ~ **li,** *fonet.* ◘ **Ayrı;** **bağır** ~ **i,** *müz.* ◘ **Bağır;** ◉ **bas** ~ **i,** *müz.* ◘ **Bas;** ◉ **baş** ~ **i,** *müz.* ◘ **Baş;** ◉ **bileşik** ~, *akust.* Saf olmayan ses. [*ing.* Compound voice; *Fr.* Son complexe]; ◉ **bileşim** ~ **i,** *akust.* Farklı frekanslarda iki veya daha çok ses dalgasının girişiminden doğan ses. [*ing.* Composition, sound; *Fr.* Son de combinaison]; ◉ **boru** ~ **i,** *tıp.* ◘ **Boru**[1]; ◉ **bronş** ~ **i,** *tıp.* ◘ **Bronş;** ◉ **çatlak** ~, ◘ **Çatlak;** ◉ **çeşitlemeli** ~, *tiy.* ◘ **Çeşitlemeli;** ◉ **çeyrek** ~, *müz.* ◘ **Çeyrek;** ◉ ◉ **dar** ~, *tiy.* ◘ **Dar**[1] ◉ **değişken** ~, *akust* Frekansı, ortalama bir değer çevresinde sürekli ve periyodik olarak değisen ses. [*ing.* Ululated sound; *Fr.* Son hululé]; ◉ **dıştan** ~, *fels.* ◘ **Dıştan;** ◉ **diferansiyel** ~ **ler,** *akust.* ◘ **Diferansiyel;** ◉ **dil** ~ **i,** *fonet.* ◘ **Dil;** ◉ **doğal** ~ **ler,** *müz.* ◘ **Açık sesler;** ◉ **doğru** ~, *tiy.* ◘**Doğru;** ◉ **dönme** ~ **i,** *tıp.* ◘ **Dönme;** ◉ **dortnal** ~ **i,** *pat.* ◘ **Dörtnal;** ◉ **duru** ~, *müz.* ◘ **Duru;** ◉ **esnek** ~, *tiy.* ◘ **Esnek;** ◉ **etkiler** ~ **yollu,** *sin.* **Etkiler,** ◉ **fırtına** ~ **i,** *tıp.* ◘ **Fırtına;** ◉ **geniş** ~, *fiz.* ve *tiy.* ◘ **Geniş;** ◉ **geniş** ~ **li,** *gram.* ◘ **Geniş;** ◉ **geniz** ~ **i,** *fonet.* ◘ **Geniz;** ◉ **gerilim** ~ **i,** *fizyol.* ◘ **Gerilim;** ◉ **göğüs** ~ **i,** *müz.* ◘ **Göğüs;** ◉ **gölgeli** ~, *müz.* ◘ **Gölgeli;** ◉ **güçlü** ~, *tiy.* ◘ **Güçlü;** ◉ **hafif** ~, *müz.* ◘ **Hafif;** ◉ **halkın** ~ **i,** *sosy.* ◘ **Halk**[2]; ◉ **iki taraflı** ~ **izi,** *elektroakust.* Saydamsız bölgesinin iki yanında, kayıt edilen işareti gösteren dalgalanmalar bulunan değişken genlikli ses izi; ◉ **ince** ~, § ❶ *müz.* ◘ **ince;** ◉ § ❷ *fizyol.* Titreşim sayısı çok olan ses; ◉ **insan** ~ **i,** *müz.* Orgun dilli takım borusu; gövdeleri çok kısaltılmış olan bu borular eski regalden gelişmedir, tremolo veya titrekle eşlik edilebilir. [*ing.* Humain voice; *Fr.* Voix humaine]; ◉ **kalb dışı** ~, *fizyol.* ◘ **Kalb;** ◉ **kapakçık** ~ **i,** *tıp.* ◘ **Kapakçık;** ◉ **kalın** ~, *fizyol.* Titreşim sayısı az olan ses. [*ing.* Deep voice; *Fr.* Voix profonde, voix grave]; ◉ **karışık** ~, *akust.* Tonal veya müzikal özelliği olmayan bileşik ses. [*ing.* Confused sound; *Fr.* Son confus]; ◉ **karma** ~, *müz.* ◘ **Karma;** ◉ **karmaşık** ~, *akust.* ◘ **Karmaşık;** ◉ **katma** ~, *akust.* ◘ **Katmases;** ◉ **kedi** ~ **i,** *tıp.* ◘ **Kedi;** ◉ **keskin** ~, *tiy.* ◘ **Keskin;** ◉ **kılavuz** ~ , *sin.* ◘ **Kılavuz;** ◉ **kısmî** ~, *akust.* ◘ **Kısmî;** ◉ **körük** ~ **i,** *patol.* ◘ **Körük;** ◉ **kulak** ~ **i,** *akust.* ◘ **Kulak;** ◉ **kulakiçi** ~, *akust.* Kulaktaki iletim organlarının çalışmasından doğan ve dış uyartıya bağlı olan katma ses. [*ing.* Intra-aural sound; *Fr.* Son intra-aural]; ◉ **lokomotif** ~ **i,** *patol.* ◘ **Lokomotif;** ◉ **maden** ~ **i,** *patol.* ◘ **Maden;** ◉ **mezosistolik** ~ **ler,** *patol.* ◘ **Mezosistolik;** ◉ **ortak** ~, *müz.* ◘ **Ortak;** ◉ **parşömen** ~ **i,** *patol.*◘ **Parşömen;** ◉ **plevra** ~ **i,** *anat.* ◘ **Plevra;** ◉ **radyofonik** ~ ◘ **Radyofonik;** ◉ **saf** ~, *akust.* Sinüsoidal bir titreşimden doğan ses. [*ing.* Pure sound; *Fr.* Son pur]; ◉ **selest** ~ **ler,** *müz.* Orgun dip takımboruları; her nota için iki gamba borusundan ses çıkar, bu seslerin akordu hafifçe bozuk olduğu için bir titreklik veya bir vibrato elde edilir. [*ing.* Celestial voices; *Fr.* Voix céleste]; ◉ **sönümsüz** ~ **(müzikal** ~**),** *akust.* Periyodik bir titreşimden *(elektrikle sönümsüz hale getirilen diyapazon)* doğan ses. [*ing.* Musical sound; *Fr.* Son entretenu, son musical]; ◉ **sunî** ~, *elektroakust.* Tayf bileşimi ortalama insan sesinin tayfına tekabül eden bilesik ses. [*ing.* Artificial voice; *Fr.*Voix artificielle]; ◉ **sübjektif** ~, *akust.* Sinir sisteminin veya iç kulak salyangozunun duyum elemanlarından doğan ve dış uyartıya bağlı olan katma ses. [*ing.* Subjective sound; *Fr.* Son subjectif]; ◉ **tatlı** ~, Kulağa hos gelen ses. [*ing.* Sweet voice; *Fr.* Voix douce]; ◉ **yumuşak** ~, Tatlı ve hafif ses. [*ing.* Mild voice; *Fr.* Voix douce].

~ **ahenginin bozulması,** *psikiy.* Bazı afazilerde *(dil bozukluklarında)* görüldüğü gibi, sesin perdesinde ve ritminde meydana gelen bozulma, değişme ve başkalaşma.

~ **alanı,** *müz.* § ❶ Belirli bir insan veya çalgı sesi için müzik merdivenindeki en uygun seslerin tümü. § ❷ *(Geniş anl.)* Bir parçada en sık tekrarlanan ve parçanın bir çeşit ses alanı ortalamasını meydana getiren seslerin tümü.

~ **alıcısı,** *sin.* Sesli filim çevirmekte kullanılan, son derece sessiz çalışan alıcı. [*ing.* Sound camera; *Fr.* Caméra son, appareil de prise de son].

~ **alma,** § ❶ *hava.* Kontrol kulelerinde hava trafik operatörü ile pilot arasındaki muhaberenin ilerde görülecek lüzum halinde ispatını mümkün kılmak maksadıyle kaydedilmesi. [*Ing.* Voice recording; *Fr.* Enregistrement de la voix]; § ❷*elektroakust.* Elektroakustik bir zincir ve bir mikrofon yardımıyle bir müzik parçasını iletmek için yapılan işlerin bütünü.

~ **alma odacığı,** *sin.* Ses yönetmeni ile seslendirme cihazlarının bulunduğu ses geçirmez odacık. [*ing.* Booth; *Fr.* Cabine d'enregistrement].

~ **alkınması,** *sin.* Bir sesin şiddetinin yavaş yavaş azalarak kaybolması durumu. [*Ing.* Sound fade; *Fr.* Fondu sonore].

~ **almayan bölge,** *hava.* Arazi durumu dolayısıyle bir radyo istasyonunun yayımının duyulmadığı bölge. [*ing.* Skip zone; *Fr.* Zone de silence].

~ **analizleyeni,** *fiz.* ◘ **Analizleyen.**

~ **ayar göstergesi,** *radyotekn.* ◘ **Göstergeç.**

~ **ayrışımı,** *fonet.* Bileşik sayılan bir sesin sonra başka seslere ayrışması. *(Ana türkçedeki ng sesi sonradan diğer türk lehçelerinde ä, n; g, ğ, v, y, seslerine ayrıştı. Yine ana türkçedeki ny sesi sonradan diğer türk lehçelerinde n ve y seslerine ayrıştı).*

~ **bandı,** *tiy.* Bir oyunun her çeşit ses etkilerini sağlayan manyetik şerit. [*Ing.* Sonorous band; *Fr.* Bande sonore]. ◘ *ŞEKİL: 544.*— **TEYP KAYIT CİHAZI.**

~ **başöğretmeni,** *sin.* Seslendirme ve yeniden seslendirme çalışmalarını yöneten kimse. Ses takımının başkanı. [*ing.* Sound director; *Fr.* Chef-opérateur du son].

~ **başyönetmen yardımcısı,** *sin.* Ses alıcısının kullanılışını yöneten kimse. [*ing.* Recordman, recordist; *Fr.* Chef assistant du son, recorder, recordman].

~ **belgeliği,** *sin.* Gerektiğinde filimlerde kullanılmak üzere çeşitli seslerin saklandığı yer. [*ing.* Sound archive; *Fr.* Archive sonore].

~ **bilgisi,** *gram.* ◘ **Fonoloji.**

~ **bindirmesi,** *sin.* Bir sesin yanı sıra başka bir sesin belirmesi. [*ing.* Superimposition of sound; *Fr.* Surimpression sonore].

~ **boşluğu,** *fonet.* Birbiri ardı sıra telaffuz edilen iki ünsüzün karşılaşması. *(Eskilerde, arıtmaçıların nesir türünde kaçındıkları ses boşluğu Latinlerde şiirde yasaklandı, ama Yunan şiirinde yaygın olarak kullanıldı).*

~ **bölümü,** *sin.* Bir göstericide ses kusağındaki sesin çalınmasını sağlayan bölüm. Görüntü bölümünün karşıtı. [*ing.* Playback head, sound head, sound reproducer; *Fr.* Tête de lecture, tête sonore].

~ **çıkarma,** *müz.* Ağızdan çıkarılan sesleri en iyi şekilde duyurma sanatı. *(Ses çıkarmanın gerçek olarak oluşması için başta iki şart gereklidir; soluk desteği ve tını. Solunum bu şartların en önemlisidir; burun deliklerinden nefes almak, diyafram üzerinde bir dayanak noktası bulmakla, kimi zaman ses doğuştan iyi ötümlü olabilirse de, büyük bir salonda çıkarılan sesin doğal rezonatörlerle şiddetlendirilmesi gerekir.)* [*ing* Emission; *Fr.* Emission].

~ **çıkarma organı,** *zool.* ◘ **Organ.**

~ **çıkarmamak (etmemek),** *dey.* Bir şeyi hor görerek birine o şeyden ötürü söz söylememek. [*ing.* To say nothing, to condone; *Fr.* Garder le silence, ne pas s'opposer].

~ **(seda) çıkmamak,** *dey.* Haber gelmemek, haber alınamamak. [*Ing.* To be quiet, not to be heard *(news)*].

~ **çınlaması,** *patol.* ◘ **Çınlama.**

~ **dağılımlı,** *tiy. akust.* Kapalı bir yerde ses ölçüsü.

~ **dalgaları,** *akust.* Ses titreşimlerinin etkisiyle cisimlerde meydana gelen dalgalar. [*ing.* Sound wave, sonic wave, acoustic wave; *Fr.* Ondes sonores].

~ **değişim,** § ❶ *fizyol.* Erginlik çağında sesin perdesinde, yüksekliğinde ve kuvvetinde meydana gelen değişiklik. *(Ses değişimi, kızlarda /14 yaş/, erkeklerden /15 yaş/ daha erken başlar, cinsel hormonların etkisi altında gırtlakta ortaya çıkan değişikliklere bağlıdır. Ses daha kalınlaşır ve bazen bir oktav alta iner).* [*ing.* Breaking *(of the) voice at puberty); Fr.* Mue]; § ❷ ◘ **Ses değişimi.**

~ **değiştirme,** *fonet.* ◘ **Metafoni.**

~ **deneyi,** *mek.* Bir parçadaki herhangi bir çatlağı veya iki madenî parça arasındaki yapışma eksikliğini meydana çıkarmak için bir çekiç yardımıyle yapılan deney: *Top mermisi çemberlerinin ses deneyi.*

~ **desteği,** *fonet.* ◘ **Destek.**

~ **dinamiği,** *müz.* ◘ **Dinamik.**

~ **duvarı,** *hava.* ◘ **Duvar.**

~ **düşmesi,** *gram.* Kelimede bir sesin kay-

bolması: *(ısıtma) -sıtma, (sıcak) -sıcak, çift - çift) örneklerinde olduğu gibi.*

~ **düzeltici,** *ask.* Dinleme âletinin üzerinde bulunan ve sesin sürati, rüzgârın yönü, havanın sıcaklığı gibi sebeplerden doğan hataları düzelten cihaz. [*ing.* Acoustic corrector].

~ **düzeltmesi,** *ask.* Bir dinleme âletinden kaydedilen bilgilerde, hava durumları için ve sesin kaynağından dinleme âletine gelinceye kadar geçen zaman için yapılan düzeltme. [*ing.* Acoustical intelligence].

~ **emici boya,** Kaba bir yüzeye ve dolayısıyle yüksek derecede ses massetme yeteneğine sahip boya. [*ing.* Antinoise paint].

~ **etkileri,** *sin.* Çeşitli doğal seslerin stüdyoda elde edilmesiyle ilgili etkiler. [*ing.* Sound effects; *Fr.* Effets sonores].

~ **etmek,** Seslenmek. [*ing.* To shout, to call; *Fr.* Appeler à haute voix].

~ **fobisi,** *tıp.* ◘ **Fobi.**

~ **frekansı,** *hava.* Duyulabilen bir ses dalgasına tekabül eden frekans. *(Ses frekanslarının limitleri 30-15000 c/s'dir).* [*ing.* Audio frequency, vocal frequency; *Fr.* Fréquence vocale, fréquence audible].

~ **geçirmez,** *sin.* Sesi geçirmeyen yapıda olan. [*ing.* Soundproof; *Fr.* Insonore].

~ **geçirmezleme,** *sin.* Sesi geçirmeyen duruma sokma. [*ing.* Soundproofing; *Fr.* Insonorisation].

~ **gırtlağı,** ◘ **Sesgırtlağı.**

~ **gongu,** *hava.* Bir uçağın hızı ses hızını aştığı zaman meydana gelen şaklama sesi.

~ **görüntüsü,** *sin.* Optik seslendirmede ses yolu üzerinde yer alan görüntü. [*ing.* Sound image; *Fr.* Image du son].

~ **hızı,** *hava.* ◘ Hız.

~ **ikizleşmesi,** *gram.* Bazı kelimelerde çeşitli nedenlerle aynı ünlünün veya aynı ünsüzün yanyana bulunması. *(Türkçede genel olarak aynı cinsten iki ünlü veya ünsüzün yan yana geldiği görülmez. Bununla birlikte bazı Türk lehçelerinde ve özellikle Anadolu ağızlarında ses ikizleşmesi görülür: tokkuz /dokuz/, yaşşa /yaşa/ v.b.).*

~ **iş kopyası,** *sin.* İş kopyasının ses yolu taşıyan çeşidi. [*Ing.* Sound work print; *Fr.* Copie de travail son].

~ **işlemi,** *sin.* Sesli filim çevirmek için yapılan çalışmaların bütünü. Bu çalışmada tutulan yol. [*Ing.* Sound system; *Fr.* Procédé sonore].

~ **izi,** *elektroakust.* Bir ses işaretinin kaydından sonra bir kayıt pisti üzerinde meydana gelen iz.

~ **kakışımı,** *fonet.* Kulakta hoş bir etki bırakmayan hece veya kelimelerin bir arada bulunması hali. [*ing.* Cacophony; *Fr.* Cacophonie].

~ **kamerası,** ◘ Kamera.

~ **kanalı,** *hava.* Üzerinde radyo-telefon muhaberesi yapılan kanal. [*ing.* Speech channel; *Fr.* Voie radiotéléphonique].

~ **karışması,** *hava* İki muhabere devresi arasında karşılıklı etki dolayısıyle bir devredeki muhaberenin diğerinde duyulması. [*ing.* Cross talk; *Fr.* Diaphonie].

~ **karşılanması,** *gram.* Bir dilde bulunmayan bir sesi benzeri bir sese çevirme.

~ **kasları,** *anat.* ve *zool.* ◘ **Kas.**

~ **kasları eşit dizililer,** *zool.* ◘ **Seskasları-eşitdizililer.**

~ **kasları gelişigüzel dizililer,** *zool.* ◘ **Seskaslarıgelişigüzeldizililer.**

~ **kaynağı,** *fiz.* ◘ **Kaynak**[1].

~ **kesilmek,** *dey. (ses hk.)* İşitilmez olmak, artık ses duyulmamak. [*ing.* To become silent; *Fr.* Se faire un silence].

~ **kısıklığı,** *patol.* Perdesi, makamı ve yüksekliği değişip bozulan sesin durumu. *(Bir gırtlak hastalığına bağlıdır).*

~ **kirişleri (şeritleri),** *anat.* İkisi sağda, ikisi solda olmak üzere gırtlağın içinde bulunan ve havanın geçmesiyle titreşerek, ses çıkarmayı sağlayan dört kıvrım. [*ing.* Vocal cords; *Fr.* Cordes vocales, bandes vocales].

☆ *Eşanl.* **ses telleri.**

~ **kopyası,** *sin.* Bir ses negatifinden elde edilmiş pozitif kopya. [*ing.* Sound print; *Fr.* Copie son].

~ **kurgusu,** *sin.* Ses kuşağında yapılan kurgu. Ses kuşaklarının birleştirilmesindeki kurgu. [*ing.* Sound editing; *Fr.* Montage du son, montage sonore].

~ **kuşağı,** *sin.* ◘ **Kuşak.**

~ **listesi,** *sin.* Yeniden seslendirmede alınacak seslerin, nasıl ve ne yolda alınacağını gösteren çizelge. Bir çeşit ses senaryosu. [*ing.* Cue sheet *(musical)*; *Fr.* Liste des sons nécessaires au réenregistrement].

~ **makinesi,** Gereğinde tekrar edilmek üzere, bir sesi veya bir sözü manyetik tel veya şerit üzerinde saptamaya yarayan makine. [*ing.* Sound recording machine]. ◘ **Ses kurgusu.**

~ **mühendisliği,** *akust.* ◘ **Mühendislik.**

~ **negatifi,** *sin.* Ses alıcısında kullanılıp kimyasal işlem sonunda ses titreşimlerinin negatif görüntüsünü veren filim. [*ing.* Sound negative; *Fr.* Négatif son].

~ **oluşumu,** *fonet.* Canlı yaratıkların ses çıkarması insanda, ses ve konuşma; hayvanda bağırma. [*ing.* ve *Fr.* Phonation].

~ **ölçümü,** *akust.* ◘ **Ses ölçümü.**

~ **pozitifi,** *sin.* Ses titreşimlerinin pozitif görüntüsünü taşıyan kuşak. [*ing.* Sound positive; *Fr.* Positif son].

~ **seda çıkmamak,** *dey.* Haber çıkmamak veya hiçbir tepki görülmemek. [*ing.* To get no news whatsoever].

~ **seda yok!,** *dey.* «Hiç haber gelmedi» anlamında kullanılır. [*ing.* Not a sound to be heard; *Fr.* Pas de nouvelles].

~ **sürümü,** *müz.* Bir çeşit ses kaydırması.

~ **şiddeti,** *akust.* İşitme duyumunun, sesin akustik basıncına bağlı olan niteliği. [*ing.* Sound intensity; *Fr.* Intensité de son].

~ **takımı,** *sin.* Bir sesli filmin çevrilişinde, görüntülerle ilgili sesleri almakla görevli topluluk. [*Ing.* Sound crew; *Fr.* Equipe du son].

~ **tesisatı,** Sesleri çok daha geniş bir alana yaymak amacıyle, bir ses kaynağının ses verme gücünü arttırmak için kullanılan elektronik yükselteç ve hoparlörlerin tümü.

~ **titremesi,** *tiy.* Sesin tiz tonlarda, soluğun yetişmemesi yüzünden titremesi. [*ing.* Quavering, tremulousness; *Fr.* Chevrotement].

~ **titreşimleri,** *akust.* Ses veren cisimlerin titremesiyle meydana gelen ve çevredeki havaya iletilen titreşimler. [*ing.* Sonorous vibrations; *Fr.* Vibrations sonores].

~ **türemesi,** *fonet.* Bir kelimenin aslında bulunmayan bir ünlü veya ünsüzün sonradan ortaya çıkması: *tren > tiren, fikr > fikir, urmak > vurmak v.b.* [*ing.* Epenthesis; *Fr.* Épenthèse, anaptyxe].

~ **uyumu,** *fonet.* ◘ **Uyum.**

~ **vermemek** *(çağrılan),* Cevap vermemek. [*Ing.* To sound, to resound].

~ **yitimi,** *patol.* Üşütme, sinir bozukluğu v.b. sebeplerle ses tellerinin işleyememesi yüzünden sesin kısılması veya tamamen yok olması. [*Osm.* Ziyâ-ı savt; *ing.* Aphonia; *Fr.* Aphonie].

☆ *Eşanl.* **afoni.**

~ **yok!,** *dey.* Gürültü eden kimselere karşı «Gürültüyü kesin, ses yapmayın» anlamında kullanılan uyarma sözü. [*ing.* Shut up, keep quet!; *Fr.* Chut!].

~ **yollu negatif,** *sin.* Üzerinde ses yolu bulunan negatif. [*ing.* Sound track negative; *Fr.* Négatif avec piste sonore].

~ **yolu,** *sin.* Bir ses kuşağında yer alan, ses titreşimlerinin görüntülerini taşıyan bir veya birkaç daracık yol. *(Sesli filimlerde, görüntü kuşağının bir veya iki yanında yer alan ve ses titreşimlerinin görüntüsüne ayrılan dar yol (lar) dır.)* [*ing.* Sound track; *Fr.* Piste sonore].

~ **yönetmeni,** *sin.* Ses alıcısını çalıştıran kimse. [*ing.* Sound cameraman; *Fr.* Operateur du son].

~ **yuvarlanması,** *tıp.* Kelimelerin, hızlı, karışık ve aralıksız söylenmesi şeklinde telâffuz bozukluğu. *(Genellikle bir kelimenin son hecesi, arkadan gelen kelimenin ilk hecesine karışır).* [*ing.* Jabbering, mumbling; *Fr.* Bredouillement, bredouillage].

~ **yükseltici,** *den.* ◘ **Megafon.**

~ **zincirlemesi,** *sin.* Bir sesin yanı sıra başka bir sesin belirerek yavaş yavas onun yerini alması, bir sesten başka bir sese geçiş. [*ing.* Sound dissolve; *Fr.* Enchaînement sonore].

ses.altı, b.s. § ❶ *Akışkanlar mek.* (a) Hızı, ses hızından daha düşük olan. [*ing.* Subsonic; *Fr.* Subsonique]; (b) Ses hızından daha düsük hızlarla ilgili olan. *(Ses altı hızlarla hareket eden bir cismin geçişiyle havada art arda meydana gelen dalgalanmalar, hareketli cismin önü sıra ilerler ve sabit bir gözlemciye hareketli cismin gelişmesinden önce ulaşır.)* [*Ing.* Subsonic; *Fr.* Subsonique]. ☆ *Eşanl.* **subsonik;** § ❷ *akust.* Sesle aynı yepıda, fakat kulak tarafından algılanamayacak kadar düşük frekansta titreşim: *Sesaltı titreşimler, frekansı aşağı yukarı saniyede 20 titreşimden az olan titreşim hareketlerinden doğar. (Sesaltı titreşimler, sinir merkezleri üstündeki gevşetici etkileri ve kas damarlarının geçirgenliğini arttırma özellikleri yüzünden tıpta kullanılır.)* [*ing.* Subsonic; *Fr.* Infra-son]. ☆ *Eşanl.* **infrason;** § ❸ *telekom.* Hızı en fazla 60 km. olan bir telgraf âletinin yardımıyle, kablo ile iletilen bir telefon konuşması üzerine bir telgraf haberleşmesinin eklenmesini sağlayan bir telgraf sistemi için kullanılır. [*ing.* Infra-acoustic; *Fr.* Infra - acoustique]. ☆ *Eşanl.* **infraakustik.**

sesamoidit,-ti, i. *tıp.* At ayağı susamsı kemiklerinin iltihabı. [*ing.* Sesamoiditis].

ses.bilim, b.i. *gram.* ◘ **Fonetik.**

sesçil, s. *gram.* Sesle ilgili olan; sesleri temel sayan, sesleri olduğu gibi gösteren: *Sesçil imla.* [*ing.* Phonetic; *Fr.* Phonétique]. ☆ *Eşanl.* **fonetik.**

~ **alfabe,** *gram.* Bir konuşmanın ses özelliklerini belirten alfabe. [*ing.* Phonetic alphabet; *Fr.* Alphabet phonétique].

~ **imlâ,** *gram.* Konuşmayı olduğu gibi yazıya geçiren imlâ. [*Ing.* Phonetic dictation; *Fr.* Dictée phonétique].

ses.değişimi, b.i. Kelime yapısında yer alan bir unsurun *(kök veya ek)* telaffuzundaki değişme. *(Türkçede ek alan kök ve gövdelerde genellikle bir sesdeğişimi olmaz. Ancak bazı zamir ve fiillerde, ek aldıkları zaman bir takım ses değişimleri olur: ben > bana; o (ol); ana > ona; gitmek > götürmek; gelmek > getirmek v.b.)* [*ing.* Change of voice; *Fr.* Changement phonétique].

sesdeş, sesteş, s. ve i. *akust.* § ❶ Aynı sesten olan. *(Dengeli sistemden eksik ikililerde, si diyez ve ut sesdeş bir anarmoni meydana getirir, yani bu iki nota tamamiyle aynı sestedir; öbür sistemlerde bu böyle değildir).* [*ing.* Homophon; *Fr.* Homophone]; § ❷ *gram.* Söylenişleri aynı, anlam ve kökleri ayrı olan *(kelimelerin her biri):* Kara *(renk)* ve kara *(toprak)* sesdeştir. [*ing.* Homophon; *Fr.* Homophone]. ☆ *Eşanl.* **homofon.**

seselim, i. *fiz.* § ❶ Tannanlık. [*ing.* Resonance; *Fr.* Résonnance]; § ❷ *fonet.* Ağızgeniş boşluklarının bir veya birçok bölümünde meydana gelen seslerin ses organları tarafından büyütülmesi. [*ing.* Resonance; *Fr.* Résonance]. ☆ *Eşanl.* **rezonans.**

ses.gırtlağı, b.i. Kuşlarda, nefes borusunun bronşlara ayrıldığı noktada bulunan seslenme organı, göğüs gırtlağı. *(Gırtlaktan sesi ötücü kuşlarla doğrudan doğruya soluk borusu üzerinde bulunur).*

sesidojen, s. *Fr. cécidogène.* Sesidi oluşturan veya oluşmasına yol açan. [*ing.* Cecidogenous].

sesil, i. *Fr. sessile. zool.* Bir gövde, sap, pedisel v.b. olmaksızın doğrudan doğruya kendini bir yere bağlayarak yaşayan. [*ing.* ve *Fr.* Sessile].

seski-, *Lat. sesqui,* bir buçuk'tan alınan ve bir çok kelimenin yapısına giren unsur. [*ing* ve *Fr.* Sesqui-].

ses.kasları,.eşit.dizililer, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının bir alt takımı. Ses kasları, yarım çemberli olan sc

luk borusunun iki ucuna dizilmişlerdir. Yalancı-ötücüler *(Suboscines)* ve öz-ötücüler *(Oscines)* olmak üzere 2 üst familyası vardır. [*Lat.* ve *ing.* Diacromyodi].

ses.kasları.gelişigüzel.dizililer, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının bir alt takımı. Ses kasları ortada, altta ve üstte olmak üzere eşit olmayan bir biçimde dizilidirler. Yalancı bağırganlar *(Subclamatores)* ve Bağırganlar *(Clamatores)* olmak üzere 2 üst familyayı içine alır. [*Lat. Anisomyodi*].

seskikarbonat, i. *Fr. sesquicarbonate. kim.* Bir mol nötür karbonatla bir mol asid karbonatın bileşimi: *Amonyum seskikarbonat* $(NH_4)_2H(CO_3)_2$. [*ing.* Sesquicarbonate]; ⊙ **amonyum ~,** *ecz.* Eskiçağdan beri hayvan dışkılarının kuru damıtılmasıyle elde edilen ve havagazının keşfine kadar, amonyak ve amonyak tuzları sanayiinde ham madde olarak kullanılan bir bileşim. [*ing.* Ammonium sesquicarbonate; *Fr.* Sesquicarbonate d'ammonium, sel volatil d'Angleterre]. ☆ *Eşanl.* **uçucu ingiliz tuzu.**

seskilineer, s. *Fr. sesquilinéaire. mat.* Bir iki fark dısında bilinen formlara çok benzeyen özellikler taşıdığından Hermite formları için kullanılır. [*ing.* Sesquilinear].

seskioksid, i. *Fr. sesquioxyde. kim.* Protoksitten bir buçuk misli daha fazla oksijen kapsayan oksid: *Demir seskiokside* Fe_2O_3 *bugün daha çok demir III oksid denir.* [*ing.* Sesquioxyde].

seskisülfür, i. < *sesquisulfure. kim.* Yapısı, monosülfür ile bisülfürün yapıları arasında geçis niteliği taşıyan bilesik: *Fosfor seskisülfür* P_4S_3. [*ing.* Sesquisulfure].

seskiterpen, i. *Fr. sesquiterpène. kim.* Kokulu yağlarda rastlanan $C_{15}H_{24}$ genel formülündeki hidrokarbonların genel adı. [*ing.* Sesquiterpene].

seslek, s. ◘ **Akustik.**

sesleklik, i. ◘ **Akustik.**

sesleme, i. *tiy.* Konuşma düzenindeki ses değeri. [*ing.* Intonation; *Fr.* Intonation].

seslemek (-i), f. *h.d.* Kulak vermek, dinlemek. [*ing.* To hearken, to give ear; *Fr.* Prêter l'oreille, écouter].

seslendirme, i. § ❶ *fonet.* Fonemin telâffuzu sırasında ses tellerinin titreşmesi; § ❷ *sin. ve tlvz.* Sesin, çekimden sonra filim üzerine kaydedilmesi; sinema filimlerinde görüntülere gerekli konuşma, gürültü veya müzikleri katmak için, ses alıcısında çeşitli kimyasal işlemlere ses titreşimlerinin elde edilip, görüntü pozitifi ile birlestirilmesi. [*ing.* Sound recording; *Fr.* Sonorisation]; ⊙ **açıklama ~ si,** *sin.* ◘ **Açıklama;** ⊙ **çift kenarlı ~,** *sin.* ◘ **Çift;** ⊙ **değişik alanlı ~,** ◘ **Değişik;** ⊙ **önceden ~,** *sin.* ◘ **Önceden.**

~ cihazı, *sin.* Ses yoluna elektrik titreşimlerine dönmüş ses titreşimlerinin görüntücünü çıkaran cihaz. [*ing.* Recorder; *Fr.* Enregistreur].

~ odası, *sin.* Seslendirme, sonradan seslendirme, sonradan sözlendirme... işlerinin yapıldığı, ses geçirmez, akustiği düzgün özel oda. [*ing.* Auditorium; *Fr.* Auditorium].

seslendirmek (i), f. § ❶ *(Bir film)* sesli hale getirmek. [*ing.* To add the sound effects (to a film), to score (a film); *Fr.* Sonoriser]; § ❷ *(Bir notayı)* Perdeli okumak. [*ing.* To sound; *Fr.* Sonner].

seslenme, i. § ❶ Seslenmek eylemi; § ❷ Söz yöneltme. [*Osm.* Hitap; *ing.* Address, discourse; *Fr.* Appel].

~ durumu, ◘ **Seslenme hali.**

~ hali, *gram.* Hitap kavramı veren isim hali.

seslenmek (e), f. ❶ Uzaktan bağırarak çağırmak: *Aşağıya seslendim.* [*ing.* To call out *(to somebody)*; *Fr.* Appeler]; § ❷ Cevap vermek veya bir şey söylemek üzere sesini çıkarmak. [*ing.* To reply to one calling, to speak, to say something; *Fr.* Répondre à un appel].

sesli, s. § ❶ Sesi olan; ses çıkaran. [*ing.* Sonorous; *Fr.* Qui a de la voix, qui fait du bruit, sonore]; § ❷ *gram.* ◘ **Ünlü;** § ❸ *dilb.* Fonolojide ses bakımından kesinlikle belirlenmiş bir oluşturucu yapısının varlığıyle, telaffuz bakımından ise ses aygıtından havanın serbestçe geçişine eşlik eden mizmar seviyesindeki bir uyarma ile nitelenen ayırıcı özelliğe denir; § ❹ z. Yüksek sesle; ses çıkararak, sesli olarak: *Sesli okumak.* [*ing.* Aloud; *Fr.* A haute voix]; ⊙ **cırlak ~,** *zool.* Keskin bir gürültü şeklinde ses çıkaran; ⊙ **çok ~,** *dilb. ve müz.* ◘ **Çok;** ⊙ **eş ~,** *dilb.* ◘ **Eşsesli.**

~ boru, *dilb.* ◘ **Boru'.**

~ diplik, *sin.* Ses veya müziğin, görüntülerin yanı sıra belli belirsiz yer alması durumu; sadece sessizliği ortadan kaldırmak için kullanılan ses. [*ing.* Sound backing; *Fr.* Fond sonore].

~ evirim, *sin.* Gerçekte sessiz olarak çevrilmiş bir filmin sonradan seslendirilerek meydana getirilen evrimi. [*ing.* Sound version; *Fr.* Version sonore].

~ filim, *sin.* Görüntülerin yanı sıra bu görüntülere ilişkin sesi de veren film. [*ing.* Sound film, sound picture; *Fr.* Film sonore].

~ filim hızı, *sin.* Sesli filmin çevriliş ve gösterimi sırasında pencere önünden geçen görüntülerin saniyedeki sayısı. *35 mm. lik ve 16 mm. lik filimlerde bu hız, saniyede 24 görüntüdür.* [*ing.* Sound speed, 24 frames per second; *Fr.* Vitesse du sonore, 24 images par seconde].

~ gösterici, *sin.* Görüntüyle birlikte sesi de verebilen, ses bölümü olan gösterici. [*ing.* Sound projector; *Fr.* Projecteur sonore].

~ harf, *gram.* ◘ **Ünlü.**

~ kafes, *psik.* ◘ **Kafes.**

~ kuşak, *sin.* Ses yolu eklenmiş kuşak. [*ing.* Sound track; *Fr.* Bande sonore].

~ okuma, § ❶ Yüksek sesle okumak eylemi; § ❷ *telekom.* ◘ **Okuma.**

~ stüdyo, *sin.* Sesli filim çevirmek üzere donatılmış stüdyo. [*ing.* Sound stage, sound studio; *Fr.* Studio sonore].

~ taş, *jeol.* ◘ **Seslitaş.**

~ uyumu, *gram.* Kelimelerde seslilerin kalınlık, incelik, yuvarlaklık, düzlük, açıklık, kapalılık bakımlarından birbirine uygun olması.

seslik,-ği, i. *sin.* Her çeşit sesli belgelerin saklandığı yer. [*ing.* Phonotheque; *Fr.* Sonothèque, phonothèque].

sesli.taş, b. i. *jeol.* Çekiçle vurulunca çınçın ses çıkaran bir çeşit yanardağ kütlesi. [*ing.* Phonolite; *Fr.* Phonolithe].

☆ *Eşanl.* **fonolit.**

sessiz, s. § ❶ Sesi olmayan: *Sessiz filim.* [*ing.* Voiceless; *Fr.* Sans voix]; § ❷ Ses çıkarmadan yapılan: *Sessiz bir çalışma ing.* Quilet; meek; *Fr.* Tranquille, sans bruit]; § ❸ Gürültüsüz olan, gürültü çıkarmayan; *Oldukça sessiz bir motor.* [*ing.* Silent]; § ❹ Hiç bir gürültü duyulmayan veya çok az duyulan, sessizlik içinde olan *(yer): Sessiz oda, Sessiz orman;* § ❺ *(geniş anl.)* Kendi halinde, yumusak huylu, uysal: *Küçük Ahmet sessiz sakin bir çocuktur;* § ❻ z. Sessizce.

~ alıcı, *sin.* Sessiz filim çevirmekte kullanılan alıcı. [*ing.* Silent motion picture camera; *Fr.* Caméra en muet].

~ çekim, *sin.* Sessiz olarak çevrilmiş çekim. [*ing.* Wild shot; *Fr.* Plan muet].

~ çevirim, *sin.* Görüntülerin sesten ayrı olarak alınması. [*ing.* Mute shooting; *Fr.* Prise de vues en muet].

~ çıngıraklıyılan, *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının Çıngıraklıyılangiller *(Crotalidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 4 m. Çıngırağı yoktur. Çok zehirlidir. Güney Amerika'da yaşar. [*Lat. Lachesis mutus; ing.* Bushmaster; *Fr.* Surucucu, maitre de la brousse].

~ filim, *sin.* İçinde, oyuncuların seslerinin duyulmadığı, konuşmaların yazıyle *(altyazı)* verildiği filim. *(Filim müzik eşliğinde gösterilirdi.* [*ing.* Silent film, silent picture; *Fr.* Film muet].

~ filim hızı, *sin.* Sessiz filmin çevriliş ve gösterimi sırasında pencere önünden geçen görüntülerin saniyedeki sayısı. *(35 mm. lik ve 16 mm. lik filimlerde bu hız saniyede 16 görüntüdür).* [*ing.* Silent speed, 16 frames per second; *Fr.* Vitesse du muet, 16 images par seconde].

~ gösterici, *sin.* Ses bölümü bulunmayan, yalnız sessiz filim oynatan gösterici. [*ing.* Silent projector; *Fr.* Projecteur muet].

~ gösterim, *sin.* Yalnız görüntülerin verildiği gösterim. [*ing.* Silent projection; *Fr.* Projection muet].

~ harf, *dilb.* ◘ **Ünsüz.**

kopya, *sin.* Bir sesli filmin, ses yolu taşımayan görüntü kuşağının pozitif kopyası, sessiz pozitif. [*ing.* Mute print; *Fr.* Copie muette].

~ kuğu, *zool.* ◘ **Kuğu.**

~ oda (salon), *akust.* Serbest bir akustik alan elde etmek için, duvarları mümkün olduğu kadar sesi yutacak hale getirilmiş oda veya salon.

ses. ölçümü, b. i. *akust.* Sonometre yardımıyle seslerin karsılaştırmalı olarak incelenmesi. [*ing.* Sound ranging, sonometry; *Fr.* Sonométrie].

☆ *Eşanl.* **sonometri.**

ses.ötesi, b.s. ◘ **Sesüstü.**

~ okuma, Kelime ve cümleleri seslendirmeden yalnızca gözlerle okumak eylemi.

~ serbest okuma, *eğt.* Öğrencilerin kendi ilgi ve ihtiyaçlarına göre kitap ve dergilerden seçme yaparak okumalarına imkân veren bir okuma tarzı. *(Serbest okumanın verimli olabilmesi için bol okuma materyali, uygun bir oda veya salon ile danışılacak bir öğretmen şarttır).*

~ uyum, *gram.* Kelimelerde yanyana gelen sessizlerin yumuşaklık veya sertlikle birbirlerine uyması.

~ veya sağır oda, *akust.* ◘ **Oda.**

sessizce, z. Sessiz bir şekilde, sessiz olarak. [*ing.* Quietly, silently, lightly, calmly, without ostentation, stealthly, furtively, secretly; *Fr.* Silencieusement, en sourdine].

sessizlenmiş.alıcı, b.i. *sin.* Sesli filim çevriminde kullanılmak üzere motor gürültüsünün dışarı sızması önlenmiş alıcı. [*ing.* Simenced motion picture; *Fr.* Caméra insonorisé].

sessizleşmek, nsz. f. Sessiz hale gelmek, sessiz olmak.

sessizlik,-ği, i. § ❶ Sessiz olma hali. [*ing.* Quietness, silence, meekness; *Fr.* Silence]; § ❷ Ortalıkta ses seda olmama hali. [*ing.* Absence of noise; *Fr.* Absence de bruit].

~ denizi, *astr.* Ay yüzeyinde görülen düzlüklerden birinin adı. [*ing.* Mare tranquillitatis, sea of tranquillity; *Fr.* Mer de la tranquillité].

~ konisi, Bir radyofarın üstünde uzanan koni biçiminde uzay hacmi; bu koninin içindeyken uçak, radyofardan gelen sinyallerin her birini alamaz. [*Fr.* Cône de silence].

sesteş*, i. ve s. ◘ **Sesdeş.**

seston, i. *Fr. seston.* Suda süspansiyon halinde bulunan veya su yüzünde yüzen canlı veya ölü elemanların tümü. [*ing.* Seston].

ses.üstü, b.s. § ❶ *Akışkanlar mek.* Hızı, ses hızından daha yüksek olan. [*ing.* Supersonic; *Fr.* Supersonique]; § ❷ Ses hızından daha yüksek hızlarla ilgili olan. *(Sesüstü hızlarla hareket eden bir cismin geçişiyle havada art arda meydana gelen dalgalanmalar, hareketli cismin arkasında kalır. Bu dalgaların enerjilerinin toplandığı yüzey, hemen hemen noktasal bir hareketli cisim için, bu hareketlinin o andaki konumunu tepe kabul eden bir konidir ve çarpma dalgasını meydana getirir).* [*ing.* Supersonic; *Fr.* Supersonique]. ☆ *Eşanl.* **süpersonik;** § ❸ *akust.* Sesle aynı yapıda, fakat kulak tarafından algılanmayacak kadar yüksek frekansta titreşim. [*ing.* Ultra sound; *Fr.* Ultrason, ultra-son]. ☆ *Eşanl.* **ültrason;** § ❹ *akust.* Frekansları 20 ile 10^6 kHz arasında kalan titreşimler için kullanılır. [*ing.* Supersonic; *Fr.* Ultrasonore]; § ❺ *fiz.* Bir billür ağı içindeki

elektronların, elektromagnetik salınımlar etkisiyle yaydığı, çok yüksek frekanslı *(10 milyon hertz'i aşkın)* titreşimler için kullanılır. *(Bu olay, Massachusettes Teknoloji Enstitüsünde Amerikalı Townes tarafından bir gökyakut billûrunda girişim yapan iki laser demetinin kesişmesi sırasında keşfedildi).* [*ing.* Hypersonic; *Fr.* Hyperson]. ☆ *Eşanl.* **hiperson**; § ❻ *hava.* ◘ **Hipersonik.**

~ **hızı,** *hava.* ◘ **Hız.**

ses.yakını, b.s. Gerek altında, gerek üstünde olsun, ses hızına yakın hızlar için kullanılır. [*ing.* Transonic, trans-sonic; *Fr.* Transsonique].

☆ *Eşanl.* **transsonik.**

~ **ray,** Gerçek atmosferde aerodinamik denemeler yapmak için, üzerine, ses yakını hızlarda hareket eden bir araba oturtulmuş ray. [*ing.* Transonic rail; *Fr.* Rail transsonique].

~ **tümsek,** Havanın akış hızını arttırmak için bir hava tünelinin deney odasına yerleştirilen profilli düzenek. *(Böylece bir hava tünelinde, sesyakını hızlarda doğabilecek olayları incelemek mümkün olur; bu tümsek bulunmadığı zaman, hava tüneli sesaltıdır).*

seş, i. *Fr. seiche* ◘ **Göl esnemesi.**

set[1]**,** i. *Ing.* § ❶ Ping-pong, tenis, voleybol v.b. oyunlarda maçın her bir bölümü. *(Teniste, bir set, 6 sayıdan /on beş, otuz, kırk, elli, avantaj ve set/, ping-pongda 21 sayıdan meydana gelir. Bir seti kazanmak için oyunculardan birinin diğerinden en az iki sayı fazla alması gerekir).* [*ing.* ve *Fr.* Set]; § ❷ *psik.* Bir kişide, daha önceki faaliyeti dolayısıyla, bilinçdışı olarak yerleşmiş bulunan tutum veya tavır. *(Kişi kendisine teklif edilen /meselâ algılanma, öğrenme gibi/ aynı tipten ödevlere, set sayesinde belli bir a priori ile, yani bir tecrübeyle yanaşır ve dolayısıyle, bu ödevleri daha kolayca gerçekleştirir).* [*ing.* ve *Fr.* Set]; § ❸ *sin.* Üzerinde filim çevrilen stüdyo düzlüğü. [*ing.* ve *Fr.* Set].

set[2]**,-ddi,** i. *Osm.* < *Ar. sedd.* § ❶ Suyun akıp etrafa yayılmasını veya toprağın kaymasını önlemek amacıyle yapılan kalın duvar. [*ing.* Dike, dam, rampart, fence, wall *(raised)*; *Fr.* Barrière, digue]; § ❷ Bulunulan yerden daha yüksekte kalan düzlük; § ❸ Yamaç, bahçe v.b.nin merdiven gibi kat kat düzleştirilmiş ve birer duvarla pekiştirilmiş basamaklardan her biri. [*ing.* Stone seat; *Fr.* Pierre angulaire]; ☆ *Eşanl.* **seki**; § ❹ Geçici önleyen engel. [*ing.* Barrier, obstacle; *Fr.* Barrière, obstacle]; § ❺*bayınd.* Bir akarsu yatağında kurulan ve suyu üzerinden bir örtü halinde akıtan engel; § ● *sil.* Bir ateşli silâhın namlusu içinde, iki yivi ayıran çıkıntı; § ❼ *esk.* Kapama, tıkama, örtme. [*ing.* ve *Fr.* Obstruction]; ⊙ ~ **li bahçe,** ◘ **Bahçe;** ⊙ ~ **li ırmak,** *coğr.* Ovadaki bir ırmağın sürüklediği kil, kum gibi parçacıkları yolu boyunca yatağının dibine, yanlarına yığması, böylece aktığı yeri, geçtiği ovadan daha yükseğe çıkarması olayı. *(Böyle ırmaklarda, akarsuyun yüzü, yanıbaşındaki ovadan birkaç metre kadar yüksekte olur. Bu durum ova için korkunç su taşkınlarının belirmesine yol açar);* ⊙ **alüvyon** ~ **i,** *jeom.* Alüvyonlu maddelerin bir akarsu yatağının veya gelgit kanalının kenarında yığışmasıyle meydana gelen tümsek: *Mendereslerin dışbükey kıyıları, alüvyon setlerinin arka arkaya oluşmasından meydana gelir);* ⊙ **binek** ~ **i (sekisi),** *inş.* ◘ **Binek;** ⊙ **buz** ~ **i,** *coğr.* ◘ **Buz;** ⊙ **dingil** ~ **i,** *tekn.* ◘ **Dingil;** ⊙ **düz** ~**,** *mim.* ◘ **Düz;** ⊙ **kademeli** ~ **ler,** ◘ **Kademeli;** ⊙ **potansiyel** ~ **i,** *fiz.* Her atomun çekirdeğini çeviren bu çekirdeğin protonlarından doğan elektrostatik alan. *(Bu alan, elektrik yüklü düşük enerjili taneciklerin çekirdeğe girişini veya çekirdekten çıkışını önler; fakat nötronlara etki yapmaz).* [*ing.* Potential barrier; *Fr.* Barrière de potentiel]; ⊙ **yassı çakıl** ~ **i,** *den.* Kıyıdan belli bir uzaklıkta oluşan yassı çakıl yığını: *Yassı çakıl seti, kıyı kordonlarının oluşmasına yardım eder.*

~ **çekmek,** *dey.* § ❶ Suyun akmasını, toprağın kaymasını önlemek için duvar yapmak, bentle önünü kapamak. [*ing.* To build a barrier or dyke; *Fr.* Élever une digue; barrer, fermer; obstruer, endiguer]; § ❷ *mec.* Bir işe engel olmak, bir hareketi önlemek: *Çocukların saygısızlıklarına set çekmelidir.* [*ing.* To prevent, to avoid, to stop; *Fr.* Mettre obstacle, faire obstacle].

~ **duvarı,** Toprak setleri tutmak için önlerine yapılan dayanma duvarı. Istinad duvarı. [*ing.* Cut-off wall; *Fr.* Mur de soutenement].

~ **düzlüğü,** Zeminden yüksek olan düzlükler. *(Evlerin üstünde düz olarak yapılmış damlara* **düz dam** *veya* **dam düzlüğü** *ve masaların üstündeki düzlüğe de* **masa düzlüğü** *veya* **satiha** *da denir).* [*Fr.* Plate-forme].

~ **gölü,** *jeom.* ◘ **Baraj gölü.**

~ **güverte,** *den.* Gemilerin pervane şaftı tünelinden doğan ambar hacmi kaybını karşılamak için, makine dairesinin gerisindeki ana güverteye verilen belirli yükseklikteki güverte. *(Bu tip gemilere set güverteli gemi denir).*

~ **güverteli gemi,** *den.* ◘ **Gemi.**

~ **kapağı,** *bayınd.* Barajlarda, toplanmış suyu tutan ve vanalarla kapatılan birçok deliği bulunan ahşap veya beton duvar.

~ **resifi,** *jeol.* Kıyı boyunca uzanan veya bir adayı çevreleyen, kıyıdan kanal biçiminde bir denizkulağı ile ayrılmış resif. [*ing.* Barrier reef; *Fr.* Récif-barrière].

setan, i. *Fr. cétane.* Formülü $C_{16}H_{34}$ olan doymuş hidrokarbon; 19°C'ta erir. [*ing.* Cetane; *Fr.* Dioctyle].

☆ *Eşanl.* **dioktil.**

~ **indisi,** İçten yanmalı motorlarda kullanılacak bir yakıtın ateşlenme yatkınlığını belirten nicelik.

set.are /setāre/, b. i. *Osm.* < *Fars. se,* üç + *tār,* tel. *müz. esk.* § ❶ Üç telli saz; § ❷ Düzen, uyum.

seteksonyum, i. *Fr. céthéxonium. ecz.* Karmaşık bir molekülden *(uzun bir ketil zinciri ile altı çevrimli doymuş bir alkol taşıyan dörtlü amonyum)* meydana gelen antiseptik. [*ing.* Cethexonium].

seten, i. ◘ **Saten.**

seter, i. *Ing. setter.* Uzun tüylü ingiliz av köpeği. [*Ing.* ve *Fr.* Setter].

setilik, s. *Fr. cétylique.* ◘ **Ketilik.**

setir[1]**,** i. ◘ **Setr.**

setir[2]**,** s. *Osm.* < *Ar. setr. esk.* § ❶ Örtülmüş, kapalı, gizli; § ❷ *mec.* Namuslu, temiz. [*ing.* Covering, protecting, covered, concealed; *Fr.* Action de couvrir, de voiler, de cacher, camouflage, dissimulation].

setire, s. *esk.* § ❶ **Setir**'in dişili; § ❷ i. Örtü. [*Ing.* Veil *(woman)*, cover].

setliç, i. *Alm. sedlitz. (Çekoslovakya'da Sedlitz köyünün adından).* § ❶ Iç sürdürücü bir madensuyu. [*ing.* Sedlitz; *Fr.* Eau de sedlitz]; § ❷ İçine karbonat katılarak köpürtülmüş limonata.

setr (setir), i. *Osm.* < *Ar. setr. esk.* örtme, kapama, gizleme.

~ **etmek,** *esk.* Örtmek, gizlemek.

setre /setre/, i, *Osm.* < *Ar. setr. esk.* Eskiden giyilen, düz yakalı, önü ilikli bir çeşit ceket. [*ing.* Old-fashioned form of frock-coat; *Fr.* Jaquette].

setrî /setrī/, i. *Osm.* < *Ar. setr,* örtme ve *-i,* aitlik eki. *esk.* Setre.

setrî.avret, b. i. *Osm.* < *Ar. setr.* + *Fars. avret. esk.* Ayıp yerlerini örtme. [*ing.* A covering of one's private parts].

settar /settār/. s. *Osm.* < *Ar. setr. esk.* § ❶ Örten. [*ing.* Who habitually covers or veils; *Fr.* Qui couvre, qui cache, qui voile]; § ❷ Tanrı'nın sıfatlarından biri. *(«Kullarının ayıplarını örterek yüzlerine vurmayan» anlamına gelir).* [*ing.* God; *Fr.* Dieu]; § ● I. */Abdüssettar'dan kısaltılarak/.* Erkek adı.

setter, i. *Ing. zool.* ◘ **Seter.**

Seul, öz. i. Güney Kore'nin başkenti. [*ing.* Seul; *Fr.* Séul].

seva /sevā/, s. *Osm.* < *Ar. esk. (ikisi)* Bir olma, beraberlik, eşitlik, denklik. [*Ing.* Equal, like, equality, another, all else].

sevab, i. ◘ **Sevap.**

sevabık /sevābık/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sābıka. esk.* Geçmiş şeyler, geçmiş durum ve olaylar, geçmişte işlenmiş suçlar.

sevabit /sevābit/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sābite. esk.* Gezegen olmayan, yerinde duran gökcisimleri, yıldızlar.

sevad /sevād/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Karalık, karartı; § ❷ Karanlık; § ❸ Yazı, karalama; § ❹ Uzaktan karartı halinde görünen sürü veya kalabalık; § ❺ Bir şehrin çevresinde bağ, bahçe ve ağaç kalabalığından dolayı karartı halinde görülen yer; § ❻ s. Kara.

sevad.han /sevād-hān/, b. s. *Osm.* < *Ar. sevād* + *Fars.h ān. esk.* Yazı okuyabilen. [*Ing.* Who can read a writing, reader of a book].

sevafil /sevāfil/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sāfil. esk* Alçak, aşağılık kimseler.

sevahil /sevāfil/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sāhil. esk.* Kıyılar, sahiller. [*Fr.* Côtes, littoral].

sevahir /sevāhir/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sāhire. esk.* Büyücü kadınlar.

sevai /sevāi/, i. *Osm.* < *Ar. kıyf. esk.* Osmanlı devletinde dokunan bir ipekli kumaş türü. *(Telli olarak dokunmuş olanına telli sevai denirdi).* [*Ing.* A kind of silk dress material].

~ **kuşak,** *kıyf. esk.* Sevaiden yapılan kuşak. *(Düğünlerde gelinin beline babası, amcası, dayısı gibi yakınları tarafından bağlanırdı).*

sevaim /sevā'im/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sai'ime. esk.* § ❶ Başıboş olarak çayıra salıverilen hayvanlar, otlak hayvanları; § ❷ Zekâtının verilmesi gereken koyun, keçi, sığır, deve gibi çift tırnaklı hayvanlar.

sevakıb /sevākıb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sākıbe. esk.* Parlak yıldızlar. [*Ing.* Shiny stars].

sevakıt /sevākıt/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sākıt. esk.* Düşükler, düşmüşler.

sevaki /sevāki/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sākiye. esk.* Su arkları, su dolapları. [*Ing.* Irrigation ditches].

sevakin /sevākin/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sākin. esk.* § ❶ Oturanlar; § ❷ Atmayan damarlar.

sevalif /sevālif/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sālif* > *sālife. esk.* Geçmişler.

sevalis /sevālis/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sālise. esk.* Üçüncüler.

sevam, ç. i. *Osm.* < *Ar. sāmme* > *sevāmm. esk.* Zehirli hayvanlar.

sevani /sevāni/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sāniye. esk.* § ❶ Saniyeler; § ❷ Ikinci derece şeyler.

sevanih /sevānih/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sānih. esk.* Içe doğan şeyler.

sevap.-bı /sevāp/, i. *Osm.* < *Ar. sevāb.* § ❶ Hayırlı bir davranışa karşılık Tanrı tarafından verileceğine inanılan mükâfat. [*Ing.* God's reward for a pious act or good conduct on earth; *Fr.* Récompense donnée par dieu pour une bonne œuvre]; § ❷ Tanrı tarafından mükâfatlandırılacağına inanılan hayırlı davranış. [*Ing.* Meritorious in God's sight, that entitles to future reward; *Fr.* Bonne œuvre, œuvre pieuse]; ⊙ **sevaba girmek (**~ **işlemek,** ~ **kazanmak),** *dey.* Hayırlı davranışından ötürü Tanrı'nın mükafatını haketmek. [*Ing.* To acquire merit in God's sight; *Fr.* Faire du bien, faire une œuvre qui mérite a récompense divine].

~ **etmek,** Hayırlı bir davranışta bulunmak. [*ing.* To do a good act, to live virtuously; *Fr.* Faire œuvre pie].

sevati /sevāti/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sātı. esk.* Yükselip, ortaya çıkan şeyler.

sevatir /sevātir/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sātūr*'dan. *esk.* Satırlar, büyük bıçaklar.

sevayi, i. Şarka mahsus ipekli ve sırmalı bir çeşit kumaş. *(Avrupa'da yapılan taklidlerine yalancı sevayi veya yalancı telli denir).*

sevb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Giyecek şey, elbise; § ❷ Bez. [*Ing.* Garment, robe, piece of cloth, burial-shroud].

sevda /sevdā/, i. *Osm.* < *Ar. sevād.* § ●

Kuvvetli sevgi, aşk. [*ing.* Love, passion, intense longing, strong wish or desire; *Fr.* Amour, désir ardent]; § ❷ Melankoli, karasevda: *Sevdaya tutulmak;* § ❸ Aşırı istek, emel, tutku; § ❹ Kadın adı; § ❺ *esk.* Kara *(renk);* § ❻ Eskiden insanın yaradılışında var olduğu kabul edilen dört hılttan biri; ⊙ **~ sına düşmek,** *dey.* Bir şeyi yapmak veya ele geçirmek için büyük istek duymak; ⊙ **~ ya düşmek (başına ~ gelmek),** *dey.* Aşık olmak; ⊙ **~ ya salmak,** *dey. (Birini)* Kendisine âşık etmek; ⊙ **~ yı sarmak,** *dey. (birine veya bir şeye), dey.* Aşırı sevgi duyarak gözü ondan başkasını görmemek; ⊙ **bir ~ dan vaz geçmek,** *dey.* Bir niyet veya arzusundan vaz geçmek; ⊙ **gözünü ~ bürümek,** *dey.* Sevdiğinden başka bir şey düşünmez olmak; ⊙ **kara ~,** ◘ Karasevda.

~ çekmek, *dey.* (birini) Delice sevmek. [*ing.* To be deeply in love; *Fr.* Aimer, s'éprendre, être amoureux].

~ (sevgi) geçer yalan olur, sonra sokar yılan olur, *at.* Sevda etkeni sevgilileri önce kaynaştırır; bir süre sonra söner. Öyle ki başta en büyük mutluluk kaynağı sayılırken, sonra en büyük rahatsızlık etkeni olur.

sevdalanmak, nsz. f. § ❶ Aşık olmak, sevdaya düşmek. [*ing.* To fall in love; *Fr.* Tomber amoureux, s'éprendre, s'amouracher]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Bir şeye gereğinden fazla eğilimi olmak, bağlanmak: *Kitaplara sevdalanma.*

sevdalı, s. ve i. § ❶ Sevdaya tutulmuş, tutkun. [*ing.* Madly in love; *Fr.* Amoureux, -euse]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Bir şeye gereğinden fazla düşkünlük gösteren, eğilim duyan. [*ing.* Loving, passionately fond of; *Fr.* Amoureux de, passionné pour]; § ❷ i. Yolsuz bir kadının, paralı dostundan ve belâlısından ayrı olarak sırf sevdiği için görüştüğü âşığı. [*ing.* Lover; *Fr.* Amant, bonami].

sevdavi /sevdâvî/, s. *esk.* § ❶ Sevda ile ile ilgili, sevdaya ilişkin. [*ing.* Amorous; *Fr.* Amoureux,-euse]; § ❷ Meraklı, kuruntulu, melankolik. [*ing.* Melancholic, atrabilious].

sevdazede, s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars.* Sevdalı. [*ing.* In deep love, melancholic].

sevdiceğim, i. «*Sevgilim*» anlamında kullanılır.

sevdirmek (-i, -e), f. Sevmesini sağlamak: *Çocuklara okulu sevdirmeli.* [*ing.* To gain sympathy or affection; *Fr.* Faire aimer].

sevecen*, s. < *sevmek.* Acıyarak ve koruyarak seven. [*Osm.* Şefkatli, müşfik; *Fr.* Affectueux,-euse, tendre].

sevecenlik,-ği, i. Acıyarak ve koruyarak sevme. [*Osm.* Şefkat].

sevgend, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ant, yemin. [*ing.* Oath, swearing].

sevgi*, i. < *sevmek.* Insanı bir şeye veya kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu, eğilim: *Yurt sevgisi, Evlât sevgisi. Aile sevgisi.* [*Osm.* Aşk, muhabbet; [*ing.* Love, affection; *Fr.* Amour].

sevgili, s. § ❶ Kendisine büyük bir şefkat ve bağlılık hissi duyulan. [*ing.* Beloved, dear, darling; *Fr.* Aimé, cher]; § ❷ Beğenilen, hayranlık duyulan *(kimse).* [*ing.* Lovable; *Fr.* Aimable, chérissable]; § ❶ i. Aşkla sevilen kimse; § ❹ *esk.* Dost,

sevi, i. *esk. T.* Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu. [*ing.* Love, affection, compassion; *Fr.* Amour].

☆ *Eşanl.* **aşk.**

sevici, i. < *sevmek.* Erkek yerine kadınla sevişmek sapkısında bulunan kadın; homoseksüel kadın. [*Osm.* Sahhaka, sehhaka; *ing.* Lesbian; *Fr.* Lesbien,-enne, tribade, femme homosexuelle].

sevicilik,-ği, i. *patol.* Kadın homoseksüelliği. *(Kinsey'e göre sevicilik, bazen normal cinsel eğilime veya iki cinse de yakınlık duymaya yönelen geçici bir cinsiyet sapıklığıdır. Bununla beraber, bazı vakalarda gerçek bir sapıklıktır ki, buna safizm adı verilir).* [*ing.* Lesbianism, Sapphism; *Fr.* Homosexualité féminine, tribadisme, saphisme].

seviğ, s. Sevgide üstün tutulan.

sevik, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kavut, kavrulmuş un ile yapılan yol azığı.

sevilmek, nsz. f. Sevmek işine konu olmak: *Çalışkan insanlar her yerde sevilir.* [*ing.* To be loved, to be liked or desired, to be lovable, to be fondled or caressed, to be popular; *Fr.* être aimé, être aimable].

sevim, i. < *sevmek.* § ❶ Bir şey veya kimsede bulunan ve o şey veya kimseyi başkalarına sevdiren özellik. [*ing.* Love, affection, affability, charm; *Fr.* Sympathie, tendresse, charme]; § ❷ *esk* Sevgi; § ❸ Kadın adı.

sevimli, s. *(canlılar hk.)* Hoşa giden, çekici: *Sevimli bir çocuk. Şu kuzu ne sevimli şey!* [*Osm.* Şirin; *ing.* Lovable, affable, genial, charming; *Fr.* Aimable, charmant, affable].

sevimlilik,-ği, i. Sevimli olma hali. [*ing.* Amiability; affability; *Fr.* Amabilité, affabilité].

sevimsiz, s. § ❶ *(Daha çok canlılar hk.)* Hoşa gitmeyen, hoşnutsuzluk yaratan: *Sevimsiz bir yüz. Burası bana pek sevimsiz geldi,* [*ing.* Unattractive, unlikable; *Fr.* Antipathique, désagréable, déplaisant,-ante]; § ❷ Kimseyle uyuşamayan, anlaşamayan.

sevimsizlik,-ği, i. Sevimsiz olma hali.

sevinç, i. < *sevinmek.* § ❶ Hayalî veya gerçek bir şeye sahip olmaktan duyulan hoşnutsuzluk. [*Osm.* Sürur; *ing.* Joy, pleasure, delight; *Fr.* Joie, allégresse]; § ❷ Kuvvetli hoşnutluk belirtisi; bu hoşnutluktan duyulan keyfin büyük bir coşkunlukla dışa vurulması. [*ing.* Joy, gladness, cheerfulness; *Fr.* Joie, allégresse]. ☆ *Eşanl.* **neşe;** § ❸ Kadın.

~ denizi, *astr.* Ay yüzeyinde görülen düzlüklerden birinin adı. [*ing.* Sea of serenity; *Fr.* Mer de la sérénité]

~ gözyaşı, *dey.* Sevincinden ağlama, [*ing.* Fear of joy].

sevinçli, s. Sevinci olan ve sevinç veren: *Sevinçli bir yüz. Sevinçli bir haber.* [*ing.* Joyful; *Fr.* Joyeux,-euse].

sevindirmek (-i), f. *(Birinin)* Sevinmesine yol açmak, sevinmesini sağlamak, hoşnut etmek: *Bu haber bizi sevindirdi.* [*ing.* To please; *Fr.* Faire plaisir, réjouir].

sevinmek (-e), f. *esk. T.* Sevinç duymak: *Bu habere pek sevindim.* [*ing.* To be glad, to be pleased, to be happy, to rejoice *(at); Fr.* Se réjouir, jubiler].

sevir,-vri, i. *Osm.* < *Ar. sevr. esk.* Öküz, boğa. [*ing.* Bull].

Sevir,-vri, öz. i. *Osm.* < *Ar. sevr. esk. astr* Boğa burcu. [*ing.* The constellation Taurus; *Fr.* Taureau].

sevişmek, ortaklş. f. § ❶ Birbirini sevmek. [*ing.* To love or caress one another; *Fr.* S'aimer]; § ❷ Aşk yapmak. [*ing.* To make love, to like one another, to be good friends; *Fr.* Faire l'amour, s'aimer].

seviy, s. *Osm.* < *Ar. seviyy. esk.* § ❶ Düz, doğru; § ❷ Bir, eşit, denk, birlik.

seviye, s. **Seviy**'in dişili.

seviye, i. *Osm.* < *Ar. seviyy* > *seviyye.* § ❶ Bir şeyin başka bir şeye veya şeylere kıyasla bulunduğu yükseklik derecesi. [*ing.* Level; rank, degree; *Fr.* Niveau]. ☆ *Eşanl.* **düzey;** § ❷ *esk.* Beraberlik, eşitlik. [*Ing.* Equality *(social),* standing]; § ❸ Düzlük, doğruluk; ⊙ **aerodrom ~ si,** ◘ **Aerodrom rakımı;** ⊙ **atomik enerji ~ si,** *fiz.* ◘ **Atomik;** ⊙ **bir enerji ~ nin istatistik ağırlığı,** *nükl.* Bir fizik sisteminin aynı iç enerjiye taşıdığı farklı kuvanta hallerinin sayısı. *(Enerji seviyelerinin istatistik ağırlıkları, birbirine benzer birçok fizik sisteminin davranışını belirten istatistik kanunlarında büyük bir rol oynar);* ⊙ **çalışma ~ si,** *hava.* ◘ **Çalışma;** ⊙ **donma ~ si,** *hava.* ◘ **Donma;** ⊙ **elektrik ~ si,** Bir noktadan başka bir noktaya elektrik akımı gitmesine yol açan hal; ⊙ **enerji ~ si,** *nükl.* Bir atomun durumunu niteleyen iç enerjinin değeri. [*Ing.* Level of energy; *Fr.* Niveau d'énergie]. ☆ *Eşanl.* **enerji basamağı;** ⊙ **fiyat ~ si,** *ikt.* ◘ **Fiyat;** ⊙ **gelişme ~ si,** *psik.* ◘ **Gelişme;** ⊙ **hayat ~ si,** *sosy.* ◘ **Hayat²;** ⊙ **hayat ~ si,** *ikt.* ◘ **Yaşama düzey'i;** ⊙ **hidrostatik ~** *fiz.* ◘ **Hidrostatik** ⊙ **karşılaştırma ~ si,** *hava.* ◘ **Karşılaştırma;** ⊙ **performans ~ si,** *deneysel psik.* ◘ **Performans;** ⊙ **sıcaklık ~ si,** Bir noktadan başka bir noktaya ısıl erkenin gitmesine yol açan hal.

~ göstergesi, *term.* ◘ **Gösterge.**

~ hattı, ◘ Hat.

seviyeli, s. § ❶ Seviyesi /.../ olan [*ing.* Levelled; *Fr.* A niveau, de niveau]; § ❷ *mec.* Başka şeylere veya kişilere göre yüksek bir düzeyde bulunan, değer aşaması başkalarından yüksek olan *(şey veya kimse); Seviyeli bir toplantı.* [*ing.* Of good standing; *Fr.* Bien posé, estimé,-ée].

seviyen, z. *esk.* § ❶ Bir düziye; § ❷ Eşit olarak, hep aynı olmak üzere.

seviyesiz, s. *mec.* Seviyesi düşük, bayağı, âdi.

seviyet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eşitlik. denklik.

sevk,-kı, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Sürme, gönderme, götürme. [*ing.* Driving, urging, inciting, a sending, shipping; *Fr.* Action de mener, de pousser, de faire marcher]; § ❷ *esk.* Askerî kuvvetlerin harekâtını düzenleme sanatı, strateji; § ❸ Dürtü, itici sebep.

~ barutu, *sil.* Ateşli silâhlarda, mermiyi ilk hızla uzak mesafeye atabilecek enerjiyi sağlayan barut.

~ beyannamesi, *demir.* ◘ **Beyanname.**

~ çemberi, *sil.* Topçu mermilerinin çelik gövdeleri çevresine takılan çember.

~ etmek, Göndermek, yollamak, sürmek. [*ing.* To drive, impel; *Fr.* Mener, pousser].

sevketme, i. Bir yerden diğer bir yere gönderme, yollama. [*ing.* Shipment, consign ment, transmittal].

sevki.tabiî /sevkıtabiî/, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* içgüdü. [*Ing.* Instinct, impulse; *Fr.* Instinct, voix de la nature].

sevkiyat,-tı /sevkıyât/, i. *Osm.* < *Ar. sevkıyyât.* § ❶ Gönderme işi; § ❷ *esk.* Silâhlı kuvvetlerde, personel, silâh, araç, yiyecek ve öteki gerekli ikmal maddelerinin, stratejik veya taktik amaçlarla, bir yerden başka bir yere çeşitli ulaştırma araçlarıyle gönderilmesi. [*ing.* Dispatch of troops, consign ment of goods; *Fr.* Expéditions militaires].

sevkülceyş (sevkulceyş), b. i. *Osm.* < *Ar. sevk,* gönderme + *ceyş,* asker. Ordu birliklerinin hazır bulunması gereken yerleri kararlaştırıp bu birlikleri oralara yürütme işi ve bu işi inceleyen bilim. [*ing.* Strategy; *Fr.* Strategie]. ☆ *Eşanl.* **strateji.**

sevm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Satılık bir şeye değer biçme; § ❷ *huk. esk.* Satış akdinde satıcının satım veya alıcının alım isteği. [*ing.* An asking, offering or setting a price, a price asked, a set price].

sevmek (-i), f. *esk. T. sebmek.* § ❶ Sevgisi olmak; şefkat ve bağlılık duymak: *Yurdunu sevmek. Anasını sevmek.* [*ing.* To love; *Fr.* Aimer]; § ❷ Birinin sevdasını çekmek; aşk ile bağlanmak, gönül vermek: *Bunlar birbirini severek evlendiler.* [*ing.* To be in love; *Fr.* Aimer]; § ❸ Çokça hoşlanmak; beğenmek: *Çiçekler sevmek. Yol yürümesini sevmek. Açık renkleri sevmek.* [*ing.* To like; *Fr.* Aimer]; § ❹ Okşamak: *Gel çocuğum, seni biraz seveyim.* [*ing.* To caress, to pet, to fondle; *Fr.* Caresser]; § ❺ *(Bitki hk.)* Bağlanmak. [*Fr.* Aimer, éprouver de l'attachement]; ⊙ **gözünü sevdiğim,** *dey.* ◘ **Göz;** ⊙ **gözünü seveyim,** *dey.* ◘ **Göz;** ⊙ **sev beni, seveyim seni,** *at.* Sevgi karşılıklı olur. Sen beni seversen ben de seni severim. ☆ *Eşanl.* **«say beni, sayayım seni; ⊙ sev seni seveni hâk ile yeksan ise,, sevme seni sevmeyeni Mısır'a sultan ise,** *at.* Toplumdaki yeri ne kadar değersiz olursa olsun, seni seveni sev. Toplumdaki yeri ne kadar yüksek olursa olsun, seni sevmeyeni sevme; ⊙ **sevenin kuluyum (kulu ol), sevmeyenin sultanı,** *at.* Sizi sevenlere kul gibi hizmet ediniz. Sevmeyenlere yüz vermeyiniz, yüksekten bakınız; ⊙ **sevip (sevişip) dostuna, boşanıp kocana varma,** *at.* Bir kadın, töre dışı seviştiği kimseye varmama-

lıdır. Çünkü bu adam kendisi gibi başkasıyla da sevişti, ya da sevişir diye kadına karşı içinde sürekli bir şüphe taşır. Bu da evlenenler için geçimsizlik kaynağı olur. kadın, boşandığı kimse ile yeniden evlenmemelidir. Çünkü boşanmanın nedeni olan eski anlaşmazlık yeniden baş gösterir; ◉ **sevsinler**, *dey.* Sevilmeyen, hoşa gitmeyen bir davranışta bulunan kimse için alay yollu söylenir. [*Ing.* How nicel *(said sarcastically)*].

sevr, ◘ **Sevir.**

sevret, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Öfke, kızgınlık; § ❷ Saldırı, dövüş; § ❸ Baskı, hâkimiyet, zorbalık; § ❹ Zehir, şarap, soğuk v.b.'nin keskinliği, sertliği; § ❺ Şarap kızgınlığı; § ❻ Ateşlilik.

sevsen, i. *Osm.* < *Ar. bot. esk.* Süsen.

sevvab /sevvâb/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. sev. esk.* Elbise satan *(kimse)*, elbiseci.

seyadet, i. ◘ **Siyadet.**

seyadetlü, s. ◘ **Siyadetlü.**

seyahat /seyahât/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Özellikle, uzak yerleri dolaşıp görmek amacıyla yapılan yolculuk, gezi. [*Ing.* Journey, trip, voyage, expedition, tour, run; *Fr.* Voyage, excursion; § ❷ *masonluk.* Mason derneğine girmek ve bulunduğu dereceden daha yükseğine çıkmak isteyenlerin tabi tutulduğu sınavlar. [*Fr.* Voyage]; ◉ **gidiş dönüş** ~ i. *hava.* ◘ Gidiş.

~ **acentası**, *tur.* Seyahat işlerinde aracılık yapan ticarî kuruluş. *(Tek kişilik veya grup halinde seyahatler düzenleyerek turizmi kolaylaştırır; ayrıca yolculara oteller ve taşıt araçları arasında bağlantı sağlar).* [*ing.* Travel agency, travel bureau; *Fr.* Agence de voyages].

~ **belgesi**, *ikt.* ◘ **Pasaport.**

~ **bursu**, *tur.* Genel olarak bir yönetmelikle belirtilen şartlara uygun olarak masraflarının tümünü veya bir bölümünü karşılamak üzere inceleme seyahati yapmaya hak kazanan kimsenin yararlanabileceği malî yardım.

~ **çeki**, *tur.* Ülkesinde veya dış ülkelerde yapacağı seyahat süresince masraflarını karşılamak üzere bir turiste verilen ödeme belgesi. *(Bu belgelerden bazıları hamiline, çalınmaları halinde bile kesin ve tam garanti veren banka kurumları veya kendilerine bu belgeleri çıkarma hakkı tanınmış seyahat acentaları tarafından verilir).* ◘ **Çek.**

~ **etmek**, Yolculuk yapmak, uzak yerleri gezip dolaşmak. [*ing.* To travel; *Fr.* Voyager].

~ **hürriyeti**, *huk.* Kişinin yurt içinde ve yurt dışında istediği zaman ve şekilde gezme ve yerleşme özgürlüğü. [*Ing.* Liberty of journey; *Fr.* Liberté de voyage].

~ **kitapları**, 1840'dan beri basılmaya başlayan ve yolcuların gidecekleri, geçecekleri yerleri edebî bir lisanla anlatan, görülecek yerleri, eski eserleri, otelleri, lokantaları, eğlence yerlerini ve daha banka, posta, gar ve taşıtlarını gösteren bol resimli seyahat rehberleri. [*Ing.* Guide; *Fr.* Itinéraire].

~ **satış bürosu**, *tur.* Bir seyahat acentasından başka bir ticarî firma *(banka, büyük mağaza, gazete, radyo istasyonu v.b.)* gibi bir ticarî firma çerçevesi içinde seyahat imkânı sağlamakla görevli daire. [*ing.* Travel department; *Fr.* Service de vente de voyages].

seyahatname /seyâhatnâme/, b.i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars.* Bir kimsenin gezdiği yerlerde gördüklerini yazarak meydana getirdiği eser. [*Ing.* Book of travels; *Fr.* Livre de voyage, relation de voyage].

☆ *Eşanl.* **gezi hatıraları kitabı.**

seybertit.-ti, i. *(Amerikalı mineralog H. Seybert'in adından). min.* Doğal demir, magnezyum ve alüminyum silikat; klintonit grupundandır ve serpantinli kireçtaşları içinde bulunur. [*Ing.* ve *Fr.* Seybertite].

seyek /se.yek/, i. *Osm.* < *Fars. se*, üç + *yek*, bir. Tavla oyununda zarlardan birinin üçlü, öbürünün birli gelmesî. [*Ing.* Three and one].

seyelân /seyelân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Akma, akıntı. [*Ing.* A flowing, streaming, an incursion spreading over a country, pour, flow, flux; *Fr.* Action de couler, écoulement]; § ❷ *coğr.* ◘ **Sellenme**; § ❸ *fiz.* ◘ **Akı**; § ❹ *vet.* Hayvanların burun deliklerinden değişik nitelik ve kıvamda marazî bir maddenin çokça akması.

seyf, i. *Osm.* < *Ar. seyf. esk.* Kılıç. [*Ing.* Sword].

seyfî /seyfî/, s. *Osm.* < *Ar. seyf. esk.* § ❶ Kılıçla veya askerlikle ilgili. [*ing.* Pertaining to the sword, pertaining to the military or naval service; *Fr.* Relatif à l'épée]; § ❷ Kılıç biçiminde olan; § ❸ i. */Seyfî şeklinde/* Erkek adı.

~ **kolu**, *tasav.* Fütüvvet kuruluşlarındaki kollardan birinin adı. *(Bu kolun mensupları, kılıç kuşanır; savaşa, gereken yerde çarpışmaya girişecek nitelikte yetiştirilirdi.)* ◘ **Fütüvvet.**

Seyhan, öz. i. *esk. Saros.* Uzunyayla'nın güney batısından doğup Akdeniz'e dökülen, 850 km. uzunluğunda bir ırmak.

seyid, i. ◘ **Seyit.**

seyide, seyyide, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Muhterem, saygıdeğer kadın. [*ing.* Lady; *Fr.* Dame]; § ❷ Prenses, kraliçe. [*Ing.* Princess; *Fr.* Princesse]; § ❸ Hz. Muhammed'in soyundan kadın. [*Fr.* Dame, descendante du Prophète Muhammed]; § ❹ Kadın adı.

seyir,-yri, i. *Osm.* < *Ar. seyr.* § ❶ Yürüme, yürüyüş, gidiş. [*ing.* A moving in a course, going along, progress, motion; *Fr.* Marche]; § ❷ Bir yerden başka bir yere gitmek üzere yola çıkma, yolculuk, sefer. [*Ing.* Excursion, travel, voyage; *Fr.* Voyage]; § ❸ Eğlenmek amacıyla bakma, hoşlanarak bakma. [*Osm.* Temaşa; *Ing.* A looking on, seeing any spectacle or action]; § ❹ Seyredilmeye değer, eğlendirici şey. [*ing.* Show, spectacle; *Fr.* Spectacle]; § ❺ *mec. (Bir şeye)* Katılmama, karışmama; § ❻ *ida. esk.* Osmanlı devletinde gemi işleten bir kuruluşun adı. ◘ **Denizcilik bankası**; § ❼ *müz.* Türk musikisinde makamların karakteristik gidişi, gelişmesi; § ❽ *den.* Bir geminin kendi tahrik kuvveti ile hareket halinde bulunması. *(Seyir hali)*; ◉ ~ **e çıkmak**, Yürüyüşe çıkmak, gezinti yapmak. [*ing.* To go for a walk or ride, to make an excursion]; ◉ ~ **e elverişsizlik**, *den. (Gemi hk.)* § ❾ Fena bakım-tutum, yetersiz onarımlar veya denizde meydana gelen bir olay sebebiyle seyrüseferin olağan tehlikelerine karşı koyacak şekilde donatıldığı kabul edilemeyecek durumda bulunma; § ❿ *esk.* Deniz üzerinde bir noktadan başka bir noktaya gitmek için izlenmesi gereken elverişli yolu belirtmek, herhangi bir zamanda parakete bildirmekte veya kerterizler yardımıyle bulunan noktayı belirtmek ve tehlikeli mıntakalardan korunarak geçmek usullerinden bahseden bilim; ◉ ~ **ü süluk**, *tasav.* Tarikata giren kimsenin *(salik)* gerçek varlığa ulaşması için yaptığı manevî yolculuk; ◉ **aykırı** ~, *den.* ◘ **Aykırı**; ◉ **birlikte** ~, *den.* ◘ **Birlikte**; ◉ **elektronik yardımcılarla** ~, *den.* ◘ **Elektronik**; ◉ **görerek** ~, *demir.* Makinistin çıplak gözle gördüğü yol parçası içinde treni durdurabileceği bir hızla ilerleme. *(Görerek seyir, kapalı bazı işaretler /semafor v.b./ geçildikten sonra veya kestane fişeğinin patladığı hallerde uygulanır).* [*Fr.* Marche à vue]; ◉ **görüş alanında** ~, *demir.* ◘ **Görüş**; ◉ **kılavuz** ~ **i**, *den.* ◘ **Kılavuz**; ◉ **kolay** ~, *den.* ◘ **Kolay**; ◉ **orsa** ~, *den.* ◘ **Orsa**; ◉ **tip** ~, *demir.* Bir yandan düzenli yakıt tüketimini *(elektrikli çekimde şiddetin sınır değerini)*. öbür yandan trenin tonajını, hattın profilini v.b. gözönüne alarak incelenen ve hız grafiğiyle seyir programının hazırlanmasına yarayan tren hareket modeli. [*Fr.* Marche type].

~ **akçesi**, *mal. esk.* Osmanlı devletinde, yeniçeri ocağına yeni girenlere ödenen ücret.

~ **altitüdü**, *hava.* Bir uçuşun büyük bir kısmında muhafaza edilen altitüt. [*Ing.* Cruising altitude; *Fr.* Altitude de croisière].

~ **belgesi**, *den.* Bir sınıflandırma kurumu tarafından onarımdan çıkan bir gemiye verilen ve geminin seyir edilebilecek durumda bulunduğunu ve şirketin kayıt defterinde daima birinci sınıf nitelikte kayıtlı olduğunu gösteren belge. [*Ing.* Certificate of navigability; *Fr.* Certificat de navigabilité, certificat de maintien de cote].

☆ *Eşanl.* **kod muhafaza belgesi.**

~ **cetveli**, *den.* ◘ **Cetvel.**

~ **denemesi**, *den.* ◘ **Deneme.**

~ **edebîlme hali**, *den.* Bir geminin tasarlanan sefer için mürettebatının tamam olması, normal deniz tehlikelerine dayanabilecek ve yükünü tam bir emniyette taşıyabilecek halde bulunması. [*Ing.* State of navigability; *Fr.* État de navigabilité].

~ **etmek**, ◘ **Seyretmek.**

~ **fenerleri**, *den.* ◘ **Fener.**

~ **hızı**, *hava.* Bir uçuşun büyük bir kısmında muhafaza edilen ortalama hız. [*Ing.* Cruising speed; *Fr.* Vitesse de croisière].

~ **işareti koyma**, *den.* ◘ **İşaret.**

~ **jurnali**, *huk.* ◘ **Gemi jurnali.**

~ **subayı**, *den.* Köprü üstünde görevli ve kumandana yardımcı subay.

~ **vardiyası**, *den.* Seyir halindeki bir gemide nöbet görevi. *(Geminin her an harekete hazır bulundurulması gereken durumlarda ve gemi limana vardıktan sonra seyir vardiyasına devam edilir).*

seyirci, i. § ❶ Bir olaya gözleriyle tanık olan kimse. [*ing.* Spectator; *Fr.* Spectateur, -trice]; § ❷ Bir gösteriyi takip eden *(kimse)*; § ❸ Eğlenmek için bakan kimse: *Tiyatroda seyirciler.* [*ing.* Spectator; *Fr.* Spectateur,-trice]; § ❹ *sin.* Filmi seyreden, sinemaya giden kimse. [*ing.* Cinemagoer, moviegoer, member of the audience; *Fr.* Spectateur,-trice].

~ **kalmak**, *dey.* Bir olay karşısında hiç bir tepki göstermeyerek işe karışmamak. [*Ing.* To be a mere spectator; *Fr.* Ne pas intervenir, ne pas se mêler].

~ **mektubu**, *sin.* Bir yıldızın hayranlarının gönderdiği mektup. [*Ing.* Fan mail; *Fr.* Courrier des admirateurs].

seyir.hane /seyir-hâne/, b.i. *Osm.* < *Ar. sâyis* > *seyis* + *Fars. hâne. esk.* § ❶ Soylu bir kişinin seyahat sırasında yanında taşıdığı eşya. [*ing.* Baggage of a prince or grandee *(when traveling)*; § ❷ *(Geniş anl.)* Seyahat eşyası taşıyan beygir. [*ing.* Sumpterhorse, pack-horse].

~ **beygirl**, *(Geniş anl.)* Seyahat eşyası taşıyan beygir. [*Ing.* Baggage horse].

~ **parası**, *ask. esk.* Yeniçerilerin, savaşa giderken eşyalarını yükleyecekleri atları sağlayabilmek için oda sandığından aldıkları para.

seyirlik.-ği, i. Gözü, dikkati çeken her şey. [*ing.* ve *Fr.* Spectacle].

~ **oyun**, *ed.* Tiyatro, kukla, karagöz gibi gözü hoşlandıran oyun. [*Osm.* Temaşa oyunu; *Fr.* Pièce à spectacle].

seyis, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ata bakıp tımar eden kimse. [*Ing.* Groom, horse keeper; *Fr.* Palefrenier].

seyislik.-ği, i. Ata bakma işi, at bakıcılığı.

seyit.-di, i. *Osm.* < *Ar. seyid* veya *seyyid.* § ❶ Bir topluluğun ileri gelen kişisi, efendi. [*Fr.* Seigneur]; § ❷ Hz. Muhammed'in soyundan olan kimse. [*Fr.* Descendant de Mahomet]; § ❸ Erkek adı.

seyl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sel. [*Ing.* Torrent flood, inundation]; § ❷ *mec.* Şiddetle gelen şey.

seylâb, i. ◘ **Seylâp.**

seylâbe /seylâbe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sel suyu, sel halinde akan su. [*Ing.* Flood, torrent; *Fr.* Torrent, l'eau d'un torrent].

Seylan, öz. i. *coğr.* Hindistan'ın güneyinde bir adadan meydana gelen bağımsız bir ülke. Yüzölçümü 65.000 km², başkenti *Colombo*'dur. [*Ing.* Ceylon; *Fr.* Ceylan].

~ **dili**, *dilb.* Seylanda bugün konuşulan resmî dil. Pali diliyle yakın akraba olan bir hintarî dilidir. Adanın merkezinde ve güney kesiminde 4 milyon kişi tarafından konusulur. Seylan diliyle XX. yüzyıla kadar yazılmış başlıca eserleri, özellikle pali dilinden yapılmış tercümeler meydana getirmektedir. [*Ing.* Sinhalese, Singhalese, Singalese, Cingalese, Ceylonese].

~ **tarçın ağacı**, *bot.* ◘ **Tarçınağacı.**

seylânî /seylânî/, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Seylântaşı.**

seylanit,-ti, i. *Fr. ceylanite. min.* Spine'in $MgAl_2O_4$ formülündeki mavi veya yeşil çeşidi. [*Ing.* Ceylanite].

Seylan.Magrıplıları, ç. öz. i. *etn.* Seylan'ın müslüman halkı. *(Arap tacirlerin adaya yerleşmiş tamun kadınlarıyle birleşmesinden meydana gelen bu müslümanlar, XVI. yüzyıla kadar adanın bütün ticarî hayatına hakimdiler. Bunların ada üstündeki hâkimiyetleri Portekizliler ve Hollandalılar tarafından kaldırıldı. 1658'de arazi sahibi olmaları yasaklandı. Serbestçe ibadetlerine engel olundu. Seylan bir İngiliz sömürgesi olunca bu engellemeler kaldırıldı ve Seylan meclisinde bir üyelik bunlara ayrıldı).*

seylan.taşı, b.i. *jeol.* Bileşiminde alüminyum ve demir bulunan bir grena türü. *($Fe_3Al_2Si_3O_{12}$ formülündeki seylantaşına, alüminvumlu veya demirli grena ile şark grenası da denir; kübik sistemde, onikiyüzlü paralelkenarlar şeklinde billûrlaşır. Mor renkli bir spinel türüdür).* [*Ing.* Garnet, carbuncle; *Fr.* Almandine, alamandin].

seylâp,-bı /seylâp/, i. *Osm.* < *Fars. seylâb. esk.* Sel, sel suyu. [*Ing.* Flood, torrent; *Fr.* Torrent, l'eau d'un torrent].

seymen, i. ◘ **Seğmen.**

seyr, i. ◘ **Seyir.**

seyran /seyrân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Gezme; gezinme, gezinti. [*Ing.* A walking or riding for pleasure, pleasure trip, excursion; *Fr.* Promenade, voyage de plaisir]; § ❷ Seyretme, göz gezdirme, bakma. [*Ing.* A looking on, seeing, contemplating]; ⊙ ~ **a çıkmak**, Gezintiye çıkmak. [*Ing.* To go for a trip, to make an excursion].

~ **etmek (eylemek)**, Gezinmek, dolaşmak. [*Ing.* To go for a trip, to make an excursion; *Fr.* Se promener].

seyrek,-ği, s. ve z. *esk. T. sedremek* > *sedrek.* § ❶ Aralıklı; benzerleri veya parçaları arasında çok aralık bulunan: *Ağaçları seyrek bir bahçe. Seyrek kumaş. Seyrek saç. Çiçekleri seyrek seyrek dikmek. Bir yere seyrek gitmek.* [*Ing.* Wide apart, open, few and far between, at infrequent, intervals; *Fr.* Clairsemé,-ée, épars, éparpillé]; § ❷ Çok bulunmayan, az rastlanan: *Bu sularda kefal pek seyrektir.* [*Osm.* Nadir; *ing.* Rare; *Fr.* Rare]. ☆ *Eşanl.* **azbulunur**: ☆ *Kars.* **sık**; § ❸ *bot.* Çiçekleri birbirinden çok ayrık duran toplu çiçeklere denir: *Seyrek başak. Seyrek şemsiye durumu;* § ❹ *dok.* Atkı iplikleri arasından ışık geçiren, gevşek örülmüş kumaş için kullanılır. [*Ing.* Loosely woven, sparse; *Fr.* Rare, clairsemé]; § ❺ z. Uzun zaman aralıklarıyle: *Seyrek ziyaret etmek.* [*Ing.* Rarely; *Fr.* Rarement]; § ❻ Aralarında çok mesafe bırakarak: *Ağaçları seyrek dikmek.*

~ **dokuma**, *dok.* Bir kumaşın dokunması sırasında atkı ipliklerinin aşırı aralıklı kalmasından doğan hata.

~ **git sen (sıkça varma) dostuna, kalksın ayak üstüne**, *at.* Kişi dostuna sık sık giderse o kadar konukseverlik görmez. Seyrek giderse büyük sevgi ile karşılanır.

☆ *Eşanl.* **sık gidersen dostuna, yatar ayak üstüne.**

~ **ordugâh**, *ask. esk.* Osmanlı ordusunda, aralarında geniş mesafe bırakarak sağlık kurallarına uygun yerleşme yapmış birliklere verilen ad.

seyrekleşmek, nsz. f. Seyrek hale gelmek veya seyrekçe meydana çıkmak; az görünmeye veya bulunmaya başlamak: *Kalabalık seyrekleşti. Yağmurlar seyrekleşti.* [*Ing.* To become infrequent, to be at wide intervals; *Fr.* Se raréfier, devenir moins serré, moins dense ou moins fréquent].

seyrekleştirmek (-i), f. Seyrek hale getirmek, seyreltmek. [*ing.* To make rare, to let become wide (apart), to rarefy, to make less dense, to make less frequent; *Fr.* Raréfier, rendre moins serreé, moins dense ou moins fréquent].

seyreklik,-ği, i. Seyrek olma hali. [*ing.* Distance of intervals, rarity of occurence, infrequency; *Fr.* Rareté, raréfaction, état de ce qui n'est ni serré, ni dense, de ce qui est clairsemé].

seyreltici, i. < *seyreltmek.* § ❶ İçinde seyreltme işlemi yapılan cihaz. [*Ing.* Diluter; *Fr.* Dilueur]; § ❷ Fiziksel halini değiştirmek veya fiyatını düşürmek üzere seyreltmek amacıyle boyaya katılan madde: *Porselen, bir seyreliticidir;* § ❸ Bir tutkalın viskozitesini değiştirmek veya maliyetini düşürmek için kullanılan katkı maddesi; § ❹ *plast. mad.* Doğrudan doğruya plastikleştirici etkisi olmayan, fakat plastikleştiriciler ve temel maddelerle aynı anda eriyen ve ürünün maliyet fiyatını düşürmek için kullanılan sıvı madde.

seyreltik, s. < *seyreltmek. kim.* Seyreltilmiş olan derişik olmayan. [*Ing.* Diluted; *Fr.* Dilué].

seyreltiklik,-ği, i § ❶ *fiz.* Bir çözeltinin hacminin, çözünmüş maddelerin kütlesine bölümü: *Seyreltiklik derişikliğin tersidir.* [*Ing.* ve *Fr.* Dilution]; § ❷ Az yoğun olma hali: *Havanın seyreltikliği, atmosferin yüksek bölgelerinde yaşama imkânını yok eder.* [*ing.* ve *Fr.* Dilution].

seyreltme, i. § ❶ Seyreltmek eylemi. [*Ing.* Diluting; *Fr.* Action de diluer]; § ❷ *orm.* Çok sıkışık olan ormanlarda aralıklı olarak bir kısım ağaçların kesilmesi; § ❸ *trm.* Bahçe ziraatında, bazı çapa bitkilerini *(pancar, mısır v.b.)* sıklıktan kurtarmak, yani seyreltmek için, bunlardan bir kısmını sökme işi. *(Seyreltmede kalan bitkiler arasında yeterli mesafe bulunmasına ve aynı zamanda gürbüz bitkilerin tarlada bırakılmasına dikkat edilir).*

seyreltmek (-l), f. § ❶ ◘ **Seyrekleştirmek**; § ❷ Bir miktar su veya başka bir sıvı katarak, herhangi bir sıvının miktarını artırmak ve oranını değiştirmek: *Alkolü su ile seyreltmek.* [*Ing.* To dilute; *Fr.* Diluer].

seyretî, *ünl. dey.* Beklenmedik bir olayın olacağını anlatır: *Sen şimdi kopacak gürültüyü seyretî* [*Ing.* Now, you'll see *(What's going to happen)*].

seyretme, f. *sin.* Bir filmin göstericiyle yansıtılan veya bakımlıkta oynatılan görüntülerini izleme. [*Ing.* Vision, viewing *(of a film); Fr.* Vision].

seyretmek, nsz. f. § ❶ Kendini bir varlığa veya eşyaya bakmaya vermek; eğlenmek için bakmak. [*Ing.* To look, see *(spectacle); Fr.* Regarder *(en curieux un spectacle qui se déroule)*; § ❷ Yol almak, ilerlemek: *Gemi kıyıya yakın seyrediyor.* [*ing.* To move, to go along; *Fr.* Marcher]; § ❸ *(Hastalık hk.)* Sürmek, devam etmek: *Hastalık ateşli seyrediyor;* ⊙ **doğuya** ~, *den.* ◘ **Doğu.**

seyrü.sefer, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Gidişgeliş; *Seyrüsefer iki saat durdu.* [*Ing.* Traffic *(of vehicles, etc.); Fr.* Circulation, trafic, va-et-vient]; ☆ *Eşanl.* **trafik**; § ❷ *hava.* ve *den.* Bir gemiyi, bir noktadan diğer bir noktaya götürmek ve her an mevkiini belirtebilmek. [*Ing.* ve *Fr.* Navigation]; § ❸ *huk.* ◘ **Ulaştırma**; ⊙ **hava** ~ **i**, *hava.* ◘ **Hava**; ⊙ ~ **e koyma**, *demir.* Bir vagon veya kolinin bir yerden başka bir yere ulaştırılması için yapılan işlemlerin bütünü.

~ **defteri**, *hava.* Sefer sırasında izlenen yol ve geçen önemli olayların kaydedildiği defter. [*ing.* Navigation log; *Fr.* Carnet de navigation].

~ **güzergâhı**, *demir.* Belli bir noktadan başka bir noktaya varmak için izlenmesi gereken yol ve garların tümü.

~ **ışığı**, *hava.* Hava seyrüseferine yardımcı olmak üzere kullanılan yer ışıkları. [*ing.* Aeronautical light; *Fr.* Feux de position].

seysatit,-ti, i. *Fr. ceyssatite.* Deri hastalıklarında melhem olarak kullanılan haşlamlı toprağı. [*Ing.* Ceyssatite].

seyyaf /seyyâf/, s. *Osm.* < *Ar. seyf. esk.* § ❶ Kılıç yapan. [*Ing.* Maker or seller of swords]; § ❷ Kılıçlı; § ❷ i. Cellât.

seyyah /seyyâh/, i. *Osm.* < *Ar. seyâhat.* Gezmen. [*ing.* Traveler, tourist; *Fr.* Voyageur, -euse, touriste].

☆ *Eşanl.* **turist.**

~ **çeki**, *ikt.* Bankalar tarafından keşide edilip yabancı memleketlere gidecek seyyahlara satılan ve keşide eden bankanın muhabirleri tarafından tediye edilecek çek. [*Ing.* Traveler's check; *Fr.* Chèque de voyage].

~ **(veya seyahat) vermek**, *tasav.* Bektaşilerde ve Mevlevîlerde canlardan birine bir süre için gezme izni verme.

seyyah.ağacı, b. i. *bot.* Bir-çenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Muzgiller *(Musaceae)* familyasından, ana yurdu Madagaskar adası olan, distik dizilişli yapraklarıyle büyük bir yelpazeye benzeyen yüksek bir bitki. [*Lat. Ravenala madagascariensis; ing.* Traveler's-tree].

seyyahin, seyyahun, ç. i. *esk.* Seyyahlar.

seyyal,-li /seyyâl/, s. *Osm.* < *Ar. seyelân. esk.* § ❶ Akışkan, akan, akıcı. [*ing.* Fluid, liquid; *Fr.* Fluide, liquide]; § ❷ *fiz.* Akışkan; § ❸ i. Kadın adı.

~ **tasarruflar**, *ikt.* Plâse edilmemiş paralar.

seyyalat /seyyalât/, ç. i. **Seyyal**'in çoğulu.

seyyale /seyyâle/, i. *Osm.* < *Ar. seyyâl. esk.* Akan sey, akız, akışkan, sıvı, akıntı. [*Ing.* Fluid; *Fr.* Corps liquide, fluide].

seyyallik,-ği, i, § ❶ Seyyal olma hali. [*Ing.* Fluidity; *Fr.* Fluidité]; § ❷ *ikt.* Arzın talebi veya talebin arzı kolayca karşıladığı durum: *Seyyallik mükemmel rekabet için gerekli şartlardan biridir.* [*Ing.* Fluidity; *Fr.* Fluidité].

~ **aktörü**, *psik.* Belli bir şarta karşılık birkaç cevap gerektiren ve dolayısıyle, deneğin, bir fikirden ötekine kaymasını gerektiren bütün testlerde rastlanan faktör. *(Bu «kayma, plastiklik'ten veya shifting'ten şu anlamda farklıdır; kayma'da bir fikri değişikliğe uğratmak değil, bakışı veya dikkati, sorunun öteki yanlarına yöneltmek söz konusudur).* [*Ing.* Fluidity factor; *Fr.* Facteur de fluidité].

seyyan, i. ◘ **Siyyan.**

seyyanen /seyyânen/, z. *Osm.* < *Ar.* Eşit olarak, eşitçe. [*ing.* In equal parts, share and share alike; *Fr.* Egalement, uniformément, dans la même proportion].

seyyar /seyyâr/, s. *Osm.* < *Ar. seyr.* § ❶ Belli bir yeri olmayan, gezen, dolaşan. [*ing.* Habitually moving, itinerant, mobile; *Fr.* Qui marche, voyage, tourne, ambulant]; ☆ *Eşanl.* **gezici, gezgin**; § ❷ İstenilen tarafa taşınılıp götürülme, imkânı bulunan, açılır kapanır. [*ing.* Portable; *Fr.* Portatif,-ive, transportable]; ☆ *Eşanl.* **portatif**; § ❸ *astr.* Dolaşan, yer değiştiren *gökcismi).* [*ing.* ve *Fr.* Mobile]; ☆ *Kars.* **sabit**; § ❹ *kıyf. esk.* Osmanlı devletinde giyilen feslerin üst kısımlarına dikilen püsküllerin duruş biçimi. *(Tepeden geçme olan püskül, belirli bir yerde durmadığı, başın hareketine göre fesin çevresinde döndüğü için bu duruma seyyah denirdi).*

~ **aeronik servis**, *hava.* Uçak istasyonları ile aeronik istasyonlar veya aeronotik istasyonlar arasındaki radyo haberleşmesini sağlayan servis. [*ing.* Aeronautical mobile service].

~ **filo**, *den.* Bir limanda süreklice belirli bir program altında seyir ve hareket halinde bulunan filo.

~ **havacılık telekomünikasyon istasyonu**, *hava.* Havacılık telekomünikasyon servisinde hareket halinde veya belirsiz durak noktalarında kullanılan, hava gemisi istasyonundan gayri, bri seyyar istasyon. [*ing.* Mobile aeronautical telecommunicating; *Fr.* Station mobile de télécommunication aéronautique].

~ **istasyon**, *hava.* Hareket halinde belirsiz durak noktalarında kullanılan bir istasyon. [*ing.* Mobile station; *Fr.* Station mobile].

~ **kule**, *ask. tar.* XVI. yüzyılda müstahkem şehirlerin kuşatılmasında kullanılan birkaç katlı ve içinde arbaletli erler bulunan seyyar kule.

~ **lamba**, *tekn.* Madenî bir kafesle çevrelenmiş elektrik lambası. *(Izoleli bir tutamağı vardır. Uzun bir kabloya bağlı olan lamba belirli bir çevre içinde dolaştırılabi-*

lir). [*Ing.* Portable lamp, inspection lamp; *Fr.* Baladeuse].

~ maçuna, *den.* § ❶ Duba üzerine kurulmuş maçuna; § ❷ *taşıma.* ◘ **Maçuna.**

~ mutfak, *ask.* Tekerlekler üzerine bindirilmiş ve sahra birliklerine ayrılmış portatif fırın.

~ ordugâh, *ask.* ◘ **Ordugâh.**

~ satıcı, *tic. huk.* Belli bir satış yerinde çalışmayan, tüketicinin ayağına giderek satışa mal arzeden kimse. [*Ing.* Street peddler, itinerant peddler, hawker; *Fr.* Marchand ambulant].

~ servis, *hava.* Seyyar istasyonlar veya seyyar ve sabit istasyonlar arasında bir radyo haberleşme servisi.

~ tekke, *dey. arg.* Esrar içmek için kullanılan otomobil.

~ ticaret memuru, *ikt.* Tüccarlar hesabına mal satan ve sipariş kabul eden kimse. [*Ing.* Commercial traveller; travelling salesman, drummer; *Fr.* Commis voyageur, voyageur de commerce].

~ yer istasyonu, *hava.* Hava gemisi istasyonundan başka ve harekette veya belirsiz durak yerlerinde kullanılan havacılık haberleşme servisine ait bir istasyon. [*Ing.* Portable transmitter; *Fr.* Station mobile de surface].

seyyarat, ç. i. **Seyyare**'nin çoğulu.

seyyare /seyyâre/, i. ç: **seyyarat**. *Osm.* < *Ar. seyr. esk.* § ❶ *astr.* Gezegen. [*Ing.* Planet; *Fr.* Planète]; § ❷ Kervan, kafile.

seyyi, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Uygunsuz, kötü, fena. [*Ing.* Sad, evil].

seyyiat /seyyiât/, (-tı), ç. i. *Osm.* < *Ar. seyyie.* Din bakımından kötülükler, günahlar.

seyyib, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dul kadın. *(Halk dilinde ve bazı bölgelerde yanlış olarak seyyibe diye kullanılırdı).* [*Ing.* Widow].

seyyibat, i. *esk.* Dul kalmış kadınlar.

seyyibe, s. *h. d.* ◘ **Seyyib.**

seyyid, i. ◘ **Seyit.**

seyyidan, İkil. i. *esk. (Hz. Muhammed'in iki torunu)* Hasan ve Hüseyin. [*Ing.* The two princes, the Prophet Muhammed's two grandsons].

seyyide, i. ◘ **Seyide.**

seyyidî /seyyidî/, s. *esk.* § ❶ Seyide ait, seyitle ilgili. [*Ing.* Pertaining to a master or lord, pertaining to a descendant of the Prophet Muhammed]; § ❷ ünl. *«Ey benim Efendim!»* anlamında hitap sözü.

seyyie, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kötülük, fenalık. [*Ing.* Evil thing, evil, evil act; *Fr.* Vice, tare, méfait, délit]; § ❷ Yanlış veya kötü bir davranışın tepkisi olarak uğranılan kötü hal; § ❸ Suç, günah.

seza /sezâ/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yarasır, değer, uygun. [*Ing.* Fit, suitable, becoming, convenient; *Fr.* Digne de, qui mérite de, qui vaut de]; § ❷ i. Erkek adı.

sezabiye, i. *Osm.* < *Ar. sezâbiyye. esk. bot.* ◘ **Sedefotugiller.**

sezaiye, i. *(Hasan Sezaî Efendi'nin adından Seza:iyye.) esk. Halvetî tarikatına bağlı* Gülşeniye'nin kollarından biri.

sezar, İ. *Fr. césar* < *Lat. ceaser.* § ❶ Sezar ailesinden gelen imparator. [*Ing.* Caesar; *Fr.* César]; § ❷ Sonra bütün Roma imparatorlarına, daha sonra germen imparatorlarına da verilen unvan. [*Ing.* Caesar; *Fr.* César]; § ❸ *(Geniş anlamda)* Hükümdar, despot. [*Ing.* Caesar, Sovereign, despot; *Fr.* César, souverain, despote].

sezarizm, i. *Fr. césarisme.* Yönetim sistemi; Sezar tarafından ortaya konan ve bütün devlet kurumlarının yönetimini bir tek insana veren hükûmet sekline benzer. [*Ing.* Caesarism, imperialism].

sezarolit, i. *Fr. césarolite. min.* Hidratlı doğal kurşun ve manganez oksid. [*Ing.* Cesarolite].

sezaryen, İ. *Fr. césarienne* < *Lat. caedere, kesmek* < *caesar,* ana karnından ameliyatla alınan çocuk. *kadın doğum.* Çocuğu çıkarmak amacıyle bir kadının dölyatağını kesme ameliyatı. [*Ing.* Cesarean (operation)].

~ yapmak, *kadın.doğum.* Sezaryen ameliyatı uygulamak. [*Ing.* To perform a cesarean operation; *Fr.* Césariser].

sezaryenli, s. ve i. Sezaryen ameliyatı geçirmiş *(kadın).* [*Ing.* Undergone a cesarean operation; *Fr.* Césarisée].

seza var /sezâ-vâr/, b. s. *Osm.* < *Fars. seza.* uygun + *-vâr,* benzetme, edatından. *esk.* Uygun, yarasır. [*Ing.* Worthy of, deserving].

seza varî /sezâvarî/, b. i. *esk.* Uygunluk yaraşırlık.

sezdirmek (-i -e), f. § ❶ Sezmesine meydan vermek, belli etmek: *Kimseye sezdirmeden gidiverdi.* [*Osm.* Hissettirmek; *Ing.* To hint, to make feel or perceive]; § ❷ Dolayısıyle anlatmak: *Meseleyi sezdirmek istedim, ama farkına varmadı.* [*Ing.* To let be understood, to give o clue; *Fr.* Laisser comprendre, faire sentir, indiquer par allusion, faire entendre].

sezgi*, i. < *sezmek.* § ❶ Sezme yeteneği, seziş. [*Ing.* Perception, discernment; *Fr.* Intuition]; § ❷ *fels.* Aklın yardımı olmadan, gerçeğin doğrudan doğruya kavranması. [*Osm.* Tahaddüs; *Ing.* ve *Fr.* Intuition]; § ❸ *mat.* Matematiksel bir kuramda ortaya çıkan bağıntıları öncedan görme. [*Ing.* ve *Fr.* Intuition].

sezgici*, s. ve i. *fels.* § ❶ Sezgiciliğe ilişkin. [*Ing.* Intuitionist; *Fr.* Intuitionniste, intuitioniste]; § ❷ Sezgiciliği savunan *(kimse).* [*Ing.* Intuitionist; *Fr.* Intuitionniste, intuitioniste]

sezgicilik,-ği, i. § ❶ *mat.* Gerçeği sezgilemeyi, tek ve kesin ölçüt sayan sistem. [*Osm.* Tahaddüsiye; *Ing.* Intuitionism; *Fr.* Intuitionnisme]; § ❷ *fels.* Bilgiyi sezgiye dayandıran öğreti. [*Ing.* Intuitionism; *Fr.* Intuitionnisme, intuitionisme].

sezgili*, s. *fels.* Sezgi ile edinilen, sezgiye dayanan. [*Ing.* Intuitive; *Fr.* Intuitif,-ive].

sezgisel*, s. § ❶ ◘ **Sezgili;** § ❷ **Sezgi** ile ilgili. [*Ing.* Intuitionist; *Fr.* Intuitionniste]; *mant.* Özellikle Brouwer ve Heyting tarafından geliştirilmiş olan modal türden mantığın özelliği. [*Ing.* Intuitionist; *Fr.* Intuitionniste].

sezi*, i. ◘ **Sezgi;** ◉ **ilk ~,** *fels.* ◘ **ilksezi.**

sezilmek, nsz. f. Sezmek işine konu olmak. [*Osm.* Hissedilmek; *Ing.* To be felt or perceived, to be discerned; *Fr.* Être senti, être soupçonné *(en parlant d'une situtions, d'un fait etc.)*].

sezim, i. < *sezmek.* ◘ **Sezgi.**

sezin, ¶. *Fr. caesine* veya *césine. kim.* Formülü C_6OH olan sezyum hidroksid. *(Sodyum hidroksite benzeyen, fakat ondan daha güçlü bir bazdır).* [*Ing.* Caesine].

sezindirmek (-i), f. *(Birinin)* Sezinmesini sağlamak: *Ona gücenikliğimi sezindirdim.*

sezinleme*, i. Sezinlemek eylemi.

sezinlemek*, sezinmek (-i), f. *(Bir seyi)* Sezer gibi olmak. [*Ing.* To be aware (of), to be conscious *(of),* to have an inkling *(of); Fr.* Avoir le sentiment de comprendre quelques choses].

sezinmek, nsz. f. ◘ **Sezinlemek.**

seziş, i. < *sezmek.* Sezmek eylemi, bu eylemin sonucu veya sezme tarzı: *Çocukların bazan yaşlarının çok üstünde garip sezişleri vardır.* [*Ing.* Perception, discernment, intuition].

sezmek (-i), f. *esk. T. sezikmek.* § ❶ Hissederek ne olduğunu veya olacağını anlamak. [*Ing.* To perceive, feel; *Fr.* Sentir *(dans le sens de comprendre d'une manière indirecte),* pénétrer, comprendre à demi-mot, percevoir, deviner, entendre]; § ❷ Fark etmek, anlamak, seçmek. [*Ing.* To discern; *Fr.* Discerner, distinguer, apercevoir].

sezon, İ. *Fr. saison.* < *Lat. satio.* Mevsim: *Futbol sezonu. Tiyatro sezonu.* [*Ing.* Season].

sezü, i. *bot.* ◘ **Mantar meşesi**

sezyum /sez:yum/, İ. *Fr. caesium* veya *césium.* < *Lat. caesius. kim. Sembolü* **Cs,** - A.n. - 55, A.a. 132,91 olan ve 1861'de tayf analizi sayesinde *Bensen* ve *Kirchhoff* tarafından rubidyumla birlikte bulunan, potasyuma benzeyen alkali maden. *(1,9 Yoğunluğunda, 28°C'ta eriyen ve 670°C'ta kaynayan, uçuk sarı renkte yumuşak, az bulunan bir madendir. Bütün doğal elementler içinde elektropozitifliği en yüksek olan sezyum'dur; çok kolay oksidlenir; suyu, sezin C OH /sezyum hidroksid/ ve hidrojen verirek soğukta ayrıştırır. Bileşiklerinde tek değerlidir; tuzları potasyum tuzlarıyle eşbiçimlidir.* Bazı *maden sularında, lepidolitte, trifilinde ve Elbe adası polüsitinde az miktarda bulunur. Sezyum, erimiş klorürünü vakum altında kalsiyumla ayrıştırarak ve elde edilen ham madeni damıtarak hazırlanabilir. Bazı fotosellerin yapımında kullanılır).* [*Ing.* Cesium].

sf, *müz. Sforzando*'nun kısaltması. [*Fr.* Abréviation de sforzando].

sfagnum /sfag:num/, İ. *Lat. sphagnum. bot.* Yapraklı karayosunları *(Musci)* sınıfından, bataklıklarda kümeler halinde yetişen, küçük yapraklı bir çeşit yosun. Hücrelerinin özel yapılarından dolayı, su emme ve su tutma niteliğine sahiptir. Vaktiyle, dezenfekte edildikten sonra, hidrofil pamuk yerine emici olarak kullanılmıştı. Bugün bahçecilikte gevşek ve nemli bir zemin hazırlamakta çok kullanılır. Çürüyen sfagnumlar turba olusumuna katkıda bulunurlar. [*Lat. Sphagnum; Ing.* Sphagnum(moss); *Fr.* Sphaigne].

sfalerit,-ti, i. *Fr. sphalérite. min.* ◘ **Blend.**

sfasel, i. *Fr. sphacèle* < *Yun. sphakelos,* doku veya kemik çürümesi. *patol.* Kuru kangren çesidl; özellikle yaygın travma lezyonlarında veya iskemi sonucunda yozlaşan organlarda görülür. [*Ing.* Sphacelus].

sfen, i. *Fr. sphène* < *Yun. sphen,* köse. *kim.* Doğal kalsiyum silikotitanat; billûrlarının façetaları ve dilinim yüzeyleri birbiriyle ikiser ikiser kesiserek sivri köseler meydana getirdiği için bu adı almıştır. [*Ing.* Sphene].

sfenks, İ. Mısır dilinde *kepes* veya *kepes-ankh* > *Lat. sphinx; Yun. sphinks.* § ❶ Yunan mitolojisinde gecen ve yolculardan birtakım bilmeceler sorarak bilmeyenleri yuttuğu anlatılan canavar. [*Ing.* ve *Fr.* Sphinx]; § ❷ Mısır'da, eski mısırlılar çağından kalma kadın başlı ve arslan vücutlu anıtsal heykel. [*Ing.* ve *Fr.* Sphinx].

sfen(o)-, *Yun. sphen,* köse den alınan ve temel kemiğin *(sfenoid)* diğer bazı kısımlarla anatomik ilişkisini belirtmek için kullanılan önek. [*Ing.* Sphen(o)-; *Fr.* Sphén(o)].

sfenomit,-ti, i. *Fr. sphénomite. min.* Göktaslarında bulunan doğal silikat. [*Ing.* Sphenomite].

sferimetre, i. *Fr. sphérimètre.* Bir küre üzerine çizilmiş kapalı bir eğrinin sınırladığı alanı mekanik olarak ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Spherimeter].

sferit,-ti, İ. *Fr. syphaerite. min.* Hidratlı doğal alümiryum fosfat. [*Ing.* Sphaerite].

sferoedrik, s. *Fr. sphéroédrique* < *Yun. sphaira,* küre + *hedra,* taban. *min.* Hemen hemen küre şeklinde olan. [*Ing.* Spheroedric].

sferoid, i. *Fr. sphéroïde* < *Yun. sphaira,* küre + *eidos,* görünüs. *mat.* ◘ **Küremsi.**

sferoidleşme, i. Dökme demirlerin dövülmesi sırasında, grafitin küçük kürecikler şeklinde çökelmesiyle meydana gelen fizikokimyasal olay. [*Ing.* Spheroidization; *Fr.* Sphéroïdisation].

sferokobaltit,-ti, İ. *Fr. sphérocobaltite. min.* Doğal kobalt karbonat. [*Ing.* Spherocobaltite].

sferolit,-ti, i. *Fr. sphérolite.* Camsı volkanik bir kayada, ısınsal ince lifler veya esmerkezli tabakalar halinde toplaşmış billûrlardan meydana gelen 1 ile 5 mm çapında küçük küre. *(Bu cam, merkezden başlayarak yeniden billûrlaşmıştır).* [*Ing.* Spherolite].

☆ *Esanl.* **yuvarsı tane.**

sferolitik, s. *Fr. sphérolitique* < *Yun. sphaira,* küre + *lithos,* taş, *petr.* Dağınık halde sferolitler kapsayan kayalar için kullanılır. *(Bu, volkanik kayaların camsı doku-*

larının çeşitlerinden biridir). [*Ing.* Sphaerolitic, spherulitic].

sferometre, i. *Fr. sphéromètre* < *Yun. sphaira*, küre + *métron*, ölçü. *metrol.* Bir kürenin yarıçapını ölçmeye yarayan âlet. [*Osm.* Mikyas-ı küre; *Ing.* Spherometer].

sferosiderit,-ti, i' *Fr. sphérosidérite. min.* Sideroz çeşidi. [*Ing.* Spherosiderite].

sferositoz, i. *Fr. sphérocytose. kanb.* Alyuvarların küre haline gelerek şekil bozukluğuna uğraması. *(Sferositler, soydan gelen hemolitik sarılıkta ve sonradan olan bazı hemolitik sarılıklarda görülür).* [*Ing.* Spherocytose].

sfigm(o)-, *Yun. sphygmos*, nabız'dan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Sifigm (o)-].

sfigmobolometri, i. *Fr. sphygmobolométrie. fizyol.* Atardamar atışıyle meydana gelen enerjinin ölçülmesi. [*Ing.* Sphygmobolometry].

sfigmograf, i. *Fr. sphygmographe. fizyol.* (a) Eskiden nabız atışlarını kaydetmeye yarayan âlet; (b) Günümüzde, atardamar basıncındaki değişimleri kaydetmeye yarayan âlet. [*Ing.* Sphygmograph].

sfigmografi, i. *Fr. sphygmographie. fizyol.* Sfigmograf aracılığıyle nabız atışlarının sürat ve kuvvetini ölçme yöntemi. [*Ing.* Sphygmography].

sfigmogram, i. *Fr. sphygmogramme.* Sfigmografla elde edilen nabız eğrisi. [*Ing.* Sphygmogram].

sfigmomanometre, i. *Fr. sphygmomanomètre. fizyol.* Havalı bir manometreye bağlı olan ve atardamar basıncını ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Sphygmomanometer].

sfingomiyelin, i. *Fr. sphingomyéline. biyokim.* Sinir hücrelerinin silindir ekseninde bulunan fosfoaminolipit. *(Bundaki alkol sfingozin, baz ise kolin şeklindedir).* [*Ing.* Sphingomyelin].

sfingozin, i. *Fr. sphingosine. biyokim.* Sfingomiyelin molekülünde bulunan azotlu alkol. [*Ing.* Sphingosine].

Sfinksgüvesigiller, ç. b. i. *zool* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Pulkanatılılar *(Lepidoptera)* takımına giren bir familyası. Ortadan büyük boylu, ağır vücutlu olurlar. Alaca karanlıkta veya gündüzleri uçarlar. [*Lat.* ve *ing. Sphingidae*; *Fr.* Sphingidés].

sfinkterektomi, i. *Fr. sphinctérectomie. cerr.* Bir büzgenkasın cerrahî ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Sphincterectomy].

sfinkterotomi, i. *Fr. sphinctérotomie. cerr.* Bir büzgenkasın cerrahî ameliyatla kesilmesi. [*Ing.* Sphincterotomy].

sforzando, z. *İt. müz.* Sesin şiddetini gitgide kuvvetlendirerek. Bir nota veya bir nota kümesinin altına konduğu zaman kerte kerte *piano*'dan */yavaş/ forte*'ye geçileceğini belirtir, fakat bu şiddetlenme gürlük ve süre bakımından ölçülüdür, aksi halde *crescendo* kelimesini kullanmak gerekir. *(Sforzando kelimesi çok defa soforz veya sadece sf. şeklinde kısaltılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Sforzando].

Shetland (adaları), öz. i. *coğr.* Atlas Okyanusunda takımadalar, Orkney adalarının kuzeydoğusunda bulunur; bu adalarla birlikte Iskoçya'ya bağlı bir idare bölümü meydana getirir. Yüzölçümü 1.426 km.² 'dir. [*Ing.* Shetland (Islands); *Fr.* Shetland, Zetland].

— **midillisi**, *zoot.* Shetland adalarında türemis olan midilli ırkı. *(Bol tüylü, uzun ve gür yeleli, çok küçük boyludur. /1 m.'den az/. Güçlü ve cesur bir hayvandır. Avrupa'da bazen çocuk bahçelerinde, çocukları gezdirmek için kullanılır).* [*Ing.* Shetland pony; *Fr.* Poney shetlandais, poney des îles Shetland].

SHF, i. frekansları 3 ile 30 GHz arasında değisen radyoelektrik dalgaları ifade eden ingilizce SUPER HIGH FREQUENCIES kelimelerinin bas harfleri.

-sı, -sl, -su, -sü, ek. § ❶ Tekil üçüncü şahıs iyelik eki; ünlüyle biten kelimelere getirilir: *ana-sı, kale-si, boru-su, ütü sü, v.b.* ◘ **iyelik;** § ❷ Fiilden sonra isim yapma eki; bugün birkaç örnekte görülür: *sin-sl, tüt-sü, v.b.* § ❸ Isimden isim yapma eki; eklendiği isimlere benzerlik ve gibilik anlamları verir; bugün ancak bir iki örnekte geçer: *çocuksu* gibi. [*Ing.* Somewhat like, resembling].

sıab /sı:äb/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sa:b. esk.* Güç, çetin şeyler.

sıbag /sıbäğ/, i. *Osm.* < *Ar. sıbg. esk.* § ❶ Boya. [*Ing.* Dye, pigment; *Fr.* Pigment]; § ❷ *mec.* Yaradılış.

sıbg, sabg, sıbga, i. *Osm.* < *Ar. sıbg, sabg, sıbga. esk.* § ❶ Kumaş v.b.'nin içine batırıldığı boya; § ❷ Ispirto, eter içinde eritilmiş olan boya maddesi. [*Ing.* Dye]; § ❸ *din.* Hıristiyanların vaftizi; § ❹ Din, Mezhep.

sıbt, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Torun. [*Ing.* A son's son, a daughter's son]; § ❷ Aile, soy. [*Ing.* Family, progeny, tribe].

sıbteyn, ikil. i. *esk.* Iki torun. *(yalnız Hz. Muhammed'in torunları olan Hasan ile Hüseyin için kullanılır).* [*Ing.* The two sons of Ali, Hasan and Hüseyin].

sıbyan /sıbyän/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sabī. esk.* Çocuklar.

— **bölükleri**, *ask. esk.* Osmanlı devletinde askerî bir kuruluş. *(1831-1832 yıllarında Hassa müşiri Ahmet Fevzi Paşa tarafından Selimiye kışlasında kuruldu. Hassa dördüncü alayının mensuplarından meydana geliyordu. Sıbyan bölükleri Harbiye mektebinin çekirdeği sayılabilir).*

— **mektepleri**, *eğt. esk.* Osmanlılarda ilköğretim kurumlarına verilen ad. [*Ing.* Primary school].

— **mektepleri gülbangı**, *eğt. esk.* Sıbyan mekteplerinde öğrenciler tarafından okunan gülbang. *(Bir dua niteliğindedir. Tanrı'nın birliğine, şehitlerin ruhlarına saygı göstermek için okunur).*

sıcacık /sıca:cık/, s. < *sıcakcık.* Yeter derecede ve hoşa giden bir sıcaklığı olan. [*Ing.* Warm, pleasantly, school; *Fr.* Echauffé d'une manière agréable].

sıcak,-ğı, s. *esk. T. ısıg* > *ısıgcık* > *ısıcak.* § ❶ Sıcaklığı yüksekçe olan; fazla ısı veren, çok ısınmış: *Sıcak hava, Sıcak yemek.* [*Ing.* Hot; *Fr.* Chaud,-aude] § ❷ Yakmayacak derecede ısı veren, üşümeyi önleyecek kadar ısıtan: *Sıcak oda.* [*Ing.* Warm; *Fr.* Chaud,-chaude]; § ❸ *mec.* Dostça olan, sevgi dolu, sefkatli: *Sıcak bir karşılama. Sıcak bir yuva.* [*Ing.* Warm, hearty; *Fr.* Chaud,-chaude, chaleureux,-euse]; § ❹ i. Havadaki yüksek sıcaklık: *Bu sıcağa kar mı dayanır?.* [*Ing.* Heat; *Fr.* Chaud, chaleur]; § ❺ i. Hamam: *Sıcağa gitmek.* [*Ing.* Public bath; *Fr. Bain turc*]; § ❻ Sıcak yer. ☆ *Kars.* **soğuk**; ⊙ **sıcağı sıcağına**, *dey.* Vakit geçirmeden, hemen ardından. [*Ing.* While the iron is hot, at once; *Fr.* Au bon moment, sans perdre l'occasion]; ⊙ **bu sıcağa kar mı dayanır?**, *dey.* Birinin hesapsızca yaptığı harcamalara karşılık, «*bu kadar masraf yapmak elde avuçta bir şey bırakmaz*» anlamında söylenir. [*Ing.* Such expenditure couldn't go on like that]; ⊙ **boğucu —**, *coğr.* ◘ **Boğucu**; ⊙ **eş —**, ◘ **Eşsıcak.**

— **alın**, *meteor.* ◘ **Sıcak hava dalgası.**

— **barut**, *pirotekn.* Patlama sıcaklığı yüksek, meselâ 2.800°C'ın üstünde olan barut: *Sıcak barutların sakıncası aşındırıcı olmasıdır.* [*Ing.* Hot powder; *Fr.* Poudre chaude].

— **baskı**, *cilt.* ◘ **Baskı.**

— **basması**, *tıp.* Birdenbire gelen geçici sıcaklık duygusu. *(Sıcak basması, yüzün birdenbire kızarması ve aynı zamanda bir sübjektif sıcaklık duygusudur; menopozun vazomotör sendromunun belirtilerinden biridir).*

— **dövme**, *met.* Madeni ısıtmaya ve sıcakken işlemeye dayanan dövme işlemi. [*Ing.* Hot forging; *Fr.* Chaude].

— **hava dalgası**, *meteor.* Bir bölgede arasıra beliren, bulunduğu süre içinde olağanüstü bir olay olarak da görülen birkaç günlük ısınmalar. [*Ing.* Warm front; *Fr.* Front chaud].

— **hava kitlesi**, *meteor.* Genel olarak civarındaki hava kütlelerine nazaran sıcak olan hava kütlesi. [*Ing.* Warm air mass; *Fr.* Masse d'air chaud].

— **havalı ısıtma**, *döş.* Bir merkezde ısıtılan havanın binaya yayılmasıyle yapılan ısıtma. [*ing.* Warm air heating].

— **kabartma**, *matb.* Kitap kaplarının basılmasında yazı ve resimleri çıkarmak için sıcak kalıp âletler kullanarak yapılan çalışma usulü. [*Ing.* Hot embossing; *Fr.* Empreinte à chaud].

— **kan**, ◘ **Kan.**

— **kat**, *coğr.* Ekvatoral bölgede çukur yerlerde veya dağların eteğine yakın yerlerde görülen bir sıcaklık kuşağı. [*Ing.* ve *Fr.* Tierra caliente].

— **keski**, met. ◘ **Keski.**

— **kuşak**, *coğr.* ◘ **Kuşak.**

— **laboratuvarı**, *tekn.* İçersinde yüksek aktiveli radyoaktif maddelerle çalışan laboratuvarlar olup, buralarda çalışmak birtakım özel korunma tedbirlerini gerektirir. [*Ing.* Hot laboratory; *Fr.* Laboratoire chaud].

— **ölçer**, *fiz.* ◘ **sıcakölçer.**

— **rejim**, *met.* Bir yüksek fırında, besleme havasının geldiği borularda sıcaklığın yükselmesi. *(Bu normal rejimde demirin hemen hepsi dökme demirde kaldığından temiz bir curuf meydana gelir. Bu curufun kükürtü iyice giderilirse silisyum ve manganez oranı artar; bu sıcak dökme demirdir).* [*Ing.* Hot running; *Fr.* Allure chaude].

— **renk**, *res.* Sarı, kırmızı ve turuncu renklerin tonlarına verilen ad. [*ing.* Bright color; *Fr.* Couleurs chaudes].

— **savaş**, *ask.* ◘ **Savaş.**

— **sektör**, *meteor.* Yeni düşmüş bir alçak basınç sahasındaki sıcak hava kütlesi. [*ing.* Warm sector; *Fr.* Secteur chaud].

— **ses**, *tiy.* Tiyatro konuşmasında tını yönünden kulağa hoş gelen ses. [*Ing.* ve *Fr.* Voix sympathique].

— **su döşemi**, *döş.* Kullanma sıcak suyunun hazırlandığı döşem. [*Osm.* Sıcak su hazırlama tesisatı; *Ing.* Hot water supply system].

— **su kazanı**, *döş.* Sıcak su elde etmekte kullanılan kazan. [*ing.* Hot water boiler; *Fr.* Chaudière à eau chaude].

— **sular**, *coğr.* Yerin derinliklerinden sıcak, ılık, ılıcak, kaynar olarak yüze çıkan sular. Bu türlü suların çıktığı yerlere kaplıca, ılıca, kaynarca gibi adlar verilir. [*Osm.* Miyâh-ı hârre, menabi-hârre; *ing.* Hot spring; *Fr.* Eaux thermales].

— **sulu ısıtma**, *döş.* Sıcak su kullanılarak yapılan ısıtma döşemi. [*Osm.* Sıcak su teshini; *ing.* Hot water heating].

— **tedavisi**, *tıp.* Hastalıkların sıcakla tedavi edilmesi. [*ing.* Thermotherapy; *Fr.* Thermothérapie].

☆ *Eşanl.* **termoterapi.**

— **terazisi**, *esk.* ◘ **Sıcakölçer, termometre.**

— **tutkalı**, *ağ. iş.* Deri, kemik, kan gibi hayvan artıklarından elde edilen, genellikle sıcak halde kullanılan yapıştırıcı. [*ing.* Hot glue].

☆ *Eşanl.* **gluten tutkalı.**

— **üfler**, döş. Sıcak su, buhar, gaz v.b. bir kaynaktan aldığı ısı yardımıyle havayı ısıtarak üfleyen cihaz. [*Osm.* Sıcak hava cihazı; sıcak hava apareyi; *ing.* Unit heater].

— **yüzlü**, *dey.* Sevimli, cana yakın. [*ing.* Amiable, attractive; *Fr.* Aimable].

sıcakçıl°, i. Gelişmek için 20° C'tan yukarı sıcaklık isteyen bitki. [*ing.* Megathermal, megathermic; *Fr.* Mégatherme].

☆ *Eşanl.* **megaterm.**

sıcak.kanlı, b.i. ve s. § ❶ Sıcakkanlılık gösteren, yani normal vücut sıcaklığı, içinde bulundukları ortamın sıcaklığından bağımsız olan hayvanların niteliği. *(Memeliler ve kuşlar sıcakkanlı hayvanlardır.* [*ing.* Homeothermic, homoiothermic; *Fr.* Homéotherme]; § ❷ *mec.* Herkesle kısa zamanda dost olan, cana yakın, sevimli, sokulgan *(kimse).* [*ing.* Amiable, lovable, warm-hearted; *Fr.* Chaleureux,-euse, enthousiaste].

— **hayvanlar**, *zool.* ◘ **Hayvan.**

sıcak.kanlılık,-ğı, b.i. Sıcakkanlı olma hali.

[*ing.* Amiability; warm-heartedness; *Fr.* Chaleur, enthousiasme].

sıcaklık,-ğı, i. § ❶ Sıcak olan bir şeyin durumu veya etkisi; ateş karşısında derimizle edindiğimiz duyguyu doğuran fiziksel hal: *Sobanın sıcaklığı. Güneşin sıcaklığı.* [*Osm.* Hararet; *Ing.* Heat; *Fr.* Chaleur]. ☆ *Eşanl.* **ısı**; § ❷ *fiz.* Bir cismin soğuk, serin, ılık veya sıcak sıfatlarından biriyle nitelenmesini gerektiren ve taşıdığı fiziksel erkenin düzeyinden ibaret olan hal. [*Osm.* Suhûnet; *Ing.* Temperature; *Fr.* Température]; § ❸ *meteor.* Bizde bağıl sıcaklık ve soğukluk duyumları uyandıran ve termometre göz lemleriyle kesin olarak değerlendirilen değişken hava şartlarının tümü. [*Inlg.* Temperature; *Fr.* Température]; ⊙ **birikmiş ~**, *meteor.* Sıcaklığın birikme işlemi olup, yazın en sıcak günlerinin haziran ayı yerine temmuz ortalarında olmasına sebep olur. [*Ing.* Accumulated temperature]; ⊙ **çiğ noktası sıcaklığı,** *döş.* ◘ **Çiğ**; ⊙ **denge sıcaklığı,** *fizyol.* Sıcakkanlılarda temel metatabolizmanın en düşük derecede bulunduğu çevre sıcaklığı. *(Denge sıcaklığı elbiseli insan için 18° - 20° C, çıplak insan için 26° C'tir).* [*Ing.* Thermic neutrality temperature; *Fr.* Température de neutralité thermique]; ⊙ **dönencel ~**, ◘ **Dönencel**; ⊙ **egzos gazı sıcaklığı,** *hava.* ◘ **Egzos**; ⊙ **euteksi noktası sıcaklığı,** *fiz.* ◘ **Euteksi**; ⊙ **eş ~**, *coğr.* ◘ **Eşsıcaklık**; ⊙ **ışınım sıcaklığı,** ◘ **Işınım**; ⊙ **kritik ~**, *fiz.* ◘ **Kritik**; ⊙ **mutlak ~**, *fiz.* ◘ **Mutlak**; ⊙ **normal ~**, *fiz.* ◘ **Normal**; ⊙ **renk sıcaklığı,** *fot.* Bir ışığın tayf bileşimini tanımlayan terim. [*Ing.* Colour temperature; *Fr.* Température de couleurs]; ⊙ **son ~**, *fiz.* Bir reaktörde, fizyon zincirleme reaksiyonu durduktan sonra, radyoaktif atomların bozulması ile meydana gelen sıcaklık. [*Ing.* After heat]; ⊙ **kuramsal patlama sıcaklığı,** *pirotekn.* İletim veya ısıma yoluyle hiçbir kayıp olmadığı düşünülmek şartıyle, belirli bir patlayıcı maddenin patlamasıyle ortaya çıkan cisimlerin denge halindeyken ulaştıkları sıcaklık. *(Patlama sıcaklığı ikiye ayrılır; manometreli bombada olduğu gibi, kapalı bir kapta sabit hacimli patlama sıcaklığı. Sabit hacimli patlama sıcaklığı çok ender olarak 1000° C'in altına düşer ve 5000° C'ı geçebilir; sabit basınçlı patlama sıcaklığı öbüründen daha düşüktür).* [*Ing.* Theorical explosion temperature; *Fr.* Température théorique d'explosion].

~ **aralığı denetim,** *döş.* İki sıcaklık arasının denetimi. [*Ing.* Differential-temperature control].

~ **aralığı denetiri,** *döş.* İki sıcaklık arasını deneten cihaz. [*Ing.* Differential thermostat].

~ **eğrisi,** *tıp.* ◘ **Eğri²**.

~ **eşiği,** *sny.* ◘ **Eşik**.

~ **farkı,** *meteor.* ◘ **Genlik**.

~ **katsayısı,** *elek.* ◘ **Katsayı**.

~ **katsayısı negatif olan direnç,** *radyotekn.* ◘ **Direnç**.

~ **terselmesi,** *coğr.* Bir yerde, belirli bir süre içinde, sıcaklığın en yüksek ve en düşük değerleri arasındaki fark. *(Sıcaklık farkı, karaların içindeki bölgelerde çok, deniz, kıyılarında azdır. Yeryüzünün en büyük sıcaklık farkı olan yeri Sibirya'daki Verkoyanak'ta olup, 66° C'dir. Günlük, aylık, mevsimlik, yıllık sıcaklık farkı kavramları vardır. Bu terimler, sıcaklığın günlük, aylık, mevsimlik, Yıllık oynamasını, değişmesini belirtir).* [*Osm.* Fark-ı suhûnet, suhûnet farkı; *Ing.* Range of temperature].

sıcak.ölçer°, b.i. *fiz.* Bir cismin sıcaklık bakımından bulunduğu düzeyi göstermeye yarayan ve genel olarak civa, alkol gibi maddelerin ısı ile oylumlarının artmasına dayanılarak yapılan âlet. [*Osm.* Mizan-ûl-harare; *Ing.* Thermometer; *Fr.* Thermomètre]. ☆ *Eşanl.* **termometre**; ⊙ **ıslak ~**, *döş.* ◘ **Islak**.

sıçan, i. *esk. T.* < *sıçkan. zool.* Kemirgen memeli hayvanların bir çoğuna, özellikle bütün dünyada yüzlerce türü bulunan *rattus* cinsinden kemirgenlere ve geniş anlamda sıçangiller *(Muridae)* familyasındaki bütün hayvanlara verilen ad. *Sıçan'lar* dünyada en yaygın ve en zararlı kemirgenlerdir. Sıçanların her çenesinde iki tane kuvvetli kesici, altı tane de pütürlü azı disi vardır. Kuyrukları uzun, çıplak ve pulludur. Tüyleri esmerimsi koyu kahverengidir; boyları 10-25 sm. kadardır. *(Gerçek sıçanlar rattus cinsindendir. Bunun iki türü vardır: ev sıçanı /Rattus rattus/ ve göçmen sıçanı veya göçmen keme /Rattus norvegicus/. Bu türler başka türlerle melezleşmiştir.* Ayrıca rattus'a yakın cinslere ait sıçanlar da vardır: *nesokia;* Hindistan, Birmanya ve Tayland'da yaşayan *bandicota, cricetomys* veya *gambiya sıçanı;* fareleri kapsayan *mus.* Sıçanlar besin sanayii için bir felâkettir; toprağı kazar, ürünleri tahrip eder, halk sağlığı için tehlike yaratır. Sıçanların ısırmasıyle sarılıklı, kanamalı spiroketoz, sodoku, kuduz, veba, ambiaz gibi korkunç hastalıklar ve daha birçok virüslü hastalık bulaşabilir. Sıçanlar özel olarak yetiştirilmiş köpek ve kedilerle, zehirli gazlarla *(kloropikrin)* veya Danysz virüsü kültürleriyle yok edilir. Strikninli, fosforlu, arsenikli yemler de kullanılır. Başka hayvanlar için zehirli olmayan kararlı sulu çözelti halinde scilla hulâsası veya dikumarollu *(pıhtılaşmayı önleyici sentetik madde)* yemler kullanmak daha iyidir. [*Lat. Rus; Ing.* Rat, mouse; *Fr.* Rat, souris]; ◘ *ŞEKİL: 379.*– **MEMELİ HAYVANLAR I**. ⊙ ~ **a dönmek,** *dey.* Üstü başı iyice ıslanmak. [*Ing.* To get very wet; *Fr.* Être tout trempé]; ⊙ **Afrika cırtlak ~ı,** *zool.* ◘ **Afrika**; ⊙ **Bizam ~ı,** *zool.* Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 90, kuyruğu 25 sm.'dir. Sırtı kırçıl esmer sarı, karnı kırçıl kırmızı dalgalıdır. Kürkü çok aranır. Kuyruğu basık ve pullarla kaplıdır. Kuzey Amerika'da su kenarlarında yaşar. Iyi yüzer. [*Lat. Fiber zibethica = Ondatra zibethica; Ing.* Muskrat, muskrat beaver, musquash; *Fr.* Rat musqué, ondatra du Canada]. ☆ *Eşanl.* **maskaret**; ⊙ **cüce ~**, *zool.* Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 7, kuyruğu 6 sm. Kuyruğunda pullu çemberler vardır. Avrupa'da yaşar. Ekin tarlalarına zarar verir. [*Lat. Micromys minutes; Ing.* Harvest mouse; *Fr.* Souris des moissons]; ⊙ **dikenli ~**, *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 9,5; kuyruğu 9 sm. Sırtında, yumusak tüyler arasında, çatallı dikenler bulunur. Mısır'da yaşar. [*Lat. Acomys cahirinus; Ing.* Cairo spiny mouse; *Fr.* Rat épineux]; ⊙ **ev ~ı,** *zool.* § ❶ Sıçangiller *(Muridae)* familyasından, uzunluğu 21 sm., kuyruğu 23,5 sm. olan bir memeli türü. Tüyleri kara, kulakları uzun ve kuyruğu çıplaktır. Dünyanın her tarafına yayılmıştır. [*Lat. Rattus rattus; Ing.* Black rat; *Fr.* Rat noir]. ☆ *Eşanl.* **ev kemesi**; § ❷ Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 8, kuyruğu 8,5 sm. Kül kahverengi tüylü olup kuyruğu pullu çemberler taşır. Bütün dünyada insanların oturduğu yerlerde yaşarlar. [*Lat. Mus musculus; Ing.* House mouse; *Fr.* Souris domestique]; ⊙ **funda ~ı,** *zool.* ◘ **Fundasıçanı**; ⊙ **göçmen ~**, *zool.* Sıçangiller *(Muridae)* familyasından, uzunluğu 25 sm., kuyruğu 22 sm. olan bir memeli türü. Kahverengi kaba tüylüdür. Kuyruğunda pullu çemberler vardır. Batı Asya'dan dünyanın her bölgesine yayılmıştır, lâğımlarda yaşar. [*Lat. Rattus norvegicus; Ing.* Brown rat; surmulot]; ☆ *Eşanl.* **göçmen keme**; ⊙ **orman ~ı,** *zool.* ◘ **Ormansıçanı**; ⊙ **sıçrayan ~**, *zool.* ◘ **Sıçrayansıçan**; ⊙ **su ~ı,** *zool.* ◘ **Susıçanı**; ⊙ **tarla ~ı,** *zool.* Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 10, kuyruğu 3 sm. Avrupa'da ekin tarlalarında yaşar. Çok zararlıdır. [*Lat. Microtus arvalis; Ing.* Common vole; *Fr.* Campagnol des champs, rat des champs]; ⊙ **tarla cüce ~ı,** *zool.* Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 10,5, kuyruğu 8,5 sm. Kuyruğunda pullu çemberler vardır. Çok zararlıdır. Kuzey Avrupa ve Kuzey Asya'da, tarlalarda yaşar. [*Lat. Micromys agrarius; ing.* Striped field mouse; *Fr.* Souris de terre]; ⊙ **toprak ~ı,** *zool.* Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Küçüktür. Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşar. Ekin tarlalarına zarar verir. [*Lat. Microtus agrestis; ing.* Field vole; *Fr.* Campagnol agreste].

~ **akarı,** *paraz.* ◘ **Sıçanakarı**.

~ **biti,** *paraz.* ◘ **Sıçanbiti**.

~ *(fare)* **çıktığı deliği bilir,** *at.* Gizli bir iş yapmak üzere girişime geçmiş olan kişi, yakayı ele verme durumunda kalınca nereye kaçacağını bilir. [*ing.* A child estranged from his parents will some day be reconciled].

~ **deliğine paha biçilmez olmak,** *dey.* Güç bir durumda sığınacak bir yer bulmakta zorluk çekmek.

~ **derisi,** Küçük hayvan derilerinden yapılan kürk, köstebek kürkü. [*ing.* Various furs of small animals, moleskin].

~ **dişi,** *zool.* ◘ **Sıçandişi**.

~ **geçer yol olur,** *at.* Bir iş için kötü bir yol açılırsa gelenek olur; artık herkes o yolu tutar.

~ **kırı,** *dey.* Koyu gri renk. [*Ing.* Mouse-colored *(horse)*, dark grey].

~ **kulağı,** *zool.* ◘ **Sıçankulağı**.

~ **kuyruğu,** *zool.* ◘ **Sıçankuyruğu**.

~ **kuyruklu kurt,** *paraz.* Boksineğinin, çok uzun kuyruklu kurtçuklarına verilen özel ad. [*Ing.* Rat-tailed maggot; *Fr.* Ver à queue du rat].

~ **oluğu,** *inş.* Kiremit sularını toplamak için damların kenarına yapılan içi oyuk ve çıkıntılı korniş. [*ing.* Gutter overhang; *Fr.* Larmier].

~ **otu,** ◘ **Sıçanotu**.

~ **piresi,** *zool.* ◘ **Sıçanpiresi**.

~ **şeridi,** *zool.* ◘ **Sıçanşeridi**.

~ **yılı,** *takvim.* On iki yıllık Türk takviminin birinci yılı. [*ing.* The rat year *(the first year in the Turkish cycle of twelve years)*].

~ **yolu,** ◘ **Sıçanyolu**.

sıçan.akarı, b. i. *paraz. Dermanyssidae* familyasından sıcak ve ılıman ülke sıçanlarından kan emmekle birlikte, insanlara da saldırarak, kaşıntılı deri yangıları doğurabilen, bir milimetreden küçük, örümceğimsi eklembacaklı. *(Ankara'da görülmüştür).* [*Lat. Liponyssus = Bdellonyssus bacoti; ing.* Rat mite].

sıçan.biti, b. i. *paraz.* Sıçanların sırtında yaşayan ve tifüs etkenlerini bulaştırabilen somucu bit. [*Lat. Polyplax spinulosa; ing.* Rat louse; *Fr.* Pou des rats].

sıçan.dişi,-ni, b.i. § ❶ *işl.* ◘ **Antika**; § ❷ Koltuklarda süs olarak kullanılan ve sık dişler şeklinde görülen serit. [*ing.* A fine edging to finen, hemmed, seam].

sıçangiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Yalındişliler *(Simplicidentata)* alt takımının, Sıçanımsılar *(Myomorpha)* bölümüne giren bir familyası. Kara ve su hayatına uymuşlar ve bütün dünyaya yayılmışlardır. Hem besin maddeleri, hem de ev eşyaları için çok zararlıdır ve hastalık tasırlar. Çok çabuk ürerler. Çok türü vardır. **Toprak sıçanı** *(Microtus agrestis)*, **Tarla sıçanı** *(Microtus arvalis)*, **Cüce sıçan** *(Micromys minutes)*, **tarla cüce sıçanı** *(Micromys agravius)*, **ev sıçanı** *(Mus musculus)*, **orman sıçanı** *(Mus sylvaticus)*, **ev kemesi** *(Rattus rattus)*, **göçmen keme** *(Rattus norvegicus)*, **su sıçanı** *(Arvicola schermen)*, **Hamster** *(Cricetus cricetus)*, **pirinç hamsteri** *(Cricetus phaeus)*, **Bizam sıçanı** *(Fiber zibethicus)*, **Lemming sıçanı** *(Lemmus lemmus)*, **dikenli sıçan** *(Acomys cahirinus)*, **Arika cırlak sıçanı** *(Cricetomys gambianus)* iyi bilinen türleridir. [*Osm.* Kuvâdiye; *Lat.* ve *ing. Muridae; Fr.* Muridés].

sıçanımsılar, ç.i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre, Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının Kemiriciler *(Rodentia)* takımının bir alt takımı veya bazı sınıflandırmalara göre Kemiriciler takımının Yalındişliler *(Simplicidentata)* alt takımının bir bölümü. En geniş bölüm olup, **sıçangiller**

(Muridae), **yediuyuklayangiller** *(Gliridae)*, **avurdu-keseligiller** *(Geomyidae)*, **toprak - kazangiller** *(Batyergidae)*, **kör-faregiller** *(Spalacidae)*, **arap-tavşanıgiller** *(Jaculidae)*, familyalarını içine alır. *(Yüz otuz iki cins ve bin yüzden fazla türü kapsar. Dünyanın her tarafında bulunurlar. Fossillerine üçüncü ve dördüncü zaman tabakalarında rastlanır).* [*Lat.* ve *ing. Myomorpha; Fr.* Myomorphes].

sıçankırı, b.i. ◘ **Sıçan.**

sıçan.kulağı,-nı, b.i. *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, çok yıllık, otsu bitki. Üzeri yün görünüşünde yıldız yıldız tüycüklerle kaplıdır. Genellikle sarı olan çiçekleri, kiremit dizisi halindeki bir bürgü içinde toplu bulunur. Meyvesi kirli beyaz renkte bir sorgucun üstündedir. İstanbul, Marmara bölgesinde yetişen *Hieracium pilosella* en yaygın olan türüdür. Bunun kökü çiğnenirse tükürük çoğalır, susuzluk giderilir. **Büyük sıçankulağı** *(H. auriculata)*, **duvar sıçankulağı** *(H. murorum)*, **orman sıçankulağı** *(H. umbellatum)* Türkiye'de yetişen türleridir. *H. aurantiacum* Alp dağlarında yetişir. Firfiriye çalan turuncu çiceklerinden dolayı bahçelerde yetiştirilir. [*Lat.* ve *ing. Hieracium; Fr.* Épervière].

sıçan.kuşu, b.i. *zool.* ◘ **Farekuşu.**

sıçan.otu,-nu, b.i. *h.d.* kim. ◘ **Arsenik.**

sıçan.piresi, b.i. *zool.* Pireler *(Siphonaptera)* takımının, Piregiller *(Pulicidae)* familyasından bir eklembacaklı turu. Sıçanla insandan başka, birçok kemiricilerin de kanını emerek yaşayabilen, veba bulaştırıcı ve sıçan seridine arakonakçı, sarı kestane renginde pire; doğu sıçan piresi. [*Lat.* Xenopsylla cheopis; *ing.* Rat flea, plague flea; *Fr.* Puce du rat].

sıçan.şeridi, *b.i. paraz. Hymenolepididae* familyasından, sıçanlarda yaşayan, maymun, **köpek ve insanlara, özellikle çocuklara bulaşabilen,** yarım metre boyunda serit. [*Lat. Hymenolepis diminuta; Ing.* Rat tapeworm].

sıçan.yolu.-nu, b.i. Lağım yolu veya bunu andıran yeraltı yolu. [*ing.* Underground passage, gallery for a landmine; *Fr.* Tranchée couverte, galerie souterraine].

sıçırgan, s. < *sıçmak* > *sıçırmak. (Genellikle hayvanlar hk.)* Sürgüne tutulup her yanı pislik içinde bırakan: *Sıçırgan bir kedi.* [*ing.* Unable to control one's bowels or bladder, incontinent; *Fr.* Atteint de diarrhée].

sıçma, i. < *sıçmak. fizyol.* Dışkının vücuttan dışarı atılması. *(Sıçma, bir refleks sonucunda gerçekleşir;refleksin sebebi, dışkının gödenbağırsağında toplanarak bağırsağı germesi ve leğen bölgesinde bir ağırlık duygusu yaratmasıdır; refleks, serç büzgenkasının açılmasına ve gödenbağırsağının sıgamsal hareketler yapmasına yol açarak dışkının dışarıya atılmasını sağlar).* [*ing.* Defecation; *Fr.* Défécation].

sıçmak, nsz. § ❶ *kab.* Dışkıyı tabii yolla dışarı atmak, büyük aptesini yapmak. [*ing.* To defecate, to excrete, to pass a stool; *Fr.* Aller à la selle, chier]; § ❷ *h.d. mec.* Bozmak, berbat etmek: *Adam işime sıçtı.* [*ing.* To befoul or spoil something; *Fr.* Salir, gâter]; ⊙ **sıçtı cafer bez getir,** *kab.* Birinin berbat bir iş gördüğünü anlatır.

sıçrama, i. § ❶ Sıçramak eylemi. [*Ing.* Jumping, springing, bouncing, leaping; *Fr.* Saut, bond, élan, enjambée]; § ❷ *sin.* Alıcı, gösterici veya basım aygıtı penceresinde filmin kendi yüzeyine dikey herhangi bir hareketinden doğan durum; § ❸ *dans.* Dansta bir hareket. *(İşe beşinci hareketle başlanır, vücut dik, bacaklar birbirine bitişik, başparmakların üzerinde biraz yaylanarak hafifçe sıçranır, sonra eski haline dönülür);* § ❹ *oyun.* Bir duvara çarpan veya yere vuran topun sıçraması; § ❺ *patol.* Kasların birdenbire kasılmasından ileri gelen ani ve istemsiz titreme; § ❻ *sp.* Üç adım, tek adım ve uzun atlamada, atletin atlamaya başladığı anda yaptığı hamle; § ❼ *zool.* Bir hayvanın, vücudunu aniden yukarıya ve ileriye doğru fırlatarak bulunduğu yüzeyle ilgisini kesmesine dayanan hareket biçimi; ⊙ ~ **larla ilerleme,** *ask.* Genel olarak, örtüden örtüye veya bir gözetleme noktasından diğerine, ayrı sıçramalarla yapılan ilerleme hareketi. [*Ing.* Advance by bounds]; ⊙ **bir fonksiyonun birinci türden bir süreksizlik noktasında ~ sı,** *mat.* Fonksiyonun, bu noktada sağdan ve soldan limitleri arasındaki fark. [*Fr.* Saut d'une fonction en un point de discontinuité de première espèce]; ⊙ **değişmeli ~,** *cimn.* ◘ **Değişme;** ⊙ **diyalektik ~ (nitel) ~,** *fels.* Eşyanın bir durumdan bir başka duruma birden bire geçmesi. [*Ing.* Dialectic bond; *Fr.* Bond dialectique, bond qualitatif]; ⊙ **gergin ~,** *cimn.* ◘ **Gergin;** ⊙ **kedi ~ sı,** *dans.* ◘ **Kedi. ~ ayağı,** *sp.* Atlamada ilk hamle yapılan ayak. *(Sıçrama sırasında dizden bükülür ve kuvvetle yere vurulur).*

~ aygıtı, *zool.* Hayvanların sıçramasını sağlayan organlar.

~ tahtası, *cimn.* Araçtan atlamalarda, **üzerine hızla** basılarak **yükselme** hızı kazanılan yaylı veya kendisinden esnek, tahtadan eğik yüzeyli araç. [*ing.* Springboard; *Fr.* Tremplin].

sıçramak (e), nsz. f. *esk. T. sikrimek.* § ❶ Ayaklarıyla birdenbire yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak: *Çocuk taştan taşa sıçrayarak gitti. Çekirge sıçrar.* [*ing.* To spring, to leap, to jump; *Fr.* Sauter]; § ❷ Ürkerek birdenbire olduğu yerde doğrulur gibi sarsılmak: *Çocuk sıçrayarak uyandı.* [*ing.* To jump; *Fr.* Sursauter]; § ❸ Yerinden koparak hızla öteye atılmak; parçalar halinde savrulmak: *Kıvılcım sıçradı. Çamur sıçradı.* [*ing.* To splash; *Fr.* Jaillir en éclaboussures]; § ❹ Arada bir boşluk bırakarak veya bir engeli asarak geçmek: *Yangın öte mahalleye sıçradı. Çenesindeki çıbanlar yanağına da sıçramış.* [*Osm.* Sirayet etmek; *Ing.* To spread over, to propagate; *Fr.* Se transmettre, propager]; § ❺ Yayılmak; § ❻ Bir seyden, onunla ilgisiz başka bir şeye geçmek. *Ing.* To jump, to leap, skip; *Fr.* Sauter];§ ❼ Yükselmek, fışkırmak, ⊙ **aklı ~,** *dey.* Şaşırmak, afallamak; ⊙ **bir sıçrarsın (atlarsın) çekirge, iki sıçrarsın (atlarsın) çekirge, sonunda yakalanırsın),** *dey.* ◘ **Bir.**

sıçrar.hortumlugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Böcekçiller *(Insectivora)* takımının bir familyası. Ard bacakları uzamış ve sıçramaya elverişli bir hale gelmiştir. Ağızları hortum biçiminde uzamıştır. Kayalık ve dağlık yerlerde yaşarlar. Fil faresi *(Macroscelides proboscideus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *ing. Macroscelididae; Fr.* Macroscélidés].

sıçratma, i. § ❶ Sıçratmak işi; § ❷ Sıçratan, sıçratmak işini yapan. [*ing.* Splash].

~ menteşe, *mim. esk.* Eski evlerdeki eşiksiz kapılarda, kapı açılırken halı kalınlığı kadar kapıyı yukarıya kaldırmak ve kapının kendiliğinden kapanmasını sağlamak amacıyle kullanılan menteşe.

sıçratmak (-ı, -e), f. Sıçramak işini yaptırmak: *Meselâ, beni lastik top gibi havaya fırlatıp tutar, yahut kalpağının üstüne oturtup ayaklarımdan tutarak sıçratır, fırıl fırıl çevirirdi.* [*Ing.* To make jump or spring, to make leap or start; *Fr.* Faire sauter, bondir].

sıçrayan.sıçan, b.i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının Arap-tavşanıgiller *(Jaculidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 8, kuyruğu 13 sm.'dir. Sırtı sarı-kahverengi, karnı beyazdır. Kuzey Batı Amerika'da dağlarda yaşar. [*Lat. Zapus Hudsonius; ing.* Eastern jumping mouse; *Fr.* Souris sauteuse].

sıçrayıcı, s. < *sıçramak. zool.* Sıçrayarak ilerleyen. [*ing.* Leaper, jumper; *Fr.* Celui, celle qui bondit, sauteur].

sıçrayıcı.örümcekgiller, ç.b.i. *zool.* Örümcekler *(Araneae)* takımına giren bir familya. Bacakları kısa ve kalındır. Uzun mesafelere sıçrayabilirler. Tuzak ağları yoktur. [*Lat.* ve *ing. Salticidae; Fr.* Salticidés].

sıdak,-ğı /sıdâk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Güveyin geline verdiği ağırlık, nikâh akçesi, yüzgörümlüğü. [*ing.* Marriage settlement *(portion which the husband engages to give to his future wife)*].

sıddık, sıddik, s. *Osm.* < *Ar. sıdk. esk.* § ❶ Hiç yalan söylemeyen, hep doğru konuşan, sözünde duran *(kimse);* § ❷ i. Halife Ebubekir'in lakabı; § ❸ Erkek adı.

sıddıka, sıddika, s. *esk.* § ❶ **Sıddık'**ın dişlli; § ❷ i. Hz. Muhammed'in karısı Ayşe. [*ing.* Wife of the prophet Muhammed]; § ❸ Isa Peygamberin annesi Meryem. [*ing.* Truthful lady, title given to Mary, the Mother of Jesus]: § ❹ */Sıdıka şeklinde/* Kadın adı.

sıddik, s. ◘ **Sıddık.**

sıdık,-dkı, i. *Osm.* < *Ar. sıdk. esk.* § ❶ Doğruluk, gerçeklik, dürüstlük. [*ing.* Truth, veracity, reality, correctness; *Fr.* Vérité, véracité, droiture]; § ❷ Her türlü çıkar düşüncelerden uzak olma, yürek temizliği, temiz kalblilik. [*ing.* Sincerity; *Fr.* Sincérité]; § ❸ *(Birine veya bir şeye)* Yürekten bağlanma, içten bağlılık. [*ing.* Faithfulness, faithful friendship, fidelity, devotion, loyalty; *Fr.* Fidélité, dévouement]. ☆ *Eşanl.* **sadakat;** § ❹ *tasav.* Salikin yalan söylemekten kaçınarak doğruluktan ayrılmaması. *(Tasavvuf la ilgili eserlerde, Kur'an'da saliklerin ehli sıdık'a yakınlık göstermesi konusunda tavsiyeler olduğu sık sık belirtilir);* ⊙ ~ **ı sıyrılmak,** *dey.* Bir kimseye karşı duyduğu güveni ve inanı kaybetmek. [*ing.* To lose faith in a person]; ⊙ ~ **ını tahkik,** *ed. esk.* Halk şairleri arasında yapılan özel bir imtihanın adı. *(Irticalen şiir söylemeye başlayan bir halk şairi, söylediği şiirlerin gerçekten kendisine ait olup olmadığının anlaşılması için, usta bir şair tarafından imtihan edilir. Bu imtihanda şaire bir ayak /kafiye/ gösterilir ve buna uyan bir şiir söylemesi istenir. Başaranların sıdkı /doğruluk/ tahkik edilmiş olur ve kendisine âşık unvanı verilir).*

sıdk, i. ◘ **Sıdık.**

sıfak /sıfâk/, i. *Osm.* < *Ar. anat. esk.* Kasların üzerini kaplayan ve onları koruyan ince zar. [*Ing.* Any thin membrane beneath the skin, fascia].

sıfat,-tı, i. ç: sıfat. *Osm.* < *Ar. vasf.* § ❶ Bir kimsenin görev veya ödev bakımından özelliği; toplumsal, medenî ve hukukî durumu yönünden yeri; insanın bir is ve davranışı yapmaya yetkili olması için kendisinde bulundurduğu veya sonradan edindiği hal: *Baba sıfatıyle, Arkadaş sıfatıyle, Başkan sıfatıyle.* [*ing.* Quality, attribute; *Fr.* Qualité, propriété]; § ❷ *h.d.* Yüz ve kılık, dış görüntü: *Onun ne adam olduğu sıfatından belli.* [*ing.* Appearance, aspect]; § ❸ *gram.* Bir isimle anlatılan kavramı nitelik, nicelik, yer, sıra gibi durumlar bakımından belirtmeye veya belirtilmesini istemeye yarayan kelime: *İyi, kötü, güzel, katı* gibi **nitelik** anlatan sıfatlara niteleme sıfatı: *üç, beş, on* gibi nicelik anlatanlara sayı sıfatı: *birkaç, hayli, başka, kimi* gibi sınırları belli olmayan bir durumu anlatanlara belgisiz sıfat; *hangi, nasıl, kaç* gibi sorulu sıfatlara da soru sıfatı denir. Sıfatlar **ya** *büyük ev, iki göz, şu adam, birinci sınıf, hayli masraf, kaç kişi* takımlarında olduğu gibi ismin başına lakap durumunda olur, ya da *ev büyüktür, ayların sayısı on ikidir, istediğim budur* cümlelerinde olduğu gibi haber görevindedir. [*ing.* Adjective; *Fr.* Adjectif]; § ❹ Nitelik: *Fazilet insana yakışır sıfatlardandır.* [*ing.* Quality; *Fr.* Qualité]; § ❺ *esk.* Nişan, iz; § ❻ Ünvan. [*Ing.* Title; *Fr.* Titre]; § ❼ *huk.* Bir kimsenin belirli bir davada, davalı veya davacı olarak niteliği; § ❽ *ilâhiy.* Hıristiyan inancına göre Tanrı'nın yetkinliklerinden her biri. *(Bu yetkinlikler /ölümsüzlük, sonsuzluk/, birlik, âdillik, bilgelik, tam-güçlülük, Tanrı'nın özünden gelir).* [*ing.* Attribute; *Fr.* Attribut]; ⊙ **belgisiz ~,** *gram.* ◘ **Belgisiz;** ⊙ **belirtme ~ ı,** *gram.* ◘ **Belirtme;** ⊙ **birleşik ~,** *gram.* ◘ **Birleşik;** ⊙ **gösterme ~ ı,** *gram.* ◘ **Gösterme;** ⊙ **işaret ~ ı, *gram.*** ◘ **işaret;** ⊙ **niteleme ~ ı,** *gram.* ◘ **Niteleme;** ⊙ **sayı ~ ı,** *gram.* ◘ **Sayı.** ⊙ **üleştirme sayı ~ ı,** *gram.* ◘ **Üleştirme.** ⊙ **yalın ~,** *gram.* ◘ **Yalın.**

~ takımı, *gram.* Bir sıfatla bir isimden meydana getirilen kelime takımı. [*ing.* Ad-

jective construction; *Fr.* Construction adjective].

— **tamlaması**, *dilb.* Sıfatların, kendilerinden sonra gelen bir ismi niteleyerek veya belirterek tamlama. ☆ *Eşanl.* **sıfat takımı.** ◘ **Tamlama.**

sıfât /sıfât/, ç.i. *esk.* Sıfatlar.

sıfat.fiil, b. **i.** *gram.* ◘ **Partisip.**

sıfatiye, i. *fels.* İslâm felsefesinde bir doktrin. Ehli Bid'at akımı içinde yer alan ılımlı bir öğretidir. Tanrının nitelikleri *(sıfatları)* olduğunu savunmasından ötürü bu adı almıştır.

sıfatlaştırmak (-ı), *gram.* Sıfat gibi kullanmak. [*Ing.* To call names; *Fr.* Adjectiver].

sıfır, i. *Osm.* < *Ar. sıfr.* § ❶ Kendi başına değeri olmayan, fakat ondalık sayı sisteminde sağına geldiği rakamı on kere büyüten sayı isareti (0). [*Ing.* Zero; *Fr.* Zéro]; § ❷ Yokluk, hiç bir şey: *Sıfırdan servet sahibi olmak.* [*Ing.* Zero; *Fr.* Zéro]; § ❸ *mat.* Sayıların yazılışında, bulunduğu basamakta hiç bir birim olmadığını göstermek için kullanılan işaret: 0. [*Ing.* Zero; *Fr.* Zéro]; § ❹ *mec.* Hiç bir değeri olmayan şey. [*Ing.* Nought; *Fr.* Rien]; § ❺ *fiz. Celsius (santigrad)* ve *Réaumur* ölçeklerinde, buzun erime noktasına tekabül eden sıcaklık derecesi. [*Ing.* Zero; *Fr.* Zéro]; § ❻ *mat.* Bir yapı cümlesinde, toplamalı olarak gösterilen bir iç bileşim kanununun etkisiz elemanı. [*Ing.* Zero; *Fr.* Zéro]; ◉ ~ **a** ~, **elde var** ~, dey. Bütün çalışmaların boşa giderek ele hiç bir şey geçmediğini anlatır. [*Ing.* Add zero to zero and carry one]; ◉ ~ **a eşitlemek**, *mat.* ◘ **Sıframak**; ◉ ~ **dan başlamak** *(bir şeye)*, *dey.* En başından veya yokluk içinde başlayıp ilerlemek. [*Fr.* Partir de zéro]; ◉ ~ **ı tüketmek**, *arg. dey.* Kuvvetten düşmek, yoksullaşmak; gücü kalmamak. [*Ing.* To be terrified, to exhaust one's means, to fall utterly, to be lost, to be reduced to the last extremity; *Fr.* Perdre ses forces]; ◉ **haritaların** ~ **düzeyi**, *den.* Deniz derinliklerinin yazılmaya başlandığı nokta. *(Sıfır düzeyi, büyük gelim sırasında denizlerin en alçak olduğu düzeydir; Cezir, büyük fırtınalar gibi çok olağanüstü haller dışında, deniz seviyesi bu sıfır düzeyinin altına inmez. Buna hatıra iskandil düzeyi de denir).* [*Ing.* Zéro des cartes]; ◉ **mutlak** ~, *fiz.* Mutlak sıcaklık ölçeğinde −273, 15° C'a tekabül eden sıfır noktası. [*Ing.* Absolute zero; *Fr.* Zéro absolu]; ◉ **solda** ~, *dey.* Önemsiz, değersiz. [*Ing.* Unimportant, nothing, null, a nought on the lefthand side, a mere cypher; *Fr.* Insignifiant,-ante].

— **âleti**, *metrol.* Göstergesi sıfır taksimatı üzerine geldiğinde iki büyüklüğün eşit olduğunu gösteren âlet. [*Ing.* Zero apparatus; *Fr.* Appareil de zéro].

— **bölen**, *mat.* Bir halkada, toplamalı grupun, etkisiz elemanının böleni: *Z/6 halkasında, 6,2 ve 3 modül uygunluk sıfır bölenlerdir. (Sıfır böleni olmayan bir halka, bir tamlık halkasıdır).* [*Fr.* Diviseur de zéro].

— **çizgisi**, *elek.* Bir ölçü âletinin elektrikli organları gerilim altında olmadığı ve akım geçmediği zaman, hareketli donatım çalışma konumuna geldiğinden bir ölçü âletinin göstergesinin veya spotunun karşısında durduğu taksimat çizgisi. [*Ing.* Mechanical zero; *Fr.* Zéro mécanique].

— **değerli**, *kim.* Birleşme değeri sıfır olan: *Soy gazlar sıfır değerlidir.* [*Ing.* Zero valent, null valent; *Fr.* Nullivalent,-ente. zérovalent,-ente].

— **gerilim rölesi**, *elek.* ◘ **Röle.**

— **kaldırma açısı**, *hava.* Bir profilin kaldırma kuvetinin sıfır olduğu hücum açısı. [*Ing.* Zero-lift angle; *Fr.* Incidence de postance nulle].

— **matris**, *mat.* ◘ **Matris.**

— **numara**, *arg.* En mükemmel, fevkalâde, üstün: *Sıfır numara külhanbeyi.* [*Ing.* Excellent; *Fr.* De plus parfait, de première classe].

— **yarıçaplı çember**, *mat.* Koordinat başlangıcında olduğu zaman, denklemi $x^2+y^2 = 0$ olan çember. *(Sıfır yarıçaplı çember, bir çift izotrop doğruyle eşdeğerlidir).* [*Fr.* Cercle de rayon nul].

— **yaş sırası**, *ağ. iş.* ve *astr.* UBV ışıkölçümsel üç renk dizgesinde yıldızların gerçek renkleri ile salt parlaklıkları arasında çizilen şemadaki anakol sırası.

sıfırcı, i. *arg.* Öğrencilerine çok fazla sıfır numara veren öğretmen.

sıframak* (-ı), f. *Osm.* < *Ar. mat.* Bir denklemdeki bütün terimleri yalnız bir yanda toplayarak denklemin öbür yanını sıfırla göstermek. [*Ing.* To reduce to zero, to nullify; *Fr.* Annuler].

sıgar, /sıgâr/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sağir. esk.* § ❶ Küçüklükler; § ❷ Gençler, küçük çocuklar.

sıgar /sigar/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Küçüklük, ufaklık olma. [*Ing.* A being small, smallness, a being young, a being insignificant, insignificance].

sığ, s. *esk. T.* § ❶ Dibi yüzeyine yakın, derinliği pek az olan *(göl, deniz).* [*Ing.* Shallow; *Fr.* Bas,-basse]; § ❷ *mec.* Fazla ayrıntılara inmeyen: *Sığ bilgi. Sığ düşünce.* [*Ing.* Superficial; *Fr.* Superficiel,-elle]; § ❸ Denizde, suda az derin olan yer. [*Ing.* Shoal, sandbank; *Fr.* Haut fond]; ◉ ~ **a düşmek**, *den. (Gemi hk.)* Sığ bir yere çıkarılmak, sürüklenmek; ◉ ~ **a oturmak**, *den. (Gemi hk.)* Karaya oturmak.

— **bayır**, *jeol.* Kıta şevlerinde ve okyanus adaları çevrelerinde 200-800 metre derinliklerdeki deniz dipleri. *(Sığ deniz bölgelerinin ışıksız 200-800 m. derinlikler arasındaki bölümü).* [*Ing.* Bathyal environment; *Fr.* Milieu bathyal].

— **deniz**, *jeol.* Buyük kısmı organizma kalıntılarından meydana gelen kıyı yakınlarında durulmus deniz çökeltisi: *Çamurlu kum, midye tarlalarındaki mavi kum sığ deniz çökelleridir.* [*Ing.* Shallow seas, shelf seas; *Fr.* Mer plate].

— **deniz adaları**, *coğr.* **Sığ denizde serpili** bulunan, hemen yanındakl karadan sayılan adalar. Bu adalar, ya aşınmalarla, ya da burada belirmiş bulunan çöküntülerle kara gövdesinden ayrılmış parçalardır. Arazi yapıları bakımından yanlarındaki karaların benzeridirler. [*Ing.* Continental islands; *Fr.* Iles continentales].

— **deniz bölgeleri**, *jeol.* Tortul taşınması, iklim ve yaşama koşulları bakımından karalara daha yakından bağlı olan bölgeler.

— **deniz ortamı**, *jeol.* 100 Kulaç derinliğe inebilen sığ deniz dibi ortamı. [*Ing.* Neritic environment; *Fr.* Milieu néritique].

— **denlz yığıntısı**, *coğr.* Karalardan koparılarak sürüklenen, yakındaki deniz dibinde tortulanan, yığılan taş parçacıkları. [*Ing.* Terrigenous sediments; *Fr.* Depôt terrigène].

— **deprem ocağı**, *jeol.* 60 km.'ye inebilen derinliklerdeki deprem ocağı. [*Ing.* Shallow focus; *Fr.* Hypocentre normal].

— **su**, *den.* Denizlerin herhangi bir kısmında gemilerin seyretmeleri mümkün olmayacak derecede az su bulunan bölgelerine denir.

— **yayla**, *jeol.* 200 km.'ye inebilen derinlikteki kıtaları çevreleyen derin sularla ve belirli bir şevle sınırlı olan sığ deniz dipleri. [*Ing.* Continental shelf; *Fr.* Plate-forme continentale].

sığa*, i. § ❶ İçine alma yeteneği, bir şeyin içinde bulunan hacim: *Bir kadın sığası.* [*Ing.* Capacity; *Fr.* Capacité]. ☆ *Eşanl.* **kapasite;** § ❷ *fiz.* Bir kondansatörün elektrik yığma yeteneği; bu yetenek levhalara, bunların arasındaki uzaklığa ve aradaki yalıtkan maddenin cinsine göre azalıp çoğalır. [*Osm.* Sia; *Ing.* Capacity; *Fr.* Capacité]; ◉ **bir ısı akümülatörünün** ~ **sı**, *term.* Belirli yükleme ve boşaltma şartları içnde bu cihazın yeniden verebildiği ısı miktarı. [*Ing.* Capacity of an heat accumulator; *Fr.* Capacité d'un accumulateur de chaleur]; ◉ **ısı** ~ **sı**, *fiz.* ◘ **Isı**

sığaça, sığaço, i. *mar.* ◘ **Kaptırma.**

sığala.ağacı, bi i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Hamamelidaceae* familyasından, kışın yaprak döken, boylu ağaç cinsi. Gövdelerinde patolojik balzam kanalları vardır. Yapraklar ince ve uzun saplı. 3-7 lopludur. Ayrıca bu lopların kenarları da keskin dişlidir. Kulakçıklar küçüktür. Apetal çiçekler bir cinsli olup uzun bir sapın ucunda toplanarak başçık halinde kurullar oluştururlar. Gerek erkek, gerekse disi çiçekler birbiri ile kaynaşmış durumdadır. Başçık halindeki erkek çiçeklerden bir çoğu bir araya gelerek âdeta terminal durumlu bir salkım oluştururlar. Meyva septisit kapsüldür. Bu kapsülerden her birisi içerisinde 1-2 tane kanatlı, küçük tohum bulunur. Sığalalar üçüncü zamandan kalma endemik bitkilerdir. Nitekim bugün yaşayan tek bir türüne rastlanmayan Avrupa kıtasında bile Tersiyer'de birçok türlerinin yasadığı bilinmektedir. Halbuki halen bu cinsin Kuzey ve Orta Amerika ile Batı ve Doğu Asya'da yaşayan 6 türü kalmıştır. Bunlardan **Anadolu sığalaağacı** *(L. orientalis)*, **Amerikan sığalaağacı** *(L. styraciflua)* ve **Formoza sığalaağacı** *(L. formosana)* önemlidir. [*Lat. Liquidambar; Ing.* Storax, liquidambar tree; *Fr.* Liquidambar]; ◉ **Amerikan** ~, *bot.* Kuzey Amerika'nın Atlantik bölgelerinde ve Orta Amerika'da yetişen, 40-45 m. boyunda, dolgun ve düzgün gövdeli bir tür. Sürgünler kırmızı-kahverengindedir. Bunlar çok kere kalın bir mantar tabakası ile örtülür. 5-7 loplu yaprakların boy ve genişlikleri 10-18 sm.'dir. Loplar sivri uçlu, kenarları keskin dişlidir. Yapraklar sonbaharda dökülmeden önce gayet güzel karmen ve sarı bir renk alır. Çiçekler yeşilimsi sarı renktedir. Meyve topluluğunun sapı 3 sm, kadardır. Bu bitkinin verdiği drog *Storax* adını taşır ve serttir. Çeşitli yerlerde kullanılan değerli odunu vardır. Özellikle odunu için yetiştirilir. Ayrıca da dekoratif bir süs bitkisidir. [*Lat. Liquidambar styraciflua; Ing.* Sweet gum *(tree)*]; ◉ **Anadolu** ~, *bot.* Güney-Batı Anadolu'da, Muğla havalilnde ve başlıca Köyceğiz'de orman oluşturan, 10-15 m. boyunda, kalın dallı, geniş tepeli, birevcikli, çınara çok benzeyen bir sığalaağacı. Bu bitki, dünya üzerinde yalnız bu bölgede orman halinde yetişmektedir. Ayrı olarak Antalya'da, Rodos'ta rastlanır. Gövde çoğunlukla 3-5 sm.'den sonra dallanmaya başlar. Yapraklar almasık dizilişli, uzun saplı, stipulalı ve palmat lopludur. Üst yüz tüysüz ve parlak yeşil renkli, alt yüz pek az tüylü veya tüysüz ve açık yeşil renklidir. Çiçekler yeşilimsi renktedir. Erkek çiçekler küresel gruplardan ibaret sık ve nihaî bir salkım oluştururlar. Dişi çiçekler, erkek salkımın alt tarafında bir yaprak koltuğundan çıkan uzun saplı ve sarkık kürecikler halindedir. Yumurtalık yarıya kadar gömülü ve 2 meskenlidir. Meyva oldukça sertleşmiş ve odunlaşmış septisit bir kapsüldür. Bitkinin gövdesi üzerine uzunluğuna yaralar açmak suretiyle elde edilen **sığala yağı** veya **mia** denilen balsam *(Styrax liquidus)* bir uçucu yağ *(= Stirol)*, vanilin, reçine *(= storesinol ve storesinol sinnamat karışımı)* sinnamik asid, stirasin ve storesin taşır. Sığala yağı iyi bir antiseptik ve parazit öldürücüdür. Dahilen solunum yolları hastalıklarında, blennoraji ve fluor albusta kullanılmıştır. Bugün özellikle haricen, pomat veya yakı halinde uyuzda ve mantarlardan ileri gelen deri hastalıklarında kullanılmaktadır. Itriyatçılıkta iyi bir koku tespit edicidir. Mikroskop tekniğinde, kloroform vasıtasıyle arıtılmış şekli, Kanada balsamının yerini tutmaktadır. Tütüne koku vermek için ilâve edilir. Sığala yağının elde edilişinde arta kalan kabuk parçaları *(Cortex thymiamitis)* **buhur** adı altında tütsü ve günlük olarak kullanılır. [*Lat. Liquidambar orientalis*]; ◉ **Formoza** ~, *bot.* Anayurdu Doğu Çin ve Formoza olan, 30-40 m. kadar boylanabilen, piramidal tepeli bir ağaç. Genç sürgünler tüylü veya çıplaktır. Yapraklar yüreğimsi veya üçgen biçiminde, 8-15 sm. genişlikte ve genellikte 3 lopludur. Lopların uçları sivri, kenarları keskin dişlidir. Yapraklar sonbaharda dökülmeden önce gayet güzel şarap rengine değişir. Anayurdu

dışında daha çok park ve bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. [*Lat. Liquidambar formosana = Liquidambar aceriflolia*].

☆ *Eşanl.* **günlük ağacı, sığla ağacı, amber ağacı.**

~ yağı, *bot.* ◘ **Yağ.**

sığamsal*, s. *fizyol.* Besin maddelerinin sindirim kanalı içinde ilerlemesini sağlayan kasılmalara denir. [*ing.* Peristaltic; *Fr.* Péristaltique]. ☆ *Eşanl.* **peristaltik;** ⊙ **ters ~,** *fizyol.* Sığamsal kasılmaların ters yönünde meydana gelen, yani besin maddelerini aşağıdan yukarıya doğru hareket ettiren mide ve bağırsak kasılmalarına denir. *(Midenin ters sığamsal kasılmaları, kusmayı meydana getiren etkenlerden biridir).* [*ing.* Antiperistaltic; *Fr.* Antipéristaltique].

~ (perisaltik) dalgalar, *fizyol.* ◘ **Dalga.**

sığamsallık*,-ğı, i. *fizyol.* Sığamsal kasılmaların meydana gelmesi. [*ing.* Peristalsis; *Fr.* Péristaltisme].

☆ *Eşanl.* **peristaltizm.**

sığdırma, i. Sığdırmak eylemi. [*Osm.* Istiap; *ing.* Containing; *Fr.* Action de contenir].

sığdırmak (-ı, -e), f. *(Bir kabın veya bir yerin)* İçine aldırmak: *Kitapları çantaya sığdıramadım.* [*ing.* To make a thing into *(a receptacle)*, to cram in]; ⊙ **aklına (içine) sığdıramamak,** *dey.* Katlanamamak, dayanamamak: *Beklemediğim bu sözü içime sığdıramadım.*

sığın, i. *esk. T. sıgun.* ◘ **Alageyik.**

~ topu, Tırnak ve boynuzdan yapılmış kâse. [*Fr.* Tesse en corne].

sığınak*,-ğı, i. < *sığınmak.* § ❶ Yağmur, güneş etkisi v.b. ile çeşitli tehlikelerden korunmak için sığınılacak yer. [*Osm.* Melce; *ing.* Shelter, cover; *Fr.* Refuge]; § ❷ *mec.* Kötülüklerden koruyan yer, kimse v.b. [*ing.* ve *Fr.* Refuge]; § ❸ *ask.* Düşmanın atışlarına ve görüşlerine karşı olan tabiî veya sunî korunma aracı. *(Ikinci Dünya Savaşı sırasında hava bombardımanlarının çoğalması sivil halk için birçok sığınağın inşa veya yerleştirilmesine yol açmıştır).* [*ing.* Shelter; *Fr.* Abri]; ⊙ **dağ sığınağı,** ◘ **Dağ**'; ⊙ **iç sığınağı,** *sosy.* ◘ **iç.**

sığınca, i. Küçük hisar, sığınılacak yer. [*Osm.* Melce', mo'va, ilticagâh; *Fr.* Réduit, refuge]; ⊙ **barbata ~ sı,** *(siperi),* ◘ **Barbata.**

sığınık*, -ğı, i. < *sığınmak.* Yabancı bir ülkeye veya yere sığınmış olan kimse. [*Osm.* Mülteci; *ing.* Refugee; *Fr.* Refugié,-ée].

sığınma, i. Sığınmak eylemi.

~ gözü, *mim* ve *inş.* ◘ **Göz.**

~ hakkı, *huk.* Genellikle bir cezai kovuşturma ve mahkûmiyetten kurtulmak ve suçların iadesi hükümlerine tabi olmamak amacıyle yabancı bir devlet ülkesine kaçma veya yabancı devlet ülkesindeyken iade edilmemeyi isteme. [*Osm.* Hakkı-ı iltica; *Fr.* Droit d'asile].

☆ *Eşanl.* **iltica hakkı.**

~ hücresi, Şimendifer tünellerinde tren gelirken işçinin sığınacağı girinti.

~ limanı, ◘ **Liman.**

sığınmak*, f. § ❶ Tehlikeden korunmak için emin bir yere çekilmek: *Hayvan bir kayanın dibine sığınmıştı.* [*Osm.* Iltica etmek; *ing.* To take shelter *(in)*, to take refuge *(with)*; *Fr.* Se réfugier]; § ❷ Korunmak amacıyle birine baş vurmak: *Işte geldim, sana sığındım.* [*ing.* To find shelter, to shelter oneself; *Fr.* Se réfugier]; § ❸ Siyasî, dinî v.b. sebeplerle, kendi ülkesinden kaçıp, başka bir ülkeye gitmek: *Daha sonra harekete geçen Genç Türkler, zulme karşı çalışmalarında sıkışınca Batıya sığındılar;* § ❹ *mec.* Güvenmek, yardım istemek veya ummak: *Hâtıralarımıza sığınıp;* § ❺ *den. (Gemi hk.)* Kötü hava şartları yüzünden veya seyir emniyetini tehlikeye düşüren bir arızanın giderilmesi amacıyle en yakın limana girmek; ⊙ **yaradana sığınıp** *(bir şey yapmak), dey.* ◘ **Yaradan.**

sığınmış, s. *huk.* ◘ **Mülteci.**

sığıntı, i. < *sığınmak.* Bulunduğu yerde kalması artık istenmeyen, varlığı fazla görülüp kendine değer verilmeyen kimse: *Burada akrabalarının yanında biraz da sığıntı gibi yaşıyordu.* [*ing.* One who takes refuge or to whom shelter has been given, parasite; *Fr.* Pique-assiette, parasite, écornifleur].

sığıntılık,-ğı, i. Sığıntı olma hali: *Sığıntılık canına yetti de başının çaresine bakmayı tasarladı.*

sığır, i. *esk. T. sıgır.* § ❶ *zool.* Gevişgetirenlerden olup etinden, sütünden yararlanılan ve hizmet hayvanı olarak da kullanılan boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı. Zoolojik bakımdan bir tek evcil sığır türü vardır. *Aurochs (Bos primigenius)* denilen bu sığır türü XVII. yüzyılın ortalarına doğru tükenmiştir. Yabanî aurochs'tan sonra, değişinim sonucu bir çok evcil sığır ortaya çıkmıştır. Insanoğlu tarafından gerçekleştirilen ıslah ve ayıklama sonucunda boy, kafa biçimi, renk ve verimlilik *(süt verimi, besi durumu ve işgücü)* bakımından farklı pek çok sığır türü ortaya çıkmıştır. Bugün aurochs'a en çok benzeyen hayvanlar Macaristan'da yaşayan koca boynuzlu sığırlarla, Ispanya güreş boğalarıdır. Türkiye'de belli birkaç yerli, bir kaç da yabancı sığır ırkı vardır. Yerli ırkların önemlileri Doğu Anadolu'nun kırmızı ırkı, Trakya'nın boz ırkı, Orta Anadolu'nun kara ırkı ve Güneydoğu Anadolu'nun kırmızı ırkıdır. Bunların hepsi karma, yani hem et, hem süt ırklarıdır. Ayrıca sırf süt verimi yüksek olduğu için Türkiye'ye getirilip beslenen montafon, jersey gibi yabancı sığırlar vardır. *(Sığır'ın doğurma yaşına gelen veya doğuran dişisine inek, genç dişisine düve, yavrusuna dana, burulmamış erkeğine boğa, burulmuş genç erkeğine tosun, burulmuş yaşlı erkeğine 18-24 ayı geçtikten sonra öküz denir).* [*ing.* Cattle; *Fr.* Bœuf]; § ❷ *ed. esk.* Uzunlamasına açılan yazma kitap ve dergilere verilen ad. *(Uzun biçimli oldukları için bunlara sığır denirdi. Bu şekilde ciltlenmiş kitap ve dergilere beyazî de denirdi);* ⊙ **Çinhindi orman~ ı,** *zool.* Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasına giren geviş getiren bir memeli türü. Uzunluğu 240 sm. yüksekliği 150 sm. den fazladır. Kısa, sık parlak, siyah-kahverengi tüyleri vardır. [*Lat.* Bibos sauveli]; ⊙ **Danimarka sığırı,** *zoot.* 1.25 - 1.30 boyunda, düzgün yapılı, iskeleti fazla gelişmemiş, uysal süt hayvanları. [*Fr.* Race bovine jutlandaise]; ☆ *Eşanl.* **Jütland;** ⊙ **Flaman ~ ı,** *zoot.* Flandre ovasında yetiştirilen Fransız sığır ırkı. Eskiden Kuzey-batı Avrupa'nın alçak ovalarında yasayan kırmızı alaca sığırdan türemiştir. *(Flaman ineği koyu mahun renginde, sevimli, tatlı yüzü, güzel bir hayvandır. Memeleri çok iyi gelişmiştir. Mükemmel bir süt ve yağ hayvanıdır; üstün nitelikte bazı flaman inekleri yılda yaklaşık olarak 8.000 kg. kadar, bir süt verme döneminde ise 5.000 'kg. dan fazla süt verir).* [*ing.* Flemish breed; *Fr.* Race bovine flamande]; ⊙ **Hereford ~ ı,** Ingiliz sığır ırkı. *(Anayurdu Herefordshire olan bu et sığırı Ingilizce konuşulan ülkelerde ve Güney Amerika'da çok yaygındır; dünyada et elde edilen sığırların çoğu bu ırktandır).* [*ing.* ve *Fr.* Hereford]; ⊙ **Hollanda ~ ı.** ◘ **Hollanda;** ⊙ **hörgüçlü** *(yaban) ~ ı,* Arkasında, hörgücü olan yaban sığırı. [*ing.* ve *Fr.* Bison]; ⊙ **Jersey ~ ı,** *zoot.* Anayurdu olan Jersey adasında yetişen safkan sığır. [*ing.* Jerseyan breed; *Fr.* Race jersiaise]; ⊙ **Macar ~ ı,** *zool.* Step boz ırkı da denen sığır ırkı: *auerochs* ırkına en yakın sığır ırklarından biridir. *(Macar sığırları uzun boylu, iri boynuzlu, sağlam yapılı ve her mevsime dayanıklı hayvanlardır. Daha çok koşum hayvanı olarak kullanılır).* [*ing.* Hungarian breed; *Fr.* Race bovine hongroise, race grise des steppes]; ⊙ **Mons ~ ı,** Şimdi orta ve yukarı Belçika sığırı diye bilinen eski Belçika sığır tipine verilen ad. [*ing.* Mons breed; *Fr.* Race bovine de Mons]; ⊙ **Normandiya ~ ı,** *zoot.* Normandiya ve çevresinde yetiştirilen, iri ve kuvvetli bir sığır ırkı. *(Süt ve et verimi çok iyi, sütü yağlıdır).* [*ing.* Normandian breed, *Fr.* Race bovine normande]; ⊙ **saçlı ~,** *zoot.* Başı kıllı ve arkasında hörgücü olan bir çeşit yaban öküzü. [*ing.* ve *Fr.* Bison]; ⊙ **Tibet ~,** *zool.* Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 425, yüksekliği 190 sm.'dir. Ağırlığı 750 kg., rengi karamsıdır. Tüyleri sırtta kısa, yanlarda çok uzun ve dalgalıdır. Binek ve çekim hayvanı olarak kullanılır. Süt, et ve derisinden de faydalanılır. Orta Asya'da yaşar. [*Lat. Bos grunniens; ing.* Yak; *Fr.* Yack, bœuf grognant]. ☆ *Eşanl.* **yak;** ⊙ **yaban ~ ı,** *zool.* Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 380, yüksekliği 200, kuyruğu 85 sm. Geniş alınlı, kısa ve kalın boynuludur. Sırtı esmerkara, karnı sarı, bacakları beyazdır. Hindistan'da kayalık ormanlarda yaşar. [*Lat. Bibos gaurus; ing.* ve *Fr.* Gaur]. ☆ *Eşanl.* **gevir.**

~ ahırı, *trm.* Sürü halinde yaşayan, büyükbaş hayvanların barındırıldığı, kapalı yer. [*Ing.* Cowbyre, cowshed; *Fr.* Bouverie].

~ biti, *zool.* ◘ **Sığırbiti.**

~ gözkurdu, *zool.* ◘ **Sığırgözkurdu.**

~ hiperkeratozu, *vet.* ◘ **Hiperkeratoz.**

~ kuyruğu, ◘ **Sığırkuyruğu.**

~ larva sineği, *zool.* ◘ **Sinek.**

~ sineği, *zool.* ◘ **Sığırsineği.**

~ sineğigiller, *zool.* ◘ **Sığırsineğigiller.**

~ tenyası, *zool.* ◘ **Sığırtenyası.**

~ topuğu, *san.* Bir kadeh çeşidi. *(Sığır topuğuna benzetildiği için bu adla anılırdı).*

~ ve davarlar, *zool.* Omurgalı hayvanlardan, Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Toynaklılar *(Ungulata)* üst takımının Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Gevişgetirenler *(Ruminantia)* alt takımına giren bir üst familyası. Mideleri 4 odalıdır. Ayaklarında daima 3 parmak bulunur. Üst kesici dişleri yoktur. **Boynuzlugiller** *(Bovidae)*, **Geyikgiller** *(Cervidae)* ve **Zürafagiller** *(Giraffidae)* olmak üzere 3 familyası vardır. [*Lat.* ve *ing. Pecora; Fr.* Bétail].

sığır.biti, b.i. *zool.* 3 mm. boyunda olup, konakçı gövdenin tüyü bölgelerinde yerleşen ve sığırlarımızda çok sık rastlanan sokucu bit. [*Lat. Haematopinus eurysternus; ing.* Short-nosed cattle louse; *Fr.* Pou du bœuf].

sığırcık,-ğı, i. *zool.* Ötücü-kuslar *(Passeriformes)* takımının, Sığırcıkgiller *(Sturnidae)* familyasından, kısa kuyruklu bir kuş türü. Uzunluğu 21 sm.'dir. *(Madenî parıltılı, siyaha yakın esmer tüylüdür; kışın daha belirgin olarak üzerinde açık kahverengi nokta ve çizgiler bulunur. Avrupa ve Batı Asyada yaşar; böceklerle beslenir. Tarım bitkilerini böceklerden korumak için Kuzey Amerika ve Avustralya'ya götürülmüştür. Kışın kalabalık sürüler halinde yaşar. Insana alışmaya yatkın olduğundan makbul kafes kuşlarından sayılır).* [*Lat. Sturnus vulgaris; ing.* Starling; *Fr.* Étourneau d'Europe, sansonnet]. ◘ *ŞEKiL: 352* — **KUŞLAR II;** ⊙ **kara ~,** *zool.* Sığırcıkgiller *(Sturnidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 22 sm.'dir. Tüyleri kara olup menekşe rengi parlaklık gösterir. Avrupa ve Kuzey Afrika'da orman ve parklarda yaşar. [*Lat. Sturnus, unicolor; ing.* Spotless starling; *Fr.* Étourneau unicolore]; ⊙ **pembe ~,** *zool.* ◘ **Pembesığırcık.**

sığırcıkgiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Özötücüler *(Oscines)* üst familyasına giran bir familyası Gagaları düz veya hafif kavisli, kanatları uzun ve sivri olur. 125 kadar türü olup **Sığırcık** *(Sturnus vulgaris)*, **Kara sığırcık** *(Sturnus unicolor)*, **Pembe sığırcık** *(Pastor roseus)*, **Mino** *(Gracula religiosa)*, **Kurtkıyan** *(Buphaga africana)* iyi bilinirler. [*Lat.* ve *ing.* Sturnidae; *Fr.* Sturnidés].

sığır.dili,-ni, b. i. *bot.* § ❶ Hodan; § ❷ Hodangiller *(Boraginaceae)* familyasından, genellikle mavi, nadiren pembe veya sarımtrak beyaz çiçekli otsu bitki. *(Tarla kenarlarında, bağlarda, kumsal deniz kıyılarında veya ormanlarda yetişir. Tıpta hodan yerine kullanılabilir).* [*Lat. Anchusa; ing.* Bugloss; *Fr.* Buglosse, langue-de-bœuf].

sığır.diligiller*, ç.b.i. *bot.* ◘ **Hodangiller.**

sığır.göz.kurdu, b.i. *zool. Thelaziidae* familyasından, boyları 8 ile 18 mm. arasında de-

gişen ve sığırların gözünde asalaklanan lifsikurt. *(Türkiye öküz ve ineklerinde çok rastlanır).* [*Lat.Thelazia rhodesi; ing.* Eye worm].

sığır.gözü,-nü, b.i. *bot.* ◘ Öküzgözü.

sığır.kuyruğu, b.i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sıracagiller *(Scrophulariaceae)* familyasından, Türkiye'de 200 kadar türü yetişen yüksek boylu, bir iki veya çok yıllık otsu bitki. Genellikle sık tüylüdür ve tüyler dallanmıştır. Yaprakları bitkinin tabanında rozet şeklinde toplanmış ve gövde üzerinde alternandır. Çok çabuk dökülen, pamuksu görünüşteki çiçekleri sarı veya kızılımsı sarı renkte olup dik, basit veya dallanmış salkımlar oluştururlar. Korolla tekerlek şeklinde yayık, stamen 5 adet ve iki farklı tipte, 3 ü eş, diğer ikisi eştir. Filamentler çıplak veya sık tüylü, anterler adnat veya böbreksidir. Meyve, küçük, ovat şekilli, iki gözlü septisid bir kapsüldür. **Büyük sığırkuyruğu** *(V. phlomoides)* adlı türü Avrupa ve Kuzey Anadolu'da yetişen, yünümsü tüylü, iki yıllık otsu bir bitkidir. Korolla *(Flores verbasci)* 3-4 sm. çapındadır; şeker, sabit ve uçucu yağ, müsilaj, reçine, renkli maddeler ve az miktarda saponin bünyesinde bir bileşik taşır. Balgam söktürücü ve göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır. **Kıvırcık yapraklı sığırkuyruğu** veya **kralşamdanı** *(V. sinuatum)* İstanbul'da çok yaygındır. Çiçekdurumu çok büyük ve şamdan gibi dallıdır. Bütün bitki sarımsı renkli, yıldız şelkinde küçük tüyler ile kaplıdır. Tohumlarında bir saponin vardır. Balık zehiri olarak kullanılır. **Küçük çiçekli sığırkuyruğu** *(V. thapsus)* Ordu, Rize ve Çoruh'ta yetişir. Bitki yünümsü gibi gayet sık tüylüdür. Korolla kadeh şeklinde ve 1,5 - 3 sm. çapındadır. *(V. phlomoides)* gibi kulllanılır. Türkiye'de yetişen diğer türleri şunlardır: **Güveli sığır kuyruğu** *(V. blattaria),* **Uludağ sığırkuyruğu** *(V. olympicum).* [*Lat. Verbascum; ing.* Mullein, verbascum; *Fr.* Molène, bouillon-blanc, cierge de Notre-Dame]. ◘ *ŞEKİL: 131.*— **ÇİÇEKLER** II.

sığırlar, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Çiftparmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Boynuzlugiller *(Bovidae)* familyasına giren bir alt familya. Kaba yapılı, boynuzlu, hantal hayvanlardır. Kuyrukları püsküllüdür. **Boğa** *(Bos taurus),* **Tibet sığırı** *(Bos grunniens),* **Hint mandası** *(Buffelus bubalus),* **Misk sığırı** *(Bovinus moschatus),* **Banteng** *(Bibos banteng),* **Yaban sığırı** *(Bibos gaurus)* türleri iyi bilinir. [*Osm.* Bakariye; *Lat.* ve *ing. Bovinae; Fr.* Bovinés].

sığır.sineği, b.i. *zool.* Sığırsineğigiller *(Tabanidae)* familyasından, iki santimetre uzun olabilen, genellikle kırda yaşayan ve hayvanlara saldıran esmer sinek. [*Lat. Tabanus bovinus; ing.* Gadfly, breeze *(fly)*, cleg; *Fr.* Taon des bœufs].

sığır.sineğigiller, ç.b.i. *zool.* İkikanatlılar *(Diptera)* takımından suda, toprakta, ya da başka böcek kurtçuklarında asalak yaşayan, gelişme çağında etçil, ergin dişileri kan emici, oldukça iri sinekler familyası. [*Lat.* ve *ing.* Tabanidae; *Fr.* Tabanidés].

sığır.siniri, b.i. *vet.* Sığır ve beygirin kurutulmuş ve yuvarlaştırılmış ense siniri.

sığır.tenyası, b.i. *zool.* Yassı solucanlar *(Platheminthes)* sınıfının, Şeritler *(Cestodes)* takımına giren bir ilkel-solucan türü. Kabarcıklı kurt evresi sığırlarda, ergin evresi insanların ince bağırsağında yaşar. Uzunluğu 4 - 12 m. Bulaşık sığır etinin iyi pişmeden yenmesiyle geçer. [*Osm.* Düd-ı müsellâh; *Lat. Taenia saginata; ing.* Beef tapeworm; *Fr.* Ténia inerme].

☆ *Eşanl.* **aptesbozan, silâhsız tenya, sığır şeridi.**

sığırtmaç,-cı, i. *esk. T. sığırtmak.* Sığır çobanı. [*Ing.* Herdsman cowboy; *Fr.* Bouvier].

sığışmak, nsz. f. Ancak sığmak, güçlükle sığmak: *Biraz daha sıkışırsak, hepimiz sığışırız.* [*ing.* To squeeze or fit into a confined space with difficulty; *Fr.* Entrer, se serrer

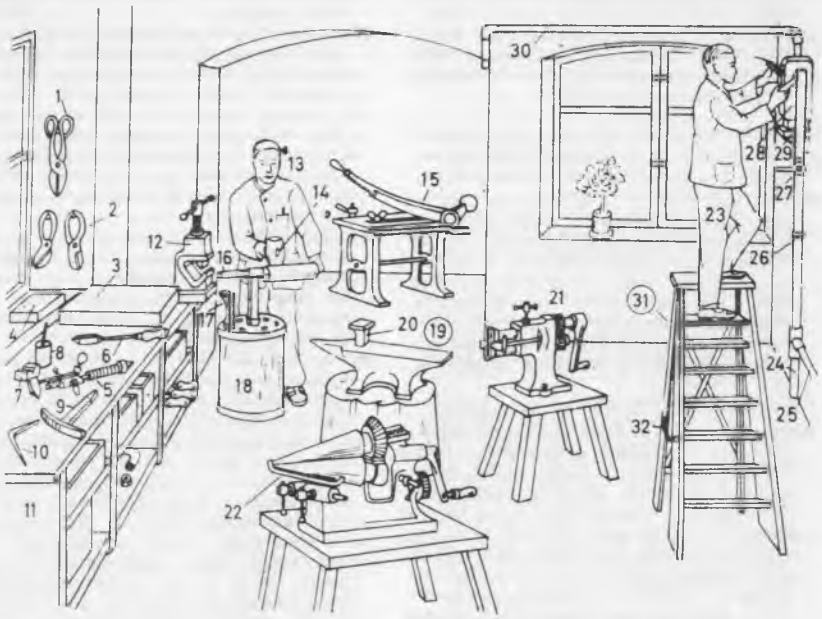

ŞEKİL: 480.— **SIHHİ TESİSAT.** **1.** Saç makinesi. **2.** Köşebent makası. **3.** Düzeltme levhası *(tahtası).* **4.** Pulanya *(rendeleme)* plakası. */5-8 Lehim (kaynak)* âletleri. **5.** Alkolle ısıtılmış kaynak demiri *(Havya bakırı).* **6.** Lehim demiri. **7.** Lehim taşı. **8.** Tuz ruhu *(Klorhidrik asit, lehimci kezzabı, lehim suyu).* **9.** Boru şekillendirme demiri. **10.** Köşeli rayma *(Köşeli murç).* **11.** Tezgâh. **12.** Boru mengenesi. **13.** Kurşuncu *(Lehimci).* **14.** Ağaç tokmak *(Ahşap çekiç).* **15.** Giyotin bıçağı. **16.** Kalıplama demiri *(Şekil verme demiri,* mandren). **17.** Besleme takozu. **18.** Örs kütüğü. **(19)** Örs. **20.** Küçük örs. **21.** Kenar kıvırma, Kordonlama *(Bükme),* uç sivriltme ve tel çekme makinesi. **22.** Huni biçimi verme makinesi. **23.** Borucu *(Boru döşeyici). /24-30 Gaz borusu/.* **24.** Yükselen gaz borusu. **25.** Türev boru *(Üleştirme borusu, taksim borusu).* **26.** Dirsek. **27.** Gaz kapama anahtarı. **28.** Gaz sayacı *(Gaz saati).* **29.** Dirsek *(Konsol, mesnet).* **30.** Boru hattı. **(31)** Marşpiye *(Ayaklı merdiven).* **32.** Emniyet zinciri.

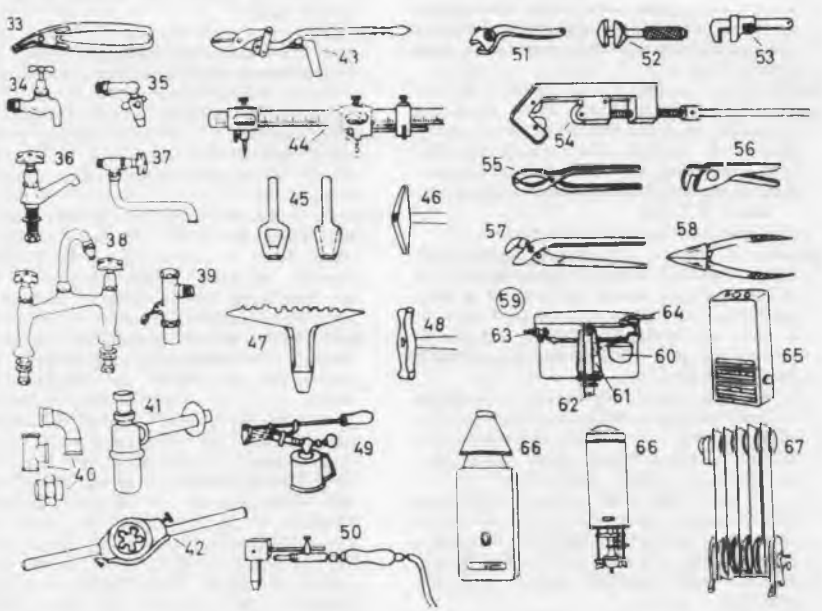

ŞEKİL: 481.— **SIHHİ TESİSAT ALET VE TAKIMLARI.** **33.** Tenekeci makası. **34.** Adi musluk *(Çeşme musluğu).* **35.** İki supaplı özel musluk. **36.** Özel lavabo musluğu. **37.** Döner dirsekli valflı musluk. **38.** Döner dirsekli valflı sıcak ve soğuk su musluğu. **39.** Gömme su musluğu. **40.** Bağlantı *(Bağlama)* parçaları. **41.** Sifon. **42.** Portfilyer. **43.** Levye tezgâh makası. **44.** Kollu kompas. **45.** Kaval zımba *(Delik zımba demiri).* **46.** Kordon çekici. **47.** Kordon demiri. **48.** Pulanya *(Perdah, oluklu çekiç).* **49.** Gazlı lehim lambası. **50.** Gazla ısıtılmış lehim demiri. **51.** Ayarlı anahtar *(Civatalı anahtar).* **52.** İngiliz anahtarı. **53.** Ayarlı İngiliz anahtarı. **54.** Boru kesici. **55.** Gaz kıskacı. **56.** Boru anahtarı. **57.** Ayarlı boru anahtarı. **58.** Kurşun boru açıcı pensi. **(59)** Kampanalı su rezervuarı. **60.** Şamandıra. **61.** Kampana *(Boşaltma supapı).* **62.** Boşaltma borusu. **63.** Su gelişi *(Top şeklinde su giriş valfı).* **64.** Boşaltma kolu. */65-67 Gaz ısıtma cihazları* **65.** Gaz sobası. **66.** Şofben. **67.** Gaz kaloriferi *(Gazlı radyatör).*

(dans un endroit à peine suffisant), pénétrer].

sığıştırmak (-ı, -e), f. Güçlükle, zorla sığdırmak. [*ing.* To squeeze or fit into a confined space with difficulty; *Fr.* Faire entrer en pressant, en poussant].

sığla, i. *bot.* ◘ **Sığala.**

sığlık,-ğı, i. § ❶ Sığ olma hali. [*ing.* Shallowness; *Fr.* Peu de profondeur]; § ❷ Sığ yer. [*ing.* Shallow, sandbank; *Fr.* Bas-fonds].

sığmak (-e), f. *esk. T.* § ❶ (Bir kaba veya bir *yere)* Tümü girebilmek, tümüyle içine girebilmek veya içinden geçebilmek: *Mızrak* çuvala sığmaz. [*ing.* To fit into, to be contained by; *Fr.* Entrer, pouvoir entrer]; § ❷ *mec.* Uygun olmak, çelişki halinde bulunmamak: *Aklı, mantığa sığmamak;* ⊙ **ele avuca sığmamak**, *dey.* ◘ **Avuç;** ⊙ **içi içine sığmamak**, *dey.* ◘ **iç;** ⊙ **kabına sığmamak**, *dey.* ◘ **Kap.**

sıhaf /sıhâf/, i. *esk.* Düz ve geniş kaplar.

sıhhat,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Vücutça sağlam olma, hiç bir hastalığı bulunmama. [*ing.* Health; *Fr.* Santé]. ☆ *Eşanl.* **sağlık, esenlik;** § ❷ Doğruluk, gerçeklik. [*ing.* Authenticity; *Fr.* Authenticité]; ⊙ **~ler olsun**, *dey.* Hamamdan çıkanlara veya traş olanlara söylenen bir nezaket sözü. [*Ing.* Good health to you!; *Fr.* Que cela vous fasse du bien *(compliment adressé à toute personne ayant pris un médicament, ou qui vient de prendre un bain, on l'adresse encore quand quelqu'un vient de se faire la barbe)*].

~ raporu, *ikt.* İthal edilen canlı hayvanlar için düzenlenen rapor. [*ing.* Health certificate].

sıhhatli, s. Hiç bir hastalığı bulunmayan, sağlıklı, sağlam, esen. [*ing.* In good health, healthy; *Fr.* En bonne santé, sain].

sıhhatname /sıhhat-nâme/, b.i. *Osm.* < *Ar. sıhhat* + *Fars.nâme. ed. esk.* Hastalanan kimselerin iyileşmesi dileğiyle yazılan şiir. *(Divan edebiyatında hastalanan bir devlet büyüğünün, zengin bir kimsenin, bir bilginin veya sevilen bir kişinin iyileşmesi, ona sağlık dilenmesi konusunda şiirler, yazılırdı. Genellikle caize almak için yazılan bu şiirler, kaside şeklinde olurdu. Tanzimat döneminden sonra sıhhatname yazma geleneği kalktı).*

sıhhî /sıhhî/, s. *Osm.* < *Ar. sıhhat.* § ❶ Sağlıkla ilgili, sağlığa ilişkin. [*ing.* Pertaining to health; hygienic; *Fr.* Hygiénique, sanitaire]; § ❷ Sağlığa yarar, sağlığa elverişli; § ❸ *den.* Özellikle sıhhî disiplin bakımından bir geminin patent belgesinin kontrolu.

~ kâğıt, ◘ **Kâğıt.**

~ tesisat porseleni, ◘ **Porselen.**

sıhhiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sağlık işleri. [*ing.* Sanitary matters, public health; *Fr.* Qui concerne la santé, hygiène]; § ❷ Sağlık dairesi. [*Ing.* Health department; *Fr.* Service de la santé]; § ❸ s. Sağlıkla ilgili, sağlığa ait. [*ing.* Hygienic, sanitary; *Fr.* Hygiène].

~ birlikleri, *ask.* Askerî sıhhî kuruluşlarda bulunan karargâh, tahliye ve hastahane birlikleriyle, dişçi ve veteriner birliklerinin tümüne verilen ad. [*ing.* Health units, sanitary units; *Fr.* Unités sanitaires].

~ eri, *ask.* Ordu sıhhiye teşkilâtından olup bölük, batarya, takım, kıta v.b. emrine verilmiş er. *(Emrine verildiği birlik dahilinde, emir verildikçe, erlerin âcil tıbbî tedavisini ve diğer sıhhî görevleri yapar).* [*ing.* Aid man; *Fr.* Infirmiers].

~ sınıfı, *ask.* Çeşitli sağlık hizmetlerini yerine getirmekle görevli yardımcı sınıf.

~ tesisleri, *ask.* Savaş sırasında hasta ve yaralıların kurtarılmaları ve tedavileri için yapılması gerekli tahliye; tedavi, bakım v.b. hizmetlerin yürütüldüğü sağlık kuruluşlarının tümüne verilen ad.

~ vekâleti, ◘ **Sağlık bakanlığı.**

sıhhiyeci, i. § ❶ Sağlık memuru; § ❷ *ask.* Orduda basit sağlık işlerinde tedbir alacak kadar bilgi ve tecrübesi olan er, çavuş veya başçavuş.

sıhhiyun, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hıfzıssıha ile uğraşan hekimler. [*ing.* Specialists in sanitary matters].

sıhr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Enişte, güvey v.b. evlenme yoluyle akraba salımaya başlanan kimse. [*ing.* Affinity by marriage, in-law relationship, relation by marriage].

sıhrî /sıhrî/, s. *esk.* Evlenme sonucu ortaya çıkan, evlenmeyle meydana gelen *(akrabalık).* [*ing.* Pertaining to relationship by marriage, to relations-in-law; *Fr.* Allié]. **~ hısımlık,** *huk.* ◘ **Hısımlık;** ⊙ **civar ~,** *huk.* ◘ **Hısımlık.**

sıhriyet, i. *Osm.* < *Ar. sıhr.* > *sıhriyyet esk.* § ❶ Evlenme yoluyle, damat ile gelinin aileleri arasında meydana gelen akrabalık' [*ing.* Relationship by marriage; *Fr.* Parenté par alliance]. ☆ *Eşanl.* **dünürlük;** § ❷ *huk.* ◘ **Hısımlık.**

sık, s. ve z. *esk. T.* § ❶ Aralıksız; benzerleri veya parçaları arasında pek az aralık bulunan: *Ağaçları sık bir bahçe.* ☆ *Karş.* **seyrek;** *Sık kumaş, Sık saç, Çiçekleri sık dikmek. Bir yere sık gitmek.* [*ing.* Close together; *Fr.* Étroit, restreint, épais, serré]; § ❷ Çokluk meydana gelen, çok rastlanan, ender olmayan: *O ülkede fırtınalar pek sıktır.* [*ing.* Frequent, often; *Fr.* Fréquent]; ☆ *Kars.* **ender, nadir, az bulunur;** § ❸ *mat.* Yoğun; [*ing.* Dense, thick; *Fr.* Condensé] § ❹ z. Kısa zaman aralıklarıyle. [*Ing.* Frequently occurring; *Fr.* Fréquemment]. ☆ *Karş.* **seyrekçe;** ❺ Arasında az mesafe bırakarak: *Ağaçları sık dikmek;* ⊙ **ince eleyip ~ dokumak**, *dey.* ◘ **Dokumak;** ⊙ **~ gidersen dostuna, yatar arka üstüne**, *at.* Ne kadar candan olursa olsun, dostuna çok sık gitme. Sonra usanır, sana yüz vermez.

☆ *Eşanl.* **seyrek git sen dostuna, kalksın ayak üstüne.**

~ dokuma, *dok.* ◘ **Dokuma.**

~ koru, *orm.* Ağaçları bütün alanı kaplayacak şekilde gür ve sık olan koru.

~ ordugâh, *ask. esk.* Osmanlı ordusunda çok yakın yerleştirilmiş askerî birliklerin meydana getirdiği ordugâh tipine verilen ad.

~ solunum, *fizyol.* Sık olarak soluk alıp verme hali.

sık.boğaz, b. i. *«Bir şey yaptırmak için birini zorlayıp sıkıştırmak»* anlamına gelen **sıkboğaz etmek** deyiminde geçer: *Adamcağızı sıkboğaz ederek muvafakatını aldılar.* [*ing.* Urgently; *Fr.* Contrainte *(contraindre)*].

sıkça /sık:ça/, z. Oldukça sık sık olarak. [*ing.* Somewhat close, dense, or frequent, often; *Fr.* Assez fréquent, assez fréquemment].

sıkı[1], s. < *sıkmak.* § ❶ Aralık bırakmadan saran, sıkan, dar olan: *Beli sıkı bir ceket.* [*ing.* Tight; *Fr.* Serré,-ée]; § ❷ Kuvvetle sıkılmış, sarılmış, gevşek olmayan: *Sıkı bir denk.* [*Ing.* Firmly driven or wedged in; *Fr.* Étroit, restreint]. ☆ *Eşanl.* **tıkız;** § ❸ *mec.* Titizce ve göz yummadan uygulanan; dikkatle ve hoşgörüsüz uygulanan: *Sıkı perhiz. Sıkı bir buyruk, Sıkı tedbir.* [*ing.* Severe, strict; *Fr.* Strict,-stricte]; § ❹ Hoşgörüsü olmayan, sert: *Sıkı bir kumandan.* [*ing.* Strict; *Fr.* Rigoureux,-euse]; § ❺ Yoğun, acele: *Bugünlerde işler çok sıkı.* [*ing.* Hurried, brisk]; § ❻ *arg.* Güzel, hoş. *ing.* Nice, pleasant]; § ❼ *elek.* Birbirini karşılıklı olarak indükleyen iki bobin arasındaki bağlama için kullanılır. [*ing.* Tight; *Fr.* Serré,-ée]; § ❽ z. İyice, sıkıca: *Pencereyi sıkı kapa.* [*Ing.* Tightly; *Fr.* Étroitement]; § ❾ Cimri, eli sıkı. [*Ing.* Stingy, tight-fisted; *Fr.* Avare, avaricieux,-euse, ladre, grippe-sou, fessemathien; ⊙ **~ ya gelmek**, *dey.* Güç bir durum karşısında kalmak. [*ing.* To meet with great difficulty, to be hard put to it]; ⊙ **ya koymak**, *dey.* Bir düzene sokmak, rahatlamak. [*ing.* To press somebody hard, to try to force someone to do something]; ⊙ **~ yı yemek**, *dey.* Azar işitmek veya sıkıştırılmak. [*ing.* To receive a severe threat or reprimand]; ⊙ **eli ~**, *dey.* ◘ **El;** ⊙ **kuru ~**, *dey.* ◘ **Kuru.**

~ basmak, *dey.* Elindeki gücü veya söz geçiricilığini kullanmak. [*ing.* To use one's authority *(against others in doing something); Fr.* Agir avec force et influence].

~ çalışmak, *dey.* Gayretle kendisini vererek ve muntazam çalışmak. [*ing.* To work hard].

~ durmak, *dey.* Metin olmak, cesaretli ve dayanıklı olmak. [*Ing.* To hold fast, to sit tight].

~ fıkı, *dey.* Birbirine bağlı ve teklifsiz: *Onlar pek sıkı fıkı. Sıkı fıkı konuşmak.* [*ing.* Close together, intimate; *Fr.* Étroitement unis, unies].

~ ise, *kab. dey.* Kendine güveniyorsa.

~ isen, *dey.* Zorlayıcı bir durum karşısında başkasının cesaretini ölçmek veya o işi yapıp yapamayacağını sınamak için kullanılan bir söz: *Sıkı isen, bir de sen dene.* [*ing.* If you dare!].

~ tutmak, *dey.* Gayretle sarılmak, titizlik göstermek, önem vermek: *İşini sıkı tut.* [*Ing.* To hold tight, to rule or control firmly; *Fr.* Retenir, fixer].

~ yönetim, ◘ **Sıkıyönetim.**

sıkı[2], i. < *sıkmak.* § ❶ Zorlayıcı durum; yorgunluk, karışıklık: *Sıkıya gelmek. Sıkıda kalmak. Sıkıyı görünce kaçtı.* [*ing.* Pressing necessity, fatigue or trouble; straits, constraint; *Fr.* Contrainte]; § ❷ Ağızdan dolma ateşli silâhlarda barut ve kurşunun üstünden namluya sokulup bastırılan bez ve kâğıt parçaları gibi şeylerin tümü. [*ing.* Wad used in small arms; *Fr.* Bourre]; ⊙ **kuru ~,** § ❶ Kurşunsuz olarak yalnız barut üzerine bastırılan sıkı; § ❷ *mec.* Yıldırmak için söylenen ve gerçekleşmeyen söz veya gösterilen yapmacık öfke. [*ing.* A blank cartridge; *Fr.* Décharge d'un fusil sans plomb, décharge à blanc].

sıkıca, z. Sıkı bir şekilde, iyice. [*ing.* Tightly, firmly, severely; *Fr.* Fermement, étroitement].

sıkıcı, s. < *sıkmak.* İç sıkan, can sıkan, tedirgin eden, sıkıntı veren. [*ing.* Tiresome, boring; *Fr.* Gênant,-ante, agaçant,-ante, incommodant,-ante, importun, fâcheux,-euse, indésirable, ennuyeux,-euse]; ⊙ **düğüm ~,** *cerr.* ◘ **Düğüm.**

sıkı.düzen[*], b. i. Bir topluluğun yasa ve tüzüklere bağlı durması. [*Osm.* Zapturapt; *ing.* Discipline, orderliness; *Fr.* Discipline]. ☆ *Eşanl.* **disiplin.**

sıkı.fıkı, b. s. ve z. Birbirine bağlı ve teklifsiz. [*ing.* Close together, intimate; *Fr.* Étroitement unis, unies].

sıkılamak, nsz. f. Sıkı hale getirmek, sıkmak. [*ing.* To be bored, annoyed, uneasy, ashamed; *Fr.* Rétrécir, serrer].

sıkılgan, s. < *sıkılmak.* Kendinde gerekli güven ve cesareti bulamayan, utangaç, utangan. [*ing.* Bashful, shy, easily embarrassed; awkward; *Fr.* Modeste, timide, réservé].

sıkılganlık,-ğı, i. Sıkılgan olma hali. [*ing.* Shyness, bashfulness; *Fr.* Timidité, réserve, modestie].

sıkılama, i. § ❶ *bayınd.* Katı ve sıvı molekülleri sıkıştırıp topraktaki havayı dışarı atarak bir zeminin kuru yoğunluğunu arttırmak amacını güden toprak düzleme işlemi; § ❷ *mad. oc.* Dinamit lokumlarını patlatma deliğine yerleştirdikten sonra, patlamanın şiddetini arttırmak için deliğin içini moloz maddelerle doldurma. [*ing.* Tamping; *Fr.* Bourrage]; ⊙ **su ile ~,** *mad. oc.* Aşağıya doğru inen bir patlatma deliğine su ile doldurarak yapılan sıkılama: Su ile sıkılama, bazı özel durumlarda ve nemden etkilenmeyen patlayıcılarla yapılır. [*ing.* Tamping with water; *Fr.* Bourrage à l'eau]

sıkılma, i. § ❶ Sıkılmak eylemi; § ❷ Utanma ve çekinme duygusu: *Bu adamın sıkılması yok.* [*ing.* Weariness, tedium, being ashamed or embarrassed; *Fr.* Sentiment de honte, de pudeur].

sıkılmak (-e), f. § ❶ Sıkmak eylemine konu olmak: *Çorbaya limon sıkılır.* [*ing.* To be pressed or squeezed; *Fr.* Se serrer, se restreindre]; § ❷ nsz. Can sıkıntısına uğramak: *Yalnız oturmaktan sıkıldım.* [*ing.* To be wearied or bored; *Fr.* être troublé, être contrarié, s'ennuyer]; § ❸ (-), nsz. Utanıp

çekinmek: *Sıkıldım da söyleyemedim. Konuşmaya sıkılmış.* [*ing.* To be ashamed or confused, to be embarrassed or annoyed, *Fr.* Avoir honte]. § ❶ nsz. Darlık çekmek, sıkıntıya düşmek: *Sıkılırsam, bu parayı harcarım.* [*ing.* To be in difficulties; *Fr.* Être en difficultés]; ⊙ **canı ~** *dey.* ◘ Can; ⊙ **içi ~,** *dey.* ◘ iç.

sıkılmaz, s. Sıkılması olmayan, sıkılmayan, utanmayan, utanmaz. [*ing.* Shameless, impudent; *Fr.* Ehonté, effronté, dévergondé].

sıkım, i. < *sıkmak.* § ❶ Kapalı elin aldığı miktar: *Bir sıkım hamur.* [*ing.* One handful squeezed by the hand; *Fr.* Poignée]; § ❷ Bir defada sıkılan miktar: *Bir sıkım diş macunu;* § ❸ *(Ateşli silâhlarda)* Bir atış için yeterli olan miktar: *Bir sıkım barut.*

sıkımlık, s. ◘ Sıkım; ⊙ **bir ~ canı var,** dey. Zayıf ve güçsüz kimseler için kullanılır. [*ing.* You could knock him down with a father «said of a very weak person].

sıkınmak, nsz. f. Kendi kendini sıkmak. [*ing.* To restrain, constrain oneself; *Fr.* S'efforcer].

sıkıntı, i. < *sıkınmak.* § ❶ Duygularımızı inciten hallerin *(işsizlik, ilgisizlik, monotonluk v.b.)* verdiği geçici tedirginlik: *Çirkin bir ses, kaba bir davranış, kapalı bir hava insana sıkıntı verir.* [*Osm.* Eza; *ing.* Discomfort; distress, embarrassment; weariness, worry; *Fr.* Gêne, ennui, embêtement, contrariété, tracas, embarras]; § ❷ Yoksulluğa yakın geçim darlığı: *Adamcağız sıkıntı içinde.* [*ing.* Financial straits; *Fr.* Embarras d'argent]; § ❸ Hırpalayıcı ve sürekli yorgunluk. *Yollarda çok sıkıntı çektik.* [*Osm.* Mesakkat; *ing.* Boredom, annoyance, suffering]; ⊙ **~ da olmak,** *dey.* Geçim darlığı çekmek. [*ing.* To be in straits; *Fr.* Être gêné, être dans l'embarras]; ⊙ **~ sı olmak,** *dey.* § ❹ Rahatsızlık veren bir durumda bulunmak; § ❺ Abdesti gelmiş olmak; ⊙ **~ ya düşmek,** *dey.* Geçim darlığına uğramak, yokluk içinde olmak. [*ing.* To be hard up; *Fr.* Tomber dans la gêne]; ⊙ **~ ya gelememek,** *dey.* Güç islere dayanıklı olmamak. [*ing.* To have no stamina to withstand hardship; *Fr.* N'avoir pas l'endurance;, n'être pas dur à la fatigue].

~ basmak, *dey.* Üstüne bir sıkıntı çökmek: *Sıkıntı bastı, çalışmayacagım.* [*ing.* To be distressed, to be bored, fed up].

~ çekmek, *dey.* Zorluk çekmek. [*ing.* To suffer annoyance or inconvenience].

~ nevrozu, *tıp.* Sıkıntının en ön planda olduğu nevroz sekli. *(Kişi içinde bulunduğu çatışmayı belirsiz bir sıkıntı, bir korku şeklinde yaşar).*

~ vermek, *dey.* Rahatsızlık vermek, bunaltmak. [*ing.* To annoy; *Fr.* Donner de l'embarras].

sıkıntılı, s. § ❶ Sıkıntısı olan. [*ing.* One who has trouble or suffers from boredom; *Fr.* Gêné, ennuyé, de caractère embêtant]; § ❷ Sıkıntı veren. [*ing.* That gives trouble, embarrassment or annoyance, depressive; *Fr.* Gênant, ennuyeux,-euse]; § ❸ Sıkılan, sıkıntıya pek katlanmayan.

sıkışabilirlik,-ği, b.i. § ❶ Basınç altındaki bütün cisimlerde, hacim küçülmesi seklinde beliren özellik. [*ing.* Compressibility; *Fr.* Compressibilité]; § ❷ Sıkışabilen cismin niteliği. [*ing.* Compressibility; *Fr.* Compressibilité].

sıkışık, s. < *sıkışmak.* § ❶ Sıkışmış bir halde olan. [*ing.* Closely pressed together, close, crowded, congested, tight; *Fr.* Compacte, serné, pressé, en rangs sarrée]; § ❷ *mat.* Sınırlı ve kapalı bütün parçaları *Borel*-Lebesgue teoremini gerçekleyen cümle.

~ espaslı satır, *matb.* Harf ve kelimeleri sıkışık dizilmiş satır. [*ing.* Too closely spaced line; *Fr.* Ligne trop serré].

~ kıvrım, *coğr.* Iyice yatık, eğik, sıkışık kıvrımlar. Bu türlü kıvrımlar yerkabuğunun derinlerinde kalın tortul tabakalar altında yan basınçlarının bir yönden daha güçlü olduğu yerlerde çok yer tutar. Sıkışık kıvrımlı birçok dağlar vardır. Sıkışık kıvrımlara karşılık, gevsek kıvrımlar bulunur. [*ing.* Closed fold; *Fr.* Plis feirmées, plis serrés].

~ saat, *sny.* Bir tüketimin *(elektrik, havagazı v.b.)* azamî sınırına ulaştığı saat.

~ satırlı dizgi, *matb.* Anterlin kullanılmadan yapılan dizgi kalıbı. [*ing.* Closed composition; *Fr.* Composition serrée].

sıkışıklık,-ğı, i. Sıkışık olma hali. [*ing.* Closeness, compactness; *Fr.* Rapprochement, proximité, compacité].

sıkışma, i. § ❶ Sıkışmak eylemi. [*ing.* Being closely pressed together]; § ❷ *biy.* Bir veya birçok canlı varlığın tamamen kapalı ve dar bir alanda uzun süre kalması; § ❸ *coğr.* Tabiî veya bir olay sonucunda daralma: *Bir vâdinin sıkışması.* [*Fr.* Compression, compactage]; § ❹ *patol.* Bir bağırsak kıvrımının normal veya patolojik veya ameliyat sonrası meydana gelen bir deliğe girip yaptığı tıkanma: *Fıtık tıkanması;* ⊙ **fren ~ sı,** *demir.* Frenlerin gereğinden çok etki yapması sonucunda tekerleğin kilitlenmesi; ⊙ **gebe dölyatağının ~ sı,** *tıp. (kadın-doğum).* Gebeliğin üçüncü ayında geriye yatık bir dölyatağının leğen içinde sıkışması ve düzeltilememesi; ⊙ **kalb ~ sı,** *patol.* ◘ Kalb.

sıkışmak, nsz. f. § ❶ Yan yana gelip bir birinin basıncı altında kalmak: *Biz bu dar yerde pek sıkıştık.* [*ing.* To be closely pressed together; *Fr.* Se serrer les uns contre les autres]; § ❷ İki basınç arasında kalmak: *Parmağı kapıya sıkışmış.* [*ing.* To be squeezed, tightened]; § ❸ Zor bir durumda, özellikle, parasız kalmak: *Sıkışınca kaçtı.* [*ing.* To be in trouble, to become urgent; *Fr.* Se serrer, être à court d'argent, ne pas avoir le temps, se bousculer, s'encombrer]; § ❹ Sıkıntı ve darlık vermek, çarpıntı yapmak: *Gogsu sıkışmış;* § ❺ Aptes bozacağı gelmek.

sıkıştırılabilme, b.i. *fiz.* ◘ Sıkışabilirlik.

sıkıştırılmak, nsz. f. Sıkıştırmak eylemine konu olmak.

sıkıştırma, i. § ❶ Sıkıstırmak eylemi. [*ing.* Pressing; *Fr.* Pression, serrement, serrage]; § ❷ *mec.* Baskı yapma; § ❸ *fiz.* Bir cismi meydana getiren tanecikleri birbirine yaklaştırarak bu cismi daha küçük hacme indiren mekanik etki. [*Ing.* ve *Fr.* Compression]; § ❹ *met.* Katılaşma sırasında gaz kabarcıklarının çıkmasını *(köpürme)* önleyerek çelik külçeler elde etme usulü. *(Sıkıştırma, külçenin katılaşması sırasında ya alüminyum gibi indirgen bir element katılarak kimyasal yolla, ya da mekanik yolla yapılabilir);* § ❺ *atom.* Iki zamanlı bir motorda çevrimin birinci, dört zamanlı bir motorda ise ikinci zamanı: *Sıkıştırma hacimsel bir oranla ifade edilir).* [*ing.* ve *Fr.* Compression]; § ❻ *sny.* Odunları basınçla ıslah etme usulü.

~ kazması, *demir.* ◘ Kazma.

~ kolu, *döş.* Sıkıştırma milini çeviren kol.

~ mili, *döş.* Mengenenin üst çenesini yukarı aşağı hareket ettiren, üzerine kara vida açılmış mil. [*ing.* Feed screw].

~ oranı, *mek.* ◘ Oran.

~ presi, *ciltç.* ◘ Pres.

~ ve perçin işkencesi, *tekn.* ◘ işkence.

sıkıştırmak (-ı), f. § ❶ Dar bir yere zorla sığdırmak, yerlestirmek, tıkmak: *Kitaplarını bir bavulun içine sıkıştırdı. Elbiseleri dolaba sıkıştırmak.* [*ing.* To force by importunity; *Fr.* Enfoncer, faire entrer *(une chose dans un endroit qui peut à peine la recevoir)*]; § ❷ Bir nesneyi sıkıca duracak tarzda bir yere koymak ve orada tutmak: *Dilini, dişlerinin arasına sıkıştırıyor;* § ❸ Gevşek veya seyrek halde bulunan şeyleri birbirine yaklaştırıp sıkı duruma getirmek: *Çalı demetini bir iple bağlayıp sıkıştırmak. Toprağı, üzerine kuvvetle basarak sıkıştırmak;* § ❹ Bir şeyin sıkışmasına yol açmak, ezilmesine sebep olmak: *Kolunu kapıya sıkıştırmak;* § ❺ Birine gizlice veya isteyip istemediğine bakmadan bir şey vermek, tutuşturmak: *Eline bir dolu kadeh sıkıştırdılar;* § ❻ *(Geniş anlamda)* Kaçmasını önleyecek biçimde çembere almak, kıstırmak: *Jandarmalar soyguncuları bir vâdide sıkıştırdılar;* § ❼ Birini ödevi olsun veya olmasın, bir işi gördurmek için zorlamak: *Reis, gözlerinin içine bakarak onu sıkıştırmak istedi;* § ❽ *arg.* Elle sarkıntılık etmek: *Şurda, burda yolunu keser, her bir yanını sıkıştırmaya kalkardı;* ⊙ **bir koşucuyu ~,** *sp.* Yarışta bir kosucunun koşmasına engel olacak şekilde yolunu kapatmak.

sıkıt[1],-tı, i. < *sıkmak. ecz.* Kuvvetli bir basınçla sıkıştırılarak hacmi küçültülmüs şey: *Aspirin sıkıtı.* [*Osm.* Mazgut; *ing.* Condensed, compressed; *Fr.* Comprimé].

☆ *Eşanl.* **komprime.**

sıkıt[2], i. *Osm.* < *Ar. sıkt, tıp. esk.* Düşük *(çocuk).* [*ing.* Miscarriage; *Fr.* Avortement, fausse couche].

sıkıyönetim*, b.i. *siy.* ve *huk.* Anayasanın saptadığı belirli şartların gerçekleşmesi halinde, temel hak ve hürriyetleri geçici bir süre için kısıtlayan veya kullanılmalarını erteleyen ve mülkî idare ve zabıtanın yerine askerî bir idare ve zabıtayı getiren olağanüstü polis rejimi. [*Osm.* Örfî idare, idarei örfiye; *ing.* Martial law; *Fr.* État de siège].

Sıkkım, öz, i. Asya'da Hindistan himayesinde devlet. Doğu Himalayalar'da, Nepal ile Bhutan arasında bulunur. 7.300 km². Başkenti: *Gangtok'tur.* [*ing.* ve *Fr.* Sikkim].

sıkkın, s. < *sıkmak.* Pek sıkılmış. [*ing.* Annoyed, disgusted, distressed, in difficulty, in need; *Fr.* Ennuyé,-ée, fâché, ée, irrité,-ée, indigné,-ée].

sıkkınlık,-ğı, i. Pek sıkılmış olma hali.

sıklamak, nsz. f. *esk. T. soktamak.* § ❶ İçini çekerek, hıçkırarak ağlamak. [*ing.* To sob; *Fr.* Sangloter]; § ❷ *esk.* Islık çalmak. [*ing.* To whistle; *Fr.* Siffler]; ⊙ **ıklaya sıklaya,** *dey.* ◘ Iklamak.

sıklaşmak, nsz. f. § ❶ Sık hale gelmek. [*ing.* To be close together]; § ❷ Birbiri arkasından, sık sık meydana gelmek: *Şehirde yapılar sıklaştı. Fırtınalar sıklaştı.* [*ing.* To become frequent *(in time or space)*; *Fr.* Devenir fréquent, se renouveler fréquemment].

sıklaştırmak (-ı), f. § ❶ Sık hale getirmek veya sıkça yapmak. [*ing.* To let grow closer, to press together]; § ❷ Aralıksız veya sıkça yapmak. [*ing.* To repeat more often or frequently, render frequent; *Fr.* Rendre fréquent, renouveler fréquemment]; ⊙ **adımları ~,** *dey.* ◘ Adım.

sıklet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Ağırlık. [*ing.* Heaviness, weight; *Fr.* Gravité, poids]; § ❷ ◘ **sıkıntı;** ⊙ **gayri safi ~,** *ikt.* ◘ Gayrisafi; ⊙ **horoz ~,** *sp.* ◘ Horoz; ⊙ **kesim ~ i,** *tırn.* ◘ Kesim; ⊙ **sinek ~,** *sp.* Boksta en hafif sıklet. *(Profesyoneller için 50,802 kg., amatörler için en fazla 51 kg.);* § ❸ Bu sıklette dövüşen boksör; § ❹ Halter'de en hafif sıklet.

~ çekmek, Ağırlık kaldırabilmek. [*ing.* To be bored].

~ merkezi, *fiz. esk.* Ağırlık merkezi. [*ing.* Center of gravity; *Fr.* Centre de gravité].

~ vermek, Sıkıntı vermek, sıkmak. [*ing.* To annoy, to bore; *Fr.* Ennuyer].

sıklık,-ğı, i. Sık olma hali. [*ing.* Frequency *(of repetition)*; *Fr.* Compacité, densité, étanchéité]; ⊙ **ağ sıklığı,** *coğr.* ◘ Ag; ⊙ **akarsu sıklığı,** ◘ Akarsu; ⊙ **genlerde ~ derecesi,** *biy.* Bir genin belirme frekansı. *(Bir gen bir fenotipin bütün bireylerinde belirdiği zaman sıklık derecesi çok yüksek /yüzde 100/, seyrek belirdiği zaman sıklık derecesi çok düsüktür /yüzde 3/. Genlerin sıklığı çoğu zaman değişiktir.)*

~ saymak, *dok.* Örgü bir kumasın belirli büyüklükteki yüzeyinde bulunan ilmik sayısını saymak.

sıkma, i. § ❶ Sıkmak eylemi. [*ing.* Tightening; *Fr.* Action de serrer]; § ❷ Sıkıntı verme. [*ing.* Annoying, boring, troubling; *Fr.* Action d'ennuyer]; § ❸ s. Suyu alınmaya elverişli olan *(meyve ve sebze): Sıkma portakal.* [*ing.* Squeezed, pressed; *Fr.* Pressé,-ée]; § ❹ *cerr.* Özellikle eklemlerde toplanan sular, ödemler ve varislerle savasmak için sık sık baş vurulan cerrahî islem. *(Ameliyatlar sırasında yaygın kanamaları önlemek için gazlı bezden fitillerle sıkma uygulanır. Travmalı veya cerrahî bir kanama, özellikle atardamar kanaması ise bir za-*

man durdurmak için parmakla sıkma çok faydalı olabilir). [*ing.* ve *Fr.* Compression]; § ❺ *doric.* Sıkma aracıyla derilerin suyunu giderme. *(Sıkma işlemi, eskiden, derilerin üzerine ağırlık koyarak yapılırdı. Bugün ise, bu işlem için özel makineler kullanılır);* § ❻ *kıyf. esk.* Nizamıcedit askerlerinin giydiği salvar biçimindeki pantolon. *(Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra kurulan Nizamıcedit teşkilâtına bağlı bütün erler diz kapağına kadar dar, üst kısmı geniş pantolon şeklinde şalvar giyerdi. Mahmud II. devrinde Asakiri Mansurei Muhammediye teşkilâtında yapılan kıyafet değişikliğinden sonra da sıkma giyilmesine devam edildi).* [*ing.* A kind of tightly fitting trousers]; § ❼ *sny.* Hamurumsu bir karışımdan katı kısmı belli bir sıcaklıkta ayırma işlemi: *Gliseritlerin ayrışması sonucu meydana gelen yağ asidleri karışımından stearik asid (stearin) sıkma ile ayrılır, Meyvelerin sıkılmasıyle meyve suları elde edilir);* § ❽ Yağlı bir ham maddede özellikle bazı meyvelerde ve tohumlarda bulunan yağın sıkılarak çıkarılması; § ❾ *kıyf. esk.* Korse; ⦿ **dölyatağını ~**, *tıp.* Doğumun son evresinde, çocuğu dışarı atıcı kasılmalara yardımcı olmak amacıyle, karın duvarı yolu ile dölüt üzerine elle baskı yapma manevrası; etkisi tartışmalıdır.

~ baş, *kıyf. esk.* Kadınların, sokağa çıkarken, ince ipekli bir kumaşla saçlarını sarmasıyle meydana gelen baş biçimi.

~ belirtisi, *tıp.* Kılcal damarların dayanıklılığını ölçmeye yarayan deneyde görülen belirti. *Toplardamar dolaşımını engelleyen bir bağ dirsekten biraz yukarıya bağlanarak on dakika beklenir. Dirsek kıvrımında küçük, kırmızı lekelerin ortaya çıkması halinde belirti pozitiftir).*

~ bozuklukları, *patol.* Kol veya bacağın bütününü veya bir parçasının az çok uzun bir süre sıkılmasından ileri gelen bozukluklar. *(Bu bozukluklar ödem, siyanoz, karıncalanma şeklinde belirir; sıkma çok kuvvetli ve uzun süreliyse, bozukluk kangrene kadar varabilir. Tatbikatta sıkma bozuklukları bir sıkmacın veya alçının konmasından sonra ortaya çıkar. Sıkma bozuklukları bacaklarda legen urları vakalarında /kistler, fıbromlar, kanserler v.b./ görülür).* *Fr.* Troubles de compression].

~ ek, *döş.* Bakır boruların eklenmesinde kullanılan bir ek. Somunu sıkılınca, içinde bulunan bir yüksük, boruyu sıkıca sararak sızdırmazlık sağlar. [*ing.* Swedge joint].

~ kıskacı, *deric.* ◘ **Kıskaç**.

~ kolu, *döş.* Yivaçar başlığının ayarlandığı durumda kalmasını sağlayan kol. [*ing.* Clamp lever].

~ silindiri, *dok.* ◘ **Silindir**.

sıkmaç,-cı, i. < *sıkmak.* § ❶ Çeşitli yerlerde kullanılan her türlü sıkıştırıcı âlet. [*ing.* Compressor; *Fr.* Compresseur]; ☆ *Eşanl.* **kompresör**; § ❷ *cerr.* Kolun veya bacağın tümünde veya bir kısmında, kan dolaşımını kesmek üzere damarları sıkıştırmaya yarayan cihaz. [*ing.* Compressor; *Fr.* Compresseur]. ⦿ **dudak ~ ı**, *anat.* Demetleri ağzın çevresine yayılmış olan kas. *(Yeni doğmuş çocukta ileri derecede gelişmiştir ve emme işinde önemli bir rol oynar).* [*ing.* Labial compressor; *Fr.* Compresseur des lèvres].

sıkmak (-i), f. *esk. T.* § ❶ Çepçevre basınç altına almak: *Denkleri iyice sıkarak bağlamalı.* [*ing.* To tighten, to put pressure on; *Fr.* Serrer]; § ❷ Basınç ile suyunu çıkarıp akıtmak: *Limon sıkmak. Üzüm sıkmak.* [*ing.* To squeeze, to press; *Fr.* Presser]; § ❸ *(Geniş anl.)* Basınçlı bir cihazla fışkırtmak; püskürtmek: *Yangına su sıkmak.* [*ing.* To discharge; *Fr.* Décharger]; § ❹ *mec.* Baskı altında üzmek; baskı altına almak: *Çocuğu çok sıkıyorlar.* [*ing.* To cause annoyance, embarrassment or discomfort]; § ❺ Sıkıntı vermek: *Böyle şeyler insanı sıkar.* [*ing.* To annoy; *Fr.* Ennuyer; § ❻ *(Ateşli silâhlar hk.)* Tetiği çekip bosaltmak: *Iki el kurşun sıktı. Üç kurşun sıktı.* [*ing.* To shoot]; § ❼ Dar gelmek: *Ayakkabı ayağı sıkmak;* ⦿ **dişini ~**, *dey.* ◘ **Diş;** ⦿ **el ~**, *dey.* ◘ **El;** ⦿ **taşı sıksa suyunu çıkarır**, *dey.* ◘ **Taş**.

sık sık, z. Ikide birde, az aralıkla, sıkça. [*ing.* Frequently, often; *Fr.* Souvent, fréquemment].

sıkt, i. ◘ **Sıkıt**.

sıktırma, i. § ❶ Marangozların tahtaları birbirine eklemek için veya çalışılan tahtayı sıkıştırmak için kullandıkları tahtadan pres; § ❷ *(Bazı yerlerde)* kuşak, kemer.

sıla, i. *Osm.* < *Ar. vasl.* Doğup büyüdüğü yere gidip, ayrı kaldığı yakınlarına kavuşma. [*ing.* A being united with one's friends or family, reunion]. ☆ *Karş.* **gurbet**; ⦿ **~ ya gitmek**, Uzun süre ayrı kaldığı evini, yurdunu görmeye gitmek. [*ing.* To visit one's native country, to go home; *Fr.* Retourner au pays natal, visiter le pays natal].

~ hastalığı, Hastalık derecesine varan sıla özlemi. [*ing.* Homesickness, nostalgia; *Fr.* Nostalgie].

~ sıygası, *gram. esk.* Ulaç, bağ-fiil.

sılacı, i. *h.d.* Gurbete giden ve bir süre sonra doğup büyüdüğü yere dönerek, hısım akrabasına kavuşan kimse. [*ing.* Who sets off to visit his home, on leave *(soldier)*]. *Karş.* **gurbetçi, garip**.

sılat /sılât/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sıla. esk.* § ❶ Sılalar. [*ing.* Acts or things that serve to unite people]; § ❷ Armağanlar, bahşişler, hediyeler.

sımah /sımâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kulak deliği. [*ing.* Channel of the ear, ear-hole, ear; *Fr.* Conduit auditif].

sımak, f. *esk. T.* § ❶ Kırmak, bozmak, kesmek; § ❷ Yenmek, üstün gelmek, sindirmek. [*Fr.* Casser, rompre, briser, gâter, tuer, détruire].

sımam /sımâm/, i. *Osm.* < *Ar. samm. esk.* § ❶ Tıpa, tıkaç. [*ing.* Stopper, plug, cork]; § ❷ *tıp.* Kan damarlarında tıkanıklığa yol açan kan pıhtısı. [*ing.* Embolism; *Fr.* Embolie].

sımame, i. *esk.* Sımam'ın dişili.

sımsıkı /sım:sıkı/, s. Olabildiği kadar sıkı. [*ing.* Very tight, squeezed, narrow; *Fr.* Très étroit].

sımt, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dizilmiş olan şey, dizi.

sın, ı. Sığınmak ve sinmek üzere içine girilen çukur, veya arkasına sığınılan siperler.

sınaat[1], **sanaat** /sınâ:at/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Marangozluk, demircilik, v.b. el ustalığı istayen belirli iş, zanaat; § ❷ Yalnız öğrenimle elde edilemeyen ve öğrenimle birlikte tecrübeyi de gerektiren meslek; § ❸ Ustalık, beceriklilik, maharet. [*ing.* Craft, act, industry, trick of the trade, method of procedure].

sınaât[2] /sınâ:at/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zanaatlar; § ❷ Ustalıklar, maharetler.

sınab, i. *Osm.* < *Ar. sınâb* < *Yun. sinapi. esk.* Hardal.

sınai /sına:î/, s. *Osm.* < *Ar. sınâ:at. esk.* § ❶ Sanat veya zanaatla ilgili, sanayi ile ilgili. [*ing.* Industrial; *Fr.* Industriel]; § ❷ Tabiî olmayan. [*Osm.* Sunî; *ing.* Artificial; *Fr.* Artificiel,-elle]. ☆ *Eşanl.* **yapay**.

~ hak, *huk.* ◘ **ihtira**.

~ kuru pus, *hava.* Bir bölgede fabrika dumanlarından meydana gelen ve görüşü azaltan kararma. [*Fr.* Brume sèche industrielle].

~ melanizm, *biy.* ◘ **Melanizm**.

~ müessese, *ikt.* Makine ve âletler vasıtasıyle herhangi bir maddenin evsaf ve eşkâlini değiştirip kıymetlendirmek suretiyle imalât yapılan yer. [*ing.* Industrial enterprise; *Fr.* Entreprise industrielle].

~ mülkiyet, *ikt.* Ihtira beratı ile sağlanan haklar, teknik keşif ve ihtiralar üzerindeki haklar. [*ing.* Industrial property; *Fr.* Propriété industrielle].

sınaiye, s. *esk.* Sınaî'nin dişili.

sınak,-ğı, i. *inş.* Malzemenin kötü bağlantısı veya zeminin oturması yüzünden kâgir yapılarda meydana gelen çatlakların üzerine yerleştirilen küçük alçı levha. *(Sınak yardımıyle oturma ve çökme hareketinin ne şekilde geliştiği incelenir).*

sınama, i. § ❶ Sınamak eylemi; § ❷ Başarısız bir öğrenciye yeteneğini daha iyi gösterebilmesi amacıyle belli şartlar ve rehberlik çalışması için verilmiş fırsat; ⦿ **doktor ~ sı**, *sp.* ◘ **Doktor**.

~ ve yanılma, Karşılaşılan problemleri çözmek için başvurulan ve düşünme veya plânlama yerine denemeyi esas alan bir davranım tarzı.

sınamak (-i), f. *esk. T.* § ❶ Herhangi bir ihtiyaca cevap verip veremeyeceğini anlamak değerini ölçmek üzere denemeden geçirmek. [*Osm.* Tecrübe etmek; *ing.* To try, to test; *Fr.* Essayer, éprouver]; § ❷ Bilgisini veya yeteneklerini anlamak amacıyle yoklamak, imtihan etmek. [*Osm.* Muayene etmek; *ing.* To examin; *Fr.* Examiner].

sınanmak, nsz. f. Sınamak işine konu olmak. [*ing.* To be tasted or tried, to be examined; *Fr.* Être essayé, éprouvé].

sınatmak (-ı, -e), f. Sınamak işini yaptırmak. [*ing.* To let try or test, to let be examined or sounded; *Fr.* Faire essayer ou éprouver].

sınav*, i. < *sınamak.* Öğrencilerin veya bir iş almak isteyenlerin bilgi derecesini anlamak için yapılan yoklama. [*Osm.* Imtihan; *ing.* Examination, exam; *Fr.* Examen, épreuve]; ⦿ **~ a çekilmek**, *dey. (Birinin)* Bilgisi ölçülmek; ⦿ **~ a girmek**, *dey.* Bir konu ile ilgili bilgisini göstermek üzere hazır bulunmak; ⦿ **bütünleme ~ ı**, ◘ **Bütünleme;** ⦿ **eleme ~ ı**, *eğt.* ◘ **Eleme;** ⦿ **giriş ~ ı**, *tiy.* ◘ **Giriş;** ⦿ **olgunluk ~ ı**, *eğt.* ◘ **Olgunluk**.

~ vermek, Sınavdan geçmek. [*Ing.* To take an examination].

sıncan, i. *esk. T. sıncgan.* Sakızlı bir çeşit dikenli çalı. [*Lat. Astragalus; ing.* Matrimony vine; *Fr.* Astragale].

sındı, i. *esk. T. sındu.* Makas. [*ing.* Large shears; *Fr.* Grand ciseau].

sındık,-ğı, i. *esk.* Kayalıklardaki düzensiz ve darca olan yarıklara denir.

sındık[2]**,-ğı**, i. *esk. T. sınmak.* ◘ **Sındırgı**.

sındırgı, i. *esk. T. sınmak* > *sındırmak.* Bozgunluk verilen yer, bozguna uğranılan yer. [*ing.* Place of defeat, defeat, rout; *Fr.* Lieu d'un combat ou d'une défaite].

sındırılmak, nsz. f. Sındırmak işine konu olmak.

sındırmak (-i), f. Yenerek bozguna uğratmak. [*ing.* To defeat utterly, to wipe out, to rout; *Fr.* Rompre, briser, vaincre, mettre en déroute].

sındıd, s. ve i. *esk.* Ileri gelen, başkan, reis.

sıngın, s. *esk. T. sınmak.* Kırık, dökük. [*Osm.* Perişan; *ing.* Broken, defeated, routed; *Fr.* Epars].

sınıf, i. *Osm.* < *Ar. sınf.* § ❶ Şu veya bu bakımdan kümelere ayrılan bir şeyin her kümesi: *Halkın zengin sınıfı. Zengin sınıf, şöför sınıfı.* [*ing.* Class; *Fr.* Classe]; § ❷ *tab. bil.* Bir şubenin büyük bölümlerinden her biri. *(Sınıf da bazen, birkaç takımlık altsınıflara ayrılır).* [*Lat. Clasis; ing.* Class; *Fr.* Classe]; § ❸ Okullarda öğrencilerin gördükleri yıllık öğrenime göre ayrıldıkları bölüm: *Birinci sınıftan ikinci sınıfa geçmek.* [*ing.* Class-room; *Fr.* Classe]; § ❹ *(Geniş anl.)* Ders okutulan yer, dershane: *Sınıfta uslu oturmayanlar.* [*ing.* Classroom, schoolroom; *Fr.* Classe]. ☆ *ŞEKİL: 411.*— **OKUL**; § ❺ *mant.* Aynı yüklemi alabilen konuların o yüklem bakımından meydana getirdiği topluluk. [*ing.* Class; *Fr.* Classe]; § ❻ *ask.* Bir bütün halinde olan ordunun savaşta yapacağı hizmetleri, görevleri, bir iş bölümüne uygun olarak başarabilmesi için yapılan ayırım: *Piyade, topçu, muhabere sınıfı;* § ❼ *sosy.* ve *siy.* Değişik tabakalara ayrılan nüfusun bir bölümü. Bir toplumda, hattâ bir üretim sisteminde aynı görevi yapan, çıkarları aynı olan, aynı durumda bulunan insan kümelerinin her biri. [*Ing.* Class; *Fr.* Classe]; § ❽ *istat.* Bazı yönlerden birbirine benzeyen bir grup olay veya gözlem; bir grup olayı tanımlayan ve diğerinden ayıran niteliksel veya niceliksel özellikler. [*Ing.* Category; *Fr.* Classe]; ☆ *Eşanl.* **kategori**; § ❾ Ortak özellikleri olan insan topluluğu: *Bu roman, her sınıf okuyucuya hitap eden bir* eserdir. [*ing.* Class; *Fr.* Classe]; § ❶

önemlerine veya niteliklerine göre kişilerin veya nesnelerin yerleştirilebileceği kategorilerden her biri: *Birinci sınıf marangoz. Birinci sınıf işçi.* [*ing.* Class; *Fr.* Classe]; § ⓫ *ida. huk.* Devlet Memurları kanununa bağlı kurumlarda, ortak yetiştirme ve meslek niteliklerini gerektiren kamu hizmetleriyle bu hizmetler için saptanan kadrolara atanan devlet memurlarının toplamı; § ⓬ *mat.* Bir $_{\varepsilon}$ eşdeğerlik bağıntısıyle donatılmış *E* cümlesi içinde, verilen *a* elemanına eşdeğer elemanlardan kurulu altcümle [*ing.* Class; *Fr.* Classe]; § ⓭ *modern. mant.* Sezgi aracılığıyle bir nesneler topluluğu olarak tasavvur edilebilen ve bazı aksiyomlara uygun düşen mantıki varlık. [*ing.* Class; *Fr.* Classe]; ◉ ~ **a okuma,** *eğt.* Sınıftaki bütün öğrencilerin belli bir okuma parçasını birlikte ve aynı zamanda sessiz olarak okumaları: *Sınıfça okumayı genellikle serbest tartışmazlar. Böylece öğrencilerin kişisel anlayış ve yorumlayışları sınıfça öğrenilmiş olur;* ◉ ~ **ı sâni,** *ida. esk.* Osmanlı devletinde mülkiye rütbelerinden salise rütbesinin iki derecesinden biri. *(Diğeri mütemayiz'di. 1843'te salisenin bu iki derecesi kaldırıldı, yalnız salise rütbesi kaldı);* ◉ ~ **lar hesabı,** *modern. mant.* Sınıflar kuramının sınıflar arasındaki ilişkileri, sınıflarla ilgili işlemleri ve evrensel sınıf ile hiç bir şeyi kapsamayan sınıfı ele alan bölümü. [*ing.* Calculus of classes; *Fr.* Calcul des classes]; ◉ ~ **lar mantığı,** *mant.* Biçimleri kaplam açısından ele alan matematik mantığın özel bölümü. *(Bunun karşıtı olan yüklemler mantığı, biçimleri içlem açısından ele alır).* [*ing.* Logic of classes; *Fr.* Logique des classes]; ◉ ~ **lar kuramı,** *modern. mant.* Sınıf kavramını ve genel özelliklerini ele alan mantık bölümü. [*ing.* Theory of classes; *Fr.* Théorie des classes]; ◉ ~ **ta çakmak,** *arg. dey.* Sınıfta kalmak. [*ing.* To fail to repeat the class]; ◉ ~ **ta kalmak,** *dey.* Aynı sınıfı yeniden okumak üzere beklemek. [*ing.* To fail *(in one's class)*; ◉ **A, B ve C** ~ **ı,** *radyotekn.* Elektron lambalarının çalışma noktalarıyla belirlenen yükseltme rejimleri. [*ing.* A, B and C classes; *Fr.* Classes A, B, et C.]; ◉ **açılabilir bir yüzeyin** ~ **ı,** *mat.* Bir noktadan bu yüzeye çizilebilen teğet düzlemlerin sayısı. [*ing.* Class of a developable surface; *Fr.* Classe d'une surface développable]; ◉ **alt** ~**,** *zool.* ve *bot.* ◘ **Altsınıf;** ◉ **bir cebirsel eğrinin** ~ **i,** *mat.* Verilen bir noktadan bu eğriye çizilebilen teğetlerin sayısı. [*ing.* Class of an algebraic curve; *Fr.* Classe d'une courbe algébrique]; ◉ **bir düzlem eğrinin, bir yüzeyin** ~ **ı,** *mat.* Bu eğrinin, bu yüzeyin teğetsel denklemlerinin derecesi. *(Sınıf, bir eğri için, düzlemin bir noktasından geçen teğetlerin sayısını, bir yüzey için, bir doğrudan geçen teğet düzlemlerin sayısını verir. Düzlemde konikler, uzayda ikinci dereceden yüzeyler, sınıftandır).* [*ing.* Class of a plane curve, of a surface; *Fr.* Classe d'une courbe plane, d'une surface]; ◉ **bir modül «a»** ~ **ına ait tam sayılar,** *mat. a* ile bölündüğünde aynı kalanı veren tam sayılar. *Fr.* Entiers appartenant à une même classe de module «a»]; ◉ **bir düzeyin** ~ **ı,** *mat.* Bir doğrudan bu yüzeye çizilebilen teğet düzlemlerin sayısı. [*ing.* Class of a surface; *Fr.* Classe d'une surface]; ◉ **deneme** ~ **ı,** ◘ **Deneme;** ◉ **eşdeğerlik** ~ **ı,** *mat.* Bir $_{\varepsilon}$ eşdeğerlik bağıntısı ile donatılmış *E* cümlesinde, ikişer ikişer birbirine eşdeğer elemanlardan oluşmuş altcümlelerden her biri; her altcümle kendi temsilcilerinden herhangi biri ile tanımlanabilir. [*ing.* Equivalence class; *Fr.* Classe d'équivalence]; ◉ **göz koruma** ~ **ları,** *eğt.* ◘ **Göz;** ◉ **isim** ~ **ları,** *dilb.* Zenci afrika dillerinde canlıların veya belirtilen nesnelerin yapısına göre ayırımı yapılan kelime kategorileri. [*ing.* Nominal classes; *Fr.* Classes nominales]; ◉ **işçi** ~ **ı,** *iş huk.* ◘ **işçi;** ◉ **kalan** ~ **ı,** *mat.* ◘ **Uygunluk sınıfı;** ◉ **kapitalist** ~**,** *ikt.* ◘ **Kapitalist;** ◉ **kimya** ~ **ı.** *ask.* ◘ **Kimya;** ◉ **levazım** ~ **ı,** *ask.* ◘ **Levazım;** ◉ **özel eğitim** ~ **ları,** *eğit.* ◘ **Özel;** ◉ **piyade** ~ **ı,** *ask.* ◘ **Piyade;** ◉ **sıhhiye** ~ **ı,** *ask.* ◘ **Sıhhiye;** ◉ **uygunluk** ~ **ı,** *mat. Z* bağıl tam sayılar cümlesinde verilen bir pozitif *n* böleni için, *n* ile bölündüklerinde aynı kalanı veren sayılardan oluşmuş eşdeğerlik sınıflarından her biri: *Z/n bölüm cümlesinde n sınıf vardır.* [*ing.* Class of congruence, residual class; *Fr.* Classe de congruence, classe résiduelle]; ◉ **üst** ~**,** *zool.* ve *bot.* ◘ **Üst sınıf;** ◉ **yardımcı** ~ **lar,** *ask.* ◘ **Yardımcı.**

~ **aralığı,** *istat.* ◘ **Aralık.**

~ **atmosfer,** *eğt.* Aynı sınıfta bulunan öğrencilerin zamanla meydana getirdiği manevi ortam. *(İyi insan ilişkileri, maddî şartların yeterliği ve okul yöneticilerinin anlayışlı tutumu, sınıf atmosferini olumlu bir hale getirir).*

~ **derecesi,** *hava.* Bir lisans üzerinde, sahibinin kendi mesleğindeki yeteneğini gösteren kayıt. [*ing.* Class rating; *Fr.* Qualification de classe].

~ **dışı faaliyetler,** *eğt.* Sınıf içinde düzenlenmesi mümkün olmayan, fakat öğrencilerin katılmaları eğitsel bakımından zorunlu olan faaliyetler. *(Yaz çalışmaları, okul dışı tecrübeler, kamp yaşantıları, öğrenci kollarında görev alma, atletizm çalışmaları ve okulun rehberlik ettiği diğer faaliyetler sınıf dışı faaliyetlerden sayılır).*

~ **içi testler,** *eğt.* ◘ **Test.**

~ **komedisi,** ◘ **Komedisi.**

~ **mücadelesi,** *sosy.* ve *siy. Marx'çılara* göre, üretim araçlarını işleten emekçilerle bu araçları elinde tutan kapitalistler arasındaki kaçınılmaz çatışma; *(kapitalistler, durumlarından yararlanarak emekçilerin yarattığı iş değerinin bir parçasını kendilerine mal ederler).* [*ing.* Class, contest; *Fr.* Lutte de classes].

~ **ödevleri,** *eğt.* Sınıfta yapılmak üzere verilen ödevler. *(Bu ödevler, derslerde kazandırılan bilgi ve maharetlerin iyice benimsenip, kişisel ve canlı yaşantılar haline gelmesine yardım eder. Ayrıca, sınıf ödevleri sayesinde öğrencilerin bir konuyla ilgili olarak öğrenme durumlarını anlamak ve değerlendirmek mümkün olur).*

~ **öğretmeni,** *eğt.* Belli bir sınıfın öğrenim yaşantılarını planlayan, değişik sınıf durumlarında öğrencilerin faaliyetlerini yöneten ve sınıf üyelerinin her türlü problemleriyle yakından ilgilenen öğretmen.

~ **psikolojisi,** *eğt.* Aynı sınıfta bulunan öğrencilerin, kendilerini ilgilendiren türlü durumlar karşısında toplu hareket ve faaliyette bulunmalarını kolaylaştıran duyuş ve yaşayışlarına verilen ad.

~ **sınırı,** *istat.* ◘ **Sınır.**

sınıflama, i. § ❶ Sınıflamak eylemi. [*ing.* Classing, classification; *Fr.* Classement, classification]; § ❷ *psik.* Bir veya birçok bakımdan birbirine benzeyen nesneleri, gözlemleri ve olayları belli bir maksatla gruplara ayırma, bölümleme. [*Osm.* Tasnif; *ing.* ve *Fr.* Classification]; ◉ **karma** ~ **deneyleri,** *psik.* Tümevarım yeteneğini incelemeye yarayan zekâ testleri. [*Fr.* Épreuves de classement multiple].

sınıflamak* (-i), f. Sınıflara ayırmak. [*ing.* To classify; *Fr.* Classifier].

sınıflandırma, i. § ❶ Sınıflandırmak işi. [*ing.* ve *Fr.* Classification]; § ❷ *kim.* Selüloz liflerinin uzunluk, incelik ve temizliklerine göre gruplar halinde ayrılması. [*Fr.* Classage]; § ❸ *bot.* Dünya üzerinde yaşamakta olan bitkileri, bunların benzerlik ve ayrılıklarından yararlanarak, gittikçe genişleyen gruplar altında toplama. [*ing.* Classification, classing; *Fr.* Classification]; § ❹ *tab, bil,* (a) Canlı varlıkların birbirine bağlı gruplar halinde bölümlere ayrılması. [*ing.* ve *Fr.* Classification]; (b) 1881'de toplanan Uluslararası kongrede tespit ve bütün dünyaca kabul edilen kurallara uygun olarak hayvanların ve bitkilerin belli bir düzene göre adlandırılması; ◉ **filojenetik** ~**,** *bot.* XIX. yüzyılın ikinci yarısında *Lamarck* ve *Darwin*'in getirmiş oldukları evrim kuramına yani, dünyanın oluşumundan bugüne kadar yasaya gelmiş olan bitkilerin, gruplar halinde, birbiri ardısıra meydana gelmiş oldukları, her bir grupun daha evvel mevcut olan gruptan gelişmiş olduğu, buna göre bitkiler arasında bir akrabalık silsilesi bulunduğu kuramına dayanan bir sınıflandırma, [*ing.* Phylogenetic classification]; ◉ **onlu** ~**,** *küt.* Amerikalı *Melvil Dewey* tarafından bulunan bibliyografya sınıflandırması; bu sınıflandırma insan bilgilerini on sınıfa böler; bu on sınıf da gene ona bölünür v.b.

~ **ölçeği,** Sayı veya sembolleri sınıflandırmak maksadı ile kullanılan ölçek.

sınıflandırmak (-ı), f. Bölümlere ayırmak, sınıflamak. [*ing.* To classify; *Fr.* Classifier].

sınıflanmak, nsz. f. Sınıflamak eylemine konu olmak, sınıflara ayrılmak, bölümlenmek. [*ing.* To be classified; *Fr.* Être classifié].

sınıflar.arası, b. s. Aynı bir ordunun birkaç sınıfı için *(piyade, süvari v.b.)* ortak olan: *Sınıflararası eğitim merkezi.*

sınıflayıcı, i. < *sınıflamak.* § ❶ *«Lûgatvarî»* sınıflandırma sistemlerinde, belgeleri sınıflandırmaya yarayan anahtar kelime; § ❷ ◘ **Klasör.**

~ **akrabalık,** *etn.* Biyolojik olmayan, kişinin sosyal bakımdan kendisini bağlı hissettiği ve kendisiyle hiç bir akrabalık ilişkisi bulunmayan bazı insanlara karsı duyduğu yakınlık. *(Meselâ akrabalığın tek koldan geldiği birçok toplumda, paralel olan kardeş çocukları erkek ve kızkardeş olarak sınıflandırılır. «Hawaii» denen sistemlerde de, bir kişinin, kendi ana soyundan gelme kadınların her birine anne diye hitabettiği görülür).* [*ing.* Classificatory relationship; *Fr.* Parenté classificatoire].

☆ *Karş.* **gerçek akrabalık.**

sınık,-ğı, s. *esk. T. sınmak.* § ❶ Kırık, bozuk. [*ing.* Broken; *Fr.* Cassé]; § ❷ Dağınık. [*Osm.* Perişan; *ing.* Routed; *Fr.* Rompu, brisé]; § ❸ Yenilip bozguna uğramış, yenik. [*ing.* Defeated; *Fr.* Vaincu, défait].

sınıkçı, i. *esk. T. sınık. h. d.* Kırıkçı, çıkıkçı.

sınır, i. *Yun.* § ❶ Uç boyu: *Türkiye'nin doğu sınırı.* [*Osm.* Hudut; *ing.* Frontier, border; *Fr.* Frontière]; § ❷ Bir yayıntının sonunu gösteren çizgi: *Denizin sınırı.* [*ing.* Boundary, limit; *Fr.* Limite]; § ❸ Had. [*ing.* Limit; *Fr.* Limite]; § ❹ *(geniş anl.)* Uç, son; § ❺ *coğr.* Türlü coğrafya varlıklarının birbirinden ayrıldığı yer. *(Böyle bir yer kimi yerde kesin bir çizgi, kimi yerde bir şerit durumunda bulunur. Bu şeridin öyle genişleyebildiği yer de vardır ki, buraları bir geçiş yeri özelliği alır. Sınırların çeşitleri vardır. Doğal sınırlar /tabiî hudutlar/, siyasî sınırlar gibi. Doğal sınırlar kolay değişmeyen belirgin sınırlardır. Dağlar, denizler, orman, bozkır, çöl gibi).* [*ing.* Frontier, border, bound; *Fr.* Frontière]; § ❻ *mat.* Iki bölgeyi veya iki yüzeyi ayıran eğri. [*ing.* Limit; *Fr.* Frontière]; ◉ ~ **lar yöntemi,** *psikofiz.* Bir uyartıyı, denek tarafından algılanıncaya kadar arttırmak. [*ing.* Method of limits; *Fr.* Méthode des limites]; ◉ **ağaç** ~ **ı,** *bot.* Dağlarda, neme ve sıcaklığa bağlı olarak belirlenen, orman bölgesinin bitim çizgisi. *(Bu duruma göre, ağaç sınırı kuzeye bakan yerlerde başka, güneye bakan yerlerde başkadır, yükseltiye göre de değişir; örnek: Himalaya'da 4.000 m'ye yakın, Alpler'de 2.000 m. kadar, Norveç'in güneyinde en çok 1.000 m'dir).* [*ing.* Boundary of limits; *Fr.* Limite des arbres]; ◉ **alt** ~**,** *mat. E* bağıntısıyle donatılmış bir cümlenin alt cümlesi için, bütün öbürlerinden büyük minorantların sınırı. [*ing.* Inferior boundary; *Fr.* Borne inférieure]; ◉ **bir sayılar cümlesinin kesin alt** ~ **ı (mutlak minimumu),** *mat.* Alt sınırlarının en büyüğü. [*Fr.* Borne inférieure précise ou minimum absolu d'un ensemble de nombres]; ◉ **bir sayılar cümlesinin kesin üst** ~ **ı (mutlak maksimumu),** *mat.* Üst sınırlarının en küçüğü. [*Fr.* Borne supérieure précise ou maximum absolu d'un ensemble de

nombres]; ◉ **bölük ~ ı,** *istat.* ◘ **Bölük;** ◉ **esneklik ~ ı.** *mek.* Bir parçada kalıcı ve tehlikeli şekil değişimlerine yol açmayacak azamî yük veya gerilme: *Esneklik sınırı, kabul edilebilir esnek şekil değişimlerinin sınırını belirtir.* [*Ing.* Elastic limit; *Fr.* Limite d'élasticité, limite élastique]; ☆ *Eşanl.* **elastik sınır;** ◉ **gelim ~ ı (med ~ ı),** *den.* Gelgit olayında, suların en yüksek olduğu zamanki su seviyesini gösteren çizgi; ◉ **gidim ~ ı (cezir ~ ı),** *den.* Gelgit olayında, deniz sularının alçalıp sakinleştiği zamanki su seviyesini gösteren çizgi; ◉ **hece ~ ı,** *gram.* ◘ **Hece;** ◉ **ihtimal ~ ı,** *istat.* İhtimallerden çıkarılmış kesin değerin esnekliğini belirtmek amacıyla, bu değere verilmiş alt ve üst sayıların her biri. [*Ing.* Probability limit; *Fr.* Limite de probabilité]; ◉ **öncü ~,** *coğr.* Kısmen değerlendirilen ülkelerde, tarım değerlendirilmesinin başladığı ve henüz işlenmeyen bölgeleri eskiden beri tarım yapılan bölgelerden ayıran kuşağa verilen ad; ◉ **poz ~ ı,** *fot.* Işığa duyarlı her çeşit kâğıdın, görüntünün kalitesi büyük ölçüde değişmeyecek şekilde dayanabileceği ışık miktarı. *(Negatif bir emülsiyonun poz sınırı, konu ne kadar kontrastlıysa o kadar küçüktür);* ◉ **sınıf ~ ı,** *istat.* Bir sınıftaki değerlerin, aralarında yer aldığı sayıların her biri. [*Ing.* Class limit; *Fr.* Limite de classe]; ◉ **üst ~,** *mat.* Bir *E* cümlesinin bir alt cümlesi için, bütün öbürlerinden küçük majorantların sınırı: *Terimleri sonsuz olmayan artan bir* U_n *dizisinin* U_n*'nin limiti olan bir üst sınırı vardır. (Bazı hallerde, böyle bir sınır yoktur. Bir A cümlesinin alt /üst/sınırı bu alt cümleye aitse, buna en küçük /en büyük /eleman denir).* [*Ing.* Superior limit; *Fr.* Borne supérieure]; ◉ **yorulma ~ ı,** *mek.* Bir madenin dayanabileceği birim kuvvet veya yükün maksimum genliği veya sınır değeri; bu sınırın üstünde, maden artık değişken ve durmaksızın tekrarlanan kuvvetlere direnç gösteremez. [*Ing.* Fatigue limit; *Fr.* Limite de faligue, limite d'endurance].

~ **açı,** *mat.* ve *opt.* ◘ **Açı.**

~ **çizgileri,** *sp. (Basketbol'de)* Oyun alanını sınırlayan 26 metre uzunluğundaki karşılıklı çizgiler.

~ **çizgisi,** Ruh veya beden sağlığı ve hastalığı arasında veya normallik ve anormallik arasında var olduğu farzedilen kuramsal bir bölge.

~ **dışı etmek,** *huk.* Hudut dışına çıkarma. [*Ing.* To expel, to eject, to deport; *Fr.* Expulser].

~ **direği,** *inş.* ◘ **Direk**[1].

~ **garı,** ◘ **Gar.**

~ **gelme,** *fiz.* ◘ **Gelme.**

~ **ışıklaması,** *tiy.* Sahne içinde gerekince aydınlatma sınırı çizen ışık topluluğu. [*Ing.* Compartment batten; *Fr.* Herse cloisonnée].

~ **işareti,** *dilb.* § ❶ Aynı tipteki iki dil unsuru arasındaki sınırı belirten sembol. *(Morfemler arasındaki sınır, kelimeler ve cümleler arasındaki sınırı belirtir).* [*Ing.* Frontier; *Fr.* Frontière]; § ❷ Üretici fonolojide, kendine özgü ses özelliği olmayan, ama komşu parçalar üstüne yaptığı etkiyle nitelenen unsur. [*Ing.* Frontier; *Fr.* Frontière, jonclure].

~ **karakolu,** *ask.* ◘ **Karakol.**

~ **muhafızları,** *tar.* Bazen askerî biçimde teşkilâtlanmış gümrükçülere verilen ad.

~ **plazmoliz,** *bot.* ◘ **Plazmoliz.**

~ **regülatörü,** *tekn.* ◘ **Regülatör.**

~ **taşı,** Bir arazi parçasını sınırlamak üzere kenarlarına ve belli başlı noktalarına dikilen taş veya inşa olunan duvar parçası. [*Ing.* Boundary stone, landmark, boundary mark; *Fr.* Borne, terme].

☆ *Eşanl.* **hudut taşı.**

~ **üstü,** Zekâ durumu bakımından, normal grup ile geri grup arasındaki sınırda bulunan kimse.

sınırdaş, s. Ortak sınırları olan. [*Osm.* Hemhudut; *ing.* Having a common frontier; bordering, limitrophe; *Fr.* Limitrophe].

☆ *Eşanl.* **komşu.**

sınırdaşlık,-ğı i. Sınırdaş olma hali.

sınırlama, i. § ❶ Sınırlamak eylemi [*ing.* Limitation, restriction; *Fr.* Limitation, abornement]; § ❷ *tiy.* Sahne dekorunun üst bölümünü bezle veya tahta perdeleri ile kapatma; § ❸ *topogr.* Planı çıkarılacak arazi parçasının çevresindeki yüksek noktaları belirtmeye yarayan sınır işaretlerini yerleştirme. [*ing.* Delimitation, demarcation; *Fr.* Abornement].

sınırlamak (-i), f. § ❶ Sınır koymak, sınırı belirtmek. [*Osm* Tahdit etmek; *Ing.* To limit, to border; *Fr.* Limiter, borner]; § ❷ Belli bir sınır içinde bırakmak: *yetkiyi sınırlamak.* [*Ing.* To limit, to restrict; *Fr.* Limiter, borner]; § ❸ *fels.* ◘ **Belirtmek;** § ❹ Bir şeyin özel ve temelli niteliklerini sayarak onu tanıtmak, tariflemek. [*Ing.* To define; *Fr.* Définir]; ☆ *Eşanl.* **tanımlamak.**

sınırlandırma, i. § ❶ Sınırlandırmak işi. [*Ing.* ve *Fr.* Limitation]; § ❷ *biy.* Bir canlının veya canlılar grupunun sınırlı, hacimli ve sıkı sıkıya kapalı bir ortamda uzun süre tutulması. [*Ing.* Congestion, over-crowding; *Fr.* Confinement].

sınırlandırmak (-i), f. Sınırlamak. [*Ing.* To limit, to delimit, ot demarcate; *Fr.* Limiter, borner, délimiter].

☆ *Eşanl.* **hudutlandırmak.**

sınırlanmak, nsz. f. § ❶ Sınırlamak eylemine konu olmak, sınır çekilmek. ☆ *Eşanl.* hudutlanmak; § ❷ Davranışları sınırlamak: *Hürriyeti sınırlamak.*

sınırlayıcı*, i. < *sınırlamak.* § ❶ Sınırlayan, sınırlama veya engelleme eğilimi gösteren, bağlayıcı, önleyici. [*Osm.* Tahdidî, muhaddid; *Ing.* Limitative; *Fr.* Limitatif,-ïve]; § ❷ *tekn.* Bir büyüklüğün belirli bir değeri aşarak tehlikeli sonuçlar doğurmasını önlemeye yarayan mekanik veya elektrikli düzenek. [*Ing.* Limiting device; flickerer; *Fr.* Limiteur]; ◉ **akım ~ sı,** *tekn.* Akım önceden belirlenen bir değeri aştığı zaman çalışmaya başlayan ve bir abonenin kullandığı akımı bu değerde sınırlayan âlet. [*Ing.* Current flickerer, current limiting device; *Fr.* Limiteur de courant]; ◉ **aşırı gerilim ~ sı,** *tekn.* Aşırı gerilim genliğinin belirli bir değeri geçmesini önlemeye yarayan emniyet cihazı. *(Bu terim, yerine yanlış olarak gerilim sınırlayıcısı da denir).* [*Ing.* Over-voltage limiting device; *Fr.* Limiteur de surtension] ◉ **genlik ~ sı,** *tekn.* Alınan işaretlerin genliğinin belirli bir değeri aşmasını önleyen elektronik devre. *(Frekans modülasyonlu alıcılarda kullanılır).* [*Ing.* Amplitude limiting device; *Fr.* Limiteur d'amplitude]; ◉ **hız ~ sı,** *tekn.* Bir makinenin veya bir organın belirli bir hızı geçmesini önlemeye yarayan düzenek. [*Ing.* Speed limiting device; *Fr.* Limiteu. de vitesse]; ◉ **kurs ~,** *tekn.* Hareketli bir cismin belli sınır konumunu aşmasını önleyen düzenek. [*Ing.* Course limiting device; *Fr.* Limiteur de course]; ◉ **kuvvet ~ sı,** *tekn.* Kuvvet belirli bir değeri aşınca, bir âletin çalışmasını önleyen emniyet cihazı. [*Ing.* Effort limiting device; *Fr.* Limiteur d'effort].

~ **etmen,** *biy.* ◘ **Etmen.**

sınırlı, s. § ❶ Sınırı olan, belli bir sınır içinde kalan. [*Ing.* Limited; *Fr.* Limité,-ée. borné,-ée]; § ❷ Sınırlanmış, belli bir yerden ötesi yasaklanmış: *Yetkisi sınırlı kimse.* [*Ing.* Limited, restricted; *Fr.* Limité, -ée]; ☆ *Eşanl.* **hudutlu;** ◉ **alttan ~ sayılar cümlesi,** *mat.* Bütün elemanlarından küçük bir sayı bulunan cümle [*Fr.* Ensemble de nombres borné inférieurement]; ◉ **üstten (alttan) ~ cümle,** *mat.* Bir üst *(alt)* sınırı bulunan cümle. [*Fr.* Ensemble borné supérieurement *(inférieurement)*]; ◉ **üstten ~ sayılar cümlesi,** *mat.* Bütün elemanlarından büyük bir sayı bulunan cümle. [*Fr.* Ensemble de nombres borné supérieurement].

~ **bölge,** *sp. (Boks'ta)* Dip çizgileri, serbest atış çizgileri ve dip çizgilerinin orta noktalarına 3 metre uzaklıktan başlayıp, bu çizgilerle serbest atış çizgilerini birleştiren çizgilerin sınırladığı alan.

~ **ümle,** *mat.* Noktaları keyfi uzaklıklarda bulunmayan ve dolayısıyle, uzayda alınmışsa belirli bir küre içine girilebilen cümle; bir üst ve bir alt sınırı bulunan cümle. [*ing.* Limited entirety; *Fr'* Ensemble borné].

~ **değişimli fonksiyon,** *mat.* Bir *(a, b)* aralığı üzerinde tanımlanmış gerçek bir *f(x)* fonksiyonu; öyle ki *(a, b)* doğru parçasının, sonlu sayıdaki $X_1, X_2, \ldots, X_n$ noktaları ile

$$a < X_1 < X_2 \ldots < X_n < b$$

parçalara bölünüşü ne olursa olsun

$|f(x_1) - f(a)| + |f(x_2) - f(x_1)| + \ldots + |f(b) - f(x_n)|$ toplamı üstten sınırlı kalır. [*Ing.* Limited variational function; *Fr.* Fonction à variation bornée].

~ **doğru,** *mat.* Başlangıç ve bitim noktaları belli olan doğru. [*Ing.* Definite straight line; *Fr.* Droite définie].

~ **eksen,** *bot.* ◘ **Eksen.**

~ **haklar,** *sin.* Filim dağıtımında filimle ilgili haklardan yalnız bir bölümünün devredilmesi durumu.

~ **monarşi,** ◘ **Monarşi.**

~ **nesnel haklar,** *ikt.* Mahdut aynî haklar.

~ **ortaklık,** *ikt.* Mahdut ortaklık.

~ **sayı,** *mat.* Sonsuz değerli olmayan sayı. [*Fr.* Nombre infini sans valeur].

~ **sayılar cümlesi,** *mat.* Hem üstten, hem de alttan sınırlı olan cümle. [*Ing.* Limited entirety of numbers; *Fr.* Ensemble de nombres borné].

~ **sorumluluk,** *huk.* ◘ **Sorumluluk.**

~ **yeterlik,** *huk.* ◘ **Mahdut ehliyet.**

sınırsız, s. § ❶ Sınırı olmayan, bir sınırla ayrılmamış olan. *(Osm.* Gayrî mahdut; *Ing.* Having no boundary; *Fr.* Sans bornes, sans limites]; § ❷ Ucu bucağı belli olmayan, uçsuz, bucaksız, sonsuz. [*ing.* Unlimited, indefinite; *Fr.* Illimité,-ée].

~ **doğru,** *mat.* Başı ve sonu olmayan doğru. [*Osm.* Gayr-i mahdut müstakîm; *Ing.* Indefinite, straight line; *Fr.* Droite indéfinie].

~ **eksen,** *bot.* ◘ **Eksen.**

~ **sayı,** *mat.* Sonsuz değerli sayı. [*Ing.* Indefinite number; *Fr.* Nombre infini qui a une valeur].

~ **yetki vermek,** ◘ **Açık bono vermek.**

sınmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Kırılmak, bozulmak. [*Ing.* To break, to become broken; *Fr.* Se casser, se briser]; § ❷ Dağılmak. [*Osm.* Perişan olmak; *Ing.* To be routed. to be scattered; *Fr.* Se rompre, se gâter].

sıpa[1], i. Eşek yavrusu. [*Ing.* Donkey, foal; *Fr.* Anon].

sıpa[2], i. *Osm.* < *Fars. sepâ* > *sehpâ.* ◘ **Sehpa**[1].

~ **dayak,** *inş.* Altı boşaltılıp yeniden inşa olunacak duvarların üstte yıkılmayan kısımlarını eğretiye almak için sıpa şeklinde konulan dayaklar. [*Ing.* Shoring, props; *Fr.* Chevalement]

sıpıtmak, f. *arg.* Kovmak, defetmek, başından savmak: *Şu mikrobu, sıpıt başından.* [*Ing.* To get rid of, to turn out, to drive away; *Fr.* Chasser].

sır[1], i. *esk. T.* § ❶ Bazı maddelere parlaklık vermek, bunları dış etkilerden korumak veya dayanıklı bir boya ile kaplamak amacıyle bu maddeler üzerine sürülen saydam veya donuk camsı vernik: *Sırı dökülmüş küp, Üzerine sır çekilen toprak vazo.* [*Ing.* Glaze *(of pottery); Fr.* Émail] § ❷ Aynaların arkasına ve kaplama madenî eşyaların yüzüne sürülen ince maden tabaka: *Sırı dökülmüş bir ayna.* [*Ing.* Silvering of a mirror; *Fr.* Tain]; § ❸ *seram.* Geçirimsiz hale getirmek veya cilâlamak için çömleklerin, karoların v.b. üzerine çekilen saydam veya donuk, renkli veya renksiz camlaşabilir sıva. [*Ing.* Glaze; *Fr.* Couverte]; ◉ ~ **lı künk boru,** *döş.* Killi topraktan yapılmış ve içi dışı sırlanmış pissu borusu.

~ **çatlağı,** Çanak çömlek gibi şeylerin sır-

ları üzerinde gerek pişerken ve gerek pişti-kten sonra meydana gelen kıl gibi çatlaklara denir.

sır²,-rrı, i.ç: **seraîr.** *Osm.* < *Ar. sırr.* § ❶ Gizli tutulup söylenmesi, kimseye açılmaması gereken şey: *Onun hiç bir sırrı yoktur.* [*Ing.* Secret; *Fr.* Secret, mystère]; § ● Aklın ermediği iş: *Doğanın sırları birer birer çözülüyor.* [*Ing.* Mystery; *Fr.* Mystère]; § ● *(geniş anl.)* Bir işin veya şeyin, ancak, dikkat, tecrübe, yetenek ve bazen de sezgi yardımıyle erişilebilen, en zor ve ince tarafı, incelik: *Yazı sanatının sırları.* [*Ing.* Secret; *Fr.* Secret]; § ❶ Bir amaca ulaşmak için kullanılan özel ve gizli usul: *Başarının sırrı.* [*Ing.* Secrecy; *Fr.* Secret]; § § ❷ *din.* İslâm dinine göre bir insanın, bir allenin kendilerinden başka kimselerin bilmemesi, duymaması, görmemesi gereken davranış ve özelliklerini saklama. [*Ing.* Secrecy; *Fr.* Secret]; § ❸ *tasav.* İnsan gönlünde gizli olan, başkaları tarafından bilinmeyen tanrısal gerçek; ⊛ ~ **ra kadem basmak,** Ortadan yok olmak, sır olup gitmek. [*Ing.* To disappear, *Fr.* Disparaître]; ⊛ ~ **rı istiva,** *folk.* Mevlevilerde bazı taçların kenarına takılan siyah şerit. *(Külâhı seyfî veya kılıca taç denilen taçlara siyah bir şerit takılırdı. Bu taçları ancak tanrısal coşkunluğa /cezbei rahman/ kapılan kimseler giyebilirdi. Hattı istiva da denir);* ⊛ ~ **rı kader,** *folk.* Alınyazısının gizliliği. *(Dinde ve tasavvufta kaderin ne olduğunu yalnız tanrı bilir. İnsanlar, alın yazılarını ancak başlarına gelen olaylar sonucu öğrenirler. Kader ortaya çıkmadan, dünyada gerçekleşmeden bilinmez. Tanrı, bütün olacak olanları bir bütünlük içinde bilir; kader sırrı onun sınırsız bilgi alanı içindedir);* ⊛ ~ **rını açma dostuna (dostunun dostu vardır) o da söyler dostuna,** *at.* ◘ **Açma sırrını dostuna o, da söyler dostuna;** ⊛ ~ **rı rububiyet,** *folk.* Varlıkların, yalnız Tanrı tarafından bilinen, insanlarca bilinmeyen gizlilikleri. *(Bazı mutasavvıflara göre evrende bulunan bütün varlıklar insanların bilemediği tanrısal sırlarla doludur. Tanrı, değişik örtüler içinde varlıklarda gizlenmiştir. İnsanlara, sırrı rubübiyet denen tanrısal gizliliği bilme yetkisi ve yeteneği verilmemiştir);* ⊛ ~ **rı tecelliyat,** *folk.* Tanrı'nın evrende veya insan gönlünde görünmesiyle ilgili gizlilikler. *(Her varlığı, her varlıkta görmek, evreni kuşatan bütün varlıkları yaratan Tanrı'yı yaratılanlarda görmeye mutasavvıflar sırrı tecelliyat /görünenlerin gizliliği/ derler. Tecelli, «Tanrı'nın evrendeki varlıklarda, insanlarda, insan gönlünde görünmesi» anlamına geldiğine göre sırrı tecelliyat da «tanrısal görünüşlerin taşıdığı gizlilik» demektir);* ⊛ ~ **rus** ~, *folk.* Yalnız Tanrı tarafından bilinen gerçeklerin özü. *(Tanrı, İnsanların bilmediği ve sır sandığı birçok şeyleri bilir. Gizliliklerin kapılarını açan bütün anahtarlar /mefatihül-gayb/ Tanrı'nın yanındadır. Tanrı bunlarla, kendisine en yakın olanların bile bilemeyecekleri gizlilik kapılarını açar; insanlardan da, bu yönden ayrılır. Tanrı'da hiç bir şey sır değildir);* ⊛ **askerî** ~, Devletlerin askerî plan, amaç ve niyetleri; çeşitli savaş silâh, araç ve gereçlerinden gizli tutulanların sayı ve nitelikleri; yeni hizmete giren ve girecek silâhlar; gelecek bir savaşta uygulanması tasarlanan stratejik ve taktik sevk ve idare sistemleriyle ilkelerini belirleyen her tür bilgiye verilen ad. [*Ing.* Military secret; *Fr.* Secret militaire]; ⊛ **bankacılık** ~ **ları,** *ikt.* ◘ **Bankacılık;** ⊛ **devlet** ~ **rı,** *huk.* ◘ **Devlet;** ⊛ **haberleşme** ~ **rı,** *ikt.* ◘ **Haberleşme;** ⊛ **istatistik** ~ **ları,** *huk.* İstatistiğe ait olup açıklanmaması gereken bilgiler. [*Ing.* Statistical secrets; *Fr.* Secrets de statistiques]; ⊛ **meslek** ~ **rı,** Bir kimsenin mesleği gereği öğrendiği ve başkalarına açıklamaması gereken bilgilerin tümü. [*Ing.* Professional secrets; *Fr.* Secret professionnel; ⊛ **ser verip** ~ **vermemek.** ◘ **Ser.**

~ **açmak,** *dey.* Bir sırrı başkasına söylemek. [*Ing.* To reveal a secret, to confide a secret; *Fr.* Révéler un secret].

~ **çatlaması,** ◘ **Çatlama.**

~ **etmek,** *folk.* Genellikle bektaşi ve mevlevî tekkelerinde, **«kapamak»** anlamında kullanılan bir deyim. *(Sır etmek, duyulması istenmeyen bir olay veya düşünceyi söylememektir).*

~ **kâtibi,** *teşk. tar.* Osmanlı devlet teşkilâtında Babıâli ile padişah arasındaki bazı özel yazışmaları getirip götürmekle görevli kimse. [*Ing.* Private secretary; *Fr.* Secretaire intime].

~ **küpü,** *dey.* Birçok sırları bildiği halde hiç birini açığa vurmayan kimse. [*Ing.* One who keeps secrets; *Fr.* Celui qui ne trahit jamais les secrets confiées à soi].

~ **olma,** *folk.* Uzun süre görünmeme. *(Halk hikâyelerinde, âşık, herhangi bir sebeple ortadan kaybolarak uzun süre görünmez. Çoğu zaman Hızır'ın kendisi veya onun yardımıyle kahramanlar sır olur).*

~ **olmak (olup gitmek),** *dey. (Bir kimse veya şey)* Akıl ermez bir şekilde ortadan yok olmak, kaybolmak. [*Ing.* To disappear; *Fr.* Être perdu mystérieusement].

~ **saklamak (**~ **tutmak),** *dey.* Bir sırrı açığa vurmamak, kendisine açıklanmış bir sırrı başkasına söylememek. [*Ing.* To keep a secret; *Fr.* Garder le secret].

~ **vermek,** *dey.* Kendisine veya başkasına ait bir sırrı açıklamak. [*ing.* To betray a secret].

sıra, i. < *Yun. seira.* § ❶ Yan yana veya art arda olan şey veya kimselerin topu: *Bir sıra dükkân. Bir sıra olay.* [*Ing.* File, row, rank; *Fr.* Rang, file]; § ● Bu biçimdeki topluluğun hali: *Sırayı bozmayın.* [*Ing.* ve *Fr.* File]; § ❸ Bir takım şeylere, belli bir niteliğe göre verilen basamaklı durum: *Boy sırası. Yaş sırası.* [*Ing.* Range; *Fr.* Rang *(de taille, d'âge)*]; § ❹ Bir şeye ayrılan, uygun görülen veya rastlayan zaman: *Bize daha sıra gelmedi. Bir sırasını bulursam, söylerim. O sırada biz gelmiştik.* [*Ing.* Turn; opportune moment, right time; *Fr.* Occasion, temps oportun]; § ● Üzerinde bir kaç kişinin yer almasına yarar tahtadan oturak. [*Ing.* Bench, desk; *Fr.* Banc]. § ❻ Dershane, meclis gibi yerlerde kullanılan ve oturup yazı yazacak şekilde yapılmış olan mobilya: *Tiyatro sıraları.* [*Ing.* Desk, stand; *Fr.* Pupitre]; § ❼ Düzen: *Sıraya girmek. Sıraya koymak.* [*Ing.* Order, regularity; *Fr.* Ordre]; § ❽ Sıra kelimesi ardı, arkası, önü ve yanı kelimelerinden sonra gelerek yer zarfı görevinde bileşik kelimeler meydana getirir: *Ardı sıra gelmek. Arkası sıra koşmak. Önü sıra gitmek. Yanı sıra yürümek;* § ❾ *fels.* Önem veya değer bakımından gitgide yükselen bir sıra durumlara oranla bunlardan her biri. [*Osm.* Silsile, mertebe; *Ing.* Rank; *Fr.* Rang, grade]; § ● *mat.* (a) Bir kanun gereğince birbirini izleyen terimler düzeni. [*Osm* Mütevâliye; *Ing.* ve *Fr.* Succession; (b) Bir sırada bulunanlar topluluğun hali: *Rakamların sırası.* [*Ing.* Sequence series; *Fr.* Succession]; (c) BASAMAK ve SINIF'in eşanlamı. [*Ing.* Order, sequence; *Fr.* Ordre, rang, classement]; (d) *p* vektöründen meydana gelen bir sistem için, *r(* ≤ *p)* sayısı, öyle ki sistem içinde *r* vektörlü serbest bir alte bulunur ve bütün öbürleri bu *r* vektörünün çizgisel bileşimleridir. *(Verilen sistem r boyutlu bir alt uzay doğurur).* [*Ing.* Row, cine; *Fr.* Rang]; (e) Bir *M* matrisi için, bir *r* sayısı; öyle ki, *M*'den satır ve sütunlar silinerek elde edilmiş, *r* basamaklı düzgün *(determinantı sıfır olmayan),* bir kare matrisi bulunur ve aynı şartlarda oluşmuş daha büyük basamaklı düzgün hiç bir kare matris yoktur. § ● *(Geniş anl.)* Sınıf, derece, rütbe. [*Ing.* Rank, degree, order; *Fr.* Rang]; § ❿ Yazılmış şeyler dizisi, satır: *Bir kaç sıra yazı yazdı;* § ⓫ s Sıra halinde olan, bir sıra oluşturan: *sıra sıra ağaçlar. Sıradağlar.* [*Ing.* Range; *Fr.* Rang]; § ● Rasgele alınan, seçilmeyen: *Sıra malı. Sıradan bir adam;* § ⓬ *orm.* Bir ormanda amenajman gereği kesilecek kısımların amenajmandaki yeri; § ❶ *oyun.* En aşağı üç kâğıt olmak üzere, aralıksız sıra meydana getiren kâğıt topluluğu. *(Kâğıtların miktarına göre bu «üçlü,» «dörtlü», «beşli» v.b. olur)* ; ⊛ ~ **dan atış,** *den.* Bir bataryadaki topların, puruvadan başlayarak teker teker ve birbirinden sonra ateş etmesi. [*Fr.* Feu de file]; ⊛ ~ **sına getirmek,** dey. Uygun zamanı bulmak. [*Ing.* To find a suitable opportunity; *Fr.* Saisir le moment propice]; ⊛ ~**sına göre,** *dey.* Durumun gerektirdiği gibi. [*Ing.* According to circumstances; *Fr.* Suivant le cas]; ⊛ ~ **sına koymak,** *dey.* § ❶ Düzenlemek. [*Ing.* To put in order, to put into its proper place; *Fr.* Mettre en bon ordre, arranger]; § ❷ Belirli bir sınıf veya tabaka içinde saymak. [*Fr.* Compter parmi, dans la classe de]; ⊛ ~ **sında,** Uygun bir fırsatta, yerinde ve zamanında: *Sırasında konuşmak gerek.* [*Ing.* In his or its turn, when necessary]; ⊛ ~ **sını kaybetmek,** *dey. (Çocuk hk.)* Hastalık veya başka bir neden dolayısıyle uyku ve meme zamanını şaşırmak; ⊛ ~ **ya girmek,** *dey.* § ❶ Sırada belli yerini almak. [*Ing.* To form a row, to form in to a queue, to wait for one's turn; *Fr.* Prendre rang. entrer en bon ordre]; § ● Düzenlenmek: *Üç gün süren gürültülerden sonra her şey sıraya girdi.* [*Ing.* To be put in order; *Fr.* S'arranger]; ⊛ ~ **yı bozmak,** *dey.* § ❶ Bulunduğu sıradan çıkmak. [*Fr.* Rompre le rang]; § ❷ Bir iş için kendisine bildirilen zamana uymamak; ⊛ **adam (insan)** ~ **sına geçmek,** *dey.* Adam, insan denecek bir hali yokken nasılsa öyle sayılmak; ⊛ **ardı** ~, ◘ **Art;** ⊛ **arkası** ~, ◘ **Arka;** ⊛ **bağ** ~ **sı,** *inş.* ◘ **Bağ;** ⊛ **bir** ~ **ya,** Gerilecek olan bir uzun ip boyunca bir hizaya veya arka arkaya devam eden dizi; ⊛ **bir matrisin** ~ **sı,** *mat.* Bir kaç satırı ve bir kaç sütunu kaldırılarak bu matrisin elemanları ile meydana gelen ve sıfır olmayan determinantların en büyük basamağı. [*Ing.* Order of a matrix; *Fr.* Rang d'une matrice]; ⊛ **bir tam çokterimliyi** ~ **ya koymak,** *mat.* Bu çokterimlinin terimlerini, özel bir harfin kuvvetleri artacak veya azalacak şekilde belirli bir sırada yazmak; ⊛ **dar anlamda** ~ **bağıntısı,** *mat.* Bir *Z* cümlesinde, iki elemandan hangisinin önce veya sonra geldiğine karar verme imkânı veren ve aksiyomatiği, sadece geçişlilik kanununa uyan ikili bağıntı. *(Bu bağıntı /a, a/ çiftine uygulanmaz).* [*Fr.* Relation d'ordre au sens stricte]; ⊛ **eğik** ~, *cimn.* ◘ **Eğik;** ⊛ **geniş anlamda** ~ **bağıntısı,** *mat.* Bir *S* cümlesinde, iki elemandan hangisinin önce veya sonra geldiğine karar verme imkânı veren ve aksiyomatiği, bir yandan geçişlilik kanununa *(a, b'den ve b, c'den önce gelirse, a, c'den önce gelir)* öbür yandan antisimetri kanununa *(a, b'den ve b, a'dan önce gelirse, a-b elde edilir)* uyan ikili bağıntı. */ Bu bağıntı (a, a) çiftine uygulanır. Bundan dolayı bağıntı yansımalıdır).* [*Fr.* Relation d'ordre au sens large]; ⊛ **iki** ~ **lı,** *bot.* ◘ **İki;** ⊛ **ikili** ~ **bağıntıları,** *mat.* Ters bir sıraya tekabül eden sıra bağıntıları: > *ve* < *bağıntıları, ikili sıra bağıntılarıdır.* [*Fr.* Relations d'ordre duales]; ⊛ **ince** ~, *gram.* ◘ **İnce;** ⊛ **kısmî** ~ **bağıntısı;** *mat.* Bir cümlenin sadece bazı eleman çiftlerini karşılaştırmaya yarayan bağıntı: *N tabiî sayılar cümlesinde, «a, b'yi böler» bağıntısı bir kısmî sıra bağıntısıdır.* [*Fr.* Relation d'ordre partiel]; ⊛ **milletlerarası kutup** ~ **sı,** *astr.* Kadir'lerin belirlenmesinde ölçek olarak kullanılan yıldız dizisi: *Milletlerarası kutup sırası, 1922'den beri, evrensel olarak kabul edilen görünür kadirlerin ve fotoğraf kadirlerinin sistemlerini tanımlar;* ⊛ **parayla değil,** ~ **yla,** ◘ **Para;** ⊛ **ön,** ~ En önde olan saf ve dizi; ⊛ **rüçhaniyet** ~ **sı,** *hava.* ◘ **Rüçhaniyet,** ⊛ **tam** ~ **bağıntısı,** *mat.* Bir *E* cümlesinde, *E*'nin her alt cümlesi bir en küçük eleman kabul edecek şekilde bulunan sıra bağıntısı: < *bağıntısı. N tabiî tamsayılar cümlesinde bir tam sıra bağıntısıdır. Z bağıl sayılar cümlesinde değildir.* [*Fr.* Relation de bon ordre]; ⊛ **toptan** ~ bağlantısı,

mat. Bir cümlenin herhangi iki elemanını karşılaştırmaya yarayan sıra bağıntısı: *Gerçek sayıların R cümlesi içinde, <* bağıntısı, *toptan sıra bağıntısıdır. Leksikoloji bağıntısı toptan bir sıra bağıntısıdır.* [*Fr.* Relation d'ordre total]; ◉ **yarı ~ bağıntısı**, *mat.* $x = y$'yi vermeyen xRy ve yRx bağıntılarından ayrılan R sıra bağıntısı.

~ dağlar, *coğr.* ◘ **Sıradağlar.**

~ dayağına çekmek, *dey.* Birbiri peşi sıra dövmek.

~ duvarı, *mim.* Üzerinde balkon veya teras bulunan duvar. [*Ing.* A wall supporting a terrace; *Fr.* Mur d'appui].

~ işi, Ayrı ayrı, ihtimamla yapılmayıp seri halinde yapılan şeyler hakkında kullanılır. [*Fr.* Par série].

~ karpuzu, Seçim yapılmamış, büyüklü küçüklü bir arada olan karpuz. [*Ing.* Melons large and small, just as they come *(not picking and choosing)*].

~ kelimesi, *dilb.* İsimlere eklenerek yer zarfı görevinde kelime grupları yapar: *Arkası sıra gitmek. Önü sıra yürümek.*

~ kemerler, *mim.* ◘ **Kemer.**

~ odaları, Bir dehliz ve uzun sofa üstüne kapıları açılan ve yanyana devam eden odalar. [*Fr.* Sulte de chambres].

~ otomatizmi, *tekn.* ◘ **Otomatizm.**

~ sayısı, *mat.* ◘ **Sayı.**

~ sayı sıfatı, ◘ **Sayı.**

~ sütunlar, *mim.* Bir binanın önünde veya çevresindeki sütun dizisi. [*Fr.* Colonnade].

sıra.başı, b.i. *sp. (Eskrimde)* Özellikle ilk eleme dönülerinde kümeleri dengeleyebilmek için, dizinin başında yer almak üzere her kümeye eşit sayıda dağıtılan ve yeterlikleri teknik kurulca bilinen güçlü kılıç oyunlarına verilen ad. [*Osm.* Seri başı; *Ing.* Tetes de series, seeding; *Fr.* Têtes de séries].

~ başı ilkesi, *sp. (Eskrimde)* Özellikle ilk dönüde yer alan güçlü yarışmacıların teknik kurulca her kümeye eşit sayıda dağıtılması ilkesi. [*Osm.* Seri başı prensibi; *Ing.* Principe of «têtes de series or seeding; *Fr.* Principe des têtes de séries].

~ çekme, *sp. (Eskrimde)* Bir kümede yer alan yarışmacıların, yapacakları karşılaşmaları sıralandırmak için, yönetmeliğe uygun olarak yapılan sayı çekme işlemi. [*Osm.* Kur'a; *Ing.* Drawing lots; *Fr.* Sort].

sıraca, i. *patol.* Lenf boğumlarının kronik şişliği ve iltihabı ile beliren tüberküloz çeşidi. *(Boyunda çok görülür; başlangıçta boğum şişlerden ibaret iken sonradan bu şişler deşilerek içinden irin akmaya başlar).* [*Osm.* Dâ-ül-hanazîr; *Ing.* Scrofula; *Fr.* Scrofule].

sıracagiller, ç.i. *Tubiflorae* takımından, ikiçenekli, bitişik taç yapraklı bitkiler familyası; çoğunlukla otları, dip kısmı odunsu bitkileri ve bazı ağaçları kapsar. Yapraklar almaşık veya karşılıklı, tam veya parçalı ve stipulasızdır. Çiçekleri düzensiz ve erdişidir. Meyva septisit bir kapsül, bazen lokulisit veya porisittir. Yaklaşık olarak 210 cins ve 3000 türü vardır. Türkiye'de 25 cinsi ve 500 e yakın türü yetişir. Başlıca cinsleri: *sığırkuyruğu, nevruzotu, sıracaotu, yüksükotu, melekotu, aslanağzı.* [*Lat.* ve *Ing.* Scrophulariaceae; *Fr.* Scrofulariacées].

sıracalı, s. Sıracası olan. [*Ing.* Scrofulous; scrophulariaceae; *Fr.* Scrofuleux,-euse].

sıraca.otu, b.i. *bot.* Sıracagiller *(Scrophulariaceae)* pis kokulu, çok yıllık otsu bitki; eskiden sıraca tedavisinde kullanılırdı. *Siracaotu*'nun pek çok türü vardır: **Boğumlu sıracaotu** veya **basurotu** *(S. nodosa)* en yaygın olanıdır. **Köpek sıracaotu** *(C. canina)* dere kenarındaki kumsallarda yetişir. [*Lat. Scrophularia; Ing.* Figwort; *Fr.* Scrofulaire].

sıracı, i. § ❶ *h.d.* Esas çalgı takımı gelmediği zaman onların yerine çıkıp çalan ve okuyan kimse; § ❷ Sıradan müzik yapan çalgıcı; § ❸ *tiy.* Osmanlılarda çengilere eşlik eden çalgıcılara verilen ad. *(Çengiler de, köçekler gibi teşkilâta bağlı esnaftandı. Kumpanyalarına kol denirdi. Bir çengi kolu, kol başı, yardımcısı ve on iki oyuncu kadından meydana gelirdi. Ayrıca dört kişilik bir saz takımı bulunurdu. Sıracı adı verilen bu çalgıcıların biri keman, biri çifte nara, diğer ikisi de tef çalardı).*

sıra.dağ, b.i. Birbirine bağlı olan ve ortak özellikleri gösteren dağlar dizisi. [*Osm.* Silsile-i cibâl; *Ing.* Mountain range; *Fr.* Chaîne]; ◉ **huroniyen ~ lar**, *jeol.* ◘ **Huroniyen.**

sıra.dağlar, ç.b. i. ◘ **Sıradağ.**

sıralaç•,-cı, i. < *sıralamak.* ◘ **Klasör.**

sıralama, i. § ❶ Sıralamak işi; § ❷ *psik.* Bir deneğin, yalın veya bileşimli ölçütlere dayanarak bazı uyartıları, nesneleri ve kavramları belli bir sıraya göre düzenlenmesi. *(Bu ölçüt uyartılar için yoğunluk, somut nesneler ve geometrik tasarımlar için boy, ağırlık, uzunluk veya çap olabilir. Denek, bu işlemi, kendisine verilmiş olan talimata uyarak ve uyartıları, nesneleri, kavramları, büyüyen ve küçülen bir sıraya göre dizerek gerçekleştirir);* ◉ **örgü ~ sı**, Duvarlarda taşların örüm sırası. [*Fr.* Assise].

sıralamak (-i), f. § ❶ Bir veya daha çok sıra meydana getirecek biçimde yan yana koymak: *Büyük bir titizlikle kitaplarını dolabına sıraladı.* [*Ing.* To arrange in a row; *Fr.* Mettre en rang]; § ❷ Belli bir düzene göre yerleştirmek, sıraya koymak. [*Ing.* To set up in order; *Fr.* Ranger, coordonner]; § ❸ Aynı davranışı birçok şey üstünde tekrarlamak: *Postacı caddenin sağlı sollu bütün kapılarını sıraladı;* § ❹ Belli bir düzene göre saymak: *Sebepleri sıralamak.* [*Ing.* To enumerate a series; *Fr.* énumérer]; § ❺ nsz. *f. (Küçük çocuk hk.)* Sıra ile bir şeyi sonra başka bir şeyi tuta tuta yürümeye başlamak, tutunarak yürümek. [*Ing.* To begin to walk by holding on to one thing after another *(child)*].

sıralanmak, nsz. § ❶ Sıra olmak, sıra meydana getirmek üzere yer almak; § ❷ Sıraya konulmak. [*Ing.* To stand in line; *Fr.* Se mettre en rang].

sıralatmak (-ı, -e) f. Sıralamak işini yaptırmak.

sıralayıcı, s. < *sıralamak.* Sıralayan, sıraya koyan

~ harf, *mat.* Bir tam çokterimlinin çeşitli terimlerinde, artan veya eksilen kuvvetlerine göre bu terimlerin dizildiği sırayı gösteren harf.

sıralı, s. § ❶ Sıralanmış; düzenlenmiş: *Kitaplar sıralıdır. Karıştırmadan al.* [*Ing.* In a row; in due order; *Fr.* En rang; arrangé, mis en rang]; § ❷ Yerinde, zamanında veya yolunda olan. [*Ing.* At the right moment]; § ❸ *mat.* Üstünde bir tam sıra bağıntısı tanımlanmış bir cümle için kullanılır; ◉ **iyi ~ cümle** *mat.* Tam sıra bağıntısıyle donatılmış cümle; ◉ **kısmi ~ cümle**, *mat.* Eleman çiftlerinden sadece bir kısmı sıralı olan cümle; **tam ~ cümle**, *mat.* Bütün eleman çiftleri bir R /a, b/ bağıntısıyle sıralı olan cümle.

~ cümle, *gram.* Anlam yakınlığıyle bağlanmış cümleler. [*Osm.* Tertipli cümle; *Ing.* Coordinate sentence; *Fr.* Proposition coordonnée].

~ çift, *mat.* Üstünde bir tam sıra bağıntısı tanımlanmış bir cümle için kullanılır.

~ grup, *mat.* ◘ **Grup.**

~ halka, *mim.* ◘ **Halka.**

~ istatistik yöntemleri, *istat.* Gözlemlerin muhtemel sayısal değerlerini değil de sıralarını gözönüne alan istatistik yöntemler. *(Bunun klasik örneği, farklı düzelticiler yardımıyle aynı eş toplulukların sınıflanmaları arasındaki uygunluğu belirlemek için kullanılan sıralı korelasyon katsayısıdır. Bu katsayı, düzelticilerin eş toplulukları aynı tarzda sıralandıkları oranda yüksek olur. Sıralı istatistik yöntemlerinin gelişmesi özellikle ingiliz istatistikçisi M. G. Kendall'ın /doğ. 1907/ çalışmalarıyle mümkün oldu).*

~ işletme, *telekom.* ◘ **işletme.**

~ korelasyon katsayısı, *istat.* Bravais - Pearson katsayısından hareket ederek sayısal değerler yerine sınıf sıralarını koymak yoluyle elde edilir. *(Ölçülemeyen değerler için r ile gösterilir ve aşağıdaki formülle tanımlanır:*

$$r = 1 - \frac{\Sigma d^2}{N(N^2-1)}$$

Bu formülde d sıra farklarını, N sıra sayısını ve Σ sembolü, toplam işlemini gösterir).

~ sırasız, *dey.* Yer veya zaman uygunluğu gözetmeksizin yapılan. [*Ing.* In and out of season; at odd times]

sıralı.oluş•, b. i. *biy.* Embriyonun yumurtadan art arda yeni kısımların oluşmasıyle derece derece geliştiğini kabul eden kuram. [*Ing.* Epigenesis; *Fr.* Epigénèse].

☆ *Eşanl.* **epijenez.**

☆ *Karş.* **önoluşum.**

sıra sıra, z. Sıra meydana getirecek biçimde. [*Ing.* In rows, courses or layers].

sırasız, s. § ❶ Sıralı olmayan, düzensiz; [*Ing.* Out of order, irregular; *Fr.* Désordonné]; § ❷ Vakitsiz, yersiz, yolsuz. [*Ing.* Poorly timed; improper; *Fr.* Mal venu, à un moment mal choisi]; ◉ **sıralı ~**, *dey.* ◘ **Sıralı.**

sırat /sırat/,-tı, i. *Osm.* < *Ar.* Yol, keçiyolu. [*Ing.* Road, path; *Fr.* Chemin, route].

~ köprüsü, Mahşer, üstünden yalnız günahsızların geçebileceğine inanılan köprü.

Sırbistan, *öz. i. Srpça = Srbija. coğr.* Güney Avrupa'da, Tuna nehrinin sağ kıyısında, Yugoslavya'nın federe cumhuriyetlerinden biri; Yüzölçümü 56.165 km², başkenti *Belgrad*'dır. [*Ing.* Serbia; *Fr.* Serbie].

sırça, i. *esk. T. sırçka.* § ❶ Cam. [*Ing.* Glass; *Fr.* Verre]; § ❷ Camdan yapılmış: *Sırça köşkte oturan, komşusuna taş atmaz.* [*Ing.* Made of glass; *Fr.* En, de verre].

~ işleri, Bardak, sürahi, şişe, kâse, boncuk, kavanoz gibi sırçadan yapılan eşya. [*Ing.* Small glass-ware, glass trinkets; *Fr.* Verroterie].

~ köşkte oturan başkasına (komşusuna) taş atmamalı, *at.* Kendinde herhangi bir kusur varken başkalarını aynı kusurla suçlamamalı. [*Ing.* One who lives in a glasshouse, should not throw stones to his neighbours, people who are in vulnerable spots should be careful in their behaviour; *Fr.* Celui qui est en vue ne doit pas s'exposer *(aux coups)*].

~ saray, *dey.* Hikâye ve masallarda geçen camdan saray ve köşk. [*Ing.* Greenhouse].

sıra.taşlar, ç. b. i. Paralel çizgiler halinde dikilmiş menhir sıraları; en meşhurları Bretagne'da Carnac'dadır *(Morbihan) ve hemen hemen 3 km uzunluğundadır.*

sıçalaşma, i. Bir madenin ateşte eriyerek şeffaf ve zücacî bir hal alması. [*Ing.* ve *Fr.* Vitrification].

sırdaş, i. § ❶ Birinin sırlarını bilen kimse; sır ortağı. [*Osm.* Mahrem-i esrâr; *Ing.* Fellow - holder of a secret, confidant, intimate; *Fr.* Ami, intime, confident]; § ❷ *tiy.* Baş oyuncuların yanında yer alan ve bu oyuncuların duygu ve düşüncelerini monoloğa başvurmadan açıklayabilmelerine imkân veren kişi. *(Özellikle oyun yazarları sırdaşa bağımsız bir kişilik verdiler, sırdaşın konu içindeki görevi önemli değildir /meselâ rönesans tiyatrosunda esir aracı v.b./. Çağdaş tiyatroda bazı dramatik çareler yüzünden sırdaş önemini kaybetmiştir).*

sırdaşlık,-ğı, İ. Sır ortaklığı, sırdaş olma hali. [*Ing.* Intimate friendship, intimacy; *Fr.* Confidence, intimité].

sırf, z. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Salt, yalnız, ancak: *Sırf seni görmek için geldim.* [*Ing.* Pure, mere, sheer, only; *Fr.* Absolu, pur, seulement]; § ❷ Tamamiyle, baştan aşağıya kadar, büsbütün: *Bu söz sırf yalandır. Bu tabaka sırf altındır.* [*Ing.* Absolutely, solely; *Fr.* Absolument, entièrement].

~ askeri suç, *ikt.* Ancak askerler tarafından işlenmesi kabil olan suçlar. [*Ing.* Purely military offense].

~ mahlul, *huk. esk.* Osmanlılarda ölen bir kişinin vârislerinin miras veya tapu yoluyle geçen hakkı **kabul etmemeleri.** *(Bu durumda arazi sahipsiz kalırdı ve hazineye geçerek artırma ile satılırdı).*

sırık,-ğı, i. *esk. T. sıruk.* § ❶ Uzun, ince ve

düz değnek: *Fasulye sırığı.* [*ing.* Pole; *Fr.* Gaule]; § ❷ *sp.* Atletizmde bir atlama aracı. *(Sırık, önceleri esnekliği bulunan bambu ağacından, sonraları alüminyum ve cam elyafından yapıldı. Bugün çok esnek olan fiberglas maddesinden yapılmaktadır. Uzunluğu ve çapı sınırlandırılmamıştır).* Ucuna *tampon takılmış, su içinde cirit oynamaya yarayan değnek).* [*ing.* Pole; *Fr.* Perche]; § ❸ *trm.* Bazı tırmanıcı bitkilere *(bezelye, fasulye v.b.)* destek yapılan dal çubukları.[*ing.* Stick; *Fr.* Bâton; ◉ **~ la atlama**, *sp.* Atletizmde bir yarışma türü. *(Belirli yüksekliğe konulmuş bir çıtanın üzerinden sırığa dayanarak çıtaya değmeden onun üstünden aşma esasına dayanır. Çıtanın konulacağı yan dikmeler arasındaki uzaklık en az 3,66 m, en çok 4,32 m'dir. Bu dikmeler üzerindeki dayanakların arasında yerleştirilecek çıtalarsa, en az 3,86 m, en çok 4,52 m. uzunluğunda ve ağırlığı en çok 2,26 kg'dır. Sırıkla atlamada dünya rekoru 5,59 m'dir).* [*ing.* Pole vault, pole jump; *Fr.* Saut à la perche]; ◉ **ara sırığı**, ◘ Ara[1]; ◉ **atlama sırığı**, *demir.* Görevlinin tamponlar arasına girmeksizin vagonları bağlayıp çözmekte kullandığı eklemli düzen; ◉ **dövme sırığı**, *dok.* ◘ Dövme; ◉ **çengelli** *tic.* ◘ Çengelli; ◉ **fitil sırığı**, *sil.* ◘ Fitil; ◉ **hamal sırığı** ◘ Hamal; ◉ **tulumba sırığı**, *teşk. tar.* Tulumbacıların yangın söndürme araçlarına geçirdikleri sırık. *(Eskiden tulumbacılar yangın söndürme araçlarına özel sırıklar geçirir, omuzlarında taşırlardı. Bu sırıkların ortasında tulumba bulunur, uçlarından birkaç kişi tutardı. Sırığın uçları omuzlara alınırdı).*

~ domatesi, Sırıklara bağlanarak yetiştirilen, iri, düzgün ve etli meyve veren bir cins domates. [*ing.* A kind of tomato needing supporting sticks for the vines; *Fr.* Espèce de tomate cultivée soutenue par un échalas].

~ gibi, *dey. (Yerme yollu)* Zayıf ve uzun boylu. [*ing.* Tall and ugly *(person)*; *Fr.* Qui a une hauteur de taille déplaisante].

~ hamalı, Sırıkla ağır eşya taşıyan hamal. *(Yükü, ağırlığına göre iki veya dört kişi taşırdı. Iki hamalla taşınan yük bir sırığa geçirilir, hamalın biri önde, öteki arkada yürürdü. Sırık omuzda taşınırdı. Dört kişinin yaptığı sırık hamallığında, çapraz olarak iki sırık kullanılırdı. Cumhuriyet döneminde bu tür taşıma yasaklandı).* [*ing.* Porter carrying loads on poles; *Fr.* Portefaix qui transportent les charges en les suspendant à une longue gaule, dont il posent les deux extrêmités sur leurs épaules].

sırıklamak (-i), f. § ❶ Sırıkla kaldırmak. [*ing.* To lift with a pole; *Fr.* Soulever a l'aide d'une barre]; § ❷ *arg.* Kaldırıp götürmek, aşırmak, çalmak. [*ing.* To carry off, to steal; *Fr.* Soustraire, dérober, voler].

~ merdiveni, ◘ Merdiven.

sırılsıklam /sırılsıklam/, s. ◘ Sırılsıklam.

sırım, i. *esk. T. sıdrım.* Kimi işlerde sicim yerine kullanılmak üzere, sicim kalınlığında ve uzunca dilinmiş yumuşak meşin. [*ing.* Leather thong; strap; *Fr.* Sorte de maroquin dur].

~ arabası, Üstü meşin örülü asma yük arabası. [*ing.* Wagon of which the body is suspended on leather straps].

~ gibi, *dey.* Ince yapılı olduğu halde güçlü olan *(kimse).* [*ing.* Wiry *(person)*; *Fr.* Mince, mais fort].

~ halat, *den.* Sığır derilerinden biçilmiş ince sırımlardan izbarçana bükümünde yapılan halatlar. *(Pek kuvvetli olmasından dolayı eskiden dümen donanımlarında kullanılırdı. Islandığı vakit pek az fazla uzadığından bilâhare terkedilmişti).*

~ kamçı, Deriden yapılmış kamçı. Ince sırım parçalarından örülerek yapılmış olanlarına sırım örgüsü denir.

~ kesmek, *ciltç.* Bir cildin kenar kâğıtlarını veya kapaklarını koymadan önce, sırta konan düz deri parçasından tıraşlama bıçağıyle ince bir şerit kesmek.

~ örgüsü, Sırımlarla yapılmış bir örgü. [*ing.* Braided thong].

sırım.ağu, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Thymelaeaceae* familyasından, Kuzey Anadolu boyunca orman altlarında yetişen geniş yapraklı bir bitki. Gövde kabukları lifli ve dayanıklıdır. [*Lat.* Daphne pontica].

sırıtkan, s. < *sırıtmak.* Her vakit sırıtma huyu olan, devamlı sırıtan: *Sırıtkan bir adam.* [*ing.* Given to grinning; *Fr.* Qui montre les dents, qui rit toujours, ricaneur].

sırıtkanlık,-ğı, i. Sırıtkan olma hali. [*ing.* Grin, act of grinning].

sırıtmak, nsz. f. *esk. T. sırtmak.* § ❶ Dişlerini göstererek aptalca gülmek. [*ing.* To grin, to show the teeth; *Fr.* Rire en montrant les dents, ricaner]; § ❷ *mec.* Kendini çirkince belli etmek: *Işi biraz karıştırınca, bütün pürüzler sırıttı.* [*ing.* To come out, to appear, to become manifest *(defect)*; *Fr.* Sauter aux yeux *(foutes)*]; § ❸ Ölmek. [*ing.* To die; *Fr.* Mourir].

sırlamak (-i), f. § ❶ Çanak, çömlek gibi toprak kaplara sır sürmek. [*ing.* To glaze *(pottery)*, to silver *(mirrors)*; *Fr.* Enduire de tain le verre d'un miroir, émailler]; § ❷ *tasav.* Cenazeyi gömmek. [*ing.* To bury *(the dead)*].

sırlı[1], s. Üzerine sır sürülmüş, sır çekilmiş olan *(şey): Sırlı küp.* [*ing.* Glazed, silvered *(mirror)*; *Fr.* Émaillé].

sırlı[2], s. Sırrı olan, esrarlı: *Bu işin sırlı tarafı yok.* [*ing.* Having a secret; mysterious; *Fr.* Mystérieux,-euse].

sırma, i. *esk. T. sırımak* < *sıyırmak.* § ❶ Altın yaldızlı veya yaldızsız ince gümüş tel. [*ing.* Lace or embroidery of silver or silver gilt thread; *Fr.* Fil d'or ou d'argent, frange]; § ❷ Subayların rütbesini gösteren şerit. [*ing.* Stripes; *Fr.* Bande]; § ❸ s. Sırmadan yapılmış: *Sırma püskül.* [*ing. Golden (hair)*; *Fr.* En fil d'or ou d'argent]; § ❹ *kıyf.* Kurdele ve elbise süslerini tutturmaya yarayan, iki üç pirinç tırnağı bulunan, 8 mm'lik pamuk bağcık. *(Sırma, değerli bir maden görünüşü verir. Bu ince ipliklerle, çevrili, süslü, burmalı görünüşler elde edilir. Bunlar sadece örgüde değil, işlemede ve süslemede de kullanılır);* § ❺ *tekn.* Birçok defa haddeden geçirilmiş parlak ve kalın altın tel.

~ bez, *dok.* ◘ Bez[1].

~ işleme, Sırma ile işlenmiş işler. [*ing.* Work with gold or silver thread; *Fr.* Orfroi].

~ saç, Altın sarısı renginde saç. [*ing.* Auburn, golden hair; *Fr.* Aux cheveux blonds].

~ şerit, Sırma ile örülmüş şerit. [*ing.* Broad gold or silver lace; *Fr.* Ruban en fil d'or].

sırma.keş, i. *T. sırma* + *Fars. keş. esk.* Gümüş veya başka madenleri haddeden çekip sırma yapan kimse. [*ing.* Maker of gold or silver thread; embroiderer in gold or silver; *Fr.* Ouvrier qui fait du fil d'or ou d'argent].

sırmakeş.hane, b. i. *esk.* Sırma yapılan yer. [*ing.* Factory where gold or silver thread is made].

~ tel, *den.* Çok ince tel halat. *(3-5 mm çapında olur).*

sırmalı, s. Sırma ile işlenmiş veya süslenmiş olan *(şey).* Üzerine sırma işlenmiş olan kumaş ve deriye sırma işlemeli denir. [*ing.* Embroidered with gold or silver thread; *Fr.* Travaillé en fil d'or ou d'argent].

~ fes, ◘ Fes.

sırmaye, i. Üzeri ibrişim ve sırma ile işlenmiş yemeni ve pabuçlara Mısır ve bazı arap memleketlerinde sırmalı anlamında verilen ad.

sırnaşık, s. < *sırnaşmak.* § ❶ Can sıktığına ve rahatsız ettiğine aldırmaksızın, bir kimseden devamlı istekte bulunan ve bu isteğinde arsızca ayak direyen *(kimse);* [*ing.* Pertinacious, importunate; *Fr.* Importun, pressant,-ante]; § ❷ Musallat olan, sıkıntı veren. [*ing.* Tiresome, worrying; *Fr.* Fâcheux,-euse].

sırnaşıklık,-ğı, i. Sırnaşık olma hali. [*ing.* Importunity; *Fr.* Importunité, indiscrétion].

sırnaşmak, nsz. f. Sırnaşıkça davranmak: *Ters cevap alınca sırnaşmaya başladı.* [*ing.* To annoy, to worry *(a person)*; *Fr.* Importuner, presser, incommoder, tracasser].

Sırp,-bı, öz. i. *Isl. sib.* Sırbistan aslından veya halkından olan kimse, Islavların güney kolundan olan ve Balkanlarda yaşayan ortodoks bir ulus ve bu ulustan olan kimse. [*ing.* The Serbian people, Serb; *Fr.* Serbe].

Sırpça /Sırp:ça/, öz. i. *dilb. Sırp dili.* [*ing.* Serbian *(language)*; *Fr.* Serbe].

Sırp-hırvat dili, öz. i. *dilb.* Yugoslavya'da konuşulan güney islav dili. *Sırplar, srpski ili hrvatski jezik, yani «sırp veya hırvat dili» ve hırvatlar, hrvatski ili srpski jezik «hırvat veya sırp dili» adını verirler).* Başlıca üç ağız öbeği kapsar: Hırvatistan'da konuşulan *Kajkavca, Dalmaçya adaları ve* Istria'da konuşulan iki ağız *(bu ağızlar bugün ancak bölgesel bir önem taşır);* geçen yüzyılda Sırpların ve Hırvatların edebiyat dili haline gelen *Stokavca.* Stokavca da kendi içinde üç ağız tipine ayrılır: ağız durumuna gelen ve ancak çeşitli bölgelerde yer yer konusulan *Ikavca,* toprakların doğu kesimindeki *Ekavca* ve batıda *Jekavca, (bu sonuncu iki ağız Sırbistan'da Vuk Karadziç, Hırvatistan'da Ljudevit Gaj etkisiyle edebiyat dili düzeyine yükseldi).* Bugün millî kuşkuları gidermek için muhafaza edilen Zagrep ile Belgrad arasındaki dil farkları bütünüyle göz önünde tutulursa yok denecek kadar azdır ve karşıt kutuplardaki örnekleri de gözde büyütmemek gerekir; meselâ: *«tiyatro» (Hırvatistan'da kazalişte, Sırbistan'da pozorişte, Lyublyana'da gledališçe, Skopje'de teatar)* veya *«kibrit» (bölgelere göre maşina, şibica, polidivce, Zigica /ve zizca/, sumporaça, çibrit ve sunîsi palionica)* kelimeleri. Sırp-hırvat dili ortodokslar tarafından kiril alfabesiyle, katoliklar tarafından ise latin alfabesiyle yazılır. Bu dil, on iki milyondan çok kişinin birinci ve ana dili başka olan beş milyon Yugoslav'ın ikinci dilidir. [*ing.* Serbo-Croat(ian); *Fr.* Serbo Croate].

sırplı, s. ◘ Sırp.

sırrî, s. *Osm.* < *Ar. sırr. esk.* § ❶ Gizlilikle ilgili, bir sırra değgin. [*ing.* Pertaining to a secret, mysterious]; § ❷ s. ve i. Mistik.

sırrîlik,-ği, i. *esk.* § ❶ Gizlilik; § ❷ Gizemcilik, mistisizm; § ❸ *tasav.* Bütün maddi varlık bağlarından sıyrılarak Tanrı ile özdes olma. *(Sırrîlik, Islâm dininin doğuşundan sonra, yeni-eflatuncu akımın etkisi altında ortaya çıktı. Batıda mistisizm /gizemcilik/ adıyle anılır. Islâm düşüncesinde daha çok tasavvuf çığırı içinde yer alır. Sırrîye de denirdi).*

sırrîye, s. *esk.* § ❶ **Sırrî**'nin dişili; § ❷ i. Sırrîlik.

sırrîyun, ç. i. *esk.* Mistikler. [*ing.* Mystics].

sırr.olmak, b. f. *(Bir şey)* Akıl ermeyecek şekilde kaybolmak. [*ing.* To disappear; *Fr.* Être perdu mystérieusement].

sırsıklam /sırsıklam/, § ❶ Suya batırılmış gibi her yanı ıslak. [*ing.* Very wet, soaked to the skin; *Fr.* Très mouillé]; § ❷ *mec.* Adamakıllı, iyiden iyiye: *Herif, sırsıklam âşık.*

~ âşık, *dey.* Delicesine âşık olan kimseler için kullanılır. [*ing.* Madly in love].

sırsır, i. *paraz.* ◘ **Asma ağustosböceği.**

sırsız, s. § ❶ Sır sürülmemiş; sırlanmamış sırı olmayan: *Sırsız küp;* § ❷ *seram.* Bazı kısımları istenerek çıplak bırakılan çömlekler için kullanılır.

~ bırakmak, *seram.* Bir seramik parçasına sır çekilirken bazı kısımlarını çıplak bırakmak.

~ porselen, *seram.* Fırında iki defa pişirilmiş ve üstüne sır vurulmamış olan porselen yapın. *(Sırsız porselenden çok güzel vazolar, heykelcikler v.b. Süslemelik sanat eşyaları yapılmaktadır).* [*ing.* Unglazed porcelain, biscuit-ware; bisque; *Fr.* Biscuit].

sırt,-tı, i. *esk. T.* § ❶ *anat.* İnsan vücudunda ense ile kuyruksokumu arasındaki alan: *Çocuğun sırtı. Kedinin sırtı.* [*ing.* Back; *Fr.*

Dos]. ◘ *ŞEKİL: 263* — **İNSAN VÜCUDU II**; § ❽ Kesici âletlerin kesmeyen kenarı: *Bıçağın sırtı.* [*ing.* Back *(of a knife)*; *Fr. Dos (d'un couteau)*]. ☆ *Karş.* **yüz**; § ❾ Dağların veya tepelerin üst kısmı: *Şu sırttaki evler;* [*ing.* Ridge *(of a mountain)*; *Fr.* Crête, croupe *(de montagne)*]; § ❿ Oturacak bir şeyin arka dayatılacak kısmı: *Koltuğun sırtı.* [*Ing.* Back; *Fr.* Dos]; § ⓫ Giyim eşyasının sırtı örten kısmı: *Ceketin sırtı.* [*ing.* Back; *Fr.* Dos]; § ⓬ Bir şeyin ters tarafı: *Kâğıdın sırtı.* [*ing.* Back; *Fr.* Dos]; § ⓭ *(Geniş anlamda) /İnsan hk./* Üst, arka: *Sırtında kruvaze bir ceket vardı;* § ⓮ Üst kısım: *Elin sırtı. Dilin sırtı;* § ⓯ *bot.* Bir organın eksene karşıt olan kısmı: *Yaprakların alt yüzü sırt tarafıdır.* [*ing.* Dorsal; *Fr.* Dorsal,-ale,-aux]; § ⓰ *ciltç.* Dikilmiş veya ciltlenmiş bir kitapta, ağzın karşı tarafında dikişin bulunduğu kısım: *Sırt üzerine kitabın adı yazılır.* [*ing.* Back; *Fr.* Dos]; § ⓱ *demir.* Bir ayırma garında, ayırma rampası; § ⓲ *deric.* Etekleri alınmış sığır derisi; § ⓳ *kasaplık.* Sığırda fileto ve kaburga diplerini kapsayan et parçası. [*ing.* Back; *Fr.* Dos]; § ⓴ *trm.* (a) İki tarlayı birbirinden ayıran bir hendeğin kenarları boyunca uzanan toprak yığını; (b) Sapan izinin, karığın, toprak setin yüksek kısmı. [*ing.* Back, *Fr.* Dos]; § ㉑ *zool.* (a) Kaplumbağada bağanın üst tarafı (b) Omurgalı veya omurgasız hayvan vücudunda; karnın aksi yanında bulunan ve boyundan kuyruğa kadar uzanan üst *(dik durma halinde arka)* kısım: *Arabacı, katırın sırtına binmiş).* [*ing.* Ridge of an animal's Back; *Fr.* Dos]; ⊙ **~ ı kara,** *dey. arg.* Tavla zarında düşeş: *Öküzleri koşturursam, sırtı karayı koşturuyum.* [*Ing.* Double six in dice]; ⊙ **~ ı kaşınıyor,** *dey.* Dayak yemeyi hakedecek davranışlarda bulunuyor. [*ing.* He is itching for a baating]; ⊙ **~ ı kavi,** *dey.* § ❶ Sırtı kuvvetli. [*ing.* Strong in the back; *Fr.* Qui a le dos fort et robuste, assez fort pour porter un fardeau sur le dos]; § ❷ *mec.* Dostları tarafından desteklenen, yardım gören. İyi ve sıkı giyinmiş. [*ing.* Wall supported by friends, warmly clad]; ⊙ **~ ı pek,** *dey.* Üşümeyecek şekilde kalın giyinmiş. [*ing.* Warmly clad]; ⊙ **~ ı sıra,** *dey.* Birbirinin ardından, birbiri peşinden. [*ing.* Succeeding one another]; ⊙ **~ ı yere gelmek (gelmemek),** *dey.* Yenilmek *(yenilmemek),* alt olmak *(olmamak).* [*Ing.* To be completely defeated *(or not defeated)*]; ⊙ **~ ına almak,** *dey.* § ❶ Üstüne koymak. *Atkıyı sırtına aldı;* § ❷ Üstüne almak, iş edinmek, omuzlamak, yüklenmek. [*ing.* To shoulder, to undertake; *Fr.* Prendre sur le dos]; ⊙ **~ ına binmek,** *dey.* Yüklenmek: *Bütün işler onun sırtına bindi;* ⊙ **~ında yumurta küfesi yok ya,** *dey.* Döneklik etmekte sakınca görmeyenler için söylenir. Zarara uğrama tehlikesi olmadığı zaman kolayca fikrinden dönebilen kimseler için kullanılır; ⊙ **~ ından atmak,** *dey.* Başından savmak, sorumluluğunu veya yükünü üstüne almak istememek: *Çocuğunun bakımını sırtından atmak.* [*ing.* To get rid of, to free oneself from; *Fr.* Se débarrasser]; ⊙ **~ ından çıkarmak,** *(birinin), dey.* Bir başkasına ödetmek. [*ing.* To get something at another's expense]; ⊙ ⊙ **~ ından geçinmek (birinin),** *dey.* Geçimini o kimseden sağlamak. [*ing.* To live at somebody's expense]; ⊙ **~ ını dayamak (birine veya bir şeye),** *dey.* Güvenmek. [*ing.*To lean upon *(something)*, to depend upon (somebody); *Fr.* Se fier à quelqu'un]; ⊙ **~ ını yere getirmek** (birinin), *dey.* § ❶ Güreşte hasmı sırt üstü yere yatırarak yenmek; § ❷ *mec. Üstün gelmek.* [*ing.* To overcome, to get the better of; *Fr.* Avoir le dessus]; ⊙ **balık ~ ı,** *bahç., den., dok.,* ve *ağ. iş.* ◘ **Balık**; ⊙ **boşluklu ~,** *ciltç.* Dikili formaların sırtına yapışmayan kapak sırtı; ⊙ **boyuna doruk ~ ı,** *coğr.* ◘ **Boyuna**; ⊙ **büyük ~ kası, uzun ~ kası,** *anat.* Sırtta bulunan iki kas. [*Fr.* Dorsal, grand dorsal, long dorsal]; ⊙ **dar ~,** *oky. bil.* ◘ **Dar**[1]; ⊙ **dolu ~ (sabit ~),** *ciltç.* Dikili formaların sırtına yapışan kapak sırtı; ⊙ **çatal ~ ı,** *cerr.* Bilekte, çatalın kıvrımını andırır biçimdeki şekil bozukluğu; döner kemiğin alt ucundaki kırıklıktan ileri gelir; ⊙ **kemer ~ ı,** *mim.* ◘ **Kemer**; ⊙ **kemer taşı ~ ı,** *mim.* ◘ **Kemer**; ⊙ **keskin ~,** *jeom.* ◘ **Keskin**; ⊙ **kordonlu ~** *ciltç.* Bir cildin kordonları kabarık olan sırtı; ⊙ **karnı tok, ~ ı pek,** *dey.* ◘ **Karın**; ⊙ **ön ~,** *zool.* ◘ **Önsırt**; **takma ~,** *ciltç.* Cildin, sırt kaplama maddesinin üzerine yapıştırıldığı karton; ⊙ **uzun ~,** *ciltç.* Bir cildin görünürde kordonu bulunmayan sırtı.

~ ağrısı, *patol.* Sırtta çeşitli sebeplerden ileri gelen ağrı. [*ing.* Dorsalgia; *Fr.* Dorsalgie].

~ alıştırmalar, *sp. cimn.* Sırt kaslarının gelişmesi, güçlenmesi ve omurganın işlek lik kazanması için yapılan özel alıştırmalar.

~ aortu, *zool.* ◘ **Aort**.

~ başlığı, *tekn.* Bir testerenin sırtını takviye eden ve bir lambası bulunan ahşap veya madenî parça. [*Fr.* Titre porté au dos].

~ boşaltmak, *tekn.* Bir yüzey işlenirken, bu yüzeye, taban vurmaması için kesici takıma taban açısı vermek.

~ boşluğu, *ciltç.* Dikilmiş formaların sırtına yapıştırılacak yerde, bir karton üzerine bindirilecek sırt bezine tespit edilen sırt kapağının, kitap açıldığı zaman, sırttan ayrılarak meydana getirdiği boşluk.

~ çantası, *avc.* ◘ **Çanta**.

~ çaprazı, *sp.* Güreşte oyun. *(Kolları koltuk altından geçirerek rakibin göbeği üzerinde kenetleme durumudur. Bu durumda rakip, ayakları yerden kesilerek kaldırılır ve taşınabilir).*

~ çevirmek *(bir şeye), dey.* Almak veya yapmak istememek, kabul etmemek.

~ çizgisi, *ciltç.* Ciltli bir kitapta sırt kaplaması boyunca çekilen yaldız çizgi.

~ diyaframı, *zool.* ◘ **Diyafram**.

~ geçirme, § ❶ *ciltç.* Ciltlenecek bir kitabın sırt kısmını hazırlama. Bir kitabın formaları dikildikten sonra ilk ve son formanın sırtını kitap sırtına kubbemsi biçim vermek için indirme ve kapak yerlerini hazırlama; § ❷ *otom.* Tabanı aşınmış bir lastiği, kauçuk kısmını yenileyerek kullanılır hale getirme işlemi.

~ ipi°, *embriy.* ◘ **Sırtipi**.

~ ipliği, *zool.* ◘ **Sırtipi**.

~ kâğıdı, *ciltç.* Sanayi ciltçiliğinde kapak geçirmezden önce cildin sırtına yapıştırılan kâğıt şerit.

~ kartonu, ◘ **Karton**.

~ kordonu, *ciltç.* ◘ **Kordon**.

~ köselesi, *deric.* ◘ **Kösele**.

~ omurları, *anat.* Üstten boyun, alttan bel omurlarıyle eklemleşen on iki omur. *(Göğüs kafesinin arka tarafını oluşturur ve kaburgalara destek olur).* [*ing.* Dorsal vertebra; *Fr.* Vertèbres dorsales].

~ üstü, *dey.* Sırt yere gelecek tarzda.

~ üstü yatış, *sp. cimn.* Vücudun, kollar kendi yerinde, boylu boyunca sırtüstü yere uzanmış bulunduğu durum.

~ yüzgeci, *zool.* ◘ **Yüzgeç**.

sırtar, i. *zool.* Bir keler cinsi. [*ing.* A kind of lizard *(with thick skin on the back)*; *Fr.* Espèce de lézard].

sırtarma, i. Sırtarmak eylemi.

~ spazmı, *tıp.* Köpekdişi kaslarının kasılması yüzünden öfkeli köpekte olduğu gibi dişlerin sıkılması hali. [*Lat. Risorus sardonicus*].

sırtarmak, nsz. f. § ❶ Karşı koymaya hazırlanmak. [*ing.* To arch its back *(cat)*]; § ❷ Toplanıp sırt meydana getirmek: *Bulutlar ufukta sırtardı.* [*ing.* To set oneself up in opposition *(to or against)*; *Fr.* S'assurer un appui, se renforcer, résister, regimber, se révolter].

sırtı.kara, b. i. § ❸ *zool.* Lüferin en büyük boylularına verilen özel bir ad. [*ing.* A kind of blue fish]; § ❷ *arg.* ◘ **Sırt**.

sırt.ipi, b. i. *embriy.* Embriyonda sırt bölgesinde sindirim borusunun üstünde, sinir borusunun altında bulunan, birbiri üzerine binmiş yassı, hücrelerden ibaret esnek, katı ipçik. [*ing.* Dorsal cord; *Fr.* Corde dorsale, chorde, notocorde].

☆ *Eşanl.* **korda**.

sırtlamak (-i), f. Sırtına alıp yüklenmek. [*Ing.* To take on one's back, to shoulder; *Fr.* Prendre sur le dos, se charger, endosser].

sırtlan, i. Sırtlangiller *(Hyaenidae)* familyasından, Afrika'da yaşayan, bel kemiği eğimli, postu benekli, etçil, büyük boylu bir hayvan.Art tarafı çok basık, belkemiği kamburca, yelesi sert ve kalın, postu esmer benekli gri veya kirli kehribar sarısı, bütün ayakları dört parmaklıdır; tırnakları içeriye çekilmez, yeri kazmaya elverişli ve güçlüdür. Dişleri kemikleri kırıp ufalayacak kadar kuvvetlidir. Sırtlan daha çok leşle ve topraktan çıkardığı cesetlerle beslenir. insana nadiren saldırır. Geceleyin meskûn yerlerin çevresinde dolaşır; gündüzleri sık çalılıkların arasında saklanır. Dişisi üç ay gebelikten sonra bir defada üç veya dört yavru doğurur. **Benekli sırtlan** *(Hyaena crocuta)* Kuzey Afrika'da ve Batı Asya'da yaşar. Uzunluğu 140, kuyruğu 35 sm.'dir. Kırçıl renkte olup beneklidir. **Boz sırtlan** *(Hyaena brunnea)* güney ve güneybatı Afrika'da yaygındır. **Çizgili sırtlan** *(Hyaena hyaena)* Kuzey Afrika ve Güney Asya'da yaşar. Uzunluğu 100, kuyruğu 45 sm.'dir. Tüyleri kırçıl renkte olup çizgilidir. [*Osm.* Keftar; *Lat. Hyaena; ing.* Hyena; *Fr.* Hyène. ◘ *ŞEKİL: 380.* — **MEMELİ HAYVANLAR II**; ⊙ **yeleli ~,** *zool.* ◘ **Yelelisırtlan**.

sırtlangiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Etçiller *(Carnivora)* takımının, Kedimsiler *(Herpestoidea)* üst familyasına giren bir familya. Uzun bacaklıdırlar. Kalın boyunları, büyük başları vardır. Tüyleri kabadır. Leş yiyen gece hayvanlarıdırlar. Kuvvetli olurlar, fakat korkaktırlar. **Çizgili sırtlan** *(Hyaena hyaena),* **Boz sırtlan** *(Hyaena brunnea),* **Benekli sırtlan** *(Hyaena crocuta)* olmak üzere 3 türü vardır. [*Lat* ve *ing. Hyaenidae; Fr.* Hyénidés].

sırtlaşma, i. *patol.* Yedinci boyun omurunun hipertrofiye uğrayarak sırt omuruna benzer hale gelmesi. *(Omurun kaburgamsı çıkıntısı büyüyüp, az çok belirgin bir kaburga halini alır ve kol sinir köklerine basınç yapabilir).* [*ing.* Dorsalization; *Fr.* Dorsalisation].

sırtlı, s. Sırtı olan.

~ kemer, *mim.* Kemerin dışındaki muhaddeb sırtı kemer için kavsine koşut olarak yapılmış olan kemer ve tonozlara denir. [*Fr.* Arc extradosssé].

~ testere, *ağ. iş.* Sırtına demir geçirilerek lamasının eğilmesi önlenen el testeresi.

sırtsı, s. *fonet.* Uçsu fonemin tersine, telaffuzu sırasında dilin sırt kısmı işe karışan fonem. [*ing.* ve *Fr.* Dorsal].

~ artdamaksı, *fonet.* Telâffuz noktası, dil sırtının damak örtüsüyle birleştiği yerde bulunan fonem. [*ing.* Dorsovelar phoneme; *Fr.* Phonème dorso-vélaire].

sırt-sırta, z, § ❶ *cimn.* Alıştırmalarda, eşlerin birbirlerine sırtlarını dönmesi; § ❷ Arka arkaya bitişik olan ve dayanan. [*ing.* Back to back; *Fr.* Adossé].

~ ~ simetrik, *mim.* Özellikle sütun başlıkları üzerinde bulunan iki şekil *(hayvan şekli gibi).* [*ing.* Addorsed].

~ ~ vermek, *dey.* Sırtlarını birbirine dayamak. [*ing.* To stand back, to back; *Fr.* S'entraider].

sıska, s. *Osm.* < *Ar. istiska* > *sıska.* § ❶ Çok zayıf, kuru, cılız: *Bu kırpık bıyıklı, sıska bir gençti.* [*ing.* Thin and weak, puny; *Fr.* Chétif]; § ❷ Karnına su dolmuş. [*ing.* Dropsy; dropsical; rickety *(child)*; *Fr.* Hydropique, rachitique].

~ olmak, Karın boşluğuna su dolup karnı şişmek. [*Fr.* être atteint, être d'hydropisie].

sıskalaşmak, nsz. f. Sıska hale gelmek, sıska olmak.

sıskalık,-ğı, *i. patol.* Sıska olma hali. [*ing.* Dropsy; rickets; *Fr.* Hydropisie, rachitisme].

sıtma, i. <*ısıtmak*> *ısıtma*> *sıtma. patol.* ve

paraz. İnsan ve hayvanda görülen ve alyuvarlar içinde çeşitli plasmodiumların *(sıtma hematozoerleri)* bulunmasından ileri gelen kesikli ateş nöbetleriyle ortaya çıkan intanî hastalık. [*Osm.* Hummâ-ı merzagî; *Lat. Paludismus; ing.* Malaria, marsh-fever; *Fr.* Paludisme, malaria]. ☆ *Eşanl.* **malarya, bataklık iğezi;** ◉ **~ ya tutulmak,** *dey.* Sıtma hastalığına yakalanmak. [*ing.* To get malaria, to come down with a fever; *Fr.* Avoir la fièvre, être surpris par la fièvre]; ◉ **eritici ~,** *tıp.* Vücut sıcaklığında büyük iniş çıkışlara *(sabah 37° C, akşam 39° veya 40° C)* sebep olan uzun süreli sıtma. Eritici sıtmaya tutulan vücut gittikçe zayıflayarak sıskalaşır.

~ ağacı, *bot.* ◘ **Okaliptüs.**

~ asalağı, *zool.* ◘ **Plazmodyum.**

~ aşılama, *tıp.* Genel felç vakasında ateşle tedavi için hastaya sıtma mikrobu aşılamayı öngören yöntem.

~ görmemiş ses, *dey* Kulağı tırmalayacak kadar gür ve kalın olan ses. [*ing.* A rich deep voice; *Fr.* Voix tonnante, voix de Stentor].

~ sivrisineği, *zool.* ◘ **Sivrisinek.**

sıtma.ağacı, b.i. *bot.* ◘ **Okaliptüs.**

sıtma.bilim, b.i. *paraz.* Sıtma asalaklarını, sıtma sivrisineklerini,, sıtma çeşitlerini ve sıtmayla savaşı anlatan asalakbilim dalı. [*Osm.* ilm-i hummâ-î merzagî; *Lat . Malariologia, ing.* Malariology; *Fr.* Malariologie].

Eşanl. **malaryoloji.**

~ otu, *bot.* ◘ **Dişotu.**

~ tutmak, *dey.* Nöbet gelmek, titremeye başlamak. [*ing.* To get malaria; *Fr.* Être atteint de malaria, avoir une crise de malaria].

~ uzmanı, *paraz.* Sıtma konusunda çok derin ve sağlam bilgisi olan kimse. [*Osm.* Hummâ-i merzagî mütehassısı; *ing.* Malariologist; *Fr.* Malariologiste]. *Eşanl.* **malaryolojist.**

sıtmalanmak, nsz. f. Sıtmaya tutulmak. [*ing.* To get malaria, to come down with a fever; *Fr.* Avoir la fièvre, être surprise par la fièvre].

sıtmalı, s. ve i. § ❶ Sıtmaya yakalanmış *(kimse).* [*Osm.* Tebzede; *ing.* Malariated; *Fr* Paludéen,-éenne]. § ❷ Sıtma yapan *(yer, iklîm v.b.).* [*ing.* Malarial; *Fr.* Fièvreux *(pays, climat)*].

sıtmalık, i. *paraz.* Sıtma asalaklarıyle bulaşık sivrisineklerin çok olması dolayısıyle, bu hastalığa kolayca tutulabilecek yer.

sıtma.otu, b.i. *bot.* ◘ **Dişotu.**

sıtma.sivrisineği, b.i. *zool.* ◘ **Sivrisinek.**

sıva, i. *esk. T. suvmak* > *suvag* > *sıvağ.* § ❶ *inş.* Taşıyıcı bir yüzey üzerine oldukça kalın sürekli bir tabaka halinde sürülmek üzere hazırlanmış, genellikle hamur kıvamında veya yarı akışkan, beyaz veya renkli malzeme; § ❷ Bir binanın duvarlarına sürülen harç tabakası. [*ing.* Plaster; *Fr.* Enduit]; § ❸ s. Sıvanarak yapılmış; ◉ **çarpma ~,** *inş.* ◘ **Çarpma;** ◉ **kaba ~,** *inş.* ◘ **Kaba;** ◉ **Kireç ~ sı,** *inş.* ◘ **Kireç.**

~ başlangıcı, *mim.* ◘ **Başlagıç.**

~ çimentosu, ◘ **Çimento.**

~ döşek, *inş.* Bir yapıya bazı ayırt edici nitelikler vermeye yarayan, çimento ve asfalttan hazırlanmış yüzey tabakası.

~ harcı, *inş.* ◘ **Harç².**

~ küreği, Üzerine sıva koyup elde tutmaya ve mala ile oradan sıva alarak duvara sürmeye yarayan, elle tutulacak sapı olan küçük tahta tabla.

sıvacı, i. Duvarlara sıva vuran işçi. [*ing.* Plasterer; *Fr.* Ouvrier qui crépit les murs, plâtrier, badigeonneur].

sıvacı.kuşu, b.i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Sıvacıkuşugiller *(Sittidae)* familyasından, genellikle gri-mavi ve siyah tüylü, karın tarafı kızılımsı beyaz renkli 15 sm. uzunlukta ötücükuş. Bacakları kısa ve kuvvetli, gagası oldukça uzun, kuyruğu kısadır. Daha çok böcekle beslenir; yuvasını bir oyuğa yaparak ağzını yoğrulmuş toprakla daraltır. [*Lat. Sitta; ing.* Nuthatch; *Fr.* Sittelle]; ◉ **Avrupa ~,** *zool.* Avrupa ve Asya'da ormanlarda yaşayan, 15 sm. uzunlukta bir sıvacıkuşu türü. Sırtı mavi-külrengi, karnı pas sarısı, kanatları kahverengidir. Ağaçların ve büyük dalların üzerinde dolaşır durur, ama ağaçkakanların ve diğer tırmanıcı kuşların tersine hiç bir zaman kuyruğuna dayanmaz. [*Lat. Sitta europea; Ing.* British nuthatch; *Fr.* Sittelle d'Europe, torche-pot]; ◉ **cüce ~ u,** *zool.* Uzunluğu 12 sm. olan yerli bir sıvacı kuşu türü. Sırtı ve karnı külrengi olup, gözler üzerinden geçen kara bir çizgisi vardır Anadolu'da çam ormanlarında yaşar. [*Lat Sitta canadensis krüperi; ing.* Red-breasted nuthatch]; ◉ **kaya ~,** *zool.* Uzunluğu 15,5 sm., sırtı külrengi mavi, karnı akımsı, kanatları kahverengi olan bir sıvacıkuşu türü. Avrupa ve Ön Asya'da kayalık yerlerde yaşar, göçücü değildir. [*Lat. Sitta neumayer. ing.* Rock nuthatch; *Fr.* Sittelle des rochers]. ◘ *ŞEKİL: 352* – **KUŞLAR II.**

sıvacı.kuşugiller, ç.b. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuslar *(Aves)* sınıfının, Ötücü-kuslar *(Passeriformes)* takımının, Öz-ötücüler *(Oscines)* üst familyasına giren bir familyası. Gagaları düz veya yukarı kıvrık olur. Küçük ve tıknazdırlar. Kuyrukları karadır Böcek ve tana yerler. **Avrupa sıvacıkuşu** *(Sitta europea),* **Cüce sıvacıkuşu** *(Sitta canadensis krüpeli),* **Kaya sıvacıkuşu** *(Sitta neumayer)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing.* Sittidae; *Fr.* Sittidés].

sıvad /sıvâd/, i. *Osm.* < *Ar. tasav.* Tanrı'nın yaratıklarda gizlenişi. *(Bazı mutasavvıflara göre Tanrı, bütün yarattığı varlıklarda gizlidir, fakat her göze görünmez. Yaratılan varlık, /halk, mahlûk/ Tanrı'nın, eseridir Yaratıcı, eserinde kendini gösterir).*

sıvağ, i. ◘ **Sıva.**

sıvalamak (-i), f. Sıva vurmak, sıva sürmek. [*ing.* To plaster, to stucco; *Fr.* Enduire de plâtre, plâtrer].

sıvalı¹, s. § ❶ Sıva vurulmus *(sürülmüş): Sıvalı duvar.* [*ing.* Plastered, stuccoed; *Fr.* Enduit de plâtre, plâtré]; § ❷ Sıvanmıs olan: *Duvara sıvalı bulunan harç..*

sıvalı², s. Sıganmış: *Kolları sıvalı.* [*ing.* With sleeves rolled up].

sıvama, i. § ❶ Sıvamak isi. [*ing.* Plastering; *Fr.* Crépissage, action d'enduire]; § ❷ Sıvanır gibi üstüne kaplanmıs: *Gümüs sıvama çekmece.* [*ing.* Laid on like plaster]; § ❸ Zemini pek az görünecek kadar sık takılmıs: *Sıvama inci.* [*Fr.* Très serré et compact]. § ❹ Ağzına kadar *(dolu),* silme: *Bardağı sıvama doldurdu.* [*ing.* Full to the brim, brimful]; § ❺ *san. esk.* Bir esyanın üzerine kat kat sürülen altın ; § ❻ *mek.* Bir dönme ekseni olan ince çeperli madenî parçalara soğukta şekil verme işlemi; § ❼ *seram.* Çabuk kırılabilen bazı ince çömlekleri fırına yerleştirmeden önce, desteklerin üzerini suda erimiş tutkalla nemlendirilen ve erimeyen toz halinde bir maddeyle kaplama. *(Sıvama, pişme sırasında parçaların desteklere yapışmasını önler);* § ❽ *şarapç.* Bir fıçının iç çeperlerini şıra ve şarap asidlerinin etkisinden korumak için yapılan işlem. *(Sıvama, şarabın tadını bozmayacak şekilde, magnezyum flüorosilikatla, bitümle veya plâstik maddelerle yapılır);* § ❾ *dok.* Herhangi bir tekstil maddesine, dış etkenlerden korumak, bozukluklarını gidermek, görünüşünü değiştirmek veya özel nitelikler kazandırmak için özel kimyasal maddeler sürme işlemi; ◉ **yüksek basınçlı ~,** *mek.* Yassı saç malzemeden veya uygun taslaklardan hareket ederek ve malzemenin biçim değiştirmesine dayanarak madenî parçalara şekil verme islemi.

~ bezi, *döş.* Lehimli ekte, yumuşayan lehimi sıvamakta kullanılan bez. [*ing.* Pad; wiping cloth].

~ boya, içinde açık ve koyu renk dereceleri olmayarak vurulan düz ve som boya. *(Bazı resimler, özellikle eski minyatürler böyle sıvama renklerle yani yekpare renklerle işlenir. Buna som renk de denir. Çeşitli açıklıkta ve tondaki renklerle herhangi bir şekli boyamak tarzına dereceli renk veya açıklı koyulu renk veya yarım renk denir).* [*Fr.* A plat, couleur plate, couleur unie].

~ çamuru (hamuru), *seram.* Ateşe konacak tencere ve çanakların kapaklarını sıvamaya mahsus çamur. [*ing.* Lute; *Fr.* Lut].

~ çiçek, Her tarafı sık çiçeklerle süslenmiş yüzeyler hakkında kullanılır ki serpmenin karşıtıdır. [*Fr.* Remplissage de fleurs en d'ornements].

~ ek, *döş.* Isıtılarak yumuşatılmış lehimin ek yerine sıvanması ile oluşan ek. [*Osm* Kurşun kaynağı; *ing.* Wiped joint].

~ hamuru, ◘ **Sıvama çamuru.**

~ kel, *dey. tkz.* Kafasında hiç saç bulunmayan kimse. [*ing.* Bald all over].

~ şemse, *san.* Alt katına altın kaplanan kitap kaplarının üzerindeki semse çeşidi.

~ yaldız, *san.* Her yanı tek parça ve son olarak yaldızlanmış süsleme.

sıvamak¹ (-i), f. § ❶ Sıva vurarak bir yeri düzgünleştirmek: *Duvarı sıvamak.* [*ing.* To plaster, to stucco; *Fr.* Plâtrer, enduire de plâtre]; § ❷ (-i, -e), Harcı bir yere vurmak *Duvara çimento sıvamak:* § ❸ (-i, -e), *mec* Sıva gibi bulaştırmak: *Çocuk reçeli yüzüne sıvadı.* [*ing.* To daub, to bedaub; *Fr.* Hourder].

sıvamak² (-i), f. *esk. T. sığamak.* § ❶ *(Elbisenin kolları veya paçaları hk.)* Yukarıya çekip toplamak: *Kollarını sıvayıp işe başladı. «Dereyi görmeden paçaları sıvadı.* [*ing.* To tuck up, to roll up; *Fr.* Retrousser *(ses manches)];* § ❷ Sıvazlamak: *Arkasını sıva yarak gönlünü alacak sözler söyledi.* [*ing.* To stroke, to caress, to pet; *Fr.* Passer frotter sur, caresser]; ◉ **çayı (dereyi) görmeden paçaları ~,** *dey.* ◘ **Çay.**

sıvanmak, nsz. f. § ❶ Sıvamak işine konu olmak: *Harç duvara sıvandı. Duvar harçla sıvandı).* [*ing.* To be plastered, to be coated over *(with); Fr.* Être, enduit, crépi, hourdé]; § ❷ (-e), *mec.* Bir işe girişmek üzere hazırlanmak: *Yavaş yavaş işe sıvanmalı* [*ing.* To get to work].

Sıvas (Sivas), öz. i. Türkiye'nin iç Anadolu'nun doğu kesiminde Yukarı Kızılırmak bölümünde il merkezi şehir. [*Osm.* Darülülema].

sıvaşmak (e), f. § ❷ Bulaşmak, üstüne sürülmek. [*ing.* To become sticky; adhesive, to adhere, to stick to]; § ❷ nsz. Sıvık veya sıvışık bir hale gelmek. [*ing.* To be dirtied with some sticky substance; *Fr.* Importuner; gêner].

sıvazlamak (-i), f. Okşar gibi üstüne el sürmek: *Birinin sırtını sıvazlamak. Kumaşı sıvazlayarak buruşukluklarını gidermek.* [*ing.* To stroke, to caress, to pet; *Fr.* Passer, frotter sur, caresser].

sıvı*, s. ve i. *esk. T. suvık.* § ❶ Akan veya akmak eğiliminde olan. [*Ing.* Liquid, flowing; *Fr.* Liquide]; § ❷ *fiz.* Üst yüzü yatay bir kabın şeklini alan *(cisim).* [*Osm.* Mayi; *ing.* Liquid, fluid; *Fr.* Liquide]; § ❸ ı. Sıvı madde: *Çinkolu su, civalı sıvıları nötrleştirir;* ◉ **Altman ~ sı,** *hist.* Histolojide «*fixation*» için kullanılan eşit hacimde % 2 osmik asid ve % 4 potasyum bikromat solüsyonu karışımı. [*ing.* Altmann's fluid]; ◉ **beyin omurilik ~ sı,** *fizyol.* ◘ **Beyin;** ◉ **dış ~,** *biy.* ve *zool.* ◘ **Dışsıvı;** ◉ **doku ~ sı,** *zool.* ◘ **Doku;** ◉ **eklem ~ sı,** *biy.* ◘ **Eklem;** ◉ **fren ~ su,** *otom.* ◘ **Fren;** ◉ **içkulak ~ su,** ◘ **içkulak;** ◉ **karıncık ~ su,** *anat.* ◘ **Karıncık;** ◉ **kesme ~ su,** *mek.* ◘ **Kesme;** ◉ **organik ~ lar,** *tıp.* Vücutta dolaşan ve genellikle suyuk adıyla anılan sıvı kısımlar; ◉ **vücut ~ su,** *anat.* ve *zool.* Lenf, safra v.b gibi vücudun sıvı salgısı. [*Osm.* Vücut mayii; *ing.* Body fluid; *Fr.* Liquide de corps]

☆ *Eşanl.* **iç ortam.**

~ sabun, ◘ **Sabun.**

~ yağ, *kim.* ◘ **Sıvıyağ.**

~ yük gemisi; *den.* ◘ **Gemi.**

sıvık, s. *esk. T. suvuk* veya *suvık.* § ❶ Yumuşak kıvamlı, suyu fazla: *Bu hamur sıvık olmus.* [*ing.* Semifluid; *Fr.* Gluant, humide moite]. ☆ *Eşanl.* **cıvık;** § ❷ *arg.* Yapışkan can sıkıcı *(kimse).* [*ing.* Sticky; tiresome, importunate].

sıvılaşma, i. Sıvılaşmak eylemi. [*Osm.* Temeyyü; *ing.* Liquefaction; *Fr.* Liquéfaction]

sıvılaştırma, i. Bir gazı sıvı hale dönüştürme. [*Ing.* Liquefaction; *Fr.* Liquéfaction]

sıvılaştırmak (-ı), f. Sıvı hale getirmek. [*Osm.* Temyi etmek; *ing.* To liquefy; *Fr.* Liquéfier].

sıvındırmak* (-ı), f. *fiz.* Bir gazın veya buharın sıcaklık derecesini düşürmek veya basıncını artırmak yoluyla onu sıvı haline sokmak. [*Osm.* Temyi etmek; *ing.* To liquefy; *Fr.* Liquéfier].

sıvınmak*, nsz. f. *fiz.* Gaz veya buhar halinden sıvı haline geçmek. [*Ing.* To be melted, to be lequefied; *Fr.* Se liquéfier].

sıvı.ölçer*, b. i. *Arkhimedes* ilkesine dayanan ve bir çözeltinin *(asid, alkol, şurup v.b.)* yoğunluğunu ölçerek o çözeltinin derişikliğini belirlemeye yarayan âlet. [*Osm.* Mikyâs-ı mâyiât; *Ing.* Areometer; *Fr.* Aréomètre].

sıvırya, z. *it sicura* > *sivurya* veya *sigurya* < *Yun.* § ❶ *(Ticaret hayatı hk.)* Alabildiğine: *Bugün satış sıvırya gidiyor.* [*Ing.* To the utmost; at full speed; in full swing]; § ❷ Sürekli olarak. [*ing.* Continually; *Fr.* Continuellement]; § ❸ Birbiri ardı sıra. [*ing.* One after the other; *Fr.* L'un après l'autre]; § ❹ s. Ağzına kadar dolu olan [*ing.* Brimful, completely full; *Fr.* A pleins bords].

sıvış, siviş, i. < *sıvışmak* veya *sivişmek. h. d.* Yok olma, ortadan kalkma.

~yılı, *takvim.* Kameri takvime göre, her otuz üç yılda bir azalan yıl. *(Ayın yörüngesi üzerindeki dönüş süresi göz önünde tutularak hesaplanan kamerî yıl, güneş yılına göre her otuz üç yılda, bir yıl kadar geri kalır. Osmanlı devletinde malî işler kamerî yıla göre düzenlenince, hazinenin zarara girdiği anlaşıldı. Bunun üzerine bir süre güneş yılı /şemsî sene/ kullanıldı. Cumhuriyetin ilânından sonra milâdî takvim kabul edilince /1925/, kamerî ve şemsî takvimler yürürlükten kaldırıldı).*

sıvışık, s. < *sıvışmak.* § ❶ Yapışıp bulaşan. [*ing.* Sticky, adhesive; *Fr.* Gruant,-ante]; § ❷ *mec.* Bir kimsenin sürekli yanında bulunarak canını sıkan *(kimse): Senin kadar sıvışık bir adam görmedim.* [*ing.* Annoying, troublesome; *Fr.* Importun,-e].

sıvışmak, nsz. f. *esk. T. suvaşmak.* § ❶ Bulaşarak yayılmak. [*ing.*To slip away]; § ❷ Haber vermeden, sessizce gitmek veya kaçmak: *Beni görünce hemen sıvışmak istedi.* [*ing.* To disappear, to decamp; *Fr.*Disparaître, filer, Décamper].

sıvı.yağ, b. i. Normal hava sıcaklığında akıcı bir halde bulunan her türlü yağ. [*Osm.* Zeyt; *ing.* Oil; *Fr.* Huile].

sıyag /sıyâğ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sîga. gram. esk.* Kipler.

sıyagat /sıyâgat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kuyumculuk. [*ing.* The art or occupation of a goldsmith or silversmith].

sıyah /sıyâh/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sayha. esk.* Haykırışlar, çığlıklar. [*ing.* Loud cry, shout or exclamation]

sıyam /sıyâm/, i. *Osm.* < *Ar. savm.* Oruç. [*ing.* An abstaining from food, fasting, fast].

sıyanet /sıyânet/, i. *Osm.* <*Ar. esk.* Koruma, muhafaza etme. [*ing.* Preserving, protecting; preservation, protection; *Fr.* Protection, garde, abri, sauvegarde, tutelle].

~ etmek (eylemek), *esk.* Korumak, gözetmek. [*ing.* To preserve, to protect; *Fr.* Garder, conserver, protéger, préserver].

sıyas /sıyâs/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sıysa. esk.* § ● Kaleler; § ❷ Sığınılacak yerler; § ❸ Köşkler.

sıyga, i.ç: **sıyag**. *Osm.* < *Ar. sîga. gram. esk.* Kip.[*ing.*Mood, tense; *Fr.*Temps]; ◉ **~ ya cekmek**, *huk.* Bir kimseyi sorgu altına almak. [*ing.* To cross-examine; *Fr.* Populairement, soumettre à un interrogation].

sıygı, i. Bir şeyin içine giren ve sığan anlamındadır. Bu kabın sıygısı 500 santimetre mikâbı, yani 500 santimetre mikâbı hacmindedir, demektir. [*Fr.* Contenance].

sıyırga, i. < *sıyırmak,* Harmanda samanı bir yere toplamak veya damlardan karı küremeye yarayan âlet.

sıyırgı, i. < *sıyırmak.* Karları küremeye yarayan kürek.

~ sicimi, Halıcılıkta tezgâhdaki çözgü ipliklerini muntazam ve bir sırada tutan sicim.

sıyırıcı, i. < *sıyırmak. mek.* Kesici zımbayı taşıyan plaka ile matrisi taşıyan plaka arasına yerleştirilen ve matris plakasına tutturulan plaka. *(Kesilmiş bandın zımba ile birlikte yukarıya kaldırılmasına engel olur ve otomatik ilerleme sistemiyle sürüklenen bu bandın, zımbanın daha sonraki inişi sırasında yeni bir kesmeye elverişli konumda olmasını sağlar).* [*ing.* Clearer; *Fr.* Défricheur].

sıyırma, i. § ❶ Sıyırmak eylemi; § ❷ *dok.* Keten, kendir veya jüt gibi bitkilerin gövde liflerini, çürütülüp kurutulduktan sonra kırılgan hale gelen dış kabuklarından mekanik yolla ayırma işlemi; § ❸ *sp. (Eskrimde)* Çatma doğrultusu kapalı olan savutun namlu ucunu, üst doğrultularda karşı savutun altından, alt doğrultularda ise üstünden bir yarım çember ile geçirme. *(Bir saldırı veya saldırı öncesi için, savut namlusunu karşı doğrultuya yöneltmek amacıyle uygulanır).* [*ing.* Disengagement; *Fr.* Dégagement]; § ❹ s. Sıyrılabilen, sıyrılarak açılıp kapanabilen. [*ing.* Torn off, stripped off, stripped of its outer skin or peel; *Fr.* Découverte]; ◉ **yelken ~**, *den. esk.* Sert havalarda sıyırma yelkenle ördek koyverilerek ve conda yarım istinga ederek yol alma.

~ makinesi, *dok.* Çürütüldükten sonra kurutulmuş bitki gövdelerine hızla çarparak lifleri sıyıran kanatçıklarla donatılmış dönel bir tamburdan meydana gelen makine.

~ yelken, *den. esk.* Yelkenli gemilerin sereni üzerinde kaskanlarla açılıp kapanan pena yelkenlerine verilen ad.

sıyırmak (-ı), f. *esk. T. sıdırmak.* § ❶ Hızla sürtünerek bir şeyin yüzünden bir parça soymak: *Çark elini sıyırdı.* [*ing.* To tear, peel off; to strip off; *Fr.* Enlever, ôter, érafler]; § ❷ Çekerek çıkarmak: *Kılıcını sıyırdı. Örtüyü birdenbire sıyırdı.* [*ing.* To draw *(sword)*; *Fr.* Tirer]; § ❸ İçinde hiç bırakmamak, tamamını çekip almak: *Ne buldu ise hepsini sıyırdı. Tabağı sıyırdı.* [*ing.* To polish off, to finish up; *Fr.* Ne rien laisser, tout manger]; § ❹ Bezin bir ucundan tutup yırtarak enince veya boyunca serit çıkarmak; § ❺ Gecerken hafifçe değmek: *Kurşun, başını sıyırıp geçti.* [*ing.* To touch in passing, to graze; *Fr.* Toucher en passant]; § ❻ (-den), *mec.* Çekip kurtarmak: *Onu bu bulaşık işten sıyırmak kolay değil;* § ❼ Pek yakından hızla geçmek. [*ing.* To pass near by; *Fr.* Passer très près de]; § ❽ Üstte biriken şeyi almak: *Yoğurdun kaymağını sıyırmak.* [*Ing.* To skim off *(cream)*].

sıyırtma, i. Sıyırtmak eylemi.

— geçmek, *den.* Herhangi bir şeye çok yakından ve dokunmadan geçmek: *Bir gemiyi sıyırtma geçmek.*

sıyırtmak (-ı, -e), f. Sıyırmak işini yaptırmak. [*ing.* To make peel or strip off, to graze, to injure slightly; *Fr.* Faire passer en touchant superficiellement, blesser superficiellement l'épiderme]

sıyrık,-ğı, s. < *Sıyırmak.* § ❶ Yüzeyinden bir parça sıyrılmış. [*ing.* Peeled, skinned; abraded; *Fr.* Eraflure, écorchure]; § ❷ *mec.* Utanmaktan sıyrılmış, utanması olmayan, yüzsüz, arsız. [*ing.* Brazen-faced; *Fr.* Ehonté]; § ❸ i. *patol.* Sıyrılmış yer. Deride açılmış hafif yara; derinin yüzeysel tabakalarını kaldıran veya yırtan şiddetli bir sürtünmeden ileri gelir. [*ing.* Scratch; abrasion, bruise, laceration; *Fr.* Egratignure].

sıyrıklık,-ğı, i. § ❶ Sıyrık olma hali. [*ing.* Brazen-facedness]; § ❷ Sıyrılmış olan yer. [*ing.* Abrasion; *Fr.* Écorchure, éraflure, excoriation, abrasion].

sıyrılma, i. § ❶ Sıyrılmak eylemi; § ❷ *ask.* Geri çekilen bir ordunun veya müfrezenin düşmanla teması kesmek amacıyle yaptığı hareket; § ❸ *diş. cerr.* Dişeti diş boynunu örtmeyen dişin durumu. *(Sıyrılma bir dişeti hastalığıdır; dişeti yavaş yavaş yukarı çekilir ve diş kökünü açıkta bırakır);* § ❹ *dok.* Dokuma sırasında atkı masurasının çok gevşek sarılması yüzünden ipliğin toplu olarak gelip dokunan kumaş içine girmesinden doğan yapım hatası. *(Bu hata kumaş üzerinde bazen bir yumak gibi toplanır, bazen de çözgü patlaklarına yol açar).*

sıyrılmak, nsz. f. § ❶ Sıyırmak işine konu olmak: *Elim sıyrıldı. Kılıçlar sıyrıldı. Ne var, ne yok, hepsi sıyrıldı.* [*Ing.* To slip off, sneak away; *Fr.* Être écorché, glisser]; § ❷ -den kendini sıyırmak[6], kurtulmak, işin içinden çıkmak, savuşmak: *O işten ne güzel sıyrıldı. ing.* To squeak through, to get out of a difficulty; *Fr.* Échapper furtivement].

sıyrıntı, i. < *sıyırmak* > *sıyırınmak* > *sıyırıntı.* § ❶ Kapta kalan yemek artığı. Bir bezden el ile koparılan uzunca parça. [*ing.* Scrapings *(from a kitchen utensil)*, peelings; *Fr.* Raclure de vaislesse, éraflure]; § ❷ ◘ **Sıyrık²**.

-sız, -siz, -suz, -süz, ek. İsimlerden İsim ve sıfat yapma eki *(olumsuzluk eki de denir): baş-sız, ev-siz, okul-suz, üzüm-süz v.b. (Ek, Eski Türkçede-sız, -siz, suz, -süz biçimindeydi;Eski Anadolu Türkçesinde yalnızca yuvarlak ünlüyle yapılan biçimleri /-suz, süz/ kullanıldı. Osmanlıca devresinde de ünlü uyumuna bağlı kalınarak -sız, -siz, -suz, -süz, biçimine girdi).* [*ing.* Without -less, as in **onsuz**, without him, şüphesiz doubtless].

sızak,-ğı, i. < *sızmak.* Dağ sırtlarından, kayalardan sızarak akan su.

sızdırılmak (-ı), f. Eritilmek, süzdürülmek.

sızdırma, i. § ❶ Sızdırmak eylemi; § ❷ *ecz.* Bitkisel bir eczadan etkin bir karışım veya saf bir kimyasal madde çıkarmak için yapılan işlem. *(Kullanılan sızdırma yöntemleri eczanın cinsine ve sızdırılacak maddeye göre değişir; bunlar saflaştırılacak maddeye göre uygulanan fiziksel /çözündürme, damıtma, buharlaştırma v.b./ veya kimyasal yöntemlerdir).*

~ hendeği, *döş.* Pis suların yeraltına sızdırıldığı hendek. [*ing.* Filter trench].

sızdırmak (-ı), f. § ❶ Sızmasını sağlamak: *Bu küp suyu sızdırıyor. Son kadeh adamı sızdırdı. Ortalığa hiç bir şey sızdırmadı.* [*ing.* To let ooze; *Fr.* Égoutter]; § ❷ Eritip süzerek temiz bir hale getirmek; § ❸ *mec.* Türlü bahanelerle birinden para çekmek: *Haylaz çocuk babasını sızdırıyor.* [*ing.* To squeeze *(money)* out *(of)*; *Fr.* Soutirer de l'argent, à qn.].

sızdırmaz, f. < *sızdırmak.* İçinden bir şey sızdırmayan. [*ing. (Water)* tight].

~ bölme perdesi, *den.* ◘ **Bölme perdesi**.

~ delgi, *döş.* Kent su borusundan evlere su almakta kullanılan özel cihaz. [*Osm.* Salmastralı matkap].

~ filika güvertesi, *den.* Bir cankurtaran sandalının su sızdırmayan döşemesi.

— kapı, *den.* ◘ **Kapı**.

~ kazan, *den.* Sızdıran delikleri bulunmayan su kazanı.

— tekne, *den.* İrtibat yerlerinden su sızdırmayan tekne.

sızgıt, i. < *sızmak. h. d.* Kıyma, kavurma.

sızı, i. *esk. T. sızık.* Hafif, ince ve genellikle sürekli, bedenî veya ruhî acı: *Yalnızlık, dinmeyen bir sızıdır.* [*ing.* Ache, pain, grief; *Fr.* Douleur, aigue, névralgie, rhumatisme].

sızıcı*, s. *gram.* Patlama şeklinde olmayıp ses yolunun darlaştırılmasıyle sızar gibi çıkan ve istenildiği kadar uzatılabilen seslere verilen sıfat. [*ing.* ve *Fr.* Spirant].

~ ünsüz, *gram.* Ciğerlerden gelen havanın ağız boşluğunda hafif kapalı bir engele çarparak sızmasıyle meydana gelen ünsüz. *(f, g, ğ, h,k, j, s, ş, v, z ünsüzleri sızıcıdır).* [*Ing.* Affricate, spirant, fricative; *Fr.* Consonne affriquée, spirante, consonne constrictive].

sızıcılaşma*, i. *dilb.* Bazı patlayıcı ünsüzlerin, sızıcı duruma geçmesi. *(Özellikle Azericede ve anadolu ağızlarında görülür: çok > çoh, dudak > dudah gibi).*

sızıldanmak, nsz. f. *yans.* Sızlanmak, yakınmak.

sızıltı, i. *yans.* § ❶ Sızlanma, yakınma, ağlayış. [*ing.* Lamentation, complaint; *Fr.* Plainte, lamentation, trouble]; § ❷ Hoşnutsuzluk. [*ing.* Discontent; *Fr.* Mécontentement].

sızım, sızım sızım, z. *yans.* Sızlamak, sızlanmak v.b. fillerin anlamını güçlendirmek için kullanılır. [*Fr.* Adverbe qui s'emploie pour fortifier le sens des verbes comme «sızlanmak», «sızlamak»].

sızıntı, i. < *sızmak.* § ❶ Sızıp akan sıvı. [*ing.* Oozings, tricklings, leakage; *Fr.* Liquide qui suinte, qui tombe goutte à goutte]; § ❷ *bot.* Bir bitkiden organik olarak veya yaralanma sonucu sızan sıvı; § ❸ *fizyol.* Kan plazmasının veya ara boşlukları dolduran sıvı unsurlardan bazılarının dışarıya çıkmasını sağlayan geçişme olaylarına bağlı olarak, iltihaplı olmayan düz bir yüzeyden *(deri, mukoza, seröz)* sıvı çıkması. *(İçinde su, madensel tuzlar ve pek az miktarda glusit ve protid bulunan bu sızıntılar, iltihaplara bağlı olan ve içinde bol miktarda protid ve hücre bulunan patolojik sızıntılardan farklıdır).* [*Osm.* Tereşşuh; *ing.* ve *Fr* Infiltration]; § ❹ *patol.* (a) İltihaplanma sebebiyle damar dışına çıkan serumlu ve fibrinli sıvı; (b) Müzmin olarak akan sulu sıvı; ◉ **amniyos ~ sı**, *patol.* Yumurta zarlarının zamansız yırtılmasından ötürü doğumdan evvel akan amniyos sıvı ◉ **kadük ~ sı**, *patol.* Bazı gebeliklerin sonunda, irkilmiş olan dölyatağı mukozasından gelen bol akıntı.

sızıntılı, s. *patol.* Sızıntı yapan hastalıklara denir: *Sızıntılı peritonit; sızıntılı tüberküloz.* Patolojide lezyonlar ikiye ayrılır. üretici. lezyonlar */hücrelerin ve dokuların artması/* ve *sızıntılı lezyonlar (kan toplanması, ödem, su toplanması).* [*ing.* Oozy; *Fr.* Limoneux,-euse, vaseux,-euse].
~ el, *patol.* ◘ **El**.

sızlamak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Sızısı olmak, sızı peyda etmek: *Yarası sızlıyor.* [*ing.* To ache, smart, to suffer sharp pain; *Fr.* Causer une douleur aigue, faire mal *(en parlant des nerfs, des muscles)*] § ❷ Sızlanmak; *Ağladı, sızladı;* ◉ **burnunun direği ~**, *dey.* ◘ **Burun**; ◉ **içi ~**, *dey.* ◘ **iç**; **kemikleri ~**, *dey.* ◘ **Kemik**.

sızlanmak, nsz. f. Kendine yapılan bir haksızlığı veya kendisini tedirgin eden bir durumu, care bulması veya sadece acısına ortak olması için karşısındakine anlatmak, yakınmak. [*Osm.* Şikâyet etmek, tazallüm etmek, şekva etmek; *ing.* To moan with pain, to groan, to lament, to complain; *Fr.* Se plaindre, se lamenter, manifester du mécontentement].
☆ *Eşanl.* **dert yanmak**.

sızlatmak (-ı), f. S.zı vermek, sızlanmasına sebep olmak: *Yüreğini sızlatmak. İçini sızlatmak.* [*ing.* To make ache or smart, to cause sharp pain, to cause to groan or lament; *Fr.* Causer une douleur aigue, faire mal].

sızma, i. § ❶ Bir cismin çok küçük aralıklarından bir sıvının yavaşça geçmesi: *Suyun toprağa sızması.* [*ing.* Oozing; *Fr.* Action de s'égoutter.]; § ❷ *mec.* Gizli ve ağır ağır nüfuz etme: *Yıkıcı fikirlerin sızması.* [*ing.* Leaking]; § ❸ *ask.* Düşman mevzileri arasından gizlice ilerleme. [*ing.* Infitrating], § ❹ *fizyol.* ve *patol.* Sızıntıların oluşumu. [*ing.* ve *Fr.* Infiltration]; § ❺ *patol.* Bazı dokuların ve özellikle hücre dokusunun, kan, serozite, idrar, irin v.b. organik sıvılarla veya hücrelerle dolması; § ❻ *petrol.* Ham petrolün, bir kaya veya arazi parçasının yüzeyinde hafif ve yavaş bir sekilde açığa çıkması; § ❼ *siy.* Bir sendikayı, bir siyasî partiyi veya herhangi bir kuruluşu, yolundan saptırmak için bu kuruluslara dışardan girme; § ❽ *coğr.* Yağmur sularının, eriyen kar sularının, geçirimli taşların deliklerinden veya türlü büyüklükteki çatlaklardan asağı doğru ağır ağır sızması, süzülmesi. *(Yeraltına sızan, süzülen sular, orada yeraltı sularını doğurur. Geçirimli taşlardan yapılı yerlerde bu yeraltı suyu, orada yer kabartılarını, çukurlarını gödercesine uzanır. Fakat vâdilerin uzandığı yerlerde yeraltı suyu yüze çıkar, kaynak olarak akar.* [*Osm.* Tereşşuh; *ing.* Percolation, infiltration; *Fr.* Infiltration]; § ❾ *döş.* Kapı, pencere aralıklarından oda havasının değişmesi; ◉ **anestezik ~**, *ted.* Elverişli bir iğne ve şırınga yardımıyle doğrudan doğruya istenilen bir noktaya deri altına anestezi maddesini verme yöntemi.
~ **ipi**, *döş.* Hareketli parçalar arasından akanın sızmasını önleyen yağlı ip. [*Osm.* Salmastra; *ing.* Packing, stuffing].
~ **ipi baskısı**, *döş.* Sızma ipinin, musluk milini saracak biçimde sıkışmasını sağlayan, yüksüğe benzeyen parça. [*Osm.* Salmastra baskısı; *ing.* Stuffing box ring].
~ **ipi kutusu**, *döş.* Suyun vana mili çevresinden sızmaması için, içine sızma ipi doldurulan kutucuk. [*Osm.* Salmastra kutusu; *ing.* Stuffing box].

sızmak, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Ince aralıklardan az miktarda çıkmak; bir cismin gözenekleri veya aralıkları arasından yavaş yavaş akmak veya geçmek: *Küpten su sızmak. Borudan gaz sızmak. Pancurlardan ışık sızmak.* [*ing.* To ooze; to trickle,, to leak; *Fr.* Suinter à travers, filtrer, s'égoutter]; § ❷ Gizli tutulan bir sey az çok duyulmak; *(haber, sır v.b.)* Halk arasında yavaş yavaş yayılmak: *Ağızlarını sıkı tuttular, hiç bir şey sızmadı.* [*ing.* To leak out *(secret, etc.)*]; § ❸ *(Sarhoş hk.)* Kendinden geçerek uyuyup kalmak. [*ing.* To drop into a drunken slumber; *Fr.* S'assoupir *(ivre)*]; § ❹ *ask.* Sızma hareketiyle ilerlemek. [*ing.* To infiltrate; *Fr.* Infiltrer].

si, Silisyum'un kimyasal sembolü. [*ing.* Symbol of silisium; *Fr.* Symbole chimique du silicium].

si, i. *(Sancte Iohannes kelimelerinin bas harflerinden meydana getirilen terim).* *müz.* (a) *Do* majör gamının yedinci notası: *Tabii si. Si bemol;* (b) Bu notayı temsil eden işaret: *Bir si'nin yanına bemol koymak.*
~ **b, bariton**, *müz.* Armoni ve fanfar mızıkalarında kullanılan teneke sazdır, pistonluf kornetin bir oktav aşağısından çalar.
~ **b basso**, *müz.* Armoni ve fanfar mızıkalarında kullanılan teneke saz.
~ **b bas klârinet**, *müz.* «*Si b klârinet*» gibi yazılırsa da, bir oktav aşağısını, yani yazılı notanın bir büyük dokuzlu alt tarafındaki sesi işitiriz.
~ **b büğülü**, *müz.* Ses rengi nefis, tatlı ve yuvarlaktır.
~ **b kontra basso**, *müz.* Armoni ve fanfar mızıkalarında kullanılan teneke saz.

sial, i. *jeol.* Yer kabuğunun dış örtüsüne verilen ad. [*ing.* ve *Fr.* Sial].

sial(o)-, *Yun. sialon*, tükürük'ten alınan ve birkaç kelimenin bilesimine giren unsur.

siayet /si:äyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dedikoduculuk, insanları çekistirme. [*ing.* An accusing or informing against, calumny, accusation].

sib /sîb/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Elma. [*ing.* Apple; *Fr.* Pomme].

siba[1] /sibâ/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sebü. esk.* Vahşî hayvanlar.

siba[2], öz. i. *(«Aslanlar»)*, XI. yüzyılda, Kuzey Afrika'nın işgalinde önemli rol oynayan bir Arap kabilesi. *(Bu kâbileden gelenlere bugün hâlâ Tunus'ta, Konstantin idare bölgesinde, Orat Fas'ta Beyaz burundaki Maqrıplılar arasında rastlanır).*

sibab /sibâb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Küfür etme.

sibahat, sebahat, i. *Osm.* < *Ar. sibahât* veya *sebahat. esk.* Suda yüzme. [*ing.* Swimming].

sibak /sibâk/, i. *Osm.* < *Ar. sebk. esk.* § ❶ Bir seyin geçmişi; § ❷ Bağlantı, bağ; § ❸ Söz veya yazının baş tarafı. [*ing.* Preceding conte text *(of a discourse or writing)*, race contest].

siberit, i. *Fr. sibérite. min.* Kırmızı renkli turmalin çeşidi. [*ing.* Siberite].
Eşanl. **rübelit**.

sibernetik, i. *Fr. cybernétique* < *Yun. kybernan*, yönetmek. § ❶ Bir insanın veya otomatik bir makinenin, modern tekniğin kaynakları çerçevesinde herhangi bir işi yönetmesini veya belli bir amaca ulaşmasını sağlayan bilim. [*ing.* Cybernetic; *Fr.* Cybernétique]; § ❷ Ampère sınıflandırmasında, yönetim yollarını konu alan siyaset dalı.

Sibirya, öz. i. *Rus. Sibir, coğr.* S.S.C.B.'nin coğrafî bölgelerinin en büyüğü, 11 milyon kilometre kareden büyük kısmını kapladığı Rusya Sosyalist Federatif cumhuriyetinde, adının geleneksel anlamıyle Sibirya, kuzeyden Kuzey Buz denizi ile güneyde Kazak eşiğinin kuzey kesimi ve Yukarı Asya'nın dağlık kenarı arasında, Ural dağlarından Büyük Okyanus'a kadar uzanır. Fakat bazı yazarlar «*Sovyet Uzakdoğusu*» adı verilen, Büyük Okyanus kıyısındaki bölgeyi Sibirya'dan ayırır. Sibirya burada en geniş anlamıyle tanımlanacaktır. [*ing.* Siberia; *Fr.* Sibérie].
~ **göknarı**, *bot.* ◘ **Göknar**.
~ **karaağacı**, *bot.* ◘ **Karaağaç**.
~ **lâdini**, *bot.* ◘ **Lâdin**.
~ **melezi**, *bot.* ◘ **Melez**.

sibirya.sıçrayan.sıçanı, b. i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Arap-tavşanıgiller *(Jaculidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 18, kuyruğu 26 sm.dir. Bir sıçrayışta çok büyük mesafe atlar. Orta Asya'da ve Hazar denizi dolaylarındaki çöllerde yaşar. [*Lat. Alactaga saliens; ing.* Jerboa; *Fr.* Alactage, flèche].

sibirya.sıçrayan.tavşanı, b. i. *zool.* ◘ **Sibirya sıçrayan sıçanı**.

sibirya.vizonu, b. i. *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından bir memeli türü. Kürkü beğenilir. Sibirya'da yaşar. [*Lat. Mustela sibirica; ing.* Siberian weasel].

siboryum, i. *mim.* Kiliselerde mihrabın üstüne direklerle tutturulan kubbeli, mimarî nitelikte örtü. [*ing.* Altar canopy].

Sibuzatlar, ç. öz. i. *esk. coğr.* Akitanya'da halk. Bugün «*Soule*» denen bölgede yaşarlardı. Sezar'ın generallerinden P. Crassus'un yendiği halklardan biridir.

Sicambri'ler, ç. öz. i. *etn.* Germania'da halk; *Lippe*'nin güneyinde yerlesen Sicambriler, Sezar zamanında Romalılarla sık sık ilişki kurduktan *(M.Ö. 55)* sonra Tiberius'a yenildiler *(M.S. 8)* ve büyük kısmı Galya'ya yerlesti. [*ing.* Sicambri, sicambrians; *Fr.* Sicambres].

sicil,-lli, i. ç: **sicillât**. *Osm.* < *Ar. sicill.* § ❶ Resmî kayıtların tutulduğu defter. [*ing.* Register; registration; *Fr.* Régistre]; § ❷ Görevlilerin her türlü hallerinin geçirildiği dosya. [*ing.* Record; *Fr.* Rôle, liste, dossier]; ◉ **adlî ~**, *huk.* ◘ **Adlî**; ◉ **gayrimenkul ~**, *huk.* ◘ **Gayrimenkul**; ◉ **gemi ~ i**, *den.* ◘ **Gemi**; ◉ **işyeri ~ i**, *iş huk.* ◘ **işyeri**; ◉ **nüfus ~ i**, *huk.* Kişinin doğum, ölüm, evlenme v.b. durumlarının kaydedildiği sicil, *(Nüfus kütüğü de denir).* [*Fr.* Registre de l'état civil]; ◉ **resmî ~**, *huk.* ◘ **Resmî**.
~ **dairesi**, *ikt.* Sicil dairesi, kayıt. [*ing.* Registry].
~ **limanı**. Geminin sicile kaydedildiği yerin limanı. [*ing.* Port of registry; *Fr.* Port d'enregistrement].
~ **vermek**, Sorumlu bir görevli, yanında çalışan birinin üstün bir aşamaya elverişli olduğunu, gereken makama bildirmek.

sicillât, ç. i. *Osm.* < *Ar. sicil*'in çoğulu. *esk.* § ❶ Resmî kayıt defterleri, siciller; § ❷ Memuriarın hallerini bildiren dosyalar; § ❸ *mat.* Bir yazı çeşidi.

sicilli, s. § ❶ Sicile geçmiş, sicil defterine islenmiş. [*ing.* Registered; *Fr.* Enregistré, inscrit dans les registres judiciaires]; § ❷ *mec.* Suçu siciline kaydedilmiş, sabıkalı. [*ing.* Previously convicted].

Sicilya, öz. i. *It. Sicilia. coğr.* Italya'da ada, Batı Akdeniz adalarının en büyüğü, 25.700 km²; 4.721.000 nüf. Sicilya, dokuz ile bölünmüştür; *Agrigento, Caltanissetta, Catania, Enna, Messina, Palermo; Ragusa, Siracusa, Trapani.* [*ing.* Sicily; *Fr.* La Sicile].
~ **göknarı**, *bot.* ◘ **Göknar**.

sicim, i. § ❶ İp ile iplik arasında türlü kalınlıkta ve en çoğu bitki tellerinden bükülmüş bağ. [*İng.* String, cord; *Fr.* Ficelle, cord]; § ❷ *ciltç.* Kitap dikilmeden önce kertiklere geçen ve dikiş tezgâhına düşey doğrultuda tutturulan kenevir ipliklerinin tümü; ◉ **—leri burmak**, *ciltç.* ◘ **Burmak**; ◉ **bağlama ~ i**, *matb.* ◘ **Bağlama**; ◉ **falya ~ i**, *sil.* ◘ **Falya**.
~ gibi, *dey.* Damlaları arka arkaya gelip sicim gibi akan *(yağmur, gözyaşı)*. [*İng.* Pelting*(rain)*; *Fr. (Pluie)* fine, chaudes *(larmes)*].

sidad /sidâd/, i. *Osm.* < *Ar. sedd. esk.* § ❶ Şişe tıpası, tıkaç. [*İng.* Stopgap]; § ❷ *tıp. esk.* Tampon. [*İng.* Stopper, cork, plug].

Sidama, öz. i. *dilb.* Habeşistan'ın güneybatı bölgesinde oturan halk tarafından konuşulan kuşi öbeğinden dil. [*İng.* ve *Fr.* Sidama].

sidaris, *zool.* Denizkestaneleri *(Echinoides)* sınıfının, *Cidaridae* familyasından bir deri sidikenli cinsi. Dikenleri büyük olup, kabuğu kalın çeperlidir. [*Lat., İng.* ve *Fr.* Cidaris].

siderasyon, i. *Fr. sidération* < *Lat. sideratio, tıp.* § ❶ Genellikle apopleksi, soğaniliğe iğne batırılması, kloroformla anî narkoz v.b. hallerde olduğu gibi, solunumun durması ve ölüm belirtileriyle ortaya çıkan anî çöküntü: *cin çarpması*. [*İng.* Sideration]; § ❷ Elektrik potansiyelinin birden değişmesiyle meydana gelen sinir şoku: *Elektrik çarpması*.

siderazot, i. *Fr. sidérazote. min.* Doğal demir nitrür. [*İng.* Siderazote].
☆ *Eşanl.* **silvestrit**.

sideridler, ç. i. *Fr. sidérides.* Demir ve demir türevlerini kapsayan mineraller grupu. [*İng.* Siderides].

siderin, i. *Fr. sidérine. biyokim.* Demir tuzları tepkimesi veren ve hemoglobinden türediği sanılan çözünmez pigment. *(Kanamalı eski yara yerlerinde görülür)*.
☆ *Eşanl.* **hemosiderin**.

siderit,-ti i. *Fr. sidérite* < *Yun. siderites, min.* § ❶ İçinde yalnız demir ve nikel bulunan göktası. ☆ *Eşanl.* **sideroz, demirli göktaşı**. [*İng.* Siderite]; § ❷ Formülü $FeCO_3$ olan doğal demir karbonat; romboedrik sistemde billürlaşır. [*İng.* Siderite]. ☆ *Eşanl.* **demir spatı**.

sider(o), *Yun. sideros*, demir'den alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*İng.* ve *Fr.* Sider(o)-].

sideroderma, i. *Fr. sidéroderme. tıp.* Demir metabolizması bozukluğu sonucunda cildin bronz rengi alması. [*İng.* Sideroderma].

siderofillit, i. *Fr. sidérophyllite. min.* Demirli mika çeşidi. [*İng.* Siderophyllite].

siderofir, i. *Fr. sidérophyre. min.* Piroksenli göktası. [*İng.* Siderophyr].

siderofobi, i. *Fr. sidérophobie. tıp.* Marazî tren yolculuğu korkusu. [*İng.* Siderophobia].

siderografi, i. *matb.* Çelik üzerine asidle yedirme tekniği. [*Fr.* Siderographie].

siderokrom, i. *Fr.sidérochrome. min.* ◘ **Kromit**.

siderolit, i. *Fr. sidérolite. min.* § ❶ Demir cevheri; § ❷ İçinde eşit oranlarda demir-nikel alaşımı ve kayaçlar bulunan göktası. [*İng.* Siderolite].

siderolitik, s. ve i. *Fr. sidérolitique. jeol.* Kırmızı, bol demir yumrusu kapsayan karasal eyojen oluşumuna denir. *(Siderolitik, üzerini örten kırmızı kum, kil ve çakıldan meydana gelir veya jüra ya da tebeşir oyuklarında yahut ceplerde korunmuştur; üzerlerinde yamalar halinde bulunan kırmızı kum, kil ve çakıldan oluşur. Kil kırmızıdır ve kireçtaşının kirecini kaybetmesiyle ortaya çıkar. Yumrular zengin bir demir cevheridir /eskiden büyük ölçüde işletilirlerdi/. Bazı siderolitik ceplerinde birçok memeli hayvan fosili bulunmuştur)*. [*İng.* Siderolitic].

sideromelan, i. *Fr. sidéromélane. min.* Demir III oksid bakımından zengin obsidiyen çeşidi. [*İng.* Sideromelane].

sideronatrit, i. *Fr. sidéronatrite. min.* Hidratlı doğal sodyum ve demir sulfat. [*İng.* Sideronatrite].

sideropeni, i. *Fr. sidéropénie. kanb.* Kandaki demir miktarının azalması. *(Sideropeni, hipokrom kansızlıklardan ileri gelir)*. [*İng.* Sideropenia].

sideroplesit, i. *Fr. sidéroplésite. min.* Magnezyumlu siderit çeşidi. [*İng.* Sideroplesite].

siderosit, i. *tıp.* İçinde hemoglobin olan yapısına girmemiş demir bulunan kırmızı seri hücresi. [*İng.* Siderocyte].

siderostat, i. *Lat. sidus*, gökcismi + stare, durdurmak > *sidérostat. astr. Foucault* tarafından tasarlanan ve Yer'in dönme hareketiyle birlikte görüntüsü sürüklenen bir gökcisminin sabit bir doğrultuda gözlemlenmesini sağlamak için kullanılan âlet. *(Bu âlet, saat ibrelerinin yönünde hareket ve gökcisminin görüntüsünü sabitleştirilmiş bir teleskopa gönderen bir düzlem aynadan meydana gelir)*. [*İng.* Siderostat].

siderotil, i. *Fr. sidérotyl. min.* Hidratlı doğal demir sülfat. [*İng.* Siderotyl].

sideroz, i. *Fr. sidérose.* § ❶ *min.* ◘ **Siderit**; § ❷ *patol.* Dokuların, dıştan veya içten gelen demir tanecikleriyle dolması. [*İng.* Siderosis]; ◉ **hücre ~ u**, *patol.* Hücrenin tane cikler halinde demir tespit etmesi.

sidik,-ği, i. *esk.T. sidük.* § ❶ Böbreklerde kandan süzülerek önce sidik borucukları yoluyla havuzcuğa, oradan sidik borularından geçerek sidik torbasına gelen ve orada toplan-

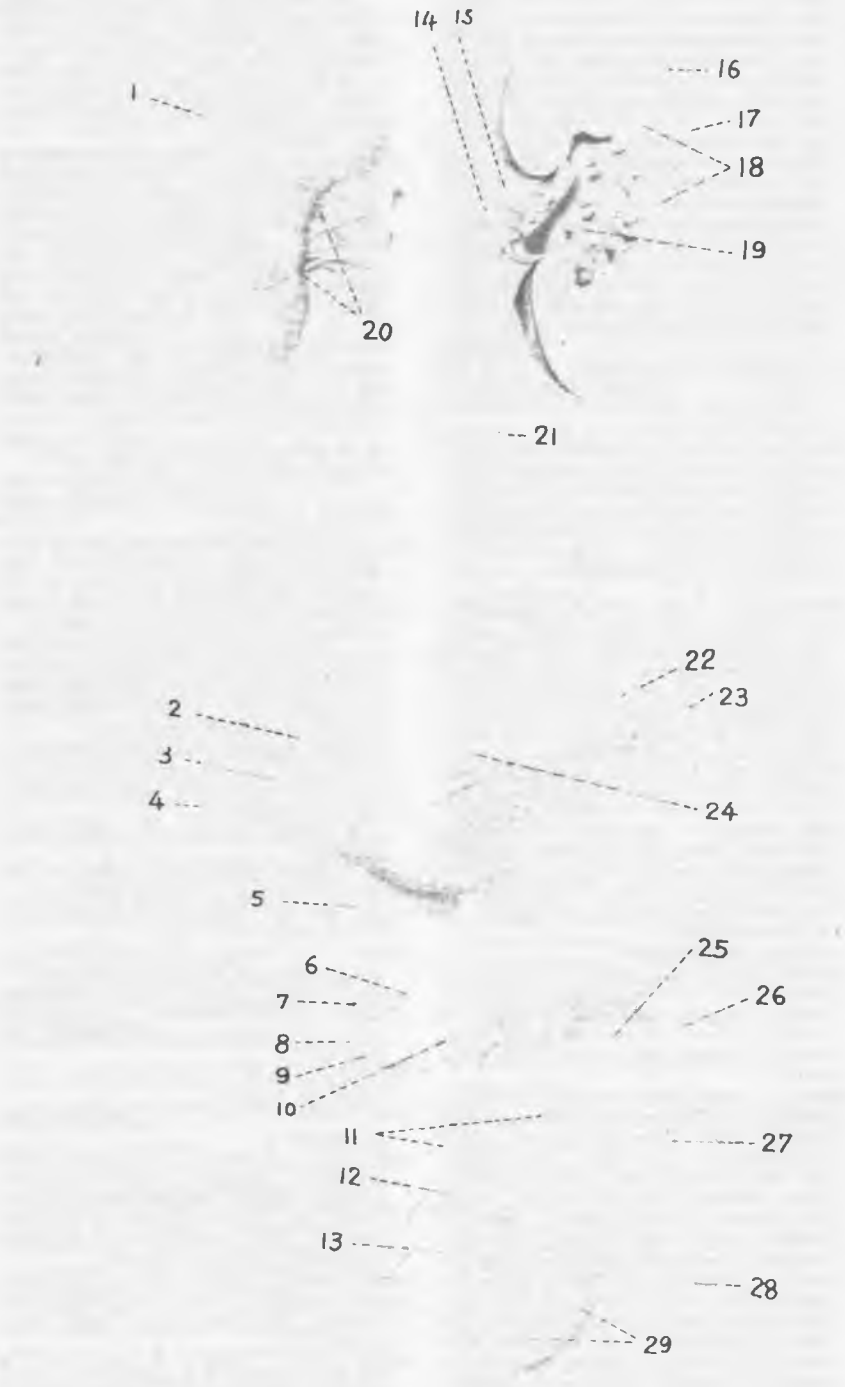

ŞEKİL: 482.— **SİDİK ORGANI VE YOLLARI**. 1. Böbrek. 2. Sidik torbası dibi. 3.-4. Sperma kesesi. 5. Prostat bezi. 6. Sidik borusu. 7. Cowper b ezi. 8.-9.-10. Penis kasları. 11. Sperma kanalı. 12. Epididim. 13. Husye *(testis)*. 14. Böbrek atardamarı. 15. Böbrek toplardamarı. 16. Böbrek kapsülü. 17. Böbrek kabuk kısmı. 18. Böbrek ilik kısmı. 19. Böbrek leğeni. 20. Böbrek kapısı. 21. Sidik sağan. 22. Sidik torbası boynu. 23. İdrar torbası asıcı bağı. 24. Sidik torbası kas tabakası. 25. Sidik borusu penis parçası. 26. Penis süngersi cisim. 27. Penis kesiti. 28. Penis başı. 29. Husye kesiti *(Sperma boruları)*.

dıktan sonra siyek yoluyla dışarıya boşaltılan sıvı. [*Osm.* İdrar, bevil; *İng.* ve *Fr.* Urine]; § ❷ *zool.* Memeli hayvanlarda böbreklerden süzülüp dışarı atılan sıvı. Kuş ve sürüngenlerde katı veya yarı katı bir halde olur. [*Osm.* İdrar; *İng.* ve *Fr.* Urine].

~ **borusu**, *anat.* Sidiği, böbrekten sidik torbasına veya dışkılığa taşıyan bir çift kanal. [*Osm* Halip; *İng.* Ureter; *Fr.* Urétère]. ◘ *ŞEKİL: 260.* — **İDRAR ORGANI ve YOLLARI.**

☆ *Eşanl.* **ureter.**

~ **çıkmazı**, *patol.* ◘ **Çıkmaz.**

~ **deliği**, *anat.* Sidiğin siyek yoluyle dışarı çıktığı delik. [*Fr.* Méat urinaire].

~ **fistülü**, *patol.* Sidik geçiren anormal akım yolu. *(Sidik fistülleri, doğuştan olabileceği gibi kaza, cerrahî ameliyat, tıbbî müdahale sonucu da olabilir. Sidik sisteminin söz konusu olan kısmına göre, bulunduğu yer değişebilir. Sidik doğru dışarıya (deri fistülü), içi boş bir organa (kalın bağırsak) veya kadında dölyoluna da akabilir (sidik torbası dölyolu fistülü). Tedavi esas olarak cerrahî müdahale ile sağlanır).*

~ **indikanı**, *kim.* ◘ **indikan.**

~ **kovuğu**, *anat.* ◘ **Sidik torbası.**

~ **mecrası**, *anat.* Siyekin dış deliği.

~ **renksizliği**, *patol.* Renksiz denecek derecede soluk, açık ve yoğunluğu düşük idrar işeme. [*İng.* Albiduria].

~ **silindirleri**, *tıp.* ◘ **Silindir.**

~ **söktürücü**, *ecz.* Sidiği artıran ilâç. [*İng.* Diuretic; *Fr.* Diuretique].

~ **taşları**, *patol.* Sidik yollarında oluşan sert cisimcikler. ◘ **Lityaz.**

~ **torbası**, *anat.* İşemeler arasında sidiğin biriktiği, kas ve zardan yapılı hazne. [*Osm.* Mesane; *İng.* Urinary bladder· *Fr.* Vessie].

~ **torbası ağı**, *anat.* Sidik torbasının yan yüzlerini örten toplardamar ağı. *(Hipogastrik toplardamara dökülen sidik torbası toplardamarlarına akar).*

~ **torbası, hücresi**, *patol.* ◘ **Hücre.**

~ **torbası kubbesi**, *patol.* ◘ **Kubbe.**

~ **tutulması (zorluğu)**, *tıp.* Sidiğin bir kararda *(muntazam)* çıkmaması; idrarın zorlukla ve ağrılı olarak çıkması. [*Osm.* Itâm; *İng.* Retention of urine, dysuria; *Fr.* Retention d'urine, dysurie].

~ **yarışı**, *tkz.* Önemsiz ve değersiz konularda birbirinden üstün gelmeye çalışanların haline denir. [*İng.* Futile rivalry, dispute about trifles; *Fr.* Rivalité pour des vaines choses].

~ **yolları**, *anat.* Sidiğin dışarıya atılmasını sağlayan organların tümü. *(Üst sidik yolları sidik kanalcıkları, böbrek havuzcuğu ve sidik borusundan: alt sidik yolları ise sidik torbası ve siyekten ibarettir.)* [*İng.* Urinary canal; *Fr.* Voies urinaires].

~ **yolu**, *anat.* ◘ **Sidikyolu.**

sidik.kavuğu,-nu, b.i. *anat.* ◘ **Sidik torbası.**

sidikli, s. § ❶ Üstüne sidik bulaşmış bulunan; [*İng.* Stained by urine; *Fr.* Sali d'urine]; § ❷ Sidiğini üstüne eden, sidiğini tutamayan, üstüne işeyen: *Sidikli çocuk.* [*İng.* Suffering from incontinence of urine; *Fr.* Pisseur].

~ **meşe**, ◘ **Meşe.**

sidik.yolu, b.i. *anat.* Sidik borucukları, sidik boruları ve siyeğin ortak adı. [*İng.* Urethra; *Fr.* Urètre].

sidrat /sidrāt/. ç.i. *Osm.* < *Ar. sidre. esk.* Sidreler, arabistan kirazları.

sidre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hünnap ağacı [*İng.* One lotus tree or one variety of lotus tree]; § ❷ Göğüs yedinci katında bir makam.

Sierra Leone, öz, i. Batı Afrika'da Commonwealth üyesi devlet; Kuzeyde Gine, güneydoğuda Liberya, batıda Atlas Okyanusu kıyısıyle sınırlıdır. Yüzölçümü 72.000 km² Başkenti: *Freetown*'dır.

sifad /sifād/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* At v.b.hayvanların çiftleşmesi. [*İng.* An animal's copulating with its mate]

sifal, sifale /sifāl, sifāle/, i. *Osm.* < *Fars. esk* § ❶Çanak. cömlek ve testi gibi topraktan yapılmış eşya. [*İng.* Earthenware]; § ❷ Toprak kap parçası.

sifalin /sifālīn/, s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* Topraktan yapılmış *(çanak, çömlek v.b. eşya).* [*İng.* Made of clay, earthenware].

Si-fan, öz. i. *etn.* Batı Çin'in bir kısmında yaşayan ilkel Tibet halkı. *(Çinliler bazen bütün Tibetlilere Si-Fan derler).*

sifariş /sifāriş/, i. *esk.* Sipariş, ısmarlama.

sifilis, i. *Fr. syphilis. (İtalyan hümanisti Fracastoro'nun yazdığı bir destanın kahramanı olan Sypylus veya Syphylus'un adından).* ◘ **Frengi.**

sifilizasyon, i. *Fr. syphilisation. patol.* Deneysel olarak frengi aşılanması. *Hayvanlarda çok denenmiş, fakat sadece büyük maymunlarda başarılı olmuştur).* [*İng.* Syphilization].

sifiloid, i. ve s. *Fr. syphiloide. patol.* Frengiden ileri gelmediği halde sifilize benzeyen deri döküntülerine verilen ad. [*İng.* Syphiloid]; ◉ **erozyon sonrası** ~, *patol.* Meme çocuklarında görülen döküntü; mide-bağırsak bozukluklarından ileri gelir; bazen birbirine kavuşan, erozyonlu, eritemli plakalar meydana getirir; kabalarda, cinsiyet organlarında ve butlarda görülür, fakat kıvrımların içine girmez; frengi ile ilişkisi yoktur. [*İng.* Posterosive syphiloid; *Fr.* Syphiloïde postérosive]; ◉ **kedilerde görülen** ~ **yaralar**, *vet.* But bölgelerinde, bazen karında yer alan oval, hafif kabarık, sınırlı yaralar. *(Daha önce bulunan egzema lezyonlarının yalanmasından ileri geldiği sanılmaktadır).* [*Fr.* Plaies syphiloïdes du chat].

sifle, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Terbiyesiz, alçak *(kimse).* [*İng.* Mean, base, vile].

sifo-, *Yun. siphon*, boru'dan gelen ve bir çok kelimenin yapısına giren unsur. [*İng.* ve *Fr.* Sipho-].

sifon, i. *Fr. siphon* < *Yun.* § ❶ Bir kabı devirmeksizin içindeki sıvıyı başka bir kaba aktarmaya yarayan ve bir kolu daha uzun olmak üzere ikiye bükülen boru. [*İng.* ve *Fr.* Siphon]; § ❷ *bayınd.* Şose, demiryolu gibi yapıların altından bir akarsuyu geçirmek için yapılan boru biçiminde kanal. [*İng.* Conduit; *Fr.* Conduite]; § ❸ *inş.* (a) Sıvı ve katı maddelerin boşaltılmasında güçleştirmeden, lâğım ve kanalizasyondan gelen pis havanın meskenlere girmesini önleyen hidrolik tıkama düzeneği. [*İng.* ve *Fr.*Siphon]; (b) Mutfaktan ve tuvaletten boşaltılan pis suları avluda toplamaya yarayan ve çıkarılıp takılabilen bir ızgara ile bir kovadan meydana gelen yukarkine benzer düzenek. [*İng* Toilet flush tank; *Fr.* Siphon]; (c) Hela taşının hemen altında lağım çukuruna giden borulara takılan buna benzer düzenek. [*İng.* ve *Fr.* Siphon]; § ❹ *sny.* içinde karbon dioksidle gazlaştırılmış basınçlı su bulunan, genellikle sorgun ağacından veya madenden bir kılıf geçirilmiş kalın cam şişe. *(İçkilere su veya soda katmak için kullanılan sifonun ağzı şişenin içinde daldırılmış bir borudan sıvının akmasına kumanda eden küçük bir kolla donatılmış madenî bir kapakla kapatılır).* [*İng.* ve *Fr.* Siphon]; § ❺ *tıp.* Organizmanın bazı doğal boşluklarının yıkanması, asepsisi ve antisepsisi için tıpda ve cerrahîde kullanılan âlet. *Bu cins âletlerin başlıcaları şunlardır: Ampiyemden sonra akciğerzarı boşluğunu yıkamaya yarayan Potain sifonu; mideyi yıkamaya yarayan Faucher sifonu; burun yıkanmasında kullanılan Weber sifonu v.b.* [*İng.* ve *Fr.* Siphon]; § ❻ *zool.* (a) Bazı ikiçeneli yumuşakçalarla tulumluların solunum ve dışkılık deliklerini çevreleyen çıkıntılı ve kasılgan borulara verilen ad. [*İng.* ve *Fr.* Siphon]; (b) Kafadanbacaklıların *(nôtil, ammonit, spirula v.b.)* kavkı odacığından geçen ve kireçleşerek az veya çok taşlaşan boru. [*İng.* ve *Fr.* Siphon]; (c) Kafadanbacaklılarda hunînin öteki adı. [*İng.* ve *Fr.* Siphon, entonnoir]; ◉ **emmesiz** ~, *döş.* Emmeyi önleyecek biçimde yapılmış sifon. [*İng.* Anti-siphon trap]. ☆ *Eşanl.* **havalandırma düzenli sifon**; ◉ **kaydedici** ~, *telekom.* Denizaltı kablolarında kullanılan ve çok hafif kılcal boru şeklinde bir cam sifondan meydana gelen özel telgraf cihazı. *(Saat ibrelerinin yönünde hareket eden bir kâğıt şerit üzerine sifonun ucundan bir anilin eriyiği damlar ve böylece telgraf işaretleri kaydedilir).* [*İng* . Recording siphon; *Fr.* Siphon recorder]; ◉ **kesme** ~ **u**, *sny.* Bir boru şebekesine seri halinde yerleştirilen ve gerektiğinde gaz dağıtımını kesebilmek için gaz debisini hidrolik donatımlı bir odaya doldurmaya yarayan âlet. [*İng.* Insulating siphon; *Fr.*Siphon isolateur]; ◉ **lavabo** ~ **u**, *döş.* ◘ **Lavabo**; ◉ ~ **un su yitimi**, *döş.* Sifondaki suyun pissu borusuna akması. [*İng.* Trap seat loss].

sifonlu, s. *bot.* Sifonu olan, sifon taşıyan. [*İng.* Furnished with a siphon, siphoniferous].

~ **su cenderesi**, *mek.* ◘ **Su.**

~ **tal**, *bot.* Bir tek boşluğu dolduran bir sitoplazma ve birçok çekirdekten meydana gelen bölmesiz tal. *(Bu çeşit tal, siphonales takımından bir kısım suyosunlarıyle siphomycetes takımından bazı mantarlarda görülür).*

sifonlular, ç.i. *zool.* İkiçenetli yumuşakçaların iki uzun sifonu bulunan çeşitlerini kapsayan eski bir büyük bölümü. [*Osm.* Zülmimas; *İng.* Siphonates; *Fr.* Siphoniens].

sifonoforlar, ç.i. *zool.* Sölenterelerden knililer *(Cnidaria)* filumunun Hidralar *(Hydrazoa)* sınıfına giren bir takımı. Bireyleri suda yüzen veya sabit duran koloniler meydana getirirler. Koloni bireyleri çok değişik biçimlerde olur. Sifonoforlar bir yere yapışık yaşamaktan kurtulmuş hidra kolonileri diye düşünülebilir. Kolonideki bireyler, belli ve değişik görevler yapacak şekilde değişikliğe uğramıştır. Her koloninin «*hidrozom*» denilen dalsız sap şeklinde bir ekseni vardır. Hidrozomun şişkin ucuna «*hava keçesi*» denir. Bunun görevi koloninin yüzmesini sağlamaktır. Sifonoforlar hayvansal besinlerle beslenir; bunları zehirli ve büzücü iplikçikleriyle yakalar. Eşeysel olarak üreüği gibi tomurcuklanma ile de çoğalır; bir çeşit üreme şeklini öteki üreme şekli izler. *(Physalia)* cinsi iyi bilinir. [*Lat.* ve *İng. Siphonophora; Fr.* Siphonophores].

sifonogami, i. *Fr. siphonogamie. bot.* Bir çiçektozu borusu *(sifon)* aracılığıyle sağlanan döllenme. *(Bu çeşit döllenme bütün kapalıtohumlularda ve bazı açıktohumlularda görülür).* [*İng.* Siphonogamy].

sifonsuzlar, ç. i. *zool.* Mantosu sifonsuz olan yumuşakçalar takımı. *(İstiridye, deniz ve göl midyeleri v.b.)* [*İng.* Asiphonates; *Fr.* Asiphonés, asiphoniens].

sifr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kitap v.b. yazılmış şey. [*İng.* Book; *Fr.* Livre]; § ❷ Kitap cildi; § ❸ *din.* Tevrat'ın beş kitabından her biri. [*İng.* Any one of the five books of the Pentateuch].

siftah, i. *Osm.* < *Ar. istiftāh.* § ❶ Bir şey satıp *(satın alıp)* alışverişe başlama: *Daha siftah etmemiş. Benim siftahım uğurludur.* [*İng.* First sale of the day, first sale of a new commodity; *Fr.* Première vente faite par un marchand, étrenne, commencement]; § ❷ z. *h.d.* İlk defa olarak: *Bu haberi siftah ondan duydum.* [*İng.* For the first time].

~ **etmek**, *dey. (Esnaf hk.)* Sabah ilk alışverişi yapmak. Turfanda meyve veya sebze yemek. [*İng.* To make the first sale of the day, to eat something for the first time in the season; *Fr.* Faire la première vente, l'étrenne, commencer à vendre, commencer, débouter].

~ **parası**, *dey.* Satıcının, günün ilk satışından aldığı para.

~ (~ ı) **senden, bereket (bereketi) Allah'tan**, *dey.* Esnafın ilk alışverişte söylediği uğur sözü. [*İng.* I hope you will bring me good luck said to the first customer, but also used figuratively].

siftahlamak (-i), f. § ❶ Bir şeyi ilk defa olarak satmak. [*İng.* To make the first sale of the day; *Fr.* Faire la première vente, l'étrenne]; § ❷ Turfanda bir şeyi ilk defa yemek.

siftinmek, nsz. f. *h.d.* § ❶ Oyalanmak, vakit kaybetmek. [*İng.* To wriggle about and

scratch oneself]; § ❷ Bir yere veya şeye sürtünerek taşınmak; § ❸ Bir kimseye yaltaklanarak yaklaşmak. [*ing.* To approach a person in a cringing, fawning manner; *Fr.* Se gratter comme un pouilleux, en se balançant à droite et à gauche].

sifusifu, i. *bot.* Küstümotugillerden Albizzia *ferruginae ve A. versicolor*'dan Afrika'da elde edilen odun. [*Fr.* Sifou- sifou].

sifül, i. *Fr. scyphule. bot.* Bazı likenlerde talın huni biçiminde ve dik duran kısmı. [*ing.* Scyphulus].

sig[1] *(Mekerra),* öz. i. *coğr.* Cezayir'de *(Oran idare bölgesi)* ırmak; Makta'nın kolu; 220 km. Oran'ın kireçli yaylasında doğan ırmak. Sidi bel Abbas ovasını geçer ve kenarları çok dik bir boğazla Tessala dağlarını aştıktan sonra Sig ovasına dökülür.

sig[2], öz. i. Saint-Denis du Sig'in bugünkü adı.

siga, i. ◘ **Siyga.**

siga, i. *elek.* Amper-saat olarak ölçülür. Akümülatörler buna göre büyük veya küçük olurlar. Meselâ: *90 Amper sat. 112 amper saat v.b.*

☆ *Eşanl.* **kapasite.**

sigal, sikal /sigâl, sikâl/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Düşünce; § ❷ Kuruntu, endişe.

sigaliş, sikaliş /sigâliş, sikâliş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Düşünüş, düşünme. [*Ing.* Thought, reflection]; § ❷ Kuruntu etme, kurma.

sigara /siga:ra/„ i. sp. *(Orta Amerika yerlilerinin dilinden).* § ❶ İnce kâğıda silindir şeklinde sarılan kıyılmış tütün. [*Ing.* ve *Fr.* Cigarette]; ☆ *Eşanl.* **cıgara, cigara**]; § ❷ *balıkç.* Boyalı ağaçtan, sigara biçiminde suni yem; bir ucuna iki çengelli olta bağlanır. *(Levrek veya daha başka etçil balıkları avlamak için kullanılır).* [*ing.* Cigar; *Fr.* Cigare]; ⊙ **esrar ~ sı,** ◘ Esrar; ⊙ **tıbbî ~ lar,** *ted.* Şifalı bitkilerin *(tatula, güzelavratotu, okaliptüs v.b.)* elde kıyıldıktan veya havanda dövüldükten sonra ince kâğıda sarılmasıyle yapılan sigaralar. *(Solunum yolu hastalıklarında ağrı kesici olarak kullanılır).*

~ **ağızlığı,** Ucuna sigara takıp içmeye mahsus, ağaçtan, kehribardan, kemikten v.b'dan yapılmış içi delik küçük çubuk. [*ing.* Cigarette-holder, mouth-piece; *Fr.* Fume-cigarette, porte-cigarette].

~ **böceği,** *zool.* ◘ **Sigaraböceği.**

~ **böreği,** ◘ **Sigaraböreği.**

~ **içmek,** Sigarayı bir ucundan yakıp öbür ucundan dumanını emerek içine çekmek. [*ing.* To smoke; *Fr.* Fumer].

~ **kâğıdı,** Sigara sarmaya yarar çok ince kâğıt. [*ing.* Cigarette paper; *Fr.* Papier à cigarettes].

~ **kâğıdı gibi,** *dey* . Çok ince olan seyler için kullanılır.

~ **salonu,** ◘ **Salon.**

~ **tablası,** İçine sigara külü silkelenen tabla, küllük. [*ing.* Ash tray; *Fr.* Cendrier].

sigara böceği, b.i. *paraz. Anobiidae* familyasından, tütünden başka, kiler. ve mutfaklarda saklı bir çok yiyecek maddelerine düşkünlüğü dolayısıyle de hor görülen, küçük, kınkanatlı böcek; tatlıkurt. [*Lat. Lasioderma serricorne; ing.* Cigarette beetle; *Fr.* Lasioderme des cigarettes].

sigara böreği, b.i. *mutf.* Yufka arasına peynir veya kıyma koyduktan sonra sigara gibi sarılıp, yağda kızartılan börek. [*ing.* Small fried pastry roll stuffed with meat or cheese].

sigaracı, i. Sigara satan kimse. [*ing.* Cigarette seller; *Fr.* Marchand des cigarettes].

sigaralık,-ğı, i. Sigara kutusu. [*ing.* Cigarette case; *Fr.* Étui à cigarettes; porte-cigarettes].

sigarillo, i. *isp. cigarillo.* Dıştan bir yaprak tütün parçasıyle sargılanan, yuvarlak küçük puro. [*Ing.* ve *Fr.* Cigarillo].

Sigillografi, i. Mühürlerin ait oldukları zaman ve ifade ettikleri anlam ve işaretleri inceleyen ve tanımlayan bilim; onları okuma bilgisi ve usulü. Arkeolojinin ve diplomatik bilgilerin bir şubesidir. [*Osm.* Vasf-ul-ahtam; *Fr.* Sigillographie].

sigma, i. *dilb.* (a) Fenikecede sin adı verilen işaretten türeyen ve ıslıklı *S*'yi belirten yunan harfi; (b) Sağ üst tarafına işaret konduğunda 200 (σ΄); sol alt tarafına işaret konduğunda ise 200.000 (.σ) değerini kazanan yunan sayı işareti. [*ing.*ve *Fr.*Sigma].

sigmamsı, s. § ❶ Eski yunancada sigma denen harf şeklinde olan. [*Osm.* Sînî; *Ing.* Sigmoid; *Fr.* Sigmoïde, sigmoïdal,-ale,-aux]; ☆ *Eşanl.* **sigmoid**]; § ❷ *anat.* Sigmamsı boşluklar, dirsek kemiğinin üst ucundaki boşluklar. *(Büyük sigmamsı boşluk önkol kemiğinin başıyle temas eder).* [*Osm.* Sînî; *ing.* Sigmoid arteries; *Fr.* Artères sigmoïdes].

~ **bağırsak ameliyatı,** *anat.* ◘ **Sigmoidektomi.**

~ **kalınbağırsak,** *anat.* Kalınbağırsağın kalça çukuru ve leğendeki kısmına verilen ad. *Sigmamsı kalınbağırsak, kalınbağırsağın sol parçasının geri kalan kısmının tersine, hareketlidir).* [*ing.* Sigmoid colon; *Fr.* Côlon sigmoïde].

~ **kapakçıklar,** *anat.* Akciğer atardamarı ile aortun başlangıcında bulunan ve diyastol sırasında kanın karıncıklara geri dönmesini önleyen zarsı üç kıvrım. [*Osm.* Desamât-ı simiye; *ing.* Sigmoid valvulas; *Fr.* Valvules sigmoïdes].

sigmatizm, i. *Fr. sigmatisme. tıp.* «*S*» harfini yanlış telâffuz etme, «*S*» harfini söyleyememe. [*ing.* Sigmatism].

sigmoid, i. *Fr. sigmoïde. anat.* ◘ **Sigmamsı.**

sigmoidektomi, i. *Fr. sigmoïdectomie. cerr.* Sigmamsı kalınbağırsağın tamamen veya kısmen çıkarılması. [*ing.* Sigmoidectomy].

sigmoidit,-ti, i. *Fr. sigmoïdite.* Sigmamsı kalınbağırsağın iltihaplanması. [*ing.* Sigmoiditis].

sigmoidostomi, i. *Fr. sigmoïdostomie. cerr.* Sigmamsı kalınbağırsak üzerine sunî bir serç yapma ameliyatı. [*ing.* Sigmoidostomy].

sigmoidotomi, i. *cerr.* Sigmoid ameliyatı. [*ing.* Sigmoidotomy].

sigorta /sigor.ta/, i. *it. sicurta.* § ❶ *huk.* İlerde meydana gelmesi muhtemel tehlikeden doğacak zararın giderilmesinin önceden yapılan ödemeler *(prim)* karsılığında taahhüt edilmesi: *Hayat sigortası, Yangın sigortası. Sigorta etmek.* [*ing.* Insurance, assurance; *Fr.* Assurance]; § ❷ Bir cihazda belli bir kazayı önleyen düzen: *Elektrik sigortası.* [*ing.* Security; *Fr.* Assurance]; § ❸ *elek.* Bir elektrik devresindeki akım şiddeti belirli bir süre içinde belli bir miktarı aşınca eriyerek devreyi açabilen, kursun veya bir alaşım telinden yapılmış devre kesici. [*ing.* Fuse; *Fr.* Plomb]; ⊙ **abonman ~ sı,** *huk.* ◘ **Abonman;** ⊙ **acze karşı ~,** *huk.* ◘ **Aciz;** ⊙ **amme ~ sı,** *huk.* ◘ **Kamu sigortası;** ⊙ **amortisman ~ sı,** *huk.* ◘ **Amortisman;** ⊙ **analık ~ sı,** *iş. huk.* ◘ **Analık;** ⊙ **aşkın ~,** *huk.* ◘ **Aşkın;** ⊙ **aval ~ sı,** *ikt.* ve *huk.* ◘ **Aval**[1]; ⊙ **birlikte ~,** *huk.* ◘ **Birlikte;** ⊙ **cihaz ~ sı,** *huk.* ◘ **Cihaz;** ⊙ **çifte ~,** *huk.* ◘ **Çifte;** ⊙ **dalgalı ~,** *huk.* Bir veya birçok rizikonun belli bir süre için belirli bir para ile sigorta edilmesi durumu. [*ing.* Floating policy; *Fr.* Assurance courante]. ☆ *Eşanl.* **abonman sigortası;** ⊙ **deniz ~ sı,** *huk.* ◘ **Deniz;** ⊙ **doğum ~ sı,** *huk.* ◘ **Doğum;** ⊙ **doluya karşı ~,** *huk.* ◘ **Dolu**[1]; ⊙ **ek ~,** *huk.* **Ek;** ⊙ **elektrik ~ ları,** ◘ **Elektrik;** ⊙ **eriyen ~ fişi,** *elek.* Sıcaklığın anormal yükselmesi halinde emniyet organı gibi çalışıp eriyerek bir deliği tıkayan madenî parça; ⊙ **evlenme ~ sı,** *huk.* ◘ **Evlenme;** ⊙ **gazete abonesiyle ~,** *huk.* ◘ **Gazete;** ⊙ **grup ~ sı,** *ikt.* ◘ **Grup;** ⊙ **halk ~ sı,** *huk.* ◘ **Halk**[2]; ⊙ **harb ~ sı,** *huk.* Savaştan doğan zararların onarım ve düzenlenmesi amacıyle bazı belirli harb rizikolarına, yani bir harb sırasında harb sahasında harb hareketlerinden ileri gelen rizikolara karşı yapılan sigorta *(Harb rizikolarından doğan zararları karşılamak üzere sigorta sözleşmeleri yapmak esas itibariyle bireylerin ihtiyarına bırakılmış ise de savaşta bulunan bazı ülkelerde harb rizikolarına karşı sigorta zorunlu veya kanunî sigorta şeklini de almıştır. Türkiye'de kanun tarafından yasak edilmiş olmakla beraber hayat ve deniz sigortaları hariç olmak üzere harb rizikolarına karşı harb sigorta sözleşmesinin akdî mümkün değildir).* [*ing.* War insurance; *Fr.* Assurance contre les risques de guerre]; ⊙ **hastalık ~ sı,** *huk.* ◘ **Hastalık;** ⊙ **hava ~ sı,** *hava. huk.* Hava taşıtları ve hava araçlarıyle tasınan insan ve malzeme için yapılan sigortalar. Hava nakli aracına, gemi adamlarına, yolculara, eşyaya, nakliyeden doğan hukukî sorumlulukları ilgilendirebilir. *(Mevzuatımızda hava sigortaları için hâlen hususî hükümler yoktur).* [*ing.* Insurance, respecting aerial transportation; *Fr.* Assurance aérienne]; ⊙ **hayat halinde ~,** *huk.* Hayat sigortası şekillerinden biridir. Sigortacı sigortalıya veya sigortadan yararlanacak kimseye sözleşme ile saptanan belli bir süre sonunda, hayatta olmaları şartıyle kararlaştırılan parayı ödemeyi taahhüt eder. Bu tutar «*Sermaye sigortası*». [*ing.* Capital insurance; *Fr.* Assurance de capitaux] veya bir irat «*irat sigortası*» olabilir. [*ing.* Insurance of interest; *Fr.* Assurance de rente]; ⊙ **hayat ~ sı,** *huk.* Sigorta edilenin birden veya belli taksitlerle prim ödemeyi, buna karsı sigortacının da ölüm halinde varislerine veya bildirdiği kimseye veya belirli bir süre sonra yaşadığı takdirde kendisine, kararlaştırılan tutarı ödemeği taahhüt ettiği sözleşme. [*ing.* Life insurance; *Fr.* Assurance sur la vie]; ⊙ **hayvan ~ sı,** *huk.* Hayvanları ölüm, kaza, hastalık, yangın rizikolarına karşı temin eden bir sigorta. Bu hallerin gerçekleşmesinde sahibi veya sigorta ettiren kararlaştırılmış olan tazminatı alır. [*ing.* Insurance of livesstock; *Fr.* Assurance du bétail]; ⊙ **hırsızlık ~ sı,** *huk.* Hırsızlıktan zarar gören kimseler ile bu hırsızlık yüzünden malî sorumluluğa uğrayacak kimselerin zararlarını temin etmek üzere yapılan sigorta. [*ing.* Insurance against theft; *Fr.* Assurance]; ⊙ **hudutsuz ~,** *huk.* Sigorta bedelini evvelden saptamadan yapılan sigorta. Anglo Sakson memleketlerinde sirketler hudutsuz sigorta poliçeleri çıkarmıslardır. Isviçre, Italya gibi memleketlerde ise bu çesit sigortalar yasak edilmiştir. Türk mevzuatına göre de hudutsuz sigorta yapılamaz. [*ing.* Unlimited insurance; *Fr.* Assurance illimitée]; ⊙ **ihtilâs ~ sı,** *huk.* Memurların görevleri sırasında yapmaları muhtemel hırsızlıklardan veya emniyeti suiistimal hallerinde, meydana gelecek zararları garanti eden sigorta. *(Hırsızlık sigortasının bir çeşididir).* [*Fr* Assurance control le détournement]; ⊙ **isteğe bağlı ~,** *huk.* Belirli bir sigortalılık süresi olan ve belirli bir süre sakatlık, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş bulunan sigortalının işveren prim hisselerini de kendisinin vermesi ve diğer şartları yerine getirmesi halinde sigortalılığını devam ettirebileceğini ifade eder; ⊙ **işçi ~ ları,** *huk.* ◘ **Sosyal sigortalar;** ⊙ **işsizlik ~ sı,** *huk.* İşini kaybeden işçiye, işverenin tazminat vermediği veya sosyal sigortaların bir başka dalından ödenek verilmeyen dönemde yardım yapılması amacıyle kurulan sigorta. [*ing.* Unemployment insurance; *Fr.* Assurance chômage]; ⊙ **itibar ~ sı,** *huk.* Bir tacirin, kendisine borçlu olan kimselerin âciz hale düşerek borçlarını ödeyememeleri tehlikesine karsı yaptırdığı sigorta. [*Fr.* Assurance crédit]. ☆ *Eşanl.* **kredi sigortası;** ⊙ **kamu ~ sı,** *huk.* Devlet veya bir kamu tüzel kişinin sigortacı sıfatiyle yaptığı sigorta. Bu yalnız memur ve işçilere değil, bütün sosyal sınıflara yaygın korunma teskilâtıdır. [*Osm.* Âmme sigortası; *Ing.* National insurance, state insurance; *Fr.* Assurance publique, sécurité publique]; ⊙ **hayat ~ sı,** *ikt.* Hayatta olmak sartıyle yapılan sigorta ile ölüm sigortasının bir arada bulunduğu sigorta şekli. [*ing.* Mixed insurance; *Fr.* Assurance mixte]. ☆ *Eşanl.* **karma hayat sigortası;** ⊙ **karşılıklı ~,** *huk.* ve *sigortacılık.* ◘ **Karşılıklı;** ⊙ **kaza ~ sı,** *huk.* (a) *(Genel sigortalarda)* Sigortalının uğrayacağı herhangi bir kaza karşısında kendisine, varislerine veya göstereceği üçüncü şahsa ödeme yapılma-

sını gerektiren sigorta; (b) *(işçi sigortalarında)* İş kazalarına karşı çalışanları garanti eden sosyal sigorta çeşidi. Primlerin yarısı işveren, yarısı işçiler tarafından ödenir. Kaza halinde, tedavi masrafları, çalışılmayan günlerin ücretleri, sakatlık halinde malûl aylığı işçi sigortaları tarafından ödenir; (c) Sigorta ettirenin uğrayacağı rastgele herhangi bir kaza, hastalık, maddî menfaatlerini zedeleyecek bir olay, çalışamama veya çeşit ve niteliği, belirli bir kaza sebebiyle ölümü veya geçici veya daimî surette çalışma güç ve imkândan yoksunluğu halinde gerek sigorta ettirene, gerek varislerine veya yerine geçenlere ve gerek belirli veya birçok meşrutun lehe belirli bir sermaye tediyesini veya irat tahsisini bir ücret karşılığında sigortacıya yükleyen sözleşme. [*İng.* Accident insurance; *Fr.* Assurance contre les accidents]; ◉ **kaza ~ sı**, *huk.* İnsanların veya taşıtların kazaya karşı sigorta edilmesi. [*İng.* Accident insurance, casualty insurance; *Fr.* Assurance accident]; ◉ **kısmi ~**, *huk.* Bir şeyin aynı tehlikelere karşı, parça parça ve değişik tarihlerde birkaç sigortacıya sigorta ettirilmesi. Hasar olursa, ilk önce sözleşme yapan sigortacıya zarar bu sözleşmedeki bedeli geçiyorsa, geri kalan zarar için, o şeyi sonradan sigorta etmiş olanlara başvurulur; ◉ **kredi ~ sı**, *huk.* ◘ **itibar sigortası**; ◉ **kusur ~ sı**, *huk.* ◘ **Kusur**; ◉ **mal ~ sı**, *huk.* Kişiye ait mallar üzerindeki hak ve menfaatlerin korunması amacıyla yapılan ve kişinin varlığını ilgilendirmeyen sigorta. [*İng.* Property insurance; *Fr.* Assurance des biens]; ◉ **maliyet ~ sı**, *huk.* Sigortalıyı, kaza veya hastalık sonucunda, kısmen veya tamamiyle çalışamıyacak hale sokacak olan sakatlıklara karşı garanti eden sigorta. [*İng.* Insurance against disability; *Fr.* Assurance-invalidité]; ◉ **mecburi ~**, *huk.* Bir konuyu sigorta ettirmenin kanunî bir zorunluluk olarak ortaya çıkması sonucu yaptırılan sigorta. [*İng.* Compulsing insurance]; ◉ **mevduat ~ sı**, *huk.* ◘ **Mevduat**; ◉ **muvakkat ~ ilmühaberi**, *huk.* ◘ **Muvakkat**; ◉ **mükerrer ~**, *huk.* Sigortacının aldığı rizikoların tamamını veya bir kısmını başka, bir veya birkaç sigortacıya sigorta ettirmesi. [*İng.* Reinsurance; *Fr.* Réassurance]; ☆ *Eşanl.* **reasürans, tekrar sigorta**; ◉ **müşterek ~**, *huk.* Ortak sigorta, bir şeyin aynı zamanda, aynı rizikolara karşı bir kaç şirkete sigorta ettirilmesi. [*İng.* Joint insurance; *Fr.* Assurance conjointe]; ◉ **nakliyat ~ sı**, *huk.* Taşıma sigortası. Eşyanın ve taşıma araçlarının bir yerden bir yere taşınırken uğrayabilecekleri zarar ve kayıplara karşı yapılan sigorta. [*İng.* Insurance against risks of carriage; *Fr.* Assurance de transport]; ◉ **ölüm ~ sı**, *huk.* Ölüm halinde sigorta. Sigortanın veya bildirdiği bir kimsenin ölümü halinde, sigortacı tarafından belli bir para ödenmesi taahhüdünü kapsayan sigorta çeşidi. Bazen toptan para ödeme yerine, bir gelir bağlanması da şart olabilir. [*İng.* Life insurance]; ◉ **özel ~**, *huk.* Ticaret Kanunu'na göre kurulmuş olup, sigortalı olma zorunluğu bulunmayan, bireysel olarak, çeşitli tehlikeleri karşılamak üzere yapılan sigorta; ◉ **prim ~ sı**, *huk.* Sigortalının sigorta şirketine ödemeyi üstlendiği primi ödemeyerek tazminatı tam alamaması tehlikesine karşı o primi de ayrıca sigorta ettirmesi; ◉ **sosyal ~**, ◘ **Sigorta**; ◉ **sosyal ~ lar**, *huk.* Genellikle çalışanların durumlarını garanti etmek için uygulanan sigortalar. Toplum ve çalışma hayatı içinde kişisel güvenliği tehdit ve tehlike altında bulunan kişiye sağlanan güvenlik tedbirlerinin tümü. *(Primlerinin bir kısmı sigortalı, bir kısmı işveren tarafından ödenir).* [*İng.* Social insurance; *Fr.* Assurance sociale]. ☆ *Eşanl.* **işçi sigortaları**; ◉ **tarım ~ sı**, Her çeşit biçilmiş veya biçilmemiş ürünlerle, tarımda kullanılan evcil hayvanlar için yapılan sigorta; ◉ **tekne ~ sı**, *huk.* Kazaya uğrayan gemilerin tekneleri için aktedilen sigorta; ◉ **toplu ~**, İşverenin, çalıştırmakta olduğu işçilerin veya müstahdemlerin topu yararına kazaya karşı yaptırdığı sigorta. [*İng.* Group insurance; *Fr.* Assurance de groupe]; ◉ **topluluk ~ sı**, *huk.* ◘ **Toplu sigorta**. ◉ **yangın ~ sı**, *huk.* ◘ **Yangın**.

~ acentası, *huk.* Sigorta ettirenle sigorta şirketi arasında aracı. [*İng.* Insurance agent; *Fr.* Agent d'assurance].

~ bedeli, *huk.* Zararın meydana geldiği anda, sigortacının ödeyeceği para. [*İng.* Insurance money; *Fr.* Somme assurée].

~ eksperi, *huk.* Kaza sigortalarında, sigortalı şeyin hasar ve zarar derecesini belirleyen uzman. [*İng.* Insurance expert].

~ etmek, Bir şeyi veya şahsı *«sigorta»* kelimesi kapsamına giren çeşitli şekillerde garantiye almak. [*İng.* To insure; *Fr.* Assurer].

~ ettiren, *huk.* Sigorta şirketi ile sigorta sözleşmesini yapan ve sözleşmeyi imza eden kimse. [*İng.* The insured, owner of an insured property; *Fr.* Assureur,-euse].

~ ilmühaberi, *huk.* Geçici sigorta senedi.

~ karşılığı, *huk.* Sigortacının riskleri karşılamak için oluşturduğu yedek. [*İng.* Insurance reserve].

~ menfaati, *huk.* Sigortalının bir rizikonun meydana gelmesi halinde, zararının giderilmesi şeklinde umduğu yarar. [*İng.* Insurable interest].

~ mukavelenamesi, *huk.* Sigorta poliçesi, sigorta akdini tespit eden belge. [*İng.* Insurance policy; *Fr.* Police d'assurance].

~ poliçesi, *ikt.* ve *tic.* ◘ **Poliçe**.

~ poliçesi karşılığı avans, *ikt.* Hayat sigortasında temin edilen tutar karşılığı alınan borç. [*İng.* Advance on insurance policy].

~ primi, *huk.* Sigortacının temin ettiği tehlikelere karşı sigorta ettirenin ödemeyi taahhüt ettiği tutar. [*İng.* Insurance premium].

~ prodüktörü, *huk.* Sigorta akdine aracılık eden. [*İng.* Insurance broker; *Fr.* Courtier d'assurance].

~ risk limiti, *huk.* Riskin tayini.

~ sahibi, *huk.* Malını sigorta ettiren kimselere denir.

~ şahadetnamesi, *huk.* Bazı ülkelerde sigorta şirketleri tarafından verilen, sigorta zeyilnamesi durumunda olan belge. [*İng.* Insurance certificate; *Fr.* Certificat d'assurance].

~ şirketi, *huk.* Sigorta akdinin taraflarından biri olan tüzel kişi. Sigortası, belli bir zararın veya şartın meydana gelmesi halinde tazminat ödemeyi taahhüt eden şirket. [*İng.* Insurance company; *Fr.* Société d'assurance].

~ tarifesi, *huk.* Karşılanacak zararın niteliğine göre, ödenecek primleri belirten tarife. [*İng.* Insurance-rate; *Fr.* Tarif d'assurance].

~ teli, *elek.* Bir elektrik devresine konan ve akım, dağıtım hattı veya beslenen âlet için tehlikeli bir sınıra ulaşınca eriyen kurşun ve kalay alaşımından yapılmış tel veya levha. [*İng.* Fuse link, fuse wire; *Fr.* Fil fusible].

~ ücreti, *huk.* Sigortacının kabul ettiği giderine, karşı, sigorta ettirenin, ödemeyi taahhüt ettiği para. [*İng.* Insurance premium; *Fr.* Prime d'assurance].

sigortacı, i. § ❶ Bir prim ödenmesi yükümlenen belirli bir tutar karşılığında, sigortalıya veya bir tazminattan yararlanılacağı belirtilmiş olan kimseye, bir rizikonun gerçekleşmesi halinde bir tutar *(kapital)* veya rant *(gelir)* ödeyen kimse. [*İng.* Insurance agent, insurer, underwriter; assurer; *Fr.* Assureur]; § ❷ Sigorta prodüktörü; ◉ **~ nın beratı**, *huk.* Deniz sigorta poliçesine belirtilen şart ve yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde sigortacının riskten kurtulması.

sigortacılık,-ğı, i. Sigortacının işi. [*İng.* Insurance matters, insurance business; *Fr.* Assurance].

sigortalamak (-l), f. § ❶ ◘ **Sigorta etmek**; § ❷ *tkz. (Bir şeyi)* Emniyete almak.

sigortalı /sigor:talı/, s. § ❶ Sigorta edilmiş. [*İng.* Insured, assured; *Fr.* Assuré,-ée]; § ❷ *(Geniş anl.)* Güven altına alınmış, sağlama bağlanmış; § ❸ i. Sigorta edilmiş kimse; § ❹ *huk.* Sosyal sigorta kapsamına alınmış işçi. [*İng.* «*Person*» The insured; *Fr.* Sûr]; ◉ **~ lığın başlangıcı**, *huk.* Sigortalılığın başlangıç anı, çalıştıranların işe talılığın başlangıç anı; çalıştıranların işe alındığı an.

~ hesap fişi, *huk.* İşten ayrılan sigortalıların veya ölen sigortalıların hak sahiplerinin sakatlık, yaşlılık ve ölüm sigortalarından tahsis yapılması için Sosyal Sigortalar Kurumuna başvurmaları halinde, sigortalının bordrosunu işverenin henüz göndermediği durumlarda en son durumu gösterecek şekilde işverenin düzenlediği bir belge.

~ hesap kartı, *ikt.* Sigortalılara, sakatlık, yaşlılık ve ölüm sigortalarından aylık bağlanması, toptan ödeme yapılması veya bunlara hak kazanmadığını saptamak amacıyle sigortalının ödediği primlerin sigorta idaresinde kaydedildiği kart.

~ işe giriş bildirgesi, *huk.* İşveren tarafından doldurularak Sosyal Sigortalar Kurumuna verilen ve kurumca sigortalının tescil edilmesine ve hesaplarının tutulmasına yarayan bir bildirge.

~ sicil kartı, *huk.* Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından verilen ve üzerinde sigortalının resmi, künyesi, ve sigorta sicil numarası yazılı ve onaylı bir kart.

sigorya, i. *It. arg.* Muhakkak, mutlaka: *Kendi giderse, sigorya yüz papeli koparır.* [*İng.* For sure, surely].

siğil, i. *esk. T. sigil.* § ❶ Deride ve en çok ellerde meydana gelen pürtüklü küçük zararsız ur. [*İng.* Wart, a small callosity; *Fr.* Verrue]; § ❷ Kurbağa ve benzeri hayvanların pisliği; § ❸ *den.* Bir ucu yontularak sivriltilmiş ağaç veya demir takoz. *(Siğilin sivri tarafı iki eleman arasındaki aralığa sokulur ve gerisinden vurularak aralık genişletilir; böylece sıkıştırma ve aralama işlerinde yüksek bir güç sağlanır);* § ❹ *vet.* Sığırlarda ve atlarda vücudun çeşitli bölgelerinde beliren küçük, sivilcemsi ur. [*İng.* Congenital callosity on the inner surface on the shank of a horse; *Fr.* Verrue]; ◉ **bodoslama ~ i**, *den.* ◘ **Bodoslama**; ◉ **çatallı ~**, *vet.* Bıcılgan olan atın toynağında meydana gelen yaygın ur; ◉ **çipo ~ i**, *den.* ◘ **Çipo**; ◉ **direk ~ i**, *den.* ◘ **Direk**; ◉ **direk taban ~ i**, *den.* Direklerin tabanlarını dik tutmak için kullanılan ağaç parçaların her biri; ◉ **iskaça ~ i**, *den.* Direk tabanı siğili olarak kullanılan ve iki yüzü silindir biçiminde olan siğillerden her biri. ☆ *Eşanl.* **iskaça çeliği**; ◉ **istif ~ i**, *den.* Fıçıların istifinde kullanılan prizma biçiminde küçük ağaç parçası; ◉ **kontra ~**, *den.* Bir siğilin karşısına vurulan ikinci siğil; ◉ **parmak arası ~ i**, *vet.* ◘ **Tırnak çatalı yarası**; ◉ **sağıcı ~ i**, *derm.* ◘ **Sağıcı**.

~ nizamı, *esk. den.* Bir filonun aldığı üçgen biçimi seyir düzeni; amiral tepe noktasında ve filonun öteki iki gemisi öbür uçlarda yer alır.

~ otu, *bot.* Siğilleri iyileştirmeye yarayan kara hindiba çiçeği veya sütleğen otu. [*İng.* Dandelion or spurge with which warts are cured].

~ pabucu, *den.* Gemi ambarlarının üzerine serilen branda örtülerini ambarın kenarına sıkıştırarak tutturmak için, ambar ağzının dış kenarları boyunca sıralanmış *«L»* şeklindeki demir çıkıntılardan her biri.

~ vurmak, *den.* Siğil kullanmak.

☆ *Eşanl.* **siğillemek**.

siğilli, i. Siğili olan, siğil taşıyan. [*İng.* Warty, having a callosity].

~ huş, *bot.* ◘ **Huş**.

~ papaz külâhı, *bot.* ◘ **Papazkülâhı**.

siğilli.tırtıl, b. i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Noktüidgüvegiller *(Noctuidae)* familyasından, ön yakın sırt bölgesinde irice bir çıkıntı görülen ve meyve yapraklarının oldukça önemli düşmanlarından biri sayılan kara başlı kelebek kurtçuğu. [*Lat. Acronycta psi; Fr.* Acronycte].

siğim, siyim, i. < *siğmek. h. d. (Yalnız siğim siğim veya siyim siyim şeklinde kullanılır).*

sih /sîh/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Demirden yapılmış kebap şişi. [*Ing.* Roasting-spit, skewer].

siham /sihām/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sehm. esk.* Oklar [*Fr.* Flèches].

sihan, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İçi boş olan şeylerin kalınlığı. [*Ing.* Thickness, density].

sihir,-hrî, i. *Osm.* < *Ar. sihr.* § ❶ Büyü, gözbağcılık, büyücülük: *Sihirle uğraşmak. Sihir yapmak.* [*Ing.* Magic, sorcery, witchcraft; *Fr.* Magie, sorcellerie]; § ❷ Bir güzelliğin başkaları üstünde yaptığı şaşırtıcı ve sarsıcı etki, çekici kuvvet. [*Ing.* Charm, spell, incantation, fascination; *Fr.* Enchantement]; § ❸ *esk.* Güzel konuşabilme ve şiir söyleyebilme gibi insanda hayranlık duyguları uyandıran hüner, sanat; § ❹ Birtakım gizli kuvvetlerle bağlantı kurarak iş görme, akıldışı olayları gerçekleştirme eylemi.

sihirbaz, i. *Osm.* < *Ar. sihr* + *Fars, bāz.* Büyücü. [*Ing.* Magician, sorcerer, witch; *Fr.* Magicien,-lenne, enchanteur,-eresse].

~ **(büyücü) feneri,** *opt.* ◘ **Fener.**

sihirbazlık,-ğı, i. Büyücülük. [*Ing.* Magic, sorcery, witchcraft; *Fr.* Magie, sorcellerie, enchantement].

sihirli, s. Büyüleyici etkisi veya gücü olan, büyülü. [*Ing.* Enchanting bewitching; enchanted, bewitched; *Fr.* Ensorcelé].

~ **ayna,** ◘ **Ayna.**

~ **sayı,** *nükl.* ◘ **Sayı.**

sihlidgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Balıklar *(Pisces)* sınıfının, Kemiklibalıklar *(Teleostei)* takımının, Dikenliyüzgeçliler *(Acanthopterygii)* alt takımına giren bir familyası. 1 m. kadar olabilirler, Yüzgeçleri dikenlidir. Dişi balık, yavrular fışkırıncaya kadar yumurtaları ağızda saklar. Yavrular analarının ağzında birkaç hafta barındıktan sonra dışarı çıkar. Pek çok cinsi ve türü içine alan bu familyadaki balıkların çoğu yenir veya süs balığı olarak kullanılır. Güney ve Orta Amerika, Afrika, Madagaskar, Suriye ve Seylan'da tatlı sularda yaşarlar. **Melek balığı** *(Pterophyllum eimekei)* türü iyi bilinir. [*Lat.* ve *Ing. Cichlidae; Fr.* Cichlidés].

sihr, i. ◘ **Sihir.**

sihrî /sihrî/, s. *Osm.* < *Ar. sihr. esk.* Sihir ile ilgili. [*Ing.* Magical; *Fr.* Magique].

sihriye, s. **Sihrî**'nin dişili.

Siirt, öz. i. Türkiye'nin Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde bir il ve merkezi olan şehir.

sik, i. *esk. T. (Pek kaba konuşmalarda)* Erkeklik organı. [*Ing.* Penis; *Fr.* Pénis].

☆ *Eşanl.* **kamış, yarak, penis.**

sika[1] /sika/, i. *Osm.* < *Ar. saky.* Kırba.

sika[2], i. *Lat. sica.* Eski Roma'da eğri kama. *(Katillerin /sicaires/ gözde silâhıydı).*

sika[3], i. *Osm.* < *Ar. vüsūk. esk.* § ❶ Güvenme, itimat etme; § ❷ Güvenilir, itimada lâyık kimse. [*Ing.* Person worthy of trust, reliable person].

sikal /sikāl/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sekīl. esk.* § ❶ Ağır şeyler; § ❷ Çekilmez, ağırkanlı kimseler; § ❸ Çirkin seyler.

sikâl, i. ◘ **Sigal.**

sikâlış, i. ◘ **Sigâlış.**

sikatif, s. *Fr. siccatif,-ive.* § ❶ Yükseltgenerek polimerleşmeye elverişli olan: *Keten yağı, çin beziri, susuz hint yağı sikatif yağlardır.* [*Ing.* Siccative]; § ❷ i. *boyacılık.* Özellikle maden bileşiklerinden meydana gelen, katalitik özellikler taşıyan ve çabuk kurumasını sağlamak amacıyla boyalara, verniklere, yağlıboyalara az miktarda katılan madde. [*Ing.* Siccative; *Fr.* Siccatif]; § ❸ *ecz.* Kurutucu etkisiyle yaraların kapanmasını sağlayan ilâç: *Bizmut tuzları, iyodoform, çinko oksit birer sikatiftir.* [*Ing.* Siccative; *Fr.* Siccatif].

sikavut, i. *den.* Keşif hizmetlerinde kullanılan süratli büyük muhrip.

sikaye /sikāye/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Su içilen kap. [*Ing.* Drinking cup, vessel]; § ❷ İçecek su toplamak için hazırlanmış yer. [*Ing.* Place where water is distributed].

sikayet /sikāyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir kimseye içecek su verme; § ❷ Mekke'de hacılara su ve zemzem dağıtma görevi. [*Ing.* The office and functions of the hereditary distributor of water and of raisin water at Mecca].

sikencübin, sikengübin, i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. sikencübin* ve *sikengübin. esk.* Sirke ve bal karıştırılarak yapılan şerbet.

Sikhiler, ç. öz. i. *Sansk. sishya.* Hindistan'da *Nanak Dev (1469-1539)* tarafından kurulan ve Pencap'ta güçlü bir topluluk haline gelen bir tarikatın üyeleri.

sikiş, i. *kab.* Cinsel temas, cinsî münasebet, çiftleşme. [*Osm. Mukarenet; Ing.* Sexual intercourse, copulation; *Fr.* Relations sexuelles, acte sexuel, coïte].

sikişmek, ortaklş. f. kab. *(Erkekle kadın)* Birbiriyle cinsel temasta bulunmak, çiftleşmek. [*Ing.* To have sexual intercourse together, to copulate; *Fr.* S'accoupler].

sikke, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Madenî para. [*Ing* Coin; *Fr.*Monnaie]; ❷ Madenî para basmak için su verilmiş çelik kalıptan yapılmış çukur kalıp; § ❸ Eskiden, Mevlevî dervişlerinin giydikleri yüksek ve tepesi düz keçe külâh; § ❹ Madenî paralara vurulan damga. [*Ing.* Design on a coin or medal]; § ❺ Düz yol. [*Ing.* Level road]; § ❻ *metrol. esk.* Doğuda kullanılan bir tür ağırlık ölçüsü. *(Sikke kelimesi yahudice skekel, tartmak anlamından gelir. Bakil sistemine göre miri'nin altmışta biri değerinde olan sikke, yahudilerde 11,424 gr. Mezopotamya ve Perslerde 8,42 gr. ağırlığındaydı);* ◉ ~ **i halise,** *num.* Halis altın veya gümüş para; ◉ ~ **i hasene,** *num.* Osmanlı devletinde, para anlamına gelen sikkeye verilen ad. *(Darphanelerde biri para, öteki damga olmak üzere iki türlü sikke kesilirdi. Bunlardan para yerine geçene sikkei hasene denirdi).* [*Ing.* Money]; ◉ ~ **i mağşuşe.** *num.* Halis olmayan karışık altın veya gümüş para; ◉ ~ **i şerife,** *num.* Mevlevîlerde başa giyilen sikkeye genellikle verilen ad. [*Ing.* Headdress worn by a Mevlevî dervish]; ◉ ~ **leri birbirine sürtüştürme,** *ikt.* Altın ve gümüş sikkelerin birbirine sürtüştürülmesi suretile altın ve gümüş tozu elde etme; ◉ **dal** ~, *tar.* ◘ **Dal;** ◉ **mevlevî** ~ **si,** *tasav.* ◘ **Mevlevî;** ◉ **sarıklı** ~, *tasav.* ◘ **Sarıklı.**

~ **darbetmek** (**kesmek**), *num. esk.* Madenî para basmak. [*Ing.* To coin money, to mint].

~ **darbı,** *ikt.* Para basma.

~ **kalıbı,** ◘ **Kalıp.**

~ **tarihi,** Sikkelerin üzerinde, basıldıkları zamanı gösteren tarih rakamları. [*Ing.* Date *(on coin); Fr.* Millésime].

~ **tekbiri,** *tasav.* Mevlevîlerde tarikata giren kimsenin, gerekli tarikat kurallarını öğrendikten sonra, başına sikke giydirilirken yapılan özel törende okunan dua. *(Sikke, biri matbahta, biri şeyh efendinin huzurunda olmak üzere iki yerde giydirilir. Ilkini kazancı dede matbahta giydirir ve sikke tekbirini okurdu. Ikincisini tarikata yeni giren kimseye /nevniyaz/ gerekli kuralları ve sema etmeyi öğrendikten sonra, şeyh efendi giydirir, tekbir getirir, dua ederdi).*

sikkeci, i. Sikke basan işçi. [*Ing.* Coiner, minter; *Fr.* Monnayeur].

sikkedar, i. *Osm.* < *Ar. sikke* + *Fars. -dar. esk.* Darphane muhasebecisi. [*Ing.* Keeper of the dies in a mint; *Fr.* Conserveteur des coins dans l'Hotel de la Monnaie].

sikke.hane, b. i. *Osm.* < *Ar. sikke* + *Fars -hāne*'den *sikke-hāne. esk.* Para basılan yer, darphane. [*Ing.* Mint].

sikkeken, i. *Osm.* < *Ar. sikke* + *Fars. ken. nüm.* Sikkenin kalıbını çizen kimse, para ressamı. *(Hazırlanan kalıplar, teksirhanede çoğaltılır, darphanenin para ve madalya kesiminde kullanılırdı).* [*Ing.* Die-sinker for a mint; *Fr.* Graveur des coins].

sikkekenlik,-ği, i. Darphanenin hâk *(madene veya başka bir eşyaya oyma),* çinkografi, kuyumculuk, fotoğraf ve galvano dairelerinden kurulu işyerinin bütünü. *(Burası, genellikle para ve madalya kalıplarını yapanların, para kesenlerin çalıştıkları yerdir).*

sikke.puş, b. i. *Osm.* < *Ar. sikke* + *Fars, pūş,* giyen. *tasav.* Mevlevî tarikatında sikke giyen kimse. [*Ing.* Mevlevî dervish who wears the special headdress].

sikke.şinas, b. i. *Osm.* < *Ar. sikke* + *Fars. şinās. nüm.* Para uzmanı, nümismat. *(Sikkeşinaslar para ve madalyaların sahte olup olmadığını anlayan, meslekten yetişme ustalardı).* [*Ing.* Coin specialist, numismatist].

sikkezen, i. *Osm.* < *Ar. sikke* + *Fars. -zen. nüm. esk.* Darphanelerde madenî para ve madalya basan görevli.

~ **başı,** *nüm. esk.* Sikkezenlerin başında bulunan görevli. *(Bunlar para ve madalya basanların çalışmalarını denetler, işlerin düzenle yürütülmesini sağlardı. Sikkezen başı, sikke kesmekte usta olan kimseler arasından seçilirdi).*

sikkin /sikkîn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bıçak. [*Ing.* Knife].

sikl, I. *Fr. cycle.* Bir şeyhin düzenli bir şekilde uğradığı değişmeler takımı. [*Ing* Cycle].

sikladien, i. *Fr. cycladiène. kim.* İki tane çift bağı olan kapalı zincirli hidrokarbon. [*Ing.* Cycladiene].

siklamen, i. *Fr. cyclamen,* tavşankulağı'ndan. § ❶ Tavşankulağı çiçeğinin rengi; kırmızıya çalar eflatun renk. [*Ing.* Cyclamen]; § ❷ *bot.* ◘ **Tavşankulağı.**

siklamin, i. *Fr. cyclamine. kim.* Tavşankulağından çıkarılan glikozid; *pirolidin, piperidin, piperazin* gibi çevrimsel aminlerin genel adı. [*Ing.* Cyclamine].

siklan, i. *Fr. cyclane. kim.* Kapalı zincirli doymuş hidrokarbon. *(Kapalı bir zincir meydana getiren n sayıda CH_2 grupundan meydana gelen* temel siklanlar *veya polimetilenler ile çevrimdeki karbonlardan en az biri bir yan zincir taşıyan* ornatılmış siklanlar *ayırt edilir).* [*Ing.* Cyclane].

siklanol, i. *Fr. cyclanol. kim.* Siklanlardan yürüyen ikincil alkollerin genel adı. [*Ing.* Cyclanol].

siklanon, i. *Fr. cyclanone. kim.* Siklandan türeyen ketonların genel adı. [*Ing.* Cyclanone].

siklememek (i), f. *kab.* Değer ve önem vermemek.

siklen, i. *Fr. cyclène. kim.* Bir tane çift bağı bulunan kapalı zincirli hidrokarbon. [*Ing.* Cyclene].

~ **seri,** *kim.* ◘ **Çevrimselseri.**

siklit, I. *Fr. cyclite* < *Yun. kyklos, daire. oft.* Kirpiksi cisimden görülen iridokoroidit çesidi. [*Ing.* Cyclite].

siklitol, I. *Fr. cyclitol, kim.* Çevrimsel polialkollerin genel adı. [*Ing.* Cyclitol].

siklo-, *Yun. kyklos,* daire kelimesinden alınan ve kimyasal adlandırmada, bir molekülün kapalı bir zincir meydana getirdiğini ifade eden önek. [*Ing.* ve *Fr.* Cyclo-].

siklobarbital i. *Fr. cyclobarbital.* Sikloheksanilmalonilüre'nin kısa adı *(0,1 gr. lık dozlarda hafif uyutucudur).* [*Ing.* Cyclobarbital].

siklobütan, i. *Fr. cyclobutane. kim.* Formülü C_4H_8 olan çevrimsel hidrokarbon. [*Ing.* Cyclobutane].

☆ *Eşanl.* **tetrametilen.**

siklobütanol, i. *Fr. cyclobutanol. kim.* Formülü C_4H_8OH olan ikincil alkol; siklobütandan türer. [*Ing.* Cyclobutanol].

siklodiyatomi, I. *Fr. cyclodiatomie. ask.* Balistikte doğrultuların ve sapmaların hesabı. [*Ing.* Cyclodiatomy].

siklofreni, I. *Fr. cyclophrénie psiky.* ve *psikopatol.* Aşırı ve marazi mizaç değişikliğiyle belirli akıl hastalığı *(temel, siklotimidir).* [*Ing.* Cyclophrenia].

☆ *Eşanl.* **manyako-depresif psikoz,** ◘ **Mani ve melankoli.**

siklogram, I. *Fr. cyclogramme.*. Bir el işçiliğinin yapımında birbirini izleyen hareketleri, siyah zemin üzerinde bir teneke telle gösteren grafik veya stereogram: *Siklogram, Gilbreth'in buluşudur.* [*Ing.* Cyclogram].

siklohеksadien, i. *Fr. cyclohexadiène. kim.* Formülü C_6H_8 olan çevrimsel hidrokarbon; bir tane çift bağı vardır ve kuramsal olarak benzenin kısmî hidrojenlenmesinden türer. *(İki izomeri öngörülmektedir: 1-3 ve 1-4 bileşikleri. İlki 81°C'ta kaynar, ikincisi saf olarak elde edilmemiştir).* [*Ing.* Cyclohexadiene].

siklohеksan, i. *Fr. cyclohexane. kim.* Formülü C_6H_{12} olan temel siklan. *(Siklohеksan, doğrudan doğruya ve reformingle elde edilen hidrokarbonlarda homologlarıyle birlikte bulunur. Benzenin katalitik hidrojenlenmesiyle elde edilir. Eter kokusunda, 0,778 yoğunluğunda, 81°C'ta kaynayan bir sıvıdır. Soğutulunca donar ve 7°C'ta erir. Eritici olarak ve naylonun hammaddesi şeklinde kullanılır).* [*Ing.* Cyclohexane].

☆ *Eşanl.* **heksahidrobenzen, heksametilen.**

siklohеksandiol, i. *Fr. cyclohexandiol kim.* Sikloheksandan türeyen dialkol. *(Bunlardan biri kinit'tir).* [*Ing.* Cyclohexanediol].

siklohеksandion, i. *Fr. cyclohexandione. kim.* Sikloheksandan türeyen diketon. *(Bunlardan biri dihidrorezorsin, diğeri tetrahidrokinon'dur).* [*Ing.* Cyclohexandione].

siklohеksanol, i. *Fr. cyclohexanol, kim.* Formülü $C_6H_{11}OH$ olan ikincil alkol; sikloheksandan türer. *(Kâfur kokusunda bir sıvıdır; suda az çözünür, yoğunluğu 0.947'dir; 15° C'a doğru donar, 160°C'ta kaynar. Fenolün katalitik hidrojenlenmesiyle hazırlanır. Sülfürik asid bikromat karışımının etkisiyle sikloheksanon'a yükseltgenir. Nitrik asid etkisiyle tamamen yükseltgenerek açık zincirli adipik asid haline dönüşür).* [*Ing.* Cyclohexanol].

☆ *Eşanl.* **heksahidrofenol.**

siklohеksanon, i. *Fr. cyclohexanone. kim.* Formülü $C_6H_{10}O$ olan keton. *(Sikloheksanolün yükseltgenmesiyle elde edilir. Kâfur kokusunda, 0,947 yoğunluğunda, 155° C'ta kaynayan bir sıvıdır. Alkali bisülfitlerle birleşir; nitrik asid etkisiyle adipik asid halinde yükseltgenir).* [*Ing.* Cyclohexanone].

siklohеksantriol, i. *Fr. cyclohexanetriol. kim.* Sikloheksandan türeyen trialkol. *(Bunlardan biri floroglüsit'tir).* [*Ing.* Cyclohexanetriol].

siklohеksantrion, *i. Fr. cyclohexanetrione. kim.* Sikloheksandan türeyen triketon. *(Bunlardan biri, floroglüsin'in totomer şeklini meydana getirir).* [*Ing.* Cyclohexanetrione].

siklohеksen, i. *Fr. cyclohexène. kim.* Formülü C_6H_{10} olan, kapalı zincirli etilenik hidrokarbon; sikloheksanol'ün su kaybetmesiyle veya alkalilerin bromosikloheksan'a etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Cyclohexene].

siklohеksenol, i. *Fr. cyclohexénol. kim.* Sikloheksen'den türeyen alkol. [*Ing.* Cyclohexenol].

siklohеksenon, i. *Fr. cyclohexénone. kim.* Sikloheksen'den türeyen alkol. [*Ing.* Cyclohexenone].

siklohеksil, i. *Fr. cyclohexyle. kim.* Formülü C_6H_{11} olan tek değerli kök; sikloheksanol'den hidroksil kökünün çıkarılmasıyle türer. [*Ing.* Cyclohexyl].

siklohеksilamin, i. *Fr. cyclohexylamine. kim.* Formülü $C_6H_{11}NH_2$ olan baz; sikütln kokusundadır ve anilin'in katalitik hidrojenlenmesiyle elde edilir. [*Ing.* Cyclohexylamine].

☆ *Eşanl.* **aminosikloheksan.**

siklohеptadien, i. *Fr. cycloheptadiène. kim.* Formülü C_7H_{10} olan dietilenik çevrimsel hidrokarbon. [*Ing.* Cycloheptadiene].

siklohеptan, i. *Fr. cycloheptane. kim.* Formülü C_7H_{14} olan temel siklonik hidrokarbon. [*Ing.* Cycloheptane].

☆ *Eşanl.* **heptametilen, süberan.**

siklohеptatrien, i. *Fr. cycloheptatriène. kim.* Formülü C_7H_8 olan üç çift bağlı kapalı zincirli hidrokarbon; kuramsal olarak sikloheptan'dan hidrojen giderilmesiyle türer. [*Ing.* Cycloheptatriene].

☆ *Eşanl.* **tropiliden.**

sikloid, i. *Fr. cycloïde, mat.* § ❶ Bir doğru üzerinde kaymadan yuvarlanan bir çemberin bir noktasının oluşturduğu eğri. [*Ing.* Cycloid; *Fr.* Cycloïde]; § ❷ s. *zool.* Bazı kemikli balıklarda *(Örnek: sazan)* olduğu gibi, öteki pulların altında kalmayan serbest kenarı tırtıksız olan pullara denir. [*Ing.* Cycloid; *Fr.* Cycloïde]; § ❸ *psikopatol* Normal siklotimik mizaçla manyako depresif psikoz sınırında bulunan akıl durumlarına denir. [*Ing.* Cycloid; *Fr.* Cycloïde].

siklojenez, i. *Fr. cyclogenèse. meteor.* Siklon meydana getiren süreçlerin tümüne verilen ad. [*Ing.* Cyclogenesis].

siklojir, i. *hava.* Gövdesinin iki tarafında dönen yüzeyler vasıtasiyle havada tutunabilen hava gemisi. [*Ing.* Cyclogyro; *Fr.* Cyclogyre].

sikloliz, i. *Fr. cyclolyse. meteor.* Bir siklonun ortadan kalkmasına yol açan süreçle rin tümüne verilen ad. [*Ing.* Cyclolyse].

siklon, i. *Fr. cyclone < Yun. kyklon,* daire. § ❶ *meteor.* Kuzey yarıkürede saat ibrelerinin ters yönünde *(Güney yarıkürede ise saat ibrelerinin yönünde)* bir dönme hareketi yapan, kuvvetli rüzgârlar, barometre düşüşü ve yağışlarla birlikte gelişen atmosfer kütlesi. [*Ing.* Cyclone]; § ❷ *tekn.* Sayanl artıklarının bir akışkan tarafından sürüklenen parçacıklarını toplayarak değerlendirmeye yarayan cihaz; § ❸ *tekn.* Kömür tozlarını veya ince maden filizlerini yıkamaya yarayan cihaz.

— **ailesi,** *meteor.* ◘ Aile.

— **dalgası,** *meteor.* ◘ Dalga.

— **ocağı,** *term.* Silindir veya kesik koni biçiminde bir haznesi olan ocak; *(Bu hazne içindeki yakıt tanecikleri, yanma havası tarafından çok hızlı bir dönme hareketiyle sürüklenir ve ocağın çeperlerini kaplayan erime halindeki curuf tabakasının yüzeyinde yanar. (Curuf, sıvı halde boşaltılır; çok yüksek sıcaklıktaki gazlar ocağın ikinci yanma odasına geçer ve orada yanma tamamlanır. Silindir biçimindeki çeper, kazan suyuyle dışarıdan soğutulur ve ısıtma yüzeyinin çok etken bir bölümünü meydana getirir).* [*Ing.* Cyclone furnace; *Fr.* Foyer cyclone].

siklonit,-ti, i. *Fr. cyclonite. kim.* Formülü $(CH_2NNO_2)_3$ olan patlayıcı madde; heksametilen tetraminden elde edilir. [*Ing.*Cyclonite].

☆ *Eşanl.* **heksojen.**

siklooktadien, i. *Fr. cyclooctadiène. kim.* Formülü C_8H_{12} olan dietilenik hidrokarbon; *(bazı dörtlü amonyum hidroksid bileşiklerinin damıtılmasıyle elde edilir ve kolayca polimerleşir).* [*Ing.* Cyclooctadiene].

siklooktan, i. *Fr. cyclooctane. kim.* Formülü C_8H_{16} olan çevrimsel doymuş hidrokarbon; *(siklooktadien'in hidrojenlenmesiyle elde edilir).* [*Ing.* Cyclooctane].

☆ *Eşanl.* **oktametilen.**

siklooktatetraen, i. *Fr. cyclooctatétraène. kim.* Formülü C_8H_8 olan, dört çift bağlı hidrokarbon *(kuramsal olarak siklooktanın hidrojen kaybetmesiyle meydana gelir. Psödopelletierin'in bozunmasıyle keşfedildi; nikel* klorür eşliğinde asetilenin polimerleşmesiyle hazırlanır. Yüksek homoloğu olarak kabul edilebilen benzenle temel farklar gösterir; çok kararsızdır ve doymamıştır. [*Ing.* Cyclooctatetraene].

sikloparafin, i. *Fr. cycloparaffine. kim.* Örnek tipi sikloheksan olan doymuş çevrimsel hidrokarbonların genel adı. [*Ing.* Cycloparaffin].

☆ *Eşanl.* **siklan.**

siklopentadien, i. *Fr. cyclopentadiène. kim.* Formülü C_5H_6 olan, kapalı zincirli dietilenik hidrokarbon *(taşkömür katranında bulunur. Potasyum hidroksid eşliğinde asetonla yoğunlaşarak fülven verir. Disiklopentadien vererek dimer haline dönüşür, bu da ısıtılınca yeniden monomerini meydana getirebilir).* [*Ing.* Cyclopentadiene].

siklopentan, i. *Fr. cyclopentane. kim.* Formülü C_5H_{10} olan çevrimsel doymuş hidrokarbon; *(çinkonun pentametilen bromür üzerine etkimesiyle elde edilir).* [*Ing.* Cyclopentane].

☆ *Eşanl.* **pentametilen.**

siklopentenol, *i. Fr. cyclopentanol. kim.* Formülü C_5H_9OH olan alkol; *(siklopentanon'un indirgenmesiyle elde edilir).* [*Ing.* Cyclopentanol].

siklopentanon, i. *Fr. cyclopentanone. kim.* Formülü C_5H_8O olan keton. *(Odun katranında bulunur. Kalsiyum adipat'ın damıtılması veya siklopentanon karboksilik asid esterinin ayrışmasıyle elde edilir. Mentol kokusunda bir sıvıdır. 130°C'ta kaynar).* [*Ing.* Cyclopentanone].

siklopentanonkarboksilik, s. *Fr. cyclopentanone-carboxylique. kim.* Formülü (C_8H_7O] $-CO_2H$ olan kararsız bir $\beta-$ ketonik asid

için için kullanılır; Dieckmann esteri denen esteri; sodyumun etil adipat'a etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Cyclopentanone-carboxylic].

siklopenten, i. *Fr. cyclopentène. kim.* Formülü C_5H_8 olan kapalı zincirli etilenik hidrokarbon; *(siklopentanol'ün su kaybetmesiyle elde edilir).* [*Ing.* Cyclopentene].

siklopi, i. *Fr. cyclopie. terat.* İki göz çukurunun birleşerek tek göz haline gelmesi şeklindeki doğuştan şekil bozukluğu. [*Ing.* Cyclopia].

siklopleji, i. *Fr. cycloplégie. oft.* ve *nöroloji.* Gözün hem iç, hem dış kaslarını birden etkileyen felç; *(göz orta durumunda tamamen hareketsiz kalır ve gözbebekleri, sabit olarak sonuna kadar açılır).* [*Ing.* Cycloplegia].

siklopropan, i. *Fr. cyclopropane. kim.* Formülü C_3H_6 olan gaz halindeki çevrimsel doymuş hidrokarbon; *(çinkonun trimetilen bromüre etkimesiyle elde edilir).* [*Ing.* Cyclopropane].

☆ *Eşanl.* **trimetilen.**

siklops, i. *zool.* ◘ **Tepegöz**[2].

sikloradyoterapi, i. *Fr. cycloradiothérapie.* Dönen ışınlandırma alanlarıyle yapılan radyoterapi. [*Ing.* Cycloradiotherapy].

☆ *Eşanl.* **sikloterapi.**

sikloraf, i. ve s. *Fr. cycloraphe. zool.* Başkalaşma geçirip kundağından çıkarken kundağı önden halka şeklinde delen sinekler için kullanılır. [*Ing.* Cyclorhaphous].

☆ *Karş.* **ortoraf.**

siklositral, i. *Fr. cyclocitral. kim.* Sitral'in izomeri olan aldehid; sitral'in çevrimsel hale getirilmesiyle elde edilir. [*Ing.* Cyclocitral].

siklospazm, i. *Fr. cyclospasme. oft.* Kirpiksi kasın devamlı kasılmasıyle meydana gelen uyum spazmı. [*Ing.* Cyclospasm].

siklostrofik, s. *Fr. cyclostrophique. meteor.* Bir hava taneciğinin yörüngesinin eğikliğinden doğan merkezkaç kuvvet için kullanılır: *Siklostrofik kuvvet.* [*Ing.* Cyclostrophic]. ◘ **Rüzgâr.**

siklotem, i. *Fr. cyclothème. petr.* Katmanlı bir çökel kayası dizisinde bir cins yataktan başka cins yatağa *(örnek: büyük taneli bir yataktan küçük taneli bir yatağa)* geçiş; bu yatakların düzenli *(veya hemen hemen düzenli)* bir şekilde arka arkaya tekrarlanması diziyi meydana getirir. [*Ing.* Cyclothem].

sikloterapi, i. *Fr. cyclothérapie.* Dönen ışınlandırma alanlarıyle yapılan röntgen tedavisi.

☆ *Eşanl.* **sikloradyoterapi.**

siklotim, s. ve i. *Fr. cyclothyme.* Siklotimi'ye tutulmuş kişilere denir. [*Ing.* Cyclothyme].

☆ *Eşanl.* **siklotimik.**

siklotimi, i. *Fr. cyclothymie < Yun. kyklos,* çember + ruhsal durum. *psikiy.* Nese ve hüzün gibi iki aşırı duyguniuk kutbu arasında gidip gelen ve değişen ruhsal durum. [*Ing.* Cyclothymia].

siklotimik, s. *Fr. cyclothymique.* § ❶ Siklotimiye ilişkin. [*Ing.* Cyclothymic]; § ❷ s. ve i. Siklotimi'ye tutulmuş. [*Ing.* Cyclothymic].

siklotrimetilentrinitramin, i. *cyclotriméthylène-trinitramine.* ◘ **Siklonit.**

siklotron, i. *Fr. cycle,* devir + *elektron > Fr. cyclotron. nükl.* Atomları parçalamak ve başkalaştırmak amacıyle, elektrik yüklü taneciklere büyük bir hız, yani yüksek bir kinetik enerji vermeye yarayan magnetik rezonanslı hızlandırıcı. [*Ing.* Cyclotron].

sikloyid, s. ◘ **Sikloid**.

sikmek (-i), f. *esk. T. kab. (Erkek hk.)* Aktif olarak cinsel ilişkide bulunmak. [*ing.* To have sexual intercourse *(with)*, to fuck; *Fr.* Baiser].

siknodimit,-ti, i. *Fr. sycnodymite. min.* Doğal kobalt ve bakır sülfür. [*Ing.* Sycnodymite].

sik(o) (syc/o/- veya syk/o/-,), *Yun. sykon.* incirden gelen ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing* ve *Fr.* Syo(o)-, Syk(o)-].

sikon, i. *zool.* Kalkerlisüngerler *(Calcarea)* takımının *Sycettidae* familyasından bir süngер cinsi. Oskulum çevresinde uzun iğnelerden yapılmış bir yaka taşırlar. [*Lat. Sycon =Sycandra; Ing.* ve *Fr.* Sycon].

sikoz, i. *Fr. sycose < Yun. sykosis. tıp.* Sakal ve bıyık kıllarının irinli foliküliti. [*Ing.* Sycosis].

siktir, ünl. *(Pek kaba bir ünlem)* Defoll, Yıkıl karşımdan. [*ing.* Off with you!, Go to hell!]; ◉ **ne siktirir**. *kab. dey.* Ne arar, hiç bulunur mu, yoktur.
~ **etl (onu)**, *dey.* Önem verme, aldırma, kov.

siktirici, s. < *siktirmek. kab.* ve *mec.* Bayağı, aşağılık, âdi. [*ing.* Base, low, vulgar; *Fr.* Vulgaire].

siktirmek, nsz. f. *kab.* ve *mec.* Defolup gitmek. [*Ing.* To clear out, to fuck off].

sikula, i. Taban sivrisi; graptolitlerin alt ucunda bulunan, sivri uzantı. *(Sikula veya temel ayak, hidrozomların ilk kısmını oluşturan ince, sivri dölüt parçasıdır).* [*ing.* ve *Fr.* Sicula].

Sikulca, öz. i. *dilb.* Eskiden Sicilya'da konuşulmuş italik öbeğine bağlanan hint-avrupa dili. [*ing.* Siculian; *Fr.* Sicule].

silâh /silâh/, i. *Osm. < Ar.* § ❶ Savunma veya saldırma için kullanılan âlet: *Silâh atmak. Silâh çekmek.* [*ing.* Weapon, arm; *Fr.* Arme]; § ❷ *mec.* Silâh gibi kullanılan bilgi, para v.b., savunma ve saldırma aracı; ~ **a davranmak**, *dey.* Kullanmak üzere silâhına el atmak. [*ing.* To take up and prepare to use a weapon; *Fr.* Prendre les armes, courir aux armes; ◉ ~ **a sarılmak**, *dey.* Mücadeleye silâhla devam etmek. [*ing.* To resort to arms; *Fr.* Prendre les armes, courir aux armes]; ◉ ~ **lar konuşmak**, dey. § ❶ Karşılıklı silâh atılmak; § ❷ *mec.* Geçerli olmak; ◉ ~ **ları atmak**, *dey.* Teslim olmak. [*Fr.* Jeter les armes, se rendre)]; ◉ ~ **ları bırakmak**, *dey.* Savaştan vaz geçmek, bırakışma yapmak; ◉ ~ **ların kontrolu**, *ask.* Aşağıdaki konuları ifade eden bir kavram; (a) Silâh sistemlerinin miktarı, cinsi, performans özellikleri *(komuta ve kontrolları ile lojistik destek düzenleri ve bunlara ait her türlü istihbarat toplama mekanizmaları dahil)* ve taraflarca silâh altında tutulan silâhlı kuvvetlerin mevcudu, kuruluşu, malzemesi, konusu ve kullanılması ile ilgili konulardan herhangi biri üzerinde, açık veya kapalı, uluslararası anlaşmaya dayanan bir plân. tertip veya işlem. Böyle bir kontrol «*silâhsızlanma*»yı içine alır; (b) Bazı hallerde, askerî ortamda mevcut kararsızlığı azaltmak maksadıyle alınmış tedbirler. [*ing.* Arms control]; ◉ ~ **ların kontrolu anlaşması**, *ask.* Silâhların kontrolu tedbirlerinden bir veya daha çoğunun iki veya daha çok ulus tarafından kabulünü ifade eden yazılı veya sözlü anlaşma. [*Ing.* Arms control agreement]; ◉ ~ **ların kontrolu tedbiri**, Silâhların kontrolu yolunda belirli bir hareket tarzı. [*Ing.* Arms control measures]; ◉ **ağır** ~, *ask.* ◘ **Ağır**; ◉ **ateşli** ~, *ask.* ◘ **Ateşi**; ◉ **atomik** ~, *ask.* ◘ **Atomik**; ◉ **çekmeli** ~, ◘ **Çekmeli**; ◉ **destek** ~ **ı**, *ask.* ◘ **Destek**; ◉ **eli** ~ **tutan**, *dey.* ◘ **El**; ◉ **hava** ~ **ları**, *ask.* ◘ **Hava**; ◉ **kargı cinsi** ~, *sil.* ◘ **Kargı**[1]; ◉ **otomatik** ~, *sil.* ◘ **Otomatik**; ◉ **yasak** ~ **lar**, *huk.* Dumdum kurşunu, zehirli gazlar, atom silâhları gibi kanunca taşınması veya kullanılması yasaklanan silâhlara verilen ad. [*ing.* Prohibited arms].

~ **altı**, *dey.* Askerlik hizmeti. [*Ing.* Under arms; *Fr.* Service militaire].

~ **altına alınmak**, *dey.* Askerlik görevini yapmak üzere çağrılmak. [*Fr.* Être appelé sous les drapeaux].

~ **arkadaşı**, *dey.* ◘ **Arkadaş**.

~ **arma**, Duvara, süsleme olarak okyay, kılıç, tüfek, tabanca, kalkan, kama, miğfer, zırh v.b. saldırma ve korunma silâhlarından düzenlenen arma. [*ing.* Trophy, weapons grouped ornamentally; *Fr.* Panoplie, trophée].

~ **atmak**, *dey.* Ateşli bir silâhı ateşleyerek boşlatmak. [*ing.* To fire; *Fr.* Décharger une arme à feu].

~ **başı**, *ask.* Bir tehlike anında verilecek emir, komut veya işaret üzerine birliklerin silâh ve donatımlarını alarak önceden kendilerine ayrılmış olan yerlere gitmeleri veya mevzilenmeleri. [*ing.* Call to arms, alarm].

~ **başı etmek**, § ❶ *dey.* Herkes kendi silâhını almak üzere silâhlara koşmak; § ❷ *ask.* Verilen komut üzerine herkes görevi başına geçmek.

~ **başınal**, *dey.* Silâh başı etmek için askere verilen komut. [*ing.* To arms!; *Fr.* Aux armes!].

~ **çekmek**, *dey.* Silâh kullanmaya hazırlanmak, kullanmak üzere davranmak. [*ing.* To threaten with arms].

~ **deposu**, *ask.* Silâhların depo, tecrübe ve

KESİCİ VEYA BATICI SİLÂHLAR

1. Kalkan ve mızrak. 2. Balta. 3. Ay balta. 4. İki elle kullanılan kılıç. 5. Kargı *(mızrak)*. 6. Baltalı mızrak *(Teber)*. 7. Mızrak. 8. Savaş çatalı. 9. Çentikli bıçak. 10. Yay. 11. Kundaklı yay. 12. Topuz. 13. Tokmak. 14. İskoç baltası. 15. Çekiç. 16. Hançer. 17. Düz ve ince kılıç. 18. Kılıç *(XVII. yüzyıl)*. 19. Kılıç. 20. Süngü. 21. Keskin kılıç.

ATEŞLİ SİLÂHLAR

1. Arkebüz. 2. Alaybozan tüfeği. 3. Çakmaklı tabanca. 4. Platinli tabanca. 5. El bombası. 6. Çeşitli çakmaklı tüfekler. 7. Tabanca *(Altıpatlar)*. 8. Brovnik tabancası. 9. Makineli *(Mitralyöz)*. 10. Makineli tüfek. 11. Ateşsalar *(Ateş tüfeği)*. 12. Roketatar *(roketsalar)*. 13. Makineli tabanca.

muayene edildiği bina veya yer. [*ing.* Armory; *Fr.* Arsenal].
~ **doğrultmak**, *dey.* Silâhı belli bir yere yöneltmek.
~ **kullanmak hakkı**, *huk.* Devlet silâhlı kuvvetlerinin, bazı hallerde silâhların kendiliğinden kullanmak hak ve yetkileri. [*Fr.* Droit d'usage d'arme].
~ **kuvveti**, *dey.* Silâha dayanan kuvvet: *Silâh kuvvetiyle birini dışarıya çıkarmak.* [*ing.* Armed force].
~ **müzesi**, Eski silâhların, zamanlarına ve çeşitlerine göre tasnif edilerek teşhir olunduğu müze. [*ing.* Armerie, musée des armes].
~ **tahsisi**, *nükl.* Bir komutana, harb planlarının geliştirilmesinde faydalanmak üzere, bir plânlama faktörü olarak, belirli bir süre için verilmiş belirli miktarda ve tipte nükleer silâh payı. *(Tahsis edilen silâhların, komutan tarafından, kendi harb planını desteklemek üzere, arzu ettiği yerlere fiilen dağıtılması ayrıca izni gerektirir. Uygun makam tarafından kullanma izni verilmeden bu silâhların sarfına müsaade edilmez).* [*ing.* Allocation /nuclear/].

silâhendaz /silâh-endâz/, i. *Osm.* < *Ar. silâh.* + *Fars. -endahten*, atmak > *-endâz. esk.* § ❶ Tüfekle donanmış asker. [*ing.* ve *Fr.* Fusilier]; § ❷ Gerektiğinde tüfeklerle donaltılmış olarak karaya çıkarılan deniz eri. [*ing.* Common soldier, marine; *Fr.* Simple soldat].

silâhhane /silâhhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar.* silâh + *Fars. hâne.* Silâhların saklandığı yer. [*ing.* Armory, arsenal; *Fr.* Dépôt d'armes, armurerie].

silâhlamak (-i), f. ◘ **Silâhlandırmak**.

silâhlandırmak (-i), f. § ❶ Silâhlı hale getirmek. [*ing.* To arm; *Fr.* Armer, munir d'armes]; § ❷ *ask.* (a) Hava araçlarını, gemileri, tank veya zırhlı araçları veya personeli, muharebe hizmetine hazırlamak üzere, kadro cetvellerindeki mühimmat, bomba ve diğer silâhlarla donatmak; (b) Kurmak, patlamaya hazır hale getirmek. Bir bomba, bir topçu, havan veya roket mermisine, arzu edilen zamanda ateslenecek sekilde, bir tapa yerleştirmek. [*ing.*To arm; *Fr.* Armer].

silâhlanma, i. Silâhlanmak eylemi. [*ing.* Armament; *Fr.* Armement, équipement].
~ **yarışı**, Ulusların silâh gücü bakımından birbirinden önde olma amacıyle giriştikleri çaba.

silâhlanmak, nsz. f. Silâhlı hale gelmek, silâha sarılmak. [*ing.* To take up arms to arm oneself; *Fr.* S'armer, s'équiper].

silahlı, s. Silâhı olan, silâh taşıyan. [*Osm.* Müsellâh; *ing.* Armed; *Fr.* Armé, équipé].
◉ **gündüz külâhlı, gece** ~ lı, *dey.* ◘ Gündüz.
~ **araç**, *ask.* Herhangi bir silâhla donatılmış araç. [*ing.* Armed vehicle].
~ **çete**, *huk.* ◘ Çete.
~ **keşif**, *ask.* (a) Önceden kararlaştırılmış hedeflere değil de, kendisine tahsis edilmiş genel bölgelerde veya görevlendirildiği ulaştırma yolları üzerinde rastlayacağı düşman malzemesi, personeli veya tesisleri çeşidinden hedefleri saptama ve bunlara taarruz maksadıyle çıkılan bir hava görevi; (b) belirli bir bölgede veya tahsis edilmiş ulaştırma yolları üzerine hedef aramak ve rastlanacak hedeflere saldırmak maksadıyle yürütülen bir saldırı görevi. [*ing.* Armed reconnaissance].
~ **kuvvetler,** ◘ **Kuvvet.**
~ **kuvvetler inzibatı**, *ask.* Birden fazla kuvvetin devamlı garnizon dışı inzibat merkezleri bulundurduğu toplu yerlerde faaliyette bulunan müşterek kuvvetler inzibat teşkili mensupları. [*ing.* Armed forces police].
~ **kuvvetler istihbaratı**, *ask.* Stratejik istihbaratın yabancı devletlere ait silâhlı kuvvetlerle ilgili kısmı. [*ing.* Armed forces intelligence].
~ **kuvvetler kuriye hizmeti**, *ask.* Subay kuriyeler tarafından muhafaza altında teslim ve tesellümü gerektiren dokümanların emin bir şekilde ve süratle gönderilmesi için mevcut yöntemlerden birini sağlayan Kara, Hava ve Deniz Kuvvetlerinin müşterek bir bürosu. [*ing.* Armed forces courier service].
~ **kuvvetler muayene istasyonu**, *ask.* Silâhlı kuvvetlerin dört sınıfı ve ihtisas ayırma hizmeti tarafından, kendisine havale edilen gönüllü veya celp durumundaki şahısların zihnî ve bedenî niteliklerini belirtmek için, kurulmuş bir teşkil. [*ing.* Armed forces examining station].
~ **kuvvetler müşterek harb akademisi**, *ask.* Müşterek kurmay başkanları heyetine *(Genelkurmay'a)* bağlı bir öğretim müessesesi. Bu müessese, muharip ve yardımcı sınıflara mensup bütün yüksek rütbeli subaylara, kendi sınıfları dışındaki branşların taktik ve stratejileri hakkında bilgi verir, daha sonra, müşterek ve kombine harekât hakkında kombine bir bilgi sağlar. [*ing.* Armed forces staff college].
~ **kuvvetler sansürü**, *ask.* Silâhlı kuvvetlere mensup sahıslara veya bu kuvvetlere eşlik eden ya da hizmet gören kimselere ait, gelen ve giden, kişisel haberleşmelerin incelenmesi ve kontrolü. [*ing.* Armed forces censorship].
~ **tarafsızlık** *(bitaraflık)*, Bir savaş sırasında tarafsız olmak ve herhangi bir tehlikeye karşı orduyu hazırlıklı bulundurmak siyaseti.
~ **tenya**, *zool.* ◘ **Domuz tenyası.**

silâhlık,-ğı, i. § ❶ Erlerin kışlada oldukları zaman silâhlarını yerleştirip bıraktıkları yer; § ❷ *esk.* Tabanca, bıçak gibi silâhları yerleştirmek için kullanılan meşinden yapma, kat kat, enli kemer. [*ing.* Belt for carrying weapons; *Fr.* Espèce de ceinture en maroquin où l'on met les armes].

silâhsız, s. Silâhı olmayan. [*ing.* Unarmed; *Fr.* Sans armes; désarmé, sans défense]; ◉ ~ **a ayırmak**, *ask.* Kura yoluyle bir kısını askeri, cephe gerisi göreve ayırmak. [*ing.* To allot to non-combatant duties].
~ **tenya**, *zool.* ◘ **Sığır tenyası.**

silâhsızlandırma, i. Silâhsızlandırmak eylemi. [*ing.* Disarmament; *Fr.* Désarmement]; ◉ **nükleer** ~, *ask.* Nükleer silâhlanmayı önlemek veya bunu yapmak imkânını yok etmek. *Afrika'nın nükleer silâhsızlandırması.* [*ing.* Nuclear Disarmament; *Fr.* Désarmement nucléaire].

silâhsızlandırmak, nsz. f. Silâhsızlanmayı sağlamak. [*ing.* To disarm; *Fr.* Désarmer].

silâhsızlanma, i. Dünyada genel barışı sağlamak amacıyle, devletlerin karsılıklı olarak silâh gücünü azaltma veya bütünüyle ortadan kaldırma çabası. [*ing.* Disarmament; *Fr.* Désarmement].

silâhsızlanmak, nsz. f. Silâhlarını veya silâhlı kuvvetlerini azaltmak veya tümüyle ortadan kaldırmak. [*ing.* To be disarmed; *Fr.* être désarmé].

silâhşor /silâşör/, b. i. *Osm.* < *Ar. silâh* + *Fars. sôr*, karıstıran. § ❶ Silâh kullanan kimse, silâhlı adam, silâh eri, savaşçı. [*ing.* Musketeer; warrior; *Fr.* Mousquetaire, homme d'armes]; § ❷ *tar.* Fransa'da, kral sarayında iki bölükten kurulu süvari grupuna bağlı er [*ing.* Knight; *Fr.* Chevalier]; § ❸ *teşk. tar.* Yeniçeri ocağı zabitlerinden bir kısmına verilen ad. *(Silâhşorlar padişahların maiyetinde bulunan silâhlı muhafızlardır. İkinci Meşrutiyetten sonra kaldırıldı).* [*ing.* Armed guard of a palace].

silâhşorluk,-ğu, i. Silâh erliği, savaşçılık.
~ **romanı**, *ed.* ◘ **Roman.**

silahtar veya **silâhdar**, s. ve i. *Osm.* < *Ar. silâh* + *Fars. dâr*, tutan > *silâhdâr. teşk. tar.* Osmanlı devletinde padisah, vezir gibi devlet büyüklerinin silâhlarını koruyan *(kimse).*
~ **ağa**, *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında padişahı korumakla görevlendirilenlerin başında bulunan kimse. *(Silahdarı şehriyâri de denirdi).*
~ **bölüğü**, *teşk. tar.* Yeniçerilerde altı bölükten kurulan süvari birliklerinin ikinci bölüğü. *(İlk kurulan süvari bölüğü bu bölüktü. Görevi sefer zamanında ordunun gideceği yolu güvenlik altına almaktı).*
~ **hazinesi**, *teşk. tar.* Topkapı sarayında, Hırkai Şerif dairesine bitişik Arzhane dairesinin içindeki değerli silâhların ve eşyaların saklandığı yer.

silan, i. *Fr. silane. kim.* Hidrokarbonlara benzeyen hidrojenli silisyum bileşiklerinin genel adı. [*ing.* Silane].

silaren, i. *Fr. scillarène. ecz. Scilla* adlı bitkide bulunan glükozit; kalb kuvvetlendirici ve sıdık söktürücüdür. [*ing.* Scillarene].

sildirmek (-i, -e). Silmek işini yaptırmak.

silecek,-ğı, i. § ❶ Yıkandıktan sonra kurulanmakta kullanılan büyük havlu, hamam havlusu. [*ing.* Large bath towel; *Fr.* Grand linge pour essuyer le corps; sortie de bain]; § ❷ *otom.* Taşıtlarda ön cama düsen yağmur damlalarını silmeğe yarayan otomobil cihazı, silici. [*ing.* Wind shield wiper].

sileks, i. *Lat. ve Fr. silex. ark.* İlk defa paleolitik devirde kullanılan dayanıklı ve işlemesi kolay taş. ◘ **Çakmaktaşı.**

sileksit, i. *Fr. siléxite. jeol.* Yapısı farklı bir kaya içinde olusmus, koyu renkli, çoğunlukla siyah, saydam olmayan, silisli yumru. *(Sileksit, alt tebeşir devri kumlarında ve Karbon çağında oluşmuş kireç taşlarında bulunur).* [*ing.* Silexite].

sileme, i. *Lat. bot.* Karanfilgiller *(Caryophyllaceae)* familyasından, bazı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen bir veya çok yıllık otsu bitki. [*Lat.* ve *Ing.* Silene; *Fr.* Silène].

silendrom, i. *Fr. cylindrome. patol.* Bazoselüler epitelyoma'nın özel şekli olan deri uru. [*Ing.* Cylindrome].

Silezya, öz. i. *coğr. Polca = slask, Alm.* Schlesien. Polonya'da bölge; Bohemya kütlesinin doğu kenarında uzanır ve Odra'nın yukarı çığırı tarafından akaçlanır. Bölgede iki kesim ayırt edilir: *Yukarı Silezya* ve *Aşağı Silezya.* [*ing.* Silesia; *Fr.* Silésie].

Silezyalı, s. ve i. < *Silezya.* Silezya'da oturan veya oralı olan. [*ing.* Silesian; *Fr.* Silésien, -ienne].

silgi, i. < *silmek.* § ❶ Silmek işine yarayan sey; § ❷ Kurşunkalem, mürekkepli kalem, daktilo v.b. ile çizilmiş veya yazılmış şeyleri silmeğe yarayan kauçuklu madde. XVIII. yüzyıl ortalarında gemici *Macellan*'ın torunlarından *Magalhaens* tarafından bulunduğu sanılmaktadır. [*ing.* Eraser; *Fr.* Gomme]. ☆ *Eşanl.* **silecek**; § ❸ Tebeşir çizgilerini silmeğe yarayan sünger kere veya kumaş parçası: *Kara tahta silgisi.* [*ing.* Duster for cleaning a blackboard; *Fr.* Torchon]; § ❹ Ayakkabının temizlenmesi için yere serilmiş bez, keçe gibi şey. [*ing.* Mat; *Fr.* Paillasson]. ☆ *Eşanl.* **paspas**; § ❺ Ucuna bez, sünger, üstüpü gibi bir şey bağlanmış uzun sopa.

silgiç, i. ◘ **Silecek.**

silî[1], s. *esk. T. silig.* § ❶ Arı, temiz; § ❷ *mec.* İffetli.

silî[2] /sîlî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yüze vurulan şamar. [*Ing.* Slap on the face; box on the ear]; § ❷ *mec.* Belâ. felâket. [*Ing.* misfortune; *Fr.* Malheur].

silici, i. Döseme tahtalarını, silip temizleyen veya rendeyle düzeltip cilâlayan işçi. [*ing.* Professional cleaner or polisher].

silik, s. < *silmek.* § ❶ Üstündeki yazı veya cizgiler silinmis, bozulmus, asınmış olan: *Silik para.* [*Ing.* Rubbed out; worn; *Fr.* Effacé, frotté, aplati par l'usure]; § ❷ *matb.* Basılmış kâğıt üzerinde, mürekkep ayarının tam olmaması yüzünden harflerin veya resimlerin güc secildiği kısım için kullanılır; § ❸ *mec.* Gösterissiz, önemli, belirsiz, dikkati çekmeyen: *Silik bir sahsiyet. Silik bir kadın.* [*ing.* Indistinct, insignificant].

silikajel, i. *(Ticari adı).* Suyu soğutabiler *(ağırlığının yüzde 25 kadarını)* silis jeli [*ing.* ve *Fr.* Silicagel].

silikat, i. *Fr. silicate. kim.* Silisik asidin tuzu veya esteri. [*ing.* Silicate].
~ **kabuğu**, *jeol.* Taşyuvarın altından, 2.900 km. derinlikteki süreksizlik yüzevine uzanan yer katı. [*ing.* Mantle, silicate mantle; *Fr* Manteau de silicate].

silikatlama, i. § ❶ Bazı yumuşak maddelere özellikle oduna ve kireç taşına sertlik vermek, çürümesini ve donmasını önlemek için silikat katma işlemi. [*Ing.* Silicatization

Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin Kuruluşu

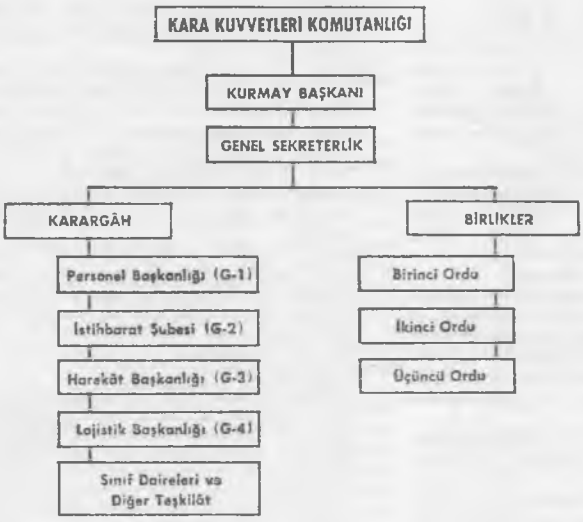

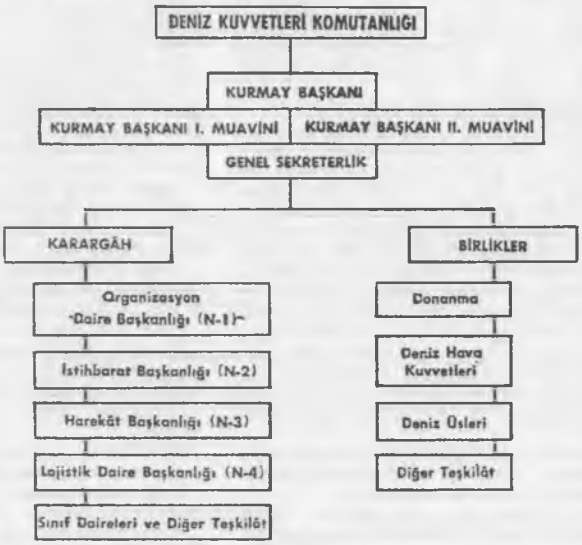

silicification; *Fr.* Silicatisation]; § ❷ Daha iyi korumak için, yumurtaları sodyum silikat çözeltisine daldırma işlemi. [*ing.* Silicatization, silicification; *Fr.* Silicatisation].

silikatlamak, f. Yumuşak bazı maddeleri *(tahta, kireçler, taşlar)* sertleştirmek üzere silikata batırmak. [*ing.* To silicate, to silicify; *Fr.* Silicatiser].

silikatlaşma, i. *kim.* Bir maden oksidin silisle birleşerek silikat haline dönüşmesi. [*ing.* Silicatization, silicificaiton; *Fr.* Silicatisation].

silikatlaşmış, s. Silisle birleşerek silikat haline dönüşmüs bir baz için kulanılır. [*ing.* Silicated; silicified; *Fr.* Silicatisé].

silikleşmek, nsz. f. Silik hale gelmek.

silik|lik,-ği, i. Silik olma hali. [*Ing.* Indistinctness, insignificance, flatness].

siliko-, Bir bilesikte silisyum bulunduğunu belirtmek için kullanılan önek. [*ing.* ve *Fr.* Silico-].

silikobenzoik, s. *Fr. silicobenzoique. kim.* Formülü C_6H_5-SiO_2H olan bir asid için kullanılır, 92° C'ta erir ve fenilsilisyum triklorürün hidroliziyle elde edilir. [*ing.* Silicobenzoic].

Eşanl. **fenilsilikoksilik**.

silikoetan, i. *Fr. silicoéthane. kim.* Formülü Si_2H_6 olan bilesik. [*ing.* Silicoethane].

Eşanl. **disilan**. ◘ **Silan**.

silikoformik, s. *Fr. silicoformique kim.* Formik asiddeki karbonun yerine silisyumun geçmesiyle türeyen bir asid için kullanılır. [*ing.* Silicoformic].

silikohidrosiyanik, s. *kim.* Formülu HSiN olan asid için kullanılır; hidrosiyanik asiddeki karbonun yerine silisyumun geçmesiyle türer. [*ing.* Silicohydrocyanic].

silikokalker, s. *Fr. silicocalcaire. jeol.* Silikatlar ile karbonat kapsayan bütün kayalar için kullanılır. [*ing.* Silicocalcareous].

silikokalsiyum, i. *Fr. silicocalcium. met.* Yaklasık olarak yüzde 30 kalsiyum, yüzde 60 silisyum ile az miktarda demir ve alüminyum kapsayan silisyum ve kalsiyum alaşımı. *(Formülü CaSi, olan bu alaşım, elektrik fırınında, kireç ve silisin az miktarda demir esliğinde karbon yardımıyle indirgenmesinden elde edilir. Dökme demire tane halinde katıldığı zaman, bileşimindeki kalsiyunı dökme demire oksid ve kükürt giderici olarak etki eder).* [*ing.* Silicocalcium].

silikokloroform, i. *Fr. silicochloroforme. kim.* Kloroformdaki karbonun yerine silisyumun geçmesiyle türeyen bileşik. [*Ing.* Silicochloroform].

silikokromat, i. *Fr. silicochromate. kim.* Bir silikat ile bir kromatın karmaşık bileşiği. [*ing.* Silicochromate].

silikol, i. *Fr. silicol. kim.* Isıtılınca hidrojen veren sodyum hidroksid ve demir II silisyum karışımı. [*ing.* Silicol].

silikomanganez, i. *Fr. silicomanganèse.* Manganez oranı *(yüzde 50-70)* ile silisyum oranı *(yüzde 20-30)* yüksek olan demir alaşımı; *(elektrotermi yöntemiyle elde edilir ve dökme demirin çeliğe dönüsümü sırasında saflaştırma katkısı olarak kullanılır).* [*ing.* Silicomanganese].

silikometan, i. *Fr. silicométhane. kim.* Metana benzeyen, SiH_4 formülündeki silisli hidrojen. [*ing.* Silicomethane].

Eşanl. **monosilan, silikan, silisimetan**.

silikomolibdat, i. *Fr. silicomolybdate. kim.* Molibdik anhidrit ile silisten türeyen karmasık tuz. [*ing.* Silicomolybdate].

silikon, i. *Fr. silicone. kim.* (a) Fonksiyonel karbonun yerine silisyumun geçtiği, R-SiO-R' genel formülündeki ketonların cins adı. *(Bunlar çok güç şartlarda elde edilebilen kararsız bileşiklerdir);* (b) Silisyumlu sentetik bileşiklerin genel adı; bunlar, silisyum atomları arasındaki oksijenle birbirine az çok bağlanmış, oldukça uzun zincirli bileşiklerdir. [*ing.* Silicone].

silikononan, i. *Fr. silicononane. kim.* Formülü $(C_4H_9)_4$ Si olan silisyum tetraetil'e verilen ad; yapı bakımından bir nonan'ı *(tetretilmetan)* andırır. *(153° C'ta kaynayan bir sıvıdır; silisyum tetrametil'e benzer bir şekilde, silisyum tetraklorürün çinko-etil ile veya sodyum eşliğinde etil klorürle işlenmesinden elde edilir. Klor, silikononil klorür $(C_4H_9)_3SiC_4H_8Cl$ vererek yer değiştirir; silikononil klorür 185° C'ta kaynar ve kolayca 190° C'ta kaynayan silikononilik alkol $(C_4H_9)_3SiC_4H_8OH$ haline dönüşür).* [*ing.* Silicononane].

Eşanl. **tetretilsilikan**.

silikooksalik, s. *Fr. silico-oxalique. kim.* Karbonun yerine silisyumun geçtiği oksalik asid için kullanılır. [*ing.* Silico-oxalic].

silikopropan, i. *Fr. silicopropane. kim.* Formülü Si_3H_8 olan bileşik. [*ing.* Silicopropane]. ◘ **Silan**.

Eşanl. **trisilan**.

silikosiyanojen, i. *Fr. silicocyanogène. kim.* Formülü $(SiN)_n$ olan katı bileşik *(molekül ağırlığı bilinmemektedir).* [*ing.* Silicocyanogen].

silikosiyanür, i. *Fr. silicocyanure. kim.* Silikohidrosiyanik asidin tuzu. [*ing.* Silicocyanide].

silikotermi, i. *Fr. silicothermie. met.* Bir maden bileşiğini silisyumla tepkimeye sokarak, ısıya dayanıklı maden ve alaşımların elde edilmesinde kullanılan metalurji yöntemi *(Ferro-manganez ve ferro-krom, manganez ve krom oksidlerini elektrik fırınında ferro-silisyumla indirgeyerek elde edilir).* [*ing.* Silicothermy].

silikotitanat, i. *Fr. silicotitanate. kim.* Bir titanat ile bir silikatın birleşmesinden meydana gelen karmasık tuz. [*ing.* Silicotitanate].

silikotungstat, i. *Fr. silicotungstate. kim.* Tungstik anhidrit ile silisten türeyen karmasık tuz. [*ing.* Silicotungstate].

silikoz, i. *Fr. silicose. patol.* Silis tozlarıyle temas halinde bulunan işçilerin tutulduğu hastalık. *(Bir akciğer hastalığıdır. Yavaş ilerler, yaygın ve ağır bir akciğer sklerozuna sebep olur, önce bir solunum, sonra da bir kalb yetersizliğine yol açar. Çok zaman tüberküloz komplikasyonu yapar /silikotüberküloz/).* [*Ing.* Silicosis].

silikula, i. *bot.* Boyun eninden en fazla 3 misli uzun olan bir silikva. *(İki karpelden yapılmıştır ve karpeller kenarları ile birleşmiştir. Bu iki dikiş arasında yalancı bir perde vardır. Bu sebepten meyva iki gözlüdür. Meyve bu iki dikiş boyunca aşağıdan yukarıya doğru açılır ve karpeller iki valv halinde düşer. Yalancı bölme meyva sapının tepesinde kalır. Marjinal olarak bağlı bulunan tohumlar da ekseriya bu bölme üzerinde düsmeden kalır). /Örnek: Turpgiller/.* [*ing.* Silicula; *Fr.* Silicule].

silil, i. *Fr. silyle. kim.* Metile benzeyen SiH formülünde tek değerli kök. [*ing.* Silyl].

sililik,-ği, i. § ❶ Temizlik; § ❷ *mec* Iffet.

silindir, i. *Fr. cylindre* < *Lat. cylindrus; Yun. kylindros.* § ❶ *mat.* Silindirik bir yüzeyle, bu yüzeyin anadoğrularını kesen paralel iki düzlemin sınırladığı bir katı cisim. [*Osm.* Üstüvane; *ing.* Cylinder; *Fr.* Cylindre]. *Eşanl.* **yuvak, silindir**; § ❷ *ark.* Silindir biçiminde yontulmus, oyma resimlerle süslenmis olan, damga veya muska diye kullanılan taş: *Babil silindirleri. Persepolis silindirleri.* [*ing.* Cylinder; *Fr.* Cylindre]; § ❸ *bayınd.* Bir şasiye monte edilmis, tekerlek vazifesi gören bir veya birkaç büyük madeni silindirden meydana gelen ve toprağı sıkıştırarak düzlemeye yarayan genellikle motorlu araç. [*ing.* Roller; *Fr.* Cylindre]; § ❹ *mek.* Bir buhar makinesinde, içinde pistonun gidip geldiği daire kesitli boru. [*ing.* Cylinder; *Fr.* Cylindre]; § ❺ *met.* Bir hadde tezgâhında su verilmis dökme demirden veya işlenmis çelikten yapılan en önemli parça. [*ing.* Cylinder; *Fr.* Cylindre]; § ❻ *otom.* İçinde pistonun gidip geldiği, bir ucu motor kapağıyle kapalı olan, motor parçası. [*ing.* Cylinder; *Fr.* Cylindre]; § ❼ *sil.* Bazı ateşli silâhlarda devingen mekanizmanın ana parçası. [*ing.* Cylinder; *Fr* Cylindre]; § ❽ *dok.* Bazı tekstil makinelerindeki madenî merdane: *Oluklu çekme silindiri, baskı silindiri.* [*ing.* Cylinder; *Fr.* Cylindre]; § ❾ Silindir biçiminde olan: *Silindir şapka.* [*ing.* Cylindric; *Fr* Cylindrique]; ⦿ ~ **in ana doğrusu**, *mat.* Silindirik yüzeyi meydana getiren hareketli doğruya verilen ad; ⦿ ~ **in dış prizması**, *mat.* Bir silindirin taban cemberleri, bir prizmanın taban kenarlarına içten teğet olursa bu prizmaya silindirin dış prizması denir. Burada silindir prizmanın iç silindiri olur; ⦿ ~ **in ekseni**, *mat.* Dairesel silindirde taban merkezlerini birleştiren doğru; ⦿ ~ **in dik kesiti**, *mat.* Bir silindirin veya silindirik yüzeyin ana doğrularından birine dik olan bir düzlemle kesilmesinden elde edilen kesit *(eğri);* ⦿ ~ **in iç prizması**, *mat.* Bir prizmanın köseleri, bir silindirin taban çemberleri üzerinde bulunursa, bu prizmaya silindirin dış prizması denir. Burada silindir, prizmanın dış silindiri olur; ⦿ ~ **in tabanları**, *mat.* Bir silindirin *(silindirik yüzeyin)* birbirine paralel düzlemlerle kesitlerinden her biri; ⦿ ~ **in teğet düzlemi**, *mat.* Bir silindirin yalnız bir ana doğrusu *(değme doğrusu)* ndan geçen düzlem; ⦿ ~ **in yan yüzleri**, *mat.* Silindirik yüzeyin paralel düzlemler arasında kalan kısmı; ⦿ ~ **in yüksekliği**, *mat.* Silindirde iki paralel düzlem *(aynı tabanlar)* arasındaki uzaklık; ⦿ ~ **li otomatik makineler**, *matb.* Küçük boylarda silindirik ve daha süratli olan otomatik kâğıt verilişli ve alıslı tipo baskı makineleri. Bazı silindirli otomatiklerde büyük baskı sürati, plâka arabasının daha çabuk geri gitmesi sayesinde temin edilmiş olup bu çabuk geri gelmeyi arabanın her iki sonunda konmus olan hava tamponları desteklemektedir. [*ing.* Automatic cylinder; *Fr.* Machine automatique à imprimer]; ⦿ **alçak basınçlı** ~, *mek.* Kompund bir lokomotifte, kazandan çıkan buharın yüksek basınç silindirlerinden geçtikten sonra ulaştığı silindir. [*ing.* Low pressure cylinder; *Fr.* Cylindre à basse pression]; ⦿ **baskı** ~ **i**, *ağ. iş.* ◘ **Baskı**; ⦿ **buharlı** ~, **(sıkıştırıcı** ~**)**, *bayınd.* Şoselere yayılmış tas malzemeyi sıkıştırmak ve ezmek için kulanılan, dökme demirden yapılmış büyük silindir. [*ing.* Steam roller; *Fr.* Cylindre à vapeur, cylindre de compression]; ⦿ **çukur baskı** ~ **i**, *matb.* ◘ **Çukur**; ⦿ **dairesel** ~, *mat.* Tabanı daire olan silindir; ⦿ **dik** ~, Ekseni tabanına dikey olan silindir. [*ing.* Right cylinder; *Fr.* Cylindre droit]; ⦿ **dönel** ~, *mat.* Bir doğrunun kendisine paralel bir eksen etrafında dönmesinden meydana gelen yüzeyle, bu eksene dik iki düzlemin sınırladığı katı cisim. [*ing.* Rotatory cylinder; *Fr.* Cylindre de révolution]; ⦿ **eğik** ~, *mat.* Ekseni tabanına göre eğik olan silindir. [*Osm.* Mâil üstüvane; *ing.* Oblique cylinder; *Fr.* Cylindre oblique]; ⦿ **eliptik** ~, *mat.* Tabanı elips olan silindir. [*ing.* Elyptic cylinder; *Fr.* Cylindre éliptique]; ⦿ **Faraday** ~ **i**, *elek.* ve *fiz.* ◘ **Faraday**; ⦿ **fren** ~ **i**, *otom.* ◘ **Fren**; ⦿ **gaz** ~ **i**, *sil.* 1924-1929 modeli Fransız hafif makineli tüfeğinde, pistonu koruyan, gazların genlesmesini geciktiren ve dışarıya atılmasını yöneten parça. [*ing.* Gas cylinder; *Fr.* Cylindre de gaz]; ⦿ **gönye** ~, ◘ **Gönye**; ⦿ **itme** ~ **si**, *ağ. iş.* ◘ **itme**; ⦿ **kaldırma** ~ **i**, *tekn.* ◘ **Kaldırma**; ⦿ **kesik** ~, *mat.* ◘ **Kesik**; ⦿ **kumaş** ~ **i**, *dok.* ◘ **Kumaş**; ⦿ **kurutma** ~ **leri**. *kâğıtç.* Hepsi birden kâğıt veya karton makinesinin kurutma takımını meydana getiren ve buharla ısıtılan silindirler; karton veya kâğıt bu silindirlerin üzerinden geçerken bütün suyunu bırakır. [*ing.* Drying cylinders; *Fr.* Cylindres sécheurs]; ⦿ **lif ayırma, germe, temizleme** ~ **i**, *kâğıtç.* Kâğıt yapımında kullanılan germe veya temizleme takımlarının temel parçası. [*Fr.* Cylindre défibreur, défileur, raffineur]; ⦿ **merkezî** ~, *bot.* Damarlı bitkilerin saplarında ve köklerinde endodermin altında bulunan merkezî kısım. *(Odun ve soymuk damarlar merkez silindirin içindedir. Bir evcikli bitkilerde sınırı tam belirli olmayıp iletim demetleri, merkezi silindirin parankimatik dokusu içinde dağınık halde serpistirilmiş olarak bulunurlar. Demetler çevrede daha sık ve küçük, merkeze doğru daha seyrek ve büyüktürler);* ⦿ **öğütücü** ~, *tekn.* ◘ **Öğütücü**; ⦿ **pike** ~, *dok.* ◘ **Pike²**;

◉ **sıtma ~ leri**, *dok.* Kumaş yıkama ve boyama makinelerinin çıkışında bulunan ve aralarından geçen kumaşın suyunu sıkarak ana tekneye boşaltan, mekanik veya hidrolik basınçla birbiri üzerine sıkıştırılmış ağır silindirler; ◉ **sidik ~ leri**, *tıp.* Sidik tüpleri içinde meydana gelen ve onların şekillerini alan silindir biçimindeki mikroskopik elemanlar. *(Nefrite tutulmuş hastaların idrar tortularında bulunur. Yapıları değişiktir; epitelyum tanecikli, sümüksü, camsı, fibrinli, yağlı v.b. olabilir. Böbrek lezyonlarının belirtileridir).* [*ing.* Urinary cylinders; *Fr.* Cylindres urinaires]; ◉ **tam ~**, *mat.* Kapalı silindirik bir yüzeyin, bütün ana doğrularını kesen, paralel iki düzlem arasında kalan parçası; ◉ **yangın ~ i**, *sıl.* İnce barutla birlikte yangın mermileri içine sokulan, güherçilili iplikle sarılmış yemleme fitili paketi. [*Ing.* Incendiary cylinder; *Fr.* Cylindre incendiaire]; ◉ **yol ~ i**, *bayınd.* Kaldırım taşı döşenmiş yollarda çalışabilen, çok geniş madenî bandaj ve jantlarla donatılmış, lokomotifi andıran bir çeşit silindir. [*Ing.* Road, roller, street roller; *Fr.* Rouleau compresseur].

~ **ayna**, *opt.* ◘ **Ayna**.

~ **bloku**, *otom.* ◘ **Blok**.

~ **eksen**, *dok.* ◘ **Silindireksen**.

~ **geçirme**, *bayınd.* Şoseleri kaplayan malzemeyi homojen hale getirmek için art arda birkaç defa silindirle ezerek sıkıştırma işlemi.

~ **gibi ezip geçmek**, *dey.* Kendisinden daha zayıf olanı madden ve manen yıkmak.

~ **gömleği**, *mek.* ◘ **Gömlek**.

~ **hacmi**, *otom.* Bir silindir içinde piston kursunun sınırladığı hacim.

~ **kalburu**, *tekn.* ◘ **Kalbur**.

~ **layner**, *den.* ◘ **Layner**.

~ **şapka**, *kıyf.* Sivillerin resmî törenlerde giydiği, gövdesi silindir biçiminde siyah ve yüksekçe şapka. [*Ing.* Top hat; *Fr.* Haut-de-forme].

~ **zımpara makinesi**, *ağ. iş.* Döner silindirlerine bez veya kâğıt tutturulmuş ağaç zımparalama makinesi.

silindiraj, i. *Fr. cylindrage.* Bir şeyin üzerinden silindir geçirme, yuvgulama. [*Ing.* Rolling; *Fr.* Cylindirage].

silindir eksen, *b. i. dokb.* Nöronun alt kutbundan çıkan silindir şeklindeki protoplazma uzantısı. [*Osm.* Mihver-i üstüvanî; *Ing.* Axone; *Fr.* Cylindraxe, cylindre-axe, axone].

☆ *Eşanl.* **akson**.

silindirik, *s. Fr. cylindrique.* § ❶ Silindirle ilgili. [*Ing.* Cylindrical]; § ❷ Silindir biçiminde: *Silindirik boru.* [*Ing.* Cylindrical; *Fr.* Cylindrique]. ☆ *Eşanl.* **silindirsel**; § ❸ *mat.* Bir doğrunun veya *anadoğru*'nun yer değiştirmesiyle meydana gelen bir yüzey için kullanılır; *(bu doğru yer değiştirirken, bir yandan sabit bir doğrultuya paralel kalmak, öte yandan, ya bu sabit doğrultuyu kesen bir düzlem içindeki sabit bir düzlem eğriyi veya doğrultman'ı kesmek, ya da verilen bir yüzeye teğet kalmak zorundadır).* [*Ing.* Cylindrical; *Fr.* Cylindrique].

~ **epitel**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Epitel**.

~ **projeksiyon**, *hava.* Arz dahilindeki bir noktadan dışarıda bulunan bir silindir üzerine iz düşümü. [*Ing.* Cylindrical projection].

silindirsel, s. ◘ **Silindirik**.

~ **epitelyum**, *anat.* Silindir biçiminde hücrelerden oluşan epitelyum. *(Solunum ve sindirim yollarını, salgı bez ve kanallarını kaplayan mukozaların çoğu silindirsel epitelyumdur).* [*Osm.* Beşere-i muhat-ı üstüvanî. [*Ing.* Cylindrical epithelium; *Fr.* Epithélium cylindrique].

~ **yüzey**, Doğrultman adı verilen düzlem bir eğriye dayanarak ve durağan bir doğruya kosut olarak yer değiştiren bir ana doğrunun çizdiği yüzey. [*Ing.* Cylindrical surface].

silindiriüri, i. *Fr. cylindrurie. tıp.* Sidikte böbrek menşeli silindirlerin varlığı. [*Ing.* Cylindruria].

silindrit, i. *Fr. cylindrite. min.* Doğal kurşun, kalay ve antimon sülfür. [*ing.* Cylindrite].

silinme, i. § ❶ Silinmek işi. [*ing.* Wipe; *Fr.* Effacement effacage]; § ❷ *fonet.* Bir fonemin telâffuz edilmemeye başlanması; ◉ **dölyatağı boynunun ~ si**, *kadın doğum.* Uzunluğunu kaybeden dölyatağı boynunun uğradığı değişiklik. *(İlk çocuğunu doğuran kadında dölyatağı boynunda genişlemeden önce silinme görülür).*

silinmek, nsz. f. § ❶ Silmek işine konu olmak. [*Ing.* To be wiped *(off)*]; § ❷ Kendini silmek. [*ing.* To be washed or rubbed *(off)*; *Fr.* S'essuyer, s'effacer]; § ❸ Birinin üstünlüğü karşısında kenarda kalmak.

silinti, i. < *silinmek.* Silinmiş bir şeyin yerinde kalan iz. [*ing.* Erasure; wipings, anything wiped off; *Fr.* Effacure; qui est effacé].

silis, i. *Fr. silice* < *Lat. silex,* çakmaktaşı. *kim.* Formülü SiO_2 olan oksijenli silisyum bileşiği; *(minerallerin pek çoğunda bulunur).* [*Ing.* Silica; *Fr.* Silice].

~ **giderme**, *sny.* Sanayi sularında oksid ve ya silikatlar halinde bulunan silisi giderme işlemi. *(Bu çok güç bir işlemdir; çünkü, suyu yolla elde edilmiş bileşikler arasında suda tamamen çözünmeyeni pek azdır).*

silisçil, s. *bot.* ◘ **Silisseven**.

silisil, ı. *Fr. silicyle. kim.* İki değerli SiO köküne verilen ad: *Silisil klorür Si* OCl_2. [*ing.* Silicyl].

silisleşme, i. Kayaların, tamamen veya kısmen silis grupundan mineraller haline *(opal kadıköytası, kuvars v.b.)* dönüşmesi. [*ing.* ve *Fr.* Silification].

silisli, s. İçinde silis bulunan, silis kapsayan. [*ing.* Siliceous; *Fr.* Siliceux,-euse].

~ **cam**, *camc.* ◘ **Cam**.

~ **çelik**, *met.* Yapısında yüzde 96,2 demir, yüzde 3,4 silisyum, yüzde 0,32 manganoz ve az miktarda da karbon, kükürt ve fosfor bulunan özel çelik. *(Bu alaşımın magnetik geçirgenliği yüksektir ve histerezis ile az enerji kaybeder. Bu bakımdan transformatör saçlarının ve hoparlör zarlarının yapımında kullanılır).* [*Ing.* Siliceous steel; *Fr.* Acier siliceux].

~ **saç**, *met.* ◘ **Saç**.

silis.seven, b. i. ve s. *bot.* Silisli topraklarda yetişen bitkilere denir *(kartallı eğreltiotu, kestane, funda gibi).* [*ing.* Silicicole; *Fr.* Silicicole, calcifuge].

silistre, silisre, i. *Yun. syrigma* veya *syrinks, ask. den.* Yelkenli gemiler zamanında, nöbetçi subayın kumandalarını direklere kadar duyurtmak, demir yerinde yatarken bir filikanın donatılması için nöbetçi takımı veya rutbeli personeli çağırmak için kullanılan düdük; hoparlörlerin yayılmasıyle bu usul bırakıldı. *(Silistre hâlâ rütbeli personelin gemiye giren veya gemiden çıkan yüksek rütbeli bir subayı selâmlamalarında kullanılır; bu selâmlama subayın rütbesine göre az veya çok gösterişlidir. Daha XVI. yüzyılda silistre kumanda makamını belirten bir işaretti; amiral boynuna bir silistre asardı).* [*Ing.* Boatwain's pipe, sifflet].

silisyum /silis:yum/, i. *Lat. silicium. kim.* Sembolü **Si**, A.n. 14, A.a. 28,06 ve yoğunluğu 2,34 olan karbon gibi dört değerli bir madensi olup sanayide geniş ölçüde kullanılır. *(Karbona benzeyen ametaldir. Birçok doğal bileşiğin /silis silikatlar/ yapısına girer bu yüzden tabiatta oksijenden sonra en bol bulunan elementtir. /Yer kabuğunun yüzde 28,1'i/).* [*ing.* Silicon, silicum; *Fr.* Silicium].

silisyumlama, i. *mat.* Silisyumla yapılan sementasyon usulü. [*ing.* Silicidization; *Fr.* Siliciuration].

silisyumlu, s. *kim.* Bileşiminde silisyum bulunan bileşikler veya alaşımlar için kullanılır: *Silisyumlu hidrojen* SiH_4. *Silisyumlu bronz.* [*ing.* Combined with silicon; *Fr.* Silicé,-ée].

silisyür, i. *Fr. siliciure. kim.* Silisyum ile başka bir elementten, genellikle bir madenden meydana gelen bileşik. *(Bazı madenler, özellikle kalsiyum, demir, manganez, krom sıcakta silisyumla kararlı bileşikler verir ve bunlara silisyür'ler denir; bu bileşikler arasında, kalsiyum karbüre benzeyen ve su etkisiyle ayrışarak hidrojen veren* $CaSi_2$ *FeSi,* Fe_3Si *v.b. sayılabilir. Ayrıca, silikometan* SiH_4 *ve silikoetan* Si_2H_6 *gibi birçok hidrojen silisyür veya silan vardır, bunlar hidrokarbonlara benzer).* [*Ing.* Silicide, siliciuret].

silk, ı. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Boncuk, inci v.b. nin dizildiği iplik. [*ing.* Thread or cord for stringing beads, etc.; *Fr.* Cordon]; ❷ Sıra, dizi. [*ing.* Line, series; *Fr.* Série, ligne]; § ❸ *mec.* Tertip, sıra. [*ing.* Ordar; *Fr.* Ordre]; § ❹ Tutulan yol, meslek. [*ing.* Career, profession; *Fr.* Filière, voie, route].

silkelemek (-i), f. § ❶ Üstündeki ufak tefek seyleri düsürmek için bir seyi üst üste silkmek: *Toz bezini silkelemek.* [*ing.* To shake off *(dust, etc.)*; *Fr.* Secouer]; § ❷ Kuvvetle sarılmak.

silkelenmek, ösz. f. § ❶ Silkelemek işine konu olmak: *Bütün halılar silkelendi.* [*ing.* To be shaken off; *Fr.* Être secoué]; § ❷ f. Üzerindeki toz v.b. şeyleri düsürmek için vücudunu sarsmak: *Üzerindeki karları temizlemek için silkelendi.*

silki, i. < *silkmek.* Uykuda sıçrama. [*ing.* Shaky, that moves with sudden unequal motion or with convulsive starts; *Fr.* Tremblement du corps pendant le sommeil].

silkinmek, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Kendi kendini silkmek, üzerindeki toz v.b. şeyleri düsürmeye çalışmak. [*ing.* To shake oneself; *Fr.* Se secouer]. ☆ *Eşanl.* **silkelenmek**; § ❷ Ani bir hareket yaparak vücudu sarsılmak, birdenbire basını veya bütün vücudunu oynatarak sarsılmak. [*Ing.* To move with convulsive starts]; § ❸ *mec.* Bir şeyi üstünden atmak, bir şeyden kurtulmak. [*Ing.* To shake oneself].

silkinti, i. < *silkinmek.* Ürkerek sıçrama; ürkme. [*ing.* Shake; a shaking or trembling; *Fr.* Sursautement, frayeur].

silkişmek, nsz. f. *h. d.* Kendi üzerindeki toz, toprak, su v.b. şeyleri atmak için gövdesini silkmek: *Kuşlar, atlar silkişir.* [*ing.* To take itself *(bird)*, to flutter; *Fr.* Se secouer mutuellement].

silkme, i. § ❶ Silkmek eylemi. [*Ing.* Shaking off; *Fr.* Action de secouer]; § ❷ *mutf.* Çesitli sebzelerle, aynı usulde pişirilen etli, sıcak yemek. *Silkmeler genellikle kıyma, kuşbası veya parça etle, hafif ateşte pişirilerek yapılır. Patlıcan silkmesi, kabak silkmesi gibi).* [*ing.* Dish of finely chopped eggplant or squash and meat]; § ❸ *san. esk.* Bir yazının veya resmin başka bir yere çıkarılması için yapılan işlem. [*Ing.* Design produced by shaking fine charcoal through pinholes]; § ❹ *sp.* Halterde bir kaldırış sekli. *(Silkme, halterin çömelmiş olarak yerden göğüs hizasına kadar yükseltilmesiyle başlar. İkinci hamle bacakların bükülmesiyle birlikte halterin baş üstünde yükseltilmesidir. Hareket ayakların aynı hizaya getirilmesiyle ve düzgün bir duruşla tamamlanır).*

~ **kalıbı**. ◘ **Kalıp**.

~ **kesesi**, *san. esk.* Silkme yapmak için kullanılan kömür tozunun konulduğu kesenin adı. [*Fr.* Sac à poncis].

~ **tozu**, *san. esk.* Silkme usulüyle resim ve yazı örneği çıkarmak için söğüt ağacından yapılan kömürün tozuna verilen ad. *(Silkme kesesine konan kömür tozu, delikli kâğıdın üzerine dökülürdü. Böylece kömür tozları deliklerden alt tarafa geçerek örneğin çıkmasını sağlardı.* [*Fr.* Poncette].

silkmek (-i), f. *esk. T.* Bir şeyi, üstündeki seyleri düsürmek için kuvvetle sallamak, sarsmak veya dövmek: *Ağacı silkmek, Örtüyü silkmek.* [*Ing. To* shake, to shake off, to pounce, make a copy of a drawing, etc. by perforating holes in it and shaking a colored powder through the holes; *Fr.* Se débarrasser de qn.); ◉ **omuz ~**, *dey.* ◘ **Omuz**; ◉ **yaka ~**, *dey.* ◘ **Yaka**.

silktirmek (-l, -e), f. Silkmek işini yaptırmak. [*Ing.* To make shake off; Fr. Faire secouer].

sill,i. *coğr.* Bir çeşit taş damarı. [*ing.* Sill].

sille, i. *Osm.* < *Fars. sîlî.* § ❶ Açık elin iç yüzüyle vurulan darbe, tokat. [*ing.* Slap; *Fr.* Soufflet, gifle]; § ❷ Yüze şiddetle çarpan rüzgâr, su v.b. darbesi; ⊙ **feleğin ~ sine uğramak**, *dey.* ◘ **Felek.**

~ **tokat**, *dey.* Döve döve, döverek: *Adamı sille tokat götürdüler.*

silme, i. § ❶ Silmek işi veya eylemi. [*ing* Wiping; washing and scrubbing; rubbing off or out; *Fr* Action d'essuyer, de frotter. de nettoyer]; § ❷ *(Yapıcılıkta)* Duvar veya tavan gibi yerlerde yapılan kabartma kenar; § ❸ *elektroakust.* Yeniden kullanabilmek için, bir magnetik şerit üzerindeki bütün kayıt izlerini yok etme; § ❹ *mim.* ve *mar.* Mimarlıkta, marangozlukta, çilingirlikte süslemenin bir kısmını meydana getiren çıkıntı. [*ing.* Moulding, moulure]; § ❺ *mobl.* Bir mobilyayı zenginleştirmek veya çeşitli elemanlarına dikkati çekmek için, mobilyanın boş yüzüne yapılan yuvarlak veya düz süs. *(Silme mobilya sanatında önemli bir rol oynamıştır. Üslûpların nitelenmesinde de yardımcı olabilir. Mobilya silmeleri, özellikle Rönesans devrinde çok zengindir ve büyük bir özenle yapılmıştır. XIX. yüzyılın sonuna kadar çok çeşitli tipten eşyalarda silmeye rastlanır);* § ❻ s. Ağzına kadar dolu, tepeleme olmayan, sıvama: *Silme bir şinik buğday. Silme ölçek kile.* [*ing.* Leveled to the rim, brimful; *Fr.* Plein à ras bords]; § ❼ *esk.* Temizlenmiş; düzeltilmiş. rendelenmiş. [*ing.* Wiped; washed, scrubbed; planed or molded with a special plane, shaven]; § ❽ z. Baştan aşağı, tamamiyle. [*ing.* Completely; *Fr.* Complètement]; ⊙ **basit ~**, *mim.* ve *mar.* Şerit silme, tam kaval, tepe bileziği ve yarım kaval biçiminde silme; ⊙ **bileşik ~**, *mim.* ve *mar.* Armudî silme, boyunsak silme, topuk silme v.b. biçiminde silme; ⊙ **bilezik ~**, *ins.* ◘ **Bilezik;** ⊙ **dam ~ si**, *inş.* ◘ **Dam;** ⊙ **düz ~**, *mim.* ve *mar.* Süse kaçmaksızın sade olarak yapılmış silme. [*Fr.* Listel]; ⊙ **ek ~**, *mim.* ve *mar.* Bir duvarın, bir kaplamanın yüzüne sonradan yapılan silme; ⊙ **etek ~ si**, *mim.* ◘ **Etek;** ⊙ **kabartma ~ si**, *mim.* ◘ **Kabartma;** ⊙ **kat ~ si**, ◘ **Kat;** ⊙ **oyuk ~**, *mim.* ve *mar.* Düz olarak oyulmuş süs; ⊙ **serit ~**, *mim.* Daha büyük bir silmeyle bitisik olan veya onu izleyen kare biçiminde silme. Yunan dor sütun başlıklarının canağı altına yerleştirilen düz silme; ⊙ **yuvarlak ~**, *mim.* ve *mar.* Tam kaval, yumurta, bezek v.b. biçiminde silme; ⊙ **yüzeysel ~**, *mim.* ve *mar.* Şerit silme, damlalık v.b. biçiminde silme.

~ **çekmek**, *tekn.* Bir ahşap parça veya bir saç üzerinde bir silme meydana getirmek. Bir mimarî eserin veya bir marangozluk işinin herhangi bir yerini silmelerle süslemek. [*ing.* To cut a moulding on *(something)*; *Fr* Moulurer].

~ **güverte**, *den.* Kasara, köşk ve kıç güvertesi gibi köprü üstü kısımları bulunmayan gemi.

~ **kalıbı**, *mim.* İnce bir madenî plaka üzerine oyulan ve taş üzerine silme çizmeye alçı silmelerin profillerini ayarlamaya yarayan profil.

~ **makinesi**, *tekn.* Profil, kaval çubuk v.b. türünden silmelerin yapımında kullanılan makine. [*ing.* Moulding machine].

~ **nalın**, ◘ **Nalın.**

~ **oluğu hattı**, *inş.* ◘ **Hat.**

~ **tahtası**, Tahıl ölçeğe, ağzına kadar doldurduktan sonra üzerindeki doruğu düzlemekte veya almakta kullanılan tabla. [*ing.* Board for leveling off a measure of grain].

~ **teşkilâtı**, *mim.* Her mimarî üslûpda kullanılan çeşitli silme sekillerinin tümü. [*ing. (Proportions an)* outline *(of cornice)*; *Fr.* Modénature].

silmece, < *silmek.* z. Ağzına kadar dolu, olacak şekilde: *Silmece doldurmak.*

silmeci, i. Silme yapan usta. [*ing.* Moulder; *Fr.* Moulurier].

silmek (-i), f. *esk. T.* § ❶ Bir şeyin ıslaklığını, üzerinde kuru ve yumuşak başka bir şey gezdirerek almak: *Ellerini silmek. Göz yaşını silmek.* [*ing.* To wipe; *Fr.* Essuyer, frotter]; § ❷ Islak bir şeyle, başka bir şeyin, tozunu, kirini almak: *Tahta silmek. Cam silmek.* [*Ing.* To wash and scrub, to rub off or out; *Fr.* Nettoyer, effacer]; § ❸ *(Bir çizgiyi veya yazıyı)* Kaldırmak, karalayarak iptal etmek: *Defterden adını silmişler.* [*Ing.* To erase; *Fr.* Effacer]; § ❹ *mec.* Üstünlük göstermek, ikinci plana almak: *Sahadan silmek. Sahneden silmek;* § ❺ Ortadan kaldırmak, yok etmek: *Hiç bir şey kendinden önce olmuşları büsbütün silemez.* ⊙ **silip süpürmek**, Tamamiyle ortadan kaldırmak, yok etmek. [*ing.* To sweep away and carry off entirely, to make a clean sweep of; *F.*, Prendre ou manger tout].

silmeli, s. Silmelerle süslü: *Silmeli kenarları olan bir dolap.*

~ **basamak**, *inş.* ve *min.* ◘ **Basamak.**

~ **sütun**, *mim.* Belli bir yüksekliğe kadar yivlerini dolduran çıkıntılı silmelerle süslü sütun.

sillimanit,-ti, i. *(Amerikalı B. Silliman'ın adından). min.* Formülü Al_2SiO_5 olan doğal alüminyum türevlerine verilen genel ad. [*Ing* Sillimanite].

silo, i. *Fr.* < *Yun. siros, Lat. sirus.* Tane, kök ve yumru gibi ürünleri saklamak için kullanılan, üstten doldurulup alttan boşaltılan silindir veya prizma şeklinde ambar. [*Ing* Silo); ⊙ **hendek ~**, *trm.* ◘ **Hendek.**

siloksan, i. *Fr. siloxane. kim.* Silanların oksijenli ornatma türevlerine verilen genel ad. [*Ing.* Siloxane].

silolama, i. Tarım ürünlerini *(tane, kök, yumru v.b.)* siloya koyup saklama.

silolamak (-i), f. Tarım ürünlerini siloya koyup saklamak.

silpin, i. *Sansk.* Bir sanat eseri meydana getiren kişiyi belirleyen kelime. *(Üstün değer de bir sanatçı sayılan silpin, silpa'nın kânun metinlerinde yer alan kurallara uyar).*

silsile, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Birbirine bağlı ve ya birbiriyle ilgili olan şeylerin yan yana sıralanmasıyle meydana gelen dizi: *Dağ silsilesi.* [*ing.* Chain, line, series; *Fr.* Chaîne. série]; § ❷ Bilinen en eski atalardan, ya sayan torunlara kadar aile sırası, secere: *Is terse oğlum olsun! Buraya silsileni sayma ya mı geldin?* [*ing.* Dynasty; pedigree; genealogy; *Fr.* Généalogie]; § ❸ *esk.* En yu karıdan en asağıya doğru sıralanma; [*ing* Chain of promotions through seniority; § ❹ *coğr. esk.* Sıradağ. [*ing.* Mountain range]. *Eşanl.* **silsilei cibal**; § ❺ *mat. esk.* Dizi, seri; ⊙ ~ **i meratip**, *ida. esk.* Devlet memurluklarının derecelerini belirtmek için kullanılan terim. *Eşanl.* **silsile**; ⊙ ~ **tüz zehep**, *tasav.* Onıki imama karşı duyulan sevgi. *(Şiî mezhebinde, başta halife olmak üzere son imam Mehdi'ye kadar onıki imam vardır. Bunlara saygı ve sevgi duymak, onlara karşı duyulan sevgiyi «altın dizisi» anlamında bu söz kullanılır).*

silsile.name, b. i. *Osm.* < *Ar. silsile* + *Fars. nâme. esk.* En eski atadan başlayarak yasa yan fertlerine kadar, aynı kökten gelen bir aile mensuplarının yazıldığı cetvel, soy cetveli. *(Silsilenamelere daha çok hükümdarların, ünlü kişilerin ailesindeki erkekler yazılırdı.* [*ing.* Genealogical tree, written pedigree; *Fr.* Arbre généalogique].

siluet, i. *Fr. silhouette.* Bir seyin, bir fon üzerinde kenar çizgileriyle tek renk olarak beliren gerçek görüntüsü: *Bir süre sonra Kayaş köyünün silueti göründü.* [*ing.* Silhouette].

Silung'lar, ç. öz. i. *etn.* Mergui takımadalarında *(Hint okyanusu)* halk. Tenasserim *(Birmanya)* kıyısında yaşayan ve pek kalabalık olmayan Silung'lar balıkçılıkla geçinir ve daha gelişmiş topluluklarla ilişki kurmaktan kaçınırlar. [*ing.* ve *Fr.* Silungs].

silür, i. *Fr., Lat. jeol.* «Devonik araziden önce meydana gelmiş arazi» anlamına gelen **silür sistemi** teriminde geçer. [*Osm.* Devri siluri; *Ing.* Silurian; *Fr.* Silurien].

Silür'ler, ç. öz. i. *Ing. Silures. esk. coğr.* İngiltere'de eski halk; Galler ülkesinin güneyinde, Sabirna'nın *(Severn)* kuzeyinde yaşayan Silür'ler Romalılara uzun süre direndiler. Başkentleri *isca (bugün Gaerleon)* idi. [*ing.* ve *Fr.* Silures].

silüryen, s. ve i. *Fr. silurien (Silür'lerin /eski halk/ adından). jeol.* Birinci zamanın Kambriyen ile Devonyen arasında kalan bölümüne denir. [*Ing.* Silurian].

silva, i. *isp.* Nazım sanatı. Çapraz kafiyeli, on ve yedi heceli mısralar bileşimi. [*Ing.* ve *Fr.* Sylva].

silvalin, i. *Fr. silvaline.* Odun liflerinden elde edilen ve bazı tip kaba dokumalarda kullanılan bir cins selüloz ipliği. [*Ing.* Silvaline].

silvan, i. *Fr. sylvanne. kim.* Formülü (C_4H_3O $-CH_3$ olan *a* – metilfüran *(64°C'ta kaynar, sarı çam odununun damıtma ürünlerinde bulunur).* [*Ing.* Sylvan].

Silvanectus'lar ç. öz. i. *esk. coğr.* Galya halkı. Başşehri *Augustomagus* veya *Silvanecte* idi. *(bugün Senlis).*

silvanit, i. *Fr. sylvanite. min.* Doğal altın ve *gümüş tellürür.* [*Ing.* Sylvanite].

silveroit, i. *Fr. silveroit* < *Ing. met.* Az miktarda kurşun, kalay, veya çinko kapsayan bakır ve nikel alaşımı; gümüş beyazlığındadır. [*Ing.* Silveroite].

silver star, *(«Gümüş yıldız» anlamında Ing. k.)* 1918'de ihdas edilen amerikan askerî nişanı. Ortada dikey durumda, etrafı iki beyaz, sonra aynı ende iki mavi seritle çevrili kırmızı bir şeritten meydana gelmis kurdeledir. Etrafını beyaz ve kırmızı bir ağ çevreler.

silvestren, i. *Fr. sylvestrène. kim.* Terpen sınıfından, $C_{10}H_{16}$ formülündeki tek çevrimli hidrokarbon (176°C'ta kaynar, isveç ve rus terebentin esansıyle sarı çam yapraklarının esansında bulunur). [*Ing.* Sylvestrene].

silvestrit, i. *(Jeolog Orozio Silvestri'nin /1835-1890/ adından). min.* ◘ **Siderazot**

silvikültür,-rü, i. *Fr. silviculture. bot.* Ormanı yetiştirme. [*Ing.* Silviculture].

silvin, i. *Fr. sylvine. min.* Formülü KCl olan doğal potasyum klorür; Stassfurt'taki tuz yataklarında ve Vezüv'de bulunur. *(Bir potasyum cevheridir).* [*ing.* Sylvine].

silvinit, i. *Fr. sylvinite.* Alsace'taki potasyum karbonat yataklarından çıkartılan tuz, *(eskiden gübre olarak kullanılırdı, bugün silvinit'ten potasyum klorür elde edilir).* [*Ing* Sylvinite].

silyarotomi, i. *Fr. ciliairotomie. oft.* İridektomi ile giderilemeyen bazı glokom hallerinde kirpiksi cisim ağının kesilip çıkarılmasını gerektiren ameliyat. [*ing.* Ciliarotomy].

silyon, i. *den.* ⊙ **grandi ~ u**, *den.* Bir geminin geri tarafındaki silyon feneri; ⊙ **pruva ~ u**, *den.* Bir geminin ön tarafındaki silyon feneri.

~ **feneri**, *den.* Seyir halindeki gemilerin, Denizde Çatışmayı Önleme tüzüğü kuralları gereğince direklerinde taşıdıkları beyaz ışıklı seyir feneri. *(Boyları 45,75 m'den uzun olan gemiler, iki direğinde birer silyon feneri taşımak zorundadır. Bu durumda ikinci silyon feneri, birinci silyon fenerinin en az 4,75 m daha yükseğine konulmalıdır).* [*ing.* Navigation light on mast].

~ **palangası**, *den.* ◘ **Palanga.**

~ **tutmak**, *esk. den.* Yelkenli gemilerde fırtınalı havalarda direklere silyon palangası vurarak onları geriye doğru çektirmek suretiyle sağlamlaştırmak.

sim[1] /sim/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Gümüş. [*ing.* Silver; *Fr.* Argent]; § ❷ Gümüş para [*ing.* Silver money; *Fr.* Monnaie d'argent]; § ❸ Gümüş taklidi maden. [*ing.* Imitation silver, electroplate]; § ❹ s. Gümüsten yapılmış. [*ing.* Silvery; *Fr.* D'argent]; § ❺ *mec.* Gümüş gibi parlak ve beyaz; § ❻ *dok.* Genellikle ipek veya renkli pamuk ipliği üzerine ince yassı madenî teller sarılarak yapılan ve kumasları işlemede kullanılan iplik.

~ **akçe**, *num.* Gümüş para yerine kullanılan bir terim.

~ **mecidiye**, *num.* Gümüş mecidiyeye verilen ad.

☆ *Eşanl.* **sim mecidî.**

~ **sakalar**, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde sarayda çalışan sucudardan bir kısmına verilen ad. *(Sim sakalar, suyu gümüş kaplar*

içinde taşırlardı. Görevleri Hırkai Saadet dairesinin önünü yıkamaktı. Koğuşları, Topkapı sarayında Babı Hümayunun sol tarafındaydı).

sim², i. *h. d.* İşaret, sembol. [*ing.* Sign, symbol; *Fr.* Signe, symbole].

sima¹ /sîmâ/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yüz, çehre, beniz. [*ing.* Face, features; *Fr.* Visage, physionomie]; § ❷ Kimse, insan, tip: *Ali'nin anneannesi Edremit'in meşhur simalarındandı.* [*ing.* Figure, personage; *Fr.* Figure].

sima², i. *(si/lisyum/ ve ma /magnezyum/'dan).* Yerkabuğunun, silis ve magnezyum oksid ile demir oksidlerden meydana geldiği kabul edilen, orta derinlikteki farazî tabakası *(Sima'nın ağır olduğu, yoğunluğunun 2,8 ile 3,6 arasında değiştiği sanılır; tahminen kendisinden daha hafif olan sial'in altında bulunması gerekir; ya sial'in hemen altındadır, ya da arada salsima gibi farazî bir tabaka vardır. Sima'nın varlığı hakkında tek ipucu ender kayaçlardır; birçok yazara göre sima peridoitler'e /yoğunluğu 3,3 ile 3,6/, birçoklarına göre de bazaltlar'a /yoğunluğu 2,8 ile 3,2/ yakındır. Izostazi olayına göre okyanusların dibinde simanın, yüzeye kıtalarda olduğundan daha yakın bulunması gerekir).*

sima³ /sîmâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çalgı dinleme; § ❷ Çalgılı tören.

simab /sîm-âb/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Civa. [*ing.* Quicksilver].

simaba, i. Simaruba'ya çok benzeyen bileşik yapraklı ağaç. *(Simaba cedron yılan sokmasına karşı ve ateş düşürücü olarak kullanılır. S. ferruginea da /kalunga/ mükemmel bir ateş düşürücüdür. Hepsi Tropikal ve Güney Afrika'da yetişen yirmi kadar türü vardır).* [*ing.* ve *Fr.* Simaba].

simafor, i. *Fr. sémaphore* < *Yun. sema,* işaret, + *phoros,* taşıyan, *den.* ◘ **Semafor.**

sima'hane, i. *tasav.* Tekkelerde dervişlerin zikretmeye ve dönerek ibadet etmelerine mahsus olan geniş sahın ve sofa.

simak /simâk/, i. *Osm.* < *Ar. astr. esk.* Başak burcundaki en parlak yıldızın adı. *(Başak burcu, sol elinde başak tutan bir kadın biçiminde gösterilir; elinin yanında simak bulunur. /Buna simak-ı azel de denir/. Simak'ın karşısında bulunan Gemi yıldızı kümesinden Büyükayı'nın Arcturus adlı yıldızına da Simak Ramih /Mızraklı Simak/ adı verilir. Her ikisine birden Simakan /gün gibi parlak/ veya Anharan /yağmur taşıyanlar/ adı verilir).*

simar /simâr/, ç. i. *Osm.* < *Ar. semer. esk.* Meyveler, yemişler; ⊛ ~ ı **bakliye,** *bot. esk. («baklagillerin meyveleri»)* bakla, fasulye v.b. sert kabuklu meyveler.

simaruba, i. İkiçeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Simaroubaceae* familyasından, bileşik almaşık yapraklı ağaç. Amerika'da dokuz türü bulunur. Antiller'de yetişen *Simarouba amara* yirmi metre boyunda bir ağaçtır; kabuğu düz, pütürsüz, grimsi ve çok acıdır; kuvvetlendirici ve ateş düşürücü nitelikler taşır; içinde kasin bulunur. *Simarouba amara, S. versicolor, S. officinalis, S. glauca* ve diğer türlerinden *marupa* adıyle bilinen kereste elde edilir. *(Bu keresteye bitterwood, beyaz akaju da denir).* [*Lat.* ve *Ing.* Simarouba; *Fr.* Simaruba, simarouba].

simat¹ /simât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sime. esk.* § ❶ İşaretler, damgalar. [*ing.* Marks, traces, brands marked by burning]; § ❷ İzler, alâmetler.

simat² /simât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yemek masası, sofra; § ❷ Sofradaki yiyeceklerin tümü; § ❸ Yemek, ziyafet.

simbal, i. *Fr. müz.* ◘ **Çimbal.**

Simba'lar ç. öz. i. *etn.* Gabonda Chaillu dağlarında yaşayan Zenci halk. [*ing.* ve *Fr.* Simbas].

simbiyoz, i. *Fr. Symbiose. biy.* ◘ **Ortakyaşarlık.**

sime, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Damga, işaret; § ❷ Alamet, iz; § ❸ Şeman.

simen, i. *Fr. cymène. kim.* Formülü $(CH_3)_2CH-C_6H_4-CH_3$ olan ve parametilizopropilbenzen'i meydana getiren benzen sınıfı hidrokarbon. *(Kimyon, baldıranotu, kekik ve Eucalyptus globulus esanslarında bulunur. Fosfor anhidridin timol, karvakrol, kâfur üstüne etkimesi veya pinen'in hidrojen kaybetmesiyle elde edilir. 0,865 yoğunluğunda, hoş kokulu bir sıvıdır; 175°C'ta kaynar. Timol ve karvakrol adlarındaki iki fenol bu maddeden türer).* [*ing.* Cymene].

☆ *Eşanl.* **parasimen.**

simetri, i. *Fr. symétrie* < *Yun. syn,* ile + *metron,* ölçü > *Lat. symetria.* Eksen olarak alınan bir doğrudan veya merkez olarak alınan bir noktadan karşılıklı noktaları eşit uzaklıkta iki benzer parçanın birbirine göre durumu. [*Osm.* Tenazur; *Ing.* Symmetry]; ☆ *Eşanl.* **bakışım;** ⊛ **dikgen** ~, *mat.* ◘ **Dikgen;** ⊛ **düzleme göre** ~, *mat.* ◘ **Düzlem;** ⊛ **eksene göre** ~, *mat.* ◘ **Eksen;** ⊛ **eksenel** ~, *mat.* ◘ **Eksenel.**

simetrik, i. *Fr. symétrique.* Simetrili. [*Osm.* Mütenazır; *Ing.* Symmetrical]; ⊛ **kenarortay simetriği,** *mat.* ◘ **Kenarortay.**

☆ *Eşanl.* **bakışımlı, bakışık.**

~ **elemanlar,** ◘ **Eleman.**

~ **fonksiyon,** *mat.* ◘ **Fonksiyon.**

~ **grup,** *mat.* ◘ **Grup.**

~ **matris,** *mat.* ◘ **Matris.**

simetrikleştirme, i. *mat.* ◘ **Bakışımlama.**

simetrili, s. ◘ **Bakışık, bakışımlı.**

simetrisiz, s. ◘ **Bakışımsız.**

simetrisizlik,-ği, i. ◘ **Bakışımsızlık.**

simfili, i. *Fr. symphilie* < *Yun. syn,* birlikte *ve philos,* dost. *zool.* Karınca ve diviklerde görülen ortak yaşama şekli. *(Konuk böcek yuvasında barındığı böcek/karınca veya divik/ tarafından tam bir ihtimamla bakılır, beslenir).* [*Ing.* Symphily, symphilism]. ◘ **Karınca böceği.**

simfiz, i. *Fr. symhyse* < *Yun. symphysis, anat.* İki kemiğin bir telsel kıkırdakla birleşmesi sonucunda meydana gelen oynamaz veya az oynar eklem tipi: *Çatı kemiği simfizi önde iki çatı kemiğini birleştirir.* [*ing.* Symphysis]. ☆ *Eşanl.* **amfiartroz;** ⊛ **çene** ~ **i,** *anat.* Altçene kemiğinin ortasında görülen dikey çıkıntı. *(Başlangıçta altçene kemiğini meydana getiren iki yan parçanın birleşme izidir).* [*Ing.* Mental symphysis; *Fr.* Symphyse mentonnière].

simfizeotomi, i. *Fr. symphyséotomie. kadındoğum.* Çatı kemiği simfizinin kesilmesi. *(1766'da ileri sürülen ve 1777'de Siagult tarafından gerçekleştirilen simfizeotomi'nin amacı, doğum yapmakta olan bir kadında leğen çaplarını büyültmektir. Şimdi nadiren uygulanmaktadır).* [*Ing.* Symphysiotomy].

simge*, i. *fels.* Danışıklı bir anlamı olan resim, harf, bitki, hayvan gibi işaret: *TC. harfleri, Türkiye Cumhuriyetinin simgesidir. Kimyada altın Au simgesiyle gösterilir.* [*Osm.* Remiz; *ing.* Symbol; *Fr.* Symbole].

☆ *Eşanl.* **sembol.**

simgeci*, i. Simgecilik yolunu tutan kimse. sanat veya görüş. [*ing.* Symbolist; *Fr.* Symboliste].

☆ *Eşanl.* **sembolist.**

simgecilik*,-ği, i. *mant.* § ❶ Simgeler kullanma yolu veya eğilimi: *Yargıçların ve avukatların cüppe giymesi bir simgeciliktir* [*Ing.* Symbolism; *Fr.* Symbolisme]; § ❷ İnsan aklının simgelerden başka bir şey bilmediğini ileri süren bir doktrin. [*Ing.* Symbolism; *Fr.* Symbolism].

☆ *Eşanl.* **sembolizm.**

simgelik,-ği, i. Simge dizgesi: *Kimya simgeliği.*

simgesel, s. ◘ **Sembolik.**

simhak /simhâk/, i. *Osm.* < *Ar. anat. esk.* Kemiklerin üzerini örten ince zar veya deri. [*Ing.* Periosteum, pericranial membrane].

simidin, i. *Fr. cymidine.* Formülü $(CH_3)_2CH-C_6H_3NH_2$ olan arilamin; *nitrosimen'in indirgenmesiyle elde edilir, diazolanınca timol verir).* [*Ing.* Cymidine].

simili, i. similigravür'ün kısaltması. *graf. san.* Bir tramdan elde edilen ve bir belgenin asıl baskısını yarı gölge şeklinde çoğaltmaya yarayan fotogravür klişesi.

~ **kazı,** ◘ **Kazı.**

similimum, i. *Fr.* < *Lat. similis,* benzer. *tıp.* Bir hastaya verildiği zaman o hastanın durumunu en iyi yansıtan ilâç. [*Ing.* Similimum].

similor, i. *Fr. kuymc.* ◘ **Tombak.**

similya, i. *arg.* ◘ **Zeker.**

simin /sîmîn/, s. *Osm.* < *Fars. sim,* gümüş. *esk.* § ❶ Gümüşten yapılmış. [*Ing.* Made of silver; *Fr.* D'argent, en argent] § ❷ Gümüş renginde, beyaz. [*Ing.* Silver-like white; *Fr.* Argenté].

siminit, i. *Fr. ciminite (Cimini dağlarının adı). min.* Kalsiyumlu alkali trakit çeşidi; *(potasyum hidroksid oranı sodyum hidroksidden daha fazladır).* [*Ing.* Ciminite].

simistor, *i. (simetrik ve tiristor'dan. elektr.* Yarı iletkenli bir elektronik devre kesici meydana getiren, dört bağlantılı ve beş katlı simetrik yapıda tiristor. [*Ing.* Simistor].

simit,-di, i. *Yun. semidalis,* irmik > *semidalitis* veya *Ar. semiz* beyaz un. § ❶ Halka biçiminde çörek. [*Ing.* Roll of bread in the shape of a ring; *Fr.* Petit en forme d'anneau, craquelin); § ❷ İnce bulgur; § ❸ *arg.* Sıfır. [*Ing.* Zero; *Fr.* Zéro]; § ❹ *den.* Bir halat veya zinciri ırgat, vinç veya bocurgatla çekmek için kullanılan iki ucu birbirine eklenmiş ip veya zincir halka. [*Ing.* Grummet *(of ropes); Fr.* Erseau, erse, estrope, anneau de corde]; ❷ *kıyf. esk.* Mevlevîlerin sikke üzerine sardıkları beze verdikleri ad. *(Pamuktan yapılan simit'in üzerine sarık sarılırdı);* § ❸ *müz. esk.* Kudüme altlık yapmak amacıyle içine ot doldurulan meşin torba; § ❹ *mutf.* Ilık su, un, tuz, süt, şeker ve maya karışımından yapılan yiyecek; § ❺ *sepetç.* Sağlamlaştırmak amacıyle bir sepetin, bir küfenin tabanına ve değişik yerlerine yapılan ikjli veya üçlü sorgun kuşağı; ⊛ **başlık** ~ **i,** ◘ **Başlık;** ⊛ **beşlik** ~ **gibi kurulmak (kasılmak),** *dey.* ◘ **Beşlik;** ⊛ **cankurtaran** ~ **i (yeleği),** *den.* ◘ **Cankurtaran;** ⊛ **direksiyon** ~ **i,** *otom.* ◘ **Direksiyon;** ⊛ **dor** ~ **i,** *den.* ◘ **Dor;** ⊛ **kandil** ~ **i,** *mutf.* ◘ **Kandil.**

~ **sapan,** *den.* Bir matafyon halkasının dışına takmak veya bir küreği çelik iskarmoza saptamak için yapılan ip halka.

☆ *Eşanl.* **çevirme sapan.**

~ **unu,** Simit yapmaya yarayan birinci çeşit ince un.

simitçi, i. § ❶ Simit yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of simits; *Fr.* Celui qui fait ou vend des petits]; § ❷ *ask. esk.* Osmanlı devletinde Sekbanlar fırınında çalışmak üzere işe yeni başlayan sanatkâr; *(Simitçiden olanlara «hamurkâr» denirdi. Burada çalışmalardan yetenekli görülenler ocakta yükselirlerdi. Saray fırınında da aynı adla çalışan sanatkârlar vardı).*

simitçilik,-ği, i. Simit yapma ve satma işi, simitçinin işi.

simkeş, i. *Osm.* < *Fars. sîm,* gümüş + *-kes,* çeken. *san. esk.* § ❶ Haddeden gümüş tel çeken sanatçı [*Ing.* Gold or silver wire-drawer, that attracts silver; *Fr.* Tréfileur d'argent]; § ❷ Sırma işleyen sanatçı.

simkeş.hane, i. *esk.* Gümüş ve altın teller çekilen imalâthane. [*Ing.* Shop that makes silver wire; *Fr.* Tréfilerie d'argent, atelier de tréfileur d'argent].

simlah, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kulağın içinde meydana gelen sarı ve koyu madde, kulak kiri.

simonomus, i. *zool.* Kabuklular *(Crustacea)* sınıfının On-ayaklılar *(Decapoda)* takımından bir Eklembacaklı cinsi. [*Lat. Cymonomus*].

simoskop, i. *Fr. cymoscope.* Elektromagnetik dalgaların dalga boyunu ölçen âlet; *(rezonans olayı, bir akkor lambanın verdiği ışıkla maddesel olarak belirir).* [*Ing.* Cymoscope].

simpatrik, s. *Fr. sympatrique. biy.* Yaşama alanları arasında karşılıklı olarak ortak bölgeler bulunduğu halde melezleşemeyen türlere denir. *(Türler simpatrik olduğu halde alttürler allopatriktir; yani böyle bir alanda bir alttür yalnız öteki alttürle melezleşir).* [*Ing.* Sympatric].

simpeksiyon, İ. *Fr. sympexion* < *Yun. syn,*

birlikte + *peksis* pıhtılaşma, *dokb.* Prostat bezinde ve spermada görülen çok küçük azotlu cisimcikler. [*ing.* Sympexion].

simpetal, s. *bot.* Korollayı oluşturan petalleri az veya çok bitişik olan *(çiçekler hk.).*
☆ *Eşanl.* **birleşikpetalli**.

simplast, i. *Fr. symplaste* < *Yun. syn,* birlikte + *plasma,* plazma. Birçok miksamibin veya birçok hücrenin *(hindiba süt hücreleri)* kaynaşarak birleşmesi sonucunda oluşan kütle. [*ing.* Symplast].

simpleks, i. *Fr.* simplexe. § ❶ *mat.* Bir cümlede parçaların tümü. [*Ing.* Simplex]; § ❷ *hava.* Iki istasyon arasında muhaberenin bir anda sadece bir yönde olduğu bir usul. [*Ing.* Simplex]; ◉ **çift kanallı ~**, *hava.* ◘ **Çift.**
~ yöntemi, *mat.* Çizgisel *(lineer) programların hesap yöntemi. (G.B. Dantzig tarafından 1947'de geliştirilen bir yöntem, mümkün bir programdan hareketle, iktisadî fonksiyonu yükselten bir başka mümkün programı hesaplama ilkesine dayanır. Bu yöntem, artık olayın bütün hallerini hesaplamaya imkân vermeyecek kadar çok sayıda değişkenle karşılaşıldığı zaman kullanılır).* [*ing.* Simplex method; *Fr.* Méthode du simplex].

simplesit, i. *Fr. symplésite. min.* Hidratlı doğal demir arsenyat. [*Ing.* Symplesite].

simplodial, s.
~ büyüme, *bot.* Köksaplı bitkilerde köksapın, gelecek yılki toprak üstü kısımlarını verecek yeni bir bölütü uç tarafında meydana getirmesi. [*ing.* Sympodic growth; *Fr.* Croissance sympodique].
~ dallanma, *bot.* ◘ **Dallanma**.

simpodyum, *bot.* i. Sınırlı olarak büyüyebilen gövde veya köksap. *(Bu çeşit gövde ve köksaplarda tepe tomurcuğu bir kere büyüdükten sonra artık gelişmez, bitki yan tomurcuklarıyle uzamasına devam eder).* [*ing.* Sympodium; *Fr.* Sympode].

simsar /simsär/, i. *Osm.* < *Ar.* Komisyoncu. [*ing.* Intermediary; middleman, broker; *Fr.* Courtier, coulissier]; ◉ **borsa ~** ı, *ikt.* ve *huk.* ◘ **Borsa**; ◉ **denizcilik ~** ı, *den.* ◘ **Denizcilik**.

simsariye, i. *Osm.* < *Ar. simsariyye. esk.* Simsarların alıcıdan veya satıcıdan aldığı para, komisyon. [*ing.* Brokerage, broker's commission; *Fr.* Prime due au courtier. commission, courtage].

simsarlık,-ğı, i. Alışverişlerde aracılık etme, komisyonculuk. [*ing.* Profession of a broker, brokerage; *Fr.* Courtage, profession de courtier].

simsim, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Susam.

simsiyah /sim:siyah/, s. *Osm.* < *Fars.* Pek siyah, her yanı siyah, kapkara. [*ing.* Jet black; *Fr.* Tout à fait noir].

sim.ten, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Gümüş tenli.

sim.urg, b.i. *Osm.* < *Fars.si, otuz* + *mürg,* kuş Eski Iran mitolojisinde, Kaf dağında bulunduğu söylenilen ve otuz kuş büyüklüğünde olduğu düşünülen hayali bir yaratık; anka. *(Name of a mythical bird inhabiting the mountain of Elburz); Fr.* Oiseau fabuleux de la mhythologie persane].

simülatör,-rü, i. *Fr. simulateur.* § ❶ *astr.* ◘ **Benzetici**; § ❷ *bilgi-işlem.* Bir makinenin, bir sistemin veya bir olayın ne şekilde çalışıp, ne şekilde gelişeceğini önceden göstermek için bir ordinatör aracılığıyle düzenlenen program. *(Simülatörlerin doğuşu, maketlere veya art arda yaklaştırmalara başvuran yöntemlerden daha hızlı sonuç veren ve daha ucuz olan simülasyon yöntemlerinin mühendisler, araştırmacılar veya iktisatçılar tarafından gittikçe daha çok kullanılmasının sonucudur);* § ❸ *tekn.* Incelenmesi istenen bir cihazın veya gelişmeleri izlenecek bir cismin davranışlarını yapabilen cihaz.

simya /simyâ/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Harflerin, sayıların bir takım gizli güçler taşıdığına inanan, varlığın özünü kavramak için onları bilmenin gereğini savunan görüş ve topraktan altın ve gümüş yapmayı amaç edinen bir büyü *(sihir)* türü. [*ing.* Alchemy; *Fr.* Alchimie]; § ❷ *kim.* Eski kimya bilimi. Kıymeti az madenlerden altın yapma bilimi. [*ing.* Alchemy; *Fr.* Alchimie].
~ devri, 300-1550 arasındaki kimya öncesi devri. [*ing.* Alchemistic period].
~ sembolleri, *kim.* Simya işaretleri. Simyagerler tarafından kullanılmış olan harfler veya özel işaretler. [*ing.* Alchemistic symbols].

simyager, i. *esk.* Simyacı.

simyacı, i. Simya ile uğrasan kimse, simyager.

sin[1], i. *esk. T. sın.* Ölü gömülen çukur, mezar. [*Osm.* Kabir; *ing.* Tomb, grave].

sin[2],-nni, i. ç: **sinin**. *Osm.* < *Ar. sinn.* Bir kimsenin doğumundan itibaren yaşadığı süre, yaş. [*ing.* span of life; age; *Fr.* Âge].

sin[1], i. *Osm.* < *Ar. sinn. esk.* Diş. [*ing.* Tooth; *Fr.* Dent].

sin[4], *Sinüs*'ün sembolü.

sin[3], i. *Osm.* < *Ar. sin.* § ❶ «S» harfinin Arap alfabesindeki adı; § ❷ Arap alfabesinin on ikinci, Fars ve Osmanlı alfabesinin on beşinci harfi; § ❸ Ebced hesabında altmış sayısının karşılığı; § ❹ «*Sual*» kelimesinin kısaltılmış şekli.

sin[6], i. *coğr.* ◘ **Geyiksuyu**.

sinad /sinâd/, i. *Osm.* < *Ar. ed. esk.* Revi'den önce gelen ünlülerin değişmesi sonucu ortaya çıkan yanlış kafiye. *(Mâr /yılan/ ile mûr /karınca/ kelimelerinde bu yanlış kafiye çeşidi görülür).*

sinagog, i. *Yun. synagoge.* Yahudi tapınağı, havra. [*ing.* Synagogue; *Fr.* Synagogue].

sinagrit, i. *Rum.* < *Yun. zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Izmaritgiller *(Sparidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 50-100 sm. Eti beğenilir. Akdeniz'de yaşar. *(Denizaltı avcılarınca pek aranır. Akdeniz'de yaygındır. Ağırlığı 40 kg.'ı bulur. Alnında çoğu zaman bir tümsek, üst çenesinde daima kuvvetli dişler bulunur.)* [*Lat. Dentex vulgaris; ing.* Dentex; *Fr.* Denté, denti].
☆ *LEVHA 15* — **BALIKLAR**.

sinalji, i. *Fr. synalgie. patol.* Belirli bir sendrom sırasında iki ağrının bir arada görülmesi. *(Karaciğer kuluncu sırasında sağ kolun, anjin döpuatrin sırasında sol kolun ağrıması, sinaljidir).* [*ing.* Synalgia].

sinameki /sînameki/, i. *Lat. sene* + *Ar. alsana. bot.* § ❶ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, bitki. Bütün sıcak bölgelerde yetişen dört yüzden fazla türü vardır; bunların hemen hepsi sarı çiçekli, pennat yapraklı, otsu veya ağaçsı bitkilerdir. Çiçekleri yaprakların dibinden çıkar, uzun salkım halindedir; çiçek bürümleri çabuk dökülür. Stamenlerin 7 si verimlidir ve anterler tepede birer delikle açılır. Meyvesi baklaya benzer, basık silindirimsi, odunsu ve sert kabukludur. Bazı sinameki türleri, meyvelerindeki müshil özelliğinden ötürü hekimliği, bazıları ise çiçeklerinin güzelliğinden ötürü bahçıvanlığı ilgilendirir. **Uzun badıçlı sinameki** *(Cassia fistula)* kocaman yapraklı güzel bir ağaçtır. Çiçekleri büyük ve sarkık bir salkım durumdadır. Meyve düzgün, silendrik, siyah renkli, 30-40 sm. boyunda, açılmayan, etli bir legumendir. Enine perdelerle, birçok gözlere ayrılmıştır; her gözde, pulpa içinde kırmızımsı tatlı bir tohum bulunur. Müshildir. Anayurdu Mısır ve Hindistan olan bu ağaç Antiller'de ve Güney Amerika'da da yetiştirilir. Badıçlarının etli kısmı hekimlikte kullanılır *(yarım litre suya veya yoğurt suyuna 10-20 gr.).* **Sivri yapraklı sinameki** *(Cassia acutifolia)* Yukarı Mısır, Nübya, Harium, Kordofan ve Habeşistan'da yetişir. **Dar yapraklı sinameki** veya **Arap sinamekisi** adlı türü *(C. angustifolia)* Asya ve Afrika'da özellikle Hindistan'da bulunur. Her iki bitkinin yaprakları *(Folia Sennae),* **sinameki yaprağı** adı altında kullanılır. Antrakinon türevleri taşıdığından dolayı müshildir. Meyveleri, *(Folliculi Sennae)* aynı şekilde tesir eder. **Oval yapraklı sinameki** *(C. obovata)* Yukarı Mısır, Sudan, Tropikal Afrika'da yerlidir. Meyvesi böbrek biçimindedir. Bundan Suriye veya Halep sinamekisi elde edilir. Diğer bir sinameki türünün *(C. alata)* tohumları Hindistan ve Antiller'de *tuzlubalgam* hastalığına karşı merhem yapımında kullanılır. *C. grandis* adlı türü Brezilya'da yetişir. Meyvaları 80 sm kadar uzun olabilir. Müshildir. [*Lat. Cassia; ing.* Senna; *Fr.* Séné]. ◘ *ŞEKİL: 95.* — **TIBBİ BİTKİLER**; § ❷ Aynı bitkinin meyvesi; § ❸ Aynı bitkiden elde edilen ve müshil olarak kullanılan madde. *(Yapraklarından, yassı meyvelerinden, yani badıçlarından elde edilen bir ilâçtır; müshil olarak kullanılılır. Müshil özeliği antrasenik heterozitlerden ileri gelir. Etkin maddesi muhtemelen aglükon'dur).* [*ing.* Senna; *Fr.* Séné]; ◉ **yalancı ~**, *bot.* ◘ **Yalancısinameki**.
~ gibi, *dey.* Sevimsiz, mızmız ve yavaş kimseler için kullanılır. [*ing.* Slow and unattractive].

sinan /sinan/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Süngü, mızrak v.b.'nin sivri ucu. [*ing.* Steel spearhead, weapon of defense; *Fr.* Pointe ou fer de la lance]; § ❷ Erkek adı.

sinanî /sinânî/, s. *esk.* § ❶ Mızrak ile ilgili. [*ing.* Pertaining to a spearhead, maker of steel spearheads]; § ❷ i. Süngü, mızrak v.b. yapan usta.

sinaposematizm, i. *Fr. synaposématisme. biy.* Aynı gruptan olan türler arasındaki genel renk ve şekil benzerliği. *(Bu çeşit mimetizmde türlerin hepsinde nişan şeklinde benzer renkler görülür).* [*ing.* Synaposematism].
☆ *Eşanl.* **Müller nimetizmi**.

sinapsis, i. *Yun. synapsis,* birleşme noktası. § ❶ *sit.* Komşu iki hücre protoplazması arasında hücre zarındaki kanalcıklar yoluyle meydana gelen küçük alışveriş. [*ing.* Synapsis; *Fr.* Synapse]; § ❷ *zool.* Hayvanlarda iki sinir hücresinin uzantıları arasındaki bitişme bölgesi. [*ing.* Synapsis; *Fr.* Synapse]; § ❸ *biy.* Meyoz bölünmesinin ilk evresinde, eş kromozomların bir veya birden fazla noktada birleşmeleri durumu. [*ing.* Synapsis; *Fr.* Synapse].

sinar, i. *den.* Kalafatçıların armozlara üstübü sıkıştırmakta kullandıkları bir çeşit demir siğil. [*ing.* Fishhook; *Fr.* Hameçon].

sinarit, i. ◘ **Sinagrit**.

sinarşi, i. *Fr. synarchie* < *önek, syn.* + *Yun. arkhein,* buyurmak. § ❶ Bir devletin çeşitli bölümlerini yöneten başkanların aynı zamanda ülkeyi de yönetmesi. [*ing.* Synarcyhy]; § ❷ Bir grup insanın uyguladığı otorite. [*ing.* Synarchy].

sincabımsılar, ç.i. *zool.* Bazı sınıflandırmalara göre omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Kemiriciler *(Rodentia)* takımının bir alt takımı, bazı sınıflandırmalara göre ise Kemiriciler takımının, Yalın-disliler *(Simplicidentata)* alt takımına giren bir bölümü. Oldukça geniş bir grup olup az çok ilkel yapılı olan **Sincapgiller** *(Sciuridae),* **Kunduzgiller** *(Castoridae),* **Düzensiz-kuyruklugiller** *(Anomaluridae),* **Yalın-dişliglller** *(Aplodontiidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *ing. Sciuromorpha; Fr.* Sciuromorphes].

sincabî /sincabî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kahve ile kursun renkleri arasında bir renk. [*Ing.* Dark gray; *Fr.* Gris de souris].
~ et sineği, *paraz.* ◘ **Kırçıl et sineği**.

sincan veya **sincanotu**, i. *bot.* Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, Doğu Anadolu bölgesinde yetişen, çokyıllık, ıtırlı bitki. Yaprakları imparipennat ve almaşık dizilişlidir. Çiçekleri yesilimtırak veya kan kırmızısı renktedir. [*Lat. Sanguisorba officinalis; Ing.* Sanguisorba, burnet; *Fr.* Pimprenelle].
☆ *Eşanl.* **Çayırdüğmesi**.

sincap,-bı /sincâp/, i. *Osm.* < *Fars. sencâb.* > *sincâb:* § ❶ *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının. Sincapgiller *(Sciuridae)* familyasından, ince uzun gövdeli, çok tüylü, uzun kuyruklu, yassı kesici dişli kemirgen memeli hayvan. *(Sincaplar, ağaçlar üzerinde yaşayan ve boyları fareninkiyle kedininki arasında değişen çevik hayvanlardır, meyve ve tanelerle beslenir. Ilık ve soğuk iklim bölgelerinde bulunan sincaplar kuru tane ve meyveleri toplayıp kışın yemek üzere depo eder. Özellikle ormanlarda yaşayan sincaplar filizleri ve genç ağaçların yalancı odun kısmını yediği için zararlıdır; ayrıca kuş yuva-*

larına saldırır ve kuş yumurtalarını yer. Sincabın tüyleri tek tonda veya alacalıdır; rengi mevsime, hayvanın yaş ve cinsine göre değişir. Sincabın yetmiş beşi aşkın türü bilinir. En büyük tür Hindistan'da yaşayan **Büyük sincap***'tır (Sciurus indicus); bunun tüyleri koyu kırmızı, turuncu, siyah ve esmer karışımıdır).* [*Lat. Sciurus; ing.* Squirrel; *Fr.* Ecureuil]. ◘ *ŞEKİL:* 379.- **MEMELİ HAYVANLAR** I; § ❷ s. Sincap derisinden yapılmış. [*ing.* Made of squirrel; *Fr.* En petit gris]; • **adi —**, *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Sincapgiller *(Sciuridae)* familyasından, Güney Avrupa ve Asya'da yaşayan bir sincap türü. *(Boyu burnunun ucundan kuyruğunun ucuna kadar 40 - 50 sm.'dir. Postunun rengi akaju kızılını andırır; renginin tonu Alpler'den Çin'e kadar esmerle siyah arasında değişir. Karın daima beyaz ve sarımtraktır. Kürkü çok beğenilir).* [*Lat. Sciurus vulgaris; ing.* Red squirrel; *Fr.* Ecureuil commun]; ◉ **Batı Atlantik gri — i**, *zool.* Sincapgiller *(Sciuridae)* familyasından bir memeli türü. [*Lat. Sciurus griseus*]; • **gri —**, Kuzey Avrupa'da ve Batı Sibirya'nın kuzeyinde yaşayan sincap cesidi; gümüsi renkteki kış postundan çok değerli bir kürk elde edilir. [*Lat. Sciurus vulgaris* varius], • **Karolin gri — ı**, *zool.* Sincapgiller *(Sciuridae)* familyasından bir sincap türü, Kuzey Amerika'nın doğusunda yaygındır. Uzunluğu 22-23 sm. olur. [*Lat. Sciurus carolinensis; ing.* Gray squirre]; ◉ **tarla — ı**, *zool.* ◘ **Tarlasincabı**; ◉ **uçar —**, *zool.* ◘ **Uçarsincap**; • **yanağı keseli —**, *zool.* ◘ **Yanağıkeselisincap**.

— **kafesi**, *elek.* ◘ **Kafes**.

— **kürk**, *kıyf. esk.* Osmanlılarda sincap derisinden yapılan kürk. [*ing.* Squirrel fur; *Fr.* Petit-gris].

— **maymunu**, *zool.* ◘ **Maymun**.

sincapgiller, ç.i. *zool.* Omurgalı-hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Yalındisliler *(Simplicidentata)* alt takımının, Sincabımsılar *(Sciuromorpha)* bölümüne giren bir familyası. Kuyrukları çok uzun ve kıllıdır. Daldan dala sıçramaya yarayan kuvvetli arka bacakları vardır. Kabuklu yemiş yerler. Dünyanın her yanına yayılmışlardır, [illegible] türü var. Bir. Adi sincap *(Sciu[illegible])*, tarla sincabı *(Citellus [illegible])*, yanağı-keseli sincap *(Eutamias [illegible])*, dağ sıçanı *(Marmota marmota)*, Bobak [illegible]*mota bobak)*, uçarsincap *([illegible] sciurus)*, cayır köpeği *(Cynomys [illegible])* türleri iyi bilinirler. Kışlık besinlerini depo ederler. [*Osm.* Sincabiye; *Lat.* ve *ing.* Sciuridae; *Fr.* Sciurides].

sincerf[illegible] *Fr. esk.* Sürücen nova, zincifre.

sindes[illegible](o)-, *Yun. syndesmos*, bağ'dan *(biyoloji)* [illegible] ve bazı kelimelerin bilesimine giren [illegible] *ing.* [illegible] *Fr.* Syndesm (o)-].

sindesmopeksi [illegible] *Fr. Syndesmopexie, cerr.* [illegible] amacını güden [illegible] *Bu terim özellikle omuz-çıkıntısı [illegible] kemiği çıkığının tedavisi için yapılan cerrahi müdahale için kullanılır).* [illegible] *Syndesmopexie*].

sindesmotomi, [illegible] *Fr. syndesmotomie, cerr.* Bir eklemdeki bir bağın veya bütün bağların kesilmesi. [*ing.* Syndesmotomy].

sindez, i. *Fr. syndese* < *Yun. syndesis*, bağlantı, *biy.* Meyoz bölünmenin ilk evresinde, sinapsis durumundaki es kromozomların düzgün bir sekilde eslesmesini belirtmek için *Hacker*'in kullandığı terim. [*ing.* Syndesis].

sindezmoloji, [illegible] *Fr. syndesmologie, anat.* Vücuttaki anatomik bağları inceleyen bilim [*ing.* Syndesmology].

Sindhi, oz. i. [illegible] Doğu Pakistan'ın güneyinde yaklaşık olarak 5 milyon kişi tarafından konuşulan *Vracada*'dan türemiş hint-ari dili. *Sindhi, birçok farsça, arapça, dravidçe, terim kapsar; arap, davranagari, gurunukhi veya banya harfleriyle yazılabilir. Başlıca lehçeleri, Visoli, Siraiki ve Kasshi).*

sındırılme, i. § ❶ Sındırılmek işi; § ❷ *fizyol.* Bir besinin vücutta soğurulacak duruma gelmesi.

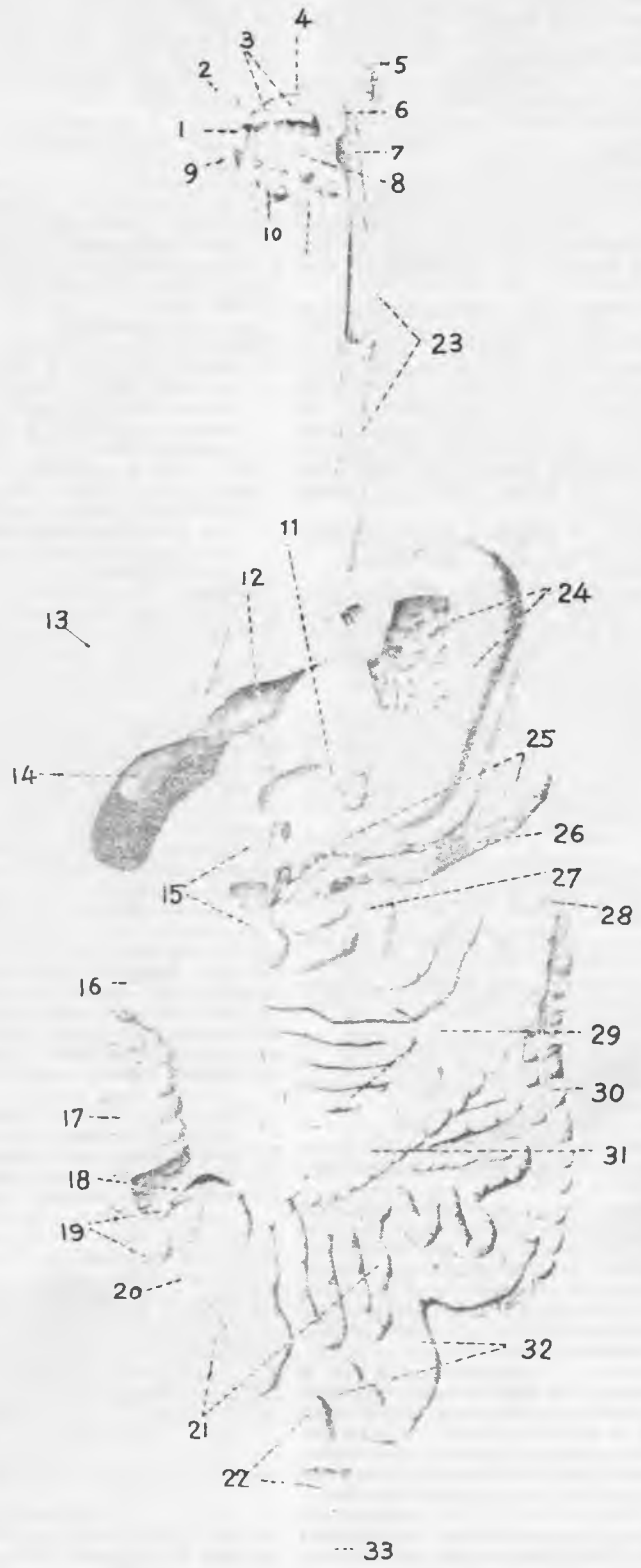

ŞEKİL: 484.— **SİNDİRİM SİSTEMİ**. **1**. Ağız boşluğu. **2**. Üst dudak. **3**. Dis kemerleri. **4**. Sert damak. **5**. Kulakaltı tükürük bezi. **6**. Yumusak damak. **7**. Yutak. **8**. Dil. **9**. Alt dudak. **10**. Çenealtı ve dilaltı tükürük bezleri. **11**. Pilor. **12**. Koledok kanalı. **13**. Karaciğer. **14**. Safra kesesi. **15**. Onikiparmak bağırsağı. **16**. Kolon sağ dirseği. **17**. Çıkan kolon. **18**. İleo-çekal kapak. **19**. Kör bağırsak. **20**. Apandis. **21**. İnce bağırsaklar *(ileum)*. **22**. Göden bağırsağı. **23**. Yemek borusu. **24**. Mide. **25**. Pankreas. **26**. Pankreas salgı kanalı *(Wirsung)*. **27**. İnce bağırsak başlangıcı. **28**. Kolon sol dirseği. **29**. İnce bağırsaklar *(jejunum)*. **30**. İnen kolon. **31**. Enine kolon. **32**. Sigmoid kolon. **33**. Anus.

~ organı, *fizyol.* Bir besinin silindirilme yeteneği; başka bir deyimle, bir besinin toplam ağırlığıyla sindirim yoluyle emilen kısmın ağırlığı arasındaki oran.

sindirilmek, nsz. f. Sindirmek işine konu olmak. [*ing.* To be digested, to be assimilated; *Fr.* être effrayé, être au point de ne pas oser se montrer].

sindirim*, i. ~ *sindirmek.* § ❶ *fizyol.* Sindirim kanalı içinde besinlerin geçirdiği mekanik ve kimyasal değişikliklerin tümü. [*Osm.* Hazım; *ing.* Digestion; *Fr.* Digéstion]; § ❷ Hayvanın *(veya böcek kapan bitkinin)* avını *(örnek: sinek)* yemeden önce, onu eritmek amacıyle salgıladığı sindirim özsularının meydana getirdiği kimyasal olay; § ❸ *jeol* Çevreleyen kayaların yeni iç kayaları tarafından özümlenmesi; ◉ **dış ~,** *biy.* Sindirim olayının ya tamamen vücudun dışında ve dışarı çıkarılan enzimlerle yapılması veya organizmanın vücudunun içindeki bir boşlukta *(sindirim kanalı, mide v.b.)* yine bu boşluğa gönderilen veya salınan enzimlerle yapılması hali. [*Osm.* Hazm-ı harici; *ing.* External digestion; *Fr.* Digestion externe]; ◉ **hücre dışı ~,** *biy.* ◘ **Hücre;** ◉ **hücre içi ~,** *biy.* ◘ **Hücre.**

~ aygıtı. ◘ **Sindirim sistemi.**

~ bezleri, *bot.* ◘ **Bot.**

~ hemoklazisi, ◘ **Hemoklazi.**

~ kanalı, *anat.* ve *zool.* ◘ **Kanal**

~ kesesi, *anat.* ◘ **Kese**[1].

~ lökopedezi, *fizyol.* ◘ **Lökopedez.**

~ özsuları, *anat.* Sindirim aygıtına bağlı bezlerin normal olarak sindirim kanalına akıttığı sıvılar.

~ sistemi, *zool.* Organizmada, besin maddelerinin sindirilip emilmelerini ve geri kalanları ise yaramayan maddelerin dışarı atılmasını sağlamak üzere bir araya gelmiş olan organlar topluluğu. [*Osm.* Cihaz-ı hazmî, hazım cihazı; *ing.* Digestive system; *Fr.* Appareil digestif]. ◘ *ŞEKİL 484.*— **SİNDİRİM SİSTEMİ;** *ŞEKİL 485.* **SİNDİRİM SİSTEMİ VE İÇ ORGANLAR.**

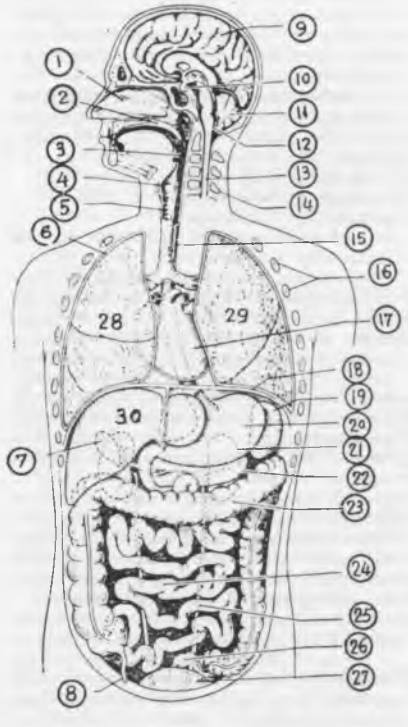

ŞEKİL. 485.— **SİNDİRİM SİSTEMİ VE İÇ ORGANLAR:** **(1)** Burun boşluğu. **(2)** Damak. **(3)** Yutak. **(4)** Gırtlak. **(5)** Soluk borusu. **(6)** Göğüs zarı *(plevra).* **(7)** Safra kesesi. **(8)** Apandis. **(9)** Beyin. **(10)** Hipofiz. **(11)** Beyincik. **(12)** Omurilik. **(13)** Sinir teli. **(14)** Omurlar. **(15)** Yemek borusu. **(16)** Eğeler *(kaburgalar).* **(17)** Kalb. **(18)** Diyafram. **(19)** Dalak. **(20)** Mide. **(21)** Böbrek. **(22)** Pankreas. **(23)** Kalın bağırsak. **(24)** İnce bağırsak. **(25)** Sidik-sağan *(üreter).* **(26)** Göden bağırsak *(rektum).* **(27)** Sidik torbası *(mesane).* **(28)** Sağ Akciğer. **(29)** Sol Akciğer. **(30)** Karaciğer.

sindirimsel*, s. *biy.* Sindirimle ilgili. [*ing.* Digestive; *Fr.* Digestif,-ive].

sindirmek (-i, -e), f. § ❶ Sınmesini sağlamak veya sınmesine meydan vermek; § ❷ (-i), *(Yenilen yemeği)* Sindirim aygıtında gereken değişikliklere uğratarak kana geçecek bir hale getirmek. [*Osm.* Hazmetmek; *ing.* To digest; *Fr.* Digérer]; ◉ **sindire sindire,** *dey.* Yavaş yavaş ve iyice sindirerek. [*ing.* Permeating; very thoroughly].

sindiyotaktik, s. *Fr. syndiotactique. kim.* Bazı halkaları almaşık uzay konumları gösteren zincir halindeki bir yüksek polimer için kullanılır. [*ing.* Syndiotactic].

sindora, i. *bot.* Erguvangiller familyasından, Asya ve Okyanusya'da yetişen ağaç. *(Sindora Cochinchinensis 30-35 m. yüksekigindedir; bundan yapı işlerinde ve ince marangozlukta kullanılan mükemmel bir odun elde edilir.* [*ing.* ve *Fr.* Sindora].

sine[1] /sine-/, i. *Osm. Fars.* § ❶ Göğüs. [*ing.* Bosom, breast; *Fr.* Sein]; § ❷ *mec.* Gönül, kalb; § ❸ İç, derinlik; § ❹ *dokm.* El dokuması halılarda kullanılan tek atmalı düğüm şekli; *tecm* de denir. *(Iran'dan alınan bu düğüm şekli, gördes düğümüne oranla daha gevşek ve daha zayıftır. Turkiye'de sadece Isparta halıları bu tip ilmekle dokunur);* ◉ **~ ye çekmek,** § ❶ *dey.* Kötü bir hareket söz veya olaya ister istemez katlanmak. [*ing.* To put up with, to resign oneself to; *Fr.* Supporter patiemment]; § ❷ *tasav. (tekkelerde) eğitim gören dervış hk.)* Olgunlasmak, pismek, sabırlı ve yumusak egilimli olmak için egitim görmek. *(Özellikle mevlevilerde, bektaşilerde sineye çekmenin, bir eğitimden geçme yolu olarak, önemli bir yeri vardır);* ◉ **~ ye elif çekmek,** *müz. esk.* Tanrı askıyle coşan kimselerin elbiselerini, gömlek veya entarinin yakalarını yırtmaları. *(Tekkelerde zikre dalınca kendinden geçerek yakasını yırtanlar olurdu. Divan edebiyatında bu deyim daha çok erkek sevgililerin coşarak kendilerinden geçişlerini, yakalarını yırtacak kadar coşkunluga kapıldıklarını anlatmak için kullanılırdı. Bazı âşıklar göğüslerine dögmelerle «ahım, şahım» yazdırırlardı. Buna sineye elif çekmek veya «ah yazmak» denirdi).* [*ing.* To rend one's heart *(with passion)*].

~ çiçeği, *bot.* ◘ **Horasani.**

~ kemanı, *müz. esk.* Göğüse dayanarak çalınan 4 veya daha çok telli, içinde ayrıca ahenk telleri de bulunan keman biçiminde ve kemandan biraz daha büyük çalgı.

sine[2] /sine/, i. *Osm. Ar. esk.* Uyuklama, uyumaya başlama.

-sine, *sin.* «*Sinema*» *(«sinematograf: cinematographe, sinematograph, kinematograph»)* kelimesinden kısaltma bir önek; ciné club, ciné-camera, cinéoeil, cinéphile, ciné-roman gibi yabancı bilesiklerle kullanılır [*ing.* Cine-,kine-; *Fr.* Ciné].

sine.bend, b.i. *Osm. Fars. sine + bend esk.* § ❶ Göğüsleri tutan ve arkaya bağlanan bir tür sütyen. [*ing.* Bodice, stomacher]; § ❷ Hayvan kosumunda göğse bağlanan enli kayış. [*ing.* Breastband of an animal].

sineflaş, i. *Fr. cineflash.* Filmin bir sekansının çekim boyunca kuvvetli bir ışık verebilen lamba.

sinegrafi, i. *Fr. cinégraphie.* Canlı resimlerden yararlanan sanat. [*ing.* Cinegraphy].

sinek,-gi, i. *esk. T. singek.* § ❶ Çiftkanatlılardan, altı ayaklı bir takım ucucu böceklerin genel adı. **Karasinek** *(Musca domestica).* **Sivrisinek** *(Culex pipiens),* **Atsineği** *(Hippobosca equina)* bu böceklerin baslıcalarıdır. Sineklerin en yaygını **kara sinek** *(Musca domestica)*tir. **Lâgım sineği** *(Fannia scalaris)* yumurtalarını pislik çukurlarına atar bunlardan çıkan küçük sinekler evlerin dolayında kaynaşır durur. Sinekler üç büyük kategoriye ayrılabilir: **1.** hayvanlara eziyet eden asıl sinekler; **2.** sokucu sinekler *(simulium, çeçe sinegi, baldırsokan);* bunların hepsinde hayvanların etine gömülebilen kuvvetli hortumlar bulunur; sokucu sinekler virüsler ve asalakları *(basiller, tripanozomlar, piroplâzmaları)* hayvanlara bulaştırarak tehlikeli hastalıklara sebep olur; **3.** yiyecek maddelerine dadanan sinekler *(kara sinek, mavi sinek, lâgım sinegi v.b.)* Bu sinekler yumurtalarını kadavra, et, süt ve balık gibi maddelerin üzerine bırakır bunların bozulmasına ve mikroplanmasına sebep olur. Sinekler çeşitli hastalıkların *(tifo, paratifo, çocuk ishali, dizanteri, verem v.b.)* mikroplarını da taşır; yiyecek maddelerinin satıldığı veya konduğu yerlerin temizliğine dikkat etmek, sinek kurtcukları bulunan bozuk yiyecek ve etleri toplayıp imha etmek, mezbahaların dezenfekte edilmesini denetlemek gereklidir. Bu yerlerin krezil, sodyumhipoklorit, demirsülfat eriyikleriyle yıkanması tavsiye edilir. [*Osm.* Zübab; *ing.* Fly; *Fr.* Mouche]. ◘ *LEVHA 30., 31. ve 33.* — **BÖCEKLER IV;** § ❷ Iskambil kâğıtlarının dört grupundan, benekleri siyah renkte yoncayı andıran, ispati; § ❸ Bu gruptan olan kâğıt: *Sinek onlusu* ◉ **~ ten yağ çıkarmak,** *dey.* Olmayacak seylerden yararlanmaya bakmak. [*ing.* To profit from small things]; ◉ **ahır sineği** *zool.* Evsineğigiller *(Muscidae)* familyası na giren iki kanatlı bir sinek turu. Genel likle kokusmakta ve cürumekte olan bitkisel maddelerde gelisir. Kurtcuğu «miyaz» denen hastalığa yol acabilir. [*Lat. Muscina stabulans; Fr.* Muscine]; ◉ **Akdeniz sineği,** *zool.* ◘ **Akdeniz;** ◉ **akrep ~ leri.** *zool.* ◘ **Akrepsinekleri** *(ek bölüm);* ◉ **altın ~,** *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, ikikanatlılar *(Diptera)* takımının Lessineğigiller *(Calliphoridae)* familyasından, bir eklembacaklı türü. Rengi kırmızı-yeşil janjanlıdır. Larvaları yaralar üzerinde görülür. Bazıları uyuyan insanların gözleri ve burun delikleri içerisine yumurtlar ve «miyazis» denilen hastalığa sebep olur. [*Lat. Lucilia caesar; ing.* Lucilia, greenbottle (fly); *Fr.* Lucilie]; ◘ *LEVHA: 34.* — **BÖCEKLER;** ◉ **at sineği,** *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, İkikanatlılar *(Diptera)* takımının, At sineğigiller *(Hippoboscidae)* familyasından bir eklembacaklı türü. Vücudu yassı olup kanatları büyük ve küttür. Uzunluğu 8 mm. At, sığır ve domuzların bacak ve kuyruk aralarında yaşar. [*Lat. Hippobosca equina; ing.* Horse fly; *Fr.* Mouche-araignée de cheval]; ◘ *LEVHA: 34.* — **BÖCEKLER;** ◉ **at larva sineği,** *zool.* ikikanatlılar *(Diptera)* takımının, Larvasineğigiller *(Oestridae)* familyasından bir böcek türü. Uzunluğu 12-14 mm. olur. Pas sarısı rengindedir. [*Lat. Fasterophilus equi; ing.* Horse bot-flies; *Fr.* Oestre du cheval]; ◉ **azgın ~,** *zool.* **Ikikanatlılar** *(Diptera)* takımının, *Asilidae* familyasından, 5,08 sm. uzunluğunda, olağanüstü hızlı uçan, ergin ve larvaları böceklerle beslenen bir sinek [*Lat. Asilus prairiensi; Fr.* Asile]. ◘ *LEVHA. 34.* — **BÖCEKLER;** ◉ **badem tomurcuk gal sineği,** *zool.* 2-2.5 mm.boyunda, badem tomurcuklarına dadanan *Cecidomvidae* familyasından bir zararlı böcek türü. [*Lat. Odinadiplosis amygdali];* ◉ **bahçe sineği,** *zool.* Iplikduyargalı çiftkanatlılar takımının, *Bibionidae* familyasından, Mart ayında ortaya çıkan, donuk kara renkli, ağır ucuslu, Avrupa ve Akdeniz ülkelerinde yaygın olan bir sinek. Bazen kış sonunda süreyle sebze bahcelerine saldırır. [*Lat. Bibio marci; ing.* March fly; *Fr.* Bibion, mouche de la Saint Jean, mouche de la Saint Marc]; *Esanl.* **mart sineği:** • **baldır sineği,** *zool.* ◘ **Karasinek;** • **beygir sineği,** *zool.* Çift.kanatlılar *(Diptera)* takımının, Sinekkapangiller *(Muscicapidae)* familyasından kan emmek için hayvan ve insanların derisini delen, kurtcukları gübre içinde gelisen, özellikle sarbon hastalığını bulastırabiler-

sokucu sinek. [*Lat. Stomoxys calcitrans; ing.* Stable fly; *Fr.* Mouche piquante]. ☆ *Eşanl.* **baldırsokan, ev sineği, kara sinek; ◉ birgün sineği,** *zool.* ◘ **Mayıs sineği; ◉ bok — leri,** *zool.* Yumurtalarını pislikler içine bırakan çeşitli familyalara ait *(örneğin Küçükboksineğigiller)* sinek türlerine verilen genel bir ad. [*ing.* Dung flies]; **◉ bostan sineği,** *zool.* Tipulagiiler *(Tipulidae)* familyasına giren bir sinek türü. 10-26 mm. uzunluğunda olup iri vücutlu ve uzun bacaklıdır. Yazın çayır ve tarlalarda yaşar. [*Lat. Tipula oleracea; ing.* Crane fly; *Fr.* Tipule]; ◘ *LEVHA: 34.* — **BÖCEKLER; ◉ boynuz sineği,** *zool.* Evsineğigiller *(Muscidae)* familyasına giren bir iki kanatlı böcek türü. Çoğu bir arada davarların boynuzlarına konarlar ve hayvanların boyun, göğüs ve kasıklarını sokarlar. [*Lat. Haematobia serrata; ing.* Horn fly]; **◉ buğday sineği,** *zool.* İkikanatlılar *(Diptera)* takımından, 0,254 sm. boyunda, ayaksız larvaları buğday daneleri içinde gelişen böcek. [*Lat. Sitodiplosis mosellana);* **◉ buğday sap sineği,** *zool.* İkikanatlılar *(Diptera)* takımından, 0,5 sm. boyunda, sapın alt kısımlarına musallat olan Buğdaygillerde ve cayırlarda zarar yapan böcek. [*Lat.* Meromyza americana]; **◉ burgu sineği,** *zool.* Leşsineğigiller *(Calliphoridae)* familyasından, bir sinek türü. [*Lat. Callitroga hominivorax; ing.* Screwwormfly, screwworm]; **◉ çeçe sineği,** *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, İkikanatlılar *(Diptera)* takımının, *Glossinidae* familyasından, bir eklembacaklı cinsi. Birçok türü insanı sokarak uyku hastalığını bulaştırır. Afrika'da yaşar. **Asıl çeçe sineği** *(Glossina morsitans),* insana uyku hastalığının özel bir çeşidini, hayvanlara ise «*nagana*» adıyle tanınan bir hastalığı bulaştırır. **Gine bölgesi çeçe sineği** *(Glossina palpalis)* ev sineğinden biraz iridir; hortumu başın önünde ileri doğru ve serttir. Orta ve Batı Afrika'da, özellikle Kongo'da, akarsuların gölgeli kıyılarında çok rastlanır. Saldırgan olan ve sırf kanla beslenen çeçe sinekleri, hayvan ve insanları kırar geçirir. Kanında uyku hastalığı mikrobu *(Tripanozoma)* bulunan bir hayvanı veya insanı soktuğu zaman, mikrop sineğin vücudunda gelişimini tamamlar ve birkaç gün içinde o da hastalık saçacak duruma gelir. [*Lat Glossina; ing.* Tse-tse fly; *Fr.* Tsé-tsé, glossine]; **◉ çiçeksineği,** Evsineğigiller *(Muscidae)* familyasına giren bir böcek cinsi. Larvası genellikle çürük maddelerle beslenir; sinek olunca, çiçekler ve yapraklar üzerinde yaşar. Pek çok türü vardır. [*Lat Anthomyia; Fr.* Anthomyie]; **◉ çizgili —,** *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, İkikanatlılar *(Diptera)* takımının *Culicidae* familyasından, bir eklembacaklı türü. İnce, uzun vücutlu ve dar kanatlıdır. İnsan ve hayvanları sokup kan emerken, onlara, başta sarıhumma olmak üzere, çeşitli hastalık etkenlerini de bulaştıran, enine ak çizgili, koyu esmer sivrisinek. [*Lat. Aedes aegypti, stegomyia fasciata; ing.* Yellow-fever mosquito; *Fr.* Aède, stégomyie]. ☆ *Eşanl.* **sarıhumma sivrisineği; ◉ elma sineği,** *zool.* Meyva sineğigiller *(Trypetidae)* familyasına giren bir böcek türü. Larvaları elmanın etli kısmında yüzeye doğru kıvrılan kahverengi galeriler açar. [*Lat. Rhagoletis pomonella; ing.* Apple maggot fly, blueberry maggot, railroad worm] **◉ et sineği,** *zool.* ◘ **Külrengi et sineği; ◉ ev sineği,** *zool.* ◘ **Kara sinek; ◉ fıstık sineği,** *zool.* Oritomidgiller *(Eurytomidae)* familyasına giren iki kanatlı bir böcek türü. [*Lat. Eurytoma pistaciae; ing.* Eurythoma; *Fr.* Eurytome]; **◉ gök et sineği,** *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının İkikanatlılar *(Diptera)* takımının *Calliphoridae* familyasından, bir eklembacaklı türü. Uzunluğu 7-13 mm. Karnı mavi renklidir. Yumurtalarını etlere bırakır. [*Lat. Calliphora vomitaria; ing.* Blue bottle blowfly; *Fr.* Mouche bleue de la viande]; **◉ havuç sineği,** *zool.* Passineğigiller *(Psilidae)* familyasına giren iki kanatlı bir böcek türü. Havuç ve benzeri bitkilerin köklerinde yaşayan larvaları çok zararlıdır. [*Lat. Psila rosae; ing.* Carrot rust fly, carrot fly; *Fr.* Psile]; **◉ ilek sineği,** *zool.* ◘ **ileksineği; ◉ ispanya sineği,** *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, örtükkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *(Meloidae)* familyasından, Erginleri yapraklı ağaçların yapraklarını yiyerek geçinen bir sinek. [*Lat. Lytta vesicatoria; Ing.* Spanish fly; *Fr.* Cantharide, mouche d'Espagne]; **◉ kara —,** *zool.* Evsineğigiller *(Muscidae)* familyasından, kısa duyargalı, iri gözlü, bir böcek. Uzunluğu 6-8 mm kadardır; ağzı küt uçlu hortuma benzer; hortumun ucu süngersi bir yastık şeklindedir, üzerinde ince kanalcıklar halinde birçok delik bulunur; daha önce tükürük salgılayarak sıvılaştırdığı besinleri bu deliklerie emerek beslenir. Göğüs kısmında bir çift kanat ve üç çift bacak bulunur; ayaklarında pütürlü yüzeylere tutunmak için çengeller, düz yerlere tutunmak için de çekmenler vardır. Kurtçuğu çok küçük solucan biçimindedir. Kara sinek insanların yaşadığı en soğuk iklimden en sıcak iklime kadar bütün meskûn yerlerde bulunur. Çünkü bunlar yaşayabilmek için gerekli şartları ancak insanların ve insanlarla birarada bulunan hayvanların yaşadıkları yerlerde *(ahır, çöplük, gübrelik v.b.)* bulur. Yarım kilo at gübresinde 1.200 sinek yetişeceği hesaplanmıştır. Dizanteri ev tifo etkenlerini taşır. [*Osm.* Zübab-ı ehlî; *Lat. Musca domestica; ing.* House fly; *Fr.* Mouche domestique]. ☆ *Eşanl.* **ev sineği, oda sineği, evcil sinek; ◉ § ❷ ◘ Beygir sineği; ◉ kasap —,** *zool.* ◘ **Kasapsinek; ◉ kavun sineği,** *paraz.* 5 mm boyunda olup, körpe kavun, karpuz ve acur kabukları altına yumurtlayarak, bunların kurtlanıp çürümesine yol açan sinek; mih. [*Lat. Myopardalis pardalina];* **◉ kiraz sineği,** *zool.* İkikanatlılar *(Diptera)* takımının Meyvasineğigiller *(Trypetidae)* familyasına giren bir türü. Küçük ve güzel bir sinektir. Larvalarını kiraz içine bırakır. [*Lat. Rhagoletis cerasi; ing.* Cherryfly; *Fr.* Mouche descerises]; **◉ koyun larva sineği,** *zool.* İkikanatlılar *(Diptera)* takımının, Larvasineğigiller *(Oestridae)* familyasından bir böcek türü. Larvalarını doğurur ve koyunların burun deliğine bırakır. [*Lat. Oestris ovis; ing.* Sheep nostril fly; sheep botfly, sheep gadfly; *Fr.* Oestre des moutons]. ☆ *Eşanl.* **koyun burun sineği; ◉ kuş üzümü gövde testere sineği,** *zool.* Zarkanatlılar *(Hymenoptera)* sınıfının Gövde-testeresineğigiller *(Cephidae)* familyasından bir böcek türü. Larvalarını kuş üzümlerinin gövdelerine bırakır. [*Lat. Janus compressus];* **◉ küçük ev sineği,** *zool.* İkikanatlılar *(Diptera)* takımının, *Anthomyiidae* familyasından, 3 mm. uzunluğunda, karasinek gibi yaygın bir sinek. Pencerelerde yaşar. Kurtçukları sindirim aygıtından başka sidik kesesinde de yaşayabilmektedir. [*Lat. Fannia canicularis; Ing.* Lesser housefly, little housefly; *Fr.* Petite mouche domestique]; ☆ *Eşanl.* **küçük oda sineği; ◉ külrengi et sineği,** *zool.* İkikanatlılar *(Diptera)* takımının, *Sarcophagidae* familyasından, genel görünüşü boz olan bir tür. Larvalarını hayvan ölüsü veya et üzerinde doğurur. [*Lat. Sarcophaga carnaria; Osm.* Sincabî etsineği; *ing.* Grey flesh fly; *Fr.* Mouche grise de la viande]; **◉ lağım sineği,** *zool. Anthomyiidae* familyasından, lâğımlarda, gübreliklerde çoğalan ve bağırsak kurtlanmalarına da yol açabilen küçük sinek. [*Lat. Fannia scalaris; ing.* Latrine fly; *Ing.* Mouche des ordures]; **◉ lahana sineği,** *zool.* ◘ **Lahanasineği; ◉ mart sineği,** *zool.* ◘ **Bahçe sineği; ◉ mayıs sineği,** *zool.* Mayıssineğigiller *(Ephemeridae)* familyasının örnek tipi. Kanatlar birbirinden çok farklıdır. Karın kısmının sonunda üç tane telsi uzantı bulunur. Özellikle kuzey yarımkürede yaşayanlar sarımtrak veya gri renktedir. *Ephemera vulgata*'nın boyu telsi uzantıları hariç 14-25 mm. arasındadır; kurtçukken derelerin dip çamurunda yaşar. Dere kenarlarında uçuşur, yumurtadan çıktıktan sonra 2-3 gün yaşar, yumurtlar ve hemen ölür. [*Lat.* Ephemera; *ing.* Mayfly; *Fr. Éphémère];* ☆ *Eşanl.* **birgün sineği, günlük sinek.** ◘ *LEVHA: 34* — **BÖCEKLER; ◉ Meksika meyva sineği,** *zool.* Meyva sineğigiller *(Trypetidae)* familyasından, 1,27 sm. boyunda, larvası meyvelerin içinde yaşayan böcek. [*Lat. Anastrepha ludens];* **◉ meyva sineği,** *zool.* Meyvasineğigiller *(Trypetidae)* familyasına giren bir böcek türü. Uzunluğu 5 mm. olur. Portakal, kayısı, incir meyvalarına arız olur. [*Lat. Ceratidis capitata; ing.* Mediterranean fruit fly]; **◉ mısır sineği,** *zool.* ◘ **Mısırsineği; ◉ mide sineği,** *paraz.* ve *zool.* ◘ **Midesineği; ◉ pancar sineği,** *zool.* ◘ **Pancar; ◉ peynir sineği,** *zool.* ◘ **Peynirsineği; ◉ portakal sineği,** *zool* ◘ **Meyvasineği; ◉ sarı sap sineği,** *zool.* Fritsineğigiller *(Chloropidae)* familyasına giren iki kanatlı bir böcek türü. Uzunluğu 2-3 mm. kadardır. Kurtçukken bitki saplarında yaşar. Buğday ve arpa sapında şişkinliğe sebep olur, başak tutmayı önler. [*Lat. Chlorops taeniopus; ing.* Gout fly; *Fr.* Chlorops à pieds annelés]; **◉ sığır larva sineği,** *zool.* İkikanatlılar *(Diptera)* takımının *Hypodermatidae* familyasından bir böcek türü. Uzunluğu 12-13 mm. olur. Yumurtalarını sığırların tüylerine bırakır. [*Lat. Hypoderma lineata; Ing.* Warble fly; *Fr.* Hypoderme, varron]; **◉ taraklı —,** *zool.* Tipulagiller *Tipulidae)* familyasına giren bir sokar sinek türü. Uzunluğu 15-18 mm. olur. Erkeğin anten leri taraklıdır. Gövdesi kalın, rengi siyah veya esmer, üzeri sarı beneklidir. Kurtçukları çürük ağaç toprağında, özellikle kestane toprağında gelişir. [*Lat. Ctenophora atrata; Fr.* Cténophore]; **◉ zeytin sineği,** *zool.* ◘ **Zeytinsineği; ◉ sun'i —,** *balıkç.* Sinek şeklinde yalancı yem; tüy, kıl, yün, ipek, iplik gibi çeşitli maddelerin bir olta iğnesine bağlanıp böceğe benzetilmesiyle elde edilir. [*ing.* Artificial fly; *Fr.* Mouche artificielle].

— **avlamak,** *dey.* İşi olmayıp vaktini boş geçirenler veya satış yapamayanlar hakkında saka yollu söylenir. [*ing.* To putter about, to idle; *Fr.* Flâner, paresser.

— **kanadı,** *inş.* ◘ Kanat.

— **kaydı,** ◘ **Sinekkaydı.**

— **kuşu,** ◘ **Sinekkuşu.**

— **pekmezciyi tanır,** *at.* İşini bilen kişi, yararlanacağı kimseyi bilir

— **uçuşması,** *tıp.* Gözün önünde, yani görüş alanında yer değiştiren parlak noktalar veya koyu lekeler belirmesi. *(Bu noktalar, camsı cismin içindeki ışık geçirmeyen bazı küçük elemanların gölgesinin ağtabaka üstüne düşmesinden ileri gelir. Sinek uçuşması fizyolojik bir olaydır; fakat bazen ağtabakaya kan hücumunu veya bir katarakt başlangıcını gösterir).* [*Lat. Muscae volitantes; ing.* Floating specks; *Fr.* Mouche volante].

— **ufak (küçüktür) ama mide bulandırır,** *at.* Önemsiz olsa bile uygunsuz bir işin, yapan için elverişsiz bir kanış yarattığını anlatır. Kirli şeylerle bir arada bulunan nesneyi ne kadar ufak olursa olsun, ve ne kadar zararsız görünürse görünsün içimiz almaz.

sinek.bitleri, ç.b i. *paraz.* Sıcak kanlı hayvanlarda bitler gibi asalak yaşayan, yassı başlı, geniş ve yassı karınlı, çoğu kanatsız çiftekanatlılar topluluğu. Yumurtası karnında açılarak kurtçuğu karnında gelişen kısaduyargalı böceklerdir. «*Atsineği*» çok bilinen, çok yaygın türüdür. *(Başlıca üç familyaya ayrılır: Streblidae, nycteribiidae ve atsineğigiller. Avrupa'da seyrek bulunan Streblidae familyasındakiler, sırf yarasalarda asalak yaşayan böceklerdir).* [*Osm.* Müvellidet-üş-şüfeyre; *Lat.* ve *ing. Pupipara; Fr,* Pupipares].

☆ *Eşanl.* **pupiparlar, pupa doğuranlar.**

Sinek[2] öz. i. *astr.* Güney gökküresinde, Bukalemun ve güneyhaçı takımyıldızları arasında, Erboğa'nın altında yer alan küçük takımyıldız. Çıplak gözle görülebilen 13 yıldızdan meydana gelir; en parlağı olan α yıldız 4. kadirdendir. [*Lat.* ve *Ing. Musca (= Mus); Fr.* Mouche].

sinekçil, s. Ev sivrisineği, karasinek gibi böcekleri yiyerek beslenen *(kuş).* [*Ing.* ve *Fr.* Muscicapa].

sinek kapan[1], b. i. § ❶ *zool.* Sinekkapangiller *(Muscicapidae)* familyasından, böcekleri özelliklе sinekleri yakalayan çeşitli ve küçük ötücü kuşlara verilen ad. Sinekkapan adı, eski dünya kuşlarından, çeşitli renkte, genellikle koyu, bazılarında parlak tüylü, zayıf bacaklı, dibinde birkaç sert kıl bulunan yassı gagalı küçük bir kuş grupuna verilir. Tropikal bölgelerde daha çok olur. Bunlar yüksekçe bir yere tüner, avlarını bekler, yakınından geçen sineğin peşine düşüp yakaladıktan sonra gene aynı yere gelip tüner. *(Eski bilginler çeşitli kuşlara, özellikle Amerika'da bulunan tirangillere sinekkapan adını verirler).* [*Lat.Muscicapa; ing.* Flycatcher; *Fr.* Gobe-mouches]; § ❷ *bot.* Çiçeklerini veya yapraklarını kapatarak böcekleri yakalayan bitkilere verilen ad. [*Fr.*Gobe-mouches]; § ❸ *böcekbil.* Az veya çok karınlı 200-500 sm^3 hacimli, şişe şeklinde dibi delik cam kap. *(Kabın içinde sinekleri kendine çekerek zehirleyen bir sıvı bulunur. Bu tuzak özellikle meyve sineği Ceratitis capitataya karşı çok etkilidir).* [*Fr.* Gobe-mouches]; ◉ **ay-yakalı ~,** *zool.* Sinekkapangiller *(Muscicapidae) familyasından bir* kuş türü. Uzunluğu 13,5 sm.'dir. Sırtı kara ya da kahverengi, karnı akdır. Orta, Güney Avrupa ve Ön Asya'da yaşar. [*Lat.* Muscicapa albicollis; *ing.* Collared flycatcher; *Fr.* Gobe-mouche à colier]; ◉ **cüce ~,** *zool.* Sinekkapangiller *(Muscicapidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 12 sm.; sırtı soluk kahverengi, karnı akımsıdır. Avrupa, Ön ve Orta Asya'da ovalarda yaşar. [*Lat. Muscicapa parva; Ing.* Red-breasted flycatcher; *Fr.* Gobe-mouches naïn]; ◉ **çizgili cüce ~,** *zool.* Sinekkapangiller *(Muscicapidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 15 sm. Sırtı kül-kahverengi, karnı aktır. Kuzey Afrika, Kuzey ve Ön Asya'da evlerin yakınında ve fundalıklarda yaşar. [*Lat. Muscicapa striata; ing.* Spotted flycatcher; *Fr.* Gobe-mouches gris]; ◉ **kara ~,** *zool.* Sinekkapangiller *(Muscicapidae)* familyasından, bir kuş türü. Uzunluğu 13,5 sm. Sırtı kara veya kahverengi, karnı akdır. Avrupa, Kuzey Batı Afrika, Ön ve Kuzey Asya'da yasar. [*Lat. Muscicapa hypoleuca;* [*Ing. Pied flycatcher; Fr.* Gobe-mouches noir].

sinek.kapan[2], b. i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledones)* sınıfının Sinekkapangiller *(Droseraceae) familyasından, anayurdu Amerika* olan bir bitki. [*Lat. Dionea muscipula; Fr.* Dionée muscipule].

sinek.kapangiller[1], ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Özötücüler *(Oscines)* üst familyasına giren bir familya. Boyları küçüktür. Kısa olan gagaları derince yarıktır ve dibinde kıllar vardır. Kuyrukları dört köşedir. Göçücüdürler. 2700 kadar türü vardır. **Ak-yakalı sinekkapan** *(Muscicapa albicollis),* **Kara sinekkapan** *(Muscicapa hypolenca),* **Cüce sinekkapan** *(Muscicapa parva),* **çizgili sinekkapan** *(Muscicapa striata)* en iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Muscicapidae; Fr.* Muscicapides].

sinek.kapangiller[2], ç.b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Sarraceniales* takımından, çoğunluğu bataklıklarda yetişen, bir veya çokyıllık otsu bitkileri kapsayan bir familya. Sinekkapangiller dört cinse *(sinekkapan, drosophyllum, aldrovanda, Drosera)* ve yüz kadar türe ayrılır; bunların hepsi sıcak ve ılıman bölgelerde bataklıklarda ve turbalıklarda yetişen çokyıllık otsu bitkilerdir. Damarları yay gibi kemerli olan yaprakları sapın dibinde rozet biçiminde yer alır. Yapraklarda böcekleri tutan salgı tüyleri vardır. Çiçekleri düzgün, beşer parçalıdır; beş tane olan erkek organlar dışarıya doğru sarkık durur. Meyve kapsül biçiminde, tohumlar etlidir. Sinekkapanların çoğu böcek yiyen bitkilerdir; bu özellik bulundukları yerde azotun az oluşuyle açıklanmaktadır.Türkiye'de yalnız bir cins ve iki türü yetişir. [*Lat* ve *Ing. Droseraceae; Fr.* Droséracées].

sinek.kaydı, b. s. *şak.* Özenle yapılan *(tıraş): Sinekkaydı tıraş oldu.* [*Ing.* A very smooth shave; *Fr.* Lisse comme un miroir].

sinek.kuşu, b. i. *zool.* Kolibrigiller *(Trochilidae)* familyasından, parlak kırmızı gerdanlı kolibri. [*Lat. Trochilus colubris; Fr.* Oiseau-mouche, trochilus].

sineklenmek, nsz. f. Sineği çoğalmak, sinekli bir hal almak.

sinekler, ç. i. *zool.* ◘ **ikikanatlılar.**

sineklik,-ği, i. § ❶ Sinekleri kovmak veya öldürmek için kullanılan ucu püsküllü sopa. [*Ing.* Fly-whisk; fly-swatter, fly-bat; *Fr.* Chasse-mouches, tuemouches]; § ❷ Karasineklerin girmesini önlemek için bazı dükkânların açık duran kapısına takılan şeritlerden meydana gelmiş iğreti perde; § ❸ Sineklerin yapışıp ölmesi için üzerine yapışkan bir madde sürülmüş kâğıt; § ❹ Sinekleri çok olan yer. [*Ing.* Place abounding with flies].

sinekoloji, i. *Fr. synécologie. biy.* Hayvan ve bitki topluluklarının ekolojisi. [*Ing.* Synecology].

sinekromi, i. *Fr. cinéchromie.* Filimlerin renklendirilmesiyle ilgili sinema kolu. [*Ing.* Cynechromy].

sinekserg, i. *Fr. synexerge. biy.* Aynı türden iki coğrafi ırkının *(ekserg)* karşılaştığı sınır bölgelerde oluşan karma ırk.

sinektik, i. *Fr. synectique* < *Yun. synektikos,* kendinde bulunan. Zihnî yaratmanın çeşitli evrelerini uyarıma yöntemi. [*Ing.* Synectic].

sinektri, i. *Fr. synechtrie* < *Yun. syn,* birlikte + *ekhthros,* düşman. *zool.* Karınca ve divik yuvalarında görülen asalak yaşama şekli; *(karınca ve divik yuvasında barınan asalak böcek istenmeyen bir varlıktır, çünkü fırsat buldu mu barındığı yuvanın zararına beslenir ve yeni doğan yavruları yer).* [*Ing.* Synechtry, synectry].

sinek.yutan, b. i. ◘ **Sinekçil.**

sinema /sine:ma/, i. *Fr. cinéma* < *Yun. kinema.* § ❶ **Bir ışık kaynağından çıkan ışınları, üzerinde resimler bulunan bir filim şeridinden geçirerek bunlarla bir ekran üzerinde devimli görüntüler meydana getirme işi ve böylece meydana gelen görüntü:** *Sinema artisti. Sinema salonu. Sinema makinesi.* [*ing.* Motion picture, cinema, picture show; *Fr.* Cinéma]; § ❷ Sinema filmi gösterilen salon. [*ing.* Movies; *Fr.* Ciné]; ◉ **açık hava ~sı,** *sin.* ◘ **Açık;** ◉ **arı ~,** *sin.* ◘ **Arı;** ◉ **bilimsel ~,** *sin.* ◘ **Bilimsel;** ◉ **canlandırma ~sı,** *sin.* Canlandırma filimleri meydana getiren sinema kolu. [*ing.* Animate cinema]; ◉ **denizaltı ~sı,** *sin.* ◘ **Denizaltı;** ◉ **deney ~sı,** *sin.* ◘ **Deney;** ◉ **doğaçlama ~,** *sin.* ◘ **Doğaç;** ◉ **düşünce ~sı,** *sin.* ◘ **Düşünce;** ◉ **eğitim ~sı,** *sin.* ◘ **Eğitim;** ◉ **endüstri ~sı,** *sin.* ◘ **Endüstri;** ◉ **gezici ~sı,** *sin.* ◘ **Gezici;** ◉ **gezici ~ takımı,** *sin.* ◘ **Gezici;** ◉ **ikinci oynatım ~sı,** *sin.* ◘ **İkinci;** ◉ **ilk oynatım ~sı,** *sin.* ◘ **İlk;** ◉ **iş ~sı,** *sin.* ◘ **İş;** ◉ **öncü ~sı,** *sin.* ◘ **Öncü;** ◉ **özenci ~sı,** *sin.* ◘ **Özenci.**

~ basını, *sin.* Sinema konusundaki süreli yayımların bütünü. [*Ing.* Film press; *Fr.* Presse cinématographique].

~ delisi, *sin.* Hiçbir sanat düşüncesi beklemeksizin sinemaya sadece yıldızlar açısından bağlı olan, sinemaya hastalık derecesinde düşkün olan kimse. [*Ing.* Fan, film fan; *Fr.* Fervent du cinéma].

~ dergisi, *sin.* Sinemayla ilgili konularda yayımda bulunan dergi. [*Ing.* Film magazine, film review; *Fr.* Revue cinématographique, revue du cinéma].

~ dışı, *sin.* Sinema sanatının gereklerine, özelliklerine, niteliklerine aykırı olan, sinemaya uymayan. [*Ing.* Uncinematic; *Fr.* Anticinématographique].

~ dili, *sin.* Sinemanın bir anlatım aracı olarak taşıdığı özelliklerin bütünü. [*Ing.* Film language; *Fr.* Langage cinématographique].

~ eğitimi, *sin.* Sinema diline yabancı olan kimselerle bu dilin özelliklerini öğretmek, sinemayı bir anlatım aracı ve sanat olarak belletmek amacını güden eğitim. [*ing.* Film appreciation; *Fr.* Education cinématographique].

~ endüstrisi, *sin.* Filim yapımı, dağıtımı ve oynatımını gerçekleştiren endüstri kolu. *ing.* Motion picture industry; *Fr.* Industrie cinématographique].

~ göz, *sin.* Sovyetler Birliğinde 1922 ortalarında beliren bir sinema akımı. *(Sinemaya tiyatrodan gelme stüdyo, dekor, oyuncu, sahne düzeni... gibi öğelere karşı bir tepki olarak ortaya çıkan bu akım, sinema merceğinin tıpkı insan gözü gibi, yaşayışı stüdyonun dışında, dekorsuz, meslekten oyunculara başvurmadan, senaryo kullanmadan olduğu gibi görüp saptamasını savunur).* [*ing.* Kinoeye; *Fr.* Cine-œil].

~ kültürü, *sin.* Sinemayla ilgili konularda yeterli bilgilerin tümü. [*ing.* Film culture; *Fr.* Culture cinématographique].

~ makinesi, *sin.* Bir ekran üzerine hareketli görüntüler düşürmeye yarayan cihaz: *Sinema makinesi, ışık izlenimlerinin ağtabaka üzerinde kalıcılığı ilkesine dayanır.* [*ing.* Movie camera; *Fr.* Appareil ciné, cinématographe]. ◘ *ŞEKİL: 488* — **SİNEMA (ÇEKME) MAKİNESİ.**

~ müzesi, *sin.* Sinema tarihiyle ilgili belgelerin bir araya toplanıp saklandığı yer. [*ing.* Film museum; *Fr.* Musée du cinéma].

~ öğretmeni, *sin.* Sinema eğitimiyle uğraşan kimse. [*ing.* Filmteacher; *Fr.* Professeur du cinéma).

~ perdesi, *sin.* Filim görüntülerinin yansıdığı bez veya plastik bir maddeden yapılmış düz yüzey. *(Normal uzaklığın altıda birine eşit olan perde ölçüsüdür. Perdenin yüksekliği bir metre olabileceği gibi bir metreden daha da az olabilir).* [*ing.* Movie screen].

~ romanı, *sin.* Kaynağı bir filim olan, herhangi bir filme dayanılarak yazılan roman. *(Sinemaya uyarlama olanağı göz önünde tutularak yazılan roman. Sinemadan çok romana yakın olan, roman öğelerine geniş yer veren filim çeşidi).* [*ing.* Film story, picture story; *Fr.* Ciné-roman].

~ röntgen, *sin.* Sinema alıcı ile rötgen aygıtının birleşmesinden meydana gelen durum.

~ salonu, *sin.* Sinemanın filim gösterimi izleyen seyircilere ayrılmış geniş yeri.

~ sanatçısı, *sin.* Sinema sanatının yapıtlarını meydana getiren kimse. [*Ing.* Filmmaker, movie-maker, artist; *Fr.* Cinéaste, artiste].

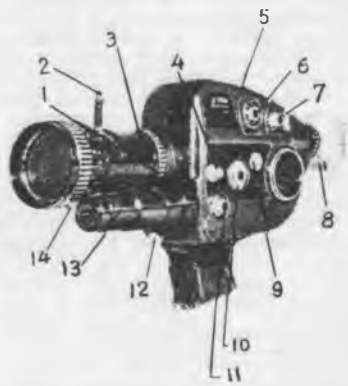

ŞEKİL: 485.— **SİNEMA** *(çekme)* **MAKİNESİ** [*Kamera*]. **1.** Diyaframlar. **2.** Odak. **3.** Değişken odaklı otomatik objektif *(zoomlu).* **4.** Escamotage du verre dépoli? **5.** Değişken obtüratör. **6.** Duyarlık. **7.** Vites *(Hız düğmesi).* **8.** Vizör. **9.** Metre sayıcı. **10.** Görüntü sayıcı. **11.** Genel komütatör. **12.** Boşa alma manivelâsı. **13.** Pozometre. **14.** Mesafe ayarları.

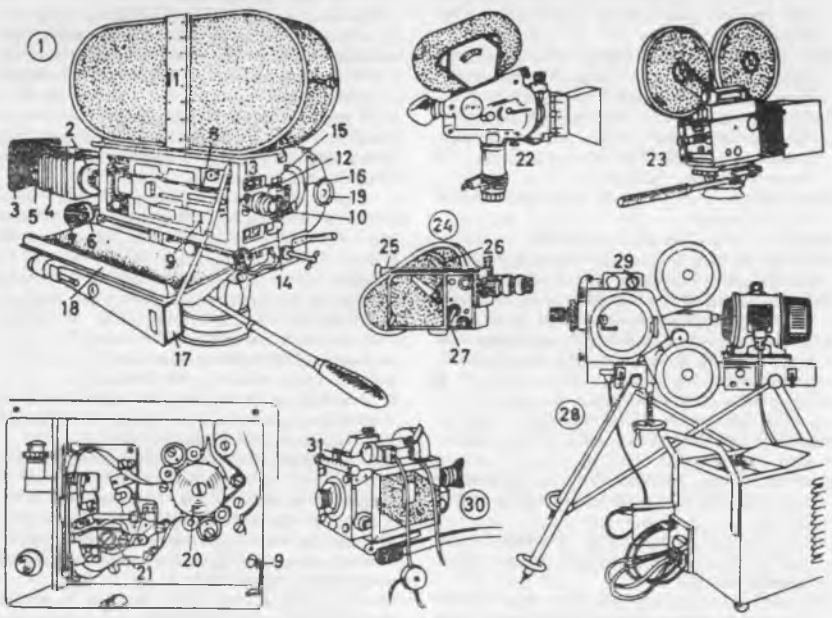

ŞEKİL: 487.— **SİNEMA I.** [*Film çekme makineleri*] (1) Ses geçirmez stüdyo kamerası. *(Sinema çekme makinesi).* 2. Fotoğraf makinesi optik sistemi. 3. Güneşlik. 4. Güneşlik körükleri. 5. Değişken yayıcı. 6. Uzaklık ölçüsü. 7. İnce ayar *(lama).* 8. Vizör. 9. Emniyet kesici *(emniyet şalteri).* 10. Uzaklık merceği. 11. Film kutusu tutacağı. 12. Bü yültücü *(pertavsız)* ayarı. 13. Bütün boy ölçüsü. 14 Tek filmli sayıcı. 15. Gölge obtüratör ayarı. 16. Dilim dişli taksimat cetveli. 17. Yan vizör. 18. Kamera kutusu kapağı. 19. Motor inç ölçüsü kolu. 20. Film taşıyan zincir dişlisi ve kılavuz makaralar. 21. Eksantrik kolu. 22. Hafif sinema çekme makinesi *(Portatif el veya omuzla taşınan)* kamera. 23. Sesli film kamerası *(Aktüalite film kamerası, muhabir kamerası).* (24) Dar film kamerası *(amatör kamerası).* 25. Vizör merceği. 26. Ayakmetre. 27. İşletme mekanizması *(saatli yaylı motor).* 28. Elektron kumandalı yavaş hareketli kamera. 29. Akım açıcı ve kesici şalter. (30) Çabuk hareketli kamera. 31. Mercek ayar kolu.

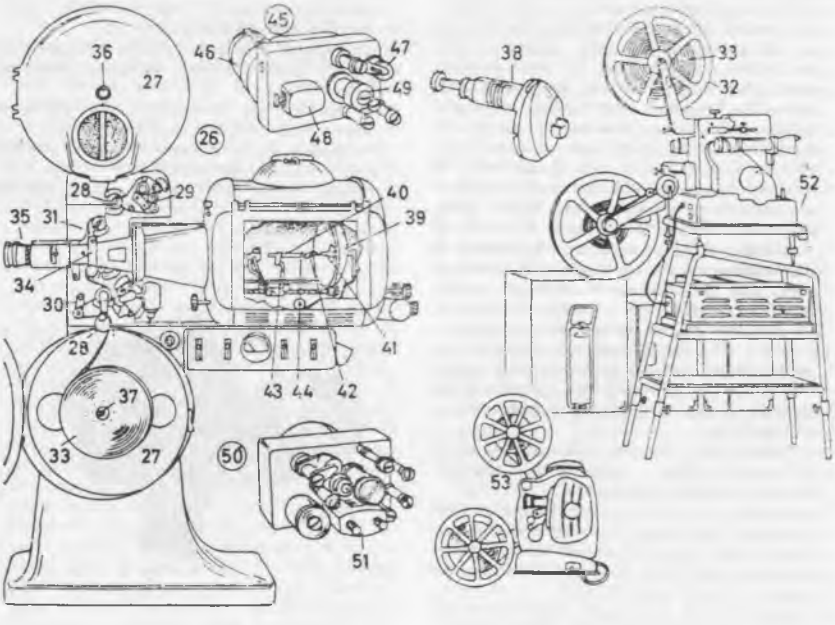

ŞEKİL: 488.— **SİNEMA II.** [*Film gösterme* makineleri] (26) Sesli film projektörü *(sinema projektörü) /27-38 film işletme mekanizması/:* 27. Film kutusu. 28. Hareket ve germe zincir dişlisi. 29. Saptırıcı makara. 32. Film makarası. 33. Film sargısı *(film bobini).* 35. Mercek. 36. Hareket iği. 38. Malta haçı dişlisi. 39. Reflektör ark lambası. 40. Pozitif kömür. 41. Negatif kömür. 42. Ark. 43. Kömür tutucusu. 44. Krater. (45) Fotoelektrik *(fotoğrafik)* ses üretim takımı 46. Fotoelektrik optik sistem. 47. Ses tarama bobini. 48. Ses lambası. 49. Fotoelektrik hücre. (50) İlâveli dört kanallı manyetik ses üretme takımı. 51. Dördüz manyetik ses kafası. 52. Portatif dar film sinema projektörü. 53. Ev projektörü *(ev sineması).*

— **sanatı**, *sin.* Herhangi bir kavramı hareketli görüntüler yoluyle ortaya koymak amacını güden, bunu yaparken görüntü çerçevelemesi, düzenlemesi, alıcı hareketleri, kurgu, sahne düzeni, dramatik yapı, oyun, müzik., gibi öğeleri bu amaca en uygun bi çimde düzenleyip, sinemanın gereçlerine göre kullanan sanat dalı. [*ing.* Art of the film].

— **sanayii**, Sinema filimlerinin yapımı, dağıtımı ve işletilmesiyle ilgili ekonomi kolu *(Bu alanda genellikle dört türlü faaliyet göze çarpar; hammaddeyi hazırlayan ve filimlerin yapımıyle halka gösterilmesi için gerekli işleri düzenleyen teknik sanayiler /çekim ve oynatma için gerekli malzemeyle filim imalâtı, developman, seslendirme, trükaj ve basım için laboratuvarlar, çekim stüdyoları/; konunun seçilmesini, senaryonun hazırlanmasını ve özellikle filmin gerçekleştirilmesini sağlayan yapım; filimlerin pozitif kopyalarını basan ve sinema salonlarına dağıtılmasını sağlayan dağıtım, sinema salonu sahiplerini birleştiren işletme).* [*ing.* Film industry].

— **tekniği**, *sin.* Bir filmi meydana getirmek için başvurulan teknik araçların kullanılmasıyle ilgili yolların bütünü. [*ing.* Motion picture technique, film technique; *Fr.* Technique du cinéma].

— **türleri**, *sin.* Filimlerin, işledikleri konular ve bu konuları işlerken sinema sanatçısının uyguladığı görüş bakımından sinemada ortaya çıkan değişik ürünlerin ortak yönlerine göre ayrıldıkları bölümler. Belgefilim, öykülü filim, soyut filim., gibi bölümler.

sinemacı, i. § ❶ Sinema işleten, sinemacılık yapan kimse. [*ing.* Keeper of a picture-theatre, cinematograph, kinematograph; *Fr.* Cinématographe, cinéaste]; § ❷ Filim yapımcısı veya yönetmeni. [*ing.* Movie-man; *Fr.* Opérateur].

sinemacılık.-ğı, i. § ❶ Sinema sanayii; § ❷ Sinema sahibi olan kimsenin yaptığı iş, sinema işletme isi. [*ing.* Cinema business, cinematography, kinematography; *Fr.* Cinématographe, cinémetographe].

— **okulu**, *sin.* Sinema teknikçileri ve oyuncuları yetistiren öğretim kurumu. [*ing.* Motion picture school; *Fr.* École de cinéma].

sinemaevi, b.i. *sin.* ◘ **Sinematek.**

sinemalık.-ğı, i. *sin.* Sinemaya özgü, sinema özelliği taşıyan, sinemaya gider özellikleri bulunan, sinemayla ilgili. [*ing.* Cinematographic; *Fr.* Cinématographique].

— **çözümleme**, *sin.* Bir filmin sinema özellikleri bakımından yapılan çözümlemesi sinema özelliklerini meydana çıkarmak üzere yapılan inceleme.

sinemasever, b. i. *sin.* Sinema sanatını, kültürünü benimsemis, sinemaya bundan dolayı bağlı olan kimse, sinemayı bilerek seven kimse. [*ing.* Discriminating cinegoer; *Fr.* Cinéphile].

sinemaskop, i. *(ticarî ad.)* Büyük perde üzerinde uygulanan sinematografi yöntemi. [*ing.* Cinemascope; *Fr.* Cinémascope].

— **55 mm.** Fox'un, özel bir kamera gerektiren dört kat büyük *(55,625 mm)* Kodak filmi kullanarak, normal sinemaskopa getirdiği gelisim. [*Fr.* Cinémascope 55 mm].

sinematek, i. *Fr. cinémathèque. sin.* Sinema filimlerinin, sanat, eğitim ve genellikle kültür amaçları göz önünde tutularak toplanıp muhafaza edildiği yer. *(Çeşitli bakımlardan ilgi çekici filmleri toplayıp sınıflayan, özel gösteriler düzenleyen, sinemayla ilgili yayın ve belgeleri saklayan kurum).* [*ing.* Film library].

sinematik, i. *Yun.* ◘ **Devimbilim.**

sinematograf, i. *Fr. cinématographe* < *Yun. kinema*, devinme + *graphein*, yazmak. ◘ **Sinema makinesi.**

sinematografi, i. *Fr. cinématographie.* Bir hareketi yeniden canlandırmak için basvurulan yöntem ve usullerin tümü; Perdede hareketli resimler göstermek sanatı ve bilgisi. [*ing.* Cinematography].

sinemometre, i. *Fr. cinémomètre.* Hız göstergesi. [*ing.* Tachometer, speedometer].

sinemüryen, s. ve i. *Fr. sinémurien. jeol.* Hettanjiyen ile lotharinjiyen arasında yer alan liyas katına denir.

sinensefalosel, i. *Fr. synencéphalocèle. terat.* Eteneye, göbek bağına veya zarlara yapışıklığı olan ansefalosel. [*Ing.* Synencephalocele].

sineol, i. *Fr. cinéol.* Terpen sınıfından, $C_{10}H_{18}O$ formülündeki iç eter oksid; *(Artemisia cina, kayeput, ökaliptüs ve adaçayı esanslarında bulunur. Sineol, Artemisia cina veya Eucalyptus globulus'tan, ya donma yoluyle ya da hidro-klorik asidle verdiği katılma ürününün yardımıyle çıkarılır. 176° C'ta kaynayan, 0,930 yoğunluğunda, okaliptüs kokusunda bir sıvıdır. Donabilir ve −1° C'ta erir. Polarılmış ışığa etki etmez. Terpin'in su kaybetmesiyle ve adî terpineol'ün izomerleşmesiyle meydana gelir. Fosfor sülfür etkisiyle simen verir. Sineol, potasyum permanganatla sineloik asid halinde yükseltgenir).* [*Ing.* Cineol(e)].

☆ *Eşanl.* **ökaliptol.**

sineolik, s. *Fr. cinéolique.* Formülü $C_{10}H_{16}O_5$ olan bir diasid için kullanılır; sineol'ün yükseltgenmesiyle elde edilir. *Sineolik asid*, 197°C'ta erir. Su ile ısıtılınca karbon dioksid kaybederek, 84° C'ta eriyen *sinenik asid* $H_8H_{16}O_3$ verir. Sinenik asid de karbondioksid kaybeder ve *metilheptenon*'a dönüşür. [*Ing.* Cineolic].

sinepanoramik, i. *Fr. cinépanoramic. sin.* Büyük perde üzerinde uygulanan sinematografi tekniği. [*Ing.* Cinepanoramics].

sinerama, i. *Fr. cinérama (tic. ad).* 1952'de Fred Waller tarafından bulunan ve tamamıyle senkron hale getirilmiş üç kamera ve üç projektörün kullanılması ilkesine dayanan filim çekme ve gösterme yöntemi. *(Bu kamera ve projektörler çekim alanını önemli şekilde genişletir ve bir kararlma izlenimi verir).* [*Ing.* Cinerama; *Fr.* Cinérama].

sinerez, i. *Fr. synérèse* < *Yun. synairesis*, kasma, büzme. *kim.* Kololdal bir çözeltinin pıhtılaşmasına eşlik eden olay. *(Meydana gelen pıhtının hacmi olukça uzun bir süre küçülmeye devam eder ve kendisini şişiren sıvı elemanların git gide daha büyük bir kısmını sıvı ortama bırakan pıhtı, yavaş yavaş sertleşir).* [*Ing.* Syneresis].

sinerit,-ti, i. *Fr. cinérite. jeol.* Taş halinde katılaşmış volkan külü. *(Sinerit, ince taneli, bazen şistli bir volkan türüdür. Üzerinde kimi zaman bitki izlerine rastlandığı olur. Açık havada veya suda çökelir).* [*Ing.* Cinerite].

sinerji, i. *Fr. synergie. fizyol.* ◘ **Görevdeşlik, İşbirliği**[1].

sinerjid, i. *Fr. synergide. biy.* ◘ **Yardımcı hücre.**

sinerjik, i. *Fr. synergique. tıp* Sinerji ile ilgili. [*Ing.* Synergic(al)[3]].

sinerjizm, i. *Fr. synergisme. din.* İnsanın Tanrı ile işbirliğini savunan dinî doktrin. [*Ing.* Synergism].

sineroman, i. *Fr. cinéroman.* Sinemaya aktarılacağı özellikle gözönünde tutularak yazılan roman. [*Ing.* Film story].

sinestezalji, i. *Fr. synesthésalgie.* < *Yun. syn*, birlikte, *aisthesis*, duyarlık + *algos*, ağrı, *nörol.* Ağrılı sinestezi. [*Ing.* Synesthesalgia].

sinestezi, i. *Fr. synesthésie* < *Yun. syn*, birlikte + *aisthesis*, duyarlık. § ❶ *nörol.* Duyum algılama bozukluğu. *(Sinestezide belirli bir duyum bölgesine bir tek uyarım yapıldığı halde insan iki duyum algılar; duyumlardan biri uyarımın olduğu bölgede, öteki ise bundan uzakta ve herhangi bir uyarıma uğramamış olan bir noktada duyulur).* [*Ing.* Synesthesia]; § ❷ *psik.* Bir duyumun başka bir duyumu simgeleştirir gibi göründüğü algı. *(Renkli işitme, kokulu işitme v. b.). /Genel olarak bu olaylar çok büyük bir estetik duyarlığı olan kişilerde görülebilir. Meselâ Rhimbaud'un Ünlüler Sone'si (sonet des voyelles) buna örnektir. Bu olaylar şiirde uygunluk kuramının ortaya atılmasını kolaylaştırmıştır).* [*Ing.* Synesthesia].

☆ *Eşanl.* **duyum ikiliği.**

sinestezik, s. Duyum ikiliğiyle ilgili, duyum ikiliği olan. [*Ing.* Synesthetic].

sineşi, i. *oft.* İrisin yapışması. [*Ing.* Synechia; *Fr.* Synéchie].

sinetid, i. *Fr. cinétide. sit.* Kirpikli veya kamçılı hücrelerin hareket aygıtı. *(Sinetit santrozomdan meydana gelir).* [*Ing.* Cinetide].

sinetin, i. *Fr. cinétine.* ◘ **Kinetin.**

sinfonia, i. *İt. müz.* Çalgılı ritornello'ları, orkestra için yazılmış eserleri ve uvertürleri belirtmek için uzun süre kullanılmış olan terim. [*Ing.* Sinfonia; *Fr.* Sinfonie].

sinfonietta, i. < *sinfonia*'nın küçültmesi. Kısa süreli veya küçük bir orkestra için yazılmış senfoni: *Albert Roussel*'in «*sinfonietta*» sı. [*Ing.* ve *Fr.* Sinfonietta].

singameon, i. *Fr. syngameon. biy.* Aralarında çaprazlanarak gen alışverişi yapabilen bireylerden kurulu toplulukları belirtmek için *Lotsy*'nin kullandığı terim. [*Ing.* Syngameon].

singami, i. *Fr. syngamie* < *Yun. syn*, birlikte + *gamos*, evlenme. *biy.* Çok seyrek görülen bir çiftleşme şekli; erkek ve dişi hayvan, örteneklerinin birleşip kaynaşması sonucunda sürekli olarak bir arada bulunur. [*Ing.* Syngamy].

singamik, s. *Fr. syngamique* < *Yun. syn*, birlikte + *gamos*, evlenme. *biy.* ◉ **cinsiyetin belirlenmesine ilişkin ~ kuram**, *biy.* Cinsiyetin döllenmesiyle saptandığını kabul eden kuram.*(Bu kuram önemli olaylara dayanır ve çoğunlukla doğru sayılır. Bunun fizyolojik ve sitolojik kanıtları vardır. (Cinsiyet kromozomları ve heterokromozomları).* [*Fr.* Théorie syngamique de la détermination du sexe].

~ tür, *biy.* ◘ **Tür.**

Singapur, öz. i. Güneydoğu Asya'da ada ve devlet; eski Malaysia federasyonu üyesi, Malezya yarımadasının güney ucunda, kuzeyde Johore boğazıyle güneyde Singapur boğazı arasında; 581 km². Merkezi: *Singapur*'dur. [*Ing.* Singapore; *Fr.* Singapour].

singin, s. < *sinmek.* § ❶ Sıkılgan; § ❷ Kolayca sindirilebilen; § ❸ *den.* Yapılışı bakımından yüksekliği az olan gemilerin bu durumunu ifade eder: *Singin yapılı gemi, Singin tekne.*

singlet, i. *Fr. singlet. kim.* Bazı homopolar moleküllerde, iki atom arasında bağ kuran tek elektron. [*Ing.* Singlet].

singlton, i. *Ing.* Briç ve benzeri oyunlarda oyuncunun elinde bir renkten tek olarak bulunan kâğıt. [*Ing.* ve *Fr.* Singleton].

sing sing, i. *zool.* Gambiya'da yaşayan ve ata benzeyen antilop. *(Hippotragus equinus* gambianus). [*Ing.* ve *Fr.* Sing-sing].

singenezi, singenez, i. *Fr. syngénésie.* veya *syngénèse. biy.* Yaratılmış olan bir türün ilk bireylerinin, ilerde kendilerinden olacak bütün bireylerin tohumunu taşıdığını öne süren ve eskiden herkesçe kabul edilen kuram. [*Ing.* Syngenesis].

singenezik, s. *Fr. syngénésique. biy.* Singeneziye ilişkin. [*Ing.* Syngenetic, syngenic].

~ doku aşısı, *biy.* Yakın kan hısımlığı olanlar *(ana. baba ile çocuklar veya kardeşler)* arasında yapılan doku veya organ nakli. [*Ing.* Syngenesiotransplantation; *Fr.* Syngénésiotransplantation].

singenit, i. *Fr. syngénite. min.* Hidratlı doğal potasyum, kalsiyum ve magnezyum sülfat. *(Galiçya'da bulunur).* [*Ing.* Syngenite].

sini, i. *Osm.* < *Ar. sin.* < *Çin. sini*, Üzerinde yemek de yenilebilen büyük, yuvarlak, bakır veya pirinç tepsi. [*Ing.* Round metal try; *Fr.* Grand disque de cuivre ou de bronze qui posé sur un trépier sert de table à manger en Orient].

sinigrin, sinigrozit, i. *Fr. sinigrine* veya *sinigroside. kim.* Mironik asidin $C_{10}H_{18}O_{10}NS_2K$ formülündeki potasyum tuzu; 127° C'ta erir; siyah hardaldan ve yaban turpundan mirozin ile birlikte çıkartılır; Guignard, bu maddelerin özel hücrelerde bulunduğunu göstermiştir. *(Sinigrin, hardal tozunun ve hardal lapasının etken maddesidir).* [*Ing.* Sinigrin].

sinik[1], s. < *sinmek.* Yılmış, sinmiş, pusmuş. [*Ing.* Crouching, cowed; *Fr.* Qui n'ose se montrer].

sinik[2], i. ve s. *Fr. cynique.* ◘ **Kinik.**

sinin, ç.i. *Osm.* < *Ar. sene. esk.* **Sene**'nin çoğulu.

sinir, i. *esk. T. singir.* § ❶ *anat.* Duyu ve hareket uyartılarını beyinden organlara ve organlardan beyne ileten beyazımsı kordonlara verilen ad. [*Osm.* Asap; *Ing.* Nerve; *Fr.* Nerf]. ◘ *ŞEKİL: 489.*— SİNİRLER; § ❷ *h.d.* Kas kirişi veya zarı: *Etin sinirlerini ayırmak.* [*Ing.* Nerve; *Fr.* Nerf]; § ❸ Olağandışı özellik; dikkat çekici huy: *Bu kadının bir siniri var, kan görünce bayılır;* § ❹ Duyarlık: *Sende hiç sinir yok mu, bu kadar aldırmazlık olur mu?;* § ❺ s. Hoşa gitmeyen, can sıkıcı: *Ne sinir adam;* § ❻ *patol.* ve *psiky.* ◘ **Nevralji, nevroz;** § ❼ Ruhî durum; âsap: *Sinirlerim bozuk;* ◉ **~ i (asabı) bozulmak**, *dey.* ◘ **Asap;** ◉ **~ i oynamak**, *dey.* Öfkelenip canı sıkılarak heyecanlanmak; ◉ **~ i tutmak**, *dey.* Birdenbire sinirlenmek. [*Ing.* To have a fit]; ◉ **~ ine dokunmak** *(birinin), dey.* Fenasına gitmek, sinirlendirmek, hoşlanmamak. [*Ing.* To irritate, to get on one's nerves; *Fr.* Donner, porter, taper sur les nerfs de qn]; ◉ **~ leri altüst olmak**, *dey.* Pek çok sinirlenip ne yapacağını şaşırmak. [*Ing.* To be upset; *Fr.* Etre énervé. être au point de ne pas avoir savoir que faire]; ◉ **~ leri ayakta olmak**, *dey.* Çok sinirlenmiş bulunmak. [*Ing.* For one's nerves to be on edge; *Fr.* être énervée]; ◉ **~ leri boşanmak**, *dey.* Sinirlenip kendini tutamayarak bağırmak, ağlamak gibi haller göstermek. [*Ing.* To have a nervous fit]; ◉ **~ leri gergin olmak**, *dey.* Sinirlenmeye hazır bir halde bulunmak; ◉ **~ leri gevşemek**, Yatışmak, ferahlamak; ◉ **~ leri kuvvetli**, *dey.* Olur olmaz olaylar karşısında heyecana düşmeyen, soğukkanlı; ◉ **~ leri yatışmak**, Sinirli bir durumdayken, sakin bir hale gelmek; ◉ **~ leri zayıf**, *dey.* Çabuk sinirlenen, heyecanlanan; ◉ **~ lerine hâkim olmak**, Kendini kontrol edebilmek, soğukkanlı olmak; ◉ **alın ~ i**, *anat.* Üçüz sinirin bir dalı olan willis göz sinirinin bir uç dalı. [*Lat. Nervus frontalis; Ing.* Frontal nerve]; ◉ **bacak kas deri ~ i**, *anat.* Dizardı siyatik sinirinin bir dalı; baldırın dış yüzünden aşağıya iner, kamış kemiği uzun ve kısa kaslarına dallar verir. [*Ing.Nervus peroneus profundus; Ing.* Musculocutaneous nerve of leg; *Fr.*Nerf musculo-cutané du membre Inférieur]; ◉ **bacak-kasık ~ i**, *anat.* Bel sinirağından gelen, bacağa ve üreme organlarına duyu sinirl dalları veren sinir; ◉ **beyin-omurilik ~ sistemi merkez sinir sistemi**, *anat.* Sinir sisteminin dış ortama uymayı sağlayan kısmı. [*Ing.* Cerebrospinal nervous system; *Fr.* Système nerveux cérébro-spinal]; ◉ **birleşik ~ ler**, *anat.* ◘ **Birleşik;** ◉ **boyun ~ leri**, *anat.* ◘ Boyun; ◉ **burun ~ i**, *anat.* Üçüz sinirin bir dalı olan göz sinirinin uç dallarından biri; ◉ **çapraz ~ i**, *zool.* ◘ **Çapraz**[1]; ◉ **çene ~ leri**, *anat.* ◘ **Çene;** ◉ **çift ~ ler**, *anat.* ◘ **Çift;** ◉ damak **~ leri**, *anat.* Üstçene sinirinin bir dalı olan temel kemiği-damak sinirinin üç dalı *(ön, orta, arka sinirler);* ◉ **damar ~ leri**, *anat.* ◘ **Damar;** ◉ **dili ~ i**, *anat.* ◘ **Dil;** ◉ **dil altı büyük ~ i**, *anat.* Besinci kafatası sinirinin dilaltına gelip yayılan telleri kapsayan dalı. [*Osm.* Asab-ı taht-el-lisanî; *Lat. Nervus hypoglossus; Ing.* Lingual nerve; *Fr.* (Nerf) Hypoglosse]; ◉ **diyafram ~ leri**, *anat.* Boyun sinir ağından ayrılarak boyundan geçip göğse inen ve diyaframı devindiren sinir dalları. [*Lat. Nervus phrenicus; Ing.* Diaphragmatic nerve; *Fr.* Nerfs phréniques]; ◉ **duygu ~ i**, *biy.* ◘ **Duygu;** duyu ve hareket **~ i**, *fizyol.* ◘ **Duyu;** ◉ **gırtlak ~ leri**, *anat.* ◘ **Gırtlak;** ◉ **görme ~ i**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Görme, göz;** ◉ ◉ **göz ~ i**, *zool.* ve *anat.* Merkez sinir sisteminden göze uzanan sinir. [*Osm.* A'sâb-ı ayn[i]; *Lat. Nervus opticus; Ing.* Optic nerve; *Fr.* Nerf optique]; ☆ *Eş-*

anl. **görme siniri;** ◉ **göz altı ~ i,** *anat.* ◘ **Göz;** ◉ **hareket ~ leri,** *anat.* Kasların kasılmasını sağlayan bütün sinirler. [*ing.* Motor nerves; *Fr.* Nerfs moteurs]. ☆ *Karş.* **duyu sinirleri;** ◉ **hızlandırıcı ~ ler,** *anat.* Irkilince ilgili organların çalışmasını hızlandıran sinirler. [*ing.* Accelerator nerves; *Fr.* Nerfs accélérateurs]; ◉ **işitme ~ i,** *anat.* Kafatası sinirlerinin işitmeyi sağlayan sekizinci çifti; *corti* organında, işitme kıllarına sinir telleriyle bağlı olan ve beyinde de bağlantısı bulunan sinir. [*Osm.* Asab-ı sem'î; *Lat. Nervus acusticus; ing.* Auditory nerve, acoustic nerve; *Fr.* Nerf auditif, nerf acoustique]. ☆ *Eşanl.* **akustik sinir;** ◉ **kamış safen ~ i, kaval safen ~ i,** *anat.* ◘ **Safen;** ◉ **karma ~,** *anat.* Hem duyu algılamalarını, hem hareket emirlerini ileten sinir teli. [*ing.* Mixed nerve; *Fr.* Nerf combinée]; ◉ **kas deri ~ i,** *anat.* İçinde hem kaslara giden hareket siniri, hem deriye giden duyu siniri bulunan sinir. [*Lat. Nervus musculocutaneus; ing.* Musculocutaneous nerve; *Fr.* Nerf musculo-cutané]; ◉ **kas-deri dışyan ~i,** *anat.* Uyluk sinirin uç dallarından biri. *(Terzi kası ile uyluğun ön bölgesine sinir verir).* [*ing.* External musculocutaneous nerve; *Fr.* Nerf musculo-cutané externe]; ◉ **kas-deri içyan ~ i,** *anat.* Uyluk sinirin başka bir dalı, *(Taraksı kasa, uzun yaklaştırıcı kasa ve uyluğun üst-iç örteneklerine dağılır).* [*ing.* Internal musculocutaneous nerve; *Fr.* Nerf musculo-cutané interne]; ◉ **koklama ~ i,** *anat.* Birinci çift kafa siniri; Burun boşluğu mukozasının koklama ile görevli bölgesinde yayılmış olan ve beyne bağlı bulunan sinir. *(Beynin tabanından üç kök halinde doğar; kalburkemiği oluğunda koklama soğancığını meydana getirir; soğancıktan çıkan sinir telleri, kalbursu levhanın deliklerinden geçerek burun boşluklarının üst çeperindeki koklama mukozasına ulaşır).* [*Osm.* Asa'b-ı şemme; *Lat. Nervus olfactorius; ing.* Olfactory nerve; *Fr.* Nerf olfactif]; ◉ **kol ~ ağı,** *anat.* ◘ **Kol;** ◉ **kol derisi iç ~ i,** *anat.* Sadece duyu ödevi gören ve bütün kolun iç yüzüne dallar veren sinir. *(Arkada kendisine ek kol derisi iç siniri eşlik eder).* [*Fr.* Brachial cutané interne]; ◉ **kol kas deri**

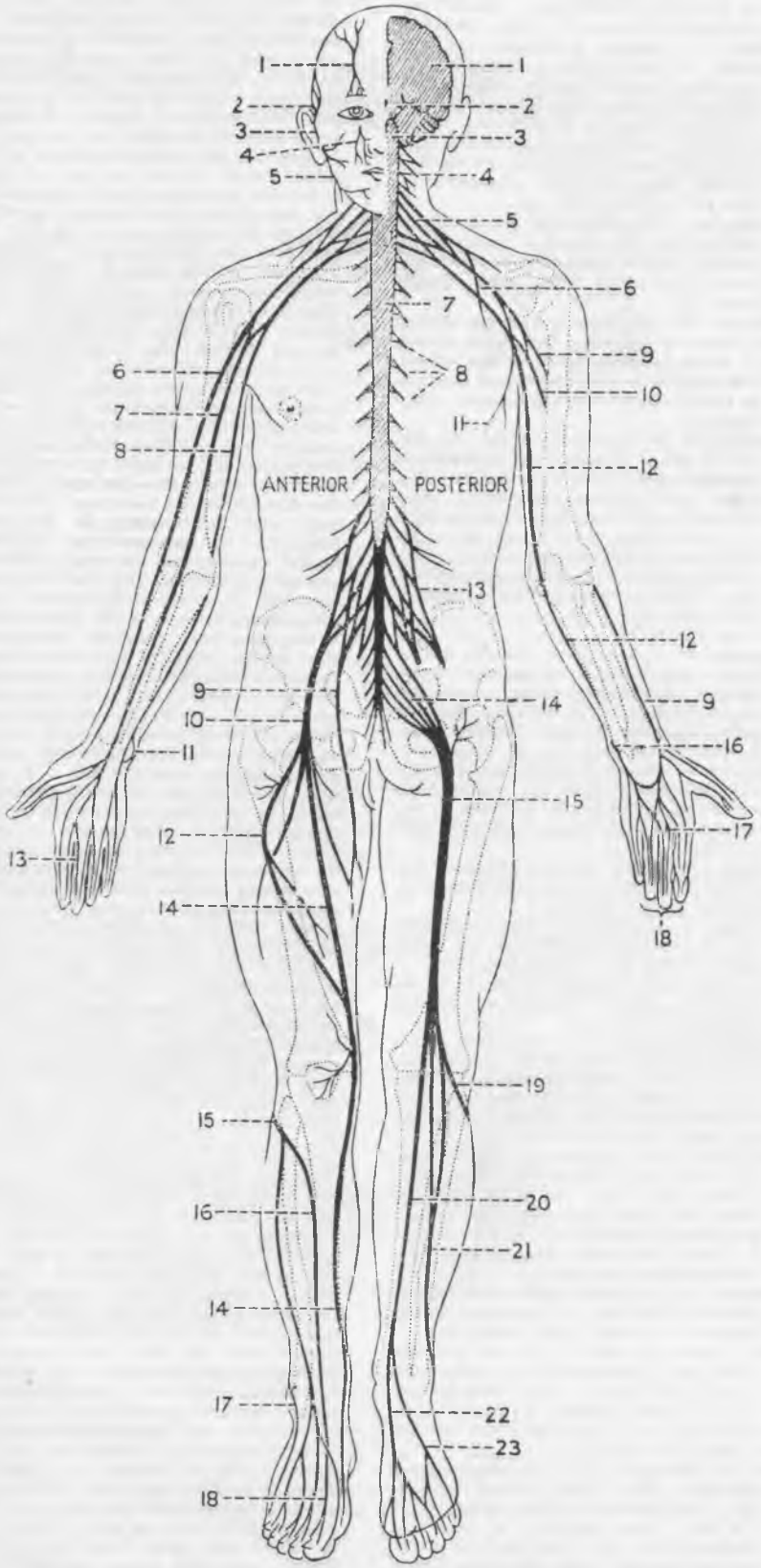

ŞEKİL: 469. - SİNİRLER

ÖN TARAF

1. Göz çukuru üstü sinir.
2. Yüz siniri şakak dalı.
3. Yüz siniri üst uç dalı.
4. Göz çukuru altı siniri.
5. Yüz siniri alt uç dalı.
6. Önkol siniri.
7. Orta »
8. Dirsek »
9. Tıkayıcı »
10. Uyluk »
11. Dirsek siniri sırt deri dalı.
12. Deri içyan siniri.
13. Orta ve dirsek dalları.
14. Safen siniri.
15. Dizardı içyan siniri.
16. Kaval ön »
17. Baldır siniri.
18. Kaval ön sinirinin orta ve uç dalı.

ARKA TARAF

1. Beyin siniri.
2. Köprü »
3. Soğanlık »
4. Boyun sinirağı.
5. Kol sinirağı.
6. Kürek kemiği üst siniri.
7. Omurilik siniri.
8. Eğeler *(kaburgaları)* arası sinirleri.
9. Önkol siniri.
10. Orta »
11. Sırt genis besleyici siniri.
12. Dirsek »
13. Bel sinirağı.
14. Kuyruk sokumu sinirağı.
15. Kalça siniri.
16. Dirsek siniri sırt deri dalı.
17. » » » » dalları.
18. Orta ve dirsek sinirinden çıkan dallar.
19. Dizardı dışyan siniri.
20. Kaval arka »
21. Bacak »
22. Ayak tabanı içyan siniri.
23. Ayak tabanı dışyan »

~ i, *anat.* Kol sinirinin bir dalı. *(İkibaşlı kasın arkasından ilerler, kargaburun kol kasına, ikibaşlı kasa ve kol ön kasına dal verir. dirsek hizasında iki duyu sinirine ayrılarak son bulur.* [*ing.* Superior musculocutaneous nervel *Fr.* Nerf musculo-cutané du membre supérieur]; ◉ **kulakzarı ~** i, *anat.* Yüz sinirinden başlayarak kulakzarını geçtikten sonra kulak boşluğundan çıkarak dil siniriyle birleşen sinir dalı. [*Lat. Nervus tympanicus; ing.* Tympanic nerve; *Fr.* Corde du tympan]; ◉ **kuyruksokumu ~** ağı, *anat.* ◉ **Kuyruksokumu; kürekkemiği altı kası,** *anat.* ◘ **Kürekkemiği;** ◉ **kürekkemiği üstü ~** i, *anat.* Kol sinir ağının dalı; diken üstü ve diken altı kaslarına «*sinir kolları*» verir; ◉ **motor ~** i, *anat.* ◘ **Motor;** ◉ **okülomotor ~,** *anat.* Gözün en önemli oynatıcı siniri. [*Lat. Nervus oculomotorius; Fr.* Oculomotor nerve; ◉ **omur ~** i, Omurilik sinirlerinin her birinden çıkan omurlararası deliklerden omurga kanalına girip omurilik zarına dağılan küçük bir sinire verilen ad. [*Lat. Nervus vertebralis; ing.* Vertebral nerve; *Fr.* Nerf vertébral]; ◉ **omurga ~** i, On birinci kafa siniri çiftine verilen ad. *(Omurga siniri, biri omurilikten, ikincisi soğanilikten gelen iki kökten doğar; kafatası içine artkafa deliğinden gider, arka yırtık delikten geçtikten sonra iki dala ayrılır; biri içten akciğer-mide siniriyle birleşir, öbürü dıştan giderek boynun yanındaki kaslara ve yamuk kasa sinir kolları verir).* [*Lat. Nervus spinalis; ing.* Spinal nerve; *Fr.* Nerf spinal]; ◉ **orta ~,** *anat.* Kol siniri. [*Lat. Nervus medianus; ing.* Median nerve; *Fr.* Nerf médian]; ◉ **orta ~ nevrotomisi,** *cerr.* ve *vet.* ◘ **Nevrotomi; otonom ~ sistemi,** *anat.* Sinir sisteminin iç organların hareketini düzenleyen kısmı. [*ing.* Autonomic nervous system; *Fr.* Système nerveux autonome, système neurovégétatif]; ☆ *Eşanl.* **yaşatkan sinir sistemi;** ◉ **rahim ~** ağı, *anat.* ◘ **Rahim;** ◉ **salgı ~leri,** *fizyol.* ◘ **Salgı;** ◉ **salyangoz ~ i,** *anat.* ◘ **Salyangoz;** ◉ **sempati ~ i,** ◘ **Sempati;** ◉ **güneş ~ ı,** *anat.* ◘ **Güneş.**

~ ağırlığı, *tıp.* İç kulaktaki sinir uçlarında meydana gelen soysuzlaşma sonucu ortaya çıkan ağırlık.

~ ağrısı, ◘ **Nevralji.**

~ akımı, *anat.* Sinir hücrelerinin ve sinirlerin çalışmasını sağlayan olay. [*Fr. Influx nerveux*].

~ akışkanı, *anat.* Eskiden sinirlerin içinde aktığı, insandan insana geçtiği, insanın duyarlığını ve hareketlerini düzenlediği sanılan akışkan. [*ing.* Nervous fluid; *Fr.* Fluide nerveux].

~ alma, § ❶ *kasaplık.* Etlerin sinirli kısımlarını çıkarma; § ❷ *diş cerr.* Dişözünü çıkarma işlemi. *(Sinir alma canlı veya öldürülmüş dişlere uygulanır).*

~ argınlığı, *nöropatol.* Vücut üyelerinde hiç bir değişiklik olmaksızın baş ağrısı, yürek çarpıntısı, sindirim bozukluğu, uykusuzluk, çalışamama gibi belirtiler gösteren bir hastalık olup, **sinir bozukluğu, sinir zayıflığı, nevrasteni** gibi adlarla da anılır. [*Osm.* Hezalî âsap; *ing.* Neurasthenia; *Fr.* Neurashénie].

~ boğumları, *anat.* Sinirlerin yumak gibi toplaşmasından ibaret olan organ. [*Osm.* Ukadât-ı asabiye; *ing.* Neural ganglions; *Fr.* Ganglions nerveux].

~ borusu, *anat.* Embriyonda, sinir plağı hizasında dışderinin, kıvrılmasıyle meydana gelen silindirimsi kısım; bütün beyin-omurilik sinir sistemi bundan oluşur. [*Ing.* ve *Fr.* Axone].

~ boşluğu, *anat.* Merkezî sinir sistemini kapsayan boşluk; omurgalı canlılarda omurga, kafatası v.b. boşluklar. [*Ing.* Nerve cavity].

~ cerrahisi, *cerr.* Sinir sistemine uygulanan cerrahi. [*ing.* Neurosurgery; *Fr.* Neurochirurgie].

☆ *Eşanl.* **nöroşirurji.**

~ çeken, *diş cerr.* Dişözünün kök kısmını çıkarmak için kullanılan üzeri tırtıklı iğne.

~ çemberi, *zool.* ◘ **Çember.**

~ dikişi, *cerr.* Kesik bir sinirin iki ucunu birleştirmek için yapılan dikiş.

~ düğümü, *anat.* ve *zool.* ◘ **Düğüm.**

~ hastalığı, *patol.* Sinir sistemiyle ilgili hastalıkların genel adı. [*ing.* Neuropathy; *Fr.* Nevropathie].

~ hastası, *patol.* Sinir sistemi herhangi bir işleme bozukluğuna uğramış olan kimse. [*ing.* Neuropath; *Fr.* Névropathe]

~ hücresi, *anat.* ◘ **Hücre.**

~ ilâcı, *ecz.* Özellikle sinir sisteminde etki göstererek sinirliliği yatıştırıcı ilâç. [*ing.* Neurine; *Fr.* Névrine].

~ iletkenliği, *fizyol.* ◘ **iletkenlik.**

~ iltihabı, *patol.* Sinirlerin irinlenerek bozulması veya yozlaşması. [*Ing.* Neuritis; *Fr.* Névrite].

~ kas sistemi, *anat.* Sinir ve kasların birlikte çalışmasını sağlayan düzen.

~ merkezi, *anat.* ◘ **Merkez.**

~ plağı, *anat.* Embriyonda dışderinin sırt kısmında bulunan ve sinir sistemi taslağını meydana getiren alan.

~ salgısı, *içsalgı bil.* Sinir hücrelerinde görülen içsalgı faaliyeti.

~ savaşı, *ask.* ◘ **Savaş.**

~ sistemi *anat.* Sinir hücrelerinin birleşmesiyle meydana gelen ve duysal ve duyumsal uyarıları alan bir sistem olup yüksek yapılı organizmalarda sinirler ve sinir merkezlerinden yapılmıştır. Bu sistem aracıyle, bir organizma yaşadığı ortama kendini uydurur ve organlarını işbirliği halinde çalıştırarak hayatsallığını ve vücudunun bütünlüğünü devam ettirir. [*Osm.* Cihaz-ı

OTONOM SİNİR SİSTEMİ

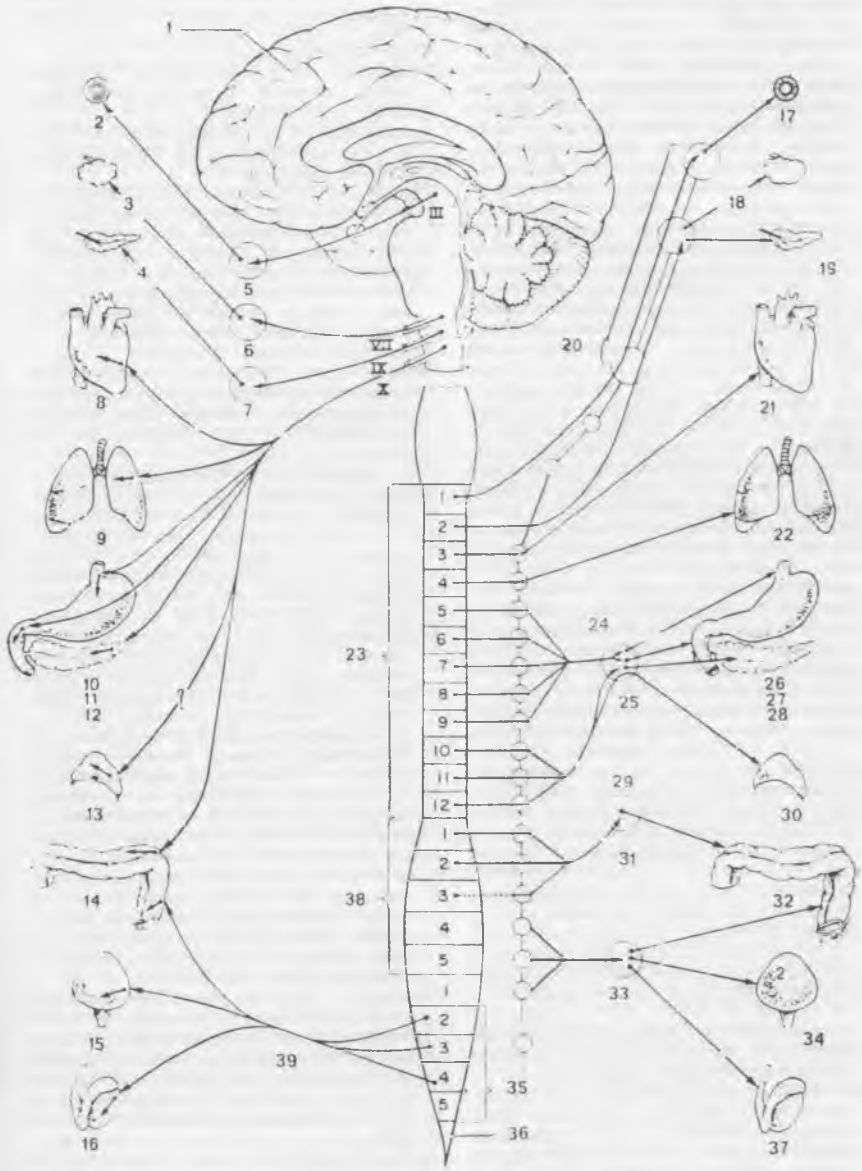

OTONOM SİNİR SİSTEMİ. 1. Beyin. 2. Ağtabaka. 3. Gözyaşı bezi. 4. Kulak altı tükrük bezi. 5. Göz gengliyonu. 6. Meckel gangliyonu. 7. Kulak gangliyonu. 8. Kalb. 9. Akciğer. 10. Mide. 11. Onikiparmak bağırsağı. 12. Pankreas. 13. Böbreküstü bezi. 14. Kalınbağırsak. 15. Mesana *(sidik torbası).* 16. Gonadlar. 17. Ağtaba. 18. Gözyaşı bezi. 19. Tükürük bezi. 20. Boyun gangliyonları. 21. Kalb. 22. Akciğer. 23. Göğüs omuriliği. 24. Büyük splanknik sinir. 25. Bağırsak gangliyonu. 26. Mide. 27. Onikiparmak bağırsağı. 28. Pankreas. 29. Küçük splanknik sinir. 30. Böbreküstü bezi. 31. Mezenterik üst gangliyonu. 32. Kalınbağırsak. 23. Mezenterik alt gangliyonu. 34. Mesane *(sidik torbası).* 35. Sakrum kirişi. 36. *Filum terminale.* 37. Gonadlar. 38. Bel omuriliği. 39. Leğen siniri.

asabî; *Ing.* Nervous system; *Fr.* Système nerveux].

~ **telciği**, *dokb.* Nöronların gövde kısmından çıkan ince sinir teli. [*Osm.* Sinir lifçiği; [*Ing.* Neuro fibril; *Fr.* Neurofibrile].

☆ *Eşanl.* **nörofibri.**

~ **teli**, *zool.* Demetler halinde birleşerek sinirleri yapan ve sinir gözesinin çevresinde *Schwann* kınını taşıyan, ince, uzun aksonu. [*Osm.* Elyaf-ı asabiye; *Ing.* Nerve fiber; Fibre nerveuse].

~ **ucu**, *zool.* Sinirin çeşitli biçimlere değişmiş olan distal ucu. [*Ing.* Nerve ending; *Fr.* Origine libre].

~ **uzaması**, *dokb.* Nedbeleşme sırasında bir sinirin merkezî ucundan çıkan uzantıların çevreye doğru uzayıp gelişmesi.

~ **yayı**, ◘ **Sinirsel yay.**

~ **yolları**, *anat.* Belli bir görevle ilgili sinir tellerinin sinir merkezleriyle çevre arasında takip ettiği yol. [*nlg.* Motor tracts; *Fr.* Voies nerveuses]

sinir.bilim*, b. i. *tıp* Sinir hastalıkları bilimi. [*Osm.* Mebhas-ül-âsab; *Lat. Neurologia; Ing.* Neurology; *Fr.* Neurologie].

☆ *Eşanl.* **nöroloji, nevroloji.**

sinirbilimsel*, b.s. Sinirbilimle ilgili olan. [*Ing.* Neurological; *Fr.* Neurologique].

sinirce*, i. *Fr. névrose. patol.* Etkeni belli olmayan ve örgen bozuklukları göstermeyen sinir hastalığı, nevroz: *Isteri bir sinircedir.* [*Osm.* Maraz-ı asabî; *Ing.* Neurosis, *Fr.* Nevrose].

☆ *Eşanl.* **nevroz.**

sinircik,-ği, i. *anat.* Sinirkanatlıların kanatlarındaki sinirleri birleştiren küçük sinir. [*Ing.* ve *Fr.* Nervule].

sinir.doku*, b. i. *anat.* Beyni ve sinirleri meydana getiren ve nöron denilen hücrelerle örülmüş bulunan doku. [*Osm.* Nesc-i asabî; *Ing.* Neural tissue; *Fr.* Tissu nerveux].

sinir.kanatlılar, ç. b. i. *zool.* Eklembacaklılar *(Arthropoda)* dalının, Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kanatlılar *(Pteryfota)* alt sınıfına giren bir takımı. Yumuşak vücutludurlar. Ağız parçaları çiğneyicidir. Kanatları eş olup, zar biçimlnde, ağ gibi karışık damarlı ve saydamdır. Gelişmelerinde tüm baskalaşma vardır' **Karınca aslanı** *(Myrmeleon formicarius)* iyi bilinen türüdür. [*Osm.* Asabiy-ül-cenah; *Lat.* ve *Ing.* Neuroptera; *Fr.* Névroptères].

~ **harbi**, *dey.* Hareketlerle veya sözlerle sürekli olarak birbirlerini sinirlendirme. [*Ing.* Nerve war; *Fr.* Guerre des nerfs].

~ **kesimek**, *dey.* Bir kimse veya bir olay karşısında kızmak. [*Ing.* To becomeall nerves].

sinir.kını, b. i. *dokb.* Sinirleri saran kılıf. *(Bağ dokusundan oluşma yassı bir kılıftır ve her sinir telinin çevresini sarar. Besleyici damarları sinirlere ulaştırır. Ana sinirlerin sinirkını ince-zarla devam eder ve sinirlerin ucunda kaybolur).* [*Ing.* Neurilemma, neurolemma; *Fr.* Névrilème].

sinirlemek (-l), f. *esk.* § ❶ Etin içindeki kas kirişlerini ve kalın zarları ayıklamak. [*Ing.* To free from sinews, to hamstring; *Fr.* Séparer les nerfs de la viande]; § ❷ *(Eski savaşlarda, hasımın altındaki)* atın ard ayak kirişlerini kılıçla kesmek.

sinirlenmek (-e), nsz. f. *esk. T. singirlenmek.* Dokunan veya rahatsızlık veren olgular karşısında davranış dengesizliğine düşmek: *Arkadaşımız sinirlenince hatır gönül tanımaz. Bu söze kim olsa sinirlenir.* [*Ing.* To become irritated, to have one's nerves set on edge, to be hamstrung; *Fr.* S'énerver, se faire du mauvais sang, s'impatienter devenir nerveux].

sinirlendirmek (-l), f. Sinirlenmesine yol açmak, sebep olmak. [*Ing.* To provoke, to annoy, to irritate, to get on someone's nerves on edge, to fray some one's nerves; *Fr.* Énerver, agacer, irriter].

sinirli, s. § ❶ İçinde sinir bulunan: *Etin sinirli tarafı;* § ❷ Kolayca sinirlenen, sinirlerine hâkim olamayan *(kimse): Sinirli bir kadın.* [*Osm.* Asabiy-ül-mizaç; *Ing.* On edge, Irritable, nervous; *Fr.* Nerveux,-euse]; § ❸ Sinirlenmiş, öfkeli *(kimse): Hasan Tahsin'in çok sinirli olduğunu Yusuf, daha cigarasını yakarken anlamıştı.*

sinirlilik,-ği, i. § ❶ Sinirli olma hali veya sinirlice davranış. [*Ing.* Irritability; *Fr.* Nervosité]; § ❷ *patol.* Çeşitli organik rahatsızlıklar ve ağrılarla birlikte az çok belirgin ruhsal bozukluklara da sebep olan sinir sistemi dengesizliği. *(Sinirlilik, belirli bir hastalık değildir; genellikle çocuklukta yaşanan kötü yaşama şartlarından /zehirlenmeler, sürmenaj/ ileri gelen ve yetişkinlikte de devamı eden bir çeşit hırçınlık halidir. Sinirlilik zamanımızda alkolizm gibi toplumsal bir hastalıktır).*

sinirli.ot, b. i. *bot.* ◘ **Sinirotu.**

sinirmek, f. ◘ **Sindirmek.**

sinir.otları, ç.b.i. *bot.* Hodanlara oldukça yakın, ikiçenekli, çiçekli bitkiler takımı *(örnek tipi: sinirotu).* [*Lat., Ing.* ve *Fr. Plantaginales*].

sinir.otu, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Sinirotugiller *(Plantaginaceae)* familyasından, birçok yabanî türü bulunan, bir veya çokyıllık otsu bitki. Bir kısmı gövdesizdir. Yaprakları rozet şeklinde toplanmıştır. Çiçek durumu bu rozetin ortasından çıkan, uzun ve dik bir sapın ucundadır. İkinci kısımda, gövde dallanmış ve yapraklar karşılıklıdır. **büyük sinirotu** *(Plantago major)* hemen hemen her yerde yetişen, çokyıllık bir türdür. Yaprakları, büyük, oval-eliptik şekilli, 3-5 paralel damarlı ve rozet şeklindedir. Spika uzun silindir şekillidir. Korolla kirli beyaz renkli, meyva 6-12 tohumludur. Tanelerini kafes kuşları pek sever. Yaprakları idrar söktürücü, yara iyi edici, cerahat çekici ve nasırları iyi edici olarak kullanılır. **Mızrakyapraklı sinirotu** *(Plantago lanceolata)* 10-40 sm. yüksekliğinde, çokyıllık otsu bir türdür. Yaprakları lanseolat 3-7 damarlı ve rozet biçimindedir, toprak yüzeyine yatık olmayıp genellikle oldukça diktir. Çiçekler oval spika durumundadır. Meyva oval şekilli ve 2 tohumlu bir kapsüldür. Yaprakları *(Folium plantaginis)* tanen, musilaj, fermentler, pektin ve aucubin denilen bir glikozid taşır.Taze yarpaklardan hazırlanan usare veya kuru yaprakladan yapılan dekoksiyon halk arasında solunum yolları hastalıklarında yumusatıcı ve öksürüğü dindirici olarak kullanılmaktadır. Yaprak haricen yara iyi edici olarak tanınmıştır. **Orta sinir otu** *(Plantago media)* 10-50 sm. yüksekliğinde, çokyıllık bir türdür. Yaprakları 7-9 damarlı, geniş oval veya eliptik şekilli ve rozet dizilişlidir. Meyve bir tane yassı tohum taşır. Hemen hemen bütün Anadolu'ya yayılmıştır. **Kum sinirotu** *(Plantago arenaria)* kumlu topraklarda yetişen, 10-40 sm. yüksekliğinde, bir yıllık bir türdür. Yapraklar karsılıklı, dar-uzun tam kenarlı ve sivri uçludur. Çiçekler oval şekilll spikalarda toplanmıştır. **Karnıyarık otu** *(Plantago psyllium)* Akdeniz ikliminde yetişen bir yıllık, 10-30 sm. boyunda, karşılıklı dallı bir bitki. Spika saplı, ovat veya toparlaktır ve yaprakların koltuğunda teker teker bulunur. Küçük, oblong, parlak esmer tohumları *(Semen Psyllii, Semen Plantaginis)* müsilaj, aucubin adlı bir glikozid ve fermentler taşır. *Karnıyarık* adı altında kabızlığa karşı kullanılır. [*Lat. Plantago; Ing.* ve *Fr.* Plantain]. ◘ *ŞEKİL: 95.*— **TIBBİ BİTKİLER**; ◉ **su ~**, *bot. Alismataceae* familyasından, İstanbul ve Anadolu'da çok yaygın olan bitki. [*Lat. Alisma plantago; Fr.* Plantain d'eau].

sinir.otugiller, ç. b. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Sinirotları *(Plantaginales)* takımından, bitişik taçyapraklı, çoğunluğu Kuzey yarıkürede yayılmış otsu bitkiler familyası. Yapraklar ekseriya bitki tabanında rozet şeklinde toplanmış ve paralel damarlıdır. Çiçekler erdişi, aktinomorf, toparlak veya uzamış bir spika durumundadır. Çiçek çanağı daimi, tacı borumsudur; her çiçekte dört erkek organ, iki bölmeli bir yumurtalık bulunur; bölmelerin içinde bir veya birçok yumurtacık yer alır. Meyvesi kapaklı kapsül veya nukstur. 3 cins ve yaklaşık olarak 300 türü vardır. Türkiye'de bir cinsi ve 20'ye yakın türü yetişir. [*Lat.* ve *Ing. Plantaginaceae; Fr.* Plantaginacées].

sinirsel, s. Sinirle ilgili olan. [*Osm.* Asabî; *Lat. Nervosus; Ing.* Nervous; *Fr.* Nerveux, euse].

~ **boru**, *zool.* Kordalı hayvanlarda embriyonun gelişmesi sırasında, sinirsel oluğun önde ve artta birer delik bırakarak tüm bir biçimde birleşmesiyle meydana gelen boru. [*Ing.* Neural tube; *Fr.* Tube nerveux].

☆ *Eşanl.* **nöral boru.**

~ **kanalı**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Kanal.**

~ **oluk**, *zool.* ◘ **Oluk.**

~ **sistem**, *anat.* Vücuttaki bütün sinirlerin düzenli topluluğu. [*Ing.* Nervous system; *Fr.* Système nerveux].

~ **uzantı**, *zool.* Sinirsel yayın, yukarı doğru, iğne gibi uzamış parçası. [*Ing.* Spinous process; *Fr.* Apophyse épineuse].

~ **yay**, *zool.* Omurun dorsal bölgesinde bulunan çıkıntıların birleşmesiyle meydana gelen ve nöral kanalı içine alan yay. [*Osm.* Kavs-i asabî; *Ing.* Neural arc; *Fr.* Arc neural].

☆ *Karş.* **nöral yay.**

sinistr(o)-, *Lat. sinister,* sol'dan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Sinist(o)-].

sinistrokardi, i. *Fr. sinistrocardie. tıp.* Kalbin sola eğik durusu. [*Ing.* Sinistrocardia].

☆ *Karş.* **dekstrokardi.**

sinistroz, i. *Fr. sinistrose. psikiy.* İş kazalarına uğramış veya tazminata sebep hastalıklara tutulmuş kişilerde görülen asabî belirti. *(Sinistroz, sakatlığın mübalağalandırılması, anormal uzaması ve özellikle zarar tazminatlarının en fazla miktarda alınması amacıyle devamlı bir isteme tavrıyle kendini belli eder).* [*Ing.* Sinistrosis].

sinizm, i. *Fr. cynisme,* ◘ **Kinizm.**

sinkarp, s. *bot.* Ginekeumu meydana getiren karpellerin, bölmeçeperler oluşturacak tarzda ovaryumun merkezine kadar büyüyüp merkezde birleşmeleri. [*Ing.* Syncarp; *Fr.* Syncarpe].

~ **ovaryum**, *bot.* ◘ **Ovaryum.**

sinkeili, i. *Fr. synchellie* < *Yun. syn,* birlikte + *kheilos,* dudak. *tıp.* Dudakların nedbeleşme sonucu birleşmesi. [*Ing.* Synchilia].

sinkinezi, i. *Fr. syncinésie* < *Yun. syn,* birlikte + *kinesis, nörol.* Hastanın istemli bir hareketi yaparken, aynı anda, kontrol edemediği ikinci bir hareketi de yaptığı bozukluk *(örnek: hasta tek kolunu kaldırmak isterken ikisini birden kaldırır).* Üç türlü *sinkinezi vardır:* **1.** *toplu sinkineziler,* sağlam taraftaki kasların çalışmasıyle hasta taraftaki kasılmaların artması; **2.** *beraberlik sinkinezileri,* felçli bir grup kasın, görevdeş olduğu kasların hareketine uyarak kasılması *(örnek: dizin bükülmesi, ayak bükücü kaslarının felcinden dolayı hareket etmeyen ayak bileğinin de bükülmesine sebep olur);* **3.** *taklit sinkinezileri,* Bir tarafın çalışması veya çaba sarfetmesiyle bakışımlı tarafta da aynı hareketin meydana gelmesi. İlk iki sinkinezi çeşidi piramid sinirinin hareket yolları üzerindeki bir lezyondan, üçüncüsü görme yatağı veya çizgili cisimdeki bir lezyondan ileri gelir. [*Ing.* Synkinesis, syncinesis]

sinkizis, i. *Fr. synchisis* < *Yun. synkhysis, oft.* Camsı cismin yumuşaması ve içinde saydam olmayan maddelerin yüzmesiyle belirli gözyuvarı lezyonu. [*Ing.* Synchysis]; ◉ **kıvılcımlı ~**, *oft.* Camsı cisim içinde sarı renkli ve altın gibi parlayan küçük kolestrin pulcuklarının göründüğü sinkizis şekli.

sinklinal, senklinal, s. ve i. *Fr. synclinal jeol.* Basit bir kıvrımın yıpranmış bölümüne denir. *(Basit kıvrımlı bir sistemde sinklinal, çoğunlukla iki antiklinalle çevrilidir).* [*Ing.* Synclinal]; ◉ **asılı ~**, *jeol.* Üst tabakaların ortadan kalkmasıyle bir sinklinali çevreleyen antiklinallerden her birinin eksseninde meydana gelen engebe terselmesi biçimi. *(Bu terselme sonucunda sinklinalin tabanı antiklinallerin tepesinden daha yüksekte kalır).*

~ **reze,** *jeol.* Bir sinklinalin en alçak bölümü. *(Bu kesimden itibaren iki kanat birbirinden uzaklaşmaya başlar).*

sinklinoryum, i. *Fr. synclinorium, jeol.* Senklinal görünümünde, az çok paralel kıvrımlar bütünü. [*Ing.* Synclinorium].

sinklitizm, i. *Fr. synclitisme* < *Yun. synklinein, kadın-doğum.* Iki yankafa tümseği leğenin belirli ekseniyle aynı hizada bulunacak şekilde yer alan dölüt başının duruşu. [*Ing.* Synclitism].

☆ *Karş.* **asenklitizm.**

sinkomeronik, s. *Fr. cinchoméronique. kim.* Formülü (C_9H_3N) $(CH_2H)_2$ olan 2-3 piridindikarboksilik asid için kullanılır. *Sinkomeronik asid,* sinkonin, sinkonidin ve kinin'in nitrik asidle veya izokinolein'in permanganatla yükseltgenmesi sırasında meydana gelir. 226° C'a doğru ayrışarak erir. Sodyum malgamasının etkisiyle $C_7H_6O_5$ formülündeki *sinkonik asid*'e indirgenir; sinkonik asid de ısı etkisiyle *pirosinkonik* asid'e veya karbon dioksid kaybederek dimetilmaleik anhidrite dönüşür. [*Ing.* Cinchomeronic].

sinkonidin, i. *Fr. cinchonidine.* Sinkonin'in izomeri olan alkaloid *(kınakına bitkisinde sinkoninle birlikte bulunur).* [*Ing.* Cinchonidine].

sinkonik, s. *Fr. cinchonique. kim.* Sinkonin temel maddeli tuzlar için kullanılır.

~ **asid,** *kim.* Sinkomeronik.

sinkonil, i. *Fr. cinchonyle. kim.* Tek değerli kök; sinkonindeki hidroksil kökünün ayrılmasiyle meydana gelir. [*Ing.* Cinchonyl].

~ **klörür,** *kim.* ◘ **Sinkonin.**

sinkonin, i. *Fr. cinchonine.* Kınakına, özellikle gri kınakına *(Cinchona huanoca)* kabuklarında kininle birlikte bulunan alkaloid. [*Ing.* Cinchonine].

~ **kırmızısı,** Kınakına kabuğundan tanenle elde edilen koyu kırmızı madde.

sinkoninik, s. *Fr. cinchoninique. kim.* Kinolein -y- karboksilik aside benzeyen (C_9H_6N) (CO_2H) formülündeki bir asid için kullanılır. Ilk defa sinkonin'in nitrit asidle yükseltgenmesinden elde edilen *sinkoninik asid,* izatik asidi alkali ortamda asetaldoksimle derişitirerek hazırlanır. Bir veya iki mol su alarak billûrlaşır 254°C'ta erir. Permanganat etkisiyle *piridin-trikarboksilik* asid halinde yükseltgenir. [*Ing.* Cinchoninic].

sinkretizm, I. *Fr. syncrétisme* < *Yun. synkretismos,* birleşme. *fels.* Türlü, hatta birbiriyle uyuşmaz bir takım mezhepleri veya düşünceleri toplayıp karıştıran doktrin veya hal. [*Ing.* Syncretism].

sinkronizm, i. ◘ **Zamandaşlık.**

sinlik,-ği, i. Sinlerin bulunduğu yer. [*Osm.* Kabristan].

☆ *Eşanl.* **mezarlık.**

sinmek (-e), nsz. f. *esk. T. singmek.* § ❶ Göze daha az çarpacak bir hal almak: *Avcı sine sine avına yaklaştı. Tavşan kayanın dibine sinmişti.* [*Ing.* To crouch down *(to hide oneself).* to be hidden; *Fr.* S'enfoncer, se faire petit]; § ❷ *mec.* Korkudan yılıp bir köşeye çekilerek sesi çıkmaz olmak: *Kabahati yüzüne vurulunca sindi;* § ❶ (-e). Bir şeyin maddesine işleyip kalmak; derin olarak nüfuz etmek, güç çıkacak veya hiç çıkmayacak şekilde işlemek: *Buraya güzel bir koku sinmiş. Yağmur toprağa sinesine yağıyor.* [*Ing.* To sink *(into),* to penetrate; *Fr.* Pénétrer]; § ❸ Kendi üstüne toplanmak, kendi üstüne bükülmek.

sinnamik, s. *Fr. cinnamique. kim.* Propenilbenzenden türeyen bir asid, bir aldehid, bir aromatik alkol için kullanılır. *Sinnamik asid* veya *ß-fenilakrilik,* C_6H_5-CH=CH - CO_2H formülünde çift bağlı bir asiddir. Tolu ve peru balsemi'nde, styrax ağacında ester halinde bulunur. Bu maddelerden sabunlaştırma ile çıkarılabilir. Sanayide, benziliden klorürün sodyum asetatla ısıtılmasından elde edilir. Sinnamik asid, sıcak suda 133° C'ta eriyen pullar halinde billûrlaşır. 300° C'a doğru kaynar. Yükseltgenler etkisiyle zinciri kesilerek *benzoik* aside dönüşür. Kavrulunca *stirolen* verir. Iki hidrojen atomunu bağlayarak *hidrosinnamik* asid meydana getirebilir. Bromu ve hidrasitleri de bağlar. Sinnamik asidin geometrik bir izomeri vardır: *alosinnamik* asid, *sinnamik esterler. Metil ve etil* sinnamatın, oldukça güzel, keskin bir kokusu vardır. 30° C'ta eriyen *benzil* sinnamat veya *sinnamein,* peru balsemi'nde bulunur. 14° C'ta eriyen sinnamil sinnamat *stirasin*'i meydana getirir. [*Ing.* Cinnamic].

~ **aldehid** veya **ß-fenilakrolein,** C_6H_5-CH= CHO formülünde, 247° C'ta kaynayan hoş kokulu bir yağdır; tarçın ve sinameki esansının temel bileşenini meydana getirir. Sınaî olarak benzaldehit ile asetaldehid arasındaki krotonlaşma ile hazırlanır. [*Ing.* Cinnamic aldehyde].

~ **alkol** *(ß-fenilalilik),* Formülü C_6H_5-CH= CH -CH_2OH olan bu alkol, styrax ve peru balsemi'nde bulunur. Sümbül kokusundadır. 33° C'ta erir, 257° C'ta kaynar. *(Strakon, stiron ve Perüvin de denir).* [*Ing.* Cinnamic alcohol].

sinnamil, i. *Fr. cinnamyle. kim.* Formülü C_6H_5-CH = CH -CH_2- olan tek değerli kök; sinnamik alkoldeki hidroksil kökünün ayrılmasıyle meydana gelir. *(C_6H_5-CH = CH_2Cl formülündeki sinnamil klorür çok zehirli bir sıvıdır).* [*Ing.* Cinnamyl].

sinnamoil, i. *Fr. cinnamoyle. kim.* Formülü C_6H_5-CH = CH - CO - olan tek değerli kök; sinnamik alkoldeki hidroksil kökünün ayrılmasıyle meydana gelir. *(Bazen SINNAMIL de denir; fakat bu ad, sinnamik alkolden türeyen kökle, karışmasına yol açabilir).* [*Ing.* Cinnamoyl].

~ **klorür,** *kim.* Sinnamik asidin C_6H_5 -CH = CH-COCl formülündeki klorürü. *(Havada dumanlar çıkaran ve 25° C'ta eriyen bir katıdır).* [*Ing.* Cinnamoyl chloride].

sinnema, i. *Fr. synnéma. bot.* Demet halinde miselyumlardan meydana gelen lif topluluğu. [*Ing.* Synnema].

sinnevr, i. *Osm.* < *Ar. sinnevr. esk.* Kedi. [*Ing.* Cat; *Fr.* Chat].

sinod, i. *Yun. synodos. din.* § ❶ Bir kilise bölgesinin işlerine bakmak üzere toplantıya çağrılan kilise adamları heyeti; § ❷ Protestan din görevlileri ve müşavirleri toplantısı. [*Ing.* Synod; *Fr.* Synode]; ◉ **kutsal** ~, *tar.* Patriklik yerine 1721'de Büyük Petro tarafından ihdas edilen ruhanî heyet. *(9 üyeden kurulu bu sinod, çarı temsil eden laik bir murahhas tarafından denetlenirdi. Feshire /1917/ kadar önemli bir rol oynadı. Feshinden sonra patriklik tekrar ihdas edildi. Merkezileştirme ve ökümenizm amaçlarıyle kurulan Kutsal sinod gerçekte bir otokrasi aracıydı).* [*Ing.* Sacred synod]; ◉ **yahudi** ~ **u,** *din.* Yahudilikle ilgili doktrin veya uygulamalar konusunda, belirli noktaları görüşmek üzere toplanan haham ve laikler kurulu.

sinodendron, i. *Lat. zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Lucanidae* familyasından, odunda ve çeşitli bozuk orman ağaçlarında gelişen geyikböceği. [*Lat. Sinodendron cylindricum; Ing.* ve *Fr.* Synodendron].

sinolin, i. *Fr. cinnoline. kim.* Formülü $C_9H_7N_2$ olan çok çevrimli baz; 39° C'ta erir, zehirlidir. *(Ftalazin'in izomeri olan bir benzopiridazindir).* [*Ing.* Cinnoline].

sinolog, i. *Fr. sinologue.* Çinceyi ve Çin medeniyetini inceleyen bilgin. [*Ing.* Sinologist].

sinoloji, i. *Fr. sinologie.* ◘ **Çinbilim.**

sinolon, i. *Fr. cinnolone. kim.* Bir sinolin'in hidroksilli türevi. [*Ing.* Cinnolone].

Sinop, öz. I. Orta Karadeniz bölgesi illerinden biri ve merkezi olan şehir.

sinopsis, i. *Yun. syn, ile* + *opsis,* görüş. § ❶ Bir bilimin, öğretim konusunun tümüne kısa bir bakış. [*Ing.* ve *Fr.* Synopsis]; § ❷ Bir bilimin bütün bölümlerini kapsayan sinoptik çizelge. [*Ing.* ve *Fr.* Synopsis]; § ❸ *sin.* Bir filim konusunun kısa özeti, bir senaryonun taslağı. [*Ing.* Outline].

sinoptik, s. *Fr. synoptique.* Bir bütünün çeşitli kısımlarını bir bakışta görmek imkânı veren; genel bir görünüşünü sunan: *Sinoptik tarih, coğrafya tablosu.* [*Ing.* Synoptic].

~ **harita,** *coğr.* Birçok gözlem yerinden alınan, bir andaki, veya kısa bir süre içindeki hava durumunu gösteren belirli bir bölgenin haritası. Bir kısa süre için elde bulunması gereken hava bilgileri, telgraf, radyo, telsiz gibi ulaştırma yolları ile toplanır. [*Ing.* Synoptic chart, weather chart].

~ **meteoroloji,** *meteor.* Bütün bir atmosfer kütlesinin hareketlerini gösteren ve analizleyen meteoroloji dalı. [*Ing.* Synoptic meteorology].

~ **rejim,** *meteor.* ◘ **Rejim.**

~ **şema,** *elek.* Dağıtım tablolarının ön kısmına perçinlenmiş madenî cetvellerden meydana gelen, çeşitli manevra cihazlarını birbirine bağlayan ve üzerinde her âletin durumunu gösteren renkli işaret lambaları bulunan *(kırmızı, kapalı; yağlı, açık)* basitleştirilmiş şema. [*Ing.* Synoptic diagram].

sinoptofor, i. *Fr. synoptophore. oft.* Şaşılık halinde, çift gözle görmeyi sağlamaya veya geliştirmeye yarayan âlet. [*Ing.* Synoptophore].

sinoreksi, i. *Fr. synorexie. patol.* Aşırı ve anormal açlık. [*Ing.* Synorexia]. ◘ **Oburluk hastalığı.**

sinormal, i. *Fr. synnormale. mat.* Verilen ikinci dereceden bir yüzey için, bu yüzeyi kesen bir düzleme eşlik eden doğru. *(Bu doğrunun herhangi bir noktasından çıkan altı normalden üçünün ayakları ikinci derece yüzeyle kesenl düzlemin konik arakesiti üzerinde bulunur).* [*Ing.* Synnormal].

sinostoz, i. *Fr. synostose. anat.* Kemiklerin kaynakla yapışmış gibi birleşmesi. *(Genellikle kafatası kemiklerindeki birleşme için kullanılır).* [*Ing.* Synostosis].

sinovektomi, i. *Fr. synovectomie. cerr.* Bir eklemin sinovya zarının cerrahî olarak çıkarılması. [*Ing.* Synovectomy].

sinovit,-ti, i. *Fr. synovite. patol.* Bir eklem veya kiriş sinovya zarının iltihaplanması. *Sinovit* iki çeşittir: *sızıntılı sinovit (seröz sinovit)* ve *kuru sinovit (had sinovit).* Sızıntılı sinovitte sinovya artar ve sinovya zarı gerilir. ◘ **Hidartroz.** Kuru sinovitte ise tersine kaygan sıvı bulunmaz; her harekette eklem veya kirişte bir çıtırtı duyulur; *pirinçsi tanecikli sinovit,* tüberküloza bağlı bir sinovittir; *mantarsı sinovit,* tüberküloza bağlı bir sinovittir; sinovya kılıfı içinde mantarlar ürer; *plastik sinovit,* müzmin, kuru bir sinovittir. Seröz içinde sertleşen ve kirişlerde yapışıklıklar meydana getiren bir gangın oluşumu ile belirir. Bu gang uzayıp kısalabilir. [*Ing.* Synovitis].

sinovya, i. *Lat. synovia. anat.* Eklemlerin birleşme yerlerinde ve kalın kirişlerin sinovya kılıflarında kayganlığı sağlayan hafif akıcı sıvı. [*Osm.* Zülâlimafsal; *Lat.* ve *Ing. Synovial].*

☆ *Eşanl.* **oynak sıvısı.**

~ **kesesi,** *anat.* Eklem kapsüllerinin derin yüzünde ve kiriş kılıflarında rastlanan küçük zarsı kese. [*Ing.* Synovial cyst].

~ **kıvrımları,** *anat.* Sinovya kesesinin küçük kıvrımları.

~ **saçağı,** *anat.* ◘ **Saçak.**

sinoykiya, i. *Yun. synoikia. zool.* Karınca ve diviklerde görülen bir çeşit ortak yaşama hali; bu durumda konuk olarak barınan hayvan ortaklığa ilgi duymaz.

sinrimek, f. Hafif sıçramak.

sinsepal, s. *bot.* Çanağı oluşturan sepalleri az veya çok bitişik olan *(çiçekler hk.)* [*Ing.* Synsepalous; *Fr.* Synsépale].

sinsi, s. < *sinmek.* § ❶ Kötülük yaparken gizli ve kurnazca davranan: *Sinsi bir adam.* [*Ing.* Stealthy, slinking, sneaking; insidious; *Fr.* Sournois, dissimulé]. § ❷ Gizlilik ve kurnazlık belirten: *Sinsi bir gülüş;* § ❸ Yavaş yavaş başlayan ve gelişen, ağır sonuçlar doğurabilen *(hastalık v.b.): Verem sinsi bir hastalıktır.*

sinsile, i. *Osm.* < *Ar sinsile,* zincir, *h.d.* Sülâle: *Ben boğuldum. Kırı aldıksa sinsilesini pazarlık etmedik ya!*

sinsileşmek, nsz. f. Sinsi bir hal almak.

sinsilik,-ği, i. Sinsi olma hali. [*Ing.* Stealthiness, underhand dealing; *Fr.* Sournoiserie, dissimulation].

sinsin, i. < *sinmek. folk.* Genç erkeklerin gece, ateş çevresinde, davul vurna eşliğinde oynadıkları oyun.

sinsinus, *bot.* ◘ **Akrepsi çilek durumu.**

sinsiput, i. *Fr. sinciput* < *Lat. semi,* yarım + *caput.* baş. Başın ön yarısı; ön kafa. [*Ing.* Sinciput].

sinsisyum, i. *Fr. syncytium* < *Yun. syn.* ile + *kytos,* hücre. *sil.* Bir çok çekirdek taşıyan sitoplazma kütlesi. *(Her çekirdeğin kendisini çevreleyen sitoplazma kısmına kumanda ettiği kabul edilir; çekirdeklere bağlı alanlar arasında gözle görülemeyen sınırlar bulunduğu sanılmaktadır. Bu alanlara enerjid denir).* [*Ing.* Syncytium].

☆ *Eşanl.* **piazmod.**

sintagmatit, i. *Fr. syntagmatite. min.* Hornblend çeşidi. [*Ing.* Syntagmatite].

sintaks, i. ◘ **Sentaks.**

sintan, i. *Fr. syntan.* Aromatik bileşiklerin sülfonlu türevlerini formolle yoğunlaştırarak elde edilen sunî sepi maddelerinin genel adı. *(Sintanlar, bugün en çok kullanılan sepi maddeleridir).* [*Ing.* Syntan].

sinte leme, i. *Fr. sintérisation. met.* § ❶ **Toz** metalürjisinde, yeterli kohezyon ve sertliği kazandırmak amacıyle işlenen ürünleri topak haline getirmek için yapılan işlem. [*Ing.* Sinterization]; § ❷ *tekn.* Bir maddenin taneciklerini, soğukta basınç uyguladıktan sonra bir ısıl işlemden geçirerek topak hale getirme. *(Bu işlem, politetraflüoroetilen gibi güç eriyen maddelere uygulanır).* [*Ing.* Sinterization].

sinterlemek (-i), f. *met.* Sıkıştırılmış maden tozları karışımını sinterleme işleminden geçirmek.

sintilasyon, i. *tıp.* Radyoaktif maddelerden yüklü parçacıkların yayılması. [*Ing.* ve *Fr.* Scintillation].

sintine /sintiːne/, i. *It. sentine. den. esk.* Yelkenli gemilerde gemiye giren suların biriktiği çukur yere verilen ad. *(Biriken suları boşaltmak için kullanılan tulumbalar burada sona ererdi).* [*Ing.* Bilgeways and pump well of a ship; *Fr.* Cale].

~ bölmesi, *den. esk.* Sintinede bulunan tulumbaların sandık ve valflarını süpüntü, toz v.b. maddelerin tıkamasını, yalpalı havalarda üstlerine bir cismin düşmesiyle kırılmalarını önlemek, bakım ve onarım gerektiğinde kolayca inebilmek için tulumbaların çevresine sintineden kontra tavlona kadar yapılan koruyucu.

☆ *Eşanl.* **sintine kuyusu.**

~ döşek postası, *den.* ◘ **Posta.**

~ döşeme ağız kuşağı, *den.* İç omurgasının ve yarım döşeklerin alt uçlarının üzerlerine isabet edip döşeklere civata ile bağlanan birinci döşeme tahtalarına verilen ad.

~ frengi oluğu, *den.* ◘ **Oluk.**

~ frengisi, *den. esk.* Sintinede biriken suların bölmelerden sintine kuyusuna akıp toplanması için sintine praçolların veya döşek eğrilerinin alt kısımlarına açılan küçük delik.

~ iskandil borusu, *den.* Sintinede biriken suyun miktarını ölçmek üzere iskandil salmak için sintine kuyusu üzerinden güverteye kadar uzanan bir boru.

~ kuyusu, *den.* Sintine tulumbalarının süzgeçlerinin bulunduğu en derin sintine kısmı.

~ örtüsü, *den. ask.* Sintine yollarını temizlemek için üzerlerine konulan hareketli kapaklar.

~ suyu, *den.* Şaft yolarından ve kazanlarla makine üzerlerinde bulunan musluklardan ve kaplamalarının perçin başlarından ve gemi terlemesinden meydana gelerek sintinede biriken su. [*Ing.* Bilge water].

~ tulumbası, *den.* Sintinelerde biriken, suları marmara eden tulumba.

~ yatağı, *den. esk.* Sintinedeki postalara *(kaburga eğri)* tespit edilmiş olan ve kazanların, makinelerin v.b. üzerine oturtulduğu sehpaların tümü.

~ yolu, *den. esk.* Sintineye su göndermek için iç omurganın sancak ve iskele tarafında baştan kıça doğru uzanan oluk.

~ zinciri, *den. esk.* Sintineye kolaylıkla su geçebilmesini sağlamak için baştan kıça kadar uzanan zincir. *(Bu zincir, baş ve kıç çırmasından, başa ve kıça doğru çekilerek delikler temizlenir).*

sintol, i. *Fr. synthol. kim.* Karbon monoksidin basınç altında katalitik hidrojenlenmesiyle elde edilen sentetik bir yağa verilen ad. [*Ing.* Synthol].

sinuat, s. *Lat. sinuatus. bot.* ◘ **Körfezli.**

sinürenik, s. *Fr. cynurénique. kim.* Formülü $C_9H_5N(OH)CO_2H$ olan oksikinolein karboksilik asid için kullanılır; köpek sidiğinde bulunur, erimiş potasyum hidroksid etkisiyle sinürin ve karbon dioksid şeklinde ikiye ayrışır. [*ing.* Cynurenic].

sinürin, i. *Fr. cynurine.* Sinürenik asidden elde edilen hidroksikinolein. [*Ing.* Cynurine].

sinüs /siːnüs/, i. *Lat. sinus,* kıvrım, § ❶ *anat.* Organizmanın çeşitli boşluklarına verilen ad. [*Osm.* Ceyb; *Lat., Ing.* ve *Fr. Sinus*]; § ❷ *bot.* Bir organın *(meşe yaprağı)* toplarını birbirinden ayıran yarık; § ❸ *esk. rom.* Toga'nın omuzdan inip sağ kol altından geçen kısmı; § ❹ Trigonometrik çember. ◘ **Trigonometri;** § ❺ Üzerine taşınmış bir yayın ucunun ve bu yaya tekabül eden merkez açısının ordinatı, *(sembolü: sin).* [*Osm.* Ceyb; *Ing.* ve *Fr.* Sinus]; ⊙ **akciğerzarı ~ leri,** *anat.* Akciğerzarının çıkmazları; ⊙ **alın ~ ü,** *anat.* Alın kemiği içindeki hava dolu boşluk; ⊙ **aort ~ u,** *anat.* ◘ **Aort;** ⊙ **böbrek ~ ü,** *anat.* Böbreğin iç kenarındaki boşluk; böbrek sapının bitişiğindedir; ⊙ **hiperbolik ~,** *mat.* Sinüsün trigonometrik çembere dayanarak tanımlanması gibi, ikizkenar hiperbole dayanarak tanımlanan fonksiyon. *(Bu fonksiyonun ifadesi*

$$\frac{e^x - e^{-x}}{2}$$

'dir.); ⊙ **kalb ~ ü,** *anat.* İlkel kalb tüpünün birinci kısmı; sonradan ikinci kısmıyle birleşerek sağ kulakçığı meydana getirir. *(Kalb atımının başlangıç noktası olan sinüs kulakçık düğümü, burada bulunur).* ☆ *Eşanl.* **keith ve flack düğümü;** ⊙ **kemik ~ ü,** *anat.* Kafatası büyük kemiklerinin kalınlığı içinde açılmış boşluklar: *Alın, üstçene. temel kemiği, kalbur kemiği sinüsleri;* ⊙ **kovucukiu ~,** *anat.* ◘ **Kovucuklu;** ⊙ **lenf ~ ü,** *zool.* ◘ **Lenf;** ⊙ **şahdamarı ~ ü,** *anat.* İlkel şahdamarının ikiye ayrıldığı noktada meydana getirdiği şişlik; ⊙ **toplardamar ~leri,** *anat.* Kafatası kemiğine yapışık büyük toplardamar kanalları; sert zarla sarılıdır ve doğrudan doğruya birçok iç toplardamara bağlıdır.

~ âleti, *tekn.* Açı ölçek kamalarının açısal değerini belirlemeye yarayan âlet. *(0° ile 45° arasındaki bir açıyı 0,5'lik bir duyarlıkla ölçer).*

sinüsektomi, i. *Fr. sinusectomie. cerr.* Ön çeperini ve tabanını keserek alın sinüsünü ortadan kaldırmak için yapılan ameliyat. [*ing.* Sinusectomy].

sinüsoid, sinüzoid, i. *Fr. sinusoide. mat.* Dik kartezyen koordinatlarda, sin x fonksiyonunu gösteren düzlem eğri. *(Sinüsoid, Newton ve Leibniz tarafından incelendi; adını ise Belidor verdi. Sinüsoid, tabiî olayların yaptığı salınımların en basiti olarak kabul edilebilen harmonik salınımı gösterir).* [*Osm.* Şibih cebb].

sinüsoidal, sinüzoidal, s. *Fr. sinusoidal. mat. mat.* § ❶ Durumu, biçimi veya değişimiyle bir sinüsoid'e benzeyen. [*Osm.* Şibih ceybî; *ing.* Sinusoidal; *Fr.* Sinusoidal]; § ❷ Bir olayı zamanın fonksiyonu olarak gösteren grafik bir sinüsoidse, böyle bir olay için kullanılır. [*Ing.* ve *Fr.* Sinusoidal].

~ büyüklük, *mat.* ◘ **Büyüklük.**

sinüs-vers, i. *Fr. sinus-verse. mat. MA* yayının *M* ucunun *O* A üzerindeki *P* izdüşümü ve *M A* yayının *A* başlangıcı tarafından sınırlanan *PA* doğru parçası.

sinüzit, i. *Fr. sinusite. patol.* Yüz sinüslerinin iltihaplanması. [*Ing.* Sinusitis]; ⊙ **asalak lı koyun ~,** *vet.* Koyunda baş dönmesi belirtileri yapan ve delibaşı andıran bir hastalıktır; bu yüzden *yalancı delibaş* da denir. Hastalığa, koyunun alın sinüslerine girip gelişen *oestrus* kurtçukları sebep olur.

sinüzoid, i. *Fr. sinusoide. mat.* ◘ **Sinüsoid.**

sinüzoidal, s. *Fr. sinusoidal. mat.* ◘ **Sinüsoidal.**

sinüzotomi, i. *cerr.* Sinüs ameliyatı. [*Ing.* Sinusotomy].

sinyal, i. *Fr. signal.* § ❶ Işaret; önceden kararlaştırılmış haberleşme işareti: *Erketedeki düdük Ismet, Kel Mahmut geliyor diye sinyal verdi.* [*ing.* Signal]; § ❷ Telefonda, hat bağlantısının sağlandığını ve numaraları çevirmeye başlanabileceğini haber veren ses, çevir sesi. [*Ing.* Signal]; § ❶ *demir., hava., sibern* ve *telekom.* ◘ **işaret;** ⊙ **alarm ~ i,** *rad.* 500 kc de, birer saniye aralıkla verilen 4 sanlye süreli on iki çizgi *(Mors kodunda)* den ibaret uluslararası radyotelegraf alarm sinyali. [*Ing.* Alarm signal]; ⊙ **duyum ~ i,** *psik.* Şartlı bir refleksi harekete geçiren ve aynı işi yapan tabiî uyarıcının sembolü sayılabilen uyarı. *(ŞARTLI UYARI, /STİMÜLÜS/);* ⊙ **irtifa ~ i,** *rad.* Uçak radarına, uçağın tam altındaki yer veya su yüzünden geri gönderilen radar sinyali. [*Ing.* Altitude signal]; ⊙ **otomatik ~ ler,** *demir.* ◘ **Otomatik;** ⊙ **tahrik ~ i,** *elek.* Tetik sinyali. Bir kumanda sisteminde referans giriş ile primer geri besleme *(reaksiyon)* arasındaki fark. [*ing.* Actuating signal].

~ belirti, *tıp.* ◘ **Belirti.**

~ çekmek (vermek), *dey.* Işaret vermek. [*ing.* To give a signal or warning, to signal; *Fr.* Donner le signal].

~ direği, *demir.* ◘ **Direk¹.**

~ lambası, Taşıtlarda, arabanın hangi yöne döneceğini gösteren lamba. [*ing.* Signal lamp; *Fr.* Lampe de signalisation].

~ müziği, Radyo veya televizyonda, hep aynı programın başında çalınan müzik.

sinyor, i. *It.* Italyanlarda «*Bay*» karşılığı. [*Ing.* Signor; *Fr.* Senor].

sinyorina, i. *It.* signorina. Bayan. [*ing.* Signorina; *Fr.* Senorina].

siografi, i. § ❶ Resimde gölge ve ışıkları göstermek suretiyle resim yapma tarzına denir. [*Ing.* Skiagraphy, sciagraphy]; § ❷ Bir binanın üstü kesilmiş farz olunarak yukarıdan bakıldığına göre içinin bölmelerini gösteren veya düşey kesitler üzerinde bölmeler ve iç taksimatı gölgelerle belirten resimler. [*ing.* Vertical section; *Fr.* Sciographie].

sipah, sipeh, i. *Osm.* < *Fars. sipāh (sipeh), esk.* Ordu. [*Ing.* Military force, troops, army].

~ kalemi, *mal. esk.* Osmanlı devletinde kapıkulu süvarilerinden olan Sipah bölüğünün maaş işlerine bakan dairenin adı. *(Amiri.sipah kātibiydi).*

sipahî /sipahī/, i. *Osm.* < *Fars. sipāh.* Süvarî askeri. § ❶ *teşk. tar.* Osmanlı imparatorluğunda tımar sahibi süvari askeri. *(Sipahiler, savaş zamanında öşrünü aldıkları topraklardan yetişme hayvanlarla savaşa katılır, fakat cephaneyi devletten alırlardı).* [*ing.* Cavalary soldier *(holder of fiei in knight service),* spahi, belonging to the army; *Fr.* Cavalry soldier *(holdier or fiei in knight l'inde),* spahis *(dans les régiments français en Algérie),* cipaye]; § ❷ *tar.* XVIII. - XIX. yüzyıllarda Fransa, Portekiz ve Ingiltere hizmetine giren Hintli askerlere verilen ad.

~ ağası, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde kapıkulu süvarilerinin birinci bölüğü olan sipahi bölüğünün kumandanına verilen ad.

~ bölüğü *(sipah bölüğü), teşk. tar.* Osmanlılarda Kapıkulu süvarilerinin birinci bölüğüne verilen ad. ◘ **Kapıkulu.**

~ ocağı, § ❶ Sipahi denilen süvari askerinin birliği; § ❷ At sporları *(binicilik)* yapanların kulübü. [*ing.* Name of a fashionable riding school in Istanbul; *Fr.* Ancien corps de cavalerie de l'armée turque].

~ senedi, *mal. esk.* Sipahilerin tımarları içindeki devlet topraklarını, çiftçilere dağıtırken verdikleri vesikanın adı.

☆ *Eşanl.* **tapu temessükü.**

sipahiane, z. *esk.* Sipahi askerine yakışır tarzda. [*ing.* Soldierly, military].

sipahiler, ç.i. *Osm.* < *Fars. tar.* Genellikle merkezde, padişah yakınında bulunan ve silâhtarlardan önce kurulmuş bir süvari örgütü.

sipahilik,-ği, i. Sipahinin görevi. [*ing.* Quality of being a sipahi; *Fr.* Service militaire turque ou dans les cipayes ou spahis].

sipahiyan, ç.i. *esk.* Sipahiler.

-sipar /-sipār/, s. *Osm.* < *Fars. sipürden, esk.* «*Veren, feda eden*» anlamlarıyla bileşik sıfatlar yapar; *Can-sipar*, canını veren, hayatını feda eden v.b. [*ing.* Who commits or consigns to, as in cansipar].

siparane, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Vererek.

sipare, süpare, b.i. *Osm.* < *Fars. si*, otuz + *pāre*, parça.dan *si-pāre* > *sü-pāre. din. Kur'an*'ın ayrıldığı otuz cüzden her biri. [*ing.* Any one of the thirty sections into which the Quran is divided for daily recitation].

sipariş/sipāriş/, i.ç: **siparişat**. *Osm.*< *Fars.* § ❶ Bir işin yapılması veya bir şeyin gönderilmesini isteme, ısmarlama:*Siparişleri yetiştiremiyoruz.* [*ing.* Order; *Fr.* Commande]; § ❷ Yapılması ısmarlanan şey:*Dışarı siparişlerinden kırparlar.* [*ing.* Commission; *Fr.* Order]; § ❸ *esk.* Bir devlet memurunun maaşından kestirerek başka yerde bulunan yakınına gönderdiği aylık para. [*ing.* Allotment of pay *(made by a soldier to a relative)*; *Fr.* Charge]; § ❹ *tekn.* Eni ve boyu istek sahibinin verdiği listeye göre, hazırlanan doğrama odunu.

~ **almak**, Bir şeyin yapılması için emir almak, kendisine ısmarlanmak: *Marangoz sipariş aldığı eşyayı yetiştiremedi.* [*ing.* To take an order *(for)*; *Fr.* Recevoir une commande].

~ **bakiyesi**, *ikt.* Malın elverişli olmadığından teslim edilemeyen kısmı. [*ing.* Back order].

~ **defteri**, *tic.* Bir işletmenin aldığı veya yerine getirilmesi veya teslim etmesi gereken siparişleri kaydettiği defter: *Bazı işletmelerin, üretim kapasitelerinin bir yıl ötesinde doldurulmuş sipariş defterleri vardır).* [*ing.* Order book; *Fr.* Livre de commandes].

~ **etmek (vermek)**, Bir işin yapılmasını veya bir şeyin gönderilmesini istemek, ısmarlamak. [*ing.* To give (pass, make favour with); *Fr.* Passer des commandes].

~ **mektubu**, *huk.* Bir tacir veya yapımcıya *(imalâtçı)* belirli malları göndermesi için yazılan mektup. *(Sipariş mektubu, yerine göre, bir «icap» veya «icaba davet» olabilir. Mektupta, sözleşmenin esaslı unsurları varsa bu sipariş bir icap nitetiğindedir. Mektupta sözleşmenin esaslı unsurları yoksa, sipariş mektubu sadece icaba davettir).* [*ing.* Indent; *Fr.* Bulletin de commande].

~ **üzre**, Sipariş alınarak veya verilerek *(yapılan)*. [*ing.*To order; *Fr.* Sur commande].

siparişat, ç.i. *esk.* **Sipariş**'in çoğulu.

siparoner, i. *den. esk.* Maltalıların altı düz, pruva etrafında bir direği olan, küçük teknelere verilen ad. *(Siparoner'ler sokuleva yelkeni açarlardı).*

siparuna, i. *Monimiaceae* familyasından kokulu yapraklı ağaç veya ağaççık; Amerika'nın tropikal bölgelerinde yaklaşık olarak altmış türü yetişir. *(Birçok türünden tıbbî bitki olarak faydalanılır).* [*Lat., ing.* ve *Fr.* Siparuna].

sipas /sipās/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Hamd etme, şükür. [*ing.* Kindness, grace, favor].

~ **dar**, *esk.* Şükreden. [*ing.* Thankful, grateful *(person)*].

sipasî /sipāsī/, s. *esk.* Teşekkür eden, minnettar. [*ing.* Grateful, thankful; *Fr.* Reconnaissant,-ante].

sipeh, i. ◘**Sipah**.

sipehsâlar, sipahsalar, b. i. *Osm.* < *Fars. sipeh sipāh*, asker + *sālār, reis*'den *sipehsālār* veya *sipāh-sālār. esk.* Askerlerin, ordunun reisi, başkumandan. *(Selçuklu devletinde seraskerlerin en büyük yetkilisiydi. Osmanlılarda sipahsâlârın yerini «ordu başkumandanı» anlamına gelen serasker aldı).* [*ing.* Commander-in-chief].

sipenc, i. *Osm.* < *Fars. se* > *si*, üç + *peno*, beş'ten *si-penc*, üç beş, pek az. *esk.* § ❶ Az bir zaman kalınacak yer, misafirhane, konak yeri; § ❷ *(Geniş anlamda).* ☆ *Eşanl.* seray-ı **sipenc**.

sipend, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tütsü olarak kullanılan üzerlik otu tohumu. [*ing.* Wild rue, wild rue seed].

siper, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Korunulacak, arkasına, altına veya içine girerek saklanılacak yer. [*ing.* Shelter; *Fr.* Lieu de refuge, abri]; § ❷ Yağmur, güneş v.b. etkenlere engel olan koruyucu. [*Fr.* Paravent, parapet, abat-vent; *ing.* Screen, protection, guard]; § ❸ Kuytu yer; § ❹ Şapka, kasket v.b. nin önündeki çıkıntı. [*ing.* Peak *(of a cap)*; *Fr.* Visière]; ☆ *Eşanl.* **siperlik**; § ❺ *ask.* Toprakta uzunlamasına kazılan, üstü açık hendek. [*ing.* Trench; *Fr.* Retranchement]; § ❻ *mar.* Bir silmenin, bir kinişli geçmenin, bir zıvana dilinin yapımında, sağa-sola kaymasını önlemek için kiniş, rendesi gibi kundaklı bir âlete saptanan ve iş parçasına dayanan parça; [*ing.* Top-slide]; § ❼ *okç.* Okun kabzayı zedelemesini önlemek amacıyle sol elin üst kısmına konan âlet. *(Yay ve okun kullanıldığı devirlere ait olan bu âlet, tabla, oluk, eşik ve tokalı kolandan meydana gelirdi. Ok, oluğun üzerinden çekilerek atılırdı.Siperin baş parmağın dip tarafına gelen bölümüne siper başı, siperin son bölümüne siper kuyruğu, ortasına ve eşiğin önüne gelen bölümüne atış yeri denirdi).* [*ing.* Shield; *Fr.* Bouclier]; § ❽ *sil.* Ateşsiz silâhlarda namlu ile kabza arasında yer alan ve silâhı kullananın elini korumaya yarayan parça: *Kılıç, kabza siperi.* [*ing.* Shield; *Fr.* Bouclier]; § ❾ *tekn.* İşçilerin yüzlerini korumak için, bir fırının veya bir demirci ocağının ağzı önüne yerleştirilen madenî levha. [*ing.* Shield; *Fr.* Bouclier]; § ❿ *trm.* Bitkileri rüzgâr, soğuk ve nemden koruyan her türlü engel: *tabiî siper, sunî siper;*§ ⓫ s. Kuytu, korunabilen *(yer)*; ◉ **arka** ~, *ask.* Sipere yatmış askerleri arkadan gelecek mermilere karşı koruyan toprak yığını; ◉ **ateş** ~ **i**, ◘ Ateş; ◉ **beşinci** ~, ◘ Beşinci; ~ **çanaklık** ~ **i**, *den.* ◘ Çanaklık; ◉ **duman** ~ **i**, *demir.* Bir lokomotifte, dumanı yukarıya doğru vermek ve makinistin görüş alanını arttırmak için duman kutusunun iki yanına yerleştirilen düzlem veya yukarı doğru hafifçe şişkin iki saç levhadan meydana gelen bütün; ◉ **el** ~ **i**, *esk.* Hattatların, yazı yazarken, elleriyle kâğıdı kirletmemek ve yağlamamak için elleri altına koydukları kürk parçası veya kâğıt. [*Fr.* Garde-papier]; ◉ **elektrolitik yıldırım** ~ **i**, *elek.* Elektrolit kapsayan ve seri halde bir takım elektrolitik sellül oluşturacak şekilde düzenlenmiş alüminyum tavalardan ibaret bir yıldırım siperi. [*ing.* Alumina arrester]; ◉ **funya** ~ **i**, *ask.* ◘ Funya; ◉ **göz** ~ **i**, ◘ Göz; ◉ **güneşlik** ~ **i**, *otom.* ◘ Güneşlik; ◉ **hendek** ~ **i**, *ask.* ◘ Hendek; ◉ **kabza** ~ **i**, *esk.* Kılıçların kabzasında eli düşman kılıcından korumak için yapılmış olan siper. [*ing.* Hand-shield; *Fr.* Garde-main]. ☆ *Eşanl.* **köprü**; ◉ **kale** ~ **i**, *esk.* Kalelerin üstünde ok ve mermi atmaya mahsus mazgallar yanında duracak askerleri düşman okları ve mermilerinden korumak için insan boyunda yapılmış olan aralıklı duvar parçaları olup uzaktan diş diş görünür. [*ing.* ve *Fr.* Merlon). ☆ *Eşanl.* **mazgal siperi**; ◉ **kale** ~ **i**. ◘ Kale; ◉ **kar** ~ **i**, § ❶ *ask.* ◘ Kar; § ❷ *demir.* Rüzgâr tarafından sürüklenen kar yığınlarını tutmak için, demiryolu boyunca uzanan duvar veya tahta perde; ◉ **kasket** ~ **i**, ◘ Kasket; ◉ **kılıç** ~ **i**, ◘ Kılıç; ◉ **kılıç kabza** ~ **i**, ◘ Kılıç; ◉ **kılıç kabzası art** ~ **i**, ◘ Kılıç; ◉ **kıvılcım** ~ **i**, *demir.* ve *tekn.* ◘ Kıvılcım; ◉ **kil** ~ **i**, *inş.* ◘ Kil; ◉ **muhasara** ~ **i**, *ask.* ◘ Muhasara; ◉ **ocak** ~ **i**, § ❶ *tekn.* ◘ Ocak; § ❷ *mob.* Çok kuvvetli ışığa karşı koruyucu küçük mobilya veya düzen; ◉ **ön** ~, *istihk. ask.* Siperdeki askerleri cepheden gelecek mermilere karşı koruyan ve silâh dayayarak ateş etmek için destek vazifesi gören toprak yığını; ◉ **rüzgâr** ~ **i**, *orm.* ◘ Rüzgâr; ◉ **şapka** ~ **i**, Şapkaların ön tarafındaki çıkıntılı kısmı. ☆ *Eşanl.* **siperlik**.

~ **almak**, Bir koruyucunun altına girmek, arkasına geçmek veya içine girmek suretiyle korunmak. [*ing.* To take shelter behind something, to parry a blow; *Fr.* Se défendre en se plaçant derrière un parapet etc., se mettre à couvert, s'abriter].

~ **bıçağı**, *ask.* Yakın muharebede kullanılan, yaklaşık olarak 20 sm. uzunluğunda, iki ağızlı çelik bıçak.

~ **etmek (kendine)**, *dey.* Kendini korumak amacıyle bir şeyi veya kimseyi siper olarak kullanmak. [*ing.* To take under one's protection; *Fr.* Commander, demander].

~ **etmek (kendini)**, *dey.* Bir şey veya kimse için kendini tehlikeye atmak.

~ **harbi**, *ask.* İki düşman tarafın, tuttukları cepheyi sürekli bir siper hattıyle sınırladığı ve karşı tarafın siper hattını aşmaya çalıştığı savaş şekli: *Birinci Dünya savaşı, 1915 ten 1918'e kadar fransız cephesinde bir siper harbi şeklinde devam etti.* [*Fr.* Guerre de tranchées].

☆ *Eşanl.* **mevzi harbi**.

☆ *Karş.* **hareket harbi**.

~ **havanı**, ◘ Havan.

~ **kalkanı**, *sil* ◘ Kalkan[1].

~ **şevi**, *istihk.* Siperlerin önüne yığılan toprakların düşman tarafındaki eğik yüzeylerine verilen ad. [*ing.* ve *Fr.* Glacis].

~ **topçusu**, *ask.* ◘ Topçu.

siperde, s. *Osm.* < *Fars. sipürden, esk.* ◘ Süperde.

sipergam, i. *Osm.* < *Fars. sipergam. bot. esk.* Fesleğen. [*ing.* Sweet basil].

siperi.saika, b. i. *Osm.* < *Fars. siper* + *Ar. sā'ika*, Yıldırımı çekip toprağa veren âlet. [*ing.* Lightning conductor; *Fr.* Paratonnerre]. ◘ **Paratöner**.

siperlenmek, nsz. f. Korunmak amacıyle bir yeri kendine siper etmek, siper altına, arkasına veya içine girmek. [*ing.* To take shelter].

siperlik,-ği, i. § ❶ Güneşe, yağmura karşı konan engel: *Şapka siperliği. Kapı siperliği;* § ❷ *ask.* Siper olma özelliği bulunan yer; ◉ **rüzgâr siperliği**, *den.* ◘ Rüzgâr.

sipolin, i. *Fr. cipolin* < *It. jeol.* Katmanları soğan gibi bir merkezli daireler biçiminde olan billûrlu bir kalker çeşidi.

siporta, i. *tekn.* Torna tezgâhlarında kalemi dayayp torna etmeye mahsus âlet.

sipsi, i. *esk. T. sıbızgu.* § ❶ Gemici düdüğü; § ❷ Zurnanın dudaklara gelen kamış kısmı. [*ing.* Whistle, boatswain's pipe; *Fr.* Sifflet de marin]; § ❸ *tiy.* Karagöz, Matiz ve Külhanbeyin «*tütün*» veya «*sigara*» için kullandığı terim; § ❹ *arg.* Sigara; § ❺ *esk.* Talim yaptırırken çalınan ıslık.

sipsivri /sipsivri/, s. Çok sivri olan. [*ing.* Very sharp *(point)*; *Fr.* Très pointu].

~ **kalmak**, *dey.* Herkesin çekilmesiyle yalnız kalmak. [*ing.* To be suddenly deserted by everyone, to be destitute].

sir[1], s. *Osm.* < *Fars. sīr. esk.* § ❶ Doymuş, tok. [*ing.* Full, satiated with food or drink, nauseated]; § ❷ i Sarmısak.

sir[2] /sör/, i. *Ing.* İngilizlerde şeref unvanı.

si'r, i. *Osm.* < *Ar. si'r, esk.* Bir mala konulan belli fiyat, narh. [*ing.* Established market price].

sirab /sīr-āb/. s. *Osm.* < *Fars. sīr*, tok + *āb*, su'dan. *esk.* § ❶ Suya doymuş, kanmış; [*ing.* Who has drunk his fill and is satiated]; § ❷ Körpe, taze, sulu. [*ing.* Full of sap and moisture, juicy, fresh].

sirac /sīrāc/, i. *Osm.* < *Fars. çerāğ* > *Ar. sirāc. esk.* § ❶ Işık, meşale, kandil. [*ing.* Lamp, light, candle]; § ❷ Hz. Muhammed; § ❸ *(Bugün Seraceddin şeklinde)* Erkek adı.

siracî /sirācī/, i. *Osm.* < *Ar. sirāc*, kandille, mumla ilgili. *teşk. tar.* Osmanlı devletinde mum ve kandillerin bakım ve yama işleriyle görevli kimse.

sirayet, /sirāyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *(hastalık v.b. hk.)* Başkalarına geçme, bulaşma. [*ing.* ve *Fr.* Contagion infection]; § ❷ Yayılma, dağılma, genişleme. [*ing.*

A spreading, propagation; *Fr.* Propagation, action de passer d'une personne ou d'une localité].

~ etmek, § ❶ Bulaşmak, geçmek. [*Ing.* Infecter; *Fr.* Passer par contagion, infecter]; § ❷ Yayılmak, dağılmak.

siraj, i. *Fr. cirage.* Cilâlama.

siraz, i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından bir balık türü. In balığının *(V. tinca)* çok yakın bir akrabasıdır. [*Lat.* Varicorhinus pestai].

sirbal /sirbâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gömlek. [*Ing.* Shirt].

sir.çeşm, b. i. *Osm.* < *Fars. sir.* tok + *çeşm,* göz. *esk.* Gözü tok. [*Ing.* Satisfied, satiated, contented].

sirçeşmî, i. *esk.* Tokgözlülük.

siren, i. *Fr. sirène.* Tiz ses çıkaran düdük, canavar düdüğü

sireng[1], b. s. *Osm.* < *Fars. se* > *si,* üç + *reng. esk.* § ❶ Üç renkli; § ❷ b i. Bir çeşit ipekli kumaş.

sir eng[2], b. z. *Osm.* < *Fars. sî,* otuz + *reng. esk.* § ❶ Çok renkli; § ❷ b i. Anka kuşu; § ❸ Anlaşılması güç olan şey, sır; § ❹ *müz. esk.* Türk musikisinde birleşik bir makam; zamanımızda örneği yoktur.

siren(o), *Yun. syriks* + *syringion,* kanal'dan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Sireng(o)-].

sirengobülbi, i. *Fr. syringobulbie. nöroloji* Soğaniliğin sirengomiyeliye tutulması; boşluğun soğanilikteki yerine göre çeşitli bozukluklara yol açar.

sirengomiyeli, i. *Fr. syringomyélie. kim.* Ependim kanalı yakınında az veya çok büyük bir boşluğun meydana gelmesiyle belirli omurilik hastalığı. [*Ing.* Syringomyelia].

siren'ler, ç. i. *Yun. mit* Belden aşağısı kuş veya balık biçiminde, belden yukarısı kadın biçiminde betimlenen ve bazen elinde bir lir tutan kötü ruhlu cinler

sire.saten, b. i. *Fr. ciré,* cilâlanmış + *satin,* saten. *dok.* Bir saten çeşidi.

siret, siyret, i. *Osm.* < *Ar. sîret. esk.* § ❶ Bir kimsenin ahlâkı, karakteri, tabiatı, tavır ve hareketi. [*Ing.* Moral, quality; *Fr.* Caractère]; § ❷ Gidiş, tarz; § ❸ Biyografi. [*Ing.* Biography; *Fr.* Biographie]; ◉ **~ i suretine uymamak,** *dey.* Ahlâkı dış görünüşü gibi olmayan kimseler için kullanılır. [*Ing.* Who's apearance belies his character].

siret, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tavır ve hareket, tabiat, ahlâk.

sirhan /sirhân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kurt, memeli ve yırtıcı hayvan. [*Ing.* Wolf].

sirinjin, i. *Fr. syringine. kim.* Formülü $C_{17}H_{24}O_9 . H_2O$ olan glikozit; leylak kabuğunda bulunur; soğuk suda ve eterde çözünmez, alkolde çözünür; 191°C'ta erir ve hidrolizle ikiye ayrışarak glikoz verir. [*Ing.* Syringine].

☆ *Eşanl.* **lilasin.**

Sirionolar, ç. öz. i. *etn.* Doğu Bolivya'da tupi guarani ailesinden göçebe kızılderililer. [*Ing.* ve *Fr.* Sirionos, Siriones].

sirişk, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Gözyaşı. [*Ing.* Tear].

sirişt, i. *Osm.* < *Fars. sirişten, esk.* Huy, yaradılış, tabiat. [*Ing.* Nature, temperament, constitution].

sirişte, s. *Osm.* < *Fars. sirişten. esk.* Karıştırılmış, yoğurulmuş. [*Ing.* Mixed and kneaded].

sirk, i. *Fr. cirque* < *Lat. circus,* daire. § ❶ *tiy.* Binicilik ve akrobasi gösterilerinin yapıldığı daire seklinde ve kapalı yer. [*Ing.* Circus]. ◘ *ŞEKİL: 490.*— **SİRK;** § ❷ Romalılarda kamu oyunlarına ayrılmış kum pist; § ❸ *jeom.* Yarım daire şeklinde, kenarları dik, buzullarla oyulmuş çöküntü.

sirkadiyen, s. *Fr. circadien.* Yaklaşık olarak 24 saatlik *(20 ilâ 38 saat arası)* devreler içinde art arda gelen biyolojik olaylara denir. [*Ing.* Circation].

sirkat,-tî, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çalma, uğrulama, hırsızlık. [*Ing.* Stealing, theft, larceny; *Fr.* Vol].

sirke, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Şarabın, düşük alkollü diğer içkilerin veya şekerli veya nişastalı çeşitli çözeltilerin mayalanmasıyle *(sirkeleşme)* meydana gelen, asetik asid ve bazen tanen bakımından zengin sulu çözelti *(sirke yemeklere tat vermek için veya koruyucu olarak salamura gibi kullanılır).* [*Ing.* Vinegar, sour, morose, look; *Fr.* Vinaigre]; § ❷ Birtakım kimyasal usullerle hazırlanmış bileşiklerin ortak adı; ◉ **~ sini, sarmısağını sayan, paçayı yiyemez (sarmısağını hesap eden paçayı yiyemez),** *at.* Küçük sakıncalarını düşünerek bir işe girişmeyen kişi, o işin kazançlarından yoksun kalır; ◉ **gül ~ si,** *mutf.* ◘ **Gül;** ◉ **odun ~ si,** Pirolignoz asid; ◉ **suratı** (yüzü). **~ satmak,** *dey.* Memnuniyetsizliğini belirtecek şekilde yüzünü ekşitmek.

~ asidi, *kim.* Asetik asid, renksiz, kaynama noktası 119°C olan organik bir asid. Keskin ve hoş bir kokusu vardır. Sirke içinde % 6 oranında bulunur. [*Osm.* Hâmız-ı hal; *Ing.* Acetic acid; *Fr.* Acide acétique glaciale].

~ bakterisi, *zool.* Alkolün sirkeye dönüşmesini sağlayan bakterilerden biri. [*Lat.* ve *Ing.* Acetobacter; *Fr.* Acétobactere].

~ tuzu, İçinde tane halinde potasyum sülfat bulunan küçük şişelere konulmuş billûrlaşabilen asetik asid. *(Senkop hallerinde hastaya koklatılır).*

sirke[2], i. *paraz.* Bit, tahtakurusu gibi asalak böceklerin yumurtası. [*Ing.* Nit; *Fr.* Lente]; ◉ **bit ~ si,** *zool.* ◘ Bit.

sirkeci, i. Sirke yapan ve satan kimse. [*Ing.* A vinegar seller; *Fr.* Vendeur de vinaigre].

sirke.iplik.solucanı, b. i *zool.* Yuvarlak solucanlar *(Aschelminthes)* sınıfının, ipliksolucanları *(Nemetodes)* takımının *Cephalobidae* familyasına giren, 1-4 mm. uzunluğunda olup, sirke, şarap, mayalı hamur gibi ekşimeye uğramış bitkisel ortamlarda yaşayan ve insan üreme organlarının raslansal asalağı da olabilen küçük solucan. *(Hayvanın özellikle tarımsal bitki sağlığı yönünden Anguillula (= Turbatrix) aceti; Ing.* Vinegar eel; *Fr.* Anguillule du vinaigre].

sirke.kurdu, b.i. *paraz.* ◘ **Sirkeiplik solucanı.**

sirkeleşmek, nsz. f. § ❶ *(üzüm suyu hk.)* Ekşimek, sirkeye dönüşmek; § ❷ *(Geniş anlamda). (Bazı şerbetler hk).* Çok ekşimek.

sirkeli, s. § ❶ İçine sirke konmuş: *Sirkeli salata.* [*Ing.* Mixed or flavored with vinegar infested with nits; *Fr.* Assaisonné avec du vinaigre].

sirkelik, i. İçine sirke koymak için yapılmış özel kap.

sirkengebin, sirkencebin, i. Sirkeli bal şerbeti. [*Ing.* Oxymel, honey and vinegar; *Fr.* Oxymel, acétomel].

sirke.sineği, b. i.i *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının İkikanatlılar *(Diptera)* takımının Sirkesineğigiller *(Drosophilidae)* familyasından bir kısa duyargalı Eklembacaklı türü. Uzunluğu 2-3 mm. Sirke veya çürük meyvelerin bulunduğu yerlerde yaşar. Öteki birçok türleriyle birlikte modern kalıtım araştırmalarında deney hayvanı olarak kullanılır. *(Kurtçukları, insan sindirim aygıtının raslansal asalağı olabiliyor).* [*Lat. Drosophila melanogaster; Ing.* Vineger fly; *Fr.* Mouche du vinaigre].

sirkesineğigiller, b. i. *paraz.* 3-4,5 mm. boyunda, ekşi ve çürük bitkisel besinleri se-

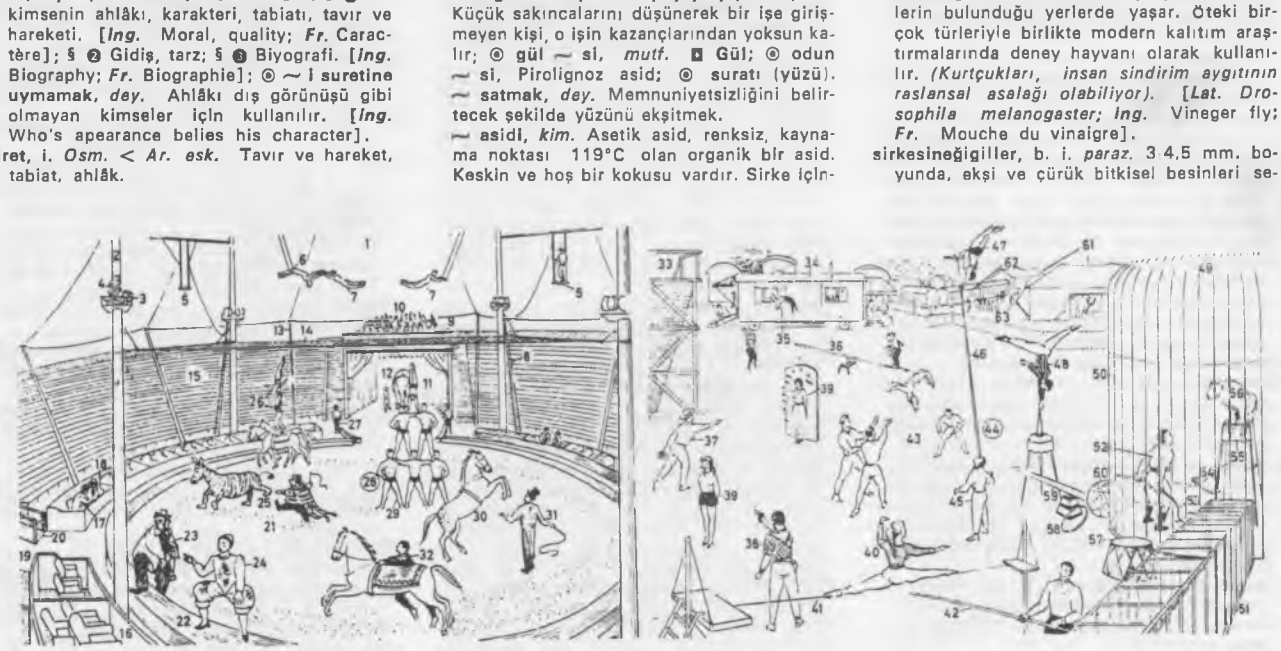

ŞEKİL: 490.— **SİRK** [*1-63 seyyar (gezginci) sirk*]: **1.** Sirk çadırı. **2.** Çadır direği. **3.** Projektör. **4.** Elektrikçi. **5.** Dinlenme trapezi. **6.** Trapez. **7.** Trapez cambazı. **8.** İp merdiven. **9.** Orkestra tribünü. **10.** Sirk orkestrası. **11.** Sahne girişi. **12.** Sirk odası. **13.** Tente gergisi. **14.** Atlama filesi *(emniyet filesi).* **15.** Seyirci oturma yerleri. **16.** Sirk locası. **17.** Sirk müdürü *(sirk yönetîcisi).* **18.** Organizatör. **19.** Giriş ve çıkış. **20.** Merdiven. **21.** Pist. **22.** Pist bölmesi. **23.** Müzisyen palyaço. **24.** Palyaço. **25.** Sirk numarası *(komedi gösterisi).* **26.** Sirk bınlcileri. **27.** Sirk bakıcısı. **(28)** Piramit. **29.** Cambaz taşıyıcı. */30-31 eğitilmiş atlar/:* **30.** Sirk atı. **31.** Pist eğitmeni. **32.** At cambazı. **33.** Imdat kapısı. **34.** Sirk kervanı. **35.** Cambaz dengeleyici. **36.** Tramplen *(atlama tahtası).* **37.** Bıçak savurucu. **38.** Sirk silâh atıcısı. **39.** Yardımcı kız. **40.** Gergin ip dansçısı. **41.** Madenî tel *(gergin tel).* **42.** Denge çubuğu. **43.** Atma numarası. **44.** Dengeleme numarası. **45.** Taşıyıcı artlst. **46.** Bambu çubuk. **47.** Cambaz *(akrobat).* **48.** Dengeleyici. **49.** Yabani hayvan kafesi. **50.** Kafes çubukları. **51.** Geçit *(Yabani hayvanlar galerisi).* **52.** Terbiyeci *(hayvan eğitimcisi).* **53.** Kamçı. **54.** Korunma çatalı. **55.** Sehpa. **56.** Kaplan. **57.** Stand. **58.** Çember. **59.** Baskül. **60.** Büyük top *(hareketli top).* **61.** Kamp. **62.** Kafesli vagon. **63** Idarehane.

ven, sarımsı esmer sinekler familyası. [*Lat.* ve *İng. Drosophilidae; Fr.* Drosophilidés].

sirkinmek, f. Uykuda silkinip uyanmak.

sirkmek, f. Silkmek.

sirkulasyon, i. *Fr. circulation.* § ❶ ◘ **Dolaşım**; § ❷ *bot.* Özellikle kara bitkilerinin tüy hücrelerinde kolaylık la görülebilen sitoplazma hareketi. *(Bu hücrelerin vakuolleri plazma köprüleri, ile katedilmiş durumdadır. Sirkülasyon hareketi, gerek çeper altında, gerek vakuol içinden geçen plazma köprülerinde görülür ve çeşitli yönlerde cereyan eder. Sitoplazma hareketleri muhtemelen yer yer meydana gelen yüzey gerilimi ve viskozite değişikliklerinden ileri gelmektedir).* [*ing.* Circulation].

sirküler, i. *Fr. circulaire.* < *Lat. circulus*, çember. Birçok kimseye gönderilmek üzere belli sayıda basılan yazı. [*Osm.* Tamim; *İng.* General letter of authorization, circular, communiqué]. ☆ *Eşanl.* **genelge**; ◉ **imza ~ i**, *huk.* Kuruluşların temsil yetkisini belirleyen imza veya imzaların belli sayıda basılmış örneği.

~ mektubu, *ikt.* Bir bankanın yabancı memlekette ki muhabirlerine hitaben yazılan ve belirli bir tutarın o memleket parasına çevrilerek müşteriye verilmesini temin eden mektup. [*İng.* Circular note; *Fr.* Lettre-circulaire].

siroko /siro:ko/, i. *Osm.* < *Ar. şark* + *It. scirocco* > *Fr. sirocco. meteor.* Bütün Akdeniz havzasında, çölden kıyılara doğru esen sıcak ve çok kuru rüzgâr. *(Siroko, Akdeniz'in kuzey kıyılarına örnek. Menton'a kadar ulaşır.* [*İng.* ve *Fr.* Sirocco].

siroz, i. *Fr. cirrhose.* Karaciğerde bütün bağ ve damar dokuların çoğalmasıyle beliren öldürücü hastalık; ◉ **karaciğer ~ u**, *patol.* ◘ **Karaciğer**; ◉ **pigmentli ~**, *patol.* ◘ **Pigmentli.**

sirozlu, s. ve i. Siroza tutulmuş.

sirrokümülüs, i. *meteor.* Genellikle 6000 metre *(20.000) fit)* yükseklikte bulunan ve sirüs ile kümülüs bulutlarının karışmasından oluşmuş bir bulut. [*İng.* Cirro-cumulus; *Fr.* Cirro-cumulus]

☆ *Eşanl.* **yumak bulut.**

sirrostratüs, i. *meteor.* Genellikle 6500 metre *(22.000 fit)* yükseklikte bulunan ve sirüs ile stratüs bulutlarının karışmasından oluşmuş bir bulut. [*İng.* Cirrostratus; *Fr.* Cirro-stratus].

☆ *Eşanl.* **tül bulut.**

sirrüs, i. *Lat. cirrus. meteor.* Genellikle 7500 ilâ 12000 metre *(25000 ilâ 40000 fit)* yükseklikleri arasında bulunan, göğü tamamiyle kaplamayan tüy şeklini andıran bir bulut parçası. [*İng.* Cirrus; *Fr.* cirrus]. ◘ *ŞEKİL: 107* — **BULUT.**

☆ *Eşanl.* **tüybulut.**

sirsoid, s. *Fr. cirsoide. patol.* Birbiriyle geniş ölçüde bağlantılı bir atar-toplardamar ağı olan anevrizmalar için kullanılır. [*İng.* Cirsoid].

sirto, i. *Yun. syrtos.* § ❶ *müz.* Türk musikisinde yakın zamanlara kadar kullanılan, longa gibi nim-sofyan usuluyle ölçülen oyun havası. [*İng.* Music composed in Turkish makams for dances in the Greek stye; *Fr.* Sorte de pas de danse]; § ❷ Bir çeşit halk dansı.

sirtometre, i. *Fr. cyrtomètre.* Göğüs çevresini ölçmeye yarayan âlet. [*İng.* Cyrtometer].

sirtometri, i. *Fr. cyrtométrie.* Göğüs çevresinin ölçülmesi. [*İng.* Cyrtometry].

sirval /sirvâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şalvar. [*İng.* Trousers, pants].

sis, i. § ❶ *meteor.* Ortalama 20 *u* çapında içi dolu *(eskiden sanıldığı gibi içi boş değil)* sıvı su damlacıklarından meydana gelen ve hemen her zaman sakin havada yerkürenin yüzeyini kaplayan stratüs bulutu. Ortalığı görmeye engel olacak kadar kalın ve yığın halinde su buğusu: *Sis, denizde çok tehlikelidir. Yola çıktığımız zaman, etrafta hafif bir sis vardı.* [*İng.* Fog; *Fr.* Brouillard, brume]; § ❷ *esk.* Atlarda, kahverengi veya kırmızımtrak benek. [*İng.* Small brown or reddish spots on the coat of a horse]; ◉ **adveksiyon ~ i**, *meteor.* (a) Havadan sıcak veya soğuk bir yüzey üzerinde havanın yatay hareketiyle teşekkül eden sis; (b) Bir yer üzerinde teşekkül eden ve havanın yatay hareketiyle oluşan sis; 'b) Bir yer üzerinde oluşan ve havanın yatay hareketiyle başka yere taşınan sis. [*İng.* Advection fog; *Fr.* Brouillard d'advection]; ◉ **buz ~ i**, *hava.* ◘ **Buz**; ◉ **deniz seviyesi ~ i**, *hava.* ◘ **Deniz**; ◉ **hava kütlesi ~ i**, *meteor.* Hava kitlesi içinde oluşan sis. [*İng.* Air mass fog]; ◉ **ıslak ~**, *hava.* ◘ **Islak**; ◉ **kıyı ~ i**, *coğr.* ◘ **Kıyı**; ◉ **kutup ~ i**, *coğr.* ◘ **Kutup**; ◉ **orografik ~**, *meteor.* ◘ **Orografik**; ◉ **radyasyon ~ i**, *hava* ◘ **Radyasyan.**

~ bankı, *den.* Sınırlı bir alana kümelenmiş sis.

~ borusu, *den.* Denizde Çatışmayı Önleme tüzüğü kuralları gereğince, görüşün azaldığı durumlarda yelkenli veya düdüğü bozulmuş makineli gemilerde sis işareti vermek için bulundurulması zorunlu olan ve basit bir mekanik araçla hava basılarak çalışan düdük. [*İng.* Fog horn, fog siren; *Fr.* Sirène].

~ bulutu, *den.* Bulut gibi görülen ve manzara arzeden yoğun sis kümesi.

~ dağıtma, *meteor.* Özellikle havaalanlarında sisi dağıtmak amacıyle uygulanan yöntemlerin ve usullerin tümü.

~ düdüğü, *den.* Sisli havalarda kıyı istasyonlarıyle fener dubalarında kullanılan sesli cihaz. [*İng.* Fog-horn].

~ farı, *otom.* ◘ **Far.**

~ gongu, *den.* Boyu 107 m'den büyük olan gemilerin, demirli bulundukları zamanlarda, Denizde Çatışmayı Önleme tüzüğü kuralları uyarınca baş tarafında çalmakla zorunlu olduğu kampana işaretine ek olarak kıç tarafından verilmesi gerekli ayrı tondaki ses işareti için kullanılan gong.

~ işareti (kampanası), *den.* Görüşün azaldığı durumlarda *(sis, pus, tipi, sağanak halinde yağmur)* geminin varlığını duyurmak için vermek zorunda olduğu işaret. [*İng.* Fog signal; *Fr.* Sirène].

~ kampanası, ◘ **Sis işareti.**

~ kornası, *den.* ◘ **Korna.**

~ mermisi, *ask.* Düşman gözetlemesine veya bir bölgenin kullanılmasına engel olmak, düşmandan hareketi saklamak ve yangın çıkartmak için kullanılan, içi kimyasal maddelerle doldurulmuş bir çeşit mermi.

sisal, i. *bot.* Meksika'da kültürü yapılan *Agave sisalana* adlı bitkiden elde edilen elyafa verilen ad. [*İng.* ve *Fr.* Sisal].

Sisalar, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'da zenci halk. Gana'nın kuzeyinde ve Yukarı Volta'nın güneyinde yaşar.

sisiderit, i. *Fr. syssidérite. min.* Silikat ile bol miktarda nikelli demirden meydana gelen göktaşı. [*İng.* Syssiderite].

☆ *Eşanl.* **litosiderit.**

sisiliyen, i. *Fr. sicilien. jeol.* Denizel dördüncü zamanın kalabriyen ile milaziyen arasındaki katı. *(Sisiliyen özellikle İtalya'da, bugün artık soyu tükenmiş türler ile, yine bugün artık soğuk denizlerde yaşamakta olan türleri kapsayan bir deniz favnasıyle nitelenir. Sisilyenin Mindel buzuluyle yaşıt olduğu sanılır).* [*İng.* Sicilian].

sislemek, f. *ask.* Düşman gözetlemesini körletmek amacıyle hedef etrafında kuvvetli bir duman perdesi meydana getirmek. [*İng.* To cover with a smoke-screen; *Fr.* Couvrir de brouillard artificiel].

sislendirmek (-i), f. Sislenmesine yol açmak.

sislenmek, nsz. f. Sisle kaplanmak, sise bürünmek. Sis peyda etmek. [*İng.* To become damp and foggy, to be misted over *(glass); Fr.* S'embrouillarder, s'embrumer].

sisli, s. Üzerine sis inmiş olan, sislenmiş, bulanık, dumanlı. [*İng.* Foggy, misty, hazy, freckled; *Fr.* Brumeux,-euse, nébuleux, -euse].

~ kır, Üzerinde ufak ve boz benekler bulunan doru renkli *(at).* [*İng.* Flea-bitten gray horse].

sisli.balık, -ğı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Sazangiller *(Cyprinidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 30 sm. Bıyıkları vardır. Fransanın tatlı sularında yaşar. [*Lat. Barbus meridionalis; Fr.* Barbeau méridionale].

sismik, s. *Fr. sismique. jeof.* Depremlerle ilgili: *Sismik araştırma.* ◘ **Depremsel.**

~ dalga, *jeod.* ◘ **Dalga.**

sismofon, i. *Fr. sismophone* < *Yun. seismos*, sarsıntı + *phone. petrol.* Sismik jeofizik yöntemleriyle yapılan petrol araştırmalarında, patlama sonucu meydana gelen ses dalgalarının yankılarını almak için kullanılan mikrofon. *(Sarsıntının başlangıç noktasından itibaren değişik uzaklıklarda yerleştirilen sismofonlar bir kayıt laboratuvarına bağlanır; bu laboratuvarda eğrilerin birbiriyle karşılaştırılması, çeşitli dalgaların yer atında aldığı yolların uzunluğunu hesaplamak, dolayısıyle de, yansıma yüzeylerinin derinliğini veya jeolojik oluşumların ara yüzeylerini belirlemek imkânı verir).* [*İng.* Sismophone].

sismograf, seismograf, i. *Fr. sismographe* veya *séismographe. jeof.* Deprem sırasında, yer kabuğunun bir noktasındaki hareketlerin saatini, süresini, genliğini ve belli-başlı niteliklerini kaydetmeye yarayan âlet. [*Osm.* Hâkim-i sademat, râkım-ı tezelzülât; *İng.* Seismograph; *Fr.* Sismographe]. ☆ *Eşanl.* **depremyazar.**

sismografi, seismografi, i. *Fr. sismographie* veya *séismographie. jeof.* Sismografın kullanılmasına ait usullerin tümü. [*İng.* Seismography].

sismogram, i. *Fr. sismogramme. jeof.* Bir sismografla elde edilen grafik. *(Kayıt, ya doğrudan doğruya çizgiyle ya da fotoğraf usuluyle yapılır).* [*İng.* Seismogram].

sismoloji, seismoloji, i. *Fr. sismologie* veya *séismologie. jeof.* ◘ **Deprembilim.**

sismometre, seismometre, i. *Fr. sismomètre* veya *séismomètre. jeof.* Sismografa benzeyen, fakat kayıt yapmadan sonucu doğrudan doğruya veren âlet. [*İng.* Seismometer].

sismonasti, i. *bot.* Sarsıntıya karşı olan tepki hareketleri. Sarsıntıya karşı çok hassas olan *Mimosa pudica (Küstümotu)* nun tüysü yapraklarının sapının ve keza her bir yaprağın ve yaprakçığın dibinde bulunan eklem yastıklarında turgor değişmeleri ile meydana gelen hareket, yaprak sapının asağı sarkmasına, yaprak ve yaprakçıkların birbiri üzerine kapanmasına sebep olur.

sismoterapi, i. *Fr. sismothérapie.* ◘ **Elektroşok.**

sison[1], i. *Fr. sissonne. dans.* Dans sıçraması; sol bacağı kıvırıp, sağ bacağı açarak ve bu bacağı üçüncü konumda çaprazlamasına sol bacağın önüne getirerek yapılır. [*İng.* Sissonne].

sison[2], i. *Yun. bot.* Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, pis kokulu, koyu yeşil renkli otsu bitki; boyu 1 m'yi bulur; serin ve gölgelik yerlerde yetişir. [*Lat. Sison amomum; Fr.* Sison].

sisoyid, i. *Fr. cissoïde* < *Yun. kissos, sarmaşık. mat.* Üçüncü dereceden özel eğri. [*İng.* Cissoid].

sisoyidal, s. *Fr. cissoïdal, ale,-aux.* Sisoyidle ilgili olan: *Sisoyidal eğri.* [*İng.* Cissoidal]

~ fonksiyon, *X* değişkenin, $_{\omega}$ bir parametre, *i* sanal sayıların sembolü olmak üzere, $y(x)\,c^{i\,t}$ formülüyle verilenfonksiyonu. [*İng.* Cissoidal function; *Fr.* Fonction cissoïdale].

sisserskit, i. *Fr.* sysserskite. *min.* Doğal iridyum ve osmiyum alaşımı. [*İng.* Sysserskite].

sistalji, i. *Fr. cystalgie. patol.* Sidik torbası ağrısı, [*İng.* Cystalgia].

sistein, I. *Fr. cystéine kim.* Formülü HS — CH_2 —$CH(NH)_2$—CO_2H olan bileşik boynuzun hidroliz ürünlerinde rastlanır; *(Sistein yükseltgenerek, böbrek taşlarında rastlanan sistin'i /S—$CH_2CH(NH_2)$ CO_2H/$_2$ verir. Redoks olaylarında önemli bir rol oynar; iki sistein molekülü, iki hidrojen atomu kaybederek bir sistin atomu meydana getirir; Tersinir olan bu tepkime, hidrojen taşıyıcı denen bir sistem oluşturur. Addison hasta-*

lığının tedavisinde kullanılır). [*Ing.* Cysteine].

sistektomi, i. *Fr. cystectomie. cerr.* Sidik torbasının çıkarılması için yapılan cerrahî müdahale. Üç çeşit sistektomi vardır; *kısmî sistektomi*'de, sidik torbasının bir parçası çıkarılır; *tam sistektomi*'de organın tümü çıkarılır; *genişletilmiş sistektomi*'de sidik torbasıyle beraber etrafındaki hücre ve lenf dokuları da çıkarılır. Sistektomiler özellikle sidik torbası urlarında uygulanır. [*Ing.* Cystectomy].

sistem, i' *Fr. système* < *Lat. systema.* § ❶ Bilimsel bir bütün veya bir öğreti meydana getirebilecek biçimde birbirine bağlı ilkeler topluluğu: *Astronomi sistemi. Felsefe sistemi.* [*Ing.* System; *Fr.* Système]; § ❷ *(Kötüleyici anlamda)* Olayları yargılamak ve sınıflandırmak için başvurulan önyargılar bütünü: *Sistemler çoğu zaman bilimin ilerlemesini engellemiştir.* [*Fr.* Système, ensemble d'idées préconçues, d'après lesquelles on classe et l'on juge les faits]; § ❸ Belli bir sonuca varmak veya bir bütün elde etmek için biraraya gelmiş parçalar: *Sinir sistemi. Güneş sistemi.* [*Ing.* System; *Fr.* Système]; § ❹ Bir sonuç elde etmeye yarayan usuller düzeni: *Eğitim sistemi.* [*Ing.* System; *Fr.* Système, combinaison de procédés destinés à produire un résultat]; § ❺ *tkz.* Bir işte başarı elde etmek için başvurulan yol: *İnsanı servete kavuşturabilecek iyi bir sistem.* [*Ing.* System; *Fr.* Système]; § ❻ Teçhizat, tertibat: *Bir aydınlatma sistemi. Fren sistemi.* [*Ing.* System; *Fr.* Système, appareillage]; § ❼ *bilgi-işlem,* (a) Birlikte kullanılan malzeme ve işlem yöntemlerinin belirli bir tipini meydana getiren ünitelerin tümü. [*Ing.* System; *Fr.* Système]; (b) Başlangıçta birbirinden ayrı ve farklı işler için düşünülmüş birçok makineden meydana gelen bütün. [*ing.* System; *Fr.* Système]; § ❽ *anat.* ve *fizyol.* Belirli bir doku başta olmak üzere çeşitli dokularda oluşan ve vücudun hemen her tarafında yaygın bulunan organlar topluluğu: *Kas sistemi, sinir sistemi, kemik sistemi, kıl sistemi v.b.* § ❾ *esk. vezin.* Uyumlu bir bütün meydana getiren ve yapı bakımından birbirine benzeyen batı ritim unsurlarının birleşmesinden meydana gelen uzunluğu değişken yunan mısraı. *(Anapaistos jambikos, dokhaios v.b. sistemleri vardır).* [*Ing.* System; *Fr.* Système]; § ❿ *işletm.* Bir işletmede çeşitli yöntemlerin uygulanmasına imkân veren usul ve araçların tümü; § ⓫ *dilb.* Dilin, yapıyı belirleyen ilişkilerle birbirlerine bağlanan fonetik, morfoloji, sözdizimi, kelime listesi v.b. olgularından meydana gelen belli bir bölümü. [*Ing.* System; *Fr.* Système]; § ⓬ *müz.* İki uç ses arasındaki elemanter müzik aralıklarının tamamı ve genel düzeni. [*Ing.* System; *Fr.* Système]; § ⓭ *siy.* Yönetim, hükûmet veya sosyal teşkilâtlaşma tarzı: *Feodal sistem.* [*Ing.* System; *Fr.* Système]; § ⓮ *tekn.* Belirli bir amaca erişmek için başvurulan usul ve araçların tümü. [*Ing.* System; *Fr.* Système]; ◎ **ademi merkeziyet ~ i,** *huk.* ◘ **Adem;** ◎ **aort ~ i.** *anat.* ◘ **Aort;** ◎ **asabî ~,** *tıp.* ◘ **Asabî;** ◎ **aşınma ~ i,** *jeol.* ◘ **Aşınma;** ◎ **ateş ~ i,** *atom.* ◘ **Ateş;** ◎ **ayırıcı ~,** *bayınd.* ◘ **Ayırıcı** ◎ **başkanlık ~ i,** *siy.* ◘ **Başkanlık;** ◎ **beyyine ~ leri,** *huk.* ◘ **Beyyine;** ◎ **biçimsel ~,** *mat.* İyi düzenlenmiş çok az sayıda formülden hareket ederek, yalnız işaretlerle ilgili olan bazı kuralların uygulanmasıyle elde edilebilen formüller sistemi. [*Ing.* Formal system; *Fr.* Système formel]; ◎ **birimler ~ i,** *metrol.* Birbirine uygun ölçü birimlerinin tümü. [*Ing.* System of units; *Fr.* Système d'unités]; ◎ **biyel manivela ~ i,** *mek.* ◘ **Biyel;** ◎ **blok ~ i,** ◘ **Blok;** ◎ **boru ~ i,** *tekn.* ◘ **Boru düzeni;** ◎ **boşaltım ~ i,** *biy.* ◘ **Boşaltım;** ◎ **bulutlar ~ i,** *meteor.* Gerçek anlamda bir hava bozması olayına eşlik eden çeşitli bulut tiplerinin tümü. [*Ing.* System of clouds; *Fr.* Système nuageux]; ◎ **çevre sel sinir ~ i,** *anat.* ve *psik.* ◘ **Çevresel;** ◎ **çift meclis ~ i,** *huk.* ◘ **Çift; çift motor ~ i,** *otom.* ◘ **Çift;** ◎ **C.G.S. ~ i,** *metrol.* Temel birimleri santimetre, gram ve saniye olan sistem. [*Ing.* C.G.S. system; *Fr.* Système C. G.S.]; ◎ **cebri çalıştırma ~ i,** *iş huk.* ◘ **Cebri;** ◎ **çapraz dren ~ i,** *trm.* ◘ **Çapraz;** ◎ **denklemler ~ i,** *mat.* ◘ **Denklem;** ◎ **Dewey ~ i,** *bot.* ◘ **Dewey;** ◎ **diyagonal ~ i,** *sp.* ◘ **Diyagonal; dolaşım ~ i,** *biy.* ◘ **Dolaşım;** ◎ **ekonomi ~ i,** *huk.* ve *ikt.* ◘ **Ekonomi;** ◎ **ekonomik idare ~ i,** *trm.* ◘ **Ekonomik;** ◎ **eksen ~ i,** ◘ **Eksen;** ◎ **elektromagnetik ~,** *metrol.* Elektrik ve magnetik büyüklükler için düzenlenmiş, boşluğun geçirgenliğini boyutsuz ve bire eşit kabul eden birimler sistemi. [*Ing.* Electromagnetic system; *Fr.* Système électromagnétique]; ◎ **elektrostatik ~,** *metrol.* Elektrik büyüklükler için düzenlenmiş, boşluğun yalıtkanlık sabitini boyutsuz ve bire eşit kabul eden birimler sistemi. [*ing.* Electrostatic(al) system; *Fr.* Système électrostatique]; ◎ **englizisyon ~ i,** *huk.* ◘ **Englizisyon;** ◎ **eşeysel ~,** *bot. Linneaus* tarafından kurulan ve cinsiyet organlarına dayanılarak yapılan sınıflandırma yöntemi. [*ing.* Saxual system; *Fr.* Système sexuel]; ◎ **eşit ~** *müz.* ◘ **Eşit;** ◎ **filojenetik ~,** *bot.* Gruplar arasındaki yakınlığı esas almaya çalışan sınıflandırma sistemi' [*ing.* Phylogenetic system; *Fr.* Système phylogénétique]; ◎ **fiyat ~ i,** *ikt.* ◘ **Fiyat;** ◎ **geçme ~ i,** *tekn.* ◘ **Geçme;** ◎ **Giorgi ~ i (M.K.S.A. ~ i),** *metrol.* Temel birimleri metre, kilogram, saniye ve amper olan sistem. [*Ing.* Giorgi system; *Fr.* Système Giorgi ou M.K.S.A.]; ◎ **görme ~ i,** ◘ **Görme;** ◎ **güdümlü ekonomi ~ i,** *ikt.* ◘ **Güdümlü;** ◎ **güneş ~ i,** *coğr.* ◘ **Güneş;** ◎ **hareket ayarlaması ~ i,** *sibern.* Yolunu, hızını veya ivmesini ya da yolunun daha yüksek basamaktan bir türevini, bir veya birçok büyüklüğün değişimlerine bağlı olarak ayarlayıp bir hareketli parçanın yer değiştirmesine kumanda eden sistem. [*ing.* Mouvement regulating system; *Fr.* Système de régulation de mouvement]; ◎ **havers ~ i,** *zool.* ◘ **Havers;** ◎ **ikta ~ i,** *mal.* ◘ **Ikta;** ◎ **iddia ~ i,** *huk.* ◘ **iddia;** ◎ **ihtiyari tahkim ~ i,** *iş. huk.* ◘ **ihtiyari** ◎ **ikili kodlanmış desimal ~,** *bilgi işlem.* ◘ **İkili;** ◎ **intisap ~ i,** *sosy.* ◘ **İntisap;** ◎ **invariyant ~,** *fiz.* ve *kim.* ◘ **invariyant;** ◎ **işletme ~ i,** *bilgi-işlem.* Bir ordinatörün çalışmasını sağlayan ve hepsi birden ordinatörün imkânlarından en iyi şekilde yararlanmak imkânı veren çeşitli işletme yollarının tümü. [*Ing.* Exploiting system; *Fr.* Système d'exptoitation]; ◎ **kan damarı ~ i,** *zool.* ◘ **Kan;** ◎ **kapalı ~,** *fels.* Ele alınan olguların arasındakilerden başka hiç bir etki altında bulunmadığı düşünülen olgular topluluğu: *Gerçekte, her şey birbiriyle bağıntılıdır, ama bilimin yararı için, kimi zaman, kapalı sistemler var saymak zorunludur.* [*Ing.* Closed system; *Fr.* Système clos]; ◎ **kararlı ~,** *sibern.* Herhangi bir ârıza, halinde, amortisman derecesinin aracılığıyle, istenen ayarlama niteliğine uygun minimum sayıda ayarlamadan sonra kurulu rejim dönüşü sağlayan sistem. [*Ing.* Stable system; *Fr.* Système stable]; ◎ **karşılaştırma ~ i,** *mat.* ◘ **Karşılaştırma;** ◎ **kas ~ i,** *anat.* ◘ **Kas;** ◎ **kaskadlı ayarlama ~ i,** *sibern.* Bir veya birçok regülatörün ayarlama değerini değiştiren bir regülatörden meydana gelen çoklu ayarlama sistemi. [*Fr.* Système à régulations en cascade]; ◎ **klasik ~, (kuvantalaşmış ~),** *fiz.* Enerjilerinin sürekli olarak değişebileceği kabul edilen tanecikler sistemi. [*Ing.* Classic(al) system, non quantified system; *Fr.* Système classique, système non quantifié]; ◎ **kuvanta ~ i,** *(klasik sistem'in zıddı), fiz.* Enerjilerinin yalnız kesikli değerler alabileceği, yani süreksiz olarak değişebileceği, kabul edilen tanecikler sistemi. [*Ing.* Quantified system; *Fr.* Système quantifié]; ◎ **lenf ~ i,** *zool.* ◘ **Lenf;** ◎ **lenfoyid ~,** *anat.* ◘ **Lenfoyid;** ◎ **mafsallı ~,** *mek.* ◘ **Mafsallı;** ◎ **merkezleşmiş ~,** *opt.* ◘ **Merkezleşmiş;** ◎ **metre ~ i,** *metrol.* Metre, metre kare, metre küp, gram, kilogram, litre gibi, kökü metreye dayanan ölçü sistemi; ◎ **milletlerarası ~,** *metrol.* Altı temel birim üstüne kurulmuş ondalık metrik ölçüler sistemi. [*ing.* International system; *Fr.* Système international S I]; ◎ **optik ~,** *opt.* Bir görüntü meydana getirmek üzere düzenlenmiş mercekler, aynalar, prizmalar bütünü. *(Kullanılan optik sistemlerin çoğunda bir dönme ekseni vardır: bunlara merkezî veya merkezlenmiş optik sistemi denir).* [Ing. Optical system; *Fr.* Système optique]; ◎ **otomatik kontrol ~ i,** *sibern.* Bir regülatör ve bu regülatörle ayarlanan bir tesisten meydana gelen sistem: *Ayarlama değerinin sabit veya değişken oluşuna göre, bir ayarlama sistemi veya bir otomatik kontrol sistemi elde edilir.* [*ing.* Automatic control system, servo-system; *Fr.* Système asservi]; ◎ **programlama ~ i,** *bilgi işlem.* Bir program diliyle derleyici *(kompilatör)* veya birleştirici gibi programlardan meydana gelen ve ordinatörün bu program dilini makine diline çevirmesini sağlayan bütün. [*ing.* Programming system; *Fr.* Système de programmation]; ◎ **rasyonel ~,** *elek* ◘ **Rasyonel;** ◎ **semantik ~,** *mant* ◘ **Semantik²;** ◎ **sentaks ~ i,** *mant.* ◘ **Sentaks;** ◎ **sindirim ~ i,** ◘ **Sindirim;** ◎ **sinir ~ i,** ◘ **Sinir; solunum ~ i,** ◘ **Solunum; tabiî ~,** *bot.* Türlerin tabiî yakınlıkları esas alınarak yapılan sınıflandırma yöntemi. [*ing.* Natural system; *Fr.* Système naturel]; ◎ **top ~ i,** *sil.* Aynı tarihte aynı ilkeye göre yapılmış ve karakteristikleri birbirlerine yakın olan çeşitli çaptaki topların tümü: *Gribeauval sistemi. Bange sistemi v.b.* [*Ing.* Artillery system; *Fr.* Système d'artillerie]; ◎ **toplu sevk ve yönetim ~i,** *bilgi-işlem.* Bir işletmenin sevk ve yönetimi için için gerekli bilgilerin koordine edilerek bir merkezde toplanmasını ve değerlendirilmesini sağlayan makine ve programların tümü. [*Fr.* Système intégré de gestion]; ◎ **sinir ~ i,** *anat.* ◘ **Sinir;** ◎ **üreme ~ i,** *biy.* Organizmada üreme görevi için biraraya gelmiş olan organlar topluluğu. [*Ing.* Reproductive organ; *Fr.* Appareil reproductif]. ☆ *Eşanl.* **üreme organı, reprodüksiyon sistemi;** ◎ **varsayımlı tümdengelimli ~,** *mat.* Çelişik olmayan öncüllerden çıkarılmış ifadelerin cümlesi. [*Ing.* Hypotheticodeductive system; *Fr.* Système hypothético-déductif]; ◎ **yakınsak ayarlama ~ i,** *sibern.* Bir veya birçok ayarlayıcı büyüklüğü değiştirmek için, etkilerini birleştiren en az iki regülatörün meydana getirdiği çoklu ayarlama sistemi. [*ing.* Convergent regulating system; *Fr.* Système à régulations convergentes].

sistematik, s. *Fr. systématique* < *Yun. systematikos* > *Lat. systematicus.* § ❶ Bir sisteme ait olan, bir sistemin özelliğini taşıyan, bir sisteme göre düzenlenmiş. [*Ing.* Systematic(al)]; § ❷ Sistem şeklinde ortaya atılmış belli bir amaca göre düzenlenmiş. [*Ing.* Systematic(al); *Fr.* Systématique]; § ❸ Sistemleri, toplu görüşleri amaç edinen. [*Ing.* Systematic(al); *Fr.* Systématique]; § ❹ i. *tab. bil.* Tabiat biliminin canlıların sınıflandırılması ve tanımlanmasıyle uğraşan kısmı. [*Ing.* Systematic(al); *Fr.* Systématique].

~ **bibliyografya,** *küt.* Konuya göre tertiplenmiş bibliyografya. [*Ing.* Methodical bibliography; *Fr.* Bibliographie méthodique].

~ **hata,** *mat., met.* ve *istat.* ◘ **Hata.**

~ **katalog,** *küt.* Kütüphanede mevcut eserleri konularına göre sıralayan katalog, bu kataloga *«bilgiler katalogu»* veya *«konu katalogu»* da denir. Sistematik katalogun meydana getirilmesinde kütüphaneci belli bir şemadan faydalanır. [*Ing.* Classified catalogue; *Fr.* Catalogue systématique].

~ **örnekleme,** *psik.* Kararlaştırılan örnekleme oranına göre, ana-grupun belli bir sırasında bulunan her bir birimin sistemli bir şekilde seçildiği örnekleme şekli. Bir anket için şehrin bir blokundaki her 25 inci evin seçilmesi gibi.

sistematize, I. *Fr. systématisé,* sistemleştirilmiş. [*Ing.* Systematized].

sistemleşmek, nsz. f. § ❶ Sistemli hale gelmek; § ❷ Sistem haline gelmek.

sistemleştirmek (-l). f. Sistemli hale getir-

mek. [*Ing.* To systematize; *Fr.* Systématiser].

sistemli, s. Belirli ilkelere, kurallara uyan düzenli; *sistemli çalışma.* [*Osm.* Cümlevî; *Lat. Systematicus; Ing.* Systematic; *Fr.* Systematique].
☆ *Eşanl.* **sistematik.**
~ **hastalık**, *patol.* Bir dokudaki bütün yapıların birlikte hastalanması; değişik yerlerdeki benzer yapıların birlikte zarar görmesine yol açan hastalıkların belirgin özelliğidir: *Sinir sisteminin birçok sistemli hastalığı vardır.* [*Ing.* Systematic affection, systematized affection; *Fr.* Affection systématique, affection systématisé].
~ **hezeyan**, *psikiy.* İlerideki gelişmelere başlangıç olacak bir temel konu üstünde yoğunlaşıp gelişen hezeyan. [*Ing.* Systematized delirium; *Fr.* Délire systématisé].
~ **şüphe**, *mant.* ◘ **Şüphe.**

sistemsiz, s. Belirli kural ve ilkelere uygun olmayan, düzensiz: *Sistemsiz çalışma.*

sistik, s. *Fr. cystique.* Safra kesesi veya sidik torbası ile ilgili. [*Ing.* Cystic].

sistikoduodenostomi, i. *Fr. cystico duodénostomie. cerr.* Öd kesesi kanalının cerrahî ameliyatla onikiparmak bağırsağıyle ağızlaştırılması. [*Ing.* Cysticoduodenostomy].

sistikostomi, i. *Fr. cystocostomie. cerr. Öd* kesesi kanalının deriyle ağızlaştırılması. [*Ing.* Cysticostomy].

sistikotomi, i. *Fr. cysticotomie. cerr.* Öd kesesi kanalının yarılması. [*Ing.* Cysticotomy].

sistin, i. *Fr. cystine. < Yun. kystis, biyokim.* İki sistemin molekülünün su kaybederek yoğunlaşması sonucunda oluşan kükürtlü aminoasid. *(Bu tepkime oksijen indirgenmesi olaylarında önemli bir rol oynar).* [*Ing.* Cystin(e)].

sistinüri, i. *Fr. cystinurie. patol.* Sistin'in ufak sistinli kum şeklinde sidikle dışarıya atılması; bu kumlar havuzcuktan sidik torbasına geçerken böbrek ağrıları yapabilir veya sidik torbasında toplanıp taş meydana getirebilir. *(Sistinüri genel olarak kükürtlü aminoasidlerin metabolizmasında doğuştan bir anomaliden ileri gelir; sistüni taş oluşmasına yol açmasa, çoğu zaman klinim bakımdan önemli sayılmaz).* [*Ing.* Cystinuria].

sistire, i. *Yun. ksystra,* § ❶ *mar.* Sert ağaçların yüzeyindeki pürüzleri kazıyarak temizlemeye, perdahlanmış parçaların rende izlerini gidermeye yarayan ince çelik lama. [*Ing.* Scraper, scraping-tool; *Fr.* Racloir]; ❷ *ciltç.* Yaldızlamadan önce, bir kitabın kenarlarını kazımak için kullanılan çelik lama. [*Ing.* Scraper; *Fr.* Grattoir]; § ❸ *tekn.* Bazı meslek dallarında *(tenekeci, çinkocu, tesisatçı)* kullanılan üç kenarlı raspa. [*Ing.* Instrument for scraping the dough off a bread board, baker's peel]; ◉ **kollu** ~, *mar.* Büyük yüzeylerin temizlenmesinde kullanılan ve iki kollu demir bir gövdeye yerleştirilmiş olan laması bir vidayla ayarlanabilen sistire; ◉ **lama** ~, *mar.* Dikdörtgen biçiminde çelik bir lamadan meydana gelen ve ileri geri götürerek düz yüzeylerin temizlenmesinde kullanılan sistre; ◉ **parke** ~ **si**, *mar.* Yeni döşenmiş veya cilâsı bozulmuş parkeleri temizlemekte kullanılan, ağaç bir sapa takılmış çelik lama.

sistireleme, i. *mar.* Parkelerde, merdivenlerde, malzemenin döşenmesinden sonra kalan pürüzleri kazağı veya özel rendelerle temizleme.

sistirelemek, geçl. f. § ❶ *ciltç.* Kitap kenarlarını yaldızlamadan önce, tamamen düzgün bir yüzey elde etmek için sistreden geçirmek. [*Ing.* To scrape, to scratch; *Fr.* Gratter]; § ❷ *mar.* Ağaç yüzeylerin pürüzlerini sistireyle temizlemek. [*Ing.* To scrape; *Fr.* Racler].

sistiserk, i. *Fr. cysticerque < Yun. kystis,* sidik torbası + *kerkos,* kuyruk, *zool.* Tenya gibi yassı solucanların embriyonunun kese şeklindeki kurtçuk hali; *keseli kurt* da denir. *(Kesenin çeperinde sonradan baş ve çengeller ortaya çıkar).* [*Ing.* Cycticercus].

sistiserkoz, i. *Fr. cysticercose. paraz.* Bazı memelilerin doku ve organlarında sistiserk *(insan ve köpek tenyalarının kurtçuk şekli)* bulunmasından ileri gelen asalak hastalığı. [*Ing.* Cysticercosis].

sistisit,-ti, i. *Fr. cysticite. patol.* Safra kanalının iltihaplanması. [*Ing.* Cysticite].

sistit,-ti, i. *Fr. cystite.* § ❶ *tıp.* Sidik torbasının iltihaplanması. [*Ing.* Cystitis]; § ❷ *bot.* Bazitli mantarda himenyumun kısır kısmı. [*Ing.* Cystite]; § ❸ *zool.* Yosun hayvanlarında bulunan kesecik. [*Ing.* Cystite].

sistografi, i. *Fr. cystographie. tıp.* Sidik torbasının radyografisi. [*Ing.* Cystography].

sistokarp, i. *Fr. cystocarpe. bot.* Kırmızı su yosunlarında yumurtanın gelişmesiyle oluşan sporlu embriyona verilen ad. *(Sistokarp briyofitlerdeki sporogona benzer).* [*Ing.* Cystocarp].

sistol, *i. Fr. systole < Lat. systole < Yun. fizyol.* Kalb kasının kasılma devresi. *(Her kalb boşluğu için ayrı ayrı meydana gelir, fakat iki karıncıkla iki kulakçığın aynı anda kasılması, sağlanacak şekilde ayarlanır. /Karıncık sistolü kalbin birinci sesidir; kalb ucu vuruşundan ve atardamar atışından oluşur).* [*Ing.* Systole]. ☆ *Karş.* **diyastol**; ◉ **karıncık** ~ **u**, ◘ **Karıncık**; ◉ **ön** ~, *fizyol.* ◘ **Önsistol**; ◉ **yankı** ~ **ü**, *fizyol. Kalb* atım sayıları az olan kişilerde bazen dinlemede duyulan fazladan ses. [*Ing.* Echo systole; *Fr.* Systole en écho].
~ **arası**, *fizyol.* Kulakçık sistolüyle karıncık sistolü arasında geçen zaman. [*Ing.* ve *Fr.* Intersystole].

sistolit,-ti, i. *Fr. cystolithe. bot.* Hücre içinde oluşan kalsiyum karbonat taşı. *(Sistolitler üstderideki bazı iri hücrelerde /incir/, helmeli bir sapın ucunda kalsiyum karbonat billûrlarından mememsi iri bir çıkıntı halinde oluşur).* [*Ing.* Cystolith].

sistometri, i. *Fr. cystométrdie. tıp.* Sidik torbası boşluğundaki basınç âletle ölçülerek, sidik torbası hacminin ve gerginliğinin incelenmesi. [*Ing.* Cystometry].

sistometrogram, i. *Fr. cystométrogramme. tıp.* Sistometri sonuçlarını gösteren diyagram. [*Ing.* Cystometrogram].

sistopeks., i. *Fr. cystopexie. cerr.* Sidik torbasının tespit etmeye yarayan cerrahî müdahale, *(tespit, genellikle dölyolu üzerinde yapılır).* [*Ing.* Cystopexy].

sistoplasti, i. *Fr. cystoplastie. cerr.* Sidik torbasının şeklini değiştirmek için yapılan cerrahî müdahale. [*Ing.* Cystoplasty].

sistosel, i. *Fr. cystocèle. patol.* § ❶ Sidik torbası fıtığı. [*Ing.* Cystocele]; § ❷ Daha özel olarak, sidik torbasının dölyolu içine sarkan fıtığı *(Sistosel, doğrudan doğruya veya dölyolu fıtığıyle beraber olabilir ve işeme rahatsızlıklarına /sık ve ağrılı işeme, sidik tutamama/ yol açar. Tek kesin tedavi yolu cerrahî müdahaledir).* [*Ing.* Cystocele].

sistoskop, i. *Fr. cystoscope.* Sidik torbasının içini muayene etmeye yarayan âlet. [*Ing.* Cystoscope]. ☆ *ŞEKİL: 553.*— **TIP ALETLERİ.**

sistoskopi, i. *Fr. cystoscopie. tıp.* Sistoskop aracılığıyle sidik torbasının incelenmesi. [*Ing.* Cystoscopy].

sistostomi, i. *Fr. cystostomie. cerr.* Sidik torbasının deriyle ağızlaştırılması. *(Bu müdahale sidiğin tamamen veya geçici olarak yol değiştirmesini sağlar; bazen prostatektominin ilk merhalesidir).* [*Ing.* Cystostomy].

sistotomi, i. *Fr. cystotomie. cerr.* Sidik torbasını yarmaktan ibaret cerrahî müdahale. *(Sidik torbasında araştırma yapmak, buradaki yabancı bir cismi veya taşı çıkarmak veya sidik torbasındaki bir lezyonu tedavi etmek amacıyle uygulanır).* [*Ing.* Cystotomy].

sistron, i. *Fr. cistron. < Lat. cis, trans,* yan. *biy.* Kromozom üzerinde yer alan gen topluluğu; *(birçok değişinim ve birleşme sonucunda oluşur; ayrıştığı zaman, ilgili fonksiyonu imkânsız kalır).* [*Ing.* Cistron].

sisürit, i. *Fr. scissurite. patol.* Loplar arası yarıklardan birinde beliren plevra iltihabı. *(Röntgende loplar arası bir yarığın yerini gösteren donuk çizgiye de yanlış olarak bazan sisürit denir).* [*Ing.* scissuritis].

sit[1], s. *Osm. < Ar. sitt. esk.* Altı. [*Ing.* ve *Fr.* Six].

sit[2], i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Ün, iyi tanınma; § ❷ Gürültü patırdı.

sit[3], i. *Osm. < Ar. seyyide. > sitt. esk.* Kadın, hanım. [*Ing.* Lady; *Fr.* Dame, femme]. ☆ *Eşanl.* **Sitti.**

sit[4], i. *Fr. cyte < Yun. kytos. sit.* § ❶ Olgunlaşmadan, yani kromozom indirgenmesine başlamadan önceki ana cinsiyet hücresi. [*Ing.* Cyte]. § ❷ Hücre ve kan bilimiyle ilgili pek çok kelimenin yapısına giren ek *(Örnek: lökosit, normosit, megakaryosit* v.b.) [*Ing.* -Cyte].

sitad, sited /sitâd, sited/, i. *Fars. sitâden. esk.* Alış, alma, alım. [*Ing.* A taking, a buying].

sitam /sitâm/, i. *Osm. < Fars. esk.* Kıymetli madenlerle süslü eyer veya at başlığı. [*Ing.* Ornamented part of a saddle].

-sitan /*-sitân*/, *esk.* «*Alan, alıcı*» anlamlarıyle bileşik sıfatlar yapan, sonek.

sitar, i. *müz.* Hindistan'da kullanılan çimdikleme telli müzik âleti.

sitare /sitâre/, i. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Yıldız. [*Ing.* Star; *Fr.* Étoile]; § ❷ *mec.* Talih, baht, kader. [*Ing.* Fortune, felicity; *Fr.* Fortune].

sitareden, i. *esk.* Müneccim.

sitaregân, ç.i. *esk.* Yıldızlar.

sitaris, i. *Lat. zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Meloidae* familyasından, Güney Avrupa'da anthophora'ların yuvasında asalak yaşayan böcek. *(Bunun gelişmesi hipermetamorfoz şeklindedir).* [*Lat. Sitaris muralis; Fr.* Sitaris].

sitayiş /sitâyiş/, i. Övme, övgü. [*Ing.* A praising, praise, eulogy, commendation; *Fr.* Louange, éloge].
~ **etmek**, Övmek. [*Ing.* To praise, to eulogize; *Fr.* Éloger].

sitayiş.gâh, b.i. *ed. esk.* Kasidelerin «*methiye*» kısmı. [*Ing.* Portion of a poem devoted to eulogy].

sitayişkâr, sitayişger, s. *esk.* Öven, övücü. [*Ing.* Who praises, eulogist].

sitayiş.name /sitayiş-nâme/, b.i. *Osm. < Fars. sitâyiş,* övme + *nâme* yazı'dan, *ed. esk.* Bir büyüğü övmek amacıyle yazılmış şiir. [*Ing.* Eulogy]. ☆ *Eşanl.* **Methiye.**

site, i. *Fr. cité < Lat. civitas.* § ❶ Üyeleri kendi kendini yöneten toplum; § ❷ Bir yurttaş grupunu kapsayan siyasî toplum; § ❸ *(Geniş anl.)* Şehir; § ❹ Belirli bir amaçla kurulmuş binalar topluluğu; ◉ **üniversite** ~ **si**, *halk. eğ.* Bazı şehirlerde üniversite öğrencilerinin ikametine ayrılmış binalar grupu. [*Ing.* University town; *Fr.* Cité universitaire].

sitebr, s. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Kaba, kalın. [*Ing.* Coarse, hard, stiff]; § ❷ Yoğun. [*Ing.* Thick].

sitebri, i. *esk.* § ❶ Kabalık, kalınlık. [*Ing.* Stoutness]; § ❷ Yoğunluk. [*Ing.* Thickness].

sited, i. ◘ **Sitad.**

sitem, i. *Osm. < Fars.* § ❶ Bir kimseye yaptığı hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık v.b. duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme. [*Ing.* Reproach, rebuke; *Fr.* Reproche indirect, querelles d'amants]; § ❷ *esk.* Haksızlık, zulüm, eziyet. [*Ing.* Wrong, injury, ill-treatment].
~ **etmek**, Bir kimseye, öfkelenmeksizin çıkışmak. [*Ing.* To reproach; *Fr.* Blâmer, reprocher d'une manière indirecte, injustice].

sitemger, sitemgâr, s. *Osm. < Fars. esk.* Haksızlık eden, zalim. [*Ing.* Cruel, tyrant].

sitemgeran, ç.i. *esk.* Zulüm yapanlar, eziyet edenler.

sitemgeri, i. *esk.* Haksızlık, zulüm.

sitemi, i. *Fr. cytémie. patol.* Kanda normal veya patolojik olarak başka doku hücrelerinin bulunması. [*Ing.* Cytemia].

sitem.kâr, s. *Osm. < Fars.* ◘ **Sitemli.**

sitemli, s. Sitem taşıyan. [*ing.* Reproachful; *Fr.* Plein, pleine de reproches].

sitil, i. *Osm.* < *Ar. satl. h. d.* § ❶ Büyük madeni su kabı. [*ing.* Large metal bucket *(for watering horses)*, large drinking cup with a handle, dipper, silver brazier, *(for incense or coffee)*]; § ❷ *esk.* Su içilen kulplu bakraç; § ❸ Hamam tası; § ❹ Çubuk takımının ateşliği; içine «*fındık ateşi*» denilen küçük yuvarlak bir kömür ateşi konulurdu; § ❺ Gümüş buhur ve kahve mangalı; § ❻ Berberlerin sakal tıraşından sonra yüzü yıkamak için kullandıkları tas. *(Sitillerin gümüşten ve civa yaldızlı bakırdan yapılan türleri vardı. Üzerlerine lahana yaprağı, gül dalı ve çiçek motifleri yapılırdı).* [*ing.* Barber's hanging water reservoir with tap, pot for boiling pitch].

sitil², i. ◘ **Stil.**

sitiyofobi, i. *Fr. sitiophobie.* < *Yun. sition*, besin + *phobos*, korku. ◘ **Yemek korkusu.**

sitiz, sitize, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kavga, mücadele, çekişme. [*ing.* Quarreling, strife, fight, contention].

sitka, i. Ticarette siyaha boyanmış Sibirya tilkisi kürküne verilen ad.

sitoarşitektonik, i. *Fr. cytoarchitectonique. tıp.* Beyinkabuğundaki çeşitli tabakaların hücre yapısını inceleyen bilim. [*ing.* Cytoarchitectonics].

sitobotanik, i. *Fr. cytobotanique. bot.* Bitki hücrelerini inceleyen bilim. [*ing.* Cytobotany].

sitodiyagnostik, i. *Fr. cytodiagnostic. patol.* Ponksiyon *(iğne ile kan, kemik iliği, su alınması)* veya kazıma *(sızıntı, kepek, pul sıyırma)* ile organizmadan alınıp bir lamın üstüne yayılarak boyanan hücrelerin incelenmesine dayanan teşhis yöntemi. *(Sitodiyagnostik doku incelenmesini tamamlar veya onun yerini tutar. Sitodiyagnostik dokuların incelenmesinde histoloji kadar yararlı olamaz, ama kan biliminde geniş imkânlar sağlar. Sitodiyagnostik, sitopatolojinin pratik uygulanmasıdır).* [*ing.* Cytodiagnostics].

sitofarinks, i. *Fr. cytopharynx, zool.* Hücre yutağı.

sitofilaksi, i. *Fr. cytophylaxie. tıp.* Hücreleri ve özellikle lökositleri koruma yöntemi. *(Lökositlerin mikropları yutma gücünü arttırmak amacıyla hafif tuzlu eriyikler kullanılarak sağlanır.)* [*ing.* Cytophylaxy].

sitofobi, i. *Fr. cytophobie. psikopatol.* Yemekten korkma hastalığı, marazî yemek korkusu. [*ing.* Sitophobia].

sitogami, i. *Fr. cytogamie. bot.* Bazı mantarlarda kavuşma yoluyle üreme sırasında erkek ve dişi sitoplazmaların birbirine karışması. *(Bu mantarlarda kavuşma sırasında erkek ve dişi sitoplazmalar karışırken çekirdekler birleşmez ve zigot çift çekirdekli olur).* [*ing.* Cytogamy].

☆ *Eşanl.* **plazmogami.**

sitogenetik, i. *Fr. cytogenetique. biy.* Soya çekimi, hücrelerle ve daha çok kromozomla ilgisi bakımından inceleyen biyoloji dalı. *(Genetikte kromozomların incelenmesi çok önemlidir, çünkü genler, yani kalıtımı sağlam parçacıklar bunların üzerindedir; mikroskopta kromozomların ne olduğu incelenirse genlerin ne olduğu da anlaşılır. Deney ile hücre bilimini birleştiren bu bilim dalı «tür» kavramının daha iyi anlaşılmasını sağlayacak pek çok bilgi kazandırma yolundadır).* [*ing.* Cytogenetics].

☆ *Eşanl.* **hücre genetiği.**

sitogonyograf, i. *Fr. sitogoniographe. ask.* ve *sil.* Uçaksavar toplarının kundağı üzerine saptanan ve nisan dürbününün yatay eksen hattını otomatik olarak inceleyen, yani dürbün uçağı izlemeye devam ederken, topu uçağın o andaki konumuna göre değil ce atış sırasında bulunacağı konuma göre nişanlayan âlet. [*ing.* Sitogoniograph].

sitokrom, i. *Fr. cytochrome. kim* ve *biy.* Hücre solunumunu sağlayan demirli boya maddesi. *(Sitokrom'lar, oksidlenme olaylarında taşıyıcı olarak görev yapan, porfirin yapısında kromoproteidlerdir). (Hayvan ve bitki hücrelerinde bulunur).* [*ing.* Cytochrome].

sitol, i. *Fr. citole. müz.* Ortaçağ'da kullanılan tırmıklama telli, uzun gövdeli ve çok kısa saplı çalgı. [*ing.* Citole].

sitolitik, s. *Fr. cytolytique. tıp.* Sitoliz yapan bütün maddeler ve özellikle serumlar için kullanılır. [*ing.* Cytolytic.]

sitoliz, i. *Fr. cytolyse. dokb.* Hücre elemanlarının, hücredeki koloidal durumu yok eden ve misellerî dağıtan fiziksel bir etkenle *(lizin)* erimesi. [*ing.* Cytolysis].

sitoloji, i. *Fr. cytologie.* ◘ **Hücrebilim.**

sitolojik, s. *Fr. cytologique.* ◘ **Hücrebilimsel.**

sitomani, i. *Fr. sitomanie. tıp.* ◘ **Sityomani.**

sitometre¹, i. *Fr. cytomètre. tıp.* Hücrelerin çapını ölçmeye yarayan cihaz. [*ing.* Cytometer].

☆ *Eşanl.* **globülimetre.**

sitometre², i. *Fr. sitomètre.* § ❶ *sil.* Bir noktanın bir gözlemciye göre yerini doğrudan doğruya okumak suretiyle belirtmeye yarayan âlet. [*ing.* Sitometer]; § ❷ Motor gürültüsüyle kaba taslak yeri keşfedilen bir uçağın toprak ve yön açılarını belirtmek üzere uçaksavar atışında geceleri kullanılan âlet. [*ing.* Sitometer].

sitona, i. *Lat. zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, Hortumluböcekgiller *(Curculionidae)* familyasından, sebze bahçelerinde bezelye yapraklarını kemiren yaprakbiti. [*Lat. Sitona lineatus; Ing.* Sitona; *Fr.* Sitone].

☆ *Eşanl.* **çizgili bezelye böceği.**

sitones, i. *Yun. sitos*, buğday *onumai*, satın almak. *esk. yun.* Kıtlık zamanında, devlet hesabına dışarıdan buğday satın almak için seçilen ve sonra da bu buğdayın dağıtımıyle görevlendirilen Atinalı komiser.

sitopatoloji, i. *Fr. cytopathologie. patol.* Patolojinin hücre hastalıklarını inceleyen dalı. *(Dokulardan alınan hücrelerin dokular dışında incelenmesine ve hücrelerdeki morfolojik değişikliklerin ortaya çıkarılmasına dayanır. Meselâ kan hücreleri kandan /yuvar sayımı, lökosit formülü/, iletken /kemik iliği/, ponksiyon yapılmış organlardan /dalak, karaciğer v.b./ veya yüzeysel dokulardan /dölyolu v.b./ elde edilen hücreler ele alınır).* [*ing.* Cytopathology].

sitopeksik, s. *Fr. cytopexique. fizyol.* Kan yoluyle gelen normal veya patolojik hücreleri kendi dokuları içinde alıkoyup tahrip eden bazı organların, özellikle karaciğerin bu fonksiyonu için kullanılır. [*ing.* Cytopexic].

sitopig, i. *Yun. kytos*, boşluk + *pyge*, kıç. *zool.* ◘ **Hücre anusu.**

sitoplazma, i. *Fr. cytoplasma.* < *Yun. kytos*, boşluk + *plasma, biçim. sit.* Hücrenin temel maddesi; protoplazmanın bütün unsurları ile paraplazma oluşumlarını kapsar. *(Kimyasal bakımdan homojen bir cisim olmayıp, ekserisi organik, bir kısmı anorganik bileşiklerin kolloidal bir karışımından meydana gelmiştir. Bu karışımın esas unsurunu su oluşturur).* [*ing.* Cytoplasm; *Fr.* Cytoplasme].

~ **oranı**, *biy.* ◘ **Oran.**

~ **veya protoplazma hareketleri**, *biy.* ◘ **Hareket.**

sitostatik, s ve i. *Fr. cytostatique. ted.* Hücre bölünmesinde özellikle urlarda, meydana gelen anormal bölünmeleri durdurabilen fizikî etkenler veya maddeler. *(Kanser tedavisi denemelerinde birçok sitostatik üstünde çalışılmaktadır).* [*ing.* Cytostatic].

sitosteatonekroz, i. *Fr. cytostéatonecrose. patol.* İçorgan askısı üzerinde beyazımsı küçük lekeler şeklinde beliren ve had kanamalı pankreatitlerin seyrinde görülen yağ hücresi nekrozu. [*ing.* Cytosteatonechrosis].

sitoterapi, i. *Fr. cytothérapie. sit.* Hücre emülsiyonları kullanılarak uygulanan tedavi yöntemi. [*ing.* Cytotherapy].

sitotoksik, s. ve i. *Fr. cytotoxique.* Herhangi bir yabancı hücreyi tahrip eden ve böylece bir sitotoksin rolü oynayan maddelere *(alkilanlar, antimetabolitler ve antimitotikler)* denir. [*ing.* Cytotoxic].

sitotoksin, i. *Fr. cytotoxine. tıp.* § ❶ Bazı hazırlanmış serumlarda bulunan ve belirli bir hücre grupunu eriterek yok edebilen madde. [*ing.* Cytotoxin]; § ❷ Hücrenin meydana getirdiği sert zararlı madde; hücre zehiri. [*ing.* Cytotoxin].

sitotrofoblast, i. *Fr. cytotrophoblaste. tıp.* Etenede pütürlü epitelyumun en alt tabakası. *(Langerhans hücrelerinden meydana gelir).* [*ing.* Cytotrophoblast].

sitotroga, i. *Yun. sitos*, buğday + *trogein*, yemek. *Lat. zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Güvegiller *(Tincidae)* familyasından, buğdaya zarar veren güve cinsi. Örnek türü olan **Arpa güvesi** *(Sitotroga cerealella)* dünyanın her yerinde bulunur, hem tarladaki, hem ambardaki arpa, buğday ve mısırlara zarar verir. Dişi kelebek haziran ortalarında başaklar üzerinde yumurtlar; kurtçuklar henüz olgunlaşmamış tanelere girer ve onların özünü yer. Bunlar ambarda ikinci bir döl verir; yeni kurtçuklar tohumlar içinde gelişir. Bu böceğe karşı kükürt buharıyle veya karbon sülfür ve karbon tetraklorür karışımıyle savaşılır. Böcekli buğdaydan yapılmış ekmek yemek tehlikelidir. [*Lat.* ve *ing. Sitotroga; Fr.* Sitotrogue].

sitotrop, i. *Fr. cytotrope. sit.* Hücreler tarafından çekilebilen ve tutulabilen *(bazı maddeler hk.)* [*ing.* Cytotropic].

~ **ilâç**, *sit.* Mikroplar değil de organizmadaki bazı maddelere tutunan kimyasal maddelere denir. *(Morfin, striknin sitotrop etkenlerdir).* [*ing.* Cytotropic drug; *Fr.* Médicament cytotrope].

sitotropizm¹, i. *Fr. cytotropisme. biy.* Bir hücrenin başka hücreleri veya kimyasal maddeleri çekme gücü. [*ing.* Cytotropism].

sitotropizm², i. *Fr. sitotropisme. tıp.* Gıda etkisi ile alınan cevap. [*ing.* Sitotropism].

sitozin, i. *Fr. cytosine. kim.* Formülü $C_4H_5ON_3$ olan baz *(pirimindinden türer; hücre kromozomlarının dezoksiribonükleik asid zincirlerinde görülür).* [*ing.* Cytosine].

sitozom, i. *Fr. cytosome. bot.* Protoplazma içinde bulunan, adi mikroskopta doğrudan doğruya görülemeyen küçük renksiz, yuvarlak yapılı cisim. [*ing.* Cytosome].

sitr, i. *Osm.* < *Ar. sitr* ve *sitre. esk.* § ❶ Perde; § ❷ Örtü.

sitrakonik, s. *Fr. citraconique. kim.* Sitrik asidin damıtılması sırasında meydana gelen doymamış bir diasid için kullanılır. [*ing.* Citraconic].

☆ *Eşanl.* **metilmaleik.**

sitral, i. *Fr. citral. kim.* Formülü $(CH_3)_2C = CH - CH_2 - CH_2 - C(CH_3) = CH - CHO$ olan dietilenik aldehid *(Cymbopogon flexuosus, esansının temel maddesini meydana getirir).* [*ing* Citral].

☆ *Eşanl.* **geraniyal, neral.**

sitramalik, s. *Fr. citramalique. kim.* Malik asidin homologu olan $HOCO-C(OH)(CH_3)-CH_2-CO_2H$ formülündeki bir diasid için kullanılır; 119° C'ta erir ve izovalerik asidin nitrik asidle yükseltgenmesinden elde edilir. [*ing.* Citramalic].

☆ *Eşanl.* **metilmalik, a-Hidroksipirotartarik.**

sitrat, i. *Fr. citrate. kim.* Sitrik asidin tuzu veya esteri. [*ing.* Citrate].

sitren, i. *Fr. citrène. kim.* ◘ **d-limonen.**

sitrik, s. *Fr. citrique* < *Lat. citrus, kim.* Limon suyundan çıkarılan $HOCO-CH_2-C(OH)CO_2H-CH_2-CO_2H$ formülündeki bir triasitalkol için kullanılır. [*ing.* Citric].

☆ *Eşanl.* **hidroksitrikarbalilik.**

sitrin, i. *jeol.* ◘ **Kuars.**

sitronellal, i. *Fr. citronellal. kim. Artemisia abrotanum* esansında rastlanan doymamış aldehid. [*ing.* Citronellal].

sitronelol, i. *Fr. citronellol. kim.* Formülü $C_{10}H_{19}OH$ olan ve sitronellal'a tekabül eden etilenik alkol; dekstrojir türü Java Artemisia'sı esansında geranyol'le birlikte bulunur. *(17 mm'lik civa basıncı altında 117° C'ta kaynar).* [*ing.* Citronellol].

sitte, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Altı. [*ing.* ve *Fr.* Six]; § ❷ i. *esk.* Altılık; § ❸ *teşk. tar.* Osmanlı devletinde ilmiye rütbelerinden biri. *(Altıncı dereceyi gösterdiği için bu adla anılırdı).*

sittelsevir, sitteisevr, b. i. *Osm.* < *Ar. sitte,*

alt+*sevr*, boğa. < *Fars. sitte-i sevr. takvim.* Nisan ayında, Güneş Sevr *(«boğa»)* burcunda iken çıkan altı günlük fırtına. [*ing.* Six days in April when the sun is in Taurus, known as a time of bad weather; *Fr.* Les six jours du mois D'avril, pendant lesquels se produisaient des tempêtes d'après le calendrier oriental].

~ **her saati bir devir**, *at.* 22-26 Nisan tarihlerinde hava her saat değişiklik gösterir.

~ **kapıyı çevir**, *at.* Sitte-i sevirde hava çok bozuk ve fırtınalı olur. Dışarı çıkmamalı.

sitti, i. *Osm.* < *Ar. seyyideti. esk.* Hanım, kadın. [*ing.* My lady, madam].

sittin.sene /sittîn:sene/, b.z. *Osm.* < *Ar. «Altmış yıl»* anlamında olup pek uzun, hiç çatmayacak bir zaman anlatmak için kullanılır. Sonu gelmeyecek kadar uzun zaman: *Sittinsene gelmese umurumda değil.* [*ing.* For a very long time, sixty, sixtieth; *Fr.* Longtemps, pendant longtemps].

sityomani, i. *Fr. sitiomanie* < *Yun. sition*, besin + mani, tutku. *psikopatol.* Toksikomanyak derecede dayanılmaz bir yeme ihtiyacıyle beliren ve ruhsal etkenlerden doğan oburluk hastalığı. *(Nevroz veya psikozdan ileri gelen çökkünlük hallerinde ortaya çıkar; bunalıma karşı ağız yoluyle mücadele etmenin bir şeklidir. Sityomani çoğu zaman yoksunluklar sonucunda nöbetler halinde belirir; nöbetler arasında hasta perhiz yapmaya çalışır).* [*ing.* Sitomania, sitiomania].

Siu'lar, Sioux'lar, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Amerika'da Atlantik bölgeleri, aşağı Mississippi ve Kuzey Amerika'nın batı yaylalarında yaşamış olan yerli halk. Aynı dili konuşan bu halk, dört büyük grupa ayrılır: **Mississippi vâdisindeki grup** *(Dakotalar , Assiniboine'ler, Mandanlar, Winnebago'lar, Iowa'lar, Omaha'lar, Osage'lar v.b.)* **Missouri vadisindeki grup** *(Hidatsalar, Crow'lar);* **Ohio-vadisindeki grup** *(Ofoslar, Biloxi'ler, Tutelo'lar)* ve **doğu grupu** *(Catawba'lar, Wocconlar).* Avrupalılar gelmeden önce Siu'ların sayısı 80.000 idi. [*ing.* Siouans, sioux; *Fr.* Sioux].

sium, i. *Lat. bot.* Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, boyu 1 m.'yi bulan su bitkisi. *(Sium sisarum adlı türü yenebilen kökleri için yetiştirilir).* [*Lat.* ve *ing. Sium; Fr.* Sium, berle].

siva /sivâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gayri, başka. [*ing.* Another; *Fr.* Autre]; ⊙ **ma** ~, ◘ **Masiva.**

siva'cılık-ğı, i. Brahmacılığın Siva'yı en üstün tanrı kabul eden mezhebi. [*ing.* Sivaism; *Fr.* Sivaisme].

sivar /sivâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bilezik. [*ing.* Bracelet].

sivil, s. *Fr. civil* < *Lat. civilis* < *civis.* § ❶ Askerî olmayan: *Sivil hizmetler .Sivil savunma;* § ❷ Özel bir biçimde olmayıp şehir halkının giydiği gibi olan: *Sivil elbise.* [*ing.* Civil; *Fr.* Non militaire]; § ❸ Özel bir kılıkta olmayıp şehir halkı gibi giyinmiş olan kimse: *Şu sivil kimdir?* [*ing.* Civilian]; § ❹ *şak.* Çırçıplak. [*ing.* Naked; *Fr.* Nu]; § ❺ Özellikle üniformasız emniyet görevlisi. [*ing.* Plain-clothes policeman]. ☆ *Eşanl.* **sivil polis.**

~ **ambargosu**, *huk.* Bir devletin, kendi bayrağını taşıyan gemilerin, limanlarını veya karasularını terketmemesini istemesi.

~ **emniyet**, *ask.* Devamlı veya geçici olarak askeri yönetim altında bulunan devletlerin, savaşta veya barışta asker olmayan vatandaşları arasında, düşman istihbaratına karşı koymak amacıyle alınan tedbirlerin tümü. *(Savaş alanında, sivil emniyet tedbirleri, birinci derecede muharebe harekâtına yardıma yöneltilir. Sivil halkın etkili biçimde kontrolu önemlidir. Olup bitenlerin kaydı, denetimi ve savaş araçlarının kontrol edilmesi yoluyle yapılır).*

~ **gün**, *astr.* ◘ **Gün.**

~ **işler**, *ask.* Muharebede, harekât bölgesinde bulunan sivil halkla ilgili faaliyetlerin tümüne verilen ad.

~ **mimari**, *mim.* Dinî ve askeri maksatlarla yapılmayıp halka mahsus meskenler ve hükümdar sarayları ve sosyal maksatlarla inşa olunan han, köprü, çeşme, sebil, imalâthane, hükûmet daireleri, tiyatro, otel, hamam, çarşı v.b. gibi binaları kapsayan mimarî şubesi. [*ing.* Civil architecture; *Fr.* Architecture civile].

~ **savunma**, *huk.* ve *ask.* Ikinci Dünya Savaşından sonra tabii âfetlere büyük yangınlara ve savaş halinde *(hava veya atom bombardımanlarının etkisine karşı)* sivil halkı savunmak üzere alınmış tedbirlere verilen ad. [*ing.* Civil defense].

~ **yıl**, *astr.* Günlük hayatı kolaylaştırmak için kullanılan yıl. *(Belli bir yer için sivil yıl 1 Ocak saat 0'da başlar. Yılın, artık yıl olup olmamasına göre 365 veya 366 gün sürer.* [*ing.* Civil year; *Fr.* Année civile].

sivilce, i. < *siğil* > *siğilce. patol.* Çıbanın en küçük şekli. İçinde irin bulunan küçük deri kabarcığı. [*ing.* Pimple, pustule; *Fr.* Petit bouton, bouton pustule]; ⊙ ~ **yi kurcalama, çıban edersin**, *at.* ◘ **Kurcalama sivilceyi; çıban edersin;** ⊙ **COLLES ~ si (hastalığı).** *patol.* Deride beliren bir çeşit stafilokok reaksiyonu. *(Genel belirtilerle /ateş/ ve içlerinde stafilokoklar bulunan çiçek hastalığına benzer sivilceli bir döküntü ile ortaya çıkar. Eskiden yanlışlıkla çiçekle karıştırılırdı).* [*ing.* Colles pustule; *Fr.* Pustule de colles, maladie de colles].

~ **kurcalanınca çıban olur**, *at.* ◘ **Kurcalama sivilceyi, çıban olur.**

sivilceli, s. Sivilcesi olan, sivilceyle kaplı. [*ing.*Pimpled, pustulous, pustulate, pimply; *Fr.* Pustulé].

sivillik,-ği, i. § ❶ Sivil olma hali; § ❷ Başı bozukluk; § ❸ *arg.* Çırılçıplaklık.

siviş, i. ◘ **Sıvış.**

sivişik, s. < *sivişmek.* Sıvışık. [*ing.* Sticky, adhesive].

sivişmek, nsz. f. *h.d.* ◘ **Sıvışmak²**.

sivri, s. *esk. T. süvri.* § ❶ Ucu keskin ve batıcı olan. [*ing.* Sharp pointed; *Fr.* Pointu]; § ❷ Ucuna doğru gittikçe incelenen: *Kasabanın sivri damlı, evleri.* [*ing.* Tapering; *Fr.* En pointe, effilé, fuselé,diminué]; § ❸ *bot.* Ucu incelerek nokta halinde sona eren: *Sivri yaprak;* § ❹ *deniz. bil.* Deniz altında koni biçiminde dağ; § ❺ *zool.* Toriğin büyüğüne verilen ad; ⊙ ~ **sini almak**, Bir kerestenin sivri köselerini yontarak kütleştirmek. ☆ *Eşanl.* **köşesini çalmak**; ⊙ **basık ~ kemer**, *mim.* Açıklığı, kemeri meydana getiren yayların yarıçapından büyük olan sivri kemer; ⊙ **çok ~ kemer**, *mim.* Açıklığı, kemeri meydana getiren daire yaylarının yarıçapından küçük olan sivri kemer; ⊙ **dam ~ si**, *inş.* ◘ **Dam;** ⊙ **doruk ~ si**, *coğr.* ◘ **Doruk;** ⊙ **kule (minare) ~ si**, Minare ve kulelerin ucu gittikçe sivrilen ve sivri bir külâha benzeyen en üst kısmı. [*Fr.* Aiguille]; ⊙ **normal ~ kemer**, *mim.* Açıklığı, kemeri meydana getiren daire yaylarının yarıçapına eşit olan sivri kemer; ⊙ **volkan ~ si**, *jeol.* Volkanik olmayan arazi ortasından sivrilerek tek başına yükselen volkan kayası.

~ **akıllı**, *dey.* Acayip düşünceleri olan ve kimsenin aklını beğenmeyen *(kimse).* [*ing.* Odd and self-opinionated].

~ **bel**, *trm.* ◘ **Bel.**

~ **burun karagöz**, *zool.* ◘ **Karagöz.**

~ **dilli**, *dey.* Iğneleyici ve kırıcı söz söyleyen *(kimse).*

~ **fare**, *zool.* ◘ **Fare.**

~ **kalem**, ◘ **Kalem.**

~ **kalem, kazı**, ◘ **Kazı.**

~ **karakteristik**, *otom.* Bir motorda, maksimuma ulaşıp büyük bir süratle tekrar inebilmek için *(gücün rejime bağlı olarak değişimi)* sivri bir biçim gösteren güç karakteristiği.

~ **kemer**, ◘ **Kemer.**

~ **kemer çaprazı**, ◘ **Çapraz¹.**

~ **kemer çeliplemesi**, *mim.* ◘ **Kemer.**

~ **külâh**, *kıyf. esk.* Hıristiyan çocuklarından devşirme olarak alınanların toplandıkları yerlerden merkeze sevkleri sırasında giydikleri külâhın adı. *(Tepesi sivri olduğu için bu adı alan külâhın rengi sarıydı).*

~ **meyveli dişbudak**, *bot.* ◘ **Dişbudak.**

~ **tepe**, *coğr.* Yüksek bir dağın tepesi. *(Özellikle Antil adalarında veya Mascareignes'de).*

~ **tepelik**, *inş.* ◘ **Açıt tepeliği.**

sivri.başlılık, b.i. *antr.* Kafatasındaki bazı dikişlerin erken kemikleşmesiyle meydana gelen patolojik şekil bozukluğu; kafatası çevrilir, kule gibi bir biçim alır. [*ing.* Oxycephaly, acrocephaly; *Fr.* Acrocéphalie]. ☆ *Eşanl.* **akrosefali.**

sivri.biber, b. i. *bot.* Uzun ve sivri uçlu, salatada kullanılabilen yeşil biber.

sivri.burun.karagöz, b.i. *zool.* Kemikli balıklar *(Teleostei)* takımının, Izmaritgiller *(Sparidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 20 sm.'dir. Burnu sivridir. Karadeniz'de yaşar. [*Lat. Charax puntazzo; Fr.* Becofino, mourragut].

sivri.burunlu.tanrek, b.i. *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* takımının, Sivriburunlu tanrekgiller *(Solenodontidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 34, kuyruğu 30 sm. Başı ve ağzı olağanüstü uzamıştır. Kuyruğu uzun ve pulludur. Tüyleri paslı kahverengidir. Haiti adasında yaşar. [*Lat. Solenodon paradoxus; ing.* Solenodon; *Fr.* Solénodonte].

sivri.burunlu tanrekgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Böcekçiller *(Insectivora)* takımına giren bir familyası. Oldukça iri vücutlu olan gece hayvanlarıdır. Antillerde yaşarlar. **Sivriburunlutanrek** *(Solenodon paradoxus)* türü iyi bilinir. [*Lat* ve *ing. Solenodontidae; Fr.* Solénodontidés].

sivri.burun.yılanı, b.i. *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Zırhkuyruklugiller *(Uropeltidae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 25 sm.'dir. Kuyruğu dikensizdir. Seylân'da yaşar. [*Lat. Rhinophis trevelyanus; ing.* Rhinophis].

sivri.çayı, b.i. *bot.* Ballıbabagiller *(Labiatae)* familyasından, beyaz veya sarı çiçekli, otsu bitki veya ağaççık. *S. tmolea* Ege bölgesinde yetişir. [*Lat., ing.* ve *Fr. Sideritis*].

sivri.fare, b.i. *zool.* ◘ **Ormansoreksi.**

sivri.kuyruk, b.i. *zool.* ve *paraz.* Sivrikuyruk-giller *(Oxyuridae)* familyasından 3-12 mm. uzunluğunda olup, insanların, özellikle çocukların bağırsaklarında yaşayan ipliksi solucan. *(Evcil hayvanlarda konaklayan kardeş türleri vardır).* [*Osm.* Dûd-i müstakim; *Lat. Enterobius vermicularis; ing.* Pinworm; *Fr.* Oxyure vermiculaire]. ☆ *Eşanl.* **kılkurdu, iğnekurdu, kılkurt, kılsolucanı, iğnesolucanı, oksiyür.**

sivri.kuyrukgiller, ç.b.i. *zool.* Birçok türü, çeşitli omurgalının, bu arada insanların kalınbağırsağında yaşayan, son uçları sivri, boyları küçük, yuvarlaksolucanlar familyası. [*Osm.* Didan-ı müstakime; *Lat.* ve *ing.* Oxyuridae; *Fr.* Oxyuridés].

sivrileşmek, nsz. f. Sivri hale gelmek. [*ing.* To become pointed; *Fr.* Devenir pointu].

sivrilik,-ği, i. Sivri olma hali. [*ing.* Sharp - pointedness; taperingness; *Fr.* Forme pointue, acérée, état de ce qui est pointu, aigu].

sivrilmek, nsz.f. § ❶ Sivrileşmek. [*ing.* To become pointed; to become prominent; *Fr.* Devenir pointu, s'aiguiser]; § ❷ *mec.* Topluluk içinde eş ve eşitlerini geride bırakıp yükselmek. [*ing.* To make rapid progress in one's career; to become eminent; *Fr.* S'élancer]; § ❸ Boy atmak: *Çocuk iki ay içinde sivriliverdi.* [*ing.* To grow in height; *Fr.* Grandir, prendre une taille élevée et svelte].

sivriltmek (-i), f. Sivrilmis hale getirmek. [*ing.* To point, to give a conical form; *Fr.* Tailler en pointe, effiler, aiguiser].

sivri.sincapçık,-ğı, i. *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* takımının, Sivrisincapcıkgiller *(Tupaiidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 25, kuyruğu 20 sm.'dir. Hindistan, Cava ve Borneo'da yaşar. [*Lat. Tupaia ferruginea; ing.* Tree-shrew; *Fr.* Tupaïa, tupaja].

sivri.sincapçıkgiller, c.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Böcekçiller *(Insectivora)* takımının bir familyası. Yapıları sincaba benzer. Ağaçlar-

da yaşarlar. Böcek, meyva yerler. **Sivri sincapçık** *(Tupaia ferruginea)* türü iyi bilinir. *Lat.* ve *Ing. Tupaiidae; Fr.* Tupaïidés].

sivrisinek,-ği, b. i. *zool.* Sivrisinekgiller *(Culicidae)* familyasından, nemli yerlerde yaşayan ince yapılı, sokucu böceklerin ortak adı. **Sivrisinekler,** genellikle küçük boydadır, Fakat sokması acıtır ve geçici olarak şişlik yapar. Yalnız dişisi kan emmek için ısırır; erkeği bitkilerin özsuyuyla beslenir. Sivrisinek, bulaşıcı hastalıkları yayan bellibaşlı böceklerdendir. **Sıtma sivrisineği** *(Anopheles maculipennis)* Türkiye'nin nemli ve ılıman bölgelerinde sıtmayı yayan başlıca etkendir; sıcak bölgelerde sıtmayı başka anofeller yapar; meselâ *Stegomyia fasciata* sarı humma ile dang'ı bulaştırır. Çeşitli başka sivrisinekler filaryoz'u yayar. Sıcak bölgelerden Laponya'ya kadar her yerde rastlanan bu böceklerin kurtçukları genellikle durgun sularda yaşar. Bunları yok etmek için, suların yüzeyine petrol dökülür, depoların ağzına madenî tel kafesli kapaklar yapılır veya tamamen örtülür; kurtçukların konaklamasına sebep olan en büyük su birikintileri dahî kurutulur. Gölcükleri bulunan ülkelerde, kurtçukları yiyen, *gambusia* cinsinden balıklar üretmek yararlıdır. Sivrisineklerden cibinlik kullanarak ve sinek öldürücü bazı özel esans ve yağlar sürerek korunulur. [*Osm.* Bauze; *Ing.* Mosquito; *Fr.* Moustique]; ◉ **ev sivrisineği,** *zool.* Sivrisinekgiller *(Culicidae)* familyasına giren iki kanatlı bir böcek türü. Ince ve uzun vücutludur. *(6 mm.)* Karanlıkta özel bir vızıltıyla uçar. Kan emici olan dişi suda yüzen yaprak v.b. üzerine 300 kadar yumurta bırakır. Kanatlarının kenarları saçaklıdır. [*Lat. Culex pipiens; Ing.* House mosquito; *Fr.* Cousin commun]; ◉ **sıtma sivrisineği,** *zool.* Sivrisinekgiller *(Culicidae)* familyasından, ince uzun vücutlu ve dar kanatlı bir sivrisinek türü. Dişisi sıtma asalağını insandan insana taşır. Larvaları su yüzeyinde yatay olarak, erginleri bulundukları yere dikey olarak durur. [*Lat. Anopheles maculipennis; Ing.* Malarial mosquito; *Fr.* Anophèle à ailes tachetées]. ☆ *Eşanl.* anofel

sivrisinekgiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, İkikanatlılar *(Diptera)* takımına giren bir familyası. Geniş bir familya olup ağzıyle insanların ve memeli hayvanların derisini delebilen sivrisinek ve benzerlerini kapsar. Sivrisineklerin kurtçukları ve nemfleri suda yaşar, bataklıklarda, su birikintilerinde gelişir. Pullarla örtülü vücutlarının yarısı boyunda hortumları vardır. Bu sinekler daha çok akşamları ortaya çıkar. Yalnız dişileri sokar ve kan emer. Bazı türleri sıtma ve sarı humma gibi hastalıkları insana geçirir. *Dixa*'larla *corethra*'lar sokmaz. Başlıca türleri: *evsivrisineği, sıtma sivrisineği, çizgili sinek, Theobaldia* v.b. [*Lat.* ve *Ing. Culicidae; Fr.* Culicidés].

sivri.tatlı.su.salyangozu, b. i. *zool.* Karından ayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, akciğerlisalyangozlar *(Pulmonata)* takımının, tatlısusalyangozugiller *(Limneidae)* familyasından, tatlı sularda yaşayan yumuşakça. İki dokunacı vardır; gözleri bunların iç dibinde bulunur. Erdişi olan bu salyangozun kavkısı oval, uzunca, ince, sivri tepelidir; ağzı genellikle sağda, nadiren solda *(Yeni Zelanda ve Sonda adalarında yaşayan türler)* bulunur. Sivri tatlısu salyangozları bütün tatlı sularda bol miktarda vardır ve hepsi otçuldur. Yüzlerce türü vardır. Bunlardan bir kısmında karaciğer kelebeğinin kurtçukları yaşar. Jüra çağından beri fosiline rastlanır. Fakat üçüncü ve dördüncü zaman tabakalarında daha çoktur. [*Ing.* ve *Ing. Limnaea* = *Lymnaea; Fr.* Limnée, lymnée].

siya, i. *Yun. sia. den.* Kürekleri tersine çekerek kayığı geriye doğru yürütme. [*Ing.* A reserving oars and rowing backwards; *Fr.* En arrière *(action de ramer en mouvement de recul)*].

~ **beraber,** *den.* Ileri doğru giden bir filikayı durdurmak için kürekleri siya ettirmek üzere verilen kumanda.

~ **etmek,** *den.* Bir filikayı geri geri götürmek veya döndürmek için kürekleri kıça doğru çekmek. [*Ing.* To back water; *Fr.* Ramer en reculant].

~ **sancak (~ iskele),** *den.* Filikanın sağ ve sol tarafındaki kürekleri ters yönde çekme. [*Ing.* Back starboard].

siya siya, z. Geri geri. [*Ing.* Back oars!; *Fr.* Reculez! *(en s'adressant à un canotier)*].

~ **gitmek,** Geri geri gitmek. [*Ing.* To back water, to back the oars; *Fr.* Scier].

siyab /siyâb/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sevb. esk.* Giyecek şeyler, elbiseler.

siyabî, i. *esk.* Hamamda elbiseleri bekleyen kimse, esvapçı.

siyadet, seyadet /siyâdet, seyâdet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Efendilik; beylik. [*Ing.* Nobility; principality]; § ❷ Seyitlik, Hasan yoluyle Hz. Muhammed'in soyundan gelme. [*Ing.* A being descendant of the prophet Muhammed]; § ❸ Sağlığında Hz. Muhammed'e bağlanmış olan kimse; § ❹ Emirlik *(yönetim)*. [*Ing.* Chieftainship, dominion, rule].

siyadetlû, seyadetlü /siyâdet-lü, seyâdet-lü/, s. *Osm.* < *Ar. siyâdet, seyâdet. teşk. tar.* Osmanlı devletinde nakibüleşraf için lakap olarak kullanılan bir deyim. *(Nakibüleşraf, Hz. Muhammed sülâlesinden olduğu için bir saygı belirtisi olarak bu adla anılırdı).*

siyah /siyâh/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Işık ışınlarının olmaması veya tamamen soğurulması yüzünden en koyu renkte olan; en karanlık ve beyazdan en uzak olan renk: *Kömür, zift, karga siyahtır.* [*Ing.* Black; *Fr.* Noir,-noire]. ☆ *Eşanl.* **kara**; ☆ *Kars.* **beyaz**; § ❷ i. *müz.* Bir beyazın yarısına eşit veya bir kroşe *(çengel)* nin iki değerinde olan müzik işareti. [*Ing.* Black; *Fr.* Noir]; § ❸ *(Geniş anlamda)* Koyu renkte: *Siyah ekmek.* [*Ing.* Dark, dark-coloured; *Fr.* Noir,-noire, de couleur foncée]; § ❹ i. Kararmış olan, ışıksız: *Siyah gökyüzü.* [*Ing.* Obscure, dark; *Fr.* Noir,-noire, qui est obscurci, sans luminosité]; § ❺ i. Siyah renk: *Siyaha boyamak.* [*Ing.* Black colour; *Fr.* Noir, couleur noire]; § ❻ *(Geniş anlamda)* Kara renkte elbise: *Siyahlara bürünmek.* [*Ing.* Black garment; *Fr.* Noir, vêtements noirs]; § ❼ Zenci, siyah renkli kimse. [*Ing.* Negro; *Fr.* Noir,- Noire]; § ❽ *oyun.* Siyah renkte kâğıt, fiş top, numara veya hane: *Siyaha oynamak;* ◉ **asetilen ~ ı,** *kim.* Asetilenin 1.000° C'ta ayrışmasıyle elde edilen çok ince karbon. [*Ing.* Acetylene black; *Fr.* Noir d'acétylène]; ◉ **fildişi ~ ı,** *sny.* Hidroklorik asidin kemiklere etkimesiyle sınai olarak elde edilen siyah pigment. [*Ing.* Ivory black; *Fr.* Noir d'ivoire]; ◉ **manganez ~ ı,** *kim.* Çökelmiş manganez dioksit. [*Ing.* Manganese black; *Fr.* Noir de manganèse]; ◉ **is ~ ı,** *sny.* Çok ince karbon taneciklerinden meydana gelen siyah pigment. [*Ing.* Carbon black, soot black; *Fr.* Noir de carbone, noir de fumée]; ◉ **platin ~ ı,** *kim.* Indirgen bir organik tuzun bir kloroplatinat çözeltisine etkimesiyle çökelen toz plâtin. *(Bu haldeki platin çok güçlü bir indirgendir; alkolün havada yükseltgenmesini sağlar).* [*Ing.* Platinum black; *Fr.* Noir de platine].

~ **ağaçkakan,** *zool.* ◘ **Kara ağaçkakan.**

~ **alınlı örümcekkuşu,** *zool.* ◘ **Kara-alınlı örümcek kuşu.**

~ **altın,** *dey.* Maden kömürüne verilen ad.

~ **arsenik,** *kim.* Arseniğin allotropik bir modifikasyonu olan siyah arsenik. [*Ing.* B-arsenic].

~ **bakır,** *metal.* ◘ **Bakır.**

~ **bal,** ◘ **Bal.**

~ **beyaz,** ◘ **Beyaz.**

~ **beyaz film,** *sin.* Tek renk temeline dayanan, ışık geçirmezlikten saydamlığa kadar çeşit yoğunluk dereceleri gösteren filim. *(Bu çeşit filimler perde üzerinde, siyahtan beyaza kadar değişen çeşitli yoğunluk dereceleri ortaya koyarlar).* [*Ing.* Black and white *(film)*; *Fr.* Film en noir et black, noir et blanc].

~ **boyunlu dalgıç,** *zool.* ◘ **Dalgıç²**.

~ **cisim,** *fiz.* ◘ **Işıksız cisim.**

~ **çaylak,** *zool.* ◘ **Kara çaylak.**

~ **deniz kırlangıcı,** *zool.* ◘ **Karadeniz kırlangıcı.**

~ **dil,** ◘ **Kara dil.**

~ **filtre,** *şekerc.* ◘ **Filtre.**

~ **frenküzümü,** *bot.* ◘ **Frenküzümü.**

~ **gagalı yelkovan,** *zool.* ◘ **Karagagalı yelkovan.**

~ **gerdanlı dalgıç,** *zool.* ◘ **Kara gerdanlı dalgıç.**

~ **hardal otu,** *bot.* ◘ **Hardal.**

~ **harf,** *matb.* ◘ **Harf.**

~ **ırk,** *antr.* ◘ **Irk.**

~ **ışık,** ◘ **Işık.**

~ **martı,** *zool.* ◘ **Kara martı.**

~ **sağan,** *zool.* ◘ **Kara sağan.**

~ **sığırcık,** *zool.* ◘ **Kara sığırcık.**

~ **meyveli ayı üzümü,** *bot.* ◘ **Üzüm.**

~ **mürver,** *bot.* ◘ **Mürver.**

~ **oksidli kobalt,** *min.* ◘ **Kobalt.**

siyahî, i. *teşk. tar.* Osmanlı devletinde hükümdar sarayında görevli olan zenci hadım ağalarına verilen ad. [*Ing.* Negro; *Fr.* Nègre].

siyah.ötesi, b.i, *tlvz.* Video işaretinin, siyah düzeyle sınırlanan ve senkronizasyon işaretlerine ayrılan kısmı.

siyahımsı, siyahımtrak, s. Siyaha çalan. [*Ing.* Somewhat black, blackish; *Fr.* Noirâtre].

siyahlanmak, siyahlaşmak, nsz. f. Kararmak. [*Ing.* To become black, to turn black; *Fr.* Se noircir].

siyahlatmak (-i), f. Siyah hale getirmek, kararmak. [*Ing.* To blacken; *Fr.* Noircir].

siyahlık,-ğı, i. § ❶ Siyah olma hali; kara renk; § ❷ Siyah yer; § ❸ Koyuluk, karanlık. [*Ing.* Blackness, a figure in the dark; *Fr.* Noirceur, couleur ou tache noire].

siyak /siyâk/, i. *Osm.* < *Ar. sevk. esk.* § ❶ Sözün gelişi, ifade şekli; § ❷ Üslûp, tarz.

siyakat,-tı /siyâkat/, i. *Osm.* < *Ar. hat. esk.* Arap harfleriyle yazı tarzlarından birinin adı. [*Ing.* Style of writing used in treasury accounts and documents, the finance cipher, concatenation, series; *Fr.* Genre d'écriture usitée autrefois dans la comptabilité].

~ **rakamı,** *mat.* Her sayının nicelik ve mertebesini göstermek için arap isimlerinden çıkarılan sayılar. *(Siyakat yazısıyle yazıldığından bu adı aldı. Bunlar, hint sayılarında olduğu gibi birden dokuza kadar değerleri göstermek için kullanılmaz. Siyakat rakamlarının birleri, onları gösteren birimleri ayrı ayrıdır. Bu sayılara erkamı divaniye de /divan sayıları/ denir).*

~ **vavı,** *dey.* «*Iki büklüm, kambur*» anlamında kullanılan bir halk deyimi. [*Ing.* A perverse, ugly man].

siyaladenit, s. ve i. *Fr. sialadénite.* Tükürük bezlerinin iltihaplanması. [*Ing.* Sialadenitis].

siyalagog, s. ve i. *Fr. sialagogue. ted.* Tükrüğün aşırı salgılanmasını sağlayabilen *(ilâç).* [*Ing.* Sialogogue, sialagogue].

siyalin, s. *tıp.* Tükrüğe ait, salya ile ilgili olan. [*Ing.* Sialine].

siyalit, i. *Fr. sialite. patol.* Tükürük bezi ve kanalının iltihaplanması. [*Ing.* Sialitis].

siyalitik, i. *(Ticarî ad)* Gölge yapmadan kuvvetli bir aydınlatma sağlayan düzenek. *(Siyalitik, ameliyat odalarında genelleşmiştir).*

siyaloadenektomi, i. *Fr. sialoadenectomie. cerr.* Salya bezini çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Sialoadenectomy].

siyalodokit,-tl, i. *Fr. sialodochite. patol.* Bir tükürük bezi kanalının iltihaplanması. [*Ing.* Sialodochitis].

siyalodokoplasti, i. *Fr. sialodochoplastie. cerr.* Tükürük kanalının plastik tamiri. [*Ing.* Sialodochoplasty].

siyalofaji, i. *Fr. sialophagie.* § ❶ *patol.* Aşırı derecede tükürük yutma. *(Aşırı miktarda tükürük salgılanmasından ileri gelir ve çoğu zaman hava yutmaya sebep olur).* [*Ing.* Sialophagia]; § ❷ *vet.* Atlarda sık görülen, tükürük ve hava yutma ile sonuçlanan kasınmalı marazî yutkunma olayı. *(Siyalofaji sessiz ve geğirtisizce sadece hava yutma olayı vardır; geğirtili, tükürüklü olan siyalofajiye tik denir. Siyalofaji özellike yemliğe bağlı, hareketsiz atlarda görülür. Yutulan hava mideyi ve bağırsakları şişirerek zayıf-

lamaya ve koliklere sebep olur. Onun için atları uzun süre ahırda kapalı tutmaktan sakınmak gerekir. Siyalofajiye engel olmak için tik önleyici tasma da kullanılır). [*Ing.* Sialophagia].

siyalografi, i. *Fr. sialographie. elektroradyol.* Tükürük salgılayan kanalların radyografisi; *(gerekirse bu kanalların içine X ışınlarını geçirmeyen bir sıvı şırınga edilir).* [*Ing.* Sialography].

siyalojen, i. *Fr. sialogène. tıp.* Salva *(tükrük)* yapan. [*ing.* Sialogenous]

siyalolitotomi, i. *Fr. sialolithotomie. cerr.* Salya çıkarma ameliyatı.

siyaloloji, i. *Fr. sialologie. tıp. Salyabilim,* tükrük bilgisi. [*Ing.* Sialology].

siyalom, i. *Fr. sialome. patol.* Tükürük bezi tümörü. [*ing.* Sialoma].

siyalore, i. *Fr. sialorrhée. patol.* Tükürük salgısının *marazî* olarak artması *(Genellikle mide hastalıklarında, bazı ağız ve yemek borusu hastalıklarında ve tükürük salgısını arttıran ilâçların kullanılmasında görülür).* [*Ing.* Sialorrhea].

siyalotik, i. *Fr. sialotique. tıp.* Salva akısına ait. [*Ing.* Sialotic].

siyaloz, i. *Fr. sialos. tıp.* Salma akışı, tükrük gelişi. [*Ing.* Sialosis].

Siyam, öz. i. Tayland'ın eski adı. [*Ing.* Siam, Siamese; *Fr.* Siam].

~ dili, *dilb.* Tayland'da 4 milyon kişi tarafından konuşulan bir tay dili. *(Tay ailesinden edebiyat dili seviyesine yükselen tek dildir; ama edebiyatı nispeten yenidir. Siyam dilinin kelimelerin cümledeki sırasına dayanan bir sentaksı vardır. Siyamlıların Buddha'cılığı kabul etmelerinden ötürü pali menşeli bir çokhecelilik tekhecelilığe eşlik eder. Siyam dili, kamboç yazısını ihtiyaçlarına göre kendine uyarlayan beş tonlu bir dildir).* [*Ing.* Siamese; *Fr.* Siamois].

~ hastalığı, Sarı hummanın eski adı.

~ kedisi, *zoot.* Bir kedi ırkı. Uzakdoğu'da *(Tayland, Hindistan ve Malezya takımadaları)* bulunur. Avrupa'ya 1884'te girmiştir. Siyam kedisi birçok bakımdan, özellikle dişisinin cinsel fizyolojisi bakımından diğer evcil kedilerden farklıdır. Tüylerinin rengi, yaşı ilerledikçe değişir. Yavruları doğarken beyaz-gri renktedir; yaşlandıkça çok karakteristik bir renge bürünür; yüz, kulaklar, ayaklar ve kuyruk koyu esmer hale gelirken, vücudun geri kalan kısmı, sırttan karına doğru kızıl kahverengi kreme döner. Gözleri canlı mavidir. [*Ing.* Siamese cat; *Fr.* Siamois, chat siamois]; ◎ **mavi ~ kedisi,** *zoot.* Siyam kedisinin İngiltere'de yetiştirilen bir çeşididir. Tüyleri yer yer mavi lekeli saman rengindedir. [*Ing.* Blue Siamese cat; *Fr.* Siamois bleu]. ◘ *LEVHA 59.*— **KEDİLER.**

~ kumaşı, *dok.* Siyam'da dokunan bir kumaş. *(XIV. üncü Louis zamanında Siyam'dan gelen elçiler Fransa'ya getirmişlerdir).* [*ing.* Siamese; *Fr.* Siamoise].

siyamang, i. *zool.* Maymunlar *(Primates)* takımının, Uzunkollumaymunsiller *(Hylobatidae)* familyasından bir memeli türü. 1 m'den uzundur. Jibonların en büyüğüdür. Ayaklarının ikinci ve üçüncü parmakları kısmen bir zar ile bitişiktir. Alnı yok gibidir. Kara renklidir. Gırtlağında, bağırdığı zaman şişen bir kese vardır. Sumatra ormanlarında sürüler halinde yaşar. [*Lat. Symphalangus syndactylus; Ing.* ve *Fr.* Siamang].

siyamelid, i. *Fr. cyamélide. kim.* İzosiyanik asidin polimeri. [*Ing.* Cyamelide].

siyam.kavgacıbalığı, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Cennetbalığıgiller *(Anabantidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 6-7 sm. Dere ve göllerde yaşayan tropik süs balığıdır. Birkaçı bir arada akvaryuma konunca bir tanesi öteklerini yenene kadar döğüşürler. Siyam'da yaşar. [*Lat. Betta splendens; Ing.* Siamese fighting fish; *Fr.* Combattant]. ◘ *LEVHA: 120.*— **TROPİK BALIKLAR.**

siyan, i. *Fr. cyane. kim. esk.* ◘ **Siyanojen.**

siyan, i. *Fr. cyan. fot.* Kırmızının tamamlayıcı rengi olan camgöbeğini belirtmek için kullanılan anglosakson kaynaklı terim. [*Ing.* Cyan].

siyanalkin, *i. Fr. cyanalkine. kim.* Üç nitril molekülünün sodyum etilat etkisiyle yoğunlaşmasından meydana gelen kapalı zincirli madde. *(Örnek: siyametin, siyanetin, siyafenin).* [*Ing.* Cyanalkine].

siyanamid, i. *Fr. cyanamide. kim.* Bir hidrojen atomu yerine -CN grupunun geçmesiyle amonyaktan türeyen madde. [*Ing.* Cyanamide; *Fr.* Cyanamide, carbodiimide].
☆ *Eşanl.* **karbodiimit.**

siyanantren, i. *Fr. cyananthrène.* ß-amino antrakenondan elde edilen mavi bovarmadde. [*Ing.* Cyananthrene].

siyanasetik, s. *Fr. cyanacétique. kim.* Formülü $NC-CH_2-CO_2H$ olan az kararlı bir asid için kullanılır; etil esteri bir sentez etkenidir. [*Ing.* Cyanacetic].

siyanaseton, i, *Fr. cyanacétone. kim.* Asetilasetik aside tekabül eden $NC-CH_2-CO-CH_3$ formülündeki ketonik nitril. [*Ing.* Cyanacetone].

siyanat, i. *Fr. cyanate. kim.* Siyanik asidin tuzu veya esteri. [*Ing.* Cyanate; *Fr.* Cyanate, isocyanate].
☆ *Eşanl.* **izosiyanat.**

siyanhidrin, i. *Fr. cyanhydrine. kim.* Hidrosiyanik asidin aldehitlerle verdiği katılma ürünlerinin genel adı. *(Genel formülü R-CHOH-CN olan bu maddeler, bir ikincil alkol ile bir nitril fonksiyonu taşır. Keton larla hem üçüncül alkol, hem de nitril fonksiyonu taşıyan siyanhidrinleri elde edilir).* [*Ing.* Cyanhydrine].

siyanik, s. *Fr. cyanique. kim.* Fülminik asidin izomeri olan bir asid için kullanılır; yapıcı gözönünde bulundurulursa *izosiyanik asid* demek daha yerinde olur. [*Ing.* Cyanic].
☆ *Eşanl.* **karbimit.**

siyaninler, ç.i. *Fr. cyanines. kim.* İndefenoller veya kinolein grupundan mavi renkli boyarmaddeler; *(yoğunlaştırma veya ornatma ile elde edilen birçok türevi, fotoğraf emülsiyonlarını çok geniş bir renk gamına karşı duyarlı hale getirir).* [*Ing.* Cyanines].

siyanit, i. *Fr. cyanite. min.* Doğal alüminyum silikat. *(Gök mavisi renginde bir disten çeşididir).* [*Ing.* Cyanite]

siyan(o)-, *kim* Bir molekülde tek değerli $-C \equiv N$ kökünün bulunduğunu gösteren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Cyan-, Cyan(o)-].

siyanoferrit, i. *Fr. cyanoferrite. min.* ◘ **Pisanit.**

siyanofili, i. *Fr. cyanophilie* < *Yun. kyanos,* mavi + *philia,* dostluk. *tıp.* Kansızlık hallerinde bazı alyuvarların protoplazmasının *Loeffer* mavisiyle boyanma yatkınlığı.

siyanoform, i. *Fr. cyanoforme. kim.* Formülü $CH(CN)_3$ olan madde; kloroformun potasyum siyanürle işlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Cyanoform].

siyanofosfor, i. *Fr. cyanophosphore. kim.* Formülü $P(CN)_3$ olan patlayıcı madde; fosforun civa siyanüre etkimesiyle meydana gelir. [*Ing.* Cyanophosphorus].

siyanojen, i. *Fr. cyanogène* < *Yun. kyanos,* mavi + *genos,* doğuş */prusya mavisinin siyanojenden türediği sanıldığı için/. kim.* Oksalik asidin dinitrilini meydana getiren C_2N_2 formülündeki azot ve karbon bileşimi. [*Ing.* Cyanogen].

siyanojenez, i. *Fr. cyanogenèse.* < *Yun. kyanos,* mavi + *gennan,* doğurmak. *bot.* Bazı bitkilerin hidrosiyanik asid meydana getirme özelliği. [*Ing.* Cyanogenesis].

siyanokalsit,-ti, i. *Fr. cyanochalcite. min.* Kalsiyumlu krizokol çeşidi. [*Ing.* Cyanochalcite].

siyanokobalamin, i. *Fr. cyanocobalamine. ecz.* B_{12} vitaminin diğer adı. [*Ing.* Cyanocobalamine].

siyanokroit,-ti i. *Fr. cyanochroïte. min.* Hid-

SİYAM ALFABESİ

อ	a, ɔ	ไอ	ăi	ค	h
อา	ā	ใอ	ài	ฅ	
อิ	ĭ	◌ิอ	ō	ฆ	
อี	i	เอา	ăo	ง	ṅ
อึ	ŭ	อำ	ăm	จ	ṣa
อี	ū	ฤ	rŭ	ฉ ช	ks
อุ	u	ฤๅ	rū	ซ	
อู	u	ฦ	lŭ	ฌ	s
เอ็	é	ฦๅ	lū	ญ	ks
เอ	e	ก	k	ฎ	y ve r
เอ	ë	ข	h	ฏ	d
เอิ	eu	◌ฃ	h	ฐ	t

ratlı doğal bakır ve potasyum sülfat. [*Ing.* Cyanochroite].

siyanotip, s. *Fr. cyanotype* < *Yun. kyanos*, mavi + *typos*, iz. *fot.* Sanayide kopya çıkarmaya yarayan ve kopyaları beyaz zemin üzerinde mavi çizgilerle veren, 1878'de H. Pollet tarafından bulunmuş duyar kâğıt için kullanılır. [*Ing.* Cyanotype].

siyanotrikit,-ti, i. *Fr. cyanotrichite. min.* Doğal bakır ve alüminyum sülfat; ortorombik bakışım gösteren mavi renkli kılcal billûrlar halindedir. [*Ing.* Cyanotrichite].

siyanoz, i. *Fr. cyanose* < *Yun. kyanosis*, mavi renk. *patol.* (a) Derinin mavi, mor veya siyahımsı bir renk alması; (b) Siyanozun başlıca belirli olduğu hastalık. [*Ing.* Cyanosis].

siyanür, i. *Fr. cyanure. kim.* (a) Hidrosiyanik asidin tuzu; (b) Hidrosiyanik asidin esteri. [*Ing.* Cyanide].

siyanüri, i. *Fr. cyanurie. patol.* Mavi renkte sidik çıkarılması. *(Siyanüri, teşhis veya tedavi amacıyla metilen mavisi içilmesinden sonra normaldir).* [*Ing.* Cyanuria].

siyanürik, s. *Fr. cyanurique. kim.* Formülü $C_3N_3O_3H_3$, $2H_2H$ olan bir asid için kullanılır; izosiyanik asidin polimerini meydana getirir ve ürik asidin kuru damıtılması sırasında meydana gelir. *(Isının üreye etkimesinden elde edilir. Suda çözünür ve ısıtılırsa yeniden izosiyanik asidi verir).* [*Ing.* Cyanuric].

siyanürleme, i. § ❶ *kim.* Hidrosiyanik asidi organik bir türev üzerine bağlama. [*Ing.* ve Fr. Cyanuration]; § ❷ *met.* (a) Çeliğin, erimiş alkali siyanürle hazırlanmış bir banyoya daldırılarak sementе edilmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Cyanuration]; (b) Çok seyreltik alkali siyanür çözeltilerinde eritilen altın ve gümüş cevherlerinin, havadaki oksijen eşliğinde işlenmesi; altın ve gümüş daha sonra çinko ile veya elektrolizle çökeltilir. [*Ing.* ve *Fr.* Cyanuration].

siyanürlemek (-i), f. ❶ Siyanürleme işlemi yapmak. [*Ing.* To Cyanide; *Fr.* Cyanures]; § ❷ Yumuşak çeliği siyanürleme yoluyle semantasyondan geçirmek. [*Ing.* To Cyanide; *Fr.* Cyanures].

siyasa*, i. Belli bir ereğe varmak veya yurt işlerini yürütmek için tutulan ölçülü yol: *Türkiyenin siyasası «Yurtta sulh, cihanda sulh» sözüyle özetlenir.* [*Osm.* Siyaset; *ing.* Politics, diplomacy; *Fr.* Politique].

siyasal*, s. Siyasa ile ilgili, siyasa niteliğinde olan. [*Osm.* Siyasî; *ing.* Political; *Fr.* Politique].

~ **bilimler**, Politik olguları ve fikirleri, her türlü politik otorite şekillerini tarihî ve tasviri yönden ve sistematik olarak incelemeyi konu edinen bilimlerinin tümüne verilen ad. [*Ing.* Political sciences; *Fr.* Sciences politiques].

~ **coğrafya**, *coğr.* (a) Insanların siyasal faaliyetleri ve fizikî çevreleriyle olan ilişkileri arasındaki bağıntıları konu olarak ele alan bir coğrafya dalı; (b) Doğal çevrenin ulusların gelişmesinde nasıl bir rol oynadığını inceleyen bilim dalı. [*Ing.* Political geography; *Fr.* Géographie politique].

~ **haklar**, Yurttaşın seçmek, seçilmek, memur olmak gibi, devletin yönetimine katılmak hakları. [*Ing.* Political rights; *Fr.* Droits politiques].

~ **hak ve ödevler**, *huk.* Kişinin çeşitli yollarla, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kamu işlerinin yönetimine katılma hak ve ödevi; vatandaşlar hakkında uygulanan yükümlülükler.

~ **harita**, Bir memleket veya kıtanın siyasal taksimatını ve sınırlarını gösteren harita. *(Bu tip haritada devletler veya memleketler birbirinden renklerle ayrılır, nehir veya göller gösterilir, fakat engebeler belirtilmez).* [*Ing.* Political map].

~ **özgürlük**, *huk.* Siyasal hak ve ödevlerin kullanılma serbestliği. [*Ing.* Political liberty; *Fr.* Liberté politique].

siyaset /siyâset/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatı. [*Ing.* Politics; *Fr.* Politique]; ☆ *Eşanl.* **politika**; § ❷ Bu sanatla ilgili özel görüş veya anlayış. [*Ing.* Policy, diplomacy; *Fr.* Politique; ☆ *Eşanl.* **politika**; § ❸ *mec.* Kurnazca iş veya hareket. [*Ing.* Diplomacy; *Fr.* Politique]; ☆ *Eşanl.* **politika**; § ❶ *esk.* Ceza, cinayet işleyenlere uygulanan cezalar ve özellikle idam cezası. [*Ing.* Capital punishment]; ◉ **açık kapı** ~ i, *huk.* ◘ **Açık²**; ◉ **ceza** ~ i, *huk.* ◘ **Ceza**; ◉ **hukuk** ~ i, *huk.* ◘ **Hukuk**; ◉ **iktisadî** ~, *sosy.* ◘ **iktisadî**; ◉ **kredi** ~ i, *mal.* ◘ **Kredi**.

~ **meydanı (meydan-ı** ~**)**, Idam cezasının uygulandığı meydan. [*Ing.* Place of execution; *Fr.* Place d'execution capitale].

siyasetçi, i. § ❶ Siyasetle uğraşan kişi. [*Ing.* Politician, diplomat; *Fr.* Politicien,-ienne, diplomate]; ☆ *Eşanl.* **siyaset adamı, politikacı**; § ❷ *mec.* Başkalarının duygularını okşayarak çıkar sağlayan kişi. [*Ing.* One who knows when to use flattery or cunning in his talk]. ☆ *Eşanl.* **politikacı**.

siyaseten, z. *Osm.* < *Ar.* Siyaset bakımından. [*Ing.* Politically, diplomatically; *Fr.* Politiquement].

~ **kâtil**, *huk. esk.* Kamu düzeni ve halkın esenliğini temelden bozma eylemleri yüzünden bir kimseye veliyülemr *(devlet bakanı)* buyruğuyle verilen ölüm cezası.

siyaset.gâh /siyâset-gâh/, b. i. *Osm.* < *Ar. siyâset* + *Fars. -gâh, esk.* Hükûmet kararıyle öldürülecek kimselerin idam edildiği yer. [*Ing.* Place of execution].

siyasî /siyâsî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Siyasetle ilgili, politikacı. [*Ing.* Political, diplomatic; [*Fr.* Politique, diplomatique]; ☆ *Eşanl.* **siyasal**; § ❷ i. Siyaset adamı. [*Ing.* Politician; *Fr.* Diplomate, politicien].

~ **coğrafya**, *coğr.* ◘ **Siyasal coğrafya**.

~ **aritmetik**, *ikt.* Iktisadın, istatistik bilimi tarafından sağlanan rakamlardan iktisadî sonuçlar çıkarmasına yarayan hesap usulü. [*Ing.* Political arithmetics; *Fr.* Arithmétique politique].

~ **ehliyet**, *huk.* ◘ **Ehliyet**.

~ **gazete**, ◘ **Gazete**.

~ **grev**, *huk.* ◘ **Genel grev**.

~ **haklar**, *huk.* ◘ **Siyasal haklar**.

~ **hürriyet**, ◘ **Siyasal özgürlük**.

~ **iktidar**, *huk.* ◘ **iktidar**.

~ **iktisat**, *ikt.* ◘ **iktisat**.

~ **mahkûm**, *huk.* Siyasal suçlardan dolayı hüküm giymiş olan kimse. [*Ing.* Political prisoner; *Fr.* Prisonnier].

~ **parti**, *huk.* Genel olarak belli bir siyasî program üstünde birleşmiş, kimselerin, bu programı, normal seçim yollariyle, siyasî iktidarı ele geçirerek gerçekleştirmek amacıyle kurdukları tüzel kişilik. [*Ing.* Political; party; *Fr.* Partie politique].

~ **parti muhabiri**, *basın.* ◘ **Muhabir**.

~ **protokol**, *devl. huk.* ◘ **Protokol**.

~ **suç**, *huk.* Devletin politik menfaatlerini yurttaşların politik haklarını zedeleyen suçlarla, politik nedenlerle işlenen adi suçlar. [*Ing.* Political offence; *Fr.* Délit politique].

siyasiyat,-tı, /siyâsiyât/, i. *Osm.* < *Ar. siyâsiyye. esk.* Siyaset işleri. [*Ing.* Diplomacy, politics; *Fr.* Politique].

siyat,-tı, i. *Fr. cyathe* < *Yun. kyathos*, > *Lat. cyathus*, kadeh. *bot.* Sütleğenin bileşik toplu çiçeği. Uzun süre bir tek erdişi çiçek sayıldı; oysa bu bir çiçek topluluğudur; uzun ve eğri bir sapın ucunda ortada bulunan dişi çiçek bir tek dişi organdan meydana gelir; erkek çiçekler ise birer eklemli erkek organdan ve pulsu küçücük bir bürgücükten ibarettir. Çiçeklerin bitişme noktasının çevresi yarım ay biçiminde dört puldan bir burguyle çevrilidir; sütleğenler bu çiçek çevresiyle tayin edilir. [*Ing.* Cyathea].

siyatik, i. *Fr. sciatique* < *Yun. iskhion*, kalçadan *iskhiadikos, Lat. sciaticus*, § ❶ *anat.* Bacaktaki iki sinirin adı: *Küçük siyatik, büyük siyatik.* [*Osm.* Verekî; *Lat.* Ischiadicus; *ing.* Sciatica; *Fr.* Sciatique, nerf sciatique]; § ❷ *patol.* Kalça sinirlerinin yangısı olup boylu boyunca bacakta zorlu ağrılarla belirir. [*Ing.* Sciatica; *Fr.* Sciatique]; ◉ **sağrı** ~ **bağı**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Sağrı**.

siyeç, i. *Rus. tar.* Ağaç gövdelerinden ve kazıklarla yapılmış setlerden kurulu tahkimat. [*Ing.* Fence, enclosure, hedge or wall with thorns set on it; *Fr.* Sietch, sitche].

siyeh, s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Siyah**.

siyek*,-ği, i. < *siymek. anat.* Sidik torbasından başlayarak dışarıya kadar uzanan son sidikyolu. [*Osm.* Ihlîl; *Lat. Urethra; Ing.* Urethra; *Fr.* Urètre]; ☆ *Eşanl.* **uretra**; ◉ **prostat siyeği**, *anat.* ◘ **Prostat**.

siyenit,-ti, i. *Fr. syénite. (Italya'da syene şehrinin adından), jeol.* Bileşiminde bol miktarda alkali feldispat bulunan, buna karşılık kuvars ve nefelin bulunmayan iri taneli iç kaya. [*ing.* Syenite].

☆ *Eşanl.* **asvan taşı**.

siyer, ç. i. *Osm.* < *Ar. siret. esk.* § ❶ Karakterler, huylar; § ❷ Biyografiler. [*ing.* ve *Fr.* Biographies]; § ❸ i. *ed. esk.* Hz. Muhammed'in hayatını konu olarak alan eser. [*ing.* Rules of Muslim conduct, the canon laws of Islam].

☆ *Eşanl.* **sire**.

siyerci, i. *teşk. tar.* Osmanlı devletinde sarayda, Hz. Muhammed'in ve ashabının hayatını, savaşlarını ve daha sonraki fetihlerini konu edinerek eser yazan kimse.

siyest,-ti, i. *Isp.* Özellikle sıcak ülkelerde gün ortasına doğru ve daha fazla öğle yemeğinden sonra yapılan dinlenme, hafif uyku. [*ing.* Siesta; *Fr.* Sieste].

siymek, nsz. f. *esk. T. sidmek. (Kedi, köpek)* Işemek. [*ing.* To urinate against a fall *(dog)*; *Fr.* Pisser contre le mur ou un autre endroit *(en parlant du chien etc.)*]

siyona, i. *Lat. zool.* Gömlekliler *(Tunicata)* dalının Tulumlular *(Ascidiaceae)* sınıfının *Cionidae* familyasından bir kordalı hayvan cinsi. Vücudu silindir biçimindedir. Bağırsağı yutağının ardındadır. [*Lat. Ciona; ing.* Ciona].

siyonculuk, i. ◘ **Siyonizm**.

siyonist,-ti, i. *Fr. sioniste. (Kudüsün eski adı Sion'dan).* § ❶ Siyonizm yanlısı *(taraflısı).* [*ing.* Zionist; *Fr.* Sioniste]; § ❷ s. Siyonizm ile veya siyonizm taraflılarıyle ilgili: *Siyonist kongre.* [*ing.* Zionist; *Fr.* Sioniste].

siyonit,-ti, i. *Fr.* sionite. XVIII. yüzyılda bu isim altında kurulan dinî tarikatlardan birinin üyesi. [*ing.* Zion; *Fr.* Sion].

siyonizm, i. *Fr. sionisme.* Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti meydana getirmeyi amaçlayan ülkü. *(Siyonizm mistik şekliyle çok eskiden beri ifade edilmiştir; XIX. yüzyılda milliyetin siyasî anlamıyle sözü edilmeye başlandı. Kanlı programlardan sonra genç rus öğrencilerden meydana gelen «Bilu» grupu Filistin'de birçok öncü köy kurdu (1882). 1894'te tarım topluluklarında 4.000 kişi yaşıyordu. Siyonist harekete T. Herzl en büyük boyutlarını kazandırdı; Yahudi Devleti (1895 adlı kitabı siyonizmin tüzüğü oldu. 1897 Siyonist kongresi dünya kamuoyunun ilgisini çekti. T. Herzl judacıların düşmanlığıyle karşılaşmasına, birçok etkili kimsenin ilgisini çekememesine ve hayalinin gerçekleşmesini göremeden ölmesine rağmen siyonizmi kesinlikle kurmuştu. 1948'de Israil devletinin kurulmasıyle hareket hedefine ulaştı.* [*ing.* Zionism].

siyret, i. ◘ **Siret**.

siyüroid, i. *Fr. sciuroïde.* Iskeleti Isviçre ve Fransa'da, özellikle Quercy fosforitlerde bulunan fosil sincap. [*ing.* Sciuroid].

siyyan, seyyan /siyyân/, ikil. i. *Osm.* < *Ar. siyy*, eşit. *esk.* Iki eşit şey.

siyyanen, seyyanen, z. *esk.* Eşit olarak.

siz, z. *esk. T.* § ❶ ikinci çoğul şahıs zamiri; [*ing.* You; *Fr.* Pers, 2ème pers. du pl. vous]; § ❷ Tek kişiye hitap edildiği zaman saygı ve nezaket sözü olarak kullanılır. [*ing.* Used politely for singular; *Fr. On l'emploie comme en français, par politesse pour dire «sen»*]; ◉ ~ **lere ömür!** *dey.* Orada bulunmayan üçüncü bir şahsın öldüğünü belirtmek için söylenir. [*Ing.* May your life *(be long)*, said to indicate the death of a third person]; ◉ ~ **lere ömür!** *dey.* Falan öldü. [*ing.* May your life *(be long)*].

~ **bilirsiniz**, *dey.* «*Nasıl isterseniz, dilediğiniz gibi olsun*» anlamında kullanılır.

[*ing.* As you like; you know best; *Fr.* Comme vous voudrez].

~ **sağ olun**, *dey.* Bir kayıp veya zarar karşısında «*ne yapalım, canınız sağ olsun*» anlamında kullanılır. [*ing.* May you have good health! used on mentioning the death of a friend; *Fr.* Ne vous désolez pas].

-siz, sonek. *Eklendiği kelimenin yapılışına ve hece kalınlık ve inceliğine göre «süz, sız, suz» şekillerini de alır).* Yokluk ifade eden takı: *Bensiz, sütsüz, tatsız, kolsuz.*

sizce, e. Siz zamirinin eşitlik hali: *Sizce bu meselenin esası nedir?* [*ing.* As to you, in your opinion, according, to you, for you, as regards yourself; *Fr.* Selon vous; d'après vous].

sizcileyin, z. *esk.* Sizin gibi, size benzer. [*ing.* Like you].

sizde, z. «*siz*» zamirinin *-de* hali: *Bilmem sizde de böyle midir;.* [*ing.* By you, with you].

sizdeniz, «*Siz*» *zamirinin -den hali.* [*ing.* From you, of you].

~ **iyi olmasın**, *h. d.* Birinin, orada bulunmayan bir kimseyi överken karşısındakine söylediği bir nezaket sözü. [*ing.* Said when praising an absent person].

sizi, z. «*Siz*» zamirinin *-in* hali.

sizin, z. «*Siz*» zamirinin *-in* hali. [*ing.* Your, yours; *Fr.* Accusatif de siz vous].

skablyofobi, i. *Fr. scabiophobie. psikopatol.* Marazî uyuz korkusu. [*ing.* Scabiophobia].

skafoidit, i. *Fr. scaphoïdite. patol.* Skafoid kemik iltihabı. [*ing.* Scaphoiditis].

skafosefal, s. *Fr. scaphocéphale. antr.* Kayık şeklinde kafası olan, kayık kafalı. [*ing.* Scaphocephalic].

skafosefali, i. *Fr. scaphocéphalie. antr.* Dikey eklemlerin erken kemikleşmesinden dolayı kafatasında beliren şekil bozukluğu. *(Skafosefali aşırı bir dolikosefallik yaratır; kafatası yüksek, uzun, düzgün kavisli ve yandan basıktır).*

skala, i. ◘ **Iskala.**

skalen, s. ve i. *Fr. scalène. anat.* Enseden kaburgalara uzanan üçgen şeklindeki üç kasa verilen ad. [*Osm.* Adalei ahmaiye; *Lat. Musculus scalenus; ing.* Scalene]; ◉ ~ **le arası geçit**, *anat.* ◘ **Geçit.**

skalenektomi, i. *Fr. scalénectomie. cerr.* Skalen kasını çıkarma ameliyatı. [*ing.* Scalenectomy].

skalenotomi, i. *Fr. scalenotomie. cerr.* Skalen kası ameliyatı. [*ing.* Scalenotomy].

skaler, s. *Fr. scalaire* < *Lat. scalaris*, ölçek. § ❶ *san. Kristof Kolomb*'dan önceki sanatın özelliklerinden biri olan süsleme motifi. Kırık hatlarla yapılan bir motif. Amerika'nın güneyinde yaygındı. [*ing.* Scalar]; § ❷ i. *mat.* Bir operatörler bölgesinin *(genellikle bir cisim),* bir vektörle *(vektörel uzay)* veya bir matris ile çarpılabilen elemanlarından her biri. [*ing.* Scalar; *Fr.* Scalaire]; ◉ **iki vektörün** ~ **çarpımı**, *mat.* Dik bir karşılaştırma sistemine taşınmış bir uzayda, iki vektörün aynı indisli koordinatlarının çarpımlar toplamı. *(Birbirine dik üç eksen üzerine taşınmış üç boyutlu Eukleides uzayında, bileşenleri sırasıyla* $/x_1$, x_2 , $x_3/$ *ve* $/x'_1$, x'_2 , $x'_3/$ *olan V ve V' gibi iki vektörün skaler çarpımı,* $x_1 x'_1 + x_2 x_2 + x_3 x'_3$ *skaler niceliğidir. Bu çarpım iki vektörün uzunlukları ile bu vektörler arasında kalan açının kosinüsü çarpımına eşittir; bu yüzden, iki vektör birbirine dikse çarpım sıfır olur).* [*ing.* Scalar product of two vectors; *Fr.* Produit scalaire de deux vecteurs].

~ **büyüklük**, *mat.* Vektörlerin veya yönlendirilmiş büyüklüklerin aksine, ölçüsü bir tek sayı ile elde edilebilen ve yalnız ölçüsüyle tamamlanan büyüklük. *(Oysa vektörel büyüklükleri tanımlamak için ayrıca bir doğrultu kavramı gerekir): Bir uzunluk, bir kütle, bir iş, skaler büyüklüklerdir; bir kuvvet, bir hız vektörel büyüklüklerdir).* [*ing.* Scalar size; *Fr.* Grandeur scalaire].

~ **çarpım**, *mat.* ◘ **Çarpım.**

~ **fonksiyon**, *mat.* Bağımsız değişkeni bir vektör, kendisi de, genellikle gerçek veya karmaşık sayılardan alınmış bir sayı olan fonksiyon: *Çizgisel bir form, vektörlerin skaler bir fonksiyonudur.* [*ing.* Scalar function; *Fr.* Fonction scalaire].

~ **matris**, *mat.* Köşegen elemanlarının hepsi aynı bir λ değerine eşit olan köşegenel matris. *(Bu matris* λ *ile birim matrisin çarpımına eşittir).* [*ing.* Scalar matrix; *Fr.* Matrice scalaire].

skalimetri, i. *Fr. scalimétrie.* Pulların üzerindeki iç içe daireler halinde dizili büyüme halkalarına bakılarak balıkların yaşını tayin etme. [*ing.* Scalimetry].

skalogram, i. *Fr. scalogramme. istat.* Bir grup insanın tutum veya görüşünü meydana çıkarmak için, kademeleştirilmiş ifadelerden meydana gelen özet tablo. [*ing.* Scalogram].

skalpel, i. *Fr. scalpel* < *Lat. scalpere*, kesmek'ten *scalpellum. cerr.* ◘ **Neşter.**

skandal, i. *Fr. scandale.* < *Lat. scandalum. (İbr. mikşol, ayağın takıldığı taş, engel'in Yun. tercümesi skandalon'dan).* Rezalet: *Malî skandal. Adlî skandal.* [*ing.* Scandal].

skandin, i. *Fr. scandine. kim.* Skandiyum hidroksid $Sc(OH)_3$. [*Ing.* Scandine].

Skandinav, öz. i. ◘ **İskandinavyalı.**

skandiyum /skan:diyum/, i. *Lat. cerm. kim.* Sembolü Sc, A.n. 21, A.a. 4» olan, kimyasal element. *(Cevherlerinde itriyum ve nadir topraklarla birlikte bulunan, fakat nadir topraklar grupundan olmayan bir madendir. 1879'da Norveçli Nilson tarafından keşfedildi. Periyodlar tablosunda itriyum ve bor sütununda bulunur; demir grupu ile nadir topraklar arasında bir geçiş elementi olarak kabul edilebilir. Tortveitik /skandiyum ve itriyum silikat/ başlıca cevheridir. Oksidi* Sc_2O_3 *beyazdır ve hafif bir baz özelliği taşır. Tuzları renksizdir. Oksalatının az çok zünürlüğü bakımından nadir topraklara benzer, fakat flüorürünün alkali flüorürlere verdiği flüor tuzlariyle bu maden grupundan ayrılır. Çok az çıkarıldığı için uygulama alanı yoktur).* [*ing.* ve *Fr.* Scandium].

skapolit-ti, i. *Fr. scapolite. min.* Sarı, pembe, mor veya mavi renkli değerli taş. [*ing.* Scapolite].

☆ *Eşanl.* **wernerit.**

skapula, I. *Lat.* ◘ **Kürekkemik.**

skapula alata, l. *Lat. patol.* Normal olarak kürek kemiklerini omuzlara yapışık tutan kasların, özellikle yamukkasın atrofiye uğramasıyle göğüsten kanat gibi ayrılan kürek kemikleri. [*ing.* Scapulae alatae; *Fr.* Scapulae Alatae, décollement des omoplates].

skapulalji, i. *Fr. scapulalgie. Kürekkemiği* ağrısı. [*ing.* Scapulalgia].

skapulektomi, i. *Fr. scapulectomie. cerr.* Kürekkemiğinin ameliyatla çıkarılması. [*ing.* Scapulectomy].

skapul(o)-, *Lat. scapulo,* Omuz'dan alınma unsur; birkaç kelimenin terkibine girer. [*ing.* ve *Fr.* Scapul(o)].

skapulopeksi, i. *Fr. scapulopéxie. cerr.* Kürekkemiğinin kaburgalara tesbiti. [*ing.* Scapulopexy].

skarabgiller, ç. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının bir familyası. Kurtları çeşitli bitkilerin köklerine zarar verir. [*Lat.* ve *Ing. Scarabaeidae; Fr.* Scarabéidés].

☆ *Eşanl.* **yaprak boynuzlu böcekleri.**

skatofaji, i. *Fr. scatophagie. tıp.* Dışkı yeme. [*ing.* Scatophagy].

skatol, i. *Fr. scatole* < *Yun. skor, skatos,* dışkı. *kim.* Formülü $CH_3{-}C_8H_6N$ olan B-metelendol; proteinlerin çürümesi veya alkali ortamda erimeslyle meydana gelir ve insan dışkısında az miktarda indolle birlikte bulunur. *(95°C'ta erir, 268°C'ta kaynar; keskin bir dışkı kokusu yayan beyaz yapraklar meydana getirir).* [*Ing.* Scatol, skatole].

skatol-karboksilik, s. *Fr. scatole Carboxylique. kim.* Formülü $C_8H_6N{-}CH_2{-}CO_2H$ olan bir asid için kullanılır; 165°C'ta erir, proteinlerin çürümesi sırasında skatol ve indolle birlikte meydana gelir. [*Ing.* Skatole-carboxylic; *Fr.* Scatole-carboxylique, B-indolylacetique].

☆ *Eşanl.* **B-indolilasetik.**

skatoloji, i. *Fr. scatologie. tıp.* Taş haline gelmiş dışkının bilimsel incelenmesi. [*ing.* Scatology].

skatom, i. *Fr. scatome* < *Yun. skor, skatos,* dışkı. *patol.* ◘ **Fekalom.**

skatoskopi, i. *Fr. scatoscopie. tıp.* Dışkı muayenesi. [*Ing.* Scatoscopy].

skavut, skaut,-tu, i. *Ing. scout.* Keşif işlerinde kullanılan, hızlı bir çeşit gemi. [*ing.* Scout].

skazon, s. ve i. *Yun. esk.* Vezin, katalektikos trokhaios dört ölçüsüne *(yedili)* veya sondan bir önceki kısa hecenin yerinde uzun bir hecenin bulunduğu iambikos üç ölçülüsüne *(altılı)* denir. *(Skazon iambikos üç ölçülüsüne kholiambos adı da verilir).* [*ing.* ve *Fr.* Scazon].

☆ *Eşanl.* **hipponakteios.**

skeç, i. *Ing. sketch.* Diyalog halinde yazılmış, kısa, genellikle eğlendirici sahne eseri: *Bir müzikhol revüsü skeçlerden kurulur.* [*Fr.* Sketch].

skeleton, i. *Ing. sp.* Kayak koltuklu uzun kızak. Bu koltuk üzerine yüzükoyun yatan yarışçıya virajlarda merkezkaç kuvvete karşı koymasını sağlar. *(Bu kızakla saatte 80 km. hız yapan kızakçılar vardır).* [*ing.* ve *Fr.* Skeleton].

skene, i. *tiy.* Eski Yunan tiyatrosunda önce oyuncuların soyunup giyindikleri, sonra dekorların durduğu yer. Önce bir çadırdan sonra ahşap *(tahtadan)* bir kulübe, daha sonra taştan üç kapılı bir bina olmuş ve gittikçe büyümüştür.

SKENE, Alexander, öz. i. (1837-1900). Amerikan hekimi.

~ **bezleri**, Kadınlarda siyekin çeperinde bulunan iki küçük bez. [*Ing.* Skene's glands *Fr.* Glandes de Skene].

skenit,-ti, i. *Fr. skénite. jinekoloji.* Skene bezlerinin iltihaplanması. [*ing.* Skenitis].

skeptofilaksi, i. *Fr. skeptophylaxie. tıp.* Birdenbire, yıldırım gibi geldiği kabul edilen alerji olaylarına karşı korunma. [*Ing.* Skeptophylaxis].

ski, i. *Norveççe.* ◘ **Kayak.**

~ **ile atlama**, *sp.* ◘ **Atlama.**

skif, i. *Ing. skiff. sp.* İçine bir tek kürekçi girebilen, çok uzun ve çok dar yarış teknesi. [*ing.* ve *Fr.* Skiff].

skifomeduz, i. *Yun. skyphos,* çanak + *medouse,* medüz. *zool.* Gerçekmedüzlerde medüz dölüne verilen genel bir ad. [*Ing.* Scyphomedusa; *Fr.* Scyphoméduse].

skifopolip, i. *Yun. skyphos,* çanak + *Lat. polypus,* polip. *zool.* Gerçekmedüzlerde döllenmiş yumurtadan gelişen ve hayvana bir süre bağlı kalan polip dölü olup, sonradan efira'lara değişerek ayrılır ve medüzleri meydana getirir. [*Ing.* Scyphistoma, Scyphopolyp; *Fr.* Scyphistome].

☆ *Eşanl.* **skifistom.**

skink, i. *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Skingiller *(Scincidae)* familyasından, mekik biçiminde oldukça hantal gövdeli, kısa dört bacaklı ve beş parmaklı sürüngen cinsi. Rengi genellikle kızılımsı veya sarımsı, böğürleri koyu çizgili, karın tarafı beyazımsıdır. Boyu asla 25 sm.'yi geçmez. *Scincus scincus* Kuzey Afrika'da kum çöllerinde yaşar. Uzunluğu 21 sm.'dir. **Tıbbî skink** *(Scincus officinalis)* adlı türün vücudu kurutulup dövülerek toz haline getirildikten sonra Büyük Sahra'dan Arabistan'a kadar olan yerlerde şehvet artırıcı madde olarak kullanılır. [*Lat.* Scincus; *Ing.* Skink; *Fr.* Scinque]; ◉ **çizgili** ~, *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Skinkgiiler *(Scincidae)* familyasından bir sürüngen türü. Kuzey Doğu Afrika ve Batı Asya'da yaşar. [*Lat. Eumeces schneideri; Ing.* Striped skink; *Fr.* Eumeces].

skinkgiiler, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Kertenkeleler *(Lacertilia)* alt takımının bir familyası. Üzerleri pullarla örtülü olup, dilleri de pul gibi çıkıntılarla kaplıdır. Küçük vücut-

ludurlar. Kurak kumlu yerlerde çukurlar kazarak yaşarlar. Bacakları iyi gelişmiş olmakla beraber bacaksız olan türleri de vardır. Bazısı doğurur. Eski Dünya'nın çorak ve kumlu bölgelerinde altı yüz kadar türü vardır. **Skink** *(Scincus scincus)*, çizgili **skink** *(Eumeces schneideri)*, **göz-kapaksız kertenkele** *(Ablepharus kitaibeli)*, **seps** *(Chalcides ocellatus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing.* Scincidae; *Fr.* Scincidés].

skip, i. *Ing.* Eğik bir şasi üzerinde kayan ve alternatif iniş-çıkış hareketlerine bir bocurgatla kumanda edilen devrilir kasa. [*Ing.* ve *Fr.* Skip].

skir, i. *Fr. squirre.* < *Yun. skirros*, sert cisim. *patol.* İçinde gayet bol telsel doku bulunduğundan çok sert olan karsinom çeşidi. *(«Atrofili sikr» denilen şekli, bulunduğu dokuda /mide, rahme/ büzüşmeye sebep olur. Tek tedavi yolu cerrahidir).* [*Ing.* Scirrhus].

skiyametre, i. *Fr. skiamètre. tıp.* Röntgen ışınlarının yoğunluğunu ölçme âleti. [*Ing.* Skiameter].

skiyametri, i. *Fr. skiamétrie. tıp.* Gözde kırılma hatalarını meydana çıkarmak için yapılan muayene. [*Ing.* Skiametry].

skiyaskopi, i. *Fr. skiascopie* < *Yun. skia*, gölge + *skopein*, muayene. *oft.* Gözün ışığı kırma derecesini tayin etmek için gözbebeği gölgesinin incelenmesi. [*Ing.* Skiascopy].

☆ *Eşanl.* **keratoskopi.**

skizofreni, i. *Fr. schizophrénie.* ◘ **Şizofreni.**

sklera, i. *anat.* ◘ **Gözakı.**

skleradenit,-ti, i. *Fr. skléradenite. patol.* Bez iltihabı ve sertleşmesi. [*Ing.* Scleradenitis].

sklerektazi, i. *Fr. sclérectasie. oft.* Serttabakanın gerilmesi. [*Ing.* Sclerectasia].

sklerektoiridektomi, i. *Fr. sclérectoiridectomie. oft.* Glokomun tedavisi için yapılan ameliyat. *serttabakanın ve irisin bir parçasının kesilmesine dayanır).* [*Ing.* Sclerectoiridectomy]

skelerektomi, i. *Fr. sclérectomie. ort.* Sertabakanın ameliyatla çıkarılması. [*Ing.* Sclerectomy].

sklerema, i. *Fr. sclérème. patol.* Yeni doğmuş çocukta, özellikle erken doğmuş olanlarda görülen ve tehlikeli olan yumuşak ödem. [*Ing.* Sclerema, scleredema]

sklerenkima, i. *Lat. sclerenchyma. bot.* Çeperleri kalınlaşmış ve genellikle yapısına lignin maddesi girmek suretiyle odunlaşmış olan hücrelerden yapılmış destek doku. [*Ing.* Sclerenchyma; *Fr.* Sclérenchyme]; ◉ **floem ~ sı**, *bot.* Tipik sklerenkima liflerinden ibaret olup, floeme destek vazifesi görür.

~ **lifleri**, *bot.* ◘ **Lif.**

sklerit,-ti, i. *Fr. sclérite.* § ● *oft.* Serttabaka iltihabı; genellikle gevşek bağdokusu katına yerleşir. [*Ing.* Scleritis]; § ● *zool.* (a) Eklemli hayvanlarda, yakınındaki kitinleşmiş alanlardan çizgiyle ayrılan kitinleşmiş kabuk parçası; (b) Mercanlarda ve denizhıyarlarında iskeleti meydana getiren kalker iğnecik. [*Ing.* Sclerite; *Fr.* Sclérite].

skler(o)-, önek. ◘ **Scler(o).**

skleroblast, i. *Fr. Scléroblaste* < *Yun. skleros*, sert + *blastos*, tomurcuk. *zool.* Süngerlerde süngerlerini meydana getiren hücreler. [*Ing.* Scleroblast].

sklerodaktili, i. *Fr. sclérodactylie. derm.* Parmaklarda ve uçlarda yerleşen, fakat sonradan genelleşebilen sklerodermi şekli. [*Ing.* Sclerodactylia].

skleroderma, i. *tıp.* Kollajen bağ dokusunun vücutta yaygın olarak sertleşmesi sonucu meydana gelen sistemik hastalık. [*Ing.* Scleroderma; *Fr.* Sclérodermе].

☆ *Eşanl.* **koriyonit.**

sklerodermi, i. *Fr. sclérodermie. derm.* Derinin ve deri altı hücre dokusunun kalınlaşması ve sertleşmesiyle beliren deri hastalığı. [*Ing.* Scleroderma].

sklerolrit,-ti, i. *oft.* Sklera ve iris iltihabı. [*Ing.* Scleroiritis].

sklerojen, s. *Fr. sclérogène. dokb.* Sert doku oluşumunu sağlayan: *Alkolik karaciğer iltihabı sklerojen bir iltihaptır.* [*Ing.* Sclerogenous, sclerogenic].

~ **yöntemi**, *ted.* Telsel dokunun, tedavi amacıyla sunî olarak meydana getirilmesi. *(İstenilen yere birkaç damla skleroz yapan eriyik şırınga etmekten ibarettir).* [*Ing.* Sclerogenous method; *Fr.* Méthode sclérogène].

sklerokeratit, i. *Fr. sclérokératite. oft.* Serttabaka ile saydamtabakada birlikte görülen iltihap. [*Ing.* Sclerokeratitis].

sklerokonjonktivit,-ti, i. *Fr. scléro-conjonctivite. oft.* Serttabaka ve konjonktivanın birlikte iltihaplanması. [*Ing.* Scleroconjunctivitis].

sklerokoroidit-ti, i. *Fr. scléro-choroïdite. oft.* Serttabakanın damartabaka ile birlikte iltihaplanması. [*Ing.* Sclerochoroiditis].

sklerolipomatoz, i. *Fr. sclérolipomatose, patol.* Bir organın bağ dokusunun aşırı gelişmesi ve buna bağlı fonksiyonel elemanların atrofisi; yağ hücrelerinin ve telsel dokunun birikmesine yol açar. [*Ing.* Sclerolipomatosis].

skleroliz, i. *Fr. sclérolyse. ted.* Telsel dokunun bazı maddeler ve tedavilerle *(iyonlaşma)* tahribi *(ankilozlarda ve eklem çevresi sklerozlarında kullanılır).* [*Ing.* Sclerolysis].

sklerom, i. *Fr. sclérome. patol.* ◘ **Rinosklerom.**

skleromer, i. *Fr. scléromère. tıp.* İskelet sisteminin bir parçası. [*Ing.* Scleromere].

sklerometre, i. *Fr. scléromètre. fiz.* Bir cismin sertliğini, bu cismi sivri bir uçla çizmek için harcanan kuvvetten yararlanarak ölçen âlet. [*Ing.* Sclerometer].

☆ *Eşanl.* **sertlikölçer.**

skleroplasti, i. *Fr. scléroplastie. cerr.* Skleranın plastik tamiri. [*Ing.* Scleroplasty].

skleroproteid, i. *Fr. scléroprotéide. biyokim.* Suda, nötür veya alkali asid ortamlarda eriyebilme niteliği taşıyan holoproteidlere verilen ad. *(Kolajen, jelatin, keratin bu gruptandır).* [*Ing.* Scleroproteid].

skleroskop,-pu, i. *Fr. scléroscope.* Bir cismin sertlik derecesini, bu cisim üzerine düşürülen çok sert çelikten bir bilyanın zıplama yüksekliğini ölçerek belirleyen âlet. [*Ing.* Scleroscope].

sklerostomi, i. *Fr. sclérostomie. cerr.* Skleranın drenajlı ameliyatı. [*Ing.* Sclerostomy].

sklerot,-tu, i. *Fr. sclérote* < *Yun. sklerotes. bot.* Bazı mantarlarda meydana gelen yumru şeklinde miselyum topağı; mantarın elverişsiz yaşama şartlarına özellikle soğuğa dayanmasını sağlar. [*Ing.* Sclerote].

sklerotom, i. *Fr. sclérotome. tıp. (a)* Sklerayı kesmek için kullanılan bisturi; (b) Embriyonda somitlerin ön-orta duvarının dağılması sonucunda meydana gelen yaygın hücre yığını. [*Ing.* Sclerotome].

sklerotomi, i. *Fr. sclérotomie. cerr.* Sklera ameliyatı. [*Ing.* Sclerotomy].

skleroz, i. *Fr. sclérose* < *Yun. skleros.* § ● *patol.* İçindeki katılgan dokunun artmasından dolayı bir organ veya dokunun patolojik sertleşmesi. [*Ing.* Sclerosis]; § ◉ *ted.* Sertleştirici maddeler şırınga edilerek varisleri ve patolojik boşlukları tedavi etme yöntemi. *(Varislerin, basurların ve bazı kistlerin sklerozu, sodyum salisilat, iyotlu eriyik, gliserin veya kininüre türevlerinin şırıngasıyle sağlanır).* [*Ing.* Sclerosis; *Fr.* Sclérose]; ◉ **alzheimer ~ u**, *patol.* Beyin kan damarlarında hiyalin dejeneresansı belirmesi. [*Ing.* Alzheimer's sclerosis].

sklerödem, i. *Fr. sclérœdème.* Sert ödem şekli; *(bulunduğu yerde deri, parafinle doldurulmuş gibi ve mum kıvamındadır. Hastalık gövdede bir intan sırasında başlar. Kendi kendine gerilir).* [*Ing.* Scleredema].

sklodowskit,-ti, i. *Fr. sklodowskite. (Marie Curie'nin kızlık adı Sklodowska'dan). min.* Hidratlı doğal magnezyum ve uranyum silikat. *(limon sarısı renktedir, ortorombik sistemde billürlaşır.* [*Ing.* Sclodowskite].

skoç, s. *Ing. scotch.* İskoçya'lı. İskoçya'da yapılmış: *Skoç viski.* [*Ing.* ve *Fr.* Scotch].

skodizm, i. *Fr. skodisme. /1839'da ilk defa bu belirtiyi tanımlayan viyanalı hekim Skoda'nın adından/. Pnömoloji.* Göğüste, hasta tarafın köprücükaltı bölgesine vurulduğu zaman, plevra hastalıklarında, özellikle sulu zatürreede duyulan davul sesi. [*Ing.* Skodaism].

skolastik, s. ve i. ◘ **iskolastik.**

skolesit,-ti, i. *Fr. scolésite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum alüminosilikat *(zeolit grupundandır).* [*Ing.* Scolesite].

☆ *Eşanl.* **skolezit.**

skoleks, i. *Yun. zool.* Şeritlerin baş bölgesi. [*Ing.* ve *Fr.* Scolex].

skolyotik, s. ve i. *Fr. scoliotique. patol.* Skolyozla ilgili; skolyoza tutulmuş (kimse). [*Ing.* Scoliotic].

skolyoz, i. *Fr. scoliose.* < *Yun. skoliosis* kırmalı. Omurganın yana eğrilmesi. [*Ing.* Scoliosis].

skopofobi, i. *Fr. scopophobie. psikopatol.* Hastalık derecesinde görünme korkusu. [*Ing.* Scopophobia].

skopolamin, i. *Fr. scopolamine. ecz.* Kokainin izomeri olan alkaloit; patlıcangillerden banotu, skopolia, tatula gibi zehirli bitkilerde atropin ve hiyosiyaminle birlikte bulunur. [*Ing.* Scopolamine: *Fr.* Scopolamine, hyoscine].

☆ *Eşanl.* **hiyosin.**

skor, i. *Ing. score. sp.* Bir maçta tarafların kazandığı sayılar. *(Fulbolda takımların kaydettiği gol miktarına denir).* [*Ing.* ve *Fr.* Score].

~ **levhası**, *sp.* Takımların kazandıkları sayıları gösteren tabela. [*Ing.* Score table].

skorbüt,-tü, i. *Fr. scorbut, patol.* ◘ **iskorbüt.**

skorodit,-ti, i. *Fr. scorodite. min.* Hidratlı doğal demir arsenyat. *(Ortorombik prizmalar halinde billürlaşan yeşilimsi mavi renkte bir maddedir).* [*Ing.* Scorodite].

skota, i. *lk. scotta. den.* ◘ **iskota.**

skot'çuluk, i. *fels.* ◘ **Scotus'çuluk.**

skoter, i. *Ing.* ◘ **Skuter.**

skoto-, Karanlık anlamına gelen *Yun. skotos*'tan alınan ve bazı kelimelerin yapısına giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Scoto-].

skotofili, i. *Fr. scotophilie. psikopatol.* Karanlıktan hoşlanma, karanlık sevgisi. [*Ing.* Scotophilia].

skotofobi, i. *Fr. scotophobie. psikopatol.* Hastalık derecesinde karanlık korkusu, karanlıktan korkma hali. [*Ing.* Scotophobia]

skotofor, i. *Fr. scotophore. fiz.* Bir uyarma sonucu gazışı özelliğini kaybeden ürün. *(Potasyum iyodür veya bromür gibi bazı halojenürler, morötesi ışınlar altında flüorışı görünür. Bu flüorışı, ışıklı bir fon üzerinde., görüntüleri mor veya koyu kahverengi halinde meydana gelen katod ışınlarıyle kaybolur).* [*Ing.* Scotophore]. ◘ **Kararma.**

skotom, i. *Fr. scotome* < *Yun. skotoma, oft.* Görme alanının merkezini veya çevresini kısmen kapayan sabit leke. *(Yuvarlak veya düzensiz olabilir; görme sinirindeki bir lezyondan, damar veya ağtabakanın veya her ikisinin birden hastalanmasından ileri gelir).* [*Ing.* Scotoma, scotomy]; ◉ **pırıldak ~**, *oft.* Görme alanında beliren parlak ve hareketli leke; kırık çizgiler ve rengârenk alevler halinde özellikle göz migreni çeken kimselerce görülür. [*Ing.* Scintillating scotoma; *Fr.* Scotome scintillant].

skotometre, i. *Fr. scotomètre. tıp.* Skotomları ölçme âleti. [*Ing.* Scotometer].

skotometri, i. *Fr. scotométrie. tıp.* Skotomları ölçme. [*Ing.* Scotometry].

skotopi, i. *Fr. scotopie. tıp.* Gözün karanlığa uyması veya alışması. [*Ing.* Scotopia].

skraç, i. *Ing. scratch.* Bir yarış başlangıcında bisikletçilerin yer aldıkları çizgi. [*Ing* ve *Fr.* Scratch].

skrap, i. *Fr. scrap.* Kauçuk ağacının kabuğundan toplanan ve içinde genellikle kabuk kırıntıları, kum ve diğer yabancı maddeler bulunan kauçuk. [*Ing.* Scrap].

skraper, i. *Ing. scraper.* § ● *bayınd.* Büyük şantiyelerde, hafriyata ve bu hafriyattan çıkan malzemeleri 300 m'lik bir uzaklığı geçmemek şartıyle taşımaya ve boşaltmaya yarayan motorlu veya başka bir araçla çe-

kilen toprak düzleme makinesi. *(Lastik tekerlekler üzerine monte edilmiş eklemli bir kepçeden meydana gelir. Kepçenin bir elemanı, kazıcı bir lama ile toprağı kazar ve kepçe haznesine doldurulur.* [*Fr.* écorcheuse, piocheuse]; § ❷ *mad. oc.* Yanlarında, iki kulak bulunan ve kablo ile ileri geri çekilen büyük lama; yığın halindeki kazılmış cevher veya kömürü önünde iterek istenilen yere kadar taşır. [*Fr.* Curette]; ⊙ ~ **le yükleme**, *mad. oc.* Kazı malzemesinin skraper ile yüklenmesi ve taşınması.

skreypır, i. ◘ **Skraper.**

skrofüloz, i. *tıp.* ◘ Sıraca.

skrotektomi, i. *Fr. scrotectomie. cerr.* Skrotumu kısmen çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Scrotectomy].

skrotit, i. *Fr. scrotite. patol.* Skrotum iltihabı. *Ing.* Scrotitis].

skrotoplasti, i. *Fr. scrotoplastie. tıp.* Skrotumun plastik tamiri. [*ing.* Scrotoplasty]. plasty].

skrotum, i. *Lat. scrotum. anat.* Erbezi torbası. [*Osm.* Safen; *Lat., ing.* ve *Fr. Scrotum*]. ~ **bağı**, *anat.* Erbezini skrotuma bağlayan telsel bağ. [*Ing.* Scrotal ligament; *Fr.* Ligament scrotal].

skualen, i. *Fr. squalène.* < *Lat. squalus,* köpek balığı. *kim.* Köpek balığı yağında bulunan, $C_{30}H_{50}$ formülünde, renksiz, doymamış sıvı hidrokarbon. [*Ing.* Squalene].

skulerit,-ti, i. *Fr. sculérite. min.* Hidratlı alüminyum silikat. *(Alkali madenler ve demirden meydana gelen bir kil çeşididir).*

skuner, i. *Ing. schooner. den.* Ana yelkeni kıç tarafta bulunan donanım şekli. [*Ing.* ve *Fr.* Schooner].

skunk, i. *Ing.* Özellikle kokarca gibi etçil hayvanların derisinden yapılan kürk. [*Ing.* Skunk; *Fr.* Sconse, scons, sconce, skunks].

skuter, i. *Ing. scooter.* Sürücüye büyük bir rahatlık veren, gövde biçiminde açık kadrolu özel bir motosiklet. [*Ing.* ve *Fr.* Scooter].

skutterudit,-ti, i. *Fr. skutterudite. (Norveç'te skutterud yer adından). min.* Formülü $CoAs_3$ olan doğal kobalt arsenyür; (kübik sistemde billûrlaşır). [*Ing.* Skutterudite].

skutum, i. Roma askerlerinin taşıdıkları uzunca, dörtköşe şeklinde ve üstü deri kaplı tahtadan kalkan. [*ing.* ve *Fr.* Scutum].

slalom, i. § ❶ Çifte kızaklar arasında yılankavi ve kısa kayak iniş pisti [*ing.* ve *Fr.* Slalom]; § ❷ Bu tür yarış. [*Ing.* ve *Fr.* Slalom].

slargando, i. *It. müz.* Gittikçe genişleyerek. [*Ing.* ve *Fr.* Slargando].

slav, ç. ve i. ◘ **islav.**

slavca, i. ◘ islavca.

slavistik, i. *Fr. slavistique.* Islav dilleri bilimi ve bu dillerin incelenmesi. [*Ing.* Slavistics].

slavizm, i. *Fr. slavisme.* Islavları bağımsız uluslar halinde teşkilâtlandırmayı veya federatif ya da tek bir sistem içinde toplamayı amaçlayan siyaset. *(Bu kelime, eşanlamlısı PANISLAVIZM'den daha az kullanılır).* [*ing.* Slavism].

slavofil, s. ve i. *Fr. slavophile.* XIX. yüzyılda Rusya'da batılılara karşı olan intelligentsia üyelerine verilen ad.

Slavonca, öz. i. *dilb.* Islavcayı temel alarak ortodoks Islavlar tarafından din dili, sonra edebiyat dili olarak geliştirilen ve oluşum yerine göre farklılık gösteren *(Ortaçağ Latincesine benzer)* yapma dil. *(Bu yüzden bir Rus Slavoncası, bir Bulgar Slavoncası, bir Sırp Slavoncası v.b. vardır. Bu sebeple gerçek eski rusça, eski sırpça veya eski bulgarca metne hemen hiç rastlanmaz. Hattâ modern edebiyat dilleri bile slavonca kelimelerle doludur. Özellikle yazı Rusça, tarih bakımından halk ağzıyle Rusça/ve Ukranya/ Slavoncasını kaynaştıran bir biçimdir).* [*ing.* Slavonian; *Fr.* Slavon].

slayd, i. *Ing. slide.* Çeşitli tablolar halinde düzenlenmiş projeksiyon filmi. [*Fr.* Diapositif, diapositive].
☆ *Eşanl.* diyapozitif.

slip, i. *Ing.* § ❶ Don yerine kullanılan paçasız küçük külot. [*ing.* ve *Fr.* Slip]; § ❷ *bank.* ve *bors.* Yabancı ülkeler menkul kıymetleri üzerine iş yapan bankaların, bu kıymetlerin karşılığı olarak verdikleri kredilerden sonra menkul değerlerin üzerine vurdukları damga. [*ing.* ve *Fr.* Slip].

slogan, i. *Ing. siy.* Kısa ve çarpıcı propaganda sözü. [*Fr.* Slogan].
☆ *Eşanl.* **savsöz.**

slovak, s. ve i. ◘ **ıslovak.**

Slovakça, öz. i. *dilb.* Slovakya'da konuşulan Islav dili. *(Slovakların konuştuğu dil. Çekçe ile yakın akrabadır ve Çekçe ile birlikte islav dillerinin batı kolunun bir dalını meydana getirir. Bununla birlikte, bilimsel olarak bir çekoslovak dilinden değil, bir çekoslovak dil öbeğinden söz edilebilir. 1945'te Koşice antlaşmasıyle kesinleşen 1920 Anayasasının 1926'da hazırlanan yönetmeliklerine göre Slovakça Çekçe ile ayni seviyeye yükseltilmiş ve Slovakya'da resmî dil olarak kullanılması zorunlu kılınmıştır).* [*Ing.* Slovak; *Fr.* Slovaque].

Slovakya, öz. i. *çekçe = Slovensko, coğr.* Çekoslovakya'nın doğu kısmı. Üç idare bölgesine ayrılır. *Batı Slovakya* veya *Zapadoslovensky,* merkezi *Bratislava. Orta Slovakya* veya *Stradoslevensky,* merkezi *Banskav Bystrica, Doğu Slovakya* veya *Vychodoslovansky,* merkezi: *Koşice.* [*ing.* Slovakia; *Fr.* Slovaquie].

Slovence, öz. i. *dilb.* § ❶ Güney Islav dillerinin en batıda olanı. [*ing.* Slovenian; *Fr.* Slovène]; § ❷ Bir zamanlar Eski Pomeranya'da konuşulmuş lekhit öbeğinden dil. [*ing.* Slovenian; *Fr.* Slovène].

Sloven'ler, ç. öz. i. *etn.* Yugoslavya halkı, Güney Islavlarının en batı kolu. [*Ing.* Slovenians; *Fr.* Slovènes].

Slovenya, öz. i. *coğr. Sırp Hırvat dilinde = Slovenija.* Yugoslav federasyonu cumhuriyetlerinden biri; 20.226 km². Merkezi: *Ljubljana'dır.* [*ing.* Slovenia; *Fr.* Slovénie].

slup, i. *Ing. sloop. den.* Pruvasında tek bir flok yelkeni bulunan tek direkli gemi. Sluplarda pruva istiralyası genellikle direğin tepesine kadar uzamaz, üçte ikisine bağlanır ve flok yelkenini indirip kaldırmaya yarar. [*ing.* ve *Fr.* Sloop].

Sm, *kim.* Samaryum elementinin sembolü. [*ing.* Symbol of Samarium; *Fr.* Symbole chimique du samarium].

smaç, i. *Ing. smash,* Voleybol, tenis ve eltopu gibi sporlarda topa yüksekten vurarak rakip sahaya dik indirmek. *(Smaç, sayıya giden sert bir vuruştur. Buna halk arasında küt inme de denir).* [*Ing.* ve *Fr.* Smash].

smalt, i. *Alm.* Kobalt oksidle mavi renk verilmiş cam. [*Ing.* ve *Fr.* Smalt].

smaltin, i. *Fr. smaltine* < *smalt min.* Formülü $CoAs_2$ olan kobalt arsenyür. *(Kübik sistemde billûrlaşır; porselen, cam ve sırları boyamakta kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Smaltine].

smaragdit,-ti, i. *Fr. smaragdite. min.* Yeşil diyalaj. *(Amfibol türünden yeşil renkte doğal bir silikattır).* [*Ing.* Smaragdite].

smegma, i. *Yun. smegma. fizyol.* Dış cinsiyet organlarının kıvrımlarında biriken ve epitelyum salgı ve döküntüsünden meydana gelen hamurumsu beyaz madde. [*Osm.* Madde-i diheniye; *Lat., Ing.* ve *Fr. Smegma*].

smegmatit,-ti, i. *Fr. smegmatite.* Plombieres'de bulunan inorganik sabuna verilen ad. [*Ing.* Smegmatite].

smektik, s. *Fr. smectique* < *Yun. smegma, sabun'dan smettikos. fiz.* Iki mezomorf hal arasında, sıvı halden kristal hale daha yakın olanı. [*Ing.* Smectic state; *Fr.* état smectique].

smithit, i. *(Ingiliz mineraloğu G.F.H. Smith'in adından). min.* Doğal arsenik ve gümüş sülfür; kırmızı ile sarı-turuncu renktedir, monoklinik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* ve *Fr.* Smithite].

smithsonit,-ti, i. *(Ingiliz kimyacısı James Smithson'un adından). min.* Formülü $ZnCo_3$ olan doğal çinko karbonat; romboedrik sistemde billûrlaşır. [*Ing.* ve *Fr.* Smithsonite].

smokin /smo:kin/, i. *Ing. smoking-jacket.* Frak zorunluğu olmayan akşam ziyafetlerinde ve suarelerde giyilen, yakası ipekli erkek elbisesi. *(Başlangıçta beyaz, siyah ve açık lâcivert kumaştan yapılıyordu; bugün modaya uygun olarak bordo rengi v.b. smokinler de yapılmaktadır).* [*Ing.* ve *Fr.* Smoking]; ⊙ ~ **li bay**, *arg.* Temiz giyinmiş, efendiden *şoför: Simokinli bey geliyor, hep birden selâmlıyalım.*

smorzando, z. *It. müz.* Sesin azalarak kuvvetini kaybetmesi. [*ing.* ve *Fr.* Smorzando].

Sn, *kim.* Kalay elementinin kimyasal sembolü. [*ing.* Symbol of tin; *Fr.* Symbole chimique de l'étain].

sn, *Saniye'*nin sembolü.

sn, *Sten'*in sembolü. [*Ing.* Symbol of sthene; *Fr.* Symbole du sthène].

Snake'ler, ç. öz. i. *etn.* Özellikle günümüzde Oregon'da yerleşmiş kuzey Amerika yerlileri. [*ing.* ve *Fr.* Snakes].

snob, s. ve i. *Ing. snob. (Cambridge üniversitesi öğrencilerinin üniversitedekl yabancıları veya aşağı tabakadan kimseleri belirtmek için uydurdukları terim)* Kibar kabul edilen çevrelerde moda olan davranışları benimseyen ve taklit eden *(kimse).* [*Ing.* ve *Fr.* Snob]. ☆ *Eşanl.* **züppe.**

snobizm, i. *Fr. snobisme.* Moda olan her şeye yapmacıklı ve budalaca düşkün olma. [*ing.* Snobism]. ☆ *Eşanl.* **züppelik.**

soba /so:ba/, i. *It. stufa* < *Isl.* § ❶ Bir yerl ısıtmak veya mutfakta yemek pişirmek için kullanılan ve içinde ısı kaynağı bulunan türlü biçimde cihaz. [*Ing.* Stove; *Fr.* Poêle]; § ❷ İçinde soğuğa dayanmayan bitki ve çiçeklerin yetiştirildiği camlı oda: *Sobada yetiştirilmiş turfanda sebzeler.* [*Ing.* Hothouse; *Fr.* Poêle]; ☆ *Eşanl.* **limonluk**; § ❸ *arg.* Tulumbacıların, külhanbeylerin toplandıkları yer. [*Ing.* Meeting place of row-

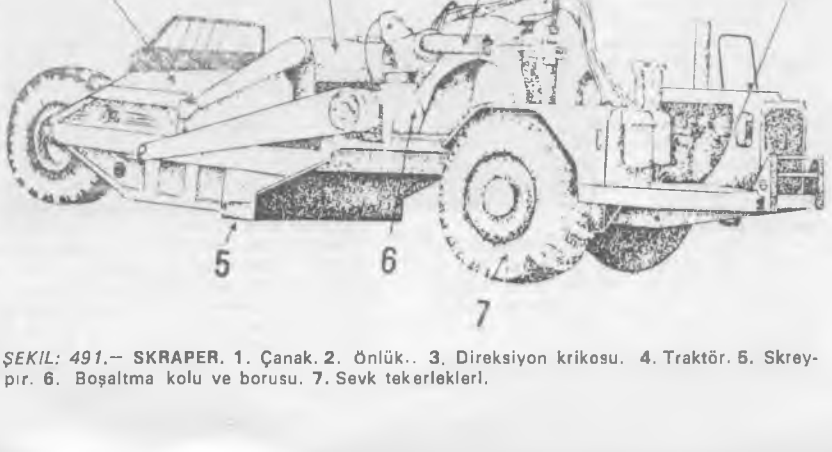

ŞEKİL: 491.— **SKRAPER. 1.** Çanak. **2.** Önlük.. **3.** Direksiyon krikosu. **4.** Traktör. **5.** Skreypır. **6.** Boşaltma kolu ve borusu. **7.** Sevk tekerlekleri.

ÖRÜMCEKLER

YENGEÇ ÖRÜMCEĞİ *(Misumenoides aleatorius)*. [Yazın beyaz, sonbaharda sarı olur].

AKREP

TARANTULA *(Dugesiella hentezi)* [En büyük Amerikan örümcekleri arasında yer alır].

İTALYAN MALMİGNATI *(Latrodectus mactans)*. [Karnının altında kırmızı lekeler vardır; zehirlidir, fakat, yetişkin insanlar için sevrek olarak öldürücü sayılır].

DİKENLİ ÖRÜMCEK *(Micrathena sagitta)*. [Korkunç dikenleri ile ve canlı renkleriyle göze çarpar].

ÇİZGİLİ ÖRÜMCEK *(Leblobunum vittatum)* [Örümceğe benzerse örümcek değildir, falanjid'tir].

BRITANNICA'dan

AVCI ÖRÜMCEK (Castianeira longipalpus)

SOPA ÖRÜMCEĞİ *(Tetragnatha elongata)*. [Uzun vücudu ve bacakları, bazen dallar arasında kaybolur]

ALTIN BAHÇE ÖRÜMCEĞİ *(Argiope aurantia)* [Amerika'da bulunur].

KENE ÖRÜMCEĞİ *(Thrombidiformes alttakımından)*. [Bazıları bir toplu iğnesinin başından daha küçük olur].

KAHVERENGİ ÖRÜMCEK *(Loxosceles reclusus)*. [Missouri ve Amerika'nın bazı eyaletlerinde zehirli türleri bulunur].

KURT ÖRÜMCEĞİ *(Lycosa aspersa)*

SAY ÖRÜMCEĞİ *(Libitiodes sayi)*. [Örümcekler takımından tamamen farklıdırlar]

BRITANNICA'dan

SIĞIR IRKLARI

HEREFORD BOĞASI

HEREFORD İNEĞİ

SHORTHORN İNEĞİ

SHORTHORN BOĞASI

ANGUS İNEĞİ

ANGUS BOĞASI

SIĞIR IRKLARI

BOYNUZSUZ HEREFORD İNEĞİ

BOYNUZSUZ HEREFORD BOĞASI

CHAROLAİS İNEĞİ

CHAROLAİS BOĞASI

SANTA GERTRUDİS İNEĞİ

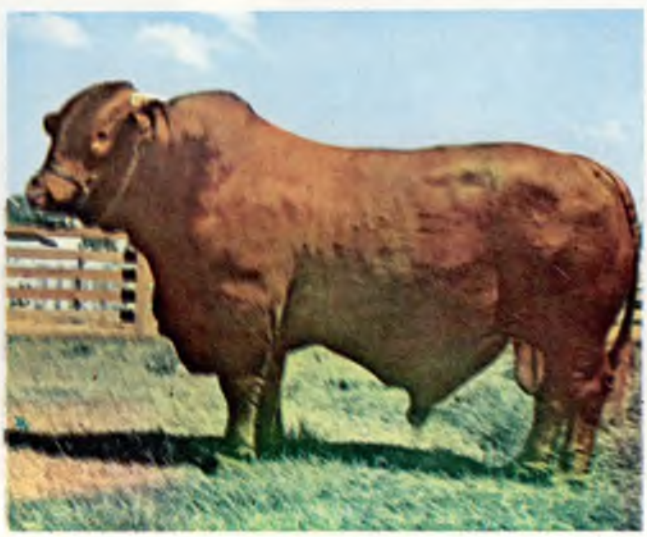

SANTA GERTRUDİS BOĞASI

BRITANNICA'dan

SIĞIR IRKLARI

KIZIL BOYNUZSUZ BOĞA

KIZIL BOYNUZSUZ İNEK

GALLOWAY İNEĞİ

GALLOWAY BOĞASI

GAL KARA İNEĞİ

GAL KARA BOĞASI

BRITANNICA Atlas

SIĞIR IRKLARI

BRAHMAN BOĞASI

BRAHMAN İNEĞİ

GÜNEY AFRİKA BOĞASI

GÜNEY AFRİKA İNEĞİ

LETONYA KAHVERENGİ İNEĞİ

SİMMENTAL BOĞASI

SIĞIR IRKLARI

UKRANYA KIZIL İSTEP İNEĞİ

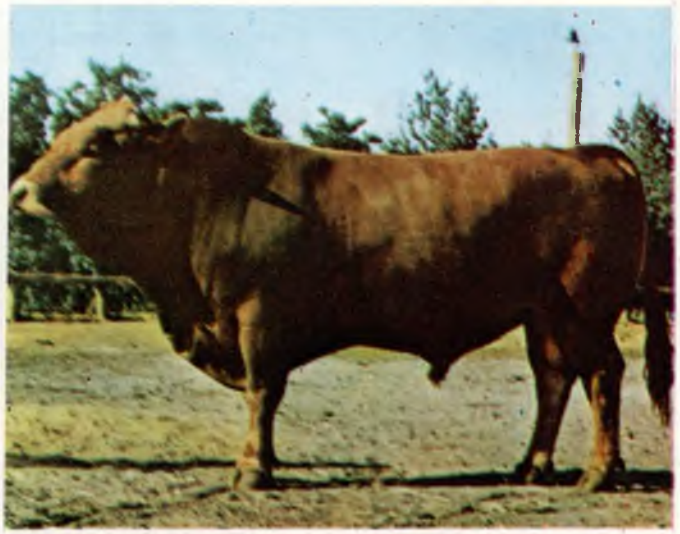

UKRANYA LEBİNİN BOĞASI

KAHVENRENGİ İSVİÇRE BOĞASI

KAHVERENGİ İSVİÇRE İNEĞİ

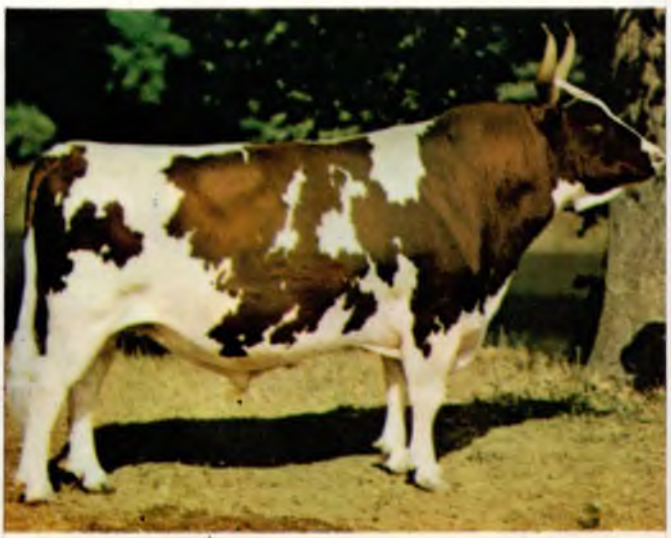

AYRSHİRE İNEĞİ

BRITANNICA'dan

SIĞIR IRKLARI

HOLSTEiN İNEĞİ

HOLSTEiN BOĞASI

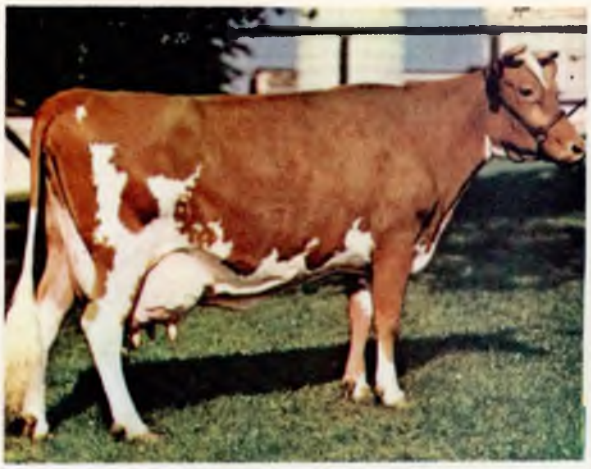

GUERNSEY İNEĞİ

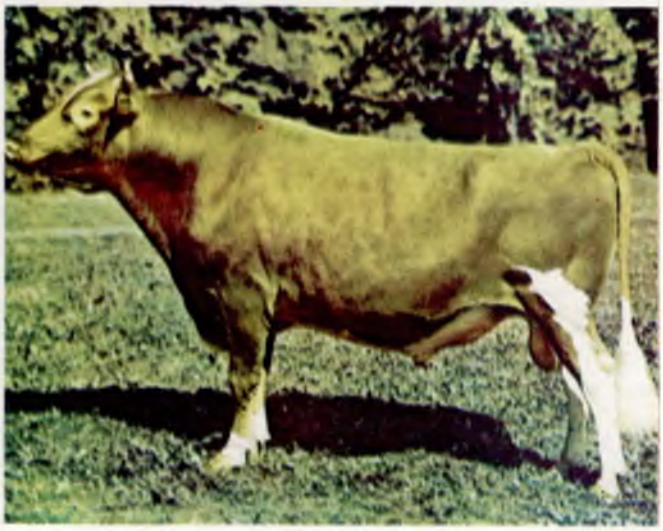

GUERNSEY BOĞASI

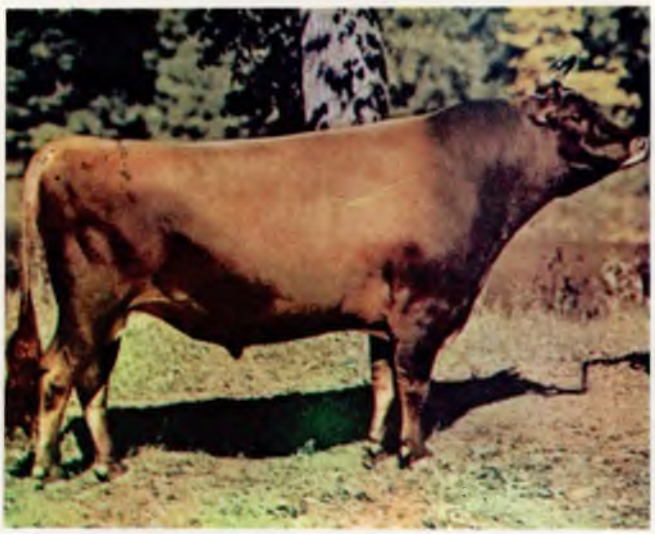

JERSEY BOĞASI

JERSEY İNEĞİ

BRITANNICA'dan

sandıklarında bulunanlar darphanede toplanıp eritilerek yerine Osmanlı altını basıldı).

sofra, i. *Osm.* < *Fars. sufra.* § ❶ Masa, sini, gibi şeylerin, yemek yemek üzere hazırlanmış durumu: *Sofrayı kurmak. Sofrayı toplamak.* [*ing.* Dining table; wooden or metal tray serving as a table; *Fr.* Table, à manger); § ❷ Yemek *(yeme ve yeme)*: *Onun sofrası herkese açıktı. Şimdi sofradan kalktım.* [*Ing.* Meal; *Fr.* Repas]; § ❸ Birlikte yemek yiyenler takımı: *Kalabalıktık. Üç sofra olduk. Bizim sofra çok şendir;* § ● Tekerlek biçiminde, ayaklı hamur tahtası; § ❺ Makat anus: *Çocuğun sofrası dışarı fırlamış.* [*ing.* ve *Fr.* Anus]; § ● Gemilerde eratın yemek yemeleri için kısmen portatif olarak yapılmış masa; § ❼ *den. esk.* Gabya yelkeninin çanaklığa sürünüp zedelenmemesi için yelkeninin kıç tarafına vurulan enlice astar; ⊙ ~ **nıza bereket,** *dey.* Başkasının sofrasında yemek yiyen bir kimsenin yemekten sonra söylediği teşekkür sözü; ⊙ ~ **sı açık,** *dey.* Misafire yedirip içirmeyi seven, misafirperver; ⊙ ~ **sı açık,** Herkesi yemeğe alıkoyan. [*Ing.* Generous]; ⊙ ~ **(~ yı) kaldırmak,** *dey.* Yemek yendikten sonra masa v.b. yi temizlemek. [*Ing.* To clear away *(after a meal); Fr.* Desservir, débarrasser la table]; ⊙ ~ **(~ yı) kurmak,** *dey.* Yemek yemek için sofra takımını dizerek, sofrayı yiyeceklerle donatmak. [*Ing.* To set the table; *Fr.* Mettre la table, le couvert]; ⊙ ~ **yı toplamak,** Yemek bittikten sonra sofra takımını masadan kaldırmak. [*ing.* To clear away *(after a meal); Fr.* Desservir, débarrasser la table]; ⊙ **ağa ~ sı,** *folk.* Köy veya küçük kasaba zenginleri ve ağaları tarafından hayır yapmak için kurulan ve genellikle köyün yoksullarının çağrıldığı sofra; ⊙ **çilingir ~ sı,** *dey.* ◘ **Çilingir;** ⊙ **çoban ~ sı,** *folk.* Çobanlar tarafından kırlarda düz taşların üzerinde kurulan sofralara verilen ad. ☆ *Eşanl.* **yayla sofrası;** ⊙ **gariban ~ sı,** *folk.* Kervansaraylarda, yol uğraklarında zenginler tarafından hayır yapmak amacıyla kurulan sofralara verilen ad. *(Burada yolcular ve yoksullar yemek yerdi).* ☆ *Eşanl.* **yelcu sofrası, yol sofrası;** ⊙ **hacegân ~ sı,** *din.* Bazı din adamlarının belirli zamanlarda topluca yemek yemeleri için kurulan sofra. *(Bu sofraya başkaları alınmazdı);* ⊙ **hayır ~ sı,** *din.* Yılın dince kutsal sayılan günlerinde kurulan sofra; ⊙ **iftar ~ sı,** *mutf.* ◘ **iftar;** ⊙ **pir ~ sı,** *din.* Tekkelerde tarikat ulularının, dervişlerin, bazı şeyhlerin adına kurulan sofralara verilen ad. *(Tekkelerde, tarikatın anlayışına göre ayrı ayrı sofra duaları vardı);* ⊙ **rakı ~ sı,** *folk.* Rakı içmek için kurulan sofralara verilen ad; ⊙ **şamdan ~ sı,** Şamdanların altına konulan, meşinden veya çuhadan yapılmış, mukatta *(oyma)* ve tekerlek deri veya çuha; ⊙ **zekeriyya ~ sı,** *din.* ◘ **Zekeriya.**

~ **arkadaşı,** *den.* Bir sofrada bir arada yemek yiyen eratın biribiri hakkında kullandığı deyim.

~ **başına geçmek,** *dey.* Yemek yemek üzere masa v.b. nin çevresinde toplanmak. [*ing.* To sit down to a meal].

~ **bezi,** Sofranın altına yayılan bez. [*Ing.* Tablecloth; *Fr.* Nappe de table].

~ **duası,** Yemek yiyen kimselerin bağlı olduğu mezhep ve tarikatlara göre değişik şekilleri olan ve yemeğin sonunda sofradakilerin en yaşlısı tarafından okunan dua. [*Ing.* Grace; *Fr.* Bénédicité].

~ **erleri,** *den.* Gemi rolesine göre aynı sofrada yemek yemek üzere ayrılan yedi veya dokuz kişilik grup.

~ **eskisi,** *teşk. tar.* (a) Osmanlı devletinde saraya yeni alınan iç ağalara yemek yemeyi öğreten alt ağaların kıdemlilerine verilen ad. (b) Osmanlı devleti hükümdar sarayı ve öteki büyük dairelerde görevli kıdemli kalfa ve ağalara verilen ad.

~ **iskemlesi,** ◘ **iskemle.**

~ **örtüsü,** Sofra kurulurken masanın üzerine serilen örtü. [*Ing.* Tablecloth; *Fr.* Nappe].

~ **süsü,** Sofrayı süslemek için yemek masası ortasına konulan heykelçe, vazo, çiçeklik gibi madenî, züccacî, veya keramik sanat eşyası. [*ing.* Centro-piece, epergne; *Fr.* Sur-tout].

~ **şamdanı,** Alafranga sofralarda masanın iki başlarına konan bronz veya gümüşten süslü şamdanlar. *(Bunların üçlü ve beşli olanları da vardır).*

~ **takımı,** *ev eşyası.* Yemekte kullanılan tabak, çatal, kaşık, bıçak v.b. gereçlerin tümü. [*ing.* Table service; *Fr.* Couverts].

sofracı, i. *tar.* Saray ve konaklarda sofrayı kurmak, kaldırmak, yemeği dağıtmak gibi işlerle görevlendirilmiş kimse. [*Ing.* Butler; *Fr.* Domestique qui dresse la table].

sofralı, i. Ortasında, sofranın kurulacağı tekerlek bir süs bulunan doğu halısı. Sofralı, tapis d'Orient, dont le milieu est occupé par une rosace sur laquelle on place le sofra].

softa, i. *Osm.* < *Ar. sûfi* veya *Fars. sûhte.* § ❶ *eğt. esk.* Medrese öğrencisi. [*Ing.* theological student, *Fr.* Etudiant qui habite un médressé et suit les leçons publiques de théologie]; § ● *teşk. tar.* İlmiye sınıfından kimselere verilen küçültücü ad; § ❸ *mec.* Bir görüşe körü körüne bağlanan kimse. [*ing.* Bigot, fanatic; *Fr.* Fanatique]; ☆ *Eşanl.* **bağnaz;** § ❹ s. Yaşadığı zamanın gerisinde kalan, geri kafalı *(kimse).* [*ing.* Old-fashioned, behind the times; *Fr.* Démodé].

~ **külâhı,** *kıyf. esk.* Medrese öğrencilerinin giydikleri başlığa verilen ad. *(Çevresine sarık sarılan bu külâh, ilmiye sınıfından olan kimselerin sarıkları gibi düzgün olmazdı. Bu yüzden, bozuk düzen giden işlere, derlitoplu olmayan kimselere «softa külâhı» denirdi).*

softalaşmak, nsz. f. § ● Dine fazla bağlı hale gelmek; § ❷ Körükörüne bir düşünceye bağlanmak.

softalık,-ğı, i. § ● Softa olma hali. [*Ing.* Quality of a softa; *Fr.* Sectarisme]. § ● Softaca davranış.

softbol, i. *ing.* Amerikalıların yumuşak topla oynadığı bir spor.

sofu, s. ve i. *Osm.* < *Ar. sûfi,* > *sofi.* § ● Dinin buyruk ve yasaklarına tamamiyle uyan *(kimse).* [*Ing.* Religious, devout, *Fr.* Philosophe mystique, panthéiste, religieux, dévot]; § ● Bir görüşe körükörüne bağlanan (kimse). ⊙ ~ **soğan yemez, bulunca sapını komaz,** *at.* Hoşa gitmeyen işlere yönelmez gibi görünen öyle kişiler vardır ki bu işlere girişince en aşırı yolu tutarlar. [*Ing.* A fanatic will not eat onions, but if he does, he will not leave so much as its peel].

sofuluk,-ğu, i. § ● Sofu olma hali. [*Ing.* Religious devotion, punctiliousness in the observance of religious duties; *Fr.* Excès de piété]; § ❷ Sofuca davranış. [*ing.* Fanaticism; *Fr.* Bigoterie, fanatisme].

sofur, I. *bot.* ◘ **Yabanyasemini.**

Sofya, öz. i. *Bulg. Sofiya* < *Isl. Sredets* < *Lat. Serdica.* Bulgaristan'ın başkenti. [*ing.* ve *Fr.* Sofia].

sofyan, i. *(İran'da bir şehrin adından). müz.* Türk musikisinde küçük usullerden biri. [*Ing.* A rythmic pattern of four beats]; ⊙ **nim ~,** *müz.* Türk musikisinde basit usullerden birincisi. *(İki zamanlıdır. Vuruşu 1 kavi, 1 zayıftır /düm-tek/.)*

Sogdca, öz. I. *dilb.* Orta iran dili döneminden, doğu öbeğine giren iran dil ailesinden dil. [*Ing.* Sogdian; *Fr.* Sogdien].

Sogdlular, ç. öz. I. *etn.* Orta Asya'nın Sogd bölgesinde *(Sogdiane)* oturan halk. *(Eski yunan kaynaklarına göre, sogd ülkesinin en eski halkı, hiç olmazsa Darius I'den beri iran menşeli bir kavimdir).* [*Ing.* Sogdians; *Fr.* Sogdiens].

soğan, i. *esk. T. sogan* veya *sogun.* § ● *bot.* Çiğdem, lâle, zambak, sarmısak ve mutfak soğanı gibi bitkilerde, toprak altında meydana gelen ve sürgün yığılmasından ibaret olan yuvarlak veya sobe kısım. *(Bitkisel bir organ olarak soğanın, genellikle basık koni biçimindeki tablası, düğüm arası bulunmayan, son derece kısa bir sap demektir; yedek besinle dolu pullar, birbirine bitişik olarak tablanın böğründe yer alır. Tablanın üzerindeki tomurcuktan ileride soğan ekseninin uzamasıyle çiçekli sap oluşur. Tablanın alt yüzünde saçak şeklinde ek kökler bulunur. Soğanlar çeşit çeşittir; gömlekli soğanda pullar tamamen birbirini örter (sümbül); pullu soğandan pul yapraklar kiremit gibi birbirini kısmen örter (zambak); tıkız soğanda, dolu olan yuvarlak kısım birçok ince ve kuru pul yapraklarla kaplıdır (safran). Soğanların çoğu (soğan, lâle) yalnız bir defa çiçek açar; fakat aynı zamanda son pulun dibinde ilkine benzer yeni bir soğan oluşur. Ayrıca pul yaprakların dibinde arpacık denen ikinci derece tomurcuk soğanlar da oluşabilir. Bir kısım soğanlar yenir (soğan, sarmısak), bir kısmı hekimlikte kullanılır (adasoğanı, safran). Soğan, kışı toprakta uyuyarak geçiren ve ilkbaharda cücüklenerek ve yedek besinl kullanarak sap süren bir organdır).* [*Osm.* Basala; *Ing.* Bulb, corm; *Fr.* Bulbe]. ☆ *Eşanl.* **bulbus;** § ● *anat.* Soğan biçiminde bir oluşum. [*Osm.* Basala; *Lat.* ve *Ing. Bulbus; Fr.* Bulbe]; § ● **Zambakgiller** *(Liliaceae)* familyasından, yemeklere çeşni vermek için, yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan keskin kokulu, acı sebze, *Soğan* iki veya çok yıllık, 40-80 sm. boyunda otsu bir bitkidir, toprak altındaki yuvarlak kısmı *(soğan) değişik biçim, renk* ve irilikte, yaprakları silindirimsi, boş ve sivridir. Çok eskiden beri tarım bitkisi olarak yetiştirilen soğanın anayurdu Doğu'dur. Halk arasında dahilen iştah açıcı, midevî ve idrar söktürücü *(günde 5-6 baş),* haricen ise cerahat toplayıcı *(pişmiş halde çıbanın üstüne sarılır)* olarak kullanılmaktadır. Son zamanlarda kalbi kuvvetlendirdiği ve koronerleri genişlettiği de anlaşılmıştır. Bileşiminde uçucu ve sabit yağ, şekerler *(sakkaroz, glikoz, fruktoz),* fermentler ve amino asidler bulunur. Uçucu yağ içinde özellikle allil propil-disülfür vardır. Gözü çok yaşartır. Soğan kabuğu yumurtayı, Doğu'da ipeği kırmızıya boyamakta kullanılır. Soğan çok kolay yetişir; tarlaya ekilerek kolayca üretilir. İlkbaharda ekilen tohumlar-

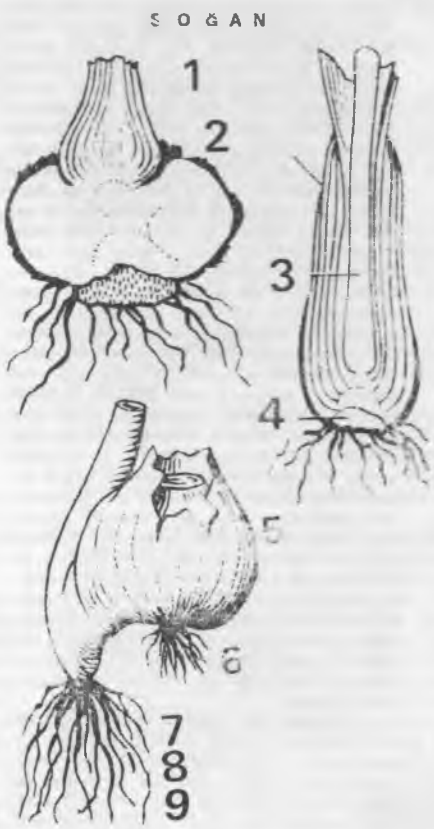

lardan elde edilen arpacıklar ağustosta toplanır. Dayanıklı beyaz soğan çeşitleri veya bazı renkli soğanlar kışı yumuşak geçen yerlerde ağustosta da ekilebilir. Toplanan arpacıklar sonbaharda yeniden ekilir ve nisanda ürün alınır. Geç ekilen soğanlardan elde edilen arpacıklar ertesi yıl doğrudan doğruya baharda da ekilebilir. Soğanlar beyaz ve renkli *(Sarı veya kırmızı)* diye ikiye ayrıldığı gibi acı ve tatlı diye de ikiye ayrılır. Bir kısmı güz ekimine gayet iyi gelir. Soğan zengin ve sağlam toprak ister. [*Osm.* Basaliye; ***Lat.*** *Allium cepa;* ***Ing.*** Onion; ***Fr.*** Oignon]; ◘ *ŞEKİL: 477.* — **SEBZELER;** ◎ **~ın acısını yiyen bilmez, doğrayan bilir.** *at.* Bir iş yapılırken, ne kadar güçlük çekildiğini, o işi başarmış olan bilir, başarılmış olan bu işten yararlanan bilmez; ◎ **ada ~ı,** *bot.* ◘ **Adasoğanı.** *(ek bölüm);* ◎ **aort ~ı,** *zool.* Dölütün kalbinde bulunan, insanlarda kaybolduğu halde bazı kaynaklarda erişkin iken de devam eden şişkinlik. [***Fr.*** Bulbe de l'aorte, bulbe aortique]; ◎ **arpacık ~ı,** Tohumluk küçük soğan. *(Baş soğan elde etmek için kullanılacak arpacıklar 1-1,5 sm. çapında olmalıdır.* [*Ing.* Shallot; ***Fr.*** Échalote]; ◎ **çiçek ~ı,** *bot.* Az çok yuvarlak, etli pullarla örtülü ve ana soğanın yan tarafından meydana gelip, zambakgillerde soğanlı ve yumrulu bitkilerde daima bulunan ufak soğanlar. *(Bunlar bazı bitkilerin çoğaltılmasında kullanılır. Tadır. Pratik değerleri yüksektir).* [*Ing.* Off-set bulb; ***Fr.*** Caïeu]; ◎ **sarı ~,** *trm.* ◘ **Sarı.**

~ doğramak, *arg.* Gerekli erzakı aşırmak.

~ mildiyösü, *paraz. Peronosporaceae* familyasından, soğanlarda yaprak, sap ve çiçekten başka, yumrulara bile yerleşerek bu bitkileri bodur bırakan mantar türü. [***Lat.*** *Peronospora destructor;* ***Ing.*** Onion mildew].

~ sineği, *paraz.* ◘ **Soğansineği**

soğancı, i. Soğan satan kimse. [***Ing.*** Onion seller; ***Fr.*** Marchand d'oignons].

soğancık,-ğı, i. *bot.* Yalınkat yapraklarla sarılı, yedek besince zengin şişkin bir tomurcuktan ibaret küçük soğan. *(Soğancıklar yaprakların koltuk altında koltukaltı tomurcuğunda /basurotu/, çiçek yerinde /sarmısak/ veya bazı yaprakların üzerinde /bazı eğreltiotları/ meydana gelir. Koparılıp yere daldırılırsa tabii çelik rolü oynar).* [*Osm.* Buseyle; ***Ing.*** Pickling-onion, scallion; ***Fr.*** Bulbille].

☆ *Eşanl.* **bulbil.**

soğan.lılık,-ğı, b. i. *anat.* Beyin.omurilik ekseninin omurilikle beyin arasındaki parçası. [*Osm.* Basale-i sisâiye; ***Lat.*** *Medulla oblongata;* ***Ing.*** Bulbus medullae; ***Fr.*** Bulbe rachidien]; ◎ **yalancı ~ felci,** *tıp.* Soğanilikteki bir bozukluktan değil, sinir merkezlerini felçli kaslara bağlayan çift taraflı sinir yollarındaki bozukluktan ileri gelen dudak-dil-gırtlak felci. *(Yalancı soğanilik felci çoğu zaman damar sertliğine bağlı az yaygın, fakat çok sayıda tümbeyin lezyonlarından ileri gelir).* [*Ing.* Pseudobulbar paralysis; ***Fr.*** Paralysie pseudo-bulbaire].

soğanlı, s. § ❶ İçinde soğan bulunan, soğanla pişirilmiş olan: *Soğanlı yahni.* [*Ing.* Prepared with onions; ***Fr.*** Assaisonné d'oignons]; § ❷ *bot.* Soğanı olan: *Soğanlı bitkiler.* [*Ing.* Bulbed; ***Fr.*** Bulbeux,-euse].

soğanlık,-ğı, i. Yalnız soğan ekilmiş toprak. [*Ing.* Onion bed or garden, place for storing onions; ***Fr.*** Oignonière].

soğansı, s. Soğan biçiminde olan. [*Ing.* Bulbiform, bulbous; ***Fr.*** Bulbiforme].

~ ayrışma, *jeol.* Bazalt, diyabaz, granit gibi kayaçların, soğan zarları gibi bir özek çevresinde kabuk kabuk ayrışması. [*Ing.* Spheroidal jointing; ***Fr.*** Désagrégation en boule].

soğan.sineği, b. i. *paraz.* Çiçeksinekleri *(Anthomyidae)* familyasından olup, soğan cücüğünü kurtlandıran, ayrıca sarmısak, lâle ve marul köklerine de üşüşebilen sinek türü. [***Lat.*** *Phorbia antiqua;* ***Ing.*** Onion fly; ***Fr.*** Mouche de l'oignon].

soğra, i. *den.* Herbir kaplama veya güverte tahtalarının başbaşa getirilmiş durumlarda beyinlerinde kalan aralıklara denir. [***Ing.*** Butt, butt end of a plank].

~ cıvatası, *den.* Çapa tahtalarının başlarını iskarmozlara mıhlamakta kullanılan başları düz ve muntazam kesilmiş cıvatalar.

soğrumsama, i. *kim.* Bir koloidin veya kömür gibi etkisiz cisimlerin bir gazın yüzeyinde toplanması. [***Ing.*** ve ***Fr.*** Adsorption].

☆ *Eşanl.* **yüze soğurma, adsorpsiyon.**

soğuk,-ğu, i. s. *esk. T. soguk.* § ❶ Isısı düşük olan: *kar, buz soğuktur.* [*Ing.* Cold; ***Fr.*** Froid,-oide]; § ❷ Isı azlığı yüzünden insanı üşüten; *Soğuk hava.* [*Ing.* Cold*(weather);* ***Fr.*** Froid,-oide]; § ❸ Hayvansal ısısını kaybeden: *Soğuk ceset.* [*Ing.* Cold; ***Fr.*** Froid,-oide]; § ❹ *mec.* Ilgisiz, heyecansız davranan: *Halk olaylara karşı çok soğuk.* [*Ing.* Unemotional in disposition; ***Fr.*** Froid,-froide, indifférent,-ente]; § ❺ Sertliğe yakın bir davranış içinde olan: *Soğuk adamdı, ama kibardı.* [*Ing.* Frigid, unfriendly; ***Fr.*** Froid,-froide]; § ❻ Aşktan fiziksel zevk almayan: *Cinsel duyarlığı olmayan (kimse): Soğuk bir kadın.* [*Ing.* Frigid, anaphrodisiac; ***Fr.*** Froid,-froide, anaphrodisiaque]; § ❼ Sıcaklık ve duygudan yoksun, gönül okşamayan; *Soğuk bir adam.* [*Ing.* Unlovable; ***Fr.*** Froid,-froide]; § ❽ z. Memnuniyetsizliğini belli ederek: *Soğuk karşılamak.* [*Ing.* Coldly, frigidly; ***Fr.*** Froidement]; § ❾ i. Isının kısmen veya tamamen yokluğu. [*Osm.*Bürudet; ***Ing.***Cold. coldness; ***Fr.*** Froid]; ◎ **~ ta dövmek,** *met.* ◘ **Dövmek;** ◎ **~ ta yapılan sabun,** ◘ **Sabun;** ◎ **kuru ~,** Açık ve kuru havanın soğuğu; ◎ **sunî ~ (sınaî ~),** Korumak amacıyle çeşitli maddeleri soğutmayı ve dondurmayı sağlayan usullerin tümü.

~ abse, *patol.* Verem mikrobu tarafından meydana getirilmiş ve diğer abse şekillerinde olduğu gibi sıcak olmayan iltihap. [*Ing.* Cold abscess; ***Fr.*** Abcès froid].

~ algınlığı, Soğuk almaktan meydana gelen keyifsizlik. [*Ing.* A cold, chill; ***Fr.*** Refroidissement, indisposition causée par un froid subit].

~ alın, *meteor.* ◘ **Soğukalın.**

~ almak, Üşüyerek hastalanmak. [*Ing.* To catch a cold; ***Fr.*** Prendre froid, se refroidir].

~ barut, *pirotekn.* Düşük scaklıkta *(2000° C'ın altında)* patlayan barut. [*Ing.* Cold powder; ***Fr.*** Poudre froide].

~ baskı, *matb.* Ciltler ve kâğıtlar üzerine soğuk kalıp ve harflerde yapılan kabartma ve boyasız baskılar. [*Ing.* Blind stamping; ***Fr.*** Dorure à froid].

~ bez, ◘ **Soğukbez.**

~ büfe, *mutf.* Çeşitli soğuk yiyeceklerin ve içeceklerin, oturulmadan, ayakta ikram edildiği yemek masaları.

~ cephe, *meteor.* Ilerlemekte olan soğuk hava ile bunun itmekte olduğu sıcak hava arasındaki yüzeyin yeryüzündeki hudut hattı. [*Ing.* Cold front; ***Fr.*** Front froid].

~ dalgası, *meteor.* Yılın soğuk mevsiminde ısının âni ve hissedilir derecede düşmesi. [*Ing.* Cold wave; ***Fr.*** Vague de froid].

~ damgası, *ciltç.* ◘ **Damga.**

~ damla, *met.* ◘ **Damla.**

~ deniz, *astr.* Ay yüzeyinde görülen düzlüklerden biri. [*Ing.* Mare frigoirs, sea of cold; ***Fr.*** Mer du froid].

~ duş, ◘ **Duş.**

~ düşmek (kaçmak), *dey. /Olay veya söz için/* Yersiz olmak. [*Ing.* To be out of place, in bad taste *(deed or word)*].

~ germe, *döş.* Boruların uzamalarını kolaylaştırmak amacı ile uzama parçalarının boru soğuk iken gerdirilerek konması hali. [*Ing.* Cold-draw].

~ harb, *dey.* ◘ **Soğuk savaş.**

~ hava dalgası, *coğr.* Bir bölgede, bir ülkede ara sıra beliren, bulunduğu sırada olağanüstü bir olay olarak ta görülen birkaç günlük, veya uzunca soğumalar.

~ hava deposu, *sny.* ◘ **Depo.**

~ hava vagonu, *demir.* Çabuk bozulan malları taşımaya, yarayan ve çeperleri ısıyı yalıtan maddelerle kaplanmış bir buz haznesi olan vagon. *(Buzun yol boyunca yavaş yavaş erimesi oldukça düşük bir sıcaklık sağlar).* [*Ing.* Refrigerator van; ***Fr.*** Wagon réfrigéré].

☆ *Eşanl.* **frigorifik vagon.**

~ ısınması, *patol.* Soğuğun deriyi tahrişinden ileri gelen iltihap.

~ ışık, *fiz.* ◘ **Işık.**

~ iplik, *ciltç. esk.* Meşin şemse ciltlerin üzerine iz bırakmak amacıyle «*soğuk iplik demiri*» ile çekilen çizgi. *(Bu çizgiler altın kaplanmaz, boş bırakılırdı).* [*Ing.* «bookbinding» relief line made on leatherbound books].

~ iplik demiri, *ciltç. esk.* Meşin şemse ciltlerin üzerine çizgi çizmek için kullanılan âletin adı. *(Tekerlek şeklindeydi).*

~ kanlı, ◘ **Soğukkanlı.**

~ kalıplama, *plast. mar.* ◘ **Kalıplama.**

~ kalıpta plastik döküm, *plast. mad.* ◘ **Plastik.**

~ kan, ◘ **Kan.**

~ kat, *coğr.* Güney Amerika'nın Ekvator kuşağında yüksek dağlardaki serin ve soğuk kat. [*Ing.* ve ***Fr.*** Tierra fria].

~ keski, *met.* ◘ **Keski.**

~ kırk kat keçe, ben ondan geçe, bir kat deri, ben ondan geri demiş *at.* Bir kat deri giysi, kat kat yün giysiden daha çok sıcak tutar.

~ kuşaklar, *coğr.* Her iki yarımkürede 66° 33' ile kutup noktaları arasındaki soğuk bölgeler. *(Başka bir gözle Kuzey Kutup çemberi ile Kuzey Kutbu arasında kalan ve Güney Kutup çemberi ile Güneş Kutbu arasında uzanan iki kuşağa soğuk kuşaklar denir).* [*Ing.* Frigid zones; ***Fr.*** Zones polaires].

~ manşon geçirme, *tekn.* ◘ **Manşon.**

~ monomiktik göl, *hidr.* ◘ **Monomiktik.**

~ mönü, *mutf.* Soğuk yenilebilen bütün yiyecekler. *(Çeşitli mezeler, kanepeler, salatalar, hamur işleri, sandviçler, tatlı, pasta ve bisküviler, alafranga konsome, zeytinyağlı yemekler ve dolmalar soğuk mönü sayılır).* [*Ing.* Cold menu].

~ neva, *dey.* Söz ve hareketleri soğuk insan. [*Ing.* Unlovable; ***Fr.*** Homme froid].

~ savaş, *ask.* ◘ **Savaş.**

~ stereotipi, *matb.* Hazır matris kartonları kullanılarak ve kalıp ısıtılmasından alınan stereotipi matrisi tekniği. [*Ing.* Cold stereotyping; ***Fr.*** Clichage à froid].

~ toprak, *pedol.* Kış sona erdikten sonra uzun süre yaş kalan ve çok yavaş ısınan toprak. *(Toprağın fazla killi veya az güneş görmesinden ileri gelir).* [*Ing.* Cold soil; ***Fr.*** Sol froid].

~ tutkal, *ciltç.* Toz veya koyu sıvı halinde, tabii veya sunî olmak üzere imal edilen yapıştırma maddeleri. [*Ing.* Cold glue; ***Fr.*** Colle à froid].

~ tüten, *jeol.* 100°C'den aşağı sıcaklıkta CO_2 li ya da CO_2 siz su buharı çıkaran tütenler. [*Ing.* Cold fumarole; ***Fr.*** Fumerolle aqueuse].

~ yakmak (vurmak), *dey. (Bitkiler hk.)* Fazla soğuk yüzünden kurumak. [*Ing.* To be frost-bitten *(vegetation)*].

~ yapmak, *dey. (Hava hk.)* Soğuk olmak. [*Ing.* To be cold].

~ yel, *coğr.* Soğuk esen rüzgârlara verilen ad. *(Poyraz gibi).* [*Ing.* Cold wind; ***Fr.*** Vent froid].

soğuk.alın, b. i. *meteor.* Hareket halinde bulunan soğuk bir hava olup, kendisinden daha hafif olan sıcak havanın altına girer, onu yukarı kaldırır. *(Böylece yükseğe çıkan sıcak hava adiyabatik olarak her 330 metrede üç derece soğur. Genel olarak sıcak hava nemlidir. Bu yüzden kısa bir süre sonra yoğunlaşır. Sıcak hava alına koşut olarak akar).* [*Ing.* Cold front; ***Fr.*** Front froid].

soğuk.bez, b. i. Keten ipliğinden yapılmış tülbent gibi bir çeşit ince ve seyrek bez. [*Ing.* Cotton cloth, jaconet; ***Fr.*** Mousseline].

soğukçul, s. *coğr.* ve *bot.* 0°C'ın altında ge-

lişebilen *(bitkiler hk.)* [*Ing.* Hekistothermous; *Fr.* Hékistotherme].
~ bitki, *bot.* Soğuk iklimlerde yetişebilen, oraya alışkın bitki. *(Böyle bitkiler soğuğa dayanabilecek bir dış ve iç yapıdadır. Kutuplara yakın yerlerdeki bitkiler en düşük sıcaklıklara, fazla soğuklara dayanırlar).* [*Ing.* Hekistotherm; *Fr.* Hékistotherme].

soğuk.kanlı, b. s. *mec.* Olayları heyecana kapılmadan, ne çok sevinerek ne de öfkelenerek veya üzülerek karşılayan. [*Ing.* Cool-headed, calm; *Fr.* De sang-froid, calme].
~ hayvanlar, *zool.* İç sıcaklığı, bulunduğu dış ortama göre değişen hayvanlara denir. *(Memelilerle kuşlardan başka bütün hayvanların soğukkanlı olduğu sanılıyor).* [*Lat.* ve *Ing.* Poikilothermes; *Fr.* Pœcilothermes, Poïkilothermes, animaux à sang froid].

soğuk.kanlılık,-ğı, b. i. *mec.* Soğukkanlı olma hali.

soğuklama, i. Soğuk algınlığı, üşümekten ileri gelen hastalık. [*Ing.* Gold, chill; *Fr.* Refroidissement].

soğuklamak, nsz. f. Soğuk almak, üşütmek. [*Ing.* To catch cold; *Fr.* Prendre froid].

soğuklaşmak, nsz. f. § ❶ Soğumak; § ❷ *mec.* Soğuk davranmak.

soğukluk,-ğu, i. § ❶ Soğuk olma hali: *Mermerin soğukluğu.* [*Ing.* Coldness, cold; *Fr.* Froideur, qualité de ce qui est froid]; § ❷ Soğukça davranış. [*Ing.* Chilliness in manner]; § ● Dargınlık; § ❶ Yemeğin sonunda yenen taze yemiş, hoşaf, komposto gibi şeyler. [*Ing.* A cold sweet]. § ❶ Hamamın az ısıtılan yeri. [*Ing.* Cooling room in a public bath; tepidarium; *Fr.* Tépidarium]; § ● *mec.* Cinsel istek duymayan insan ve hayvanın durumu. [*Ing.* Anaphrodisia, frigidity; *Fr.* Anophrodisie, frigidité]; § ❶ Soğuk davranış, ilgisizlik, resmiyet: *Davranışlarında soğukluk sezmek.* [*Ing.* Chilliness, frigidity; *Fr.* Froideur]; § ❷ Sevgi azalması. [*Fr.* Froideur, affaiblissement d'affection]; § ❸ Sıcaklık, canlılık, parlaklıktan yoksun olma durumu: *Üslûp, desen, renk soğukluğu. İfadedeki soğukluk.* [*Ing.* Coldness; *Fr.* Froideur, manque de chaleur].
~ kutbu, *coğr.* Yerkürede en düşük mutlak sıcaklıkların kaydedildiği bölge. *(Önceleri Sibirya'ya /Verhoyansk −69,8°C. Oymekon −67,7°C/ verilen bu adın, 1958'de kutba 20 km kadar uzaklıkta −92,7°C kaydedilince hemen hemen güney kutbuna tekabül ettiği anlaşıldı).* [*Ing.* Cold pole; *Fr.* Pôle du froid].

soğulcan, i. *esk. T. h. d.* ◘ Solucan.

soğulmak, nsz. f. *esk. T. sugulmak.* § ● Suyu çekilerek pörsümek. [*Ing.* To sink down into the earth and disappear *(water, worm, etc.); Fr.* Atteindre son étiage]; § ● *coğr.* Irmak, kuyu, pınar gibi yerlerde su çekilip yok olmak. [*Ing.* To become dry, to dry up].

soğuma, i. Soğumak işi. [*Ing.* Becoming cold, cooling; *Fr.* Refroidissement].

soğumak, nsz. f. *esk. T.* < *sogumak.* § ● Hızlı veya yavaş olarak soğuk veya daha soğuk hale gelmek, ısısını kaybetmek. [*Ing.* To become cold, to cool; *Fr.* Devenir froid,-oide]; § ❶ *mec.* Birine veya bir şeye karşı duyduğu istek, sevgi ve heyecanı kaybetmek. [*Ing.* To lose love].

soğurma, i. < *soğurmak.* § ❶ Soğurmak eylemi; emip dağıtmak eylemi. [*Ing.* Absorbing; *Fr.* Absorption]; § ❷ *fiz.* Katı veya sıvı bir maddenin bir gazı emmesi. [*Osm.* Mas, imtisâs; *Ing.* ve *Fr.* Absorption]. ☆ *Eşanl.* absorpsiyon; § ● *fizyol.* Hücre içine veya organizmanın iç ortamına dıştan gelen maddelerin girmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Absorption]; ◉ fiziksel ~, *kim.* Mekanizması fiziksel olaylarla açıklanabilen yüze soğurma olayı. [*Ing.* Physical absorption]; ◉ kimyasal ~, *kim.* ◘ Kimyasal; ◉ yüze ~, *fiz.* Çözünmüş veya dağılmış maddelerin bir cismin yüzeyinde toplanması. [*Ing.* ve *Fr.* Adsorption]. ☆ *Eşanl.* adsorpsiyon, soğrumsama.
~ gücü, *fiz.* Bir cismin ışık ışınlarını, kızılaltı, morötesi v.b. ışınımlar soğurabilme yeteneği. [*Ing.* Absorptive power; *Fr.* Pouvoir absorbant].
~ bandı, *opt.* Bir ışık tayfında, oldukça geniş karanlık kısım. *(Soğurma bandı, ışık ışınlarının yolu üstüne yerleştirilen maddelerin bazı ışınımları soğurmasından meydana gelir).* [*Ing.* Absorption band].
~ katsayısı, *astr.* ◘ $\frac{dI}{-} = k.\ I$ eşitliğindeki *k* katsayısı. Burada *dI* ışığın geçtiği katmanın kalınlığı, *I* ışık yeğinliği ve *dI* ise *dI* kalınlığı için ışık azalma niceliği [*Ing.* Absorption coefficient; *Fr.* Coefficient].

soğurmak°**(-I)**, f. § ❶ *(Bir madde bir sıvıyı)* içine çekmek, emmek. [*Ing.* To absorb; *Fr.* Absorber]; § ● *fiz.* Bir madde herhangi bir erkeyi içine almak; bir gazı soğurma yoluyle içinde eritmek. *Siyah yüzeyler ışık erkesini soğurup erke haline getirirler.* [*Osm.* Massetmek; *Ing.* To absorb; *Fr.* Absorber]; ◉ yüze ~, *fiz.* Çözünmüş maddeleri yüzeyinde toplamak, yoğunlaştırmak. [*Ing.* To adsorb; *Fr.* Adsorber].

soğurmalı, s. < *soğurmak.*
~ makine, sny. Soğutucu akışkanın, soğuk meydana getirdikten sonra bir kompresörle emilmeyip başka bir madde tarafından soğurulduğu soğutma makinesi. [*Ing.* Absorbing machine; *Fr.* Machine à absorption].

soğurulma°, i. § ❶ Soğurulmak eylemi. [*Ing.* Action of being absorbed; *Fr.* Action d'être absorbé]; § ❷ *fiz.* Bir gazın, katı veya sıvı bir madde tarafından emilmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Absorption; ◉ akustik ~ (ses ~ sı), *elektroakust.* Sesin bir ortamdan geçmesi veya iki ortam ayıran bir yüzeyde dağılması sonucunda, ses kuvvetinin azalması [*Ing.* Acoustic absorption; *Fr.* Absorption acoustique]; ◉ alveol ~ sı, *diş. cerr.* Diş yuvasının fizyolojik veya patolojik olarak erimesi; ◉ ısının ~ sı, *fiz.* ◘ Isı; ◉ ışınımların ~ sı, *fiz.* ◘ Işınım.

soğurucu, i. § ❶ *fiz.* Işığı emerek azaltma özelliği gösteren ortam. [*Ing.* Absorber; *Fr.* Absorbant]; § ❷ Soğurmalı bir soğutma tesisinde, gaz halindeki soğutucu akışkanın fakir eriyik tarafından soğurulduğu âlet. [*Ing.* Absorber; *Fr.* Absorbeur]; § ● s. *fiz.* Soğurma yeteneği olan maddeler için kullanılır. [*Ing.* Absorbent; *Fr.* Absorbant, -ante]; ◉ dalga ~, *elek.* Hatlar üzerinde saati bağlanmış indükleme bobinlerinden veya toprak hattına paralel bağlanmış sığalardan meydana gelen ve aşırı gerilimlere karşı kullanılan koruma cihazı. *(Bu cihazın görevi, araya karışan hareketli dalgaların hızını ve genliğini azaltarak, akımın geçtiği malzemeler üzerine kötü etki yapmalarını önlemektir).* [*Ing.* Wave absorber; *Fr.* Absorbeur d'ondes, étaleur d'ondes]; ◉ karmaşık ~, *toprakbilim.* ◘ Karmaşık; ◉ *plast. mad.* Güney tayfındaki morötesi ışınların etkisini önlemek için plastik maddelere karıştırılan ürün. [*Ing.* Ultraviolet absorber; *Fr.* Absorbeur d'ultraviolets].
~ ekran, *elek.* ◘ Ekran.

soğurulmak, nsz. f. Soğurmak işine konu olmak. [*Ing.* To be absorbed; *Fr.* S'absorber, être absorbé].

soğuşmak°, nsz. f. *esk. T. suguşmak. (Toprak hk.)* Su soğurup tavlanmak. [*Ing.* To sink into the earth *(water, etc.)*].

soğutkan, s. < *soğutmak.* § ● Sıcaklığı azaltan; serinlik verici, soğutucu. [*Osm.* Müberrid; *Ing.*. Refrigerant; *Fr.* Réfrigérant, -ante]; § ❷ i. ◘ Soğutmaç.

soğutma, i. § ❶ Soğutmak eylemi. [*Ing.* Refrigerating; *Fr.* Refroidissement, réfrigération]; § ❷ *döş.* Havadan ısı alarak sıcaklığı düşürme. [*Ing.* Refrigeration; *Fr.* Rafraîchissement, refroidissement]; § ● *fiz.* Bir sıvının, bir gazın v.b. sıcaklığını düşürmek amacını güden işlem; bu işlemin sonucu. [*Ing.* Refrigeration; *Fr.* Réfrigération]; § ❸ *tekn.* Bir motorun silindirlerinde hava-yakıt karışımının yanmasıyle meydana gelen kalorilerin bir kısmını atmak amacını güden işlem. [*Ing.* Cooling; *Fr.* Refroidissement]; ◉ buhar ~, *term.* Kızgın buharı doymuş hale getirmeyi öngören işlem; ◉ hava ~ sı, *otom.* ◘ Hava.
~ basacı, *döş.* Soğutma amacıyle kullanılan basaç. [*Ing.* Refrigeration compressor]. ☆ *Eşanl.* soğutma kompresörü.
~ kompresörü, *mek.* ◘ Kompresör.
~ kulesi, *term.* Termik santrallarda, ırmak suyunun debisi yetersiz olduğu zaman, türbinlerin çıkışında buharı yoğunlaştırmak için kullanılan düzenek. [*Ing.* Cooling tower; *Fr.* Réfrigérant atmosphérique].
~ kutusu, *met.* ◘ Kutu.
~ sıvısı, *döş.* Genleşme veya buharlaşma arasında ısı emerek çevresinde soğukluk yaratan madde. [*Ing.* Cooling liquid, refrigerating flood; *Fr.* Refrigerant, liquide frigorifique].

soğutmaç°**,-cı**, i. < *soğutmak.* Soğutmaya yarayan cihaz, soğutucu. [*Osm.* Müberrit; *Ing.* Refrigerator; *Fr.* Machine frigorifique, congélateur].

soğutmak (-I), f. Soğumasını sağlamak. [*Ing.* To cool; *Fr.* Faire refroidir, rendre froid]; ◉ buhar ~ *term.* Kızgın buharı doymuş hale getirmek; ◉ demiri ~, *tekn.* Demiri ısıttıktan sonra soğuk suya daldırmak.

soğutucu, i. < *soğutmak.* § ● *sny.* ve *fiz.* ◘ Buzdolabı; § ❷ Ortam soğutmak için, içinde buzlu su veya soğutucu akışkan *(dolaysız genleşmeli buharlaştırıcı)* gibi herhangi bir soğuk akışkanın dolaştığı cihaz. [*Ing.* Cooler, refrigerator, cooling apparatus; *Fr.* Réfrigérant]; § ❸ Fırının pişirme bölümünden çıkan çimento klinkerini soğutmaya ve yanma için gerekli yardımcı havayı ısıtarak kalorisini değerlendirmeye yarayan cihaz. [*Ing.* Cooler; *Fr.* Refroidisseur]; § ❹ *met.* Bir döküm kalıbının çeperine yakın yerleştirilen veya doğrudan doğruya bir çeperin bir kısmını meydana getiren ve döküm parçasının bir bölgesini hızla soğutmaya yarayan madenî parça. *(Soğutucu, döküm parçasının kalın kısımlarının soğumasını hızlandırmak ve parçanın bir dereceye kadar eşsıcaklı olarak soğutulmasıyle bu bölgelerde çekme boşlukları ve diğer hataların meydana gelmesini önlemek veya dökme demirlerde olduğu gibi, dökümde su verilmiş bir yapı elde etmek amacıyle kullanılır).* [*Ing.* Cooler; *Fr.* Refroidisseur]; § ❺ *tekn.* Bir makinede veya mekanik bir organda, tehlikeli ısınmaları önlemek için öngörülen düzeneklerin tümü. [*Ing.* Cooler; *Fr.* Refroidisseur]; § ❻ *term.* Bir sıvıyı veya bir gazı daha soğuk bir akışkanla, genellikle su, bazen de amonyak veya propanla soğutan ısı değiştiricisi. [*Ing.* Cooler; *Fr.* Réfrigérant, refroidisseur]; § ❼ *hava.* Bir uçak motorunu en uygun işletme sıcaklığında tutabilmek için sıvı veya hava ile soğutma tertibatı. [*Ing.* Coolant; *Fr.* Agent refroidisseur]; § ❽ s. *kim.* Soğuk meydana getiren; ◉ buhar ~ cu, *term.* Kızgın bir buharı, genellikle su buharını soğutmaya yarayan cihaz; ◉ havalı ~, *sny.* ◘ Havalı.
~ karışım, *fiz.* ◘ Karışım.

soğutulma, i. Soğutulmak eylemi. [*Osm.* Tebrid; *Ing.* Refrigeration; *Fr.* Réfrigération].

soğutulmak, nsz. f. Soğumak işine uğratılmak. [*Ing.* To be cooled].

sohbet,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Dostça ve arkadaşça konuşup hoş vakit geçirme. [*Ing.* Friendly intercourse, conversation, chat, talk, hobnobbing; *Fr.* Conversation amicale, entretien]. *Eşanl.* yarenlik, söyleşi; § ❷ *esk.* Hz. Muhammed ile bizzat yüz yüze gelip konuşmak ve onunla bir arada bulunmak şerefi; § ❸ *ed.* Makale biçiminde yazılan ve bazen denemeye, bazen tenkide yaklaşan yazı türü. *(Sohbetin ayırıcı niteliği, düşünceleri bir kimseyle konuşur gibi vermesidir. Sohbetlerin çoğu, günlük sanat olaylarını ele alır. Deneme ve tenkitlerde görülen genel konuları incelemeye kadar da gider. Muhasebe, konuşma, söyleşi de aynı anlamda kullanılır);* § ❹ *tasav.* Tanrı aşkını uyandırmak ve canlı bir halde tutmak için, âşıkların tasavvuf konuları üstünde aralarında yaptığı konuşma; § ❺ Ast ile cezbeye kapılma durumu; ◉ erenler ~ i.

tasav. ◘ **Erenler;** ⊙ **helva ~ i,** *folk.* ◘ **Helva.**
~ etmek, Dostça ve arkadaşça karşılıklı konuşmak. [*Ing.* To have a chat; *Fr.* Causer, s'entretenir *(amicalement de choses et d'autres)*].

sohu, i. Kaştan oyulmuş büyük dibek *(tav, havan).* Bunun içinde köylüler bulgur v b. döğerler.

solmonit,-ti, i. *Fr. soimonite, min.* Korindon çeşidi. [*Ing.* Soïmonite].

sokak,-ğı, i. *Osm.* < *Ar. zukāk.* § ❶ Yapılar arasındaki yol. Şehir, kasaba v.b. yerlerde, kenarları evler, dükkânlar v.b. ile sınırlı yol. [*Ing.* Street, road, alley; *Fr.* Rue]; § ❷ *(Geniş anlamda).* Bir sokakta bulunan ev, dükkân v.b. yerlerde oturan kimselerin tümü, sokak sakinleri; § ❸ Dışarısı, dışarı. [*Ing.* Outside, out of doors; *Fr.* Déhors]; § ❹ *teşk. tar.* Osmanlı devletinde, padişahların yoldan geçişinin halk tarafından görülmesini önlemek için yolun iki tarafına gerilen bezlere verilen ad. *(Duvar şeklinde çekilen bezlerle, ancak hünkâr ve maiyetinin geçebileceği kadar yol meydana geldiği için sokak adı verildi. Bu yollara halveti hümayun da denildi);* ⊙ **sokağa atmak,** § ❶ Birini yoksul ve düşkün kılacak biçimde ev, işyeri v.b. den kovmak. [*Ing.* To turn out into the street; *Fr.* Jeter*(qn.)* à la rue]; § ❷ *(Para hk.)* Boş yere harcamak; ⊙ **sokağa atsan,** *dey.* En aşağı fiyatla satılsa: *Sokağa atsan yüz lira eder.* [*Ing.* At least; *Fr.* A vil prix, au bas mot]; ⊙ **Sokağa çıkma yasağı,** *huk.* Sıkıyönetimce uygulanan özellikle geceleri belirli saatten sonra yurttaşların sokağa çıkmalarını önleyen yasak. [*Ing.* Curfew; *Fr.* Couvre feu]; ⊙ **sokağa çıkmak,** *dey.* Gezmek veya bir iş görmek için evden çıkmak. [*Ing.* To get out; *Fr.* Sortir de la maison]; ⊙ **sokağa dökülmek,** *dey.* Evini bırakıp dışarı çıkmak; ⊙ **sokağa düşmek,** *dey.* § ❶ *(Kadın)* Kötü yola sapıp orta malı olmak. [*Ing.* To take to the streets *(women); Fr.* Se prostituer]; § ❷ *(Bir şey)* Çoğalıp değerini kaybetmek; ⊙ **~ ta bırakmak,** *dey. (birini)* Eve sokmamak, içeri almamak; ⊙ **~ ta bulmamak,** *dey.* (..) yı, /.../ yi çok değerli bulmak, /.../ ya değer ve önem vermek; ⊙ **~ ta kalmak,** *dey.* Yatacak yer bulamamak, barınacak bir yeri olmamak; ⊙ **~ taki adam,** *dey.* Herhangi bir kimse, herhangi bir vatandaş: *Bu konuda sokaktaki adam ne düşünür, bilinmez.* [*Fr.* Homme de la rue]; ⊙ **çıkmaz ~,** *(Geniş anlamda).* ◘ **Çıkmaz;** ⊙ **halveti hümayun ~ ları,** *tar.* ◘ **Halveti;** ⊙ **küçük ~,** Büyük sokaklardan ayrılan dar ve kısa sokak. [*Ing.* Lane, bystreet, alley; *Fr.* Ruelle].
~ aynası, Sokak kapılarına gelenlerin kim olduğunu gizlice görmek için evin sokak tarafındaki pencerelerde uygun olanının yan tarafına ve sokağa doğru taşkın olarak eğik bir durumda takılan ayna. *(Pencereden bu aynaya bakıldığı vakit kapıdaki adam görülür).* [*Ing.* Window mirror; *Fr.* Espion].
~ çocuğu, *dey.* Vaktini sokaklarda geçirip eğitimsiz kalan çocuk. [*Ing.* Street urchin; *Fr.* Gamin, gamine *(enfant qui passe son temps dans les rues)*].
~ dili, *dey.* Halk arasında konuşulan dil. [*Ing.* The ordinary language of the people].
~ feneri, ◘ **Fener.**
~ kadını (kızı), *dey.* Kötü yola düşmüş kadın veya kız. [*Ing.* Street-walker, whore; *Fr.* Prostituée, putain].
☆ *Eşanl.* **orospu.**
~ kapısı, ◘ **Kapı.**
~ plakası, *huk.* ◘ **Plaka.**

soke, i. *Ing.* Ortaçağ İngiltere'sinde, her türlü angarya dışında, sadece senyörün yargı gücüne bağlı serbest toprak kiracısının durumu. *(Bu durumdan yararlananlara socmen veya sokemen denirdi).*

soket[1], i. *Fr. chaussette.* Ayak bileğinin hemen üstünde kalan kısa çorap. [*Ing.* Sock].
☆ *Eşanl.* **şoset.**

soket[2], i. *Ing. socket. tekn.* Radyo lambasının içine yerleştirildiği ve elektrik akımını geçiren yuva; ⊙ **kablo ~ i,** *bayınd.* Madenî bir kablonun ucunu meydana getiren ve kabloyu, yapının bir kısmına saptayan veya dayandıran parça.

sokmak (-i), f. *esk. T.* § ❶ Dar bir yerin içine koymak. [*Ing.* To enter, to insert, to introduce; *Fr.* Faire entrer, introduire, mettre dedans]; § ❷ *(Böcek)* İğnesini batırmak: *Çocuğu arı sokmuş.* [*Ing.* To sting, to bite; *Fr.* Piquer]; § ❸ *mec.* Dokunaklı ve acı söz atmak veya söylemek. Birine acı bir söz söyleyerek onu üzmek, kırmak. [*Ing.* To injure; *Fr.* Blesser]; § ❹ *arg.* Alışverişte alıcıya belli etmeden kötü bir malı vermek, alıcıyı aldatmak: *Satıcı, elmanın çürüklerini sokmuş;* § ❺ *(Bıçak, çakı, iğne v.b. hk.)* Saplamak, batırmak. [*Ing.* To thrust into, to stab; *Fr.* Enfoncer plonger]; § ❻ *(Genellikle zehirli hayvanlar hk.)* Zehir dişini, çengelini veya iğnesini batırmak. [*Ing.* To bite; *Fr.* Mordre, piquer]; ⊙ **sokma akıl, sekiz adım gider,** *at.* ◘ **Koyma akıl akıl olmaz;** ⊙ **başını ~** *dey.* ◘ **Baş;** ⊙ **başını belâya (derde), ~** *dey.* ◘ **Baş;** ⊙ **burnunu ~,** *dey.* ◘ **Burun;** ⊙ **gözüne ~,** *dey.* ◘ **Göz;** ⊙ **/../ haline ~,** *dey.* Bir şeye /.../nin görüşünü vermek; ⊙ **/../nın biçimine getirmek;** *(bir işe)* **parmağını ~,** *dey.* ◘ **Parmak;** ⊙ **devreye ~,** *elek.* ◘ **Devre.**

sokman, i. *esk. T.* Bir çeşit uzun konçlu çizme. [*Ing.* A kind of high boot; *Fr.* Sorte de longues bottes].

Sokoro'lar, ç. öz, i. *etn.* Çat'ta yaşayan zenci halk. [*Ing.* ve *Fr.* Sokoros].

sokra, i. *(güverte döşemeleri v.b. yerlerde)* İki ağacın uç uca birleşmesinden meydana gelen ek yeri. [*Ing.* Butt seam between two plank ends in a ship's side; *Fr.* Joint, jointure].

Sokrat, öz. i. ◘ **Socrates.**

sokturmak (-i, -e), f. Sokmak işini yaptırmak. [*Ing.* To let be inserted, to make introduce; *Fr.* Faire introduire, faire enfoncer].

soku, i. *esk. T.* Taş dibek. [*Ing.* Stone mortar for pounding].

sokulgan, i. < *sokulmak.* Herkesle çabuk tanışıp kendini sevdirmeyi beceren, yalpak. [*Ing.* Who pushes in, insinuates himself everywhere, quick to make friends, sociable; *Fr.* Qui s'insinue, qui se fourre partout].

sokulganlık,-ğı, i. Sokulgan olma huyu veya sokulganca davranış, yalpaklık. [*Ing.* Sociability; *Fr.* Sociabilité].

sokulma, i. § ❶ Sokulmak eylemi. [*Ing.* Pushing, worming, insinuating oneself into a place; cultivating friendly relations with; *Fr.* Action d'entrer, pénétrer, action de se mêler à la foule, se cacher dans la foule]; § ❷ *coğr.* Magmanın, yarık ve çatlaklardan komşu kayaçların içine sokulması. *(Bu yüzden bu taşların ve tabakaların türlü yerlerinde başkalaşmış olur).* [*Osm.* İndifâ-i dahilî; *Ing.* Intrusion; *Fr.* Intrusion].
~ bileşik, *kim.* İçindeki yabancı atom veya iyonların ilk billûr atomları tarafından yapıya sokulduğu billûr atomları tarafından yapıya sokulduğu billûrsu kısım; *(bu sokulma, yapıya tanımlanmış bir bileşim görünüşü veren stokiyometrik bir oranda olur).*
~ başkalaşımı, *jeol.* Derinliklerdeki kayaçların içine, magmanın içitimiyle magmasal olusunu sonuçlayan olay. [*Ing.* Injection metamorphism; *Fr.* Métamorphisme d'injection].
~ kayaçları, *jeol.* Yerkabuğu içine sokulmuş olan magmanın katılaşmasından oluşan kayaçlar. [*Osm.* Suhûr-ı indifâiye-i dahiliye; *Ing.* Intrusive rocks; *Fr.* Roches intrusives].

sokulmak (-e), f. *esk. T.* § ❶ Kendini sokmak; § ❷ Sokmak işine konu olmak. [*Ing.* To push, worm, insinuate oneself into a place; to cultivate friendly relations with; *Fr.* Entrer, pénétrer, se mêler à la foule, se cacher dans la foule]; § ❸ *mec.* İlgi göstererek yanaşmak; ⊙ **kıyıya ~,** *dey.* Kıyıya yaklaşmak; ⊙ **rüzgâra ~,** *den.* Rüzgârın estiği yöne geminin başını yaklaştırmak.

sokum, i. < *sokmak. h. d.* § ❶ Lokma. [*Ing.* Mouthful, morsel]; § ❷ *mutf.* Sığır, dana ve koyunda sağrının arka kısmı; ⊙ **kuyruk ~ u,** *anat.* ◘ **Kuyruksokumu.**

sokur, i. *esk. T.* § ❶ *esk.* Köstebek. [*Ing.* Mole; *Fr.* Taupe]; § ❷ Sönmüş, içeriye batmış: *Sokur göz;* ☆*Eşanl.* **çukur;** § ❸ Bir gözü kör olan: *Sokur hayvan.* [*Ing.* Blind, one-eyed; *Fr.* Borgne].

sokuşmak, (-e), f. § ❶ Dar bir yere sokulmak; § ❷ Usulcacık araya girmek. [*Ing.* To push oneself gently or secretly into a place or amongst others, to sneak in, to infiltrate; *Fr.* Se pénétrer, entrer su milieu d'autres ou dans un endroit étroit, se presser *(comme dans une foule)*].

sokuşturmak (-i, -e), f. § ❶ Dar bir yere ite ite sokmak. [*Ing.* To push into, to cram, to force into, to stuff, to introduce; *Fr.* Introduire une chose parmi d'autres ou dans un endroit très étroit]; § ❷ Usulcacık araya sokmak.

sol[1],-lü, i. *It. müz.* § ❶ Bugünkü *do* majör gamının beşinci derecesine ve temel ıskala'nın yedinci derecesine, *Gui d'Arezzo*'nun koyduğu ad. *(Bu ad bizde ve genellikle latin ülkelerinde kullanılır; Almanya ve İngiltere'de ise sol G harfiyle belirtilir; bunun sebebi, G harfinin eskiden sol anahtarıyle gösterilmesidir).* [*Ing.* ve *Fr.* Sol]; § ❷ Bu sesi gösteren nota işareti. [*Ing.* ve *Fr.* Sol].

sol[2], s. *esk. T.* § ❶ Sağ'a karşıt olarak bir şeyin oransal konumunu belirtmeye yarar: *Kapının sol kanadı.* [*Ing.* Left; *Fr.* Gauche]; ☆ *Karş.* **sağ;** § ❷ Yüreğin bulunduğu tarafta olan: *Sol el. Sol kulak.* [*Osm.* Eyser, yüsra; *Lat. Sinister; Ing.* Left; *Fr.* Gauche]; ☆ *Karş.* **sağ;** § ❸ Bir akarsudan, bir binadan söz ederken, bu akarsu yönünde ilerleyen, bu binaya sırtını veren kimsenin soluna düşen yan için kullanılır: *Adapazar Sakarya ırmağının sol kıyısındadır.* [*Ing.* Left; *Fr.* Gauche]; ☆ *Karş.* **sağ;** § ❹ Belirli yönü olmayan şeylerden söz ederken, bir nesnenin o nesneye bakanın soluna karşı düşen bölümü için kullanılır: *Bir tablonun sol bölümü.* [*Ing.* Left; *Fr.* Gauche]; ☆ *Karş.* **sağ;** § ❺ i. Bir kimsenin sol yanı; bir şeyin sol kısmı: *Soluma oturun, Sola sapın.* [*Ing.* Left side; *Fr.* Gauche, côté gauche d'une personne; la partie gauche d'une chose]; ☆ *Karş.* **sağ yan;** § ❻ Bir nesnenin, o nesneye bakanın soluna rastlayan bölümü. [*Ing.* Left side; *Fr.* Gauche]; ☆ *Karş.* **sağ bölüm;** § ❼ *siy.* (a) Bir millet meclisi binasının sol yanı; (b) Genellikle meclisin solunda oturan ve sağdakilere göre daha ilerici görüşleri savunan siyasî parti veya partiler. [*Ing.* Leftist party; *Fr.* Gauche]; (c) Sosyalizmden veya komünizmden yana olan kimse. [*Ing.* Socialist, cummunist; *Fr.* Socialiste, communiste]; (d) Sosyalizm veya komünizm yolu. [*Ing.* Socialism, communism; *Fr.* Socialisme, communisme]; ☆ *Karş.* **sağ;** ⊙ **~ a nizami dönüş,** *hava.* İlk dönüşün sola olduğu bir nizamî dönüz. [*Ing.* Procedure turn left; Fr. Virage conventionnel à gauche]; ⊙ **~ la sarmal,** *zool.* Karındanbacaklı yumuşakçaların kavkısında sarımların sağdan sola doğru oluşuna denir. *(Sola sarmal yumuşakçalar genellikle iri olur; bununla beraber physa, clausilia v.b. bir kısım yumuşakçalarda sola sarmallık normal bir durumdur);* ⊙ **~ da sıfır,** Hiç bir değeri ve önemi olmayan. [*Ing.* Unimportant, nonexistent, a mere nothing]; ⊙ **~ dan gözlem,** *den.* ◘ **Gözlem;** ⊙ **aşırı ~,** *siy.* Sola dönük her çeşit eğilimin en uç noktası ve bu noktada bulunan. [*Ing.* Extreme left; *Fr.* Extrême gauche]; ⊙ **sağ elinin verdiğini ~ elin görmesin,** ◘ **Sağ;** ⊙ **sağ gözünü ~ gözünden kıskanmak.** ◘ **Sağ;** ⊙ **sağ kulağını, ~ eliyle göstermek,** ◘ **Sag;** ⊙ **sağa ~ a,** *dey.* ◘ **Sağ;** ⊙ **sağa ~ a bakmadan,** *dey.* ◘ **Sağ;** ⊙ **sağda ~ da,** *dey.* ◘ **Sağ;** ⊙ **sağdan ~ dan,** *dey.* ◘ **Sağ;** ⊙ **sağı ~ u (belli) olmamak,** *dey.* ◘ **Sağ;** ⊙ **sağına ~ una bakmamak,** *dey.* ◘ **Sağ;** ⊙ **sağını ~ unu bilmemek (şaşırmak),** *dey.* ◘ **Sağ.**
~ açık, *sp.* ◘ **Açık[1].**
~ akciğer atardamarı, *anat.* ◘ **Atardamar.**

~ bek, *sp.* Futbol, hentbol, basketbol gibi bazı takım oyunlarında sol kanatta oynayan müdafaa oyuncusu *(3 numaralı formayı giyer).* [*Ing.* Left fullback, left back; *Fr.* Arrière gauche].
~ eğilimli, Sosyalizmi hoş gören.
~ eli beklemek, *dey.* Yemeğe beklenilen birine yemeğe başladığını şaka yollu anlatmak için kullanılır: *Sol elimiz bekliyor, çabuk gelin.* [*Ing.* To wait for the left hand «said jokingly to a person who is late for dinner].
~ haf, *sp.* ◘ Haf.
~ iç, *sp.* Futbolda santrforla, sol açık arasında oynayan forvet oyuncusu *(10 numaralı formayı giyer).* [*Ing.* Inside left].
~ kapı, *ağ. iş.* Sola açılan kapı.
~ karıncık, *anat.* ve *zool.* ◘ Karıncık.
~ kilit, *ağ. iş.* Sola açılan kapak veya kapıya takılan kilit.
~ kol, *ask.* Ordunun merkeze oranla sol tarafta duran kısmı, sol kanat, soldaki birlik. [*Ing.* Left hand, left wing].
~ kulakçık, *anat.* ve *zool.* ◘ Kulakçık.
~ muavin, *esk.* Sol haf. [*Ing.* Left halfback; *Fr.* Demi gauche].
~ müdafi, *sp. esk.* ◘ Sol bek.
~ tarafından kalkmış, *dey.* Aksilik edenler hakkında kullanılır. [*Ing.* He has got out of bed on the wrong side].
~ yapmak, *dey.* Direksiyonu sol tarafa çevirmek. [*Ing.* To steer to the left].

sol[3], i. Peru'nun başlıca para birimi; 100 centavos değerindedir. [*Ing.* ve *Fr.* Sol].

sol[4], i. *Fr. fiz.* Kütleleri içinde, tam erime haline tekabül edecek şekilde ileri olmamak şartıyla dağılmış bir madde bulunan bütün sıvılara Graham'ın verdiği ad. *(Sol'ler, emülsoyit veya «koloyidal eriyik» süspansoyit veya «koloyidal asıltı» olarak iki sınıfa ayrılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Sol].

solak,-ğı, s. § ❶ Genellikle sağ eli yerine sol elini kullanan *(kimse).* [*Ing.* Left-handed; *Fr.* Gaucher,-ère]; § ❷ i. *tar.* Osmanlı kapıkulu kuruluşunda padişahın özlük muhafızı. [*Ing.* Guardsman in attendance on the Sultan in processions]; ⊙ düzme ~ lar, *tar.* ◘ Düzme.

solaklık,-ğı, i. § ❶ Solak olma hali; § ❷ *psikofizyol.* Otomatik veya irademi hareket ve jestleri yapmak için, insanların çoğunluğunun yaptığı gibi vücudun sağ tarafını kullanacak yerde, sol tarafın tümünü veya bir kısmını kullanma eğilimi. [*Ing.* Left-handedness; *Fr.* Gaucherie].

solarimetre, i. *Fr.* solarimètre. ◘ Piranometre.

solarizasyon, i. *Fr. solarisation. fot.* Development sırasında hassas yüzeyi soyutlaştırarak özel sonuçlar elde etmeye yarayan işlem. [*Ing.* Solarization].

solaryum, i. *Lat. solarium.* Hastalıkları güneş ışınları ile tedavi etmek amacında olan kuruluş. [*Ing.* ve *Fr.* Solarium].

solcu, i. ve s. Siyasî eğilimleri sol gruplara ve hareketlere yönelmiş olan, Sosyalist veya komünist düşünceleri olan *(kimse).* [*Ing.* Leftist; *Fr.* Gauchiste].

solculuk,-ğu, i. Solcu olma hali. [*Ing.* Leftism; *Fr.* Gauchisme].

soldanit, i. *Fr. soldanite. min.* Göktaşı çeşidi. [*Ing.* Soldanite].

soldurmak (-ı), f. § ❶ Solmasını sağlamak, solmasına yol açmak: *Güneş, boyaları soldurur.* [*Ing.* To make fade, to discolour, to render pale, to wither or droop; *Fr.* Faner, rendre pâle]; § ❷ *dok.* Boy banyosundan çok koyu çıkan bir rengi, eldeki örneğe uydurabilmek için, özel kimyasal maddelerle açmak.

solen(o)-, *Yun. solên, salenos, kanal*'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* Solen(o); *Fr.* Solén(o)].

solenoidal, s. *Fr. solénoïdal. elek.* § ❶ Solenoidle ilgili. [*Ing.* Solenoidal]; § ❷ *mat.* ◘ Diverjans.
~ alan, *elek.* Akısı kalıcı olan alan. *(Tor biçimindeki bir bobinin içindeki magnetik alan bir solenoidal alandır).* [*Ing.* Solenoidal field; *Fr.* Champ solénoïdal].
~ mıknatıs, *elektromagn.* Eksenine paralel olarak düzgün mıknatıslanmış silindir biçiminde çubuk. *(Dış çevrede, yan yüzeyi boyunca yerleştirilmiş bir solenoyidin meydana getirebileceği magnetik alana özdeş bir magnetik alan doğurur).* [*Ing.* Solenoidal magnet; *Fr.* Aimant solénoïdal].

solenomya, i. *zool. Solenomyidae* familyasından kumcul iki çenetli yumuşakça. *(Hayvanın bir tek sifon deliği, hortum gibi uzun bir ayağı, dar bir solungacı vardır; kavkısı uzun, silindirimsi, boynuzsu maddeden parlak üstderilidir; bu deri kenarlarından taşar. Sıcak veya ılıman bölgelerde deniz kenarındaki kumsallarda kuma gömülü yaşar).* [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Solenomya].

solenosit,-ti, i. *Fr. Solénocyte* < *Yun. solen,* kanal + *kytos,* boşluk. *zool.* Bazı kurtlarda ve amfiyoksüslerde bulunan ve nefridyumlara bağlı olan kamçılı ve topuz biçimindeki özel hücrelere verilen ad. [*Ing.* Solenocyte].

solenoyid, i. *Fr. solénoïde. elek.* Çapına göre çok uzun bir gövde üzerine *bir veya birçok tabaka halinde)* yapılmış bitişik sarımlardan meydana gelen elektrik bobini. *(Aletin içinde doğan magnetik alan geniş bir bölgede hissedilir derece düzgünlük gösterir /solenoidal alan/)* [*Ing.* Solenoid].
~ valf, *döş.* Manyetik bir makara yardımıyle açılıp kapanan vana. [*Ing.* Solenoid valve].

solfatar, i. *Fr. solfatare* < *It. solfatara, jeol.* Kükürtlü buharların çıktığı ve kükürtün çökeldiği arazi. [*Ing.* ve *Fr.* Solfatare].
☆ *Eşanl.* kükürtatar.
~ evresi, *jeol.* Yanardağ püskürmesinin en son evresi; bu evrede yamaçlardan alkalin fümeroller veya solfatarlar püskürür. [*Ing.* Solfatarian phase; *Fr.* Phase solfatarienne].

solfej, i. *Fr. solfège* < *It. solfeggio. müz.* § ❶ Bütün müzik eğitiminin temeli olan bilim dalı. *Solfej öğreniminl iki bölüme ayırmak gerekir; birinci bölümde, notaları adlarını söyleyerek çağırma, sesleri ve aralıkları değerlendirme alıştırmalarıyle kulak terbiye edilir; ikinci bölümde, müzik kuramı üstüne bilgi verilir; nota işaretlerini bilmek, seslerin ve sürelerin orantılarını hesaplamak, vurguları ve ayrıntıları figürler halinde kullanabilmek).* [*Ing.* Solfeggio]; § ❷ Güçlüklerin en basitten en zora doğru sıralandığı vokal müzik ders kitabı. [*Ing.* Solfeggio].

solfejlemek, f. *müz. Sol, fa* v.b. nota adlarıyle sesli söyleyiş çalışması yapmak. [*Ing.* To sol-fa, to solmizate; *Fr.* Solfier].

solgun, s. < *solmak.* Solmuş. [*Ing.* Faded; wilted; *Fr.* Pâle, fané, flétri].

solgunluğu,-ğu, i. Solgun olma hali; ⊙ bağ solgunluğu, *trm.* ◘ Bağ.

solidarizm, i. *Fr. solidarisme* < *Lat. solidus,* sağlam. ◘ Dayanışmacılık.

soliflüksiyon, i. *Fr. solifluxion* veya *solifluction* < *Fr. sol.* toprak + *Lat. fluere.* akmak. *jeom.* Toprağın kütle halinde ve yavaş yavaş yer değiştirmesi. [*Ing.* Solifluxion].
~ kabartısı, *jeol.* ◘ Kabartı.

solipsizm, *Fr. solipsisme, fiz.* ◘ Tekbencillik.

solist, i. *Fr. soliste. müz.* ◘ Solocu.

soliter, s. *Fr. Solitaire, zool.* Koloni veya sosyeteler yapmaksızın tek tek yaşayan. *(Organizmalar hk.)* [*Osm.* Münferid; *Lat.* Solitarius; *Ing.* Solitary].

sollamak, nsz. f. Bir taşıt veya bir taşıt geçmek için solundan yol almak. [*Ing.* To cross over to the left side of the road *(driver)*].

sollu, s. ve z. ◘ Sağlı sollu.

solma, i. § ❶ Solmak eylemi. [*Ing.* Fading, being discoloured; *Fr.* Action de faner, de devenir pâle]; § ❷ *bot.* Bitkilerde çiçeklen, toprak üstündeki organların solup buruşması şeklindeki hastalık veya hastalık *(Genellikle yaprakla, sarılır, ağaçlar doğru sarkar ve ölür).*

solmak, nsz. f. *esk.* ☆ § ❶ Rengi açmak. [*Ing.* To fade; to wilt, to become pale, *Fr.* Se faner, devenir pâle, se flétrir, pâlir]; § ❷ Tazeliği, diriliği kalmayp pörsümek.

solo /so:lo/, i. *It. müz* (a) Bir kişi tarafından okunan veya çalınan müzik parçası. [*Ing.* ve *Fr.* Solo]; (b) s. Tek başına çalan: *Solo keman.* [*Ing.* ve *Fr.* Solo].

solocu, s. ve i. *müz.* Sesiyle veya bir çalgıyle solo yapan *(kimse).* [*Ing.* Solist; *Fr.* Soliste].
☆ *Eşanl.* solist.

solonçak, i. *Rus.* Yüzeyindeki sodyum klorür çiçeklenmeleriyle nitelenen tuzlu toprak *(Solonçak, daima bir tuzlu su örtüsünün üstünde yer alır ama profili az çok kalsiyuma doymuştur. Solonçaka kurak bölgelerde raslanır ve üstleri tuzcul bir bitki örtüsüyle kaplıdır).* [*Ing.* ve *Fr.* Solontchak].

solonets, i. *Rus. pedol.* Tuzlu veya halomorf toprak çeşidi. *(Solonyets, genellikle yıkanmış alkalili bir topraktır. Bir su örtüsü üstünde yer alan çok sıkı, çatlaklı bir birikinti düzeyiyle nitelenir. Yıkanma süresi artarsa, birikinti düzeyi üzerindeki profilin podzol cinsinden açık gri bir düzeyi vardır).* [*Ing.* ve *Fr.* Solonetz].

Solonlar, ç. öz. i. Kuzeydoğu Çin'de *(Hailar bölgesi)* Tunguz halkı. Yaklaşık olarak 30.000 kişidirler. [*Ing.* ve *Fr.* Solones, Solons].

solucan, b. i. *esk. T. soğulcan.* Yuvarlak veya yassı, uzun kurtlara verilen genel ad. *(Bir çoğu insanlarla omurgalı hayvanlarda asalak yaşar. Insanda asalak yaşayan solucanların çoğu* yassısolucanlar *ve* Iplıksolucanlar *şubesine girer. Yassısolucanlar arasında karaciğer sülükleri /karaciğer kelebeği/ ve şeritler /tenya/ başta gelir. Iplıksolucanlar da bazı türleri asalak olan bir çok familyaya ayrılır. Ascarididae /askariter/, oxyuridae /oksiyürler/, rhabditidae /strongyloides stercoralis/, Ancylostomidae (ankilostom, nekator), filaridae /telliler/, trichinellidae /trişin, trikosefaller/).* [*Osm.* Dûd, didan; *Ing.* Worm; *Fr.* Ver] ◘ *ŞEKİL: 492* — SOLUCAN *(Dış yapı);* ◘ *ŞEKİL: 493* — SOLUCAN *(İç yapı);* ⊙ at ~ ı, *zool.* Yuvarlak-solucanlar *(Aschelminthes)* sınıfının, Iplik-solucanları *(Nematodes)* takımının Bağırsaksolucanıgiller *(Ascaridae)* familyasından bir ilkel-solucan türü. Uzunluğu 30-40 sm, kadardır. Başta at olmak üzere bütün tektırnaklıların bağırsağında asalak olarak yaşar. [*at. Ascaris Megalocephala; Ing.* Ascarid; *Fr.* Ascaride *mégalocéphale*]; ☆ *Eşanl.* ataskariti; ⊙ bağırsak ~ ı, *zool.* Ilkel-kurtlar *(scolecida)* dalının yuvarlak-kurtlar *(Aschelminthes)* sınıfının iplik-kurtları *(Nematodes)* takımının Bağırsaksolucanıgiller *(Ascaridae)* familyasından bir tür. Insan ve domuzların ince bağırsaklarında asalak olarak yaşar. Uzunluğu 15-40 sm. Lârvaların taşınması için ara konak gereksenmez. Pis besinle alınan yumurtalarla bulasır. [*Osm.* Dûd-ı em'a; *Lat. Ascaris lumbricoides; Ing.* Ascarid; *Fr.* Ver de l'intestin]; ☆ *Eşanl.* askarit, karın solucanı; ⊙ Bancroft ~ ı, *zool.* Yuvarlak-kurtlar *(Aschelminthes)* sınıfının, Iplik-kurtları *(Nematodes)* takımının *Dipetalonematidae* familyasından bir ilkel solucan. Erginleri insanların lenf bezleri ve lenf damarlarında yaşar ve fil hastalığına sebep olur. Erkekleri 4, dişileri 10 sm. Doğururlar. Lârvaları insanlara *Culex* cinsinden kan emen sivrisineklerle taşınır. [*Lat. Wuchereria Bancrofti; Ing.* Bancroft's filaria worm; *Fr.* Filaire de Bancroft]; ⊙ çengel ~ ları, *zool.* ◘ Kancalı solucanlar; ⊙ iğne ~ ı, *zool.* Yuvarlak-kurtlar *(Aschelminthes)* sınıfının, Iplik-kurtları *(Nematodes)* takımının Sivrikurkgiller *(Oxyuridae)* familyasından 3-12 mm. uzunluğunda bir tür. İnsanların, özellikle çocukların bağırsağının sekum bölgesinde asalak olarak yaşar. [*Osm.* Dûd-ı müstekîm; *Lat. Oxyuris Vermicularis; Ing.* Pinworm; *Fr.* Oxyure]; ☆ *Eşanl.* oksiyür; ⊙ sivrikuyruk kıl kurdu; ⊙ iplik ~ ı, *zool.* Iplik-solucanları *(Nematodes)* takımına giren, ilkel solucanlara verilen genel bir ad. [*Osm.* Dûd-ı haytî; *Ing.* Nematodes; *Fr.* Nématodes]; ⊙ ka-

barcıklı ~, *zool.* Şeritlere ait bir lârva tipi. [*İng.* Cycticercus; *Fr.* Cycticerque]. ☆ *Eşanl.* **sistiserkus**; ◉ **kancalı ~**, *zool.* ◘ **Kancalısolucan**; ◉ **karaciğer ~ kılcal ~** ı, *paraz.* Kırbaçsolucanıgiller *(Trichuridae)* familyasından, sıçan, köpek, tavşan, maymun ve insanların karaciğerinde yaşayan incecik solucan. *(Türkiye'de de görülmüştür).* [*Lat. Capillaria hepatica*]; ◉ **kedi bağırsak ~** ı, *paraz.* Bağırsaksolucanıgiller *(Ascaridae)* familyasından, en çok 10 sm. uzunluğunda olup, Kedigillerin, çok az oranda insan ve köpeğin ince bağırsağına yerleşen yuvarlak solucan. [*Lat. Toxocara cati; İng.* Cat large roundworm]; ◉ **keseli ~**, *zool.* ◘ **Keselisolucan**; ◉ **kırbaç ~** ı, *zool.* ◘ **Kırbaçsolucanı**; ◉ **kırmızı mide ~** ı, *paraz. Trichostrongylidae* familyasından, domuzlarda mide asalağı olarak yaşayan çok küçük solucan. [*Lat. Hyostrongylus rubidum; İng.* Red stomach worm]; ◉ **kıvrık mide ~** ı, *paraz. Trichostrongylidae* familyasından gevişgetirenlerin dördüncü midesinde yaşayan ve pek ağır yitiklere yol açabilen kılkurdu. [*Lat. Haemonchus contortue*]; ◉ **kiriş ~** ı, *zool.* ve *paraz. Dipetalonematidae* familyasından, en çok yetmiş santimetre boyunda olan ve tektırnaklıların genellikle ön ayak kirişlerinde görülen, sünek, beyaz lifsi kurt. [*Osm.* Düd-i veteri; *Lat. Onchocerca reticulata; İng.* Tendon worm; *Fr.* Ver du ligament]; ◉ **koyun kancalı ~**, *zool.* ◘ **Koyun**; ◉ **koyun kırbaç ~** ı, *zool.* ◘ **Koyun**; ◉ **Medine ~** ı, *zool.* ve *paraz.* ◘ **Medine**; ◉ **yassı ~ lar**, *zool.* ◘ **Yassısolucanlar**; ◉ **yer ~** ı, *zool.* ◘ **Yersolucanı.**

~ biçim, ◘ **Solucanbiçim.**

~ bilimi, ◘ **Solucanbilim.**

~ düşürücü, *ted.* Bağırsak kurtlarını öldürmeye veya organizmadan dışarı atmaya yarayan ilâçlara denir. [*İng.* Vermifuge, anthelmintic; *Fr.* Vermifuge].

~ gibi, *dey.* Zayıf ve solgun renkli *(kimse).* [*İng.* Pale and thin; *Fr.* Pâle et chétif].

~ hastalığı, *paraz.* İnsan veya hayvan organizmasında asalak kurtların bulunmasından ileri gelen hastalık, ◘ **Askaridiyoz, kelebek hastalığı, Filaryoz, Oksiyüroz.** [*Osm.* Dâ-i didani; *Lat.* ve *İng. Helminthiasis; Fr.* Helminthiase].

solucan.biçim, b. s. *anat.* Solucan biçiminde olan *(organ hk.).* [*Osm.* Dûd-î, dûdiy-yûşekl; *Lat. Vermiformis; İng.* Vermiform; *Fr.* Vermiforme].

solucan.bilim, b. i. *zool.* ve *tıp.* İnsan ve hayvanlarda asalak bir hayat geçiren solucanların kendileriyle konakçıları arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı. [*İng.* Helminthology; *Fr.* Helminthologie].
☆ *Eşanl.* **helmintoloji.**

solucanlar, ç.i. *Yun. oligos, az, khaite,* kıl. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Halkalısolucanlar *(Annedida) dalının,* Kıllıayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfına giren bir takımı. Azçok uzun olan vücutları birbirine benzer bölütlerden yapılmıştır. Kitin kıllar deri çukurlarından çıkar. Eşeysel olgunlaşma sırasında üreme açıklıkları çevresinde semer *(klitellum)* denen bezli ve şişkin bir bölge meydana gelir. Hepsi erdişidir. Yenilenme yetenekleri çok yüksektir. Nemli toprakta veya sularda yaşarlar. **Yer solucanı** *(Lumbricus terrestris),* **tubifeks** *(Tubifex)* iyi bilinirler. [*Osm.* Didan; *Lat.* ve *İng.* Oligochaeta; *Fr.* Oligochètes] ◘ *TABLO: 18* — **HAYVANLAR ALEMİ.**

solucan.otu, b. i. § ● İki-çenekliler *(Dicotyledoneae) sınıfının,* Sardunyagiller *(Geraniaceae) familyasından, Güney, Orta ve Doğu* Anadolu'da yetişen, 20-30 sm. yüksekliğinde, çok yıllık otsu bir bitki. Toprakaltı kısmı etli bir rizom halindedir. Her tarafı kadife gibi tüylüdür. Dip yapraklar kalb veya böbrek biçiminde, kenarları dişlidir. Gövde üzerindekiler 3-5 parçalıdır. Çiçek 5-15 çiçeklidir. Petaller erguvanî renkli, mor damarlı, 2 tanesi diğerlerinden 3 misli daha uzundur. Meyva gaga şeklindedir. Çiçek durumlarında uçucu yağ, gallik tanen, şeker *(glikoz),* flavonlar bulunur. Taze bitkinin çiçekleri solucan düşürücü olarak kullanılır. Ayrıca, taze çiçeklerden hazırlanan infuzyonların yer solucanlarını öldürmekte etkili olduğu görülmüştür. [*Lat. Pelargonium endlicherianum).* ◘ *ŞEKİL: 95.*— **TIBBİ BİTKİLER;** § ● Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgesinde doğal olarak yetişen bitki. Çiçek durumları solucan düşürücü *(özellikle iğne solucanı) olarak kullanılır.* [*Lat. Tanacetum vulgare; İng.* Tansy; *Fr.* Tanacetum, tanaisie].

solucansı, s. Solucana benzeyen, solucan şeklinde olan. [*Osm.* Dû-dî; *İng.* Vermiform, wormshaped, vermicular; *Fr.* Vermiforme, vermiculaire].

~ hareket, *fizyol.* Kaslı bir kanalın çeşitli kısımlarının peş peşe kasılması; *(bu kasılmalar, bir yer solucanının ilerleme hareketlerine benzer).* [*İng.* Vermicular mouvement; *Fr.* Mouvement vermiculaire].

solucansılar, ç. i. *zool. Delage'*nin yaptığı sınıflandırmada, spincula, echiuria, priapulla, yosun hayvanları, rotatorlar, kıllıçeneliler ve kolsuayaklılar sınıflarını kapsayan şube. *(Eskiden bu solucanların bir kısmı yumuşakçamsılar diye bir grupta toplanıyordu).* [*İng.* Vermicularia; *Fr.* Vermidiens, vers aberrants].

solucan.yılanları, b.İ. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Yılanlar *(Ophidia)* alt takımına giren bir bölümü. Ağızları dardır. Kuyrukları kalın olur. Gözleri körelmiştir. Küçük boyludurlar. Zararsızdırlar. Toprakta çukur kazarlar. **Kör-yılangiller** (Typhlopidae) ve **Daragızlıyılangiller** *(Glauconiidae)* familyalarını içine alır. [*Lat.* ve *İng. Opoterodonte*].

soluğan, s. < *solumak.* § ● Nefes darlığına uğramış *(hayvan).* [*İng.* Short of breath, asthmatic; *Fr.* Qui respire avec difficulté, asthmatique]; § ● i. *den.* Denizde bir rüzgârdan veya uzun süre aynı yönde esen bir meltemden sonra başlayan dalga hareketi; uzaklarda esen rüzgârın meydana getirdiği ölü dalga. [*İng.* Swell *(of the sea); Fr.* Houle]; ◉ **dip ~** ı, Bir denizaltı olayının sonucu olan güçlü dalgalanma. [*İng.* Ground-swell; *Fr.* Houle de fond].

~ uzunluğu, *den.* İki dalga sırtı arasındaki uzaklık. [*İng.* Swell length; *Fr.* Longueur de la houle].

~ yüksekliği, *den.* Dalga sırtıyle dalga çukurunun düşey uzaklığı. [*İng.* Swell height; *Fr.* Hauteur de la houle].

soluğanlık,-ğı, İ. *vet.* Soluğan denen hayvanların yakalanmış olduğu hastalık, *(bu hastalığa yakalanmış hayvanlarda nefes alıp verirken duyulan özel, anormal ses).* [*İng.* Asthma; *Fr.* Asthme].

soluk[1], s. < *solmak.* § ● *(cilt hk.)* Donuk bir beyazlığı olan, rengi atmış olan: *Soluk dudaklar.* [*Osm.* Hâsif; *İng.* Pale; *Fr.* Pâle]; § ● *(ışık ve renk hk.)* Kuvvetini, parlaklığını kaybetmiş; *Burası mavi, soluk boyalı, eski bir konaktı: Birkaç soluk fotoğraf.* [*İng.* Faded, withered; *Fr.* Fané, flétri, déteint, décoloré].

soluk[2],-ğu, İ. *esk. T.* § ● *fizyol.* Akciğerlere çekilen veya akciğerlerden dışarı atılan hava: *Soluğunu uzun süre tutabildi.* [*Osm.* Nefes; *İng.* Breath; *Fr.* Souffle, haleine]; § ● Bu havayı çekmek veya atmak eylemi: *Temiz havayı derin soluklarla ciğerlerine doldurdu. Ölmek üzere olan hastanın solukları duyulmuyor.* [*İng.* Breathing, panting; *Fr.* Actioı. de souffler, de respirer, respiration]; § ● *müz.* (a) Nefes alışta diyaframı sıkıştıran soluğu idareli bir şekilde ses telleri arasından geçirmek ve gırtlağın, damağın v.b. nın çınlatıcı unsurlarını harekete getirerek en iyi sesi çıkartma. [*İng.* ve *Fr.* Expiration]; (b) XVII. ve XVIII. yüzyılda kullanılan bir müzik süslemesi. *(Gerek bir derece çkarken, gerek bir derece inerken esas notanın sonuna kısa bir nota ekleyerek yapılır.* [*İng.* ve *Fr.* Aspiration]; § ● *tp.* Vücudun çeşitli bölgelerini dinlerken duyulan normal veya patolojik ses. [*İng.* Breath; *Fr.* Souffle]; ◉ **soluğu *(bir yerde)* almak,** *dey.* Vakit geçirmeden gideceği yere varmak. [*İng.* To rush *(to);*

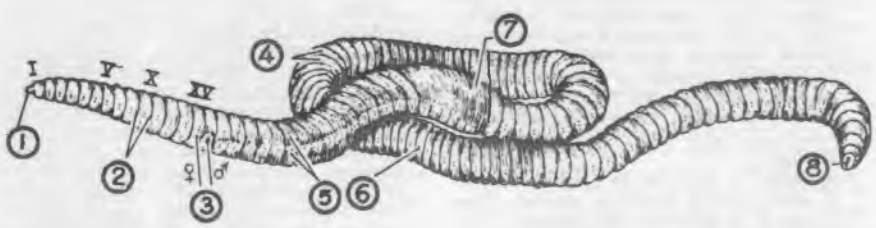

ŞEKİL: 492.— **SOLUCAN** [*Dış yapı*]. 1. Ağız. (2) İki halka arası. (3) Aralıklar. (4) Sırt aralıkları. (5) ve (6) Halkalar. (7) Semer. (8) Makat *(anüs).*

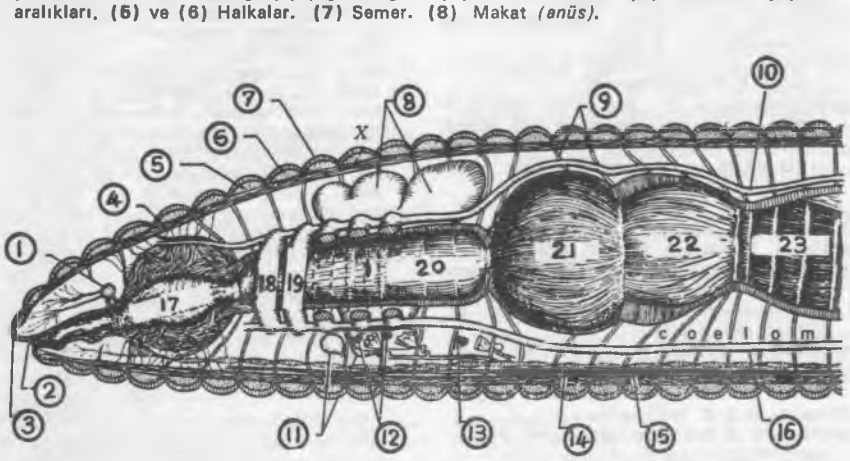

ŞEKİL: 493.— **SOLUCAN** [*İç yapı*]: (1) Beyin. (2) Ağız. (3) Prostomyum. (4) Uzun kaslar. (5) Yuvarlak kaslar. (6) Üstderi. (7) Üstderi zarı. (8) Tohum keseleri. (9) Bölmeler. (10) Sırt damarı. (11) Tohum zarfları. (12) Testisler. (13) Yumurtalık. (14) Sinir teli. (15) Siniraltı damarı. (16) Karın damarı. (17) Yutak. (18) ve 19. Kalb. (20) Yemek borusu. (21) Kursak. (22) Taşlık *(katı).* (23) Bağırsak.

Fr. Courir *(ça ou là)* sans retard]; ◉ **soluğu dar almak,** *dey.* Kaçıp kurtulmak. *Ing.* To escape narrowly]; ◉ **bir ⁓,** *dey.* Kısa bir zaman için, bir an. [*Ing.* For a moment, for a short time, for a while]; ◉ **bir ⁓ ta,** *dey.* Kısa bir sürede, çabucak, aceleyle. [*Ing.* In the twinkling of an eye, in a trice, in a jiffy; *Fr.* En un clin d'œil, en moins de rien, tout d'une haleine] ◉ **kısa ⁓ lu,** *vet.* ◘ **Kısa;** ◉ **aldatıcı kaslar,** *anat.* Akciğerlere havanın girmesine yardım eden kaslar. [*Ing.* Inspiratory muscles; *Fr.* muscles inspirateurs].

⁓ aldırmamak, *dey.* Dinlenmesine, rahatlamasına vakit *(fırsat)* bırakmamak. [*Ing.* Not to allow one time to take a breath, not to give a break; *Fr.* Presser, faire hâter excessivement].

⁓ alıp verme, Ciğerlere hava doldurup boşaltma, solunum. [*Ing.* ve *Fr.* Respiration].

⁓ alış, *müz.* Havayı ciğerlere çekme. [*Ing.* Inhaling, aspiration, inspiration; *Fr.* Aspiration, inspiration].

⁓ alma, § ❶ *fizyol.* Göğüs kafesini genişleterek, gaz alışverişlerine yarayacak olan dış havayı akciğerlere dolduran göğüs kafesi ve diyafram hareketlerinin tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Inspiration]; § ❷ *cimn.* Temiz havayı ağız ve burun yolu ile ciğerlere doldurma. [*Ing.* ve *Fr.* Inspiration]. ◉ **derin ⁓,** *cimn.* ◘ **Derin**[1].

⁓ almak, *dey.* Dinlenmek. [*Ing.* To breathe, to take a breath, to recover oneself; *Fr.* Respirer, prendre haleine, reprendre haleine, se reposer].

⁓ borucuğu, *anat.* ◘ **Bronşcuk.**

⁓ borusu, *anat.* Gırtlağı bronşlara bağlayan ve solunum sırasında havanın geçmesine yarayan boru. [*Osm.* Şiryan-ı şezen; *Lat.* ve *Ing. Trachea; Fr.* Trachée, trachée-artère]. ◘ *ŞEKİL: 6.*— **AKCİĞER;** ◉ *ŞEKİL: 485.*— **SİNDİRİM SİSTEMİ VE İÇORGANLARI.**

☆ *Eşanl.* **trakea.**

⁓ borusu-bronş inondasyonu, *patol.* ◘ **İnondasyon.**

⁓ borusu dalı, *anat.* ve *zool.* ◘ **Bronş.**

⁓ deliği, *biy.* Eklembacaklıların soluk alıp verme organının ağzı. [*Ing.* ve *Fr.* Stigmate].

⁓ kapasitesi, *fizyol.* ◘ **Kapasite.**

⁓ mobilya, *ağ. iş.* Ağaçtan yapılan kaplamasız mobilya.

⁓ renk, Yekpare ve düz sürülen renk; gölge ve ışığı göstermeyen ve o şekle kabartma görünüşü vermeyen renk.

☆ *Eşanl.* **düz renk.**

⁓ soluğa, *dey.* Telaş içinde koşmaktan güçlükle soluk alarak. [*Ing.* Panting, out of breath; *Fr.* Hors d'haleine].

⁓ tutma, *cimn.* Alıştırmalar sırasında alınan havayı ciğerlerde tutarak solunumu engelleme.

⁓ veriş, *müz.* Ciğerlere alınmış havayı dışa atma. [*Ing.* Expiring; *Fr.* Expiration].

⁓ verme, § ❶ *fizyol.* Nefes alırken akciğerlere çekilen ve akciğer peteğinde cereyan eden gaz alışverişi sonucunda kirlenen havayı dışarı atmak eylemi. [*Ing.* Expiration, exhalation, breathing out; *Fr.* Expiration]; § ❷ *cimn.* Ciğerlerde kirlenen havayı ağız veya burun yolu ile dışarı verme [*Osm.* Zefir; *Ing.* ve *Fr.* Expiration]; § ❸ *gram.* Sesleri çıkarmak için ciğerlerin havayı dışarıya itmesi. [*Osm.* ve *Fr.* Aspiration].

⁓ zincirl, *binic.* Gemin bir bölümü, *(atış ağzına iki çenesinin birleştiği yere gevişini önlemeyecek şekilde sokulur).*

soluk.burguca, b. i. *patol.* ◘ **Leptospiroz.**

soluk.burgumsu, b. i. *paraz.* ◘ **Leptospira.**

soluklama, i. *fonet.* Açıkça algılanabilecek bir nefes verme eşliğinde ses çıkarmak eylemi. [*Ing.* ve *Fr.* Aspiration].

soluklanmak, nsz. f. Geniş ve rahat soluk almak, dinlenmek, yorgunluğunu atmak. [*Ing.* To take a long and easy breath, to have a rest; *Fr.* Reprendre haleine, se reposer].

soluklu, s. ve i. *fonet.* § ❶ Bir solukla birlikte çıkarılan bütün fonemlere denir. [*Ing.*

SOLUNUM SİSTEMİ ORGANLARI

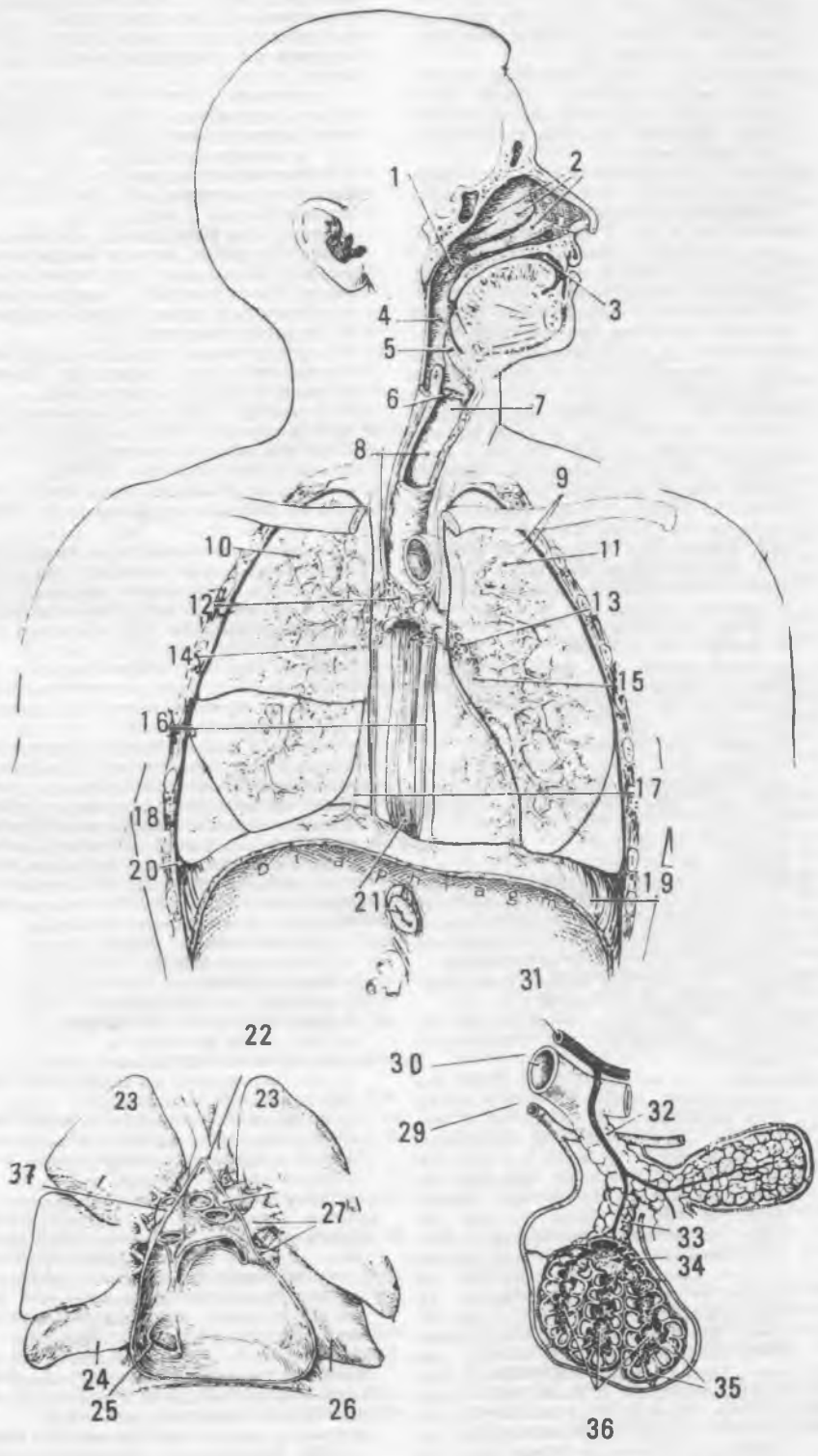

1. Işitme kanalının yutak ağzı. **2.** Burun boşluğu ve konkaların sol çeperi. **3.** Ağız boşluğu. **4.** Yutak. **5.** Gırtlak kapağı *(Dilcik).* **6.** Ses teli. **7.** Gırtlak. **8.** Trakea *(soluk borusu).* **9.** Akciğer borucuklarından uçları. **10.** Sağ akciğer. **11.** Sol akciğer. **12.** Kalb sinirağı. **13.** Ön akciğer sinirağı. **14.** Sağ akciğer borusu. **15.** Sol akciğer borusu. **16.** Sağ ve sol akciğer - mide siniri. **17.** Sol ve sağ diyafram sinirleri. **18.** Çepersel göğüs zarı. **19.** Diyafram. **20.** Göğüs zarı *(plevra)* boşluğu. **21.** Yemek borusu *(Özofagus).* **22.** Şahdamar *(Aort).* **23.** Üst lob. **24.** Alt lob. **25.** Alt vena cava. **26.** Alt lob. **27.** Sol akciğer toplardamarları. **28.** Akciğer atardamarı. **29.** Akciğer toplardamarı. **30.** Akciğer borucuklarının ucu. **31.** Akciğer atardamarının dalı. **32.** Akciğer soluk-borucuğu. **33.** Alveol kanalı. **34.** Kulakçık *(Atriyum).* **35.** Alveoller *(Petekler).* **36.** Alveol kesecikleri. **37.** Üst vena cava.

Aspirate; *Fr.* Aspiré,-ée]; § ❷ Soluk gürültüsüyle birlikte telâffuz edilen ünsüz: *(Bu gürültü, bir noktada daralan nefes borusunun cidarları arasındaki dar geçitten sürekli olarak geçen havanın sürtünmesiyle meydana gelir. (Günümüzde daha çok DARALMALI terimi kullanılmaktadır).* [*Ing.* Aspirate; *Fr.* Aspiré,-ée].

soluksuzlaşma, i. *fonet.* Solukluğu veya solukluk değerini kaybetme. *(Örnek: aiolis lehçesi Attike loncasında muhafaza edilen kelime başındaki solukluyu kaybetmiştir).* [*Fr.* Désaspiration].

soluma, i. Kısık ve sıkıntılı soluk alma. [*Ing.* Breathing heavily, panting *(horse); Fr.* Ensoufflement, halètement, ahan].

solumak, nsz. f. *esk. T.* Soluğunu sık sık almak: *Yorgunluktan soluyup söz söyleyemiyor.* [*Ing.* To breathe heavily, to pant; *Fr.* Reprendre, haleine, haleter, ahaner, respirer bruyamment, respirer avec difficulté par suite de fatigue, être essoufflé].

solunabilirlik,-ği, b.i. < *solunmak* ve *bilmek. fizyol.* Solumaya yarayan bir gazın niteliği. [*Ing.* Breathableness; *Fr.* Respirabilité].

solungaç°,-cı, i. < *solunmak. zool.* Balıklarda solunuma yarayan organ. Bu organ bir tarağın dişleri gibi yan yana sıralanmış açılır kapanır kırmızı levhacıklardan meydana gelmiş olup balığın kulak denilen ve boynunun iki yanında bulunan kapakların altında yer alır. [*Osm.* Galsame, galsama; *Ing.* Branchia gill; *Fr.* Branchie]; ◎ **bacak ~sı,** Onayaklı kabuklularda göğse bağlı bacakların eklem yerinde bulunan solungaç. ~ **çevresi boşluğu,** *zool.* ◘ Boşluk. ~ **iplği,** *zool.* ◘ İplik. ~ **kapağı,** *zool.* ◘ Kapak. ~ **kapağı kemiği,** *zool.* Balıkların solungaç kapağını meydana getiren üç kemik parçasından her biri. [*Ing.* Opercular bone; *Fr.* Operculaire]. ~ **kesesi,** *zool.* ◘ Kese¹. ~ **sepeti,** *zool.* Yuvarlak-ağızlılarda, solungaçları destekleyen sepet biçimindeki kıkırdak yapı. [*Ing.* Branchial basket; *Fr.* Sac branchial]. ~ **yarığı,** *zool.* ◘ Yarık. ~ **yayı,** *zool.* ◘ Yay.

solungaçsız°, s. *zool.* § ❶ Solungaç, cihazı bulunmayan. [*Ing.* Abranchial, abranchiate, abranchious; *Fr.* Abranche]; § ❷ *(Geniş anl.)* Solungaçları belirgin olmayan. [*Ing.* Abranchial, abranchiate, abranchious; *Fr.* Abranche].

solunma°, i. Solunmak eylemi. [*Ing.* Respirating; *Fr.* Action de respirer].

solunmak°, nsz. f. *biy.* Soluk alıp vermek. [*Osm.* Teneffüs etmek; *Ing.* To breathe; *Fr.* Respirer].

solunum°, i. < *solunmak. fizyol.* Bütün canlılarda görülen, oksijen alıp karbon dioksid atma şeklindeki genel fonksiyon. [*Osm.* Teneffüs; *Lat. Respiratio; Ing.* Respiration; *Fr.* Respiration]; ◎ **aerob ~,** *biy.* Havanın serbest oksijenini kullanarak yapılan solunum. [*Ing.* Aerobic respiration]; ◎ **ağızdan ağıza ~, *sağ. bil.*** Ciğere çekilen taze havayı başkasının ciğerine üfleme esasına dayanan suni solunum yöntemi. [*Ing.* Technique of artificial respiration by mouth-to-mouth method; *Fr.* Bouche à bouche]; ◎ **anaerob ~,** *bot.* Bitkilerin, havanın serbest oksijeninden faydalanmaksızın kısa bir süre solunum yapması. [*Ing.* Anaerobic respiration; *Fr.* Respiration anaérobe]. ☆ *Eşanl.* **anoksibiyont solunum, intramoleküler solunum;** ◎ **depoların ~u,** *petr.* Çevre sıcaklığındaki değişiklikler stoklanmış bir ürünün hacmini ve buhar gerilimini değiştirdiği zaman, bir stoklama deposu tarafından dış havanın emilmesi veya buharların dışarı atılması [*Fr.* Respiration des réservoirs]; ◎ **deri ~u,** *biy.* ve *zool.* ◘ Deri; ◎ **dış ~,** *biy.* ◘ Dışsolunum; ◎ **iç ~,** *zool.* ◘ İçsolunum, ◎ **karın ~u,** *tıp.* ◘ Karın; ◎ **sık ~,** *fizyol.* ◘ Sık; ◎ **suni ~,** *ted.* Tabii solunumun kendi kendine olmadığı durumlarda onun yerini sağlamak üzere yapılan manevraların bütünü. [*Ing.* Artificial respiration; *Fr.* Respiration artificielle]; ◎ **suni ~ aygıtı,** *tıp.* Akciğere suni solunum yaptırmaya yarayan aygıt. [*Ing.* Respirator; *Fr.* Respirateur]; ◎ **senkop ~u,** *patol.* ◘ Senkop; ◎ **yardımcı *(veya kontrollu)* ~,** *ted.* Anestezi sırasında veya bazı patolojik durumlarda akciğerin kısmen veya tamamen havalanmasını sağlayan yöntem. [*Ing.* Controlled diaphragmatic respiration; *Fr.* Respiration assistée ou contrôlée].

~ **alıştırmaları,** *cimn.* Göğüs kafesinin genişleme ve daralmasına yardımcı olarak solunum eylemini istemli biçimde destekleyen ve solunum bozukluk ve yetersizliklerini gidermek için yapılan alıştırmalar. [*Ing.* Respiratory exercises; *Fr.* Exercises respiratoires].

~ **aygıtı,** *anat.* Burun kovuğu, ağız kovuğu, yutak, soluk borusu, bronşlar ve ciğerlerden meydana gelen soluk alıp verme aygıtı. [*Osm.* Cihaz-ı teneffüsî; teneffüs cihazı; *Ing.* Respiratory organ, respiratory system; *Fr.* (Appareil) Respiratoire].

~ **aygıtları devresi,** *tekn.* Uzay gemisi kabininde olduğu gibi, havasız bir ortamda solunumu sağlayan aygıtların tümü.

~ **cimnastiği,** *cimn.* Solunum sürecini istemli durumuna getirmek ve gereğinde düzeltici etki sağlamak amacıyla yapılan alıştırmalar. [*Ing.* Respiratory training].

~ **çatkı,** *ağ. iş.* Bütünü som ağaçtan, hazırlanan mobilyada uygulanan çatkı yöntemi.

~ **duvar,** *inş.* Yontulmuş taştan harçsız olarak birbirine kurşun ve demir kenetlerle bağlanmak suretiyle yapılan yekpare taş duvar. [*Ing.* Massive wall; *Fr.* Mur massif].

~ **güçlüğü,** *patol.* Zor nefes alıp verme durumu.

~ **kârgir,** *ins.* İç kısımları ahşap olmayıp tamamiyle kârgir olarak yapılan bina. [*Ing.* Massive stone construction; *Fr.* Construction en pierre massive].

~ **katman,** *jeol.* Katlanma göstermeyen katman. [*Ing.* Massive layer; *Fr.* Banc].

~ **katsayısı,** *fizyol.* Belirli bir süre içinde alınan oksijenin hacmiyle çıkarılan karbon dioksidin hacmi arasındaki oran. *(Ciğerlerin dinlenmesi, normal solunumda, nefes verdikten sonradır; normal solunumun tersi olan solumalı solunum özellikle bronkopnömonilerde görülür).* [*Ing.* Respiratory coefficient; *Fr* Coefficient respiratoire].

~ **kimyası,** *fizyol.* ◘ Kimya.

~ **kökleri,** *bot.* ◘ Kök.

~ **macun,** ◘ Macun.

~ **maskesi,** *sny.* ◘ **Maske.**

~ **pigment,** *biyokim.* ◘ **Pigment.**

~ **ritmi,** *fizyol.* ◘ **Ritim.**

~ **sistemi,** *anat.* ◘ **Solunum aygıtı.**

~ **tuğlası,** içi dolu ve deliksiz olan yapı tuğlası. [*Fr.* Brique pleine]

~ **yolları,** *anat.* Havanın akciğerlere girmek için geçtiği yollar (gırtlak, soluk borusu, bronşlar). [*Ing.* Respiratory system; *Fr.* Système respiratoire].

☆ *Eşanl.* **solunum sistemi.**

solutizer, i. *Ing. petrol.* Bir ürünün bir başka ürünü çözündürme yeteneğini arttıran madde. *(Özellikle sodyum hidrokoid, fenol krezoller, fenoller veya naftenik asidler gibi solutizer'lerin katılması sayesinde, kükürtlü bileşikler çözündürerek benzinleri yumuşatabilir).* [*Ing.* ve *Fr.* Solutizer].

solutmak (-i), f. Solumasına sebep olmak [*Ing.* To make breathe *(heavily); Fr.* Fatiguer excessivement, faire presser le pas de manière à provoquer la suffocation].

solutreen, s. ve i. *Fr. solutréen antr.* Üst paleolitiğin Orinyasiyen ile Magdaleniyen arasında kalan devri. [*Ing.* Solutrian].

solüsyon, i. *Fr. solution. tekn.* Kükürtlenmiş kauçuktan yapılan ve özellikle bisikletin, otomobilin iç lâstiğini yamamakta,ayakkabı lâstiklerini yapıştırmakta kullanılan yapışkan ve kıvamlı çözelti. [*Ing.* Adhesive); ◎ **ANGUS-SMITH ~u,** Koruyucu bir tabaka oluşturmak üzere çelik dökme demir bir parçanın içine daldırıldığı kömür katran, reçine ve hazır yağından ibaret pas önleyici bir karışım. [*Ing.* Angus-smith solution].

solvat, i. *Fr. solvate. kim.* Eriyen bir bileşiğin eriticinin elementlerinin bir kısmıyle veya bütünüyle birleşmesi. *(Bu terim özellikle elektroliz edilebilen bir eriyikte, eritici nin molekülleriyle bir iyonun birleşmesini belirtmek için kullanılır).* [*Ing.* Solvate].

solvatlama, i. *kim.* Çözünen bir maddenin moleküllerinin, eriticisinin molekülleriyle tamamen veya *(eritici karmaşık bir yapıdaysa)* kısmen birleşmesi. [*Ing.* Solvation; *Fr.* Solvation, solvatisation].

som¹, i. Rıhtımın su üstünde olan kısmı.

som², s. *esk. T. son.* § ❶ İçi kof veya dışı kaplama olmayan: *Som altın bilezik.* [*Ing.* Solid, not hollow, massive; *Fr.* Massif]; § ❷ Katıksız; § ❸ İ. Bıçak v.b. sapı yapılan balık dişi. [*Ing.* Ivory from a fish tooth].

som³, i. *deric.* Bitkisel sepilemede ilk işlem.

soma¹, i. *metrol.* Metrik sistemin kabülünden önce Italya'nın birçok yerinde kullanılan ve değeri Milano ile Venedik'te 1,64 hl, Floransa ve Livorno'da 66,85 hl olan eski hacim ölçüsü. [*Ing.* ve *Fr.* Soma].

soma², s. *esk.* Yararsız, boş. [*Ing.* Useless, fruitless].

soma³, i. *Yun. soma,* vücut, beden. *biy.* Cinsiyet hücreleri hariç, vücutta bulunan hücre kütlesinin tümü. *(Bu hücreler birkaç görevli, hattâ bir tek görevli olabilir. Soma geçici ve ölümsüzdür. Somanın ölümü, organik karmaşıklığının sonucudur).* [*Ing.* ve *Fr.* Soma].

soma⁴, i. Sarhoş edici bir içki *(Veda çağı Hintlilerinde değerli bir adaktı).* [*Ing.* ve *Fr.* Soma].

somak¹, i. *Osm.* < *Ar. summak. bot.* ◘ **Sumak.**

somak², i. *h. d.* Köpek, tilki v.b. hayvanların yüzlerinde, az çok uzun ve sivri olan burun ve ağız kısmı.

somaki, i. *Osm.* < *Ar. summaki.* § ❶ Kızıl ve yeşil renklerde olan, çok sert ve damarlı bir mermer çeşidi. [*Ing.* Porphyry; *Fr.* Porphyre]; ☆ *Eşanl.* porfir; § ❷ s. Bu mermerden yapılmış: *Kubbeli bir salon, somaki localar, herşey temiz, sağlam ve güzel, özellikle Brezilya ormanlarında işlenen ceviz oymalar nefisti.* [*Ing.* Porphyritic; *Fr.* Porphyrique, porphyritique]; § ❸ Somaki gibi yeşil ve kırmızı renkte damarları olan, alacalı: *Somaki taş. Somaki kaya.*

~ **sıva,** Görünüşü somakiye benzeyeni sıva. [*Ing.* Stucoo imitating porphyrry scagliola].

somalaşma, i. *biy.* Dış etmenlerin etkisinden dolayı somada meydana gelen değişiklikleri ifade etmek üzere *Plate*'in önerdiği terim *(1913). /Somalaşma kalıtsal değildir./* [*Ing.* Somatization; *Fr.* Somation, accommodat, caractère acquis].

☆ *Eşanl.* **uyum, kazanılmış karakter.**

☆ *Karş.* **değşinim.**

Somali (Fransız ~si kıyısı), öz İ. *coğr.* Fransa'nın denizaşırı toprağı. Tacura körfezi kıyısında bulunur; Eritre, Habeşistan ve Somali Demokratik cumhuriyetiyle sınırlıdır. Yüzölçümü 21.700 km², başkenti *Cibuti*'dir. [*Ing.*The French Somali; *Fr.* Côte Française Des Somalis].

~ **yaban eşeği,** *zool.* ◘ **Eşek.**

Somali Demokratik Cumhuriyeti, öz. İ. *coğr.* Kuzeydoğu Afrika'da devlet. 1960'ta eski Britanya Somalisi ile eski Italyan Somalisi'nin birleşmesi sonucunda kuruldu. Afrika'nın kuzeydoğu ucunda, Aden körfeziyle Hint okyanusu arasında bulunur. Batıda Fransız Somalisi kıyısı. Habeşistan ve Kenya ile sınırlıdır. Yüzölçümü 637.660 km², merkezi *Mogadişu*'dur. [*Ing.* The Democratic Republic of Somali; *Fr.* République Démocratique de Somalie].

Somalililer, ç. öz. İ. *etn.* Hami ırkından önemli halk. Somali'de yaşayan Somalililer, müslümandır ve kıyılarda yerleşenler dışında göçebedirler. Çeşitli tiplere ayrılan Somalililerin birçoğu zenci veya arapiarla melezleşmenin izlerini taşır. Iki büyük topluluğa ayrılırlar; Asıl somalililer *(5800)* ve Somali Issa'lar *(13900).* Yakın akrabaları Danakiller gibi çobanlıkla geçinirler. [*Ing.* ve *Fr.* Somalo].

Somalo, i. Somali Demokratik Cumhuriyetin-

de para birimi. *(100 centisimi'ye bölünmüştür).* [*Ing.* ve *Fr.* Somalo].

Somalya, öz. i. ◘ Somali Demokratik Cumhuriyeti.

somat, i. *Osm.* < *Ar. simāt. tasav.* Mevlevî ve bektaşîlerde sofra. [*Ing.* Long mat or table on which food is set in a line, any table with food on it *(used esoecially in dervish lodges); Fr.* Longuière].

~ **gülbangı,** *tasav.* Somat üzerinde yemek yendikten sonra okunan özel dua. *(Bu gülbang daha çok mevlevî tekkelerinde çekilirdi. Arapça, farsça ve türkçe karışımı bir dua olan gülbangda Tanrı'ya şükredilir. Mevlâna, Şems ve Ali'nin adları saygıyla anılırdı).*

somata /soma:ta/, i. *Yun. sumada.* Sadem sübyesi.

somatçı, i. *tasav.* Mevlevî ve bektaşî tekkelerinde sofra kurmak ve kaldırmakla görevli kimse.

somathormon, i. *Fr. somathormone. dokb.* Büyüme hormonu. [*Ing.* Somatotrophic hormone].

somatik, i. *Fr. somatique* < *Yun. soma* > *somatikos. biy.* (a) Bedenle veya beden yapısıyle ilgili; (b) Tohum hücrelerinden ayrı olarak beden hücrelerine özgü. [*Osm.* Beden!; *Ing.* Somatic(al)].

~ **belirtiler,** *biy.* Akıl hastalıklarında, ruhî belirtilere karşıt olarak organik fonksiyonlara ilişkin belirtiler. [*Ing.* Somatic symptoms; *Fr.* Symptômes somatiques].

~ **karakter,** Somay etkileyen karakter. [*Ing.* Somatic character; *Fr.* Caractère somatique].

~ **oluş,** Germen'i meydana getiren cinsiyet bezleri dışındaki hücrelerin, art arda bölünerek çoğalması. [*Ing.* Somatic issue; *Fr.* Lignée somatique].

somat(o)-, *Yun. soma,* vücut'tan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Somat(o)].

somatoagnozi, i. *Fr. somato-agnosie. tıp.* Bazı sinir hastalıklarında görüldüğü gibi, vücudun bir kısmının varlığını bilmeme. [*Ing.* Asomatognosia; *Fr.* Somato-agnosie, asomatognosie].

☆ *Eşanl.* **asomatognozi.**

somatoblast, i. *Fr. somatoblaste. tıp.* Hücrenin protoplâzmasında esas nüveden ayrı olarak meydana gelen ikinci bir nüve. [*Ing.* Somatoblast].

somatognozi, i. *Fr. somatognosie.* Vücudumuz, vücudumuzun varlığı ve çeşitli kısımları hakkında sahip olduğumuz bilgi. [*Ing.* Somatognosia].

somatojenik, s. *Fr. somatogénique. tıp.* Vücuttan menşe alan, vücudda bulunan. [*Ing.* Somatogenic].

somatokrom, i. *somatochrome. tıp.* Protoplazması kolay boyanan sinir hücresi. [*Ing.* Somatochrome].

somatoloji, i. *Fr. somatologie. tıp.* Canlı vücutları fizik bakımından inceleme bilgisi, fizyoloji ve anatomi bilgisi. [*Ing.* Somatology].

somatom, i. *tıp.* (a) Vücudu oluşturan parçalardan biri *(somit);* (b) İmkânsız doğumda fetüsü kesmek için kullanılan âlet. [*Ing.* Somatome].

somatometri, i. *Fr. somatométrie. tıp.* Vücut ölçülerini tesbit etme. [*Ing.* Somatometry].

somatoplör, i. *Fr. somatopleure.* Vücut boşluğunu *(sölom)* saran dışderi altı veya çeper tabakası. *(Ortaderiden oluşur).* [*Ing.* Somatopleura].

somatosit,-ti, i. *Fr. somatocyte. biy.* Soma hücresi. [*Ing.* Somatocyte].

somatoskopi, i. *Fr. somatoscopie. tıp.* Beden muayenesi. [*Ing.* Somatoscopy].

somatoterapi, i. *Fr. somatothérapie. tıp.* Organik bozuklukların tedavisi. [*Ing.* Somatotherapy].

somatotip, i. *Fr. somatotype. tıp.* Belirli bir vücut şekli. [*Ing.* Somatotype].

somatotonik, s. ve i. *Fr. somatotonique. tipoloji. Sheldon*'un tipolojisinde, hareket etmek ve beden hareketleri yapmak ihtiyacını duyan, tehlikeye atılmayı, rastlantıya bel bağlamayı seven, güçlü olmaktan ve hâkimiyet kurmaktan hoşlanan kargaşalık anlarında hemen eyleme geçen kimselerin psikolojik tipi. *(Somatotonik tip, mezomorf beden yapısıyle /somatotip/ çok sıkı bir istatistik ilinti gösterir).* [*Ing.* Somatotonic].

somatotopi, i. *Fr. somatotopie. tıp.* Vücut bölgeleri ve tümbeyin bölgeleri arasında uygunluk sağlanması. *(Bu uygunluk sayesinde, çevrede görülen işaretlere dayanılarak sinir lezyonlarının yeri belirtilir).* [*Ing.* Somatotopy].

somatotrofik, s. *Fr. somatotrophique. tıp.* Vücudun beslenmesini ve büyümesini kamçılayan. [*Ing.* Somatotrophic].

som balığı, b. i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Alabalıkgiller *(Salmonidae)* familyasından, yandan basık mekik biçiminde, uzun gövdeli, uzun burunlu, büyük ağızlı, çok dişli bir balık türü. Uzunluğu 1,5 - 2 m'ye kadar olur. Eti çok lezzetli olan değerli bir av balığıdır. Sürüler yapar. Çok çevik ve yırtıcı olduğundan başka balıkları saldırır. Bütün Kuzey yarımkürede yaygındır. Rengi yaşına, cinsiyetine ve mevsime göre değişir; atmık bırakma mevsiminde yetişkin erkeğin sırtı kürengi mavi, böğrü gümüşi gri, karın kısmı kırmızımsıdır; canlı pembe güzel bir renk alan eti bu mevsimde en lezzetli dersleyi bulur. Sombalığı büyük sürüler halinde gezer, alçak barajları aşabilir. Yazı denizde geçirir sonra yumurtlamak için ekimden marta kadar ırmaklara girer. Denize döndüğünde hem parlak rengini, hem de ağırlığının yarısını kaybeder; etleri de beyazlaşarak yavanlaşır. Sonbaharda zayıf *sombalık*larının alt çenesi sivri çengel şeklini alır ve üst çenenin içine iyice gömülür. Denize inip de bir süre kaldıktan sonra bu özellik kaybolur, hayvan eski canlılığını kazanır. Üreme dağlık yerlerdeki derelerde, çok oksijenli serin sularda olur. Yumurtalar iridir *(5-6 mm).* yumurtalardan, suyun sıcaklığına göre değişen bir süre sonunda kesecikli yavrular çıkar. Bunlar, besinlerini arayacak duruma gelinceye kadar bu kesecikterdeki yedek besinle beslenir. Bir iki yaşındaki sombalıklarının üzerinde enlemesine siyah şeritler bulunur. İki ilâ beş yaş arasında bu çizgiler kaybolur. Beş yaşına gelen balıklar tatlı suyu terk ederek denizlere geçer ve büyümeye devam eder, biraz daha yaşlandıktan sonra, üremek üzere yeniden doğduğu ırmağa döner. Taze, tuzlu, füme ve konserve halindeki sombalığı, bütün yeryüzünde önemli bir ticaret konusudur. [*Lat. Salmo salar; Ing.* Salmon; *Fr.* Saumon commun]. ◘ *LEVHA: 14.*— **BALIKLAR;** ◉ **Tuna,** *zool.* ◘ **Tuna.**

sombrero, i. *Isp. kıyf.* Geniş kenarlı hasır şapka. [*Ing.* ve *Fr.* Sombrero].

somit, i. *Fr. somite* < *Yun. soma. biy.* Embriyonda sırtipinin iki yanında beliren ve esas itibariyle kasları meydana getiren ilkel bölütlere verilen ad. [*Ing.* Somite].

☆ *Eşanl.* **metamer.**

somnambül, s. ve i. *Fr. somnambule.* ◘ **Uyurgezer.**

somnambülizm, i. *Fr. somnambulisme. tıp.* ◘ **Uyurgezerlik.**

somnifer, s. ve i. *Fr. somnifère. tıp.* Uyku verici, uyutucu. *(İlâç, madde v.b.).* [*Ing.* Somniferous].

somnipati, i. *Fr. somnipathie. tıp.* Uykusuzluk, uyku bozukluğu. [*Ing.* Somnipathy].

somon, i. *Fr. Saumon, zool.* ◘ **Sombalığı.**

Somonolar, ç. öz. i. *etn.* Mali'de halk; Niger ırmağı boyunca balık avcılığıyle geçinir. [*Ing.* ve *Fr.* Somonos].

somun[1], i. *Yun. psomion.* Yuvarlak biçimli, şişkin ekmek: *Bir oturuşta yarım somunu yedi.* [*Ing.* Loaf *(of bread); Fr.* Gros pain entier en forme ronde].

— **pehlivanı,** *dev.* İri yarı fakat kof kimseler için kullanılır.

somun[2], i. *Fr. saumon. tekn.* Civata v.b.'nın üzerine geçirilen, içinde vivler bulunacak biçimde yapılmış, demir parçalık. [*Ing.* Nut *(to a bolt); Fr.* Écrou]; ◘ *ŞEKİL: 495.*— **SOMUNLAR;** ◘ *ŞEKİL: 590.*— **VİDA VE CİVATALAR;** ◉ **imlâ** ~ **u,** *den.* ◘ **imiş;** ◎ **kelebek** ~, *tekn.* Delikli parçaları birleştirmeye ve sıkmaya yarayan ve iki kanat halinde genişlemiş bir başı bulunan somun [*Ing.* Butterfly nut, finger nut, fly-nut, thumb-nut, wing-nut; *Fr.* Écrou à oreilles, à ailettes, écrou ailé, (écrou) papillon]; ◎ **pervane** ~ **u,** *den.* ◘ **Pervane.**

~ **anahtarı,** *döş.* Somunların sıkıştırılmasında kullanılan aygıt. [*Ing.* Open and wrench, spanner wrench; *Fr.* Clé anglaise, clé plate].

~ **freni,** *mek.* ◘ **Fren.**

~ **hatvesi,** *tekn.* ◘ **Hatve.**

~ **taş,** *jeol.* Dere ve denizlerin aşındırarak yuvarlak ve uzunca bir şekle soktukları taş. [*Ing.* Pebble; *Fr.* Galat].

☆ *Eşanl.* **kaydırak.**

somurdanmak, nsz. f. *yans. esk.* Homurdanmak, somurtarak söylenmek, mırıldanmak. [*Ing.* To sulk, pout, grumble; *Fr.* Grommeler d'une air réchigné].

somurtkan, s. < *somurtmak* > *sorutkan.* Somurtma huyu olan. [*Ing.* Sulky, peevish, disdainful; *Fr.* Boudeur, renfrogné, grognon].

somurtkanlık,-ğı, i. Somurtkan olma hali. [*Ing.* Sulkiness; *Fr.* Bouderie, maussaderie].

somurtmak, nsz. f. *esk. T. sorıtmak.* Küskünlüğünü veya bir şeye sıkıldığını anlatır yolda yüzünü buruşturmak, surat asmak: *Somurtmasından bu işe canının sıkıldığı anlaşılıyordu.* [*Ing.* To pout, to sulk, to frown; *Fr.* Renfrogner *(se refrogner),* bougonner].

somut[*], s. § ● Varlığı duyularla anlaşılan veya anlaşılabilen, doğada belirli olarak var olan: *Taş, su, hava somut birer varlıktır. (Osm.* Müşahhas; *Ing.* Concrete; *Fr.* Concret,-ète]. ☆ *Karş.* **soyut;** § ● *mant. Soyut*'a karşıt olarak, belirli, belirgin ve gerçek olan, maddî veya canlı bir şeyi belirten. [*Ing.* Concrete; *Fr.* Concret,-ète]; ◎ **düşüncenin** ~ **işlemleri,** *psikogenetik. Jean Piaget*'nin terimlemesinde, biçimsel işlemler gibi sözle anlatılan önerme veya varsayımlarla değil, doğrudan doğruya gerçekle ilintili olan işlemler. [*Ing.* Concrete processes of the mind; *Fr.* Opérations concrètes de la pensée].

~ **dil,** *dilb.* ◘ **Dil.**

~ **isim,** *gram.* Beş duyudan biriyle veya bir kaçıyle saptanan varlığın adı: *Ev, ağaç, çocuk, Ankara, deniz, yıldız, hava, elektrik, ışık, ses, güneş v.b.* [*Ing.* Concrete noun; *Fr.* Nom concret].

~ **kavram,** *psik.* Belli olan, varlığı el ile tutulup gözle görülebilecek kadar açık, anlaşılır olan kavram. [*Ing.* Concrete conception].

~ **müzik,** *müz.* Fransız radyo yayınlarında P. Schaeffer'in çevresinde toplanan fransız deneysel müzik okulunca yürütülen çalışmaların tümü. [*Ing.* Concrete music; *Fr.* Musique concrète].

~ **oyunlar,** *eğt.* Bir disiplin altına girmeyi gerektiren ve belli kuralları izlemeyi amaç edinen oyunlar. *(Kızların çizgi oynamaları,*

SOMUNLAR

1. Altıköşe somun ve kontra somunu. 2. Taçlı somun. 3. Kör somun. 4. Tabanlı somun. 5. Kelebek somun, kare somun. 6. Kare somun. 7. Silindirik somun. 8. Kanallı veya ankoşlu somun. 9. Pul somun.

erkeklerin düşmeden bir kıyıdan yürümeleri bu tip oyunlara örnek oluşturur). [*Ing.* Concrete plays].

~ **sayı**, *mat. Dört, yirmi, yüz* gibi *soyut* sayılara karşılık, *dört asker, yüz yıl* gibi birim türleriyle birlikte kullanılan sayı. [*Ing.* Concrete number; *Fr.* Nombre concret].

somutlaştırma, i. *psik.* Bir hatıranın şimdiki bir duyumla kaynaşıp bize yeniden aynı cisimi canlandırması. *(Bu kaynaşmanın sonucunda, söz konusu cisim daha seçik biçimde tanınır ve algılanır).* [*Ing.* Concretion; *Fr.* Concrétion].

somutlaştırmak (-I), f. Somut hale getirmek. [*Ing.* To put *(idea, question)* in concrete form; *Fr.* Concrétiser].

somya, i. *Fr. sommier.* § ❶ Şilteyi taşımaya ve ona esneklik vermeye yarayan, yaylar veya ince lamalarla donatılmış tahta veya madenî çerçeve. [*Ing.* Spring mattress; *Fr.* Sommier]; § ❷ *müz.* (a) Orgun, basınçlı havanın yollandığı büyük kasalardan meydana gelen temel parçası. *(Bu hava borulara, somyanın üstündeki oymalar veya yuvalar sistemiyle erişir; her borunun bir supapı vardır; hareketli düğmeler bu oyukları tıkar veya açar, havanın geçişi de buna göre ayarlanır).* [*Ing.* Wind-chest *(of organ); Fr.* Sommier]; (b) Klavsen veya piyanoda, tellerin tutturulduğu kulakları taşıyan, germe ve akort etmeyi sağlayan som gürgen parçası. [*Ing.* String-plate, wrest-plank; *Fr.* Sommier].

son, s. *esk. T. song.* § ❶ Şimdiki zamana en yakın olan, geçmiş: *Son zamanlar, Son yağmurlar. Son dünya savaşı.* [*Ing.* Latest, recent; *Fr.* Dernier,-ière]; § ❷ En arkada bulunan: *Son vagon.* [*Ing.* Last; *Fr.* Dernier, -ière]; § ❸ Artık ondan ötesi veya başkası olmayan: *Son meteliğine kadar harcamış. Bu, onun son isteği oldu.* [*Ing.* Final, latter; *Fr.* Dernier,-ière, final,-ale]; § ❹ i. Bir şeyin en arkadan gelen kısmı, bitimi: *Lakırdının sonu. Kışın sonu. Bu yolun sonu.* [*Ing.* End; *Fr.* Fin, bout, terme]; § ❺ i. *anat.* Etene. [*Osm.* Meşime; *Lat., Ing.* ve *Fr. Placenta*]. ☆ *Eşanl.* **plasenta**; § ❻ *biy.* Dölüt [*Osm.* Cenin; *Ing.* Fetus; *Fr.* Fœtus]; § ❼ Amaç: *Arkasından koştuğum iş sonlarına geliyor.* [*Osm.* Gaye; *Ing.* Aim, objective, scope, object, end; *Fr.* Fin]; § ❽ *(Geniş anlamda)* Ölüm. [*Ing.* Death; *Fr.* Mort]; § ❾ z. Sonuncu olarak, en nihayettekı: *Son gördüğüm filim bir komediydi.* [*Ing.* Lately, latterly, of late; *Fr.* Dernièrement]; ☆ *Karş.* ilk; § ❿ *kadın.doğum* ve *vet.* Doğumdan veya düşükten sonra dölüt kılıflarının dölyatağında kalması *(Dışarıdan müdahaleyle bunları çıkarmak gerekir. Kısrak, dişi domuz ve dişi köpekte, dölüt kılıflarının atılması, hemen her zaman ya doğumla aynı zamanda, ya da hemen sonra olur; fakat görünüşe göre gevişgetirenlerde etene toplarının düzeni bu olayı geciktirmektedir. Son gelmemesinin en sık görülen sebebi, vaktinden birkaç gün erken olan doğumlardır; düşüklerde, sonun gelmemesi hemen daima görülür);* ⓫ Sonuç. [*Ing.* Notice; *Ing.* Result, consequence; *Fr.* Conséquence, résultat]; ⊛ ~ **a kalan dona kalır**, *at.* Yapılacak bir işi hemen yapmayıp geciktiren kişi zarar eder. Örneğin bir şeyden birçok kimse yararlanacaksa, daha önce davrananlar seçer, seçer alırlar, geriye döküntüleri kalır. Belki de hiç kalmaz. [*Ing.* The one who is last freezes. Hurry or you will lose out; *Fr.* Au dernier les os, malheur au dernier, les premiers venus sont les mieux servis]; ⊛ ~ **a erme**, *dey.* Bitme. [*Osm.* Hitam; *Ing.* Termination, close; *Fr.* Expiration, action de toucher à sa fin, action de se terminer, finir]; ⊛ ~ **u belirsiz**, *dey.* Belirli olmayan, üstü kapalı genel, önceden bilinen bir sınırı olmayan. Tanımsız, sınırsız; ⊛ ~ **a ermek**, Son bulmak, nihayet bulmak, bitmek. [*Ing.* To come, to an end, to terminate; *Fr.* Se terminer, finir]; ⊛ ~ **nu düşünmek**, *(bir şeyin)*, *dey.* Bir işin, hareketin sonucunu düşünmek. [*Ing.* To think of the consequence *(of an act); Fr.* Penser au résultat, prendre au résultat]; ⊛ ~ **unu getirememek**, *dey.* Başlanmış bir işi iyi bir sonuca ulaştıramamak. [*Ing.* To fail to achieve]; ⊛ ~ **unu getirmek**, *dey. (Bir şeyin)*, *dey.* Bir işi başarılı bir sonuca ulaştırmak. [*Ing.* To succeed, to bring to a successful conclusion; *Fr.* Accomplir, achever, finir, mener à bonne fin]; ⊛ **çeyrek** ~, *sp.* ◘ **Çeyrek**; ⊛ **nutuk** ~ **u**, *ed.* Bir nutkun sonuç bölümü. *(Nutuk sonunun iki amacı vardır; başlıca tanıtların özetlenmesiyle inandırma eylemini sonuçlandırmak veya duygulara başvurarak kalbleri etkilemek).* [*Ing.* Epilogue; *Fr.* épilogue].

~ **anda kurtarış**, *sin.* Sinema anlatımında nöbetleşe kurgu, koşut gelişme ile ortaya konan bir durum. [*Ing.* Last-minute rescue; *Fr.* Sauvetage à la derniere minute].

~ **antik komedya**, *diy.* Antik Yunan komedyasından İskender zamanına raslayan incelmiş dönemi. [*Ing.* New comedy; *Fr.* Comédie nouvelle].

~ **bahar**, *dey.* ◘ **Sonbahar.**

~ **basamak**, *inş.* ve *min.* ◘ **Basamak.**

~ **beş dakika**, *sp. (basketbolde)* Oyunun son beş dakikası. Bu süre içinde yapılan sapkılar, ayrıksız olarak çift serbest atış ile cezalandırılacağından, oyunda özel bir önem taşır.

~ **boya**, *ağ. iş.* Ağacın kimyasal yöntemle ve iki evrede boyanmasında kullanılan, maden tuzlarının veya baz etkili cisimlerin sudaki eriyikleri.

~ **cemaat yeri**, *mim.* Namaza geç kalanlar için, camilerin dışında, mihraba karşı olan duvara bitişik ve avludan yüksek olarak yapılan yer.

~ **çağ**, Orta Çağ'ın nihayetinden, yani İstanbul'un Türkler tarafından fethi tarihi olan 1453'den bugüne kadar olan zaman. [*Osm.* Kurun-u ahîre. *Ing.* Modern time, contemporary age, our time; *Fr.* Temps moderne, l'époque moderne].

~ **çalışma**, *tiy.* Genel çalışma, ilk temsilden bir gün önce dekor giysi, efektler, ışık gibi bütün öğelerin katıldığı prova. [*Ing.* General repetition; *Fr.* Répétition générale].

~ **çarpan**, *mat.* ◘ **Çarpan.**

~ **çevirim senaryosu**, *sin.* Bir çevirim senaryosunun, düzeltmelerden sonra aldığı en son biçim. [*Ing.* Final shooting script; *Fr.* Découpage technique définitif].

~ **çocukluk**, İnsan hayatının, 11-12 yaşlarından 13-14 yaşlarına kadar devam eden safhası.

~ **dağoluş graniti**, *jeol.* Dağoluş süresinden sonra yerleşmiş granit. [*Ing.* Postorogenic granite; *Fr.* Granite postorogénique].

~ **defa**, *dey.* Son kez. [*Ing.* Last time, for the last time; *Fr.* La dernière fois, une fois pour toutes].

~ **derece**, *dey.* ◘ **Derece.**

~ **durak**, Tramvay ve otobüs gibi taşıtların en son durdukları ve oradan öteye gitmedikleri yer. [*Ing.* ve *Fr.* Terminus].

~ **gürlük**, *dey.* Bir kimsenin ihtiyarlığındaki rahat, huzur ve bolluk. [*Ing.* Ease and comfort in one's old age; *Fr.* Aisance qui vient tard dans la vie].

~ **hesap**, *ağ. iş.* Yapımı tamamlanan bir işin değerini bulmak için yapılan hesap.

~ **kesim**, *orm.* ◘ **Kesim.**

~ **klasik komedi**, ◘ **Komedi.**

~ **konakçı**, *paraz.* Arakonakçısız gelişemeyen asalakların ergin evreyi geçirdiği konakçı; kesin konakçı. Sivrisinek, sıtma asalağının son konakçısıdır. [*Osm.* Mihmandar-ı kat'i; *Ing.* Final host; *Fr.* Hôte définitif].

~ **kozunu oynamak**, *dey.* Elinde bulunan son olanağı kullanmak. [*Ing.* To use one's last resources].

~ **körlük**, *dey.* Sonucu önceden görememe. [*Ing.* Blindness as to results].

~ **kurgu**, *sin.* Bir filimde bütün kurgu işlemleri yapıldıktan sonra meydana gelen durum. [*Ing.* Final editing; *Fr.* Montage final].

~ **kurgu kopyası**, *sin.* Son kurgusu yapılmış filimden çıkarılmış kopya.

~ **nefes**, *dey.* Ölümden önce hayatın son dakikaları. [*Ing.* One's last breath; *Fr.* Dernier souffle, agonie].

~ **nefesini vermek**, *dey.* Ölmek. [*Ing.* To die; *Fr.* Mourir].

~ **pişmanlık fayda vermez**, *at.* Iyice düşünülmeden yapılan iş, çok kez insanı zarara veya geri dönemeyeceği bir çıkmaza sokar. [*Ing.* It is too late for repentance].

~ **posta**, *h. d.* Son defa olarak. [*Ing.* The last time].

~ **prova**, *matb.* Makinede yapılan tashihlerden sonra son prova baskısı forma [*Ing.* The last proof sheet; *Fr.* Seconde revision de la tierce].

~ **saat**, *dey.* § ❶ Ölüm zamanı; § ❷ Günün en geç saati.

~ **ses**, *dilb.* Kelime sonundaki ses.

~ **ses düşmesi**, *dilb.* Kelime sonundaki sesin çeşitli sebeplerden dolayı düşmesi: *kapığ > kapu > kapı; elig > eli* gibi.

~ **soruşturma**, *huk.* ◘ **Soruşturma.**

~ **soruşturmanın geçici olarak durdurulması, kararı**, *huk.* Son tahkikatın geçici olarak kesilmesi. Sanığın kaybolması veya suçu işledikten sonra akıl hastalığına uğraması yüzünden son tahkikatın yapılmasına imkân olmadığı hallerde sorgu hâkiminin vereceği karar.

~ **söz**, § ❶ *dey.* Kesin söz. [*Ing.* The last word; *Fr.* Le dernier mot]; § ❷ *matb.* Kitaplarda önsöz yerine bazen, kitabın sonuna konulan, bitirme sözü, netice. [*Ing.* Afterword, postscript, postface; *Fr.* Postface].

~ **tahkikat**, ◘ **Son soruşturma.**

~ **ürün**, *petrol.* Bir hidrokarbon karışımının, en ağır veya en az uçucu kısmı *(ayrımsal damıtmada en son elde edildiği için bu şekilde adlandırılmıştır).* [*Ing.* Final product].

☆ *Eşanl.* **kuyruk ürünü.**

☆ *Karş.* **baş ürünü.**

~ **yazısı**, *sin.* Bir filmin sonunda yer alıp filmin bittiğini belirten yazı, bu yazının görüntüsü. [*Ing.* End title; *Fr.* Titre final].

son², i. *Fr. sone.* 40 Desibellik bir uyartıya tekabül eden öznel ses şiddeti birimi.

sonagraf, i. *Fr. sonagraphe. psik.* Fonemleri (ses birimleri) bir takım, magnetik şeritler üzerine kaydetmek imkânını veren elektronik cihaz. *(Bu magnetik şeritler, bir filtreler dizisinden geçirilerek analiz edilir. Filtreler, enerjilerin, frekanslara göre dağılımını gösterir. Sonagraf cihazı da, bu frekansların sonagram şeklinde kaydedilen ışık yoğunluğu değişmeleriyle belirtir).* [*Ing.* Sonagraph].

sonagram, i. *Fr. sonagramme. psik.* Sonagraf'tan elde edilen fonemler üstünde yapılan analizin kaydı. *(Bu kayıtta, zamanlar, apsis, frekanslar da. ordinat üzerinde gösterilmiştir. Yoğunluk değişmeleri ise, beyazdan /en zayıf yoğunluklar/ siyaha /en kuvvetli yoğunluklar/ kadar çeşitli tonlarla belirtilir. Sonagram, temel ses uyartılarının soyutlanmasını mümkün kılmıştır. Kademeleştirilen bu uyartıların denekler üstündeki etkileri de incelenmektedir).* [*Ing.* Sonagram].

sonar, i. *Ing. so/und/na/vigation/r/anging/in kısaltması).* Ses üstü dalgalardan yararlanarak denizaltıların yerini saptayan âlet. [*Ing.* ve *Fr.* Sonar, asdic].

☆ *Eşanl.* **asdik**

sonat, i. *Fr. sonate < It. sonata. müz.* XVIII. yüzyıldan sonra birinci kısmı belirli bir şekilde planlanmış, üç veya dört bölümlü, bir veya iki çalgı için yazılmış besteyi belirten terim. [*Ing.* Sonata].

~ **biçimi**, *müz.* Çağdaş sonat biçimini uygulayan beste. [*Ing.* Sonata form; *Fr.* Forme sonate].

sonatin, i. *Fr. sonatine.* XVII. yüzyılda ortaya çıkan ve uzun zaman, küçük çapta 2 veya 4 el piyano veya keman eserlerini anlatmak için kullanılan terim. *(Clementi, Kuhlau, Schubert v.b.'nın sonatinleri). /Çağımızda Ravel, Roussel, Emmanuel, Koechlin sonatini, müzik sanatının büyük biçimlerinden biri haline soktular).* [*Ing.* Sonatina, sonatine].

son.bağırsak, b.i. *anat.* Embriyonda anüsün içeri çökmesiyle meydana gelen, sindirim

kanalının ard parçası, bazı omurgasız hayvanlarda dış-deri *(ektoderm)* ile astarlanmış olan aynı bölge. [*Ing.* Protocdeum; *Fr.* Proctodéum].
☆ *Eşanl.* **proktodeum.**

son.bahar, b.i. § ● Yazdan sonra, kıştan önce gelen mevsim. [*Osm.* Harîf; *Ing.* Autumn, fall; *Fr.* Automne]; ☆ *Eşanl.* **güz;** § ● *mec.* İhtiyarlığın yaklaştığı devre: *Hayatının sonbaharını yaşıyor.*
~ **çiğdemi,** *bot.* ◘ **Çiğdem.**

son.beyin, b.i. *anat.* Beyin loblarının en sonuncusu olup, dördüncü beyin karıncığını içine alır ve soğancıka karşılıktır. [*Lat. Myelencephalon; Ing.* Afterbrain; *Fr.* Myélencéphale].

soncul.bölünür doku, b.i. ◘ **Meristem.**

sonculuk,-ğu, i. *fels.* Her şeyin sonu olduğunu ve hiçbir şeyin sonsuz olmadığını savunan öğreti. [*Osm.* Tenahiye; *Ing.* Finitism; *Fr.* Finitisme].

sonda, i. *It.* < *Anglosaksonca* = *sund* > *Fr. sonde.* § ● Suyun herhangi bir noktadaki derinliğini ölçmeye ve dip tabakalarının yapısı hakkında yaklaşık bir fikir edinmeye yarayan âlet. [*Ing.* Bore; *Fr.* Sonde]; § ❷ *cerr.* Bir boşluğu veya bir yolu muayene etmek amacıyla bir boşluğa veya yola sokulan âlet. [*Ing.* Surgeon's probe, sound; catheter; *Fr.* Sonde]; ◘ *ŞEKİL: 115.*— **CERRAHİ ALETLER;** *ŞEKİL: 553.*— **TIP ALETLERİ;** § ❸ *mad. oc.* ve *petr.* (a) Yüksekliği fazla olan şantiyelerde tavanı temizlemek ve sonda yapmak için elle kullanılan uzun madenî boru. [*Ing.* Drill, driller, drilling, machine; *Fr.* Sonde]; (b) Orta ve çok derin tabakalara kadar inebilmek imkânı veren delme cihazı. [*Ing.* Borer, boring machine; *Fr.* Sonde]; § ❹ *meteor.* Atmosferin düşey olarak araştırılmasında kullanılan âlet. [*Ing.* Sounding - balloon; *Fr.* Sonde]; § ❺ *şekerc.* Şeker fabrikalarında, kaynayan şuruptan örnek almaya yarayan âlet. [*Ing.* Sampler; *Fr.* Sonde]; § ❻ *tic.* Küçük bir parça alarak kalitelerini kontrol etmek amacıyla tereyağ, peynir v.b. gibi bazı besin maddelerine batırılan âlet. [*Ing.* Taster; *Fr.* Sonde]; ◉ **Anel** ~ **sı,** *opt. cerr.* Burun - gözyaşı kanalı sondası. [*Ing.* Anel's probe]; ◉ **bizmutlu** ~, *magn.* Bizmutun özdirencinin magnetik alana göre değişmesinden yararlanarak magnetik alanları ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Bismuthic bore; *Fr.* Sonde bismuthique]; ◉ **darbeli** ~, *mad. oc.* ◘ **Darbeli;** ◉ **elektron** ~ **sı,** *elektr.* Çözümlenecek maddenin üzerine çarptığında, düştüğü bölge elemanlarının niteliğini verecek X ışınları yayımına yol açan çok ince elektron demeti. [*Ing.* Electronic fathometer; *Fr.* Sonde électronique]; ◉ **ipliksi** ~, *cerr.* ◘ **ipliksi;** ◉ **kuplaj** ~ **sı,** *elektr.* Bir klistronun rezonans boşluğuna enerji çekmek için kullanılan madenî çubuk. [*Ing.* Coupling bore; *Fr.* Sonde de couplage]; ◉ **pirometri** ~ **sı,** *term.* Çalışırken sıcaklığı ölçülmek istenen makine veya âletin içine kolayca yerleştirilebilecek şekilde yapılmış bir termoelektrik çift veya pirometri direnci taşıyan düzenek. [*Ing.* Pyrometric bore; *Fr.* Sonde pyrométrique]; ◉ **potansiyel** ~ **sı,** *elektr.* Hacim potansiyelini ölçmek için bir gaz tüpüne konan ve gazın hacmine oranla boyutları küçük olan yardımcı elektrod. [*Ing.* Potential bore; *Fr.* Sonde de potentiel]; ◉ **Prandtl** ~ **sı,** *mek.* ◘ **Prandtl;** ◉ **uzay** ~ **sı,** *astr.* Güneş sisteminin başka bir gezegenine veya bu sistemin daha ötesine deneysel amaçlarla fırlatılan uzay aracı. *(Bu tür bir sonda, birçok ölçüyü otomatik olarak yere gönderilen âletlerle donatılmıştır. Uzayda telsizle iletim rekoru, 1960 haziranında «Pioneer V» ile 20 milyon kilometre uzaklıktan Yer'e bilgi gönderen Amerikalılara aittir).* [*Ing.* Spatial bore; *Fr.* Sonda spatiale].
~ **çubuğu,** *inş.* ve *bayınd.* Kazık çakılırken toprağa daha kolay girmesini sağlamak için, dibinden basınçlı hava veya su püskürtmeye yarayan madenî boru. [*Ing.* Bore-rod].
~ **deliği,** *mad. oc.* ve *petr.* Çok derinlere kadar inen küçük çaplı delik. [*Ing.* Boring, bore-hole; **drill-hole;** *Fr.* Sondage, trou de sonde].
~ **füzesi,** *meteor.* Atmosferin yüksek kısımlarının araştırılması için kullanılan füze. *(Bu füzeler, alçak ve orta yükseklikteki bölgelerde kullanılan sonda balonlarının görevini, çok yüksek bölgelerde görür).* [*Ing.* Bore-rocket].
~ **mikrofonu,** *elektroakust.* Bir ses alanını hissedilir derecede bozmadan incelemeye yarayan mikrofon.
~ **salma,** *cerr.* § ● Sonda ile araştırma: *Bir yaraya sonda salma;* § ❷ *Sidik* torbasını sonda ile boşaltma.

sondaj, İ. *Fr. sondage;* § ● Sondalama, sonda ile yoklama. [*Ing.* Sounding, boring, drilling; *Fr.* Sondage]; § ❷ *mec.* Bir durumu, düşünceyi öğrenmek için yapılan yoklama, araştırma: *Sondaj yapmak.* [*Fr.* Sondage, sondage d'opinion, enquête par sondage]; ❸ *mad. oc.* ve *petr.* Sonda ile araştırmalar yapma, sonda deliği açma. [*Ing.* Boring; *Fr.* Sondage]; § ❹ *meteor.* Atmosferin düşey incelenmesi. [*Ing.* Wind observation; *Fr.* Sondage]; § ❺ *jeol.* Bir maden filizini, bir su veya petrol yatağını veya üzerinde yapı yapılacak bir yerin katman cinslerini meydana çıkarmak için toprağı bir aygıtlama derinliğine delerek yapılan araştırma. [*Ing.* Test boring; *Fr.* Sondage]; § ❻ *tıp.* Organizmadaki tabiî bir yola bir sondanın sokulması; hem gözlem ve araştırma *atardamar, kalb, sidik borusu sondalaması,* hem de tedavi *(mide, borusu, onikiparmak bağırsağı, siyek sondalaması)* amacıyla yapılır. [*Ing.* Probing, sounding; *Fr.* Sondage]; ◉ **atmosferik** ~, ◘ **Atmosferik;** ◉ **balon ile** ~, *hava.* ◘ **Balon;** ◉ **elmaslı** ~, ◘ **Elmas;** ◉ **fikir** ~ **ı,** *siy.* ◘ **Fikir;** ◉ **hava** ~ **ı,** *meteor.* Atmosferik basınç, nem ve atmosferin diğer karakteristiklerinin uçaklarda taşınan âletlerle ölçülmesi. [*Ing.* Air sounding]; ◉ **kaşıklı** ~ **(çin usulu** ~**),** *mad. oc.* ve *petr.* Bir kabloya bağlanmış matkap ucuyle yapılan sondaj. *(Sonda deliğini kazmak için içeriye, alt kısmı «kaşık» denen bir supapla kapatılmış bir boru salınır);* ◉ **kota yoluyle** ~, *psik.* ◘ **Kota.**
~ **balonu,** *meteor.* ◘ **Balon.**
~ **borusu,** *mad. oc.* ve *petrol.* Sondaj makinesini sondaj cihazına bağlayan ve uç uca vidalanan madenî boruların her biri. *(Dip çamurunun merkezdeki kanaldan boşaltılmasını sağlamak için, sondaj borularının içi genellikle boş olur).* [*Ing.* Sounding tube, mud tube; *Fr.* Tige de sonde].
~ **deliği,** *sny.* ◘ **Delik.**
~ **esası,** *istat.* ◘ **Esas.**
~ **kuyusu,** *mad. oc.* ve *petrol.* Sondaj çalışmalarının yapıldığı kuyu. [*Ing.* Drill hole, borehole, drilling wells; exploratory well; *Fr.* Sondage].
~ **makinesi,** *mad. oc.* ve *petrol.* Genellikle bir kamyon veya bir römorkla taşınan ve çok derin olmayan kuyular açmaya yarayan küçük makine. *(Bir motor, ucunda kayaları delecek burgu bulunan sondaj borusu boydan boya delik olur, buradan verilen basınçlı hava veya su, kuyudan çıkan toprakların boşaltılmasını kolaylaştırır).* [*Ing.* Earth boring machine, drilling machinery; *Fr.* Sondeuse].

sondajcı, i. § ● Sondaj yapan, sondalamayı bilen kişi: *Okyanusun dibi, sondajcıların gözlerini kamaştırırdı.* [*Ing.* Leadsman: *Fr.* Sondeur,-euse]; § ❷ Döner kuyu açma makineleriyle veya matkaplı delici makineler yardımıyle kuyu açan işçi. [*Ing.* Borer, driller; *Fr.* Sondeur].

sondalama, i. ◘ **Sondaj.**

sondalamacı, i. ◘ **Sondajcı.**

sondalamak (-i), f. § ● Suyun derinliğini sonda ile ölçmek. [*Ing.* To sound; *Fr.* Sonder]; § ❷ Dip tabakalarının yapısını incelemek: *Bir nehir yatağını sondalamak* ve *(Geniş anl.)* Yeraltını sondalamak. [*Ing.* To sound, to probe; *Fr.* Sonder]; § ❸ Maden, su v.b. araştırmaları için toprağın derinliklerine sonda salmak. [*Ing.* To sound, to make-boring in the ground; *Fr.* Sonder]; § ❹ *mad. oc.* Bir sonda deliği açmak. [*Ing.* To probe; *Fr.* Sonder]; ◉ **bir tavanı** ~, *mad. oc.* Temizlenmesi gereken çatlak blokları saptamak amacıyle, bir şantiyenin tavanına madenî bir çubuk veya kazma ile vurmak. [*Ing.* To bore a roof; *Fr.* Sonder un toit].

sondograf, İ. *Fr. sondographe.* «ekn. Irmakların dibindeki ve kıyılardaki seviye değişimlerini göstermeye yarayan kaydedici âlet. [*Ing.* Sondograph].

son.dördün, b.i. *astr.* Ay tekerinin son yarısının aydınlık olduğu evre. [*Osm.* Terbî-i âhir; *Fr.* Dernier quartier].

sondurmak (-i), f. *esk. T. sungmak* > *sundurmak.* [*Ing.* To stretch; *Fr.* Propulser].

sone, i. *Fr. sonnet* < *It. sonneto. ed.* Başta iki dörtlü ve sonra iki üçlüden ibaret 14 dizeli ve bir İtalyan şiir türü. [*Ing.* Sonnet].

son.ek/so:nek/, b.i. *gram.* Kelimenin *(kök veya gövde)* sonuna eklenen ve kelimenin anlamını değiştiren ek: *ana lık, baş-tan, ik-iz* v.b. *(Türkçe, sondan eklemli bir dil olduğu için, hemen bütün ekler sonek durumundadır. Bu ekler, Türkçede kelimenin kök veya gövdesinde genellikle hiçbir değişiklik yapmaz, yalnız görevlerine göre kelimenin anlamını değiştirir).* ◘ **Ek.** [*Ing.* Suffix; *Fr.* Suffixe]; ◉ **karmaşık** ~, *gram.* ◘ **Karmaşık.**

son.evre, b.i. *bot.* ◘ **Telofaz.**

Songay'lar, ç. öz. i. Batı Afrika'da halk. Orta Nijer kıyılarında Niapinke-Kandi arasında yaşayan Songaylar 220.000 kişi kadardır. Tuaregler ve Pöllerle melezleştikleri sanılır. [*Ing.* Songhais; *Fr.* Songhaïs, Sonrhaïs].

Songo'lar, ç. öz. i. *etn.* Angola'nın zenci halkı. [*Ing.* ve *Fr.* Songos].

songu", i. Ömrün alında yazılı olduğuna inanılan sonu. [*Osm.* Ecel; *Ing.* Term of one's life, the appointed day or predestinated moment; *Fr.* Heure de la mort fixée d'avance et Inévitable, terme prédéstiné de vie, fixé par la Providence].

sonlama, i. *sp. (Eskrimde)* Eleme yarışlarından sonra birinci, ikinci ve üçüncüyü belli edecek son ve kesin karşılaşma. [*Ing.* Final; *Fr.* Finale].
☆ *Eşanl.* **final müsabakası.**

sonlu, s. *mat.* Sonu olan, sonsuz olmayan. [*Osm.* Mütenahî; *Ing.* Finite; *Fr.* Fini, -finie]. ☆ *Eşanl.* **bitimli;** ◉ **x'in a'ya yakın bir değeri için bir (x) fonksiyonunun** ~ **açılımı,** *mat.* Bu fonksiyonun $x = a$ yakınındaki değerini $(x-a)^n$'e göre sonsuz küçük olan tamamlayıcı bir terimle, $x-a$ cinsinden n'inci dereceden bir çokterimli şeklinde veren formül; ◉ **sonsuz bir fonksiyonun** $x-a$ **için genelleştirilmiş** ~ **açılımı,** *mat.* Önceki açılıma $\frac{1}{x-a}$ cinsinden p dereceden bir çokterimli ekleyerek elde edilen açılım.
~ **büyüklük,** *mat.* Ölçüsü sonlu bir sayiyle ifade edilen büyüklük. [*Ing.* Finite size; *Fr.* Grandeur finie].
~ **cümle,** *mat.* Sonlu sayıda elemandan oluşan cümle.
~ **(sınırlı) dizi,** *mat.* Bir son terimi olan dizi. [*Ing.* Finite or limited progression; *Fr.* Progression finie ou limitée].
~ **farklar hesabı,** *mat.* ◘ **Hesap.**
~ **grup,** *mat.* ◘ **Grup.**
~ **sayı,** *mat.* İki tamsayı arasında bulunan sayı. *(Tamsayılar dizisinde son terim yoktur; bu dizinin bütün sayıları sonludur).* [*Ing.* Finite number; *Fr.* Nombre fini].
~ **uzay,** *astr.* Sonu olan, belirli sınırlara dek giden uzay. [*Ing.* Finite space].

sonlucu, s. *mat. Hilbert* ve *Bernays* ile birlikte, kurmayı amaçladığı sonlu biçimler halinde kurmayı destekleyen matematikçiler için kullanılır. [*Ing.* Finitist; *Fr.* Finitiste].

sonlu ötesi, b.s. *mat.* ~ **sayı,** *mat.* Sonsuz bir cümlenin eleman bakımından zenginliğini ölçmek için düşünülmüş, sonu olmayan sayı. [*Ing.* Transfinite number; *Fr.* Nombre transfini].
☆ *Eşanl.* **transfinî sayı.**

sonometre, i. *Fr. sonomètre.* § ● *akus.* Ses-

leri karşılaştırmaya yarayan türesen telli âlet; § ❷ Sesin şiddetini ölçmeye yarayan âlet. [*Ing.* Sonometer, audiometer]; ◉ elektrikli ~, *akust.* ◘ odyometre.

sonotek, i. *Fr. sonothèque.* Film, radyo veya televizyon v.b. yayınlarında yönetici veya programcıların yararlanabilecekleri değişik gürültü kayıtlarının saklandığı arşiv.

sonra /son.ra/, z. *Fr. ensuite* § ❶ Konuşma konusu olan veya ifade edilmiş zamana göre ileriyi anlatır: *Sonra söyleyeceğim.* [*Ing.* in the future, hereafter, then, afterwards; *Fr.* Après]; § ❷ Yoksa, aksi halde. *Tembellik etmesin, sonra sınıfta kalır.* [*Ing.* if not; otherwise; or; or else; *Fr.* Ou, sinon, sans quoi, autrement, faute de quoi, ou bien]; § ❸ Zaman anlatan kelimelerin arkasına getirilerek o kadar zaman geçtiğini veya gececeğini anlatır: *Bir yıl sonra.* [*Ing.* Later; *Fr.* Après, puis]; § ❹ -den halindeki isimlerin arkasına getirilerek yerde veya zamanda arkada bulunulduğunu anlatır: *Senden sonra geldi. O evden sonraki evler.* [*Ing.* After; *Fr.* Après, ensuite]; § ❺ i. Alt taraf, arkadan gelen kısım veya zaman: *Bunun sonrası yok. Bu işi sonraya bırakmamalı.* [*Ing.* A later time; consequence, sequel, latter part of a series; *Fr.* Suite]; ◉ ~ sı sağlık, *dey.* «*Hepsi o kadar*» veya «*zararı yok*» anlamında kullanılır. [*ing.* That's all; never mind, forget it]; ◉ ~ sını (sonrayı) düşünmek, *dey.* Geleceği veya sonrası için tedbirli davranmak. [*Ing.* To think of the consequence]; ◉ ~ ya atmak (bırakmak), *dey.* Geri bırakmak, başka bir zamana atmak. [*ing.* To postpone, to put off]; ◉ ~ ya bırakmak, *dey.* ◘ Sonraya atmak.

~ **da,** Hem: *Hem çağırıyorsun, sonra da kızıyorsun.* [*Ing.* And then; *Fr.* Et puis]

sonradan /son:radan/, z. Konuşulan zamanın ardından gelen zamanda: *Bunu o vakit bilmiyordum, sonradan öğrendim.* [*ing.* Not at the time; later; *Fr.* Plus tard, ultérieurement, après coup].

~ **gelen devlet, devlet değildir,** *at.* Kişi gençliğinde zengin olmalıdır ki bunu gereği gibi kullansın. Iş göremeyeceği bir yaşta gelen zenginlik neye yarar?

~ **görme,** *dey.* Soradan durumunu düzeltip kibarlık taslayan. [*Ing.* Newly-rich; upstart; *Fr.* Parvenu, nouveau riche].

~ **görmüş,** *sosy.* Toplum içinde elverişli şartlardan faydalanarak sınıf değiştiren, veya savaş ve kriz devirlerinin fırsatları ile birden zenginleşerek şehre yerleşen kimselerin içinde bulundukları hal. *(«Sonradan görmüş» ün başlıca niteliği şımarma ve hazımsızlık yüzünden üstün topluma kendini kabul ettirmek kompleksi içinde bulunmaktır).* [*Ing.* Parvenu, self-made person, upstart; *Fr.* Parvenu].

~ **hızlandırma,** *elektr.* Ekranın parlaklığını arttırmak için katod tüplerine uygulanan usul; saptırma sisteminden geçişlerinden sonra katod demetinin elektronlarına ek bir hız vermeye dayanır. *(Bu usulde, elektronların saptırma sistemine gelmeden önce hızlandırılmasında olduğu gibi katod tüpünün duyarlığı tehlikeye düşmez.Sonradan hızlandırma, yüksek bir pozitif potansiyele getirilen halka biçiminde bir anod yardımıyle gerçekleştirilir).* [*Ing.* Postacceleration; *Fr.* Postaccélération].

~ **olma,** *dey.* Başkasına kıyasla yeni olan, yeni ortaya çıkan. [*ing.* Comparatively recent].

~ **oluşum,** *jeol.* Bir mineralin biçiminde herhangi bir değişiklik olmadan kimyasal yapısının değişmesi olayı.

~ **oluşumlu su,** *jeol.* Yukarıdan aşağı doğru gelen su veya çözelti. [*Ing.* Supergene water; *Fr.* Eau supergene].

~ **seslendirme,** *sin.* Bir filmin görüntüleri tamamiyle alındıktan sonra, sesin stüdyoda eklenmesi seslendirilmesi durumu. [*ing.* Post-synchronisation, postsync, post-scoring].

sonraki, s. Daha sonra olan. [*Ing.* Who comes later; that happens later; *Fr.* Suivant, -ante, dernier,-ière].

~ **imkânsızlık,** *huk.* ◘ İmkânsızlık.

sonraları /son:raları/, z. Sonraki zamanlarda: *Önce iyi idi, sonraları bozuldu.* [*ing.* Later, recently; *Fr.* Après, recemment].

sonrası, i. Herhangi bir şeyin alt kısmı: *Hikâyenin sonrası.* [*Ing.* The end or consequence *(of)*, its result or sequel, the issue or outcome *(of)*].

sonrasız /son:rasız/, s. Zamanda sonu olmayan: *Türk ulusu sonrasızdır.* [*Osm.* Ebedî; *Ing.* Eternal, endless; *Fr.* Éternel,-elle].

sonrasızlık,-ğı, i. § ● Sonrasız olma hali. [*Osm.* Ebediyet; *Ing.* Eternity, neverendingness, eternalness, immortality; *Fr.* Éternité]; § ● Sonu olmadığı gözönüne getirilen bir zaman: *Türk ulusu sonrasızlığa kadar yaşayacaktır.* [*Osm.* Ebet; *Ing.* Future eternity; *Fr.* Éternité, perpétuité].

sonsal°, s. *fels.* Deneme ile edinilen ve olaylardan çıkarılan: *Bir yerde duman görünce orada ateş yandığını kestirmek sonsal bir yargıdır.* [*Osm.* Bâdî; *Lat. Aposteriori; Ing.* A posteriori; *Fr.* A posteriori].

☆ *Karş.* **önsel.**

son.ses, b.i. *gram.* Bir kelimenin veya hecenin sonundaki ses.

~ **düşmesi,** *gram.* Kelime sonundaki bir sesin kaybolması.

sonsuz°, s. § ● *mat.* Sonu olmayan, her niceliği aşabilen değişken *(nicelik).* [*Osm.* Namütenahî; *Ing.* Infinite, eternal, endless; *Fr.* Infini,-ie]; ☆ *Eşanl.* **bitimsiz;** § ❷ Ölçülemeyecek kadar çok veya büyük olan: *Sonsuz çöl.* [*Ing.* Boundless, immeasurable; *Fr.* Infini,-ie]; § ● *mec.* Çok geniş, sınırsız: *Sonsuz mutluluk.* [*Ing.* Never-ending, eternal, endless; *Fr.* Infini,-ie]; § ● Sınırı olmayan, sonu bulunmayan şey. [*Ing.* The infinite; *Fr.* L'infini, ce qui est sans limites, sans bornes]; § ● Bütün nicelikleri aşan nicelik. [*Ing.* Infinite; *Fr.* Infini]; ◉ ~ daki halkalar, *opt.* ◘ Halka; ◉ ~ daki nokta, *mat.* ◘ Nokta; ◉ artı ~, *mat.* ◘ Artı; ◉ büyük ~, ◘ Büyük; ◉ eksi ~, *mat.* ◘ Eksi; ◉ küçük ~, ◘ Küçük.

~ **büyük nicelik,** *mat.* Ne kadar büyük olursa olsun bütün sabit pozitif sayılardan mutlak değerce daha büyük olabilen değişken nicelik. [*Fr.* Quantité infiniment grande, un infiniment grand].

~ **büyüklük,** *mat.* ◘ Büyüklük.

~ **cümle,** *mat.* Elemanları sonlu sayıda olmayan cümle. [*Ing.* Infinite entirety; *Fr.* Ensemble infini].

~ **kayış, zincir,** kablo, Esnek bir çember meydana getirecek şekilde uçları birleştirilmiş kayış, zincir veya kablo. *(transmisyon kayışı, tesviçi zincir).*

~ **küçük,** *mat.* ◘ Küçük.

~ **küçük nicelik,** *mat.* Ne kadar küçük olursa olsun bütün pozitif sayılardan mutlak değerce daha küçük olabilen değişken nicelik. [*Fr.* Quantité infiniment petite, un infiniment petit].

~ **küçükler hesabı,** *mat.* ◘ Kesap.

~ **nicelik,** *mat.* Önceden verilmiş bütün niceliklerden, mutlak değerce daha büyük olan değişken nicelik. [*Ing.* Infinite quantity; *Fr.* Quantité infinie].

~ **uzay,** *astr.* İstenilen her uzaklığın daha ötesine gidebilen sonu olmayan uzay. [*Ing.* Infinite space].

sonsuzca, z. Sonsuz olarak. [*Osm.* Namütenahi; *ing.* Infinitely; *Fr.* Infiniment].

sonsuz.küçük, b.s. *mat.* Sonsuz dereceden küçük artışlarının toplamı olarak gözönüne alınan büyüklükler için kullanılır. [*Ing.* Infinitesimal; *Fr.* Infinitésimal,-ale,-aux]; ◉ ~ ler hesabı, *mat.* Diferansiyel hesapla İntegral hesabı İçine alan ve sonsuz küçük nicelikleri inceleyen matematik dalı: *Sonsuzküçükler hesabını Newton bulmuştur.* [*Ing.* Infinitesimal calculus; *Fr.* Calcul Infinitésimal, analyse infinitésimale]. ☆ *Eşanl.* **sonsuzküçükler analizi;** ◉ ~ ler geometrisi, *mat.* Sonsuzküçükler hesabından yararlanılarak eğrilerin ve yüzeylerin incelenmesi. [*Ing.* Infinitesimal geometry; *Fr.* Géométrie infinitésimale].

~ **büyüklük,** *mat.* Sonsuz derecede küçük parçalardan meydana geldiği düşünülen büyüklük elemanı. [*Ing.* Infinitesimal size; *Fr.* Grandeur infinitésimale].

sonsuzluk°,-ğu, i. § ● Sonsuz olma hali. [*Osm.* Namütenahiye; *ing.* Infinity; *Fr.* Infinité]; § ● Sonu ve sınırı olmayan şey. [*Osm.* Ebediyet; *Ing.* Eternity; *Fr.* Éternité].

~ **aksiyomu,** *mat.* Kendisiyle aynı kuvvette bir alt cümle bulunabilirse, bir cümlenin sonsuz olduğunu ifade eden kural: *Tabii tamsayıların N cümlesinde, çift sayılar (veya tek sayılar) N ile aynı kuvvette bir alt cümle meydana getirir).* [*Ing.* Infinity axiom; *Fr.* Axiome de l'infini].

son.takı, b.i. *gram.* Kelimelerin sonuna getirilen edat. *(Türkçedeki sontakılar: da /de/, dahi, ise, ki, kim, bile, değil. Bunlar dil birliklerinin, kelimelerin kelime gruplarının ve cümlelerin sonuna gelerek onları önceki* veya sonraki kelimelere, kelime gruplarına, *cümlelere bağlarlar. Değil, ki, kim getirildiği kelimeyi sonraki, ötekiler önceki unsurlara bağlarlar: O kadar hastayım ki, öyle değil böyle yapılır; ben de geliyorum.)* [*Ing.* Postposition; *Fr.* Post-position].

sonuç°,-cu, i. § ● Bir olaydan çıkan, doğan herhangi başka bir olay veya durum. [*Osm.* Netice; *Ing.* Result, consequence; *Fr.* Résultat, conséquence]; § ● Bir gelişim veya girişimden elde edilen şey: *Sınav sonucu.* [*Ing.* End, outcome; *Fr.* Produit]; § ● Öz, özet: *Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz.* [*Ing.* ve *Fr.* Conclusion]; ◉ ~ suz karşılaşma, sp. *(Bokste)* Çeşitli nedenler *(Işıkların sönmesi, yumruklaşma alanının döğüşülemeyecek duruma gelmesi, havanın bozması, seyircilerin taşkınlığı)* yüzünden yarıda kalan karşılaşma ve bu durumda verilecek karar; ◉ ~, *mant.* Önceden ispatlanmış bir önermeden doğrudan doğruya çıkarsanan önerme; ◉ hukuki ~, *huk.* Bir eyleme veya işleme hukuk düzeni tarafından bağlanan sonuç. [*ing.* Legal consequence]; ◉ zorunlu ve apaçık ~, *mant.* Başka bir olgudan, kaçınılmaz biçimde sonuç olarak çıkan olgu.

~ **plakası,** *binic.* ◘ Plaka.

sonuçlamak° (-i), f. § ● Sonuca ulaştırmak, son şekline veya durumuna getirmek, bitirmek: *Bütün işlerini iki güne kadar sonuçlayacak.* [*Osm.* İntaç etmek; *Ing.* To bring to an end, to conclude; *Fr.* Résulter, achever, conclure]. ☆ *Eşanl.* **neticelendirmek;** § ❷ Sonuç vermek, sebep olmak, yol açmak: *Bu davranış birçok iyilikler sonuçlandı.* [*Ing.* To result in; *Fr.* Causer, produire].

sonuçlandırma, i. Sonuçlandırmak eylemi. [*Osm.* İntaç; *Ing.* Resulting, bringing to a conclusion; producing *(a consequence)*; *Fr.* Action de faire résulter, de causer, de produire; action de terminer, de régler].

sonuçlandırmak°, geçl. f. ◘ Sonuçlamak.

sonuçlanmak°, nsz. f. Sonuca ulaştırılmak, sonuca bağlanmak, bitirilmek: *Bu iş çabuk sonuçlandı.* [*Osm.* İntaç edilmek; *Ing.* To be resulted, to be concluded; *Fr.* Finir, aboutir].

☆ *Eşanl.* **neticelenmek.**

sonurgu°, i. *fels.* § ● Bir başlangıcın, bir olgunun, bir ilişinin gerekli ve zorunlu görülen sonucu. [*Osm.* Netice; *ing.* Consequence; *Fr.* Conséquence]; § ● Başka bir yargının doğruluğu veya yanlışlığı verilmiş olunca, bir yargının kendini bize kabul ettirişinin salt mantıkî zorunluğu. [*Ing.* Consequence; *Fr.* Conséquence]; § ● *(Genis anl.)* (a) Tümden gelimli bir akıl yürütmenin, yani, düşünconin kendi kendisiyle uygunluğu yasalarına dayanan bir muhakemenin yargısına da sonurgu denir. [*Ing.* Consequence; *Fr.* Conséquence]; (b) Bir tasımın yargısına da özellikle bu ad verilir. [*Osm.* Netice; *Ing.* Consequence; *Fr.* Conséquence]; ◉ dolaysız ~, *mant.* ◘ Dolaysız.

sonurtu, i. § ● *mant.* Birbirine bağlı iki önermeden, sonraki: «*Duman çıkıyorsa ateş vardır*» sözünde «*ateş vardır*» önermesi bir sonurtudur. [*Osm.* Tali had; *ing.* Consequent; *Fr.* Conséquent]; § ● *müz.* Bir teklif *(önerti)* ve bir karşılıktan kurulu bir tek-

sesli toplulukta, karşılık veren kısım. [*Ing.* Consequent; *Fr.* Conséquent].

sonuşmaz*, i. *mat.* Sonsuza giden bir eğrinin çeşitli noktalarının gittikçe yaklaştığı başka bir eğri veya doğru. [*Osm.* Mücanib; *Ing.* ve *Fr.* Asymptote].

sop.-pu, i. *sosy.* Aynı toteme bağlı olan, aralarında evlenilmeyen fakat mal ortaklığı bulunan, aileden daha geniş topluluk. [*Osm.* Semiye; *Ing.* Clan; *Fr.* Clan]; ☆ *Eşanl.* **klan**; ◉ **soy ~**, *dey.* ◘ **Soy**.

son.yontuk,-ğu, b.i. *coğr.* Dış güçlerin sürekli aşındırmalarıyle gittikçe alçalan, dalgalıca düzlükler durumuna gelen yeryüzü biçimi. *(Alma endrumpf).*

sopa /so:pa/, i. *esk. T. subı* veya *suba.* § ❶ Kalın değnek. [*Ing.* Thick stick, club, cudgel; *Fr.* Gros bâton, gourdin]; § ❷ *mec.* Dayak, kötek. [*Ing.* Blow *(with a club)*, a beating; *Fr.* Bastonnade, coup bâton]; § ❸ *(Geniş anlamda)* Değnekle vuruş: *Ceza olarak elli sopa attılar;* § ❹ *esk.* Kumaş v.b. de yol. [*Ing.* Stripe in cloth; *Fr.* Raie]; ◉ **bekçi ~ sı**, *tar.* ◘ **Bekçi**; ◉ **dağcı ~ sı**, *dağc. esk.* Dağcıların gezilerinde kullandıkları demirli uzun baston; ◉ **dolap ~ sı**, *ağ. iş.* ◘ Dolap; ◉ **kırma ~ sı**, *dok.* ◘ **Kırma**.

~ atmak (çekme), *dey.* Değnekle dövmek, sopa ile vurmak. [*Ing.* To give a beating *(to)*; *Fr.* Battre avec un bâton, donner la bastonnade, bâtonner].

~ çekirgesi, *zool.* ◘ **Çekirge**.

~ düşkünü, *dey.* Sopa yemeyi hak etmiş kimse. [*Ing.* Deserving a beating].

~ yemek, *dey.* Değnekle dövülmek. [*Ing.* To get a beating, to be clubbed; *Fr.* Recevoir une volée, une raclée].

sopa.çekirgesigiller, ç.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımına giren bir familyası. Bulunduğu yerin rengine uyma özelliği gösteren ve tarım bitkileri için zararlı olabilen, çöpünü veya yaprağını görünüşte, otçul, yavaş hareketli çekirgeler kapsar. [*Lat.* ve *Ing. Phasmidae; Fr.* Phasmidés].

sopalamak (-ı), f. ◘ **Sopa atmak**.

sopalı, s. § ❶ Elinde sopası olan, sopa ile donanmış. [*Ing.* Armed with a stick]; § ❷ *esk.* Çubuk şeklinde desenli *(kumaş).* [*Ing.* Having broad stripes *(cloth); Fr.* Rayé]; ◉ **eli ~ lı**, *dey.* ◘ **El**.

soplu, s. ◘ **Soylu**.

sopor, i. *Fr. sopor* < *Lat. tıp.* Alışılagelen uykudan daha derin ve komaya yakın bilinç azalması hali. [*Ing.* Sopor].

sopra, z. *it. müz.* Yukardaki kısım gibi çalınacağını veya söyleneceğini gösteren «*come sopra*» deyiminde geçer. [*Ing.* ve *Fr.* Sopra].

sopranist, i. *Fr. sopraniste.* Soprano sesi bozulmasın diye gençliğinde hadım edilmiş olan erkek şarkıcı. [*Ing.* Sopranist, male soprano singer].

soprano /sopra:no/, i. *It. sopra*, üst. *müz.* § ❶ Erkek çocuğun ve kadının en ince kategoriye giren sesi. *(Normal olarak genişliği iki oktav /ut₃-ut₅/ olan soprano sesi, istisnai olarak fa ve sol notasına yükselebilir. Bugün sol anahtarının ikinci çizgisine yazılan soprano partisi eskiden do anahtarının birinci çizgisine yazılırdı. Soprano ikiye ayrılır; geniş ve kuvvetli olan dramatik soprano, daha ince ve kıvrak olan hafif soprano).* [*Ing.* ve *Fr.* Soprano]; § ❷ Bu sese sahip olan kişi. [*Ing.* ve *Fr.* Soprano]; § ❸ Bir çalgı ailesinin içinde en ince ses genişliği olan çalgılara verilen ad. [*Ing.* Soprano; *Fr.* Soprano].

Sorab, öz. i. *dilb.* Sprée'nin yukarı çığırı kıyılarında, Bautzen ile Cottbus arasında, 100.000 kadar insan tarafından konuşulan batı islavca lehçesi. [*Ing.* Wendish; *Fr.* Sorabe, wende].

Sorathi, öz. i. *dilb.* Yaklaşık olarak 1.250.000 kişi tarafından konuşulan gucerat lehçesi. [*Ing.* ve *Fr.* Sorathi].

sorbik, s. *Fr. sorbique. kim.* Formülü CH_3-CH = CH-CH = CH-CO_2H olan dietilenik bir asid için kullanılır; 134° C'ta erir, üvez ağacı meyvesinde malik asidle birlikte bulunur. *(Küçük üvez meyvelerinde, parasorbik asid denen ve alkalilerle asidlerin etkimesiyle sorbik asida dönüşen bir lakton bulunur).* [*Ing.* Sorbic].

sorbit,-ti, i. *Fr. sorbite. (İngiliz metalürjisti H. C. Sorby'nin /1826-1908/ adından).* İnce bir ferrit ve semanit karışımı *(su verilmemiş ve menevişlenmiş çeliklerin bileşenlerinden biridir).* [*Ing.* Sorbite].

sorbit, sorbitol, i. *Fr. sorbite (sorbitol) kim.* Formülü $CH_2OH(CHOH)_4CH_2OH$, H_2O olan heksitol; dekstrojir türü üvez ağacı, meyvesinde bulunur, glikoz ve levülozun hidrojenlenmesinde mannitle birlikte meydana gelir. *(75° C'ta erir).* [*Ing.* Sorbitol; *Fr.* Sorbite, sorbitol, d-glucite, d-glucitol].

☆ *Eşanl.* **d-Glüsit, d-Glüsitol**.

sorboz, i. *Fr. sorbose. kim.* Formülü $C_6H_{12}O_6$ olan ketonik şeker *(ketoheksoz);* 154° C'ta eriyen dekstrojir türü mayalanmış üvez sularından çıkartılır; bu sular da, sorboz bakterilerinin sorbite etkimesiyle meydana gelir. [*Ing.* Sorbose].

sordurmak (-ı, -e), f. Sormak işini yaptırmak. [*Ing.* To let be asked or inquired; *Fr.* Faire demander, demander par l'intermédiaire de qn.].

soredi, i. *Fr. sorédie. bot.* Likenlerin talından ayrılarak çelik gibi üretebilen küçük yuvarlak kütle. [*Ing.* Soredium; soredi].

soreks, i. *Lat. susurrus* > *sorex. zool.* Soreksgiller *(Soricidae)* böcekçil küçük memeli hayvan. *Soreksgiller*'den olan böcekçil küçük hayvanların hepsine *(sorex, crossopus, crocidura, pachura v.b.)* genellikle *soreks* denir. Ama asıl soreksin *(sorex)* otuz dört türü vardır. Küçük, ince yapılı, ipek gibi yumuşak tüylü, ince uzun başlı olan bu hayvanlar ilk bakışta fareye benzer, ama sivri ağzıyle fareden ayrılır; bunlar her çeşit hayvana *(fare, küçük kuş, böcek v.b.)* saldıran yırtıcı hayvanlardır. Bu bakımdan tarım için son derece faydalıdır. Daha çok gececi olan bu hayvanlar inlerde, eski duvarların deliklerinde, ağaç kovuklarında yaşar, evlerin dolaylarında dolaşmayı sever. **Küçük soreks** *(Sorex minutus)* Avrupa'daki memeli hayvanların en küçüğüdür. Uzunluğu 5 sm.'dir. **Orman soreksi** *(sorex araneus)* Asya ve Avrupa'da ormanlarda yaşar. Uzunluğu 6,5 sm., kuyruğu 4,5 sm.'dir. [*Lat. Sorex; Ing.* Sorex, shrew; *Fr.* Musaraigne]; ◉ **ak-kuyruklu ~**, *zool.* Soreksgiller *(Soricidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 4, kuyruğu 2,5 sm. Memeli hayvanların en küçüğüdür. Eski Dünya'da tropik bölgede yaşar. [*Lat. Pachura etrusca; Ing.* White-toothed shrew; *Fr.* Musaraigne étrusque]; ◉ **Amerika kısa kuyruklu ~**, *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* takımının Soreksgiller *(Soricidae)* familyasından bir memeli türü. [*Lat. Blarina brevicauda; Ing.* Blarina shrew; *Fr.* Blarine].

soreksgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Böcekçiller *(Insectivora)* takımının bir familyası. Ağızları hortum gibi uzamıştır. Kuyruklarının dibinde hoş olmayan bir koku salan koku bezleri vardır. Tüyleri yumuşaktır. Küçük hayvanlarla beslenirler. **Orman soreksi** *(Sorex araneus)*, **Ak-kuyruklu soreks** *(Pachura etrusca)*, **Su neomisi** *(Neomys fodiens)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Soricidae; Fr.* Soricidés].

sorgu*, i. < *sormak. huk.* Suç niteliğinde olan bir sorun üzerine ilgili bulunanlara sorular yöneltme işi. *(Ceza mahkemesi hukukuna göre, sanığın araştırma konusu olay hakkında hâkim karşısındaki beyanı).* [*Osm.* istintak; *Ing.* Questioning, inquiry, interrogation, examination; *Fr.* Interrogatoire]; ◉ **~ ya çekmek**, *dey.* Birine birçok soru yöneltlerek suç niteliğindeki bir meselede rolü olup olmadığını araştırmak. [*Ing.* To cross-examine, to interrogate, to question, to examine; *Fr.* Instruire].

~ hâkimi, *huk.* ◘ **Sorgu yargıcı**.

~ sual, *dey.* Sorma, soruşturma. [*Ing.* Lengthy questions, endless inquiries].

~ yargıcı (hâkimi), *huk.* Sanıkları sorguya çeken yargıç, ilk soruşturmayı açan ve yürüten hâkim. [*Ing.* Interrogating judge, examining magistrate; *Fr.* Juge d'instruction].

sorguç,-cu, i. *Osm.* < *Fars. ser*, baş + *küç*, koç > *serküç*. § ❶ Bazı kuşların başlarında bulunan uzun tüylere verilen ad: *Erkek tavus kuşunun tepesinde sorguç vardır.* [*Ing.* Crest, aigrette; *Fr. Huppe, aigrette*]; § ❷ *kıyf. esk.* Serpuşların ön tarafına takılan tüy ve mücevher süs. [*Ing.* Aigrette, plume; tuft; Osprey, spray; *Fr.* Aigrette]; § ❸ *kuymc.* Sorguç şeklinde sıralanıp yerleştirilmiş cam, iplik veya değerli taş demeti. [*Ing.* Egret; *Fr.* Aigrette]; ◉ **süpürge ~**, *kıyf. esk.* Yelpaze şeklinde sorguç. *(Süpürgeye benzediği için bu adla anılır).*

sorguçlu, s. Sorgucu olan: *Sorguçlu kuş.* [*Ing.* Plumed, tufted, crested; *Fr.* Huppé, -ée].

~ dardağan, *kıyf. esk.* Murad IV devrinde yapılan renkli kavuk.

~ destar, *kıyf. esk.* Sorguç takılmış sarık.

sorguçluk,-ğu, i. *kıyf. esk.* Başa giyilen börk ve üsküfün sorguç takılan yeri.

☆ *Eşanl.* **tüylük**.

sorguç.otu, b. i. *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, 100 türü bulunan, uzun kuş tüyü şeklindeki kılçıklarıyle Türkiye'de de çok rastlanan step çayır otları cinsi. [*Lat. Stipa; Ing.* Feather grass, stipa; *Fr.* Stipa, stypa].

sorgulamak, f. Sorguya çakmek. [*Ing.* To cross-examine; *Fr.* Interroger(qn) contradictoirement].

sorgun, i. *bot.* ◘ **Sorkun**.

sorit,-ti i. *Fr. sorite* < *Yun. soros*, yığın, istif > *sorites. mant.* (a) Yığın kanıtına verilen ad; kanıt şudur: büyük sayıda taneden meydana gelen yığından bir taneyi alacak olursak yığın bozulmaz; yığının kaç taneyi almakla bozulacağını söylemek mümkün değildir; *(b)* Bir çeşit tasım: *A,B'dir; B,C'dir; C,D'dir;* [*Osm.* Kıyas-ı müselsel; *Ing.* Sorites].

sorkun, sorgun, i. *bot.* § ❶ Söğüdün körpe ve bükülgen dalı yahut bu çeşit dalı olan söğüt; sepetçi söğüdü. *Sorkun,* çeşitli söğüt türlerinden elde edilir. En çok yetiştirilen ve en iyi sorkun veren söğüt ağaçları şunlardır: **gevrek söğüt** *(salix fragilis),* ince ve yumuşak dallı, kabuğu az çok koyu kırmızı bir söğüttür; **sepetçi söğüdü** *(S. viminalis)* yeşil veya sarımtrak kabuklu ve çok verimli bir sorkun ağacıdır; **üç ercikli söğüt** *(S. triandra)* çok uzun ve kuvvetli dallıdır; kabuğu kütengi ve siyahımsı olur; **aksöğüt veya küfeci söğüdü** *(S. alba),* sarı veya kırmızımsı sarı kabukludur; **erguvani söğüt** *(S. purpurea)* ise yeşil veya sarımsı kabuklu, çok bükülgen uzun dallı bir söğüt türüdür. Sorkun her yıl kasımdan marta kadar ekilir. Kesilen dallar şu şekilde işlenir; sorkunlar üzerindeki küçük dallar temizlenir, sonra suya yatırılır, mayısta körpe yapraklar fışkırmaya başlayınca kabukları soyulur. Kabuğu çıkarılmış olan sorkun kurutulur, sonra küfe yapımında kullanılır. [*Lat. Salix; Ing.* ve *Fr.* Osier]; § ❷ Banağacının diğer adı.

sormak (-ı, -e, -den), f. *esk. T.* § ❶ Bir soru cümlesiyle birinden bir şey üzerine bilgi istemek: *Birine saatin kaç olduğunu sormak. Birinden ne istediğini sormak.* [*Osm.* Sual etmek; *Ing.* To ask, to inquire *(about)*; *Fr.* Interroger, questionner, demander]; § ❷ Bir işin yolunda olup olmadığı hakkında karşısındakinden kanış verecek açıklama istemek: *Bu işi benden sorarlar;* § ❸ Aramak; § ❹ Bir işin sorumluluğu kendisinde olmak, bir işten sorumlu bulunmak: *Gazetede yayımlanan her yazıyı ondan sorarlar;* **sora sora Bağdat (Kâbe) bulunur**, *at.* İnsan sora sora, çok uzak ve bulunması çok güç yerleri bile bulur. [*Ing.* By dint of repeated questions]; ☆ *Eşanl.* **yol sormakla bulunur**; ◉ **soran yanılmamış (yorulmamış)**, *at.* İnsan bir iş yaparken karşısına bilmediği birçok şey çıkar. Bunları doğru, yanlış demeden yapmamalı, bilenlere sorup öğrendikten sonra yapmalıdır. Biliyorum sandığı işlerde de yanılabilir. Onlar için de bi-

lenlerin düşüncesini alırsa yanılmayı önlemiş ve boş yere yorulmamış olur. ☆ *Eşanl.* **danışan dağı açmış**; ◉ **arayıp sormamak**, *dey.* ◘ **aramak**; ◉ **hatır ~**, (hal, hatır) **~**, *dey.* ◘ **Hatır**; ◉ **hesap (hesabını) ~**, *dey.* ◘ **Hesap**; ◉ **orasını (onu) ne sen sor, ne de ben söyleyim**, *dey.* «*Anlatmak çok güç; beni bu konuda konuşmaya zorlama, söylemek istemiyorum*» anlamında kullanılır. [*Ing.* I think we had better not go into that, ask no questions and you'll be told no lies].

~ ayıp olmasın, *dey.* Sorulması teklifsizlik sayılan bir şeyi sormadan önce özür dilemek için kullanılır; ◉ **sormal, sormayın, sorma gitsin!**, *dey.* Çokluk, aşırılık ve kötü durum anlatır: *Öyle bir sıcak oldu ki, sorma gitsin! Sorma başımıza gelenleri! O işi sorma, sarpa sardı!* [*Ing.* Don't ask me! terrible!, wonderful!; *Fr.* Ne m'en parlez pas].

~ kişinin aslını, sohbetinden bellidir, *at.* Bir kimsenin kimliğini öğrenmek için soyunu sopunu sormanın gereği yoktur. Konuşup görüşmesinden nasıl bir insan olduğu anlaşılır.

sormak[2] (-i), f. *esk. T.* soğurmak, emmek. [*Ing.* To suck up *(a fluid with a noise)*, to slurp, to sip; *Fr.* Sucer, suçoter].

sororluk,-ğu, i. *Lat. soror,* Dul bir erkeğin ölen karısının kızkardeşiyle evlenmesi; daha doğrusu evlenmek zorunda olması. *Bu âdete Çin'de ve Kızılderililer arasında çok rastlanır).* [*Ing.* Sororate; *Fr.* Sororat].

sorti, i. *Fr. sortie. elek.* Elektrik döşeminde lamba veya fiş konacak kolların her biri: *Bu evde yirmi sorti vardır.* [*Ing.* Outlet].

sortita, i. *müz.* Çıkış aryası, operada primadonnanın sahneye çıkarken söylediği role giriş aryası. [*Ing.* ve *Fr.* Sortita].

soru, i. *esk. T. sorug.* § ❶ Karşılık gerektiren **kim, hangi, ne, niçin, nasıl nerede, kaç** gibi kelimelerle veya mi'li fiillerle kurulmuş söz, sual olup çoğu bir şeyi öğrenmeyi amaçlamakla birlikte kimi vakit de yadsıma, buyurma ve daha başka ereklerle söylenir: *Geldiniz mi? Ne istiyorsunuz?, Kaç yaşındasınız?* soruları bir şeyi öğrenmeyi amaçlar: *Ben öyle şey söyler miyim?* yadsıma anlatır: *Niçin oturmazsınız?* daha *çok bir buyruk sözüdür.* [*Ing.* Question, interrogation; *Fr.* Question]; § ❷ *ed.* Dikkati daha çok çekmek için, anlatılmak istenen fikri soru halinde ortaya koyma; § ❸ Bir öğrenciye, bilmesi gereken şeyleri bilip bilmediğini anlamak için sınavda yönetilen ve karşılık gerektiren söz veya yazı. [*Ing.* ve *Fr.* Interrogation]; § ❹ *huk.* Belirli bir konu hakkında, T.B.M.M. üyeleri tarafından bilgi istenmesi; § ❺ *psik.* Bir sual varakasındaki istemlerin sorma biçimi; § ❻ s. Soru ile ilgili: *Soru sıfatları. Soru zamirleri, soru zarfları.* [*Osm.* İstifhamî; *Ing.* Interrogative; *Fr.* Interrogatif,-ive]; ◉ **analitik ~ lar**, *eğt.* ◘ **Analitik**; ◉ **birevreli (tekevreli) ~ lar**, *psik.* Tek not sağlayan kişilik sorularıdır; bu soruların eğitici değeri, kişiliğin ancak bir yönünü ortaya koyabilecek gibi özel bir alandadır. *(Bu sorular ruhî bozukluk gösteren kişileri çok ayrıntılara varmadan incelemeye yarar).* [*Fr.* Questionnaire uniphasique ou monophasique]; ◉ **çok seçmeli ~ lar**, *psik.* Bir sorular listesinden ve buna bağlı bir cevaplar listesinden meydana gelen araştırma yöntemi; bunda cevaplardan biri doğrudur ve denekten bu doğru cevabı göstermesi istenir; ◉ **höristik ~**, ◘ **Höristik**; ◉ **sentetik ~ lar**, ◘ **Sentetik**; ◉ **sözlü ~**, *huk.* Yasama meclislerinde, cevabının sözlü olarak verilmesi istenerek sorulan soru. *(Soru aslında yazılı önergeyle sorulur. Cevabın yazılı mı, sözlü mü olmasının istendiği önergede belirtilir).*

~ adılı, *gram.* Adların yerini soru yoluyle tutan adıl: *Neyi kaybettiniz? Kim gelecek? Kimi aradınız? Hangisini beğendiniz;*

~ belirteci, *gram.* Bir eylemin anlamını soru yoluyle açıklayan belirteç: *Nasıl yaptınız? Nereden geçerek, nereye gideceksiniz? Kaça aldınız? Niçin gittiniz?*

~ cevap düzeni, *hava.* Önceden kararlaştırılan bir koda göre, radarın panoramik ekranında görülen bir uçak veya bir geminin dost veya düşman olduğunu belirlemeye yarayan tertibat. *(Bir dost söz konusu olunca, sorucu radar otomatik olarak dostun cevap verici radarını harekete geçirmekte ve böylece hemen anında tanıma mümkün olabilmektedir).* [*Ing* .Interrogateur-répondeur].

~ cetveli, *küt.* Kitaplıklarda kullanılan ve kitap isteyen tarafından doldurulan cetvel. [*Ing.* Questionnaire, questionary; *Fr.* Questionnaire].

~ cümlesi, *gram.* Herhangi bir öğesinde soru anlamı bulunan cümle: *Ali geldi mi? Siz de geliyor musunuz? Nereden geçecek, nereye gideceksiniz? Kaça aldınız; Neyi kaybettiniz? Hangi evde oturuyorsunuz? Kim geldi;* [*Ing.* Interrogative phrase; *Fr.* Phrase interrogative].

~ dizini, *psik.* Psikometride, kişiliği araştırma tekniklerinden biri. [*Ing.* ve *Fr.* Questionnaire].

~ diziniyle görüşme, *psik.* Standardlaştırılmış birtakım sorular dizisi yardımıyle yapılan görüşme. *(Bu çeşit görüşmeye tâbi tutulan kişi, sorulara ancak önceden hazırlanmış bulunan ve sayısı sınırlı olan cevaplar vermekle yetinmek zorundadır).* [*Ing.* Interview by questionnaire; *Fr.* Interview par questionnaire].

~ eki, *dilb.* Soru kavramı veren ek. *(Türkçede soru eki -mı, -mi, -mu, -mü'dür): Güzel mi? Doğru mu?.*

~ günü, *din.* Mahşer. [*Ing.* Day of Judgment].

~ işareti, *dilb.* Soru anlamı veren cümle veya kelimeden sonra konulan imlâ işareti (?). */Söz arasında, söylenilen sözün şüpheli görüldüğünü, ne demek istendiğinin anlaşılmadığını göstermek için de parantez içinde soru işareti konulabilir. Bir de beğenilmeyen, yaşayan, ne demek istenildiği sorulan yerlerde, bu duyguların aşırılığını göstermek üzere birkaç soru (???) veya ünlem (!!!) işareti veya hem soru hem ünlem işareti (?!) konulduğu da olur).* [*Ing.* Question mark; *Fr.* Point d'interrogation].

~ sıfatı, *gram.* Adı, soru yoluyle belirten sıfat: *Hangi gün? Hangi iş? Ne zaman? Kaç kişi? Kaçıncı sokak? Kaçar elma?* [*Ing.* Interrogative adjective; *Fr.* Adjectif interrogatif].

~ tonlanmalar, *tiy.* Soru tümcelerinin tonlanmaları.

~ zamiri, *dilb.* ◘ **Zamir.**

~ zarfı, *gram.* ◘ **Zarf.**

sorulmak (-e, -den), nsz. f. Sormak eylemine konu olmak.

sorulu, s. Soru taşıyan, sorusu olan.

~ görünüm, *gram.* Soru şeklindeki bir eylemin bir başka eylemden önce gelerek, zaman belirteci görevinde kullanılması: *Temiz öğrenci eve geldi mi, hemen okul önlüğünü çıkarır. Ali gitmem dedi mi, gitmez. Ayşe bir işe başlayacak mı, hemen gelir sorar.*

~ önceleme, *ed.* Karşısındakinin ne düşündüğünü tahmin ederek ona kendimiz için ister istemez uygun cevaplar verdirecek şekilde sorular sorma.

sorum*, i. < *sormak.* ◘ **Sorumluluk.**

sorumak (-i), *f. esk. T. sormak.* Dudaklarını uzatıp soluğu ile çekerek içmek, emmek.

sorumlu*, s. Gerektiğinde kendisinden sorulan, sorum taşıyan: *Bu işin sorumlusu benim, siz karışmayın.* [*Osm.* Mesul; *Ing.* Responsible *(for)*, liable, answerable, amenable; *Fr.* Responsable].

~ sayman, *huk.* ◘ **Mesul muhasip.**

sorumluluk*,-ğu, i. § ❶ Bir kimsenin yüklendiği veya kendisine görev olarak verilmiş işlerin, gerektiğinde kendisinden sorulma durumu: *Bu işin sorumluluğunu ben üzerime alırım.* [*Osm.* Mesuliyet; *Ing.* Responsibility, Liability; *Fr.* Responsabilité]. ☆ *Eşanl.* sorum; § ❷ *huk.* Bir kimsenin haksız fiil veya borcun yerine getirilmemesi sonucu diğer bir kimseye verdiği zararın tazmin edilmesi; ◉ **basın suçlarında ~**, *huk.* ◘ **Basın**; ◉ **bina veya inşa eseri sahibinin sorumluluğu**, *huk.* Bir bina veya inşa eserinin sebep olduğu zarardan dolayı malikinin sorumlu olması; ◉ **borca aykırı hareketten dolayı ~**, *huk.* Borçlunun borca aykırı hareket etmesi sonucu alacaklının uğradığı zarardan sorumlu olması; ◉ **donatan sorumluluğu**, *huk.* ◘ **Donatan**; ◉ **cezai ~**, *huk.* ◘ **Cezai**; ◉ **ev reisinin sorumluluğu**, *huk.* Ev reisinin reisliği altında bulunan küçük, mahcur, akıl hastası ve akıl zayıflığına uğramış olan kimselerin verdikleri zarardan sorumluluğu; ◉ **hakkaniyet sorumluluğu**, *huk.* Bir zarardan dolayı sorumlu olmanın şartlarının bulunmamasına rağmen, zarar veren kimseyi hakkaniyet gereği sorumlu tutma hali; ◉ **haksız fiil sorumluluğu**, *huk.* Bir kimsenin hukuka aykırı bir fiil sonucu verdiği zarardan sorumlu olması; ◉ **hayvan sahibinin sorumluluğu**, *huk.* Bir hayvanın verdiği zarardan dolayı sahibinin sorumlu olması; ◉ **hissedarların sorumluluğu**; *ikt.* ◘ **Hissedar**; ◉ **hukukî ~**, *huk.* Zarar veren kişinin, bu fiil için tazminata mahkûm olması; ◉ **istihdam edenlerin sorumluluğu**, *huk.* Bir işin ifasında adam kullanan kimsenin, kullandığı adamın üçüncü kişilere verdiği zarardan dolayı sahibinin sorumlu olması; ◉ **malen ~**, *huk.* ◘ **Malen**; ◉ **müteselsil ~**, *huk.* Birden fazla kişinin birlikte zarar vermeleri halinde, bu zararın tümü için zarar verenlerden her birinin tek başına takip edilebilmesi; ◉ **objektif (kusursuz) ~**, *huk.* Zarar veren kişinin sorumlu olması için, kusurunun aranmadığı, sorumluluk; ◉ **sosyal ~**, *sosy.* ◘ **Sosyal**; ◉ **yardımcı kişinin fiilinden ~**, *huk.* Borcun ifasında yardımcı kişi kullanan borçlunun bu kimsenin borcun ifası sırasında alacaklıya verdiği zarardan sorumlu olması.

~ bölgesi, *ask.* (a) Sınırları belirtilmiş bir komutanlık bölgesi. Bu bölgedeki tesislerin geliştirilmesi ve bakımında , emri altındaki birliklerin bölge içinde hareket ve intikalleri ile taktik harekâtının sevk ve idaresinden bu bölgenin komutanı sorumludur; (b) *ask. den.* Destek vazifesi gören gemilerin, bilinen veya meydana çıkan veya gözetleme ile saptanan hedefleri ateş altına almaktan sorumlu oldukları, önceden sınırlanmış, bir bölge. [*Ing.* Area of responsibility].

sorumsuz*, s. Sorum taşımayan: *Sorumsuz insan. Sorumsuz hareket.* [*Ing.* Irresponsible; *Fr.* Irresponsable].

sorumsuzluk,-ğu, i. § ❶ Hareket, davranış ve kararlarından dolayı bir kimsenin sorumlu tutulmaması. [*Osm.* Ademi mesuliyet; *Ing.* Irresponsibility; *Fr.* Irresponsabilité, nonresponsabilité]; § ❷ *siy.* (a) Cumhurbaşkanının, yüksek ihanet dışında, görevlerini yerine getirirken, yaptığı davranışlardan sorumlu olmayışını sağlayan Anayasa prensipi; (b) Parlamento dokunulmazlığının siyasal belirtisi. [*Ing.* Irresponsibility; *Fr.* Irresponsabilité].

sorun*, i. < *sormak.* Düşünülüp çözülmeye konulup bir sonuca bağlanılmaya değeri veya gerekliği olan durum. [*Osm.* Mesele; *Ing.* Problem; *Fr.* Problème].

~ oyunu, *tiy.* Çözümlenmesi gereken *(bireysel veya toplumsal)* sorunları konu edinen oyun.

sorunlaştırma, i. *fels.* Bir filozof veya bir deneme yazarının genel bir insansal olayla ilgili kişisel deneyini, bu olayın kabullenmiş temellerini sorun halinde ortaya atabilecek biçimde değişikiğe uğraması. [*Ing.* Problematization; *Fr.* Problématisation].

sorus, i. *bot.* § ❶ Eğreltiotu yaprağının ait yüzünde bulunan spor keseleri topluluğu. *(Soruslarda spor keseleri belirgin şekilde birbirinden ayrılır; sorusun tamamı bazen koruyucu bir zarla kaplıdır).* [*Lat.* ve *Ing. Sorus; Fr.* Sore]; § ❷ *(geniş anlamda)* Pasmantarları takımından mantarların veya bazı suyosunlarının üreme organı. [*Lat.* ve *Ing.* Sorus; *Fr.* Sore].

soruşmak[1], nsz. f. Birbirine sormak. [*Ing.* To

ask one another, to inquire; *Fr.* Demander l'un à l'autre, se questionner mutuellement].

soruşmak², nsz. f. § ● Emilip kaybolmak: *Derinin suyu soruştu;* § ❷ *(Çamaşır)* Kurumaya başlamak.

soruşturma, i. < *soruşturmak.* § ● Soruşturmak eylemi. [*Ing.* Investigating; *Fr.* Action de s'enquêter]; § ❷ Aydınlatılmamış bir konu üstünde ilgililerden ve tanıklardan etraflı bilgi toplama işi: *Savcılık tarafından bir soruşturma yapıldı.* [*Osm.*Tahkikat; *Ing.* Investigation, inquiry; inquisition; *Fr.* Enquête]. ☆ *Eşanl.* **inceleme**; § ● *huk.* Ceza muhakemesinin safhalarını gösteren genel terim; ◉ **deneysel** ~, *psik.* ◘ **Deneysel** ◉ **hazırlık** ~, *huk.* ◘ **Hazırlık**; ◉ **ilk** ~, *huk.* ◘ **ilksoruşturma**; ◉ **mali** ~, *mal.* Maliye Bakanlığı elemanlarının vergi mükelleflerince beyan edilen matrahların doğruluğunu araştırmak amacıyla yaptıkları soruşturma. *(Vergi mükellefleri yıl içindeki gelirlerini, yıl sonunda bağlı bulundukları vergi dairelerine bir beyannameyle bildirirler. Beyan edilen gelirlerin toplamı matrah alınarak mükellefin ödeyeceği vergi hesaplanır. Maliye, bu beyanların doğruluğunu soruşturma veya inceleme yoluyle araştırır);* ◉ **meclis** ~ **sı**, ◘ **Meclis**; ◉ **ön** ~, *huk.* ◘ **Ön**; ◉ **son** ~, *huk.* Hazırlık ve ilk soruşturma safhaları sonucu kamu davasının açılmasına karar verilmesiyle başlayan ve mahkemenin kararıyle sona eren muhakeme devresi. [*Osm.* Nihaî tahkikat; *Ing.* Final investigation; *Fr.* Instruction définitive]; ◉ **son** ~ **nın açılması**, *huk.* Ceza yargılanmasında, sanık hakkındaki isnadın ciddî ve tartışılmaya değer olduğunu belirten ve sorgu hâkimliğince verilen karar. [*Ing.* A decision to commence final investigation]; ◉ **sosyolojik** ~, *sosy.* Sistematik araştırmadan sonra sosyal olayların betimlenmesi *(Monografik soruşturmalar, sosyal soruşturmalar, şehircilik monografileri, görüşler üstüne soruşturmalar, yoklamalar, bütün tasvir, istatistik soruşturmalar, sosyometri testleri ve özel durum incelemeleri sosyolojik soruşturma kapsamına girer).* [*Ing.* Sociological Investigation; *Fr.* Enquête sociologique].

soruşturmak (-i), f. § ❶ Çeşitli ifadelere başvurarak, bunları deney ve bilgiyle değerlendirerek meseleyi incelemek. [*Ing.* To make investigations; *Fr.* Rechercher en demandant ou en faisant demander, interroger à la ronde, prendra des renseignements, se renseigner, s'informer]; § ❷ Bu incelemeyi hükümetin veya adli bir mercinin emriyle yapmak. [*Ing.* To inquire *(about)*, to investigate; *Fr.* Enquêter].

sorutkan, s. < *sorutmak. h. d.* ◘ **Somurtkan.**

sorutmak, nsz. f. *esk. T. sorıtmak. h. d.* ◘ **Somurtmak.**

sos, i. *Fr. sauce. mutf.* Bazı yemeklerin üzerine dökülen domates, baharat gibi şeylerle yapılan terbiye. [*Ing* Sauce].

S.O.S. «*Canımızı kurtarınız*» demek olan İngilizce «*Save our souls*» cümlesinin kısaltması. Radyo dalgalarıyle, ışıklı işaretlerle veya herhangi bir uzaktan iletim aracıyle yayımlanan uluslararası tehlike ve imdat isteme işaretidir.

~ **vermek**, Yardım istemek. [*Fr.* Lancer un S.O.S.].

sosinyanizm, i. *fels.* Dinsel gerçeklerin ancak usta uzlaştıkları oranda gerçekliklerini kabul eden Socinus'un kurduğu din tarikatı. [*Ing.* Socinianism; *Fr.* Socinianisme].

sosis, I. *Fr. saucisse* < *Lat. salsus,* tuzlu > *salsicia.* § ● Kıyılmış ve baharat katılmış çiğ etle doldurulan bağırsak; § ❷ Kalın domuz sucuğu. [*Ing.* Sausage]; § ● *mutf.* Genç, az yağlı sığır ve koyun etlerinin karıştırılarak kıyma haline getirilmesinden sonra içine baharat katılan ve incebağırsaklara doldurularak tütsüleme ve pişirme yoluyle olgunlaştırılan bir yiyecek türü. [*Ing.* Sausage].

sospirando, I. *It. müz.* Inleyerek, iç çekerek. [*Ing.* ve *Fr.* Sospirando].

sostenuto, s. *It. müz.* Bir müzik pasajı veya bir nota üzerine konulup «*forte*»nin devam ettirileceğini veya notanın ses vermekte devam edeceğini gösteren kelime. [*Ing.* ve *Fr.* Sostenuto].

sosüritizasyon, i. *Fr. saussuritisation.* Plajioklazların, ikiye bölünmesiyle soda *(albit, skapolit, glokofan)* ve diğer kalsiyumlu bileşikleri *(epidot, zoyisit)* kapsayan minerallere dönüşmesi. [*Ing.* Saussuritization].

sosyal, s. *Fr. social.-ale,-aux.* § ● Toplumla ve toplumun çeşitli tabakalarıyle ilgili: *Sosyal adalet.* [*Ing.* Social]. ☆ *Eşanl.* **toplumsal**; § ● *tic. huk.* Ticarî şirketlerle ilgili. [*Ing.* Social,-ale,-aux]; § ● *zool.* Karınca, yaban arısı, bal arısı gibi toplu yaşayan hayvanlara denir. [*Ing.* Social; *Fr.* Social,-ale,-aux].

~ **antropoloji**, *sosy. antr.* Değişik toplumları ve kültürleri mukayeseli bir şekilde inceledikten sonra insanların sosyal ve kültürel davranışlarının hakkında genelleme yapmaya çalışan bir antropoloji dalı. [*Ing.* Social anthropology; *Fr.* Anthropologie sociale].

~ **baskı**, *sosy.* § ● Grup üyelerinin inançlarına ve değerlendirmelerine şekil vermek için toplumca yapılan baskı; § ❷ Toplumun belli üyeleri tarafından başkalarının kararlarını etkilemek için yapılan devamlı ve maksatlı baskı, § ❸ Birey veya grupların düşünce ve davranımlarını kısıtlamak veya değiştirmek için çevre halkının topluca yaptığı baskı.

~ **bilgiler**, *sosy.* Sosyal bilimlerin, özellikle tarih, ekonomi, siyasal bilgiler, sosyoloji ve coğrafya gibi dallarıyle ilgili veya bu dallardan alınan ders kapsamı. *(Sosyal bilgiler, tarih, yurtdaşlık bilgisi veya ayrı ayrı okutulur veya bu ve diğer disiplinlerle birlikte öğretilir).*

~ **bilgiler laboratuvarı**, *sosy.* İçinde kitaplık yardımcı kitaplar, sözlükler, istatistikler, broşürler, dergiler, görsel araçlar, tarihle ilgili modeller, projeksiyon, çeşitli küre ve haritalar bulunan ve öğrencilerin tek tek veya gruplar halinde sosyal bilgiler konuları üzerinde çalışma yaptıkları yer.

~ **bilimler**, *sosy.* Doğa olaylarının kurallarını saptayan müspet bilimlere karşılık, toplum olaylarını ve onun bir parçası olan bireyin kültürel faaliyetlerini inceleyen bilimlerin ortak adı. Grup faaliyetleri ve toplum hayatı ile ilgili bütün bilimlere verilen ad. *(Tarih, ekonomi, psikoloji, sosyoloji, sosyal bilimler v.b. sosyal bilimlerden sayılır).* [*Osm.* İçtimaî ilimler; *Ing.* Social sciences; *Fr.* Sciences sociales].

~ **bilinç**, *sosy.* (a) Sosyal gruplara karşı olan sorumluluğun farkında olma (b) Kendini bir varlık olarak görme; (c) Sosyal kurumların düzeni ve nitelikleri hakkında bilgi sahibi olma. [*Ing.* Social conscience; *Fr.* Conscience sociale].

~ **bitkiler**, *bot.* Pek çoğu birarada toplu bulunan ve bir bitki örtüsüne esas özelliğini veren bitkiler. [*Ing.* Social plants; *Fr.* Plantes sociales].

~ **davranım**, *sosy.* (a) Bireyin toplumun bir üyesi olarak yaptığı hareketler; (b) Grup eylemi; (c) Toplum tarafından benimsenen davranım. [*Ing.* Social behaviour; *Fr.* Conduite sociale].

~ **değerler**, *sosy* (a) Karşılıklı insan ilişkilerinin, birlikte iyi ve geçimli bir şekilde yapabilmek için değerli, önemli veya gerekli görülen yönleri; (b) İnsan ilişkilerinin, toplumca muhafazası ve geliştirilmesi istenilen tarafları. [*Ing.* Social values; *Fr.* Valeurs sociales].

~ **değişme**, *sosy.* Bir toplumun, gelişmemiş bir durumdan gelişmiş bir duruma veya gelişmiş bir durumdan aksi yöne doğru evrim geçirmesi.

~ **eğitim**, *sosy.* Uzun bir zaman süresi içinde değişik sosyal faktörlerin etkisi altında sosyal kurum ve ilişkilerin gösterdiği hâkim yönseme. Şehirleşme, merkeziyetçilikten uzaklaşma, plânlama, sosyalizasyon, doğum kontrolü gibi. [*Ing.* Social education; *Fr.* Éducation sociale].

~ **ekonomi**, ◘ **Ekonomi.**

~ **endisler**, *sosy.* Sosyal yaşayışın bir sonucu olarak kazanılan nitelikler. *(Meslek, medenî hal gibi).* [*Ing.* Social indices; *Fr.* Indices social].

~ **felsefe**, *sosy.* Sosyal kurumları, töreleri ve sosyal hayatın diğer özellikleri ile bütün bunların ahlâkî kapsamlarını inceleyen bir felsefe dalı. [*Ing.* Social philosophy; *Fr.* Philosophie sociale].

~ **geçiş**, *sosy.* Bir grup tarafından benimsenen ve uygulanan kültürel değerlerin, geleneklerin, sanat şekillerinin gelecek nesillere geçmesi eylemi veya oluşumu.

~ **gelişme**, *sosy.* (a) Halk, sosyal kurumlar, sosyal âdetler ve sosyal organizasyonlar ile etkileşimde bulunarak bireyin yıllar geçtikçe uğradığı bir değişme tarzı (b) sosyal davranım, duygular, tavırlar, değerler v.b. bakımından doğumdan başlayıp ölünceye kadar devam eden olumlu değişmelerin tümüne verilen ad; (c) Bir toplumun, üyelerini memnun edecek bir yönde sosyal ve kültürel bakımdan ilerlemesi, gelişmesi. [*Ing.* Social development; *Fr.* Développement social].

~ **grup**, *sosy.* ◘ **Grup.**

~ **güdüler**, *sosy.* Arı, karınca, kunduz ve benzeri hayvanlarda görüldüğü gibi birlikte yaşamak, bir yöneticiye ve bir takım örgütleşmelere bağlılık şeklinde kendini gösteren yönsemeler. [*Ing.* Social motives (incentives); *Fr.* Motifs socials].

~ **güvenlik**, *ikt.* ve *huk.* ◘ **Güvenlik.**

~ **güvenlik kurumları**, *ikt.* ◘ **Güvenlik.**

~ **hak**, *huk.* İnsanların çağımıza yakışır bir biçim ve düzeyde yaşayabilmelerinin sağlanması için kabul edilmiş kişi hakları. [*Ing.* Social right; *Fr.* Droit social].

~ **ihtiyaçlar**, *sosy.* Bireyleri bir amaca doğru harekete geçiren ve yöneten dinamik ihtiyaçlar. [*Ing.* Social necessities; *Fr.* Nécessités sociale].

~ **iktisat**, ◘ **iktisat.**

~ **kalıtım**, *sosy.* ◘ **Kalıtım.**

~ **mesafe**, *sosy.* Bir grup içinde yaşayan kimseler *(arkadaşlar)* arasındaki samimiyet derecesi. *(Arkadaşlar arasındaki anlayış veya bireyin sosyal bağlar kurmadaki başarı derecesi bu mesafeyi arttırır veya eksiltir).*

~ **muhasebe**, *ikt.* Devlet ve özel şahısların muhasebe sistemleri dışında toplumsal olgularla uğraşan muhasebe sistemi, millî gelir, uluslararası gelir gibi konularla uğraşan muhasebe. [*Ing.* Social accounting; *Fr.* Comptabilité sociale].

~ **olgunluk**, *sosy. psik.* Bir kimsenin, tavır, anlayış, duygu ve maharet bakımından içinde yaşadığı topluluğun yetişkin üyelerinin genel olarak ulaşmış oldukları düzeye geldiği bir gelişme dönemi, psikolojik olgunluk. *(Birçok kültürlerinde bu dönemin göze çarpan bellibaşlı özellikleri, karşı cinsle sevişme yeteneği, kendini kontrol etme yeteneği ve sosyal ilgiler ve özgeciliktir).* [*Ing.* Social maturity; *Fr.* Maturité sociale].

~ **oyunlar**, *sosy. psik.* ve *eğt.* Birden fazla çocuğun katıldığı oyunlara verilen ad. *(İlk sosyal oyunlar, evcilik, öğretmenlik, bilekçilik gibi büyüklerin yaptıkları taklitle başlar. Bu oyunların ardından diğer grup oyunları gelir).*

~ **psikiyatri**, *psiky.* Toplumsal ruh-akıl hakimliği. [*Ing.* Social psychiatry; *Fr.* Psychiatrie sociale].

~ **psikolog**, *psik.* Sosyal psikoloji uzmanı. [*Ing.* Social psychologist, psychosociologist; *Fr.* Psychologue social, psychosociologue].

☆ *Eşanl.* **psikososyolog.**

~ **psikoloji**, *psik.* İnsan davranışlarının, sosyal grupla bağıntıları bakımından incelenmesi. [*Ing.* Social psychology; *Fr.* Psychologie sociale].

~ **sermaye**, *tic. huk.* ◘ **Sermaye.**

~ **sınıf**, *sosy.* Bir toplumda, yaşama tarzı, davranım şekli, maddî imkânları, meslek durumu, eğitim derecesi ve hayat görüşü bakımından birbirlerine eşit olarak kabul eden bireylerden meydana gelen halk top-

luluğu. [*İng.* Social class; *Fr.* Classe sociale].
~ **sigorta**, *huk.* İşçi ücretlerinden kesilen belirli paraların biriktirilerek, bu para tutarının işçi sağlığı, iş kazaları gibi konulara ayrılması yoluyle kurulan ve işçilerin durumlarını iyileştirmek amacını taşıyan sigorta. [*İng.* Social insurance; *Fr.* Assurance sociale].
~ **sigortalar kanunu**, *huk.* Çalışanları sosyal güvenliğe kavuşturmak için kurulan kanun.
~ **sorumluluk**, *sosy.* (a) Her şahsın, ortak iyiliğin ne olduğunu anlamaya ve ona göre hareket etmeye çalışması konusundaki görevi. (b) Bir grupun, bireylerin mutluluğu ile ilgili olarak, çevrede yapılan teşebbüslere katılma sorumluluğu. [*İng.* Social responsibility; *Fr.* Responsabilité sociale].
~ **statü**, *sosy.* (a) Bir kimsenin sosyal prestij baremindeki yeri; (b) Sosyal sınıf. [*İng.* Social statute; *Fr.* Statut social].
~ **uyma**, *sosy.* Dalma değişen şartlar ve sosyal çevrenin baskısı altında bireyin güvenliğini, rahatını ve durumunu *(statü)* korumak veya geliştirmek amacıyla yaptığı tesebbüslerin tümü.
~ **ve ekonomik demokrasi**, *sosy.* ◘ Demokrasi.
~ **yardım**, *huk.* Yoksul kimselere yiyecek, yakacak, tedavi ve ilâç sağlayarak, yapılan yardım. [*Osm.* İçtimaî muavenet; *İng.* Social democracy; *Fr.* Assistance publique].
~ **zekâ**, *sosy.* (a) Bir kimsenin sosyal çevreye uyması ve bu çevreyi geliştirmesi yeteneği; (b) Bireyin sosyal ilişkileri etkili bir şekilde kurma ve yürütme ve yeni sosyal durumlara uyabilme yeteneği. [*İng.* Social intelligence; *Fr.* Intelligence sociale].

sosyal-demokrasi, i. *Fr. social-démocratie. siy.* XIX. yüzyılın sonunda ve XX. yüzyıl başında Almanca konuşan ülkelerle İskandinav ülkelerinde Marx'çı eğilimli sosyalist akımlara verilen genel ad. *(Rusya'da Ekim Sosyalist ihtilâlinden sonra ve komünist partilerinin kurulmasından bu yana «sosyal demokrasi» kelimesi, komünizme veya İtalya'da Pietro Nenni'nin partisi gibi sol kanat sosyalist akımlarına karşıt olarak kullanılmıştır.)* [*İng.* Social democracy].

sosyal-demokrat, s. ve i. *Fr. social-démocrate. siy.* Sosyal demokrasi taraftarı. [*İng.* Social democrat].

sosyalist,-ti, s. *Fr. socialiste.* § ● Sosyalizmle veya taraftarlarıyle ilgili: *Sosyalist parti. Sosyalist doktrin.* [*İng.* Socialist, socialistic;]; § ● i. Sosyalizm taraftarı, sosyalizm düşüncesini benimsemiş olan *(bir partinin üyesi)*. [*İng.* Socialist; *Fr.* Socialiste].
☆ *Eşanl.* **solcu**.
~ **gerçekçilik**, *ed.* ve *san.* ◘ Gerçekçilik.
~ **partiler**, *sosy.* ◘ Parti.

sosyalizasyon, i. *Fr. socialisation. siy. ikt.* Sosyal bir hale koyma, toplum emrine koyma. [*İng.* Socialization, pooling].
☆ *Eşanl.* **sosyalleştirme**.

sosyalizm, i. *Fr. socialisme.* Üretim ve değiştokuş araçlarının kolektifleştirilmesi yoluyle sosyal sınıfları ortadan kaldırarak insan toplumlarının teşkilâtlanmasında köklü bir reform yapmak amacını güden doktrinlerin tümü. [*İng.* Socialism]; ☆ *Eşanl.* **solculuk**; ◉ **Afrika** ~ i, Afrika'nın geleneklerinden ilham alan ve bu kıtanın özel şartlarına uymak isteyen sosyalizm anlayışı. [*İng.* African socialism; *Fr.* Socialisme africain]. ◉ **bilimsel** ~. ◘ Bilimsel toplumculuk.

sosyalleşme, i. *psik.* § ● Bir çocuğun, toplu yaşayışa *(aile, okul)*, alışması. [*İng.* Socialization *Fr.* Socialisation]; § ● Bir ferdin, herhangi bir sosyal grupa uyması. [*İng.* Socialization; *Fr.* Socialisation].
☆ *Eşanl.* **toplumlaşma**.

sosyalleştirme*, i. § ● Sosyalleştirmek işlemi. [*İng.* Socialization; *Fr.* Socialisation].
☆ *Eşanl.* **sosyalizasyon**; § ● *psik.* Bir çocuğu toplu yaşayışa alıştırmak.

sosyalleştirmek* (-i), f. § ● *ikt.* Bazı üretim veya değiştokuş araçlarını, enerji kaynaklarını veya hizmetleri, toplum yararına kullanmak amacıyle devletleştirmek, sosyalize etmek. [*İng.* To socialize; *Fr.* Socialiser]; § ● *psik. (Bir kimseyi)* Toplum kurallarına göre hareket etmesini sağlayacak şekilde eğitmek. [*İng.* To socialize; *Fr.* Socialiser].

sosyete, i. *Fr. société* < *Lat. societas.* § ● Eğlenmek, konuşmak amacıyle bir araya gelen varlıklı kişilerin meydana getirdiği topluluk. [*İng.* High society; *Fr.* Haute société]. § ● *mec.* Bir toplumun kazancı yüksek kişilerinin konuşmak, oyun oynamak veya eğlenmek üzere bir araya gelmesi. [*İng.* Society; *Fr.* Société]; § ● *biy.* Belirli derecede bir sosyal adaptasyon gelişmesi ile meydana gelen hayvan ve bitki topluluğu; topluluk yapan organizmalar grupu: *arı, karınca sosyeteleri.* [*Osm.* Cemiyet; *İng.* Society; *Fr.* Société]; § ● *sosy.* ◘ Cemiyet.
~ **muhabiri**, *basın.* ◘ Muhabir.

sosyetik, s. *Fr. société*'den *analoji yoluyle.* § ● Sosyete ile ilgili. [*İng.* Belonging to high society]; § ● *«Sosyeteden hoşlanan, sosyeteye düşkün»* anlamında küçümseme ve alay yollu kullanılır.

sosyoanaliz, i. *Fr. socioanalyse. sosy.* ve *psik.* § ● Sosyodram, rol oyunu v.b. bazı sosyometrik tekniklerle elde edilen sonuçların analizi. *(Bu analizin amacı, grupa katılıp katılmaması, grupa etkin olarak katılması veya başkaları tarafından reddedilmesi v.b. durumların bir kimsenin kişiliğindeki normal gelişmeye yararlı olup olmadığını ortaya çıkarmaktır).* [*İng.* Socioanalysis]; § ● Çeşitli şekiller *(sosyodram, sosyometri testleri, psikodram v.b.)* alabilen ve psikanalizde kullanılan teknik. [*İng.* Socioanalysis]; § ● Çeşitli şekiller *(sosyodram, sosyometri testleri, psikodram v.b.)* alabilen ve psikanalizde kullanılan teknik. [*İng.* Socioanalysis].

sosyodram, i. *Fr. sociodrame. psik.* Birbirleriyle karşılıklı ilişkileri olan kimseler tarafından, çok geniş bir konuya dayanarak irticalen oynanan tiyatro sahnesi. *(Amacı, içetepilmiş bir takım travmaların dışarıya vurulması yoluyle, kolektif davranışı daha da iyileştirmektir. Bu teknik, bir iş grupunun etkinliğini arttırmak için sanayi psikolojisinde de uygulanır).* [*İng.* Sociodrama].

sosyo-ekonomik, s. *Fr. socio-économique.* Hem sosyal, hem de ekonomik yönü olan. [*İng.* Socioeconomic].

sosyografi, i. *Fr. sociographie. sosy.* Sosyolojiden farklı olarak toplum süreçleri ve kurumlarının sebeplik zincirleri ile açıklanmasına çalışacak yerde yalnız onların betimlenmesi ve sınıflanması ile yetinen bilgiye verilen ad. *(Zümre, kavramı sosyografide anahtar kavram sayılmıştır. Bundan dolayı o bir sosyal zümreler kuramı yapmaya çalışır. Sosyografi incelemeleri bugün sosyoloji içinde önemli bir yer alıyor.* [*İng.* Sociography].

sosyogram, i. *Fr. sociogramme.* Bir grupun çeşitli üyeleri arasındaki ilişkileri göstermek amacıyle hazırlanan şekil. [*İng.* Sociogram].

sosyojenetik, i. *Fr. sociogénétique. sosy.* Moreno'ya göre, küçük grupların, kendilerini kapsayan daha geniş bir grup içinde kendiliklerinden oluşmasını inceleyen bilim dalı. [*İng.* Sociogenetics].

sosyokrasi, i. *Fr. sociocratie. sosy. Auguste Comte*'ta, toplumun toplum tarafından yönetilmesi. [*İng.* Sociocracy].

sosyolatri, i. *Fr. sociolâtrie. Auguste Comte*'ta toplum kültü. [*İng.* Sociolatry].

sosyolenguistik, i. *Fr. sociolinguistique.* Dil, kültür ve toplum arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı. [*İng.* Sociolinguistics].

sosyolog, i. *Fr. sociologue.* Sosyoloji bilgini, toplumbilimci. [*İng.* Sociologist].

sosyoloji, i. *Fr. sociologie* < *Lat. socius*, ortak, arkadaş + *Yun. logos*, bilim. Toplumsal olaylar bilimi: (a) İnsan gruplarını ve onların davranımlarını, kaynaklar, gelişim, maharetler, görevler, problemler ve toplumun özellikleri bakımından inceleyen bilim; (b) Grup halinde yaşayan insan varlıklarını inceleme. [*Osm.* Ilm-i içtimaî, içtimaiyat; *İng.* Sociology]. ☆ *Eşanl.* **toplumbilim**; ◉ ◉ **ahlâk** ~ **si**, *felс.* ◘ Ahlâk; ◉ **anlayıcı** ~, *sosy* Max Weber tarafından kurulan ve günümüzde de ardından gidenler bulunan bir sosyoloji okulu. [*İng.* Comprehensive sociology; *Fr.* Sociologie compréhensive]; ◉ **bilgi** ~ **si**, *sosy.* ◘ Bilgi; ◉ **bitki** ~ **si**, *bot.* Bitki; ◉ **biyolojik** ~, ◘ Biyolojik; ◉ **din** ~ **si**, *sosy.* ◘ Din; ◉ **eğitim** ~ **si**, *sosy.* ◘ Eğitim; ◉ **genel** ~, ◘ Genel; ◉ **genetik** ~, *sosy.* ◘ Genetik; ◉ **Gestalt** ~ **si**, *sosy.* Algının duyumlar birleşmesinden doğmuş olmayıp doğrudan doğruya bünyenin *(Gestalt)* kavrandığına ait deneylere dayanan bir psikoloji akımı. *(Öncüleri Wertheimer, W. Köhler, Lewin, v.b. adlı psikologlardır).* [*İng.* Gestalt sociology; *Fr.* Sociologie de gestalt]; ◉ **hayvan** ~ **si**, *psik.* Hayvan toplumlarını meydana getiren şartlarla uğraşan ve insan toplulukları ile hayvan topluluklarını kıyaslayan bir psikoloji dalı. [*İng.* Animal sociology; *Fr.* Sociologie animale]; ◉ **hukuk** ~ **si**, *sosy.* ◘ Hukuk; ◉ **köy** ~ **si**, *sosy.* ◘ Köy.

sosyolojik, s. *Fr. sociologique.* Sosyolojiyle ilgili olan. [*İng.* Sociological].
☆ *Eşanl.* **toplumbilimsel**.
~ **soruşturma**, *sosy.* ◘ Soruşturma.

sosyolojizm, i. *Fr. sociologisme.* Sosyolojiyi, psikolojiden büsbütün ayrı bir bilim olarak ele alan sosyologların görüşü. *(Bu bilginlere göre, sosyoloji, sosyel gerçekliğin tümüyle açıklanması için gerekli ve yeterlidir).* [*İng.* Sociologism].

sosyomatris, i. *Fr. sociomatrice.* Deneklerin sosyometri testinde verdikleri karşılıkların kaydedildiği dört köşe levha. [*İng.* Sociomatrix].

sosyometri, i. *Fr. sociométrie.* < *Yun. tıp.* Çekoslovak asıllı Amerikalı ruh-akıl hekimi ve ruhbilimci *J. L. Moreno*'nun öne sürdüğü bir inceleme ve araştırma yöntemi; halk topluluklarının psikolojik niteliklerini matematiksel olarak inceleme. [*İng.* Sociometry].
~ **matrisi**, *psik.* ◘ Matris.
~ **tekniği**, *sosy.* (a) Bir guselerin birbirlerine karşı besledikleri kanaat, fikir, sevgi ve tercih gibi konuları ortaya çıkarmak maksadıyle uygulanan bir ölçme tekniği; (b) Belli bir grupun yapısını, bölümlerini ve bu grup içinde liderlik niteliğini taşıyanları, yalnız kalanları ve rekabet olaylarını ortaya çıkarmak için kullanılan bir teknik. [*İng.* Technique of sociometry].

sosyosantrizm, i. *sociocentrisme. sosy.* Her şeyi topluma indirgemeye dayanan anlayış. *(Terim, Durkheim ve Mauss tarafından kullanılmıştır).* [*İng.* Sociocentrism].

sosyoterapi, i. *Fr. sociothérapie. sosy.* Bir kimsenin sosyal grup içindeki davranış bozukluklarını ortadan kaldırmak amacını güden ruhsal tedavi tekniklerinin tümü. *(Sosyoterapi, Moreno'nun sosyometri üstündeki çalışmalarının çıkan yöntemlerden biridir).* [*İng.* Sociotherapy].

sosyotomi, i. *Fr. sociotomie. biy.* Afrika'da yaşayan iki divik türünde görülen, topluluğun bölünüp parçalara ayrılması şeklindeki garip bir toplumsal davranışı anlatmak için *Grasse*'nin öne sürdüğü terim. [*İng.* Sociotomy].

sota, i. ~ **da bırakmak**, *arg.* Şaşırtmak, çıkmaza sokmak, dalavereye getirmek: *Yapmışım numarasını, aynasızı, sotada bırakmışım.*

sote, s. ve *Fr. sauté. mutf.* Kuşbaşı haline getirilmiş et, ciğer, böbrek v.b.'nın yağda hafifçe kavrulduktan sonra su, domates, biber v.b. ilâvesi ile yapılan bir yemek. [*İng.* Sauté]; ◉ **böbrek** ~ (~ **si**), *mutf.* Bir böbrek yemeği; ◉ **ciğer** ~ (~ **si**), *mutf.* Bir çeşit ciğer yemeği.

soti, i. *Fr. sottie, sotie* < *Sot.* budala. *tiy.* XV. ve XVI. yüzyıllarda büyük bir gelişme gösteren ve daha çok hicve yer veren Fransız tiyatro türü. [*İng.* Satirical farce].

sotto, i. *It. müz.* Alttan, piyano çalışta, o anda kullanılan, elin öbür el altından işlemesi gerektiğini bildirir. [*ing.* ve *Fr.* Sotto].

sotto voce, z. *It. dey. müz.* Tatlı, zayıf ve *mezzo voce*'den daha boğuk bir sesle hemen hemen ses çıkarmıyormuş gibi yorumlanması gereken müzik bölümünü belirtmek için kullanılır. [*ing.* ve *Fr.* Sotto voce].

soveteriyen, s. ve i. *Fr. sauveterienne.* Cilâlı tas devrindeki Aziliyen ile Tardenoziyen arasındaki aracı sanayi için kullanılır; bu sanayi, üçgen biçimi küçük taşlarıyle nitelenir.

sovkhoz, i. *(Rusça sov/yetskoye/, khoz /yaystvo/ kelimelerinin kısaltması). S.S.C.B.'de devlet tarım işletmesi. (1918'de kurulan sovkhozlar bugün, pilot çiftlik veya deneme istasyonu olarak kullanılmaktadır).* [*ing.* ve *Fr.* Sovkhoz].

sovyet, i. *Rus.* S.S.C.B.'de siyasî kurul, meclis. [*ing.* ve *Fr.* Soviet]; ⊙ **yüksek ~**, Sovyet devletinin, seçilmiş iki meclisten *(Birlik sovyeti ve milliyetler sovyeti)* meydana gelen, yasama yetkisini elinde tutan ve Prezidyumu, Bakanlar konseyini, Yüksek mahkeme ve başsavcıyı seçen en büyük organı. [*ing.* Supreme Soviet; *Fr.* Soviet suprême].

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, *Rus = Soyuz Sovyetskih Sotsialistiçeskkih Respublik /S.S.C.B./.* Avrupa ve Asya'da devlet; yüzölçümü bakımından dünyanın birinci *(22.400.000 km²)*, nüfusu bakımından Çin ve Hindistan'dan sonra üçüncü *(225 milyon nüf.)*, iktisadî potansiyeli bakımından A.B.D.'den sonra ikinci devlettir. Merkezi: *Moskova*'dır. Sovyetler Birliği eski Rus imparatorluğu toprakları üzerinde kurulmuş federal ve sosyalist bir devlettir. [*ing.* Union of Soviet socialist Republics; *Fr.* U.R.S.S., Union des républiques socialistes soviétiques].

Sovyetler Birliği, öz. i. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin, günlük dildeki kısaltılmış adı. [*ing.* Soviet Union; *Fr.* Union Soviétique].

soy, i. *esk. T.* § ❶ Geçmişte, şimdiki zamanda ve gelecekte kandaşlıkla birbirine bağlı bulunanların topu: *Bu soydan şimdiye kadar öyle adam çıkmadı. Bütün soyunu çevresine topladı. Onların soyu bir iki kuşak sonra şehre sığmayacak. Peygamberin soyu.* [*Osm.* Nesil, zürriyet; *ing.* Race, lineage, ancestors; descendants; *Fr.* Race, génération]; § ❷ s. iyi ve üstün nitelikler taşıyan bir soydan olan: *Soy adam. Soy at.* [*ing.* Of pure blood, noble; *Fr.* Noble]; ☆ *Eşanl.* **soylu**. § ❸ Çocuk, kardeş, yeğen v.b. gibi hep aynı kandan olanların topu. [*ing.* Family; *Fr.* Famille]; § ❹ Çeşit, tür, cins: *Tazı köpek soyundandır, o soydan mal kalmadı.* [*ing.* Sort, kind; species; *Fr.* Espèce, genre]; § ❺ *biy.* Bir canlıyı ve kendisinden önce gelen nesilleri, mümkün mertebe en eskiye kadar kapsayan bireyler *(veya daha geniş anlamda türler)* dizisi. [*ing.* Issue, descendants; *Fr.* Lignée]; ⊙ **~ a çekmek**, *dey.* Soyunun özelliklerini taşımak; ⊙ **~ dan bulaşma**, *tıp.* Dölütte, ya babanın spermasından ya da ananın kanından gelme bir mikrobun bulunması. [*ing.* Heredocontagion; *Fr.* Hérédocontagion]; ⊙ **~ dur çeker (boktur kokar, cins cinse çeker)**, *at.* Her canlı az çok soyuna çeker. Kötü soydan gelmişse kendisinde de bu kötülükten bir iz bulunur; ⊙ **~ u bozuk**, İyi bir aileden olmayanlar için kullanılır; ⊙ **~ u sönme**, *coğr.* Hayvanlarda, bitkilerde çok görülen soysuzlaşma ve yavaş yavaş soyu sönme olayı; ⊙ **farksız ~ zinciri**, *etn.* ◘ **Farksız**; ⊙ **iki ~ lu**, *sosy.* ◘ **iki**; ⊙ **kandaş ~ u**, *sosy.* ◘ **Kandaş**; ⊙ **saf ~**, *biy.* Tamamen aynı kalıtsal nitelikleri taşıyan homozigot bir çiftten doğan bireylerin tümü. [*ing.* Of good issue, of good stock; *Fr.* Lignée pure].

~ adı, ◘ **Soyadı**.

~ ağacı, ◘ **Soyağacı**.

~ asma, soyuna çeker, *at.* Temiz soydan gelen kişi, her durumuyla soyluluğunu gösterir.

~ soy, ◘ **Soysop**.

~ zinciri, *etn.* Bir hısımlık sistemi içinde isim, oturma yeri veya bir aileye mensup olma bakımından birbirine bağlı bireyler dizisi. *(Soy zinciri yalnız babaya ve baba soyundan gelenlere, yalnız anaya veya hem ana, hem baba tarafından hısımlığa, veya daha değişik bir tertibe uygun olabilir).* [*ing.* (Af)filiation; *Fr.* Filiation].

soya[1], i. *okç.* Menzil oklarının ucuna takılan parça.

soya[2] /so:ya/, I. *(Mançu dilinden). bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, anayurdu Uzak Doğu olan, 1-1,5 m. boyunda, dallı, az çok sarılıcı, önceleri yalnız Çin ve Japonya'da, sonraları başka ülkelerde de yetiştirilen bir yıllık, otsu bir tarım bitkisi. Yaprakları 3 yaprakçıklı, yaprakçıklar oval şekilli, sivri uçludur. Çiçekleri menekşe sarı renklidir. Meyva hafifçe kıvrık, tüylü, 2-5 tohumludur. Tohum hemen hemen küre şekilli, üzeri pürtüksüz, beyaz renklidir; bir yanında siyah bir leke bulunur. En eski tarım bitkilerinden biridir. M.Ö. 3000 yıllarında bile izine rastlanır. XVIII'yy. da Avrupa'ya girmiştir. Bütün çabalara rağmen Avrupa'da pek yaygınlaşamadı, ama A.B.D.'de büyük bir gelişme gösterdi. Bugün A.B.D.'de 3.000.000 hektara yakın tarım alanında soya yetiştirilmekte ve dünya üretiminin yarısı sağlanmaktadır. Dünya üretiminin diğer yarısını ise esas itibariyle Çin *(Kuzey ve Kuzeydoğu Çin)* sağlamaktadır. Çin'in bu kesimlerinde baş yiyecek soyadır. Soya gündüz uzunluğuyle çok yakından ilgili bir bitkidir *(kısa gün bitkisi)*. Yetiştirme tarzı fasulye ile aynıdır. Soya özellikle yağ elde etmek amacıyle yetiştirilir. Unu karbonhidrat miktarının azlığına rağmen, besleme gücünün yüksekliği sebebiyle şeker hastalarının yiyeceği arasına girer. Taşıdığı stigmasterolden sentetik hormonlar hazırlanır. Bitkiden elde edilen lesitin bir çok kuvvet verici preparatların bileşimine girer. Proteince çok zengin olduğundan mükemmel bir hayvan yemidir. Enzim bakımından çok zengin olan tohumları *(en çok üreaz bulunur)*, protein bakımından da yüksek değer taşıdığından *(yüzde 36)* şeker hastaları için «*soya ekmeği*» yapmağa yarar. [*Lat. Soja hispida = Glycine soja = Glycine hispida = Dolichos soja; ing.* Soybean, soja, soya; *Fr.* Soja, soya].

~ ekmeği, ◘ **Ekmek**.

~ fasulyesi, *bot.* ◘ **Soya**[1].

~ yağı, ◘ **Yağ**.

~ yaprakbiti, *zool.* ◘ **Soyayaprakbiti**.

soya.çekim, b.i. ◘ **Kalıtım**.

soyadı,-nı, b.i. Erkeklere ve kızlara babadan, kadınlara kocadan geçen, herkesin öz adıyla birlikte kullandığı aile adı. [*ing.* Surname; family name; *Fr.* Nom de famille, nom patronymique].

soya.fasulyesi, b.i. *bot.* ◘ **Soya**[1].

soy.ağacı*, b.i. § ❶ Dalları aynı ailenin düzenli bir şekilde soy zincirini veren bir ağaç biçiminde tablo. *(Armalar biliminde ailenin kökenini gösteren ağacın gövdesine ailenin armasını çizmek, doruğa çıkarken bu armayı tekrarlamak gelenek halini almıştı. En küçük evlâdı gösteren dal sağdadır, soldaki dal daha büyüğü gösterir, hepsi en küçüklerin, en büyüklerin dallarıyla birlikte armayı taşır. Bu armalara hısımlık armaları, yani evlenmelerle bu aileye giren kadının kendi aile arması bileşiktir).* [*Osm.* Şecere; *Ing.* Genealogic tree; pedigree; *Fr.* Arbre généalogique]; § ❷ *biy.* Canlı varlıkların akrabalık ilişkilerini ve hangisinin hangisinden türediğini gösteren geleneksel şekil. [*ing.* Genealogic tree, pedigree; *Fr.* Arbre généalogique].

soya.yaprak.biti, b.i. *zool.* Yaprakbitigiller *(Aphididae)* familyasından, soya yapraklarından özsu emen, küçük, yumuşak yaprakbiti. [*Lat. Aphis glycines; Ing.* Soybean aphid].

soydaş, i. ve s. Soyları bir olan, aynı soydan olan, türdeş. [*Osm.* Hemcins; *Ing.* Of the same kind or race; *Fr.* De même espèce, du même genre].

soydurmak (-i, -e), f. Soymak işini yaptırmak. soyulmasına yol açmak.

soyga, i. *zool.* Küçük ve tüyleri alacalı bir karga türü. [*Ing.* Decoy used in fowling].

soygun, İ. < *soymak.* § ❶ Yol keserek adam soyma işi. Çoğunlukla çete halinde bir araya gelmiş haydutlar tarafından yapılan silâhlı hırsızlık: *Banka soygunu.* [*ing.* Pillage, plunder, robbery, spoliation, fleecing; *Fr.* Brigandage, vol, pillage, rapine, spoliation]; § ❷ s. ◘ **Soyunmuş**.

~ vermek, *dey.* Yol kesenlere rastlayıp soyulmak. [*Ing.* To be plundered, pillaged; *Fr.* Être pillé].

soyguncu, s. ve i. § ❶ Soygun yapan *(kimse).* [*ing.* Robber, plunderer, pillager; *Fr.* Brigand, bandit]; § ❷ i. Düğünlerde kadınların üst giysilerini alıp saklayan kadın.

~ kadınlar, *folk.* Düğünlerde davetlileri ellerinde deflerle karşılayan kadınlara verilen ad. *(Davetliler para almadan bıraktıkları için bu ad verildi).*

soygunculuk,-ğu, i. ◘ **Soygun**.

soyka, i. *h.d.* § ❶ Elbise, üst baş. [*ing.* Garment; *Fr.* Vétement]; § ❷ Ölünün sırtından çıkarılmış, elbise, ölmüş bir kimsenin eşyası, tereke. [*ing.* Garment taken off the body of a dead person; dead person's effects]; § ❸ s. ve i. Sahibine uğurlu gelmeyen *(eşya).* [*Ing.* Evil, inauspicious *(thing)*].

soylu, s. ve i. § ❶ Doğuştan veya bir hükümdarın buyruğuyla bazı ayrıcalıklara sahip olan ve bazı unvanlar taşıyan *(kimse).* [*Ing.* ve *Fr.* Noble]; § ❷ İyi tanınmış, köklü bir aileden gelen *(kimse).* [*ing.* Of a good family; *Fr.* De bonne famille]; § ❸ Büyüklüğü, şerefi olan, şeref veren; § ❹ Saygı uyandıran, yücelik taşıyan; ⊙ **ana ~ zinciri**, *sosy. etn.* Toplumda adın, imtiyazların, bir klana veya bir soya ait oluşun sadece anadan geçtiği bir düzen. *(Toplum bakımından, bu tür soy zincirlenişinde, babanın çocuklar üstünde hiçbir yetkisi yoktur. Anasoylu zincirlenişe bağlı toplum şeklinin bir örneği Irokua'larda görülür).* [*Ing.* Matrilineal filiation; *Fr.* Filiation matrilinéaire]; ⊙ **baba ~**, *sosy.* Yalnız baba soyunun önemli sayıldığı bir soy zincirlenişine denir. *(Baba soylu toplumlar, adı, imtiyazları bir klana veya bir sınıfa ait olma durumunu babaya, babanın yakınlarına veya çocuklarına geçirirler, bu toplumlar, ana tarafından olan yakınlara hiçbir hak tanımazlar. Tongan'lar, Kaşin'ler bu toplum tipine girer).* [*Ing.* Patrilineal filiation; *Fr.* Patrilinéaire].

~ dansçı, *tiy.* Beş kadın dansçıya eşlik eden klasik dans ustası. [*ing.* Noble dancer: *Fr.* Danseur noble].

~ opal, *min.* ◘ **Kuvars**.

~ soplu, *dey.* Soyu belli ve iyi tanınmış *(kimse).*

soyluluk*,-ğu, i. Soylu olma hali, soy temizliği. [*Osm.* Asalet; *ing.* Nobility; *Fr.* Noblesse].

soyma, i. § ❶ Soymak eylemi; § ❷ *corr.* Bir organı fibröz kılıfından kurtarmak için yapılan cerrahî müdahale. *(Bu kılıf normal de olabilir, patolojik de);* § ❸ *dişç.* Dişin minesini ve diş kemiğinin bir kısmını çıkarmak için yapılan ameliyat.

~ kaplama, *ağ. iş.* Tornaya benzer bir makinede döndürülen tomruğun çevresinden soyularak elde edilen kaplama.

~ kaplama makinesi, *ağ. iş.* Bir tomruktan daha önce sarılmış gibi ince ve kesiksiz bir kaplama plakası kaldıran makine.

~ makinesi, *ağ. iş.* Tomrukların kabuğunu soymakta kullanılan makine. [*Ing.* Barker, stripping machine].

soymak (-i), f. *esk. T.* § ❶ Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar gibi şeyleri çıkarmak: *Elmayı soymak. Patatesi soymak.* [*Ing.* To peel; to flay; to strip; *Fr.* Peler, écocher]; § ❷ Birinin giysilerini çıkarmak: *Çocuğu soy da yatır.* [*Ing.* To undress; *Fr.* Déshabiller]; § ❸ Birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan eşya, para, v.b.'yi çalarak alıp götürmek: *Adamı yolda soymuşlar.*

Evi soydular. [*ing.* To rob; *Fr.* Voler, détrousser *(qn)*, piller, brigander, dérober, spolier]; § ❸ *den.* Bir yelkenli teknenin yelkenlerini ve donanımlarını çıkarıp almak. ⊙ **soyup soğana çevirmek**, *dey.* Hiçbir şey bırakmamacasına soymak. [*ing.* To rob completely; *Fr.* Dérober complètement].

soymantı, i. *h.d.* § ❶ Hıyar, elma gibi soyulup yenen şeyler. [*ing.* Any vegetable product usually peeled to be eaten]; § ❷ Bu gibi şeylerin soyulan kabuğu. [*ing.* The peel or skin of vegetables such as cucumber]; § ❸ Kabuğu soyulmuş ağaçtan yapılan sopa. [*ing.* Cudgel made of a young stripped sapling].

soymuk,-ğu, i. *h.d. bot.* § ❶ Damarlı bitkilerin kök, gövde ve yapraklarında, ongun besisuyunu ileten borularla arkadaş hücrelerinden ve bunların arasını dolduran özekdokudan meydana gelen tabaka. *(Soymuğun temel görevi, yapraklarda meydana gelen ongun besisuyunu bitkinin her tarafına iletmektir. Ilıman kuşakta soymuk gözenekleri kışın kapandığından bu tabaka çalışmaz).* [*ing.* Inner bark, bast, phloem; *Fr.* Liber]; § ❷ *h.d.* Çam ağacının, yenebilen iç kabuğu veya bu kabuğu almak için ağacın gövdesinde açılan yara. [*ing.* Edible inner bark of the pine tree; *Fr.* Écorce intérieure du pin qu'on suce, et la fente qu'on pratique au trone de l'arbre pour en extraire]; ⊙ **iç ~**, *bot.* Patlcangillerde, zakkumgillerde özekte bulunan fazladan soymuk demetlerine verilen ad. [*ing.* Internal phloem; *Fr.* Liber interne].

soy.oluş, b.i. *biy.* (a) Türlerin meydana çıkmasından başlayarak zamanla geçirdikleri gelişin evrelerinin topu. [*Osm.* Tekevvün-ü nevî; *ing.* Phylogenesis, phylogeny; *Fr.* Phylogénie, phylogenèse]; (b) Bu evreleri inceleyen bilim dalı. [*ing.* Phylogenics; *Fr* Phylogenèse, phylogénie].

☆ *Eşanl.* **filojenez, filojeni**.

☆ *Kars.* **bireyoluş**.

soysop,-pu, b.i. Aynı soydan gelen kimseler ve akrabalar. [*ing.* Family and relations; *Fr.* Parents].

soysuz, s. Soyu kötü tanınmış olan. [*ing.* Of bad race; *Fr.* De mauvaise race].

soysuzlaşma*, i. *biy.* Geri evrim, bir organizmanın veya bir parçasının daha az özelleşmiş ve daha sade olan biçimlere geri dönmesi. [*Osm.* Istihale, tereddi; *ing.* Degeneration; *Fr.* Dégénération, dégénérescence].

☆ *Karş.* **dejenerasyon, yozlaşma**.

soysuzlaşmak*, nsz. f. § ❶ Soyunun veya özlüğünün yüksek değer ve niteliğini yitirmek. [*Osm.* Tereddi etmek; *ing.* To degenerate; *Fr.* Dégénérer]; § ❷ Bozulmak.

soysuzluk,-ğu, i. Soysuz olma hali veya soysuzca davranış. [*ing.* Degeneracy; worthlessness; perversity; *Fr.* Mauvaise race, bassesse, bâtardise].

soytarı, i. It. *sufela* veya *Yun. satyos.* > *Ar. sateri.* § ❶ Sanat bakımından değeri az olan söz ve davranışlarla halkı güldürüp eğlendiren kimse. [*ing.* Clown, buffoon; *Fr.* Clown, bouffon, bateleur]; § ❷ *mec.* Hileci ve yaltak kimse; § ❸ *tar.* Padişah, kral veya prensleri eğlendiren şaklaban.

soytarılık,-ğı, i. Soytarının işi, soytarıca davranış. [*ing.* Buffoonery; *Fr.* Bouffonnerie].

soyuk, i. *san.* Ressam ve heykeltıraşların insan veya hayvan vücudundaki kasları inceleyip öğrenmek ve ona göre resimde kasların yerlerini tamam ve doğru olarak çizebilmek için model olarak kullandıkları, derisi soyuk bir halde yapılmış kabartma insan suretleri. [*ing.* Anatomical model; *Fr.* Écorché].

soyulma, i. *coğr.* Çöllerde gece ile gündüz sıcaklığı arasındaki büyük ayrılık yüzünden taşların pul pul ayrılması, yüzlerinin soyulması olayı. [*Osm.* Tefellüs; *ing.* ve *Fr.* Desquamation].

soyulmak, nsz. f. § ❶ Üzerinde kabuk, zar, deri gibi kısımlar alınmak veya çıkmak: *Yarası soyuldu.* [*ing.* To peel off; *Fr.* Être écorché, s'écorcher]; § ❷ nsz. f. Malı, parası çalınmak.

soyundurmak, f. Soyunmasını sağlamak.

soyunma, i. Soyunmak eylemi.

~ **odası**, sp. Sporcuların maç veya antrenmanlarda soyunup giyindikleri yer.

soyunmak, nsz. f. § ❶ Üstündeki giysilerin bir kısmını veya hepsini çıkarmak: *Soyunup yattı. Soyunup suya girdi.* [*ing.* To undress *(onese'f)*; to take off good clothes *(in order to work)*; *Fr.* Se déshabiller]; § ❷ *tasav.* Mevlevî tarikatına girmek; [*ing.* To join a mystical order]; § ❷ *teşk. tar. (Saray teşkilâtında)* Özellikle Enderun hizmetinde bulunanlardan sağlığı bozulan kimsenin başındaki sarmal takkeyi ve sırtındaki dolamayı çıkararak gecelik kavuk, uzun kürk ve cübbe giymek *(soyunan kimseler bu kılıkla koğuştan dışarı çıkamaz, ancak koğuş içinde özel bir izinle gezebilirlerdi)*; ⊙ **çileye ~**, ◘ **Çile**; Soyunup dökünmek, *dey.* Sokak kılığından ev kılığına girmek. [*ing.* To change into comfortable clothes].

soyunmalık,-ğı, i. Hamamlarda soyunulacak yer.

soyunmuş, s. Elbisesini çıkarmış, çıplak. [*ing.* Undressed, stripped; *Fr.* Deshabillé].

soyuntu, i. < *soyunmak.* Soyulup atılan şey, kabuk. [*ing.* Anything stripped off, peel, bark etc.; *Fr.* Écorce].

soyunukeski, b.i. *teşk. tar.* Parişahların özel hizmetlerini de gören dokuz saray adamına verilen ad.

soyut*, s. < *soymak* § ❶ *fels.* Soyutlama sonucu olan, soyutlama ile elde edilen. [*Osm.* Mücerret; *ing.* Abstract; *Fr.* Abstrait,-aite]; ☆ *Karş.* **somut**; § ❷ *(geniş anl.)* Anlaşılması, kavranması güç olan: *Bazı köylülerle konuşurken soyut bir fikrin ortasında dilim tutulup kalıveriyorum.* [*ing.* Abstract, *Fr.* Abstrait,-aite; difficile à comprendre].

~ **akıl yürütme**, *mant.* Somut verilerden çok, sembollerden veya genellemelerden faydalanarak sonuçlara varma eylemi veya olusumu.

~ **düşünce hayatı**, *fels.* ◘ **Hayat²**.

~ **filmi**, *sin.* Duyusal çağrışımlardan veya taklit amacından sıyrılmış biçimlerin kullanılmasına dayanan film türü. [*ing.* Abstract film; *Fr.* Film abstrait].

~ **isim**, *dilb.* Düşünce ve imgeleme yoluyla varlığı kabul edilen nesnelerin adı. [*ing.* Abstract noun; *Fr.* Nom abstrait].

~ **kavram**, Belli bir varlığı olmayan, el ile tutup gözle görülen bir nitelik taşımayan kavram.

~ **natüralizm**, *san.* ◘ **Natüralizm**.

~ **sanat**, *san.* Doğa görüntülerine bağlı olmayan sanat. [*ing.* Abstract art; *Fr.* Art abstrait].

~ **sayı**, *mat.* ◘ **Sayı**.

~ **tiyatro**, *tiy.* Olaylar dizisini ve oyuncu türünü gerçekçilik erkelerinden ve alışılagelmiş mantık düzeninden kurtarmak amacını güden, bir bütünlüğü olan tiyatro türü. [*ing.* Abstract theater; *Fr.* Théâtre abstrait].

~ **zekâ**, *mant.* Yeni durumları karşılamakta ve düşünmekte soyut kavramları ve sembolleri başarılı bir şekilde kullanma yeteneği. [*ing.* Abstract intelligence].

soyutçuluk,-ğu, i. § ❶ *ed.* XX. yüzyılın başlarında çıkan ve sanatta konunun yalnız genel ve soyut şeklini hatırlatacak anlatış araçları kullanan öncü çığır. [*ing.* Abstractionism; *Fr.* Abstractionnisme]; § ❷ *fels.* Soyutlamalara, somut gerçeklerinkine esit değer verme eğilimi. *(W. James tarafından kullanılmış bir terimdir).* [*ing.* Abstractionism; *Fr.* Abstractionnisme].

soyutlama*, i. § ❶ *mant.* Bir seyin herhangi bir özelliğini, düşünce yoluyla öteki özelliklerinden ayırmaya ve bu özelliklerden bağımsız olarak ele almaya dayanan zihin işlemi. *(Meselâ, bir masanın şekli, renginden, yüksekliğinden, boyutlarından v.b. bağımsız olarak ele alınabilir. Her çeşit fikir hayatının temeli olan kavramlar veya soyut ve genel fikirler, soyutlama yoluyla meydana getirilir).* [*Osm.* Tecrit; *ing.* ve *Fr.* Abstraction]; § ❷ Bu işlemin sonucu, zihnî görüş. [*ing.* Abstraction; *Fr.* Abstraction; vue de l'esprit]; § ❸ Tamamiyle hayalî varlık veya nesne. [*ing.* Abstraction; *Fr.* Abstraction; être ou chose purement imaginaire]; ⊙ ~ **lar yapmak**, *fels.* Soyut ve genel fikirleri, türedikleri gerçek nesnelerden bağımsız, mutlak ve metafizik birer varlık saymak. *(Eflâtun, idea'ların gerçekçiliği diye adlandırılan kuramında, soyutlamalar yapmıştır).* [*Fr.* Réaliser des abstractions].

soyutlamak (-i), f. Bir şeye soyutlama işlemini uygulamak. [*Osm.* Tecridetmek; *ing.* To abstract, to isolate; *Fr.* Abstraire].

~ **pencere**, *zool.* Orta-kulaktaki üzengi kemiği ile iç-kulağı bağlayan söbe biçimi, zarla kapalı delik. [*Osm.* Revzene-i beyziye; *Lat. Fenestra ovalis; ing.* Oval window; *Fr.* Fenêtre ovale].

söbe*, **söbü**, s. *esk. T. söbi. h.d.* Biçimi yumurta gibi olan, yumurtamsı. [*Osm.* Beyzî; *ing.* Oval; *Fr.* Oval,-ovale].

☆ *Eşanl.* **oval**.

söğe, i. ◘ **Söve**.

söğendize, i. Fırınları süpürmeğe yarayan ucuna bez bağlanmış uzun değnek.

söğme, i. ◘ **Sövme**.

söğmek (-e), f. ◘ **Sövmek**.

söğüş, i. ve s. *esk. T. söğüş. mutf.* (a) Haşlandıktan sonra sudan çıkarılarak soğuk yenen *(et)*. (b) Üzerine yağ ve limon konulmadan sadece doğranarak sofraya getirilen *(domates, hıyar, v.b.)*; **Söğüş salata.** [*ing.* Boiled meat; cold meat; vegetable served with no dressing; *Fr.* Viand a froid].

söğüşmek, f. ◘ **Sövüşmek**.

söğüt, i. *bot. esk. T.* Ikiçenekliler *(Dicotyledonae)* sınıfının, Söğütgiller *(Salicaceae)* familyasından, genellikle su kenarlarında iyi yetişen, ağaç, ağaççık, boylu veya bodur çalı halinde bulunan iki evcikli bitki cinsi. Kışın yaprak döker, herbem yeşil olanı enderdir. Yaprakları lanseolat, linear veya eliptik, genel olarak kısa saplı, çoğunlukla iki tarafı, hiç değilse alt tarafı tüylüdür; dizilişleri almaşık, birkaç türde karşılıklıdır. Ilkbaharda kolayca göze çarpan tüylü veya tüysüz değirmi tomurcukları çok karakteristiktir. Iç tarafı tüylü bir tek pul tomurcuğu sarar. Taçsız ve çanaksız olan bireşeyli, ikievcikli ve entomogam çiçekler saplı veya sapsız, yan durumlu kedicik durumundadır. Brakte tam kenarlıdır. Erkek çiçeğin 2-5, ender olarak daha fazla sayıda stameni vardır. Dişi çiçekler de dik duran kedicik halinde kurullar oluştururlar. Erkek ve dişi çiçeklerin dip taraflarında 1 veya 2 tane önlü arkalı çeşitli biçimde *(uzun, yuvarlakça, eliptik, kesik)* bal bezeleri vardır. Yumurtalık bol sayıda tohum tomurcuğuna sahiptir. Meyva iki parça halinde açılan lokulisit kapsüldür. Yeşil veya esmer renkli, çok küçük, tohumların dip taraflarında uçmaya yarayan tüy demetleri vardır. Açık renkli odunu hafif, kolay yarılır ve esnekdir. Buna karşılık az dayanıklıdır. Takunye yapımında, marangozlukta, herek, maden direği, kürdan, yoğurt kapları, tırmık dişi, v.b. yapımında kullanılır. Orman olmayan yerlerde çeşitli tarım araçları yapılır. Ince çubuklarından yapılan kömürü ressamlar kullanır. Yakacak odun olarak makbul değildir, kömürü çok hafiftir, top barutu yapımında kullanılabilir. Söğütlerin asıl kullanış yeri sepet yapımıdır. Birçok türlerinin esnek olan ince dal ve sürgünlerinden çeşitli sepetler örülür. Son yıllarda Avrupa'da elde edilen bir söğüt klonu selüloz ve kâğıt yapımında ham madde olarak kullanılmaktadır. Kabuğu, taze yaprak ve çiçekleri yaklasık olarak % 8-10 tanen taşır. Bunlar özellikle Kuzey Avrupa ülkeleri ile Rusya'da *«juchten»* derileri, Danimarka ve Şotland'da da dünyaca ünlü olan eldiven derilerinin hazırlanmasında sepi maddesi olarak kullanılır. Dal kabukları, başlıca salisin glikozidini ve tanen taşıdığından dolayı, *Cortex Salicis* adı altında, ateş düşürücü, kabız, kan dindirici, antiseptik ve romatizma ağrılarını giderici olarak kullanılır. Söğüt ağaçları sulak yerleri sever ve böyle yerlerde çabuk büyürler. Anadolu'da dereler boyunca pek çok yetişir. Kesilen dalları çabuk köklendiğinden üretilmesi de kolaydır. Çoğunluğu Kuzey yarıkürenin ılıman ve soğuk

bölgelerinde yetişen 160 kadar türü vardır. Bunların hepsi birbiriyle kolayca melezleşir. Anadolu'da 35 kadar söğüt türü yetişmektedir. Başlıcaları: **Aksöğüt** *(S. alba)*, **sepetçi söğüdü** *(S. viminalis)*, **gevrek söğüt** *(S. fragilis)*, **sorgun** veya **keçi söğüdü** *(S. caprea)*, **boz söğüt** *(S. cinerea)*, **erguvanî söğüt** *(S. purpurea)*, **badem yapraklı söğüt** *(S. amygdalina)*, **iğde yapraklı söğüt** *(S. elaegnos)*, *S. triandra*, *S. pentandra*. [*Osm.* Bîd; ***Lat. Salix***; ***ing.*** Willow; ***Fr.*** Saule]; ◉ **ak** ~, *bot.* Hemen bütün Avrupa, Kuzey Afrika ve Asya'da yayılmış olan, söğüt türleri içerisinde en fazla boylanabilen *(20-30 m.)*, iki evcikli bir ağaç. Nemi çok sevdiğinden nehir ve dere kenarlarında, çayırlıklarda ve sulak yerlerde yetişir. Gövde silindirik, kalın, üst taraftan dallı, esmerimsi-gri renkli ve uzunluğuna çatlaklı kabukludur. Taze yapraklar ve genç sürgünler ipek gibi yumuşak, beyaz tüylerle kaplı olduğundan bu adı taşır. Bunlar çok kere zamanla dökülür. Yaprakları uzun lanseolat, sivri uçlu, kenarları ince dişli, kısa saplı ve almaşık dizilişlidir. Önceleri her iki yüzü de ipek gibi yumusak tüylerle örtülüdür. Daha sonra üst yüzü koyu yeşildir. Kulakçıklar fazla gelişmemiş veya hiç yoktur. Çiçek durumları yeşil-sarı renklidir. Erkek çiçek kedicikleri dik durur veya hafif bükülmüştür. Erkek çiçeğin sarı, deri gibi kalın, özellikle dip kısmı fazla tüylü braktesi vardır. Birbirine kaynaşmamış, serbest olan 2, ender olarak 3 adet stameni vardır. Bal bezesi arkalı önlü olmak üzere iki tanedir. Dişi çiçek kediciğinin boyu en fazla 4 sm.'e ulaşır. Yumurtalık tek gözlü ve çok tohum taslaklıdır. Meyva tek gözlü bir kapsüldür. Dal kabukları *(Cortex Salicis)* tanen, reçineli ve renkli maddeler ile salinin adlı bir glikozid taşır.Bu glikozid kabuğun etkili maddesini oluşturur. Söğüt kabuğu iştah açıcı, kabız, kuvvetlendirici ve ateş düşürücü olarak kullanılır. Romatizma ağrılarını yatıştırıcı bir özelliği de vardır. Fakat bu etki oldukça zayıftır. Dallar sepet ve mobilya yapımında kullanılır. Türkiye'de en fazla rastlanan söğüt türüdür. [***Lat.*** *Salix alba = Salix aurea*; ***ing.*** White willow; ***Fr.*** Saule blanc]; ☆ ***Eşanl.*** **küfeci söğüdü**; ◉ **badem yapraklı** ~, *bot.* Avrupa ve Asya'nın ılıman bölgelerinde ve Türkiye'de Bursa, Gümüşhane, Çoruh, Erzurum, Muş dolaylarında yetişen, çoğunlukla dik duran, boylu bir çalı, ender olarak da 5-6 m.'ye kadar boylanan bir tür. Külrengi kabuk parçalanmıştır. Sarı yeşil, kırmızı, bazen de kahverengi olan sürgünler tüysüzdür. Mızrak gibi sivri uçlu yapraklar rozet halindedir ve boyları enlerinin 4-5 mislidir. Kenarları dişlidir. Kulakçıklar böbrek-vari böbrek biçiminde, sivri uçlu, kenarları dişlidir. Uzun silindirik erkek kedicikler dik veya kıvrık, 8 sm. uzunluktadır. Üzeri ince tüylü brakteler sarı-yeşil, küt, deri gibidir. Erkek çiçeklerin 3 stameni vardır. Sarı renkli çiçek tozu torbaları yuvarlakçadır; 2 tane bal bezesi vardır. Uzunluğu 6 sm.'ye kadar ulaşan dişi kedicikler dik durur. Yumurtalık tüysüz, uzun saplı, stilüs ve stigma çok kısadır. Tek bir bal bezesi vardır. Nehir kenarlarında, dolma arazide, çayırlıklar kenarında bulunur. Anadolu'da, halk arasında, dal ve kabukları ak söğüt gibi kullanılır. [***Lat.*** *Salix amygdalina = S. triandra*; ***ing.*** Almond-leaved willow; ***Fr.*** Saule à trois étamines, osier amandier, osier brun]; ◉ **boz** ~, *bot.* Avrupa ile Asya'nın ılıman bölgelerinde, Türkiye'de İstanbul ve Akdeniz bölgesinde yetişen, çoğunlukla sık dallı boylu çalı halinde bulunan, bazen de 3-6 m.'ye ulaşan bir tür. Sulak çayırlarda, nemli orman kenarlarında turbalıklarda oldukça sık rastlanır. Yaprakları saplı, ters yumurta biçiminde ve 5-10 sm. boyunda ve 3-3,5 sm. genişliktedir. Ucu sivri, taze iken her iki yüzü gri tüylüdür; daha sonra bunların bir kısmı dökülür. Kulakçıklar büyük, yürek gibi veya böbrek biçiminde, kenarları dişlidir. Erkek kedicik yumurta biçimindesilindirik, 2-3 sm. boyundadır. Brakteler uzunca, iki renkli ve üzerleri tüylüdür. Stamen 3 adettir. Boyu 9 sm.'ye kadar ulaşan dişi çiçek silindiriktir. Yumurtalık saplı, üzeri tüylü, stilüs kısa, stigma uzuncadır. Bal bezesi iki tanedir. Anadolu'da, halk arasında, dal kabukları ak söğüt gibi kullanılır. [***Lat.*** *Salix cinerea = Salix acuminata*; ***ing.*** Grey willow; ***Fr.*** Saule cendré] ◉ **erguvanî** ~, *bot.* Avrupa ve Asya'da, Türkiye'nin çeşitli orman bölgelerinde rastlanan, boyu en fazla 3-5 m.'ye ulaşan bir çalıdır. Ender olarak ufak bir ağaç halinde görülür. Su kenarlarında, ormanlarda, çalılıklar içerisinde keza kurak, kalkerce zengin taşlık yerlerde, düzlüklerden dağlık yerlere kadar yayılmıştır. Sürgünler ince, esnek, parlak, sarımsı veya kırmızımsı renktedir. Üzerleri çıplaktır. Tomurcuk sürgüne tamamen yatmış, parlak kırmızı ve küt uçludur. Yapraklar ters mızrak veya dar şeritmızrak biçiminde, kısa saplı, körpe iken yumuşak tüylü, sonraları çıplak ve tüysüz olup sürgünlere dizilişi çok kere karşılıklıdır. Kulakçıkları yoktur. Kedicikler silindirik, genellikle kıvrıktır. Braktelerin uca doğru olan kısmı koyu kırmızı-siyahtır. Yumurta biçiminde tek bir bal bezesi vardır. Stamen iki tanedir, filamentler birbirine kaynaşmıştır. Başlangıçta erguvanî renkte, ender olarak da sarıdır. Yumurta biçimindeki ovaryum kısa saplı, küt, beyaz tüylüdür. Stilüs çok kısa, stigma küçük, sarı, bazıları da kırmızımsıdır. Anadolu'da, halk arasında, dal kabukları ak söğüt gibi kullanılır. [***Lat.*** *Salix purpurea = Salix monandra*; ***ing.*** Purple osier; ***Fr.*** Osier pourpre]; ◉ **gevrek** ~, *bot.* Avrupa, Batı Asya ve Sibirya'nın ılıman yerlerinde yayılmış olan, İstanbul, Marmara bölgesi ve Muğla havalisinde dere içlerinde rastlanan, çoğunlukla ağaççık halinde bulunan, bazen de 10-12 m.ya kadar boylanabilen bir söğüt türü. Dalları gevrek olduğundan bu adı taşır. Yaprakları taze iken yapışkan, uzun, mızrak biçiminde, kenarları kaba dişli, üst yüzü parlak canlı yeşil, alt yüzü mat, açık-mavi, yeşil ve tüysüzdür. Kulakçıklar küçük, yürek gibi, kenarları dişli, ekseriya gelişmemiştir. Erkek kedicik en fazla 3 sm. boyunda, brakteler oval, sarı renkte ve üzerleri gri tüylerle örtülüdür. Stamen sayısı çoğunlukla iki, ender olarak da 3 veya 4 tanedir. Filamentler serbest, dip tarafları tüylüdür. 7 sm. kadar boyundaki dişi kedicik silindiriktir. Her iki çiçeğin de önlü arkalı ikişer bezeleri vardır. Kültüre alınmıştır. Dal kabukları, Anadolu'da halk arasında, ak söğüt gibi kullanılır. [***Lat.*** *Salix fragilis*; ***ing.*** Crack willow, withy; ***Fr.*** Saule fragile]; ◉ **iğde yapraklı** ~, *bot.* Orta ve Güney Avrupa ile Küçük Asya'da yetişen Türkiye'nin birçok bölgelerinde, Bolu, Düzce havalisinde, Abant gölü dolaylarında, Kastamonu'da Ilgaz dağında, Amasya'da Akdağ'da, Tosya taraflarında rastlanan bir söğüt türü. Çoğunlukla dik olan sık dallı boylu çalı, ender olarak da 10-15 m.ye ulaşan ufak bir ağaç halinde bulunur. Sürgünler önceleri gri tüylü, sonraları çıplaktır. Yaprak dökümünde yeşilimsi gri renktedir, yer yer kırmızı yolludur. Yaprakları şerit halinde mızrak, bazen dar şerit biçiminde, kısa saplı, sivri uçlu olup kenarları gayet ince dişli veya dalgalıdır. Körpe iken her iki yüzü de yumuşak beyaz tüylüdür. Fakat tam gelişmiş yaprakların üst yüzü tüysüz, kirli yeşil, alt yüzü gri beyaz tüylüdür. Genel olarak kulakçıkları yoktur. Kedicikler silindirik, narin ve bükük, sürgünlere oturmuş durumdadır. Erkek çiçeklerin brakteleri genellikle bir renkli, kenarları yuvarlak ve kirpiklidir. Stamen 2 adettir. Dere ve nehir kenarlarında, çalılıklar arasında, fakir yamaçlar üzerinde, özellikle kalkerce zengin topraklarda yetişir. [***Lat.*** *Salix elaegnos = Salix rosmarinifolia*]; ◉ **keçi söğüdü**, *bot.* Bütün Avrupa ile Asya'nın ılıman yerlerinde, Türkiye'nin hemen her orman bölgesinde rastlanan, çoğunlukla 2-3 m.'ye kadar boylanan, ender olarak da 8-9 m.'ye ulaşan bir söğüt türü. Kül renkli kabuk gençlikte düzgün, ileri yaşlarda çatlaklıdır. Bir yıllık sürgünler kahverengi parlak ve tüysüz. Uzunca geniş yumurta biçimindeki yapraklar saplı, ucu sivri veya küt, kenarları tam veya biraz dalgalı ve dişlidir. Körpe iken her iki yüzü de ipek gibi tüylüdür. Daha sonra üst yüzü mat koyu yeşil ve tüysüz, alt yüzü gri yeşil ve tüylüdür. Kulakçıklar çoğunlukla mevcuttur. Çiçeklenme yapraklanmadan önce olur. Kedicikler beyaz renkli tüylerle sık bir durumda örtülmüştür. Sonra bunlar dökülür. Erkek kedicikler yumurta biçiminde; dişiler ise silindiriktir. Üzerleri sık tüylerle örtülü brakteler esmer, uç kısımları koyu renktedir. Her bir erkek çiçeğin iki stameni vardır. Filamentler serbest, üzerleri çıplak veya dip tarafları seyrek tüylüdür. Önlü arkalı olmak üzere iki bal bezesi vardır. Nehir ve su kenarlarında, orman içi açıklıklarında, turbalıklarda, orman kenarlarında ve çayırlıklarda bulunur. Orman içerisinde en fazla bu türe raslanır. Kabuğun tanen bakımından zengin olup Rusya'da sepicilikte kullanılır. Kabuğun uzun süre kinin yerine kullanılmıştır. [***Lat.*** *Salix caprea*; ***ing.*** Goat willow, sallow; ***Fr.*** Saule des chèvres, marsault, marsaux, marsaule]. ☆ ***Eşanl.*** **sorgun**; ◉ **küfeci söğüdü**, *bot.* ◘ **Ak söğüt**; ◉ **salkım** ~, *bot.* Anayurdu Kafkasya, İran, Çin ve Japonya olan, buradan dünyanın her tarafına yayılmış, 8-10 m. boyunda sarkık dallı bir söğüt türü. Sürgün ve dallar çok esnek olduğundan dik durmaz, aşağıya sarkar. Birçok özellikleri ak söğüte benzer. Genç sürgünler seyrek yumuşak tüylüdür. Yaprak ince uzun, 8-16 sm. boyunda, sivri uçlu, üst yüzü koyu, alt yüzü mat gri yeşildir; kenarları dişlidir. Kulakçıklar ender olarak gelişir. Kedicik silindirik, kısa saplı ve kıvrıktır. Bunlardan erkekler 4 sm., dişiler ise 2 sm. boyundadır. Erkek çiçekler 2 stamenlidir. Dekoratif süs bitkisi olarak özellikle su başlarında çok görülür. [***Osm.*** Hilâf-ı belhî; ***Lat.*** *Salix babylonica = Salix pendula*; ***ing.*** Weeping willow; ***Fr.*** Saule de Babylone, saule pleureur]; ◉ **sepetçi söğüdü**, *bot.* Anayurdu Avrupa, Kuzey ve Doğu Asya ile Himalayalar olan, dik duran boylu bir çalı halinde bulunan, ender olarak da 5-10 m.'ye ulaşan bir söğüt türü. Genç sürgünler tüylüdür, daha sonra bunlar dökülür. Yaprak ince şerit veya mızrak gibi, sivri uçlu, kenarı düz veya düzensiz dişli ve dalgalıdır. Üst yüzü mat yeşil ve tüysüz, alt yüzü ipek gibi gümüşî tüylerle örtülüdür. Kulakçıklar küçük ve mızrak biçiminde olup zamanla dökülür. Kedicikler kısa saplı, sık çiçekli dir. Ön tarafta yer alan tek bir bal bezesi vardır. Stamen 2 adettir. Filamentler serbest ve tüysüzdür. Çiçeklenme yapraklanmadan önce olur. Nehir ve su kenarlarında, düz arazide görülür. Dalları çok esnek olduğundan sepet yapımına en elverişli olanlardan birisidir. Bu sebeple sunî olarak çok yetiştirilir. Kuzey Amerika'da natüralize olmuştur. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde, özellikle Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu'da görülür. Anadolu'da, halk arasında, dal kabukları ak söğüt gibi kullanılır. [***Lat.*** *Salix viminalis*; ***ing.*** Common osier; ***Fr.*** Saule viminal, saule des vanniers]. ◘ *ŞEKİL: 4* — **AĞAÇLAR**.

~ **kelebeği**, *zool.* ◘ **Söğütkelebeği**.

~ **oyuncusu**, *zool.* ◘ **Söğütoyuncusu**.

~ **öteğeni**, *zool.* ◘ **Öteğen**.

~ **yaprağı**, *sil.* İnce yapılı bir hançer çeşidi. [*Osm.* Bidberg].

~ **yeşil tekeböceği**, *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, tekeböceğigiller *(Cerambycidae)* familyasından, misk kokulu boynuzlu böcek. Avrupa'da söğütler üzerinde yaşar. [***Lat.*** *Aromia moschata* ... mie].

söğütgiller, ç. i. *bot.* İkiçe... *doneae)* sınıfının, Söğütler ... kımından, Kuzey ... barktık bölgelerinde ... ikievcikli, nadiren bir ... veya yatık çalıları ... Yapraklar basit, ender ... kulakçıkları ... rak dizilişli ...

ce, hiç değilse yapraklarla aynı zamanda, bürgülerin, bütün veya parçalı pulcukların koltuğunda çıkar. Bir cinsli, ikievcikli, periantsız olup sarkık veya dik kedicik durumlardadır. Brakte tam veya saçaklıdır. Erkek çiçekler 2 veya daha çok stamenlidir. Dişi çiçekte yumurtalık üst durumlu, 2 karpelli, bir gözlüdür. Meyva iki yarıkla açılan küçük lokulisit bir kapsüldür. Gayet küçük olan tohumlar çok adettedir; dip taraflarında uçmağa yarayan tüy demetleri vardır. Yalnız iki cinsi *(söğüt ve kavak)* ve yaklaşık olarak 340 türü vardır. Türkiye'de bu iki cins yetişir ve yaklaşık olarak 40 türü vardır. [*Osm.* Safsâfiye; *Lat* ve *ing.* Salicaceae; *Fr.* Salicacées, salicinées].

söğüt.kelebeği, b.i. *zool.* Fırçaayaklıgiller *(Nymphalidae)* familyasından, tırtıl çağında, söğüt, kavak, kayın gibi orman ağaçlarına zarar veren böcek. [*Lat Nymphalis (Eu-vanessa) antiopa; ing.* Mourning cloak, mourning cloak butterfly, camberwell beauty; *Fr.* Vanesse antiope].

söğütler, ç. i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfından, sadece söğütgilleri kapsayan, taçsız çiçekli, bir cinsli, ikievcikli odunsu bitkiler takımı. Bazı türleri anemogam, bazı örnekleri de entomogamdır. Sürgünlere almaşık olarak dizilmiş olan yaprаklar basittir; kulakçıkları vardır. Çiçekler küçük, tek eşeyli, periantsız olup brakte koltuğunda kedicik durumunda bulunurlar. Yumurtalık üst durumludur. Meyva iki valv ile açılan bir kapsüldür. İçerisinde sayısız denecek kadar bol, çok küçük, uzun tüylü tohum bulunur. [*Lat., ing.* ve *Fr. Salicales*].

söğüt.oyuncusu, b. i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, Camkanatlıgiller *(Sesiidae)* familyasından belebek. Tırtıllı, söğüt, karaağaç, çeşitli meyva ağaçları ile diğer yapraklı ağaçların gövde bölgesini içten yıkımlar ve iki yılda gelişir. [*Lat. Cossus cossus; ing.* Goat moth; *Fr.* Cossus-gâtebois].

söğütlük,-ğü, i. Söğüt ağacı bol olan yer. [*Ing.* Willow-plantation; *Fr.* Saulaie, saussaie, saulsaie].

sökel, s. *esk. T. h.d.* Sakat *(kimse).* [*Osm.* Malûl; *Ing.* Diseased, infirm].

sökellik,-ği, i. Sakatlık. [*ing.* illnes, infirmity].

sökme, i. § ❶ Sökmek eylemi. [*ing.* Tearing down, pulling up; *Fr.* Action d'arracher, d'étacher]; § ❷ *ikt.* Başka bir yerde kurulmak üzere bir fabrikanın veya bütün bir fabrikalar grupunun bulunduğu yerden kaldırılması. *(İkinci Dünya savaşından sonra, birçok alman fabrikası, başka ülkelerde ve özellikle S.S.C.B.'de tekrar kurulmak üzere söküldü.* [*ing.* Dismantling; *Fr.* Démontage]; § ● *tekn.* Bir makinenin, bir cihazın çeşitli parçalarını birbirinden ayırma işlemi. [*Ing.* Dismantling; *Fr.* Démontage]; ◉ **ağaç ~,** *orm.* Ceviz gibi değerli ağaçları köküyle birlikte çıkarma işlemi. *(Bunun için ağacın etrafı kazılır, köklerin bir kısmı kesilir. Böylece kütüğün tamamı, yani daha çok miktarda odun elde edilir).*

~ **çukuru,** Bir ağacı veya direği sökmek için altına açılan derin çukur.

~ **kalıp,** ◘ **Kalıp.**

sökmek (-i), f. *esk. T.* § ❶ Bir şeyi, sıkıca yerleşmiş olduğu yerden çekip ayırmak: *Ağacı sökmek. Kitabın kabını sökmek. Çiviyi sökmek. Giysinin astarını sökmek.* [*ing.*To tear down; to pull up; *Fr.* Arracher, détacher, déraciner, extirper]; § ❷ Kurulmuş bir şeyi parçalarına ayırmak: *Makineyi sökmek. Çadırı sökmek.* [*ing.* To dismantle; *Fr.* Défaire]; § ❸ Geçip gitmeye engel olan zorlukları atlatmak: *Araba çamuru sökemedi. Gemi akıntıyı söktü.* [*Ing.* To break through *(obstacle),* to surmount *(difficulty)]*; § ❹ *(geniş anl.)* Karışık veya bilinmeyen harf ve işaretlerle yazılı bir yazıyı okumak: *Bu yazıyı sökemedim.* [*Ing.* To decipher; *Fr.* Déchiffrer]; § ❺ nsz. *(Boşaltımlar).* Çıkması, akması kolaylaşmak: *Balgam söktü.* [*Ing.* To flow *(mucus); Fr.* Aller, venir en masse]; § ● nsz. Art arda gelmeye başlamak veya çıkagelmek: Kalabalık söktü; § ● *arg.* Geçmek, etki yapmak: *Bize dalavere sökmez.* [*ing.* To take effect; *Fr.* Pouvoir se faire]; § ❽ Gözükmeye başlamak: *Şafak söküyor.* [*ing.* To appear, to come out; to break *(dawn); Fr.* Poindre]; § ❾ Başarıya ulaşmak: *Evvel Allah, bu işi yalnız ben sökerim.* [*ing.* To succeed; *Fr.* Réussir]; § ❿ Örülmüş veya dikişini *ayırmak: Elbisenin ceplerini sökmek.* [*ing.* To rip open, to undo, to unravel; *Fr.* Défaire, découdre]; § ⓫ Bir yeri terk etmeğe zorlamak, kovmak, çıkarıp atmak.

söktürmek (-i, -e), f. *esk. T.* § ❶ Sökmek işini yaptırmak; § ❷ (-i), *mec. h.d. (Okunması güç bir yazıyı)* Güçlükle anlamak veya okumak: *Gazeteyi söktürmeye başladı;* § ❸ *(Hâç hk.)* Boşaltımı kolaylaştırmak, çıkarmak, akıtmak; ◉ **kök ~,** *dey.* ◘ **Kök.**

sökük,-ğü, s. < *sökmek.* § ❶ Dikişi veya örgüsü sökülmüş: *Sökük çorap. Sökük elbise.* [*ing.* Unraveled, unstitched; ripped, burst open; *Fr.* Décousu, détaché, arraché]; § ❷ i. Sökülmüş veya örgüsü açılmış yer. [*Ing.* Dropped stitch in knitting; tear; *Fr.* Écousage]; § ❸ Çorap söküğü gibi gitmek, *dey.* ◘ **Çorap.**

~ **dikmek (örmek),** Sökülmüş olan bir şeyi birleştirmek, onarmak. [*ing.* To repair a tear].

sökülme, i. Sökülmek eylemi.

~ **yer,** *coğr.* Dağ göçmesi olan yerlerde aşağıya kayan yığının söküldüğü yer.

sökün, i. «*Çıkagelmek*» veya «*art arda gelmek*» anlamına gelen **sökün etmek** deyiminde geçer: *Misafirler sökün etti.* [*ing.* An appearing suddenly; *Fr.* Dispersion d'une foule].

söküntü, i. < *sökülmek.* Sökülen şeyin parçası. [*ing.* Rip in a seam; *Fr.* Chose décousue, détachée, défaite].

sökü.otu, b. i. *bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, kumlu topraklarda yetişen otsu bir bitki. Bunun üçü veya dördü bir arada bulunan meyvesi kuş ayağını andırır. [*Lat. Ornithopus; Fr.* Ornithopus, pied-d'oiseau].

☆ *Eşanl.* **kuş ayağı.**

sölentereler, ç.i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan öz-çokhücreliler *(Eumetazoa)* bölümünün bir alt bölümü. Sabit olan veya özgür yüzen, çoğunluk ışınsal bakışımlı, sölomsuz, ağızları ilk-ağıza *(blastopor)* karşılık olan, vücutları iç-deri *(endoderm)* ve dış-deri *(ektoderm)* olmak üzere 2 deri katından yapılmış olan hayvanları içine alır. Sölenterelerin hepsi, ne kadar karmaşık yapılı olursa olsun, kurtçuğumsu, basit bir esas tipten *(gastrula)* türer. Her canlı duyarlı bir dış deriyle sindirime elverişli bir iç deriden oluşan bir torba biçimindedir; torbanın ucunda bir delik bulunur *(ağız).* Bu delik hem besinlerin alınmasına, hem dışkıların ve eşeysel ürünlerin dışarıya çıkmasına yarar. Dışta deri, içte bağırsak ödevi gören her iki deri tabakası, mezoglea adı verilen saydam bir maddeyle birbirinden ayrılır. Sölenterelerin derisinde knidoblast adı verilen hücreler vardır. Bunların içinde zehirli bir kese, keseye bağlı kıvrık bir tel ve telin ucunda bir iğne bulunur. Yakıcı kapsül *(nematosist) adı* verilen bu zehirli organ çok karmaşık bir savunma ve saldırma aracıdır. Yumurta ile çoğalırlar; yumurtadan çıkan kirpikli kurtçuk suda yüzer, erginleşince ya bir yere tutunur, ya da serbest kalır. Fakat sölenterelerin çoğu tomurcuklanarak çoğalmağa ve topluluk kurmağa elverişlidir. Bir yumurtadan meydana gelen ilk sölentereye oozoit denir. Blastozoitler, yani öteki bireyler tomurcuklanma yoluyle ondan ürer. Bunlar ya serbest bireyler haline geçer veya ilk sölentereden ayrılmayarak kalabalık bir topluluk meydana getirir. En eski zoolojik devirlerde bile sölenterelere raslanır. Bütün deniz dibi tortullarında bunların kalıntıları bulunur. Bugün denizlerde, yüzeyden en derin çukurlara kadar, bir yere tutunmuş veya serbest halde sölentereler vardır. **Knidliler** *(Cnidaria)* ve **ktenoforlar** *(Ctenophora)* olmak üzere 2 filumu vardır. [*Lat.* ve *ing. Coe enterata; Fr.* Cœlentérés].

söliyalji, i. *Fr. cœlialgie* < *Yun. koilia,* karın + *algos,* ağrı, *patol.* Sempatik sinir sistemiyle ilgili derin karın ağrılarının genel adı. [*ing.* Celialgia].

söloblastula; i. *Fr. cœloblastula embriy.* Bir bölünme boşluğu olan iç oyuk blastula. *(Derisidikenlilerin blastulası bir söloblastuladır).* [*Ing.* Coeloblastula].

sölom, i. *Fr. cœlome. embriy.* Orta derinin iki tabakası arasında bulunan ve embriyonda genel vücut boşluğunu meydana getiren oyuk. *(Sölenterelerden daha yüksek yapılı olan çokhücreli, sölomlu hayvanlarda* iş organlarını içine *alır).* [*Ing.* Cœlom, cœloma].

☆ *Eşanl.* **ikincil karın boşluğu.**

~ **epiteli,** *zool.* ◘ **Epitel.**

~ **kesecikleri,** *zool.* ◘ **Kesecik**

~ **kesesi,** *zool.* ◘ **Kese.**

sölomlular, ç. i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan öz çokhücreliler *(Eumetazoa)* bölümünün bir bölümü. İki-yanlı bakışımlı dış-deri ve iç-deriden *(ektoderm ve endoderm)* başka orta-deri *(mezoderm)*leri de gelişmiş olan hayvanları içine alır. Bu hayvanlarda ikincil karın boşluğu *(sölom)* meydana gelmiştir. Bunlarda bağ dokuları ve dışceriden oluşma değişik organlar bulunduğu için çok karmaşık bir vücut yapısı görülür. Süngerler, sölentereler ve yassı solucanlar dışında bütün çokhücreli hayvanlar sölomludur. Hepsinde besinlerle dışkıların bir yönde hareket ettiği iki ağızlı bir sindirim borusu bulunur. Gelişme sırasında ilk-ağızın *(blastopor)* aldığı duruma göre **Birincil-ağızlılar** *(Protostomia)* ve **ikincil-ağızlılar** *(Deuterostomia)* olmak üzere 2 filuma ayrılır. [*Lat.* ve *Ing. Coelomata; Fr.* Cœlomates].

sölomsuzlar, ç. i. *zool.* Sölomu, yani vücut boşluğu bulunmayan hayvanlar. [*Lat.* ve *Ing. Acoelomata; Fr.* Acœlomates].

sölostomi, i. *Fr. cœlostomie.* Bir sesin bozulması ve boğuk çıkması. [*ing* Celotomy, kelotomy].

sölpük, s. < *sölpümek,* Gevşeyip sarkmış. [*ing.* Flabby; lax; *Fr.* Peu serré, lâche, léger, poreux,-euse].

sölpümek, nsz. f. *esk. T. sölpimek.* Gevşeyip sarkmak, pörsümek. [*Ing.* To hang flabbily, to be flabby or sluggish; *Fr.* Se relâcher, s'amollir, s'allonger].

sölyoskopi, i. *Fr. cœlioscopie* < *Yun. koilia,* karın + *skopein,* muayene etmek. Küçük leğendeki organlara uygulanan andoskopi tekniği; özellikle dış gebeliğin ve kısırlığın ameliyat öncesi tedavisinde kullanılır. [*ing.* Celioscopy].

sölyotomi, i. *Fr. cœliotomie. cerr.* Karın boşluğunun cerrahî ameliyatla açılması. *(Daha çok laparotomi terimi kullanılmaktadır).* [*ing.* Celiotomy].

sömbeki, i. Eskiden Sömbeki adasında yapılan pek hafif ve kolay hareket ettirilen bir çeşit kayık.

sömestr, sömestir, i. *Fr. semestre* < *Lat. semestris.* Öğretim yılının ayrıldığı iki dönemden her biri: *Birinci sömestr. İkinci sömestre kadar.* [*ing.* Semester].

sömi, s. *Fr. semi.* Yarı, yarım.

sömikok, b. i. *Fr. semi-coke.* Taşkömürünü pek yüksek olmayan sıcaklıkta (500-6000° C) damıtarak elde edilen kömür.

sömmek, f. ◘ **Sümmek.**

sömürge*, i. < *sömürmek.* Anayurt dışında egemenlik kurarak üzerinden tutumsal veya siyasal yararlar sağlayan ülke. [*Osm.* Müstemleke; *Ing.* Colony; *Fr.* Colonie].

~ **paktı,** *ikt.* Bir devletin sömürgesine kabul ettirdiği ve özellikle iktisadî nitelik taşıyan kuralların tümü. [*ing.* Colonial pact; *Fr.* Pacte colonial].

~ **sistemi,** *ikt.* Anayurt lehine sömürgelerin ticaretine ve bazen sömürgeler lehine anayurdun ticaretine kısıtlayıcı kurallar koyan sistem. [*Ing.* Colonial system; *Fr.* Système colonial].

~ **ticareti,** *ikt.* Anavatanla müstemleke arasındaki ticaret. [*Ing.* Colonial trade].

~ **ürünleri,** *coğr.* Sıcak kuşak bölgelerin-

den Avrupa'ya getirilmiş olan ürünlere verilmiş ad. [*Ing.* Colonial products].

sömürgeci, s. § ❶ Sömürgesi olan veya sömürge elde etmek amacında olan: *Sömürgeci devlet;* § ❷ Sömürgecilikle ilgili olan. [*Ing* Colonist; *Fr.* Colonialiste].

sömürgecilik*,-ği, i. Sömürge elde etmeyi öngören öğreti veya davranş. [*Ing.* Colonialism; *Fr.* Colonialisme].

sömürgeleştirme* i. § ❶ Sömürge haline getirmek. [*Ing.* Colonization; *Fr.* Colonisation]; § ❷ Bu eylemden doğan fiilî durum. [*Ing.* Colonization; *Fr.* Colonisation].

sömürgen*, i. ve s. *esk. T.* Bir yerin zenginlik kaynaklarını herhangi bir şekilde elde edip sömüren.

sömürme, i. Sömürmek eylemi. [*Ing.* Exploiting; *Fr.* Action d'éxploiter].
— **kökleri,** *bot.* ◘ Kök.

sömürmek, (-i), f. *esk. T.* § ❶ Dudaklarını yapıştırarak emmek, emer gibi içmek. [*Ing.* To gobble down; *Fr.* Humer]; § ❷ Ne var ne yok, hepsini yiyip bitirmek. [*Ing.* To devour; *Fr.* Lamper, avaler tout, manger, boire]; § ❸ *mec.* Bir yerin zenginlik kaynaklarını kimseye sormadan ve ilgililere danışmadan eline alıp onlardan geniş ölçüde yararlanmak. [*Ing.* To exploit; *Fr.* éxploiter]; ⊙ *(Birinin)* **iliğini kemiğini** —, *dey.* Neyi var, neyi yoksa hepsini elinden almak veya ona varını yoğunu harcatmak.

sömürücülük,-ğü, i. Sömürücü olma hali. [*Ing.* ve *Fr.* Exploitation].

sönanşim, i. *Fr. cœnenchyme. zool.* Bir polipöbeği kolonisinde bireyleri birbirinden ayıran aralıkları dolduran kalker kütlesi. [*Ing.* Coenenchyme, coenenchyma].

söndürge, i. Camilerde kandilleri söndürmek için kullanılan ince boru, mumları söndürmeye yarayan külâh. [*Ing.* (Candle) extinguisher; *Fr.* éteignoir].

söndürme, i. Söndürmek eylemi. [*Ing.* ve *Fr.* Extinction]; ⊙ **kireç** — **cihaz,** Pişmiş kireçe su katarak söndürmeye yarayan cihaz. *(Kireç yeterli miktarda su ile birlikte, ısıya karşı yalıtılmış silindir biçiminde bir tüpe bir uçtan konur, tüp dönerek malzemenin ilerlemesini sağlar ve sönmüş kireç öbür uçtan çıkar).* [*Ing.* Lime extinguisher; *Fr.* Extincteur].
— **gerilimi,** *elek.* ◘ Gerilim.

söndürmek (-i), f. § ❶ *(Ateş ve ışık hk.)* Yanmasını, parlamasını, aydınlatmasını önlemek. [*Ing.*To extinguish; *Fr.* éteindre];§ ❷ *(Geniş anlamda)* Hava veya gaz ile şişirilmiş bir şeyin havasını veya gazını boşaltmak. [*Ing.* To deflate; *Fr.* Dégonfler]; § ❸ *mec. (Tutku ve duygular hk.)* Yatıştırmak, etkisiz duruma getirmek: *Öfkesini söndürdü.* [*Ing.* To calm down, to sooth; *Fr.* éteindre, calmer, apaiser]; ⊙ **kireç** —, *inş.* Kireci toz haline getirmek için çok miktarda su ile karıştırmak. [*Ing.* To extinguish the lime; *Fr.* Action d'éteindre la chaux].

söndürücü, s. ve i. < *söndürmek.* § ❶ Yangınları söndürmeye yarayan: *Söndürücü bombalar.* [*Ing.* Extinghuishing; *Fr.* Extincteur, -trice]; § ❷ i. Yangın söndürmeğe yarayan cihaz. [*Ing.* Extinghuisher; *Fr.* Extincteur].

söndürülmek, nsz. Söndürmek işine konu olmak. [*Ing.* To be extinguished; *Fr.* S'éteindre].

sönme, i. § ❶ Sönmek eylemi; § ❷ *hava.* (a) Hareket titreşimlerinin amplitüdlerinin azalması; (b) Ses titreşimlerinin amplitüdlerinin azaltılması; § ❸ *fizyol.* Iri ve sertken, dikili duran organların kanın yer değiştirmesi sonucu daha küçük, yumuşak ve gevşek hale gelmesi.

sönmek, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Yanmaz, parlamaz, aydınlatmaz olmak: *Sofadaki lamba kendi kendine sönüyor. Ateş söndü.* [*Ing.* To be extinguished to go out *(fire)*; *Fr.* S'éteindre]; § ❷ *(Geniş anlamda). (Hava veya gaz ile şişirilmiş bir şey hk.)* içi boşalıp şişkinliği geçmek: *Balon söndü.* [*Ing.* To be deflated]; § ❸ *(Ses hk.)* Duyulmaz olmak. [*Fr. (En parlant des sons)* S'éteindre, cesser de se faire entendre]; § ❹ *(Yanardağ hk.)* Etkinliğini kaybetmek. [*Fr.* S'éteindre, cesse d'être en activité *(en parlant d'un volcan)*]; § ❺ Dinmek, durgunlaşmak. [*Ing.* To go out]; § ❻ *mec. (Tutku ve duygular hk.)* Yatışmak, etkisini yitirmek: *Aşkı sönmek. Kini sönmek.* [*Ing.* To calm down; *Fr.* S'éteindre, se calmer]; § ❼ Gerilemek, parlaklık ve önemini yitirmek: *Bu şehir yavaş yavaş sönüyor;* § ❽ Ölmek: *Adamcağız iki saat içinde söndü gitti.* [*Ing.* To die; *Fr.* S'éteindre, mourir]; § ❾ Tamamiyle yok olmak: *Koskoca hanedan söndü gitti.* ⊙ **sönmemiş kireç,** Su ile ısı meydana getirip birleşerek kalsiyum hidroksid meydana gelir, buna sönmüş kireç denir. [*Fr.* Chaux vive]; ⊙ **gözü** —, *dey.* ◘ Göz; ⊙ **ocağı** —, ◘ Ocak; ⊙ **yıldızı** —, *dey.* Gözden düşmek, ünü azalmak.

sönmüş, s. < *sönmek.* Söndürülmüş, sönük. [*Ing.* Extinguished; extinct; *Fr.* étein].
— **kireç,** Adi harç yapmak için kuma karıştırılan sulandırılmış kireç. [*Ing.* Extinct lime; *Fr.* Chaux éteinte].
— **yanardağ,** *jeol.* Uzun zamanlardan beri etkinlik göstermeyen ve artık püskürmesi beklenmeyen, yerkabuğundaki magma haznesi katılaşmış ve gazları tükenmiş. yanardağ. [*Osm.* Berâkin-i muntafiyye; *Ing.* Extinct volcano; *Fr.* Volcan éteint].

sönogamet, i. *Fr. cœnogamète. bot.* Bir çok çekirdeği bulunan gamet. [*Ing.* Coenogamete].

sönosark, i. *Fr. cœnosarc* veya *cœnosarque.* Mercanların bir çoğunda, aynı kolonideki bireyleri birbirine bağlayan, sönanşim kalkerini salgılayan ve tomurcuklanma yoluyla yeni bireylerin oluşmasını sağlayan canlı doku. [*Ing.* Coenosarc].

sönosit, i. *Fr. cœnocyte. biy.* Hücresel yapı göstermeyen, doku halinde organizma [*Ing* Coenocyte].

sönozigot, i. *Fr. cœnozygote. bot.* Her biri bir çekirdek kaynaşması sonucunda meydana gelen birçok çekirdeğl bulunan yumurta. [*Ing.* Coenozygote].

sönük, s. *esk. T. sönmek.* § ❶ Sönmüş veya söndürülmüş olan: *Sönük balon. Sönük ateş.* [*Ing* Extinguished, extInct; *Fr.* Éteint, -einte]; § ❷ Parlaklığı veya hızı az veya azalmış olan: *Sönük ışık. Sönük bir duygu. Sönük bir anlatım.* [*Ing.* Dim; tarnished; lusterless; *Fr.* Terne, mat]; § ❸ Dikkati çekmeyen, göze çarpmayan, silik: *Sönük bir adam.* [*Ing.* Indistinct, insignificant; undistinguished; *Fr.* Sans éclat, peu renommé, peu connu]; § ❹ *mec.* Solgun, etkisiz, zayıf: *Sönük ışık. Sönük gözler. Sönük ümit;* § ❺ *fiz.* ve *radyotekn.* Bir salınım hareketinde çeşitli dirençlerin etkisiyle genliğin gittikçe küçülmesi.
— **renk,** Başka bir renkle kuvveti giderilmiş ve soluklaştırılmış olan renk.
— **resim,** Renkleri parlak olmayan ve soluk gibi duran külrengine meyyal renklerle yapılmış resim.

sönüklük,-ğü, i. Sönük olma hali.

sönüm*, i. < *sönmek.* § ❶ *fiz.* Bir salınım deviminin genişliği gittikçe azalarak sıfıra inmesi: *Bir sarkaç salınımının sönümü, içinde bulunduğu ortamın direncine bağlıdır.* [*Ing.* Damping *(of a pendulum)*; *Fr.* Amortissement]; § ❷ *tic.* Bir borcun, her yıl ödenen taksitlerle belli bir zaman sonunda ödenmiş olması: *Bir borcun sönümü için her yıl verilmesi gereken taksit, vade uzunluğuna ana borca ve faiz fiyatına bağlıdır.* [*Osm.* Itfa; *Ing.* Periodic debt reduction, redemption, amortization; *Fr.* Amortissement, extinction]; ⊙ **bir taksimetrenin** — **oranı,** *mek.* Ortalama hıza göre boşta ve yüklü dönme hızları arasındaki fark; ⊙ **çizgisel olarak sönümlenen alternatif bir akımın çizgisel** — **oranı,** *fiz.* ve *radyotekn.* Bir akımın aynı yönlü, birbirini izleyen iki genliği arasındaki farkın, büyük olan genliğe sabit oranı; ⊙ **kritik** —, *fiz.* ve *radyotekn.* Salınım rejimi ile aperiyodik rejim arasındaki sınır şarta tekabül eden sönüm. [*Ing.* Critical damping; *Fr.* Amortissement critique]; ⊙ **üstel olarak sönümlenen alternatif bir akımın logaritmik** — **oranı,** *fiz.* ve *radyotekn.* Alternatif bir akımın aynı yönlü, birbirini izleyen iki genliği arasındaki sabit oranın Neper logaritması.
— **oranı,** *fiz.* ve *radyotekn.* Elektrik salınımlarının azalması.

sönümlemek (-i), f. § ❶ Bir salınım deviminin genliğini sıfıra indirmek; § ❷ Bir borcu her yıl ödenen taksitlerle bir zaman sonra ödemek. [*Osm.* Itfa etmek; *Ing.* To pay off; to redeem; *Fr.* Amortir].

sönümlü*, s. *fiz.* Az veya çok bir zaman sonunda genliği sıfıra erişen *(salınım devimi).* [*Osm.* Muntafî; *Ing.* Extinguished, extinct; *Fr.* Amorti,-ie].
— **salınım,** *fiz.* Bir ortam içinde genliği zamanla azalan salınım.

sönümsüz*, s. *fiz.* Genliği hiçbir zaman sıfıra yaklaşmayan, her devirde beslenen *(salınım devimi).* [*Osm.* Devamlı; *Ing.* Continuous, undamped; *Fr.* Entretenu,-ue].
— **dalgalar,** *radyotekn.* Sabit genlikli ve yüksek frekanslı alternatif akım geçirilerek salınım genliğinin sabit tutulduğu bir antenden yayınlanmış elektromagnetik dalgalar. *(Aksine sönümlü dalgalarda genlik gittikçe azalır).* [*Ing.* Undamped, continuous waves; *Fr.* Ondes entretenues].
— **modüllü dalgalar,** *radyotekn.* ◘ Modüllü.
— **salınım,** *fiz.* Genliği değişmez salınım.
— **ses,** ◘ Ses.

sör,-rü, i. *Fr. sœur.* Katolik mezhebinde kendini dine adayan ve manastırda yaşayan kadın, dinî bir taahhüde girmeyen, ama din uğruna hemşirelik, hastabakıcılık v.b. gibi hayır işlerinde çalışan kadın. [*Ing.* Nun].

sövdürmek (-i, -e), f. Dövmek işini yaptırmak veya sövmesine yol açmak.

söve, söğe, i. *esk. T. söbi.* Pencere ve kapı boşluklarının iç yanlarına oturtulan çerçeve, kapı veya pencere kasası. [*Ing.* Door or window frame; *Fr.* Châssis; hisserie]; ⊙ **kulakçıklı** — **pervazı,** Köşeleri kare şeklinde olan ve öbürlerine oranla daha büyük elemanlardan meydana gelen söve pervazı.
— **başlığı,** *inş.* Sövelerin üstündeki yatay parça.
— **dikmesi,** *inş.* Sövenin iki tarafındaki düsey dikme kısımları. [*Ing.* Stile; *Fr.* Montant].
— **direği,** *inş.* ◘ Direk[1]
— **kalınlığı,** *inş.* Kapı ve pencerelerin duvar kalınlığı. [*Fr.* Tableau de baie].
— **lambası,** *inş.* İçine kapı ve pencere sövelerini yerleştirmek için açıtların duvar kalınlıkları içine duvar örülürken bırakılan girintili kısımlar olup söve, takımıyla bu yuva içine girer. [*Ing.* Fillister; *Fr.* Feuillure].
— **pervazı,** *inş.* Kapı ve pencere boşluklarını veya şöminelerin etrafını çevreleyen ahşap, taş, mermer veya yığma malzemeden yapılmış çerçeve. [*Ing.* Frame-lining, casing *(of door, window);* (standing) window - frame; *Fr.* Chambranle].
— **taşı,** *inş.* Kârgir kapı ve pencerelerde yan taraflarına ve üste bir çerçeve oluşturacak surette konulan dört köşeli uzun taşlar. [*Ing.* Door frame].

sövelik,-ği, i. Söve yapımına yarayacak hacim ve şekilde kereste ve taşlara verilen ad.

sövgü, i. < *sövmek.* ◘ Küfür.

sövme, i. § ❶ Sövmek eylemi. [*Osm.* Küfür; *Ing.* Swearing, cursing; *Fr.* Injure, juron]; § ❷ *huk.* Bir kimsenin namus, vakar ve şahsiyetine yapılan her türlü tecavüz; ⊙ **hakaret ve** —, *huk.* ◘ Hakaret.

sövmek (-e), f. *esk. T. sögmek.* Öfke, sıkıntı veya can acısı gibi hallerde bu hallere yol açandan bir çesit öç almak üzere ona karşı, çoğu basmakalıp bir takım ağır sözler kullanmak. [*Osm.* Küfretmek; *Ing.* To swear, to curse; *Fr.* Injurier, jurer]; ⊙ **sövüp saymak,** *dey.* Uzun uzadıya söverek vermek. [*Ing.* To swear *(at)*; *Fr.* Se répandre en injures].

sövülmek, nsz. f. Sövmek işine konu olmak.

sövüntü, i. < *sövmek.* Sövgü, söviş.

söviş, i. *esk. T. söğüş veya söküş.* Sövmek işi veya tarzı.

sövüşlemek, f. *arg.* Birinden para koparmak, sızdırmak.

sövüşmek(-le), nsz. *ortaklş.* f. *esk.* 🡅. *söğüşmek.* Birbirine sövmek. [*ing.* To curse and swear at each other; *Fr.* Se dire réciproquement des injures].

sövüştürmek (-i, -e), f. Birbirine sövdürmek.

söyleme, i. Söylemek eylemi. [*ing.* Saying, telling; *Fr.* Action de dire].

söylemek (-i, -e), f. § ❶ Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak: *Ben düşüncemi söyledim.* [*ing.* To say, to speak, to tell; *Fr.* Dire; exprimer, transmettre par la parole]; § ❷ Ortaya atmak, ileri sürmek: *Benim için böyle bir şey söyleyemezsiniz;* § ❸ Bir şeyin yapılmasını sözle istemek: *Size bir mektup yazmamı söylediler. Çocuklara söyleyin, gürültü etmesinler.* [*ing.* To demand, to tell; to proclaim; *Fr.* Dire]; § ❹ Türkü, şarkı, v.b. okumak, ırlamak: *Şarkı söylemek. Gazel söylemek.* [*Ing.* To sing; *Fr.* Chanter]; § ❺ Tahmin etmek, önceden bildirmek. [*Ing.* To estimate, to calculate, to conjecture; to predict, to foretell; *Fr.* Dire, prédire]. ⊙ **söyleyenden dinleyen arif gerek**, *at.* Öyle konular olur ki anlatan biraz kapalı konuşur. O zaman dinleyen, söyleyenin ne demek istediğini anlamasıdır. ⊙ **söyleyene bakma, söyletene bak**, *at.* İçinden geleni söyleyen bir kişinin sözleri, doğru çıkmasını istediğimiz şeylerse, bunları ona Tanrı söyletiyor da, söylediklerine inanmak isteriz.

söylenilmek, nsz. f. § ❶ Söylemek işine konu olmak: *Bir ara öyle söylenildi.* [*ing.* To be told, to be said; *Fr.* Être dire, se dire]; § ❷ ösz. Söylenmek: *Yabancıların önünde, böyle uluorta söylenilir mi?* [*ing.* To grumble, to mutter; *Fr.* Grogner, grommeler, se plaindre]; § ❸ ◘ **Söylenmek**[3].

söylenimsiz, i. *müz.* Söylenmesi imkânsız, icra dışı parça veya geçit. [*Ing.* Unsingable; *Fr.* Inchantable].

söyleniş*, i. < *söylenmek.* Bir kelimenin, içindeki seslerin çıkağı, hecelerin uzunluğu, kalınlığı ve vurgusu bakımından söylendiği tarz: *Bu terim söylenişi güç bir kelimedir.* [*Osm.* Telâffuz; *ing.* Pronunciation; *Fr.* Prononciation].

söylenk*, i. *müz.* Koro konseri.

söylenmek, nsz. f. § ❶ ◘ **Söylenilmek**[1]; § ❷ Kendi kendine söz söyleyerek sızlanmak: *Epey söylendi, ama aldıran olmadı;* § ❸ *(Herhangi bir kimse hk.)* Söylemek; § ❹ Çıkışmak, azarlamak, tenkid veya şikâyet etmek.

söylenti*, i. < *söylenmek.* Ağızlarda dolaşan ve doğruluğu belli olmayan haber. [*Osm.* Rivayet; *ing.* Rumour, gossip; *Fr.* Bruit, rumeur, racontage].

söyleşi*, i. < *söyleşmek.* ◘ **Sohbet.**

söyleşme*, i. ed. ◘ **Diyalog.**

söyleşmek(-le), *ortklş.* f. nsz. § ❶ Konuşmak, sohbet etmek. [*ing.*To converse or consult with one another];❷ Bir işin nasıl yapılması gerektiği hakkında konuşmak. [*Osm.* Müzakere etmek; *ing.* To talk over, to discuss *(something); Fr* Discutter; débattre].

söyletmek(-i, -e), f. § ❶ Söylenmesine yol açmak. [*ing.* To let tell, to make say or talk; *Fr.* Faire dire, faire parler]; § ❷ Söyleme zorunda bırakmak: *Ben ona bunu söyletirim.*

söylev*, i. < *söylemek.* Dinleyicilere belli bir düşünceyi anlatmak veya bir duyguyu aşılamak için söylenen uzunca söz. [*Osm.* Nutuk; *ing.* Speech; *Fr.* Discours].

söyleyiş, i. < *söylemek.* § ❶ Söyleme, konuşma tarzı; § ❷ İfade: *Onun söyleyişine göre.* § ❸ *ed.* Söylev verirken, şiir okurken, sahnede rol yaparken seslerin, kelimelerin, ses perdelerinin, durakların hakkını verme bakımından söyleme tarzı. [*ing.* Pronunciation; *Fr.* Prononciation].

söz, i. *esk. T.* § ❶ Ağzdan çıkan ve bir veya daha çok heceden oluşan kelime. [*ing.* Word; *Fr.* Parole]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Yazılı veya sözlü olarak açıklamaya yarayan kelimeler veya cümleler dizisi. [*Osm.* Kelâm; *ing.* Speech; *Fr.* Mot]; § ❸ ◘ **Söylenti**; § ❹ Bir iş yapacağını kesin olarak vaat etme: *O sözünde duran bir adamdır. Sözünü tutmak. Sözünden dönmek. Söz almak. Söz vermek.* [*Ing.* Promise; agreement; *Fr.* Promesse]; § ❺ *dilb.* Belli bir durumda, belli bir kimsenin dili özel olarak kullanması *(Topluma ait tam bir sistem olan dile karşıt olarak kullanılır).* [*Ing.* Speech; *Fr.* Parole]; § ❻ *psik.* İşitme veya işitme-hareket imgeleri dizisi. Victor Egger ile diğer bazı filozoflara göre, bu dizi, bilinç hayatını meydana getirir. [*Ing.* Endophasia; *Fr.* Parole intérieure, endophasie]; ☆ *Eşanl.* **endofazi; iç söz.** ⊙ **~ e kapılmak**, *dey.* Kandırıcı sözlere aldanmak; ⊙ **~ ü ağıza (ağzına) tıkamak**, *dey.* Bir kimsenin konuşmasına fırsat vermeden kendisi konuşmağa başlamak. [*Ing.* To interrupt somebody abruptly, to shut someone up]; ⊙ **~ ü açılmak**, *dey.* Bir şey üzerinde konuşulurken o konuda söz söyleme olanağı bulunmak; ⊙ **~ ü ağzında bırakmak**, *dey.* Sözü tamamlamasına engel olmak; ⊙ **~ ü bağlamak**, dey. Sözü bir sonuca vardırmak. [*ing.* To bring a speech to a conclusion]; ⊙ **~ ü çevirmek**, *dey.* Konuyu değiştirmek. [*ing.* To change the subject]; ⊙ **~ ü çiğnemek**, *dey.* Lakırdıyı ağzında gevelemek. [*ing.* To mumble]; ⊙ **~ ü geçer**, *dey.* Söylediklerine veya istediklerine önem verilen. [*ing.* Influential; *Fr.* Influent,-ente]; ⊙ **~ ü geçmek**, *dey.* (a) Söz geçirmek. (b) Bir şey hakkında konuşulmak. [*ing.* To be above mentioned, to be aforesaid; *Fr.* Être mentionné]; ⊙ **~ ü kesmek**, *dey.* Sözünü bitirmeden susmak. [*ing.* To shut up; *Fr.* Couper la parole]; ⊙ **~ ü tartmak**, *dey.* Ölçülü konuşmak; ⊙ **~ üm ona**, *dey.* Hafifsenen bir şey söyleneceği vakit söze giriş gibi kullanılır. ve «sözde» anlamını verir. [*ing.* So-called, alleged]; ⊙ **~ üm söz**, *dey.* İçtenlikle söz veriyorum kim» anlamında kullanılır. [*ing.* You have my word, I promise solemnly]; ⊙ **~ üm yabana**, *tkz. dey.* Lâf arasında çirkin bir söz kullanmak gerektiğinde o söze giriş olarak kullanılır: *Sözüm yabana, bir takım eşek herifler.* [*ing.* Pardon the expression; *Fr.* Terme de mépris dont on fait usage en prononcant le nom d'une chose indigne d'être mentionnée, «pardonnez-moi l'expression»]; ⊙ **~ üm yok**, *dey.* «Diyeceğim yok, gerçekten» anlamında kullanılır; ⊙ **~ ün gelişi**, *ed.* Bir metinde bir parçanın öncesi ve sonrası. [*Ing.* In the course of conversation; *Fr.* Contexte]; ⊙ **~ ün kısası**, *dey.* «Sonuç olarak, kısaca» anlamında kullanılır. [*Ing.* In short, the short of it is; *Fr.* En un mot]; ⊙ **~ ünde durmak**, *dey.* Verdiği sözü tutmak. [*ing.* To keep one's word; *Fr.* Tenir sa promesse]; ⊙ **~ ünden çıkmak**, *dey.* § ❶ Sözünden dönmek. [*ing.*To break one's word, to go back on one's word]; § ❷ Birinin öğütlerine aldırış etmemek. [*ing.* To disregard the advice of *(someone); Fr.* N'écouter pas les conseils d'une personne, n'agir pas selon ses conseils]; ⊙ **~ üne gelmek**, *dey.* Birinin söylediğini sonradan kabul etmek, haklı görmek; ⊙ **~ ünü balla kesiyorum**, *dey.* Karşısındakinin lakırdısını kesip arada bir şey hatırlatmak istenildiği vakit müsaade dilemek için söylenir. [*ing.* I apologize and interrupt a conversation; *Fr.* Pardonnez-moi d'interrompre votre parole et permettez-moi de placer un mot]; ⊙ **~ ünü bilmez**, *dey.* Bir sözü, nereye varacağını düşünmeden söyleyen, patavatsız. [*ing.* Tactless]; ⊙ **~ ünü bilmemek**, *dey.* Bir sözün nereye varacağını düşünmeden, patavatsızca söylemek; ⊙ **~ ünü bilmek**, *dey.* Ölçülü konuşmak. [*ing.* To be tactful and considerate in talking]; ⊙ **~ ünü değiştirmek**, *dey.* Evvelce söylediğini inkâr ederek başka şey söylemek. [*ing.* To change one's tone; *Fr.* Nier ce qu'on a dit précédemment et dire autre chose]; ⊙ **~ ünü esirgememek**, *dey.* Düşündüğünü karşısındakini kıracak bir söz olsa bile söylemekten çekinmemek. [*ing.* Not to hold back one's words, to speak out one's opinion plainly; *Fr.* Ne ménager pas ses paroles]; ⊙ **~ ünü geri almak**, *dey.* § ❶ Üstüne aldığı bir işten vazgeçtiğini söylemek. [*Fr.* Se délier d'un engagement]; § ❷ Söylemiş olduğu dokundurucu bir sözde haksız olduğunu kabul ederek onun söylenmemiş sayılmasını istemek. [*Fr.* Rétracter, retirer ce qu'on a dit]; ⊙ *(birinin)* **~ ünü kesmek**, *dey.* Bir kimse konuşurken lafa karışarak onun konuşmasına fırsat vermemek. [*ing.* To interrupt a person, to cut somebody short; *Fr.* Interrompre la parole de quelqu'un]; ⊙ **~ ünü tutmak**, *dey.* § ❶ O kimsenin söylediklerini yapmak. [*ing.* To take the advice of, to obey; *Fr.* Obéir]; ⊙ **~ ünün eri**, *dey.* Verdiği sözü mutlaka yerine getiren kimseler için söylenir. [*Ing.* Man of his word; *Fr.* Homme de parole]; ⊙ § ❷ Verdiği sözü yerine getirmek. [*ing.*To keep one's word; *Fr.* Tenir sa parole]; ⊙ *(bir şeyden)* **~ açmak**, O şey üzerine konuşmaya başlamak. [*ing.* To start a conversation about; *Fr.* Entamer une question]; ⊙ **bitiş ~ leri**, *tİy.* ◘ **Bitiş**; ⊙ **çıkış ~ ü**, *tiy.* ◘ **Çıkış**; ⊙ **duru ~**, *ed.* ◘ **Duru**; ⊙ *(Bir şeyden)* **~ etmek**, *dey.* § ❶ O şey üzerine konuşmak. [*ing.* To talk over]; § ❷ O şeyin dedikodusunu yapmak. [*ing.* To gossip]; ⊙ *(Birine)* **~ gelmek**, *dey.* Yerilmek veya takışmaya uğramak. [*ing.* To be subject to criticism].

~ açılmak, *dey.* Bir şey üzerine konuşulmaya başlamak.

~ açmak, *dey.* ◘ **Açmak.**

~ ağızdan çıkar, *at.* Mert olan kişi, sözünde durur, verdiği sözü yerine getirir.

~ almak, *dey.* § ❶ Konuşmaya başlamak: *Kongrede ilk olarak başkan söz aldı.* [*ing.* To start talking; *Fr.* Prendre la parole]; § ❷ Yapılacağı vaadini almak: *İşimin yapılacağı hakkında bakandan söz aldım.* [*ing.* To obtain a promise; *Fr.* Prendre la promesse de].

~ altında kalmamak, *dey.* Kendine dokunan sözün karşılığını vermek. [*ing.* Not to remain silent when insulted or attacked; *Fr.* Avoir réponse à tout].

~ anlamak, *dey.* Söylenen doğru veya akla yakın sözleri kabul etmek. [*Ing.* To show under standing; to be reasonable].

~ anlatmak, *dey.* Söyleneni kabul ettirmek. [*Ing.* To persuade; *Fr.* Faire comprendre, faire concevoir].

~ aramızda, *dey.* Söylenen sözün gizli kalması gerektiğini anlatır. [*ing.* Between you and me; *Fr.* Entre nous].

~ arasında, Konuşma sırasında. [*ing.* In the course of conversation; by the way].

~ atmak, *dey.* Birine dokunacak bir sözü ortalığa söylermiş gibi söylemek. [*ing.* To make an insulting or cutting remark *(to somebody); Fr.* Dire indirectement une parole choquante, choquer indirectement].

~ ayağa düşmek, *dey.* Bir sorun, karışmaları gerekmeyen kimselerin ağzına düşmek.

~ bir, Allah bir, *dey.* Verilen sözden hiç dönülmeyeceğini anlatır. [*ing. I* am a man of my word; *Fr.* Expression qu'on emploie pour confirmer que la promesse faite est formelle].

~ bir etmek, *dey.* Bir kimseye veya bir düşünceye karşı anlaşmak. [*Ing.* To unite with others; *Fr.* Faire une convention, faire un pacte].

~ birliği, ◘ **Sözbirliği.**

~ bölüğü, *gram.* İsim, edat, fiil gibi kelime türlerine verilen ad. [*ing.* Part of speech].

~ çatmak, esk. Konuşmak. [*ing.* To put words together, to speak].

~ dediğin yaş deridir, nereye çekersen oraya gider, *at.* Birçok sözler, çeşitli anlamlara gelebilir. Kimi zaman dinleyenler, bir sözü, söyleyenin aklından geçmemiş olan bir anlama çekerler.

~ dinlemek, *dey.* Öğüt tutmak, itaat etmek. [*Ing.* To listen and follow advice; *Fr.* Entendre raison].

~ dizimi, *dilb.* ◘ **Sözdizimi.**

~ düşmek, *dey.* Bir şey üzerinde düşüncesini bildirmek hakkı olmak. [*Fr.* Avoir la parole, avoir le droit, le tour de parler].

~ düşürmek, *dey.* Konuşmayı bir konuya getirmek, bir konuya girmek. [*ing.* To bring the conversation *(to a subject); Fr.* Amener la conversation à un sujet voulu].

~ **ebesi**, *dey.* Çok söyleyen, söz ebesi. [*ing.* Quick at repartee; chatterbox].
~ **ehli**, *dey.* Lâkırdısı çekilen, kendini tatlı tatlı dinleten *(kimse)* [*Ing.* Eloquent *(person)*; *Fr.* Beau parleur].
~ **eri**, *dey.* (a) ◘ **Söz ehli**; (b) Herhangi bir konuda söz geçirecek durumda olan kimse. [*Ing.* Influential; *Fr.* Influent,-ente].
~ **eslemek**, ◘ **Eslemek**.
~ **geçirmek**, *dey.* Dediğini, buyruğunu yaptırmak. [*Ing.* To make one's influence felt; to make somebody listen to one; *Fr.* Imposer sa parole *(son désir)*, influencer].
~ **gelişi**, *dey.* Bir fikri açıklamak için misal getirileceği vakit o misale giriş gibi söylenir. [*Ing.* For instance, for example; *Fr.* Par exemple].
~ **götürmek**, *dey.* Hakkında şu veya bu düşünce ileri sürebilmek. [*Fr.* Être susceptible d'être jugé].
~ **götürmez**, *dey.* Doğruluğunda şüphe olmayan. [*Ing.* It is beyond question; there is no room for discussion; *Fr.* Incontestable].
~ **gümüşse sükût altındır**, *at.* Konuşmak güzel, yararlı bir şey olabilir. Ama susmak ondan iyidir. Çünkü konuşmak insanın başına birtakım işler açabilir. Susan için böyle bir şey söz konusu değildir.
~ **işitmek**, *dey.* Azarlamak.
~ **kaldırmamak**, *dey.* Onuruna dokunan söze dayanamayıp karşılık vermek. [*Fr.* Ne pouvoir supporter une offense et riposter].
~ **kavafı**, *dey.* Geveze, boşboğaz. [*Ing.* Chatterbox, talker].
~ **kesmek**, *dey. (En çok evlenme işlerinde)* anlaşıp kesin karar vermek. [*Ing.* To conclude a marriage agreement].
~ **konusu**, *dey.* Sözü edilen, şu anda üzerinde konuşulan şey.
~ **noktalaması**, *tiy.* Tiyatro konuşmasında bir parçanın söylenmesinde kullanılan noktalama. [*Ing.* Oral punctuation; *Fr.* Ponctuation orale].
~ **olmak**, *dey.* Dedikodu yapılmak veya bir iş, hoş görülmediği ileri sürülerek konuşulmamak. [*Ing.* To be the subject of gossip; *Fr.* Être sujet des on-dit].
~ **sahibi**, *dey.* Bir konuda bilgisi veya yetkisi olan kimse. [*Ing.* Who has a say *(in a matter)*].
~ **tutmak**, *dey.* ◘ **Söz dinlemek**.
~ **var dağa çıkarır, söz var dağdan indirir**, *at.* İlişkilerimizde dikkatli ve ölçülü konuşmalıyız. Karşımızdakini sinirlendirip baş kaldırtan da, yatıştırıp yola getiren de çılgınca veya akıllıca söylenen sözdür. ☆ *Eşanl.* **«söz var iş bitirir, söz var baş yitirir».**
~ **var iş bitirir, söz var baş yitirir**, *at.* Sözün insanlar üzerindeki etkisi çok büyüktür. Akıllıca söylenmiş sözler, karşıdakini inandırır, yumuşatır, işlerin olumlu yola girmesini sağlar. Ölçüsüz, sert sözler ise karşıdakini sinirlendirir, söyleyenin öldürülmesine bile yol açabilir. ☆ *Eşanl.* **«söz var dağa çıkarır, söz var dağdan indirir».**
~ **vermek**, *dey.* Kesin olarak vaat etmek. [*Fr.* Promettre formellement, donner sa parole].
~ **ve saz**, *dey.* Eğlence. [*Ing.* ve *Fr.* Amusement].
~ **yayınları**, *dey.* Radyo ve televizyonlarda müzik dışı yayınlara verilen genel ad.
~ **yitimi**, *psikopatol.* ◘ **Afazi**.
~ **yok**, *dey.* «Hakkında hiç bir söz söylenilemez» anlamında. [*Ing.* There is nothing to say to that; quite true!; *Fr.* Il n'y a rien à dire].

söz.birliği, b. i. Bir konuda anlaşma, aynı görüşte olma. [*Ing.* Unanimity, agreement; *Fr.* Convention; accord].
~ **etmek**, ◘ **Ağızbirliği etmek**.

söz.bölükleri, ç. i. *gram.* ◘ **Söz**.

sözcü, i. § ❶ Bir kurul veya kişi adına söz söyleme, onun düşünce ve davranışlarını savunma yetkisi olan kimse. [*Ing.* Spokesman; *Fr.* Porte-parole]; § ❷ Bir komisyonun verdiği kararların gerekçesini kaleme alıp genel kurul karşısında savunmakla görevlendirilen üye. [*Ing.* Reporter; *Fr.* Rapporteur]; ☆ *Eşanl.* **raportör**; § ❸ *h. d.* Geveze. [*ing.* Talker, chatterbox].

sözcük*,-ğü, i. ◘ **Kelime**.

sözcülük,-ğü, i. Bir kurul veya kişi adına konuşma görevi.

sözde, z. § ❶ Sanki²: *Sözde eğlendik.* [*ing.* As though, as if]; § ❷ s. Gerçekte öyle olmayıp öyle geçinen veya bilinen: *Sözde bilgin.* [*ing.* So-called; *Fr.* Soi-disant].
~ **yetişkin**, *psik.* Olaylar karşısında duygularını saklamaya ve yetişkin insanların takındığı tavır ve davranımları benimsemeye, rol yapmaya özenen ergen.

söz.dizimi,-ni, b. i. *gram.* Bir cümlede veya bir takımda geçen türlü bölüklerden kelimelerin her birinin ötekilere göre nerede yer aldığını ve birbirine ne şekilde bağlanacağını gösteren gramer kolu. [*Osm.* Nahiv; *ing.* Syntax; *Fr.* syntaxe].
☆ *Eşanl.* **sentaks**.

sözen, i. *ed.* Söylev veren. [*Ing.* Orator; *Fr.* Orateur].

söz.gelişi, b. i. Bir düşünceyi açıklamak için örnek getirileceği vakit o örneğe giriş olarak söylenir. [*Osm.* Meselâ; *ing.* For example, for instance; *Fr.* Par exemple].

sözlendirici, i. *sin.* Bir filmin sözlendirmesinde çalışan kimse.

sözlendirme, i. *sin.* Konuşmaların, sonradan seslendirme yoluyla alınıp filme katılması. [*ing.* Dubbing; *Fr.* Doublage].
☆ *Eşanl.* **dublaj**.

sözlendirmek, f. *sin.* Konuşmaları, sonradan seslendirme yoluyle alıp filme katmak. [*ing.* To dub; *Fr.* Doubler].

sözleşim, i. ◘ **Sözleşme**.

sözleşme, i. < *sözleşmek*, *huk.* Hukukî sonuç doğurmak amacıyla iki veya daha çok kişi tarafından karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla gerçekleşen hukukî işlem. [*Osm.* Mukavele; *ing.* Contract, agreement, treaty, pact; *Fr.* Contrat]; ◉ ~ **den doğan borçlar**, *huk.* ◘ **Akitten doğan borçlar**; ◉ **abonman** ~ **si**, *ikt.* ◘ **Abonman**; ◉ **acente** ~ **si**, *ikt.* ◘ **Acente**; ◉ **bir tarafa borç yükleyen** ~, *huk.* Taraflardan sadece birinin borç altına girdiği sözleşme; ◉ **çarter** ~ **si**, *huk.* ◘ **Çarter**. ◉ **çıraklık** ~ **si**, *iş, huk.* ◘ **Çıraklık**; ◉ **dağıtım** ~ **si**, *sin.* ◘ **Dağıtım**; ◉ **eğreti** ~ **si**, *huk.* ◘ **Eğreti**; ◉ **evlenme** ~ **si**, *huk.* ◘ **Evlenme**; ◉ **feragat** ~ **si**, *huk.* ◘ **Feragat**; ◉ **garanti** ~ **si**, *huk.* ◘ **Garanti**; ◉ **gemi inşa** ~ **si**, *huk.* ◘ **Gemi**; ◉ **gemi kira** ~ **si**, *huk.* ◘ **Gemi**; ◉ **gemi tahsis** ~ **si**, *huk.* ◘ **Gemi**; ◉ **hakem**; ◉ ~ **si**, *huk.* ◘ **Hakem**; ◉ **hizmet** ~ **si**, *huk.* ◘ **Hizmet**; ◉ **ibra** ~ **si**, ◘ **ibra**; ◉ **iki tarafa borç yükleyen** ~, *huk.* İki tarafın da karşılıklı olarak borç altına girdikleri sözleşme; ◉ **iltihaki** ~ **ler**, *huk.* ◘ **iltihaki**; ◉ **imtiyaz** ~ **si**, ◘ **imtiyaz**; ◉ **istisna** ~ **si**, *huk.* ◘ **istisna**; ◉ **iş** ~ **si**, *huk.* ◘ **iş**; ◉ **işkolu seviyesinde toplu iş** ~ **si**, *huk.* ◘ **işkolu**; ◉ **karma** ~, *huk.* ◘ **Karma**; ◉ **karşılıklı eda** ~ **leri**, *ikt.* ◘ **Karşılıklı**; ◉ **kırkambar** ~ **si**, *huk.* ◘ **Kırkambar**; ◉ **miras** ~ **si**, *huk.* ◘ **Miras**; ◉ **müşterek** ~, *ikt.* Bir endüstride sendika ve iş veren veya iş veren cemiyetleri tarafından imzalanan bir sözleşme şekli; ◉ **navlun** ~ **si**, *huk.* ◘ **Navlun**; ◉ **ortaklık** ~ **si**, *huk.* ◘ **Ortaklık**; ◉ **ön** ~, *huk.* ◘ **Önsözleşme**; ◉ **satış** ~ **si**, *huk.* ◘ **Satış**; ◉ **standard** ~, *ikt.* Bir sendika birliği veya federasyonu tarafından imzalanmış olan veya üye sendikaların yapacakları toplu sözleşmelerin başlıca hükümlerini standardlaştıran sözleşme; ◉ **toplu** ~, *ikt.* İşçi sendikası ile iş veren temsilcileri arasında yapılan çalışma şartlarını tesbit eden sözleşme; ◉ **iş** ~ **si**, *huk.* ◘ **iş**.
~ **hürriyeti**, *ikt.* Şahsın kanunlar çevresinde, özellikle emeğini satma konusunda, hiç bir baskıya tâbi tutulmaksızın, tamamen kendi istek ve iradesi ile akit yapabilmesi serbestisi.

sözleşmek, ortaklş. f. *esk. T.* § ❶ Herhangi bir iş konusunda birbirine karşılıklı söz vermek. [*Osm.* Mukavele akdetmek; *ing.* To agree together *(on something)*; *Fr.* Convenir *(de qch.)*; tomber d'accord]; ☆ *Karş.* **yazılı**; § ❷ Belli bir yerde ve belli bir saatte buluşmayı kararlaştırmak. [*Ing.* To. Make an appointment; *Fr.* Se donner un rendez-vous]; § ❸ Sert bir tavırla konuşmak. [*ing.* To dispute; *Fr.* Disputer].

sözleşmeli, s. Sözleşmeye dayanan.

sözlü, s. § ❶ Ağızla söylenen veya konuşma şeklinde olan: *Sözlü sınav.* [*Osm.* Şifahî; *Ing.* Oral, verbal; *Fr.* Oral, -ale, -aux, verbal, -ale, -aux]; ☆ *Karş.* **yazılı**; § ❷ Herhangi bir konu hakkında biriyle sözleşmiş bulunan. [*ing.* Agreed together; having promised]; § ❸ s. ve i. Evlenmek için birine söz vermiş olan *(kimselerden her biri)*. [*ing.* Engaged to be married].
~ **akit**, *huk.* ◘ **Akit**.
~ **cevap**, *bilgi-işlem.* Bir ordinatöre sorulmuş sorulara sözlü cevap alınmasını sağlayan usul. [*ing.* Verbal response; *Fr.* Réponse verbale].
~ **çağrışım**, *psik.* ◘ **Çağrışım**.
~ **edebiyat**, *ed.* Doğrudan doğruya söz halinde yaratılan yapıtlardan doğan edebiyat.
~ **filim**, *sin.* Çekim sırasında, görüntü ve konuşmanın aynı anda kaydedilmesiyle elde edilen filim: *Sözlü filim, sesli filmin bir türüdür.*
~ **giriş**, *psik.* ◘ **Güç**¹.
~ **izahat**, *hava.* Uçuştan önce verilen özel izahat veya talimat.
~ **sinema**, *sin.* İlk sözlü filimden bu yana çevrilmiş filimlerin tümü.
~ **soru**, *huk.* ◘ **Soru**.
~ **vasiyetname**, *huk.* ◘ **Vasiyetname**.
~ **yeteneği ölçer grup testleri**, Büyük sayıda denek gruplarının zihin seviyesinin tayinini gerektiren eğitim kurumlarında, endüstride, orduda ve psikolojik araştırmalarda kullanılan testler.
~ **yoklama**, Belli konular veya üniteler çerçevesinde verilen bilgilerin önemli olan kısımlarının öğrenciler tarafından kavranıp kavranılmadığını veya öğrencilerin düşünme ve yeteneği bakımından olgunluk derecelerini anlamak ve değerlendirmek amacıyla soru-cevap tekniğinden faydalanarak yapılan yoklama.

sözlük,-ğü, i. Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini genellikle alfabe sırasına *(bazen konu veya kavram alanlarına)* göre toplayan, bunların aynı dilde tanımlarını yapan veya başka bir dildeki karşılıklarını veren kitap: *Türkçe sözlük. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, Türkçeden Fransızcaya Sözlük.* [*Osm.* Lûgat; *ing.* Dictionary; *Fr.* Dictionnaire].

sözlük.bilim, b. i. Kelimelerin anlam, kök ve uygulamasını inceleyen dilbilim dalı. [*Osm.* Ilm-i lûgat; *ing.* Lexicology; *Fr.* Lexicologie].
☆ *Eşanl.* **leksikoloji, sözbilim**.

sözlükçü, i. Sözlük yazarı, sözlükçülük uzmanı. [*ing.* Lexicographer: *Fr.* Lexicographe].
☆ *Eşanl.* **lûgatçi, leksikograf**.

sözlükçülük,-ğü, i. sözlük yazma ve hazırlama. işi. [*ing.* Lexicography; *Fr.* Lexicographie].
☆ *Eşanl.* **lûgatçilik, leksikografi**.

sözsel, i. Sözle ilgili, yalnızca sözden ibaret, yazılı olmaktan çok söz halinde ifade edilen fikir ve görüşlerin sıfatı. [*ing* Oral, verbal; *Fr.* Oral, -ale, verbal, -ale].

sözsüz, i. Ağızla söylenmeyen veya konuşma şeklinde olmayan.
~ **ses kuşağı**, *sin.* Konuşmalardan başka her çeşit sesi *(gürültüler, müzik)* taşıyan kuşak. *(Bu çeşit kuşaklar, yabancı filimlerin başka dilde sözlendirmesini kolaylaştırmak amacıyla hazırlanır).*
~ **ses yolu**, *sin.* Sözsüz ses kuşağındaki ses yolunun durumu.

sözül*, i. *fels.* Yalnız sözde kalan. [*Osm.* Kelâmî; *ing.* Verbal; *Fr.* Verbal, -ale, -aux].

sözüm.ona, z. *tkz. (Hafifsenen şeyler hk.)* Güya, sanki: *Sözümona büyük işler görmüş.* [*Ing.* So-called, alleged].

spadayit, i. *Fr. spadaïte. (İtalyan mineralog Spada de Medici'nin «1801-1863» adından), min.* Hidratlı doğal magnezyum silikat. *(Montmorillonit çeşididir).* [*Ing.* Spadaite].

spadiks, i. *bot.* ◘ Çomak.

spagetti, i. *It. spago, sicim* > *spaghetti.* Sert buğday irmiğinden yapılan ince uzun bir çeşit makarna. *(Spagetti bir İtalyan yemeğidir).* [*Ing.* ve *Fr.* Spaghetti].

spanandri, i. *Fr. spanandrie* < *Yun. spanios,* nadir + *andros,* erkek *biy.* Döllenmesiz üreme *(partenojenez)* yoluyla çoğalarak hep bireyler meydana getiren *(erkek pek nadir bulunur)* türlerin *(veya coğrafî ırkların)* karakteri. *(Bu durumun son haddi sürekli partenojenezdir ki türün bütün bireyleri artık sırf dişi olur, buna karşılık, bir türdeki dişilerin döllenmesi gerekliyse erkeklerin sayısı ne kadar az olursa olsun spanandriden söz edilemez. Spanandri kolsuayaklılardan çeşitli hayvanlarda /apus, Artemia, Salina, v.b./ görülür).* [*ing.* Spanandry].

spanemi, i. *tıp.* Kansızlık. [*Ing.* Spanemia].

spangolit, i. *Fr. spangolite (özel ad. N. Spang'ın adından). min.* Hidratlı doğal bakır ve alüminyum sülfat. [*Ing.* Spangolite].

spaniel, i. *Ing. zool.* Epanyöl ırkından köpeklere, özellikle ingiliz epanyöllerine ingilizlerin verdiği ad. [*Ing.* ve *Fr.* Spaniel].

spanogini, i. *Fr. spanogynie* < *Yun. spanios,* nadir + *gune,* kadın. *biy.* Erkekleri çok fazla, dişileri pek az olan bazı canlıların durumu *(yarasalar, birçok kuş ve böcek).* [*ing.* Spanogyny].

spanomenore, i. *tıp* Kadınlarda âdetin noksan görülmesi. [*Ing.* Spanomenorrhea].

spanyolit, i. *Fr. spaniolite. min.* ◘ **Panabaz.**

spardek, i. *ing. spardeck. den.* Baş ve kıç kasarası bulunmayan ve baştan kıça kadar aralıksız uzanan, direkler üzerine oturtulmuş hafif güverte. *(Sınıflama kuruluşları spardek tipini iptal etmişler ve yerine ondan faydalanarak yaptıkları ovning dek tipini koymuşlardır).* [*ing.* ve *Fr.* Spardeck].

sparganoz, i. *Fr. sparganose. paraz.* Şeritlerden bir solucanın *(Sparganum Mansoni)* kurtçuğunun insanda bulunmasıyla meydana gelen hastalık. [*Ing.* Sparganosis].

spargelstein, i. *Fr. spargelstein. min.* Yeşil renkli, apatit çeşidi. [*ing.* Spargelstein].

sparker, i. *Ing. petrol.* Denizlerde sismik yöntemle petrol aramada kullanılan âlet. [*Ing.* ve *Fr.* Sparker].

sparnasiyen, i. ve s. *Fr. sparnacien. jeol.* Fasiyesi bir tatlı su çökeltisine tekabül eden Landeniyenin üst katına verilen ad. [*Ing.* Sparnacian].

spartein, i. *Fr. spartéine. ecz.* Katır tırnağı *(Sarothamnus scoparius)* ve ayrıca acı bakla ile ispanya katırtırnağı bitkilerinde bulunan alkaloid. [*Ing.* Sparteine].

spat[1], i. *Alm. spath. min.* Yapraklı ve billûrlu dokudaki çeşitli tassı maddelere verilen ad. *(Eski mineraloglar «spat» kelimesi altında, billûrlu ve yapraklı bir dokusu olan çeşitli mineral türlerini topluyorlardı. Bugün de bazı mineraller bu şekilde adlandırılmaktadır; kahverengi spat, kalker spat, flüorspatı, ağır spat.* [*ing.* ve *Fr.* Spath]; ◉ **izlanda ~** ı, *jeol.* ◘ **izlanda**; ◉ **kalker ~ (izlanda ~** ı), Kalsitin saf ve billûrlaşmış çeşidi. [*ing.* Limespar; *Fr.* Spath calcaire, spath d'Islande]; ◉ **Kahverengi ~**, Demir karbonat kapsayan dolomi. [*Ing.* Brown spar, ankerite; *Fr. Spath* brunissant].

spat[2], i. *Fr.* < *Lat. spatium,* uzay. 4 π steradyana eşit uzay açısı birimi. *(Bir nokta etrafındaki uzayın bütününü kapsayan uzay açı bir spat'tır).* [*ing.* ve *Fr.* Spat].

spata, i. *Yun. spatha, spathe, bot.* Sarmaşıklarda, palmiyelerde v.b. çiçekliği saran boru şeklindeki bürgü. *(Spatalar genellikle yeşil olur, fakat beyaz, sarı ve kırmızı olanları da vardır).* [*ing.* ve *Fr.* Spathe].

spatula, i. ◘ **ispatula.**

spatulat, s. *Lat. spatulatus. bot.* Mala *(spatül)* biçiminde olan *(basit yapraklar hk.).* [*Ing.* Spatulate; *Fr.* Spatulé,-ée].

spays, i. *Ing. speiss; Alm. speise,* besin. Bir madenin hazırlanması sırasında elde edilen ve içinde arseniğe bağlı bir veya birçok maden bulunan ürün. *(Spays, kurşunun indirgeyici erimesi sırasında süzme yoluyle elde edilir. İçinde başta demir arseniyür olmak üzere birçok kıymetli maden bulunabilir; bunlar arasında bulunan nikel ayrılarak toplanabilir).* [*ing.* ve *Fr.* Speiss].

spazm, i. *Fr. spasme* < *Yun. span,* kasmak > *spasmos, patol.* Kasların, özellikle düz kasların istemsiz kasılması. *(Spasm'ın pek çok çeşidi vardır. En sık görülen çeşidi, içi boş organlarda ve bunlara ait büzgenkaslarda olan spazmlardır; sindirim kanalında yemek borusu, mide kapısı, kalınbağırsak, serç spazmları, karaciğer koliklerine yol açan safra yolları spazmları, sidik yollarında nefretik kolikler (sidik borusu spazmı) veya sidik torbası büzgenkası spazmı (sidik tutukluğu), solunum yolunda gırtlak dil ve gırtlak spazmları (gırtlak iktusu) ve «kuru» astmaya sebep olan bronş spazmı hep bu çeşit spazmlardandır).* [*ing.* Spasm]; ◉ **fonksiyonel ~**, Klonik sarsıntı ve titremelerle kesik kesik gelen tonik kasılma nöbetleri olup, fonksiyonel sakatlıkla sonuçlanabilir. [*ing.* Functional spasm; *Fr.* Spasme fonctionnel]; ◉ **çene ~** ı, Yalnız çizgili kaslarda görülebilen gerçek bir kasılmadır. [*Ing.* Jaw spasm, trismus; *Fr.* Spasme des mâchoires]; ◉ **mide ağzı ~** ı, *patol.* ◘ **Mide**; ◉ **mide ~** ı, *patol.* ◘ **Mide.**

spazmodik, s. *Fr. spasmodique.* Spazm tarzında olan. [*ing.* Spasmodic; *Fr.* Spasmodique, spastique].

☆ *Eşanl.* **spastik.**

~ yürüyüş, *tıp.* Belden aşağı spazmodik felç olanların yürüyüşü. *(Bunlarda bacaklar kaskatı, bacağın dizden yukarı kısmı ve dizler birbirine yanaşık, ayaklar köstekli at ayağı gibidir, hasta gövdesini bir sağa, bir sola eğerek adım atabilir. (Charcot'nun tanımladığı «tavuk yürüyüşü»).* [*ing.* Spasmodic walk; *Fr.* Démarche spasmodique].

spazmofemi, i. *tıp.* Pepeleme, kekeleme, kekemelik. [*ing.* Spasmophemia].

spazmofili, i. *Fr. spasmophilie. patol.* Sinir ve kasların aşırı uyarılganlığından ileri gelen kasılma istidadı. [*ing.* Spasmophilia; *Fr.* Spasmophilie, tétanie].

☆ *Eşanl.* **tetani.**

spektro-, *Lat. spectrum.* Tayf'tan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren önek. [*ing.* ve *Fr.* Spectro-].

spektrofobi, i. *Fr. spectrophobie. tıp.* Hastalık derecesinde ayna korkusu veya kendini aynada görmekten korkma. [*ing.* Spectrophobia].

spektrofotometre, i. *Fr. spectrophotomètre. opt.* ◘ **Tayf ışıkölçeri.**

spektrofotometri, i. *Fr. spectrophotométrie. opt.* Spektrofotometreyi kullanmak bilgisi. [*ing.* Spectrophotometry].

spektrograf, i. *Fr. spectrographe. opt.* ◘ **Tayfçeker.**

spektrografi, i. *Fr. spectrographie. opt.* ◘ **Tayfçekimi.**

spektrogram, i. *Fr. spectrogramme. opt.* ◘ **Tayf fotoğrafı.**

spektrokolorimetre, i. *tıp.* (a) Işık hissini spektrum vasıtasıyla ölçen âlet; (b) Boyalı bir eriyiğin içindeki madde miktarını o eriyiğin geçirdiği ışık miktarından hesap eden âlet. [*Ing.* Spectrocolorimeter].

spektrometre, i. *Fr. spectromètre. opt.* Tayfı gösteren ve kısımlarını ölçen âlet. [*ing.* Spectrometer].

spektrometri, i. *opt.* Bir spektrumda çizgilerin yerlerini belirtme. [*ing.* Spectrometry].

spektroskop,-pu, i. *Fr. spectroscope* < *Yun. spektron,* tayf + *skopein,* gizlemek. § ❶ *opt.* Güneş, v.b.'nin ışığını ayrıştıran ve yedi renge ayırıp gösteren âlet. [*Osm.* Tayfbin; *ing.* Spectroscope]; § ❷ Tayfları incelemeye yarayan cihaz. [*ing.* ve *Fr.* Spectroscope].

spektroskopi, i. *Fr. spectroscopie. tıp.* Işın tahlili bahsi. [*Ing.* Spectroscopy].

spektrum, i. *Lat. spectrum.* ◘ **Tayf.**

spekulum, i. *Lat. speculum.* Kolay muayene edebilmek için vücuttaki doğal boşlukları genişletmeye ve aydınlatmaya yarayan âlet. [*ing.* Speculum; *Fr.* Spéculum].

~ koltuğu, *tıp.* ◘ **Koltuk.**

spekülasyon, i. *Fr. spéculation.* § ❶ Yalnızca bilme amacı güden ve çıkar gözetmeyen her çeşit bilgi. [*ing.* Speculation; *Fr.* Spéculation]; § ❷ *(geniş anl.)* Her çeşit soyut, keyfî ve doğrulanamayan düşünce yapısı. [*ing.* Speculation; *Fr.* Spéculation]; § ❸ Daha sonraki satışından kâr etmek amacıyla, bir malı satın alma işlemi. [*ing.* Speculation; *Fr.* Spéculation]; § ❹ *fels.* ◘ **Kurgu**; § ❺ *huk.* Ortalıktaki darlıktan yararlanarak aşırı kazanç sağlamak için kurulan düzen. [*Ing.* Speculation, abroachment]. ☆ *Eşanl.* **vurgun**; ◉ **yasak ~**, Rekabetin normal işleyişini bozan ve kanun tarafından yasaklanan araçlarla bir spekülâsyondan, normalin üstünde kâr elde etmeğe kalkışma suçu. [*Ing.* Illicit speculation; *Fr.* Spéculation illicite].

spekülâtif, s. *Fr. spéculatif,-ive.* § ❶ Pratiği gözönüne almadan eşyayı kuramsal açıdan inceleme amacı güden; § ❷ Ticari spekülâsyona ilişkin. [*ing.* Speculative; *Fr.* Spéculatif,-ive].

~ felsefe, Genel metafizik. [*Fr.* Philosophie spéculative, métaphysique générale].

spekülatör, -rü, i. *Fr. spéculateur,-trice.* Büyük ama rastlantıya bağlı kârlar sağlayabilecek spekülâsyonlara veya işlemlere girişen kimse: *Arsa spekülatörü.* [*ing.* Speculator].

☆ *Eşanl.* **vurguncu.**

spekulum, i. *Lat. speculum,* ayna. *tıp.* Vücut boşluklarının veya kanallarının iyi görülebilmesi için onları genişletmeye yarayan âlet. [*ing.* Speculum; *Fr.* Spéculum].

speküler, s. *Fr. spéculaire* < *Lat. specularis,* saydam. *min.* Parlak yaprakçıklardan meydana gelen mineraller için kullanılır. [*ing.* Specular].

~ demir, İnce yapraklı olijist çeşidi. [*ing.* Specular iron; *Fr.* Fer spéculaire].

~ taş, Mika yapraklarına verilen ad. [*ing.* Specular stone; *Fr.* Pierre spéculaire].

speleotomi, i. *Fr. spélétomie* < *Yun. spelaion,* mağara + *tome,* kesmek. Nedbeleşmeyi sağlamak amacıyle yüzeydeki akciğer kavernlerinin açılmasını öngören cerrahî müdahale. [*ing.* Speleotomy].

sperlilit,-ti, i. *Fr. sperrylite. min.* Formülü $PtAs_2$ olan doğal platin arsenyür, kübik sistemde billûrlaşır. [*ing.* Sperrylite].

sperkiz, i. *Fr. sperkise. min.* Markasit çeşidi, birbirine yakın, dantel biçimli ikiz billûrlardan meydana gelir. [*ing.* Sperkise].

sperm, i. ◘ **Sperma.**

sperma /sper:ma/, i. *Yun. sperma,* tohum + *zoon,* hayvan. § ❶ *fizyol.* Erkeklerin cinsiyet organı tarafından üretilen karmaşık madde *(içindeki esas unsur spermatozoid'lerdir).* [*Osm.* Meni; *Lat. Sperma, semen; ing.* Sperm; *Fr.* Sperme, liquide séminal]; ☆ *Eşanl.* **erkek tohum hücresi**, atmık, **ersuyu, belsuyu, semen**; § ❷ *zool.* Bir başı, bir gövdesi ve harekete yarayan bir kuyruğu olan ve yumurtaya göre çok küçük olan erkek eşeylik hücresi. [*Osm.* Hüveyn; *ing.* Sperm; *Fr.* Sperme]; § ❸ *bot.* (a) *(Döllenme hk.)* Kamçısız veya kirpiksiz olup, yumurta hücrelerine polen borucuğu yardımı ile ulaşabilen jeneratif erkek hücre; (b) Anteridlerde meydana gelen, kamçısız ve dolayısıyla ancak pasif hareket yeteneğinde olan erkek gamet. [*ing.* Sperm; *Fr.* Sperme].

☆ *Eşanl.* **spermatozoon, spermatiyum.**

~ anahücresi, *bir. bot.* ve *zool.* Erkek eşey organında spermaları meydana getiren ana hücreler. [*Ing.* Spermatogonium; *Fr.* Spermatogonie].

☆ *Eşanl.* **spermatogonyum.**

~ atardamarları, *anat.* Erbezi ile erbeziüstünü besleyen atardamarlar, aortun ön yüzünde, böbrek atardamarlarının hemen altından çıkarlar. [*ing.* Spermatic arteries; *Fr.* Artères spermatiques].

~ durgunluğu, *patol.* Spermatozoidlerde hareketliliğin azalması: *Sperma durgunluğu kısırlık sebebidir.*

~ hücreleri (Henle hücreleri); § ❶ *anat.* Spermatojenez sırasında sperma kanalcıklarında mitozla çoğalan iri hücreler. [*Ing.*

Seminal cells, Henle's cells; *Fr.* Cellules séminales, cellules de Henle]; § ❷ *bot.* ◘ **Spermatozoid.**

~ **kabul odası,** *zool.* Dişi hayvanda bulunan ve çiftleşmeden sonra spermatozoonların geçici olarak saklanmak üzere depo edildiği bir kese. [*Lat. Receptaculum seminis; ing.* Seminal receptacle; *Fr.* Réceptacle séminal].

~ **kanalcıkları,** *anat.* Birleşerek erbezi ile erbeziüstünü meydana getiren ve içinde sperma oluşan küçük kanallar. [*ing.* Seminiferous ducts; *Fr.* Conduits séminifères].

~ **kanalı,** *anat.* Erbeziüstündeki spermayı, kasık kanalıyle küçük leğenden geçerek sığekin arka kısmına getiren kanal. [*Lat. Vas deferens; ing.* Deferent duct; *Fr.* Canal déférent, déférent].

~ **kanalı atardamarı,** *anat.* Sperma kordonu içinde, sperma kanalı boyunca uzanan küçük atardamar. [*Ing.* Deferential artery; *Fr.* Artère déférentielle].

~ **kaybı,** ◘ Spermatore.

~ **kesecikleri,** *anat.* Prostatın altında, sidik torbasının arkasında, göden bağırsağının önünde bulunan ve atmığı depo etmeğe yarayan iki uzun kese. [*ing.* Seminal vesicules; *Fr.* Vésicules séminales].

~ **kordonu,** *anat.* ◘ Kordon.

~ **kültürü,** *bak.* Bazı mikropları *(gonokok)* araştırmak amacıyle sperma ile yapılan kültür.

~ **nukleusu,** *bot.* ◘ Sperma hücresi.

~ **oluşması,** *anat.* ve *zool.* ◘ Spesmatojenez.

~ **sıvısı,** *anat.* ◘ Sperma.

~ **sinir ağı,** *anat.* Erbezi atardamarlarının yanıbaşında bulunan sempatik sinir ağı. [*ing.* Spermatic plexus; *Fr.* Plexus spermatiques].

~ **toplardamarları,** *anat.* Erbezindeki ve erbezi üstündeki toplardamarlar. [*ing.* Spermatic veins; *Fr.* Veines spermatiques].

~ **torbası,** *zool.* Böcekierin dişilerinde, erkekten aldığı sperma sıvısını canlı olarak depo etmeğe yarayan kese. *(Ana arı erkek arıyla bir defa çiftleşir ve sperma torbasında sakladığı spermalar sayesinde yıllarca kendi yumurtalarını döller).* [*ing.* Spermatheca; *Fr.* Spermatothèque, spermathèque].

~ **yolları,** *anat.* Spermanın, dışarıya çıkıncaya kadar geçtiği kanalların tümü. [*ing.* Seminal ducts; *Fr.* Voies séminales].

spermacı, i. *tar.* Döllenmede en önemli rolü erkeğe yükleyen bir kuramının taraftarı, bu kurama göre, kadının veya dişinin rolü, dölün yuvarlanıp gelişeceği bir kalıp olmaktan ibarettir. [*ing.* Spermist; *Fr.* Spermiste, spermatiste].

spermakrazi, i. *tıp.* Sperma sıvısının zayıf salgısı. [*ing.* Spermacrasia].

spermasi, i. *Fr. spermatie.* Spermagonilerin içinde oluşan çok küçük mantar sporu.

spermatid, i. *Fr. spermatide. biy.* İkinci dereceli spermatosidden bölünerek meydana gelen ve spermaya değişecek olan haployid kromozomlu bir hücre. [*ing.* Spermatid; *Fr.* Spermatide].

spermatik, s. *Fr. spermatique. anat.* Spermaya, atmığa ait, [*ing.* Spermatic].

spermatit, i. *Fr. spermatite. patol.* Sperma kanalı iltihabı. [*ing.* Spermatitis].

spermatizm, i. *Fr. spermatisme. tıp.* Atmık salgısı *(akması).* [*ing.* Spermatism].

spermatoblast, i. *Fr. spermatoblaste* < *Yun. sperma,* tohum + *blastos,* cücük *biy.* Erbezi atmık borularında bulunan birincil eşeysel hücre. *(Spermatoblastlardan spermatogoni'ler doğar).* [*ing.* Spermatoblast].

spermatofor, i. *Fr. spermatophore* < *Yun. sperma,* tohum + *pherein,* taşımak. *biy.* Bazı hayvanların erkeğinde meydana gelen ve bir çok spermatozoonu bir arada taşıyan bir kapsül. *(Omurgasızlarda sülükler ve su semenderlerinde görülür).* [*ing.* ve *Fr.* Spermatophore].

spermatoid, s. *Fr. spermatoïde. tıp.* Sperma *(atmık)* ya benzeyen, atmık şeklinde olan. [*ing.* Spermatoid].

spermatojenez, i. *Fr. spermatogénèse. biy.* Erkek eşey organında, sperma ana hücresinden, birinci dereceli spermatosit, ikinci dereceli spermatosit ve spermatid evrelerini geçirdikten sonra spermanın meydana gelişi. [*Osm.* Tekevvün-ü meni; *ing.* Spermatogenesis].

☆ *Eşanl.* **sperma oluşması, spermiyojenez.**

spermatoksin, i. ◘ Spermotoksin.

spermatogenez, i. ◘ Spermatojenez.

spermatogoni, i. *Fr. spermatogonie. dokb.* Hacmini kaybede kaybede birçok defa bölünen atmık kanalcığı hücresi. *(Spermatogonilerin tümü jerminatif bölgeyi meydana getirir. Spermatogonilerin bölünmesi bitince, hacmi büyür, yapısı değişir ve birinci sınıf spermatosit haline gelir).* [*ing.* Spermatogony].

spermatoliz, i. *Fr. spermatolyse. tıp.* Spermatozoidlerin erimesi. [*ing.* Spermatolysis].

spermatolog, i. *Fr. spermatologue. tıp.* Spermatoloji uzmanı. [*ing.* Spermatologist].

spermatoloji, i. *Fr. spermatologie. tıp.* Atmığı *(sperma)* inceleyen bilim dalı, meni bilgisi. [*ing.* Spermatology].

spermatopati, i. *Fr. spermatopathie. patol.* Atmık *(Sperma)* anomalisi. [*ing.* Spermatopathia].

spermatore, i. *Fr. spermatorrhée. patol.* Atmığın *(sperma) (cinsel uyartısız)* akması. [*ing.* Spermatorrhea].

spermatosel, i. *Fr. spermatocèle. patol.* Haya şişmesi; *tunica vaginalis* içinde sperma birikmesi. [*ing.* Spermatocele].

spermatosistit, i. *Fr. spermatocystite. patol.* Sperma keseciğinin iltihabı. [*ing.* Spermatocystitis].

spermatotek, i. *Fr. spermathèque.* ◘ Sperma torbası.

spermatosit, i. *Fr. spermatocyte. dokb.*< *Yun. sperma,* tohum + *kytos,* boşluk. Bölünmesi bittikten sonra hacmi büyüyen, yapısı değişen ve birinci derece spermatosit haline gelen spermatogoni. *(Bu spermatosit, kromatik bir eksilme veya meyoz meydana getirerek bölünür ve ikinci derece bir spermatosit haline gelir).* [*ing.* Spermatocyte].

spermatozoid, i. *Fr. spermatozoïde. biy.* ve *fizyol.* Bir dizi karmaşık değişiklik sonucunda spermatitten oluşan ve atmığın içinde bulunan erkek döl hücresi. [*ing.* Spermatozoon; *Fr.* Spermatozoïde, gamète mâle, spermie].

spermatüri, i. *Fr. spermaturie. patol.* Idrarda spermatozoidlerin bulunması. [*ing.* Spermaturia].

spermektom, i. *Fr. spermectomie.* Sperma kordonunu çıkarma ameliyatı. [*ing.* Spermectomy].

spermin, i. *Fr. spermine. kim.* Formülü NH_2-$(CH_2)_3$ - NH-$(CH_2)_4$ - NH-$(CH_2)_3$ - NH_2 olan poliamin, spermadan çıkarılır. [*ing.* Spermine].

spermiokist,-ti, i. *Fr. spermiokyste. biy.* Süngerlerde, döllenme sırasında spermatozoidin çevresinde oluşan, kalın bir zarla sınırlı boşluk. [*ing.* Spermiokyst].

spermiosit, i. *tıp.* İlkel sperma hücresi. [*ing.* Spermiocyte].

spermiyogram, i. *Fr. spermiogramme. tıp.* Sperma gelişmesi sırasında oluşan çeşitli hücre diyagramı. [*ing.* Spermiogram(me)].

spermiyojenez, i. *Fr. spermiogenèse. biy.* Spermatojenezin son evresi. [*ing.* Spermiogenesis].

spermoflebektazi, i. *tıp.* Sperma toplardamarlarının genişlemesi. [*ing.* Spermophlebectasia].

spermogoni, i. *Fr. spermogonie. bot.* Pasmantarları takımındaki mantarların üreme organlarının bir çeşidi. [*ing.* Spermogone, spermogonium].

spermoplazm, i. *Fr. spermoplasme. tıp.* Spermatidlerin protoplazması. [*ing.* Spermoplasm].

spermotoksin, i. *Fr. spermotoxine. biy.* Bir hayvanın kan serumunda bulunan ve bu hayvana sırınga edilen diğer bir türden spermatozoidleri öldürebilen madde. [*ing.* Spermotoxin].

spesiyalite, i. *Fr. spécialité.* § ❶ İhtisas, uzmanlık; § ❷ *mutf.* Bir bölgeye, bir lokantaya özgü olan ve genellikle ancak orada yenilebilen yemek. [*ing.* Specialty, speciality].

spessartin, i. *Fr.spessartine. min.* Sarı-turuncu veya turuncu-kahverengi, manganezli grena çeşidi, özellikle *Spessart* pegmatitleri içinde bulunur. [*ing.* Spessartine].

spika, i. *Lat. spica,* başak. § ❶ *cerr.* Kol veya bacağın dip kısmını sarmak için kullanılan çapraz sargı. [*ing.* ve *Fr.* Spica]; § ❷ *bot.* ◘ Başak.

spiker, i. *ing. to speak,* konuşmak > *speaker.* § ❶ *rad.* ve *telvz.* Bir radyo veya televizyon verici istasyonunda, bir metni okumakla veya bir sahneyi sunmak ve yorumlamakla görevli kimse. [*ing.* Speaker; *Fr.* Speaker,-speakerine, annonceur,-euse; présentateur, -trice]; § ❷ *siy.* İngiltere'de Avam kamarası başkanı. [*ing.* ve *Fr.* Speaker].

spikerlik,-ği, i. § ❶ Spiker olma hali. [*ing.* Speakership]; § ❷ Spikerin yaptığı iş. [*ing.* Speakership].

spikül, i. *Fr. spicule, zool.* ◘ iğneci.

spilit,-ti, i. *Fr. spilite. jeol.* Çoğu zaman bozunmuş olarak bulunan, bazik veya nötür bileşimli volkanik kayaç. *(Feldispatlar albit haline, amfibol ve piroksen uralit haline, olivin de serpantin haline gelir).* [*ing.* Spilite].

spil(o)-, *Yun. spilon,* Leke'den alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Spil(o)-].

spilom, i. *Fr. spilome. tıp.* Ben, benek, deri lekesi. [*ing.* Spiloma].

spin, i. *Ing. nükl.* Bir elektronun veya başka bir taneciğin kendi üzerinde dönerek kazandığı kinetik moment. [*ing.* ve *Fr.* Spin]; ◉ **birim** ~, *nükl.* Kuvvetli etkileşmelerin bakısımlı olduğunu kabul eden kuram. [*ing.* Unit spin theory; *Fr.* Théroie du spin unitaire]; ◉ **izotop veya eşbasınç** ~ **i,** *nükl.* Kütleleri birbirine yakın, fakat elektrik yükleri farklı bazı taneciklerin benzer nükleer özellikler taşıması olayını açıklamak için ortaya atılan bir taneciği niteleyen büyüklük. [*ing.* Isotopic spin; *Fr.* Spin isotopique ou isobarique, isospin].

spinaker, i. *ing. spinnaker. den.* Yelkenli teknede direğin önüne çekilen hafif malzemeden yapılmış üçgen biçiminde büyük yelken. *(Bugün genellikle renkli ince naylon kumaştan yapılır).* [*ing.* ve *Fr.* Spinnaker].

spinalji, i. *Fr. spinalgie.* < *Lat. spina,* diken + *Yun. algos,* ağrı. *patol.* Omurların dikensi çıkıntılarına basılınca beliren ağrı duyumu. [*Ing.* Spinalgia].

spinel, i. ve s. *Fr. spinelle* < *It. spinella. min.* Formülü $MgAl_2O_4$, özgül ağırlığı olan doğal magnezyum alüminat, kübik sistemde billürlaşır, pembe, kırmızı, kırmızı-kahverengi, mavi-gri, mavi-mor, gri veya yeşil renkte olabilir. Güzel çeşitleri mücevhercilikte kullanılır. *(Spinel ile yakut arasında hiçbir bağıntı yoktur ve «spinel yakut» deyimi kullanılmamaktadır).* [*ing.* Spinel].

Spinoza'cılık,-ğı, i. *(Spinoza'nın adından)* § ❶ *fels.* Spinoza'nın felsefi sistemi. [*ing.* Spinozism; *Fr.* Spinozisme, spinosisme]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Birci ve panteist her tür doktrin. [*ing.* Spinozism; *Fr.* Spinozisme, spinosisme, toute doctrine moniste ou panthéiste]; § ❸ Akılcı ve biçimci her tür felsefe. [*ing.* Spinozism; *Fr.* Spinozisme, spinosisme].

spinter, i. *Fr. spinthère. min.* Sfen'in yeşilimsi türüne verilen ad. [*ing.* Spinthere].

spintermetre, spinterometre, i. *Fr. spinthermètre, spinthéromètre. elek.* Özellikle bir sıvının yalıtkanlık sertliğini denemeğe yarayan ölçü eklatörü. [*ing.* Spark-meter].

spinteropi, i. *Fr. spinthéropie. oft.* Öznel olarak kıvılcım gibi parlak noktalar görmekten ibaret görme bozukluğu. [*ing.* Spintheropia].

spiral, s. *Fr. spiral,-ale,-aux.* § ❶ Helezon biçiminde olan; § ❷ i. *mat.* (a) Aynı yönde döndükçe kutup ışını büyüyen *(veya küçülen)* düzlem eğri. [*ing.* Spiral, helix; *Fr* Spirale]; (b) Uygun sekilde birleştirilmiş çember yaylarından meydana gelen ve kapalı olmayan eğri. [*ing.* Spiral, helix; *Fr.* Spirale]; § ❸ *saatç.* Saat tablasını de

leyen ve onun eşzamanlı oluşunu sağlayan, helezon şeklinde küçük yay. [*ing.* Spiral; *Fr.* Spirale, spirale réglant]; § ❹ *tekn.* Plağın bir bandından öbürüne geçmeğe yarayan ve adımı normal adımın üstünde olan izlerin bütünü.

spiramisin, i. *Fr. spiramycine. ecz. Streptomyces ambofaciens*'in metabolizma ürünlerinden çıkarılan antibiyotik, ağız yoluyla alındığında gram pozitif mikroorganizmalara, özellikle pnömokok ve stafilokok'a karşı etkilidir. [*ing.* Spiramycine].

spiran, i. *Fr. spiranne. kim.* (a) Aralarında yalnız bir tek ortak karbon atomu bulunan iki halkalı hidrokarbonlara verilen genel ad.

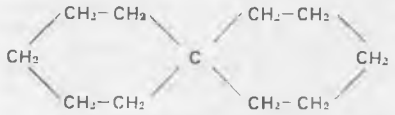

(b) *(Geniş anlamda)* Buna benzer bir atom zinciri bulunan bütün moleküller.

spiril, i. *Fr. spirille.* < *Lat. spirillum.* Helis şeklinde uzun ve kıvrık, bazıları titrek tüylerle kaplı iplik şeklindeki bakterilerin genel adı. *(Birbirine aykırı terim ve tanımlamalar yüzünden bazı mikropların (özellikle sodoku hastalığının mikrobu ile eğri spirili meydana getiren mikropların helis biçiminde olanı) spiriller gurupundan mı (bakterileri), yoksa spiroketalar grupundan mı (bir hücreliler) sayılacağı ihtilâflıdır).* [*ing.* Spirillum].

spirilloz, i. *Fr. spirillose. patol.* Spirillerden ileri gelen hastalıkların genel adı. [*ing.* Spirillosis].

spiritoso, z. *It. spirito,* ruh. *müz.* Canlı ve anlamlı olarak. [*ing.* ve *Fr.* Spiritoso].

spiritüalizm, i. *Fr. spiritualisme. fels.* ◘ **Tinselcilik.**

spirodela, i. *bot.* Su mercimeğigiller *(Lemnaceae)* familyasından temrensi veya oval yapraklı bitki. Durgun sularda yetişir ve su mercimeğine benzer, genellikle bataklıklarda ve çukurlarda yetişir. [*Lat.* ve *ing. Spirodela*; *Fr.* Spirodèle].

spirofor, i. *Fr. spirophore. tıp.* Sunî solunum âleti. [*ing.* Spirophore].

spirograf, i. *Fr. spirographe.* Soluk ölçme âleti, solunum hareketlerini kaydeden cihaz. [*ing.* Spirograph].

spirografis, i. *Lat. spirographis. zool.* Kıllı - ayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfının, Çok-kıllılar *(Polychaeta)* takımından bir halkalı solucan cinsi. Uzunluğu 9-10 sm. kadardır. Mukuslu, zar gibi olan veya keratinli borular içinde yaşar. Ağzının yanındaki dokunaçlı yapraklardan biri yay biçiminde kıvrılarak yukarı uzamıştır. Akdeniz'de bulunur. [*Lat.* ve *ing. Spirographis; Fr.* Spirographe].

spiroketa, i. *paraz.* Dönüslü hummaya sebep olan mikrop. *(Dönüşlü humma spiroketası'nın /Spirochaeta recurrentis/ uzunluğu 8-15 mikron, kalınlığı 0.24 mikrondur, dört sarımlı bir helis şeklinde olan spiroketa enlemesine bölünerek çoğalır. Chamberland süzgecinden geçer, centiyana moruyle boyanır ve besi yerine üretilebilir. Bu asalağa kanda, beyin-omurilik sıvısında ve sinir sisteminde rastlanır. Mikrobun başlıca deposu bittir, mikroplu bitin sokması veya deri üzerinde ezilmesiyle spiroketa organizmaya girer, dönüşlü hummaya sebep olur).* [*Lat., ing.* ve *Fr. Spirochaeta*].

spiroketalar, ç.i. *paraz.* Burgu gibi kıvrık gövdeli, çevresi dalgalı bir zarla çevrili, kamçısız ve çekirdeksiz bir hücreli hayvan sınıfı. [*Ing.* Spirochaeta; *Fr.* Spirochètes]. ◘ **Kıvrımkılsılar.**

spiroketisid, i. *tıp.* Spiroketleri yokeden ilâç. [*Ing.* Spirocheticide].

spiroketoz, i. *Fr. spirochétose.* Organizmada spiroketaların varlığından ileri gelen hastalıkların genel adı. [*ing.* Spirochetosis]; ◉ **tavşan ~ u** *(frengisi).* Müzminleşen bir hastalık. Belli başlı özelliği cinsiyet organları ve anus mukozalarında ve bunlara yakın deri kısımlarında, bazen burnun ucunda ve dudaklarda ucu irinli sivilcelerin belirmesidir. Hastalık çiftleşme ile bulaşır. Arsenikli ilâçlar ve bizmut tuzlarıyla tedavi edilir. [*Fr.* Syphilis du lapin spirochetose du lapin]; ◉ **kuş ~ u,** *vet. Treponema anserinum*'dan ileri gelen bulaşıcı bir hastalık. Tavuk, kaz, ördek ve hindide görülen argaslar aracılığıyla geçer. Hasta hayvanda, genel hastalık belirtileri *(ateşin yükselmesi, iştahsızlık).* eklem ağrıları ve bazen ishal görülür. Çoğu zaman üç ilâ onbeş günlük bir süre geçtikten sonra ölümle sonuçlanır. Aşılamadan iyi sonuç alınır. Arsenikli ilâçlarla tedavi edilir. [*ing.* Fowl spirochetosis; *Fr.* Spirochétose aviaire].

spirolakton, i. *Fr. spirolactone. ecz.* Progesteron'dan türeyen sentetik bir steroid. Aldosteron'un etkisine karşıt bir etki gösterir ve bu yüzden baz ödemlerde sodyumu tutarak sidik söktürücü olarak kullanılır. [*ing.* Spirolactone].

spirometre, i. *Fr. spiromètre. tıp.* Ciğerlerin nefes alma yeteneğini ölçme *(usulu).* [*ing.* Spirometry].

spiromonas, i. *Lat. zool. Bodonida* takımından kamçılı bir hücreli hayvan; çeşitli dışkı sularında pek yaygındır ve çok iri avlarla beslenir. *(Kist oluşumu sırasında eşeysel bir süreç geçirdiği apaçık görülür).* [*Lat., ing.* ve *Fr.* Spiromonas].

spironema, i. Çanhayvanı gibi bir kısım hasamlılarda bulunan helis şeklindeki kasılgan organ. [*ing.* Spironema; *Fr.* Spironème].

spiroserkoz, i. *Fr. spirocercose. vet.* **köpek ~ u,** Köpeklerde görülen ve *Spirocerca sanguinolenta*'nın kurtçuğundan ileri gelen hastalık. Başlıca özelliği, yemek borusu ve mide çeperinde küçük düğümlerin bulunmasıdır. *(Köpeklerin, kuş bağırsaklarını yemesine mâni olmak gerekir. çünkü bu bağırsaklar çoğu zaman kurtçukları taşır).* [*ing.* Canine spirocercosis; *Fr.* Spirocercose canine].

spiroskop, i. *Fr. spiroscope* < *Lat. spirare,* solumak + *Yun. skopein,* muayene etmek. Akciğer hacmini ölçmeğe, bazı hallerde çocuklarda ve göğüs hastalığı geçirip iyileşmekte olanlarda solunum yetersizliklerini düzeltmeğe yarayan âlet. [*ing.* Spiroscope].

spiroskopi, i. *Fr. spiroscopie. tıp.* Solunum muayenesi. [*ing.* Spiroscopy].

splanknik, s. *Fr. splanchnique.* < *Yun. splankhna* > *splankhnikos. anat.* Iç organlarla ilgili, bağıra ait. [*Osm.* Haşevî; *Lat. Splanchnicus,* visceral; *ing.* Splanchnic].
☆ *Eşanl.* **içorgansal, visseral**
~ boşluklar, *anat.* Vücudun büyük boşlukları, kafatası, göğüs, karın. [*ing.* Splanchnic cavities; *Fr.* Cavités splanchniques].
~ sinirler, *anat.* Sempatik sinirlerin iki dalına verilen ad: **Büyük ve küçük splanknik sinir,** *(Her ikisi de göğüs sinir düğümlerinin sonuncularından çıkar, diyaframı geçerek aynı tarafın yarımay sinir düğümünde son bulur, büyük splanknik sinirin yolu üzerinde splanknik düğüm adı verilen bir şişkinlik vardır).* [*ing.* Splanchnic nerves; *Fr.* Nerfs splanchniques].

splanknikotomi, splanknisektomi, i. *Fr. splanchnicotomie, splanchnicectomie. cerr.* Az veya çok geniş bir alan üzerinde bir splanknik sinirin kesilip çıkarılması. [*Ing.* Splanchnicotomy, splanchnisectomy].

splanknoloji, i. *Fr. splanchnologie.* § ❶ Anatominin iç organlarla ilgili dalı. [*Ing.* Splanchnology]; § ❷ Iç organları inceleyen eser. [*ing.* Splanchnology].

splanknoptoz, i. *Fr. splanchnoptôse. tıp.* Iç organ askılarının gevşemesi ve zayıflama sonucunda karındaki iç organların topluca aşağı sarkması, karın düsüklüğü. [*ing.* Splanchnoptosis].

splanknosel, i. *Fr. splanchnocèle. tıp.* Bağırsak fıtığı. [*Ing.* Splanchnocele].

splanknotomi, i. *Fr. splanchnotomie. cerr.* Bağırsak disseksiyonu veya anatomisi. [*ing.* Splanchnotomy].

splanknöplöra, i. *Fr. splanchnopleure* < *Yun. splankhnon,* bağırsakları + *pleura,* yan. *embriy.* Sölom epitelinin bağırsağı çevreleyen iç bölgesine verilen özel bir ad. [*Ing.* Splanchnopleura].

splenektomi, i. *Fr. splénectomie. cerr.* Dalağı çıkarma ameliyatı. [*Ing.* Splenectomy].

splenemfraksi, i. *Fr. splenemphraxie. tıp.* Splenemphraxis].

splenepatid, i. *patol.* Dalak ve karaciğerin birlikte iltihabı. [*ing.* Splenepatitis].

splenit, i. *Fr. splénite. patol.* Dalak iltihabı. [*ing.* Splenitis].

splenizasyon, i. *Fr. splénisation. tıp.* Akciğerde dalak dokusuna benzeyen bir sertleşmeyle beliren lezyon *(Bazı akciğer konjestiyonu şekilleriyle bronş-akciğer zatürreesinde görülür).* [*ing.* Splenization].

splen(o)- *Yun. splen,* dalak'tan alınan ve anatomi ve cerrahîyle ilgili bazı kelimelerin bileşimine giren unsur [*ing.* ve *Fr.* Splen(o)-].

splenoblast, i. *tıp.* Splenosit yapan. [*ing.* Splenoblast].

splenografi, i. *Fr. splénographie. tıp.* X ışınlarını geçirmeyen bir madde damara şırınga edildikten sonra yapılan dalak radyografisi. [*Ing.* Splenography].

splenohepatomegali, i. *Fr. splénohepatomégalie. patol.* Karaciğer ve dalağın birlikte büyümesi. [*ing.* Splenomegaly].

splenoid, s. *Fr. splénoïde. dokb.* Dalak şeklinde, dalaksı, [*ing.* Slenoid].

splenojit, i. *Fr. splénogène. tıp.* Dalakta meydana gelen, dalaktan men eşalan. [*ing.* Splenogenous].

splenoliz, i. *Fr. splénolyse. tıp.* Dalak dokusu harabiyeti. [*ing.* Splenolysis].

splenoloji, i. *Fr. splénologie. tıp.* Dalağı inceleyen bilim dalı. [*ing.* Splennlogy].

splenom, i. *Fr. splénome. patol.* Dalak tümörü. [*ing.* Splenoma].

splenomalasi, i. *Fr. splénomalacie. patol.* Dalağın anormal yumuşaklığı, dalak yumuşaması. [*ing.* Splenomalacia].

splenomegali, i. *Fr. splénomégalie. patol.* Dalak büyümesi. [*ing.* Splenomegaly].

splenomiyelomalasi, i. *Fr. splénomyelomalacie. patol.* Dalak ve kemik iliğinin birlikte yumuşaması. [*ing.* Splenomyelomalacia].

splenopati, i. *Fr. splénopathie. patol.* Dalak hastalığı. [*ing.* Splenopathy].

splenopeksi, i. *Fr. splénopexie. cerr.* Düşük veya yer değiştirmiş dalağın dikişle saptanması. [*Ing.* Splenopexy].

splenopnömoni, i. *Fr. splénopneumonie. tıp.* Akciğere dalak görünümünü veren akciğer dokusu iltihabı. [*ing.* Splenopneumonia].

splenoptoz, i. *Fr. splénoptose. tıp.* Dalak düşüklüğü. [*ing.* Splenoptosis].

splenorafi, i. *Fr. splénorrhaphie. cerr.* Dalak dikilmesi. [*ing.* Splenorrhaphy].

splenoraji, i. *Fr. splénorragie. tıp.* Dalak kanaması. [*ing.* Splenorrhagia].

splenosel, i. *Fr. splénocèle. patol.* Dalak tümörü, dalak fıtığı. [*ing.* Splenocele].

splenosit, i. *Fr. splénocyte. kanb.* Dalakta bulunan tek çekirdekli büyük bir tip hücre [*Ing.* Splenocyte].

splenotomi, i. *Fr. splénotomie. cerr.* Dalak ameliyatı, dalak anatomisi. [*ing.* Splenotomy].

splenoz, i. *tıp.* Vücudun birçok yerlerinde dalak dokusunun yayılmış olması.

split, i. *Ing. to split,* yarmak. § ❶ Yarık bambudan yapılma olta kamışı. [*ing.* ve *Fr.* Split]; § ❷ Ortadan yarılmış bambu. [*Ing.* ve *Fr.* Split].

spodiosit, i. *Fr. spodiosite. min.* Doğal kalsiyum flüorofosfat. [*ing.* Spodiosite].

spodite, i. *Fr. spodite* < *Yun. spodos, kül.* Volkan külü. [*Ing.* Spodite].

spodümen, i. *Fr. spodumène. min.* Formülü $LiAlSi_2O_6$ olan doğal alüminyum ve lityum silikat; piroksen grupundandır. *(Mücevhercilikte iki spodümen çeşidi değerli taş olarak kullanılır, pembe renkli kunzit ile yeşil renkli hidenit).* [*ing.* Spodumene; *Fr.* Spodumène, triphane].
☆ *Eşanl.* **trifan.**

spondilalji, i. *Fr. spondylalgie. tıp.* Omurga ağrısı. [*ing.* Spondylalgia].

spondilartrit,-ti, i. *Fr. spondylarthrite. patol.* Omurgada romatizmadan ileri gelen iltihaplanma. [*ing.* Spondylarthritis]; ◉ **ankilozlu ~,** ◘ **Spondiloz** *(Rizomelik spondiloz).*

spondilit,-ti, i. *Fr. spondylite. patol.* Omur ve-ya omurga iltihabı. [*Ing.* Spondylitis].

spondil(o), i. *Yun. spondylos.* Omurdan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Spondyl(o)].

spondilolistezis; i. *Fr. spondylolisthésis. patol.* Omurganın bir parçasının alttaki kısım üzerinde kayması; özellikle ayakta durur ken ağrı yapar. [*Ing.* Spondylolisthesis].

spondilopati, i. *patol.* Omur hastalığı. [*Ing.* Spondylopathy].

spondiloz, i. *Fr. spondylose. patol.* Romatizma tabiatında omurga hastalığı. [*Ing.* Spondylosis]; ◉ **rizometrik ~, (ankilozlu spondilartrit),** *patol. Pierre Marie* tarafından tanımlanan iltihaplı bir romatizma hastalığı. *(Sebep olarak çeşitli etkenleri vardır, evrimi uzundur, az veya çok bir sekel bırakarak iyileşebilir. Özellikle erkekte ve genç erişkinde görülür. Genellikle bel ağrıları ve hareket zoruklarıyla başlar, sedimantasyon hızı artar, röntgende erken teşhis edilebilen kuyruksokumu-kalça kemiği eklem bozukluklarına sebep olur. Omurlar, bağların kireçlenmesinden ötürü aşağıdan yukarıya doğru birbirine kaynamağa başlar /sindesmofitler, röntgende bambu görünümü/. Kaburga hareketleri azalır. Omurga öne doğru bükülmeğe başlar. Omurga dışı eklemler de hastalanabilir, özellikle kalça eklemi /ağır/, bazan omuz eklemleri tutulur Seyrek olarak kronik evrimli poliartritte olduğu gibi uç eklemleri de hastalığa yakalanır. Bu iki hastalığın birbirine çok benzeyen yönleri vardır).* [*Ing.* Spondylosis; *Fr.* Spondylose rhizomélique, spondylarthrite ankylosante].

spongin, i. *Fr. spongine. zool.* ◘ **Süngerteli.**

spongioplazma, i. *Yun. spongos,* süngerplasma. *zool.* Denizkestanesi yumurtasının sitoplazmasını meydana getiren telcik ağı. *(Telcikler, kromidi denilen, ribonükleik asidçe zengin tanecik dizilerinden oluşur. Bunlar kromidiler arası tellerle birbirine bağlanır. Telcikler muhtemelen protid molekülleri zincirlerinden ibaret demetlerdir, aralarında yağ molekülleri bulunur).* [*Ing.* Spongioplasm; *Fr.* Spongioplasme].

spongiyoblast, i. *Fr. spongioblaste* < *Lat spongia,* süngerYun. *blastos,* tomurcuk. *zool.* Süngerlerde spongin meydana getireri göze. [*Ing.* Spongioblast; *Fr.* Spongioblaste].

spor[1], i. *Ing. sport.* § ❶ Avcılık, binicilik, denizcilik, kayak, tenis gibi vücut ve akıl yetileri eğitimiyle birlikte eğlence de sağlayan işler. [*Ing.* ve *Fr.* Sport]; ◘ *ŞEKİL: 496 - 497 ve 499* — **KIŞ SPORLARI I - II - III - IV;** § ❷ s. Sporculara yaraşacak biçimde olan: *Spor dünyası.* [*Ing.* ve *Fr.* Sport]; § ❸ s. Pratik, rahat: *Spor ayakkabı. Spor elbise;* ◉ **atlı ~,** *binic.* ◘ **Atlı;** ◉ **atletik ~ lar,** *sp.* Atletizm, jimnastik, halter. [*Ing.* Athletic sports; *Fr.* Sports athlétique]; ◉ **deniz ~ ları,** *sp.* Kürek, kano, yüzme, sutopu, yelken v.b. sporlar. [*Ing.* Nautical sports; *Fr.* Sports nautiques]; ◉ **dövüş ~ ları,** *sp.* Boks, catch, cudo, eskrim, güreş v.b. sporlar. [*Ing.* Fighting sports; *Fr.* Sports de combat]; ◉ **kış ~ ları,** *sp.* Bobsle. igh, curling, buz hokeyi, patinaj *(sürat veya artistik),* kayak *(alp veya sürat kayağı, kuzey veya atlama ve mukavemet kayağı).* [*Ing.* Winter sports; *Fr.* Sports d'hiver]; ◉ **kürek ~ u,** *sp.* ◘ **Kürek;** ◉ **mekanik ~ lar,** *sp.* Otomobil, uçak, motosiklet, deniz motoru v.b. sporlar. [*Ing.* Mechanical sports; *Fr.* Sports mécaniques]; ◉ **motorlu tekne ~ u,** *sp.* ◘ **Motorlu;** ◉ **su ~ ları,** *sp.* ◘ **Su;** ◉ **takım ~ ları,** *sp.* Beyzbol, basketbol, çim hokeyi, futbol, hentbol, kriket, rugbi, voleybol v.b. sporlar. [*Ing.* Team sports; *Fr.* Sports d'équipe].

~ gazetesi, ◘ **Gazete.**

~ muhabiri, *basın.* ◘ **Muhabir.**

~ vurdu, Spor faaliyetlerini tabiî çalışmaları içinde düzene bağlamak ve sporun gençler arasında gelişimini sağlamak amacıyla lise veya dengi meslekî, teknik ve özel okullarda kurulan dernek.

spor[2], i. *Fr. spore* < *Yun.* spora, tohum; § ❶ *bot.* Bitkiler âleminde görülen ve genellikle haploid hücreler halinde çok küçük bir dihaspordan ibaret çoğalma organı. [*Ing.* ve *Fr.* Spore]; § ❷ *zool.* Bazı birhücreli hayvanların çok özelleşmiş olan üreme hücresi. [*Ing.* ve *Fr.* Spore]; ◉ **küçük ~ cesi,** *bot.* ◘ **Küçük;** ◉ **bazit ~ u,** *bot.* Bir bazit içinde bulunan bazitli mantar sporu; ◉ **yalancı ~,** *bot.* Bazı mantarların (mukorlar) miselyum ipliklerinde oluşan ve spor ödevi gören, bir veya birçok çekirdekli sitoplazma parçası. [*Ing.* ve *Fr.* Pseudospore].

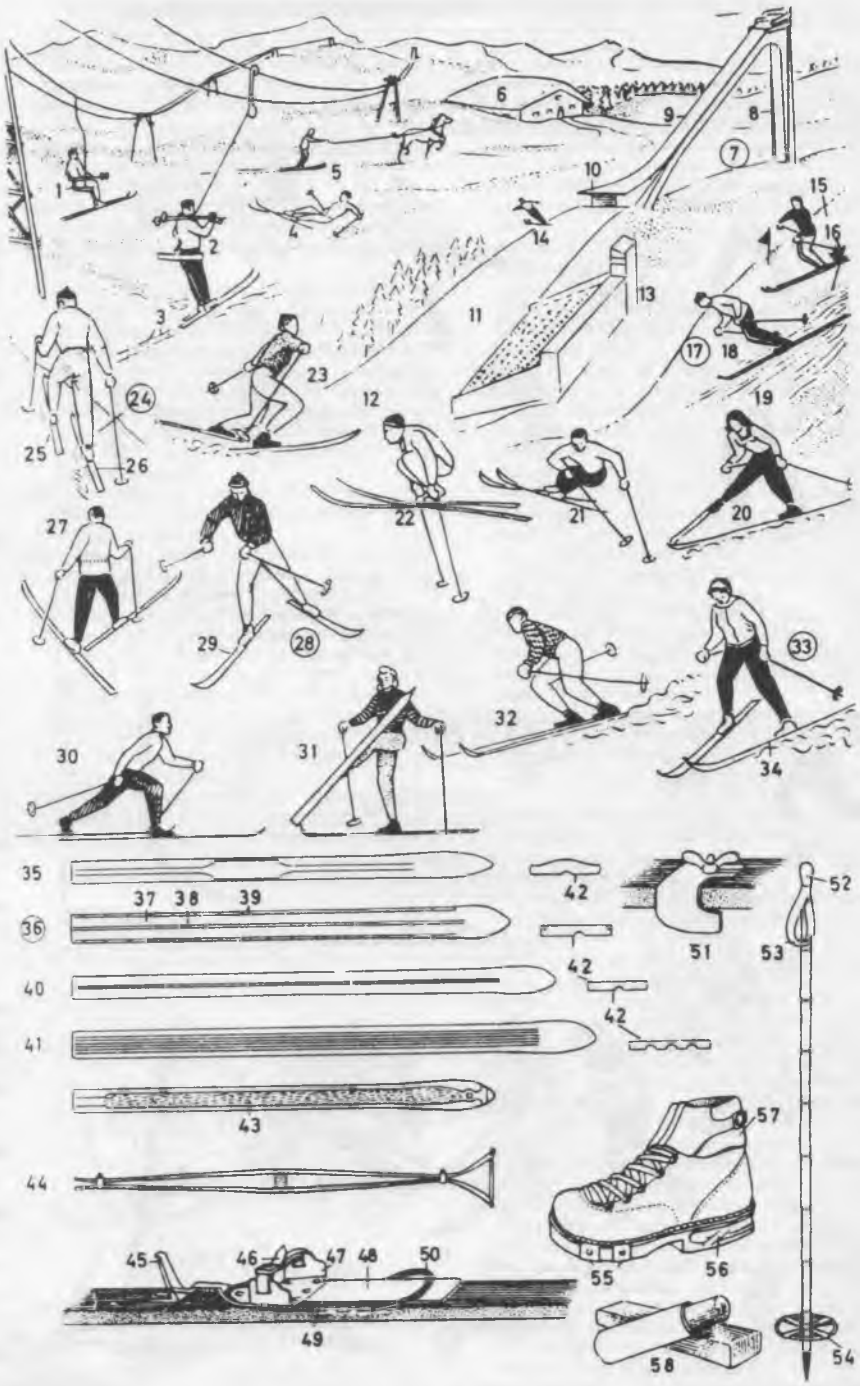

ŞEKİL: 496.— **KIŞ SPORLARI I.** */1-34 kayak (ski)/.* **1.** Telesiej. **2.** Teleski. **3.** Teleski yolu. **4.** Düşüş. **5.** Kayak. **6.** Kayak evi. **7.** Tramplen. **8.** Tramplen kulesi. **9.** Iniş. **10.** Tramplen platformu. **11.** Iniş pisti. **12.** Bitiş yeri *(Finiş).* **13.** Hakem tribünü. **14.** Uzun mesafeli atlama. **15.** Slalom. **16.** Finiş bayrağı. **(17)** Iniş. **18.** Ileriye hamle. **19.** Pist. **20.** Kar sabanı. **21.** Dönerek atlama. **22.** Atlama. **23.** Telemark. */24 - 27* Tırmanma/. **(24)** Yan adım. **25.** Üst kayak. **26.** Alt kayak. **27.** Çapraz. **(28)** Patinaj adımı. **29.** Kayan ski. **30.** Kayakçı. **31.** Dönüş. **32.** Paralel viraj. **(33)** Baş çevirme. **34.** Iğme. */35 - 58 Kayak gereçleri/.* **35.** Gezi kayağı. **(36)** Salon kayağı. **37.** Yüzey. **38.** Oyuk. **39.** Çelik kenar. **40.** Yarış kayağı. **41.** Atlama kayağı. **42.** Kesitler */35 - 36 - 40 - 41).* **43.** Fog postu. **44.** Kayak presi. **45.** Ön mandal. **46.** Ayak kayışı. **47.** Ayak demiri. **48.** Ayak tablası. **49.** Sıkıştırma çengeli. **50.** Sarmal yay. **51.** Kayak mengenesi *(Krampon).* **52.** Meşin sap. **53.** Kayış. **54.** Değnek diski. **55.** Taban koruyucu. **56.** Topuk mahmuzu. **57.** Ayakbileği tozluğu. **58.** Kayak mumu.

~ **kanalı**, *bot.* Her gregarina kistinde meydana gelen ve sporların dışarı çıkmasına yarayan borucuk. [*İng.* Sporoduct; *Fr.* Sporoducte].

~ **kesesi**, *bot.* Damarları çiçeksiz bitkiler de, suyosunlarında ve mantarlarda sporları taşıyan küçük kese. [*İng.* Sporangium, spore-case; *Fr.* Sporange].

~ **keseciği**, *bot.* Bazı mukozalarda büyük spor kesesinden ayrı olarak bulunan küçük spor kesesi. [*İng.* ve *Fr.* Sporangiole].

sporadik, s. *Fr. sporadique. tıp.* Bir ülkenin yalnız tek tük yerlerinde görülen, geniş sahalara yayılmamış olan*(hastalık hk.)*. [*İng.* Sporadic].

ŞEKİL: 497.— **KIŞ SPORLARI** II: */1 - 48 Buz sporları/*. [*1 - 32 Patinaj*]. **1.** Buz stadyumu. *(Buz alanı)*. **2.** Seyirciler. **3.** Suni patinaj alanı. [*4-22 Figürlerle patinaj*]. **4.** Patinajcı. **5.** Büyük kartal. **6.** Maral sıçraması. **7.** İkili patinaj *(Serbest figürlü patinaj)*. **8.** Spiral *(Helezon)*. **9.** Kavis. **10.** Destek ayak. **11.** Serbest ayak. **12.** Piruet *(Bir ayak üzerinde tam dönüş)*. **13.** Sekiz figürü. **14.** Yılansı figür. **15.** Üç figürü. **16.** Çift üç figürü. **17.** Halkalı figür. **18.** Dirsekli figür. **19.** Sallantı figürü. **20.** Ters sallantı figürü. **21.** Serbest figürlü patinajda gözlük. **22.** Gaga figürü. **(23)** Sürat patinajı. **24.** Sürat patinajcısı. [*25 - 32 Buz Patenleri*]. **(25)** Paten. **26.** Paten demiri. **27.** Paten anahtarı. **28.** Buz hokeyi pateni. **29.** Yarış pateni. **30.** Yelken yarışı pateni. **31.** Paten çizmesi. **32.** Testere dişi. **33.** Patenle yelken yarışı. **34.** Ev yelkeni. */35 - 41 Buz hokeyi/*: **35.** Buz hokeyi oyuncusu. **36.** Kaleci. **37.** Hokey değnek sapı. **38.** Hokey değnek palası. **39.** Lastik disk. **40.** Dizlik. **41.** Tahtalar. **42.** İskoç Curling oyunu. **43.** Curling oyuncusu. **44.** Curling taşı. **45.** Hedef. **(46)** Buz yelkenciliği. */47 - 48 Buz yatı/*. **47.** Buz yatı. **48.** Avara demiri *(uskundra)*.

sporadosider, i. *Fr. sporadosidère. min.* Demir taneleri kapsayan taşsı göktaşı.

sporadosiderit,-ti, i. *Fr. sporadosidérite. min.* İçinde bol miktarda silikat bulunan göktaşı. [*İng.* Sporadosiderite].

sporanj, i. *Fr. sporange.* ◘ **Spor kesesi.**

sporcu, i. ve s. Spor yapan, sporla uğraşan kimse. [*İng.* Sportsman; *Fr.* Sportif,-ive, sportsman, sportswoman].

sporidi, i. *Fr. sporidie. bot.* Bazı mantarlarda, özellikle pasmantarlar, takımından bazı mantarlarda kış sporunun *(telötospor)* çimlenmesi sonucunda oluşan kısa telin üzerinde meydana gelen az sayıdaki spora verilen ad. [*İng.* Sporidium].

sporisid, i. *Fr. sporicide. tıp.* Sporları öldüren ilâç. [*İng.* Sporicide].

spor.kesesi, b. i. *bot.* ◘ **Spor**[2].

sporlanma, i. Spor meydana getirme veya bakterilerde olduğu gibi spora dönüşme. [*İng.* ve *Fr.* Sporulation].

sporlanmak, f. *bakt.* Spor meydana getirmek. [*İng.* To sporulate; *Fr.* Sporuler].

sporlu.bitki, b.i. *bot.* Döllenmiş yumurtadan oluşan ve spor oluşturan organları taşıyan organizma. Sporlubitkinin hücrelerinde döllenmiş yumurtanın kromozom sayısı kadar, fakat sporlarınkinin iki katı kadar kromozom vardır, onun için bunlarda «kromozomlar diplöittir» denir. [*İng.* Sporophyte; *Fr.* Sporophyte].

sporlular, ç.i. *zool.* Birhücreliler *(Protozoa)* alt-âlemine giren bir sınıfı. Hem eşeyli, hem eseysiz ama hep sporlanarak çoğalan, belirli gelişme evreleri dışında devim yetenekleri az ve tümü omurgalı ve omurgasız hayvanlarda asalak yaşayan hayvanlardır. Gövdeleri birhücreli ve az hareketlidir. Bunların gelişmesi ardışık ve iki üreme tarzı gösterir: eşeyli üreme gametler yoluyle olur ve genellikle arakonakta meydana gelir; sporozoitlerle olan eşeysiz üreme ise asıl konakta meydana gelir; ◉ **Sıtma asalağı** *(Plasmodium)*, gregarin *(Gregarina)* iyi bilinen cinsleridir. [*Osm.* Isporiye; *Lat.* ve *İng. Sporozoa; Fr.* Sporozoaires].

spor(o)-, *Yun. sporos,* tohumdan alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*İng.* ve *Fr.* Spor(o)-].

sporoblast, i. *Fr. sporoblaste. biy.* Sporlanarak çoğalan canlılarda sporun içindeki üretici eleman. *(Gregarinlerde bu eleman uzun kamçılı bir iğ biçimindedir)*. [*İng.* Sporoblast].

sporofil, i. *Fr. sporophylle. bot.* Sporlu *(spor taşıyan)* yaprak. [*İng.* Sporophyli].

sporofit, i. *Fr. sporophyte. bot.* Sporlu bitki. [*İng.* Sporophyte].

sporofor, i. *Fr. sporophore. bot.* Miselyumların, sporları meydana getiren ve taşıyan dalları. [*İng.* Sporophore].

sporogon, i. *Fr. sporogone.* Karayosunlarında döllenmiş yumurtadan oluşan ve sporları taşıyan organ. [*İng.* Sporogone].

sporogoni, i. *Fr. sporogonie. biy.* Birhücreli hayvanlardan sporlularda görülen bir üreme şekli. Bu tarz üremede yavru organizmayı meydana getiren hücre eşeyli bir hücre değildir. *(Sporogoni özellikle bazı eklembacaklılarda, solucanlarda ve yosun hayvanlarında görülür)*. [*İng.* Sporogony].

sporojen, s. *Fr. sporogène. tıp.* Spor yapan. [*İng.* Sporogenous].

sporojeni, i. *Fr. sporogénie. tıp.* Spor *(tohum)* vasıtasıyle üreme, spor gelişmesi. [*İng.* Sporogeny].

sporokarp, i. *Fr. sporocarpe. bot. Hydrofilicales (su eğreltileri)* grupundan bitkilerde üreme organlarını taşıyan kapsül biçimindeki bürgü. [*İng.* Sporocarp].

sporoplazm, i. *Fr. sporoplasme. tıp.* Çoğalma hücrelerinin protoplâzması. [*İng.* Sporoplasm].

sporosist, i. *Fr.sporocyste.* < *Yun. sporos,* tohum + *kystis,* kese. § ● *zool.* Trematodlarda, mirasidyum denen lârvaların bir salyangoz içine girdikten sonra meydana getirdiği kirpiksiz, ağzı ve bağırsağı olma-

yan bir lârva evresi. [*ing.* Sporocyst; *Fr.* Sporocyste]; § ❷ *bot.* Bitkiden sporlarıyle birlikte ayrılan spor kesesi. [*Ing.* Sporocyst; *Fr.* Sporocyste].

sporotrikoz, i. *Fr. sporotrichose. paraz. Rhinocladium* veya *Sporotrichum (sporotricha)* cinsinden mikroskopik bir mantarın yaptığı asalak hastalığı. [*ing.* Sporotrichosis]; ⊛ **at ~ u**, *vet.* Deri altında apseleşen ve beyazımtrak koyu bir irin akıtan düğümlerin bulunmasıyle belirli hastalık. *(Potasyum iyodür en iyi ilâcıdır).* [*Ing.* Horse sporotrichosis; *Fr.* Sporotrichose du cheval]; ⊛ **köpek ~ u**, *vet.* Deri altında gomların veya tanecikli bir peritonitin bulunmasıyle belirli hastalık. [*ing.* Cat sporotrichosis; *Fr.* Sporotrichose du chien].

sporozoit, i' *Fr. sporozoïte. biy.* Sporluların sporundan türeyen ve ergin hayvanı meydana getiren çekirdekli protoplazma kütleciği. [*ing.* Sporozoite].

sporozooz, i. *Fr. sporozoose. patol.* Sporlu hayvanlardan ileri gelen hastalıkların genel adı. *(Sporozoozlardan bazıları, sıtma gibi bütün vücutta; bazıları ise, koksidiyozlar gibi, hiç değilse başlangıçta, belirli yerlerde görülür).* [*ing.* Sporozoosis].

sportif, s. *Fr. sportif,-ive.* Sporla ilgili; *Sportif hareketler.* [*ing.* Sporting].

sportmen, i. *Ing. sportsman.* § ❶ Bir sporla veya çeşitli sporlarla uğraşan kimse. *Ing.* ve *Fr.* Sportsman]; § ❷ s. Vücudu iyi gelişmiş; *Sportmen yapılı adam.*

spor.toto, b.i. *oyun.* Futbol karşılaşmalarının sonuçlarını önceden tahmin ederek ikramiye kazanmak esasına dayanan bir oyun, futbolda müşterek bahis.

spot, i. *Ing.* § ❶ Galvanometre aynasıyla veya herhangi bir aynalı cihazla bir ekran üzerinde meydana getirilen görüntü. [*ing.* ve *Fr.* Spot]; § ❷ *elektr.* Elektron demetinin bir katod lambasının flüorışıl ekranı üzerine düştüğü ve gazışıl bir leke meydana getirdiği yüzey. *(Bir televizyon ekranı üzerinde spor saniyede 20-30 km.'lik bir yol alır).* [*ing.* ve *Fr.* Spot]; § ❸ *reklamcılık.* Radyo ve televizyon yayınlarında kullanılan kısa reklâm cümlesi. [*ing.* ve *Fr.* Spot]; § ❹ *tiy. san.* ve *telvz.* Bir oyuncuyu veya bir dekor parçasını aydınlatmak amacıyla kulise veya görünmeyecek şekilde sahneye yerleştirilen küçük projektör. [*Ing.* ve *Fr.* Spot].

sprey, i. *Ing. spray.* § ❶ Bir püskürtücü yardımıyla çok ince damlacıklar, halinde püskürtülen sıvı huzmesi. [*ing.* ve *Fr.* Spray]; § ❷ Bu amaçla kullanılan püskürtücü. [*ing.* Atomizer, spray; *Fr.* Gicleur, atomiseur, vaporisateur, pulvérisateur]; § ❸ *kozmetik.* Ana maddesi sentetik reçine olan ve bir eriticide eritip püskürtüldüğünde, saçın üzerinde buharlaşarak koruyucu bir tabaka meydana getiren kılcal ürün.

springbok, i. *Felemenkçe. zool.* ◘ **Keseli antilop.**

sprinkler, i. *Ing. bayınd.* Su fırıldağı ilkesine dayanan döner su dağıtıcısı. [*ing.* ve *Fr.* Sprinkler].

sprint, i. *Ing. sprint.* § ❶ *sp.* Kısa mesafe üzerinde sürat yarışı. [*ing* ve *Fr.* Sprint]; § ❷ Koşu sonunda koşuyu sıklaştırma. [*ing.* ve *Fr.* Sprint].

sprinter, i. *Ing. sp.* Kısa mesafe üzerinde sürat koşucusu. [*ing.* ve *Fr.* Sprinter].

spru, i. *Fr. sprue. patol.* Daha çok tropikal bölgelerde görülen kronik ishal, hastada ayrıca dil iltihabı ve megaloblast, hipokrom kansızlık görülür, dışkıda da fazlaca yağ bulunur. *(İyileşmesi için, uygun bir yemek rejimi ve yoğun bir vitamin tedavisi (folik asit, B_{12}PP, C, K vitaminleri yapılır).* [*ing.* Sprue, psilosis].

Sr, *stronsiyum*'un kimyasal sembolü. [*ing.* Symbol of strontium; *Fr.* Symbole chimique du strontium].

sr, Uzay açı birimi *steradyan*'ın sembolü. [*Ing.* Symbol of steradian; *Fr.* Symbole du stéradian, unité d'angle solide].

S.S., *Alm.* i. *(«Koruyucu kıtalar» anlamında olan Almanca «Schutzstaffein» kelimesinin kısaltması).* § ❶ 1925'de Führer'i ve parti polisini savunmak için kurulmuş olan kıtalar. [*Fr.* S.S. formation de police militarisée du parti nazi]; § ❷ Bu kuruluşun üyesi. [*Fr.* Membre de cette formation].

S/S, (İngilizce «steam ship» kelimelerinin kısaltması). Buhar gemisi.

S.S.C.B., Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği sözünün kısaltması.

St, C.G.S. sisteminde kinematik viskozite ölçüsü birimi *stokes*'in sembolü. [*ing.* Symbol of stokes; *Fr.* Symbole du stokes, unité de mesure de viscosité cinématique dans le système C.G.S.].

St, Odun hacim ölçüsü birimi olan *ster*'in *(1 m^3'e eşit)* sembolü. [*ing.* Symbol of stere; *Fr.* Symbole du stère, unité de mesure de volume pour les bois, équivalent à 1 m^3].

stabilite, i. *Fr. stabilité. fiz.* Kararlılık, bir cismin denge veya hareket halinin değişmemesi. [*ing.* Stability].

stabilizasyon, i. *Fr. stabilisation.* ◘ **Dengeleme.**

stabilizatör.-rü, i. *Fr. stabilisateur. otom.* Şasinin eğikliğini ve süspansiyon hareketlerinin genliğini azaltmak için, şasi ve tekerlekler arasında bulunan süspansiyon sistemine ait âlet. *(Stabilizatör genellikle burulma çubuğu şeklindedir).* [*ing.* Stabilizer].

stabilize, s. *Fr. stabilisé.* Tesviye edilmiş, dengelenmiş.

~ yol, *bayınd.* Kum, çakıl veya mıcır ve bağlayıcı olarak kil karışımıyla yapılan ve genellikle trafik altında sıkıştırılan yol. [*ing.* Stabilized road].

stad, i. *Fr. stade.* ◘ **Stadyum.**

stadimetre, i. *Fr. stadimètre* < *Yun. stadion.* uzunluk ölçüsü + *metron*, ölçü. *topogr.* Bir topoğrafya dürbününde, santimetre cinsinden derecelenmiş *stadya* denilen bir miraya bakarak uzaklıkları ölçmeye yarayan düzenek. [*ing.* Stadimeter]; ⊛ **~ li dürbün**, *topogr.* Kıl şebekesi, birbirinden sabit uzaklıkta yatay veya düşey paralel kıllardan meydana gelen ve bir uzaklığı metre kullanmadan bir *stadya* yardımıyla ölçmeğe yarayan dürbün.

stadya /stad:ya/, i. *Fr. stadia* < *Yun. stadion, topogr.* Bir noktanın takeometreye olan uzaklığını ölçmek için, bu nokta üzerine düşey doğrultuda konan, santimetre taksimatlı mira. [*ing.* Stadia].

stadyum /stad:yum/, i. *Lat. stadium* < *Yun. stadion.* Takım sporlarının, atletizm karşılaşmalarının v.b. yapılmasına elverişli tesisleri olan saha. [*ing.* Stadium; *Fr.* Stade].

staffelit, i. *Fr. staffélite (yer adı Staffel. Almanya'dan). min.* Saf olmayan doğal kalsiyum fosfat. *(Bir apatit çeşididir).* [*ing.* Staffelite].

stafilhematom, i. *Fr. staphylhématome. patol.* Küçükdile kan oturması. [*ing.* Staphylhematoma].

stafilit, i. *Fr. staphylite. patol.* Küçükdil iltihabı. [*ing.* Staphylitis].

stafil(o)-, *Yun. staphyle*, küçükdil. Üzümden alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Staphyl(o)-]

stafilokok, i. *Fr. staphylocoque. bakt.* Mikroskopta üzüm salkımlarına benzer kümeler halinde görülen mikrokoklar. *(Stafilokok, çok küçük çapta /ortalama 1 mikron/ bir mikrokoktur. Bazen tek, çoğu zaman sıvı ortamlarda diplokok halinde, sert ortamlarda ise kümeler halindedir. Sularda, toprakta, havada ve tozlarda çürükçül olarak yaşar, insan örteneği ve mukozası üzerinde ise asalak olarak yaşar ve ücut direnci azaldığı zaman patojen hale geçer. Başlıca üç çeşidi vardır:* **Yaldızlı stafilokok** *(Staphylococcus aureus),* **sarı stafilokok** *(S. citreus)* ve **beyaz stafilokok** *(S. albus). (Stafilokoklar irin yapar. Birçok hastalıkta bunlara rastlanır).* [*ing.* Staphylococcus].

stafilokokseml, i. *Fr. staphylococcémie. patol.* Stafilokoklardan ileri gelen septisemi. [*Ing.* Staphylococcemia].

stafilokoksi, i. *Fr. staphylococcie. patol.* Kan çıbanı, şirpençe, çakmak, piyodermit, flegmon, kemik iliği iltihabı, stafilokoksemi gibi stafilokok enfeksiyonundan ileri gelen hastalıkların genel adı. [*Ing.* Staphylococcia].

stafilom, i. *Fr. staphylome* < *Yun. staphyle,* üzüm tanesi *staphyloma* + Göz çeperlerinin zayıflaması yüzünden göz zarlarının şişmesi. [*ing.* Staphyloma].

stafiloplasti, i. *Fr. staphyloplastie. cerr.* Damak eteğinin düzeltilmesi, tamir edilmesi. [*ing.* Staphyloplasty].

stafilorafi, i. *Fr. staphylorraphie. cerr.* Da-

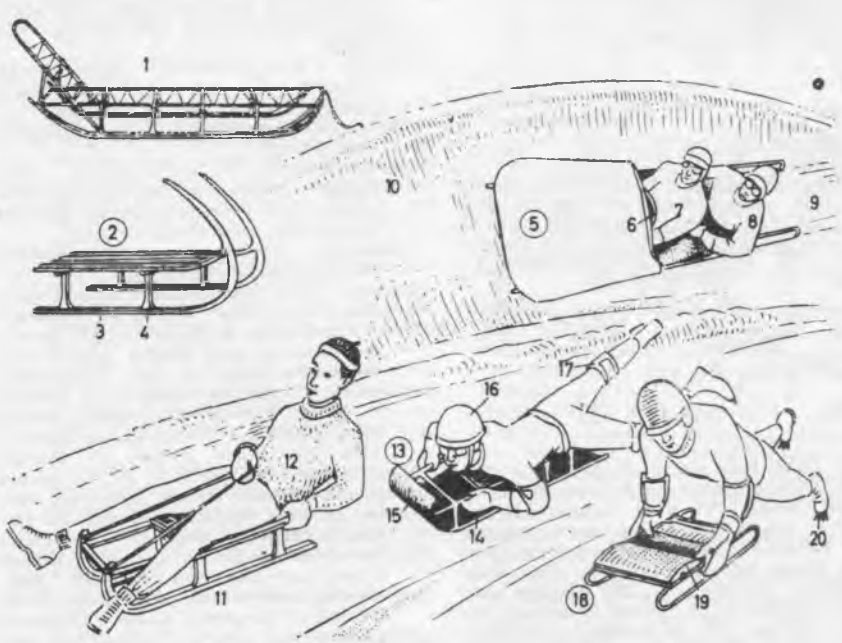

ŞEKİL: 498.— **KIŞ SPORLARI III. 1.** Kızak. **2.** Boynuzlu ayaklı kızak. **3.** Kızak ayağı. **4.** Oturak desteği *(dayağı). /5 - 20 Kızak Sporu/.* [*5 - 10 Çifte kızaklı kaymak*]. **5.** Çifte kızak. **6.** Direksiyon. **7.** Dümenci. **8.** Frenci. **9.** Çifte kızak yarışı. **10.** Bentli dönemeç. [*11 - 12 Kızağa binme (kızak kullanma)*]. **11.** Kızak. **12.** Kızağa binen *(Kızak kullanan).* **(13)** Ayaksız kızak. **14.** Dip tahtası. **15.** Siper. **16.** Kızakçı başlığı. **17.** Dizlik. **(18)** Kafes kızağı. **19.** Kayma tahtası. **20.** Frenleme ve yön verme çivileri.

mak eteğinin dikilmesi. [*ing.* Staphylorrhaphy].

stafilotomi, i. *Fr. staphylotomie. cerr.* Küçükdilin kesilmesi. [*ing.* Staphylotomy].

stageira'lı, s. ve i. *(Stageira'nın adından).* § ❶ *Stageira* şehrinde oturan veya doğan. [*ing.* ve *Fr.* Stagirite]; § ❷ *fels.* Bu şehirde doğan *Aristoteles*'in lakabı. [*ing.* ve *Fr.* Stagirite].

Stahanov'culuk,-ğu, i. *(A.A. Stahanov'un adından).* § ❶ Sosyalist ülkelerde, verimi arttırmak için çalışmanın incelenmesi üzerine kurulu yöntem. [*ing.* Stakhanovism; *Fr.* Stakhanovisme]; § ❷ Bu akımın yaygınlaşması için girişilen propaganda hareketi. [*ing.* Stakhanovism; *Fr.* Stakhanovisme].

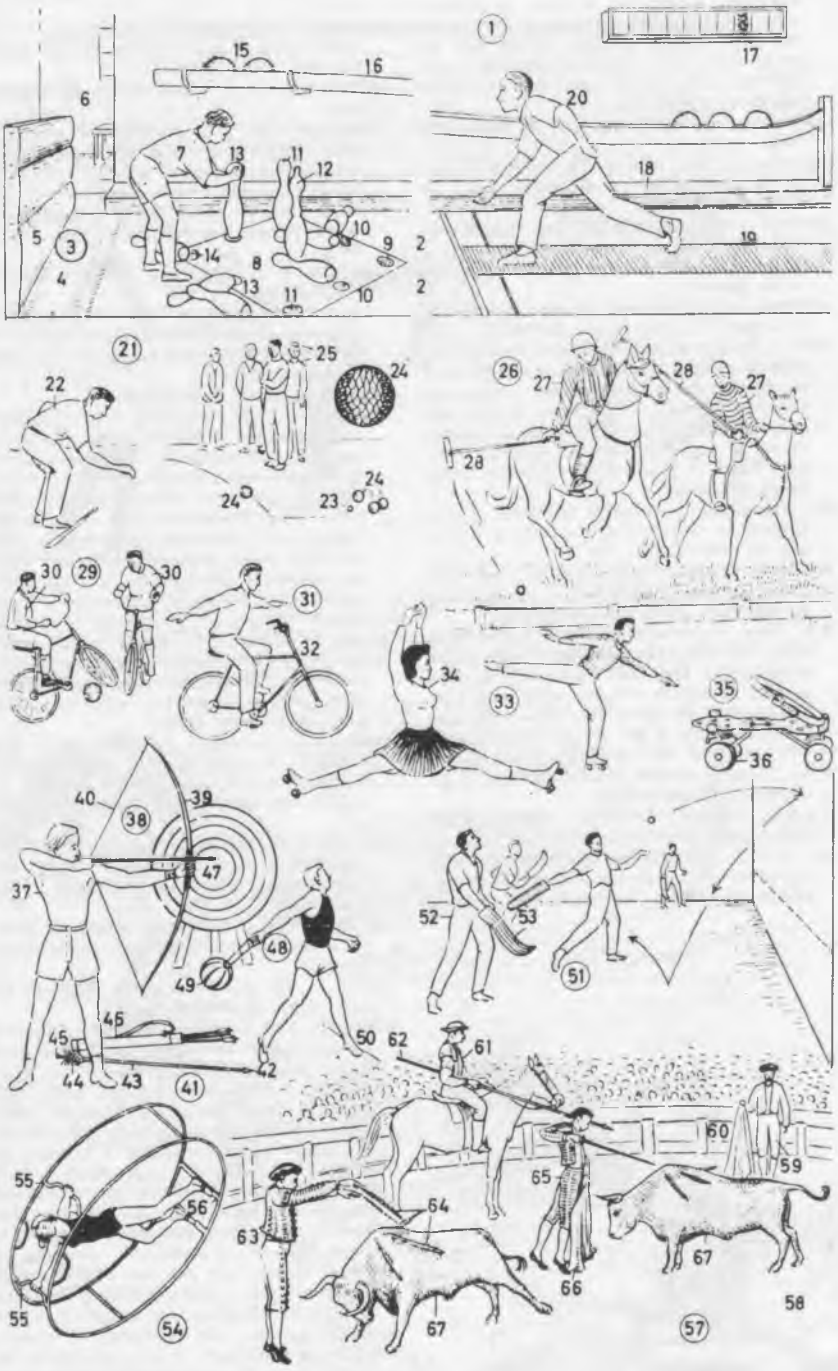

ŞEKİL: 499.— **SPOR IV.** [*ÇEŞİTLİ SPORLAR*]. **1.** Dokuz kuka oyunu. **2.** Kuka alanı. **(3)** Kuka topu. **4.** Top teknesi. **5.** Yastıklı duvar. **6.** Koruyucu hücre. **7.** Kuka oyuncusu. **8.** Kuka çerçevesi. **9.** Baş kukası. **10.** Öne geçiş kukası. **11.** Köşe kukası. **12.** Şah *(kral).* **13.** Arkaya geçiş kukası. **14.** Arka köşe kukası. **15.** Kullanılmış top teknesi. **17.** Sayı tahtası. **18.** Minder. **19.** Atış pisti. **20.** Kuka oyuncusu. **(21)** Ağaç top oyuncusu *(bol).* **22.** Bol oyuncusu. **23.** Top. **24.** Oluklu top. **25.** Oyuncular. **(26)** Polo. **27.** Polo oyuncusu. **28.** Polo değneği. **(29)** Bisiklet üstünde polo. **30.** Bisikletle polo oyuncusu. **(31)** Bisiklet cambazlığı. **32.** Gösteri bisikleti. **(33)** Tekerlekli patinaj. **34.** Kadın patinajcısı. **35.** Tekerli paten. **36.** Madenî tekerlek. */37 - 47 Okçuluk/.* **37.** Okçu. **(38)** Yay. **39.** Yay sırtı. **40.** Yay kirişi. **(41)** Ok. **42.** Ok başı *(Ok ucu).* **43.** Ok gövdesi. **44.** Ok tüyü. **45.** Ok kertiği. **46.** Okluk *(Tirkeş, sadak).* **47.** Hedef. **(48)** Isveç topu. **49.** Atış topu. **50.** Atış çizgisi. **(51)** Bask pelota oyunu. **52.** Pelota oyuncusu. **53.** Saz raket *(çesta).* **(54)** Döner tekerlek *(Amerikan tekerleği).* **55.** Tutamak. **56.** Ayaklık. **(57)** Boğa güreşi. **58.** Arena. */59 - 61 - 63 - 65/ Boğa güreşçileri/.* **59.** Boğayı kızdıran güreşçi *(kapeador).* **60.** Kırmızı pelerin. **61.** Mızraklı atlı güreşçi *(Pikador).* **62.** Mızrak. **63.** Boğanın ensesine şiş saplayan güreşçi. **64.** Şiş *(Banderilla).* **65.** Boğayı öldüren güreşçi *(Matador).* **66.** Pelerin. **67.** Boğa.

staj, i. *Fr. stage.* § ❶ Memurluğa veya serbest bir mesleğe hazırlanan adayların geçirdiği pratik öğrenme devresi. [*ing.* Period of probation, of instruction]; § ❷ Meslekî bilgisini arttırmak için bir kimsenin, geçici olarak bir kurumun bir veya birçok servisinde çalışarak geçirdiği devre. [*ing.* Period of probation, of instruction; *Fr.* Stage]; § ❸ Bir kimsenin, kısa bir süre için normal işini bırakarak bazı dersleri takip ettiği veya yardımcı bir iş yaptığı devre. [*ing.* Course of insruction; *Fr.* Stage].

stajyer, stajiyer, s. ve i. *Fr. stagiaire.* Staj yapan *(kimse).* [*ing.* Person under instruction, on probation, probationer, apprentice].

~ doktor, Tıp fakültesinde kavramsal derslerden sonra hastane çalışmalarına katılan son sınıf öğrencisi. [*ing.* Probationer, physician].

~ hakim, *huk.* ◘ **Hakim namzedi.**

~ muhabir, *basın.* ◘ **Muhabir.**

stajyerlik, stajiyerlik, i. Stajyer olma durumu.

stakiyoz, i. *Fr. stachyose. kim.* Formülü, $C_{24}H_{42}O_{21}$ olan tetraholozit. *(Japon karabaş çiçeklerinden çıkartılır).* [*ing.* Stachyose].

stakkato /stakka:to/, s. *It. staccato. müz.* (a) Notaların birbirinden iyice ayrılarak çalınacağını belirtmek için kullanılır. (b) i. Bu tür icra. *(Spikkato'ya yakın ve legato'ya karşıttır. Yaylı çalgılar tekniğinde, stakkato çalmak için, bağ, çizgisinin altındaki bütün notalar tek bir yay çekişiyle çalınır, her notaya anî bir yay hareketiyle başlanır ve ikinci notaya geçmeden yay durdurulur).* [*ing.* ve *Fr.* Staccato].

Stalin'ciliğin tasfiyesi, S.S.C.B.'de Sosyalist ülkelerde ve çeşitli komünist partilerinde, Stalin tarafından kurulmuş rejim ve uygulamaların otoriter niteliklerini ortadan kaldırmak amacını güden tedbirlerin tümü.

Stalin'cilik-ği, i. *(Stalin'in adından)* Stalin'in ve onun siyasal felsefesini benimseyenlerin doktrini. *(Bunlar sosyalist rejimle kapitalist rejimin barış içinde bir arada yaşamasını kabul etmezler).* [*ing.* Stalinism; *Fr.* Stalinisme].

stalag, i. *Alm.* Ikinci Dünya Savaşında, Almanya'da savaş esiri astsubay ve erlerin kapatıldığı kamp. [*ing.* ve *Fr.* Stalag].

stalagmit, i. *Fr. stalagmite* < *Yun. stalagmos,* akış. ◘ **Dikit.**

stalagmometre, i. *Fr. stalagmomètre* < *Yun. stalagmos,* damla + *metron,* ölçü. *fiz.* Kılcal borudan akan damlaların kütlesini ölçmeğe yarayan âlet. [*ing.* Stalagmometer].

stalaktit, i. *Fr. stalactite* < *Yun. stalaktos,* damla damla akan. ◘ **Sarkıt.**

stamen, i. *Lat. bot.* Çiçeklerin erkek organı. [*Lat. Stamen; ing.* Stamen; *Fr.* Étamine]. ☆ *Eşanl.* **ercik;** ◉ **diyadelf ~,** *bot.* Bir androkeumda iki grup halinde birleşik olan *stamenler*'e verilen ad. [*ing.* Diadelphous stamen; *Fr.* Étamine diadelphe]; ◉ **Didinam ~,** *bot.* Bir çiçekteki dört stamenin ikisinin uzun, ikisinin kısa olduğu stamen durumu. [*ing.* Djdynamous stamen; *Fr.* Étamine didyname]; ◉ **Epipetal ~,** *bot.* Bir çiçekte petallerin önünde bulunan stamenlere verilen ad. [*ing.* Epipetalous stamen; *Fr.* Étamine épipétale]; ◉ **Monadelf ~,** *bot.* Yalnız filamentleri ile bir tüp oluşturacak şekilde birleşik olan stamenlere verilen ad. [*ing.* Monadelphous stamen; *Fr.* Étamine monadelphe]; ◉ **Singenezik ~,** *bot.* Filamentleri serbest, fakat antenleri birleşik olan stamenlere verilen ad. [*ing.* Syngenetic stamen; *Fr.* Étamine syngénésique]; ◉ **Tetradinam ~,** *bot.* Çiçekteki altı stamenden dör dünün uzun, ikisinin kısa, bazen aynı çiçek içinde antenleri filamentlere değişik şekilde bağlanmış olan veya bir kısmının filamentleri tüylü, diğerlerininki çıplak olan stamen tiplerine verilen ad. [*ing.* Tetradynamous

stamen; *Fr.* étamine tétradyname]; ⊙ **Triadelf ~**, *bot.* Bir androkeumda 3 demet halinde bulunan stamenlere verilen ad. [*ing.* Triadelphous stamen; *Fr.* étamine triadelphe].

staminod, i. *Fr. staminode, bot. Körelmiş veya verimsiz stamenlere verilen ad.* [*Lat.* ve *ing. Staminodium*].

stampiyen, i. ve s. *Fr. stampien. jeol.* Oligosen sistemin Sannuvaziyen ile Akitaniyen arasında yer alan katına denir. *(Stampiyen, Rüpeliyenle yaşıttır).* [*ing.* Stampian].

stand, i. *ing.* § ❶ At yarışları seyircilerinin tribünü. [*Ing.* ve *Fr.* Stand]; § ❷ Bir sergide malların sergilendiği yer. [*Ing.* ve *Fr.* Stand].

~ altın, *ikt.* 22 kısım altın ve 2 kısım bakırdan bileşik altın halitası. [*Ing.* Standard gold].

standard, s. *Ing.* § ❶ Belli bir tip üzere yapılmış veya ayrılmış: *Standard tütün.* [*Ing.* ve *Fr.* Standard]; § ❷ Normlara, kanuna, kullanma, v.b. uygun olan. [*Ing.* ve *Fr.* Standard]; § ❸ Örnek veya temel olarak alınabilen: *Standard ölçü.* [*Ing.* ve *Fr.* Standard]; § ❹ i. Bir işletmede, bir ürünü, bir çalışma yöntemini, üretilecek miktarı, bir bütçenin tutarını v.b. belirlemek için konulmuş kural. *(Norm kelimesi profesyonel, millî veya uluslararası alandaki resmî bir kural için kullanılır).* [*ing.* ve *Fr.* Standard]; § ❺ *telvz.* Görüntüdeki tarama satır sayısı, video işaretlerinin frekans bandının genişliği, modülasyonun kutupluluğu, senkronizasyon işaretlerinin şekli v.b. gibi, bir televizyon sisteminin belli başlı özelliklerinin tümü. [*ing.* ve *Fr.* Standard]; ⊙ **atomik frekans standardı,** *fiz.* ◘ **Atomik;** ⊙ **bir ırkın standardı,** *zoot.* Irkın tipik dış özelliklerinin *(boy, başın şekli, tüy rengi)* ayrıntılı tanımı. *(Soy kütüklerine sadece ırkın standardlarına uyan hayvanlar kaydedilir).* [*Fr.* Standard d'une race]; ⊙ **hayat standardı,** *ikt.* ◘ **Hayat.**

~ atmosfer, *meteor.* Yüksekteki basınç veya sıcaklık değişimlerinin ortalama gözlemlerinden çıkarılan farazî bir kanunla tanımlanmış sanal atmosfer. [*ing.* Standard atmosphere; *Fr.* Atmosphère standard].

~ boş filmi, *sin.* Henüz kullanılmamış standard filim. [*Fr.* Pellicule format standard].

~ filim, *sin.* Eni 35 mm. olan filim. 35 mm.'lik filim. *(Bu çeşit filimler sinema endüstrisinin en çok kullandığı boydur).* [*ing.* Standard film; *Fr.* Film standard, format standard].

~ fiyat, *ikt.* (a) Ham maddenin tahmini fiyatları. [*Ing.* Standard price; *Fr.* Prix standard]; (b) Mümkün olduğu kadar uzun sürelerdeki fiyat değişmelerinin veya geçici durumların fiyatlar üstüne yaptığı etkileri dikkate almadan saptanan fiyatlar için kullanılan sabit frekans. [*ing.* Standard frequency].

~ fiyat yöntemi, *muh.* Standard değerlerle gerçek değerler arasındaki farkların hesaplanmasıyla bulunan değerlerin incelenmesi. [*Ing.* Standard price method; *Fr.* Méthode des prix standards].

~ hata, *istat.* § ❶ Yapılan bir gözleme veya herhangi bir istatiksel işleme ait ölçme hatası; § ❷ Gerçek gözlem değeri ile varsayımsal doğru değer arasındaki fark, kayma.

~ hüzme ile yaklaşma sistemi, *hava.* Bir hava gemisine yaklaşma sırasında yan durumunu bildiren ve işaret verici bikınların malûmatını veren bir hava seyrüsefer kolaylığı. [*Fr.* Système d'approche standard à faisceaux].

~ iş zamanı, *ikt.* İşçilerin çalışabileceği saatler.

~ kâr, *ikt.* Beher ünite başına elde edilen kâr. [*Ing.* Standard profit].

~ kayma, *istat.* Bir seride ortalamadan olan kaymaların kareleri ortalamasının kare kökü.

☆ *Eşanl.* **standard inhiraf, standard sapma.**

~ madde, *ikt.* Imalât için bütün nitelikleri taşıyan ilkel madde. [*Ing.* Standard material].

~ makine saati, *ikt.* Makinanın bir yapını imal etmesi için gerekli zaman.

~ para, *ikt.* Para sistemine ölçü olan kıymetli maden veya madenden yapılan sikkeler. [*ing.* Standard money].

~ parçalı regresyon, Değişkenler için standard ölçüler kullanılması halindeki korelasyon katsayısı.

~ puvan, Bir ham puvanın standard kayma birimi ile ifadesi. Ham puvanı, standard puvana çevirme formülü şöyledir:

$$z = \frac{x - x}{S.I}$$

~ saat, *hava.* Belirli bir sahada kullanılan, genellikle Greenwich saatından birkaç saat farklı saptanmış bir zaman. [*Fr.* Heure de fuseau].

~ şekil, *hava.* Meteorolojik raporların yollandığı kod, veya meteorolojik bilginin kaydedildiği dokümanlar. [*ing.* Standard form; *Fr.* Forme standard].

~ test, Normları belirtilmek, uygulama ve puvanlama usulleri saptanmak üzere kapsamı seçilen ve denemeden geçirilen sonuçları objektif olarak değerlendirilebilen test tipi.

standardizasyon, i. *Fr. standardisation.* ◘ **Standardlaştırma.**

standardize, s. *Fr. standardisé.* Standard hale getirilmiş. *(Yalnız standardize etmek şeklinde kullanılır).* [*Ing.* To standardized].

~ etmek, Standard hale getirmek. [*ing.* To standardize; *Fr.* Standardiser].

standardlaştırma, i. § ❶ *ikt.* Nitelikte beraberlik, pazarlamada kolaylığı ve değer birliğini sağlamak amacıyla her çeşit üründen aynı nitelikte bulunanlarını ayırma. [*ing.* Standardization; *Fr.* Standardisation]; § ❷ Standardlar koyma işlemi. [*ing.* Standardization; *Fr.* Standardisation]; § ❷ Imalât modelleri sayısını azaltma. [*ing.* Standardization; *Fr.* Standardisation]; § ❹ *met.* Mekanik şekil değiştirme *(döküm sırasında çok hızlı soğuma)* veya hatalı bir ısıl işlem yüzünden yapısı bozulan ve özellikle tane büyüklüğünü, ayarlayıp iç gerilimleri ortadan kaldırarak yeniden normal bir yapı kazandırılması istenen bir madene uygulanan ısıl tavlama işlemi. *(Standardlaştırma işlemi, parçayı katılaşma noktasının biraz üstündeki bir sıcaklığa kadar ısıtıp durgun havada yavaş yavaş soğutarak yapılır).* [*ing.* Normalization; *Fr.* Normalisation]. ☆ *Eşanl.* **normalizasyon**; § ❸ *zool.* Zoolojik bir «ırk»taki başlıca niteliklerin birleştirilmesi. [*ing.* Standardization; *Fr.* Standardisation].

standardlaştırmak, f. § ❶ Standard hale getirmek. [*ing.* To standardize; *Fr.* Standardiser]; § ❷ Madenî bir parçaya ince taneli bir yapı kazandırmak için tavlama işlemi uygulamak. [*ing.* To normalize; *Fr.* Normaliser].

standardlı, s. *telvz.* Çok değişik normlar kullanan vericilerden gelen görüntüleri alacak şekilde tasarlanmış bir televizyon alıcısı için kullanılır. [*ing.* Normalized; *Fr.* Normalisé].

STANiSLAVSKi, Konstantin, öz. i. *(1863 - 1938)* Rus oyuncusu ve sahneye koyucu.

~ yöntemi, *tiy.* Konstantin Stanislavski'nin oyunculuk yöntemi. Oyuncuların duygu ve us yönünden kendini rolüne hazırlaması ve çalıştırması.

stannat, i. *Fr. stannate. kim.* Stannik asidin tuzu. [*ing.* Stannate].

stanni-, *Lat. stannum. kim.* Kalaydan alınan ve bir bileşikte dört değerli kalay bulunduğunu gösteren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Stanni-].

stannin, stannit, i. *Fr. stannine, stannite. min.* Doğal kalay, demir ve bakır sülfür. *(Bohemya ve Cornouailles'deki kalay yataklarında bulunur).* [*ing.* Stannine, stannite].

stanno-, *kim.* Bir bileşikte iki değerli kalay bulunduğunu gösteren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Stanno-].

stannoidler, ç.i. *Fr. stannoïdes.* Kalay, antimon ve osmiyum'dan meydana gelen maden grupu. [*ing.* Stannoids].

stannolit, i. *Fr. stannolite. min.* ◘ **Kasiterit.**

stapedektomi, i. *Fr. stapedéctomie. cerr.* Üzengi kemiğini çıkarma ameliyatı. [*ing.* Stapedectomy].

star, i. *Ing.* Sinema veya müzikhol yıldızı. [*ing.* ve *Fr.* Star].

start, i. *Ing. sp.* At yarışlarında çıkış, başlama. [*ing.* Start; *Fr.* Départ].

starter, i. *ing.* § ❶ *sp.* Koşularda hareket *(depar)* işaretini veren kimse. [*ing.* ve *Fr.* Starter]; § ❷ *tekn.* Bir devreyi açan, bir hareketi başlatan anahtar; § ❸ *ask. hava.* Bir havaalanında, kontrol kulesinden aldığı bilgilere ve hava trafiği kurallarına bağlı olarak uçakların kalkışını ve pist üzerindeki trafiği yöneten kimse. [*ing.* ve *Fr.* Starter]; § ❹ *fiz.* Sıcak katotlu flüoresan lâmbaların çalışmağa başlamasını sağlayan termik veya çift lâmbalı otomatik devre kesici. [*ing.* ve *Fr.* Starter]; § ❺ *hayvc.* Körpe yavruların, doğar doğmaz veya erken sütten kesilince beslenmesine yarayan kuru veya sıvı bileşik yem. [*ing.* ve *Fr.* Starter]; § ❻ *otom.* Motora normal karışımdan daha zengin bir karışım göndererek kolay bir ilk hareket sağlayan karbüratör yardımcı düzeneği. [*ing.* ve *Fr.* Starter].

starya, i. *den. huk.* ◘ **istarya.**

stas, i. *(Stas'ın adından), kim.* 0 = 16 sisteminde atom ağırlıkları için teklif edilen birim. [*ing.* ve *Fr.* Stas].

stasobazofobi, i. *Fr. staso-basophobie. psikiy.* Hastalık derecesinde düşme korkusu yüzünden ayakta duramama ve yürüyememe.

stassfurtit, i. *Fr. stassfurtite. min.* Topraklı borasit çeşidi, Stassfurt'ta bulunur. [*ing.* Stassfurtite].

stasyoner, i. *Fr. stationnaire.* § ❶ Bir çeşit polis vazifesi görmek üzere bir limanın ağzında demirlenmiş duran savaş gemisi. [*ing.* Guardship]; § ❷ Havacılara gerekli bilgileri vermek ve gereğinde onlara yardım etmek için sürekli olarak okyanusun bir noktasında duran gemi. [*ing.* Guardship].

stater, i. *Yun. metrol.* (a) Değeri zamana ve ülkelere göre değişen eski ağırlık birimi; (b) Para sistemlerine göre, 2 veya 4 drahmi değerinde gümüş para; (c) Altın para miyarı, sistemlere göre 20-28 drahmilik para; (d) Lidya, Pers ülkesi ve Makedonyada eskiden kullanılan birbirine yakın değerli birçok altın paraya verilen ad; (e) Bugün hâlâ «Roma terazisi» adıyla anılan kantara benzer eski terazi. [*ing.* Stater; *Fr.* Statère, stater].

statik, i. *Fr. statique* < *Yun. statikos.* § ❶ *fiz.* Bir kuvvet dizgesinin denge koşullarını ve bununla ilgili olarak cisimlerin dural hallerini inceleyen mekanik dalı. [*ing.* Statics; *Fr.* Statique]; § ❷ s. Kuvvetlerin dengesiyle ilgili. [*ing.* Static, statical; *Fr.* Statique]; ☆ *Eşanl.* **duruk, dural**; § ❷ Hareketi olmayan. [*ing.* Static; *Fr.* Statique]; ⊙ **Gazların statiği,** *fiz.* Gazların basıncını *(barometri ve manometri)* ve sıkıştırılabilirliğini inceleyen fizik dalı. [*ing.* Statics of gas; *Fr.* Statique des gaz]; ⊙ **kimyasal ~,** *kim.* Bazı kimyasal tepkimelerin yol açtığı tersinir kimyasal dengeleri inceleyen kimya dalı. [*ing.* Chemical statics; *Fr.* Statique chimique].

~ analiz, *ikt.* Iktisadî kuvvetlerin etkisinden doğan sonuçları ve bu etkinin belirli bir anda meydana getirdiği denge veya dengesizlik durumlarını inceleyen analiz. [*Ing.* Static analysis; *Fr.* Analyse statique].

~ basınç, § ❶ *akust.* ◘ **Basınç;** § ❷ *hava.* Bir akışkanın içinde hareketsiz bulunan bir cismin birim yüzeyine uyguladığı kuvvet. [*ing.* Static pressure; *Fr.* Pression statique].

~ deneme, *bayınd.* ve *hava.* ◘ **Deneme.**

~ elektrik, *fiz.* Denge halindeki elektrik. [*ing.* Static electricité; *Fr.* Electricité statique].

~ elektriklenme, *tıp.* ◘ **Elektriklenme.**

~ havalandırma, *tekn* ◘ **Havalandırma.**

~ organ, § ❶ *zool* ve *fizyol.* ◘ **Denge organı;** § ❷ *elek.* ◘ **Organ.**

~ **redresör**, *elekt.* ◘ **Redresör.**
~ **releve**, *istat.* Yığın olayının belli bir zamandaki *(hafta, gün, saat, dakika)* mevcudunu ve mevcutların niteliklerini öğrenmek için yapılan releve. *(Bina ve nüfus sayımları gibi).*
~ **rölöve**, *istat.* ◘ **Rölöve.**
~ **sanat**, *san.* Bir sakinlik ve dinlenme havası veren ve her şeyden önce denge ve ölçü kurallarına uyan sanat. [*İng.* Static art; *Fr.* Art statique].
~ **veya klasik bilanço**, *ikt.* Fiyat hareketlerini nazarı dikkate almadan düzenlenen bilânço. *(Bu kategoriye, giriş, devre, tasfiye, devir, iflâs, mafi tip, bilânçolar girer).*

statistor, i. *Fr. elektr.* Alan etkili transistor tipi.

statoblast, i. *Fr. statoblaste.* Tatlı su yosun hayvanlarının kışın korunma organı; bir göbekbağından doğan bu organ ilkbaharda tıpkı bir yumurta veya tomurcuk gibi gelişerek yeni yosun hayvanını meydana getirir. *(İçi hava ile dolu yüzdürücüler suda bu organa desteklik eder).* [*İng.* Statoblast].

statokinezimetre, i. *Fr. statokinésimètre. psik.* Denge çokgeni içinde duran bir bedenin ağırlık noktasının yer değiştirmelerini incelemeğe yarayan cihaz. [*İng.* Statokinesimeter].
☆ *Eşanl.* **stabiiimetre.**

statolit,-ti, i. *Fr. statolite, statolithe.* < *Yun. anat.* Omurgalılarda denge ve yönelimle olan ilgileri bakımından otolitlere verilen ad. [*İng.* Statolite].
☆ *Eşanl.* **dengetaşı, dengetozu.**

statometre, i. *Fr. statomètre. tıp.* Göz küresinin çıkıklık derecesini ölçen âlet. [*İng.* Statometer].

stator[1], i. *Yun. fiz.* Bir makinenin *(Daha çok elektrik makinesinin)* dönmeyip sabit duran kısmı. [*İng.* ve *Fr.* Stator].

statoreaktör, i. *Fr. statoréacteur.* Isı ve itişli bir borudan meydana gelen ve hareketli organı bulunmayan tepkili itici. [*İng.* Statoreactor].

statosist,-i, i. *Fr. statocyste* < *Yun. anat.* Statolitlerin içinde bulunduğu kesecik. Denge organı. [*İng.* Statocyst].
☆ *Eşanl.* **denge taşlı hücre.**

statoskop,-pu, i. *Fr. statoscope. tıp.* En ufak basınç derecelerini gösteren hassas barometre. [*İng.* Statoscope].

statü, i. *Fr. statut* < *Lat. statuere* > *statutum.* Bir kimsenin içinde yaşadığı grup veya topluluktaki durumu veya bu toplulukta kazanmış olduğu prestij yeri. Durum, mevki. [*İng.* Status, standing, state, condition; *Fr.* Statut].
☆ *Eşanl.* **tüzük.**

statüko /statü:ko/, i. *Lat. status quo.* Yürürlükte bulunan anlaşmalara göre olması gereken veya süregelen durum. [*İng.* ve *Fr.* Status quo].

staur(-o)-, veya **stor(o)-**, *Yun. stauros,* Haçtan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*İng.* ve *Fr.* Staur(o)-].

staurolit, i. *Fr. staurolite. min.* ◘ **Staurotit.**

staurotit,-ti, i. *Fr. staurotide. min.* Doğal alüminyum ve demir silikat, ortorombik sistemde billûrlaşır. *(Bu mineralin, has şeklinde billûrlaşmış en yaygın türü, Saint-Gothard'ın killi şistlerinde bulunur).*
☆ *Eşanl.* **staurolit.**

staut, i. *İng.* Fazla şerbetçiotu katılmış siyah İngiliz birası.

stavropleji, i. *Fr. stauroplégie. patol.* Kollardan birini ve karşı taraftaki bacağı hareketsiz bırakan hemipleji. [*İng.* Stauroplegia].

stayer, i. *İng.* Yarı mukavemet bisiklet yarışçısı. [*İng.* ve *Fr.* Stayer].

staz, i. *Fr. stase.* < *Yun. stasis,* derma. *patol.* Dolaşan organik bir sıvının *(kan veya suyuk)* durması, yavaşlaması, duraklaması: *Kan stazı.*

steapsin, i. *Fr. stéapsine* < *Yun. stear,* donyağı + *pepsis,* sindirim. ◘ **Lipaz.**

stearat, i. *Fr. stéarate. kim.* Stearik asidin tuzu veya esteri. [*İng.* Stearate].

stearik, s. *Fr. stéarique.* < *Yun.* § ❶ *kim.* İçyağından çıkarılıp mum yapımında kullanılan beyaz bir maddenin adı olan stearik asid teriminde geçer. [*İng.* Stearic]; § ❷ Bitkisel ve özellikle hayvansal gliserit *(stearin)* halinde bulunan $CH_3-(CH_2)_{16}-CO_2H$ formülündeki bir asid için kullanılır. [*İng.* Steraric; *Fr.* Stéarique, octodécylique, octodécanoïque].
☆ *Eşanl.* **oktodesilik, oktodekanoik.**

stearil, i. *Fr. stéaryle. kim.* Formülü $C_{17}H_{35}-CO$ olan tek değerli kök, stearik asidden hidroksit kökünün giderilmesiyle meydana gelir. *(Stearil klorür $C_{17}H_{35}-CO-Cl$, 23° C'ta eriyen ve düşük basınçla damıtılabilen billûrlu bir maddedir, fosfor klorürlerin stearik aside etkimesiyle elde edilir).* [*İng.* Stearyl].

stearin, i. *Fr. stéarine* < *Yun. kim.* Yağlarda bulunan ve gliserin ile stearik asidden bileşmiş olan beyaz bir madde. [*İng.* Stearin].

stear(o)-, **steat(o)-**, *Yun. stear, steatos.* İç yağından alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*İng.* Stear(o)-, steat(o)-; *Fr.* Stéar(o)-, stéat(o)-].

steaşist, i. *Fr. stéaschiste.* Talktan meydana gelen tıkız ve yapraksız başkalaşmış kaya. steaşist, tıkız ve yapraksız olmasıyla takşistten ayrılır. *(Yontulması kolay olduğundan, elektrik yalıtma malzemesi olarak kullanılır).* [*İng.* Steatite].
☆ *Eşanl.* **Steatit.**

steatojen, s. *Fr. steatogène. tıp.* Yağ dejenerasyonu yapan. [*İng.* Steatogenous].

steatom, i. *Fr. stéatome. patol.* Zararsız ve sınırlı yağ uru. [*İng.* Steatoma].

steatonekroz, i. *Fr. stéatonécrose. patol.* Had kanamalı pankreas iltihaplarında görülen ve özellikle iç organ askısıyla mezanterde beliren yağ kokusu nekrozu. [*İng.* Steatonecrosis].

steatopij, s. *Fr. stéatopyge. antr.* Steatopiji görünüşünde olan. [*İng.* Steatopygic].

steatopiji, i. *Fr. stéatopygie. antr.* Kuyruk sokumu kalça bölgesinde deri-altı yağ dokusunun aşırı gelişmesi. *(Steatopiji bir ırk özelliğidir ve patolojik değildir, Güney Afrika'da Hotantolarda ve Boşimanlarda /Holsan ırkı/ görülür. Kadınlar, erkeklerden daha belirgindir ve omurganın bel bölgesinde aşırı derecede dışa doğru eğilmesiyle dengelenir. Bu yağ kitlesi, zayıflatıcı bir hastalık sırasında vücut tarafından kullanılmaz).* [*İng.* Steatopygia].

steatore, i. *Fr. stéatorrhée. patol.* Dışkı ile birlikte bol miktarda yağlı madde atılması. *Genellikle sprudan, aynı zamanda karaciğer lezyonları da varsa pankreas hastalıklarından ileri gelir).* [*İng.* Steatorrhea].
☆ *Eşanl.* **Steare.**

steatosel, i. *Fr. steatocèle. tıp.* Haya *(testis)* torbasında yağlı ur, skrotomun yağlı şişi. [*İng.* Steatocele].

steatoz, i. *Fr. stéatose. patol.* Bir dokudaki hücrelerin yağ tanecikleriyle dolması: *Etilli. karaciğer steatozu.* [*İng.* Steatosis].

stefanion, i. *Yun. stephanion,* küçük tac. *antr.* Kafatası alt taç dikişinin, üçte birine yakın yerde, şakak çizgisiyle kesiştiği hizada bulunan nokta. [*İng.* Stephanion; *Fr.* Stéphanion].

stefanit,-ti, i. *Fr. stéphanite. (Avusturya arşidükü Stephan'ın adından). min.* Formülü Ag_5SbS_4 olan gümüş antimonyosülfür. [*İng.* Stephanite].

stefaniyen, s. ve i. *Fr. stéphanien.* Karbon devrinin en üst katına denir. Stefaniyen, Vestfaliyen ile Permiyen arasında yer alır. [*İng.* Stephanian].

steg(o)-, *Yun. stege.* Çatı'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*İng.* Steg (o)-, *Fr.* Stég(o)-].

steinmannit, i. *Fr. steinmannite. (Alman. jeolog Gustav Steinmann'ın /1856-1929/ adından). min.* Arsenik ve antimon kapsayan galen çeşidi. [*İng.* Steinmannite].

steka, i. *It.* ◘ **isteka.**

stellarit, i. *Fr. stellarite. min.* Asfalt çeşidi. [*İng.* Stellarite].

stellektomi, i. *Fr. stellectomie. cerr.* Yıldız sinir düğümünün ameliyatla çıkarılması. *(Özellikle ağır atardamar hastalıklarında, göğüs anjininde ve bazı astım şekillerinde uygulanır).* [*İng.* Stellectomy].

stellit,-ti, i. *(Ticarî ad)* Kobalt oranı çok yüksek alaşım türü yapısında ortalama olarak yüzde 2-3 karbon, yüzde 40-55 kobalt, yüzde 25-35 krom, yüzde 10-20 tungstein, yüzde 15 molibden ve bazen yüzde 4 demir, nikel ve titan bulunur. [*İng.* ve *Fr.* Stellite].

stellitleme, i. Çelik bir parçayı stellitle kaplama veya erime yoluyla doldurma işlemi. [*Fr.* Stellitage].

stellitlemek, f. Demir alaşımından bir parçanın üzerini stellit ile kaplamak. *(Özel çelikler yanı sıra adî çelikler de stellitlenebilir).* [*Fr.* Stelliter].

sten, i. *Fr. sthène* < *Yun. sthenos,* kuvvet, M.T.S. sisteminde kuvvet ölçüsü birimi *(sembolü: sn),* bir tonluk bir kütleye bir saniyede bir metre hız artışı veren kuvvete eşittir. *Sten 10^3 newton değerindedir).* [*İng.* Sthene].

steneofiber, i. *jeol.* Kunduza benzer kemirgen hayvan, iskeletine Avrupa ve Amerika'da oligosen ve miyosen tabakalarında rastlanır. [*İng.* ve *Fr.* Steneofiber].

steno-, *Yun. stenos,* dar, Sıkı'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*İng.* Steno-; *Fr.* Sténo-].

steno /ste:no/, i. *Fr. sténo.* § ❶ Stenografi işaretleriyle herhangi bir metni konuşma hızıyla yazabilen kisi. *(Stenograf'ın kısaltması).* [*İng.* Stenographer shorthand writer; *Fr.* Sténographe, abréviation de sténographe]; § ❷ Stenografi'nin kısaltması. [*İng.* Abreviation of stenography; *Fr.* Sténo, abréviation de sténographie].

stenobiyot,-tu, i. *Fr. sténobiote. biy.* Ancak çok sınırlı ve belirli ortam şartları içinde yaşayabilen organizma. *(Stenobiyot'lar sıcaklık, ışık veya iyon tepkimesine olan ihtiyaçlarına göre stenoterm, stenofot ve stenoiyonik canlılar olabilir. Stenobiyotar genellikle bir-biçimli özel ortamlarda bulunur).* [*İng.* Stenobiote].

stenodaktilo, i. *Fr. sténodactylo.* § ❶ Dikte edilen bir metni, bir nutku, karşılıklı bir konuşmayı v.b. yazılı işaretlerle kaydedebilecek şekilde yetişmiş daktilo; § ❷ Haberleşme yazılarını veya dikte edilen herhangi bir metni kaydedip, sonra stenografi işaretleriyle yazılmış bu metni yazı makinesinde normal harflerle daktilo etmeğe dayanan işlem. [*İng.* Shorthand and typing; *Fr.* Sténodactylographie].

stenodaktilograf, i. *Fr. sténodactylographe. esk.* ◘ **Stenodaktilo**[1].

stenodaktilografi, i. *Fr. sténodactylographie.* Steno daktilo.

stenofag, i. *Yun. stenos,* dar+*phagein,* yemek. *zool.* Ancak belirli veya pek az değişik şeyleri kesin olarak alan organizmalar; bazı böcekler gibi. ◘ **Monofag, oligofag, polifag.** [*İng.* Stenophagus; *Fr.* Stenophage].
☆ *Karş.* **öyrifag.**

stenograf, i. *Fr. sténographe.* Stenografi işaretleri kullanarak bir metni konuşma hızıyla yazabilen kimse. [*İng.* Stenographer].

stenografi, i. *Fr. sténographie* < *Yun. stenos.* da, sıkı+*grsphe,* yazı. Söylenen sözleri söylendiği kadar çabuk yazmaya elverişli, pek kısa ve sade işaretlerden ibaret yazı metodu. [*İng.* Stenography].
~ **makinesi.** Dikte edilen herhangi bir metni, bir kelime veya bir heceyi birkaç parmakla bir vuruşta basacak şekilde birleştirilip düzenlenmiş alfabe harfleriyle ve basit bir fonetik biçimde en çabuk konuşma hızıyla yazmağa yarayan makine. [*İng.* Stenotype; *Fr.* Sténotype].

stenohalin, s. *Fr. sténohalin,-ine.* Ancak pek az tuzluluk değişmelerine kendini uydurabilme ve çok kere ancak belirli tuzluluk derecesinde yaşayabilme yeteneğinde olan organizmalara verilen sıfat, bazı mercanlar gibi. *(Büyük nehirlerin haliçlerine girer girmez kütle halinde ölen bu hayvanlar alüvyonla kaplanıp bakterilerin etkisiyle madenleşince muhtemelen petrolü meydana getirmiştir).* [*İng.* Stenohaline].

stenohigr, i. *Yun. stenos,* dar + *hygros,* yaş. *zool.* Kuru havada veya çok az değişen nem-

lilik derecelerinde yasayabilme yeteneğinde olan organizmalar: amfibyumlar gibi. [*Ing.* Stenohygric; *Fr.* Sténohgyrique].

☆ *Karş.* **öyrihigir.**

stenoiyonik, s. *Fr. sténoionique. biy.* Ortamın asid veya alkali sınırının dar çerçevesi içinde yaşayabilen. [*Ing.* Stenoionic].

stenokoreografi, i. *Fr. sténochorégraphie.* Kısaltılmış işaretlerle dans hareketlerinin belirtilmesi. [*Ing.* Stenochoreography].

stenokromi, i. *Fr. sténochromie. matb.* Çok renkli estampları ve desenleri bir defada basma sanatı. [*Ing.* Stenochromy].

stenosefali, i. *Fr. sténocéphalie. antr.* Kafatası darlığı. [*Ing.* Stenocephaly].

stenostoma, i. *Lat. zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Oedemeridae* familyasından çelik mavisi renginde, hafifçe tüylü ince uzun gövdeli böcek. Akdeniz kıyılarında, *eryngium* üzerinde yaşar. [*Lat. Stenostoma caeruleum; Ing.* Stenostoma; *Fr.* Sténostome].

stenostomi, i. *Fr. sténostomie. tıp.* Ağız daralması. [*Ing.* Stenostomia].

stenoterm, s. *Fr. sténotherme.* Çok az değişen veya belirli olan ısı derecelerinde yaşayabilme yeteneğinde olan deniz hayvanlarına verilen sıfat. *(Örnek: mercanlar) (Stenoterm hayvanlar. Ternöv açıklarında olduğu gibi, okyanustaki sıcak ve soğuk su bölgeleriyle karşılaşınca ya ölür, veya hiç omazsa güçten düşer. Bu yüzden kolayca av bulan morinalar böyle sularda toplaşır).* [*Ing.* Stenotherm].

☆ *Kars.* **öyriterm.**

stenotermi, i. *Fr. sténothermie.* Ancak sabit sıcaklıkta yaşayabilen varlıkların özelliği. [*Ing.* Stenothermy].

stenotip,-pi, i. *Fr. sténotype* < *Yun. stenos,* kısa + *typos,* basma. ◘ **Stenografi makinesi.**

stenotoraks, i. *tıp.* Dar göğüslülük. [*Ing.* Stenothorax].

stenoz, i. *Fr. sténose. tıp.* Darlık, bir kanal veya borunun daralması. [*Ing.* Stenosis].

stenozaj, i. *Fr. sténosage.* Sertleşmesi ve çözünmemesi için selüloz elyafının formolle işlenmesi. *(Böylece sunî ipeğin ve çeşitli proteinlerden yapılan sunî dokuma elyafının suya karşı dayanıklı olması sağlanır).*

step[1], i. *Rus.* ◘ **Bozkır.**

~ **pangolini,** *zool.* ◘ Pangolin.

step[2], i. *Ing.* Dansta ayak oyunu.

stepanitis, i. *zool.* ◘ **Armutkaplanı.**

ster, .i *Fr. stère* < *Yun. stereos, metrol.* Yığın halindeki yakacak odun için kullanılan, metre küpe eşit hacim ölçüsü birimi *(sembolü: st). (Ster, bütün yüzleri 1 m² olan küp şeklinde odun istifinin görünen hacmini ifade eder. Bu yığının dolu hacmi ise metre küple ifade edilir. Bir sterlik yakacak odunun gerçek hacmi, ancak 0,667 m³ dolu odundan meydana gelen istifli bir odun sterinin ortalama üçte ikisi kadardır).* [*Ing.* Stere, cubic metre].

steradyan, i. *Fr. stéradian* < *Yun. stereos,* + *Fr. radian.* Uzay açı birimi *(sembolü: sr). (Kürenin merkezini tepe olarak alan ve küre yüzeyi üzerinde, kenarı bu kürenin yarıçapına eşit bir kare kadar bir alan ayıran uzay açıya eşittir).* [*Ing.* Steradian].

stereo, i. *Fr. stéréo. elektroakust.* Stereofoni'nin ve stereofonik'in kısaltması. [*Ing.* Stereo].

stereobat, i. *Fr. stéréobate.* Yunan mimarisinde bir binanın kaidesinde silmesiz olan etek ve üst temel kısmı. Kaide duvarı, dip duvarı.

stereodinamik, s. *Fr. stéréodynamique.* § ❶ mek. Katıların dinamiğiyle ilgili: *Stereodinamik kanunlar..* [*Ing.* Stereodynamic]; § ❷ i. Dinamiğin katı cisimleri inceleyen bölümü. [*Ing.* Stereodynamics].

stereofoni, i. *Fr. stéréophonie. elektroakust.* Kaydedilen veya radyo ile yayımlanan sesleri, ses kaynaklarının mekândaki dağılımına uygun olarak iletme tekniği. *(Kısaltması: stereo).* [*Ing.* Stereophony].

☆ *Kars.* **monofoni.**

stereofonik, s. *Fr. stéréophonique. elektroakust.* (a) Kaydedilmiş seslerin çalınışı sırasında, dinleyicilerde, seslerin mekânda dağıldığı, ayrı kaynaklardan geldiği duygusunu uyandıran her çeşit akustik sistem için kullanılır. (b) Stereofoni ile ilgili. *(İlk stereofonik yayın, 1950 yılında Fransız televizyonunun iki teknisyeni J. W. Garret ve J. Bernhardt tarafından yapıldı, bu iki teknisyen, René Clair'in yönetimliğinde, Théophile Gautier'nin Une Larme du Diable adlı oyununu stereofonik olarak kayda geçirdiler).* [*Ing.* Stereophonic].

stereofotografi, i. *Fr. stéréophotographie fot.* Fotoğraf makinesiyle plâstik görmenin, göz gibi görmenin taklid edilmesi. *(Gözlerin her ikisi de bir eşyaya iki ayrı açıdan baktığı için onları plâstik görür ve iki objektifli stereo kameralar ve bununla çekilen resimlere bakmak için de Stereoskop denilen ve plâstik gösteren aletler yapılmıştır. Her iki objektifind arasdı 65 mm.'dır).* [*Ing.* Stereophotogaphy].

stereognozi, i. *Fr. stéréognosie. fizyol.* Cisimlerin şeklini ve hacmini alma duyusu. *(1855'te Hoffmann tarafından incelenen bu duyu, dokunma, kiriş, kas duyuları gibi çeşitli duyuların toplamından meydana gelir).* [*Ing.* Stereognosis].

stereografi, i. *Fr. stéréographie* < *Yun. stereos,* gövdeli + *graphe,* yazı. *fiz.* İzdüşümle bir ekran üzerine alınan görüntülerin gövdelenmiş olarak gösterilmesi usulü. [*Ing.* Stereography].

stereografik, s. *Fr. stéréographique.* Stereografi ile ilgili olan. [*Ing.* Stereographic].

~ **izdüşüm,** Bir kürenin büyük çember düzlemi üzerine, bu çember kutuplarının birinden başlayan izdüşümü, bu izdüşümün yarısı büyük çemberin dışına, öbür yarısı içine düşer. *(Stereografik izdüşümde açılar değişmez).* [*Ing.* Stereographic projection].

setereogram, i. *Fr. stéréogramme.* § ❶ Çizilmiş veya çekilmiş iki resmin stereoskopik bir çift meydana getirecek şekilde birleştirilmesi. [*Ing.* Stereogram; *Fr.* Stéréogramme]; § ❷ *istat.* Üç boyutla ilgili olayların grafikle gösterilmesi. *(Stereogram, farklı renkte kartonları üst üste yapıştırarak meydana getirir).* [*Ing.* Stereogram; *Fr.* Stéréogramme].

stereoizomer, s. ve i. *Fr. stéréo-isomère. kim.* Stereoizomerlik gösteren. [*Ing.* Stereoisomeric].

stereoizomerlik,-ği, i. *Fr. stéréo-isomérie. kim.* Sterik yapıdaki izomerlik. [*Ing.* Stereoisomerism].

stereokimya, i. *Fr. stéréochimie, kim.* Uzaydaki molekül yapılarını inceleyen bilim. [*Ing.* Stereochemistry].

stereokomparator,-rü, i. *Fr. stéréocomparateur.topogr.* Fotoğrafla yüzey alımında kullanılan ve klişeler üzerinde dik koordinat ölçümünü büyük bir duyarlıkla sağlayarak basit hesaplarla topografya noktalarının konumunu veren âlet. [*Ing.* Stereocomparator].

stereokromi, i. *Fr. stéréochromie.* Suluboyaların potasyum silikat çözeltisiyle sabitleşmesini sağlayan usulü, fresk usulüyle elde edilen ince boya tabakasına benzer bir tabaka verir. [*Ing.* Stereochromy].

stereom, i. *Fr. stéréome. bot.* Bitkilerdeki destek dokularının tümüne verilen ad. [*Ing.* Stereome].

stereometre, i. *Fr. stéréomètre. mat.* Katı cisimleri *(hacimlerini)* ölçme âleti. [*Ing.* Stereometer].

stereometri, i. *Fr. stéréométrie. mat.* (a) Uzay geometri. (b) Özellikle uzay geometrinin, cisimlerin *(hacimlerinin)* ölçümünü konu edinen bölümü. [*Ing.* Stereometry].

stereometrik, s. *Fr. stéréométrique.* Stereometri ile ilgili. [*Ing.* Stereometric].

~ **özellikler,** *min.* Billûr parametrelerinin ölçülmesinden çıkarılan özellikler. [*Ing.* Stereometric characters; *Fr.* Caractères stéréométriques].

stereootograf, i. *Fr.stéréoautographe.* Arazi alımında yükselti eğrilerini otomatik olarak çizmeğe yarayan bir mekanizma ile bir stereokomparatörün birleşmesinden meydana gelen âlet. [*Ing.* Stereoautograph].

stereorama, i. *Fr. stéréorama.* Kabartma topografya haritası.

stereoskop,-pu, i. *Fr. stéréoscope. opt.* Stereoskopik çiftlerin incelenmesinde kullanılan ve konuyu kabartma halinde gösteren optik âlet. [*Ing.* Stereoscope].

stereoskopik, s. *Fr. stéréoscopique. opt.* Stereoskopiyle ilgili olan. [*Ing.* Stereoscopic].

~ **çift,** Stereoskopla incelemek için, aynı manzaranın farklı görüş noktalarından alınmış iki fotoğrafından meydana gelen bütün. [*Ing.* Stereoscopic couple; *Fr.* Couple stéréoscopique].

~ **görme keskinliği,** *psik.* İki noktanın, her göz ağtabakasında, birbirine oranla kabartma halinde algılanabilmesini sağlayacak kadar farklı olarak yansıması. [*Ing.* Stereoscopic keenness; *Fr.* Acuité stéréoscopique, angle de disparation binoculaire].

stereospesifik, s. *Fr. stéréospécifique. kim.* Düzgün yapılı yüksek polimerlerin meydana gelmesini sağlayan katalizörler için kullanılır. [*Ing.* Stereospecific].

stereotaksi, i. *Fr. stéréotaxie. tıp.* Cerrahî bir âleti *(şırınga iğnesi veya dağlağı)* boşlukta yöneltme ve yönetme yöntemi. *(Sinir cerrahisinde beynin belirli bir bölgesinde, kafatasının açılmasına ihtiyaç kalmadan bir trokarın geçebileceği kadar küçük bir delik açılmasını gerektiren müdahalelerde kullanılır).* [*Ing. Stereotaxis*].

stereotip, i. *Fr. stéréotype.* § ❶ *matb.* Kurşunu kalıba veya matris kâğıdına dökerek elde edilen klişe. [*Ing.* Stereotype]; § ❷ *psik.* Bir uyartılar sistemiyle, mümkün olan bütün diğer cevap sistemlerinden biri arasında kurulan tercihli çağırışım. [*Ing.* Stereotype].

stereotipi, i. *Fr. stéréotypie.* § ❶ *matb.* Matris kâğıdı kullanarak formaları, klişeleri ve metinleri çoğaltmağa yarayan klişecilik tekniği. [*Ing.* Stereotype]; § ❷ *psik. patol.* Bazı ruh ve sinir hastalarında görülen ve sürekli olarak aynı hareketleri, aynı duruşları, aynı kelimeleri tekrarlamağa dayanan aşırı otomatiklik. [*Ing.* Stereotypy; *Fr.* Stéréotypie]; ⊛ düz ~, *matb.* ◘ Düz[1].

stereotomi, i. *Fr. stéréotomie. cerr.* Taşları kesmek bilgisi. Taş binalarda kullanılacak muntazam kesme taşların kendi yerlerine göre kesilmesi usulü. [*Ing.* Stereotomy].

stereotropizm, i. *Fr. stéréotropisme. bot.* Bir organizmanın katı nesnelerle temasa geçme eğilimi. *(Bitkilerden sarılgan, yani sülüklü olanlar bir desteğe dokunduğu zaman az veya çok sayıda kıvrım yaparak hemen ona tutunur).* [*Ing.* Stereotropism; *Fr.* Stéréotropisme, thigmotropisme].

☆ *Eşanl.* **Tigmotropizm.**

stereovizyon, i. *Fr. stéréovision. opt.* Özellikle televizyonda, kabartma görüntülerin stereoskopik görünüşü. [*Ing.* Stereovision].

sterid,-ti, i. *Fr. stéride* < *stérol. biyokim.* Etertuz grupundan yağlı cisim. *(Sterin alkolü bir steroîdür).* [*Ing.* Steride].

sterigmat, i. *Fr. stérigmate. bot.* Bazitli mantarlarda, bazidyosporlardan her birinin mikroskopik sapçığı. [*Ing.* Sterigmate].

sterik, s. *Fr. stérique. kim.* Kimyasal bir bileşiğin uzay yapısı ile ilgili. [*Ing.* Steric].

~ **engel,** *kim.* Tepkimeye katılacak fonksiyon, molekül içinde, kendisini koruyan çok dallanmış bir karbon kökünün yanında bulunduğu zaman, bazı organik bileşiklerin özel bir tepkime verememesi özelliği. [*Ing.* Steric prevention; *Fr.* Empêchement stérique].

sterilizasyon, i. *Fr. stérilisation.* § ❶ *mikr.* ve *ecz.* Bir yaranın, bir maddenin, bir cerrahî veya laboratuvar âletinin, bir pansuman malzemesinin taşıdığı ferment ve mikropları yok etme eylemi. [*Ing.* Sterilization; *Fr.* Stérilisation]; § ❷ *bot.* Bitkileri oldukları görünüşte muhafaza etme usulü. [*Ing.* Sterilization; *Fr.* Stérilisation].

sterilize, s. *Fr. stérilisé,-ée.* Bozulmasına yol açabilecek mikroorganizmalardan ve fermentlerin sterilizasyon usulüyle arınmış herhangi bir ürüne denir: *Sterilize bitki.* [*Ing.* Sterilized].

~ **etmek,** § ❶ *bot.* Bitkileri konserve yapıl-

mağa hazırlamak. [*ing.* To sterilize; *Fr.* Stériliser]; § ❷ *ecz.* Bir ilâçta, pansuman malzemesinde, bir âlet veya hastalara verilecek bir eşya üzerinde bulunan mikropları yok etmek. [*ing.*To sterilize; *Fr.* Stériliser]; § ❸ *mikr.* ve *cerr.* Bir yarayı, bir maddeyi içindeki mikroplardan, fermentlerden temizlemek. [*ing.* To sterilize; *Fr.* Stériliser].

sterko, Baz kelimelerin bileşimine giren ve «dışkı» anlamına gelen *Lat. stercur, stercoris* kelimesinden alınan unsur. [*ing.* ve *Fr.* Sterco].

sterkorit, i. *Fr. stercorite. min.* Hidratlı doğal sodyum ve amonyum fosfat, guanod'da yumrular ve billürsu kütleler halinde rastlanır ve kaynar suda erir. [*ing.* Stercorite].

sterlin, i. *Ing. sterling.* § ❶ Ingilterede, Henry II tahta çıktığı sırada belli başlı gümüş para olan denarius'un ağırlığı otuz iki buğday ağırlığına eşitti. *(Sterlin /esterlin/ XVI. yy. da kullanılmaz oldu, fakat ayar birimi olarak bütün Birleşikte kullanıldı).* [*ing.* ve *Fr.* Sterling]; § ❷ s. Sterlin'e eşdeğer paralar ve değerler için kullanılır. [*ing.* ve *Fr.* Sterling].

sternalji, i. *Fr. sternalgie. tıp.* Göğüs tutukluğu, sternum ağrısı. [*ing.* Sternalgia].

sternbergit,-ti, i. *Fr. sternbergite. (Çek tabiat bilgini Kaspar Maria Sternberk'in /1761-1838/ adından). min.* Doğal demir ve gümüş sülfür, Bohemya'da Joachimst hal ocaklarında bulunur. [*ing.* Sternbergite].

sternit,-ti, i. *Fr. sternite. zool.* ◘ **Sternum**.

sterno-, Sternum'u belirten ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Sterno].

sternodini, i. *Fr. sternodynie. patol.* Göğüs kemiği hizasında duyulan ağrı. [*ing.* Sternodynia].

sternokleidohyoid, i. *Fr. sterno - cléido - hyoïde. anat.* Boynun ön tarafında, alttan köprücük kemiğinin içteki ucuna ve göğüs kemiğine yakın kısmına, üstten dil kemiğine bağlı olan kas. [*ing.* Sterno-cleidohyoid].

sternokleidomastoyid, i. *sterno-cléido-mastoïde. anat.* Boynun her iki yanında bulunan kuvvetli kas. *(Sternokleidomastoyid, yukardan mememsi çıkıntıya, alttan göğüs kemiği sapına ve köprücük kemiğinin iç tarafta üçte bir kısmına bağlı bir kastır, aslında üç ana parçadan meydana gelir. Sternomastoyid, kleidooksipital ve kleidomastoyit. Boynun ön yan tarafında aşağıya, yana ve içe doğru yelpaze biçiminde uzanır. On birinci çift beyin sinirinden dal alır. Basın bükülme ve dönme hareketleri yapmasını sağlar).* [*ing.* Sternocleidomastoid].

sternopaj, s. ve i. *Fr. sternopage. terat.* Göğüs kemiğiyle birbirine bitişik iki gövdeli, tek göbekli çifte ucube. [*ing.* Sternopagus].

sternotomi, i. *Fr. sternotomie. cerr.* Göğüs içi organlarına ulaşmak için göğüs kemiğinin kesilmesi. [*ing.* Sternotomy].

sternum, i. *Lat.* § ❶ *anat.* Göğüs kemiği. [*Osm.* Azm-ı kas; *Lat., Ing.* ve *Fr. Sternum*]; § ❷ *zool.* Örümceklerde, kabuklularda baslı göğsün alt bölgesi; bu bölgenin yüzeyinde bir veya bir çift parça bulunur. [*Lat., ing.* ve *Fr. Sternum*].

steroblastula, i. *biy.* Birkaç makromerin üzerinde yer alan ve mikromer tabakasından meydana gelen blastula. [*ing.* ve *Fr.* Sternoblastula].

steroidler, ç.i. *biyokim.* Sterol çekirdeğinden türeme cisimler grupu. *(Cinsiyet ve böbrek üstü bezi hormonları, D vitamini birer steroittir. Yukarıdaki formüller kolesterolden bu cisimlerin nasıl türediğini göstermektedir).* [*ing.* Steroids; *Fr.* Stéroïdes].

sterol, i. *Fr. stérol. biyokim.* Kolesterole benzeyen bir kısım bileşiklere verilen ad. *(Hayvanlar âleminde /kan kolesterolü/ ve bitkiler dünyasında filesterol, ergosterol veya D provitamini/ pek yaygındır).* [*ing.* Sterol].

sterolit, i. *(Ticarî ad). plast. mad.* Ana maddesi polyester reçine olan döküm maddesi. [*ing.* Sterolith; *Fr.* Stérolithe].

steto-, *Yun. stethos*, Göğüsten alınan ve birkaç kelimenin bileşimine giren unsur. [*ing. Ing.* Stetho-.; *Fr.* Stétho-].

stetofonometre, i. *Fr. stéthophonomètre. tıp.* Normal veya patolojik kalb seslerinin şiddetini ölçmeğe yarayan âlet. [*ing.* Stethophonometer].

stetogonyometre, i. *Fr. stéthogoniomètre.* tıp. Göğüs kavsini ölçen cihaz. [*ing.* Stethogoniometer].

stetoskop, i. *Fr. stéthoscope. tıp.* Hastayı dinlemek için kullanılan âlet. *(Laennec tarafından icat edilmiştir).* [*ing.* Stethoscope].

stetoskopi, i. *Fr. stéthoscopie. tıp.* Stetoskopla muayene etme. [*ing.* Stethoscopy].

stetospazm, i. *tıp.* Göğüs kaslarının spazmı. [*ing.* Stethospasm].

steyr, i. *Ing.* § ❶ *sp.* Sürekli çaba gösterebilen yarış atı; § ❷ *sp.* Pist üstünde motosiklet gerisinden mukavemet koşusu yapan bisikletçi.

stibin, i. *Fr. stibine. < Lat. stibium,* antimon, *min.* Formülü Sb_2S_3 olan doğal antimon sülfür. [*ing.* Stibine].

stibinler, ç.i. *kim.* Antimonun alkilli türevlerine verilen genel ad. [*ing.* ve *Fr.* Stibines].

stibiyalizm, i. *Fr. stibialisme. tıp.* Antimuan zehirlenmesi. [*ing.* Stibialism].

stibiyatil, i. *Fr. stibiatile. min.* Doğal manganez ve demir antimonyat.

stiblit,-ti, i. *Fr. stiblite. min.* Stibin'in bozunmasından meydana gelen doğal antimon oksid. [*ing.* Stiblite].

stibonyum, i. *Fr. stibonium. kim.* ◘ **Stibin**.

stibyotantalit, i. *Fr. stibiotantalite. min.* Formülü $SbTaO_4$ olan doğal tantal ve antimon oksid.

stibyür, i. *Fr. stibiure. kim.* ◘ **Antimonyür**.

Stieng'ler, ç. öz. i. Kamboç'ta halk. [*ing.* ve *Fr.* Stiengs].

stifnat, i. *Fr. styphnate.* Stifnik asidin tuzu. [*ing.* Styphnate; *Fr.* Styphnate, trinitrorésorcinate].

☆ *Eşanl.* **trinitrorezorsinat.**

stifnit, i. *Fr. styphnite < Yun. styphnos,* astrenjan, *kim.* Formülü $C_6H(OH)_3(NO_2)_3$ olan trinitrorezorsin, 175° C'ta erir, nitrik asidin rezorsin üzerine etkimesiyle elde edilir. [*ing.* Styphnite].

stigma, i. § ❶ *dilb.* Eski Yunancada kullanılmış olan digamma harfinin (F) veya *wau*'nun şekline bazen verilen ad. Bu şekil (s') yunan sayı dizisinde 6 değeriyle kullanılırdı). Bu işaret, sigma (ϛ) ile tau (T) harflerinin bir araya getirilmesinden meydana gelmiştir. [*ing.* ve *Fr.* Stigma]; § ❷ *esk. Rom.* Yeni askerlerin koluna yapılan işaret; § ❸ *zool.* (a) Öğlena gibi bazı birhücrelilerin kamçısının dibinde bulunan karoten boyalı cisimcik. *(Stigma, muhtemelen ışık uyartılarına karşı duyarlı bir noktadır. İlkel ve basit bir duyu organı sayılabilir).* [*ing.* ve *Fr.* Stigma]; (b) Eklembacaklı hayvanlarda trakea sistemlerinin hava ile temas ettiği açıklıklar. [*Osm.* Istigmat; *ing.* Stigma; *Fr.* Stigmate].

stigmat, i. *Fr. stigmate. patol.* Bir hastalığı hemen hemen özgül olarak niteleyen klinik ve ya biyoloijk işaret. [*ing.* Stigmate].

stigmatik, s. *Fr. stigmatique.* § ❶ *tab. tar.* Stigmata ait veya stigmatla ilgili; § ❷ *opt.* (a) Bir optik sistemin stigmatik olduğu noktalar için kullanılır: *Küresel diyoptrun stigmatik noktaları.* [*ing.* Stigmatic; *Fr.* Stigmatique]; (b) Eşmerkezli bir ışık demetini gene eşmerkezli başka bir ışık demetine dönüştürerek, nokta halindeki bir nesnenin net görüntüsünü veren bir optik sistem için kullanılır: *Küresel ayna kendi merkezi için stigmatiktir.* [*ing.* Stigmatic; *Fr.* Stigmatique].

stigmergi, i. *Yun. stigma,* iğnenin batısından ileri gelen delik + *ergon* iş. *biy. Grasse*'nin işçi diviklerin yaptıkları işlerle sağladıkları, uygun ve kesin cevaplara yol açan anlamlı uyartıları ifade etmek için 1959'da öne sürdüğü terim. [*Fr.* Stigmergie].

stil, i. *Fr. style.* Bir sanatçıya, bir zamana ait tarz: *Gotik stil, Louis stili.* [*Osm.* Üslûp; *ing.* ve *Fr.* Style].

stilb, i. *Fr. < Yun. stilbein,* parlamak. *metrol.* Parlaklık biriminin eskiden kullanılan askatı (sembolü cd/sm²); görünen yüzeyin santimetre karesi başına bir kandela şiddetinde ışık veren bir ışık kaynağının parlaklığına esittir. *(Stilb, metre kare başına 10^{-4} kandela değerindedir).* [*ing.* ve *Fr.* Stilb].

stilbazol, i. *Fr. stilbazole. kim.* (a) Formülü $(C_5H_4N) - CH = CH - C_6H_5$ olan α-stirilpiridin; 61° C'ta erir, 325° C'ta kaynar, α-pikolin'in benzaldehitle yoğunlaştırılmasından elde edilir; (b) Piridin'in, aynı şekilde elde edilen etilenik homologlarına verilen ad. [*ing.* Stilbazole].

stilbazolin, i. *Fr. stilbazoline. kim.* Formülü $C_5H_{11}N) - CH_2 - CH_2 - C_6H_5$ olan baz; 288° C'ta kaynar, stilbazol'ün mutlak alkol ve sodyuma hidrojenlenmesinden elde edilir. [*ing.* Stilbazoline].

stilben, i. *Fr. stilbène < Yun. stilbein,* parlamak. *kim.* Formülü $C_6H_5 - CH = CH - C_6H_5$ olan hidrokarbon; benziliden sülfürün damıtılması sırasında Laurent tarafından kesfedildi. [*ing.* Stilbene; *Fr.* Stilbène, diphényléthylène].

☆ *Eşanl.* **difeniletilen.**

stilbenik, s. *Fr. stilbénique. kim.* (a) Stilben ile ilgili; (b) Güneş sarısı, kahverengi ve Mikado portakal rengi gibi stilben çekirdekleri kapsayan azo boyarmaddeler için kullanılır. [*ing.* Stilbenic].

stilbit, i. *Fr. stilbite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum silikat. Zeolit grupundandır; beyaz veya kırmızımsı billürları, çoğu zaman demet halinde gruplanmıştır. [*ing.* Stilbite, desmine].

stilboz, i. *Fr. stilbose.* Kahve ağacı hastalığı: *Agaricaceae* familyasından *Omphalia flavida* adlı bir mantardan ileri gelir. [*ing.* Stilbose; *Fr.* Stilbose, mancha].

☆ *Eşanl.* **manşa.**

stilböstrol, i. *Fr. stilbœstrol. ecz.* Pp'-dihidroksi-dictil-difenil 3-4 etilen'in kısa adı; sentetik bir östrojendir; aralarında kimyasal bir yakınlık olmadığı halde, fizyolojik etkisi tabii östrojenlerin etkisine benzer. *(Stilböstrol, prostat tümörlerinde yüksek dozlarda ve folikülin salgılanmasının yetersizliğinden ileri gelen endokrin bozukluklarda düşük dozlarda kullanılır).* [*ing.* Stilboestrol].

stile, i. *Fr. stylet, cerr.* Bir ucu zeytin biçiminde yuvarlak, öteki ucu bazen centikli olan sert veya bükülgen madeni ince iğne. *(Fistüllerin yolunu araştırmağa, yaraların derinliğini anlamaya yarar).* [*ing.* Stylet, probe].

stilizasyon, i. *Fr. stylisation.* § ❶ Üslûplaştırmak isi. [*ing.* Stylization]; § ❷ Üslûplaştırılmış seyin durumu. [*ing.* Stylization].

stilize, s. *Fr. stylisé,-ée.* Süsleme motifi olacak tarzda değiştirilmis: *Stilize bir çiçek.* [*ing.* Stylized, conventionalized].

— **etmek**. Doğal bir nesneyi, süsleme motifi olacak biçimde değiştirme: *Bir çiçeği stilize etmek.* [*ing.* To stylize; *Fr.* Styliser].

Eşanl. **üslûplaştırmak.**

STILLING, Bendedict, öz. i. (1810-1879), Alman dekimi.

— **çekirdeği**, *anat.* Beyin saplarıyle talamus altı bölgenin birleştiği yerde bulunan sinir oluşumu; renginden ötürü, genel olarak *kırmızı çekirdek (nucleus ruber)* denir; hareketlerin ayarlanmasında rol oynar. [*ing.* Stilling's nucleus; *Fr.* Noyau de Stilling].

stilo, i. *Fr. stylo.* ◘ **Dolmakalem**.

stiloid, i. *Fr. styloïde. anat.* Milsi [*Osm.* İbrevî; *Lat.* Styloïdes; *ing.* Styloid].

stilolit,-ti, i. *Fr. stylolite. jeol.* Bir kireçtaşı kayacının iki katmanını ayıran düzlemin küçük sütunlar halinde birdenbire parçalanması. *(Katmanlardan biri, öbür katman içine gömülmüş gibidir. Çökelmeden sonra oluşan bu garip şekiller, farklı bir erime etkisiyle meydana gelir).* [*ing.* Stylolite]

stilometre, i. *Fr. stylomètre. mim.* Sütunları ölçmekte kullanılan âlet. [*ing.* Stylometer].

stilpnomelan, i. *Fr. stilpnomélane < Yun. stilpnos,* parlak + *melanos,* siyah. *min.* Hidratlı doğal alüminyum, demir ve magnezyum silikat; kloritlere benzer. [*ing.* Stilpnomelane].

stilpnosiderit,-ti, i. *Fr. stilpnosidérite < Yun. stilpnos,* parlak + *sideros,* demir. *min.* Yü-

zeyi siyah bir vernik görünüşünde olan limonit çeşidi. [*ing.* Stilpnosiderite].

stilton, i. *Ing.* İnek sütünden yapılan sert, içi küflü ingiliz peyniri. [*ing.* ve *Fr.* Stilton].

stilus, i. *Lat.* Eskiçağda ve ortaçağda balmumu levhalar üzerine harf çizmek için kullanılan sivri uçlu demir çubuk. *(Öbür ucu, hartleri kazımağa ve balmumu yüzeyi yassıltmağa yarayan bir çeşit palet şeklindeydi. Tahtadan, fildişinden ve demirden başka maddelerden de stiluslar vardı).* [*ing.* Stylus, stilus; *Fr.* Stile].

stimulan, s. *Fr. stimulant,-ante. tıp.* Uyarıcı, uyandırıcı, kamçılayıcı, münebbih. [*Ing.* Stimulant].

stimulin, i. *Fr. stimuline. biyokim.* Diğer hormonların salgılanmasını uzaktan dürtükleyen bazı hormonlara, özellikle hipofiz hormonlarına verilen ad. [*ing.* Stimuline].

stimulus, i. *Lat. fizyol.* ◘ **Uyartı.**

stipit, i. *Fr. stipite. min.* Kongövde *(stipes)* veya *cycas* sapı parçaları kapsayan linyit çeşidi; ikinci zamanın kömür yataklarında rastlanır. [*Ing.* Stipite].

stiptik, s. ve i. *Fr. Stypique* < *Yun. styptikos*, büzen. *ecz.* (a) Şap, kurşun, demir veya çinkonun çözünen tuzları gibi ağız mukozasını aşırı derecede büzen bir madde için kullanılır. (b) Damarları büzerek kanı durdurmaya yarayan (ilâç). [*ing.* Styptic].

stirasin, i. *Fr. styracine. kim Styrax*'ta bulunan ve 14°C'ta eriyen sinnamil sınnamat. [*ing.* Styracine].

stiren-formaldehid, i. *Fr. styrène-formaldéhyde. plast. mad.* Özellikleri fenolformol reçinelerinkine benzeyen gelişim halindeki reçine. [*Ing.* Styrene-formaldehyde].

stiril, i. *Fr. styryle. kim.* Formülü $C_6H_5-CH=CH-$ olan kök; stirolen'den bir hidrojen atomunun giderilmesiyle türer. [*Ing.* Styryl].

stirol, i. *Fr. styrol. kim. esk.* ◘ **Stirolen.**

stirolen, i. *Fr stryolène. kim.* Formülü $C_6H_5-CH=CH_2$ olan, çift bağlı benzenik hidrokarbon; sıvı *styrax* ve maden kömürü katranında bulunur. [*ing.* Styrolene; *Fr.* Styrolène, phényléthylène, vinylbenzène, cinnamène, styrène].

☆ *Eşanl.* **feniletilen, vinil benzen, sinamen, stiren**

stirolenik, s. *Fr. styrolénique. kim.* Formülü $C_6H_5-CHOH-CH_2OH$ olan dialkol *(fenilglikol)* için kullanılır; 67°C'ta erir, 274°C'ta kaynar; suda, alkol ve eterde çözünür; stirolen bromürün potasyum karbonat çözeltisiyle hidrolizlenmesinden elde edilir. [*ing.* Styrolenic].

stiserol, veya stiserin, i. *Fr. stycérol* veya *stycérine. kim.* Formülü

$$C_6H_5-CHOH-CHOH-CH_2OH$$

olan fenilgliserin. Tadı acıdır, su ve alkolde çözünür; iki hidroksil kökünün sinnamik alkol üzerine dolaylı veya dolaysız olarak bağlanmasıyle elde edilir. *(Stereoizomerlerinden biri 100°C'ta erir; diğeri ise sıvıdır).* [*ing.* Stycerol, stycerine]

stivaren, i. *(Ticarî ad). plast. mad.* Polistirenli döküm maddesi [*ing.* Styvarene; *Fr.* Styvarène].

stoa'cı, s. *Yun. stoa*, revak. Stoa'cılığa ilişkin; bu felsefeyi benimseyen ve savunan (kimse). [*ing.* Stoical, stoici; *(person)* Stoic; *Fr.* Stoïcien,-enne].

stoacılık,-ğı, i. *(Zenon'un Atina'da derslerini verdiği Stoa = Saçak altı'ndan). fels.* Yunan filozofu Kition'lu Zenon tarafından kurulan ve amacı mutluluğa varmak olan Stoacı okul. *(Epikürcüler gibi mutluluğa varmayı, ruhun durgun kalmasında değil, fakat beden ve ruhun çaba göstermesinde arar. Stoacılar tabiatı maddeci bir görüşle açıklarlar. Onlara göre, her varlık iki unsurdan meydana gelmiştir. Biri, pasif ve hareketsiz olan asıl madde, öbürü gerileme halinde bulunan bir kuvvet yani aktif unsurdur. Stoacılar için özveri tek ve en üstün hayırdır, özne mutlak kemaldir. Bunun dereceleri yoktur. Özverenin mükâfatı yine kendisidir. O, bir insanın varabileceği en son mutluluktur).* [*Osm.* Revakiye; *ing.* Stoicism; *Fr.* Stoïcisme].

Stockholm, öz. i. *coğr.* İsveç'in başkenti. [*ing.* ve *Fr.* Stockholm].

stoffertit,-ti, i. *Fr. stoffertite. min. Metabrushit*'e benzeyen doğal kalsiyum fosfat. [*ing.* Stoffertite].

stoikyoloji, i. *tıp.* Dokulardaki hücrelerin fizyolojisi. [*ing.* Stoichiology].

stoisizm, i. *Fr. stoïcisme.* ◘ Stoa'cılık.

stok,-ku, i. *Ing. stock.* § ❶ Piyasada, depo, mağaza gibi yerlerde istif edilmiş tek cins mal, ticaret eşyası. [*ing.* ve *Fr.* Stock]; § ❷ Para değeri karşılığı olarak mevcut fon. [*ing.* ve *Fr.* Stock]; § ❸ *işletm. ikt.* Bir ticarethaneye ait malların, malzemelerin veya gerçeklerin, imalât safhasındaki ürünlerin ve ticaret ambalajlarının tümü. [*ing.* Stock, inventory; *Fr.* Stock]; § ❹ s. Kusurlu veya yatkın *stok çorap;* ◉ **— tan malı ayırma**, *ikt.* Kasadan parayı çıkarma; ◉ **kromozom — u**, *biy.* Bir gamette bulunan kromozomların tümü. [*ing.* Genome, genom; *Fr.* Stock chromosomique, génome].

☆ *Eşanl.* **genom.**

— defteri, *ikt.* Satılacak malların hesaplarının kaydedildiği defter. [*ing.* Stock book].

— devir sürati, *ikt.* Satılan malın maliyetinin, ortalama emtea stokuna bölünmesiyle elde edilen tutar.

— yapmak, *ikt.* Gereğinden fazla mal ve para biriktirmek. [*Ing.* To stock*(up)*; *Fr.* Stocker].

stokastik, i. *Fr. stochastique* < *Yun. stokhastes. mat.* İhtimaller hesabıyle istatistikleri değerlendiren bilim dalı. [*ing.* Stochastics].

stokçu, i. Stok yapan kimse.

stoker, i. *Ing.* Bir buhar lokomotifinin ocağına mekanik olarak kömür yükleyen düzenek. [*ing.* ve *Fr.* Stoker].

stokes, i. *(Sir G. G. Stokes'in adından)* C. G. S. sisteminde kinematik viskozite ölçüsü birimi. *(sembolü: st).* [*ing.* ve *Fr.* Stokes].

STOKES, Sir George Gabriel, öz. i. (1819 - 1903) İrlandalı matematikçi ve fizikçi.

— formülü, *fiz.* Belirli bir yüzey integralini bir eğri integraline dönüştürmeyi sağlayan formül. 1849'da *Stokes* tarafından, daha sonra 1902'de *Henri Poincaré* tarafından bulunan bu formül, özellikle yerçekimi anomalilerinin analizinden yararlanarak jeoyitin elipsoide olan uzaklığını, yani yerçekiminin kuramsal değeriyle gözlemlenen değeri arasındaki farkı açıklama imkânı verir

— kanunu, *fiz.* «Fluorışı ile yayınlanan ışınımların dalga boyu, uyarıcı ışınımın dalga boyundan daha büyüktür» şeklinde ifade edilen kanun. Bu kanun çok defa yanlış sonuç verir. [*ing.* Stokes law; *Fr.* Loi de Stokes].

stokesit,-ti, i. *Fr. stokésite (Sir G. G. Stokes'in adından). min.* Hidratlı doğal kalsiyum ve kalay silikat [*ing.* Stokesite].

stoklama, i. *İşletm. ikt.* Stok yapma, beklетilen bir ürünü muhafaza etme. [*ing.* Stocking, keeping in stock; *Fr.* Stockage].

stoklamak (-i), f. *İşletm. ikt.* (a) Stok olarak tutmak. [*ing.* To stock*(up)*; *Fr.* Stocker]; (b) İşletme ihtiyaçlarının gerektirdiğinden çok hammadde ve malzeme toplamak; hemen piyasaya sürülmesi mümkün olduğu halde mamulleri depoda tutmak. [*ing.* To stock*(up)*; *Fr.* Stocker].

stola, i. *Lat.* < *Yun. stole.* § ❶ Eski Roma kadınlarının giydikleri bir libas. Bu libası giymek için Roma vatandaşı olmak hakkını taşımak gerekirdi. Bunu entari üzerine giyerlerdi. Eğer entarinin kolları yoksa bu kollu olur ve varsa kolsuz olurdu. [*ing.* ve *Fr.* Stola]; § ❷ Medlerin ve Perslerin tören elbisesi. [*ing.* Stola; *Fr.* Stola, stole].

stolon, i. *bot.* Toprak yüzeyinde uzayan ve noduslarında köklenerek yeni bitkiler veren bir sürünücü gövde. [*Lat.* Stolon; *Ing.* Stolon; *Fr.* Stolon, coulant].

stolzit,-ti, i. *Fr. stolzite. min.* Doğal kurşun tungstat. [*ing.* Stolzite].

stoma, i. *Yun. bot.* Bitkilerde gaz alışverisine yarayan aralıklar. [*Ing.* ve *Fr.* Stoma].

stomatit, i. *Fr. stomatite. patol.* Ağız mukozası ve dişeti iltihabı. [*ing.* Stomatitis].

stomat (o)-, stom (o)-, *Yun. stoma* ağız'dan alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Stomat (o)-, stom (o)-].

stomatogastrik, s. *Fr. stomato-gastrique. tıp.* Ağız ve mideye ait. [*ing.* Stomatogastric].

stomatografi, i. *tıp.* Ağzın tanımlanması. [*ing.* Stomatography].

stomatoloji, i. *Fr. stomatologie.* Ağız-dişhastalıklarını inceleyen, bununla ilgili tıp, cerrahî, ortopedi ve protez isemlerini belirleyen uzmanlık dalı. [*ing.* Stomatology].

stomatomalasi, i. *Fr. stomatomalacie. patol.* Ağız yumuşaması. [*ing.* Stomatomalacia].

stomatomikoz, i. *Fr. stomatomycose. patol.* Ağzın mantarlı hastalığı. [*ing.* Stomatomycosis].

stomatopati, i. *Fr. stomatopathie. patol.* Ağız hastalığı, [*ing.* Stomatopathy, stomatosis].

stomatoplasti, i. *Fr. stomatoplastie. cerr.* ◘ **Ağız plastiği.**

stomatoraji, *i. Fr. stomatorragie. patol.* Ağızdan kan gelme, ağız kanaması. [*ing.* Stomatorrhagia].

stomatoskop, i. *Fr. stomatoscope. tıp.* Agzı açık tutup ısıkla muayeneye yarayan âlet. [*ing.* Stomatoscope].

stomatotomi, i. *Fr. stomatotomie cerr.* Uterus boynunun dış ağzını yarma ameliyatı. [*ing.* Stomatotomy].

stomatoz, i. ◘ **Stomatopati.**

stom(o)-, ◘ **Stomat(o)**

stomoblastula, i. *Fr. stomoblastula. biy.* Kalkerli süngerlerin gelişme evrelerinden biri. *(Yumurtanın bölütlenmesinden doğan blastomerler bir bölütlenme boşluğu meydana getirir; bu boşluk dışderi hücreleri arasında bulunan bir delik yoluyle dışarıyle bağlantı kurar).* [*ing.* Stomoblastula].

stop!, ünl. *Ing. stop,* § ❶ Dur! [*ing.* ve *Fr.* Stop!]; § ❷ *telekom.* Telgraf ve telefon mesajlarında, cümleleri ayırmak için kullanılan deyim. [*ing.* ve *Fr.* Stop!]; § ❸ i. Çocukların topu havaya atarak oynadıkları bir oyun.

— banyosu, *fot.* Fotoğraf banyosunda development banyosu arasında uygulanır. [*Ing.* Stop bath; *Fr.* Bain d'interruption].

— etmek, *h. d.* Durmak, duruvermek; *Makine stop etti.* [*ing.* To stop; *Fr.* Stopper].

— silindirli makinesi, *matb.* Bir tipo baskı makinesi çeşidi. *(Bu makinede baskı silindiri her baskıdan sonra durur ve baskı kalıplarını taşıyan baskı plaka arabası geldiği tarafa geri çıkıncaya kadar bekler, ondan sonra tekrar dönüşe geçer).* [*ing.* Stop cylinder machine; *Fr.* Presse typographique à arrêt de cylindre].

stopaj, i. *Ing. to stop, durdurmak* > *Fr. stoppage. vergi huk.* Verginin kaynağında, kanunun öngördüğü oranlarda yapılan kesinti. *(Türkiye'de vergiler, genellikle yıldan yıla ödenir. Ücretlerde, serbest meslek gelirlerinde ve sonraki yıllara devredilen taahhüt işlerinde ödemeler yapılırken, bu ödemelerin belirli bir kısmı, ödemeyi yapanlarca tutularak kişiler adına vergi dairelerine yatırılır. Bu miktar, yıl sonunda ödenmesi gerekli vergiden indirilir).* [*ing.* Withholding, deduction at the source].

stor, i. *Fr. store* < *Lat. storea(örtü* > *It. stora.* Profili cıtalardan meydana gelen ve bir kanal içinde hareket ederek açılıp kapanan ağaç perde. [*ing.* Window shade]; ◉ **dolap — u.** Resmî daire veya bürolarda, yer kazanmak amacıyla evrak dolaplarının kapaklarında kullanılan stor; ◉ **pencere — u.** Resmî daire, büro ve apartman pencerelerinde kullanılan stor.

storaks, i. *ecz. Liquidambar styraciflua* adlı, Kuzey Amerika'nın Atlantik bölgelerinde ve Orta Amerika'da yetisen bitkinin verdiği sert drog. [*ing.* ve *Fr.* Storax].

storoskop, i. *Fr. stauroscope. min.* Saydam mineralleri inceleyerek, tek kırılmalı mı, yoksa çift kırılmalı mı olduklarını anlamağa yarayan âlet. [*ing.* Stauroscope].

stökiyometri, i. *Fr. stœchiométrie* < *Yun.*

stoikheion, eleman + *metron*, ölçü. Maddelerin birbiri üstüne etkime oranlarını araştıran kimya dalı. [*ing.* Stoechiometry].

strabizm, i. *Fr. strabisme* < *Yun. strabos*, şaşı > *strabismos*. ◘ **Şaşılık.**

strabometri, i. *Fr. strabométrie. oft.* Şaşılık derecesinin ölçüsü veya ölçülmesi. [*ing.* Strabometry].

strabotom, i. *Fr. strabotome. oft.* Şaşılık tedavisi ameliyatında kullanılan lanset. [*ing.* Strabotome].

strabotomi, i. *Fr. strabotomie. oft.* Şaşılığı düzeltmek için yapılan ameliyat. [*ing.* Strabotomy].

stradograf, i. *Fr. stradographe* < *It. strada*, yol + *Yun. graphein*, yazmak. *bayınd.* Taşıt tekerleklerinin sürtünme katsayısını ölçerek, bir yol kaplamasının kayganlığını belirtmeye yarayan cihaz. [*ing.* Stradograph].

strangülasyon, i. *Fr. strangulation. tıp.* Bir organın etrafına sarılmış bir şey tarafından sıkılarak boğulması. [*ing.* Strangulation].

strangüri, i. *tıp.* İşeme sırasında ve işemeden sonra idrar yolunda yanma ve ağrı olması. [*ing.* Strangury].

strapontin, i. *It. strapuntino.* Arabalarda otobüslerde, umumî salonlarda v.b. bulunan kısa boyda ve katlanabilen arkalıklı koltuk. [*ing.* Flap-seat, folding seat, bracket-seat; cricket-seat *(of taxi)*; *Fr.* Strapontin].

strappata, *i. It.* § ❶ Suçluyu bir direğin tepesine yerden yüksekte tutacak şekilde iple bağladıktan sonra, birden yere bırakmaya dayanan işkence. [*ing.* ve *Fr.* Strappata]. § ❷ Bu işkencede kullanılan direk veya dağarcık [*ing.* ve *Fr.* Strappata].

stras, ştras, i. *Fr. strass, stras. kıyf.* ve *kuymc.* Elmas, v.b. değerli taş taklidi. [*ing.* Strass; paste].

strateji, i. *Fr. stratégie.* § ❶ *ask.* Bir savaşta siyasî iktidarın belirlediği amaca varmak için askerî kuvvetleri kullanma sanatı [*Osm.* Sevkülceys; *ing.* Strategy; *Fr.* Stratégie]; § ❷ *(Geniş anlamda)* Modern bir savaşta, bir ulusun veya uluslar birliğinin savunmasında, askerî, siyasî, iktisadî ve manevî güçleri birarada kullanmak ve düzenlemek sanatı. [*ing.* Strategy; *Fr.* Stratégie]; § ❸ Bir amaca varmak için eylem birliği sağlama ve düzenleme sanatı: *Siyasî strateji* [*ing.* Strategy; *Fr.* Stratégie]; ◉ **askerî ~**, *ask.* ◘ **Askerî;** ◉ **genel ~**, Bir devletin *(veya bir koalisyonun)* güttüğü siyasete uygun olarak seçtiği hedeflere ulaşmak üzere her çeşit aracın kullanılması. [*ing.* General strategy; *Fr.* Stratégie générale]; ◉ **topyekün ~**, Marxist-Leninist kuramcılara göre, sürekli sınıf mücadelesini yönetme bilimi. [*ing.* Global strategy; *Fr.* Stratégie globale].

stratejik, s. *Fr. stratégique.* § ❶ Strateji ile ilgili [*ing.* Strategic(al); *Fr.* Stratégique]; § ❷ Doğrudan doğruya savaşla ilgili olan herhangi bir şey için kullanılan. [*ing.* Strategic(al); *Fr.* Stratégique].

~ geri çekilme, *ask.* Büyük birliklerle geniş alanda yapılan geri çekilme harekâtı. [*ing.* Strategic retreat].

~ hammaddeler, *ask.* Askerlik işleri ve özellikle savaşlar için yurt içindeki kaynaklardan sağlanması gereken hammaddeler. [*ing.* Strategic raw materials].

~ harita, *ask.* Silâhlı kuvvetlerin kıta hareketleri, yığınak ve ikmal işlerini de kapsamak üzere stratejik askerî harekâtın planlanmasında kullanılan orta ölçekli harita. [*ing.* Strategic map; *Fr.* Carte stratégique].

~ hava harekâtı, *ask.* Stratejik hava savaşının yürütülmesine yardım için yapılan hava harekâtı. [*ing.* Strategic aerial operation; *Fr.* Opération stratégique aérienne].

~ hava savaşı, *ask.* Hava muharebe ve hava destek harekâtının tümüne verilen ad. *(Hayatî önemi olan düşman hedeflerine esas yapım ve üretim merkezleriyle, ana ulaştırma şebekelerine, büyük muharebe kuruluşlarında, düşman silâhlı kuvvetlerinden savaşa girmemiş olanların yığınak merkezlerine, önemli tarım bölgelerine ve benzer değerdeki hedeflere havadan yapılan akınlar örnek verilebilir)* [*ing.* Strategic aerial fight; *Fr.* Combat aérien stratégique].

~ istihbarat, *ask.* Barış zamanında millî güvenlik tedbirlerinin planlanma ve uygulanmasında, savaş sırasında düşman veya yabancı devletlerin savaş yetenek ve imkânları, zayıf yönleri, hareket tarzlar v.b. önemli konularla ilgili istihbarat. [*ing.* Strategic information; *Fr.* Informations (renseignements) stratégique].

~ savunma, *ask.* Bir ulusun büyük çaptaki savunma harekâtı. *(Savaşın genel sevk ve idaresi içinde bulunan stratejik savunma harekâtı, çeşitli amaçlarla geçici olarak uygulanır. Böylece başka bir cephede alınacak kesin sonuç elde edilinceye kadar gereken zaman kazanılır veya yardıma gelecek başka bir kuvvet yetişinceye kadar düşman oyalanır, gerekirse bir kısım arazi bırakılabilir).* [*ing.* Aerial defence; *Fr.* Défense aérienne].

~ taarruz, *ask.* Düşmanın savaşı sürdürebilmek yetenek ve isteğini tamamen kırmak ve kesin sonuç almak amacıyla geniş ölçüde yapılan büyük saldırı. [*ing.* Aerial attack; *Fr.* Attaque aérienne].

~ tasarı, *esk.* Stratejik durum tartışması sonunda varılan karar. *(Yapılacak iş, bu kararda esnek ve yeter derecede geniş çizgilerle belirtilir).*

~ yayılma, *ask.* Stratejik amaçlarla, silâhlı kuvvetlerin stratejik alanlara dağıtılması.

~ yığınak, *ask.* Bir harekât için görevlendirilecek büyük birliklerin ve gerekli lojistik desteğin istenilen bir bölgeye ulaştırılarak toplanması.

stratiform, i. *Fr. Stratiforme. hava.* Devamlı yatay tabakalar halinde bulunan bulutlara verilen ad. [*ing.* Stratiform].

stratigrafi, i. *Fr. stratigraphie* < *Lat. stratum*, tabaka + *Yun. graphein*, tanımlamak. § ❶ *jeol.* Çeşitli toprak tabakalarının zaman boyunca birbirini izlemesini inceleyen jeoloji dalı. [*ing.* Stratigraphy] § ❷ *ark.* Art arda gelen toprak tabakalarıyla arkeolojik araştırma usulü. [*ing.* Stratigraphy].

~ cetveli, *jeol.* Belli bir yerdeki arazi tabakalarının üst üste ve yan yana sıralanışını gösteren şema.

stratil, i. *plast. mad.* Temel maddesi polyester reçinesi olan dökümmaddesi. [*ing.* ve *Fr.* Stratyl].

stratokümülüs, i. *Fr. strato-cumulus.* Genellikle ince ve her yanı eşit kalınlıkta sürekli bulut tabakası veya bulut kümesi. *(Stratokümülüsler, tabakalarının daha yaygın ve daha yassı olmasıyle altokümülüslerden ayırt edilir).* [*ing.* Stratocumulus].

☆ *Eşanl.* **yığınbulut.**

stratopoz, i. *Fr. stratopause* < *Lat. stratum*, tabaka + *Yun. pausis*, duraklama. *meteor.* Stratosferi yukardan sınırlayan ve mezosferin başlangıcını çizen varsayımsal yüzey. [*ing.* Stratopause].

stratosfer, i. *Fr. stratosphère* < *Lat. stratum*, tabaka + *Fr. sphère*, küre. *meteor.* Ortalama 12 ile 40 km. arasında uzanan atmosfer tabakası. [*ing.* Stratosphere].

☆ *Eşanl.* **üst havaküresi.**

stratoskop,-pu, i. *Fr. stratoscope. astr.* Astronomi gözlemleri yapmak için stratosfer balonlarına yerleştirilen teleskop. [*ing.* Stratoscope].

stratovizyon, i. *Fr. stratovision.* Televizyon yayınlarını bir ülkenin büyük bir kısmına iletebilmek için, yüksek irtifada uçan uçaklarla yayın yapmağa dayanan teknik. *(Stratovizyon, bugüne kadar bir tasarı olmaktan öteye gidemedi. Bununla birlikte, uçaklar ve yapma uydular televizyon yayınlarında röle olarak stratovizyondan yararlandı).* [*ing.* Stratovision].

stratum, *Lat. dokb.* ◘ **Kat.**

stratus, i. *Lat.* Her yanı gri renkte, sise benzeyen fakat topraga kadar inmeyen bulut tabakası. [*ing.* Stratus; *Fr.* Stratus].

☆ *Eşanl.* **katmanbulut.**

strengit, i. *Fr. strengite (Alman mineralog J. A. Streng'in adından) min.* Hidratlı doğal demir fosfat. [*ing.* Strengite].

strepsi-, *Yun. strepsis*, Çevrelemeden gelen ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Strepsi].

strepsiten, i. *Fr. strepsitène.* Meyoz bölünmenin evrelerinden biri; bu evrede, kromozomlar ikiye bölünür ve az çok birbirine dolanır. [*ing.* Strepsitene].

strepto-, *Yun. streptos*, çevrelenmişten gelen ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Strepto-].

streptobasil, i. *Fr. streptobacille. bakt.* Sıvı ortamda zincir şeklinde koloniler meydana getiren basil. [*ing.* Streptobacillus].

streptodermatit,-ti, i. *derm.* Streptokoklardan ileri gelen dermatit. [*ing.* Streptodermatitis].

streptodifteri, i. *Fr. streptodiphtérie. patol.* Streptokokların Loeffler basiliyle birlikte bulunduğu difteri. *(Bu tip difteri genellikle ağırdır).* [*ing.* Streptodiphtheria].

streptodornaz, i. *Fr. streptodornase. biyokim.* A. B. D.'de Sherry Tillet ve Christensen tarafından hemolitik streptokok sıvı kültüründe kesfedilen ve en yoğun irinli çıkartıları sıvılaştırma niteliğini taşıyan enzim *(dezoksiribonükleaz).* [*ing.* Streptodornase].

streptokinaz, i. *Fr. streptokinase. biyokim.* Enzim niteliğinde hücre dışı ürün; hemolitik streptokokların etkinliğinden doğar; 1933'te Tillet ve Garnier'in ortaya çıkardığı bu madde fibrinolitik nitelikler taşıdığından birçok patolojik alanda *(hekotoraks, kangren v.b.)* kullanılır. *(Kullanılırken streptodornaz ile birleştirilir).* [*ing.* Streptokinase].

streptokok, i. *Fr. streptocoque. bakt.* Sıvı ortamda zincir şeklinde koloniler meydana getiren ve çoğu zaman patojen olan mikrokok. 1883'te Felheisen tarafından yılancıkta, 1884'te Rosenbach tarafından irinde bulunmuştur *(Streptokok havada, suda veya yerde bulunan havasız yaşar bir mikroptur. çürüyebilen maddelerin içinde bol miktarda bulunur; ağız boşluğunda, daha seyrek olarak da bağırsakta asalak halinde rastlanır. Penisiline ve birçok antibiyotiğe duyarlıdır).* [*ing.* Streptococcus).

streptokoksemi, i. *Fr. streptococcémie. patol.* Mikrobu streptokok olan septisemi. [*ing.* Streptococcemia].

steptokoksi, i. *Fr. streptococcie. patol.* Bir streptokok intanına bağlı hastalıklara verilen ad. *(Streptokoksiler, hayvanlarda, özellikle at ve domuzda sık görülür.*

streptokolizin, i. *Fr. streptocolysine. bakt.* Streptokokun salgıladığı hemolizin. *(Özellikle, kızıllı hastaların boğazından elde edilen streptokoklarda rastlanır).* [*ing.* Streptocolysin].

streptolizin, i. *Fr. streptolysine. tıp.* Streptokok enfeksiyonuna tutulmuş kimselerin kanında beliren lizin. *(İnsan kanında meydana gelen streptolizin O'ya, streptokoklara etkisinden ötürü antistreptolizin de denir).* [*ing.* Streptolysin].

streptomisin, i. *Fr. streptomycine. ecz. Streptomyces griseus'un (asklı mantar) metabolizma ürünleri arasında yer alan antibiyotik.* [*ing.* Streptomycin].

streptosarsin, i. *Fr. streptosarcine. bakt.* Streptokoklar gibi zincir halinde toplu kübik plaketler şeklinde görünen sarsin. [*ing.* Streptosarcine].

streptosit, i. *derm.* Avakta ve ağızda görülen bir cilt hastalığındaki veziküllerde bulunan amibe benzer cisim. [*ing. Streptocyte*].

stretto, s. *It. müz.* Hareketin hızlandırılacağını belirtir. Genellikle opera finallerinde kullanılır.

stridor, i. *Fr.* Gırtlağın doğuştan sekil bozukluğuna bağlı olarak sesli soluk alma. *(Stridor en geç iki yaşında kaybolur).* [*ing.* ve *Fr.* Stridor].

strigovit, i. *Fr. strigovite (Strzegom şehrinin /Polonya/ Lat. adı Strigovium dan). min.* Doğal alüminyum, magnezyum ve demir silikat; kloritler grupundandır. [*ing.* Strigovite].

striknin, i. *Fr. strychnine* < *Yun. strychnos,* kargabüken. *ecz.* Formülü $C_{21}H_{22}N_2O_2$ olan alkaloid. *Pelletier* ve *Caventon* tarafından, 1818'de kargabükende bulundu. *(Alkaloid önce kireçle serbest hale getirilir, sonra alkol yardımıyle kargabükenden çıkarılır).* [*Ing.* Strychnine].

striktür, i. *tıp.* Bir kanal veya boşluğun daralması. [*Ing.* Stricture].

striktürotomi, i. *Fr. stricturotomie* < *Lat. strictura,* boğulma + *Yun. tome,* kesme. *oft.* Sondanın veya küretin geçmesini sağlamak için gözyaşı kesesinin yapışıklıklardan kurtarılması. [*Ing.* Stricturotomy].

stringendo, z. *It.* «*Sıklaştırarak*» anlamına gelen ve müzikte kullanılan İtalyanca kelime. *(Çoğu zaman string şeklinde kısaltılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Stringendo].

stripper, i. *Ing. cerr.* Plastik cerrahide aponevrozları sıyırıp ayırmak için kullanılan âlet; özellikle varis tedavisinde toplarda marları çıplaklaştırmak için kullanılır. [*Ing.* ve *Fr.* Stripper].

stripping, i. *Ing. nükl.* Bir atom çekirdeğine çarpan bir döton'un doğurduğu özel tepkime.

striptiz, i. *Ing. strip-tease.* Müzikle soyunma numarası. [*Ing.* ve *Fr.* Strip-tease].

striyoskopi, i. *Fr. strioscopie.* Bir merminin havada veya bir kanat profilinin aerodinamik tünelde bıraktığı izi fotoğraf usulüyle inceleme. [*Ing.* Strioscopy].

strobil, i. *Fr. strobile.* < *Yun. strobilos,* helezon şeklinde kıvrık değirmi nesne. § ⬤ *bot.* Bürgülerle tohumların birleşmesinden meydana gelen bileşik çiçeklik veya meyve. *(Atkuyruğunun sporlu başağı, çamların kozalağı birer strobil'dir).* [*Ing.* ve *Fr.* Strobile]; § ⬤ *zool.* Medüzlerin kurtçuk hallerinden biri, polip şeklindeki bu kurtçuğun bir ucu bir yere yapışıktır, öteki ucunda ise etrafı dokunaçlarla çevrili ağız bulunur. [*Ing.* ve *Fr.* Strobile].

strob(o)-, *Yun. strobos,* baş dönmesi'nden alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Strob(o)-].

strobodin, i. *Fr. strobodyne. radyotekn.* Stroboskopa benzer bir ilkeye göre çalışan ve Fransız mühendisi *Lucien Chrétien* tarafından icat edilen frekans değiştirici âlet. [*Ing.* Strobodyne].

stroboskop, i. *Fr. stroboscope. opt.* § ⬤ Dönme veya titreşim hareketi yapan bir cismi, kısa ve eşit aralıklarla aydınlatmağa yarayan âlet. [*Ing.* ve *Fr.* Stroboscopa]; § ⬤ Hayvanların hareketlerinin çeşitli safhalarını gösteren âlet. [*Ing.* ve *Fr.* Stroboscope]; § ⬤ *sil.* Bazı tanklarda kullanılan gözetleme âleti. [*Ing.* ve *Fr.* Stroboscope]; ◉ **aritmetik —,** *telekom.* Telgraf işaretlerinin kuramsal duruma göre ileride veya geride kaldığını, yani bu işaretlerle çıkış işareti arasındaki zaman farkını elektron demetiyle gösteren katodik osilograf. [*Ing.* Arythmic stroboscope; *Fr.* Stroboscope arythmique]; ◉ **katodik —,** *telekom.* Bir telgraf hattı üzerindeki modülasyonu incelemek için kullanılan osilograf. *(Osilatörün ayar kadranı band taksimatlı olduğundan, modülasyonun hızı doğrudan doğruya okunur: iki kırmızı çizgi, telem'in verebildiği hız sınırlarını gösterir).* [*Ing.* Cathodic stroboscope *Fr.* Stroboscope cathodique].

stroboskopi, i. *Fr. stroboscopie* < *Yun. strobos,* burgaç + *skopein,* görmek. Mekanik veya başka nitelikte bir olayı, özellikle çok yüksek frekanslı periyodik bir olayı, görüntülerin ağ tabakada bir süre silinmeden kalmasından yararlanarak kesikli ve periyodik olarak gözlemleme yöntemi. [*Ing.* Stroboscopy].

stroboskopik, s. *Fr. stroboscopique. opt.* Stroboskop veya stroboskopi ile ilgili olan. [*Ing* Stroboscopic].

— çekim, *fot.* Hareket halindeki bir nesnenin fotoğrafını çekme. *(Bu çekim metodu, genellikle bir nesnenin, bir insanın veya bir hayvanın hareketindeki değişik evreleri incelemek ve analiz etmek için kullanılır).*

— hareket, *deneysel psik.* Görsel alanın A ve B gibi ayrı noktasında yer alan iki ışıklı uyartının birkaç defa, art arda görünmesiyle beliren olay. [*Ing.* Stroboscopic mouvement; *Fr.* Mouvement stroboscopique].

strofantin, i. *Fr. strophantine. ecz.* Çeşitli *strophantus* türlerinde bulunan heterozid. [*Ing.* Strophantine].

strofizm, i. *Fr. strophisme. bot.* Yaprakların bir yöneltici etken altında tersine bükülmesi, büyümeyen tarafının yukarı, büyüyen tarafının aşağı gelmesi şeklinde tropizm. [*Ing.* Strophism].

strof(o)-, *Yun. strophe,* çember, dönme veya strophos, burulmuş'tan gelen ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Stroph(o)-].

strofoid, i. *Fr. strophoïde. mat.* Geometrik bakımdan ilgi çekici uygulamaları olan üçüncü dereceden eğri. [*Ing.* Strophoid].

strofozomi, i. *Fr. strophosomie. biy.* Embriyon gösdesinin ters dönmesi. *(Kimyo teratojenez denemeleri sırasında görülür).*

strofulus, i. *Fr. strophulus.* İlk çocukluk çağında sık görülen ve şiddetli kaşıntı veren deri hastalığı. *(Beslenmede yapılan, yanlışlıkları ve diş çıkarmaya bağlı olarak nöbetler halinde gelir. Altı yaşına doğru kaybolmağa yüz tutar).* [*Ing.* Strophulus].

strok, i. *Ing. stroke,* vuruş. *mek.* Bir buhar makinesinin piston kursu.

stroma, i. *Yun.* § ⬤ Bazı asalak mantar miselyumlarının az çok birbirine karışarak yığılması ve üzerinde yaşadığı konağın hücrelerini sarması şeklinde miselyum topağı. [*Ing.* ve *Fr.* Stroma]; § ⬤ *bot.* Üstün yapılı bitkilerde, klorofilin ana maddesini meydana getiren protoplazma parçası. [*Ing.* ve *Fr.* Stroma]; § ⬤ *anat.* Herhangi bir organın bağ dokusundan oluşan ve organa bağ ve destek sağlayan kesimi. [*Ing.* ve *Fr.* Stroma]; § ⬤ *dokb.* Bir dokudaki bağ ve damar ağı. *(Stroma yalnız bir destek dokusu değil, aynı zamanda metabolizmada rol oynayan önemli bir dokudur).* [*Ing.* ve *Fr.* Stroma]; § ⬤ *zool.* Derisi dikenlilerde organik iskelet ve ağı. [*Ing.* ve *Fr.* Stroma]; ◉ **bağ dokusu —sı,** *dokb.* Bir özekdokuya desteklik eden bağ dokusu oluşumu. *(Normal veya patolojik dokuların yapısal desteği olan bu dokunun içinde damarlar bulunur; çoğu zaman kanserlerde anormaldir).* [*Ing.* Conjunctive stroma; *Fr.* Stroma conjonctif]; ◉ **uyum —sı,** *dokb.* Bir epitelyum urunda bulunan ve ursuz dokudaki bağ dokusunu andıran doku. *(Örnek bir karaciğer urunda Küpffer hücrelerinin bulunması).* [*Ing.* Adaptive stroma; *Fr.* Stroma adaptatif].

Stromboli, öz. i. *esk. Strongyle.* Tiren denizinde ada. İtalya'ya bağlı Eolia adaları arasında en kuzeyde olanıdır.

— örneği püskürme, *jeol.* Özütsü, az ağdalı, orta derece gaz basınçlı, zaman zaman yeğin patlamalarla lavlar çıkarn püskürme. [*Ing.* Strombolian activity; *Fr.* Activité strombolienne].

stromeyerit, i. *Fr. stromeyérite. min.* Doğal gümüş ve bakır sülfür; bileşiminde normal olarak yüzde 53 gümüş bulunur. [*Ing.* Stromeyerite].

strongil(o)-, *Yun. strongylos,* yuvarlak'tan gelen ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*Ing.* ve *Fr.* Strongyl(o)-].

strongiloz, i. *Fr. strongylose. vet. Strongyloidae trychostrongloidae ve metastrongyloidae* familyalarından ipsi solucanların evcil hayvanlarda meydana getirdiği asalak hastalığı. [*Ing.* Strongylosis].

stronk, i. *Fr.* Deniz avcılığında kullanılan kıyılmış balık eti ve un ile yapılan yem. [*Fr.* Stronk, affar, strouille].

stronsiyan, i. *Fr. strontiane. kim.* Stronsiyum oksidi veya hidroksidi. [*Ing.* Strontium, strontian]; ◉ **karbonatlı —,** *min.* ◘ **Stronsiyanit;** ◉ **sülfatlı —,** *min.* ◘ **Selestin.**

stronsiyanit,-ti, i. *Fr. strontianite. min.* Doğal stronsiyum karbonat, cam parlaklığında küçük prizmatik billûrlar halinde bulunur. *(Formülü $Sr\ CO_3$'tür).* [*Ing.* Strontianite].

stronsiyanlı, s. Yapısında stronsiyan bulunan. [*Ing.* Strontianic; *Fr.* Strontianique].

stronsiyanokalsit, i. *Fr. strontianocalcite. min.* Stronsiyan kapsayan kalsit çeşidi. [*Ing.* Strontianocalcite].

stronsiyum, i. *Fr. strontium. kim.* Baryuma çok benzeyen toprak alkali maden. Atom numarası 38, atom ağırlığı Sr - 87,63 olan kimyasal element. [*Ing.* Strontium].

strumektomi, i. *Fr.strumectomie. cerr.* Guatrın cerrahî yolla çıkarılması. [*Ing.* Strumectomy].

strumipriv, s. *Fr. strumiprive.*

— kaşeksi, *patol.* Tiroid hormonu veya tiroid özütleriyle tedavi edilen miksödem.

strumit,-ti, i. *Fr. strumite. patol.* Guatrlı kimyasal elementtir. 1790'da *Crawford* tarafından , Strontian *(İskoçya)* kurşun ocaklarında çıkarılan bir mineral içinde keşfedilmiş ve 1808'de *Davy* tarafından bu mineralden ayrılmıştır. [*Ing.* Strumite].

strumozite, i. *Fr. strumosité. patol.* Sıracaya tutulmuş hastalarda görülen adenopati, lenf düğümü urları ve çeşitli deri lezyonlarının tümü. [*Ing.* Strumosity].

strüktüralizm, i. *Fr. structuralisme. biy.* ve *dilb.* ◘ **Yapısalcılık.**

strüvit, i. *Fr. struvite. min.* Hidratlı doğal magnezyum ve amonyum fosfat, guano'da ve bazı böbrek taşlarında bulunur. [*Ing.* Struvite].

stupa, i. Hindistan'da, kutsal kalıntıların saklandığı *buddha* veya *cayna* anıtı. [*Ing.* ve *Fr.* Stupa].

stupor, i. *Lat. tıp.* Şuurun kısmen kaybolması hali; çevreye karşı ilgisizlik. [*Ing.* Stupor; *Fr.* Stupeur].

stüdyo, i. *Ing. - amerikanca studio.* § ⬤ Bir esas oda ve banyo, mutfak v.b. gibi ikinci derecedeki oda veya köşelerden meydana gelen küçük daire. [*Ing.* ve *Fr.* Studio]; § ⬤ Sanat çalışmaları için düzenlenmiş oda. [*Ing.* ve *Fr.* Studio]; § ⬤ Fotoğrafçı atelyesi. [*Ing.* ve *Fr.* Studio]; § ⬤ Bir filmin çevrilebilmesi için gerekli her türlü donatımı ve çok sayıda seti olan bina veya binalar grupu. [*Ing.* ve *Fr.* Studio]

◉ **— da evirim,** *sin.* Stüdyo düzlüğünde yapılan çevirim. [*Ing.* Shooting in studio; *Fr.* Prise de vues en studio]; ◉ **sesli —,** *sin.* ◘ **Sesli.**

— alıcısı, *sin.* Stüdyo içi çalışmalarda kullanılan, her çeşit karışık çekimleri çevirmeğe elverişli, büyük alıcı. [*Ing.* Studio camera; *Fr.* Caméra de studio].

— arsası, *sin.* Dışarı çalışmalar için ayrılmış geniş boş stüdyo arazisi. [*Ing.* Lot; *Fr.* Terrain de studio].

— aydınlatması, *sin.* Stüdyonun düzlüğünde yapılan kapalı yer aydınlatması. [*Ing.* Studio lighting; *Fr.* Éclairage de studio].

— düzlüğü, *sin.* Stüdyolarda filim çevirmek için kullanılan uzun, geniş, hangar biçiminde, içinde aydınlatmayı, alıcı hareketlerini, dekor kurmayı kolaylaştıracak düzeni bulunan düz ve kapalı yapı. [*Ing.* Stage, floor, set; *Fr.* Plateau, set].

— günü, *sin.* Çevirimin stüdyoda yapıldığı günler, stüdyoda çalışılan günler. [*Ing.* Studio day; *Fr.* Journée de studio].

— işçisi, *sin.* Dekorları söküp takan, alıcı hareketlerini kolaylaştıran, teknikçilerin çalışmalarına yardım eden ikmse. [*Ing.* Grip; *Fr.* Machiniste].

— yönetimi, *sin.* Bir stüdyonun çalışmalarının düzenlenmesi işi. [*Ing.* Studio administration, administration; *Fr.* Administration de studio, administration].

— yönetmeni, *sin.* Stüdyo yönetimini yapan kimse. [*Ing.* Studio menager; *Fr.* Directeur de studio].

stükatin, i. *Fr. stucatine* < *It. stucco,* Yalancı mermer. *inş.* Kireç, fosforik asid ve salisilik asidden yapılan ve yapı malzemelerini kaplayarak onlara yapı taşı görünüşü vermekte kullanılan bir çeşit beyazımsı emay. [*Ing.* Fine stucco].

stützit, i. *Fr. stutzite. min.* Formülü Ag_4Te olan doğal gümüş tellürür. [*Ing.* Stutzite].

su, i. *esk. T. sub, suv. (Bu kelime kural dışı olarak, isim takımlarında belirten halinde iken* **suyun** *biçimini alır).* § ⬤ Yağmur, kar, dolu şeklinde bulutlardan yağan bayağı sıcaklıkta sıvı halinde olup tadı, rengi, ko-

kusu olmayan, iki molekül hidrojen ve bir molekül oksijenden oluşmuş bulunan, deniz leri, gölleri, ırmakları pınarları meydana getiren saydam madde. [*Osm.* Ab'mâ; *ing.* Water; *Fr.* Eau] ▪ § ❷ Bu sıvıdan meydana gelen kitle, akarsu: *İncesu. Karasu. Göksu. Türk suları* [*ing.* River, stream; *Fr.* Riviere, fleuve] *Esanl.* cay; § ❸ içme, temizlenme v.b. ihtiyaçlar için kullanılan sıvı. [*ing.* ve *Fr.* Eau]; § ❹ Meyve, sebze gibi şeylerin sıkılmasıyle elde edilen sıvı: *Portakal suyu. Domates suyu.* [*ing.* Juice, sap; *Fr.* Jus]; § ❺ Kimi kokulu yaprak veya çiçeklerin imbikten çekilerek alınan kokulu suyu: *Çiçek suyu. Gül suyu.* [*ing.* Water; *Fr.* Eau]; § ❻ Yemeğin sulu kısmı: *Yahninin suyu.* [*ing.* Gravy, broth; *Fr.* Sauce]; § ❼ *isl.* Bir şeyin kenarına kösut olarak yapılan süs. [*ing.* Running pattern]; *Esanl.* **kenar süsü**; § ❽ **Yıkamak** sözü ile **bir su yıkamak, iki su yıkamak** şeklinde kullanılarak «defa» anlamına gelir; § ❾ Demir âletleri ateşte kızdırdıktan sonra, suya daldırarak sağlanılan sertlik: *Bu bıçağın suyunu iyi vermemisler.* [*ing.* Temper; *Fr.* Trempe]; § ❿ Yadımlama ürünü, genellikle idrar. sidik: *Su dökmek.* § ⓫ *gram.* Türkçede genitif ekı unsüzle biten kelimelerden sonra -ın, -in, -un, -ün, ünlüyle biten kelimelerden sonra ise -nın, -nin, -nun, -nün, şeklindedir, ancak su kelimesinde kural dışı olarak ekin ünlüyle başlayan biçimleri kullanılır; § ⓬ *fizyol.* Vucuttaki bazı bezlerin salgıladığı sıvı madde. [*ing.* Liquid, fluid; *Fr.* Eau]; § ⓭ *kim.* ve *fiz.* 1 hacim oksijenle 2 hacim hidrojenin birleşmesi sonucu meydana gelen akışkan. [*ing.* Liquid, fluid; *Fr.* Eau]; § ⓮ *san. esk.* Şemse ciltlerinin köselerine yapılan susleme. *(Yazı levhalarının çevresine yapılan suslemelere de su denirdi);* § ⓯ *mec.* Itki, istek, yetenek, keyif: *Bir kimsenin suyuna gitmek.* [*ing.* ve *Fr.* Disposition] ▪ **~ da pişmiş**, Haslanmış. [*ing.* Boiled, *Fr.* Bouilli]; ◉ **~ dan çıkma**, *cogr.* Deniz dibinin su yüzüne çıkması olayı. [*ing.* Emergence; *Fr.* Emersion] *Kars.* **batma**; ◉ **~ dan çıkmış balığa donmek**, *dey.* Ne yapacağını şaşırmak; ◉ **~ dan çıkmış kıyı**, *cogr.* Yer kabuğu oynamaları, yaylanmaları yüzünden, deniz dibi iken yüze çıkmış bulunan yerlerin kıyısı. [*ing.* Coast of emergence; *Fr.* Côte d'emersion]; *Esanl.* **yükselmiş**; ◉ **~ dan gecirmek**, *(Çamaşırlar hk.)* Üstünkörü yıkamak; ◉ **~ dan ucuz**, *dey.* Çok ucuz. [*ing.* Extremely cheap; *Fr.* A vil prix pour rien d'un prix dérisoire]; ◉ **~ dan çıkış hızı**, *hava.* Bir deniz hava gemisinin sudan gördüğü direncin azamî olduğu hız. [*ing.* Hump speed; *Fr.* Vitesse de déjaugeage]; ▪ **~ lar yarımküresi**, *cogr.* Ortası, Yeni Zelanda adalarından Güney Adasının doğusunda bir yer olarak düşünülen yer yuvarlağının yarısı. [*Osm.* Nısıf küre-i mi yâh; *ing.* Water hemisphere; *Fr.* Hémisphere des eaux]; ◉ **~ lar kararmak**, *dey.* Aksam olmaga başlamak. [*ing. (The day)* to draw to a close; *(evening)* to close in, *(darkness)* to fall; *Fr.* Le jour commencer à decliner]; ◉ **~ ları yarmak**, *dey. (Deniz taşıtları hk.)* Hızlı gitmek; ◉ **~ larında**, *dey.* Saatı veya zamanı gösteren kelimelerin sonuna getirilerek vakti yaklaştırmaca olarak anlatır: *On, on buçuk sularında.* [*ing.* About; *Fr.* Sur]; ◉ **~ bakmak**, *falc.* Falcıların, bir kabın içindeki okunmuş suya bakarak gelecek veya gaipten haber almak. [*ing.* Hydromancy; *Fr.* Hydromancie]; ◉ **~ ya atlama**, *sp.* ▫ **Atlama**; ◉ **~ ya boğulmak**, *dey.* Aşırı derecede su ile dolmak. [*ing.* To be overwhelmed with an excess of water]; ◉ **~ ya düşmek**, *(Genellikle iş veya tasarı hk.), dey.* Gerçekleşmemek [*ing.* To fail; *Fr.* Tomber à l'eau]; ◉ **~ ya gömme** *etnogr.* Açık denizde ölen kimseler için kullanılan gömme usulü. *(Günümüzde, özellikle Okyanusya'da bazı kabileler suya gömmeyi her zaman uygularlar. Bazen de, gomme, etlerin kemikten ayrılmasından önce yumusamasını sağlamak amacıyle, geçici olarak uygulanır /Yeni Gine/. Suya gömme uygulamasının cesedin terk edilmesi amacını güttüğü; maddeye muşallat olan ve kötülüğünden korkulan ruhu uzaklaştırma kaygusundan ileri geldiği sanılmaktadır).* [*ing.* ve *Fr.* Immersion]; ◉ **~ ya göstermek**, *dey.* Hafifçe yıkamak. [*ing.* To give something a quick rinse-through]; *Fr.* Laver légèrement]; ◉ **~ ya götürür susuz getirir**, *dey.* Çok kurnaz, hilekâr kimseler için kullanılır. [*ing.* Very cunning and craft y]; ◉ **~ ya yönelim**, *biy.* ▫ **Suyayöne lim**; ◉ **~ yu çıkmak**, *dey.* Tatsız hale gelmek, çekiciliğini yitirmek; ◉ **~ ya iniş**, *hava* Bir deniz uçağının, pilotun suya temas maksadiyle harekete geçtiği andan durduğu veya istediği takdirde durabileceği ana kadar birbirini takip eden durumlarının bütünü. [*ing.* Alighting *(on water); Fr.* Amerissage]; ◉ **~ ya mecburi iniş**, *hava.* Bir hava gemisinin suya mecburi inis yapması [*ing* Ditching; *Fr.* Amérissage forcé]; ◉ **~ ya sabuna dokunmamak**, *dey.* Ortalığı kollayıp kimsenin gücenmesine meydan vermemek. [*ing.* To avoid meddling; to refrain from attacking]; ◉ **~ ya salmak**, *dey.* Bosuna harcamak. [*Fr.* Depenser, consommer inutilement]; ◉ **~ ya yönelim**, *zool.* ve *bot.* Su ile meydana getirilen uyartılara cevap verme eğilimi. [*ing.* Hydrotropism; *Fr.* Hydrotropisme]. *Esanl.* **hidrotropizm**. ◉ **~ yu basmak**, *dey.* Tulumba alıcısının içinde bulunduğu su dolu kabı bosaltmak; ◉ **~ yu başından kesmek**, *dey.* Isi kökünden kesip atmak. [*ing.* To cut off at its source, *Fr.* Résoudre dans sa source]; ◉ **~ yu çekilmek**, *dey.* Kurumak; ◉ **~ yu çekilmiş değirmene dönmek**, *dey* Isleyemez hale gelmek. [*ing.* To become completely useless]; ◉ **~ yu çıkmak**, *dey.* Tatsız hale gelmek, çekiciliğini yitirmek; ◉ **~ yu düz**, *den.* Bir geminin basında ve kıçın cektiği suların esit olusu; ◉ **~ yu getiren de bir testiyi kıran da**, *at.* Zamanı mızda, görevini iyi yapanla kötüye kullanan arasında bir fark gözetilmemektedir; ◉ **~ yu *(çayı, dereyi)* görmeden paçaları sıvamak**, *dey.* Henüz hiç bir belirti yok iken bir ıs oluyormus gibi davranmak. [*ing.* To count one's chickens before they are hatched; *Fr.* Se retrousser avant d'avoir vu le ruisseau (c'est-à-dire, se préparer pour une affaire dont elle est encore incertaine)]; ◉ **~ yu görünce teyemmüm bozulur**, *at.* Bir zorunluk dolayısıyla usulsüz yapılmakta olan bir isin, bu zorunluk ortadan kalkınca gereği gibi yapılmak üzere yeni bastan ele alınması gerekir; ◉ **~ yu ısınmak**, *tkz.* Genellikle kötü olan sonu yaklasmak veya gelmek; ◉ **~ yu (tokmakla) kesiyor**, *dey. (Bıçak, çakı, v.b. hk.).* Çok körlesmis. [*Fr. (Couteau, canif etc.)* Qui n'est nullement tranchant]; ◉ **~ yu mu çıktı? (Bir yerin)**, *dey.* «ne kusuru var?» anlamında söylenir [*ing.* What's wrong with it?; *Fr. (En parlant d'une place* Quel inconvénient y voistu?]; ◉ **~ yu seli kalmamak**, *dey. (Sulu yiyeceklerin)* suyu cekilmek. [*ing.* To be all dried up *(food)*]; ◉ **~ yu sert**, § ❶ *(Çelik hk.)* suyu iyi verilmis, cok sert. [*ing.* Hard-tempered *(steel); Fr.* Bien trempé]; § ❷ *mec. (Bir kimse hk.)* Yumusak karakterli olmayan, uysal olmayan, hasin. [*ing.* Harsh *(person)*]; ◉ **~ yu suyuna**, *den.* Bir geminin bulunduğu yerde ancak yüzmesine yetecek kadar su derinliği bulunması; ◉ **~ yu suyuna demirlemek**, *den.* Bir geminin çektiği su derinliğinden biraz fazla derinliğe kadar gelip demirlenmesi. *(Bu ancak ticaret gemileri tarafından müsait havalardan istifade ederek sahile mümkün mertebe yakın bulunup kolaylıkla yük çıkarmak veya almak için ihtiyar edilir).* ◉ **~ yu yenmek**, *den.* Bir delikten giren suyu tulumbalarla *(giren sudan fazlasını çekerek)* bosaltmak; ◉ **~ yun başı**, *dey.* § ❶ Kaynak, pınarbası. [*ing.* Source, spring, fountain]; § ❷ *mec.* En çok yarar sağlanacak yer. [*ing.* Most important part *(of a business)*]; ◉ **~ yun yavaş akanından, insanın yere bakanından kork (sakın)**, *at.* ▫ **Adamın yere bakanından, suyun sessiz akanından kork**; ◉ **~ yuna gitmek**, *dey.* ▫ **Suyuna gitmek**; ◉ **~ yuna pirinç salınmaz**, *dey.* (Bir kimse için) «güvenilir bir kimse değildir» anlamında kullanılır; ▪ **~ yuna tirit**, *dey.* Bastan savma, değersiz özensiz. [*ing.* Simple, uninteresting, sconty *Fr.* Sans grand soin, n'importe comment] ◉ **~ yunca gitmek**, *dey.* Bir kimseyi sinirlendirmeyecek sekilde davranmak. [*ing.* No to go counter to a person; to treat with tact to flatter when necessary; *Fr.* Agir selon les caprices de quelqu'un]; ◉ **~ yunu alma**, § ❶ *mutf.* Bir besin maddesinin bilesimindeki suyu azamî sekilde azaltarak mikropların bozucu etkisi için gerekli ana un suru ortadan kaldırıp bu maddenin korunmasını sağlama islemi. [*ing.* Dehydration *Fr.* Déshydratation]; § ❷ *petr.* Ham petrolün suyunu çıkarmak islemi. [*ing.* Dehydration; *Fr.* Déshydratation]; ◉ *(yemeğin)* **~ yunu almak**, *dey.* Kaynatılan yiyeceğin suyunu ayırmak.; ◉ **~ yunu çekmek**, *dey* § ❶ Yemek kaynayıp suyu kalmamak. [*Fr (En parlant de l'eau bouillante d'une cuisson)* Être totalement absorbée ou évaporée]; § ❷ *mec.* Tükenmek, bitmek. [*ing* To be exhausted, to be used up; *Fr.* Finir n en plus rester, être dépensé ou consumé en totalité]; ◉ **~ yunu kesmek**, *den.* Bir geminin su sızdıran yerini kapatarak suyun girmesini onlemek; ◉ **~ yunun suyu**, *dey (Akrabalık bağları hk.)* Ancak uzaktan uzağa ilgisi olan. [*ing.* A distant relationship Only a remote connection; *Fr.* Parent éloigne]; ◉ **abdest ~ yu**, Gusul veya namaz için gereken abdeste kullanılan su; ◉ **acı ~**, *cogr.* ▫ **Acısu**; ◉ **ağır ~**, *kim.* ve *fiz* Suya benzeyen, fakat yapısında hidrojen yerine döteryum bulunan bilesik. [*ing.* Heavy waster; *Fr.* Eau lourde]; ◉ **ağız ~ yu** ▫ **Ağız**; ◉ **ağzının ~ yu akmak**, *dey.* ▫ **Ağız**; ◉ **akan ~ lar durur**, *dey.* ▫ **Akmak**; ◉ **akar ~**, *kuymc.* ▫ **Akarsu**; ▪ **akıntı ~ ları**, *bayınd.* Yağmur ve yol yıkama suları. [*Fr.* Eaux de misselement effluent pluvial]. ☆ *Esanl.* **yağmur seli**; ◉ **alkole ~ katma**, *tic.* Su katma yoluyla alkolün derecesinin düsürülmesi; ◉ **altın ~ yu**, *kim* ve *fiz.* Altın ve platini çözmekte kullanılan nitrik ve hidroklorik asid karısımı. [*ing.* Aqua regia; *Fr.* Eau régale]; ◉ **amniyos ~ yu**, *anat.* ▫ **Amniyos**; ◉ **aralarından ~ sızmamak**, *dey.* ▫ **Ara**; ◉ **artezyen ~ yu**, *trm* ▫ **Artezyen**; ◉ **asılı taban ~ yu**, *trm.* ▫ **Asılı**; ◉ **aşağı ~**, *den.* Asagı akıntı; ◉ **ayaklar ~ ya ermek**, *dey.* ▫ **Ayak**; ◉ **bağırsak ~ yu**, *biy.* ▫ **Bağırsak**; ◉ **bakır ~ yu**, *kim.* ve *fiz.* Oksalik asid çözeltisi. [*ing.* Liquid metal polish; *Fr.* Eau de cuivre]; ◉ **balık ~ yu**, *mutf.* ▫ **Balık**; ◉ **başından aşağı kaynar veya soğuk ~ lar dökülmek**, *dey.* ▫ **Baş**; ◉ **besleme ~ yu**, *döş.* ▫ **Besleme**; ◉ **besleme ~ yu yolu**, *inş.* Suyu ölçü âletinden veya genel vanadan kullanan cihaza kadar götüren bütün borular; ◉ **billûrlaşma ~ ları**, *fiz.* ve *kim.* İçinde bir maddenin billûrlastığı sular. [*Fr.* Eaux mères]; ◉ **bin dereden ~ getirmek**. ▫ **Bin**; ◉ **bir içim ~**, ▫ **Bir**; ◉ **bir kaşık ~ da boğmak**, ▫ **Bir**; ◉ **bir sahanın alabileceği ~**, *den.* Bir yolcu gemisinin bölme hesabında, bu sahayı dolduracak su hacminin yüzde olarak miktarı; ◉ **bir yudum ~**, Hakkından çabuk gelinir, kısa zamanda üstesinden gelinecek *(iş veya kimse).* [*Fr* Homme qu'on peut vaincre ou affaire qu'on peut résoudre très facilement]; ◉ **birikinti ~ ları**, ▫ **Birikinti**; ◉ **borikli ~**, *ecz.* ▫ **Borikli**; ◉ **boş ~ hattı**, *den.* Bir geminin su ve yakıt almadan su düzlemiyle kesistiği çizgi. [*Fr.* Ligne de flottaison lège] ◉ **boşluk ~ yu**, *trm.* ▫ **Boşluk**; ◉ **bulanık ~ da balık avlamak**, *dey.* ▫ **Bulanık**; ◉ **bulaşık ~ yu**, ▫ **Bulaşık**; ◉ **cazibe ~ yu**, *trm.* ▫ **Cazibe**; ◉ **çamaşır ~ yu**, ▫ **Çamaşır**; ◉ **çekik ~**, *coğr.* ▫ **Çekik**; ◉ **çürük ~**, *den.* ▫ **Çürük**; ◉ **damıtık ~**, *fiz.* ve *kim.* Tabiî suyun damıtılmasıyle elde edilen saf su. [*Osm.* Ma-i mukattar; *ing.* Distilled water; *Fr.* Eau distillée]; ◉ **değirme-**

nin ~ yu nereden geliyor, *dey.* ◘ **Değirmen;** ◉ **demir ~ yu,** *sny.* ◘ **Demir;** ◉ **deniz ~ yu,** *coğr.* ◘ **Deniz;** ◉ **dip ~ ları,** *coğr.* ◘ **Dip;** ◉ **dolaşım ~ yu,** *term.* ◘ **Dolaşım;** ◉ **durgun ~,** *coğr.* ◘ **Durgun;** ◉ **durulama ~ yu,** ◘ **Durulama;** ◉ **dümen ~ yu,** *den.* ◘ **Dümen;** ◉ **(birinin) dümen ~ yundan gitmek,** *dey.* ◘ **Dümen;** ◉ **düz ~,** *den.* ◘ **Düz**[1]; ◉ **ekşi ~,** *deric.* ◘ **Ekşi;** ◉ **el ~ yu,** Eli yumuaştmak için kullanılan losyon; ◉ **eline ~ dökmemek,** *dey.* ◘ **El;** ◉ **elini sıcak ~ dan soğuk ~ ya sokmamak,** *dey.* ◘ **El;** ◉ **emici ~ cenderesi,** *mek.* Emme yoluyla etki yapan hidrolik su cenderesi; ◉ **hidrolik ~ cenderesi,** *mek.* Sıvı kütlesinin bir kısmını düşme yüksekliğinin üstünde bir seviyeye çıkarmak için, anî olarak kapatılan bir boru içinde suyun düşmesinden *(koç darbesi)* yararlanan düzenek; ◉ **erime ~ yu,** *coğr.* ◘ **Erime;** ◉ **eşek sudan gelinceye kadar dövmek,** *dey.* ◘ **Eşek;** ◉ **ez de ~ yunu iç,** *dey.* ◘ **Ezmek;** ◉ **fit ~ yu,** *den.* ◘ **Fit;** ◉ **gün değmemiş ~,** *coğr.* ◘ **Gün;** ◉ **huyu ~ yu,** *dey.* ◘ **Huy;** ◉ **iç ~ lar,** *coğr.* ◘ **iç;** ◉ **içme ~ yu,** ◘ **içme;** ◉ **içtikleri ~ ayrı gitmez,** *dey.* ◘ **içmek;** ◉ **ikincil ~,** *kim.* ve *fiz.* Su ile seyreltilmiş nitrik asid; *sabuncu suyu* da denilen ve yağlıboyaları temizlemekte kullanılan sodyum veya potasyum hidroksid çözeltisi. **[***Ing.* Weak nitric acid, lye-water; *Fr.* Eau seconde, eau des savonniers]; ◉ **iyi ~,** İçmeğe elverişli olan su. **[***ing.* Drinking water; *Fr.* Eau potable, eau de boisson]; ◉ **javel ~ yu,** *kim.* ve *fiz.*◘ **Klor;** ◉ **jüvenil ~,** *jeol.* ◘ **Jüvenil;** ◉ **kalevî ~,** *trm.* ve *jeol.* Sodyum : si 60'a yaklaşan veya geçen, fakat toplam erimiş madde kapsamı nisbeten az olan sular; ◉ **kalbur ~ taşımak,** *dey.* ◘ **Kalbur;** ◉ **kamışa ~ yürümek,** *dey.* ◘ **Kamış;** ◉ **kaplıca ~ yu,** *min.* Sıcak halde fışkıran kaynak suyu. **[***ing.* Thermal water; *Fr.* Eau thermale]; ◉ **kapsik ~,** *coğr.* ◘ **Kapsik;** ◉ **kara ~,** *tıp.* ve *vet.* ◘ **Karasu;** ◉ **karında ~ toplanması,** *patol.* Karın zarı boşluğuna seröz bir sıvının toplanmasından ileri gelen karın hidropizisi **[***Lat. Ascites abdominalis; ing.* Abdominal dropsy, ascites, hydroperitoneum; *Fr.* Ascite]; ◉ **karst ~ yu,** *coğr.* ◘ **Karst;** ◉ **kaya ~ u,** ◘ **Kaya;** ◉ **kaynar ~,** Kaynamakta olan, çok sıcak su. **[***ing.* Boiling water; *Fr.* Eau bouillante]; ◉ **kaynar ~ ile işkence,** Aşağı yukarı XVI. yüzyılın sonlarına kadar, hemen hemen tüm Avrupa ülkelerinde kalpazanlara uygulanan ve kaynar suda boğmaktan ibaret ceza; ◉ **köprünün altından çok ~ lar geçti,** *dey.* «*Geçen zamanla birlikte pek çok şey değişti*» anlamında kullanılır; ◉ **kulağına kar ~ yu kaçmak,** *dey.* ◘ **Kulak;** ◉ **kullanılmış ~ lar,** *bayınd.* Ev suları, çirkef sular sanayi suları, kamu hizmeti suları ve akaçlama sularının tümü. **[***Ing.* Used waters; *Fr.* Eaux usées] ◉ **maden ~ yu,** *min.* Bileşiminde çözelti halinde inorganik tuzlar bulunan ve tedavide kullanılan su. **[***Ing.* Mineral water; *Fr.* Eau minérale]; ◉ **mide ~ yu,** *fizyol.* ◘ **Mide;** ◉ **musluk ~ yu,** Genellikle bulaşık, çamaşır, v.b. yî yıkamakta kullanılan şehir suyu. **[***ing.* Tap-water; *Fr.* Eau de robinet; eau de la ville]; ◉ **nitrogliserini ~ ya boğmak,** *pirotekn.* Gliserinli bir nitrolayıcıyı tehlike halinde, çok miktarda su bulunan bir havuza veya altındaki bir kaba boşaltmak; ◉ **ocak ~ yu,** *min.* Kayaların çatlakları veya gözenekleri içinde bulunan su. **[***Ing.* Quarry-water; *Fr.* Eau des carrières]; ◉ **oksijenli ~,** *kim.* ve *fiz.* Hidrojen péroksid H_2O_2 çözeltisine verilen ad, eczacılıkta ve renk gidermede kullanılır.**[***Ing.*Hydrogen peroxide, oxygenated water;*Fr.*Eau oxygénée]; ◉ **ölü ~,** *denizbil.* Farklı tuzlulukta iki su kütlesinin üst üste gelmesinden doğan olay, küçük bir geminin ilerleyişini iyice yavaşlatabilen iç dalgalar meydana gelmesiyle anlaşılır **[***Ing.* Dead water; *Fr.* Eau morte]; ◉ **parça ~,** *san. esk.* Birbirine bağlı olmayan parçalar halinde yapılan su; ◉ **pişmiş aşa (soğuk) ~ katmak,** *dey.* ◘ **Aş;** ◉ **sade ~,** ◘ **Sade;** ◉ **saman altından ~ yürütmek,** *dey.* ◘ **Saman;** ◉ **serbest ~,** *petr.* Kuyu çeperinden alınmış çamurdan süzülerek çıkan su. **[***ing.* Free water; *Fr.* Eau libre]; ◉ **sifonlu ~ cenderesi,** *mek.* Bir sifon takılmış hidrolik su cenderesi; ◉ **şifalı ~,** *min.* Bileşiminde belirli mineraller bulunan kaynak suyu. **[***ing.* Healing water]; ◉ **şişe ~ yu,** Şişe içinde satılan içme suyu. **[***Ing.* Bottled water]; ◉ **tatlı ~,** ◘ **Tatlı;** ◉ **tatlı ~ frengi,** ◘ **Tatlı;** ◉ **tatlı ~ kurnazı,** *dey.* Her durumdan kendine pay çıkarmağa çalışan, her işten kendisine çıkar sağlamayı amaç edinen kimse; ◉ **tütün ~ yu.** *tütünc.* Zararlı böceklere karşı kullanılan tütün özsuyunun gümrük terim listesinde hâlâ rastlanan eski deyimi; ◉ **üstüne bir bardak soğuk ~ içmek,** *dey.* ◘ **Üst;** ◉ **yağlı ~,** *trm.* İnsan besinlerinden arta kalan ve bulaşıkların mutfak âletlerinin yıkanmasından elde edilen yağlı su. *(Özellikle toplulukların bulunduğu misafirhane, hastahane, kantin, hapishane gibi yerlerden gelen yağlı sular, domuzların beslenmesinde kullanılır, fakat menşe ve mevsime göre besleyici değerleri çok değişebildiğinden, dengeli bir besin değildir. Bu hayvanların doğru dürüst beslenmesini sağlayamaz).* **[***ing.* Oily water; *Fr.* Eaux grasses]; ◉ **yatak ~ yu,** *petr.* Genellikle bir petrol yatağında bulunan tuzlu su. **[***Fr.* Eau de gisement]; ◉ **yekpare ~,** *san. esk.* Bir cildin bütün sayfalarına yapılan su; ◉ **yelkenleri ~ ya indirmek,** *dey.* ◘ **Yelken;** ◉ **yeraltı ~ ları,** *huk.* Yeraltında durgun veya hareket halinde bulunan bütün sular. **[***ing.* Subsoil waters, subterraneous waters, underground waters; *Fr.* Eaux souterrain]; ◉ **yeraltı ~ yu deposu,** *huk.* Bünyesinde yeraltı suyu bulunan ve herhangi bir noktasından su çekildiğinde bütün su kütlesine etki edilebilen tabaka; ◉**yoğunlaştırma ~ yu,** *term.* Bir termik makineden geçen buharı yoğunlaştırmak İçin karışımlı bir kondansör içine püskürtülen su. *(Yüzeysel kondansörde yoğunlaştırma için kullanılan suya daha çok dolaşım suyu denir).* **[***Ing.* Condensing water; *Fr.* Eau de condensation]; ◉ **yukarı ~,** *den.* Yukarı akıntı; ◉ **yüklü ~ hattı,** *den.* Kayıtlı bulunduğu sınıflandırma şirketi tarafından, öngörülen maksimum yükü almış bir geminin teknesiyle su düzleminin yaptığı arakesit. **[***Fr.* Ligne de flottaison en charge]; ◉ **yüreğe ~ serpilmek,** *dey.* ◘ **Yürek;** ◉ **yüz ~ yu,** *dey.* ◘ **Yüzsuyu;** ◉ **yüz ~ yu dökmek,** ◘ **Dökmek;** ◉ **yüz ~ yu hürmetine,** *dey.* ◘ **Hürmet;** ◉ **zarurî ~ hakkı,** *huk.* Su ihtiyacı olan bir gayrımenkul malikinin, başka bir gayrımenkul malikinden kendisine su verilmesini isteyebilme hakkı; ◉ **zemzem ~ yu,** *dey.* ◘ **Zemzem**

~ aerodromu, *hava.* Sadece deniz uçaklarının iniş ve kalkışı için kullanılan bir aerodrom tipi. **[***ing.* Water aerodrome; *Fr.* Hydro-aérodrome].

~ ağızlığı, Ağzından su fışkıran bir borunun ucuna takılan küçük bir meme gibi ağızlık olup suyun yön ve akış şeklini değiştirir. **[***Fr.* Ajutage].

~ ağzı, *döş.* Yangın söndürme amacıyle kent su döşeminden suyun alındığı ağız. **[***Ing.* Water intake, hydrant].

~ akarken testiyi doldurmalı (doldur), *at.* Kişi, fırsattan yararlanmalı, geliri bol olduğu zaman ilerisi için para biriktirmeye, mal mülk edinmeye bakmalıdır.

~ akciğeri, *zool.* ◘ **Suakciğeri.**

~ akrebi, *zool.* ◘ **Suakrebi.**

~ akığı yere (yine) akar, *at* Daha önce bize yararı dokunmuş olan güzel bir durum, bugün bulunmasa bile yarın yine ortaya çıkar.

~ alan çelik, *met.* Su vermeye elverişli çelik. *(Havada su alan çelik, «hava çeliği» adını taşır).* **[***Ing.* Hardening steel; *Fr.* Acier trempant].

~ alma derinliği, *met.* Madenî bir parçanın çeşitli noktalarında özellikle yüzey ile merkez arasında su verme işlemiyle etkilenen kalınlık. *(Çeliklerde, su alma derinliği, işlenen parçanın biçimine, hacmine, su verme işleminin yapıldığı ortama ve su alma yeteneği bakımından çeliğin göstereceği niteliğe bağlıdır).* **[***Ing.* Hardening penetration; *Fr.* Pénétration de trempe].

~ alma gücü, *met.* Bir çeliğin, su verildiğinde en iyi nitelikleri kazanmak ve merkezle yüzey arasında homojen şekilde su almak için gösterdiği elverişlilik. **[***Ing.* Hardening power; *Fr.* Pouvoir trempant].

~ alma teknesi, *döş.* Temizlik amacıyle su almakta kullanılan tekne. **[***Ing.* Slop sink].

☆ *Eşanl.* **su yalağı.**

~ alma yeteneği, *met.* Bir alaşımın ve özellikle bir çeliğin çok derin su alma gücü. **[***ing.* Temperability; *Fr.* Trempabilité].

~ almak, § ❶ *den. (Gemi, tekne, kayık, v. b. hk.)* İçine su girmek. **[***Ing.* To leak; water *(ship); Fr.* Prendre l'eau]; § ❷ Gemiye içme suyu ikmali yapmak. **[***ing.* To make water; *Fr.* Faire de l'eau]; § ❸ *dey (Ayakkabı v.b. hk.)* Suyu içine çekmek.

~ altı, ◘ **Sualtı.**

~ altında çalışma, *bayınd.* İşçilerin geniş bir boru veya bir kesonla korunarak su içinde yaptıkları çalışmaya verilen ad.

~ altında kalma, *coğr.* Irmak sularının taşması veya deniz seviyesinin yükselmesi sonucunda su ile örtülen toprakların durumu. *(Su altında kalmanın yanı sıra çamurlanma veya deniz etkisiyle tuzlanma görülür).* **[***Fr.* Immersion des terres].

~ ardıcı, *zool.* ◘ **Suardıcı.**

~ arıtması, *coğr.* İçme suyu, kullanma suyu, yıkanma suyu gibi suları türlü yabancı bölümlerden kurtarma, arıtma işleri. **[***Ing.* Water softening].

~ arkı, *trm.* Suların akmasına yarayan oluk veya ark. **[***ing.* Drain, furrow-drain trench, gutter, channel, ditch, rill; *Fr.* Rigole].

~ askıları, *bot.* ◘ **Suaskıları.**

~ aşındırması, *coğr.* Akarsuyun, taşları yontması, kemirmesi, eritmesi yoluyla yaptığı aşındırma. **[***Ing.* ve *Fr.* Corrosion].

~ aygırı, *zool.* ◘ **Suaygırı.**

~ aygırıgiller, *zool.* ◘ **Suaygırıgiller.**

~ ayırıcı, *döş.* Buhar borusunda bulunan suyu buhardan ayırmakta kullanılan aygıt. *(Bu amaçla bir akıtma borusu da kullanılabilir).* **[***ing.* Steam separator].

~ ayırım, çizgisi, *trm.* Yüzey sularının değişik yönlere ayrıldığı nokta.

~ ayırma sifonu, *döş.* Buharlı döşemde, boruda yoğuşan suyu, yoğuşma borusuna akıtmakta kullanılan U biçiminde bükülmüş boru. **[***ing.* U - tube]

~ bakireleri, *zool.* ◘ **Kızböcekleri.**

~ baldıranı, *bot.* ◘ **Subaldıranı.**

~ banyosu, *kim.* ◘ **Mari banyosu.**

~ barajı, *mad. oc.* ◘ **Baraj.**

~ bardağı, ◘ **Bardak**

~ basan tabanı, *coğr.* Akarsuların yanlama aşındırması, yatak eğiminin çok azalması ile ırmağın menderes büklümleri yapmasiyle gittikçe genişleyen, aluviyonlarla örtülü vâdi tabanı. *(Akarsu yatağının iki yanında uzanan böyle bir taban sadece 20 - 40 metre genişlikte olabileceği gibi, bir ovayı andıracak kadar geniş bulunabilir. Bu yüzden bunlara vâdi taban ovası bile denildiği olur).* **[***Osm.* Feyezân vâdisi; *Ing.* High-water bed, River plain; *Fr.* Lit de hautes eaux].

~ basan taban ovası, *coğr.* Yanlama aşındırmasını iyice yapmış bir ırmak boyunda uzanan, kum, çakıl, kil gibi taş parçacıklarıyle dolmuş, çok geniş vâdi tabanı. *(Böyle yerlerde geçici göllerin, gölcüklerin, bataklıkların bulunduğu yerlerdeki tortulanmalarla da ova genişlenmiş bir görünüş gösterir).* **[***Osm.* Feyezân ovası; *Ing.* Flood - plain; *Fr.* Plaine inondable].

~ basıncı, *jeol.* Durgun bir su kütlesinin birim yüzeyini etkileyen yerçekimi. **[***Ing.* Hydrostatic pressure; *Fr.* Pression hydrostatique].

~ baskını, *hidr.* Suların görünen yatağın dışına taşmasına yol açan ve az çok önemli zararlara sebep olan kabarma. **[***Osm.* Feyezan, seylâb; *ing.* ve *Fr.* Inondation].

☆ *Eşanl.* **taşma.**

~ **basmak**, *dey.* *(Bir şey veya yer)* sular altında kalmak, her tarafı sularla dolmak. [*ing.* To flood a place *(water)*; *Fr.* Inonder; submerger].
~ **başı**, ◘ **Subaşı**.
~ **başından (bendinden) kesilir (bağlanır)**, *at.* Bir isi, kimsenin karışamıyacağı ve bozamıyacağı biçimde bitirmek için yetkili kişilerin en büyüğü ile görüşüp anlaşmak gerektir.
~ **bendi**. ◘ **Baraj**.
~ **bendi kuyucu**, *bayınd.* ◘ **Kuyu**.
~ **bilgisi**, *cogr.* ◘ **Hidrografi**.
~ **bilim**. ◘ **Subilim**.
~ **birikintisi**, *zoot.* Küçük bir alandaki durgun su parçası. [*ing.* Stagnant pool; *Fr.* Mare].
~ **biti**. ◘ **Subiti**.
~ **bitkisi**, *bot.* ◘ **Bitki**.
~ **bloku**. Bir sıhhî tesisat sebekesinde *(beslenme veya boşaltma)* su kullanan âletlerin hepsini toplayan bütün.
~ **bombası**, *sil.* Sualtı bombalarını atmağa yarayan âlet. *(Bu âlet, gerek hücum eden gemînin içine bombaları düşürecek sekilde egik bir yüzeyden, gerek bombaları yandan uzaga atan bir çesit havan topundan meydana getirilmistir).* [*ing.* Incendiary bomb].
~ **boruları gözeneği**, *zool.* ◘ **Gözenek**.
~ **boruları ara bölgesi**, *zool.* Derisidikenlilerde, özellikle denizkestanesinde su boru larının arasında kalan bölge.
~ **boruları sistemi**, *zool.* Bütün derisidikenlilerde bulunan, genellikle madrepor levhası denilen delikli bir plak yoluyla dısarıya açılan, içi sıvı ile dolu, kirpikli kanal ve keseciklerden ibaret aygıt. *(Su, madrepor levhasından girer; su borularının dikilgen dokusu turgor yoluyle suyu emerek bu organları harekete geçirir; hayvan su borularındaki suyu geri ittigi zaman yer degistirebilir).* [*ing.* Aquiferous system; *Fr.* Système aquifère].
~ **borusu**, *term.* Su veya su ve buhar karısımının dolastığı kazan borusu. [*ing.* Water pipe, water tube, water main; *Fr.* Tube d'eau].
~ **boşaltmak**, *mad. oc.* Pompaların gücünü asan miktarda su gelmesi, pombaların bozulması, elektrik akımının kesilmesi veya ocağın kısa bir süre çalıstırılmaması sonucu su ile dolan bir galeriyi kurutmak. *(Önemli bir kuyudaki suyu boşaltmak için asma pompalar kullanılır; boşaltma islemi ilerledikçe pompa aşağı salınır).* [*ing.* To drain].
~ **boyası**, *dok.* Iplikler yapılırken birbirinden ayırt etmek için kullanılan ve yıkama ile kolayca çıkan boya. [*ing.* Water colour].
~ **boyu ağaçlığı**, *trm.* ◘ **Su boyu ormanı**
~ **boyu ormanı**, *cogr.* Bozkırlarla ağaçlı bozkırlarda ırmaklar boyunca uzanan ormanlar. Böyle ormanlar, az yağışlı, otluk bölgelerde akarsuların iki yakasında uzanır.
~ **böceği**, *zool.* ◘ **Suböceği**.
~ **bölümü**, *cogr.* Bir akarsuyun su toplama alanını komsu akarsuyunkinden ayıran dogal sınır *(Bu sınırdan başlayan sular, her iki akarsuda ayrı yönlere doğru akar. Iki akarsu arasında bir ara çizgisi durumunda bulunan su-bölümü, yer kabartılarının her zaman en yüce yerlerinden geçmez).* [*ing.* Watershed; *Fr.* Ligne de partage (des eau)].
~ **bölümü çizgisi**, *hidr.* Iki yamacın birleştiği tepe noktasından geçen ve suları iki ayrı yöne akacak sekilde ayıran çizgi. *(Bu taktik bölgelerde su bölümü çizgisi kaybolur. Meselâ Beyaz Rusya'da yağmurların bolluğuna ve rüzgârın esiş yönüne göre sular ya Baltık denizine ya da Karadeniz'e akar).* [*ing.* Watershed, line of separation; *Fr.* Ligne de partage des eaux].
~ **böreği**, *mutf.* ◘ **Suböreği**.
~ **buharı gerilimi**, *meteor.* ◘ **Gerilim**.
~ **bulanmayınca durulmaz**, *at.* Bir konu, türlü çekişmelerden sonra aydınlığa kavusur, yoluna girer.
~ **bulununca (görülünce) teyemmüm bozulur**, *at.* Ele geçmeyen güzel bir şeyin yerine, ister istemez ona benzeyen başka bir şey kullanılır, ama aranan şey ele gecince, benzerinin değeri kalmaz.
~ **camı**, *kim.* ve *fiz.* Yanmaz vernik olarak kullanılan sodyum veya potasyum silikat çözeltisi. [*ing.* Water glass; potassium silicate; *Fr.* Verre soluble, silicate de potasse].
~ **cenderesi**, § ❶ *fiz.* Su gücü ile hareket eden pres. [*ing.* Hydroextractor, hydraulic press; *Fr.* Presse hydraulique]; § ❷ *demir.* Lokomotiflerin su haznelerine veya tenderlerine su vermeğe yarayan cihaz. [*ing.* Hydraulic crane; *Fr.* Grue d'alimentation, grue hydraulique]; § ❸ *tekn.* ◘ **Cendere**.
~ **ciridi**, *sp.* ◘ **Cirit**.
~ **cismi**, *anat.* Gözün mercekle sert kat arasındaki ön odasında bulunan sıvı. [*ing.* Aqueous humor; *Fr.* Humeur aqueuse].
~ **çarkı**, Su gücünden faydalanmayı sağlayan en eski araç. [*ing.* Hydraulic wheel, water wheel; *Fr.* Roue hydraulique].
~ **çarpmak (yüzüne)**, *dey.* *(Yüzünü)* su ile yıkamak.
~ **çekici**, *fiz.* ◘ **Çekiç**.
~ **çekme**, *den.* Bir geminin su altında kalan kısmının derinliği.
~ **çekmek**, *dey.* (a) Içine su almak. [*ing.* To draw water from a well or cistern; to absorb; *Fr.* Absorber l'eau, retenir l'eau]; (b) Alçak bir yerden başka bir yere tulumba v.b. bir aygıtla su çıkarmak veya aktarmak. [*ing.* To carry water].
~ **çıkarma**, *mad. oc.* Bir ocakta, çalışmayı sağlamak için, su seviyesini azaltma.
Eşanl. **pompalama**.
~ **çiçeği**, ◘ **Suçiçeği**.
~ **damarı**, Yeraltındaki su kolu.
~ **değirmeni**, *coğr.* Su gücünden faydalanılarak döndürülen çarka bağlı bir değirmen. [*ing.* Water - mill; *Fr.* Moulin à eau].
~ **deliği**, *den.* Bir kaza sonucu açılan ve geminin su almasına yol açan delik. [*ing.* Water hole; *Fr.* Voie d'eau].
Eşanl. **yara, rahne deliği**.
~ **denemeleri**, *bot.* ◘ **Deneme**.
~ **deposu**, Su biriktirilen depo. [*ing.* Water tank; *Fr.* Réservoir à eau].
~ **derleme**, *coğr.* Bir kaynağın çıkardığı suyu çoğaltmak için taban suyunu bir noktaya doğru derleme, toplama işleri. *(Kaynak yerinin altındaki geçirimsiz tabaka su ile iyice doymuş durumdadır. Bunun için kaynaktaki suyun, mümkün olduğu kadar daha aşağıda bir yerden, geçirimli tabakanın tabanına çok yakın bir seviyeden akıtılması)*
~ **dolabı**, ◘ **Sudolabı**.
~ **dolaşım**, *jeol.* Denizlerden, karalardan buharlaşarak atmosfere çıkan suların yağışlarla aşağı inmesi, burada karaların üzerine düşen yağışın toprağa sızarak, akarak, buharlasarak yeniden denize, atmosfere dönmesi olayı. *(Bu durum bir dolaşmayı gösterdiğinden bu olayların hepsine birden su dolaşımı denilmiştir. Denizden buharlaşarak yine denize yağış halinde inme şekline küçük su dolaşımı denir).* [*Osm.* Deverân-ı miyâh; *ing.* Hydrological cycle; *Fr.* Circulation des eaux, cycle naturel de l'eau]
~ **dökmek**, *dey.* Işemek. [*ing.* To piss, to make water; *Fr.* Uriner, pisser].
~ **dökmelik**, Işeme kabı, ördek, ayak yolu. [*Osm.* Bevilhane; *ing.* Urinal; *Fr.* Urinoire, pissoir].
~ **dökünmek**, *dey.* Alelusul çabucak yıkanmak. [*ing.* To bathe with a basin and dipper;
~ **döşemecisi**, *döş.* Su dösemi yapan ve bu meslekten olan kimse. [*Osm.* Sıhhî tesisatçı; *ing.* Plumber].
~ **döşemi**, *döş.* Bir binanın pis su, temiz su ve gaz dösemlerinin tümü. [*Osm.* Sıhhî tesisat; *ing.* Plumbing].
~ **dubası**, *den.* Limanlarda, gemilere tatlı su ikmali yapmak üzere romörkle çekilerek içinde su taşınan duba.
~ **düşen**, *coğr.* Akarsular boyundaki bir eğim kesikliğinde suların düserek aktığı yerlere verilen ad. *(Böyle bir düşme yeri küçük, az yüksek olursa, bunlara çağlayan denir. Bu düşüş yeri büyük olursa ve sular yüksek yerlerden düşerse, bunlara da büyük çağlayan, çavlan gibi adlar verilir)* [*Osm.* Şellâle; *ing.* Waterfall; *Fr.* Chute d'eau].
~ **düzeci**, *topogr.* Madenî bir borudan her ucuna düşey olarak takılan ve içine su doldurularak düzeclemede kullanılan silindir biçiminde beyaz cam tüp.
~ **düzeyi**, *jeol.* Durgun bir su kütlesinin düzeyi. [*Osm.* Su seviyesi; *ing.* Water level; *Fr.* Surface de l'eau].
~ **düzeyi göstergesi**, *döş.* Kapalı bir yerdeki suyun düzeyini gösteren cam boru.
~ **ekranı**, *term.* ◘ **Ekran**.
~ **etmek (yapmak)**, *dey.* Geminin kaburgasından içine su sızmak. [*ing.* To leak, to make water; *Fr.* Faire eau].
~ **filikası**, *den.* Gemilerin ihtiyaç karşısında kaldıkları zamanlarda *«Mancanalar içinde veya dökme olarak»* dışarıdan su taşıttırdıkları filikalara denir.
~ **fişeği**, *fişekç.* ◘ **Fişek**.
~ **gazı**, *sny.* ◘ **Gaz²**
~ **geçirir** *(su emer)*, *dey.* Bir tarafından öbür tarafına su geçen ve su içen maddeler hakkında kullanılır. [*ing.* Permeable; *Fr.* Perméable].
~ **geçirmez**, *dey.* ◘ **Sugeçirmez**.
~ **gelmesi**, *(kadın-doğum)* Amniyos sıvısının dölyolundan dışarı akması. [*Fr.* Perte des eaux].
~ **gemisi**, *den.* Limanlarda, gemilerin tatlı su ihtiyacını karşılamak üzere, tanklarında su tasıyan küçük tonajlı tanker. [*ing.* Tank boat, tanker; *Fr.* Bateau-citerne].
~ **gibi**, *dey.* Çok kolay. [*ing.* Very easy; *Fr.* Très facile].
~ **gibi akmak** *(Zaman hk.)* Hızla geçmek.
~ **gibi aziz oll** *dey.* Su getirenlere iyi dilek olmak üzere söylenir. [*ing.* Be as worthy as water *(said in thanks to one who offers water)*; *Fr.* Vœu de bonheur qu'on exprime à une personne qui apporte ou qui donne de l'eau].
~ **gibi bilmek**, *dey.* Yanlışsız, çok iyi bilmek. [*ing.* To know perfectly; *Fr.* Pouvoir réciter facilement, connaître sur le bout des doigts].
~ **gibi ezberlemek**, *dey.* Çok iyi ezberlemek.
~ **gibi gitmek**, *dey.* *(Para hk.)* Çok harcanmak. [*ing.* To be spent like water *(money)*]
~ **gibi okumak**, *dey.* Yanlışsız ve hızlı okumak. [*ing.* To read fluently].
~ **gibi terlemek**, *dey.* Çok terlemek.
~ **giderme**, § ❶ Toprak altında veya temellerde meydana gelen suları küçük kanallar ve künkler vasıtasiyle uzaklara veya mecralara akıtmak suretiyle oradaki suları gidererek kurutmak için yapılan toprak altı tesisatı. *(Bu gibi boru ve yollara, su giderme yolları denir).* [*Fr.* Drainage]; § ❷ *pirotekn.* Dumansız barut üretiminde, nitroselüloz için deki su yerine bir presle alkol vermek için yapılan işlem. [*ing.* Dehydration; *Fr.* Déshydratation].
~ **giderme borusu**, ◘ **Boru**.
~ **gömleği**, *mek.* ◘ **Gömlek**.
~ **göstermek**, *den.* Denizde bir süre kaldıktan sonra sızıntı sonucu teknenin içinde su birikmesi.
~ **götürmek (götürmemek)**, *dey.* Kaçamaklı bir yoruma elverisli olmak *(olmamak)* tartışılacak tarafı *(olmamak)*.
~ **gücü fabrikası**, *coğr.* Düşen veya düsürülen sulardan su-gücü elde edilen yer. [*ing.* Hydro-electric power].
~ **gülü**, *bot.* ◘ **Nilüfer**.
~ **hattı**, *den.* ◘ **Su kesimi**.
~ **hattı düzey kesiti**, *den.* ◘ **Düzey**.
~ **havuzu**, *mad. oc.* Bir kuyuda, suyun biriktiği dip kısım.
~ **haznesi**, Su tankı. [*ing.* Water space; water reservoir].
~ **hızarı**, *tekn.* Su gücüyle döndürülen hızar. [*ing.* Sawmill worked by water; *Fr.* Scie à eau].
~ **hortumu**, *coğr.* Denizlerde ara sıra beli-

ren hortum. [*ing.* Water-spout; *Fr.* Trombe d'eau].
~ **hücresi,** ◘ Hücre.
~ **ısıtıcı,** *döş.* Sıcak kullanma suyunu ısıtan aygıt. [*ing.* Water heater].
~ **ibriği,** *bot.* ◘ Bardakağacı.
~ **ibriğigiller,** *bot.* ◘ Suibriğigiller.
~ **içene yılan bile dokunmaz,** *at.* Su içen kimseye, dokunulmamalıdır, düşman olsa bile.
~ **içinde,** *dey.* En aşağı *(bir fiyat olmak üzere)* en düşük: *Bu kumaş su içinde yüz lira eder.* [*ing.* Easily; certainly].
~ **içinde kalmak,** *dey.* § ❶ Çok terlemek. [*ing.* To sweat heavily; *Fr.* Être en eau, suer abondamment]; § ❷ Adamakıllı ıslanmak. [*ing.* To get very wet].
~ **ile erime,** *kim.* ◘ Erime.
~ **incirkuşu,** *zool.* ◘ incirkuşu.
~ **inmesi,** Vücudun herhangi bir yerinde ve özellikle karın boşluğunda su toplanması. [*Osm.* Istiska; *ing.* Hydropsy; *Fr.* Hydropisie].
~ **istemek,** *den.* Yarışta, yarış şamandıraları, alâmetleri gibi bir engel civarında iken, sahayı serbest bırakması için rakip yarışçıdan uzaklaşmasını istemek: *Kendisinden su istenen yat, bunu reddetmek hakkına sahip değildir.* [*Fr.* Demander de l'eau].
~ **işareti,** *matb.* El ve makine kâğıtlarında ışığa tutulduğu zaman görülen yarı saydam resim, yazı ve markalar. *(Bunlar makineden hamur halinde geçen kâğıdın üzerine bir metal kalıbı bastırmak suretiyle temin edilir).* [*ing.* Watermark; *Fr.* Marque d'eau, filigrane].
☆ *Eşanl.* **filigran.**
~ **kabağı,** *bot.* ◘ Sukabağı.
~ **kabarması,** *bayınd.* ◘ Kabarma.
~ **kabı,** İçine su konan her çeşit kab. [*ing.* Water jug, ewer; *Fr.* Pot à eau].
~ **kaçırmak,** *dey.* § ❶ Su sızdırmak. [*ing.* To leak; *Fr.* Fuir, couler, sulnter]; § ❷ *arg.* Baş ağrıtmak, can sıkmak: *Üçtür söylüyorum, su kaçırma da başımı belâya sokma benim.* [*ing.* To annoy, to disturb; *Fr.* Contrarier, chagriner, tourmenter, tracasser].
~ **kaldırmak** *(Pirinç v.b. hk.)* Pişerken, su çekmek, emmek. [*ing.* To take up or absorb water; *Fr. (En parlant de la cuisson du riz etc.)* Avoir la capacité d'absorber une quantité déterminée d'eau].
~ **kamışı,** *bot.* ◘ Sukamışı.
~ **kamışgiller,** *bot.* ◘ Sukamışgiller
~ **kanal sistemi,** *zool.* Derisidikenlilerde sölomu kapsayan ayrı bir sistem olup ağzın çevresini saran bir çember kanal ile bundan ayrılan 5 ışınsal kanaldan yapılmıştır. Çember kanal Poli keselerine bağlıdır. Işınsal kanallar yan kanallar araciyle ambulakral ayaklarla birleşmiştir ve bu birleşme yerinde ampuller bulunur. Bu sistem taş kanalı araciyle de vücut dışındaki su ile bağlantı halindedir. Kanalları içinde su taşıyan bu sistem özel bir biçimde hareketi sağlar. [*ing.* Water vascular system; *Fr.* Appareil ambulacraire].
☆ *Eşanl.* **ambulakral kanal sistemi.**
~ **kapmak,** *(Yara, v.b. hk.)* Mikrop kapmak, iltihaplanmak. [*ing.* To imbibe water and fester *(wound)*; *Fr. (En parlant d'une plaie)* Être enflammée par suite du contact avec de l'eau].
~ **karatavuğu,** *zool.* ◘ Sukaratavuğu.
~ **karatavuğugiller,** *zool.* ◘ Sukaratavuğugiller.
~ **kasası,** *demir.* ◘ Kasa.
~ **katılmamış,** *dey.* (a) Saf, katışıksız, gerçek. [*ing.* Unadulterated, pure; *Fr.* Pur,-pure, vrai,-vraie]; (b) Türünün bütün özelliklerini taşıyan. [*ing.* Pure; *Fr.* Pur, -pure].
~ **kayağı,** *sp.* Ayaklarında kayak bulunan kişinin iple bir motor tarafından çekilerek su üzerinde kayması temeline dayanan spor. [*ing.* Nautical ski; *Fr.* Ski nautique].
~ **kaybı,** *patol.* Organik dokularda suyun azalması. [*ing.* Dehydration; *Fr.* Déshydratation].
~ **keleri,** *zool.* ◘ Susemenderi.
~ **kemeri,** *mim, tar.* Suyu taşımağa yarayan kanal; suyu, seviyesini kaybetmeden iki yüksek arazi arasındaki dere ve vâdiden karşıya geçirmek ve aynı yükseklikte bir noktaya ulaştırabilmek için, köprü şeklinde, ayaklı kemerler üstüne yapılan su yolları. [*ing.* Aqueduct; *Fr.* Aqueduc].
~ **kesesi,** *tıp.* ◘ Kese'.
~ **kesimi,** *den.* Geminin su üstünde ve su altında kalan kısımlarının kesiştiği hat. [*ing.* Floating-line, water-line; *Fr.* Ligne de flottaison].
☆ *Eşanl.* **su hattı.**
~ **kesiti,** *hidr.* ◘ Kesit.
~ **kesmek (kesilmek),** *dey.* Sulanmak: *Bu karpuz dura dura su kesmiş.*
~ **kestanesi,** *bot.* ◘ Sukestanesi.
~ **kızağı,** *hava.* Deniz uçağının su yüzeyinden havalanmasını sağlayan teknesiz ve şamandırasız düzenek. *(Su kızakları suya gömülmüş kanat gibi çalışarak, hız etkisiyle süratle su yüzeyine çıkar ve uçağın havalanmasını sağlar).* [*ing.* ve *Fr.* Hydroski].
~ **kireci,** *inş.* ◘ Kireç.
~ **kobayı,** *zool.* ◘ sukobayı.
~ **korkusu,** ◘ Hidrofobi.
~ **koyvermek,** *dey.* § ❶ *(Sebze hk.)* Su salmak, sulanmak; § ❷ *arg.* Sululuk etmek, arsızlanmak, tadını kaçırmak, cıvıtmak, oyunbozanlık etmek: *Su koyverme de şu oyunu güzel oynayalım.* [*ing.* To become impudent, to overdo it].
~ **köstebeği,** *zool.* ◘ Suköstebeği.
~ **kulesi,** *bayınd.* ◘ Kule.
~ **kurbağasıgiller,** *zool.* ◘ Sukurbağasıgiller.
~ **kuşu,** § ❶ Genellikle denizde, suda yaşayan martı v.b. kuş; § ❷ Ördek.
~ **küçüğün, sofra (söz) büyüğün,** *at.* Su, büyüklerden önce küçüklere verilmelidir. Çocuklar istedikleri kadar su içebilirler. Ancak çocukların sofradaki her şeyi yemelerine ve diledikleri tarafından, istedikleri kadar almalarına izin verilmez. Sofrada yemeğe başlamak, büyüklere tanınmış bir haktır.
~ **kültürü,** § ❶ *zool.* ve *bot.* Su hayvanlarını ve su bitkilerini yetiştirmek ve üretmek sanatı. [*ing.* Aquiculture; *Fr.* Aquiculture]; § ❷ *zool.* Kara bitkilerini, kısır bir toprakla *(örnek: sırf kumda)*, içinde bitkinin topraktan alması gerekli bütün maddeler bulunan su ile sulayarak yetiştirme. *(Su kültürü 1944'te Pasifik adalarında Amerikan birliklerini beslemek için kullanıldı).* [*ing.* Aquiculture; *Fr.* Aquiculture].
~ **küre,** ◘ Suküre.
~ **mahallebisi,** *mutf.* Sade pirinç unu ile koyuca pişirilip üstüne pekmez, toz şeker dökülerek yenen mahallebi.
~ **mancanası,** *den. esk.* Gemilerde, içme suyu ve tatlı su taşımak veya saklamak için kullanılan ağzı dar, ortaları şişkin ufak fıçı.
~ **merdaneleri,** *matb.* Ofset ve Lito baskı makinelerinde kalıbı ıslatan, üstü fanilâ kaplı merdaneler. *(Bunlar su haznesinden temasla aldıkları suyu çinkoya veya taş kalıba verirler, ıslatma derecesi ayarlanabilir).* [*ing.* Water-roller; *Fr.* Rouleaux d'essuyage, rouleaux d'eau].
~ **mermeri,** ◘ Kaymaktaşı.
~ **neomisi,** *zool.* ◘ suneomisi.
~ **oluğu,** *den.* ◘ Oluk.
~ **oyuğu,** *jeol.* Suların akarken açtığı oyuk. [*ing.* Undermining, underwashing; erosion *(of banks)*; *Fr.* Affouillement].
~ **oyunları,** *tiy.* § ❶ Roma tiyatrosunda içi su dolu bir arena içinde yapılan gösteriler. *(Sonradan Tiber Irmağı'nın kıyısında yapılan bir tiyatroda bu oyunlar oynanmağa başlanmıştır. Bu oyunlar «Naumachio olarak tanınır);* § ❷ Barok çağda Avrupa saray bahçelerinde düzenlenen şenliklerde büyük havuzlarda yapılan gösteriler; § ❸ Şehzade düğünlerinde ve önemli günlerde Osmanlı Sultanlarınca hazırlanan eğlencelerde büyük çaptaki su oyunları. *(Su üstünde savaş, canavarla boğuşma gibi sahneler yer alırdı).*
~ **ölçmesi,** *coğr.* ◘ Hidrometri.
~ **örtüsü,** *hidr.* Belli bir seviyede su kapsa yan topraklar bütünü. [*ing.* Sheet of water; *Fr.* Nappe aquifère, nappe d'eau].
~ **paluzesi,** *mutf.* Nişasta ile pişirilip üstüne pekmez dökülerek yenen paluze.
~ **patlangacı,** *sil.* Sualtı fişeği.
~ **perdesi,** *döş.* Sifon ve süzgeçlerde kokunun geçmesini engelleyen suyun yüksekliği. [*ing.* Water seal].
~ **perhizi,** *ted.* Sudan başka bir şeyin içilip yenmesine izin verilmeyen perhiz. [*Fr.* Diète hydrique].
~ **perisi,** Sulara ve ırmaklara hâkim sayılan, kız şeklinde, hayalî ve efsanevî yaratık. *(Denize mahsus olanlarına deniz kızı denir).* [*ing.* Nymph; *Fr.*Nymphe].
~ **piresi,** *zool.* ◘ Supiresi.
~ **saati,** *saatçılık.* ◘ Saat.
~ **sağlama,** *coğr.* Evlere gerekli olan içme suyu, kullanma suyu ile endüstriye gereken suyu bulma, getirme, dağıtma işleri. *(Bu sular, yağışlardan, yeryüzündeki sulardan /akarsular, göller/, yeraltı sularından /kuyular, arteziyen kuyuları/ ve kaynaklardan sağlanır).* [*ing.* Water supply].
~ **salgı bezi,** *bot.* ◘ Hidatod.
~ **samuru,** *zool.* ◘ Susamuru.
~ **sandığı,** İçine su koymağa mahsus, sandık şeklinde musluklu kab.
~ **sarnıcı,** *den.* Su sızdırmaz ambar *(sarnıç). (Gemi boşken safra suyu alınır, yük de konur).*
~ **sayacı,** *döş.* İçinden geçen suyun miktarını ölçen araç. [*Osm.* Su saati; *ing.* Water meter; *Fr.* Compteur à eau].
~ **sediri,** *bot.* ◘ Susedirl.
~ **seti,** *coğr.* Iki nehri veya su yalağını ayıran yüksekçe bir kara parçası.
☆ *Eşanl.* **sırt.**
~ **sıçanı,** *zool.* ◘ Susıçanı.
~ **sığırı,** *zool.* Manda.
~ **sızıntısı,** Bir çatlak veya aralıktan belirli belirsiz, gayet hafif olarak sızan su. [*Fr.* Filet d'eau].
~ **sineği,** *zool.* ◘ Susineği.
~ **sporları,** *sp.* Su içinde yapılan sporlar. Yelken, yüzme, kürek, su topu, su kayağı, kano, surfing, tramplen. atlama, yatçılık gibi. [*ing.* Water sports].
~ **sümbülü,** *bot.* ◘ Susümbülü.
~ **sülünü,** *zool.* ◘ Susülünü.
~ **süpürmesi,** *coğr.* Taşların ufalanmasına bağlı olarak yeryüzüne yayılan suların geçtiği yerleri soyması, süpürmesi olayı. [*Osm.* Tâ'riye; *ing.* Denudation; *Fr.* Dénudation].
~ **şeridi,** ◘ Suşeridi.
~ **tabakası,** *jecl.* Toprak altında toplanan ve belirli bir düzeyde bir tabaka oluşturan sular. [*ing.* Water layer; *Fr.* Couche d'eau, nappe d'eau].
~ **tankeri,** *den.* ◘ Su gemisi.
~ **tankı,** *den.* Gemilerde yalnız tatlı su koymağa ayrılmış tank.
~ **taşı,** ◘ Sutaşı.
~ **taşkını,** ◘ Su baskını.
~ **tavuğu,** *zool.* ◘ Sutavuğu.
~ **tedavisi,** *ted.* Şifalı sularla yapılan kaplıca tedavisi. [*ing.* Hydrotherapy; *Fr.* Hydrothérapie, hydrothérapeutique].
~ **terazisi,** *tekn.* ◘ Su terazisi.
~ **teresi,** *bot.* ◘ Suteresi.
~ **tespihböceği,** *zool.* Sutespihböceği.
~ **testisi su yolunda kırılır,** *at.* Bir kişi, hangi amaca hizmet ediyorsa o uğurda bir kazaya uğrar, yok olur. [*ing.* One must endure the results of one's behaviour].
~ **toplanması,** *patol.* Normal veya patolojik bir sıvının , içinde sıvı bulunmaması veya normal olarak çok az bulunması gereken bir boşlukta toplanması. [*ing.* Extravasation; *Fr.* Épanchement].
~ **topu,** *sp.* ◘ Sutopu.
~ **topu havuzu,** *sp.* ◘ Havuz.
~ **tulumbası,** *tekn.* Yerden su çekmeğe veya suyu yüksek bir yere çıkarmağa yarayan cihaz. [*ing.* Water pump; *Fr.* Pompe à eau].
~ **türbünü,** *coğr.* Su-gücünden faydalanmayı sağlayan önemli bir makine. *(Su türbini ile akan suyun akış gücünden elektrik elde edilir).* [*ing.* Turbine; *Fr.* Roue hydrolique; Turbine].

SU KUŞLARI

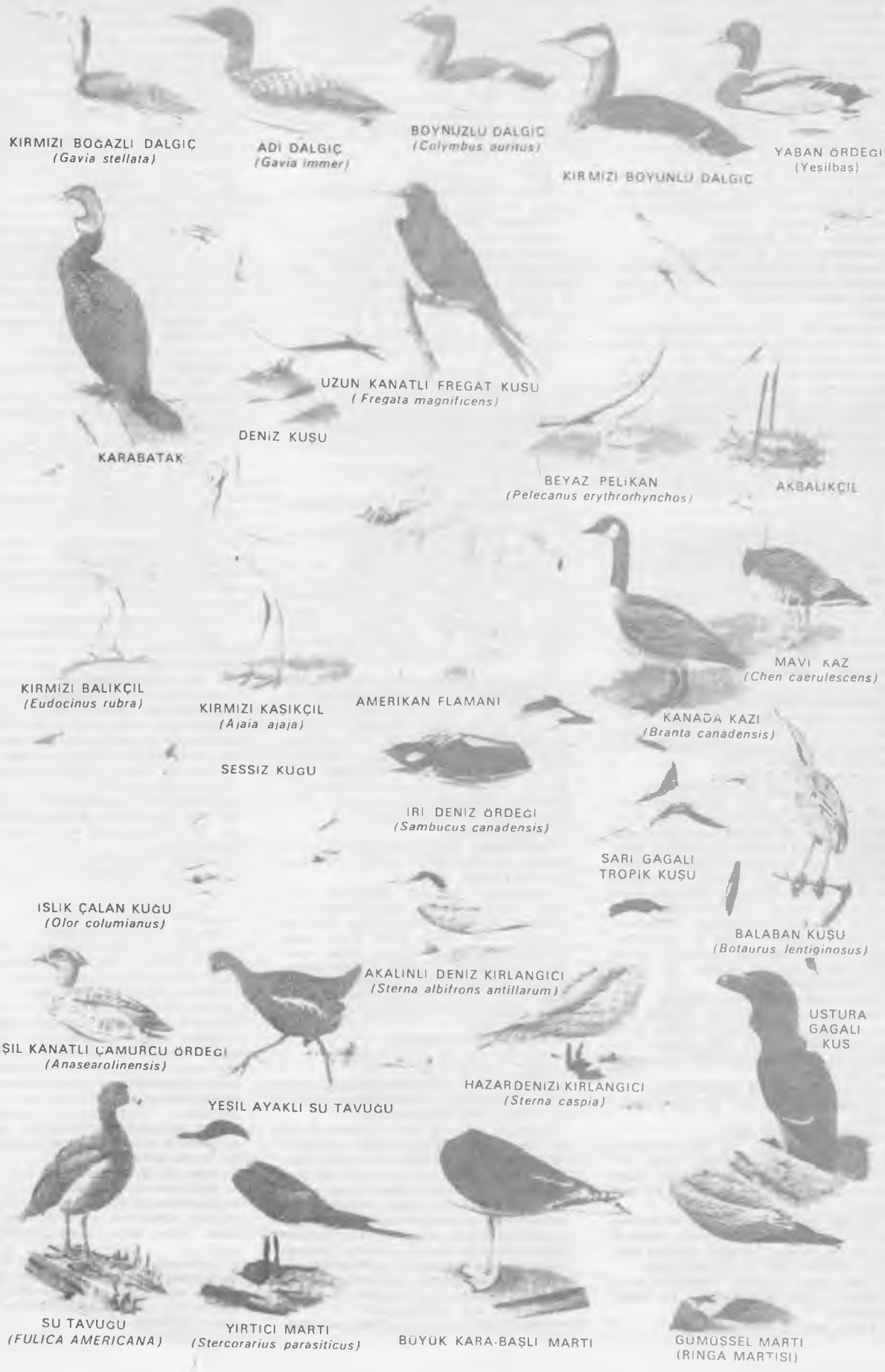

WEBSTER'den

— **uçağı**, *hava.* ◘ **Deniz uçağı**.
— **üstü**, Su yüzeyi. [*ing.* Water surface; *Fr.* Surface d'eau].
— **üstüne çıkma**, *jeol.* Deniz dibinin yükselerek kara durumuna gelmesi. [*ing.* Exundation; *Fr.* Exondation].
— **üzerinde kayış**, *hava.* Bir deniz ucağı veya amfibi ile, ana duba veya teknenin esas basamağını suya değdirerek su yüzeyi üzerinde uçmak. [*ing.* ve *Fr.* Hydroplane].
— **ve buhar ayırıcısı**, *fiz.* ◘ **Ayırıcı**.
— **verilmiş dökme demir**, *met.* ◘ **Dökme demir**.
— **verme**, *met.* Bir metalurji ürününü hızla soğutarak sıcakta kararlı olan bir yapıyı veya bu yapının türevini çevre sıcaklığında koruması için yapılan ısıl işlem. *(Su verme, ürünün özelliklerinde bir değişiklige, meselâ çeliklerde sertleşmeye yol açar).* [*ing.* Tempering *(steel); Fr.* Trempe].
— **vermek**, *dey.* § ❶ Bitkileri sulamak. [*ing.* To water; *Fr.* Arroser]; § ❷ Hayvanlara su içirmek. [*ing.* To give water to; *Fr.* Faire boire, abreuver]; § ❸ İnsanlara içmek üzere su getirmek. [*ing.* To give water to; *Fr.* Donner à quelqu'un de l'eau à boire]; § ❹ *(Demir ve çelik hk.)* Sertliğini arttırmak için kızdırıp suya daldırmak. [*ing.* To temper, to harden; *Fr.* Tremper]
— **yapma**, *den.* Kaza sonucu açılan deliklerden geminin su alması. [*ing.* Making water, leaking; *Fr.* Faire eau].
— **yaprağı**, *mim.* Süslemede bezeme olarak kullanılan, uzunca ve ucu sivrice yaprak seklinde motif.
— **yarpuzu**, *bot.* ◘ **Sunanesi**.
— **yatağı**, *coğr.* Akarsuyun yolu boyunca aktığı yatak. [*Osm.* Mecrâ, su mecrâsı; *ing.* Water-course; *Fr.* Cours d'eau].
— **yatağını bulur**, *at.* ◘ **Akar su çukurunu kendi kazar**.
— **yedeği**, *jeol.* Genel olarak kurak veya yeteneksiz bölgelerde sunî bir su rezervi bir kaynak veya bir kuyunun bulunduğu yer [*ing.* Water point; *Fr.* Point d'eau].
— **yelvesi**, *zool.* ◘ **Suyelvesi**.
— **yılanı**, *zool.* ◘ **Suyılanı**.
— **yılanıgiller**, *zool.* ◘ **Suyılanıgiller**
— **yılanları**, *zool.* ◘ **Suyılanları**.
— **yolcu**. ◘ **Suyolcu**.
— **yolu**, § ❶ *ins.* Bir akıskanın geçtiği küçük kesitli boru. [*ing.* Water conduit; aqueduct; *Fr.* Conduite d'eau]; § ❷ *arg.* Doğru yol, cadde.
— **yolunda yatmak**, *arg.* Caddelerde iş görmek.
— **yosunları**, *bot.* ◘ **Suyosunları**.
— **yutan**, *coğr.* Eriyen taşların bulunduğu bölgelerde suların dibe daldığı yer. [*ing.* Sink-hole, Swallow-hole, Sink; *Fr.* Goule, Bétoire].
— **yüksekliği**. Dere, nehir ve denizlerde suların artması veya eksilmesi dolayısiyle doğal düzeyine yükselis veya alçalış miktarını gösteren ramak. *(Ekseriya köprü ayakları ve rıhtımların duvarları üzerinde su yüksekliğini göstermek üzere metre taksimatını taşıyan böyle çizgi ve rakamlar bulunur).* [*Fr.* Hauteur d'eau].
— **yüksekliği göstergesi**, *döş.* Sıcak sulu ısıtma döseminde, su yüksekliğini metre olarak gösteren cihaz. [*ing.* Hydrometer; *Fr.* Hydromètre].
Eşanl. **Hidrometre**.
— **(yüzü) görmemis**, *dey.* *(Yüz, el, v.b. h.d.)* Çok kirli.
— **yüzüne çıkmak**, *dey.* *(Is veya mesele)* Aydınlanmak, belli olmak.
— **zarfı**, *sil.* Bazı otomatik silâhlarda atıs sırasında namlunun soğumasını kolaylastırmak için namluyu çevreleyen madenî, gemellikle su dolu boru. *(Alman Maxim ağır makineli tüfeklerinde olduğu gibi).*

su.akciğeri, b.i. *zool.* Deniz hıyarlarında, dıs kılıktan sonra doğru uzanan iki dallanmıs kanal olup anüs yolu ile alınıp verilen su araciyle solunum ve bosaltım görevini görür. [*ing.* Respiratory tree; *Fr.* Poumon, organes arborescents].
☆ *Eşanl.* **solunum ağacı**.

su.akrebi, b.i. *zool.* Yarımkanatlılar *(Hemiptera)* takımının, Suakrebigiller *(Nepidae)* familyasından, 12-20 mm. uzunluğunda bir eklembacaklı türü. Vücudu geniş ve yassı dır. Duyargası üç eklemlidir. Dürgun sularda yasar. Sokması zehirlidir, fakat mikrop tasımıyorsa tehlikeli değildir. [*Lat.* Nepa cinerea; *ing.* Water scorpion, water bug; *Fr.* Nèpe cendrée, scorpion d'eau].

su.akrebigiller, ç.b.i *zool.* Yarımkanatlılar *(Heniptera)* alt takımına giren bir böcek familyası. [*Lat.* ve *ing.* Nepidae; *Fr.* Nepidès].

sual.-li /su:al'/. i.c: **sualât**. *Osm.* *Ar.* § ❶ Soru. [*ing.* Question; *Fr.* Question]; § ❷ *esk.* Sorma, sorusturma. [*ing.* Inquiry; *Fr.* Enquête]; § ❸ Dilenme, dilencilik. [*ing.* Begging, a begging alms; *Fr.* Action de mendier].
— **açmak**. *(Yüksek bir makamca)* sorumlu sanılan birine soru sormak. [*ing.* To interrogate; *Fr.* Interroger, questionner].
— **etmek**, Sormak. [*ing.* To ask; *Fr.* Demander].
— **sormak**, Soru sormak. [*ing.* To put a question; to ask a question].
— **takriri**, ◘ **Gensoru**.

sual, süal /suäl', suäl'/. i. *Osm.* <. *Ar. esk.* Öksürük. [*ing.* Cough].

sualât /sualat'/, ç.i. *esk.* **sual**'in çoğulu.

su.altı, b.i. Su yüzeyinden aşağıda kalan kısım. [*ing.* Submarine, underwater; *Fr.* Sous-marin,-ine].
— **işleri**, Dalgıclık, balık adamlık, inci, midye avcılığı, dalyan, voli gibi deniz, göl, akarsularda ve su altında iş yapma zorunluğu olan işler.
— **flaşı**, *fot.* Suyun altında filim çekmek için gerekli ışığı veren âlet.
— **formu**, *den.* Bir geminin suyun altında kalan bölümünün biçimi.
— **motoru**, *elek.* Belirli bir derinliğe kadar suya battığı zaman sürekli olarak çalısabilecek sekilde yapılmıs motor. [*ing.* Submersible machine; *Fr.* Machine submersible].

su.ardıcı, b.i. *zool.* Ötücü-kuslar *(Passeriformes)* takımının, ötegengiller *(Sylviidae)* familyasından bir kus türü. Sırtı ve karnı sarı-kahverengidir. Orta ve Güney Avrupa ve Kuzey Afrika'da bataklıklarda yasar. [*Lat.* Acrocephalus paludicola; *ing.* Aquatic warbler; *Fr.* Phragmite aquatique].

suare, i. *Fr. soirée.* ◘ **Suvare**.

su.askıları, ç.i. *bot.* Bitkiler âleminin küçük bir subesi; tatlı sularda yetisen suyosunlarına benzeyen bitkileri kapsar. Suaskılarının *chara* ve *nitella* diye yalnız iki cinsi vardır. Bunlar ince, uzun yatay saplı damarsız ve çiçeksiz bitkilerdir. Suda dikine duran dalları sapın üzerinde çepçevre dizilidir. Bitkinin her yanı kireçle kaplanmıs gibidir. Sertliği ve beyazımsı rengi buradan gelir. Bu bitkilerin hücreleri çok büyüktür ve her birinde birçok çekirdek bulunur. Suaskıları, kireçli bir kabukla çevrili yumurta hücreleriyle çoğalır. [*Lat.* ve *ing.* Charophyta, *Fr.* Charophytes].

su.askısı, b.i. *bot.* Su askısıgiller *(Characeae)* familyasından, suyosununa benzeyen, iplikçi tallı bitki, dalları halkamsı dizilidir. Her tarafı kireçle kaplı olduğu için çok katıdır. *(Göllerde ve havuzlarda yasar. Bazı bilginler bu bitkiyi, özel bir bitki bölümü olan suaskılarının örnek tipi sayarlar).* [*Lat.* ve *ing.* Chara; *Fr.* Chara, charagne].

su.askısıgiller, ç.i. *bot.* Çiceksiz bitki familyası. Tatlı sularda yetisen bu bitkiler suyosunlarına benzer ama onlardan çok farklı olduğu gibi üzerleri de kireçle kaplıdır. Yapısının basitliğinden dolayı bu familya yesil suyosunlarına yaklasır; fakat yatay gövdesi ve dal görünüşündeki yapraklarıyle de yapraklı karayosunlarını andırır. Sadece iki cinsi vardır: *Chara* ve *Nitella*. *Chara* cinsinde dallar gövdeyi bir sepet gibi sarar; gövdeye yapısık olan bu dalların üzerinde, dokunulduğu zaman ele batan dikencikler bulunur. Bunların yumurta hücrelerinde kalkerden bir kabuk vardır. Suaskısıgiller epeyce katı kayalar meydana getirebilir. Bu gibi kayalar içinde bozulmamıs fosil gövde ve dallara rastlanır. Tersiyer, tebesir ve triyas tabakalarında sık görülür. [*Lat.* ve *ing.* Characeae; *Fr.* Characées].

su.aygırı, b.i. *zool.* Çift-parmaklılar *(Artiodactyla)* takımının, Hipopotamgiller *(Hippopotamidae)* familyasından, göl ve nehirlerde yasayan çok iri bir hayvan. Senegal ve Yukarı Mısır'dan Natal'a kadar Afrika'da yasar. Suaygırı, 4-5 m. uzunlugunda, kuyrugu 55 sm. olan, çok iri ve agır govdeli kalın çıplak derili bir hayvandır. Başı çok iri fakat kafatası kücüktür. Dört parmaklı kara hayvanlar içerisinde filden sonra en büyük olanıdır. Çok gelismis olan çenelerinde silindirimsi büyük kesici disler bulunur. Çogu zaman suda yasayan ve sualtında uzun süre kalabilen bu hayvanlar nehirlerde su bitkileriyle beslenir. Afrika'da eskiden çok görülen suaygırları suruyle öldürüldüğü için seyrelmistir. Dislerinden elde edilen fildisi çok kıymetlidir, buna *rohar* da denir. Bir hayvandan 7 kg. dan fazla dis elde edilir. Doğu Afrika'da suaygırı derisinden, demir silâhların delemediği, ancak modern atesli silâhların delebildiği kalkanlar yapılır. Eti yenir. Liberya'da görülen cüce suaygırının boyu 1,60 m.'dir. [*Lat. Hippopotamus amphibius; ing.* Hippopotamus, *Fr.* Hippopotame].

su.aygırıgiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Çift-parmaklılar *(Artiodacytla)* takımının, Gevis getirmeyenler *(Non-ruminantia)* alt takımına giren bir familyası. Basları ve vücutları çok iridir. Ayakları 4 parmaklıdır. Kocaman olan ağızlarında iri köpek ve kesici disleri vardır ve fildisi gibi islenir. Su hayvanları olup yüzer ve uzun zaman su altında kalırlar. Birçok tasıllasmıs türleri vardır. Afrika'da yasarlar. **Su aygırı** *(Hippopotamus amphibius)* türleri iyi bilinir [*Lat.* ve *ing. Hippopotamidae; Fr.* Hippopotamidès].
Eşanl. **hipopotamgiller**

subakromiyal, s. *anat.* Akromyon altında bulunan. [*ing.* Subacromial]
Eşanl. **akromyon altı**.

su.baldıranı, b.i. *bot.* Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, su kenarlarında ve bataklıklarda yetisen, çok yıllık otsu bitki. Yapraklar tripennatisekt, parçaları lanseolat ve kenarları dislidir. Çicekler beyaz, küçük, involukrum eksik ve involusel çok adette ince braktelerden yapılmıstır. Meyva 1,5 mm. boyunda, genis ovat sekilli, kostalar düz ve süngerimsidir. Bitkinin koku kanalındır ve enine bölmeleri vardır. Çok zehirli bir bitkidir. [*Lat. Cicuta virosa; ing.* Water hemlock; *Fr.* Cigue aquatique, persil des marais].

suban /suban'/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Buyuk yılan, ejderha; § ❷ *astr. esk.* Kucukayı dörtgeninin karsısında bulunan en parlak yıldız. *(Alpha Druco).*

subaraknoid, s. *anat.* Araknoid altında bulunan. [*ing.* Subarachnoid; *Fr* Subarachnoïde].
Eşanl. **araknoid-altı**.

subaraknoidit, i. *patol.* Araknoid alt yüzeyinin iltihabı. [*ing.* Subarachnoiditis].

subasman, i. *Fr. soubassement. mim.* ◘ **Oturtmalık**.

su.başı, b.i. § ❶ Eskiden, bir sehrin su islerine ve suyun dagıtımına bakan kimse. § ❷ Çiftlik kâhyası; § ❸ *tar.* Eski Osmanlı devrinde belediye basmüfettisligi.

subay*, b.i. *esk. T. su* veya *su.* asker + *bay ask.* Silâhlı kuvvetler içinde fiilen veya yedek olarak belli bir görevi ve emir yetkisi olan, asteğmenden maresale *(deniz kuvvetlerinde büyük amirale)* kadar rütbelere yükselebilen ve özel bir tüzüğe bağlı bulunan asker. Subaylar: subay, ussubay ve general veya amiral diye üç sınıfa ayrılırlar. [*Osm.* Zabit; *ing.* Officer; *Fr.* Officier]: • **ad li** —, *huk.* ◘ **Adlî**; • **askeri hükümet** — ı, *ask.* Askeri hükûmet erkânına mensup subay. *(Kumandanın, sivil halk ve sivil hukumetle, bu hükümetin iktisadî rejimi ile olan iliskilerini ve bunlar ustundeki kontrolunu saglamakla görevlidir);* • **büyük hava karargâhı harekât** — ı, *ask.* Ving ve daha

büyük hava karargâhlarında eğitim, teşkilât ve muhabere harekâtına ait işleri idare ve koordine eden subay; ◉ **dahiliye ~ ı,** *ask.* ◘ **Dahiliye;** ◉ **emir ~ ı,** *ask.* ◘ **Emir;** ◉ **harb ve eğitim ~ ı,** *ask.* ◘ **Harb;** ◉ **hava harekât ~ ı,** *ask.* Ving'den küçük hava birliklerinin karargâh heyetinde eğitim ve taktik harekât ile ilgili işleri idare, kontrol ve koordine eden subay; ◉ **hava irtibat ~ ı,** *ask.* ◘ **Hava;** ◉ **hava savunma ~ ı,** *ask.* ◘ **Hava;** ◉ **hava ulaştırma irtibat ~ ı,** *ask.* Hava ulaştırma irtibatı göreviyle bir karargâh veya birlik emrine verilmiş bir subay; ◉ **iaşe ~ ı,** *ask.* Barışta ve savaşta askerî birliklerin yiyecek işleriyle uğraşan subay; ◉ **icra ~ ı,** *huk.* Birlik karargâhının çalışma ilkelerini saptayarak kumandanı ve karargâhı durumdan haberdar eden ve genellikle kurmay başkanının görevlerine benzer biçiminde çalışan görevli subay; ◉ **iniş kontrol ~ ı,** *hava.* ◘ **iniş;** ◉ **irtibat ~ ı,** *ask.* Savaşta kendi birliklerinin durumlarına ait bilgileri diğer birlik kumandanına ve karargâhına ulaştıran ve bulunduğu birliğe ait bilgileri de kendi birliğine zamanında bildirmekle görevli subaylara verilen ad. [*Ing.* Liaison officer; *Fr.* Agent de liaison]; ◉ **istihbarat ~ ı,** *ask.* Savaşta düşmanın durumu, hareket alanı, hava ve arazi durumuna ait çeşitli haberleri toplayıp değerlendirerek istihbarat haline getiren karargâh subayı. [*Ing.* Intelligence officer; *Fr.* Officier de renseignements]; ◉ **işaret ~ ı,** *den.* Savaş gemilerinde her çeşit haberleşmeden sorumlu subay. [*Ing.* Signal officer; *Fr.* Officier de communication]; ◉ **kışla ~ ı,** *ask.* ◘ **Kışla;** ◉ **levazım ~ ı,** *ask.* ◘ **Levazım;** ◉ **motor ~ ı,** *ask.* Bir askerî birliğin, bütün motorlu ulaştırma araçlarının bakım, onarım ve çeşitli hizmet ve faaliyetleriyle görevli subayına verilen ad. *(Birlik kumandanına göreviyle ilgili teklif ev tavsiyelerde bulunur, ulaştırma personelinin eğitimine de nezaret eder);* ◉ **muhabere ~ ı,** *ask.* Kumandana muhabere güvenliği, muhabere irtibatı, karargâhların yerle,ri, bölge muhabere merkezinin yeri ve benzeri hizmetlerde teklif ve tavsiyelerde bulunan subaya verilen ad; ◉ **muvazzaf ~,** *ask.* Mesleği askerlik olan subay. [*Ing.* Active officer; *Fr.* Officier de carrière]; ◉ **nöbetçi ~ ı,** *den.* ◘ **Nöbetçi;** ◉ **ordu hava ~ ı,** *ask.* Kara ordusu hava araçlarını kullanmaya yetkili subay; ◉ **pist ~ ı,** *hava.* ve *ask.* ◘ **Pist;** ◉ **rota ~ ı,** *den.* ◘ **Rota;** ◉ **seyir ~ ı,** den. ◘ **Seyir; muvazzaf ~,** Mesleği askerlik olan subay; ◉ **yedek ~,** *ask.* Askerliği meslek olarak seçmediği halde yurt görevi için belli bir süre orduda subay olarak çalışan kimse. [*Ing.* Reserve officer; *Fr.* Officier de réserve]; ◉ **yol kılavuz ~ ı,** *ask.* Yürüyüş kolunun yeteri kadar ilerisinden gidip yürüyüş yolunu keşfetmek, gerekirse yedek ve dolambaçlı yollar seçmek, uygun noktalara kılavuzlar ve yol işaretleri dikmek ve bu kılavuzlara talimat vermek, ilgili makamları kolun yaklaşmasından haberdar etmek; yol trafik düzenleme noktalarında yeni talimat veya eski talimatlara ait değişiklikleri almak üzere, komutan tarafından atanmış bir subay. *(Bu subay, ön heyetin komutanı da olabilir).* [*Ing.* Advance officer]; ☆ *Eşanl.* **yürüyüş kolu kılavuz subayı.**

subay.kılıcı, b.i. *bot.* ◘ **Evyapan.**

subaylık,-ğı, i. Subayın görevi veya rütbesi.

subfamilya, i. ◘ **Altfamilya.**

subh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sabah, sabah vakti; § ❷ Tan zamanı.

subha, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *tasav.* Kendiliğinden var olmayan, varlığını Tanrıya borçlu olan madde; § ❷ *san.* Doksan dokuz taneli tesbih.

su.bilim, b. i. Suların mekanik, fizik, kimya ve biyoloji bakımından özelliklerini inceleyen bilim. [*Osm.* Mebhas-ül miyâh; *Ing.* Hydrology; *Fr.* Hydrologie].
☆ *Eşanl.* **hidroloji.**

su.bilimsel, b. i. Subilimle ilgili olan. [*Ing.* Hydrological; *Fr.* Hydrologique].
☆ *Eşanl.* **hidrolojik.**

su.biti, b. i. *zool.* ◘ **Supiresi.**

subkladus, i. ◘ **Altdal.**

subklasis, i. ◘ **Altsınıf.**

subkorakoid, s. *anat.* Korakoid altında bulunan. [*Ing.* Subcoracoid].

subkorteks, i. *anat.* Korteksin altında bulunan beyin maddesi. [*Ing.* Subcortex].

sublinguit, i. *Fr. sublinguite. patol.* Dilaltı bezi iltihabı. [*Ing.* Sublinguitis].

submaksilarit, i. *patol* Çenealtı bezi iltihabı. [*Ing.* Submaxillaritis].

submarjinal, s. *Fr. submarginal,-ale,-aux. bot.* Hipodermisin altında ve onunla temas halinde olan *(reçine kanalı hk.)* [*Ing.* Submarginal].

subordo, i. ◘ **Alttakım.**

su.böceği, b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının Suböceğigiller *(Hydrophilidae)* familyasından bir eklembacaklı türü. Uzunluğu 16-18 mm. Kahverengidir. Küçük su birikintilerinde yaşar. [*Lat. Hydrophilus caraboides; Fr.* Hydrophile].

su.böceğigiller, ç. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımından, durgun sularda ağır ağır yüzen ve çörçöple beslenen, kurtçukları etçil böcekler familyası. [*Lat.* ve *Ing. Hydrophilidae; Fr.* Hydrophilidés].

su.böreği, b.i. *mutf.* Yufkası fırında pişirilmeden önce suda haşlanan bir börek çeşidi. [*Ing.* A pastry made by boiling the sheets of dough before baking].

subra /su:bra/, *i. Fr. sous bras. terz.* Terin elbiseyi lekelememesi için koltuk altına içten dikilen ince kauçuk koltukluk.

subre, i. *den.* Bir yelkenli gemide, bir direğin bütün serenleri bir yöne, ötekininkileri ters yöne prasya etme. *(Subre durumunda rüzgâr, yelkenler üzerine birbirine karşıt etki yapacağından, gemi ileri geri gidemediği için olduğu yerde kalır).*

subret, i. *Fr. soubrette* < *Provence dilinde soubreto,* yapmacıklı. *tiy.* Komedi ve operetlerde ikinci derecede rol yapan kadın. [*Ing.* Soubrette, waiting-maid, abigail].

subspesyes, i. ◘ **Alttür.**

substansiyalizm, i. Olaycılığın karşıtı olan ve esas olarak bir cevheri yani hiç değişmeyen bir varlığı kabul eden felsefe doktrini [*Ing.* Substancialism; *Fr.* Substancialisme]
☆ *Eşanl.* **tözcülük.**

substratum, i. ◘ **Alttabaka.**

subterminal, s. *Fr. subterminal,-ale,-aux. bot.* Uç tomurcuğunun hemen altında olan *(tomurcuk hk.).* [*Ing.* Subterminal].

subtropikal, s *Fr. subtropical,-ale,-aux. meteor.* ◘ **Astropikal.**

subulat, s. *Lat. subulatus. bot.* (a) Laminası biz biçiminde olan *(basit yapraklar hk).* (b) Lamina tepesi biz biçiminde olan *(yapraklar hk.)'* [*Ing.* Subulate(d), awl-shaped; *Fr.* Subulé,-ée].

subye, i. *Fr. sous-pied* veya *soupied.* Ayağın altından geçen, tozluğa veya pantolon paçalarına bağlanan deriden veya kumaştan şerit. [*Ing.* Under-strap; trouser-strap].

su.ciğeri, b.i. *zool.* ◘ **Suakciğeri.**

sucu, i. Su satan veya evlere su taşıyan kimse. [*Ing.* Water seller; *Fr.* Vendeur ou porteur d'eau].

sucuk,-ğu, i. *esk. T. mutf.* § ❶ Şişirilip kurutulmuş bağırsak içine baharlı et kıyması doldurularak yapılan bir çeşit yiyecek. [*Ing.* Savory sausage; *Fr.* Saucisse orientale (boyau rempli de viande de bœuf hachée et assaisonnée]; § ❷ Ceviz, badem içi gibi şeyler, bir ipliğe dizildikten sonra nişasta ile koyulaştırılmış kaynar üzüm şırasına batırılarak yapılan tatlı yiyecek. [*Ing.* Confection made of grape juice boiled and dried on strings of nuts; *Fr.* Saucisson]; § ❷ Yumuşak, gevşek, sarkık. [*Ing.* Soft, lax, flabby; *Fr.* Mou, molle, flasque]; ◉ **cevizli ~,** ◘ **Sucuk²**. Domuz sucuğu, ◘ **Domuz;** ◉ **sucuğunu çıkarmak,** *dey.* İyice yormak, ezmek, adamakıllı dövmek. [*Ing.* To tire out, to exhaust; *Fr.* Fatiguer, lasser]. **~ gibi ıslanmak (olmak),** *dey.* Bastan aşağı ıslanmak.
— kesilmek, *dey.* ◘ **Sucuk gibi ıslanmak.**

sucukçu, i. Sucuk yapan veya satan kimse.

sucul*, s. § ● *bot.* Sudan hoşlanan, suyu seven, suya düşkün: *ördek sucul bir hayvandır.* [*Ing.* Hydrophilous; *Fr.* Hydrophile]; § ❷ Suyu çeken, suyu emen. [*Ing.* Hydrophilous; *Fr.* Hydrophile]. ☆ *Eşanl.* **hidrofil;** § ❸ i. *zool.* Durgun sularda yaşayan kınkanatlı böceklerin genel adı. [*Ing.* ve *Fr.* Hydrophile].
— bitki, *bot.* Sudan hoşlanan, sulak yerlerde yetişen bitki. [*Osm.* Nebat-ı mâiye; *Ing.* ve *Fr.* Hydrophyte]. ☆ *Eşanl.* **hidrofit.**

suculuk,-ğu, i. Evlere su taşıma veya su satma işi.

suç,-çu, i. *esk. T.* § ● Töreye, usule, aykırı, davranış, dine, ahlâka veya kanuna aykırı hareket. [*Osm.* Kabahat; *Ing.* Fault, offense, guit; *Fr.* Péché, faute]; § ❷ Yasaların cezalandırdığı her davranış. [*Osm.* Cürüm; *Ing* Crime, malefaction, delinquency, wrong, sin, infraction, violation; *Fr.* Délit, crime, infraction pénale]; ◉ **suça iştirak,** *huk.* Bir kişi tarafından işlenebilen bir suçun birden fazla kişinin anlaşması ve işbirliği yapması sonucunda gerçekleştirilmesi durumu; ◉ **~ lar arasında irtibat,** *huk.* Ceza usulü hukukuna göre davaların konusu arasındaki bağlantı; ◉ **~ u gelin etmişler, kimse güvey girmemiş,** *at.* Ne kadar çekici olursa olsun, suçu kimse kabul etmez. ☆ *Eşanl.* **kabahat samur kürk olsa kimse sırtına almaz;** ◉ **~ unu bağışlamak (birinin ~ undan geçmek),** *dey.* Bir kimseye, işlediği suçun cezasını vermekten vaz geçmek. [*Ing.* To forgive an offense]; ◉ **askerî ~,** *huk.* ◘ **Askerî;** ◉ **belediye ~ ları,** *huk.* ◘ **Belediye;** ◉ **cinsel ~ lar,** *huk.* ◘ **Cinsel;** ◉ **din hürriyeti aleyhine ~ lar,** *huk.* ◘ **Din;** ◉ **eser bırakan ~,** *huk.* ◘ **Eser;** ◉ **eser bırakmayan ~,** *huk.* ◘ **Eser;** ◉ **fikir ~ u,** *siy.* ◘ **Fikir;** ◉ **fiyat nizamını ihlâl eden ~ lar,** *huk.* ◘ **Fiyat;** ◉ **harb ~ ları,** *huk.* ◘ **Harb;** ◉ **hayvanla ilgili ~ lar,** *huk.* ◘ **Hayvan;** ◉ **icra ~ ları,** *huk.* ◘ **icra;** ◉ **ltiyadî ~,** *huk.* ◘ **ltiyadî;** ◉ **maddî ~,** *huk.* ◘ **Maddî;** ◉ **meşhut ~,** *huk.* Henüz işlenmiş veya işlenmekte olan suç. [*Ing.* Witnessed crime; *Fr.* Délit flagrant]; ◉ **meşhut ~ lar mahkemesi,** *huk.* Suçu işler işlemez yakalanan suçluların tez elden yargılandıkları mahkeme; ◉ **mütemadi ~,** *huk.* ◘ **Mütemadi;** ◉ **müterakki ~,** *huk.* ◘ **Müterakki;** ◉ **müteselsil ~,** *huk.* ◘ **Müteselsil;** ◉ **neticesi harekete bitişik ~,** *huk.* ◘ **Netice;** ◉ **neticesi hareketten ayrı ~,** *huk.* ◘ **Netice;** ◉ **seçim ~ ları,** *huk.* ◘ **Seçim;** ◉ **siyasi ~,** *huk.* ◘ **Siyasi;** ◉ **teşebbüs halinde kalan ~,** *huk.* ◘ **Teşebbüs;** ◉ **yağma ~ ları,** *huk.* ◘ **Yağma;** **~ eşyası,** *huk.* (a) Suçun konusu olan eşya; (b) Suçtan meydana gelen eşya; (c) Suçta kullanılan eşya. [*ing.* Corpus delicti; *Fr.* Corps du délit].
~ işlemek, *dey.* § ● Dinle, ahlâka veya kanuna aykırı hareket etmek. [*Ing.* To commit an offense or crime; *Fr.* Commettre un délit, une faute]; § ❷ Kanunun cezalandırdığı bir eylemde bulunmak.
~ ortağı, *huk.* Bir suçun işlenmesinde payı olan veya suçla ilgisi bulunan kimse. [*Ing.* Accomplice, accessory, confederate; *Fr.* Complice].
~ ortaklığı, *huk.* Bir suçun işlenmesine bilerek ve isteyerek katılan, destek veya yardımcı olan kimselerin birbirine karşı durumu. [*Ing.* Complicity; aiding and abetting; *Fr.* Complicité].
~ samur kürk olsa kimse üstüne almaz, *at.* Kabahat samur kürk olsa, kimse sırtına almaz.
~ tasnii, *huk.* Suç düzme, suç uydurma, bir suç olmadığı bilindiği halde, bir suç varmış gibi ilgili makama ihbarda bulunmak veya varolmayan bir suçun eserlerini uydurma. [*Ing.* Falsely-informing government authorities of a crime].

suçatı, i. ◘ **Su bölümü çizgisi.**

su.çiçeği, b. i. *patol.* Bulaşıcı, salgın hastalık; özellikle çocuklarda görülür ve kesecikli seyrek döküntülerle belirir, döküntü birkaç günde kaybolur. [*Ing.* Chicken pox,

varicella; *Fr.* Varicelle, petite vérole volante].

suçlama, i. Suçlamak eylemi. [*Osm.* Itham; *ing.* Accusing, accusation; *Fr.* Accusation]; ⊛ ek ~ lar, *huk.* Bir sanığa, daha önce yapılmış suçlamalardan sonra isnat olunan yeni ve ayrı ithamlar.

suçlamak (-i -le), f. Suç yüklemek: *Onu hırsızlık ve yalancılıkla suçladılar.* [*Osm.* Itham etmek; *ing.* To accuse, to lay the blame *(on)*; *Fr.* Accuser, inculper].

suçlandırmak (-i), f. Suçlu olduğunu ileri sürmek. [*Osm.* Tecrim etmek; *ing.* To accuse; *Fr.* Accuser].

suçlanmak (-le), nsz. f. Suçlamak işine konu olmak. [*Osm.* Itham edilmek; *ing.* To be accused; *Fr.* S'accuser].

suçlu, s. § ● Suç işlemiş olan, suçu olan. [*Osm.* Cerim; *ing.* Delinquent, guilty; *Fr.* Délinquant,-ante, coupable]; ☆ *Eşanl.* kabahatli; § ❷ Suç işlemiş kimse. [*Osm.* Mücrim; *ing.* Offender, sinner; *Fr.* Complice] ⊛ ~ ların iadesi, *huk.* Bir ülkede suç işleyip, diğer bir ülkeye sığınan suçlunun, suçun işlendiği devletin isteği üzerine, geri verilmesi. [*Osm.* Iade-i mücrimin; *ing.* Extradition *(of criminals)*; *Fr.* Extradition]; ⊛ savaş ~ su, *devl. huk.* Savaş yasalarına ve törelerine aykırı fiil işleyen kimse.

~ çocuk, (a) Toplumun töre ve geleneklerine karşı koyan çocuk; (b) Kanunları çiğnemekle suçlu çocuk; (c) Genel veya benzeri kurumların kurallarına uymayan çocuk. [*ing.* Delinquent juvenile; *Fr.* Enfant déliquant].

suçluluk,-ğu, i. Suçlu olma hali. [*ing.* Guilt, guiltiness, culpability; *Fr.* Culpabilité]; ⊛ çocuk suçluluğu, *huk.* ◘ Çocuk; ⊛ irsî ~, *sosy.* ◘ irsî.

~ duygusu, ◘ **Suçluluk kompleksi.**

~ kompleksi **(suçluluk hezeyanı)**, *psikopatol* ve *psikiy.* Hastanın yok yere bazı hatalar işlemiş olduğuna inanmasından doğan az veya çok belirli hastalık halleri. [*ing.* Complex of guiltiness; culpability complex; *Fr.* Complexe de culpabilité, délire de culpabilité].

suçsuz, s. Suçu olmayan, suç işlememiş olan. [*Osm.* Masum; *ing.* Innocent, free from gullt, not guilty; *Fr.* Innocent,-ente].

suçsuzluk,-ğu, i. Suç işlememis olma hali. [*Ing.* Innocence; *Fr.* Innocence].

suç.üstü, b. s. ve z. § ❶ *huk.* Suçu işlerken: *Hırsız suçüstü yakalandı.* [*Ing.* Red-handed, caught in the act, in the fact; *Fr.* Sur le fait, en flagrant délit, sur le tas, la main dans le sac]; § ❷ b. i. *huk.* İşlenmekte olan veya henüz işlenmiş suç ile suçun hemen işlenmesinden sonra polis veya suçtan zarar gören tarafından takip edilerek suçun işlendiğini gösteren delillerle yakalanan kimsenin işlediği suç. [*Osm.* Meşhut suç, cürmümeşhut; *ing.* Crime caught in the act; *Fr.* Flagrant délit].

~ mahkemesi, *huk.* Suçüstü davalarına bakan mahkeme. [*ing.* Flagrante delicto court].

~ yakalama, *huk.* Failin suçu işlediği sırada veya fiilden çok az önce yakalanması. [*ing.* To catch in the act; *Fr.* Prendre qn. en flagrant délit, sur le fait].

sud /sud/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kâr, kazanç; § ❷ Yarar, fayda.

sud, sut, i. *Osm.* < *Ar. suvvâd* > *Fr. soude. kim.* Sud kostik veya kısaca sud sodyum hidroksit NaOH. [*ing.* Soda; *Fr.* Soude]; ⊛ karbonat dö ~, *kim.* Sodyum karbonat Na_2CO_3 [*Fr.* Carbonate de sodium, soude].

suda /sudâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Baş ağrısı; § ❷ Sıkıntı verme, rahatsız etme.

sudagabo, i. *den. esk.* Bahriye topçu teşkilâtındaki görevlilere verilen ad. *(Bu terim XVIII. yüzyılda kullanılmağa başlandı. Sudagabolar topçuydu. Üç ambarlı bir kalyonda doksan bir, korvetlerde üç, bir firkatede altı sudagabo bulunurdu)*

sudak, i. *zool.* ◘ **Uzunlevrek**

sudamina, ç.i. *Lat. sudamen, sudaminis, patol.* Şiddetli terlemelerde ve birçok hastalıkta deri üzerinde görülen ince, saydam kesecikler. *(Genellikle uylukta ve koltukaltında çıkar).* [*Ing.* ve *Fr.* Sudamina].

sudan, s. § ● Önemsiz, boş, hafif, saçma: *Sudan bahaneler. Sudan bir çalışma.* [*Ing.* Of no significance, empty *(talk)*, insubstantial *(pretext)*]; § ● Önem vermeksizin yapılan, bastan savma: *Sudan bir çalışma.*

Sudan, öz. i. *coğr.* Afrika'da dönenceleraras bölge. Sahra'nın güneyinde, Habeşistan kütlesinin batısında. Büyük göller yaylasıyle Ekvator Afrikası'nın ve Gine ormanlarının kuzeyinde bulunur. Sudan Afrika'yı enlem yönünde bölen birbirine paralel büyük iklim şeritlerinden biridir. [*Ing.* Sudan; *Fr.* Soudan]; ⊛ **Fransız Sudan'ı**, öz. i. Mali'nin bağımsızlığa kavuşmadan önceki adı. [*Ing.* French Sudan;*Fr.* Soudan français].

~ **bukalemunu**, *zool.* ◘ **Bukalemun.**

~ **çekirgesi**, *zool.* Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımının, *Acrididae* familyasından, bir çekirge türü. Hayatları tek tek veya sürüler halinde yaşadıkları 2 devreden meydana gelir. Göçederler ve zararlıdır. *(Türkiye'nin doğu kesimlerine de üşüşerek, tarım bitkilerinde oldukça büyük yitiklere yol açar).* [*Lat. Schistocerca gregaria; ing.* Desert locust; *Fr.* Criquet pélérin].

☆ *Eşanl.* çöl çekirgesi.

~ **dilleri**, *dilb.* Batı Sudan, Gine körfezinin kıyı bölgeleri ve Orta Afrika'da Kongo'nun kuzeyinde konuşulan büyük zenci afrika dilleri ailesi. Köklerin tek heceliliği, bir *«durum sözdizimi»*ni, belirleyen ayrımlı yapı, hal ve gramer cinsliklerinin bulunmaması, görünüş ve fiil zamanlarının eklerle anlatılması, fiil türeme söneklerinin bulunmaması sudan dillerinin başlıca özelliğidir Edilgen biçim, sebep hali v.b. yardımcı fiillerle belirtilir. İsim sınıfları bazı dillerde düzenli olarak işler, geri kalanlarda ise bütünüyle ortadan kalkmıştır. Orman bölgeleri *(Gine kıyıları, Orta Afrika)* ağızlarında müzik tonlarının rolü özellikle önemlidir : kp ve gb dudaksı-artdamaksı ünsüzlerin bulunması genellikle bu ağızların başlıca özelliğidir. Kelime hazinelerinin karşılaştırılması sudan dillerinin şu öbeklere ayrılmasına yol açar. **1.** *Batı Atlas Okyanusu öbeği:* Pölce, Uolofça *(Aşağı Senegal)*, Sererce *(Dakar ve Gambia arasında)*, Timnece *(Sierra Leone)* tarafından temsil edilir. Pölce Timnecede sınıflar sistemi düzenli olarak işler; Uolofça ve Sererceoe sadeleşme eğilim gösterir; **2.** *Nijerya - Senegal öbeği:* Kuzey alt öbeği Mandingce ve Sarakollece *(Kayes'in kuzeyinde)*, güney alt öbeği Susuca *(Ginea, Sierra Leone)*, Mende, vay dili ve Gerze *(Liberya)*, Ngan ve Gbin *(Fildişi kıyısı)* ve *Comoé* ile Nijer arasındaki çeşitli adacıklardaki lehçeleri *(Boba, San, Bisa, Busa)* kapsar. İsim sınıflarından hiç bir ize rastlanmaz; çoğul bir sonekle belirtilir. *(Mandingcede-lu).* Güney dilleri ayrıca tonlar ve kp, gb fonemlerini kapsar; **3.** *Songhayca:* isim sınıfları kapsamayan dil; **4.** *Volta öbeği;* Nijer ile 8. enlem arasında, Bani ırmağının doğusunda konuşulur. Başlıca temsilcisi: *Senufoca, Ulango, Kuruma, Mossi, Gurma, Kasele. Kambari.* Bu dillerde isim sınıflarının kalıntılarına rastlanır, *(meselâ Kaselede: bu-çi bu mama-bu, «kırmızı bir ağaç», çoğ. i-çi i mama);* **5.** *Gine öbeği:* Monrovia'dan Nijer'e kadar uzanan Gine kıyısı ormanlık bölgesinde konuşulur. Ton ayrımları, kelime hazinesi ve morfolojide büyük rol oynar *(ehue dilinde yüksek tonda söylenen mi (biz), alçak tonda söylendiğinde «siz» anlamına gelir).* İsim sınıfları bazı dillerde hâlâ yaşar. Başlıca temsilcileri *(batıdan doğuya doğru):* kru ağızları *(Bandama'ya kadar)*, Baule ve Agni *(Fildişi Kıyısı)*, Çi, Fanti ve Akan *(Gana)*, Ehue ve Mina *(Togo)*, Fon *(Dahomey)*, Yoruba, Nupe, Edo ve İbo *(Nijerya)*; **6.** *Nijerya - Kamerun öbeği:* Nijer'in doğusunda *benue* ile *bantu* dillerinin kuzey sınırı arasında konuşulur. Bir çok ağzı vardır; başlıca ağızları arasında **Gross River** halicindeki *Fi* veya *Efik*, Orta Kamerun'daki *Bali* sayılabilir. Bu öbekteki dillerin kelime hazinesiyle bantu dillerindeki arasında benzerlikler vardır. *(Örnek: benue ile Cross River arasında konuşulan dillerde «çocuk» ismi sudan dillerindeki gibi ve değil bantu dilindeki gibi ana'dır)*; bu yüzden bantu dilini, sudan dillerinin Nijerya _ Kamerun öbeğinin güneş uzantısı olduğu öne sürülmüştür; **7.** *Ubangi öbeği:* Ubangi ile M'bomunun her iki kıyısında Kamerun ile Bahr el-Gazal arasında konuşulur. Başlıca temsilcileri *(Batıdan doğuya doğru):* **Vute, Baya, Manca, Banda, Banziri, Sango, Zande.** Eski sınıf örneklerinin bugün isim kökleri içinde yer aldığı sanılır; çoğul öneklerle yapılır *(zande dilinde : de «kadın» çoğl. a-de ; ndogo dilinde (Yukarı M'bomo'da) ni, çoğl. nda-ni).* [*Ing.* Sudanese (languages); *Fr.* Langues soudanaises].

Sudan Cumhuriyeti, *Ar. Bilâd üs - Sudan*, öz. i. *coğr.* Doğu Afrika'da devlet. Kızıldeniz kıyısında bulunur, güney doğuda Habeşistan dağları, güneyde Doğu Afrika Büyük Gölleri ovası, batıda Merkezî Afrika cumhuriyeti ve Çat, kuzeyde Mısır ile sınırlıdır. Başkenti *Hartum.* [*Ing.* The Sudan republic; *Fr.* République du Soudan].

sudanofili, i. *tıp.* Lökositlerin sudan kırmızısı ile boyanan granüllere sahip olması. [*Ing.* Sudanophilia].

sude /süde/, s. *Osm.* < *Fars. süden*, sürmek, sürtmek. *esk.* § ● Sürülmüş, sürtülmüş; § ❷ Dövülmüş, ezilmiş.

sudg /südg/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şakak; § ● Şakaklardan uzanan saç.

sudgi /sudgî/, s. *esk.* Şakakla ilgili, şakağa ait.

sudmend /südmend/, b. s. *Osm.* < *Fars. süd* + *-mend. esk.* Faydalı, kârlı, kazançlı.

su.dolabı, **-nı**, b. i. Kuyudan su çekmeğe yarayan çark. *(Küçükleri elle çevrilir, çok büyükleri at, katır ve bazen de merkeplerle çalıştırılır. Küçük evlere su almak için, büyükler bahçe ve tarla sulamak için kullanılır. Sudolapları, akarsuların bulunmadığı yerlerde kurulur).* [*ing.* ve *Fr.* Noria].

sudra, i. Hindistan'ın içine rençberleri, zanaatçıları ve işçileri alan sonuncu sınıfından olan. [*ing.* ve *Fr.* Çudra].

sudur /südür/, i. *esk.* Çıkma, olma.

~ **etmek**, Çıkmak, türemek, olmak.

sudûr /südûr/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **sadr**'ın çoğulu.

suf /süf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yün; § ● Yün dokuma.

sufar /sufâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Çok küçük delik, iğne deliği; § ❷ Ok gez'i.

sufeyha, i. *Osm.* < *Ar. safha*, yüz, yüzey. *esk.* Levhacık.

suffe, suffa, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sofa.

suffolk, öz. i. *coğr.* Büyük Britanya'nın *(Ingiltere)* Güneydoğusunda idare bölümü' Idare merkezi *Ispwich*'dir. [*ing.* ve *Fr.* Suffolk].

~ **atı**, *zool.* Ingiliz koşum atı. Eskiden dok ve madenlerde vagon çekme işinde kullanılırdı; özellikle Ingiltere'nin güneydoğusunda yetiştirilir ve çiftliklerde koşum hayvanı olarak kullanılır. [*ing.* Suffolk horse; *Fr.* Cheval du Suffolk].

~ **koyunu**, *zoot.* Baş ve paçalar siyah ingiliz koyun ırkı. *(Kasaplığa elverişli bir koyundur; Southdown ve Norfolk ırklarının çaprazlanmasından türemiştir).* [*ing.* Suffolk sheep; *Fr.* Race Suffolk].

sufi, i. ◘ **Sofi.**

sufle[1], i. *Fr. souffler. tiy. (Genellikle tiyatroda, bir oyuncuya)* Seyircilere duyurmadan, unutulmuş bir sözü veya cümleyi hatırlatma. [*ing.* Prompting].

~ **etmek**, Tiyatroda sahnedeki oyunculara, söyleyecekleri sözleri gizli hatırlatmak. [*Ing.* To prompt; *Fr.* Souffler].

sufle[2], i. *Fr. soufflé*, kabartılmış, şişirilmis. *mutf.* § ● Bir omlet çeşidi. [*ing.* ve *Fr.* Soufflé]; § ❷ Hafif hamurdan, kalıpta pişirilmiş içi boş küçük pasta. [*ing.* ve *Fr.* Soufflé].

suflör,-rü, i. *Fr. souffleur. tiy.* Tiyatroda oyunculara, rollerindeki sözleri gizlice söyleyip hatırlatan kimse. [*Ing.* Prompter].

SUĞDİ (SOĞDAK) ALFABESİ

Sonda	Ortada	Başta	Ses değeri
			a
			e
			ı, i
			o, u, v
			ö, ü
			b, p
			c, ç
			d
			g, k, h
			ğ (yumuşak), ḫ (sert)
			k (ü)
			l
			m
			n
			ŋ (geniz n'si)
			r
			s
			ş
			t
			w
			y
			z, j

suflörlük, i. Suflörün yaptığı iş. [*ing.* Prompting].

sufret, *i. Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sarılık, sarı renk; § ❷ Yüzün solukluğu.

sufriye, i. *Osm.* < *Ar. sufriyye. (Ziyad bin Asfer'in adından), tasav.* Haricî mezhebinin kollarından biri. *(Ziyadiye de denir).*

sufuf /sufûf/, ç.i. *Osm.* < *Ar. saff. esk.* **Saf**'ın çoğulu.

suga, i. *It. den. (Halat, vida v'b' hk.)* Bağlama, volta etme. [*ing.* Belay (ing); *Fr.* Tournage]; ⊛ **— rigavo bağı**, *den.* Çımasını bedeninin altına sıkıştırmak suretile yapılan bir çesit bağ; ⊛ **— sız rigavo bağı**, *den.* Çıması dış tarafta kalan, suga olunduğu zaman çımayı sıkmayacak surette yapılan ve gabya iskotaları gibi gerektiğinde hemen koyverilmesi gereken islerde kullanılan bir bağ.

— bağı, *den.* Birlikte bağlanacak birkaç halatın birbiri üzerinden sıyrılıp akmasını önleyen veya halatları mümkün olduğu kadar sıkmağa yarayan bağ: *Civadrayı yatağına bağlamak için yapılan suga bağı.*

— etmek, *den.* Bir uskuruyu sonuna kadar çevirip sıkıştırmak veya herhangi bir şeyi sıkarak durdurmak veya bir halatı cekilebildiği kadar çekip bağlamak. [*ing.* To belay, to tighten *(rope, screw)*].

— palangası, *den.* Kastanyolaya bağlanan ve kastanyolayı locaya yaklastırarak akarı zinciri sıkıstırmak için kullanılan palanga.

su.geçirmez, b. s. Bileşiminden ötürü su geçirmeyen *(kumaş, toprak, v.b.)* [*ing.* Waterproof; *Fr.* Imperméable].

— bölme, *ins.* ◘ **Bölme.**

sugra /sügrâ/, i. ve s. *Osm.* < *Ar. sıgar*, küçüklük'ten *asgar* > *sugra. esk.* § ❶ *(Vücut ve yaş bakımından)* Daha küçük, en küçük; § ❷ *mant.* Küçük önerme.

su.gülü, b. i. *bot.* ◘ **Nilüfer.**

Suğdi, öz. i. ◘ **Soğdak.**

suhan[1] /sühân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Törpü.

suhen, i. ◘ **Sühan.**

suhre, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Maskara.

suhriye, i. *Osm.* < *Ar. sahr* veya *suhr*, alay etme'den *suhriyye. esk.* Maskaralık, alay.

suhte, /suhte/, s. *Osm.* < *Fars. suhten*, yanmak. *esk.* § ❶ Yanmış, tutusmus, yanık; § ❷ *mec.* Bağrı yanık, kederli; § ❸ Kaybolmuş, harcanmış; § ❹ i. Medrese öğrencisi, softa.

suhtegân, ç. i. *esk.* Medrese öğrencileri, softalar.

suhtevat /sühtevât/, ç. s. *Osm.* < *Fars. sühte* + *Ar. -ât. esk.* Softalar.

suhuf /suhûf/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sahife. esk.* § ❶ Kitaplı peygamberlerin dısındaki bazı peygamberlere gelen kutsal buyruklar; § § ❷ Sayfalar, yapraklar.

suhur /suhur/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sahr* veya *sahre*, büyük tas. *esk.* § ❶ Büyük taslar, kayalar; § ❷ Tabiatta bulunan maden kütleleri.

su.ibriği, b.i. *bot.* ◘ **Bardakağacı.**

su ibriğigiller, ç.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Sarraceniales* takımından, Güney doğu Asya'nın sıcak bölgelerinde yetisen, yapraklarıyle tırmanan, ikievcikli, otsu bitkiler familyası. Yapraklar almasık dizilisli ve kapan seklindedir. Yaprağın lamina şeklinde genislemis bir taban kısmı, sülük vazifesini gören bir sap kısmı, ibrik seklini almış bir kısım ve nihayet tepede de bir kapak kısmı vardır. Çiçekler tek eseyli, küçük ve yesil olup salkım veya panikula durumundadır. Periyant 3-4 adet ve monadelftir. Dişi çiçeklerde yumurtalık 3-4 karpelli ve 3-4 gözlüdür. Meyva uzun, lokulisit bir kapsüldür. Bir cins *(Nepenthes)* ve altmıs kadar türü vardır. [*Lat.* ve *ing. Nepenthaceae; Fr.* Népenthacées].

sui.hal, b.i. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Kotü hal, fena durum, kötü durum, kisinin toplum ahlâkı bakımından kötü ve serefsiz sayılan hareket şekli. [*ing.* Misconduct; *Fr.* Inconduite].

sui.idare, b.i. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Kötü yönetim. [*ing.* ve *Fr.* Maladministration]. Kötüye kullanma. [*Ing.* Abuse, misuse, of-

sui istimal,-li /suiistimal'/, b.i. *Osm.* < *Ar.*

ficial misconduct; *Fr.* Abus, mauvais usage].
~ etmek, Kötüye kullanmak.
sui.kast /suikast/, b. i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Gizlice veya sinsice cana kıyma veya kötülük etme işine kalkışma. [*ing.* (Criminal) attempt; *Fr.* Attentat]; § ❷ Bir devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi plan kurarak öldürme. [*Ing.* Assassination; *Fr.* Assassinat]; § ❸ *esk.* Kötü maksat.
suikastçi, i. Suikast yapan kimse. [*Ing.* Assassin; *Fr.* Assassin].
sui.muamele, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Birine karşı, yersiz olarak kötü davranma. [*Ing.* Abuse, maltreatment, ill treatment; *Fr.* Maltraitement].
su.incir.kuşu, b. i. *zool.* ◘ **incirkuşu.**
sui.niyet,-ti /süiniyet/, b. i. *esk.* § ❶ Niyet bozukluğu. [*ing.* Evil intention; *Fr.* Mauvaise foi]. ☆ *Eşanl.* **kötüniyet**; § ❷ *huk.* Bir kimsenin davranışlarının yersiz ve esassız olduğunu veya suç oluşturduğunu bildiği halde yapması. [*ing.* Bad faith, malice, mala fides; *Fr.* Mauvaise foi].
☆ *Eşanl.* **kötü niyet.**
sui.niyetli, b. s. Suiniyeti olan. [*Ing.* In bad faith, malicious; *Fr.* De mauvaise foi].
sui-zan,-nnı /suizan/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kötü sanı, biri hakkında beslenen kötü sanı. [*ing.* Suspicion, doubt; *Fr.* Mauvaise opinion, soupçon].
suk, /sük/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde kurulan panayırlara ve pazarlara verilen ad. [*ing.* ve *Fr.* Souk]; § ❷ *esk.* Pazar, pazar yeri, çarşı; § ❸ Meydan.
suka /sükā/, i. *Osm.* < *Ar. suk. esk.* Çarşı adamı, esnaf.
su.kabağı, b. i. *bot.* Kabakgiller *(Cucurbitaceae)* familyasından, çardakta yetiştirilen ve bir metreye kadar boylanabilen bir bitki. Meyvalarının yarısı şişkin, yarısı dardır. Bu sebepten su kabı olarak veya ortadan boyuna kesilip kurutulduktan sonra bir maşraba şeklinde kullanılmaktadır. [*Lat. Lagenaria vulgaris; ing.* Bottle gourd; *Fr* Faux calebassier].
☆ *Eşanl.* **asma kabağı.**
su.kamışı, b.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Su kamışıgiller *(Typhaceae)* familyasından, derelerin ve daimî sulak yerlerin kenarlarında yetişen, sürüngen çotuklu, dipten yapraklı, çokyıllık otsu bitki. Yaprakları hasırcılıkta ve uzun saplar ucundaki kahverengi silendrik durumları, kuru demetler içinde, çiçekçilikte kullanılır. [*Lat. Typha; ing.* Cattail; *Fr.* Massette, quenouille, canne de jonc, typha].
☆ *Eşanl.* **semerci sazı, aksaz.**
su.kamışıgiller, ç.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, *Pandanales* takımından, bataklıklarda yetişen, dünya üzerinde, yaygın olan, çokyıllık, otsu, birevcikli bitkiler familyası. Rizom sürünücüdür. Yaprakar uzun, şeritsidir. Çiçekler küçük, çiçek durumu uzun yoğun, silendrik bir spadikstir. Dişi çiçekler spadiksin alt kısmında, erkek çiçekler dişi çiçek kümesinin üst tarafından toplanmıştır. Periyant tüylerden yapılmıştır. Erkek çiçekler 2-5 stamenli, filamentler birleşiktir. Dişi çiçeklerde bir yumurtalık ve ginofor vardır. Bir cins ve yaklaşık olarak 15 türü bulunur. Türkiyed'e yetişen 5 kadar türü vardır. [*Lat.* ve *ing. Typhaceae; Fr.* Typhacées].
su.kara.tavuğu, b.i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, **Sukaratavuğugiller** *(Cinclidae)* familyasından, kalın gövdeli, çok kuyruklu bir kuş türü. Uzunluğu 18 sm. Sırtı arduvaz-külrengi, karnı pas kırmızısı olur. Ötücü kuşların en çok sucul olanıdır; yiyeceğini suda arar; en hızlı akıntılara bile kolaylıkla dalar çıkar. Çok kocaman olan yuvası bazen bir çağlayanın altında bulunur. Hayvan, yuvasına ulaşmak için suyu delerek geçer. Afrika, Avrupa ve Kuzey Asya'da hızlı akan ırmak kenarlarında yaşar. [*Lat. Cinclus cinclus; ing.* Water ouzel, dipper; *Fr.* Cincle plongeur, merle d'eau].
su.kara.tavuğugiller, *ç.b.i. zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, ötücü-kuşlar*(Passeriformes) takımının*, öz-ötücüler *(Oscines)* üst familyasından bir familya. Üst gagalarının kenarları ince çıkıntılıdır. Zayıf yapılıdırlar. Kuyrukları ve kanatları kısa olur. Küçük su hayvanları yerler. **Sukaratavuğu** *(Cinclus cinclus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *ing. Cinclidae; Fr.* Cinclidés].
sukat /sukāt/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sākī. esk.* Sakiler, içki dağıtanlar.
sukata /sukāta/, i. *Osm.* < *Ar. sıkt*, düşme. esk. § ❶ Döküntü, artık; § ❷ Atılacak, değersiz şey.
sukbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Delik; § ❷ *anat. esk.* Küçük delik.
su.kestanesi, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Hydrocaryaceae* familyasından, Avrupa'da ve Türkiye'nin göllerinde yetişen, bir yıllık bir su bitkisi. Su içindeki yapraklar çok ince parçalı, su yüzeyindekiler baklavaya yakın şekilde ve sapları şişkindir. Meyva 4 boynuzlu ve ters bir koni şekindedir. Serttir ve süs olarak kullanılır. İçi yenir; tadı kestane ve fındık tadını andırır. [*Lat. Trapa natans; ing.* Water chestnut; *Fr.* Châtalgne d'eau, macre, cornuelle].
sukî /sükî/, s. *Osm.* < *Ar. sük*, çarşı. *esk.* § ❶ Çarşı ile ilgili; § ❷ s. ve i. Çarşılı, çarşıda çalışan *(kimse)*.
sukkulent, s. *bot.* Gövde ve yapraklarının dokuları içinde, su biriktiren parankima hücrelerl bulunan *(bitkiler)*. [*ing.* Succulent; *Fr.* Succulent,-ente].
~ **gövdeler**, *bot.* ◘ **Gövde.**
~ **yapraklar**, *bot.* ◘ **Yaprak.**
su.kobayı, b.i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Kobaygiller *(Caviidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 120 sm. olup en büyük kemiricidir. Kuyruğu yoktur. Tüyleri kabadır. Eti yenir. Güney Amerika'da göl ve ırmak kenarlarında toplu halde yaşar. [*Lat. Hydrochoerus capybara; ing. Capybara; Fr.* Cabiai, cochon d'eau, cablai capybara].
su.köstebeği, b.i. *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* takımının, Su-köstebeğigiller *(Potamogalidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 60 sm. Bacakları kısa, bası ve kuyruğu yassı olur. Sırtı kahverengi, karnı beyazdır. Çok iyi yüzer. Tropik Afrika'da yaşar. [*Lat. Potamogale velox; ing.* Otter shrew; *Fr.* Potamogale].
su.köstebeğigiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Böcekçiller *(Insectivora)* takımının bir familyası. Vücutları yandan basıktır. Kuyrukları kuvvetli olur. Balık yerler. **Suköstebeği** *(Potamogale velox)* türü iy bilinir. [*Lat.* ve *Ing.* Potamogalidae; *Fr.* Potamogalidés].
sukub /sukūb/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sakb* veya *sukb*, delik, delme. *esk.* § ❶ Delikler; § ❷ Delmeler, delinmeler.
sukuf /sukūf/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sakf. esk.* Damlar, tavanlar, çatılar.
sukuk /sukūk/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sakk*, yazılı belge. *esk.* Şeriat mahkemesince verilen hüccetler.
sukulu, i. *zool.* ◘ **Aksolotl.**
su.kurbağasıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Amfibyumlar *(Amphibia)* sınıfının, Kurbağalar *(Anura)* takımının, çift-obruklular *(Diplasiocoeala)* alt takımından bir familyası. Çok yaygın bir gruptur. Dişleri vardır. Avrupa, Asya ve Afrika'da ılık ve tropik bölgelerde yaşarlar. **Yeşil su kurbağası** *(Rana viridis)*, **çevik kurbağa** *(Rana agilis)*, **magrip kurbağası** *(Rana arvalis)*, **öküz kurbağası** *(Rana catesbyana)*, **göl kurbağası** *(Rana ridibunda)*, **çayır kurbağası** *(Rana temporaria)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Ranidae; Fr.* Ranidés].
sukut,-tu /sukut/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Düşme, aşağı inme. [*ing.* Falling, fall; *Fr.* Chute, descente, déclin]; § ❷ Büyük bir mevkiden ayrılmak zorunda kalma; § ❸ Yaprakların dökülmesi; ◉ ~ **u hayal**, Hayal kırıklığı, düş kırıklığı. [*Ing.* Disappointment; *Fr.* Déception, désenchantement, désappointement]; ◉ **borcun ~ u**, *huk.* Edimi yerine getirme zorunluğunun hukuken ortadan kalkması. ☆ *Eşanl.* **borcun sona ermesi**; ◉ **Hakkın ~ u**, *huk.* ◘ **Hak²**.
~ **etmek**, Düşmek. [*Ing.* To fall, to drop; *Fr.* Tomber].
~ **sebepleri**, *huk.* Düşme sebepleri, bir alacağın ortadan kalkmasını veya ödeme münasebetinin düşmesini gerektiren sebepler. [*Ing.* Causes for discharge, termination, forfeiture].
su.küre, b.i. Dünyanın gözle görülen 3 bölümünden biri olan sıvı veya deniz bölümü. *(Gaz halindeki elementleri temsil eden atmosfer ve yerkabuğu bölümünü temsil eden litosfer ile karşıtlaşır).* [*ing.* Hydrosphere; *Fr.* Hydrosphère].
☆ *Eşanl.* **Hidrosfer.**
sulak, s. < *sulamak.* § ❶ Suyu olan, suyu bol: *Sulak tarla. Sulak yer.* [*Ing.* Watery, wet; marshy; *Fr.* Aquifère, irrigable]. § ❷ i. Kuşların su içmesi için içine su konulan kap. [*Ing.* Water trough; water bowl].
sulaklık,-ğı, I. Sulak olma hali.
sulama, i. § ❶ Sulamak eylemi. [*Fr.* Irrigation, arrosage; *Ing.* Watering, irrigating]; § ❷ *trm.* Arklar veya savaklar yardımı ile su akıtarak herhangi bir toprak bölgesini kuraklıktan kurtarma. [*Osm.* Iska, irvâ; *ing.* Irrigation; *Fr.* Irrigation, arrosage]; § ❸ *gıda. sny.* Konservecilikte, içine daha önce meyve veya sebze konmuş olan kutulara sıcak sıkma suyu doldurma işlemi; ◉ **cazibe ~ sı**, *trm.* ◘ **Cazibe**; ◉ **gölendirme usulu ~**, *trm.* ◘ **Göl**; ◉ **karık usulü ~**, *trm.* ◘ **Karık**; ◉ **topraksız ~**, *trm.* Topraksız bitki yetiştirme ve sulama usulü, besleyici eriyik, bitkilerin bulunduğu katı zeminin 5-6 sm. altına kadar günde birkaç defa akıtılıp doldurulur.
~ **ağzı**, *bayınd.* ◘ **Ağız¹**.
~ **arabası**, Yolları sulamak için kullanılan, hayvanla çekilir veya motörle tahrik edilir araba. [*ing.* Water (ing)- cart; *Fr.* Arroseuse].
~ **kanalı**, *trm.* Bir tarla başı kanalından, suyu alıp tarla sulama kanallarına sevkeden ikinci derecedeki kanallar. [*ing.* Irrigation canal; *Fr.* Canal irrigateur].
~ **randımanı**, *trm.* Bir çiftlik veya projedeki ürünler tarafından tüketilen suyun, bir nehir veya diğer tabiî su kaynağından çiftlik veya projedeki kanallara aktarılan suya olan oranı.
sulamaç*, I. < *sulamak.* Caddeleri sulamakta kullanılan ve su dolu bir haznesi bulunan motorlu araç. [*Ing.* Water(ing)- cart; *Fr.* Arroseuse].
☆ *Eşanl.* **arozöz, sulama arabası.**
sulamak (-ı), f. § ❶ *(Bir şeye)* su vermek: *Tarlayı sulamak.* [*Ing.*To water, to irrigate; *Fr.* Arroser, irriguer]; § ❷ *(Hayvana)* su vermek; suvarmak. [*Fr.* Faire boire un animal]; § ❸ *arg. (Para)* ödemek: *Sabah sabah on lirayı suladık.* [*Ing.* To pay cash, to pay in advance].
sulandırıcı, s. ve i. § ❶ Sulanmayı sağlayan; § ❷ *sağ.* ve *ted.* Cerahatı sulandırmak için kullanılan maddelere denir.
sulandırılmış, s. *kim.* Su veya başka bir sıvı katıştırılmış. [*Osm.* Memdut; *ing.* Diluted; *Fr.* Étendu, dilué].
sulandırma, i. § ❶ Su katma; § ❷ (a) Nemli yolla çimento yapımında kil ve tebeşirl su içinde asıltı haline getirme. [*Ing.* Thinning *(out)*; *Fr.* Délayage, délayement, délaiement]; (b) Henüz taze olan bir harca bir betona su katma.
sulandırmak (-ı), f. § ❶ Sulanmasını sağlamak, sulanmasına yol açmak: *Yoğurdu sulandırmak.* [*Ing.* To dilute with water, to water down; *Fr.* Diluer]; § ❷ Su veya başka bir sıvı katıp karıştırarak yoğunluğunu azaltmak. [*Ing.* To dilute *(with)*; to thin; *Fr.* Diluer]; § ❸ ◘ **Seyreltmek.**
sulanma, i. Bazı cisimlerin havanın nemini soğurarak çözünme özelliği. [*ing.* ve *Fr.* Dilution].
sulanmak, nsz. f. § ❶ Sulu hale gelmek, su koyuvermek: *Eulamaç sulandı*; § ❷ Suyu coğalıp yoğunluğu azalmak: *Kanı sulandı*; § ❸ nsz. Sulamak eylemine konu olmak:

Tarla sulandı. [*ing.* To be watered, to be irrigated; *Fr.* S'irriger, s'arroser]; § ❹ (-e) *mec.* İmrendiğini açığa vurmak: *Bizim çiçeklere sulandı;* § ❺ Islanmak: *Gözleri sulandı;* § ❻ *arg.* Lâubalileşmek, sululuk etmek. [*ing.* To become silly or too familiar]; ◉ ağzı ~, *dey.* ◘ imrenmek; ◉ ağzı ~, *dey.* § ❶ Ağzında bol tükürük olmak. [*Fr.* Avoir une salivation abondante]; § ❷ Aşırı istek duymak, arzu etmek. [*ing.* To desire; *Fr.* Désirer].

sularında, z. Saati veya zamanı gösteren kelimelerin sonuna getirilerek vakti yaklaştırmaca olarak anlatır: *Saat beş sularında.* [*ing.* Around, about; *Fr.* Sur].

sulatmak (-ı, -e), f. Sulamak eylemini yaptırmak.

sulawesi, i. *dilb.* Sulawesi *(celebes)* adalarında konuşulan İndonezya öbeğinden dil. [*ing.* ve *Fr.* Sulawesi].

sulb, i. ◘ **Sulp.**

sulb, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sert, katı; § ❷ *mec.* Duygusallığı olmayan.

sulbî /sulbî/, s. *Osm.* < *Ar. sulb. esk.* § ❶ Omurga ile ilgili; § ❷ Birinin dölünden, neslinden gelen *(oğul).*

sulbiye, s. *esk.* § ❶ **Sülbi**'nin dişili; § ❷ *huk.* Çocuğun babası veya onun hısımlarıyle olan bağı. *(Sulb «döl» anlamına geldiği için sulbiye de bir kimseyle çocuğu arasındaki bağı gösterir).*

sulbiyet, i. *Osm.* < *Ar. sulbiyyet. esk.* § ❶ Katılık, sertlik; § ❷ Cisimlerin katı hali; § ❸ *mec.* Duygusuzluk.

suleha /sulehâ/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sulh* > *sâlih. esk.* Günah işlemeyen iyi niyetli kimseler.

sulfata /sulfa:ta/, i. *It. h.d.* Kinin sülfatına ve genel olarak kinin tuzlarına verilen ad.

sulh, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *(I ince okunu).* Barış. [*ing.* Peace; *Fr.* Paix]; § ❷ *esk.* Uyuşma, uzlaşma; § ❸ Rahatlık, huzur.

~ **hâkimi,** *huk.* Sulh mahkemelerinde görevli olan hâkim. [*ing.* Judge of the peace; police-court magistrate; *Fr.* Juge de paix].

~ **mahkemesi,** *huk.* Sulh yargıçlarının vazife gördükleri mahkeme. [*ing.* Court of peace, minor court for petty offenses; *Fr.* Justice de paix, tribunal de paix].

~ **olmak,** *dey.* Uzlaşmak, uzlaşmaya varmak: *On lira alacaklı iken beş liraya sulh* oldu. [*ing.* To an amicable agreement; to settle a difference].

~ **sözleşmesi,** *huk.* Tarafların karşılıklı fedakârlıkta bulunarak aralarındaki çekişmeye son verdikleri sözleşme.

~ **teşebbüsü,** *huk.* Barışa başvurma, anlaşmazlık halinde bulunan iki tarafın dâvaya tutuşmadan evvel hâkimin veya idari memurun aracılığı ile anlaşmaya, ihtilâfı ortadan kaldırmaya çalışmaları. [*ing.* Attempt for reconciliation].

sulhçu, s. *esk.* ◘ Barışçı.

sulhen, sulhan, z. *esk.* Barış yoluyla, uzlaşarak. [*ing.* Peaceably, pacifically; *Fr.* Pacifiquement].

sulhî /sulhî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *esk.* Barışla ilgili, barışa ait. [*ing.* Pertaining to peace, peaceable]; § ❷ i. *(Sulhi şeklinde)* Erkek adı.

sulhiye, s. *esk.* § ❶ **Sulhî**'nin dişili; § ❷ i. Savaştan barışa geçilmesi dolayısıyla yazılan şiir. [*ing.* Poem written in praise of peace]; § ❸ Kadın adı.

sulhname /sulhnâme/, b.i. *Osm.* < *Ar. sulh* + *Fars. nâme. esk.* Iki taraf arasında varılan barış şartlarının yazıldığı kâğıt. [*ing.* Treaty of peace].

sulhperver, b.s. *Osm.* < *Ar. sulh* + *Fars. perver.* Barış taraftarı, barışçı. [*ing.* Peace-loving, pacific; *Fr.* Pacifique].

☆ *Eşanl.* **barışsever.**

sulp,-bü, s. *Osm.* < *Ar. sulb. esk. (I ince okunur).* § ❶ Katı. [*ing.* Hard, firm; rigid, stiff; tough, strong, solid; *Fr.* Solide]; § ❷ i. Döl, nesil, zürriyet. [*ing.* ve *Fr.* Descendants].

sulta, i. *Osm.* < *Ar.* Yaptırma veya yasak etme hakkı veya gücü. [*ing.* Authority; *Fr.* Autorité].

☆ *Eşan.* **yetke, otorite.**

sultan /sultân/, i. *Osm.* < *Ar. selâtet. teşk. tar.* § ❶ Osmanlı padişahlarına ve bunların karılarına ve kızlarına verilen san. Bu san birincilerin adlarının başına, ötekilerin ise sonuna getirilirdi: *Sultan Osman. Kösem Sultan. Hatice Sultan.* [*ing.* ve *Fr.* Sultan]; § ❷ *tasav.* Kimi Bektaşi azizleri de «sultan» sanıyle anılır: *Balım Sultan. Kaygusuz Sultan;* ◉ **hanım** ~, *teşk. tar.* ◘ **Hanım;** ◉ **haseki** ~, *teşk. tar.* ◘ **Haseki.**

~ **kethüdası,** *teşk. tar.* Osmanlılarda padişah ve şehzadelerin evlendirilen kızlarının dairelerindeki işlerini gören kimse. *(Bu görev yaşlı ve dindar kimselere verilirdi. Sultan kethüdası memur olduğu yerin gelir ve giderleriyle ilgilenir, resmî dairelerdeki işlerini de izlerlerdi. Saltanatın sonuna kadar bu görev devam etti.)*

~ **sarayları,** *mim. esk.* Istanbul'da kadın efendiler *(hanım sultan)* için yapılan saraylar .

sultanımi, *dey.* Sevgiliye karşı kullanılan iltifat sözü: *Gözüm canım efendim, sevdiğim, devletlû sultanım.*

sultanî /sultânî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sultanlarla ilgili. [*ing.* Pertaining to a sultan, imperial; *Fr.* Royal,-ale, impérial]; § ❷ i. Liselerin Cumhuriyetten önce taşıdıkları ad. [*ing.* Secondary school; *Fr.* Nom donné aux lycées avant la République] § ❷ Çekirdeksiz bir üzüm çeşidi. [*ing.* A seedless grape, sultana; *Fr.* Sultanièh, sultanina]; § ❹ *kâğıtç. esk.* Osmanlı devletinde Anadolu ve Istanbul'da yapılan değerli bir kâğıt türü; § ❺ *num.* Mısır, Trablus, Tunus ve Cezayir darphanelerinde basılan Osmanlı altınlarına verilen ad. *(Mehmed IV devrinde Trablusgarp'te sultaninin yarısı nisfiye adıyle basıldı).* [*ing.* Sultanî; *Fr.* Sultani, nom d'anciennes monnaies en Egypte, en Tunisie et en Algérie].

~ **bamya,** *trm.* Eti yumuşak, gevrek ve lezzetli bir bamya çeşidi. [*ing.* A fine variety of garden okra].

~ **bezelye,** *trm.* Taze meyveleri yenen, lezzetli, turfanda ve makbûl bir bezelye çeşidi.

~ **bûselik,** *müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).*

~ **cedit,** *müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).* [*ing.* A compound makam].

~ **hüzzam,** *müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri. *(Bugüne kalmış örneği yoktur).* [*ing.* Which is now not in use].

~ **ırak,** *müz.* Türk musikisinde üç yüzyıllık birleşik makamlardan biri. [*ing.* A compound makam about three centuries old].

~ **neva,** *müz.* Türk musikisinde eski birleşik makamlardan biri.

~ **segâh,** *müz.* Türk musikisinde bir yüzyıllık birleşik makamlardan biri.

~ **tembel,** *dey.* Iş görmekten hiç hoşlanmayan, aşırı derecede tembel *(kimse).* [*ing.* Extremely lazy].

~ **yegâh,** Türk musikisinde şed makamlardan biri. [*ing.* A makam composed by the famous musician Ismail Dede Efendi about 150 years ago; *Fr.* Air special de la musique turque].

sultaniye, s. *esk.* **Sultanî**'nin dişili.

sultanlık,-ğı, i. § ❶ Padişahlık. [*ing.* Sovereignty, office of a sultan; *Fr.* Sultanat]; § ❷ *mec.* Güzel bir şeye ulaşma. [*Osm.* Mazhariyet; *ing.* Great happiness; *Fr.* Bonheur, état très désirable]. ☆ *Eşanl.* **ergi;** § ❸ Sultanın yönetiminde bulunan ülke.

sultan.zade /sultân-zâde/, b.i. *Osm.* < *Ar. sultân* + *Fars. -zâde. esk.* Osmanlı devletinde saltanat hanedanına mensup kadınlardan doğan erkek çocuk. *(Hanedandan olan kadınlara sultan denildiği için, bunlardan doğan çocuklara sultanzade denirdi).*

sulu, s. § ❶ Suyu olan, içinde su bulunan: *Sulu yemek.* [*ing.* Watery, wet; *Fr.* Aqueux,-euse]; § ❷ Suyu çokça olan: *Sulu* limon. [*ing.* Juicy; *Fr.* Juteux,-euse]; § ❸ Sulandırılmış, içine su katılmış, yoğunluğu az: *Sulu pekmez. Sulu süt.* [*ing.* Diluted with water; *Fr.* Dilué]; § ❹ *arg.* Yavan şakalar yapan veya kadınlara karşı tatsız iltifatlarda bulunan *(kimse): Sulu adam.* [*ing.* Silly, importunate, too familiar; *Fr.* Importun]; § ❺ *kim.* (a) Eritici maddenin su olduğunu belirtmek üzere bir çözelti için kullanılır: *Sulu potasyum hidroksid çözeltisi.* [*ing.* Aqueous, watery; *Fr.* Aqueux,-euse]; (b) Su ile birleşmiş olan [*ing.* Hydrated; *Fr.* Hydraté,-ée]. ☆ *Eşanl.* **hidratlı.**

~ **benek,** *trm.* Tütünlerin kurutulması sırasında, yaprağın güneşe doğru tutulduğunda benekli kısımların yağ lekeleri halinde görünmesi.

~ **boya,** ◘ **Suluboya.**

~ **emülsiyon,** *kim.* ◘ **Emülsiyon.**

~ **göktaşı,** *meteor.* ◘ **Hidrometeor.**

~ **göz (gözlü),** *dey.* Çok çabuk ağlayan kimseler için kullanılır.

~ **ilâç,** *vet.* ◘ **ilâç.**

~ **kar kırağı,** *hava.* (a) Yağmur ve karın beraber yağması, veya kısmen erimiş karın yağması; (b) Kar ve bulut daneçiçeği, çisenti veya yağmurun bir arada bulunmasından bulut veya çisenti içinde oluşan ve hava gemisinin üstünde doğan beyaz buz. [*ing.* Sleet forst, white ice; *Fr.* Glace opaque].

~ **kaşeksi,** *vet.* ◘ **Kaşeksi.**

~ **matbaa boyası,** *matb.* Sulu boya resimlerin karakterini basılan işlere de vermek amacı ile ve çoğunlukla ofset baskıda kullanılan bir çeşit yağlı boya; *(kuruduktan sonra sulu boya gibi mat bir görünüs alır).* [*Fr.* Encre pour impression à l'aquarelle].

~ **sepken,** ◘ **Sulusepken.**

sulu.boya, b.i. § ❶ *res.* Su ile karıştırılarak kullanılan bir boya çeşidi. [*ing.* Water color *(paint)*, aquarelle; *Fr.* Aquarelle]; § ❷ s. Bu boya ile yapılmış olan: *Suluboya resim.* [*ing.* Water-colored].

~ **kâğıdı,** ◘ **Kâğıt.**

~ **ressamı,** Suluboya resim yapmakta ihtisası olan sanatçı. [*ing.* Aquarellist, painter in water-colours; *Fr.* Aquarelliste].

suluk,-ğu, i. *h.d.* § ❷ Kafesteki kuşlara su verilen ufak kap. [*ing. (Water)* trough *(of a bird cage);* *Fr.* Auget]; § ❷ At v.b. hayvanların gemlerinin altına takılan ufak zincir. [*ing.* Curb chain; *Fr.* Tranchefil]. ☆ *Eşanl.* **suluk zinciri;** § ❸ Su birikintisi, su toplanmış yer. [*ing.* Vessel for holding water]; § ❹ *patol.* Bebeklerin başında görülen ve yer yer saç dökülmesi ve kabartılarla kendini belli eden deri hastalığı. [*ing.* Skin disease affecting a baby's head; *Fr.* Sorte d'abcès qui se produit à la tête des petits enfants]; ◉ **lomboz suluğu,** *den.* ◘ **Lomboz.**

~ **zinciri,** ◘ **Suluk²**.

sulûk /sulûk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❷ Fakir. [*ing.* Pauper, vagrant; *Fr.* Pauvre]; § ❷ Serseri; § ❸ Hırsız, dilenci. [*ing.* Thief, robber].

sululuk,-ğu, i. § ❷ Sulu olma hali. [*ing.* Wateriness, sappiness, juiciness; *Fr.* État de ce qui est humide, aqueux, aquifère]; § ❷ *arg.* Yersiz ve lâubali davranış. [*ing.* A being importunate, silly, too familiar].

sulusepken, b. z. ve s. *(kar hk.)* Yağmurla karışık bir şekilde yağan. [*ing.* Sleet; *Fr.* Giboulée, neige mêlée de pluie].

sum¹ /süm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sarımsak.

sum², ç.i. *Osm.* < *Ar. summ* < *asamm. esk.* Sağırlar.

su.mahallebisi, b.i. ◘ **Mahallebi.**

sumak, i. *Osm.* < *Ar. summâk* > *sumak. bot.* § ❶ ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Antepfıstığıgiller *(Anacardiaceae)* familyasından, kışın yaprak döken veya herdem yeşil kalan ağaç veya ağaççık. Yapraklar tek tüysü, üçlü veya sade olup sürgünlere almaşık olarak dizilmiştir. Çiçekler erdişi veya bir cinslidir. Çanak ve taç beşer parçalıdır. Beş tane de gayet kısa saplı etamini vardır. Üst durumlu yumurtalık oval-küremsi şekildedir; içerisinde tek bir tohum tomurcuğu bulunur. Çekirdekli sulu meyvenin dış kısmı ince, mezokarpı reçineli, endokarpı ise serttir. Her iki yarı kürenin subtropik ve ılıman bölgelerinde yetişen yaklaşık olarak

150 kadar türü vardır. Genellikle zehirli bitkilerdir. Bunlardan yalnız **derici sumağı** *(Rhus coriaria)* ve **boyacı sumağı** *(Rhus cotinus = Cotinus coggygria)* Türkiye'de doğal olarak yetişmektedir. *Rhus semialata* Çin'de yetişen bir türdür. Bu bitki üzerinde, *Aphis chinensis* adlı böceğin sokmasıyle **Çin mazısı** *(Gallae chinensis)* adlı bir nevi mazı oluşur. **Zehirli sumak** *(Rhus toxicodendron)* Kuzey Amerika'nın doğu bölgesinde yetişen, yaprakları 3 foliollü olan küçük bir ağaçtır. Usaresi çok tahriş edicidir. Ciltte kabarcıklar meydana getirir. Bu bitki homeopati alanında hekimlikte kullanılır. **Kokulu sumağın** *(Rhus aromaticus)* tentür halindeki özütü sidik tutamama hallerinde faydalıdır. Rhus *vernicifera*'nın yüksekliği 10 m.'yi bulur; bundan Japon verniği denen bir özsu elde edilir. *Rhus glabra* A.B.D.'nin güney bölgelerinde yetişir. **Beşyaprak sumağı** *(Rhus pentaephylla)* kırmızı, sert odunlu, bol tanenli bir türdür. [*Lat. Rhus; İng.* Sumac, sumach; *Fr.* Sumac, rhus]. ◘ *ŞEKİL: 98.*— **ZEHİRLİ BİTKİLER;** § ● Aynı bitkinin mercimeğe benzeyen meyvesi.*(Ekşilik vermek için dövülerek yemeklere katılır);* ◎ **Amerikan sumağı,** *bot.* Baklagiller *(Leguminosae)* familyasından, ağaç veya ağaççık. Tropiklerde birçok türü süs bitkisi olarak yetiştirilir. Birçok Amerikan türünden mükemmel ticarî kereste elde edilir. **Tavuaçiçeği** *(Caesalpinia gilliesii)* adlı türünün anayurdu Madagaskar'dır. Türkiye'de bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen, bipennat yapraklı küçük foliollü, büyük sarı çiçekli küçük bir ağaçtır. *Caesalpinia coriaria* Amerika'da yetişen bir türdür. Meyvaları % 40 tanen taşır; derilerin sepilenmesinde kullanılır. [*Lat., İng.* ve *Fr. Caesalpinia*]; ◎ **boyacı sumağı,** *bot.* ◘ **Perukeçalısı;** ◎ **derici sumağı,** *bot.* Ege ve Akdeniz ve Kanarya adalarında yetişen, doğu sınırı İran, Afganistan'a kadar uzanan, Türkiye'nin hemen her tarafında rastlanan bir sumak türü. En fazla 2-3 m.'ye kadar boylanabilen, herdem yeşil, çalı tipinde bir ağaççıktır. Yaprakları tektüysü ve 5-15 yaprakçıklıdır. Yaprakçıklar oval şekilli, hemen hemen sapsız 3-5 sm. uzunlukta, küt veya sivri uçlu, kenarları dişli ve her iki yüzde tüylüdür. Çiçekler yeşilimsi renkli, 20-25 sm. boyunda olup konik durumlarda toplanmıştır. Meyva 4-5 mm. çapında, olgunlukta esmer kırmızı renkli, küre şekilli, tüylü ve ekşi lezzetli bir bakkadır. Yaprakları kurutularak ufalanır ve torbalar içerisinde satışa çıkarılır, yapraklar tanen (% 20 civarında) ve gallik asit taşır; yapraklar ve bunlardan elde edilen hulâsalar özellikle hafif ve ince derilerin tabaklanması ve siyaha boyanması için kullanılan değerli bir maddedir. Meyvalar tanen (ortalama % 4,3), uçucu yağ ve organik asidler *(sitrik, malik, tartrik v.b.)* taşır; kan kesicî ve kabızdır. Yapraklar ve kök, kurutulup öğütüldükten sonra, deri ve boya *(pamuklu ve yünlü dokumaların siyaha boyanmasında)* sanayiinde, kaba toz haline getirilmiş olan meyvalar ise, baharat *(sumak ekşisi)* olarak kullanılır. [*Lat.Rhus coriaria; İng.* Tanner's sumac, sicilian sumac; *Fr.* Sumac des corroyeurs]. ☆ *Eşanl.* **debbağ sumağı, tekri;** ◎ **sarı** ~, *bot.* ◘ **Perukeçalısı.**

Sumatra, öz. i. *coğr.* Indonezya'da ada, Malezya yarımadasının batısında ve güneyinde bulunur; doğuda Malakka boğazı ve Güney Çin denizi, güneyde Cava denizi ve Sunda boğazı, batıda Hint Okyanusuyle sınırlıdır. Yüzölçümü 473.606 km². Başlıca şehri *Palembang*'dir. [*İng.* ve *Fr.* Sumatra].

~ **gergedanı,** *zool.* ◘ Gergedan.

sumen, i. *Fr. sous-main.* Yazı masalarının üzerinde bulundurulan ve üzerinde yazı yazılan deri kaplı et altlığı. [*İng.* Blotter].

su.mercimeği, b.i. *bot.* Sumercimeğigiller *(Lemnaceae)* familyasından, yazın su üzerinde yüzen su bitkisi cinsi. Mercimek biçimindeki yaprakları su üzerinde yeşil örtüler meydana getirir. İstanbul'da yaygındır. [*Lat. Lemna; İng.* Duckweed; *Fr.* Lemna, lentille d'eau].

su.mercimeğigiller, ç.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, *Spathiflorae (=Arales)* takımından, tatlı sularda yaşayan, yaprakları mercimeğe benzeyen ve suyu yeşil bir halı gibi örten, çokyıllık su bitkileri familyası. Bitki su üzerinde yüzen ve küçük bir yaprakçığa benzeyen yeşil bir organdan ibarettir. Kök yoktur veya rizoit vardır. Çiçek vermeleri nadirdir. Tomurcuklanma suretiyle vejetatif olarak çoğalırlar. Çiçek durumu bir dişi ve bir erkek çiçekten ibarettir ve her ikisinin tabanı, küçük bir spata ile sarılıdır. Dişi çiçek bir pistilden, erkek çiçek bir stamenden ibarettir. Eczacılık bakımından önemli bir familya değildir. Bu familyadaki bitkiler çiçekli bitkiler arasında en küçük olanlarıdır. 4 cinsi ve 12-14 türü vardır. Türkiye'de 2 cins ve 4 türü yetişmektedir. [*Osm.* Gardiriye; *Lat.* ve *İng.* Lemnaceae; *Fr.* Lemnacées].

su.mermeri, b.i. ◘ **Kaymaktaşı.**

sumul /sumül/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kuruluk, katılık, diklik. [*İng.* A being or becoming dry and hard].

sumut /sumüt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sessiz olma, susma. [*İng.* A being silent, silence].

sun¹, i. *metrol.* Değeri 1,193 inç olan ve Japonya'da kullanılan uzunluk ölçüsü.

sun² /sün/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Yapma, yağış. [*İng.* A making, manufacturing, manufacture, a creating, forming]; § ◎ İş, eser.

suna, i. *esk. T.* § ● Erkek ördek. [*İng.* Drake; *Fr.* Canard]; § ◎ Kadın adı.

~ **gibi,** *dey.* Uzun boylu ve yakışıklı kimseler için kullanılır. [*İng.* Tall and handsome *(person)*].

sunak*¹-ğı, i. < *sunmak.* Tapınaklarda, üzerinde kurban kesilen günlük gibi şeyler, yakılan, başına geçilip dinsel tören yapılan taş masa. [*İng.* Altar; *Fr.* Autel].

Sunak², öz. i. *astr.* Akrep'in kuyruğunun altında yer alan, güney gökküresinin küçük takımyıldızı. En parlağı 2,8 kadir olan dokuz temel yıldız kapsar. [*Osm.* Mihrab; *Lat.* ve *İng. Ara (=Arae); Fr.* Autel]. ◘ *ŞEKİL: 518.*— **TAKIMYILDIZLAR I.**

sunam, i. Putperestlerin tapınaklara nezir ve hibe olarak takdim ettikleri kurban, şarap, meyva v.b. gibi hediyeler. [*İng.* Offering; *Fr.* Offrande, don].

Sundalı'lar, ç. öz. i. *h.d.* Cava'da halk. Adanın ilk halkı idiler. Bir kısmı Sumatra'ya göç etti. [*İng.* Sundanese; *Fr.* Soundanais, Sondanais].

sundtit,-ti, i. *Fr. sundtite (özel ad: L. Sundt'den). min.* Gümüş ve kurşun antimonyo sülfür. [*İng.* Sundtite].

☆ *Eşanl.* **andorit.**

sundurma, i. < *sundurmak.* § ● *mim.* Yağmurdan, güneşten, korumak için kapı ve pencerelerin üst tarafına yapılan, desteklerle tutturulan, yere doğru eğimli geniş siper *(küçüğüne saçak adı verilir).* [*İng.* Penthouse; *Fr.* Auvent]; § ◎ *demir.* Vagon ve lokomotifleri barındırmak için yapılmış üstü kapalı yer. [*İng. (Open)* shed; *Fr.* Hangar]; § ◎ s. Sundurma şeklinde olan, sundurma vazifesi gören; ◎ **kapı** ~ **sı,** *mim.* ◘ **Kapı;** ◎ **yuvarlak** ~, *demir.* Hepsi aynı merkezde birleşen yelpaze şeklindeki yollardan bu yolların her birine lokomotiflerin girmesini sağlayacak döner bir köprüden meydana gelen daire veya yarım daire biçiminde yapı.

~ **çatı,** *inş.* Mahya kirişiyle bir duvara dayanan ve alt kısmı direkler üzerine yerleştirilen tek eğimli küçük çatı. [*İng.* Pentroof, lean-to roof; *Fr.* Toit en appentis].

sundurmak (-i), *f.* § ● İleri sürmek, uzatmak, sondurmak; § ● Sunmasını sağlamak, verdirmek.

su.neomisi, b.i. *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* takımının, Soreksgiller *(Soricidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 7, kuyruğu 5 sm.'dir. Sırtı kahverengi, karnı beyazımsı olur. Balık yumurtalarını yediği için zararlıdır. Avrupa ve Kuzey Asya'da yaşar. [*Lat. Neomys fodiens; İng.* Water shrew].

su.nergisi, b.i. *bot.* Düğünçiçeğigiller *(Ranunculaceae)* familyasından, almaşık yapraklı kocaman sarı çiçekli. Çokyıllık, zehirli otsu bitki. Yaprakları, dibi kın şeklinde olan bir sapla gövdeye bağlanır. Sunergisi bataklık yerlerde yetişir; bahçıvanlıkta tarh kenarlarını süslemeye yarar. [*Lat. Caltha; İng. Marsh marigold; Fr.* Populage, souci d'eau].

sungu*, i. < *sunmak.* § ● Bir büyüğe sunulan armağan. [*Osm.* Takdime; *İng.* A present laid before a superior; *Fr.* Don offert à un superieur, présent fait à un supérieur]; § ● *din.* Bir tanrıya veya bir tapınağa yapılan bağış. [*İng.* Offering; *Fr.* Offrande].

sungur, *i. esk. T. sunkar. zool.* ◘ Akdoğan.

sunî /sunî/, s. *Osm.* < *Ar.* Yapma, takma, uydurma. [*İng.* Artificial; *Fr.* Artificiel, -elle, factice].

☆ *Eşanl.* **yapay.**

~ **anten,** *rad.* Bir anten ile aynı karakteristiklere sahip olan fakat enerji yayınlamayan direnç elemanları, kondansatörler ve enduktanslar kombinezonu. [*İng.* Artificial antenna, dummy antenna].

~ **araçlar,** *eğt.* Doğal araçlarının sağlanması mümkün olmadığı hallerde veya onların daha iyi değerlendirilmelerine yardımcı olmak amacıyle hazırlanmış olan araçlar. *(Biyoloji dersinde kullanılan insan modeli gibi).* [*İng.* Artificial tools, artificial means].

~ **askerî liman,** *ask.* ◘ **Liman.**

~ **ay ışığı,** *ask.* Berrak bir gecede yıldız aydınlığı ile mehtap aydınlığı arasındaki yoğunlukta bir aydınlatma. [*İng.* Artificial moonlight].

~ **ayıklanma,** *zoot.* Irkları değiştirmek veya ıslah etmek amacıyle damızlık seçimi.

~ **besleme,** *trm.* Yeraltı suyuna, arazi yüzeyinde değişiklikler *(su biriktirme, inşaat)* yapmak suretiyle kapasite sağlama. [*İng.* Artificial recharge].

~ **bozunma,** *fiz.* Atomlarındaki çekirdekleri, alfa tanecikleri, nötronlar, protonlar gibi yüksek hızlı, partiküller vasıtasıyle bombardıman edilerek, radyoaktif olmayan maddelerde meydana getirilen transmütasyon. [*İng.* Artificial disintegration].

~ **böbrek,** *tıp.* ◘ **Böbrek.**

~ **böcek,** *balıkç.* Balıkçıların yem olarak kullandığı kanatlı böcek şeklinde zoka. *(Sineğe benzesin diye oltaya takılan tüylerle bu çeşit sunî böcek aynı şey değildir).* [*Fr.* Artificielle].

~ **bulut,** *ask.* ve *trm.* ◘ **Bulut.**

~ **çekim alanı,** *fiz.* ◘ **Sunî çekim kuvveti.**

~ **çekim kuvveti,** *fiz.* Bir uzay aracı içinde tesis edilmiş olan taklit çekim kuvveti veya alanı. *(Örnek: Kabin uzay aracının uzunluk ekseni çevresinde hızla döndürülür, meydana gelen santrifüj kuvvet çekim kuvvetini andırır).* [*İng.* Artificial gravity].

~ **çiftlik gübresi,** *trm.* Bitki kalıntılarının ticarî gübrelerle karıştırılmasından elde edilen gübre.

~ **çimento,** ◘ **Çimento.**

~ **çimentolama,** Gevşek toprakların sıkıştırılıp su geçirmez hale getirilmesi. [*İng.* Artificial cementing].

~ **dielektrik,** *elek.* Normal olarak bir dalga uzunluğuna kıyasla küçük olan metalik iletkenlerin üç boyutlu bir tertibi. Meydana gelen ortam elektromanyetik dalgalara karşı elektrik etkisi gösterir. [*İng.* Artificial dielectric].

~ **döllenme,** *tıp. bot.* ve *zoot.* **Döllenme.**

~ **engel,** *ask.* Düşmanın ilerlemesini geciktirmek veya yavaşlatmak maksadıyle, insanlar tarafından hazırlanan engel. *(Kullanılmakta olan sun'î engeller, genellikle, mayın tarlası, tank hendeği, tel engeli, barikatlar, yol tıkanmaları ve tahriptir).* [*İng.* Artificial obstacle].

~ **esanslar,** *kim.* ◘ **Esans.**

~ **göz,** *opt.* ◘ **Göz.**

~ **gözbebeği,** *tıp.* ◘ **Gözbebeği.**

~ **gübre,** *trm.* Bitki kalıntılarının mineral gübrelerle *(ticarî gübrelerle)* karıştırılma-

sından elde edilen gübre. [*ing.* Artificial manure; *Fr.* Engrais artificiel].
~ **gün ışığı,** Berrak bir gecede mehtap aydınlığından daha yoğun aydınlatma. *(En iyi aydınlatma derecesi gün ışığına eşit olandır).* [*ing.* Artificial daylight].
~ **güneş ışığı,** Gün ışığı ile hemen hemen aynı görüntüsel *(spektral)* dağılma eğrisine sahip olan, yani renk sıcaklığı yaklaşık olarak 4000° K olan sunî ışık kaynağı. [*ing.* Artificial].
~ **hat,** *elek.* Bir transmisyon hattının elektriksel karakteristiklerini simüle *(taklit)* eden bir şebeke. [*ing.* Artificial line].
~ **hibernasyon,** *tıp.* ◘ **Hibernasyon.**
~ **hipergliseml,** *patol.* ve *fizyol.* ◘ **Hiperglisemi.**
~ **hipervantilasyon,** *tıp.* ◘ **Hipervantilasyon.**
~ **hipotermi,** *tıp.* ◘ **Hipotermi.**
~ **his,** *hava.* Bir servo mekanizmasıyle hareket eden bir kumanda yüzeyini hareket ettirdiği zaman pilot tarafından duyulan basınç. *(Bu duygu, hakikî hareket basıncını taklid eden ve pilot mahallindeki kumandaya beslenen sunî basınçtan ileri gelir).* [*ing.* Artificial feeling].
~ **hücre,** ◘ **Hücre.**
~ **inci,** *kuymc.* ◘ **İnci.**
~ **ipek,** *dok.* ◘ **İpek.**
~ **kahve,** ◘ **Kahve.**
~ **kauçuk,** ◘ **Kauçuk.**
~ **klişe,** *math.* Termoplastik sunî maddeler *(selüloid, zelgias, nylon v.b.)* olup, ısıtmak, eritmek veya yedirme suretiyle istenilen kalıba ve şekle girebilirler, baskıya elverişlidirler.
~ **kösele,** *deric.* ◘ **Kösele.**
~ **kulak,** § ❶ *elektr.* Kulakların test ve kalibrasyonu için kullanılan, normal insan kulağının elektriksel karakteristiklerini simüle *(takit)* edecek şekilde yapılmış bir cihaz; § ❷ *fiz.* ve *telf.* Normal bir kulak ile aynı akustik empedansa sahip olan ve telefon alıcılarını kontrol etmek için kullanılan akustik bir cihaz. [*ing.* Artificial ear].
~ **kurutma,** Üretilen yaş otların besin değerlerini en yüksek seviyede muhafaza etmek üzere gayet kısa bir zaman yüksek ısı altında kurutma. [*ing.* Artificial dehydration].
~ **larenks,** *elektr.* Traketomi ameliyatı geçirmiş bir kimsenin konuşmasına yardım etmek üzere hazırlanmış cihaz. [*ing.* Artificial larynx].
~ **lateks,** ◘ **Lateks.**
~ **liman,** *den.* Deniz üzerinde bir sahanın etrafına bir veya daha fazla dalgakıran inşa etmek suretiyle meydana getirilen liman. [*ing.* Artificial harbor].
~ **lisan,** *dilb.* Uzun bir kullanış süresi sonucu gelişmiş tabiî lisanın aksine, belirli bir çalışma sahasında anlaşma kolaylığı sağlamak üzere özel surette geliştirilmiş lisan. [*ing.* Artificial language].
~ **malta taşları,** *bayınd.* Çimento, kum, kiremit kırıkları ve yeteri kadar harçla karıştırılıp elde edilen çamur presten geçirilerek ve yaklaşık olarak altı ay bekletilerek yapılan ve kaldırım kaplamasında kullanılan taş. [*ing.* Artificial flags].
~ **mer'a,** *trm.* İnsanlar tarafından tohum ekme veya diğer vejetatif yollarla tesis edilmiş olan mer'a. [*ing.* Artificial pasture; *Fr.* Prairie artificielle].
☆ *Eşanl.* **yapma mıknatıs.**
~ **musiki,** *müz.* ◘ **Musiki.**
~ **petek,** *arıc.* ◘ **Petek.**
~ **peyk,** *astronotik.* Bilimsel veya askerî maksatlarla arzın etrafında yörüngeye oturtulan cisimler. [*ing.* Artificial earth-satellite].
☆ *Eşanl.* **yapma uydu.**
~ **pırlanta,** *kuymc.* İnsan eliyle yapılan süs *(bezek)* taşı. [*ing.* Artificial stone].
~ **pnömotoraks,** *patol.* ve *ted.* ◘ **Pnömotoraks.**
~ **radyoaktivite,** *fiz.* Atom çekirdeklerini nükleer partiküllerle bombardıman etmek suretiyle meydana getirilen sun'î aktivite. [*ing.* Artificial radioactivity].
~ **reçine,** ◘ **Reçine.**
~ **sermaye,** *ikt.* Doğal sermaye olan topraktan gayri meydana getirilen sermaye malları. [*ing.* Artificial capital].
~ **ses.** *elektro akust.* ◘ **Ses.**
~ **solunum,** *ted.* ◘ **Solunum.**
~ **taş,** *inş.* Portland çimentosu ve taş kırıntılarından, kalıplama suretiyle yapılan taş. [*ing.* Artificial stone].
~ **ufuk,** § ❶ *astr.* Bir civa kabının yüzeyinde meydana getirilen ufuk; yıldızlar bu ufuk yüzeyindeki yansıma yardımıyle gözlemlenir. *(Denizde sekstantla yapılan gözlemlerde olduğu gibi, yıldızların ufuk çemberine göre gözlenmesi de aynı sonuçları verir).* [*ing.* Artificial horizon; *Fr.* Horizon artificiel]; § ❷ *hava.* Bir uçak göstergesi üzerinde, yatay düzlem içinde bulunan ve uçağın yatış ve yunuslama hareketlerinin görülmesine yarayan çizgi. [*ing.* Artificial horizon].
~ **yük,** *elek.* Anten, transmisyon hattı ve benzerleri yerine kullanılan, uygun miktardaki gücü yayın yapmaksızın ısı halinde açığa çıkaran bir düzen. [*ing.* Artificial load].
~ **zekâ,** *bilgi-işlem.* Bir komputör veya diğer bir cihazın, yargılama, öğrenme ve kendini düzeltme gibi normal olarak insan zekâsı ile ilgili fonksiyonları yerine getirebilme yeteneği. [*ing.* Artificial intelligence]
sunîlik,-ği, İ. Yapma, uydurma olma hali veya özelliği. [*ing.* Artificialness, artificiality; *Fr.* Nature artificielle, caractère artificiel, manque de nature].
suniye, i. *Osm.* < *Ar.* **suni'**nin dişili.
sunmak* (-ı, -e), f. *esk. T. (Büyüklere veya nezaket gereğince büyük gösterilen kimselere)* Göstermek, vermek, yollamak, göndermek gibi anlamlarda kullanılır: *Saygılarımı sunmaya geldim. Bu kitabı size sunmak istiyorum. Geçen gün sunduğum mektupta.* [*Osm.* Takdim etmek; *Ing.* To present, to submit, to give, to hand, to put forward, to offer; *Fr.* Présenter, donner, tendre].
sunta /sun:ta/, i. *(sunî tahta kısaltması)* Doğramacılıkta kereste olarak kullanılan ve preste bastırılmış talaş ve yongadan ibaret olan tahta.
suntıraç, suntıraş, İ. *Osm.* < *Fars. sümteraş.* § ❶ Nalbantların, nallanacak hayvanın tırnağını keserken kullandıkları keskin âlet. *(Kesici bir ağzı, kıvrık kenarları vardır; sapsız kılıç biçimindedir).* [*ing.* Blacksmith's paring-iron]; § ❷ *saraçl.* Gövdesi U şeklinde, ucu kıvrık ve keskin olan ve deriler üzerinde yiv açmaya yarayan madenî âlet.
sunturlu, s. < *santur.* Yaman; berbat: *Sunturlu bir küfür. «Cinlerin en azgınına, en sunturlusuna çatmış».* [*ing.* Severe *(scolding),* resounding *(oath); Fr.* Éclatant, -ante].
sunu*, İ. < *sunmak. tic.* Piyasaya mal çıkarma, malını piyasaya sürme. [*Osm.* Arz; *Ing.* Offer; *Fr.* Offre].
~ **ve istem,** *tic.* Üreticinin piyasaya mal çıkarması ve tüketicinin piyasadan mal çekmesi olayları. [*Osm.* Arz ve talep; *Ing.* Supply and demand; *Fr.* Offre et demande].
sunuf /sunûf/, ç. İ. *esk.* **Sınıf'**ın çoğulu.
sunulmak (-e), f. Sunmak eylemine konu olmak. [*Ing.* To be submitted or presented; *Fr.* Être offert, être présenté].
sunuş, İ. § ❶ Büyüğe söylenilen söz. [*Osm.* Maruzat; *Ing.* Matters submitted *(to a superior),* statements, petitions]; § ❷ Sunmak eylemi. [*Ing.* Presenting, representation; *Fr.* Action de présenter, représentation].
sun'u.taksir /sun'u taksîr/, b. İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Zarar doğuran savsama, kusurlu davranış. [*Ing.* Wrong-doing, harmful negligence].
su.oku,-nu, b.İ. *bot.* Susinirotugiller *(Alismaceae)* familyasından, bataklık bölgelerde ve su boylarında yetişen, çok yıllık küçük bir su bitkisi; çiçekleri beyaz veya kırmızımsıdır, *S. natans, S. graminea gibi* bazı türleri havuzlarda veya akvaryumlarda yetiştirilir. *Sagittaria latifolia* ve *Sagittaria cuneato* adlı türlerinin yumruları yenebilir. [*Lat. Sagittaria; ing.* Arrowhead; *Fr.* Sagittaire, flèche d'eau]. ◘ *ŞEKİL: 90.*— **ALP. SU ve BATAKLIK BİTKİLERİ.**
su.okugiller, ç. İ. *bot.* ◘ **Susinirotugiller.**
Suomi, öz. İ. *dilb.* Fince'nin fincedeki adı. [*Ing.* ve *Fr.* Suomi].
su.örümceği, b. İ. *zool.* Suörümceğigiller *(Argyronetidae)* familyasından, su altında, su bitkileri arasına, kendi ördüğü, çam biçimi ağzı aşağı doğru olan, ipekten bir kese içinde yaşayan örümcek. Bu keseyi su yüzünden, karın tüylerine yapışık olarak getirdiği hava kabarcıklarıyle doldurur. Vücudu devamlı olarak bu hava tabakası ile çevrilidir. Bu nedenle gümüş gibi parlar. Bütün hayatsal olayları bu yuvanın içinde geçer. *Orta ve Güney Avrupa'da yaşar.* [*Lat. Argyroneta aquatica; ing.* Water spider, water spinner; *Fr.* Argyronète].
su.örümceğigiller, ç. b. i. Suörümcekleriyle *atax, arrenura* v.b. yakın cinsleri kapsayan suörümcekleri familyası. *(Bunlar suda çeşitli böceklerin üstünde veya yumuşakçaların solungaçlarında asalak yaşayan çok küçük su böcekleridir).* [*Lat.* ve *ing. Argyronetidae; Fr.* Argyronétidés].
sup, i. ◘ **Supanglez.**
supalan, i. *Fr. sous-palan. («Vinç üzerinde» veya «vinç altında» demektir). den.* Bir limandan diğer bir limana gönderilen malların yükleme limanında vinçle gemiye alınması için yükleyici tarafından geminin bordasına getirilmesi ve gideceği limanın da aynı şekilde teslim alınması konusunda deniz ulaştırma anlaşmalarına konulan kayıt. *(Ing.* Souspalan].
supanglez, b. İ. *Fr. soupe-anglaise. mutf.* Çikolatalı bir çeşit tatlı.
supap,-pı, i. *Fr. soupape.* § ❶ *mek.* Bir yay yardımıyle gergin tutulan ve yatağının düzlemine dik olarak yaptığı gidip gelme hareketiyle bir akışkanın geçişini ayarlamaya yarayan küçük kapak. [*Ing.* Valve; *Fr.* Soupape]; § ❷ *elek.* Bir devreye yerleştirildiği zaman, belirli şartlar altında akımın yalnız bir yönde geçmesini sağlayan ve böylece alternatif akımları doğrultmaya yarayan düzenek. [*ing.* Valve; *Fr.* Soupape]; § ❸ *müz.* Orgun somye kısmını meydana getiren oynak parçalardan biri. *(Her deliğin karşısında yaylı bir supap bulunur; tuşun kalkık veya inik oluşuna göre oyuk tıkanır veya açılır, böylece somye içindeki sıkışık hava ses sütununda titreşim meydana getirir).* [*ing.* Valve *Fr.* Soupape]; ◉ **arnot** ~ ı, *inş.* Bir odada, kullanılmış pis ve sıcak havanın dışarı atılması için tavana yakın konmuş perde tipi bir supap. *(İçerden dışarı doğru açılır fakat içeri doğru açılmadığı için geri akışa müsaade etmez).* [*ing.* Arnott valve] ◉ **civa buharlı** ~, *elek.* Sıvı katodlu ve arklı supap [*Fr.* Soupape à vapeur de mercure, mutateur]; ◉ **egzos** ~ ı, *den.* ◘ Egzos; ◉ **elektrikli** ~, *elek.* Tek yönlü bir veya birkaç elektrik devresi bulunan ve bir fizik ünitesi meydana getiren düzenek. [*Ing.* Current-rectifying valve, rectifier; *Fr.* Soupape électrique]; ◉ **elektronik** ~, *elek.* Bir elektron lambasından meydana gelen elektrikli supap. [*Ing.* Electronic valve; *Fr.* Soupape électronique]; ◉ **emme** ~ ı, § ❶ *otom.* ◘ **Emme;** § ❷ *mek.* Bir hazne veya depoda, dışarıya açılan bir yarık veya delikten meydana gelen yardımcı tertibat. [*Ing.* Respiration valve; *Fr.* Soupape de respiration]; ◉ **emniyet** ~ ı, *tekn.* Kuyu açmada, fışkırmaları önlemek için sonda borusuna takılan özel supap. [*Ing.* Safety-valve; *Fr.* Soupape de sécurité]; § ❷ *mek.* Buhar kazanı gibi basınçlı bir kaba takılan ve kabın içindeki basınç belli bir sınırı aştığı zaman otomatik olarak açılarak patlamayı veya herhangi bir arızayı önleyen supap. [*Ing.* Safety-valve; *Fr.* Soupape de sûreté]; ◉ **emniyet rölyef** ~ ı, *otom.* ◘ **Emniyet;** ◉ **gazlı** ~, *elek.* İçindeki gaz veya buharın iyonlaşmasıyle çalışan elektronik supap. [*Ing.* Ionic valve, gas valve

Fr. Soupape ionique, soupape à gaz]; ◎ **hava ~ı**, *otom.* ◘ Hava; ◎ **havasız ~**, *elek.* İyonlaşma etkilerini hiçe indirmek için havası iyice boşaltılmış elektronik supap [*Fr.* Soupape à vide]; ◎ **irtifa ~ı**, *hava.* Bir uçak motoru karbüratörüne monte edilmiş otomatik olarak veya elle çalışan hava yoğunluğu irtifa arttıkça düşerken karışım kuvvetinin düzeltilmesine yarayan supap. [*Ing.* Altitude valve]; ◎ **kanatlı ~**, *tekn.* ◘ Kanatlı; ◎ **termoiyonik ~**, *elek.* Sıcak katodlu iyonlaşma supapı. [*Ing.* Thermoionic valve; *Fr.* Soupape thermoionique].

~ kapağı, *tekn.* ◘ Kapak.

~ kutusu, *demir.* ◘ Kutu.

supara, i. *Osm.* < *Fars. sipâre*, Kur'an'ın her bir cüzü'nden. *eğt. esk.* Osmanlı devletinde okul kitaplarının genel adı. *(Elifbaya /alfabe/ «elifba suparası» amme cüzüne «amme suparası» denirdi. Arap ülkelerinde suparaya kesri hemze, sükûnî dat ve idbade, İran'da kesr, meddi sin ve sipare denirdi).* [*Ing.* Reading-book for children; *Fr.* Naguère, petit livre pour les enfants].

supe, i. *Fr. souper.* Gece geç vakit yenilen yemek. [*Ing.* Supper].

superego, i. (a) Psikoanalizde özellikle *«id»* ve *«ego»* dan farklı olarak ana-babanın etkisi altında gelişen ruhsal hayatın bir yönü; (b) Kısmen bilinçli, fakat çoğunlukla bilinçsiz olarak kendi kendini tenkit, kendi hakkında hüküm verme fonksiyonlarının tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Superego].

suph, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sabah, gün ağarması.

suphanallah /süphanallah/, ünl. *Osm.* < *Ar.* Şaşma bildirir.

suphi, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sabahla ilgili, sabah vakti olan; § ❷ i. Erkek adı.

supinatör, s. ve i. *l.at. supinatus*, sırtüstü yatmış. *anat.* Kolu dışa doğru döndüren *(iki kas hk.): Uzun ve kısa supinatör. Uzun supinatör kas, dirseğin ve önkolun dış yüzünde bulunur;önkolu, tamamen içe dönük olduğu halde dışa döndürür ve kol üzerinde bükülmesini sağlar. Kısa supinatör kas, önkolun üst kısmında bulunan geniş bir kastır; döner kemiğin üst kısmını sarar ve önkolun içe dönmesini sağlar.* [*Ing.* Supinator; *Fr.* Supinateur].

supinum, i. *dilb.* Latin fiil sistemindeki bazı yapılarda mastar görevi yapan isim biçimi. *(Örnek: venio anditum, şimdi dinledi).* [*Ing.* ve *Fr.* Supinum].

su.pireleri, b. i. *paraz.* Asalak solucanlara arakonakçılık eden supiresinin bağlı bulunduğu kabuklular takımı. [*Lat. Cladocera; Ing.* Water fleas; *Fr.* Cladocères].

su.piresi, b. i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Kabuklular *(Crustacea)* sınıfının, Supiresigiller *(Daphniidae)* familyasından, tatlı sularda yaşayan kabuklu hayvan. Başı büyüktür. Vücudunu örten karapaks parçalarının art kenarları birleşerek bir diken meydana getirir. Beş çift göğüs ayağı vardır; dördüncü çift beşinciden hayli aralıktır. Supirelerinin kurutulmuşu veya ufalanmışı akvaryum balıklarına yem olarak verilir. Kendisini yiyen hayvanlara *(özellikle flamanlara) pembe bir renk verir.* [*Osm.* Bürgus-ı mâ; *Lat.* ve *Ing. Daphnia; Fr.* Daphnie].

☆ *Eşanl.* **su biti.**

suplesa, i. *Fr. souplesse.* § ● Bazan Türkçede *«hal ve şartlara kolay uyarlık»* anlamında *kullanılır.* [*Ing.* Suppleness]; § ● *sp.* Güreşte, hasmı belden yakalayıp sırtını yere getirme amacıyla yapılan çevirme hareketi.

supya, i. *Yun. sepia* > *supia.* ◘ Mürekkepbalığı.

sur[1] /sûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kale duvarı. [*Ing.* City-wall, ramparts; *Fr.* Mur qui entoure une ville, murailles]; ◎ **dahili ~**, Şehir içi; ◎ **hariçi ~**, Şehir dışı.

sur[2] /sûr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Düğün [*Ing.* Wedding; *Fr.* (Cérémonie du) mariage]; § ❷ Düğün gibi nedenlerle verilen şölen. [*Ing.* Wedding feast; *Fr.* Fête, festin]; ◎ **~ı hümayun**, *tar.* Osmanlı devletinde padişah çocuklarının sünnetleri veya kızlarının evlenmeleri dolayısıyla yapılan düğün töreni. *(Bu düğünler birkaç gün sürerdi, içlerinde kırk gün kırk gece sürenleri de vardı. Bunların en ünlüsü Murad III'ün oğlu Mehmed III için yapılan düğündü).* [*Ing.* Royal wedding, princely circumcision].

sur[3] /sûr/, i. *Onm.* < *Ar. esk.* Boynuzdan yapılan bir çalgı türü, boru, nefir. *(Uzun boynuzlardan yapılan surları kalender dervişler yanlarında taşır ve gerektiği zaman çalarlardı).* [*Ing.* Trumpet]; ◎ **~ı İsrafil**, *din.* İsrafil'in kıyamet günü üfleyerek ölüleri dirilteceğine inanılan boru. ◘ İsrafil.

sura, i. *Fr. surah, (Hindistan'ın dokumacılık merkezi olan Surate şehrinin adından).* Yumuşak ve ince, bir çeşit ipekli kumaş. [*Ing.* ve *Fr.* Surah].

surah[1] /surâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çığlık, imdat sesi, feryat.

surah[2] /surâh/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Delik.

surat,-tı, i. *Osm.* < *Ar. sûret.* § ● *h.d. tkz.* Yüz. *(Hakaret yollu)* Yüzün hali: *Herifteki surata bak!* [*Ing.* Face, countenance; *Fr.* Mine, air du visage]. ☆ *Eşanl.* **çehre**; § ❷ Asık yüzlülük, somurtkanlık: *Herifte suratı görme, bir karış.* [*Ing.* Sour face; angry look; *Fr.* Mauvaise mine, air maussade, bouderie]; § ● Üstünde insan resmi olan oyun kâğıdı. [*Ing.* ve *Fr.* Figure]; ◎ **~a bak süngüye davran**, *at.* Birinin çirkinliğine veya asık suratına işaret etmek için söylenir. [*Ing.* Look at his face and get your bayonet ready «said when mentioning a very ugly or disagreeable-looking person; *Fr.* Quel visage, quellemine]; ◎ **~ı asık**, *dey.* Yüzünü asıp hırçın ve huysuz bir tavır takınmış olan. [*Ing.* Sour-faced, sulky; *Fr.* Grognon, grincheux,-euse, bougon]; ◎ **~ı değişmek**, *dey.* Bir kimseye karşı tavrını sertleştirmek. [*Ing.* To change one's manner and become hardened toward a person; *Fr.* Prendre un air sévère]; ◎ **~ı kasap süngeriyle silinmiş**, *dey.* Utanması, sıkılması kalmamış; ◎ **~ından düşen bin parça olur**, *dey.* Pek somurtkan. [*Ing.* Very bad-tempered, angry-looking; *Fr.* Il fait un visage long comme un jour sans pain]; ◎ **~ını** *(veya yüzünü)* buruşturmak *(ekşitmek)*, *dey.* ◘ Yüz.

~ asmak, *dey.* Kaşlarını çatıp yüzüne küskün bir hal vermek. [*Ing.* To frown, to make a sour face; *Fr.* Faire la moue, bouder, faire mauvaise mine].

~ bir karış, *dey.* Öfkeli ve somurtkan. suratını asmış.

~ düşkünü, *dey.* Yüzü çirkin. [*Ing.* Very ugly; *Fr.* Personne laide].

~ etmek, *dey.* Birine karşı küskün durmak. [*Ing.* To look sulky; *Fr.* Faire la moue, bouder].

surati, i. Manda sütünden yapılan bir tür hint peyniri. [*Ing.* ve *Fr.* Surati, panir].

☆ *Eşanl.* **panir.**

suratlı, s. Yüzü gülmez, somurtkan. [*Ing.* Sulky, sullen, frowning; *Fr.* Boudeur, maussade, renfrongné, morose]; ◎ **maymun ~**, *dey.* ◘ Maymun.

suratsız, s. § ● ◘ Suratlı; § ● Gösterişsiz, çirkin. [*Ing.* Ugly; *Fr.* Laid, laide, difforme]; § ● Aksi, huysuz.

suratsızlık,-ğı, i. Somurtkanlık, aksilik, huysuzluk. [*Ing.* Ugliness; sulkiness; *Fr.* Laideur; bouderie, mausaaderie].

surdin, i. *Fr. sourdine* < *It. sordina. müz.* Bazı müzik âletlerinin sesini hafifletmeye yarayan tahta parçası: *Odanın içinde boğuk, surdinle çalınan bir kemanın sesi gibi.* [*Ing.* Sordino]. ◘ *ŞEKİL: 406.*– MÜZİK ALETLERİ II.

sure /sûre/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kur'an'ın bölünmüş olduğu yüz on dört bölümünden her biri: *Fatiha süresi. Yusuf süresi.* [*Ing.* Sura of the Quran; *Fr.* Surate, sourate, sura; chacun des chapitres du Coran]; ◎ **ihlâs ~si**, ◘ İhlâs; ◎ **kases ~si**, *din.* ◘ Kasas.

suret,-ti /sûret/, i. ç: auver. I. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Görünüş, biçim, şekil: *İnsan suretinde* bir ağaç. [*Ing.* Aspect, appearance; *Fr.* Apparence, aspect, forme]; § ● Yazı veya resim kopyası: *Bunun bir suretini almalı.* [*Ing.* Copy; *Fr.* Copie]; § ❶ Tarz, yol: *Bu suretle, Uygun gelecek surette.* [*Ing.* Manner; method; *Fr.* Manière, façon]; § ❸ Bir şahsı hatırlatmak üzere onun taş üzerine kabartma olarak oyulan veya kazılan, veya boya ile yapılan baş ve çehre resmi. [*Ing.* ve *Fr.* Figure]; § ❹ *esk.* Yüz, surat, çehre. [*Ing.* Contenance]; § ❺ *fels.* İslâm felsefesinde varlığın görünen yanına, beş duygu ile algılanan yönüne verilen ad; § ❻ *folk* Halk arasında insan yüzüne verilen ad: [*Ing.* Face; *Fr.* Visage]; § ❼ *san.* Bir tablonun, sanatçısı veya onun gözetimi altında başka biri tarafından yapılmış benzeri. *(Suret, eserin aslına göre, boyut, doku veya çizgi bakımından bazı farklar gösterebilir).* [*Ing.* Replica; *Fr.* Réplique]; § ❽ *mal, esk.* Hazineden ödenecek paranın miktarını gösteren ve alacaklıya verilen belge; § ❾ *met. esk.* Pay; § ❿ *muh.* (a) Bir muhasebe defterinin kısaltılmış şekli: *Bir hesabın suretini çıkarmak;* (b) Tacirin muhabirine veya komisyoncunun kendisine emir veren firmaya gönderdiği hesap projesi; § ⓫ *tasav.* İlâhî varlığın görünüş alanına çıkışı; insan duygularına, insan gönlüne verilişi; ◎ **~i haktan görünmek**, *dey.* Temiz yürekle davranır gibi görünmek. [*Ing.* To appear sincere; *Fr.* Prendre un air innocent]; ◎ **~ine girmek**, *dey. (Bir şeyin)* Şekline, görünüşüne, kılığına girmek. [*Ing.* To assume the form of]; ◎ **balık ~i**, *res.* ◘ Balık.

~ almak (çıkarmak), *dey. (Bir belgenin)* Kopyasını almak, çıkarmak. [*Ing.* To make a copy *(of a document); Fr.* Copier].

~ değiştirmek, *dey.* Görünüş, biçim değiştirmek. [*Ing.* To change the expression of one's face, to put on an angry or dissatisfied look].

sureta /sûreta/, z. *Osm.* < *Ar.* § ● Görünüşe göre, görünüşte; § ● Yalandan.

surf, i. *Ing.* Salon dansı. Ritmi *rock and roll* ritmine yakındır; hareketleri, aynı adı taşıyan ve 1964'te A.B.D.'den Avrupa'ya yayılan su sporunun hareketlerine benzer. [*Ing.* ve *Fr.* Surf].

surf, surfing, surf-riding, i. *Ing.* Polinezyalılara özgü deniz sporu; sporcu bir tahta üzerinde dalgalara doğru ilerler, sonra da tahta ile kıyıya sürüklenir. [*Ing.* ve *Fr.* Surf, surf-riding].

surh, i. *esk.* Eskiden el yazması kitaplarda bazı kelime ve ibareleri metinden ayırmak için kullanılan gayet güzel ve sabit kırmızı bir mürekkep olup ağaçlarda bulunan ve kırmız denilen böceklerden yapılırdı. [*Ing.* Vermilion, red lead].

surî /sûrî/, s. *Osm.* < *Ar. sûret. esk.* § ● Görünüşle ilgili. [*Ing.* Formal, pertaining to visible form, apparent; *Fr.* Apparent, extérieur]; § ● İçten olmayan, yapmacık. [*Ing.* Feigned, simulated; *Fr.* En apparence, superficie]; § ● *mant. esk.* Biçimsel.

Surinam veya Hollanda Guyana'sı, öz. i. *coğr.* Güney Amerika'da, Atlas Okyanusu kıyısında Hollanda arazisi. Doğuda Fransız Guyanası ile İngiliz Guyanası arasında bulunur. Yüzölçümü 142.800 km²'dir. [*Ing.* Dutch guiana; *Fr.* Surinam, Suriname, Guyane Néerlandaise].

~ fenar böceği, *zool.* ◘ Fener böceği.

Suriye, i. *Osm.* < *Fars. sûr*, düğün > *Osm. süriyye. ed. esk.* Divan edebiyatında düğün, şenlik veya bir tören dolayısıyla yazılan şiirlere verilen ad.

Suriye Cumhuriyeti, öz. i. *coğr.* Orta Doğu'da devlet. Kuzeyde Türkiye, doğuda Irak, güneyde Ürdün, güneybatıda İsrail ve Lübnan ile sınırlıdır. Yüzölçümü 184.500 km²., başkenti: *Şam*'dır. [*Ing.* Syria; *Fr.* Syrie, république de Syrie].

~ ayısı, *zool.* ◘ Ayı.

~ damanı, *zool.* Kırsıçanımsılar *(Hyracoidea)* takımının Kırsıçanımsıgiller *(Procaviidae)* familyasından bir memeli türü. Küçük boyludur. Suriyed'e yaşar. [*Lat. Procavia* syriaca; *Ing.* Daman, Syrian hyrax; *Fr.* Daman de steppe].

~ dili, *dilb.* Suriye'de 4 milyondan fazla

insan tarafından konuşulan Arap lehçesi. [*İng.* Syrian; *Fr.* Syrien].

surna /sürnâ/, i. *Osm. < Fars. esk.* Zurna.

surname /sürnâme/, i. *Osm. < Fars. sûr,* düğün + *nâme,* mektup, yazı. *ed. esk.* Eskiden Osmanlı padişahlarının erkek çocuklarının sünnet ve kız çocuklarının evlenme düğünleri hakkında yazılan manzum veya mensur eser. [*İng.* Work written on the occasion of a wedding or circumcision feast; *Fr.* Naguère, ouvrage en vers ou en prose écrit en l'honneur de circoncision des princes Impériales, de mariage des princesses Impériales].

surra, i. Surra kamçılısından ileri gelen ve sinek sokmalarıyla bulaşan hayvan hastalığı. Hindistan'da evcil hayvanlarda çok görülür. Bu hastalığa develer ve filler de tutulur. Insanlara geçmez. [*Lat. Trypanosomiasis evansi; İng.* ve *Fr.* Surra].

~ **kamçılısı,** *paraz. Trypanosomatidae* familyasından, 18-34 mikron boyunda olup, ince yapılı, arka ucu sivri, çok devingen kan asalağı. [*Lat. Trypanosoma evansi*].

surre, sürre, i. *Osm. < Ar. surre. esk.* Para çıkını, parakesesi. [*İng.* Purse, bag of money]; ◎ ~ **i hümayun,** *mal. esk.* Hac dolaysıyle padişah tarafından Haremeyn'e yollanan para ve armağanlar. *(Bu gelenek, Abbasiler zamanında başladı ve Osmanlı imparatorluğunun son yıllarına kadar sürdü. Bu armağanlar daha çok İstanbul'dan özel bir törenle gönderilirdi).*

~ **alayı,** *teşk. tar.* Mekke ve Medine *(Haremeyn)* halkına dağıtılmak üzere gönderilen para *(surrei hümayun)* dolayısıyle düzenlenen özel birliğe verilen ad.

~ **altını,** *num.* Mahmud II'nin tahta çıkışının 15. ve 16. yıldönümlerinde basılan altın paralar. *(Bunlara, biribirinin üzerinde darülhilâfetül aliye, ötekisinin darülhilâfetül seniye ibareleri yazılı olduğundan, darülhilâfe altını da denirdi).*

~ **devesi,** *folk.* Gereğinden çok süslenen kadınlar için kullanılan bir deyim. *(Surre alayı düzenlenirken, gösterişli bir deve seçilerek süslenir, donatılırdı. Bu yüzden, süslenmeye düşkün kadınlara surre devesi denirdi. Zamanla bu, bir deyim oldu).*

~ **eminl,** *ida. esk.* Osmanlılarda her yıl Haremeyn'e yollanan Surrei Hümayunun yönetimiyle görevli kimse.

~ **ihracı,** *mal. esk.* Hac dolayısıyle Istanbul'dan Haremeyn'ne surre yollanması. *(Bu para Birinci Dünya Savaşı başlayıncaya kadar gönderildi).*

sus[1] /sûs/, İ. *Osm. < Fars. sûs. esk.* § ● Güve; § ❷ Kurtçuk. [*İng.* Licorice plant, maggot, weevil].

sus[2] /süs/, i. *Osm. < Ar. sûs. esk.* Meyankökü.

susak, s. *esk. T. h.d.* § ● Susamış olan, susayan. [*İng.* Thirsty; *Fr.* Assoiffé,-ée]; § ❷ Aptal, salak. [*İng.* Imbecile, stupid; *Fr.* Imbécile, stupide]; § ❸ i. Sukabağından yapılmış veya ağaçtan oyulmuş olan maşrapa.

~ **ağızlı,** *dey.* Anlamsız, boş konuşan, düşüncesiz, patavatsız *(kimse).* [*İng.* Person who talks nonsense inconsiderate].

~ **burunlu,** *dey.* Biçimsiz ve iri burnu olan *(kimse).*

susaklık,-ğı, i. § ● Susamış olma hali, susuzluk. [*İng.* Thirst; *Fr.* Soif]; § ❷ Aptallık, salaklık. [*İng.* Stupidity; *Fr.* Stupidité].

susal, s. *bot.* ve *zool.* Suda yaşayan *(bitki veya hayvan).* [*İng.* Aquatic; *Fr.* Aquatique].

susam, İ. *Osm. < Ar. sisam. bot.* § ● Ikiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, susamgiller *(Pedaliaceae)* familyasından, sıcak bölgelerde yetişen, başlıca Hindistan, Çin ve Sudan'da ve Türkiye'de Batı ve Güneybatı bölgede kültürü yapılan, bir yıllık, yağ veren otsu bir bitki. Boyu 1 m.'ye kadar yükselebilir. Gövde dik, 4 köşeli, kısa tüylü ve dallıdır. Yapraklar gövdenin alt tarafında karşılıklı, üst tarafında ise almaşık dizilişli, saplı ve stipulasızdır. Lamina mızrak şeklinde, sivri uçlu, tam veya geniş dişli kenarlıdır. Çiçekler beyaz renkli, bazılarında kırmızı veya sarıyla karışık alacalı beyazdır; üst yaprakların koltuğunda teker teker bulunur. Meyva olgunlaştığı zaman üst tarafından açılan, 4 köşeli, uzun, sarımsı esmer renkli tüylü ve çok tohumlu bir kapsüldür. Tohumlar sarı veya esmer renkli, oval şekilli ve yassıdır. Tohum tanelerinde yüzde 50-55 oranında yağ vardır. Susam taneleri normal olarak 3 defa basınç altında ezilir. Birinci ve ikinci basınçtan elde edilen yağlar, berrak ve altın sarısı renginde, hoş kokulu ve lezzetlidir. Üçüncü basınçtan çıkarılan yağlar sabunculukta ve yakıt maddeleri olarak kullanmaya elverişlidir. Düşük nitelikte yağlardan mürekkep yapılır. Parfümeri sanayiinde bazı esansların elde edilmesinde de kullanılır. Tıpta, zeytinyağı gibi, safra taşlarına ve karaciğer hastalıklarına karşı kullanılmaktadır. Yapraklar taşıdıkları fazla müsilajdan dolayı halk arasında yumuşatıcı olarak kullanılmaktadır. Kabukları soyulmuş tohumların taş değirmenlerde ezilmesi ile «*tahin*» denilen koyu ve yağlı bir sübye elde edilir; özellikle «*tahin helvası*» hazırlanmasında kullanılır. Tohumlar ayrıca simit ve çöreklerin üzerine konur. [*Lat. Sesamum indicum; İng.* Sesame; *Fr.* Sésame]. ◘ *ŞEKİL: 92.*— **SINAİ BİTKİLER;** § ● Bunun küçük, darı büyüklüğünde ve sôbe biçiminde sarımtrak tohumları; § ● ◘ **Süsen.**

~ **yağı,** Susam tohumlarından çıkarılan yağ. ◘ **Susam**[1]. [*İng.* Sesame oil; *Fr* Huile de sésame].

susama, i. Susamak işi; içme ihtiyacı ve bu ihtiyacın meydana getirdiği duyum. [*İng.* Thirst, becoming thirsty].

susamak, nsz. f. *esk. T. suvsamak.* § ● Su içeceği gelmek; susuzluk duymak. [*İng.* To be thirsty, to thirst; *Fr.* Avoir soif]; § ❷ *mec.* Çok istemek, zorlu bir gereksinme duymak: *Halk yeniliğe ve bilgiye susamıştı.* [*İng.* To thirst *(for),* to long *(for); Fr.* être assoiffé, être avide, désirer ardemment, être altéré]; ◎ kana ~, ◘ **Kan;** ◎ kanına ~, ◘ **Kan.**

susamcı, İ. *tiy.* Karagöz oyununda, hamamda susam helvası satan zenci.

susamgiller, ç.i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Tubiflorae* takımından, tropik ve subtropiklerde yetişen, bir veya çokyıllık otsu bitkiler familyası. Alt yaprakları karşılıklı, üst yaprakları almaşık, tam veya lopludur. Çiçekler zigomorf olup yaprakların koltuğunda tek veya salkım halindedir. Kaliks 5 lopludur. Korolla geniş bir tüp şeklinde ve bilabiattır. Yumurtalık üst durumlu, 2 karpelli, 2 veya 4 gözlüdür. Meyva lokulisit kapsül veya nukstur. 16 cins ve yaklaşık olarak 50 türü vardır. Türkiye'de yerli olmayan, kültür yapılan bir türü *(susam)* vardır. [*Lat.* ve *İng. Pedaliaceae; Fr.* Pédaliacées].

susamlı, s. Susamı olan, içinde susam bulunan: *Susamlı simit. Susamlı çörek.* [*İng.* Containing sesame].

susamsı, s. Susama benzeyen, susamı andıran. [*İng.* Sesamoid; *Fr.* Sésamoïde].

~ **kemikler,** *anat.* Bazı kirişlerin içinde, el veya ayak eklemleri çevresinde bulunan bazı küçük kemikler. *(Sayıları değişiktir).* [*İng.* Sesamoid bones; *Fr.* Os sésamoïdes].

su.samuru, b.İ. *zool.* Etçiller *(Carnivora)* takımının, Sansargiller *(Mustelidae)* familyasından, dere, ırmak ve göl kenarlarında yaşayan, balıkla beslenen etçil yüzücü hayvan. Gövdesi uzun, kalın ve basık, bacakları kısa ve kuvvetlidir.' Başı geniş ve yassı, burun kısmı küt, gözleri küçük ve fırlak, kulakları kısa, yuvarlak, ayakları uzun ve beş parmaklı ve perdelidir. Tabanı kısmen kıllı olmakla beraber tüm tabanıyle yere basar. Kuyruğu dipten itibaren yassıdır. Karada zor hareket eder. Iki kapılı olan ini, içi daima kuru ve otla döşeli bir çeşit kule biçimindedir. Dişi susamuru mart veya nisanda, burada üç dört yavru doğurur ve büyütür. Susamuru yalnız geceleri avlanır. Varlığı yalnız yaptığı zararlardan değil, ayak izlerinden, bıraktığı artık ve dışkılardan da anlaşılır. Iyi yüzer. Çok parlak, çok sıcak ve uzun ömürlü olan kürkü çok değerlidir. Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da ağaçlı su kenarlarında yaşar. [*Lat. Lutra lutra; İng.* Common otter; *Fr.* Loutre commune].

su.samurugiller, b.ç.İ. *zool.* ◘ **Sansargiller.**

susanmak, ösz. f. *(Herhangi bir kimse hk.* Susamak: *Sıcak havalarda susanır.* [*İng.* To feel thirsty; *Fr.* Avoir soif].

susannit,-ti, i. *Fr. susannite. min.* Doğal kurşun sülfokarbonat; Iskoçya'da *Susanna* maden ocağında bulunur. [*İng.* Susannite].

su.sarmısağı, b.i. *bot.* ◘ **Kurtluca.**

susatan.giller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pulusürüngenler *(Squamata)* takımının, Yılanlar *(Ophidia)* alt takımının Suyılanları *(Colubriformia)* bölümünün Geride - oyuklular *(Opisthoglypha)* grupuna giren bir familyası. Kedi yılanı *(Tarbophis fallax),* yeşil ağaçyılanı *(Dryophis prasinus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *İng. Dipsadidae; Fr.* Dipsadidés].

susatmak (-i), f. § ● Susamasına yol açmak; susuz bırakmak. [*İng.* To make thirsty, to cause to long for; *Fr.* Exciter la soif, laisser sans boire]; § ● *mec.* Zorluk çıkarmak, güçlük vermek.

su.sediri, b.İ. *bot.* Servigiller *(Cupressaceae)* familyasından, dış görünüşü bakımından mazıya benzeyen pul yapraklı herdem yeşil, boylu orman ağacı cinsi. Yassı dalcıklar çok ince, ikinci derecede çatallanmalar yapar. Pul yaprakların arkalarında beyaz stoma lekeleri yoktur. Erkek çiçekler terminal ve teker tekerdir. Her bir erkek çiçeğin 6-20 tane etamin pulu vardır. Dişi çiçekler uzun, yumurta biçimindedir. Dikine duran veya aşağıya sarkan kozalağın 4-8 pulundan yalnız bir çifti üreyimlidir. Üreyimli olan bu pullardan her birinde 1 veya 2 tane tohum vardır. Tohumun birbirine eşit olmayan iki kanadı vardır. Mazılardan özellikle kozalak pullarının yapısı, ve tohumlarıyla ayrılırlar. Küçük fakat bol sayıda reçine hücreleri bulunan odunları kırmızı esmer renktedir. Kendine özgü kokusu vardır. Kolay işlenir, aynı zamanda dayanıklıdır. Kuzey-batı ve Güney Amerika, Çin, Formoza, Yeni Gine, Yeni Zelanda ve Yeni Kaledonya'da yayılmış olan 9 türü, çeşitli varyete ve formları vardır. Bunlardan Kaliforniya susediri *(Libocedrus decurrens)* Avrupa ve Türkiye'de yetiştirilir. [*Lat. Libocedrus; İng.* Libocedrus, incense cedar; *Fr.* Libocèdre]; ◎ Kaliforniya ~, *bot.* Anayurdu Kaliforniya dağları olan, 40-50 m. ye kadar boylanan ve sütun şeklindeki bir dış görünüşe sahip bulunan birinci sınıf bir orman ağacı. Yaşlandıkça tepe konikleşir. Basık dalcıkların her iki yüzü aynı renktedir. Bunlar hemen daima çift çatallanma ile kendisini karakterize eder ve bu özelliği ile mazılardan ayrılır. Pul yapraklar koyu yeşil renkte ve sivri batıcı uçludur; sürgünlere tamamen yatmış durumdadır. Sürgünün gerek geniş, gerekse dar, yani basık tarafına rastlayan pul yaprakların uçları aynı hizadadır. Bundan dolayıdır ki görünüş itibariyle yalancı bir dörtlü çevrel dizilliş meydana çıkmaktadır. Kozalak tarçın renginde, 2-3 sm. büyüklüğünde ve uzunca yumurta biçimindedir. Kozalak pullarının arka taraflarında kısa, geriye kıvrılmış mahmuzları vardır. Tohum uzun ve çift kanatlıdır. Odunu koyu, sarı esmer renkli ve biber gibi acıdır. Çok değerlidir; bina inşaatında ve son zamanlarda kurşun kalem imâlinde kullanılmaktadır. Yalnız iyi bir orman ağacı değil, fakat aynı zamanda dekoratif bir süs bitkisidir. [*Lat. Libocedrus decurrens; İng.* Incense cedar, pencil cedar, red cedar, white cedar].

susen /süsen/, i. *Osm. < Fars. esk.* ◘ **Süsen.**

suseniye /süseniye/, i. *Osm. < Fars. sûsen. bot. esk.* Süsengiller.

su.sıçanı, b.i. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Kuyruğunda pul

çemberler vardır. Avrupa ve Kuzey Asya'da suya yakın yerlerde yaşar. [*Lat. Arvicola scherman*; *Ing.* Water rat, vole; *Fr.* Rat d'eau].

su.sineği, b.i. *zool.* Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımının, *Hydrophilidae* familyasından, durgun sularda yaşayan oval gövdeli büyük böcek. Sırt tarafı kambur, alt tarafı karinalı göğüs kısmı sivri, rengi parlak, yeşilimsi siyahtır. Yetişkinleri bitkiyle beslenir, fakat kurtçukları etçildir; dişileri yumurtalarını ipeksi bir kundağa sarılı olarak yumurtlar. *Esmer susineği (Hydrophilus veya Hydrous piceus)* bataklıklarda yaygındır. [*Lat. Hydrophilus; Fr.* Hydrophile].

su.sinirotu, b.i. *bot.* Susinirotugiller *(Alismaceae)* familyasından, suda yaşayan, göllerde ve durgun sularda çok yaygın olan bitki. *Alisma plantago-aquatica* Türkiye'de yetişmektedir. [*Lat. Alisma; Ing.* Water plantain; *Fr.* Alisma, plantain d'eau].

su.sinirotugiller, ç.b.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, *Helobiae* takımından, suda yaşayan, bir veya çokyıllık, otsu batakık bitkileri familyası. Sepal 3, petal 3, stamen 6 tanedir. Rozet şeklinde, saplı ve tabanları kınlı çiçekleri vardır. 14 cins ve yaklaşık olarak 60 türü bulunur. Türkiyed'e 3 cinsi yetişir. En tanınmış türleri susinirotu ve suoku'dur. [*Osm.* Rieiül-vezziye; *Lat.* ve *Ing. Alismaceae; Fr.* Alismacées].

susku, i. ◘ **Sükût.**

suskun*, s. Pek az konuşan, az konuşmayı huy edinmiş olan. [*Osm.* Sükutî; *Ing.* Taciturn; *Fr.* Taciturne].

suskunluk*,-ğu, i. Suskun olma hali. [*ing.* Taciturnity; *Fr.* Taciturnité].

susma[1], i. < *susmak.* § ❶ Susmak eylemi. [*Ing.* Becoming silent, holding one's tongue; *Fr.* Silence, discrétion]; § ❷ *fonet.* Fonemler bütününün söylenmesi sırasındaki anlamlı durgu. [*Ing.* ve *Fr.* Silence]; § ❸ *müz.* (a) Sesin uzun veya kısa bir süre için kesilmesi; (b) Bu kesmeyi belirtmek için kullanılan işaret. *(Temsil ettiği ses süresinin karşıt olarak eşiti olan susma, nota sayısı kadar yani yedi işaretle anlatılır; birlik susma, ikilik susma, dörtlük susma, sekizlik susma, onaltılık susma, otuz ikilik susma, altmış dörtlük susma. Bu susma işaretleri birlik susma /dördüncü çizginin üstüne/ ve ikilik susma /üçüncü çizginin üstüne/ dışında dizinin herhangi bir yerine konabilir. Birlik notayı birlik susma, ikilik notayı ikilik susma, dörtlük notayı dörtlük susma, çengelli notayı sekizlik susma, iki çengelli notayı on altılık susma, üç çengelli notayı on altılık susma, dört çengelli notayı altmış dörtlük susma karşılar. Ölçü birimi ne olursa olsun, her susma ile geçen ölçü bir birlik susma ile belirtilir. Susmaların aralarındaki orantılar notaların birbirleyle olan orantılarına eşittir; her susma işareti kendinden önce gelen işaretin yarı değerinde kendinden sonra gelenin ise iki misli değerindedir).* [*Ing.* ve *Fr.* Silence]; § ❹ (a) *radyotekn.* Bir jeneratörde salınımların durması; (b) Bağlanan istasyon yayınının, alıcıda meydana gelen bir arıza sebebiyle alınamaması.

— **bölgesi**, *radyotekn.* Bir yayının hiç alınmadığı veya çok zor alındığı bölge. *(Elektromagnetik dalgaların yayılma özellikleri yüzünden, bazı şartlar altında bir istasyonun yayınları verici yakınında alınamadığı halde çok uzaklarda rahatlıkla dinlenebilir).*

— **hakkı**, *huk.* Soruşturma sırasında, sanığın ceza yönünden aleyhine sonuç doğuracak sorulara cevap vermeme hakkı.

susma[2], i. *İşl.* Sarma tekniğiyle yapılan bir işleme türü.

susmak, nsz. f. § ❶ Sözünü veya sesini kesmek: *Çocuk sustu. Çalgıcılar sustu.* [*Ing.* To be silent, to hold one's tongue, to stop talking, to be quet; *Fr.* Se taire, faire silence]; § ❷ Hiç sesini çıkarmamak; gürültüyü kesmek: *Sen onun sustuğuna bakma, kimbilir neler tasarlıyor;* § ❸ *mec.* Etkisini göstermez olmak, tepki göstermemek: *Adaletin sustuğu yerde haksızlık başlar.*

susmalık*,-ğı, i. Susması veya karşı gelmemesi veya bildiği bir sırrı yaymaması için birine verilen para. [*Osm.* Hakkısükût; *Ing.* Hush-money; *Fr.* Prix de silence, pot-de-vin].

☆ *Eşanl.* **suspayı.**

susmar /sûsmârk/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kertenkele.

suspansuvar, i. *Fr. suspensoir. tıp.* Erbezi torbasını ve içindekileri asılı tutmaya yarayan sargı. [*Ing.* Suspensory].

☆ *Eşanl.* **haya askısı.**

sus.pus, b.z. *susmak+pusmak /yalnız suspus olmak şeklinde kullanılır/.* [*Ing.* Reduced to silence, silent and cowering].

~ **olmak**, *tkz.* Susmak, sinmek, sesini çıkarmaz olmak. [*Ing.* To shut up, to keep silent].

susta, i. *It. su stal* veya *sta sul*, ayağa kalk. *köpek hk.)* Arka ayakları üzerinde durma; ◉ ~ **ya kalkmak**, *(köpek hk.)* ◘ Susta durmak.

~ **durmak**, § ❶ *(Köpek)* İki art ayağı üzerinde durmak. [*Ing.* To stand on its hind legs *(dog. etc.); Fr. (Chien)* Se dresser sur les pieds de derrière]; § ❷ *mec.* Korkudan, karşısındakinin önünde çok saygılı ve çekingen bir durum almak. [*Ing.* To be very obsequious].

susta[2] /sus:ta/, i. Emniyet yayı; yay: *Çakının sustasına basmak.* [*Ing.* Safety catch; *Fr.* Cran de sureté, ressort]; ◉ **cer ~ sı**, *demir.* Cer kancasının *(sürekli cerde cer çubuğunun)* tespit açıklığıyle kuvvetin uygulandığı şasi ara kirişi arasına yerleştirilen susta. [*Ing.* Draw-spring; *Fr.* Ressort de traction]; ◉ **kilit ~ sı**, *inş.* Bazı kilitlerde, kilit dilinin altına yerleştirilen ve dil kuyruğunun alt tarafına konan pimlerin girmesi için üzerinde kertikler bulunan madenî parça. [*Ing.* Lock spring; *Fr.* Ressort de serrure].

— **askısı**, *demir.* Bir demiryolu taşıtının ağırlığını taşıyan sustaların uçlarını ikişer ikişer birleştiren ve bir nokta etrafında oynayabilen yatay olarak yerleştirilmiş madeni parça: *Susta askısının görevi tenderin, makinenin v.b. bütün yükünün dingil başlıkları üzerine eşit olarak dağıtmaktır.* [*Ing.* Spring suspension; *Fr.* Suspension de ressort].

sustalı /sus:talı/, s. § ❶ Sustası olan. [*Ing.* Having a safety catch; *Fr.* A cran de sûreté;] ● İ. Çakı.

— **bıçak (çakı)**, Açıldıktan sonra sustasına basılmadıkça kapanmayan bir çeşit büyük çakı. [*Ing.* Switchblade knife; *Fr.* Couteau à cran de sûreté, couteau pliant]. ◘ *ŞEKİL: 80.*— **BIÇAKLAR.**

— **kanca**, *den.* ◘ **Kanca.**

susturmak (-i), f. § ❶ Susmasını sağlamak. [*Ing.* To silence, to cause to stop talking, to shut up; *Fr.* Faire taire, imposer silence]; § ❷ Verdiği karşılıkla birini artık söz söyleyemeyecek bir duruma sokmak: *Bilgili adam hepsini susturdu.* [*Osm.* Ilzam etmek. [*Ing.* To shut up, cut off; *Fr.* Oter la parole].

susturucu, s. < *susturmak.* § ❶ Susturan, susmasına sebep olan; § ❷ i. *tekn.* Patlamalı veya tepkili bir motorda, yanmış gazların dışarıya atılmasından doğan gürültüyü önleyen düzenek. [*Ing.* Silencer; *Fr.* Dispositif silencieux]; ◘ *ŞEKİL: 401.*— **MOTOSİKLET**; *ŞEKİL: 421.*— **OTOMOBİL**; § ❸ *tekn.* Ateşli bir silâhın patlama gürültüsünü azaltan düzenek: *Susturucu takılmış bir tabanca.* [*Ing.* Silencer; *Fr.* Dispositif. silencieux]; § ❹ *saatç.* Bir çalar saatte tokmağın zile vurmasını önleyen yay. [*Ing.* Silencer].

susturulmak, nsz. f. § ❶ Susması sağlanmak. [*Ing.*To be silenced; *Fr.* être obligé par qn à se taire]; § ❷ Aldığı karşılıkla artık söz söyleyemeyecek bir duruma düşürülmek.

susuk, *l. Fr. sousouc. zool.* ◘ **Gan] yunus balığı.**

Susular, ç. öz. i. *etn.* Batı Afrika'da zenci halk. Büyük Mandinger grupundandır. Eskiden Futa-Calon'da otururlardı. Pöller ile Malinkeler tarafından buradan kovuldular. Bugün bölgenin batı ve güneyinde yaşarlar ve bir sudan dili konuşurlar. [*Ing.* Susus; *Fr.* Soussous, Sousous].

susunuz, ünl. *tiy.* Işıklar veya levha ile yapılan uyarı. *(Özellikle perde açıldıktan sonra kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Silence].

susuz[1], s. § ● Suyu olmayan: *Susuz yer.* [*Ing.* Waterless, dry]; § ❷ Kurak geçen, yağmursuz: *Susuz bir yaz.* [*Ing.* Arid; *Fr.*Aride]; § ❸ İçecek su bulamamış, susamış olan: *Tam dört günden beri susuzdu.* [*Ing.* Thirsty; *Fr.* Qui a soif]; § ❹ z. Su olmadan: *Susuz yaşamak.*

~ **bırakmak**, Su vermemek. [*Ing.* To leave to suffer or die from thirst].

susuz[2], i. *min.* ◘ **Anhidrit**[2].

susuzluk,-ğu, i. § ❶ Susuz olma hali; kuraklık: *Yurtta susuzluk kalmamalı.* [*Ing.* Waterlessness, aridity; *Fr.* Aridité]; § ❷ Susamış olma hali: *Susuzluktan takati kesildi.* [*Ing.* Thirst; *Fr.* Soif].

su.sülünü, b.i. *zool.* Sutavuğugiller *(Rallidae)* familyasından, Asya'nın tropikal bölgelerinde yaşayan su kuşu. [*Lat Porphyrio porphyrio; Ing.* Purple, gallinule; *Fr.* Poule sultane, talève].

su.sümbülü, b.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının *Pontederiaceae* famil. yasından, anayurdu tropikal ve subtropikal Amerika olan, su üzerinde serbestçe yüzen, yaprakları rozet oluşturan, yaprak tabanları torbacık şeklinde şişkin olan bir bitki. Çiçekleri dik, sık bir spika durumundadır. Amerika'dakl nehirlerde, ulaştırmayı güçleştirecek kadar boldur. Havuzlarda yetiştirilir. [*Lat. Eichhornia crassipes; Ing.* Water hyacinth; *Fr.* Eichhornia].

su.şeridi, b.i *bot.* Suşeridigiller *(Sparganiaceae)* familyasından, şerit gibi uzun yapraklı, sarımsı yeşil çiçekli bir su bitkisi. Derelerin ve bataklık yerlerin kıyısında süs için yetiştirilir. Çotuğu parçalara ayrılıp daldırılarak çoğaltılır. [*Lat. Sparganium; Ing.* Sparganium, bur reed; *Fr.* Sparganium, sparganier, rubanier, rubans d'eau].

su.şeridigiller, ç.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Pandanales takımından, ılıman ve soğuk bölgelerin bataklıklarında yetişen, rizomlu, çok yıllık otsu, birevcikli bitkiler familyası. Gövde basit ve. ya dallanmıştır. Yapraklar şeritsi; çiçekler tek eşeylidir. Çiçek örtüsü 3-6 pulludur Erkek çiçekler 3-çok stamenli, dişi çiçekler bir ovaryumludur. Çiçek durumları toparlak şekilde, alt durumlar dişi, üst durumlar erkektir. Bir cinsi *(suşeridi)* ve yaklaşık olarak yirmi türü vardır. Türkiye'de iki tür yetişmektedir. [*Lat.* ve *Ing. Sparganiaceae; Fr.* Sparganiacées].

sut. i. *kim.* ◘ **Sud.**

su.tahtakuruları, ç. b. İ. *paraz.* Değişikkanatlılardan, suların derinliklerinde sırtüstü ya da karın üstü yüzen, kurtçukları etçil, hortumluböcekler topluluğu. [*Lat. Hydrocorisae; Ing.* Water bugs; *Fr.* Punaises d'eau].

sutan, i. *Fr. Soutane. kıyf.* Rahiplerin giydikleri önden ilikli uzun entari gibi libas. [*Ing.* Cassock, soutane].

sutaşı[1], i. *Fr. soutache* < *Mac. sujtas.* Bazı elbiselerin yaka, kol, cep v.b. yerlerinin kenarlarını süslemekte kullanılan işlemeli şerit.

☆ *Eşanl.* **suyolu.**

su.taşı[2], b.i. ◘ **Pamuktaşı.**

sutaşır, b.i. *jeol.* Yeraltı suyunu taşıyan geçirimli katman. [*Ing.* Aquifer; *Fr.* Couche aquifère].

su.tavuğu, b.i. *zool.* Bataklık-kuşları (*Grallae)* takımının, Sutavuğugiller *(Rallidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 47 sm. Tüyleri kara, gagası et rengindedir. Gövdesi yandan basık, gagası ve kuyruğu kısadır; bacakları orta uzunlukta, parmakları uzundur. Dünyanın her tarafında, özellikle Avrupa, Asya, Filipinler ve Kuzey Afrika'da, nemli ve bataklık yerlerde yaşar. [*Lat. Fulica atra; Ing.* Coot; *Fr.* Foulque noire, judelle]; ◉ **kızıl ~**, *zool.* ◘ **Kızılsutavuğu.**

su.tavuğugiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının Bataklıkkuşları *(Grallae)* takımından bir familya. Gagaları yandan basık, kanatları ve kuyrukları kısadır. Dünyanın her yanına yayılmışlardır. Bataklık ve su kenarlarında yaşarlar. Bazılarının kanadı yoktur. **Sutavuğu** *(Fulica atra),* **suyelvesi,** *(Rallus aquaticus),* **kızılsutavuğu** *(Crex crex),* **yeşil-ayaklı su tavuğu** *(Gallinula chloropus),* **bataklık tavuğu** *(Porzana porzana),* **cüce bataklık tavuğu** *(Porzana parva)* iyi bilinen türleridir. Bitki, böcek v.b. yerler. [*Osm.* Selviye fasilesi; *Lat.* ve *Ing. Rallidae; Fr.* Rallidés].

su.terazisi, b. i. *bayınd.* Eskiden, uzak yerlerden akıtılan ve basıncı çok olan suyun, künkleri patlatmaması için, basıncını azaltmak üzere, belli aralıklarla yapılmış kule biçiminde su deposu. [*Ing.* Water level hydrostatic balance; *Fr.* Niveau d'eau].

su.teresi,-ni, b.i. *bot.* Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, akarsu kenarlarında nemli ve bataklık yerlerde yetişen, çok yıllık otsu bir bitki. Gövde yeşil renkli, köşeli, parlak, yatık ve 30-40 sm. uzunluğundadır. Çok miktarda, beyaz renkli adventif kökü vardır. Yapraklar almaşık dizilişli, saplı ve stipulasızdır. Lamina etli ve pennatisekt, loplardan uçtaki diğerlerinden büyük ve yuvarlakça oval şekilli, yandaki loplar daha küçük ve oval şekillidir. Çiçekler beyaz renkli ve terminal salkım durumundadır. Meyva 1-2 sm. uzunluğunda bir silikvadır. İki sıra üzerine dizilmiş yuvarlakça veya oval şekilli tohumlar taşır. Bitki glükonasturtin adlı kükürtlü bir glikozit, sabit yağ, vitaminler (A, C, D) ve mirozin adlı bir ferment taşır. Halk arasında çok kullanılan bir bitkidir. Yatıştırıcı, idrar söktürücü, iştah açıcı ve antiskorbütik etkisi vardır. Özellikle usaresi kullanılır. [*Lat. Nasturtium officinale; Ing.* Watercress; *Fr.* Cresson de fontaine, cresson d'eau]. ◘ *ŞEKİL: 80.*— **ALP, SU VE BATAKLIK BİTKİLERİ.**

su.tespih.böceği, b.i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan Kabuklular *(Crustacea)* sınıfının *Gammaridae* familyasından bir hayvan. *(Kabuğu ince, başı ilk göğüs halkasına bitişiktir; gözler pek gelişmemiştir. Karın halkalarının son iki çifti, fazla gelişmiş kuluçka cebi halini almıştır. Böğrü üzerinde yüzer veya sürünerek ilerler. Birçok türü denizde, bir kısmı tatlısularda yaşar. /Birçok asalak solucana arakonakçılık yapar/).* [*Lat.* ve *ing. Gammarus; Fr.* Gammare].

su.topu, b.i. *sp.* Su üstünde, genellikle yüzme havuzunda rakip kaleye gol atma amacıyla oynanan top oyunu. [*Ing.* Water ball].

sutu /sutû/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Toz, koku, ışık gibi şeylerin havada yayılıp belli olması; § ❷ Yükselme, yukarı çıkma. [*ing.* Rising, diffusing in the air, diffusion *(dawn or lightning)*].

sutuh /sutûh/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sath. esk.* **satıh**'ın çoğulu.

sutur /sutûr/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **satır**'ın çoğulu.

sutyen, sütyen, i. *Fr. soutien-gorge. kıyf.* Çeşitli kumaşlardan *(dantel, saten, naylon v.b.)* yapılan ve göğüsleri dik tutmaya yarayan kadın iç çamaşırı. [*Ing.* Bust bodice, brassière]. ☆ *Eşanl.* **göğüs askısı, memelik;** ◉ **midelî** ∼. *kıyf.* Göğsü ve karnı, iyice toplayıp saran, askısız ve kolsuz elbise altına giyilen bir tür korse. [*Ing.* Strapless brassière; *Fr.* Bustier].

suubet /suûbet/, i. *Osm.* < *Ar. sa:b, esk.* Zorluk, güçlük, çetinlik. [*Ing.* A being difficult, difficulty; *Fr.* Difficulté, dureté, rudesse].

suud[1] /su'ûd/, ç.i. *Osm.* < *Ar. sa:d. esk.* Mübarek sayılan *(yıldızlar).*

suud[2] /su:ûd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yukarı çıkma, yükselme, tırmanma. [*Ing.* An ascending, ascension, ascent].

∼ **etmek,** Yukarı çıkmak, yükselmek, tırmanmak. [*Ing.* To ascend, to climb].

Suudî Arabistan, öz. i. *coğr.* Arap yarımadasında bağımsız bir ülke. Yüzölçümü 1.840.000 km², başkenti: *Riyad*'dır. [*Ing.* Saudi arabia; *Fr.* Arabie Saoudite, Arabie saudite].

suut /suût/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Enfiye.

suvanyör,-rü, i. *Fr. Soigneur. sp.* Bir maç veya bir koşu sırasında, özellikle boks karşılaşmalarında, sporcunun bakımıyle ilgilenen kimse. [*Ing.* Boxer's second].

suvare, suare, i. *Fr. soirée.* § ● Akşam yemeğinden sonra eğlenmek için dost ve arkadaşlar arasında yapılan toplantı. [*Ing.* (Evening) party; at home]; § ● Gece vakti yapılan sinema, tiyatro v.b. seansı: *Bu gece suvarede oyun yok.* [*Ing.* Evening performance; *Fr.* Représentation de soirée]. ☆ *Karş.* **matine.**

suvarım, i. < *suvarmak.* Bir savurmada veya sulamada verilen su miktarı: *İki suvarım su.* [*Ing.* Manner of watering, amount of watering, amount of water given at one irrigation; *Fr.* Aiguade, irrigation].

suvarmak (-i), f. *esk. T. suvamak. (Hayvana)* Su vermek, su içirmek. [*Ing.* To water *(animal);* Fr. Arroser, abreuver].

suvat, i. *esk. T. suvamak.* Hayvan suvaracak yer. [*Ing.* Watering place for cattle; *Fr.* Abreuvoir].

suver, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **suret**'in çoğulu.

suvla, i. Yağmur sularının akması için yere kazılan çukur yol ve kanal.

suyalı, s. *den.* Baş tarafı, su kesiminden üst güverteye kadar, ileri doğru çıkık ve eğimli olan gemiler için kullanılır.

suya.yönelim, b.i. *zool.* ve *bot.* Çeşitli organların nemlilik uyartısına karşı gösterdikleri yönelim hareketi. *(Bitki kökleri daima nemliliğe doğru giderler, yani pozitif hidrotropiktirler.* [*ing.* Hydrotropism; *Fr.* Hydrotropisme, hydrotaxie].

☆ *Eşanl.* **hidrotropizm(a).**

su.yelvesi, b.i. *zool.* Bataklık-kuşları *(Grallae)* takımının Sutavuğugiller *(Rallidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 29 sm.'dir. Sırtı yeşil-kahverengi, karnı kara-beyaz çizgilidir. Avrupa ve Orta Asya'da yaşar. [*Lat. Rallus aquaticus; ing.* Water rail; *Fr.* Râle d'eau].

su.yılanı, b.i. *zool.* Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Suyılanıgiller *(Colubridae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 50 sm. Sırtı boyunca kara lekeleri vardır. Karnının ortası boydan boya kara ve başının iki yanında açık sarı lekeleri vardır. Avrupa, Kuzey Afrika ve Batı Asya'da su kenarlarında ve bağlarda yaşar. Zararsızdır. [*Lat. Natrix natrix; Ing.* Grass snake; *Fr.* Couleuvre à collier].

Su.yılanı, b. öz. i. *astr. Lat. Hydra,* Karga, Kupa, Sekstant ve Yengeç takımyıldızları altında, bu takımyıldızlar ile Erboğa ve Argo arasında çok geniş bir yer kaplayan güney gökküresi takımyıldızı. *Alfard* denen en parlak yıldızı veya *a* Suyılanı, 2,2 kadirdendir. [*Lat.* ve *ing. Hydra (= Hya); Fr.* Hydre].

su.yılanıgiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullu-sürüngenler *(Squamata)* takımının, Yılanlar *(Ophidia),* alt takımından. Suyılanları *(Colubriformia)* bölümünün Düzdişliler *(Aglyphodonta)* grupuna giren bir familyası. Sınflandırmaları karışık olan geniş bir familyadır. **Su yılanı** *(Natrix natrix),* **Keme yılanı** *(Zameis mucosus),* **Ok yılanı** *(Zameis gamonensis),* **Taçlı yılan** *(Coronella austriaca),* **Barışçıl yılan** *(Contia modesta),* **On çizgili yılan** *(Contia decemlineata),* **Ağaç yılanı** *(Dendrophis pictus),* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Colubridae; Fr.* Colubridés].

su.yılanları, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Sürüngenler *(Reptilia)* sınıfının, Pullusürüngenler *(Squamata)* alt takımına giren bir bölümü. Bazıları zehirli, bazıları zehirsiz olan yılanları kapsayan geniş bir bölümdür. Dişlerinin yapılarına göre **Düzdişliler** *(Aglyphodonta),* **Önde-oyuklular** *(Opisthoglypha)* olmak üzere 3 grupa ayrılır. [*Lat.* ve *Ing. Colubriformia*].

suymanga, i. *zool.* Çok küçük cüsseli, erkekleri daima gözalıcı parlak ve sık madenî yansımalı bir grup ötücü kuşa verilen genel ad. *(Bunlarda gaga ince, uzun ve eğri, dil borumsu ve çataldır; bu sayede çiçeklerden balözü /nektar/ emebilirler; yuvaları sarkık kese şeklindedir. Eski Dünya'nın sıcak bölgelerinde yaşar. Parlak madenî renklerinden dolayı bunlara yanlış olarak «kolibri» de denir).* [*Ing.* Sun-bird, sugar-bird; *Fr.* Souïmanga, souï-manga].

☆ *Eşanl.* **nektaremengiller.**

su.yolcu, b.i. *tekn.* Su yollarına bakan kimse. [*Ing.* Man responsible for maintenance of water conduits; *Fr.* Intendant des eaux].

su.yolcubaşı, b.i. *teşk. tar.* Osmanlı devletinde su işlerine bakan kimseye verilen ad. *(Şehremînin /belediye reisi/ emrinde çalışan bu görevli, Enderun hazinesinden parası verilerek yaptırılan çeşmelere de bakar, bozulanları onartarak düzenli akmalarını sağlardı).*

su.yolu,-nu, b.i. § ● Kimi kâğıtların dokusunda bulunan ve ancak aydınlığa tutulunca görülen çizgi, resim veya yazı. [*Ing.* Watermark *(in paper); Fr.* Filigrane]; ☆ *Eşanl.* **filigran;** § ❷ ◘ **Sutaşı;** § ● Çocukların, kâğıt üzerine birtakım noktalar koyduktan sonra aralarını çizgilerle birleştirerek oynadıkları oyun.

∼ **nazırı,** *teşk. tar.* Dergâhı mualla çavuşlarından seçilen görevli. *(Suyolunda çalışmak için devşirme, Acemioğlanlarından neferlerden toplardı).*

su.yoncası, b.i. *bot.* İkiçeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gentiyangiller *(Gentianaceae)* familyasından, Avrupa ve Kuzey Amerika'da yetişen, çokyıllık otsu bir su bitkisi. Göller, su birikintileri ve bataklıklarda bulunur. Rizom kalın, silendrik ve sürünücüdür. Yaprakları uzun saplı, almaşık dizilişli ve 3 yaprakçıklıdır. Yaprakçıklar 5-6 sm. boyunda, oval şekilli, tam kenarlıdır. Çiçekler pembemsi beyaz renkli ve dik bir salkım durumundadır. Yaprakları menyantin, mellatin, adlı glikozidler ile bazı alkaloidler *(Gentianin)* taşır. Köklerde tanenler, şekerler ve alkaloidler *(yapraktakilerin aynı fakat daha fazla miktarda)* bulunur. Yaprak ve kökleri iştah açıcı, kuvvet verici ve ateş düşürücüdür., fakat yüksek dozlarda kusturucudur. Yaprakları iskorbüte karşı da kullanılır. Kuzey-doğu Anadolu bölgesinde ve Abant gölünde bulunmuştur. Havuzlarda süs bitkisi olarak da yetiştirilir. [*Lat. Menyanthes trifoliata; Ing.* Buckbean; bogbean, bog myrtle, marsh trefoil; *Fr.* Trèfle d'eau].

su.yosunları, ç.b.i. *bot.* Denizlerde, tatlı ve durgun sularda, daha çok su yüzeyinde yaşayan, yüksek bitkiler gibi yapılarında nişasta bulunan, çiçeksiz, klorofilli ve kendi beslek, yaprak veya tel şeklinde tallı, sucul bitkiler altı şubesi; **yeşil suyosunları** *(Chlorophyceae);* **esmer suyosunları** *(Phaeophyceae),* **kırmızı suyosunları** *(Rhodophyceae)* ve **mavi suyosunları** *(Cyanophyceae)* diye başlıca dört sınıfa ayrılır. [*Osm.* Üşniye; *Lat.* ve *Ing. Algae; Fr.*Algues]. ☆ *Eşanl.* **algler;** ◉ **esmer** ∼, *bot.* ◘ **Esmersuyosunları;** ◉ **kavuşur** ∼, *bot.* ◘ **Kavuşursuyosunları;** kırmızı ∼, *bot.* ◘ **Kırmızısuyosunları;** ◉ **kızıl** ∼, *bot.* ◘ **Kırmızısuyosunları;** ◉ **mavi yeşil** ∼, *bot.* **Maviyeşilsuyosunları.**

su.yosunu, b.i. *bot.* Tallı bitkiler şubesinden genellikle suda yaşayan klorofilli bitki. Suyosunları suda yetişen bitkilerdir; bazıları tatlısuda, fakat çoğu denizde, kıyılarda bulunur. Bazılarında tal bir hücreli *(örnek. öglena),* fakat çoğunda tel şeklinde *(spirogyra),* şerit halinde *(örnek: ulva),* yahut basit veya dallı yaprak biçiminde *(örnek: füküs)* ve çok hücrelerdir. Bazılarında çok bezekli silisten bir kabuk bulunur *(diyatome).* Bir kısmı *(lithothamnion)* çevresine kalker salgılayarak gerçek kayalar meydana getirir. Bir takımı *(noctiluca)* ışık saçarak denizi fosforışıl yapar. Suyosunları klorofil, yani yeşil pigment bulunmasıyle diğer tallı bitkilerden ayrılır. Ayrıca bunlarda, değişik oranda olmakla beraber başka pigmentler de bulunur ve buna göre suyosunları yeşil, esmer, kırmızı ve mavi susyosunları diye sınıflara ayrılır; *yeşil suyosunları*'nda klorofil fazladır *(tatlı sularda yaşayan birçok yosunlar, deniz yosunlarının üst katları)*

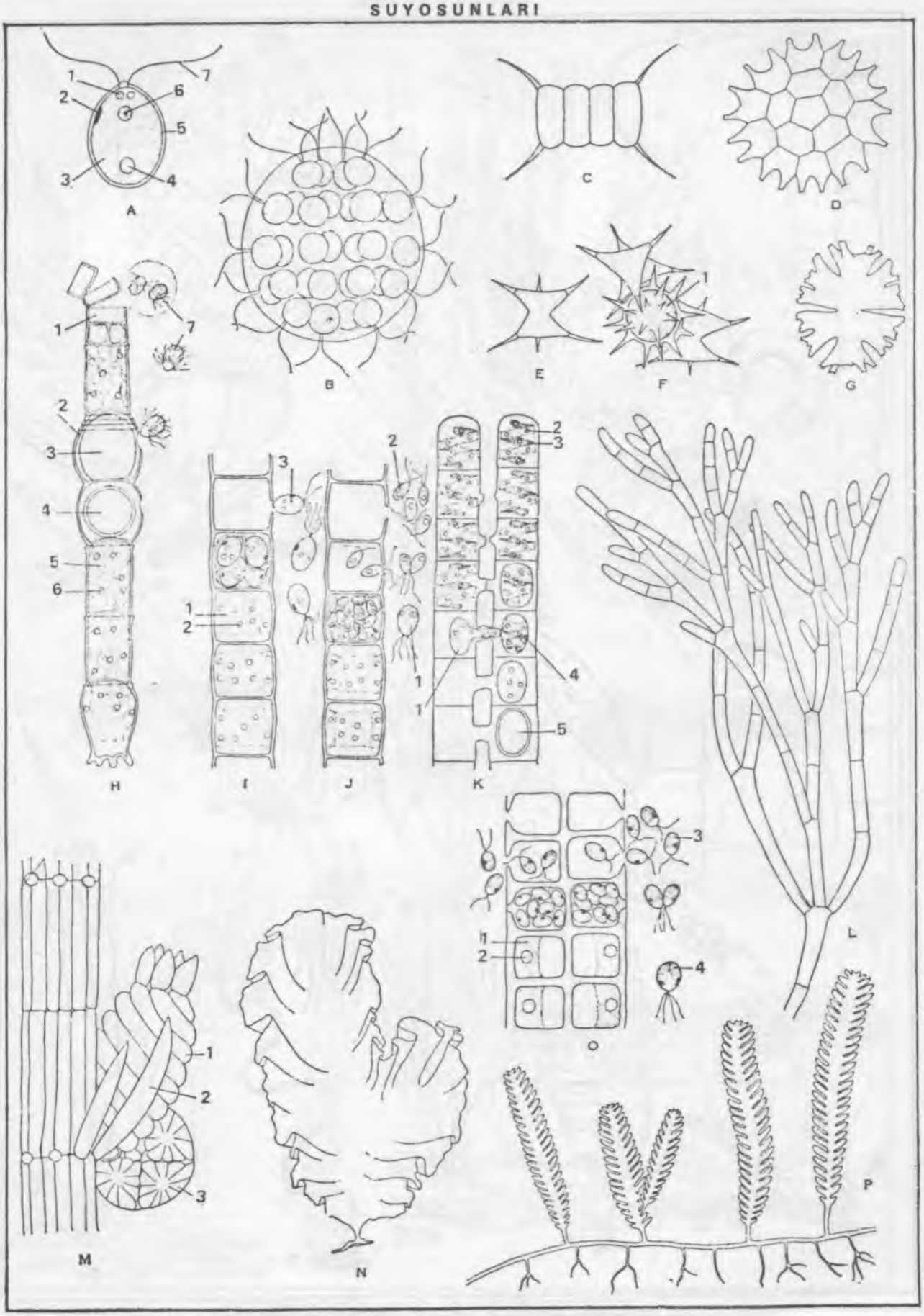

YEŞİL SUYOSUNLARI

A. *Chylamydomonas.* **1.** Kontraktil koful. **2.** Pigmentli cisim. **3.** Kloroplast. **4.** Pirenoid. **5.** Hücre çeperi. **6.** Çekirdek. **7.** Kamçı. **B.** *Eudorina.* **C.** *Scenedesmus.* **D.** *Pediastrum.* **E., F.** *Straurastrum.* **1.** Zigot. **G.** *Micrasterias.* **H.** *Oedogonium.* **1.** Anteridyum. **2.** Ovogonyum. **3.** Yumurta. **4.** Zigot. **5.** Kloroplast. **6.** Pirenoid. **7.** Anterozoid. **I.** *Ulothrix.* **1.** Kloroplast. **2.** Pirenoid. **3.** Zoospor. **J.** *Ulothrix.* **1.** Zigot. **1.** Erkek gamet. **2.** Pirenoid. **3.** Kloroplast. **4.** Dişi gamet. **5.** Zigot. **K.** *Spirogyra.* **L.** *Cladophora.* **M.**

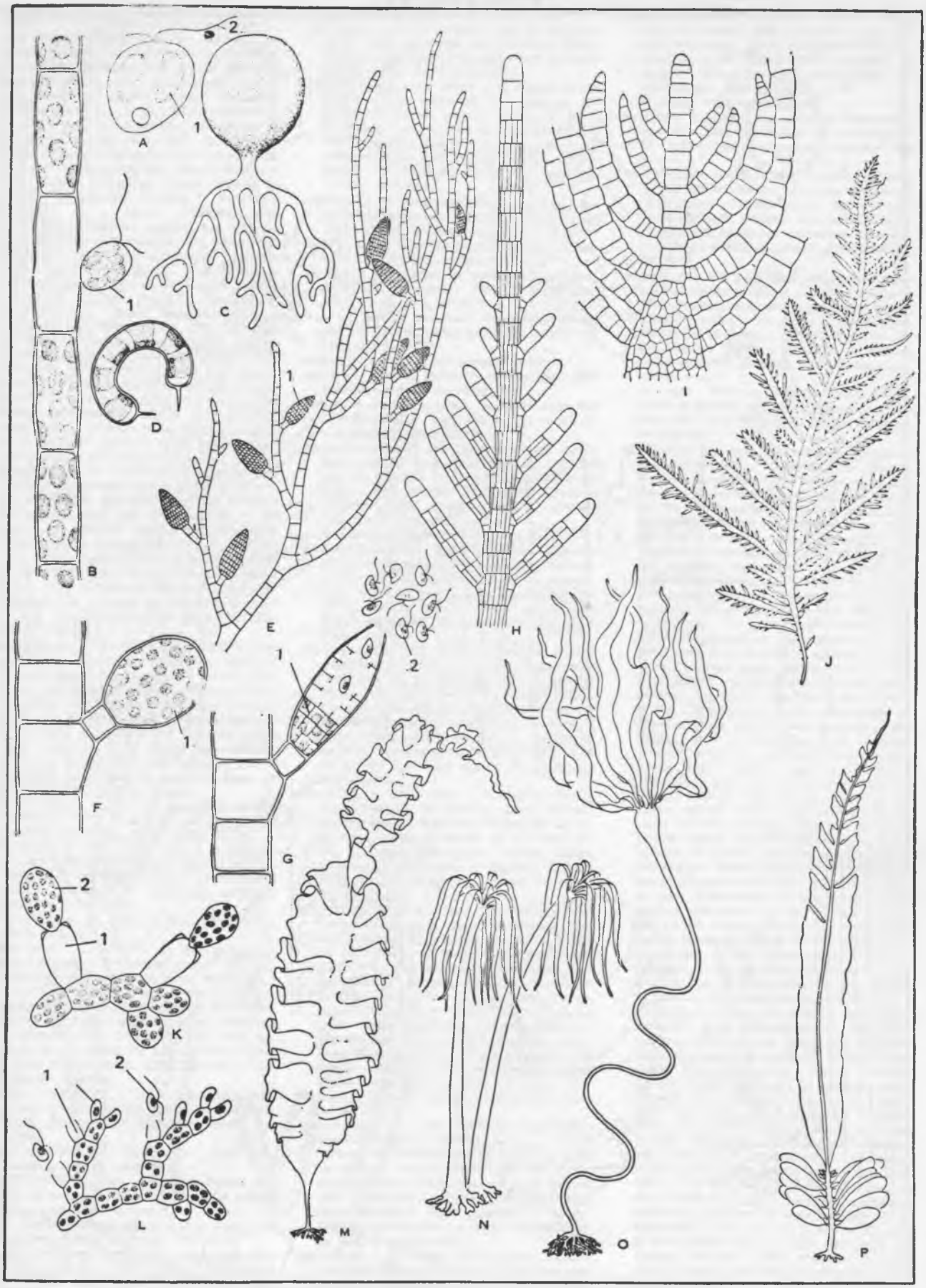

A-D, SARI-YEŞİL SUYOSUNLARI; E-P, ESMER SUYOSUNLARI

A. *Chlorochromonas.* **1.** Kromatofor. **2.** Kamçı. **B.** *Tribonema.* **1.** Zoospor. **C.** *Botrydium.* **D.** *Ophiocytium.* **E.** *Ectocarpus.* **1.** Gametangiyum. **F.** *Ectocarpus.* **1.** Bir hücreli spor kesesi. **G.** *Ectocarpus.* **1.** Gametangıyum. **2.** Gamet. **H.** *Sphacelaria.* **I., J.** *Desmarestia.* **K.** *Laminaria.* **1.** Yumurta. **2.** *Ovogonyum.* **L.** *Laminaria.* **1.** Anteridyum. **2.** Anterozoid. **M.** *Sporofit.* **N.** *Postelsia.* **O.** *Nereocystis.* **P.** *Alaria.*

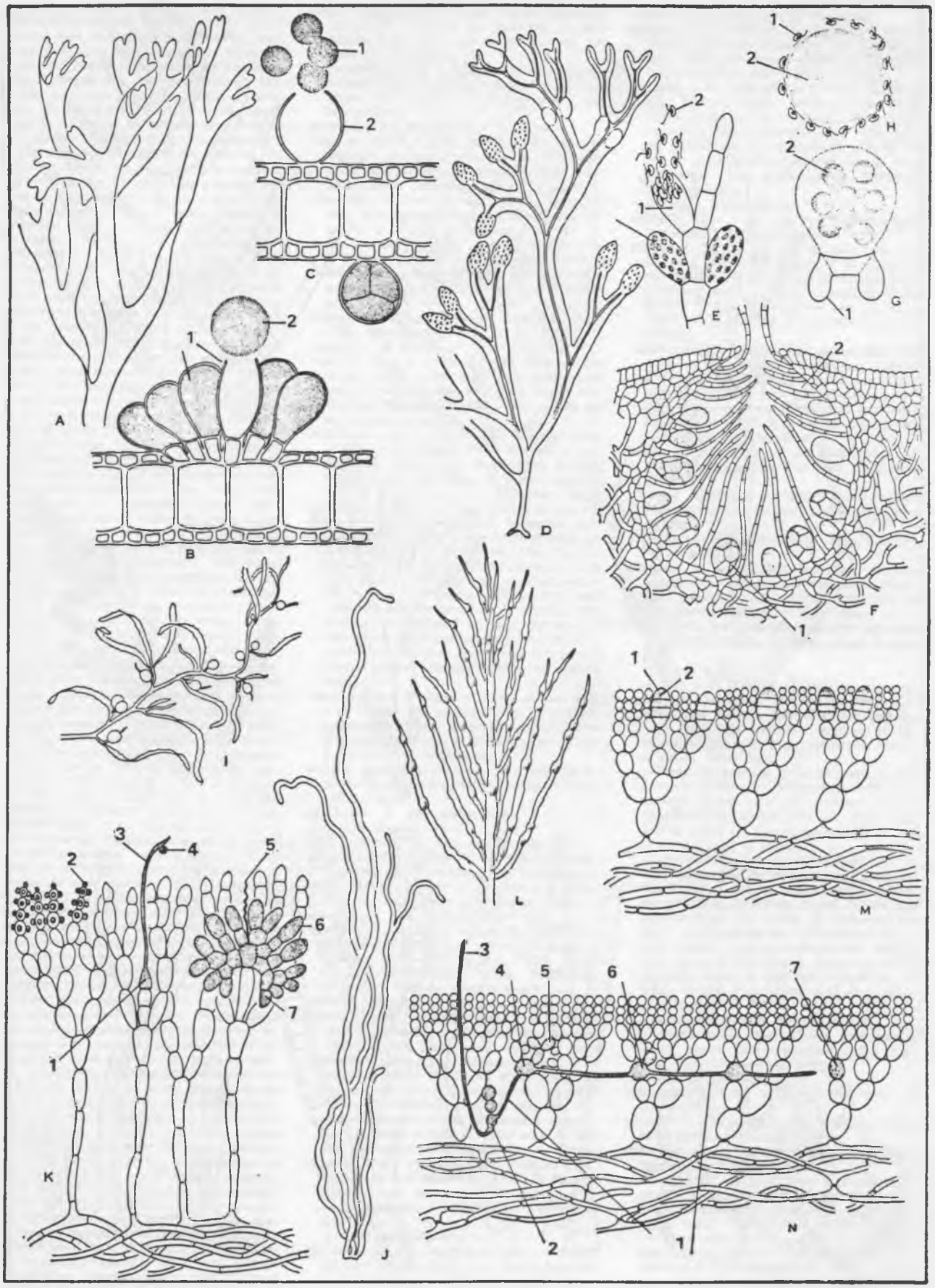

A-I, ESMER SUYOSUNLARI; J-N, KIZIL SUYOSUNLARI

A., C. *Dictyota:* **A.** Thallus. **B.** Gametofit **B.** Gametofit bölümü. **1.** Ovogonyum. **2.** Yumurta. **C.** Sporofit bölümü. **1.** Aplanospor. **2.** Spor kesesi. **D., H.** *Fucus.* **D.** *Thallus.* **E.** *Antheridium.* **1.** Anterozoid. **2.** Anterid gum. **F.** *Türeme dağarcığı kesiti.* **1.** Ovogonyum. **2.** Türeme dağarcığı. **G.** *Yumurtaların serbestleşmesi.* **1.** Ovogonyum. **2.** Yumurta. **H.** *Ilkah.* **1.** Anterozoid. **2.** Yumurta. **I.** *Sargassum.* **J., K** *Nemalion.* **J.** *Thallus.* **K.** *Thallus* bölümü. **1.** Karpogonyum. **2.** Sper matangiyum. **3.** Trikogin. **4.** Spermatyum. **5.** Trikogin. **6.** Karposporangiyum. **7.** Gonimoblast. **L.** *Dişi gametofit.* **M.** *Sporofit kesesi* . **N.** *Tetrasporangiyum.* **1.** Ovoblast. **2.** Karpogonyum. **3.** Trikogin. **4.** Yardımcı hücre. **5.** Gonimoblast. **6.** Aplanospor. **7.** Yardımcı hücre.

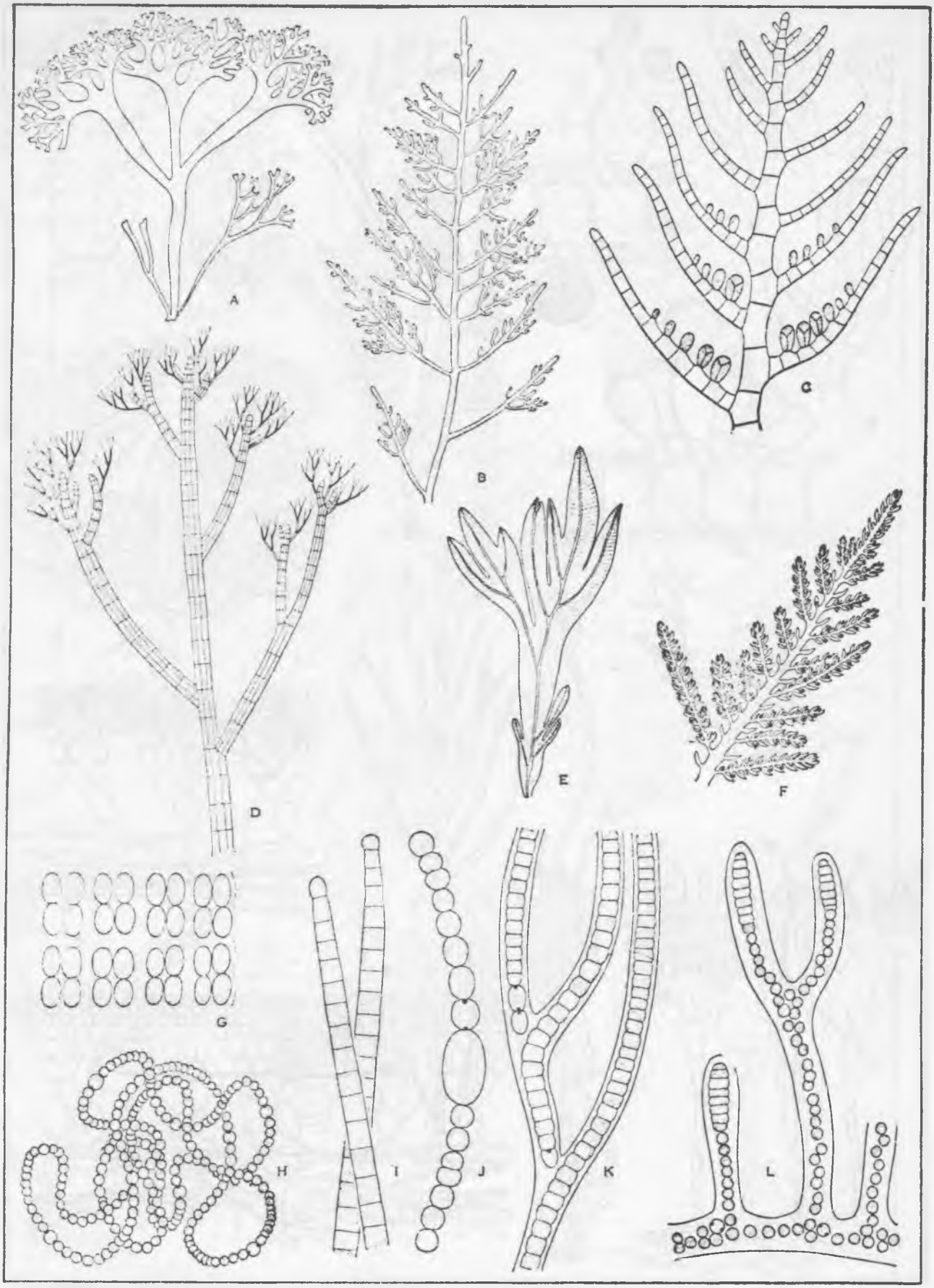

A-F, KIZIL SUYOSUNLARI; G-L, MAVI-YEŞIL SUYOSUNLARI

A. *Chondrus.* B. *Gelidium.* C. *Callithamnion.* D. *Polysiphonia.* E. *Membranoptera.* F. *Ptilota.* G. *Merismopedia.* H. *Nostoç.* I. *Oscillatoria.* J.. *Anabaena.* K. *Tolypothrix* L. *Stigonema.*

/Örnek: spyrogyra, ulva/; esmer suyosunları'nda fükoksantin fazladır. *(Deniz yosunlarının orta katları). (Örnek: Füküs, laminarya); kırmızı suyosunları*'nda fikoeritrin baskındır *(deniz yosunlarının alt katları ve kimisi renksiz bazı tatlı suyosunları).* Bakteriler sınıfından olan mavi renkli suyosunları. *(Bunlarda klorofil büyük ölçüde fikosiyaninle karışıktır; bakterilerle ortak özellikler gösterirler).* Suyosunlarında üreme eşeysiz olabileceği gibi eşeyli de olabilir *(füküslerde kirpikli bir anterozoitle bir oosferin birleşmesinden bir döllenmiş yumurta oluşudur).* Suyosunları oldukça değişik alanlarda kullanılır: tarım, sanayi, tedavi ve özellikle besin alanlarında, Avrupa'nın kuzeyindeki kıyı ülkelerinde suyosunlarından gübre olarak yararlanılır. *Goemon ve varek* denilen birçok füküs ve laminarya türü denizden toplanır; suyu sıkılan bu yosunlar yığın yapılır, gübre olarak kullanılmadan önce biraz kurumaya ve mayalanarak yanmaya bırakılır. İçinden geçirilen hava ile iyice kurutulan bu suyosunlarından potas, soda ve iyot elde edilir. Tatlı su ile yıkandıktan sonra kurutulan goemen ve şilte ve yastık kılıflarına doldurabileceği gibi bir kısım sanayi ürünleri için ham madde olur. *(Iplik ve kumaşların apresi için müsilaj),* yiyecek olarak *(jöle, krema, turta, goemen ekmeği)* veya tedavi amacıyla kullanılır. Kurutulup sertleştirilen laminarya talı bıçak sapı yapmaya yarar. Fosil diyatomelerin silisli çeperlerinden tripoli elde edilir. Aljin elde etmek için suyosununu işleyen daha başka önemli sanayi kolları da vardır. Suyosunlarından *Chondrus crispus, gracilaria, gigartina, halydris v.b.*'nin, tıbbî niteliklerinden ötürü eskiden eczacılıkta çok önemli bir yerleri vardı; *alsidium* şimdi bile *«korsika yosunu»* adıyla solucan düşürücü olarak kullanılır. Su emerek şişme niteliğinden dolayı bazı suyosunları, fistüllü yaraları genişletmek amacıyla cerrahide kullanılır. Ulvalar salata ile yenir. Iskoçya'da, Irlanda'da, Galler ülkesinde *himanthalia*'dan *«yosun ekmeği» (laver bread)* yapılır. Birinci Dünya Savaşı sırasında, suyosunlarından at yemi yapmak için başarılı deneylere girişilmişti. Bununla beraber, suyosunlarının bazı Avrupa uluslarınca besin olarak kullanılması bir istisna olarak kaldı. Fakat Uzakdoğu'da özellikle Çin'de, Japonya'da, Hawaii adalarında ve Avustralya'nın diğer kıyı bölgelerinde durum Avrupa'daki gibi değildir; buralarda suyosunları besin bakımından büyük bir önem taşır. Suyosunlarının birçok türü doğrudan doğruya taze olarak yenir. Kimisinden bitkisel *«kola»* çıkarılır; bunların en iyi bilineni bakteriyoloji alanında kullanılan agar-agar'dır. Bazı suyosunları *(gelidium)* da kanten yapımına yarar; kanten Japonya'da birçok millî yemeğin *(tatlılar., pastalar, çorbalar, salçalar)* bileşimine girer. Bu aynı kanten millî içki olan sake'yi durultmaya, kumaşları aprelemeye, kâğıtları yapıştırmaya veya cilâlamaya da yarar. Japonya'da kanten veya *kombu* yapmak için 500'den fazla fabrika çalışır; çeşitli laminaryalardan çıkarılan kombu da japonların çok yaygın bir yiyeceğidir. *Porphyra*'nın japoncası olan *amanori* veya *asakusanori* Japonya'nın alçak kıyılarındaki geniş tarlalarda yetiştirilir. Türkiye'de kuru fasulye, A.B.D.'de sandviç ne kadar harcıâlem bir yiyecekse Japonya'da da yıkanıp, kurutulup, doğranıp ustaca hazırlanan bu yosunlardan yapılan *suşi* de o derece yaygın bir yiyecektir. *Fosil suyosunları* özellikle kalkerli jeolojide büyük bir önem taşır. Çepeçevre sifonlu suyosunları *(cymopolia, acetabularia, acicularia, clypema, bornetella)* birinci sırayı alır. Bunların birikimi bazen çok kalın tabakalar meydana getirir. *(Triyas, ikinci zaman tabakaları).* Eskiden bunlar polipöbekleri veya foraminifer fosilleriyle karıştırılırdı. Yeşil suyosunları gibi bazı kırmızı suyosunları *(lithothamnium, lithophyllum v.b.)* ve diyatomeler de jeolojide önemli rol oynar. [*Ing.* Alga; *Fr.* Algue].

☆ *Eşanl.* **alg.**

suyukª,-ğu, i. *esk. T. suvuk. fizyol.* Canlıların vücudunda bulunan her türlü sıvı madde. [*Osm.* Hılt; *Ing.* Humo(u)r, fluid of the body; *Fr.* Humeur].

suyukçuluk,-ğu, i. *tıp.* Organizmadaki hastalık belirtilerini suyukların bozukluğuna bağlayan tıp doktrini. [*Ing.* Humorism; *Fr.* Humorisme].

su.yuvarı, b.l. ◘ **Sukure.**

-suz, *ek. Osm.* < *Fars. sühten*, yakmak, yanmak'tan *-süz. esk.* «*Yakan, yanan*» anlamıyle kelimelere eklenir ve bileşik sıfatlar meydana getirir. [*Ing.* Burning; *Fr.* Qui brûle].

suz /süz/, i. *Osm.* < *Fars. sühten*, yanmak *esk.* § ● Yanma, tutuşma, alevlenme, sıcaklık; § ● Dert, acı, ıztırap.

suzan /süzān/, i. *Osm.* < *Fars. sühtan. esk.* § ● Yakan, ateşli, yakıcı. [*Ing.* Burning, inflaming, ardent, fervent; *Fr.* Qui brûle, ardent]; § ● Yanan, yanıcı; § ● i. Kadın adı.

suzen /süzen/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Iğne, [*Ing.* Needle].

suzenî, i. ◘ **Süzenî.**

suzi.dil /süz i dil/, b.l. *Osm.* < *Fars. sühten* > *süz*, yakan + *dil. müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri. [*Ing.* A şed makam two centuries old; *Fr.* Air spécial de la musique turque].

suzi.dilara /süz i dil-ārā/, b.l. *Osm.* < *Fars. sühten* > *süz*, yakan, *dil* + *ârâsten* > *ârâ*, süsleyen. *müz.* Türk musikisinde birleşik makamlardan biri. [*Ing.* A makam composed by Sultan Selim III. 150 years ago].

suzinak, b.s. *Osm.* < *Fars. sühten* > *süz*, yakan + *-nâk* ekinden *süz-nâk* > *suzinâk. esk.* § ● Yakan, yakıcı. [*Ing.* Burning flaming; *Fr.* Brûlant]; § ❷ Dokunaklı. [*Ing.* Pained, grieved, suffering; *Fr.* Mélancolique]; § ❸ *müz.* Türk musikisinin basit makamlarından biri. [*Ing.* A simple makam about two centuries old; *Fr.* Motif de la musique orientale]; ◉ zengüleli ~, *müz.* Durakta yeden olarak dügâh pardesinin yerine zengüle kullanıldığı zengüle makamının rast pardesindeki şeddi, hicazkâr makamını andıran makam.

suziş /süzis/, i *Osm.* < *Fars. sühten. esk.* § ● Yanma, aşk yangısı. [*Ing.* A burning, passion; *Fr.* Action de brûler, ardeur, fièvre d'amour, passion]; § ❷ Iztırap, acı. [*Ing.* Suffering; *Fr.* Souffrance].

suzişli /süzişli/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yanık, acıklı. [*Ing.* Burning, inflaming; *Fr.* Brûlant, mélancolique].

sü, i. *esk. T. esk.* Asker, ordu.

süal, i. ◘ **Sual.**

süb, i, *Osm.* < *Ar. seb. esk.* Yedide bir.

sübat /sübât/, s. *Osm.* < *Ar. seb*, yedi. *esk.* § ❶ Yedi harfli *(kelime);* § ❷ Yedi parçalı.

sübat /sübât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Uyku; § ❷ *tıp. esk.* Derin uyku, koma, letarji.

sübatlantik, s *Fr. subatlantique. jeol.* ~ devir, *jeol.* Ilıman Avrupa'da kayın, köknar, gürgen ormanının yaygınlaştığı devir; özellikle M.Ö. 600 ile M.S. 1300 yılları arasında uzanan devir. [*Ing.* Subatlantic period; *Fr.* Période subatlantique].

sübbuh /sübbüh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tanrı.

sübek, i. *Osm.* < *Ar. seybek.* Kimi yerlerde beşikteki çocukların bacakları arasına yerleştirilen sidik şişesi veya sidiği bir kaba akıtacak boru. [*Ing.* Urinal atached to a baby's cradle; *Fr.* Tuyau placé entre les cuisses d'un enfant et qui aboutit à un pot]; ◉ **küçül de sübeğe (beşiğe) gir, *dey.*** Yaşını olduğundan küçük göstermeye çalışan. yaşının küçük olduğunu iddia eden kimselere karşı alay yollu kullanılır.

süberen, i. *Fr. subérène. kim.* Formülü C_7H_{12} olan siklenik hidrokarbon; 114°C'ta kaynar, süberolün su kaybetmesiyle elde edilir. [*Ing.* Suberene; *Fr.* Subérène, cyclohep tène].

☆ *Eşanl.* **siklohepten.**

süberik, s. *Fr. subérique. kim.* Formülü $HOCO-(CH_2)_6-CO_2H$ olan diasid için kullanılır; mantarın nitrik asidle yükseltgenmesinden meydana gelir. [*Ing.* Suberic; *Fr.* Subérique, octanedioïque].

☆ *Eşanl.* **oktandioyik.**

süberin, i. *Fr. subérine.* ◘ **Mantarözü**

süberol, i. *Fr. subérol. kim.* $C_7H_{15}OH$ formülünde olan sikloheptanolün çok kullanılan adı; 184°C'ta kaynar. süberonun hidrojenlenmesiyle elde edilir. [*Ing.* Suberol].

süberon, i. *Fr. subérone. kim.* Formülü $C_7H_{12}O$ olan siklenik keton; sikloheptandan türer. 180°C'ta kaynar ve kalsiyum süberatın kuru kuruya damıtılmasından elde edilir. *(Nane kokusundadır; indirgenerek süberol verir ve yükseltgenler etkisiyle pimelik aside dönüşür).* [*Ing.* Suberone; *Fr.* Subérone, cycloheptanone].

☆ *Eşanl.* **siklohepta non**

sübha, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Doksan dokuzlu tespih; § ● Tespih tanesi.

sübhan, i. *Osm.* < *Ar. sübhân. esk.* § ● Tanrı. [*Ing.* God; *Fr.* Dieu]; § ● Tanrı nın büyüklüğünü ve temizliğini tekrarlama, *«sübhanallah»* deme. [*Ing.* A reciting of the glories of God, His names and attributes, especially a reciting of the formula sübhanallan].

sübhanallah, süphanallah, suphanallah, *ünl. Osm.* < *Ar. sübhân* + *allah*'tan *sübhânallah. «Her türlü kusur, ayıp ve eksikliklerden ve insanlığa ait niteliklerden Allah'ı uzakta tuturum, arınmış sayarım»* anlamında şaşkınlık belirtmek için kullanılır. [*Ing.* Praise be to God, Oh my God!].

sübhane, ünl. *Osm.* < *Ar. subhânehu. esk. «Tanrı'nın temizliğine inanırım»* anlamında kullanılır.

sübhani /subhanî/, s. *esk.* Tanrı ile ilgili [*Ing.* Pertaining to God, divine; *Fr.* Divin, de Dieu].

sübhaniyet, i. *esk.* Kutsallık. [*Ing.* Divinity; *Fr.* Divinité].

sübjektif, s. *Fr. subjectif.-ive. fels.* Özneyle ilişkisi olan, öznede meydana gelen, nesnelerin gerçeğine değil öznenin düşünce ve duygularına dayanan, bireyin mizaç, eğilim ve isteklerine göre olan, tarafsız inceleme veya ölçme konusu olmayan. [*Ing.* Subjective].

☆ *Eşanl.* **öznel.**

~ **hak**, *huk.* Objektif hakkın usul ve kurallarına dayanılarak hak sahibi olarak kişilere veya devlete tanınmış olan yetkiler. [*Ing.* Legal right actually enjoyed or acquired by an individual; subjective right].

☆ *Eşanl.* **öznel hak.**

~ **hata**, Gözlemlerde bulunan veya veriler üzerinde çalışan bir kimsenin bilinçli veya bilinçsiz olarak taraf tutmasından meydana gelen hata, kişisel denklilik. [*Ing.* Subjective error; *Fr.* Erreur subjective].

~ **hukuk**, *huk.* ◘ **Hukuk.**

~ **hüsnüniyet**, *huk.* ◘ **Hüsnüniyet.**

~ **idealizm**, *fels.* (a) Epistemolojik idealizm; (b) Tabiatın sadece sınırlı zihnin izdüşümü olduğunu, dışsal ve gerçek bir varlığın bulunmadığını ileri süren bir kozmoloji kuramı. (c) Ontolojik açıdan realitenin tamamen tanrının veya insanların sahip olduğu süje *«özne»* lerden ibaret olduğunu ve bu süjelerin sanatta, eğitimde, dinde ve bilimde ilk faktör olduğunu ileri süren felsefe görüşü.

~ **imkânsızlık**, *huk.* ◘ **İmkânsızlık.**

~ **kamu hakkı**, *huk.* Kişinin devletçe bir varlık olarak tanınmasından doğan hak. [*Ing.* Subjective public right].

~ **ses**, ◘ **Ses.**

sübjektivizm, i. *Fr. subjectivisme. fels.* ◘ **Öznelcilik.**

sübiatif, i. *Fr. sublatif. dilb.* Fin-ugur dillerinde bir önceki hareketi belirten hal.

süblimasyon, i. *Fr. sublimation.* ◘ **Süblimleşme.**

süblime, i. *Fr. sublimé. kim.* Süblimleştirme yoluyla elde edilen ürün. [*Ing.* Sublimate, mercuric chloride]; ◉ **aşındırıcı** ~, Civa II klorür $HgCl_2$ *(Antiseptik, asalak öldürücü bir maddedir; frengiye karşı da etkilidir. Fakat zehirli ve yakıcı oluşundan ötürü artık hemen hiç kullanılmıyor).* [*Ing.* Corrosive sublimate; *Fr.* Sublimé corrosif].

süblimleşme, i. § ◉*kim.* Bir cismin katı halden doğrudan doğruya gaz haline geçmesi. [*Osm.* T[illegible]id; *Ing* ve *Fr.* Sublima

tion]. ☆ *Eşanl.* **uçunum, sübliməsyon**; § ● *fels.* Mutlak arınma. [*Ing.* ve *Fr.* Sublimation]; § ● *psik.* Kişilik yapısını temel eğilim, içgüdü ve dürtülerinden bazı uyarım ve gerilimlerin, bu arada özellikle cinsel olan itilmelerin, gerçek yaşam belirtileri ile doyurulması olanağının varolmadığı durumlarda, bunların yok-bilince itilerek örtülmesi yerine, daha üst bazı zihinsel ve duygusal kavramlara, eylemlere dönüştürülmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Sublimation].

süblimleşmek, nsz. f. *Fr. kim. (Bir cisim)* Katı halden doğrudan doğruya gaz haline geçmek. [*Osm.* Tesa'ud etmek; *Ing.* To be sublimated, to be sublimed; *Fr.* Se sublimer, être sublimé].
☆ *Eşanl.* **uçunmak**.

süblimleştirme, *l. kim.* § ● Bir cismi doğrudan doğruya katı halden gaz haline getirmeye dayanan işlem. [*Ing.* ve *Fr.* Sublimation]; § ● Bazı katı cisimleri ısıtarak buharlaştırdıktan sonra soğutma yoluyle yeniden katı halde elde etmeye dayanan özel damıtma usulü. [*Ing.* ve *Fr.* Sublimation]. ☆ *Eşanl.* **süblimasyon**.

süblimleştirmek (-I), f. *kim.* Bir cismi doğrudan doğruya katı halden gaz haline dönüştürmek. [*Ing.* To sublimate, to sublime; *Fr.* Sublimer].

subsidans, I. *Fr. subsidence. jeol.* Bir bölgenin ve özellikle bir tortul havzasının sürekli veya kesikli olarak alçalması. *(Binlerce yıl süren bu alçalma, çökellerin yığışmasına eşlik eder).*

sübsonik, s. *Fr. subsonique. hava.* ◘ Sesaltı.

sübstantif, s. *Fr. substantif,-ive. kim.*
~ **boyarmaddeler**, *kim.* Önceden mordanlanmamış pamuğu boyayabilen boyarmaddeler. [*Ing.* Substantive dyes; *Fr.* Colorants substantifs].

sübur /sübûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tahrip edilme, harap olma, mahvolma; § ❷ Bir kaybın sıkıntısını çekme, sıkıntı, yokluk sıkıntısı. [*Ing.* A. destroying, annihilation, a perishing, ruin].

sübut,-tu /sübût/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gerçekleşme, sabit olma, tanıtlanma, meydana çıkma. [*Ing.* Proof; *Fr.* Certitude, constatation].
~ **bulmak**, Gerçekleşmek, sabit olmak. [*Ing.* To become proved, established, dem].
~ **sebepleri**, *huk.* Fiilî veya hukukî olayın, olduğuna veya olmadığına, hâkimi inandırmak için, hukuk usulünün kullanılmasına müsaade ettiği her türlü ispat araçları. [*Ing.* Evidentiary facts].
~ **vasıtaları**, *huk.* ◘ **Sübut sebepleri**.

sübut² /sübût/, ç. I. *Osm.* < *Ar. sebt*, cumartesi. *esk.* Cumartesi günleri, cumartesiler.

sübutet, I. *esk.* § ● Sağlamlık, cesaret. [*Ing.* Steadiness, firmness, courage]; § ● Güvenilir durumda olma. [*Ing.* A being reliable, sureness, reliability]

sübutî /sübûtî/, s. *esk.* Oulmlu doğru, gerçek.

sübül, ç. I. *Osm.* < *Ar. sebil*, yol. Yollar, caddeler.

sübvansiyon, I. *Fr. subvention.* ◘ **Ödenek**.

sübyan, I. ◘ **Sıbyan**.

sübyancılık,-ğı, I. *psikopatol.* Cinsel ilginin çocuklara yönelmesi şeklindeki sapıklık. *(Çoğu zaman sadizm belirtileriyle birlikte görülür; saldırganlık, ırza geçme, livata. Duygusal yönde gelişmemiş geri zekâlılarla bozuk ahlâklı psikopatlarda olur).*

sübye, I. *It. zuppa, mutf.* Badem içi, kavun çekirdeği v.b.'den elde edilen boza kıvamındaki beyaz bulamaç. *(Sübyesi çıkarılacak badem veya çekirdek, birkaç defa dövülerek iyice ezilir. Arada su ile karıştırılır ve süzülerek keşkül v.b. tatlılara katılır. Bazen şekerle karıştırılarak yenir).* [*Ing.* Sweet drink prepared from pounded almonds, melon seeds, etc. emulsion; *Fr.* Orgeat, *(boisson faite avec des amandes, des pépins de melon etc.)*]; ◉ **badem ~ sı**, ◘ **Badem**.
~ **armalı**, *den.* Direklerinde seren yelkenleri bulunmayan yalnız yan yelkenleri bulunan *(gemiler hk.)*.
~ **armalı uskuna**, *den.* Her iki direği yan ve pik yelkenleriyle donatılmış olan uskuna.
~ **palanga**, *den.* Tek dilli bir makara veya radansadan geçirilen ve çok kuvvet kullanılmasına lüzum göstermeyen herhangi bir şeyi daha yüksek yere hisa etmek için kullanılan ince ip.
~ **vernik**, *res.* Bir eriyikten meydana geleceği yerde, sübyeli bir maddeyle meydana gelen vernik.

sücud, I. ◘ **Sücut**.

sücuf /sücûf/, ç. I. *Osm.* < *Ar. secf*, perde. *esk.* Perdeler, örtüler.

sücul /sücûl/, ç.I. *Osm.* < *Ar. secl, kova*'dan *esk.* İçine su konmuş büyük kovalar.

sücun /sücûn/, ç. I. *Osm.* < *Ar. sicn*, hapishane. *esk.* Zindanlar, hapishaneler.

sücut,-du /sücût/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Secdeye varma, secde etme. [*Ing.* A prostrating oneself in worship, a bowing down; *Fr.* Action de se prosterner dans la prière, prosternation].
~ **etmek (sücuda varmak)**, Namaz kılarken veya başka bir sebeple yüzünü yere sürmek. [*Ing.* To prostrate oneself in worship; *Fr.* S'incliner, se prosterner].

südasi /südâsî/, s. *Osm.* < *Ar. sâdis. esk.* § ❶ Altılı, altı bölümden veya unsurdan meydana gelmiş. [*Ing.* Composed of six elements]; § ❷ Altı harfli *(kelime)*. [*Ing.* Word of six letters].

südde, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kapı. [*Ing.* Gateway]; § ❷ Eşik. [ing. Threshold]; § ❸ *biy. esk.* Vücudun bir kısmında görülen tutukluk. [*Ing.* Obstruction, stoppage in a passage of the body]

südded, ç. I. *Osm.* < *Ar. esk.* **südde**'nin çoğulu.

südreme, I. § ● Südremek eylemi. [*Ing.* Getting drunk]; § ❷ Sarhoşun lâkırdı ederken sözüne verdiği şive. [*Ing.* A talking like a drunkard].

südremek, nsz. f. *esk. T. esk.* Sarhoş olmak, esrimek. [*Ing.* To get drunk].

südüs, I. *Osm.* < *Ar. sâdis*, altı'dan *süds* > *südüs. esk.* Altıda bir.

süel, s. Sü. *(Asker)* ile ilgili. [*Osm.* Askerî; *Ing.* Military; *Fr.* Militaire].

süet, I. *Fr. Suède*, İsveç. § ● İç kısmı, yani et kısmı dışa getirilerek kullanılan eldiven derisi. [*Ing.* Suede; *Fr.* Suède]; § ❷ s. Süetten yapılmış: *Süet ayakkabı. Süet ceket.* [*ing.* Made of suede; *Fr.* De suède].

süfeha /süfehâ/, ç. I. *Osm.* < *Ar. esk.* Sefih'in çoğulu.

süfelâ /süfelâ/, ç. I. *Osm.* < *Ar. esk.* Sefil'in çoğulu.

süfera /süferâ/, ç. I. *Osm.* < *Ar. esk.* Sefir'in çoğulu.

süfl, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tortu, çöküntü. [*Ing.* Sediment, dregs].

süflâ /süflâ/, s. *Osm.* < *Ar. sefâlet* > *esfel. esk.* Çok, en aşağı olan. [*Ing.* Lower, lowest].

süfli¹ /süflî/, s. *esk.* § ● Tortu ve çöküntü ile ilgili; § ❷ I. Çıkartı.

süfli² /süflî/, s. *Osm.* < *Ar. süfl.* § ● Aşağı, altta bulunan; § ❷ Alçak, âdi, bayağı. [*Ing.* Low, Inferior, common, low-down; *Fr.* De basse condition, ignoble]; § ● Kıyafeti kötü olan, hırpani.

süflileşmek, nsz. f. § ● Aşağılaşmak; § ❷ Kılıksızlaşmak, pis kılıklı hale gelmek.

süflilik,-ği, I. Süfli olma hali. [*Ing.* Inferiority, baseness, meanness; *Fr.* Bassesse, condition basse, misère].

süfliyat, ç. I. *esk.* Süflî şeyler.

süfliye, s. *esk.* Süflî'nin dişili.

süfliyet, I. *esk.* Süflilik.

süfliyin, ç. I. *esk.* Düzensiz kalabalık, ayak takımı.

süfrajet,-ti, I. *Fr. suffragette.* Eskiden, kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazandırmak için çalışan İngiliz kadınlarına verilen ad.

süfte, s. *Osm.* < *Fars. süften*, delmek. *esk.* Delik, delinmiş.

süftece, I. ◘ **Seftece**.

süfün, ç. I. *Osm.* < *Ar. esk.* **sefine**'nin çoğulu.

sügur /sügûr/, ç. I. *Osm.* < *Ar. sagr. esk.* Düşmanın saldırabileceği geçit yerleri, sınırlar.

sügvar /sügvâr/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Matemli, kederli, acılı. [*Ing.* Mournful, afflicted, sorrowful].

sügvarî, I. *esk.* Matem, üzüntü. [*Ing.* Mournfulness, sorrow].

Süha, öz. I. *Osm.* < *Ar. sühâ. astr. esk.* § ❶ Büyükayı yıldız kümesinin en küçük yıldızı. [*Ing.* A small star in Ursa Major; *Fr.* L'étoile polaire]; § ❷ Erkek adı.

sühan, I. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Söz, lâkırdı. [*Ing.* Word, expression]; § ❷ *tasav.* Ilham veya kutsal buyruk.

sühandân, b. s. *Osm* < *Fars. esk.* İyi konuşan.

sühar /suhâr/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Uykusuzluk, geceleri uyuyamama.

Süheyl, öz I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● *astr.* Güney yarım gökküresinde Siryüs'den sonra en parlak yıldız. [*Ing.* The star Canopus; *Fr.* Canope]; § ❷ Erkek adı.

süheylâ /süheylâ/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İyi huylu kadın. [*Ing.* Good-natured woman]; § ❷ Kadın adı.

sühreverdiye, I. *Osm.* < *Ar. sühreverdiyye. (Abdülkadir Sühreverdî ve Şihabüddin Ebu Hafs Ömer Sühreverdî'nin adlarından). tasav.* Kadiriye tarikatının kollarından biri. *(Abdülkadir Sühreverdî /öl. 1168/ ve Şihabüddin Ebu Hafs Ömer Sühreverdî /1145-1234/ tarafından kurulan tarikat daha çok Bağdat, Afganistan ve Hindistan bölgelerinde yayıldı. Celâliye, Cemaliye, Halvetiye, Ruşeniye, Safevîye ve Zeyniye adlarını taşıyan altı kolu vardır. Halvetiye'nin bütün inanç ve törelerini benimser).*

sühulet /sühûlet/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kolaylık. [*Ing.* A being easy, gentle, facility, ease; *Fr.* Facilité, aisance]; § ❷ Kolaylık sağlayan araç; § ❸ Yumuşaklık, yavaşlık, naziklik. [*Ing.* Gentleness; *Fr.* Gentillesse]; § ❹ Paraca kolaylık; § ❺ Elverişli ortam.

sühuletle, z. *esk.* Kolaylıkla, kolayca. [*Ing.* Easily; *Fr.* Facilement].

sühunet /sühûnet/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıcaklık. [*Ing.* A being warm of heart, heat; *Fr.* Chaleur].

süintin, I. *Fr. suintine.* Yapağıların yıkandığı asidli sularda yüzen yağların damıtılmasıyle elde edilen sarı madde. *(Süintin, lanolin üretiminde ve derilerin güderilmesinde kullanılır).* [*Ing.* Yolk, suint, (natural) grease (of wool); fat].

sült, I. *Fr. suite* < *Lat. sequi* > halk. *Lat. sequita. müz.* Aynı tonda yazılmış çalgı parçaları dizisi. [*Ing.* ve *Fr.* Suite].

süje, I. *Fr. sujet* < *Lat. subjectum.* § ● Konu. [*Ing.* Subject]; § ● Özne; § ● *psik.* Özne, denek; § ❶ *müz.* Konu; ◉ **hukuk ~ si**, ◘ **Hukuk**.

sükalâ /sükalâ/, ç.I. *Osm.* < *Ar. sıklet* > *sakîl. esk.* § ❶ Ağır olan şeyler; § ❷ Kabalar, çirkinler.

sükâra /sükârâ/, ç.I. *Osm.* < *Ar.* **sekrân**'ın çoğulu.

sükkân /sükkân/, ç.I. *Osm.* < *Ar. esk.* **sakîn**'in çoğulu.

sükker, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Şeker. [*Ing.* Sugar; *Fr.* Sucre]; § ❷ *mec.* Şeker gibi tatlı olan her şey. [*Ing.* Anything sweet as sugar].

sükkerî /sükkerî/, s. *esk.* § ● Şekerle ilgili. [*Ing.* Pertaining to sugar]; § ❷ Şekerden yapılma, şeker cinsinden olan.

süklüm.püklüm, b.z. Suç işlemiş gibi utanç içinde büzülmüş olarak: *Süklüm püklüm çekilip gitti.* [*Ing.* In a crestfallen manner, hanging the head; *Fr.* Comme une poule mouillée].

sükna /süknâ/, I. *Osm.* < *Ar. sükûnet. esk.* § ● Oturma, ikamet. [*Ing.* Habitation; *Fr.* Habitation]; § ❷ Konut, bir yerde oturmak, oturacak yer. [*Ing.* Domicile, abode; *Fr.* Domicile].
~ **hakkı**, *huk.* Bir kimseye, bir binada veya

onun belirli bir kısmında oturma yetkisi veren hak. [*Ing.* Right of habitation].

sükraz, i. *Fr. sucrase. biyokim.* Bağırsak özsuyunda ve çeşitli bitkilerde bulunan enzim. *(Sükraz, sakarozu glikoz ve levüloza ayrıştıran bir enzimdir).* [*Ing.* ve *Fr.* Sucrase, invertase, saccharase].
☆ *Eşanl.* invertaz, sakaroz.

sükrol, i. *Fr. sucrol. kim.* ◘ Dülsin.

sükse, i. *Fr. succès.* Başarı. [*Ing.* Success].
~ **yapmak**, Başarı elde etmek, başarı kazanmak, ilgi çekmek, beğenilmek. [*Fr.* Avoir de succès].

süksin, i. *Fr. succin.* ◘ Kehribar.

süksinamid, i. *Fr. succinamide. kim.* Iki şekilde bulunan süksinik diamid; bunlardan simetrik olanının formülü NH_2-CO-$(CH_2)_2$-CO-NH_2'dir ve 242° C'ta erir, süksinik eterin sulu amonyak çözeltisiyle işlenmesinden elde edilir; disimetrik olan diğerinin formülü:

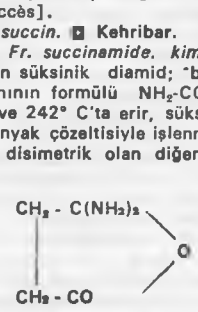

dur ve 90° C'ta erir; süksinil klorürün derişik amonyak çözeltisiyle işlenmesi sırasında simetrik süksinamitle birlikte meydana gelir. [*Ing.* Succinamide].

süksinelnler, ç.i. *Fr. succinéines. kim.* Süksinik anhidridin aminofenoller veya fenollerle yoğunlaşmasından elde edilen boyarmaddeler. *(Rodaminlere ve ftaleinlere benzer; diletil meta-amino-fenol kullanarak rodamin S elde edilir).* [*Ing.* Succineines].

süksinik, s. *Fr. succinique. kim.* Süksin *(kehribar)* içinde keşfedilen ve diasidlerin ilk basamağını meydana getiren bir asid için kullanılır. [*Ing.* Succinic; *Fr.* Succinique, butanedioïque].
☆ *Eşanl.* bütandioik.

süksinil, i. *Fr. succinyle. kim.* Formülü $C_4H_4O_2$ olan iki değerli kök; süksinik asidden iki hidroksil grupunun giderilmesiyle türer. *(Formülü $C_4H_4O_2Cl_2$ olan süksinil klorür iki şekilde tepkir; simetrik Cl—CO—C_2H_4—CO—Cl ve dissimetrik*

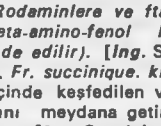

192°C'ta kaynayan bir sıvıdır, süksinik asidin fosfor pentaklorürle veya tiyonil klorürle işlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Succinyl].

süksinilsüksinik, s. *Fr. succinylsuccinique. kim.* Az kararlı bir asid ve esteri için kullanılır; etil süksinat'ın sodyumla işlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Succinylsuccinic].

süksinimid, i. *Fr. succinimide. kim.* Formülü

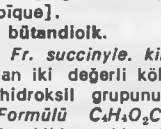

olan süksinik limit; 126°C'ta erir, 288°C'ta kaynar; süksinik anhidridin amonyak gazı akımında ısıtılmasıyle elde edilir. *(Azota bağlanmış hidrojen atomu asid özelliği taşır ve yerine bir alkali maden geçebilir; ayrıca bromla da ornatılabilir, meydana gelen N-bromosüksinimit bir bromlama etkenidir. Çinko tozu süksinimid'i pirol'a indirger).* [*Ing.* Succinimide].

süksinit-ti, i. *Fr. succinite. min.* (a) Kehribar sarısı renginde, tanecikli grena çeşidi; (b) Kehribar çeşidi olan fosil reçine [*Ing.* Succinite].

süktorlar, i. *zool.* Bir hücreli hayvanlardan Kirpikliler *(Ciliata)* sınıfının bir alt sınıfı. Ergin halde kirpik taşımıyan türleri içine alır, Saplı veya sapsız olarak daima kendilerini bir yere bağlarlar. Tatlı su ve denizlerde bulunurlar. [*Lat.* ve *Fr.* Suctoria].

sükûn /sükûn/, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Durgunluk, dinme, dinginlik, hareketsizlik. [*Ing.* Peace, silence; *Fr.* Calme, repos;]; § ❷ Rahat, huzur, dirlik. [*Ing.* Tranquility; *Fr.* Tranquillité]; § ❸ Dinme, kesilme; § ❹ Durma, kımıldamama.
~ **bulmak**, *dey.* Sakinleşmek, huzura kavuşmak, yatışmak. [*Ing.* To be calmed, appeased, rested].

sükûnet /sükunet/, i. *Osm. < Ar. sükûn.* § ● Durgunluk, hareketsizlik. [*Ing.* Quiet, calm, rest; *Fr.* Repos, calme]; § ❷ Rahat, huzur. [*Ing.* Ease, peace of mind; *Fr.* Tranquillité]; § ❸ Dinme, durma, yatışma.
~ **bulmak**, Sakinleşmek, huzura kavuşmak, yatışmak.
~ **hali**, *fiz.* Hareketsiz duran bir cismin hali [*Fr.* Cas de repos].

sükûnetli, s. *esk.* Durgun, hareketsiz. [*Ing.* Quiet, peaceful, calm; *Fr.* Reposé, calme].
☆ *Eşanl.* sakin.
☆ *Karş.* hareketli, canlı.

sükût,-tu /sükût/, i. *Osm. < Ar. esk.* Susma, sessizlik, konuşmama. [*Ing.* Silence, reticence; *Fr.* Silence, discrétion]; ◉ ~ **la geçiştirmek** *dey.* Sözü edilmesi gereken bir noktayı söylemeden atlamak, açmamak. [*Fr.* Passer qch. sous silence].
~ **etmek**, Susmak. [*Ing.* To be silent; *Fr.* Sa taire, faire silence].
~ **hakkı** *dey.* ◘ Suspayı.
~ **ikrardan gelir**, *at.* Susmak kabul etmek demektir. [*Ing* Silence is as good as confession; *Fr.* Qui ne dit mot consent].
~ **ile tecdit (yenileme)**, *ikt.* Belirli bir süre için yapılan hizmet *(iş)* akti bu sürenin geçmesinden sonra her iki tarafın susması ile uzadığı takdirde meydana gelen durum.
~ **koni**si, *hava.* Bir verici istasyon üzerinde oluşan ve ters bir düşey koni şeklinde işaret bulunmayan saha. [*Ing.* Silence cone; *Fr.* Cône de silence].

sükûtî /sükûtî/, s. *Osm. < Ar. sükût. esk.* § ● Az konuşan, suskun, sessiz *(kimse).* [*Ing.* Taciturn, reticent; *Fr.* Taciturne, qui parle très peu]; § ❷ i. Erkek adı.

sülâf, sülâfe /sülâf, sülâfe/, i. *Osm. < Ar. esk.* § ● Şarap. [*Ing.* Wine; *Fr.* Vin]; § ❷ Meyve suyu. [*Ing.* Fruit juice]; § ❸ Herhangi bir şeyin en güzel tarafı. [*Ing.* The clear, fine part of anything].

sülâle /sülâle/, i. *Osm. < Ar.* Soy sop, ocak. [*Ing.* Family, line, descendants; *Fr.* Race, origine, famille].

süleymanî, s. *Osm. < Ar. süleymânî (Hz. Süleyman'ın adından). esk.* § ● Süleyman ile ilgili, Süleyman'a ait [*Ing.* Pertaining to King Solomon; *Fr.* Propre au prophète Salomon]; § ❷ i. *san.* Tezhip, *hat*, minyatür yapmakta kullanılan bir kâğıt çeşidi; § ❸ *san.* Kemer tokası v.b. yapmakta kullanılan değerli taş, akik. [*Ing.* ve *Fr.* Agate]; § ❹ *kim.* Arsenik, süblime.

süleymaniye, i. *Osm. < Ar. süleymâniyye*, Süleyman'a ait, Süleyman'la ilgili, *esk.* ◉ ~ **küpü**, Osmanlılarda musluklu büyük küplere verilen ad. *(Terkos su şebekesi kurulmadan önce İstanbul'da el yüz yıkamak ve içme suyunu soğuk tutmak amacıyla bu tür küpler kullanılırdı).*
~ **tetimmeleri**, *eğt. esk.* Süleymaniye medreselerinin orta dereceli öğretim yapan bölümü.

sülfadiazin, i. *Fr. sulfadiazine. ecz.* Para-amino-fenil-sülfamido-pirimidin'in kısa adı, bakterilerin çoğuna *(verem basili hariç)* karşı kullanılan bir sülfamid. [*Ing.* Sülfadiazine].

sülfaguanidin, i. *Fr. sulfaguanidine. ecz.* Para-amino-fenil-sülfonil-guanidin'in kısa adı; bağırsak mikroorganizmaları üzerinde etki gösteren bir sülfamid. *(Çok az çözünür, sidikle dışarı atılmaz ve bağırsakta çok yavaş emilir).* [*Ing.* Sulfaguanidine].

sülfakrizoidin, i. *Fr. sulfachrysoïdine. ecz.* Diamino-sülfamidokarboksibenzen'in kısa adı. *(Sülfamid ile bir azo boyarmaddesinden meydana gelir. Ilk kullanılan kimyasal antibiyotiktir; bakterisit etkisinin önceleri boyarmadde çekirdeğinden geldiği sanılıyordu; fakat bu etki gerçekte sülfamit grupundan ileri gelmektedir).* [*Ing.* Sulfachrysoidine].

sülfamid, *i. Fr.sulfamide. kim.* (a) Formülü $SO_2(NH_2)_2$ olan bileşik; 91°C'ta eriyen, suda az çözünen büyük billûrlar meydana getirir ve amonyak gazının sülfüril klorüre etkimesiyle elde edilir. (b) Prototipi benzen sülfamid C_6H_5—SO_2—NH_2 olan ve sülfonik asidlerin meydana getirdikleri amitlerin genel adı. [*Ing.* Sulfamide, sulphamide]; ◉ **rötar** ~, *ecz.* Uzun süreli etkisi olan ve aynı oranda vücuttan yavaş atılan sülfamid. [*Fr.* Sulfamide retard].
~ **direnci**, *bakt.* Aynı kökten gelen bazı mikrop tür veya ırklarının sülfamidlerin etkisine karşı az veya çok duyarsız hale gelmesi. [*Ing.* Sulfamidoresistance; *Fr.* Sulfamidorésistance].

sülfamidobenzoik, s. *Fr. sulfamidobenzoïque. kim.* HOCO—C_6H_4—SO_2NH_2 formülünde olan asidler için kullanılır; 153°C'ta eriyen orto izomeri, sakarin'in *(benzoik sülfamit)* hidratlaşma ürünüdür. [*Ing.* Sulfamidobenzoic].

sülfamik, s. *Fr. sülfamique. kim.* Formülü NH_2—SO_3H olan billûrlaşmış bir asid için kullanılır; suda az çözünür, 205°C'ta erir; amonyak gazının kükürt trioksidde etkimesiyle meydana gelir. [*Ing.* Sulfamic; *Fr.* Sulfamique, sulfaminique, amido sulfonique, pyrosulfamique].
☆ *Eşanl.* sülfaminik, amidosülfonik, pirosülfamik.

sülfanilamid, i. *Fr. sulfanilamide. ecz.* Para-amino-fenilsülfamid'in kısa adı; kullanılan ilk sülfamidlerden biridir. *(Streptokok ve gonokok'a karşı etkindir. Mikroorganizmaların bu maddeye karşı kazandığı direnç yüzünden bugün hemen hemen hiç kullanılmamaktadır).* [*Ing.* Sulfanilamide].

sülfanilid, i. *Fr. sulfanilide. kim.* Formülü $SO_2(NH$—$C_6H_5)_2$ olan bileşik; sülfad asidin dianilidin'i meydana getirir; suda, alkolde, alkali çözeltilerde çözünür ve potasyum fenil sülfamidat'ın fosfor pentaklorürle işlenmesinden elde edilir. [*Ing.* Sulfanilide].

sülfanilik, s. *Fr. sulfanilique. kim.* Formülü NH_2—C_6H_4—SO_3H olan bir asid için kullanılır; anilin'in parasülfonlu türevidir. [*Ing.* Sulfanilic; *Fr.* Sulfanilique, para-aminobenzènesulfonique].
☆ *Eşanl.* para-aminobenzen sülfonik.

sülfantimonik, s. *Fr. sulfantimonique. kim.* ~ **asid**, *kim.* Antimon pentasülfüre yanlış olarak verilen ad. [*Ing.* Sulfantimonic acid; *Fr.* Acide sulfantimonique].
~ **asid**, *kim.* Antimon trisülfüre yanlış olarak verilen ad. [*Ing.* Sulfantimonic acid; *Fr.* Acide sulfantimonieux].

sülfarsenik, s. *Fr. sulfarsénique. kim.* ~ **asid**, Arsenik trisülfüre yanlış olarak verilen ad. [*Ing.* Sulfarsenic acid; *Fr.* Acide sulfarsénique].

sülfasid, i. *Fr. sulfacide. kim.* § ● Kükürtün oksijenle tamamen veya kısmen ornatılmasıyle bir oksidden türeyen bileşik. [*Ing.* Sulfacide]; § ● Tiyoasid.

sülfat,-tı, i. *Fr. sulfate. kim.* Sülfürik asidin tuzu veya esteri. [*Ing.* Sulphate]; ◉ **bakır** ~, *kim.* ◘ Bakır; ◉ **demir** ~, *kim.* ◘ Demir; ◉ **magnezyum** ~, *kim.* ◘ Magnezyum; ◉ **potasyum** ~, *kim.* ◘ Potasyum.

sülfatlama, i. *trm.* § ● Mantar hastalıklarına karşı mücadele amacıyle bitkilere bakır ve sülfat veya demir sülfat püskürtme veya bitkileri bu maddelere bulama işlemi. [*Ing.* Sulphating; *Fr.* Sulfatage]; § ❷ *şarapç.* Bağ bozumunda üzümlere kalsiyum sülfat katılması *(alçılama).* [*Ing.* Treating, dressing with copper sulphate; *Fr.* Sulfatage, plâtrage].

sülfatlamak (-l), f. Kimi hastalıklardan korumak üzere bitkilere bakır sülfat veya demir sülfatı eriyiği serpmek. [*Ing.* To sulphate; *Fr.* Sulfater].

sülfatlanma, i. *elek.* Bir akümülatörün levhaları üzerinde bir kurşun sülfat tabakasının meydana gelmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Sulfatation].

sülfatlaşma, i. *min.* Doğal maden sülfürlerin hava ve su temasıyle yavaş yavaş sülfat haline dönüşmesi. [*ing* Sulfatation; *Fr.* Sulfatisation].

sülfhidrat, i' *Fr. sulfhydrate kim.* Sülfürlerin ve özellikle asid sülfürlerin eski adı. [*Ing.* Sulfhydrate].

sülfhidrik, s. *Fr. sulfhydrique. kim.* ◘ **Hidrosülfürik.**

sülfhidril, i. *Fr. sulfhydryle. kim.* Tek değerli —SH kökü; hidroksil —OH köküne benzer ve tiyollerde *(tiycalkoller)* bulunur. [*ing.* Sulfhydryl].

sülfhidrilli, s. *kim.* Yapısında sülfhidril kökü bulunan. [*ing.* Sulfhydrylous; *Fr.* Sulfhydrylé,-ée].

sülfhidrizm, i. *Fr. sulfhydrisme.* Kükürtlü hidrojenin yol açtığı meslek zehirlenmesi. [*ing.* Sulfhydrism].

sülfhidrometri, i. *Fr. sulfhydrometrie. kim.* Kükürtlü hidrojenin, özellikle suların bilesi mindeki kükürtlü hidrojenin hacimsel doz tayini. [*ing.* Sulfhydrometry].

sülfimidler, ç. i. *Fr. sulfimides. kim.* Bir sülfamid fonksiyonuyle bir asid fonksiyonu arasından bir molekül su ayrılmasıyle meydana gelen bileşikler. *(Benzoik sülfimid, ticarî sakarindir).* [*Ing.* Sulfamides].

sülfindigotik, s. *Fr. sufindigotique. kim.* Sülfürik asidin indigo'ya etkimesiyle meydana gelen sülfonlu bir asid için kullanılır; mavi renkli amorf bir kütledir, suda çok çözünür, tuzlarına *sülfindigotatlar denir;* özellikle potasyum sülfindigotat, *çözünür indigo (çivit boyası)* adı altında boyacılıkta kullanılır. [*ing.* Sulfindigotic].

sülfinik, s. *Fr. sulfinique. kim.* Genel formülü R-SO_2H olan asidler için kullanılır; meselâ, etilsülfünik asidde $C_2H_5SO_2H$ olduğu gibi, R bir alkil veya aril kökünü gösterir. *(Bu maddeler çok çabuk yükseltgenir ve sülfonik asidler vermeye yatkındır).* [*ing.* Sulfinic].

sülfinil, i. *Fr. sulfinyle. kim.* Katyon rolü oynayabilen *SO* köküne verilen ad. [*ing.* Sulfinyl].

sülfinonlar, ç.i. *Fr. sulfinones. kim.* Genel formülü *R-SO-R'* olan bileşikler sınıfı; *R* ve *R'* aynı veya değişik karbonlu köklerdir; sülfinonlar, kendilerine tekabül eden *R-S-R'* genel formülündeki tiyoeterlerin yükseltgenmesiyle elde edilir. [*Ing.* va *Fr.* Sulfinones, sulfoxydes].
☆ *Eşanl.* **sülfoksidler.**

sülfit,-ti, i. *Fr. sulfite. kim.* Sülfüroz asidin tuzu; Normal sülfüroz asid H_2SO_3 iki tuz serisi verir; meselâ, sodyum hidroksitle birleşerek hidrojen sülfit *(asid sülfit)* veya *bisülfit NaHSO₃* ve *nötür sülfit Na_2SO_3.* [*ing.* Sulfite].

sülfitleme, i. § ● Şurupları kükürt dioksitle temizleme usulü. [*Ing.* ve *Fr.* Sulfitation]; § ❷ *pirotekn.* Tolit üretiminde, ham ürünün sodyum sülfit çözeltisiyle işlenerek temizlenmesi. [*ing.* Threatment with a sulphite; *Fr.* Sulfitage].

sülf(o)-, *kim. Lat. sulfur,* kükürt kelimesinden türeyen ve bir bileşikte kükürt veya bir sülfür kökü bulunduğunu belirten önek. [*ing.* ve *Fr. Sulf*(o)].

sülfoantimonyür, i. *Fr. sulfo-antimoniure. kim.* Bir antimonyür ile bir sülfürün verdiği karmaşık bileşik. [*Ing.* Antimony sulfide; *Fr.* Sulfo-antimoniure, antimoniosulfure].
☆ *Eşanl.* **antimonyosülfür.**

sülfoarsenik, s. *Fr. sulfo-arsénique. kim.* Arsenik asiddeki oksijenin yerine kükürtün geçmesiyle türeyen H_3AsS_4 formülündeki asid için kullanılır. [*ing.* Sulfoarsenic].

sülfoarsenyür, i. *Fr. sülfo-arséniure. kim.* Bir sülfür ile bir arsenyürün verdiği karmaşık bileşik: *Demir sülfoarsenyür Fe AsS.* [*Ing.* Arsenic sulfide; *Fr.* Sulfarséniure, sulfoarséniure, arséniosulfure].
☆ *Eşanl.* **arsenyosülfür.**

sülfoborür,-rü, i. *Fr. sulfoborure. kim.* Bir sülfür ile bir borürün verdiği karmaşık bileşik. [*ing.* Sulfoborite].

sülfogayakol, *i. Fr. sulfogaïacol. ecz.* Potasyum gayakosülfonat'ın kısa adı; gayakol'ün yerine kullanılır, kokusuzdur ve suda çözünür. *(Solunum yolları antiseptiğidir, zehirli değildir, özellikle şurup şeklinde kullanılır.)* [*ing.* Sulfogalacol].

sülfohalit,-ti, i. *Fr. sulfohalite. min.* Doğal sodyum klorosülfat. [*ing.* Sulfohalite].

sülfohidroklorik, b.s. *(Önek sülfo ve hidroklorik). kim.* Formülü HSO_3Cl olan asid için kullanılır; sülfürik asidin ilk asid klorürüdür. [*ing.* Sulfochlorhydric; *Fr.* Sulfochlorhydrique, chlorhydrine sulfurique].
☆ *Eşanl:* **sülfürik klorhidrin.**

sülfoihtiyolat,-tı, i. *Fr. sulfo - ichytyolate. Amonyum sulfoihtiyolat.* ◘ **ihtiyolamonyum.**

sülfoiyodür, i. *Fr. sulfo-iodure. kim.* Bir sülfür ile bir iyodürün verdiği karmaşık bileşik. [*ing.* Sulfoiodide].

sülfokamforik, s. *Fr. sulfocamphorique. kim.* Formülü $C_8H_{12}(CO_2H)SO_3H$, $3H_2O$ olan bir asid için kullanılır; 160° C'ta erir; sülfürik asidin kamforik asidle etkimesiyle elde edilir. [*ing.* Sulfocamphoric].

sülfokarbonat,-tı, i. *Fr. sulfocarbonate. kim.* Sülfokarbonik asidin tuzu. [*ing.* Sulfocarbonate; *Fr.* Sulfocarbonate, thiocarbonate].
☆ *Eşanl.* **tiyokarbonat.**

sülfokarbonik, s. *Fr. sulfocarbonique. kim.* Formülü H_2CS_3 olan bir asid için kullanılır. [*Ing.* Sulfocarbonic; *Fr.* Sulfocarbonique, thiocarbonique].
☆ *Eşanl.* **tiyokarbonik.**

sülfoklorür,-rü, i. *Fr. sulfochlorure. kim.* § ● Sülfohidroklorik asidin tuzu. [*Ing.* Sulfochloride]; § ❷ Kükürt, klor ve başka bir element kapsayan bileşiklerin genel adı. [*ing.* Sulfochloride].

sülfokromik, s. *Fr. sulfochromique. kim.* Kromik asid *(veya potasyum bikromat)* ile sülfürik asid karışımı için söylenir; sülfokromik karışım, çoğu zaman yükseltgen olarak kullanılır. [*Ing.* Sulfochromic].

sülfoksilat,-tı, i. *Fr. sulfoxylate. kim.* Formülü $NaHSO_2$ olan bileşik; sodyum hidrosülfitin hidrolizinden elde edilir. *(Formül ile birleşerek, boya sanayiinde rongalit adı altında aşındırıcı olarak kullanılan NaH SO_2. HCHO formülünde bir katılma bileşiği /sülfoksalat formaldehit/ verir).* [*Ing.* Sulfoxylate].

sülfoksitler, ç.i. *Fr. sulfoxydes. kim.* ◘ **Sülfinonlar.**

sülfomanganik, s. *Fr. sulfomanganique. kim.* Yükseltgen olarak kullanılan sülfürik asid ile potasyum permanganat karışımı için söylenir. [*Ing.* Sulfomanganic].

sülfometilik, s. *Fr. sulfométhylique. kim.* Formülü CH_3-SO_3H olan mono metil sülfat için yanlış olarak kullanılır; sülfürik asidin metil alkole etkimesiyle elde edilir. [*Ing.* Sulfomethylic; *Fr.* Sulfométhylique, sulfate monométhylique].
☆ *Eşanl.* **monometilik sülfat.**

sülfonalon, i. *Fr. sulfonalone. ecz.* Dietilsülfondimetil-metan'ın kısa adı. *(Uyutucu etkisi olan sülfonaller grupunun ilk basamağıdır. Vücuttan çok yavaş atıldıkları için bu maddeler hemen hemen hiç kullanılmaz).* [*Ing.* Sülfonalone].

sülfonil, i. *Fr. sulfonyle. kim.* ◘ **Sülfüril.**

sülfonitrat, s. i. *kim.* Bir sülfat ile bir nitratın verdiği karmaşık bileşik. [*Ing.* ve *Fr.* Sulfonitrate].

sülfonitrik, s. *Fr. sulfonitrique. kim.* Derişik nitrik asid ile sülfürik asidden meydana gelen bir karışım için kullanılır; bu karışım, nitrik eterlerin ve nitrolu türevlerin *(nitrobenzen, nitroselüloz v.b.)* hazırlanmasında işe yarar. [*Ing.* Sulfonitric].

sülfonlama, i. *kim.* Sülfonlu türevler hazırlama. [*Ing.* ve *Fr.* Sulfonation].

sülfonlamak (-i), f. *kim.* Sülfonlama işleminden geçirmek. [*Ing.* To sulfonate; *Fr.* Sulfoner].

sülfonlar, ç.i. *Fr. sulfones. kim.* Genel formülü *R-SO_2-R'* olan bileşikler sınıfı; *R* ve *R'* aynı veya değişik karbonlu kökleri gösterir; sülfonlar, kendilerine tekabül eden sülfürlü bileşiklerin, tiyoeterlerin, sülfinonların yükseltgenmesiyle elde edilir. *(Sülfon fonksiyonu, faraj bir bileşik olan sülfonal'de bulunur).* [*ing.* Sulfones].
☆ *Eşanl.* **sülfonik asidler.**

sülfonlu, s. *kim.* Bileşiminde tek değerli -SO_2-OH kökü bulunan organik türevler için kullanılır. [*Ing.* Sulfonated; *Fr.* Sulfoné, -ée].

sülfonyum, i. *Fr. sulfonium. kim.* Az çok ornatılmış oksonyum iyonuna tekabül eden, fakat oksijen atomu yerine bir kükürt atomu kapsayan tek değerli iyon. [*Ing.* Sulfonium].

sülforisinat, i. *Fr. sulforicinate.* ◎ **sodyum —,** *kim.* Sülfürik asidin, keneotu yağı üstüne uzun süre etki etmesi ve sodyum hidroksitle nötürleştirilmesinden elde edilen koyu sarı renkte, şurup kıvamında sıvı. [*Fr.* Sulforicinate de sodium, solvine, sulfoléine].

sülfoselenyür, i. *Fr. sulfoséléniure. kim.* Bir sülfür ile bir selenyürün verdiği karmaşık bileşik. [*Ing.* Sulfoselenide; *Fr.* Sulfoséléniure, séléniosulfure].
☆ *Eşanl.* **selenyosülfür.**

sülfosiyanat,-tı, i. *Fr. sülfocyanate. kim.* Sülfosiyanik asidin tuzu veya esteri. [*Ing.* ve *Fr.* Sulfocyanate, rhodanate, thiocyanate]
☆ *Eşanl.* **rodanat, tiyosiyanat;** ◎ **alil —,** *ecz.* Hardalın yakıcı maddesidir. Sentezle hazırlanan ve sunî hardal esansını meydana getirir. [*Ing.* Allyl sulfocyanate; *Fr.* Sulfocyanate d'allyle]; ◎ **potasyum —,** *kim.* ◘ **Potasyum.**

sülfosiyanik, s. *Fr. sulfocyanique. kim.* Formülü N≡C-S-H olan bir asid için kullanılır; oksijenin yerini kükürtün almasıyle siyanik asidden ayırt edilir. [*Ing.* Sulfocyanic; *Fr.* Sulfocyanique, isothiocyanique, rhodanique, sulfocyanhydrique, thiocyanique].
☆ *Eşanl.* **izotiyosiyanik, rodanik, sülfohidrosiyanik, tiyosiyanik.**

sülfosiyanojen, i. *Fr. sulfocyanogène. kim.* Formülü $(CNS)_2$ olan gaz halindeki bileşik. [*Ing.* Sulfocyanogene; *Fr.* Rhodane, sulfocyanogène].

sülfosiyanür, i. *Fr. sulfocyanure. kim.* ◘ **Sülfosiyanat.**
☆ *Eşanl.* **rodan.**

sülfovinat,-tı, I. *Fr. sulfovinate,* Etilsülfürik asid veya sülfovinik asidin tuzu. *(Sodyum sülfovinat'ın 15 ile 25 gr. lık dozlarda müshil olarak sodyum sülfat yerine kullanılması teklif edilmiştir).* [*Ing.* Sulfovinate].

sülfovinik, s. *Fr. sulfovinique. kim.* Formülü OH-SO_2-OC_2H_5 olan bir asid için yanlış olarak kullanılır; sülfürik asidin etil alkole etkimesiyle meydana gelir ve sülfürik asidin monoetil esterini oluşturur. [*Ing.* Sulfovinic; *Fr.* Sulfovinique, éthylsulfurique, sulfate monoéthylique].
☆ *Eşanl.* **etilsülfürik, monoetilsülfat.**

sülfür,-rü, i. *Fr. sulfure < Lat. sulfur, kim.* ● Kükürtün başka bir maddeyle birleşmesinden meydana gelen bileşik. [*Ing.* Sulfur, sulphur; *Fr.* Sulfure]; § ❷ Hidrosülfürik asidin tuzu: *Gümüş sülfür.* [*Ing.* Sulfur, sulphur; *Fr.* Sulfure]; § ● Hidrosülfürik hydrique]; ◎ **potasyum —,** *kim.* ◘ **Potasyum.**

sülfürik, s. *Fr. sulfurique. kim.* Kükürt trioksit SO_3 *(sülfürik anhidrit)* ile buna tekabül eden ve en önemlisi H_2SO_4 olan asidler için kullanılır. [*Ing.* Sulfuric].
☆ *Eşanl.* **zaç yağı.**
— **asid,** *kim.* ◘ **Asid.**

sülfüril, I. *Fr. sulfuryle. kim.* Sülfürik asiddeki hidroksil köklerinin giderilmesiyle türeyen ve iki değerli bir kök rolü oynayan kükürt dioksite verilen ad. *(Sülfüril klorür SO_2Cl_2 dumanlı bir sıvıdır, 70° C'ta kaynar; kuru kükürt dioksit gazı ile kuru klorun aktif kömür eşliğinde birleşmesinden elde edilir; sülfürik asidin klorürüdür).* [*Ing.* Sulfuryl].

sülfürimetre, I. *Fr. sulfurimètre. tekn.* Bir maddedeki kükürt oranını otomatik olarak tayin etmek için kullanılan âlet. *(Sülfürimetre, petrol rafinerilerinin laboratuvarlarında kullanılır, sanayide ise üretimin ayarlanması ve kontrolü için sürekli analizleyici olarak işe yarar).* [*Ing.* Sulfurimeter].

sülfürleme, i. § ❶ *kim.* Kükürtle birleştirmek için yapılan işlem. [*Ing.* ve *Fr.* Sulfuration]; § ❷ *bağc.* Asma köklerinde görülen filokserayı öldürmek amacıyla toprağın içine belirli bir miktarda karbon sülfürü verme. [*Ing.* Treating, dressing with sulphide; *Fr.* Sulfurage].

sülfürlemek (-i), f. *kim.* § ❶ Kükürtle birleştirmek: *Bakırı sülfürlemek.* [*Ing.* To sulfurize, to sulfurate; *Fr.* Sulfurer]; § ❷ *bağc.* Sülfürleme işlemini yapmak. [*Fr.* Sulfurer].

sülfüroz, s. *Fr. sulfureux. kim.* Formülü SO_3 olan anhidrit ile buna tekabül eden asid için kullanılır; sülfüroz asid H_2SO_3, suda eriyen sülfüroz anhidridin bir denge kurulunca kadar su ile birleşmesinden meydana gelir: $H_2O + SO_3 \rightleftarrows H_2SO_3$. *(Zayıf bir asiddir, tuzlarına sülfit denir. İki değerli bir asid olduğu için iki çeşit tuz verir; örnek: bir nötür tuz olan sodyum sülfit Na_2SO_3 ile bir asid tuz olan sodyum bisülfit /sodyum hidrojen sülfit/ $NaHSO_3$).* [*Ing.* Sulfurous].

sülhafa /sulhafā/, i. *Osm.* < *Ar.* Kaplumbağa.

sülhafiye /sülhāfiye/, i. *Osm.* < *Ar. sülhafā. zool. esk.* Kaplumbağalar takımı.

sülline /süline/, i. *Yun. sulina* veya *sulena. zool.* ◘ Deniz çakısı.

süllâf /süllāf/, ç.i. *Osm.* < *Ar. selef* > *sâlif, esk.* Selef'in çoğulu.

sülle, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İnsan kalabalığı, insan topluluğu. [*Ing.* Crowd of people].

süllem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Merdiven. [*Ing.* Ladder, flight of steps, staircase]; § § ❷ *anat. esk.* Kulağın içinde bulunan merdiven şeklindeki boşluk.

sülme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Gedik; § ❷ Çatlak.

sültam, i. *Fr. sultame. kim.* Bir γ-*amino sülfonik* asidin, çevrimsel amidi; laktanlara benzer. [*Ing.* Sultam].

sülton, i. *Fr. sultone. kim.* Bir γ-hidroksilsülfonik asidin, çevrimsel esteri; laktonlara benzer. [*Ing.* Sultone].

sülûc /sülûc/, ç. i. *Osm.* < *Ar. selc. esk.* Karlar

sülüğen, i. ◘ Sülyen.

sülûk,-kü /sülûk/, i. *Osm.* < *Ar. silk. esk.* § ❶ Bir yola girme, bir yol tutma, yürüyüş, davranış. [*Ing.* An entering upon, a following a road, a following a career]; § ❷ Bir tarikata *(Dervişliğe)* girme: *Sülûk görmüş. Sülûk ehli.* [*Ing.* A belonging to a religious order]; § ❸ Bir grupa katılma.
~ **etmek**, *(Bir işe)* girmek, *(bir iş)* tutmak. [*Ing.* To enter, follow the career *(of)*].

sülük,-ğü, i. *Osm.* < *Fars. zelû* veya *zelük.* § ❶ *zool.* Killiayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfının, Sülükler *(Hirudinea)* takımının *Hirudinidae* familyasından, örnek asalak hayvanı olup kan almayı gerektiren kimi hastalıklarda yararlanılan türleri vardır. **Tıp sülüğü** *(Hirudo medicinalis)* Avrupa ve Kuzey Afrika'nın tatlı sularında yaşayan, 15 sm. uzunluğunda bir türdür. Dıştan belli olmamakla beraber halkalı bir solucandır; her iki ucunda da çekmen bulunur; tatlı sularda yüzer, sürünür veya bir yere tutunarak yaşar. Ön taraftaki çekmenin ortasında bir ağız yer alır; ağız çevresinde boynuzsu maddeden, dişli üç dudak bulunur. Tükürüğünde kanın pıhtılaşmasını önleyici bir madde vardır *(hirudin).* Vücudundaki yirmi iki sindirim kesesi sayesinde bir defada ağırlığının sekiz katı kan emebilir. Yiyeceksiz bir yere kapatılırsa sülük en az dört ay aç yaşayabilir. Mayasıl, kaşıntılı hastalık, kan basıncını düşürmek ve benzeri durumlarda damarların deriye en yakın olduğu kol, bacak gibi yerlere sülük tutturulur. Sülük kan emerek şişmeye başlar. Kan aldırma yeterli görülünce sülük tutulduğu yerden çekilir; yoksa kan emerek şişer ve çatlar. Bugün Anadolu'da sülükle tedavi oldukça yaygındır. [*Osm.* Alek; *Lat. Hirudo; Ing.* Leech; *Fr.* Sangsue]; § ❷ *bot.* Asma, sarmaşık v.b.'nin gövde veya dallarında biten ve çevreye tutunmalarını sağlayan ince, uzun filiz, asma bıyığı. [*Ing.* Tendril, clasper, cirrus; *Fr.* Vrille]; § ❸ *mec.* Haraç alırcasına veya başka biçimde para çeken kimse. [*Ing.* Leech; *Fr.* Sangsue, individu qui soutire de l'argent]; § ❹ *anat.* ◘ **Mukus**; ◉ **asma sülüğü**, *bot.* ◘ **Asma²**; ◉ **at sülüğü**, *zool.* 8-10 sm. boyunda, 1-1,5 sm. eninde tehlikeli bir sülük türü. [*Osm.* Alek-ül-hayl; *Lat. Limnatis nilotica; Ing.* Horseleech; *Fr.* Sangsue du cheval]. ☆ *Eşanl.* **yaban sülüğü**; ◉ **balık sülüğü**, *zool.* Halkalı solucanlar *(Annelida)* takımının, Sülükler *(Hirudinea)* takımının, *Ichthyobdellidae* familyasından, bir türü. Uzunluğu 10 sm. kadar olur. Tatlı su balıklarının üzerinde parazit yaşar. [*Lat. Piscicola geometra; Ing.* Fish leech; *Fr.* Piscicole] .
~ **gibi**, *dey.* Yapışkan, sırnaşık *(kimse).* [*Ing.* Sticking like a leech].
~ **gövde**, *bot.* ◘ Gövde.
~ **yapraklar**, *bot.* ◘ Yaprak.

sülük.biçlm, b.s. *anat.* ◘ Sülüksü.

sülükçü, i. Sülük satan veya tutan kimse. [*Ing.* Leech-fisher, leech-merchant, one who applies leeches].

sülükçülük,-ğü, i. Sülükleri yetiştirmek ve üretmek sanatı. [*Ing.* Leech-breeding; *Fr.* Hirudi(ni)culture].

sülükgiller, ç.i. *zool.* Sülükler *(Hirudinea)* takımından, vücutları uzun ve yassı, gözleri gelişmemiş bulunan, emmeç ve çeneleri olan, iki çekmenli, kan emici asalaklar familyası. [*Lat.* ve *Ing. Hirudinidae*].

sülükler, ç.i. *zool.* Halkalı solucanlar *(Annelida)* dalının, Killi-ayaklılar *(Chaetopoda)* sınıfına giren bir takımı Vücudu daima 34 bölütten yapılmış olmakla beraber deri dıştan ikincil olarak bölündüğü için bölütlü gibi görülür. Klitellumları *(semer)* vardır. Ağız, önde bir çekmenin dibindedir. Kanemen sülüklerde tükrük bezlerinin bir salgısı kanın pıhtılaşmasını önleyen bir enzim kapsar. Hepsi erdişidir. Yalnız eşeyli çoğalırlar. Çoğu yumuşakçalarda, eklembacaklılarda ve omurgalılarda asalaktır. Hemen daima suda yaşarlar. Asalak ve kan emici olanların kimisinde boynuzlu maddeden üç parçalı bir ağız *(çoğunlukla tatlı suda yaşayan gnathobdellidae)* kimisinde de hortum *(çoğunlukla denizde yaşayan rhynchobdellidae)* bulunur. **Tıp sülüğü** *(Hirudo medicinalis)* türü iyi bilinir. [*Osm.* Alâkıye, alekıye; *Lat.* ve *Ing. Hirudinea; Fr.* Hirudinées, achètes]. ◘ *TABLO: 18.* — **HAYVANLAR ÂLEMİ.**

sülüklü, s. § ❶ Sülüğü bol *(yer).* [*Ing.* Abounding with leeches]; § ❷ Çok sülük çıkaran veya dallarında sülük bulunan: *Asmalar sülüklü bitkilerdir.*

sülük.salyangozu, b.i. *zool.* ◘ Sümüklüböcek.

sülüksü, s. Sülüğü andıran, sülüğe benzer, sülük biçiminde olan. [*Osm.* Şebeki tuşşekil; *Lat. Pampiniformis; Ing.* Pampiniform; *Fr.* Pampiniforme].
~ **sinirağı**, *anat.* Kadında yumurtalık, erkekte erbezi toplardamarlarının başlangıç dallarının meydana getirdiği toplardamar ağı. [*Ing.* Pampiniform plexus; *Fr.* Plexus pampiniforme].

sülümen, i. *Osm.* < *Ar. süleymanî.* Aksülümen. [*Ing.* Corrosive sublimate, mercuric chloride; *Fr.* Arsenic]; ◉ **tatlı** ~, ◘ **Kalomel**.

sülün, i. *esk. T. süglün, sülgün. zool.* § ❶ Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 80 sm.'dir. Güney-Doğu Avrupa'dan Kafkasya'ya kadar olan bölgede yaşar. Evcilleştirilmiştir. [*Lat Phasianus colchicus; Ing.* Pheasant; *Fr.* Faisan]; § ❷ Tavuksular *(Galliformes)* takımından, uzun kuyruklu, genellikle büyük boylu ve erkekleri çok süslü kuşlara verilen genel ad. Bu bakımdan orman tavuklar, tavuslar da birer sülündür. Sülünler uzun kuyruklular ve kısa kuyruklular diye iki grupa ayrılır: uzun kuyruklular arasında **asıl sülünler** *(phasianus),* **yaldızlı sülünler** *(gennaeus)* ve **kulaklı sülünler** *(crossoption)* yer alır; kısa kuyruklular ise *tragopan*'lar, *lophophorus*'lar ve *pucrasia*'lardır. Erkeklerde tüyler daima madenî yansımalı ve göz alıcı renktedir; bunların başında kırmızı veya mavi bir ibik bulunur; çiftleşme mevsimi gösterileri sırasında ibik iyice irileşir *(lobiophasianus);* ayaklarında bir veya birkaç mahmuz bulunur. Dişiler mat renkli ve mahmuzsuzdur. Sülünler Asya ve Malezya'nın ılıman ve tropikal bölgelerinin yerli kuşlarıdır; bir kısmı dağlarda, hattâ çok yüksekte yaşar *(Ithaginis).* Bazı sülünler, hiç değilse üreme mevsimi dışında sürüler halinde yaşar, bir kısmı çifter çifter dolaşır, bazıları ise yalnız bulunur. Hepsi yerde yaşar, ama geceleri ağaçlara tüner. Yuva yere yapılır, çok basittir; içine 4-20 yumurta konur. Avrupa bölgelerinde yaygın olan sülün. Asya'nın büyük bir kısmında yaygın olan asıl **sülün** *(Phasianus colchicus)* çeşitli ırkların bir karışımıdır. Bu karışım ve âdeta yarı evcil üretim yüzünden sülünlerin tüylerinde önemli derecede çeşitlenme görülür. Başlıca türleri: **halkalı sülün** *(Phasianus torquata),* **altın sülün** *(Chrysolopus pictus),* **gümüş sülün** *(Gennaeus nyctemerus)* v.b. [*Ing.* Pheasant; *Fr.* Faisan]; ◉ **halkalı** ~, *zool.* Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Sülüngiller *(Phasianidae)* familyasından bir kuş türü. Batı Asya'da yaşar. [*Lat. Phasianus torquatus; ing.* Ring-necked, phaesant; *Fr.* Faisan à collier]; ◉ **Hindistan** ~ **ü**, Malezya'da ve Çin Hindistanı'nda yaşayan bir cins sülün. [*Lat. Polypectron chinquis*].
~ **budu dolması**, *mutf.* Kemikleri çıkarılmış ve içleri doldurulmuş sülün budundan yapılan yemek.
~ **gibi**, *dey.* Boylu boslu ve salınarak yürüyen *(kimse).* [*Ing.* Tall and graceful; *Fr.* Élancé,-ée].

sülüngiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Tavuksular *(Galliformes)* takımının, Tavuklar *(Galli)* alt takımına giren geniş bir familyası. Erkekleri çok süslü olup başlarında renkli ibikler veya demet biçiminde renkli tüyler taşırlar. Böcek, tane v.b. yerler. **Keklik** *(Perdix perdix),* **Kınalı keklik** *(Alectoris graeca),* **Turaç** *(Francolinus francolinus),* **Bıldırcın** *(Coturnix coturnix),* **Amerika bıldırcını** *Colinus virginianus),* **Hind** *(Meleagris gallopavo),* **Tavuskuşu** *(Pavo cristatus),* **Çava tavuskuşu** *(Pavo muticus),* **Argus tavusu** *(Argusianus argus),* **Beç tavuğu** *(Numida meleagris),* **Evcil tavuk** *(Gallus domesticus),* **Bankiva tavuğu** *(Gallus ferrugineus),* **Parlak tavuk** *(Lophophorus impeyanus),* **Sülün** *(Phasianus torquatus),* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Phasianidae; Fr.* Phasianidés].

sülünlük,-ğü, i. Sülünlerin üretildiği ve yetiştirildiği yer. [*Ing.* Pheasantry; *Fr.* Faisanderie].

sülüs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Üçte bir. [*Ing.* One third]; § ❷ Arap alfabesiyle yazılan yazının bir çeşidi. [*Ing.* A style of Arabic script with large letters; *Fr.* Un tiers, espèce d'écriture en grosses lettres]; § ❸ *num.* Sikkenin üçte biri değerindeki madenî paraya verilen ad. *(Emevî halifelerinden Velid I in /705-715/ bastırdığı altın sülüslerin ağırlıkları 1,385-1,410 gr. ve çapları 13-14 mm, idi. Ömer bin Abdülaziz devrinde /717-720/ basılan altın sülüslerin ağırlıkları 1,300-1,405 gr. ve çapları 12-13 mm. arasındaydı. Yezid II de aynı büyüklükte sülüsler bastırdı).*

sülüsan /sülüsān/, ikil. i. *Osm.* < *Ar. sülüs,* üçte bir. *esk.* Üç kısımdan ikisi, üçte iki. [*Ing.* Two third; *Fr.* Les deux tiers].

sülvan, sülvane /sülvān, sülvāne/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kalbe ferahlık verdiğine inanılan esans; § ❷ İç açıcı ilâç.

sülvanit,-ti, i. *Fr. sulvanite. min.* Doğal bakır ve vanadyum sülfür. [*Ing.* Sulvanite].

sülvinit,-ti, i. *Fr. sulvinite.* Temel maddesi metil klorüsülfat olan ve Birinci Dünya Savaşında kullanılan savaş gazı. [*Ing.* Sulvinite].

sülyen, sülüğen, i. *boyacılık.* Yaklaşık olarak yüzde 80 kurşun ortoplumbat *(Pb_3O_4)* ile yüzde 20 kurşun monooksidten *(PbO)* meydana gelen kırmızı turuncu renkte pigment. [*Ing.* ve *Fr.* Minium].

sûm, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Dört ayaklı hayvanların tırnağı, toynak.

sûm'a, i. *Osm.* < *Ar. sem. esk.* Başkalarına gösteriş olsun diye, başkalarının işitmesi için yapılan davranış. [*ing.* A word or act heard of or to beheard of, fame, report, rumor].

sümbül, sünbül, i. *Osm.* < *Fars. sünbüle.* § ❶ *bot.* Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, genellikle süs için, yetiştirilen, çok gösterişli, soğanlı, otsu bitki. Yaprakları az çok uzun. Çiçekleri ana sapın ucunda basit salkım şeklindedir. Sümbül beğenilen bir süs bitkisidir; görünüşü çok güzel, renkleri değişik ve parlak, kokusu keskindir; erken çiçek açar. Doğu **sümbülü** *(H. orientalis)* adlı türünün pek çok varyetesi vardır. Açık havada yerde veya evlerde, saksılarda yetiştirilir. [*Lat. Hyacinthus; ing.* Hyacinth; *Fr.* Jacinthe]; § ❷ Güzellerin saçının kıvrımı; ◉ **Afrika ~ ü**, *bot.* Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından soğanlı ve çiçekli bir süs bitkisi. Çan şeklinde olan çiçekleri 80-100 sm. uzunluğundaki bir sapın tepesinde salkım şeklinde açarlar. Ilkbaharda dikilerek yazın ve sonbaharda çiçek açar. [*Lat. Galtonia candicans=Hyacinthus candicans; Ing.* Spire lily, summer hyacinth, Cape hyacinth; *Fr.* Jacinthe d'été, jacinthe du Cap]. ☆ *Eşanl.* **yaz sümbülü**; ◉ **su ~ ü**, *bot.* ◘ **Susümbülü**; ◉ **yaban ~ ü**, Kedi nanesi denilen bitki.

sümbüllî /sümbüllî/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Yağmur yağdırmayan koyuca bulutlarla örtülü *(hava).* [*ing.* Cloudy, overcast *(sky);* § ❷ *san.* Bir yazı türü.

sümbül.teber, b.i. *Osm. Fars. sünbül* + *teber* > *sünbül-i teber.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Güzelhatunçiçeğigiller *(Amaryllidaceae)* familyasından, Akdeniz dolaylarında sık rastlanan, toprak altında yumruları olan, çiçekleri beyaz ve çok kokulu olup uzun ve sık salkım oluşturan bir bitki. Çiçekçilikte önemli olduğu gibi Güney Fransa'da kültürü yapılmakta ve petallerden «*enfleurage*» yöntemi ile parfümeride çok makbul olan bir konsantre hazırlanmaktadır. [*Lat. Polianthes tuberosa*]. ◘ *ŞEKİL: 132.*— **ÇIÇEKLER III.**

sümek, i. *h.d.* Örekeye geçirilip eğirilmek üzere temizlenmiş, taranmış yün topağı.

Sümerce, öz. i. *dilb.* Basra körfezinden Babil'in güneyine kadar uzanan bölgede konuşulan ve çivi yazısıyle yazılan eski dil. [*ing.* Sumerian; *Fr.* Sumérien].

Sümerler, ç. öz. i. *etn.* IV. Binyılın ikinci yarısında Aşağı Mezopotamya'da yaşayan kavim. [*ing.* Sümerians; *Fr.* Sumériens].

sümkürmek, nsz. f. *esk. T.* Soluğunu burnundan hızla vererek sümüğünü dışarı atmak. [*ing.* To make blow one's nose; *Fr.* Moucher].

sümmak /sümmâk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Somak.

sümme, z. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Sonra, sonradan. [*ing.*Then, afterward; *Fr.* Aprés]; § ❷ Tekrar ve tekrar. [*ing.* Again also, and again].

sümmek, f. *esk. T. sönmek. esk.* § ● Dürtüp kakmak; § ● *(Kuzu v.b. yavrusu hk.)* Memeyi ağzıyla dürterek süt emmek. [*ing.* «Young beast» to bunt the udder in sucking, *(of a young animal)* to bunt the udder when sucking; *Fr.* Têter en frappant la mamelle avec le muffle *(en parlant des agneaux etc.);* § ● Hoyratça, kabaca itmek. [*Ing.* To push about roughly; *Fr.* Pousser brusquement].

sümmettedarik /sümmettedârik/, z. *Osm.* < *Ar. sümme,* sonra + *tedârük. esk.* Son anda düşünülerek *(yapılan): Sümmettedarik bir cevap.* [*Ing.* Then, the preparation «*said of something entered on without preparation, on the spar of the momets*»; *Fr.* Inventé «*pour tenir lieu de prétexte*»].

sümpare /sümpâre/, b.i. *Osm.* < *Fars. süm,* toynak + *pâre,* parça. *esk.* Zımpara. [*Ing.* Emery].

sümre, sümret, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Esmerlik, karayağızlık. [*Ing.* Darkness, browness, swarthiness].

sümsük, s. < *sümmek.* Miskince, aptal, uyuşukça davranan. [*Ing.* Uncouth, imbecile, spiritless; *Fr.* Imbécile].

sümsükgiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Kuşlar *(Aves)* sınıfının, Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının, Kürek-ayaklılar *(Steganopodes)* alttakımına giren bir familyası. Kanatları ve kuyrukları çok uzundur. Gagaları uzun ve kuvvetlidir. Deniz kuşlarıdırlar ve deniz hayvanları yerler. **Sümsükkuşu** *(Sula bassana),* **kırmızı-ayaklı sümsükkuşu** *(Sula piscator)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Sulidae; Fr.* Sulidés].

sümsük.kuşu, b.i. *zool.* Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının, Sümsükgiller *(Sulidae)* familyasından, iri sivri gagalı, kısa bacaklı çok büyük bir deniz kuşu. Uzunluğu 98 sm. Tüyleri beyazdır. Kanadının ucu siyah, genellikle göz alıcı parlak renkli, dört parmağının arası perdelidir. Yavruları beyaz benekli, esmer olur. Çok yüksekten balıkların üstüne dikine inerek avlanır. Kayalıklara toplu halde yuva yapar. Kuzey Atlantik Okyanusu'nda yaşar. [*Lat. Sula Bassana; ing.* Gannet, booby; *Fr.* Fou de Bassan]; ◉ **kırmızı ayaklı ~**, *zool.* Leyleksiler *(Ciconiiformes)* takımının, Sümsükgiller *(Sulidae)* familyasından bir kuş türü. Tüyleri is rengindedir. Tropik denizlere yakın yaşar. [*Lat. Sula piscator; ing.* Red-footed booby, redfoot; *Fr.* Fou brun].

sümsüklük,-ğü, i. Sümsük olma hali, miskince davranma. [*Ing.* Imbecility, spiritlessness; *Fr.* Imbécilité].

sümter, i. *h.d.* Bir çeşit buğday. [*Ing.* A kind of wheat; *Fr.* Variété de blé].

sümum /sümûm/, ç.i. *Osm.*< *Ar. esk.* **sem**'in çoğulu.

sümut /sümût/, ç.i. *Osm.* < *Ar. simât. esk.* § ❶ Üzerine yemek konmak üzere yapılan şeyler, sofralar; § ● Sıralar, diziler, saflar.

sümük,-ğü, i. *esk. T.* § ❶ *biy.* Burun boşluklarından ve bronşlardan gelen yapışkan sıvı. [*Osm.* Muhât; *Ing.* Mucus; *Fr.* Mucus, morve]; § ❷ *fizyol.* Mukozalardan salgılanan yapışkan sıvı. *(Sümüğün içinde epitelyum hücreleri, mikroplar, tozlar ve su bulunur; suyun az veya çok oluşuna göre sümük akıcı veya iplik gibi uzayıcı bir yapı gösterir; kuruyunca az çok kalın ve yapışkan bir kabuk halini alır).* [*Ing.* Mucus, phlegm; *Fr.* Mucus]; ◉ **ak ~**, *tıp.* Bazı hastalıklarda veya bazı hallerde mukozalardan salgılanan ve yumurta akına benzeyen açık renkli sıvı. *(Dölyatağı boynundaki salgı ve bezlerinden salgılanan ve ay hali devresinin on dördüncü günü en yüksek derecesini bulan sümük spermatozoidlerin dölyatağına doğru ilerlemesini kolaylaştırır, Bu salgı bezlerinin iltihaplanması kısırlığa sebep olabilir).* [*Ing.* Glair; *Fr.* glaire]; ◉ **irinli ~**, *patol.* ◘ **irinli.**

sümük.doku, b. i. *biy.* ◘ **Mukoza.**

sümüklü, s. § ❶ Sümüğü olan. [*Ing.* Covered with mucus]; § ● Burnundan sümük akıp duran. [*Ing.* Snivelling; *Fr.* Morveux, -euse].

sümüklü.böcek,-ği, b. i. *zool.* Karındanayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, Akciğerli salyangozlar *(Pulmonata)* takımının, Çıplaksümüklüler *(Limacidae)* familyasından, otçul ve kabuksuz yer yumuşakçası. Gövdesi uzundur; ön tarafında iç içe çizgili serbest bir kalkan ve bunun altında saklı, çok küçük, yassı ve sarmal bir kabuk bulunur. Kuzey yarımkürenin soğuk ve ılıman ülkelerinde yaygındır *(bazı türleri Güney yarımküre iklimine alıştırılmıştır).* Miyosen'den beri fosiline raslanır. Nemli yerlerde, mağaralarda, bitkisel kırıntılar arasında yaşar; gezdiği yerde sümük gibi bir iz bırakır. Çürümekte olan hayvansal ve bitkisel besinler ve taze yapraklarla beslenir. Tarım alanlarında, özellikle sebze bahçelerinde bazen ciddî zararlara sebep olur. [*Lat Limax; Ing.* Slug; *Fr.* Limace]. ☆ *Eşanl.* **sülüksalyangozu**; ◉ **saçaklı ~**, *zool.* ◘ **Saçaklısümüklüböcek.**

sümüksel, s. Sümükle ilgili veya sümük gibi olan, sümük salgılayan. [*Osm.* Muhatî; *ing.* Mucous; *Fr.* Muqueux,-euse].

sümüksü*, s. *anat.* Sümükle ilgili, sümük özelliğinde olan. [*ing.* Pituitary; *Fr.* Pituitaire]. **~ çukur**, *anat.* Temel kemiğinin beyin tarafındaki yüzünün ortasındaki çukur. [*Ing.* Pituitary fossa; *Fr.* Fosse pituitaire].
~ bez, *anat.* ◘ **Hipofiz.**
~ zar, *anat.* Burun boşluklarını yutağa kadar kaplayan mukoza: *Sümüklü zar koku alma merkezidir.* [*ing.* Pituitary membrane; *Fr.* Membrane pituitaire].

sümüksü.cisim, b. i. ◘ **Hipofiz.**

sümüv, i. *Osm.* < *Ar. simâ* > *sümüvv. esk.* Yücelik, yükseklik. [*Ing.* A being high, exalted, elevation, eminence].

sümün, i. *Osm.* < *Ar. semân, sümn* > *sümün. esk.* § ❶ Sekizde bir; § ● *züm. esk.* Osmanlı devletinde XVII. yüzyıl ortalarında çok çıkarılan bozuk para *(Kuruşun sekizde biri değerindeydi);* § ● *san. esk.* Kâmil adı verilen iri boydaki kâğıdın sekize bölünmesiyle meydana gelen kâğıtlar; § ❶ El yazması kitapların bu boyda kâğıtlardan meydana gelenlerine verilen ad.

sünaî /sünâî/, s. *Osm.* < *Ar. işneyn, esk.* § ❶ İki kısımdan meydana gelen, ikili; § ● *fels. esk.* İkincil; § ● *gram. esk.* Aslî harfi iki olan *(kelime).* [*Ing.* Bilateral *(word),* composed of two elements or parts].

sünbük, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Toynak, toynağın uç tarafı; § ❷ Herhangi bir şeyin ucu. [*ing.* Toe, front tip of a hoof, tip of anything].

sünbül, i. *bot.* ◘ **Sümbül.**

sünbülât /sünbülât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sünbüle. esk.* Başaklar.

sünbüle, i. ç: **sünbülât, senâbil.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ *bot.* Başak. [*ing.* A single ear of grain, a single spike of flowers); § ❷ *astr.* Başak burcu. *(Sümbüle yıldızları, başak biçiminde olduğu için bu adı aldı. Güneş 22 Ağustos - 21 Eylül arasında bu burçta bulunur. Bazı eski halk inançlarına göre, bu burçta doğanlar akıllı, düzenli ve soğukkanlı olurlar).* [*Ing.* The constellation Virgo; *Fr.* La Vierge]; § ● *müz.* Türk musikisinin birleşik makamlarından biri; § ● *san. esk.* Osmanlılarda başak biçiminde yapılan motiflere verilen ad. *(Ortaçağda ve Rönesans döneminde Avrupa'da madenden, fayanstan ve topraktan başak biçimli süslemeler yapılırdı);* ◉ **~ i kadim**, *müz. esk.* Türk musikisinin birleşik makamlarından biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur).*
~ nihavend, *müz.* Türk musikisinin birleşik makamlarından biri. *(Günümüze kalmış örneği yoktur).*
~ perdesi, *müz.* Türk musikisinin tiz sekizlide 20. perdesi.

sünbül[1], s. ◘ **Sümbül.**

sünbül[2], s. *Osm. (Sünbül Sinan'ın adından). tasav.* Halvetiye tarikatının Sünbül Sinan Efendi koluna bağlı olan *(derviş).*

sünbüliye, i. *(Şeyh Zeyneddin Yusuf Sünbül Sinan'ın adından). tasav.* Halvetiye tarikatına bağlı Cemaliyenin kolu. *(Şeyh Zeyneddin Yusuf Sünbül Sinan [öl. 1529] tarafından kurulan tarikat. Halvetiye'den yalnız ad bakımından ayrılır, âdap ve erkânı hemen hemen onun aynıdır. Sünbüliye tarikatı daha çok İstanbul'da yayıldı. Pir makamı olan Kocamustafapaşa'daki tekkeden başka İstanbul'un çeşitli semtlerinde bu tarikatın tekkeleri vardır).*

sündüs, i. *Osm.* < *Ar.* § ● *din.* Bir meleğin adı.*(Kur'an'da ve hadislerde adı geçmeyen Sündüs'ten sadece Süleyman Çelebi, Mevlid.inde bahseder. Hakkında fazla bilgi yoktur);* § ● *dok.* Atkısında veya çözgüsünde altın ve gümüş tellerin de bulunduğu bir tür ipekli kumaş. *(Bugün kullanılan brokarlara benzeyen sündüsün çiçeklerine, dibayı münakkaş denirdi. Dokumacılığın nazik atlas türü içinde sayılan sündüsle elbise ve kaftan yapılırdı).* [*Ing.* Fine silk brocade; *Fr.* Espèce de brocart].

sündüsî /sündüsî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Sündüsten yapılmış; § ● Sündüse benzeyen; § ● i. *kıyf. esk.* Osmanlı devletinde sündüs adlı ipekli kumaştan yapılan elbise.

süne, i. *esk. T. zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Hortumlu-böcekler *(Rhynchota)* takımının, Yarımkanatlılar *(Hemiptera)* alt takımına giren boz toprak renginde, esmer benekli tombul böcek. 14 mm. kadardır. Vücudu kalkan biçimindedir. Yumurtalarını ekinlerin yapraklarına bırakır. Zararlıdır. Pis kokar. Kışı yüksek yerlerde, yaylalarda yaprakların ve bitki kırıntılarının altında geçirir. Ilkbaharda ovalara iner. Yumurtalarını, 12-14'ü birarada olmak üzere iki sıra halinde yaprakların alt yüzüne bırakır. Bir dişi 150-180 yumurta yapar. Yumurtadan çıkan böcekler sütlü taneleri emerek mahveder. Yaz uykusuna yatar. *(1928'den beri Güneydoğu Anadolu'da ekinlere çok zarar vermekte ve bu yüzden süne ile geniş ölçüde mücadele yapılmaktadır).* [*Lat. Eurigaster integriceps; Ing.* Shield-bug].

sünen, ç. i. *Osm.* < *Ar.* sünnet'in çoğulu.

sünepe, s. Kılıksız, miskin, uyuşuk. [*Ing.* Slovenly *(person)*, sluggish; *Fr.* Cagneux,-euse, qui va en se balançant comme un canard].

sünepelik,-ği, i. Sünepe olma hali. [*Ing.* Slovenliness; *Fr.* Négligence, débraillé].

süneyne, i. Mimaride ve kabartma süslemede kullanılan yanyana dizilmiş küçük dişler şeklinde süs.

sünger, i. *Yun. sphongari.* § ❶ *zool.* Sularda *(genellikle denizlerde)* bir yere tutunarak koloni halinde yaşayan çok hücreli ilkel hayvan. Vücut yapısında gerçek doku ve organlar bulunmaz; ağzı, iç organları, sinir sistemi yoktur. Evrim ve yapı bakımından, çok hücrelilerden çok birhücrelilere yakınlık gösterir. Süngerler suda yaşayan bir hayvandır. 5000 kadar türü vardır; bunların 150 kadarı tatlı sularda, geri kalanı denizlerde yaşar. Basit bir sünger, tabanı yere yapışık küçük bir tüpe benzer; tabanın tam karşısında *«öskulum» denilen bir delik* bulunur; burası sindirim boşluğuna giren suların ve sindirilmeyen maddelerin dışarı atıldığı yerdir. Ayrıca süngerin çeperlerinde *«por»* denilen birtakım delikler bulunur. Besinler su ile beraber buradan vücut boşluğuna girer. Besin parçacıkları vücut boşluğunu saran içderideki yakalı ve kamçılı hücreler tarafından yakalanarak sindirilir. Süngerlerin 1 mm'den 180 sm'ye kadar değişik büyüklükte türleri vardır; tatlı sularda yaşayanlar genellikle küçüktür. Süngerin vücudu yumuşaktır; vücuda desteklik eden iskeleti ise iğneciklerden, tellerden veya boynuzsu maddeden oluşur. Iskeletlerinin yapısına göre süngerler başlıca üç grupa ayrılır: *kalkerli süngerler (calcarea)*, denizlerde bulunur; boyları 15 sm.den büyük değildir; iskeletleri 1, 3 veya 4 sıra kalsiyum karbonat iğneciklerinden ibarettir. *Silisli süngerler (hexactinellida) /Bunlara camsı süngerler de denir/.* Denizlerde 200-1200 m derinlikte bulunur; iskeletleri tüle benzer düzgün bir kafes oluşturan 6 sıralı silis iğneciklerden meydana gelir. *Keratinli süngerler (cornacuspogia)* denizlerde ve tatlı sularda bulunur, iskeletleri sponjin denen keratin tellerinden oluşur. Tuvalet süngeri de denilen tabiî sünger, bu hayvanların bazı türlerinin *(Euspongia officinalis ve Hippospongia equina)* iskeletinden ibarettir. Sponjin tellerinin arasında çok ince kum tanecikleri bulunur. Temizlemede eşyayı silen ve parlatan bu kumlardır. Usulüne göre temizlenerek sterilize edilen süngerler eskiden cerrahide, boşlukları genişletmek için kullanılırdı. [*Osm.* Isfenc; *Ing.* Sponge; *Fr.* Éponge]; § ❷ Aynı hayvanın, çeşitli temizlik ve tuvalet işlerinde kullanılan boynuzsu maddeden yumuşak ve esnek iskeleti. [*Ing.* Sponge; *Fr.* Éponge]; § ❸ *elektrokim.* Süngerimsi elektrolitik tortu. [*Ing.* Sponge; *Fr.* Éponge, dépôt électrolytique spongieux]; ◉ **banyo ~ i**, *zool.* Keratinli-süngerler *(Cornacuspongida)* takımının *Spongiidae* familyasından bir sünger türü. Sıcak denizlerde yaşar. Akdeniz'de, özellikle iyi gelişir. Yalnız sponjin tellerini kapsar. [*Lat. Euspongia (= Spongia) officinalis; Ing.* Bath sponge; *Fr.* Éponge de toilette]; ◉ **halat ~ i**, *den.* ◘ Halat; ◉ **kalkerli ~ ler**, *zool.* ◘ **Kalkerli**; ◉ **keratinli ~ ler**, *zool.* ◘ **Keratinlisüngerler**; ◉ **platin ~ i**, *kim.* Amonyum kloroplatinin kavrulmasıyle elde edilen ve önemli katalitik özelliği olan süngerimsi platin. [*Ing.* Platinum sponge]; ◉ **tatlı su ~ i**, *zool. Spongillidae* familyasından, tatlı sularda yaşayan sünger. *(Hem yumurta ile, hem tomurcuklanma ile çoğalır; tomurcuk sonbaharda ana süngerden ayrılarak suyun dibine düşer, ilkbaharda yeni bir sünger meydana getirir. Taşlara veya köklere tutunarak gelişen tatlı su süngeri yazın değirmi, yumuşak, yeşil veya esmer plakalar şeklinde görülür; kışın ortadan kaybolur).* [*Lat* ve *Ing. Spongilla; Fr.* Spongille, éponge d'eau douce]

~ beton ◘ Beton.

~ geçirmek (bir şeyin üzerinden), *dey.* Bir şeyi hiç olmamış gibi kabul etmek. [*Ing.* To pass the sponge over, to cancel; *Fr.* Passer l'éponge sur].

~ gibi, *dey.* Pek yumuşak; koparılması veya kesilmesi güç: *sünger gibi bir et.* [*Ing.* Like a sponge, porous; humid and compressible].

~ kauçuk, ◘ Kauçuk.

~ kayığı, *den.* Sünger çıkarmakta kullanılan Akdeniz tipi küçük yelkenli tekne.

~ örücüsü, *zool.* ◘ **Süngerörücüsü**.

~ parankiması, *bot.* ◘ **Parankima**.

~ taşı, ◘ **Süngertaşı**.

~ teli, *zool.* ◘ **Süngerteli**.

süngerci, i. § ❶ Sünger avcısı. [*Ing.* Sponge-fisher]; § ❷ Sünger alıp satan kimse.

süngercilik,-ği, i. § ❶ Sünger avcılığı. [*Ing.* Sponge fishing, sponge-gathering, sponge-farming]; § ❷ Sünger alıp satma işi. [*Ing.* Sponge trade].

sünger.doku, b. i. *bot.* Yaprağın alt tarafında bulunan seyrek hücreli, gözenekli ve az klorofilli özekdoku. Gaz alışverişi bu doku yoluyla sağlanır. *(Taşıdığı kanalcıklar ve görünüşü bakımından süngere benzer).* [*Osm.* Nesc-i isfenci; *Fr.* Tissu spongieux].

süngerler, ç. i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan *Parazoa* bölümünün bir filumu. Genel bir vücut biçimleri yoktur. Vücut hücreleri yapı

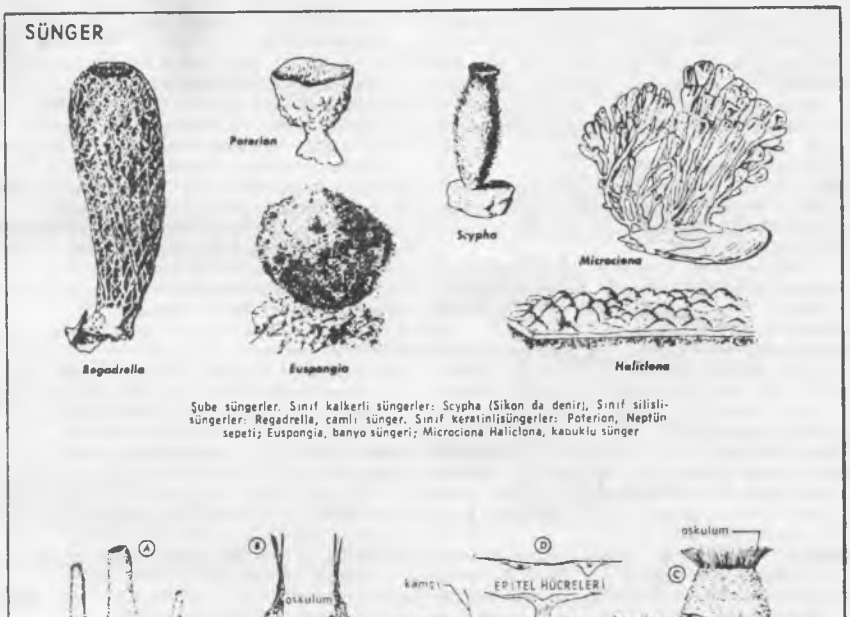

Şube süngerler. Sınıf kalkerli süngerler: Scypha (Sikon da denir); Sınıf silisli-süngerler: Regadrella, camlı sünger. Sınıf keratinlisüngerler: Poterion, Neptün sepeti; Euspongia, banyo süngeri; Microciona Haliclona, kabuklu sünger

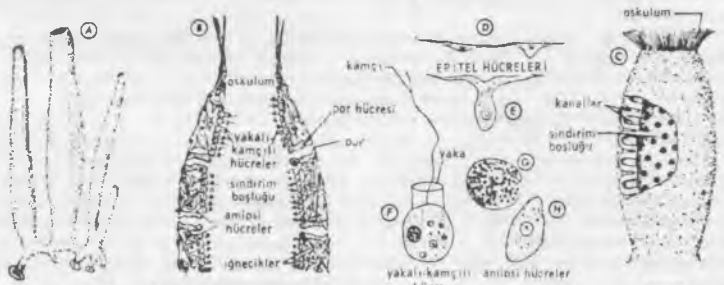

Basit süngerlerin yapısı. (A) Leucosolenia, küçük bir koloni. (B) Leucosolenia, iy. (C) *Scypha*, vücudun üst kısmından alınan büyütülmüş kesit. (C) Scypha, çeperinin bir kısmı kesilmiş bütün bir sünger. (D)–(H) sünger hücreleri.

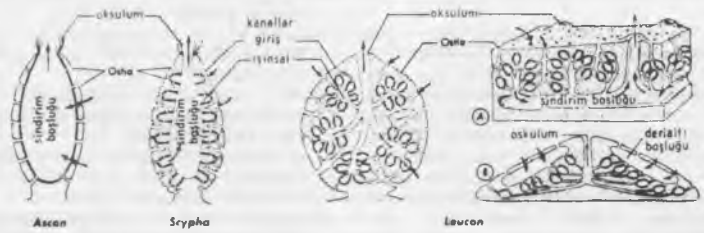

Süngerlerde kanal sistemi. Kesit görüntüleri epitelyum ince çizgiler; mezanşim, noktalı yerler; yakalı-kamçılı hücrelerin olduğu yerler, koyu siyah; oklar su akımının yönünü gösterir. (A) Bir kabuklu sünger parçası. (B) Tatlısu süngeri. [1] collar cells,

ve görev bakımından değişik 2 kattan yapılmıştır. İçteki kat koanosit denen yakalı kamçılı bir sıra hücreden oluşur. Vücudun yanlarındaki deliklerden içeri giren su oskulum denen oral açıklıktan dışarı çıkar, böylece bir su akımı olur. İskeletleri olup spikül denen iğnelerle sponjin denen tellerden yapılmıştır. Eşeyli üremeden başka gemula denen iç tomurcuklarla da ürerler. **Kalkerlisüngerler** *(Calcarea)*, **Camlı-süngerler** *(Triaxonida)*, **Keratinlisüngerler** *(Cornacuspongida)* gibi takımları vardır. [*Osm.* Esfenciye; ***Lat ve İng. Porifera***] ◘ *TABLO: 18* — **HAYVANLAR ALEMİ**; ◉ **camlı** ~, *zool.* Çokhücreli hayvanlardan *Parazoa*) bölümünün, Süngerler *(Porifera)* filumunun bir takımı. İskeletler üç eksenli silis iğnelerinden yapılmış oan türleri içine alır. **Venüs sepeti** *(Euplectella aspergillum)* iyi bilinen türüdür. [***Lat*** ve ***İng.*** *Triaxonida = Hexactinellida = Hyalospongiae; Fr.* Hexactinellides, triaxonides].

süngerli, s. Süngerle döşenmiş veya süngerden yapılmış olan [*İng.* Furnished with sponge, mixed with or made up of sponge].

süngerörücüsü, b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının *Lymantriidae* familyasından gece kelebeği. Yumurtalarını yapraklı ağaçların gövdesine koyar. Kurtları yaprakları yerler. [*Lat. Lymantria dispar; İng.* Gypsy moth; *Fr.* Zigzag].

☆ *Eşanl.* **zikzak kelebeği.**

süngersi, s. *anat.* Süngerı gibi gözenekleri olan, süngere benzeyen *(doku hk.)*. [*Osm.* Isfencî; *Lat. Spongiosus; İng.* Spongy; *Fr.* Spongieux,-euse].

~ **kemik**, *dokb.* Kısa kemiklerin tümünü ve uzun kemiklerin uçlarını meydana getiren doku. [*İng.* Spongy bone; *Fr.* Os spongieux].

süngertaşı,-nı, b. i. *jeol.* Çok gözenekli ve pürüzlü, ağırlığı az, sert bir yanardağ feldispatı. Bu taş, madenleri ve fildişini parlatmakta kullanılır. [*İng.* Pumice stone; *Fr.* Pierre ponce].

süngerteli, b. i. *zool.* Süngerlerin iskeletini meydana getiren telsi bir madde. Keratine yakın bir skleroproteindir. [*Osm.* Lif-i isfencî; *İng.* Spongin; *Fr.* Spongine].

☆ *Eşanl.* **spongin.**

süngü, i. *esk. T.* § ❶ Tüfek namlusunun ucuna takılan delici demir şiş. [*İng.* Bayonet; *Fr.* Baïonette]; § ❷ Eskiden, mezar başına nişan olarak dikilen sırık. [*İng.* Spine]; § ❸ *esk.* Omurga; ◉ ~ **sü depreşmesin**, *dey.* Ölülerden kötü bir anışla bahsedilirken söylenir: *Süngüsü depreşmesin, ama bana az kötülüğü dokunmadı idi;* ◉ ~ **sü düşük**, *dey.* § ❶ Esenliği *(sağlığı)* bozuk. [*İng.* Subdued, depressed, crestfallen; *Fr.* Maladif, qui a perdu contenance]; § ❷ Eski ataklığı kalmamış; § ❸ Yenik, başarısızlığa uğramış.

~ **kabza kolu**, *sil.* ◘ **Kol.**

süngülemek (-i), f. Süngü batırmak. [*İng.* To bayonet; *Fr.* Attaquer, passer à la baïonnette].

süngülenmek, nsz. f. Süngülemek işine konu olmak.

süngüleşmek (-le), f. Birbirine süngü ile saldırmak.

süngülü, s. Süngü takmış olan. [*İng.* With fixed bayonets; *Fr.* Armé, de baïonnette].

sünme, i. § ❶ Sünmek eylemi; § ❷ *jeol.* Tektonik olaylar etkisiyle tabakaların ve fosillerin uzayarak incelmesi. *(Sündükleri açıkça anlaşılan trilobitler, ammonitler, vardır. Bazı sistlerin ısıyı değişik ölçüde iletmeleri de bir sünme belirtisidir. Bu sünme, tabakaların bütünüyle ortadan kalkmasına kadar varabilir /sünmüş kıvrımlar/).* [*Fr.* Étirement]; ◉ ~ **li kıvrım**, *jeol.* ◘ **Kıvrım.**

~ **deneyi**, *petr.* Bir bitümün esnekliğini tayin etmek için yapılan deney. *(25°C'ta tutulan bitüme, dakikada 5 sm.lik bir hız verilir ve kopma anındaki uzama santimetre cinsinden ölçülür).*

sünmek, nsz. f. *esk. T.* § ❶ *(Kumaş hk.)*, Yırtılarak dokuması seyrekleşmek; § ❷ Kopmadan uzamak, gerilmek. Esnekliğini kaybederek gevşemek: *Bu kumaş kolay kolay sünmez.* [*İng.* To stretch, to become stretched out, extended].

sünnet, i. ç: **sünen**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Hz. Muhammed'in, müslümanlar tarafından uyulması gerekli sayılan davranışları ve şu veya bu konuda söylemiş olduğu sözlerin tümü. [*İng.* Sunnah *(practices and rules not laid down in the Quran but derived from the Prophet's own habits and words); Fr.* Prière ou tout autre acte religieux non prescrit par le Coran, mais que les musulmans pratiquent volontairement à l'imitation de Mahomet]; § ❷ *(erkek çocuklar hk.)* Üreme organının ucunda bulunan derinin çepeçevre kesilmesi. *(Sünnet, sünnet derisinin tümünün veya bir parçasının kesilmesidir; timosizin tedavisi için uygulanır. Tehlikesiz bir cerrahî müdahaledir).* [*İng.* Ritual circumcision; *Fr.* Circoncision].

~ **çocuğu**, *folk.* Sünnet edilmiş veya edilecek olan çocuk. [*İng.* Newly circumcized boy].

~ **derisi**, *anat.* Kamışın haşefesini örten deri kıvrımı. [*İng.* Prepuce, foreskin; *Fr.* Prépuce].

~ **düğünü**, *folk.* Erkek çocukların sünnet edilmeleri dolayısıyle yapılan düğün. [*İng.* Circumcision feast; *Fr.* Fête donnée à l'occasion de la circoncision d'un garçon].

~ **ehli**, Kur'an'daki inaklara ve Peygamberin sünnetine göre davrandığını ileri süren mezhepten olanlar. [*İng.* Sunni Muslims; *Fr.* Orthodoxe, sunnite].

~ **etmek**, *(erkek çocukta)* Üreme organının ucundaki deriyi çepeçevre kesmek. [*İng.* To circumcise; *Fr.* Circoncire].

~ **olmak**, Sünnet edilmek. [*İng.* To be circumcized; *Fr.* être circoncis].

~ **takkesi**, *folk.* Sünnet olan çocukların giydikleri başlık.

sünnetçi, i. Çocukları sünnet eden kimse. [*Osm. Hattan; İng.* Circumciser; *Fr.* Chirurgien ou praticien qui circoncit les enfants].

sünnetçilik,-ği, i. Sünnetçinin işi.

sünnetlemek (-i), f. *h. d. (Tabaktaki yemeği)* Sıyırıp bitirmek. [*İng.* To eat up entirely, to finish off; *Fr.* Manger tout le contenu d'une assiette].

sünnetli, s. Sünnet edilmiş. [*İng.* Circumcised; *Fr.* Circoncis].

sünnetsiz, s. Sünnet edilmemiş. [*İng.* Uncircumcised; *Fr.* Incirconcis].

sünnî /sünnî/, öz. s. ve i. *Osm.* < *Ar. din.* Sünnet ehlinden olan *(kimse)*. [*İng.* Sunni; *Fr.* Orthodoxe, sunnites].

Sünnilik /Sünnilik/, öz. i. *din.* Sünnî mezhebi; Müslümanlığın *Kur'an*'a kesin olarak bağlı ve Hz. Muhammed'in yaptıklarının, söylediklerinin dışına çıkmayan kolu. [*İng.* The Sunni branch of Islam; *Fr.* Sunna, orthodoxie musulmane].

sünniye, s. *esk.* **Sünnî**'nin dişili.

sünuh[1] /sünüh/, i. *Osm.* < *Ar. sinh. esk.* Bilgi yönünden sağlam ve emin olma, iyice bilme.

sünuh[2] /sünüh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Akla gelme; § ❷ Çıkma, sâdır olma.

sünuhat-tı /sünühât/, ç. s. *Osm.* < *Ar.* **sünuh**'un çoğulu.

süper[1], i. *petr.* **Süperbenzen**'in kısaltması. [*İng.* Super; *Fr.* Super, abréviation de supercarburant].

süper-[2], *Lat. super*, üstünde'den alınan ve birçok kelimenin bileşimine giren unsur. [*İng.* ve *Fr.* Super-]

~ **voltaj**, *tekn.* 500 ilâ 2000 kilovoltluk transiyonlarla çalışan röntgen cihazları ve bunların verdikleri sert ışınlar.

süperaerodinamik, i. *Fr. superaérodynamique.* Çok yükseklerde rastlanan seyreltik gazların akışını inceleyen bilim. [*İng.* Superaerodynamics].

süperalaşım, b.i. Aşınmaya ve 800 C'tan yüksek sıcaklıklarda akmaya karşı yüksek bir direnç gösteren, ateşe dayanıklı karmaşık alaşım. Üç tür *superalaşım* vardır : **1.** *demirli süperalaşımlar*, yüzde 15 - 20 krom, yüzde 12 - 30 nikel, yüzde 10 - 25 kobalt, ayrıca tungsten ve titan kapsar; ısıl işlem sonucunda, alaşımı sertleştiren karbürler çökelir ve austenitli bir yapı elde edilir; **2.** *nikelli süperalaşımlar*, genellikle yüzde 5'ten az demir, yüzde 20 krom, yüzde 2 - 3 titan, yüzde 1 alüminyum ve yüzde 15'e kadar kobalt kapsar; özellikle türboreaktörlerin türbin kanatçıklarının yapımında kullanılır; **3.** *kobaltlı süperalaşımlar*, Doğrudan doğruya döküm le elde edilir ve yüzde 0,3 karbon, yüzde 25 - 30 krom, yüzde 2 nike, yüzde 5 molibden, yüzde 2 - 3 demir kapsar; Stellit tipi alaşımlardan türeyen bu karmaşık süperalaşımların bileşiminde tungsten veya tantal da bulunabilir. [*İng.* Superalloy; *Fr.* Superalliage].

süper.benzin, b. i. *petrol.* Yüksek nitelikte benzin. *(Katalitik reformingden türeyen aromatiklerle sentetik alkilatlardan meydana gelen süperbenzinlerin oktan indisi 100'e yaklaşır, hattâ bazen 100'ü geçebilir).* [*İng.* ve *Fr.* Supercarburant].

süper.çimento, b.i. Yüksek dirençli, seri sertleşen sunî portlant çimentosu. [*İng. ve Fr.* Superciment].

süperemitron, i. *Fr. superémitron. telvz.* Fransız fizikçisi René Barthélemy tarafından bulunan ve ışığa duyarlı mozaik ekranın iki görevini *(yani fotoelektrik yayım ve yüklerin toplanması)* ayrı ayrı yapan ikonoskop çeşidi. *(Süperemitronda, iletilecek optik görüntü, geniş açılı bir objektif yardımıyle saydam, homojen ve ışığa duyarlı bir ekran üzerinde meydana getirilir).* [*İng.* Superemitron].

süperenfeksiyon, i. *tıp.* Bir hastalık sırasında hastada dışarıdan gelmiş aynı cins mikropların yeniden aynı hastalığı yapmaları. [*İng.* ve *Fr.* Superinfection].

süperesif, i. *Fr. superessif. dilb.* Fin-ugur dillerinde üstte bulunan şeyin durumunu belirten hal. [*İng.* Superessive].

süperfantom, i. *Fr. superfantôme. telekom.* Iki taraflı bağlantı sağlamaya yarayan «*dörtlü*» telgraf donatım sistemi. *(İki ve dört «dörtlü» süperfantomlar vardır).*

süperfinisyon, i. *Fr. superfinition.* Bitirme işlemi *(taşlama)* uygulanmış madenî bir yüzey üzerinde, takımın etkisinden doğan amorf haldeki yüzeysel maden tabakasını kaldırma işlemi.

süperfosfat, i. *Fr. superphosphate. kim.* Doğal trikalsiyum fosfatın sülfürik asidle işlenmesinden elde edilen ve gübre olarak kullanılan ürün. [*İng.* Superphosphate].

süperheterodin, i. ve s. *Fr. superhétérodyne* < *Lat. super*, üstünde, *Yun. heteros*, başka + *dynamis*, kuvvet. *radyotekn.* Antende meydana gelen elektrik salınımlarının, farklı frekanstaki yerel bir osilatörün *(heterodin)* salınımlarıyle üst üste bindiği radyo alıcısı; böylece, vuru olayına daha düşük ve sabit frekansta salınımlar elde edilir; bu salınımlar kolayca yükseltilip süzülebilir. [*İng.* Superheterodyne; *Fr.* Superhétérodyne, changeur de fréquence].

☆ *Eşanl.* **frekans değiştirici.**

süperikonoskop, i. *Fr. supericonoscope. telvz.* Ikonoskop ve görüntü analizleyicisinden yararlanarak yapılan ve bugün televizyon stüdyolarında pek kullanılmayan kamera tüpü. [*İng.* Supericonoscope].

süpermalloy, i. *(Ticarî ad.).* Bir nikel *(yüzde 79)*, demir*(yüzde 16)*, ve molibden *(yüzde 5)* alaşımının ticarî adı; magnetik özellikleri için kullanılır. [*İng.* ve *Fr.* Supermalloy].

süpernova, i. *Fr. supernova. astr.* ◘ **Üstnova.**

süperpoliamid, i. *Fr. superpolyamide. kim.* Büyük moleküllü sentetik kimyasal madde; bir diasidin bir diaminle veya bir aminoasidin kendi üzerinde yoğunlaşmasından elde edilir. *(Isıya çok dayanıklıdır ve sterilizasyon işleminden geçirilebilir. Başlıca iki türü vardır: Nylon ve Rilsan. Bir Fransız icadı olan Rilsan, su geçirmeyen ince tabakaların yapımında kullanılır).* [*İng.* Superpolyamide].

süperpoliamin, i. *Fr. superpolyamine. kim.*

Yapısı $NH_2-(CH_2)_n-NH-NH-(CH_2)_n\cdots NH-(CH_2)_n-NH_2$ şeklinde olan büyük moleküllü bileşiklerin genel adı; amonyağın polimetilen halojenürlerine etkimesinde başka maddelerle birlikte elde ediir. [*Ing.* Superpolyamine; *Fr.* Superpolyamine, azacarbane].

☆ *Eşanl.* azakarban.

süperpolietilen, i. *Fr. superpolyéthylène.* Düşük sıcaklık ve basınçta hazırlanmış polietilen; molekül ağırlığı, dayanıklılığı ve erime noktası, yumuşak yapılı âdi polietilenden daha yüksektir. [*Ing.* Superpolyethylene].

süperprodüksiyon, i. *Fr. superproduction. sin.* ◘ Üstünyapım.

süpersonik, s. *Fr. supersonique.* ◘ Sesüstü.

süper.tepki, b.i. *radyotekn.* 1922'de Armstrong tarafından tasarlanan ve kuramının tepkiden beklediği verimi yükselttiği, hattâ bu sınırı aştığı için bu adla anılan radyo yayınları alma usulü. [*Ing.* Superreaction; *Fr.* Superréaction].

süpervizyon, i. *Fr. supervision. sin.* Yapımcısının tam itimadını kazanmamış tecrübesiz birinin veya bir yönetmenin yaptığı işin, tecrübeli yönetmen tarafından kontrolu. [*Ing.* Supervision].

Süphan dağı, öz. i. *coğr.* Doğu Anadolu'da Van gölünün kuzey kenarı üstünde yükselen sönmüş volkan; yüksekliği 4.058 m.'dir.

süphanallah, ünl. *Osm.* < *Ar.* ◘ Süphanallah.

süpinasyon, i. *Fr. supination. fizyol.* Avucun öne ve yukarıya bakacak şekilde önkolon ekseni etrafından dönmesi. [*ing.* Supination].

süpinatör,-rü, i. *anat.* El bileğini dışarıya doğru döndürücü kas; elbileğini dışa döndürücüsü. [*Ing.* Supinator; *Fr.* Supinateur].

süpozituvar, i. *Fr. suppositoire. tıp.* ◘ Fitil.

süpra-, *Lat. supra,* üzerinde'den alınan ve bir çok kelimenin yapısına giren önek. [*Ing.* ve *Fr.* Supra-].

süpradiverjant, s. *Fr. supradivergent,-ente.* Paralel yatay eksenler etrafında ve dolanımlarının üst yarısında uçları birbirinden uzaklaşacak şekilde ters yöne dönen iki parça için kullanılır: *Süpradiverjant pervaneler.* [*Ing.* Supradivergent].

süprakonverjant, s. *Fr. supraconvergent,-ente.* Paralel yatay eksenler etrafında ve dolanımlarının üst yarısında uçları birbirine yaklaşacak şekilde ters yöne dönen iki parça için kullanılır: *Süprakonverjant pervaneler.* [*Ing.* Supraconvergent].

süpüntü, i. < *süpürmek.* § ❶ Bir yeri süpürdükten sonra ortaya çıkan veya bir yerde birikmiş toz ve çöp yığını. [*Ing.* Sweeping, rubbish, rabble; *Fr.* Balayure, immondices]; § ❷ *mec.* Bayağı ve aşağılık şey veya kimse.

süpüntücü, i. § ❶ Bir yerdeki süpüntüleri temizleyen kimse. [*ing.* Street-sweeper, garbage collector; *Fr.* Celui qui ramasse les *balayures des maisons et les jette au dehors de la ville*]; § ❷ *mec.* Her zaman kötü şeyler alan veya satan kimse.

süpüntülük,-ğü, i. Süpüntülerin atıldığı yer, çöplük. [*Ing.* Rubbish-heap; *Fr.* Lieu où l'on jette les balayures, voirie].

süpüntü.sineğigiller, ç.i. *zool.* Iki kanatlılar *(Diptera)* takımından, parlak, esmer, sarımsı çizgilerle süslü olup, kurtçuk evresinde yaprakbitlerine düşkünlüğü nedeniyle tarımla uğraşanların büyük yardımcısı sayılan, yine bu evrede memelilerin, bu arada insanların sindirim aygıtına ve diş-kulak borusuna yerleşebilen çiftekanatlılar familyası. [*Lat.* ve *Ing. Syrphidae; Fr.* Syrphidés].

süpürde, s. *Osm.* < *Fars. sipürden* veya *süpürden. esk.* § ❶ Ismarlanmış; § ❷ Teslim olunmuş, bırakılmış.

süpürge, i. *esk. T. süpürgü.* Süpürmeye yarayan âlet. [*Ing.* Broom, brush, heath, heather; *Fr.* Balai, balayette]. ◘ *ŞEKİL: 503.*— SÜPÜRGELER; ◉ ~ ye iğne batırmak, *esk.* Sık sık gelen aynı misafirin uzun süre oturmaması için yapılan sihir. *(Bunun için süpürgeye iğne batırılarak kapı arkasına asılırdı);* ◉ **çalı ~ si,** Süpürge çalısından yapılan süpürge. [*Ing.* Broom, broom made of heath; *Fr.* Bruyère]; ◉ **elektrik ~ si,** ◘ Elektrik; ◉ **sokak ~ si,** *dey.* ◘ Sokak; ◉ **saçını ~ etmek,** *dey.* ◘ Saç.

~ çalısı, *bot.* ◘ Süpürgeçalısı.

~ otu, *bot.* ◘ Funda.

~ sorguç, *kıyf. esk.* ◘ Sorguç.

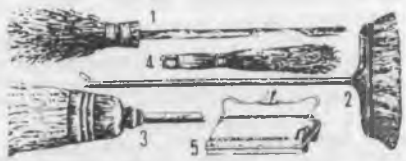

ŞEKİL: 503.— SÜPÜRGELER. 1. Çalı süpürgesi. 2. At kılı süpürge. 3. Döşeme süpürgesi. 4. Divan süpürgesi *(Koltuk süpürgesi).* 5. Mekanik halı süpürgesi.

süpürgeci, i. Süpürge yapan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of brooms: *Fr.* Celui qui fait ou vend des balais].

süpürgecik, i. Eklemli hayvanların çeşitli bacaklarında bulunan ve sert kıllardan meydana gelen küçük fırça. *(Örümceklerin bir çoğunda, ayaklarda, zehir çengellerinde veya çene parçalarında süpürgecik bulunur).*

süpürge.çalısı, b.i. *bot.* § ❶ ◘ Ağaç fundası; § ❷ Fundagiller *(Ericaceae)* familyasından, en fazla 1 m. kadar boylanabilen, fakat çoğunlukla boyu 30-45 sm.'yi asmayan bodur bir çalı. Dört sıra halinde dizilmiş olan küçük yapraklar 1-2 mm. uzunluğundadır. Gül renkli-pembe çiçekler uzun bir sap üzerinde salkım durumunda toplanmıştır. Temmuz - Ağustos'ta açarlar. Yumurtalık yuvarlak, dört gözlü, üzeri beyaz renkli sert tüylerle örtülmüştür. İçerisi bol tohumludur. Süpürgeçalısı turbalıklar, fundalıklar ve seyrek meşçare altlarında, kurak, besin maddesince fakir topraklar saf gruplar halinde veya fundalarla karışık olarak bulunur. Orman için zararlı alt flora elemanlarından biridir. Yakacak ve süpürge olarak kullanılır. Çiçeklerini ziyaret eden arılar güzel kokulu bal yaparlar. Parklarda özellikle Alp bahçelerinde yetiştirilir. Süpürgeçalısı çok geniş bir coğrafi alana sahiptir. Bütün Avrupa'da, Azor Adaları, Akdeniz çevresinde, Güney Italya, Sardunya, Korsika adaları, Yunanistan, Küçük Asya'da bulunur. Trakya'da, Istanbul dolaylarında Belgrad ormanında, Karadeniz sahillerinde fundalarla karışık olarak görülür. [*Lat. Calluna vulgaris; ing.* Heather, ling; *Fr.* Calluna].

süpürge.darısı,-nı, b. i. *bot.* Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, sıcak bölgelerde yetişen ve çiçek saplarından süpürge yapılan otsu bitki. [*Lat. Sorghum saccharatum = Sorghum vulgare; Ing.* Broomcorn; *Fr.* Sorgho à balais].

süpürgelik,-ği, i. *inş.* § ❶ Döşemenin duvarla birleşme yerini gizlemek için duvar veya bölme ayağı boyunca düşey olarak yerleştirilen tahta kuşak: *Genellikle süpürgeliğin yüksekliği 11 sm. genişliği 18 mm.'dir.* [*Ing.* Plinth; *Fr.* Plinthe]; § ❷ Duvardan belli uzaklıkta, döşeme üzerine yerleştirilmiş çubuklardan meydana gelen ve mobilyaların duvara sürtünmesini önleyen eleman. [*Ing.* Skirting-board, washboard].

süpürge.otu, b.i. *bot.* ◘ Funda.

süpürme, i. § ❶ Süpürmek eylemi. [*Ing.* Sweeping; *Fr.* Balayage]; § ❷ *mek.* Içten yanmalı bir motorda, yanma gazlarının tamamen dışarı atılıp yerini taze havanın aldığı yanma fazı. [*Ing.* Scavenging; *Fr.* balayage, balayement].

süpürmek (-i), f. *esk. T.* § ❶ Bir şeyin üstündeki çerçöp, toz gibi şeyleri süpürge, fırça veya başka bir araçla toplamak. [*Ing.* To sweep; *Fr.* Balayer]; § ❷ *mec.* Çıkarıp atmak; § ❸ *mec.* Tüketmek. ◉ **silip ~,** *dey.* ◘ Silmek.

süpürtmek (-l, -e), f. Süpürmek işini yaptırmak. [*Ing.* To make sweep, to let be swept, to be brushed; *Fr.* Faire balayer].

süpürücü, i. < *süpürmek. tekn.* Yolların süpürülmesine yarayan makine. [*Ing.* Sweeper; *Fr.* Balayeuse]; ◉ **kar ~,** *bayınd.* ◘ Kar.

süpürülme, *.i coğr.* Türlü etkilerin, taşıların ufalanması, dağılması, parçalanmış bir örtü halinde belirmesiyle ilgili şekilde giderek türlü dış güçlerle yeryüzünün soyulup süpürülerek gittikçe çıplaklaşması olayı. [*Ing.* Denudation; *Fr.* Dénudation].

süpürülmek, nsz. f. Süpürme işi yapılmak. [*Ing.* To be swept; *Fr.* Être balayé, balayer *(quand le sujet est indéterminé)*].

sür[1], i. *Osm.* < *Ar. sürr. anat. esk.* Bebeğin kesilmiş göbeği.

sür[2]-, ek. *Fr. sur* < *Lat. super.* «Üstünde, üzerinde» anlamına gelen ve genelikle üstünlüğü belirten önek. [*Ing.* ve *Fr.* Sur-].

sûra, i. *Fr. surah* < *Ar. sûre. dok.* Ilk defa Hindistan'da dokunan, yumuşak ve hafif bir çeşit ipekli kumaş. [*Ing.* Surah].

süradik /sürâdik/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tente, çadır. [*Ing.* Awning, tent, pavilion]; § ❷ Saray perdesi, ev veya çadırın önüne çekilen perde. [*Ing.* Curtain before the door of a house or tent].

süradikat, ç.i. *esk.* § ❶ Çadırlar; § ❷ Saray perdeleri.

sürag /sürâg/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Iz, işaret, eser.

sürahi /sürâhî/, i. *Osm.* < *Ar. sarâhat.* Içecek koymaya yarayan, uzunca boyunlu, cam veya billûr kap. [*Ing.* Decanter; *Fr.* Carafe].

sürantrene, s. *Fr. surentraîne,-ée. sp.* Aşırı antrenmanlı.

sürastarya, i. *Fr. surestaries. den.* Tarafların açık veya zımnî anlaşmasına göre, taşıyanın astarya süresinin dolmasından sonra yükün yüklenmesi için ücret karşılığı beklediği süre. [*Ing.* Demurrage].

sürat,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* Çabukluk, ivinti, hız, hızlılık. [*Ing.* A being quick, speed, velocity, haste; *Fr.* Vitesse, promptitude]; ◉ **devir ~ i,** ◘ Devir; ◉ **mutedil ~,** *den.* ◘ Mutedil.

~ denemesi, *den.* ◘ Deneme.

~ işareti, *den.* Harb gemileri arasında seyir halinde filo süratini anlatmak ve anlaşıldığını göstermek üzere kullanılan işaretlere denir.

~ katarı, Sürat postası, ekspres *(tren).* [*Ing.* Express train; *Fr. (Train)* rapide, express].

~ koşucusu, *sp.* Kısa mesafe koşucusu.

~ koşuları, *sp.* ◘ Koşu.

~ mahmuzu, *den.* ◘ Mahmuz.

~ ölçü hattı, *den.* Uçları iki kerterizle kesin olarak belirtilen ve karada çok doğru olarak ölçülen mesafe. *(Gemiler bu ölçü hattı üzerinde seyrederek hat boyunca geçen zamanı ölçer, bundan da kendi hızlarını tayin ederler. Bu işleme «gemi sürat ölçme hattında deneme yaptı» veya «sürat ölçme hattında seyir etti» denir).*

~ testleri, Deneğin, verilen ödevi belirli bir zaman içinde bitirmesini gerektiren testlere verilen ad.

~ topçuları, *esk. ter.* Mustafa III zamanında Topçu Ocağına bağlı olarak kurulan yeni bir topçu sınıfı *(1774).* [*Ing.* An artillery corps formed in 1774].

~ treni, *demir.* ◘ Tren.

~ yarışı, *sp.* Pist üzerinde yapılan kısa mesafe koşusu. *(Atletizmde sürat koşuları, 100 m., 200 m., 400 m.'dir. Bisiklet sürat yarışları genellikle 1000 m. üzerinden yapılır).* [*Fr.* Course de vitesse].

süratçi, i. Sürat toplarına bakan ocak.

~ nazırı, *esk. esk.* Osmanlı devletinde Yeniçeri Topçu Ocağından ayrı olarak yalnız sürat toplarını kullanmak amacıyla kurulan Sürat topçuları ocağının başında bulunan görevli.

~ neferatı, *esk. esk.* Osmanlı devletinde [illegible] ocağında görevli olan [illegible] hizmetçi ocağı, [illegible]

Topçu ocağıyle birleşince süratçi neferatı da Yeniçeri ocağına bağlandı).

süratle, z. Çabucak, çabuk, hızla. [*Ing.* Quickly; *Fr.* Promptement, à la hâte].

süratli, z. Hızlı, çabuk giden veya çabuk işleyen *(şey)*. [*Ing.* Quick, hurried; *Fr.* Vite, prompte].

sürb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kurşun maden.

sürbe, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sürü; § ❷ Kalabalık, küme.

süre, i. < *sürçmek.* Sürçme. [*Osm.* Zühul; *Ing.* A stumbling, stumble, slip, mistake; *Fr.* Action de se trouver en danger de tomber, à la suite d'un heurt, action de se tromper]; ⊙ **~ ü lisan,** *dey.* «*Dil sürçmesi*» anlamında kullanılan kural dışı bir deyim. [*Ing.* Slip of the tongue; *Fr.* Faute échappée à la langue *(lapsus linguae)*].

sürçmek, geçz. f. *esk. T.* § ❶ Yanlış bir adım atıp dengesini bozmak: *Atın ayağı sürçmek.* [*Ing.* To stumble, to slip, to make a mistake; *Fr.* Broncher, faire un faux pas]; § ❷ *mec.* Yanılmak, hata yapmak: *Dili sürçmek.*

sürçtürmek (-i), f. Sürçme işine yol açmak. [*Fr.* Faire broncher, faire faire un faux pas].

sürdürmek (-i), f. § ❶ Sürmek eylemini yaptırmak. [*Ing.* To let continue, to make last; *Fr.* Faire durer, faire frotter ou oindre]; § ❷ Sürmesini sağlamak.

sürdürmeli, i. *dilb.* Bazı dillerde, gelişmesi ve süresi açısından ele alınan bir eylemi belirtmek için kullanılan fiil biçimi. [*Ing.* Continuative; *Fr.* Continuatif].

süre, i. < *sürmek.* § ❶ Bir olayın başı ile sonu arasındaki belirli zaman. [*Osm.* Müddet; *Ing.* Period, duration; *Fr.* Durée]; § ❷ *fonet.* (a) Fonem veya fonem grupunu etkileyen zaman birimi: *Ünlünün süresi.* [*Ing.* Duration; *Fr.* Durée]; (b) Fonem telâffuzunun ikinci evresi; bu sırasında ses organları, bu fonemin çıkarılması için almaları gerekli olan durumu muhafaza eder. *(Bu evre, fonem telâffuzunun başlangıcı olan başlama evresiyle telâffuzun sonunu niteleyen gevşeme evresi arasında yer alır);* § ❸ *huk.* ◘ **Mehil;** § ❹ *müz.* (a) Bir sesin, bir notanın veya bir es'in tutulması gereken zaman bölümü; bu süre, parçanın hızına ve ölçülerine göre değişir. ☆ *Eşanl.* **değer'** [*Ing.* Value; *Fr.* Durée, valeur]; (b) Birbirine eşit olan notaları *(ses ve akorları)* bağlayarak belirsiz bir zaman için uzatma. *(Orkestra için notalamada, kimi zaman armonik /pedal/ olan sürelerin amacı, orkestra çalgılarının değişik tınılarını birbirine bağlamak ve ve kaynaştırmaktır; meselâ korno süreleri, tahta ve telli çalgıları arasında, piyanoda, pedaldan elde edildiği gibi bir geçit sağlar);* ⊙ **~ si belirli, hizmet akdi,** *ikt.* Tarafların kararlaştırdığı zamanın gelmesiyle sona erecek hizmet akdi; ⊙ **~ si belirsiz hizmet akdi,** *ikt.* Ne zaman sona ereceği kararlaştırılmamış, belirtilmemiş hizmet akdi; ⊙ **~ ye bağlı hak,** *huk.* Süre devam ettikçe var olan hak; ⊙ **açık ~,** *ağ. iş.* ◘ Açık; ⊙ **bekleme ~ si,** § ❶ *huk.* ◘ Bekleme; § ❷ *demir.* Bir trenin, aktarma yapacağı başka bir trenle buluşmak için bir aktarma istasyonunda beklemesi öngörülen süre; ⊙ **boşaltma ~ si,** *den. huk.* ◘ Boşaltma; ⊙ **cari hesap ~ si,** *ikt.* ve *bant.* ◘ Cari; ⊙ **cevap ~ si,** *huk.* ◘ Cevap; ⊙ **çalışma ~ si,** *iş. huk.* ◘ Çalışma; ⊙ **dava açma ~ si,** *huk.* ◘ Dava; ⊙ **deneme ~ si,** *iş. huk.* ◘ Deneme; ⊙ **dikkat ~ si,** ◘ Dikkat; ⊙ **dollanma ~ si,** *astr.* ◘ Dolanma; ⊙ **dönme ~ si,** *astr.* ◘ Dönme; ⊙ **duruş ~ si,** ◘ Duruş; ⊙ **gece ~ si,** *iş. huk.* ◘ Gece; ⊙ **gecikme ~ si,** ◘ Gecikme; ⊙ **gevşeme ~ si,** *fiz.* ◘ Gevşeme; ⊙ **gösterim ~ si,** *sin.* ◘ Gösterim; ⊙ **hak düşürücü ~,** *huk.* Geçmesiy hakkın düşmesi sonucunu doğuran süre; ⊙ **hizmet ~ si,** *iş. huk.* ◘ Hizmet; ⊙ **ışıklama ~ si,** *sin.* ◘ Işıklama; ⊙ **iddet ~ si,** *huk.* ◘ İddet; ⊙ **kanama ~ si,** *fizyol.* ◘ Kanama; ⊙ **karşılık ~ si,** *sibern.* ◘ Karşılık; ⊙ **pişme ~ si,** *plast. mad.* ◘ Pişme. **~ aşımı,** İdarenin işlemlerinden dolayı ortaya çıkan bir durumun belli bir süreden ortaya artık dava konusu olamaması. **~ bitimi,** *sp. (Eskrimde)* Uluslararası kılıç oyunu yarışmaları yönetmeliğinde, dürtücü kılıç, delici kılıç, kesici kılıç ile ilgili olarak belirtilen yarışmanın tüm sayıları yapılmadan sürenin bitmiş olması. [*Osm.* Müddetin sona ermesi; *Ing.* Expiration of time limit; *Fr.* Arrivée du temps]. **~ çizelgesi,** *tiy.* Yardımcı teknik uzmanların çalışmalarının süresini belirten çizelge. **~ yargıcısı,** *sp. (Eskrimde)* Kılıçoyunu yarışmalarının süresini yönetmeliğe uyarak süreölçer ile izleyen ve saptayan görevli. [*Osm.* Kronometre hakemi; *ing.* Time-keeper; *Fr.* Chronométreur]. ☆ *Eşanl.* **kronometreci.**

süreç,-ci, i. < *sürmek.* § ❶ Aralarında birlik olan veya belli bir düzen içinde tekrarlanan kesiksiz olay veya eylemler dizisi: ilerleme, gelişme: *Bir hastalığın, bir iktisadî krizin süreci.* [*Osm.* Vetire; *Ing.* Procedure, method, manner; *Fr.* Processus]; § ❷ *patol.* Bir hastalığın, bir görev bozukluğunun veya lezyonun seyrini meydana getiren olayların tümü. [*Ing.* Process; *Fr.* Processus].

süre.duran, b. i. *fiz.* Süredurum halinde bulunan. [*Osm.* Atalet halinde olan; *Ing.* Inert; *Fr.* Inerte].

süre.durum, i. *mek.* ve *fiz.* Bir cismin içinde bulunduğu düzgün devim veya devimsizlik durumunun sürüp gitmesi, devimsizliğe veya devimsizlikten devime kendi başına geçememesi hali. [*Osm.* Atalet; *Ing.* Inertia; *Fr.* Inertie]. ☆ *Eşanl.* **eylemsizlik.**

süregelmek, nsz. f. Devam etmek, olagelmek, başlangıçtan beri aynı şekilde sürmek.

süreğen°, s. < *sürmek. patol.* Ne zaman sona ereceği belli olmaksızın sürüp giden: *Süregen bir hastalık. Süreğen bir anlaşmazlık.* [*Osm.* Müzmin; *ing.* Chronic; *Fr.* Chronique]. ☆ *Karş.* **evegen.** **~ sıtma,** *paraz.* Eskiyen ve kökü kazınamadığı için de ara sıra ortaya çıkan sıtma. [*Osm.* Müzmin humma-i merzagi; *Lat. Paiudismus chronica; Ing.* Chronic malaria; *Fr.* Paludisme chronique].

süreğenleşmek°, nsz. f. Süreğen bir hal almak. [*Osm.* Müzminleşmek; *Ing.* To become chronic; *Fr.* Devenir chronique].

süreğenlik°,-ği, İ. Süreğen olma hali.

sürek°,-ği, i. < *sürmek.* § ❶ Bir şeyin sürdüğü zaman: *Üzümün süreği çoktur.* [*Ing.* Duration; *Fr.* Durée]; § ❷ Kalabalık hayvan sürüsü. [*Ing.* Drove *(of cattle)*]; § ❸ s. Hızlı süren, hızlı giden: *Sürek tatar.* [*Ing.* Fast driver]; ⊙ **köpekli ~ avı,** *avc.* Geyik, karaca, yaban domuzu, tavşan, tilki v.b. yaban hayvanını köpeklerle sürerek avlama. [*Ing.* Stag-hunting; *Fr.* Chasse à courre]. **~ avı,** *avc.* Birçok avcının katılmasıyle ve çok defa at üzerinde avı kuşatarak yapılan avlanma. [*Ing.* Drive *(shooting)*; *Fr.* Battue]. **~ tatar,** *avc.* Hızlı giden haberci.

sürekli, s. § ❶ Süreği çok olan, çok süren: *Sürekli yağmur. Sürekli alkışlar.* [*Osm.* Mütemadi; *Ing.* Continued, continual; *Fr.* Continu,-ue]; ☆ *Eşanl.* **kesiksiz, aralıksız;** § ❷ *bot.* (a) Normal olarak bir veya iki yıllık olduğu halde uzun süre yaşayabilen bitkilere denir. [*Ing.* Perennial; *Fr.* Pérennant,-ante]; (b) Çokyıllık bitkilerde kışın canlı kalan bitki kısımlarına da denir: *köksaplar, soğanlar yumrular sürekli organlardır.* [*Ing.* Perennial; *Fr.* Perennant,-ante]; § ❸ *dilb.* Fonolojide, akustik bakımından ses ile susma arasında sert geçiş bulunmasıyle, telaffuz bakımından ise ses cihazından kapanmanın *(kapantılılar)* ve veya hızla açılmanın veya vurulların *(sürekli akıcılar)* bulunmamasıyle nitelenen ayırıcı özelliğe denir. [*Ing.* Conltinued, continuous; *Fr.* Continu,-ue]; ☆ *Karş.* **süreksiz;** § ❹ i. *fiz.* Birinden öbürüne sürekli olarak geçilebilen elemanlar topluluğu. [*Ing.* ve *Fr.* Continuum]. ☆ *Eşanl.* **kontinuum;** ⊙ **~ nin kuvveti,** *mat.* Bir doğru parçasının noktalarının cümlesi gibi bazı cümle türlerindeki kuvvet tipi. [*Ing.* Continuous power; *Fr.* Puissance du continu]; ⊙ **bir aralıkta ~ fonksiyon,** *mat.* Bu aralığın her noktasında sürekli olan fonksiyon. [*Ing.* Continuous function in an interval; *Fr.* Fonction continue dans un intervalle]; ⊙ **bir aralıkta düzgün ~ fonksiyon,** *mat.* Her pozitif ε sayısına, aralığın her a değeri için, $/x-a/ < \eta$ olmak şartıyle $/f(x)-f(a)/ < \varepsilon$ olacak şekilde, x'e bağlı olmayan pozitif bir η sayısını eşlik ettirme imkânı veren $y=f(x)$ fonksiyonu. *(Bu tanım önceki tanımdan daha kısıtlayıcıdır, çünkü bütün aralık içinde uygun olan bir n sayısını tanıma sokmaktadır).* [*Ing.* Uniform function continued in an interval; *Fr.* Fonction uniformément continue dans un intervalle]; ⊙ **bir bölgede ~ fonksiyon,** *mat.* Bu bölgenin her noktasında sürekli olan fonksiyon. [*Ing.* Continuous function in a domain; *Fr.* Fonction continu dans un domaine]; ⊙ **bir noktada ~ fonksiyon,** *mat.* Değişkenin bir a değeri için, ne kadar küçük olursa olsun her pozitif ε sayısına, $/x-a/ < \eta$ olmak şartıyle $/f(x)-f(a)/ < \varepsilon$ bağıntısını doğrulayan pozitif bir η sayısını eşlik ettirme imkânı veren $y=f(x)$ fonksiyonu. [*Ing.* Continuous function at a point; *Fr.* Fonction continue en un point]; ⊙ **iki değişkenli ~ fonksiyon,** *mat.* $x=a$ ve $y=b$ için, $/x-a/ < \eta$ ve $/y-b/ < \eta$ şartları bulunduğu zaman, her pozitif ε sayısına $/f(x,y)-f(a,b)/ < \varepsilon$ bağıntısını doğrulayan pozitif bir η sayısını eşlik ettirme imkânı veren $f(x,y)$ fonksiyonu. [*Fr.* Fonction continue à deux variables]; ⊙ **çizgisel ~,** *mat.* Bir doğrunun noktalarının veya bir başlangıç ve pozitif bir yön seçildikten sonra bu noktalardan karşılık apsisleri sağlayan gerçek sayıların cümlesi. [*Ing.* Linear continuous; *Fr.* Continu linéaire, continu de la ligne droite]; ⊙ **uzay zaman ~ si,** *mat.* Bağlılık kuramında, dört boyutlu uzay *(dördüncü boyut «zaman» dır). /Bu kavram, evren için birleştirici bir kuram kurmak amacıyle Einstein tarafından ortaya atılmıştır/.* [*Ing.* Space-time continuum; *Fr.* Continuum espace-temps]. **~ asalak,** *paraz.* Bit ve uyuzböceği gibi, bütün gelişme evrelerinde, yaşamı boyunca asalaklık eden. [*Osm.* Dâimi tufeyl; *Ing.* Permanent parasite; *Fr.* Parasite permanent]. **~ ateş,** *patol.* Aralıklı olarak yükselip alçalma yerine, bitimine kadar inmeden, hafiflemeden uzayan ateş. [*Ing.* Continuous fever; *Fr.* Fièvre continue]. **~ bas,** *müz.* ◘ Bas. **~ basım,** *sin.* Basıma temel olan filim ile bu filim yardımıyle basılacak olan filmin birlikte, sürekli olarak hareketiyle meydana gelen gelen basım. [*Ing.* Continuous printing; *Fr.* Tirage continu]. **~ basım aygıtı,** *sin.* Sürekli basımı gerçekçekleştiren aygıt. [*Ing.* Continuous printer; *Fr.* Tireuse continue]. **~ başlık,** *matb.* Her sayfa üzerine konan ve bahis bitinceye kadar devamlı tekrar edilen ana başlık adı. [*Ing.* Continuous title]. **~ borç,** *huk.* Kesintisiz bir fiille ifa edilecek edimlere konu olan borç. *(Bir evi kiracıya sürekli olarak kiralamayı taahhüt eden ev sahibi, böyle bir borç altına girmiştir).* **~ büyüme ve gelişme yetersizliği gösteren çocuklar,** *tıp.* Beslenme ve diğer sebeplerle gelişmelerinde önemli kaymalar görülen çocuklar. **~ çaprazlama,** *zoot.* Belli bir ırktan olan bir hayvan topluluğunda, bu ırkın başka bir ırka dönüşmesi için uygulanan özel çaprazlama şekli. [*Ing.* Continuous crossing; *Fr.* Croisement continu]. **~ değişke,** ◘ **Değişke.** **~ değişken,** *istat.* ◘ **Değişken.** **~ değmeli basım cihazı,** *sin.* Basımın hem

sürekli hem değmeli olmasını sağlayan cihaz. [*Ing.* Continuous-contact printer; *Fr.* Tireuse continue par contact].
~ **devrim kuramı**, *fels.* Troçkicilik *(Troçkizm)*, Stalinciliğe karşı Marksçı muhalefeti adlandırır.
~ **doku**, *bot.* ◘ **Daimi doku.**
~ **döküm**, *met.* ◘ **Döküm.**
~ **dönme ekseni**, *mat.* ◘ **Eksen.**
~ **etki**, ◘ **Etki.**
~ **folikül**, ◘ **Folikül.**
~ **fonksiyon**, *mat.* Değişkenlerin yeteri kadar küçük değişimleri için, istendiği kadar az değişebilen fonksiyon. [*Ing.* Continuous function; *Fr.* Fonction continue].
~ **geçiş**, *sin.* Filmin alıcı, gösterici, basım aygıtı gibi aygıtlarda aralı harekete uğramadan dönüşü. [*ing.* Continuous running; *Fr.* Défilement continu].
~ **germe**, *cerr.* ◘ **Germe.**
~ **grup**, *mat.* ◘ **Grup.**
~ **güç**, *demir.* Motorlar, daha önceden yalıtkanlara göre saptanmış sıcaklık derecesini *(genellikle 120°C)* aşacak kadar kızmamak şartıyle bir elektrik lokomotifinin kesiksiz olarak sağlayabileceği güç. [*ing.* Continuous power; *Fr.* Puissance continue].
~ **hareket**, *mek.* ◘ **Hareket.**
~ **hastalığı olan çocuklar**, *tıp.* Şeker, sara, verem, kalb bozuklukları gibi sürekli bakım ve tedavi gerektiren çocuklar.
~ **hizmet akdi**, *ikt.* 30 iş gününden fazla işler için yapılan akit.
~ **ısıtma**, *term.* ◘ **Isıtma.**
~ **iniş**, *coğr.* Bir akarsuyun kaynak yerinden ağzına kadar süren iniş. [*Ing.* Continuous slop].
~ **iş**, *huk.* Niteliği bakımından 30 iş gününden fazla süren işlere denir. [*Ing.* Permanent work].
~ **iş göremezlik geliri**, *ikt.* Sürekli iş göremezlik haline düşen bir sigortalıya, durumuna göre, Sosyal Sigortalar Kurumunca yıllık gelirinin belli bir oranının gelir olarak bağlanması.
~ **iş göremezlik hali**, *ikt.* Bir sigortalının iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü en az yüzde on yitirmiş olması hali.
~ **işler**, *huk.* ◘ **İş.**
~ **kesir**, *mat.* ◘ **Kesir.**
~ **kuvvet**, ◘ **Kuvvet.**
~ **muhasebe envanteri**, *muh.* ◘ **Envanter.**
~ **optik basım cihazı**, *sin.* Basımın hem sürekli hem optik yoldan olmasını sağlayan cihaz.
~ **patlayıcı**, *pirotekn.* Sıvı oksijenli patlayıcılar hariç, her türlü patlayıcı madde. *(Sıvı oksijenli patlayıcılar ömrü sınırlıdır, çünkü bir fişteki oksijen 15 ile 40 dakika arasında buharlaşarak uçabilir).* [*ing.* Permanent explosive; *Fr.* Explosif permanent].
~ **piyasa**, *ikt.* Bir mal veya bir menkul kıymet fiyatının devamlı olarak yerleştiği piyasa.
~ **pullar**, *post.* Posta ücretlerinin ödenmesinde kullanılmak üzere tarife ihtiyaçlarına göre çeşitli değerde ve çok sayıda bastırılan pullar. *(Genel olarak bunların boyutları anma pullarından küçük olur).* ☆ *Eşanl.* **cari pul, normal pul.**
~ **rölöve**, *istat.* ◘ **Rölöve.**
~ **sebepler**, *patol.* Etkisi bütün hastalık boyunca süren sebepler.
~ **spektrum**, *fiz.* ◘ **Kesiksiz.**
~ **suç**, *huk.* Mütemadi suç.
~ **ünsüz**, *gram.* Ciğerlerden gelen havanın, ses yolundaki engellerden birine çarpmasıyle meydana gelen ve sürekli ses veren ünsüz: *b, c, d, g gibi ünsüzler sürekli ünsüzlerdir.* [*Ing.* Continuous consonant; *Fr.* Consonne continue].
~ **yağış**, *trm.* En az 6 saat devam eden ve her saati için 0,5 mm. veya daha fazla su bırakan yağışlar [*Ing.* Continuous rainfall].
~ **yakma**, *döş.* Kazanda ateşin kesiksiz yakılması.
~ **yansımalı bakaç**, *sin.* Yansıtıcı bölümü mercek ile örtücü arasında yer aldığı için, cisimlerin görüntüsünün alıcı çalıştığı vakit görülebildiği yansımalı bakaç çeşidi.
~ **yayın**, ◘ **Mevkute.**

süreklilik,-ği, i. § ❶ Sürekli olma hali. [*Osm.* Mütemadiyet, temadi; *Ing.* Continulty; *Fr.* Continuité]. ☆ *Eşanl.* **kesiksizlik.** § ❷ *patol.* Sürekli hastalıkların özelliği; ◉ **balistik** ~, *pirotekn.* Balistik özellikleri zamanla değişmeyen bir barutun niteliği. *(Bazen aynı anlamda kullanılan «balistik kararlılık» deyimi daha çok bir merminin mermiyolu üzerindeki mekanik kararlılığını belirtir. Balistik sürekliliği olmayan bir barut, eskidikçe daha şiddetli olursa «balistik değişme» ye uğramış denir).* [*Ing.* Balistic permanence; *Fr.* Permanence balistique]; ◉ **optik** ~, *oft.* Uyarma ortadan kalktıktan sonra da ışık duyusunun onda bir saniye kadar uzaması. [*Ing.* Optic persistance; *Fr.* Persistance optique].
~ **fiili**, *gram.* ◘ **Fiil.**
~ **içinde kesme**, *cerr.* Etlerin kesilmesinden sonra kemiğin testereyle kesilmesi, bitişiklik içine kesme karşıtıdır. [*Fr.* Amputation dans la continuité].
~ **katsayısı**, *zoot.* Bir ineğin süt verlminin eksilme evresinde, süt üretiminin azalmasını gösteren katsayısı. [*Ing.* Persistance coefficient; *Fr.* Coefficient de persistance].

süreksiz, s. § ❶ Süreği az olan, az süren; geçici: *Süreksiz bir mutluluk.* [*Osm.* Munkatl; *Ing.* Discontinued, transitory, transient; *Fr.* Discontinu,-ue]. ☆ *Eşanl.* **kesikli;** ☆ *Karş.* **sürekli, aralıksız;** § ❷ Devam etmeyen, devamlı olmayan. [*Osm.* Muvakkat; *Lat.* Deciduus; *Ing.* Temporary, provisory; *Fr.* Qui a peu durée, passager,-ère]. ☆ *Eşanl.* **süresiz.**
~ **fonksiyon**, *mat.* Sürekli olmayan fonksiyon. [*ing.* Discontinuous function; *Fr.* Fonction discontinue].
~ **ısıtma**, *term.* ◘ **Isıtma.**
~ **işler**, *huk.* ◘ **iş.**
~ **spektrum**, *fiz.* ◘ **Kesikli tayf.**
~ **ünsüz**, *gram.* Ciğerlerden gelen havanın ağız boşluğundaki engellerden birine çarpmasıyle meydana gelen ve süreksiz ses veren ünsüz: *p, t, ç, k, f, s, ş, h sesleri süreksiz ünsüzlerdendir.* [*Ing.* Discontinuous consonant; *Fr.* Consonne discontinue].
~ **yansımalı bakaç**, *sin.* Alıcı çalıştırıldığı vakit yansıtıcı bölümü ortadan kalktığı için görüntü vermeyen bakaç çeşidi. [*Ing.* Noncontinuous reflex finder; *Fr.* Viseur reflexe continuel].

süreksizlik,-ği, i. § ❶ Süreksiz olma hali. [*Ing.* Discontinuity, transitoriness; *Fr.* Discontinuité]; § ❷ *istat.* Bir istatistik veriler topluluğunda rastlanan kesikli olma niteliği; ◉ **birinci türden** ~ **noktası**, *mat.* Pozitif ve sıfıra yaklaşan bir ε sayısı gözönüne alındığında, $f(x_0+\varepsilon)$ ve $f(x_0-\varepsilon)$ niceliklerinden birincisi *(sağdan limit)* $f(x_0+0)$ ile, ikincisi *(soldan limit)* $f(x_0-0)$ ile gösterilecek şekilde bir limite yaklaştığına göre x_0 değeri. */Eğer bu iki limit eşitse, $f(x_0)$ niceliği bu limitlerin ortak değerinden farklı olduğu için süreksizlik vardır, bu halde $f(x_0)$ değiştirilerek süreklilik yeniden kurulabilir. Limitler farklı ve $f(x_0)$ bunların aritmetik ortalaması olursa, süreksizlik noktası düzgündür denir/.* [*Fr.* Point de discontinuité de première espèce]; ◉ **ikinci türden** ~ **noktası**, *mat.* $f(x_0+\varepsilon)$ ve $f(x_0-\varepsilon)$ niceliklerinden en az birinin hiç bir limite yaklaşmadığı x_0 değeri. [*Fr.* Point de discontinuité de deuxième espèce].
~ **noktası**, *mat.* Bir *(a, b)* aralığında, tanımlanmış bir $y=f(x)$ fonksiyonu için, bu aralık içinde fonksiyonun sürekli olmadığı x_0 değeri. [*ing.* Discontinuity point; *Fr.* Point de discontinuité].

süreli*, s. Belli süre aralıklarıyle çıkan: *Süreli yayın.* [*Osm.* Mevkut; *Ing.* Periodical; *Fr.* Périodique].
~ **bibliyografya**, Bir defaya özgü olarak değil de belirli zaman araları ile yayımlanan bibliyografya. [*Ing.* Periodical bibliography; *Fr.* Bibliographie périodique].
~ **yayınlar**, Devamlı olarak yayınlanması esas tutulan ve başlangıçtan gerek sayı gerekse tarih bakımından ne kadar devam edeceği belli olmayan, belirli veya belirsiz aralıklarla yayınlanan, genellikle birçok yazarın belli veya değişik konulardaki yazılarını içinde toplayan eserlere verilen ad. [*Ing.* Periodical publications; *Fr.* Publications périodiques].
~ **yayınlar bölümü**, Kütüphaneye gelen süreli yayınların aksesyonunu yapmak, alfabetik kataloğunu hazırlamak ve bu yayınları izlemekle görevli bölüm.

sürem, i. ◘ **Sezon.**

süre.ölçer, b. i. ◘ **Kronometre.**

sürer, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **sürre**'nin çoğulu.

sürerdurum, i. ◘ **Statüko.**

sürerlik,-ği, i. < *sürmek.* Uzun sürme hali. [*Ing.* Continuity; *Fr.* Durabilité, continuité].
~ **eylemi**, *gram.* Devamlılık kavramı veren eylem. [*Ing.* Continuity action].
~ **fiili**, *dilb.* Devamlılık kavramı veren fiil *(Türkçede bu kavram, herhangi bir fiilin -e'li bağ-fiili ile durmak, kalmak ve bazen de görmek fiillerinden birinin kullanılmasıyle elde edilir): Yapadurmak (yap-a-durmak), uyuyakalmak (uyu-y-a-kal-mak), uzatagörmek (uzat-a-görmek) v.b.* [*Ing.* Durative verb, verb of continuity].
~ **görünümü**, *gram.* Türkçede, bir ortaçla yardımcı eylemin veya herhangi bir eylemle durmak eyleminin birlikte kullanılmasından meydana gelen ve sürerlik kavramı veren görünüm.

süresiz, s. § ❶ Süresi belli olmayan: *Okul süresiz tatil edildi;* § ❷ z. Süresi belli olmayarak: *Gazete süresiz kapatıldı.*

süre.yazar, b. i. *astr.* Bir zaman saatine bağlı olarak saat ve dakika başlarını yazan cihaz.

Süreyya /Süreyyâ/, öz. i. *Osm.* < *Ar. esk. astr.* § ❶ Ülker; § ❷ *bot. esk.* ◘ **Sarısabır.**

sürfaktif, i. *Fr. surfactif. fiz. kim.* Sulu çözeltisi, sıvı ile katı fazın değme yüzeylerinde ana çözeltinin kütlesinden daha derişik olan madde. *(Sürfaktifler temizleme işlerinde kullanılır).* [*Ing.* Surface-active, surfactant].

sürfe[1], i. *Osm.* < *Fars. esk.* Öksürük.

sürfe[2], i. *Osm.* < *Ar. esk. biy.* Kurtçuk, tırtıl.

sürfile, i. *Fr. surfil. terz.* Bir kumaşın tarazlanmaması için kenarına yapılan seyrek ve çapraz dikiş. [*ing.* Overcast].
~ **makası**, terz. ◘ **Zikzaklı makas.**

sürgen.doku, b. i. *bot.* Birbirine iyice yanaşık, çok kenarlı hücrelerden meydana gelen ve durmadan bölünerek çoğalan genç doku. Sürgendoku kök ve sap ucunda, bir de tomurcuklarda bulunur; bu dokunun hücrelerinden biri *(eğreltiotlarında)* veya birçoğu *(üstün bitkilerde)* durmadan bölünerek çoğalır; bitkilerde üstderi, kabuk, merkez silindir ve özek gibi organların bütün dokuları sürgendokudan meydana gelir. İkincil sürgen dokular ise odunsoymuk ve mantar-felloderm tabakaları meydana getirir. [*Osm.* Ensice-i müşekkile; *ing.* Meristem; *Fr.* Méristème].

sürgit*, z. Sonsuz olarak, sonsuzluğa kadar. [*Osm.* Ilelebet; *Ing.* Forever; *Fr.* Éternellement; à jamais, à perpétuité, pour toujours].

sürgü, i. < *sürmek.* § ❶ Kapının sağlamca kapanması için arkasına yatay olarak yerleştirilen demir veya ağaç kol. [*Ing.* Bolt *(of a door); Fr.* Verrou]. ◘ *ŞEKİL: 134.— ÇİLİNGİR ALETLERİ; ŞEKİL: 313 — KİLİT;* § ❷ Yol, tarla, toprak dam v.b. yerlerde toprağı bastırmaya veya düzleştirmeye yarayan taştan veya ağaç kütüğünden yapılmış silindir. [*Ing.* Roller; *Fr.* (Rouleau) Compresseur, cylindre compresseur ou écraseur]. ☆ *Eşanl.* **yuvak, log;** § ❸ Sıvayı düzleştirmekte kullanılan büyük mala. [*Ing.* Notched trowel; *Fr.* Truelle bretté] § ❹ *demir.* Bir demiryolunda makas dillerini tespit etmeye yarayan ve dillerin yana doğru kaymasını önleyen alet. [*Ing.* Sliding bar; *Fr.* Verrou]; § ❺ *müz.* Trombonun sabit

kısmındaki paralel boruların istendiği kadar içine sokup çıkarıldığı içi boş silindirimsi segman; böylelikle titreşim halinde bulunan hava sütununun uzatılması veya kısaltılması sonucu seslerin yüksekliği değiştirilir; § ❻ *sil.* Eski silâhlarda bulunan ve merminin hareketi sırasında, mekanizma ile namlu mücefini birbirine doğru iten kapama düzeneğinin parçası. [*Ing.* Breech-bolt; *Fr.* Verrou]; § ❼ *tekn.* Çoğu zaman taksimatlı bir çubuk üzerinde veya bir cetvelin, bir kumpasın ortasına açılmış bir oluk içinde kayabilen sivri uç veya küçük lama. [*Ing.* Cursor, slider, slide, runner, traveller; *Fr.* Curseur]; § ❽ *telekom. Hughes* âletinin hareketli parçası. [*Ing.* Cursor; *Fr.* Curseur]; § ❾ *trm.* (a) Sapan; (b) Toprak sürüldükten sonra toprak topaklarını ezmeye yarayan tırmık. [*Ing.* Harrow; *Fr.* Herse]; ⓐ **buzul ~ sü**, *jeom.* Bir buzul vâdisini tıkayan ve vâdiyi bölümlere ayıran enine kayaç seti. *(Sürgüler biçimlerine* göre ikiye ayrılır: *topuklu sürgü /tekneyi keser/ ve basamaklı sürgü /dik yamaçlı vâdide basamaklar meydana getirir/. Genellikle buzul sonrası ırmaklar, sürgülerde vâdinin çeşitli su yollarını birbirine bağlayan derin boğazlar oyar).* [*Ing.* Glacial bolt; *Fr.* Verrou glaciaire]; ⓑ **düzleme ~ sü**, *döş.* ◘ **Düzleme**; ⓒ **bulut ~ sü**, *meteor.* ◘ **Bulut**[1]; ⓓ **kanat ~ sü**, *tekn.* ◘ **Kanat.**

~ açma, *sil.* Bir ateşli silâhı doldurmak için, merminin hareketi sırasında mekanizma ile namlu mücefini kilitleyen sürgüyü çekme.

~ ağızlığı, *tekn.* Kilit sürgülerinin girdiği yuva ağzına konan delikli demir levha. [*Ing.* (Box-) staple, keeper *(of lock)*, (latch-) catch); *Fr.* Gâche].

~ avansı, *tekn.* ◘ **Avans.**

~ kolu, *sil.* Tüfeklerde fişeği sürerek kovanı boşaltan kol. [*Ing.* Slide rod, slide arm, latch handle].

~ yayma kaması, *döş.* Sürgüsü iki parçalı vanalarda, parçaları yayarak sızdırmazlık sağlayan kama biçimli parça.

sürgüc, i. Kitap okurken satırları takip etmeye yarayan ufak hilâl veya mukavva şerit.

sürgüleme, i. § ❶ Sürgülemek eylemi; sürgüyle kilitleme. [*Ing.* Bolting, locking; *Fr.* Verrouillage]; § ❷ *demir.* Bir makası, bir işareti, bir kumanda elemanını kımıldamayacak şekilde kilitleme. [*Ing.* Bolting, locking; *Fr.* Verrouillage].

sürgülemek, geçl. t. § ❶ Sürgü sürerek kapamak. [*Ing.* To bolt; *Fr.* Verrouiller]; § ❷ *bayınd.* Sürgü ile bastırarak düzeltmek, sürgü yardımıyla düzleştirmek. [*Ing.* To roll; *Fr.* Rouler].

sürgülü, s. § ❶ Sürgüsü olan, sürgüsü bulunan: *Sürgülü kapı, Sürgülü pencere:* [*Ing.* Bolted; *Fr.* Verouillé]; § ❷ Bir sürgü ile sıkıca kapatılmış, sürgüsü itilmiş, sürgülenmiş. [*Ing.* Bolted; *Fr.* Verouillé].

~ hesap cetveli, ◘ **Logaritma cetveli.**

~ vana, *döş.* Suyun geçiş yoluna inen bir sürgü yardımı ile kapanan vana. [*Ing.* Clack valve, clapet valve].

sürgün, i. < *sürmek.* § ❶ Ceza olarak belli bir yerin dışında veya belli bir yerde oturmaya zorlanan kimse: *Sürgünler affedildi.* [*Osm.* Menfi; *Ing.* Exile; *Fr.* Exilé,-ée, banni,-ie, déporté,-ée]; § ❷ Bu tarzda cezalandırılmak eylemi ve bu eylemin sonucu: *Sürgün cezası, Sürgün yeri.* [*Osm.* Nefiy; *Ing.* Exile, banishment; *Fr.* Exil, bannissement]; § ❸ Bir kimsenin sürüldüğü yer, sürgün yeri [*Osm.* Menfa; *Ing.* Place of exile; *Fr.* Exil]; § ❹ İçi sürmek hali: *Sürgünü var. Sürgünü olmak.* [*Osm.* Ishal; *Ing.* Diarrhea; *Fr.* Diarrhée]; § ❺ *bot.* ve *trm.* (a) Genel olarak bir yaprağın koltuğundan çıkan üzerinde vejetatif, jeneratif veya her iki organı birden taşıyan bitki kısımlarına verilen ad. [*Ing.* Shoot, sucker *(of a plant)*; *Fr.* Rejet, rejeton]; (b) Ağaçlarda yan veya uyur tomurcuklardan çıkan yapraklı filiz. *(Ağaçların çotuğundan çıkan sürgünlere dip sürgünü, gövde ve dallardan çıkan sürgünlere sap sürgünü denir).* [*Ing.* Shoot; *Fr.* Rejet]; (c) Bazı bitkilerden alınan ve yeni bir bitki elde etmek için kullanılan köklü veya köksüz filiz; ◘ *ŞEKİL: 89* — **BİTKİ**; ◘ *ŞEKİL: 504* ve *505* — **SÜRGÜN II ve III**; ⓔ **~ göndermek**, *dey.* ◘ **Sürgün etmek**; ⓕ **beyaz ~**, *vet.* ◘ **Beyaz**; ⓖ **deli ~**, *bot.* ve *trm.* Lahananın sapından çıkan filizlere verilen ad; ⓗ **kanlı ~**, *paraz.* ◘ **Kanlı**; ⓘ **kısa ~**, *bot.* Bazı bitkilerde gövdeden çıkan dalların kısa bir uzama devresinden sonra gelişmeden kalmaları. *(İnternodları birkaç milimetreyi geçmeyen, kısa ömürlü ve ağacın gövde ve dallarının uzamasında rolü olmayan, sadece üzerlerinde vejetatif ve generatif organları taşıyan bir sürgündür. Melez, Sedir ve Çam'da iğne yapraklar kısa sürgün adını alan bu dallar üzerinden çıkarlar);* ⓙ **su ~** ü, *bot.* Prevantif ve adventif tomurcuklardan meydana gelen sürgünlere verilen ad; ⓚ **uzun ~**, *bot.* Tomurcukları belirgin internodlarla birbirinden ayrılmış

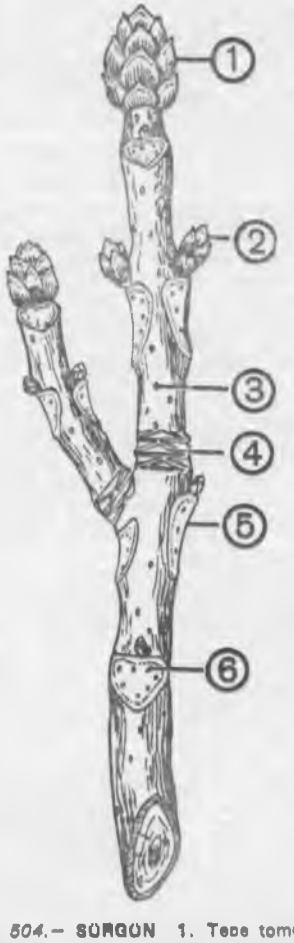

ŞEKİL: 504.— **SÜRGÜN** 1. Tepe tomurcuğu *(terminal tomurcuk).* 2. Yan tomurcuk. 3. Kovucuk. 4. Yaprak sapı izi. 5. Yaprak izi. 6. Üretim demeti izi.

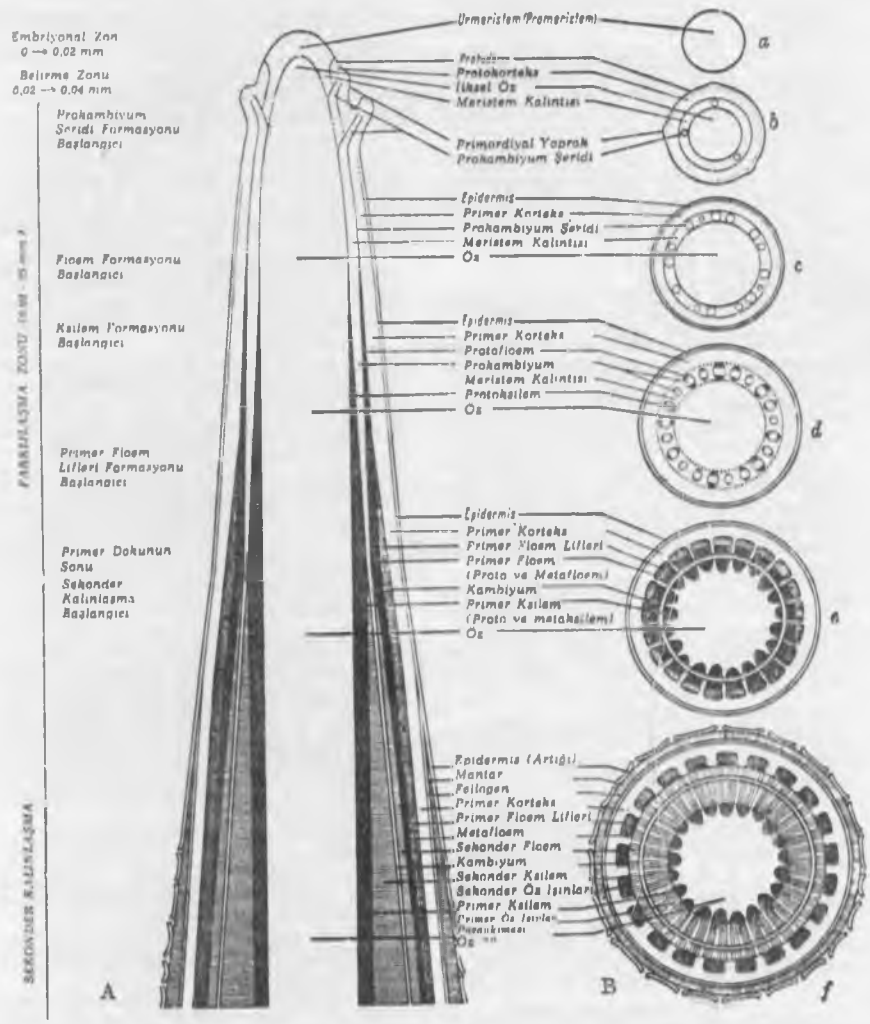

STRASBURGER den

ŞEKİL: 505.— **SÜRGÜN** [*Sekonder kalınlaşma yapan bitkilerin sürgün uçlarının yapıları*].

ağacın gövde ve dallarının uzamasını sağlayan sürgün.
(Uzun sürgün kısa sürgünleri taşır ve büyümesi sınırlı değildir. Göknar ve Ladin'de yalnız uzun sürgünler mevcuttur).
~ **ağı**, *balıkç.* Büyük salma ağı, deniz dibini tarayan, torba biçimi ağ.
~ **avı**, *avc.* ◘ **Sürek avı.**
~ **etmek**, Ceza olarak bir yere sürmek, sürgüne göndermek. [*Ing.* To banish, to exile; *Fr.* Bannir, exclure, proscrire].
~ **evi vurgun evi**, *dey.* «*Sürgüne giden bir kimsenin evi ölü evi kadar kederlidir*» anlamında söylenir. [*Ing.* The house, of the exile is the home of the afflicted].
~ **göz aşısı**, ◘ **Göz.**
~ **kesmek**, ◘ **Kesmek.**

sürh, I. ve s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Kırmızı, kızıl; § ❷ Kırmızı mürekkep; § ❸ *san.* Kitaplarda bab ve fasıl başlıklarına kırmızı mürekkeple yazılan yazı. *(Bab ve fasıl başlıkları ateş kırmızısı mürekkeple yazılırsa maden sürh denirdi. Sürh bulunan kitapların sayfalarına siyah mavi veya altın sarısı cedvel çekilirdi).*

sür.hab /sürh-âb/, b.I. *Osm.* < *Fars. sürh*, kırmızı + *âb, su. esk.* § ❶ Kırmızı sıvı, kırmızı su; § ❷ Allık; § ❸ Kan; § ❹ Şarap; § ❺ *mec.* Keder, gözyaşı.

sürhabî, s. *esk.* § ❶ Kırmızı su renginde; § ❷ I. Kırmızı ördek.

sürhî, I. *esk.* Kırmızılık.

sürh.ser, b..I *Osm.* < *Fars. sürh*, kırmızı + *ser, baş. esk.* § ❶ Kızılbaş; § ❷ b.s. Kırmızı başlı.

sürjeksiyon, I. *Fr. surjection. mat.* Bir E cümlesini, tamamen kaplayacak şekilde bir *F* cümlesi üzerine uygulama.

sürjektif, s. *Fr. surjectif,-ive. mat.* Bir *E* cümlesinin bir *E'* cümlesi üzerine, *E'* nin elemanlarının görüntüleri *E'* cümlesini tamamen kaplayacak şekilde uygulanması için kullanılır. *(E''nün her elemanının en az bir aslı vardır, birçok aslı da bulunabilir).*

sürkontr, I. *Fr. surcontre. (oyun)* Briçte kontr çeklilen tarafın bazen verdiği cevap. [*Ing.* Redouble].

sürm, I. *Osm.* < *Ar. anat. esk.* Kalınbağırsak ğın alt tarafı. [*Ing.* Rectum].

sürme[1], I. § ❶ Sürmek, sürgüne göndermek eylemi. [*Ing.* Banishing; *Fr.* Bannissement]; § ❷ Kapı kanadını içerden kaplamak veya dolap kapağını yerinde tutmak gibi işlere yarayan ve yuvası içinde ileri geri sürülebilen düzen. [*Ing.* Bolt, slide; *Fr.* Verrou]. ☆ *Eşanl.* **sürgü, tırkaz**; § ❸ *(Masa veya dolapta)* Küçük çekmece. [*Ing.* Drawer; *Fr.* Tiroir]; § ❹ *bot.* Çeşitli bitkilerde, özellikle tahıllarda hastalık yapan mantar *(ustilago)* ve bu mantarın sebep olduğu hastalık. [*Ing.* Smut ball; *Fr.* Charbon]. ☆ *Eşanl.* **rastık**; § ❺ *ciltç.* Eskiden bir cildin kilidini bağlayan zincir şerit; § ❻ *oyun. (Satrançta)* Hamle; § ❼ *trm.* Pulluk veya sabanla toprağı işleme; § ❽ s. Sürülerek kullanılan: *Sürme kapı. Sürme kapak;* ⊙ **âdi ~**, ◘ **Adi**; ⊙ **arpa ~**, ◘ **Arpa**; ⊙ **çift ~**, ◘ **Çift**; ⊙ **derin ~**, *trm.* Derine giden özel bir pullukla, alt toprağı üste çıkarmadan yerinde karıştırma; ⊙ **diş ~si**, *diş. cerr.* Dişlerin diş çukurları dışına çıkması, ☆ *Eşanl.* **diş çıkarma**; ⊙ **emniyet ~si** (sürgüsü), *tekn.* Dışarıdan bir anahtarla, içerden bir düğmeyle açılan, tek taraftan veya her iki taraftan emniyet düzeneğiyle hareket ettirilen büyük bir dili olan sürme. [*Ing.* Safety-bolt; *Fr.* Verrou de sûreté]; ⊙ **sığ ~**, *trm.* Yüzden sürme, yabani otların yok edilmesi için kökleme pulluğuyla yapılan yüzeysel sürme.
~ **altın**, *san. esk.* Kitap veya herhangi bir asya üzerine tek kat olarak sürülen altın. *(İnce olduğu için pek tutulmazdı).*
~ **cam**, *ağ. iş.* Ağaca açılan kanalda veya ağaca tutturulmuş madensel kanal içinde, kendi doğrultusunda hareket eden kalın cam kapak.
~ **civadıra**, *dan.* Yelkon açılacağı zaman dışarı uzatılacak biçimde yapılmış civadıra.
~ **derinliği**, ◘ **Derinlik.**
~ **lekele**, *dan.* (a) Vapurlara yolcuların girip çıkması için iskeleyle vapur arasına uzatılan enli tahta; (b) Gemilerde borda iskeleleri kullanılamayacak kadar yüklü olduğu zaman küpeştelerden rıhtıma uzatılan genellikle iki yanı korkuluklu enli tahta.
~ **kapak**, *ağ. iş.* Yatay kanallara giren özel eklentiler yardımıyle kendi doğrultusunda sağa-sola giderek açılıp kapanan kapak türü. [*Ing.* Sliding gate].
~ **kapak kilidi**, *ağ. iş.* Sürme kapaklarda kullanılan özel kilit.
~ **kapı**, ◘ **Kapı.**
~ **kilit**, *inş.* Bir düğmeyle hareket ettirilen ve kapı kasasının üzerindeki sabit bir köprüye oturan bir dilden meydana gelmiş basit kilit.
~ **köprü**, ◘ **Köprü.**
~ **omurga**, *den.* Ana omurganın bedeninde açılan yuva içinde aşağı yukarı hareket ettirilebilecek düzende yapılmış bir çeşit hareketli omurgadır.
~ **pencere**, Yana ve yukarıya sürülerek açılan pencere çerçevelerine denir. [*Ing.* Sash window].
~ **taşı**, *kim.* ◘ **Antimon.**

sürme[2], I. *Osm.* < *Fars.* Kirpik diplerine sürülen siyah toz. [*Ing.* Small streak of collyrium at the outer corner of the eye].
~ **çekmek**, *dey.* Gözleri sürme ile boyamak. [*Ing.* To tinge one's eyes].
~ **mili**, Sürme kalemi.

sürmedan /sürmedân/, I. *Osm.* < *Fars. sürme* + *-dan ekl. san. esk.* Ağaç veya kemikten yapılan ve içine sürme konulan kap. *(Sürmedan, Osmanlı hanedanından olan kadınlar için genellikle altın veya gümüşten yapılırdı. Sürmedan kapağının iç tarafında sürme çekmeye yarayan bir mil bulunurdu).* [*Ing.* Small box in which kohl is kept].

sürmek (-l, -e), *f. esk. T.* § ❶ *(At, arabe v.b. hk.)* Yönetip yürütmek; önüne katıp götürmek, sevketmek: *Atı sürmek. Arabayı sürmek, Koyunları sürmek.* [*Osm.* Sevk etmek; *Ing.* To drive; *Fr.* Mener, conduire]; § ❷ İleri doğru itmek, hareket ettirmek, uzatmak: *Önüme bir kâğıt sürdü. Çanteyı karyolanın altına sürdü.* [*Ing.* To drive in front; to push forward; to toss; *Fr.* Tendre]; § ❸ Dokundurmak, değdirmek: *Elinizi orasya sürmeyiniz. Elini duvara sürdü.* [*Ing.* To touch; *Fr.* Toucher]; § ❹ Birini ceza olarak oturduğu yerden ayırıp hoşa gitmeyen bir çevrede yaşamaya göndermek. [*Osm.* Nefyetmek; *Ing.* To banish, to tend, to exile; *Fr.* Bannir, exclure]; § ❺ Bir maddeyi dokundurarak gezdirmek yoluyla bir yüzey üzerine ince bir tabaka halinde bırakmak: *Boya sürmek. Zamk sürmek. Pudra sürmek.* [*Ing.* To rub on, to smear; *Fr.* Enduire, faire glisser]; § ❻ Bir şeyi paraya çevirmek için alıcı bulmak: *Mal sürmek.* [*Osm.* Sarf etmek; *Ing.* To sell, to market; *Fr.* Débiter, écouler, vendre]; § ❼ Karşısındakinin dalgınlığından yararlanarak bozuk veya sahte bir sayı kabul ettirmek; piyasaya çıkarmak: *Kalp para sürmek.* [*Ing.* To pass; *Fr.* Passer]; § ❽ (-l) Herhangi iyi bir hal içinde bulunmak, yaşamak, gün geçirmek: *Saltanat sürmek. Mutlu bir yaşayış sürmek.* [*Ing.* To live, to spend; *Fr.* Mener, suivre]; § ❾ (-l), *trm.* Pulluk veya sabanla toprağı işlemek: *Tarlayı sürmek.* [*Osm.* Hafretmek; *Ing.* To plough, to plow; *Fr.* Labourer]; § ❿ nsz. Devam etmek, oladurmak: *Fırtına üç gün sürdü.* [*Ing.* To last; *Fr.* Durer]; § ⓫ Zaman geçmek: *Çok sürmez, her şey düzelir.* [*Ing.* To pass; *Fr.* Passer]; § ⓬ nsz. Zaman almak: *Bu iş iki saat sürer.* [*Ing.* To take, to last; *Fr.* Durer]; § ⓭ Bitmek, yesermek, filiz ve yaprak vermek, bitip meydana çıkmak: *Ekinler sürdü.* [*Ing.* To push forth; *Fr.* Pousser]; § ⓮ nsz. *(Özne olarak iç veya karın kelimelerini aldığı vakit)* Sık sık ve sulu olarak büyük abdest bozmak. İshal olmak: *İçi, karnı sürmek.* [*Ing.* To purge *(bowels)*; *Fr.* Purger]; § ⓯ *(Sıvı bir maddeyi)* Bir yüzey üzerine dökmek veya serpmek: *Koku sürmek;* § ⓰ Kovmak, kovalamak, çıkartıp atmak: *Binlerce aileyi yurtlarından sürdüler.* [*Ing.*To drive away]; § ⓱ *(Mal hk.)* Piyasaya çıkarmak, satışa arzetmek: *Yazlık kumaşları piyasaya sürmek;* § ⓲ *(Para hk.)* Tedavüle çıkarmak: *Yeni elli liralıkları piyasaya sürmek.* [*Ing.* To circulate; *Fr.* Circuler]; ⊙ **sür git dememişler**, *at.* Beğenmediğiniz durumu, sürüp giden bir anlaşmazlık konusu yapmayınız. Hoş görüp geçininiz; ⊙ **sür gitsin**, *dey. «Oluruna bırak, aldırma, varsın öyle olsun!»* anlamında söylenir; ⊙ **boya ~**, Boyaya batırılmış bir fırça ile herhangi bir cismin yüzeyini boya ile örtmek; ⊙ **dominoda taş ~**, *oyun.* Daha önce konulan taşın aynından koymak; ⊙ **hüküm ~**, *dey.* ◘ **Hüküm**; ⊙ **ileri ~**, *dey.* ◘ **İleri**; ⊙ **kara ~**, *dey.* ◘ **Kara**; ⊙ **öne ~**, *dey.* ◘ **Ön**; ⊙ **taş ~**, *oyun.* Damada veya satrançta bir taşı ileri sürmek; ⊙ **yüz ~**, *dey.* ◘ **Yüz.**

sürmelemek (-l), f. Sürmeyi sürüp kapamak. [*Ing.* To bolt *(a door)*; *Fr.* Verrouiller].

sürmeli, s. § ❶ Sürmesi olan; sürme çekilmiş. [*Ing.* Tinged with kohl]; § ❷ Sürmesi sürülerek kapanmış olan, sürmelenmiş: *Sürmeli kapı.* [*Ing.* Having a bolt, bolted, sliding].

sürmelik,-ği, I. § ❶ Sürme konulan küçük kap, sürme hokkası; § ❷ *mobl.* Üzerinde bir mobilya çekmecesinin çalıştığı iç kırlı.

sürme.mantarigiller, b.ç. I. *bot.* Sürmemantarları *(Ustilaginales)* takımından bitkilerin, özellikle tahılların dokularında yaşayan ve sürme veya rastık denilen hastalığı yapan mantarlar familyası. Bu mantarların sayısız sporları kara veya esmer bir toz halinde başaklar ve taneler üzerine yapılarak onları örterler. Başlıca cinsi rast mantarı *(Ustilago)*dur. [*Osm.* Futûr-u harkiye; *Lat.* ve *Ing.* Ustilaginese; *Fr.* Ustilaginées].

sürme.mantarları, ç.b.I. Üstün yapılı bitkilerde sürme hastalığına sebep olan bazitli asalak mantarlar takımı. *(Bu mantarlar, önbazitlerle çoğalır; önbazitler çimlenerek önmiselyumları verir, bunlar da yan taraflarından tomurcuklar çıkarır, sporidileri meydana getirir ve döllenmeyi sağlar. Sürmemantarlarının bin kadar türü bilinir; önbazitlerin siyah rengi yüzünden bu mantarlara rastık da denir).* [*Lat., Ing.* ve *Fr.* Ustilaginales].

sürmenaj, I. *Fr. sürmenage. patol.* Organların aşırı yorgunluğundan doğan hastalıkların belirtilerinin tümü. *(Çeşitli organların çalışması sırasında ortaya çıkan zararlı maddeler dinlenme sırasında tamamen dışarı atılamadığı zaman meydana gelir. Artıkların birikmesi suyukların tepkimelerini değiştirir /asidoz/, dokuları bozarak yasama dayanıklığını azaltır. Sürmenaj kaslarda veya zihinde olabilir).* [*Ing.* Overworking, over-exertion].

sürpriz, I. *Fr. surprise.* § ❶ Beklenmeyen ve insanı şaşırtarak sevindiren veya üzen olay, beklenmedik olay. [*Ing.* Surprise]; § ❷ İçinde ufak tefek şeyler bulunan ve çocuklar tarafından içinden ne çıkacağı bilinmeden astın alınan kapalı kutu. [*Ing.* Surprise].

sürrak /sürrâk/, ç.I. *Osm.* < *Ar. sârik*, hırsız. Hırsızlar.

sürrat /sürrât/, ç.I. *Osm.* < *Ar. sürre. esk.* Göbekler.

sürre[1], I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Göbek. [*Ing.* Navel; *Fr.* Mésomphale, omblic]; § ❷ s. Erkeğin hosuna giden *(kadın).*

sürre[2], I. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Surre.**

sürrealist, I. ve s. *Fr. surréaliste.* ◘ **Gerçeküstücü.**

sürrealizm, I. *Fr. sürréalisme.* ◘ **Gerçeküstücülük.**

sürrenalektomi, I. *Fr. surrenalectomie. cerr.* Böbreküstü bezinin ameliyatla çıkarılması. *(Bu organda bir ur bulunduğu zaman yapılır, Kabukbölgesinin aşırı derecede çalıştığı hallerde iki böbreküstü bezi birden veya sırayla çıkarılabilir /iki yanlı çıkarma/. Bu ameliyattan sonra bu bölgenin çıkardığı hormonları dışarıdan aralıksız olarak vermek gerekir; iki yanlı böbreküstü bezi çıkarılması ölüme yol açar).* [*Ing.* Surrenalectomy].

sürrenalit, I. *Fr. surrénalite. patol.* Mikroplu

ağır hastalıklar sırasında meydana gelen iltihap. Bel ve karın ağrılarına, sindirim bozukluklarına ve dermansızlığa yol açar. [*Ing.* Surrenalitis].

sürrenalom, i. *Fr. surrénalome. patol.* Böbreküstü bezi uru.

sürrevî, s. *esk.* Göbekle ilgili.

sürrî, s. *esk.* Göbeğe ait, göbekle ilgili.

sürsanga, i. *müz.* Gövdesi keman biçimli deri kaplı, sapı uzun, dört telli Hint sazı.

sürsat, i. *mal. esk.* Osmanlı devletinde Tanzimat döneminden önce savaştaki ordu için halktan alınan hayvan, buğday, arpa, mısır, yulaf gibi erzak. *(Ordugâha yakın yerler, mıntıkalara ayrılır ve buralara ordunun ihtiyacı olan maddeleri sağlamakla görevli bir memur gönderilirdi. Sürsat olarak alınan maddelerin ücretinin bir kısmı peşin ödenirdi. Bu bedelin hiç ödenmediği de olurdu. Sürsat, Tanzimat döneminde kaldırıldı).* [*Ing.* Forced contributions].

~ **belediyesi**, *mal. esk.* Savaş zamanlarında halktan sürsat adıyle alınan zahireye ödenen para. *(Sürsat olarak para alındığı da olurdu).*

~ **memuru**, *mal. esk.* Sürsat toplamakla görevli memur. *(Osmanlı devletinde savaş zamanlarında ordugâha yakın mıntıkaların her birinde bir tane sürsat memuru bulunurdu).*

~ **zahiresi**, *mal. esk.* Osmanlı devletinde savaş zamanlarında halktan toplanan, buğdaygillere verilen ad. Bu zahireye karşılık ilk zamanlarda, zahire bedelinin bir kısmı ödenir, bir kısmı için de senet verilirdi.

sürşarj, i. *Fr. surcharge.* § ❶ Bir kelimenin yerine geçmek üzere, üzerine başka bir kelime basma işi: *Çok defa pullara sürşarj yaprlır.* [*ing.* Overloading, overstressing, overworking; overload, overstress, overwork]; § ❷ *tekn.* ◘ **Aşırıyük.**

sürtme, i. § ❶ Sürtmek eylemi; [*Ing.* Rubbing; friction; *Fr.* Frottement, frottage]; § ❷ *camc.* Aralarında bir miktar zımpara tozu döktükten sonra iki camı üst üste koyarak ovup parlatma; § ❸ *deric.* Derilere biçim vermek için zımpara taşında çekerek işleme. [*ing.* Polishing, shining; *Fr.* Frottage]; § ❹ *müz.* İki melodi partisinin majör veya minör aralıkla duyulmalarından meydana gelen etki. *(Sürtme, daha çok bir «gecikme» sırasında meydana gelir).* [*ing.* Friction; *Fr.* Frottement].

~ **ağı**, *balıkç.* Açık denizlerde iki gemi tarafından sürüklenerek kullanılan, iki kollu ve geniş torbalı balık ağı.

~ **elektriği**, *elek.* Sürtünme sonucunda meydana gelen elektrik. *(Uygun olarak seçilmiş iki cismin birbirine sürtüldüğü zaman elektrik ürettikleri deneylerle ispat edilmiştir; sürtülen cisimlerden biri pozitif, öbürü negatif elektrik yüklenir).* [*ing.* Electricity friction].

sürtmek (-i, -e), f. *esk.* § ❶ Bir şeyi basa basa ve üst üste bir yere sürmek[3] [*ing.* To rub one thing against another; *Fr.* Frotter]. § ❷ nsz. Serseri serseri dolaşmak: *Akşama kadar nerelerde sürttün?* [*ing.* ve *Fr.* Errer, divaguer flâner]; **sürt Allah sürt** *(kerim), dey.* Sonuçsuz dolaşıp vaktini yitir bakalım!

sürtük, s. < *sürtmek.* § ❶ Evinde oturmayıp şurada burada çok dolaşan *(kadın).* [*ing.* Always walking the streets (woman); *Fr. (Femme)* errante, qui passe à peu près tout son temps hors de son domicile]; § ❷ i. Adi kadın, fahişe. [*Ing.* Street-walker; *Fr.* Traînée].

sürtüklük,-ğü, i. Sürtük olma hali.

sürtülmek (-e), f. Sürtmek eylemine konu olmak.

sürtünme, i., § ❶ Sürtünmek eylemi; sürtünen bir cismin yaptığı basınç; § ❷ *akışkanlar. mek.* Bir akışkanın bir boru içindeki akısı sırasında, mekanik enerjinin ısıya dönüşerek değersizleşmesine yol açan sebeplerin tümü. [*Ing.* ve *Fr.* Friction]; § ❸ *mek.* Birbirine değen iki yüzeyden birinin, öbürünün bağıl hareketine karşı gösterdiği direnç. *(Sürtünme olaylarından, özellikle debriyajda ve hareketlerin iletiminde yararlanılır).* [*Osm.* Deik; *ing.* Friction; *Fr.* Frottement]; ⊙ ~ **den doğan işsizlik**, ◘ **işsizlik**; ⊙ **bir borunun iki kesiti arasında** ~ **kaybı**, *akışkanlar mek.* Isıya dönüşerek değersizienen mekanik güç miktarının, akışkanın debisine bölümü *(Hidrolikte sürtünme kaybı, ağırlık birimi başına iş birimleri cinsinden ifade edilir; belli bir uzunlukta homojendir ve yük kaybı adını alır. Aerolikte, akışın hacimsel kütlesi sabit olursa, sürtme kaybı olursa, sürtme kaybı hacim birimi başına iş birimleri cinsinden ifade edilir ve belli bir basınçta homojendir).* [*Fr.* Perte frictionnelle entre deux sections d'un conduit]; ⊙ **iç** ~, *met.* Billûrlarda, veya atom topluluklarında meydana gelen ve katı cisimlerin tamamiyle esnek şekil değişimlerini bozan fizikokimyasal nitelikte olayların tümü. *(Esnekliği ortadan kaldıran iç sürtünme, titreşimlerin katı cisimlerdeki sönümünü açıklar).* [*Ing.* Internal friction; *Fr.* Frottement Interne]; ⊙ **kayma** ~ **si** *(birinci türden* ~*). mek.* Başka bir cismin üzerinde kayan bir cismin sürtünmesi. [*Fr.* Frottement de la première espèce, frottement de glissement]; ⊙ **yuvarlanma** ~ **si** *(ikinci türden* ~*,) mek.* Başka bir cisim üzerinde dönen veya yuvarlanan bir cismin sürtünmesi. [*Ing.* Rolling friction, sliding friction; *Fr.* Frottement de la seconde espèce, frottement de roulement, frottement de glissement].

~ **bandı**, *tekn.* Kayma veya yuvarlanma sürtünmesiyle karşı karşıya kalan bir parçanın aşınmasını önlemek için üzerine geçirilen ve gerektiğinde çıkarılabilen kısım: *Elektrikli lokomotiflerin pantograflarında sürtünme bandı genellikle bakırdan yapılır.* [*Ing.* Friction band].

☆ *Eşanl.* **aşınma bandı.**

~ **breşi**, *jeol.* Ufalanma ve sürtünme tarafından izlenen başka kayaçların kopması ile oluşan, doğal bir çimento ile tutturulmuş, ezilmiş ve ufalanmış parçalardan meydana gelen kayaç. *(Bu işlemden geçen granitli kayaçların özel bir yapısı vardır: Granit billûrları tırtıllı kenarlıdır. Sürtünme breşlerine özellikle sürüklenim örtülerinin tabanında rastlanır).* [*ing.* Friction breach; *Fr.* Brèche de friction].

~ **deneyi**, *met.* Bazı metalürji ürünlerinin aşınmaya karşı direncini incelemeğe yarayan deneylerin tümü. [*ing.* Friction test; *Fr.* Essai de frottement].

~ **direnci**, *mek.* ◘ **Direnç.**

~ **eğimi**, *trm.* Bir kanalın birim uzunluğundaki sürtünme enerjisi veya sürtünme kaybı.

~ **karsinomu**, *patol.* ◘ **Karsinom.**

~ **katsayısı**, *mek.* Sürtünmeyi yenmek için teğetsel olarak uygulanması gereken dik basıncın kesri. [*ing.* Friction coefficient; *Fr.* Coefficient de frottement].

~ **kaybı**, *akışkanlar mek.* Boru içinde akan bir akışkanın mekanik enerjisinin ısıya dönüşerek değersizlenmesi. [*ing.* Friction loss; *Fr.* Perte frictionnelle].

~ **konisi**, *tekn.* ◘ **Koni.**

~ **kuvveti**, *akışkanlar mek.* Bir cismin bir akışkan içindeki hareketine karşı koyan kuvvet. [*ing.* Friction force; *Fr.* Force de friction].

☆ *Eşanl.* **direnç.**

~ **sarkacı**, *pirotekn.* ◘ **Sarkaç.**

~ **tabakası**, *hava.* Yeryüzüyle havanın sürtünmesinin hava akımına etki yaptığı atmosferin alt tabakası, *(500 - 1000 metre).* [*Ing.* Friction layer; *Fr.* Couche-frottement].

~ **yüzeyi**, *jeol.* İki arazi keseğinin birbirine oranla sürtünerek yer değiştirdiği kırık yüzeyl. *(Bazen sürtünme yüzeyi dümdüz ve çizikli veya yarıklıdır. Bazen de bu yüzeyde bir sürtünme breşine rastlanır).* [*ing.* Friction surface; *Fr.* Surface de friction].

sürtünmek, nsz. f. *esk. T.* § ❶ Geçerken sürünmek; değmek: *Duvara sürtünmek.* [*Ing.* To rub oneself *(against),* to drag oneself along, to creep]; § ❷ *mec. h. d.* Dayağı, azarı hak edecek davranışlarda bulunmak, kavga etmek için sebep aramak.

sürtüşme, i. § ❶ Sürtüşmek eylemi. [*Ing.* Rubbing against each other]; § ❷ *mec.* Anlaşmazlık: *Aralarında sürtüşme çıkmış.*

sürtüşmek (-le), nsz. f. *esk. T.* Birbirine sürtünmek. [*Ing.* To rub against each other].

sürtüşmeli, s. ve i. *fonet.* Havanın dudaklara ve dişlere sürtüşmesiyle telâffuz edilen ünsüzler için kullanılır. *(Daralmalı, soluklu veya sürekli de denir; kapantılı ve süreksizlerle karşıtlaşır).* [*Ing.* Fricative; *Fr.* Fricatif,-ive, constrictive, spirant,-ante, continu,-ue].

sürtüştürmek (-i, -e), f. İki şeyi birbirine sürtmek.

sürub /sürüb/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **serb**'in çoğulu.

süruç /sürüç/, ç. i. *Osm.* < *Ar. serc, eyer. esk.* Eyerler.

sürud /sürüd/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şarkı, türkü, nağme.

sürur /sürür/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sevinç. [*ing.* Song, chant, vocal and instrumental music, saying, discourse].

~ **kırmızısı**, Kükürt ve civadan yapılan, ateş renginde kırmızı ve zehirli bir boya.

sürurî /sürürî/, s. *esk.* § ❶ Sevinçle ilgili; § ❷ Neşeli; § ❸ Erkek adı.

süruş /sürüş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Melek. [*ing.* Angel]; § ❷ *(Tanrıdan haber getiren) Cebrail.* [*ing.* The archangel Gabriel].

sürü, i. *esk. T. sürüg.* § ❶ Çobanın sürdüğü hayvanların topu; evcil hayvanlar topluluğu: *Sürüye kurt salmış. Koyun sürüsü.* [*ing.* Herd; *Fr.* Troupeau]; § ❷ Birlikte yaşayan hayvan topluluğu: *Kurt sürüsü. Çekirge sürüsü.* [*ing.* Flock; *Fr.* Troupe, bande]; § ❸ Bir insanın muhafazası altındaki hayvanların tümü; § ❹ Belli bir amaçla *(satış, sağım, kesim v.b.)* ayrılmış hayvanların tümü; § ❺ *(Geniş anlamda)* Düzensiz insan topluluğu. [*ing.* Crowd; *Fr.* Foule]; § ❻ *ask. esk.* Osmanlı devletinde devşirme olarak toplanan hıristiyan çocuklarının yüzer veya iki yüzer kişilik birlikleri. *(Süriler, sürücü ve muhafızlar tarafından devlet merkezine getirilirdi. Devşirmelere, kaçmalarını ve değiştirilmelerini önlemek amacıyle kızıl aba kumaştan elbise ve sivri yeşil külah giydirilirdi);* ⊙ ~ **den ayrılmak**, *dey.* Herkesin tuttuğu yolu bırakıp ayrı yola davranmak; ⊙ ~ **süne bereket**, *arg.* Pek çok, pek bol: *Onda hısım akraba sürüsüne bereket!* [*ing.* Heaps of]; ⊙ **bir** ~, *dey.* Birçok: *Bir sürü işim çıktı.* [*ing.* A lot of; *Fr.* Un tas]; ⊙ **bir** ~ **den ayrılanı kurt kapar**, *at.* Ancak topluluğun yardımıyle ve birlikte yapılabilen bir işten ayrılanların zarar göreceğini anlatır. [*ing.* «The wolf will devour a lamb out of the flock» One who separates himself from social life is bound to face many hardships].

~ **gelmek**, *ask. esk.* Osmanlı devletinde devşirme sürülerinin devlet merkezine ulaşması. *(Devşirme kafilelerine «sürü» denildiği için, bu sürülerin devlet merkezine varmasına da sürü gelmek denirdi).*

~ **günü**, *trm.* Bir gün için belirli bir koyun veya keçi sürüsünü doyurmaya yeter yem miktarı.

~ **içgüdüsü**, *psik.* ve *sosy.* Bazı sosyologlara göre bireyleri kalabalık halde biraraya gelmeye veya aynı davranışta bulunmaya iten eğilim. [*Ing.* Gregarious instinct; *Fr.* Instinct grégaire].

~ **yolu**, *trm.* Sürü hayvanlarının geçişini kolaylaştırmak ve yem bitkilerinden daha iyi faydalanmayı sağlamak maksadıyle yapılmış veya mevcut tabiî örtü temizlenerek açılmış bir geçit.

sürücü, i. < *sürmek.* § ❶ At, beygir, deve v.b. yük hayvanlarını veya bu hayvanların çektiği arabayı süren kimse. [*ing.* Drover; driver *(of a vehicle); Fr.* Postillon]; § ❷ *ask. esk.* Osmanlı devletinde devşirmeleri devlet merkezine getiren görevlilere verilen ad. *(Sürücülerin görevleri devşirmelerden kurulu sürülerin sayısı azalmadan*

ve değişmeden devlet merkezine ulaşmalarını sağlamaktır. Sürücülere bu görevleri sırasında muhafızlar yardım ederdi). [*ing.* Head of the group of the boys selected for the Janissary corps]; § ❸ *avc.* Sürek avında, av hayvanlarını, gerili bir ağ veya avcılara doğru çevirmek ve yöneltmekle görevli kimse. [*ing.* Beater; *Fr.* Rabatteur]; § ❹ *trm.* Orak makinesinde yatay bir eksen çevresinde dönen ve tahılı bıçaklara doğru iten kanat. *(Sürücüler genellikle 6 kanatlıdır. Başak kaldıran sürücülerin üzerinde ayrıca sabit veya ayar edilebilen taraklar vardır; bunlar ürünü yatık olan tarlaların hasadında büyük kolaylık sağlar).* [*ing.* Procurer; *Fr.* Rabatteur]; ⊙ **beygir ~ sü,** *tar.* ◘ **Beygir.**

sürücül*, s. Sürü halinde yaşayan.

sürücülük,-gü, i. Sürücünün işi. [*ing.* Driving].

sürükleme, i. § ❶ Sürüklemek eylemi. [*ing.* Dragging; *Fr.* Action de traîner]; § ❷ *kim.* Önceden toz haline getirilen bir karışımın bileşenlerini bir su akımının taşıyıcı etkisiyle ayırma. *(Böylece bir işlemle bir cevher gangından ayrılabilir).*

sürüklemek (-i), f' § ❶ Bir şeyi yerden kaldırmadan çekip götürmek: *Ayağını üzengiden kurtaramadı, at kendisini sürükledi.* [*ing.* To drag, to drag along the ground; *Fr.* Traîner, entraîner]; § ❷ Birini gereği olmadan yorarak bir yere götürmek veya dolaştırmak: *Siz yalnız gelemez miydiniz, bu adamcağızı buraya kadar ne diye sürüklediniz.* [*ing.* To carry with one; *Fr.* Amener]; § ❸ (-i, -e), *mec.* Kandırarak, etki veya telkinle genel olarak adım adım kötü bir duruma *(yöne)* doğru götürmek: *Felâkete sürüklemek. Savaşa sürüklemek.* [*ing.* To involve, to lead, to entail; *Fr.* Traîner dans, entraîner dans]; § ❹ *(geniş anlamda)* İstekli olup olmadığına bakmadan birini beraberinde götürmek, birlikte gitmeye veya bir işi yapmaya zorlamak. [*ing.* To drag someone to a place against his will].

sürüklendirmek (-i, -e), f. Sürüklenmesine yol açmak.

sürüklenme, i. § ❶ Sürüklenmek işi; § ❷ *hava.* (a) Bir uçağın, hareket doğrultusuna eğik gelen bir rüzgârın etkisiyle gerçek yönünden ayrılarak yol açısını değiştirmesi *(Rüzgâr önden eserse yalnız uçağın hızını değiştirir. Eğik eserse, yol açısının uçağın tuttuğu yandan ayrılmasına sebep olur. Rüzgâr soldan geliyorsa sürüklenme pozitif, sağdan geliyorsa negatif'tir).* [*ing.* Drag; *Fr.* Traînance]; (b) İyice sönmediği için rüzgâr tarafından savrulan bir balonun, sepetini yerde sürükleyerek inise geçtiği an. [*ing.* Hauling, haulage; *Fr.* Traînage] ⊙ **su ~ si,** *term.* Buhar kazanlarında, buhar çekişine kapılan su damlacıklarının kazanın çıkışına doğru sürüklenmesi. [*ing.* Water dragging; *Fr.* Entraînement d'eau].

~ hareketi, *mek.* ◘ **Hareket.**

sürüklenmek (-e), f. § ❶ Sürüklemek eylemine konu olmak. [*ing.* To be dragged; *Fr.* Être traîné]; § ❷ Kendi kendini sürüklemek. [*ing.* To drag oneself; *Fr.* Se traîner]; § ❸ nsz. Bir iş, sonuç buluncaya kadar boş yere gecikmelere uğramak: *Bu dava iki yıl sürüklendi;* § ❹ *den.* (a) *(Kıyıya yakın bir yerde demirlenmiş bir sandal hk.)* Dalgayı bordadan almak ve karaya vurmak; (b) *den. (Herhangi bir sebep yüzünden hareket edemeyen bir tekne hk.)* Akıntı ve rüzgârların etkisi altında gelişigüzel dolaşmak; ⊙ **rüzgâr altına, karaya ~,** *den. (Bir gemi)* Rüzgâr veya kara yönünde sürüklenmek.

sürükletmek (-i, -e), f. Sürüklemek eylemini yaptırmak. [*ing.* To let be dragged along; *Fr.* Faire traîner].

sürülme, i. *sin.* Bir filmin oynatılmak üzere ortaya çıkarılması, piyasaya sunulması. [*ing.* Release *(of a film); Fr.* Mise en circulation, location d'un film].

sürülmek (-e), f. Sürmek eylemine konu olmak. [*ing.* To be driven or pushed out; to be applied or rubbed *(on)*, to be banished or exiled, to be sold dexterously or circulated fraudulently; *Fr.* Être banni, chassé, exilé].

sürüm, i. < *sürmek, tic.* Bir ticaret malının satılır veya bir paranın geçer olması: *Bu malın sürümü yoktur. Bu para sürümden kaldırıldı.* [*ing.* Rapid sale, great demand *(for some article); Fr.* Débit, vente, écoulement]; ⊙ **derin ~,** *trm.* ◘ Derin; ⊙ **karşı ~,** *sin.* ◘ **Karşısürüm.**

sürümek (-i), § ❶ *(Hafif şeyler hk.)* Yerden kaldırmaksızın çeke çeke götürmek, sürüklemek: *Eteğini sürümek. Duvağını sürümek.* [*ing.* To drag along the ground, to procrastinate; *Fr.* Traîner, amener en traînant]; § ❷ *(geniş anlamda), (Bir şeyi)* Peşine takarak kendisiyle birlikte alıp gitmek, başka yere götürmek; ⊙ **ayağını ~,** *dey.* ◘ **Ayak.**

sürümlü, s. Sürümü çok olan, çok sürülen *(mal).* [*ing.* Finding a ready sale, in great demand; *Fr.* De bon débit, vendable].

sürüm sürüm, z. Sürünmek fillini pekitmek için kullanılır: *Sürüm sürüm süründü.* [*ing.* To suffer great misery, to lead a life of wretchedness or beggary; *Fr.* Se traîner dans la misère, être réduit à une misère extrême].

sürümsüz, s. Sürümü olmayan, az sürülen *(mal).* [*ing.* Hard to sell, not in demand; *Fr.* Invendable].

sürünceme, i. < *sürünmek.* Bir işin, sonuçlanıncaya kadar boş yere uğradığı gecikmeler: *Sürüncemede kalmak. Sürüncemede bırakmak.* [*ing.* Delay, negligence a matter's dragging on; *Fr.* Retard]; ⊙ **~ de bırakmak,** *dey. (Bir işi)* Gereksiz yere geciktirip uzatmak. [*ing.* To delay or neglect, not to attend to properly; *Fr.* Traîner une affaire en gueur, laisser une affaire en suspens]; ⊙ **~ de kalmak,** *(İş hk.)* Boş yere gecikip uzamak. [*ing.* To drag on, to be long drawn out; *Fr.* Rester en suspens].

süründürmek (-i), f. Sürünmek işini yaptırmak. [*ing.* To make crawl or grovel, to cause utter misery; *Fr.* Réduire à la misère].

sürüngen*, s. < *sürünmek. zool.* § ❶ Sürünen, karnın üstünde sürüklenen, sürüngenlerden olan: *Sürüngen hayvan.* [*Osm.* Zahif; *ing.* Reptile; *Fr.* Reptile]; § ❷ *bot.* Yere yatay olarak uzanan *(sap ve kökler hk.)* [*ing.* Creeping; *Fr.* Rampant,-ante].

~ sap, *bot.* Dikine gelişeceği yerde toprak yüzüne yayılarak büyüyen ve kimi vakit kök durumunda olan sap. [*Osm.* Sak-ı zahif; *ing.* Creeping stem; *Fr.* Tige rampante].

sürüngen.bilim, b. i. *zool.* Zoolojinin, sürüngenlerle uğraşan bir dalı. [*ing.* Herpetology; *Fr.* Herpétologie, Erpétologie].

☆ *Karş.* **herpetoloji.**

sürüngen.bilimsel, b. s. Sürüngenbilimle ilgili olan. [*ing.* Herpetologic(al); *Fr.* Herpétologique].

sürüngenler, ç. i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Omurgalılar *(Vertebrata)* dalının, kaplumbağa, timsah, kertenkele ve yılanları içine alan beş sınıfından biri. Yaşayan 4.300 türü vardır. Suda veya karada yaşarlar, fakat doğdukları andan itibaren her iki halde de akciğerleriyle ve hava ile solunurlar. Vücutları pul veya kemik plakalarla veya bağa ile örtülüdür. Soğuk kanlıdırlar. Çoğu yumurtlayıcıdır, bazısı ovovivipardır. Karbonifer devrinde ilk olarak meydana çıkmışlar, mezozoikde çok gelişmişler ve dev boylu olmuşlardır. *(Dinozorlar, ihtiyozorlar, v.b.)* Sonra bazısının soyu tükenmiştir. Bugün yaşayanların boyları utalmıştır. **Kalakbaşlılar** *(Rhyncocephalia),* **Kaplumbağalar** *(Testudinata),* **Timsahlar** *(Crocodilla)* ve **pullusürüngenler** *(Squamata)* takımlarını içine alır. *(Bu hayvanlar büyüyebilmek için deriyi değiştirmek veya büyütmek zorundadır. Derileri kurudur. Sadece kertenkelelerde kalça kısmında, timsahlarda dışkılık yakınında birkaç salgı bezi bulunur. Şimdiki sürüngenlerin bacakları kısa ve basittir, hattâ bazılarında bacak yoktur. İster bacaklı, ister bacaksız olsun hepsi az çok yere sürünerek hareket eder. Buna karşılık ikinci zamanda yaşamış sürüngenlerde bacaklar çok gelişmişti; bu hayvanlar yürüyebilir, koşabilir, sıçrayabilir (iguanodon), yüzebilir (ichtyosaurus), hattâ uçabilirdi (pterodactylus). Kuşlarınkine benzer bir gaga taşıyan kaplumbağalar hariç, sürüngenlerin hepsi dişlidir. Dişler timsahlarda diş çukurlarına gömülü, kertenkele ve yılanlarda ise çenelere yapışıktır. Yılanlarda dişlerden bazıları zehir dişine dönüşmüştür. Sürüngenlerde dışkılık vardır; dışkı, sidik ve eşeysel ürünler buraya dökülür. Akciğerler az çok parçalı yarım bölmelere ayrılmış torba halindedir. Yılanlarda bir tek akciğer vardır. Kertenkele, yılan ve kaplumbağaların yüreği bir karıncık, iki kulakçıktan meydana gelir. Timsahlarınki dört bölmelidir. Her iki durumda da iki aort yayı vardır; bunlar yüreğin arka tarafında birleşerek aort atardamarlarını meydana getirir. Alyuvarlar elips biçiminde, çekirdekli ve her iki taraftan içbükeydir. Sinir sisteminde beyincik son derece küçüktür. Sürüngenlerde cinsler daima ayrıdır; erkeklerde bir veya iki çiftleşme organı bulunur. Döllenme içeride olur. Yumurtalar ya öylece yumurtlanır, ya da hayvanın karnında açılır. Embriyon bir amniyos sıvısınca korunur ve kuşlarla memelilerde olduğu gibi bir alantoyitle solunur).* [*Osm.* Zevahif; *Lat.* Reptilia; *ing.* ve *Fr.* Reptiles]. ◘ *TABLO: 18* — **HAYVANLAR ÂLEMİ.**

sürünme, i. § ❶ Sürünmek eylemi; § ❷ *zool.* Genellikle uzun gövdeli bir hayvanın, bacakların yardımı olmaksızın katı bir yüzeyde ilerlemesi. [*ing.* ve *Fr.* Reptation]; § ❸ *mec.* Fakirlik, sefalet. [*ing.* Poverty; *Fr.* Pauvreté, action d'être réduit à la misère].

sürünmek (-i), f. § ❶ Kendi üzerine sürmek: *Krem sürünmek. Koku sürünmek.* [*ing.* To rub on, to rub in; *Fr.* Se mettre, se frotter]; § ❷ nsz. Sürünmek işine konu olmak: *«Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün, yürüsün»;* § ❸ (-e). Bir şeye değerek geçmek, geçerken değmek: *Duvara sürünmek. Boyaya sürünmek.* [*ing.* To rub oneself against; *Fr.* Se frotter contre]; § ❹ nsz. Yoksul ve perişan yasamak: *Bu kafa ile o daha çok sürünür.* [*ing.* Ramper, être réduit à la misère].

sürüntü, i. *coğr.* Akarsuların sürükleyip getirdiği, işlediği taş parçaları.

~ mili, *coğr.* Buzul çağındaki taş ezilmeleri sırasında oluşmuş, ince taneli bir çeşit sürüntü.

sürünücü.gövde, b. i. *bot.* ◘ **Stolon.**

sürür, i. *kim.* Civanın kırmızı oksidi. [*ing.* Mercuric sulfide, vermilion varnish; *Fr.* Oxyde rouge de mercure].

sürü.sepet, b. z. *tkz.* Hep birlikte; topluca: *Sürüsepet bize geldiler.* [*ing.* In great numbers, all together, all the lot; *Fr.* Suite et bagages].

sürü sürü, z. Sürü halinde; pek çok. [*ing.* In droves, in flocks; *Fr.* Par troupeaux, par bandes, par hordes].

sürüşmek (-ie), nsz. f. Birbirine sürmek. [*ing.* To rub against or rub together; *Fr.* Se frotter l'un à l'autre].

sürüştürmek (-i, -e), f. Hafif hafif ve üst üste sürmek, yavaş yavaş ve ovarak sürmek. [*ing.* To rub together, to rub in slowly and gently, to massage; *Fr.* Frotter deux choses l'une à l'autre, se frotter réciproquement].

sürütme, i. § ❶ *balıkç.* Denizin dibini taramaya yarar, demir bir çerçeveye geçirilmiş ağ. [*ing.* Drag-net, trawl; *Fr.* Seine, senne]; § ❷ Deniz içinde çekilerek balık avlamaya yarar bir çeşit olta. [*ing.* A kind of fish hook].

~ ağ, *den.* ◘ **Sürütme¹.**

~ mayın, *den.* Muhriplerle avcı motorbotlarının denizaltı gemilerine karşı kullandıkları bir sistem mayın.

sürütmek (-i, -e), f. Sürümek eylemini yaptırmak: *«Iti öldürene sürütürler».* [*ing.* To cause to drag, etc.; *Fr.* Faire trainer].

sürveyan, i. *Fr. surveillant-ante.* § ❶ Öğretmen yardımcısı. [*Osm.* Mubassır; *in*

Superintendent]; § ❷ Gözetici. [*Osm.* Nezaretçi; *Ing.* Watchman, overseer].

Süryanî /süryanî/, öz. i. Samîlerin Aramî kolunun doğu bölümünden olan bir Hıristiyan topluluğu ve bu topluluktan olan kimse. [*Ing.* Christian who uses Syrlac as a liturgical language; *Fr.* Syriaque].

Süryanice, öz. s. ve i. *Osm.* < *Ar. suriye. dilb.* Kuzey Mezopotamya'da konuşulmuş eski Samî dili. Samî dillerinin Aramca öbeğine girer. Doğu Aramcadan gelen bu dil, gerçekte, Suriye hıristiyanlarının klasik dili haline gelen *Edessa* şehrinin lehçesiydi. [*ing.* Syriac; *Fr.* Syriaque]; ◉ **yeni** ~, Edessa'da konuşulmuş dilin çağdaşı olan bir süryanî lehçesinden türemiştir. Amerikalı misyonerler bu lehçeyi edebiyat dili haline getirmeyi başarmışlardır. Yeni Süryanice, Edessa'da konuşulmuş eski ağızdaki atılmış biçimleri *(sebep geçmiş zaman gibi)* muhafaza eder; buna karşılık Süryanicedeki birçok biçimi yitirmiştir. Melodili bir ses sistemi Yeni Süryanice'nin başlıca özelliğidir. Kelime hazinesinde birçok türkçe, kürtçe veya arapça kelime vardır. [*Ing.* Neosyriac; *Fr.* Néo-syriaque].

süs, i. § ❶ Süsleyen, süslemeye yarayan şey. [*Ing.* Ornament; *Fr.* Ornement, parure]; § ❷ Süsleme veya süslenme işi; sanatı: *Süse çok düşkün.* [*Ing.* Adornment; decoration; *Fr.* Décoration]; § ❸ *mec.* Güzelleştiren şey: *Gurur kadının süsüdür.* [*Ing.* Finery; *Fr.* Ornement, embellissement]; § ❹ Üslûbu süslemeye yarayan şey, ifade titizliği: *Divan şairleri, şiirlerinde, anlamdan daha çok, süse önem vermişlerdir.* [*Ing.* Ornament; *Fr.* Ornement]; § ❺ Lüks sayılabilecek şey. [*Ing.* Luxury; *Fr.* Luxe]; § ❻ *san.* Bir kompozisyonda esas konuyu bozmadan çıkarılabilecek yardımcı unsur. [*Ing.* Ornament; *Fr.* Ornement]; § ❼ *müz.* Melodinin bazı aralıklarını veya notalarını süsleyen ve zenginleştiren nota kümesi. [*Ing.* Ornament; *Fr.* Ornement]; § ❽ *tekn.* Oyulmuş veya dökülmüş bütün parçalar. [*Ing.* Ornament; *Fr.* Ornement]; ◉ ~ **ü vermek (kendine)**, *dey.* Gerçekte olmadığı halde şöyle veya böyle bir tavır takınmak: *Kendine namuslu bir adam süsü vermek.* [Ing. To play the part of; *Fr.* Faire semblant, feindre, simuler); ◉ **aynalık** ~ **ü**, *den.* ◘ Aynalık; ◉ **başlık** ~ **ü**, *matb.* ◘ Başlık; ◉ **burgaç** ~ **ü**, *inş.* ◘ Burgaç; ◉ **çatı** ~ **ü**, *mim.* ◘ Çatı; ◉ **doldurma** ~, ◘ Doldurma; ◉ **kesme** ~, *ciltç.* ◘ Kesme; ◉ **kıvrım** ~, *mim.* ◘ Kıvrım; ◉ **mahya** ~ **ü**, *inş.* ◘ Mahya.

~ **halkası**, ◘ Halka.

~ **ocağı**, *döş.* Ateşin açıkta, yandığı güzel görünüşlü ocak.

~ **panosu**, *res.* ◘ Pano.

~ **püs**, *dey. (Küçümseme duygusuyle)* Süs.

süsen, i. *bot.* Süsengiller *(Iridaceae)* familyasından, nisan-haziran ayları arasında, türlü renkte ve güzel kokulu çiçekler açan, 30-80 sm. boyunda, çokyıllık, soğanlı otsu bitki. Oldukça kalın ve kuvvetli rizomu vardır. Yaprakları kınlı ve iki sıralıdır. Kaidedeki yapraklar yeplazeye benzer bir şekilde sıralanmıştır. Lamina mızrak şeklinde, sert koyu yeşil renkli ve sivri uçludur. Gövde yaprakları almaşık dizilişli, küçük, dar lanseolat biçimli ve biraz kıvrıktır. Damarlar birbirine paraleldir. Çiçekler dalların ucunda başak durumlar yapar. Meyva uzunca şekilli lokulisit bir kapsüldür. Ilıman bölgelerde yetişir. Birçok çeşit ve kültür formları ile bahçecilikte ve çiçekçilikte sevilen süs bitkileridir. Rizomları *(Rhizoma Iridis)* kalın ve iklye çatallanarak dallanmıştır. Dış kısımları soyulup kurutulduktan sonra «*menekşe kökü*» adı altında kullanılır. Menekşe kokusunu taşıyan ionon maddesi rizom kuruduktan sonra oluşur. Rizomlarda uçucu yağ, müsilaj, nişasta, tanen, şeker, reçinell maddeler, sabit yağ ve Iridin *(= Iridosia)* adı verilen bir glikozit bulunur. Uçucu yağ içinde birçok organik asitler *(miristik, kaprik, laurik, tridesiklik, oleik v.b.)* ve iron denilen menekşe kokusunu andıran bir kokuya malik olan bir birleşik bulunur. Dahilen küçük miktarlarda balgam söktürücü, yüksek miktarlarda *(taze)* kusturucu olarak kullanılmaktadır. Haricen çok kullanılan bir yara iyi edicidir. Anadolu'da 20 kadar türü yetişmektedir. **Mor süsen** *(Iris germanica)* in çiçekleri koyu mor renklidir. Braktelerin aşağı kısımları, yeşil, üst tarafları ise zarımsı ve esmerimsi renklidir. **Beyaz süsen** *(Iris florentina)* beyaz renklidir. Braktelerin yalnız kenarları zarımsıdır. **Mavi süsen** *(Iris pallida)* in brakteleri tamamen zarımsı ve beyazımtırak, çiçekleri soluk mavi renklidir. **Bataklık süseni** veya **sarı süsen** *(Iris pseudacorus = I. lutea = I. pelustris)* 50-120 sm. yüksekliğinde, sarı çiçekli bir türdür. Rizomları *(Rhizoma Iridis pseudacori)* tanen, yağlar ve şekerler *(sakkaroz, irisin, galaktoz, arabinoz)* tasır. Taze halde kusma ve kanlı ishal yapar. Kuru rizomlardan hazırlanan dekoksiyonlar ödemlerin boşaltılmasında ve beyaz akıntıya karşı kullanılır. Tohumları gaz söktürücü ve midevidir. Diğer tanınmış türler: **Pis kokulu süsen** *(Iris foetidissima)*, **melez süsen** *(Iris spuria)*, **cüce süsen** *(Iris pumila)* v.b. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Iris*]. ◘ *ŞEKİL: 132.*— ÇİÇEKLER III,

süsengiller, ç.i. *bot.* Birçeneklller *(Monocotyledonaee)* sınıfının, Zambaklar *(Liliiflorae)* takımından, sıcak ve ılıman bölgelerde yetişen, çokyıllık otsu bitkiler familyası. Toprak altında soğan, kormus veya rizomları vardır. Yapraklar şeritsi veya kılıçsı, paralel damarlıdır. Çiçekleri erdişi, aktinomorf veya zigomorftur. Dış 2 halka renkli bir perigon şeklinde, genellikle tabanda bir tüp şeklinde birleşiktir. Çiçek çanağı, taç yaprağına benzer üç yanak yaprağından meydana gelir; aynı renkte üç tene taç yaprağı vardır. Çanak yaprakların karşısında, dışa dönük üç tane erkek organ bulunur. Çiçeğin ortasında, taç yaprağına benzeyen üç yaprakçık daha vardır, erkek organlarının başaklarını saran bu yaprakçıklar yassılarak genisleşim tepeciklerdir; erkek organların tam karşısında üç meyva yaprağından oluşma alt durumlu bir yumurtalık yükselir; her meyve yaprağının üzerinde iki sıra yumurtalık bulunur. Meyvesi üç çenet halinde açılan bir kapsül seklindedir. 58 cins ve yaklaşık olarak 1500 türü vardır. Türkiyede 4 cins ve 65 kadar türü yetişir. [*Osm.*

SÜRYANİCE DİLİ

HAZRETİ NUH'UN TUFANINDAN BUGÜNE KADAR DOĞAN ÇEŞİTLİ DALLARI

AKADÇA — 4000. M.Ö.

BABİL · ASUR · AMURİT · İBRANİ · FENİKE · KARTACAN ADOM · MOABI · AMORİ

ve ARAMİ'ce

2000. M. Ö.

SURİYE

(Batı Mezopotamya)

TEDMORİ NAPTİ
FİLİSTİN
Sümer Galile · Yahudi İbranı.

Hz. İSA'nın Lisanı · Kitabı Mukaddes

BEYNEL · NEHREYİN

(Doğu Mezopotamya)

URHAY (Urfa) · Babil
NUSAYBİN'in · Doğu
İsa'nın Süryanicesi. Nasturi Keldani · Batı Urfa.

Van, Ermiye, Azerbaycan · Kitabı Mukaddes Süryanicesi.

Musul ve dolayları · Turabidin ve Cizre · bugünkü kullanılan dil Süryanice.

Suseniye; Lat. ve *İng. Iridaceae; Fr.* Iridacées].

süseptans, i. *Fr. susceptance. elek.* Devreden geçen akımın gerilime dik bileşeninin, devre ucundaki gerilime bölümü.

süsleme, i. § ❶ Süsleri yerleştirme tarzı veya sanatı: *Ustaca bir süsleme.* [*İng.* Ornamentation, decoration; *Fr.* Ornementation]; § ❷ *mutf.* Bir yemek üstüne baharat, maydanoz, salata, kuzu mantarı v.b. dizerek özel bir çeşni, hoş bir görünüş verme. [*İng.* Embellishment, garnishing, adornment; *Fr.* Embellisement, action de garnir]; § ● *müz.* (a) Bir melodiyi bezemeye yarayan her türlü dekoratif katkıyı belirten terim. [*İng.* Ornamentation; *Fr.* Ornementation]; (b) İçinde bulundukları müzik cümlesini süslemek veya değiştirmek için özel işaretlerle veya *«notacıklarla»* belirtilen notalar veya nota kümelerine verilen ad. ◉ bina içi ~ si (iç ~,) *mim.* ◘ Bina; ◉ bir sofrayı ~, *mutf.* Sofrada tabakların kenarına yapraklar, çiçekler dizme; ◉ **dallı** ~, *mim.* ◘ Dallı; ◉ **geometrik** ~, *mim.* Doğru ve eğri hatlardan oluşmuş süsleme. [*Osm.* Tezyinat-ı hendesiyye; *İng.* Geometric (al) decoration; *Fr.* Décoration géometrique]; ◉ **gülünçlü** ~, *süsl.* ◘ **Gülünçlü**; ◉ **kapak** ~ **si**, *süsl.* ◘ **Kapak**; ◉ **konsüllük** ~ **leri**, *Rom. tar.* Senatoda konsüller arasında yer almak ve müzakerelere katılmak hakkını veren şeref payesi. [*İng.* Consular ornaments; *Fr.* Ornements consulaires]; ◉ **zafer** ~ **leri**, *Rom. tar.* Zafer törenine hak kazananların giydiği kaput ve taç. [*İng.* Triumphal ornaments; *Fr.* Ornements triomphaux].

~ **harfi**, *matb.* ◘ Harf.

~ **sanatları**, *san.* Bir binayı veya eşyayı, kullanılış amacı yanında, göze daha güzel göstermek için çeşitli türlerde yapılan estetik çalışmaların genel adı. [*İng.* Decorative arts; *Fr.* Arts décoratifs].

süslemeci, i. Süsleme işiyle uğraşan kimse. [*İng.* (House-) decorator; *Fr.* Décorateur, -trice].

☆ *Eşanl.* **dekoratör**.

süslemecilik,-ği, i. ◘ Süsleme sanatı.

süslemek (-l), *f.* § ❶ Bir takım katmalarla bir şeyin daha güzel, daha göz alıcı olmasını daha hoş görünmesini sağlamak. [*İng.* To decorate, to ornament, to embellish; *Fr.* Orner, décorer, enrichir, parer]; § ❷ *mec.* Birinin ayıplarını uzun uzun yüzüne vurmak: *Ben onu bir süsleyeyim de görsün;* § ● Üslûp oyunları yaparak güzelleştirmek: *Kompozisyonu güzel tasvirlerle süslemek;* § ● *mutf.* Bir yemek üstüne baharat, maydanoz, salata v.b. dizerek özel bir çeşni, hoş bir görünüş vermek. [*İng.* To garnish; *Fr.* Garnir]; ◉ **süsleyip püslemek**, Özenle süslemek. [*İng.* To adorn with great care]

süslendirmek (-l), f. ◘ **Süslemek**.

süslenmek, nsz. f. § ❶ Kendini süslemek. [*İng.* To adorn oneself, to deck oneself out; *Fr.* S'orner, se parer, s'embellir]; § ❷ Süslemek eylemine konu olmak.

süsletmek (-l, -e), f. Süslemek eylemini yaptırmak.

süslü, s. § ❶ Süsü olan, süslenmiş, bezenmiş: *Süslü bir kadın. Süslü bir oda. Süslü bir söz.* [*İng.* Ornamented, decorated; *Fr.* Orné, paré]. § ● s. ve i. *tkz.* Süslenmeye meraklı, süs düşkünü *(kimse).*

~ **çivi**, *tekn.* ◘ Çivi.

~ **harf**, *matb.* Üzerlerinde fazla ilâveler, ışıklar, tarama ve noktalamalar olan, şeritlerini mübalâğalı şekilde gösterişli olan harfler. [*İng.* Ornamental letter; *Fr.* Lettre ornée, lettrine].

~ **püslü**, *dey.* Göze çarpacak derecede süslü. [*İng.* Elaborately dressed].

~ **yan kâğıdı**, *matb.* Ciltlerde kapağın iç tarafına yapıştırılan ve bir tarafı serbest kalan iki yapraklı yan kâğıdı *(Süslü ve resimli olabilir).*

süslü.böcekler, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımına giren bir familya. Genellikle en parlak madeni renklerde böcek türlerini kapsar. Hemen hepsi odun kemirir. Odunlarda basık, yayvan delikler açar. Kurtçuklarının göğüs halkaları geniş ve yassıdır. Yer yüzünde yaygın pek çok türü vardır. En ilginç olanları sıcak bölgelerde yaşar. [*Lat* ve *İng. Buprestidae; Fr.* Buprestidés].

süsmek (-l), *f. esk. T.* Boynuzuyla vurmak, [*İng.* To butt, to toss, to gore *(with the horns); Fr.* Donner des coups de corne].

süspansiyon, *Fr. suspension.* § ❶ *mek.* Yolun düzgün olmamasından ileri gelen sarsıntıları hafifletmeye yarayan ve bir taşıtın ağırlığını dingillere aktaran yay *(mekes)*, dengelik v.b. organların tümü. [*İng.* ve *Fr.* Suspension]. ◘ *ŞEKİL: 421.*— **OTOMOBİL**; *ŞEKİL: 426.*— **OTOMOBİL ŞASE PARÇALARI**; § ❷ *kim.* Katı bir madde parçacıklarının bir sıvı veya yine bir katı madde içinde onun parçacıklarıyla erimeksizin karışması. Burada dağılan faz ve dağıtma fazı olmak üzere 2 faz vardır. [*İng.* ve *Fr.* Suspension]. ☆ *Eşanl.* **asıltı**. ◉ **sekonder** ~, *tekn.* ◘ Sekonder.

~ **biyeli**, *mek.* ◘ Biyel.

~ **ortamı**, *ras.* ◘ Ortam.

süspansoyid, i. *Fr. suspensoïde. kim.* Koloidal çözelti. *(Ültramikroskopla incelenebilir ve uygun bir ayıraç, meselâ bir altın soli katılarak peptleşebilir. «Süspansoyid» anlam bakımından «mülsoyit», in karşıtıdır).* [*İng.* Suspensoid].

☆ *Eşanl.* liyofob koloid

süspansuvar, i. *Fr. suspensoir.* Erkeklerde cinsel organ torbasını içine alan, kamışın geçmesi için bir deliği bulunan ve belden kemerli torba. [*İng.* Suspensor].

süssekit,-ti, i. *Fr. sussexite. min.* Hidratlı doğal magnezyum ve manganez borat. [*İng.* Sussexite].

süssüz, s. § ❶ Süslenmemiş, süsü olmayan. [*İng.* Unadorned plain; *Fr.* Sans parure, sans ornement]; § ● Gösterişsiz.

süst, s. *Osm. < Fars. esk.* § ● Gevşek, zayıf, sağlam olmayan; § ● Yavaş, ihmalkâr, tembel; § ● Yumuşak; § ● Boş, anlamsız, değersiz *(kimse).*

süt, i. *esk. T. (Bu kelimenin sonundaki t sesi, ünlü alınca sert kalabilir).* § ● Kadının ve memeli hayvanların yavrularını beslemek için memelerinden gelen besinli beyaz sıvı: *Ana sütü.* [*Osm.* Leben; *İng.* Milk; *Fr.*

SÜSLEME

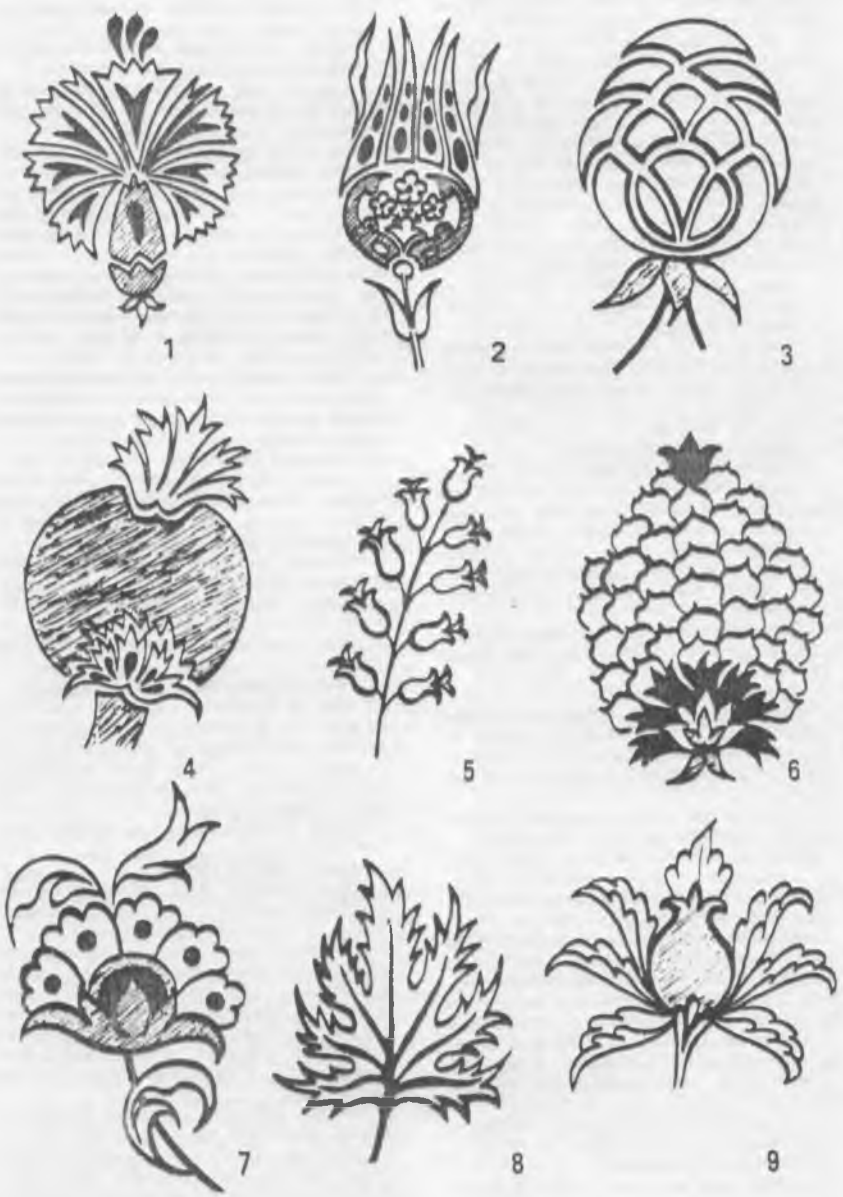

TÜRK SÜSLEMESİNDE ÇOKÇA KULLANILMIŞ ÇİÇEK ÖRNEKLERİ: 1. Karanfil. 2. Lâle. 3. Gül. 4 Nar - haşhaş. 5. Sümbül. 6. Çam kozalağı. 7. Papatya. 8. Yaprak. 9. Gelincik.

Lait]; § ❷ *bot.* Bazı bitkilerin süt borularında meydana gelen salgı olup bileşiminde eriyik halde şeker sepi maddeleri, glikozidler, bazen zehirli alkaloidler *(afyondaki morfin gibi)*, kauçuk, gutaperka gibi maddeler bulunmaktadır. [*Osm.* Leben; *ing.* Latex; *Fr.* Latex, lait, suc]. ☆ *Eşanl.* **lateks**; § ❸ *(Geniş anlamda)* Süte benzeyen her türlü sıvı: *Hindistan cevizi sütü. Badem sütü.* [*ing.* Milk-like juice; *Fr.* Lait]; § ❹ *arg.* Benzin, mazot. [*Ing.* Gasoline, petrol]; § ❺ *zool.* Erkek balığın tohumu. [*Ing.* Milt; *Fr.* Laitance, laite]; § ❻ *ecz.* Şırınga edilmek için sterilize edilmiş ve sulandırılmış süt; kasa veya damara şırınga edilerek şok sağlamak için kullanılır *(proteinoterapi)*; dermatoloji ve parfümeride kullanılan süt görünüşündeki emülsiyonlara da «süt» denir *(badem sütü, salatalık sütü, lanolin sütü v.b.)*. [*ing.* Milk; *Fr.* Lait]; ⊙ ~ **ten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer,** *at.* Başlarına beklenmedik bir hal gelenler, benzer durumlar karşısında, çok sakıngan davranırlar; ⊙ ~ **ten ağzı yanmak,** *dey.* Bir olaydan gerekli dersi alarak ondan sonra daha tedbirli ve uyanık olmak; ⊙ ~ **ten kesilme,** *zoot.* Süt salgısının durması. *(Ineklerde madenî tuz kaybını telâfi etmek için gebeliğin son iki ayında sütten kesilme gereklidir)*; ⊙ ~ **ten kesmek,** *dey.* Bebeği emzirmeye son vermek. [*ing.* To wean; *Fr.* Sevrer]; ⊙ ~ **ü bozuk,** *dey.* Kötü soydan gelme *(kimse)*, karaktersiz, aşağılık. [*ing.* Base, characterless, villain; *Fr.* Bas, ignoble]; ⊙ ~ **ü kesilmek,** *dey. (anne hk.)* Göğsünden artık süt gelmemek; ⊙ ~ **ü temiz (temiz süt emmiş),** *dey.* Soylu, karakter sahibi kimse; ⊙ ~ **üne bırakmak,** *dey.* ◘ **Sütüne havale etmek**; ⊙ ~ **üne havale etmek** *(bir işi birinin)*, *dey.* O işi onun insanlığından, namusundan beklemek. [*Ing.* To leave *(matters)*, to a person's sense of honor]; ⊙ ~ **üne kalmak,** *dey.* İnsanlığına bırakmak; ⊙ ~ **ünü helâl etmemek,** *dey. (Anne hk.)* Evlâdının bazı olumsuz davranışlarını görerek bir manevî hesaplaşma yaparak onu borçlu çıkarmak; ⊙ **ağız ~ ü,** *biy.* ve *trm.* ◘ **Ağız**; ⊙ **ağzı ~ kokmak,** *dey.* ◘ **Ağız**; ⊙ **ana ~ ü,** Annenin kendi sütü; ⊙ **anasının ak ~ ü gibi helâl etmek,** *dey.* Karşılıksız olarak bağışlamak; ⊙ **anasından emdiği ~ burnundan fitil fitil gelmek,** *dey.* ◘ **Ana**; ⊙ **aromatize ~,** *gıda sny.* Önceden hazırlanıp sterilize edilmiş, kreması alınmış veya kremalı, şekerli veya şekersiz, içerisine tabiî aromatik maddeler katılmış süt *(çikolatalı, kakaolu sütler)*. [*ing.* Aromatized milk; *Fr.* Lait aromatisé]; ⊙ **arı ~ ü,** ◘ **Arı**; ⊙ **badem ~ ü,** *mutf.* Kremalara v.b. güzel koku vermek için kullanılan badem emülsiyonu. [*ing.* Almond-milk; *Fr.* Lait d'amandes]; ⊙ **bitki ~ ü,** *bot.* Süt görünüşünde bitki özsuyu. [*ing.* Latex; *Fr.* Lait, latex]; ⊙ **hindistancevizi ~ ü,** *bot.* Hindistancevizi tohumunun olgunlasmadan önceki besi dokusu. [*Ing.* Coco-nut milk; *Fr.* Lait de coco]; ⊙ **homojen ~,** *gıda sny.* Homojenleştirme cihazından vazgeçirilip yağ yuvarcıkları ufaltılmış süt. *(Homojenleşmiş sütün kaymağı yüze çıkmaz)*. [*Ing.* Homogeneous milk; *Fr.* Lait homogénéisé]; ⊙ **hurma ~ ü,** *mutf.* Hurma ağacı yapraklarının dip kısmını suda tutmakla elde edilen beyaz tatlı ve hoş likör. [*ing.* Palm-milk; *Fr.* Lait de palme]; ⊙ **insan (ana) ~ ü benzeri,** *gıda sny.* Kadın sütüne benzetmek için içine laktoz katılıp kazeini azaltmak suretiyle bileşimi değiştirilen inek sütü. [*ing.* Human milk, maternal milk; *Fr.* Lait humanisé, lait maternisé]; ⊙ **kireç ~ ü,** *inş.* ◘ **Kireç**; ⊙ **konsantre ~,** *gıda sny.* Sütteki suyun yakaşık olarak yüzde 65'i çıkarıldıktan sonra elde edilen yoğunlaşmış süt; İçine su katılarak eski haline getirilebilir. *(Konsantre süt yapmak için kullanılan süt çok taze olmalıdır; süt önce yüksek ısıda tutulur, sonra havasız bir buharlaştırıcıda konsantre edilir, homojenleştirilir, soğutulur; sıkı sıkıya kapalı madenî kutulara konulur; ısıtılarak sterilize edilir)*; ⊙ **kuş ~ ü,** *dey.* ◘ **Kuşsütü**; ⊙ **mayalı aromatize ~,** *gıda sny.* Tam yağlı veya kreması az çok alınmış süte süt tozu, şeker ve aromatik bir madde *(çikolata, kahve, karamelâ v.b.)* katmak suretiyle elde edilen besin; bu karışım 20 ilâ 30 dakika süreyle 95° C'ta ısıtılır, sonra 40° C'ta soğutulur, içine, yaklaşık olarak yarım saatte pıhtılaştıracak miktarda maya katılır. *(Yoğurdunkine benzer ambalajlarda satılır. Çok daha az asidli olduğundan tad yoğurdunkinden farklıdır)*. [*ing.* Aromatized leavened milk; *Fr.* Lait emprésuré aromatisé]; ⊙ **pastörize ~,** *gıda sny.* Sterilize edilerek bütün adî ve patojen mikropları yok edilmiş süt. *(Süt şişelerde sterilize edilir; sterilizasyon sayesinde, aromatize sütlü meşrubat da hazırlanabilir)*. [*Ing.* Pasteurized milk; *Fr.* Lait pasteurisé]; ⊙ **şekerli konsantre ~,** *gıda sny.* Oldukça fazla miktarda şeker katılarak şurup kıvamında koyulaştırılmış süt. *(İtina ile seçilen süt önce ısıtılır, içine yüzde 17-18 oranında şeker katılır, tek veya çok kademeli havasız bir cihazda yaklaşık olarak 55° C sıcaklıkta suyun buharlaşması sağlanır, soğutulduktan sonra otomatik makinelerle el değmeden kutulara, fıçılara veya tüplere doldurulur.* [*ing.* Condensed sugared milk; *Fr.* Lait concentré sucré]; ⊙ **tavuk ~ ü,** *mutf.* Pudra şeker ve yumurta sarısıyle vurulmuş kaynar süt. *(Bu şekilde hazırlanmış süt nezle, kırıklık ve boğaz ağrılarının tedavisinde kullanılır, terahlatıcı ve terleticidir)*. [*Ing.* Egg-flip, egg-nog; *Fr.* Lait de poule]; ⊙ **yağ katılmış ~,** *gıda sny.* Önceden kreması alınmış ve sonra başka bir maddeyle tekrar yağlandırılmış süt *(bu madde meselâ kaba yonca unu, hayvanî veya bitkisel yağ emülsiyonu /içyağı/, lesitin vitaminler v.b. olabilir)*; bu süt sadece hayvanların beslenmesinde kullanılır. *(Kurutulduktan sonra satışa çıkarılır)*. [*Fr.* Lait réengraissé].

~ **ağacı,** *bot.* ◘ **Sütağacı.**

~ **ana** *(anne)*, ◘ **Sütana.**

~ **baba,** ◘ **Sütbaba.**

~ **banyosu,** Eski çağlarda ünlü kadınların güzelliklerini korumak için özellikle eşek sütü içinde yaptıkları söylenen banyo. [*Ing.* Milk bath].

~ **başı,** ◘ **Sütbaşı.**

~ **beyaz,** *dey.* ◘ **Sütbeyaz.**

~ **bezi,** *biy.* ◘ **Meme bezi.**

~ **borusu,** *anat.* Memede sütü taşıyan, dışarıya götüren boru. [*ing.* Milk duct, galactophorous tube; *Fr.* Tube galactophore].

~ **borusu iltihabı,** *(kadın-doğum ve jinekol)* Süt kanallarında meydana gelen iltihap. [*ing.* Galactophoritis; *Fr.* Galactophorite].

~ **camı,** Süt gibi beyaz ve donuk *(buzlu)* cam. [*ing.* A kind of venetian milk glass; *Fr.* Verre de venise].

☆ *Eşanl.* **Venedik camı.**

~ **çalmak** *(çocuğu)*, *dey.* Bozuk süt çocuğu hasta etmek. [*ing.* To get infected or sick; *Fr. (En parlant des enfants)* Tomber malade par suite de consommer du lait altéré].

~ **çalması,** *dey.* Hamile kalan bir annenin sütünün emzirdiği çocuğuna dokunması.

~ **çekmek,** *dey.* Süt akrabalığından dolayı bir konuda birbirine benzemek.

~ **çocuğu,** *dey.* § ❶ Sütle beslenen çocuk. [*ing.* Baby at the breast; infant; *Fr.* Nourrison,-onne, enfant à la mamelle]; § ❷ *mec.* Tecrübesiz, dayanıksız, nazlı kimse.

~ **damarı,** *bot.* İçinde lateks bulunan damar. *(Bir veya çok hücreden meydana gelen bu damarlar uzun ve dallı olduğu gibi, birbiriyle ağızlaşabilir de)*; *Hindiba, sütleğen, kauçuk ağacı, süt damarı olan bitkilerdir)*. [*Ing.* Laticiferous vessel; *Fr.* Laticifère].

~ **danası,** *mutf.* Yeni doğmuş inek yavrusuna verilen ad.

~ **dişi,** *anat.* ◘ **Sütdişi.**

~ **dökmüş kedi gibi,** *dey.* Kabahatlinin çekingen halini anlatır. [*ing.* In a crestfallen manner; *Fr.* «Comme un chat qui a renversé le pot à lait» *(expression qu'on emploie pour marquer l'air craintif d'une personne fautive)*]

~ **düğümlenmesi** *(bağlanması)*, *dey.* Bebek herhangi bir sebeple emmediği zaman sütün içerde kalması ve bu yüzden memenin sertleşip ağrıması.

~ **emzirmek,** *dey. (Anne veya sütanne)* Bebeğe kendi göğsünden süt vermek. [*Ing.* To suckle, to feed at the breast, to nurse; *Fr.* Allaiter].

~ **eriği,** *trm.* Koyu mor renkte, yuvarlakça, tatlı, etli, çekirdeği etinden ayrılabilen bir sofralık erik.

~ **fabrikası,** *gıda sny.* Gerek tabiî haliyle tüketilmesi, gerek süt ürünlerinin *(tereyağı, peynir, konsantre süt v.b.)* hazırlanması için sütün işlendiği fabrika. [*Ing.* Dairy-work; *Fr.* Laiterie].

~ **gelmesi,** *fizyol.* Sütün memelere dolması. *(Süt gelmesi, doğumdan 48 saat sonra, bazen daha geç olur. Memelerin şişmesi, sertleşmesi /bazen çok sert ve ağrılı/ gibi lokal belirtiler ve huzursuzluk, susama, nabzın hızlanması, hafif ateş yükselmesi, gibi genel işaretler belirir)*. [*Ing.* ve *Fr.* Lactation].

~ **gibi,** *dey.* Çok beyaz ve temiz. [*ing.* White and clean; *Fr.* Laiteux].

~ **humması,** *ted* Yeni lohusaların hafif ateşi. [*Ing.* Milk-fever, lacteal fever; *Fr.* Fièvre lactée, fièvre de lait].

☆ *Eşanl.* **süt sıtması.**

~ **kardeş,** ◘ **Sütkardeş.**

~ **kebabı,** *mutf.* Etleri süt içinde haşlayıp, sonra kızartarak yapılan bir çeşit kebap.

~ **kesmiği,** *mutf.* ◘ **Kesmik.**

~ **kırı,** *dey.* ◘ **Sütkırı.**

~ **kızı,** ◘ **Sütkızı.**

~ **kontrolu,** *zoot.* Bir ineğin veya bir koyunun tam süt verimi döneminde süt verimi yeteneğini belirtmek için uygulanan usullerin tümü.

~ **kuzusu,** *dey.* § ❶ Henüz meme emen kuzu. [*ing.* Lambkin, yeanling; *Fr.* Agnelet]; § ❷ *mec.* Pek küçük insan yavrusu, bebek. [*Ing.* Baby; *Fr.* Bébé]; § ❸ Çok hızlı büyütülmüş kimse.

~ **kürü,** Mide hastalıkları sebebiyle veya zayıflamak için belli bir süre sadece süt içerek yapılan diyet. [*ing.* Milk cure; *Fr.* Cure de lait].

~ **liman,** ◘ **Sütliman.**

~ **mavisi,** *dey.* Açık mavi, maviye çalan beyaz. [*ing.* Light sky-blue; *Fr.* Bleu d'azur].

~ **mayası,** Yoğurt mayası.

~ **merkezi,** *sağ.* Ana sütü topiama ve dağıtma merkezi. [*ing.* ve *Fr.* Lactarium].

~ **pınarı,** *zoot.* İnekte, ön meme damarlarının vücudun içine girdiği delikler.

~ **mısırı,** İçi henüz katılaşmamış çok taze mısır.

~ **nine,** ◘ **Sütnine.**

~ **oğul,** ◘ **Sütoğul.**

~ **otu,** *bot.* ◘ **Sütotu.**

~ **ölçer,** ◘ **Sütölçer.**

~ **perhizi,** *ted.* Besin olarak sadece sütün kullanılması. [*Ing.* Milk-diet; *Fr.* Diète lactée, régime lactée].

~ **suyu,** Kesilmiş sütün kesmiğinden ayrılan suyu.

~ **şekeri,** *kim.* ◘ **Laktoz.**

~ **taşır kanallar,** *anat.* Meme bezlerinin salgılama kanalları. [*Ing.* Galactophorous ducts; *Fr.* Conduits galactophores].

~ **taşması,** *(kadın-doğum ve jinekol.)* Emzikli kadının memesinden çok bol miktarda süt akması. *(Süt taşmasını tedavi etmek güçtür; en iyi çare memeleri uzun süre sarıp sıkmak ve az sıvılı bir besin rejimi uygulamaktır. Hormon tedavisi daha çabuk sonuç verir)*. [*Ing.* Galactorrhea; *Fr.* Galactorrhée].

~ **tatlıları,** Sütle yapılan *(sütlaç, mahallebi, keşkül, kazandibi, tavukgöğsü)* tatlılar.

~ **tozu,** *mutf.* Özel usullerle kurutularak toz haline getirilen, kapalı kutular içinde satılan ve sulandırılarak kullanılan süt. [*Ing.* Milk powder; *Fr.* Poudre de lait].

~ **veren bitkiler,** *bot.* Marul, haşhaş gibi, içinde bol miktarda sütsü bir sıvı, yani la-

teks bulunan bitkiler. [*ing.* Lactiferous plants; *Fr.* Plantes lactifères].
~ **verimi**, *zoot.* Evcil hayvanlarda, bir doğumdan öteki doğuma kadar geçen zaman içinde dişi hayvandan elde edilen süt miktarı. [*ing.* ve *Fr.* Lactation].
~ **verme**, *fizyol.* ve *sağ.* Emzirme, süt verme işi. [*ing.* Suckling, nursing, giving suck; *Fr.* Allaitement].
~ **vermek**, *dey.* Emzirmek. [*ing.* To suckle, to nurse; *Fr.* Allaiter].
~ **vurgunu**, *dey.* Hamile kalan annesinin sütünü emen ve bu sütten hasta olan bebek.
~ **yapıcı**, *ted.* Emziren kadında süt salgısını başlatan, kolaylaştıran veya arttıran ilâç veya maddelere denir: *Süt yapıcı ilâç.* [*ing.* Galactogenous; *Fr.* Galactogène].
~ **yaymak**, *dey.* Yağ çıkarmak için sütbasını yayıkta dövmek.
~ **yüzü**, *dey.* Kaynamış sütün üzerindeki ince kaymak tabakası. [*ing.* Cream, film on the surface of boiled milk].

süt.ağacı, b.i. *bot.* Isırgangiller *(Urticaceae)* familyasından, Guyana'da yetişen ve beyaz bir süt veren büyük ağaç. *Piratinera guianensis*, düz kabuklu, beyaz sütlü büyük bir ağaçtır. Odunu kullanılır. *P. paraensis* ve *P. lancifera* adlı türlerinin ince marangozlukta kullanılan çok değerli odunları vardır. [*Lat., Ing.* ve *Fr. Piratinera* = *Galactodendron*].

süt.ana, süt anne, b.i. Çocuğu emziren yabancı kadın. [*ing.* Wet-nurse, foster mother; *Fr.* Nourrice].

süt.baba, b.i. Sütannenin kocası. [*ing.* Foster father; *Fr.* Père nourricier].

süt.başı, b.i. Kaynatılmış sütün yüzünde toplanan kaymak tabakası. [*ing.* Cream; *Fr.* Crème].

süt.beyaz, b.s. Bembeyaz. [*Ing.* Milk white, snow white; *Fr.* Blanc comme neige].

sütçü, i. Süt satan kimse. [*Ing.* Milkman, dairyman; *Fr.* Laitier,-ière, crémier,-ière].
~ **beygiri gibi**, *dey.* ◘ **Beygir.**

sütçülük,-ğü, i. § ❶ Süt satma işi. [*ing.* Milk trade]; § ❷ Sütten kaymak, tereyağı, yoğurt, peynir gibi ürünler çıkarma işi. [*ing.* Dairying, dairy farming; *Fr.* Production de lait, laiterie].

süt.dişi,-ni, b.i. *zool.* Çocuklarda, ilk çıkan ve yedi yaşlarında değişen dişlerin tümüne verilen ad. [*ing.* Milk tooth; *Fr.* Dent de lait].

süt.kardeş, b.i. Aynı kadından süt emmiş çocukların birbirine göre aldıkları ad. [*ing.* Foster brother or sister; *Fr.* Frère de lait, sœur de lait].

süt.kırı,-nı, b.s. *(At hk.)* Beyaz renkte olan. [*ing.* Milk-white; *Fr.* Blanc *(couleur du cheval)*].

süt.kızı,-nı, b.i. Bir kadının kendi çocuğu değilken emzirmiş olduğu kız çocuk olup o kadının kocasının da sütkızı olur. [*Ing.* Foster daughter; *Fr.* Fille de lait *(Fille allaitée par une femme, par rapport à cette femme et au mari de cette femme)*].

sütlaç.-cı, i. *mutf.* Süt, şeker ve pirinçten yapılan tatlı aş. [*ing.* Rice-milk, rice-pudding; *Fr.* Riz au lait *(espèce d'entremets sucré)*]; ◉ **fırında** ~, *mutf.* Piştikten sonra fırına konularak üzeri kızartılan sütlâç.

sütleğen, i. *esk. T. sünlegen.* § ❶ *bot.* Sütleğengiller *(Euphorbiaceae)* familyasından, süt gibi beyaz ve zehirli bir özsü taşıyan, bir veya çokyıllık, otsu veya odunsu bitki cinsi. Gövde silindir biçimindedir. Yapraklar basit, karşılıklı veya çevrel dizilişlidir. Bir evcikli olan çiçekleri çok indirgenmiştir; çiçek örtüsü yoktur. Dişi çiçek bir ovaryumdan ve erkek çiçek bir stamenden ibarettir. Bu çiçeker siatyum *(cyathium)* denilen ve erdişi bir çiçeği andıran küçük kısmî durumlarda toplanmışlardır. Bir siatyum ortada bulunan bir dişi çiçek ve bunun etrafında dizilmiş olan 5 erkek çiçekten yapılmıştır. Bu topluluk kalikse benzeyen 5 brakte ile çevrilmiştir. Bu brakteler arasında 4 gudde bulunur ve beşincinin yerinde dişi çiçeğin sapı dışa doğru sarkar. *(Bir siatyumdeki her bir stamene birer erkek çiçek denmesine sebep, filament şeklindeki sapın mafsallı olması, mafsalın üstündeki kısmın gerçek filament olarak, altındaki kısmın çiçek sapı olarak, mafsaldaki boğumun da periant izi olarak kabul edilmesidir).* Sütleğen tohumlarında kuruyucu bir yağ, sütünde reçine, euforbon, kauçuk, zamk, nişasta, tanen, fermentler ve anorganik tuzlar bulunmaktadır. Tohumlardan elde edilen yağ tahriş yapıcı bir müshildir. Sütü Anadolu'da halk arasında müshil olarak kullanılır. Yüksek dozlarda zehirlidir. Sıtma ve sarılığa karşı da verilmektedir. Orta Anadolu'da tatlı su balıklarını avlamakta kullanılır. Bunun için taze sütleğen dalları suya doğranır ve az zaman sonra zehirlenen **balıklar** suyun üstüne çıkar. Sütleğenin birçok türü vardır. Sıcak ülkelerde yetişen bazı sütleğenler kaktüs görünüşündedir. Bazı türleri etli yapraklı bitkiler olarak sıcak veya ılık limonluklarda süs bitkisi olarak yetiştirilir. *Euphorbia resinifera* Kuzey Afrika çöllerinde yetişen, sukkulent bir türdür. Gövde etli ve 4 köşeli, yapraklar diken şeklindedir. Gövdeye yapılan çiziklerden akan süt, kuruduktan sonra cilt muharrişi olarak kullanılır. Çok tahriş edicidir. **Noel yıldızı** *(E. pulcherrima)* anayurdu Meksika olan, İstanbul'da saksılarda yetiştirilen bir süs bitkisidir. *E. splendens* anayurdu Madagaskar olan ve İstanbul'da saksı içinde yetiştirilen, dikenli bir türdür. Siatyumlar kırmızı renklidir. *E. fulgens* anayurdu Meksika olan, İstanbul'da serlerde yetiştirilen bir süs bitkisidir. Siatyumlar kırmızıdır. Salkım oluşturan çiçek durumlarına, çiçekçilerde da rastlanır. Türkiye'de 60 kadar türü yetişir. Bunlardan bazıları: *Euphorbia amygdaloides, E. cyparissias, E. helioscopia; E. lathyris, E. peplis.* [*Lat. Euphorbia; Ing.* Spurge, euphorbia; *Fr.* Euphorbe, euphorbia]; § ❷ *zool.* Bütün böcekleri birkaç gün içinde mahvedebilen ipekböceği hastalığı.

sütleğengiller, ç.i. § ❶ *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Geraniales takımından, çiçekleri değişik renkte bir eşeyli olan ot, ağaç veya çalı şeklinde, bir evcikli veya bazen ikievcikli olan bitkiler familyası. Bazıları sukkulenttir. Bir kısmı beyaz bir süt *(lateks)* taşır; bitki kırıldığı zaman bu sıvı akar. Yapraklar basit veya parçalı, bazen pul veya diken şeklindedir. Çiçekler tek eşeyli, aktinomorf olup bazen çok indirgenmiştir. Kaliks ve korolla esas olarak beşer parçalıdır. Stamenler 5 veya 10 veya daha çok *(bazen 1 tane);* filamentler serbest veya demetler halinde birleşiktir. Dişi çiçeklerde yumurtalık 3 gözlüdür. Meyva, her gözünde bir tohum bulunan 3 gözlü bir kapsüldür; olgunlukta 3 kokus *(coccus)* halinde ayrılır. 280 kadar cins ve 7300 kadar türü vardır. Türkiye'de 5 cins ve 70 kadar türü yetişmektedir. Başlıca türler: *hintyağı bitkisi, sütleğen, manyok, kauçukağacı, keneotu.* [*Osm.* Ferbiyoniye; *Lat.* ve *ing.* Euphorbiaceae; *Fr.* Euphorbiacées]; § ❷ *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımına giren bir familyas. Büyük ve parlak renkli kelebekler olup kanatlarının üzerinde siyah ve beyaz lekeler bulunur. [*Lat.* ve *Ing. Danaidae; Fr.* Danaidés].

sütlenme, i. *fizyol.* Süt oluşumu ve salgılanması. [*Ing.* ve *Fr.* Lactation].

sütlenmek, geçz. f. Sütlü hale gelmek.

süt.liman, b. z. ve s. § ❶ Durgun, sakin: *Deniz bugün sütliman.* [*Ing.* Dead calm; *Fr.* Très calme]; § ❷ *mec.* Gürültüsüz, olaysız, yatışmış; ◉ **ortalık** ~ **olmak**, *dey.* Sakinleşmek, yatışmak.

sütlü, s. § ❶ **İçinde süt bulunan, sütle yapılan:** *Sütlü irmik helvası.* [*Ing.* Milky, in milk, prepared with milk; *Fr.* Préparé au lait *(mets)*]; § ❷ Süt veren: *Sütlü inek.* [*Ing.* Milker; *Fr.* Laitier,-ère]. ☆ *Eşanl.* **sağmal**; § ❸ *bot.* (a) Süte benzeyen bir sıvı salgılayan *(bitki).* [*Ing.* Lacteous, lacteal, milky; *Fr.* Laiteux,-euse]; (b) Taneleri olgunlaşıp kartlaşmamış, yumuşak taneli *(mısır, buğday, v.b.);* ◉ ~ **yü sürüden çıkarmazlar**, *at.* Yararlı, verimli şey elden çıkarılmaz; ◉ **etliye** ~ **ye karışmamak**, *dey.* ◘ **Etli.**
~ **kahve.** ◘ **Kahve.**
~ **ot,** ◘ **Sütlüot.**

sütlüce, i. *bot.* ◘ **Düğünçiçeği.**
~ **otu**, *bot.* ◘ **Düğünçiçeği.**

sütlügiller, ç.i. *bot.* ◘ **Sütotugiller.**

sütlü.ot, b. i. *bot* Çuhaçiçeğigiller *(Primulaceae)* familyasından, çok yapraklı ve az çok etli yatay gövdeli çok yıllık bitki; çiçekler doğrudan doğruya gövdeden çıkar; deniz kıyısındaki otlaklarda pek yaygındır. *Glaux maritima* adlı türünün yaprakları salata gibi yenir.*Lat., ing.* ve *Fr.* Glaux].

süt.nine, b. i. Bebeğe süt vermek üzere para ile tutulmuş kadın. [*Ing.* Wetnurse, foster mother; *Fr.* Nourrice-salariée].

süt.oğul,-ğlu, b. i. Bir kadının, kendi çocuğu değilken emzirmiş olduğu erkek çocuk olup o kadının kocasının da sütoğlu olur. [*Ing.* Foster son; *Fr.* Fils de lait *(garçon allaité par une femme, par rapport à cette femme et au mari de cette femme)*].

süt.otu, b. i. *bot.* Sütotugiiler *(Polygalaceae)* familyasından, bir veya çokyıllık, odunsu veya otsu bitki. *Polygala senega* Kuzey Amerika'da yetişen, lanseolat yapraklı, beyaz çiçekli, 40 sm. kadar yükseklikte, çokyıllık bir türdür. Kök ve rizomları saponin taşır. Kökü *(Radix Senegae)* esmer, sarıya veya kırmızıya çalar bir renkte; kokusu bulantı verici ve irkiltıcidir. Bronşit hastalığında balgam söktürücü olarak kullanılır. Yüksek dozda kusturucudur. **Adi sütotu** *(Polygala vulgaris)* basit ince saplı, çok dar yapraklı güzel bir bitkidir. Gevşek salkım durumunda olan çiçekleri kırmızı, beyaz veya mavi olur. *Polygala supina* ve *Polygala anatolica* Türkiye'de yetişen türleridir. [*Lat. Polygala; ing.* Milkwort; *Fr.* Polygala].

süt.otugiller, ç. b. i, *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Geraniales* takımından, otsu bitkiler, çalılar veya küçük ağaçlar familyası. Yapraklar basit, tam ve genellikle almaşık dizilişlidir. Çiçeker erdişi, zigomorf olup spika veya salkım durumundadır; her çiçeğin tabanında bir brakte ve iki brakteol bulunur. Kaliks 5 sepallidir; yandakiler ekseriya daha geniş, petaloit ve kanat şeklindedir. Korolla 5 veya 3 petalli, alt petal bir kayık şeklinde ve parçalıdır. Stamen 8 adet; flamentleri boru şeklinde birleşiktir. Yumurtalık 2 karpelli, 2 gözlüdür. Meyva lokulisit kapsüldür. Tohumlar çoğunlukla tüylüdür. 10 cinsi ve 700 kadar türü vardır. Türkiye'de 1 cins ve bu cinsin 10 kadar türü vardır. *(Çiçekleri, Papilionaceae çiçeklerine benzerlik gösteren bir familyadır).* [*Lat.* ve *ing. Polygalaceae; Fr.*Polygalacées].

süt.ölçer, b. i. Sütün yoğunluğunu ölçmeye yarayan âlet. [*ing.* Lactodensimeter, lactome, ter; *Fr.* Lactodensimètre, lactomètre, pèse-lait, galactomètre].

sütre, i. *Osm.* < *Ar. setr, esk.* § ❶ Örtü, perde. [*ing.* Cover; *Fr.* Couverture]; § ❷ *din.* Namaz kılınan yerin önüne konulan küçük set. *(Kırda veya açık bir yerde namaz kılanların önünden insan veya hayvan geçmesi sonucu namazlarının bozulmasını önlemek amacıyle sütre dikilir. Bunun için 40-45 sm yüksekliğinde bir değnek veya en az aynı yüksekliktе herhangi bir şey kullanılır. Osmanlı ve öteki islâm devletlerinde, savaş zamanında sütre olarak kılıçtan yararlanılırdı);* ◉ ~ **den faydalanarak alev örtme**, *esk.* Ateş etmekte olan bir bataryanın toplarının alevleri düşman ışık ölçmesi tarafından bataryа mevzlinin kestirilmesine yol açar, buna engel olmak üzere toplar için gerekli alev yükseltisi sütreden faydalanılarak örtülür; ◉ ~ **lerden faydalanarak ayakta veya yatarak ilerlemek** *esk.* Bir engelin öte tarafında bulunan bir gözetleyiciye görününceye kadar o engelin gerisinden ayakta veya yatarak ilerlemek; ◉ ~ **lerden faydalanma**, *esk.* Kendi hareketlerini düşman gözünden ve mümkünse ateşinden saklamak üzere tabiî *(arazi engebeleri)* veya sunî *(siperler)* sütrelerden faydalanmak sa-

natı; ◉ **taretini ~ den çıkararak bir tankı ilerletmek,** *ask.* Tankı sadece tareti sütrenin öte tarafından görülecek biçimde ilerletmek; böylece tank, gövdesi saklanmış olarak ateş eder.

sütsüz, s. § ● İçinde süt bulunmayan; süt katılmadan yapılmış: *Sütsüz irmik helvası.* [*İng.* Without milk, having no milk; *Fr.* Preparé sans' lait, qui n'a pas de lait]; § ❷ Az süt veren; sağmal olmayan: *Sütsüz inek;* § ● Sert ve kart: *Sütsüz mısır.* [*İng.* Dry; *Fr.* Sec, sèche]; § ● s. ve i. *mec.* Kötü soydan gelen *(kişi),* sütü bozuk, soysuz: *Sütsüzün biri.* [*İng.* Base, mean; *Fr.* De basse extraction].

↣ **koyun meleğen olur,** *at.* Çevresine yararlı olmayan, elinde avucunda bir şey bulunmayan kişi, hep acıklı ve üzüntülü konuşur.

sütsüzlük,-ğü, i. § ● Sütü olmama; § ❷ *mec.* Kötü soydan gelme hali. [*İng.* Baseness, meanness; *Fr.* Bassesse].

sütude /sütüde/, s. *Osm.* < *Fars. sütüden,* övmek. *esk.* § ● Övülmüş; § ❷ Övülmeğe değer.

sütudegî, i. *esk.* Övülmüş veya övülmeye değer olma hali.

sütuh /sütüh/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Yorgun; § ❷ Sıkıntılı; § ❸ Beceriksiz, şaşkın.

sütumsu, s. Süte benzer *(beyaz ve saydam olmayan renkler hk.)* [*İng.* Milky; *Fr.* Laiteux,-euse].

sütun /sütün/, i. *Osm.* < *Fars.* < *Yun. stylos.* § ● *mim.* Herhangi bir maddeden yapılan, üstünde *«sütun başlığı»* denen çıkıntılı bir kısım bulunan, genellikle bir kaideye, bazen doğrudan doğruya yere dayalı silindir biçiminde düşey destek. [*İng.* Pillar, column; *Fr.* Colonne]; ◘ *ŞEKİL: 506.*— **SÜTUN;** § ❷ Gazete, dergi veya kitap gibi yazılı şeylerde sayfanın yukarıdan aşağıya doğru bölünmüş olduğu kısımlardan her biri. [*İng.* Column; *Fr.* Colonne]; § ● *(geniş anlamda)* Silindir biçiminde dayanak: *Bir dolabın cephesindeki küçük süsleme sütunları.* [*İng.* Prop, support; *Fr.* Colonne, support de forme cylindrique]; § ❹ Oldukça yükseğe çıkan ve az çok silindir biçiminde olan şey: *Duman sütunu. Su sütunu.* [*İng.* Beam; *Fr.* Colonne]; § ❺ Düşey olarak yerleştirilen birbiri üzerine gelen şeyler dizisi: *Rakam sütunu.* [*İng.* Column; *Fr.* Colonne]; § ● Bir sayfada paralel iki çizgiyle diklemesine ayrılmış bölüm: *Listeyi iki sütuna ayırmak.* [*ing.* Column; *Fr.* Colonne]; § ● *fiz.* Bir boruda veya düşey bir kapta bulunan sıvı: *Barometre* sütunu. [*İng.* Column; *Fr.* Colonne]; § ❷ *mat.* İki girişli bir tabloda *(determinant, matris v.b.)* aynı düşey üzerinde bulunan elemanların tümü; ◉ **ara ~,** *mim.* Yarısı veya üçte biri iki dört köşe ayak arasında bulunan sütun. [*İng.* Flanked column; *Fr.* Colonne flanquée]; ◉ **attik ~ u,** *mim.* Attik denilen katlarının cephelerini süslemek üzere konulan bodur ve kısa sütun. [*İng.* Attic column; *Fr.* Colonne attique]; ◉ **ayrık ~,** *mim.* Tonoz yüklerini taşımak için bir ayağın köşelerine yerleşmiş sütuncuklarla birlikte yapılan sütun. [*İng.* Cantoned column; *Fr.* Colonne cantonnée]; ◉ **beton ~,** *inş.* ◘ Beton; ◉ **beyzî ~,** *mim.* Gövdesinin yatay kesiti beyzî şekilde olan yani iki tarafı biraz daha yassıca olan sütun; ◉ **bindirme ~,** *mim.* Düşey olarak biribirinin üstüne bindirilerek üstüste iki sütundan meydana gelen sütun; ◉ **bir tablalı ~,** *tekn.* Petrol rafinerilerinde ve diğer sanayilerde, ayrımsal damıtma için kullanılan cihaz. [*Fr.* Colonne à plateaux, tour, fractionnateur]; ☆ *Eşanl.* **kule;** ◉ **bodur ~,** *mim.* Dam katlarını ve ara katların cephelerini süslemek üzere konulan kısa sütunlar; ◉ **boğumlu ~,** *mim.* ◘ Boğumlu; ◉ **burgaçlı ~,** *mim.* ◘ Burgaç; ◉ **burma ~,** *mim.* Gövdesi kabartma helisel burmalar şeklinde olan sütun. Gövdesi vida gibi yivli olan sütun. [*İng.* Wreathed column; *Fr.* Colonne torse]; ◉ **büyük ~ başlığı,** *mim.* Duvar desteğinin iki duvara rastlayan köşesindeki sütun başlığı; bu sütun başlığı her iki duvarın biçimine de uygun düşer. [*İng.* Bended capital; *Fr.* Chapiteau plié]; ◉ **çiçekli ~,** *mim.* ◘ Çiçekli; ◉ **çifte ~,** *mim.* İkişer ikişer ve birbirlerine çok yakın olarak dikilmiş sütunlar. [*İng.* Coupled columns, grouped columns; *Fr.* Colonnes accouplées]; ◉ **damıtma ~ u,** *tekn.* Sürekli çalışan bir damıtma cihazının ana organı. [*ing.* Distillation column; *Fr.* Colonne à distiller]; ◉ **dayama, gömme ~,** (yarım ~), *mim.* Kısmen duvar içine gömülmüş sütun. [*Fr.* Colonne adossée, colonne engagée ou liée, demi-colonne]; ◉ **deste ~,** *mim.* ◘ Deste; ◉ **direksiyon ~ u,** *otom.* ◘ Direksiyon; ◉ **dorik ~,** *mim.* Başlığı ve nisbetleri Yunan mimarisinin dorik nizamında olan sütun. [*ing.* Doric column; *Fr.* Colonne dorique]; ◉ **döner ~,** *mim.* Ekseni etrafında döndürülebildiği sürece duvarların paralelliğini gösteren ve yapıların belli yerlerine konulan sütun; ◉ **düz ~,** *mim.* ◘ Düz[1]; ◉ **gazete ~ u,** ◘ Gazete; ◉ **gotik ~,** *mim.* Başlığı ve orantıları gotik usulünde olan sütun. [*İng.* Gothic column; *Fr.* Colonne gothique]; ◉ **gömme ~,** *mim.* ◘ Gömme; ◉ **haber ~ u,** ◘ Haber; ◉ **haç ~,** *mim.* ◘ Haç; ◉ **halkalı ~,** *mim.* ◘ Halkalı; ◉ **hator ~ u,** *mim.* ◘ Hator; ◉ **heykel ~,** *mim.* ◘ Heykelsütun; ◉ **hidrolik ~,** *mim.* ◘ Hidrolik; ◉ **hücreli ~,** *mim.* Bir kısmı duvardaki bir hücre içine giren sütun. [*İng.* Niched column; *Fr.* Colonne nichée]; ◉ **iğ ~,** ◘ Karınlı sütun; ◉ **ikiz ~,** *mim.* ◘ İkiz; ◉ **iyonik ~,** *mim.* ◘ İyonik; ◉ **kaplama ~,** *mim.* İçi ağaç ve demirden olup üzeri alçı veya stuka gibi maddeler kaplanmak suretiyle mermer ve somaki hali verilen sütun; ◉ **karınlı ~,** *mim.* Ortası şişkin ve iki uçları daha ince şekilde sütun. [*İng.* Faired column; *Fr.* Colonne fuselée]; ◉ **kesik ~,** *mim.* Gövdesi kesilmiş veya belirli bir noktadan kırılmış gibi yapılan sütun. [*ing.* Truncated column; *Fr.* Colonne tronquée]; ◉ **kompozit ~,** *mim.* Başlığı ve orantıları Roma mimarisinin kompozit üslûbunda olan sütun. [*İng.* Composite column; *Fr.* Colonne composite]; ◉ **konik ~,** *mim.* Kaidesinden tepesine doğru çapı gittikçe küçülen sütun; *(altı geniş ve üst tarafı dar olur);* ◉ **korent ~ u,** *mim.* Yunan mimarisinin korent düzeninde kullanılan, gövdesi yivli ve başlığı kenger yaprakları şeklinde oymalarla süslü sütun. [*İng.* Corinthian column; *Fr.* Colonne corinthienne]; ◉ **köşe ~ u,** *mim.* Duvar ve ayakların köşelerine konulan sütun. [*İng.* Corner pillar; *Fr.* Colonnette d'encoignure]; ◉ **köşe ~ başlığı,** *mim.* Saçak bedeninin bir kısmını taşıyan başlık. [*İng.* Angular capital; *Fr.* Chapiteau angulaire]

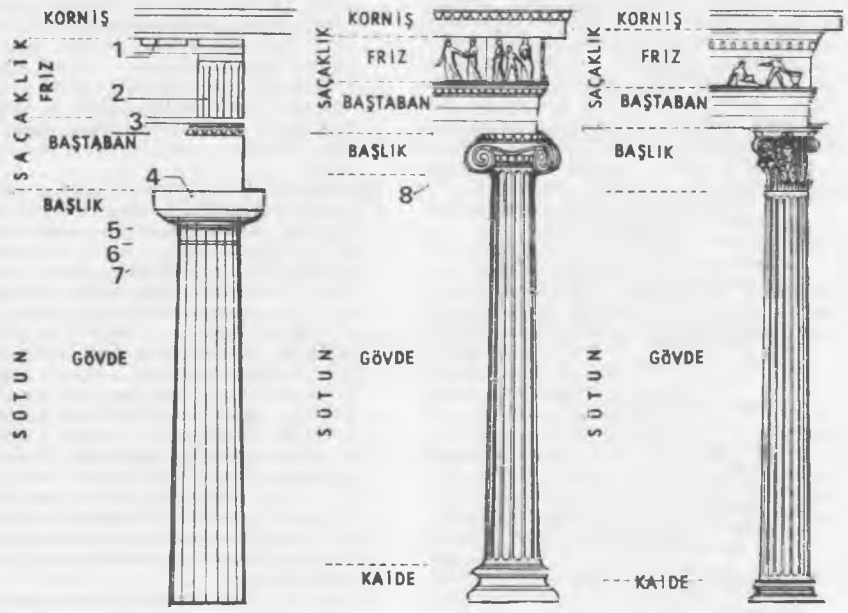

ŞEKİL: 506.— **SÜTUN.** 1. Mütül. 2. Triglif. 3. Metop. 4. Abak. 5. Silme. 6. Bilezikler. 7. Lambalar. 8. Kıvrım.

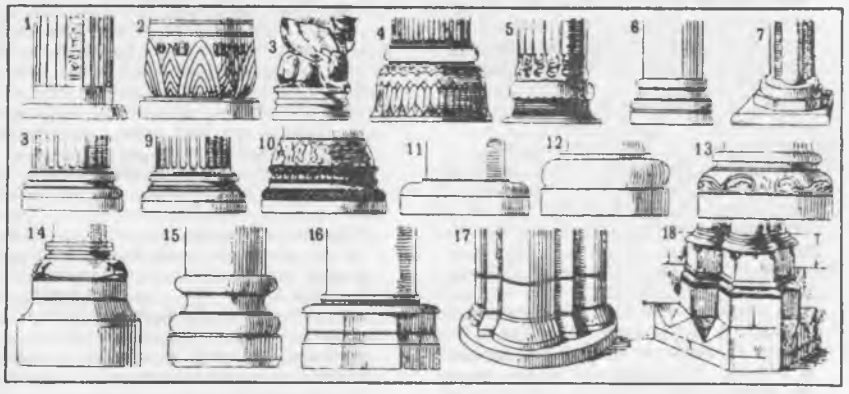

ŞEKİL: 507.— **SÜTUN KAİDELERİ.** 1 - 2. Mısır. 3. Asur. 4. Acem. 5. İbranî. 6. Bizans. 7. Gürcü. 8. İyonik. 9. Korintiyen. 10. Kompozit. 11. ve 12. Toskan. 13., 14. ve 15. Roman. 16., 17. ve 18. Gotik.

◉ **kübik ~ başlığı**, *mim.* ◘ Kübik; ◉ **küme ~ lar**, *mim.* Ayak nitelliğinde bir arada az aralıklı ve toplu olarak yapılmış sütunlar. Aynı oturtmalık üstünde ikiden daha çok sayıda sütunun birleştirilmesiyle meydana gelen toplu sütunlar. [*Ing.* Grouped columns; *Fr.* Colonnes groupées]; ◉ **mahmuz ~**, *mim.* Romalıların bir deniz zaferinden sonra, gövdesinde gemi pruvaları bulunan sütunları taklit ederek yaptıkları sütun. [*ing.* Rostral column; *Fr.* Colonne rostrale]; ◉ **prizmatik ~**, *mim.* Gövdesi birçok yüzeylerden ibaret sütun; ◉ **merdivenli ~**, *mim.* İçinde minare gibi merdiveni olan ve bu merdivenle yukarısına çıkılan anıt sütun ve dikilitaş. [*Ing.* Cochlear column; *Fr.* Colonne cochlide]; ◉ **mezar ~ u**, *mim.* Kabirlerin üstüne anıt olarak dikilen sütun; ◉ **mısır ~ u**, *mim.* Eski Mısır mimarisinde kullanılan alt tarafı şişkin sütun; ◉ **öbek ~**, *mim.* Tek ayak üzerinde birden çok gövdeli sütun; ◉ **pahlı ~**, *mim.* Yüzü çeşitli düşey yüzeylerden ibaret sütun; ◉ **palmiye biçimi ~**, *mim.* ◘ **Palmiye**; ◉ **papirüs ~ u**, ◘ **Papirüs**; ◉ **parçalı ~**, *mim.* Yüksekliği çapından daha az olan ve bir davul kasnağı şeklinde silindirik taşların birbiri üzerine konup kenetlenmesi suretiyle meydana getirilen sütun; ◉ **rüstal ~**, *mim.* Gövdesi kabartma taş kesmelerle süslenmiş sütun; ◉ **rüstik ~**, *mim.* Gövdesi yontma taşlarla kabartılı olarak yapılan sütun. [*Ing.* Rustic column; *Fr.* Colonne rustique]; ◉ **sıra ~ lar**, *mim.* Bir veya birkaç sıra üzerine ve bir hizaya olarak dizilmiş sütunlar. [*Ing.* ve *Fr.* Colonnade]; ◉ **silme ~ başlığı**, *mim.* Basit silmelerden meydana gelen sütun başlığı [*Fr.* Chapiteau de moulure]; ◉ **silmeli ~**, *mim.* ◘ **Silmeli**; ◉ **süleymanî ~**, *mim.* ◘ **Burma sütun**; ◉ **şerefeli ~**, *mim.* Tepesinde başlık yerine bir şerefesi olan anıt sütun. [*Ing.* Balcony support]; ◉ **tarihî ~**, *mim.* Bir tarihî olguyu hatırlatmak için dikilmiş olan anıt sütun. [*Ing.* Historic column]; ◉ **tek ~**, *mim.* Eski Yunan ve Roma bina ve tapınaklarının yüzlerine tek olarak konulmuş sütun; ◉ **toskan ~**, *mim.* Roma mimarisinde kullanılan toskan düzenine özgü şekil ve oranda sütun. [*Ing.* Tuscan column; *Fr.* Colonne toscane]; ◉ **triglif ~ başlığı**, *mim.* Triglifin üst kısmında bulunan başlık. [*Ing.* Triglyph; *Fr.* Chapiteau de triglyphe]; ◉ **silindirik ~**, *mim.* Çapı her kısmında eşit ve profili birbirine koşut iki düşey hattan ibaret bulunan sütun. [*Ing.* Cylindric; *Fr.* Colonne cylindrique]; ◉ **yapışık ~**, *mim.* Yarısı veya bir kısmı duvar içine girmiş olan sütun. [*Ing.* Addorsed column; *Fr.* Colone adossée]; ◉ **yarım ~**, *mim.* Ortasından ekseni yönünde kesilerek ikiye ayrılmış olan sütunun her bir parçası şeklinde sütun. *(Bir duvara yapışık olarak konur ve yarısı duvarın içine gömülmüş gibi görünür).* [*Ing.* Half column; *Fr.* Demi-colonne]; ◉ **yerleşik ~**, Gövdesinin üçte biri veya yarısı iki yarım ayak arasına yerleşmiş olan sütun. [*Ing.* Flanked column; *Fr.* Colonne flanquée]; ◉ **yılankavi ~**, *mim.* Gövdesi helezonî şekilde ve birbirine sarılmış yılanlar gibi burmalı olan sütun; ◉ **yivli ~**, *mim.* Gövdesi boylamasına oluklu sütun. [*Ing.* Grooved column; *Fr.* Colonne cannelée].

~ **aralığı**, § ● *mim.* İki sütun arasındaki açıklık. *(Vitruvius, ara mesafelerine göre beş çeşit sütun aralığı kabul eder; piknosil, sistil, östil, diastil ve areostil).* [*Ing.* Intercolumniation; *Fr.* Entrecolonnement, entrecolonne]; § ❷ *matb.* Kitap ve gazetelerdeki sütunlar arasındaki boşluk, aralıklar ve bu aralığı yapmak için konan metal espaslar, garnitürler. [*Ing.* Inter-columniation; *Fr.* Entrecolonnement].

~ **ayarlamak**, *matb.* ◘ **Ayarlamak.**

~ **başlangıcı**, *mim.* Bir sütunun gövdesi altında o gövdenin tabanı bitişen kısmı olup asıl sütun burdan başlar. [*Ing.* Spring of a pillar; *Fr.* Naissance d'une colonne].

~ **başlığı**, § ● *mim.* Bir mimarî desteği *(sütun, yarım sütun, dörtköşe direk)* tepesinde bir kemer ayağını veya bir baştabanı taşımaya yarayan yayvan unsur. [*Ing.* Capital; *Fr.* Chapiteau]; ◘ *ŞEKİL: 69.*— **SÜTUN BAŞLIKLARI**. § ● *matb.* Devam etmekte olan bölümün konusunu bildiren ve o bölüm bitene kadar çoğunlukla sol sayfada, kolon üstüne yazılı olan başlık. [*Ing.* Capital]. ◘ *ŞEKİL: 318.*— KİTAP; ◉ **hikâyeli ~**, *mim.* ◘ **Hikâyeli.**

~ **bileziği**, *mim.* ◘ **Bilezik.**

~ **çanaklığı**, *mim.* ◘ **Çanaklık.**

~ **çemberi**, *mim.* ◘ **Çember.**

~ **gövdesi**, *mim.* Sütunların başlıkla kaide arasındaki uzun ve yuvarlak kısmı. *(Sütun gövdesi tek parçadansa monolit, üst üste gelen silindirlerden yapılmışsa parçalı adını alır; doğru veya burma sütunlar da vardır. Süsleme bakımından sütunlar düz veya olukludur).* [*Ing.* Fust, body of column; *Fr.* Fût].

~ **grafiği**, *mat.* Çizimindeki kolaylık, verileri basit ve açık olarak göstermesi bakımından uygulamada çok kullanılan bir diyagram çeşidi. [*Ing.* Graphic of column; *Fr.* Graphique de colonne]

~ **incelmesi**, *mim.* Sütun gövdesinin, dipten veya yüksekliğinin üçte birisinden başlığa doğru daralması.

~ **kaidesi**, *mim.* Sütunların alt tarafında sütun gövdesinin bindiği geniş kısım [*Ing.* Pedestal of a column, base of a column].

~ **kasnağı**, *mim.* ◘ **Kasnak.**

~ **kuşağı**, *mim.* ◘ **Kuşak.**

~ **matris**, *mat.* ◘ **Matris.**

~ **sekisi**, *mim.* Bir sütun dizisini taşıyan altlık. Binaların önünde ve yanlarında veya avluların etrafında, döşemesi zeminden yüksekçe yapılan revakların sütunlarını oturtmak için yapılan seki. *(Bir sütunun sekisi bir korniş silmesi veya alt kenarı meydana getiren düşey çıkıntıdan ve altlık gövdesinden oluşur).* [*Ing.* ve *Fr.* Stylobate].

☆ *Eşanl.* **stilobat.**

~ **sistemi**, *mim.* Antik tapınak ve ondan esinlenen yapılarda sütun ve çatı arasındaki bağlantı kısmı ile sütunların düzenine verilen ad. [*Ing.* Column system].

~ **şeklinde diyagram**, *istat.* ◘ **Diyagram.**

sütunculuk,-ğu, İ. Gövdesi genellikle klasik sütunlardan daha uzun olan küçük sütun. *(Gotik katedrallerde, küçük sütunlar tonozun kemerlerini taşımak için duvarlara veya ayaklara dayanır).* [*Ing.* Little column, colonette].

sütunça, İ. Yüksekliğine göre çapı daha az olan ince ve küçük sütun. [*Ing.* ve *Fr.* Colonnette].

sütur[1] /sütür/, ç. i. *Osm.* < *Ar. sitr*, örtü. *esk.* Örtüler, perdeler.

sütur[2], İ. *Osm.* < *Fars. sütür. esk.* Katır ve at gibi binek ve yük hayvanı. [*Ing.* Animal, quadruped, beast of burden, horse, mule].

sütur.ban, b.İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Seyis, hayvan bakıcısı. [*Ing.* Groom].

sütürde, s. *Osm.* < *Fars. sütürden*, tıraş etmek. *esk.* Tıraş edilmiş, kesilmiş, yontulmuş. [*Ing.* Shaved, erased, cutt off].

sütüre, i. *Osm.* < *Fars. sütürden*, tıras etmek. *esk.* Ustura. [*Ing.* Razor].

sütürg, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Büyük, iri, muazzam. [*Ing.* Huge, gigantic, colossal]. § ● Kuvvetli. [*Ing.* Strong, powerful] ; § ● Kızgın, kavgacı, öfkeli. [*Ing.* Violent, vehement, fierce].

sütyen, i. ◘ Sutyen.

süul, i. *Osm.* < *Ar. sü'ül. esk.* Et beni.

süvar /süvär/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bir binek hayvanına, özellikle ata binmiş kimse. [*Ing.* Mounted on an animal, riding in a vehicle, rider, horseman].

-süvar, ek. *Osm.* < *Fars. -süvar. esk.* «*Binen*», anlamıyle bileşik sıfatlar yapar: *Esksüvar* = Ata binen.

süvari /süvärî/, i. *Osm.* < *Fars.* § ● Atlı: *Karşıdan iki süvari geliyordu.* [*Ing.* Cavalryman; *Fr.* Cavalier]; § ❷ Atlı asker: *Süvari alayı.* [*Ing.* Cavalry]; § ● Gemi kaptanı. [*Ing.* Captain *(of ship)*; *Fr.* Capitaine de vaisseau]; § ● *esk.* Hayvanın sırtında hareket eden ve bir piyade gibi savaşan sınıf. [*Ing.* Cavalry; *Fr.* Cavalerie]; § ● *fiz.* Duyarlı bir terazi oku üzerine. bir dış kaldıraçla konabilen ve konumu dengeyi sağlamak için gerekli miligram sayısını veren, bir santigram ağırlığında platinden kıvrık tel. [*Fr.* Cavalier]; ◉ **kıdemli ~**, *den.* ◘ **Kıdemli**; ◉ **vahiy ~ leri**, *dln.* İncil'de Aziz Yuhanna'nın betimlediği melekler; bunlar Tanrı'nın intikamını almakla görevlidirler. Dört tanedirler; Zafer'i, Savaş'ı, Yargı'yı ve Ölüm'ü temsil ederler.

~ **alayı**, Atlı askerlerden meydana gelen alay. [*Ing.* Cavalry-regiment].

~ **kaptan**, *teşk. tar.* Osmanlı devletinde kapudane, patrona ve riyaleden sonra gelen kaptan rütbesi. *(Süvari kaptan, terfi edince riyale veya liman reisi olurdu. Devlet gemilerinde kaptanlık yapardı. Yardımcısına mülâzim kaptan denirdi. Bunların gemilerine fener takma yetkileri vardı).*

~ **mukabele kalemi**, *mal. esk.* Osmanlı devletinde kapıkulu süvarilerinin ve saray ağalarının maaş defterini denetleyen kalem. *(Maaş defterleri her kuruluşun kendi kalemi tarafından hazırlanır ve kopyası maliyeye gönderilirdi. Süvari mukabele kalemi, Maliyeye gönderilen maaş defteri kopyasıyle bu kalemde tutulan kayıtları karşılaştırırdı.)*

~ **polisi**, Atlı polis. [*Ing.* Mounted police].

~ **sınıfı**, *esk. tar.* Hareket ve manevra yeteneği üstün, atlı hücum yapan veya attan inerek bir piyade gibi savaşan askerî sınıf. [*Ing.* Cavalry; *Fr.* Cavalerie].

süvarilik,-ği, İ. § ● At üzerinde bulunma hali. [*Ing.* Career and duties of a cavalryman; *Fr.* État de cavalier, service de cavalerie]; § ❷ Atlı askerlik; § ● Gemi kaptanlığı.

süvari.sineğigiller, b.İ. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, İkikanatlılar *(Diptera)* takımına giren bir familyası. Küçük, siyah-mavi sinekler. [*Lat.* ve *Ing. Piophilidae; Fr.* Piophilidés].

süve, i. ◘ Söve.

süveter /süve:ter/, i. *Ing. sweater.* Genellikle altına bluz veya gömlek giyilen baştan geçme, kazak. [*Ing.* ve *Fr.* Sweater, pull-over].

süveyda /süveydâ/, i. *Osm.* < *Ar. sevâd*, siyah. *esk.* § ● Kalbin arkasında bulunduğu varsayılan küçük siyah benek; § ● Kalbdeki gizli günah; § ● *bot. esk.* (a) Besiözü; (b) Besiözü.

süveyk,-ği, İ. § ● *ted.* Kırık veya çıkık kolu veya bacağı oynamaz hale getirmek yahut belli bir durumda tutmak amacıyle üzerine bez sarılıp kola veya bacağa bağlanan düz, demir, tahta, mukavva v.b. parçası; § ● *müz.* Kemanın alt ve üst kapaklarını birleştiren ve böylece çalgının kenarını meydana getiren ince küçük tahta levhacıkların her biri. *(Süveykler çoğunlukla akağaçtan yapılır; kalınlığı 2 mm'dir. Kemanın biçimini alması için süyekler sıcak demirle bükülür ve dört köşesinden pekleştirilir. Süyekler iki ucundan «besleme takozu» denen tahta bloklara dayanır).*

Süveyş, öz. i. *coğr.* Mısır'da şehir; Kızıldeniz kıyısında, Süveyş körfezinin sonunda, Okyanuslararası kanalının ağzında bulunur. [*Ing.* ve *Fr.* Suez].

~ **kanalı**, Doğu Akdeniz ile Kızıl deniz'i Mısır toprakları arasından birbirine bağlayan kanal. Kuzeyde Port Said ve güneyde Süveyş arası 161 km.'dir. 1859 - 1869'da Fransız F. de Lesseps tarafından açıldı. [*Ing.* Suez canal; *Fr.* Canal de Suez].

süyeklemek (-l), f. *cerr.* Süyeklerle bağlamak: *Kırık bir kol veya bacağı süyeklemek.*

süyuf /süyûf/, ç.i *Osm* < *Ar. seyf*, kılıç. *esk.* Kılıçlar.

süyul /süyûl/, ç.i. *Osm.* < *Ar. seyl, sel. esk.* Seller.

süyum, i. h.d. İplik sapı. [*Ing.* The first strand of yarn spun out of a fresh distaff, one strand of yarn].

süzdürmek (-i, -e), f. Süzmek eylemini yaptırmak. [*Ing.*To make filter; *Fr.* Faire filtrer, faire épier].

süzek,-ği, İ. *esk.* ◘ **Süzgeç**; ◉ ~ **li göl**, *coğr.* Ayak olarak sadece dipten sızıntısı bulunan göl.

~ **boruları**, *trm.* Sulamada, çok sulak toprak yüzeyinden belirli bir derinliğe ve toprağın tabiî eğimine göre konan ve fazla ge-

len suyu toplayıcı borulara sevketme görevi yapan borular.

~ granüler yapı, *trm.* Granüler, süzek, büyüklük ve şekil bakımından daha düzensiz bir durum gösteren granüler yapı.

~ olmayan toprak, *trm.* Su, hava veya köklerinin geçirgenliğinin çok yavaş veya hiç olmadığı toprak.

~ topraklar, *trm.* Fazla poroziteye sahip olmaları dolayısıyle suyu kolaylıkla geçiren topraklar.

süzenî, suzenî, i. *Osm.* < *Fars.* süzen. *isl.* Bir çeşit kasnak işi. *(Üzerine motif çizilmiş bez, kasnağa girilir. İğne veya tığla kasnağın altındaki iplikler veya yünler başparmak yardımıyle üstten çekilir. İşleme motifin sınırı içinde bir zincir halinde sürdürülür. Bu tip işleme daha çok büyük parçalarda /yorgan yüzü, bohça v.b./ kullanılır. Süzenî, iğneyle işlendiği için bu adı aldı).*

süzgeç,-ci, i. < *süzmek.* § ❶ Sıvıları süzmeye yarayan âlet. [*Ing.* Filter, strainer; *Fr.* Filtre]. ☆ *Eşanl.* **filtre;** § ❷ *bahç.* Sulama kovasının ucuna takılan ve suyun yağmur gibi akmasını sağlayan, yuvarlak, üstü küçük delikli madenî parça. [*Ing.* Rose, sprayhead *(of a watering can); Fr.* Passoire, couloire]; § ❸ *dok.* Katlama veya bobin makinelerinde bulunan ve iplik üzerindeki kalınlıkları temizleyen iplik temizleme bıçağı. *(Modern makinelerde bu işlem elektronik süzgeçlerle yapılır ve iplik, otomatik olarak bu süzgeçler kanalıyle kesilerek temizlenir);* ⊙ **~ ten geçen virüs,** *mikr.* En ince süzgeçlerden geçebilen ve ancak elektronik mikroskopla görülebilen mikrop. [*Ing.* Filterable virus; *Fr.* Virus filtrant]; ⊙ **amonyak maske süzgeci,** *ask.* Dikdörtgen biçiminde, yeşil renkte bir gövdeden ibaret bir özel maksat süzgeci. İçinde, amonyağı emme bakımından yüksek kapasiteye sahip bir kimyasal madde vardır ve amonyak buharlarına karşı korunmak için faydalanılır. Özel bir gaz maskesinin ana parçası. [*Ing.* Ammonia canister]; ⊙ **bodrum ~ i,** *döş.* ◘ Bodrum; ⊙ **boru ~ i,** *tekn.* ◘ Boru[1]; ⊙ **buhar ~ i,** *döş.* ◘ Buhar; ⊙ **cam ~ i,** *tiy.* ◘ Cam[1]; ⊙ **çamaşırlık ~ i,** *döş.* ◘ Çamaşırlık; ⊙ **döner ~,** *mek.* ◘ Döner; ⊙ **döşeme ~ i,** *döş.* ◘ Döşeme; ⊙ **gece ~ i,** *sin.* ◘ Gece; ⊙ **genel maske süzgeci,** *ask.* Dikdörtgen şeklinde, kırmızı renkte bir gövdeden ibaret bir süzgeç. İçinde dolgu maddesi olarak, karbon monoksid, amonyak, asid ve organik buharlara karşı koruyucu bir kimyasal maddeler grupu vardır. Bir özel maksatlı maskenin ana parçası. [*Ing.* All-purpose canister]; ⊙ **girişimli,** *astr.* ◘ Girişimli; ⊙ **hava ~ i,** *otom.* ◘ Hava; ⊙ **kadife ~,** *mad. oc.* ◘ Kadife; ⊙ **kumaş ~,** *tekn.* ◘ Kumaş.

~ gagalılar, *zool.* ◘ Süzgeçgagalılar.

~ kâğıdı, ◘ Kâğıt.

süzgeç-gagalılar, ç.i. *zool.* Bazı eski sınıflandırmalara göre sadece ördekgiller *(Anatidae)* ve flamangiller *(Phoenicopteridae)* familyalarını içine alan bir takım. Gagalarının iç bölgesinde bulunan diş biçimindeki enine yarıkdan dolayı bu adı alırlar. [*Lat.* ve *Ing.* Lamellirostres; *Fr.* Lamellirostres].

süzgeçli, s. Süzgeci olan.

~ boru, *petr.* Kuyu çeperlerini yıkmadan bir tabakanın işletilmesini sağlayan, üzerine delikler veya yarıklar açılmış boru.

süzgü, i. Ince süzgeç. [*Ing.* Fine filter].

süzgün, s. < *süzmek.* Süzülmüş, biraz zayıflamış, halsizleşmiş. [*Ing.* Grown thin; *Fr.* Tiré, tirée (fatigué, fatiguée et amaigri, aminci, étiolé].

~ bakış, *dey.* Üst göz kapakları biraz düşük olarak bakıldığı zamanki bakış. [*Ing.* Languid glance; *Fr.* Regard langoureux].

süzgünlük,-ğü, i. Süzülmüş olma hali, zayıflık.

süzme, i. § ❶ Süzmek işi. [*Ing.* Filtration, filtering, straining; *Fr.* Filtration, filtrage]: § ❷ s Süzgeçten geçirilmiş: *Süzme şurup;* § ❸ Süzülerek elde edilmiş: *Süzme bal;* § ❹ i. *arg.* Kötü, aşağılık *(kimse);* § ❺ *trm. sny.* Peynir yapımında, telemeyi peynir suyundan ayırma işlemi. [*Ing.* Dralnage, draining; dripping; *Fr.* Égouttage, égouttement]; ⊙ **bal ~,** *arıc.* Balı petekten ayırmak için yapılan işlem; ⊙ **boya ~,** *tıp.* ◘ Boya; ⊙ **suyu ~,** Suyu ince delikli veya gözenekli maddelerden geçirerek katı maddelerden temizleme. [*Ing.* Filtration of water; *Fr.* Filtration de l'eau].

~ çukuru, *döş.* Pis suyun toprak altına süzülmesi için toprağa açılan ve duvarları harçsız olarak örülen çukur. [*Ing.* Filtering pit].

~ galerisi, *bayınd.* Bir akarsuyun çığırına paralel olarak uzanan derin yarma; sular akarsu ile bu yarma arasında olduğu gibi bırakılmış toprak tabakalarından geçerek temizlendikten sonra, yarmanın çeperlerinden sızarak içeri akar. [*Ing.* Filtering gallery; *Fr.* Galerie filtrante].

~ havuzu, *tekn. tekn.* ◘ Havuz.

~ inciri, *trm.* Büyük, bevaz, yarasız ve beresiz olarak nitelendirilen ticarî incir çeşidi.

~ kireç, ◘ Kireç.

~ yoğurt, Bir torbaya konulup süzülen yoğurt. [*Ing.* Yogurt partially dried by hanging in a cloth bag; *Fr.* Lait caillé dont l'eau a été égoutté].

süzmek (-i), *f. esk. T.* § ❶ Bir sıvıyı, seyrek dokunmuş bir bezden veya ince delikleri bulunan bir kaptan geçirerek içindeki katı maddelerden kurtarmak: *Suyu süzmek. Şerbeti süzmek.* [*Ing.* To filter, to strain; *Fr.* Filtrer, passer au filtre]; § ❷ Katıması ve iri tortulu maddeleri böylece ayırmak: *Sirkenin tortusunu süzmek;* § ❸ Gözleriyle inceler gibi bakmak: *Yukardan aşağıya kadar şöyle bir süzdükten sonra.* [*Ing.* To examine closely; *Fr.* Examiner minutieusement]; § ❹ *(Gözlerine)* Baygın bir hal vermek: *Gözlerini süze süze konuşuyordu.* [*Ing.* To half-close the eyes from drowsiness, intoxication or rapture; to look attentively at something through half-closed eyes; *Fr.* Regarder d'un œil à demi-fermé et d'une manière significative]; § ❺ *gıda sny.* Sıvı yağı kâğıt süzgeçten geçirerek parlak bir görünüş almasını sağlamak; § ❻ *tkn.* Su ile yağ gibi birbirine karışmayan iki maddeyi ayırmak; ⊙ **peyniri ~,** *trm. sny.* Peynir yapılırken telemenin suyunu ayırıp almak. [*Ing.* To drain the cheese; *Fr.* Égoutter le fromage].

süzücü, s. Süzmek özelliği olan. [*Ing.* Straining filtering; *Fr.* Filtrant,-ante].

süzük,-ğü, i. *trm.* Toprak çamurlarından vakum cihazı ile çıkartılan toprak eriyiği. [*Ing.* Drawn, strained *(face, etc.)*].

süzülme, i. § ❶ Bir kuşun kanat vurmadan yaptığı uçuş. [*Ing.* Soaring flight; *Fr.* Vol plané]; § ❷ *hava.* Bir uçağın motorunu rölantiye alarak veya durdurarak yaptığı uçuş. [*Ing.* Glide, gliding flight, volplane; *Fr.* Vol plané]; ☆ *Eşanl.* **süzülerek uçuş, plânör uçuşu;** ⊙ **derin ~,** *trm.* ◘ Derin[1].

~ açısı, *hava.* Bir süzülüş sırasında uçuş yolu ile yatay düzlem arasındaki açı. [*Ing.* Gliding angle; *Fr.* Angle de plané].

~ yolu, *hava.* Bir hava gemisinin yere inişi sırasında ağırlık merkezinin izlediği yol. [*Fr.* Trajectoire de descente, alignement de descente, axe de descente].

~ yolu alıcısı, *hava.* Bir hava gemisinde âletle iniş sistemi kullanarak inis sırasında süzülüş yolu radyo bikınının verdiği bilgiyi almaya yarayan radyo alıcısı. [*Fr.* Récepteur de radiolignement].

~ yolu bikını, *hava.* Bir ILS ile iniş sırasında hava gemisine süzülüş yoluna göre yatay durumunu bildirmeye yarayan radyo bikın. [*Fr.* Radiophare d'alignement de descente].

süzülmek, nsz. f. § ❶ Süzmek eylemine konu olmak: *Bal süzüldü.* [*Ing.* To be strained or filtered; *Fr.* Passer, être filtré]; § ❷ Gürültüsüzce ve bir yanını oynatmadan kayar gibi yer değiştirmek: *Kartal süzüle süzüle uçuyordu. Kotra süzülerek geçti.* [*Ing.* To swoop on prey *(falcon); Fr.* Glisser]; § ❸ Hafif salınarak ve kurularak yürümek ve yüzüne nazlı bir eda vererek kurulmak: *Gelin gibi süzülüyor;* § ❹ Zayıflamak: *Hastalıktan süzüldü.* [*Ing.* To waste away, to become thin; *Fr.* Amaigrir]; § ❺ *(Göz hk.)* Baygınlaşmak, mahmurlaşmak. [*Fr.* S'entrefermer].

süzülüş, i. *hava.* Süzülmek eylemi.

süzüntü, i. < *süzmek.* Bir sıvıyı süzerek elde edilen tortu. [*Ing.* Dregs or stuff left after straining; *Fr.* Filtrat].

svabit,-ti, i. *Fr. svabite. min.* Flüorlu doğal kalsiyum arsenyat. [*Ing.* Svabite].

svadeşizm, i. *Sansk. sva,* onunki + *desa.* ülke > *Fr. svadeshisme. tar.* Hindistan'da, milliyetçi hareket; ingiliz mallarını boykot etmek ve böylece hint el sanatlarının gelişmesine imkân sağlamak amacıyle Bombay'da başlatılmıştır. *(Sonra Bengal'e yayıldı /1905/).* [*Ing.* Svadeshism].

svanbergit,-ti, i. *Fr. svanbergite (İsveçli kimyacı L. F. Svanberg'in adından). min.* Hidratlı doğal alüminyum ve stronsiyum sülfat ve fosfat. [*Ing.* Svanbergite].

Svanetce, öz. i. *dilb.* Gürcüceye benzeyen kafkas dili. Svanetiya'da 15.000 dağlı tarafından konuşulur. [*Ing.* Svanetian; *Fr.* Svane, svanete].

svaraj'cılık, i. *Sansk, sva,* kendinin + *raj,* hükümet, *tar.* Hintlilerin siyasî hürriyetini savunan kurama verilen ad. [*Ing.* Swaraj; *Fr.* Svarajism, svarajisme].

svastika, i. *(«mutlu hayat» anlamında sanskritçe kelime)* Menşei çok tartışmalı, gamalı haç biçiminde işaret; M.Ö. 4000'e doğru Batı Asya'da ortaya çıktı; Yunanistan ve İtalyaya geçti, oradan Orta Avrupa ve Bask ülkesine yayıldı; daha sonra Hindistan ve Uzakdoğu'da yaygınlaştı. Musevi ve Müslümanlar tarafından hiç benimsenmedi. *(Belki de güneş veya ateş'in sembolüydü. Jahn /1778-1852/ Svastikayı Alman gençliğine toplanma işareti olarak verdi. Sonra Baltıklı ve Avusturya'lı Yahudi düşmanlarının amblemi oldu. Hitler 1897-1838 yılları arasında Lambach'taki küçük okulunda svastika'yı hıristiyanlık simgeleriyle karışmış olarak tanıdı, 1920'den sonra da bu işareti ırkçı düşüncelerinin sembolü yaptı, taraftarlarının kırmızı kolçaklarına işletti ve daha sonra III. Reich'in bayrağı yaptı).* [*Ing.* Swastika; *Fr.* Svastika, swastika].

svetambara, i. *Sansk.* Cayna dininin iki mezhebinden birinin üyelerine verilen ad.

sving, i. *Ing. swing.* § ❶ *müz.* Caza özgü bir ritim dalgalanması; sving, müzik cümlesinin belirli bir şekilde kurulmasından, vurguların tipik bir biçimde dağılışından ve icrada hem canlı, hem de gevşek bir biçimde yerleştirilmesinden doğar. *(Ritim çalgıcılarının, vurguyu ölçünün çift zamanlarına, tek zamanlarına veya her dört zamanına düşürmesine göre değişik tipte svingler elde edilir. Sving, daha çok 1930'dan sonra, tek bir çalgının üslubû olmaktan çıkmış, bir topluluğun bütün elemanlarınca benimsenmiş ve bir sürü sving orkestrasının doğmasına sebep olmuştur. Swing music, İkinci Dünya Savaşını işleyen dönemin ustaları arasında, Louis Armstrong'u ve Count Basie, Teddy Wilson, Benny Goodman, Roy Eldrige, Lionel Hampton, Lester Young v.b. saymak gerekir.* [*Ing.* ve *Fr.* Swing; § ❷ *sp.* (a) Boksta düz olarak ileri fırlatılan kolun, dörtte bir daire çizerek sağdan sola veya soldan sağa doğru savrulmasıyle vurulan yumruk; (b) Golfta oyuncunun topa vurmak için yaptığı hareket. [*Ing.* ve *Fr.* Swing].

Swaziland veya Svaziland, öz. i. Güney Afrika'da Britanya himayesi. Transvaal, Natal ve Mozambik arasında bulunur. Yüzölçümü 17.364 km². dir. Merkezi: *Mbabane*'dir. [*Fr.* Swaziland, Souaziland].

szajbelyit,-ti, i. *Fr. szajbélyite* < *Mac. Szajbelyi'nin adından). min.* Hidratlı doğal magnezyum borat; az miktarda demir oksid de kapsar. Macaristan'da bulunur. [*Ing.* Szajbelyite].

szechenyit,-ti, i. Fr. *szechényite. (Il Szechenyi'nin adından). min.* Sodyumlu, amfibol çeşidi olan doğal silikat. [*Ing.* Szechenyite].

szmickit,-ti, i. *Fr. szmickite. min.* Hidratlı doğal manganez sülfat. [*Ing.* Szmickite].

Ş, ş

Ş, ş. Türk alfabesinin yirmi üçüncü harfi; şe diye anılan bu harf, sesbilim *(fonetik)* bakımından diş-damak ünsüzlerinin sürekli sert ve hışırtılısını gösterir. [*ing.* The twenty-third letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Vingt-troisième lettre de l'alphabet turc et dixseptième des consonnes].

şa /şâ/, ünl. Sporcular arasında yaşa ve yaşasın yerine alkış için kullanılıp, üç kez tekrarlanarak söylenir. [*Fr.* Hourra rem place aujourd'hui par «*Sağol*»; cri d'approbation, bravo!].

şaâbin /şaâbin/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şa'bān**'ın çoğulu.

şaâyir /şaâyir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şaire**'nin çoğulu.

şâb /şâb/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şap.

şa'b /şa'b/, i. ç. **şuûb**, *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Cemaat, tâife, kabile; § ❷ Kızıldenizden çıkarılan dallı budaklı taşlar.

şaban /şâbān/, i. ç. **şaâbin** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kamer takviminin sekizinci ayı, üç aylardan ikincisi. [*ing.*The eighth month of the Muslim year; *Fr.* Huitième mois de l'année lunaire arabe]; § ❷ i. *arg.* Aptal, saf, budala; *Şabanın biri.* [*ing.* Petrified, astounded; *Fr.* Étourdi, ébahi]; § ❸ Erkek adı

şabanlaşmak, f. *arg.* Aptallaşmak, sersemleşmek: ... *taban halısını (= bin liralık) görünce şabanladı.*

şabanlık,-ğı, i. *arg.* Aptallık, sersemlik...

şâbâş /şâbâş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Takdir beğenme, «aferin» deme.
☆ *Eşanl.* **hoşâ**.

şabaş,-hân /şâbaş-hân/, *b.i. Osm.* < *Fars. esk.* Beğenip alkışlayan, âferin diyen.
☆ *Eşanl.* **aferin-bân, tahsin-nân.**

şâbb /şâbb/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. esk. şebâb*'ın çoğulu. Genç, delikanlı, yiğit.

şa'beze /şabeze/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* El çabukluğu, hokkabazlık.
☆ *Eşanl.* **şebede**.

şa'beze-bâz /şabeze-bâz/, b. s. ve i. *Osm.* < *Fars. esk.* Hokkabaz.

şâb-hane /şâbhane/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şap çıkarılan yer.

şabıemred, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tüysüz delikanlı.

şablon, i. *Alm. schablone,* örnek, model. < *Yun.* § ❶ Üzerinde harfler, şekiller veya semboller bulunan madenî veya plastik cetvel; *(harf ve şekillerin çevre çizgileri kalem ucu girecek şekilde oyuk yapıldığından, desinatör bu çizgilerde kalemini gezdirerek istenen şekli düzgün olarak kâğıda geçirebilir);* § ❷ *bayınd.* Bir kara yolunun, bir şeyin, herhangi bir toprak tesviyesinin enine eğimini kontrol etmeye yarayan tahta veya madenî profil; § ❸ Bir kara veya demiryolunun, bir kanalın enine profili; *(kartondan kesilerek çıkarılan bu profil, yapılacak kara veya demiryolunu, açılacak kanalı çizebilmek için bir projenin enine profili üzerine yatırılarak kullanılır).* [*ing.* Pattern, gauge, templet; *Fr.* Calibre *(gabarit)*].
~ **baskısı**, *matb.* Düz baskı, tipo baskısı, çukurbaskıdan sonra dördüncü baskı tekniği olarak kabul edilen baskı çeşidi.
~ **model**, *met.* ◘ **Model.**

şâd-âb /şâdâb/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Suya kanmış, sulu, tâze.
☆ *Eşanl.* **şeyyân**.

şâd-âbî /şâdâbî/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Suya kanmışlık, sulu olma, tâzelik.

şâd-âb-ter /şâdâb ter/, b. s. *Osm.* < *Fars.* Çok aşırı sulanmış, su verilmiş.

şâd-hâb /şâhâb/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Uykusu tatlı.

şabrak,-ğı, i. Atların eyerleri üzerine örtülen örtü. [*ing.* Horse cloth, saddle blanket; *Fr.* Chabraque]...

şad /şâd/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* **Ruhu şad olsun** sözünde «*sevinir, memnun*» anlamıyla geçer; sevinçli, şen, bahtiyar. [*ing.* Merry, joyful, happy].

şadan /şâdân/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Sevinçli, keyifli. [*ing.* Rejoicing, happy, glad; *Fr.* Joyeux, gai; heureux]; § ❷ i. Erkek adı; § ❸ Şad kimseler.

şadırdamak, nsz. f. Fışkırıp çağlamak. [*ing.* To make a splashing, gurgling noise, to gulsh].

şadırvan /şadırvân/, i. *Osm.* < *Fars.* Ortasında yüksekçe bir yerden şarıltı ile bol su akan havuz veya çevresi musluklu duvarla çevrilmiş su haznesi. [*ing.* Fountain of water with a jet in the middle; *Fr.* Jet-d'eau, fontaine d'eau jaillissante].

şadi /şâdî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Sevinç, neşe, mutluluk. [*ing.* Joy, happiness, gladness; *Fr.* Gaieté]; § ❷ Erkek adı.

şâdî /şâdi/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Mahkeme hademesi, mübâşir; § ❷ *tar.* Vaktiyle sultan sarayına odun götüren yeniçeri, odun ambarı memuru; § ❸ Nağme ile şiir okuyan; § ❹ Ilimden, edebiyattan hissesi olan; § ❺ *tar.* Torba oğlanı, Acemi Ocağı neferi.

şâd-kâm /şâdkâm/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Çok sevinçli.

şâd-kâmî /şâdkâmi/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çok sevinçlilik.

şâd-mân /şâdmân/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sevinçli.
☆ *Eşanl.* **Mahzûz, memnûn, mesrur.**

şâd-mânî /şâdmâni/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sevinç. ◘ **Mahzûziyyet, mesrûriyyet.**

şâd-merg /şâdmerg/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sevinç ölümü, çok sevinmeden doğan ölüm.

şâd-nâk /şâdnâk/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Gönlü memnun. Bk. Mesrûr.

şâdurvan /şâdurvan/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şadırvan, en çok câmi avlularında, etrafı çok musluklu duvarla çevrili su haznesi.

şâe /şâe/, f. *Osm.* < *Ar. esk.* İstedi.

şafak,-ğı, i. *Osm.* < *Ar.* Güneş doğmadan az önce ufukta beliren aydınlık. [*Ing.* Dawn, morning twilight; *Fr.* Crépuscule].
~ **atmak** *(Birinde), dey.* Aklı başına gelip durumunun güçlüğünü anlamak. [*Ing.* To realize the truth of something and be scared; *Fr.* Avoir peur; pâlir de peur].
~ **sökmek**, *dey.* Sabahleyin ortalık aydınlanmaya başlamak. [*Ing.* To dawn; *Fr.* Poindre, paraître].

ŞADI

şafak-âlûd /şafakâlûd/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Şafak renginde, şafak gibi.

şafak-gûn /şafakgûn/, b.s. *Osm.* < *Fars.* Şafak renkli, kızıl.

şâfi' /şâfi/, s. *Osm.* < *Ar. şefâat. esk.* Şefâat eden, kabahatli kimsenin affı için araya girip yalvaran. ◘ **Şefî.**

şâfi, şâfiye /şâfi, şâfiye/, s. *Osm.* < *Ar. şifâ. esk.* Şifâ veren, şifa verici, hastayı iyi eden. [*ing.* Health giving, healing, therapeutic; *Fr.* Qui guérit, euratif].

Şafiî /Şâfii/, öz. i. *Osm.* < *Ar.* Islâmlıkta sünnet ehli denilen dört mezhepten biri ve bu mezhepten olan kimse. [*ing.* ve *Fr.* Shafii].
~ **köpeği**, *dey.* Çirkin yüzlü kimse. [*Ing.* Dirty-faced person].
~ **köpeği gibi titremek**, *dey.* Çok titremek. [*Fr.* Trembler comme une feuille].
~ **köpeğine dönmek**, *dey.* Yüzü gözü çok kirli olmak.

Şafiilik /şâfiilik/, i. öz. Şafiî mezhebi. [*Ing.* The Shafii school of canonical law].

şaft,-tı, i. *ing. shaft. mek.* Bir makinenin dönme devimini iletmeye yarayan ve ucuna dişli çarklar, tekerlekler veya pervane bağlanan demir mil. [*ing.* Shaft; *Fr.* Arbre]; ⊛ **dümen ~ ı**, *den.* ◘ **Dümen**; ⊛ **hareket alan ~**, *otom.* ◘ **Hareket**; ⊛ **hareket veren ~**, *otom.* ◘ **Hareket**; ⊛ **~ layneri**, *den.* ◘ **Layner.**

~ bodoslaması, *den.* ve *mek.* İç bodoslamasına verilen diğer bir ad.

~ kovanı, *mek.* ve *den.* Şaft bodoslaması üzerinde şaftın geçmesi için açılmış deliğe konan kovan.

~ yatağı, *mak.* Şaftın dayandığı ve içerisinde hareket ettiği yatak. [*ing.* Bearing journal, shaft bearing].

şaful, i. Bal konulan ufak tekne. [*ing.* Small wooden tub for carrying honey; *Fr.* Espèce de petite cuve pour mettre du miel].

şagaz hastalığı, b.i. *paraz.* Özel bir kamçılıdan ileri gelen ve yağmacı tahtakurularıyle bulaşan, Güney Amerika kökenli hastalık. [*Lat. Trypanosomiasis cruzi; ing.* Chagas' disease; *Fr.* Maladie de Chagas].

~ kamçılısı, *paraz.* İnsanda Şagaz hastalığı yapan bir hücreli ve kamçılı hayvan. [*Lat. Trypanosoma cruzi*].

şagil /şāgil/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İşgal eden. [*ing.* Occupant]; § ❷ Meşgul eden. [*ing.* That occupies one]; § ❸ Meşgul olmayı gerektiren; § ❹ Bir mülkte oturan.

şâgird /şāgird/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şâkird**.

şâgirdî /şāgirdî/, İ. *Osm.* < *Fars. esk.* Şakirtlik, çıraklık.

şah[1] /şāh/, i. *Osm.* < *Fars.* Atın ön ayaklarını yerden kesmesi; ⊛ **~ a kalkmak**, *(At)* Ön ayaklarını yerden kesip art ayakları üstünde biraz durmak. [*Ing.* To rear, to stand up on its hind legs *(horse)*; *Fr.* Se dresser sur ses pieds de derrière *(en parlant d'un cheval)*; se cabrer].

şah[2] /şāh/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Iran veya Afgan hükümdarı; § ❷ *oyun.* Satranç oyununda en önemli taş; ⊛ **~ ımı ben bu kadar severim**, *dey.* Ben özverinin bundan çoğunu göze alamam. [*ing.* I can't risk any more; This is all I am willing to do]

~ damarı, *anat.* ◘ **Şahdamarı.**

~ iken şahbaz olmak, *dey.* Herhangi bir sebepten çirkinliği veya durumunun kötülüğü artan kimseler için söylenir. [*Ing.* To become finer and finer].

~ kartalı, *zool.* ◘ **Kartal.**

şâha /şāha/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Boyunduruk.

şahadet,-ti /şahādet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Tanıklık. [*Osm.* Şahitlik; *Ing.* Testimony, witnessing, evidence; *Fr.* Témoignage]; § ❷ Yüksek bir ülkü uğrunda ölme. [*Osm.* Şehit olma]; ⊛ **~ e şahadet**, *huk.* Bir olaya şahit olup özrü sebebiyle mahkemeye gelemeyecek olan kimsenin, bilgisini başkasına anlatması, onun da mahkemede asıl şahidin şahadetine tanıklık etmesi. [*Ing.* To bear, witness *(to)*; *Fr.* Attester, rendre témoignage]; ⊛ **nakli ~**, *huk. esk.* ◘ **Naklî.**

~ getirmek, *din.* «*Allah*'tan başka tapacak olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve peygamberi olduğuna tanıklık ederim demek olan ve kelimei **şahadet** adını taşıyan Arapça sözü okumak. [*Ing.* To pronounce the formula there is no god but God, Muhammed is the apostle of God; *Fr.* Proférer la formule de foi ci-dessus].

~ parmağı, *anat.* İşaret parmağı. [*Ing.* Index finger].

şahadet.name /şahādetnāme/, b.i. *Osm.* < *Ar. şahâdet.* + *Fars. nāme.* § ❶ Diploma. [*Ing.* Diploma; *Fr.* Diplôme]; § ❷ Belge: *Aşı şahadetnamesi. Iyi hal şahadetnamesi...* [*Ing.* Certificate; testimonial; *Fr.* Certificat]; ⊛ **hüsnühal ~ sı**, *huk.* ◘ **iyihal belgesi**; ⊛ **aşı ~ sı**, ◘ **Aşı**; ⊛ **gemi bayrak ~ si**, *huk.* ◘ **Gemi**; ⊛ **iş ~ si**, *İş. huk.* ◘ **İş**; ⊛ **mesaha ~ si**, *huk.* ◘ **Mesaha.**

şahamet /şahāmet/, *esk.* Yağlılık, semizlik, şişmanlık.

şâhân /şāhān/, İ. *Osm.* < *Fars. esk.* **şâh'ın** çoğulu.

şahane /şāhāne/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Hükümdarlarla ilgili. [*ing.* Royal, imperial; *Fr.* Royal, impérial]; § ❷ Hükümdara yakışacak halde olan, pek mükemmel. [*ing.* Regal, magnificent; *Fr.* Magnifique].

şahane.kelebek, b.i. *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Citheroniidae* familyasından, 12,70 sm. kanat açıklığına sahip, güzel renkli, ağaç ve çalıların yaprakları üzerinde beslenen bir kelebek. [*Lat. Citheronia regalis; ing.* Regal moth].

şahap,-bı, i. *Osm.* < *Ar. şihâb. esk.* Akanyıldız, ağma. [*ing.* Meteor, shooting star; *Fr.* Météore].

şahbaz /şāhbāz/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ İri bir cins akdoğan. [*Ing.* Royal falcon; *Fr.* Espèce de faucon]; § ❷ s. *mec.* Şanlı gösterişli. [*Ing.* Fine, handsome; *Fr.* Beau, Bel belle]; § ❸ Şampiyon, yiğit. [*ing.* Champion,, hero; *Fr.* Champion].

şâh-bender /şāhbender/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şeh-bender.**

şah.beyit, b. i. *ed.* Bir şiirin en güzel beyti...

şah.damar, b.i. *Osm.* < *Fars. Şâh* + *T. damar. anat.* ve *zool.* Ana atardamardan ayrılarak başa kan taşıyan boyundaki büyük atardamarlara verilen ad. [*Osm.* Şiryân-ı sübatî; *Lat. Arteria carotis; Ing.* Aorta, carotid(artery); *Fr.* Aorte, carotide]. ☆ *Eşanl.* **karotis.**

~ cisimciği, *anat.* Ana şahdamarının ikiye ayrıldığı noktada, şahdamarı sinir ağına bağlı küçük sinir organı. *(Şahdamarı cisimciği atardamar basıncının ayarlanmasında önemli bir rol oynar; burada teşhisi ve ameliyatla çıkarılması güç urlar oluşabilir).*

~ delikleri, *anat.* Aynı yolun delikleri.

~ kanalı, *anat.* Şahdamarının kafatasına girmesini sağlayan iki kıvrımlı kemik yolu.

~ oluğu, *anat.* Boyunda, sternokleidomastoyidin arkasında, dıştan iç boyun toplardamarının, arkadan akciğer mide sinirinin, içten ana şahdamarı *(alttan)* ve iç şahdamarının *(yukarıdan)* geçtiği boşluk.

~ siniri, *anat.* Üst boyun sempatik sinir düğümü dalı; iç şahdamarının arkasından yukarı doğru çıkar ve onunla etrafında *şahdamarı sinirağı*'nı meydana getirir. *(Bu sinir ve sinirağı boyun sempatiğini baş sempatiğine bağlar).*

şâh-dâne /şāhdāne/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ İri inci tânesi; § ❷ Kenevir tohumu.

şâh-dânû /şāhdānū/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şarap.

☆ *Eşanl.* **bâde, sehpâ.**

şâh-dâr /şāhdār/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Dallı, budaklı *(ağaç)*; § ❷ Dallı boynuzu olan *(hayvan).*

şâhen-şeh /şāhenşeh/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* En büyük padişah, şah, padişahlar padişahı, şahlar şâhı.

şâhen-şâhî /şāhenşāhī/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ulu pâdişahlık, yüce hükümdarlık.

şâhen-şeh /şāhenşeh/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şâhen.şâh.**

şah.eser, b. İ. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Üstün eser; § ❷ s. Üstün değerde; § ❸ Bir şairin, bir yazarın en güzel eseri. [*ing.* Masterpiece; *Fr.* Chef d'oeuvre].

şahım,-hmı, i. *Osm.* < *Ar. şahm. esk.* içyağı. [*ing.* Fat, grease; *Fr.* Graisse].

şâhıs /şāhıs/, i. *Osm.* < *Ar. esk. topogr.* Yer ölçme işlerinde mühendislerin toprağa dikip nişan aldıkları dereceli ve işaretli sırık. [*Ing.* Surveyor's rod].

şahıs,-hsı, i. ç: **şihâs, şuhûs, eşhâs.** *Osm.* < *Ar. şahs.* Kimse, kişi. [*Ing.* Person, body; indivIdual; *Fr.* Personne]; ⊛ **şahıs, ~ ta hata**, *huk.* ◘ **Hata**; ⊛ **Askerî ~**, *huk.* ◘ **Askerî**; ⊛ **hakikî ~**, *huk.* ◘ **Hakikî**; ⊛ **şahsa bağlı hak**, *huk.* ◘ **Hak**[2]; ⊛ **şahsa bağlı olmayan hak**, *huk.* ◘ **Hak**[2]; ⊛ **hazır olmayan ~**, *huk.* ◘ **Hazır**; ⊛ **Göstermelik ~ lar**, *tiy.* Tiyatrolarda bir eserin başlıca eşhasından olmayan ve yalnız sahnenin gerektirdiği kalabalığı temsil eden ve söz söylemeyip veya ancak birkaç söz söyleyerek yalnız sahneyi dolduran oyuncular; ⊛ **Hükmî ~ lar**, *huk.* Başlıbaşına bir varlığı olan ve belli bir amaç gütmek üzere kurulan varlıklar; ☆ *Eşanl.* **tüzel kişiler**; ⊛ **Birinci ~**, *gram.* Konuşan kimse [*ing.* First person]; ⊛ **ikinci ~**, *gram.* Kendisiyle konuşulan kimse. [*ing.* Second person]; ⊛ **Üçüncü ~**, *gram.* Hakkında konuşulan kimse. [*ing.* Third person]; ⊛ **~ m hukuku**, *huk.* Hukuk kişilerinin, yani hakikî veya hükmî şahısların, yetki ve hallerini düzenleyen kuralların tümünü ifade eden objektif hukuk dalı; ⊛ **~ ta hata**,*huk.* Kişide yanılma, işlenmesi kastedilen suçtan zarar görenin kimliğinde fiilî hata. [*ing.* Mistake as to identity; mistake in person]; ⊛ **~ a bağlı haklar**, *huk.* Insanın kisiliği gereği tanınan haklar. [*ing.* Personal rights].

~ hesapları, *ikt.* Üçüncü şahıslar üzerindeki borç ve alacakları, takip eden hesaplar.

~ varlığı hakları, *huk.* ◘ **Hak**[2]

~ zamirleri, *gram.* ◘ **Zamir.**

şahi /şāhī/, s. § ❶ Hükümdara ait. [*Ing.* Royal, imperial; *Fr.* Royal, impérial]; § ❷ i. Iranda küçük bir sikke adı. [*ing.* ve *Fr.* Shahi]; § ❸ Eski bir çeşit top; § ❹ Mermer denilen bir çeşit ince patiska. [*ing.* Cotton, longcloth]; § ❺ Yumurtalı, nişastalı bir helva.

şahid /şāhid/, i. ◘ **Şahit.**

şâhid /şāhid/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Sevgili. ☆ *Eşanl.* **Mahbûbe**; § ❷ Güzel. ☆ *Eşanl.* **Dilber.**

şâhide /şāhide/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mezara dikine dikilen ve üzerinde yazı ve çiçek bulunan mermerden baş ve ayak taşı.

şâhid-zor /şāhidzor/, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yalancı şahit.

şâhik /şāhik/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yüksek, *yüce (dağ, bina, yapı).*

şahika /şāhika/, ç.i. **şevâhik.** *Osm.* < *Ar. esk.* Dağ doruğu, tepesi. [*Ing.* Summit, peak; *Fr.* Pic, cime de montagne].

şahîm /şahīm/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yağlı, semiz, şişman.

şahin /şāhin/, i. *Osm.* < *Fars. zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından, 50-60 sm. boyunda, benekli veya çizgili esmer tüylü, genellikle çok değişken karakterli yırtıcı kuş. Gagası ve bacakları nispeten zayıf, kanatları ve kuyruğu geniştir. Yer yüzünde yaygın pek çok türü vardır. **Adi şahin** *(Buteo buteo)*, **paçalı şahin** *(Buteo lagopus)*, **kızıl şahin** *(Buteo rufinus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* Buteo; *Ing.* Buzzard; *Fr.* Buse]; ⊛ **âdi ~**, *zool.* Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından, 50-60 sm. uzunluğunda, sık rastlanan bir şahin türü.Tüyleri kırmızı, beyaz, kahverengi karışıktır. Bir yere tüneyip avını uzun süre sabırla beklediği için, haksız yere alıklıkla nitelenir. Ufak kemirgenlerle beslendiğinden faydalıdır. Yuvasını büyük bir ağaç içine veya kaya üzerinde yapar. Avrupa, Orta Doğu Asya'da orman ve çayırlarda yaşar. [*Lat. Buteo buteo; Ing.* Common buzzard; *Fr.* Buse commune, buse variable]; ⊛ **arı ~ i**, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından böcekçil, yırtıcı bir kuş türü. Uzunluğu 59-62 sm. Rengi çok çeşitlidir. Avrupa ve Kuzey Asya'da ova ve dağlarda yaşar. [*Lat. Pernis apivorus; Ing.* Honey-buzzard; *Fr.* Bondrée apivore]; ⊛ **kızıl ~**, *zool.* Kartallar *(Falconiformes)* takımının, Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından bir şahin türü. Tüyleri ak, kara, kahverengi karışıktır. Güney Doğu Avrupa, Kuzey Afrika Ön ve Orta Asya'da steplerde yaşar. [*Lat. Buteo rufinus; Ing.* Longlegged buzzard; *Fr.* Buse féroce]; ⊛ **paçalı ~**, *zool.* Kartalgiller *(Falconidae)* familyasından, 65 sm. uzunluğunda bir şahin türü. Sırtı koyu kahverengi, kuyruğu beyazdır. Amerika, Avrupa ve Asya'nın kuzey bölgesinde tundralarda yaşar. [*Lat. Buteo lagopus; Ing.* Rough-legged buzzard, roughleg; *Fr.* Buse pattue, archiduc]. ◘ *ŞEKİL: 353* — **KUŞLAR III (YIRTICI KUŞLAR).**

~ bakışlı, *dey.* Sert ve keskin bakışlı. [*Ing.* With fierce and piercing eyes; *Fr.* Au regard de faucon].

~ ile deve avlanmaz, *at.* Küçük şeyler elde etmek için yeterli olan araçla, büyük şey-

ler elde edilemez. Bk. Araba ile tavşan avlanmaz.
~ **küçüktür ama koca turnayı havadan indirir,** *at.* Küçük olmak, küçüsüz olmak demek değildir. Öyle küçükler vardır ki kendilerinden büyük olandan daha güçlüdürler.
~ **otu,** *bot.* ◘**Şahinotu.**

şahin.otu, b. i. *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, tüylü, çok yıllık, otsu bitki cinsi. Yaprakları basit, çiçekleri genellikle sarıdır. Meyvanın tepesinde bir tutam tüy bulunur. Farekulağı da denen *H. pilosella* en yaygın türüdür. Kökü çiğnenince tükürük salgısını artırır ve susuzluğu giderir. **Turuncu şahinotu** *(H. aurantiacum)* Alpler'de yaygındır. Turuncu renkli çiçeklerinden dolayı bahçelerde yetiştirilir. [*Lat.* ve *Ing. Hieracium; Fr.* épervière].

şahinşah /şâhinşâh/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Hükümdarların hükümdarı, şahısların şahı. [*Ing.* King of kings]; § ❷ *mec.* Tanrı.

şahit,-di /şahit/, *I. Osm.* < *Ar. şâhid.* § ❶ Tanık. [*Ing.* Witness; *Fr.* Témoin]; § ❷ Tanıt.

şahitlik /şâhitlik/, i. Tanıklık. [*Ing.* Testimony; *Fr.* Témoignage].

şâh-kâr /şâhkâr/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Baş eser, en güzel eser. ☆ *Eşanl.* **şâheser.**

şah.kartalı, b.i. *zool.* ◘ Kartal.

şahlanmak, nsz. f. § ❶ *(At)* şaha kalkmak. [*Ing.* To buck, rear; *Fr.* Se dresser sur ses pieds de derrière; Se cabrer]; § ❷ *mec.* Öfkelenip saldıracakmış gibi bir tavır takınmak. [*ing.* To become angry and threatening; to get out of hand; *Fr.* S'irriter].

şahlık,-ğı, i. § ❶ Şah olma aşaması; § ❷ Şah ile idare edilme hali: *Şahlık idaresi.* [*Ing.* Sovereignty; kingdom; *Fr.*Règne, royaume].

şahm, i. c. **şuhûm.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İçyağı, etler arasında bulunan yağ; § ❷ *kim.* Katıyağ, don yağı.

şahme, i. *Osm.* < *Ar. esk. (bir parça)* İçyağı.

şahmerdan /şâhmerdân/, b. i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Ağır çekiç. [*Ing.* Beetle; *Fr.* Marteau-pilon]; § ❷ Toprağa iri kazık kakmaya yarar, çok ağır bir çeşit tokmak. [*Ing.* Battering-ram; pile-diver; *Fr.* Mouton].
~ **kılavuzu,** Şahmerdan tokmaklarının kazık üstüne düşmesini sağlamak için tokmağın iki tarafına açılmış olan yuvalara geçmek üzere konulan direk veya sırıklar olup tokmak bunların arasında hareket eder.
~ **kıskacı,** *deric.* Bk. Kıskaç.

şah.name /şâhnâme/, b. i. *tar.* Hükümdarların hayatlarını, icraatını ve zamanlarında geçen olayları hikâye ve betimleyen manzum ve çoğunlukla resimli kitap.

şahnameci, i. *tar.* Hükümdarların hayatlarını, icraatını ve zamanlarında geçen olayları manzum olarak yazmağa resmen görevlendirilmiş şair ve vak'anüvis. [*Ing.* Historiographer; *Fr.* Historiographe].

şahne, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İnzibat memuru, emniyet memuru; § ❷ Harmanlara nezaret eden kimse.

şahniş, i. *Osm.* < *Fars.* ◘ Çıkma².

şah.nişin /şâhnîşîn/, b. i. Eski evlerden, odaların sokak veya bahçe üstündeki cephelerinde dışarıya doğru çıkan üç tarafı pencereli küçük bir cumba şeklinde çıkma olup burada oturularak sokak seyredilir. [*ing.* Bay; *Fr.* Loggia, balcon].

şâh-per /şâhper/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şâh-bâl.**

şâh-râh /şâhrâh/, b i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Büyük, işlek yol, ana yol, cadde; § ❷ Şaşırılması mümkün olmayan doğru ve açık yol.

şâh-reg /şâhreg/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şahdamar, büyük damar. ☆ *Eşanl* **Şirvân-ı ebher.**

şahrem şahrem, z. Yarık yarık, parça parça: *Kumaş şahrem şahrem ayrıldı.*

şahs, i. ◘**Şahıs.**

şâh-sâr /şâhsâr/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Dallık, ağaçlık, koruluk.

şahsen /şah:sen/, b. z. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kendi (kendim, kendin): *Ben şahsen işitmedim* (= Ben kendim işitmedim). *Siz bu işi şâhsen ele almalısınız.* (= Siz bu işi kendiniz ele almalısınız). [*ing.* In person, personally; *Fr.* Personnellement, individuel, lement]; § ❷ Yalnız uzaktan görerek: *Onu şahsen tanırım, ahbaplığımız yoktur.*
~ **kazanılan gelir,** *ikt.* Hizmet veya ticaret karşılığı elde edilen gelir.

şahsî /şahsî/, s. *Osm.* < *Ar.* Özlük, kendi, kişisel: *Şahsî eşya* (= özlük eşya). *Şahsî fikrim* (= kendi fikrim). [*ing.* Personal, private; *Fr.* Personnel,-elle, individuel, -elle].

ŞAHMERDANLAR

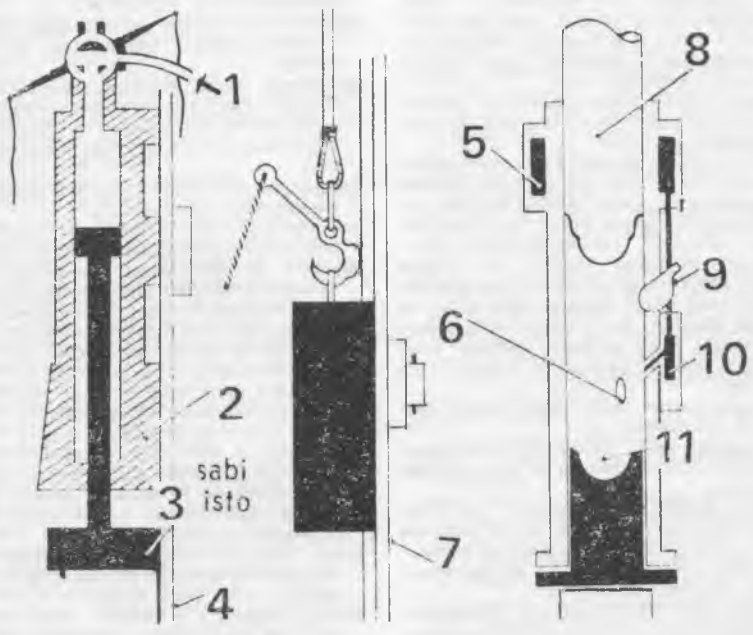

BUHARLI *TIRNAKLI* *DİZEL*

1. Buhar. 2. Hareketli silindir. 3. Sabit piston. 4. Kayıt. 5. Yakıt deposu. 6. Gazların atılması ve hava girişi. 7. Kayıt. 8. Piston. 9. Püskürtme pompası. 10. Enjektör. 11. Yakıtın püskürtüldüğü oda.

~ **basım,** *matb.* Yazarların kendi hesaplarına, kendileri tarafından yapılan ve satışa çıkarılmayan basım.
~ **beyyine,** *huk.* Kişisel ispat, tanıkla ispat, şahadet. [*Ing.* Witness evidence; *Fr.* Preuve testimoniale].
~ **birleşme,** *huk.* Devletler hukukunda, iki veya daha çok devletin aynı hükümdarın otoritesi altında birleşmeleri.
~ **borç,** *huk.* İfası gereken özel borç. [*Ing.* Personal obligation].
~ **dava,** *huk.* Ceza Usul Hukukunda belirli suçları, suçtan zarar görenin bizzat kendisinin kovuşturması. [*ing.* Personal action; *Fr.* Action personnelle].
~ **eda,** *huk.* Borçlunun kendisi tarafından yerine getirilmesinde, alacaklının menfaati bulunduğu ödeme. [*Ing.* Personal performance; *Fr.* Prestation personnelle].
☆ *Eşanl.* **özlük ödeme,kişisel ödeme.**
~ **edim,** *huk.* Borçlunun kendisinin yapmak zorunda kaldığı edim.
~ **gelir,** *ikt.* Ferdin elde ettiği gelir. [*Ing.* Personal income].
~ **hak davacısı,** *huk.* Bir suçtan zarar gören kimsenin suçu kişisel davaya konu olabilecek fiillerden ise, kendisi dava açarak, değilse savcının açacağı davaya katılarak zararının giderilmesini istemesi. [*Ing.* Plaintiff claiming damages in a penal prosecution, partie civile].
~ **hal,** *huk.* Bir şahsı diğerinden ayırmaya ve toplum içindeki yerini tayine yarayan, şahsa sıkı surette bağlı niteliklerin tümü. [*ing.* Status, civil status; *Fr.* État civil].
☆ *Eşanl.* **ahvali şahsiye, özlük hal, kişisel durum.**
~ **hal sicilleri,** *huk.* Şahsın şahsî hallerinin kayıt edildiği siciller.
~ **halefiyet,** *huk.* Aralarında hukukî ilgi bulunan iki kimseden birinin veya her ikisinin yerine başka bir kimsenin geçmesi. [*ing.* Personal subrogation, transfer of rights].
~ **hesaplar,** *ikt.* Gerçek ve tüzel kişilere yapılan tediyelerle onlardan elde edileri paralar. [*Ing.* Personal accounts].
~ **irtifaklar,** *huk.* Belirli bir kimsenin lehine kurulan irtifak hakkı.
~ **kefalet,** *huk.* ◘ **Şahsî teminat.**
~ **kredi,** *huk.* Kişilerin bankalar veya şahıslar katında sahip oldukları kredi. [*Ing.* Personal credit; *Fr.* Crédit privé].
~ **kusur,** *huk.* İdare hukukunda, idare ajanlarının, hizmet dışında kalan veya hizmetten ayrılabilen kusurlarına verilen ad.
~ **mallar,** *huk.* Karı koca arasında mal birliği kabul edilmişse evlenmeden evvel karının malı olan veya evlilik sırasında miras veya ivazsız iktisap yoluyle kendisine geçen mallar. [*Ing.* Personal properties; *Fr.* Apports de mari ou de la femme].
~ **masuniyet,** *huk.* ◘ **Kişi dokunulmazlığı.**
~ **menfaatler,** *huk.* Şahsa ve şahsiyete bağlı olan hakların ihlâli halinde giderim istemine konu oluşturan menfaatler. [*Ing.* Personal profits *(interests, benefits); Fr.* Intérêts personnels].
☆ *Eşanl.* **kişisel yararlar, kişisel çıkarlar.**
~ **sonuçlarıyle babalık davası,** *huk.* ◘ **Babalık.**
~ **talep,** *huk.* ◘ **Kişisel İstem.**
~ **teminat,** *huk.* Bir kimsenin diğerine şahsen borcu taahhüt etmesi. [*Ing.* Personal security; personal guarantee; *Fr.* Sûretés personelles].

şahsiyat,-tı /şahsiyât/, ç.i. *Osm.* < *Ar. şahsiyyât. esk.* Kişi üzerine söz: *Şahsiyat yapmak.* [*ing.* Personal matters].

şahsiyet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. şahsiyyet.* § ❶ Kişilik, kişi özelliği. [*Ing.* Personality; *Fr.* Personalité]; § ❷ Kişi, kimse, yüksek kişi. [*ing.* Personage; *Fr.* Personnage]; ⊙ **hükmî ~,** ◘ **Hükmî.**
~ **hakları,** *huk.* Şahsa ve şahsiyete bağlı, yaşamak, şerefli yaşamak, sıhhatli kalmak, evlenmek, hürriyetten yararlanmak, ticarî kredi sahibi olabilmek gibi haklar. [*ing.* Personal interests; *Fr.* Intérêts personnels].
☆ *Eşanl.* **kişilik hakları.**

şah.süvâr /şahsüvâr/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ata iyi binen. ◘ **Şeh-süvâr.**

şah:tere, b. i. *Osm.* < *Fars. (Ar. şahterec).* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Şahteregiller *(Fumariaceae)* familyasından, çok parçalı yapraklı, küçük, düzensiz, koyu firfirî, beyazımtrak veya pembe renkli çiçekleri bulunan otsu bitki cinsi, 50 kadar türü vardır Bunlardan en önemlisi olan *tıbbî* **şahtere** *(Fumaria officinalis)* Avrupa, Kuzey Asya ve Türkiye'de yetişen, kırlarda ve yol kenarlarında çok rastlanan, 20-60 sm. boyunda, biryıllık otsu bitkidir. Yaprakları uzun saplı, stipulasız, almaşık dizilişli, mavimsi-yeşil renkli ve çok parçalıdır. Mor renkli çiçekleri erdişi ve zigomorf olup gevşek salkım durumlar oluşturur. Meyva basık bir kül şeklinde, tepesi biraz çukurca ve tek tohumlu bir nukstur. Bitki *(Herba Fumariae)* tanen, şeker, fumarin adlı bir alkaloid ve fumar asidi taşır. Eskiden tıpta çok kullanılmış bir bitki olduğu halde bugün hemen yalnız halk arasında kan temizleyici ve kuvvet verici olarak kullanılmaktadır. **Anadolu şahteresi** *(F. anatolica)*, **küçük çiçekli şahtere** *(F. parviflora)*, **çalı şahteresi** *(F. vaillantii)*, *F. capreolata*, *F. micrantha* Anadolu'da yetişen türleridir. [*Lat.* ve *İng. Fumaria; Fr.* Fumeterre].

şahteregiller, ç. i. *bot.* ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Rhoeadales* takımından, süt taşımayan, bir veya çokyıllık otsu bitkileri kapsayan familya. Yapraklar çok parçalıdır. Çiçekler zigomorf ve salkım durumundadır. Kaliks 2 küçük düşücü sepalden, korolla 4 petalden yapılmıştır. Ovaryum üst durumlu, 2 karpellidir. Meyva yarıkta açılan bir kapsül veya nukstur. Tohumlarında etli bir besidoksu bulunur. 19 cins ve yaklaşık olarak 425 türü vardır. Türkiye'de 2 cinsi ve 25'e yakın türü yetişmektedir. [*Osm.* Şahtericiye; *Lat.* ve *İng. Fumariaceae; Fr.* Fumariacées].

şah-tericiyye, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* i. *bot.* Şahteregiller.

şahtur, i. *Osm.* < *Ar.* Irmakları geçmek için kullanılan, kayıkla sal arasında bir taşıt. [*İng.* Large raft-like boat used as a ferry on large rivers].

şâhûr /şâhûr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Ekmek fırını, ekmek tandırı.
☆ *Eşanl.* **tennûr.**

şâh-vâr /şâhvâr/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Şâha, hükümdara yakışacak surette; § ❷ i. İri ve iyi cins inci.

şâh-zâde /şâhzâde/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şah oğlu, hükümdar, padişah oğlu, prens.

şaibe /şâibe/, i.ç. **şevâib.** *Osm.* < *Ar. şevb. mec.* § ❶ Kir, leke, kusur; § ❷ Kötü eser.

şâik, şâika /şâik, şâika/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şevkli, istekli. ☆ *Eşanl.* **Arzû-mend**; § ❷ i. *(birincisi)*, erkek, *(ikincisi)* kadın adı.

şâik /şâik/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Dikenli.

şâik-ane /şâik âne/, «ka» uzun okunur. *Osm.* < *Fars. esk. z.* Isteklice, şevkli olarak.

şâike /şâike/, i. *Osm.* < *Ar. esk. şevk'ten bot.* Dikenliler familyası.

şair /şâir/, i.ç: **şâiran, şuarâ.** *Osm.* < *Ar. şî'r.* Şiir söyleyen veya yazan kimse. [*İng.* Poet; *Fr.* Poète].
☆ *Eşanl.* **ozan.**

şâir /şâir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Arpa. Bk. Cev. ⊙ **meydan ~ i**, *ed.* ◘ **Meydan.**

şâirân /şâirân/, i. *Osm.* < *esk. şî'r.* Bk. Şuara.

şairane /şâirâne/, b. z. *Osm.* < *Fars.* Bir şaire yakışır şekilde. [*İng.* Poetical; *Fr.* Poétique].

şâire[1] /şâire/, i. **şâirat, şevâir.** *Osm.* < *Ar. esk.* Kadın şair.

şaire[2] /şaire/, i. ç: **şaâyir.** *Osm.* < *Ar.-esk.* § ❶ Arpa tânesi, bir tek arpa; § ❷ *tıp.* Arpacık. [*Fr.* Orgelet].

şairlik,-ği, i. ◘ **Ozânlık.**

şak, I. *yans.* Enlice bir şeyle vurulduğu zaman çıkan sesi anlatır: *Şak diye yüzüne vurdu.* [*İng.* Loud clacking noise; *Fr.* Imite de bruit d'un claquement].
~ **kündesi**, *sp.* ◘ **Künde.**

şak,-kkı, i. ç: **şükuk.** *Osm.* < *Ar. şakk.* § ❶ Yarma yarılma. [*İng.* Splitting, fissuring, slitting, *Fr.* Action de fendre]; § ❷ Yarık, çatlak. [*İng.* Crack, fissure; *Fr.* Fissure].

şaka, i. § ❶ Gülüşmeye vesile olsun diye karşısındakini kırmaksızın şaşırtmak veya aldatmak üzere söylenilen söz veya yapılan davranış. [*İng.* Joke, fun; *Fr.* Plaisanterie, badinage]; § ❷ Önemsiz ve ciddî olmayan hareket veya şey. [*İng.* Jest]; § ❸ Küçümseyerek alay etme. [*İng.* ve *Fr.* Derision]; ⊙ ~ **nın sonu kakadır**, *at.* Şaka sürüp gittikçe tatsızlaşır, kırıcı olur, dostluğu bozar. [*İng.* A joke may easily become a serious matter]; ⊙ ~ **sı yok**, *dey.* § ❶ Hatır gönül tanımaz; § ❷ Tehlikeli: *Bu hastalığın şakası yok.* [*İng.* Not to betrifled with]; ⊙ ~ **ya boğmak**, *dey.* Ciddî başlayan bir sözü veya davranışı şakaya çevirmek. [*İng.* To try to pass off]; ⊙ ~ **ya gelmek**, *dey.* Şakaya katlanır olmak. ⊙ ~ **ya gelmemek**, *dey.* § ❶ Şaka kaldırmamak; § ❷ Hafifsenmeye, savsaklanmaya gelmemek; ⊙ ~ **ya getirmek**, *dey.* Açıktan açığa söylemeyip veya ciddî bir tavırla yapmayıp şaka kılığına sokmak. [*İng.* To fell a serious matter jokingly]; ⊙ ~ **ya vurmak**, *dey.* Ciddî bir söz veya davranışı şaka diye almış görünmek veya öyle alınmasını istemek. [*İng.* To pretend to take something as a joke].
~ **gibi gelmek**, *dey.* Insan bir türlü inanamamak. [*İng.* To be incredible].
~ **götürmemek** *(bir iş)*, *dey.* Hafiften almaya, önem vermemeye, dikkatsizliğe gelmemek: *İşin şaka götürür tarafı yok.*
~ **kaldırmak**, *dey.* Şakaya dayanıp katlanmak. [*İng.* To be able to take a joke].
~ **maka (veya ~ maka derken)**, *dey.* Ağırlığını pek duymayarak: *Şaka maka derken kışın yarısını atlattık.* [*İng.* By taking things calmly one can accomplish a lot without trouble].
~ **söylemek**, *dey.* Bir şeyi, şaka yapmış olmak için söylemek. [*İng.* To joke; *Fr.* Dire qch. par plaisanterie].
~ **yapmak**, *dey.* Şaka niteliğinde bir şey yapmak. [*İng.* To make fun, to joke; *Fr.* Plaisanter].

şakacı, s. Şaka etmesini seven. [*İng.* Joker, fester; *Fr.* Taquin; plaisantin].

şakacıktan, z. § ❶ *(Çocuk dilinde)* Şaka olarak: *Şakacıktan söyledim, ağlama yavrum.* [*İng.* As a joke; *Fr.* Pour plaisanter, pour rire]; § ❷ Şaka yapar görünerek: *Şakacıktan adamcağızı epey hırpaladılar.* [*İng.* Doing something serious under the pretense of a joke]; § ❸ Farkında olmadan: *Şakacıktan epey iş görmüşüz.* [*İng.* Without noticing *(difficulty, etc.)*].

şakadan, z. Şaka olarak, şaka diye: *Şakadan darılır gibi yaptı.* [*İng.* As a joke; *Fr.* Pour plaisanter, pour rire].

şakaik, i. *Osm.* < *Ar. esk. şakika'nın* çoğulu.

şakak,-ğı, i. § ❶ *anat.* Göz ile kulak arasında ve elmacık kemiğinin üstünde bulunan, çukurumsu yer. [*Osm.* Sudug; *Lat. Tempora; İng.* Temple; *Fr.* Tempe]. ◘ *ŞEKİL: 262.*— **iNSAN VÜCUDU**; *ŞEKİL: 16.*— **iNSAN ANATOMİSİ**; § ❷ *böcekbil.* Böceklerin başında gözle boyun arasında kalan bölge; ⊙ ~ **ları ağarmak**, *dey.* Şakaklarındaki saçları kırlaşmak; ⊙ **alt ve üst ~ eğrileri**, *anat.* Parietal kemiğin dış yüzünde bulunan iç içe iki eğri.
~ **atardamarları**, *anat.* Şakak bölgesindeki birçok atardamarın adı.
~ **belirtisi**, *patol.* Damar sertliğinde şakak atardamarının sertleşmesi ve kıvrılarak genişlemesi.
~ **çene kemiği**, *karşılaştırmalı anat.* Timsahlarda şakak kemiğinin pullu kısmı ile çene çıkıntısının meydana getirdiği kemik.
~ **çukuru**, *anat.* Kafatasının yan taraflarındaki çukurluk.
~ **kası**, *anat.* Şakak çukurunda, çiğneme hareketine katılan ve telleri alt çenenin gagamsı çıkıntısına doğru uzanan kas.
~ **kol kası**, *anat.* Atlarda, başın tepesinden kolun alt ucuna kadar uzanan, boyundan ve omuzdan geçen kas.
~ **kemiği**, *anat.* ◘ **Kemik.**
~ **kemiğinin milsi çıkıntısı**, *anat.* ◘ **Milsi.**
~ **saçı**, Şakaklarda uzunca olarak bırakılan saçlar.

şakalaşmak (-le). nsz. f. Birbiriyle şaka etmek. [*İng.* To joke with one another; *Fr.* Plaisanter réciproquement; se taquiner mutuellément]. ◘ **Murana.**

şakasız, z. Şaka katmadan, ciddî olarak: *Şakasız söylüyorum.*

şakavet,-ti /şakâvet/, i. *huk.* Eşkiyalık, mal zapt ve gaspetme.

şakayık,-ğı /şakâyık/, i. *Osm.* < *Ar. şakâik.* **şakika'nın** çoğulu. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Düğünçiçeğigiller *(Ranunculaceae)* familyasından, bahçelerde çok yetiştirilen, otsu veya gövdesi odunlaşmış olan, çokyıllık bitki cinsi. Çiçekler tek, büyük ve aktinomorftur. Beyaz, pembe veya kırmızı renkli petal 5-10 parçalı, sepal 5 parçalıdır. Meyva çok tohumlu 2-8 folikülden ibarettir; foliküller yatay olarak yayıktır. **Çin şakayıkının** *(P. albiflora)* çiçekleri beyaz, sarı, pembe, kırmızı gibi çok değişik renkte olur, aynı zamanda çok güzel kokar. **Ağaç şakayıkı** *(P. Moutan)* odunsudur, gayet yavaş büyür. Beyaz, pembemsi, pembe veya kırmızı renkte çok güzel çiçek açar. **Sarı şakayık** *(P. lutea)* da odunsudur. Çiçekleri sarı, erkek organları taç şeklinde güzel ve büyüktür. Türkiye'de 6 türü yetişmektedir: **Tıbbî şakayık** *(P. officinalis)*, **Trakya şakayığı** *(P. decora)*, **erkek şakayık** *(P. mascula)*, **adi şakayık** *(P. peregrina)*, **üçdişli şakayık** *(P. tridentata)*, **pembe şakayık** *(P. corallina)*. [*Lat. Paeonia; İng.* Peony; *Fr.* Pivoine]; ⊙ **deniz şakayığı**, *zool.* ◘ **Deniz**; ⊙ **tıbbî ~**, *bot.* Mayıs-Haziran aylarında pembe veya kırmızı renkli çiçekler açan, 60-70 sm. boyunda, çok yıllık otsu bir bitki. Yaprakları derin parçalı, folioller uzunca ovaldir. Çiçek, 6-10 sm. çapında; meyva 2-5 folikülden oluşmuştur. Toprakaltı kısmı iğ şeklinde yumruklardan ibarettir. Köklerde uçucu yağ, nişasta, şekerler *(özellikle sakkaroz)*, paeonol ve peregrinin *(veya paeonin)* adlı bir alkaloid; tohumlarda alkaloid, yağ ve şekerler vardır. Kökten hazırlanan tentür sara ve boğmacada yatıştırıcı olarak kullanılmakta ve bu etkinin paeonol'den ileri geldiği düşünülmektedir. [*Lat. Paeonia officinalis; İng.* Officinal peony; *Fr.* Pivoine officinale].

şakayıkkıyye, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Deniz şakayıkları. [*Fr.* Actinaires].

şakımak, nsz. f. Ezgili ses çıkarmakı ırlamak. [*Osm.* Terennüm etmek; *İng.* To sing loudly].

şakırdamak, nsz. f. Şakır şakır ses çıkarmak: Yağmur şakırdayarak yağıyor. [*İng.* To rattle and clatter together, to jingle; *Fr.* Roucouler, pleuvoir à verse; tinter; nesonner].

şakırdatmak (-i), f. Şakır şakır ses çıkartmak: *Parmaklarını şakırdatıyordu.*

şakırrâk /şakırrâk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yeşil, kırmızı ve beyaz renklerle süslü bir kuş.

şakırtı, i. < *şakırdamak.* Şakırdama sesi: *Bardakların şakırtısı.* [*İng.* Repeated or continuour clatter or rattle; *Fr.* Claquement].

şakır şakır, z. *yans.* Kuşların ötmesinde, yağmurun hızla yağmasında olduğu gibi, hoşa giden ve biteviye çıkan sesleri anlatır: *Yağmur şakır şakır yağıyor.* [*İng.* Rattling or rushing noise like a heavy rainfall].

şakıt,-tı, i. *zool.* ◘ **Murana.**

şâkî /şâkî/, s. *Osm.* < *Ar. şekâvet (k kalın okunur).* § ❶ Haydut. [*İng.* Robber; bandit, brigand, robber; *Fr.* Brigand, bandit]; § ❷ Bahtsız, fena hareketli, hayiaz, habîs. [*İng.* Miserable, wretched].

şakik /şakîk/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İkiye bölünmüş bir şeyin her parçası; § ❷ i. Anababa bir olan erkek kardeş.

şakika /şakîka/, s. c. **şakaik.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yarık, çatlak, ortasından yarılmış şey; § ❷ i. Ana baba bir olan kız kardeş; § ❸ Yarım baş ağrısı.

şakikıyye /şakikıyye/, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Düğünçiçeğigiller.

şâkile /şâkile/, i.ç: **şevâkil.** *Osm.* < *Ar. esk.*

§ ❶ Yol, tarîk, mezhep, meslek; § ❷ Yaradılış. ◘ **Tıynet.**

şakilik,-ği, i. Haydutluk. [*Ing.* Robbery; *Fr.* Brigandage].

şakir /şâkir/, s. *Osm.* < *Osm.* < *Ar. şükr. esk.* § ❶ Gördüğü iyiliğe şükreden. [*Ing.* Thankful, grateful; *Fr.* Reconnaissant, -ante]; § ❷ i. Erkek adı.

şakirt,-di /şâkirti/, i. ç: **şâkirdân.** *Osm.* < *Fars. şâkird.* § ❶ Öğrenici. [*Ing.* Pupil; *Fr.* élève]; § ❷ Çırak, yamak. [*Ing.* Apprentice; *Fr.* Apprenti]; § ❸ Stajyer; ⊙ **doğancı ~ leri,** *ter.* ◘ Doğancı. ⊙ **kalem ~ leri,** ◘ Kalem.

şakk, i. ç: **şükuk.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yarma, yarılma, çatlama, yırtma, paralama, kırma; § ❷ Yarık, çatlak.

şâkk, şâkka /şâkk, şâkka/, s. *Osm.* < *Ar. mübâşakkat. esk.* Zahmetli, eziyetli.

şaklaban, s. § ❶ Şen, şakacı ve güldürücü. [*Ing.* Mimic, amusing person; *Fr.* Bouffon, forceur, polichinelle]; § ❷ *mec.* Dalkavuk.

şaklabanlık,-ğı, i. Şaklaban olma hali, şaklabanca davranış. [*Ing.* Mimicry, buffoonery; *Fr.* Bouffonnerie].

şaklamak, nsz. f. Şak diye ses çıkarmak.

şaklatmak (-i), f. Şak diye ses çıkartmak: *Kamçıyı şaklattı.* [*Ing.* To crack, to cause a loud cracking noise; *Fr.* Faire claquer]. ⊙ **dil ~,** *avc. ve binic.* ◘ **Dil.**

şako, i. *Mac.* Eskiden Macar ve Fransız ordularıyla, kimi başka ordularda da kullanılmış olan ve sınıflara göre çeşitleri bulunan askerî başlık.

şakrak,-ğı, s. § ❶ Şen ve gevrek *(ses): Şakrak bir kahkaha.* [*Ing.* Vivacious; *Fr.* Gai, jovial]; § ❷ Böyle bir sesle konuşan, bülbül gibi söz söyleyen: *Şakrak bir taze.* [*Ing.* Noisy, mirthful; *Fr.* Qui chante et babille comme un oiseau].

şakrak.kuşu, b.i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 15 5 sm. Sırtı külrengi, karnı kırmızı, başı mavi-karadır. Kuzey Avrupa, Kuzey Asya'da ağaçlık yerlerde yaşar. [*Lat. Pyrrhula pyrrhula; ing.* Bullfinch; *Fr.* Bouvreuil pivoine]; ⊙ **al-renkli ~,** *zool.* Izpinozgiller *(Fringillidae)* familyasından göçücü bir kuş türü. Erkeğin sırtı kırmızı-kahverengi, dişininki yeşil-kahverengidir. Asya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Carpodacus erythrinus; Ing.* Scarlet gross-beak; *Fr.* Roselin cramoisi]; ⊙ **kırmızı-kuyruklu ~,** *zool.* Ispinozgiller *(Fringillidae)* familyasından, 19 sm. uzunluğunda bir kuş türü. Erkeğin sırtı kahverengi-kırmızı, kuyruğu pembedir. Dişi genel olarak kül-kahverengidir. Kafkasya'da yüksek dağlarda yaşar. [*Lat. Carpodacus rubicilla*].

şakramak, nsz. f. ◘ **Şakımak.**

şakşak,-ğı, i. Hafifçe vurulunca, hızla vurulmuş gibi şak diye ses çıkaran maşa şeklinde tahta oyuncak.

şakşakçı, i. ◘ **Alkışçı.**

şakşakçılık,-ğı, i. ◘ **Alkışçılık.**

şâkul,-lü /şâkul/, i. *Osm.* < *Ar. fiz.* ◘ **Çekül;** ⊙ **~ den ayrılmak,** Bir duvarın, bir sütunun veya bir direğin şâkul doğruluğundan saparak eğilmesi ve yana yatması; ⊙ **~ den şaşmak,** Bir duvar yüzünün arz çekimi yönünden ayrılarak eğik bir durum alması; ⊙ **~ den taşmak,** Şakulden dışarı bir çıkma meydana getirmek.

şakuli /şâkulî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Düşey.**

şakulilik,-ği, i. Şâkulî olma hali. [*Ing.* Verticality; *Fr.* Verticalité].

şakuliyet,-ti, i. ◘ **Şakulilik.**

şal, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *dok.* Çoğu Hindistan'da dokunan, özel motifli, değerli bir yün kumaş. *(Şaldan boyun atkısı kuşak, hırka, örtü gibi şeyler yapılır).* [*Ing.* Homespun woolen cloth; *Fr.* Châle de cachemire]; § ❷ Kadınların omuzlarına attıkları büyük kumaş parçası. [*Ing.* Shawl; *Fr.* Châle]. **~ örneği,** Şallarda görülen motiflerle bezenmiş *(kumaş): Şal örneği bir yünlü.*

şalak,-ğı, i. Büyümemiş karpuz.

şalakî /şalâkî/, i. *Yun. dok.* § ❶ Ince yün kumaş; § ❷ Bir çeşit yün taklidi ve şal gibi olan kumaş.

şalaz, i. *Fr. chalase* < *Yun. khalaza,* dolu. *biy.* Kuşlarda yumurta sarısının iki ucunda asılı bulunan ve bükülmüş gibi görünen jel şeklindeki albümin tellerine verilen ad. Yumurta, yumurta kanalında ilerlerken bir helezon çizdiği için bu teller bükük görünüştedir.

☆ *Eşanl.* **içgöbek.**

şale, i. *Fr. chalet.* Isviçre'de dağlılara konutluk eden, üstü tahtalarla örtülü ahşap küçük ev.

şalgam, i. *Osm.* < *Fars. bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, toprak altında şişkin bir yumru yapan topaç biçiminde etli ve tatlı yumrumsu, insan ve hayvanlar için iyi bir besin olan iki yıllık bir bitki. Genellikle yaprakları parçalı ve tüylü, kökü şişkin, çiçekleri sarıdır. Kökünün iri veya ufak, yassı, konimsi veya silindirimsi, kök boynunun beyaz, mor veya yeşil, kabuğunun beyaz, gri veya siyah, etinin beyaz veya sarı oluşuna göre çeşitlere ayrılır. Türkiye'de yetiştirilen çeşitler arasında basık ve yuvarlak olanlar makbuldür. Bunların eti yumuşak, tatlı ve lezzetlidir. Şalgam ılık ve serin iklimde iyi yetişir; kumlu, süzek topraklardan hoşlanır. Bazı ülkelerde hayvan yemi olarak kullanılır, özellikle domuzlara yedirilir. Kokusu süte geçtiği için ineklere verilmez. Batı Avrupa'da patatesten önce en çok kullanılan sebzelerden biriydi. Şimdi yemek ve salatada garnitür olarak veya et sularına koku ve lezzet vermek için kullanılır. [*Osm.* Selcem; *Lat. Brassica rapa var.rapa; napobrassica; ing.* Turnip; *Fr.* Navet]; ⊙ **yağ ~ ı,** *bot.* ◘ **Rapistra.**

şalgam.biti, b.i. *paraz.* Yaprakböceğigiller *(Chrysemelidae)* familyasından olup «*şalgam kurdu*» adındaki kurtçukları dolayısıyle şalgamın en büyük düşmanlarından biri sayılan böcek. [*Lat. Cassida vittata; ing.* Turnip beetle; *Fr.* Casside].

şalgam.kelebeği, b.i. *paraz.* Piyeridgiller *(Pieridae)* familyasından çeşitli sebzelerde lahana kelebeğine benzer zararlar yapan pulkanatlı. [*Lat. Pieris napi; ing.* Turnip butterfly; *Fr.* Papillon du navet].

şalgamlık,-ğı, i. *trm.* Şalgam tarlası. [*Ing.* Turnip field; *Fr.* Navetière].

şalgamsı, s. *bot.* Şalgam biçiminde olan. [*ing.* Napiform; *Fr.* Napiforme].

şalgam.yaprakarısı, b.i. *paraz.* Yaprakarısıgiller *(Tenthredinidae)* familyasından, kurtçukları, şalgam, şekerpancarı, turp türünden bitkilerin körpe yapraklarını kemirerek büyük zararlar doğuran zarkanatlı böcek. [*Lat. Athalia spinarum; ing.* Turnip sawfly; *Fr.* Mouche à scie des navets].

şalgam.yaprakbiti, b.i. *paraz.* Şalgam yapraklarından özsu emen, eşkanatlı, küçük, yumuşak böcek. [*Lat. Rhopalosiphum pseudobrassicae; Ing.* Turnip aphid, turnip louse].

şali /şâlî/, i. *Osm.* < *Ar. dok.* Tiftikten yapılan bir cins ince kumaş: *Ankara şalisi. Bayrak yapılan şali.*

şâlî /şâlî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Şala mensup, şalla ilgili; § ❷ i. Şalın ince ve zarif bir çeşidi.

şallak, s. § ❶ Çıplak. [*Ing.* Naked; *Fr.* Nu]; § ❷ Uğur, nazarlık ve tılsım niteliğinde bir çok cici bicinin bir zincir ucuna takılmasından ibaret süs olup saat kordonlarına veya bileziklere asılır. [*Fr.* Breloque]. **~ mallak,** *dey.* Çırılçıplak. [*Ing.* Stark naked; *Fr.* Presque nu].

şalopa /şalo:pa/, i. *It.* Küçük bir gemi gibi kulanılabilen büyük sandal.

şaltak, s. Kavgacı. [*Ing.* Quarrelsome, noisy, clamorous].

şalter /şal:ter/, i. *Alm. schalter.* < *Yun. elek.* Önceden belirlenmiş şartlara göre, otomatik olarak devreyi açan anahtar. [*Ing.* Switch; *Fr.* Interrupteur, contacteur; *Fr.* Commutateur]; ⊙ **antikapasitans ~,** *elek.* Takat siperi. Açık durumda iken terminaller arasında çok düşük kapasitansa sahip olacak şekilde yapılmış şalter. [*ing.* Anti-capacity switch]; ⊙ **alârm ~ i,** *elek.* Devre kesicisi veya ilgili bulunduğu diğer bir cihazın devresi açıldığı zaman, bir zil veya işitilebilir bir sinyal cihazına ait devreyi kapayan yardımcı bir şalter. [*ing.* Alarm switch]; ⊙ **batarya ~ i,** *elek.* ◘ **Batarya;** ⊙ **gerilimsiz ~,** *elek.* Kendisini besleyen elektrik gerilimi ortadan kalktığı zaman çalışmaya başlayan şalter; ⊙ **maksimum akımlı ~,** *elek.* Devreden geçen akım belli bir değeri aştığı zaman çalışmaya başlayan şalter. *(Bir akım transformatörü kullanmaksızın beslenen şaltere MAKSIMUM DOĞRU AKIMLI ŞALTER denir);* ⊙ **minimum akımlı (minimum gerilimli) ~,** *elek.* Devreden geçen akım veya kendisini besleyen gerilim önceden belirlenmiş bir değerin altına düştüğü zaman çalışmaya başlayan şalter.

şalupa, i. *It.* ◘ **Şalopa.**

şalümo, i. *Fr. chalumeau.* § ❶ Soğuk bir şey içmede kullanılan saman veya saz çöpü; § ❷ Üfleç; § ❸ *müz.* (a) Kır flütü ve obua'ya verilen ad. *(Ortaçağda bu ad şalemi /Fr. chalemie/ şeklinde, genellikle konik bir obua türü ve sanıldığına göre ilkel bir klarnet için kullanılıyordu);* (b) Gaydanın melodiyi çıkaran delikli konik borusu; (c) Klarnetin pes seslerini çıkaran perdeleri.

şalvar, i. < *şelvar.* Her yanı geniş, ancak beliyle paça ağızları dar bir çeşit dış donu. [*Ing.* Baggy trousers, shalwar; *Fr.* Pantalons, culottes, très larges que portent les hommes et les femmes en orient].

şalvarbend, i. Şalvarların bele gelen uçkurluğu içinden geçerek şalvarın ağzını büzen ve bele sarılan uçkur. [*ing.* Trouser string].

şâm /şâm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâme**'nin çoğulu. Benler *(vücuttaki).* ☆ *Eşanl.* **Şâmât.**

şâm /şâm/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Akşam.

Şam, öz. i. *coğr.* Suriye'nin baskenti. [*ing.* Damascus; *Fr.* Damas]; ⊙ **ne ~ ın şekeri, ne Arabın yüzü,** *dey.* ◘ Arab. **~ alacası,** *kıyf.* Yol yol desenli, ipekli veya pamuklu giyim eşyası. [*Ing.* Striped silk and cotton material for dresses]. **~ baba,** *mutf.* ◘ **Şambaba. ~ babası,** *dey.* Ailesi üstünde nüfuzu olmayan kimse. [*ing.* Father who has no authority over his family]. **~ dutu,** *bot.* Makbûl bir kırmızı dut çeşidi. **~ ekmeği,** *mutf.* Şam'da fodla biçiminde ve büyüklüğünde, iyi cins buğdaydan yapılan ekmek. *(Istanbul'da da küçük francala büyüklüğünde ekmeklere aynı ad verilirdi).* **~ fıstığı,** *bot.* ◘ **Antep fıstığı, şamfıstığı. ~ gülü,** *bot.* ◘ **Isparta gülü. ~ hırkası,** *kıyf.* Içi pamuksuz olan kalınca bir astar üzerine ince çizgiler meydana gelecek şekilde iğne ile dikilen bol kollu uzun hırka. [*ing.* A kind of comfortable jacket worn by men at home; *Fr.* Anciennement, robe de chambre courte pour hommes faite de l'étoffe de Damas]. **~ işi,** *mutf.* Şam'da yapılan tatlı, reçel v.b. verilen ad. [*Ing.* Damascus work *(material, etc.)*]. **~ kumaşı,** *dok.* Şam'da dokunan bir çeşit kumas. [*Ing.* Cloth of Damascus; *Fr.* étoffe de soie rayée, fabriquée à D'amas]. **~ tabanı,** *san.* Bir çeşit adî çelik. [*ing.* An inferior kind of Damascus steel; *Fr.* Acier de qualité inférieure de Damas].

şama /şa:ma/, i. *Osm.* < *Ar.* Balmumuna veya parafine batırılmış fitil. [*Ing.* Wax-taper, candle; *Fr.* Mèche enduite de cire].

şamalı /şa;malı/, s. Şama ile yapılmış: *Şamalı kibrit.* [*Ing.* Made of wax].

şamama, i. < *şemame.* Güzel kokulu bir cins kavun. [*Ing.* Muskmelon; *Fr.* Melon musque]. **~ gibi,** *dey.* Ufak tefek ve sevimli insanlar için kullanılır.

şamamiko, i. *tiy.* Ustaların Karagöz tipi için kullandıkları argo.

şaman, i. *(tunguzca veya mançuca büyücü, kâhin).* Şamanlık dîlinde din adamına verilen ad. [*Ing.* Shaman, Shamanist; *Fr.* Chaman, prêtre sorcier].

Şaman, öz. i. Sibirya'da oturan bir takım Türk boylarında tef çalarak, raksederek ve şarkı

söyleyerek âyin *(kamlama)* yapan ve böylece ruhlarla ilişki kurarak hastalıkları iyi ettiğine, istenilen bir takım sonuçları sağladığına inanılan kimselere Avrupalıların verdiği ad. ◘ *ŞEKİL: 308* — **KIYAFETLER I.** ☆ *Eşanl.* kam.

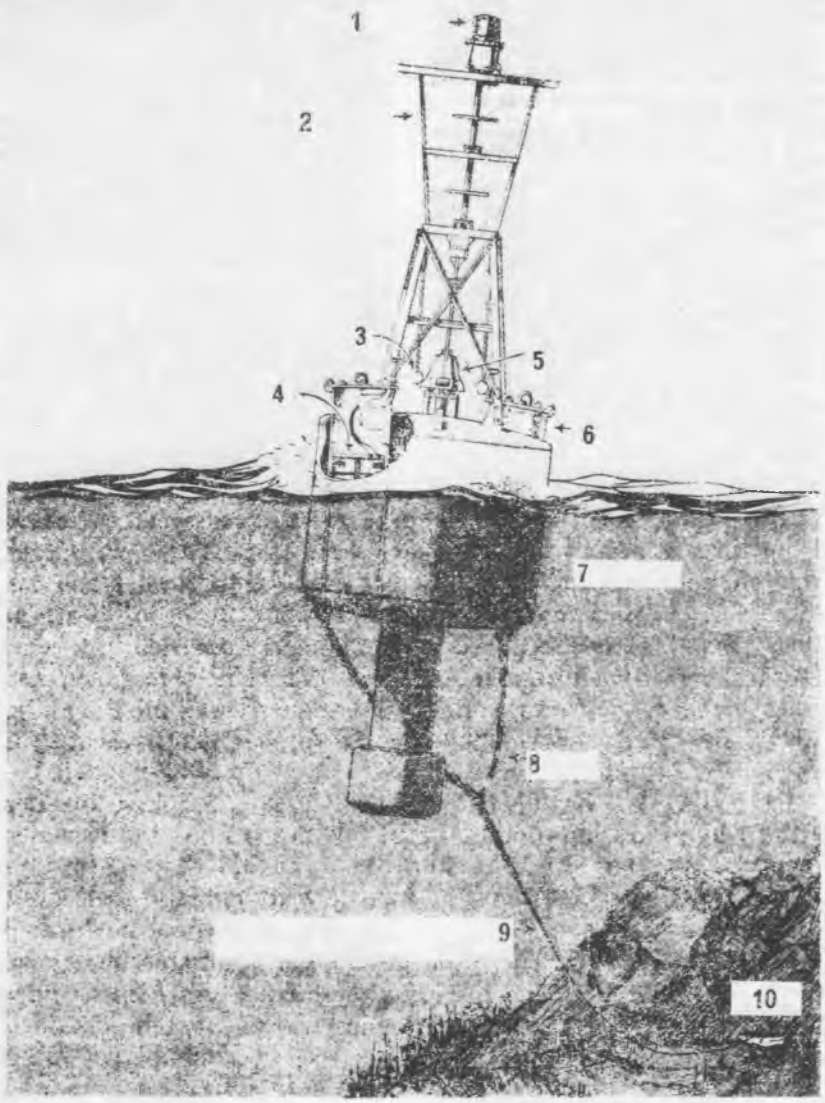

ŞEKİL: 508.— **ÇAN ŞAMANDIRASI.** 1. Elektrik feneri. 2. Radar reflektörü. 3. Deniz suyu ile çalışan elektronik kuplörler. 4. Akümülâtör bataryaları. 5. Çan. 6. Pil cepleri. 7. Gövde. 8. Zincir. 9. Bağlama. 10. Iskandil kurşunu.

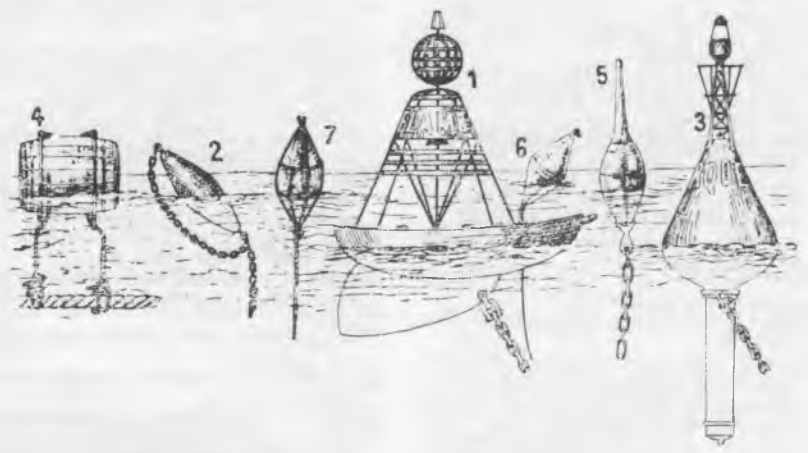

ŞEKİL: 509.— **ŞAMANDIRALAR.** 1. Çan. 2. Ölü gövde. 3. Işıklı şamandıra. 4. Fıçılı şamandıra. 5. İğli şamandıra *(sivri şamandıra).* 6. Saclı şamandıra 7. Mantarlı şamandıra.

şamandıra /şaman:dıra/, i. *Yun. simadura.* § ❶ Halkalarına gemi bağlamak üzere limanda demirli duran içi boş ve her yanı kapalı, çoğu madenden fıçı. [*İng.* Buoy; float; *Fr.* Bouée]; § ❷ Kandilde fitili tutmak üzere yağda yüzen telli mantar düzeni. [*İng.* Float; burner]. § ❸ *den. (Yatçılıkta)* Yarış talimatında şartlı tarafından dönülmesi veya geçilmesi belirtilen herhangi bir cisim; § ❹ *balıkç.* iğneyi sabit seviyede tutmak ve ayrıca balığın vurduğunu anlayabilmek için oltaya takılan hafif bir maddeden *(mantar, balsa, tüy v.b.)* yapılmış küçük parça; ◉ **~ ya düşmek,** *den. /şamandıraya bağlanmak üzere manevra yapan gemi hk./* Akıntı, rüzgâr veya yanlış manevra sonucu şamandıraya çarpmak; ◉**ağaç ~,** *den.* ◘ **Ağaç;** ◉ **bağlama zinciri ~ sı,** *den.* Dış limana gelen gemilerin bağlanması için, deniz dibine döşenmiş çapa ve zincirlerin ucuna tespit edilen şamandıra; ◉ **cankurtaran ◘ sı,** *den.* ◘ **Cankurtaran;** ◉ **çan ~ sı,** ◘ **Çan;** ◉ **demir ~ sı,** *den.* ◘ **Demir;** ◉ **davul ~ sı,** *den.* ◘ **Davul;** ◉ **dış liman ~ sı,** *den.* Tahtadan yapılmış ve bir iskandil kurşunuyle demirlenmiş bir sehpa üzerine yerleştirilen küçük flamaların her biri; dış limanda geminin demir atacağı yeri gösterir; ◉ **düdüklü ~,** *den.* ◘ **Düdüklü;** ◉ **enkaz ~ sı,** ◘ **Enkaz;** ◉ **fener ~ sı,** *den.* ◘ **Fener;** ◉ **fıçı ~ sı,** *den.* ◘ **Fıçı;** ◉ **fosforlu ~,** *den.* ◘ **Fosforlu;** ◉ **ışıklı ~,** *den.* Bir feneri ve bu feneri günlerce besleyebilecek bir gaz deposu bulunan şamandıra; ◉ **işaret ~ sı,** *den.* ◘ **işaret;** ◉ **kablo ~ sı,** *den.* ◘ **Kablo;** ◉ **kanal ~ sı,** *den.* Bir nehir üzerinde, taşıtların geçebileceği kanalı gösteren şamandıra; ◉ **karbüratör ~ sı,** *otom.* Karbüratör haznesini sabit seviyede tutabilmek için karbüratöre, yakıt veren valf iğnesinin hareketini ayarlayan silindir biçiminde, sızdırmaz hafif parça; ◉ **katamaran ~,** *hava.* Bir deniz uçağının suya iniş ve kalkışını sağlamak için gövdesinin altına çift olarak tespit edilen, düz tabanlı uzun bir tekne biçiminde, ağaç veya hafif madenden yapılmış içi boş parçalardan her biri. *(Hintlilerin katamaran denilen ince uzun kayıklarına benzediği için bu ad verilmiştir);* ◉ **kızak ~ sı,** *den.* Gemi suya indirildikten sonra kızağı yüzdürmek için kullanılan şamandıra; ◉ **konik ~,** *den.* Bir çapanın, bir kablonun konumunu gösteren yapışık iki koni biçiminde demir şamandıra; ◉ **palamar ~ sı (yuvarlak ~),** *den.* Tahta çember geçirilmiş, üzerinde gemilerin kendi zincirlerini kilitlediği bir halka bulunan büyük yuvarlak demir şamandıra; ◉ **parimalı ~,** *den.* Denize fundo edilen bir çapanın, bir torpilin veya herhangi bir cismin yerini göstermek için bir iple bu cisme bağlanarak atılan hafif şamandıra; ◉ **yanar ~ (silas ~),** *den.* Üç kastanyola yatağı ve su ile temasta alevlenen kalsiyum fosfürlü yüzer bir diski bulunan özel cankurtaran şamandırası; ◉ **yükleme ~ sı,** *den.* Bazı bölgelerde, petrolün tankerlere yüklenmesi veya varış limanlarında boşaltılması için kullanılan şamandıra.

~ demirlemek, *den.* ◘ **Demirlemek.**
~ enterüptör, *elek.* ◘ **Enterüptör.**
~ valf iğnesi, *otom.* ◘ **iğne.**

Şamanizm, öz. i. *Fr. chamanisme.* Şamanların tuttukları inançlar, Bunlar vaktiyle Sibirya'da otururlar, tef çalarak, şarkı söyleyerek ve raksederek âyinler yaparlar ve bu şekilde ruhlarla ilişki kurduklarına inanırlardı.

Şamanlık,-ğı, i. Türklerin, Müslüman oluşlarından önceki en yaygın dinlerinden başlıcasının adı.

şamar, i. Açık avuçla yüze vurulan tokat. [*İng.* Slap; *Fr.* Soufflet, gifle].
~ oğlanı, *mec.* § ❶ Herkesin her fırsatta hıncını aldığı kişi; § ❷ (a) Bireyin istek ve eylemlerini engelleyen kuvvetli bir varlığa kızıp bir şey yapamayınca öfkesini yönelttiği zayıf ve tehlikesiz varlık; (b) Yerini bulamayan düşmanlık ve yılgınlıkların üzerinde toplandığı kimse.

şamarlamak (-l), f. Şamar atmak. [*Ing.* To slap; *Fr.* Soufflеter].

şâmât /şâmât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâme**'nin çoğulu. Benler *(vücuttaki).* ◘ **Şâm.**

şamata, i. *Osm.* < *Ar.* Gürültü, patırtı. [*Ing.* Great noise, uproar, hubbub; *Fr.* Bruit, vacarme, tapage].

şamatacı, s. Gürültü, patırtı yapan, yaygaracı. [*Ing.* Noisy, uproarious, quarrelsome *(person); Fr.* Bruyant, turbulent].

şamazit, i. *Fr. chamasite (Fransa'da yer adı Saint Chamas). min.* Nikelli göktaşı demiri.

şam.baba, b.i. *mutf.* Bir çeşit hamur tatlısı. ◘ **Baba tatlısı**, [*Ing.* A kind of pastery; *Fr* Baba, sorte de gâteau].

Şambala, öz. i. *dilb.* Tanganyika'da konuşulan bantu dili.

şambellan, i. *Fr. chambellan.* Bir prensin iç hizmetleriyle ilgili bütün görevleri yüklenen saray subayı.

~ **kaktüsler**, *bot.* Silindirimsi veya köşeli, yassı, etli, kısa veya uzun, dik veya yatık, basit veya dallı, iğne demetleriyle kaplı gövdeleri, geceleyin açan büyük ve güzel çiçekleri olan kaktüslerin ortak adı.

~ **sofrası**, Şamdanların konulduğu altlık. *(Meşinden yapılır, yoksul evlerde yemek sofrası olarak da kullanılırdı).*

~ **şekli**, *meyvc.* Meyve ağaçlarında, bir eksenden meydana gelen ve budama ile sağlanan yassı espalye şekli. *(İki ana kola bölünen gövde yatay yönde tutulur, sonra bu kolların uçları dikine yukarı yöneltilir. Kollardan çıkan ikinci dallar, çekirdekli meyve ağaçlarında 0,30 m., şeftalide 0,50 m. aralıkla dik olarak büyür. Şamdan şekli vermek kolaydır; ancak ekence dallar her zaman düzgün olmaz).*

şamdan, i. *Osm.* < *Ar. şem* + *Fars. dân* > *şemdân.* Üzerine mum dikilen destek. [*Ing.* Candlestick; *Fr.* Chandelier, candélabre].

◉ **duvar** ~ ı, Duvarlara asılan kollu ve sabit şamdan; ◉ **beşizli** ~, ◘ **Beşizli**; ◉ **büyük** ~, ◘ **Büyük**; ◉ **duvar** ~ ı, ◘ **Duvar**; ◉ **el** ~ ı, ◘ **El**; ◉ **fiske** ~, *san.* ◘ **Fiske**; ◉ **idare** ~ ı, ◘ **idare**; ◉ **kulplu** ~, Bir tarafında tutacak kulpu olan el şamdanı; ◉ **uzun** ~, Mum dikilen yerinden aşağısı uzun ve kaidesi genişçe olan şamdan; ◉ **yedi kollu** ~, Yahudilerin dua ve törende kullandıkları yedi kollu ve yedi mumlu şamdanlar olup Süleyman Peygamber tarafından Kudüs tapınağına konulan şamdan şeklinde yapılır.

~ **hokkası**, Şamdanlara dikilen mumların sonuna kadar yanabilmesi ve yeni mum dikileceği vakit eriyen mumların kolayca temizlenmesi için şamdanın tepesindeki oyuk kısma takılan ve istenildiği zaman çıkarılıp temizlenen hareketli hokka şeklinde madenî zarf. *(Mum damlalığı bunun üstüne konur).* [*Ing.* The cup or removable hollowed part of a candlestick for holding the candle].

~ **külâhı**, Şamdanların mumlarını söndürmeğe yarayan, ucu sivri, madenî küçük külâh. [*Ing.* Candle extinguisher; *Fr.* Binet].

☆ *Eşanl.* **mum külâhı.**

~ **pulu**, Şamdanların mum dikilen yerinde eriyen mumların damlaları yere akmamak ve damlamamak için mumların diplerine geçirilen, ortası mum kalınlığında delik ve kenarları mum hokkasından taşkınca madenî veya camdan mum damlalığı. [*Ing.* Socket, sconce; *Fr.* Bobèche].

~ **sofrası**, Şamdanların altına konan, yuvarlak ve süslü meşin altlık.

~ **tepsisi**, Üstüne şamdan ve mum makası konan tepsi.

şamdancı, i. § ❶ Eskiden dairelerde, saraylarda ışık işlerine bakan kimse. [*Ing.* Person in charge of candlesticks in a department or house; *Fr.* Domestique qui s'occupe des bougies et des chandeliers]; § ❷ Şamdan yapıp satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of candlesticks; *Fr.* Marchand de chandeliers].

şamdancı.başı, b.i. *teşk. tar.* Osmanlı saraylarında şamdanları yakıp söndürmek ve temizliğine bakmakla görevli olan kimselerin başı. *(Serşamdanî de denirdi).* [*Ing.* Chief candle-maker in the palace; *Fr.* Chef chandelier].

☆ *Eşanl.* **kandilci başı.**

şâme /şâme/, i. *Osm.* < *Fars. esk. (kadın)* Başörtüsü.

☆ *Eşanl.* **Burka, leşme.**

şâme /şâme/, i. c. **şam, şâmât.** *Osm.* < *Ar.* Ben *(vücuttaki).* ◘ **Hâl.**

şâme-geş /şâmegeş/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Başına örtü alan.

şâme-güşâ /şâme-güşa/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Başörtüsünü açan kadın.

şam.fıstığı, -nı, b.i. *bot.* ◘ **Antep fıstığı.**

şâm-gâh /şamgâh/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Akşam vakti. ◘ **Şâm-geh.**

şâm-geh /şâmgeh/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şâm-gâh.**

şâmî /şâmî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şamlı; § ❷ Şam şehri ile ilgili. ☆ *Eşanl.* **Dimişkî.**

şâmih, şâmiha /şâmih, şâmiha/, s.c: **şevâmih.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yüksek. ☆ *Eşanl.* **Ali.** ◉ **mürtefi'**; § ❷ Kibirli, azametli.

şâmiha, i. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Beyinde, kemikte ve vücudun başka yerlerinde tıbbî olarak görülen çıkıntılar.

şamil /şâmil/, s. *Osm.* < *Ar. şümul.* § ❶ *esk.* İçine alan, kaplayan, kapsayan. [*Ing.* That contains, comprises, comprehends, including, comprehensive; inclusive of, extending over, embracing, covering; *Fr.* Qui concerne, embrasse, comprend qui s'étend à]; § ❷ Erkek adı.

şâmm /şâmm/, s. *Osm.* < *Ar. şemm. esk.* Koku alan, koku alıcı, koklayan.

şamme, i. *Osm.* < *Ar. şemm. esk. biy.* Koklam. [*Ing.* Sense of smell; *Fr.* Odorat].

şampanya /şampan:ya/, i. *Fr.* Fransa'nın *Champagne* ilinde yapılan tatlı ve gazlı şarap. [*Ing.* ve *Fr.* Champagne].

şampiyon, i. ve s. *Fr. champion* < *Lat. campus,* alan > *Alm. hampio.* Millî veya milletlerarası bir yarışmada ilk dereceyi alan *(kimse veya takım): Yüzme şampiyonu. Güreş şampiyonu. Şampiyon takım.* [*Ing.* Champion].

☆ *Eşanl.* **böke.**

şampiyona, i. *Fr. championnat.* Şampiyonluk yarışması, maçı. [*Ing.* Championship].

şampiyonluk.-ğu, § ❶ Şampiyon olma durumu. [*Ing.* Championship; *Fr.* Championnat].

☆ *Eşanl.* **bökelik**; § ❷ Kazanan, şampiyon ilân edilen spor yarışması.

~ **maçı (yarışması)**, ◘ **Şampiyona.**

şampuan, i. *Ing. schampooing.* Saç yıkamakta kullanılan sıvı sabun. *(Modern kozmetik sanayiinde, genellikle kokulu olarak hazırla-*

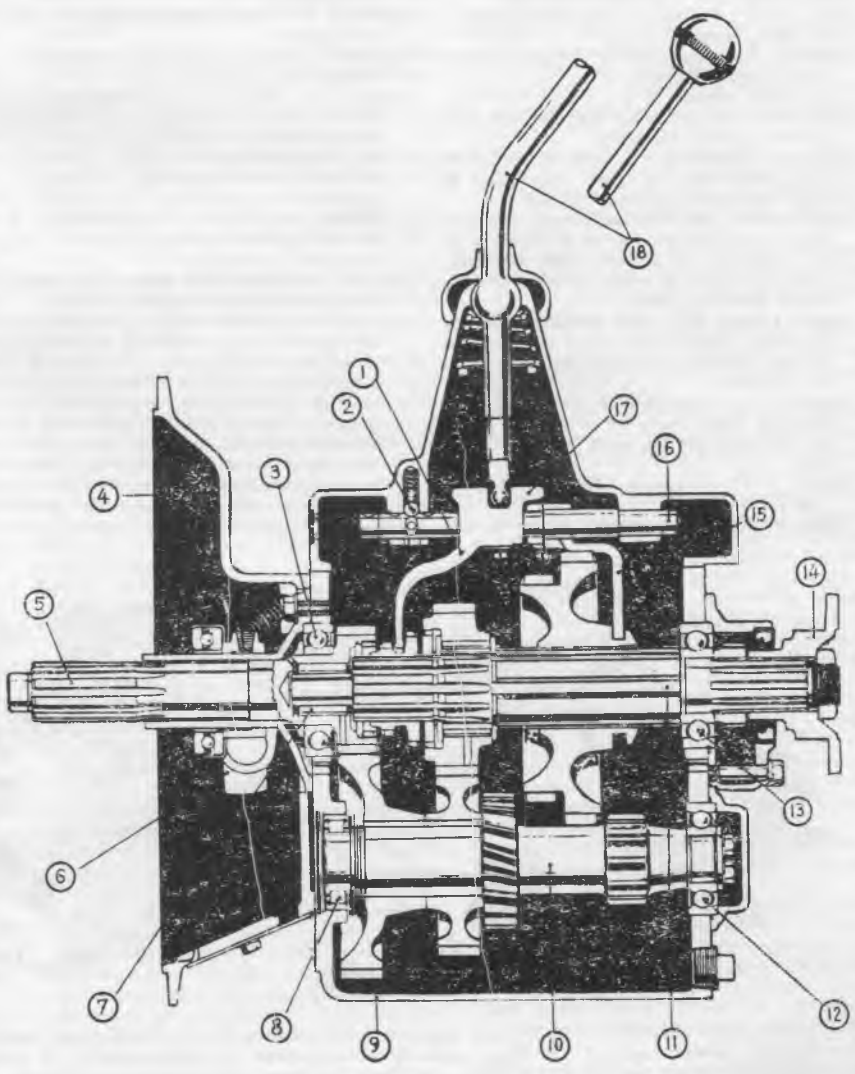

ŞEKİL: 510.— **ŞANJIMAN** [*Vites değiştirme kutusu*]: **(1)** Üç ve dördüncü vites değiştirme çatalı. **(2)** Sürgülü değiştirici mili. **(3)** İç mil yatağı. **(4)** Kavrama *(debreyaj)* karteri *(kavrama yatağı).* **(5)** Hareket alan mil. **(6)** Kavrama *(debreyaj) kovanı.* **(7)** Ana mil ön yatağı. **(8)** Ara mil ön yatağı. **(9)** Vites kutusu. **(10)** Ara mili. **(11)** Ana mil. **(12)** Ara mili arka yatağı. **(13)** Ana mili arka yatağı. **(14)** Dişli flanc. **(15)** Birinci ve geri vites sürgü çatalı. **(16)** Sürgülü mil. **(17)** Üçüncü ve dördüncü vites sürgü çatalı. **(18)** Dişli değiştirme kolu.

nan bu preparatlar için köpürme ve temizleme gücü yüksek sülfonlu /yağlar, alkoller/ ve arilalkilsülfonlu türevler kullanılır). [*Ing.* Shampoo; *Fr.* Champooing].

şamua, i. *Fr. chamois, zool.* ◘ **Dağ keçisi.**

şan /şān/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Ün, san. [*Ing.* Fame, glory, renown; *Fr.* Gloire]; § ❷ Gösteriş, gösterişlilik. [*Ing.* Display, pomp, importance; *Fr.* Eclat, magnanimité]; § ❸ Adet, tabiat, huy; ◉ *(Birini)* ~ **ından olmak**, *dey.* Şerefi gerektirmek: *Zayıflara yardım Türk'ün şanındandır.* [*Ing.* To befit one's dignity; *Fr.* Convenir à la dignité de.]

~ **vermek**, *dey.* On salmak. [*Ing.* To become famous; *Fr.* Rendre fameux, glorieux].

şan, i. *Fr. chant müz.* Batı müziğinde şarkı. [*Ing.* Singing; *Fr.* Chant].

Şan, i. § ❶ *etn.* Yukarı Birmanya'daki Thaingai halklarını belirten birmanca kelime; § ❷ *dilb.* Şan eyaletinde ve Yunan'ın güneyinde konuşulan dil. *(Thai ailesinden, tek heceli, çeşitli tonlu bir dildir; basitleştirilmiş birman yazısıyle yazılır).*

şandel, i. § ❶ *sp.* Topu yüksekten kaleye atma; § ❷ *hava.* Bir uçağın yükselme, dönme, kabreye yaklaşma ve normal uçuşa dönme hareketlerinden ibaret bir uçuş manevrası.

şandellemek (-l), f. *sp.* Şandel yapmak.

şâne /şâne/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tarak.
☆ *Eşanl.* **Muşt.**

şâne-sâz /şâne-sâz/, b.s. ve i. *Osm.* < *Fars.* Tarak yapan, tarakçı.
☆ *Eşanl.* **meşşât.**

şâne-zede /şânezede/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tarakla saçları taranmış.

şâne-zen /şânezen/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Baştarayan. ☆ *Eşanl.* **meşşâta;** § ❷ *mec.* Güçlükleri, zorlukları çözen.

şangırdamak, nsz. f. Tabak, bardak gibi şeylerin bir yere çarpıp kırılırken çıkardığı gibi, gürültülü ve çınlayıcı ses çıkarmak. [*Ing.* To rattle, to crash, to make the noise of breaking glass].

şangır şungur, b. z. *yans.* Büyük bir şangırtı çıkararak: *Koca ayna şangır şungur kırıldı. Ing.* Imitates the noise of breaking glass; *Fr.* Brimm!].

şangırtı, i. < *şangırdamak. yans.* Şangırdama sesi. [*Ing.* The noise of breaking glass; *Fr.* Le bruit fait par toute brisure de verre].

şanjan, s. *Fr. changeant.* Yanardöner. [*Ing.* Shot].

şanlıman, i. *Fr. changement, otom.* Motorlu taşıtlarda hız değiştirmek için motorun yükünü azaltarak arabanın yokuş ve inişlerde yürümesini sağlayan dişli kutusu. [*Ing.* Gear, shift].

şankr, i. *Fr. chancre* < *Lat. cancer,* ülser. § ❶ *tıp.* Genellikle cinsel organlarda çıkan yaralara verilen ad: *Yumuşak şankr;* § ❷ *bitki hastalıkları.* Çeşitli ağaçlara zarar veren hastalık; § ❸ *vet.* Komşu kısımlara yayılma eğilimi gösteren yara, özellikle sakağıdan dolayı *(atta)* burun mukozasında meydana gelen yara. [*Ing.* Canker, chancre]; ◉ **kulak ~ ı (kulak kepçesi ~ ı),** *vet.* Köpek veya kedide kulak kenarında görülen yara; çoğu zaman dışkulak yolundaki bir asalak hastalığı yüzünden hayvanın kulağını tırmıklamasından ileri gelir.

şanlı, s. Ünlü. [*Ing.* Famous, renowned; great glorious, dignified; *Fr.* Glorieux, -euse].

~ **şöhretli**, *dey.* Boyu bosu yerinde, güzel ve ağır giyinmiş. [*Ing.* Magnificent and imposing].

şano /şa:no/, i. *It.* Tiyatroda oyun yeri. [*Osm.* Sahne; *Ing.* Stage (theatre); *Fr.* Théatre, scène].

şans,i. *Fr. chance.* Talih. [*Ing.* Lack, chance; *Fr.* Chance).

şansız, s. *h.d.* § ❶ Onsüz; § ❷ Gösterişsiz.

şanslı, s. Şansı olan. [*Ing.* Lucky; *Fr.* Chanceux,-euse].

şansölye, i. *Fr. chancelier.* Almanya'da hükûmet başkanı.

şanssız, s. Şansı olmayan. [*Ing.* Unlucky; *Fr.* Malheureux,-euse, infortuné].

şantaj, i. *Fr. chantage.* (a) Birinden para sızdırmak amacıyle, sözle olgulara dayanarak skandal yaratacak açıklamalar yapma tehdidiyle yapılan ahlâk dışı baskı; (b) *(Geniş anlamda)* Birini istemediği bir davranışta bulunmaya zorlamak amacıyle, elverişli bir durumu ahlâka aykırı bir şekilde istismar etme, bir tehditte bulunmak eylemi. [*ing.* Blackmail, extortion].

şantajcı, i. Şantaj yapan kimse. [*Ing.* Blackmailer, extortionist; *Fr.* Maîtrechanteur].

şantiye, i. *Fr. chantier.* § ❶ Yapı malzemelerinin yığıldığı veya işlendiği yer. [*Ing.* Building constructor's supply shed; *Fr.* Chantier de construction]; § ❷ Odun, kömür v.b. deposu; § ❸ İnşa halindeki ev, yapı; § ❹ Gemi tezgâhı. [*Ing.* Shipyard]; § ❺ *mad. oc.* İşletilen bir maden yatağında, kazı çalışmalarını takip ederek yatak boyunca devamlı yer değiştiren işyeri. *(Maden şantiyeleri yapılan işin cinsine göre adlandırılır: İşletme şantiyeleri gibi bölümleri vardır/; galeri ilerleme şantiyeleri; galeri tahkimat ve tamir şentiyeleri v.b.)* [*Ing.* Yard, shipyard; *Fr.* Chantier maritime].

~ **şefi**, *inş.* Bir İnşaatta şantiyenin yönetiminden sorumlu olan teknik görevli.

~ **treni**, *demir.* Hat boyunca tamirat işinde çalışan personelin yatıp kalkması için ayrılan ve erzaklarını, malzemelerini, âletlerini barındıran tren.

şantör,-rü, i. *Fr. chanteur. müz.* Şarkı söyleyen erkek sanatçı.

şantöz, i. *Fr. chanteuse.* Şarkıcı kadın. [*Ing.* Female singer].

şantrel, i. *Fr. chanterelle, müz.* Telli ve saplı bir çalgının en tiz teli.

şanzıman, i. ◘ **Şanjıman.**

şap, i. *yans.* İstekle öperken çıkan sesi anlatır: *Şap diye elinden öptü.* [*Ing.* Smack, smacking noise; *Fr.* Imite le bruit que font les lèvres quand on embrasse avec force].

şap,-bı, i. *Osm.* < *Ar. şeb* > *şabb. kim.* Alüminyum ve potasyum sülfatından meydana gelen, sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir cisim.

$M_2SO_4\ M_2(SO_4)_3\ (24H_2O)$

Bu bileşik tabiatta serbest olarak bulunur ve maddeleri yanmaz hale getirmek, boyacılıkta mordan olarak, ve diğer teknik maksatla kullanılır. [*Ing.* Alum; coral reef; *Fr.* Alun]; ◉ ~ **a oturmak**, *dey.* Umduğunu bulamayıp eli boş olarak şaşkın bir hale düşmek. [*Ing.* To be in a hopeless dilemma, to be greatly disconcerted; *Fr.* Échouer, avoir une désillusion]; ◉ ~ **a sokmak**, *dey.* Güç duruma sokmak. [*ing.* To adopt].

~ **zehirlenmesi**, *tıp.* Şapla uğraşan işçiler arasında görülen ve şap tozlarının akciğerlerde meydana getirdiği bir *pneumocuniosis.* [*Ing.* Aluminosis].

~ **çiçeği**, *kim.* ◘**Çiçek.**

~ **gibi**, *dey.* Ağıza alınmayacak kadar tuzlu. [*Ing.* Very salty; *Fr.* Trop salé].

~ **gibi donmak (kalmak)**, *dey.* Bozulup ses çıkaramayacak hale gelmek, çok şaşırmak. [*Ing.* To be astounded; to be greatly embarrassed and disconcerted].

~ **hastalığı**, *tıp.* Sığırlarda, ağızda ve tırnaklar arasında kabarcıklar görünmesiyle ve yüksek ateşle beliren, çok zararlı, salgın bir hastalık. [*Ing.* Foot-and-mouth disease of cattle; *Fr.* Fièvre aphteuse].

~ **ile şeker bir değil**, *at.* Görünüşte birbirine benzeyen öyle şeyler vardır ki nitelikte birbirinden çok ayrıdırlar.

~ **ipliği**, *dok.* ◘ **Kamçıbaşı.**

~ **kayışı**, *tekn.* Çok sağlam bir kayış çeşidi. [*Ing.* A very tough strap].

ŞEKİL: 511.– **ŞAPKALAR** */1-26 Erkek şapkaları/:* **1.** Kumaş şapka. **2.** Robin Hood kepi. **3.** Püsküllü uç. **4.** Kürklü şapka *(Astragan şapkası, kafkas şapkası).* **5.** Hasır şapka *(Panama şapkası).* **7.** Melon şapka. **8.** Hasır şapka. **9.** Kovboy şapkası. **10.** Fötr şapka. **(11)** Erkek şapkası. **12.** Şapka tacı *(fon).* **13.** Pens. **14.** Kurdele. **15.** Kenar. **16.** Bordür *(kenar).* **17.** İspanyol şapka (*sombrero).* **18.** Kasket. **19.** Keçe şapka. **20.** Silindir şapka. **21.** Şapka kutusu. **22.** Hasır şapka. **(23)** Gemici kasketi. **24.** Düz taç *(fon).* **25.** Siperlik. **26.** Dağcı kasketi *(kayakçı kasketi) /27-57 kadın şapkaları/;* **27.** Kenarsız şapka. **28.** Küçük kumaş şapka. **29.** Bonet. **30.** Modelci *(Kadın şapkacısı).* **31.** Forma. **32.** Kalıp *(şapka kalıbı).* **33.** Keçe *(fötr)* kloş şapka. **(34)** Gece şapkası. **35.** Egret. **36.** Yapma çiçek. **37.** İşlemeli hasır kenar. **38** .Ense şeridi. **39.** İtalyan hasır şapkası. **40.** Yarım vual.. **41.** Kadife şerit *(ipek şerit, hareli şerit).* **42.** Horoz tüyü. **43.** Tüylü kenarsız şapka. **(44)** Süet şapka. **45.** Dokuma bordür. **46.** Matem *(yas)* şapkası. **47.** Yarım vual. **(48)** Kadın şapkası. **49.** Kolifişe. **50.** Şapka iğnesi. **51.** Şapka askısı. **52.** Kanat *(kuş kanadı).* **53.** Dokuma bere. **54.** Bere. **55.** Fırıncı beresi. **56.** Keklik tüyü. **57.** Plaj şapkası. *(Meksika şapkası).*

~ **kesilmek**, *dey.* § ❶ Tadı keskinleşmek. [*ing.* To become better]; § ❷ Korku veya şaşkınlıktan donup kalmak.
~ **taşı**, *kuymc.* Kızıldeniz'den çıkarılan, beyaza çalar renkte, dallı budaklı mercan çeşidi.

şapçı, i. § ❶ Şap yapan işçi; § ❷ *arg.* Kulampara. [*ing.* Pederast].

Şap.denizi, b.i. *coğr.* ◘ **Kızıldeniz.**

şapel, i. *Fr. chapelle.* (a) Kiliselerde âyin icrası için rahiplerin giydikleri elbiseler ve altar üzerine konan eşya ve süslerin bütünü. (b) Bu eşyanın muhafaza olunduğu yer; (c) Bir şapel'de dua okuyanlara verilen ad.

şapırdamak, nsz. f. Şap diye ses çıkarmak. [*ing.* To make a smacking noise, to make a loud splashing noise].

şapırdatmak, nsz. f. Şap diye ses çıkartmak: *Dudaklarını şapırdattı.* [*ing.* To cause to make a smacking noise; *Fr.* Faire claquer des lèvres en mangeant ou en embrassant].

şapır şapır, şapır şupur, z. *yans.* Ses çıkararak acele ile yemek yemeyi veya üst üste öpmeyi anlatır: *Şapır şapır yedi bitirdi. Şapır şapır öptü.* [*ing.* Imitates the smacking of lips; *Fr.* Onomatopée qui employée répetée imite l'action de manger avidement ou d'embrasses fortement en faisant claquer les lèvres].

şapır şupur, b. z. ◘ **Şapır şapır.**

şapırtı, i. < *şapırdamak. i.* Şapırdama sesi. [*ing.* Smacking noise of the lips; *Fr.* Claquement].

şapka /şap:ka/, i. *Lat. cappelus* > *cappa.* § ❶ Keçe, hasır, fötr v.b. maddelerden çeşitli şekillerde yapılan; kadınlar veya erkekler tarafından sokağa çıkarken giyilen başlık: *Türkler başlık olarak 1925'te şapkayı kabul ettiler.* [*ing.* Hat; *Fr.* Chapeau]. ◘ *ŞEKİL: 511.*— **ŞAPKALAR**; § ❷ Boru, baca, direk gibi yukarıya doğru uzanmış şeylerin tepesine takılan başlık: *Soba borusu şapkası. Lamba şapkası;* § ❸ (a) Bazitli bir mantarda sporlu üreme organlarını *(lamel, borucuk. iğnecik)* taşıyan kısım. *(Çoğunlukla sapın tepesinde bulunan yatay bir disk görünüşündedir).* [*ing.*Cap; *Fr.*Chapeau]; (b) Bazı bitkilerin üreme organlarının tümüne verilen ad. *(Örnek: ciğerotu /Marchantia/).* [*ing.* Cap; *Fr.* Chapeau]; § ❹ *den.* Gemi direklerinin tepelerine oturtulan yuvarlak tabla. *(Sancak savlosu donatmak üzere şapkaların iki yanında sabit makaralar bulunur).* [*ing.* Truck *(of a ship's mast)*]; § ❺ *inş.* Rüzgâr vurmasına karşı baca duvarı üzerine yerleştirilen, pişmiş topraktan veya madenî boru ve külâh; § ❻ *dilb.* Uzatma ve inceltme işaretinin ortak adı; § ❼ *mek.* Çoğunlukla üzerini örttüğü parçaya cıvata veya vida ile tutturulan üst kısım: *Yatak, poyra, sehpa şapkası;* ⊙ ~ **lı vida**, *ağ. iş.* Ayna tutturmada kullanılan ve başına düğme veya kabara gibi madensel eklenti takılabilen özel vida; ⊙ **baca** ~ **sı**, *den.* ◘ **Baca**; ⊙ **demir** ~, *mad. oc.* ◘ **Demir**; ⊙ **direk** ~ **sı**, *den.* ◘ **Direk.**

şapkacı /şap:kacı/, i. Şapka yapan veya satan kimse. [*ing.* Hatter; *Fr.* Chapelier].
~ **pergeli**, ◘ **Pergel.**

şapkacılık,-ğı, i. Şapka yapma veya satma işi.
~ **gönye**, ◘ **Gönye.**
~ **maymun**, *zool.* ◘ **Maymun.**

şapkalı, s. ve i. § ❶ Şapka giymiş olan: *İki şapkalı konuşarak türbenin içine girmişlerdi.* [*ing.* Wearing a hat; *Fr.* Qui porte un chapeau]; § ❷ *dilb.* Üzerinde inceltme veya uzatma işareti olan *(ünlü).* [*ing.* Having a circumflex].

şapkalık,-ğı /şap:kalık/, İ. § ❶ Bir yere girerken şapka koymaya yarayan yer. [*Ing* Hat stand]; § ❷ s. Şapka yapmaya elverişli: *Şapkalık kumaş.*

şapkalı.mantarlar, ç. b. İ. *zool.* Tarla ve çayırlarda, bodur birer şemsiye gibi gelişen ve kök asalağı türleri de bulunan mantarlar familyası, 5000 kadar türü vardır. Birçoğu yenir; bazıları zehirlidir. [*Lat.* ve *Ing. Agaricaceae; Fr.* Agaricacées].
☆ *Eşanl.* **bazitlimantarlar.**

şapkalı.maymun, b. İ. *zool.* ◘ **Maymun.**

şaplak,-ğı, i. Şap diye ses çıkaran tokat. [*ing.* Smack on the face; *Fr.* Soufflet, gifle, calotte].

şaplama, i. Kumaşları şap veya alüminyun sülfat, daha sonra tebeşir banyolarından geçirerek alüminle mordanlama. [*Fr.* Claquement].

şaplamak[1], nsz. f. yans. Şap diye ses çıkarmak: *Tokat şapladı.* [*Ing.* To make a smacking noise *(with the lips or hand)*].

şaplamak[2], (-ı), f. Şaplı su ile ıslatmak; özellikle alüminin sonradan dokunun gözeneklerinde çökelmesi için, bir kumaşa şap emdirmek.

şaplar, ç.i. *kim.* Genel formülleri $M_2SO_4R_2(SO_4)_3$. $24H_2O$ şeklinde olan çifte tuzlar, formülde *M,* sodyum veya potasyum gibi tek değerli bir metal, *R* ise alüminyum veya krom gibi dört değerli bir metaldir. [*ing.* Alums].

şaplatmak (-ı), f. § ❶ Şap diye ses çıkarmak: *Tokatları şaplatarak vuruyordu;* § ❷ *(Sesli şamar)* Vurmak: *Yüzüne bir tokat şaplattı.*

şaplı.deri, b. İ. Şap ve tuz ile veya alüminyum tuzları, un ve yumurta sarısı ile beyaz olarak tabaklanmış hafif deriler. Deri elbise ve eldiven imalinde kullanılır. [*ing.* Alum leather].

şapmanit, i. *Fr. chapmanite. min.* Hidratlı doğal demir ve antimon silikat. [*ing.* Chapmanite].

şappadak /şap:padak/, z. *yans.* Apansız: *Şappadak içeri giriverdi.* [*Ing.* All at once, suddenly].

şaprak,-ğı, i. Eyer örtüsü. [*ing.* Saddle covering; *Fr.* Housse de cheval].

şapşal, s. Üstünü başını düzeltmeye önem vermeyen. [*ing.* Untidy, slovenly; *Fr.* Lourdaud].

şapşallık,-ğı, İ. Üstünü başını düzeltmeme hali. [*ing.* Untidiness; *Fr.* Désordre; manque d'ordre, de soin].

şapşap, z. *yans. Üst üste öpmeyi anlatır:* Çocukları *ikide birde şap şap öpmek çirkin bir şeydir.* [*ing.* Imitates the sound of repeated kissing].

sap.taşı, b.i. *jeol.* Renksiz, beyaz, sarımsı, kırmızı renkli bir mineral olup bazı volkanik taşların mineralli sular tarafından bozuşturulmasıyla meydana gelir.

şa'r /şa'r/, i. c. eş'âr, şiâr, şuûr. *Osm.* < *Ar. esk.* Kıl.
☆ *Eşanl.* müy.

şar /şâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şehir. [*Ing.* Town, city; *Fr.* Ville].

şarâb-hâr /sarâbhâr/, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şarap içen.

şarabi /şarâbî/, s. Kırmızı şarap renginde olan. [*ing.* Wine-coloured].

şarampol, i. *Mac.* < *Alm.* Kazıklarla yapılmış bölme veya set. [*ing.* Palisade; stockade; *Fr.* Palissade].

şarap,-bı, i, ç: **eşribe.** *Osm.*< *Ar. şarâb.* Üzüm şırasının ve kimi vakit başka meyve sularının alkollü mayalanmaya uğratılmasıyla elde edilen içki. [*Ing.* Wine; *Fr.* Vin]. ⊙ Elma şarabı, elma suyundan yapılan içki. [*ing.* Cider; *Fr.* Cidre]; ⊙ ~ **tan bozma sirke keskin olur**, *at.* Sonradan azan kişi, eskiden beri yolunu şaşırmış kimseden daha azgın olur; ⊙ **aromatik** ~, *içki sny.* Şarapla hazırlanan aperatiflerin yapılmasında kullanılan şarap. *(Vermut ve kınkınalı şaraplar bu kategoridendir);* ⊙ **bozuk** ~, ◘ **Bozuk**; ⊙ **damla** ~ **ı**, *içki sny.* Üzümlerin sıkılmasından önce akan şıradan veya mayalanma kabından akan şıradan elde edilen şarap;⊙ **elma şarabı.** ◘ **Elma**; ⊙ **ipek şarabı.** ◘ **ipek**; ⊙ **köpüklü** ~, *içki sny.* Kapalı kapta *(şişede)* geçirdiği ikinci bir alkol mayalanmasıyla tabiî olarak köpüren veya şampanya usulüne göre köpürtülen şarap; ⊙ **likör** ~ **ı**, *içki sny.* Taze üzüm şırasına alkol katılarak yapılan şarap; ⊙ **pişmiş** ~, *içki sny.* Şırası ısı ile yoğunlaştırılmış ve mayalanmaya terkedilmiş şarap; ⊙ **pres** ~ **ı**, *içki sny.* Üzümlerin veya mayalanmış cibrenin presle sıkılmasından çıkan şarap; ⊙**suni köpüklü** ~, *içki sny.* Köpürmesi karbon dioksit gazı katılarak sağlanan şarap; ⊙ **şeker** ~ **ı**,*içki sny.* Mayalanmış ve sıkılmış cibreye şekerli su katılıp yeniden mayalandırma ile yapılan şarap. *(Bu şaraplar satılmaz, aile içinde yapılıp kullanılır);* ⊙ **tabii tatlı** ~, *içki sny.* Mayalanma sırasında bütün şekeri alkole dönüşmeyen ve içine ayrıca alkol katılmayan şarap; ⊙ **tortu** ~ **ı**, *içki sny.*Tortuların süzülmesiyle elde edilen şarap *(içilmez);* ⊙ **yüksek kaliteli** ~, *içki sny.* Müşterisine kalite garantisi veren analizi ve tadı menşe sendikası tarafından denetlenen şarap.
~ **gibi**, *dey.* Eskidikçe veya durdukça değer kazanan şeyler için kullanılır.
~ **mayası**, *şarapç.* ◘ **Maya.**
~ **pipeti**, *içki sny.* ◘ **Pipet.**
~ **rengi**, *dey.* Kırmızı.
~ **renkölçeri**, *içki sny.* Bir şarabın renk şiddetini ölçmeye yarayan âlet.
~ **rengi kotinga**, zool. Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, kotingagiller *(Cotingidae)* familyasından bir kuş türü. Çok güzel, kadife gibi kırmızı menekşe tüyleri vardır. Kanatları beyazdır. Güney Amerikada yaşar. [*Lat. Xipholena pompadora; Fr.* Cotinga pompadour],
~ **tortusu**, *kim.* Şarap fıçılarında dibe çöken ve esas itibariyle potasyum hidrojen tartardan ibaret olan kırmızımtrak kahverengi kristal tortu. [*ing.* Argol, crude tartar].

şarapçı, i. § ❶ Şarap yapan veya satan kimse. [*ing.* Wine merchant]; § ❷ Şaraba düşkün olan, çok şarap içen kimse.

şarapçılık,-ğı, i. § ❶ Şarap yapıp satma işi. [*ing.* Wine trade]; § ❷ *tkz.* Şaraba düşkünlük.

şarap.hane /şarâphâne/, b. i. *Osm.* < *Ar.* şarâb. + *Fars.hâne.* § ❶ Şarap yapılan yer. [*ing.* Wine factory]; § ❷ Büyük şarap fıçısı. [*ing.* Large wine-cask, vat]; § ❸ Meyhane.

şaraplı, s. Şarap bulaşmış, şaraba batırılmış.
~ **ekmek**, *din.* Hıristiyanlıkta Isa'nın beden ve kanını temsil eden şaraba batırılmış ekmek.

şarapnel, i. *ing. shrapnel. (Bulucusu olan İngiliz generali Henry Shrapnel'in adından)* Havada patlayıp misket saçan top mermisi. [*Fr.* Schrapnel].

şarbon, i. *Fr. charbon. vet.* Ot yiyen hayvanlarda salgın halinde görülen, insana da bulaştığı vakit genellikle deride bir çıban meydana getiren, özel bir mikrobun yaptığı hastalık. *Bacillus anthracis* etkisi altında *(sporlar sonucu insana geçer)* Şirpençe *(anthrax edema),* akciğerlerde lokalizasyon veya gastroitestinal tip *(mycosis intestinalis)* te olmak üzere belirtiler yapan, genellikle iç organlarda ve boşuklarda kanamalar, seröz sızıntılar ve kolapsla vasıflı bir enfeksiyon. [*ing.* Anthrax; *Fr.* Charbon].
☆ *Eşanl* **karakabarcık, karayanık, yanıkara.**
~ **humması**, vet. ◘ **Humma.**

şardon, i. *Fr. chardon.* En çok Güney Fransada yetişen ve yünlü veya pamuklu kumaşlar için yapılmış apre makinelerinde kullanılan bir çeşit devedikeni; ⊙ **madeni** ~, *dok.* Şardon makinelerinde, şardon dikenlerinin yerine kullanılan madenî iğneciklerden meydana gelmiş donatım.
~ **makinesi**, *dok.* Apre işlemlerinde, kumaşın yüzünü havlandırmak için kullanılan makine.

şardonlama, i. *dok.* (a) Bir kumaşı daha tüylü hale getirmek ve daha yumuşak bir tutum vermek amacıyle yüzünden apreleme; (b) Bir örgüyü daha tüylü hale getirmek için, liflerini madenî şardonlarla açma.

şârık, şârıka /şârık, şârıka/, s. *Osm.* < *Ar. şark. esk.* Doğan, parlayan, parlayıcı, parlak.

şârıka /şârıka/, İ. c: **sevarık.** Aydınlık, ışık ◘ **Nûr, ziya.**

şarıldamak, nsz. f. Bol bol akarak ses çıkarmak: *Dere şarıldıyor.* [*Ing.* To flow with a splashing noise; *Fr.* Couler en abondance et avec bruit; ruisseler].

şarıl şarıl, z. *yans.* Suyun bol bol ve sesli akmasını anlatır: *Sular şarıl şarıl akıyordu.*

[*İng.* Imitating the sound of running water; *Fr.* Imite le bruit que fait un écoulement libre et abondant].

şarıltı, i. < *şarıldamak.* Şarıldama sesi: *Derenin şarıltısı buradan duyuluyor.* [*İng.* A gurgling, splashing noise; *Fr.* Murmure d'une fontaine, d'un ruisseau].

şâri' /şâri'/, s. *Osm.* < *Ar. ser.* § ❶ Şeriat koyan, kanun koyan. ☆ *Eşanl.* **vazı-ül-kanûn.** Allah; § ❷ Hz. Muhammed.

şa'rî, şa'riyye /şa rî, şarîyye/, *Osm.* < *Ar. esk.* s. § ❶ Kıla mensup, kıl ile ilgili;; § ❷ *fiz.* Kılcal.

şârib /şârib/, s. *Osm.* < *Ar. sürb. esk.* İçen, içici.

şârid /şârid/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tutunmuş, beğenilmiş ve yayılmış şiirler, şiir tarzındaki atasözleri.

şarih /şârih/, i. ç. **şurrâh.** *Osm.* < *Ar. şerh. esk.* Bir eseri, şerhler yazarak, yorumlayan kimse, açımlayıcı.

şa'riyye /şa:riyye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şehriye, çorbalık makarna.

şa'riyyet, I. *Osm.* < *Ar. esk. fiz.* Kılcallık.

şarj, i. *Fr. charge.* § ❶ Doldurma; § ❷ *elek.* Bir yerde elektrik yükü biriktirme işlemi: *Bir Leiden şişesinin şarjı.* § ❸ *sp.* Futbol ve benzeri spor karşılaşmalarında, bir oyuncunun rakip oyunculardan birine karşı giriştiği çarpma, yüklenme hareketi. *(Her spor dalına özgü şarj kuralları vardır. Genel olarak topa eliyle hâkim olan oyuncuya arkadan yapılmadığı takdirde nizamî sayılır).* [*İng.* Charge]; ◉ **bir akümülâtörün ~ı,** *elek.* Bir akümülâtörden, boşalma akımının ters yönünde bir akım geçirme işlemi.

~ **dinamosu,** *otom.* ◘ **Dinamo.**

~ **edici,** *elek.* Bir akümülâtör bataryasını şarj etmeye yarayan cihaz. *(Doğru akım, için kullanılan şarj ediciler, bir anahtar, bir reosta ve bir kontrol âletinden meydana gelir; alternatif akım için, yukarıda sayılanlardan başka bir de redresöre ihtiyaç vardır).*

~ **etme,** *otom.* Motorun aküden çektiği elektrik miktarını, aküyü şarj dinamosu ile besleyerek karşılamak. [*İng.* Load, charge, charging; *Fr.* Charge].

~ **etmek,** § ❶ *elek.* Bir yerde elektrik yükü biriktirmek: *Bir Leiden şişesini bir akümülâtör bataryasını şarj etmek.* [*İng.* To charge *(a battery)*; *Fr.* Charge]; § ❷ *arg.* Anlamaya, kavramaya başlamak: *Nihayet kafası şarj etti.*

şarjöman, i. *Fr. chargement,* yükleme. *mad oc.* Zonguldak havzasında kömürün oluktan akıtılarak gemilere yüklendiği yere verilen ad. *(Şarjöman terimi, çevredeki kömürlerin fransız şirketi tarafından işletildiği dönemden kalmıştır).*

şarjör, i.*Fr.chargeur, sil.*§ ❶ Otomatik silâhlarda belli sayıda *(5, 15, 25, 250)* fişek taşıyan ve bu fişekleri namlu haznesinin hemen yanından arka arkaya silâha süren düzenek. *(Çeşitli tipte şarjörler vardır; bazıları, sadece fişekleri muhafaza etmeye yarayan basit bir fişeklikten başka bir şey değildir; bazıları da namlunun kuyruğuna tespit edilmiştir).* [*ing.* Drum for feeding ammunition to automatic arms]; *halk dilinde. CARCUR* veya *JARJÖR;* § ❷ Av veya savaş fişeklerinin doldurulmasında kullanılan âlet.

~ **kutusu,** *sil.* Otomatik bir silâhın mekanizma mahfazası üzerine tespit edilen ve art arda namlu haznesine sürülecek belirli sayıda fişeği biraraya toplayan madenî kutu: *1924-1929 Hafif makinalı tüfeğin şarjör kutusunda 25 fişek bulunur.*

~ **şeridi,** *sil.* Bir tüfeğin fişek haznesini daha çabuk doldurmak imkânı veren ve üzerinde 3 veya 5 fişek bulunan madenî şerit. *(Şarjör şeridi silâhın içine sokulmaz).*

şark,-kı, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Doğu: *Şark âdetleri. Şark müziği.* [*İng.* The east; *Fr.* Est, orient]; § ❷ Doğu ile ilgili olan. [*İng.* Eastern, oriental; *Fr.* Levant, Oriental].

~ **çıbanı,** *patol.* ◘ Layşmanyoz.

~ **meyvegüvesi,** *zool.* Pulkanatlılar *(Lepidoptera)* takımının, *Olethreutidae* familyasından, 0,96 sm. boyunda, şeftali, elma ve diğer meyve ağaçlarının dallarında tüneller açan, meyvelerin içinde beslenen zararlı böcek. [*Lat. Grapholitha molesta; İng.* Oriental peach moth, oriental fruit moth; *Fr.* Grapholithe].

şarkadak /şar:kadak/, z. *yans.* Yassı bir şeyle düz ve sertçe bir şeye vurulduğu zaman çıkan sesi anlatır: *Şarkadak tokadı indirdi.* [*İng.* Imitates the noise of a thing falling; *Fr.* Imite le bruit que fait un corps plat lorsqu'on le frappe].

şarkan, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Gün doğusu tarafından, şarkısında, doğusunda.

şark.çıbanı, b. i. *patol.* Tatarcıkların arakonakçılık ettiği şarkçıbanı asalağından ileri gelen, kaşıntılı bir sivilce gibi başlayıp yangılı yaralar olarak genişleyen ve en az bir yıl süren deri hastalığı. [*Osm.* Dâ-ül-leyşman-i cildî; *Lat. Leishmaniosis tropica minor; İng.* Aleppoboil, oriental sore; *Fr.* Bouton d'Alep, bouton d'Orient,leishmaniose cutanée, clou de Biskra]. ◘ **Layşmanyoz.** ☆ *Eşanl.* Halep çıbanı, Diyarbakır çıbanı, Urfa çıbanı, Bağdat çıbanı, Girit çıbanı, yılçıbanı.

~ **kamçılısı,** *zool.* Kamçılılar *(Flagellata)* sınıfının, *Trypanosomatidae* familyasından, 1-3 mikron büyüklüğünde, yuvarlak veya armudumsu biçimde olup, omurgalıların epitel dokularıyle çevresel kan damarlarına yerleşen ve insanlarda şarkçıbanı etkeni olarak önem taşıyan burgumsu kamçılı. [*Lat. Leishmania tropica minor*].

şarkı, i. *Osm.* < *Ar. şarkî.* § ❶ Makamla okuma. İnsanın çıkardığı ve tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran ahenkli sesler dizisi. [*Osm.* Teganni; *ing.* Singing; *Fr.* Chant]; ☆ *Eşanl.* **ırlama;** § ❷ Doğu müzik faslının aşk üzerine söylenen şen, şakrak, nakaratlı ve aranağmeli parçaları. [*İng.* Song; *Fr.* Chant]; § ❸ *(geniş anl.)* Melodi, parça: *Banjo çalayım;* § ❹ Nağme: *Denizin, kuşların şarkısı;* § ❺ *ed.* Divan edebiyatında, bestelenmek üzere yazılan manzume; § ❻ *müz.* (a) Türk musikisinde bir tür; (b) Genel olarak yüksek sanat değeri olmayan, anlaşılması kolay, küçük yapıda sözlü musiki eseri. *(Batı musikisinde, lied formuna yakın bir şekildir, okul şarkıları, çocuk şarkıları gibi);* (b) *esk.* Türkmenler tarafından çalınan bir çalgı; (c) Belirli bir şemaya dayanmadan ses veya çalgı için bestelenen parçalara verilen ad. *(Ravel, İbranî Şarkıları; Honegger, Sevinç Şarkısı, orkestra için; Dallapiccola, Hapishane Şarkıları).* [*İng.* Song *(the most common secular vocal form); Fr.* Chanson]; ◉ **gregoryen ~,** *müz.* ◘ **Gregoryen;** ◉ **halk ~sı,** *müz.* Köy topluluklarında söylenen veya halkın hafızasında hâlâ yaşamakta olan şarkı; ◉ **hece ~sı,** *müz.* ◘ **Hece;** ◉ **kabare ~sı,** ◘ **Kabare;** ◉ **kovboy ~sı,** *müz.*◘ **Kovboy;** ◉ **koro ~sı (koral ~),** *müz.* Koro ile söylenen şarkı ; ◉ **polifonik ~,** *müz.* Din dışı sözler üstüne düzenlenmiş çoksesli kompozisyon.

~ **söylemek,** Makamla okumak. [*İng.* To. sing; *Fr.* Chanter].

☆ *Eşanl.* **ırlamak.**

şarkıcı, i. Şarkı söyleyen veya şarkı düzen kimse. [*İng.* Singer; *Fr.* Chanteur,-euse].

şarkıcı.çekirge, b. i. *zool. Tettigoniidae* familyasından. Sürülerle dolaşıp, sırasında eklnlere büyük zarar veren, ayrıca yaprak ve sürgünleri de kemirebilen, yeşilimsi yayla çekirgesi. [*Lat. Tettigonia cantans; İng.* Long-horred grasshopper; *Fr.* Tettigonie].

şarkıcı.kuşugiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, öz-ötücüler *(Oscines)* üst familyasından bir familya. Boyları küçüktür. Gagaları sivri olur. Böcek ve meyva yerler. **Alp şarkıcı kuşu** *(Prunella collaris),* **çit serçesi** *(Prunella modu-*

ŞEKİL: 512.— **ŞARAPÇILIK. 1.** Bağ bozumu sırasında bağlık yer. **2.** Bağcı kulübesi. **3.** Bulanma bozukluğu. **4.** Asma kütüğü. **5.** Asma yaprağı. **6.** Üzüm. **7.** Herek *(sırık).* **8.** Bağ bozumu gerdeli. **9.** Bağ bozan kadın. **10.** Bıçak. **11.** Bağcı. **12.** Sırt küfesi. **13.** Nakil fıçısı. **14.** Bağ bozan yamağı. **15.** Şıra fıçısı. **16.** Üzüm tokacı. **17.** Testi. **18.** Bağ bozan erkek. **19.** Haçlı tepe. **20.** Şato harabesi. **(21)** Şarap mahzeni. **22.** Kemer. **23.** Fıçı. **24.** Mahzen. **25.** Şişeleme. **26.** Şişeleme makinesi. **(27)** Tapalama makinesi. **28.** Tapa kompresörü. **29.** Tapa. **30.** Şarap testisi. **31.** Şişe mahzeni. **32.** Şişe rafı. **33.** Şarap şişesi. **34.** Şişe sepeti. **35.** Mahzenci. **(36)** Şarabın tadına bakma. **37.** Şarap fıçısı. **38.** Şarap borusu *(Pipet).* **39.** Depo ustası. **40.** Şarabın tadına bakan *(şarap uzmanı).* **(41)** Tokaçlama. **42.** Hidrolik pres. **43.** Gerdel . **44.** Seyyar tabla. **45.** Üzüm suyu.

larls) iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing. Prunellidae; Fr.* Prunellidés, accentoridés].

şarki /şarkî/, s. *Osm.* < *Ar. (*k *kalın okunur)* Doğu. [*ing.* Eastern, Oriental; *Fr.* Oriental].

şarkiyat,-tı, I. *Osm.* < *Ar. (*k *kalın okunur).* Doğu uluslarının dilleri, tarihleri, töreleri gibi konuları toplayan bilgi. [*ing.* Orientalism; *Fr.* Orientalisme].

şarkiyatçı, i. Doğu ülkelerini, dillerini, sanatlarını v.b. inceleyen bilim adamı. [*Ing.* Orientalist; *Fr.* Orientaliste].

şarklı, i. ve s. Doğulu *(kimse): Biz gerçi, bir hayli bakımdan Osmanlı şarklısı değiliz. Hem bakalım, bu ilk fenalık sizin gördüğünüz gibi mi? Biz şarklıyız, onlar garplı.* [*Ing.* An oriental; *Fr.* Oriental(e)].

şarklılık,-ğı, i. § ❶ Doğulu olma hali; § ❷ Doğulunun düşünme ve yaşama tarzı, zihniyeti. [*ing.* State of being an oriental, oriental mentality].

şarküteri, i. *Fr. charcuterie.* Salam, sosis, sucuk gibi çeşitli et konserveleri v.b. satılan dükkân. [*Ing.* Pork-butcher's].

şarlamak, nsz. f. ◘ **Şarıldamak.**

şarlatan, s. *It. ciarlatano.* Yüksekten atarak karşısındakini kandırıp aldatan yalancı. [*Ing.* Charlatan, quack; *Fr.* Charlatan].

şarlatanlık,-ğı, i. Şarlatan olma hali veya şarlatanca davranış. [*Ing.* Charlatanism, quackery; *Fr.*Charlatanerie, charlatanisme].

şarlomsu, s. *sin.* Amerikan oyuncusu *Charles S. Chaplin'in* perdede yarattığı «Şarlo: Charlot» tipini andıran, bu tipin özelliklerini taşıyan.

şarmutlyen, s. ve I. *Fr. charmouthien. jeol.* Liyasın, Lotarenjiyen ile Toarsiyen arasında kalan katı.

şarpi, i. *Fr. sharpie* < *Ing. sharp. den.* § ❶ Üç köşe yelken açılan iki direkli amerikan *(Connecticut kıyıları)* balıkçı teknesi; § ❷ Bu balıkçı teknesinden örnek alınarak yapılmış, altı düz, bordası su hattında keskin olarak kıvrık, salma omurgalı spor ve yarış teknesi. *(Tekneye bu biçimin verilmesindeki amaç, özellikle teknenin inşasını kolaylaştırmak, dolayısıyle maliyet fiyatını düşürmektir. Tekne, kontrplak gibi geniş yüzeyli levhalardan yapılabilir).*

şar, şar, z. *yans.* ◘ **Şarıl şarıl.**

şart,-tı, i. ç: **şürût.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ kural, kanun, temel. [*ing.* Term, condition, Stipulation, clause; *Fr.* Condition]. ☆ *Eşanl.* **koşul;** § ❷ *mant.* ve *mat.* Çözülmesi istenen problemin verilenleriyle bilinmeyenleri arasında bulunan bağıntı veya denklem. *(Bu denklemlerin hepsi çözülürse, problemin gerektirdiği çözümler elde edilir);* ⊛ **gerek ve yeter ~,** *mant.* ve *mat.* Koşulduğunda göz önünde tutulan sonucu vermemeyi zorunlu kılan şart. *(Bu şartın her sağlanışında bir nesne varsa, bu yeter bir şart, her sağlanmayışında bir nesne yoksa, gerek şart olur);* ⊛ **talikî ~,** *huk.* Sözleşmenin hükümleri, şartın tahakkukuna bağlı olması ⊛ **~ a bağlamak (bağlanmak),** *dey.* Bir şartla sınırlandırmak *(sınırlandırılmak).* [*Fr.* Subordonner, faire dépendre]; ⊛ **~ a bağlı kıymet,** *ikt.* İktisabı bir şartın tahakkukuna veya bir olayın meydana gelmesine bağlı olan kıymet; ⊛ **~ a bağlı satış,** *ikt.* Satıştaki malların mülkiyetinin alıcıya geçmesi için bedelin verilmesine veya diğer kararlaştırılan şartların tahakkukuna bağlı satış; ⊛ **~ a bağlı tediye,** *ikt.* İlerde vukubulacak bir olayın meydana gelmesiyle verilecek para; ⊛ **~ la salıverme,** *ikt.* Meşruten tahliye. Cezanın bir kısmını iyi hal ile çekmiş bulunan mahkûmun, yeniden hürriyeti bağlayan cezayı gerektiren kasdî bir suç işlediği veya mecbur olduğu şartları yerine getirmediği takdirde tekrar cezaevine verilmesi; ⊛ **~ ların değişmesi,** *ikt.* Bir antlaşmanın yapıldığı andaki şartların değişmiş olduğunu ileri sürerek, antlaşmaların da değişmesini veya feshini istemek için ileri sürülen sebep; ⊛ **bağdaşır** *(tutarlı)* **~ lar,** *mant.* ve *mar.* ◘ **Bağdaşır;** ⊛ **cezalandırabilme ~ ı,** *huk.* ◘ **Ceza;** ⊛ **cezai ~,** *huk.* ◘ **Cezai;** ⊛ **çalışma ~ ları,** *iş. huk.* ◘ **Çalışma;** ⊛ **dava ~ ları,** *huk.* ◘ **Dava;** ⊛ **hava ~ ları,** *hava.*◘ **Hava;** ⊛ **hal ve ~ lar,** *sosy.* ◘ **Hal;** ⊛ **kanunî ~ lar,** *huk.* ◘ **Kanunî;** ⊛ **Müspet ~,** Olumlu bir hareketin yapılmasını gerektiren şart; ⊛ **normal ~lar,** 0°C sıcaklık ve 76 sm yüksekliğinde civa sütununun basıncı; ⊛ **şu ~ lar altında,** *dey.* Bu durumda; ⊛ **yaşama ~ ları,** *biy.* Organizmalar üstünde etki gösteren dış şartların tümü.

~ bileşik zamanı, *dilb.* Şart kavramı veren zaman *(Dilek şart da denir).* [*Ing.* Compound conditional form; *Fr.* Forme composé conditionnelle].

~ eki, *dilb.* Şartlı bileşik cümle kuran ek. *(Türkçede şart eki -sa, -se'dir).*

~ etmek, *dey.* «*Şart olsun*» diyerek yemin etmek. [*ing.* To invoke a divorce *(under certain conditions)*].

~ kipi, *gram.* «*Gelirse söylerim*» cümlesindeki *gelirse* sözü gibi, başka bir fiilin koşulunu anlatan ve bir fiil ile ise kısımlarından bileşmiş bulunan kip.

~ koşmak *(koymak), dey.* Şart olarak öne sürmek; önceden bir koşula bağlamak. [*ing.* To lay down a condition, to make a stipulation; *Fr.* Poser des conditions].

~ olmak, *dey.* Gerekmek, kaçınılmaz bir hal almak. [*ing.* To become inevitable].

~ olsun, *dey.* «*Öyle değilse veya bunu yapmazsam, karım boş düşsün*» anlamında eski bir ant. [*Ing.* May I be divorced from my wife *(If this not true)*].

~ şurt tanımaz, *dey.* Kendini hiçbir koşula bağlı saymaz. [*Ing.* He is not bound by conditions and stipulations].

şart, I. *Fr. charte* < *Yun. khartes,* kâğıt'tan *Lat. carta, cartula.* § ❶ Belli haklar tanıyan veya menfaatlerin düzenlenmesini sağlayan resmî yazı; § ❷ *mec.* Kanun, temel kural; § ❸ *anayasa huk.* Anayasanın üzerinde temellendiği hükümdar buyrultusu; § ❹ *anayasa huk.* Bir ülkenin anayasa kanunları.

şarteyn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hamal burcundaki iki yıldızın adı.

şartınca, z. Gereği gibi, gerektiği şekilde.

şartî, şartîyye /şartî, şartîyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şart ile ilgili, şart gibi olan, şartlı.

şartîyyet, i. *Osm.* < *Ar.* Şartlılık, şarta bağlı olmaklık.

şartlamak (-ı), f. Dinin hükmünce kirlenmiş sayılan bir şeyi en az üç yol sudan geçirip kirli sayılmaktan kurtarmak. [*Ing.* To wash clothes or vessels in accordance with the requirements of canon law].

şartlandırma, I. § ❶ *deneysel psik.* Hayvanda veya insanda, şartlandırılmış bağlantılarla yeni bir davranışın kurulması; § ❷ *tıp.* Şartlı refleksler yoluyle insan ve hayvanda yeni bir davranış yaratılması.

şartlandırmak, geçl. f. Şartlanmasını sağlamak.

şartlanma, i. *biy.* Doğuştan gelen bir refleks şeklinin değişmesi. [*Ing.* Conditioning]; ⊛ **enstrümanlı ~,** *deneysel psik.* Bir hayvan veya bir insanın, *kuvvetlendirilme* denen bir mükâfat sayesinde meydana getirilen herhangi bir tepkiyi tekrarlamaya yöneltilmesi. *(Enstrümanlı şartlanma deyimi, tepkinin arkasından bir ceza gelirse, bu tepkinin ortadan kalkmasını gerektiren durumları da belirtir. Demek ki bu şartlanma günlük hayatın birçok durumunda kendini gösterir).*

şartlanmak, dönşl. f. Tepkileri, davranışları, düşünceleri v.b. önceden belirlenmiş şartlara göre uyarlanmak. [*Ing.* To cleanse *(canonically)*].

şartlaşma, I. § ❶ Şartlaşmak eylemi; § ❷ Uyuşulan koşulların yazılışı. [*ing.* Contract; *Fr.* Contrat]; § ❸ Karşılıklı kabul edilen şartların yazılı şekli. [*Ing.* Specifications, list of conditions, contract; *Fr.* Action d'accepter réciproquement une du plusieurs conditions].

☆ *Eşanl.* **şartname.**

şartlaşmak (-le), ortaklş. f. Bir veya birçok koşulu karşılıklı kabul etmek. [*Ing.* To agree to conditions; *Fr.* S'engager mutuellement, contracter].

şartlı, s. § ❶ Koşula bağlı. [*Osm.* Meşrut; *ing.* Conditional, qualified; *Fr.* Conditionné]. ☆ *Eşanl.* **koşullu;** § ❷ Şart etmiş olan *(koca);* § ❸ Şartlanmış *(şey).* [*Ing.* Conditioned; *Fr.* Conditionné,-ée].

~ bağışlama, *huk.* ◘ **Bağışlama.**

~ bileşik cümle, *dilb.* Şart eki *(-sa, -se)* almış bir yan cümlecikle, bir temel cümlecikten kurulu bileşik cümle çeşidi: *Hava güneşli olursa, kırlara pikniğe gidilebilir. (Şartlı bileşik cümle türkçenin asıl bileşik cümlesidir. Bu cümle çeşidinde yan cümle önce, temel cümle sonra gelir).*

~ kaçınma tepkisi, *patol.* ve *psik.* ◘ **Kaçınma.**

~ kekemelik, Yalnız yabancılar karşısında kekeleme hali.

~ olgu, *fels.* Kant sisteminde, temel şartlar olarak kabul edilmiş olgulardan doğan olgu.

~ refleks, *psik.* Normal uyarıcının yerine deneysel olarak yeni bir uyarıcının konmasıyla meydana gelen refleks.

~ salıverme, *huk.* Belirli, hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olan kimselerin belirli şartların gerçekleşmesi halinde şart bağlı olarak salıverilmeleri.

~ tasım, *mant.* Büyük önermesi şartlı önerme olan tasım; örnek: «*Tanrı var olmasaydı, kusurlu olacaktı. Tanrı yetkindir. Öyleyse Tanrı vardır». (Bu tasım, Tanrı'nın varlığının «ontolojik kanıtı»nı meydana getirir).*

~ tepki, *zool.* İyi gelişmiş sinir sistemine sahip olan hayvanların hayatları sırasında öğrendikleri belirli şekillerdeki davranışlar. [*Ing.* Conditioned response].

~ uyarıcı, Dolayısıyla etki yapan uyarıcı.

~ uyartı, *psik.* Şartlı refleksi meydana getiren uyarı.

~ yan cümlecik, *dilb.* Şartlı bileşik cümlede şart kavramı taşıyan yan cümlecik: «*Erken gelirsen sinemaya gideriz*» cümlesinde «*erken gelirsen*» bölümü şartlı yan cümleciktir.

şart.name /şartnâme/, b. i. *Osm.* < *Ar. şart* + *Fars.nâme. huk.* Satın alma, satma yaptırma, keşfettirme, kiralama ve bunlara benzer işleri gerçekleştirmek isteyen dairelerin düzenledikleri, yapılacak sözleşmenin temel kurallarını, özel ve teknik şartlarını önceden tespit eden sözleşme taslağı. [*ing.* List of conditions, specification, contract; *Fr.* Cahier des charger]; ⊛ **nitelik ~ si,** *den.* Gemi inşaatında, bir vapur işletme şirketinin teknik servisi tarafından yaptırılarak geminin karakteristiklerini, oturma, yatma yerlerinin ayrıntılarını, kullanılması gereken malzemeyi, ölçüleri, örnekleri v.b. belirtmek üzere hazırlanan tafsilâtlı durum listesi. *(Bu şartname, gemiyi yapacak tersaneye verilir ve tersane buna uymak zorundadır. Güverte ve makine nitelik şartnamesi vardır).*

şartröz, i. *Fr. chartreuse. (Bir manastırın adından)* Rahiplerin hazırladığı bir çeşit likör. [*Ing.* Chartreuse].

şartrözlüler, ç. i. *(manastır adı Büyük Chartreuse).* Aziz Bruno tarikatından rahip ve rahibeler.

şartsız, s. § ❶ Koşula bağlı olmayan, koşulsuz. [*Ing.* Unconditional; free from all conditions; *Fr.* Inconditionnel]; § ❷ *din.* Şartlanmamış *(şey).* [*Ing.* Unconditioned; *Fr.* Inconditionné]; § ❸ *fels.* Herhangi bir kısıtlayıcı şarta boyun eğmeyen; § ❹ s. ve i. Bir kişinin, bir partinin kararlarına tartışmasız başeğen kisi; § ❺ *ahl.* Kant ahlâkında, bütün görece terimleri doğrulayan ve birleştiren mutlak terim; ⊛ **kayıtsız ~,** *dey.* ◘ **Kayıtsız.**

~ tepki, *psikofizyol.* Doğuştan gelme özgül tepki; her zaman şartsız uyarının uygulanmasiyle meydana gelir.

~ uyarı, *psikofizyol.* Organizma üstündeki fizyolojik etkisiyle her çeşit şartlanmadan bağımsız olarak daima tepki meydana getiren uyarı.

~ uyarıcı, Doğrudan doğruya etki yapan uyarıcı.

şaryo, i. *Fr. chariot.* § ❶ *büro.* Daktilo makinesinin kâğıt takılan ve tuşlara vuruldukça ilerleyen kısmı: *Satır bittiği zaman şaryo ele veya elektrik kumandasıyle geri getirilir;* § ❷ *ask. hava.* Bazı av uçaklarının kalkışını

sağlayan fırlatma düzeneği. ☆ *Eşanl.* **katapült**; § ❸ *mad. oc.* Bir eğik düzlem boyunca arabaların taşınmasını sağlayan küçük vagon; § ❹ *telekom.* Hughes cihazında iletme elemanı; § ❺ *tiy.* Tekerlekler veya raylar üzerinde gidip gelen ve yatay olarak hareket eden dekorları taşıyan düzenek; ⊙ **elektronik** ~, *taşıma.* Traktördeki iki indükleme bobiniyle yüksek frekanslı bir akımın geçtiği toprağa bağlı bir telden meydana gelen bir sistemle elektronik olarak yönetilen ve bir bataryanın beslediği elektrik motoruyle çalışan çekme veya çekme-taşıma saryosu; ⊙ **kerpetenli** ~, *camc.* Erimiş cam dolu kapları fırına sokup çıkarmaya yarayan âlet; ⊙ **sehpalı** ~, *camc.* Cam fabrikalarında kullanılan ve tekerlekler üzerinde taşınan demir levha.

şase, i. *Fr. chassé. dans.* Bir bacağın açık pozisyonlardan herhangi birine kaydırılması ve ardından, bedenin bütün ağırlığını çekerek bükülmesi şeklinde dans adımı. *(Bu adım her iki bacak üzerinde hafif bir sıçrama ile devam eder; sağ ayağın bulunduğu yere sol ayakla basarak düşülür, bu sırada sağ bacak ikinci bir adıma başlamak için bükülmek üzere başlangıçtaki yöne kaydırılır).*

şase-kruvaze, i. *Fr. chassé-croisé.* Eski kadril hareketlerinden biri. *(İki çift yüz yüze bakarak birbirine paralel durumda dans eder; erkekler sağ taraftan eşlerinin arkasından geçerken, kadınlar da sol taraftan erkeklerin önüne geçer. Şase-kruvaze bir tek çift tarafından da yapılabilir).*

şasi, i. *Fr. châssis.* § ❶ *fot.* İçine hassas fotoğraf camı veya filmi konup fotoğraf makinesinin arkasına takılan, içine ışık sızdırmayan, sürme kapaklı, metal veya tahtadan yapılmış yassı dik dörtgen kutu. [*ing.* Dark slide, *(plate)* sheath, plate-holder]; § ❷ *inş.* Yapı işlerinde sürme çerçeve; § ❸ *san.* Heykelcilikte önceden kabası alınmış bir taş veya mermer blokunu alçıdan yapılmış örneği nakletmek için kullanılan âlet. *(Çoğu zaman işçilere emanet edilen heykel yapımı işinde heykelin alçıdan yapılma örneğe tıpatıp uyması için gereken ölçülere dikkat edilir).* [*ing.* Frame]; § ❹ *otom.* ve *mek.* Mekanik bir bütünün *(makine veya taşıt)* çeşitli organlarını taşıyan ve birleştirilmiş parçalardan meydana gelen rijit iskelet. — Bir otomobilde, karoseri dışında kalan mekanizmanın tümü [*ing.* Chassis, frame]; § ❺ *tiy.* Dekor unsuru. *(Şasiler, üzerlerine dekordan bölümler çizilen hareketli panolardır. Bazıları, başka dekor bütünü unsurlar dışında, kulislere açılan yerleri veya fonu maskeler);* [*ing.* Scenery flat]; ⊙ **negatif** ~ **si**, *fot.* Bir fotoğraf makinesinin arkasına takılabilen, bir veya iki fotoğraf camı alabilen yassı, ışık geçirmez kutu. *(Bir şasi kanadı, fotoğraf çekileceği zaman duyar tabakanın yüzünü açmaya yarar);* [*ing.* Dark slide]; ⊙ **pnömatik** ~, *fot.* Kenarları cam üzerine sıkıştırılan şasi kanadının yerinde şerit yaylar bulunan ve cam ile bez kaplı kauçuk tabakası arasındaki havayı boşaltarak çalışan şasi; ⊙ **pres** ~, *fot.* Klişenin oturacağı ve onu tutan bir camın yerleşeceği lambalı bir çerçeveden meydana gelen ve temas yoluyle kopya çıkarmaya yarayan şasi. *(Mafsallı bir kanat, duyar kâğıdın klise üzerine düzgün bir şekilde veya yay basıncıyle uygulanmasını sağlar);* ⊙ **putrel** ~, *otom.* ve *mek.* Arabanın kasasını ve ana organlarını taşıyan kirişlerin bağlandığı büyük kesitli merkezî bir borudan meydana gelen şasi; ⊙ **stereoskopi** ~ **si**, *fot.* Stereoskopik bir makineyle alınmış iki negatifi birbirinden ayırmadan, temas yoluyle kopya etmeye yarayan bir çeşit pres şasi; ⊙ **Sürgü** ~, *fot.* Bir projeksiyon makinesinde resimleri perdede art arda göstermeye yarayan, bir bluk içinde yerleştirilmiş kızaklı düzenek; ⊙ **yekpare** ~, *otom.* ve *mek.* Karoseriyi ve şasiyi bir tek yapıda toplayan bütün.

~ **gövdesi**, *otom.* ve *mek.* Bir şasinin gerek profilde çelikten, gerek kıvrılmış veya kaynaklı saçtan yapılan boy parçası: *Şasi gövdeleri germe çubuklarıyle çift olarak gösterilir.*

şast, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ ◘ **Şest** [1.]; § ❷ s. Altmış: 60.

şaşaa /şâşaa/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Parlaklık, parıltı, parlama. [*ing.* Glitter, splendor, sparkle; *Fr.* Éclat, splendeur]; § ❷ Gösteriş, yaldız. [*ing.* Pomp; *Fr.* Pompe].

şa'şaa-dâr /şa'şaa-dâr/, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şa'şaalı, gösterişli, parlak.

şa'şaa-pâş /şa'şaa-pâş/, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Parıltı saçan, parıltılı.

şaşa.kalmak, b.f. Şaşkına dönmek.

şaşalamak, nsz. f. Şaşkın bir duruma düşmek. [*ing.* To be confused or bewildered; *Fr.* Être étourdi, ébahi, stupéfait, abasourdi].

şaşı, s. < *şaşmak.* Gözlerinin doğrultusu kosut olmayıp yakınsak veya ıraksak bir durumda bulunan. [*ing.* Squinted, squint-eyed; crosseyed; *Fr.* Louche; affecté de strabisme].

— **bakmak**, Gözleri birbirine az uzak veya az yakın olmak üzere ayrı yönde bakmak.

şaşılaşmak, nsz. f. Şaşı hale gelmek, şaşı olmak. [*ing.* To squint, to become crosseyed].

şaşılık,-ğı, i. Şaşı olma hali. [*ing.* Squint, crossed eyes; *Fr.* Difformité de celui qui louche].

şaşılmak, ösz. f. Herhangi biri şaşmak: *Bu hale şaşılır.*

şaşırmak (-i), f. § ❶ Bir işin neresinden başlayıp nasıl yürüteceğini bilemeyerek, içinden bir türlü çıkamayacak hale gelmek: *Söyleyeceğini şaşırmak. Hesabını şaşırmak.* [*ing.* To be confused *(about something); Fr.* S'étourdir, être troublé]; § ❷ Bir türlü doğrusunu veya gerek olanı ayırt edemez hale gelmek: *Yolunu şaşırmak. Gününü şaşırmak.* [*ing.* To become bewildered or embarrassed; to lose one's head; *Fr.* être embarrassé]; § ❸ nsz. Ne yapmak gerektiğini bilememek: *Beni görünce şaşırdı.*

şaşırtma, i. § ❶ Şaşırtmak eylemi. [*ing.* Causing to become bewildered or embarrassed; misleading, confusing, puzzling; *Fr.* Ébahissement, ahurissement, trouble]; ❷ *bahç.* ve *orm.* Fidanlıkta tohumdan elde edilen körpe fidanların esas yerlerine dikilmesi; § ❸ *sit.* Bir doku veya bakteri kültüründen ufak bir parçayı alarak büyümeye devam edebileceği yeni bir ortama aktarma usulü; § ❹ *trm.* Fidanları bir yerden alıp başka bir yere dikme. [*ing.* Transplanting].

~ **hareketi**, *ask.* Düşmanı, genel hücumun yapılacağı araziden uzaklara çekmek amacıyle yapılan hareket.

şaşırtmaca, i. Şaşırtmak için yapılan oyun. [*ing.* Tongue-twister, puzzle; *Fr.* Attrape].

şaşırtmak (-i), f. § ❶ Şaşırmasına yol açmak. [*ing.* To cause to become bewilder or embarrassed; to be confused; *Fr.* Ébahir, épater, embrouiller; mettre qn dans l'embarras; troubler; dérouter]; § ❷ *bot.* Ağaç fidanını çıkarıp başka bir yere dikmek. [*ing.* To transplant].

şaşkaloz, s. *arg.* Şaşılara veya şaşkınlara hakaret için söylenir. [*ing.* Crosseyed; *Fr.* Qui louche].

şaşkın*, s. < *şaşmak.* § ❶ Ne yapacağını bilmeyecek derecede düşünce karışıklığına uğramak: *Öyle şaşkın şaşkın ne bakıyorsun?* [*ing.* Bewildered; confused; *Fr.* Ébahi, étourdi, ébaubi, stupéfait]; § ❷ Aptal aptal bakan ve her söylenene inanan. [*ing.* Stupid; *Fr. Badaud,* stupide].

~ **asalak**, *paraz.* Konakçı seçiminde şaşıran asalak. Kasaplık hayvanlarda görülmesi gerekirken insanda rastlanan bir büyük karaciğer kelebeği, şaşkın asalaktır. [*Osm.* Gâib tufeyl; *Fr.* Parasite égaré].

~ **misafir ev sahibini ağırlar**, *at.* ◘ **Ahmak misafir ev sahibini ağırlar.**

~ **ördek başını bırakır, kıçından dalar**, *at.* Ne yaptığını bilmeyen kişi, işi tersinden yürütmeye kalkar.

şaşkınlaşmak, nsz. f. Şaşkın bir hale gelmek. [*ing.* To become bewildered; *Fr.* S'étourdir; étourdissement].

şaşkınlık,-ğı, i. Şaşkın olma hali veya şaşkınca davranış. [*ing.* Bewilderment; stupidity; *Fr.* Étourderie, trouble, stupéfaction].

şaşmak (-e), f. § ❶ Umulmayan, beklenmeyen veya oluş yolu anlaşılmayan bir olgu karşısında düşünce karışıklığı geçirmek: *Işin bu şekle dökülmesine şaştım.* [*Osm.* Hayret etmek; *ing.* To be astonished, or bewildered, be surprised; *Fr.* S'étonner, être etonné, être stupéfait]; § ❷ (-den), Yolundan sapmak, gidişini değiştirmek veya yanılmak: *O, bildiğinden şaşmaz, boşuna nefes tüketmeyin.* [*ing.* To miss one's way, to go astray, to deviate; *Fr.* Dévier, faillir]; § ❸ (-i), Şaşırmak: *Yolunu şaşmak. Gününü şaşmak.*

şat, i. *Fr. chatte. den.* (a) Kamarası, motoru ve dümeni olmayan, saçtan yapılmış tekne. *(Bu tekneler ikili veya dörtlü gruplar halinde yedekte çekilir);* (b) Liman içinde, gemilerle kıyı arasında yük taşımakta kullanılan güverteli duba, *(Şat, İzmir limanında kullanılan bir terimdir).* [*ing.* Flat-bottomed boat; lighter; *Fr.* Bac].

şatafat,-tı, i. Süs ve gösteriş. [*ing.* Luxury; ostentatious living; *Fr.* Éclat, faste, magnificence].

şatafatlı, s. Süslü ve gösterişli. [*ing.* Showy, pretentious; *Fr.* Fastueux,-euse, pompeux, -euse].

şatamit, I. *Fr. chathamite (Yer adı Chatham'dan). min.* Demir bakımından zengin kloantit çeşidi. [*ing.* Chathamite].

şatelperonyen, s. ve i. *Fr. châtelperronien. tar.*

ŞASİ

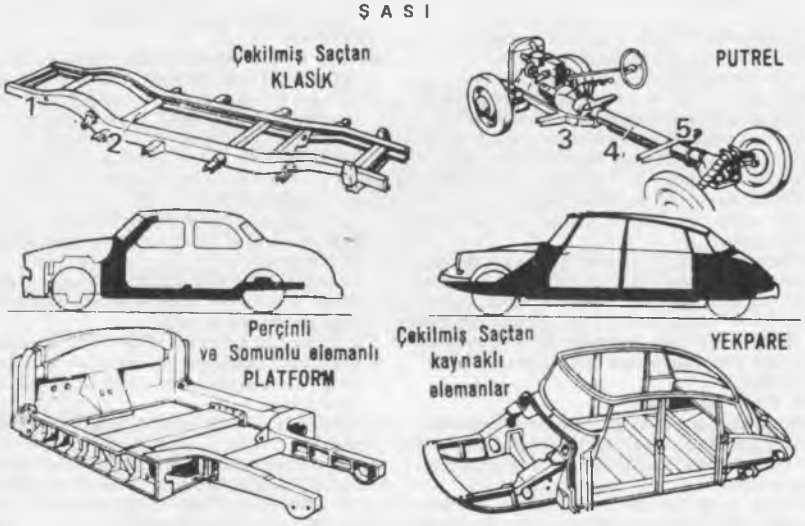

1. Şasi gövdesi. 2. Gergi çubuğu. 3. Çatal. 4. Boru. 5 Konsol.

öncesi ark. Yeni veya üst paleolitiğin başlangıcını gösteren tarihöncesi sanayiye denir.

şathiyat,-tı /şathiyât/, i. *Osm.* < *Ar. şathiyyât. esk.* Edebiyatta ciddî bir fikri şaka ve alay perdesi altında anlatma maksadıyla yazılmış şeyler. [*Ing.* Satirical and flippant writings].

şathiye, i. *fels.* Islâm gizemciliğinde Şathiye, dinsel bir kendinden geçiş *(vecit, cezbe, istiğrak)* sonunda söylenen abuk sabuk sözlerdir.

şâtıiyye /şâtıiyye/, i. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Uzunbacaklılar.

şatır/şâtır/, s.ç: **şuttâr.** *Osm.*< *Ar.şetaret.esk.* § ❶ Şetaretli, şen, neşeli, keyifli, sevinçli. [*Ing.* Gay, vivacious; agile; *Fr.* Gaî, joyeux, -euse]; § ❷ *teşk. tar.* Eskiden padişahın maiyetindeki bazı yüksek subayların bindikleri atların yanında yürüyen hizmetkâr. [*Ing.* Running attendant *(formerly employed by high officials when on horseback)*]; ◉ **şen ~,** *dey.* Neşeli, şakrak.

ŞATIR

şâti' /şâti/, s. c: **şevâtî.** *Osm.* < *Ar. esk.* Kıyı, kenar.

şâtim /şâtim/, s. *Osm.* < *Ar. şetm. esk.* Sövüp sayan, küfür eden.

şatiyen, s. ve i. *Fr. şattiyen (eski bir halk adı şatlar'dan).* Oligosen sistemi katlarından en yenisine denir *(meselâ Kassel'deki deniz menşeli kumlar). /Şattiyenin Akitaniyen, belki de Üst stampiyen ile çağdaş olduğu sanılır).*

Şat'lar, ç. öz. i. *esk. coğr.* Tunus kıyılarında yaşayan Germen halkı. Savaşçı ve oldukça disiplinli bir halk olan Şat'lar, Romalılarla sık sık savaştılar. M.S. III. yüzyıldan sonra adları geçmez oldu.

şato /şa:to/, i. *Fr. château.* Tahkimli derebeyi konağı. [*Ing.* Castle, chateau].

şatobriyan, i. *Fr. chateaubriand.* Sığır filetosundan kesilmiş kalın biftek.

şatranç, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Satranç oyunu. ◘ **Sad-reng;** § ❷ Fildişi ayna ve kakmalarda oyulan satıhla, kakılan parçanın zigzaglı olarak kareler oluşturması suretiyle meydana gelen motif.

şatt, i. c: **şutt.** *Osm.* < *Ar. esk.* Büyük şehir.

şattariye, i. *(Abdullah Şattar'ın adından), tasav.* Işıklye tarikatının kollarından biri. *(XV. yüzyıl başlarında Hindistan'da kuruldu. Hindistan, Cava, Sumatra ülkelerinde yaygındır. Özel zikr ve ibadet törenleri vardır. Kurucusu Abdullah Şattar'ın ölümünden sonra /1415 veya 1428/ adı geçen ülkelerde hızla yayıldı. Islâm inançlarına sıkı sıkıya bağlanan şattarîlerin özel tekkeleri vardır).*

Şattisgarhi, öz. i. *dilb.* Doğu hindî lehçesi; Madhya Pradeş eyaletinin güney doğusunda, yaklaşık olarak 5 milyon kişi tarafından konuşulur ve devanagari harfleriyle yazılır.

şatu, i. Düz dam, taraça.

Şauraseni, öz. i. *dilb.* Batı hindu ve pencap dillerinin kaynağı olan ve maharastriye benzeyen prakrit dili.

şav, I. Memeli hayvanlarda çiftleşme kızgınlığı.

şavalya, i. Gemilere veya bir yerden bir yere kömür taşımaya yarayan küfe.

şavibetol, i. *Fr. chavibetol. kim.* Bir alil difenolün CH_2=CH - CH_2-C_6H_3 (OCH_3)OH formülündeki metil eteri; betel esansında rastlanır.

şavikol, i. *Fr. chavicol. kim.* Formülü CH_2 - CH-CH-CH_2-C_6H_4-OH olan para-alilfenolün kısa adı; betel esansında bulunur.

şavk,-kı, i. *h.d.* Işık. [*Ing.* Light, sunlight].

şavt, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Beyt-Şerif ziyaretinde Hacer-i Esved'den başlayıp şartı üzere dolanarak yine Hacer-i Esved'e gelmek üzere yapılan tavâf.

şavul, s. ◘ **Şakul.**

savullamak (-i), f. *h.d.* Şakullemek.

Şavya, i. *dilb.* Şavya'ların konuştuğu berberice ağzı.

şayak,-ğı, i. *Yun. sagiaki. dok.* Kabaca dokunmuş, dayanıklı bir çeşit yün kumaş. [*Ing.* A kind of homespun woolen cloth, serge; *Fr.* Serge].

şayan /şâyân/, s. *Osm.* < *Fars.* Yaraşır, yakışır, değer. [*Ing.* Fitting, suitable; worthy, deserving; *Fr.* Digne, convenable].

şâyân-ter /şâyân-ter/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Daha *(pek, en)* lâyık. ◘ **Elyak.**

şâyed /şâyed/, e. *Osm.* < *Fars. esk.* Eğer, ola ki, olabilir ki, olur ki.

şayegân /şâyegân/, i. *Osm.* < *Fars. şâygân. esk. ed.* Çok, bol, anlamı aynı olan seslerin kafiye olarak tekrarlanması. [*Ing.* Wide, extensive, plentiful, bounteous].

şayeste /şâyeste/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Yakışır, yaraşır. [*Ing.* Worthy, deserving; *Fr.* Digne; § ❷ Uygun. [*Ing.* Suitable, fitting; *Fr.* Convenable].

şâyestegî /şâyestegî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yaraşırlık, uygunluk. ◘ **Liyâkat.**

şayet /şâyet/, bağ. *Osm.* < *Fars. şayed. (İhtimal derecesi daha az olmak üzere)* Eğer: *Şayet gelmeyecek olursanız.* [*Ing.* If, perchance; *Fr.* Si, au cas où, au cas que].

şâygân, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Lâyık, yakışır, münasip, yaraşır. ◘ **Çespan, lâyık, sezâ;** § ❷ Ucuz, bol, çok. ◘ **Mebzûl, vâsi'.**

şâygânî /şâygânî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Şâyengânlık, ucuzluk, çokluk, bolluk. ◘ **Vefret;** § ❷ Lâyıklık, münasiplik, yakışırlık, uygunluk.

şayi,-i /şâyî/, s. *Osm.* < *Ar. şüyû. esk.* § ❶ Yaygın *(söz veya haber).* [*Ing.* Divulged, spread abroad, commonly known; *Fr.* Propagé, répandu, divulgé, publié]; § ❷ Bir şeyin her noktasıyla ilgisi bulunan *(pay).* [*Ing.* Shared in common]. ◘ **Hisseişayia.**

~ hisse, *huk.* Ortak bir malın her parçasına yaygın pay.

~ mal, *huk.* Ortak mal, müşterek mülkiyet. [*Ing.* Co-ownership].

şayia /şâyia/, i. ç: **şâyiât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Yaygın söylenti. [*Ing.* Rumor, hearsay; *Fr.* Nouvelle répandue; rumeur publique; racontar].

şâyian /şâyian/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Şâyi olarak.

şâyiât /şâyiât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâyia'nın** çoğulu.

şayka/şay:ka/, i. *Mac.*Eskiden kullanılan, birkaç top ve kırk elli savaşçı taşıyan altı düz bir çeşit Kazak kayığı. [*Ing.* A kind of boat used in the Blach Sea].

şaz,-zı /şâz/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Ayrık. [*Osm.* Müstesna; *ing.* Exceptional, rarely used; exception; *Fr.* Qui fait exception; la chose exceptée].

şazellit, i. *Fr. chazellite min.* Bir berthierit çeşidi. [*Ing.* Chazellite].

şâzeliyye/şâzeliyye/, i. *Osm.*< *Ar. esk. tasav.* Eb-ül-Hasan Takiyüddîn-i Ali bin Abdullah-üş-Şâzelî tarafından kurulmuş olan tarikat. *(Ali bin Eb-ül-Hasan-üş-Şazelî, hicrî 593 (Milâdî 1196-1197) yılında Afrika'da Sep-*

ŞATO

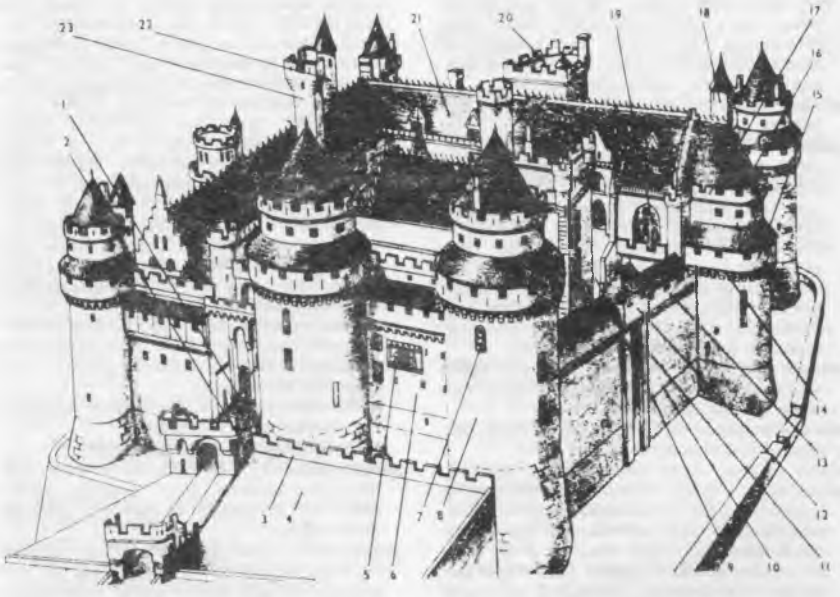

1. İner kalkar köprü. 2. Ok mazgalı. 3. Bre. 4. Şev. 5. Süslü kabartma. 6. Mazgal deliği. 7. Kahraman heykeli. 8. Köşe kulesi. 9. Kale burcu *(Kule).* 10. Perde hattı. 11. Gizli kapı. 12. Breteş. 13. Seğirdim yolu. 14. Çıkma mazgal.. 15. Taş konsol *(Bindirmelik).* 16. Mazgal. 17. Mazgal arası siper. 18. Ufak kule. 19. Küçük kilise *(şapel).* 20. Yandan berkitmeli kule. 21. Derebeyi konutu. 22. Gözcü kulesi. 23. Nöbetci kulesi.

te civarındaki hamâre nâhiyesi köylerinden birinde doğmuştur).

şâzz, şâzze /şâzz, şâzze/, s.c: **şüzûz**. *Osm. < Ar. esk.* Kaide *(kural)* dışı, kaideye *(kurala)* uymayan.

şe, i. Ş harfinin adı..

şeâir /şeâir/, i. *Osm. < Ar. esk.* **şâire**'nin çoğulu.

şeâmât /şeâmât/, i. *Osm. < Ar. esk.* **şeâmet**'in çoğulu.

şeamet,-ti /şeâmet/, i. *Osm. < Ar. esk.* Uğursuzluk. [*Ing.* A being inauspicious, evilomen; *Fr.* Malheur, infortune].

şeb, i. ç: **şebân**. *Osm. < Fars. esk.* Gece. [*ing.* Night; *Fr.* Nuit].

şebâat /şebâat/, i. *Osm. < Ar. esk.* Tokluk, tamamlık, dolgunluk. ◘ **Sibâ**.

şebâb /şebâb/, i. *Osm. < Ar. esk.* Gençlik, tâzelik, civanlık.

şebâbet /şebâbet/, i. ◘ **Şebâb**.

şebah /şebâh/, i. c. **eşbâh**. *Osm. < Ar. esk.* Ceset, cüsse, cisim, şahıs.

şebâhet /şebâhet/, i. *Osm. < Ar. esk.* Benzeme, benzeyiş. ◘ **Müşâbehet**.

şebâik /şebâik/, i. *Osm. < Ar. esk.* **şebîke**'nin çoğulu.

şebâket, i. *Osm. < Ar. esk.* Ağ ve kafes gibi örülme.

şeb'ân /şebân/, s. c: **şibâ**. *Osm. < Ar. şib. esk.* Tok, doymuş. ◘ **Şir**.

şebân /şebân/, i. *Osm. < Fars. esk.* **şeb**'in çoğulu.

şebâne /şebâne/, s. *Osm. < Fars. esk.* Geceye ait, gece ile ilgili, gecelik, gece vakti olan.

şebân-gâh /şebângâh/, b.i. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Geceleyin, gece vakti; § ❷ Gecelenecek yer.

şebân-geh /şebângeh/, b.i. *Osm. < Fars. esk.* ◘ **Şebângâh**.

şebân-rûz /şebânrûz/, b.s. *Osm. < Fars. esk.* «*Gece gündüz*»: 24 saatlik zaman.

şebat, i. *İbr.* İbranî takvimine göre, kutsal yılın on birinci, yılın beşinci ayı.

şeb-âviz /şeb-âviz/, b.i. *Osm. < Fars. esk.* İshak kuşu. *(Ayağından asılarak baş aşağı sarkar ve öter).*

şebb, i. *Osm. < Ar. esk.* Şap.

şebbaz, i. *tiy.* Karagöz oyununu oynatan usta.

şebboy, i. *Osm. < Fars. şebbûy. bot.* Turpgiller *(Cruciferae)* familyasından, güzel kokulu ve yalınkat veya katmerli kırmızı, açık sarı veya mor çiçek veren çokyıllık bir süs bitkisi. Tohumla üretilir. Ilkbaharda yastıklara ekilir, yazın şaşırtma yapılarak istenilen yere dikilir; yalnız, büyük soğuklarda limonluklara veya camekânlara alınır. **Bahçe şebboyu** *(M. incana)*, **sarı şebboy** *(M. annua)* gibi türleri vardır. [*Lat. Matthiola; Ing.* Stock; *Fr.* Matthiole, giroflée].

şeb-bûy /şebbûy/, b.i. *Osm. < Fars. esk. bot.* Şebboy. [*Lat. Matthiola incana*].

sebçe.rağ /şeb-çerâğ/, b.*i. Fars. şeb*, gece + çerâğ, parlayan. § ❶ Gece parlayan, bir çeşit değerli taş; § ❷ *Iran mit.* Geceleri çevreye ışık saçtığına inanılan bir çeşit cevher. *(Efsaneye göre Gâvi bahr adındaki bir deniz hayvanı, geceleri otlamak için karaya çıktığı zaman şebçerağı da yanında getirir ve onun aydınlığında otlar);* § ● *tasav* Bektaşî tekkelerinde on iki köşeli taş şeklindeki kandil. *(Köşelerden her biri oniki imamdan birinin sembolü sayılırdı).*

şeb-diz /şebdiz/, b.i. *Osm. < Fars. esk.* «gece renkli». § ❶ Karayağız at; § ❷ Hüsrev Perviz'in meşhur atının adı.

şeb-efrûz /şebefrûz/, b.s. *Osm. < Fars. esk.* Geceyi aydınlatan.

şebeh, i. *Osm < Ar. esk.* Benzer, benzeyiş.

şebek,-ği, i. § ❶ *zool.* Maymunlar *((Primates)* takımının, Uzunkuyruklumaymungiller *(Cercopithecidae)* familyasından bir memeli türü. Kılları uzun olur. Yüzü ve elleri karadır. Güney Afrika'da yaşar. [*Lat. Papio porcarius; Ing.* Chacma, babouin]. ☆ *Eşanl.* **çakma**; § ❷ *mec.* Çirkin ve arsız. [*Ing.* Ugly and impudent].

şebek, i. *Osm. < Ar. şabbak.* Üç yekpare direği bulunan, yelken veya kürekle seyir edebilen çok narin gemi; direklerine latin yelkenleri veya bir flok yelken açılır. *(Şebekler, berberî korsanlarının kullandığı teknelerdi).* [*Ing.* A kind of boat with a long narrow stern used in the Mediterranean].

şebeke, i. ç: **şibâk**. *Osm. < Ar.* § ❶ Ağ. [*Ing.* Net; *Fr.* Filet, lacis]; § ❷ Ağ gibi yayılıp gerilmiş hat ve yolların topu: *Telefon şebekesi.* [*Ing.* Network; *Fr.* Réseau]; § ❸ Kötü niyetlerle gizlice kurulan topluluk: *Hırsız şebekesi.* [*Ing.* Gang, ring; band; *Fr.* Bange, troupe, groupe]; § ❹ *eğt.* Üniversite öğrencisinin kimlik kartı. *(Öğrencinin taşıtlarda ve bazı eğlence yerlerinde indirimden yararlanmasını sağlar).* [*Ing.* A university student's transport pass]; § ❺ s. Kafes şeklinde olan; § ❻ Izgara. [*Ing.* Grating]; § ❼ *demir.* Bir demiryolu idaresine ait olan demiryollarının tümü: *TCDD şebekesi;* § ❽ *elek.* Elektrik dağıtımını sağlayan, birbirine bağlı devrelerin tümü; § ❾ *mim.* Türbelerde pencere önünde, şadırvanlarda hazne etrafında yer alan parmaklığa verilen ad; § ❿ *tekn.* Belli sayıda bağımsız cihaz ve bunları birleştiren devrelerin meydana getirdiği bütün. *(Bu cihazlar çok farklı nitelikte olabilirler: mekanik, elektrik, akustik v.b.);* ⊙ **aktif ~**, *elek.* İçerisinde elektromotor kuvvet veya modülatör bulunan şebeke. [*Ing.* Active network]; ⊙ **atenüasyon ~ si**, *elek.* ◘ **Atenüasyon**; ⊙ **boru ~ si**, *petr.* ◘ **Boru**[1]; ⊙ **bukle ~**, *elek.* Her noktası iki ayrı merkezden beslenebilen şebeke; ⊙ **dağıtım ~ si**, *elek.* Elektrik enerjisini tüketim yerlerine kadar ileten şebeke; ⊙ **derz ~ si**, ◘ **Derz**; ⊙ **dört telli iki fazlı ~**, *elek.* Hatları bağımsız iki devre halinde dört iletkenden meydana gelen ve iki fazlı alternatif akım kaynağı ile beslenen şebeke; ⊙ **dört telli üç fazlı ~**, *elek.* Hatları biri nötür olmak üzere dört iletkenden meydana gelen ve üç fazlı alternatif akım kaynağı ile beslenen şebeke; ⊙ **dağıtım ~ si**, *gaz. sny.* Çıkış merkezinden başlayarak gazı nakletmeye ve hat boyunca yerleşmiş abonelere dağıtmaya yarayan boruların tümü; ⊙ **hertz ~ si**, *telekom.* Hertz dalgaları ile elde edilen telefon ve televizyon bağlantılarının tümü; ⊙ **iki telli tek fazlı ~**, *elek.* Hatları iki iletkenden meydana gelen ve tek fazlı alternatif akım kaynağı ile beslenen şebeke; ⊙ **örgü ~**, *elek.* Her noktası ikiden daha çok merkezden beslenebilen şebeke; ⊙ **radyoelektrik ~ si**, *telekom.* Aynı kuruluşa bağlı veya aynı görevi yapan istasyonların tümü; ⊙ **tek yönlü beslenen ~**, *elek.* Her noktası ancak tek merkezden beslenebilen şebeke; ⊙ **telefon ~ si**, *telekom.* Bir şehrin çeşitli abonelerini santrala bağlayan devrelerin tümü. *(Şebekeler hava hattı, yeraltı hattı veya karmaşık olarak kurulabilir. Hava hattı şebekelerinde ise bağlantı buatları ile bir araya toplanırlar);* ⊙ **telgraf ~ si**, *telekom.* Bir telgraf santralına bağlı hatların tümü; ⊙ **üç telli iki fazlı ~**, *elek.* Hatları biri nötür olmak üzere üç iletkenden meydana gelen ve iki fazlı alternatif akım kaynağı ile beslenen şebeke; ⊙ **yol ~ si**, *ask.* Gerek cepheye paralel yolların ve gerek cepheye dikey yaklaşma yollarının tamamını belirten lojistik deyim. *(Bir bölge üzerindeki ulaştırma işlerinin sağlanmasına imkân verir).*

~ dışı istasyon, *hava.* Bir teletayp şebekesine dahil olmayan, fakat şebekeye başka telekomünikasyon araçlarıyle bağlantı sağlayabilen bir istasyon.

~ içi istasyon, *hava.* Bir teletayp şebekesinin parçası olan bir istasyon.

~ sıra kemerler, *mim.* ◘ **Kemer**.

şebekî /şebekî/, § ❶ Balık ağı ve kafes şeklinde olan süsleme. [*Ing.* Reticular, reticulated; *Fr.* En réseau, en maille]; § ❷ *anat.* Ağsı, ağımsı.

şebeklye, i. Mısır[da evlerin pencerelerine konulan, çıkrıkta çekme çubuklardan birbirine ağ gibi geçme olarak yapılmış kafes. [*Ing.* Moucharabieh].

şeb-engiz, b.s. *Osm. < Fars. esk.* Gece kuşu, yarasa.

şeb-gerd, b.i. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Gece dolaşan kol, bekçi; § ❷ Ay. ◘ **Kamer, mâh**.

şeb-gir, b.s. *Osm. < Fars. esk.* § ● Gece uyumayan; § ❶ Gece giden kervan; § ❷ Sabah vakti; § ❸ Sabah.

şeb-gîrî /şebgîrî/, b.i. *Osm. < Fars. esk.* Gece uyuyamama, uykusuzluk.

şeb-gün /şebgün/, b.s. *Osm. < Fars. esk.* «Gece renkli» kara. ◘ **Şeb-reng**.

şebhane, i. *Osm. < Fars. esk.* Evsizlerin ve fakir yolcuların parasız veya pek az bir tutar karşılığında geceyi geçirdikleri barınaklar. [*Ing.* Place to pass the night].

şebih /şebîh/, s. *Osm. < Fars, esk.* Benzeyen, benzeyici

şebihûn /şebihûn/, i. *Osm. < Fars. esk.* Gece baskını. ◘ **Şeb-hûn**.

şebîke /şebîke/, i. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ ◘ **Şebeke**; § ❷ Batı taraflarında Arapların giydikleri hasırdan örülmüş bir başlık.

şeb-istân /şebistân/, b.i. *Osm. < Fars.* § ❶ Yatak odası; § ❷ Gece ibâdetine mahsus oda; § ❸ Harem dairesi.

şebkülâh, i. *Osm. < Fars.* Sarık ve kavuk altına giyilen külâh ve takke. [*ing.* Nightcap].

şeb.nem, b. i. *Osm. < Fars. esk.* Çiy. [*Ing.* Dew; *Fr.* Rosée].

şeb-pere, b. i. *Osm. < Fars. esk. zool.* Yarasa. ◘ **Huffâş**.

şebrek, i. *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, açık sarı çiçekli, 0,20 - 1,25 m. boyunda, biryıllık, otsu bitki. Boş arazilerde, kesim yapılmış orman açıklıklarında sık rastlanır. Türkiye'de Istanbul ve Marmara bölgesinde yetişmektedir. [*Lat. Lapsana communis; Ing.* Nipplewort; *Fr.* Lapsana, grageline, herbe aux mamelles].

şeb-reng, b. s. *Osm. < Fars. esk.* «gece renginda olan», siyah.

şeb-rev, b. s. *Osm. < Fars. esk.* Gece giden, gece yolculuğu eden.

şeb-tâb /şebtâb/, b. i. *Osm. < Fars. esk.* Ateş böceği.

şec, i. *Osm. < Ar. esk.* Baş yarma.

şecaat.-ti /şecâat/, i. *Osm. < Ar. esk.* Yiğitlik, yüreklilik. [*Ing.* A being or becoming brave; courage, bravery, valour; *Fr.* Bravoure, courage, héroïsme].

şecc /şecc/, i. *Osm. < Ar. esk.* Geminin denizl yararak yol alması.

şeccât /şeccât/, *Osm. < Ar. esk. şecce*'nin çoğulu. Başta ve yüzde meydana getirilen yaralar.

şecce, i. c.: **şeccat, şicâc**. *Osm. < Ar. esk.* Başa ve yüze vurarak meydana getirilen yaralar.

şecen, i. c.: **eşcân, sücûn**. *Osm. < Ar. esk.* Dal, budak, kol.

şecer, i. c.: **eşcâr**. *Osm. < Ar. esk.* Ağaç, ☆ *Eşanl.* **Diraht**.

şecerât /şecerât/, i. *Osm. < Ar. esk. şecere*'nin çoğulu.

şecere, i. ç: **şecerât**. *Osm. < Ar. esk.* Bir soyun, en uzak atasından başlayarak son üyesine kadar bireylerini gösterir çizelge, [*Ing.* Genealogical tree, pedigree; *Fr. Arbre* généalogique].

☆ *Eşanl.* **soyağacı**.

şecereli, s. § ● Şeceresi olan, oldukça uzak bir ataya kadar dedeleri belli olan. [*Ing.* Having a pedigree; *Fr.* Dont la naissance est prouvée par un arbre généalogique]; § ❷ Iyi, soylu aileden olan, ünlü. [*ing.* Of good family; *Fr.* Fameux,-euse].

şecerî /şecerî/, s. *Osm. < Ar. esk.* Şecerle ilgili, şecere, ağaca ait.

şecer-istân /şeceristân/, b. i. s. *Osm. < Ar. esk.* Ormanlık, ağaçlık yer. ◘ **Meşcere**.

şecî,-î /şecî/, s. ç: **şicâ şüc'eâ, süc'ân**. *Osm. < Ar. şecâat. esk.* Yürekli, yiğit. [*ing.* Brave, bold, courageous; *Fr.* Brave, courageux, -euse].

şecir, i. *Osm. < Ar. esk.* Kısa, küçük ağaç.

şedâid /şedâid/, s. *Osm. < Ar. şiddet. esk.* **şedîde**'nin çoğulu.

şedarabân /şedarabân/, *(şedd-i arabân)* b. i. *Osm. < Ar. esk. müz.* Türk musikisinde bir şed makam olup en az beş asırlıktır. Ifâde kudretini hâiz, tahassür, tahattur gibi hissiyatın tasvirine pek müsait bir makamdır. Oldukça rağbetle kullanılmıştır. *(Elimizde 177 kadar eser vardır ki, makamlar arasında 20. gelmektedir).* Sedaraban, zengüle makamının yegâh *(re)* perdesindeki şeddi

dir. Güçlüsü —beşinci derece olan— dügâh *(lâ)* perdesidir. Donanımına «*si*» ve «*mi*» bakiyye bemolleri ile «*fa*» ve «*do*» bakiyye diyezleri konulur. Genellikle inici olarak seyrederler. Niseb-i şerîfe adedi —zengüldei gibi— 7 olmakla, mü'âyimdir. Orta sekizlisindeki sesleri —tizden peste doğru olmak üzere— şöyledir: nevâ, nim hicaz, dik kürdî, rast, ırak, kaba hisar ve yegâh. Bu makamın bir sekizli tizine *(yani nevâ perdesinde kalanına)* araban denilmiştir.

şedd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sıkı bağlama, sıkı bağlanma, sıkma.

şeddâd-âne /şeddâdâne/ z. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeddâd'ınki gibi, o yolda yapılmış *(en çok, büyük, sağlam yapılar hakkında kullanılır)*.

şeddadî /şeddadî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Pek büyük ve sağlam *(yapı)*.

şedde /şed:de/, i. *Osm.* < *Ar. esk. gram.* Arap yazısında bir ünsüzün iki defa yazılı imiş gibi okunması gerektiğini gösteren işaret. [*ing.* Germination mark; *Fr.* Accent].

şeddeli, s. Üzerinde şedde işareti bulunan *(harf)* veya yan yana iki tane imiş gibi söylenen ünsüz. [*ing.* Bearing the germination mark, doubled *(consonnat)*; *Fr.* Accentuée].

şedîde /şedîde/, i. b.: **şedâid**. *Osm.* < *Ar. esk.* Belâ, musibet, büyük sıkıntı.

şedir, öz. i. Koltuk'un α yıldızı. [*ing.* ve *Fr.* Schedir].

şedit,-di /şedît/, s. *Osm.* < *Ar. şedid. esk.* Şiddetli, yeğin. [*ing.* Hard, strong, firm; violent, severe, vehement; *Fr.* Fort, violent. intense, rigoureux,-euse, sévère].

şeelit, i. *min.* Kalsiyum, wolfromat bileşimli bir mineral.

şeererit, i. *Fr. scheerérite. min.* Isviçre'de Utznach linyitlerinden çıkarılan fosil mum çeşidi. [*ing.* Scheererite].

şef, i. *Fr. chef* < *Lat. caput.* Baş², yöneten, yetki ve sorumluluğu olan kimse: *İstasyon şefi Büro şefi.* [*ing.* Chief, leader, head]; ◉ **istihbarat ~ i**, *gazetecilik.* ◘ **istihbarat**; ◉ **dahiliye ~ i**, ◘ **Dahiliye**; ◉ **kısım ~ i**, ◘ **Kısım**; ◉ **depo ~ i**, *demir.* Bir lokomotif deposunun teknik yönetiminden ve servislerin personel ile personele bağlı, malzeme arasında dağılımından sorumlu memur; ◉ **ebedî ~**, *tar.* Mustafa Kemal Atatürk'e ölümünden sonra verilen unvan; ◉ **gar ~ i**, *demir.* Bölge şefi bir mühendisle bir müfettişin emri altında bulunan ve bir gardaki bütün servislerin yönetiminden sorumlu olan memur; ◉ **millî ~**, *tar.* İsmet İnönü'ye tek parti devrinde verilen ünvan; ◉ **orkestra ~ i**, *müz.* Bir topluluk gerektiren her çeşit eserin icrasını, konser veya operada yönetmekle görevli müzikçi; ◉ **sundurma ~ i**, *demir.* Lokomotif ikmalleri *(kömür, yağ, su)* yapılan ve sundurma adını taşıyan küçük depoların şefi; ◉ **şube ~ i**, *demir.* Yol servisine bağlı olarak çalışan ve bölgesindeki demiryolu bakımından sorumlu olan memur; ◉ **tren ~ i (katar ~)**, *demir.* ◘ **Şeftren.**

~ **garson**, *tur.* Tesisin sınıfına göre bir lokantada 3, 4 veya 5 masalık bir topluluğa hizmet etmekle yükümlü müstahdem. [*ing.* Head waiter].

~ **kürsüsü**, *tiy.* Orkestra şefinin notalarını koyduğu kürsü...

şefaat,-ti /şefâat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık, [*ing.* ve *Fr.* Intercession].

şefaatçı, i. Birisi için şefaatte bulunan kimse. [*ing.* Intercessor; *Fr.* Intercesseur].

☆ *Eşanl.* **ötüncü**.

şeffâfet /şeffâfet/, i. Şeffaflık, şeffaf olma, saydamlık.

şefakat, i. c.: **eşfâk**. *Osm.* < *Ar. esk.* Şefkat, acıyarak ve esirgeyerek sevme.

şefakat-nisâr /şefakatnisâr/, b. **s.** *Osm.* < *Ar.* Şefkat saçan, şefkat dağıtan.

şefe, i. c: **Şefevât, şifâh**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dudak, ◘ **Leb**; § ❷ Kenar.

şefef, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yaradılışı kötü olan kimse.

şefetân /şefetân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ikl dudak. ☆ *Eşanl.* **şefeteyn**.

şefeteyn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şefetân.**

şefevât /şefevât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şefe**'nin çoğulu.

şefevî, şefeviyye /şefevî, şefeviyye/, *Osm.* < *Ar. esk.* Dudağa mensup, dudakla ilgili.

şefeviyye, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Ballıbabagiller.

şeffaf, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Içinden ışık geçen ve bir tarafından bakılınca öbür tarafındaki şeyler tamamiyle görünen *(cisimler hk.)*. [*ing.* Transparent, translucent; *Fr.* Transparent,-ante; limpide, diaphane].

☆ *Eşanl.* **saydam**.

şefik,-ki /şefik/, s. *Osm.* < *Ar. şefakat.* (k *kalın okunur)*. § ❶ Sevecen, şefkatli. [*ing.* Compassionate, kind, benevolent; *Fr.* Compatissant,-ante, indulgent,-ente, affectueux, -euse; tendre]; § ❷ i. Erkek adı.

şefkat,-ti, I. ç: **eşfâk**. *Osm.* < *Ar. şefakat.* § ❶ Acıyarak ve koruyarak sevme, başkalarının acılarıyla ilgilenme. [*ing.* Compassion, tender kindness; *Fr.* Compassion, tendresse]; § ❷ Sevgi: *Anne şefkati.* [*ing.* ve *Fr.* Affection].

~ **çiçeği**, *bot.* ◘ **Şefkatçiçeği**.

şefkat.çiçeği, b. i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Zambakgiller *(Liliaceae)* familyasından, anayurdu Afrika olan ve çiçeklerinin güzelliği ile dikkati çeken bir bitki. Bir kısım çiçekleri tamamen beyaz, bir kısmı beyaz ve mavi alacalıdır. [*Lat. Agapanthus; ing.* Agapanthus, African lily, African tulip; *Fr.* Agapanthe].

şefkatli, s. Acıyarak ve koruyarak seven. [*ing.* Compassionate; affectionate; *Fr.* Plein de compassion de pitié, de tendresse].

şefkatsiz, s. Sevecen olmayan, katı yürekli. [*ing.* Hard-hearted, pitiless; *Fr.* Manque de compassion, de pitié, de tendresse; inhumanité].

şeflik,-ği, I. Baş olma, şef olma hali; başlık. [*ing.* Duties of a chief; chief office].

şeftali /şeftâlî/, i. *Osm.* < *Fars. şeftâlû. bot.* § ❶ Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, anayurdu Asya olan, ılıman bölgelerde yetişen meyve ağacı. Meyvelerinin olgunlaşması için bol ışığa ve sıcaklığa ihtiyaç vardır. Çekirdeğinde, acı bademinkine benzeyen siyanogenetik bir heterozit bulunur. Türkiye'nin, özellikle Bursa ve dolaylarının iklim ve toprağı şeftali yetiştirilmesine çok elverişlidir. *(Eskiden çiçekleri laksatif ve solucan düşürücü olarak kullanılırdı).* *Lat.* Prunus persica; *Ing.* Peach; *Fr.* Pêcher]; § ❷ Şeftali ağacının, çekirdekli, şekerli, lezzetli ve A provitamini bakımından zengin olan meyvesi. Şeftaliler iki büyük grupa ayrılırlar: kabuğu tüylü şeftaliler ve kabuğu tüysüz şeftaliler. Durak da denen bu sonuncular genellikle pek makbul değildir. Tüylü şeftalilerin eti beyaz, kırmızı veya sarı olur. Bunların çekirdeğe yapışık olan ve olmayan çeşitleri vardır. Eti çekirdeğine yapışık olanlara et şeftalisi denir, bunlar pek makbul sayılmaz. Çekirdeği yapışık olmayanlara yarma şeftali denir. Şeftali yaz ve sonbahar aylarında taze olarak yenir. Ayrıca konserve veya meyve suyu halinde de tüketilir. Kompostosu, reçeli, şurubu, marmelâtı yapılır. [*Ing.* Peach; *Fr.* Pêche]; ◉ **et ~ si**, Eti çekirdeğinden ayrılmayan şeftali. [*Lat.* Prunus persica var. *duracina;* ◉ **yarma ~**, Eti çekirdeğinden kolayca ayrılan şeftali. [*Lat. Prunus persica* var. *argunspersica*].

~ **güvesi**, *paraz.* Şeftaliden başka, kayısı, badem ve eriklere de hem filiz, hem meyve çağında üşüşen 5 mm. boyunda kelebek. [*ing.* Peach twig borer; *Fr.* Teigne des pêchers].

~ **içkurdu**, *paraz.* Şeftali bahçelerinde meyve içini kurtlandırmakla önem kazanan küçük tırtıl. [*Lat. Graphalitha molesta*].

~ **kabuklubiti**, *paraz.* Kış aylarında dallara yapışarak, şeftali ağaçlarını örseleyip kurukan kabuklu biti. [*Lat. Myzus persicale; ing.* Green peach aphid; *Fr.* Puceron des pêchers].

şeft-âlû /şeftâlû/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ «semiz-erik», şeftali; § ❷ *mec.* Öpücük. ◘ **Bûse.**

şef.tren, i. *Fr. chef de train. demir.* Bütün bir trenin yönetiminden sorumlu olan, personele emir verme yetkisine sahip görevli. *(Baş furgonda ayrı bir yeri olan şeftren, ayrıca furgonundaki bagajların dağıtımından da sorumludur).* [*Ing.* Guard *(of a train)*; *Fr.* Chef de train, conducteur].

şegab, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Fitne uyandıran.

şegaf, (**«ga» uzun okunur**), i. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Kalb zarı.

şegaf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Delicesine sevme.

şegaf-dâr /şegafdâr/, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Delirtici.

şegafî /şegafî/ (**«ga» uzun okunur. ax. s**), *Osm.* < *Ar. esk.* Kalb zarına ait, bununla ilgili.

şegal (**«ga» uzun okunur**), i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çakal.

şegâl /şegâl/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çakal. ◘ **Şegal.**

şeh, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şâh.**

şehâl /şehâ/, *ünl. Osm.* < *Fars. esk.* Ey şahl, ey pâdişahl

şehâdet /şehâdet/, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Şahâdet.**

şehâmet /şehâmet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Zekâ ve akıllılıkla beraber olan cesaret, yiğitlik; § ❷ Iran şahının bir ünvanı.

şehbâ' /şehbâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kır, akçıl *(at donlarından olup «eşheb» in dişilidir)*, § ❷ Halep şehri.

şeh-bâl /şehbâl/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kuş. kanadının en uzun tüyü. ◘ **Şâh-bâl.**

şeh-bâz /şehbâz/, b. i. ve s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şâh-bâz.**

şehbender, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Konsolos. [*ing.* ve *Fr.* Consul].

şeh-bender-hâne /şehbenderhâne/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şehbenderlik, konsolosluk, konsoloshane.

şehbenderlik.-ği, i. § ❶ Konsolosluk, konsolosun görevi. [*Ing.* Rank and duties of a consul]; § ❷ Konsolosun oturduğu bina.

şehbeyt, b.i. *Osm.* < *Fars. şâhbeyt. esk. ed.* Divan edebiyatında bir şiirin en güzel beyti

şehd, i. ç: **şihâd**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bal. ☆ *Eşanl.* **Asel**; § ❷ Gümeç balı.

şehd-âb, şehd-âbe /şehdâb, şehdâbe/, b. I. *Osm.* < *Ar. esk.* Bal şerbeti.

şehd-âmiz /şehd-âmiz/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Balla karışık, bal gibi tatlı.

şeh-dâne /şehdâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şâh-dâne[1-2].**

şeh.dânec /şehdânec/, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şâh-dâ ne[1-2], şeh dâne.**

şehdiye, i. *den.* Başı talimarlı ve narin yapılı uskuna. [*Ing.* A large kind of boat used for carrying timber].

şehen-şâh, şehen-şeh, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şâhen-şâh.**

şehevât /şehevât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şehvet**'in çoğulu.

şehevî /şehevî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Kösnül.**

şehik /şehîk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Nefesi içeri alırken seslenme, hıçkırık; § ❷ Soluk alma.

şehîm /şehîm/, s. *Osm.* < *Ar. şehâmet. esk.* Şehâmetli, akıllı ve kurnaz yiğit.

şehir,-hri, i. *Osm.* < *Fars. şehr.* § ❶ Büyük kent. [*ing.* City; *Fr.* Ville]; § ❷ Insanların oturduğu birçok sokaklı ve birçok evli yerlerin en büyüğü: *Istanbul şehri. Paris şehri.* [*ing.* City, town; *Fr.* Ville, cité]; § ❸ Bir şehrin bütün halkı: *Şehir eğleniyor;* ◉ ~ **ler arası ödünç verme**, *küt.* Bir kütüphanede bulunmayan bir eseri başka şehirlerdeki kütüphanelerden getirterek okuyucunun istifadesine sunmak için kurulmuş kütüphaneler arası bir düzen; ◘ *ŞEKİL: 513* — **ŞEHiR**; ◉ **açık ~**, *esk.* ve *huk.* ◘ **Açık[3]**; ◉ **bahçeli ~**, *şehirc.* ◘ **Bahçe**; ◉ **büyük ~**, *sosy.* ◘ **Büyük**; ◉ **dağ şehrI**, *coğr.* ◘ **Dağ[2]**; ◉ **baş ~**, ◘ **Başkent**; ◉ **orta, ~**, *coğr.* ◘ **Orta.**

~ **bahçesi**, *şehirc.* ◘ **Bahçe.**

~ **coğrafyası**, *coğr.* Yerleşme coğrafyasının bir bölümü. Şehir coğrafyasında şehrin yayıldığı yerdeki inceleme ve araştırma-

larla ilgili şekilde başka bilim kolları ile birlikte çalışılır.
~ **çekirdeği**, *coğr.* Şehir yerleşmesinin ilk kurulduğu yer ve bir şehrin çekirdeği. [*Ing.* City; *Fr.* Cité, vieille ville].
~ **dışı mahalleler**, *coğr.* Çok çabuk büyüyen şehirlerde asıl düzenli şehrin çevresinde belirmiş, genişlemiş olan mahalleler ve şehir bölümleri.
~ **dışı çek**, *ikt.* Bir şehirde keşide edilip de başka bir şehirde ödenecek çeklere denir.
~ **gazı**, *sny.* ◘ Gaz².
~ **haberleri**, *gazetecilik.* ◘ Haber.
~ **halkı**, Şehirde yaşayan, orada yerleşmiş bulunan insanlar. [*ing.* Town-dweller; *Fr.* Habitant,-ante de la ville].
~ **havası**, Büyük şehirlerde çevrelerine göre ayrı olan bir çeşit hava. [*ing.* Town atmasphere].
~ **içi**, Şehrin içinde bulunan veya olan. [*Ing.* Urban; *Fr.* Urbain].
~ **içi çek**, *ikt.* İhdas mahalli ile tediye mahalli aynı şehirde veya aynı yerde bulunan çek.
~ **içi demiryolu**, *demir.* Büyük şehirlerde şehri bir baştan öbür başa geçen, veya çember biçimindeki uzanışı ile şehrin türlü yerlerini birbirine bağlayan demiryolu. [*ing.* Urban railway; *Fr.* Chemin de fer urbain].
~ **kapısı**, ◘ Kapı.
~ **kılıcı**, ◘ Kılıç.
~ **romanı**, *ed.* ◘ Roman.
~ **kütüphanesi**, *küt.* Belediyeler tarafından halkın yararlanması için açılan ve bütün giderdleri belediyelerce sağlanan kütüphane. [*ing.* Town library; *Fr.* Bibliothèque de ville].
~ **planı**, *coğr.* Şehirlerin düzgün olarak gelişmesini sağlamak üzere yapılmış büyük ölçekli haritalar. *(Bunlar çoğunca 1/500, 1/1000, 1/2000 ölçekli olur).* [*Ing.* Townplan; *Fr.* Aménagement de ville].
~ **romanı**, *ed.* ◘ Roman.
~ **temizliği**, *coğr.* Şehrin sağlığını korumak için yapılan işlerin bütünü.

şehirci, s. § ❶ Şehircilikle uğraşan: *Şehirci mimar;* § ❷ i. Şehircilik uzmanı; (b) Şehrin daha genel olarak her türlü yerleşme merkezlerinin düzenlenme ve plânlanmasında geniş anlamda iktisadî ve sosyal pânlamanın karşıtı olarak arazi plânlamasında uzmanlaşmış olan teknisyen. [*Ing* Town planner; *Fr.* Urbaniste].

şehircilik,-ği, i. § ❶ İnsan yerleşme merkezlerinin düzenlenmesi ve teşkilâtlandırılması; § ❷ Bir şehir alanında veya bir kırlıkta, çeşitli kuruluşları *(meskenler, iş ve eğlence yerleri, ulaşım ve mübadele şebekeleri)*, hizmetlerin ve insanlar arasındaki ilişkilerin en rahat, en iktisadî ve en ahenkli biçimde yürütülmesini sağlayacak şekilde yerleştirme sanatı; § ❸ Bir şehirde mekânın kullanımını belediyenin denetlemesine imkân veren hukukî tasarrufların tümü. [*Ing.* Town planning; *Fr.* Urbanisme].

şehirler-arası, b. s. İki veya daha çok şehir arasında haberleşme veya ulaşım sağlayan: *Şehirlerarası telefon.* [*ing.* Interurban; *Fr.* Interurbain].

şehirleşme, i. Halkın şehir özelliğinde yerleşme merkezlerine giderek daha yoğun bir şekilde toplanmasıyle yansıyan demografik olay. *(Şehirleşme'nin özelliği, şehir nüfusunun bütün ülke nüfusundan fazla artması, sayılarının çoğalması ve alanlarının genişlemesidir. En büyük şehirlerin banliyöleri kısa süre içinde gelişir ve asıl şehirden daha çok insan barındırmaya başlar. Komşu küçük kasabalar ve köyler bu banlivönün sınırları içine girer ve ortaya bir yerleşme merkezi çıkarır. Bu yerleşme merkezinde, birleşmeden önce ve önemli sayılabilecek şehirler yer alıyorsa, bir ortaklaşa şehir söz konusudur. Yerleşme merkezi veya ortaklaşa şehir daha da genişlerse, bazı köylük bölgelerin de katıldığı bir şehir böllgesi meydana gelir).*

şehirli, s. Şehir halkından olan. [*ing.* Townsman; citizen; town-dweller, city-dweller; *Fr.* Citadin; urbain].

şehit,-di /şehit/, i. ç: **şühedâ**. *Osm.* < *Ar. şehâdet* > *şehîd.* Yüksek bir ülkü uğrunda ölen kimse. [*ing.* ve *Fr.* Martyr].
~ **düşmek**, Savaşta düşman eliyle vurulup ölmek.

şehitlik,-ği, i. § ❶ Şehit olma hali. [*ing.* Death in battle, martyrdom; *Fr.* Martyre]; § ❷ Şehitlerin gömüldüğü sinlik. [*ing.* Cemetery or monument for those who die in battle].

şehiyy, şehiyye, s. *Osm.* < *Ar. şehvet. esk.* İştahlandıran, isteklendiren.

şehka, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hıçkırık, keskin çığlık.

şeh-kâr /şehkâr/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Üstün eser. [*Fr.* Chef d'oeuvres].

şehlâ /şehlâ/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *(Hoşa gidecek kadar).* Az şaşı. [*Ing.* Having a slight cast in the eye; *Fr.* Louche, bigle]; § ❷ Elâ gözlü *(kadın).* [*Ing.* Of a bluish or light gray colour *(eye)*]; § ❸ i. Elâ göz, koyu, mavi göz. [*Ing.* Bluish or light gray eye].

şeh-levend, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Boylu boslu, şen, güzel genç.

şeh-name /şehnâme/, b. i. *Osm.* < *Fars. tar.* Hükümdarların tarihine ait manzum eser.

şehnameci, i. *ed.* Manzum veya manzummensur olarak yazılan Osmanlı İmparatorluğunun savaşlarıyle, önemli olaylarının tarihî gerçeklerini yazan.

şehnâz /şehnaz/, i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en eski mürekkep makamlarındandır. Çok güzel ve karakteristik bir makam olup, hicazkârın daha yumuşağı ve nazlısı, masal edâsına çok uygun bir çeşididir. Eskiden pek çok kullanılmıştır; son zamanlarda orta derecede kullanılmıştır. *(elimizde 148 kadar parça var ki, makamlar arasında 26. gelmektedir).* Şehnaz, uzzal veya hicaz veya hümâyûn makamına, hüseynî aşîran *(mi)* perdesine göçürülmüş bir hümâyûn ilâvesinden mürekkeptir. Uzzal veya hicaz veya hümâyûn ile dügâh *(lâ)* perdesinde kalır. *(Bu perde, hüseynî aşîran'da hümâyûn'un da güçlüsüdür).* Güçlüler, birinci derecede hümâyûn ile hicâz'ın güçleri olan -nevâ *(re)*, ikinci derecede de uzzal'in güçlüsü ve hüseynî aşiranda hümâyunun durağı olan- hüseynî *(mi)* perdeleridir. Karışık ve fakat daha çok inici bir seyri vardır. *(ve muhayyer perdesini çok kullanır).* Donanımına «si» bakiyye bemolü, «fa» koma diyezi, «do» ve «sol» bakiyye diyezleri konulur. *(İkinci ve dördüncü ârızaları hüseynî aşîranda hümâyûn içindir, diğer ikisi de hümâyûnun ârızalarıdır).* Eğer uzzal veya hicaz kullanılmışsa «fa» bakiyye diyezi *(«fa» bekardan sonra)* ve «sol» bekar yapılır.

şehnaz-büzürk, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnâz-hâverân /şehnâzhaverân/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinde bir mürekkep makam. Tahminen bir, bir buçuk asır veya daha evvel terkibedilmiştir. Dellâl zâde'nin ilâhisi, Musullu hâfız Osman Ef.nin ilâhisi makama örnektir. Şehnaz ile ırak makamlarından mürekkeptir. Irak ile ırak perdesinde kalır.

şehnaz-hicâz, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mü-

ŞEHİR: 513.— **ŞEHİR. 1.** Ana yol. **2.** Rum Ortodoks kilisesi. **3.** İkinci yol. **4.** Demiryolu *(Trenyolu).* **5.** Sergi arazisi. **6.** Sergi salonu. **7.** Belediye salonu. **8.** Mahkemeler. **9.** Balkon. **10.** Belediye parkı. **11.** Benliyö. **12.** Meydan. **13.** Gökdelen binası. **14.** Reklâm alanı. **15.** İş hanı. **16.** Mahalle. **17.** Tramvay garajı. **18.** Bonmarşe *(Büyük mağaza).* **19.** P.T.T. binası. **20.** Opera binası. **21.** Müze. **22.** Cam tavanlı boşluk. **23.** Troleybüs. **24.** Troleybüs havaî hatları. **25.** Metroya giriş. **26.** Arsa. **27.** Oto park yeri. **28.** Kilise. **29.** Sinagog. **30.** Merkez istasyonu. **31.** Şehir dışı. **32.** Ana cadde. **33.** Şehir merkezi *(iş merkezi olan yer).* **34.** Şehir duvarı *(şehir surları).* **35.** Sur. **36.** Duvar kulesi. **37.** Katedral. **38.** Hisar hendeği. **39.** Şehir kapısı. **40.** Çıkmaz sokak. **41.** Belediye dairesi. **42.** Kule çatısı. **43.** Çarşı *(yeri).* **44.** Çarşı çeşmesi. **45.** Tarihsel bina. **46.** Sergi yeri. **47.** Askerî kışla. **48.** Yarı ahşap ev. **49.** Apartıman. **50.** Kapalı çarşı. **51.** Salhane. **52.** Gözetleme kulesi. **53.** Stadyum. **54.** Saray. **55.** Saray bahçesi. **56.** Küçük istasyon. **57.** Bitki bahçeleri. **58.** Sanayi bölgesi. **59.** Meskûn bölge *(konut alanı).* **60.** Kasaba evi. **61.** Bahçe. **62.** Çok katlı garaj. **63.** Banliyö treni. **(64)** Kanalizasyon tertibatı. **65.** Çökeltme kabı. **66.** Lâğım tarlası. **67.** Çöp yakma tertibatı. **68.** Fabrika bahçesi. **69.** Kabinler. **70.** Araba hurdalığı.

rekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnaz-hüseynî, b.i. *Osm. < Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnaz-ırâk, b. i. *Osm. < Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnaz-küçek, b. i. *Osm. < Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnaz-nevâ, b. i. *Osm. < Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnaz-püselik, b. i. *Osm. < Fars. esk. müz.* Türk musikisinin on altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnaz-râst, b. i. *Osm. < Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnaz-rehâvî, b. i. *Osm. < Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnaz-uşşâk, b. i. *Osm. < Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnaz-zengüle, b. i. *Osm. < Fars. esk. müz.* Türk musikisinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şehnişin, i. *Osm. < Fars. esk.* ◘ **Çıkma²**.

şeh-per, b. i. *Osm. < Fars. esk.* Kuş kanadının en uzun tüyü. ◘ **Şâh-bâl, şâh-per.**

şehr, i. ç: **eşhûr, şühûr**. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Yeni ay. ◘ **Hilâl**; § ❷ Ay, otuz günlük zaman.

şehr, i. *Osm. < Fars. esk.* Şehir, büyük belde, büyük kent, il.

şeh-rân, b. i. *Osm. < Fars. esk.* ◘ **Şâh-râh.**

şehr-ârâ /şehr-ârâ/, b. i. *Osm. < Fars. esk.* Şehri süsleyen, şehre süs veren.

şehr-âşûb /şehr-âşûb/, b. s. *Osm. < Fars. esk.* Şehri fesâda veren.

şehr.ayin /şehr.âyîn/, b. i. *Osm. < Fars. esk.* Herhangi bir olayı anmak için yapılan tören. [*Ing.* Illumination of a town (for a festival); *Fr.* Les grandes illuminations (d'une ville)].

şeh-reg, b. i. *Osm. < Fars. esk.* ◘ **Şâh-reg.**

şehremaneti, b.i. *Ida. esk.* § ❶ Osmanlı imparatorluğunda, bugünkü belediye zabıtası görevini yapan, şehrin temizlik ve güzelliğiyle ilgilenen mahallî idare. [*Ing.* Prefecture of a large town; *Fr.* Municipalité]; § ❷ Bugünkü belediye teşkilâtının Türkiye'de kurulan ilk şekli.

şehreminî, b.i. *Ida. esk.* § ❶ Osmanlı devletinde, İstanbul'daki saraya ve devlete ait binaların bakımı ve onarımıyle uğraşan, ayrıca İstanbul'daki saraylara gerekli olan şeyleri satın alan görevli; § ❷ Şehremaneti'nin başında olan kimseye verilen ad. [*Ing.* Prefect of a large town; *Fr.* Maire]. ◘ **Şehremaneti.**

~ halifesi, *ida. esk.* Şehremininin mahiyetinde bulunan görevlilerden biri. *(Yazı işleriyle uğraşırdı).*

~ ruznamecisi, *ida. huk.* Şehreminin mahiyetinde bulunan görevlilerden biri. *(Hesap işlerine bakar ve bunlarla ilgili defterleri tutardı).*

şehr.engiz, b. i. *Osm. < Fars. ed. esk.* Divan edebiyatında ortalığa velvele salacak ve dedikoduya sebep olacak şeyler hakkında yazılan şiir.

şehrî, şehriyye /şehrî, şehriyye/, s. *Osm. < Ar.* Aylık, aya mensup, ayla ilgili.

şehrî /şehrî/, s. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Şehirli; § ❷ İstanbullu, İstanbulda doğup büyüme; § ❸ *mec.* İnce, kibar.

şehr-istân, b. i. *Osm. < Fars. esk.* Büyük şehir.

şehriye, i. *Osm. < Ar. şarîye.* Makarna hamurundan türlü biçimlerde yapılan çorbalık: *Tel şehriye. Arpa şehriye. Yıldız şehriye.* [*Ing.* Noodle, vermicelli; *Fr.* Pâte de potage].

şeh-rûd, b. i. *Osm. < Fars. esk.* Büyük çay, nehir.

şehr-yâr, b. i. ç. **şehr-yârân**. *Osm. < Fars. esk.* Padişah, hükümdar.

şehr-yârân, b.i. *Osm. < Fars. esk.* **şehr-yâr**'ın çoğulu.

şehr-yârâne, z. *Osm. < Fars. esk.* Hükümdara, padişaha yakışacak surette.

şehr-yârî, b. s. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Hükümdara, padişaha mahsus, hükümdarla, padişahla ilgili; § ❷ Şehriyarlık, hükümdarlık, padişahlık.

şehsüvar, i. *Osm. < Fars. şâhsüvâr. esk.* Usta ve cesur binici *(süvari).* [*Ing.* A good horseman; *Fr.* Cavalier habile et courageux].

şeh-tâne, b.i. *Osm. < Fars. esk.* ◘ **Şâh-dâne.**

şeh-tere, b.i. *Osm. < Fars.* ◘ **Şah.tere.**

şehtiye, i. Brik nevinden iki direkli bağlık *(devlete ait)* gemi.

şehvanî /şehvânî/, s. *Osm. < Ar. esk.* ◘ **Şehvî.**

şehvaniyet.-ti /şehvâniyet/, i. ◘ **Kösnülük.**

şeh-vâr, b.s. *Osm. < Fars. esk.* ◘ **Şâh-vâr.**

şehvât /şehvât/, i. *Osm. < Ar. esk.* **şehvet**'in çoğulu.

şehvet.-ti, i.ç: **şehvât**. *Osm. < Ar.* § ❶ Erkek ve dişinin birbirine karşı duydukları istek: *Bir kadın görmesin, bütün şehvet damarları kabarır.* [*Ing.* Lust, sexual desire, sensuality; *Fr.* Sensualité]. ☆ *Eşanl.* **kösnü**; § ❷ Duyuların büyük zevki: *Şehvete içmek.* [*Ing.* Lust; *Fr.* Volupté].

şehvetengiz /şehvetengîz/, b.s. *Osm. < Ar. şehvet + Fars. engîz.* Şehvet duygularını gıcıklayan.

şehvetlî, s. Şehvet duyguları besleyen. [*Ing.* Sensual, voluptuous; *Fr.* Sensuel, voluptueux,-euse].
☆ *Eşanl.* **kösnül, kösnücül.**

şehvet.perest, s. *Osm. < Ar. şehvet + Fars. perest. esk.* Şehvete aşırı düşkün olan *(kimse).* [*Ing.* Slave to lust; *Fr.* Adonné au plaisirs sensuel, au voluptés, bestial].
☆ *Eşanl.* **kösnücül.**

şeh.zade /şehzâde/, b.i. ç: **şehzâdegân**. *Osm. < Fars. şâhzâde. tar.* Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkeklerin oğullarından biri. [*Ing.* Prince; a sultan's son; *Fr.* Prince royal].

ŞEHZADE

~ hocası, *teşk. tar.* Osmanlı şehzadelerinin eğitim ve öğretimiyle görevlendirilen kimse.

~ lalası, *teşk. tar.* Osmanlı şehzadelerinin sancağa çıktıkları zaman mahiyetlerine tayin edilen kimse. *(Şehzade lalaları genel olarak tecrübeli ve padişahın güvenini kazanmış kimselerdi. Bunlar, şehzadelere devlet yönetimi ve askerlik hakkında bilgi verir, onların iyi bir hükümdar olarak yetişmelerine çalışırlardı).*

~ sancakları, *teşk. tar.* Osmanlı hükümdarlarının oğulları tarafından idare edilen sancaklar.

şehzadegân /şehzadegân/, b.i. *Osm. < Fars. esk.* **Şeh-zâde**'nin çoğulu.

şek,-kki, i. *Osm. < Ar.* Şüphe.

şeka', *(«ka» uzun okunur).* i. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Bedbahtlık, bahtıkaralık, kutsuzluk; § ❷ Rezillik, alçaklık. ◘ **Denâet.**

şekaik, i. *bot.* ◘ **Şakayık.**

şekâîm /şekâîm/, i. *Osm. < Ar.* **şekîme**'nin çoğulu.

şekavet,-ti /şekâvet/, i. *Osm. < Ar.* Haydutluk, soygunculuk. [*Ing.* Robbery; brigandage; *Fr.* Brigandage].

şeker[1], i. *Osm. < Fars. şükker > şekker.* § ❶ Birçok meyve, sap ve köklerin özsuyundan veya nişastasından çıkarılan, karbon, oksijen ve hidrojenden bileşmiş bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelere genel olarak verilen ad. Şeker kamışından veya pancardan çıkarılan ve sakaroz adıyla anılan şeker, önemli bir besin olup tatlı, şekerleme, şerbet, reçel gibi şeylerin yapımında kullanılır. Şekerler, elde edildikleri kaynaklara ve kimyasal niteliklerine göre **früktoz** *(= meyve şekeri),* **glikoz** veya **levüloz** *(= üzüm şekeri),* **sakaroz** *(= kamış veya pancar şekeri)* gibi adlar alırlar. [*Ing.* Sugar; saccharose; *Fr.* Sucre]; § ❷ Lokum, akide, çikolata gibi tatlı maddelerin genel adı. [*Ing.* Candy]; § ❸ s. *mec.* Sevimli, cana yakın ve güzel: *Hele bak, ne şeker şey!* [*Ing.* A sweet, darling; sweet]; ⊙ **badem ~ı**, ◘**badem**; ⊙ **horoz ~ı**, ◘ **Horoz**; ⊙ **bayram ~ı**, ◘ **Bayram**; ⊙ **çubuk ~**, ◘ **Çubuk**; ⊙ **elma ~ı**, ◘ **Elma**; ⊙ **esmer ~**, *şekerc.* Melâsla kaplı billûrlardan meydana gelen az çok parlak şeker; ⊙ **ham ~**, *şekerc.* Rafine edilmemiş şeker; ⊙ **karaciğerde ~**, **sidikte ~**, **kanda ~**, *biyokim.* ve *ecz.* Glükoz; ⊙ **kamış ~ı** (**sakaroz**), *şekerc.* Birçok bitkide bulunan ve en çok şeker kamışından çıkartılan şeker; ⊙ **kelle ~ı**, ◘ **Kelle**; ⊙ **kesme ~**, ◘ **Kesmeşeker**; ⊙ **kestane ~ı**, *mutf.* ◘ **Kestane**; ⊙ **loğusa ~ı**, ◘ **Loğusa**; ⊙ **müshil ~ı**, *biyokim.* ve *ecz.* Portakalla koku verilmiş jalap sakarürü; ⊙ **nane ~ı**, ◘ **Naneşekeri**; ⊙ **nişasta ~ı**, **üzüm ~ı**, *biyokim.* ve *ecz.* ◘ **Glükoz**; ⊙ **nişan ~ı**, *örf.* ve *âdet.* ◘ **Nişan**; ⊙ **nöbet ~ı**, *şekerc.* Şurubun yavaş yavaş buharlaşmasıyle elde edilen irî billûrlü şeker; ⊙ **peynir ~ı**, ◘ **Peynir**; ⊙ **pişmiş ~**, *şekerc.* Durultulmamış ilk şeker ürünü; ⊙ **portakal ~ı**, *biyokim.* ve *ecz.* Portakal sakarürü; ⊙ **pudra ~**, ◘ **Pudraşeker**; ⊙ **rafine ~**, *şekerc.* Rafineri işlemlerinden geçirilen beyaz şeker; ⊙ **süt ~ı**, *şekerc.* Memelilerin sütünde bulunan şekerli madde. ☆ *Eşanl.* **laktoz** veya **laktin.**

~ akçaağacı, *bot.* ◘ **Akçaağaç.**

~ asidi, *biyokim.* ve *ecz.* Ilk olarak şekerin nitrik asidle işlenmesinden elde edilen oksalik asidin eski adı.

~ bayramı, Ramazandan sonra gelen üç gün süren din bayramı. [*Ing.* The feast after Ramazan].

~ çamı, *bot.* ◘ **Çam.**

~ darısı, *bot.* ◘ **Darı.**

~ düşürücü, *fizyopatol.* ve *ted.* Kandaki şeker miktarını azaltabilen hastalık ve ilâçlara denir. ◘ **Hipoglisemi.**

~ fasulyası, *bot.* Tohumu yuvarlak veya oval şekilde, beyaz renkte, meyvesi sa-

rımtrak yeşil renkte, ipliksiz taze ve kurusu makbûl bir fasulya çeşidi.
~ **gibi**, *dey.* Çok tatlı. Sevimli, güzel. [*Ing.* Very sweet, charming, good-natured; *Fr.* Doux, douce].
~ **hastalığı**, *patol.* Kanda glikozun artması yüzünden sidikte şeker bulunması hali. *(Bu hal çok su içme, çok yemek yeme ve çok işeme ile beliren bir hastalıktır).* [*Ing.* Diabetes; *Fr.* Diabète].
~ **kamışı**, *bot.* ◘ **Şekerkamışı.**
~ **katma**, *şerapç.* Mayalanmadan önce şıraya şeker ilave etme; ◉ toz ~, ◘ **Tozşeker.**
~ **kellesi**, *jeom.* Yağışlı tropikal iklim bölgelerinde tepesi yuvarlaklaşmış granitli doruk. [*Ing.* Sugar loaf].
~ **kestirmek**, *mutf.* Şekeri suda kaynatıp kıvamlı hale getirmek. [*Ing.* To clarify sugar; *Fr.* Obtenir le strop de sucre à cahud].
~ **küspesi**, ◘ **Küspe.**
~ **lokumu**, *mutf.* ◘ **Lokum.**
~ **masası**, Şekerlikteki kesme şeker tanelerini almaya yarayan maşa.
~ **mısırı**, *bot.* Endospermi sert ve cam manzarasında, nişastası tatlı, metreye kadar boylanan, koçanı 10-30 sm. uzunluğunda, 55-115 günde olgunlaşan, tanesinin yüzü buruşuk bir mısır çeşidi.
~ **pancarı**, *bot.* ◘ **Şekerpancarı.**
~ **pulları**, *post.* Hayır dernekleri tarafından tüzükleri ve ilgili mercilerden usülü dairesinde almış oldukları yetkilere dayanılarak kendi yararlarına bastırılan pullar. *(Türkiyede bu gibi şefkat pulları ellerinde bulunduranlar tarafından posta maddelerine yapıştırılabilir. Ancak bunların posta pulları ile karıştırmayacak şekilde yapıştırılması lâzımdır. Bunlar posta ücretlerinin ödenmesinde geçmez ve filatelik amaçla dahi olsa tarih damgası ile iptal edilmez).*
~ **rengi**, Sarıya çalar bulanık beyaz ve kreme çalar açık bir renk.

şeker[2], i. *patol.* Kanda glikozun artması yüzünden sidikte şeker bulunması hali; çok su içme, çok yemek yeme ve işeme ile belirir. [*Ing.* Diabetes; *Fr.* Diabète].
☆ *Eşanl.* **diyabet.**

şeker-âb, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Dostluk arasına giren soğukluk, kırgınlık *(şekerle su gibi uyuşamazlık).* ◘ **Neker-reng**[2].

şeker-bâr, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Şeker yağdıran, etrafa şeker saçarcasına tatlı.

şekerci, i. Şeker veya şekerleme yapan ve satan kimse. [*Ing.* Confectioner; candy-seller; sugar merchant; *Fr.* Confiseur].

şekerci.boyası, b.i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Şekerciboyasıgiller *(Phytolaccaceae)* familyasından, anayurdu Amerika olan, Kuzey Anadolu'da Batı ve Güney Anadolu dağlarında yetişen, 70-200 sm. boyunda, çokyıllık, otsu bir bitki. Gövde dik, silindirik, uzunluğuna çizgili yeşil renkli ve çok dallıdır. Dallar özellikle meyve olgunlaşmaya başladığı sırada kırmızımtırak renklidir. Yaprakları oval, tam kenarlı, sivri uçlu, tüysüz, kısa saplı olup almaşık olarak dizilmiştir. Beyazımsı veya yeşilimsi renkli çiçekleri uzun dik salkım durumlar halinde toplanmıştır. Meyva toparlakça, koyu kırmızı renkli, 10 tohumlu bir bakkadır. Koyu kırmızı renkli bir usare taşır. Kökü *(Radix Phytolaccae)* sabit yağ, mum, reçine, şekerler, zamk ve bir saponin taşır. Kusturucu bir etkisi vardır. Dahilen müzmin romatizmada infuzyon, haricen ise lokal olarak deri hastalıkları yapan asalaklara karşı merhem halinde kullanılır. Meyvaları *(Fructus Phytolaccae)* sabit yağ, şekerler *(glikoz, sakkaroz),* tanen, mum ve antosiyan sınıfı bir boya maddesi taşır. Meyvaları şarapların ve şekerlerin boyanmasında kullanılır. Yaprakların Güzelavratotu *(Atropa belladonna)* yapraklarının tağşişinde kullanıldığı görülmüştür. [*Lat. Phytolacca americana* = *Phytolacca decandra; Ing.* Pokeweed; *Fr.* Phytolaque, raisin d'Amérique, herbe à la laque]; ◉ Toros ~ *bot.* Toros dağlarında yetişen, dikotom ve sık dallı, yerli bir bitki [*Lat. Phytolacca prunosa*]. ◘ *ŞEKİL: 98.*— ZEHİRLİ BİTKİLER.

şekerci.boyasıgiller, ç.b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının *Centrospermae* takımından bir familya. Çoğunluğu tropikal bölgelerde yetişen otlar, çalılar veya küçük ağaçlar, bazen tırmanıcı bitkilerdir. Yapraklar almaşık ve basittir. Çiçekleri küçük, erdişi, ender olarak tek eşeyli, aktinomorf, ender olarak zigomorftur. Periyant kalikse benzer, 4-5 parçalıdır. Stamen 4 veya daha çok adettedir. Yumurtalık üst durumlu, 1-16 karpelli, sinkarp veya apokarptır. Meyva drupa, bakka, aken veya şizokarp bir meyvadır. Çoğunluğu Amerika kıtasında yetişen 17 kadar cins ve 125 kadar türü vardır. Türkiye'de 1 cinsi, 2 türü yetişmektedir. [*Lat.* ve *Ing. Phytolaccaceae; Fr.* Phytolaccacées].

şekercilik.-ği, i. Şeker çıkarma veya şekerleme yapma işi.

şeker.güftâr, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sözü şeker gibi tatlı olan.

şeker-güzâr, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Teşekkür eden, iyilik bilen.

şeker-güzârî, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Teşekkür etme, iyilik bilme.

şeker-hâb, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Otururken gelen tatlı uyku.

şekerî /şekerî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Şekere ait, şekerle ilgili.

şekerim[*], i. Daha çok kadınlar arasında kullanılan teklifsiz bir seslenme. [*Ing.* Honey, darling; *Fr.* M'amour, mon amour].

şeker-istân, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şeker kamışı tarlası.

şeker.kamışı, b.i. *bot.* Birçenekliler *(Monocotyledoneae)* sınıfının, Buğdaygiller *(Gramineae)* familyasından, tropikal bölgelerde yetiştirilen, sakaroz bakımından zengin bir usare taşıyan, gövdesinin içi dolu olan, 3-5 m. yüksekliğinde bir bitki. Çiçekleri salkım durumunda başakçıklar meydana getirir. Şekerkamışı tarımı, şimdi şeker pancarı üretimi de çok yaygınlaştığı için ancak çok büyük ölçüde yapılırsa işe yarar. Şekerkamışı ancak çok sıcak bir iklimde, art arda nemli ve kurak hava olmasıyle mümkündür. Kamışlar çiçek açtıktan üç ay kadar sonra olgunlaşır; o zaman kamış dipten kesilir; yaprakları ve üst uçları koparılıp atılır; sonra şeker fabrikalarına gönderilir. Bir hektardan 50-100 ton temiz kamış, bundan da 10-20 ton rafine şeker elde edilir. Özsuyu % 10-20 şeker taşır. Taze yaprakları hayvanlara yedirilir. Usaresi alındıktan sonra kalan kısmı *(bagas)* yakacak veya gübre olarak kullanılır. Türkiye'de Çukurova'da yetiştirilir; üretimi sınırlı olduğu için şeker sanayiinde kullanılmaz. Halk tarafından, tazeyken suyu emilir ve pekmezi yapılır. [*Lat. Saccharum officinarum; ing.* Sugarcane; *Fr.* Canne à sucre]. ◘ *ŞEKİL: 96.*— TROPİK UYARICI VE BAHARAT BİTKİLERİ.

şeker-kand, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Nebat şekeri.

şeker-leb, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Dudağı şeker gibi tatlı; § ● Tatlı dudaklı, tatlı sözlü.

şekerleme, i. § ● Şeker şerbeti içinde kaynatılıp şekerlendirilmiş kestane, incir, armut gibi meyva. *(Pasta, dondurma v.s.'nin süslenmesinde kullanıldığı gibi, Türkiye'de şekerleme olarak da yenilmektedir).* [*ing.* Candy; candied fruit; *Fr.* Bonbon, sucrery, confiserie]; § ● *mec.* Yatağa yatmaksızın uyunan hafif ve kısa uyku. [*Ing.* Doze, nap; *Fr.* Petit somme].

şekerlemek (-l), f. § ● Şekerle tadlandırmak; § ● İçine şeker katmak. [*Ing.* To sugar, to sweeten, to preserve in sugar; *Fr.* Sucrer].

şekerlenmek, nsz. f. Şekerli erliyiğin şekeri sudan ayrılıp billûrlaşmak: *Reçel şekerlendi.*

şekerleşme, i. Nişastalı veya selülozlu maddelerin, veya inorganik asidler etkisiyle mayalanabilir şekerler haline dönüşmesi.

şekerleşmek, nsz. f. *mec. (Bir kimse)* Güzel ve tatlı bir hale gelmek. [*Ing.* To turn to sugar; to become very sweet].

şekerli, s. § ● İçinde şeker bulunan; *Şekerli kahve. Şekerli çörek.* [*Ing.* Sweetened with sugar, containing sugar; sugared; *Fr.* Sucré]; § ● *patol.* Şeker hastalığı olan. [*ing.* Having diabetes; *Fr.* Qui a diabète]; ◉ **şekerlik.-ği**, i. § ● Şeker kabı. [*Ing.* Sugar bowl]; § ● s. Şeker yapmaya elverişli: *Şekerlik pancar.*

şeker.pancarı, b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Ispanakgiller *(Chenopodiaceae)* familyasından, ilk sene şeker taşıyan, uzunca ve etli bir kök veren, ikinci sene bu kökten tohum verecek sâk meydana gelen, 60-150 sm. boylanan, sâkı dallı, yaprakları kesik ve kalb şeklinde, çiçekleri yeşil renkte ve toplu tohumları siyah renkte, iki yıllık bir bitki. Kökleri % 12-20 oranında sakaroz taşır. Türkiye'de kültürü yapılır ve şeker bu bitkiden elde edilir. [*Lat. Beta vulgaris var.rapa f. altissima; Ing.* Sugar beet; *Fr.* Betterave à sucre]. ◘ *ŞEKİL: 525.*— TARLA ÜRÜNLERİ.
~ **mildiyösü**, *fitopatol.* Şekerpancarı yapraklarında görülen, *Peronospora schachtii* adlı mantarın sebep olduğu hastalık.

şeker.pare /şekerpâre/, i. *Osm.* < *Fars.* § ● *mutf. (Şeker parçası demektir).* Tereyağ ve undan yapılan ve üstüne şerbeti sökülen bir çeşit tatlı. § ● *bot.* Çok tatlı bir şeftali çeşidi; § ● Pastırmanın en iyi çeşidi.

şeker-reng, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Sarıya çalar beyaz *(renk);* § ● Araları açık, bozuşuk, bozuk, pek yolunda olmayan *(ahbaplık).* ◘ **Şeker-âb.**

şeker-rız, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Şeker saçan, pek tatlı; § ❷ Sevinçten gelen gözyaşı.

şekersiz, s. § ❶ Şekeri olmayan; § ❷ Şekeri az, tadı az.
~ **diabet**, *patol.* Hipofiz bezinin aşırı işemeye engel olan özel hormonunun yeterince salgılanamamasına bağlı olarak, sık işeme, idrarda buna karşılık şeker olmaması ile kendini belli eden hastalık.

şekîb /şekîb/, § ● Sabır, tahammül. ◘ Sabr; § ❷ Erkek adı.

şekîbâ /şekîbâ/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sabırlı. ◘ **Mütehammil, sâbır, sabûr.**

şekîbâî /şekîbâî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sabırlılık.

şekibende, s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şekîbâ.**

şekil,-kli, i. ç: **eşkâl**. *Osm.* < *Ar. şekl.* § ❶ Bir cismin dış çizgileri bakımından niteliği: *Arzın şekli yuvarlaktır. Kayık şeklinde bir tabak.* [*Ing.* Form, shape; *Fr.* Forme]. ☆ *Eşanl.* biçim, suret; § ❷ Bir şey hakkında fikir vermek için çizilen resim: *Bu kitapta birçok şekiller var.* [*ing.* Figure; *Fr.* Figure, dessin, croquis]; § ❸ Tarz, yol: *Bu şekilde hareket etmek doğru değildir.* [*Ing.* Manner, kind, sort; *Fr.* Manière]; § ❹ Nokta, çizgi gibi geometri öğeleriyle meydana getirilen bileşim. [*Ing.* Diagram plan; *Fr.* Figure]; § ❺ *psik.* Her elemanın, içinde kendi rolünü oynadığı bir kuruluş, yapı. [*Ing.* Features; physiognomy; appearance; *Fr.* Image; formation]; § ❻ *esk.* Çehre, beniz, yüz; § ❼ Tasvîr; § ❽ *ed.* Bir şiirin, mısralarının sayısına ve kafiyelerinin sıralanışına göre aldığı biçim; § ❾ *huk.* Bir irade açıklamasının, kanunun veya tarafların kararlaştırılmış oldukları kalıp içinde yapılması; § ❿ *ida. huk.* Bir idarî işlemi meydana getiren iradenin oluşması, izharı ve tespiti için izlenen usul ve hazırlanan belgeler; ⓫ *mat.* Bazı matematiksel varlıkların gösterilmesine yarayan resim: *Geometride, bir ispatı kolaylaştırmak için genellikle bir şekilden yararlanılır;* ⊛ *(bir)* **şekle sokmak (koymak)**, *dey.* § ❶ Uygun bir şekle girmesini sağlamak: *Kümesi başka şekle sokmalı. Başka bir şekle koymak her gün güzel yüzünü, Boyamak gözlerini bir siyah, bir maviye.* [*Ing.*To manage a matter somehow or other]; § ❷ Şu veya bu şekilde bir sonuca ulaştırmak: *Kötü bir şekle sokmak;* ⊛ *(bir)* **şekle girmek**, *dey.*Bir biçim almak .Şu veya bu şekilde sonuçlanmak. [*Ing.*To take a shape or form, to come out somehow or other]. ⊛ ~ **nin sabitliği**, *psik.* Bir nesnenin, ön-paralel düzey karşısındaki eğilmesi yüzünden, ağtabakasındaki imgenin bozulmasına rağmen, bir şeklin gerçek oranlarına yakın oranlarla algılanmasını açıklayan nesne özelliği; ⊛ **asal ~**, *jeol.* ◘ **Asal;** ⊛ **artık ~**, *jeol.* ◘ **Artık;** ⊛ **büyük ~ler**, *coğr.* ◘ **Büyük;** ⊛ **canlı ~**, *jeom.* ◘ **Canlı;** ⊛ **çizgisel ~**, *mat.* ◘ **Çizgisel;** ⊛ **değişik ~**, *ed.* ◘ **Değişik;** ⊛ **değişken ~**, *mat.* ◘ **Değişken;** ⊛ **doğrusal ~**, *mat.* ◘ **Doğrusal;** ⊛ **düzgün ~ler**, *gram.* ◘ **Düzgün;** ⊛ **düzlemli mücessem ~ler**, *mat.* ◘ **Düzlem;** ⊛ **eski ~**, *mim.* ◘ **Eski;** ⊛ **eşdeğer ~ler**, *mat.* ◘ **Eşdeğer;** ⊛ **evrik ~ler**, *mat.* ◘ **Evrik;** ⊛ **geometrik ~**, ◘ **Geometrik;** ⊛ **resmî ~ler**, *mat.* ◘ **Resmî** ⊛ **hidrolik ~ verme**, *mek.* Saç veya levha halindeki malzemeyi istenen biçimdeki bir kalıp üzerine hidrolik basınçla uygulayarak şekil verme metodu; ⊛ **homolojik ~ler**, *mat.* ◘**Homolojik;** ⊛ **ilâç şekli**, *ecz.* Hastaya verilmek üzere hazırlanmış ilâcın durumu. *(Bir ilâcın en iyi şekli, en iyi etkiyi sağlamak şartıyle en kolay alınabilecek şekildir; belli başlı ilâç şekilleri toz, kaşe, komprime, granül, şurup, hap, içilmeye ve şırınga edilmeye elverişli ampul, fitil, merhem, pomat, aerosol v.b. dir);* ⊛ **İradî ~**, *huk.* Kanunen şekle bağlı olmayan bir işlemin tarafların iradeleriyle öngördükleri şekil; ⊛ **İspat şekli**, *huk.* Hukukî işlemin geçerliği için değil de, ispatı için aranan şekil; ⊛ **iyi ~ kanunun**, *deneysel psik.* Bir uyartılar kümelenmesinin, en istikrarlı ve geometrik bakımdan en basit şekle göre kendiliğinden düzenlendiğini belirten kanun; ⊛ **kanunî ~**, *huk.* Bir hukukî işlemin geçerliği için kanun tarafından konulmuş olan şekil; ⊛ **lissajous ~leri**, *fiz.* ◘ **Lissajous eğrileri;** ⊛ **resmî ~**, *huk.* Yetkili resmî mercilerle gerçekleştirilen şekil; ⊛ **sıhhat şekli**, *huk.* Bir hukukî işlemin geçerli olması için aranan şekil; ⊛ **tasım ~leri**, *mant.* ◘ **Biçim; yazılı ~**, *huk.* Tarafların herhangi bir resmî merci önünde değil de, kendi aralarında gerçekleştirdikleri şekil; ⊛ **yüksek enerjiyle ~ verme**, *mek.* Saç veya levha halinde malzeme kullanarak ve çok hızlı bir enerji boşalımından yararlanarak madenî parçalara şekil verme metodu; ⊛ ~ **de noksanlık**, *huk.* Kanunun veya akdin gerektirdiği şekil şartlarından birisine uyulmamış olması hali; ⊛ ~ **le bağlı akitler**, *huk.* Geçerli olmaları, kanunun belirttiği şekillere bağlı olan akitler.

~ **almak**, *dey.* Belli bir biçime girmek, şekillenmek: *O, bıyıklarının ucunun ne şekil alabildiğini görebilmek için dudaklarını büzüp cevap verdi.* [*Fr.* Prendre une tournure].

~ **bozukluğu**, *patol.* Bir organın veya vücut parçasının normal biçiminden değişik olması. Çeşitli sebepler *(atrofi veya hipertrofi, urlar, kasılmalar, nedbelerden ileri gelen çekilmeler, kırık ve çıkıklar)* şekil bozukluğuna yol açabilir. Ayrıca şekil bozukluğu doğuştan da olabilir.

~ **değişikliği**, *met.* İşlenmemiş döküm parçalarında veya bazı ısıl işlemlerden sonra görülen ve gerek imalât hatalarına, gerek madenin uğradığı iç dönüşümlere, gerek işlemin yarattığı gerilimlere bağlı olarak meydana gelen değişiklik.

☆ *Eşanl.* deformasyon.

~ **değişimi**, *fes.* ◘ Dönüşüm.

~ **değiştirme**, *mat.* Nokta nokta, bire bir ve sürekli bir tekabülle uzayın bir bölgesinden başka bir bölgesine geçiş.

~ **değiştirmek**, *mat. /Geometrik bir şekilden söz edilirken/* Sürekli olarak değişmek. *(analitik olarak bu değişme, bir eğrinin veya bir yüzeyin denklemlerindeki parametrelerin bir değişkene bağlı olduğunu düşünerek ifade edilir).*

~ **değiştiren kalıtım**, *psik.* Bir kısım niteliklerin çocuklara aynen geçmeyip şekil değiştirerek geçmesi hali. *(Aralarda görülen erken bunama, çeşitli akıl ve ruh hastalıkları çocuklara sinirlilik, kavgacılık şekillerinde hafifleyerek, değişerek geçebilir).*

~ **grafiği**, ◘ **Grafik.**

~ **ve şemail**, *dey.* Görünüş.

~ **verme**, *plâst. mad.* Cam elyafıyle sağlamlaştırılmış polyester reçineli malzemeden büyük boyutlu parçalar yapma metodu. [*ing.* Figuration; *Fr.* Façonnage, façonnement].

~ **vermek**, *dey.* Şekillendirmek, bir şekle girmesini sağlamak: *Fenerin yerden vuran aydınlığı, ona acayip bir şekil veriyor.* [*Ing.* To shape, to shape or form, as a matter of form; *Fr.* Conformer, façonner].

şekil.bilim, b.l. ◘ **Morfoloji.**

şekilci, s. *fels.* Şekilciliğe bağlı olan veya doktrin olarak şekilciliği kabul eden. [*Ing.* Formalist; *Fr.* Formaliste].

şekilcilik.-ği, i. § ❶ Yol yordama bağlılık; § ❷ *fels.* Varlığı biçimden ibaret sayan veya gerçeğin ancak biçim bakımından kavranabileceğine inanan doktrin. [*Osm.* Şekliye; *Ing.* Formalism; *Fr.* Formalisme].

şekil.değişimcilik,-ği, b.i. *fels.* ◘ **Dönüşümcülük.**

şekil.değişimi,-ni, b.l. ◘ **Dönüşüm.**

şekildeş, s. ◘ **Biçimdeş.**

şekildeşlik,-ği, i. ◘ **Biçimdeşlik.**

şekillendirmek (-e, -i), f. Bir şeye şekil vermek, biçimlendirmek.

şekillenmek, nsz. f. Biçim kazanmak biçimlenmek.

şekilleştirmek, geçl. f. İnsan bilimlerinde, özel bir akılyürütmeye, aynı türden ama farklı akılyürütmelerde geçerli olacak ve nispeten evrensel bir değer kazanmasını sağlayacak bir şekil vermek. *(Bu şekil, sembolleştirmeyi ve matematik ifadeye başvurmayı gerektirir).*

şekilsiz, s. § ❶ Belli ve belirli biçimi olmayan *(madde).* [*Osm.* Bişekil; *ing.* Amorphous; shapeless, uncouth; untidy; *Fr.* Amorphe]; § ❷ *min.* Kristalin tersine, katı cisimlerin atom veya moleküllerinin bir kurala bağlı olmaksızın bulundukları durum. *(Genellikle dengesiz bir durumdur ve kendiliğinden kristallî duruma dönüşür).* [*Osm.* Bî-şekl; *Ing.* Amorphous; *Fr.* Amorphe].

şekime /şekîme/, i. c: **şekâim**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dayanma. ◘ **Mukavemet;** § ❷ Gem. ◘ **ilcâm.**

şekip /şekîp/, s. *Osm.* < *Fars. şekîb. esk.* § ❶ Sabırlı; § ❷ i. Erkek adı.

şekk, i. ç: **Şükûk**. *Osm.* < *Ar. esk.* Şüphe, zan, tereddüt. ◘ **Gümân, reyb, şübhe, zann.**

şekkerin, s. *Osm.* < *Fars. esk. Tatlı,* şekerli.

şekl, i. ç: **eşkâl**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şekil. biçim, kılık. ☆ *Eşanl.* **hey'et, sûret;** § ❷ Resim, plân, taslak; § ❸ Türlü, cins, nevi, çeşit; § ❹ Çehre, beniz; § ❺ *ed.* Bir manzûmenin mısraları sayısına ve kafiyeleri sırasına göre aldığı biçim.

şeklen /şeklen/, z. *Osm.* < *Ar.* Şekilce, biçimce. [*Ing.* In appearance, in form; *Fr.* Suivant, selon les apparences].

şekli /şeklî/, s. ◘ **Biçimsel.**
~ **suç**, *huk.* Suçun var olması için sonucun meydana gelmiş olması gerekli olmayan suç.

şekliyyât /şekliyyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şekil bilgisi.

şekm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sertlik; § ❷ Güç; § ❸ Kuvvet.

şekûr /şekûr/, s. *Osm.*< *Ar. esk.* § ❶ Allah'ın 99 adından biri; § ❷ Çok şükreden.

şekva /şekvâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yakınma, şikâyet, sızıltı, hoşnutsuzluk. [*Ing.* Complaint; *Fr.* Plainte].

şekvâ-eser, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şikâyetçi, şikâyet uyandıran.

şekve, i. ç: **şikâ, şekevât**. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şekvâ.**

şekve,kâr, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şikâyet eden. ◘ **Şâkî.**

şekve-rız, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şikâyet saçan, sızıltı yayan.

şekve-tırâz, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Şikâyet donatan.

şelâcim /şelâcim/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şelcem'** in çoğulu.

şelâlât /şelâlât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şelâle'**nin çoğulu.

şelâle /şelâle/, i. ç: **şelâlât**. *Osm.* < *Ar.* Büyük çağlayan, çavlan. [*Ing.* Waterfall; *Fr.* Cascade].

şelcem, i. ç: **şelâcim**. *Osm.* < *Ar. esk.* Şalgam.

şelel, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ ◘ **Şell;** § ❷ *biy.* Vücuttaki renkli lekeler; § ❸ İskorbüt; § ❹ *tıp.* Sarı benek, gözde ağtabakanın en hassas noktası.

şeleme, i. *tiy.* Tiyatro konuşmasında, «s» harfinin yerine «ş» ve «u» harflerini söyleme.

şeleng, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Otuncunun, soytarıların sıçramaları, perende atmaları ve ayakları kıçlarını döve döve koşarak idman yapmaları.

şelgam, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şalgam.

şell, i. *Osm.* < *Ar.* Çolaklık, elin kolun, eğri oluşu.

şelvâr /şelvâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şalvar.

şelvâr-bend, b.l. *Osm.* < *Fars. esk.* Uçkur.

Şelyak, öz. i. *Osm.* < *Ar. esk. astr.* Lyra burcu. [*Lat. Lyrae; Fr.* La Lyre].

şem', i. ç: **Şümû'**, *Osm.* < *Ar.* § ❶ Balmumu; § ❷ Mum.

şema, i. *Fr. schéma* < *Lat. schema* < *Yun. skhema.* § ❶ Bir şeklin ana çizgilerini gösteren desen; § ❷ *mec.* Bir edebiyat eserinin, bir tasarının planı. [*Ing.* Diagram, plan, outline]; § ❸ *fels.* (a) Leibnetz'de, monadların özünü meydana getiren ve ayırt edilmelerini sağlayan temel ilke; (b) Kant sisteminde kategorilerle fenomenler arasında yer alan ve bir kavramı tasarlamamızı sağlayan imge; § ❹ *psikogenetik.* Öznenin eylemlerinde bazı düzenli tekrarları belirtmek için Piaget'in ileri sürdüğü kavram.

Piaget, özellikle, bir eylem olarak başka durumlara uygulanabilen tekrarları göz önünde tutar. *(Meselâ, hayatının ilk yılının sonuna doğru, çocuk, uzağında bulunan bir nesneyi kendisine yaklaştırmak için, destek şeması'nı kullanır; bir saat, yorgan üzerine konmuşsa, çocuk, saati alabilmek için yorganı kendine doğru çeker. Demek ki, buradaki şema, bir kere keşfedildimi, başka davranışlara da uygulanabilen bir araçtır);* ◉ **açılmış** ~, *teknik res.* Her elektrik devresinin izlediği yolu mümkün olduğu kadar düz bir çizgi halinde gösterecek şekilde, her makinenin veya her cihazın çeşitli organlarını birbirinden ayrı ve uzak olarak çizen desen; ◉ **bağlantı** ~ **sı.** *teknik res.* Bir elektrik tesisatını bir bölümünü bütün çalışma devrelerinin yerini belirtecek şekilde gösteren desen; ◉ **beden** ~ **sı,** *psik.* ◘ **Beden**; ◉ **canlı** ~, *sin.* ◘ **Canlı**; ◉ **cebirsel** ~, *mat.* Aynı yapı ilkesi etrafında çok sayıda özelliği toparlayan şema; ◉ **devre** ~ **sı,** *fiz.* ◘ **Devre**; ◉ **hareket ettirici** ~, *fels.* Bergson'a göre, imgelerin veya duyumların tümü; ◉ **ilke** ~ **sı,** *teknik res.* Bir tesisin elemanlarını gösteren inceleme şeması; ◉ **inceleme (etüd)** ~ **sı,** *teknik res.* Bir tesisatın bütün cihazlarını, bu cihazların çalışmasında rolü olan bütün iletkenleri ve bütün mekanik bağlantıları gösteren, böylece tesisatın incelenmesini ve anlaşılmasını kolaylaştıran şema; ◉ **işlem** ~ **sı,** *teknik res.* Makinelerin çeşitli elemanlarını ve bu elemanların bağlantı devrelerini uzlaşmalı grafik sembollerle ve çeşitli elemanların çalışma karakteristikerini belirtebilen matematik ifadelerle gösteren şema; ◉ **mimarî** ~, *teknik res.* Bir tesisatın veya bir tesisat grupunun mimarisini, temel cihazların veya bunlara kumanda eden kontrol cihazlarının yerini ve bütün bu elemanlar arasındaki bağlantıları kabataslak gösteren desen; ◉ **uygulama (yapım)** ~ **sı,** *teknik res.* Cihaz gruplarını, cihazları veya cihaz parçalarını hatasız olarak gerçeklestirmeye, monte etmeye yarayan desen.

şemail /şemâil/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **şemile**'nin çoğulu, *esk. «Huylar»* demek ise de Türkçede *«dış görünüş»* anlamında kullanılmıştır. [*ing.* Features; *Fr.* Trait, physionomie].

şemâim, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şemime**'nin çoğulu.

şemalaştırmak, *i.* § ❶ Şema biçimine sokmak; genelleştirmek, basitleştirmek; § ❷ *fels.* Bir duyumu veya özel örneği genel bir kavrama bağlamak.

şemârih /şemarih/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şimrâh**'in çoğulu.

şemâte, şemâtet /şemâte, şemâtet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şamata, gürültü, patırtı.

şematik, s. *Fr. schématique.* § ❶ Bir nesne, organ v.b. seyin genel düzenini gösteren: *Kulağın şematik kesiti;* § ❷ Anahatlarına indirgenmis: *Bir öğretinin şematik anlatımı.* ~ **filmi,** *sin.* Şemalarla meydana getirilmiş canlı resim.

şem'dân /şemdân/, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şamdan.

şem-dânî /şemdânî/, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şamdancı.

şemelât /şemelât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şemle**'nin çoğulu.

şem'î /şem'î/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şem'a, ışığa mensup; § ❷ i. Şâir, Hâfız Divânı'nın şârihi; § ❸ Erkek adı.

şemigrafi, i *matb.* Foto-kimyasal usulle baskı kalıpları hazırlama şekli.

şemîm /şemîm/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Güzel kokan, güzel kokulu, güzel koku.

şemime /şemîme/, i. ç: **şemâim.** *Osm.* < *Ar. esk.* Güzel kokulu şey. ◘ **Nefha, râyiha.**

şeml, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Örtme, bürüme, kavrama, içine alma; § ❷ Topluluk, insan yığını.

şemle, i. ç: **şemelât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Arapların bas örtüsü, kıldan yapılmış örtü, sarık.

şemm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Koklama, koklanma, koku alma.

şemmâmât /şemmâmât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şemmâme**'nin çoğulu.

şemmâme /şemmâme/, i. c: **şemmâmât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Şamama, yenmeyen kokulu bir cins kavun.

şemmâs /şemmâs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Başının tepesi tıraslı olan bir papas sınıfı; § ❷ Kilise kandilcisi.

şemme, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Bir kere koklama; § ❷ Pek az sey.

şemmi /şemmî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Koklamaya ait, koklama ile ilgili.

şempanze, i. *Fr. chimpanzé. zool.* Maymunlar *(Primates)* takımının, İnsanımaymungiller *(Pongoidae)* familyasından bir memeli türü. Erkeğin uzunluğu 1,70 m., disininki 1,30 m.'dir. Rengi karadır. Başı yuvarlakca, yüzü genis, burnu küçük, kulakları büyük olur. Dudaklarını öne doğru uzatır. Seyrek olarak ayakta durur. Dizleri üstüne oturur. Kolları dizlerine kadar sarkar. Ellerindeki ikinci parmak kemiğinin sırtına dayanarak dört ayak üzerinde yürür. Kaburgaları on üç çifttir. Çevik ve uzun boyludur. Anlak bakımından insanlara en yakın olan maymundur. İnsanları taklit eder. İyi eğitim verilir. İyi tırmanır. Tropik Afrika'da, ağaçlarda eşi veya ailesiyle birlikte yaşar. Meyva yer. [*Lat. Pan satyrus; ing.* Chimpanzee; *Fr.* Chimpanzé].◘ *ŞEKİL: 381.*— **MEMELİ HAYVANLAR III;** ◉ **kulukamba** ~ **si,** *zool.* Maymunlar *(Primates)* takımının İnsanımaymungiller *(Pongoidae)* familyasından bir memeli türü. Yüzü ve elleri kara, başı çıplaktır. [*Lat. Pan koolokamba; ing.* Koolokamba].

şems, i. ç: **sumûs.** *Osm.* < *Ar. esk.* Güneş. [*ing.* Sun; *Fr.* Soleil].

şems-âbâd /şems-âbâd/, b.s. *Osm.* < *Ar. eks.* Günlük, güneşlik *(yer).*

şemse, i. *Osm.* < *Ar. esk. ciltç.* Kitapların cildi üzerine, baş sayfalarının üst kısmına yapılan, kumaşlara işlenen, yapıların pencere, kapı üstü, parmaklık gibi yerlerine konulan, ışınlı güneş biçimindeki süs. [*ing.* Decorative figure of the sun, rosette; *Fr.* Broderie ou figure en forme de soleil]; ◉ **gömme** ~, Kitap ciltleri kapaklarının mukavvası oyularak içine kabartma olarak oturtulan şemse; ◉ **köşeli** ~, *ciltç.* ◘ **Köşeli**; ◉ **kabartma** ~, *san.* ◘ **Kabartma**; ◉ **mülevven** ~, Cilt kabının şemse kısmı zemin kısmından başka renkte olan kabartma şemse; ◉ **mülemma** ~, Sırf altın yaldızla basılan şemse; ◉ **müşebbek** ~, Kesilerek oyulmuş deriden yapılan şemse ki ekseriya cilt kapaklarının iç tarafına yapılır; ◉ **parçalı** ~, *ciltç.* ◘ **Parçalı**; ◉ **Rumî** ~, *san.* ◘ **Rumî**. ◉ **sıvama** ~, *san.* ◘ **Sıvama**; ◉ **soğuk** ~, Kitap ciltleri üzerine kalıpla kabartma olarak basılan ve üzerine yaldız vurulmayan şemse.

~ **kalıbı,** ◘ **Kalıp.**

~ **kap,** Üzerine şemse yapılan kitap kabı. *(Şemsesiz olanlara düz veya sâde kap denir);*

şemseli, b. s. Ortasında beyzi *(oval)* bir göbek bulunan halı.

şemsi /şemsî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Güneşle ilgili. [*ing.* Solar; *Fr.* Solaire]; § ❷ i. Erkek adı.

şemsiper, b.i. *Osm.* < *Ar. şems* + *Fars. siper esk.* Güneşlik.

şemsiye[1], i. *Osm.* < *Ar. şemsiyye.* § ❶ Bir sapın üzerindeki esnek tellere gerilmiş, genellikle su geçirmez kumaştan meydana gelen, günesten ve yağmurdan korunmak için kullanılan açılır kapanır siperlik. [*ing.* Umbrella, parasol; *Fr.* Parasol, parapluie]; § ❷ Şemsiye biçiminde güneşlik; plaj, bahçe şemsiyesi. [*ing.* ve *Fr.* Parasol] § ❸ *bot.* Sapçıkları aynı yerden çıkarak bir hizada toplanan ve taçyaprakları şemsiye görünüsünde olan çiçek durumu. *(Böyle bir durumun tabanında çiçek adedi kadar, bazen daha az adette brakte bulunur. Bazense hiçbir brakte yoktur. Şemsiye durumu, şemsiyeliler /Umbelliflorae/ takımının karakteristik çiçek durumudur).* [*Osm.* Sayvan; *Lat. Umbella; ing.* Umbel; *Fr.* Ombelle]. ☆ *Eşanl.* **umbella;** § ❹ zool. Medüzlerin, kasılabilen disk biçimindeki jelatinimsi veya boynuzsu maddeden saydam vücutları. [*ing.* Umbrella; *Fr.* Ombrelle]. ◘ *ŞEKİL: 158.*— **DENİZ ANASI;** ◉ **basit** ~, *bot.* Bir çiçek eksenin den şemsiye biçiminde tek bir çiçek topluluğunun çıkması hali. [*ing.* Umbrella; *Fr.* Ombelle simple]; ◉ **bileşik** ~, *bot.* Bir sürgün ucundan şemsiye biçiminde bir çok çiçek topluluğunun çıktığı bir çiçek durumu. *(Örnek: Maydanozgiller familyası).* [*ing.* Composed umbel; *Fr.* Ombelle composée]; ◉ **bileşik yalancı** ~, *bot.* Yan eksenleri, dallanmış olan bir yalancı şemsiye. Çiçekleri aynı düzlem üzerinde bulunan bir panikuladır. *(Örnek: mürver).* [*ing.* Composed corymb; *Fr.* Corymbe composé]. ☆ *Eşanl.* **bileşik korimbus;** ◉ **ışınsal** ~, Ortasında düzenli, çevresinde düzensiz çiçekleri olan. [*Fr.* Ombelle rayonnante]; ◉ **resim** ~ **si,** Açıkta, tabiattan resim yapan ressamların yaptıkları tablo üzerine güneş veya semanın fazla ışığı vurarak boyaları, parlatmaması için kullandıkları beyaz bezli büyücek şemsiye; ◉ **Robenson** ~ **i,** *res.* Ressamların açıkta çalışırken tabloyu günesten muhafaza etmek için kullandıkları ve sapını yere tespit ettikleri büyük şemsiye; ◉ **yalancı** ~, *bot.* Alt çiçeklerinin sapları, üsttekilere göre daha uzun olan, bu şekilde çiçekleri aynı bir düzlem üzerinde bulunan kısa eksenli bir salkım. *(Örnek: tükrükotu).* [*Lat. Corimbus; ing.* Corymb; *Fr.* Corymbe]. ☆ *Esanl.* **korimbus, koremb.**

~ **camı,** *camc.* Selçuk ve Artakoğulları devrinde, yapılan cami ve medreselerde kullanılan nakışlı cam türü, *(Genellikle yanın üst kısımlarında yer alır ve güneş ışınlarını kırmaya yarardı).*

~ **demiri,** *den.* Şamandıraları ve köprü dubalarını bulundukları yerlerde tutmak için kullanılan yarım küre seklinde demir.

~ **mantosu,** *bot.* ◘ **Mantar.**

~ **palmiye,** *bot.* ◘ **Livistona.**

şemsiye[2], i. *Osm. şemsiyye. (Şeyh Şemseddin Sivasî'nin adından) tasav.* Halvetiye tarikatının kollarından biri.

şemsiye.ağacı, b. i. *bot.* ◘ **Sofora.**

şemsiyeci, i. Şemsiye yapan, satan veya onaran kimse. [*ing.* Makre or seller of umbrellas; *Fr.* Marchand d'ombrelles].

şemsiyecik,-ği, i. *bot.* Bileşik şemsiye adlı çiçek durumunu oluşturan şemsiyelerden her birine verilen ad. [*Osm.* Sayvan-ı sagîr; *Lat.* ve *ing.* Umbellula; *Fr.* Ombellule].

şemsiyelik,-ği i. § ❶ Şemsiye konulan yer. [*ing.* Umbrella stand]; § ❷ s. Şemsiye yapmaya yarayan *(gereç).* [*ing.* Used for making umbrellas *(cloth, etc.);* *Fr.* Étoffe pour parasol, pour ombrelle].

şemsiyeliler, ç. i. İki çenekli, çiçekli bitkiler takımı; maydanozgillerle onlara benzeyen alt yumurtalıklı bazı familyaları *(sarmaşıkgiller, kızılcıkgiller)* kapsar.

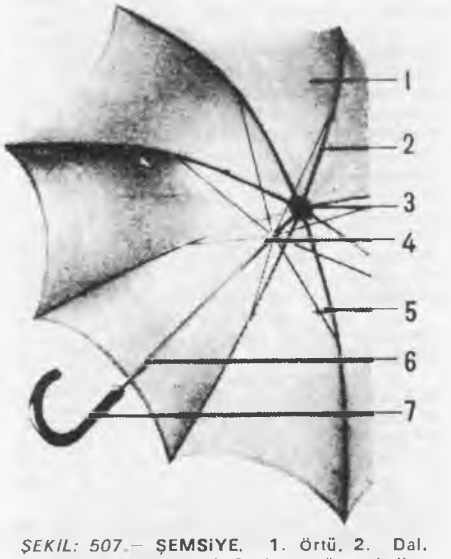

ŞEKİL: 507.— **ŞEMSİYE.** 1. Örtü. 2. Dal. 3. Çember *(halka).* 4. Ceviz ve sürme halka. 5. Sürme halka. 6. Sap gövdesi. 7. Sap.

şemsiye.palmiye, b. i. *bot.* ◘ **Livistona.**

şems-pâre /şemspâre/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Güneş parçası; § ❷ *mec.* Çok parlak.

şems-siper, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Güneşten korunmak üzere başa giyilen en çok beyaz bezden yapılan başlık; § ❷ Şapka siperi.

şems-üd-din, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dinin güneşi; § ❷ Erkek adı.

şemşir /şemşîr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kılıç. ◘ **Şeyi, tig.**

şemşir-ger /şemşîrger/, b. i. ç. **şemşir-gerân.** Kılıççı.

şemşir-gerân /şemşîrgerân/, i. *Osm.* < *Fars. esk. şemşîr-ger'*in *çoğulu.* § ❶ Kılıççılar; § ❷ *tar.* Sarayın kılıççıları.

şemşir-zen, b. s. *Osm.* < *Fars.* Kılıçla vuran, kılıç çeken.

şe'n /şi:en/, i. ç: **şilân, şüün.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İş. ◘ **Fi'l, kâr;** § ❷ Yeni iş, yeni çıkan hal, hâdise.

şen, s. § ❶ Yaşayışından memnun olup bunu davranışlarıyla gösteren ve bu halini çevresindekilere de yayan: *Şen adam. Şen sesler.* [*ing.* Gay; *Fr.* Gai, enjoué, jovial]; § ❷ İnsanı şen yapan: *Şen fıkralar.* [*ing.* Cheerful; *Fr.* Gai]; § ❸ Şen olmayı gösteren: *Şen yüz.* [*ing.* Jovial; *Fr.* Gai]; § ❹ Naz ve eda.

şenaat.-ti /şenâat/, i. *Osm.* < *Ar.* Iğrenç kötülük, alçaklık. [*ing.* Shameless, abominable act; foulness, wickedness; *Fr.* Laideur, action mauvaise et impudique; scélératesse, impudicité].

şenâr /şenâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Büyük utanç, ayıp.

şenâyi' /şenâyi/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şenia'**nın çoğulu.

şenbih, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Gün; § ❷ Cumartesi.

şencar, i. ◘ **Sığırdili.**

şendere, i. § ❶ Kaplamalık ince tahta. [*ing.* Thin board]; § ❷ Fıçı kaburgası. [*ing.* Stave of a cask]; § ❸ Tekir cinsinden bir balık. [*Lat. Mullus surmuletus; ing.* Goatfish].

şenelmek, nsz. f. *h. d.* ◘ **Şenlenmek.**

şenelmiş, s. ◘ **Meskûn.**

şeneltme, i. Şeneltmek eylemi. [*ing.* Peopling; *Fr.* Peuplement].

şeneltmek, (-i), f. *h. d.* Boş bir yeri, insan yerleştirerek yurt haline sokmak. [*Osm.* Meskûn kılmak; *ing.* To people, to populate; *Fr.* Peupler].

şeng, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Haydut, eşkıya, ◘ **Şakî;** § ❷ s. Neseli, kıvrak.

şengare, şengaret, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kötü huyluluk.

şengerf, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zincifre denilen boya.

şe'ni /şeni:/, s. *Osm.* < *Ar. esk. fels.* Gerçek.

şenî /şenî/ s. *Osm.* < *Ar. şenâat. esk.* § ❶ Kötü, çirkin, alçakça. [*ing.* Bad, infamous, abominable; *Fr.* Mauvais, laid, vilain]; § ❷ Ahlâk ve insanlık dışı *(iş).* [*ing.* Vile, immoral; *Fr.* Impudique].

şe'niyyet, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels.* Gerçek, gerçeklik.

şenlendirmek (-i), f. Şenlenmesini sağlamak.

şenlenmek, nsz. f. § ❶ Şen hale gelmek, gönlü açılmak: *O arkadaş gelince hepimiz şenleniriz.* [*ing.* To become cheerful, gay, joyful; *Fr.* Devenir gai et riant]; § ❷ Gönençli bir halk ile veya temiz yapılarla dolmak: *Bu şehir kısa bir zamanda çok şenlendi.* [*ing.* To become inhabited and prosperous; *Fr.* Être habité, cultivé, civilisé]. ~ **çılgınlığı,** *psikopatol.* Şenlik manisi. Kendini derin bir saadet içinde yüzüyor sanmakla beliren delilik. [*ing.* Amenomania].

şenlik.-ği, i. § ❶ Şen olma hali: *Bu adam gittiği yere şenlik götürür.* [*ing.* Cheerfulness, gaiety, merriment; *Fr.* Gaîté, allégresse, réjouissance]; § ❷ Topluca yapılan şen gösteriler, donanma: *Bayramlarda her yerde şenlik yapılır.* [*ing.* Public regoicings, illumination; *Fr.* Fête publique, illumination]; § ❸ Bir yerde, bir ülkede oturanların sayı bakımından topu: *Bu bataklık kurutulalı köyümüzün şenliği iki kat oldu.* [*Osm.* Nüfus; *Ing.* Population; *Fr.* Habitation]; ◉ **filim şenliği,** *sin.* ◘ **Filim;** ◉ **gündönümü şenliği,** *folk.* ◘ **Gündönümü.** ~ **görmemiş,** *dey.* Terbiyesiz, görgüsüz. [*ing.* Ill-bred; uncouth].

şenlikli, s. *h. d.* Oturanları, şenliği çok olan *(yer, ülke).*

şenliksiz, s. *h. d.* Oturanları, şenliği az olan veya hiç olmayan *(yer, ülke).*

şenn, i. ç: **şenâir.** *Osm.* < *Ar. esk.* Şaraba su karıştırma.

şennâr /şennâr/, i. ç: **şenâir.** *Osm.* < *Ar. esk.* Ayıp, utanç, kötülük.

şer, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Allah'ın emri, âyet, hadîs, icmâ-i ümmet ve kıyâs-ı fukahâ esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri. ◘ **Şeriat.**

şer,-rri, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kötülük. [*ing.* Evil, wickedness; *Fr.* Mal, méchanceté]. ~ **ine lânet,** *dey.* Kötü bir kimse ile uğraşmak istenilmediğini anlatır.

şerâfe /şerâfe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şerâfet.**

şerâfet /serâfet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ❶ Şerefli olma, şereflilik; § ❷ Kişizâdelik, soydanlık; § ❸ Hz. Muhammed soyundan gelme. ◘ **Siyâdet.**

şerâif /şerâif/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şerîfe**'nin çoğulu.

şerâih /şerâih/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şeriha**'nın çoğulu.

şerait,-ti /şerâit/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şart'**ın çoğulu.

şerâket /şerâket/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şeriklik, ortaklık; § ❷ Arkadaşlık. ◘ **Refâkat.**

şer'an /şer:an/, z. *Osm.* < *Ar.* Şeriat bakımından, şeriatça. [*Ing.* Canonically; *Fr.* Juridiquement, d'après la loi religieuse musulmane].

şerare /şerâre/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kıvılcım saçan.

şerâret /şerâret/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şerirlik, şer işleme, fenalık, kötülük.

şerâset /şerâset/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Titizlik, huysuzluk, geçimsizlik.

şerâsif /şerâsif/, i. *Osm.* < *Ar. esk şersûf*'un çoğulu. *anat.* Kaburga kemiklerinin ön taraf uçlarındaki kıkırdaklar.

şerat, i. ç: **eşrât.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Alâmet, nişan, iz, işâret; § ❷ Bir şeyin en bayağısı, en aşağısı.

şerâyi /şerâyi/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şeriat**'in çoğulu.

şerâyin /şerâyin/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şiryân**'ın çoğulu.

şerâzim /şerâzim/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Şirzime**'nin çoğulu.

şerbet,-ti, i. *Osm.* < *Ar. şürb.* § ❶ Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek: *Portakal şerbeti. Çilek şerbeti.* [*Ing.* Sweet fruit drink; *Fr.* Sorbet]; § ❷ Belli vesilelerle sunulan şekerli içecek: *Mevlût şerbeti. Lohusa şerbeti Fr.* Boisson sucrée]; § ❸ Kimi maddelerin suda eritilmişi: *Gübre şerbeti. Kireç şerbeti.* [*ing.* Solution or suspension of a solid in a liquid; ◉ **ecel ~ i içmek,** *dey.* ◘ **Ölmek;** ◉ **gübre ~ i.** ◘ **Gübre;** ◉ **Harup ~ i,** ◘ **Harup;** ◉ **kan kusup kızılcık ~ i içtim demek,** *dey.* ◘ **Kan;** ◉ **Keçiboynuzu ~ i,** *mutf.* ◘ **Keçiboynuzu;** ◉ **kırklar ~ i,** *tasav.* ◘ **Kırklar;** ◉ **loğusa ~ i,** ◘ **Loğusa;** ◉ **nabza göre ~ vermek** *dey* ◘ **Nabız**

~ **içme,** *folk.* Nisan töreni.

~ **vermek,** *tasav.* Bedevî tarikatında *(Bedeviye)* mürşit tarafından, tarikata girene sunulan serbet.

şerbetçi, i. Şerbet yapan veya satan kimse' [*ing.* Maker or seller of sweet fruit drinks; *Fr.* Celui qui fait et vend des limonades des sorbets et d'autres boissons rafraîchissantes].

şerbetçilik,-ği, i. Şerbet yapıp satma işi. [*ing.* Profession of making or selling fruit drinks; *Fr.* Métier de serbetçi].

şerbetçi.otu, b. i. *bot.* Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kendirgiller *(Cannabinaceae)* familyasından, Avrupa, Kuzey Asya ve Türkiye'de doğal olarak yetişen, Orta Avrupa'da kültürü yapılan, tırmanıcı gövdeli, çokyıllık otsu bitki. Gövde ince, tırmanıcı, sarılıcı ve serttir. Üzeri sert ve örs şeklinde tüylerle pürüzlüdür. Yaprakları uzun saplı, stipulalı, 3-5 loplu, palmat damarlı olup karşılıklı olarak dizilmiştir. Erkek çiçekler yaprakların koltuğundan çıkan gevşek panikula durumundadır. Dişi çiçekler strobil *(kozalak)* halinde toplanmıştır. Brakteler otsu, geniş ovat imbrikat dizilislidir. Her braktenin koltuğunda 2 brakteol ve her brakteolün koltuğunda bir dişi çiçek bulunur. Meyva tek tohumlu bir nukstur. Kullanılan kısımların dişi çiçek durumları ve bu durumların brakteol ve çiçekler üzerinde bulunan salgı tüyleri ve köküdür. Çiçekler uçucu yağ, acı maddeler *(humulon, lupulon,* reçineler, mum, tanen v.b. tasırlar. Uçucu yağ içinde humulen, mirsen, terpen, seskuiterpen ve valerianik asid esterleri bulunur. Dişi durumların oluşturduğu droga *Strobili Lupuli* ve salgı tüylerinin oluşturduğu esmer toza *Glandulae Lupuli* veya *Lupulinum* adı verilir. Her iki drog da yatıştırıcı, uyutucu ve tonik olarak kullanılır. Ayrıca Strobili Lupuli, bira yapımında kullanılan bir drogdur. Bu sebepten, bira imal edilen ülkelerde bitkinin kültürü yapılır. Lupulinum sehvet giderici *(anafrodiziyak)* hap halinde veya kaşe içinde verilir. Kökleri halk arasında idrar söktürücü ve kan temizleyici olarak kullanılır. Türkiye'de kültürü henüz ilerlememiştir. [*Osm.* Haşişet-ül-dinar; *Lat. Humulus lupulus; Ing. (Common)* hop; *Fr.* Houblon grimpant].

☆ *Eşanl.* **ömerotu, mayaotu.**

~ **yoncası,** *bot.* ◘ **Yonca.**

şerbet.hane, b. i. *Osm.* < *Ar. şerbet* + *Fars. hâne. esk.* Eskiden İstanbul'da meyhane yerine kullanılan bir kelime. [*Ing.* Euphemism for wineshop].

şerbetleme, i. *tekn.* Sepi otu tabakaları arasında havuzda istif edilmiş derileri su veya sepi şerbetiyle örtme.

şerbetli, s. § ❶ Yılan sokmasından zarar görmeyen. [*ing.* Rendered magically immune to snake bites and the like; § ❷ *mec.* Kötü işler yapmayı huy edinmiş olan: *Yalana şerbetli* [*ing.* Notorious, incorrigible].

şerbetlik, s. Şerbet yapmaya yarayan: *Şerbetlik portakal.* [*Ing.* Suitable for use in making a fruit drink; *Fr.* Propre à faire des boissons, des sorbests, des sirops etc.].

şerbetsiz, s. § ❶ Şerbeti olmayan; § ❷ Yılan sokmasına karşı serbetli olmayan; § ❸ Şerbet'i verilmemiş olan.

şerc, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Anus.**

şeref, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Başkalarının gösterdiği saygının dayandığı özlük değer, onur: *İnsanın şerefi. Yurdun şerefi.* [*ing.* Honour; excellence, glory; *Fr.* Honneur]; § ❷ Erkek adı.

~ **sözü,** *dey.* Namus sözü.

~ **vermek,** *dey* § ❶ Kendisiyle övünülmeye hak kazandırmak; § ❷ Bir yere özel bir lütuf olarak **gelmek, gitmek .**

~ **yeri,** *dey.* **Bir toplantıda,** özel saygı gösterilen kimse için ayrılmış yer.

şeref.bahş, b. s. *Osm.* < *Ar. şeref* + *Fars. bahş. esk.* Şeref veren. [*Ing.* That honours, who honours *(by his presence)*].

şerefe, i. ç. *Osm.* < *Ar. şürfe.* § ❶ Minarenin ezan okunan yeri. [*Ing.* Gallery of a minaret; *Fr.* Galerie du minaret]; § ❷ Yüksek bir yerin çıkıntısı.

şeref-efzâ, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeref artıran, artırıcı.

şeref-hâh, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeref dileyen, onur sağlayan.

şerefiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir yerin bayındırılmasıyla o çevrede bulunan mülklerin değeri arttığından ötürü bunların iyelerinden belediyece alınan para. [*Ing.* Local improvement tax, betterment tax].

şereflendirmek (-i), f. Şeref vermek, şeref kazandırmak, onurlandırmak. [*ing.* To honour; [*Fr.* Honorer].

şereflenmek, nsz. f. Şeref kazanmak, onurlanmak. [*ing.* To acquire honor, to be honoured; *Fr.* Être honoré; acquérir de la valeur].

şerefli, s. § ❶ Şerefi olan, onurlu. [*Ing.* Highly esteemed, honoured; *Fr.* Plein d'honneur; honorable; qui fait honneur]; § ❷ Bayındır, şenlikli: *Şerefli yer.* [*Ing.* Favoured or distinguished; *Fr.* Apprécié].

şeref.nüma, b.i. *Osm.* < *Ar. esk. müz.* Türk musikisinde bir mürekkep makam. Asıl adı «şeref-i hamîdî» olup Dr. Suphi Ezgi tarafından sonradan bu ad verilmiştir. Ser müezzin Tevfik bey tarafından II. Abdulhamîd'-in serefine terkîbedilmiştir, tahminen 60 yıllık kadardır. Hicaz ve aşiran'dan beyâtî ile yegâh'da rast makamlarından mürekkeptir. Son makam ile yegâh perdesinde durur *(bu perde, hicazın da güçlüsüdür).* Güçlüleri, birinci derecede hicazın durağı ve iki makamın da güçlüsü olan dügâh *(lâ)*, ikinci derecede de-gâhın sekizlisi bulunan-nevâ *(re)* perdeleridir. Donanımına hizacın «si» bakiyye bemolü ile «fa» ve «do» bakiyye diyezleri konulur. Aşiranda beyâtî için «si» bekar ve «do» bekar *(fa diyez müşterektir)*, yegâhda rast için de «si» bekar *(diğer iki ârıza müşterektir)* nota içerisinde kullanılır. Inici çıkıcı karışık bir şekilde seyreder.

şeref-pezîr, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeref ve itibar bulan.

şeref-resân, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeref eriştirici, şeref eriştirmen, ulaştıran.

şeref-rîz, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeref veren.

şeref-sâdır, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şerefle çıkan *(padişah emri).*

şeref-sânih, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şerefle hatırlanan *(padişah emri).*

şerefsiz, s. Şerefini korumayan, onursuz. [*Ing.* Not held in any special esteem; dishonest, unworthy].

şerefsizlik,-ği i. Şerefini koruyamama hali, onursuzluk.

şeref-sudûr, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şeref-sâdır.**

şeref-sünûh, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şeref-sânih.**

şeref-tevârüd, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şeref-vârid.**

şeref-vârid, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şerefle gelen.**

şeref-vâsıl, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şerefle gelen.**

şeref-vurûd, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şeref-vârid.**

şeref-vusûl, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şeref-vâsıl.**

şerefyap.-bı, /şerefyâp/, s. *Osm.* < *Ar. şeref* + *Fars. yâb. «Şeren kazanmak»* anlamında kullanılan *şerefyap olmak* deyiminde geçer. [*Ing.* Honoured, dignified; *Fr.* Honoré].

şeref-zâhir, bs. *Osm.* < *Ar. esk.* Şerefle çıkan.

şeref-zuhûr, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şeref-zâhir**

şereh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şiddetli hırs, tamahkârlık, açgözlülük.

şeremet.-ti, i. § ❶ Çok hızlı rahvan giden at; § ❷ s. Edepsizlikte cerbezeli.

şereng, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zehir, ◘ **Semm.**

şerer, i. *Osm.* < *Ar. esk. şerâre*, **şerere**'nin çoğulu.

şerere, i. ç. **şerer.** *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şerâre.**

şerer-feşân, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kıvılcım saçan.

şerer-nâk, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kıvılcım saçan.

şergil /şergîl/, s. *Osm.* < *Ar. şergir.* Haşarı, yaramaz. [*Ing.* Rebellious, malignant, malicious].

şergir /şergîr/, s. ◘ **Şergil.**

şerh, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Açımlama. [*Ing.* Annotation; *Fr.* Commentaire]; § ❷ Açma, ayırma; § ❸ Açık anlatma.

şerha, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dilim, parça.

şerha şerha, z. *(Et, kumaş)* parça parça.

şerhân /şerhân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çok tamahkâr açgözlü. ◘ **Haris.**

şerhetmek (-i), f. *huk.* Açımlamak.

şerî /şerî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kanuna uygun; § ❷ Kanunla ilgili; § ❸ Müslümanlık şanına uygun veya onunla ilgili, [*Ing.* Canonical, canonically legal; *Fr.* Canonique].

şeriat,-tı /şerîat/, i. ç. **şerâyi.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kur'an ayetlerine dayanan Müslümanlık yasası. [*Ing.* Canonical law, law code; *Fr.* Législation, droit canon; loi sacrée musulmane]; § ❷ Doğru yol; § ❸ Allahın emri; ⊙ **—ın kestiği parmak acımaz,** *at.* Kanun ne buyuruyorsa ona boyun eğilir. [*Ing.* Just punishment is not resented]; § **— evi,** *arg.* Kadının tenasül yeri. [*Ing.* Vulva; *Fr.* Vulve].

şeriatçı /şerîatçı/, i. § ❷ Çağdaş yasaların yerine şeriatın uygulanmasını isteyen kimse. [*Ing.* An upholder of the religious law; *Fr.* Partisan de la loi sacrée]; § ❷ *teşk. tar.* Eskiden bir kazaskerin başkanlık ettiği ,mahkemenin kâtibi. [*Ing.* Official in the office of the şeyhülislâm].

şeriatçılık.-ğı, i. Şeriat taraftarlığı.

şerif[1] /şerîf/, s. ç: **eşrâf.** *Osm.* < *Ar. şeref. esk.* § ❶ Şerefli. [*Ing.* ve *Fr.* Honorable]; § ❷ Kutsal. [*Ing.* Sacred; *Fr.* Sacré]; § ❸ i. Doğrudan doğruya Hz. Muhammed'in soyundan olan kimse. [*ing.* Descendent of Muhammed; *Fr.* Descendant direct de Mahomet]; § ❹ Erkek ve kadın adı.

şerif[2], i. *Ing.* İngiltere'nin her kontluğunda, krallığın temsilcisi olan yönetici, A.B.D.'de sınırlı bir hukuk adamı işini görebilen ve aynı zamanda yönetici olarak seçilen kimse. [*Ing.* Sheriff; *Fr.* Chérif].

şerîflik.-ği, i. § ❶ Şerif olma hali; § ❷ Bir şerif tarafından yönetilen ülke.

şerih, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şerhân.**

şerîha /şerîha/, i. ç: **şerâih.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Et dilimi; § ❷ Vücuttan kopmayarak ayrılmış olan et parçası.

şerik.-ki /şerîk/, i. *Osm.* < *Ar.* Ortak. [*Ing.* Partner, associate, copartner, shareholder; *Fr.* Associé, compagnon].

şerir /şerîr/, i. ç: **eşirrâ, eşrâr.** *Osm.* < *Ar.* Kötü adam, kötülükçü. [*Ing.* Bad, wicked; *Fr.* Mauvais,-aise].

şerirlik.-ği, i. Şerir olma hali, kötülükçülük. [*Ing.* Wickedness, evil, evil-doing].

şerit,-di i. *Osm.* < *Ar. şerid.* § ❶ Herhangi bir maddenin dar, düz, ince ve uzun parçası: *İpek şerit. Yün şerit. Sırma şerit. Deniz şeridi. Kara şeridi. Daktilo şeridi.* [*Ing.* Tape, ribbon; *Fr.* Galon, ruban]; § ❷ *zool* Şeritgiller *(Taeniidae)* familyasından, vücudu yassı, birbirine kenetlenmiş boğumları bulunan ve kimisi metrelerce boyda olan bir bağırsak asalağı. **Domuz şeridi** *(T. solium)*, **sığır şeridi** *(T. saginata)*, **köpek şeridi** *(T. echinococcus)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* Taenia; *Ing.* Taenia, tapeworm; *Fr.* Ténia, taenia]; § ❸ *jeol.* Kalınlığı 1 sm'den daha az, çok ince tabaka. [*Ing.* Tamina, band; *Fr.* Straticule]; § ❸ Uzun yol: *Sahil şeridi;* § ❺ *anat.* Şikillerinden ötürü bazı organlara veya organ kısımlarına verilen ad; § ❻ *büro.* Daktilo makinelerinde, yazıcı hesap makinelerinde, muhasebe veya kasa makinelerinde işaretlerin kâğıda çıkmasını sağlayan, yağlı mürekkep emdirilmiş kumaş *(ipek, naylon veya pamuklu)* veya karbon kâğıdından yapılma bant. *(Baskı düzeneğiyle kâğıt arasına yerleştirilen bu şerit, her vuruşta otomatik olarak bir adım atlar);* § ❼ *dok.* (a) Tekstil elyafının, iplik işlemleri sırasında sadece kendi sürtünmeleriyle birbirlerine tutunarak kurdele haline sokulmuş şekli; (b) Belirli genişlikte dokunmuş veya prese edilmiş tekstil iplik veya elyafından yapılan, teknikte veya süs olarak kullanılan bant; § ❽ *otom.* Sıkışarak fren tamburu üzerine dayanan esnek lama. ☆*Eşanl.* bant; § ❾ *tar.* Mısırlıların mumyaların etrafına sardıkları sargılar; § ❿ *tar.* Ilkçağda rahiplerin ve kurbanların başlarını süsleyen sargı; § ⓫ s. Şerit biçiminde olan: *Şerit metre;* § ⓬ *mat.* Paralel iki doğru ile sınırlanan düzlem parçası: *İki şeritin arakesiti bir paralel kenardır;* ⊙ **ağ şeridi,** *sp.* ◘ **Ağ;** ⊙ **arka — ler,** *matb.* ◘ **Arka;** ⊙ **bayram şeridi,** *den.* ◘ **Bayram;** ⊙ **çayır şeridi,** *trm.* ◘ **Çayır;** ⊙ **çekme —,** *ciltç.* Ciltli bir kitabı mahfazasından kolayca çekip çıkarmak için bir ucu dışarıda bırakılan ve kitabın altından geçerek mahfazanın kenarına bağlı olan şerit. ⊙ **çift madenli —,** *teknol.* ◘ **Çift;** ⊙ **çim şeridi,** *trm.* ◘ **Çim;** ⊙ **delik —,** *tekn.* ve *telekom.* ◘ **Delik;** ⊙ **domuz şeridi,** *zool.* Şeritler *(Cestodes)* takımının, Şeritgiller *(Taeniidae)* familyasından bir ilkel solucan türü. Kabarcıklı solucan evresi domuzlarda, ergin evresi insanların bağırsağında yaşar. Uzunluğu 3 m. Bulaşık domuz etinin iyice pişmeden yenmesiyle geçer. [*Osm.* Dud-u vahid; *Lat.* Taenia solium; *Ing.* Pork tapeworm; *Fr.* Ténia armé]; ⊙ **fişek şeridi,** *sil.* ◘ **Fişek;** ⊙ **görme — leri,** *anat.* Görme kıyazmasının arka açılarından çıkan beyaz kordonlar; ⊙ **halkaması —,** *anat.* Kalbin sağ karıncığının etsi çıkıntısı; ⊙ **iğ — i,** *dok.* Sabit vargellerde veya büküm makinelerinde iğleri çevirmeye yarayan kolan; ⊙ **iliopektineus —,** *anat.* Uyluk kemerinden kalça kemiğine kadar uzanan ve dışta uyluk halkasını sınırlayan fibröz kalınlık; ⊙ **iniş şeridi,** *hava.* ◘ **Iniş;** ⊙ **işaret şeridi,** *matb.* ◘ **İşaret;** ⊙ **kadife —,** *mobl.* ◘ **Kadife;** ⊙ **kâğıt verici —,** ◘ **Kâğıt;** ⊙ **kalınbağırsak — leri,** *anat.* Kalınbağırsak boyunca görülen bir santimetre enindeki kabarık kas. *(Çıkan, enine ve inen kalınbağırsak üzerinde üçer tane bu şeritler, sigmamsı kalınbağırsakta iki tanedir);* ⊙ **koruma — i (otsuz —),** *demir.* Lokomotif kıvılcımlarından doğabilecek yangınların büyümesini ve yayılmasını önlemek için, demiryolu boyunca blükileri sökerek hazırlanmış alan; ⊙ **köpek şeridi,** *zool.* Şeritgiller *(Taeniidae)* familyasından bir ilkel solucan türü. Uzunluğu 4-5 mm. olup üzerinde bir çok çengel bulunan 3 veya 4 halkadan meydana gelir. Kurtçuğu kistleşmiş olarak insanda yaşar ve karaciğer, akciğer, deri, böbreklerde v.b. yerleşen sulu kistler meydana getirir. Bu kistler delme yoluyle yok edilir veya cerrahî müdahaleyle çıkarılır. Ergin evresi köpek, kedi ve kurtta yaşar. [*Lat. Taenia echinococcus; Ing.* Dog tapeworm; *Fr.* Ténia échinocoque]; ⊙ **lombard — leri,** *san.* ◘ **Lombard;** ⊙ **magnetik —,** *bilgi-işlem.* ◘ **Magnetik;** ⊙ **mavi —,** *binic.* İngiltere'de yapılan Epson derbisi ödülü; ⊙ **mikalı —,** *elek.* Kâğıt, pamuklu veya ipekli bez ya da cam üzerine mika levhacıkları yapıştırarak hazırlanan ve malzemeye gerekli mekanik direnci vermeye yarayan esnek, yalıtkan şerit; ⊙ **ortanca beygir şeridi,** *paraz.* ◘ **Ortanca;** ⊙ **reil — leri,** *anat.* ◘ **Reil;** ⊙ **saç —,** *arıc.* Kovanlarda çerçeve üst çıtalarının aynı aralıkta durmasını sağlamak için ön ve arka lamba üzerine çakılan saç parçası; kimi vakit demir telden de yapılır; ⊙ **sıçan şeridi,** *zool.* ve *paraz.* ◘ **Sıçanşeridi;** ⊙ **sığır şeridi,** *zool.* Şeritgiller *(Taeniidae)* familyasından bir ilkel solucan türü. Kabarcıklı solucan evresi sığırlarda, ergin evresi insanların bağırsağında yaşar. Uzunluğu 4-12 m.'dir. Bulaşık sığır etinin iyi pişmeden yenmesiyle geçer. [*Lat. Taenia saginata; ing.* Beef tapeworm; *Fr.* Ténia inermé]; ⊙ **su — i,** *bot.* ◘ **Suşeridi;** ⊙ **ses — i,** *sin.* Sinema filimlerinde, üzerine seslerin kaydedildiği bobin; ⊙ **şekil değiştirme — i,** *mat.* Heterojen şekil değişikliğine uğramış madenlerin yapısında mikroskopla görülebilen ince iz; ⊙ **üst ve alt yarımay —** leri, *anat.* Diyafram üzerinde alt ana toplardamarın geçtiği deliği çevreleyen, telsel kas. **— bezeme,** *mim.* Mimarî süslemede kullanılan şerit ve kurdelâ biçiminde motif.

— cetvel, *metrol.* ◘ **Cetvel.**

— delici ve kaydedici teletayp, *hava.* Gelen meşajı tekrar maksadıyle şeride delerek geçiren ve aynı zamanda yazılı olarak ayrı bir kâğıda kaydeden teletayp alıcısı.

— döken, ◘ **Şeritdöken.**

— filmi, *sin.* Bir şerit-filim projektörü ile gösterilmek üzere hazırlanan ve birtakım pozitif fotografları kapsayan 35 mm.lik kısa filim.

— grafik, *mat.* ◘ **Grafik.**

~ **harita,** *hava.* Özellikle uçuş yolunu göstermek için kullanılan dar harita.
~ **katrak makinesi,** *ağ. iş.* Yaklaşık olarak 10 sm. enindeki şerit testere laması ile çalışan, tahta biçmede kullanılan, güçlü bir ağaçişleri makinesi.
~ **metre,** *ağ. iş.* Yapıcılıkta ve içdonatımda kullanılan, 10,20 m. uzunluğunda, sağlam bezden yapılmış ve bir kutuya konulmuş ölçü aracı. [*Ing.* Band measure, tape line, tape measure, tape rule, measuring tape].
~ **silme,** *mim.* ◘ Silme.
~ **tayfı,** *astr.* Birden fazla atomda oluşmuş gaz moleküllerinin yaptığı ışınıma ilişkin tayfda görülen parlak şeritler *(salma şeritleri)* veya kararmış şeritler *(soğurma şeritleri).*
~ **tekrarı,** *hava.* Mesajların teletayp ile alınıp yollandığı bir muhabere usulü.
~ **testere,** *ağ. iş.* Şerit testere makinesinde kullanılmak üzere hazırlanmış, bir kenarına dişler açılmış uzun çelik lama.
~ **testere makinesi,** *ağ. iş.* İki kasnağı üzerinde dönen, uçları kaynatılmış testeresi ile kesme işlemi yapan ağaçişleri makinesi.
~ **yapı,** *met.* Bileşenleri şerit halinde sırlanan ve mikroskopla görülebilen yapı. *(Çelikler söz konusu olduğunda ferrit şeritleri ferrit-perlit agregası içinde dağılır).*
~ **yaprak,** *bot.* Dar ve uzun yaprak.

şerita /şerîta/, i. ç: **şerâit.** *Osm.* < *Ar. esk.* Hususi şart, mukaveleyi, sözleşmeyi meydana getiren maddelerden her biri.

şeritçi, s. ve i. Şerit yapan veya satan *(kimse).* [*Fr.* Passementier].

şeritçilik -ği, i. § ❶ Sırma imal etme sanatı; § ❷ Sırmacının çalışması.

şerit.döken, b. i. *ecz.* Şeritler uyuşturarak, içirilen sürgün ve bağırsakların doğal devimleri yardımıyle vücuttan dışarı atan ilâç. [*Osm.* Dâfi'-i didan-ı şeritiye; *Ing.* Teniafuge; *Fr.* Ténifuge].

şeritgiller, ç. i. *zool.* Şeritler *(Cestodes)* takımından serit türlerini içine alan bir familya. [*Osm.* Tenyadeler; *Lat.* ve *ing. Taenildae*].

şeritlemek (-i), f. Şerit geçirmek. [*Ing.* To bind or decorate with tape or ribbon; *Fr.* Orner de galons; passementer].

şeritler, ç. i. *zool.* Çokhücreli hayvanlardan Birincil-ağızlılar *(Protostomia)* filumunun, ilkel-solucanlar *(Scolecida)* dalının Yassı-solucanlar *(Plathelminthes)* sınıfından bir takımı. Ergin halde omurgalı hayvanların bağırsaklarında iç-asalak olarak yaşarlar. Vücutları baş ve boyundan oluşan bir skoleks ile buna eklenmiş bulunan ve proglotis denen bölmelerden yapılmıştır. Başta, konağa tutunmak üzere, çengeller ve çekmenler bulunur. Erdişidirler. Sindirim boruları yoktur. Bir şerit, erginken konağının sindirim borusunda, kurtçukken diğer iç organlarda yaşar. Gelişmesi arakonaklarda olur ve az çok dolaşık bazı göçleri gerektirir. Gelişmeleri sırasında kancalı küre *(onkosfer)* ve kabarcıklı solucan *sistiserkus)* denen larva evreleri vardır. Sığır şeridi *(Taenia saginate),* domuz şeridi *(Taenia solium),* köpek şeridi *(Taenia echinococcus),* balık tenyası *(Dibothriocephalus latum)* iyi bilinen türleridir. [*Osm.* Didân-ı şeritiye; *Lat. Cestodes* = *cestoda; Fr.* Cestodes). ◘ *TABLO: 19* — **HAYVANLAR ALEMİ.**
☆ *Eşanl.* tenyalar.

şeritli, s. Şeridi olan.
~ **gömme ayak,** *mim.* ◘ Gömme.
~ **kil,** *jeol.* Buzul göllerinde veya öteki durgun sularda çökelmiş, irice taneli *(kum, mil)* ve ince taneli kil tortul. [*Ing.* Banded clay; *Fr.* Argile rubanée].

şeritli, s. *zool.* Düz veya dalgalı şerit şeklinde renkli kuşakları olan: *Şeritli elitraler.* [*Fr.* Orné de galons, galonné].

şeritli.eğrelti, b. i. *bot.* Eğreltiotugiller *(Polypodiaceae)* familyasından, Güney Avrupa ve Akdeniz bölgesinde yetişen, Türkiye'de sahil bölgelerin ormanlarında rastlanan, yaprak sapı parlak siyah renkli ve sorusları kısa çizgi halinde olan bir bitki türü. Isbut civarında yaygındır. Süsbitkisi olarak yetiştirilir. [*Lat. Asplenium onopteris; Ing* ve *Fr.* Asplenium].

şeritli.kil, b. i. *jeol.* Buzul göllerinde ya da öteki durgun sularda çökelmiş, irice taneli *kum, mil)* ve ince taneli kil tortul. [*Ing.* Varved clay; *Fr.* Argile rubanée].

şeritsi, s. § ❶ Şerit biçiminde olan; § ❷ *zool.* Boylu boyunca aşağı yukarı aynı genişlikte olan dar kısımlar için söylenir: *Şeritsi elitra.*
~ **yaprak,** *bot.* ◘ Yaprak.

şer'iyyât /şeriyyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şer'î işlere, islâmî şeriata uygun ve bununla ilgili olan konular.

şer'iyyet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeriata uygun olma.

şerm, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Utanma.

şermende, s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Şerm-gîn, şerm-sâr.

şermendegî, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Utangaçlık. ◘ Şerm-sârî.

şerm-gîn, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Utangaç. ◘ Şerm-sâr.

şerm-nâk, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Utangaç, mahçup.

şerm-sâr, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Utangaç, ◘ Mahcûb, **müstahvî.**

şerm-sarî, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Mahcupluk, utançaçlık. ◘ Mahçûbiyyet.

şerpa'lar, öz. i. Nepal'da dağ halkı Şerpalar dağcıların Himalaya'lara yaptıkları seferlerde kılavuz ve taşıyıcı olarak çalışırlar.

şerr, i. ç: **şürûr.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kötülük, fenalık, kötü iş; § ❷ Kavga, gürültü. ☆ *Eşanl.* Nizâ.

şerre, s. ve i. ç: **eşrâr.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Fenâ, fenalık eden adam, kötü adam.☆*Eşanl.* Fâid, fâsık, muzır; § ❷ Daha *(pek, en)* kötü.

şerrî /şerrî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kötülüğe ait, kötülükle ilgili.

şersûf /şersûf/, i. ç: **şerâsîf.** *Osm.* < *Ar. esk. anat.* Kaburga kemiklerinin ön taraf uçlarındaki kıkırdak.

şersûfî, şersûfiyye /şersûfî, şersûfiyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şersûfa ait, şersufla ilgili.

şerûd /şerûd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ateşözü yerine geçen güldürücü ve manzum söz.

şerûm /şerûm/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Ferci ile şerci birleşip arası kaybolmuş *(kadın).*

şervâl /şervâl/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şalvar.
☆ *Eşanl.* Nirvâl.

şerze, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kudurmuş, kuduruk.
☆ *Eşanl.* Akur.

şeşat, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Okçuların parmaklarına geçirdikleri yüksük. ☆ *Eşanl.* Zih-gir; § ❷ Balık oltası.

şeş, i. *Osm.* < *Fars.* «*Altı*» demek olup «*yanlış görmek*» anlamıyla alay yollu kullanılan şeşi beş görmek deyiminde geçer. [*Ing.* Six; *Fr.* Six].

şeş-arûs, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. astr.* «Altı gelin»: *(Utârid (Arzıtlek, Zühre (Venüs),* Arz, Merih *(Lers),* Müşteri *(Jüpiter),* Zuhal *(Satürn).* ☆ *Eşanl.* Şeş-arûs.

şeş-bânû, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. astr.* altı hanım: *(Uterid (Arzıtlek), Zühre (Venüs), Arz, Merih (Mars), Müşteri (Jüpiter), Zuhal Satürn).* ◘ Şeş-arûs.

şeş-berg, (altı yaprak), b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* g. s. Fildişi oyma ve kakmalarda görülen ucu sivri 6 petalli çiçek motifi.

şeş.beş /şeş:beş/, i. *Osm.* < *Fars. oyun.* Atılan zarlardan birinin altılı, öbürünün beşli gelmesi.

şeş.cihar /şeş:cihar/, i. *Osm.* < *Fars. oyun.* Atılan zarlardan birinin altılı, öbürünün dörtlü gelmesi.

şeş-gâh, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şeş-hâne, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Şişâne namlusunda 6 yivi bulunan tüfek veya top; § ● b.s. Tezhipte kullanılan 6 petalli bir çiçek motifi.

şeşl.dü /şeş:ldü/, i. *Osm.* < *Fars. oyun.* Atılan zarlardan birinin altılı, öbürünün ikili gelmesi.

şeş-pâ, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Altı ayaklı.

şeş-per, b i. *Osm* < *Fars.* § ● Altı kanat; § ❷ Eski harb âletlerinden 6 dilimli topuz.

şeş-tâ, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* 6 telli tambur.

şeş-târ, b. i *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Altı telli; § ❷ *müz.* Eskiden Türk musikisinde ve genellikle islâm musikisinde kullanılan bir mızraplı saz olup üç asırdanberi Türk musikisinde tanbur bu çalgıyı unutturmuştur.

şeş-târî, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Şeştar çalan san'atkâr

şeşüm, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Altıncı. ◘ Sâdis.

şeşü.se /şeş:üse/, i. *Osm.* < *Fars. oyun.* Atılan zarlardan birinin altılı, öbürünün üçlü gelmesi.

şeş.yek /şeş:yek/, i. *Osm.* < *Fars. esk. oyun.* Atılan zarlardan birinin altılı, öbürünün birli gelmesi.

şet.-ddî, i. *Osm.* < *Ar. şedd. müz.* Doğu müziğinde bir makamı kendi perdelerinden daha tiz veya pes perdelerde çalma işi.

şetaret,-ti /şetâret/, i. *Osm.* < *Ar. şetâret.* § ❶ Sevinç, şenlik¹. [*Osm.* Neşe; *Ing.* Merriment, gaiety, cheerfulness; *Fr.* Gaîté gaillardise, allégresse]; § ❷ Bazı Arap halayıklarına verilen bir ad.

şetim,-tmî, i. *Osm.* < *Ar. şetm.* Sövme, sövgü.

setîme /şetîme/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Sövüş, sövme, sövüp sayış. ◘ Düşnâm, şetm.

şetît, şetîte /şetît, setîte/, s. ç: **şettâ.** *Osm.* < *Ar. esk.* Ayrı, dağınık, çeşitli, türlü.

şetm, i. ç: **şütûm.** *Osm.* < *Ar. esk.* Sövme, sövüp sayma. ◘ Düşnam, sebb.

şettâ /şettâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şetît'in** çoğulu.

şettâm, /şettâm/, s. *Osm.* < *Ar. şetm. esk.* Çok küfür eden. ◘ Şebbâb, şâtim.

şev, i. *Osm.* < *Ar. şîb.* § ❶ İnişli yer, bayır. [*Ing.* Slope, declivity, sloping; *Fr.* Pente, biais, déclivité]; § ❷ s. Eğik, meyilli: *Şevduvar;* § ❸ *inş.* Duvar yüzeylerinin yükseldikçe içeriye doğru gitgide incelmesinden meydana gelen eğim; § ❹ *bayınd.* Kaymalara veya toprak hareketlerine uğrayabilecek bir şeyin hemen dibine veya kenarlarına yapılan kuru taş kaplama veya duvar; § ❺ *demir.* Bir kara veya demiryolunun boy profilinde her iki yönde görülen eğim. *(Şey, harcket yerinden daha yüksek bir noktaya çıkışı sağlıyorsa ramps, tersine olduğu zaman da iniş adını alır);* § ● *jeom.* Bir arazinin, bir yüzeyin geriye doğru ve tabanına göre eğimi; § ❼ *jeom.* Eğimli arazi; § ❽ *mar.* Ahşap elemanlarından biri öbürü üzerinde çıkıntı yapan kinişli geçme; ❾ dökümtü ~ i, *jeom.* Bir kaş eteğinde dökümtülerin meydana getirdiği yığın; ❿ duvar ~ i, ◘ Duvar; ❿ iç ~, *inş.* ◘ içşev; ❿ kalınlık ~ i. ◘ Kalınlık; ❿ ~ li pencere, *inş.* Bodrum katlarına çok ışık vermek için kenar duvarları ve tabanı içeriye doğru eğik ve şevli olarak yapılan pencereler; ❿ Korniş ~ i, *inş.* Bazı kornişlerin üst tarafında suların akması için yapılan, öne doğru eğik yüzey; ❿ Mazgal ~ i, *inş.* Kale mazgallarından geniş bir açı içindeki sahaya ok atabilmek için mazgalların yan taraflarındaki siperlerde iç tarafa doğru bırakılan şevlikler; ❿ Pencere ~ i, *inş.* Kârgir ve kalın duvarlı pencerelerde içeriye çok ışık alabilmek için pencerelerin yan duvarlarında içeriye doğru yapılan şevlikler; ❿ piyade kademesi ~ si, *ask.* Tahkimli tesisin toprak doldurulmuş piyade kademesinin uygun olarak bitiştirilmesinden meydana gelen eğik yüzey; ❿ sur önü ~ i, *ask.* Tahkimli bir tesisin sur önündeki profilini belirten eğik yüzey; ❿ tabii ~, *jeom.* Uzun süre atmosferin etkilerine terkedilen arazinin yatay doğrultuya göre eğimi.
~ **açmak,** *inş.* Kapı, pencere veya mazgal boşluğunu dışarıdan içeriye doğru genişletmek.
~ **geçme,** *inş.* İki parçası birbirine eğik olan üçgen prizma biçiminde geçme.
~ **kapı veya pencere,** *inş.* Yan duvarları yani yanakları yan duvarlara eğik durumda açılmış kapı ve pencere.
~ **kaplama,** *bayınd.* Bir yapıyı koruyan ve sulardan zarar görmesini önleyen veya bir

yarma işleminde çıkan toprakların hendeğe tekrar dolmasına engel olan, kuru taşlardan örülmüş kaplama veya duvar.
~ kemer, *mim.* ◘ Kemer.

şevâgil /şevâgil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şagîle**'nin çoğulu.

şevâhid /şevâhid/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâhid**'in çoğulu.

şevâhik /şevâhik/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâhika**'nın çoğulu.

şevâhin /şevâhîn/, i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. esk.* **şâhin**'in çoğulu.

şevâi /şevâī/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâyi**'in çoğulu.

şevâib /şevâib/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâibe**'nin çoğulu.

şevâil /şevâil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâile**'nin çoğulu.

şevâir /şevâir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şaire**'nin çoğulu.

şevâkil /şevâkil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâkile**'nin çoğulu.

şevâmih /şevâmih/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şamiha**'nın çoğulu.

şevâmil /şevâmil/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâmile**'nin çoğulu.

şevârık /şevârık/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şârika**'nın çoğulu.

şevâri /şevâri/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâri**'nin çoğulu.

şevârib /şevârib/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şarib**'in çoğulu.

şevârid /şevârid/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şaride**'nin çoğulu.

şevâtî /şevâtî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâtî**'nin çoğulu.

şevâzî /şevâzî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dağların dik tarafları.

şevâzz /şevâzz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâzze**'nin çoğulu.

şevher, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Koca. ◘ Şûy, zevc.

şevk, eşvek, i. ç: **eşvâk**. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Deve dikeni.

şevk,-kı, i. ç: **eşvâk**. *Osm.* < *Ar.* Şiddetli arzu, heves, istek, fazla canlılık: *İşine şevkle sarıldı* [*Ing.* Eagerness, ardor; *Fr.* Désir, zèle].

şevk-âlud, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şevkli, keyifli, neşeli, sevinçli.

şevk-âver, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Neşe getiren, neşe veren.

şevk-bahş, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şevk veren; § ❷ Meşhur bir çeşit lâle.

şevk-efzâ, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şevklendiren, neşe arttıran; § ❷ i. *müz.* Türk musikisinde bir mürekkep makam olup, kuvvetli bir tahmin ile III. Selim tarafından terkibolunmuştur. *(Tahminen bir buçuk asırlık).* Biraz kasvetli, lyrique ve içli bir makamdır. Oldukça rağbetle kullanılmıştır. *(Elimizde 159 kadar eser vardır ki, makamlar arasında 24. cü geliyor).* Şevkefzâ, acem aşîran, çârgâh'da zengüle ve acem aşiranda nikriz beşlisinden mürekkeptir. İnici çıkıcı karışık bir şekilde seyreder. Nikriz beşlisi ile acem aşiran *(fa)* perdesinde kalır *(ki acem aşiranın da durağıdır).* Güçlüleri, birinci derecede çârgâhda zengule'nin güçlüsü olan güçlüsü ve çargâhda zengülenin durağı olan çârgâh *(do)* perdeleridir. Donanımına Acem aşiranın küçük mücenneb bemolü *(si için)* konulur; çârgâhda zengüle için «si» bekar ve «si» koma bemolü, «mi» koma bemolü «la» ve «re» bakiyye bemolleri ile acem aşiranda nikriz beşlisi için de «si» bekar ve «si» koma bemolü, «la» bakiyye bemolü, nota içerisinde kullanılır. Bazı şevkefzâ eserlerin, mevzuubahis nikriz beşlisini kullanmaksızın acem aşiran makamı ile karar verdiği de görülür.

şevk-engîz, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Keyf, neşe, sevinç, arzu koparan, yaratan; § ❷ i. *müz.* Türk musikisinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şevkerân /şevkerân/, i. *Osm.* < *Fars. esk. bot.* Baldıran otu.

şevket,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Erkten doğan görkem, büyük, heybet *(Padişahlar için kullanılırdı).* [*Ing.* Imperial majesty and pomp; *Fr.* Majesté, magnificence]; § ❷ Azamet, celâl; § ❸ Erkek adı.

şevketlü, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şevketli, azamet ve heybet sahibi *(padişahın vasfıdır).*

şevket-meâb, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Şevketpenâh.

şevket otu, b. i. *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, İstanbul ve Akdeniz bölgesinde yetişen , çok büyük yapraklı, sarı çiçekli tüylü bitki. Yapraklarının alt tarafındaki damarlar beyazdır. [*Lat. Cnicus benedictus; Ing.* Blessed thistle; *Fr.* Chardon bénit].
☆ *Eşanl.* **mübarekdikenî**.

şevketpenâh, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şevketin ait olduğu, şevketin bulunduğu yer, padişah.

şevkî /şevkî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Şevkli, şevkle, neşe ile ilgili olan. [*Ing.* Ardent, yearning; cheerful, full of eagerness]; § ❷ Erkek adı.

şevkî, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Dikene ait, dikenle ilgili.

şevk-istân, b, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Dikenlik.

şevklî, s. Fazla canlı ve gayretli. [*Ing.* Eager, desirous; *Fr.* Désireux, zélé].

şevlet, i. *Osm.* < *Ar. esk. astr.* (a) Menâzil-i kamerden birinin adı. ◘ Menâzil-i kamer; (b) Akrep kuyruğunun yuvarlak kısmı

şevliğine, z. Eğik olarak, eğik bir durumda.

şevlik,-ğl, i. *inş.* İçeriye daha çok ışık vermek için duvara, kenarları içeriye doğru geniş şev olarak açılmış pencerelerin yanak ve tabanlarındaki eğim. [*Fr.* Embrasement]; ⊙ baca **şevliği**, *inş.* ◘ Baca; ⊙ duvar **şevliği**, *inş.* ◘ Duvar.

şevne, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Anbar. *(Mısır'da kullanılır).*

şevval,-li /şevvâl/, i. *Osm.* < *Ar.* Kamer takviminin onuncu ayı, bayram ayı.

şey, i. ç: **eşya**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Nesne, nen: *Hayvan canlı bir şeydir. Taş katı bir şeydir. Doğruluk iyi bir şeydir.* [*Ing.* Thing; *Fr.* Chose]; § ❷ Soyut kavramlara da denir: *Yalan kötü bir şeydir. Doğruluk iyi bir şeydir;* § ❷ Söz söylerken o anda hatıra gelmeyen gerekli kelime yerine **şey** kullanılır: *Şeyi gördüm, arkadaşınızı...*

şeyatin /şeyâtin/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şeytân**'ın çoğulu.

şeyb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Saç sakal ağarması, kocama, ihtiyarlık.

şeybiyye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Likenler. [*Fr.* Lichenées].

şeyda /şeydâ/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Çılgın. [*Ing.* Mad, insane; *Fr.* Insensé, fou]; § ❷ *mec.* Aşka tutulmuş, divane, düşkün, şaşkın. [*Ing.* In love, madly in love; *Fr.* Folle d'amour]

şeydâî /şeydâî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Sevgiden ileri gelen divânelik, şaşkınlık.

Şeyenler, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Amerika'da kızılderili halk. Sioux'lar tarafından püskürtülen Şeyenler, Yukarı Missouri ile Superior gölü arasındaki yerlerini terkederek güney batıya doğru göçmek zorunda kaldılar. Başlangıçta tarımla geçinirken, bizon avcısı haline geldiler. XIX. yüzyıl ortasında iki grupa bölündüler; bugün birinci grup Montana'daki bir rezervde, ikinci grup ise Oklahoma'daki bir rezervde yaşar.

şeyh, i. ç: **eşyâh, meşâyih, şüyûh**. *Osm.* < *Ar. şeyhûhet.* § ❶ Tekke başkanı: *Mevlevî şeyhi. Nakşî şeyhi.* [*Ing.* ve *Fr.* Sheikh]; § ❷ Arap kabile ve aşireti başkanı. [*Ing.* ve *Fr.*Sheikh]; ⊙ **okçular** ~**i**, *teşk.tar.*◘ Okçu. ⊙ ~**in kerameti kendinden menkul**, *at.* Büyük işler gördüğünü söyleyen birinin sözüne inanılmadığını anlatmak için söylenir. [*Ing.* It is the sheikh himself who tells of his own miracles *(said of a person who brags about his own achievements)*].
~ **uçmaz, müridi uçurur**, *at.* Bir kişiye inananlar, onu olduğundan çok üstün görürler. Onda olağanüstü değerler bulunduğuna inandırmak isterler.

şeyhân /şeyhân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hanefiye fukahasınca imâm-ı Ebû Hanîfe ile Imâm-ı Ebû Yûsuf.

şeyhayn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «iki şeyh» *huk.*

ŞEYH

Siyer kitaplarında: Hz. Ebû Bekr ile Hz. Ömer'e, Islâm hukukunda ise: Hz. Imâm-ı A'zam ile Hz. Imâm-ı Yusuf'a verilmiş olan ünvan.

şeyhiye, i. *Osm.* < *Ar. şeyhiyye. (Abdülkadir bin Muhammed Şeyhî'nin adından). tasav.* Şaziliye tarikatının kollarından biri.

şeyleşme, i. *fels.* (a) Insanın hareketli, dinamik v.b. olan şeyi, sabit ve statik bir varlığa dönüştürme eğilimi; (b) Insan faaliyetinin «*şey*»e, «*nesne*»ye dönüşme eğilimi. *(Kökü Hegel'de olan şeyleşme kavramı, bugün gerek bazı sosyoloji okulları gerek J. P. Sartre tarafından kullanılmaktadır. Şeyleşmeye örnek olarak şu olgu verilebilir; insan emeği, ticaretin ve iktisadî değiş tokuşun etkisinde değişimlere uğrayarak bir emtia, yani kendine özgü bir değeri olan bağımsız bir nesne haline gelir. Bu değer, sözü geçen emtiayı, onu yaratan insanlara yabancı ve dış bir şey durumuna sokar. Bazı sosyologlar şu tür bir analizde şeyleşmeye «fetişizm» adı verirler; insan davranışı, emek şeklini alınca /özellikle, ücrete tâbi, yani satın alınan ve satılan emek olunca/ şeyleşmeye yüz tutar, yani bu yazarlara göre, kendisini meydana getirmiş olana yabancı bir fetiş nesne şeklini almaya yönelir).*

şeyhlik,-ği, i. § ❶ Tekke başkanlığı; § ❷ Kabile ve aşiret başkanlığı.

şeyhûhet /şeyhûhet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeyhlik, yaşlılık, ihtiyarlık.

şeyhûhiyyet /şeyhûhiyyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Şeyhûhet.

şeyhülislâm /şeyhülislâm/, b. i. *Osm.* < *Ar. teşk. tar.* Osmanlı imparatorluğu zamanında kabinede sadrazamdan sonra yer alan ve din işlerine bakmakla birlikte dünya işlerine de din bakımından karışan üye. [*Ing.* ve *Fr.* Sheikhulislam].
~ **arzı**, Şeyhülislâmların padişahlara hitaben yazdıkları resmî yazı.
~ **kapısı**, *ida. esk.* Şeyhülislamların görev yaptıkları daire. *(Dairei Meşihat da denirdi).*
~ **tebdili**, *ida. esk.* Şeyhülislamların değiştirilmesi.
~ **telhisi**, *ida. esk.* Şeyhülislâmın padişaha yazdığı telhis.

ŞEYHÜLİSLAM

şeyh.zade /şeyh-zâde/, b.l. *Osm.* < *Ar. şeyh* + *Fars. -zâde. tasav.* Tarikat şeyhinin oğluna verilen ad. *(Bazı tarikatlarda şeyh öldükten sonra yerine doğrudan doğruya en büyük oğlu geçerdi. Bazılarında ise, şeyhin oğlu yetenekli değilse, tarikstın ileri gelenlerinden biri şeyh seçilirdi).*

şey'î /şey'î/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Afâkî.

şey'iyyet /şey:iyyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk. fels.* Nesnellik.

şeyn, i. *Osm.* < *Ar.* Ayıp, leke, yüzkarası, kusur. [*Ing.* Disgrace; vice, defect; *Fr.* Tache, honte, déshonneur].

şeypur /şeypûr/, i. *Osm.* < *Fars.* Cenk günlerinde çalınan tunç boru. [*Ing.* Brass trumpot with a large mouth used in battle].

şeytan, i. *Osm.* < *Ar. şeytân* < *İbr. haşatan.* § ❶ Melek iken Adem Peygamber'e secde etmediği için gökten kovulduğuna ve o zamandan beri insanları kötü yollara çekmeye çalıştığına inanılan kötü ruh. [*Ing.* Satan, devil; *Fr.* Diable, démon, satan]; § ❷ *mec.* Pek kurnaz ve genellikle kötü kimse. [*Ing.* Crafty person; clever man; *Fr.* Lucifer]; § ❸ *tkz.* Akıllı ve yaramaz çocuk. [*Ing.* Clever *(child)*]; ⊙ **~ a külâhı ters giydirmek.** *dey.* Pek kurnaz olmak. [*Ing.*To be very clever and sly]; ⊙ **~ a parmak ısırtmak,** *dey.* Çok kötü ve çirkin bir şey yapmak. [*Ing.* To outdo the devil, to do something diabolical]; ⊙ **~ a uymak,** *dey.* Kötü arzuya kapılmak. [*Ing.* To let oneself be led astray; to yield to temptation]; ⊙ **~ ı eşeğe ters bindirmek (— ı şişeye sokmak),** *dey.* Çok kurnaz ve becerikli olmak. [*Ing.* He is more cuuning than the devil]; ⊙ **~ ın ayağını kırmak,** *dey.* Birinin, nedense çekinerek, yapmaktan geri kaldığı bir şeyi bir defa yapıp çekingenliğine son verilmesini anlatır. [*Ing.* To decide to something after a long interval]; ⊙ **~ ın dostluğu daraağacına kadardır,** *at.* Kötü arkadaş, kişiyi yoldan çıkarıp ölüme kadar sürükleyebilir. Ama ölümün eşiğinde onu kaderiyle başbaşa bırakabilir; ⊙ **~ ın işi yok,** *dey.* «*Yalnız kötü talih yüzünden*» anlamında kullanılır. [*Ing* By pure bad luck]; ⊙ **~ ın kıç bacağı,** *(art ayağı), dey.* Pek zeki ve yaramaz *(çocuk).* [*Ing.* Crafty fellow, mischief maker]; ⊙ **~ ın yattığı yeri bilmek,** *dey.* Hatıra gelmeyecek şeyleri bilmek. [*Ing.* To know the unimaginable things]; ⊙ **~ la kabak ekenin başına patlar,** *at.* Kurnaz ve hileci kimse ile ortaklık eden kişi, hilenin en büyük kurbanı olur; ⊙ **~ la ortak buğday eken samanını alır,** *at.* Kurnaz, düzenbaz kimse ile ortak olanın eline kârdan bir şey geçmez.

~ adamı kandırır, ama suyunu ısıtıvermez, *at.* Uykuda kendisini şeytan azdıran kişinin güsül yapması gerekir. Ama şeytan, işini bitirip kaybolduğundan güsul suyunu ısıtmak zahmeti o kişiye düşer. Bunun gibi, bizi aldatıp güç duruma düşüren kimseler artık yanımıza uğramazlar. Başımızın çaresine kendimiz bakarız.

~ akıntısı, *den.* İstanbul boğazında Rumelihisarı, Kandilli ve Akıntıburnu arasındaki kuvvetli akıntı. [*Ing.* The Devil's current, «name of a strong current along the Bosphorus from Rumelihisar to Kandilli and Akıntı Burnu; *Fr.* Courant du diable *(nom donné au courant qui est en avant de Rumelihisar au Bosphore)*].

~ aldatmak, *dey.* Şeytan tarafından kandırılmak, nefsine uymak. Düş azmak. [*Ing.* To be deceived by the devil, to be subject to nocturnal emiessions].

~ arabası, ◘ Şeytanarabası.

~ azapta gerek, *at.* Sevilmeyen bir kimsenin zorluk içinde kalmasına göz yumulabileceğini anlatır. [*Ing.* It is right for the devil to be in constant torment, He had it coming to him. It serves him right].

~ bezi, *dok.* Erkek elbisesi yapılan kadife dokunuşlu bir çeşit pamuk kumaş. [*Ing.* Velveteen; *Fr.* Velours, lisse de coton].

~ boynuzu, *bot.* ◘ Şeytanboynuzu.

~ çarmıhı, *den.* İki halat arasına ağaç veya demir basamaklar konarak yapılan ve yan mataforlarına eratın filikalara girip çıkmaları için bağlanıp sarkıtılmış olan merdiven. [*Ing.* Jacob's ladder; *Fr.* L'échelle de Jacob].

~ çarpmış keçi yavrusu gibi titremek, *arg.* Çok korkmak. [*Ing.* To be in great fear].

~ çarşısı, *dey.* § ❶ Büyücünün büyü yaptığı yer; § ❷ Oyuncakçı dükkânı; § ❸ Kötü bir kimsenin kötülük dolu kalbi.

~ çekici, *dey.* Çevik ve becerikli çocuk. [*Ing.* A clever urchin].

~ diyor ki *dey.* Kötü bir şey yapmak isteyen bir kimsenin içinde duyduğu dürtüyü belirtmek için kullandığı söz. [*Ing.* I am very tempted *(to do something irresponsible or desperate)*].

~ duvarı, *tar.* Germenlerin imparatorluğu istilâ etmesini önlemek için Romalıların yaptığı korunma duvarı *Limus raeticus'a* Almanların taktığı ad *(Teufelsmaeur).*

~ dürtmek, *dey.* Farkında olmadan uygunsuz bir harekette bulunmak. [*ing.* To do something bad all of a Sudden].

~ eğrisi, *mat.* Denklemi $y^4-x^4 + ay^2 + bx^2 = 0$ olan eğri.

~ elması, *bot.* ◘ Tatula.

~ gibi, *dey.* Çok zeki ve kurnaz. [*Ing.* Very clever].

~ iğnesi, *zool.* ◘ Şeytaniğnesi.

~ iğnesigiller, *zool.* ◘ Şeytaniğnesigiller.

~ ipliği, *bot.* ◘ Tekedikeni.

~ karesi, *gizl. ilim.* ◘ Kare.

~ kilidi, *den.* Gemilerde iki tel halatı birbirine ekleme işinde kullanılan donanım gereci. *(İki tel halat yan yana getirilerek şeytan kilidinin içindeki oyuğa yatırılır; sonra kilitteki karşılıklı iki somun sıkılarak ekleme yapılmış olur).*

~ kösteği, *dey.* Atlara takılan çift köstek. [*Ing.* A double-fetter for a horse].

~ kuşu, ◘ Şeytankuşu;

~ maymun, *zool.* ◘ Maymun.

~ minaresi, *zool.* ◘ Şeytanminaresi.

~ otu, *bot.* ◘ Şeytanotu.

~ oyunda gerek, *dey.* «*Şeytan her zaman kötülük yapmak için fırsat bekler, olabilecek kötülüklerden sakın*» anlamında kullanılır. [*Ing.* The devil is always ready to play a trick, Beware of possible trouble].

~ örümceği, ◘ Şeytanörümceği.

~ saçı, ◘ Yabanketeni.

~ sesi, *patol.* Sistol zamanında kuvvetlenen şiddetli sufl sesi. *(Kansızlarda ve özellikle klorotiklerde sağ köprücük üstü çukuruna dayatılan stetoskopla duyulur).*

~ şalgamı, ◘ Şeytanşalgamı.

~ tersi, ◘ Şeytantersi.

~ tırnağı, ◘ Şeytantırnağı.

~ tüyü, *dey.* Kendini herkese kolaylıkla sevdirme özelliği: *Sende şeytan tüyü mü var?* [*Ing.* Devil's hair, talisman supposed to give personal attraction, the attraction, the attractiveness of a person that makes him lovable; *Fr.* État d'être sympathique].

şeytan.arabası, b.l. Havada rüzgâra kapılarak uçuşan ince uzun tüylü tohumlara verilen ad.

şeytan.boynuzu, b.i. *bot.* İkiçeneklıler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Martyniaceae* familyasından, değişik ve tuhaf şekilli meyvasından dolayı süs bitkisi olarak bahçelerde yetiştirilen, biryıllık otsu bir bitki. [*Lat.* Proboscidea fragrans].

şeytanca, z. Şeytana yakışır bir şekilde. [*Ing.* Devilish, very crafty, cunningly; *Fr.* Satanique, diabolique].

~ kulağına kurşun, *h.d.* Uğranılması beklenilip de uğranılmayan kötü bir halden bahsedilirken «*nazar değmesin*» anlamına söylenir: *Şeytan kulağına kurşun, hiç birimiz hasta olmadık.* [*Ing.* May the devil's ear be filled with lead *(said after mentioning one's good fortune)*].

şeytan.elması, b.i. *bot.* ◘ Tatula.

şeytanet, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeytanlık, kurnazlık, hilekârlık.

şeytanî /şeytânî/, s. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Şeytanca. [*Ing.* Diabolical, Infernal; *Fr.* Diabaliquement]; § ❷ Şeytan işi olan: *Şeytanî rüya.*

şeytan.iğnesi, b.l. *zool.* Şeytaniğnesigiller *(Aeschnidae)* familyasına giren kız böceklerine verilen genel bir ad. [*Lat. Aeschna, Anax v.b.; Ing.* Blue darner, anax; *Fr.* Aeschne, anax;] ⊙ **büyük ~,** *zool.* Şeytaniğnesigiller *(Aeschnidae)* familyasına giren bir kız böceği türü. Uzunluğu 80 mm. olur. Avrupa ve Kuzey Asya'da yaşar. Sarı veya kırmızımsı esmer renklidir. [*Lat. Aeschna grandis]; Ing.* Giant darner; *Fr.* Grande aeschne]; ⊙ **imparator ~,** *zool.* Şeytaniğnesigiller *(Aeschnidae)* familyasına giren bir kız böceği türü. Uzunluğu 73 mm. olur. Orta Avrupa'da yaşar. [*Lat. Anax imperator; Ing.* Imperor darner]; ⊙ **yeşil ~,** *zool.* Şeytaniğnesigiller *(Aeschnidae)* familyasına giren bir kız böceği türü. Gövdesi yeşilimsi, karnı mavimsidir. Göllerin üzerinde uçar. [*Lat. Anax junius.); Ing.* Green darner].

şeytan.iğnesigiller, ç.b.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* Kızböcekleri *(Odonata)* takımına giren bir familyası. Takımın en büyük türleri bu familyaya girer. 7.5 sm. kadar olurlar. [*Lat.* ve *Ing. Aeschnidae; Fr.* Aeschnidés].

şeytan.ipliği, b.i. *bot.* ◘ Tekedikeni.

şeytan.kârâne, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Şeytanlıkla, hile ve fesatla.

şeytan.kuşu, b.i. *zool.* Kurbağa ile beslenen kuyruksuz bir cins büyük yarasa. [*Lat.* Noctulins altiyolans]. ☆ *Eşanl.* **etkanat.**

şeytanlık,-ğı, i. § ❶ Şeytan olma hali veya şeytanca davranış. [*Ing.* Deviltry, craffinessit; drablerie]; § ❷ Hile, kurnazlık. [*Ing.* Slyness, nalicious cunning; *Fr.* Malice, ruse, méchanceté infernale].

şeytan.maymun, b.i. *zool.* ◘ Maymun.

şeytan.minaresi, b.i. *zool.* Önden solungaçlılar *(Prosobranchia)* takımının, *Cerithiidae* familyasından karındayaklı yumuşakça cinsi. Dokunaçları az gelişmiştir. Gözleri dışarıda, dokunaçların dibine yakın, sifonu kısa, ayağı ovalımsı uzun, kavkısı kulemsi, kavgı ağzı ovaldır. Uzun olan kabuğu serttir ve deliksizdir. Dünyanın bütün sıcak ve ılık denizlerinde yaşar. Triyastan itibaren fosiline rastlanır. Fosil olan pek çok türü vardır. Özellikle Eosan devrinden çok gelişmişlerdir [*Lat. Cerithium; Ing.* Cerithium; *Fr.* C rithe].

şeytan.minaresigiller, ç.b.l. *zool.* Karındanayaklılar *(Gastropoda)* sınıfının, Öndensolungaçlılar *(Prosobranchia)* takımından yumuşakçalar familyası. Bu familyadaki yumuşakçaların biçimi uzunca ve kulemsi sarmaldır. Kavkının üzerinde çıkıntı, diken veya yumru şeklinde bezekler bulunur. Burma halkası pek çoktur. Kıyı bölgelerinde veya sığ yerlerde, kayaların altında veya deniz bitkilerinin arasında yaşarlar. Sıcak ve ılıman denizlerde pek çok türü vardır. Triyas çağından itibaren fosillerine rastlanır. [*Lat.* ve *Ing. Cerithidae; Fr.* Cérithiidés].

şeytan.otu, b.l. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Maydanozgiller *(Umbelliferae)* familyasından, gövdesi silindir biçiminde veya köşeli, 3 m. kadar boylanabilen, çokyıllık, oleogomresin taşıyan, 80 türü bulunan, otsu bitki cinsi. Yaprakları çok büyük, çok parçalı; parçalar iplik şeklindedir. Çiçekleri sarı renkli olup birkaç kere dallanmış şemsiye durumundadır. Türkiye'de 5 türü yetişmektedir: **Anadolu şeytanotu** *(Ferula anatolica)*, adî **şeytanotu** *(Ferula communis)*, **Muğla şeytanotu** *(Ferula lycia)*, **çakşırotu** *(Ferula meifolia)*, **Doğu şeytanotu** *(Ferula orientalis)*. Türkiye'de çakşırotu adlı türün kökleri afrodiziyak olarak kullanılmaktadır. İran ve Türkistan'da yetişen *Ferula asa-foetida* adlı türün reçineli zamkı **şeytantersi** *(Asa foetida)* adını taşır ve histeri ve sinir bozukluklarında yatıştırıcı olarak kullanılır. [*Lat.*. ve *Ing. Ferula; Fr.* Ferula, férule].

şeytan.örümceği, b.l. *zool.* Ördüğü ağı rüzgâra salarak onunla birlikte uzaklara giden bir cins örümcek.

şeytan.şalgamı, b.l. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Kabakgiller *(Cucurbitaceae)* familyasından çok yıllık, tırmanıcı gövdeli bitki cinsi. Kökleri uzun ve etli, yaprakları palmat loplu, çiçekleri küçük gevşek durumlar halinde topludur. Meyva, kırmızı veya siyah renkli, küçük toparlak bir bakkadır. Kökleri biryonin denilen acı bir madde taşır; kuvvetli bir müshil ve tahriş edicidir. Türkiye'de yetişen türleri: **beyaz şeytanşalgamı** *(B. alba)*, **dioik şeytan şalgamı** *(B. dioica)*, **büyük yapraklı şeytan şalgamı** *(B. macrophylla)*, **büyük stiluslu şeytan şalgamı** *(B. macrostylis)*, **çokçiçekli şeytanşalgamı** *(B. multiflora)* ve *B. haussknechtiana).* [*Lat. Brynoia; Ing.* Bryonia, byryony; *Fr.* Bryone, bryonia].
☆ *Eşanl.* **yabankabağı.**

şeytan.tersi, b.l. Iran ve Türkistan'da yetişen şeytanotu *(Ferula asa-foetida)* adlı bitkinin reçineli zamkına verilen ad. Histeri ve sinir bozukluklarında yatıştırıcı olarak kullanılır. [*Ing.* Asafetida, asafoetida, assafetida, assafoetida; *Fr.* Assa-fœtida].

şeytan.tırnağı, b.l. Tırnağın yanında üst-derinin sertleşip kalkmasıyla meydana gelen ve tedirginlik veren oluşum. [*Ing.* Hangnail *(on a finger); Fr.* Éffilochure (du bolght)].

şeytan.tükürüğü, b.l. *paraz.* Şeytantükürükleri familyasına bağlı böceklere örnek tür. [*Lat. Philaenus spumarius; Ing.* Spittlebug; *Fr.* Crachat de coucou].
☆ *Eşanl.* **salyalıbit.**

şeytantükürükleri, ç.b.l. *paraz.* Özellikle genç sürgünlerden özsu emen ve gelişme çağını tükürüğümsü bir salgı yığını içerisinde geçiren, sıçrayıcı eşkanatlılar familyası. [*Lat.* ve *Ing.* Cercopidae; *Fr.* Cercopidés].

şeytaraciyye, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* ◘ **Dişotugiller.**

şeyyâd /şeyyâd/, i. *Osm.* < *Ar. şeyd. esk.* § ❶ Sıvacı; § ❷ Riyakâr, yüze gülen. ◘ **Müral;** § ❸ Helâk eden *(kendini).*

şezâ /şezâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kokulu şeylerin kokusu.

şezerât /şezerât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* şezre'nin çoğulu; § ❶ İşlenmeden madenin içinden toplanılan altın parçaları; § ❷ Süs olarak kullanılan inci ve altın taneleri.

şezlong, i. *Fr. chaise-longue.* Üzerinde oturup uzanılabilecek şekilde yapılmış koltuk.

şezr, i. ç: **şüzûr.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İşlenmeden madenin içinden çıkarılan altın; § ❷ Süs olarak kullanılan inci ve altın.

şezre, i. ç: **şezerât, şüzûr.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ İşlenmemiş ham altın; § ❷ Süs için asılan inci ve altın.

şıhne, s. *Osm.* < *Ar. esk.* İnzibat memuru, emniyet memuru. ☆ *Eşanl.* **Muhtesib, şahne.**

şık[1]**-kı,** s. *Fr. chique.* < *Al.* § ❶ Modaya uygun ve ince: *Şık bir elbise;* § ❷ Böyle giyinmiş olan: *Bugün pek şıksınız;* § ❸ *mec.* Yerinde gereği gibi: *Pek şık bir cevap verdiniz.*

şık[2]**,-kkı,** i. *Osm.* < *Ar. şıkk.* Bir işte tutulacak yollar sayılı olduğu vakit «seçilecek yol» anlamında kullanılır: *Sizin için iki şık var, ya çalışacaksınız, ya bu işten vazgeçeceksiniz. Bu işte tek bir şık var, çalışmak.* [*Ing.* One of two alternatives; *Fr.* Alternative].

Şıka-şıkı, öz. i. *dilb.* Bihar ve Orissa'da yaklaşık olarak 2,5 milyon kişi tarafından konuşulan Malthili alt lehçesi.

şıkırdamak, nsz. f. Maden paralar birbirine sürtülürken çıktığı gibi çınlar ses çıkarmak: *Çalıntanın içinde bir şeyler şıkırdadı.* [*Ing.* To rattle, to click repe atedly, to jingle; *Fr.* Craquer, cliqueter].

şıkırdatmak (-f), § ❶ Şıkırtı çıkartmak; § ❷ nsz. *h.d.* Birine para verileceğini anlatmak: *Biraz şıkırdat da, bak hizmet etmeye nasıl koşar.*

şıkırdım, i. *arg.* Utanılacak zevklere kullanılan oğlan. [*Ing.* Boy; *Fr.* Garçon].

şıkır şıkır, z. *yans.* Maden paranın çıkardığı sesi anlatır: *Şıkır şıkır para sayıyor. Cebi şıkır şıkır para dolu.* [*Ing.* Imitates a jingling or clinking noise].
~ **oynamak,** Zil çalıp kırıla döküle oynamak.

şıkırtı, i. < *şıkırdamak.* Şıkırdama sesi. [*Ing.* A jingling noise, clinking; *Fr.* Claquement, clic-clac].

şıkk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İkiye bölünmüş şeyin her parçası; § ❷ Bir işin iki cihetinden her biri.

şıkkayn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir işin iki yönü.

şıkkırık,-ğı, i. Kapıları kapamak için kapı kanadı üzerine tespit olunan dil şeklinde ince demir levhadır ki söğe üzerine mıhlanmış bir demir yuva içine girer. Açılıp kapandıkça çıkardığı şıkırtı dolayısıyla şıkkırık denilmiştir. Buna çarpma da derler. [*Ing.* Latch; *Fr.* Loquet].

şıklaşmak, nsz. f. Şık hale gelmek, şık olmak.

şıklık,-ğı, i. Şık olma hali. [*Ing.* Elegance, smartness; *Fr.* Beauté, élégance].

şık şık (çık çık) **eden nalçadır,** *lş bitiren* **akçedir,** *at.* Değerli nesneye bir yönüyle benzeyen şey, onun yerini tutmaz. Nalça da maden para gibi «şık şık» diye ses çıkarır, ama onun gibi iş bitirmez.

şıllık,-ğı, i. Pek bayağı süslenip, boyanmış, sürtük kadın. [*Ing.* Graudily dressed *(woman)*, loose woman; *Fr.* Femme malhonnête]
☆ *Eşanl.* **yelloz.**

şımarık, s. < *şımarmak.* Şımarmış, şımartılmış, yüzlü. [*Ing.* Spoiled *(child);* Impertinent; *Fr.* Gâté, impertinent; fat].

şımarıklık,-ğı, i. Şımarık olma hali, şımarıkça davranış. [*Ing.* Conceit, rudeness; *Fr.* Gâterie].

şımarmak, nsz. f. Kendisine gösterilen sevgi ve saygıdan veya verilen değerden yüz bulup yersiz ve aşırı davranışlarda bulunmak. [*Ing.* To be spoiled by indulgence; *Fr.* Se gâter; devenir vain, orgueilleux ou arrogant].

şımartılmak, nsz. f. Şımarmasına yol açmak. [*Ing.* To be made spoiled by indulgence; *Fr.* Être gâté].

şımartmak (-t), f. Şımarmasına yol açmak, yüz vererek huysuz etmek. [*Ing.* To cause to be spoiled by indulgence; *Fr.* Gâter].

şın, şun, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Osmanlı alfabesinin on altıncı harfi olup, «cebced» hesabında üçyüz sayısının karşılığıdır. «ş» sesini verir.

şıngıl, i. Bir salkımı meydana getiren küçük salkımlardan her biri.

şıngır şıngır, z. *yans.* ◘ **Şıngırdayarak.**

şıngırdamak, nsz. f. ◘ **Şangırdamak.**

şıngırtı, i. < *şıngırdamak.* ◘ **Şangırtı.**

şıp, z. *yans.* Düşen su damlasının çıkardığı sesi anlatan bu kelime **şıp şıp** şeklinde zarf olarak kullanılır: *Damdan şıp şıp su damlıyor.* [*Ing.* Noise of a drop falling; *Fr.* Qui imite le bruit du liquide coulant goutte à goutte].
~ **sevdinin işi,** *dey.* ◘ **Şıpınişi.**

şıpıdık,-ğı, i. *kıyf.* Ökçesiz ve aralıksız terlik. [*Ing.* Open-heeled slipper].

şıpınişi,-ni, b.s. *h.d.* Çarçabuk yapılıveren. [*Ing.* Very quickly and easily].

şıpır şıpır, z. *yans.* Bir şeyin biteviye ve damla damla aktığını anlatır: *Alnından şıpır şıpır ter damlıyordu.* [*Ing.* Dripping, with a dripping sound].

şıpka /şıp:ka/, i. *den.* Halattan örülmüş ağ olup torpidolara karşı ve daha başka işler için gemilerde kullanılır. [*Ing.* Torpedo - net; *Fr.* Filet par-torpilles; filet de protection]; ◉ **branda ~ sı,** *den.* ◘ **Branda;** ◉ **borda ~ sı,** *den.* ◘ **Borda;** ◉ **cıvadra ~ sı,** *den.* ◘ **Cıvadra.**

şıplan, z. *arg.* Hemen. [*Ing.* Quickly, Immediately].

şıppadak /şıp:padak/, z. yans. Birdenbire ve beklenmeyen bir zamanda: *Şıppadak çıkageldi.* [*Ing.* At once, quickly].

şıp.sevdi, b.s. *h.d.* Görür görmez gönül veren: *O şıpsevdinin biridir, herkese âşık olur.* [*Ing.* Quick to fall in love; *Fr.* Qui S'amourache de la première venue].

şıpşıp, i. *yans.* § ❶ Ökçesiz ve arkası açık terlik. [*Ing.* Slipper without any back; *Fr.* Espèce de pantoufle légère]; § ❷ i. ◘ **Şıpıdık.**

şıra /şırâ/, i. *Osm.* < *Fars. şire.* § ❶ Henüz kıvamında mayalanmamış tatlı şarap. [*Ing.* Grape juice; *Fr.* Jus de raisin, moût]; § ❷ *arg.* Süzme afyon. [*Ing.* Liquid opium, sirop d'opium]; § ❸ Bira imalinde öğütülmüş maltın sıcak su ile alınan şekerli özüne de şıra denir; § ❹ Benzerliği dolayısıyle, likör yapılan bazı meyve ve sebzelerin özlerine verilen ad: *Elma şırası.*
~ **durultma,** ◘ **Durultma.**

şıracı, s. Şıra yapıp satan kimse.

şırak, z. yans. Sert ve hışırtılı sesi anlatır: *Şırak diye kılıcı çekti.*

şırakkadak /şırak:kadak/, z. Ansızın, birdenbire: *Şırakkadak düşüp bayıldı.*

şıralı, s. Tadı ve suyu bol: *Şıralı üzüm.* [*Ing.* Juicy].

şıralı.zenk, b.l. *paraz.* Eşkanatlılar *(Homoptera)* takımının, cüce ağustosböceğigiller *(Jassidae)* familyasından, meyve ve sürgünleri emerek, antepfıstıklarına çok zarar veren bir çeşit cüce ağustosböceği; fıstık üvezi. [*Lat. Idiocerus stali*].

şırfıntı, i. Seviyesi düşük, bayağı kadın. [*Ing.* Common woman; *Fr.* Donzelle].

şırıldamak, nsz. f. *(Su)* Akarak hafifçe ses çıkarmak. [*Ing.* To make a gurgling sound; *Fr.* S'amourache de la première venue].

şırıl şırıl, z. *yans.* Suyun, az olmakla birlikte biteviye aktığını anlatır: *Musluk açık kalmış, şırıl şırıl akıyor.* [*Ing.* Imitates the noise of gently running water].

şırıltı, i. < *şırıldamak.* Şırıldama sesi. [*Ing.* Noise of a running water, splashing, gurgling; *Fr.* Bruit sourd, murmure].

şıringa/şırın:ga/, i. *It.siringa* < *Yun. syrinx* > *Lat. syringa.* § ❶ İlâç içitimi için kullanılan, ucu iğneli, küçük tulumba. [*Ing.* Hypodermic syringe, injection; *Fr.* Seringue]. ◘ *ŞEKİL: 553.*— **TIP ALETLERİ;** § ❷ *bayınd.* Priz yapabilen bir harç şerbetini basınçla boşluklara sokarak bir alanı veya bir yapıyı sağlam veya su sızdırmaz hale getirme usulü; § ❸ *ted.* ve *sağ. bil.* Bir doku veya boşluğa basınçla sıvı doldurmaya yarayan âletlere verilen ad. *(Şıringalar organizmadan sıvı çekmeye de yarar);* ◉ **armut ~ i,** *ted.* ve *sağ. bil.* Ucunda bir kanül bulunan ve vücut boşluklarına *(kulaklar, dölyatağı v.b.)* bir sıvıyı sıkmaya yarayan bir çeşit kese. *(Kanüllerin şekli kullanıldıkları yere göre değişir);* ◉ **deri içi ~,** *tıp.* ◘ **Deri;** ◉ **derialtı ~,** *tıp.* ◘ **Derialtı;** ◉ **hava ~ sı,** *tıp.* ◘ **Hava;** ◉**karıncık içi ~,** *tıp.* ◘ **Karıncık;**

◎ **kalb içi** ~, *ted.* ◘ **Kalb**; ◎ **rötar** ~, *ted.* ◘ **Rötar**; ◎ **toprak** ~ **sı**, *bağc.* ve *meyvc.* Belirli miktarda böcek öldürücü veya verimi arttırıcı sıvıları toprağa şırınga etmeye yarayan âlet.

~ **etmek**, § ❶ Bir maddeyi *(gaz veya sıvı)* gözenekli başka bir maddenin içine şırınga ile doldurmak: *Çürümez hale getirmek amacıyle tahtaya kreozot şırınga etmek*]; § ❷ *ted.* ve *sağ.* bil. Yaşayan veya ölü dokulara basınç altında sıvı vermek.

~ **patolojisi**, *tıp.* İyi sterilize edilmemiş şırınga ve iğnelerle aşılanmış mikroplardan ileri gelen hastalıklara Reilly ve Mallaret'in verdiği ad.

şırlağan[1], i. < *şırlamak.* Akıntı. [*Ing.* Current of water; *Fr.* Courant d'eau].

şırlağan[2], i. *Osm.* < *Fars. şırevgen.* Susam yağı. [*Ing.* Sesame oil; *Fr.* Huile de sésame].

şırlama, i. § ❶ Şırlamak eylemi, gaz veya sıvının dar bir delikten, kanalizasyondan geçmesiyle meydana gelen ses; § ❷ *fonet.* *Ş* ve *J* ünsüzlerinin telâffuzu.

şırlamak, nsz. f. *yans.* § ❶ *(Su hk.)* Şırıl şırıl ses çıkararak akmak. [*Ing.* To rain or flow in torrents; *Fr.* Ruisseler, s'écouler, clapoter]; § ❷ *fonet.* Bir ıslıklıya şırlamalı bir ses vermek.

şırlamalı, s. ve i. *fonet.* Damaksı sürtüşmeli veya daralmalı ünsüzlerin bir kategorisine denir. *(Telâffuzları, dilin geriye çekilmesiyle nitelenir; telâffuz sırasında dil ucu yukarı doğru kalkarken dişlerin arka kesiminde havanın geçmesi için bir boşluk bırakır: J bir şırlamalıdır.*

şırlop, i. Yoğurtlu yümurta. [*Ing.* Eggs served with yogurt].

şırpadak, z. *h.d.* Şıppadak, birdenbire. [*Ing.* Suddenly; *Fr.* Avec célérité, sans perdre de temps].

şırvani, i. Çatı arasında veya dükkânların üstünde bulunan basık oda.

şıvgın, i. § ❶ Ağaçlardaki sürgünlerin büyüğü. [*Ing.* Shoot, twig]; § ❷ Direk ve gemi sereni yapmaya yarayan bir çeşit çam ağacı. [*Ing.* Fir or pine *(used for making masts)*].

Şia /Şîa/, öz. i. *Osm.* < *Ar.* ◘ **Şiilik.**

şia /şîa/, i. *Osm.* < *Ar.* Taraflılar, yardımcılar; Hz. Ali taraflısı.

şiâb /şiâb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şi'b'n'in** çoğulu.

şiâb /şiâb/, i *Osm.* < *Ar. esk.* **şu'be'nin** çoğulu.

şiân /şiân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şe'n'in** çoğulu.

şiâr /şiâr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şe'r'in** çoğulu.

-şiâr /şiâr/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* «İyi, üstünlük veren işaret, âdet» mânalarına gelerek birleşik kelimeler meydana getirir.

şibi, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Arslan yavrusu.

şibih,-hi, s. ç: **eşbâh.** *Osm.* < *Ar. şibh. esk.* Benzer.

~ **akit**, *ikt.* Akit benzeri, bir kimsenin kendi hareketleriyle başka bir kimseye karşı borç altına girmesi veya başka bir kimseyi kendisine karşı borçlu duruma sokması. [*Ing.* Quasi contract; *Fr.* Quasi-contrat].

~ **cürüm**, *huk.* Suç benzeri, failin kusuru bulunmadığı veya fail haklı olduğu halde tazminat borcunu doğuran hareketler. [*Ing.* Quasi delict; Quasi-délit].

~ **intifa**, *huk.* İstimlâk edilmeden veya başkalarına devredilmeden yararlanma mümkün olmayan mallarla ilgili yararlanma hakları. [*Ing.* Quasi usufruct].

~ **rant**, *ikt.* ◘ **Rant.**

şibr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Karış; § ❷ *astr.* Gökteki bir derecelik kavis, yay.

şicâ' /şicâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şecî'nin** çoğulu.

şicâc /şicâc/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şecce'nin** çoğulu.

şic'ân /şicân/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şicâ'nın** çoğulu.

şid /şîd/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Güneş, nur, aydınlık.

şidâd /şidâd/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şedîd'in** çoğulu.

şiddet,-ti, i. ç: **şided.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Sertlik, şiddetli olma hali. [*Ing.* Hardness, violence severity; *Fr.* Violence].☆ *Eşanl.* yeğinlik; § ❷ Hız. [*Ing.* Strength, intensity; *Fr.* Intensité]; § ❸ Hakka, kanuna karşı kullanılan kuvvet: *Şiddet kullanmak.* [*Ing.* Physical violence; force]; § ❹ Fazlalık; § ❺ Şıklık; ◎ **eşik** ~ **si**, *zool.* ◘ **Eşik**; ◎ **etkin** ~, *fiz.* ◘ **Etkin.**

~ **aleyhtarlığı**, *siy.* Şiddeti bütün biçimleriyle reddedip siyasal ve sosyal isteklerde, başkasının fiziksel ve entellektüel bütünlüğü için kendini feda etmeyi salık veren felsefî bir görüş.

şiddetlenmek, nsz. f. Şiddeti artmak. [*Ing.* To become severe and violent; to become intensified, to be aggravated; *Fr.* S'aggraver, devenir violent, intensif, pire etc.].

şiddetli, s. § ❶ Yeğin, kızışık, zorlu, sert. [*Ing* Severe, violent, vehement, strong; *Fr.* Violent, fort, vif; brusque, véhément]; § ❷ Hızlı.

~ **donlu gün**, *meteor.* Asgarî sıcaklığın sıfırın altında 10 dereceye veya altına düştüğü gün.

~ **erozyon**, *trm.* Normal erozyondan daha hızla olarak toprak materyalinin taşınması.

~ **patlayıcı**, *balist.* ◘ **Patlayıcı.**

~ **yağış**, *meteor.* Biraktığı su miktarı $\sqrt{5 X t} = R$ formülüne uygun olan yağışlar. (R, mm. yağış miktarı; t, dakika olarak yağışın devam süresi).

şided, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şiddet'in** çoğulu.

şif, i. Pamuk kozası. [*Ing.* Cotton boll].

şifa /şifâ/, i. *Osm.* < *Ar.* Hastalıktan kurtulma, onma. [*Ing.* Recovery, cure, healing; *Fr.* Guérison, cure, rétablissement]; ◎ ~ **lar olsun**, *dey.* Aksıranlara veya ilâç içenlere söylenen iyi bir dilek sözü; ◎ ~ **yı bulmak (kapmak)**, *dey.* Hastalanmak veya hastalığı bütün bütün artmak. [*Ing.* To fall ill; to turn out badly].

~ **bulmak**, *dey.* Onalmak, iyi olmak. [*Ing.* To recover health; *Fr.* Guérir, se rétablir, récouvrer la santé].

~ **otu**, *bot.* ◘ **Şifaotu.**

~ **yurdu**, Hastahane. [*Fr.* Maison de convalescence].

şifâ-bahş /şifâbahş/, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şifâ verici, veren, iyilik veren, iyileştiren.

şifâh /şifâh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şefe'nin** çoğulu.

şifâ-hâne /şifâhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hastahane.

şifahen /şifâ:hen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağızdan, sözle: *Şifahen bildirmek.* [*Ing.* Orally, verbally; *Fr.* Verbalement, oralement].

şifahî /şifâhî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağızdan sözlü: *Şifahî emir. Şifahî imtihan.* [*Ing.* Oral; parol; verbal; *Fr.* Verbal, oral].

~ **muhakeme usulü**, *huk.* Sözlü yargılama usulü *(Sulh mahkemeleriyle, bazı hallerde asliye mahkemelerinde uygulanan muhakeme şekilidir).*

~ **nota**, *huk.* Hariciye Bakanları ile elçiler arasında alınıp verilir, sözle yapılmış bir beyanı hatırlatmak veya böyle bir beyanı doğrulamak için verilir.

☆ *Eşanl.* **sözlü nota.**

~ **vasiyetname**, *huk.* Vasiyetçinin son arzularını iki şahide yazdırması ve yazıldığı gibi bir vasiyetname yazmaları veya yazdırmaları için onlara talimat vermesi.

☆ *Eşanl.* **sözlü vasiyetname.**

şifâhiyyât /şifâhiyyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Şifâhî olan, ağızdan alınanî, sözlü ifadeler.

şifalı, s. Sağlığa yardımcı, yarar, sağlığı korumaya yarar. [*Ing.* Healing; *Fr.* Qui guérit; curatif].

~ **kaynaklar**, *coğr.* İçinde erimiş olan türlü madenlerin, başka maddelerin radyum ve radyum emanasyonlarının bulunduğu ılık, sıcak, hastalıkları iyileştirmeye yarayan kaynak suları.

~ **su**, *min.* ◘ **Su.**

şifa otu, b.l. *bot.* Bileşikgiller *(Compositae)* familyasından, beyaz, pembemsi veya kula renginde dilcikleri olan, yumuşak yapraklı otsu bitki. Türkiye'de yetişen türleri: **Acı şifaotu** *(E. acre)*, **Kanada şifaotu** *(E. canadense)*, **dağ şifaotu** *(E. alpinum).* [*Lat.* ve *Ing.* Erigeron; *Fr.* Érigéron, vergerette].

şifâ-pezir, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* İyileşebilir, geçebilir, onulur.

şifâ-resân, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şifâ ulaştıran, iyi eden.

şifâ-sâz, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* İyi eden. ◘ **Şifâ-bahş, şifâ-resân.**

şifâ-yâb, b.l. *Osm.* < *Ar. esk.* Şifa bulmak.

şiflemek (-i), f. Pamuğu kozasından ayırmak. [*Ing.* To separate cotton from the boll].

şifon, i. *Fr. chiffon.* İplik ve ipekle dokunmuş, bürümcüğe benzeyen, şeffaf ve ince kumaş çeşidi.

şifoniyer, i. *Fr. chiffonier.* Çamaşır ve bezleri, koymağa yarayan çekmeleri olan küçük dolap. [*Ing.* Small chest of drawers, chiffonier].

şifre /şîf:re/, i. *Fr.* < *Alm.* Başkalarının anlayamayacağı biçimde düzenlenmiş, gizli haberleşmeye yarar işaretler dizgesi. [*Ing.* Cipher, code; *Fr.* Chiffre]; ◎ **genetik** ~, *biy.* Çokhücreli canlı varlıkların üreme hücreleriyle *(veya bir hücreli canlıların hücreleriyle)* taşınan yapısal niteliklerin tümü; bu şifre çekirdekteki dezoksiribonükleik asid zincirlerinde saklıdır; bunlar dolaylı fakat şaşmaz bir şekilde bireyi, özgül ve bireysel biçimi ve fonksiyonlarıyle yapıp meydana getirir.

~ **açmak (çözmek)**, *dey.* Şifreyi kullanılan yazıya çevirmek. Şifre ile yazılı bir mesajı anlaşılır bir hale getirmek. [*Ing.* To decode, to decipher; *Fr.* Déchiffrer].

~ **anahtarı**, Şifrede kullanılan işaretlerin anlamlarını gösteren liste olup şifreler onunla açılır. [*Ing.* Cipher-code, cipher-key; *Fr.* Clef du chiffre]

~ **çözme (açma)**, Şifrelenmiş bir bilginin anlaşılmasını sağlayan veya önceden elektronik bir hesap makinesinde kayıtlı şifre bilgilerine göre kumanda işaretleri meydana getiren işlem.

~ **çözmek**, ◘ **Şifre açmak.**

~ **çözücü**, *hava.* Şifreli bir mesajı çözmek veya açık bir mesajı şifrelemek için kullanılan âlet.

~ **kalıbı, anahtarı**, Bir şifreyi okumağa yarayan delikli kâğıt. [*Fr.* Grille].

~ **servisi**, Bir Bakanlığın *(harb, dışişleri)* şifreli mektuplaşmasını yürüten özel servis.

~ **yazısı**, *matb.* Politik veya bilimsel işlerde kullanılan özel işaret ve terimlerle düzenlenen ve başkaları tarafından anlaşılmayan gizli yazılar. [*Ing.* Écriture chiffrée; chiffre].

şifreci, i. Kriptografide metinleri şifreleyen ve şifreleri çözen kimse.

şifreleme, i. § ❶ Anlaşılır bir metni «*şifreli metin*» *(veya kriptogram)* denen anlaşılmaz metin haline getirme işlemi; § ❷ *müz.* ◘ **Rakamlama**; ◎ **hatta** ~, Haberleşme aracına bağlı şifreleme metodu. *(Haberleşme aracı anlaşılır metni şifreler, gönderir; karşıdaki araç şifreyi alır ve hemen çözer);* ◎ **iletim dışı (kaynakta)** ~, Haberleşme aracına bağlı olmayan şifreleme metodu. *(Metin önce herhangi bir usulle şifrelenir, sonra gönderilir).*

şifrelemek (-i), f. § ❶ Açık yazılmış bir mesajı şifre ile yazmak, şifreli hale getirmek. [*Ing.* To cipher; *Fr.* Chiffrer]; § ❷ *dilb.* Harfler eklemek, harflerin yerlerini değiştirmek veya bazılarını atıp yerlerine başkalarını koymak suretiyle bir kelimenin şeklini bozarak gizlemek.

şifreli /şîf:reli/, s. Şifre ile yazılmış: *Şifreli mektup.* [*Ing.* In cipher; *Fr.* Chiffrée].

~ **telgraf**, *telekom.* İçindeki metnin önce şifre haline getirildiği ve bu şifrenin çözülmesiyle anlaşılabilen telgraf.

☆ *Eşanl.* **kodlu telgraf.**

şifriyer, i. *Fr. chiffrier. muh.* Muhasebede kayıtlar defterlere geçirilirken, günlük muamelenin doğruluğunu kontrol etmek için balânsla karşılaştırmak üzere meblâğların yazıldığı bloknot veya deftere denir. [*Ing.* Waste-book, counter, cash book].

şifte /şifte/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kaçık, düşkün, tutkun. ◘ **Meftûn, şeydâ.**

şifte-dil, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Gönül vermiş, tutkun.

şiftegi /şiftegi/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kaçıklık, düşkünlük, tutkunluk. ◘ **Meftûniyyet.**

şifting, i. *ing. shifting, deneysel psik.* Bir düşünüs tipinden ötekine geçiş. *(Bu kabiliyet, özellikle çoklu sınıflama testlerinde yoklanır. Şifting kabiliyeti, deneğin zihin seviyesine bağlı olduğu gibi algılama alamıyle, bu alanın, sınıflandırılacak nesnelerce oluşturulan yapılanmasına da bağlıdır);* ⊙ **gemi ~ i**, *den.* Bir geminin liman içinde bir yerden kaldırılarak başka bir yere yanastırılması; ⊙ **yük ~ i**, *den.* Yükün gemi içinde bir yerden başka bir yere tasınması veya açık denizde geminin dalgalarla kuvvetli yalpalara düşmesi sonucu ambardaki yükün bir taraftan öbür tarafa kayması.

şigil, sigir, i: *Osm.* < *Fars. zihgir.* § ❶ Halka; § ❷ Halka şeklinde, tassız yüzük. [*ing.* Ring without a stone; *Fr.* Bague sans pierre].

şihâb /sihâb/, i. c: **sihbân, şühüb.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Kıvılcım; § ❷ Akan yıldız; erkek adı.

şihâs /sihâs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şahs**'ın çoğulu.

şihbân /şihbân/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şihâb**'ın coğulu.

şi-he /şîhe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* At kişnemesi.

Şii /Şii/, öz. i. Şiilik mezhebinden olan kimse. [*ing.* Shiite, shiah; *Fr.* Shiite, chiyte].

Şiilik,-ği /Şiilik/, öz. i. Muhammed'in damadı Ali'yi ve onun oğullarını mağdur sayarak bu dâva ile Sünnîlerden ayrılıp ayrı bir mezhep meydana getiren Müslüman topluluğu. [*ing.* Shiism; *Fr.* Shiisme].

şiir,-şi'ri, i. *Osm.* < *Ar. ş'ir.* Vezin, uyak, ses uyumu gibi duygulandırıcı öğelerle süslenmiş olup güzel imgeler tasıyan sanatlı söz, kosuk, deyis. [*ing.* Poe try, poem, verse; *Fr.* Poésie]; ⊙ **divan ~ i**, *ed.* ◘ **Divan;** ⊙ **epik ~**, *ed.* ◘ **Epik;** ⊙ **hafif ~**, ed. ◘ **Hafif;** ⊙ **lirik ~**, *ed.* ◘ **Lirik;** ⊙ **~ sanatı**, *ed.* ◘ **Sanat;** ⊙ **senfonik ~**, *müz.* Müzik eserinin tam anlasılması için bilinmesi gerekli siirsel bir veriden ilham alan serbest biçimli senfonik beste.

~ gibi, *dey.* Çok güzel, çok hoş v.b. anlamlarda kullanılır.

şiîyet /siîyet/, i. ◘ **Şiilik.**

şikâ /sikâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şekve**'nin coğulu.

-şikâf /sikâf/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «Yırtan, yaran» mânasına gelerek birlesik kelimeler yapar.

şikâf /şikaf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* *Yarık*, yırtık, catlak.

şikâfe /şikâfe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Mızrap, calgıç. ◘ **Tâziyâne, zahme.**

şikâfe-zen, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çalgıcı. ◘ *Esanl.* **Sâzende.**

şikak,-kı /şikâk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uyuşmazlık ayrılık.

şikâl /şikâl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Devenin ayağının bağlandığı ip, bukağı, köstek, el ve ayak zinciri; § ❷ Devenin palanını bağlayan ip; § ❸ Üç ayağı sekili *(beyaz)* at.

şikâr /sikâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Av²,³.**

şikâr /şikâr/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Düşmandan alınan şey, ganimet. [*ing.* Prey, victim, plunder, booty spoil]; § ❷ Çok nadir bulunan şey. [*ing.* Anything rare and much sought after]

~ ağaları, *teşk. tar.* Osmanlı padişahlarının avlarda maiyetlerinde bulunan avcıların âmirleri olan çakırcıbasıya verilen ad.

~ halkı, *teşk. tar.* Osmanlı sarayına bağlı avcılara verilen ad.

şikâr-gâh, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Avlak, av yeri, avı çok olan yer. ◘ **Şikâr-istân.**

şikârî /şikârî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Ava mensup, avla ilgili; § ❷ i. *(şahin, doğan gibi)* av kusu; § ❸ i. Padişahın av hizmetçisi; § ❹ i. Meshur Türk tarihçisi.

şikâr-istân, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Avlak, av yeri, avı cok olan yer.

şikariye, i. *ed.* Divan edebiyatında, padisahın avlarını betimleyen kaside.

şikâyet,-ti /şikâyet/, i ç: **şikâyat.** *Osm.* < *Ar.* Sızlanma, sızıltı, yanıkma, yakınma. [*ing.* Complaint; *Fr.* Plainte, complainte]. ⊙ **icrada ~**, *huk.* ◘ **icra.**

~ etmek, Yakınmak. [*Ing.* To complain; *Fr.* Se plaindre].

~ hakkı, *huk.* Yakınma hakkı, arzuhal hakkı. [*ing.* Right of petition].

şikâyetçi /şikâyetçi/, s. Sızlanan, sızıltısı olan, yakınan. [*ing.* Complainant; *Fr.* Demandeur, demanderesse, assignant, plaignant].

şikâyet-nâme /sikâyetnâme/, § ❶ Şikâyet mektubu, şikâyet yazısı; § ❷ Fuzûlinin nişancı pasaya gönderdiği meşhur şikâyet yazısı.

şike, i. *Fr. chiqué. sp.* (a) Danışıklı dövüş. (b) Maddî veya manevî bir çıkar karşılığı anlaşma ile bir maçın sonucunu değiştirme, anlaşmalı spor karşılasması yapma. [*ing.* Sham, pretence].

şikem, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Karın.

◘ *Eşanl.* **batın.**

şikembe, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Işkembe.

şikem-bende, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Karnına, midesine bağlı, düşkün, çok yiyen, pisboğaz.

◘ *Eşanl.* **ekûl.**

şikem-derd, b.i. *Osm.* < *Ar. esk.* Karın ağrısı.

şikem-perest, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Boğazını seven, boğazına düsün, obur.

şikem-perver, b.s. *Osm.* < *Fars.* Boğazına düşkün.

-şiken, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Koparan, kıran, parçalayan, bozan anlamında önek. [*ing.* That breaks, fractüres, defeats, destroys].

şi kenc, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Büklüm, kıvrım.

◘ *Eşanl.* **Şiken.**

şikest, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *esk.* Parçalama, kırma, bozma. [*ing.* Break, fracture]; § ❷ Kırılmış, kırık, [*ing.* Broken, impaired]; § ❸ i. Yenilme. [*ing.* Defeat, rout].

şikeste, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Parçalanmış, kırılmış. [*ing.* Broken; *Fr.* Brisé, cassé]; § ❷ i. Bir çesit Iran yazısı. [*ing.* ve *Fr.* Shikasta]; § ❸ Yenilmis. [*ing.* Defeated].

şikeste-bâl, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kırık kanadlı, kanadı kırık, kederli.

şikeste-dil, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Gönlü kırık, kederli, mahzun.

şikestegî /sikestegi/, i *Osm.* < *Fars. esk.* Kırıklık. ◘ **inkisâr.**

şikeste-pâ, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Ayağı kırık.

şikeste-tâli, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Talihi kırık, talihsiz.

şikeste-zebân, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Peltek.

şikeste-zebânî b. i. *Osm.* < *Fars.* Pelteklik.

şikib /şikîb/, **i.** *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şekib.**

şikibâ, şikibende /şikîbâ, sikîbende/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sabırlı. ◘ **Sâbır.**

şiküfte-ru, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yüzü açık.

şil, s. Kanlı ve hastalıklı *(göz).*

şile, i. *bot.* ◘ **Mercanköşk.**

şilem, i. *ing. slam. oyun.* Briç oyununda 13 löveden 12 sini alma *(13 alınırsa granşilem olur).*

şilep,-bi, i. *Alm. schleppen* > *schlepp.* Yükvapuru. [*ing.* Tramp-steamer, cargo-boat; *Fr.* Cargo-boat].

şilepçilik,-ği i. *huk.* Navlun sözleşmelerine bağlı olarak, makineli veya makinesiz gemilerle eşya ve hayvan nakletmek isi.

şilet, i. *Fr. chilétte. min.* Doğal kurşun ve bakır vanadat. [*ing.* Chilette].

Şili, öz. i. *coğr.* Güney Amerika'da bağımsız bir ülke, Yüzölçümü 741.767 km² baskenti *Santiago*'dur. [*ing.* Chile; *Fr.* Chili].

~ arokaryası, *bot.* ◘ **Arokarya.**

~ bitki kesen kuşu, *zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Bağırganlar *(Clamatores)* üstfamilyasının, Bitki-kesengiller *(Phytotomidae)* familyasından bir kuş türü. Tüyleri esmer kahverengi olup başı kırmızıdır. Sili'de yasar. [*Lat. Phytotoma rara; Fr.* Cargo-boat].

Fr. Phytotome, rara].

~ güherçilesi, ◘ **Güherçile.**

şilin, i. *Ing. shilling.* § ❶ Ingiliz lirasının yirmide biri. [*Fr.* Shilling]; § ❷ Avusturya para birimi.

şiller, *i. ing. chiller. trm. sny.* Sürekli tereyağı yapımına elverisli goldenflow usulünde, yapımın ilk evresinde elde edilen yağlı madde içinde emülsiyon halinde bulunan suyu dondurarak billürlastırmak için kullanılan karıstırıcı-soğutucu makine.

Silluklar, Şiluklar, ç. öz. i. *etn.* Yeni habes grupundan halk. Şilluklar Beyaz Nil'in sol kıyısında, Hartum ile Nil'in Sobat ile birlestiği yer arasındaki her iki kıyıda ve daha güneyde Bahr el-Cebel ile Asağı Oma arasında yasarlar; bazı hamî özellikleri tasıyan zencilerdir. Hayvancılıkla geçinen ve yuvarlak çatılı birbirine çok yakın kulübelerde yasayan Silluklar, XIV. yüzyılda bir devlet kurmuslardı. XIX. yüzyıl basında Mısır'ın hâkimiyetini kabul eden bu devlet, Müslumanlıgı benimsemedi. Şillukların dili nil grupundandır.

şilt, i. *ing. shield. sp.* Asılı kalkan demek olup bir tahtaya çakılmıs olarak spor üstune gerekli isimler ve tarihler kazılan kalkan biçimli madan levha. [*ing.* ve *Fr.* Shield].

silte, i. < *çilte, çulta.* § ❶ İçersine yun veya pamuk doldurulmus ince minder veya ufak yatak; § ❷ *Ar.* Kilim veya çul parçası. [*ing.* Thin mattress; *Fr.* Matelas]; ⊙

şilte, i. < *çilte, çulta.* § ❶ İçersine yün veya pamuk doldurulmuş ince minder veya ufak yatak; § ❷ *Ar.* Kilim veya çul parçası. **bölmeli ~**, *terz.* Gerektiginde herhangi bir kısmı istenildiği kadar şişirilebilen havalı silte. *(Bölmeli şilteler, uzun süre yatakta yatmak zorunda kalan yaralı, felçli veya sakat kimselerde eskar meydana gelmesini önlemek bakımından çok iyi sonuç verir).* **Ergen ~ si**, Odalarda zemine konularak üzerine oturmaga yarayan dörtköşe veya yuvarlak küçük yer minderi. [*Fr.* Coussin].

şimal¹,-li /şimal'/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *esk.* Kuzey. [*ing.* North; *Fr.* Nord]; § ❷ Sol, sol taraf. [*ing.* Left side or direction; *Fr.* Septentrion].

şimal², i. *bot.* Ağacın kuvvetli ve düz sürgünü. [*ing.* Vigorous shoot or branch].

şimâlen /simâlen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Soldan, sol taraftan olarak, şimal, kuzey tarafından.

şimalî /şimâlî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kuzey. [*ing.* Northern, north; *Fr.* Boréal, septentrional, du nord].

şimborazit, i. *Fr. chimborazite. min.* Güney Amerika'da bulunan bir aragonit çeşidi. [*ing.* Chimborazite],

şimdi /sim:di/, z. § ❶ Bulunduğumuz zaman içinde: *Şimdi geldi. Şimdi geliyor. Şimdi gelecek.* [*ing.* Now, at present]; *Fr.* Maintenat]; § ❷ e. Bu hale göre: *Mektup aldık, şimdi cevap vermemiz gerekir.* ⊙ **~ den tezi yok**, *dey.* Hiç vakit geçirmeden, hemen simdi. [*ing.* The sooner the better, with all speed]; ⊙ **~ ki kıymet**, *ikt.* Gelecek'eki bir hizmetin veya seyin şimdiki değeri; ⊙ **~ ki zaman**, *gram.* ◘ **Zaman.**

~ şimdi, *dey.* Ancak pek yakın bir zamandan beri.

şimdicik /sim:dicik/, z. *h.d.* Hemen simdi: *Şimdicik geldi. Şimdicik gelmeli.* [*ing.* Just now; This very moment].

şimdicilik,-ği, i. *fels.* Geleceğin olduğu gibi geçmişin de şimdi'yle belirlendiğini savunan Croce'nin doktrini.

şimdiden /şim:diden/, z. İçinde bulunduğumuz zamandan baslayarak: *Şimdiden iyi sonuçlar alınmaya başlandı.* [*ing.* Henceforth, from now on; *Fr.* Dès à présent].

şimdiki, s. Şimdi olan. [*ing.* The present, the actual *(state, time, etc.); Fr.* Actuel, présent, d'aujourd'hui].

şimdilik, z. /şim:dilik/, Şimdiki hale veya zamana göre, şimdiki zaman için: *Şimdilik bu kadar yeter.* [*ing.* For the present, at present; *Fr.* Pour le moment, pour l'instant].

şime /şîme/, i. ç: **şiyem.** *Osm.* < *Ar. esk.* Huy, tabiat. ◘ **Haslet.**

şimendifer, i. *Fr. chemin de fer.* § ❶ ◘ **Demiryolu;** § ❷ **Tren;** § ❸ Bakara denilen

kumar oyununun, banka olan oyuncu düşünce banka olma hakkının yanındaki oyuncuya geçmesi sekli; ⊙ **~ i raya sokmak,** *arg. (insan hk)* Çiftlesmek, cinsel yakınlaşmada bulunmak.

şimer, i. *Fr. chimère. mim.* Bası aslan, vücudu keçi ve kuyruğu ejder seklinde pek acayip hurafî hayvan. *(Gotik mimarisinde böyle kabartma şimer şekilleri* süsleme *olarak çok kullanılmıştır.* [*ing.* Chimera].

simi, i. *ing. shimmy,* titresme. *otom.* Tasıt hızının ancak belli bir değeri için, yön verici tekerleklerde meydana gelen bir dengesizlikle ortaya çıkan karmasık hareketlerin tümü. *(Bu olayın, büyük bir ihtimalle, tekerleklerin dinamik bakımdan kötü dengelenmesi sonucu ortaya çıktığı sanılır).*

şimigrafi, i. *Fr. chimigraphie.* Kimya usulleriyle ve eczalarla bakır, çinko v.b. madenî yüzeyler üzerine resim ve yazı hâk etmek usulü. [*Fr.* Chemigraphy].

şimiotaksi, i. *Fr. chimiotaxie* < *Yun. chemeia,* kimya + *taksis,* düzenleme. ◘ **Kimyagöçümü.**

şimiotropizm, i. *Fr. chimiotropisme* < *Yun. chemeia,* kimya + *tropos,* dogrultu. ◘ **Kimya doğrulumu**

Şimr, öz. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kerbelâ hâdisesinde Hz. Hüseyin'in basını kesen mel'un.

şimrah /şimräh/, i. ç: **şemârih.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hurma veya üzüm budağı, salkımı; § ❷ Dağ tepesi. ◘ **Tell.**

şimrâhiyye /şimrähiyye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* H. Ali'ye muhalefet eden hâricî zümresinin bir kolu.

şimsad, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şimşir ağacı.

şimşek,-ği, i. § ❶ Buluttan buluta veya yere elektrik bosanırken meydana gelen, apansız, geçici, kırık çizgi biçimindeki çakım. [*ing.* Lightning; *Fr.* éclair]; § ❷ *mec.* Şiddetli parıltı. [*ing.* A flash of lightning]; ⊙ **~ leri üstüne çekmek,** *dey.* Sert tenkitlere hedef olmak; ⊙ **~ li fener,** *den.* ◘ **Fener;** ⊙ **gözlerinde ~ çakmak,** *dey.* Hiddetlenmek, kızmak.

~ bitişme veya ekleme, *mar.* ◘ **Bitişme.**

~ çakmadan gök gürlemez, *at.* (a) Meydana gelmemis bir olayın yankısı olmaz. Bir tepki, veya etrafa yayılmış bir haber varsa, bunun bir olaya dayandığını kabul etmek gerekir. (b) Bir gürültü kopmadan önce belirtileri görülür.

~ çakmak, *dey.* ◘ **Çakmak.**

~ ekleme, ◘ **Ekleme.**

~ falı, *giz. ilm.* Etrüsklerde ve Romalılarda simsekleri inceleyerek kehanette bulunma yöntemi.

~ spektrumu, *astr.* Gün tutulmalarında renk yuvarının bir anda alınabilen tayfı.

~ taşı, *astr.* ◘ **Göktaşı.**

şimşekli, s. Yanıp sönerek işaret veren, aniden parlayan. [*ing.* Flashing].

şimşir-ger, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kılınççı. ◘ **Şemşir-ger.**

~ gibi, *dey.* Çok hızlı. [*ing.* Like lightning, very quick; *Fr. Rapide comme l'éclair*].

~ lâmbası, *tiy.* Şimşek etkisi yaratmak için kullanılan lâmba. [*ing.* Flash box; *Fr.* Boite à éclair].

şimşeklenmek, nsz. f. Şimşek çakmak.

şimşir, *i. bot.* § ❶ Ikiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, şimsirgiller *(Buxaceae)* familyasından, herdem yesil çalı veya ağaç halinde odunsu bitki cinsi. Genç sürgünler genellikle dört köselidir. Yaprakları basit, derimsi, kısa saplı ve karşılıklı dizilişlidir. Çiçekler bir cinsli ve küçük olup, yan durumlu başçık veya başak durumunda kurullar olustururlar. Bunlardan dişi çiçekler terminaldir, erkek çiçek çok sayıdadır. Erkek çiçeğin brakteckileri yoktur; 4 parçalı periyantı, 4 etamini vardır. Dişi çiçeğin brakteckileri ve 6 parçalı periyantı, 3 gözlü ovaryumu vardır. Meyve küremsi veya yumurta biçiminde 3 gözlü bir kapsüldür. Her bir göz içerisinde 2 tane siyah, parlak tohum vardır. Çok sıkı olan odunundan tavla taşı, müzik âleti, satranç taşı, küçük ev eşyası v.b. yapılır. Kafkasya ormanlarında yetişen şimşirler gravurcülükte kullanılır. Şimşir cinsinin hâlen Güney Avrupa, Batı ve Doğu Asya ile Orta Amerika'da yayılmış olan 30 kadar türü vardır. Bunlardan yalnız ikisi Türkiye'de doğal olarak yetişmektedir. Şimşirlerin çok ağır ve değerli odunları bulunduğu gibi ayrı zamanda değerli süs bitkileridir. [*Lat. Buxus; ing.* Box; *Fr.* Buis]; § ❷ Aynı ağacın, vazo, biblo v.b. gibi eşyaların imalinde ve oymacılıkta kullanılan açık renkli, sert odunu. [*ing.* Boxwood; *Fr.* Buis]; ⊙ **adi ~,** *bot.* Güney ve Orta Avrupa, Kuzey Afrika, Küçük Asya, Kafkasya, Hazer denizi körfezi kıyıları, Batı Himalaya, ve Türkiye'de Kuzey Anadolu'da, Marmara bölgesinde, Antalya havalisinde yetisen, bir şimşir türü. Çoğunlukla sık dallı bir çalı, bazen 6-10 m.ye kadar boylanabilen birevcikli ufak bir ağactır. Dallar kısa, sık, gençken tüylü, sonra tüysüz ve köselidir. Yaprakları ovat veya eliptik 1-3 sm. uzunluğunda, tam kenarlı ve dekussat dizilişlidir. Erkek çiçekler terminal bir dişi çiçeğin etrafında halkavari biçimde dizilmistir. Yesilimsi sarı renkte olan çiçek örtüsü, ikiser ikiser karşılıklı olarak birbirine benzeyen 4 tepalumdan ibarettir. Dişi çiçek, 2 daire üzerine dizilmis 6 parcalı, beyazımsı renkli bir çiçek örtüsüne sahiptir. Meyva olgunlukta lokulisit olarak açılan bir kapsüldür. Tohumlar parlak siyah renkli ve 3 köselidir. Açık sarı renkli, yıllık halkaları belirgin olmayan çok agır, aynı zamanda sert ve dayanıklı bir odunu vardır. Özellikle tornacılıkta makbuldur. Mekik, makine yatağı olarak da çok kullanılır. Ayrıca Anadolu'da kaşık, tarak yapılır. Yaprakları *(Folium Buxi)* ve dallarının kabuğu *(Cortex Buxi)* alkaloidler *(buksin, parabuksin, parabuksidin, buksamin v.b.),* uçucu yağ, reçineli bilesikler ve tanen tasır. Yaprak ve dallarının dekoksiyonu kan temizleyici ve terletici, yalnız yapraklardan yapılan dekoksiyon ise karaciğer hastalıklarında hafif müshil olarak kullanılmaktadır. Park ve bahçelerde yetistirilen birçok varyete ve formları vardır. Uzun zaman önce kültüre alınmıstır. [*Lat. Buxus sempervirens; ing.* Common box; *Fr.* Buis]; ⊙ **kel başa ~ tarak,** *dey.* ◘ **Kel;** ⊙ **küçük yapraklı ~,** *bot.* Anayurdu Japonya olan, 1860 yılında Avrupa'ya süs bitkisi olarak getirilen, çoğunlukla 1 m. ye kadar boylanabilen kompakt bir çalı halinde bulunan bir simşir türü. Bazen yerde sürünür. Gövde keskin dört koşelidir. Yapraklar 8-25 mm. boyunda, ters yumurta - mızrağımsı şekildedir. Çiçek toplulukları çoğunlukla terminaldir. Erkek çiçeklerinde körelmis pistile rastlanır. Istanbul'un park ve bahçelerinde rastlanır. [*Lat. Buxus microphylla*]; ⊙ **uzun yapraklı ~,** *bot.* Adî şimşire çok benzeyen, çoğunlukla çalı, bazen de 4-5 m boyunda ağaççık halinde bulunan bir tür. Dört köseli genç sürgünler tüysüzdür. Yapraklar dar elips, mızrağımsı, 2,5-5 sm. uzunlugunda ve 1-1,5 sm. genişliktedir. Çiçeklerin çevrə yaprakları beyaza yakın bir renkte, anterler 3 mm. uzunluktadır. Kapsül boynuzlarla birlikte 1 sm.den daha uzundur. Coğrafî dagılısı batıda Kanarya adalarında olmak üzere Doğu Akdeniz'e kadar uzanır. Türkiye'de Hatay'ın daglık bölgelerinde yetişir. [*Lat. Buxus longifolia*].

ŞEKİL: 93 — SUS BiTKiLERi I.

şimşire, i. *dok.* Çulha tezgâhlarında arış ip liklerinin olusturduğu iki sathı birbirinden ayıran cedvel gibi tahta.

◇ *Eşanl.* **varangelen.**

şimşirgiller, ç. i. *bot.* Ikiçenekliler *Dicotyledoneae)* isınıfının, *Sapindales* takımından, kışın yaprak dokmeyen, birevcikli veya ikievcikli çalı veya ağaç halindeki bitkileri kapsayan familya. Yapraklar tam, derimsi olup karşılıklı veya almasık dizilişlidir. Çiçekler küçük, aktinomorf ve tek eşeyli olup başçık veya saplı başak durumunda kurullar oluştururlar. Kaliks 4 parçalıdır, korolla yoktur. Stamen 4- çok sayıda, ovaryum üst durumlu, 3 karpelli ve 3 gözlüdür. Meyva lokulisit kapsüldür. 6 cinsi ve 60'a yakın türü vardır. Türkiye'de bir cinsi ve 2 türü yerlidir. [*Lat.* ve *ing. Buxaceae; Fr.* Buxacées].

şimşirlik,-ği, i. *tesk. tar.* Topkapı sarayında, babaları ölmüş olan sehzadelerin yasadıkları yer. *(Kafes).* ◇ *Eşanl.* **kafes.**

şimyotaksi, i. *Fr. chimiotaxie.* < *Yun. khemeia,* kimya ve *taksis,* düzenleme, düzen. *biy.* ◘ **Kemotaksi.**

şimyoterapi, i. *Fr. chimiothérapie. tıp.* ◘ **Kimya tedavisi.**

şimyotropizm, i. *Fr. chimiotropisme* < *Yun. khemeta,* kimya + *tropos,* yönelme, doğrultu. *biy.* ◘ **Kimyayönelim.**

şinâh /sinâh/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Suda yüzme. ◇ *Eşanl.* **şibâhet.**

şinanay, ünl. *h. d.* § ❶ Sevinç ve memnunluk anlatır. [*ing.* Indicates joy and merriment]; § ❷ Cicili bicili: «... *ne güzel, şinanay basmalar..*» [*ing.* Glaring, gaudy].

Şinantekler, ç. öz. i. *etn.* Meksika'da kızıl derili halk. 25.000 kisi kadar kalan Şinantekler. Tuxtepec'in güneyindeki dağlarda yaşarlar.

◇ *Eşanl.* **varangelen.**

şinâr /sinâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yüzme *(suda).* ◇ *Eşanl.* **sebh.**

-şinâs /sinâs/, «anlayan, tanıyan, bilen, mânâlarına gelerek, birlesik kelimeler meydana getirir.

şinâsi /sinâsi/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Tanımaya mensup, tanımakla ilgili, tanıyı; § ❷ Tanzimat devrimizin ünlü şâir ve gazetecisi.

şinâver /sinâver/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Suda yüzen, yüzgeç, ◇ *Eşanl.* **sâbih.**

şinâveri /sinâverî/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. (suda) yüzgeçlik, yüzücülük.* ◇ *Eşanl.* **sihâbet, sinâh.**

şinel, i. *Fr.* Kolsuz kurklü manto. [*ing.* Spanish cloak, mantle].

sinev, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Isiten, dinleyen.

sinid, *i. Osm.* < *Fars. esk.* Işitme. ◇ *Eşanl.* **sem', istimâ.**

şinide /sinide/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Isitilmis, duyulmus.

şinik,-ği, i. *Yun. khoiniks soiniki.* § ❶ *metrol.* Tahıl için kullanılan ölçek. [*ing.* Measure of cereals equalling a quarter bushel; *Fr.* Mesure de capacité pour les denrees], § ❷ s. Şinigin alabileceği miktarda olan.

şinşilla, i. *Fr. chinchilla* < *Isp. chinche,* pis kokulu memeli *(hayvan). zool.* § ❶ ◘ **Çinçilya;** § ❷ s. Bu hayvanın postundan yapılmıs *(kurk v.b.).* [*ing.* Chinchilla, the skin and fur of Chinchilla laniger].

Şinto, Şintoizm, i. Japonların ulusal dinî. *(Japonya'nın en eski dinidir).*

Şinuklar, ç. oz. i. Kuzey Amerika'da kızılderili halk; Asagı Columbia kıyısında yaşardı.

şip i. *Osm.* < *Ar. şib, dok.* Çok ince gümüş tellerle islenmiş bir çesit ipekli kumas. *(Bu kumastan giyim eşyası, yastık örtüsü v.b. yapılırdı).* [*ing.* A king of coarse gauze; *Fr.* Espece de crêpe lamé].

Sipsa, oz. i. ve s. *dilb.* Güney ve Orta Amerika'nın en önemli dil ailelerinden ve medeniyetlerinden birinin adı. *(Güney Amerika'daki en önemli dillerden biridir; Kuzeyde Kosta Rika ve Nikaragua'ya kadar yayılır. Şipsa dili konuşan yerliler Kolombiya yüksek yaylasının hemen hemen bütününde ve Ekvator yüksek yaylasının bir bölümünde otururlar. Cordillera'nın doğu yamacında da /Orenoque ve Amazon'un yukarı kolları/ sipsa dili konuşan kabilelere rastlanır. Şipsa dört obeye ayrılabilir; Tamank-Barbakoa, Dorask-Guaymi, Şipşa Aruak, Paez).*

sipşak /sip:şak/, z. *arg.* Birden, hemencecik. [*Osm.* Anî; *ing.* Instantaneous; *Fr.* Ins. tantané].

şipşakçı, i. Sokakta beş on dakika içinde resim çekip hazırlayan fotoğrafçı.

sipşaklamak (-ı), f. *arg.* Derhal haber almak, hatırlamak: *Onun dalgasını çoktan şipşaklad ım.*

şipşander, i. *Ing. ship-chandler. den.* Gemilere uğrak limanlarında her türlü ihtiyaç maddesini, belirli bir komisyon karşılığında sağlayarak ticaret yapan kimse.

şir /şir/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Aslan. [*Ing.* ve *Fr.* Lion].

şi'r, i. ç: **eş'âr**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Anlama. ☆ *Eşanl.* **fehm, idrâk**; § ❷ *ed.* Şiir, edebî değeri olan nazımlı ve kafiyeli söz.

şirâ' /şirâ/, i. *Osm.* <*Ar. esk.* Satın alma, satın alınma. *(etmek yardımcı fiili ile kullanılır).*

şi'râ /şirâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk astr.* İki yıldızın adı.

şir-âne /şiräne/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Arslancasına, arslana yaraşır yolda. ◘ **Esed-âne, gazanfer-âne.**

şirâz /şirâz/, i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinde eski bir mürekkep makam olup zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şiraze /şiräze/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Kitapların kapağa bağlandıkları yerin iki ucunda ibrişimden örülen ince şerit. [*Ing.* Headband of a bound volume; *Fr.* Couture du dos d'un livre]; § ❷ *sp.* Pehlivan kispetinin paçası. [*Ing.* Leg of a wrestler's trousers]; § ❸ *mec.* Temel, düzen: *İş şirazesinden çıktı.* [*Ing.* Order, regularity; *Fr.* Bon ordre; équilibre]; ⊙ **~ den çıkmak,** *dey.* Aklî dengesini kaybetmek. [*Ing.* To lose one's mental balance; *Fr.* Se déséquilibrer]; ⊙ **(işi) ~ sinden çıkmak, (şirazesi bozulmak),** *dey.* Düzeninden, çığırından çıkmak. [*Ing.* To deteriorate beyond recovery *(matter); Fr.* Se déséquilibrer]; ⊙ **düz ~,** Derinin kenarı kendi üstüne dönerek meydana getirdiği şiraze; ⊙ **lyon ~ si,** Bir cilt üzerinde deriyle kaplı şeritten meydana gelen şiraze; ⊙ **nişanlı ~,** Kolonları formaların ortalarından alınan **şiråze;** ⊙ **saplama ~,** Kolonları formaların ortalarından alınmayıp gelişigüzel yerlerinden ayıran **şiråze.**

şiråze-bend, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Şiråze bağlayan; § ❷ Düzen veren, düzenleyen.

şiraze-gir, i. *esk.* Şiraze yapılmaya uygun *(kitap).* [*Ing.* Submitting to a headbands or to a bond of unity].

şiraze-keş, i. *esk.* Ciltçi. [*Ing.* Who puts headband or to a bond of unity].

şirâz -sünbüle, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinde birkaç asırlık bir mürekkep makam olup, zamanımıza kalmış örneği yoktur.

şirb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Su hissesi, suya ait hak, ekin ve hayvan sulama nöbeti.

şir- ceng /şîr ceng/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk* Arslan cenkli, arslan gibi savaşan.

şirdân /şirdân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Şirden, geviş getiren hayvanların ikinci midesi, geviş bağırsağı.

şirden, i. *Osm.* < *Fars. şirdân. zool.* Geviş getiren hayvanların 4 gözlü olan midelerinin dördüncü gözü olup çiğnenmiş olan besinin bir kere daha mide sularıyla sindirildiği yerdir. [*Lat. Abomasum; Ing.* Rennet bag; *Fr.* Caillette].
☆ *Eşanl.* **bezli mide.**

şir-dil, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Arslan yürekli, cesur. ◘ **Şîr-merd.**

şire /şîre/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Süt. ◘ **Şîr²;** § ❷ Şıra. ◘ **Usâre.**

şi'ren, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Şiir olarak, şiir yoluyla.

şir-gîr, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Arslanı tutacak derecede kuvvetli ve cesur olan; § ❷ Çakırkeyif, yarı sarhoş.

şîr-hân, /şîrhâr/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Süt içen, henüz memede olan. ◘ **Sabî;** § ❷ Acemiliğe alınmayan veya sayısı beşten eksik olan esirlerden bir kısmı.

şi'rî, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şi're mensup, şiirle ilgili.

Şirikiler, ç. öz. i. *etn.* XIII-XV. yüzyıl arası Panama'da ilkel halk topluluğu. *(Şirikiler, özellikle taş eşya, koltuklar ve ayinlerde kullanılan heykelcikler, tören baltaları ve yeşim taşından gerdanlıklar bıraktılar. Yaşadıkları bölgede hayvanlarla /amerikan timsahları, kabuklu amerikan domuzları veya maymunlar/ süslü birçok üç ayaklı vazo bulundu. Ayrıca Cocle'de bulunan çok güzel mücevherler /gerdanlıklar, değerli taşlarla süslü göğüslükler, çıngıraklar v.b./ kolombiya mücevherlerini andırır).*

şirin, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Tatlı. [*Ing.* Sweet; milky; *Fr.* Doux, douce]; § ❷ Sevimli, cana yakın, sempatik. [*Ing.* Charming, affable, cute; *Fr.* Sympathique, aimable]; § ❸ *müz.* Türk musikisinde bir büyük usul olup şeyh Abdülbâki Dede tarafından terkibedilmiştir. Herhalde zamanında bu usul ile hiç olmazsa bestekârı tarafından birkaç eser yazılmışsa da zamanımıza bir tek örneği geçmiş değildir. 44 zamanlı ve 22 darblı olup peşrev ve beste gibi şekillere mahsustur. Çeşitli şekillerde vaz edilmiş 11 tane sofyandan mürekkeptir, darbları şöyledir: düm *(4 zamanlı, kavi),* te *(1. nim kavi),* ke *(1. zayıf),* te *(1. nim kavi),* ke *(1. zayıf),* düm *(2. kavi),* tek *(2. nin kavi),* tek *(4. kavi),* te *(2. nim kavi),* ke *(2. zayıf),* te *(2. nim kavi),* ke *(2. zayıf),* düm *(2. kavi),* te *(1. nim kavi),* ke *(1. zayıf),* düm *(2. kavi),* düm *(2. nim kavi),* tek *(4. kavi),* te *(2. kavi),* te *2. nim kavi),* te *(2. kavi),* ke *(2. nim kavi).*

şirin-cemâl, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sevimli yüzlü.

şirîn-edâ, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Lâtif edalı.

şirînî /şirînî/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Tatlılık; § ❷ Sevimlilik, canayakınlık, semti.

şirîn-kâr, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tatlı, hoş muamele eden.

şirinlik,-ği, i. Sevimlilik, sevimli görünüş.
~ muskası, Şeytan tüyü.

şirîn-zebân, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tatlı dilli, dili tatlı.

şirk,-ki, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «Tanrı'nın birden çok olduğunu söylemek» anlamına gelen **Tanrı'ya şirk koşmak** sözünde, **eş koşmak** anlamında kullanılır. [*Ing.* A giving companions or partners to God, polytheism: *Fr.* Polythéisme].

şirket,-ti, i. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* İki veya daha çok kimse arasında içlerinden birinin kendi ad ve sanı ile ticaret yapan, ortaklarına hesap veren, kâr ve zararı bölüşmek üzere kurulan şirket. [*Ing.* (Private) company; *Fr. Société*]. ☆ *Eşanl.* **ortaklık;** ⊙ **~ lerin birleşmesi,** *huk.* Birden fazla şirketin yeni bir şirket meydana getirecek şekilde birleşmesine verilen ad; ⊙ **adî ~,** *huk.* İki veya daha çok sayıda kişinin, emek veya mallarını ortak bir amaca erişmek için birleştirdikleri ortaklık şekli; ⊙ **anonim ~,** *huk.* Bir ticaret unvanı altında iktisadî amaç ve konular için kurulan; sermayesi belirli ve paylara bölünmüş; ortaklarının sorumluluğu, yüklendikleri sermaye paylarıyle sınırlı ve ortaklık sıfatı paya göre belli olan; hak ehliyeti, işletme konusuyle sınırlı tüzel kişiliğe sahip ticaret ortaklığı; ⊙ **aslan payı ~ i,** *huk.* ◘ **Aslan;** ⊙ **filyal ~ i,** *muh.* Başka bir şirket tarafından idare ve kontrol edilen veya başka bir şirketi idare ve kontrol eden şirket. [*Ing.* Allied company]; ⊙ **fiilî ~,** *huk.* ◘ **Fiilî;** ⊙ **holding ~,** *ikt.* ◘ **Holding;** ⊙ **holding yavru ~ i,** *huk.* ◘ **Holding;** ⊙ **klas ~,** *huk.* ◘ **Klas;** ⊙ **kolektif ~,** *huk.* En az iki gerçek kişi tarafından, bir ticarî işletmeyi, müşterek ticaret unvanı altında işletmek amacı ile kurulan, ortakları sınırsız sorumlu tüzel kişiliğe sahip ticaret ortaklığı. [*Ing.* Unlimited liability company, joint-stock company, general partnership, collactive partnership, unlimited company; *Fr.* Société collective]; ⊙ **komandit ~,** *tic. huk.* ◘ **Komandit;** ⊙ **kooperatif ~,***ikt.* ◘ **Kooperatif;** ⊙ **limited ~,** *huk.* ◘ **Limited;** ⊙ **sigorta ~ i,** *huk.* ◘ **Sigorta.**
~ adı, ◘ **Firma.**
~ borçlarından sorumlu şahıs, *ikt.* Bir şirketin tasfiyesinde borçlara kâfi gelmeyen şirket sermayesine pay verme yükümlülüğünde olan.
~ hesapları, *ikt.* Ticaret şirketlerinin kâr ve zararlarını ortaklar arasında işe koydukları sermaye miktarlarıyle orantılı olarak bölmekten ibaret hesaplar.
~ kurucusu, *ikt.* Şirketi kuran şahıslardan biri.
~ merkezi, *ikt.* Ortaklık merkezi, ortaklığın genel yönetim yeri.
~ sözleşmesi, *huk.* Ortaklık sözleşmesi, ortaklar arasındaki ilişkileri ve şirketin yönetim ve çalışma şeklini düzenleyen sözleşme.

şir-merd, b. s. *Osm.* < *Fars. esk* Arslan yürekli, cesur, ◘ **Şîr-dil.**

şiroloji, i. *Fr. chirologie.* ◘ **Daktiloloji.**

şiromansi, i. *Fr. chiromancie.* ◘ **Kiromansi.**

şir.pençe, b. i. /şîrpençe/, b. i. *Osm.* < *Fars. patol.* En çok ense ve sırtta beliren, çabuk genişleyen ve öldürücü bir hal de alabilen, çoğu stafilokok mikrobundan ileri gelen bir kan çıbanı. [*Ing.* Large carbuncle, anthrax, *Fr.* Anthrax].

şirret,-ti, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Geçimsiz, huysuz, yaygaracı, kavga çıkarmaktan hoşlanan. [*Ing.* Evilly disposed, malicious; shrew, virago; quarrelsome; *Fr.* Méchant, indomptable, querelleur, chicaneur, brailard].

şirretlik,-ği, i. § ❶ Şirret olma hali; § ❷ Şirretçe davranış, zorbalık. [*Ing.* Evil disposition, malice; *Fr.* Malice, méchanceté; indomptabilité].

şirrîr /şirrîr/, s. ç: **eşirrâ, eşrâr.** *Osm.* < *Ar. esk. (çok)* şerîr, şer işleyen. ◘ **Şerir.**

şiryan /şiryân/, i. ç: **şerâyîn.** *Osm.* < *Ar. esk.* Atardamar. [*Ing.* Artery, aorta; *Fr.* Artère].

şirzime, i. ç: **şerâzim.** *Osm.* < *Ar. esk.* Küçük, az olan topluluk.

şist,-ti. i. *Fr. schiste* < *Yun. skhisto* § ❶ jeol. Yaprak yaprak ayrılabilen taşların genel adı. [*Ing.* Schist, shale]. ☆ *Eşanl.* **yaprak kayaç;** § ❷ *min.* Kömürle karışık bütün moloz maddenin ilmî adı. [*Ing.* Schist]; ⊙ **ampelitli ~,** *jeol.* Kömür maddesi bakımından zengin şist; ⊙ **ayıklama (yıkama) ~ i,** *min.* Ham kömürün ayıklanması veya yıkanmasıyle elde edilen yararsız gereç; ⊙ **billûrlu ~ yer,** *jeol.* ◘ **Başkalaşım;** ⊙ **bitümlü ~,** *petr.* Oksidlenmiş hidrokarbon bakımından zengin şist. *(Bitümlü şiste toprak yüzeyinde rastlanır);* ⊙ **kömür ocağı ~ leri,** *jeol.* Kömür yatakları kapsayan şist. *(KARBON DEVRİ. DİNANSİYEN, STEFANİYEN, VESTFALİYEN);* ⊙ **serisitli ~,** *jeol.* Hemen hemen bütünüyle sulu ve flüorlu mikadan meydana gelen parlak, yağlı şist.
~ döşeme işlemi, *mad. oc.* Maden ocağı galerilerinde, kömür tozlarıyle karışarak bu tozların normal şartlarda yanmasını engelleyen ince maden gereçlerinin galeri tabanını örtmesi.

şistleşme, nsz. f. *mad. oc.* Bir tabaka için, kömüre karışmış moloz oranının çok fazla olması yüzünden, kısmen işletilemez duruma gelmek.

şistli, s. Şist gibi yapraklı: *Şist kaya. Şistli yapı.*

şistlilik,-ği, i. *jeol.* İncecik taneleri bir yöne yapısı. [*Usm.* Şistiyet; *Ing.* Schistosity; *Fr.* Schistosité].
~ düzlemi, *jeol.* Bir şistli kayanın paralel lamalar halinde yarıldığı düzlem. *(Bu düzlem bazen katmanlaşmaya paralel olur).*

şistoz, i. *Fr. schistose. pnömoloji.* Arduvaz tozlarının solunmasından ileri gelen akciğer hastalığı; çoğu zaman tüberkülozla birlikte görülür. *(Şistotüberküloz).*

şistozom(a), i. *zool.* Yassısolucanlar *(Plathelminthes)* sınıfının, Trematodlar *(Trematodes)* takımının *(Schistosomatidae)* familyasına giren bir ilkelsolucan cinsi. Iplik gibi ince ve uzun olan dişi, kalın olan erkeğin karnı boyunca uzanan bir oluk içinde yaşar. Insanların karaciğer kapı toplardamarı ile bağırsak ve sidik torbası toplardamarlarında yaşar. Bilharzioz veya şizostomiyaz denen hastalığa sebep olur. [*Lat. Schistosoma; Ing.* Blood fluke, schistosoma; *Fr.* Schistosome, bilharzie].
☆ *Eşanl.* **bilharzia.**

şistozomiyaz, i. *Fr. schistosomiase.* Bir şiztozomun sebep olduğu hastalık.
☆ *Eşanl.* **bilharziyoz.**

şiş¹, s. *esk. T.* § ❶ Şişmiş, şişkin, kabarık.

[*Ing.* Swollen, swelled; *Fr.* Enflé, gonflé, boursouflé, engorgé]; § ❷ i. *(Vücutta)* Şişmiş olan yer, şişlik. [*Ing.* Swelling, tumor; *Fr.* Enflure, gonflement, tuméfaction].

~ eklemliler, *zool.* ◘ Şişeklemliler.

şiş[2] i. *esk. T.* § ❶ Bir ucu sivri, ince uzun demir çubuk olup silâh gibi kullanılır. [*Ing.* Spit; skewer; *Fr.* Broche, brochette]; § ❷ s. Şişe geçirilerek veya şiste pişirilmiş: *Şiş köfte;* ⊙ **kebap** ~ i, Kebap olacak eti geçirip ateşte tutmaya yarayan şiş. [*Ing.* Skewer; *Fr.* Broche]; ⊙ **ne** ~ **yansın, ne kebap,** *dey.* Her iki tarafı da memnun etmek isteyen, çekimser, kaypak düşünceli kimselerin davranış tarzını anlatmak için söylenir. [*Ing.* So that neither the skewer nor the mutton be burnt, so that neither party suffers damage, to be equitable, to manage not to harm either]; ⊙ **ocak** ~ **i,** *tekn.* Eğri veya düz sivri bir uçla biten madenî bir saptan yapılmış ateşi karıştırma âleti. *(Bu deyim özellikle ev ocaklarında ateşi uyandırmak için yararlanılan küçük boylu âletler için kullanılır);* ⊙ **ot** ~ **i,** *trm.* Bir ucunda bir parça yünün takılabildiği uzun demir şiş. *(Büyük ot yığınlarının durumunu anlamak için kullanılır. Şiş vasıtasıyle yün parçası ot yığının ortasına sokulur ve birkaç saat sonra çıkarılır; yünün bozulma durumundan, ot yığınında mayalanma olup olmadığı anlasılır);* ⊙ **örgü** ~ **i,** Yün örmeye yarayan, maden, kemik veya tahtadan yapılmış, ince veya kalın olabilen şiş. [*Ing.* Knitting needle; *Fr.* Aiguille à tricoter].

~ **çevirme düzeneği,** *mutf.* Bir ağırlık veya bir yay aracılığıyle saat ibreleri yönünde dönen bir mekanizmanın veya bir elektrik motorunun yardımıyle bir kızartma şişini çevirmeye yarayan düzenek.

~ **kebap,** *mutf.* İnce şişlere karabiber ve domatesle birlikte dizilerek ateşte pişirilen kebap çeşidi. [*Ing.* Meat roasted on a spit or skewers, barbecue; *Fr.* Rôti à la broche].

şişane /şişäne/, i. *Osm.* < *Fars. şeşhane.* Eskiden kullanılan, namlısı altı yivli tüfek. [*Ing.* Rifle, barrel of a gun; *Fr.* Carabine à tube sexangulaire].

şişe[1], i. Çeşitli maksatlarla çakılan çıta.

şişe[2], i. <*şişmek;* § ❶ Sıvıların, özellikle de içkilerin konulduğu camdan yapılmış, ağzı dar, uzunca kap. [*Ing.* Bottle, flask; *Fr.* Bouteille]; § ❷ Lâmbaya geçirilen camdan küçük baca. [*Ing.* Lamp chimney]; § ❸ *tıp.* Vantuz. [*Ing.* Cupping glass; *Fr.* Ventouse]; § ❹ s. Şişenin aldığı miktarda: *Bir şişe su. Iki şişe bira;* ⊙ ~ **lerin agrafajı.** ◘ **Agrafaj;** ⊙ **Kazan tesviye** ~ **si,** *en.* ◘ Kazan; ⊙ **pul** ~ **si,** ◘ Pul; ⊙ ~ **li** lâmba, Kaplama tahtalarının birbirlerine birleştikleri kenarlarda tahtaları birbiri üzerine bindirmek için açılan lambaların aralığı bir yarık gibi görünmemek için lambanın yanına bir şişe açılması suretiyle yapılan lamba. [*Fr.* Cordonné]; ⊙ **leiden (leyde)** ~ **si,** *elek.* Bir tür elektrik kondansatörü; ⊙ **yıkama** ~ **si,** *kim.* Gazların temizlenmesinde kullanılan şişe.

~ **burunlu yunus balığı,** *zool.* ◘ Yunus balığı.

~ **çekmek,** Ağrı dindirmek amacıyle içinde alev yakılarak havası seyreltilen özel bir şişeyi sırta yapıştırmak. [*Ing.* To apply a cupping-glass; *Fr.* Appliquer des ventouses].

~ **çekmek,** *tıp.* Akciğerden fazla kanı dağıtmak için, havası, içinde bir pamuk parçası veya içine mum alevi tutmak yoluyle, ısıtılarak seyreltilmiş olan özel şişeleri sırta uygulamak. [*Ing.* To apply cupping-glass; *Fr.* Appliquer des ventouses].

şişebaz, i. *Osm.* < *Fars. tiy.* Şişeleri dengede tutarak hüner gösteren oyuncu. [*Ing.* Player at cups and bowls].

şişeci, i. Şişe alan veya satan kimse. [*Ing.* Maker or seller of bottles; *Fr.* Verrier].

şişek,-ği, i. *zool.* Iki yaşındaki koyun. [*Ing.* Lamb in its second year; *Fr.* Agneau âgé de deux ans].

şiş.eklemliler, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Memeliler *(Mammalia)* sınıfının, Toynaklılar *(Ungulata)* üst takımından bir takım. Alt eosen devrinde yasamış ve soyları tükenmiş olan 5 parmaklı ilkel toynaklıları içine alır. *(Tabanıyle yere basan bu hayvanlarda ayaklar beş parmaklı, bilek kemikleri düzgün dizi halindedir, diş düzeni her türlü besinle beslenmeğe elverişlidir. Başlıca cinsleri: Phenacodus, tetraclaenodon).* [*Lat.* ve *Ing. Condylartha; Fr.* Condylarthres].

şişen.engerek, b. i. *zool.* ◘ Engerek.

şişhane /şişhane/, i. *Osm.* < *Fars. şeşhane.* esk. Eskiden kullanılan, namlusu altı yivli tüfek; ⊙ **Altı kaval üstü** ~, ◘ **Alt.**

şişinmek, nsz. f. § ❶ Alınıp yüksekten bakar gibi bir hal göstermek. [*Ing.* To become irritated]; § ❷ *böcek bil.* Bazı böceklerin, kendilerine saldıranlara karşı başvurdukları savunma yolu. *(Böcek hücuma uğrayınca dikleşir, şişinir, bütün uzantılarını ve eklentilerini, düşmanını korkutup ürkütecek tarzda yayarak vücudunu genişletir. Meselâ malachius, korktuğu zaman öngöğüs ve karın kısmının yan tarafından kırmızı kesecikler çıkartır).*

şişirme, i. ❶ Şişirmek eylemi. [*Ing.* Blowing; *Fr.* Action d'enfler, de boursoufler, de gonfler]; § ❷ *camc.* Camı fırında eriterek yumuşak hamur halinde iken bir boru ile ortasına üfleyerek şişirmek ve şişe yapmak işlemi. [*Ing.* Glass-blowing; *Fr.* Soufflage, Remplissage]; § ❸ *camc.* Şişirilmiş olan. [*Ing.* Blown *(glass)*].

~ **bendi,** *trm.* Kanal oyulmasını önlemek ve taşınan silti çökeltmek, maksadiyle kanal üzerinde akış sür'atini azaltacak şekilde inşa edilen bend.

şişirmek (-i), f. § ❶ Şişmiş bir hale sokmak. [*Ing.* To blow; *Fr.* Enfler, boursoufler, § ❷ *mec. (Bir sözü veya yazıyı)* Gereksiz katmalarla uzatmak. [*ing.* To exaggerate; *Fr.* Exagérer]; § ❸ *h.d. (Bir kimseye)* Üzüntüsünü veya öfkesini arttıracak telkinlerde bulunmak. [*Ing.* To incite a person by exaggerated and provocative words]; § ❹ *arg.* Şişlemek. [*Ing.* To stab; *Fr.* Poignarder]; § ❺ Düzmek; § ❻ Aşırı göstermek: *Faturayı şişirmek.*

şişirmeli, s. *res.* Sağlam çizgilerle yapılmayan ve şişirilmiş bir kursak gibi yuvarlak ve toprak şekillerle resmedilmiş *(resimler hk.)* [*Ing.* Puffed up, puffy; *Fr.* Soufflé].

şişirtmek (-i, -e), f. Şişirmek işini yaptırmak.

şiş.kebabı, b.i. ◘ Şiş.

şişkin, s. < *şişmek.* Şişmiş, şişirilmiş ve karınlı, kabarık, kabarmış: *Şişkin pazılı adam.* [*Ing.* Swollen, puffed up; *Fr.* Soufflé, Galbé, Gonflé].

~ **kemer,** *mim.* ◘ Kemer.

~ **sütun,** *mim.* Çapı dibinden itibaren yüksekliğinin üçte birine kadar artan, sonra tepesine kadar azalan sütun. *(Bu şişmeye Yunan arkeolojisinde, entasis denir).*

şişkinlik,-ği, i. § ❶ Şişkin olma hali. [*Ing.* Distension, fullness; *Fr.* Enflure, gonflement, boursouflement]; § ❷ Bir yerini şişkinmiş gibi duyma: *Midemde bir şişkinlik var.* [*Ing.* Puffiness, swelling; *Fr.* Galbe]. ⊙ **karın şişkinliği,** *patol.* ve *vet.* ◘ Karın;

şişko /şiş:ko/, s. *alay.* Şişman. [*Ing.* Very fat *(person); Fr.* Replet, *(personne)* grosse et grasse].

şişleme, i. § ❶ Şişlemek eylemi; § ❷ *cerr.* Ilik boşluğuna madenî bir şiş sokarak kırık bir kemiğin iki parçasını birleştirmeye dayanan tedavi yöntemi.

şişlemek (-l), § ❶ Şiş batırmak. [*Ing.* To spit, to skewer; *Fr.* Embrocher]; § ❷ *arg.* Kama, çakı v.b. bir nesneyle yaralamak.

şişlenmek, f. Şişlemek eylemine konu olmak.

şişlik,-ği, i. § ❶ Şiş olma hali; § ❷ Şişmiş olan yer; § ❸ *vet.* Atın parmak kemiklerinde meydana gelen yalancı ur. [*Fr.* Enflure, gonflement].

şişman, s. Derisinin altında fazla yağ toplanmasından vücudunun her yanı şişkin görünen *(kimse): Şişman çocuk.* [*Ing.* Fat, obese; *Fr.* Obèse, gros]

şişmanlamak, ösz. f. Semirip şişman olmak. [*ing.* To grow fat; *Fr.* Grossir, engraisser].

şişmanlaşmak, nsz. f. Şişman olmak.

şişmanlatmak (i), f. Şişmanlamasını sağlamak, şişman hale getirmek.

şimanlık,-ğı, i. Şişman olma hali, vücutta yağ dokusunun aşırı bir şekilde birikmesi durumu. [*ing.* Fatness, obesity; *Fr.* Grosseur de corps].

şişme, i. § ❶ Şişmek eylemi. [*Osm.* Infitâh; *Ing.* Swelling, becoming inflated, blown out; turgescence; *Fr.* Action de s'enfler, se gonfler, turgescence]; § ❷ Köprü, savak v.b. nin arkasındaki su seviyesinin normalin üstüne çıkması; § ❸ Şişmanlama. [*Ing.* Growing fat; *Fr.* Action de devenir grow et gras]; § ❹ Yorulma. [*Ing.* Getting tired]. § ❺ *kim.* Koloidal maddelerin bazı sıvıları soğurarak hacimce büyümesi. *(Bu olay, bir billûrsunun su içinde çözünmesine benzetilebilir);* § ❻ Çimentonun sertleşirken kontrol edilebilecek şekilde hacmini genişletmesi; § ❼ *patol.* Klinik olarak, sebebi söz konusu olmadan vücudun herhangi bir kısmındaki hacim büyümesine verilen genel ad. *(Terim, çok zaman, gerçek bir şişme olan ur, karşıtı olarak, iltihap olayından ötürü hacim büyümesi için kullanılır).* [*ing.* Destension; *Fr.* Gonflement]; § ❽ *patol.* ve *vet.* Anatomik elemanlarına bir sızıntının eklenmesi ve bir salgı birikintisi sonucu, bir dokunun veya bir organın hacminin artması. *(Şişmede, hacim artışından başka, dokuda veya organda çoğu zaman kıvam ve renk değişikliklerine de sebep olur: Karaciğer şişmesi /karaciğer iltihabı/; meme şişmesi /veya meme iltihabı/;* § ❾ *tıp.* Midede veya bağırsaklarda gaz toplanması. [*Ing.*Tympanism; *Fr.* Tympanisme]; ☆ *Eşanl.* **timpanizm;** ⊙ **galeri** duvarının **(tabanının)** ~ **si,** *mad. oc.* Bir galeri tabanının arazinin basıncıyle bazen bir metreden daha fazla kabarması. ☆ *Eşanl.* **taban kabarması;** ⊙ **kil** ~ **si,** *bayınd.* İçindeki su oranı artınca bazı killerde görülen hacim artması *(Bu özelliğin temellerde büyük sakıncaları vardır ve birçok aksaklığa yol açar. Buna karşılık, çok şişebilen killerde, bazı arazilerdeki boşluklara doldurmak ve geçirimsiz hale getirmek için betonit olarak kullanılır).*

~ **indisi,** *mad. oc.* Bir kömürün iyi bir kok verip veremeyeceğini gösteren özellik: *Şişme indisi, laboratuvarda analiz edilen, kömürden elde edilen kok kalıntısının hacmine ve görünüşüne göre belirlenir.*

~ **kubbesi,** *jeom.* ◘ Kubbe.

şişmek, nsz. f. *esk.T.*§ ❶ İçinde öz maddesinden başka bir maddenin katılmasıyle bir şeyin hacmi büyümek, kabarmak, genişlemek: *Tahta, su emerek şişer. Çıbanın çevresi şişer. Arının soktuğu yer şişer.* [*Ing.*To swell; to become inflated, blown out; *Fr.* S'enfler, se gonfler, se boursouffler]; § ❷ *mec.* Yorulup koşuya devam edemez olmak. [*Ing.* To be unable to continue for want of breath *(runner);* to get tired]; § ❸ Çok yemek yiyerek tedirgin olacak kadar doymak. [*Ing.* To be distended or congested]; § ❹ *h.d.* Gururlanmak, övünmek, iftihar etmek, övünç duymak. [*Ing.* To be puffed up with pride]; § ❺ *(Vücudun bir yeri hk.)* İçine yabancı bir maddenin girmesiyle veya başka bir etkiyle gerilmek, kabarmak; § ❻ *arg.* Bozulmak, mahcup olmak, utanmak; ⊙ **şişti,** *arg.* Dersini bilmedi, hocadan fena not aldı: *Ahmet, bugün de şişti.*

şitâ /şitâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kış. ◘ Zemistan.

şitâb /şitâb/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Acele, sür'at, çabukluk.

şitaban /şitâbân/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Acele edip koşan, atılan. [*Ing.*That goes quickly, hurried; in haste; *Fr.* Qui se hâte].

şitâî /şitâî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kışa ait. kışla ilgili.

şitaiyye, i. *ed.* Kışlık, kıştan bahseden manzume. [*Ing.* Poem about winter].

şitap,-bı /şitâp/, i. *Osm.* < *Fars. şitâb. esk.* Acele, sürat, çabukluk.

~ **etmek,** Acele koşmak, atılmak.

şitevî, şiteviyye /şitevî, şiteviyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kışa ait, kışla ilgili; § ❷ i. Kış sebzesi.

Şiva, öz. i. Hint dininde en önemli üç tanrıdan biri. *(Bereket ve ölüm tanrısıdır).*

şivâz /şivâz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dumansız ateş; § ❷ Susama. ☆ *Eşanl.* **Ateş, şuvâz.**

şive /şîve/, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Söyleyiş: *Şivesi bozuk. Şivesi Arapçaya çalıyor.* [*ing.* Accent, way of pronouncing; *Fr.* Manière de parler, language]; § ❷ ◘ **işve.**

şive-bâz /şîvebâz/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Şiveli, cilveli. ☆ *Eşanl.* **işve-bâz.**

şive-bâzî, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* **Şive-bazlık,** şivelilik, cilvelilik.

şive-ger, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şivekâr.**

şivegî /şivegî/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şive-kâr.**

şivekâr /şivekâr/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ *esk.* ◘ **işveli;** § ❷ Kadın adı.

şiveli /şiveli/, s. ◘ **işveli.**

şiven /şiven/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Mâtem, yas, inleme, sızlanma. ◘ **Nevha.**

şiven-gâh, şiven-geh, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Mâtem, yas yeri, mâtem evi.

şivenuma /şivenumâ/, i. *Osm.* < *Fars. şive* + *-nüma. müz.* Türk musikisinin üç yüzyıllık birleşik makamlarından biri.

şivesiz /şivesiz/, s. § ❶ Doğru olan şiveye aykırı. [*ing.* With a bad accent or pronunciation; unidiomatic]; § ❷ ◘ **işvesiz.**

şivesizlik,-ği /şivesizlik/, i. Söyleyişte bozukluk.

şiya, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şia**'nın çoğulu.

şiyem, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şîme**'nin çoğulu.

şizo-, *Yun. skhizein,* bölmek'ten alınan ve bazı kelimelerin bileşimine giren unsur. [*ing.* ve *Fr.* Schizo-].

şizofazi, i. *Fr. schizophasie. psikiy.* Bazı erken bunama vakalarında görülen ağır konuşma bozukluğu. *(Şizofazi'de konuşma, bir bilinen ve uydurulan kelimeler karışımıdır. Söylenen cümleler anlaşılmaz ve otomatik olarak çıkıyor duygusu verir).* [*ing.* Schizophasia].

şizofren, s. ve i. *Fr. schizophrène* < *Yun. psiky.* Şizofreniye tutulmuş *(kimse).* [*ing.* Schizophrenic].

şizofreni, i. *Fr. schizophrénie* < *Yun. psiky.* Dış ortamla ilginin kesilmesi, zekânın yıkılması şeklinde ortaya çıkan bir ruh hastalığı. [*ing.* Schizophrenia].

şizogami, i. *Fr. schizogamie. biy.* İkiye veya daha çok parçaya bölünerek eşeysiz çoğalma şekli. *(Bazı çokkıllı halkalı solucanlarda /syllis/ havanın arkasına doğru, eşey hücrelerinin göç ettiği bir bireyler zinciri oluşur. Bunlar ana solucandan ayrılarak eşeyli üremeyi sağlar. Solucanlardan kimisi erkek, kimisi dişi yavru meydana getirir. Şizogamiden epitoki'ye geçilir; epitokide başkalaşma geçirmiş olan eşey halkaları belirgenleşmez).* [*ing.* Schizogamy].

şizogenez, i. *Fr. schizogenèse. biy.* Bazı çokkıllı ve azkıllı halkalı solucanlar ile türbellarlarda görülen, bölünme yoluyle eşeysiz üreme şekli. *(Bu çeşit bölünmede, çoğalma bölgeleri, bölünme çizgisinin geçtiği belirli yerlerde oluşur. Her bölgede, öne doğru, öndeki bireyin son halkası, arkaya doğru ise arkadaki bireyin başı meydana gelir. Böylece belirli bir süre tek bir canlı gibi yaşayan bir hayvan zinciri oluşur. Sonra zincir parçalara ayrılarak her parça başlı başına bir varlık olur).*

şizogon, s. *Fr. schizogone. biy.* Ayrılık gösteren bazı karakterlere denir; buna göre cinsiyet hücreleri belli bir karakter taşıdığı halde, diğer hücreler bir başka karakter taşır. *(Şizogen cinsiyet hücreleri ya heterodinam, ya da homodinam olabilir).* [*ing.* Schizogone].

şizogoni, i. *Fr. schizogonie* < *Yun. skhizein,* bölünmek + *gonos,* döl. *zool.* Bir hücreli hayvanlardan sporlularda görülen ve konakta birey sayısını arttırmak üzere ardarda meydana gelen eşeysiz çoğalma bölünmeleri. [*ing.* Schizogony; *Fr.* Schizigonie].

şizogonik, s. *Fr. Schizogonique. zool.* Bazı bir hücreli hayvanlarda, özellikle *Plasmodium malariae (sıtma mikrobu)* ve koksidilerde görülen almaşık dul çevriminin bir kısmına denir. *(Sıtma mikrobunda şizogonik devre insanda, sporogonik devre ise sıtma sivrisineğinde geçer).* [*ing.* Schizogonic].

şizografi, i. *Fr. schizographie. dilb.* Gerçek veya uydurma terimlerin dağınık bir şekilde sıralanması şeklindeki yazılı dil bozukluğu. [*ing.* Schizography].

şizokarp, i. *bot.* Olgunlukta açılmayan kuru meyva tipi. *(Sinkarp bir ovaryumdan meydana geldiği halde, karpellerin birleşme yerinden veya bölmelerinden yarılarak, her biri bir tohumlu kısmî meyvalara ayrılır. Bu kısmî meyvalara merikarp adı verilir. Örnek: Maydanozgiller, ebegümeci, hatmî, akçaağaç).*

şizolit, i. *Fr. schizolite. min.* Doğal silikat; pektolitin manganezli çeşidi. [*ing.* Schizolite].

şizomani, i. *Fr. schizomanie. psiky.* Şizofreninin hafif şekli. *(Zaman zaman belirli bir duruma uyamama, dayanılmaz bir içine kapanma eğilimi ve garip davranışlarla kendini belli eder).* [*ing.* Schizomania].

şizometamerlik,-ği, i. *Fr. schizométamérisme.* biy. Bazı çokkıllı ve azkıllı halkalı solucanlarda görülen, metamerik tomurcuklanma yoluyle eşeysiz üreme tarzı. Bu çeşit bölünme tatlı sularda yaşayan bazı azkıllı halkalı solucanlarda *(lumbriculus)* ve bir kısım çokkıllı solucanlarda *(ctenodrilus, dodecaceria)* görülür. Solucan halka halka ayrılır ve böylece bir veya birçok yeni birey oluşur. [*ing.* Schizometamerism].

şizonevroz, i. *Fr. schizonévrose. psikopatol.* ◘ **şizoz.**

şizont, i. *Fr. schizonte* < *Yun. skhizein,* yarılma + *onta,* varlık. *zool.* Bir hücreli hayvanlardan sporlularda görülen ve konakta birey sayısının çoğalmasını sağlayan bir safha. [*ing.* Schizont; *Fr.* Schizonte, agamonte].

şizoparafazi, i. *Fr. schizoparaphasie. psikopatol.* Şizofrenide ortaya çıkan ve dil-konuşma bozukluğu şeklinde beliren ağır hastalık hali. *(Hasta, çaba göstermesine rağmen yazdığını okuyamaz, söylediğini yazamaz. Oysa anatomik bakımdan konuşmayı sağlayan bütün organlar normal ve sağlamdır).* [*ing.* Schizoparaphasia].

şizoprozopi, i. *Fr. schizoprosopie. patol.* Tavşandudağı yarığının yukarıya doğru uzaması sebebiyle yüzün önemli bir kısmının ikiye bölünmesi. [*ing.* Schizoprosopia].

şizosefal, i. *Fr. schizocéphale.* Kafası dikleminesine ikiye bölünmüş ucube. [*ing.* Schizocephalus].

şizosel, i. *Fr. schizocoele* < *Yun. skhizein* böl. me + *kele,* fıtık, ur, *embry.* Bireyoluş evrimi sırasında üstderi ile bağırsak arasındaki ortaderi bağ dokusunun içinde bir yarık oluşmasıyla meydana gelen genel vücut boşluğu. [*ing.* Schizocele].

şizotimi, i. *Fr. schizothymie. psikopatol.* Zayıf bir duygusal hayatı ve içe kapanma eğilimi olan, ama ruhsal bir bozukluk göstermeyen zihin yapısı. *(Bir derece daha ilerisi şizoyit yapıdır).* [*ing.* Schizothymia, schizoidism].
☆ *Karş.* **siklotimi.**

şizoyid, s. *Fr. schizoïde.*
~ **yapı,** *psiky.* Normal duruma yakın fakat şizofreniye elverişli zihin yapısı. *(Şizotimik yapı normal mizaç ile şizofreni hastalığı arasında yer alır; özellikle duygusal alanda bir çiftdeğerlilik, dış dünya ile ilişkileri azaltan bir içe kapanıklık ve hayale dalma eğilimiyle kendini gösterir. Ama hastanın zihnen dağınık olmaması önemli bir noktadır. Şizoyid yapı, sikloyid yapı veya sintoni'nin karşıtıdır).* [*ing.* Schizoid struc. ture].

şizoz, i. *Fr. schizose. psikopatol.* Şizofreninin hafif ve az ilerleyen şekli. *(Şizozlar çok patolojik ve nevrotik bir yaşama tarzı olan şizoyit kimselerde görülür; 'somani krizleri» denen psikotik bozukluklarla (somurtkanlık, inkârcılık, içe kapanış, aileye karşı gelme) ortaya çıkar; bu krizler kaybolduktan sonra nevrotik zemin hemen hiç bozulmamış olarak kalır. Şizozlar, tam bir zihin dağınıklığı hali olan şizofreniye kadar varmaz).* [*ing.* Schizosis, autism].
☆ *Eşanl.* **şizonevroz.**

şlam, i. *Alm. schlam.* § ❶ *mad. oc.* Kömürün yıkanması sırasında, su ile sürüklenen çok ince malzeme; § ❷ *met.* Cevherlerin kırma ve öğütülme işlemlerinden elde edilen çok ince ürün.
~ **eleği,** *mad. oc.* Arasından şlamların geçtiği, hafifçe eğik veya sallantılı, çok ince elek.

şlamlı, s. *mad. oc.* Yapısında şlam bulunan: *Şlamlı su.*

şlot, i. *Alm. schlotte* Tuzlalarda tuzlu suyu buharlaştıran fırınların dibinde, daha çok pişirme başlangıcında meydana gelen çökelti.

şlotlama, i. Fırınlarda buharlaşma sırasında şlotun çökeltilip durulaşması için salamurayı kireç sütü katarak işleme.

şlotlamak (-l), f. Çeşitli tuzlardan derişme ve çökelme yoluyle arıtıp daha saf bir sodyum klorür elde etmek için tuzlu suyu kaynatmak.

Şlöh'ler, ç. öz. i. *etn.* Fas'ın berberî halkı *(masmuda).* Yukarı ve Batı Antlatlaslar'da yaşarlar. Ağaç yetiştiren yerleşmiş köylülerdir.

şnorkel, i. *Alm. schnorchel.* § ● Dalmış bir denizaltının dizel motorlarıyla yol alabilmesi için suyun yüzeyine diklemesine çıkarılabilen, sırasında da içeri alınabilen, 8-10 metre uzunluğunda ve 30-40 sm. çapında boru. [*ing.* Schnorkel]; § ● *sp.* Başı su altında tutarak yüzmeyi sağlayan soluk alma borusu. *(Şnorkel, alt ucunda yüzücünün dudaklarıyle dişleri arasında sıktığı bir emzik, üst ucunda da suyun girmesini önleyen bir düzeneğin bulunduğu kauçuk, maden veya plastikten yapılmış 50 ile 60 sm. uzunluğunda bir borudur).* [*ing.* Schnorkel].

Şoa'lılar, ç. öz. *etn.* Bir kısmı Amharalar veya asıl Asissenlerden, bir kısmı da melez Abissenler ve Gallalar'dan *(kibunlar da Amhara ve Zenci melezidirler)* olan habeşistan halkı. Derileri oldukça koyu ve saçları kıvırcıktır. Hayvancılık ve çiftçilikle geçinen Şoa'lılar ağaçlandırmaya özellikle önem verirler.

şobara, i. Tepesi yuvarlak ve dilimli şekilde çuha kalpak.

sofaj, i. *Fr. chauffage.* Isıtma aracı veya ısıtma düzeni. [*ing.* Heating].

şofben, i. *Fr. chaufre-bain.* Havagazı, bütan gazı veya elektrikle çalışan ve dakikada 300 ile 400 militermi güçle anında sıcak su verebilen cihaz. [*ing.* Hot-water boiler].

şoför,-rü, i. *Fr. chauffeur.* Otomobili yürütüp yöneten kimse. [*ing.* Driver, chauffeur]; ◉ ~ **lu araba,** ◘ Araba; ◉ ~ **süz araba,** ◘ **Araba.**

ŞOFBEN

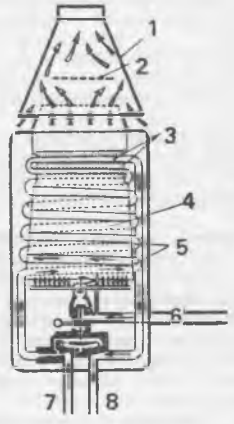

1. Boşaltma bacası. 2. Gazın geriye dönmesini önleyen tertibat. 3. Değiştirici. 4. Yanma odası. 5. Sarmal boru. 6. Gaz. 7. Soğuk su. 8. Sıcak su.

şoförlük,-ğü, i. Karada kullanılan motorlu araç sürücülüğü; ◉ **~ muayenesi,** *trafik.* ◘ **Muayene.**

şok, i. *İng. shock.* § ● *patol.* Travma, ameliyat, doğum veya zehirlenme gibi anî ve şiddetli bir olay karşısında organizmanın gösterdiği tepkinin başlangıcında beliren güçten düşürücü olayların tümü. [*Fr.* Choque]; § ● *mek.* Bir nesne veya bir mekanizmanın, genellikle bir gürültü,, bir sarsıntı v.b. ile beliren anî hız değişlmi. *(Bazen tahrip edici etkilerden veya bu etkilerin doğurduğu titreşimlerden yararlanılırsa da gürültü çıkaran şoklardan mümkün olduğu kadar kaçınılmalıdır, çünkü bunlar özellikle organların şekil değiştirmesini ve yorulmasını arttırır ve makinelerin çalışmasını tehlikeli şekilde aksatabilir);* ◉ **~ tan çıkarma,** *ted.* Bir hasta veya yaralıyı *(bombardıman, ezilme, yanık)* girdiği şok durumundan çıkarmak için çeşitli teknikler uygulama işlemi; her türlü ameliyat veya tedavi için bu ön müdahale şarttır; ◉ **açılma ~ u,** *hava.* Bir paraşütün açılması sonucunda doğan anî hız azalması. *(Bu şok, insan vücudunun serbest düşüşteki iniş hızından /saniyede 50 ilâ 60 m./, paraşütle iniş hızını geçişte /saniyede 6 ilâ 7 m. /tekabül eder).* ◉ **heyecan ~ u,** *psik.* Fizyolojik *(sinir, dolaşım, solunum)* dalgalanmalarla beliren şiddetli heyecan; ◉ **renk ~ u,** *psiky..* Rorschach testi uygulanırken siyah levhalardan sonra, renkli levhalarla karşılaşınca çağrışımlarla ilgili olarak bir çeşit boşluk hissine kapılan hastanın aldığı yeni durum. *(Bu görüşü Rorschach'ın kendisi ileri sürmüştür. Ona göre renk şoku duygusal bir itilmedir; bu da renklerin algılanması ile duygusal hayat dinamiği arasındaki sıkı ilişkilerin varlığını ortaya koyar);* ◉ **tedavi ~ ları,** *ted.* Tedavi için meydana getirilen ve psikiyatride büyük önemi olan şoklar. *(Bu çeşit şoklar sunî koma ve sara halerine /ensülin tedavisi, elektrik şoku v.b./, bazen de ateş tedavisinde olduğu gibi suyukların bozulmasına ve ateşin yükselmesine yol açar).*

~ gerilimi, *elek.* ◘ **Gerilim.**

~ tedavisi, *tıp.* Ruh-akıl hekimliğinde kullanılan ve hastayı, kendi kontrolü ve bilinci dışında durumlara sokan tedavi yöntemlerine verilen ortak ad. [*İng.* Shock therapy].

şoke, s. *Fr. choqué. (Yalnız şoke etmek ve olmak şekillerinde kullanılır).*

~ etmek, Şaşırtmak, hoşa gitmeyecek bir şey yapmak.

~ olmak Şaşırmak, hoşa gitmeyecek bir şeyle karşılaşmak.

Şoktav'lar, ç. öz. i. *etn.* Kuzey Amerika'da kızılderili halk. *(Eskiden Mississippi ile Tombigbee nehirleri arasında yaşarlardı. XIX. yüzyılda çoğu Oklahoma'ya götürüldü; bugün Amerikalılaşmışlardır).*

Şol, öz. i. *dilb.* Maya-kişe öbeğinden dil; eskiden Tabasco ile Honduras *(Orta Amerika)* arasındaki alanda konuşulurdu).

Şol'lar, ç. öz. i. *etn.* Orta Amerika'da kızılderili halk. *(Maya ailesinden olan Şol'lar bugün 25.000 kişi kadar kalmışlardır; Meksika'da Chiapas eyaletinde yaşarlar).*

şom, s. *«Felâket ihtimallerinden söz açan ve sözünü ettiği bu ihtimallerin gerçekleşmesinden korkulan (kimse)»* anlamında kullanılan şom ağızlı deyiminde geçer. [*İng.* Inauspicious, unlucky; sinister, gloomy; *Fr.* De mauvais augure, néfaste, malheureux, -euse].

~ ağızlı, *dey.* Felâket ihtimallerinden söz eden bu ihtimallerin gerçekleşmesi korkusunu uyandıran kimse. [*İng.* Who always predicts misfortune; *Fr.* Prophète de malheur].

şop, i. *Fr. chope.* Sırçadan yapılmış büyük bira bardağı. [*İng.* Beer mug, tankard].

şopar, i. *arg.* Çocuk: *Sizin gibi şoparlar, bizim yanımızdan salâvatla geçer, kataloviz.* [*İng.* Child; *Fr.* Enfant].

şorlamak, nsz. f. *yans. (Akan bir şey)* Şor şor diye ses çıkarmak; şarıl şarıl akmak. [*İng.* To make a gurgling sound *(water);* to flow with a splashing and gurgling noise].

Şorlar, ç. öz. i. *etn.* Abakan *(Yenisey)* Türklerine *(bugün Hakaslar)* bağlı Türk boyu. *(Teles gölü ile Tom ırmağının çıktığı bölgedeki ormanlık dağlarda yaşarlar. Genellikle kıyılarında yerleştikleri ırmak adlarını kendi adları olarak kabul etmişlerdir: Pısas-Kişi, Mıras-Kişi, Tom, Kişi gibi. Şorların sayıları bugün yaklaşık olarak 20.000'dir. Geçimlerini büyük ölçüde avcılıkla sağlarlar).*

şorlomit, i. *Fr. schorlomite. min.* Doğal kalsiyum ve demir silikotitanat; titan kapsayan bir melanit grena çeşididir. [*İng.* Schorlomite].

şorolo, i. *tiy.* Çocuk.

şorolop, z. *h.d.* § ● Birdenbire ve hırsla yutmayı anlatır. [*İng.* Imitates the sound of a thing gulped down, swallowing all of a sudden; *Fr.* Onomatopée qui imite un avalement précipité]; § ● *arg.* Yalan. [*İng.* Lie; *Fr.* Mensonge].

şort, i. *İng. short.* Kimi sporları yaparken veya sıcak ülkelerde giyilen çok kısa pantolon.

şorulu, i. *arg.* Oğlan, çocuk, güzel kız. [*İng.* Boy; girl; *Fr.* Fils, fille].

şose /şo:se/, i. *Fr. chaussée.* Balast ve balastın üzerine kum döşenip silindir geçirilerek yapılan yol. [*İng.* Macadamized road, highway; *Fr.* Chaussée].

☆ *Eşanl.* **taşyolu.**

şoset, i. *Fr. chaussette.* Kısa çorap. [*İng.* Stock].

şoson, i. *Fr. chausson.* Kışın ayakkabı üzerine giyilen kauçuk potin. [*İng.* Galoshes; *Fr.* Chausson].

şot, i. *coğr.* Cezayir ve Tunus'ta bulunan tuzlu sığ bataklıklara verilen ad. [*İng.* Shott; *Fr.* Chotte].

☆ *Eşanl.* **tuzlu bataklık.**

şotis, i. *müz.* Polkayı andırır bir dans.

şov, i. *İng. show.* Varyete gösterisi. *(Gösteri yalnız bir kişi tarafından yapılırsa, adına one-man-show denir).*

şoven, s. *Fr. Chauvin,-ine.* Milliyetçilik duygusunu kör taassup derecesine vardıran *(kimse).* [*İng.* Chauvinistic; *Fr.* Chauvin, -ine].

şovenizm, i. *Fr. chauvinisme.* ◘ **Şovenlik.**

şovenlik,-ği, i. Şoven olma hali veya şovence davranış. *(Toplumculuk dilinde, dünya toplumculuğu amacını kendi ulusunun çıkarları uğruna harcamak anlamında kullanılır).* [*İng.* Chauvinism, jingoism; *Fr.* Chauvinisme].

şöhret,-ti, i. *Osm.* < *Ar.* § ● İyi bir nitelikte bilinip tanınmış olma hali. [*İng.* Fame, reputation, renown; *Fr.* Réputation, renommée]. ☆ *Eşanl.* **ün, şan;** § ● **Ünvan.**

~ âfetti, *at.* Kişinin kazandığı ün, her zaman hoşa giden bir durum sağlamaz. Kendisini sıkan, üzen, rahatsız eden durumlara da yol açar. Ünlü bir doktor, ünlü bir şarkıcı, ünlü bir usta. Özgürlüğünün tadını gereği gibi çıkaramaz. Gücünü aşan istekler, zorlamalar karşısında bunalır.

şöhret -gir, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şöhreti yayılmış, ün salmış.

şöhretli, s. Şöhret salmış olan, şöhreti olan. [*İng.* Famous, renowned; *Fr.* Fameux, -euse, célèbre, réputé].

şöhret-şiâr, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* [illegible]retli, ünlü. ☆ *Eşanl.* **meşhûr.**

şölen*, i. *Osm.*< *Fars. şîlân.* § ● (a) Saygı ve sevgi gösterilmek istenilen kimseleri çağırıp özenli yemek ve içeceklerle ağırlama işi. [*Osm.* Ziyafet; *İng.* Feast, banquet; *Fr.* Festin, banquet]; § ● *sosy.* Din töreni niteliğinde yemek toplantısı. [*İng.* ve *Fr.* Potlatch].

şömine, i. *Fr. cheminée* < *Yun.* Odada duvar içinde bulunan alafranga odun ocağı. [*İng.* Fireplace].

~ ızgarası, *term.* ◘ **Izgara.**

şömiz, i. *Fr. chemise;* § ● Gömlek; § ● Zarf; § ● Dosya; § ● Kılıf; § ● *(kitap)* Kapak. [*İng.* Jacket].

şömizet, i. *Fr. chemisette.* § ● Erkekler ve erkek çocuklar için yapılan kısa kollu gömlek; § ● Modaya göre ince kumaştan yapılan kısa kollu, yakalı veya yakasız bol bluz. *(Eskiden elbise altına giyilen ve açık yaka çevresini aşan işlemeli bir çeşit zıbın gömlek).* [*İng.* Chemisette; jumper].

şömiziye, i. *Fr. chemisier.* Kadınların tayyörle giydikleri, plili veya plisiz klâsik biçimde bluz. *(Uzun kollu, bilekte büzülerek düz veya manşetli yapılmış, kalkık ve devrik yakalı, robalı veya sadece omuzdan pensli olabilir).* [*İng. (Woman's)* jumper].

şönit, i. *Fr. schoenite. min.* Hidratlı doğal magnezyum ve potasyum sülfat. [*İng.* schoenite].

☆ *Eşanl.* **pikromerit.**

şönt, i. *İng. to shunt,* saptırmak. *elek.* Bir devreden akımın ancak bir kısmının geçmesini sağlayacak şekilde alınan kol; ◉ **rezonanslı ~,** *elek.* Redresörlü bir alt istasyonda doğrultulmuş akımın gerilim armoniklerini rezonans olayı ile soğurmak için kullanılan şönt.

şöntleme, i. *demir.* Doğru akımlı bir elektrik lokomotifinde, motor indükleçlerinden bir kısmının şöntlenmesi, sabit besleme geriliminde aynı anda akıyı küçültüp şiddeti arttırarak hızı yükseltmek amacını güder.

şöpit, i. *Fr. schoepite. min.* Formülü 4 UO_3, 9 H_2O olan hidratlı doğal uranyum oksid; sarı renklidir ve ortorombik sistemde billûrlaşır. [*İng.* Schoepite].

şörting, i. *ing. shirting.* Gömlek yapımında kullanılan pamuk dokuma.

şövale, i. *Fr. chevalet.* Ressam sehpası. [*İng.* Easel].

şövalman, i. *Fr. chevalement. mad. oc.* Bir kuyunun üzerine yerleştirilen ve üretim kablolarının geçtiği makaraları takmaya yarayan madenî, nadiren de beton kule. [*İng.* (Pit-) head frame, head-stock, head-gear, gallows frame].

şövalye /şöval:ye/, i. *Fr. chevalier.* § ● Derebeylik devrinde, Avrupa'da, zayıfları korumak ve savunmak ereğiyle ülke ülke dolaşan atlı savaşçı. [*İng.* Knight; *Fr.* Chevalier]; ◘ *ŞEKİL: 610.*— **ZIRH;** § ● Eskiden bir örgütün üyesi: *Malta şövalyeleri;* § ● Derece bakımından barondan sonra gelen soylu kişi; § ● Fransa'da devlete veya ulusa karşı edilen hizmetlere karşılık olarak kurulmuş bir nişanın alt rütbesi; § ● *(Alay olarak)* Bir kadının pek nazik kavalyesi; ◉ **yuvarlak masa ~ leri,** *ed.* ◘ **Masa.**

~ oyunu, *tiy.* Kaynak olarak Almanya'da Ortaçağ edebiyatına dayanan şövalyelerin *(beylerin)* kahramanlıklarını gösteren oyun. *(Beylik oyunu).*

~ yüzük, Kaşı² kalın ve köşeli bir çeşit yüzük. [*İng.* Ring with a crest on it].

şövalyelik,-ği, i. § ● Şövalyenin rütbesi, niteliği. [*İng.* Chivalry; *Fr.* Chevalerie]; § ● Soylular sınıfına bağlı askerî derebeylik kurumu; § ● *mec.* *«Kahramanlık, mertlik»* anlamında küçümseme yollu kullanılır. [*İng.* Chivalry; *Fr.* Courtoisie].

~ etmek, Bir şeyi onaylayıp onaylamamak veya onun varlığını kabul edip etmemek hakkında kararsızlık geçirmek, duraksamak. [*İng.* To suspect; *Fr.* Soupçonner, douter].

~ götürmek, *dey.* Şüpheli bir tarafı bulunmak.

~ kurdu, *dey.* İnsanı çok rahatsız eden şüphe. [*İng.* The sting of suspiclon; *Fr.* Crainte].

~ tarikatı, *tar.* Ortaçağda askerlik, din veya sağlık hizmetleriyle ilgili birlik; başlangıçta, kutsal yerlerin savunması için kurulmuştu; bugün, bazı özel yetenekleri değerlendirmek için konmuş olan unvan.

~ verglsi, *tar.* Büyük oğlunu şövalye yapan derebeyinin metbularından topladığı vergi. *(Bu vergi, şövalyelik töreni giderlerinin karşılanmasını sağlıyordu).*

~ yok *(— mi var? veya ona ne şüphe?), dey.* *«Başka türlü olması imkânsız»* anlamında onaylama sözü olarak kullanılır. [*İng.* Doubtless; *Fr.* Sans doute, assurément, certainement].

şöyle, z. Şunun gibi, şu türlü: *Şöyle yazmalı. Şöyle bir yazı.* [*İng.* In that manner, so; just; of that sort, such; *Fr.* Ainsi, de cette manière; comma cela].

~ bir, *dey.* Gelişigüzel, üzerinde durma-

yarak, üstünkörü: *Şöyle bir dolaşalım. Bardağı şöyle bir yıkadı.* [*ing.* Casually, for a moment].
~ **bir bakmak**, *dey.* § ❶ Kısaca bakmak. [*ing.* To glance at *(something)*]; § ❷ Süzerek bakmak. [*Ing.*To look with contempt].
~ **böyle**, *dey.* § ❶ Orta derecede, âdeta: *Şöyle böyle bir adam.* [*ing.* So so; not too well; *Fr.* Comme-ci, comme-ça; passablement, pas mal]; § ❷ Aşağı yukarı: *Şöyle böyle üç yıl oldu.* [*ing.* Roughly speaking; *Fr.* À peu près, approximativement].
~ **dursun**, *dey.* Birbirine karşıt veya uzak olan iki düşünceyi, birincisini reddederek ikincisi üzerinde durarak bağlamaya yarar: *Uyumak şöyle dursun, birez dinlenmek bile mümkün olmadı.* [*Ing.* Let alone; *Fr.* Falsant abstraction de cela; à part cela].

şöylece /şöyle:ce/, z. Tam şöyle: *Şöylece söylemeli.* [*Ing.* In this manner; *Fr.*Simplement, tranquillement, doucement].

şöylesine, z. Şöyle aşırı bir tarzda: *Şöylesine bir vurdu ki.*

şu,-nu, s. § ❶ Yerde, zamanda veya söz zincirinde biraz uzakça olanı gösterir: *Şu evin önünde. Şu saatten itibaren. Şu söylediğiniz isim.* [*Ing.* That, this; *Fr.* Ceci, cela, celui-ci, celle-ci, celui-là]; § ❷ *zam.*Yerde ve. ya söz zincirinde biraz uzakça bulunan şeyin yerine geçer: *Bunu istemem, şunu isterim. Şunu bir daha söyler misiniz?* [*Ing.* That one, this one]; ❸ ~ **na bakı** *dey.* Hafifseme veya kınama için söylenir: *Şuna bak, ne biçim oturuyor!* [*Ing.* Look at him]; ❹ ~ **ndan bundan**, *dey.* Belirsiz şeyler.[*Ing.* About this and that]; ❺ ~ **unu bunu bilmemek**, *dey.* İtiraz dinlememek; ❻ ~ **nun şurası**, *dey.* Küçümsemek üzere «şu önümüz» anlamına: *Şunun şurası iki adımlık yer. Şunun şurasında ne kaldı ki...*
~ **bu**, *dey.* Belirsiz kimseler: *Şu bu karışırsa, iş yürümez.* [*Ing.* This and that, any one *(of the people)*].
~ **günlerde**, *dey.* Pek uzak olmayan bir zamanda. [*Ing.* In these days].

şû(y), I. *Osm.* < *Fars.* Yıkama.

-şû,-şûy, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «yıkayan, temizleyen» anlamlarına gelerek birleşik kelimeler yapar.

şua,-aı /şuâ/, I. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *fiz. esk.* Işın. [*Ing.* Ray of light; *Fr.* Rayon lumineux]; § ❷ Vektör. [*Ing.* Vector; *Fr.* Vecteur].

şuaat /şuâât/, I. *Osm.* ✓ *Ar. esk.* **şuâ**'ın çoğulu.

şuab /şuâb/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şube**'nin çoğulu.

şuabât /şuabât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şube**'nin çoğulu.

şuâî /şuâî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şua'a mensup, şuâ ile, ışınla , vektörle ilgili.

şuâiyye /şuâiyye/, I. *Osm.* < *Ar. esk. zool.* Işınlar.

şuai, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şu'le**'nin çoğulu.

şuarâ /şuarâ/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâire**'nin çoğulu.

şubân /şubân/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Çoban.

şûbân /şûbân/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ **Şubân**.

şubara, I. *Isl.* Eskiden kullanılan tepesi yuvarlak, dilimli çuha başlık. [*ing.* A kind of round wadded cap].

şubat,-tı, I. *(Süryanî dilinden)* Yılın ikinci ayı olup yirmi sekiz *(artık yıllarda yirmi dokuz)* gün sürer. [*Ing.* February; *Fr.* Février].

şube /şûbe/, I. ç: **şılâb, şuab, şuabât**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Bir kurumun ikinci aşamadaki iş yerlerinden her biri: *Kızılay şubesi. Banka şubesi. Askerlik şubesi.* [*Ing.* Branch; section, department, branch office; *Fr.* Branche]. ☆ *Eşanl.* dal; § ❷ *biy.* Canlılar âleminin *(hayvanlar, bitkiler)* en büyük bölümlerinden biri: *Omurgalılar, hayvanlar âleminin, kapalı tohumlularsa bitkiler âleminin büyük birer şubesidir.* [*Ing.* Division, ramification; *Fr.* Division]. ☆ *Eşanl.* kol, dal; § ❸ *demir.* Yol ve işletme servisinin belli bir bölgesinde yönetim işlerini yürütlenen daire; § ❹ *huk.* İç ilişkilerinde ve teşkilâtlanmasında merkeze bağlı, kendi çevresi ve yetki alanı içindeki dış ilişkilerinde ve faaliyetlerinde bağımsız olan ve merkezle aynı ticaret unvanını kullanan, aynı işi yapan, gerçek veya tüzel kişi tacirin bağımsız iş yerini meydana getiren birim.
~ **bankacılığı**, *ikt.* Bir bankanın çeşitli yerlerde şube açarak faaliyette bulunması hali. [*Ing.* Branch banking].
~ **kütüphanesi**, *küt.* Bir halk kütüphanesi merkezine bağlı olarak ve nispeten daha küçük bir bölgenin ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuş olan kütüphane.

şu'be, I. ç: **şılâb, şuab, şuabât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şube, bölük, kısım, takım, bölüntü; § ❷ Dal, budak.

şu'bede, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Elçabukluğu, hokkabazlık.

şu'bede-bâz, b.I. *Osm.* < *Fars. esk.* Hokkabaz.

şu'bede-bâzâne, z. *Osm.* < *Fars. esk.* El çabukluğu ile, hokkabazcesına.

şufa, I. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Satılık bir malı, ortak veya komşu olanın aynı para ile alma hakkı üstünlüğü. [*Ing.* A right or claim of pre-emption in respect of a house or land of which one is part owner or which adjoins one's own property].
☆ *Eşanl.* önalım.
~ **dâvası**, *huk.* Şufa hakkı ile ilgili bir anlaşmazlığın halli için açılan dâva.
☆ *Eşanl.* önalım davası.
~ **hakkı**, *huk.* Bir gayrimenkulün satılması halinde bu gayrimenkulün, satılış şartlarına uymak şartiyle belli bir kimse tarafından önde gelerek satın alınmasına imkân veren hak. [*Ing.* First option, right of preemption].

şugl, I. ç: **eşgal, şugul**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ İş, uğraşacak, meşgul olacak şey, dert, gaile; § ❷ *müz.* Türkler tarafından bestelenmiş Arapça güfteli ilâhilere verilmiş bir ad, ilâhiden başka bir dinî eserin güftesi Arapça ise, bu isim verilemez. Eski Arap müziğinde şugl bambaşka bir anlamdadır.

şugul, *(«gu» uzun okunur)*, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şugl**'ün çoğulu.

şuh /şûh/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Neşeli ve serbest *(kadın)*. [*Ing.* Lively, full of fun; coquettish, unreserve, pert; *Fr.* Coquet, sédulsant,-ante, gai, libres dans les manières].

şûh /şûh/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Hareketlerinde serbest; § ❷ Neşeli, şen ve oynak *(kadın)*; § ❸ Açık saçık, hayasız *(kadın)*.

şûhî /şûhî/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Şuhluk, lynaklık. ◘ **Delâl**.

şûh-meşreb, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Açık meşrepli, şen ve neşeli.

şuhud /şuhûd/, s. *Osm.* < *Ar.* **şehid**'in çoğulu.

şuhûm /şuhûm/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şahm**'ın çoğulu. İçyağlar, don yağları.

şuhûs /şuhûs/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şahs**'ın çoğulu.

şukka, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Parça, kumaş veya kâğıt parçası; § ❷ Küçük tezkere, yazı.

şukuk, *(«ku» uzun okunur)*, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şakk**'ın çoğulu.

şule /şûle/, I. ç: **şual**. *Osm.* < *Ar. esk.* Alev. [*Ing.* Flame, blaze, flash; *Fr.* Flamme].

şu'le-bâr, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Işıklı, alevli, alevlenmiş.

şu'le-dâr, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şule-bar**.

şu'le-gir, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Alev alan, tutuşan.

şu'le-nümâ, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Alev gösteren, alevli.

şu'le-perver, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Alevlendirici, ışıklandıran.

şu'le-pûş, b.s. *Osm.* < *Ar. esk.* Alevle örtülü, alev içinde kalmış.

şuna, z. Şu zamirinin -e hali.

şunca /şun:ca/, s. Şu kadar. [*Ing.* So much, so many; to such a degree].

şunda, z. Şu zamirinin -de hali.

şundan, z. Şu zamirinin -den hali.

şunlar, ç. z. Şu zamirinin çoğulu.

şunu, z. Şu zamirinin -i hali.

şûr /şûr/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Tuzlu; § ❷ Kekremsi; § ❸ Şamata, gürültü.

şura /şu:ra/, z. Şu yer: *Şuraya oturmuştu.* (Hal ekleriyle **şurada (şurda), şuraya, şuradan** şeklinde kullanılır). [*Ing.* That place, this place; *Fr.* Endroit ou côté qui n'est ni si approché que bura ni si éloigné que **ora**].

şûra /şûrâ/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Meclis. [*Ing.* Council; board; committee; *Fr.* Conseil]; ❹ **devlet ~ sı**, *esk.* Danıştay. [*Ing.* The Council of state; *Fr.* Conseil d'Etat].

şûrâ /şûrâ/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Konuşmak için toplanma; § ❷ Konuşma yeri.

şûrâb, şûrâbe /şûrâb, şûrâbe/, s. *Osm.* < *Fars.* Kirli, acı su. ◘ **Üçac**.

şuracık /şu:racık/, z. Yakın ve belirli bir yeri gösterir: *Şuracıkta bırakmıştım.* [*Ing.* Just this little spot].

şuralı /şu:ralı/, s. Şu yerden olan. [*Ing.* Of this place, belonging to this place].
~ **buralı**, *dey.* Türlü yerden olan: *Şuralı buralı bir takım insanlar.*

şurası,-nı /şu:rası/, zam. § ❶ Şu yer: *Şurası iyi değil, buraya geçin. Şurasını beğendiniz mi? Şurasının manzarasdı daha güzel.* [*Ing.* This place; *Fr.* Cet endroit-ci; cet endroit-là; ce côte-ci (-la); cela]; § ❷ Şu önemli nokta: *Şurasını unutmayın ki bilgisizlik her türlü felâketlere yol açabilir.* [*Ing.*This fact].

şûr-baht, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tâlihsiz, bahtsız. ☆ *Eşanl.* **Bed-baht, bed-tâlî, bi-baht**.

şûre /şûre/, I. ve s. *Osm.* < *Fars. esk.* Çorak, verimsiz toprak.

şûr-efgen, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Kargaşalık çıkaran, karmakarışık eden.

şûr-engiz, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Şamata, gürültü yapan.

şûre-zâr, b.I. *Osm.* < *Fars. esk.* Çoraklık yer.

şûr-gâh, b.I. *Osm.* < *Fars. esk.* Kargaşalık yeri, kavga yeri.

şûrî /şûrî/, I. *Osm.* < *Fars. esk. müz.* Türk musikisinde eski bir mürekkep makam ve eskiden kullanılmış perde isimlerinden birisi. Kantemir oğlundaki «lâ» bir saz semâîsi makama örnektir. Hâlen Azeri müziğinde de bu isimde bir makam vardır.

sûrîde /sûrîde/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Karışık, perişan; § ❷ Aşık, tutkun. ◘ **Meftun, şeydâ**.

şûride-baht, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Bahtsız, tâlihsiz.

şûrîdegî /sûrîdegî/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Karışıklık; § ❷ Tutkunluk, düşkünlük.

şûride-hâl, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Hâli perişan olan.

şûride-hâtır, b.s. *Osm.* < *Fars.* Aklı dağınık, fikri perişan *(kimse)*.

şûr-istan, b.I. *Osm.* < *Fars. esk.* Çorak, verimsiz yer. ◘ **Şûre-zâr**.

şuriş, /şûriş/, I. *Osm.* < *Fars. esk.* Kargaşa- [*Ing.* Confusion; tumult, sedition; *Fr.* Trouble, désordre, émente].

şûriş-gâh, b. I. *Osm.* < *Fars. esk.* Kavga, karışıklık yeri.

şurûb /şurûb/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şurup**.

şurup,-bu, I. *Osm.* < *Ar. şurûb.* § ❶ Su, şeker ve meyve suyunun bir karışımına veya şekerli şerbetin arıtılması ve koyulaştırılmasıyle elde edilen sıvı. [*Ing.* Syrup; *Fr.* Sirop]; § ❷ Sulu ve şekerli ilâç. **Dut şurubu**. [*Ing.* Sweet medecine; *Fr.* Sirop médicamenteux]; ❸ **dut ~ u**, *ecz.* ◘ **Dut**; ❹ **fasulye şurubu**, *mutf.* ◘ **Fasulya**; ❺ **filbahrî şurubu**, *mutf.* ◘ **Filbahrî**; ❻ **gül şurubu**, *mutf.* ◘ **Gül**; ❼ **gelincik şurubu**, *mutf.* ◘ **Gelincik**; ❽ **ipek şurubu**, ◘ **İpek**; ❾ **kızılcık şurubu**, *mutf.* ◘ **Kızılcık**; ❿ **nar şurubu**, *mutf.* ◘ **Nar**.

şurût /şurût/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şerâit**.

şut, I. *ing. shoot. sp.* ◘ **Şüt**.
~ **çekmek**, *sp.* Topa kuvvetli ve isabetli vurmak.

şutör,-rü, i. *ing. shooter. sp.* Futbolda topa sert ve anî bir ayak darbesiyle vuran *(şut atan)* oyuncu. *Genellikle şutu kuvvetli ve golcü futbolcular için kullanılır).*

şutût /şutût/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şatt**'ın çoğulu. Büyük nehirler.

şuûb / şuûb/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **şa'b**'ın çoğulu.

şuubiye /şu:ûbiyye/, I. *Osm.* < *Ar. şa:b*'dan

şu:ûb. tar. Abbasiler devrinde imparatorluk içindeki arap baskısına karşı çıkan ve Arapları küçümseyen siyasî bir akım. Horasanlılara dayanarak halife olan Memun devrinde, milliyetçilik akımı, *şuubiye* adıyle ortaya çıktı ve siyasî hayatta etkisini göstermeye başladı. Şuubiler *(bu akımı benimseyenler)* Araplara karşı kendi gelenek ve göreneklerini, medeniyetlerini ve ırklarını açıkça savunmaya başladılar. Bu yüzden, zaman zaman çatışmalar oldu.

şuûn /şuûn/, l. *Osm.* < *Ar. esk. şe'n*'in çoğulu.

şuûnât /şuûnât/, l. *Osm.* < *Ar. esk. şuû'un*'un çoğulu.

şuur /şuûr/, l. *Osm.* < *Ar. şi:r. esk.* § ❶ Akıl, us, anlayış, kavrayış. [*Ing.* A comprehending, understanding; comprehension; intelligence; *Fr.* Connaissance de soi; conscience; raison; intelligence]; § ● *psik.* Kişinin kendi varlığı ve davranışlarının farkına varma duyusu; [*Ing.* Conscience, mind, consciousness; *Fr.* Conscience]. ☆ *Eşanl.* **bilinç**; § ● *psikanaliz.* Freud'un ikinci kuramına göre şuurdışı sadece *bu*'nun değil, *ben*'in ve *üstben*'in de bazı psişik kapsamına verilen ad. *(Şuurdışı yapı ve sürecinin özelliği, zaman ve mekân kategorileri gibi ortak bilgi yapılarına sahip olmayışıdır; ama bu yapı ve süreç her türlü örgütlenmeden yoksun değildir. Burada işlemekte olan mekanizmalar yer değiştirme ve birikmedir. Şuurdışı itimler ve içgüdüler gibi doğuştan gelme muhteva ile, içe itilen istekler gibi sonradan kazanılma istekler içeriğinden meydana gelir).* ◘ **Bilinçdışı**; § ❶ *psik.* Bilinç. [*Ing.* A comprehending, understanding, comprehension, intelligence, conscience, mind, consciousness; *Fr.* Connaissance de soi, conscience, raison, intelligence].

~ **alanı**, *psik.* Kişinin, belli bir andaki şuur kapsamı; bunun dışında kalana *şuurdışı (bilinçdışı)* veya *şuuraltı (bilinçaltı)* denir.

~ **öncesi**, *psik.* § ❶ Kolayca şuurlu hale gelebilen, sonra tekrar kolayca şuuraltına kaçan süreçler; § ● Freud'un ilk ruhsal aygıt nazariyesinde, boşalmayı önleme veya aygıt kuramında, boşalmayı önleme veya geciktirme görevi yapan aygıt.

şuuraltı, b.l. ◘ **Bilinçaltı**.

şuur.dışı, b.l. ◘ **Bilinçdışı**.

şuurlu, s. Şuuru olan; eleştirimli bir şekilde, kendi etkinliğinin farkında olan. [*Ing.* Intelligent,-ente, conscious *(will etc.); Fr.* Conscient].

☆ *Eşanl.* **bilinçli**.

~ **taksir** (— **ihmal**), *huk.* Failin, sonucu tahmin ve tasavvur etmesine rağmen, onu istememesi halinde söz konusu olan kusur.

şuursuz, s. Şuuru olmayan. [*Ing.* Unconscious; anreasonable; *Fr.* Sans, privé de connaissance, évanoui; inconscient; instinctif].

☆ *Eşanl.* **bilinçsiz**.

~ **ihmal**, *huk.* Bir haksız fiil veya suç işleyen kimsenin fiilinin hukuka aykırı sonuç doğuracağını önceden tahmin edememesi.

şuursuzluk,-ğu, İ. Şuursuz olma hali. [*Ing.* Unconsciousness; heedlessness, unreasonableness; *Fr.* Perte de connaissance; évanouissement; inconscience].

☆ *Eşanl.* **bilinçsizlik**.

şübeh, l. *Osm.* < *Ar. esk.* **şübhe**'nin çoğulu. Şüpheler, kuşkular.

şuvâz /şuvâz/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Dumansız ateş; § ● Susama. ☆ *Eşanl.* **Ateş, şivâz**.

şuveyy, s. *Osm.* < *Ar.* Yavaş.

şûy /şûy/, l. *Osm.* < *Fars. esk.* Koca. ☆ *Eşanl.* **Şevher, zevc**.

şûyide /şûyide/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yıkanmış. ◘ **Magsûl, merhûz**.

şübhan, ç l. *Osm.* < *Ar. esk.* Gençler, delikanlılar, gençlik.

şübhe, l. ç: **şübeh, şübühât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Şüphe, kuşku. ☆ *Eşanl.* **Reyb, şekk, zann**.

şübhe-dâr, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şüpheye kapılan, işkilli.

şübühât /şübühât/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* **şübhe**'nin çoğulu.

şücâ /şücâ/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şecâatli, cesur, yiğit; § ● *astr.* Aslan ve Yengeç arasında yıldız kümesi. ◘ **Eş-Şücâ**.

şücân /şücân/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şecî**'nin çoğulu.

şüceâ /şüceâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şecî**'in çoğulu.

şüceyr, l. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* ◘ **Şüceyra**.

şüceyre, l. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağaççık, çalı. ☆ *Eşanl.* **Nihâl**.

şücûn /sücûn/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* **şecen**'in çoğulu.

şüd, l. *Osm.* < *Ar. esk.* Gitti, geçti, gitme, gidiş *(daima, âmed, kelimesiyle, birlikte kullanılır).*

şüf'a, l. *Osm.* < *Ar. esk. fık.* Bir mülk, kaça satın alınmışsa, o mülke o para ile sahibolma.

şüfeâ /şüfeâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şefî**'in çoğulu.

şüfre, l. ç: **eşfâr**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Yassı bıçak. ☆ *Eşanl.* **Sikkin**; § ❷ Kılıç ağzı; § ● Kirpik biten yerler.

şühеda /şühеdâ/, ç. l. *Osm.* < *Ar.* **Şehîd**'in çoğulu.

şühûd /şühûd/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Şahitler, tanıklar; § ● s. Maddî mer'î; § ● Vücut bulma, var olma, görünme.

şühûdî /şühûdî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Şühûd ile ilgili.

şühûr /şühûr/, l. *Osm. Ar. esk.* **şehr**'in çoğulu.

şühûb, l. *Osm.* < *Ar. esk.* **şihab**'ın çoğulu. § ❶ Kıvılcımlar; § ● Akan yıldızlar. ◘ **Şihbân**.

şükât /şükât/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâkî**'nin çoğulu.

şükka, l. *Osm.* < *Ar. esk.* Mektup, tezkere.

şükr, l. *Osm.* < *Ar. esk.* Görülen iyiliğe karşı gösterilen memnunluk, minnettarlık. ◘ **Teşekkür**.

şükran /şükrân/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● İyilik bilme, gönül borcu. [*Osm.* Minnettarlık; *Ing.* Thanksgiving, thanks, gratitude; *Fr.* Gratitude, reconnaissance]; § ● Kadın adı.

şükrâne /şükrâne/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* Şükrân alâmeti, iyilik bilme nişânesi.

şükrâniyyet, l. *Osm.* < *Ar. esk.* Şükranlık.

şükr-âviz, b.l. *Osm.* < *Ar. esk. tasav.* Sôfiyenin başlarına giydikleri taclara sarılan parça *(buna «risale»* de denilir).

şükr'etmek (-e), f. *Osm.* < *Ar. şükr.* + *T.* etmek. Tanrıya övgü sunmak. [*Ing.* To thank, to praise *(God);* to be thankful for].

şükr-güzâr, b. s. *Osm.* < *Ar. esk.* Teşekkür eden, iyilik bilen, iyilik bilir. ☆ *Eşanl.* **Müteşekkir**.

şükr-güzârî, b. İ. *Osm.* < *Ar. esk.* İyilik bilme.

şükûfe /şükûfe/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çiçek. [*Ing.* Blossom of a fruit-bearing tree; flower; *Fr.* Fleuri, épanoui]; § ❷ Kadın adı.

şükûfe-zâr, b. l. *Osm.* < *Fars. esk.* Çiçek yeri, çiçek bahçesi.

-şükûfte, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «açılmış» mânâsına gelerek birleşik kelimeler yapar.

şükûh /şükûh/, l. *Osm.* < *Fars. esk.* Ululuk. ◘ **Azamet, celâl, mehâbet**.

şükûk /şükûk/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* **şekk**'in çoğulu.

şükür,-krü, l. *Osm.* < *Ar. şükr.* Tanrıya övgü. [*Ing.* God's showing acceptance by rewarding a righteous man for his deeds; *Fr.* Actions de grâces; remerciement; reconnaissance]; ◙ **çok** ~, Tanrı'ya övgü olsun: *Çok şükür, bu günleri de gördük.*

şümâr /şümâr/, l. *Osm.* < *Fars. esk.* Hesap, sayı.

-şümâr /şümâr/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Sayan, sayıcı, eden, edici anlamlarına gelerek birleşik kelimeler yapar.

şümârende, /şümârende/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Hesâbeden, sayan, sayıcı.

şümû /şümû/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* **şem**'in çoğulu.

şümul,-lü /şümûl'/, l. *Osm.* < *Ar.* § ● İçine alma, kaplama, kapsama. [*Ing.* Scope, ambit, purview; including, comprehending, covering, comprehensiveness; inclusiveness]; § ● *mant.* Kaplam. ◙ ~ **ü olmak**, Kapsamak. [*Ing.* To include, to cover, to embrace; *Fr.* Comprendre, s'étendre sur; embrasser].

şümullendirmek (-l), f. Etkisini, çevresini, kapsarlığını genişletmek, yaymak. [*Ing.* To extend, to amplify, to generalize; *Fr.* Amplifier, développer; rendre général].

şümullü, s. Etkisi, çevresi geniş, kapsar.

şümûs /şümûs/, l. *Osm.* < *Ar. esk.* **şems**'in çoğulu.

şümürde, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Hesâbedilmiş, sayılmış. ◘ **Ma'dûd**.

şüphe, l. ç: **şübeh, şübühât**. *Osm.* < *Ar. şübhe.* § ● Zihnin bir şey için var veya yok diyemeyip duraksaması: *Onun doğruluğundan şüpheye düştüm. Sizin dostluğunuzdan hiç bir zaman şüphe etmedim. Bu, şüphe götürmez bir gerçektir.* [*Ing.* Doubt; suspicion, uncertainty; *Fr.* Doute, suspicion]; ☆ *Eşanl.* **Kuşku**. § ● Bir olayın gerçekliği, bir yargının doğruluğu hakkında kesin bir şey bilememe durumu; § ● Bir eylemin değerine, haklılığına dair karar verememe hali; § ● Semavî bir dine inançsızlık duyma; § ● *(Geniş anl.)* Dinî veya felsefî bir konuda karşılaşılan veya ortaya atılan güçlük; § ● *fels.* Kesin bilgi elde etmenin mümkün olduğunu kabul etmeyen filozofların öğretisi; § ● *fels.* Kesin bilginin elde edilmesine kadar yargıyı askıda tutmak eylemi *(felsefî şüphe veya metodlu şüphe);* § ● *huk. esk.* Bir şeyin helâl veya haram olduğu hakkında kesin bir yargıya varılmaması durumu; ◙ ~ **ye düşmek**; *dey.* Şüphelenmek. [*Ing.* To doubt, to suspect]; ◙ **bilmsel** ~, *fels.* ◘ **Bilimsel**; ◙ **kaçma** ~ **sı**, ◘ **Kaçma**.

~ **bırakmak** (**bırakmamak**), *dey.* Duraksamaya yol açan bütün ihtimalleri ortadan kaldırmak *(kaldırmamak).* [*Ing.* To leave a doubt, behind, to instill a suspicion].

~ **delilliği**, *psiky.* Soru niteliğinde saplantıları bir araya getiren nevroz tipi. *(Saplantının sıkıntı ve bunalım veren bir şekli olan şüphe deliliği, metafizik veya ahlâk problemlerine /vicdanlılık deliliği/ veya sonsuz ve belirsiz doğrulamalara yol açan basit olaylara yönelebilir).*

~ **etmek**, *dey.* § ❶ Bir şeyin doğru mu yanlış mı olduğunu bilmemek. [*Ing.* To hesitate; *Fr.* Hésiter]; § ● Emin olamamak, itimat edememek, kuşkulanmak. [*Ing.* To suspect; *Fr.* Soupconner, douter].

~ **kurdu**, *dey.* İnsanı çok tedirgin eden kuşku: *Yüreğime öyle bir şüphe kurdu girdi ki.* [*Ing.* The sting of suspicion].

~ **yok**, *dey.* Başka türlü olamaz. [*Ing.* Doubtless].

şüpheci, s. § ● Herşeyden şüpheye kapılan *(kimse).* [*Ing.* Suspicious; *Fr.* Soupconneux, euse]; § ● *fels.* (a) Şüphecilikle ilgili: *Şüpheci felsefe.* [*Ing.* Sceptic(al); *Fr.* Sceptique]; (b) s. ve İ. Şüphecilik taraftarı *(kimse).* [*Ing.* Sceptic; *Fr.* Sceptique]. ☆ *Eşanl.* **septik**.

şüphecilik,-ği, İ. *fels.* Olumlu veya olumsuz hiç bir kesin vargıya ulaşmayan, her şüphe içinde kalmayı gerekli bulan felsefe doktrini [*Osm.* Hisbaniye; *Ing.* Scepticism; *Fr.* Scepticisme]. ☆ *Eşanl.* **septisizm**.

şüphelenmek (-den), f. Şüpheye düşmek, kuşkulanmak. [*Ing.* To have a suspicion, to suspect; *Fr.* Soupçonner].

şüpheli, s. § ❶ Olmayacağı daha çok sanılan: *Bugün gideceğim şüphelidir.* [*Ing.* Doubtful, uncertain; *Fr.* Douteux,-euse, soupçonneux,-euse]; § ● Kötülük hazırladığı sanılan, kuşkulanacak *(şey): Şüpheli bir adam. Şüpheli davranışlar.* [*Ing.* Causing suspicion, suspicious; *Fr.* Soupçonneux,-euse]; § ● İnanmayan veya kötülük sezinen, kuşkulu: *Şüpheli gözlerle bakmak.*

~ **alacak**, *ikt.* Tahsili kabil olmayan alacak, böyle alacakların kaydedildiği hesap.

~ **suç**, *huk.* Mal aleyhine işlenmiş bir suçtan dolayı mahkûm olmuş bir kimsenin, normal gelirinden fazla miktarda bir para-

ya sahip olduğu anlaşıldığı takdirde, bunun meşruluğunu ispat edememesi.
~ yazar, *matb.* Belgeye dayanmayan, yazarı şüpheli olan eser. [*Ing.* Apocryhal; *Fr.* Apocryhe].

şüphesiz, s. § ❶ Hakkında şüphe edilmeyen, kesin olarak bilinen: *İşin bu sonuca varacağı şüphesizdi.* [*Ing.* Giving no ground for suspicion; *Fr.* Indubitable]; § ❷ z. Kesin olarak, [*Ing.* Doubtless, sure, certainly; *Fr.* Sans aucun doute, incontestablement, certainement, sans conteste, hors de doute, indubitablement].

şüpüş, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bit.
☆ *Eşanl.* **kami**.

şürb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İçme, içilme.

şüref, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şerefe, şürfe**'nin çoğulu.

şürefâ /şürefâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şerif**'in çoğulu.

şürefât /şürefât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şerefe, şürfe**'nin çoğulu.

şürekâ /şürekâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şerik**'in çoğulu.

şürfe, i. ç: **şüref, şürefât, şürüfât**. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Şerefe**.

şüru,-u /şürû/, i. *Osm.* < *Ar.* Başlama, koyulma.

şürûn /şürûn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şerr**'in çoğulu.

şürûr, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şerr**'in çoğulu.

şürût /şürût/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şart**'ın çoğulu.

şürüfât /şürüfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şerefe, şürfe**'nin çoğulu.

şüs, i. *Osm* < *Fars. esk.* Akciğer. ◘ **Ria**.

şüst, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yıkama.

şüste, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yıkanmış.

şüş, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Karaciğer.
☆ *Eşanl.* **Kebed**.

şüt[1], i. -tü, i. *Ing. shoot. sp.* Ayaktopu *(futbol)* oyununda *(kaleye doğru)* topa ayağın üst kısmı ile sıkı vuruş.
~ **çekmek**, *sp.* Topa kuvvetli ve isabetli vurmak.

şüt[2], i. *trm.* Bir kanal içerisinde suyu bir seviyeden daha alçak bir seviyeye indirmek için kullanılan tesis; ◉ ~ **lu giriş**, *trm.* Toprak dolgu barajlarda, suyu bir seviyeden diğerine indirebilmek için, yerleştirilen *L şeklinde kapalı kanal veya boru.* [*Ing.* Drop inlet]; ◉ ~ **lu savak**, *trm.* Bir oyuntu veya bir su mecrasında eğimi dolayısıyle akış sür'atini azaltmak, tortu tutulmasını ve dere tabanındaki erozyonu önlemek için yapılan bir bend.

şütûm /şütûm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şetm**'in çoğulu.
☆ *Eşanl.* **cemal**.

şütür, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Deve.

şütürbân /şütürbân/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Devaci, deve çobanı. ◘ **Cemmâl**.

şütür-bâr, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Bir deve yükü kadar olan ağırlık.

şütür-dil, *b. s. Osm.* < *Fars. esk.* Deve huylu, kinci.

şütür-gây, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Zürâfa.

şütür-gürbe, b. i. *Osm.* < *Fars esk.* Deve ile kedi, iyi ile kötü, münasebetsiz, karışık, iyili fenalı.

şütür-hâr, b. i. *Osm.* < *Fars. esk, bot.* Deve dikeni.

şütür-leb, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Deve dudaklı, dudağı deveninki gibi sarkık.

şütür-mürg, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. zool.* Deve kuşu.

şütür-pâ, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Deve ayaklı; § ❷ i. *bot.* Kekik otu.

şütür-peçe, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Deve yavrusu.

şûûn /şûûn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şe'n**'in çoğulu.

şûûnât /şûûnât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şûun**'un çoğulu.

şüyu,-u /şüyu/, i. *Osm.* < *Ar.* Şayi olma, şayi bulunma hali. [*Ing.* A being or becoming publicly talked of; publicity; *Fr.* Publicité, divulgation]; ◉ ~**un giderilmesi**, *huk.* İzalei şüyu, ortaklığın kaldırılması; ◉ ~ **un izalesi**, *huk.* Ortaklaşa bir malın aynını veya satılarak bedelini paylaşmak yoluyla ortaklığın kaldırılması. [*Ing.* Division of an undivided property].
~ **hali**, *huk.* Birden çok kimsenin, hisseleri fiilen ayrılmadan, bir şeye ortak olarak malik olmaları.
☆ *Eşanl.* **müşterek mülkiyet durumu**.

şüyûh /şüyûh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şeyh**'in çoğulu.

şüzûr /şüzûr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **şezre**'nin çoğulu.

şüzûz /şüzûz/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* **şâzz**'ın çoğulu.

şüzûzen /şüzûzen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Şâz olarak.

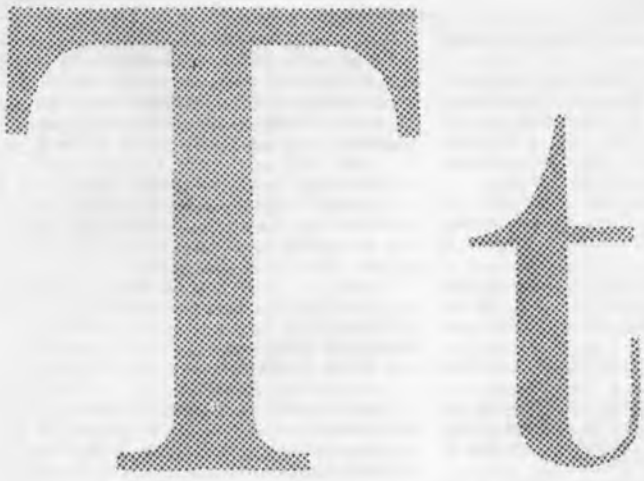

t, T, Türk alfabesinin yirmi dördüncü harfi; te adıyla anılan bu harf, sesbilim *(fonetik)* bakımından diş ünsüzlerinin süreksiz ve sertini gösterir. [*Ing.* The twenty-fourth letter of the Turkish alphabet; *Fr.* Vingt-quatrième lettre de l'alphabet turc et dix-huitième des consonnes].

T, *kim.* Tritium elementinin kimyasal sembolü. [*Ing.* Symbol of tritium; *Fr.* Symbole chimique du tritium].

~ demiri, *inş.* Kesiti *T* şeklinde demir çubuk ve putrel. *(Bu demirin çıkıntıları inşaatta tuğlaları bindirmeğe ve cam takılacak demir çerçevelerde camı oturtmağa yarayan kısımlardır).*

ta (tă), z. Dek. değin, kadar veya beri gibi edatlarla yapılan ve bir işin sona erdiği veya başladığı noktayı anlatmaya yarayan zarf deyimlerinin başına getirildiği vakit aradaki zamanın veya uzaklığın çoğumsandığını anlatır: *Ta sabaha kadar bekledim. Dağın ta tepesine kadar çıktı. Ta sabahtan beri bekliyorum. Ta İstanbul'dan beri susmadı.* [*Ing.* Even until, even unto, until, even as far as, there, lo, lest *(before negative verbs); Fr.* Jusque, jusqu'à, jusqu'à ce que *(signifie un lieu ou un temps très éloigné)*].

~ kendisi (ta *kısa söylenir*), *dey.* Tastamam kendisi. [*Ing.* His very self; *Fr.* Tout juste].

~ ki, *dey.* Erek anlatan cümlenin başına getirilir: *Açık söylüyorum, ta ki herkes anlasın.* [*Ing.* So that, in order that].

Ta, *kim.* Tantal elementinin sembolü. [*Ing.* Symbol of tantale; *Fr.* Symbole chimique de Tantale].

taab, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yorgunluk; § ❷ Sıkıntı, zahmet, meşakkat, eziyet; § ❸ *tıp.* Sinirlerin zayıflığı dolayısıyle kaslarda ve başka yerlerde duyulan şiddetli sancı. [*Ing.* A being or becoming tired, fatigue, exhaustion, weariness].

taab.âver /taabâver/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars.* Yorgunluk veren.

taabbuz, i. *Osm.* < *i. Osm.* < *Ar. esk.* Abaza çekme. İstimnâ-bi-l-yed.

taabbüd, i. ç: **taabbüdât.** *Osm.* < *Ar. abd. esk.* İbadet etme, kulluk etme, tapma; tapınma. [*Ing.* A worshiping, worship, adoration, devotion; *Fr.* Adoration].

taabbüdât /taabüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Taabbüd'**ün çoğulu.

taabbüs[1], i. *Osm.* < *Ar. tıp. esk.* Sayıklama veya havadaki bir şeyi tutmaya çalışır gibi ellerini sallayarak hareket ettirme.

taabbüs[2], i. ç: **taabbüsât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Yüz ekşitme, surat asma. [*Ing.* A putting on a sour, morose look, a frowning].

taabbüsât /taabbüsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Taabbüs'**ün çoğulu.

taabbüt, i. ç: **taabbüdât.** *Osm.* < *Ar. abd* > *taabbüd. esk.* Tapınma. [*Ing.* A worshiping, worship, adoration, devotion; *Fr.* Adoration]

taaccül, i. ç: **taaccülât.** *Osm.* < *Ar. acele. esk.* haste, a causing to make haste, an urging, accelerating].

taaccülât /taaccülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taaccül'**ün çoğulu.

taaccün, i. *Osm.* < *Ar. acn. esk.* Mâcun gibi olma, hamurlaşma, hamur haline gelme.

taaccüp,-bü, i. *Osm.* < *Ar. aceb* > *taaccüb. esk.* Şaşma. Şaşakalma. [*Ing.* A marveling, a being astonished, wonder, astonishment; *Fr.* Etonnement, surprise].

taadi /taadî/, i. ç: **taaddiyât.** *Osm.* < *Ar. adü. esk. i. huk.* Kanunla veya sözleşme ile sınırlanmış yetkilerin dışına çıkarak tasarrufta bulunma.

taaddiyât /taadiyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taaddi'**nin çoğulu.

taaddüt,-dü, i. *Osm.* < *Ar. add* > *taaddüd. esk.* Çoğalma, sayısı artma, sayı çokluğu [*Ing.* Plurality; *Fr.* Pluralité].

taaffüf, i. *Osm.* < *Ar. iffet. esk.* İffetli olma, ahlâkdışı şeylerden kaçınma. [*Ing.* An abstaining from what is improper, a being chaste, pure, chastity, purity].

taaffün, i. ç: **taaffünât.** *Osm.* < *Ar. ufünet. esk.* Kokuşma, pis kokma. [*Ing.* A being rotten, a being fetid, putrefaction; *Fr.* Putréfaction].

taaffünât /taaffünât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taaffün'**ün çoğulu.

taahhüt,-dü, i. ç: **taahhüdât.** *Osm.* < *Ar. ahd* > *taahhüd.* Üstüne alma, üstenme, yükümlülük altına girme. [*Ing.* Stipulation, undertaking; *Fr.* Engagement]; ◉ **başkasının fiilini ~,** *huk.* ◘ **Başkası;** ◉ **iştirak ~ ü,** *tic.* ◘ **iştirak;** ◉ **kambiyo ~ ü,** *huk.* ve *ikt.* ◘ **Kambiyo;** ◉ **karşılıklı ~,** *huk.* ◘ **Karşılıklı.**

~ edilen para, *ikt.* İştirak taahhütnamesinde yazılı paranın şirkete gönderilmesi. [*Ing.* Aplication money].

~ kayıt onayı, *esk.* Tahsisat dağıtımı, Bütçe Dairesi tarafından resmî bir makama verilen ve bütçeden bir tahsisatın *(veya mukavele yetkisinin)* belirli bir kısmını bir mukavele tutarına karşılık gösteren bir müsaade.

taahhütlü, s. § ❶ Bağıtlı. [*Ing.* Registered *(letter etc.); Fr.* Recommandé,-ée *(lettre, etc.)*]; § ❷ i. *arg.* Hedefini şaşmaz tabanca. [*Ing.* Good revolver; *Fr.* Pistolet de précision].

~ mektup, *ikt.* Posta idaresince özel bir dikkat ve özen gösterilen ve sahibine imza karşılığında verilen mektup. [*Ing.* Registered letter; *Fr.* Lettre recommandée].

taahhüt.name, b. i. *Osm.* < *Ar. taahhüt* + *Fars. nâme. huk.* Yüklenme sözleşmesi. Taraflardan birine veya her ikisine de müspet bir borç yükleyen akit, tasdik eden akit. [*Ing.* Written undertaking or stipulation; *Fr.* Engagement par écrit].

taakkud, i. *Osm.* < *Ar. ukde. esk.* Düğümlenme; bağlanma; anlaşılmaz hâle gelme.

taakkul, i. ç: **taakkulât.** *Osm.* < *Ar. akl. esk.* § ❶ Akıl erdirme, zihin yorarak anlama; § ❷ Hatırlama, hatıra getirme.

taakkulât /taakkulât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taakkul'**un çoğulu.

taalluk,-ku, i. ç: **taallukat.** *Osm.* < *Ar. alak. esk.* İlişki, ilgi, başka bir şeyle ilgili olma. [*Ing.* A being or becoming related to or connected with; *Fr.* Relation].

~ u olmak, *(Bir şey)* başka bir şeyle ilgili olmak. [*Ing.* To depend upon; to be connected with; *Fr.* Dépendre, avoir des relations, regarder].

~ etmek, İlişiği olmak, ilgili bulunmak. [*Ing.* To have connection with, to pertain or belong to, concern].

taallukat,-tı /taallukât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Taalluk'**un çoğulu.

taallül, i. ç: **taallülât.** *Osm.* < *Ar. illet. esk.* Vesile ve bahane arama, yalandan bahânelerle bir işten kaçınma. [*Ing.* A seeking a pretext or excuse for avoiding something, excuse, evasion; *Fr.* Prétexte, excuse].

taallülât /taallülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taallül'**ün çoğulu.

taallüm, i. *Osm.* < *Ar. ilm. esk.* Öğrenme, öğrenilme, okuyarak, ders alarak öğrenme, elde etme. [*Ing.* A studying by learning].

taallün, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Alenî, âşikâr, meydanda olma. [*Ing.* Becoming manifest, a becoming public].

taam /taăm/. i. *Osm.* < *Ar. etime. esk.* Yemek. [*Ing.* Food, meal, a making a meal; *Fr.* Nourriture, aliment].

taammî /taammî/, i. *Osm.* < *Ar. amâ. esk.* Kör olma, görmez hale gelme.

taâmiyye /taămiyye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yemeklik, yemek parası; § ❷ Tekkelere bağlanan yemeklik. [*Ing.* Revenue devoted by religious institutions to the feeding of the poor, money allowed for food, expenses for provisions].

taammuk, i. ç: **taammukat.** *Osm.* < *Ar. umk. esk.* Derinleşme. [*Ing.* A going deep, deepness, depth, profoundness, penetrating deeply into a matter, a speaking profoundly and mysteriously, penetration].

taammukat, i. *Osm.* < *Ar. esk.* «ka» *uzun okunur).* Derinleşmeler.

taammüdât /taammüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taammüd'**ün çoğulu.

taammüden /taam:müden/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Bilerek ve isteyerek, önceden tasarlayıp kurarak *(suç işleme).* [*Ing.* Intentionally, with premeditation *Fr.* Avec préméditation, de dessein premedite].

~ öldürmek, *huk.* İsteyerek öldürmek. *(öldürme olayının, öldürenin, yalın amacına uygun olarak meydana gelişi).*

taammüm, i. *Osm.* < *Ar. umum. esk.* Yayılma, genelleşme. [*Ing.* Becoming general, generalization; *Fr.* Action de devenir général].

taammüt,-dü, i. *Osm.* < *Ar. amd.* > *taammüd. esk. (Suçta)* tasarlayıp kurma. [*Ing.* An acting intentionally, premeditation; *Fr.* Préméditation].

☆ *Eşanl.* **kast.**

taannüt,-dü, i.ç: **taannüdât,** *Osm.* < *Ar. inâd.* > *taannüd. esk.* Direme, ayak direme. [*Ing.*

A being or becoming obstinate, obstinacy; *Fr.* Obstination].

taannüdât /taannüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taannüd**'ün çoğulu.

taannüf, i. *Osm.* < *Ar. unf. esk.* Tekdir etme, azarlama, darılma.

taannüt,-dü, i. ç: **taannüdât**. *Osm.* < *Ar. inâd* > *taannüd. esk.* Direme, ayak direme. [*Ing.* A being or becoming obstinate, obstinacy; *Fr.* Obstination].

taarruk, i. *Osm.* < *Ar. arak. esk.* Terleme. [*Ing* Perspiring].

taarrus, i. ç: **taarrusât**. *Osm.* < *Ar.* Kocanın, karısına karşı sevgisini göstermesi.

taarruz, i. ç. **taarruzat**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Saldırma. [*Ing.* Attack, assault; *Fr.* Attaque, assaut]; § ❷ Sataşma, çatma, takılma. [*Ing.* ve *Fr.* Aggression] ❸ *ask.* Düşmana, düşman elindeki bir yere hücum etme. [*Ing.* Offensive action; *Fr.* Offensive]; ◎ **asıl ~**, *ask.* ◘ **Asıl**; ◎ **bombardıman ~ u**, *ask.* ◘ **Bombardıman**; ◎ **cebrî ~**, *ask.* ◘ **Cebrî**; ◎ **cephe ~ u**, *ask.* ◘ **Cephe**; ◎ **gösteriş ~ u**, *ask.* ◘ **Gösteriş**; ◎ **kanat ~ u**, *ask.* ◘ **Kanat**; ◎ **karşı ~**, *ask.* ◘ **Karşı**.

~ planı, *ask.* Taarruz hedefine varmak için her çeşit silâh, araç ve sınıfların ne zaman nerede ve ne tarzda kullanılacağı üzerinde yapılan hazırlık. [*Ing.* Offensive plan].

taarruzât /taarruzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taarruz**'un çoğulu.

taarruzî, taarruziyye, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Taarruzla ilgili; taarruz yoluyle. [*Ing.* Aggressive, offensive *(attacking)*; *Fr.* Offensif].

taarrüb, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Araplaşma, arap kılığına girme.

taarrüf, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tearrüf**.

taarrüs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kocanın, karısına sevgi göstermesi.

taassub.kâr /taassubkâr/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Taassup gösteren. [*Ing.* Fanatical].

taassub.kârâne, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars.* Taassup gösterircesine. [*Ing.* Fanatically].

taassubkârî, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Taassubkârlık.

taassup,-bu, i. *Osm.* < *Ar. asab.* > *taassub.* Bir düşünceye, bir inanışa körükörüne bağlanıp ondan başkasını düşünememe hali. [*Ing.* Being a zealot, a becoming a bigot in religion, bigotry, fanaticism, a being zealous, earnest, ardent, zeal, earnestness; *Fr.* Partialité, fanatisme].

☆ *Eşanl.* bağnazlık.

taassüf, i. ç: **taassüfât**. *Osm.* < *Ar.* ◘ **I'tisâf**.

taassüfât /taassüfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taassüf**'ün çoğulu.

taassür, i. *Osm.* < *Ar. usr. esk. Güçleşme,* güç olma. [*Ing.* A being or becoming difficult, arduous].

taaşşuk, i. *Osm.* < *Ar. ışk. esk.* Aşık olma. [*Ing.* A falling in love; *Fr.* Action de devenir amoureux].

tâat, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibâdet. [*Ing.* Act of obedience to God, act of piety; *Fr.* Obéissance, obéissance aux ordres divins, fidélité, aux préceptes de la religion, dévotion, prière].

tâat.gah, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Ibâdet yeri. [*Ing.* Place where service is rendered to God, temple, mosque]

taattuf, i. ç: **taattufât**. *Osm.* < *Ar. atf. esk.* § ❶ Esirgeme. § ❷ Acıma, merhamet etme, şefkat gösterme; § ❸ Verme.

taattufât /taattufât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taattuf**'un çoğulu.

taattul, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Işsiz kalma, işlemez olma. [*Ing.* A being or becoming idle or unemployed, a being void, empty or inactive].

taattur, i. *Osm.* < *Ar. itr. esk.* Güzel kokular sürünme. [*Ing.* A perfuming oneself].

taavvuk, i. *Osm.* < *Ar. avk. esk.* Oyalanma, gecikme. [*Ing.* A being hindered or prevented, a being late].

taavvuz, i. *Osm.* < *Ar. ivaz. esk.* Bedel alma, bir şeye karşılık alma; bir şey karşılığı olarak alınma. [*Ing.* A taking or receiving in exchange].

taavvüc, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Eğri olma, eğrilme. [*Ing.* A being or becoming bent or crooked].

taavvüd, i. *Osm.* < *Ar. âdet. esk.* Adet edinme, edinilme. [*Ing.* An accustoming oneself to a habit, a going to visit a sick person].

taavvüz, i. *Osm.* < *Ar. iyâz. esk.* «*Eûzübillah*» deme, Allah'a sığınma. [*Ing.* A seeking for shelter, a taking refuge *(in God)*].

taayyün, i. ç: **taayyünât**. *Osm* < *Ar. ayn. esk.* Belirme, belli olma. [*Ing.* Being manifest, plain, visible; *Fr.* Action de se préciser de se déterminer].

~ etmek, *huk.* Belirmek, niteliği ve niceliği meydana çıkmış olmak. [*Ing.* To become clear or manifest; *Fr.* être déterminé, fixé, désigné].

taayyünât /taayyünât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taayyün**'ün çoğulu.

taayyüş, i. *Osm.* < *Ar. ayş. esk.* Yaşama, geçinme. [*Ing.* An obtaining a living, means of subsistence; *Fr.* Action et manière de vivre, moyens d'existence].

taayyüş.gâh /taayyüşgâh/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Yaşama yeri, geçinme yeri. [*Ing.* Place where one lives].

taâzum /taâzum/, *Osm.* < *Ar. esk.* Gözünde büyüme, büyük görünme. [*Ing.* A pretending to be great, a being proud, arrogance; *Fr.* Orgueil, arrogance].

taazzî /taazzî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Uzuv peydâ etme, şekillenme. [*Ing.* A forming organş, a becoming living organism, development; *Fr.* Action de croître, developpement].

taazzum, i. *Osm.* < *Ar. azm. esk.* ç: **taazzumât**. § ❶ Büyüklük satma, kibirlenme; § ❷ Kemikleşme.

taazzumât /taazzumât/, i. ç: **taazzum**. i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kibirlenmeler; § ❷ Kemikleşmeler

taazzuv, i. *Osm.* < *Ar. uzv. esk.* Organlaşma. [*Ing.* A forming organs, a becoming living organism; *Fr.* Action de croître, croissance].

taazzüb, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Evlenmeyip bekâr kalma. [*Ing.* Being or remaining long unmarried].

taazzüz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Aziz kılma; § ❷ Aziz sayma; § ❸ Tenezzül etmeme; § ❹ Çekinme.

taba, i. *Fr. tabac.* Tütünrengi.

tabaat,-tı /tabâât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Basımcılık. [*Ing.* Printing, printer's art].

tababet,-tî /tababet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hekimlik. [*Ing.* Medicine, therapeutics; *Fr.* Médecine]; § ❷ Tıp bilimi. [*Ing.* Medical science; *Fr.* Science medical, art medical].

tabâhat /tabâhat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aşçılık, yemek, pişirme san'atı.

tabak,-ğı, i. ç: **etbâk, tıbâk**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap: *Yemek tabağı. Çorba tabağı. Kayık tabak.* [*Ing.* Plate, dish; *Fr.* Assiette, plat]; § ❷ Tabağın içine aldığı miktar, bir tabak dolusu: *Iki tabak bamya.* [*Ing.* Plate, plateful; *Fr.* Assiettée, pleine assiette *(de qch)*]; ◎ **bardak tabağı**, ◘ **Bardak**; ◎ **boya tabağı**, ◘ **Boya**; ◎ **Çorba tabağı**, içine çorba doldurulup içilen çukur tabak. [*Ing.* Soup plate; *Fr.* Assiette creuse, assiette à soupe]; ◎ **çukur ~**, ◘ **Çukur**; ◎ **düz ~**, Ortası çukur olmayan ve kuru şeyler koymağa yarayan az derinlikteki tabak. [*Ing.* Dinner plate; *Fr.* Assiette plate]. ☆ *Eşanl.* **yemek tabağı**; ◎ **fincan tabağı**, ◘ **Fincan**; ◎ **kayık ~**, İçine balık v.b. uzunca şeyler konan oval uzunca tabak. [*Fr.* Assiette longue].

~ altlığı, Tabak ve benzerlerinin sini üzerine kaymaması ve tabağı yağ veya örtüyü kirletmemesi için altlarına konulan, tahtadan, bezden, porselenden veya deriden, işlemeli olarak yapılmış parçalar. [*Fr.* Sous - plat]. ☆ *Eşanl.* **nihalî**.

~ gibi, *dey.* Dümdüz ve açık *(yer)*. [*Ing.* Flat].

~ salyangozu, *zool.* ◘ **Salyangoz**.

tabak²,-ğı, i. *Osm.* < *Ar. debbâg.* Sepici. [*Ing.* Tanner; *Fr.* Tanneur, corroyeur]; ◎ **~ Tabağa sorarsan dünyada fena koku olmaz**, *at.* Kötü işlerle uğraşan kimse, kötü iş diye bir şey tanımaz.

~ sevdiği deriyl yerden yere çarpar, *at.* Kişi, eğitimine önem verdiği, veya beğendiği kimseyi hırpalarcasına çalıştırır.

~ yapı, *trm.* Çok kısa dikey eksene ve uzun yatay eksenlere sahip toprak agregatları.

tabaka¹, i. ç: **tabakat**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ *biy. coğr., jeol.* ve *kim.* Kat, katman. [*Lat. Stratum; Ing.* Layer; *Fr.* Strate, couche]; § ❷ Bir toplum içinde herhangi bir bakımdan ayrılan topluluklardan herbiri: *Esnaf tabakası. Işçi tabakası.* [*Ing.* Rank, class of men; *Fr.* Classe]; § ❸ *akışkanlar mek.* Bir akışkana göre bağıl hareket halindeki bir cismin yüzeyinin hemen yakınındaki ince ve yavaş akış bölgesi; § ❹ *bayınd.* Şose yapımında düzgün kalınlıkta serilen malzeme; § ❺ *bot.* Özekli ağaç ve ağaççıklarda merkezden çevreye doğru art arda yer alan katlardan her biri. § ❻ *boyacılık.* Boyasız veya boyalı bir yüzeye vurulan boya, vernik veya benzeri madde miktarı; § ❼ *jeol.* Litoloji *(kıl tabakası)* veya paleontoloji *(Numulites laevigutus'lu tabaka)* bakımından kesintisiz ince çökelti düzlemi. *(Birçok tabaka bir kat meydana getirir);* § ❽ *matb.* Belli boyutlarda kesilmiş baskı kâğıdı; § ❾ *nükl.* Temel kuvanta sayısıyle belirlenen bir elektronun bulunduğu atom bölgesi; § ❿ *pedol.* Bileşimi, yapısı, fizik ve kimyasal görünüşü bakımından ayrı özellikler gösteren toprak katı; § ⓫ *dok.* İpekböceğinden elde edilen kozada üst üste sarılmış ipek lifleri katmanı; ◎ **aktif ~**, *trm.* Donmuş toprağın üzerindeki tabakalar için kullanılan bir terim olup, tabakaların kışın donup yazın çözülmelerini anlatır. [*Ing.* Active layer]; ◎ **Appleton ~ sı**, *astr.* ve *rad.* F tabakası. Iyonosferde *Heaviside* tabakasının üzerinde bulunan tabaka; bu tabaka iyonize olup 3000 kilosik'lik radyo dalgalarından daha yüksek frekansları ve kısa dalga uzunluklarını yansıtır. [*Ing.* Appleton layer]; ◎ **ara kaplar ~**, *anat.* ◘**Ara¹**; ◎ **aşağı ~**, *fels.* ◘ **Aşağı**; ◎ **bağırsak bez ~ sı**, *biy.* ◘ **Bağırsak**; ◎ **cami ~**, *zool.* ◘ **Cami**; ◎ **damar ~**, *zool., anat.* ve *fizyol.* ◘ **Damar**; ◎ **deri altı ~ sı**, *zool.* ◘ **Deri**; ◎ **dışmerkezli ~**, *bot.* ◘ **Dışmerkezli**; ◎ **elektron ~**, *elek.* ◘ **Elektron**; ◎ **embriyo ~ ları**, *biy.* ◘ **Embriyo**; ◎ **F ~ sı**, *meteor.* ◘ **F.**; ◎ **G ~ sı**, *meteor.* ◘ **G**; **hudut ~ sı**, *hava.* ◘ **Hudut**; ◎ **içorgan ~ sı**, *embriy.* ◘ **İçorgan**; ◎ **ince ~**, *elektr.* ◘ **İnce**; ◎ **karma ~**, *mad. oc.* ◘ **Karma**; ◎ **keratinli ~**, *biy.* ve *zool.* ◘ **Keratinli**; ◎ **mum ~sı**, *bot.* Bazı bitkilerde kutikulanın üstünde meydana gelir. *(Iahana yaprakları, erik ve üzüm gibi meyvalar üzerinde mum, kolayca silinebilen ince bir tabaka halinde göze çarpar);* ◎ **sert ~**, *anat.* ◘ **Serttabaka**; ◎ **üreyen ~**, *anat.* ve *zool.* Üst-derinin *(epidermis)* en alt katı olup silindir biçimi olan ve yukarı doğru yassılaşan birkaç hücre sırasında yapılmıştır ve üst-derinin öteki tabakalarını meydana getirir. [*Lat. Stratum germinativum*]. ☆ *Eşanl.* **Malpighi tabakası**.

~ aralığı, *mad.* ◘ **Aralık**.

~ basamağı, *coğr.* Sert ve yumuşak tabakaların üst üste sıralanmış bulunduğu, bunların bir yana birazcık eğimli olduğu yerlerde oluşmuş yeryüzü biçimleri. *(Bu biçimlerin oluşmalarında suyun süpürmesinin, akarsuların aşındırmasının birlikte giden etkileri olur. Sert olan tabaka, basamak yerine uyar).* [*Ing.* Scarpland, Cuesta; *Fr.* Côte, Cuesta].

~ biliml, *coğr.* Yer kabuğunu meydana getiren kat kat tabakaların taş olarak yapılarından, içlerindeki taşlaşmış canlılardan, bunların izlerinden, geçirdikleri değişikliklerden, yeryüzündeki yayılışlardan, nerelerde ve nasıl oluştuklarından söz eden geniş bir jeoloji dalı. [*Osm.* Ilm-i tabakat; *Ing.* Stratigraphy; *Fr.* Stratigraphie]. ☆ *Eşanl.* **stratigrafi**.

~ çatlağı, *jeol.* ◘ **Çatlak**.

~ damar, *mad. oc.* ◘ **Damar**.

~ doruğu, *coğr.* Bir yana çokça eğimli sert bir tabakanın boylu boyunca uzanan keskin yerleri. *(Bu keskin doruğun her iki ya-*

nında dik yamaçlar uzanır). [*Ing.* Hogback; *Fr.* Crête monoclinale).

~ **kâğıt rotatifler,** *matb.* Yuvarlak kalıptan tabaka halinde kesilmiş kâğıtlara bir taraflı veya önlü-arkalı baskı makineler. [*Ing.* Sheetfed rotary press; *Fr.* Machine rotative pour feuilles].

~ **kaynağı,** *coğr.* Altında su geçirmeyen bir tabakanın bulunduğu bir başka tabaka içinde toplanan yeraltı suyunun yer yüzündeki derinliğine bir kesilme yerinden yüze çıktığı yer. [*Ing.* Outcropspring; *Fr.* Source d'affleurement].

~ **temizliği,** *matb.* Ofset ve pozitif kopya işlerinde, kopyadan sonra fazla olan kopya tabakası kaplamalarının suyla veya asidli sularla temizlenip kaldırılması. [*Fr.* Décaper].

~ **tümlemesi,** *coğr.* Yükselmiş olan bir yerin aşınmasında olayların birbiri ardından sıralanışını canlandırmak ve dağın eteğinde birikmiş bulunan tortul tabakalarından faydalanarak gelişmenin yeniden ortaya konulmasına yarayacak gerekli kronolojik tutamak yerlerini elde etme işi. [*Ing.* Correlation; *Fr.* Corrélation].

tabaka[2], /taba:ka/, i. *(Haiti yerlilerinin dilinden > Isp. tabaco > It. tabacca.* Cepte taşınan tütün veya sigara kutusu. [*Ing.*Tobacco box, cigarette box; *Fr.* Bôite a tabac].

tabakalanma, i. *jeol.* Tortul arazi tabakalarının birbiri üstünde, birbiri ardınca sıralanışı. *(Demiryolu yarmalarında, taş ocaklarında, derin geçitlerde, akarsuların iki yakasındaki dik yamaçlarda, deniz kıyılarındaki yarlarda çeşitli tortul taşların, birbiri üzerinde, birbiri yanında, kat kat sıralanışı görülür. Bu tabakalar, denizlerin, göllerin dibinde, ırmak boylarında tortulanmış böylece oluşmuşlardır).* [*Osm.* Tatabbuk; *Fr.* Stratification]; ◉ **çapraz** ~, *coğr.* ◘ Çapraz; ◉ **düz** ~, *coğr.* ◘ Düz.[1].

tabakat, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* Tabaka'nın çoğulu.

tabak.çe, b. i. [*Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Küçük tabak. [*Ing.* Small plate, saucer].

☆ *Eşanl.* **sepi, sepicilik.**

tabak.hane /tabakhäne/, b. i. *Osm.* < *Ar. tabak* + *Fars. hāne.* Sepi yeri.

tabaklama, i. Tabaklamak eylemi.

☆ *Eşanl.* **sepileme.**

tabaklamak (-ı), f. Hayvan postlarını kullanılabilir deri, güderi, sahtıyan, parşömen yapmak maksadiyle çeşitli kimya maddeleri ile terbiye etmek. [*Ing.* To tan *(skin or hide);* *Fr.* Corroyer, tanner].

☆ *Eşanl.* **sepilemek.**

tabaklık[1]**,-ğı,** i. Tabak koymaya yarayan ve üst üste birkaç kattan ibaret olan raf. [*Ing.* Plate-rack *(in a kitchen);* *Fr.* Etagère où l'on range les assiettes].

tabaklık[2]**,-ğı,** i. Tabak[2] ticareti. [*Ing.* Trade of a tanner].

☆ *Eşanl.* **sepi, sepicilik.**

tabakomani, i. *Fr. tabacomanie.* Aşırı tütün tiryakiliği.

taban, I. *esk.T.* § ❶ Ayağın alt yüzü. [*Osm.* Ahmas-ül-kadem; *Lat. Planta;* *Ing.* Sole; *Fr.* Plante du pied]; § ❷ Ayakkabının alt kısmı, yere değen tarafı.[*Ing.* Sole; *Fr.* Semelle]; § ❸ Üstü kapalı bir yerin gezinilen, ayakla basılan yüzü. [*Ing.* Floor; *Fr.* Plancher]; § ❹ Bir şeyin oturtulmuş veya tutturulmuş olduğu nesne: *Sütun tabanı.* [*Osm.* Kaide; *Ing.* ve *Fr.* Base]; § ❺ Bir ırmağın en derin olan orta yeri. [*Ing.* Bed of a river]; § ❻ Iyi cins demir: *Taban kılıç.* [*Ing.* Fine steel]; § ❼ Dağ veya tepe üstündeki düzlük; *Taban tarla.* [*Ing.* ve *Fr.* Plateau]; § ❽ *mat.* Bir cismin veya şeklin yüksekliğini ölçmek için aşağıdan yukarıya doğru başlama noktası olarak alınan yüzey veya çizgi: *Piramidin tabanı. Üçgenin tabanı.* [*Osm.* Kaide; *Ing.* ve *Fr.* Base]; ☆ *Eşanl.* **baz;** § ❾ Gemi demirinde kolların ucundaki üçgen kısım; § ❿ Cesaret: *Bu işi yapmaya taban ister.* [*Ing.* Firmness, boldness, pluck]; ◉ ~ **a kuvvet,** *dey.* Bir yere yayan gitmekten başka çare olmadığını anlatır: *Haydi bakalım, tabana kuvvet!* [*Ing.* Bydint of hard walking, fleeing fast; *Fr.* Expression qui signifie qu'il n.y a pas d'autre moyen que d'aller à pied]; ◉ ~ **ları kaldırmak,** *dey.* Koşarak yola düzülmek, kaçmak. [*Ing.* To take to one's heels; *Fr.* Prendre ses jambes à son cou]; ◉ ~ **ları yağlamak,** *dey.* Uzak bir yere yayan gitmeye hazırlanmak. [*Ing.* To prepare to go to a distant place on foot, to run away; *Fr.* S'enfuir, filer]; ◉ ~ **ı vadi,** *coğr.* Akarsu yatağının her 2 yakasında genişçe düzlükleri bulunan, bundan sonra yamacı başlayan vâdi. *(Tabanlı vâdilerin tabanı 50-100 metre genişlikten kilometrelerce genişliğe kadar değişen düzlükler olarak ırmak boyunca uzanır. Buraları verimli toprakların bulunduğu sulak yerlerdir).* [*Osm.* Kâhıl vâdi; *Ing.* Flatfloored valley; *Fr.* Vallée mure]; ◉ **asetat** ~, *sin.* ◘ **Asetat;** ◉ **ayak** ~ **ı,** *anat.,* ve *zool.* Ayağın alt yüzü. Ayağın yere basan ve parmak dibiyle topuk arasında kalan hafifçe çukur bölgesi. [*Osm.* Ahmas-ül-kadem; *Ing.* Sole; *Fr.* Plante du pied]; ◉ **ayı ı** ~ **ı,** *bot.* ◘ **Ayı;** ◉ **baş** ~, Sütunların üstüne oturan uzun taş kirişlerin meydana getirdiği taban kısmı. [*Ing.* Girder, wall-plate; architrave]; ◉ **bulut** ~ **ı,** *hava.* ◘ **Bulut**[1]; ◉ **çatı** ~ **ı,** *inş.* ◘ **Çatı;** ◉ **dik** ~, *kıyf.* ◘ **Dik;** ◉ **dümen** ~ **ı,** *den.* ◘ **Dümen;** ◉ **film** ~ **ı,** *sin.* Üzerinde duyarkatı meydana getiren kimyasal madde sürülen selüloid kuşak. *(Filim tabanının fotoğrafta herhangi bir rolü yoktur, yalnız son derece ince duyarkata desteklik işine yarar).* [*Ing.* Base; *Fr.* Base, support]; ◉ **kemanede** ~ **basma,** *sp.* ◘ **Kemane;** ◉ **koni** ~ **ı,** *mat.* ◘ **Koni;** ◉ **kayak** ~ **ı,** *jeol.* ◘ **Kayak;** ◉ **yaprak** ~ **ı,** *bot.* Çoğunlukla yaprak sapına oranla daha geniş ve basıkça olan, yaprağın gövde veya dallara bağlandığı kısım. ☆ *Eşanl.* **bazis;** ◉ ~ **açıları,** *mat.* Herhangi bir üçgen, kare dikdörtgen, paralelkenar ve yamukta tabana bitişik iki açı. [*Ing.* Base angles; *Fr.* Angles de la base].

~ **ağacı,** *mim.* ◘ **Taban kirişi.**

~ **basma,** *sp.* Güreşçinin, bir ayağıyla hasmının kasnağına basıp eliyle çenesinden veya omuzlarından tutarak çevirmesi.

~ **boya,** Boya resimde renkleri belirtmek ve nisbetlerini iyice görebilmek için resim yapılacak yüzeyin üzerine önceden konulan hazırlık tonları. *(Bu tonlar, üzerine sürtme boya veya sırça boya tarzında sürülen boyaları daha saydam gösterir ki bu tonlara taban boya veya alt renkler denir).* [*Ing.* Undercoat *(paint);* *Fr.* Dessous].

~ **buzu,** *trm.* Bir nehrin tabanında oluşan buz. [*Ing.* Anchor-ice; *Fr.* Glace de fond].

~ **büzülmesi,** *trm.* Savağın boğazından geçen su huzmesinin yüzeyinin daralması.

~ **çakıl kayacı,** *jeol.* Bir tortul dizisinin, en altındaki uyumsuzluk aşınma yüzeyinde bulunan çakıl kayaç. [*Osm.* Kaide mütekessibesi; *Ing.* Basal conglomerate; *Fr.* Conglomerate de base].

~ **çeliği,** *mim.* Dayak ve direk olarak konulan ağaçların yere basan kısımları altına, ağırlığın daha büyük bir yüzey üzerine bınmesi ve çökerek basmaması için konulan düz, kalın ve uzunca kereste parçaları. [*Ing.* Ground sill, sole-timber; *Fr.* Couche].

☆ *Eşanl.* **pabuç.**

~ **çevresi,** *mat.* Prizma ve piramidin *(silindir ve koninin)* tabanlarını oluşturan çokgenlerin *(eğrilerin)* çevrisi. [*Osm.* Mesaha-i muhitiye; *Ing.* Base perimeter; *Fr.* Périmètre de la base].

~ **demirl,** Kılıç yapmakta kullanılan iyi çelik. [*Ing.* Damascus steel].

~ **döşeği,** *mim.* Çürük arazide bina temel duvarlarının altına döşenen çimento, çakıl ve demir çubuklarla yapılan kısım. *(Bu yalnız duvar altlarına olmayıp da bütün binanın kapladığı sahayı örtecek surette yapılırsa ona umumi taban döşeği denir).* [*Ing.* Foundation-raft, sleeper; *Fr.* Semelle, radier].

~ **düzeyl,** *jeol.* ◘ **Taban seviyesi.**

~ **fiyatı,** *tic.* ◘ **Fiyat.**

~ **halısı,** *arg.* Bin liralık (Bütün); *Kalantor, çarığını taban halısı ile doldurmuş.*

~ **hücresl,** *bot.* ◘ Hücre.

~ **incirl,** Bir ağacın en son olgunlaşan ve diğerlerinden daha küçük ve daha tatlı olan incir. [*Ing.* Small sweet fig ripening late on the tree].

~ **izl,** Yumuşak bir yere veya toz ve kar üstüne basıldığı vakit tabanın bıraktığı şekil. [*Ing.* Foot-print; *Fr.* Empreinte du pied].

☆ *Eşanl.* **ayak izi.**

~ **karşısı,** *coğr.* Yeryüzünde herhangi bir noktanın daire çapı ile karşısında olan yer. *(Başka bir sözle, yer yuvarlağının birbirinin tersi iki yerinden taban tabana karşı bulunan yer. Bu terimle, yeryüzünde birbirinin tam tersi yerlerde oturan insanlar anlatılmak istenmiştir).* [*Osm.* Mütekabil-ülkadem; *Ing.* ve *Fr.* Antipodes].

~ **kemeri,** *anat.* ◘ **Kemer.**

~ **kirişi,** *mim.* Taban olarak kullanılan kiriş. [*Ing.* Longitudinal beam girder; *Fr.* Longrine].

~ **konglomerası,** *coğr.* Deniz ilerlemesi ile ilgili olarak tabakalar dizisinin başlangıcını belirten konglomeralar. [*Ing.* Basal conglomerate; *Fr.* Conglomérats de base].

~ **mahmuzu,** *mad. oc.* ◘ **Mahmuz.**

~ **malası,** Tabanı genişçe ve uzun olup tutacak yeri köprülü ve demirinin ucuna kadar uzanan büyük mala. [*Ing.* Base trowel].

~ **oku,** ◘ **Taban kirişi.**

~ **pabucu,** *mim.* ◘ **Taban döşeği.**

~ **sarması,** *mad. oc.* ◘ **Sarma.**

~ **savağı,** Hazne, sarnıç ve havuz gibi şeylerin gerektiğinde suyunu boşaltmak ve temizlemek için diblerinde bırakılan ve musluklu bir boru takılan delik. [*Ing.* Hose reel; *Fr.* Dévidoire].

~ **seviyesi,** *jeol.* Akarsu ağzında derinleme kazılmanın, sona erdiği yer. *(Akarsuyun eğim eğrisinin oluşmasında, ırmağa karışan kol akarsuların gelişmesinde, böyle bir ırmağın sularını topladığı bütün bölgenin aşınmasında taban seviyesinin büyük önemi vardır).* [*Osm.* Kaidei Itikâliye. Kaide seviyesi; *Ing.* Base level; *Fr.* Niveau de base].

~ **suyu,** *jeol.* Erkin bir su tablasında bulunan yeraltı suyu. [*Ing.*Phreatic ground water; *Fr.* Eau phréatique].

~ **suyu akışı,** *jeol.* Yüzey akışının toprak içersine girip tabansuyunu oluşturması ve bunun da bir akarsu kanalına kaynak veya sızıntı suyu halinde boşalması. [*Ing.* Subsurface runoff; *Fr.* Écoulement souterrain].

~ **suyu aşağı difüzyonu,** *jeol.* Bir akarsudan veya toprak yüzeyinden suyun tabansuyuna akıtılması.

~ **suyu ayırım hattı,** *jeol.* Tabansuyunun iki veya daha fazla ayrı yönde akacak şekilde ayrıldığı nokta.

~ **suyu düzeyi,** *jeol.* Su basıncının erkin hava basıncına eşit olduğu yerde, yeraltı suyunun yüzeyi. [*Ing.* Water table; *Fr.*Nappe aquifère, nappe phréatique].

~ **suyu düzeyi eğrileri,** *jeol.*Belli bir yüzeyin üstünde ya da altında, eşit düşey uzaklıkta bulunan su tablası noktalarını bağlayan çizgiler. [*Ing.* Water - tabe isohyps; *Fr.* Courbe de niveau de la nappe aquifère].

~ **suyu kaynağı,** *jeol.* Taban suyu, veya kuyu suyu ile beslenen kaynak. *(Bunların derinliği az olduğu için, havanın sıcaklığına, soğukluğuna çok bağlı bulunurlar. Yine bu yüzden yağışmalarla, buharlaşmalarla değişikliğe uğrarlar).* [*Ing.* Phreatic water; *Fr.* Source phréatique].

~ **suyu yüzeyi,** *jeol.* Bir yeraltı yatağındaki suyun, kendi basıncıyle çıkabildiği gerçek yüzey. [*Ing.* Hydrostatic level; *Fr.* Surface piézométrique].

~ **tabana zıt,** *dey.* Birbirine son derece aykırı. [*Ing.* Diametrically opposite, utterly-opposed, absolutely contrary; *Fr.* Diamétralement opposé].

~ **tahtası,** Köylerde tahta döşemeye verilen ad. [*Ing.* Floor plank; *Fr.* Plancher en bois].

~ **taşı**, *jeol.* Çimentolaşmış bir toprak horizonu.

~ **taşı profili**, *trm.* A horizonları fazlaca taşınmaya uğramış ve B horizonları birikme olayı sonucu çimentolaşmış veya kil katına dönüşmüş intrazonal bir toprak grupu. [*Ing.* Planosol].

~ **tepmek (patlatmak)**, *dey.* Yaya olarak uzun yol yürümek. [*Ing.* To walk a long way, to tire oneself by walking; *Fr.* Se fatiguer à la marche].

~ **yolu**, Dağlarda ve arazi üzerinde yolcuların yürümesinden meydana gelen tabii yol. Ayak tabanının yaptığı yol. [*Ing.* Path; *Fr.* Sentier].

☆ *Eşanl.* **keçi yolu.**

~ **yüzü**, *sin.* Tabanın, duyarkat bulunmayan, duyar olmayan yönü. [*Ing.* Celluloid side; *Fr.* Coté support].

~ **zemini**, *inş.* § ❶ Bir binanın inşa olunduğu ve oturduğu toprak zemin. *(Temel duvarlarının altına gelen toprak yüzeyi).* [*Fr.* Assiette]; § ❷ Bir bina veya bir şehrin kurulduğu zemin ve oturduğu sahanın topoğrafik durumu.

tab'an, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tabii olarak, kendiliğinden, yaradılıştan. [*Ing.* By nature, naturally; *Fr.* En ce qui regarde la caractère, le naturel de qn, par son naturel, moralement, naturellement].

tâbân /tâbān/, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Işıklı, parlak. [*Ing.* Bright, luminous, radiant, shining, polished, sparkling]; § ❷ i. Erkek adı.

tabanca /taban:ca/, i. *Osm.* < *Ar.* < *Fars. tabânçe;* § ❶ Cepte veya belde taşınan ve bir elle kullanılan kısa ve hafif, geri tepmeli ateşl silâh. [*Ing.* Revolver, gun; *Fr.* Revolver]; § ❷ Boyacılıkta kullanılan ve boya püskürten taban biçiminde âlet. [*Ing.* Pistol; *Fr.* Pistolet]; § ❸ *tiy.* Dekor boyamada boyayı püskürtmek için kullanılan kompresörlü tabanca. [*Ing.* Spray-gun; *Fr.* Pistolet]; § ❹ *arg.* Şişe halinde rakı, şarap: *Ver şu tabancayı bakalım, bir de biz çakalım!* [*Ing.* Wine bottle]; ❺ *san.* Kenarının çeşitli kısımlarında mümkün oduğu kadar değişik eğrilik yayları bulunan ve desinatörler tarafından çizgi çekmekte kullanılan eğri cetvel; § ❻ *res.* Koruyucu veya süsleyici olarak, boyayı veya verniği sıkıştırılmış hava ile küçük tanecikler halinde fışkırtan âlet; § ❼ *sp.* Atletizm, bisiklet gibi bazı sporlarda yarışın başladığını gösteren ateşli silâha verilen ad; § ❽ *teknol.* Elde taşınabilen havalı çekiç; ◎ ~ **nın dolusu bir kişiyi korkutur, boşu kırk kişiyi**, *at.* Dolu tabanca ile ancak bir kişi vurulabilir. Bunu gören kimseler artık ondan korkmazlar. Ama boş tabancadan herkes korkar. Çünkü dolu sanılır ve kime karşı kullanılacağı bilinmez; ◎ **boya** ~ **sı**, ◘ **Boya**; ◎ **püskürtme** ~ **sı**, *matb.* ◘ **Boya**; ◎ **elektron** ~ **sı**, *elek.* ◘ **Elektron**; ◎ **işaret** ~ **sı**, *ask.* ◘ **İşaret**; ◎ **makineli** ~, *sil.* ◘ **Makineli**; ◎ **otomatik** ~, *ask.* ◘ **Otomatik**; ◎ **püskürtme** ~ **sı**, *ağ. iş.* ◘ **Püskürtme**; ◎ **roket** ~ **sı**, *den.* ◘ **Roket**; ◎ **boyası**, Tabanca² ile vurulmuş boya. [*Ing.* Spray paint; *Fr.* Peinture à pistolet]; ◎ ~ **ile püskürtme**, *met.* ◘ **Püskürtme.**

~ **tipi yağ yakıcı**, *döş.* Yakıtı yüksek basınç altında *(7 kg/cm²)* bir memeden püskürterek taneciklere ayıran ve yanmasını sağlayan cihaz. [*Ing.* Gun type oil burner].

tabânce /tabânce/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Avuç içi, el ayası.

tabandırak,-ğı, i. Takunya gibi ayağa giyilen ve yalnız tabanı olan tahta ayakkabı. *(ayağın üst kısmı açık kalır).* [*Fr.* Sandale].

tab'âniyye /tabânniyye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Natüralizm. [*Ing.* Natürism; *Fr.* Naturalisme].

tabân.keş /tabânkeş/, b. s. *Osm.* < *Fars, esk.* Taban tepen, yaya yürüyen. [*Ing.* Walking on foot, a great walker; *Fr.* Qui marche à pied, *(expression barbare)*].

tabanlık, i. ◘ **Travers.**

tabansız, s. ❶ Tabanı olmayan. [*Ing.* Soleless]; § ❷ *mec.* Korkak, yüreksiz. [*Ing.* Weak, cowardly; *Fr.* Qui ne résiste pas, qui n'est pas ferme, poltron].

tabansızlık,-ğı, i. Tabansız olma hali, tabansızca davranış. [*Ing.* Cowardice; *Fr.* Manque de résistance, de fermeté, poltronnerie].

tabanvay, i. *şak.* «Yayan gitmek» anlamında kullanılan **tabanvayla gitmek** sözünde geçer.

tabanvayla, z. *(Tramvay kelimesinin taklidi olmak üzere yapılmıştır).* Yaya olarak. [*Fr.* A pied *(expression barbare)*].

tabasbus, i. ç: **tabasbusât**. *Osm.* < *Ar. basbasa. esk.* Yaltaklanma, yaltaklık. [*Ing.* Acringing or fawning; *Fr.* Basse flatterie].

tabasbusât /tabasbusât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tabasbus**'un çoğulu.

tabassur, i. *Osm.* < *Ar. basar. esk.* Ilerisini görüş, dikkatle bakıp esasını kavrama.

tâb.âver//tâbâver/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Güç yetiren, dayanan. [*Ing.* Able, possessing power].

tabâyi' /tabâyī/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tabiat**'ın çoğulu.

tabbâh /tabbāh/, i. ç: **tabbâhîn**. *Osm.* < *Ar. tabh. esk.* Aşçı. [*Ing.* Cook].

tabbâl /tabbāl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Davulcu. [*Ing.* Drummer].

tâb.dâde /tâbdâde/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yandırılmış, parlatılmış. [*Ing.* Inflaming, inflamed, lighted, heated].

tabdan, i. Eskiden tepe pencerelerine verilen ad. [*Ing.* A kind of skylight or upper window].

tâb.dâr /tâbdār/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Parlak ışıklı; § ❷ Kıvrımlı, büklümlü.

tâb.dârî /tâbdārī/, b.l. *Osm.* < *Fars. esk.* Parlaklık.

tâb.dih /tâbdih/, b.s. Osm. < *Fars. esk.* § ❶ Işık veren. [*Ing.* Light-giving, illuminating]; § ❷ Iplik bükücü. [*Ing.* Twisting, spinning]

tâ.be[1] /tâbe/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* «-e kadar» mânasına gelerek kelimenin başına gelir. [*Ing.* Until].

tâbe[2] /tâbe/, s. *Osm.* < *Ar. tayyib. esk.* «*İyi ve temiz olsun!*» mânasındadır.

~ **serâh**, «*toprağı, kabri iyi ve temiz olsun*» mânasına ölen için edilen dua.

tâbe[3] /tâbe/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tava. [*Ing.* Frying pan].

tâbel, tâbil /tâbel, tâbil/, i. ç: **tevâbil**. *Osm.* < *Ar. esk.* Yemeklere konulan bahar.

tabela /tabe:la/, i. *It.* § ❶ Dükkânların ve başka iş yerlerinin kapısı üstüne veya yanına asılan ve o yerde ne işle uğraşıldığını,

ŞEKİL: 516 — **TABANCALAR**. A. *38 mm. ÇAPINDA POLİS REVOLVERİ:* 1. Ön nişangâh. 2. Namlu. 3. Ejektör çubuğu. 4. Silindir. 5. Ejektör yayı. 6. Kovan. 7. Kilit. 8. Tetik siperi. 9. Tetik. 10. Kundak pini. 11. Kundak. 12. Kundak vidası. 13. Gövde. 14. Geri tepme kolu. 15. Ana yay. 16. Emniyet kolu. 17. Emniyet kilidi. 18. Horoz. 19. Ateşleme iğnesi. 20. Ejektör ve mandal. 21. Fişek. B. *45. mm. ÇAPINDA OTOMATİK ASKERİ TABANCA:* 1. Ön nişangâh. 2. Namlu. 3. Sürgü. 4. Kovan. 5. Ateşleme pini yayı. 6. Arka nişangâh. 7. Ateşleme pini. 8. Horoz. 9. Kabza emniyeti. 10. Tetik. 11. Horoz dikmesi. 12. Tetik yayı. 13. Ana yay. 14. Kavisli ana yay mahfazası. 15. Kundak vidası yuvası. 16. Hazne. 17. Kundak. 18. Hazne mandalı. 19. Tetik. 20. Tetik siperi. 21. Geri tepme yayı siperi. 22. Geri tepme yayı. 23. Tapa. 24. Namlu ağızlığı. */25 - 26 - 27 Şarjör/:* 25. Fişek haznesi. 26. Hazne kılavuz pimi. 27. Hazne yayı.

sahibinin kim olduğunu gösteren levha. [*Ing.* Sign; *Fr.* Enseigne]; § ❷ Bir asker birliği, yatılı okul öğrencileri, hastanelerde hastalar için çıkarılacak erzakın cinsini, miktarını gösteren ve her gün doldurulan çizelge. [*Ing.* List of food]; § ❸ Hastanelerde her hastanın gündelik yemek ve ilâcının yazıldığı kâğıt. [*ing.* Card of treatment].

tabelacı, i. Tabela[1] yazan kimse. [*Ing.* Signpainter; *Fr.* Peintre d'enseignes].
~ **kalıbı,** *tekn.* ◘ **Kalıp.**

tâbende /tâbende/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Parlayan, ışık veren. [*Ing.* Wich shines, glows, sparkles].

tâbende.izâr /tâbendeizâr/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Parlak yanaklı. [*Ing.* Having shining cheeks].

tabes, i. *Lat. tıp.* Başlıca omuriliğe yerleşen merkez sinir sistemi frengisi; ⊛ ~ **li ayak,** *patol.* ◘ **Ayak.**
~ **belirtisi,** *patol.* ◘ **Abadie belirtisi.**

tab.etmek (-i), f. *Osm.* < *Ar.* Basmak[1]. [*Ing.* To print; *Fr.* Imprimer].

tabh, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Pişirme, pişirilme; § [*Ing.* Cooking, cookery]; § ❷ İlâç kaynatma.

tab.hâne /tabhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar. ve Fars. esk.* Matbaa. [*Ing.* Printing house].

tabhane[3] /tabhâne/, i. *Osm.* < *Fars. tâb* + *hâne. esk.* Yetimlerin, sakatların, yaşlıların, v.b. kabul edildikleri yardım evi.

tabh.hâne /tabhâne/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Mutfak, lokanta.

tabhî /tabhî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Pişirmekle, pişirilmekle ilgili. [*Ing.* Pertaining to cooking].

tabı,-b'ı, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bası, baskı[3]. [*Ing.* Printing, stamping, Impressing, Impression, edition *(of a book); Fr.*Impression, tirage, disposition naturelle].

tabıl,-blı, i. ◘ **Davul.**

tabılhane, i. *esk.* ❶ Eskiden padişah tarafından vüzera ve erkânı devlete ihsan edilen muzika heyetine verilen ad; bunlara mehterhane de denirdi. Bunların masrafı o vezirler tarafından verilirdi. Bir vezir tabılhanesi, 9 tabılzen, *(davulcu),* 9 zurnazen, 7 kudümzen *(nakkarezen);* 4 zilzenden ibaretti. § ❷ Bu musiki âletlerinin muhafaza olunduğu bina.

tabi[1],-li /tâbi/, s. ç: **tâbiîn, tâbiûn, tebea, tevâbi.** *Osm.* < *Ar. teb. esk.* Bağımlı, bağlı[2]. [*Ing.* That follows, following; *Fr.* Dépendant de, assujetti à].
~ **istasyon,** *hava.* Bir radyo seyrüsefer kolaylığı sisteminde çalışması başka bir istasyona bağlı olan istasyon. [*Ing.* Slave station; *Fr.* Station satellite, émetteur asservi].
~ **olmak,** *huk.* Bağlı olmak. [*Ing.* To follow to be a follower, dependent, or imitator *(of),* to depend *(on); Fr.* être soumis, être sujet].
~ **tutmak,** *huk.* Bağlı tutmak, bağlamak.

tabi[2],-i /tâbi/, s. *Osm.* < *Ar. tab. esk.* Basıcı. [*Ing.* Printer, publisher, editor; *Fr.* Imprimer, pressier, éditeur].
~ **kitapçı,** *matb.* Aynı zamanda kendi matbaa tesisat ve teşkilâtına sahip olan tabi. [*Ing.* Publisher and bookseller; *Fr.* Libraire-éditeur].

tabiat,-tı /tabîat/, i. ç: **tabâi.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Doğa. [*Ing.* ve *Fr.* Nature]; § ❷ Doğal özellik: *Arazinin tabiati;* § ❸ Huy: *Bu adamın ne güzel tabiatı var!* [*Ing.* Natural quality, character, disposition, rabitude, caractère; *Fr.* Naturel]; § ❹ Güzeli ayırma yetisi, beğeni: *Tabiat sahibi bir adam.* [*ing.* Natural refined taste, refinement; *Fr.* Goût]; ❺ Insanın büyük aptes bozma kolaylığı veya zorluğu. ⊛ **cansız** ~, *res.* ◘ **Cansız.** ⊛ ~ **a aykırı,** *dey.* Doğanın düzenine, isteğine karşı olan. [*Fr.* Contraire à la nature, contre nature]; ⊛ ~ **a göre eğitim,** *eğt.* Öğretim normlarının tabiata uymasını isteyen bir pedagoji görüşü. *(Eskiden beri çok tekrarlandığı için bu deyim türlü şekilde yorumlanmıştır);* ⊛ ~ **ı koruma,** *coğr.* Doğal varlıkları koruma işleri. [*Fr.* Conservation des sites pittoresques].
~ **bilgisi öğretimi,** *eğt.* Amacı, çocuklara tabiat kanunlarını ve olaylarını tanıtmak, onlara hayat olaylarını gözlettirmek ve onların görüş ufuklarını genişletmek olan öğretim alanı.
~ **büyüklüğü,** Bir insan, bir hayvan, bir çiçek veya eşyanın tam kendi büyüklüğünde yapılan resimleri ve heykellerinin büyüklük oranı. [*Osm.* Cesamet-i tabiîye; *Fr.* Grandeur nature].
~ **sahibi,** *dey.* Zevk sahibi, iyi şeylerden hoşlanmasını bilen. [*Ing.* A man of taste].
~ **üstü,** ◘ **Tablatüstü.**

tabiatçı, i. *biy.* Tabiat bilgisi âlimi ve uzmanı. [*Ing.* Naturalist; *Fr.* Naturaliste].
☆ *Eşanl.* **doğa bilgini.**

tabiatıyla /tabiatıy:la/, z. § ❶ Tabiî olarak. [*Ing.* Naturally, of itself; *Fr.* Bien sûr, naturellement, évidemment]; § ❷ Kendiliğinden.

tabiatsız, s. Çirkin ve kaba şeylerden tedirgin olmayan, beğenisiz *(kimse).* [*Ing.* Devoid of good taste, unrefined; *Fr.* Sans goût].

tabiattan, z. Doğuştan.

tabiat.üstü, b.s. ◘ **Doğaüstü.**

tabib /tabîb/, i. ◘ **Tabip.**

tabibân /tabibân/, i. *Osm.* < *Ar.* **tabib'**in çoğulu.

tâbih /tâbih/, s. *Osm.* < *Ar. tabh. esk.* § ❶ Pişiren, aşçı. [*Ing.* Cook; *Fr.* Cuisinier, -ière]; ☆ *Eşanl.* **aşpez;** § ❷ *tıp.* Ateş yapan, ateşli.

tâbiha /tâbiha/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Öğle sıcağı.

tabiî /tabîî/, s. *Osm.* < *Ar. tabîat.* § ❶ Tabiatın düzenine ve gereklerine uygun. [*Ing.* Natural, normal; *Fr.* Naturel]. ☆ *Eşanl.* doğal; § ❷ z. «*İşin gereği olarak*», «*her halde*» gibi cümledeki yargının başka türlü düşünülmediğini anlatır: *Tabiî siz de geleceksiniz.* [*Ing.* Naturally, of course; *Fr.* Bien sûr, naturellement, évidemment].
~ **bilimler,** ◘ **Doğal bilimler.**
~ **borç,** *huk.* Nakıs borçlara Roma hukukunda verilen ad. [*Ing.* Natural obligation; *Fr.* Obligation naturelle].
~ **coğrafya,** *coğr.* ◘ **Doğal coğrafya.**
~ **çimento,** ◘ **Çimento.**
~ **denge,** *biy.* ◘ **Denge.**
~ **dolaşım,** *term.* ◘ **Dolaşım.**
~ **eko önleme devresi,** *rad.* Hedefin iyi bir sekilde deteksiyon için, arzu edilmeyen ekoları zayıflatmak için kullanılan bir radar devresi. [*Ing.* Anticlutter circuit].
~ **endisler,** Birimlerde yaradılış sebebiyle bulunan nitelikler. Yaş, cinsiyet ve boy gibi.
~ **esanslar,** *kim.* ◘ **Esans.**
~ **gam,** *fiz.* Müzikte kullanılan sekiz not serisi olup serinin son notu ile birinci not arası bir oktavdır. [*Osm.* Zarlin gamı; *Fr.* Gamme naturelle].
~ **gaz,** *petrol.* ◘ **Gaz[2].**
~ **hâkim,** *huk.* ◘ **Hâkim.**
~ **haklar,** *huk.* ◘ **Hak.**
~ **hukuk,** *huk.* Hukukun insan tabiatından çıkartılması gerektiği, her zaman için değişmez ve geçerli olması gerektiği görüşüne dayanan hukuk anlayışı. [*Ing.* Natural law; *Fr.* Droit naturel].
☆ *Eşanl.* **doğal hukuk.**
~ **ıstıfa,** ◘ **Doğal seçim.**
~ **ilimler,** ◘ **Doğal bilimler.**
~ **kâğıt,** *matb.* Kuşe kâğıdı gibi üzerinde bir madde ile kaplanmamış olan kâğıt. [*Fr.* Papier fabrique de chiffons de couleur].
~ **kar yağışı,** *trm.* Görüsü 500-1000 m. arasında tutacak şekilde olagelen kar yağışı.
~ **karine,** *huk.* ◘ **Karine.**
~ **karton,** *matb.* Sonradan yapıştırma olmayıp, makine istenilen kalınlıkta ayar edilip süzülen hamurla doğal kalınlığını elde eden karton ve mukavvalar. [*Fr.* Carton nature].
~ **kurutma,** *mar.* ◘ **Kurutma.**
~ **logaritma,** *mat.* Tabanı e=2,7182818... sayısı olan logaritma.
~ **malçlama,** *trm.* Donma-çözülme, ıslanma-kuruma sonucu killerin toprak yüzeyinde sebep oldukları gerçek malç tabakası.
~ **mera,** *trm.* Otlamaya uygun tabiî mer'a otlarının örtmüş olduğu tarım yapılmayan arazi. [*Ing.* Wild pasture, native range, range].
~ **mıknatıs,** *fiz.* ◘ **Mıknatıs.**
~ **ölüm,** *huk.* ◘ **Ölüm.**
~ **semereler,** *huk.* Bir malın aslından meydana gelen meyva, verim.
~ **sermaye,** *ikt.* Toprak ve insan sanayiine ihtiyaç göstermeden kurulan sermaye. [*Ing.* Natural capital].
~ **servetler,** *ikt.* Tabiatın sinesinden çıkan maddeler *(maden yatakları, verimli topraklar, ilkel maddeler, su enerjisi gibi).* [*Ing.* Natural resources; *Fr.* Richesses naturalles].
~ **sorular,** *eğt.* Ilgi çeken ve niteliği bilinmeyen durumlar karşısında merak sebebiyle tanımak, öğrenmek, aydınlanmak, ortaya çıkarabilmek ve gruplandırmak için sorulan sorular. *(Çocuk konuşmaya başlayınca bu çeşit sorular sormaya başlar).*
~ **şahıs,** *huk.* ◘ **Gerçek kişi.**
~ **tarih,** Konusu canlıları anlatma ve sınıflama olan bilim. [*Ing.* Natural history; *Fr.* Histoire naturelle].
~ **uranyumlu reaktör,** *fiz.* Fisyonabl madde olarak doğrudan doğruya tabii uranyum kullanan reaktör. [*Ing.* Natural uranium reactor; *Fr.* Réacteur à uranium naturel].
~ **yağmur,** *trm.* Saatte 2,6-7,6 mm. arasında tutacak sekilde olagelen kar yağışı.

tabiilik,-ği /tabîlik/, i. Doğanın sağladığı veya gerektirdiği hal: *İnsan sözünde ve davranışında tabiilikten ayrılmamalı. Bu bina manzaranın tabiiliğini bozuyor.* [*Ing.* Naturalness, normality; *Fr.* Naturel, ingénuité, simplicité].
☆ *Eşanl.* **doğallık.**

tabiin, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **tâbi'**nin çoğulu. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra onun yakınlarıyla görüşüp tanışarak onlardan Peygamber'e ve dine ait anlatışları toplamış olanlar. [*Ing.* That follows, following].

tabiiyat,-tı /tabîiyât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. tabîiyat. esk.* Doğa bilimleri, tabiî ilimler. [*Ing.* Questions and facts of nature, matters of natural science; *Fr.* Partie de la philosophie qui traite des choses physiques, physique].

tabiiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tabiat bilgisi; § ❷ Tabiatı göründüğü gibi hakiki bir şekilde betimlemek mesleği. *(Bunun karşıtı, yeni tabiatı tamamiyle taklid etmeyerek ona hayalî bir şekil vermek mesleğine hayalîlik, ve remzî nitelikte resim ve heykel yapma mesleğine sembolizm denir. Tabiîye mesleğinde yapılan resimler ve heykeller tabiatı en ufak noktasına kadar göstermek suretiyle tabiatın aynı olarak yapılan eserlerdir).* [*Ing.* Natural history, natural science, naturalism].

tabiiyet,-ti /tabiiyet/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Bağım, bağımlılık, bağlılık; § ❷ Uyrukluk. [*Ing.* Nationality, citizenship; *Fr.* Nationalité, subordination]; ⊛ ~ **ten iskat,** *huk.* Vatandaslıktan çıkarma. [*Ing.* Denaturalization; *Fr.* Dénaturalisation]; ⊛ **asli** ~, *huk.* ◘ **Aslî.**

tabiiyetsiz, i. *huk.* Hiçbir devletin uyrukluğunda bulunmamak, heimatlos, vatansız. [*Ing.* Stateless; *Fr.* Sans nationalité].

tabiiyetsizlik,-ği, i. Tabiiyetsiz olma hali. [*Ing.* Statelessness].

tabiiyûn /tabîîyûn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tabiîyyeciler, tabiatı Allah addeden zümre.

tâbil /tâbil/, ç: **tevâbil.** *esk.* Nâne, biber, tarçın, karanfil gibi şeyler. *(Yemeklere konulan).*

tabilik,-ği /tâbilik/, i. § ❶ Bağlı olma. [*Ing.* Devotion, attachment; *Fr.* Fidélité, dévouement ou dévoûment]; § ❷ Basımcılık.

tabip,-bi /tabîp/, i. ç: **etibbâ.** *Osm.* < *Ar. tıbb* > *tabib. esk. Hekim.* [*Ing.* Physician, doctor; *Fr.* Médecin]; ⊛ **askerî** ~, *ask.* ◘ **Askerî;** ⊛ **askerî diş** ~ **i,** *ask.* ◘ **Askerî;** ⊛ **hassa** ~ **leri,** *teşk. tar.* ◘ **Hassa.**

tabir /tâbîr/, i. ç: **tabirât.** *Osm.* < *Ar. ubûr.* § ❶ Deyim. [*Ing.* Expression, idiom; *Fr.* Expression, locution]. ❷ *(Düş)* Yorma.

[*ing.* Interpretation of a dream or vision; *Fr.* Explication d'un songe].
~ **etmek,** § ● Ad vermek. [*ing.* To express in words, to name, to designate; *Fr.* Expliquer, exprimer]; § ❷ Görülen düşün neye yorulabileceğini söylemek. [*ing.* To interpret *(dream)*; *Fr.* Expliquer un songe].

tâ'bîrât /tâbîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ta'bîr'in çoğulu.

tabir.name /tâbirnâme/, b.i. *Osm.* < *Ar. tâbir* + *Fars. nâme. esk.* Düşlerin nasıl yorulacağını göstermek üzere yazılmış kitap. [*ing.* Book on the interpretation of dreams; *Fr.* Clef des songes].

tâb.istân /tâbıstân/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yaz. [*ing.* Summer].

tâb.istânî /tâbıstânî/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Yaza mensup, yazla ilgili, yazlık */ekin/.*

tâbiş /tâbiş/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Parlayış, parıldayış. [*ing.* Shining, splendor, brilliance, light].

tâbiş.geh /tâbişgeh/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Parıltı yeri.

tabiûn /tâbiûn/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* tâbi'nin çoğulu.

tabiye /tâbiye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Asker kuvvetlerini, savaş meydanında gereğince yönetip kullanma ve bu işi inceleyen bilim. [*ing.* Tactic; *Fr.* Tactique]; ◉ **filo** ~ **si,** *den.* ◘ **Filo;** ◉ **filotilla** ~ **si,** *den.* ◘ **Filotilla.**

tabla /tab:la/, i. *Lat.* > *It. tabula* veya *Ar. tabl.* § ● Satıcıların ve sofracıların kullandığı tahtadan tepsi: *Simitçi tablası. Yemek tablası.* [*ing.* Circular tray, large plate; *Fr.* Large plateau]; § ❷ Soba, mangal gibi şeylerin altına konulan ve tepsiyi andıran altlık: *Soba tablası.* [*Ing.*Tray; *Fr.* Tablette]; § ❸ Bir şeyin düz ve geniş kısmı: *Hokka takımı tablası. Çadır direği tablası. Makara tablası.* [*ing.* Pan; *Fr.*Plat]; § ❹ Düz ve geniş şey, kurs: *Nişan tablası.* [*ing.* Flat disk; level surface]; § ❺ Sigara külü silkelenen kap: *Pirinç tabla. Billûr tabla.* [*Ing.* Ashtray; *Fr.* Cendrier]; § ● Bir şeyin üstünde bulunan düz parça: *Sütun* tablası. [*Ing.* Cap; *Fr.* Chapiteau]; § ❼ *doğr.* Kapılarda, lambirlerde, çerçevelerin arasındaki boşluklara, büyük kenarı yatay olacak şekilde yerleştirilen dikdörtgen pano; § ● *fiz.* Bir hava boşaltma makinesinde, üzerine havası boşaltılacak kapların yerleştirildiği düzlem yüzey; § ❾ *inş.* (a) Bir sürgü kutusunu arkadan kapayan parça. Bir kapının üzerine veya bir kilidin ön yüzüne takılan ve anahtarın girebilmesi için üzerine bir delik açılan madenî levha; (c) Sürgünün dilini, köprülü sürmeyi v.b. taşıyan madenî levha; § ❿ *mek.* Bir takım tezgâhında, işlenecek parçanın bağlandığı kısım; § ⓫ mobl. Bir dolap veya yazı masasının bir pervazla çerçevelenen üst kısmı; § ⓬ *opt.* Bir mikroskobun tabanında, incelenecek nesneyi taşıyan cam lamelin saptandığı üst kısım; § ⓭ *saatç.* Düzenli bir salınım hareketi yapan ve eşapmana bağlı olan parça; *(Kol ve masa saatlerinde* tabla, *büyük duvar saatlerinde* **kepçe** *denir);* § ⓮ *tar.* Tahtadan yapılmış yuvarlak tepsi; § ● *teknol.* (a) Birçok yaprağın üst üste yapıştırılmasıyle meydana gelen ahşap pano; (b) Bir bakım tezgâhında, mekanik parçaları talaş darbelerinden korumaya yarayan saç parçası; (c) Demirhane ocağında ateş yakılan kısım; ◉ **başlık** ~ **sı,** *mim.* ◘ **Başlık;** ◉ **boya** ~ **sı,** Üzerine boyalar dizilerek resim yapılırken elde tutulan ve kenarlarında baş parmak geçecek bir deliği olan dört köşe veya oval ince tahta levhalar olup genellikle yağ çekmeyen ceviz ağacından yapılır. [*Fr.* Palette]. ☆ *Eşanl.* **pakt;** ◉ **çark** ~ **sı,** ◘ **Çark;** ◉ **çiçek** ~ **sı,** *bot.* ◘ **Çiçek;** ◉ **dişleme** ~ **sı,** Çimentodan döşeme ve sıvaların yüzeylerine dişler yapmak için kullanılan, altında sapı olan dişli sıva tablası. [*Fr.* Tapette]; ◉ **döner** ~, ◘ **Döner;** ◉ **fes** ~ **sı,** ◘ **fes;** ◉ **frize** ~ **sı,** *dok.* ◘ **Frize;** ◉ **ırgat** ~ **sı,** *den.* ◘ **Irgat kastanyolası;** ◉ **kemer ayağı** ~ **sı,** *mim.* ◘ **Kemer;** ◉ **kemer** ~ **sı,** *mim.* Bir kemerin kavsiyle tabanındaki üstün taşı arasında bulunan kavisli levha. *(Roman mimarisinde genellikle bu kısım kabartmalarla süslenir. Türk mimarisinde kemer tablaları ekseriya çini süsleme ve yazılarla süslenir).* [*ing* . Tympanum; *Fr.* Tympan]; ◉ **kilit** ~ **sı,** *tekn.* ◘ **Kilit;** ◉ **sıva** ~ **sı,** *inş.* Üzerine sıva konularak elde tutulan ve oradan mala ile harc alınarak duvara vurmak için kullanılan tabla. [*Fr.* Table de plâtrier].
~ **başlığı,** *inş.* Doğrama tablalarını tutan çatmaların üstteki parçası.
~ **taşı,** Üzerine bir kitabe yazılmak üzere bırakılan düz yüzeyli taş. Kitabe taşı da denir. [*Fr.* Table d'attente].

tablakâr, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Başkasının hesabına gezerek satıcılık eden kimse: *Simitçi fırınının tablakârlarından.* [*ing.* Itinerant vendor of goods who carries them on a circular tray on his head; *Fr.* Marchand forain qui porte un large plateau de bois sur la tête ou qu'il pose sur un trépied]; § ❷ Eskiden, büyük konaklarda mutfaktan yemek tablalarını götürüp getiren uşak. [*ing.* Servant charged with carrying trays of food; *Fr.* Domestique attaché à la cuisine et chargé de porter les plats sur un large plateau de bois].

tablalı /tab:lalı/, s. § ● Tablası olan; § ❷ Tepesi geniş: *Tablalı kadın şapkası.* [*ing.* Flat and circularly expanded at the top, having a circular tray; *Fr.* Qui a, qui porte un «table», *(en parlant d'une coiffure)* dont le sommet est large et plat].
~ **devre kesici** *elek.* ◘ **Devre kesici.**

tabl.bâz /tablabâz/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars.* Davulcu. [*ing.* Drummer].
☆ *Eşanl.* **tablzen.**

tabldot,-tu /tabl:dot/, i. *Fr. table d'hôte.* § ❶ Lokanta ve otellerde belirli bir para karşılığında verilen birkaç kap yemek. [*ing.* Set dinner]; § ❷ Birçok kişinin erzak sağlayıp kendilerine yemek pişirtmek için kurdukları ortaklık.

table.kâr /tablekâr/, b. i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Tabla taşıyan; başında tabla ile ufak tefek satan gezici esnaf. [*ing.* Itinerant vendor of goods who carries them on a circular tray on his head; *Fr.* Marchand forain qui porte un larga plateau de bois sur la tête ou qui'il pose sur un trêpied]; § ❷ Yemek yenirken iş gören hizmetçi. [*Ing.* Servant charged with carrying trays of food; Domestique attaché à la cuisine et chargé de porter les plats sur un large plateau de bois].

tablet,-ti, i. *Fr. tablette.* § ● Yassı ve tekerlek biçimli şey: *Hâç tableti. Naneşekeri tableti;* § ❷ Kazılarla meydana çıkarılan, türlü biçimlerde pişmiş çamurdan yapılmış, eskiden kalma yazılı belgelere verilen ad. [*Ing.* Medicinal tablet; *Fr.* Tablette].
~ **boya,** Suluboya resim yapmak için tuğla şeklinde veya yuvarlak kurs şeklinde küçük kalıplara dökülerek kurutulmuş kuru boyalar olup boya tabağı içinde ezilerek kullanılır. [*Fr.* Tablette].
☆ *Eşanl.* **boya pastili.**

tabl.hâne /tablhâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. tabl.* + *Fars hâne. esk.* Büyük davul. [*Ing.* Military band of the Sultan's palace].

tablî /tablî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Davula ait, davulla ilgili; § ❷ Kulak zarına ait. [*Ing.* Pertaining to a drum, drumlike].

tablo /tab:lo/, i. *Fr. tableau. (I ince okunur).* § ❶ Duvara asılmak üzere yapılmış elisi resim. [*ing.* Picture, painting; tableau]; § ❷ Ortada bulunan şeylerin topluca görünüşü, görü. [*Osm.* Manzara; *ing.* View, sight, spectacle, panorama; *Fr.* Vue, spectacle]; § ● Birbiriyle olan ilgilerine göre, düzenlenerek yazılmış şeylerin topu: *Çarpım tablosu. Kronoloji tablosu.* [*Ing.* Table, list]; § ❹ Tiyatroda bir oyun perdesinde iç perdenin açılmasıyla beliren yeni görü: *Üç perdeli, beş tablolu dram;* § ● *mec.* Insanın gözüne çarpan ve etkileyen şeylerin topu. [*Ing.* Scene; *Fr.* Scène]; § ❻ *otom.* ve *elek.* Bir elektrik donanımının kumanda anahtarları, ölçü âletleri, sigortaları gibi elemanlarını bir araya getiren kutu, dolap. [*Ing.* Instrument panel, instrument board]; § ❼ *istat.* Bir yönteme uygun olarak sutunlara yerleştirilmiş rakam topluluğu; § ❽ *matb.* Bazı maddelerin bir bakışta hepsi görülebilecek şekilde yöntemli olarak yerleştirildiği levha: *Kronolojik tablo;* § ● *oyun.* (a) Bir bakara masasının iki bölümünden her biri. (b) Oyuncuların para sürdükleri her bölüm; ◉ **akümülâtör şarj** ~ **su,** *elek.* Akü şarj şalter paneli *(tablosu).* Akümülatörlerin şarj ve deşarjını kontrol etmek üzere gerekli bütün şalterler ve göstergeler üzerine monte edilmiş olan tablo. [*ing.* Accumulator switchboard]; ◉ **çalışma** ~ **su,** *sin.* ◘ **Çalışma;** ◉ **çarpım** ~ **su,** *mat.* ◘ **Çarpım;** ◉ **fonlar (fon akış)** ~ **su,** *işletm.* ◘ **Fon;** ◉ **ışıklı kontrol** ~ **sı,** *büro.* ◘ **Kontrol;** ◉ **iki kanatlı** ~, *san.* ◘ **ilk;** ◉ **ikiz** ~ **su,** Yanyana ve birbirine bitişik iki levhadan ibaret olup bir konuyu iki çeşitli safhada betimleyen tablo. [*ing.* Diptych; *Fr.* Diptyque]; ◉ **sayısal** ~, *mat.* ◘ **Sayısal;** ◉ **üçüz** ~, Yanyana ve birbirine bitişik üç levhadan ibaret olup bir konuyu üç çeşitli safhada gösteren tablo. [*ing.* Triptych; *Fr.* Triptyque]; ◉ **yuvarlak** ~, Daire ve oval şekilde olan tablo. [*Fr.* Tondo]; ◉ **kareli aritmetik** ~ **su,** *mat.* ◘ **Kareli;** ◉ **kumanda** ~ **su,** *sny.* ◘ **Kumanda;** ◉ **nispetler** ~ **su,** *bank.* ve *borç.* ◘ **Nispet;** ◉ **planlama** ~ **su,** *işletm.* ◘ **Planlama;** ◉ **primer** ~, *elek.* ◘ **Primer** ◉ ~ **ve tabela,** *matb.* Duvar levhalarından ayrı olarak tahta veya metal üzerine yapılmış olan resimler.
~ **başlığı,** *istat.* Istatistik tabloların üst kısmında bulunan ve okuyucuya, sunulan verilerin niteliği, sınıflama tarzı, hangi zamana ait olduğu, coğrafî veya idarî bölünüşü hakkında aydınlatıcı bilgi veren özet halindeki açıklamaya verilen ad.
~ **cilâsı,** *res.* ◘ **Vernik.**
~ **kasnağı,** *res.* Yağlıboya resim muşambalarını germek için yapılan çeşitli boyda dört köşeli dördül veya uzun dörtgen şeklinde tablo çerçeveleri olup uçları mıhlama veya geçme olur. [*Ing.* Stretcher of a canvas; *Fr.* Chassis].
~ **verniği,** Terebentin, sakız, kâfuru v.b.'den mürekkep bir cilâ suyu *(verni)* dur. *(Yağlıboya tabloları vernilemek için kullanılır. Bunların daha ince olan ve üstüne tekrar boyalarla işlemeye elverişli olanlarına* **tashih vernisi** *veya* **rötüş vernisi** *denir).* [*Fr.* Vernis à tableau].

tabl.zen, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Davulcu. [*Ing.* Drummer].

tâb.nâk /tâbnâk/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Parlak, ışıklı. [*Ing.* Shining, bright, brillant].

tâb.nümâ /tâbnumâ/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Kuvvet ölçer, kuvvet tecrübe âleti.

tabtaba, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tıpırtı; § ❷ Su çağıltısı.

tabu, i. *(Polinezya dilinden)* Polinezya'da bir kimseyi veya bir şeyi kutsal sayan ve ona dokunulmasını, onun kullanılmasını yasak eden din inanışı. [*ing.* Taboo; *Fr.* Tabou].
☆ *Eşanl.* **tekinsiz.**

tabulga, i. Tavulga. [*Ing.* A species of buckthorn, purple willow, arbutus; *Fr.* Saule pourpre].

tabur, i. *esk. T. tapkur.* § ❶ *ask.* Dört bölükten meydana gelen ve bir binbaşının komutasında bulunan asker birliği. [*Ing.* Battalion; *Fr.* Bataillon]; § ❷ Asker gibi, birbiri ardında yer almış safhalarla meydana getirilmiş düzgün insan kümesi: *Öğrenciler tabur oldu;* ◉ **avcı** ~ **ları,** *ask.* ◘ **Avcı.**
~ **imamı,** Bir taburda İmamlık eden ve muharebelerde askerin yanında bulunan din adamı. [*Fr.* Aumônier d'un bataillon].

taburcu, s. Hastaneden çıkması kararlaştırılmış, iyileşerek hastaneden çıkan. [*Ing.* Discharged from a hospital, especially, soldier passed fit for service after an illness; *Fr.* Sortir de l'hôpital].
~ **etmek,** *(doktor tarafından)* hastayı bakımla ilişiği kalmadığı için hastaneden çıkarmak.

tabure, i. *Fr.tabouret.* < *Alm.* Arkasız iskemle,

dört ayaklı, kolsuz ve arkalıksız, daha çok piyano çalarken oturulan küçük iskemle. [*Ing.* Footstool].

tabut,-tu / tâbût/, i. ç: **tevâbit**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Ölünün siniliğe götürülmek üzere içine konulduğu sandık. [*Ing.* Coffin, bier; *Fr.* Cercueil de bois, bière]; § ❷ İçine yumurta konan uzun sandık. [*Ing.* Large egg-box].

tabutluk,-ğu, i. § ❶ Cami avlusunda tabutların konulduğu yer; § ❷ *h.d.* Ancak bir kişinin hareket etmeden ayakta durabileceği özel işkence bölmesi.

tabülasyon, i. *Fr. tabulation, büro.* Tabülatörde, ancak bir grup delikli kartla ilgili toplamların ve işaretlerin basım şekli. [*Ing.* Tabulation].

tabülatör,-rü i. *Fr. tabulateur.* Bazı yazı makinelerinde, rakamları düşey sütunlar halinde sıralamaya yarayan düzen. [*Ing.* Tabulator]. ◘ *ŞEKİL: 141* — **DAKTİLO**.

tabya /tab:ya/, i. *Osm.* < *Ar. esk. ask.* (a) Stratejik veya taktik yönden önemli bir yerin savunulması için meydana getirilen tahkimli yer. (b) Burçların cephelerinin ilerisine konulan ve burçları örtme görevini yapmak üzere onlardan bir hendekle ayrılmış bulunan tahkimli tesis. [*Ing.* Bastion; *Fr.* Fort]; ◉ **ay** ~, *ask.* ◘ **Ay**[1]; ◉ **destek** ~, *istihk.* ◘ **Destek**; ◉ **ok** ~, *ask. ok.* ◘ **Ok**.

tâc.bahş /tâcbahş/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Taç veren, hükümdar yapan.

tâc.dâr /tâcdâr/, b. s. ve i. ç: **tâc-dâran**. *Osm.* < *Ar. esk.* ve *Fars.* Taçlı, taç giyen, padişah, şahenşah, hükümdar. [*Ing.* Wearing a crown, king, sovereign; *Fr.* Celui qui porte une couronne, souverain].

tâç.dârân /tâcdârân/, b. s. ve *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* ç: **tâçdâr**'ın çoğulu

tâç.dârâne /tâcdârâne/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Hükümdarca, hükümdara yakışacak yolda. [*Ing.* Royal, imperial].

tâcdârî /tâcdârî/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Hükümdarlık, padişahlık. [*Ing.* Royalty, sovereignty, royal dignity]

tâc.gâh /tâcgâh/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Hükûmet merkezi. [*Ing.* Capital city, royal palace]

ta'clb /tacîb/, i. *Osm.* < *Ar. ucb. esk.* Şaşdırma, hayrete düşürme. [*Ing.* A filling with astonishment, a causing wonder, surprise].

tâcik /tâcîk/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Iran'a yakın komşu olan *tat* kabilesinin acemce telâffuzuyle bütün arapları ifade eden etnik terim olmuştur; sonra, İslâmiyeti kabûl eden Fars ve Türk'lere de müşrik Türk'ler ve Fars'lar tarafından «*tâcik*» denilmiştir. Bugün Orta Asya'da Farsça konuşan Buhârâ, Semerkand ehâlisine Türkler «*tâcik*» derler.

Tacikistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, öz. i. *Rus. Tadjikskaya. S.S.R. coğr.* S.S.C.B. de federal cumhuriyet. Yüksek Pamir dağlarını, dağların önünde Amuderya'nın kuzeyinde uzanan bölgenin bir kısmını, Pamir'den ve Hisar sıradağlarından ırmağa doğru inen akarsuların (Vahş ve Kafirnigan) havzalarını içine alır. Yüzölçümü 142.000 km², başkenti: *Duşanbe*'dir.

Tacikler, ç.i. *etn. (Ermenilerin kendilerinden başkalarına verdikleri Dacik adı buradan gelmiş olsa gerektir).* Iran'da ve Türkistan'da yaşayan Iran asıllı, Farsça konuşan bir halk.

tacil /tâcil/, i.ç: **tacilât**. *Osm.* < *Ar. acele. esk.* Hızlandırma, tezleştirme, ivdirme. [*Ing.* A making haste, a causing, urging to hurry acceleration; *Fr.* Action de presser, de faire hâter].
~ **müşiri**, *hava.* Uçuştaki bir hava gemisinin tacilinin değerini ölçmeye yarayan bir âlet, bu değer yolculara ve hava gemisine doğrudan doğruya uygulanan kuvvetleri gösterir. [*ing.* Acceleration indicator; *Fr.* Indicateur d'accélération].

tâcilât /tâcilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'cil**'in çoğulu.

ta'clm /tâcîm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Noktalama, noktalatma. [*Ing.* A marking a letter with its proper diacritical points].

ta'cln /tacîn/, i. *Osm.* < *Ar. ach. esk.* Yoğurma, hamur yapma, hamur haline getirme. [*Ing.* A kneading].

tacir /tâcir/, i. ç: **tüccâr**. *Osm.* < *Ar. ticaret. esk.* Ticareti meslek edinmiş kimse. [*Osm.* Tüccar; *Ing.* Dealer, merchant; *Fr.* Commercant].

tâcir.hâne /tâcirhâne/, b. i. *Osm.* < *Ar. tâcir* + *Fars. hâne.* Sahtiyan tâcirlerinin «*loncа*» larının bulunduğu Mercan'daki yer.

taciz /tâcîz/, i. ç: **tâcizât**. *Osm.* < *Ar. acz. esk.* Tedirgin etme. [*Ing.* Bothering, worrying, troubling, harassing; *Fr.* Action de troubler, de déranger, d'importuner, d'ennuyer].
~ **etmek**, Tedirgin etmek. [*Ing.* To annoy, to harass, to disturb; *Fr.* Importuner, ennuyer, gêner].

ta'clzât /tâcîzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'clz**'in çoğulu.

tacizlik,-ği /tâcizlik/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tedirginlik verme. [*Ing.* Worrying, importunity; *Fr.* Incommodité].
~ **getirmek**, *dey.* § ❶ Tedirgin edenden şikâyet etmek. [*Ing.* To complain]; § ❷ Usanç getirmek. [*Ing.* To feel fed up].
~ **vermek**, *dey.* Tedirgin etmek. [*Ing.* To harass; *Fr.* Importuner, ennuyer].

tâc.ser /tâcser/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk. mec.* Baştâcı, muhterem, aziz, değerli, kıymetli kimse

tâc.ver /tâcver/, b. i. *Osm'* < *Fars. esk.* Padişah, hükümdar.
☆ *Eşanl.* **tâcdâr**.

taç,-cı, i. *Osm.* < *Fars. tac.* § ❶ Hükümdarlık belgisi olarak hükümdarların başlarına giydikleri cevahirli başlık: *Defne yapraklarından taç.* [*Ing.* Crown; *Fr.* Couronne]; § ❷ Gelinlerin başlarına geçirdikleri cevahirli büyük süs. [*Ing.* Diadem; *Fr.* Diadème]; § ❸ Eskiden, kimi tarikatlarda şeyhlerin giydikleri başlık; § ❹ *bot.* Çiçek örtüsünün çift olduğu hallerde iç daireyi oluşturan, çoğunluk çeşitli renklerde olan yaprak örtüsü. Çiçeklerin üreme organlarını çevreleyen türlü renkli yaprakcıklardan meydana gelen ve böcekleri çekmeye yarayan organ. [*Osm.* Tüveyç; *Ing.* Corolla; *Fr.* Corolle]. ☆ *Eşanl.* **korolla**; ◘ *ŞEKİL: 89* — **BİTKİ**; § ❺ **Dişlacı**; ◉ **çiçek tacı**, *bot.* ◘ **Taç**; ◉ **dal** ~, *esk. kıyf.* ◘ **Dal**[3]; ◉ **güneş tacı**, *astr.* Güneşin tam tutulmasında pek iyi görülen güneş havaküresinin gümüş renkli alevli kısmı; güneş gazyuvarının en dış tabakası. [*Ing.* Solar corona; *Fr.* Couronne solaire]; ◉ **İşlemeli** ~, *tasav.* ◘ **İşlemeli**; ◉ **kapı tacı**, *mim.* ◘ **Kapı**.
~ **kapı**, ◘ **Kapı**.
~ **şeker**, *astr.* ◘ **Koronograf**.

TAÇLAR

1. Baron tacı. **2.** Kont tacı. **3.** Marki tacı. **4.** Dük tacı. **5.** Prens tacı. **6.** Kral tacı. **7.** İmparator tacı. **8.** Papalık tacı.

~ **yaprağı**, *bot.* ◘ **Taçyaprağı**.

taç.-çı, i. *Ing. touch. sp.* Futbolda topun uzun yan çizgilerden *(taç çizgilerinden)* oyun alanı dışına çıkması. [*Fr.* Touche].
~ **atmak**, *sp. (Futbolda)* Rakip takım oyuncularından biri tarafından taça çıkarılan topu oyuna sokmak. *(Taç atışını yapan oyuncunun sahaya dönük olması, iki elle tuttuğu topu baş üzerinden arkaya doğru tamamen geçirmesi ve çizgiye basmaması gerekir).*

taç.beyit,-yti, b. i. *Osm.* < *Ar. ed. esk.* Kasidede şairin adı bulunan beyit.

taç.çeker, b. i. *astr.* ◘ **Koronograf**.

taçlamak, nsz, f, Taç giydirmek. [*ing.* To crown; *Fr.* Couronner].

taçlanmak, nsz. f. Taç giymek. [*ing.* To be crowned, to assume the crown; *Fr.* Se couronner].

taçlı, s. Tacı olan. [*Ing.* Crowned; crested; *Fr.* Couronné,-ée].
~ **bağırtlak**, *zool.* ◘ **Bağırtlak**.
~ **pas**, *paraz.* ◘ **Taçlıpas**.
~ **yılan**, *zool.* ◘ **Taçlıyılan**.

taçlı.pas, b. i. *paraz.* § ❶ Pasmantarıgiller *(Pucciniaceae)* familyasından, yulaf ve bazı yabanî buğdaygillerde yaprak ve yaprak kınına, bazen de sapa dadanarak epidermisi yırtan ilkel mantar. *(Türkiye'de oldukça yaygındır).* [*Lat. Puccinia coronata*]; § ❷ Aynı mantarın yaptığı hastalık.

taçlı.yılan, b. i. *zool.* Pullusürüngenler *(Squamata)* takımının suyılanıgiller *(Colubridae)* familyasından bir sürüngen türü. Uzunluğu 75 sm. Renkleri çok güzeldir. Ovovivipardır. Zararsızdır. [*Lat. Coronella Austriaca; Fr.* Coronelle, couleuvre lisse].

taç.yaprağı,-nı, b.i. *bot.* Tacı oluşturan yaprakçıklardan her biri. [*Osm.* Varak-ı tüveyci; *Ing.* Petal; *Fr.* Pétale]. ◘ *ŞEKİL: 89.*— **BİTKİ**.
☆ *Eşanl.* **petal**.

taçyaprak,-ğı, b.i. ◘ **Taçyaprağı**.

taç.yapraklı, b. s. *bot.* Taçyaprakları, şu veya bu durumda olan; ◉ **ayrı** ~ **lar**, *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının bir altsınıfı. Taçyaprakları birbirine bitişik olmayıp yan yana yer almış bulunan bitkilerdir. [*Lat.* ve *Ing.* Dialypetalae; *Fr.* Dialypétales]. ☆ *Eşanl.* **ayrıpetalliler**; ◉ **bileşik** ~**lar**, *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının bir altsınıfı. Taçyaprakları birbirleriyle yandan bitişmiş bulunan bitkilerdir. [*Osm.* Mütelâsik-ül-vüreykat-ı tüveyciye; *Lat.* ve *Ing. Sympetalae* = *Gamopetalae* = *Sympetalae; Fr.* Gamopétales].
☆ *Eşanl.* **bileşikpetalliler**.

taç.yapraksızlar, ç. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının bir altsınıfı. Çiçek örtüsü basit, az bariz veya hiç yoktur. [*Osm.* Adimet-üt-tüveyç; *Lat. Apetalae; Ing.* Apetales; *Fr.* Apétales].
☆ *Eşanl.* **petalsizler**.

tad, i. ◘ **Tat**.

tâd /tâd/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağı *(şey)*.

tadaccu, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Üşenme, gevşek davranma.

tadaccur, *i. Osm.* < *Ar. ducret. esk* Iç sıkılması, sıkıntı. [*Ing.* Being vexed, grieved or disgusted, vexation, grief, disgust].

ta'dâd /tadâd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sayma, sayı. [*Ing.* Counting, enumeration; *Fr.* Dénombrement, énumération]; § ❷ Birer birer söyleme, sayıp dökme.

tadadî /tâdâdî/, s. *esk. huk.* Sayılı, sayılmış.

tada'du', i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Alçak gönüllülük gösterme; § ❷ Hor olma; § ❸ Virân olma; § ❹ Aklını kaybetme */hasta/.*

tadarrus, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Diş kanaması.

tadat,-dı, /tâdât/, i. *Osm.* < *Ar. tâdâd. esk.* Sayım, sayma. [*Ing.* Counting, numbering, enumeration; *Fr.* Dénombrement, énumération]

tadcir /tadcîr/, i' *Osm.* < *Ar. esk.* Yürek daraltma, can sıkma.

tadım, i. < *tatmak. biy.* Ağıza bir şey alındığı zaman tatlılık, acılık, eksilik gibi niteliklerden duygulanma yeteneği. [*Osm.* Zaika; *Lat.* Gustus; *Ing.* The faculty of taste, a tasting, taste; *Fr.* Goût gustation].

tadımlık, s. < *tatmak.* Bir şeyin tadına bakmaya yeter *(miktar): Bu doyumluk değil,*

tadımlıktır. [*Ing.* Just enough to taste, *Fr.* Petite quantité d'un mets qu'on prend pour en connaître le goût]

tadımsal, s. Tadımla ilgili olan. [*Osm.* Zaikavi; *Lat.* Gustativus; *Ing.* Gustative, gustatory; *Fr.* Gustatif].

tadîd /tadîd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Hazırlanma, hazırlanılma. [*Ing.* Preparing as a store, a laying up ready for use, a counting, numbering, enumerating]; § ❷ Savma.

tadil /tâdîl/, i. ç: **tadilât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Değişiklik. [*Ing.* Alteration, modification, amendment, modifications, variations]; § ❷ Lehte olarak hafifletmek; § ❸ Özüne zarar vermeden değiştirme. [*Ing.* Adjustment, rectification].

— **edilmek**, *huk.* Değiştirilmek.

— **etmek**, *huk.* Değiştirmek. [*Ing.* To alter, to change, to modify, to amend; *Fr.* Modérer, modifier, atténuer].

tadilât /tadilât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tadil'** in çoğulu.

tadilen, z. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Değiştirerek, değiştirilerek. [*Ing.* By way of modification, or amendment]

tadilname[1], b.i. *Osm.* < *Ar. tadil* + *Fars. nâme. esk. huk.* Bir kanun tasarısının veya bir kanun teklifinin değiştirilmesi için komisyonlarda veya Mecliste, birinci ve ikinci görüşmeler sırasında milletvekilleri tarafından verilen önerge.

☆ *Eşanl.* **değişiklik önergesi**.

ta'diye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Geçirme, tecavüz ettirme. [*Ing.* A making or letting pass from one to another]; § ❷ *gram.* Bir fiili, müteaddî *(= geçişli)* hâle koyma. */bakmak'tan : baktırmak, koşmak'tan : koşturmak. gibi/.* [*Ing.* A making a verb transitive].

tadlîl /tadlîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Dalâlete düşürme, doğru yoldan çıkarma, azdırma, ayartma. [*Ing.* A misleading, a leading into error, wickedness or perdition, an accusing of error, a pronouncing to be astray].

tadrîs /tadrîs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tecrübe görmüş olma; § ❷ Diş kamastırma.

tafaddul, i. *Osm.* < *Ar. tadl. esk.* Üstünlük taslama.

tafarât /tafarât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tafra**'nın çoğulu.

tafattun, i. *Osm.* < *Ar. fatânet. esk.* Anlama, akıl erdirme.

tafattur, i *Osm.* < *Ar. esk.* Yarılma, açılma, ayrılma.

tafazzul, i. *Osm.* < *Ar. fazl. esk.* Üstünlük taslama. [*Ing.* A being or becoming superior, superiority].

tafdîh /tafdîh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Rezil etme.

tafdîl /tafdîl/, i. *Osm.* < *Ar. fadl. esk.* ç: **tafdilât**. § ❶ Birini ötekilerden üstün tutma; § ❷ *gram.* En üstünlük.

tafdilât /tafdilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk* **tafdil**'in çoğulu.

taflan, i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Gülgiller *(Rosaceae)* familyasından, anayurdu Kuzey Iran, Karadeniz'in doğu kıyıları ve Balkanlar olan, boylu çalı veya 5-6 m. boyunda, kışın yaprağını dökmeyen bir bitki. Yapraklar uzun eliptik, derimsi, kısa saplı, basit ve tüysüzdür. Lamina tabanında orta damarın 2 kenarında 2-4 nektaryum bulunur.Yaprak genellikle 10. 20 sm. uzunluk, 4-6 sm. genişliğindedir. Küçük ve beyaz renkli çiçekleri, 30-35 tanesi bir arada, 5-10 sm. boyundaki bir eksen, üzerinde dik duran salkım halinde toplanmışlardır. Meyva zeytin büyüklüğünde, zamanla siyah bir renk alan, oval şekilli bir drupadır. Taze yaprakları *(Folium Laurocerasi recens)* şeker, tanen, kalsiyum oksalat ve önemli olarak da prülaurasin adlı siyanojenetik bir glikozid taşır. Bu glikozidin miktarı yaprağın gençliği oranında fazladır. Bunlardan başka emülsin adı verilen bir ferment vardır. Taze yapraklardan su buharı distilasyonu ile **taflan suyu** *(Aque Laurocerasi)* hazırlanır. Bu su ‰ 1 oranında siyanhidrik asid taşır, yatıştırıcı, öksürük dindirici, spazm giderici olarak kullanılır. Yapraklar ise bazı likörler ve gıdalara koku vermekte kullanılmaktadır. Ormancılık bakımından zararlı bir alt flora, fakat parkçılıkta değerli bir süs bitkisidir. [*Osm.* Takvîyet-ür-ruhban; *Lat. Prunus laurocerasus; Ing.* Cherry laurel, laurel; *Fr.* Laurier-cerise].

☆ *Eşanl.* **karayemiş, gürcükirazı, lazkirazı**.

tafofobi, İ. *Fr. taphophobie. psikopatol.* Mezarı diri gömülme korkusu. [*Ing.* Taphophobia].

tafra, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Üst perdeden atıp tutma, yüksekten atma. [*Ing.* Pride, conceit; *Fr.* Fierté, arrogance, insolence].

— **satmak**, Atıp tutmak, yüksekten atmak. [*Ing.* To give oneself airs; *Fr.* Fanfaronner].

tafracı, s. Üst perdeden atıp tutan, yüksekten atan. [*Ing.* Conceited, bragging, boastful; *Fr.* Fanfaron].

tafsil /tafsîl/, i. ç: **tafsilât**. *Osm.* < *Ar. fasl. esk.* Bir şeyi ayrıntılarıyla anlatma, ayrıntılama, açıklama. [*Ing.* An entering into details, detailed explanation, detail, particular; *Fr.* Action d'amplifier, action d'exposer en détails].

tafsilât,-tı /tafsilât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ayrıntılar; ◉ — **lı kayıt**, *ikt.* Bir yevmiye defterindeki işlemin bütün unsurlarının yazılması. [*Ing.* Covering entry]

— **vermek**, Ayrıntılarıyla anlatmak, uzun uzadıya anlatmak. [*Ing.* To give detailed explanation; *Fr.* Donner des détalis].

tafsilen /tafsilen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Uzun uzadıya. [*Ing.* In detail].

tafta /taf:ta/, i. *Osm.* < *Fars. tâfte.* > *It. taffeta* > *Fr. taffetas.* § ❶ *dok.* (a) Dokuma işlemlerinde kullanılan basit bir tip örgü armürü. *(Bu tip armürde, ipliklerin yarısı iner yarısı kalkar, yani tek iplikler kalktıktan sonra arkasında çift sayılı iplikler kalkar. Bu tip armüre pamukta veya yünde bez ayağı adı verilir).* (b) İpekle dokunmuş sert hışırtılı bir kumaş türünün adı; § ❷ s. Taftadan yapılmış: *Tafta tuvalet.* [*Ing.* Taffeta; *Fr.* Taffetas]; ◉ **kauçuklu** —, *ecz.* ◘ **Kauçuklu**.

tâft.hâne /tâfthâne/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Matbaa, basımevi.

taftîn /taftîn/, İ. *Osm.* < *Ar. fatânet. esk.* Akıl erdirtme, anlatma.

tafzîh /tafzîh/, i ç: **tafzihât**. *Osm.* < *Ar. esk.* Rezil etme. [*Ing.* A reproaching, an exposing another's vices of faults, a putting to shame].

tafzihât /tafzihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tafzih**'in çoğulu.

tafzîz /tafzîz/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gümüşleme, gümüşlenme, gümüş kaplama. [*Ing.* An ornamenting with silver, a silvering].

tagaddî /tagaddî/, i. ç: **tagaddiyât**. *Osm.* < *Ar. gıdâ. esk.* Beslenme. [*Ing.* A being fed, nutrition; *Fr.* Action de se nourrir, alimentation].

tagaddiyyât /tagaddiyyât/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* **tagaddî**'nin çoğulu.

Tagal, öz. i. *dilb.* Filipinler Cumhuriyetinin ulusal dili. [*Ing.* Tagala, Tagalog; *Fr.* Tagala, Tagaloc].

Tagallar, ç. öz. i. *etn.* Filipinlerde halk. Luzon adasının başlıca topluluğu olan Tagallara Mindoro'nun doğu kıyısında, Marinduque'te, Mindenao'da Marianne adalarında ve Singapur'da da rastlanır. Bazıları Çinli veya zencilerle karışmış Malezyalılardır. [*Ing.* ve *Fr.* Tagals].

tagallüb, i. ç: **tagallübât**. *Osm.* < *Ar. galebe. esk.* Zorbalık, zorla hüküm sürme. [*Ing.* A gaining or assuming mastery over, another a prevailing upon, domination, mastery; *Fr.* Domination, tyrannie, vexation].

tagallübât /tagallübât/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* **tagallüb**'ün çoğulu. Zorbalıklar.

tagamgum, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Anlaşılmaz söz.

taganni /taganni/, İ. ç: **taganniyât**. *Osm.* < *Ar. gınâ. esk.* Şarkı söyleme, ırlama, şakıma. [*Ing.* Singing, chanting; *Fr.* Action de chanter].

taganniyât /taganniyât/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* **taganni**'nin çoğulu.

tagayyüb, i. *Osm.* < *Ar. gayb. esk.* Kaybolma, gözden uzaklaşma, görünmeme. [*Ing.* A becoming absent, a becoming invisible, concealed; *Fr.* Disparition].

tagayyümât /tagayyümât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tagayyüm**'ün çoğulu.

tagayyür,-rü, İ. ç: **tagayyürât**. *Osm.* < *Ar. gayr. esk.* Değişme, başkalaşma. [*Ing.* Changing, a becoming another substance, change, variation; *Fr.* Altération].

tagayyürât /tagayyürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tagayyür**'ün çoğulu.

tagayyüzât /tagayyüzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tagayyüz**'ün çoğulu.

tagazzî /tagazzî/, İ. ç: **tagazziyyât**. *Osm.* < *Ar. gıdâ. esk.* Beslenme, gıdalanma. **Tagaddî**. [*Ing.* A being fed, nutrition].

tagazziyyât /tagazziyyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tagazzî**'nin çoğulu.

Tagbanua'lar, ç. öz. i. *etn.* Paragua ve Calamianes adalarında *(Filipinler)* yaşayan, zencilerle karışmış Malezyalılar. [*Ing.* ve *Fr.* Tagbanuwas, Tagbanuas].

tagbîr /tagbîr/, i. *Osm.* < *Ar. gubâr. esk.* ç: **tagbirât**, § ❶ Toza bulama, bulanma; § ❷ Muğber etme, gücendirme.

tâgbirât /tâgbirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk* **tagbîr**'in çoğulu.

tagdiye, i. *Osm.* < *Ar. gıdâ. esk.* Besleme.

tagfîl /takfîl/, i. ç: **tagfilât**. *Osm.* < *Ar. gaflet. esk.* Gafil avlama, avlanma.

tagfilât /tagfilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tagfil'** in çoğulu.

tâgıye /tâgiye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Aptal, kibirli ve inatçı */adam/*; § ❷ i. Yıldırım.

tâgî /tâgî/, s. ç: **tâgun, tugat**. *Osm.* < *Ar.* Azgın, isyan eden. [*Ing.* Rebellious, sinful, unjust, unrighteous].

taglîb /taklîb/, i. *Osm.* < *Ar. galebe. esk. ed.* Bir ilişik veya ilgiden dolayı bir kelimeyi, başka bir mânayı da içine alacak şekilde kullanma; baba ile anneye «*ebeveyn*» denilmesi gibi.

taglîf /taglîf/, i. *Osm.* < *Ar. gılâf. esk.* Kınına koyma.

taglik /taglik/, i. ç: **tağlikat**. *Osm.* < *Ar. galak. esk.* § ❶ Kapama; kapanılma; § ❷ Kilitleme.

taglikat /taglîkat/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («k» uzun okunur).* **taglik**'in çoğulu.

taglît /taglît/, i. ç: **taglitât**. *Osm.* < *Ar. galat. esk.* § ❶ Yanlışlığını çıkarma; § ❷ Yanıltma, yanıltılma.

taglitât /taglitât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taglit**'in çoğulu.

tagliye /taglîye/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kaynatma; § ❷ Pahalanma.

tagîiz, İ. *Osm.* < *Ar. gılzet. esk.* Kaba ve galiz yapma, kaba söyleme.

tagmîd /tagmîd/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Kınına koyma.

tagmîs /tagmîs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Batırma, daldırma.

tagniye /tagnîye/, i. *Osm.* < *Ar. gınâ. esk.* Birini zengin etme.

tagrîb /tagrîb/, İ. *Osm.* < *Ar. gurbet. esk.* § ❶ Birini gurbete gönderme; § ❷ Memleketten çıkarma, uzaklaştırma; § ❸ Kovma.

tagrîd /tagrîd/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tagarrüd**

tagrîk /tagrîk/, .İ *Osm.* < *Ar. gark. esk.* Suda boğma.

tagrîm /tagrîm/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Ödenme, ödenilme.

tagrîr /tagrîr/, İ. ç: **tagrirât**. *Osm.* < *Ar. i. gurûr. esk.* Müşteriyi aldatma.

tagrirât /tagrirât/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* **tagrir**'in çoğulu.

tagrîs /tagrîs/, İ. *Osm.* < *Ar. gars. esk.* Yere dikme, dikilme.

tağşiş /tağşîş/, İ ç: **tağşişât**. İ. *Osm.* < *Ar. gış. esk. (Bir şeyin içine bir madde)* Karıştırma, katıştırma. [*Ing.* Adulteration; *Fr.* Adultération].

tağşişât /tağşişât/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* **tağşiş**'in çoğulu.

tağşiye, İ. *Osm.* < *Ar. gışâ. esk.* § ❶ Örtme, örtülme, bürünme; § ❷ *(gayş)* Kendinden geçirme, geçirilme.

tagtiye /tagtîye/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Örtme, örtülme.

tâgun /tâgun/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ga» uzun okunur). Tagi*'nin çoğulu.

tâgut /tâgut/, i. ve s. ç: **tavâgi, tavâgît.** *Osm.* < *Ar. esk. («gu» uzun okunur).* § ❶ Gayıptan haber veren, büyücü; § ❷ Şeytan; § ❸ Islâmdan önce Mekke'deki Lât ve Uzza putları.

tagviye, i. *Osm.* < *Ar.* Baştan çıkarma, azdırma.

tağyîr /tağyîr/, i. ç: **tağyirât.** *Osm.* < *Ar. gayr. esk.* Değiştirme, başkalaştırma, bozma. [*Ing.* Substitution; *Fr.* Altération, changement].
~ **etmek,** *huk.* Değiştirmek, başkalaştırmak, başkalamak. [*Fr.* Altérer, changer].
~ **olunmak,** *huk.* Değiştirilmek.

tağyirât /tagyirat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tağyir**'in çoğulu.

tagyîz /tagyîz/, i. *Osm.* < *Ar. gayz. esk.* Hiddetlendirme, kızdırma.

tagzit /tagzît/, i. *Osm.* < *esk.* § ❶ *fiz.* Tazyik etme, fazla üzerine tazyik *(basınç)* yapma; § ❷ *tıp.* Çok sık bağlama.

tağziye[1], i. *Osm.* < *Ar. gızâ. esk.* ◘ **Tagdiye.**

tağziye[2], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gazâ ettirme, ettirme, ettirilme, din uğrunda savaştırma. [*Ing.* A sending on a military expedition, an equipping one for a military expedition].

tahaccüm, i. *Osm.* < *Ar. hacm. esk.* Hacimlenme, büyüme, irileşme.

tahaccür, . ç: **tahaccürât.** *Osm.* < *Ar. hacer. esk.* Taşlaşma, taş kesilme. [*Ing.* Petrification; *Fr.* Pétrification].

tahaccürât /tahaccürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahaccür**'ün çoğulu.

tahaddi /tahaddi/, i. ç: **tahaddiyât.** *esk.* Meydan okuma. [*Ing.* A striving for superiority, competition].

tahaddiyât /tahaddiyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahaddi**'nin çoğulu.

tahaddu[1], i. *Osm.* < *Ar. hudû, huzû. esk.* ◘ **Tahazzu'.**

tahaddu[*2], i. *Osm.* < *Ar. hud'a. esk.* Bilerek aldanma.

tahaddur, i. *Osm* < *Ar. hıdr. esk.* ◘ **Tahazzur.**

tahaddüb, i. *Osm.* < *Ar. hadêb. esk.* Kanburlaşma, dışarıya doğru çıkıntı peyda etme. [*Ing.* A being or becoming humpbacked, a being or becoming convex].

tahaddür[1], i. *Osm.* < *Ar. hader. esk.* § ❶ Örtünmek *(kadın).* [*Ing.* A keeping or being kept veiled, a keeping modestly out of view *(woman)*]. § ❷ *tıp.* Uyuşma, uyuşturulma.

tahaddür[2], i. *Osm.* < *Ar. hadr. esk.* § ❶ Yokuş aşağı inme. § ❷ Yukarıdan aşağı akıp gitme. [*ing.* A descending gradually or slowly, gradual descent or flow].

tahaddüs, i. *Osm.* < *Ar. hads* + *hudûs. esk.* § ❶ *psik.* Sezgi. [*ing.* Intuition; *Fr.* Intuition]; § ❷ Yok iken peydâ olma, ortaya çıkma, meydana çıkma. [*Ing.* A come into existence, a not being eternal as to the past, a coming to pass; *Fr.* Action d'avoir lieu, de se produire, d'arriver].

tahaddüsî /tahaddüsî/, s. *Osm.* < *Ar. psik. esk.* Sezgili. [*Ing.* Intuitive; *Fr.* Intuitif].

tahaddüsiyye, i. *Osm.* < *Ar. psik. esk.* Sezgicilik. [*Ing.* Intuitionism; *Fr.* Intuitionisme].

tahaddüş, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tırmalanma; § ❷ Üzüntü duyma.

tahâdu' /tahâddu/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Aldanmış gibi görünme.

tahâf /tahâf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hafif ve şeffaf *(saydam)* bulut.

tahaffuz, i. *Osm.* < *Ar. hıfz. esk.* Barınma, korunma. [*Ing.* A guarding oneself, preservation, conservation; *Fr.* Action de se garder, de prendre des précautions, de se mettre en sûreté].

tahaffuz.hane /tahaffuzhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar. tahaffuz* + *Fars. hâne. esk.* Karantina yeri. [*Ing.* Quarantine station; *Fr.* Lazaret].

tahaffuzî /tahaffuzî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Korunma ile ilgili. [*Ing.* Pertaining to measures of precaution, precautionary, preventive].

tahaffuz.kâr /tahaffuzkâr/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Kendini muhafaza eder, korunan, sakınan. [*Ing.* Cautious, guarding].

tahaffuz.kârâne /tahaffuzkârâne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Kendini korumak için. [*Ing.* Precautionally].

tahaffüf, i. *Osm.* < *Ar. hiffet. esk.* § ❶ Hafifleme, hafiflenme. [*Ing.* A being light, a becoming thin, lightness, levity; *Fr.* Affaiblissement, atténuation, diminution]; § ❷ Ayağa mest, çizme gibi konçlu bir şey giyme.

takakkud, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kin tutma, kin gütme. [*Ing.* A being or becoming filled with hate, spite, malice, malevolençe].

tahakkuk,-ku, i. *Osm.* < *Ar. hakk. esk.* Gerçekleşme. [*Ing.* Proving to be true, a being realized, verification, realization; *Fr.* Action de vérifier, action d'être prouvé, action de devenir évident]
~ **eden faiz,** *ikt.* Henüz tahsil ve tediye edilmemiş faiz. [*Ing.* Accrued interest; *Fr.* Intérêt accumulés].
~ **eden gelir,** *ikt.* Henüz tahsil edilmemiş gelir. [*Ing.* Accrued income; *Fr.* Revenue-accumulé].
~ **eden temettü,** *ikt.* Imtiyazlı hisse senetlerinin tahakkuk eden fakat henüz tediye edilmemiş temettüleri. [*Ing.* Accrued dividend; *Fr.* Dividend accrus].
~ **etmek,** *huk.* Gerçekleştirmek. [*Ing.* To prove true, to be realized; *Fr.* Se réaliser, se confirmer].

tahakküm, i. ç: **tahakkümât.** *Osm.* < *Ar. hükm. esk.* Başatlanma, zorbalık etme. [*Ing.* Arbitrary power, oppression, a being or becoming judge or arbiter, arbitration; *Fr.* Action de vérifier, action d'être prouvé, action de devenir évident, réalisation, confirmation].

tahakkümât /tahakkümât/, i. *Osm.* < *esk.* **tahakküm**'ün çoğulu.

tahalhul, i. *Osm.* < *Ar. haldal. esk.* § ❶ Ayağa halhal *(bilezik)* takma; § ❷ Hava cereyânı olması; § ❸ Bir cismin, hacminin kabarıp şişmesi.

tahallî[1] /tahallî/, i. ç: **tahallıyât.** *Osm.* < *Ar. hâlâvet.* ve *hulvân. esk.* Kendi kendini donatma, süslenme. [*ing.* Wearing ornaments, adornment, a being adorned by excellent qualities].

tahallî[2] /tahallî/, i *Osm.* < *Ar. halâ. esk.* § ❶ Boşalma, boş kalma; § ❷ Tenhaya çekilme, yalnız kalma.

tahalliyât /tahalliyât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tahallî**'nin çoğulu.

tahallut, i. *Osm.* < *Ar.* Karışma, karışık olma *(eşya).* [*Ing.* A being or becoming confusedly mixed, confusion].

tahallüb, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Ter ve su sızma. [*Ing.* A gradually secreting and flowing from its organ *(humor);* § ❷ Süt peydâ etme, sütlenme. [*ing.* A flowing with its special secretion *(organ),* a sweating, perspiring].

tahallüd, i. *Osm.* < *Ar. hilâf. esk.* § ❶ Geride kalma, arkada bırakılma; § ❷ Uygun gelmeme. [*ing.* A differing, a not being consistent, a fluctuating, difference, divergence, variation].

tahallül, i. ç: **tahallülât.** *esk.* § ❶ Halel bulma, bozulma, ayrışma, ayrışım. [*Ing.* Decomposition; *Fr.* Décomposition]; § ❷ Ekşime, sirkeleşme; § ❸ Araya girme.

tahallülât /tahallülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahallül**'ün çoğulu.

tahallüs, i. *Osm.* < *Ar. hulûs. esk.* § ❶ Halas olma, kurtulma; § ❷ *ed.* Şiirde mahlas kullanma.

tahammî /tahammî/, i. *Osm.* < *Ar. hamy, himâyet ve mahmîyet. esk.* § ❶ Kendini himaye etme, korunma; § ❷ Perhiz etme.

tahammus, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Büzülme, büzülüp buruşma.

tahammuz, i. ç: **tahammuzât.** *Osm.* < *Ar. hazm. esk.* Ekşime, oksidlenme. [*Ing.* Oxidation; *Fr.* Oxydation].

tahammuzât /tahammuzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahammuz**'un çoğulu.

tahammüd, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ateşin sönmeye yüz tutması.

tahammül, i. ç: **tahammülât.** *Osm.* < *Ar. haml.* § ❶ Dayanık; § ❷ Götürüm; § ❸ Kaldırma; § ❹ Katlanma; § ❺ Sabır.

tahammülât /tahammülât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahammül**'ün çoğulu.

tahammül.fersa /tahammülfersâ/, b.s. *Osm.* < *Ar. tahammül* + *Fars. fersâ. esk.* Dayanılmaz, katlanılmaz.

tahammülgezâ /tahammülgezâ/, b.s. *Osm.* < *Ar. ve Fars. esk.* Dayanılmaz.

tahammül.güdâz /tahammülgüdâz/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars.* Tahammülü eriten, yok eden. [*Ing.* Unendurable, intolerable].

tahammül.süz /tahammülsüz/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tahammülü mahveden, yakan. [*Ing.* Intolerable; *Fr.*Qui ne peut pas supporter, souffrir, résister, impatient].

tahammür, i. ç: **tahammürât.** *Osm.* < *Ar. hamr. esk.* Mayalanma, ekşime. [*Ing.* A fermenting, fermentation; *Fr.* Fermentation].

tahammürât /tahammürât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahammür**'ün çoğulu.

tahânet /tahânet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Değirmencilik.

tahanni /tahannî/, i. *Osm.* < *Ar. hany. esk.* Eğilmek, eğrilmek. [*Ing.* A being bent, a becoming crooked].

tahannüf, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Hanefî mezhebine girme, Hanefi mezhebinden olma. [*Ing.* A being or becoming a follower of the true God and of the Hanefi school].

tahardüm, i. *Osm.* < *Ar. harâm. esk.* Haramdan kaçınma, sakınma, çekinme. [*Ing.* A being or becoming sacred or invialable to others and restricted in action *(man)*].

taharet,-ti /tahâret/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Temizlik, temizlenme. [*Ing.* Cleanliness, purity, canonical purification *(of the body); Fr.* Pureté, ablution après avoir, satisfait un besoin naturel].

taharetlenmek, nsz. f. Aptes bozduktan sonra temizlik yapmak. [*Ing.* To cleanse and purity oneself; *Fr.* Faire cette purification].

taharrî /taharrî/, i ç: **taharriyât.** *Osm.* < *Ar.* Arama, araştırma. [*ing.* Search, seeking for search; *Fr.* Recherche, fouille].
~ **etmek,** *huk.* Aramak, arama yapmak. [*Ing.* To investigate, to seek, to search for; *Fr.* Fouiller, visiter, perquisitonner].
~ **memuru, Sivil polis.** [*ing.* Plainclothes policeman, detective; *Fr.* Policier, limier].
☆ *Eşanl.* **taharri.**

taharriyât /taharriyât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taharri**'nin çoğulu.

taharruk, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Yırtılma; § ❷ Yarılma. [*Ing.* A being or becoming torn, ragged, raggedness, tatters, a blustering of the wind].

taharrük, i. *Osm.* < *Ar. hareket. esk.* § ❶ Hareket etme, kımıldama, oynama. [*Ing.* A moving, stirring, shaking, vibrating, motion, vibration]; § ❷ *gram.* Hareketlenme, hareke alma, bir hareke ile okunma */harf-/.*

taharrükiyet, i. *Osm.* < *Ar. esk. fiz.* Hareketlilik, kımıldama hâli.

taharrüs, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Taharrüz.**

taharrüş, i. ç: **taharrüşât.** *Osm.* < *Ar.* § ❶ Tırmalanma, örselenme, kurcalama, azdırılma. [*ing.* Irritation, an itching; *Fr.* Excitation]; § ❷ ◘ **irkilme**[3].

taharrüşât, i. *Osm.* < *Ar.* **taharrüş**'ün çoğulu.

taharrüz', i. *Osm.*< *Ar.esk.* Çekinme, sakınma. [*Ing.* A taking precautions, caution, precaution].

tahassul, i. *Osm.* < *Ar. husûl. esk.* Hâsıl olma netice olarak çıkma. [*Ing.* Reproduction, resulting; *Fr.* Action d'avoir lieu, de se former].

tahassun, i. *Osm.* < *Ar. hisn. esk. (Bir yere)* Çekilip dayanma, barınma. [*Ing.* A withdrawing into a stronghold, a fortifying, entrenching oneself].

tahassus, i. *Osm.* < *Ar. husûs. esk.* Hususî ve mahsus olma. [*Ing.* A being moved or impressed, feeling, sensation].

tahassür[1], i. *Osm.* < *Ar. tıp.* Pıhtılaşma. [*Ing.* Becoming thick, viscid].

tahassür[2], i. ç **tahassürât.** *Osm.* < *Ar. hasret. esk.* § ❶ Özlem, hasret çekme; § ❷ Ç-

istenilen ve ele geçirilemeyen şeye üzülme.

tahassüs, i. ç: **tahassüsât.** *Osm.* < *Ar. hiss. esk.* Duygulanma.

tahassüsât /tahassusât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahassüs**'ün çoğulu.

tahaşşî /tahaşşî/, i. *Osm.* < *Ar. haşyet. esk.* Ürperme.

tahaşşü', i. *Osm.* < *Ar. huşû. esk.* Alçak gönüllülük gösterme. [*Ing.* A being ostentatiously humble in demeanor, a humbling oneself].

tahaşşüdât /tahaşşüdât/, i. *Osm.* < *esk.* **Tahaşşüd**'ün çoğulu.

tahaşşün, i. *Osm.* < *Ar. huşûnet. esk.* Sertleşme, katılaşma /maddî ve mânevî/. [*Ing.* A being coarse, a becoming harsh to the senses, roughness, hardness, asperity].

tahaşşüt,-dü, i. ç: **tahaşşüdât.** *Osm.* < *Ar. tahaşşüd. esk.* Yığınak, yığılma. [*Ing.* A collecting together, concentration; *Fr.* Action de se ramasser à la hâte].

tahattî /tahattî/, i. ç: **tahattîât.** *Osm.* < *Ar. hatve. esk.* § ❶ Bir şey atlanıp geçilme, bir şey atlanıp geçilme, sınırı aşma; § ❷ Saldırış. [*Ing.* An overstepping a limit, a transgressing, transgression].

tahattîât /tahattîât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahattî**'nin çoğulu.

tahatturât /tahatturât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahattur**'un çoğulu.

tahattüm, i. *Osm.* < *Ar. hatm. esk.* Lâzım olma, lüzumlu olma. [*Ing.* A being or becoming necessary].

tahattümî, i. *Osm.* < *Ar. hatem. esk.* § ❶ Hatem, yüzük takınma. [*Ing.* A putting a signet ring on one's finger, an observing secrecy, a wihtdrâring into oneself, seeing and saying nothing]; § ❷ *tas.* Ârîflerin gönüllerine Allah'ın koyduğu işaret.

tahavvüf, i. *Osm.* < *Ar. havf. esk.* Korkuya düşme. [*Ing.* A fearing, fear].

tahavvül, i. ç: **tahavvülât.** *Osm.* < *Ar. hâl. esk.* Değişme, dönme, dönüşme, değişkenlik. [*Ing.* A turning, a changing; *Fr.* Changement, transformation].

tahavvülât /tahavvülât/, i. *Osm.* < *Ar.* **Tahavvül**'ün çoğulu. Değişmeler, değişiklikler.

tahayyül, i. ç: **tahayyülât.** *Osm.* < *Ar. hayâl. esk.* Hayalde canlandırma, hayale getirme, imgeleme. [*Ing.* A forming an idea, of a thing, an imagination; *Fr.* Action d'imaner, de se figurer]; ◎ **canlandırıcı ~,** *psik.* ◘ Canlandırıcı.

tahayyülât /tahayyülât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tahayyül**'ün çoğulu.

tahayyülî /tahayyülî/, s. *Osm.* < *Ar.* Tahayyülle ilgili, tahayyül sûretiyle. [*Ing.* Pertaining to imagination or fancy, imaginary].

tahayyürât /tahayyürât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tahayyür**'ün çoğulu.

tahayyüz, i. *Osm.* < *Ar. hayz. esk.* § ❶ Yer tutma, yer alma; § ❷ Önem kazanma; § ❸ *fiz.* Herhangi bir cismin boşlukta yer alması.

tahazzu', i. *Osm.* < *Ar. huzû', hudû'. esk.* Alçakgönüllülük gösterme. [*Ing.* A being or becoming humble, humility].

tahazzur[1], i. *Osm.* < *Ar. hızr* ve *hıdr. esk.* Yeşillenme, yeşil renk bağlama.

tahazzur[2], i. *Osm.* < *Ar. hâzır. esk.* Hazır olma, hazır bulunma.

tahazzüb, i. *Osm.* < *Ar. hizb. esk.* Hizipleme, toplanma, birikme. [*Ing.* A collecting into groups, parties or troops].

tahazzün, i. *Osm.* < *Ar. hüzn. esk.* Hüzünlenme, kederlenme. [*Ing.* A being or becoming sad, sorrowfulness, grief].

tahazzür, i. *Osm.* < *Ar. hazer.* Sakınma, korunma, çekinme. [*Ing.* A being on one's guard, a becoming vigilant, care, vigilance, circumspection].

tahbîr /tahbîr/, i. *Osm.* < *Ar. haber.* Haber verme. [*Ing.* A telling, an informing].

tahbîz /tahbîz/, i. *Osm.* < *Ar. «habbeze» (ne güzel)* demek. [*Ing.* Acclamation, a saying bravo!].

tahcîl /tahcîl/, i. *Osm.* < *Ar. hacle.* § ❶ Gerdeğe koyma. [*Ing.* Putting a bride into her bridal room]; § ❷ Atların ayağında beyaz sığlı bulunması.

tahcîl /tahcîl/, i. ç: **tahcîlât.** *Osm.* < *Ar. hacl.* Utandırma. [*Ing.* A making one ashamed, a putting to shame, a humiliating; *Fr.* Action d'humilier, de mortifier].

tahcîlât /tahcîlât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tahcîl**'in çoğulu. Utandırmalar.

tahcîr /tahcîr/, i. *Osm.* < *Ar. hacer. esk.* § ❶ Bir yere taş koyma, yığma; § ❷ *vet.* Hayvanı dağlayıp nişanlama; § ❸ Kimsenin girmemesi için arazinin etrafına taştan çit yapma.

tahdîb /tahdîb/, i. *Osm.* < *Ar. hidab. esk.* ◘ Tahzîb.

tahdîb, i. *Osm.* < *Ar. hadeb. esk.* Kamburlaştırma, kamburlaştırılma, kubbeleştirilme, kubbelendirilme. [*Ing.* A making one's back humped, a making protuberant, prominent, convex].

tahdîdât /tahdîdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahdîd**'in çoğulu.

tahdîk /tahdîk/, i. *hedeka. esk.* Gözünü ayırmadan dikkatli dikkatli bakma. [*Ing.* A looking intently, a staring].

tahdîr /tahdîr/, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ Tahzîr.

tahdîs /tahdîs/, i. ç: **tahdîsât.** *Osm.* < *Ar. hudus.* § ❶ Söyleme, anlatma, rivâyet etme; § ❷ Şükür, teşekkür ile bildirmeler; § ❸ Hz. Peygamber'in sözünü tekrarlama. */asıl mânâsı «görülen iyiliği herkese söyleme»/.*

tahdîsât /tahdîsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahdîs**'in çoğulu.

tahdîş /tahdîş/, i. ç: **tahdîşât.** *Osm.* < *Ar. hadeş. esk.* Tırmalama, tırmıkla incitme, kurcalama. [*Ing.* A lacerating violently with the nails].

tahdîşât /tahdîşât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahdîş**'in çoğulu.

tahdît,-di /tahdît/, i. *Osm.* < *Ar. hadd* > *tahdîd. esk.* § ❶ Sınırlama, çevreleme, çevresini daraltma. [*Ing.* ve *Fr.* Limitation]; § ❷ Bir şeyin sınırlarını belirleme.

~ çiti, *trm.* Hayvanların normal sahalarından diğer mera kısmına gitmelerini önlemek için yalnız başına veya tabii manialarla birlikte kullanılan herhangi bir çit.

~ edilmiş saha, *hava.* Bir devletin toprakları veya kara suları içinde, hava trafiği kontrol maksatlarından başka maksatlarla belirtilmiş ve üzerinden uçuşan bazı şartlar dahilinde tahdit edildiği belirli bir saha. [*Ing.* Restricted area; *Fr.* Zone réglementé].

~ etmek, *huk.* Sınırlamak, hudutlandırmak çevresini daraltmak, yürürlük alanını sınırlandırmak. [*Ing.* To limit; *Fr.* Limiter, délimiter, définir].

~ parseli, *trm.* Büyüme veya otlatma mevsimi arasında portatif bir çit ile otlatmadan menedilen küçük bir saha.

tahfîf /tahfîf/, i. ç: **tahfîfât.** *Osm.* < *Ar. hiffet.* Hafifletme, yeğnitme. [*Ing.* A rendering light in weight, a lightening, an alleviating, extenuation; *Fr.* Action de rendre léger, plus facile, d'alléger, allégement, allégeance, allégeage, mitigation].

~ etmek, *huk.* Hafifletmek. [*Ing.* To lighten, to relieve, to mitigate; *Fr.* Alléger, atténuer, diminuer].

~ kemeri, *mim.* Üzerindeki ağırlığı yan duvarlara vererek hafifletmek için kemerlerin üstüne yapılan ikinci kemer. [*Ing.* Discharging arch; *Fr.* Arc de décharge].

tahfîr /tahfîr/, i. ç: **tahfîrât.** *Osm.* < *Ar. hufre. esk.* Çukur kazma.

tahhân /tahhân/, s. ve i. *Osm.* < *Ar. tahn. esk.* Öğüten, değirmenci. [*Ing.* Miller].

tahıl, i. *esk. T. bot.* ve *trm.* Buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, pirinç gibi ürünlerin genel adı. [*Osm.* Hububat; *Ing.* Cereal; *Fr.* Céréale]

tahlîle, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yeminden kurtulmak için verilen kefâret. [*Ing.* Lawfully voiding an oath or vow, any act by which an author vow is voided (such as a mental reservation or saying «God willing»)].

tahîn /tâhîn/, i. *Osm.* < *Ar. tahn.* Öğütülmüş susam olup koyu bir sıvı halindedir. [*Ing.* Sesame oil; *Fr.* Farine de sésame].

☆ *Eşanl.* **öğütülmüş susam.**

~ helvası, *mutf.* Dövüle dövüle pişirilerek tahin ile şeker veya pekmezden yapılan helva. [*Ing.* Sweet made of sesame oil and sugar; *Fr.* Sorte de douceur qu'on prépare avec cette farine].

~ pekmez, *mutf.* Tahinle pekmezin karışımından yapılan tatlı.

tâhine /tahine/, i. ç: **tavâhîn.** *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Öğütücü diş, azı dişi. [*Ing.* Grinder, molar tooth; *Fr.* Molaire].

tahinî /tahinî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Tahin rengi, samanrenginin koyusu. [*Ing.* Of a yellowish gray color; *Fr.* Jaunâtre].

tahîr /tâhîr/, s. *Osm.* < *Ar. taharet. esk.* § ❶ Temiz. [*Ing.* Clean, pure; *Fr.* Pur, propre]; § ❷ Erkek adı.

tahîrî, i. *Osm.* < *Ar. san. esk.* Güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. */tezhip, kat, minyatür v.b./.*

tâhîr.pûselik /tâhîrpûselik/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. müz. esk.* Türk musikisinde bir mürekkep makam, Tahminen iki asır evvel terkip edilmiş, saf ve rebiî bir makamdır, Oldukça rağbet edilmiştir. *(Bugün elimizde 110 kadar parça vardır).* İsminden de anlaşılacağı üzere -tâhîr'e bin pûselik beşlisi veya tam dizisi ilâvesinden terekküp eder. Bu dizi ile dügâh «*la*» perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede- Tâhîr'in güçlüsü olan -nevâ «*re*», ikinci perdede- pûselik'in güçlüsü olan, hüseynî «*mi*» perdeleridir. Donanımına Tâhîr'in «*si*» koma bemolü ile «*fa*» bakiye diyezi konulur; pûselik için si bekar, «*sol*» bakiyye diyezi kullanılır. İnici olarak seyreder. III. Selîm'in terkibetmiş olduğu nevâ ûselik makamı, tâhîr-pûselik'in çıkıcı şeklidir ve aralarında başkaca bir fark yoktur. [*Ing.* A compound makam composed about two centuries ago].

tahiyyât /tahiyyât/, i. *Osm.* < *Ar. hayy. esk.* § ❶ «*Allah ömürler versin*» demeler, selâmlar, hayır dualar. [*Ing.* Salutations, greetings]; § ❷ Namazın ka'delerinde okunan «*ettehiyyâtü*» duası.

tahiyye, i. ç: **tahiyyât.** *Osm.* < *Ar. hayy. esk.* § ❶ «*Allah ömür versin!*» deme; § ❷ *Selâm verme, hayır duâ etme;* § ❸ Mülk, mâlikiyyet.

tahkik, i. ç: **tahkikât.** *Osm.* < *Ar. hakk.* § ❶ *esk.* Doğru olup olmadığını araştırmak. [*Ing.* An ascertaining, investigating, verifying; *Fr.* Action d'enquêter, de vérifier, de rechercher la vérité]; § ❷ Doğru olup olmadığını meydana çıkarma.

~ etmek, Soruşturmak. [*Ing.* To ascertain, to verify, to investigate, to inquire; *Fr.* Se livrer, a une enquête].

tahkikan, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Gerçekten. Hakikaten, sahiden. [*Ing.* Really, truly].

tahkikat,-tı /tahkikât/, i. *Osm.* < *Ar. tahkîk*'in çoğulu. *(k 'ler kalın okunur)* Suç işlemiş olduğundan şüphe edilen bir kişinin suçla olan ilişkisinin anlaşılması yönünden zabıtaca başlayan araştırmadan hükmün verilmesine kadar geçen süre içinde yapılan her türlü inceleme ve derinleştirme işlemleri. [*Ing.* Investigation, research, examination, inquiry *Fr.* Instruction, enquête, vérification]; ◎ **cari ~,** *huk.* ◘ Cari; ◎ **hazırlık ~ ı,** *huk.* ◘ Hazırlık.

☆ *Eşanl.* **soruşturma.**

~ hâkimi, *hük.* Çok hâkimli hukuk mahkemelerinde, bazı hallerde, bir dâvanın duruşmasına başlanmadan önce, tarafların delillerini toplayarak işi kolayca halledilebilecek hale getirmek üzere, başkan tarafından görevlendirilen üye. [*Ing.* Examining judge; *Fr.* Juge d'instruction].

☆ *Eşanl.* **soruşturma yargıcı.**

tahkim /tahkîm/, i. ç: **tahkîmât.** *Osm.* < *Ar. hükm. esk.* § ❶ Berkitme, sağlamlaştırma. [*Ing. A* strengthening, a fortifying, a holding in, a restraining, restraint, control; *Fr.* Action de fortifier, de renforcer, fortifice-

tion]; § ❷ Bir yeri istihkâmlarla sağlamlaştırma. [*Ing.* ve *Fr.* Arbitration].
~ **muahedesi**, *huk.* İki veya daha çok devletin aralarında çıkacak anlaşmazlıkları hakem yolu ile halledeceklerini belirttikleri ve imza ettikleri antlaşmalar.
☆ *Eşanl.* **hakem antlaşması.**

tahkimat,-tı /tahkîmat/, i. *Osm.* < *Ar. esk. esk.* Bir yeri düşman saldırısına karşı koyabilecek bir hale sokmak için yapılan hendek, siper gibi şeyler. [*Osm.* İstihkâm; *Ing.* Fortifications; *Fr.* Fortification]; ◉ **kazıklı** ~, *esk.* ◘ **Kazıklı**; ◉ **kıyı** ~ **ı**, *trm.* ◘ **Kıyı**; ◉ **kuyu** ~ **ı**, *mad. oc.* ◘ **Kuyu**; ◉ **sahra** ~ **ı**, *esk.* ◘ **Sahra.**

tahkim.nâme /tahkîmnâme/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk. fik.* Mevcut bir ihtilâfın halli için tarafların yaptıkları yazılı mukavele. [*Ing.* Arbitration contract, agreement; *Fr.* Compromis].

tahkir /tahkîr/, i. ç: **tahkirât.** *Osm.* < *Ar. (k kalın okunur).* Aşağılatma, onur kırma, onuruna dokunma. Hakaret etme. [*Ing.* Defamation, Insult; *Fr.* Diffamation, Injures].

tahkir.âmiz /tahkirâmîz/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Hakaretle karışık. [*Ing.* Contemptuous, Insulting; *Fr.* Injurieux, qui marque le dédain, le mépris, l'insulte].

tahkirât /tahkirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahkir'**in çoğulu.

tahkiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hikâye etme, bir olayı anlatmadaki düzen, anlatış düzeni, anlatı. [*Ing.* Narration, story-telling].

tahlî' /tahlî'/, i. *Osm.* < *Ar. hal. esk.* Söküp çıkarma.

tahlilât /tahlilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hıl'at giydirilmişler.

tahlîd /tahlîd/, i. *Osm.* < *Ar. huld. esk.* Dâimî olarak oturtma, oturtulma. [*Ing.* A causing to levi forever, a making eternal].

tahlif /tahlîf/, s. *Osm.* < *Ar. halef. esk.* Ant içirme. [*Ing.* A causing to take an oath, an adjuring, adjuration; *Fr.* Action de se remplacer, de se donner ou nommer un successeur].

tahlifât /tahfilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahlif'**in çoğulu.

tahlik /tahlîk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tıraş etme, tıraş edilme. [*Ing.* A Shaving very closely].

tahlil /tahlîl/, i. ç: **tahlilât.** *Osm.* < *Ar. hall. esk.* Çözümleme, analiz. [*Ing.* A solving, decomposing, or analyzing, analysis, a melting, dissolving, a making lawful, a legally voiding a vow or oath; *Fr.* Analyse]; ◉ **kan** ~ **i**, *kanb.* ◘ **Kan.**

tahlil /tahlîl/, i. *Osm.* < *Ar. hall. esk.* Ekşitme, sirkeleştirme. [*Ing.*A pinning, skewering, a making into vinegar].

tahlilât /tahlilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahlil'**in çoğulu.

tahlilî /tahlilî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Çözümlemeli. [*Ing.* Analytical; *Fr.* Analytique].
☆ *Eşanl.* **çözümsel.**

tahlim /tahlim/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Halimleştirme, sâkinleştirme. [*Ing.* A rendering patient, meek, forbearing, an esteeming one to be longsuffering, a deeming meek].

tahlis, i. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Kurtarma. [*Ing.* A liberating or rescuing, a keeping or making safe or free from embarrassment or danger, salvation, preservation, a refining, a making pure, purification; *Fr.* Action de délivrer, de sauver].

tahlisiye /tahlisiye/, i. *Osm.* < *Ar. tahlisiyye. esk.* Cankurtarma. [*Ing.* Salvage; *Fr.* Service de sauvetage].
~ **bölmeleri**, *den.* Denizaltı gemilerinde iki mukavim perde arasında bulunan dairelere denir.
~ **mevkii**, *den.* Tahlisiye idaresince lüzum görülüp tahlisiye araçlarıyla donatılmış ve kurulmuş faaliyet mevkileri.
~ **sandalı**, *den.* Tahlisiye mevkilerinde, kazazedeleri kurtarmak için bulundurulan ve kullanılan alabandalarında baştan kıça kadar sarnıçları bulunan sandallar. *(Ticaret ve harb gemilerinde de bulunur).* [*Ing.* Lifeboat; *Fr.* Embarcation de secours].
~ **vapurları**, *den.* Karaya oturmuş gemileri kurtarmak ve hasara uğramış gemileri yedeklemek, batmış tekneleri çıkarıp yüzdürmek için gerekli düzende yapılmış ve bu maksada göre donatılmış vapurlara denir.

tahlît /tahlît/, i. ç. **tahlilât.** *Osm.* < *Ar. hall. esk.* § ❶ Karıştırma, karıştırılma; § ❷ Bir şeyin, halisliğini giderecek şekilde, içine başak şeyler karıştırma; § ❸ Bozma.

tahlitât /tahlitât/, i. *Osm.* < *Ar. tahlit*'in çoğulu.

tahliye, *i. Osm.* < *Ar. haly. esk.* § ❶ Boşaltma. [*Ing.* Unloading, desembarkation, discharge, emptying, vacating]; § ❷ Salıverme, serbest bırakma. [*Ing.* A setting free *(prisoner)*, release, liberation; *Fr.* Action de délivrer, de sauver, sauvetage]; ◉ ~ **li düz teras**, *trm.* Suyun bir veya iki ucundan tahliye olabileceği düz teraslar; ◉ **karantina** ~ **si**, *den.* ◘ **Karantina**; ◉ **kefaletle** ~, *huk.* ◘ **Kefalet**; ◉ **meşruten** ~, *huk.* ◘ **Meşruten.**
~ **dâvası**, *huk.* Bir taşınmazın *(gayrimenkul)* haksız işgaline son verilmesi için açılan dâva, veya belli bir süre için tutulmuş bir gayrimenkulün aktifteki sürenin bitmesine rağmen işgaline devam edilmesi halinde boşaltılması için açılan dâva. [*Ing.* Action in ejectment; *Fr.* Action en évacuation].
~ **emri**, *ikt.* Gümrük idaresince gemi kaptanına hitaben malların tahliye ve teslimi için yazılan emir. [*Ing.* Landing order; *Fr.* Ordre de débarquement].
~ **hesapları**, *ikt.* İthal edilen malı, gemiyi malın giriş tarihini, ağırlığını, markasını ambalajını, antrepo kirasını gösteren hesaplar. [*Ing.* Landing accounts].
~ **hızı**, *trm.* Süzgeç bir ortamda suyun akış yönüne dikey toplam sahanın birimi için, tahliye olma oranı. [*Ing.* Discharge velocity].
~ **için kefalet senedi**, *ikt.* Geminin serbest bırakılması için gemi sahibine banka tarafından kefalet edilmesi için verilen kefalet senedi veya mektubu. [*Ing.* Bail bond].
~ **mecrası**, *trm.* Terasiar, dren boruları ve çevirme kanalları gibi suni tesislerden gelen suyu taşımak için yapılmış bir suyolu.
~ **sandığı**, *den.* Denizaltı gemilerinde bölme ve sarnıçların tahliye borularile tahliye tulumbası, alıcısının birleştikleri sarnıç.
~ **somunu**, *den.* Torpito içindeki havanın tahliyesi için imâl valfının üzerine takılan somun.
~ **tertibatı**, *den.* Gemilerin bölmelerinde veya sintinelerinde biriken veya hasar dolayısile buralara giren suları dışarı atmak için yapılmış düzen.
~ **vidası**, *den.* Hava haznesinin içinde birikmesi ihtimali olan suyu boşaltmak için hazne kapağının alt kısmında bulunan ve gerektiğinde anahtarla açılan vida.

tahmid /tahmîd/, i. ç: **tahmidât.** *Osm.* < *Ar. hamd. esk.* Hamdetme, elhamdülillâh, deme, şükretme. [*Ing.* A praising much].

tahmidât /tahmîdât/, i. *Osm.* < *Ar.* **tahmid'**in çoğulu.

tahmik /tahmîk/, i. ç: **tahmikât.** *Osm.* < *Ar. humk. esk. «Ahmak»* deme, *«ahmak»* olduğunu söyleme. [*Ing.* A making stupid, a deeming or calling one a fool].

tahmikat /tahmikat/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **tahmikin** çoğulu.

tahmil /tahmîl/, i. ç: **tahmilât.** *Osm.* < *haml. esk.* Yükleme. [*Ing.* A loading, an imposing *(one thing upon another)*. Imposition, an entrusting a matter or a duty, an imputing, attributing an offense, imputation; *Fr.* Action de charger d'embarquer, chargement, embarquement].

tahmilât /tahmîlât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahmil'**in çoğulu.

tahmîm /tahmîm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hümmâ vermek

tahmin /tahmîn/, i. ç: **tahminât.** *Osm.* < *Ar. hamn.* § ❶ Oranlama, yakınlama olarak değerlendirme. [*Ing* Estimation, approximation; *Fr.* Approximation]; § ❷ İhtimale dayanan düşünce. [*Ing.* Conjecture, guess; *Fr.* Conjecture]; § ❸ *den.* Bir geminin bulunduğu mevkiyi yaklaşık olarak bulmak için yapılan hesap; § ❹ *istat.* Haldeki olaylar evriminin hesaplanması ve haldeki durumun geleceği yansıtılması; § ❺ *sp.* Bir spor yarışmasını kazanma şansı daha fazla olan kişi veya takımın bir gazete veya bu konuda bilgili bir kimse tarafından gösterilmesi; ◉ **bir testin** ~ **i**, *farklar psik.* Herhangi bir deneğin bir teste ilk defa tabi tutulmasından sonra, alınan sonuçlara dayanarak aynı testin yeniden uygulanmasında deneğin elde edeceği yeni sonuçların önceden kestirilmesi. *(Testin tahmin gücü, güvenirliğin bir tamamlayıcısıdır);* ◉ **bütçe** ~ **i**, *ikt.* **Bütçe**; ◉ **hava** ~ **i**, *meteor.* ◘ **Hava**; ◉ **aralığı**, *istat.* ◘ **Aralık.**
~ **edilen sıcaklık**, *hava.* Belirli bir süre için yetkili meteoroloji makamlarınca verilen sıcaklık. [*Ing.* Forecast temperature; *Fr.* Temperature prévue].

tahmînât /tahmînât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahmin'**in çoğulu.

tahminen /tahmînen/, z. *Osm.* < *Ar.* Aşağı yukarı, yaklaşık olarak. [*Ing.* Approximately; *Fr.* Approximativement].

tahmini /tahmînî/, s. *Osm.* < *Ar.* Oranlamaya dayanan. [*Ing.* Approximate, conjectural; *Fr.* Conjectural, approximatif, hypothétique, supposé].
~ **kalkış saati**, *hava.* Bir hava gemisinin bir aerodromdan hareket edeceği tahmin edilen saat. [*Ing.* Estimated time of departure (ETD); *Fr.* Heure de départ prévue (ETD)].
~ **kâr**. *ikt.* Kâr üzerindeki hesaplanan kâr.
~ **seyrüsefer**, *hava.* Hız üçgeni vasıtasiyle seyrüsefer meselelerinin halli. [*Ing.* Dead reckoning *(navigation)*; *Fr.* Navigation à L'estime].
~ **varış saati**, *hava.* Bir hava gemisinin bir önceki kalkış aerodromundan gönderilen uçuş planı ve hareket mesajına dayanarak varış aerodromuna ineceği tahmin edilen saat. [*Ing* Estimated time of arrival; *Fr.* Heure d'arrivé prévue].

tahmir[1] /tahmîr/, i. ç: **tahmirât.** *Osm.* < *Ar. hamr. esk.* § ❶ Yuğurma, yuğurulma; § ❷ Mayalandırılma.

tahmir[2] /tahmîr/, . ç: **tahmirât.** *Osm.* < *Ar. himâr. esk.* Eşek deme *(birine).* [*Ing.* A calling one a donkey].

tahmirât[1] /tahmirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahmir'**in çoğulu.

tahmirât[2] /tahmirât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahmir'**in çoğulu.

tahmis, i. ç: **tahmisât.** *Osm.* < *Ar. hums. esk.* § ❶ Divan edebiyatında, herhangi bir şairin bir gazelinin her beytine üçer dize *(mısra)* ekleme ve böylece beşer mısralı kıtalar meydana getirme; § ❷ Bazı taneleri *(bize yalnız kahveyi)* kavurma.

tahmisât /tahmîsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahmis'**in çoğulu.

tahmisçi, i. *Osm.* < *Ar.* Kuru kahveci. [*Ing.* A roaster and grinder of coffee].

tahmis.hâne /tahmîshâne/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Kahvenin kavrulup öğülerek satıldığı yer.

tahn, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Öğütme, öğütülme. [*Ing.* A grinding.

tahnik /tahnîk/, i. *Osm.* < *Ar. hanek. esk.* Boğma. [*Ing.* A strangling, a choking, a drowning].

tahnit,-ti /tahnît/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Ölüyü, bozulmaması için ilâçlama. [*Ing.* An embalming *(of the dead)*; *Fr.* Embaumement].

tahniyye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tahn'a ait tahınla ilgili; § ❷ İ. Öğütme ücreti

tahra, i. Bir çeşit eğri budama bıçağı. [*Ing.* Pruning hook, reaping-sickle; *Fr.* Croissant, courbet (serpe)].

Tahran, öz. i. İran'ın başkenti. [*Ing.* Teheran; *Fr.* Téhéran].

tahrib /tahrîb/, i. ç: **tahribat.** *Osm.* < *Ar. harâb. esk.* Harâbetme, edilme, yıkıp bozma.

tahribat,-tı /tahrîbât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. tahrîb. esk.* § ❶ Yıkma; § ❷ Yıkımlık. [*Ing.* Destruction].

tahrib.kâr /tahrîbkâr/, b. s. < *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Yıkıcı. [*Ing.* Destructive, deadly].

tahric /tahrîc/, i. ç: **tahricât.** *Osm.* < *Ar. hurûc.* § ❶ Çıkartma; § ❷ Diploma verme;

§ ❶ Peygamber'in ilk rivayet edeni ortaya çıkarma.

tahrif[1] /tahrîf/, i. ç: **tahrîfât**. *Osm.* < *Ar. harf. esk.* Bozma, kalem oynatma, değşirme, kendi menfaati veya başkasının zararı için bir yazıda kalem oynatma, bir sözü başka türlü anlatma. [*ing.* Alteration, changing; falsification of documents; *Fr.* Changement, altération, altération de l'écriture].

tahrîf[2] /tahrîf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Genç bir adama bunaklık isnâdetme. [*ing.* A deeming or pronouncing one a dotard].

tahrifat-tı, ç. i. *Osm.* < *Ar.* **Tahrif**'in çoğulu.

tahrik,-ki /tahrîk/, i. ç: **tahrikât**. *Osm.* < *Ar. hareket. esk.* § ❶ Kımıldatma. [*ing.* Moving; *Fr.* Action de pousser *(à une action)*]; § ❷ Yola çıkarma; § ❸ Kışkırtma. [*ing.* Instigating, incitement, provocation]; § ❹ Isletme.

~ etmek, *huk.* Kışkırtmak. [*ing.* To incite, provoke, instigate; *Fr.* Mouvoir, actionner, agiter, encourager].

~ mili, *mek.* ◘ **Mil**[3].

tahrik.âmiz /tahrîkâmîz/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Kışkırtıcı. [*ing.* Provocative, subversive].

tahrikât,-tı /tahrîkât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tahrik**'in çoğulu.

tahril, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Çizgi: *Tahrilleri ince.* [*ing.* Symmetrical marking or ornamentation].

tahrilli, s. § ❶ Çizgili; § ❷ Renkli kısmı düz olmayıp koyu ve açık olmak üzere çizgi çizgi olan *(göz)*. [*ing.* Ornamented with lines of color or embossed work; *Fr.* Qui des lignes, ligné]

tahrîm /tahrîm/, i. ç: **tahrîmât**. *Osm.* < *Ar. hırmân: esk.* Haram kılma, kılınma. [*ing.* A causing to be unlawful or sacred, a prohibiting, a making inviolable, prohibition; *Fr.* Action de défendre le contrat d'un objet sacré, action de prohiber au nom de la loi divine, prohibition, défense].

tahrîmât /tahrîmât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahrîm**'in çoğulu.

tahrime /tahrîme/, *Osm.* < *Ar. esk.* Namaza başlarken «*Allahü Ekber*» sözüyle iki elinin bas parmaklarını kulak memelerine doğru kaldırarak tekbir alma. [*ing.* Saying Allahüekber at the beginning of the prayer].

tahrîmî, tahrimiyye /tahrîmî, tahrimiyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Harâma ait, haramla ilgili. [*ing.* Pertaining to divine, prohibition, or sacred ritual, prohibitive, prohibited by Canon law].

tahrip,-bi /tahrîp/, i. ç: **tahribât**. *Osm.* < *Ar. harâb* > *tahrîb. esk.* § ❶ Yıkma, kırıp geçirme. [*Osm.* Harap etme]; § ❷ Bir şeyin şurasında burasında bozukluk ve zarar yapma. [*ing.* A ruining, destroying, devastating, devastation, destruction; *Fr.* Action de détruire, de dévaster, destruction, dévastation]; ◉ **~ çi rekabet**, *ikt.* Piyasayı altüst etmek için yapılan rekabet. [*Fr.* Concurrence destructif].

~ bombası, *ask.* Yere değdiği anda veya değdikten belirli bir süre sonra patlayan çeşitli tip uçak bombaları.

tahripkâr /tahrîpkâr/, s. *Osm.* < *Ar.* tabrîb + *Fars. kâr. esk.* Yıkıcı, kırıp geçiren, zararlı. [*ing.* Destructive; *Fr.* Destructif,-ive, destructeur].

tahrir /tahrîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yazma, yazılma. [*ing.* A writing, a setting forth in words, essay, composition, registering; *Fr.* Action d'écrire, d'enregistrer]; ◉ **rumî ~**, *san.* ◘ **Rumî**.

tahrirat.-tı /tahrîrât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Resmî bir dairece yazılan mektup(lar). [*ing.* Documents, dispatches; *Fr.* Ecritures].

tahriren /tahrîren/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Yazılı olarak. [*ing.* In writing, written; *Fr.* Par écrit].

tahrirî /tahrîrî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Yazılı. [*ing.* Written, in writing].

tahrirli, s. *san.* Kontur çizgileri belirtilmiş süsleme motifi. [*ing.* Ornamented with lines of color or embossed work].

tahris /tahrîs/, i. ç: **tahrisât**. *Osm.* < *Ar. hırs. esk.* Hırslandırma, hırslandırılma. [*ing.* Making greedy, grasping or desirous].

tahrisât, /tahrîsât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahris**'in çoğulu.

tahriş /tahrîş/, i. ç: **tahrişât**.*Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Tırmalama, kurcalama, azdırma; § ❷ Irkilmeye[3] uğratma, irkiltme.

tahrişât /tarîşât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahriş'**in çoğulu.

tahriz /tahrîz/, i. ç: **tahrizât**. *Osm.* < *Ar. hırz. esk.* Kışkırtma. [*ing.* An inciting, an instigating].

tahrizât /tahrîzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahriz**'in çoğulu.

tahsil /tahsîl/, i. ç: **tahsilât**. *Osm.* < *Ar. husûl. esk.* § ❶ *(Para)* alma, toplama, bir alacağın, bir senedin, gerekli kuponların veya bir verginin temsil ettiği parayı alma. [*ing.* Collection, obtaining, acquiring, acquisition, acquirement; *Fr.* Acquisition, perception]; § ❷ Öğrenim ve öğretim. [*ing.* Study, education; *Fr.* Action d'apprendre, d'étudier]; ◉ **~ e verilen senetler**, *ikt.* Vadesinde banka tarafından tahsil edilerek müşteri hesabına geçirilen senetler.[*ing.* Bills receivable; *Fr.* Effets à recevoir)

~ cirosu, *ikt.* Bu ciroda, ciro eden şahıs, poliçenin asıl hâmilidir, teminat fonksiyonu yoktur.

~ edilmemiş alacaklar, *ikt.* Bir tüccarın defterlerindeki alacakları. [*ing.* Bad debt; *Fr.* Dette active].

~ etmek, § ❶ Para almak. [*ing.* To collect *(dues etc.)*; *Fr.* Encaisser]; § ❷ Ders alarak alarak öğrenmek. [*ing.* To learn by study, to study; *Fr.* Étudier, apprendre].

~ hesabı, *ikt.* Mal ve hizmetlerin tahsil edilmiş bedellerini gösteren hesap, borçlular hesabı. [*ing.* Account receivable].

~ senetleri, *ikt.* Tacirin sattığı kredili mal karşılığında müşterisinden aldığı senede verilen ad. [*Fr.* Effets à recevoir].

tahsilat,-tı /tahsîlât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tahsil**'in çoğulu.

tahsildar /tahsîldâr/. i. ç: **tahsildârân**. *Osm.* < *Ar.* + *Fars.* § ❶ Alımcı, alacak toplayan kimse. [*ing.* Collector *(of moneys)*; tax collector, agent; *Fr.* Percepteur des revenus de l'État, encaisseur]; § ❷ Vergici.

tahsil'dârân /tahsildârân/, ç. b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* **Tahsildâr**'ın çoğulu.

tahsildarlık,-ğı, i. Tahsildarın görevi. [*ing.* Tax collecting; *Fr.* Métier, d'encaisseur, office de percepteur].

tahsin /tahsîn/, i. *Oşm.* < *Ar. hüsn. esk.* § ❶ Beğenme, alkışlama; § ❷ Güzelleştirme, güzel kılma; § ❸ Erkek adı.

tahsiliyye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tahsildarlık hakkı, tahsildarlık yüzdesi, topladıkları paradan tahsildarlara verilen yüzde. [*ing.* Money collector's charges].

tahsinât /tahsinât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tahsin**'in çoğulu.

tahsin.hân /tahsînhân/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Beğenip alkışlayan, âferin diyen. [*ing.* One who praises].

tahsin.hânî tahsinhânî/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Alkışlayıcılık, âferin deyicilik. [*ing.* A praising].

tahsin-kerde, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk. Beğenilmiş.* [*ing.* Praised, admired].

tahsin.nâme /tahsinnâme/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Takdirname, beğeni kâğıdı. [*ing.* Letter of appreciation].

tahsir[1] /tahsîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hasret bırakma, bırakılma, hasret etme, edilme. [*ing.* A throwing into a fit of grief, a causing to mourn, fret or feel regret for a loss].

tahsir[2] /tahsîr/, i. *Osm.* < *Ar. hasâr. esk.* Zarara uğratma. [*ing.* A causing to suffer loss of goods, fortune or character, a ruining, a deeming or calling one ruined or reprobate],

tahsis /tahsîs/, i. ç: **tahsisât**. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Ayırma[6]; § ❷ *(Aylık)* bağlama [*ing.* Allocation, allotment; *Fr.* Allocation, affectation]; § ❸ Belli bir amaca kullanma. [*ing.* Assignment, appropriation, a specially endowing; *Fr.* Action d'assigner de déterminer, d'allouer]; § § ❹ Kredi, tazminat, v.b. olarak verilmesi uygun görülen para; ◉ **~ in kaldırılması**, *huk.* Bir kanun malı üzerindeki kamu emlâki durumunun kaldırılması ve o malın özel emlâk haline konulmasına ait idarî işlem; ◉ **döviz ~ i**, *huk.* ◘ **Döviz**; ◉ **hisse ~ i**, *ikt.* ◘ **Hisse**; ◉ **idarî ~**, *huk.* ◘**idarî.**

~ bölümü, *muh.* Net gelirin, kapital ihtiyat ve brüt gelirle yüzde oranları. [*ing.* Approach section].

~ edilen frekans, *rad.* Bir istasyona tahsis edilen frekans bandının merkezi. [*ing.* Assigned frequency].

~ edilen frekans bandı, *rad.* Merkezi, bir istasyona tahsis edilen frekans ile çalışan frekans bandı. Bant genişliği, gerekli bant genişliğiyle frekans toleransı mutlak değerinin iki katı toplamına eşittir. [*ing.* Assigned frequency band].

~ edilmiş depolama sahası, *ask.* Kullanılmak üzere resmen tahsis edilmiş brüt depolama sahası. [*ing.* Allocated space].

~ edilmiş frekans, *hava.* Bir istasyonun kullanmakta olduğu esas frekans. [*ing.* Nominal frequency; *Fr.* Fréquence nominale, fréquence assigné].

~ etmek, Bir kompütörde ana ve tâlirutinlere depo yeri tahsis etmek ve bu suretle sembolik herhangi bir adresin mutlak değerini tesbit etmek. [*ing.* Allocate; *Fr.* Affecter, allouer, assigner].

tahsisat,-tı /tahsîsat/, ç. i. *Osm.* < *Ar.* Görülmüş veya görülecek kamu hizmetleri için devlet bütçesine konulan aylık, ücret ve her türlü masraf karşılığı paralar. [*ing.* Allocation, allotment; allowance; *Fr.* Allocation, dotation].

☆ *Eşanl.* ödenek.

~ defteri, *muh.* Her tahsisin hesabını gösteren defteri kebir. [*Fr.*Grand livre d'allotement].

~ hesabı, *muh.* Tahsisatların kaydedildiği hesap. [*ing.* Appropriation account; *Fr.* Compte de crédit].

tahsîsen /tahsîsen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tahsis suretiyle, hele, en çok. [*ing.*Especially, particularly].

tahşid /tahşîd/, i. ç: **tahşidat**. *Osm.* < *Ar. esk.* Yığma, biriktirme, toplama */en çok asker hakkında kullanılır/*. [*ing.* A collecting into a body, an assembling, concentration; *Fr.* Action de réunir de ramasser des troupes].

tahşidat,-tı /tahşîdât/, *Osm.* < *Ar. tahşîd. esk.* Yığınak. [*Ing.* Concentration of troops; *Fr.* Concentration de troupes, augmentation de l'effectif de l'armée].

tahşîm /tahşîm/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Gazaplandırma, öfkelendirme.

tahşiye, i. *Osm.* < *Ar. haşy. esk.* Haşiye yazma, çıkma yapma, çıkmaya alma. [*ing.* An annotating a writing or a book, annotation, marginal note; *Fr.* Action d'écrire des notes marginales, de commenter *(un livre)*].

taht,-tı, i. *Osm.* < *Fars.* Hükümdarlık koltuğu veya orunu: *Tahta oturmak. Tahttan indirilmek.* ◉ **~ a çıkmak**, *dey.* Hükümdar orununa geçmek. [*ing.* To ascend the throne, to become king; *Fr.* Monter sûr le trône]; ◉ **~ tan indirmek**, *dey.* Hükümdarı orunundan almak. [*ing.* To dethrone, to decrown; *Fr.* Renverser du trône, detrôner].

~ salonu, Hükümdar saraylarında merasim yapılan ve orada hükümdarın tahtı bulunan büyük salon. [*Fr.* Salle du trône].

~ yeri, Tahtın kurulduğu ve bulunduğu yer.

☆ *Eşanl.* **tahtgâh**.

tahta, i. *Osm.* < *Fars. tahte* § ❶ Düz, enlice, uzun ve az kalın biçilmiş ağaç: *Çam tahtası. Gürgen tahtası.* [*Ing.* Wood; *Fr.* Planche]; § ❷ Böylece biçilmiş ağaçların yan yana getirilip tutturulmasıyla meydana gelen yüzey olup üzerinde türlü işler görülür: *Resim tahtası. Yazı tahtası. Satranç tahtası.* [*Ing.* Board, plank; *Fr.* Planche]; § ❸ Bir cismin düz, yassı ve geniş hali: *Bakır tahtası. Çinko tahtası.* [*Osm.* Safiha, levha; *Ing.* Anything made of boards with flat surface]; § ❹ s. Tahtadan[1] yapılmış: *Tahta perde. Tahta kutu.* [*Ing.* Wooden]; § ❺ Sebze bahçelerinde ayrılan küçük yer. [*Ing.* Bed; *Fr.* Plan-

che]; § ❹ Bir hayvandan çıkarılan derinin yarısını oluşturan parça; ⊙ ~ sı **eksik,** *şak.* Aklı tam olmayan. [*Ing.* Half-witted; *Fr.* Détraqué]; § ❺ *mar.* Kalınlığı 12 mm. ile 28 mm. arasında değişen, düzgün biçilmiş kereste; § ❻ *müz.* Iki üfleme çalgısı kategorisinden birini belirten terim. Bu iki kategori *(Tahtalar ve bakırlar)* orkestrada yaylı çalgılar ile vurma çalgılar arasında yer alır ve armoni takımını meydana getirir; § ❼ *teşk.tar.* Kubbealtında divanın toplandığı yerin dışında bulunan iki kubbe arasında, reisülküttapla kâtiplerin oturdukları yere verilen ad; § ❽ *trm.* ve *bahç.* Bir tarla veya bahçedeki uzun ve dar toprak parçalarından her biri; ⊙ **Açkı ~ sı,** Müzehhiblerin iğne perdahı yapmak ve altın yaldızlı kısımları zermühre ile parlatmak için kâğıdın altına koydukları tahta; ⊙ **akçe ~ sı,** Eskiden hamamlarda müşterlye uzatılan ve tüccarlarla sarrafların, üzerinde para saydıkları, bir ucu sivrice ve açık diğer tarafları kısa kenarlı tahta tablo. [*Fr.* Plateau]; ⊙ **ayak ~ sı,** *dok.* ◘ Ayak; ⊙ **aynalık ~ sı,** *den.* ◘ Aynalık; ⊙ **bakalit ~,** *elek.* ◘ Bakalit; ⊙ **bostan ~ sı,** *bahç.* ◘ Bostan; ⊙ **budak ~,** *ağ. iş.* ◘ Budak; ⊙ **burma ~ sı,** *den.* ◘ Burma; ⊙ **cetvel ~ sı,** *metrol.* ◘ Cetvel; ⊙ **çarpma ~ sı,** *sp.* ◘ Çarpma; ⊙ **çekim ~ sı,** *sin.* ◘ Çekim; ⊙ **çekme ~,** ◘ Çekme; ⊙ **çetele ~ sı,** *tic.* ◘ Çetele; ⊙ **çıkartma ~ sı,** ◘ Çıkartma; ⊙ **çivill ~,** *dok.* ◘ Çivili; ⊙ **çizim ~ sı,** *res.* ve *mim.* ◘ Çizim; ⊙ **dama ~ sı,** ◘ Dama; ⊙ **davlumbaz pervanesi ~ ları,** *den.* ◘ Davlumbaz; ⊙ **dökme ~ sı,** *trm.* ◘ Dökme ⊙ **düse ~ sı,** *den.* ◘ Düse; ⊙ **emaret ~ sı,** *inş.* ◘ Emaret; ⊙ **et ~ sı,** Üzerinde et kesmeye yarayan tahta. [*Fr.* Planchette dure sur laquelle on coupe les viandes]; ⊙ **farş ~ sı,** *den.* ◘ Farş; ⊙ **fıçı ~ sı,** ◘ Fıçı; ⊙ **fitil ~ ları,** *den.* ◘ Fitil; ⊙ **gergi ~ sı,** *tekn.* ◘ Gergi; ⊙ **giydirme ~ sı,** *inş.* ◘Giydirme; ⊙ **hamur ~ sı,** *mutf.* ◘Hamur; ⊙ ⊙ **ızbarço ~ sı,** *den.* ◘ Izbarço; ⊙ **irtifa ~ sı,** *astr.* ◘ Irtifa; ⊙ **işaret ~ sı,** *tiy.* ◘ işaret; ⊙ **kaplamalık ~,** ◘ Kaplamalık; ⊙ **kara ~,** Okullarda öğrenciye ders vermek için kullanılan ve duvara asılan veya bir sehpa üzerine konan siyah boyalı büyük tahta levha *(üzerine beyaz veya renkli tebeşirle yazı yazılır ve şekiller yapılarak silgi ile silinebilir).* [*Fr.* Tableau noir]; ⊙ **kasnak ~ sı,** *tekn.* ◘ Kasnak; ⊙ **kın ~ sı,** ◘ Kın; ⊙ **meşk ~ sı,** *tasav.* ◘ Meşk[1]; ⊙ **mühre ~ sı,** *kâğıtç.* ◘ Mühre; ⊙ **nişan ~ sı,** *teşk. tar.* ◘ Nişan; ⊙ **oturak ~** sı, Kayıklar ve sandallarda kürek çekmek için üzerine oturulan tahta. [*Fr.* Siège de rameur]; ⊙ **sema ~ sı,** *tasav.* ◘ Sema. **~ altlık,** *matb.* Yazı yüksekliğinde olmayan klişe, galvano, stereotipi gibi baskı kalıplarını aynı yüksekliğe getirmek maksadiyle altlarına konulan tahtalar. [*Fr.* Pieds de bois].

~ bağı, *den.* Kömür almak, gemi boyamak ve bu gibi işlerde kullanılmak üzere iğreti iskele olarak gemi bordalarından sarkıtılan kalas veya tahtaların uçlarına vurulan bağ. **~ bezi,** ◘ Bez[1]

~ bloklar, *eğt.* Küçük çocukların hayal güçlerini ve yapıcılıklarını teşvik eden bir eğitim materyalizm doktrinine göre evren, kendi kendileri içinde mevcut bulunanlar *(Çocuklar bu bloklarla ev, tren, gemi, yol, şehir, çiftlik gibi şeyler yaparlar. Üzerlerinde resimler ve harfler bulunan bloklar ise süsleme maksadıyla da kullanılır).*

~ bölme, *inş.* ◘ Bölme.

~ çivi, *tekn.* ◘ Çivi.

~ güvercini, *zool.* Tahtalı[3], kumru.

~ havale, Tahta perde. [*Ing.* Picket fence, palisade; *Fr.* Clôture en bois, palissade].

~ hurufat, *matb.* Eskiden özellikle afiş baskıları için gerekli olan ve bugün kullanılmayan büyük puntodaki harfler. [*Fr.* Caractères de bois].

~ iskemle, ◘ iskemle.

~ işleri, *inş.* Binalarda kapı, pencere, duvar kaplaması, trabzan, dolap ve bu gibi süslü ve ince yapılan marangozluk işleri. [*Osm.* Haşebiyat; *Ing.* Cabinet maker's work, woodwork; *Fr.* Boiserie].

~ kalıpla(blok) baskı, *matb.* Tipografik, dizgiye dayanan kitap baskı usulünden önce çok kullanılan ve blok tahtalar üzerine oyulmuş resim ve yazılardan yapılan baskı.

~ kiremit, *inş.* Küçük ve ince tahta parçalarının birbiri üzerine bindirilerek konulması suretiyle yapılan dam örtüleri. *(Bunlar ağaç kabuklarından da yapılır).* [*Ing.* Roof made of tile-shaped boards; *Fr.* Essaule].

~ kaşık, ◘ Kaşık.

~ kurdu, *zool.* ◘ Tahtakurdu.

~ kurusu, *zool.* ◘ Tahtakurusu.

~ oyma (hâk), *matb.* Yüksek baskı tekniğinde tahta üzerine kalıp oyma sanatı

~ oyma baskısı, *matb.* Tahta üzerine yapılmış bir oyma *(gravür)*den, bir baskı makinesi veya tezgâh kullanılmadan, yalnız elle, oğuşturma usulü ile yapılan baskılar. [*Fr.* Impression sur bois].

~ oyma sanatı, *matb.* Tahta plaklar üzerine resimler ve yazılar oymak suretiyle basma ve baskı kalıpları hazırlama. [*Ing.* Xylography; *Fr.* Xylographie; hylographie].

~ pabucu, Evin içinde giyilen topuksuz ve arkasız terlik. [*Ing.* Clogs; *Fr.* Pantoufle].

~ parçası, *mec.* Son kalıntı: *Yangından bir tahta parçası bile kurtaramadık.* [*Fr.* Planche (dernier décris)].

~ perde, *inş.* ◘ Perde.

~ tablet, *matb.* Çok eskidenberi kullanılan, yerine yazı ve resim oyulmuş olan tahta levhalar, plaklar, bloklar.

tahta.biti, b. i. *zool.* ve *paraz.* ◘ Tahtakurusu.

tahtaboş, i. *esk. inş. (a)* Damın, en çoğu çamaşır sermeye yarayan ve çinko ile döşeli bulunan düz kısmı; (b) Bazı şehirlerde de yazlık denilen önü açık divanhane ve sergâhların balkon gibi bahçeye çıkıntılı kısımlarına denir. [*Ing.* Raised platform on a roof; *Fr.* Terasse].

tahtacı, öz. i. Anadolu'da yaşayan bazı Alevilere verilen ad. [*Ing.* Takhtajy, member of an Alevi group in Anatolia].

tahtakoz; i. *arg.* Polis, jandarma, taharri memuru: *Üsküt, tahtakoza dikizl piyastos olursun hal*

tahta.kurdu, b.i. *paraz.* Anabiidae familyasından, genç evrede, tahtadan yapılma eşyayı, gıcırtılı bir sesle kemirerek delik deşik eden kınkanatlı böcek: *(Terim, kurtçuğu tahta kemiren başka böcekler için de kullanılır).* [*Osm.* Çubhar; *Lat. Anobium punctatum; ing.* Woodworm, furniture beetle, furniture borer; *Fr.* Vrillette].

☆ *Eşanl.* odun kurdu, ağaç kurdu.

tahta.kurusu, b. i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Hortumlu-böcekler *(Rhynchota)* takımının, Yarımkanatlılar *(Hemiptera)* alt takımının *Cimicidae* familyasından bir eklembacaklı türü. Uzunluğu 3-5 mm. kadardır. Vücudu söbe biçiminde ve yassıdır. Kanatları körelmiştir. Gündüzleri döşeme aralıklarında saklanır. Geceleri insan kanı emer. Uzun zaman besin almadan yaşayabilir. [*Osm.* Bakka; *Lat. Cimex lectularius, ing.* Bedbug; *Fr.* Punaise des lits].

tahta.kurusu.avcısı, b. i. *zool.* Yarımkanatlıların *Reduviidae* familyasından, 1,90 sm. boyunda, uzun gövdeli, esmer bir böcek. Çok yırtıcı olup tahtakuruları ve diğer böcekleri avlar. [*Lat. Reduvius personatus. Ing.*Assassin bug; *Fr.* Réduve masqué].

tahtalı, s. § ❶ Tahtası olan; § ❷ i. *zool.* Yağmurkuşları *(Charadriiformes)* takımının Güvercingiller *(Columbidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 43 sm. Tüyleri külrengi-mavi, ayakları ve gagası kırmızıdır. Avrupa, Batı Asya ve Kuzey Afrika'da dağlık yerlerde yaşar. [*Lat. Columba palumbus; ing.* Ringdove; *Fr.* Pigeon ramier].

☆ *Eşanl.* tahta güvercini.

~ köy, *arg.* Sinlik. [*Osm.* Mezarlık; *Ing.* Cemetery; *Fr.* Cimetière].

tahtalı güvercin, b.i. *zool.* ◘ Tahtalı[3].

tahtânî, tahtânıyye /tahtânî, tahtânıyye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Altta olan,, alttaki; § ❷ Noktası altta olan /*harf*/.

tahtasenk, i. Tahta gibi düz ve az kalın mermer taşı olup üzerinde boya ezmek için kullanılır. [*Fr.* Marbre à broyer les couleurs].

tâhte[1] /tâhte/, s. *Osm.*< *Fars. esk.* Yağmalanmış, talanlanmış.

tâhte[2], i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tahta.

tahte[3], z. *Osm.* < *Ar. esk.* Alt, altta, altında.

tahtel.arz, b. i. *Osm.* < *Ar. coğr. esk.* Yeraltı. [*Ing.* Subterranean].

tahtel.bahir,-hri, b. i. *Osm.* < *Ar. tahte-l-bahr. esk.* Denizaltı. [*Ing.* Submarine; *Fr.* Sous-marin].

tahte.l.cild, b. i. *Osm.* < *Ar. biy. esk.* Derialtı. [*Ing.* Subcutaneous].

tahtel.hıfz, z. *Osm.* < *Ar. esk. Muhafâza* altında. [*Ing.* Under escort].

tahte.pûş /tahtepûş/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Taraça, tahtaboş.

tahterevalli /tahtereval:li/, i. < *tahtı revan.* Ortasından bir yere dayanan yatay bir kalastan ibaret düzen olup iki ucuna birer kişi oturup karşılıklı olarak havada yükselip inmek suretiyle eğlenirler. [*Ing.* Seesaw, teeter-totter].

tahte.s.serâ /tahtesserâ/, b. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Toprak altı.

tahteş.şuur /tahteşşuûr/, b. i. ve s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Bilincaltı. [*Ing.* Subsonscious; *Fr.* Subconscient].

tahte.z.zemin /tahtezzemîn/, b. i. *Osm.* < *Ar. coğr.* Toprak altı. ◘ Taht-es-serâ.

taht.gâh /tahtgâh/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ❶ Taht yeri; § ❷ Başşehir. ◘ Dâr-üs-saltana.

taht.geh, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* ◘ Taht.gâh.

tahtı.revan /tahtırevâ/, b. i. *Osm.* < *Fars. esk.* Çoğu iki katıra yükletilip taşıtılan gezinti sedyesi. [*Ing.* Litter, palanquin; *Fr.* Palanquin].

tâhtîm /tâhtîm/, i. *Osm.* < *Ar. hatm. esk.* Mühür basma, mühürleme. ◘ Temhîr. [*Ing.* A sealing with a seal or signet; *Fr.* Action d'apposer son sceau, action de sceller].

tahtit /tahtît/, i. *Osm.* < *Ar. hatt. esk.* § ❶ Çizme, çizilme, çizgi ile belli etme; § ❷ Çizgi. [*Ing.* A marking with lines, a striping, a being marked or woven in stripes].

tahtît.i.arazî /tahtîtîarazî/, *Osm.* < *Ar. esk.* Topoğrafya.

tahtiye, i. *Osm.* < *Ar. hatâ. esk.* Yanlışını çıkarma.

taht.nişin /tahtnîşîn/, b.s. *Osm.* < *Ar. Fars. esk.* «*Tahtta oturan*», hükümdar, padişah. [*Ing.* Sitting on the throne, reigning, prince, sovereign].

tâhûn, tâhûne /tâhûn, tâhûne/, i. ç: tavâhîn. *Osm.* < *Ar. esk.* Su değirmeni. ◘ Asyâb. [*Ing.* Mill, grist-mill].

tâhûne /tâhûne/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Su değirmeni. ◘ Asyâb; § ❷ En büyük azı dişi.

tahûr /tahûr/, s. *Osm.* < *Ar. tahâret. esk.* Çok temiz, temizleyici. [*Ing.* Purifying, cleaning, that by which anything is purified or cleaned, clean, pure].

tahvîf /tahvîf/, i. ç: tahvîfât. *Osm.* < *Ar. havf. esk.* Korkutma, korkuya düşürmeler. [*Ing.* A frightening, menacing, threat, intimidation].

tahvifât /tahvîfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tahvîf'in çoğulu.

tahfiven /tahvifen/, z. Osm. < *Ar. esk.* Korkutarak. [*Ing.* By frightening, threateningly].

tahvil/tahvil/, i. *Osm.*< *Ar.hâl.* § ❶ Değiştirme, çevirme, döndürme, dönüştürme. [*Ing.* A transforming converting, transfer conversion, a changing, altering, transmuting; *Fr.* Action de changer de transformer]; § ❷ Devletin veya bir ortaklığın ödünç para almak için çıkardığı, değerleri eşit ve üzerlerinde yazılı, yıllık faiz getiren basma[5], senet. [*Ing.* Debenture; draft, security; *Fr.* Obligation]. ☆ *Eşanl.* borç senedi; aksiyon; ⊙ **devlet ~ leri,** *huk.* ◘ Devlet; ⊙ **efektif ~,** *ikt.* ve *mal.* ◘ Efektif; ⊙ **faiz ~ i,** *ikt.* ◘ Faiz; ⊙ **faiz getirmeyen ~ ler,** *ikt.* ◘ Faiz; ⊙ **faizli ~,** *ikt.* ◘ Faizli; ⊙ **gelirle karşılanacak ~,** *ikt.* ◘ Gelir; ⊙ **hamilin namına tescil edilen ~,** *ikt.* ◘ Hâmil. ⊙ **hazine ~ leri,** *ikt.* ◘ Hazine; ⊙ **ihbarlı ~,** *ikt.* ◘ ihbarlı; ⊙ **ikra-**

miyeli ~, ◘ ikramiyeli; ◎ imtiyazlı ~, *ikt.* **◘ imtiyazlı; ◎ ipotekli ~,** *ikt.* **◘ ipotekli; ◎ işleri genişletmek için çıkarılan ~,** *ikt.* **◘ kâra iştirak eden ~,** *ikt.* **◘ Kâr; ◎ konsolide ~,** *ikt.* **◘ Konsolide; ◎ muvakkat ~,** *ikt.* **◘ Muvakkat; ◎ rehinli ~,** *ikt.* **◘ Rehin.**

~ borcu, *ikt.* Tahville temsil edilen borç, tahvil çıkararak temin edilen devlet borcu. [*Ing.* Bonded debt].

~ fonu, *ikt.* Tahvillerin itfası için ayrılan veya oluşturulan para, sermaye. [*Ing.* Bond fund].

~ ihracına son verme, *ikt.* Tahvil borcunu tahdit etme. [*Ing.* Closed Mortgage].

~ ihraç temettüü, *ikt.* Tahvilin ihracı esnasında verilen temettü.

~ iskontosu, *ikt.* Tahvilin nominal kıymeti ile satış kıymeti arasındaki fark. [*Ing.* Bond discount].

~ primi, *ikt.* Tahvilin nominal kıymetinden fazlaya satılması halinde elde edilen miktar. [*Ing.* Bond premium].

tahvilât,-tı /tahvilât/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tahvil²'in** çoğulu.

tahvin /tahvin/, i. ç: **tahvinât.** *Osm.* < *Ar.* Birisine hain deme, denilme. [*Ing.* A considering to be treacherous, accusing of treachery].

tahvit /tahvit/, i. *Osm.* < *Ar. havt. esk.* Duvar çekme, çekilme. [*Ing.* A surrounding with an enclosure, a guarding, a protecting, protection, care].

ahyib /tahyib/, i. *Osm.* < *Ar. hiybet. esk.* Mahrum, kederli kılma, kılınma. [*Ing.* A frustrating, disappointing, frustration, disappointment].

tahyil /tahyil/, i. *Osm.* < *Ar. hayâl. esk.* ç: **tahyilât.** Akla, fikre getirme, getirilme. [*Ing.* A picturing to oneself, an imagining, a fancying, imagination].

tahyilât /tahyilât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahyil'** in çoğulu.

tahyir /tahyir/, i. ç: **tahyirât.** *Osm.* < *Ar. hayr. esk.* Birini, iki şey arasından birini seçmek durumunda bırakma, istediğini seçmeyi teklif etme. [*Ing.* A preferring, a choosing, preference, choice].

tahzi' /tahzi'/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● kesme, yarma; § ❷ *tıp.* Ameliyat, operasyon yapma.

tahzib[1] /tahzib/, i. *Osm.* < *Ar. hizb. esk.* Takım takım toplama. [*Ing.* A collecting people into groups, a separating into groups].

tahzib[2] /tahzib/, i. *Osm.* < *Ar. hizab. esk.* Boyama */saç, sakal/.* [*Ing.* A dyeing, a coloring intensely/.

tahzil /tahzil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Alçaltma, bayağılaştırma. [*Ing.* A causing to act like a coward, a defeating, routing, crushing, a rendering abject and contemptible].

tahzin[1] /tahzin/, i. *Osm.* < *Ar. hüzn. esk.* § ● Kederlendirme, tasalandırma; § ❷ Hazin hazin Kur'an okuma. [*Ing.* A making sad, a causing grief, a reading or chanting the Quran in a plaintive tone].

tahzin /tahzin/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hazinede saklama. [*Ing.* A placing, collecting in a treasury or storehouse].

tahzir[1] /tahzir/, i. *Osm.* < *Ar. hazer. esk.* ç: **tahzirât.** § ● Sakındırma, sakındırılma; § ● Menetme.

tahzir[2] /tahzir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Hazırlama; § ❷ Ilâç hazırlama; § ❸ Yeşillendirme, yeşil renk verme. [*Ing.* A making green, a bruising the skin and so discoloring it].

tahzir[3] /tahzir/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Men'etme, önleme, önlenilme. ◘ **Men.** [*Ing.* A causing to be on the alert and circumspect, a cautioning, warning].

tahzirat /tahzirat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tahzir'** in çoğulu.

tahziz /tahziz/, i. *Osm.* < *Ar.* Rağbet ettirme, isteklendirme.

tâ[1] /tâ/, s. *Osm.* < *Ar. esk. t* harfine mensup, *t* ile ilgili.

Tâ /Tâ/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tayy kabilesinden olan, Tayy kabilesine ait, onunla ilgili. [*Ing.* Belonging to the trbie of Tay].

tâib /tâib/, s. *Osm.* < *Ar. tevbe. esk.* § ● Tövbe eden; § ● I. Erkek adı; § ● XVIII. yüzyılda, **Lâle Devri'nde** şâirlerin reisi sayılan şâir Osman Efendi.

tâif /tâif/, s. *Osm.* < *Ar. tavâf. esk.* § ● Tavâf eden, etrafını dolaşan, dönen; § ● Arabistan'da Mekke yakınında bir şehir.

tâife /tâife/, i. ç: **tavâif.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Bölük, takım, güruh, fırka; § ❷ Kavik, kâbile; § ● Tayfa, gemi işçisi.

tâil /tâil/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Fayda, yarar. [*Ing.* Profit, utility].

tainiolit, i. *Fr. tainiolite. min.* Bileşiminde magnezyum, potasyum ve lityum bulunan mika çeşidi. [*Ing.* Tainiolite].

Taino'lar, ç.öz.i. *etn.* Aravak ailesinden kızılderililer. *(Porto Riko, Haiti ve Küba'nın doğusunda yaşayan Taino'lar, İspanyol sömürgecileri tarafından yokedildiler, sanatları ilgi çekicidir: taş ve tahta heykelcikler, kayaya kazılı gravürler, seramikler).* [*Ing.* ve *Fr.* Tainos].

tâir /tâir/, s. *Osm.* < *Ar. tayerân. esk.* § ● Uçucu, uçan; § ❷ I. Kuş.

Tairona'lar, ç.öz.i. *etn.* Kolombiya'da Atlas Okyanusu kıyısı yakınında eski kabile. [*Ing.* ve *Fr.* Taironas].

tajilit, i. *Fr. tagilite. mln.* Hidratlı doğal bakır fosfat. [*Ing.* Tagilite].

tak, *«Birinin, artık dayanamıyacağı bir hale gelmesi»* anlamına gelen **canına tak etmek** deyiminde geçer.

tak,-kı /tâk/, i. ç: **tâkat, etvâk, tikan.** *Osm.* < *Ar.* Anıt olarak yapılan veya şenliklerde yer yer caddelere kurulan kemer. [*Ing.* Arch, vault; *Fr.* Arche, arc, arcade]; ◎ **zafer ~ı,** Bir zaferin anısı olarak altından geçilir bir veya birkaç kemerden ibaret mimarî anıt. [*Ing.* Arch of triumph; *Fr.* Arc de triomphe].

☆ *Eşanl.* **yengi kemeri.**

taka[1] /ta:ka/, i. *den.* Iki üç kişi eliyle yönetilen küçük yelkenli. [*Ing.* Small sailing boat; *Fr.* Barque à voiles à un mât].

tâka[2] /tâka/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❷ Kubbeli mahfe; § ❷ Pencere.

tâka[3] /tâka/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tâb, tâkat.**

takabbuz, i. ç: **takabbuzât.** § ● Büzülme, kısılma; toplanıp çekilme; § ❷ Kabız, peklik olma. [*Ing.* A being or becoming contracted or shriveled, contraction, a drawing oneself up because of dislike of thing; *Fr.* Contraction, constipation].

takabbuzât /takabbuzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **takabbûz'un** çoğulu.

takabbül, i. *Osm.* < *Ar. kabûl. esk.* § ● Kabûl etme, alma; § ● Benimseme; § ● Üstüne alma.

takaddes, i. *Osm.* < *Ar. esk. «Mukaddes olsunl»* mânasına. [*Ing.* May He be sanctified].

takaddüm, i. *Osm.* < *Ar. kıdem.* § ❶ Önce gelme. [*Ing.* Preceding, precedençe, priority; *Fr.* Action de précéder, préséance, action de devancer]; § ❷ Önce davranma.

takaddüs, i. *Osm'* < *Ar. esk.* Mübârek, kutlu kılma. [*Ing.* Being pure and holy, holiness, sanctity, purity].

takadiyastaz, I. *Fr. takadiastase. biyokim. Aspergillus orizae'*de bulunan, nişasta eritici enzim. [*Ing.* Takadiastase].

takalama, i. *met.* Kalıbı sağa sola sallayarak modeli kalıptan çıkarma.

takallüb, I. *Osm.* < *Ar. kalb. esk. ç:* **takallübât.** § ● Dönme, bir yandan bir yana çevrilme; § ❷ Değişme, başka bir kalıba girme.

takallübât /takallübât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **takallüb'ün** çoğulu.

takallüd, I. *Osm.* < *Ar. kald. esk* § ❷ Takma, takınma, takınılma, gerdanlık gibi boyna geçirme, geçirilme; § ● *(kılıç)* Kuşanma, kuşanılma; § ● Bir işi üstüne alma.

takallül, i. *Osm.* < *Ar. kıllet. esk.* Az olma, azalma.

takallüs, i. ç: **takallüsât.** *Osm.* < *Ar. kulûs. esk.* § ● Kasılma, bir şeyin toplanıp büzülmesi; § ❷ *tıp.* Bir organın çekilip toplanması.

takallüsât /takallüsât/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **takallüs'ün** çoğulu.

takammus, I. *Osm.* < *Ar. kamîs. esk.* Gömlek giyme.

takammül, I. *Osm.* < *Ar. kaml.* Bitlenme, bitli olma.

takanak,-ğı, i. Takıntı. [*Ing.* Attachment, relation; *Fr.* Dette ou toute autre obligation].

takannün, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kanunlaşma, değişmez, katî olarak belirme. [*Ing.* A becoming a law, a being finally fixed].

takarîz /takarîz/, I. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **takrîz'in** çoğulu.

takarruh, i. *Osm.* < *Ar. karh. esk.* § ● Karhalanma, yara derinleşip büyüme; § ● Yara çıbanı olma. [*Ing.* A being or becoming wounded or ulcerated, ulceration: *Fr.* Ulcération].

takarrüm, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tatlı tatlı yeme.

takarrüp,-bü, I. *Osm.* < *Ar. kurb. esk.* Yaklaşma, yanaşma. [*ing.* Being or becoming near, approach, proximity; *Fr.* Approche].

takarrür,-rü, I. *Osm.* < *Ar. karâr. esk.* § ● Kararlaşma. [*ing.* Being or becoming established, a being decided, a being or becoming confirmed, proved, a being stationary; *Fr.* Action d'être fixé ou décidé, action de prendre une forme décisive]; § ❷ Karar kılma.

takas, i. *Osm.* < *Ar. kass* > *takass.* Sayışma, vereceğini alacağına tutarak ödeşme. [*Ing.* Permutation, barter, clearing; *Fr.* Clearing]; ◎ **~ a tabi ticarî senetler,** *ikt.* Banka tarafından tahsil için takas odasına ibraz edilen her türlü ticarî senetler. [*Ing.* Clearings]; ◎ **borçlar hukukunda ~,** *huk.* Aynı kimeseler arasındaki karşılıklı para veya aynı cinsten misilî şeyle're ait alacakların birbirini yoketmesi; ◎ **diş ticarette ~,** *huk.* Iki memleket arasında ithalât ve ihracattan doğan alacak ve vereceklerin para veya senet verilmeden karşılıklı olarak mahsubu.

~ odası, *ikt.* Bankaların temsilcilerinin ellerindeki senetleri takas ve mahsup etmek üzere toplandıkları yer. [*Ing.* Clearing house; *Fr.* Chambre de compensations].

~ prim, *ikt.* Ihracatçının ithal hakkını ithalâtçya devretmesi veya bunun aksi için almış oldukları para.

~ tukas etmek (olmak), *dey.* Sayışmak. [*Ing.* To be all square *(claims, accounts,* etc.; *Fr.* Faire une compensation, liquider par une compensation].

~ ve mahsup çekl, *ikt.* Bankadaki hesabın matlubuna geçirilmek suretiyle ödenen çek. [*Ing.* Check only for account].

takasdur, i. *Osm.* < *Ar. esk. kim.* Kalaylanma.

takass, i. *Osm.* < *Ar. («ka» uzun okunur). kass. esk.* Takas, ödeşme, hesaplaşma, sayışma.

takassî /takassî/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir şeyin aslını, esâsını araştırma. [*Ing.* An investigating thoroughly].

takasur, I. *Osm.* < *Ar. kasr. esk. («ka» uzun okunur).* [*Ing.* A shortcoming in duty].

takaşşur, i. *Osm.* < *Ar. kışr. esk.* Kabuklanma, kabuk tutma.

takat,-ti /tâkat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Güç, derman, kuvvet. [*Ing.* Strength, power, capacity; *Fr.* Force, capacité].

~ getirmek, Dayanmak. [*Ing.* To endure; *Fr.* Résister, supporter].

tâkat.fersâ /tâkatfersâ/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tâkat götürmez, dayanılmaz. [*Ing.* Unbearable, beyond endurance].

tâkat.güdâz /tâkatgüdâz/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tâkati, gücü eriten, yakan, mahveden. [*ing.* That wears out strength].

takatsız /tâkatsız/, i. ç: **takdlmât.** Argın, dermansız. [*ing.* Powerless, weak, exhausted; *Fr.* Sans force, faible, affaibli].

takatsızlık,-ğı, I. Dermansızlık. [*Ing.* Exhaustion, weakness; *Fr.* Faiblesse, manque de vigueur, de force].

tâkat.şiken /tâkatşiken/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tâkati tüketen. [*Ing.* Weakening, exhausting].

takattub, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● *tıp.* Buruşma; § ❷ Kaşların çatılması.

takattur, I. *Osm.* < *Ar. katr, kutûr* ve *katardan. esk.* Damlama, damla damla akma.

[*Ing.* A falling drop by drop, dripping, distillation].

takatuka /takatu:ka/, i. < *taktuka.* § ❶ Gürültü, patırdı. [*ing.* Noise, tumult; *Fr.* Bruit, tumulte]; § ❷ Basımevlerinde dizilmiş harfleri iyice yerleştirmek için üzerlerine vurmaya yarar takoz; § ❸ Uzun tütün çubukları kullanıldığı çağlarda odanın ortasına yerleştirilen kül çanağı. [*ing.* A large ashtray, a kind of roller used in printing; *Fr.* Toc, taquoir].

takatur, i. *Osm.* < *Ar. («ka» uzun okunur). katre. esk.* ◘ **Tekatur.**

takaturist, b.i. *arg.* Külüstür.

taka'ur, i. *Osm.* < *Ar. ka'r' esk.* Muk'ar olma, çukurlaşma.

takav, i. *çağatayca.* § ❶ Hayvanların ayağına vurulan nal. [*Fr.* Fer à cheval]; § ❷ Pençe ve nal. Ayağa takılan tahta pabuç. [*Fr.* Sabot]; § ❸ Takılan şey ve çengel; § ❹ Takunya.

takavîm /takavîm/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* **takvîm**'in çoğulu.

takavvî /takavvî/, i. *Osm.* < *Ar. kuvvet. esk.* Kuvvetlenme. [*Ing.* A growing strong, acquiring strength].

takavvül, i. ç: **takavvülât.** *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ **Tekavvül.**

takayyü', i. *Osm.* < *Ar.* Kusar gibi olup kusamama.

takayyüdât /takayyüdât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **takayyüd**'ün çoğulu.

takayyüt,-tü, i. *Osm.* < *Ar. kayd* > *takayyüd. esk.* Özen. [*Ing.* A paying attention to, attention, care; *Fr.* Attention].

takaza, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Başa kakma; § ❷ Borcunu ödemesi için borçluyu sıkıştırma.

takbîb /takbîb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kubbeleme, kubbe gibi yapma.

takbih /takbîh/, i. ç: **takbihât.** *Osm.* < *Ar. kubh. esk.* Kınama, ayıplama, kabahatli bulma, bir işin kötü görüldüğünü belirten söz söyleme. [*ing.* Reproach, disapproving, a blaming, disapproval, blame; *Fr.* Désapprobation, blâme, reproche].

takbîh /takbîh/, i. ç: **takbihât.** *Osm.* < *Ar. kubh. esk.* Çirkin görme, beğenmeme. [*Ing.* A disapproving, a blaming, disapproval, blame; *Fr.* Désapprobation, blâme].

takbihât /takbihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **takbîh**'in çoğulu.

takbîl /takbîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Öpme. [*Ing.* A kissing].

tâk.çe /tâkçe/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* § ❶ Küçük tak, zafer tâkının iki yanındaki küçük kemerler; § ❷ Küçük pencere.

tâk.dâne /tâkdâne/, b.i. *Osm.* < *Fars. esk.* Üzüm çekirdeği.

takdih /takdîh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Beğenmeme, zemmetme.

takdim /takdîm/, i. ç: **takdimât.** *Osm.* < *Ar. kıdem.* § ❶ Sunma. [*ing.* Presentation; *Fr.* Présentation]; § ❷ Öne alma, önceye alma, öne geçirme, bir şeyi başka bir şeyden önde tutma. [*ing.* A giving precedence]; § ❸ Tanıtma, birini başka birine tanıtma. [*Ing.* Introducing; *Fr.* Présentation]; § ❹ Teklif etme, öne sürme. [*Ing.* Offering; offer; *Fr.* Action d'offrir, offre]. ~ **etmek**, *huk.* Sunmak. [*Ing.* To introduce *(one person to another); Fr.* Présenter, offrir, soumettre, donner la priorité].

~ **tehir**, *dey. (Bir sözün iki öğesi arasında)* yer değişimi.

takdîmât /takdîmât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **takdîm**'in çoğulu.

takdîme /takdîme/, i. ç: **tekadîm.** *Osm.* < *Ar.* esk. § ❶ Takdim; § ❷ Kendinden üstün kimseye sunulan armağan.

takdir /takdîr/, i. ç: **takdirât.** *Osm.* < *Ar. kader.* § ❶ Beğenme, beğenip alkışlama, değer verme. [*ing.* Appreciation, estimating; *Fr.* Appréciation, estimation]; § ❷ *(Bir şeyin değerini, önemini, gerekliğini)* anlama. [*Ing.* ve *Fr.* Supposition]; § ❸ Değer biçme. [*Ing.* Appraisal; *Fr.* Appraisement]; § ❹ Allah'ın isteği, Allah'ın yazdığı. [*Ing.* God's preordaining; providential foreordination; predestination; fate; *Fr.* Prédestination]; § ❺ **Takdir** kelimesinin -de hali sontakı gibi kullanıldığı vakit durum veya koşul anlatır: *(O takdirde = o durumda, o halde). Geldiği takdirde (= gelirse);* ◉ ~ **e bağlı muamele**, *huk.* Duruma bağlı işlem, idarenin takdir yetkisine dayanarak yaptığı hukukî muameleler, tasarruflardır. [*ing.* Discretionary act; *Fr.* Acte discrétionnaire]; ◉ ~ **i azaltıcı sebep**, *huk.* Suçlu yararına, varlığı ve niteliği hâkimin serbest takdirine bırakılmış cezayı indirici sebep; ◉ ~ **i ilâhî**, Tanrı'nın yazdığı. [*Ing.* Divine dispensation, destiny; *Fr.* Providence]; ◉ ~ **i hafifletici sebepler**, *huk.* ◘ **Hafifletici sebep**; ◉ **cezanın** ~ **i**, *huk.* ◘ **Ceza**; ◉ **delillerin** ~ **i**, *huk.* ◘ **Delil**; ◉ **fiyat** ~ **i**, *tic.* ◘ **Fiyat**; ◉ **kıymet** ~ **i**, *huk.* ◘ **Kıymet.**

~ **duygusu**, § ❶ Herhangi bir şeyin değerini veya önemini bilmeden gelen bir duygu şekli; § ❷ Eserinin konusu ve ifade tarzı bakımından bir sanatçıyla aynı görüş ve zevki paylaşmak; § ❸ Bireyin, başkalarının ifade tarzlarına karşı gösterdiği tüm tepki.

~ **edilmiş kıymet**, *ikt.* Muhamminler tarafından biçilen kıymet. [*Ing.* Appraised value].

~ **etmek**, *huk.* Değer vermek, değerlendirmek, ölçümlemek. [*Ing.* To appreciate, to know the value of, to understand, to estimate; *Fr.* Apprécier, prédestiner, estimer].

~ **hakkı**, *huk.* Duruma göre hareket etmek hakkı. [*ing.* Judicial discretion, valuer's commission; *Fr.* Pouvoir d'appréciation du juge].

~ **yetkisi**, *ikt.* Bazı işlem ve tasarrufları yerine getireceklere tanınan serbesti. [*Ing.* Discretionary power; *Fr.* Pouvoir discrétionnaire].

takdîrât /takdîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **takdîr**'in çoğulu.

takdîren /takdîren/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Takdir ederek, değerini anlayarak. [*Ing.* In consideration of, appreciating the fact that virtually; *Fr.* En reconnaissance de, par l'appréciation de, par supposition].

takdîrî /takdîrî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Takdire mensup, takdir ile ilgili, kaderden olan; § ❷ *gram.* Görünürde olmayıp, itibarî olan, öyle denilen.

takdirkâr /takdîrkâr/, s. *Osm.* < *Ar. takdîr* + *Fars. kār. esk.* Beğenip alkışlayan. [*Ing.* Admirer, appreciative].

takdir.name /takdîrnâme/, b.i. *Osm.* < *Ar. takdîr* + *Fars. nâme.* Başarı bölgesi, görevinde yararlık gösterenlere verilen takdir kâğıdı. [*Ing.* Letter of appreciation; letter of commendation; *Fr.* Lettre de distinction accordée à quelqu'un, pour une action d'éclat].

takdis /takdîs/, i. ç: **takdisât.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Kutsama; § ❷ Bir din adamının *özellikle Hristiyanlıkda)* dua okuyarak Tanrı'dan himaye yakarması. [*Ing.* Benediction; *Fr.* Bénédiction]; § ❸ Son derece saygıya değer bir kimsenin hayır duası.

takdisât /takdisât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **takdis**'in çoğulu.

takeometre, i. *Yun.* Düzlenmiş arazinin yüzölçümü çabucak bulup plânını yapmaya yarayan âlet. [*Ing.* Tacheometer; *Fr.* Tachéomètre].

tâ.key /tâkey/, z. *Osm.* < *Fars. esk.* Ne vakte kadar. [*Ing.* Wither? to what length? how long?].

takfîl /takfîl/, i. *Osm.* < *Ar. kufl. esk.* Kilitleme, kilitlenme. [*Ing.* A locking a door].

takfiye, i. *Osm.* < *Ar. kafâ. esk.* Kafiyeleme, kafiyelenme, kafiye bulma. [*Ing.* A rhyming a verse in any particular manner, a causing to follow, a setting on the track of; *Fr.* Action de mettre en vers, de faire rimer].

takhîr /takhîr/, i. ç: **takhîrât.** *Osm.* < *Ar. kahr. esk.* Kahretme. [*Ing.* An overwhelming with a superior force].

takhîrât /takhîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **takhîr**'in çoğulu.

takı", i. < *takmak.* § ❶ Bir kimseye armağan olarak takılan, altın, küpe, inci gibi şeyler. [*Ing.* Wedding present put around one's neck *(necklace, etc.);* § ❷ *gram.* Bir kelimenin sonuna veya *(başka dillerde olduğu gibi)* başına gelen edat. [*ing.* Particle enclitic; *Fr.* Préfixe, suffixe]; ◉ **ön** ~, *dilb.* ◘ **Öntakı.**

takıcı, i. < *takmak. sin.* Alıcıya boş filmin takılıp, kullanılan filmin çıkarılması işini yapan, boş ve dolu filimleri koruyan kimse. [*ing.* Film loader, Loader boy; *Fr.* Deuxième assistant-opérateur adjoint, Deuxième assistant opérateur de prise de vues].

takıldak,-ğı, i. Çakıldak[1], bir çarkın yalnız bir yöne doğru işlemesini sağlayan parça. [*ing* Mill clapper; mill hopper; *Fr.* Claquet de moulin].

takılgan, s. < *takılmak.* Insanı, şaka yollu üzecek veya uğraştıracak davranışlarda bulunmayı huy edinmiş olan. [*Osm.* Muzip; *Ing.* Teaser, teasing; *Fr.* Taquin].

takılı, s. Takılmış olan. [*Ing.* Affixed, attached; *Fr.* Accroché, suspendu].

~ **asılma**, *cimn.* Ayakların veya dizlerin araca takılmasıyla yapılan yardımlı asılma. ~ **tırmanma (ördekleme)**, *cimn.* Eğik gergin halata ve benzeri araçlara kol ve bacak yardımıyle tırmanma.

takılmak (-e), f. § ❶ Takmak işine konu olmak. [*ing.*To attach oneself; *Fr.* S'attacher, se fixer, s'accrocher, être retenu, empêché, ne pas avancer]; § ❷ Bir kimseye şaka yollu üzücü veya şaşırtıcı söz söylemek. [*ing.* Ta annoy with ridicule or impudent attentions, to deride, to banter; *Fr.* Plaisanter, taquiner, railler]; § ❸ Söz atmak.

takım, i. < *takmak.* § ❶ Birbirine uygun şeylerin veya kimselerin topu: *Şu siyah şapkalı da onların takımındandır. Ayyaş takımı, Ördek takımı.* [*ing.* Group; *Fr.* Groupe, bande]. ☆ *Eşanl.* **grup**; § ❷ Birbirini tamamlayan şeylerin veya âletlerin topu: *Yazı takımı. Marangoz takımı. Bir takım ciğer.* [*Ing.* Set, lot, number; *Fr.* Ensemble]; § ❸ Görev bakımından birbirini tamamlayan kimselerin topluluğu: *Orta oyunu takımı;* § ❹ Sigara ağızlığı. [*Ing.* Cigarette holder]; § ❺ *ask.* Bölüğü meydana getiren birliklerden her biri. [*ing.* Squad; *Fr.* Section]; § ❻ *biy.* Bölümlerde sınıf ile familya arasında yer alan bölüm, yakın topluluğu familyalar. [*Lat. Ordo; ing.* Order; *Fr.* Ordre]; § ❼ *gram.* Bir ismin, benzerleri arasında belirtilmesi için başına getirilen isim veya sıfatla birlikte meydana getirdiği tüm: *Evin damı, bahçe duvarı, mor çiçek* sözleri birer takımdır. İlk ikisine **isim takımı** veya tamlaması, üçüncüsüne de **sıfat takımı** veya tamlaması, denir; bu takımlarda ilk öğe belirten, ikinci öğe **belirtilen** adını alır. [*Ing.* Compound; *Fr.* Mot composé]; § ❽ *sp.* Bir spor yarışmasında gördükleri iş bakımından birbirini tamamlayan veya bir araya gelmiş olan insanlar topluluğu: *Futbol takımı.* [*ing.* Team; *Fr.* équippe]; § ❾ Mobilya: *Yatak odası takımı.* [*Ing.* Set; *Fr.* Mobilier]; ◉ ~ **ı yatırmak**, *arg.* Mağlûbetmek, yenmek: *İnşallah bu maçta takımı biz yatıracağız.* [*Ing.* To defeat]; ◉ **boya** ~ **ı**, Boya resim yapmak için gerekli fırça, boya, yağ, yağ hokkası , boya tablası *(paleti),* boya bıçağı gibi şeyleri içinde bulunduran kutu. [*Fr.* Boîte à peinture]; ◉ **çark** ~ **ı**, ◘ **çark**; ◉ **çevirim** ~ **ı**, *sin.* ◘ **Çevirim**; ◉ **dip** ~ **ları**, *müz.* ◘ **Dip**; ◉ **disk** ~ **ı**, *otom.* ◘ **Disk**; ◉ **döşeme** ~ **ı**, ◘ **Döşeme**; ◉ **ev takımı**, Mobilya ve mefruşattan başka olan ve bir eve gerekli olan eşya. *(Süpürge, faraş, merdiven, tekne, leğen, ibrik, testi, bardak, fincan, sürahi, kahve takımı, tel dolab, mangal, maşa ve mutfak takımı gibi eşya).* [*Osm.* Evani-l beytiye; *Fr.* Ustensils de ménage]; ◉ **dümen** ~ **ı**, *den.* ◘ **Dümen**; ◉ **en küçük** ~, *sin.* ◘ **Küçük.** [*Ing.* The people of a household; ◉. **eyer** ~ **ı**, *binic.* Eyer; ◉ **hokka** ~ **ı**, Eskiden yazı yazmak için madenî veya porselen bir tepsi üzerinde konulmuş çeşitli hokkalar, rıhdanlık, süngerlik, kalemtıraş, makta ve kalemlerden ibaret takım. ☆ *Eşanl.* **yazı takımı**; ◉ **ince** ~, *balıkçı.* ◘ **ince**; ◉ **iniş** ~ **ı**, *hava.* ◘ **iniş**; ◉ **karşı** ~, *sp.* ◘ **Karşı**; ◉ **kürek** ~ **ı**, *sp.* ◘ **Kürek**; ◉ **millî**

KUZEY YARIM GÖKKÜRESİ TAKIMYILDIZLARI *(28 TAKIMYILDIZ)*

TAKIMYILDIZ ADI	— IN HALİ	KISALTMA	TÜRKÇE ADI	OSMANLICA
				Al-Maraatül-Müselsele
Andromeda	*Andromedae*	*And*	Andromeda	İmreet-ül-müselsele
Aquila	*Aquilae*	*Aql*	Kartal	Nesritair (An Nasr-ut-Tair)
Aurlga	*Aurigae*	*Aur*	Arabacı	Kait (?)
Boötes	*Bootis*	*Boo*	Çoban (burc-u)	Avva
Camelopardalis	*Camelopardalis*	*Cam*	Zürafa	
Canes Venatici	*Canem Venaticorum*	*CVn*	Av köpekleri	
Cassiopeia	*Cassiopeiae*	*Cas*	Cassiopeia	Zatülkürsi (züt-ül-kürsî)
Cepheus	*Cephei*	*Cep*	Cepheus	Kifavus (?)
Coma Berenices	*Comae Berenices*	*Com*	Berenice'nin saçı	
Corona Borealis	*Coronae Borealis*	*CrB*	Kuzey tacı	Iklil-li şimalî
Cygnus	*Cygni*	*Cyg*	Kuğu	Decace
Delphinus	*Delphini*	*Del*	Yunus balığı	Delfin
Draco	*Draconis*	*Dra*	Ejderha	Tinnin
Equuleus	*Equulei*	*Equ*	Tay	Kıt'atül-feres
Hercules	*Herculis*	*Her*	Herkül	Elcasi
Lacerta	*Lacertae*	*Lac*	Kertenkele	
Leo Minor	*Leonis Minoris*	*LMi*	Küçük aslan	
Lynx	*Lyncis*	*Lyn*	Vaşak	
Lyra	*Lyrae*	*Lyr*	Kanun	Şelyak, Rubab (?)
Ophiuchus	*Ophiuchi*	*Oph*	Yılan taşıyıcısı	
Pegasus	*Pegasi*	*Peg*	Pegasus	Feres-i a'zam
Perseus	*Persei*	*Per*	Perseus	Elfaris
Sagitta	*Sagittae*	*Sge*	Ok	Sehmerrami
Serpens	*Serpentis*	*Ser*	Yılan	Hayye
Triangulum	*Trianguli*	*Tri*	Üçgen	
Ursa Major	*Ursae Majoris*	*UMa*	Büyük ayı	Düb-bü-ekber
Ursa Minor	*Ursae Minoris*	*UMi*	Küçük ayı	Düb-bü-asgar
Vulpecula	*Vulpeculae*	*Vul*	Tilki	

EKLİPTİK TAKIMYILDIZLARI (ZODYAK TAKIMYILDIZLARI) *(12 TAKIMYILDIZ)*

Arles	*Arietis*	*Ari*	Koç	Hamel
Taurus	*Tauri*	*Tau*	Boğa	Sevir
Gemini	*Geminorum*	*Gem*	İkizler	Cevza
Cancer	*Cancri*	*Cnc*	Yengeç	Seretan
Leo	*Leonis*	*Leo*	Aslan	Eset
Virgo	*Virginis*	*Vir*	Bâkire	Sümbüle
Libra	*Librae*	*Lib*	Terazi	Terazü
Scorpius	*Scorpii*	*Sco*	Akrep	Akrab
Sagittarius	*Sagittarii*	*Sgr*	Nişancı	Kavis
Capricornus	*Capricorni*	*Cap*	Teke	Cedi
Aquarius	*Aquarii*	*Aqr*	Saka	Delv
Pisces	*Piscium*	*Psc*	Balıklar	Hut

GÜNEY YARIM GÖKKÜRESİ TAKIMYILDIZLARI *(48 TAKIMYILDIZ)*

Antlia	*Antliae*	*Ant*	Pompa	
Apus	*Apodis*	*Aps*	Cennet kuşu	
Ara	*Arae*	*Ara*	Sunak, Mezbah	
Caelum	*Caeli*	*Cae*	Çelik kalem	
Canis Major	*Canis Majoris*	*CMa*	Büyük köpek	Kelb-i-ekber
Canis Minor	*Canis Minoris*	*CMi*	Küçük köpek	Kelb-i-asgar
Carina	*Carinae*	*Car*	Karina	
Centaurus	*Centauri*	*Cen*		Kanturus
Cetus	*Cetl*	*Cet*	Balina	Kaytus
Chamaeleon	*Chamaeleontis*	*Cha*	Bukalemun	
Circinus	*Circini*	*Cir*	Pergel	
Columba	*Columbae*	*Col*	Güvercin	
Corona Australis	*Coronae Australis*	*CrA*	Güney tacı	
Corvus	*Corvi*	*Crv*	Karga	Gurab
Crater	*Crateris*	*Crt*	Kupa	
Crux	*Crucis*	*Cru*	Haç	Salib-ül-Cenubî
Dorado	*Doradus*	*Dor*	Dülger balığı (?)	
Eridanus	*Eridani*	*Eri*	Eridanus (nehri)	
Fornax	*Fornacis*	*For*	Ocak	
Grus	*Gruis*	*Gru*	Turna	
Horologium	*Horologii*	*Hor*	Sarkaçlı saat	
Hydra	*Hydrae*	*Hya*	Su yılanı	Şüca
Hydrus	*Hydri*	*Hyi*	Küçük su yılanı	
Indus	*Indi*	*Ind*	Kızılderili	
Lepus	*Leporis*	*Lep*	Tavşan	Ernep
Lupus	*Lupi*	*Lup*	Kurt	
Mensa	*Mensae*	*Men*		
Microscopium	*Microscopii*	*Mic*	Mikroskop	
Monoceros	*Monocerotis*	*Mon*	Monoceros	
Musca	*Muscae*	*Mus*	Sinek	
Norma	*Normae*	*Nor*	Dördül	Murabba
Octans	*Octantis*	*Oct*	Oktan	
Orion	*Orionis*	*Ori*	Orion	Elcebbar
Pavo	*Pavonis*	*Pav*	Tavus kuşu	Tavus
Phoenix	*Phoenicis*	*Phe*	Anka	Anka
Pictor	*Pictoris*	*Pic*	Ressamın sehpası	
Piscis Austrinus	*Piscis Austrini*	*PsA*	Güney balığı	
Puppis	*Puppis*	*Pup*	Pupa	
Pyxis	*Pyxidis*	*Pyx*	Pusula	
Reticulum	*Reticuli*	*Ret*		
Sculptor	*Sculptoris*	*Scl*	Heykeltraş	
Scutum	*Scuti*	*Sct*	Kalkan	
Sextans	*Sextantis*	*Sex*	Sekstant	
Telescoplum	*Telescopii*	*Tel*	Teleskop	
Trlangulum Australe	*Trianguli Australis*	*TrA*	Güneysel üçgen	
Tucana	*Tucanae*	*Tuc*		
Vela	*Velorum*	*Vel*	Yelken	
Volans	*Volantis*	*Vol*	Uçan balık	

~, *sp.* ◘ **Millî;** ◉ **mutfak ~ ı,** Yemek pişirmek için kullanılan ve mutfakta bulunan tencere , kuşane, tava, tepsi v.b. madenî veya topraktan her çeşit eşya. [*Fr.* Batterie de cuisine]; ◉ **oda ~ ı,** Odalarda kullanılan kanape, koltuk, sandalye, masa, yazıhane, konsol, ayna v.b. eşyalar; ◉ **pergel ~ ı,** Geometrik şekil ve resimler çizmek için kullanılan pergel gönye, minkale, cetvel kalemi gibi âletler ve bunları taşıyan kutu. [*Fr.* Trousse, Boite à compas]; ◉ **sahne ~ ı,** Tiyatro sahnelerinde oyun için gerekli mobilya, çekiç, fener, kova ve buna benzer olan şeyler ve kundura, baş kisvesi, kostümler gibi giyim eşyasından başka eşyalara denir. [*Fr.* Accessoires]; ◉ **sofra ~ ı,** Sofrada yemek yemek için kullanılan tabak, bardak, sürahi, yemişlik, çatal, kaşık, bıçak v.b. şeylerin tümüne verilen ad. [*Fr.* Service detable]; ◉ **zincirleme isim ~ ı,** *gram.* Ev kapısının kilidinin anahtarı gibi ikiden çok öğeden meydana gelen isim takımı.

~ açmak, *arg. (Eski tulumbacılıkta)* yürürken, giderken koşmak: *Önce takım açtık, arkadan muşa yumulduk.* [*Ing.*To run while walking].

~ çeliği, *met.* ◘ **Çelik.**

~ döşeme, ◘ **Döşeme.**

~ erki, ◘ **Takımerkî.**

~ kılavuzu, *huk.* Birden çok kişinin meydana getirdiği takım adına takım sözleşmesi yapmaya yetkili kişi.

~ kurmak, *sp.* ◘ **Kurmak.**

~ mukavelesi, *huk.* ◘ **Toplu sözleşme.**

~ sözleşmesi, *huk.* Birden çok kişinin meydana getirdiği bir takımı temsilen bu işçilerden birinin, takım kılavuzu sıfatıyla işverenle yaptığı sözleşmeye denir.

~ takım, Küçük topluluklar halinde: *Ziyaretçiler takım takım gelmeye başladılar.*

~ taklavat, ◘ **Taklavat.**

~ tazminatı, *huk.* İşçinin işverene yapması muhtemel zarar karşılığı kesintî.

takım.ada, b.i. *coğr.* Birbirine yakın büyüklü, küçüklü birkaç adanın topu. [*Osm.* Cezair-i müçtemia; *Ing.* Archipelago; *Fr.* Archipel].

takım.başı, b.i. *sin.* Stüdyo dışı çalışmalarda takımın yönetim işlerini çeviren kimse. [*Ing.* Unit manager; *Fr.* Directeur de l'équipe].

takım.erkî, b.i. *sosy.* Toplulukta bir takımdan olanların hükûmet erkini elde tutması. [*Ing.* Oligarchy; *Fr.* Oligarchie].
☆ *Eşanl.* **oligarşi.**

takım.yıldız, b.i. *astr.* Gökte, birbirine göre durumları her vakit aynı kalan yıldızlar topluluğu. [*Osm.* Cümle-i kevkebiye; *Ing.* ve *Fr.* Constellation]. ◉ **burçlar ~ ı,** *astr.* ◘ **Burç.** ☆ *ŞEKİL: 518.– ve 519.–* **TAKIMYILDIZLAR.**

takınak°,-ğı, i. < *takınmak. psik.* Doğru ve yerinde olmadığını kendi de gördüğü halde insanın boyun eğmekten ve gereğini yapmaktan kurtulamadığı geçici bir eğinim. [*Osm.* Musallat fikir; *Ing.* ve *Fr.* Obsession].
☆ *Eşanl.* **obsesyon.**

takınaklı, s. *psik.* Takınaklara tutulan *(kimse).* [*Ing.* Obsessed; *Fr.* Obsédé].

takıncak, takınacak,-ğı, i. < *takmak.* Küpe,

ŞEKİL: 518.– **TAKIMYILDIZLAR I.** *[KUZEY YARIM GÖKKÜRESİ]*

yüzük, bilezik, gerdanlık, sorguç, tac gibi süs. [*Fr.* Suspension, parure].
☆ *Eşanl.* bezenlik.

takınmak (-ı), f. § ❶ Kendine takmak; § ❷ *(Bir niteliği)* ele almak: *Ciddiliğini takınmak. Terbiyesini takınmak.*

takıntı, i. < *takınmak.* § ❶ Bir şeye ilişik bulunan nesne; § ❷ Borç veya başkaca ilişik; § ❸ *arg.* Bütünlemeye kalınan ders.

takır, i. *coğr.* Orta Asya'da Aral gölü ile Hazer denizi arasındaki kurak bölgede zamanına göre tuzlu bataklıklara, kuruduktan sonra da tuzlu topraklarla örtülü ovalara verilen ad. [*Ing.* ve *Fr.* Takyr]

takırdamak, nsz. f. Tak tak diye ses çıkarmak: *Sandığın içinde âletler takırdadı.*

takırdatmak (-ı), f. Tak tak diye ses çıkartmak: *Kutunun içindekileri takırdattı.* [*Ing.* To cause to make a knocking or tapping noise; *Fr.* Faire rendre un bruit sec comme celui des pieds du cheval, de la mitraille rendant un bruit sec, en faisant tac tac, toc toc].

takırdayan.kuyrukkakan, b. i. *zool.* **Kuyrukkakan.**

takır takır, z. *yans. Takırdayarak.* [*Ing.* Hard and dry].

takırtı, i. < *takırdamak* Takırdama sesi. [*Ing.* A repeated tapping or knocking noise; *Fr.* Bruit sec].

takır tukur, b. z. *yans.* Kabaca takırdayarak: *Gece vakti takır tukur eşyanın yerini değiştirmeye kalktı.* [*Ing.* An alternation of tapping and knocking sounds, with noise; *Fr.* Forme exagérée de «takır takır»].

takışmak (-ı, -le), f. § ❶ Birbirine takılmak. [*Fr.* Attacher, accrocher, reciproquement]. § ❷ Kapışmak, kavga eder gibi olmak.

takıştırmak, f. ◘ **Takıp takıştırmak.** ◘ **Takmak.**

takıyye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sakınma, çekinme; § ❷ Birinin mensûp olduğu mezhebi gizlemesi.

takî /takī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Günahtan, haramdan kaçınan, dinine bağlı */kimse/*; § ❷ *h. d.* İki imamdan biri.

takiarîtmi. i. *Fr. tachyarithmie. patol.* Taşikardi ile birlikte görülen aritmi şekli, bu durumda nabız düzensiz ve kalbin atış sayısının altındadır. *(Kulakçık fibrilasyonundan ileri gelir).* [*Ing.* Tachyarithmia].

ta'kib /takīb/, i. ç: **ta'kibât.** *Osm.* < *Ar. akab. esk.* § ❶ Arkasına düşme, arkasından gitme veya gelme; § ❷ Kovalama; § ❸ Gütme.

takibat,-tî /takībat/, ç.i. *Osm.* < *Ar. (*k *kalın okunur).* Kovuşturma, adaleti yerine getirmek üzere bir suçlu hakkında girişilen hareket. [*ing.* Prosecution; *Fr.* Poursuite].

ta'kiben, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Takib suretiyle, takibederek. [*Ing.* Following].

ta'kîd /takīd/, i. ç: **ta'kîdât.** *Osm.* < *Ar. akd. esk.* § ❶ Düğümleme, düğümlenme; § ❷ *ed.* İbâreyi veya cümleyi anlaşılmaz şekilde düzenleme. [*Ing.* A making speech obscure and puzzling, obscurity of language, amphibology].

ta'kîdât /takīdāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **takkîd**'in çoğulu.

takidrit, i. *Fr. tachydrite. min.* Hidratlı doğal

ŞEKİL: 519.— **TAKIMYILDIZLAR II.** [*GÜNEY YARIM GÖKKÜRESİ*]

magnezyum ve kalsiyum klorür. *(Stassfurt madenlerinde bulunur).* [*Ing.* Tachydrite].

takle /takle/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kayettirici maddeler verme.

takifaji, i. *Fr. tachyphagie. petol.* Çabuk yemek yeme eylemi. *(Kötü çiğnemeye yol açar ve bunun sonucu sindirim bozuklukları meydana gelir).* [*Ing.* Tachyphagia].

takifemi, i. *Fr. tachyphémie.* < *Yun. takhys,* hızlı + *pheme,* söz. *psikopatol.* Konuşmanın genel olarak çabuklaşması; mani hallerinde görülür ve bazı bunama durumlarında sözlerin tekrarı ile birlikte olur. [*ing.* Tachyphemia].

takifilaksi, i. *Fr. tachyphylaxie. ted.* Öldürücü olmayan dozda zehir şırınga edilmesiyle elde edilen hızlı bağışıklık. *(Sonradan yapılacak olan öldürücü miktardaki zehirin etkisini önler).* [*Ing.* Tachyphylaxis].

takifreni, i. *tıp.* Hastalık derecesinde zihni faaliyet.

takigraf, i. *Fr. tachygraphe, mek.* Hız kaydedici âlet. [*Ing.* Tachygraph].

takilit, i. *Fr. tachylite. jeol.* Bazaltlara tekabül eden cevher kaya. [*Ing.* Tachylite].

takim /takîm/, i. *Osm.* < *Ar. akm.* ve *ukm. (k kalın okunur).* § ● Kısırlaştırma; § ❷ Mikropsuzlama.

takimetre /takimetre/, i. *Yun. takhys,* hızlı + *metron,* ölçü. Devim halindeki bir cismin hızını ölçmeye yarayan cihaz. [*Ing.* Tachymeter; *Fr.* Tachymètre].

takip,-bi /takîp/, i. ç: **takibât.** *Osm.* < *Ar. akab* > *tâkîb. (k kalın okunur).* § ❶Arkasına düşme, ardı sıra gitme, kovalama: *Hırsızlar, polisin takibinden kurtulamaz.* [*Ing.* Going after, following, pursuing]; § ❷ Ardınca gitme veya gelme: *Çocuk, babasının kendisini takibinden memnun olmadı;* § ● Kovuşturma, kovuşturulma: *Savcılık, basın suçlarının takibinden sorumludur.* [*Ing.* Prosecution; persecuting, execution, pursuit; *Fr.* Poursuite]; § ❸ İzinden gitme, izleme: *Atatürk'ün düşüncelerini takip, gençliğin başlıca amacıdır.* [*Ing.* Following; *Fr.* Action de poursuivre, de suivre].

~ etmek, § ❷ Ardı sıra gitmek, arkasına düşmek, kovalamak. [*Ing.* To pursue; *Fr.* Poursuivre]; § ❷ Ardınca gitmek veya gelmek. [*Ing.* To follow up; *Fr.* Suivre]; § ❸ Kovuşturmak. [*Ing.* To execute, to prosecute; *Fr.* Poursuivre]; § ❸ İzinden gitmek, izlemek. [*Ing.* To follow; *Fr.* poursuivre, suivre, filer].

~ hukuku, *huk.* ◘ İcra hukuku.

~ ışığı, *tiy.* Sahne üzerindeki eşyayı veya hareket eden bir kişiyi hareket durumunda izleyen ışık. [*Ing.* Followspot; *Fr.* Projecteur de poursuite].

~ noktaları, *matb.* Çoğunlukla fihrist sayfalarında konularla sayfa sayılarının arasını birleştirmeğe, gözün doğru gitmesine yarayan bir sıra noktalı çizgi. [*Fr.* Point conducteur].

takipne, i. *Fr. tachypnée. tıp.* Birçok akciğer, kalb ve sinir hastalığında rastlanan solunum hızlanması. [*Ing.* Tachypnea].

takipsizlik,-ği, i. *huk.*Takip etmeme, takibi dur. durma. [*Osm.* Adem-i takip; *Ing.* Non-performance, non-fulfilment; *Fr.* Non-exécution, inexécution].

takisterol, i. *kim.* Ergosterolün ışınlanmasından meydana gelen bileşim.

takistoskop,-pu, i. Süratli görsel uyaranları meydana getirmek için diyaskopa takılarak kullanılan ve rakamların, kelimelerin, siluetlerin yansıyan hayallerinin süresini ve aydınlığı kontrol eden bir âlet. Okuma ve yazmada görsel algılamanın geliştirilmesi amacıyla kullanılır.

tâkiyye /tâkiyye/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Takke.

tâkiyyedûz /tâkıyyedûz/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Takke diken, takkeci. [*Ing.* Maker of linen skullcaps].

tak.kapı, b. i. *mim.* Büyük binaların avlularına girilecek yerde altından geçilen zafer takı gibi kapılara verilen ad. *(İstanbul Üniversitesinin kapısına eskiden bu ad verilirdi, sonraları tahrif olunarak tahtkapı denilmiştir).*

takke, i. *Osm.* < *Ar. tâk* > *takiye.* Başa geçirilen, çoğu yarımküre biçiminde, ince ve hafif başlık. [*Osm.* Serpuş; *Ing.* Skullcap *(of linen for wearing under a turban),* night cap; *Fr.*Calotte légère en toile, bonnet de nuit]; ◎ **beygir ~ si,** ◘ **Beygir;** ◎ **bulut ~ si,** *hava.* ◘ **Bulut**[1]; ◎ **buz ~ si,** *hava.* ◘ **Buz.**

~ buzulu, *coğr.* Karın çok yağdığı, geniş yerler tuttuğu bölgelerde, çukurluklardan başka dağların bütün yamaçlarını, yaylaları, ovaları kaplamış bulunan buz örtüsü. *(Hemen bütün Grönland takke buzulları ile örtülüdür. Burada bu buzulların kapladığı yer 2 milyon km² yi bulur).* [*Osm.* Takke cümûdiyesi; *Ing.* Ice-cap; *Fr.* Calotte glaciaire].

~ düştü kel göründü, *at.* Bir ayıbı örten şey ortadan kalktı, foyası meydana çıktı.

~ tonoz, *mim.* XVI ncı ve XVII nci yüzyıllarda inşa edilen kiliselerde ibâdet kürsülerinin ve altarların yukarı taraflarını örtmek üzere inşa olunan kubbe şeklinde tonoz. [*Fr.* Coiffe].

takla, taklak, i. Başı yere koyduktan sonra ayakları kaldırıp vücudu ileriye atarak havada yapılan dönüş oyunu. [*Ing.* Somersault; *Fr.* Culbute]; ◎ **asılı ~,** *cimn.* ◘ **Asılı;** ◎ **değişmeli ~,** *cimn.* ◘ **Değişme;** ◎ **güvercin ~ sı,** *cimn.* ◘ **Güvercin;** ◎ **~ lı atlama,** *cimn.* Atlama araçları üzerinden takla atarak aşma.

~ atmak (kılmak), Başı yere koyduktan sonra ayakları kaldırıp vücudu ileriye atarak havada dönüş oyunu yapmak. [*Ing.* To turn a somersault; *Fr.* Faire des culbutes].

~ attırmak, *mec.* İstediği gibi oynatmak. [*Ing.* To twist someone around one's little finger; *Fr.* Se jouer de quelqu'un comme on veut].

~ yuvarlanma, *cimn.* Vücudun, yerde veya bir araçta, enine ekseni çevresinde yumularak öne-arkaya yuvarlanması.

taklabaz, i. *tiy.* Takla atarak hüner gösteren oyuncu. [*Ing.* Tumbler, acrobat; *Fr.* Culbutant, culbuteur].

takla.böceği, b. i. *paraz.* Sırt üstü çevrildiği zaman, göğüslerindeki özel aygıtın yardımıyle takla atarak düzgün durabilme yeteneğinde olup, «*telkurdu*» dediğimiz ve tarım bitkilerinin başlıca zararlılarından biri saydığımız kurtçukları dolayısıyle önem taşıyan böceklere örnek tür; demirciböceği. [*Lat. Agriotes lineatus; Ing.* Click beetle; *Fr.* Taupin].

takla.böceğigiller, ç. b. . *zool.* Böcekler *(Insecte)* sınıfının, kınkanatlılar *(Coleoptera)* takımından, dişli duyargalı böcekler familyası. Başı tamamiyle göğüs kısmına gömülü, her boyda, kanatlı böceklerdir. Kurtçukları silindirimsi, uzun ve sert kabukludur, çeşitli bitkilerin saplarında ve odunlarında yaşar. Yerde yaşayan ve köklerle beslenen çeşitleri de vardır; çoğu etçildir. Erginleri yaprakların ve çiçeklerin üstünde barınır. Sırt üstü düştükleri zaman sanki bir zemberekle fırlatılıyormuş gibi çok yükseğe sıçrama özelliği taşıyan böceklerdir. Bunların binlerce türü dünyanın her tarafında yaygındır. Ekvator'a yaklaştıkça bu böceklerin boyları daha büyük, renkleri daha parlaktır. Bazı türleri ise fosforışıldır. [*Lat.* ve *Ing. Elateridae; Fr.* Élatéridés].

taklavat,-tı, i. «*Takım ve takıntıları*» anlamında kullanılan **takım taklavat** deyiminde geçer: *Onlar takım taklavat gezmeye çıktılar.* [*Ing.* In all detail, bag and baggage, all together, the whole lot of them; *Fr.* Les tenants et les aboutissants, tout ce qui s'y attache].

taklib /taklîb/, i. ç: **taklibât.** *Osm.* < *Ar. kalb. esk.* § ❶ Tersine çevirme, çevrilme; § ❷ Bir yandan bir yana döndürme, döndürülme; § ❸ Bir şeyin şekil ve kalıbını değiştirme.

taklid /taklîd/, i. ç: **taklîdât.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ● takma, asma, kuşatma; § ❷ Benzemeye veya benzetmeye çalışma; § ● Birinin hareketlerini tekrarlayarak onunla alay etme, öykünme; § ● Bir şeyin sahtesini yapma, çıkarma.

taklidât /taklidât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Taklid**'in çoğulu.

taklîden /taklîden/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Tıpkısını, benzerini yaparak; § ● Gülünç tarafını belirterek.

taklidî /taklidî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Taklitle yapılan. [*Ing.* Imitative, counterfeit, that arises out of blind or implicit obedience].

taklif /taklîf/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kalafatlama, kalafatlanma.

takîli /takîlî/, i. *Osm.* < *Ar. kıllet. esk.* Azaltma, azaltılma, indirme. [*Ing.* Diminishing, diminution, reduction].

taklîm /taklîm/, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Kalem, kamış, tırnak gibi şeyleri)* Kesme, yontma, yontulma. [*Ing.* A cutting off the tip, a clipping].

taklip,-bi /taklîp/, i. *Osm.* < *Ar. taklîb. esk.* Devirip değiştirme. [*Ing.* A turning over, an inverting, inversion, a turning inside out, a reversing, reversal; *Fr.* Action de changer l'état d'une chose, de lui donner une autre forme].

taklis /taklîs/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Büzme; § ● *tıp.* Bazı hastalıklardan sonra kaslarda meydana gelen sertlik, katılık.

taklit,-di /taklît/, i. *Osm.* < *Ar. taklîd.* § ● Benzetleme. [*Ing.* ve *Fr.* Imitation]; § ❷ Yansılama, öykünme. [*Ing.* Counterfeit; *Fr.* Contrefaçon]; § ❷ Benzer. [*Ing.* Copy; *Fr.* Copie]; ◎ **taklidini yapmak,** *dey.* Yansılamak. [*Ing.* To mimic; *Fr.* Imiter, contrefaire, parodier, faire à la manière de]; ◎ **gümüş ~ i,** ◘ **Gümüş;** ◎ **kabartma ~ i,** *cemc.* ◘ **Kabartma;** ◎ **kendi kendini ~,** *psik.* ◘ **Kendi;** ◎ **~ manivela,** *mek.* ◘ **Manivela**

~ etmek, Bir şeyin kalpını, yalancısını yapmak. [*Ing.* To imitate, to feign, to sham; *Fr.* Imiter, singer, contrefaire].

~ mücevhercilik, ◘ **Mücevhercilik.**

~ resim, *tekn.* ◘ **Resim.**

taklitçi, i. Bir işin kalpını, benzerini yapan kimse.

takliye, i. *Osm.* < *Ar. esk. tıp.* Ana rahmindeki çocuğun yedinci aya doğru hareket etmesi, dönmesi.

takma, i. § ● Takmak işi. [*Ing.* Attach, to affix, to append; *Fr.* Action de fixer, d'attacher]; § ❷ s. Gerçeğinin yerine konulan, eğreti: *Takma ad. Takma saç. Takma diş.* [*Ing.* False; *Fr.* Emprunté]; § ● Aslında olmayıp sonradan konan: *Takma saç.* [*Ing.* Stuck on, attached; *Fr.* Fixe, attaché, enchâssé, emprunté]; ◎ **~ lı cilt,** *matb.* Özellikle büro işleri ve defterler için kullanılan, içine tek tek kâğıt yapraklar takılıp çıkarılabilen sırtı yaylı kaplar. ☆ *Eşanl.* **mappe;** ◎ **banda] ~,** *tekn.* ◘ **Banda].**

~ ad, *ed.* Edebiyatla uğraşan yazarlardan bazılarının asıl adları yerine kullandıkları ad. [*Ing.* Nickname; *Fr.* Surnom, nom d'emprunt, de guerre, pseudonyme].

~ baca, *den.* ◘ **Baca.**

~ bacak, *tıp.* ◘ **Bacak.**

~ (üstten) cep, *kıyf.* ◘ **Cep.**

~ diyafram, *matb.* Fotoğraf makinelerinde, maksada göre bir diyafram deliği olan ve objektifin içine takılan *(sokulan),* prinçten yapılmış diyafram cinsi. [*Fr.* Diaphragme coulissant].

~ ev, *inş.* Evin belli başlı bölümlerinin önceden özel birtakım yollarla hazırlanıp birbirine takılarak yapılan ev. *(Takılmaya hazır olan bu parçalar tavan, döşeme, duvarlarla ikinci dereceden parçalardır. Bu takma parçaların yardımı ile başka yapı işlerine ve harç, çimento gibi şeyler kullanmaya yer kalmadan, parçaların birbirine takılmasiyle ev yapılır).* [*Ing.* Prefabricated house].

~ saç, *tiy.* At kılından yapılmış saç.

takmak (-I, -e), *esk.T.* § ● Bir şeyi başka bir yere geçirip yerleştirmek:*Yüzük takmak.Gözlük takmak.Beline kılıç takmak. Kol düğmesini takmak. Camı çerçeveye takmak.* [*Ing.* To affix, to attach, to append; *Fr.* Fixer, attacher]; § ❷ *(Takınılan değerli şeyler hk.)* Vermek: *Geline pırlanta yüzük takmışlar.* [*Ing.* To give as a present]; § ❸*(Ad, lakap)* Koymak. [*Ing.* To give *(a name); Fr.*

Donner un surnom]; § ● *arg.* (a) Borç bırakmak: *Bakkalın elli liramı takarak gitti.* [*Ing.* To incur a debt, to cheat; *Fr.* Faire des dettes]; § ● (Arka, art ve peş gibi kelimeleri tümleç alarak) Almak: *Peşine on kişi takarak geldi.* [*Fr.* Prendre]; § ● *arg.* Önem vermek, aldırış etmek *(kelime, menfi olarak kullanılır); Deli Bekir kimseyi takmaz.* [*Ing.* To consider, to take notice of *(a person); Fr.* Observer qch, faire attention à qch, tenir compte; prendre connaissance, de qch.]; (b) (-den) sınavını başaramamak, sınıfta veya ikmale kalmak: *Felsefeden taktık galiba.* [*Ing.* To fail *(an examination); Fr.* Ne pas parvenir]; § ● Giymek. [*Ing.* To put on, to wear; *Fr.* Porter]; ◎ takıp takıştırmak, *dey.* Özenerek süslenmek. [*Ing.* To adorn oneself elaborately; *Fr.* Se parer avec grand soin].

takmamak (-ı), f. *arg.* Önem vermemek, saymamak. [*Ing.* To take no notice of].

takmîs /takmîs/, i. *Osm.* < *Ar. kamîs. esk.* Gömlek giydirme, giydirilme. [*Ing.* To clothe another with a shirt].

taknîn /taknîn/, i. *Osm.* < *Ar. kanûn. esk.* Kanun koyma. [*Ing.* To lay down a law].

takografî, *tıp.* Kan akımının sürat ve hareketini kaydetme. [*Ing.* Tachography].

takoz, i. *Yun. takos.* § ● Bir eşyanın altına, onu kıpırdamadan tutmak veya dik durdurmak amacıyla konan herhangi bir şey. ☆ *Eşanl.* Ağaç, kama, kıskı. [*Ing.* Wooden wedge; *Fr.* Coin de bois. Billot de bois]; § ● Kızaktaki geminin, üstünde oturduğu ağaçlardan her biri. [*Ing.* Prop; *Fr.* Poutre]; § ● Çivi çakmak üzere duvarın içine yerleştirilen ağaç parçası. [*Ing.* A short stake of wood, cleat or stopper; *Fr.* Morceau de bois ou de fer servant à fixer un objet; bourre]; § ● Üzerine resim kazmak ve basmak için kullanılan kalınca, küçük ve muntazam kesilmiş dörtgen şeklinde ağaç parçaları; § ● *ask.* Bir topun geri tepmesini frenlemek için tekerleklerin altına konan ağaç kama; § ● *inş.* (a) Bölme duvarını tutmak için bitişik iki döşeme kirişi arasına yerleştirilen büyük kama; (b) Vida veya çivi çakmak için duvara açılmış deliğe yerleştirilen ahşap parça; § ● *mar.* Bir parçanın diğer bir parçasının arkasına giren kısmı. *(Lambriler direk ve pervazların takozlarına yerleştirilir);* § ● *matb.* Çerçeve içindeki harflerin düzeylerini eşitlemek için üstlerine vurmağa yarayan sert bir ağaçla kaplanmış çam ağacından parça. ☆ *Eşanl.* takatuka; § ● *mek.* Bir taşıt tekerleğinin dönmesini önlemeğe yarayan düzenek; § ● *teknol.* Bir parçanın hareketini sınırlamaya bir kanadı, kayıcı veya döner bir parçayı saptamaya yarayan çıkıntılı parça; § ● *demir.* Ray gövdesiyle yatak yanağı arasına sıkıştırılan ve bir susta meydana getirecek şekilde ikiye bükülmüş demir levhadan veya odundan yapılan tespit parçası; ◎ **aşık** ~ u, *inş.* ◘ Aşık; ◎ **besleme** ~ u, *inş.* ◘ Besleme; ◎ **çıkış** ~ u, *sp.* ◘ Çıkış; ◎ **dümen** ~ u, *den.* ◘ Dümen; ◎ **gönye** ~ u, *den.* ◘ Gönye; ◎ **imlâ** ~ u, *den.* ◘ İmlâ; ◎ **merdiven** ~ u, Üstüne merdiven basamaklarını mıhlamak üzere altlarına konulan ve üçgen şekilde olan takozlar.

takrîr, i. ç: **takrîrat.** *Osm.* < *Ar. esk.* Başa kakma, azarlama, paylama. [*Ing.* Reprimanding severely, a reproving, chiding, an agitating].

takrîrât /takrîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Takrîr'nin çoğulu.

takrîb /takrîb/, i. *Osm.* < *Ar.* ◘ Takrip

takriben /takriben/, b. *Osm.* < *Ar.* Aşağı yukarı, yaklaşık olarak. [*Ing.* Approximately, about; *Fr.* Approximativement, à peu près].

takribî /takribî/, s. *Osm.* < *Ar.* Yaklaşık, yaklaştırma. [*Ing.* Approximate; *Fr.* Approximatif,-ive].

takrîn /takrîn/, i. *Osm.* < *Ar. karîn. esk.* Yaklaştırma, beraber bulundurma. [*Ing.* Causing to become a companion].

takrîp,-bi /takrîp/, i. *Osm.* < *Ar. kurb* > *takrîb. esk.* § ● Yaklaştırma. [*Ing.* Bringing near, a giving access, causing to approach, approximation, proximity; *Fr.* Action d'approcher]; § ● Tahmin; § ● Yolunu bulma.

takrîr /takrîr/, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Anlatma, anlatış; § ● Önerge. [*Ing.* Motion; *Fr.* Motion]; § ● Tapu dairesinde mülkünü başkasına sattığını veya ipotek ettiğini söyleme.

~ yöntemi, Öğretimde daha çok öğretmenin anlatma ve açıklamasına önem veren, bu arada öğrencilerin tartışma, soru sorma ve grupla çalışma gibi teşebbüslerini sınırlayan klâsik bir öğretim yolu. *(Bu yöntemle ders veren öğretmenin tek amacı, belli bilgileri düzenli şekilde öğrencilere naklet-mektir. Bu yöntemin aşırı bir şekilde uygulandığı okullarda öğrenciler genellikle çok pasiftirler).*

takrîrât /takrîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Takrîr'in çoğulu.

takrîren /takrîren/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Ağızdan anlatarak.

takriz /takriz/, i. *Osm.* < *Ar.* Beğence. [*Ing.* Pronouncing or writing a eulogy on a literary work, eulogy (of a book), favorable review, appreciatory preface by an important literary man for another book; *Fr.* Eloge, lettre d'un homme connu insérée en tête].

takrîzât /takrîzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Takriz'in çoğulu.

taksa, i. *Lat. taxa* < *Yun. taksis.* § ● *post.* Pulu yapıştırılmadan gönderilen mektup için alıcı tarafından cezalı olarak ödenen posta ücreti. [*Ing.* Tax; *Fr.* Taxe]; § ● *huk.* Deniz rizikosu sigortasında, tarafların anlaşma ile sigorta değerini belirli bir para olarak saptamaları.

~ **pulu**, *post.* Ücreti hiç ödenmemiş veya noksan ödenmiş olan posta maddelerinin alıcıları ve gerektiğinde göndericilerinden tahsil edilen ücretlerinin alınmasında kullanılan pullar. *(Bunlar başka posta hizmetlerinde kullanılmez. Halen bizde bu türlü pul yoktur. İleride bastırılması mümkündür).* [*Ing.* Postage-due stamp].

taksalı /tak:salı/, s. Pulu yapıştırılmadığı veya eksik yapıştırıldığı için parası, cezasıyla birlikte kendisine gönderilen kimseden alınan *(mektup).* [*Fr.* Taxé, taxée *(mot usité dans lettre taxé)*].

taksa, i. *huk.* Sigorta sözleşmelerinde, para olarak tesbit edilmiş sigorta değeri anlamında kullanılmaktadır.

taksi /tak:si/, i. *Fr. taximètre.* Piyasada işleyen ve taksimetre taşıyan otomobil. [*Ing.* Taxi-cab, taxi, cab; *Fr.* Taxi, taxiauto, taxauto].

~ **bekleme mevkii**, *hava.* Taksileyen hava gemilerinin gerektiğinde duraklamaları için belirtilen yer. [*Ing.* Taxi-holding position; *Fr.* Point d'attante de circulation].

~ **kanalı**, *hava.* Hava gemilerinin taksilenmesi için bir su aerodromu üzerindeki belirli bir yol. [*Ing.* Tax-channel; *Fr.* Chenal de circulation].

~ **kanalı ışıkları**, *hava.* Taksileyen bir deniz uçağının izleyeceği yolu göstermek için bir taksi kanalı boyunca yerleştirilmiş havacılık yer ışıkları. [*Ing.* Taxi-channel lights; *Fr.* Feux de chenal de circulation].

~ **yolu**, *hava.* Hava gemilerinin taksilenmesi için bir kara aerodromu üzerinde seçilmiş veya hazırlanmış bir yol. [*Ing.* Taxiway; *Fr.* Voie de circulation, Taxi route].

~ **yolu ışıkları**, *hava.* Taksileyen bir hava gemisinin izleyeceği yolu göstermek için bir taksi yolu boyunca yerleştirilmiş havacılık yer ışıkları. [*Ing.* Taxiway lights; *Fr.* Feux de voie de circulation].

taksi, i. *Fr. taxie. zool.* ◘ Göçüm.

taksileme, i. *hava.* İniş ve kalkış işi hariç, bir hava gemisinin kendi gücü ile yerde veya su üzerinde hareket etmesi. [*Ing.* To taxi, taxying; *Fr.* Circuler à la surface *(avions à skis, hydravions)*, rouler au sol *(avions).* circulation à la surface, roulement au sol].

taksim /taksîm/, i. *Osm.* < *Ar. kısm.* § ● Bölüştürme, bir bütünü parçalara, bölümlere ayırma. [*Ing.* Division; *Fr.* Division]; § ● *mat.* Bölme ve bölü; § ● *müz.* Doğu müziğinde faslın başında ve ortasında çalgıcı tarafından doğaçtan yapılan gezinti. [*Ing* An Instrumental Improvisation *(corresponding to a vocal gazel);* ◎ **ateş** ~ I, *den.* ◘ Ateş; ◎ **gurema** ~ I, *mat.* ◘ Gurema.

~ **dâvası**, *huk.* Bölme dâvası, paylaşma dâvası, bölüştürme dâvası. [*Ing.* Action for partition suit of partition; *Fr.* Action en partage]; ◎ ~ **etmek**, Bölüştürmek, bir bütünü parçalara, bölümlere ayırmak. [*Ing.* To divide, to share out, distribute; *Fr.* Diviser, partager].

~ **edilen vergi**, *huk.* Bir kamu idaresi tarafından tahsil ve diğer kamu idareleri arasında taksim ve tevzi edilen vergi. [*Ing.* Apportioned tax].

~ **müzekkeresi**, *huk.* Hâkim tarafından tapu dairesi veya ilgili başka bir daireye yazılan ve ortak bir malın taksim şeklini gösteren yazı.

taksimat,-tı /taksimât/, ç. i. *Osm.* < *Ar. esk.* Taksim'in çoğulu.

taksimetre /taksimetre/, i. *Yun. taxis, narh* + *metron,* ölçü. Piyasa otomobillerinde kullanılan ve ödenecek parayı gösteren sayaç. [*Ing.* Taximeter; *Fr.* Taximètre].

taksir /taksîr/, i. *Osm.* < *Ar. kasr. esk.* § ● Kısaltma, kısma. [*Ing.* Shortening, abbreviating]; § ● Kusurda bulunma. [*Ing.* Negligence, blame, failure in duty, a being remiss, remissness, fault, sin, trespass; *Fr.* Défaut négligence]; ◎ ~ **II suçlar**, *huk.* İradi olarak işlenen bir fiilden, fail tarafından istenmeden, kanunun cezalandırdığı sonuçların meydana gelmesi halinde ortaya çıkan suçlar. [*Ing.* Imprudent offenses; *Fr.* Délits d'imprudence].

taksirat,-tı /taksîrât/, ç.i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Kusurlar, suçlar. [*Ing.* Fault, sin; *Fr.* Défaut, faute, infraction]; § ● *h.d.* Alın yazısı. [*Ing.* Fate, destiny].

taksiratlı, i. *huk.* Kusurlu.

~ **iflâs**, *huk.* ◘ İflâs.

taksit,-ti, i. ç: **tekasit.** *Osm.* < *Ar. kıst.* Bir borcun belli zamanlarda ödenmesi gerekli olan parçalarından her biri. [*Ing.* Installment; *Fr.* Versement]; ◎ ~ **le alış**, *ikt.* Bir malın bedelinin ceste ceste ödenmesi. [*Ing.* Tally trade; *Fr.* Achat à tempérament]; ◎ ~ **le satış**, *huk.* ◘ Satış.

~ **borç**, *iş. huk.* Aidat ödemek v.b. maksatlar için işçinin ücretinin bir kısmının işveren tarafından doğrudan doğruya kesilmesi. [*Ing.* Assignment of wages].

takson, i. *bot.* Her kategoriden sistematik gruplar.

taksonomi, i. *Fr. taxonomie.* < *Yun. taxis,* ayarlama + *nomos,* yasa, *zool.* Canlıların sınıflandırılması, bu sınıflandırmada kullanılan kural ve prensipler. [*Ing.* Taxonomy; *Fr.* Taxonomie]. ☆ *Eşanl.* sistematik; ◎ **bitki** ~ **si**, *bot.* ◘ Bitki sistematiği.

takşir /takşîr/, i. *Osm.* < *Ar. kışr, esk.* Kabuğunu soyma, kabuğu soyulma. [*Ing.* A peeling, skinning].

takt,-tı, i. *Fr. tact.* Denlilik, sözlerinde ve hareketlerinde hale, zamana ve yere uygunluk gösterme. [*Ing.* Tact; *Fr.* Tact].

~ **sahibi**, Denli.

tak tak, z. *yans.* Sert ve gevrek bir şeye vurulurken çıkan kaba ve tok sesi anlatır: *Tak tak kapı vuruldu.* [*Ing.* Wooden instrument for beating washing, laundry beetle; *Fr.* Tac tac, toc toc].

taktırmak (-ı, -e), f. Takmak işini yaptırmak. [*Ing.* To make attache or fit, to let wear; *Fr.* Faire fixer enchâsser].

taktî,-i /taktî/, i. ç: **taktîât.** *Osm.* < *Ar. kat. esk.* § ● Kesme, parçalama; § ● Durgu. [*Ing.* Scanning, a cutting up].

taktîât, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Taktî'nin çoğulu.

taktîb /taktîb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kaş çatıp yüz ekşitme.

taktik, i. *Fr. tactique* < *Yun. taktike.* § ● *esk.* Çeşitli savaş araçlarını belli bir sonuca ulaşmak amacıyla etkili bir biçimde birleştirerek ve kullanarak bir kara, deniz veya hava savaşını yönetme sanatı: *Savaş taktiği.* [*Osm.* Tabiye; *Ing.* Tactics; *Fr.* Tactique]; § ● *mec.* İstenen sonuca ulaşmak amacıyle izlenen yol, kullanılan usullerin tümü: *Kurnazca bir taktik;* § ● s. Taktiğe ait, taktikle ilgili. [*Ing.*Tactical]; ◎ **dağ taktiği**, *esk.*

Dağ²; ◉ deniz taktiği, *esk. den.* ◘ Deniz; ◉ **~ bombardımanı,** *esk.* ◘ Bombardıman. **~ hava okulu,** *esk.* Subaylara hava tekniği ile emir ve komuta görevleri ve Hava Kuvvetleri filo ve gruplarının başlıca karargâh görevleri hakkında esas bilgiler veren okul. *(Bu okula, özellikle, küçük rütbeli subaylar alınır).* [*Ing.* Air tactical school].

~ havadan gözetleyici, *esk.* Bir havadan gözetleyici gibi eğitim görev ve uçuş halindeki hava araçlarından dost ve düşman kuvvetlerinin hareket ve tertiplerini gözetlemek ve bu hususta rapor vermekle görevli olan subay. [*Ing.* Air tactical observer].

~ akın, *esk.* Ele geçirilen araziyi elde tutma amacı olmadan, bir düşman mevzii içinde belirli bir amacın yerine getirilmesi için yapılan taarruz.

~ araç, *esk.* Muharebe, taktik harekât ve kıtaların muharebe eğitimleriyle doğrudan doğruya ilgili sahra ihtiyaçlarını karşılamak üzere imal edilmiş araç.

~ ateş idaresi, *esk.* Muharebede savaş görevinin yapılabilmesi için hedeflerin seçilmesi, ateşin açılması, geciktirilmesi veya kesilmesi, çeşitli ateş şekillerine göre, eldeki ateş gücünün kullanılmasıyle ilgili ateş idaresine verilen ad.

~ birlik, *esk.* Muharebede tek bir birlik olarak kullanılmak üzere meydana getirilen birlik. *(Bu birlik doğrudan doğruya destek sağlamak üzere hizmet birliklerini de içine alabilir).*

~ grupman, *esk.* Savaşta verilecek herhangi bir taktik görevi başaracak şekilde muharip ve hizmet birliklerinden dengeli olarak kurulmuş ve bir kumanda altında toplanmış geçici askerî kuruluşlara verilen ad.

~ harita, *esk.* Taktik veya idarî amaçlar için kullanılan, büyük ölçekli harita.

~ hava kontrol merkezi, *esk.* Bir taktik hava kuvvetinin, bütün hava araçlarını, hava haber verme ve ikaz işlerini yöneten, karada ve denizde üslenmiş olarak hava harekâtını denetleyen kuruluşa verilen ad.

~ hava kontrol müfrezesi, *esk.* Uçakların ileri gözetleme yerlerinden denetlenmeleri için görevli küçük kuruluşa verilen ad.

~ hava kuvveti, *esk.* Bağımsız olarak bir ordular grupuyle birlikte taarruz şeklindeki hava harekâtını destekleyebilecek kuruluştaki büyük hava birliğine verilen ad.

~ ihtiyat, *esk.* Muharebenin gelişme safhasında, yedek bir manevra kuvveti olarak kullanılmak amacıyle, başlangıçta kumandanın eli ve emri altında tutulan tabur, alay veya daha büyük bir birlik veya böyle bir birliğin bir kısmına verilen ad.

~ intikal, *esk.* Muharebe şartları altında yapılan kıta ulaştırmalarına verilen ad.

~ kullanma, *esk.* Herhangi bir birlik, silâh, araç veya gerecin savaş harekâtında kullanılmasına verilen ad.

~ plan, *esk.* İkmal, tahliye, bakım ve idarî işler dışında olmak üzere, belli bir muharebe harekâtı için hazırlanan plana verilen ad.

~ tatbikat, *esk.* Askerî birliklerin ve silâhların muharebede kullanılmalarıye ilgili, manevra, harb oyunu, arazi ve plan uygulamasıyle harita meseleleri gibi çeşitli deneme çalışmalarına verilen ad.

~ yürüyüş, *esk.* Düşmanla temas muhakkak olduğu zaman, muharebe şartları altında yapılan yürüyüşe verilen ad.

taktir /taktîr/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Damıtma, imbikten çekme.

taktîrât /taktîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taktîr**'in çoğulu.

taktirî /taktîrî/, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Taktire mensup, taktir ile ilgili.

taktizm, i. *Fr. tactisme.* Hareketli, canlı bir varlığın, kendi dışındaki fizik veya kimyasal bir etken tarafından belirli bir yönde çekilmesi *(pozitif taktizm)* ve itilmesi *(Negatif taktizm);* öğlenaların ışığa yönelmesi bir taktizm hareketidir. [*Ing.* Tactism].

taktometre, İ. *tıp.* Dokunum ölçme âleti. [*Ing.* Tactometer].

tak tuk, b.z. *yans.* Sert ve gevrek bir şeye vurulurken çıkan sesi yerme duygusuyla anlatır: *Tak tuk kapıları açıp kapamaya başladı.* [*Ing.* Imitates the sound of knocking; *Fr.* Cliquetis]

taktuka, İ. *matb.* Matbaalarda hurufat dizildiği vakit üzerine vurularak harflerin yüzünü bir hizaya getirmek için kullanılan, düzlenmiş yüzeyli tahta. [*Ing.* Noise, tumult, a large ashtray, a kind of roller used in printing].

takunya, takunye /takun:ya, takun:ye/, i. *Yun. takuni.* ◘ Nalın.

takunyacı, İ. Takunya yapan veya satan kimse.

takvâ /takvâ/, i. *Osm.* < *Ar. vikâye. esk.* Allah'tan korkma, Allah korkusuyle dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma. [*Ing.* Fear of God, piety; *Fr.* Piété, dévotion].

takva.llah, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* Allah korkusu.

takvîb /takvîb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Yeri kazma; § ● Bir şeyi yerinden çekip çıkarma.

takvîd /takvîd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yetme, yederek çekme.

takvîl /takvîl/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* ç: **takvîlât.** ◘ İftira.

takvîlât /takvîlât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **takvîl**'in çoğulu.

takvim /takvîm/, İ. ç: **takvîm.** *Osm.* < *Ar. kavm, kıyâm.* § ❶ Zamanı yıllara, aylara ve günlere ayırma yöntemi; § ❷ Bir yılın günlerini, aylarını, sayılı günlerini gösteren çizelge veya defter. [*Ing.* Calendar; *Fr.* Calendrier]; ◉ **ay ~ i,** *astr.* Ay ve güneşin görünen devinmelerine göre düzenlenen takvim. [*Ing.* Lunisolar calendar; *Fr.* Calendrier unisolaire]; ◉ **banka ~ i,** *ikt.* ◘ Banka; ◉ **cep ~ i,** ◘ Cep; ◉ **güneş ~ leri,** *astr.* ◘ Güneş; ◉ **hicrî ~,** *astr.* ◘ Hicrî; ◉ **İslâm ~ ı,** *astr.* ◘ İslâm.

~ yılı, *huk.* Ocak ayının birinci gününden başlayıp, Aralık ayının otuz birinci günü sona eren zaman birimi. [*Ing.* Calendar year; *Fr.* Année civile].

takvîm.çe /takvîmçe/, b. İ. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Küçük takvim. [*Ing.* Small agenda].

takvîm.hâne /takvîmhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk. tar.* Devletin resmî gazetesi olarak neşrî kararlaştırılan «*Takvîm-i vekayi*» nin basılması için kurulan matbaa.

takvîs /takvîs/, i. *Osm.* < *Ar. kavs. esk.* Kavislendirme, yay şekline koyma, konulma. [*ing.* A giving a thing the form of a bow, an arching, bending, a being or becoming arched, curvature].

takvît /takvît/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Besleme. [*Ing.* A nourishing, alimentation].

takviye, İ. *Osm.* < *Ar.* Berkitme, pekiştirme, kuvvetlendirme. [*ing.* Strengthening, imparting strength, reinforcement; *Fr.* Renforcement, consolidation, affermissement, fortification]; ◉ **dümen kuşağı ~ si,** *den.* ◘ Dümen; ◉ **fiyat ~ sı,** *ikt.* ◘ Fiyat.

~ etmek, Kuvvetlendirmek, berkitmek. [*Ing.* To strengthen, to reinforce; *Fr.* Renforçer, fortifier].

~ sulama, *trm.* Yağışın bitkinin ihtiyacını karşılayabildiği hümid bölgelerde, zaman zaman bitkinin artan ihtiyacını takviye etmek, çift ürünü mümkün kılmak, yaz devresinde yeşil yem sağlamak maksadiyle yapılan yardımcı sulama.

takviyet, İ. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Takviye.

takyîd /takyîd/, i. ç: **takyîdât.** *Osm.* < *Ar. kayd. esk.* § ● Kayıt ve şartla bağlama, şart koşma; § ❷ Bağlama; § ● Harfe nokta ve hareke koyma.

takyîdat, ç. İ. *Osm.* < *Ar. esk. huk.* Kayıtlamalar, kısıntı. [*Ing.* Restrictions, restriction; *Fr.* Limitations, réductions]; ◉ **döviz ~ ı,** *huk.* ◘ Döviz.

takyidedilmek, f. *huk.* Kayıtlanmak.

takyidetmek, f. *huk.* Bağlamak.

takyit,-di /takyît/, İ. ç: **takyîdât.** *Osm.* < *Ar. kayd* > *takyîd. esk.* Bağlı kılma. ☆ *Eşanl.* **Kayıtlama.** [*Ing.* Binding, a putting a condition, restriction, a bewitching, a holding by a spell; *Fr.* Limitation, réduction, réserve].

takzîye /takzîye/, i. *Osm.* < *Ar. kazâ. esk.* Kazâ etme, eksiği yerine getirme.

tâl /tâl/, İ. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Zil *(parmaklara takılan);* § ● Gümüş veya bakır tepsi. [*Ing.* Pollen, flower-bud of the date palm].

tal', i. *Fr. thalle* < *Yun. thallos. bot.* Çiçeklerin üreme organı. [*Ing.* Drizzle; *Fr.* Thalle].

tâlâc /tâlâc/, İ. *Osm.* < *Fars. esk.* § ○ Ses, sedâ; § ❷ Meş'âle; § ● Çığlık; § ❶ Kavga.

talak,-kı /talâk/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Boşama, boşanma. [*Ing.* Repudiation divorce *(of a wife by her husband);* *Fr.* Repudiation de la femme, divorce].

talâkat,-ti /talâkât/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Düzgün söz söyleme kolaylığı. § ❷ Güler-yüzlülük. [*Ing.* A being cheerful and open *(countenance)*].

talâk.nâme /talâknâme/, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Boşama kâğıdı, boş kâğıdı.

talamus, İ. *Yun.* § ❶ *anat.* Beyinin, duyu sinirlerinin kavşak yeri olan, duyguların reaksiyon merkezi olarak kabul edilen bölge. [*Osm.* Serir-i basarî; *Lat. Thalamus; Ing.* Thalamus; *Fr.* Thalame, couche optique]; § ● *bot.* ◘ Çiçek tablası.

~ altı, *anat.* Arabeyinde, talamusun altında, hipofizin üstünde kalan bölge.

~ belirtisi, *anat.* Vücudun çeşitli yerlerinde şiddetli ağrılar, içte ve yüzeyde duyarlık bozuklukları, geçici yarım felç ve görme bozukluklarıyle ortaya çıkan hastalık hali. *(Déjerine ve Roussy tarafından tanımlanmıştır).* [*Ing.* Thalamic syndrome].

talan /tâlân/, i. *Osm.* < *Fars.* Yağma, çapul. [*Ing.* Pillage, plunder, raid; *Fr.* Pillage, but in].

tâlân.ger /tâlânger/, b.s. Osm. < *Fars. esk.* Yağmacı, çapulcu.

tâlân.gerî /tâlângerî/, b.İ. *Osm.* < *Fars. esk.* Yağmacılık, çapulculuk.

talapsamak, f. *(Dişi hayvan)* Erkek istemek. [*Ing.* To be in heat *(female animal);* *Fr.* Être en rut *(en parlant d'une femelle)*].

talâr /tâlâr/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* § ● Dört direk üzerine yapılan, tahtaboşa benzeyen ve geceleri yatılan yer; § ❷ Büyük oda, salon.

talasemi, i. *Fr. thalassémie* < *thalassa,* deniz + *haima,* kan, *patol.* Özellikle Akdeniz havzasında yaşayan ahalide görülen ve ilk yaşlardan itibaren tedricî bir kansızlıkla beliren ailevî hastalık; hastalık kanında eritroblastoz, yüzünde özel bir biçim, dalağında büyüme görülür. [*Ing.* Thalassemia].

talasin, İ. *Fr. thalassine. biyokim.* Deniz şakayıklarının dokunaçlarından çıkarılan ve billûrlaşabilen azotlu zehir. [*Ing.* Thalassin].

talasofobi, i. *Fr. thalassophobie* < *Yun. thalassa,* deniz + *phobia,* korku. *psikiy.* Bazı kimselerin deniz karşısında duydukları marazî korku. [*Ing.* Thalassophobia].

talasokrasi, İ. *Fr. thalassocratie.* § ● Denizler İmparatorluğu. [*Ing.* Thalassocracy]; § ❷ Gücü, her şeyden önce denizler üzerindeki hâkimiyete dayanan devlet. [*Ing.* Thalassocracy].

talaş, İ. Testere ile biçilen veya rende, törpü gibi âletlerle işlenen bir şeyden dökülen kırıntılar. [*Ing.* Wood shavings, sawdust, filings, raspings; *Fr.* Copeau, chute de bois, éclat de bois]; ◉ **demir ~ ı,** *mat.* ◘ Demir; ◉ **eğe ~ ı,** ◘ Eğe.

~ açısı, *mek.* Kopan talaşların kolayca çıkabilmesi için, kesici takımın işlenecek parçanın normal düzlemiyle yaptığı açı.

~ boşluğu, *teknol.* Bir rendeleme âletinin kundağında talaşların boşaltılmasına yarayan boşluk.

~ çıkarma, *teknol.* (a) Ambalajda veya hidrolik bir bağlayıcıyle birlikte sunta yapımında kullanılan odun talaşlarını *(Odun lifi veya yünü)* elde etme işlemi; (b) Kâğıt yapımında odunun veya kâğıt hamurunun elemanter liflerini birbirinden mekanik yolla ayırma işlemi.

~ makinesi, *teknol.* Kütüklerden ambalâj talaşı elde etmeğe yarayan makine.

~ odunu, *teknol.* Sunta yapımında yararlanılacak talaşları elde etmek için kullanılan hızar fabrikası artığı veya kaba odun.

~ **sabunu,** ◘ **Sabun.**

talaş kebabı, b.i. *mutf.* Önce pişirilip hazırlandıktan sonra yufkaya sarılarak börek biçimi verilen ve öylece fırına sürülen kuşbaşı et yemeği. [*Ing.* A kind of meat patty; *Fr.* Espèce de pâté de viande].

ta'lat, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ● Yüz, surat, çehre; § ● Güzellik; § ● Erkek ve kadın adı.

tal'at.efrûz /ta'latefrûz/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Parıldatan.

tal'at.fîrûz /talatfirûz/, b.s. *Osm.* < *Fars. esk.* Parıldatan.

talâvet /talâvet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Güzellik, şirinlik, zarîflik. [*Ing.* Beauty, grace, loveliness, delay, expectancy; *Fr.* Beauté, splandeur].

talâyi' /talâyi/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tala'**nın çoğulu.

talaz, i. § ● Dalga; § ● İpekli kumaşın örselenmesiyle yüzündeki tellerde meydana gelen kabarıklık. [*Ing.* Foaming wave, billow, surge, whirlwind, cyclone, a being ruffled up *(silk, etc.)*; *Fr.* Vague, flot].

talazlanmak, nsz. f. § ● Dalgalanmak; § ● *(ipekli kumaş)* Üzülerek yüzündeki teller kabarmak.

talazlık,-ğı, i. Kimi kayıkların küpeştesine dalgaya karşı baştan kıça kadar eklenen tahta. [*Ing.* Washboard].

talazzî /talazzî/, i. *Osm.* < *Ar. lazâ. esk.* Alevlenme, alev çıkarma.

tâle /tâle/, *Osm.* < *Ar. tavl. esk.* «*Uzun olsun!*» mânasınadır. [*Ing.* May it be long!].

taleb.dâr /talebdâr/, b.s. *Osm.* < *Ar. ve Fars. esk.* Alacaklı. [*Ing.* Suitor, creditor].

talebe, i. *Osm.* < *Ar. tâlib. esk.* Öğrenci.

~ **pilot,** *hava.* Bir pilot derecesi almak için bir eğitime tâbi tutulan pilot adayı. [*Ing.* Student pilot; *Fr.* Elève pilote].

talebetmek, f. *huk.* Dilemek, istemek. [*Ing.* To request, ask for, seek for, to demand, to desire, to long for; *Fr.* Demander, exiger, formuler une demande].

taleb.kâr /talebkâr/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* İstekli. [*Ing.* Desirous, who asks for, applicant, suitor].

talep,-bi, i. ç: **talebe.** *Osm.* < *Ar. esk.* İstek, dilek. [*Ing.* Demand, an asking, request, a desiring; *Fr.* Action de demander, d'exiger, écon, demande]; ◎ **talebin fazlalığı,** *ikt.* Rekabet dolayısıyla fiyatların düşmesi sonucunda alıcıların çoğaldığı piyasa. [*Ing.* Buyer's market]; ◎ **mürafaa talebi,** *huk.* ◘ **Mürafaa.**

~ **edilmemiş sermaye,** *ikt.* Şirket idare meclisince henüz talep edilmemiş sermaye kısmı. [*Ing.* Uncalled capital].

~ **edilmemiş ücretler,** *ikt.* Sahiplerince henüz alınmamış ve beklemekte olan ücretler. [*Ing.* Unclaimed wages].

~ **müzekkeresi,** *huk.* İstek pusulası, istem yazısı.

~ **yöntemi,** *trm.* Sulama şebekesinde, çiftliklere, çiftçinin istediği zaman ve miktarda su verilmesi usulü.

talepname /talepnâme/, b.i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars. esk. İstek kâğıdı.* [*Ing.* Written request, indictement, accusation; *Fr.* Demande *(écrite)*, pétition, réquête].

taler /ta:ler/, i. *Alm.* Almanların, Avusturyalıların ve daha bazı ulusların eski bir gümüş parası. [*Ing.* Austrian dollar, thaler; *Fr.* Thaler].

Tales, öz. i. Yunanlı filozof ve matematikçi.

~ **teoremleri,** *mat.* Yunanlı bilgin Tales'in adıyla anılan ve geometrik uzunluklar arasındaki oranları belirleyen iki teorem.

talg.yağı, b.i. Çift tırnaklı hayvanlardan, sığır ve koyunlardan çıkarılan iç yağları.

talh, i. *Osm.* < *Ar. esk. bot.* Zamk ağacı. [*Ing.* Arabic acacia].

tali /tâlî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* İkinci derecede olan, ikincil. [*Ing.* Secondary, subordinate, subsidiary, ancillary, consequent term in proportion; *Fr.* Qui suit, qui vient à la suite].

~ **derecedeki teminat,** *ikt.* Rehin, ikinci ve üçüncü derecedeki ipotekle temin edilen hak. [*Ing.* Junior security].

~ **eksen,** *opt.* ◘ **Eksen.**

~ **elektronlar,** ◘ **Elektron.**

~ **frekans,** *hava.* Bir istasyonun yardımcı işler veya yedek olarak kullandığı frekans. [*Ing.* Secondary frequency; *Fr.* Fréquence secondaire].

~ **kıymet,** *ikt.* Bilânçoda başlıbaşına bir varlık ifade edemeyecek kıymet. [*Ing.* Miscellaneous asset].

~ **krater,** *jeol.* ◘ **Yan krater.** [*Ing.* Adventive crater].

~ **madde,** *ikt.* İmalâtta ikinci derecede elde edilen yapılar. [*Ing.* By product].

~ **meteoroloji merkezi,** *hava.* Hava gemileri işletmesi için meteoroloji bilgisi vermekle görevli, fakat esas tahmin ve umumî yol gösterme bakımından ana meteoroloji merkezine tâbi bir meteoroloji merkezi. [*Ing.* Dependent meteorological office; *Fr.* Centre météorologique secondaire].

~ **mineraller,** *jeol.* ◘ **Aksesuvar mineraller.**

~ **şirket.** *ikt.* Ana şirkete ve holding şirketine bağlı şirket. [*Ing.* Subsidiary company].

~ **taksimat,** Binalarda sütun başlığı, korniş, silme v.b. gibi ikinci derecede mimarî unsurlara verilen ad. [*Fr.* Plastique secondaire].

~ **unsurlar,** *trm.* Bitki gelişmesi için gerekli fakat gereken miktarları çok düşük olan demir, bakır, çinko, mangan, bor, molibden gibi elementler.

tâlib /tâlib/, s. *Osm.* < *Ar. tullâb, tulleb, talebe. esk.* § ● İsteyen, istekli. ☆ *Eşanl.* **hâhişger;** § ● i. Öğrenci. */Müen, tâlibe/.* [*Ing.* Student].

tâlibe /tâlibe/, s. ç: **tâlibât.** *Osm.* < *Ar. esk.* Mektepli kız. */tâlib'in dişilî/.* [*Ing.* Girl student].

tâlid /tâlid/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bir kimsenin evinde bulunan köle, cariye, hayvan gibi canlı eşya. [*Ing.* Born in one's possession or inherited from one's parents *(property, cattle, slaves)*].

talih /tâlih/, i. *Osm.* < *Ar. tali.* § ● Rastlantıları idare ettiğine ve böylelikle insanlara iyi veya kötü durumlar hazırladığına inanılan doğaüstü güç. [*Ing.* ve *Fr.* Fortune] ☆ *Eşanl.* **baht;** § ● İyi talih anlamına da kullanılır. [*Ing.* Good fortune, luck; good luck; *Fr.* Chance].

talihli /tâlihli/, s. Talihi elverişli olan, talihten hep iyilik gören: *Talihli adam.* [*Osm.* Bülend-ahter; *Ing.* Lucky, fortunate; *Fr.* Heureux -euse, fortuné, qui a de la chance].

talihsiz /tâlihsiz/, s. Talihi ters olan, talihin kahrına uğrayan: *Talihsiz çocuk. Talihsiz ülke.* [*Ing.* Who has no luck, luckless, unlucky; *Fr.* Malheureux, infortuné, qui n'a pas de chance].

~ **hacıyı deve üstünde yılan sokar,** *at.* «Onmadık hacıyı deve üstünde yılan sokar».

talihsizlik,-ği /tâlihsizlik/, i. Talihin tersliği. [*Ing.* Lucklessness; *Fr.* Malheur, infortune, mauvaise chance].

talik,-kı /tâlîk/, i. ç: **talikat.** *Osm.* < *Ar.* alak. esk. § ● *(Bir işin yapılmasını şu veya bu koşula)* bağlı tutma; § ● *(Belli bir zamana)* Bırakma. [*Ing.* Postponement, adjournment; suspension; *Fr.* Action d'accrocher, des suspendre, de remettre, de dif. férer, action de retarder Jusqu' à l'accomplissement d'un événement]. ☆ *Eşanl.* **erteleme;** § ● Arap alfabesinde geliştirilen güzel yazılardan biri.

~ **edilmek,** *huk.* Bağlanmak, bırakılmak. [*Ing.* To be suspended or adjourned].

~ **etmek,** *huk.* Ertelemek, bırakmak, bağlamak, durdurmak, asmak. [*Ing.* To suspend, to put off, to postpone; *Fr.* Ajourner, suspendre, remettre].

~ **olunmak,** *huk.* Durdurulmak.

talika /tâlika/, i. Dört tekerlekli, üstü kapalı, yaylı ve hafif at arabası. [*Ing.* Fourhweeled cart with its body suspended or straps, light covered vehicle open at the sides; *Fr.* Espèce de voiture légère a quatre roues].

ta'lîkat, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur).* Ta'lîk'in çoğulu. Bir kitabın açıklaması olarak kenarına veya ayrı bir eser olarak yazılan düşünceler, notlar. [*Ing.* Marginal notes to a writing, annotation].

talil /talîl/, i. ç: **talillât.** *Osm.* < *Ar. illet. esk. fels.* Tümdengelim. [*Ing.* An assigning a cause or reason for anything, deduction, a diverting, amusing, an engaging one's attention; *Fr.* Invalidation, infirmation].

ta'lillât /talillât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'lil'**in çoğulu.

talim /tâlim/, i. ç: **talimât.** *Osm.* < *Ar. ilm.* § ● Öğretim: *Talim ve Terbiye Heyeti;* § ● Yetiştirme: *Asker talimiyle uğraşan subay;* § ● Askerlik öğrenimi: *Asker talime çıktı.* [*Ing.* A teaching, instruction, exercise, practice, drill; *Fr.* Action d'apprendre, enseignement, instruction, exercice]; ◎ **kılıç ~ i,** ◘ **Kılıç;** ◎ **role ~ i,** *den.* ◘ **Role;** ◎ **~ atı,** ◘ **At.**

~ **başlığı,** *den. esk.* Talim için atılan torpitolara koşulan başlık.

~ **etmek,** *huk.* Öğretmek. [*Ing.* To teach, to drill, to practice; *Fr.* S'exercer, enseigner, faire l'exercice].

~ **gemisi,** *den.* Personel yetiştirme esaslarına göre çizilmiş bir program altında hem öğretimde bulunmak, hem seyahat yapmak suretiyle genç unsurların yetiştirilmesine ayrılmış gemi.

~ **meydanı,** ◘ **Meydan.**

~ **tapası,** *den. esk.* Talim atışları için kullanılan mermilere koşulan tapalar. [*Fr.* Champs de mars, champ d'excercise, champ de manœuvres].

~ **uçuşu,** *hava.* Esas olarak pilot veya diğer uçuş personelini yetiştirmek amacıyle yapılan uçuşlar. [*Ing.* Instructional flying; *Fr.* Vols d'instruction].

talimar, i. *It. den.* Gemilerin başbodoslamasına konan ve üzerinde baş resmi bulunan ağaç. [*Ing.* Cutwater].

~ **başlığı,** *den.* Talimarın yukarıki ucundaki kıvrım. *(Bazı gemilerde bu kıvrım yerine baş tasviri konur).*

☆ *Eşanl.* **kemane.**

talimat,-tı /tâlimât/, i. *Osm.* < *Ar. talîm.* Yönerge, hangi yolda ve ne yolda çalışılacağını bildiren söz, yazı. [*Ing.* Instructions, directions, order; *Fr.* Instructions *(de service)*, note de service]. ☆ *Eşanl.* **direktif.**

~ **vermek,** Üst aşamada bulunan biri, yaptıracağı işle ilgili olarak görüşünü belirtmek, yön göstermek. [*Ing.* To give instructions; *Fr.* Donner l'instructions *(à quelqu'un)*].

talimat.name /tâlimatnâme/, b. i. *Osm.* < *Ar. tâlimât.* + *Fars. nâme.* Yönetmelik. [*Ing.* Regulation, book of instructions]; ◎ **ordu ~ si,** *esk.* ◘ **Ordu.**

talimgâh /*tâlimgâh/, i. Osm.* < *Ar.* tâlîm + *gâh. esk.* Uygulamalı olarak subay adayı yetiştirilen ordugâh. [*Ing.* Military drill - ground].

talim.hane /tâlimhâne/, b.i. *Osm.* < *Ar. tâlîm* + *Fars. hâne. esk.* Talim alanı, askerlerin talim yapmalarına ayrılmış alan. [*Ing.* Parade ground, drill-hall; *Fr.* Champs de mars, champ d'excercise, champ de manoeuvre].

ta'limî /talimî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Öğretici. [*Ing.* Pertaining to instruction, educational, didactic].

talim.name /tâlimnâme/, b.i. *Osm.* < *Ar. tâlîm* + *Fars. nâme. esk.* Savaşta uygulanan çeşitli manevraları, gereçlerin nasıl kullanılacağını, her sınıfın görev ve davranışını belirten kurallar dergisi. [*Ing.* Manual of instruction, drill-book; *Fr.* Traité sur un art].

ta'lîn /ta'lîn/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Açığa vurma, vurulma.

talip,-bi /*tâlip/, s. ç: tullâb, tulleb, talebe.* *Osm.* < *Ar. tâlib. esk.* İsteyen, istekli. [*Ing.* Demandant, desirous, wishful; *Fr.* Demandeur, questionneur, acheteur].

talipli /tâlipli/, s. *h.d.* Talip, istekli. [*Ing.* Desirous; *Fr.* Désireux,-euse].

talk,-kı, i. *Osm.* < *Ar. min.* Formülü $Mg_6Si_4O_{10}(OH)_2$ olan, doğal hidratlı magnezyum silikat, Metallmsi olmayan parıltılı, genellikle açık yeşil renklidir. Elle dokunulduğun-

da yağlıymış intibaını verir. Özgül ağırlığı, yaklaşık olarak, 2,7, sertlik 1-1,5'dır. Hekimlikte, en çok deri hastalıklarında kullanılır. *(Özellikle süt bebeklerinde çok kullanılır).* [*Ing.* ve *Fr.* Talc].

talkım°, i. *bot.* Çiçeğin, sapın ucunda olması şeklindeki çiçeklenme. [*Osm.* Mevciyei unkudiye; *Ing.* Cyma; *Fr.* Cyme]; ◉ **bir yanlı ~**, *bot.* ◘ Bir; ◉ **çift ~**, *bot.* ◘ Çift.

talkın, i. *h.d.* Verdikleri öğütlere kendileri uymayanlar için kullanılan **Halka verir talkını, kendi yutar salkımı**, deyiminde geçer.

talk.şist.-ti, b.i. *Osm.* < *Ar.* ve *Yun. jeol.* Talktan oluşmuş billür şist. [*Ing.* Talcschist; *Fr.* Talcschiste].

tallahi /tallâhi/, *Osm.* < *Ar.* **Vallahi ve billâhi** gibi bir ant sözü olup inandırmaya güç katmak için bunların arkasından söylenir. [*Ing.* By God *(usually in conjunction with vallahi)*; *Fr.* Pieu, vraiment, véritablement].

tallı.bitkiler, ç.b.l. *bot.* Bitkilerin ayrıldığı başlıca dört şubeden biri olup kök, gövde, sap ve yaprak gibi organları olmayıp *tal* denilen çıplak bir çomak biçiminde ilkel bir organdan ibaret bulunan, çiçeksiz, iletim borularından yoksun, çoğu asalak veya çürüksel yaşayan ilkel bitkileri *(Algler, mantarlar, likenler)* kapsar. [*Lat.* ve *Ing. Thallophyta*; *Fr.* Thallophytes].

☆ *Eşanl.* **tallofitler, yatık bitkiler.**

Tallin, öz. i. *coğr.* Estonya'nın başkenti. [*Ing.* ve *Fr.* Tallin].

talliye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yükseltme *(bir şeyi).* [*Ing.* An exalting, elevating].

☆ *Eşanl.* **i'lâ.**

talom, i. *Fr. thallome* < *Yun. thallos, bot.* Farklılaşmamış hücreler topluluğu. [*Ing.* Thallome].

talomüsik, s. *Fr. talomucique, kim.* Yapısında dört alkol fonksiyonu bulunan HOCO-$(CHOH)_4$-COOH formülündeki bir diasid için kullanılır; talonik asidin yükseltgenmesinden meydana gelir.

talon, i. *huk.* Yeni kupon varakası almaya yarayan senetler.

talonik, s. *Fr. talonique. kim.* Yapısında beş alkol fonksiyonu bulunan, CH_2OH-$(CHOH)_4$-CH_2-CH_2H formülündeki bir asid için kullanılır; galaktonik asidin epimeridir. *(Talonik asidin laktonu taloz halinde indirgenebilir).* [*Ing.* Talonic].

talospor, i. *Fr. thallospore. bot.* Basit mantarlarda doğrudan doğruya miselyumdan oluşan spor. [*Ing.* Thallospore].

taloz, i. *Fr. talose. kim.* Formülü CH_2OH-$(CHOH)_4$-CHO olan şeker *(aldeheksoz);* talonik asid laktonunun indirgenmesiyle elde edilir. [*Ing.* Talose].

taltif /taltîf/, i. ç: **taltifat**. *Osm.* < *Ar. lütf. esk.* Gönül okşama, hoş etme. [*Ing.* Gratifying, kindness, favor, appreciation recompense; *Fr.* Caresse, faveur].

taltifât /taltifât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Taltif**'in çoğulu.

taltifen /taltîfen/, z. *Osm. Ar. esk.* Taltif suretiyle. [*Ing.* In gratification, appreciatively].

taltih /taltîh/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bulaştırma, bulaştırılma, bulaşık etme. [*Ing.* A daubing and soiling, a dirtying].

talus, i. *Lat. anat.* ◘ **Aşıkkemiği.**

talvar, i. § ❶ Önü ve yanları açık sundurma şeklinde olan ve yazın güneşten korunarak oturmak için evlerin bir tarafında veya tarla ve bostanlarla çalı çırpıdan üstü örtülü olarak yapılan çardak biçiminde etrafı açık kulübe ve gölgelik yer. [*Ing.* Light structure consisting of posts and a roof of branches, trellis]; § ❷ Anadolunun bazı yerlerinde tavanı çakılmamış odalara da denir.

talveg /tal:veg/, i. *ing. (i ince okunur) coğr.* Bir derenin en büyük eğim çizgisi olup sular o çizgi boyunca akar. [*Ing.* Thalweg; *Fr.* Talweg, thalweg].

talyasan, i. *Osm.* < *Fars.* Sarığın sarkık bırakılan kısmı.

talyum /tal:yum/, i. *Lat. talium. kim* sembolü **Tl**, A.n. 81 ve A.a. 204,39 olan kimyasal element. Fizik özellikleri bakımından kurşuna çok yaklaşan, yoğunluğu 11,85 olan, 1515 derecede eriyen, tuzları ve bileşikleri zehirli olan bir madendir. [*Ing.* ve *Fr.* Thallium].

talzİye, i. *Osm.* < *Ar. lezâ. esk.* Alevlendirme, alevlendirilme. [*Ing.* A blazing, causing to blaze].

tam, s. *Osm.* < *Ar. temm.* > *tâmm.* § ❶ Eksiksiz: Bu iş tam iki yıl sürdü. [*Ing.* Complete, entire, exact; *Fr.* Entier, complet]; § ❷ Kusursuz. [*Ing.* Perfect; *Fr.* Absolut]; § ❸ Dara dar: *Kundura ayağıma tam geldi.* [*Ing.* Tight; *Fr.* Juste]; § ❹ z. Zaman anlatan zarflara getirilerek anlamı kesinleştirir: *Tam o aralık. Tam kalkacağı sırada.* [*Ing.* Just, completely, exactly; *Fr.* Juste].

~ açı, *mat.* ◘ **Açı.**

~ adamını bulmak; *dey.* Uygun olmayan kişiyi seçmek: *Bu işi yaptırmak için tam adamını buldun.*

~ armalı, *den.* Direklerinin hepsinde seren yelkenleri bulunan gemilere denir.

~ ay tutulması, *astr.* Ay tekerinin Yer'in gölge konisine girerek tam olarak örtülmesi. [*Ing.* Total eclipse of the Moon; *Fr.* Eclipse totale de la Lune].

~ beşli ve küçük altılı düzen, *müz.* ◘ **Düzen.**

~ bilet, ◘ **Bilet.**

~ bos, *heyk.* ◘ **Bos²**.

~ boy, *matb.* Hiçbir kırma yapılmayan kâğıt boyu. (1°) olarak gösterilir. [*Ing.* In-plano].

~ bölen, ◘ **Bölen.**

~ ciro, *ikt.* ◘ **Ciro.**

~ çarkı, *met.* Mâdenî şeylerin yüzeylerini parlatmak için kullanılan çark. [*ing.* Instrument for cutting teeth in a wheel, self-acting lathe or engine for very accurate work; *Fr.* Roue à polir].

~ çarkı menevişi, Tam çarkında parlatılan mâdenlerin yüzeyinde meydana gelen menevîş. [*Ing.* Rose-engine tool, chequering tool; *Fr.* Guillochs].

~ çok terimli, *mat.* ◘ **Çok terimli.**

~ daire üzerinde dönüş, *ask.* Yatay bir satıha tam daire teşkil edecek şekilde dönüş. Yan döndürme tertibatı vasıtasıyla 360 derece döndürülebilen silâh tam daire dönüşlüdür. [*Ing.* Allaround traverse].

~ dekor, *sin.* Birbirine bağlı *(Örnek: Bir apartman dairesi)* geniş bir dekorun tam olarak kurulması durumu. [*Ing.* Compex; *Fr.* Complex].

~ denklem, *mat.* ◘ **Denklem.**

~ diferansiyel denklem, *mat.* ◘ **Denklem.**

~ doldurma, *mad. oc.* ◘ **Doldurma.**

~ dörtgen, *mat.* ◘ **Dörtgen.**

~ dörtlü, *müz.* ◘ **Dörtlü.**

~ ekmek, ◘ **Ekmek.**

~ etki, *fiz.* ◘ **Etki.**

~ gazlaştırma, *sny.* ◘ **Gazlaştırma.**

~ gübre, *bot.* Bitki besin maddelerini sağlayacak yeterlikte her üç başlıca elementi birlikte kapsayan gübre. [*Ing.* Complete fertilizer].

~ gün tutulması, *astr.* Ay gölgesinin Güneş üzerine düşüp onu bir an tüm olarak örtmesi.

~ hücum açısı, *hava.* ◘ **Mutlak hücum açısı.**

~ ışık, *den.* Sigortalanan emtianın, meselâ yangın dolayısıyle külliyen harap olması, su içinde tamamen erimesi, geminin büyük bir hızla kayalara çarparak paramparça tahta ve maden yığını haline gelmesi gibi, sigortalandığı andaki durumunu tamamen kaybederek, onarımı ve eski haline getirilmesinin imkânsızlaşması. [*Ing.* Absolute *(actual)* total loss].

~ ışıklı, *fot.* (a) Fotoğraf ve resimlerin pozitif ve negatiflerin çok açık ve ışıklı, aydınlık olan yerleri; (b) Fotomekanik usullerle hazırlanmış tramlı reprodüksiyonlarda çok ışıklı olan yerleri ki buradan negatiflerde tamamiyle kapalı *(koyu)* görünür veya iğne ucu gibi noktalar elde edilir.

~ imkânsızlık, *huk.* ◘ **imkânsızlık.**

~ istihdam, *huk.* Bir toplumda veya bir ekonomik bireyde, çalışabilecek bütün güçlerin çalışma durumunda bulunması.

☆ *Eşanl.* dolu çalışma, tam çalışma.

~ işsizlik, *ikt.* ◘ **İşsizlik.**

~ kafiye, *ed.* Bir sessizle bir sesli'nin benzerliğine dayanan kafiye.

~ kare, *mat. (Cebirde),* Karekökü tam sayı *(rasyonel bir sayı)* veya rasyonel bir ifade çıkan sayı veya cebir ifadeleri. [*Osm.* Murabba-ı tam; *Ing.* Perfect square; *Fr.* Carré parfait].

~ kare, ◘ **Kare.**

~ kareli sayı, *mat.* ◘ **Sayı.**

~ kaza dâvası, *huk.* Bir kamu hizmeti görülürken yürütülen idari fiil ve kararlardan dolayı hakları kaybolan kişiler tarafından, kamu müesseseleri aleyhine açılan dâvalarla kamu hizmetlerinden birini görmek için yapılan sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan dâvalar. [*Ing.* Administrative actions].

~ kısım, *mat.* Bir logaritmanın, tamam olan sayıları gösteren kısmı.

☆ *Eşanl.* **belirti.**

~ küp, *mat.* ◘ **Küp.**

~ maaşla tekaüt, İşi az, ödeneği çok olan bir işe yerleşenler için şaka yollu söylenir.

~ majör, akort, *müz.* ◘ **Majör.**

~ nüfuz, *ask.* Geriden bakıldığı zaman merminin açtığı delikten ışığı veya levhanın içindeki merminin bir kısmını görmek mümkün olan nüfuz. [*Ing.* Army complete penetration].

~ oktav, *müz.* ◘ **Oktav.**

~ oluşmamış toprak, *trm.* Toprak meydana getirici kuvvetlerin, ana materyalin birikmesi tarihinden itibaren nispeten çok kısa zaman geçmesi dolayısıyle horizonları bariz bir şekilde oluşmamış toprak.

~ pansiyon, *tur.* Prensip olarak asgarî bir ikamet *(üç veya beş gün)* için otel sahibi tarafından kabul edilerek oda, kahvaltı ve diğer iki yemek gibi hizmetlerin tümünü kapsayan hizmet.

~ parazit bitki, *bot.* ◘ **Bitki.**

~ perdeli, *kuşb.* ◘ **Perdeli.**

~ prizma, *mat.* ◘ **Prizma.**

~ rasyonel fonksiyonlar, *mat.* ◘ **Fonksiyon.**

~ rölöve, § ❶ *İstat.* İstatistik yığının bütün birimlerini içine alan releve. *(Nüfus yığınlarında nüfusu oluşturan bütün kişiler hakkında bilgi toplamak gibi).* § ❷ *elek.* **Rölöve.**

~ sayı, *mat.* ◘ **Sayı.**

~ siyah harf, *matb.* ◘ **Harf.**

~ suç, *huk.* Failin, fiili ve sonucuna ilişkin bütün hareketleri tamamlayarak sonucu elde etmiş olması şeklinde ortaya çıkan suç.

~ takır kırmızı *(veya kuru)* bakır, ◘ **Tamtakır.**

~ tarife, *tur.* Hiçbir indirim yapılmaksızın bir taşıtın normal ücreti. [*Ing.* Full fare, ordinary tariff; *Fr.* Plein tarif].

~ tarifeli bilet, ◘ **Bilet.**

~ tarih, *ed.* Mısraın harf değerinin yıl rakamına uygun gelmesi hali.

~ tutulma, *astr.* Ay, güneş veya herhangi bir gökcisminin örtülerek bir süre karanlık kalması. [*Osm.* Rusûf-u külli *ing.* Total eclipse; *Fr.* Éclipse totale].

~ üstüne basmak, *h.d.* Aranılan veya beklenilen şeyin ta kendisini bulmak. [*Ing.* To hit the mark; *Fr.* Trouver justement ce qu'on cherchait ou ce qu'on désirait].

~ veya az etki, ◘ **Etki.**

~ yükle çalışma, *döş.* Isı veren cihazların verebilecekleri en büyük ısı güçleriyle çalışmaları hali.

tama', i. *Osm.* < *Ar. esk.* Doymazlık; çok isteme, azgözlülük. [*Ing.* A coveting, covetousness, greed].

tamaan, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tamah ederek: *Adamcağızı parasına tamaan öldürmüşler.* [*Ing.* By way of covetousness, out of greed; *Fr.* Par avidité de].

tamah, i. *Osm.* < *Ar. tama'*, Açgözlülük. [*Ing.* A coveting, covetousness, greed; *Fr. Fr.* Avidité, avarice].

~ etmek, § ❶ Açgözlülük etmek; § ❷ Çok beğenip istemek: *Bu kitabın nesine tamah ettin?* [*Ing.* To covet, to desire; *Fr.* être avide de, désirer avec avidité, convoiter].

~ olmasa müflis acından ölür, *at.* ◘ **Tamah varken müflis acından ölmez.** (Tamah olmasa müflis acından ölür).

~ varken, müflis acından ölmez. (tamah olmasa müflis acından ölür), *at.* Elinde avucunda bir şey bulunmamakla birlikte küçük kazançları beğenmeyen kişi, büyük kazanç hayaliyle geçinir.

tamahkâr /tamahkâr/, s. *Osm.* < *Ar. tama'* + *Fars. kâr.* Açgözlü. Haris, nekes. [*ing.* Stingy avaricious, greedy; *Fr.* Avide, avare, vorace, instiable].

tamahkârlık,-ğı, i. Açgözlülük. [*Ing.* Stinginess, greed; *Fr.* Aviditê, avarice].

tam.algı°, b.i. *fels.* ve *psik.* Algıdan daha üstün ve daha karmaşık bir bilgi derecesi. [*Osm.* Idraki dakik; *Ing.* Apperception; *Fr.* Aperception].

tam.algısal°, b.s. *psik.* Tamalgıyla ilgili, tamalgı niteliğini taşıyan. [*Ing.* Apperceptive; *Fr.* Aperceptif,-ive].

tamam /tamām/, s. *Osm.* < *Ar. temm.* § ❶ Tüm, bütün: *Bu köyün tamamı onundu. Kitabın tamamını okudum.* [*Ing.* Whole; *Fr.* Entier]; § ❷ Eksiksiz: *Bu kitap tamam değildir. Bu liste tamam değildir.* [*ing.* Complete, finished; *Fr.* Complet]; § ❸ *ünl.* Taşıtların yola koyulabileceğini anlatır. [*Ing.* Ready; *Fr.* Juste]; § ❹ *ünl.* Beğenilmeyen bir iş veya öneri karşısında söylenir: *Tamam, başka işimiz kalmadı da şimdi onunla uğraşacağız!;* ⊙ **~ ı tamamına,** *dey.* Tastamam. [*Ing.* Exactly, precisely; *Fr.* Ni plus ni moins].

~ olmak, *dey.* Sona ermek: *Vakit tamam* oldu. [*Ing.* To be completed finished, ended, to be killed; *Fr.* être prêt].

tamamen /tamāmen/, z. *Osm.* < *Ar.* Tümü ile, bütünü ile, büsbütün. [*Ing.* Completely, entirely; *Fr.* Tout à fait, complètement, entièrement, totalement, absolument].

~ ödenmiş hisse senedi, *ikt.* Nominal kıymeti çıkaran şirkete ödenen hisse senedi. [*Ing.* Full-paid stock].

tamamî /tamāmî/, i. *Osm.* < *Ar. esk. mat.* Türevin tersi olan işlem. [*Ing.* Complementary, integral, completeness, integrity; *Fr.* Complémentaire].

tamamiyle, z. Tam olarak. [*Ing.* Wholly, entirely; in its entirety; *Fr.* Tout à fait; complètement, entièrement].

tamamiyet,-ti /tamāmiyet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Bütünlük, tümlük. [*Ing.* Completeness, wholeness, integrity; *Fr.* Intégrité].

tamamlama, i. § ❶ Tamamlamak eylemi. [*Osm.* Ikmal; *Ing.* Completing, finishing; *Fr.* Action de compléter, de finir]; § ❷ Bütünlemek, eksiğini yerine koymak. [*Ing.* Integration; *Fr.* Intégration].

~ testi, *psik.* Bir kelime, cümlecik veya rakam ilâvesiyle bir cümlenin anlamını tamamlamaktan ibaret olan test tipi. Bu tip testler daha çok iyi hatırlamaya dayanır. *(Bu testin çok iyi hazırlanması gerekir, aksi halde farklı cevaplar alınır).*

tamamlamak (-i), f. § ❶ Eksiğini yerine koymak, bütünlemek. [*Ing.* To integrate; *Fr.* Intégrer]; § ❷ Bitirmek, sona erdirmek: *Kitabı okudum, tamamladım.* [*Osm.* Ikmal etmek; *Ing.* To complete, finish, to make good *(a defect)*; *Fr.* Finir, achever, terminer, compléter].

tamamlanmak, nsz. f. Tamam olmak, bütünlenmek. Bir koleksiyonda eksik olan parçaları bulup koymak. [*Ing.* To be completed; *Fr.* être complété]; ⊙ **tamamlanmamış eserler,** *matb.* ve *küt.* Fasiküller, formalar yapraklar halinde çıkan veya kısım kısım yayınlanan veya çok ciltli olup ciltleri aralıklı yayımlanan eserlerden baskı işleri tamamlanmamış veya bütün ciltleri kütüphanece sağlanmamış eserlere verilen ad;

tamamlayıcı, s. Eksiğini gideren, tamam eden, bütünleyen. [*Ing.* Complementary, supplementary; *Fr.* Supplémentaire].

~ ad, *matb.* ve *küt.* Bir eserin asıl adının altına yazılan ve kitabın adını tamamlayan ikinci küçük başlık veya başlığın devamı açıklaması. [*Ing.* Subtitle; *Fr.* Sous-titre].

~ cezalar, *huk.* ◘ Ceza.

~ kitap adı, *küt.* ve *matb.* Kitabın üzerinde bulunan ve kitabın asıl adını tamamlayıcı şekilde yazılmış veya düzenlenmiş olan ad.

~ maket, *sin.* Tutumsal sebepten dolayı tamamı yapılmamış bir dekorunun eksik kalan bölümünü gösteren çok küçük maket. [*ing.* Foreground miniature; *Fr.* Maquette en avant-plan].

~ meteoroloji merkezi, *hava.* Ana meteoroloji merkezi veya talî meteoroloji merkezi tarafından verilen hava tahminleri ve diğer meteoroloji bilgilerini havacılık personeline vermeye yetkili ve meteoroloji raporları verebilen bir merkez. [*Ing.* Supplementary meteorological center; *Fr.* Centre météorologique supplémentaire].

~ parça, *huk.* Ayrılmaz parça.

☆ *Eşanl.* **mütemmim cüz.**

~ renkler, *sin.* Üst üste bindikleri vakit beyaz ışık meydana getirebilen iki renk. Bunlar, güneşin görüntüsündeki ışınımlardan üç ana rengin çıkarılmasıyla elde edilen renklerdir: *-yeşil (kırmızı), -kırmızı (mavi-yeşil), -mavi (sarı).* [*Ing.* Complementary colours, secondary colours; *Fr.* Couleurs complémentaires].

tamamlayıcılık,-ğı, i. Tamamlayıcı olanın niteliği; karşılıklı olarak birbirini tamamlama niteliği.

~ ilkesi, *fiz.* Işığın ve hareket halindeki maddesel taneciklerin dalgalı ve tanecikli iki yapısının aynı gerçeğin «tamamlayıcı» sekilleri olduğunu öne süren ve Danimarkalı Bohr tarafından ortaya atılan ilke.

tamandua, i. *zool.* Dişsizler *(Edentata)* takımının, Karıncayiyengiller *(Myrmecophagidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 60. sarılıcı olan kuyruğu 40 sm.'dir. Rengi sarımsı beyaz olup yanları kara lekelidir. Ön ayakları 4 parmaklı olur. Orta ve Güney Amerika'da ağaçlarda yaşar. Iyi tırmanır. [*Lat. Tamandua tetradactyla; Ing.* ve *Fr.* Tamandua].

tamanit, i. *Fr. tamanite. min.* Doğal kalsiyum ve demir fosfat. [*ing.* Tamanite].

tamarin, i. *Fr. tamarin. zool.* ◘ Pembe maymun.

tamarüjit, i. *Fr. tamarugite. min.* Hidratlı doğal kalsiyum, radyum ve alüminyum sülfat; bileşiminde klor da bulunur [*ing.* Tamarugite].

tam.asalak, b.i. *paraz.* Toprağa ve özümlemeye bağlı bütün besinlerini konakçıdan sağlayan bitkisel asalak. *(Yabanketeni tamasalak bir bitkidir).*

tâmât /tāmāt/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Uygunsuz, saçma sapan söz.

Tamazirt, öz. i. *dilb.* Kuzey Afrika Berberîcesi. Şanhaca halkları tarafından konuşulur.

tambölen, b.i. *mat.* ◘ Bölen.

tambur /tambūr/, i. ç: **tanâblr.** *Osm.* < *Ar. tanbūr.* Klâsik Türk musikisinin başlıca çalgılarından biri olan, tambura cinsinden bir saz. [*Ing.* An ancient form of lute, still in use; *Fr.* Guitare à deux cordes]; ⊙ **fren ~ u,** *otom.* ◘ Fren.

~ filtre, *tekn.* ◘ Filtre.

~ kapı, ◘ Kapı.

~ sargı, *elek.* ◘ Sargı.

tambura /tambu:ra/, i. *Osm.* < *Ar.* Çalgıçıla çalınan, maden telli, perdeli, saplı halk sazlarının genel adı: *Cura, bulgari bağlama, bozuk, meydan sazı, çöğür biter tamburadır.* [*Ing.* Any string instrument played by plucking; *Fr.* Sorte de guitare plus petite que celle dite *(tambur)*].

tamburacı /tambu:racı/, i. Tambura çalan veya yapan kimse. [*Ing.* Player of the tambura; *Fr.* Joueur de la guitare dit *(tambura)*].

tamburata, i. *den.* Arasında tek veya çift fırdöndü bastika bulunan kurtağızlarına ve eski harb gemilerinin baş taraflarındaki topsuz lumbarlara denir; ⊙ **kolonalı ~,** *den.* ◘ Kolona.

tamburî /tambūrî/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Tambur çalan kimse: *Tamburî Cemil Bey.* [*Ing.* Tambur player; *Fr.* Joueur de tambur].

tâmi' /tāmi/, s. ç: **tumeâ.** *Osm.* < *Ar. tama. esk.* Tamahçı, tamah eden [*Ing.* Coveting, covetous].

ta'mid /taımid/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Vaftiz etme. [*ing.* A baptizing].

tamik,-kı /tamik/, i. ç: **tamikat.** *Osm.* < *Ar. umk. esk.* Derinleştirme. [*Ing.* A making one's researches penetrate a matter, research, profound investigation; *Fr.* Approfondissement].

ta'mikât /ta'mikāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk. («ka» uzun okunur). tamîk'*in çoğulu.

tamim /tāmīm/, i. *Osm.* < *Ar. umūm. esk.* § ❶ Genelge. [*Ing.* Circular *(letter)*, circular, communiqué]; § ❷ Genelleme. [*Ing.* Making general, generalization; *Fr.* Action de rendre général, généralisation].

ta'mîmât /tamīmāt/, i. *Osm.* < *Ar esk.* **tâ'mîm'**in çoğulu.

ta'mîmen /ta'mimen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tâmim suretiyle, genelge ile. [*Ing.* By circular; *Fr.* Dans le but de propager, par lettre circulaire].

tamir /tāmīr/, i. ç: **tamirât.** *Osm.* < *Ar.* Bozuk veya harap olan bir şeyi düzeltmek ve yenileştirmek işi. [*Ing.* Repairing, repair, restoration; *Fr.* Réparation]; ☆ *Eşanl.* **onarım, onarma;** ⊙ **Bağdat ~ etmek,** *şak.* Karnını doyurmak; ⊙ **dolgu ~ i,** ◘ Dolgu; ⊙ **eski şekilde ~,** ◘ Restorasyon; ⊙ **kafes ~ i,** *inş.* ◘ Kafes; ⊙ **muvakkat ~,** *den.* ◘ Muvakkat; ⊙ **örme ~ i,** Bir duvar örtüsü, bir kumaş veya bir halının çürümüş ve bozulmuş kısımlarını aynı renk ve cinste ipliklerle, diğer kısımlarından farksız olarak örme. [*Ing.* Fine-drawing; *Fr.* Rentraiture] ⊙ **~ e değmez gemi,** *huk.* Tamiri mümkün fakat tamir masrafları çok fazla olan gemi **~ atölyesi,** *arg.* Uygunsuz kadın.

~ etmek, Bozuk ve harap bir şeyi düzeltmek, yenileştirmek. [*Ing.* To repair, to mend, to restore, to redress, to make good again; *Fr.* Réparer, raccommodage].

☆ *Eşanl.* **onarmak.**

tamirat,-tı /tāmirāt/, ç.i. *Osm.* < *Ar.* **Tamir'**in çoğulu.

tamirci, i. § ❶ Bir şeyi onaran kimse. [*Ing.* Repairer, mender; *Fr.* Réparateur,-trice réparateur,-euse, raccommodeur,-euse, rajusteur,-euse, raccoutreur,-euse, ravalideur, -euse]; § ❷ Lehim, musluk değiştirme gibi işleri yapan kimse.

tamir.hane, b.i. Teknik araçların onarıldığı yer. [*Ing.* Repair shop; *Fr.* Atelier de réparation].

ta'miye, i. *Osm.* < *Ar. amâ. esk.* § ❶ Körletme, kör etme. [*Ing.* A blinding in both eyes, a making blind]; § ❷ Kapalı şekilde anlatma; § ❶ *ed, «ebced»* hesabıyle düşürülen bir tarihin, hesabı doldurmak için çıkartılacak veya eklenecek sayılarını işaret etme [*Ing.* Making ineffective, a making phrase obscure or enigmatical].

tamlama°, i. *gram.* Isim veya sıfat takımı: *Isim tamlaması. Sıfat tamlaması.* [*Ing.* Status constructus, the genitive relationship]; ⊙ **bağlaçlı ~,** *gram.* ◘ Bağlaç; ⊙ **belirtili ~,** *gram.* ◘ Belirtili; ⊙ **belirtisiz ~,** *gram.* ◘ Belirtisiz; ⊙ **çıkmalı ~,** *gram.* ◘ Çıkma; ⊙ **girişik ~,** *gram.* ◘ Girişik; ⊙ **isim ~ sı,** *gram.* ◘ isim; ⊙ **karma ~,** *gram.* ◘ Karma.

tamlanan, s. *gram.* Belirtilen. ◘ Takım¹.

tamlayan, s. *gram.* Belirten. ◘ Takım¹.

tâmm, tâmme /tāmm, tāmma/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Bütün, eksiksiz, noksansız, mükemmel, olgun. [*Ing.* An overwhelming calamity].

tâmmâ /tāmmā/, i. *Osm.* < *Ar. tama esk.* Son derece tamah eden. [*Ing.* Exceedingly covetous].

tâmmât /tāmmāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kıyâmet. [*Ing.* Overwhelming calamity].

tammâ /tammā/, i. *Osm.* < *esk.* § ❶ Kıyamet; § ❷ Keskin çığlık.

tampon, i. *Fr. Alm.* § ❶ *tıp.* Cerrahlıkta kanı silmek veya dindirmek için kullanılan gazbezi yumağı. [*Ing.* Wad, plug; *Fr.* Tampon]. ☆ *ŞEKİL: 12.*— **AMELİYATHANE;** § ❷ Toslaşmaların etkisini azaltmak için vagonların ve otomobillerin ön ve arka yerlerinde bulunan yaylı maden yastık. [*Ing.* Bumper; buffer; Fr. Amortisseur]. ◘ *ŞEKİL: 423.*— **OTOMOBİL KAROSERİNİN YAPISI;** *ŞEKİL: 422.*— **OTOMOBİL ARKA PARÇALARI;** *ŞEKİL: 421.*— **OTOMOBİL** ; ⊙ **karnî ~ u,** *gez. sny.* ◘ Karni; § ❸ Yazı kurutmak için

kullanılan, altı yuvarlak ve sünger kâğıdı geçirilmiş saplı âlet. [*İng.* Blotter; *Fr.* Buvard, tampon-buvard]; § ❶ Kazma resim yapmak için kazılacak çinko veya bakır levhaların yüzeyine vernik sürmeğe veya kazılmış çizgiler içine mürekkep doldurmağa yarayan, içi pamuk dolu tafta top. § ❷ *arg.* Kız veya kadın memesi. [*İng.* Woman's breasi; *Fr.* Mamelle].

~ **bölge**, § ❶ *huk.* İki devlet arasındaki direkt çatışmaları önlemek için, bu iki devlet arasında, hudut boyunca, askerlikten arınan bölge; § ❷ *trm.* Özel bir kişiye ait olan merayı berkitmek için kullanılabilen ve bu kişi merasına komşu olan kamuya ait bir mera sahası.

~ **devlet**, Birbirinden kuşkulanan iki devlet arasında bulunan başka bir devlet.

~ **madde**, *biyokim.* Bir sıvıya, özellikle kana herhangi bir madde, özel olarak asid veya alkali eklendiği zaman meydana gelen Ph değişikliğini azın hale getiren tuz çözeltisi. [*İng.* Buffer substance; *Fr.* Substance tampon].

~ **şerit**, *trm.* Tarım yapılan eğimli arazilerde yüzey akış ve toprak erozyonunu azaltmak için düzleme eğrilerine paralel olarak çok yıllık çayır ve diğer erozyona dayanıklı bitkilerden meydana getirilen sâbit şeritler.

~ **türler**, *bot.* Normal gıda yerine geçerek hizmet edebilen ve böylece özel gıda maddeleri üzerindeki basıncı azaltabilen bitkiler.

tamponluk,-ğu, i. *trm.* Tampon özellikleri gösteren maddenin gösterdiği direnç. *(Tamponluk, kil veya çok ince organik maddeden ileri gelir).* [*İng.* Buffering].

~ **kapasitesi**, *trm.* pH'da belli bir değişme meydana getirmek için gerekli baz veya asid miktarı. [*İng.* Buffering capacity].

tams[1], i. *Osm.* < *Ar (kadınlarda)* Âdet görme, aybaşı. [*İng.* A being menstrous, a bleeding, blood, a deflowering *(a woman); Fr.* Menstruation].

tams[2], i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yoketme, belirsiz kılma. [*İng.* An effacing, obliteratlng].

tam.sayı, b. i. ◘ Sayı.

tam.siper, b. i. *ask.* Düşmanın gözünden tamamiyle saklanma.

tamtakır /tam:takır/, s. İçinde bulunması gereken şeylerden hiç biri bulunmayan: *Tamtakır bir oda. Kesesi tamtakır bir adam.* Bu anlamda **tamtakır kırmızı** (veya kuru) bakır deyiminde kullanılır. [*İng.* Absolutey empty; *Fr. (ou tamtakır kuru bakır)* tout à fait vide, complètement vide].

tamtam, i. § ❶ *müz.* Orkestrada yer alan bir çeşit Çin gongu. [*İng.* Tomtom; *Fr.* Tam-tam]; § ❷ *(Afrika yerlileri arasında)* Davul. [*İng.* Tomtom; *Fr.* Tam-tam].

tamu[*], i. Cehennem, din inanışına göre, kötülük yapanların öldükten sonra ceza gördükleri yer. [*İng.* Hell, the bottomless pit; *Fr.* Enfer].

Tamul, öz. i. *dilb.* Hindistan'ın güneyinde 20, 50 milyon kişi ve Seylan'da 1,5 milyon kişi tarafından konuşulan Dravid dili. *(Tamulun kendine özgü bir yazısı vardır).* [*İng.* Tamil; *Fr.* Tamoul].

☆ *Eşanl.* Tamil.

Tamullar, ç.öz.i. *etn.* Melanezya-Hindu ailesinden etnik grup. Hemen hepsi Güney Hindistan'da, özellikle Madras ve Seylân'da yaşayan Tamullar orta boylu (1.65 m.) dolikosefal ve mezorinyendir. Tenleri çok koyudur. Siyah, uzun ve sık saçları kıvırcığa yakındır. Bir Dravid dili konuşurlar. [*İng.* Tamils; *Fr.* Tamouls].

tamusal[*], s. Tamuyu andıran veya tamuya değgin, tamu ile ilgili. [*İng.* ve *Fr.* Infernal].

tamüye[*], b.i. Bir topluluk için belirlenip kararlaşmış olan üye sayısı. [*Osm.* Aded-i mürettep; *İng.* Total membership].

tamzara, i. *folk.* Toplu olarak oynanan bir halk oyunu.

tan, i. *esk. T. tang. astr.* Sabahın gün doğmadan önceki saatı, alaca karanlık zamanı. [*Osm.* Seher; *İng.* Dawn, daybreak; *Fr.* Aube (du jour)]; ◉ astronomi ~ ı, *astr.* ◘ Astronomi; ◉ **deniz** ~ ı, ◘ Deniz; ◉ **günlük** ~, *astr.* ◘ Günlük.

~ **atmak**, Tan vakti gelmek, şafak sökmek. [*İng.* To dawn; *Fr.* Première lueur du jour commencer à se produire à l'horizon].

~ **aydınlığı**, *astr.* Tan olayına ilişkin hava aydınlığı.

~ **yayla**. *astr.* Güneşin günlük devinme dairesi üzerinde gözerimi ile günağarması ve gün kararması noktaları arasında kalan eşit yay parçalarının her biri. *(Bu yay karalar için 6° denizler için 12° kabul edilir).*

~ **yeri**, *astr.* Güneşin doğmak üzere bulunduğu yer. [*İng.* Daybreak on the eastern horizon, dawn, east; *Fr.* Point de l'horizon où le soleil commence à poindre].

tân /tân/, i. *Osm.* < *Ar.* Sövme, yerme, ayıplama. [*İng.* An offending, criticizing, censuring, wounding words; *Fr.* Blasphème].

tanabîr /tanabîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* tunbûr /*tanbur*/un çoğulu.

tanagra, i. Eski Yunanistanda *Boetie* denilen kısımda Oropos suyu üzerinde bin nüfuslu bir şehir olan Tanogra şehrinde, pişmiş topraktan oldukça zarif ve küçük olarak yapılmış genç kadın heykelçelerine verilen ad.

Tanalalar, ç.öz.i. *etn.* Madagaskar'da halk. Sayıları 170.000 kişi kadardır. Fianarantsoa'nın doğusunda doğu ormanında yaşarlar. Düz burunlu, siyah tenli, oldukça ince tiplidirler.

tanassur, i. *Osm.'* < *Ar. naṣrâniyyet. esk.* Hıristiyan dinine geçme. [*İng.* Conversion to Christianity; *Fr.* Action de se convertir au christianisme].

tanatoloji, i. *Fr. thanatologie* < *Yun. thanetos* ölü + *logos*, bilim. *biy.* Ölümün belirtilerini, şartlarını, sebeplerini ve niteliğini inceleyen bilim. [*İng.* Thanatology].

tanatomorfoz, i. *Fr. thanatomorphose* < *Yun. thanetos*, ölü + *morphe.* şekil. *biy.* Ölümün hücrelerde ve karmaşık yapılı organizmaların görünüşünde meydana getirdiğl morfolojik dış değişiklik [*İng.* Thanatomorphosis].

tanbul, i. *bot.* Hindistan-Malaya bölgesinde yetişen bir biber türü.

tanbur, i. ◘ Tambur.

tanbûrânî /tanbûrânî/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* ◘ Tanbûrî.

~ **yeri ağarınca hırsızın gözü kararır**, *at.* Kirli işler yaparak çıkar sağlayan kişi, buna elverişli olan durum sona erince sersemleşir, hiç bir iş yapamaz olur.

tanburî, s. ◘ Tamburî.

tandır, i. *Osm.* < *Ar. tennûr.* § ❶ Yere çukur kazılarak yapılan bir çeşit fırın. [*İng.* Oven made in a hole in the earth]; § ❷ Kimi yerlerde, kışın ayakları ısıtmak için, alçak bir masanın altına mangal konulup üstüne yorgan örtülerek meydana getirilen düzen. [*İng.* Heating arrangement (consisting of a brazier put under a table with a covering over the table and the legs of those sitting *around it); Fr.* Table couverte d'un tapis qui descend jusqu'à la terre, et sous laquelle les Orientaux mettent un réchaud rempli de braise, tandour]; ◉ **ayak** ~ ı, Ayaklı küçük bir kutu şeklinde olup içine konan madenî bir kab içinde ateş bulundurulan ve üzerine ayaklar konulmak suretiyle ayak ısıtılan bir tesbih âletidir. Bunu Avrupalılar kullanırlar. Türkler kullanmazlar. [*İng.* Footwarmer; *Fr.* Chauffe - pieds]; ◉ **ayak** ~ ı, ◘ Ayak; ◉ **ısıtma** ~ ı, *san.* ◘ Isıtma; **yatak** ~ ı, İçine sıcak su konularak yatak çarşaflarını ısıtmak için kullanılan camdan, mâdenden veya kauçuktan yapılmış ısıtma aracı. [*İng.* Warming-pan; *Fr.* Bassinoire].

~ **kebabı**, *mutf.* Tandır denilen fırında kızartılarak yapılan et yemeği. [*İng.* Dish of meat roasted in an oven; *Fr.* Espèce de rotî].

tandır.name /tandırname/, b. i. *esk.* Bilgisiz kimselerin dünya düzeni üzerindeki düşünce ve kanışlarının topunu anlatmak için kullanılan, adı var kendlsl yok bir kitap adı. [*İng.* An old wives tale; *Fr.* Pronostics des vieilles femmes].

tane /tâne/, i. *Osm.* < *Fars. dâne.* § ❶ *bot.* Tahılları veya salkım halindeki meyveleri meydana getiren tohumlardan her birl: *İki buğday tanesi. Beş pirinç tanesi. Üzüm tanesi. Buğday tanesi. Nar taneleri.* [*Osm.* Bezîr; *İng.* Grain, seed; pip, berry; *Fr.* Graine]; § ❷ Kendi başına tek bir varlık diye alınan şeyler hakkında sayı birimi olarak kullanılır: *Üç tane elma. Beş tane piliç.* [*Osm.* Adet; *İng.* Piece; *Fr.* Pièce, nombre]; § ❸ gibi takımlarda tane kelimesi söylenmeyebilir: *Üç elma. Beş karpuz.* Fakat tam bir cümlede bu gibi takımlardan, belirtilen kaldırıldığı zaman tane sözü bırakılmak gerektir: — *Kaç mendil istiyorsunuz? — Üç tane istiyorum;* § ❹ Küçücük parça: *Kum tanesi.*

~ **analizi**, *jeol.* ◘ Tane ölçümü.

~ **ölçümü**, *jeol.* Elekten geçirerek, taneleri boylarına göre ayırma. [*İng.* Mechanical analysis; *Fr.* Analyse granulométrique].

~ **tane**, Teker teker. [*İng.* In separate grains, one by one; *Fr.* Un à un, en grains séparés].

tanecik,-ği /tânecik/, i. § ❶ *biy.* ve *jeol.* Küçük tane. [*Osm.* Hubeybe; *Lat. Granulum; İng.* ve *Fr.* Granule]; § ❷ *jeol.* Boyu 2-4 mm. olan yuvarlak kum. [*İng.* ve *Fr.* Granule]. ☆ *Eşanl.* granül.

tanecikli /tânecikli/, s. § ❶ *kim* ve *jeol.* Küçücük tanelerden oluşmuş: *Tanecikli külte.* [*Osm.* Hubeybî; *İng.* Granulous, granular; *Fr.* Granuleux,-euse]; § ❷ Yüzü taneciklerle kaplı gibi görünen; § ❸ *jeol.* Taneciklerle yapılı. [*İng.* Granular; *Fr.* Granuleux, -euse]

~ **tabaka**, *zool.* Üst-derinin *(epidermis),* üreyen çatı *(stratum germinativum)* üzerinde bulunan bir kat olup gözelerinin sitoplazmasında keratohiyalin tanecikleri bulunur. [*Lat. Stratum granulosum*].

taneciklilik,-ği, i. *sin.* Bir duyarkatın üzerinde yer alan tanecik sayısının ve boyununun, yüzey birimine göre durumu. [*İng.* Granularity; *Fr.* Granulation].

tanecil /tânecil/, s. *zool.* Tahılla beslenen *(hayvan).* [*Osm.* Akil-ül-hububat; *İng.* Granivorous; eating grain; *Fr.* Granivore].

tanelemek (-i). f. Tanelerini ayırmak: *Narı tanelemek.* [*İng.* To separate into grains, to granulate; *Fr.* Egrener, égrainer].

taneli /tâneli/, s. § ❶ Tanelerden meydana gelmiş. [*Osm.* Hubeybî; *Lat. Granulosus; İng.* Granulous]; § ❷ Şöyle veya böyle tanesi olan: *Ufak taneli. İri taneli.* [*İng.* Having grains or berries, in separate grains; *Fr.* Granuleux,-euse, grenu].

tanen, i. *Fr. tanin.* Birçok bitkisel maddelerde bulunan, sepicilikte, hekimlikte kullanılır tadı buruk bir madde. [*İng* Tannin; *Fr.* Tanin].

☆ *Eşanl.* mazı tozu.

ta'ne.zen /tânezen/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Söven, zemmeden, çekiştiren, yeren. [*İng.* Reviler, taunter, scoffer, one who thrusts with a spear].

Tanganyika, öz. i. *coğr.* Doğu Afrika'da bölge. Tanganyika gölü ile Hint Okyanusu arasında, Tanzanlya'nın bir bölümüdür. Yüzölçümü 939,362 km², merkezi Darüsselâm'dır. [*İng.* ve *Fr.* Tanganyika].

tangavait, i. *Fr. tangavaïte. min.* Serpantin grupundan bir mineral çeşidi. [*İng.* Tangavaite].

tangeit, i. *Fr. tanguéite. min.* Hidratlı doğal bakır ve kalsiyum vanadat. [*İng.* Tangeite.

tangırdamak, nsz. f. *(madenî şeyler hk.)* Kuru ve gürültülü ses çıkarmak. [*Fr.* Rendre un bruit sec et résonnant *(en parlant des corps métalliques)*].

tangır tungur, b.z. *yans.* Bir şey yuvarlanırken çıkan sesin kaba ve çınlayıcı olduğunu anlatır: *Fıçılar tangır tungur yuvarlandı.* [*İng.* With a loud clanging noise; noisily; *Fr.* Avec, fracas].

tangırtı, i. < *tangırdamak.* Madenî şeylerin çıkardığı kuru ve gürültülü ses. [*İng.* A repeated clanging; *Fr.* Bruit sec et résonnant que rendent les corps métalliques faire tinter, faire cliqueter].

tango /tan:go/, i. *Isp.* § ❶ *müz.* Özel ritimli ağır bir dans ve onun havası; § ❷ *mec.* Züppece şık *(kadın):* «*En tango kıyafetli o*

idi». [*ing.* Loudly dressed woman; *Fr.* Fille, donzelle].

tanguk, i. § ❶ Çevkân oyununda, gerilen ipten topu geçirene verilen ipekli kumaş; § ❷ Savaşta mızrakların ucuna takılan ipek kumaş.

Tangutlar, Tangıtlar, ç.öz.i. *etn.* Kukunor bölgesinde Tibet ırkından halk. [*ing.* ve *Fr.* Tangkhuls].

tanı, i. < *tanımak. tıp.* Bir hastalığı tanımaişi. [*Osm.* Teşhis; *ing.* Diagnosis; *Fr.* Diagnose].

tanıdık,-ğı, s. ve i. < *tanımak.* Tanışılıp konuşulan kimse: *Orada hiçbir tanıdığa rastlamadım. Yolda tanıdık bir yüz göremedim.* [*ing.* Acquaintance; *Fr.* Connaissance].

☆ *Eşanl.* **bildik.**

tanık*,-ğı, i. < *tanımak* > *tanuk* > *tanık.* § ❶ Gördüğünü ve bildiğini bir yargı veya soruşturma kurulu önünde söyleyen kimse. [*Osm.* Şahit; *ing.* Witness; *Fr.* Témoin]; § ❷ *mec.* Bir gerçeğin tanıtlanması için öne sürülen örnek; ◎ **görgü tanığı,** *huk.* ◘ Görgü.

~ **tepe,** *jeol.* Çevrenin aşınmasıyla tek olarak tepe halinde kalabilen toprak parçası olup o yörenin eski yüksekliğini gösterir. Tabakaları yatay durumunda olan, aşınmadan arta kalmış, eski uzanış yerleriyle bağlantısı kalmamış üstü düz bir tepe. [*Osm.* Şahit tepe; *ing.* Outiler, butte; *Fr.* Butte témoin].

☆ *Eşanl.* **şahit tepe.**

tanıklamak (-i), f. *(Bir savı)* Tanıkla desteklemek.

tanıklık*,-ğı, i. Tanık olma hali ve işi. [*Osm.* Şahadet; *ing.* Evidence; witnessing; *Fr.* Témoignage].

☆ *Eşanl.* **şahitlik.**

tanılamak (-i), f. *tıp.* Belirtilerine bakarak bir hastalığın, hastalıklardan hangisi olduğunu tanımak. [*Osm.* Teşhis etmek; *ing.* To diagnose; *Fr.* Diagnostiquer].

tanılmak, nsz. f. ◘ Tanınmak.

tanım*, i. < *tanımlamak. mat.* Tanımlamak işi, tanımlama. [*Osm.* Tarif; tahdîd; *ing.* Definition; *Fr.* Définition]; ◎ **amprik ~,** *mant.* ◘ Amprik.

tanıma, i. Tanımak eylemi. [*ing.* Acknowledgment, recognition; *Fr.* Reconnaissance, approbation].

tanımak (-i), f. § ❶ Önceleri görülmüş bir kimse veya bir şeyle karşılaşınca hatırlayarak o olduğunu kestirmek: *Arkadaşımı yirmi yıl sonra görünce hemen tanıdım.* [*ing. To recognize; Fr.* Reconnaître, connaître]; § ❷ Bir kimseyi bilir olmak: *Onu iki yıldan beri tanıyorum.* [*ing.*To know, to be acquainted with; *Fr.* Connaître, savoir, faire la connaissance de]; § ❸ Biri ile ilgili doğru ve tam bilgisi bulunmak: *Sen hâlâ insanları tanıyamadın;* § ❹ Bilip ayırmak: *Hayvanların çoğu kendilerine zarar verecek atları tanır;* § ❺ Varlığını kabul etmek: *Mirasçılar bu borcu tanımışlar.* [*ing.* To acknowledge; *Fr.* Reconnaître, avouer]; § ❻ Boyun eğmek, yargısına uymak: *Yasaları tanımak.* [*ing.* To listen to; *Fr.* Écouter, prêter une oreille]; § ❼ Sorumlu bilmek: *Ben arkadaşını tanımam, alacağımı senden isterim.*

tanımlama*, i. Tanımlamak eylemi. [*Osm.* Tarif etme; *ing.* Defining; *Fr.* Action de définir]; ◎ **deneysel ~,** *mant.* ◘ Deneysel.

tanımlamak* (-i), f. Bir kavramı bütün unsurları ile eksiksiz anlatmak, özel ve temelli niteliklerini sayarak bir şeyi tanıtmak. [*Osm.* Tarif etmek, tahdit etmek; *ing.* To define; *Fr.* Définir].

☆ *Eşanl.* **sınırlamak.**

tanımlanamaz, s. Tanımlanması mümkün olmayan. [*Osm.* Gayri kabili tarif; *ing.* Indefinable, undefinable; *Fr.* Indéfinissable].

tanımlı, s. Tanımlanmış olan. [*Osm.* Muarref; *ing.* Defined; *Fr.* Défini].

tanımsız, s. Tanımlanmamış olan. [*ing.* Undefined; *Fr.* Indéfini].

tanınmak, nsz. f. § ● Kim olduğunu bilinmek. [*ing.* To be recognized; *Fr.* Se reconnaître, se connaître]; § ❷ Şöyle veya böyle bilinmek: *İyi bir hekim olarak tanınmak. Geçimsiz diye tanınmak.* [*ing.*To become known, to gain fame; *Fr.* Être connu; se faire connaître, acquerir de la renommé]; § ❸ Varlığı kabul edilmek.

tanınmış, s. § ❶ Tanınmak fiilinden ortaç: *İyi tanınmış bir adam. Doğru tanınmış bir yargıç;* § ❷ Ünlü: *Memleketin tanınmış bir hekimi.* [*ing.* Well known, famous, distinguished, reputable; *Fr.* Connu, renommé, célèbre].

tanısızlık,-ğı, i. *psik. patol.* Herhangi bir duyum aracıyle eşyayı tanıma yetisinin yitimi. [*Osm.* Fıkdan-ı marifet-i hissiye; *ing.* Tactile agnosia; *Fr.* Agnosie].

☆ *Eşanl.* **agnozi.**

tanış, i. *h.d.* Tanıdık kimse. [*ing.* An acquaintance; *Fr.* Connaissance].

tanışık,-ğı, i. < *tanışmak.* Birbirini tanıyanlardan her biri: *Bunlar tanışık çıktılar.* [*ing.* Acquainted, *(with one another); Fr.* Chacune des personnes qui se connaissent].

tanışıklık,-ğı, i. Birbirini karşılıklı tanımış bulunma: *Onunla hiç tanışıklığım yok.* [*ing.* Mutual acquaintance; *Fr.* Connaissance].

tanışmak (-le), nsz. f. Birbirini tanımak[1]. [*ing.* To get acquainted with one another, to be acquaintances; *Fr.* Faire la connaissance de].

tanıştırmak (-i, -le), f. Birbirini tanımayanların tanışmasını sağlamak. [*ing.* To introduce to one another, to cause to become acquainted; *Fr.* Présenter *(qn à qn),* faire les présentations].

tanıt*, i. < *tanıtlamak.* Tanıtlamaya yarayan bilgi veya herhangi bir şey. [*Osm.* Beyyine, ispat, hüccet; *ing.* Proof; evidence; *Fr.* Preuve].

tanıtıcı, i. ve s. Tanıtma işini yapan: *Tanıtıcı yayınlar.* [*ing.* Introducer; Introductive, introductory; *Fr.* Introducteur,-trice; présentateur,-trice; introductoire, d'introduction].

~ **çevrinme,** *sin.* Alıcının ağır ağır dikey ekseni çevresinde döndürülerek belli bir cismi veya yeri sağdan sola veya soldan sağa düzenli bir yolda vermesi. [*ing.* Information pan; *Fr.* Panoramique d'exploration].

tanıtılmak (-e), f. Tanıtmak işine konu olmak.

tanıtlama*, s. Tanıtlamak eylemi. [*ing.* Proving; *Fr.* Faire la preuve].

tanıtlamak* (-i), f. Bir savın gerçekliğini yadsınamayacak bir kesinlikle göstermek. [*Osm.* İspat etmek; ing. To prove; *Fr.* Prouver].

tanıtlanmak, nsz. f. Tanıtılmak işine konu olmak. [*ing.* To be proved; *Fr.* Être prouvé].

tanıtma, i. Tanıtmak eylemi. [*ing.* Identification, Identifying; *Fr.* Identification].

~ **belgesi,** *tur.* Bir memleketin resmî makamları veya bir gösteri düzenleyenler tarafından verilerek, alanlara söz konusu memleket veya gösteriye gitmek için taşıt, konaklama fiatlarında İndirim, hudutlarda idarî ve gümrüğe ilişkin kolaylıklar gibi bir takım avantajlar sağlayan belge. [*Fr.* Carte *(certificat)* d'identité].

~ **bikını,** *hava.* Belirli bir referans noktasının tanınmasına yardım eden ve kodlu işaretler yayınlayan havacılık bikını. [*Fr.* Phare d'identification].

~ **filmi,** *sin.* Bir sinemada bir sonraki program tanıtmak üzere o programdaki filmden örnek olarak gösterilen parçalar. [*ing.* Trailer; *Fr.* Fragment de film, fragment, film-annonce].

~ **gezileri,** Eski-çağdan beri Avrupa ve çevresinden başlayarak yeryüzünün türlü bölümlerine doğru olan ve yeni yeni yerleri bulma, oralardan faydalanma, tanıma amacını güden uzun geziler. [*ing.* Voyage of discovery; *Fr.* Voyages de découvertes].

~ **grupu,** *hava.* Bir istasyonu tanıtmak için kullanılan harfler, işaretler veya rakamlardan ibaret sembol. [*ing.* Identification group; *Fr.* Groupe d'identification].

~ **ışığı,** *hava.* Bir hava gemisinin arkasında bulunan ve geceleyin görülmesini sağlayan beyaz ve renkli ışıklar. [*Fr.* Feu d'identification].

~ **oynatımı,** *sin.* Herhangi bir filmin alıcılara, basına, belirli bir topluluğa, tanıtmak üzere yapılan gösterimi. [*ing.* Performance; *Fr.* Présentation].

~ **yazılar,** *sin.* Bir filimde emeği geçen yapımcı, yönetmen, teknikçi, oyuncuların adlarını, filmin yapımıyla ilgili bilgileri içine alan, filmin başında *(bazan da sonunda)* bulunan liste, filmin künyesi. [*ing.* Credit titles, credits, credit lines, screen credit, generic; *Fr.* Générique].

~ **yazıları dipligi,** *sin.* Tanıtma yazılarının altında yer alan diplik. [*ing.* Title background; *Fr.* Fonde de générique].

tanıtmak (-i, -e), f. Bir şeyi tanımasını veya bir şeyin tanınmasını sağlamak. [*ing.* To let know, to let be known, to introduce *(one); Fr.* Faire connaître, recommander].

tanıtmalık, i. ◘ Prospektüs.

ta'nif /ta'nîf/, i: ç: **ta'nifât.** *esk.* Şiddetle azarlama, darılma. [*ing.* A reproaching harshly, blaming severely, harshness, reproach].

ta'nifat /tanifât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'nif'in** çoğulu.

tanîn.endâz /tanînendâz/, b. s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tınlayan, çınlayan. [*ing.* Resounding, booming].

tanjan(t), i. *Let. mat.* Trigonometride, bir açının tepesini merkez alarak, yarıçapı «1» olan bir çember çizdikten sonra açının birinci kenarının çemberi kestiği A noktasından çembere çizilen teğet üzerinden açının ikinci kenarının ayırdığı AT doğru parçası uzunluğunun cebirsel değeri. [*Osm.* Mümas; *ing.* ve *Fr.* Tangent].

tank,-kı, i. *Ing.* § ● Zırhlı ve silâhlı tekerlekleri paletli savaş otomobili. [*ing.* ve *Fr.* Tank]; § ❷ Demir sarnıç: *Akaryakıt tankı.* [*ing.* Reservoir; *Fr.* Réservoir]; § ◎ ~ **ın karnı,** *sil.* ◘ Karın; ◎ **amfibik ~,** *esk.* Amfibik harekâtta başlangıç destek ateşlerini temin için faydalanılan, denizden ve kıyıdan görerek ve görmeyerek ateş etmeye muktedir, üzerine bir obüs veya top monte edilmiş araç. [*ing.* Amphibious tank]; ◎ **buharlaşma ~ ı,** *fiz.* ◘ Buharlaşma; ◎ **içme suyu ~ ı,** *den.* ◘ İçme; ◎ **uçak püskürtme ~ ı,** *esk.* Zehirli gaz püskürtmek veya havada sunî sis meydana getirmek maksadıyle, kimyevî maddenin salıverilmesi için bir hava aracına eklenen veya hava aracın İçinde bulunan, zehirli gazı veya sunî sisi taşıyan kap. [*ing.* Airplane, spray tank].

tankçı, i. ve s. *esk.* Tank[1] kullanan veya tank ta savaşan asker. [*ing.* Tank crew].

tanker, i. *Ing. tanker.* Petrol, benzin gibi akaryakıt taşıyan gemi veya kamyon. [*Fr.* Bateau-citerne, tanker, camion-citerne]; ◎ **bütan ~ i,** *den.* ◘ Bütan; ◎ **propan ~ i,** *petr.* ◘ Propan.

tank.savar, b.i. Tanklara karşı kullanılan bir çeşit top. [*ing.* Anti-tank].

~ **bombası,** *esk.* Tanklara veya diğer zırhlı araçlara karşı kullanılan bomba. Bu bomba, bir zırh delici bomba veya bir yüksek süratli infilâk bombası olabilir. Tanksavar bombası, tank tırtılları üzerine atılabildiği gibi, tank veya diğer zırhlı araçların üstlerine de atılabilir. [*ing.* Antitank bomb].

~ **engeli,** *esk.* Düşman tanklarını veya diğer zırhlı araçlarını durdurmak veya yavaşlatmak maksadıyle hazırlanmış engel. Örneğin: tank hendekleri, kangal tel engeli, beton piramit ve beton bloklar birer tank engelidir. [*ing.* Antitank obstacle].

~ **gözcüsü,** *esk.* Düşman tanklarının yaklaştıklarını haber vermek için görevlendirilmiş gözcü. [*ing.* Antitank lookout].

~ **güdümlü füze,** *balist.* Tanklara karşı kullanılan yerden-yere güdümlü füze. [*ing.* Antitank guided missile].

~ **hendeği,** *esk.* Düşmanın tank ve diğer zırhlı araçlarını durdurmak veya yavaşlatmak maksadıyle kazılan hendek. [*ing.* Antitank ditch].

~ **mayını,** *esk.* Bir tankı hareketsiz hale getirmek veya tahrip etmek maksadıyle hazırlanmış mayın. [*ing.* Antitank mine].

~ **mayın tarlası,** *esk.* (a) Düşman tank veya diğer zırhlı araçlarını durdurmak veya hareketlerini güçleştirmek maksadıyla tank mayınlarının yerleştirildiği saha; (b) Düş-

man tank veya diğer zırhlı araçlarını durdurmak veya yavaşlatmak maksadıyle mayınların yerleştirilmesi. [*Ing.* Antitank mine field].

~ **mazgalı**, *sil.* ◘ Mazgal.

~ **roketi**, *esk.* Tanklara ve diğer zırhlı araçlara karşı kullanılan roket bombası. *(Bu roket, kullanılacağı zaman, omuza veya bir destek üzerine konan bir atma borusundan ateşlenmek suretiyle atılır).* [*Ing.* Antitank rocket].

~ **silâhı**, Zırhlı araçlara karşı kullanılmaya elverişli ve bu maksatla imâl edilmiş silâh. Örneğin, tanksavar topu *(antitank gun)*, tanksavar tüfek bombası *(antitank grenade)* ve tanksavar roketi *(antitank rocket)* gibi. [*Ing.* Antitank weapon].

~ **subayı**, *esk.* Bir birliğin zırhlı araçlara karşı korunması için gereken tedbirleri almakla görevli ve bu işten sorumlu subay. [*Ing.* Antitank officer].

~ **topu**, *esk.* Tanklara ve diğer zırhlı araçlara karşı kullanılmak üzere imâl edilen veya bu maksada uygun olan top. [*Ing.* Antitank gun].

~ **tüfek bombacısı**, *esk.* Zırhlı araçlara karşı muharebe konusunda taktik bilgiye sahip ve bomba atma cihazlarının kullanılması hususunda yetiştirilmiş asker. [*Ing.* Antitank rifle grenadier].

~ **tüfek bombası**, *esk.* Tanklara ve diğer zırhlı araçlara karşı kulanılan ve yüksek süratli infilâk maddesini ihtiva eden tüfek bombası. Bu bomba, tüfek veya karabineye özel bir ilâve parça takılmak suretiyle ateşlenir. [*Ing.* Antitank grenade].

tanktop, b.i. *den.* Gemilerde, döşeklerin üzerini boydan boya örten kaplama saçların meydana getirdiği yüzey.

tanlamak, **tanmak** (-e), *esk.* Şaşmak, şaşakalmak. [*Ing.* To dawn; *Fr.* Poindre].

tannan /tannān/, s. *Osm.* < *Ar.* Tınlayan, çınlayan. [*Ing.* Sonorous, resounding, ringing; *Fr.* Retentissant, sonore].

tannâne /tannāne/, i. *Osm. esk. müz.* Senfoni.

tannâz /tannāz/, s. *Osm.* < *Ar. tanz. esk.* Her keslе eğlenen. [*Ing.* Habitual jeerer, facetious, sportive].

tannâz.âne /tannāzāne/, z. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Herkesle eğlenerek, eğlenircesine. [*Ing.* Facetiously, fun-making]

tanojelâtin, I. *Fr. tannogélatine.* Tanen'in jelatine etkimesiyle meydana gelen madde. Sepilenmiş derilerin temel maddesini meydana getirir. [*Ing.* Tannogelatine].

tanoyid, i. *Fr. tannoïde. ecz.* Bazı yeşil bitkilerde bulunan ve heterozidler grupundan sayılan kimyasal madde. [*Ing.* Tannoide].

tanrek, I. *zool.* Böcekçiller *(Insectivora)* takımının, Tanrekgiller *(Centedidae)* familyasından bir memeli türü. En büyük böcekçildir. Uzunluğu 40 sm. Postu sarı-kahverengidir. Yüzü sivrilmiştir. Madagaskar'da yaşar. [*Lat. Centetes = Tenrec) ecaudatus; Ing.* Common tenrec; *Fr.* Tenrec, tanrec].

tanrekgiller, ç.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan memeliler *(Mammalia)* sınıfının böcekçiller *(Insectivora)* takımından bir familyası. Derileri diken, sert kıl ve saçlarla örtülüdür. Kuyrukları körelmiştir. **Tanrek** *(Centetes ecaudatus)* iyi bilinen türüdür. [*Lat.* ve *Ing. Centetidae = Tenrecidae; Fr.* Centétidés].

Tanrı, öz. I. *esk. T. tengri.* Acunda var olan her şeyin yaratıcısı ve koruyucusu olduğuna inanılan yüce varlık. [*Osm.* Allah; *Ing.* God; *Fr.* Dieu]; ◉ ~**yı iğva**, *ilâhiy.* ◘ **iğva**; ◉ **aşk** ~ **sı**, *res.*ve *heyk.* ◘ **Aşk**; ◉ **cinsiyet** ~**sı**, *sosy.* ◘ **Cinsiyet**; ◉ **dağ** ~ **ları**, *mit.* ◘ **Dağ²**; ◉ **gök** ~ **sı**, *mit.* ◘ **Gök²**; ◉ ~ **nın günü**, *dey.* Her gün: *Tanrı'nın günü burada!* [*Ing.*Every single day, every blessed day].

~ **kayrası***, *fels.* Tanrı'nın dünya işlerinde beliren iyilik ve bilgeliği. [*Osm.* Inayet-i rabbaniye; *Ing.* Providence; *Fr.* Providence].

~ **misafiri**, *dey.* Kim olursa olsun, gece yatısına gelen konuğu hoş tutmak gerekliğini hatırlatmak için söylenir: *Ne yaparsın. Tanrı misafiri, kalk git denmez kil* [*Ing.* A stranger sent by God, unexpected guest; *Fr.* Inconnu frappant à la porte d'un hôte éventuel].

tanrı*, i. Çoktanrıcılıkta var olduğuna inanılan insanüstü varlıklardan her biri. [*Osm.* Ilâh; *Ing.* God; *Fr.* Dieu].

Tanrı.bilim*, öz. b.i. Tanrı'nın varlığı, aslı ve nitelikleri doktrini, tanrı bilimi. [*Osm.* Ilâhiyat; *Ing.* Theology; *Fr.* Théologie].
☆ *Eşanl.* **teoloji**.

tanrıcalık,-ğı, i. *tiy.* Perili oyun, geçitleme gibi göz kamaştırıcı bir oyunda son ve en parlak bölüm.

Tanrıcı, i. Tanrı'ya inanan kimse.

Tanrıcılık*,-ğı, öz. i. Dinlerin gösterdiği Tanrı'ya inanma öğretisi olup «*felsefeci görüşüyle Tanrı'ya inanma*» demek olan yaradancılık kavramından ayrıdır. [*Osm.* Ilâhlıye; *Ing.* Theism; *Fr.* Théisme].

tanrıça* /tanrı:ça/, i. Kadın tanrı. [*Osm.* Ilâhe; *Ing.* Goddess; *Fr.* Déesse].

tanrı.dağı.koyunu, b.i. *zool.* ◘ **Koyun**.

Tanrılaştırmak* (-ı), Tanrı diye tanımak, Tanrı yerine koymak. [*Ing.* To deify, to recognize as a god; *Fr.* Diviniser].

Tanrısal*, s. Tanrı'ya veya tanrılara yakışır. [*Osm.* Ilâhî; *Ing.* Divine, heavenly, godly; *Fr.* Semblable aux dieux].

Tanrısız*, s. Tanrısı olmayan, Tanrı tanımayan. [*Ing.* Atheist; *Fr.* Athée].

Tanrısızlık,-ğı, i. ◘ **Tanrıtanımazlık**.

tanrıtanımaz, b.s. ve i. Tanrı'yı inkâr eden. tanrı'nın varlığını kabul etmeyen *(kimse)*.

tanrı.tanımazlık,-ğı, b. i. *fels.* Yaşayan ve kişiliği olan bir varlık halindeki her türlü Tanrı tasarısını reddeden doktrinlere ve davranışlara verilen ad. Tanrı fikrini kabul etmeyen görüş. Bunu dinsizlikle karıştırmamalıdır. Çünkü totemizm ve Budizm gibi dinler tanrısızdırlar. [*Osm.* Ilhat; *Ing.* Atheism; *Fr.* Athéisme].
☆ *Eşanl.* **tanrısızlık, ateizm**.

tansık*,-ğı, I. *esk.T. tangsuk.* Insanları hayran bırakan ve doğaüstü sayılan olay. [*Osm.* Mucize, harika; *Ing.* ve *Fr.* Miracle].

tansib /tansīb/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yükseğe kaldırma, kaldırılma. [*Ing.* A setting up, erecting].

tansif /tansīf/, I. *Osm.* < *Ar. nısf. esk.* Yarı yarıya bölme, iki müsavi (eşit) kısma ayırma. [*Ing.* A halving, a dividing by two, bisection; *Fr.* Partage en deux parties égales].

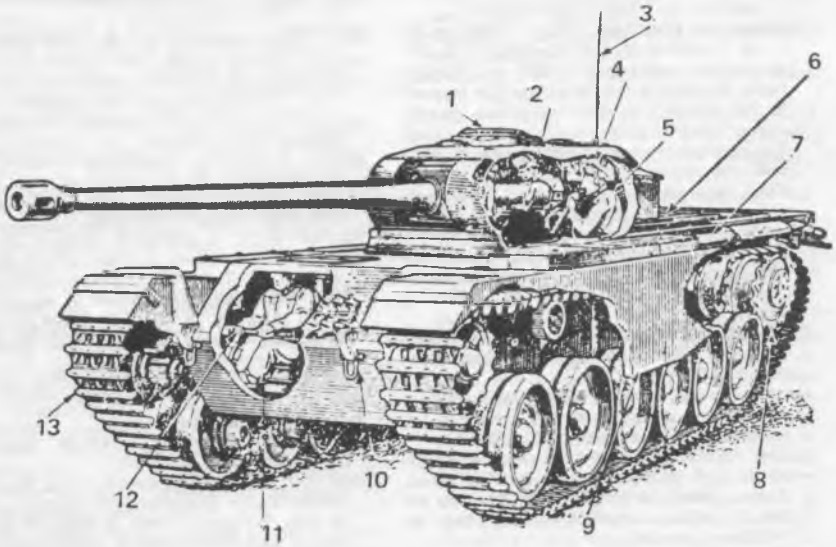

ŞEKİL: 520.— **TANK**. 1. Taret. 2. Topçu. 3. Anten. 4. Telsiz. 5. Komutan. 6. 12 silindirli 63 beygir gücünde motor. 7. Susturucu. 8. Paletleri çeviren dişli. 9. Kalın zırhlar. 10. Çeki halkası. 11. Şoför. 12. Direksiyon. 13. Paletler.

TANKLAR

1. Char Renault *(1918)*. 2. Otomitralyöz *(1918)*. 3. Piyade tırtılı *(1939)*. 4. Otuz tonluk Char B *(1939)*. 5. Sherman *(1945)*. 6. EBR Panhard *(1951)*. 7. Özdevimli 155 tipi *(1945)*. 8. Ön üç tonluk AMX tipi *(1952)*.

tansir /tansîr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Hıristiyan yanlaşma. [*Ing.* A causing to become a Christian].

tansis /tansis/, i. *Osm.* < *Ar. nass. esk.* § ❶ Kayıtları ve teferruatını inceden inceye tetkik etme. [*Ing.* A scrutinizing minutely *(vouchers and details)*]; § ❷ Kur'an veya hâdisten şâhit göstererek bir davayı müdâfaa etme, savunma. [*Ing.* A supporting a thesis by scriptural quotation].

tansiyometre, i. *Fr. tensiomètre.* ◘ Gerilimölçer.

tansiyometri, i. *Fr. tensiométrie.* ◘ Gerilim ölçme.

tansiyon, i. *Fr. tension. tıp.* Kanın damarlara içeriden yaptığı basınç, kan baskısı, gerilim. [*Ing.* Blood pressure]; ◉ **hiper ~,** *tıp.* ◘ Hipertansiyon; ◉ **hipo ~,** *tıp.* ◘ Hipotansiyon.

~ yüksekliği, *patol.* ◘ Hipertansiyon.

tansör,-rü, i. *Fr. tenseur. mat.* Afin geometri çerçevesinde tanımlanan çok bileşenli matematiksel büyüklük: *Tansör kavramı özel hal olarak vektör kavramını içine alır).* [*Ing.* Tensor].

tantal,-li, i. *kim* Sembolü Ta A.n. 73, ve A.a. olan kimyasal element. *(Yoğunluğu 16.5 olup, 2250 dereceye doğru eriyen ve siyah bir toz halinde elde edilen, gri-beyaz renkli bir madendir. Çoğunlukla tantal cevheri içinde niobta bulunur. Tantalın özelliği asid ve alkalilere, aşınmaya karşı dayanıklılık göstermesidir).* [*Ing.* Tantalum; *Fr.* Tantale].

~ bardağı, *fiz.* ◘ Bardak.

tantalat, i. *Fr. tantalate. kim.* Tantalik asidin tuzu. [*Ing.* Tantalate]

tantaliflüorür, i. *Fr. tantalifluorure. kim.* ◘ Flüorotantalat.

tantalit, i. *Fr. tantalite mine* Formülü $FeTa_2O_6$ olan doğal demir tantalat. *(Ortorombik sistemde, siyah renkli demir billûrları halinde billûrlaşır).* [*Ing.* Tantalite].

☆ *Eşanl.* **ferrotantalit, ildefonsit.**

tantana, i. *Osm.* < *Ar.* Görkem, büyük lüks içinde olma. [*Ing.* Pomp; display; magnificence; *Fr.* Pompe].

tantanalı, s. Görkemli. [*Ing.* Pompous, showy; magnificent; *Fr.* Pompeux, solennel].

tantoloji, i. *Fr. Tantologie. mant.* ◘ Genelleme.

tan.tun, b. i. *h. d. arg.* «Öldürülmek» veya «başı belâya uğramak» anlamına gelen tantuna gitmek deyiminde geçer. [*Ing.* To be lost, ruined, dismissed; *Fr.* Populairement, être tué, être ou subir un malheur].

tanuki, i. *zool.* Etçiller takımının, Köpekgiller *(Canidae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 65, kuyruğu 10 sm. Yerliler etini yer ve derisini kullanırlar. Japonya ve Çinde yaşar. [*Lat. Canis procynoides; Ing.* Raccoon-dog; *Fr.* Chien viverrin].

tan.yeri,-ni, b. i. Tan vaktinde göğün ağarmaya başlayan yer, az sonra güneş oradan doğar. [*Ing.* Daybreak on the eastern horizon, dawn; *Fr.* Point de l'horizon où le soleil commence à poindre].

tanz, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Alay etme, eğlenme. [*Ing.* A sneering and jeering, sneer, jeer, sarcasm].

Tanzaniya, öz. i. *coğr.* Doğu Afrika'da cumhuriyet. Commonwealth üyesi olup Tanganyika ve Zengibar'ın birleşmesile meydana geldi. Yüzölçümü 939.701 km² başkenti *Dârüsselâm'dır.* [*Ing.* ve *Fr.* Tanzaniya].

~ ağarmak, Tan vakti gelmek.

tanzid /tanzîd/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* İstifetme, edilme.

tanzif,-fi, i. ç: **tanzifât.** *Osm.* < *Ar. nezâfet. esk. Temizleme. Ing.* A making clean, a cleaning, a purifying; *Fr.* Action de nettoyer, de rendre propre].

tanzifat,-tı /tanzîfat/, i. *Osm.* < *Ar. esk. (Belediyece yaptırılan)* Temizlik işleri. [*Ing.* Town scavenger, service; *Fr.* Nettoyage des rues, service de nettoiement].

~ amelesi, Sokakları süpüren işçi. [*Fr.* Balayeur, cantonnier].

~ resmi, *huk.* Belediye gelirlerinden biridir, halk arasında çöp vergisi diye geçer. [*Ing.* Garbage removal fee].

~ vergisi, Belediye sınırları içindeki yerlerin çöplerini alıp götürmek karşılığında belediyelerce alınan vergi. [*Fr.* Taxe des ordures ménagères].

tanzim /tanzîm/, i. ç: **tanzimât.** *Osm.* < *Ar. nazm.* Düzeltme, düzenleme, düzen verme, yoluna koyma. [*Ing.* A putting in order, an organizing; *Fr.* Action de régler, d'arranger, d'aménager].

~ düzeltmesi, *nsk.* Bilinen sapma sebeplerinin hepsini gözönüne aldıktan sonra da meydana çıkan hataları düzeltmek için uygulanan ve atış esasları veya dinleme âleti esaslarına göre yapılan düzeltmeler. [*Ing.* Arbitrary correction].

~ edici kanatçık pancuru, *hava.* Esas kontrol yüzeyine göre durumu pilot tarafından ayrıca ayar edilebilen kanatçık pancuru.

~ etme, *hava.* Bir hava gemisinin kontrol yüzeylerini hava gemisini dengeye sokup belirli bir uçuş şeklinde tutmak için ayar etme. [*Ing.* ve *Fr.* Accomodant, compensation].

~ etmek, *huk.* Düzenlemek. [*Ing.* To regulate, to put in order, to organize, to govern, to reorganize, to arrange; *Fr.* Arranger, ordonner, organiser].

~ zamanı, *huk.* Düzenleme zamanı.

Tanzimat,-tı. /Tanzîmât/, öz. i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ **Tanzim'in** çoğulu; § ❷ *tar.* Sultan Abdülmecit zamanında, 1839 da Gülhane Hattı Hümayunu adıyla anılan bir fermanla ilân edilen yönetimi iyileştirme tasarısı ve bu iyileştirmenin yapıldığı devir. [*Ing.* The political reforms of Abdülmejid in 1839 and the period following, organic institutions, reforms, reorganization; *Fr.* Organisations, réforme].

~ halkası, *ask.* Patlayıcı mermilerin tapasını takmaya ve tanzime yarayan tapa tanzim âletinin bir parçası. Bütün mermiyi tanzim bileziği döndürür. [*Ing.* Adjusting ring].

Tanzimatçı /Tanzîmâtçı/, öz. i. Tanzimat devranışında görev almış olan kimse. [*Ing.* Reformer].

tanzir[1] /tanzîr/, i. *Osm.* < *Ar.* Tazelendirme, tazeleştirme. [*Ing.* A causing a plant to become luxuriant, a making prosperous].

tanzir[2] /tanzîr/, i. ç: **tanzirât.** *Osm.* < *Ar nazar. esk.* § ❶ Benzetme, benzetilme. [*Ing.* A resembling, likening]; § ❷ Bir şiirin anlamca, şekilce benzerini yapma. [*Ing.* An imitating a poem].

tanzirât /tanzîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tanzir'in** çoğulu.

~ dairesi, *huk.* 1288 tarihinde kurulan, kanun ve nizamları tetkik ve yorumlayan daire.

tanziren /tanzîren/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Nazire olarak, tanzir, benzetme sûretiyle.

~ edebiyatı, *ed.* Tanzimat Fermanı ile, siyaset, idare ve eğitim alanlarında Batı uygarlığına resmen katıldıktan sonra, Batıyı örnek edinen Avrupal Türk Edebiyatının birinci dönemi.

tao, i. *zool.* Tinamular *(Tinamiformes)* takımının tinamugiller *(Tinamidae)* familyasından bir kuş türü. Bolivya ve Brezilya'da yaşar. [*Lat. Tinamus tao; Ing.* ve *Fr.* Tinamou].

Tao'culuk,-ğu, i. ◘ Taoizm.

Taoizm, i. Doğa kuvvetlerine ve atalara tapma temeline dayanan eski Çin dini.

tapa /ta:pa/, i. *It. tappo.* § ❶ Şişe gibi dar ağızlı şeyleri kapamak için kullanılan mantar veya başka şey. [*Ing.* Cork; *Fr.* Bouchon]; § ❷ *sil.* Top mermisinin ucuna vidalanan ve mermi atıldıktan sonra patlamasını sağlayan ayarlı kapak. [*Ing.* Fuse; *Fr.* Fusée]; § ❸ *ask.* Topun ağzını kapatmaya yarayan tıkaç. [*Ing.* Mop]; ◉ **~ nın hava deliğini açmak,** *sil.* ◘ Hava; ◉ **armut ~ sı,** *den.* ◘ Armut; ◉ **deneme ~ sı,** *döş.* ◘ Deneme; **dirsekli deneme ~ sı,** *döş.* ◘ Dirsekli; ◉ **hassas mayın ~ sı,** *ask.* Mayını, yerleştirdikten sonra hassas bir hareket veya kımıldatma infilâkına sebep olacak tapa. [*Ing.* Antidisturbance fuse]; ◉ **her vuruş durumunda patlayan ~,** *ask.* Özellikle bazı tip hava mermilerinde kullanılan tapa. Mermi hedefe vurduğu zaman bu tapa, ne durumda olursa olsun, paralama barutunu ateşler. [*Ing.* All-fuse]; ◉ **iskandil ~ sı,** ◘ **iskandil.**

~ fırıldağı, *ask.* Bir bombanın tapa mekanizmasına bağlı olan ve bombayı bir yere çarptığı zaman infilâk edecek duruma getiren küçük pervane. [*Ing.* Arming vane].

~ mesafesi, *ask* Topçulukta, bir tapanın bağlandığı mesafe. [*Ing.* Arming range].

~ tuzak tertibatı, *ask.* Bombalarda kullanılan ve tapa ile birlikte imâl edilmiş bir tuzak tertibatı. Tapayı sökmeye kalkınca bu tertibat tapayı, dolayısiyle bombayı, faaliyete geçirir. Bu tertibatın mevcut bulunması halinde, sökme hariç, tapanın hor kullanılması kabildir. [*Ing.* Antiwithdrawal device].

tapalpit, i. *Fr. tapalpite. min.* Doğal bizmut ve gümüş tellürür ve sülfür. [*Ing.* Tapalpite].

tapan, i. *h. d.* Tarlaya atılan tohumu örtmek için gezdirilen, ağaçtan, geniş âlet, tarla sürgüsü. [*Ing.* Harrow; *Fr.* Herse].

tapanlama, i. *trm.* Toprağa tohum ekildikten sonra toprağın üst tabakasını tapanla sıkıştırma. Böylece toprağın içindeki boşluklar kaybolur. *(Körpe bitkilerin kökçükleri bu boşluklarda kuruyabilir).*

tapcak-ğı, i. < *tapmak.* § ❶ Tapınılacak yer, tapılacak şey. § ❷ Taştan veya tuğladan, yüksekce bir seki gibi yapılan ve üzerinde ateş yakılarak tanrıya kurban kesilen kürsü. ☆ *Eşanl.* **altar, sunak;** § ❸ Tapılan şey. [*Ing.* Idol; *Fr.* Idole].

tapı, i. < *tapmak.* Kendisine tapınılan şey: «*Karacaoğlan der ki taptığım tapı, Yıkılmaz Tanrı'nın yaptığı yapı.* [*Osm.* Mabut; *Ing.* God; *Fr.* Divinité].

tapınak*,-ğı, i. < *tapınmak.* İçinde Tanrı'ya kulluk edilen, tapınılan yapı. [*Osm.* Mabet; *Ing.* ve *Fr.* Temple]. ☆ *Eşanl.* **mabet, savma, ibadetgâh, ibadethane;** ◉ **anten tapınağı,** *mim.* ◘ Anten; ◉ **apter ~,** *mim.* ◘ Apter; ◉ **ateş tapınağı,** *mim.* ◘ Ateş; ◉ **dor tapınağı,** ◘ Dor.

tapıncakcılık,-ğı, i. ◘ Fetişizm.

tapıncak, i. ◘ Fetiş.

tapıncakcı, i. ◘ Fetişist.

tapınç*, s. < *tapınmak.* Tanrıya gösterilen saygı davranışı, tapınma.

tapınma*, s. Tapınmak eylemi. [*Ing.* Worship, adoration; *Fr.* Adoration]; ◉ **atalara ~,** *fels.* ◘ Ata; ◉ **ateşe ~,** *fels.* ◘ Ateş; ◉ **hayvana ~,** *sosy.* ◘ Hayvan; ◘ **kahramanlara ~,** *sosy.* ◘ Kahraman.

tapınmak (-e), f. § ❶ Tanrı'ya veya Tanrı olarak tanınan şeye karşı inanış ve bağlılık anlatmak için bir takım saygılı davranışlarda bulunmak. [*Osm.* İbadet etmek; *Ing.* To bow down in worship, to worship, to adore; *Fr.* Adorer, rendre le cuite]; § ❷ *mec.* Çılgınca sevmek.

tapir, i. *Brezilya dilinden. zool.* Tapirgiller *(Tapiridae)* familyasından, kısa hortumlu, ön ayağı 4, arka ayağı 3 parmaklı, toynaklı memeli cinsi. İri vücutludur. Ufak topluluklar su kenarlarında yaşar. İyi yüzmez, otçul olup daha çok bitki kökleri yer. **Dağ tapiri** *(T. pinchacus),* **Hint tapiri** *(T. indicus),* **Amerika tapiri** *(T. terrestris)* iyi bilinen türleridir. [*Lat. Tapirus; Ing.* ve *Fr.* Tapir] ◉ **Amerika ~ i,** *zool.* Uzunluğu 2,5 yüksekliği 1 m. olan bir tapir türü. Küçük bir yelesi vardır. Rengi kara esmerdir, Eti yenir, derisi kullanılır. Güney Amerika'da su kenarındaki ormanlarda yaşar. [*Lat. Tapirus terrestris; Ing.* Common Brazilian tapir; *Fr.* Tapir terrestre, tapir d'Amérique]; ◉ **dağ ~ i,** *zool.* And dağlarında yaşayan, 1 m, yüksekliğinde bir tapir türü. [*Lat. Tapirus pinchacus; Ing.* Brazilian tapir; *Fr.* Tapir pinchaque]; ◉ **Hint ~ i,** *zool.* Uzunluğu 2,5 yüksekliği 1 m olan bir tapir türü. Yelesi yoktur. Rengi karaması olup sırtı geniş, ak lekelidir. Hindistan, Sumatra ve Malaya'da ormanlarda yaşar. [*Lat. Tapirus Indicus; Ing.* Malayan tapir; Indian tapir; *Fr.* Tapir de l'Inde]. ◘ *ŞEKİL: 379.*— **MEMELİ HAYVANLAR I.**

tapirgiller, ç. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan memeliler *(Mammalia)* sınıfının Tek-

parmaklılar *(Perissodactyla)* takımından bir familya. İri vücutlu ve aralıklı tüylüdürler. Kısa ve hareket edebilen bir hortumları vardır. Kuyrukları körelmiştir. Bacakları sağlam yapılı olup önde 4, arkada 3 parmaklıdır. Çoğu Güney ve Orta Amerika'da ormanlarda sürüler halinde yaşar. **Dağ tapiri** *(Tapirus pinchacus)*, **Hint tapiri** *(Tapirus indicus)*, **Amerika tapiri** *(Tapirus terrestris)*, iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Tapiridae; Fr.* Tapiridés].

tapiyoka /tapiyo:ka/, i. *Tupi dilinden alınan Portekizce kelime.* Sütleğengiller *(Euphorbiaceae)* familyasından, *Manihot utilissima* adlı bitkinin kökünden elde edilen nişasta. *(Çorba ve şekerli hafif yemekler hazırlamakta kullanılır.* [*ing.* ve *Fr.* Tapioca].

~ hastalığı, *paraz.* Som balıklarının gövdesinde 3-6 mm. çapında ak şişkinlikler doğuran ve tapiyoka sporlusundan ileri gelen hastalık. [*Ing.* Tapioca disease].

~ sporlusu, *paraz.* Balıklarda tapiyoka hastalığını meydana getiren birhücreli hayvan. [*Lat. Henneguya salmonicola*].

tapiyolit, i. *Fr. tapiolite. min.* Doğal demir ve manganez niyobotantalat. *(Rütil gibi kuvadratik sistemde billürlaşır).* [*Ing.* Tapiolite].

tapkur, i. Beygir haşasını tutan küçük kolan. [*Ing.* A row, line, row of horses or cattle tethered in line; *Fr.* Petite sangle qui retient la housse d'un cheval].

tapma, i. Tapmak eylemi. [*Ing.* Worship, adoration; *Fr.* Adoration]; ◉ **canlıya ~,** ◘ **Canlı;** ◉ **hayvana ~,** *sosy.* ◘ **Hayvan.**

tapmak (-e), f. Tanrı diye tanımak, kulluk etmek: *Tanrı'ya tapmak. Ateşe tapmak. Güneşe tapmak.* [*Ing.* To worship, to bow down, to adore, to admire greatly; *Fr.* Adorer].

tapon, s. *Alm. h. d.* Aşağılık, niteliği düşük: *Tapon mal.* [*Ing.* Discarded, common, second rate, worthless; *Fr.* De mauvaise qualité].

tapşı, i. *esk. T.* Kurban kesilen taş veya yer. [*Osm.* Kurbangâh; *Fr.* Autel, table d'offrande].

taptaze /taptäze/, s. Çok taze. [*Ing.* Very fresh; *Fr.* Frais comme une rose].

taptırmak (-ı, -e), f. Tapmasını sağlamak. [*Ing.* To make worship, to let adore or idolize; *Fr.* Faire adorer].

tapu, i. *esk. T. tapug.* § ❶ Bir mülkün kimin olduğunu gösteren resmî belge. [*Ing.* Title deed; *Fr.* Titre de propriété, foncière; § ❷ Hizmet; § ❸ Tanrı'ya kulluk. [*Osm.* Ibadet].

~ dairesi, *huk.* Gayrimenkul sicillerinin bulunduğu daire. [*Ing.* Real estate registration office].

~ iptali dâvası, *huk.* Tapudaki kayıtların hatalı olduğu iddiası ile düzeltilmesi için açılan dâva.

~ kütüğü, *huk.* Gayrimenkullerin durumunu, üzerindeki ayni hakları gösteren ve devletçe tutulan resmî sicil. [*Ing.* Land register, the book of real estate registers; *Fr.* Registre foncier].

☆ *Eşanl.* **tapu sicili.**

~ senedi, *huk.* Bir mülkün kimin olduğunu gösteren resmî belge. [*Ing.* Title deed, deed of real estate, extract from a land register; *Fr.* Titre de propriété foncière].

~ sicili, *huk.* ◘ **tapu kütüğü.**

~ yevmiye defteri, *huk.* Günlük kütük, günlük tapu kütüğü.

tapuğ, i. *ed.* Tekke edebiyatında ilâhi. [*Ing.* Taboo; *Fr.* Tabou].

tapulama, i. Tapulamak eylemi. [*Ing.* Registration of real estate].

tapulamak (-ı), f. Bir mülkü tapuya geçirmek. [*Ing.* To register with a title-deed *(real estate)*].

tapyoka /tapyo:ka/, i. ◘ **Tapiyoka.**

tar /tär/, *i. Osm. < Fars. esk.* Herhangi bir iplik. [*Ing.* Thread, yarn, string; *Fr.* Fil, fibre].

tara, i. ◘ **Dara.**

tarab, i. ç: **etrâb.** *Osm. < Ar. esk.* Sevinçlilik, şenlik; sevinçten gelen coşkunluk ve tepinme. [*Ing.* Joy, mirth, merrymaking].

tarab.âmûz /tarabāmüz/, b. s. *Osm. < Ar.* ve *Fars. esk.* Tarap öğreten.

tarab.efsâ /tarabefsā/, b. i. *Osm. < Ar.* ve *Fars. esk* Ferahlığı ve neşeyi artıran. Mirth-exciting, increasing enjoyment].

tarab.engiz /tarabengïz/, b. s. *Osm. < Ar.* ve *Fars. esk.* § ❶ Neşe uyandıran; sevindirici, coşturucu. [*Ing.* Joy-increasing, giving gladness]; § ❷ i. *müz.* Vaktiyle türk musikisinde kullanılmış bir usûl olup zamanımıza örneği kalmamıştır.

tarab.gâh /tarabgāh/, b. i. *Osm. < Ar.* ve *Fars. esk.* Sevinç, coşkunluk yeri. [*Ing.* Place of enjoyment].

tarab.nâk /tarabnāk/, b. s. *Osm. < Ar.* ve *Fars. esk.* Sevinçli, coşkun. [*Ing.* Merry, mirthful].

tarab.sâz /tarabsāz/, b. s. *Osm. < Ar.* ve *Fars. esk.* Neşe ve sevinç veren, nağme, düzen.

târâc /tārāc/, i. *Osm. < Fars. esk.* § ❶ Yağma, çapul, talan; § ❷ Yağma etme, talanlama.

târâc.ger /tāracger/, b. s. ç: **târâcgerân.** *Osm. < Ar. esk.* Yağmacı. [*Ing.* Pillager, marauder, robber, scrambler].

târâc.gerân /tārācgerān/, b. s. *Osm. < Fars. esk.* **târâc.gêr**'in çoğulu.

târâc.kerde /tārāckerde/, b. s. *Osm. < Fars. esk.* Yağma edilmiş. [*Ing.* Pillaged].

taraça /tara:ça/, i. *It. terrazza.* Oturup hava almaya yarayan düz ve çevresi açık yüksekçe yer. [*Ing.* Terrace; *Fr.* Terrasse].

☆ *Eşanl.* seki.

taraçacık,-ğı, i. *jeom.* Bazı dik (15° den fazla) yamaçları merdiven basamağı biçiminde yaran küçük çıkıntı. *(Taraçacıklar, don oynatması ve otluk yamaçlarda hayvanların çiğneme etkisi tarafından desteklenen bir soliflüksiyon biçimidir. Taraçacıklara dağlarda sık rastlanır).*

taraf, i. ç: **etrâf.** *Osm. < Ar.* § ❶ Yön. [*Ing.* Direction]; § ❷ Bölge. [*Ing.* District, region; site, place; *Fr.* Région]; § ❸ Kat, yan. [*Ing.* Side, edge, border; part; *Fr.* Côté, part]; § ❹ İstekleri karşıt olan iki kişiden veya iki topluluktan her biri: *Karşı tarafın adamları.* [*Ing.* Party; *Fr.* Partie]; ◉ **(Birinden) ~ a olmak,** *dey.* Birinden yana olmak. [*Ing.* To take the part *(of)*, to side *(with)*; *Fr.* Prendre le parti de quelqu'un, se ranger du parti de quelqu'un]; ◉ **(falan) ~ ından yapılan,** *dey.* Falanın yaptığı; ◉ **~ ların taaddüdü,** *huk.* Tarafların çok olması, birlikte dâvada olduğu gibi. [*Ing.* Joinder of parties]; ◉ **arka ~,** *mim.* ◘ **Arka;** ◉ **baş ~,** ◘ **Baştaraf;** ◉ **dikiş ~ ı,** *matb.* ◘ **Dikiş;** ◉ **elek ~ ı,** *matb.* ◘ **Elek.**

~ olmak, *huk.* Karşılıklı iki cephe halinde bulunmak.

~ tutmak, *dey.* Bir tarafı[4] desteklemek. [*Ing.* To take sides, to support a cause or party; *Fr.* Être partial].

taraf.dâr /tarafdār/, b. s. *Osm. < Ar.* ve *Fars. esk.* Bir tarafı tutan, bir tarafı kayıran. [*Ing.* Partisan, supporter, follower; *Fr.* Partial].

taraf.dârî /tarafdārī/, i. *Osm. < Ar.* ve *Fars. esk.* Tarafdarlık, kayırıcılık. ◘ **Taraf.gir.** [*Ing.* Partiality, partisanship].

tarafeyn, i. *Osm. < Ar. esk. (Harhangi bir sorun üzerine karşı karşıya gelen)* İki taraf. [*Ing.* The (two) parties, the two sides, litigants; *Fr.* Parties].

taraffuz, i. *Osm. < Ar. esk.* Râfızî olma, râfızîleşme.

tarafgir /tarafgïr/, s. *Osm. < Ar. taraf* + *Fars. gir.* Bir. tarafı kayıran. [*Ing.* Partisan, partial, biased; *Fr.* Parties].

taraf.girî /tarafgïrī/, b. o. *Osm. < Ar.* ve *Fars. esk.* Tarafdarlık, kayırıcılık.

tarafgirlik,-ği, i. Bir tarafı kayırma. [*Ing.* Bias, inclination, favoritism, Partisanship, partiality; *Fr.* Partialité].

taraflar, ç. i. ◘ **Etraf.**

taraflı, s. § ❶ Tarafı olan, yanlı: *İki taraflı, dört taraflı.* [*Ing.* Sided; *Fr.* Coté]; § ❷ Şu veya bu tarafı tutan, yandaş: *Onun tarafları çok.* [*Ing.* Advocate, upholder, supporter; partisan, follower; *Fr.* Partisan, --ane]; § ❸ Şu veya bu bölgeden olan: *Siz nə taraflısınız?* [*Ing.* From; *Fr.* De]; ◉ **(o) ~ olmamak.** *dey.* Kendini ilgili saymamak veya anlamamazlıktan gelmek.

tarafsız, s. § ❶ Hiç birinden yana olmayan, yansız, taraf tutmayan. [*Osm.* Bitaraf; *Ing.* Neutral, impartial; *Fr.* Neutre]; § ❷ Savaşçı devletlerin hiç birinden yana olmayan.

~ aracı, *huk.* Uzlaştırma kurulunda işçi ve işveren taraflarınca bulundurulan aracıdan her biri.

~ bayrağa geçiş, *huk.* Düşman ticaret gemilerinin, savaş içinde, zapt ve müsadereyi önlemek için, tarafsız bir devletin uyruklu̇ğuna geçmeleri.

~ mal, *huk.* Düşman veya tarafsız ticaret gemileri içinde tarafsızlara ait mallar.

~ renk, Hiçbir tarafa mensup olmayan renk. Yanındaki renkleri etkilemeyen renk. [*Ing.* Neuter colour; *Fr.* Couleur neutre]; ◉ **kaba ~,** *dök.* ◘ Kaba; ◉ **kendir tarafı,** *dok.* ◘ **Kendir;** ◉ **keten tarağı,** *dok.* ◘ **Keten;**

tarafsızlaştırma, i. *huk.* Bazı bölgelerin, önceden iki taraflı veya çok taraflı anlaşmalarla, savaş alanları dışında bırakılmaları. [*Ing.* Neutralization; *Fr.* Neutralisation].

tarafsızlaştırmak (-ı), f. *huk.* Bir devletin veya şehrin tarafsızlığını ilân etmek: *1815 Antlaşmaları İsviçre'yi tarafsızlaştırdı.* [*Ing.* To neutralize; *Fr.* Neutraliser].

tarafsızlık,-ğı, i. Tarafsız olma hali. [*Osm.* Bitaraflık. [*Ing.* Neutrality, impartiality; *Fr.* Neutralité].

~ beyannamesi, *siy.* ◘ **Beyanname.**

taraftar /taraftār/, s. *Osm. < Ar. taraftār* + *Fars. dār.* Yandaş, yanlı, taraflı. [*Ing.* Partisan, follower, supporter; *Fr.* Partisan].

taraf taraf, z. *Osm. < Ar. esk.* Yer yer, semt semt her yanda. [*Ing.* In various directions, in various places, on this side and that; *Fr.* Dans quelques parties, non partout].

Tarahumaralar, ç. öz, i. *etn.* Meksika'da Batı Sierra Madre'de kızılderili halk. 40.000 kişi kadar olup şehirler dışında atalarının dil ve geleneklerini muhafaza etmişlerdir. Dağlarda yaşarlar. Toprak topluluğun ortak malıdır ve ayrı aile bölümlerinin temsilcileri arasında dönem dönem bölüşülür. [*Ing.* ve *Fr.* Tarahumaras].

tarâlf /tarāif/, i. *Osm. < Ar.* **tarîfe**'nin çoğulu.

tarâik /tarāik/, i. *Osm. < Ar.* **tarîkat**'ın çoğulu.

tarak,-ğı, i. *esk. T. targak.* § ❶ Taranmaya yarar âlet. [*Ing.* Comb; *Fr.* Peigne]; § ❷ Kimi kadınların veya kızların saçlarına iliştirdikleri dişli süs; § ❸ *bahç.* Bahçıvanlıkta toprağın taşını ayıklamak için kullanılan, ucu tarak biçiminde âlet. [*Ing.* Harrow; rake; *Fr.* Herse]; § ❹ *dok.* Dokuma tezgâhlarında arış ipliklerinin geçtiği tarak biçiminde âlet. [*Ing.* Hackle; weaver's reed; [*Fr.* Peigne]; § ❺ *kuşb.* Bazı kuşların başında bulunan yelpaze biçiminde tepelik. [*Ing.* Crest; *Fr.* Huppe, aigrette]; § ❻ *zool.* Parmakların bağlı bulunduğu el ve ayak kısmı, iskeleti, yan yana gelmis beş uzunca kemikten meydana gelir. [*Osm.* Must; *Lat. Pecten; Ing.* Pecten; *Fr.* Peigne]; § ❼ *balıkç. (Balıklarda)* Solungaç. [*Ing.* Gills; *Fr.* Ouïe(s), Branchie(s)]; § ❽ Pamukta üçgen şeklinde ve yeşil renkte üç yaprakçık ile asıl tomurcuktan ibaret, tomurcuğun ilk görünüş şekli; ◉ **(o) ~ ta bezi olmamak,** *dey.* Konuşulan işle ilişiği olmamak; ◉ **(kırk) ~ ta bezi olmak,** *dey.* Birçok işleri veya ilişkileri olmak; ◉ **ayak tarağı,** *anat.* ve *zool.* Parmakların bağlı bulunduğu el ve ayak kısmı, iskeleti, yan yana gelmiş, beş uzunca kemikten meydana gelir. [*Osm.* Muştul kadem; [*Lat.* ve *Ing. Metatarsus; Fr.* Métatarse]; ◉ **bahçıvan tarağı,** *trm.* ◘ **Tarak[3];** ◉ **el tarağı,** *anat.* ◘ El; ◉ **çapraz tarağı,** *dok.* ◘ **Çapraz[1];** ◉ **çözgü tarağı,** *dok.* ◘ **Çözgü;** ◉ **el tarağı,** *anat.* ve *zool.* ◘ **El[1];** ◉ **halıcı tarağı,** Halı dokuyanların her ilme sırasını bağladıktan sonra bu parçaları sıkıştırmak için kullandıkları dişli demir tarak. ☆ *Eşanl.* **kilit;** ◉ **saraç ta-**

rağı. *saraç.* Derileri ıslak iken düzeltmek ve temizlemek için saraçların kullandıkları, tahtadan dört köşe âlet; ◉ **Taşcı tarağı,** Taşcıların taşları düzlemek ve kabalarını almak için kullandıkları, tahtadan dörtköşe âlet; ◉ **Tesbihçi tarağı,** Sigara ağızlıklarına zıvana takmak için diş açmaya yarayan yassı ve ucu dişli demir kalem; ◉ **Yün tarağı,** *dok.* İplik yapmak için yünleri ditmeğe yarayan tarak. [*İng.* Wool card; *Fr.* Carte de laine].

~ **biçimi.** Tarak şeklinde olan *(şeyler ve süsleme).* [*İng.* Pectiniform; *Fr.* Pectiniforme].

~ **çekiç veya taşçı tarağı,** Taşcıların kullandıkları, iki tarafı kesar biçiminde, ağızları dişli ve saplı çekiç. *(Bunların enlilerine taşçı tarafı ve çekiç gibi olanlarına tarak çekiç denir).* [*İng.* Stone-mason's bush-hammer; *Fr.* Laie].

~ **damarlı yaprak,** *bot.* Damarları tarak şeklinde olan yaprak. [*İng.* Pinnate leaf; *Fr.* Feuille pennée].

~ **dubası,** *den.* Denizi taraklamak için kullanılan dolaplı duba. [*İng.* Dredger].

~ **fırça,** Boyacıların tahta damarlarını taklid etmek için kullandıkları seyrek kıllı ve enli fırça. [*İng.* Veining-brush, graining-brush; *Fr.* Veinette].

~ **kenarlı,** Kenarları deniztarağı gibi olan.

~ **otugiller,** *bot.* ◘ **Tarakotugiller.**

tarak[3]**,-ğı,** i. *zool.* Yassısolungaçlılar *(Lamelli branchiata)* sınıfının, *Pectinidae* familyasından bir yumuşakça cinsi. Kabukları eş, yuvarlak ve yelpaze biçimi eğelidir. *P. jacoboeus, P. opercularis, P. varius* gibi bazı türleri yenebilir. [*Lat. Pecten; İng.* Scallop; *Fr.* Peigne]. ◘ *LEVHA: 42.*— **DENİZ KABUKLARI.**

~ **gemisi,** *den.* ◘ **Geml.**

~ **perdahı,** *inş.* Taşlar üzerine tarak çekiçle yapılan perdah. [*Fr.* Layer].

~ **teli,** *dok.* Dokuma taraklarındaki tellerden her biri.

~ **tonoz,** Kürenin dörtte biri şeklinde ve deniztarağı gibi olan tonoz. [*Fr.* Coquille].

~ **tutmak,** den. Yisa veya mayna edilmekte veya askıda tutulmakta olan bir cismin istenilen yönden şaşmaması için uygun görülen yerine bir halat bağlayıp çekmek veya bir yere volta etmek suretiyle durumunu değiştirtmemek.

~ **vurmak,** § ❶ Bir taşın yüzeyini tarak çekiçle düzlemek ve diş diş pürüzler halinde bir yüzey meydana getirmek. [*Fr.* Layer]; § ❷ Taramak. [*İng.* To comb; *Fr.* Peigner].

tarakçı, i. § ❶ Tarak yapan veya satan kimse. [*İng.* Maker or seller of combs; *Fr.* Celui qui fait et vend des peignes, peignier, cardeur]; § ❷ Taraklama işi yapan kimse; § ❸ *dok.* (a) Keten veya kendir elyaf demetleri üzerinde kalmış pamuk parçalarını kalın taraklardan geçirerek temizleyen işçi; (b) Kamgarn iplikçiliğinde tarak makinelerini idare eden işçi.

~ **hastalığı,** *patol.* Yün tarayan işçilerde görülen ve çoğu zaman öldürücü olan bronkopnömoni; şarbon bakterisinden ileri gelir.

tarakdişlimsiler, ç.b.i. *zool.* Taxodonta takımından ikiçenetli yumuşakçalar alttakımı; bunlar daha sonra evrim geçirerek, atalarında bulunmayan tarak tipinde bir menteşe edinmişlerdir. *(Nuh gemisi gibi).*

tarakduyargalılar, ç.b.i. *zool.* Geyikböceği ile benzerlerini kapsayan kınkanatlı böcekler alt familyası.

tarakgiller, ç.i. *zool.* Görme ve yüzme yeteneği olan ikiçenetli yumuşakçalar familyası. *(Genellikle erdişi olan bu midyelerin ayağı uzun, gövdesi bisüslüdür; örteneğinin kenarlarında birçok görme organı bulunur. Örnek tipi tarak /pecten/ dır).*

tarakişi, b.i. Tarak dişlerine benzer şekilde yapılmış elişi.

taraklama, i. § ❶ Taraklamak eylemi. [*İng.* Combing, carding, raking; *Fr.* Action de peigner]; § ❷ Tarak işi: *Taraklama boya.* § ❸ *den.* Gemilerin dış kaplamaları zedelendiği zaman içerlerine su girmemesi için omuzluktan su hattına kadar iskarmozlar arasına yerleştirilen ağaçlar. [*İng.* Dredging]; ◉ **baş ~ sı,** *den.* ◘ Baş; ◉ **dalgalı ~,** ◘ Dalgalı; ◉ **iskaça ~ sı,** *den.* ◘ **İskaça;** ◉ **loça ~ sı,** *den.* ◘ Loça; ◉ **kaba ~,** ◘ Kaba.

~ **takozu,** *den.* Iskarmoz aralarını doldurmak ve bu gibi işlerde kullanılmak üzere yüzeyleri biribirine iyice alıştırılmış dört köşe takozlar.

taraklamak (-ı), f. § ❶ Taramak. [*İng.* To comb, to hackle; *Fr.* Peigner]; § ❷ *bahç.* Bahçe topraklarını tarakla düzeltmek, toprağa tarak vurmak. [*İng.* To rake, to harrow; *Fr.* Bretter]; § ❸ Suların altındaki çamurları tarak darbesiyle temizlemek; § ❹ Bir taşın yüzünü kaba olarak tarak çekiçle düzeltmek. Bir heykel çamurunu veya mermeri dişli kalemle yol yol işlemek. [*Fr.* Layer]; § ❺ Boya resimde bir zemini taraklı ve taramalı olarak taş üstündeki tarak izleri gibi çizgi çizgi yapmak. [*İng.* To dredge to paint with zigzag lines; *Fr.* Rayer]; § ❻ *dok.* Tezgâh üzerinde bir kumaşın enini ayarlamak ve çözgü ipliklerini belirli bir şekilde birbirinden ayırmak için, çözgü tellerini dokuma tarağından belirli bir desen sistemine göre geçirmek.

taraklı, s. § ❶ Başında tarak bulunan *(kuş veya kadın).* [*İng.* Having a comb, crested *(bird),* ornamented with toothed designs]; § ❷ Yol yol nakışlı: *Taraklı kumaş.* [*İng.* Ornamented with toothed designs]; § ❸ Tarağı geniş olan *(ayak).* [*İng.* Broadfooted]; § ❹ Tarak kabuğunun kenarları gibi diş diş ve oyuklu olan şekillere denir. [*Osm.* Şâneli; *İng.* Cockled; *Fr.* Coquillé].

~ **kabza,** Tarak şeklinde dilim dilim olan kabza.

~ **kumaş,** Tarak dişleri gibi yollu olan çubuklu kumaş. [*Fr.* Étoffe rayé, batonné]. ☆ *Eşanl.* **elifi.**

~ **semender,** *zool.* ◘ **Semender.**

~ **sinek,** *zool.* ◘ **Sinek.**

~ **yaprak,** Tarak şeklinde dilimli yaprak. [*Fr.* Feuille pennée].

taraklılar, ç.i. *zool.* Selenterelerin, saydam ve jelatinli deniz hayvanlarını içine alan sınıfı. [*Osm.* Hâmil-i muştiye; *Lat.* ve *İng. Ctenophora; Fr.* Cténophores, cténaires].

tarakotu, b.i. *bot.* Tarakotugillerden otsu bitki, *Dipsacus sativus* adlı türü sebze olarak bazı ülkelerde yetiştirilir. [*Lat. Dipsacus*].

tarakotugiller, ç.b.i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Rubiales* takımından, başlıca Doğu Akdeniz havzasında yayılmış olan otsu bitkileri kapsayan bir familya. Yaprakları parçalı, karşılıklı ve stipulasızdır. Çiçekler erdişi, zigomorf olup kesif başlar halinde toplanmıştır. Her çiçeğin tabanında bir brakte bulunur. Kapitulumun tabanında braktelerden yapılmış bir involukrum vardır. Çiçekte bir epikaliks bulunur. Kaliks 5— çok dişli, korolla 5 veya 4 lopludur. Stamen 4, bazen 2 veya 3 adettedir. Yumurtalık alt durumlu, 2 karpelli, bir ovüllüdür. Meyva, tepesinde kaliksi taşıyan bir akendir. 9 cinsi ve yaklaşık olarak 160 türü vardır. Türkiye'de 7 cins ve 50'den fazla türü yetişir. [*Osm.* Muştiye; *Lat.* ve *İng. Dipsacaceae; Fr.* Dipsacées, dipsacacées].

taraksı, s. Tarak biçiminde olan. [*Osm.* Muştî; *Lat. Pectineus, pectinatus; İng.* Pectinate(d); *Fr.* Pectiné,-ée].

~ **kas,** *anat.* ◘ **Kas.**

taralı, s. Taranmış. [*İng.* Combed; *Fr.* Peigné].

tarama, i. § ❶ Taramak işi veya bu işle elde edilen şey. [*İng.* Combing; *Fr.* Peignage]; § ❷ Portakal renginde bir cins havyar. [*İng.* Red caviar]; § ❸ s. Gölgeleri yol yol ve çizgi çizgi olan *(resim, harita);* § ❹ *ask.* Bir arazi bölgesine sızmış düşman kuvvetlerini püskürtmek, esir almak veya yoketmek amacıyle bu bölgeyi sistemli bir şekilde araştırmaya dayanan askerî harekât; § ❺ *ask. hava.* Avcı uçaklarına, belli bir alan üzerinde veya belli bir mesafe içinde verilen serbest uçuş görev; § ❻ *bayınd.* Su altındaki oynak kayaların sökülüp çıkarılması; § ❼ *den.* Demir yerinde çapalarını atmış olduğu halde bir geminin karaya oturmadan sürüklenmesi. ☆ *Eşanl.* **demir tarama;** § ❽ *san.* ve *tekn.* Gölge ve yarı gölgeleri resmetmekte kullanılan paralel veya kesişen çizgilerden her biri; § ❾ *mutf.* Balık yumurtasından yapılan **meze.** *(En çok alabalığın yumurtasından elde edilir. Ayrıca turna, kefal, göl balığı v.b.'nin yumurtalarından yapılır);* § ❿ *telvz.* (a) Bir görüntüde art arda iletilen elemanların bağıl ışıklılıklarını ifade eden elektrik işaretleri yardımıyle analizi; (b) Bir görüntüyü elemanlarına ayrıştırarak iletme usulü: *Tarama genellikle yan yana yatay satırlar dizisi halinde yapılır.* ☆ *Eşanl.* **analiz;** § ⓫ *dok.* Dokuma elyafını temizlemek ve birbirine paralel hale getirmek için yapılan işlem; § ⓬ *topogr.* Haritacılıkta, arazinin eğilim ve engebelerini göstermek için kullanılan uzlaşmalı çizgilerin her biri. [*İng.* Hatching, hachure; *Fr.* Hachure]; ◉ **aksine ~,** *res.* Tarama çizgileriyle yapılan bir resimde soldan sağa vurulan çizgilerin üstüne tekrar sağdan sola veya evvelkileri çaprazlama olarak kesmek ve bu suretle aradaki kâğıt beyazlarını daha karartarak resme gereken koyuluğu vermek için ters tarafa çizgiler vurma. [*Fr.* Contrehachure]; ◉ **serbest ~,** Cetvelsiz olarak elle ve serbestçe yapılan tarama. [*Fr.* Hachure à main levée].

~ **cetveli,** ◘ **Cetvel.**

~ **eskiz,** Tarama kalemi veya sivri kalem ucu ile alelâcele yapılan eskizler. [*Fr.* Griffonis]. ☆ *Eşanl.* **kalemle poşat.**

~ **kalemi,** ◘ **Kalem.**

~ **noktası,** *telvz.* ◘ **Nokta.**

~ **(tire) resim,** *matb.* Yalnız siyah beyaz çizgilerden meydana gelen ve tire denilen her türlü serbest veya teknik resimler, reklâm işleri, yazılar. [*İng.* Pen-and-ink drawing; *Fr.* Procécé à la plume].

~ **vurmak,** *topogr.* Bir resmin veya bir haritanın üzerine küçük küçük çizgiler resmederek onu belirli kılmak. [*İng.* To hachure; *Fr.* Hachurer, griser].

☆ *Eşanl.* **taramak.**

taramak (-i), f. § ❶ Bir şeyin tellerini birbirinden ayırıp karışıklığını gidermek: *Saçını taramak. Yün taramak.* [*İng.* To comb; *Fr.* Peigner; carder]; § ❷ Bir yeri bölgelere ayırıp her biri üzerinde gidip gelme suretiyle sıkı araştırma yapmak: *Bütün ormanı taradık, hiç bir iz bulamadık. Serseri mayınları toplamak için suları her gün tarıyorlar.* [*İng.* To search minutely; *Fr.* Chercher minutieusement, sement, explorer]; § ❸ Bir şeyin içindeki gereksiz maddeleri ayıklamak üzere içinden âlet geçirmek, taraklamak. [*İng.* To rake, to harrow; *Fr.* Râteler, herser]; § ❹ Taşın yüzünü dişli çelik kalemle işlemek; § ❺ *mec.* Bir şey bulmak üzere başka bir şeyi dikkatle gözden geçirmek: *Kitap taramak;* § ❻ *(Gemi demiri)* Saplandığı dipten suların etkisiyle kurtulup serbest kalmak. [*İng.* To dredge; *Fr.* Draguer]; ◉ **demir ~,** *den.* ◘ **Demir.**

taramalar, ç.i. *coğr.* Yamaç eğimini haritada gösterebilmek için, bu eğime koşut *(paralel)* olarak çizilmiş, kesik kesik, bir düzene göre belirtilmiş, türlü boyda, türlü uzunlukta çizgicikler. [*İng.* ve *Fr.* Hachures].

târân /târân/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Karanlık. [*İng.* Dark].

taranga /taranga/, i. *zool.* ◘ **Çapak balığı.**

taranmak, nsz. f. § ❶ Taramak işine konu olmak; § ❷ Kendi başını taramak. [*İng.* To comb oneself, to comb one's hair; *Fr.* Se peigner]. ◉ **taranmış resim,** *res.* Bir portrede saçların kıl kıl veya bir manzara resminde yaprak ve otların teker teker gösterilmesi suretiyle yapılan resimlere denir. [*Fr.* Peigné].

tarantel, *zool.* ◘ **İtalyan örümceği.**

tarantella, i. *İt. müz.* Hareketli ve kıvrak bir İtalyan dansı.

tarantı, i. < *taranmak.* Taramak[1] sonunda çıkan gereksiz şeyler. [*İng.* Refuse combed

raked or harrowed out, the selected parts of anything; *Fr.* Peigneu].

tarassudât /tarassudât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tarassud**'un çoğulu.

tarassut, i. ç: **tarassudât**. *Osm.* < *Ar. rasad* > *tarassud. esk.* Gözleme .[*Ing.* A watching, an observing, observation; *Fr.* Action d'épier, de guetter].

târât /tārāt/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Yağma, çapul, talan. [*Ing.* Spoil, plunder, plundering expedition].

taratmak (-l, -e), f. Taramak işini yaptırmak. [*Ing.* To let be combed, (carded raked or dredged; *Fr.* Faire peigner, faire nettoyer].

tarator, i. *mutf.* Ekmek içi, ceviz, zeytinyağı, sarmısak ve sirke ile yapılan bir çeşit salça. [*Ing.* Sauce made with vinegar and walnuts; *Fr.* Espèce de sauce au yogourt, à l'ail à l'huile d'olive, aux noix, au vinaigre etc.].

taravet,-ti /tarâvet/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Körpelik, tazelik. [*Ing.* Being fresh, juicy, freshness, juiciness, bloom of youth; *Fr.* Fraîcheur].

taraz, i. *dok.* Bir kumaşın üzerinde bulunan hav gibi tel tel iplik parçası. [*Ing.* Combings, fibers combed out; *Fr.* Effilage que produit le peignage].

tarazlamak (-i), f. Tezgâhtan çıkan kumaşın tarazlarını çıkarmak. [*Ing.* To clean the fiber of the cloth taken out of the loom; *Fr.* S'effiler, être effilé].

tarazlanmak, nsz. f. Telleri birbirinden ayrılıp kabartmak: *Kızın saçları tarazlanmış.* [*Ing.* To become rough by combing or friction, to be frayed, to be dishevelled; *Fr.* S'effiler, être effilé].

tarbuş /tarbûş/, i. *Osm.* < *Fars.* Cezayir ve Tunusluların başlarına giydikleri mavi püsküllü kırmızı fes. [*Ing.* Skullcap; *Fr.* Tarbouche].

tarçın, i. *Osm.*< *Fars. dâr-ı çin* > *darçin.* § ● *bot.*ikiçeneklîler *(Dicotyledoneae)* sınıfının Defnegiller *(Lauraceae)* familyasından, anayurdu Güney ve Güney-doğu Asya olan, yaprak dökmeyen, aromatik ağaç. Yaprakları derimsi ve genellikle üç damarlıdır. Birçok türleri vardır. **Çin tarçını** *(C.cassia)*, Güney-doğu Çin'de yetiştirilen bir tür olup gövde ve dalların kabukları, *Cortex Cinnamomi cassiae* adı altında baharat olarak kullanılır. **Seylan tarçını** *(C. ceylanicum)* anayurdu Seylan adası ve Malabar sahilleridir. Gövde ve dal kabukları, dış kısımları soyulduktan sonra, *Cortex cinnamomi ceylanici*, adı altında baharat olarak kullanılır. **Kâfur ağacı** *(C. camphora)* Anayurdu Japonya ve Çin olan bu türün dal ve gövdelerinden tabiî kâfur *(Camphora)* elde edilir. [*Lat. Cinnamomum; Ing.* Cinnamon *(tree); Fr.* Cannelier]. ◘ *ŞEKİL: 96.*— **TROPİK UYARICI VE BAHARAT BİTKİLERİ;** § ❹ Aynı bitkinin baharat olan kullanılan kabuğu. [*Ing.* Cinnamon; *Fr.* Cannelle]. ⌐ **ağacı**, *bot.* ◘ **Tarçın**[1].

tarçınî /tarçınî/, s. ve i. Tarçın kabuğu renginde kırmızımtırak bir sarı renk. [*Ing.* Cinnamon color, light reddish brown; *Fr.* Rouge de canelle].

tard /tārd/, i. *Osm.* < *Ar.* § ● Koğma, sürme, uzaklaştırma. [*Ing.* Expulsion, discharge]; § ❷ Vazifeden, mektepten uzaklaştırma.

tardetmek (-i), f. *huk.* Kovmak, püskürtmek. [*Ing.* To expel, degrade; *Fr.* Expulser, chasser, exclure, déloger].

tardiglasiyer, s. ve i. *Fr. tardiglaciaire. jeol.* Bir buzullaşma devrinden *(Özellikle Dördüncü zaman buzul devrinden)* önceki devre denir. *(Tardiglasiyer yaklaşık olarak M. Ö. 11000'den 8000'e kadar sürdü; bugün Almanya gibi bazı ılıman bölgelerde o sıralarda kutup iklimi hüküm sürmüştür).*

tardigradlar, ç.i. *zool.* Eklembacaklı hayvanlardan ilkel-eklembacaklılar *(Malacopoda)* alt dalının bir sınıfı. Deniz, tatlı su ve karada nemli yerlerde yaşayan mikroskopik hayvanlardır. [*Lat.* ve *Ing. Tardigrada; Fr.* Tartigrades].

tardiye, i. *Osm.* < *Ar. tardiyye. ed. esk.* Bir mesnevî arasında söylenen gazel veya benzeri manzume. [*Ing.* A digression or episode in a poem].

tardo, z. *It. müz.* Yavaş, ağırdan alarak, gecikircesine.

tardönuvaziyen, s. ve i. *prehist.* Tarihöncesi mezolitik zanaata verilen ad. Bu, geometrik şekilde yontulmuş, çakmak taşından çok küçük âletlerle ayırt edilir. *(Tardönuvaziyen M.Ö. 4000 yıllarına tekabül eder. Bazı bölgelerde III. bin yıla kadar sürmüştür).*

târe /târe/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Defâ, kere. [*Ing.* Time].

târek, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tepe, başın tepesi. [*Ing.* Crown of the head, summit or point of anything]

târem /târem/, i. *Osm.* < *Fr. esk.* Kubbe, künbet, dam. [*Ing.* Room, dome, cupola, sky].

taret,-ti, i. *Ing. turret.* § ● *ask. den.* Gemilerde, müstahkem mevkilerde, topun gerideki makine kısmını ve topçuları düşman ateşinden koruma yeri. *(Taret zırhlı bir ku*

ŞEKİL: 521.— **TARIM ÂLETLERİ:** (1) Çapa. 2. Çapa sapı. 3. Sürme çapası. (4) Çizgi çapası. 5. Çapa ağzı. 6. Patates çapası. 7. Üç dişli gübre çatalı. 8. Pataes çatalı. 9. Kürek. 10. Gübre çapası. 11. Dört dişli çatal. (12) Tırpan. 13. Tırpan ağzı. 14. Bıçak ağzı *(tırpan ağzı).* 15. Trpan çenesi. 16. ve 17. Sapan kolu. 18. Tırpan kını *(kılıfı).* 19. Bileği taşı. 20. Bileği taşı kını. (21) Bileği çekici. 22. Döğdü *(çekiç döğdüsü).* 23. Bileği örsü. 24. Patates tırmığı. 25. Orak. 26. Patates dikme. (27) Tahıl değneği. 28. Keten tokmağı *(döğeç).* 29. Tahıl değnek sapı. 30. Kazma çatalı *(kazma beli).* 31. Ot tırmığı. 32. Kesme çapası. 33. At çapası. 34. Yem bıçağı *(yemkesen).* 35. Pancar sökücü. 36. Yem kesme merdanesi. 37. Yem bıçağı basamak demiri. 38. Patates sepeti. 39. Tohum ekme teskeresi *(Tohum âleti).*

le veya zırhla çevrilir). [*Ing.* Turret; *Fr.* Tourelle]; § ❸ *esk. hava.* Bombardıman uçaklarında, topların veya çift olarak makineli tüfeklerin yerleştirildiği hareketli atış yeri; § ❹ *istihk.* Modern istihkâmda silâhların ve personelin korunmasını sağlayan hareketli zırhlı kule; § ❺ *sil.* Bir tankın silâhlarını taşıyan ve şasiye göre dönerek 360 derecelik bir atış alanına sahip olan zırh kundak; ◉ **barbet ~ı**, *esk. den.* Topun kundağını ve personelini sipere almak için topun çevresine konan üstü açık ve daire biçiminde sabit zırh. *(XIX. yüzyıl sonu).* ◉ **uzak nişan ~ ı**, *esk. den.* Güverte üzerine yerleştirilen ve içinde ateş idaresi âletleri bulunan topsuz taret.

~ maskesi, *sil.* Tarete bağlı olmayan ve salınan kütle ile dayanışma halinde bulunan ve bu iki elemanın birleşmesinde aradaki mesafeyi koruyan levha. *(Bu maskede bulunan delikler top namlusunun ve nişan dürbününün geçmesine imkân verir).*

~ sepeti, *sil.* Üzerinde tank kumandanının ve nişancısının bulunduğu tarete bitişik madenî çatı.

tarh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çıkarma. [*Ing.* A subtracting, subtraction; *Fr.*Soustraction]; § ❷ *(Vergi)* Koyma. [*Ing.* An imposing a tax, assessment, imposition; *Fr.* Action d'imposer des contributions]; § ❸ Bahçelerde çiçek dikmeye ayrılmış yer. [*Ing.* Flower bed, garden border; *Fr.* Division d'un jardin].

tarhan, i. Soylu kimse.

tarhana /tarhâna/, i. *Osm.* < *Fars. mutf.* Mayalanmış yoğurtlu hamurun kurutulup ufalanmışı olup çorba yapmaya yarar. [*Ing.* Preparation of dried curds and flour, soup made of this preparation; *Fr.* Preparation de farine de blé avec du yogourt de l'oignon de la tomate etc. laissechée au soleil et broyée]; ◉ **göce ~ sı**, ◘ Göce.

tarhânî /tarhânî/, i. esk. *müz.* Türk Çağatay klâsik halk şiiri müziğinde XV. yüzyılda kullanılmış bir şekil olup güftenin vezni *«müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün»* dür *(edebiyatta karşılığı «müstatref»dir).*

tarh.efgen /tarhefgen/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Kuran, düzenleyen; temel kuran, bina yapan. [*Ing.* Who lays a foundation, who plans, who establishes a method].

tarh.endâz /tarhendâz/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Temel atan, düzenleyen. [*Ing.* Who lays a foundation, who plans, who establishes a method].

tarhun /tarhûn/, i. *Osm.* < *Ar. bot.* Bileşikgüller *(Compositae)* familyasından, anayurdu Sibirya olan, yenilebilen ve hekimlikte kullanılan ıtırlı bir bitki. [*Lat. Artemisia dracunculus; Ing.* Tarragon; *Fr.* Estragon]; ◉ **tarhuncuya ~ satılmaz**, *at.* ◘ **Tereciye tere satılmaz.**

târık /târık/, i. ç: **etrâk, turrâk**. *esk.* § ❶ Sabah yıldızı, çulpan, Venüs *(Zühre).* [*Ing.* Morning star]; § ❷ Erkek adı.

tarım*, i. *esk. T. tarımak.* Ürün almak için toprağı sürüp ekme işi. [*Osm.* Ziraat; *Ing.* ve *Fr.* Agriculture]; ◉ **~ a elverişli arazi**, *trm.* Ekime elverişli arazi. Ekilebilir arazi, tarım arazisi. *(Tesviye, drenaj, sulama tesisleri ve benzeri işlemler yapıldığı takdirde dikkatli sulama ile verim kapasitesi artan arazi. Bu tip araziler sulama ve üretim masraflarını karşılayacak ve çiftlik envestismanına ilâve ve imkânını sağlayacak kadar verim sağlar).* [*Ing.* Arable land]; ◉ **çapa ~ ı**, *coğr.* ◘ **Çapa**; ◉ **çok kültürlü ~**, *trm.* ◘ **Çok**; ◉ **hidrolik ~**, *trm.* Suyun tarımsal yönden elde edilişini, kullanılışını, dağıtımını, konu alan bilim *(Çavlanların, kullanışı, bataklıkların kurutulması, setler, barajlar, su yolları, kanal yapımı).* [*Fr.* Hydraulique agricole]; ◉ **ince ~**, *coğr.* ◘ **ince**; ◉ **kaba ~**, *trm.* ◘ **Kaba**; ◉ **karma ~**, *coğr.* ◘ **Karma**; ◉ **yalnız çayır ve mer'a ~ ı**, *trm.* Sadece çayır ve mer'a yetiştirilerek hayvancılık yapılan ve diğer kültür bitkilerine yer verilmeyen bir tarım sistemi. [*Ing.* All-grass farming].

~ arazisini, *trm.* Tesviye, drenaj, sulama tesisleri ve benzeri işlemler yapıldığı takdirde dikkatli sulama ile verim kapasitesi artan, devamlı olarak mahsül üretimi için kullanılan arazi.

~ bilgisi, *coğr.* Doğal temeller üzerine kurulmuş ve tarımı geniş bir bilgi durumuna yükseltmiş bulunan bilgi kolu. [*Ing.* Agronomy; *Fr.* Agronomie].

~ bilimi, *trm.* Bir bilimin amacı, çiftçilere çeşitli bitkileri ve evcil hayvanları en iyi ve en faydalı yollardan yetiştirmeyi öğreten bilim dalı.

~ coğrafyası, *coğr.* Ekonomik coğrafyanın bir dalı. [*Osm.* Coğrafyayı zirai; *ing.* «*Agricultural*» geography; *Fr.* Géographie «*agricole*»].

~ ekonomisi, ◘ **Ekonomi.**

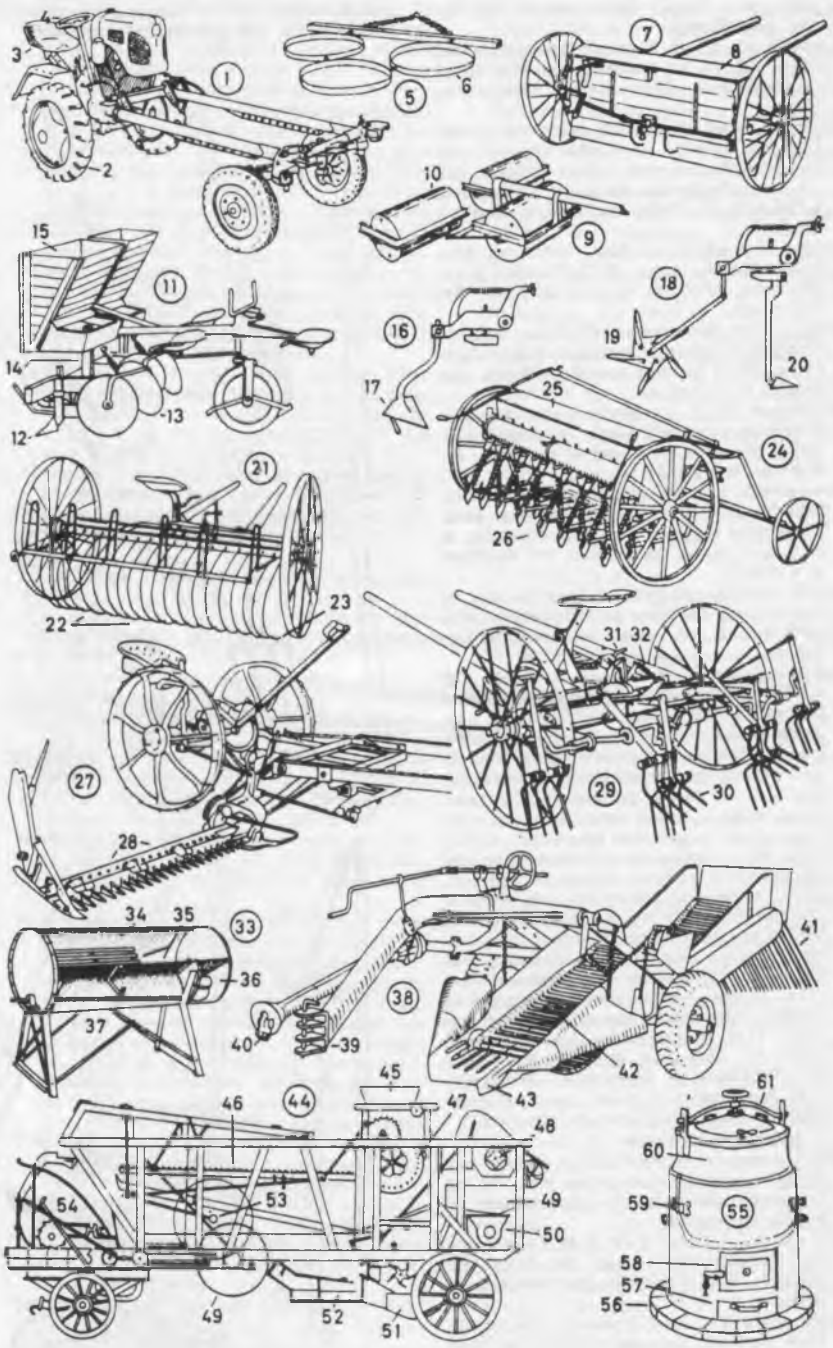

ŞEKİL: 522.— **TARIM MAKİNELERİ I.** (1) Traktör. 2. Traktör lâstiği. 3. Yaylı oturak. 4. Direksiyon. (5) Kesek kırıcısı. 6. Kırma halkası. (7) Gübre dağıtıcısı. (8) Dağıtma kutusu. (9) Toprak düzleme silindiri. 10. Silindir. (11) Patates ekicisi *(Patates ekin makinesi).* 12. Pulluk bıçağı. 13. Saban izi kapatıcısı. 14. Patates ekim düzeni. 15. Patates haznesi. (16) Çapalama âleti *(Çapa).* 17. Çapa bıçağı. (18) Fide çukuru açma makinesi. 19. Yıldız. 20 Ön bıçak. (21) Ot tırmığı. 22. Çatal dişler. 23. Tırmık dişi. (24) Tohum ekme makinesi. 25. Tohum kutusu. 26. Pulluk bıçağı. (27) Orak makinesi. 28. Malafa. (29) Çayır yayma *(çevirme)* makinesi. 30. Tırmık kolu. 31. Ayak freni. 32. Sarmal basınç yayı. (33) Kök temizleme ve kesme âleti. 34. Hazne. 35. Temizleme çubukları. 36. Kesme davulu. 37. Temizleme davulu. (38) Patates çapa makinesi. 39. Koşum bağlantısı. 41. Verici oluk. *(Dağıtıcı oluk).* 42. Elek. 43. Patates kepçesi. (44) Harman makinesi. 45. Otomatik verici. 46. Silkici. 47. Davul. 49. Kesici. 50. Ekin temizleyici. 51. Kaldırıcı. 53. Silkme mili - Saman presi. 54. Saman presi. (55) Yem sobası. 56. Kaide. 57. Kül tablası *(Küllük).* 58. Soba kapısı. 59. Açılır kapanır gövde. 60. Kazan. 61. Vidalı kapak.

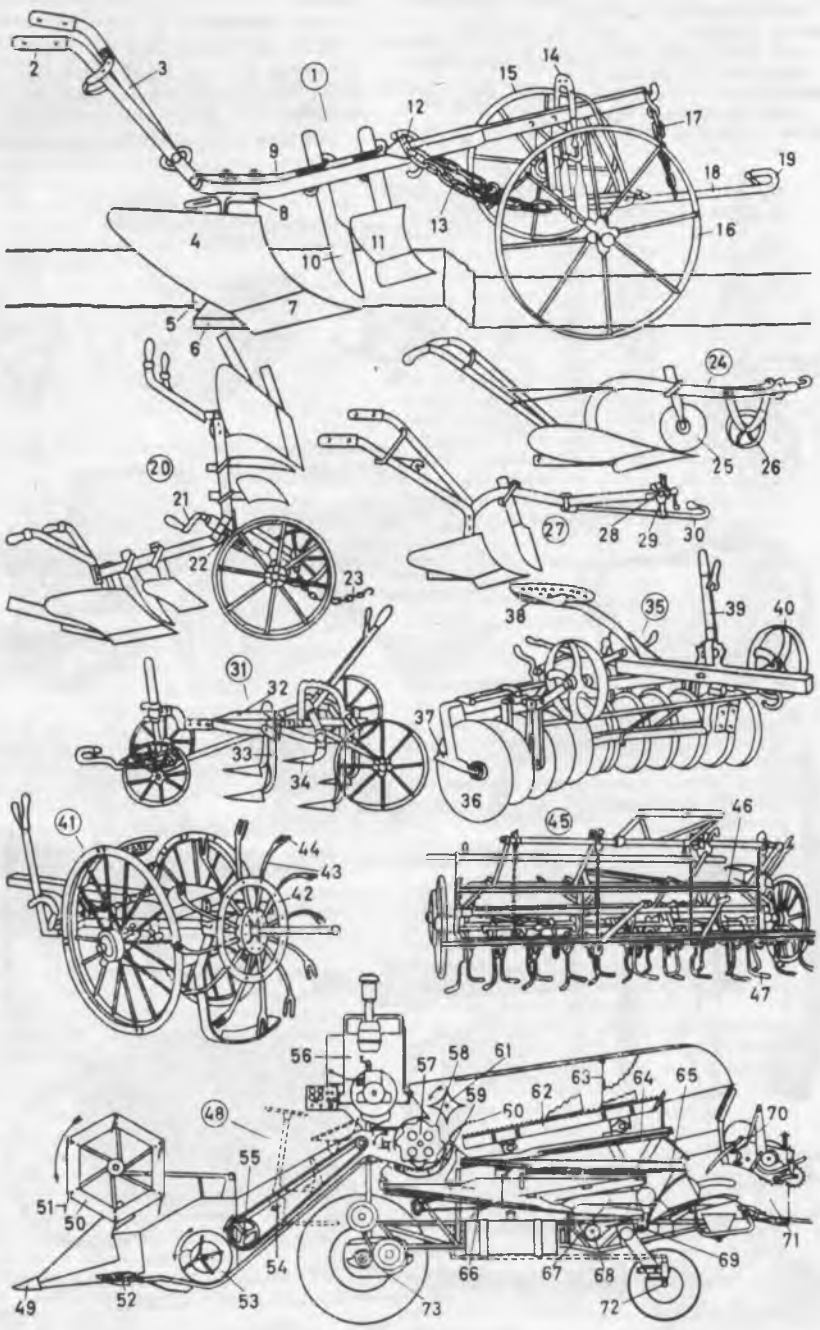

ŞEKİL: 523.— TARIM MAKİNELERİ II. */1-34 sabanlar/ (pulluklar):* (1) Tekerlekli saban. 2. Sap *(tutamak)*. 3. Kol. */4-8 gövde/:* 4. Saban bıçağı *(Pulluk kulağı)*. 5. Pulluk tabanı. 6. Taban. 7. Saban demiri *(pulluk demiri)*. 8. Makas. 9. Pulluk oku *(pulluk gövdesi)*. 10. Keski demiri. 11. Keski demiri kepçesi. 12. Kılavuz bağlama parçası. 13. Otomatik kılavuz zinciri. */14-19 araba ön düzeni/:* 14. Ayarlı yay. 15. Toprak yol tekerleği. 16. Karık tekerleği. 17. Çekme kancası zinciri. 18. Koşum çubuğu. 19. Sergen çekme kancası. (20) Devirmeli pulluk. 21. Krank *(Manivelâ)*. 22. Mil *(Dingil, şaft)*. 23. Koşum zinciri *(bağlantı zinciri)*. (24) Sapan *(Tekerleksiz pulluk, kara sapan)*. 25. Pulluk disk bıçağı. 26. Toprak yol tekerleği. (27) Sapan *(tekerleksiz pulluk, kara sapan)*. 28. Karık genişlik ayarlayıcısı. 29. Ayarlı *(ayarlanabilir)* çubuk. 30. Koşum çubuğu. (31) Kültivatör. 32. Gövde. 33. Keriyer. 34. Ördek ayağı dişi. (35) Diskli tırmık *(makinesi)*. 36. Disk. 37. Kazıyıcı *(toprak sıyırma makinesi)*. 38. Makas yastığı. 39. Ayar kolu. 40. Yol çarkı. (41) Patates çapa makinesi. 42. Döner çark. 43. Diş *(çatal dişi)*. 44. Çatal. (45) Çapa makinesi. 46. Koçak kolu. 47. Çapa bıçağı. (48) Kombine biçer döver makinesi. 49. Orak tahtası. 50. Çark. 51. Çatal dişi. 52. Bıçak kolu ve kulak kaldırıcı 53. Helezon matkap. 54. Çubuk. 55. Taşıyıcı. 56 Güç düzeni. 57. Döver davulu *(döver silindiri)*. 58. Tokaç *(dövücü tokmak)*. 59. Oyuk. 60. Iskara. 61. Saman taşıyıcı. 62. Saman silkici. 63. Ayırıcı kontrol sürgüsü. 64. Ekin taşıyıcı. 65. Çökertme kalburu. 66. Ekin toplayıcı. 67. Ekin temizleme makinesi. 68. Helezon matkap. 69. Başak kaldırma mat. kabı. 70. Saman vericisi. 71. Saman presi. *(balya presi)*. 72. Direksiyon dingili. 73. Dişli çark.

~ **istasyonu**, *trm.* ◘ **istasyon.**

~ **işçisi**, *trm.* Tarlada, bağda, bahçede çalışan, bu işlerde bilgisi, görgüsü olan işçi. [*Ing.* Labourer; *Fr.* Labourer des champs].

~ **işlemleri**, Agronomik ameliyeler. [*Ing.* Agronomic practices].

~ **işletmesi**, *trm.* ◘ **işletme.**

~ **kireci**, *trm.* ◘ **Kireç.**

~ **komisleri**, *ikt.* ◘ **Komis'ler.**

~ **kömürü**, *sosy.* ◘ **Kömür.**

~ **öğretimi**, *eğt.* Ilk ve orta dereceli okul öğrencilerine pratik tarım bilgi ve becerileri. ni kazandırmayı ve onlarda tabiata ve toprağa karşı sevgi uyandırmayı, çevrelerinin toprak verimi ve tarım şartları hakkında aydınlatmayı ve onlada bu şartları daha da iyileştirme isteğini uyandırmayı, tarım çalış_ maları içinde yetenekleri beliren öğrencileri meslek olarak tarım alanına yönetmeyi amaç edinen öğretim alanı.

~ **safhası**, Medeniyetlerin ve ekonomilerin gelişmesi sırasında geçildiği iddia olunan safhalardan biri. [*Ing.* Agricultural state].

~ **sigortası**, ◘ **Sigorta.**

~ **ürünü**, *trm.* Toprağı ekerek belirli bir süre sonra elde edilen ürün. [*Ing.* Agricultural products; *Fr.* Produits agricoles].

~ **yerbilimi**, *jeol.* Tarım ve toprak konularıyla uğraşan yerbilim dalı. [*Ing.* Agricultural geology; *Fr.* Agregéologie].

tarımcı, i. Tarımla işleriyle uğraşan kimse. [*Ing.* Agriculturer; *Fr.* Agriculteur].

tarımsal, s. Tarımla ilgili olan. [*Osm.* Ziraî; *Ing.* Agricultural; *Fr.* Agricole, agronomique].

~ **asalakbilim**, *paraz.* Tarım bitkilerinde gelişen mantarları, bu bitkilerle beslenen böcekleri anlatan ve onlara karşı güdülecek savaş yollarını gösteren asalakbilim dalı. [*Osm.* Ilm i tufeylât-ı zirâiye; *Ing.* Agricultural parasitology; *Fr.* Parasitologie agricole].

~ **ihtilâl**, *siy.* Zıraî ihtilâl. 18. yüzyılda Ingiltere'de toprak rejiminin değiştirilmesiyle sonuçlanan toplumsal hareket. [*Ing.* Agricultural revolution].

~ **iktisat**, *mal.* ve *ikt.* ◘ **iktisat.**

~ **kredi**, *ikt.* ◘ **Kredi.**

târî[1] /târî/, s. *Osm.* < *Ar.* **tarâvet.** *esk.* Tarâvetli, tâze. [*Ing.* Fresh, sappy, juicy].

târî[2] /târî/, s. *Osm.* < *Ar. tarâ. esk.* Ansızın çıkan, birdenbire görünen *(bir kimsede veya şeyde)*. [*Ing.* Which, comes, happens].

ta'rîb /tarîb/, i. ç: **ta'.ribât** *Osm.* < *Ar. arab. esk.* § ❶ Arapçalaştırma, arapçalaştırılma. [*Ing.* A rendering into Arabic, an arabicizing]; § ❷ Birinin sözünü reddetme.

ta'ribât /tarîbât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'rîb'in** çoğulu.

ta'rîc /tarîc/, i. ç: **teârîc.** *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Çıkıntı, tümsek, peyda etme; § ❷ *anat.* Beynin büküntüleri arasındaki çıkıntılar.

târid[1] /târid/, s. *Osm.* < *Ar. tard. esk* . Tarde_ den, kovan, sürüp çıkartan.

târid[2] /târid/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Kovulmuş, çıkartılmış. [*Ing.* That drives away, repels, or expels].

tarîf /tarîf/, i. ç: **turîfât.** *Osm.* < *Ar. irfân.* § ❶ *fels.* Tanım, tanımlama. [*Ing.* Description, definition; *Fr.* Indication, description]. § ❷ *mat.* Sınırlama.

tarîfât /tarîfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'rîf'in** çoğulu.

tarife /tarife/, i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Fiyat veya zaman gösteren çizelge: *Gazino tarifesi. Vapur tarifesi.* [*Ing.* Tariff, price-list, timetable; *Fr.* Tarif]; § ❷ Bir şeyin kullanılışını anlatan kâğıt: *Bir ilâcın tarifesi.* [*Ing.* Recipe, instruction sheet; *Fr.* Prospectus]; ◉ **farklı ~ ler**, *huk.* ◘ **Farklı**; ◉ **genel ~**, tur. Yolcu veya gönderici tarafından herhangi özel bir tarifeden yararlanma isteğinde bulunulmadığı takdirde *(yolcular, eşya)* için fiilen uygulanan tarife. [*Ing.* General tariff; *Fr.* Tarif général]; ◉ **gümrük ~ si**, *huk.* ◘ **Gümrük**; ◉ **harç ~ si**, *huk.* ◘ **Harç**[2]; ◉ **hava meydanları ~leri**, *hava.* ◘ **Hava**; ◉ **indirimli ~**, Yaş, kişisel sıfat. yılın çeşitli devresi, yolcu sayısı, v.b. gibi bazı sartlara göre sağlanan özel tarife. [*Ing.* Reduced tariff, reduced rate; *Fr.* Ta-

rid réduit]; ◉ **kademeli ~**, *demir.* ◘ **Kademeli**; ◉ **(ücretli) ~ li servis**, *hava.* Muntazam tarifeli seyahatler veya muntazam tarifeli seyahatlarda yolcu fazlalığı dolayısıy. le ilâve seferler veya tarifeli servis olacak yeni servislere hasılat getiren hazırlık seferleri işletmesi.

~ frekansı, *hava.* İlân edilen tarifeye göre *(haftalık veya diğer bir zaman aralığı içinde)* hareket miktarı. [*Ing.* Scheduled frequencies; *Fr.* Frequences prévues par l'horaire].

~ harbi, *ikt.* Memleketler arasında gümrük tarifeleri ile yapılan rekabet. [*Ing.*Tariff war].

ta'rîf.hân /tarîfhân/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Cami ve tekkelerde namazdan önce Hz. Muhammed ile büyüklerin evsafına dair cemaate yüksek sesle izahlarda bulunan vazife sahipleri.

tarîflemek (-i), f. ◘ **Tanımlamak.**

tarîf.nâme /tarîfnâme/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Bir şeyin yapılışını, kullanışını anlatan yazı. [*Ing.* ve *Fr.* Description].

tarifsiz, s Tarif edilmez, anlatılması çok güç.

tarih/târih/, i.ç: **tevârih**. *Osm.*< *Ar. esk.*§ ❶ Bir olayın gününü, ayını ve yılını bildiren söz, gün, günleme: *19 Mayıs 1919, Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı tarihtir. O tarihte memleket karanlık günler yaşıyordu.* [*Ing.* ve *Fr.* Date]; § ❷ Anılmaya değeri olan olayların hikâyesi: *Türk tarihi. İslâm tarihi. Hekimlik tarihi. Türk dilinin tarihi. Fransız tarihi.* [*Ing.* History; *Fr.* Histoire]; § ❸ Eski olayları nedenleri ve sonuçlarıyla inceleyen bilim dalı; ◉ **~ e karışmak**, *dey.* Ortadan çekilip yalnız adı anılır olmak. [*Ing.* To be a thing of the past, to be out of date; *Fr.* N'être plus qu'un souvenir]; ◉ **~ i geç atma**, *ikt.* Tarihi geciktirme; ◉ **çağdaş ~**, *tar.* ◘ **Çağdaş**; ◉ **hicrî ~**, ◘ **Hicrî**; ◉ **ilk çağ ~ i**, ◘ **Çağ**; ◉ **imal ~ i**, *ikt.* ◘ **İmal**; ◉ **jülyen ~ i**, ◘ **Jülyen**; ◉ **sanal ~ i**, *san.* ◘ **Sanat.**

~ atmak, Bir şeyin altına tarihini yazmak. Bir mektuba veya kontrata yazıldığı tarihi koymak. [*Ing.* To put the date, to date; *Fr.* dater].

☆ *Eşanl.* **tarihlemek.**

~ aykırılığı, *tiy.* ◘ **Anakronizm.**

~ başı, *astr.* Herhangi bir olaylar sırası için başlangıç olarak kabul edilen zaman.

~ başlangıcı devri, Beşeriyetin tarihten önceki devirleriyle tarih devri arasındaki devir. [*Osm.* Fecr-i tarih; *Ing.* Protohistory; *Fr.* Protohistoire].

~ beyti, *ed.* Arap harfleri esasına dayanan ebced'de kullanılan, şairin «.. dedim tarihin..» diyerek düşürdüğü tarih.

~ çağları, *coğr.* İnsan tarihinde geçen zaman bölümleri. [*Osm.* Edvâr-ı tarihiye; *Ing.* Ages; *Fr.* Ages].

~ düşürmek. Ebced hesabıyla tarih belirtmek. [*Ing.* To compose a choronogram].

~ felsefesi, *fels.* Tarihteki olayların, derindeki nedenlerini araştırıp, toplumların evrim kanunlarını bulmayı amaç edinen felsefe dalı.

~ hesabı, *astr.* Gökbilim olaylarına ve kanunlarına dayanarak yapılan zaman hesabı. [*Ing.* Era; *Fr.* Ere].

~ komedyası, *tiy.* Konusu tarihten alınmış komedya türü. [*Ing.* Historical comedy; *Fr.* Comédie historique].

~ oruntlaması, *tiy.* Yaşanan zamanda geçen politik bir olayı, geçmişteki benzer bir durumla anıştırmak *(karşılaştırıp anlatmak).* [*Ing.* Historical allegory; *Fr.* Allégorie de l'histoire].

~ oyunu, *tiy.* Bir tarih olayını ele alıp o olayın geçtiği çağı, çevreyi insanlarını yansıtan oyun. [*Ing.* Historical play; *Fr.* Pièce historique].

~ öğretimi, *eğt.* Öğrencilere tarih bilincini kazandırmayı ve hem kendi ulusuna hem de dünya uluslarının tarih boyunca gelişmelerini anlatmayı amaç edinen bir öğretim alanı.

~ öncesi, ◘ **Tarihöncesi.**

tarihçe /târihçe/, i. *Osm.* < *Ar.* + *Fars.* Tarih² özeti. [*Ing.* Short history; *Fr.* Petit traité d'histoire, historique].

tarihçi /târihçi/, s. Tarih incelemeleri yapan, tarih yazan veya okutan kimse. [*Ing.* Historian; *Fr.* Historien].

tarihçilik,-ği. i. Tarih incelemeleri yapma işi. [*Ing.* Historicism, historism].

tarihî /târihî/, s. *Osm.* < *Ar.* Tarihe ait ve tarihle ilgili olan [*Ing.* Historical; *Fr.* Historique].

☆ *Eşanl.* **tarihsel.**

~ âbide, ◘ **Tarihsel anıt.**

~ binalar, Bir veya birkaç yüzyıl önce yapılmış olan mimarî eserler. [*Ing.* Historic monuments; *Fr.* Monuments historiques].

~ coğrafya, *coğr.* Coğrafyanın, tarihî ele

ŞEKİL: 524.— **TARİHÖNCESİ ÇAĞA AİT BULUNTULAR.** */1-9 Paleolitik ve mezolitik dönem/:* **1.** Çakmaktaşı kaması. **2.** Mızrak ucu. **3.** Kemik zıpkın. **4.** Ok ucu. **5.** Ren geyiği avında kullanılan ağaç mızrak. **6.** Tören taşı. **7.** At başı. **8.** Paleolitik putu. **9.** Bizon. */10-20 Neolitik dönem/:* **10.** Amfor testisi. **11.** Şarap testisi. **12.** Boyunlu vazo. **13.** Sarmal eğrilerle süslü vazo. **14.** Çan vazo. **15.** Kazık temelli ev. **16.** Dolmen. **17.** Taş sanduka. **18.** Tek parça taştan tarihöncesi anıt **19.** Kayık biçiminde balta. **20.** Pişmiş topraktan put. */21-40 Tunç ve Demir Çağı/:* **21.** Tunç mızrak ucu. **22.** Tunç hançer. **23.** Tunç balta. **24.** Kemer kapamacı. **25.** Gerdanlık. **26.** Altın gerdanlık. **27.** Yaylı toka. **28.** Yılankavi toka. **29.** Yuvarlak başlı iğne. **30.** İki sarmal eğrili toka. **31.** Tunç bıçak. **32.** Demir anahtar. **33.** Saban demiri. **34.** Tunç sacından cenaze törenlerinde kullanılan şarap testisi. **35.** İşlemeli kulplu kap. **36.** Tapınma arabası. **37.** Para. **38.** Kül çömleği. **(39)** Çömlek kabri. **40.** Çömlek.

alan bir dalı. [*Ing.* Historical geography; *Fr.* Géographie historique].
~ **demografi**, *sosy.* ◘ **Demografi.**
~ **dilbilgisi**, *gram.* ◘ **Dilbilgisi.**
~ **komedi**, ◘ **Komedi.**
~ **pedagoji**, *eğt.* Pedagojik fikir akımları ile uygulamaların zamanımıza kadar geçirdiği gelişme evrelerini anlatan ve bugünkü eğitim ve öğretim faaliyetlerinin nasıl olması gerektiğine dair tavsiyelerde bulunan pedagoji dalı.
~ **roman**, *ed.* ◘ **Roman.**
~ **seri**, *trm.* Belirli seneler periyodunda hasara yol açmış olan taşkınlar listesi. [*Ing.* Historical series].
~ **sütun**, Tarihî bir olguyu hatırlatmak üzere dikilmiş sütun. [*Ing.* Historical column; *Fr.* Colonne historique].

tarihlemek (-i), f. ◘ **Tarih atmak.**

tarihlendirme, i. *jeol. prehist.* ve *tar.* Jeoloji ve arkeoloji kalıntısının ve bu kalıntıyı kapsayan arazinin yaşını tam olarak veren yöntemler bütünü.

tarihlenmek, nsz. f. ark. *(Arkeoloji buluntuları hk.)* Üslûp özelliklerine göre yapıldıkları tarih saptanmak.

tarihli /tarihli/, s. Şu ve bu tarihi taşıyan, ... günlü. [*Ing.* Dated; *Fr.* Daté de].

târih.nüvis /târihnüvis/, b. i. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tarih yazan. [*Ing.* Historian], ☆ *Eşanl.* **müverrih.**

tarih.öncesi, b. i. *Osm.* < *Ar.* § ❶ Tarihsel denilen zamanlardan önceki devirlere ait araştırmaların tümü; § ❷ s. Tarihsel denilen zamanlardan önceki.

tarihsel /tarihsel/, s. § ❶ Tarihe değgin, tarihle ilgili; [*Ing.* Historical; *Fr.* Historique]; § ❷ Tarihe geçmiş, tarihin andığı.
~ **filim**, *sin.* Bir tarih olayını ele alan, bu olayın geçtiği çağı, çevreyi, insanlarını yansıtan filim çeşidi. [*Ing.* Historical film; *Fr.* Film historique].
~ **idealizm**, *fels.* Tarihin idealist bir açıdan açıklanması. [*Ing.* Historical idealism; *Fr.* Idéalisme historique].
~ **özdekçilik**, *fels.* Toplumsal gelişmenin özdeksel temele dayandığını tanıtlayan Marx'ın doktrini. [*Ing.* Historical materialism].

tarihselci, i. Tarihi, kendine özgü yasalara uyan özel bir disiplin sayan; sadece olayların birbirlerine zincirlenişini meydana getiren koşulları, belirli tasvirlerini yaparak inceleyen. *(Tarihselci tarih, tümel tarihe karşıttır).*

tarihsiz /tarihsiz/, s. Tarihi yazılmamış, günlemesiz. [*Ing.* Undated; *Fr.* Sans date].

tarik,-ki /tarîk/, i. ç: **turuk**. *Osm.* < *Ar. esk.* Yol. [*Ing.* Road, way, path; *Fr.* Route, voie].

târik[2] /târik/, s. *Osm.* < *Ar. terk. esk.* Terk eden, bırakan, vazgeçen. [*Ing.* Who departs, goes away; *Fr.* Qui laisse, abandonne, qui a laissé, abandonné].

ta'rik[3] /tarik/, i. *Osm.* < *Ar. arak. esk.* Terletme, tere yatırılma, terletilme. [*Ing.* A causing to perspire].

ta'rik[4] /tarik/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Uğma; § ❷ Balık ağı çekme.

târik[5] /târik/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Karanlık. [*Ing.* Dark, gloomy].

târika /tarîka/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ **Tarikat**; § ❷ *müz.* «*peşrev*» isminden önce bu «*forme*» daki saz eserlerine verilmiş olan isim ki, bilhassa XVI. asırdan evvel kullanılmıştır.

tarikat,-tı /tarîkat/, i. ç: **tarâik**. *Osm.* < *Ar.* Tasavvufa dayanan ve kimisi eski dinlerin kalıntılarını yaşatan, kimisi de şeriatın insanlara pek sert ve bencil gelen hükümlerini yumuşatmak ihtiyacıyla meydana gelen türlü İslâm doktrinlerine verilen ad, yol: *Mevlevî tarikatı. Bektaşî tarikatı. Nakşî tarikatı.* [*Ing.* Religious order, order of dervishes; Hiérarchie monastique, ordre religieux]; ◉ **dilenci** ~ ı, *sosy.* ◘ **Dilenci.**

tarikatçı, i. ve s. Tarikatları yaşatmak isteyen, o yolda çalışan. [*Ing.* Member of religious order, dervish].

tarikatçılık,-ğı, i. Bir tarikata bağlanma durumu.

târîk.baht /târikbaht/, b. s. *Osm.* < *Fars. esk.* Bahtı kara, talihsiz. [*Ing.* Unlucky, unfortunate *(person)*].

târîki /târîkī/, *Osm.* < *Fars. esk.* Karanlık. [*Ing.* Darkness, gloom, obscurity].

tarim, i. § ❶ Ağaçtan yapılmış keçe ile örtülmüş çadır gibi ev. ☆ *Eşanl.* **oba, derim**; § ❷ Dam, kubbe; § ❸ Ekip biçme, tarım.

ta'rîs /taris/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Düğün yapma; § ❷ Bir kızı gelin etme.

târiye /târiye/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* Ansızın gelen belâ. [*Ing.* A stripping, a causing to be naked].

tariz /târîz/, i. ç: **tarizât**. *Osm.* < *Ar. (Sözle)* Dokundurma, taş atma, taşlama, taş. [*Ing.* A speaking allusively, a hinting, hint, allusion; *Fr.* Critique, insinuation].

ta'rizât /tarîzât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'riz**'in çoğulu.

tarla /tar:la/, i. Ekilen toprak alanı. [*Ing.* Arable field, agricultural land; garden bed; *Fr.* Champ]; ◉ ~ **da izi olmayanın harmanda yüzü olmaz**, *at.* Tarlasını sürmeyen, çapalamayan, gübremeyen ondan ürün bekleyemez; ◉ ~ **nın iyisi suya yakın, daha iyisi eve yakın**, *at.* Suya yakın yerdeki tarla değerlidir, çünkü sulanması kolaydır. Eve yakın olan tarla daha değerlidir, çünkü çapalama, gübreleme, ekme, ürünü koruma ve devşirme.. gibi işlerin hepsi çok kolaylıkla ve yollarda vakit geçirilmeden yapılabilir; ◉ ~ **nın taşlısı, kızın saçlısı, öküzün (ineğin) başlısı**, *at.* Tarlanın taşlısı, kızın uzun saçlısı, öküzün büyük başlısı daha çok beğenilir; ◉ ~ **yı düz al, kadını kız al**, *at.* Tarla alacak kimse düz yerden almalı, bayırdan, engebeli yerden almamalıdır. Evlenecek erkek de dul kadını değil, kızı yeğlemelidir; ◉ ~ **yı kaçan zaptetmez, saban zapteder**, *at.* Elinizde tarlanın sadece tapusu bulunmakla malınız var sayılmaz. Onu ekip biçebiliyorsanız malınız var demektir; ◉ ~ **yı taşlı yerden, kızı kardaşlı yerden**. *at.* Taşlı tarlanın tahılı daha güzel olur. Erkek kardeşi bulunan kız da hem sarkıntılara karşı korunmuş, hem de kardeşine hizmet ederek ileride kocasına nasıl hizmet edileceğine alışmış bulunur; ◉ **açık** ~ **lar**, *coğr.* ◘ **Açık**[2]; ◉ **çeltik** ~ **sı**, *trm.* ◘ **Çeltik**; ◉ **dalyan** ~ **sı**, *balıkç.* ◘ **Dalyan.**
~ **açmak**, *trm.* Yoz toprağı sürüp temizleyerek tarla haline getirmek. [*Ing.* To clear the ground of bushes, etc. and reduce it to a field; *Fr.* Défricher].
~ **cırtlağı**, *zool.* ◘ **Tarlacırtlağı.**
~ **cüce sıçanı**, *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 10,5 sm., kuyruğu 8,5 sm.'dir. Kuyruğunda pullu çember vardır. Çok zararlıdır. Kuzey Avrupa ve Kuzey Asya'da tarlalarda yaşar. [*Lat. Micromys agrarius; Ing.* Striped field mouse].
~ **çayırda, bağ bayırda**, *at.* Tarla düz ve nemli yerde, bağ bayırda bulunursa daha verimli olur.
~ **çekirgesigiller**, *zool.* ◘ **Kırçekirgesigiller.**
~ **denemesi**, *trm.* Tarla şartlarında yapılan bir deneme.
~ **drenaj büzü**, *trm.* Biribirine geçmesi olmayan, sır verilmemiş, takriben 3 inç çapında büzler. Toprak altı suyunu drene etmek için uç uca konurlar ve ek yerleri kapatılmaz. [*Ing.* Agricultured drain, field drain].
~ **hardalı**, *bot.* ◘ **Yabanî hardal.**
~ **kapasitesi**, *trm.* Serbest veya yerçekimi suyunun drene olmasından sonra, fırında kurutulmuş ağırlığın yüzdesi ile ifade edilen bir toprağın nem miktarı.
~ **kuşu**, *zool.* ◘ **Tarlakuşu.**
~ **nem kapasitesi**, *trm.* Doygun hale getirildikten belirli bir zaman (2-5 gün) sonra iyi drenlenen bir toprağın tuttuğu % de su miktarı.
~ **sarmaşığı**, *bot.* ◘ **Gündüzsefası.**
~ **sıçanı**, *zool.* ◘ **Tarlasıçanı.**
~ **sincabı**, *zool.* ◘ **Tarlasincabı.**
~ **şeritvari ekim**, *trm.* Tarlada hakim eğime dikey şeritler halinde ekim yapılması. [*Ing.* Field strip cropping].
~ **ürünleri**, *trm.* Bütün tahıl çeşitleri, kuru ot, köklerinden veya elyafından yararlanılan ürünler. ◘ *ŞEKİL: 525.*— **TARLA ÜRÜNLERİ**

tarla.cırtlağı, b. i. *zool.* Düzkanatlılar *(Orthoptera)* takımının, Cırcırböceğigiller *(Gryllidae)* familyasından 3-18 sm. boyunda, koyu renkli, kalın vücutlu, mera ve bahçelerde geceleri beslenen bir böcek. [*Lat. Acheta assimilis; Ing.* Field cricket; *Fr.* Grillon des champs].

tarla.çekirgesigiller, ç. b. i. *zool.* ◘ **Kırçekirgesigiller.**

tarlakoz, i. Bir çeşit küçük manyat ağı. [*ing.* Fishing boat with two pairs of oars, a kind of fishing net].

tarla.kuşu, b. i. *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Tarlakuşugiller *(Alaudidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 20 sm. Sırtı kahverengi, karnı beyazımsı olur. Avrupa ve Asyada ekili steplerde yaşar. [*Lat. Alauda arvensis; Ing.* Skylark; *Fr.* Alouette des champs]. ◘ *ŞEKİL: 352.*— **KUŞLAR II**; ◉ **ak-kanatlı** ~, *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Tarlakuşugiller *(Alaudidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 17 sm. Sırtı külkahverengi, karnı beyazdır. Erkeğin tepesi kırmızı olur. Türkistan ve Rusya'da ekili steplerde yaşar. [*Lat.* Melanocorypha leucoptera; *Ing.* Whitewinged lark; *Fr.* Alouette de Sibérie]; ◉ **kara** ~, *zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Tarlakuşugiller *(Alaudidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 20 sm. Sırtı soluk pas rengi, karnı akdır. Batı ve Ön Asya'da steplerde yaşar. [*Lat. Melanocorypha yeltoniensis; Ing.* Black lark; *Fr.* Alouette nègre]; ◉ **kısa parmaklı** ~, *zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Tarlakuşugiller *(Alaudidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 14 sm. Sırtı toprak rengi, karnı ak olur. Palearktik bölgenin güneyinde kumlu ovalarda yaşar. [*Lat. Calandrella brachydactyla; ing.* Short toed lark; *Fr.* Calandrelle; ◉ **kulaklı** ~, *zool.* Ötücü-kuşlar *(Passeriformes)* takımının, Tarlakuşugiller *(Alaudidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 17 sm. Sırtı kahverengi, karnı sarı-beyazdır. Eski ve Yeni dünyanın kuzey bölgelerinde tarlalarda yaşar. [*Lat. Eremophila alpestris; Ing.* Shore lark, horned lark; *Fr.* Alouette haussecol, alouette cornue]; ◉ **küçük** ~, *zool.* Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının, Tarlakuşugiller *(Alaudidae)* familyasından bir kuş türü. Uzunluğu 13 sm. Sırtı toprak rengi, karnı beyazdır. Palearktik bölgenin güneyinde step çöllerinde yaşar. [*Lat. Calandrella rufescens; Ing.* Lesser short-toed lark; *Fr.* Lesser short-toed lark; *Fr.* Calandrelle]; ◉ **tepeli** ~, *zool.* ◘ **Tepelitarlakuşu.**

tarla.kuşugiller, ç. b. i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının, Ötücükuşlar *(Passeriformes)* takımının öz-ötücüler *(Oscines)* üst familyasından bir familya. Tüyleri toprak rengindedir. Kanatları uzun, kuyrukları kısa ve dört köşelidir. Tohum, böcek, v.b. yerler. **Tarla kuşu** *(Alauda arvensis)* **tepeli tarla kuşu** *(Galerida cristata)*, **kısa-parmaklı tarla kuşu** *(Calandrella brachydactyla)*, **küçük tarla kuşu** *(Calandrella rufescens)*, **ak-kanatlı tarla kuşu** *(Melanocorypha leucoptera)*, **kara tarla kuşu** *(Melanocorypha yeltoniensis)*, **boğmaklı kuş** *(Melanocorypha calandra)*, **ağaççıl tarla kuşu** *(Lullula arborea)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *Ing.* Alaudidae; *Fr.* Alaudidés]. ◘ *TABLO: 23.*— **KUŞ TAKIMLARI.**

tarla.sarmaşığı, b. I. *bot.* ◘ **Gündüzsefası.**

tarla.sıçanı, b. I. *zool.* Kemiriciler *(Rodentia)* takımının, Sıçangiller *(Muridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 10, kuyruğu 3 sm.'dir. Avrupa'da ekin tarlalarında yaşar Çok zararlıdır. [*Lat. Microtus arvalis; Ing.* Common vole; *Fr.* Campagnol des champs].

tarla.sincabı, b. I. *zool.* Kemiriciler *(Roden-*

tia) takımının, Sincapgiller *(Sciuridae)* familyasından bir memeli türü. Uzunluğu 21 sm., kuyruğu 6,5 sm.'dir. Sırtı sarı kırçıl, karnı pas sarısıdır. Yanak keseleri vardır. Doğu Avrupa ve Batı Asya'da step bölgelerde yaşar. [*Lat. Citellus citellus; Ing.* Ground squirrel].

târmâr /tărmăr/, s. *Osm. < Fars. esk.* Karmakarışık, dağınık, perişan. [*Ing.* Scattered, in disorder, in confusion; *Fr.* Dissipé, dispersé, détruit].

tarpan, i, *Fr. < Rus. < Kırgızca. zool.* Tekparmaklılar *(Perrissodactyla)* takımının, At. gilller *(Equidae)* familyasından bir memeli türü. Küçük, çok çevik ve yabandır. Koyu renklidir. Soyu yeni tükenmiştir. Orta Asya steplerinde yaşardı. Avrupa atlarının atasıdır. [*Lat. Equus caballus gmelini; Ing.* ve *Fr.* Tarpan].

☆ *Eşanl.* **Avrupa yaban atı.**

tarpuş, i. *Osm. < Fars.* Eskiden Türkler ve Yunanlılar tarafından kullanılmış mavi ipek püsküllü kırmızı takke. [*Ing.* Skull cap, fez; *Fr.* Tarbouch(e)].

tarrâde /tarrâde/, i. *Osm. < Ar. esk.* Dibi düz bir çeşit hafif kayık.

tarrâh /tarrâh/, s. *Osm. < Ar. esk.* § ❶ Tarh eden; § ❷ i. *san.* Süslemeli desen çizen sanatkâr; § ❸ Resim, daha çok bahçe resmi yapan kimse.

tarrâka /tarrâka/, i. *Osm. < Ar. esk.* Gümbürtü. [*Ing.* Crash, loud, knocking].

tarrâr /tarrâr/, i. *Osm. < Ar. esk.* Yankesici. [*Ing.* One who snaches or seizes by force suddenly, plunderer, pillager, pickpocket, purse-snatcher].

tarsalji, i. *Fr. tarsalgie. patol.* Ayak bileğinde duyulan ağrı. *(Yeni yetmelerde görülen tarsalji, ayak tabanının çökmesi ve ayağın dışa doğru eğrilmesiyle ortaya çıkar; bilekte ağrıya ve topallamaya sebep olur).* [*Ing.* Tarsalgia].

tarsektomi, i. *Fr. tarsectomie. cerr.* Ayak bileği kemiklerinin tümünün veya bir kısmının cerrahi ameliyatla çıkarılması. *(Bazı ayak sakatlıklarını gidermek için özellikle kamamsı kemik tarsektomisine başvurulur).* [*Ing.* Tarsectomy].

tarsı, i. *Osm. < Ar. ed.* Manzum veya mensur bir yazıda kelimelerin karşılıklı olarak kafiyeli bir biçimde düzenlenmesi sanatı. [*Ing.* A composing rhymed prose in which every word of one clause is balanced by a similar word in the other].

tarsi, § ❶ Kıymetli ve renkli tahta, fildişi, sedef, kemik, bağa, renkli mermer veya madenî parçalardan bir şeyin yüzeyi üzerine uygulanarak yapıştırılmak suretiyle vücuda getirilen mozayik şeklinde süsleme ve bezemeler. Bu işi kakma ile karıştırmamalıdır. [*Ing.* An ornamenting with jewels; *Fr.* Marqueterie]; § ❷ Elmas, inci v.b. değerli taşlarla süsleme.

— **etmek**, Bir süs eşyasını yakut, zümrüt, pırlanta ve v.b. değerli taşlarla süslemek. [*Fr.* Incruster ou enrichir de pierres précieuses].

tarsif /tarsîf/, i. *Osm. < Ar. esk.* Birbirine bitiştirip kuvvetlendirme, sağlamlaştırma. [*Ing.* A joining the parts of a thing compactly together].

tarsîn /tarsîn/, i. ç: **tarsînât**. *Osm. < Ar. rasânet. esk.* Sağlamlaştırma. [*Ing.* A making sure and free from doubt, a consolidating or making firm; *Fr.* Action de fortifier, de solidifier, de consolider, action de renforcer].

tarsînât /tarsînāt/, i. *Osm. < Ar. esk.* **tarsîn**'in çoğulu.

tarsis /tarsîs/, i. *Osm. < Ar. rasâs. esk.* § ❶ Kurşunlanma, kurşunlaştırma; § ❷ Sağlamlaştırma; § ❸ Kadının yalnız gözleri görünecek şekilde örtünmesi.

tarsit, i. *Fr. tarsite. oft.* Gözkapağı iltihabı. *(Oldukça nadir olan frengi tarsitinde gözkapaklarının büyük çapta kalınlaştığı ve kirpiklerin döküldüğü görülür.* [*Ing.* Tarsitis].

tarsoklazi, i. *Fr. tarsoclasie. cerr.* Ayakbileğinin cerrahi kırılması. [*Ing.* Tarsoclasis].

tarsomalasi, i. *Fr. tarsomalacie. tıp.* Tarsus kıkırdağının yumuşaması. [*Ing.* Tarsomalacia].

tarsoplasti, i. *Fr. tarsoplastie. cerr.* Ayak bileği kemiklerinin bir kısmını keserek ayaktaki bir sakatlığı düzeltmeye yarayan ameliyat. [*Ing.* Tarsoplasty].

tarsorafi, i. *Fr. tarsorraphie. oft.* Göz kapaklarının göz yuvarına yapışması. [*Ing.* Tarsorrhaphy].

tarsotomi, i. *Fr. tarsotomie.* § ❶ *cerr.* Kemik kesip çıkarmadan ayak bileği ekleminde yapılan ameliyat. [*Ing.* Tarsotomy]; § ❷ *oft.* Anthropon'a çare bulmak için göz kapağı kıkrdağının ön yüzünün bir kısmının kesilmesi. [*Ing.* Tarsotomy].

tarsus, i. § ❶ *anat.* ◘ **Ayakbileği**; § ❷ *zool.* (a) Ayakbileği kemiği; (b) Böceklerde ve örümceklerde bacak bölütlerinin sonuncusu. [*Osm.* Gudruf-u zıfrî; *Lat.* ve *Ing. Tarsus; Fr.* Tarse]; § ❸ *oft.* Gözkapaklarının katılığını ve şeklini veren bağdokusundan yapılı tabaka. [*Ing.* Tarsus].

ŞEKİL: 525.— **TARLA ÜRÜNLERİ** */1-37 Tahıl (hububat) çeşitleri/.* **(1)** Çavdar. **2.** Çavdar kulağı. **3.** Başakçık. **4.** Çavdar mahmuzu. **(5)** Filizlenen mısır gövdesi. **6.** Sap. **7.** Düğüm *(nod).* **8.** Yaprak. **9.** Yaprak kını. **10.** Başakçık. **11.** Kavuz *(gluma).* **12.** Diken *(kılçık, sakal, püskül).* **13.** Tohum. **14.** Gelişmemiş bitki. **15.** Tohum. **16.** Embriyon. **17.** Kök. **18.** Kök kılları. **19.** Mısır yaprağı. **20.** Yaprak yüzü. **21.** Yaprak kını. **22.** Dilcik *(ligula).* **23.** Buğday. **24.** Kaplıca. **25.** Tohum. **26.** Arpa. **27.** Yulaf. **28.** Akdarı. **29.** Pirinç. **30.** Pirinç tanesi. **31.** Darı *(Mısır buğdayı).* **32.** Dişi çiçek durumu *(dişi çiçeklenme).* **33.** Dış kabuklar. **34.** Pistil. **35.** Erkek çiçek durumu *(erkek çiçeklenme).* **36.** Mısır koçanı. **37.** Mısır tanesi. */38-45 kök ekinler/.* **38.** Patates. **39.** Tohumluk patates. **40.** Patates yumrusu. **41.** Patates yaprakları. **42.** Çiçek. **43.** Yenmez patates tanesi. **44.** Şeker pancarı. **45.** Kök *(pancar kökü).*

~ **kemikleri**, *anat.* ve *zool.* ◘ **Ayak bileği kemikleri.**

tart,-dı, i. *Osm.* < *Ar. tard. esk.* § ❶ Kovma; § ❷ Püskürtme.

tart, i. *Fr. tarte. mutf.* Tart kalıbında pişirilen bir çeşit meyveli pasta.

tartaç, ◘ **Baskül.**

tartaklamak (-i), f. Tutup çekerek hırpalamak. [*ing.* To tease, worry, badger, harass, torment; *Fr.* Maltraiter, brutaliser].

tartar, i. *Lat. tartarum.* > *Fr. tartre.* § ❶ *kim.* Potasyum bitartarat *(% 60-80)* ile kalsiyum tartarattan *(% 3-6)* meydana gelen tortu; şarap içinde oluşur ve şarap kaplarının çeperlerine yapışır; § ❷ *sim.* Simyacılar tarafından çeşitli tuzlu maddelere verilen genel ad: *Antimonlu tartar. Kusturucu tartar.* ◉ **beyaz** ~, Krem tartar veya saflaştırılmış potasyum asid tartarat. ◉ **boratlı** ~, Potasyum ve bor tartarat.

tartarat, i. *Fr. tartrate. kim.* Tartarik asid veya izomerlerinin tuzu veya esteri. *(Tartarik asid veya izomerlerinin tuzuna veya esterine rasemat, paratartarat da denir).* [*Ing.* Tartrate].

tartarıcı, i. *arg.* Iki kişinin konuşmasına karışan bir üçüncü şahıs: *Oğlum, iki kişi konuşurken tartarıcıya ne düştüğünü biliyormusun sen?*

tartarik, s. *Fr. tartrique. kim.* Yapısında iki alkol fonksiyonu bulunan HOOC-CHOH-COOH formülündeki bir diasid için kullanılır. *(1769'da Scheele tarafından şarap tortusunda bulundu).* [*Ing.* Tartaric].

tartı, i. < *tartmak.* § ❶ Tartmak işi: *Kömür tartı ile satılır.* [*Ing.* Weighing; *Fr.* Pesage pesée]; § ❷ Ağırlık: *Bunun tartısı belli değil.* [*Ing.* Weight; *Fr.* Poids]; § ❸ Tartma âleti; [*Ing.* Balance; scales; *Fr.* Balance]. ◘ *ŞEKİL: 526.*— **TARTILAR**; § ❹ *den.* Yelkenleri indirip kaldırmaya yarayan ip; § ❺ *ed.* (a) Eski Yunan ve Latin nazmında iki adım *(cüzü)* dan ibaret ölçü birimi. [*Ing.* Meter; *Fr.* Mètre]; (b) Modern nazımda, genel bir dize *(mısra)* de adım *(cüzü)* ların veya hecelerin sayısı ile sıralanma şekli. [*Osm.* Vezin; *ing.* Measure; *Fr.* Mesure].

~ **listesi**, *ikt.* Rıhtım şirketi tarafından ithâl edilen malların ağırlığını ve diğer konularını bildiren ve bu maksatla çıkarılan liste. [*Ing.* Weight note].

~ **ortalama**, *mat.* ve *istat.* ◘ **Ortalama.**

~ **pusulası**, *ikt.* Ithal olunan malların brüt ağırlıklarını gösteren liste. [*ing.* Certificate of weight].

~ **vurgusu**, *tiy.* Sözcüklerin ağırlığını ve hafifliğini düzenleyen vurgu.

tartıl*, s. *kim.* Tartıya dayanan: *Tartıl çözümleme.* [*Osm.* Tahlîlî; *Ing.* Gravimetric; *Fr.* Gravimétrique].

tartılama, i. *ikt.* ve *istat.* Karışık veya karma bir istatistik oluşturan değişkenlerin nispî önemini gözönünde tutmaktan ibaret olan ve değişkenlerin kendilerine olduğu kadar değişimlerine de uygulanan işlem.

tartılamazlık,-ğı, i. *fiz.* Tartılamayan şeyin niteliği: *Işığın tartılamazlığı.*

~ **durumu**, *fizyol.* Yerçekiminin etkisinden kurtulmuş organizmaların hali. *(Tartılamazlığın incelenmesi, uzay fizyolojisinin ve hekimliğinin konularından biridir).*

tartılı, s. § ❶ Tartılmış. [*ing.* Weighed, balanced; *Fr.* Pesé, mesuré]; § ❷ Enî sonu düşünülmüş, ölçülü: *Tartılı bir davranış. Tartılı bir söz.* [*Ing.* Ponderable, well-pondered].

tartılmak, nsz. f. § ❶ Tartmak işine konu olmak; § ❷ Kendini tartmak. [*ing.* To totter, to vacillate, to speak hesitatingly; *Fr.* Etre pesé, se peser, se balancer, imposer par sa présence].

tartımlı, s. ◘ **Ritmik.**

tartısız, s. § ❶ Tartılmamış. [*Ing.* Unweighed, unbalanced; *Fr.* Non pesé, non mesuré, sans mesure]; § ❷ Enî sonu düşünülmemiş: *Tartısız bir iş.* [*Ing.* Not well thought ou, inponderable, without rule or measure, irregular].

tartışı*, s. < *tartışmak.* Bir konu üzerinde, birbirine aykırı olan görüş ve kanıları dinleyiciler önünde karşılıklı olarak savunmak işi. [*Ing.* Polemic; *Fr.* Polémique].

☆ *Eşanl.* **polemik.**

tartışma*, i. § ❶ Birbirlerine zıt fikirleri karşılıklı savunma. [*Osm.* Münazara; *Ing.* Debating, disputing; debate, argument, discussion; *Fr.* Discussion, dispute]; § ❷ Ağız kavgası. [*Osm.* Münakasa; *Ing.* Disputing, wrangling, dispute, lively discussion, argument; *Fr.* Querelle, dispute, différend, rixe, débat].

tartışmacı, i. Tartışma'ya katılan kimse.

tartışmak* **(-le)**, nsz. f. § ❶ Karşı karşıya durum alıp elle birbirini yoklayarak zayıf taraflarını aramak: *Pehlivanlar önce biraz tartıştılar.* [*Ing.* To test; *Fr.* Essayer]; § ❷ Bir konu üzerinde, birbirine ters olan görüş ve kanılarını karşılıklı savunmak. [*Osm.* Münakaşa etmek; *Ing.* To discuss, to dispute, to argue; *Fr.* Discuter].

tartıb /tartîb/, i. *Osm.* < *Ar. ratâbet. esk.* § ❶ Rütubetlendirilme, ıslatma, ıslatılma. [*Ing.* A moistening, a wetting]; § ❷ Tarâvet, tazelik verme. [*Ing.* A freshing, refreshing]; § ❸ Hoşlandırma, hoşlandırılma.

tartîl /tartîl/, i. *Osm.* < *Ar. rati. esk.* Saçı, yukarıdan boğarak örgüsünü, kıvırcıklarını açma.

tartma, i. Tartmak eylemi. [*ing.* Weighing, ponderation; *Fr.* Action de peser, pesée]; ◉ **çift** ~, *fiz.* ◘ **Çift.**

tartmak (-i), f. § ❶ Bir şeyi, ağırlığını anlamak için terazi, kantar gibi âletlere vurmak: *Kömür tartmak.* [*ing.* To weigh; *Fr.* Peser]; § ❷ Çekip bırakarak sarsmak: *Açmak için kapıyı tartıp duruyordu;* § ❸ Nereye varacağını hesaplamak: *Insan sözünü iyice tartmadan söylememeli;* § ❹ Denemek için yoklamak: *Şöyle bir tarttım, umduğum gibi değilmiş;* § ❺ Incelemek, dikkatle düşünmek: *Meseleleri iyice tartmak.*

tartarak yenme, *sp.* Yağlı güreşte, hasmını kucaklayıp ayaklarını yerden keserek üç adım kadar yürüme yolundaki yenme.

tartölat,-tı, i. *Fr. tartelette. mutf.* Tartölat kalıplarında pişirilerek hazırlanan küçük pastalara verilen ad. *(Genellikle bu kalıpların içine önce bir altlık /tart/ hamuru yerleştirilir. Fırında pişirildikten sonra, kalıplardan çıkarılır. İçlerine çeşitli krema, marmelât, yaş veya komposto meyveler konup süslenir. Meyvelerin parlak olması için üzerlerine jelâtinli meyve suyu dökülür. Tartölat, içine konacak olan meyvenin adını alır: çiçekli, kayısılı, üzümlü, cevizli tartölat).* [*ing* Tartlet].

tartrazin, i. *Fr. tartrazine. kim.* Sarı renkli boyarmadde, parasülfonlu fenilhidrazinin disodyum tartarat ile ısıtılmasından elde edilir. [*Ing.* Tartrazine].

tartronik, s. *Fr. tartronique. kim.* Diasid alkollerin HOOC-CHOC-COOH 1/2 H_2 O formülündeki en basit basamağı için kullanılır. [*ing.* Tartronic].

☆ *Eşanl.* **hidroksimalonik, propanoldioyik.**

tartronilüre, i. *Fr. tartronylurée. kim.* ◘ **Diyalürik asid.**

tarttırmak (-ı, -e), f. Tartmak işini yaptırmak. [*ing.* To let weight; *Fr.* Faire peser].

tartura, i. *Osm.* < *Ar.* Çıkrıkçı çarkı. [*ing.* Lathe wheel, wheel of a spinning wheel; *Fr.* Tour de tourneur].

tartüfit, i. *Fr. tartuffite* < *It. tartufo. min.* Kalsit çeşidi *(Lifli yapıda, mantar kokusundadır).* [*ing.* Tartuffite].

tarümar /tārümār/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Darmadağın. [*Ing.* Scattered, in disorder, in confusion; *Fr.* Dissipé, dispersé, détruit, sans ordre, sans dessus dessous].

tarz, s. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Değişik veya özel biçim: *Bu tarzda konuşmak doğru olmaz. Öyle bir tarzda söylendi ki hayır diyemedik.* [*ing.* Mode, manner; *Fr.* Manière, façon, mode]; § ❷ *(Güzel sanatlarda)* Üslûp; *Gotik tarzda bir yapı. Nedim tarzında bir gazel.* [*ing.* Style, fashion method, form, shape; *Fr.* Style, forme]; ◉ **çalışma** ~ **ı**, *res.* ◘ **Çalışma.**

tarziye, i. *Osm.* < *Ar. rizâ. esk.* Birinin gönül kırgınlığını onarmak için söylenen pişmanlık sözü, gönül onarımı. [*ing.* Apology; satisfaction, satisfying; *Fr.* Action de faire des excuses, de donner].

~ **vermek**, Gönül onarımında bulunmak. [*ing.* To give satisfaction *(to an offended person)*, to make an apology; *Fr.* Donner satisfaction].

tas, i. *Osm.* < *Fars.* § ❶ Ağza götürülerek içindekini içmeye yarayan yayvan maden kap. [*ing.* Cup; *Fr.* Ecuelle]; § ❷ Bu şekilde olup başka işlerde de kullanılan kap: *Hamamtası. Eltası.* [*ing.* Bowl; *Fr.* Bassine]; § ❸ *esk.* Savaşta başı silâhtan korumak için giyilen kafa şeklinde madenî baslık. [*ing.* Helmet; *Fr.* Cervelière, casque]; § ❹ Sürme pencerelerde veya çekme gözlerinde elin parmaklarını sokup kavrayarak çekmeğe veya kaldırmağa yarayan madenden veya tahtadan içi oyuk şeklinde tutacak; § ❺ Çekmece, sandık, silâh sapı v.b. seylerin yüzeylerini süslemek için yarım küre şeklinde ve içi kof olarak konulan madenî küçük parça. [*Osm.* Fakıa; *Fr.* Bulle]; ◉ **hamam** ~ **ı**, Hamamda kurnadan su alıp başa dökmek için kullanılan büyücek tas. [*Ing.* Metal bowl *(used for throwing water*

ŞEKİL: 526— **TARTILAR.** 1. Adi terazi. 2. Yaylı terazi. 3. Roberval terazisi. 4. Kollu terazi. 5. Silindirik el kantarı. 6. Sarkaçlı terazi. 7. Romen kantarı. 8. Kancalı et kantarı. 9. Mektup terazisi. 10. Hidrostatik terazi *(areometre).* 11. Çocuk kantarı. 12. Otomatik ticarî terazi. 13. Laboratuvar terazisi. 14. Hassas terazi *(Analiz terazisi).* 15. Elektrikli Coulomb terazisi. 16. Otomatik kantar. 17. Kayıt terazisi *(Evapormetre).* 18. Aerotermik terazi.

over oneself in a Turkish bath]; ◎ **el ~ ı**, ◘ **El¹**; ◎ **kafa ~ ı**, ◘ **Kafatası**; **kızgın ~**, *esk.* Vaktiyle işkence için ateşte kızdırılıp başa giydirilen demir. [*Fr.* Casque de supplice]; ◎ **nisan ~ ı**, *tasav.* ◘ **Nisan**; ◎ **sebil ~ ı**, Sebillerde halkın su içmesi için parmaklıklar önüne konan ve bir zincirle içeriye bağlı olan küçük tas. *(Bunların içine, sebilci tarafından daima su doldurulur)*; ◎ **~ ı tarağı toplamak**, *dey.* Gitmek zorunda kalınca ayrılmak üzere hazırlanmak. [*Ing.* To pack up and go; *Fr.* Faire ses paquets, ramasser ses hardes].

~ deliği, Çeşmelerde taş koymağa yarayan ayna taşına açılmış küçük hücre şeklinde delik.

~ suratlı, *dey.* Yuvarlak ve anlatımsız yüzlü. [*Ing.* Round and plain faced; *Fr.* Visage round et insignifiant].

tasa, i. Bir işin içinden nasıl çıkılacağını üzülerek düşünme hali: *Tasa çekmek. Tasa etmek. Tasası olmak.* [*Ing.* Anxiety, care, grief, affliction; *Fr.* Chagrin, regret]; ◎ **~ mın on beşi l** *h.d.* Umurumda değil, bana vız gelir. [*Ing.* I don't care; *Fr.* Je ne m'en souci pas, je m'en fiche]; ◎ **~ sı sana mı düştü?** *dey.* Seni ilgilendirmeyen iş için üzülme. [*Ing.* It's no concern of yours, why worry].

tasabbî /tasabbī/, i. *Osm.* < *Ar. saby. esk.* Çocuklaşma, çocuk tavrı takınma. [*Ing.* An acting in a childish manner, a being childish].

tasabbu' /tasabbu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Parmak parmak ayrılma.

tasabbun, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Sabun gibi köpürme; § ❷ *kim.* Sabunlaşma.

tasabbur, i. *Osm.* < *Ar. sabr. esk.* Sabırlanma. [*Ing.* A constraining oneself, patience, endurance].

tasaddî /tasaddī/, i. ç: **tasaddiyât**. *Osm.* < *Ar. huk.* Bir şeye başlama, taarruz etme, yeltenme. [*Ing.* A setting oneself to do something, a daring to something; *Fr.* Action de se livre à, action d'entre, prendre, action de procéder, entreprise].

tasaddu' /tasaddu:/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Dağılma; § ❷ Yarılıp çatlama.

tasadduk, i. ç: **tasaddukat**. *esk.* Sadaka olarak verme, verilme. [*Ing.* A giving of alms].

tasaddukat, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasadduk'un** çoğulu.

tasaddur, i. *Osm.* < *Ar. sadr. esk.* Baş sedre geçme, en başta oturma. [*Ing.* A being promoted to, occupying, or claiming the chief seat *(in an assembly or court)*].

tasaffî /tasaffī/, i. *Osm.* < *Ar. sâf. esk.* Saflaşma, durulma. [*Ing.* A being or becoming clarified, free from cloudiness, clear].

tasaffuh, i. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Levha levha olma; levha haline konulma; § ❷ Yaprak yaprak olma.

tasalanmak (-e), f. Bir şeyi kendine tasa etmek. [*Ing.* To become sad from anxiety or regret, to worry *Fr.* Se Chagriner, s'affliger, se soucier].

tasalı, s. Tasası olan. [*Ing.* Anxious and sorrowing, wistful, worried; *Fr.* Affligé, chagriné, triste].

tasallut,-tu, i. ç: **tasallûtat**. *Osm.* < *Ar. salâtet. esk.* Sarkıntılık, sataşma. [*Ing.* Disturbance of a person, molestation, annoyance].

tasallutât /tasallutāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **Tasallut'un** çoğulu.

tasalluten, z. *Osm.* < *Ark esk.* Tasallut ederek, musallat olarak, sataşarak.

tasallübât /tasallübāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasallüb'ün** çoğulu.

tasallüf, I. ç: **tasallüfât**. *Osm.* < *Ar. esk.* § ❶ Övünme, kendi gücünün dışında olan fazilet ve zârafet iddiasında bulunma; § ❷ *ed.* Şâirin, fahriye *(kendini övme)* yolunda yazdığı şiir.

tasallüfât /tasallüfāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasallüf'ün** çoğulu.

tasallüp,-bü, i. ç: **tasallübât**. *Osm.* < *Ar. sulb. esk.* Katılaşma. [*Ing.* A becoming hardened, a being hard, firm, inflexible; *Fr.* Endurcissement].

tasannu,-u, i.ç. **tasannuât**. *Osm.* < *Ar. sun. esk.* Yapmacık, zorla bir şeyi daha değerli gösterme. [*Ing.* An affecting to be skillful, feint, pretense, guady decoration].

tasannuât /tasannuāt/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasannu'nun** çoğulu.

tasar, i. ◘ **Plan**.

tasarı*, i. < *tasarlamak*. Tasarlanan biçim, kaleme alınan öneri. [*Osm.* Lâyiha; *Ing.* Project, draft, plan; *Fr.* Projet]; ◎ **ön ~**, *inş.* Bir binanın bütün ayrıntılarını gösteren tasarısını, yani projesini yapmadan önce ona esas olmak üzere yapılan ve henüz bir şekil verilmeyen tasarı olup bunun üzerinde gereken değişiklikler yapılarak asıl kesin bir tasarı hazırlanır. [*ing.* Draft, estimate, preliminary plan-; *Fr.* Avant-projet]; ◎ **kanun ~ sı**, *huk.* ◘ **Kanun**.

~ geometri, ◘ **Geometri**.

tasarım*, i. < *tasarımlamak. psik.* Tasarımlama işi veya tasarımlanan biçim. [*Osm.* Istihzar, tasavvur; *Ing.* Representation; *Fr.* Représentation].

tasarımlamak* (-i), i. *psik.* Bir şeyin biçimini zihinde canlandırmak. [*Osm.* Tasavvur etmek; *Ing.* To represent; *Fr.* Représenter].

tasarımsızlık,-ğı, i. fels. Hiçbir tasarımda bulunmamak durumu. [*Osm.* Gaybeti efkâr; *Ing.* Aideism; *Fr.* Aideisme].

tasarlama, i. § ❶ Yapılan ve devamlı olarak geliştirilen plân veya taslak. [*Ing.* Planning, designing, conjecture, estimation, premeditation; *Fr.* Conjecture, projet, évaluation]. § ❷ *san.* Bir şeyin tasavvur edilen şekli. Bir tablonun, bir heykelin, tasavvur edilen ve birkaç basit çizgi ile gösterilen şekli olup o eseri yapmak için sanatçıya rehberlik vazifesini görür. [*Ing. (Rough)* sketch; draft, outline; *Fr.* Esquisse].

☆ *Eşanl.* **eskiz**.

tasarlamak (-i), f. § ❶ Zihinde hazırlamak. [*Ing.* To conceive, to plan, to project, to arrange *(in one's mind)*; to compose; *Fr.* Conçevoir, faire un projet, conjecturer, projeter, évaluer]. § ❷ *(Bir taşın, bir ağacın)* kabasını almak. [*Ing.* To draft in outline, to sketch out].

tasarlanmak, nsz. f. Tasarlamak işine konu olmak. [*Ing.* To be planned; *Fr.* Être conjecturé, projété].

tasarruf, i. ç: **tasarrufât**. *Osm.* < *Ar. sarf.* § ❶ Kullanma; § ❷ Parasını kendi haline göre kullanma. [*ing.* Disposal, power of disposal; *Fr.* Jouissance actuelle d'un bien, possession, disposition]; § ❸ Para biriktirme, artırım. [*Ing.* Economy, frugality, a saving *(money)*, savings; *Fr.* Économie, épargne]; ◎ **dalyan ~ u**, *huk.* ◘ **Dalyan**; ◎ **idarî ~**, *ikt.* ◘ **idarî**; ◎ **hükümet ~ ları**, *huk.* ◘ **Hükümet**.

~ bonosu, *huk.* Maaş gibi kazançlarla bazı satışlarda devletin borçlanması yoluyle yapılan kesintiye karşılık verilen ve üzerinde faiz kuponları bulunan senet. [*Ing.* Savings bond].

~ ehliyetî, *huk.* Tasarruf yeteneği, kullanma yeterliği, harcama yeterliği. [*ing.* Power of disposition; *Fr.* Pouvoir de disposition].

~ etmek, Para biriktirmek, arttırmak. [*ing.* To save, to economize, to have the use and disposal *(of)*, to possess; *Fr.* Posséder, avoir à sa disposition, épargner, économiser].

~ fazlası, *ikt.* Paranın likit durumda bulunması, plasman araması. [*Ing.* Oversaving].

~ muameleleri, *huk.* Kullanma işlemleri, harcama işlemleri. [*Ing.* Acts of disposal; *Fr.* Actes de disposition].

~ nisabı, *huk.* Harcama derecesi, kullanma kısmı. [*Ing.* Disposable portion *(of an estate)*; *Fr.* Quantité disponible].

~ sandığı, *ikt.* Hükümetin izniyle bir il veya belediye tarafından meydana getirilmiş olup halk tasarruflarını kabul eden ve devletin himayesi ve kefaleti altında olan, tüzel kişiliği bulunan kuruluş. [*Ing.* Savings bank; *Fr.* Caisse d'épargne].

~ serbestisi, *huk.* Harcama özgürlüğü, malını ve hakkını kullanma özgürlüğü.

tasarrufan, z. *Osm.* < *Ar. esk.* İdare, tutum, iktisat maksadıyle. [*Ing.* For economical purposes]

tasarrufât /tasarrufāt/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasarruf'un** çoğulu.

tasarrufî /tasarrufī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Tasarrufa mensup, tasarrufla ilgili.

tasarruflu, i § ❶ Parasını hesaplı harcayan: *Tasarruflu insan.* [*Ing.* Economical, sparing, thrifty]; ❷ Az masraflı: *Tasarruflu yaşayış.*

tasarrum, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Yiğitlenme, cesaretlenme.

tasasız, s. Tasası olmayan, hiç bir şeyi tasa etmeyen. [*Ing.* Free from care, light-hearted, thoughtless, indifferent; *Fr.* Insouciant, -iantə, indifférent,-ente].

tasasızlık,-ğı, i. Tasasız olma hali.

tasa'ub /tasa:ub/, I ç: **tasa'ubât**. *Osm.* < *Ar. suûbet, esk.* Güçleşme.

tasa'ubât /tasa:ubāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasa'ub'un** çoğulu.

tasa'ud /tasa:ud/, i. *Osm.* < *Ar. suûd. esk.* § ❶ Yukarı çıkma, ağma; § ❷ Yükselme, kalkma *(buhar ve gaz)*.

tasa'udât /tasa:udāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasa'ud'un** çoğulu.

tasâvîr /tasāvīr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasvîr'in** çoğulu.

tasavvuf, i.ç: **tasavvufât**. *Osm.* < *Ar. sût.* veya *Yun. sophia*. Tanrı'nın niteliğini ve kâinatın oluşumunu varlık birliği *(vahdeti vücut)* anlayışıyle açıklayan dinî ve felsefî akım. [*Ing.* Islamic mysticism, sufism; *Fr.* Soufisme, Sofisme, Mysticisme].

☆ *Eşanl.* **gizemcilik, mistisizm**.

~ ehli, Sofi. [*ing.* Mystic, Sufi; *Fr.* Mystique, Soufi, Sofi].

☆ *Eşanl.* **mistik**.

~ ilmî, Tasavvuf akımının ve inancının açıklamalarını ve yorumlarını yapan bilim dalı.

~ neşesi, Tasavvuf inancını benimsemeyenlerin duyduğu huzura sofilerin verdiği ad.

tasavvufât /tasavvufāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasavvuf'un** çoğulu.

tasavvufî /tasavvufī/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Tasavvufa ait, tasavvufla ilgili. [*Ing.* Mystical, sufi; *Fr.* Mystique].

tasavvur, i. ç: **tasavvurât**. *Osm.* < *Ar. sûret.* § ❶ Tasarım. [*Ing.* Intent, intention, plan, premeditation; *Fr.* Projet]; § ❷ Gözönüne getirme, kılıklandırma. [*Ing.* A picturing to oneself, a forming an idea, conception; *Fr.* Action de projeter].

tasavvurât /tasavvurāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasavvur'un** çoğulu. § ❶ Tasavvurlar; § ❷ *mant.* Kaziye *(önerme)* lerin zihinde meydana gelişini ve bunların kuramını konu yapan bahis.

tasavvurî, tasavvuriye /tasavvurî, tasavvuriye/, s. *Osm.* < *Ar. esk.* Tasavvura ait, tasavvurla ilgili. [*ing.* Imaginary; *Fr.* Conjectural].

tasavvut, i. *Osm.* < *Ar. esk. dilb.* Sesleme, fonasyon. [*Ing.* Intonation; *Fr.* Phonation].

tasayyud, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Avlanma, ava çıkma. [*Ing.* A capturing game or fish, hunting, a going out in pursuit of game or fish].

tasayyuf, I. *Osm.* < *Ar. sayf. esk.* Yazlama, yazı bir yerde geçirme. [*Ing.* A remaining during summer, passing the summer in a place].

tasbâz /tasbāz/, i. *tiy.* Geniş entarisinin içine sakladığı boş veya yemek dolu tabak ve çanakları çıkararak gözbağcılık ve el çabukluğu yaparak hüner gösteren oyuncu.

tasdî,-i /tasdī/, i. ç: **tasdiât**. *Osm.* < *Ar. sudâ. esk.* Baş ağrıtma, tedirgin etme. [*Ing.* A giving one a headache, a troubling one by a request or importunity; *Fr.* Action d'importuner].

tasdiât /tasdiāt/, I. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasdî'nin** çoğulu.

tasdik,-kı /tasdik/, i. ç: **tasdikât**. *Osm.* < *Ar. sıdk.* § ❶ Doğrulama, gerçekleme. [*Ing.* Ratification, approval, certification, authentication]; § ❷ Onaylama. [*Ing.* Confirming, confirmation; *Fr.* Action d'affirmer, de confirmer].

~ edilmiş eğitim, *hava.* Bir üye devlet tarafından onanmış özel bir program ve kon-

trol gereğince yapılan eğitim. [*Fr.* Instruction homologuée].
~ **etmek**, *huk.* Onaylamak, uygun bulmak. [*Ing.* To confirm, to affirm, to ratify, to certify; *Fr.* Confirmer, ratifier, légaliser].
~ **tecrübesi**, *hava.* Bir hava gemisinin, motorunun veya herhangi bir aksamının çalışma performansını tespit maksadiyle yetkili makam tarafından yapılan deneme.

tasdikân /tasdikān/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tasdik suretiyle tasdik için. [*Ing.* In confirmation; *Fr.* En foi de quoi, dont acte].

tasdikat /tasdikat/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasdik'**. in çoğulu.

tasdikli, s. Doğrulanmış, onaylanmış. [*Ing.* Certified, ratified, approved, authenticated; *Fr.* Certifié,-ée, légalisé,-ée].
~ **senet**, *ikt.* ◘ Senet.
~ **suret**, *ikt.* Bir belgenin orijinal nüshasının resmî bir makam tarafından çıkarılan suretinin onaylanmış durumu. [*Ing.* Attested copy, certified copy, true copy; *Fr.* Copie légalisée, copie certifiée].

tasdikname /tasdikname/, b.i. *Osm.* < *Ar. tasdik* + *Fars. nâme.* Gerçekleme kâğıdı. [*Ing.* Letter of confirmation, certificate; *Fr.* Attestation].
~ **ile uzaklaştırma**, *eğt.* Disiplin yönetmeliği gereğince suçlu bir öğrenciyi, başka bir okula devam etmesini mümkün kılacak bir tasdikname ile, bulunduğu okuldan ayırma.

tasdiksiz, s. Onaylanmamış, doğrulanmamış. [*Ing.* Uncertified; *Fr.* Incertifié].

tasdir /tasdīr/, i. ç: **tasdirât**. esk. § ❶ Başa koyma, başa geçirme; § ❷ Kitabın başına önsöz koyma, konulma; § ❸ Yazma, satır dizme; § ❹ Çıkarma, çıkartma.

tasdiye, i. *Osm.* < *Ar. esk.* El çırpma, alkış. [*Ing.* A clapping the hands in beating time or as a call].

tâse, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tasa, kaygı.

tasfif /tasfif/, i. ç: **tasfifât**. *Osm.* < *Ar. saff.* esk. Saf saf dizme, dizilme, sıralama. [*Ing.* A ranging in a row of lines, a drawing up troops in line of battle].

tasfifât /tasfīfât/, i. *Osm.*< *Ar. esk.* **tasfif'**in çoğulu.

tasfih /tasfih/, i.ç: **tasfihât**. *Osm.* < *Ar.safh.* esk. § ❶ El çırpma, alkışlama; § ❷ Yassıltma, yufka haline koyma, yaprak yaprak yapma.

tasfihât /tasfihât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasfih'** in çoğulu.

tasfik /tasfik/, i. ç: **tasfikat**. *Osm.* < *Ar. esk.* Kanat çırpma. [*Ing.* A striking a thing so as to cause a sound].

tasfir /tasfīr/, i. ç: **tasfirât**. *Osm.* < *Ar. saflr. esk.* § ❶ Islık çalma, ıslıkla seslenme. [*Ing.* A whistling, whistle]; § ❷ Sarartma, sarıya boyama. [*Ing.A* dyeing or tinging yellow].

tasfirât /tasfīrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasfir'**in çoğulu.

tasfiye, i. *Osm.* < *Ar. safv.* § ❶ Arıtma; § ❷ Bir ticaret kuruluşunun batması, kapanması gibi nedenler üzerine hesapların kesilmesi ve alacaklılara, ortada kalan mal ve paradan paylarına düşen miktarın verilmesi. [*Ing.* ve *Fr.* Liquidation]; ◉ **âdi** ~, *huk.* ◘ **Adi**; ◉ **adli** ~, *huk.* ◘ **Adli**; ◉ **basit** ~, *huk.* ◘ **Basit**; ◉ **bayrak** ~ **si**, *huk.* ◘ **Bayrak**; ◉ **gemi** ~ **si**, *den. huk.* ◘ **Gemi**; ◉ **iflâsın** ~ **si**, *huk.* ◘ **iflâs**; ◉ **mahsup ve** ~, *ikt.* ◘ **Mahsup**; ◉ **nakil** ~ **si**, ◘ **Nakil**; ◉ **resmî** ~, *huk.* ◘ **Resmî**.
~ **bilançosu**, *ikt.* Herhangi bir sebeple işlerine son veren işletmeler tarafından, zaman zaman düzenlenen bilânçolar. [*Ing.* Statement of realization and liquidation].
~ **borcu**, *ikt.* Tasfiyede hissedarlardan aranacak para. [*Ing.* Reserve liability].
~ **değeri**, *ikt.* Teşebbüsün tasfiyesinde elde edilen para, rüçhanlı hisselere verilen meblâğ. [*Ing.* Liquidation value].
~ **dökme demiri**, *met.* ◘ Dökme demir.
~ **etme**, *ikt.* Tediye etme, nakde çevirme. [*Ing.* Liquidation; *Fr.* Liquidation].
~ **hesabı**, *Ikt.* Borsada vadeli işlemlerde satın alıcı tarafından müşteriye durumu göstermek üzere düzenlenen hesap. [*Ing.* Realization account].
~ **memuru**, *ikt.* Hakimin, tasfiyenin yapılması ile görevlendirdiği kimseler. [*Ing.* Liquidator; *Fr.* Liquidateur].
~ **temettüü**, *ikt.* Şirketin tasfiyesinden dolayı dağıtılan temettü. [*Ing.* Liquidating dividend].

tasfiyeci, i. Dilden, yabancı kelimeleri atma yanlısı. [*ing.* Purist; *Fr.* Puriste].

tasfiye.hane /tasfiyehāne/, b.i. *Osm.* < *Ar. tasfiye* + *Fars. hâne. esk. (Petrol)* arıtma yeri. [*Ing.* Refinery; *Fr.* Raffinerie].

tasgir /tasgīr/, i. ç: **tasgirât**. *Osm.* < *Ar. esk. (g kalın okunur).* Küçültme. [*Ing.* Making smaller; *Fr.* Diminution].

tasgirât /tasgīrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasgir'**in çoğulu.

tashîf /tashīf/, i. ç: **tashîfât**. *Osm.* < *Ar. sahf. esk.* Yazı yazarken kelimeyi yanlış yazma, yanılıp yanlış kelime yazma.

tashîfât /tashīfât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tashîf'**. in çoğulu.

tashih /tashih/, i. ç: **tashihât**. *Osm.* < *Ar. sıhhat.* Düzeltme, doğrultma. [*Ing.* Correction, rectification; *Fr.* Action de vérifier, de corriger]; ◉ ~ **i karar**, *huk.* Yargıtay özel daireleri ve genel kurulları ile Yargıtay dâva daireleri veya genel kurulundan ve askerî temyiz mahkemesinden çıkmış olan kararların belli ve sayılı sebeplerin varlığı halinde aynı yerde tekrar incelenerek değiştirilmesini, düzeltilmesini, tamamlanmasını sağlayan ve tarafların baş vurabilecekleri kanun yolu. [*Ing.* Correction of decision; *Fr.* Pourvoi formé par la procureur].
~ **dâvası**, *huk.* Düzeltme dâvası, doğrultma dâvası, resmî sicilin veya bir kaydın düzeltilmesini gerektiren dâva. [*Fr.* Action en réformation].
~ **işaretleri**, *matb.* Bu işaretler provaların okunması sırasında kolonların kenarına, satır hizalarına müsahhih tarafından hataların şeklini ve cinsini gösteren bir takım kısaltılmış işaretler. [*ing.* Correction signs; *Fr.* Signes de correction].
~ **yapmak**, *matb.* Müsahhih tarafından işaret edilen yanlış veya değişiklikleri dizgi kalıbı üzerinde uygulamak. [*Ing.* To read; *Fr.* Corriger].

tashihât /tashihat/, i. *Osm.* < *Ar.* **tashih'**in çoğulu.

tashîn /tashīn/, i. *Osm.* < *Ar. sahn.* Sahneye koma, sahnede oynanacak şekle koyma. [*Ing.* A staging *(a play)*]

tasım*, i. < *tasımlamak. mant.* Doğru olarak kabul edilen iki yargıdan üçüncü bir yargı çıkarma temeline dayanan bir uslamlama yolu: *Taşlar katı olur, mermer bir taştır, şu halde mermer katıdır uslamlaması bir tasımdır, bu tasımın* ilk önermesine **büyük önerme**, ikincisine **küçük önerme**, sonuncusuna da **vargı** denir. [*Osm.* Kıyas; *Ing.* Syllogism; *Fr.* Syllogisme]; ◉ **bitiştirici** ~, *mant.* ◘ **Bitiştirici**; ◉ ön ~, *mant.* ◘ **Öntasım.**

tasımlama, i. Bir konuyu, nesneyi zihinde biçimlendirme. [*Osm.* Tasmim; *Ing.* Premeditation, determination; *Fr.* Préméditation, détermination].

tasımlamak (-i), f. Bir işin tasarısını hazırlamak. [*Osm.* Tasmim etmek; *Ing.* To plan, to project, to imagine, to estimate; *Fr.* Préméditer].
☆ *Eşanl.* **programa bağlamak.**

tasımsal, s. *mant.* Tasımla ilgili: *tasımsal biçim.* [*Ing.* Syllogistic; *Fr.* Syllogistique].

tâsi' /tāsi'/, s. *Osm.* < *Ar. tis'a.* Dokuzuncu. [*Ing.* The ninth *(in order or succession)*].

tâsian /tāsian/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Dokuzuncu olarak, dokuzuncu derecede, dokuzuncusu. [*Ing.* Ninethly].

tas'îb /tas:īb/, i. ç: **tas.îbât**. *Osm.* < *Ar. suûbet. esk.* Güçleştirme, güçleştirilme, zorlaştırılma. [*Ing.* A rendering difficult].

tas'îbât /tas:ībât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tas'îb**'in çoğulu.

ta'sid /ta:sid/, i. *Osm.* < *Ar. suûd. esk.* § ❶ Yukarı çıkarma, çıkarılma; § ❷ *kim.* Bir cismin ısıtılarak buharlaştırılması.

tasikinezî, i. *Fr. tasicinésie.* veya *tasikinésie. patol.* Bazı psikopatların veya salgın anse-fallite tutulmuş hastaların duydukları yürüme eğilimi. [*Ing.* Tasiklnesia].

ta'sîl /ta:sīl/, i. *Osm.* < *Ar. asel. esk.* Bal katma, ballama, ballandırma. [*Ing.* A mixing with honey, a causing to be as sweet as honey].

tas'îr[1] /tas:īr/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Kibirlilik yüzünden konuşurken, yüzünü başka tarafa çevirip karşısındakinin yüzüne bakmama.

ta'sîr[2] /ta:sīr/, i. ç: **ta'sîrât**. *Osm.* < *Ar. usr. esk.* Güçleştirme, güçleştirilme. [*Ing.* A making difficult].

ta'sir[3] /ta:sīr/, i. ç: **ta'sirât**. *Osm.* < *Ar. tasr. esk.* Suyunu sıkma. [*Ing.* A pressing *(fruit for the juice)*].

ta'sirât /ta:sīrāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'sîr**'in çoğulu.

ta'sîrât[2] /ta:sīrāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'sîr'** in çoğulu.

taskil, i. ç: **taskilât**. *Osm.* < *Ar. saykal. esk.* Cilâ vurma, cilâlama. [*ing.* Polishing, burnishing].

taskilât /taskilāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taskil'** in çoğulu.

taslak,-ğı, i. < *taslamak.* § ❶ Bir şeyin henüz kesin biçim almamış hali. Bir şeyi bir sanat veya edebiyat eserini ancak ana hatlarıyle veya çeşitli kısımlarıyle belirten ön çalışma, ilk örnek: *Bir dilekçe taslağı. Bir resim taslağı.* [*Ing.* Rough draft, sketch; *Fr.* Ebauche, esquisse, croquis]; § ❷ Bazı konular üstünde genel görüşler ortaya koyan çalışmalara verilen ad: *Tarihî, felsefî taslak;* § ❸ Herhangi bir konuda başaramayacağı bir işe girişen veya kendini o işin ustası olarak kabul ettirmeye çalışan kimse: Ozan taslağı; § ❹ *san.* Büyük çizgilerle ve süratle yapılmış resim, heykel, mimarî ve süsleme taslağı. *(Taslak bir desen, bir yağlıboya, bir modlaj olabilir);* § ❺ *mar.* Zıvana deliklerini kabataslak şekillendirmek için kullanılan oluklu burgu biçiminde âlet. § ❻ *met.* Son şekil verme işleminden önce, son şekline çok yakın hale getirilmiş parça; § ❼ *seram.* (a) Kurumaya bırakılan ve işlenmeye daha uygun bir hamur elde etmek üzere küçük parçalara bölünen, kaba bir silindir şeklindeki porselen hamuru. (b) Hamurdan parçalar çıkarılarak son şeklini alacak olan, tornadan geçmiş bir parçanın kaba şekli; ◉ **bitki taslağı**, *bot.* ◘ **Bitki**; ◉ **cilt taslağı**, Müzehhiplerce ciltlenecek kitapların mukavvadan hazırlanan kapaklarına denir. [*Fr.* Armature d'une reliure]; ◉ **embriyon taslağı**, *biy.* ◘ **Embriyon**; ◉ **ilk** ~, *san.* ◘ **İlktaslak.**
~ **ağacı**, *den.* Tamamen düzlenmeyip kabası yontulmuş ağaçlar.
~ **çıkarmak**, *san.* Taştan veya mermerden yapılacak bir heykelin alçıdan dökülmüş modeline göre kabaca şeklini taşa geçirmek. *(Taşı bu modeldeki ölçülere göre kaba bir surette yontarak üstünde sonradan ince çalışabilinecek bir hale getirmek. Bunun için puantometre denilen ölçü âletleri de vardır).*
~ **harita**, *hava.* Bir bölgenin esas ârızalarını ve ana hatlarını gösteren harita.

taslakçı, i. Taslak yapan veya çıkaran kimse.

taslaklamak, f. *san.* (a) *(Boyaresimde)* Bir şeyin kabasını almak suretiyle ona gereken kaba şekli vermek. (b) *heyk.* Kabasını almak. [*Ing.* To rough-hew *(a sculpture)*, to outline *(picture plan)*; *Fr.* Ébaucher].

taslamak, f. § ❶ Kendinde olmayan bir değeri varmış gibi göstermek: *Yiğitlik taslamak.* [*Ing.* To pretend to something one does not possess, to make a show of; *Fr.* Montrer en se vantant, se donner des airs]; § ❷ (-i), *(Taşçılıkta)* Bir taşın kabasını almak.

taslîb /taslīb/, i. ç: **taslîbât**. *Osm.* < *Ar. salb. esk.* § ❶ Haça, çarmıha gererek idâm etme; § ❷ Haç çıkarma; § ❸ *(sulb'den)* Katılaştırma, katılaştırılma.

taslîbât /taslībāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **taslîb**'in çoğulu.

taslît /taslīt/, i. ç: **taslîlât**. *Osm.* < *Ar. salâtet. esk.* Musallat etme, sataştırma, sataştırılma *(birini bir başkasına).* [*Ing.* A causing someone to pester another].

tasliye, i. *Osm.* < *Ar. salevât. esk.* «*aleyhissalavât*» veya «*sallallahü tealâ aleyhi ve sellem*» duasını okuma. [*ing.* An invoking blessing on the Prophet Muhammed with the formula Sallallahü aleyhi ve sellem].

tasliye.hân /tasliyehān/, b.s. *Osm.* < *Ar.* ve *Fars. esk.* Tasliye okuyan, salevât-ı şerife getirici. [*ing.* Reciter of the formula of benediction].

tasma, i. *esk. T.* veya *Yun. desma.* § ❶ Kuzu, köpek gibi hayvanların boynuna geçirilen kemer biçiminde bağ. [*ing.* Collar *(of a dog etc.)*; *Fr.* Collier, couronne]; § ❷ Nalın ve takunyanın ayağı tutan meşin kısmı; § ❸ *mim.* Mimarî sütunlarda çıkıntısı az olan halka gibi kısımlar. [*ing.* Ring; *Fr.* Annelet].

tâsme /tāsme/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* Tasma, kayış halka.

tasmim /tasmīm/, i. ç: **tasmimât**, *Osm.* < *Ar. esk.* Tasarlama, tasımlama.

tasmimât /tasmīmāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasmîm**'in çoğulu.

tasmit[1] /tasmīt/, i. *Osm.* < *Ar. ed. esk.* Gazel veya kasideyi musammat denilen tarzda tanzîm etme; yânî, kafiyeli beyitleri dört kısım olarak tanzim etme. *(Erdi yine Ürdi-Behişt, oldu hava anber-şirişt, Alem Behişt-enderbehiş, her kûşe bir Bağ-ı irem).* [*Ing.* A composing a poem in stanzas of from four to ten distichs each, the last of which in each stanza is a king of chorus and must rhyme with the first distich of the poem, of which theselast disdtiches may be repetitions].

tasmit[2] /tasmīt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* Susturma.

tasnî,-î /tasnī/, i. ç: **tasniât**. *Osm.* < *Ar. sun. esk.* § ❶ Yapma; § ❷ Düzme, uydurma; § ❸ *fels.* Yapıntı.

tasnîât /tasnīāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasnî**'nin çoğulu.

tasnif /tasnīf/, i. ç: **tasnifât**. *Osm.* < *Ar. sınıf.* Sınıflama, bölümleme. [*ing.* Separating into classes, kind of varieties; *Fr.* Rangement, composition d'un livre].

~ **çekmesi (dolabı)**, *büro.* Evrakı çeşidine göre ayırıp saklamağa ve istenildiği zaman kolayca bulmağa yarayan bir çok çekmeleri veya rafları olan dolap. [*ing.* Filing cabinet; *Fr.* Classeur].

~ **şeması**, *küt.* Kütüphanede mevcut kitapları ve materyalleri konularına göre sıralamak için kütüphanecinin kendi kütüphanesinin özelliklerini gözönünde bulundurarak, meydana getirdiği tasnif tablosu.

tasnifât /tasnīfāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasnif**'in çoğulu.

tasrî' /tasrī:/, i. *Osm.* < *Ar. ed. esk.* § ❶ Bir beytin iki mısraını da kafiyeli yapma. ◘ **Musarra**; § ❷ Bütün mısraları kafiyeli manzûme yazma.

tasrif /tasrīf/, i. *Osm.* < *Ar. sarf. esk. gram.* Çekim. [*ing.* A declining a noun, declension, conjugation].

~ **etmek**, *gram. esk.* Çekmek.

tasrifât /tasrīfāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasrif**'in çoğulu.

tasrîh /tasrīh/, i. ç: **tasrihât**. *Osm.* < *Ar. sarh. esk.* Açık açık söyleme, söylenme, açıktan açığa bildirme, bildirilme, belirtme, belirtilme. [*Ing.* An expressing directly and clearly, clear interpretation or expression; *Fr.* Action d'expliquer clairement, explication claire].

~ **etmek**, Açık olarak anlatmak, belirtmek. [*ing.* To make clear, to specify; *Fr.* Donner des éclaircissements nécessaires, dire ouvertement].

tasrîhât /tasrīhāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasrîh**'in çoğulu.

tasrîhen /tasrīhen/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Açıktan açığa bildirerek. [*Ing.* By way of clarification, explicitly].

tastamam /tas:tamam/, s. Upuygun, ucu ucuna, tıpatıp. [*Ing.* Complete perfect; *Fr.* Tout à fait complet].

tastîh /tastīh/, i. *Osm.* < *Ar. sath. esk.* Bir şeyi yassı ve düz etme, yassıltma. [*Ing.* A making smooth or level].

tastîr /tastīr/, i. *Osm.* < *Ar. satr. esk.* Satır dizme, yazı yazma, yazılma.

tasvîbât /tasvībāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasvîb**'in çoğulu.

tasvîben /tasvīben/, z. *Osm.* < *Ar. esk.* Tasvibederek, doğru bularak, uygun görerek, görülerek. [*Ing.* In approval, approvingly].

tasvîg /tasvīg/, i. ç: **tasvîgat**. *Osm.* < *Ar. siga. esk.* Kalıplaştırma, kalıp şekline koyma, konulma, eritip kalıba dökme.

tasvîgat, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasvîg**'in çoğulu.

tasvip /tasvīp/, i. ç: **tasvibât**. *Osm.* < *Ar. savâb.* > *tasvîb. esk.* Onama, uygun bulma. [*Ing.* Approval; *Fr.* Approbation].

~ **edilen hesap**, *ikt.* Alacaklılar ve borçlular tarafından tasvip edilen hesap bakiyeleri. [*Ing.* Account stated; *Fr.* Compte approuvé].

tasvir /tasvīr/, i. ç: **tasvîrât, tesârîr**. *Osm.* < *Ar süret. esk.* § ❶ Betim, betimleme, bir şeyi söz veya yazı ile, gözönünde canlanacak, şekilde anlatma; § ❷ *h. d.* Resim, portre. [*Ing.* Picture, design, describing, description; *Fr.* Peinture, dessin].

~ **gibi**, *dey.* Pek güzel *(kimse).* [*Ing.* Pretty as a picture; *Fr.* Très jolie].

tasvîrât /tasvīrāt/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tasvîr**'in çoğulu.

tasvirli, s. Üzerinde insan ve hayvan suretleri ve av resimleri bulunan veya bir konu ifade eden eşhas resimleriyle süslenmiş halı ve kumaşlar için kullanılır. [*Ing.* Historiated; *Fr.* Historié].

tasvit /tasvīt/, i. *Osm.* < *Ar. savt. esk.* Seslenme, seslendirilme, ses çıkarma. [*Ing.* A causing to make a sound, a giving forth a sound, a calling out with a loud voice].

taş, i. *esk. T.* § ❶ *jeol.* Kimi kültelerden kopan veya koparılan ve irileri türlü yapı işlerinde kullanılan, sert ve katı madde: *Kaldırım taşı. Kireçtaşı.* [*Osm.* Sahra; *Ing.* Stone, rock; *Fr.* Pierre, roc, roche, rocher]; § ❷ Kimi işlerde kullanılmak üzere hazırlanmış sert ve katı madde: *Çeki taşı. Atlama taşı. Binek taşı. Değirmen taşı;* § ❸ *kuymc.* Mücevherlerde kullanılan yüksek değerli sert madde: *Yüzük taşı. Bu küpenin taşları o kadar temiz değil.* [*Ing.* Precious stone; *Fr.* Pierre précieuse]; § ❹ *oyun.* Dama, domino gibi oyunlarda kullanılan maden, kemik veya tahta parçalardan her biri; [*Ing.* Piece, man; *Fr.* Pion]; § ❺ Birtakım kimya maddelerine verilen ad: *Cehennem taşı. Göztaşı;* § ❻ *tıp.* Safra kesesi, böbrek gibi organlarda meydana gelen çakıl biçimindeki çökeltilere verilen ad. [*Ing.* Calculus; *Fr.* Calcul]; § ❼ *mec.* Birine dokunsun diye söylenen söz. [*Osm.* Tariz; *Ing.* Allusion, innuendo; *Fr.* Allusion]; § ❽ s. Taştan yapılmış. [*Ing.* Made of stone; *Fr.* De pierre, en pierre]; ⊙ **(birine)** ~ **çıkartmak**, *dey.* Ondan çok üstün olmak. [*Ing.* To be greatly superior *(to somebody)*, to surpass]; ⊙ ~ **a bastırmak**, *dey.* Taş ata ata öldürmek. [*Ing.* To stone to death; *Fr.* Lapider, tuer à coups de pierres]; ⊙ ~ **a çekmek**, *dey.* Bileği taşında kılağılamak. [*Ing.* To whet *(knife)*; *Fr.* Affiler sur une pierre à aiguiser]; ⊙ ~ **a tapma**, Natürizm devrine ait bir din. Bu dine göre taşlarda bir ulûhiyet görülerek onlara tapılırdı. [*Osm.* Senkperestî; *ing.* Litholatry; *Fr.* Litholatrie]; ⊙ ~ **a tutmak**, Üstüste taşlamak. [*Ing.* To throw stones at (in ridicule), to stone to death; *Fr.* Lapider, poursuivre à coups de pierres]; ⊙ ~ **ı gediğine koymak**, *dey.* Söylenmek istenen bir sözü sırasını bulup tam yerinde söylemek. [*Ing.* To make a clever retort, to give as good as one gets; *Fr.* Parler à propos, dire une chose juste au moment propice]; ⊙ ~ **ı ölçeyim**, *dey.* Kırık, ezik, yara gibi haller anlatılırken bir kimsenin vücudu üzerinde yer gösterildiği zaman somluk savmak için söylenir. [*Ing.* God protect us said when pointing at a certain part of the body to describe an illness or wound]; ⊙ ~ **ı sıksa suyunu çıkarır**, *dey.* Vücutça pek güçlü kimse. [*Ing.* He is incredibly strong, he is efficient and successful in every field; *Fr.* Expression qui se dit des hommes solidement charpentés]; ⊙ **anahtar** ~**ı**, *inş.* ◘ **Anahtar**; ⊙ **anıt** ~**ı**, ◘ **Anıt**; ⊙ **Ankara** ~**ı**, *jeol.* ◘ **Andezit**; ⊙ **arjilli** ~**lar**, Silis ile alumin'den bileşenlere denir; ⊙ **alçı** ~ **ı**, ◘ **Alçıtaşı**; ⊙ **aşı** ~ **ı**, ◘ **Aşı**; ⊙ **atlama** ~ **ı**, ◘ **Atlama**; ⊙ **ay** ~ **ı**, *min.* ◘ **Ay**[1]; ⊙ **ayak** ~ **ı**, Camilerin ve hanların girip çıkanı çok olan cümle kapıları döşemesinin aşınmaması için zemine konan granite benzer büyük sert taş. [*ing.* Slab of stone at the foot of a staircase, which serves as a horseblock; *Fr.* Pierre ponce qui sert à nettoyer la plante du pied]; ⊙ **ayna** ~**ı**, *mim.* ◘ **Ayna**; ⊙ **balgam** ~ **ı**, Süt beyazına çalar hafif mavimtırak bir çeşit akik. *(Bunun kırmızısına kornalin veya kırmızı balgam taşı denir)* [*Ing.*Kind of semiprecious stone]; ⊙ **bağ** ~**ı**, *inş.*◘ **Bağ**[1]; ⊙ **bağırsak** ~**ı**, *patol.* ◘ **Bağırsak**; ⊙ **bağlantı** ~ **ları**, *inş.* ◘ **Bağlantı**; ⊙ **bakır** ~ **ı**, *min.* ◘ **Bakır**; ⊙ **bandırma** ~ **ı**, *jeol.* ◘ **Bandırma**; ⊙ **başkalaşmış** ~ **lar**, *coğr.* Türlü taşların, artan basınç ve sıcaklık yüzünden içerlerine başka maddeleri de alarak, veya almadan özellikleri değişmiş, başkalaşmış taşlar; ⊙ **bektaşî** ~**ı**, *jeol.* ◘ **Bektaşî**; ⊙ **bileği** ~**ı**, Kesici âletleri bilemeğe yarayan sert tas. [*Ing.* Oilstone, whetstone; *Fr.* Pierre]. a aiguiser, pierre à l'huile]; ⊙ **bilezik** ~ **ı**, Kuyuların ağzına konulan ortası delik, büyük korkuluk taşı. [*ing.* Curb (-stone), lip *(of a well)*; *Fr.* Margelle]; ⊙ **bin dirme** ~ **ı**, ◘ **Bindirme**; ⊙ **binek** ~ **ı**, ◘ **Binek**; ⊙ **bir yüzlü bağ** ~ **ı**, *inş.* ◘ **Bağ**[1]; ⊙ **böbrek** ~ **ı**, *tıp.* ◘**Böbrek**; ⊙ **cehennem** ~ **ı**, ◘ **Cehennemtaşı**; ⊙ **çakıl** ~ **ı**, *jeol.* Çakıl; ⊙ **çakmak** ~ **ı**, *jeol.* ◘ **Çakmaktaşı**; ⊙ **çeki** ~**ı**, ◘ **Çeki**; ⊙ **çırpıcı** ~**ı**, Su ve deniz kenarlarında ve yüzü su ile bir yüzeyde büyücek taşlar olup üzerine çamaşır veya yazma çırpılır. [*ing.* Flat stone on which clothes are beaten while being washed]; ⊙ **çizgili** ~ **lar**, *jeol.* ◘ **Çizgili**; ⊙ **dağınık** ~ **lar**, *coğr.* ◘ **Dağınık**; ⊙ **damla** ~ **ı**, *mim.* ◘ **Damla**; ⊙ **değirmen** ~ **ı**, Değirmenlerde öğütmek için kullanılan yuvarlak ve ortası delik sert taş; ⊙ **delikli** ~, ◘ **Delikli**; ⊙ **denk** ~ **ı**, Bir hayvanın iki tarafına yüklenen iki yük arasında denge meydana getirmek ve hayvanın kolayca yürümesini sağlamak için yükü hafif olan tarafa eklenen taş. [*ing.*Ballast-stone; *Fr.*Pierre contre-poid]; ⊙ **dikili** ~, Tarihsel olguların anısı için dikilen tek parça veya örme taş sütunlar. [*Ing.* Obelisk; *Fr.* Obélisque]; ⊙ **denek** ~ **ı**, *kuymc.* ◘ **Denek**; ⊙ **denge** ~ **ı**, *biy.* ◘ **Denge**; ⊙ **derinlik** ~ **ları**, *coğr.* ve *jeol.* ◘ **Derinlik**; ⊙ **dış** ~ **ı**, Bir duvar örülürken ona bağlanan diğer bir duvarın taşları arasına girerek iki duvarı birbirine bağlamak üzere dışarıya taşkın durumda bırakılan taş; ⊙ **dördüncü** ~ **ları**, Arzın dördüncü zamanına ait olan taşlar; ⊙ **döşeme** ~**ı**, *inş.* ◘ **Döşeme**; ⊙ **eskişehir** ~ **ı**, *jeol.* ◘ **Lületaşı**; ⊙ **eşik** ~ **ı**, ◘ **Eşik**; ⊙ **fal** ~**ı**, *falc.* ◘ **Fal**; ⊙ **felemenk** ~**ı**, ◘ **Felemenk**; ⊙ **fırlatma** ~ **lar**, *coğr.* ◘ **Fırlatma**; ⊙ **fiske** ~ **ı**, *folk.* ◘ **Fiske**; ⊙ **gaz** ~ **ı**, *jeol.* ◘ **Gaz**; ⊙ **geçirimli** ~ **lar**, *coğr.* ◘ **Geçirimli**; ⊙ **geçirimsiz** ~ **lar**, *coğr.* ◘**Geçirimsiz**; ⊙ **giysi** ~ **ı**, Üstünde çamaşır yıkamağa yarayan ve oyukları olan taş; ⊙ **göbek** ~ **ı**, ◘ **Göbektaşı**; ⊙ **gök** ~ **ı**, *astr.* ◘ **Göktaşı**; ⊙ **gömlek** ~ **ı**, Tuğla duvarların yüzeyi üzerine kaplanan yontma taş. [*ing.* Freestone, ashlar; *Fr.* Pierre de taille]; ⊙ **göz** ~ **ı**, ◘ **Göztaşı**; ⊙ **Hacı Bektaş** ~ **ı**, *jeol.* Bir çeşit güzel ve renkli damarlı ince mermer; ⊙ **ham** ~, *inş.* ◘ **Ham**[1]; ⊙ **ham alçı** ~ **ı**, ◘ **Ham**[1]; ⊙ **hava** ~ **ı**, *astr.* ◘ **Hava**; ⊙ **helâ** ~ **ı**, *inş.* ◘ **Helâ**; ⊙ **horoz** ~ **ı**, ◘ **Horoz**; ⊙ **ığrıp** ~ **ı**, *balıkç.* Balık avlamağa yarayan büyük ağların bir ucu dibe sarkması için ağın alt kenarına sıra ile bağlanan bir tarafı delik ve yuvarlak **taşlar**; ⊙ **ilk** ~, *mim.*◘ **ilk**; ⊙ **inci** ~, *min.* ve *met.*◘ **incitaş**; ⊙ **işitme** ~**ı**, *zool.*◘ **işitme**; ⊙ **ital-**

ya ~ ı, *esk.* Bir nevi arjilli sist (kesme) olup XVII ve XVIII inci yüzyıllarda bununla ressamlar resim çizerlerdi; ◉ **kaba** ~, *tekn.* ◘ **Kaba**; ◉ **kadıköy** ~ ı, *jeol.* ◘ **Kadıköy**; ◉ **kan** ~ ı, *jeol.* ◘ **Kan**; ◉ **kapak**; ~ ı; ◘ **Kapak**; ◉ **katran** ~ ı, *jeol.* ◘ **Katran**; ◉ **kayagan** ~ ı, ◘ **Kayagan**; ◉ **kaydırak** ~ı, Çocukların oynadıkları oval ve parlak yüzlü, el büyüklüğünde yassı taş; ◉ **kaymak** ~ ı, ◘ **Kaymaktaşı**; ◉ **kazan** ~ ı, *term.* ◘ **Kazantaşı**; ◉ **kemer üzengi** ~ ı, *mim.* ◘ **Kemer**; ◉ **kemer yastık** ~, *mim.* ◘ **Kemer**; ◉ **kenar** ~ ı, *bayınd.* ◘ **Kenar**; ◉ **kesme** ~, ◘ **Kesme**; ◉ **kıble** ~ı, Namazgâhlarda mihrap yerine konan ve kıble doğrultusunu gösteren ve çoğunlukla üstüne yazı oyulmuş dikme taş; ◉ **kırıntı** ~ ları, *coğr.* ◘ **Kırıntı**; ◉ **kırma** ~, *bayınd.* ◘ **Kırma**; ◉ **kıymetli** ~ **lar (cevahir** ~), ◘ **Kıymetli**; ◉ **kil** ~ ı, *jeol.* ◘ **Kil**; ◉ **kilit** ~ ı, *mim.* ◘ **Killt**; ◉ **kilometre** ~ ı, *bayınd.* ◘ **Kilometre**; ◉ **kimya** ~ ı, ◘ **Kimya**; ◉ **kireç** ~ ı, ◘ **Kireçtaşı**; ◉ **koltuk** ~ ı, *mim.* ◘ **Koltuk**; **kök** ~, *taşçılık.* ◘ **Köktaş**; ◉ **köşele** ~ ı, ◘ **Köşele**; ◉ **köşe** ~ ı, *inş.* ◘ **Köşe**; ◉ **lâcivert** ~ı, ◘ **Lâcivert**; ◉ **litografya** ~ ı, ◘ ◘ **Litografya**; ◉ **malta** ~ ı, *jeol.* Kolay kesilir ve işlenir bir taş. *(Malta adasından çıkan sarımtırak bir taş olup ocaktan çıkarıldığı vakit yumuşak olup zamanla sertleşir. çoğunlukla döşemelerde ve oyma süsleme yapılan cephelerde kullanılır).* [*Ing.* Malta stone; *Fr.* Pierre de malte]; ◉ **menzil** ~ ı, ◘ **Menzil**; ◉ **mezar** ~ ı, Mezarlara dikilen ve üzerine ölünün adı ve öldüğü tarih yazılan çeşitli şekilde taşlar. [*Ing.* Tombstone; *Fr.* Pierre tamulaire, pierre tombale]; ◉ **mihenk** ~ ı, ◘ **Mihenk**; ◉ **moloz** ~ ı, Ocaktan çıktığı gibi düzlenmiş olarak kullanılan düzlenmiş ve çeşitli büyüklükte taşlar. [*Ing.* Quarry stone; *Fr.* Moellon]; ◉ **musalla** ~ ı, Cenaze namazı kılınmak için camilerin avlusunda, üstüne tabut koymağa yarayan taştan seki. [*Ing.* Stone on which the coffin is placed during the funeral service; *Fr.* Pierre sur laquelle on pose le cercueil pendant qu'on prie pour le repos de l'âme du défunt avant de l'enterrer]; ◉ **nişan** ~ ı, *tar.* ◘ **Nişan**; ◉ **niyaz** ~ ı, *tasav.* ◘ **Niyaz**; ◉ **nirengi** ~ ı, Arazi üzerinde nirengi noktalarını tesbit etmek için yüksek noktalara dikilen taş; ◉ **ot** ~ ı, Ateşe dayanır bir çeşit taş olup yandığı vakit kireç olmaz. *(Ocaklar ve külhanların kaplamalarında kullanılır);* ◉ **örek** ~ ı, Bina yapmak için kullanılan taş; ◉ **parke** ~ ı, Sokakara döşenen, düzenli şekillerde kesilmiş, granit taşı. [*Ing.* Paving stone; *Fr.* Pavé de pierre, pavage en granite]; ◉ **perdah** ~ ı, *etn.* ◘ **Perdah**; ◉ **pomza** ~ ı, *jeol.* Bazı taşların yüzlerini temizlemek ve perdah etmek ve derileri aşındırarak inceltmek veya ellerdeki lekeleri çıkarmak için kullanılan hafif ve gözenekli volkanik taş. [*Ing.* Pummice stone, rotten-stone; *Fr.* Pierre ponce]; ◉ **püskürük** ~, *coğr.* Yerin içindeki magmanın soğumasiyle mineraller halinde billûrlaşmasından doğmuştur. *(Granit, andezit gibi).* [*Ing.* Eruptive rock; *Fr.* Roche éruptive]; ◉ **raspa** ~ ı, *den.* ◘ **Raspa**; ◉ **safir veya lâcivert** ~ ı, Yakut türünden bir taş. ☆ *Eşanl.* **gök yakut**; ◉ **sapan** ~ ı, Sapanla atmak için kullanılan taş. [*Ing.* Sling pebble; *Fr.* Pierre lancée avec une fronde]; ◉ **sarı akik** ~ ı, Turuncudan esmer kırmızıya kadar renkleri olan ve balgam taşına benzeyen bir taş; ◉ **sünger** ~ı, ◘ **Sünger**; ◉ **şimşek** ~ ı, Gökten arza düşen madenî kütle. *(Bunlara düşerken parlak bir ışık çıkardıkları için bu ad verilmiştir).* [*Ing.* Meteorite; *Fr.* Météorite]; ◉ **tekne** ~ ı, Çeşme muslukları altına konan ve suların akmasına mahsus olan ortası delikli ve içi çukur taş tekne. [*Ing.* Stone trough for water; *Fr.* Auge d'abreuvoir]; ◉ **temel** ~ ı, Bina temellerine konan esas taşlar olup vaktiyle bunlardan köşeye gelenin altına o binanın yapıldığı yılın tarihini taşıyan paralar konmak âdetti. [*Ing.* Foundation stone, basis; *Fr.* Pierre fondementale]; ◉ **teslim** ~ ı, Eskiden bazı tarikatlarda ve özellikle Bektaşilerde dervişlerin boyunlarına ve kemerlerine taktıkları, etrafı yıldız gibi dilimli ve dişli, yuvarlak, balgamî veya siyah taş olup bunu çoğunlukla Bektaşiler taşırdı. [*Ing.* Stone worn on the breast by Bektashi dervishes]; ◉ **tortul** ~, *coğr.* Sularda erimiş veya sular içinde sürüklenmiş parçacıkların ayrışması, yeryüzünde çökelmesi, tortulanmasiyle oluşmuş bulunan taşlar. *(Kireçtaşı alçıtaşı gibi).* [*Ing.* Sedimentary rock; *Fr.* Roche sédimentaire]; ◉ **tufanî** ~ **lar**, Tufan sonucunda meydana çıkan taşlara denir; ◉ **üçüncü zaman** ~ **ları**, Arzın üçüncü jeolojik zamanına ait olan taşlara denir; ◉ **yalak** ~ ı, Çeşmelerde hayvanlara su vermek için yapılan uzunca taş tekne. [*Ing.* Stone trough where cattle are watered; *Fr.* Auge]; ◉ **yapraklı (güllaç** ~ ı), Yaprak yaprak ince yaprak halinde dökülen taşlara denir; ◉ **yekpare** ~, Birkaç parçadan ibaret olmayıp tek bir taş kütlesi tıraş edilerek yapılmış olan bir sütun, bir dikilitaş veya bir atkı hakkında kullanılır. [*Ing.* Monolith; *Fr.* Monolithe]; ◉ **yemen** ~ ı, Altın renginde saydam bir taş; ◉ **yeşim** ~ ı, ◘ **Yeşim**; ◉ **yontulmuş moloz** ~ , Yüzeyleri çekiçle kırılarak düzlenmiş yapı taşı; ◉ **zank** ~ ı, ◘ **Zank.**

~ **altında olmasın da dağ ardında olsun,** *at.* Ayrılık zordur. Ancak bir tesellisi vardır: Uzakta, dağların ardında bulunan sevdiğimize günün birinde kavuşabiliriz. Tanrı ölüm ayrılığı vermesin.

~ **arabası,** *arg.* Aptal, sersem, budala. [*Ing.* Idiot, fool, stupid; *Fr.* Idiot, stupide, imbécile].

~ **atmak,** *mec.* Ortaya birine dokunacak bir söz atmak. [*Ing.* To direct an unpleasant allusion or innuendo *(at someone)*; *Fr.* Jeter des pierres dans le jardin de quelqu'un].

~ **ayıklama,** *trm.* ◘ **Ayıklama.**

~ **bademi,** ◘ **Taşbademi.**

~ **balığı,** ◘ **Taşbalığı.**

~ **baskısı,** *matb.* ◘ **Taşbaskı.**

~ **basması,** ◘ **Taşbasması.**

~ **bebek gibi,** *dey.* Çok güzel olmakla birlikte donuk ve soğuk *(kadın).* [*Ing.* Very pretty but charmless *(woman)*].

~ **bilçil,** Taşları biçen zanaatkâr. [*Ing.* Stonemason; *Fr.* Tailleur de pierre].

~ **bilim,** ◘ **Taşbilim.**

~ **burgusu,** *inş.* Taş delmek için kullanılan burgu. [*Ing.* Aiguille].

~ **çağı,** *coğr.* Insanların kullanma ve savunma araçlarını taştan yaptıkları tarih öncesi çağ. [*Ing.* Stone age; *Fr.* Age de la pierre].

~ **çatlasa,** *dey.* Her ne yapılsa: *Taş çatlasa, akşama kadar varamaz.* [*Ing.* Whatever happens; *Fr.* Contre toute supposition, quoi qu'il arrive].

~ **çığı,** *coğr.* Yüksek, dik yamaçlı dağlarda yarı ıslak, çamurla karışık, veya kuru taş parçası yığıntılarının aşağılara doğru akarcasına kayması, etekte döküntüler halinde yığılması. [*Ing.* Boulder stream].

~ **çölü,** *jeol.* Tabanı taş parçaları ve çakıllarla örtülü, tek tük aşınma biçimleri olan çöl. [*Ing.* Stony desert; *Fr.* Désert de pierre].

~ **demirli göktaşı,** *astr.* Içindeki demir ve taş nicelikleri hemen hemen eşit olan göktaşı türü.

~ **devri,** *ark.* Tarihten önceki devirlerin ilki olup ikiye ayrılır: **Birincisi yontma taş devri,** ikincisi **cilâlı taş devridir.** Bu iki devir arasında bir devir daha vardır ki ona da **orta taş devri** denir. [*Ing.* Stone age; *Fr.* Age de pierre].

~ **dolgu,** *inş.* ◘ **Dolgu.**

~ **dolgu bend,** *trm.* **Kuru taş yığmak suretiyle inşa edilen bir baraj.**

~ **döşek,** Su yolları ve harkların altına yatak olarak tastan yapılan tabanlar. [*Ing.* Drain made of loose stones].

~ **döşeme,** *inş.* ◘ **Döşeme.**

~ **döşemeli avlu,** Zeminine büyük yassı taşlar döşenmiş olan iç ve dış avlu. [*Ing.* Paved courtyard; *Fr.* Cour dallée].

☆ *Eşanl.* **taşlık.**

~ **duruşu,** *coğr.* Bir taşın veya tas tabakasının yanındaki taşlara göre duruşu. Ilk oluşunda, yatay duruslu olan, sonraları yerinden oynamalarla duruşu bozulan, böylece eğimli duruş alan taşlar ve tabakalar çoktur. Bir tabaka yatay değil ise onun bir dalışı bir de uzanışı olur. [*Ing.* ve *Fr.* Arrangement].

~ **düştüğü yerde ağırdır,** *at.* Kişinin değerini en iyi bilenler, kendi çevresinde bulunanlardır. Onun için hatırı, daha çok, kendi çevresinde sayılır.

~ **ev,** ◘ **Ev.**

~ **evi tırnağı,** *kuymc.* Kıymetli taşlarla süslenen bezenliklerde taşların oturtulduğu madenî yuva etrafında bırakılan ve o taşı tutmağa yarayan çengel şeklinde küçük tırnak. [*Ing.* Claw of a jewel setting *(on a ring, etc.)*; *Fr.* Sertissure].

~ **gibi,** *dey.* Çok sert, çok katı. [*Ing.* Hard as stone; *Fr.* Pierreux,-euse, lithoïde].

~ **gravür,** *matb.* Iyi cilâlanmış lito taşı üzerine gravür kalemi *(iğnesi ile)* hâk edilen yazı veya resimler. [*Ing.* Stone engraving; *Fr.* Gravure lithographique].

~ **hamuru,** Alçı ve mermer tozunu tutkallı su ile karıştırarak elde edilen bir hamur olup donduktan sonra üstü perdahlanarak tıpkı mermer gibi parlak olur. *(Bu hamura madenî boyalar karıştırılarak istenen renkler verilir ve somaki taklidi de yapılır).* [*Ing.* Stucco; *Fr.* Stuc].

☆ *Eşanl.* **mermer taklidi, sunî mermer.**

~ **havan,** Mermer, granit ve kum tası gibi sert taşlardan yapılmış havan. [*Ing.* Stone mortar; *Fr.* Mortier en pierre].

~ **havuz,** *den.* ◘ **Havuz.**

~ **hücreleri,** *bot.* ◘ **Hücre.**

~ **illği,** ◘ **Taşiliği.**

~ **kabası,** Taşların ocaktan çıkarıldığı vakit yüzeylerindeki yabancı madde. [*Ing.* Dirt, earth; *Fr.* Bousin].

~ **kalem,** *matb.* Basit yazı kalemi, taş tahta arduvazlar üzerine yazı yazmak için kullanılan kalem biçimindeki yontulmuş, ucu sivrilmiş taş. [*Ing.* Slate pencil; *Fr.* Style aiguisé, burin].

~ **kalıp,** ◘ **Kalıp.**

~ **kanalı,** *zool.* ◘ **Kanal.**

~ **kesilmek,** *dey.* Donakalıp sesini çıkaramaz olmak. [*Ing.* To be petrified, to be astounded or horrified; *Fr.* Se pétrifier *(devenir immobile de stupéfaction, de peur etc.)*].

~ **kesimi,** *inş.* Binalarda kullanılacak taşları şekil ve ebadına göre kesmek bilgisi ve sanatı. [*Osm.* Kat-ı ahcar; *Ing.* Art of stone-cutting; *Fr.* Taille de pierres].

~ **kesme,** ◘ **Kesme.**

~ **kırıntıları,** *jeol.* Türlü dış etkilerle taşların parçalanmış, dağılmış bölümlerinden meydana gelmiş olan köşeli, keskin kenarlı taş kırıntıları. [*Ing.* Rock wastes; *Fr* Débris].

~ **kırma makinesi,** *tekn.* ◘ **Kırma.**

~ **künk,** Su yollarında içinden su geçirilmek için büyücek taşların ortası boru şeklinde oyularak iki başlarına zıvana açılmış taş borular. *(Eski zamanlarda demir borular olmadığı için basınçlı suların toprak künkleri patlaması sakıncasına dayanılarak bu konuda taş künkler kullanılırdı).* [*Ing.* Stone pipe; *Fr.* Tuyau en pierre].

~ **nemliliği,** *jeol.* Bir çok taşların içinde bulunan ıslaklık. [*Ing.* Quarry water; *Fr.* Eau de roche].

~ **ocağı,** *jeol.* Yapı taşı, kaldırım taşı gibi yerlerde kullanmak üzere taş çıkarılan yer. [*Ing.* Quarry; *Fr.* Carrière].

~ **oluk,** *jeol.* Yüksek dağlarda yazın köşeli taş kırıntılarının yığın yığın kaydığı, kışın ise çığların yuvarlandığı yağmurlu zamanlarda da sellerin geçtiği dik, derin, kayalar içinde oyulmuş bir oluğu andıran uzun çu-

kurlar. [*ing.* Strainer; *Fr.* Couloir *(des roches)*].
~ örgü barajı, Kuru taş veya harçlı taştan yapılan baraj.
~ örücü, Taş duvarları ören usta. [*ing.* Foreman mason; *Fr.* Appareilleur].
☆ *Eşanl.* duvarcı.
~ pamuğu, ◘ Taşpamuğu.
~ parke, *bayındır.* ◘ Parke.
~ (litо) resmi, *matb.* Doğrudan doğruya taş üzerine yapılan resimler.
~ sinekleri, *zool.* ◘ Sinek.
~ tabakası, *mim.* Taş çıkarılan ocaklarda tabaka halinde bulunan taş kütlesinin kalınlığı. [*ing.* Layer, bed *(of stone)*; *Fr.* Banc, couche *(de pierre)*].
~ tahta, Kayağan taştan yapılmış hesap tahtası. [*ing.* Slate; *Fr.* Ardoise].
~ temizlemek, *matb.* Lito taşlarını kullanmak için önce temizlemek ve düzeltmek, cilâlamak ve hafif grenli *(pürüzlü)* yapmak.
~ tentenesi, *jeol.* Birçok taşlarda tabakaların arasındaki yüzlerde, veya çatlak yerlerinde görülen yosun veya pek küçük ağaç dalı görünüşünde tentene biçimli, güzel resimleri andıran şekiller. [*ing.* ve *Fr.* Dendrites].
~ tutmak, *arg.* Parası olmak, paralı olmak: *Bugünlerde taş tutmuyoruz be abi!* [*ing.* To have money; *Fr.* Avoir de l'argent].
~ üstünde kazı, Taşlar ve kayalar üzerine kazılmış yazı ve resimler hakkında kullanılır. *(Bunlar kabartma olursa taşa oyma ve kazılmış olursa taşa kazma tâbir olunur).* [*Osm.* Hak-kı ahcar; *ing.* Petroglyph; *Fr.* Pétroglyphe].
☆ *Eşanl.* mahkûkât, petroglif.
~ üstüne taş bırakmamak, *dey.* Baştan başa yıkıp yerle bir etmek.
~ yağar, kıyamet koparken, *dey.* Telâşlı ve tehlikeli zamanları anlatır. [*ing.* When it rains stones and hell breaks loose].
~ yağı, ◘ Taşyağı.
~ yapı, *coğr.* Taştan yapılmış yapı. [*ing.* Built of stone; *Fr.* Construction en pierre].
~ yedirme, *matb.* Bir çeşit taş üzerine yapılan gravür tekniği. [*ing.* Stone etching; *Fr.* Eau forte lithographique].
~ yerinde ağırdır, *dey.* Herkesin, her şeyin kendi çevresinde önem taşıdığını anlatır. [*ing.* The value of a person is appreciated where he is known].
~ yığını, *coğr.* Ufalanmış taşların, döküntü, kırıntı taşlarının yığıntı yaptığı yer. [*ing.* Heap of rocks; *Fr.* Tas de pierres].
~ yürekli, ◘ Taşyürekli.

taşak,-ğı, i. *esk. T. kab.* Erkeklik bezi. [*Osm.* Haya, husye; *ing.* Testicle; *Fr.* Testicule].

taşaklı, s. § ● *kab.* Taşağı olan. [*ing.* Having testicles; *Fr.* Qui a de testicule]; § ● *mec. kab.* Sözünü geçirir, tuttuğunu koparır, yiğit. [*ing.* Bold, virile, brave; *Fr.* Courageux,-euse, énergique].

taş.ayak, b.i. Ayak uyuzböceklerinden ileri gelen ve ayaklara yerleşip kalın kabuklanmalar meydana getirerek, sırasında konakçıyı kötürüm bırakabilen kasıntılı deri hastalığı. [*ing.* Scaly-leg; *Fr.* Maladie des pattes écaillées].
☆ *Eşanl.* kireçayak.

taş.bademi, b.i. *bot.* Kabuğu pek sert bir cins badem. [*ing.* Wild almond].

taş.balığı, b.i. *zool.* Geçici olmayıp bir yerde her mevsimde bulunan balık. [*ing.* Rockfish; *Fr.* Nom générique des poissons comme gobie, scorpène etc., qui vivent dans les eaux rocheuses].

taş.baskı, b.i. Kireçtaşının üzerine yağlı bir maddeyle çizilmiş şekilleri baskı yoluyle kâğıt v.b. üzerine çıkarma sanatı.

taş.basma, b.i. Kalıbı bir cins kalker taşı üzerine yolunca hazırlandıktan sonra kâğıda *(yazı, resim)* basma usulü. [*ing.* Lithography; *Fr.* Litographie].
☆ *Eşanl.* litografya.

taş.basmacı, b.i. Taşbasma ile uğraşan kimse *(işçi)*, taşbasmasıyle resim yapan. [*ing.* Litographer; *Fr.* Litographe].
☆ *Eşanl.* litografyacı.

taş.bilim, b.i. *jeol.* Külteleri inceleyen bilim. Yer kabuğunu meydana getiren taşlardan, bunların oluşlarından, değişmelerinden söz eden bilim. [*Osm.* Mebhas-ı ahcâr, ilm-i ahcar; *ing.* Lithology; *Fr.* Lithologie].
☆ *Eşanl.* litoloji.

taş.bilimsel, b.s. Taşbilimle ilgili olan. [*ing.* Lithological; *Fr.* Lithologique].
☆ *Eşanl.* litolojik.

taş.böceği, b.i. *zool.* ◘ Porselen salyangoz.

taşçı, i. § ● Taş yontan kimse. [*ing.* Stonemason; *Fr.* Maçon, tailleur de pierre]; § ● Taş ocağından taş çıkaran işçi. [*ing.* Quarryman; *Fr.* Carrier].
~ bıçkısı, ◘ Bıçkı.
~ cetveli, ◘ Ağaç cetvel.
~ çimentosu, ◘ Çimento.
~ gönyesi, ◘ Gönye.
~ gözlüğü, ◘ Gözlük.
~ işareti, *inş.* Senktıraşların kestikleri ve işledikleri taşlar üzerine, kimin tarafından işlendiğini bilmek üzere, kazarak koydukları harf ve işaretler. *(Bizans taşçıları bunu çok kullanmışlardır. Ayasofyanın döşeme taşları üzerinde böyle işaretler vardır).* [*ing.* Lapidary sign; *Fr.* Signe lapidaire].
~ kalemi, *inş.* Taşçıların taşları yontmak ve oymak için kullandıkları ucu sivri çelik kalem olup bunun üzerine demir tokmaklı bir çekiçle vurularak işlenir. [*Osm.* Minkar; *ing.* Stonemason's chisel; *Fr.* Ciseau].
~ matkabı, *mad. oc.* ◘ Matkap.
~ pergeli, *metrol.* ◘ Pergel.
~ raspası, *inş.* Binalardaki taşların yüzlerini ve oymaların zeminini kazımak için senktıraşların kullandıkları dişli demir kazıya cak. [*ing.* Scraper; *Fr.* Grattefond].
~ tokmağı, *inş.* Uçları elmastıraş şeklinde diş diş olan ve bir çekice benzeyen çelik tokmak. Bununla taşçılar mermer ve granit gibi sert taşları tıraş ederler. [*ing.* Bushhammer; *Fr.* Boucharde].
☆ *Eşanl.* bucarda.

taşçıl, i. *bot.* Taşlar ve kayalar üzerinde veya taşlı topraklarda yaşayan.

taşçılık,-ğı, i. Ocaktan taş çıkarma veya taşları yontarak biçimlendirme işi. [*ing.* Stonemasonry].

Taşelhit, öz. i. *dilb.* Fas Berberîcesinin Masmuda halkları. *(Özellikle batı yukarı Atlaslar'da ve Anti Atlaslar'da yaşayan Chlerhs'lerden meydana gelir)* tarafından konuşulan lehçesi.

taş.emen, b.i. *zool.* Taşemengiller *(Petromyzontidae)* familyasından yuvarlakağızlılara verilen genel bir ad. [*Lat. Petromyzon, lampetra; ing.* Lamprey; *Fr.* Lamproie, suceacillou]; ◉ deniz ~ i, *zool.* Taş-emengiller *(Petromyzontidae)* familyasından bir tür. Uzunluğu 90 sm. Birkaç kilo ağırlığındadır. Dişleri ikişer uçlu olup bu uçların üzerinde de tekrar birçok dişcikleri taşır. Denizde yaşar. Ilkbaharda yumurtlamak için ırmaklara geçer. Atlantik Okyanusu kıyılarında bulunur. [*Lat. Petromyzon marinus; ing.* Sea lamprey; *Fr.* Lamproie marine]; ◉ ırmak ~ i, *zool.* Taş-emengiller *(Petromyzontidae)* familyasından bir tür. Uzunluğu 50 sm. Dişleri içiçe 2 çember üzerine dizili olup dış sıra daha küçüktür. Yumurtlamak için toplu halde ırmaklara geçerler ve avlanarak yenilirler. Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya kıyılarında yaşarlar. [*Lat. Lampetra fluviatilis; ing.* Lamprey; *Fr.* Lamproie fluviatile].

taş.emengiller, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan Yuvarlak-ağızlılar *(Cyclostomata)* sınıfına giren, kimi türleri asalak solucanlara arakonakçılık yapan balıklar familyası. Başlarının iki yanlarında yedişer tane solungaç deliği bulunur. Vücutları kurt biçimindedir. Göğüs ve karın yüzgeçleri yoktur. **Deniz taşemeni** *(Petromyzon marinus)*, **Irmak taşemeni** *(Lampetra fluviatilis)* iyi bilinen türleridir. [*Lat.* ve *ing. Petromyzontidae; Fr.* Pétromyzontidés].

taşeron, i. *Fr. tâcheron.* Büyük bir işin bir kısmını yaptırmayı, asıl üstenciden üzerine alan ikinci üstenci. [*Ing.* Subcontractor].

taşıl*, i. *jeol.* Bugünkü jeolojik çağdan önceki çağda toprak katmanlarına gömülerek kalmış hayvan, bitki kalıntısı veya izi. [*Osm.* Müstehase; *ing.* Fossil; *Fr.* Fossile]; ☆ *Eşanl.* fosil; ◉ kılavuz ~, *jeol.* ◘ Kılavuz. ~ dışkı, *paleont.* Fosil hayvanların dışkı parçalarına verilen ad. [*Osm.* Mevâdd-ı gaita müstehâsesi; *ing.* Coprolite; *Fr.* Coprolithe]; ☆ *Eşanl.* koprolit.
~ döşek, *jeol.* Kavkı, krinoid, mercan v.b. gibi organizmalardan oluşmuş katmanlı yapı. [*Ing.* ve *Fr.* Biostrome].
~ katmanbilgisi, *jeol.* İçinde bulunan özel bir taşıl topluluğu dolayısıyle, komşu kayaçlardan ayrılabilen kayaç tabakaları. [*Ing.* Biostratigraphic unit; *Fr.* Unité biostratigraphique].
~ su, *jeol.* Magma veya tortul kayaçların gözenekleri ve boşlukları içinde, oluş zamanından kalma su. [*Ing.* Native water, connate water; *Fr.* Eau incluse, eau d'origine, eau de constitution].

taşıl.kuşlar, ç.b.i. *zool.* Omurgalı hayvanlardan kuşlar *(Aves)* sınıfının bir alt sınıfı. Uzun kuyruklu, kertenkeleye benzeyen vücutlu. Avrupa'da yaşamış ve soyu tükenmiş olan birçok taşıl kuşu içine alır. Bu hayvanlar bazı özellikleri *(dişli çene, ilkel göğüs kemiği, omurlu uzun kuyruk, pençeli kanatlar)* ile sürüngenler ve kuşlar arasında geçit hayvanı sayılır. Bunlara ancak üst jüra devrinde rastlanır. Ilkelkuş *(Archaeopteryx)* ve *Archaeornis* cinslerini kapsar. [*Lat.* ve *Ing.* Saururae; *Fr.* Saururés].

taşıllaşma, i. *jeol.* Bitki, hayvan ve organik maddelerinin taş kesilerek taşıl duruma gelmesi. [*Osm.* Tahaccür; *ing.* Fossilization; *Fr.* Fossilisation].

taşılsı, i. *jeol.* Pek az değişmiş, bugünkü biçimlere benzeyen yaratık kalıntısı. [*Ing.* Subfossil; *Fr.* Subfossile].

taşım, i. < *taşımak.* Kaynarken şu kadar veya bu kadar defa taşma: *İki taşım kaynatmak.* [*Ing.* A coming to the boil].

taşıma, i. Yük ve yolcuların, eşyanın taşınması işi. [*Osm.* Nakil; *ing.* Transportation; carriage; *Fr.* Transport]; ◉ havadan ~, *ask.* ◘ Havadan.
~ aracı, Bir şehirde, gerek insanları ve gerek eşyayı nakletmek için kullanılan araba, otomobil, tramvay, otobüs, yeraltı tramvayları, füniküler, şimendiferlerle vapur ve sandal gibi deniz araçlarına verilen ad. [*Osm.* Vesait-i nakliye, nakil vasıtası. [*Ing.* Transportation means, means of transport, vehicule; *Fr.* Moyen de transport, véhicule].
☆ *Eşanl.* taşıt.
~ sözleşmesi, *huk.* ◘ Navlun mukavelesi.
~ (dökme) su ile değirmen dönmez, *at.* İşi yapacak olanda yeteri kadar güç bulunmadıkça, şunun bunun küçük yardımlarıyle sürekli ve büyük bir iş yürütülemez.
~ ücreti, § ● Demiryolu ve diğer kara taşıtlarının eşyayı taşıma karşılığında aldıkları para. [*Ing.* Cartage; *Fr.* Frais de port]; § ● *post.* Posta maddelerinin sevk ve taşıma hizmetlerine karşılık alınan ücret.
~ yasakları, *post.* Posta servislerine teslim edilen posta maddelerinin, kendi çeşiterine göre içlerine konmasına müsaade olunmayan maddeler.

taşımacı, i. Herkesin eşyasını istenilen yere taşıtmayı sağlayan kimse. [*Osm.* Nakliyeci; *ing.* Carrier; transporter; *Fr.* Transporteur, porteur,-euse].

taşımak (-ı), f. *esk. T. taşumak.* § ● Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek: *Taş taşımak. Toprak taşımak.* [*Ing.* To transport, to carry; *Fr.* Transporter]; § ● Üstünde bulundurmak: *Silâh taşımak. Çanta taşımak.* [*Ing.* To have on, to bear; *Fr.* Porter, avoir en soi].

taşımlık, z. Taşacak kadar: *Sütü bir taşımlık kaynatma.*

taşınabilir, s. Taşınması mümkün olan, taşınabilen. [*Ing.* Transportable, portable, movable; *Fr.* Portable, portatif, transportable].
☆ *Eşanl.* portatif.
☆ *Karş.* taşınamaz, sabit.
~ geri lambaları, *tiy.* Perde veya pano arkalarında kullanılan yukarıdan aşağıya dizilmiş lambalar.
~ sahne, *tiy.* Taşınabilen, katlanıp kurulabilen sahne. [*Ing.* Movable stage].

~ **yansıtıcı**, *tiy.* İstenilen yere taşınabilen yansıtıcı lamba. [*Fr.* Réflecteur de plateau].

taşıncak*, i. ◘ **Bagaj.**

taşınır, i. *huk.* ◘ **Menkul.**
~ **değerler**, *huk.* ◘ **Menkul kıymetler.**
~ **mallar**, *huk.* ◘ **Menkul mallar.**
~ **merdiven**, *tekn.* ◘ **Merdiven.**
~ **mülkiyeti**, *huk.* ◘ **Menkul mülkiyeti.**
~ **rehni**, *huk.* ◘ **Menkul rehni.**

taşınma, i. § ❶ Taşınmak işi; § ❷ *jeol.* Yerçekiminin etkisi, taş ufalanlmasının yardımı ile kayaların, taş parçalarının, toprakların aşağılara doğru yer değiştirmeleri olayı. [*ing.* Transport, moving; *Fr.* Portage]; § ❸ *biy.* Bazı hayvanlarda, özellikle eklemlilerde görülen taşıma olayı. *(İki hayvandan biri öbürünü sadece taşımış olur; varılacak yere ulaşan hayvanlar arasında artık hiçbir ilişki kalmaz).*
~ **horizonu**, *trm.* Eluviasyon *(Koloidal yıkanma)* işlemiyle materyal kaybetmiş horizonlara verilmiş ad.

taşınmak, nsz. f. § ❶ Taşımak işine konu olmak: *Eşyalar taşındı. Sandıklar taşındı.* [*Ing.* To be shipped, to be carried, to be transported; *Fr.* Être transporté]; § ❷ Birinin yanında götürülmek: *Bu çanta taşınmaz.* [*ing.* To be carried; *Fr.* Être porté]; § ❸ Birinin üzerinde bulundurulmak: *Şehirde silâh taşınmaz.* [*ing.* To be borne; *Fr.* Être porté]; § ❹ Göçmek: *Onlar buradan taşındılar.* [*ing.* To move; *Fr.* Emménager]; § ❺ Bir yere sık sık gitmek: *Bir ay mahkemeye taşındı.* [*ing.* To go too often *(to a place)*; to frequent; *Fr.* Fréquenter].

taşınmaz, s. § ❶ Taşınması mümkün olmayan. [*ing.* Untransportable; *Fr.* Intransportable]; § ❷ *huk.* ◘ **Gayrimenkul.**
~ **kütüğü**, *huk.* ◘ **Gayrimenkul sicili.**

taşırma, i. § ❶ Taşırmak eylemi; § ❷ *bağc.* Asma bitleri ile mücadele için bağlara su salma.

taşırmak (-ı), f. Taşmasına yol açmak. [*ing.* To injure its hoof by excessive work *(horse)*; *Fr.* Faire déborder].

taş.ısıran, b.i. *zool.* Kemikli-balıklar *(Teleostei)* takımının, Dikenliyüzgeçliguiller *(Acanthopsidae)* familyasından bir balık türü. Uzunluğu 8-10 sm. Geceleri balçığa gömülür. [*Lat. Cobitis taenia; ing.* Loach; *Fr.* Loche de rivière, loche épineuse].

taşıt.-tı*, i. < *taşımak.* Taşıma aracı, yük, yolcu taşımaya yarayan araç. [*ing.* Means of transportation, vehicle; *Fr.* Véhicule, moyen de transport, par terre, par air ou par eau].

taşıtan, i. *huk.* Malını naklettiren, başkasının taşıtı ile mal gönderen. [*ing.* Shipper, consignor; *Fr.* Affréteur].

taşıtçı, i. ve s. Taşıt kullanan kimse. [*Ing.* Driver; *Fr.* Conducteur, chauffeur, cocher].

taşıt.konakçı, b.i. *paraz.* ◘ **Yardımcı konakçı.**

taşıtmak, taşıttırmak (-ı, -e), f. Taşımak işini yaptırmak. [*Ing. To* make carry or transport, to let be borne or carried; *Fr.* Faire transporter].

taşıyan, i. *huk.* ◘ **Nakliyeci.**

taşıyıcı, s. § ❶ Taşıma işini yapan. [*Ing.* Carrying, transporting]; § ❷ İ. Taşıma işini yapan kimse veya şey. [*Ing.* Carrier; *Fr.* Porteur]; § ❸ *huk.* Bir ücret karşılığı yük veya yolcu taşımayı üstüne alan kimse. ☆ *Eşanl.* **nakliyeci**; § ❹ *patol.* Kendisi hastalığa yakalanmaksızın, o hastalığın sebebi olan patojen bir mikrobu taşıyan kimse veya hayvan; § ❺ Belli bir yol üzerinde mekanik olarak yük ve malzeme taşımağa yarayan âlet. ◉ **izolatör ~**, *elek.* ◘ **izolatör.**
◉ **izolatör ~**, *elek.* ◘ **izolatör.**
~ **direklerden kaçak**, *telekom.* ◘ **Kaçak.**
~ **duvarlar**, *inş.* ◘ **Duvar.**
~ **helis**, *mek.* ◘ **Helis.**
~ **kablo**, *demir.* ◘ **Kablo.**
~ **kemer**, *mim.* ◘ **Kemer.**
~ **lâğım**, *döş.* Evlerin pissuyunu toplayarak toplayıcı lâğıma taşıyan boru ağı.
~ **madde**, *trm.* Islanabilir toz, toz ve serpme ilâçlardan özellikle sıvı aktif maddeler için emme materyali olarak hizmet eden maddeler.

taşigenez, i. *Fr. tachygenèse. biy.* Embriyon oluşumunda çabukluk; bu çoluş sırasında atalara ait evreler derece derece silinir ve kestirme veya yoğun bir gelişme kendini gösterir. [*ing.* Tachygenesis].

taşikardi, i. *Fr. tachycardie. patol.* Kalb atımının hızlanması. [*ing.* Tachycardia]

taş.iliği, b.i. Taşların yaprak yaprak ayrılmasını sağlayan ara katmanı. [*Ing.* Vein in the structure of a stone].

ta'şir /ta:şir/, i. ç: **ta'şirât**. *Osm.* < *Ar. öşr. esk.* § ❶ Onda birini alma, onda biri alınma; § ❷ Ona çıkarma; § ❸ Ona bölme.

ta'şirât /taşîrât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **ta'şir**'in çoğulu.

Taşkent, öz. i. Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin başkenti.

taş.kesen.otu, b.i. *bot.* Hodangiller *(Boraginaceae)* familyasından, sarımtırak beyaz çiçekli, tüylü yapraklı, otsu veya odunsu bitki. Dört tane sert kapçıktan meydana gelen, meyvesi yuvarlak, parlak ve gridir. Tıbbî **taşkesenotu** *(L. officinale)* ve **mavi taşkesenotu** *(L. purpureo-caeruleum)* adlı türleri Türkiye'de yetişmektedir. [*Lat. Lithospermum*; *ing.* Lithospermum, puccoon; *Fr.* Grémil].

taşkın, s. < *taşmak.* § ❶ Taşmış bir halde olan: *Dere taşkın, şimdi geçilmez.* [*ing.* Overflowing; overlapping; *Fr.* Débordant, -ante]; § ❷ Aşırı: *Taşkın bir davranış.* [*Osm.* Mütemelmil; *ing.* Agitated; excessive; exuberant; *Fr.* Agité]; § ❸ İ. Su baskını, taşma. [*ing.* Overflowing, overlapping]. § ❹ *hidr.* Bir akarsuyun yatağından taşmasıyle sonuçlanan oldukça önemli zararlara yol açan kabarma. ◘ *ŞEKİL: 527.*— ve *528.*— **MOTORLU TAŞITLAR I ve II**; ◉ **açık ~**, ◘ **Açık**; ◉ **dekor ~ ı**, *tiy.* ◘ **Dekor**; ◉ **deniz ~ ları**, ◘ **Deniz**; ◉ **güdümlü ~**, *bayınd.* ◘ **Güdümlü.**
~ **açıt ayağı**, *inş.* ◘ **Ayak.**
~ **akışı**, *trm.* Taşkın periyodu sırasında havzadan akan toplam su miktarı. [*ing.* Flood runoff].
~ **azami seviyesi**, *trm.* Bir taşkın olayı sırasında taşkın sularının ulaştığı azamî seviye. [*ing.* Flood crest, flood peak, flood summit].
~ **bendi**, *trm.* Dere sularını veya yüzey akışını geçici bir zaman için depolamak amacıyle ve toplanmış suyu kontrollu bir şekilde tahliye için inşa edilmiş bend. [*ing.* Detention dam].
~ **depolanması**, *trm.* Taşkın sularının kapalı bir sahada ölü olarak depolanması.
~ **düzlemi**, *trm.* Belirli bir taşkın sırasında bir akarsu yüzeyinin kapladığı saha. [*ing.* Flood plain; *Fr.* Lit majeur; plaine d'inondation].
~ **hacmi**, *trm.* Bir taşkın olayı sırasında belirli bir bölgeden geçen günlük ortalama verdi toplamı. [*Ing.* Flood volume].
~ **hali**, *trm.* Mahallî görüşlere göre, akarsuda su düzeyinin normal düzey üstüne çıkması. [*ing.* Flood stage].
~ **indeksi**, *trm.* Her yıl bir nehir üzerinde çeşitli ölçme istasyonlarında gözlemlenen taşkın derinliklerinin toplamı.
~ **inşaat**, *huk.* Bir kimsenin kendi gayrimenkulü üzerinde yapmakta olduğu inşaatın komşu arsaya taşması.
~ **izi**, *trm.* Taşkın anında suyun yükseldiği azamî düzeyde bırakılmış olan siltasyon izi. [*ing.* Flood mark, high water mark; *Fr.* Repère de crue].
~ **kaya**, *petr.* Yüzeye erimiş halde çıkan ve toprak üstünde veya denizin altında yayılan volkan kayası.
~ **kontrol projesi**, *trm.* Sadece ve esas amaç olarak sel kontrolü ile ilgili proje. [*ing* Flood control project].
~ **provası**, *trm.* Akarsu vadisinde akarsu kanalının dışında fakat ona bitişik kısım. [*ing.* Flood plain].
~ **saçak**, *mim.* Damların bina yüzünden ileriye çıkan ve saçak oluşturan kısımları. *(Türk evlerinin hepsi böyle çıkma veya taşkın saçaklı olur).* [*ing.* Eaves *(of roof)*; *Fr.* Avanttoit].
~ **savağı**, *trm.* Bir bendin su aşırma kısmı.
~ **seddeler**, *trm.* Taşkından korunmak için akarsu boyunca inşa edilmiş seddeler.
~ **serisi**, *trm.* Belirli bir süre içinde meydana gelen taşkın olaylarının hacim itibariyle sıralanması.
~ **seyri**, *trm.* Akarsu yatağında veya bir rezervuarda taşkın dalgasının düzey mansap doğrultusunda gösterdiği düzey değişikliklerinin etüdü. [*ing.* Flood routing].
~ **yatağı**, *coğr.* Akarsuların derine gömülmeyip, yüze yakın artıkları düz yerlerde suların kabarması sonucu olarak çevreye suların yayılması olayı. [*Osm.* Feyezân vâdisi; *ing.* Flood plain; *Fr.* Cours d'inondation].

taşkınlık,-ğı, i. Taşkın olma hali veya taşkınca davranış, aşırılık. [*Osm.* Temellül; *ing.* Overflowingness, excess agitation; *Fr.* Débordement, agitation, exaltation, impertinence]; ◉ **cinsiyet taşkınlığı**, *sosy.* ◘ **Cinsiyet.**

taşkır, i. *Çağatayca.* § ❶ Taşla yapılan kısım, kârgir. [*ing.* Stony; *Fr.* En pierre]; § ❷ Dışarıya doğru çıkan kısım. [*ing.* Salient; *Fr.* Saillant].

taş.kıran[1], b.i. Yol ve bina inşaatında kullanılan çakılları elde etmek için büyücek taşları kırmağa yarayan makine. [*ing.* Stone breaker, stone-crusher; *Fr.* Casse-pierres].

taş.kıran[2], b. i. *bot.* İki-çenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, Taşkırangiller *(Saxifragaceae)* familyasından, kaya çatlaklarında veya taslar arasında yetişen, sukkulent, otsu bitkiler. Kaliks ve korolla 5 er parçalı, stamen 10 tane, ovaryum 2 karpelli, karpeller ancak yarılarına kadar birleşiktir. Türkiye'de yetişen birçok türleri vardır Bunlardan *S. tridactylites* İstanbul, Marmara bölgesinde yaygındır. [*Lat. Saxifraga; ing.* Saxifrage, breakstone; *Fr.* Saxifrage, perce-pierre]. ◘ *ŞEKİL: 130.* — **ÇİÇEKLER I.**

taş.kırangiller, ç. i. *bot.* İkiçenekliler *(Dicotyledoneae)* sınıfının, *Rosales* takımından, otsu bitkiler veya küçük ağaçları kapsayan bir familya. Yaprak almaşık veya karşılıklı, tam veya parçalı olup genellikle stipulasızdır. Çiçekler erdişi ve aktinomorftur. Sepal 4-5 adette ve genellikle bileşiktir. Petal aynı adette, stamen aynı veya 2 misli adettedir. Yumurtalık 2-5 karpelli, apokarp veya az çok sinkarp; üst, alt veya yarıalt durumludur. Hipantiyum vardır. Meyva bakka veya kapsüldür. 80 kadar cinsi ve 1200 kadar türü vardır. Türkiye'de 4 cinsi ve yaklaşık olarak 25 türü yetişmektedir. [*Lat.* ve *Ing. Saxifragaceae*; *Fr.* Saxifragacées].

taş.kıran.otu,-nu, b. i. *bot.* ◘ **Taşkıran**[2].

taş.kömür, b. i. *jeol.* Isıtıldığında katran çıkaran kömür. *(Alevli yanıp gaz çıkaran, gazlı ve alevli yanan, duman çıkaran kömür bu çeşit kömürdür).* [*Osm.* Fahm-i madenî; *ing.* Bituminous coal; *Fr.* Houille, charbon bitumineux].
☆ *Eşanl.* **maden kömürü.**

taş.küre, b i. *jeol.* ◘ **Litosfer.**

taşlama*, i. § ❶ Taşlamak eylemi; § ❷ Bir kimsenin kusurlarını ve gülünç yanlarını alaylı bir dille anlatan. çoğu koşuklu yazı. [*Osm.* Hicviye; *ing.* ve *Fr.* Satire]; § ❸ *jeol.* Tutturulmamış kayanın taşa dönüşmesi; § ❹ *mek.* Sert madenleri aşındırıcı bir taşla parlatma ve alıştırma. ◉ **Çanak ~ taşı**, *mek.* Yüzlerinden birinde bazı işlerin montajını gerçekleştirmek için bir oyuk bulunan silindir şeklinde taşlama taşı. ◉ **puntasız ~**, *mek.* Bir madenî parçanın yüzeyine, parçayı puntalar arasına tespit etmeden uygulanan taşlama.
~ **tezgâhı**, *mek.* ◘ **Tezgâh.**

taşlamak (-i), f. *esk.T.* § ❶ Taş atmak, taşa tutmak. [*Ing.* To stone; *Fr.* Jeter des pierres, lapider]; § ❷ Bir şeyin içindeki taşları ayıklamak; § ❸ *mec.* Söz dokundurmak. § ❹ *camc.* Üst üste konmuş iki cam tabakası arasına parlatmak amacıyle kumtaşı yerleştirmek. [*Ing.* To pave with stones].

taşlanmak, ösz. f.Taşa tutulmak, taş atılmak. [*ing.* To be stoned; *Fr.* Être lapidé].

taşlaşma, i. *coğr.* Yer yuvarlağının geçmişinde canlıların, birtakım maden eriyiklerinin araya sızması, dış olayların çürütücü etkisinden uzak kalmış olarak gömülü bulunması yüzünden taslasması olayı. *(Canlıların, çoğunca sert bölümleri taşlaşır. Yumuşak yerlerinin de taşlaştığı olur. Bir canlının taşlaşabilmesi için onun dış olaylardan saklı kalmış olması, gömüü bulunması dan saklı kalmış olması, gömülü bulunması gerekir).* [*Osm.* Tahaccür; *ing.* Petrification, petrifaction; *Fr.*Pétrification]. ◉ **taşlaşmış canlılar**, *coğr.* Türlü tortulların içinde, altında kalarak havasız bir yerde yavaş yavaş taşlaşmış bulunan cisimler. [*Osm.* Mütehaccir uzvîyetler; *ing.* Fossils; *Fr.* Corps pétrifié].
☆ *Eşanl.* **fosiller**.

taşlatmak (-ı, -e), f. Taş attırmak, tasa tutturmak. [*ing.* To let be stoned, to be ground; *Fr.* Faire lapider, faire jeter des pierres].

taşlı, s. § ❶ İçinde taş veya taş kırıntıları bulunan: *Taşlı toprak. Taşlı pirinç;* § ❷ Üzerinde süs taşı bulunan: *Tek taşlı yüzük.* [*ing.* Stony, rocky place, set with stones; *Fr.* À pierre, plein de pierres].
~ **daire**, *jeom.* ◘ Daire.
~ **demirli göktaşı**, *mim.* ◘ Siderolit.
~ **yer**, *coğr.* Taşlarla dolu yer. [*ing.* Stony; *Fr.* Pierreux,-euse].

taşlık,-ğı, i. § ❶ Tas ve mermer döşeli, iç avlu. *(Eski Türk evleri ve konaklarında alt katta böyle taş, tuğla veya mermer döşeli büyük sofalar bulunurdu ki taşlık denilen bu avlularda yazın otururlardı).* [*ing.* Paved courtyard; *Fr.* Cour dalée]; § ❷ Taşlı yer; § ❸ *zool.* Kuşların katı da denilen midesi. [*ing.* Gizzard; *Fr.* Gésier].
~ **solucanı**, *paraz.* Tavuk, hindi ve sülünlerin kas midesinde, küçük yumurtalar içinde yaşayan ipliksi solucan.

taşma, i. § ❶ Dağlarda karların birdenbire erimesi ve çok yağan yağmurlardan dolayı dere ve nehir sularının fazlalaşarak yataklarından yükselip taşarak civar araziye yayılması. [*ing.* ve *Fr.* Inondation]. ☆ *Eşanl.* **su basması**; § ❷ Taşmak eylemi. [*ing.* Overflow (ing), running over, overlapping, *Fr.*Débordement]; § ❸ *sin.* Gösterici örtücüsünün düzgün işlememesinden dolayı beyazperdedeki görüntünün aşağıya veya yukarıya doğru yayılması. [*ing.* Travel ghost, ghost image; *Fr.* Filage *(d'image)*, filage *dans une projection*]; ◉ **dışa**, *mim.* ◘ Dış.
~ **borusu**, *döş.* Açık depoda, çok gelen suyu dışarı taşıran boru. [*Osm.* Taşkan; *Ing.* Overflow pipe].

taşmak, nsz, f. *esk.T.*§ ❶ Sıvı maddeleri, için. de bulundukları kaba sığamayacak kadar çoğalma ve kabarma yüzünden kenarları aşmak: *Irmak taştı. Kahve taşıyor.* [*Ing.* To overflow, to run over, *Fr.* Déborder]; § ❷ Kumaş kâğıt gibi safiha halindeki şeyler uygulandıkları yüzeylerden geniş gelerek kenarları aşmak: *Maşanın örtüsü iki yandan taşıyordu.* [*Ing.* To overlap; *Fr.* Se répandre]; § ❸ *mec.* Sabrı tükendiğinden veya heyecana kapılmaktan kendini tutamamak: *Gırtlağıma kadar gelmişti, bu söz üzerine taştım.* [*Ing.* To exceed the bounds of moderation or decency, to go too far, to les one's patience; *Fr.* s'exalter, devenir impertinent]; ◉ **sabrı ~**, *dey.* ◘ Sabır

taşnı, i. Bina içinde ve kapıdan girildiği yerde ayakkabılarını çıkarmağa mahsus taş veya tuğla döşeli kısım. [*ing.* ve *Fr.*Vestibule].
☆ *Eşanl.* **pabuçluk**.

taş.ocağı, b.i. İnşaatta kullanılacak taşların çıkarıldığı yer. [*ing.* Quarry; *Fr.* Carrière].

taş.oluş, b. i. *jeol.* Tortul kayaçların, çökeltilmeden sonra taş durumuna gelmeleri için geçirdikleri değişme olayı. [*Osm.* Teşekkül-i suhûr; [*ing.* Diagenesis; *Fr.* Diagénèse].

taş.pamuğu, b. i. Yanmaz taş, amyant. [*Ing.* Asbestos; *Fr.* Amiante].

taş.pudra, b. i. Kadınların yüzlerine sürdükleri katı, çesitli renklerde pudra.

taşra /taş:ra/, i. *esk. T.* § ❶ İstanbul dışı memleket. [*ing.* ve *Fr.* Province]; § ❷ Başkent dışı memleket. [*ing.* Country; *Fr.* Pays].
~ **ağzı**, *dilb.* Yazı dilinin dayandığı belirli bir şehir konuşması dışındaki bölge *ağzı.* Eskişehir ağzı,. *Aydın ağzı v.b.* [*ing.* Provincial dialect].
~ **Lâhincesi**, *dilb.* Roma imparatorluğunun çeşitli illerinde konuşulan halk Latincesi.
~ **meydancısı**, *tasav.* Mevlevî tekkelerinde bulunan iki meydancıdan birine verilen ad. *(Görevi şeyhle dervişler arasındaki bağlantıyı sağlamak, şeyh efendi bir yere ziyarete gittiği zaman, onunla birlikte bulunmaktı. Aynı zamanda dergâhın iç ve dış hizmetlerini de görürdü).*

taşralı /taş:ralı/, i. ve s. Taşra halkından olan (kimse). [*Ing.* Living in the provinces, provincial; *Fr.* Provincial].

taş.sinekler, b.ç.i. *zool.* Böcekler *(Insecta)* sınıfının, Kanatlılar *(Pterygota)* altsınıfına giren bir takımı. Orta boylu veya küçük, oldukça yassı, yumuşak vücutlu böcekler olup, ırmakların, göllerin kıyılarında bulunurlar. Yarı başkalaşma gösterirler. [*Lat.* ve *Ing. Plecoptera; Fr.* Plécoptères, perloïdes].

taş süngerler, ç.b.i. Silisli süngerler takımı, iç içe geçmiş iskelet iğnecikleri bu süngerlere taş gibi katılık ve sertlik verir.

taşt, i. *Osm.* < *Fars.* Leğen. [*Ing.* Basin, bowl].

taştdar, i. *Osm.* < *Fars. teşk. tar.* Islâm devletlerinde, hükümdar yemeğe otururken, yemek yedikten sonra ve abdest alırken, önüne leğen ve ibrik getirerek hizmet eden; ayrıca hükümdarın kılıç, elbise ve oda takımlarından sorumlu olan görevliye verilen ad.

taşt.hane, b.i. *Osm.* < *Fars. teşk. tar.* Osmanlı devletinde, hükümdar eşyasının sarayda saklandığı yer.

taştir, İ. *ed.* Başkasına ait bir gazelin her beytinin birinci ve ikinci mısraları arasına üç mısra yerleştirme.

taş.yağı, b. i. ◘ Gazyağı.

taş.yoncası, b. i. *bot.* ◘ Kokulu yonca.

taş.yuvar, *b. i. jeol.* ◘ Litosfer.

taş.yürekli, b.s. Katı yürekli, acımasız *(kimse).* [*Ing.* Hard-hearted, cruel; *Fr.* Qui a un coeur de pierre].

tat,-dı, İ. *esk. T. tatığ.* § ❶ Kimi cisimlerin tadım organı üzerine yaptığı izlenim: acılık tatlılık, ekşilik, kekrelik gibi niteliklerin genel adı. [*Ing.* Taste; flavour; *Fr.* Goût, saveur]; § ❷ Tatlılık: *Bu helvanın tadı az.* [*Ing.* Sweatness; charm; *Fr.* Douceur]; § ❸ Hoşa giden hal: *Ben bunda tat bulamadım.* [*Osm.* Zevk, lezzet; *ing.* Pleasure; *Fr.* Agrément, plaisir]; ◉ **Tadı damağında kaldı**, *dey.* Tadını veya zevkini unutamadı. [*Ing.* The flavor of it still lingers or one's plate, one still hankers after it]; ◉ **Tadı tuzu yok**, *dey.* Yavan. [*Ing.* Tasteless, insipid]; ◉ **Tadına varmak**, *dey.* Bir şeydeki ince güzelliği kavramak. [*Ing.* To get the full flavor *(of)*, to enjoy; *Fr.* Prendre goût aux finesses d'une chose]; ◉ **Tadında bırakmak**, *dey.* Aşırılığa kaçmamak. [*Ing.* Not to overdo something; *Fr.* Ne pas dépasser les bornes, ne pas forcer la note]; ◉ **Tadını almak**, *dey.* Bir şeyin güzel tadını bilir olmak. [*Ing.* To acquire a taste *(for)*, to enjoy; *Fr.* Sentir du goût, du plaisir]; ◉ **Tadını çıkarmak**, *dey.* Bir seyin güzelliğinden bol bol yararlanmak. [*Ing.* To get the utmost enjoyment out of something; *Fr.* Goûter amplement les finesses d'une chose amplement *(de quelque chose)*]; ◉ **Tadını kaçırmak**, *dey.* Aşırılığa kaçmak. [*Ing.* To spoil the enjoyment *(of a party, etc.),* to overdo something; *Fr.* Abuser d'une attitude ou d'une plaisanterie].
~ **alma cisimciği**, *zool.* ◘ Cisimcik.
~ **alma organı**, *zool.* ◘ Organ.
~ **almak**, *dey.* Bir şeyde güzel tat bulmak. [*ing.* To taste, to enjoy the taste of; *Fr.* Prendre goût].

Tat,-tı, öz. i. § ❶ *(Eskiden)* Türk'e yabancı olan kimselere veya topluluklara, özellikle Arap ve Iranlılara verilen ad; § ◉ Hazar Denizi kıyısında, Iran-Azerbaycan sınırında yaşayan ve Iran soyundan olan bir topluluğun adı.

Tatar, öz i. *etn.* Kimi Türk topluluklarına verilen bir ad. [*Ing.* Tatar; *Fr.* Tatare, Tartare].
~ **akçaağacı**, *bot.* ◘ Akçaağaç.
~ **böreği**, *mutf.* ◘ Tatarböreği.

tatar, i. Posta sürücüsü. [*Ing.* Courier; *Fr.* Courrier]; ◉ ~ **ın kılavuza ihtiyacı yoktur**, *at.* Yolunu, ne yapacağını bilen kimseye başkasının yardımı gerekmez.
~ **ağası**, *tar.* Eskiden «tatar» adı verilen posta sürücülerinin başı. [*Ing.* Head courier; *Fr.* Chef des courriers officiels dits «tartares»].

tâtârân /tâtârân/, i. *Osm.* < *Fars. esk.* **Tâtâr'**. ın çoğulu.

tatar böreği, b.i. *mutf.* Haşlanmış kalınca parçalarına yoğurt ve kıyma katılarak ve üzerine kızgın yağ gezdirilerek yapılan yemek. [*Ing.* A kind of pastry *(filled with ground meat and yogurt!; Fr.* Espèce de ravioli au lait aigre].

Tatarca, öz. İ. *dilb.* Tatar dili. [*Ing.* The tatar, in tatar; *Fr.* Tartare].

tatarcık.-ğı i. *zool.* İkikanatlılar *(Diptera)* takımının, *Psychodidae* familyasından, sıcak ülkelerde, özellikle, Akdeniz çevresinde yaşayan, 2 mm. uzunluğunda bir eklembacaklı türü. Kanatları kadife gibi tüylüdür. Çeşitli layşmanya *(Leishmania)* türlerini taşıyarak kala-azar, Halep çıbanı ve tatarcık humması gibi önemli hastalıklara sebep olur. [*Lat. Phlebotomus papatasii; ing.* Sandfly; *Fr.* Phlébotome, pappataci].
~ **humması**, *paraz.* Tatarcıklarla bulaşan ve Akdeniz çevresi ülkelerinde görülen, virüslü, evecen, bulaşıcı, üç gün süren dang humması benzeri hastalık. [*ing.* Phlebotomus fever, sand-fly fever, pappataci fever; *Fr.* Fièvre à pappataci].
☆ *Eşanl.* **üç gün humması**.

tatarcıklar, ç. i. *paraz.* Güvemsi sinekler familyasına giren ve tatarcık türlerini içine alan, kan emicl, çok ufak yapıda iplikboynuzlular topluluğu. [*Lat.* ve *Ing. Phlebotominae; Fr.* Phlébotomes].

tâtârî /tâtârî/, s. *Osm.* < *Fars. esk.* Tatarlara ait, onlarla ilgili. [*Ing.* Tatar, pertaining to the Tatars; *Fr.* Viande crue *(comme les Tartares la mangent)*].

Tatarlar, ç.İ. *etn.* Ilk yurtları Türkistan'ın doğusunda olan, Cengiz İmparatorluğu zamanında Anadolu ve Kırıma kadar bütün ülkelere yayılan bir kavim. [*Ing.* Tatars; *Fr.* Tatares].

tatarrub, İ. *Osm.* < *Ar.* Tarablanma, keyiflenme, neşelenme. [*Ing.* A being or becoming lively, and sprightly with joy].

tatarruf, İ. *Osm.* < *Ar. taraf. esk.* Bir yana çekilme. [*Ing.* A withdrawing to one side and not mixing with others].

tatarruk, İ. *Osm.* < *Ar. terk* ve *turûk. esk.* § ❶ Yol bulma, yol bulup gitme; § ◉ Dövülme.

tatarsı, tatarımsı, s. Iyi pişmemiş: *Bu yemek tatarsı olmuş.* [*Ing.* Resembling a Tatar, Mongoloid; *Fr.* Pas assez cuit].

tatayyur, İ.ç: **tatayyûrat**. *Osm.* < *Ar. tayerân. esk.* Kötüye yorma, uğursuz sayma. [*Ing.* An auguring evil, a considering as a bad omen].

tatayyurât /tatayyurât/, i. *Osm.* < *Ar. esk.* **tatayyur**'un çoğulu.

tatbik,-kı/tatbîk/. İ.*Osm.*< *Ar.tıbk.*§ ◉ Uygulama. [*Ing.* An applying or adapting, adaptation, application, a making one thing correspond to another; *Fr.* Adaptation, ajustement, application]; § ◉ Deneştirme; § ◉ *matb.* Bir provayı önceki provada yapılan düzeltmelerin uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmek için inceleme.
~ **edilmek**, *huk.* Alıkonulmak. [*Ing.* To be brought into application, ta come into force *(law)*].

cem yayınevi